Price

PUNJAB VIDHAN SABHA
DEBATES

15th March, 1966

Vol. I—No. 19

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Tuesday, the 15th March, 1966

Punjab Vidhan Sabha Secretariat, Chandigarh.

Price : Rs. 5.75

ERRATA

to

Punjab Vidhan Sabha Debates, Vol. I, No. 19, dated the 15th March, 1966

Read	*For*	*Page*	*Line*
19(10)	(10)19	(19)10	Heading
ਡਿਸਟਰੈਸਡ	ਡਿਸਫੈਰਸਡ	(19)10	4
ਭੁੱਖਾ	ਭਖ	(19)25	32
ਹੋ	ਹ	(19)26	2
ਚਾਹੇ	ਵਾਹੇ	(19)30	20
ਰੋਡਜ਼	ਰੋਜ਼	(19)31	5
ਦਿਤੀਆਂ	ਦਿੱਤਿਆਂ	(19)35	19
ਬੈਠੇ	ਬਠੇ	(19)40	2
ਸੂਬੇ	ਸੂਬ	(19)40	5
ਬਾਬੇ	ਬਾਵੇ	(19)41	35
ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ	ਜ਼ਿਜ਼ਮੇਂਵਾਰ	(19)42	19
ਖਿਲਾਫ	ਖਿਲਾ	(19)42	33
ਫੈਸਲਾ	ਫੈਸਲ	(19)42	33
ਫੋਰਸਾਂ	ਫੌਰਸਾ	(19)42	Last line
ਇਜ਼ਹਾਰ	ਇਜ਼ਹਾਰਜ	(19)43	9 from below
ਹਿਫਾਜ਼ਤ	ਹਿ ਾਜ਼ਤ	(19)44	13
ਸੂਬਾ	ਸਬਾ	(19)44	28
ਆਈ	ਆ ੀ	(19)44	28
ਕਾਰਵਾਈਆਂ	ਕਰਵਾਈਆਂ	(19)49	33

P.T.O.

Read	*For*	*Page*	*Line*
स्पीकर	स्पाकर	(19)55	14
ਲੈਣਾ	ਲਣਾ	(19)56	4 from below
हरियाणा	हरिवाणा	(19)58	Last
करें	करगे	(19)58	Last
ਇੰਜਣਾਂ	ਇਜਣਾਂ	(19)61	Last
ਦੀ	ਵੀ	(19)63	2
ਹਨ	ਹਨ ਹਨ	(19)63	10
ਕਿ	ਕਿ ਕਿ	(19)64	4
ਤਸੀਂ	ਅਸੀਂ	(19)71	10 from below
पैदा	पदा	(19)73	7
अंगेज़	अंग्रेज	(19)74	4
प्राईम	प्राई	(19)81	23
मिनिस्टर	मिनिटर	(19)81	5 from below
ਕਾਰਣ	ਕਰਣ	(19)82	4 from below
सिर्फ	सिफ	(19)92	2
आर्डर	आर्ड	(19)93	9 from below
ਇਹ	ਇਰ	(19)94	14 from below
ਪਆਇੰਟ	ਪੁਆਇਟ	(19)97	6 from below

PUNJAB VIDHAN SABHA

Tuesday, the 15th March, 1966

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Vidhan Bhavan, Sector 1, Chandigarh, at 11.00 a.m. of the clock. Mr. Speaker (Shri Harbans Lal) in the Chair.

ADJOURNMENT MOTIONS/CALL ATTENTION NOTICES

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ: ਦੋ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨਜ਼ ਹਨ–ਇਕ ਸ਼੍ਰੀ ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਗਨੀਹੋਤਰੀ ਅਤੇ ਇਕ ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਵਲੋਂ। ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਸਿਚੂਏਸ਼ਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਕ ਕਾਲ-ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਨੋਟਿਸ ਵੀ ਹੈ ਚੌਧਰੀ ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੰਘ ਮਲਿਕ, ਸ਼੍ਰੀ ਫ਼ਤੇਹ ਚੰਦ ਵਿਜ, ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਆ ਦੇਵ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਇਹ ਵੀ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੇ ਬਾਰੇ ਹੈ। ਚੂੰਕਿ ਇਸ ਮਕਸਦ ਵਾਸਤੇ ਅਜ ਦੋ ਘੰਟੇ ਦੀ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਸਪੈਸ਼ਲ ਤੌਰ ਤੇ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ; ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਆ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਕਾਲ–ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਵਲੋਂ ਹੈ ਨੰਬਰ 55..... (There are two Adjournment Motions given notices of one by Shri Om Parkash Agnihotri and the other by Sardar Ajaib Singh Sandhu. Both of these relate to the Law and Order situation. Similarly, there is a Call-Attention Notice by Chaudhri Mukhtiar Singh Malik, Shri Fateh Chand Vij, Shri Satya Dev and Sardar Kulbir Singh. This is also regarding the law and order. As two hours have been allotted exclusively for discussion on this subject today, all these things can be said at that time. Call-Attention Notice No. 55 has been given by Sardar Ajaib Singh Sandhu.)

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਬਾਰੇ ਇਹ ਮੋਸ਼ਨਜ਼ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਮੋਸ਼ਨ ਦਾ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਜਿਤਨਾ ਕਿ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੀ ਇਨਟੈਨਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ....

Mr. Speaker : Please take your seat.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ, ਗਿਆਨੀ ਭੂਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਕਾਲੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਗਿਰਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ

Mr. Speaker : Please take your seat.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਜਿਹੜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ—ਲਾਲਾ ਜਗਤ ਨਾਰਾਇਣ, ਮਹਾਸ਼ਾ ਯਸ਼ ਵਗੈਰਾ ਨੂੰ ਗਿਰਫਤਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਤਕਰਾ ਭਰੀ ਪਾਲਸੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹੋ....

Mr. Speaker : Please take your seat. This is not proper. ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਤੁਸਾਂ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਇਹ ਦੋ ਘੰਟੇ ਦੀ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਦੇ ਵਕਤ ਕਰ ਲੈਣਾ । (The hon. Member may please take his seat. This is not proper. He can have his say during the course of two hours discussion on the subject.)

श्री फतेह चन्द विज : स्पीकर साहिब, यह जो हमारी काल-अटेनशन मोशन एडमिट हो गई ह, गवर्नमेंट इस पर स्टेटमेंट देगी या नहीं ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ: ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨਜ਼ ਔਰ ਤੁਹਾਡੀ ਕਾਲ-ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਸਿਚੂਏਸ਼ਨ ਨਾਲ ਹੀ ਸਬੰਧ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਅਜ ਦੋ ਘੰਟੇ ਦੀ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਸਪੈਸ਼ਲ ਤੌਰ ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਇਹ ਐਡਮਿਟ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ ਲੇਕਿਨ ਚੂੰਕਿ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਨਾਲ ਰੀਲੇਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵਕਤ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦਾ ਜਵਾਬ ਵੀ ਆ ਜਾਵੇਗਾ । (I have stated that the two Adjournment Motions and the Call-Attention Notice of the hon. Member relate to the law and order situation about which two hours discussion has been specially allotted to-day. These have not been allowed but since these relate to the law and order the Government will also reply thereto.)

Does the hon. Member, Sardar Ajaib Singh Sandhu, want to read his Call-Attention Notice ?

Sardar Ajaib Singh Sandhu : Yes, Sir. It reads—

CALL-ATTENTION NOTICE

(Serial No. 55)

I draw the attention of the Minister concerned to a matter, namely, the revision of pay-scales of the Pharmacists, grant of Rural Allowance to the Pharmacists as is given in the case of Doctors and Health Visitors who are working in the rural areas, House rent and counting of Local Body Service on entering the Government service as recommended by the Director of Health Services, Punjab, about 6, 7, 8 years back but the Government has failed to arrive at any decision in spite of several representations made by the Pharmacists. This inordinate delay has caused frustration and discontentment among the services and particularly Pharmacists in the State. The State Government may make its position clear.

Mr. Speaker : This is admitted.

Chief Parliamentary Secretary : We will make a statement about it.

श्री फतेह चन्द विज : स्पीकर साहिब, मेरी एक काल-अटैनशन मोशन इस हाउस के ग्रानरेबल मेम्बर श्री टंडन जी की अरैस्ट के बारे थी । वह सवाल तो इस दो घंटे वाली डिस्कशन में नहीं आ सकता । वह तो ऐडमिट होनी चाहिए और गवर्नमैंट को उस की बाबत जवाब देना चाहिए ।

श्री अध्यक्ष : श्री फतेह चन्द विज, आप तो एक तजरुबाकार लैजिस्लेटर हैं और आप को पता है कि यह जो अरैस्ट्स वगैरा होती हैं यह भी ला एंड आर्डर की सिचुएशन के सिलसिले में हैं । और मेरा ख्याल है जब कि आज डिस्कशन होगी तो उस पर भी गवर्नमेंट का जवाब आएगा । (The hon. Member, Shri Fateh Chand Vij is an experienced legislator and he knows that the arrests etc. also relate to the law and order situation. And I think that after the matter is discussed to-day the Government would reply thereto also.)

PRESENTATION OF THE REPORT OF THE PUNJABI REGIONAL COMMITTEE ON THE PUNJAB CATTLE PRESERVATION BILL, 1964

Principal Rala Ram (Chairman, Punjabi Regional Committee) : Sir, I beg to present the Report of the Punjabi Regional Committee on the Punjab Cattle Preservation Bill, 1964, as amended by the Punjab Vidhan Parishad.

EXTENSION OF TIME FOR PRESENTATION OF THE REPORT OF THE HINDI REGIONAL COMMITTEE ON THE PUNJAB CATTLE PRESERVATION BILL, 1964.

Chief Parliamentary Secretary (Shri Ram Partap Garg) : Sir, I beg to move—

> That the time fixed for the presentation of the Report of the Hindi Regional Committee on the Punjab Cattle Preservation Bill, 1964, as amended by the Punjab Vidhan Parishad, be further extended up to the 15th April, 1966.

Mr. Speaker : Motion moved—

> That the time fixed for the presentation of the Report of the Hindi Regional Committee on the Punjab Cattle Preservation Bill, 1964, as amended by the Punjab Vidhan Parishad, be further extended up to the 15th April, 1966.

Mr. Speaker : Question is—

> That the time fixed for the Presentation of the Report of the Hindi Regional Committee on the Punjab Cattle Preservation Bill, 1964, as amended by the Punjab Vidhan Parishad, be further extended up to the 15th April, 1966.

The motion was carried.

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ 8 ਤਾਰੀਖ਼ ਨੂੰ ਇਕ ਕਾਲ-ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ । ਉਹ ਤੁਸਾਂ ਐਡਮਿਟ ਕਰ ਲਈ । ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜ਼ਿਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਔਰ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿਚ ਕਰਾਪ ਸੈਸ ਉਗਰਾਹਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਮੈ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ.... ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਉਹ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦੇਣ ਨੂੰ ਵੀ ਤਿਆਰ ਹਨ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ: ਤੁਸੀਂ ਮੋਸ਼ਨ ਕਦੋਂ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ? (When did the hon. Member give notice of his motion ?)

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ: 8 ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਇਹ ਮੋਸ਼ਨ ਦਿੱਤੀ ਸੀ । ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਬਿਆਨ ਵੀ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਨ । ਇਕ ਕਾਲ-ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 43 ਹੈ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ: ਉਹ ਐਡਮਿਟ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਗੌਰਮੈਂਟ ਜਿਸ ਦਿਨ ਚਾਹੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) (That has been admitted. The Government may give statement thereon any day.)

STATEMENTS LAID ON THE TABLE OF THE HOUSE BY THE CHIEF PARLIAMENTARY SECRETARY

Chief Parliamentary Secretary (Shri Ram Partap Garg) : Sir, I beg to lay statements in reply to the following Call-Attention Notices on the Table of the House :—

(i) Call-Attention Notice No. 52 by Shri Kulbir Singh, M. L. A. regarding removal of leather tanneries from ward No. 5 at Giddarbaha; and

(ii) Call-Attention Notice No. 31 by Comrade Shamsher Singh Josh, M.L.A. regarding demands of teachers working in privately-managed schools etc.

(i) Statement in respect of Call-Attention Notice No. 52 moved by Shri Kulbir Singh, M. L. A. in Budget Session of the Punjab Vidhan Sabha regarding removal of leather tanneries from Ward No. 5 at Giddarbaha.

1. In August, 1964, a complaint was received from Secretary, Mohalla Committee, Ward No. 5, Giddarbaha, district Ferozepore, and other regarding nuisance caused by leather tanneries situated in residential locality (Ward No. 5) of Gidderbaha and a request was made for their removal. In the complaint it was alleged *inter alia* that the President, Municipal Committee, Gidderbaha, was at helm of affairs because he himself was maintaining tanneries in this place irregularly and illegallyand was violating the basic principles of public health. The complainants had requested the Government to safeguard their interests and take necessary action in the matter.

2. The Sub-Divisional Officer (C) Muktsar, suggested that as the Municipal Committee, was not willing to shift the tanneries from that place and had failed to challan the offenders Government may supersede the Municipal Committee, Giddarbaha, under section 238 of the Punjab Municipal Act, 1911, because the committee has failed to perform its functions about the sanitary conditions of the town.

3. The Deputy Commissioner, Ferozepore, reported that the Municipal Committee Gidderbaha had resolved in October, 1963, to remove the leather tanneries from the present place to some suitable site outside the town of Gidderbaha but, despite repeated reminders, the Committee did not honour its commitments because its president was one of the tanneries-holders and was putting great hinderence in their removal/shifting. Agreeing with the S. D. O. (C), Muktsar, he suggested that the Municipal Committee Gidderbaha may be superseded under section 238 of the Punjab Municipal Act, 1911. Though Government agreed with the suggestion of the S. D. O. (C), Muktsar and the Deputy Commissioner, Ferozepore, for the supersession of the Municipal Committee, Gidderbaha, they however did not take decision to this effect because elections to this committee were scheduled to be held on the 19th September, 1965, and it was considered desirable to give the new committee a chance to improve the state of affairs. As the elections of the committee along with elections of all other municipal committees scheduled for September, 1965 were postponed, steps were taken to supersede this Committee mainly on account of its apathy in not removing leather tanneries outside the Municipal limits. Consequently, the committee was superseded in January, 1966, and an Administrator was appointed.

4. It will be seen from the foregoing statement that the leather tanneries being run in Ward No. 5 at Gidderbaha, are a source of nuisance and injurious to the health of the inhabitants of the town. The old municipal committee had issued licences to these tanneries, and these licenses are to expire on 31st March. 1966. The Administrator has been asked not to renew the license and to tackle the problem effectively by giving immediate personal attention to this matter. He has, however, reported that he has not been able to initiate any action because the file relating to the removal of leather tanneries in question has been sent to the court of Executive Magistrate 1st Class, Muktsar, in which case concerning the removal of tanneries is pending. Thus the case is subjudice and no action can be taken in the matter at present.

5. The Administrator will take immediate necessary action in the matter as soon as the matter is decided by the Court and the municipal file is available.

AJMER SINGH,
Planning and Local Government.

(ii) Statement in respect of Call-Attention Notice No. 31 by Comrade Shamsher Singh Josh regarding demands of teachers working in Privately-managed Schools.

Shri Shamsher Singh Josh has given notice of a motion calling the attention of the Education Minister to the demands of teachers working in Privately-managed Schools mentioned in a Memorandum which has been submitted by the Punjab State Recognised School Teachers' Union which has also been circulated amongst the members of the Legislative Assembly and Council. The main demands are the following:—

1. The removal of disparity in the pay scales of teachers working in Government and Non-Government Schools.

2. Appointment of Judicial Officer to decide the disputes between the teacher and the managements.

The Honourable member feels that this matter deserve serious and immediat attention of the Government.

The teachers of the Privately-managed Schools have been representing to the Stat Government often and on with regard to the following:—

(i) They should be paid Government scales of pay.

(ii) They should have security of service and should not be left at the merc of the managements who may dispense with their services at their swe will.

The State Government have been looking into the demands of the teachers workin in the Privately-managed Schools and have, from time to time, been trying to ameliora their lot. Under the existing grant-in-aid rules the Privately-managed Schools whic on the grant-in-aid list can pay their staff with requisite qualifications the same scal of pay as are obtainable in Government Schools and these salaries are admitted for t purpose of grant-in-aid. However, the present rules simply provide that the membe of the staff should be adequately paid. Wherever the State Government allows a Privatel managed School to charge tuition fees at rates which are 20 percent higher than those pr scribed by the Government, undertaking has to be given by the management that t staff will be paid at Government rates.

According to the provisions of Article 232 (iv) of the Punjab Education Cod the managements of the privately-managed recognised schools are required to execu a written agreement with the teachers indicating the terms on which they are appointe This agreement provides *inter-alia* that any dispute which may arise between the teache and the management can be referred to an Arbitration Board consisting of t following:—

(a) District Education Officer or his/her nominee;

(b) A representative of the management; and

(c) A representative of the teacher.

Either party may move the District Education Officer within two months of the arising o dispute. According to an amendment made in the Punjab Education Code in 1963 for

[Chief Parliamentary Secretary]

purpose of ensuring quick and prompt disposal of such a dispute referred to an Arbitration Board, the District Education Officer is required to announce the final decision within one month of the coming into existence of the Board or within such extended period not exceeding one month as the District Education Officer may allow for reasons to be recorded in writing. In case the Arbitration Board fails to reach a unanimous decision, the decision of the majority of arbitrators shall be final and binding on both the parties. Besides, the District Education Officer is competent to decide the dispute *ex parte*:—

(i) if the party fails to nominate its representative on an Arbitration Board within 15 days of the receipt of notice, or

(ii) if the District Education Officer is satisfied for reasons to be recorded in writing that the Board could not decide the non-cooperative conduct of the nominee of either party or both the parties.

The question of liberalising the grant-in-aid rules is however, receiving, the active consideraration of Government. It is proposed to make adequate provision to pay liberal grants-in-aid to the privately-managed recognised schools subject to the adoption of the Government scales of pay and the acceptance of an effective procedure for ensuring security of service to the staff of those schools. Every efforts will be made to achieve the object aimed at by the Honourable Member by making suitable and effective provisions in the proposed liberalised grant-in-aid rules.

शिक्षा मन्त्री : जनाबेआली, मैं आप की इजाजत से इस स्टेटमैंट के साथ एक दो अल्फाज़ और कहना चाहता हूँ । कल ही मुझे प्राइवेट स्कूलों के टीचरों के नुमाइन्दे मिले हैं और मैं नें उन्हें कहा है कि जो उनकी तरफ से टीचरों के नुमाइन्दे इस हाऊस में या अपर हाऊस में हैं उन से मिल कर चीज़ें तह कर लें और फिर उन की और डी० पी० आई० के दफतर में अफसरों की एक राऊन्ड टेबल कानफरंस कर ली जाए ताकि ज्यादा से ज्यादा सहूलियतें गवर्नमेन्ट की तरफ से दिलाने की कोशिश की जाए। (प्रशंसा) मगर इस में एक चीज यह है कि अगर बिल लाएंगे तो उस में और देर हो जाएगी और जो मतलब है वह फौत हो जाएगा। इस लिये जो ग्रांट-इन-एड के रूलज़ हैं उनमें फिलहाल तबदीली कर दी जाए तो इस से भी मसला हल हो सकता है। एन्ड दैट इज़ व्हट वुई आर गोइंग टू डू । (प्रशंसा)

GENERAL DISCUSSION OF THE BUDGET FOR THE YEAR 1966-67 (RESUMPTION)

Mr. Speaker : The House will now resume General discussion of the Budget for the year 1966-67. Shri Mangal Sein was in possession of the House when it adjourned yesterday. But since he is not present in the House so I call upon Sardar Gian Singh Rarewala.

चौधरी दल सिंह : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर । अर्ज़ यह है कि सन् 1964 में मेरे इस विधान सभा का मेम्बर चुने जाने के बाद आज दो बजट सैशन हो चुके हैं । मैंने आप से बार बार रिक्वेस्ट की कि मुझे बोलने के लिये टाईम दिया जाए । चीफ पार्लयामैंटरी सैक्रेटरी साहिब को भी कहा कि मुझे टाईम दिया जाए। मैंने इस सिलसिले में पार्टी मीटिंग में भी एतराज़ किया है मुझे टाईम नहीं मिलता। मैं समझता हूं कि यह मेरे साथ बड़ी ज्यादती है । मैं भी लोगों की तरफ से चुनकर यहां पर आया हुआ हूं । पब्लिक की वोटों से आया हुआ हूं ।

श्री अध्यक्ष : आप बैठ जाइए । (The hon. Member may please resume his seat.)

WALK-OUT

Chaudhri Dal Singh ; I must say whatever I wish to say. मैं बार बार आप के चेंम्बर में भी मिलता रहा हूं कि आप मुझे टाईम दीजिए । वहां पर तो गुंडागर्दी हो रही है। रिश्वतखोरी का गढ़ है । ऐसी हालत में मैं एज़ ए प्रोटैस्ट हाउस से वाक आऊट करता हूं कि मुझे बोलने से लिए टाईम नहीं दिया गया ।

(इस समय चौधरी दल सिंह हाउस से वाक आउट कर गए ।)

श्री अध्यक्ष : देखिए, बहुत से आनरेबल मेम्बर साहिबान जब भी मुझे टाइम लेने के लिए मिलते रहे हैं तो मैं उन से यही अर्ज़ करता रहा हुं कि इस आखरी दिन के लिए ही आप अपने आप को रिज़र्व न रखिए । पहिले दिनों में तो वह बोलने के लिए उठते नहीं रहे और सारे ही अगर इस आखिरी दिन बोलना चाहें तो सभी को कैसे एकामोडेट किया जा सकता है । जितनों को एकामोडेट किया जा सकता है किया जाएगा । लेकिन यह कहना कि ज्यादती हो गई है, यह हो गया है, ऐसा कहना मुनासिब मालूम नहीं देता । अभी भी बहुत से ऐसे मेम्बर साहिबान हैं जो कि पिछले पांच सालों में भी नहीं बोल पाए । सो जितना टाइम हमारे पास है उस के मुताबिक कोशिश की जाएगी कि जितने मेम्बर साहिबान को एकामोडेट किया जा सकता है किया जाए । (I may inform that whenever the hon. Members came to see me in connection with allotment of time to them I always told them that they should not keep themselves reserved to speak on the last day of the General Discussion on the Budget. They did not rise to speak on the previous days and if all of them want to speak on the last day, they can not be accommodated. Those who can be accommodated will be allowed to speak. But to say that fairness has not been done and the like does not look proper. Still there are many hon. Members who could not get time to speak during the last five years. So according to the time at our disposal, efforts will be made to accommodate as many hon. Members as possible.)

GENERAL DISCUSSION OF THE BUDGET FOR THE YEAR 1966-67 (RESUMPTION)

ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ (ਸਰਹੰਦ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬਜਟ ਤੇ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਕੁਛ ਇਸ ਵਕਤ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਵੀ ਕੁਛ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ, ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਮੁਨਾਸਬ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਦੋ ਘੰਟੇ

[ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ]

ਦਾ ਵਕਤ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਕਫ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੋਲਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵਕਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਅਪਣੇ ਖਿਆਲਤ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਥੋਂ ਮਿਲੇਗਾ ਹੁਣ ਹੀ ਜੋ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਹਿ ਲਉ ।

ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ : ਮੈਂ ਬੜੇ ਮੁਖਤਸਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਹਾਲਾਤ ਇਸ ਵਕਤ ਚੰਦ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਬੜੇ ਤਸ਼ਵੀਸ਼ਨਾਕ ਹਨ । ਹਾਲਾਤ ਕਿਉਂ ਬਿਗਾੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ? ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਗਹਿਰੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੀਦਾ ਦਾਨਿਸਤਾ, ਜਾਣਬੁਝ ਕੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ (ਅਪੋਜ਼ੀਸਨ ਦੇ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਸੰਸ਼ਾ) ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਔਰ ਮੁਲਕ ਦੀ ਅਜ਼ੀਮ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਨੇ ਖੁਦ ਮੁਤੱਦਦ ਦਫ਼ਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ਰੀਪੀਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਤਕਸੀਮ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਬਾਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਚੁਨਾਚਿ ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ । ਕੁਛ ਕੁਛ ਵਕਫ਼ੇ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਗਏ । ਕੁਛ ਮਹੀਨੇ ਔਰ ਕੁਛ ਸਾਲ ਗੁਜ਼ਰਦੇ ਗਏ ਲੇਕਿਨ ਆਖਿਰਕਾਰ ਇਸੇ ਅਸੂਲ ਉਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਚੂੰਕਿ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਵਕਤ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਤੇ ਇਸ ਵਕਤ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਤੇ ਗੌਰ ਕੀਤੀ ਔਰ ਇਸ ਵਕਤ ਹਾਲੀ ਸਿਰਫ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਅਪਣਾ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਕੁਛ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਵਿਚ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਔਰ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਟੈਨਸ਼ਨ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਦੰਰ ਔਰ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੇ ਅਦੰਰ ਇਹ ਬੜੀ ਖਤਰਨਾਕ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੀ ਯਗਦਤ ਜੀ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਬੜਾ ਇਹਤਰਾਮ ਹੈ, ਇਕ ਟੈਲੀਗਰਾਮ ਵੀ ਦਿਤਾ ਹੈ ਔਰ ਇਕ ਟੈਲੀਗਰਾਮ ਨਹੀਂ ਦੋ ਟੈਲੀਗਰਾਮ ਦਿਤੇ ਹਨ ਔਰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜਾ ਫਾਸਟ ਅਨਟੂ ਡੈਥ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ; ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਫਿਜ਼ਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਬੜੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਫਿਰਕਾਦਾਰਾਨਾ ਰੰਗਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਜਿਹੜੀ ਕਿ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਬ, ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਬੜੀ ਖਤਰਨਾਕ ਚੀਜ਼ ਹੋਵੇਗੀ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਕਮਿਨਿਊਟੀਆਂ ਨੇ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਔਰ ਹਿਦੂੰ ਔਰ ਸਿੱਖ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਔਰ ਇਸ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰ ਗੋਸ਼ੇ ਵਿਚ ਹਰ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਨੇ ਬੜੇ ਪਰੇਮ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਰਹਿ ਰਹੇ ਨੇ । ਜੇ ਕਰ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਫਿਰਕਾਦਰਾਨਾ ਰਗੰਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸਾਂਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਾਸਤੇ ਬੜਾ ਖਤਰਨਾਕ ਰਹੇਗਾ । ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਯਗਦੱਤ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ

ਯੂਨਿਟੀ ਆਫ ਹਾਰਟਸ ਦੂਜੀ ਫਿਜ਼ੀਕਲ ਯੂਨਿਟੀ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਇੰਪਾਰਟੈਂਟ ਹੈ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਯੂਨਿਟੀ ਆਫ ਹਾਰਟਸ ਲਿਆਉਣ ਵਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਜ਼ੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਿਜ਼ੀਕਲ ਯੂਨਿਟੀ ਵੱਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਕਮਿਊਨਿਟੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿਲਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਔਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਸ਼ੀਦਗੀ ਪੈ ਗਈ ਤਾਂ ਇਹ ਬੜਾ ਖਤਰਨਾਕ ਹੋਵੇਗਾ । ਜਿਹੜੀ ਇਸ ਜੰਗ ਦੇ ਦਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆ ਔਰ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਕਰ ਕੇ ਨੇਕਨਾਮੀ ਖੱਟੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਪਹੁੰਚੇਗਾ । ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਹੁਣ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗੜਿਆ । ਇਸ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਫਿਰਕਾਦਾਰਾਨਾ ਰੰਗਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਲਿੰਗੁਇਸਟਿਕ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਔਰ ਜਦ ਅਸੀਂ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਤੇ ਇਹ ਅਸੂਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਵਜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਡੀਨਾਈ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਔਰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਲੀਡਰਜ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਡਿਸੀਜ਼ਨ ਲਿਆ ਹੈ ਔਰ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਬੜਾ ਫਾਰ-ਸਾਈਟਿਡ ਡਿਸੀਜ਼ਨ ਲਿਆ ਹੈ ਔਰ ਇਹ ਬੜਾ ਵਾਈਜ਼ ਡਿਸੀਜ਼ਨ ਹੈ ਔਰ ਲੈਗੂੰਏਜ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਗਰੁਪ ਲੀਡਰਜ਼ ਹਨ ਔਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਲੀਡਰ ਹਨ ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦੀ ਫਿਜ਼ਾਂ ਜਿਹੜੀ ਖਰਾਬ ਹਾਲਤ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਪਾਉਣ । ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਡਿਸੀਜ਼ਨ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਨੇ ਵੈਲਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਖਬਾਰਾਤ ਦਾ ਮੁਤਾਲਿਆ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਔਰ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਿਵਾਏ ਇਕ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਡਿਸੀਜ਼ਨ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ । ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਜਿਹੜਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਫਰੋ ਗੁਜ਼ਾਸ਼ਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਜਦ ਇਹ ਡਿਸੀਜ਼ਨ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਹੁਣ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਬੜੇ ਖਤਰਨਾਕ ਸਾਬਤ ਹੋਣਗੇ ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਬਜਟ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਫਿਨਾਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬੜੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਅਦੰਰ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਬੜੇ ਖਰਾਬ ਸਨ, ਇਹ ਬਜਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਬੜਾ ਡਿਫੀਕਲਟ ਟਾਸਕ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਮੇਰੇ ਫਾਜ਼ਲ ਦੋਸਤ ਪੰਡਿਤ ਮੋਹਣ ਲਾਲ ਨੇ ਕਲ੍ਹ ਹਾਊਸ ਦੀ ਤਵੱਜੋ ਦਿਲਾਈ ਸੀ ਬਜਟ ਸਪੀਚ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਇਸ ਗਲ ਵਲ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿਚ grim and unprecedented economic distress ਇਹ ਲਫਜ਼ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਫਿਨਾਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਬ ਨੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੇ ਹਨ ਔਰ ਸਹੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੇ ਹਨ । ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਜੋ ਇਕਨਾਮਿਕ ਕੰਡੀਸ਼ਨ ਹੈ ਉਹ ਕਾਫੀ ਹਦ ਤਕ ਡਿਫੀਕਲਟ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ ਯਾਨੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਜਿਹੜੀ ਜੰਗ ਹੋਈ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਬੜਾ ਸਟਰੇਨ ਪਿਆ ਹੈ ਸਾਡੀ ਇਕਾਨੋਮੀ ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਬਾਰਸ਼ਾਂ ਫੇਲ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵੀ

[ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ]

ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਤੇ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਅਸ਼ਰ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਅਦੰਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਠੀਕ ਤੋਰ ਤੇ ਆਪਣੀ ਸਪੀਚ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਡਿਸਟੈਰਸਡ ਇਕਾਨਮੀ ਹੈ ਇਹ ਬੜੀ ਖਤਰਨਾਕ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਨੂੰ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਹੀ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਫਿਨਾਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਬ ਨੂੰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਡਿਸਟਰੈਸਡ ਇਕਾਨਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਜਰੂਰ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਡਿਫਸਿਟ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਮੀਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਡਿਸਟਰੈਸਡ ਇਕਾਨਮੀ ਦੇ ਅਦੰਰ ਮਜ਼ੀਦ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਮਰ ਤੋੜਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਜ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਹੋਰ ਟੈਕਸ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ । ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਕਿਹਾ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ । ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਦੂਸਰੀ ਸਾਈਡ ਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਲ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਲਾਉਣਾ ਚਾਹਾਂਗਾ ਔਰ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਪਣੀ ਐਡਮਿਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇੰਪਰੂਵ ਕਰਦੇ ਔਰ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਤਖਫੀਫ ਕਰਦੇ । ਅਜ ਜ਼ਰੂਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਖਰਚ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਲੇਕਿਨ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਵਜੋ ਇਸ ਤਰਫ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਜੋ ਕਿਤਾਬ ਬਜਟ ਐਟ ਏ ਗਲਾਂਸ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕਿਤਨਾ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ, ਕਿਤਨਾ ਕਰਜ਼ਾ ਇਸ ਨੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦਾ ਦੇਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੋਰ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸਟੇਟ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਦੀਵਾਲੀਆ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਤਰਫ ਕੋਈ ਤੱਵਜੋ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖਰਚ ਵਿਚ ਬਚਤ ਕੀਤੀ ਜਾਏ । ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਿਗਰਜ਼ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਸ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ, ਬੜੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਵੋਗੇ । 25.24 ਕਰੋੜ ਮਹਿਜ਼ ਇੰਟਰੈਸਟ ਦੀ ਰਕਮ ਹੈ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਸੂਦ ਇਸ ਕਰਜੇ ਤੇ ਅਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਸਾਡੇ ਰੀਸੋਰਸਿਜ਼ ਕਿਤਨੇ ਹਨ ਜੋ ਇਹ ਕਰਜ਼ਾ ਉਤਾਰ ਸਕਣਗੇ ? ਫਿਰ ਇਸ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਅਦੰਰ ਆਏ ਸਾਲ ਇਜ਼ਾਫਾ ਹੁੰਦਾ ਚਲਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੀ ਇਹ ਰਿਆਸਤ ਇਸ ਕਰਜ਼ੇ ਤੋਂ ਸੁਬਕਦੋਸ਼ ਹੋ ਸਕੇਗੀ ਔਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ । ਇਹ ਇਸ ਬਜਟ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਜ਼ਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੀ ਜੋ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਸਟਰੀਮਲਾਈਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ । ਇਸ ਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਖਰਚ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਡੀ ਬਚਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤੇ ਬੜਾ ਵੇਸਟਫੁਲ ਐਕਸਪੈਂਡੀਚਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਹੀ ਇਕ ਐਸੀ ਰਿਆਸਤ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੁਣ ਦੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਔਰ ਸਾਬਕਾ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਪਰਸਨਲ ਸੈਕਰੇਟੇਰੀਏਟ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਫਿਗਰਜ਼ ਦਾ ਮੁਤਾਲਿਆ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ 1948 ਤੇ ਲੈਕੇ 1965 ਤਕ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਰੀਟੇਰੀਏਟਸ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਕਸਪੈਂਡ ਹੁੰਦੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ । ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਕੋਈ ਹਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ । ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੈਕਰੇਟਰੀਜ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਰੇਟਰੀਜ਼ ਦੀ ਤਾਦਾਦ 7 ਸੀ। ਜੋ ਗਜ਼ਟਿਡ ਆਫੀਸਰਜ਼ ਸਨ ਮਗਰ ਹੁਣ ਇਹ ਵਧਕੇ 32 ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਜਦ ਬਕਾਇਦਾ ਸੈਕਰੇਟੇਰੀਟ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਥੇ ਦੇ ਸੈਕਰੇਟੇਰੀਟ ਇਹ

ਫਾਈਲਜ਼ ਡਿਸਪੋਜ਼ ਆਫ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ । ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਰੇਟਰੀਜ਼ ਦੇ ਦਫਤਰਾਂ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਹਾ ਫਾਈਲਜ਼ ਦੀਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਢੇਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਪਈਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਰਡਰਜ਼ ਨੂੰ ਅਵੇਟ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਥਬਿਆਂ ਨੂੰ ਡਿਸਪੋਜ਼ ਆਫ ਕਰਨ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟਾਈਮ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਹੋਰ ਰਿਆਸਤਾਂ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਵਡੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਇੰਪਾਰਟੈਂਟ ਹਨ ਮਗਰ ਉਥੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਰੇਟਰੀਜ਼ ਦੇ ਬਿਨਾ ਕੰਮ ਚਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ । ਮਦਰਾਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਲਉ । ਉਹ ਰਿਆਸਤ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲੋਂ ਆਬਾਦੀ, ਏਰੀਏ ਆਦਿ ਹਰ ਲਿਹਾਜ਼ ਤੋਂ ਵਡੀ ਹੈ । ਉਥੇ ਸਿਰਫ 3 ਗਜ਼ਟਿਡ ਆਫੀਸਰਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਰੇਟਰੀਜ਼ ਵਗੈਰਾ ਹਨ ਅਤੇ 4 ਕਲਾਸ III ਦੇ ਐਂਪਲਾਈਜ਼ ਹਨ । ਸਾਡੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 7 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ 32 ਅਫਸਰ ਹਨ । ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਸੈਕਰੇਟੇਰੀਏਟ ਵੀ ਇਥੇ ਟਾਪ ਹੈਵੀ ਹੈ ਇਥੇ ਦੀ ਟਾਪਹੈਵੀ ਐਡਮਿਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਮੈਂ, ਗਵਰਨਰਜ਼ ਐਡਰੈਸ ਤੇ ਬਹਿਸ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਹੋਰਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਵਲ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਇਆ ਸੀ ਪਰ ਅਗਰ ਉਸ ਗਲ ਤੇ ਕੋਈ ਐਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਤਾਂ ਉਸ ਤੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਅਰਜ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਬਲਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਤਨੀ ਤਵੱਜੋ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਪਾਸੇ ਦਿਵਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਐਡਮਿਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਉਤਨਾ ਹੀ ਹੋਰ ਵਧ ਟਾਪ ਹੈਵੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । 1948 ਦੀਆਂ ਜ ਫਿਗਰਜ਼ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਹਨ ਉਸ ਵਲੇ ਸਿਰਫ 7 ਸੈਕਰੇਟਰੀਜ਼, 3 ਡਿਪਟੀ ਸੈਕਰੇਟਰੀਜ਼, 4 ਅੰਡਰ-ਸੈਕਰੇਟਰੀਜ਼ ਸਨ । ਇਸ ਵੇਲੇ 17 ਸੈਕਰੇਟਰੀਜ ਹਨ । ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੰਮ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ । ਪਰ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਗਲ ਭੁੱਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਕਿ ਇਥੇ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦਾ ਕੰਮ ਕਿਤਨਾ ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਤਨੇ ਲੰਬੇ ਚੌੜੇ ਸੈਕਰੇਟਰੀਏਟ ਦੀ ਕੋਈ ਜਸਟੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਮੈਂ ਜ਼ਾਤੀ ਤਜਰਬੇ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੈਕਰੇਟਰੀਜ਼ ਪਾਸ ਦੋ-ਦੋ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਵਧ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਸੈਸਮੈਂਟ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਬਾਕੀ ਦਾ ਟਾਈਮ ਉਹ ਅਖਬਾਰਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿਚ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਖਜ਼ਾਨੇ ਤੇ ਜੋ ਇਤਨਾ ਬੋਝ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਵਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋ 17 ਸੈਕਰੇਟ੍ਰੀਜ਼, 4 ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸੈਕਰੇਟ੍ਰੀਜ਼, 5 ਜਾਇੰਟ ਸੈਕਰੇਟ੍ਰੀਜ਼, 45 ਡਿਪਟੀ ਸੈਕਰੇਟਰੀਜ਼, 22 ਅੰਡਰ-ਸੈਕਰੇਟ੍ਰੀਜ਼ ਇਤਨਾ ਅਫਸਰਾਂ ਦਾ ਹਜੂਮ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਡਿਪਟੀ ਸੈਕਰੇਟਰੀਜ਼ ਤਕ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਜੇਕਰ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਸੈਕਰੇਟਰੀਜ਼ ਸਟੈਨੋ-ਟਾਈਪਿਸਟਸ ਵਗੈਰਾ ਮਿਲਾਕੇ ਫਿਗਰ ਦੱਸਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਦਿਲ ਹਿਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇਗੀ । ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਤਵੱਜੁਹ ਦਿਲਾਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿਉਂ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ । 1948 ਵਿਚ ਜੋ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਸੈਕਰੇਟਰੀਜ ਅਤੇ ਸਟੈਨੋ-ਟਾਈਪਿਸਟਸ ਦੀ ਤਾਦਾਦ 320 ਸੀ ਉਹ ਅਜ 2,226 ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਕੀ ਵਾਕਈ ਕੰਮ ਇਤਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ ? ਮੈਂ ਜ਼ਾਤੀ ਤਜਰਬੇ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਮਿਨਿਸਟਰਜ਼ ਅਤੇ ਸੈਕਰੇਟਰੀਜ਼ ਪੂਰਾ ਵਕਤ ਕੰਮ ਨੂੰ ਡਿਸਪੋਜ਼ ਆਫ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲਾਉਣ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਤਨੇ ਭਾਰੀ ਸਟਾਫ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇ । ਮੈਂ ਇਥੇ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਹਨੂਮੰਥਈਆ ਕਮੀਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮਿਲ ਜਾਏ, ਮਗਰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਕੀ ਰਿਕਮੈਂਡੇਸ਼ਨਜ਼ ਹੋਣਗੀਆਂ ਲੇਕਿਨ ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ

[ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ]

ਅਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਜੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਇਹ ਫਿਗਰਜ਼ ਮੰਗਈਆ ਹੋਣ ਗੀਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਣਗੇ ਜਿਸ ਤੇ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਮਦਰਾਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਹਰ ਲਿਹਾਜ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵਡੀ ਸਟੇਟ ਹੈ ਪਰ ਉਥੇ ਸਿਰਫ 13 ਜ਼ਿਲੇ ਹਨ ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ 13 ਡੀ. ਸੀਜ਼. ਅਤੇ ਕੋਈ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਇਥੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਇਤਨੀ ਵਧਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਹਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਦਰਾਸ ਵਿਚ ਸਿਰਫ 10 ਸੈਕਰੇਟਰੀਜ਼ ਹਨ ਜਦਕਿ ਇਥੇ ਕਿੰਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਨ। ਅਸੀ ਪ੍ਰਿੰਸਲੀ ਸਟੇਟਸ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਸੁਣਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਆਦਮੀਆਂ ਲਈ ਜਗ੍ਹਾ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਜਗ੍ਹਾ ਲਈ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਭਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਬਿਲਕੁਲ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਬਕਾ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਵਕਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਹ ਗਲ ਇਥੇ ਵੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਕਿਉਂ ਸੈਕਰੇਟਰੀਜ਼ ਟੂ ਦੀ ਗੌਰਮੈਂਟ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਜਦ ਤਕ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਸਾਨੂੰ ਰੰਜ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਅਗਰ ਮੌਜੂਦਾ ਵਜ਼ਾਰਤ ਇਸ ਪਾਲਸੀ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਮਗਰ ਇਸ ਨੇ ਵੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਹੀ ਕੋਸਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੈਕਰੇਟ੍ਰੀਜ਼ ਐਗਰੀਕਲਚਰ, ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ, ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਮਿਸ਼ਨਰਜ਼ ਬਣਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਵਿਚ ਐਡ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਬਜਾਏ ਇਸ ਪਾਲਸੀ ਨੂੰ ਰੀਵਾਈਜ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਜੋ ਕਿ ਖਾਸ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਫੇਵਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। (ਘੰਟੀ) ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਘੰਟੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਜਨਰਲ ਐਡਮਨਿਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਤੇ ਬੋਲਣ ਲਈ ਇਤਨਾ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਦੋ ਘੰਟੇ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਮਿਲਣ ਤਾਂ ਥੋੜੇ ਹਨ। ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਕਿਸੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਅਤੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਲਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਕ ਸੰਥਾਨਮ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਹੋਈ ਕਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਕਰਪਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਕੇ ਇਕ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਮੈਂ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਬ ਅਤੇ ਫਿਨਾਂਸ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਬ ਤੋਂ ਤਵੱਕੁਹ ਰਖਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਦੱਸਣ ਕਿ ਉਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਕਿੰਨੇ ਕੇਸ ਡੀਲ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਨਿਆਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ। ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਅਗਰ ਮੇਰੀ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ 3,500 ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਤਨਖਾਹ ਦਿਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਗਰ 700 ਰੁਪਏ 800 ਰੁਪਏ ਜਾਂ ਉਸ ਜਜ ਦੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਮਾਈਨਸ ਵੀ ਕਰ ਦਈਏ ਤਾਂ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ 2,700 ਰੁਪਏ ਜਾਂ 2,800 ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਤਨਖਾਹ ਦਿਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦਾ ਗਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਥਰੂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰਿੰਸਲੀ ਸਟੇਟਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਕੰਨਡੈਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਟੇਟਸ ਨੂੰ ਕੰਡੈਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗਲ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿ ਅਜ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਫਤਰ ਲਈ ਕੋਈ ਜਗਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਦਫਤਰ ਖੋਲ੍ਹ ਲੈਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਉਨ੍ਹਾ ਨੂੰ 500 ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਕਿਰਾਇਆ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਹੀ ਅਹਿਲਕਾਰ ਨੌਕਰ ਰਖ ਲਏ ਹਨ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਹੀ ਸਟੈਨੋਗਰਾਫਰ ਰਖ ਲਏ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਇਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੈ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲਉ

ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕੋਈ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਸਟੇਟ ਵਿਚੋਂ ਘਟੀ ਨਹੀਂ ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਵੀ ਅਫਸਰ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਉਥੇ ਉਥੇ ਹੀ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ । ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੁਜ਼ਰਾ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਅਜ ਕਲ ਆਪਣੇ ਅਰੂਜ ਤੇ ਹੈ । ਅਤੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਦ ਤਕ ਕਿ ਸੰਬੰਧਤ ਆਦਮੀ ਦੀ ਪਾਮ ਨੂੰ ਗਰੀਜ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਆਪ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਦੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਰਿਸ਼ਵਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ? ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਿ ਮੇਰੀ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਤਕ ਇਕ ਵੀ ਕੇਸ ਇਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਨੇ ਕੋਈ ਕੋਈ ਕੇਸ ਹੁਣ ਤਕ ਡਿਸਪੋਜ਼ ਆਫ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਫਿਨਾਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਤਵਕੋ ਰਖਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆ ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਣ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਕਮੀਸ਼ਨ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਕਾਨ ਹੀ ਦਫਤਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 500 ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਕਿਰਾਇਆ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ, ਇਨ ਆਰਡਰ ਟੂ ਪੇ ਹਿਮ ਕੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ?

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਕ ਦੋ ਗਲਾਂ ਵੁਜ਼ਰਾ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਡਿਸਕ੍ਰਿਸ਼ਨਰੀ ਗਰਾਂਟਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਕੋਈ ਰੂਲਜ਼ ਹਨ ਜਾਂ ਕੋਈ ਸੈਟ ਆਫ ਰੂਲਜ਼ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਗਵਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ? ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸ ਗਰਾਂਟ ਨੂੰ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਇਖਤਿਆਰ ਵੁਜ਼ਰਾ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਹੈ । ਮੇਰੀ ਇਤਲਾਹ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਸ ਡਿਸਕ੍ਰੇਸ਼ਨਰੀ ਗਰਾਂਟ ਲਈ ਸੈਟ ਆਫ ਰੂਲਜ਼ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਿ ਇਹ ਗਰਾਂਟ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸ਼ੋਰ ਪਿਆ ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਸੈਟਿਸਫੈਕਟਰੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ । ਫਿਰ ਕੀ ਵਜਾਹ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਖਾਸ ਜਗਹ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੂਲਜ਼ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਪਲੀਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੂਲਜ਼ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਕ ਵਕਤ ਤੇ ਇਕੋ ਹੀ ਮਕਸਦ ਲਈ ਸਾਰੇ ਵੁਜ਼ਰਾ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਡਿਸਕ੍ਰੀਸ਼ਨਰੀ ਗਰਾਂਟ ਦਿਤੀ । ਇਥੇ ਇਕ ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ ਛਾਤੀ ਤੇ ਹਥ ਮਾਰ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਗਰਾਂਟ ਦਿਤੀ ਹੈ ਪਰ ਮੈ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਇਸ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਿਸਕ੍ਰੀਸ਼ਨਰੀ ਗਰਾਂਟ ਵੁਜ਼ਰਾ ਸਾਹਿਬਾਨ ਪਾਸ ਰਹਿਣੀ ਵੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਲਈ ਬਜਟ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਕੰਮ ਲਈ ਹਰ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਲਈ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਡਿਸਕ੍ਰੀਸ਼ਨਰੀ ਗਰਾਂਟਸ ਦੇਣ ਦਾ ਕੀ ਮਕਸਦ ਹੈ ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਗਰਾਂਟ ਦੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਦੇ ਰੂਲਜ਼ ਦੀਆਂ ਧੱਜੀਆਂ ਉਡਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਤੱਵਕੋ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੈਟ ਅਫ ਰੂਲਜ਼ ਦਸੇ ਜਾਣ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕਿ ਕੀ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕੋ ਥਾਂ ਤੇ ਗਰਾਂਟ ਦੇ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੂਲਜ਼ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ

[ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ]

ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਤੱਸਲੀ ਬਖਸ਼ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । (ਘੰਟੀ)

TIME LIMIT FOR SPEECHES

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਸਰ । ਅੱਜ ਬਜਟ ਦੀ ਜਨਰਲ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਤੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਇਸ ਤੇ ਬੋਲਣ ਦੇ ਖਾਹਸ਼ਮੰਦ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਪੀਚਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਟਾਇਮ ਲਿਮਿਟ ਲਗਾ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ।

ਇਕ ਆਵਾਜ਼ : ਸਿਟਿੰਗ ਦਾ ਟਾਈਮ ਐਕਸਟੈਂਡ ਕਰ ਦਿਉ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਿਟਿੰਗ ਦਾ ਟਾਈਮ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੋ ਘੰਟੇ ਐਕਸਟੈਂਡ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋਣੀ ਹੈ । ਅਗਰ ਹਾਊਸ ਐਗਰੀ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸਪੀਚਾਂ ਦਾ ਟਾਈਮ 15 ਮਿੰਟ ਫਿਕਸ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ । (The time of the sitting has already been extended when the law and order situation is to be discussed. If the House agrees a time-limit of fifteen minutes may be fixed for a speech.)

ਆਵਾਜ਼ਾਂ : ਜੀ ਹਾਂ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਵਾਈਂਡ ਅਪ ਕਰੋ । (The hon. Member Sardar Gian Singh Rarewala may now please wind up.)

GENERAL DISCUSSION OF THE BUDGET FOR THE YEAR 1966-67 (RESUMPTION)

ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਵਾਈਡ ਅਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਇਸ ਵਜ਼ਾਰਤ ਪਾਸ ਬੜੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਪਾਸੇ ਇਹ ਤੱਵਜੋ ਦੇਵੇ । ਅਤੇ ਜਿੰਨਾ ਖਰਚ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਕੋਈ ਕੰਟ੍ਰੋਲ ਕਰੇ । ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਰਚਾਂ ਤੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸੁਪਰਵੀਜ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ । ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੀ ਵਜਾਹ ਹੈ ਕਿ ਸੜਕਾਂ ਰੋਜ਼ ਬਣਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਆਖਰ ਅਜ ਜ਼ਮਾਨਾ ਕਿੰਨਾ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ । ਬਾਹਰ ਦੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖੋ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਤਰੱਕੀ ਯਾਫਤਾ ਜ਼ਮਾਨਾ ਹੈ । ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਜਾਂ ਕੇ ਵੇਖੋ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਅੱਜ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਅਗੇ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿੰਨੇ ਮੀਲ ਸੜਕਾਂ ਰੋਜ਼ ਬਣਦੀਆ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁਕੰਮਲ ਹੁੰਦੀਆ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਵੇ ਟੈਕਨੀਕ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਲਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ

ਉਹ ਆਪ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖਣ । ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੀਫ ਇੰਜਨੀਅਰ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖਦੇ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਨਵਾਂ ਟੈਕਨੀਕ ਉਹ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੜਕਾਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ? ਕਿੰਨਾ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਸਾਡਾ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਅਸੀਂ ਇਸ ਕੰਮ ਤੇ ਖਰਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਪਰ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਦੂਜੇ ਵਰਕਸ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਬਣਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਲ ਪੁਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਰਵਿਸਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਸਨ ਮੰਨੇ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਬੜੀ ਤੈਗੋ ਝੇਹ ਹੋਈ ਸੀ । ਕਿੰਨੇ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਚੀਫ ਇੰਜਨੀਅਰਾਂ ਤੇ ਵੁਜ਼ਰਾ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਦੇ ਛੋਕਰੇ ਬਿਠਾ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾ ਕਿ ਪੰਜ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਕਪੀਰੀਐਂਸ ਨਹੀਂ ਦਸ ਦਸ ਸਾਲ ਦਾ ਇਨਾ ਨੂੰ ਐਕਸਪੀਰੀਐਂਸ਼ ਨਹੀਂ ਤੇ ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੈਕਟਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਚੀਫ ਇੰਜਨੀਅਰਾ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਬਫਰ ਬਣਾ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸਿਵਾਏ ਡੀਲੇ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕੋਈ ਸੁਜੈਸ਼ਣ ਦੇਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਹਨ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਸਕੀਮ ਜਾਂ ਪਰਾਜੈਕਟ ਵਿਚ ਕੋਈ ਟੈਕਨੀਕਲ ਸਲਾਹ ਵੁਜ਼ਰਾ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਫਿਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਇਨਾਂ ਨੂੰ ਬਫਰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਪੋਸਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਇਹ ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਕਿ ਚੀਫ ਇੰਜਨੀਅਰਾਂ ਦੇ ਟੀ. ਏ. ਬਿਲਾਂ ਦੀ ਸਕਰੁਟਿਨੀ ਕਰਨ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ । ਫਿਰ ਟੈਕਨੀਕਲ ਸਟਾਫ ਵਲੋਂ ਨਾਨਕੁਆ-ਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਥ੍ਰੈਟ ਵੀ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਟੈਕਨੀਕਲ ਸਟਾਫ ਤੇ ਇਹ ਅਫਸਰ ਗ਼ਾਲਬ ਬਣਾ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ । ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੁਜ਼ਰਾ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ । ਕੋਈ ਸਲਾਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ, ਕੋਈ ਰਾਏ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਨੋਟ ਕਰ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਸਾਂ ਪਰ ਵਕਤ ਦੀ ਤੰਗੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਮੈਂ ਇੰਨੀ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖਰਚ ਦੀ ਕੋਈ ਪਰਾਪਰ ਸਕਰੂਟਿਨੀ ਨਹੀਂ । ਇਕ ਸਕੀਮ ਲਈ ਬਜਟ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਜਟ ਐਸਟੀਮੇਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ 39 ਲਖ ਤੇ ਜਦ ਸਕੀਮ ਮੁਕੰਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬਜਟ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਤੇ ਇਹ ਫਿਗਰ ਡਬਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਕਿਉਂ ਨਾ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਹੈਂਗ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਜਟ ਐਸਟੀਮੇਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ? ਓਸ ਨੇ ਬਜਟ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਪਰਾਪਰਲੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸਕਰੂਟਿਨਾਇਜ਼ ਕੀਤਾ ? ਮੈਂ ਫਿਨਾਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਪਾਸੇ ਤਵੱਜੋ ਦੇਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸੁਪਰਵੀਜ਼ਨ ਨੂੰ ਟਾਈਟਨ ਕਰਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਆਮ ਉਪੀਨੀਅਨ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਫਿਨਾਂਸ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਡੀਫੰਕਟ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਨਿਗੇਬਾਨੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਖਰਚ ਦੀ ਆਈਟਮ ਤੇ ਕੋਈ ਸੁਪਰਵੀਜ਼ਨ ਨਹੀਂ ।

कामरेड राम चन्द्र (नूरपुर) : स्पीकर साहिब, सब से पहले पंजाब की मौजूदा स्थिति के बारे में मैं यह कहना चाहता हूं, अपनी ही नहीं बल्कि काँगड़ा के लोगों की तरफ से कि यह जो पंजाब की तकसीम हो रही है और पहाड़ी

[कामरेड राम चन्द्र]

इलाका को हिमाचल प्रदेश में मिलाने का फैसला हमारी खाहिश के मुताबिक है इस लिए हम कांग्रेस वर्किंग कमेटी के मशकूर हैं (प्रशंसा) और हम यह चाहते हैं कि इस इदग़ाम के मसला को जल्द से जल्द मुकम्मल किया जाए। इस काम को मुकम्मल करने के लिए मैं यह समझता हूं कि मौजूदा गवर्नमैंट को रीशफल किया जाए और कांगड़ा का एक नुमाइन्दा केबिनेट में लिया जाए ताकि सब लोग बैठ कर आपस में इलाका और एसेट्स की तकसीम का फैसला करें। (प्रशंसा)

दूसरी चीज़ जो मैं अर्ज़ करना चाहता हूं वह यह है कि मौजूदा स्टेट की हालत जन संघ और अकाली पार्टी ने बिल्कुल खराब की हुई है, इन्हों ने मुल्क में एक गलत फिज़ा पैदा कर रखी है। मैं यह चाहता हूं कि मुल्क में अमन हर हालत में कायम रखना चाहिये, किसी मिस्क्रियंट से कोई लिहाज़ नहीं रखना चाहिये।

दूसरी चीज़ जो मैं अर्ज़ करना चाहता हूं वह यह है कि मेरे दिल में श्री यज्ञ दत और स्वामी सत्य नंद जी के लिये दिली सत्कार है मगर मैं उनसे यह कह देना चाहता हूं कि अगर तो वह सूबे में अमन कायम करने के लिए भूख हड़ताल कर रहे हैं तो वह जुदा बात है, लेकिन अगर उनका मतलब यह है कि हिमाचल या हरियाणे में जाने से कुछ इलाकों को रोका जाये या कांगड़ा पंजाब में ही रखा जाये तो यह उनकी सख्त गलती है। कांगड़ा वाले अब हिमाचल में जाने पर बज़िद हैं। वह पंजाब में अब रहना नहीं चाहते। यह एक बड़ा अहम सवाल है जिस को अभी तक मामूली चीज़ समझा जाता रहा है और जिस के नतीजे आज हमारे सामने हैं।

अब मैं बजट की तरफ भी आना चाहता हूं। सब से बड़ा अफसोस आज मुझे इस बात पर है कि सरकार ने बजट बनाते वक्त ऐडमिनिस्ट्रेशन की गलतियों की तरफ कभी भी ध्यान नहीं दिया। मुझे यह कहने में कोई हिचकचाहट नहीं कि पिछले 18 साल से कांगड़ा के इलाके को डिवैलप करने में सरकार ने ध्यान नहीं दिया और दो फसलों के लगातार फेल होने पर उस इलाका के नुमायंदे ने चीफ मिनिस्टर साहिब का बार बार इस बात की तरफ ध्यान दिलाया है कि अगर इस इलाके में छोटे-मोटे रिलीफ वर्क्स जारी कर दिये जायें तो इन में काम करके वे लोग कुछ पैसा कमा सकते हैं और इस तरह वह अपना और अपने बाल बच्चों का पेट पाल सकते हैं।

(ਇਕ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ : ਪੈਸੇ ਦਾ ਤਾਂ ਹੀ ਸਾਰਾ ਸਿਆਪਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।)

लेकिन यह बात सुनी अनसुनी कर दी गई है।

मैं एक बात और अर्ज़ कर दूं कि सितम्बर, 1965 में पठानकोट के हवाई अड्डा से 5 मील के फासले तक लोगों की फसलें जो बीजी हुई खड़ी थीं वह डिप्टी

कमिश्नर के आर्डर से कटा दी गई मगर 8 महीनें हो गये हैं उन को आज तक कोई मुआवज़ा नहीं मिला। मैं इस के मुतअल्लिक चीफ मिनिस्टर साहिब से भी मिला था। उन्हों ने कहा था कि यह मिलटरी का मुआमला है, जल्दी नहीं हो सकती। मैं कहता हूं कि उन लोगों ने डी० सी० के आर्डर्ज़ से कटाई का काम एक्सीक्यूट किया है इस लिये सरकार को ही पेमैंट का इंतज़ाम करना चाहिये दूसरी तरफ उन किसानों से मुआमला की वसूली के लिये जबर किया जा रहा है हालांकि सरकार मुआवजा देने में मजबूरी दिखा रही है। सरकार के लिये यह कितनी शर्मनाक बात है।

अभी मेरे बर्जुग दोस्त सरदार ज्ञान सिंह राड़ेवाला ने एक बड़ी अच्छी चीज़ कही थी कि जो टैक्नीकल डिपार्टमैंट्स हैं उन में सैक्रेटरीज़ भी टैकनीशियन होने चाहियें। मगर सरकार उनमें आई. ए. एस. आफीसर्ज़ लगा देती है। वह बजाये किसी तरह का अज़ाफा करने के काम में रुकावटें डालते हैं। टैक्नीकल तौर पर उन्हें किसी बात का इल्म नहीं होता। नौजवान हो कर भरती होते हैं जो पैसे लेकर दफतरों में बैठे रहते हैं। पिछली जंग के दिनों में नूरपुर के सब-डवीज़न में हम ने देखा कि वहां पर एक ना-अहल सब-डवीज़नल मैजिस्ट्रेट लगा हुआ था जिस ने डिफैंस के काम में हमारी कोई इमदाद नहीं की। अत: मैं इस बात की ताईद करता हूं कि टैक्नीकल महकमों के सैक्रेटरीज़ टैक्नोक्रैट ही होने चाहियें।

इसके अलावा एक और बात मैं अर्ज़ करूंगा कि मज़दूरों और गरीबों में महंगाई के कारण बेचैनी दिन-बदिन बढ़ती जा रही है। हकूमत यह कहती है कि हम सोशलिज़म की तरफ जा रहे हैं मगर दर असल ऐसा नहीं हो रहा। बड़े-बड़े लोगों की तो और तनखाह बढ़ाई जा रही हैं और छोटी तनखाह वाले मंहगाई में पिस्तें ही चले जा रहे है। हमें एक मयार मुकर्रर करना चाहिये कि ज़यादा से ज़यादा तनखाह 1,000 की हद होनी चाहियें और कम से कम 100 रुपये। इस से किसी को भी कम नहीं देना चाहिये, मगर यहां पर जो 1,000 रुपये से उपर तनखाहें ले रहे हैं उनको और महंगई अलाऊंस दिये जा रहे हैं। मेरी राय में 500 रुपये से ज्यादा तनखाह हासिल करने वाले को कोई महंगाई अलाऊंस नहीं दिया जाना चाहिये। बड़े-बड़े आफीसर्ज़, कमिशनर्ज़, सैकरेटरीज़, आई. ए. ऐस. और पी. सी. ऐस आफीसर्ज और गज़िटिड स्टाफ जो है अगर इनकी तनखाहें काट कर छोटे अफसरान को अधिक तनखाह दी जायें तब सोशलिज्म आ सकता है। मैं ने इंडस्ट्री डिपार्टमैंट के मुताल्लिक एक सवाल भी किया है कि इस महकमा में कितने अफसर और कितने कर्ल्क हैं।

आवाज़ें : आपको पता है तो बता दें।

कामरेड राम चन्द्र : मेरे इलम में इस डिपार्टमैंट में 84 या 86 गज़ेटिड आफीसर्ज़ हैं और 129 क्लर्क हैं। आप बतायें इस प्रोपोर्शन की वजह क्या है। क्या

[कामरेड राम चन्द्र]

कोई गवर्नमेंट इस तरीका से भी चलाई जा सकती है। आफीसर तो बढ़ाए जा रहे हैं मगर दूसरी तरफ छोटे मुलाजमों को न पूरी तनखाह ही मिलती है और न ही उन को महंगाई ही दी जा रही है। इस कद्र महंगाई है कि गरीब मुलाजम और मज़दूर लोग अपने बाल बच्चों का पूरी तरह से पेट भी पाल नहीं सकते हैं।

स्पीकर साहिब, एक चीज जो मैं अर्ज़ करना चाहता हूं वह यह है कि अगर सरकार सोशलिज़म की हामी है तो इन बड़े-बड़े अफसरान की तनखाहों में कमी करें और ऐसे अफसरान को हकूमत में रखे जो थोड़ी तन्खाह लें और लायक हों। गवर्नमेंट के करैक्टर को देखें तो वही सरकार कामयाब हो सकती है जो फर्म गवर्नमेंट हो। जस्ट गवर्नमेंट हो और आनैस्ट गवर्नमेंट हो। जो लोग कुरपशन करते हैं उनका हरगिज़ लिहाज नहीं होना चाहिये। आज देखने में हर जगह आ रहा है कि कुरपशन ही कुरपशन है। इस के बारे में अपनी अलग राये रखता हूं। मैं कहता हूं कि जब कुरप्ट लीडर होते हैं तो कुरप्शन फैलती है। यहां पर 8 साल तक इस सूबा का कुरप्ट चीफ मिनिस्टर रहा। उस की तहकीकात हुई तो यह साबत हो गया कि यह लोगों के साथ बेइनसाफी करता रहा है। इस के मुताल्लिक मैं दास कमिशन रिपोर्ट से 1-2 लाईनें पढ़ कर सुना देना चाहता हूं। इस में लिखा है

> "There is a case where the Chief Minister himself abused his influence and power for his own benefit."

Then, it is stated that :—

> "There are cases where the Chief Minister abused his influence and powers, personally and or by or through his colleagues or subordinates, to help his sons or relatives to acquire or dispose of properties or business in violation of law or rules or established procedure.

Further it is stated in the Das Commission Report—

> "......All that this Commission can say, for the consideration of the authorities, is that those several charges thus brought home to the Chief Minister cannot but be regarded as unbecoming of a person holding the high and responsible office of Chief Minister of a State."

और अब कितनी शर्म की बात है कि कुरप्ट चीफ मिनिस्टर के जाने के बाद जो मिनिस्टर बनता है वह उस की समाधि पर जाकर मत्था टेकता है, उसके मैमोरियल कायम करता है उसके लिये सरकारी फंड्ज देता है। अपनी जेब से कुछ नहीं देता। यह एक गलत चीज़ है जिस की मुज़म्मत होनी चाहिये। फंडज़ को इस प्रकार खर्च करने की हरगिज़ इजाज़त नहीं होनी चाहिये।

दूसरी चीज़ मैं कहता हूं कि कुरपशन यहां ही खत्म नहीं होती मैं पब्लिक अकाउंट्स कमेटी को इस बात की मुबारिकबाद देता हूं जिन्होंने छान बीन करके

अपनी रिपोर्ट में लिखा है कि सरकार ने 1,20,000 रुपया कैरों केस में डिफैंस पर खर्च किया है । यह कानून के विरुद्ध खर्च है । कमेटी ने यह मुआमला सेंटरल गवर्नमैंट को रैफर करने को कहा । इसके इलावा इस रिपोर्ट में लिखा है:—

> "Audit has pointed out that dues amounting to Rs. 13,091 were outstanding against 18 ex-Ministers and Deputy Ministers......"

It is shameful for them not to make payment of amounts due from them. How can they carry on Government if the Minister do not pay dues to the State, if they themselves are dishonest, if they are disloyal to the Constitution and disloyal to the State. स्पीकर साहिब, मैं दूसरी चीज़ अर्ज़ करना चाहता हूं । यह भी पब्लिक अकाऊंट्स कमेटी की रिपोर्ट है ।

Under the East Punjab Ministers' Salaries Act, 1947, each Minister is provided with a free furnished house, the maintenance charges of which are borne by the State Government. In March, 1953, the following ceiling limits were prescribed by Government for free supply of electricity and water at the residences of Minister—

X X X X X

उन्होंने लिमिट बताई है । उसके बाद उन्होंने कहा है कि कई मिनिस्टर हैं जिन्होंने दो मकान लिए । हमारे साबका चीफ मिनिस्टर ने दो हाउस लिए । वह कहते हैं कि एक गैस्ट हाउस था । अगर गैस्ट हाउस था तो उसका किराया देना चाहिए था । जो न पिछली मिनिस्टरी ने दिया और न नयी मिनिस्टरी ने मांगा । अब दलील दी जा रही है कि वह गवर्नमैंट गैस्ट हाउस था । पब्लिक अकाउंट्स कमेटी ने कहा कि अगर यह गवर्नमैंट गैस्ट हाउस था तो बताया जाये कि कौन से लोग थे, उनका क्या दर्जा था और गवर्नमैंट ने कब करार दिया और हुक्म जारी किया कि फलां साहिब सरकारी महमान है । ऐसे महमानों का नाम, पता और खर्च का रिकार्ड और हिसाब दिया जाये । It was misuse of his power and authority and that is why that man was removed from office. It is an act of shame that Ministers are now going to raise memorial to that person at the cost of public funds, public exchequer and not by paying anything from their own pockets. स्पीकर साहिब, लोगों को गलतफहमी हुई है । मेरे दोस्त कह रहे हैं कि प्रताप वाला उनकी तारीफ करता है मेरी राय में जो कुछ पंजाब में हो रहा है जो टेनशन आज पैदा हुई है इसकी ज़िम्मेदारी राम किशन पर नहीं, प्रताप सिंह पर ही है । वह इन झगड़ों को दाग बेंल डाल गया था । राम किशन जी के सम्बन्ध मे तो यही कहा सकता है कि he has proved to be an inefficient person.

[कामरेड राम चन्द्र]

कांगड़े वालों को जो शिकायत थी, हरियाने वालों को जो शिकायत थी उस को दबाने के लिए प्रताप सिंह जी ने डन्डा इस्तेमाल किया इस तरह डैमोक्रेसी फेल हुई । उनको चाहिए था कि लोगों को प्यार से समझाते। डन्डे से लोगों को दबा सकते हैं। आखिरकार लोग उठे हैं। आज लोग वायलेन्ट हुए हैं । लोगों में इन्तहा बेसबरी आ गई है । पहले वह डन्डे खाते रहे लेकिन आज वह गोली खाने के लिए तैयार हैं । आज के हालात की ज़िम्मेवारी सरदार प्रताप सिंह के कुरप्ट और टायरिनीकल और अनपापूलर राज पर है ।

Sins of the parents visit upon their children.

कल यहां एक साबक मिनिस्टर सहिब कह रहे थे कि आज ला एन्ड आर्डर की हालत खराब है । वह भूल जाते हैं कि यह उन के ज़मानें की लिगेसी है । इस की यह गवर्नमैंट उतनी जिम्मेवार नहीं जितनी कि इस से पहले की गवर्नमेंट । (घंटी)

स्पीकर साहिब, मैं एक दो मिन्ट ही में एक दो बातें और कहना चाहता हूं । मैं ने अभी कहा था कि मिनिस्टरी रिशफल होनी चाहिए जिसमें कांगड़ा के नुमाइन्दे आनें चाहिएं । इस बजट में कांगड़ा के लिए जो फन्ड्ज़ अलाट किए गए हैं उन का पूरा इस्तेमाल होना चाहिए । जब तक कांगड़ा अलग हो कर हिमाचल में शामिल नहीं हो जाता बजट में जो फन्डज़ आएं हैं वह वहां के लिए खर्च किए जाएं । इन सब बातों पर अमल होना चाहिए और पूरे तौर पर अमल होना चाहिए ।

चौधरी नेत राम (हिसार सदर) : आदरणीय स्पीकर साहिब 19 साल से यह कांग्रेस सरकार लगातार हर साल अपने फन्डज़ का बजट पेश करती आई है और बढ़ चढ़ कर पेश करती है । आज पंजाब अजीब ढंग से तबाह हो चुका है । जंग से तबाह हो चुका है, कहत से तबाह हो चुका है । लेकिन आज भी सरकार ने एक साल का वही खाता बढ़ चढ़ कर पेश किया है और खसारे का बजट पेश किया है । आज पंजाब की हालत यह है कि लोग नए टैक्स बरदाश्त नहीं कर सकते । इस सरकार ने सब से बड़ी बात 19 साल में यह की है कि अमीर ज़यादा अमीर किए और गरीब ज़यादा गरीब हुए । यह गल्त बात है । इस तरह से यह सरकार जो बजट पेश करती है उस से यह दिखाई देता है । इन के वायदे और नाहरे एक ढोंग बन कर रह जाते हैं । मेरी यह इच्छा और भावना है कि इस सरकार का यह आखरी बजट है । स्पीकर साहिब, मैं बजट के दो हिस्से समझता हूं । एक आमदन और एक खर्च का आमदन में न डिफैंस फन्ड का रुपया जमा है, न स्माल सेविंग्ज़ का रुपया जमा है, न रैड क्रास का रुपया जमा है ना गोल्ड बांड का रुपया जमा है, न बिल्डिंग फन्ड का रुपया जमा है । जितने ऐसे फन्ड हैं जो रुपया सरकार जनता से इक्ट्ठा करती है इस में जमा नहीं है । ऐसे तो रोज़ाना कांग्रेस सरकार में जनता से हर काम में रुपया लिया जाता है उसको इस बजट में कहीं नहीं दिखाया गया । जो रुपया रिश्वत का लेते हैं वह कहीं नहीं । इरिगेशन का महकमा है,

वहां रिश्वत चलती है। वह रुपया कहीं नहीं दिखाया। बिजली के महकमा में भी रिश्वत चलती है। चाहे कोई महकमा है, पुलिस है, चाहे वह माल का महकमा है, चाहे कोई भी महकमा है, पंजाब में दिन दिहाड़े खुलमखुला रिश्वत ले रहे हैं। जो अरबों रुपया जनता से रिश्वत का लिया जा रहा है उस का एक पैसा भी इस बजट में जमा नहीं है। स्पीकर साहिब, मैं आप के द्वारा अर्ज़ करूँगा कि सरकार के बजट में खर्च करने के ढंग अजीब हैं। रुपया जाया किया जाता है। जनता के खून पसीने का पैसा टैक्सों के ज़रिए इक्ट्ठा किया जाता है मगर वह ठीक ढंग से खर्च नहीं किया जाता। पिछले दिनों भिवानी में 27 लाख 60 हज़ार रुपए की सरकार ने एक तजवीज़ बनाई कि वहां पर आबपाशी के ज़राए मुहैय्या किए जाएंगे लेकिन सिर्फ दो लाख रुपया खर्च किया और 25 लाख 60 हज़ार रुपया बजट में जो दिखाया गया था भिवानी तहसील के नाम से वह पता नहीं किस ढंग से हेरा फेरी कर के अपने मतलब के लिए खर्च किया। इसी तरीके से आज जो घघर की स्कीम है उस बारे में किया गया। एक रैक्लेमेशन का महकमा बना है जो अप्रेल, 1964 में कायम किया गया और लाखों रुपया वहां जनता के टैक्सों का बरबाद किया। वहां 92 मील लंबी नहर खोदने की स्कीम थी। मारकंड नदी की तुग्यानी से जो ज़मीन तबाह होती है उस को बचाने की स्कीम थी। यह स्कीम अच्छी थी लेकिन सरकार ने लाखों रुपया खराब कर दिया। वह 92 मील लंबी नहर कामयाब नहीं हुई। हजारों एकड़ ज़मीन खराब हो रही है। हज़ारों मन सीमैंट और लोहा खराब हो रहा है। मुलाज़मों को बिना मतलब वहां तनखाहें दी जा रही हैं। जनता का रुपया इस तरह सरकार खराब किए जा रही है। स्पीकर साहिब, आप हैरान होंगे कि यहां सूरजपुर फैक्टरी में 2 करोड़ रुपया की मशीनरी मालकान को दे रहे हैं। इस के इव्ज में अपने लिए लाखों रुपया इलैक्शन्ज के लिए फंडज़ का लिया जा रहा है। हरिजन कल्याण फंड का रुपया आपके सामने जनता से उगराहा गया। इस सरकार ने सारे पंजाब में हरिजन और गैर हरिजन का सवाल पैदा कर दिया, जिसका नतीजा अच्छा नहीं हुआ। फिर भी वह रुपया इक्ट्ठा किया गया। वह रुपया सरकार ने हरिजनों के लिए इक्ट्ठा किया था। इस तरह से सरकार की नीति निहायत ही गलत है। वह पैसा जो सरकार पंजाब में इक्ट्ठा करती है वह उन मद्दों में खर्च नहीं होता बल्कि सरकार उस ढंग से ख़र्च करती है जिस से कांग्रेस की गद्दी महफूज रहे, जनता मजदूर और किसान जहन्नम में जाएं, पैदावार बढ़े या ना बढ़े। अगर पैदावार नहीं बढ़ेगी तो यह होटल बंद कर देंगे और लोगों को भूके मारेंगे। यह है इनकी तरक्की का ढंग और बजट बनाने का ढंग।

12.00 Noon

बार्डर पर जंग की वजह से जो लोग तबाह और बरबाद हो गए हैं उन को यह 38 रुपए फी फैमिली के हिसाब से सहायता के लिए दे रहे हैं जिन में से 17 रुपए तो मशीनरी पर खर्च होंगे और उस के बाद, 21 रुपए गांव तक पहुंचते २ उन के खर्च हो जाएंगे। अब आप अंदाज़ा

[चौधरी नेत राम]

लगाएं कि वह रोटी कहां से खाएंगे, कपड़ा कहां से लेंगे और फसल कैसे उगाएंगे। उन के बच्चे भूख से मर रहे हैं और उन को मुआवज़ा दे रही है सरकार 38 रुपए, जो कि गांव तक पहुंचने से पहले ही खर्च हो जाना है। इसी तरीके से, स्पीकर साहिब, चपड़ासी को 30.50 रुपए बेसिक तनखाह और 29.50 रुपए उसे अलाऊंस मिलता है। अब इन के तीन-तीन, चार-चार, बच्चे भी हैं और किसी किसी के बूढ़े मां बाप भी होंगे। तो वित्त मन्त्री साहिब मुझे बताएं कि उन का किस तरह से गुज़ारा होता होगा। इस के अलावा सिवल सैक्रेटेरिएट के जो मुलाज़िम हैं वह 1945 में 150—300 रुपए माहवार पाते थे और आज भी उन का वही ग्रेड है जब कि महंगाई पहले से 20 गुना ज्यादा बढ़ गई है। मेरे अनुमान के मुताबिक महंगाई 20 गुना बढ़ गई है। लेकिन 750 % सरकार के मुताबिक बढ़ी है। सरकार ने सिविल सैक्रेटेरिएट के मुलाज़मीन के जो 1945 में ग्रेडज़ थे उन को अभी तक नहीं बढ़ाया। सरकार ने अपने मन्त्रियों आदि बड़े बड़े अफसरों की तन्खाहें बढ़ाई हैं लेकिन गरीब क्लर्क आदि, गरीब मुलाज़मीन की तरफ कोई ध्यान नहीं दिया जा रहा है।

चपड़ासियों तथा चौकीदारों की जोकि सरकारी अदारों में काम करते हैं $30\frac{1}{2}$ रुपये माहवार बुनियादी तनखाह है और $29\frac{1}{2}$ रुपए महंगाई अलाऊंस है। असैम्बली के सामने पंजाब के इतने बड़े-बड़े बही खाते का पोथा जिस को बजट कहते हैं, सरकार के वित्त मन्त्री ने पेश किया है। तो क्या मैं वित्त मन्त्री से पूछ सकता हूं कि क्या वह इस छोटे से गरीब चपड़ासी तथा चौकीदार के परिवार, जिसकी संख्या एक आदमी, बीवी, और 3 बच्चे हो का बजट पेश करने के लिए तैयार है जिस से उनका एक महीने के खर्च का निर्वाह हो सके। इन को देने के लिए तो यह कहते हैं कि हमारे पास कुछ नहीं है लेकिन दूसरी ओर मिनिस्टरों पर और बड़े बड़े अफसरों पर लाखों रुपए खर्च किए जाते हैं। स्पीकर साहिब, यह गरीबों के लिए एक पाई देने के लिए भी तैयार नहीं हैं। मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि सरकार के खाने के दांत और हैं और दिखाने के दांत और हैं। दुकानदार जैसे इन्कम टैक्स बचाने के लिए एक बही दुकान पर रखता है और एक घर पर रखता है, इसी तरीके से इस सरकार के बजट को जो इन्हों ने हाउस में पेश किया है मैं जाअली समझता हूं क्योंकि दूसरा बजट वित्त मन्त्री के घर में पड़ा हुआ है जिस के अन्दर लाखों रुपया वज़ीरों ने और बड़े-बड़े अफसरों ने खाना है। मैं निवेदन करना चाहता हूं कि यह कांग्रेसी चोर सरकार के चोर वित्त मन्त्री ने जो चोर बजट पेश किया है जिस के अन्दर अपनी जाअलसाज़ी को छिपाने की कोशिश की गई है इस की हम सख्त विरोधता करते हैं। (शोर)

श्री अध्यक्ष : चौधरी नेत राम जी, अब आप वाईंड अप करें। (The hon. Member Chaudhri Net Ram may please wind up now.)

चौधरी नेत राम: स्पीकर साहिब, लूट खसूट की क्या क्या बातें बताऊं। इन्होंने श्री डी० डी० पुरी जैसे सरमाएदार को 12 लाख रुपया दे दिया है इस लिए कि वह इन के खयाल में गरीब हैं लेकिन दूसरी तरफ 10 हज़ार मुलाज़मों को छांटी करके उजाड़ रहे हैं। यह कमीनी सरकार गरीब मुलाज़मों, मजदूरों और किसानों की आवाज़ को दबाने के लिए पंजाब में फिरकाप्रस्ती का ज़हर फैला कर फसाद करवा रही है वरना कोई ऐसी बात नहीं जिस में झगड़े की गुंजायश हो। विधान के मुताबिक मांग थी और पुरअमन तरीके से पंजाबी सूबा बन जाना चाहिए था जैसे कि हिन्दुस्तान में दूसरी स्टेटस ज़बान के अधार पर बनी हैं। लेकिन सरकार लोगों की अवाज़ को दबाने के लिए पंजाब को फिरकाप्रस्ती का अखाड़ा बना कर तबाह करना चाहती है। इब के बाद मैं चीनी के बारे में थोड़ी सी बात करना चाहता हूं। हलवाइयों को जितना चीनी का कोटा मिलता है वह कहते हैं कि हमारे दो दिन से ज़यादा नहीं निकलते, बाकी 28 दिन हम ब्लैक में चीनी खरीदते हैं। तो मैं दो दिन नहीं समझता, मैं मानता हूं कि एक हफता उनका निकल जाता होगा और बाकी जो 23 दिन रहते हैं वह ब्लैक में लेकर इस्तेमाल करते हैं। देहात वाले जो गन्ना पैदा करते हैं उन को सेर चीनी भी नहीं मिलती और वह चीनी ब्लैक में हलवाइयों को दी जाती है। वह ब्लैक में जो तीन रुपए किलो के हिसाब से चीनी खरीदते हैं वह मुनाफा कौन खाता है? वह बड़े बड़े सरमाएदार और मिल मालिक खाते हैं जिन को यह सरकार 12 लाख रुपया दे रही है। इस से साफ ज़ाहिर है कि यह सरमाएदारों की सरकार है और मज़दूर व किसानों की विरोधी है। आज 11 लाख एकड़ ज़मीन सरकार की बेकार पड़ी हुई है जो कि काबले काशत हो सकती है। यह साल में दो हज़ार एकड़ से ज्यादा ज़मीन को ठीक नहीं करते। इस का मतलब है कि उसे ठीक करने के लिए पांच सौ साल से भी ज़यादा वक्त लगेगा। यह क्यों नहीं उस ज़मीन को किसानों को दें देते ताकि वह खुद उस पर मेहनत करके पैदावार करें।

Mr. Speaker : Please wind up now.

चौधदी नेत राम: स्पीकर साहिब, हमारे उधर किसानों ने धरती को काबले काशत बनाया है लेकिन यह सरकार उन को बेरहमी से नोटिस दे कर बेदखल कर रही है। इन्होंने खुद लुध्याने और हिसार में धरती रिक्लेम करवाई है इस लिए इन को पता होना चाहिए कि ज़मीन को काबले काशत करने के लिए कितना खर्च होता है। इसी तरीके से आज बेदखलियों का तांता लगा हुआ है। और लगातार बेदखलियों का तांता लगा हुआ है। इस तरह पैदावार नहीं बढ़ सकती। आज इस सरकार द्वारा तंग की हुई जनता की इच्छा है और होगा भी ऐसा ही कि यह इस सरकार का आखरी बजट सैशन है और आयंदा यह सरकार जो सरमायेदारों की है नहीं आएगी।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ। ਚੌਧਰੀ ਨੇਤ ਰਾਮ ਨੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ । ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਤੇ ਪਰੈਸ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਇਹ ਹਾਲਾਤ ਨਾ ਹੁੰਦੇ ਜੋ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ?

श्रीमती शन्नो देवी (जगाधरी) : स्पीकर साहिब, आज बजट की डिसकशन का पाँचवां दिन है और आज मैं आप की वसातत से इस आगस्ट हाउस के मैम्बर साहिबान के सामने जो कुछ मैं आज पंजाब में देख रही हूं और जो मेरी फीलिंगज़ है वह रखने के लिए मजबूर होकर खड़ी हुई हूं । यह इस असेम्बली का अन्तिम बजट सैशन है और इस तरह के तीन बजट सैशनों में मैं यहां मौजूद थी लेकिन मैंने कुछ नहीं कहा क्योंकि मैं हाउस में एक ऐसी जगह पर बैठी हूं जहां काफी निज़ाम और ज़बत की जरूरत है। आज मैं उसी निज़ाम और ज़बत से प्रेरणा लेकर, स्पीकर साहिब, मैं इस हाउस में खड़ी हुई हूं । इस सूबा में एक बड़ी जाबर हकूमत थी और 1962 तक कभी कोई इधर उधर की बात चलती थी तो हर कोई दोस्त दुशमन सोच कर बात करता था लेकिन जुलाई, 1964 में एक दिन ऐसा वक्त आया कि यहां त्रिमूर्ती का राज कायम हो गया और उन्होंने इस सूबा की हकूमत की बाग डोर अपने हाथों में लेली । जनता को आशा थी, उत्साह था और इच्छा थी कि जो कुछ गल्ती पीछे हुई है वह हटेगी और कुछ नुमायां अच्छे काम होंगे लेकिन मुझे बड़े अफसोस के साथ कहना पड़ता है और अगर मैं न कहूं तो अपने फर्ज़ से कोताही करूंगी कि 25 साल से लगातार मैं इस असेम्बली की मैम्बर चली आ रही हूं जो आज एडमनिस्ट्रेशन की हालत है वह मैंने पहले कभी नहीं देखी । जो आज मेरे सूबे में हकूमत चल रही है वह इस से पहले कभी नहीं देखी । जो कुछ आज हो रहा है उसे देख कर मेरा सिर शर्म से झुक जाता है । मैं कहना चाहती हूं कि अगर एक ज़बरदस्त लीडर न हो तो कोआप्रेटिव लीडरशिप तो चल सकती है लेकिन वह भी तब चले जब आपस में कोआप्रेशन हो । अगर यह कोआप्रेटिव ढंग से हकूमत चलती तो आज हमें यह दिन देखना न पड़ता जो आज हम देख रहे हैं । इधर उधर से जो आज आवाज़ें उठ रही हैं यह कुछ नहीं हैं । यह सब वही बात है कि कभी कोई वक्त था कि देने की बात कहते थे आज लेने की कहते हैं । आज इस देश की जो हकूमत है उसका हर कोई हिस्सेदार हो जाना चाहता है । अगर एक घर में एक मां के पास सेर भर चूरमा हो और वह आध सेर एक बच्चे को दे दे, पाव भर दूसरे को दे दे, दो छटांक तीसरे को दे दे और किसी एक को खाली अगूंठा ही दिखा दे तो वह भाई भी आपस में लड़ पड़ते हैं । मैंने तो यही बात समझी है कि यह जो माल एडमनिस्ट्रेशन आफ पावर है और सूबा की हकूमत कमज़ोर हाथों में आई है, आज जो कुछ पंजाब में देखने को मिल रहा है यह उसी का नतीजा है मेरा सिर शर्म से झुक जाता है और मुझे दुख होता है जब मैंने अखबारों में पढ़ा

कि मेरे सूबा के तुलबा को, बच्चों को लड़ाया जा रहा है । मैं पंजाब के सारे भाई बहनों और इस आगस्ट हाउस के मैम्बरान से कहना चाहती हूं कि यह सिंह भूमि यह सिंह द्वार पंजाब जिसने आज भी हिन्दुस्तान की रक्षा की है और जिसने आज़ादी के लिए ज्यादा से ज्यादा कुरबानियां दीं और बड़े से बड़े रैवोल्यूशनरीज़ और देश-भक्त पैदा किए उस में रहने वाले हम सब को चाहिए तो यह था कि पाकिस्तान को नाकों चनें चबा कर जो नुकसान हम ने उठाया है उस के लिए हम सब मिल जुल कर 10--20 करोड़ रुपया लेकर उन उजड़े लोगों को बसाते लेकिन हमने तो एक काम पकड़ा हुआ है कि रोटी यहां खाएंगे तो पानी देहली पीएंगे, सोएंगे यहां, जागेंगे देहली । 1947 के पार्टीशन के बाद जब हमारी हकूमत शिमला में थीं तो उस वक्त हमारे बजुर्ग चीफ मिनिस्टर कभी एक आध बार हफता में देहली में जाया करते थे । क्योंकि वह व्योबृद्ध थे इस लिए मालूम हुआ कि दो हैलीकापटर लिए जा रहे हैं । मैं उसी वक्त सरदार पटेल के पास चली गई और कहा कि, सरदार जी, कि 29 ज़िलों का पंजाब छोड़ कर 12 ज़िलों के पंजाब में आई हूं....उस वक्त 12 ज़िले ही थे पैप्सू नहीं मिला था और पैप्सू के साथ भी जो सलूक किया गया वह भी मुझे मालूम है । तो मैंने सरदार जी से कहा कि इस उजड़े पंजाब के सिर पर इतना बोझ नहीं पड़ सकता । बादली से देहली 12 मील का टुकड़ा है और ओल्ड सैक्रेटेरियट में पंजाब की राजधानी बना दो, सुबह इन को पढ़ा दो और शाम को सुन लो क्योंकि अब शिमला तक जाते रास्ते में भूल जाते हैं (हंसी) लेकिन अब तो यहां हद ही हो गई । जोगा साहिब के सवाल का जवाब मैंने अखबारों में पढ़ा, क्यों कि उस वक्त मैं यहां थी, कि चीफ मिनिस्टर साहिब ने तीन महीनों की तन्खाह तो ली 4,500 रुपया लेकिन भत्ता लिया, अगर अखबारों में ठीक छपा है, 10 हज़ार रुपया । मैं कहना चाहती हूं कि सरदार प्रताप सिंह जैसा जाबर आदमी, उसे अच्छा कहो या बुरा अपनी अपनी राए है, कत्ल न होता अगर जी० टी० रोड बनी होती । अगर बन जाए तो मिनिस्टरों की गाड़ियां उसे तोड़ देती हैं । मैं कहना चाहती हूं कि जो हम ने स्वप्न लिया था कि भूखे को अन्न देंगे, नंगे को कपड़ा, बीमार की तीमारदारी करेंगे और किसी को अनपढ़ नहीं रहने देंगे वह कहां गया और क्या पूरा हो सकता है ? मैंने एक बात उपनिषदों में पढ़ी थी और मैं सोचती थी कि जब हम आज़ाद होंगे तो मैं मिनिस्टरों से पूछ सकूंगी कि क्या यह बात हमारे राज में हमने कर दी है उपनिषदों में एक राजा का ज़िक्र आता है जिसने एक महात्मा से कहा कि मेरे घर भोजन कर लो लेकिन वह महात्मा बोले नहीं, चुप रहे । राजा ने कहा कि महात्मा जी मेरे राज्य में कोई भूखा नहीं, नंगा नहीं और अनपढ़ नहीं फिर अन्न क्यों नहीं खाते । हमारे इस राज्य में देखनी चाहिए तो यह चीज़ थी जो राजा ने कही थी लेकिन मैं देख कुछ और रही हूं । हिन्दुस्तान का पार्टीशन हुआ, बड़ी-बड़ी नावाजब बात थी । हमें किसी ने नहीं पूछा कि पार्टीशन करने वाले हैं । लाखों लोग अपनी जायदाद, घर बार छोड़ कर और अपनी बहू बेटियों

[श्रीमती शन्नो देवी]

को छोड़ कर पता नहीं क्या क्या ज़िल्लतें उठा कर इधर आए, लेकिन एक चीज़ हुई कि हम आज़ाद हो गए । यह बात यहीं खत्म हो जानी चाहिए थी लेकिन हम आगे ही चलते गए और पीछे मुड़ कर नहीं देखा कि हमारा मकसद क्या है । अब यहां तक पहुंच गए जिसे देख कर सिर शर्म से झुकता है, अब तो परमात्मा की ऐसी कृपा हो गई कि यह त्रिमूर्ती की हर मूर्ती अलग अलग बात करने लग गई । अगर एक एक ब्यान दे, दूसरा दूसरा और तीसरा तीसरा तो बताओ बात कैसे बने । मुझे रंज होता है जब मैं कहती हूं कि हमारा ऐडमिनिस्ट्रेशन अच्छा नहीं । कुछ लोग कहते हैं क्या करें सैक्रेटरी साहिब नहीं मानते हमारा कहना ।

मैं समझती हूं कि वह मास्टर मास्टर कहलाने के काबिल नहीं जिन के अपने स्टूडैंट्स उस का कहना नहीं मानते । मैं भी किसी वक्त यह काम करती थी । मुझे पता है कि किस तरह से कंट्रोल किया जाता है । मैं अर्ज़ करना चाहती हूं कि इस समय भी वही सर्विसिज़ है, वही सूबा है और वही जनता है । इस वक्त सरकार को बीमारी की तह तक जाना होगा और ढूंडना होगा कि यह बीमारी कैसे दूर हो सकती है । मैं ने तो कभी भी किसी से कुछ नहीं मांगा और किसी को कुछ नहीं कहा लेकिन आज हरियाणा की तरफ से, इधर उधर से और कांगड़े की तरफ़ से स्टेट को तकसीम करने की बातें हो रही हैं, वह ठीक नहीं है । हमें इस बीमारी की खोज करनी चाहिए कि इस में तकलीफ कहां पर है ।

मुझे हर इलेक्शन के समय में नयी जगह पर पटक दिया जाता है । इस दफा मैं जगाधरी से नुमायंदा हो कर हाउस में आई हूं । मैं अरज़ करना चाहती हूं कि मुझे पत्थर की तरह फैंक दिया जाता है लेकिन मुझे खुशी है कि वहां के लोग मुझे दिल में उपर उठा लेते हैं । मैंने उन के लिएकुछ नहीं किया ।

स्पीकर साहिब, चौधरी रिजक राम दिन में दो बार कोट बदलते हैं । मैं ने उन से एक बात कही थी कि दो लेबर टाउन्ज़ हैं, वहां पर लेबर रहती है । मिल्टरी के लिए हमारे दिलों और देश में इतना प्यार और सम्मान है, हजारों की संख्या में नौजवान वहां पर बैठे हैं । उन्होंने लिख कर दिया । मैंने भी कई बार कहा और वहां के लोगों ने भी लिख कर दिया कि वहाँ के दो लेबर टाउन्ज़ की हालत सुधारी जाए लेकिन उस तरफ कोई ध्यान नहीं दिया गया । हमारे लेबर मंत्री श्री रिजक राम दिन में अपनी हालत को ठीक करने के लिए दो बार कोट तो बदल लेते हैं लेकिन उन की तरफ कोई ध्यान नहीं दिया जाता ।

मैं ने पी. डबल्यू. डी. मिनिस्टर को सड़कों की हालत सुधारने के लिए कहा, उन्होंने कहा कि हम सड़क बना देंगे लेकिन उधर कोई ध्यान नहीं दिया जा रहा है । मैं अर्ज़ करना चाहती हूं कि अगर हमारे में हिम्मत होगी तो हम खुद सड़क बनवा लेंगे । मैं अर्ज़ करना चाहती हूं कि हमें सैंटर से नुक्सान की पूर्ति के

लिए मांग करनी चाहिए क्योंकि पिछली लड़ाई से हमारे पंजाब को बहुत हानि हुई। इस की तरफ किसी का ध्यान नहीं जा रहा है। क्या आप ने सोचा कि लड़ाई के समय फिरोज़पुर, अमृतसर, गुरदासपुर ज़िलों और खेमकरण के अन्दर क्या कुछ हुआ। वहां पर कैसे खंडरात हो चुके हैं। मैं समझती हूं कि उस की तरफ कोई भी ध्यान नहीं दे रहा है। लोगों को वहां की हालत सुधारने के लिए काम करना चाहिए। आज कल उस मसले की तरफ ध्यान नहीं दिया जा रहा है। कुछ लोग तो अपनी हिम्मत से तूफान से बच निकले हैं और जो कुछ मल्लाहों के सहारे में रहे, वह डूब गए। मैं सरकार से प्रार्थना करना चाहती हूँ कि आप तो इस तूफान में डूब गए हैं हमें तो इस तुफान में ना डुबाओ। मैं अपने इस आगस्ट हाउस से दरखास्त करना चाहती हूं कि हमें अपने फर्ज़ को सोचना चाहिए। हमारे सूबे की जिम्मेवारी कामरेड राम किशन, सरदार दरबारा सिंह, श्री प्रबोद चन्द्र और सरदार कपूर सिंह के ऊपर ही नहीं है बल्कि इस सूबे की ज़िम्मेदारी हमारे सब के ऊपर है। अगर यहां पर गड़बड़ी होती है और इस बारे में इतिहास लिखा गया तो माननीय सदस्यों को पता होगा कि उन के नाम किस सियाही से लिखे जाएंगे (विघ्न) स्पीकर साहिब, मैं आप से प्रार्थना करना चाहती हूं कि आप सरदार लछमण सिंह गिल को इंट्रप्शनज़ करने से रोकें।

Mr. Speaker : Order please.

श्रीमती शन्नो देवी : स्पीकर साहिब, माननीय सदस्यों ने हनुमन्थया एडमिनिस्ट्रेशन रिफार्मज़ कमीशन की रिपोर्ट पढ़ी होगी। माननीय सदस्यों को पता होगा कि उस रिपोर्ट में एडमिनिस्ट्रेशन के बारे में, मिनिस्ट्री के बारे में क्या कुछ लिखा हुआ है। यहाँ पर कितने ही कमीशन और कितनी ही कमेटियां बनाई जाती हैं। मुझे तो उस कमेटी में मैम्बर बनाया नहीं जाता। मैं समझती हूं कि उन कमेटियों में कोई काम नहीं होता। अगर हनुमन्थेया की रिपोर्ट को पढ़ कर उस पर अमल किया जाता तो मैं समझती हूं कि हमारे सूबे का कल्याण हो जाता। हज़ारों गरीब आदमियों और छोटे तबके के कर्मचारियों की छांटी की जाती है। मैं पुलिस की ही मिसाल हाऊस के अन्दर रखना चाहती हूं। पुलिस के सिपाही को 100 रुपये से अधिक तनखाह नहीं मिलती। मैं ने इस के बारे में 1940 से कहना शुरु किया। सरदार प्रताप सिंह कैरों ने कहीं मेरी यह बात मान ली और उस ने उन की तन्खाह 100 रुपये कर दी। उस से पहले किसी ने उन की तरफ ध्यान नहीं दिया। आजकल के मंहगाई के ज़माने में 100 रुपये से क्या गुज़ारा हो सकता है? इस से उन का क्या बनता है? लेकिन इस के इलावा हर महकमे के अन्दर जहां पर किसी अफसर की जरूरत नहीं होती वहाँ पर धड़ाधड़ अफसर बनाए जा रहे हैं। जहां पर एक सैक्रेटरी से काम चल सकता है, वहां पर और सैक्रेटरी और अफसर लगाए जा रहे हैं। मैं इस वक्त पेपर्ज़ और नोटिंग के बारे में कुछ नहीं कहना चाहती कि किन किन स्टेजिज़ से हो कर फाइनल स्टेज पर पहुंचते हैं। अगर मैं यह बात टेक अप करूं तो मैं समझती हूं कि यह बातें वर्णन करने से हाऊस का काफी समय ज़ाया हो जाएगा।

[श्रीमती शन्नो देवी]

मैं तो सरदार कपूर सिंह से कहना चाहती हूं कि हम ने अपनी जिन्दगी में देश को आगे ले जाने का निश्चय किया हुआ है। अगर यह अपने गरेबान में मूहं डाल कर देखें तो इन्हें पता लगेगा कि क्या यह देश को आगे ले जा रहे हैं या देश को पीछे ले जा रहे हैं। पहले तो सैल्फलैस वर्कर्ज़ थे और वह देश को सर्वप्रिय समझते थे। वह देश की सेवा करते थे और देश को आगे ले जाते थे लेकिन आज हालत यह है कि हर एक सैल्फ सैल्फ के लिए सोच रहा है। आज कल तो यह हो रहा है कि

लूट पड़े तो लूट, जो न लूटे तो नामाकूल।

स्पीकर साहिब, मैं अर्ज़ करना चाहती हूं कि इस समय माकूल लोगों को आगे आना चाहिए ताकि वह देश की सेवा करें। आखिर में माकूल लोगों को मिल कर, और आपस में बैठ कर सोचना चाहिए और इस बीमारी को दूर करने का ढंग निकाला जाना चाहिए कि हम ने देश को आगे किस तरह से ले जाना है। मैं ने जयपुर का सैशन एटेंड किया। वहाँ पर मैंने देखा कि हर सूबे के लोगों ने पंजाब के लोगों की किस तरह से सराहना की। उन्होंने किस तरह पंजाब के निवासियों की तारीफ की लेकिन आज क्या कुछ हो रहा है। आज कल जनता की तरफ कोई ध्यान नहीं दिया जा रहा। आज तो जनता हालात को देख कर, सरकार की और लीडरों की हरकतों को देख कर आंसू ही आँसू बहा रही है। मैं कहना चाहती हूं कि इस खिलवाड़ को बन्द करना होगा। हमें एडमिनिस्ट्रेशन को ठीक रखना होगा। हर रोज़ किसी न किसी तरफ से चिट्ठियों पर दसतखत कराए जा रहे हैं। वह चीजें हमें छोड़ देनी चाहिएं। इस से देश का भला होने वाला नहीं है।

स्पीकर साहिब, मैं किसी मिनिस्टर साहिब के पास जनता के काम के लिए गई। मैं ने जनता की दरखास्त उन को दी और उन्होंने मान ली। वहाँ पर कुछ दूसरे मैम्बर साहिबान भी बैठे हुए थे। वह मुझे कहने लगे कि मिनिस्टर साहिब हमारी बात तो मानते नहीं और आप की बात मान ली। मैं ने उन से कहा कि मैं अपने लिए कभी कुछ नहीं मांगती। मैं इन से कोई ट्रक्कों के प्रमिट्स नहीं मांगती हूं। मैं किसी की नाजायज़ सिफारिश नहीं करती। मैं तो माननीय सदस्यों को कहती हूं और वज़ीरों को कहती हूं कि वह नाजायज़ बातें न करवाया करें।

स्पीकर साहिब, मैं आप का शुक्रिया अदा करती हूं कि आप ने मुझे बोलने के लिए मौका दिया। मैं खास तौर पर हाउस के माननीय सदस्यों का भी शुक्रिया अदा करती हूं कि उन्होंने मेरी बातों को शान्तिपूर्ण सुनने का प्रयत्न किया। मैं माननीय सदस्यों से आशा रखती हूं कि हम देश को आगे ले जाने की तरफ बढ़ेंगे।

चौधरी मनफूल सिंह (टोहाना) : स्पीकर साहिब, मैं ने बजट को सरसरी तौर पर ही पढ़ा है। मैं इस बजट को दोबारा इस लिए भी नहीं पढ़ सका क्योंकि यह बजट दोबारा पढ़ने के लिए इंट्रेस्ट भी क्रीएट न कर सका। इस बजट के अन्दर

जिन चीज़ों को इनकार्पोरेट करना चाहिए था उन को बजट बनाते समय नज़र अंदाज़ किया गया । वह चीज़ें खास कर यह हैं–

Calculation and utilization of funds must be made for the welfare of the State without any discrimination towards any area or any class.

हमें आशा थी कि हरियाणा के इलाके की ओर डिवैल्पमैंट के लिए सरकार ध्यान देगी क्योंकि सरकार ने वहां की हालत का जायज़ा लेने के लिए हरियाणा डिवैल्पमेंट कमेटी नियुक्त की । उस कमेटी ने अपनी रिपोर्ट सरकार को दे दी । जब हम ने बजट को देखने की कोशिश की तो हमें अपने इलाके की उन्नति के लिए कुछ भी नज़र नहीं आया । हम सोचते थे कि जिस तरह से हमारे साथ 17–18 सालों से इम्तयाज़ी सलूक हो रहा है, वह इस बार नहीं होगा क्योंकि सरकार के पास इस सिलसिले में रिपोर्ट आ चुकी है । हम सोचते थे कि हमारे साथ कुछ अच्छा स्लूक होगा । लेकिन क्या हुआ, वह रीबार्ड रीवार्ड बन कर ही रह गया है । आप देखिये कि जहाँ इस हाउस के अन्दर, इस सरकार की तरफ से हरयाणा के साथ इम्तयाज़ी स्लूक बरता जा रहा है वहां कांग्रेस पार्टी की वर्किंग कमेटी ने भी हरयाणा के साथ इम्तयाज़ी स्लूक किया है । उन्होंने पंजाबी सूबे के सवाल को तो क्लियर कर दिया है लेकिन हरयाणा के बारे में अभी तक कुछ रौशनी नहीं डाली, सारा मामला अंधेरे में ही पड़ा हुआ है । इस इम्तयाज़ी सलूक के जर्मज़ हरयाणा के लीडरों में और हरयाणा के वर्कर्ज़ में भी दाखिल हो चुके हैं । इस का नतीजा बहुत ही बुरा होगा। आप ने यह देखा होगा कि प्रोग्रेसिव इंडीपैंडैंट पार्टी के लीडर चौधरी देवी लाल ने परसनल एक्सप्लेनेशन पर बोलते हुए यह कहा था कि जब मैं अहम हैसियत रखता था तो मैं ने हरयाणा के दो आदमियों को राज्य सभा का मेम्बर बनवा लिया था लेकिन इन राज दुलारों ने क्या करवाया है । खैर मैं इस तफसील में नहीं जाना चाहता और मैं अपने अन्दर इन जर्मज़ को दाखिल नहीं होने देना चाहता । लेकिन इतना जरुर कहना चाहता हूं . .

(इस समय पैनल आफ चेयरमैन के सदस्य श्री राम सरन चन्द मित्तल चेयर पर बैठे ।)

कि अगर दो आदमी राज्य सभा के मेम्बर बन गए तो क्या इस से समझ लेना चाहिये कि हरयाणा को उस के हकूक मिल गए ? हमें तो हैरानी होती है कि इतने बड़े लीडर केवल अपने दो साथियों को राज्य सभा का मैम्बर बनवा कर इक्तफा कर के बैठ जाएं । हर एक क्षेत्र में हमारे साथ इम्तयाज़ी सलूक बरता जा रहा है । जब से भारतवर्ष आज़ाद हुआ है उसी वक्त से हमारे साथ इम्तयाज़ी सलूक किया जा रहा है । यह रवाज ही नहीं बल्कि रिवायत कायम हो गई है । इस इम्तयाज़ी सलूक की रिवायत को तोड़ने के लिये हमें कुछ सोचना पड़ेगा । जदोजिहद करनी होगी । पंजाबी सूबा तो बन रहा है लेकिन हरयाणा की किस्मत अभी अन्धेरे में ही है । उधर से स्टेटमैंट दे दी गई है कि अगर हरयाणा का कुछ हिस्सा पंजाबी सूबे में शामिल कर लिया जाए तो हमें कोई एतराज नहीं है ।

आवाजें : यह गलत बात है ।

चौधरी मनफूल सिंह : अगर गलत है तो इस की तरदीद करवाइये । खैर, मैं अपने आप को इस बहस मुबाहसे में नहीं डालना चाहता । मैं तो केवल यही दरखास्त करना चाहता हूं कि दोनों ओर के मुफाद को मदेनजर रख कर काम करना चाहिये । देहात में जो किसान मजदूर रहता है उस से भी इम्तयाजी सलूक किया जा रहा है । हमारे देश की डीवैल्पमैंट का दारोमदार खेती पर है और खेती बढ़ाने के लिए जरुरी है कि गांव में बिजली पहुंचाई जाए ताकि किसान लोग खेती के लिये पानी हासिल कर सकें । लेकिन हमारी सरकार किसान मजदूर जो कि गांव में बैठा है उस को बिजली पहुंचाने का यत्न नहीं कर रही । मिसाल के तौर मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि मेरे इलाके में भुन्ना, रतिया और टोहाना गांव में ट्यूबवैल तो लगे हुए हैं लेकिन उन को बिजली नहीं दी जा रही । अगर उन गांव को बिजली दे दी जाए तो वे लोग लाखों मन ज्यादा अनाज पैदा कर सकते हैं । लेकिन सरकार इस तरफ ध्यान नहीं दे रही । हिसार से फतहआबाद तक बिजली की लाईन जाती है लेकिन रास्ते में अगरवा और बड़ौल गाँव लाईन पर ही पड़ते हैं वहाँ पर बिजली नहीं है । बड़े बड़े गाँव को बिजली से महरूम रखा जाता है । हिसार और फतहआबाद में तो हीटर जलते हैं और पंखे चलते हैं लेकिन रास्ते में इतने बड़े बड़े गांव वैसे ही पड़े हुए हैं । इस से ज्यादा इम्तयाज़ी सलूक और क्या हो सकता है । हम ने देखा है कि बड़े बड़े इंडस्ट्रियलिस्ट्स को अगर किसी पहलू से कुछ नुकसान पहुंचता है तो सरकार उन को किसी तरह से जरुर कंपैनसेट करती है और चाहे उस को दूसरे पहलूओं से कितना मुनाफा ही होता हो । लेकिन इस के खिलाफ किसान को चाहे कितना नुकसान होता हो सरकार उन को मुआविज़ा देने की कोशिश नहीं करती । इंडस्ट्रियलिस्टस को चाहे दस लाख या बीस लाख या इस से भी ज्यादा लोन की जरुरत पड़े तो सरकार फौरन दे देती है लेकिन इस के मुकाबले में किसान मज़दूर चाहे कुलैक्टिवली मजमूई तौर पर भी दस बीस या तीस गांव मिल कर भी लोन मांगें तो सरकार देने से गुरेज़ करती है । अगर उन को लोन दे दिया जाए तो वह लाखों मन ज्यादा अनाज पैदा करके देश की उपज में बढ़ावा कर सकते हैं । मेरे इलाके में से यह डीमांड की गई कि फरीदपुर माईनर एक्सटैनशन बना दी जाए और खारा खेड़ी माईनर एक्सटैनशन बना दी जाए और जो खर्च आए वह लैंड रैवेन्यू के साथ ले लिया जाए । बीस गांव नें मिल कर यह डीमांड की है कि इस से देश की पैदावार में इज़ाफा हो जाएगा । लेकिन हमारी सरकार का रवैया देखिये, फाईनेंस मिनिस्टर साहिब का और एल० आर० का रवैया देखिये । वे कहते हैं कि लोन तो दे दिया जा सकता है लेकिन रीकवरी कहां से होगी । जब किसान को लोन देने का सवाल आता है तो रीकवरी की बात सोची जाती है लेकिन इंडस्ट्रियलिस्टस को लाखों रुपये एक एक को दे दिये जाते हैं । उस वक्त रीकवरी की बात इन के सामने नहीं आती । अगर हज़ारों किसान भी मिल कर केवल साठ हज़ार रुपया लोन का मांगते हैं तो इन को देने

में दिक्कत महसूस होती है। कहते हैं कि रीकवरी कैसे करेंगे, इन को खतरा महसूस होता हैं। इस से आप अंदाजा लगा सकते हैं कि हमारी सरकार का रवैया हम से कैसा है। इसी का नतीजा है कि आज चारों तरफ से इस किस्म की आवाजें सुन रहे है।

रोड्ज़ के बारे में मैं कहना चाहता हूँ कि बदकिसमती समझिये या खुशकिसमती समझिये कि मैं रोड्ज़ बिल्डिंग एडवाईज़री कमेटी में मेम्बर बन गया। मुझे पता लगा कि सेंट्रल गवर्नमैंट की तरफ से हिदायात हैं कि रोड्ज के बारे में जो खर्च होता है उस का बीस परसेंट विलेज रोड्ज पर खर्च होना चाहिये। लेकिन हो क्या रहा है? केवल पांच परसेंट विलेज रोड्ज़ को बनाने पर खर्च किया गया है। मैं पी० डबल्यू० डी० मिनिस्टर साहिब को इस बात की वधाई देता हूं कि वे चाहते हैं कि विलेजिज़ में रोड्ज़ ज्यादा बनाई जाएं लेकिन इस बात की गुस्ताखी के लिए माफी चाहूंगा कि उन्हों ने साथ ही एक अड़चन पैदा कर रखी है। वह यह है कि उन्हों ने शर्त लगा रखी है कि विलेज रोड्ज़ बनाने के लिए चौथा हिस्सा खर्च गांव वाले देंगे। मैं उन से पूछना चाहता हूं कि जिस किसान को बिजली नहीं मिलती, पानी नहीं मिलता, खाद नहीं मिलती वह पैदावार कैसे पैदा कर सकता है। फिर जब उस के पास पैदावार ही नहीं है तो वह सड़कों के खर्च के लिये चौथा हिस्सा कहां से देगा? इस लिये मैं उन से दरखास्त करना चाहता हूं कि जहां पर उन्हों ने देहात के लिए बीस परसेंट कोटा मुकर्रर किया है वहां उन को चौथा हिस्सा देने से भी मुस्तसना कर देना चाहिये।

उक्लाने में टैक्सटाईल मिल मंजूर की गई है। लेकिन जब तक मिल के लिये रा मैटीरियल नहीं पहुंच सकेगा उस वक्त तक मिल कैसेक ामयाब हो सकती है? इतनी बड़ी इंडस्टरी वहां पर कायम की जा रही है तो वहां पर चारों तरफ से रा मैटीरियल को पहुंचाने के लिये भी प्रबन्ध करना चाहिये। इस मतलब के लिए उक्लाने को लिंक रोड्ज़ से और एप्रोच रोड्ज़ से मिला देना चाहिये ताकि मिल को रा मैटीरियल भी पहुंच सके और दूसरी तरक्की भी हो। गवर्नमैंट आफ इंडिया की हिदायत है कि जहां जहां पर भी भाखड़े का पानी पहुंचता है वहां से खेती की प्रोडूयस को मार्किट में लाने के लिये सड़कें भी बनाई जानी चाहियें। हमारी सरकार कहती है कि हम तो हिसार में पहले से ही बहुत सी सड़कें बना चुके हैं। लेकिन क्या कभी सरकार ने सोचा है कि जहां पर भाखड़ा का पानी पहुंचा है और लोगों ने पैदावार में इज़ाफा किया है अगर सड़कें ही नहीं होंगी तो वह उस प्रोड्यूस को कैसे मार्किट में लाएगे? तो किसान को उस से पूरा फायदा नहीं हो सकेगा। खैर, चेयरमैन साहिब, इस वक्त मैं इस वात पर और ज्यादा न कहता हुआ आगे बढ़ने की कोशिश करता हूं।

मैं ऐजूकेशन को लेता हूं। कहा जा रहा है कि इस दफा हम ने बहुत स्कूल खोले हैं और तालीम के तौर पर देहाती इलाकों को बहुत आगे ले जाया जा रहा

[चौधरी मनफूल सिंह]

है । चेयरमैन साहिब, मुझे इस बात का पता नहीं कि हरियाणा में कभी आप ने दौरा किया है या नहीं । मैं वाजया तौर पर अर्ज़ करना चाहता हूं कि हरियाणा के अन्दर जितनी भी प्राइमरी स्कूलों की बिल्डिंगें बनी हैं, जितनी भी मिडल स्कूलों की बिल्डिंगें बनी हैं, जितनी भी हाई स्कूलों की बिल्डिंगें बनी हैं सारी पब्लिक की कन्ट्रीब्यूशन से बनी हैं लेकिन आज वहां पर क्या हो रहा है ? वहां पर उन बिल्डिंगों के अन्दर गधे, कुत्ते और सुअर भरे पड़े हैं । कितने दुःख की बात है, कितने अफ़सोस की बात है कि देहात में रहने वाले लोगों ने अपने पेट को भूखा रखकर, अपने बच्चों के पेट को भूखा रखकर, सर्दियों में अपने आप को नंगा रखकर, बच्चों की तालीम के लिए वहां पर बिल्डिंगें खड़ी कीं लेकिन वहां पर मन्जूरी अभी तक नहीं मिली । मैं इस सम्बन्ध में श्री प्रबोध चन्द्र जी को मुबारिकबाद ज़रुर दूंगा कि पीछे कुछ स्कूलों की अपग्रेडिंग की और इस बार भी वह कह रहे हैं कि अपग्रेडिंग करूंगा लेकिन आप की मार्फत उन से — जो इस वक्त हाउस में नही हैं — अर्ज करना चाहता हूं कि उस इलाके की तरफ ज्यादा से ज्यादा ध्यान दें ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਉਹ ਜਲੰਧਰ ਗਏ ਨੇ, ਉਥੇ ਅਗ ਲਗਾਉਣ ।

(ਵਿਘਨ)

चौधरी मनफूल सिंह : इस लिए आप की मार्फत उन से अर्ज़ करूंगा कि इस तरफ इस बारे ज्यादा से ज्यादा कोशिश करें कि जिस जिस इलाके में लोगो ने अपनी मेहनत से, मुशक्कत से अपने बच्चों को तालीम दिलाने की खातिर बिल्डिंगें बना रखी हैं उन को मन्जूरी ज़रूर दी जाए। ऐसी बात न हो, जैसा कि हमारे देहात में एक मिसल मशहूर है :

खावें पीवें भौंगरे
जा भौंसे भुडान

यानि आप ने हरियाणा के इलाका से जो आमदनी की है उसे आप मेहरबानी करके उसी इलाके के फायदे के लिए लगाइए । यह नहीं होना चाहिए कि आमदनी तो आप ने देहात से की और कालेज खोले जा रहे हैं शहरों के अन्दर । (घंटी) चेयरमैन साहिब, मैं आप को एक मिसाल देता हूं । भाबड़ा डिस्ट्रिक्ट हिसार में एक गांव है जिस की वोटर्ज़ लिस्ट का नम्बर 7,000 है। वहां पर हाई स्कूल बना हुआ है, बेसिक इन्स्टीच्यूशन बनी हुई है लेकिन बावजूद इस बात के कि वहां से बार बार डिमांड आ रही है, आज तक वहां पर कालिज नहीं दिया गया । इन्होंनें कभी नहीं इस बात को सोचा कि वहां पर भी कालेज की जरुरत है और वहां पर बच्चों की पढ़ाई के लिए कालेज दिया जाए । चूंकि टाईम बहुत कम है, इसलिए इस बात पर मैं आगे किसी वक्त अर्ज़ करूंगा और अब एक ही बात और कह कर मैं अपनी जगह ले लूंगा ।

कहा गया है कि यहां पर बड़ी फेयर और क्लीन ऐडमिनिस्ट्रेशन कायम की जाएगी । मैं आप को बताता हूं कि क्या तमाशा है इस फेयर और क्लीन

एडमिनिस्ट्रेशन का । मैं आप के ज़रिए हाउस में बताना चाहता हूं कि हमारी सरकार ने उसके लिए ग्रीवैंसिज़ कमेटीज़ बना रखी हैं। डिस्ट्रिक्ट लेवल पर भी ग्रीवैंसिज़ कमेटीज हैं । वहां पर एम० एल० एज़० को भी लिया हुआ है । मैं आप को बताता हूं कि हमारी डिस्ट्रिक्ट ग्रीवैंसिज़ कमेटी में एम० एल० एज़० ने शिकायत पेश की और उस का नकशा आप की विसातत से पेश करता हूं । ज़िला हिसार की इस कमेटी में शिकायत आई कि पावड़ा डिस्ट्रीब्यूटरी में आर० डी० 56 और आर० डी० 59 पर कट हुआ है । आर० डी० 56 की बाबत पुज़ीशन यह है कि महकमा का ऐक्स. ई. ऐन. इस बात को मानता है कि यह कट है लेकिन पुलिस ने उस की बाबत कोई ऐक्शन नहीं लिया । इसी तरह से आर० डी० 59 की बाबत अर्ज़ यह है कि महकमा पुलिस का गज़ेटिड अफसर, डी० ऐस० पी० इस बात को मानता है कि यह कट है लेकिन महकमा माल ने अभी तक इस की तरफ ध्यान नहीं दिया। आप अन्दाज़ा लगाएं कि इस फेयर और क्लीन एडमिनिस्ट्रेशन का ही यह नतीजा है कि टेल पर लोग सफ़र करते हैं । वहां पर पानी नहीं पहुँचता जैसे इस बार हुआ कि थोड़ा बहुत जो पानी था वह रोहतक भेज दिया गया और वहां पर लोगों को पानी नहीं मिला । इन शब्दों के साथ मैं आप का शुक्रिया अदा करता हूं कि आप ने मुझे दो चार मिन्ट दिए जिनमें मैंने अपने इन टूटे फूटे ख्यालात का इज़हार किया है। बाकी बातें मैं किसी और वक्त कहूंगा जब कि मुझे मौका मिलेगा।

Mr. Chairman : Sardar Umrao Singh.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਦੋ ਉਧਰੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੋਲ ਚੁਕੇ ਹਨ । ਸਾਡਾ ਇਕ ਬੁਲਾ ਲਉ। ਫੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲੈਣਾ । (ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਉ ਸਿੰਘ (ਪੱਟੀ) : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਜ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬਜਟ ਉਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਹਰ ਸ਼ਖ਼ਸ ਨੇ, ਹਰ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਇਕੋ ਨਜ਼ਰੀਆ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ। 25 ਫ਼ਰਵਰੀ ਤੋਂ ਐਗਰੀਮੈਂਟ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਔਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਫ਼ੌਜਾਂ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਪਿਛੇ ਹਟ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ ਮਗਰ ਜਿਹੜੇ ਆਦਮੀ, ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਇਸ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਐਗਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ ਸਨ, ਮੈਨੂੰ ਬੜੇ ਅਫ਼ਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਜਿਹੜਾ ਧਿਆਨ ਦਿਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਅਜੇ ਤਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਇਕ ਸਕੀਮ ਦਾ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਇਥੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਠਿਆਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਦਿਆਂਗੇ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਦਿਆਂਗੇ । ਪਰ ਜਿਹੜੀ ਉਹ ਸਕੀਮ ਸੀ ਉਹ ਅਸਲੀ ਹਾਲਾਤ ਤੋਂ ਓਹਲੇ ਹੋਕੇ ਇਥੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀਆਂ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਥੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਕਾਨ ਢਹੇ ਪਏ ਹਨ, ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮਕਾਨ ਦਾ ਛਪਰ ਲਥ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਫਰਨੀਚਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੂਵੇਬਲ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਚੁਕ ਲਈ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਪੈਨਸੇਟ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ । ਲੇਕਿਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਗਾਂਹ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਹੈ,

[ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਉ ਸਿੰਘ]

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਕੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਿਤਨਾ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਸਾਂ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸਟੇਟ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਦੇ ਸਹੀ ਹਾਲਾਤ ਵਖਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕਈ ਦਫਾ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਮਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਥੇ ਜਾਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ? ਪਰੋਗਰਾਮ ਬੇਸ਼ਕ ਬਣਾਏ ਗਏ ਪਰ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਅਥਾਰਿਟੀਜ਼ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਅਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਇਲਾਕਾ ਸੇਫ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਪਰੋਗਰਾਮ ਇਥੋਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਕੈਨਸਲ ਹੋ ਗਏ ਜਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾ ਕੇ ਕੈਂਸਲ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਕਿ ਕਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਦਕਿਸਮਤ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵੀ ਫਿਕਰ ਕੀਤਾ ? ਪਹਿਲੇ ਉਹ ਲੋਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਗੋਲਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ ਔਰ ਹੁਣ ਅਪਣੀ ਫੌਜ ਦੀਆਂ ਵਿਛਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਮਾਈਨਜ਼ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਾਈਨਜ਼ ਸਿਰਫ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਵਿਛਾਈਆਂ ਬਲਕਿ ਬਾਰਡਰ ਤੋਂ ਦਸ ਦਸ ਮੀਲ ਇਧਰ ਸਾਡੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਵੀ ਵਿਛਾਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਲੋਕ ਲੰਗੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਲੂਲੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਕਈ ਜਾਨ ਤਕ ਗਵਾ ਚੁਕੇ ਹਨ ਔਰ ਹੁਣ ਵੀ ਗਵਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਉਸ ਬੰਨੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਿਹਾ (ਵਿਘਨ) ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਉਥੇ ਗਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜਿਹੜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਈਨਜ਼ ਕਰਕੇ ਲੰਗੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਲੂਲੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਪ੍ਰੋਸ਼ੈਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਸ ਵਕਤ ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਬਾਤ ਪੁਛੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਕਿਤਨੇ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ ਸੀ। ਰੀਹੈਬਿਲੀਟੇਸ਼ਨ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਰੀਹੈਬਿਲੀਟੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਔਰ ਸਾਰੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਉਸ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਉਸ ਵਕਤ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਮਾਈਨਜ਼ ਕਰਕੇ ਮਰ ਜਾਣਗੇ, ਜਾਂ ਜਿਹੜੇ ਮਾਈਨਜ਼ ਕਰਕੇ ਇੰਜਰ ਹੋਣਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਤੌਰ ਐਨੀਮੀ ਐਕਸ਼ਨ ਟਰੀਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਲਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਇਥੋਂ ਆਰਡਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਕੀਪ ਦੇਮ ਪੈਂਡਿਗ"। ਕੀ ਇਹੋ ਹਮਦਰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ? (ਵਿਘਨ) ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਪਾਸ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨਿਸਟਰ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਅਥਾਰੀਟੀਜ਼ ਪਾਸ ਪੁਜਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ, ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕੋਲ ਜਾਉ। ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਇਹੋ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨਿਸਟਰ ਕੋਲ ਜਾਉ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਕੋਲ ਕਿਰਾਏ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਪਲੇ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਦੇ ਜਰੀਏ, ਤੁਹਾਡੇ ਜ਼ਰੀਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਰੱਬ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਵਿਚ ਢਿਲ ਨਾ ਕਰੋ। ਅਗਰ ਮੁੜ ਕੇ ਜੰਗ ਹੋਈ— ਔਰ ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬੈਠਾ ਹੈ ਉਤਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਇਹ ਖਤਰਾ ਬਣਿਆ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ— ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਬੜੀ ਗਲਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇ ਬਾਰਡਰ ਦੇ ਉਤੇ ਬੈਠੇ ਹਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿਤਾ। ਅਗਰ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਪੂਰੀ ਤਵੱਜੋਹ ਨਾ ਦੇਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਇਤਬਾਰ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। (ਵਿਘਨ) ਇਕੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਕ ਬਾਰਡਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲਿਆ ਦੇ ਐਮ. ਐਲ. ਏਜ਼ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਸਦੀ। ਪਰ ਬੜੇ ਦੁਖ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਵੀ ਰਿਕਮੈਂਡੇਸ਼ਨ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਅਜੇ ਤਕ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟ ਨਹੀਂ

ਕੀਤੀ। ਇਕ ਪੁਆਇੰਟ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਈਨਜ਼ ਨਾਲ ਮਰੇਗਾ ਉਸ ਦੇ ਡੀਪੈਂਡੈਂਟਸ ਨੂੰ 1,500 ਰੁਪਿਆ ਗਰਾਂਟ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਪਰ ਹੇਠਾਂ ਕਲਰਕ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲੇਗਾ ਜਿਹੜਾ ਮੇਲ ਮਰੇਗਾ। ਜੇ ਫੀਮੇਲ ਮਰੇਗੀ ਤਾਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਰਿਲੀਫ਼ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਇਕ ਅਵਾਜ਼ : ਉਹ ਤਾਂ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਉ ਸਿੰਘ : ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਵੀ ਫ਼ੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸੈਕਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਾਡੀ ਕਾਨਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਵੀ ਇਹੋ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਵਿਚ ਸੈਕਸ ਕਰਕੇ ਡਿਫਰੈਂਸ਼ੀਏਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇ ਕਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਈਮ ਮਨਿਸਟਰ ਫੇਅਰ ਸੈਕਸ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜਿਹੜੀ ਔਰਤ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਕਰਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਟਰਨ ਡਾਊਨ ਕਰ ਦੇਣਾ ਕਿ ਉਹ ਫ਼ੀਮੇਲ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹ ਬਰੈਡ-ਵਿਨਰ ਨਹੀਂ, ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਹੈ, ਨਾਇਨਸਾਫ਼ੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਚੈਲਿੰਜ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜੇ ਤਕ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਫੀਮੇਲ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਸਾ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਹਾਂ।

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਬੜੇ ਦੁਖ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਜੰਗ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ੀਰੇ ਵਿਚ ਦੁਸ਼ਮਨ ਵਲੋਂ ਬੜੀ ਸ਼ੈਲਿੰਗ ਹੋਈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਆਏ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ੈਲਿੰਗ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਥੋਂ ਦੇ ਕਈ ਆਦਮੀ ਮਰੇ। ਉਸ ਵਕਤ ਉਥੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਆਏ ਸੀ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਉਸ ਸ਼ੈਲਿੰਗ ਨਾਲ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ, 15, 15 ਸੌ ਰੁਪਏ ਦੀਆਂ ਗਰਾਂਟਾਂ ਦਿੱਤਿਆਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜ਼ੀਰੇ ਵਿਚ ਵਰਸਲੇ ਪਿੰਡ, ਤਹਿਸੀਲ ਪਟੀ, ਦੀਆਂ 3 ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਔਰਤਾ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦੀ ਕੁਛੜ ਵਿਚ 8 ਜਾਂ 9 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਬਚਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਬਚ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਮਿਲਟਰੀ ਟਰਕ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਲੈ ਜਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਨੇ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਕਾਮਰਾਜ ਜੀ ਪਰਧਾਨ ਆਲ-ਇੰਡੀਅਨ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲ ਪੱਟੀ ਆਏ ਸਨ, ਕੰਪੈਨਸੇਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਦਿਤੀਆਂ। ਇਹ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਕਾਮਰਾਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਥੇ ਆਏ ਹੋਏ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾ ਨੇ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਅਥਾਰੇ-ਟੀਜ਼ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਰਾਂਟਾਂ ਦਿਉ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਸਰੇ ਵਾਰ ਵਿਕਟਿਮਜ਼ ਨੂੰ ਦਿਤੀਆਂ ਨੇ ਲੇਕਿਨ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਬੜੇ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ 15, 15 ਸੌ ਰੁਪਏ ਦੀ ਗਰਾਂਟ ਦਿਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਔਰਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪੰਜ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਏ ਗਰਾਂਟ ਵਜੋਂ ਦਿਤੇ ਗਏ ਔਰ ਇਕ ਨੂੰ ਉਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ। ਫ਼ਿਰ ਜਦ ਅਸੀਂ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਅਥਾਰੇਟੀਜ਼ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਦੋ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪੰਜ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਏ ਦਿਤੇ ਹਨ ਔਰ ਇਕ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਾਲਾਂਕਿ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਬਾਕੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ 15, 15 ਸੌ ਰੁਪਏ ਦੇਣ ਨੂੰ ਕਹਿ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਮਨਿਸਟਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕੀ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਅਥਾਰੇਟੀਜ਼ ਨੇ ਉਹ ਸਾਰਾ ਹੀ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਖੌਲ ਉਹ ਕਰਦੇ

[ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਉ ਸਿੰਘ]

ਹਨ । ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਅਥਾਰੇਟੀਜ਼ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹਿਆਂ, ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਨਾ ਕੋਈ ਪਰੈਸ ਹੈ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਹੀ ਹੈ । ਉਹ ਉਜੜ ਗਏ ਹਨ, ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ੈਲਟਰ ਹੀ ਹੈ ਔਰ ਨਾ ਰੋਟੀ ਬਨਾਣ ਦੇ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਹੀ ਰਹੇ ਹਨ (ਘੰਟੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼) ਮੈਂ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ 5 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਉਠਕ ਬੈਠਕ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਜ ਬੋਲਣ ਲਈ ਕੁਝ ਟਾਈਮ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਕ ਗਲ ਹੋਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਦਸ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਉਹ ਹੀ ਕਾਮਯਾਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਜਿਹੜੀ ਗਲ ਕਹੇ ਉਸ ਗਲ ਤੇ ਅਮਲ ਵੀ ਕਰੇ । ਸਾਡੇ ਮਨਿਸਟਰ ਜੋ ਹੁਕਮ ਦੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਲੋਕਲ ਅਫਸਰ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮਖੌਲ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਨੂੰ ਕਹਿਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜੋ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਭਰਨੀਆਂ ਪੈਣੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਗਿਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਲੜਾਈ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਬਾਰਡਰ ਦੇ ਦਸ ਮੀਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ 2 ਮਾਈਨਜ਼ ਵਿਛਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਔਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਤਬਾਹ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਔਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਪੈਨਸੇਸ਼ਨ ਦੇਵੇਗੀ । ਤੁਸੀਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਪੈਨਸੇਸ਼ਨ ਅਜ ਤਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ । ਬਾਗਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਹਾਲਾਂ ਕਿ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਫੀ ਕਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 10 ਰੁਪਏ ਕਨਾਲ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੰਪੈਨਸੇਸ਼ਨ ਲਗਾਈ ਹੈ ਔਰ ਜਿਹੜੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਹਨ ਉਹ ਹਸਦੇ ਹਨ ਕਿ 10 ਰੁਪਏ ਦੀ ਕਨਾਲ ਵੀ ਕੀ ਕੋਈ ਬਾਗਾਂ ਦੀ ਕਪੈਨਸੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਕੀ ਦੇ ਕੇ ਕਰਨੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਖੇਮ ਕਰਨ ਦੇ ਹਲਕੇ ਦੀ 25 ਤੋਂ 30 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਹੁਣ ਵਾਪਸ ਮਿਲੀ ਹੈ । ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਬੜੀ ਮਾੜੀ ਹਾਲਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਨਾਲ ਵਾਹ ਕੇ ਬਰਾਬਰ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਵਾਹੀਯੋਗ ਬਣਾ ਦੇਵੇ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਟਰੈਕਟਰ ਦੇਵੇ ਔਰ ਤੇਲ ਦੇਵੇ ਤਾਕਿ ਉਹ ਆਪ ਇਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰ ਸਕਣ । ਜੇ ਕਰ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰ ਕੇ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਦਰਦ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੈ । ਉਥੇ ਅਜ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਲੋਕੀ ਉਥੇ ਹਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਥੇ ਮਾਈਨਾਂ ਐਕਸਪਲੋਡ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਠੀਕ ਕਰ ਕੇ ਦੇਣ ਤਾਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹਾਮੀ ਉਪਰ ਬੈਠਾ ਹੈ ।

Mr. Chairman: Please wind up now.

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਉ ਸਿੰਘ : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਜਨਰਲ ਐਡਮਿਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਇਕ ਦੋ ਗਲਾਂ ਕਹਿਣੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵਕਤ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੈਵਲ ਤੇ ਜਿਤਨੇ ਅਫਸਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਉਸ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਪਰ ਹੁਣ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਲੈਵਲ ਤੇ ਕੋਈ ਮਹਿਕਮਾ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ

ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਖੁਦ ਮੁਖਤਿਆਰ ਹਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਡਮਿਨਿਸ-ਟਰੇਸ਼ਨ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦੀ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੈਵਲ ਤੇ ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਆਫੀਸ਼ੀਅਲਜ਼ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ਼ਲ ਰਿਪੋਰਟਸ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਆਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੈਵਲ ਤੇ ਜੋ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜਦ ਮੀਟਿੰਗਜ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਪਬਲਿਕ ਦੇ ਰੀਪਰੀਜ਼ੈਂਟੇਟਿਵਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਤਾਂ ਕਿਰਾਇਆ ਖਰਚ ਕੇ ਅਟੈਂਡ ਕਰਨ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੈਵਲ ਦੇ ਹੈਡਜ਼ ਆਫ ਦੀ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟਸ ਨੇ ਉਥੇ ਆਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਔਰ ਅਪਣਾ ਕੋਈ ਕਲਰਕ ਭੇਜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੀਟਿੰਗ ਵੀ ਬੇਮਾਅਨੇ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੜਾ ਵੇਸਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਇਕ ਗਲ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਮੈਂ ਹੋਰ ਕਹਿਣੀ ਹੈ । ਇਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਮੈਂ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਔਰ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਲੈਵਲ ਤੇ, ਸਬ-ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਲੈਵਲ ਤੇ, ਤਹਿਸੀਲ ਤੇ ਬਲਾਕ ਲੈਵਲ ਤੇ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਉਪਜ ਵਧਾਉਣ ਵਿਚ ਲਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿਚ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਮੀਟਿੰਗਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹੋਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਇਸ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਵਿਸਾਤਤ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਆਖਾਂਗਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਖੇਮ ਕਰਨ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਜਿਹੜਾ ਬਦ ਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਬੰਬਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਥੇ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਉਥੇ ਕੋਈ ਪਿੰਡ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਸ਼ਹਿਰ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਕਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸਿਰਫ ਇਕ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੇਣ ਲਗੇ ਹੋ । ਇਸ ਨਾਲ ਉਹ ਕੀ ਕਰ ਸਕਣਗੇ । ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਕਾਨ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿਉ । ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਹੁਣ ਉਥੇ ਤਬਾਹ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ 1947 ਵਿਚ ਉਧਰੋਂ ਰਿਫੀਊਜੀ ਬਣ ਕੇ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਸੈਟਲ ਹੋਏ ਨੇ ।

Mr. Chairman: Sardar Lachhman Singh Gill.

ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਲਈ ਸਮਾਂ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਗਵਰਨਰ ਦੇ ਐਡਰਸ ਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਬੋਲੇ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਜਨਰਲ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਆਫ ਦੀ ਬਜਟ ਵੇਲੇ ਵਕਤ ਮਿਲੇਗਾ ।

Mr. Chairman: The hon. Member should know that he was about to be called but he was not present in the House.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਗਰੁਪ ਨੂੰ ਕਲ੍ਹ ਵੀ ਕੋਈ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਔਰ ਅਜ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਜ ਲਿਸਟ ਆਪ ਪਾਸ ਭੇਜੀ ਗਈ ਸੀ । ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਬੋਲਣ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ।

Mr. Chairman: The hon. Member must know that only one Member can speak at a time. I have already called upon the hon. Member Sardar Lachhman Singh Gill.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ (ਜਗਰਾਉਂ) : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਜ ਤੋਂ 7 ਦਿਨ ਪਹਿਲੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਇਕ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਇਥੇ ਦਿਤੀ ਸੀ ਔਰ ਇਹ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਿਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਕਤ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਿਰਾ ਪੁਰਾ ਸ਼ਰੀਫ ਨਾ ਸਮਝੋ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਸ਼ਰੀਫ ਤਾਂ ਇਹ ਹਨ ਹੀ ਪਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵੀ ਹਨ । ਔਰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਵੀ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮੇਂਨਟੇਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਉਸ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਕੁਝ ਐਸੇ ਫਿਕਰੇ ਵੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਉਸ ਦਿਨ ਇਥੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਮੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ । ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਤਿੰਨ ਮੂਰਤੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਜਿਹੜੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਕੁਝ ਗਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਸਨ ਔਰ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਯਾਦ ਹੋਣਗੀਆਂ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਐਸੀ ਤਕੜੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਸਿਚੂਏਸ਼ਨ ਨਾਲ ਨਿਬੜ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਠੀ ਭਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਲੈਣ ਦਿਉ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਵਲ ਸੀ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਵੇਖਣਾ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡੀਲ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਖੈਰ ਮੈਂ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਹੁਣ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ । ਆਖਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗਲ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪਣੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਦਾ ਹੀ ਸਬੂਤ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹਕ 18 ਜਾਂ 19 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਦਬਾ ਕੇ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਕੁਲੂ, ਸਪਿਤੀ, ਕਾਂਗੜਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਿਮਲਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹਕ ਸੀ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹਕ ਸੀ, ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹਕ ਸੀ ਜੋ ਇਹ ਚੰਦ ਲੋਕ ਇਕਠੇ ਹੀ ਖਾ ਰਹੇ ਸਨ । ਯੂਨੀਵਰਸਟੀਆਂ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਮੁਲਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਕੇ ਮਿਲਣੀ ਸੀ ਉਹ ਇਹ ਥੋੜੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਫੈਮਿਲੀਜ਼ ਲੁਟ ਖਸੁਟ ਕੇ ਖਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ । 18-19 ਸਾਲ ਤੋਂ ਸਾਡੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਚਲਦੀ ਸੀ ਪਰ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚੜ੍ਹੀ । ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਦੇਣ ਲਈ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਚੇ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਸਿਆਣੇ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਕ ਮੰਗੇ ਅਸੀਂ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਹਾਂ । ਅਸੀਂ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਂਗੜੇ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਜੋ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਤਾਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ । ਸਾਡਾ ਸਭ ਕੁਝ ਚੰਦ ਬਲੈਕਮਾਰਕਿਟੀਅਰ ਫੈਮਿਲੀਜ਼ ਖਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਜਾਏ ਅਗਾਂਹ ਵਧਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਦੇ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਪਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਈਮ ਮਨਿਸਟਰ ਬਣਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਰਖ ਸਕਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਭਾਂਡੇ ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਨੌਕਰ ਰਖਿਆ ਅਤੇ ਨਾਂ ਦਿਤਾ ਮੁੰਡੂ ਦਾ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਇਹੀ ਕੰਮ ਰਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੂਟ ਸਾਫ਼ ਕਰਿਆ ਕਰਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ਨੁਮਾਂ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨ ਵਿਚੋਂ ਵੀ

1·00 p.m.

ਇਹ ਹਕੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਠੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ 14 ਬੋਲੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 13 ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਹਨ ਤਾਂ ਚੌਧਵੀਂ ਦਾ ਵੀ ਸੂਬਾ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਸੂਬਾ ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਜਾਰੇਦਾਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਬਲਕਿ ਇਸ ਦੀ ਮੰਗ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਫਰਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ 90 ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿਚੋਂ 62 ਮੈਂਬਰ ਉਹ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਦਿਹਾਤੀ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹਕਾਂ ਲਈ, ਧਰਮ ਲਈ, ਜ਼ਬਾਨ ਅਤੇ ਸੰਸਕਰਿਤੀ ਲਈ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾ ਸਕਣਗੇ । (ਤਾੜੀਆਂ) ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਹੜੀ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਗਲ ਹੈ ? ਅਗਰ ਕਹੋ ਕਿ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੈ ਤਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮੈਂਬਰ ਨੈਸ਼ਨਲਿਸਟ ਤਾਂ ਹਨ ਪਰ ਕੀ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਨਹੀਂ ਹਨ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਠੀਕ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਸ਼ਕੂਰ ਹਾਂ । ਅਸੀਂ ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵੀ ਮਸ਼ਕੂਰ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕੀਤੀ । ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਰਨਾਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਅਪਣਾ ਖ਼ੂਨ ਡੋਲ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਪੁੰਜ, ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੇ ਹਿਤੂ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਨੇਤਾ ਸੰਤ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਆਣੀ ਵਕਾਲਤ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋੜੀ । ਅਸੀਂ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਮ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਇਨਾਰਿਟੀਜ਼ ਦੇ ਮਨ ਜਿਤਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ । ਉਹ ਦੇਸ਼ ਕੀ ਜਿਥੇ ਮਾਇਨਾਰਿਟੀਜ਼ ਨਾਲ ਇਨਸਾਫ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਇਕ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਅਗਰ ਸਿਖ ਵਸੋਂ 90 ਫ਼ੀ ਸਦੀ ਹੈ. ਹਿੰਦੂ 9 ਫੀ ਸਦੀ ਤੇ ਹਰੀਜਨ 1 ਫ਼ੀਸਦੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਜੇਕਰ ਉਥੇ ਕਿਸੇ ਘਟ ਜਾਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਧਕਾ ਕਰਨ ਤਾਂ ਉਹ ਪਿੰਡ ਕੀ ਹੈ ? ਮੈਜਾਰਿਟੀ ਨੂੰ ਮਾਇਨਾਰਿਟੀ ਦੇ ਹਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਆਪਣੀ ਹਿਕ ਡਾਹ ਕੇ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । 9 ਤਰੀਕ ਨੂੰ 7 ਵਜੇ ਇਹ ਸੂਬਾ ਵਜੂਦ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਠੀਕ ਹੈ ਮੁਲਕ ਉਸਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਸਾਡੀ ਛਾਤੀ ਤੇ ਤਾਂ ਗਾਸਬਾਨਾ ਲੋਕ ਬੈਠੇ ਸਨ । ਹੁਣ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਦੌੜੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਅਤੇ ਹੁਣ ਫੈਸਲਾ ਹੋਣ ਤੇ ਬਜਾਏ ਖੁਸ਼ ਹੋਣ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਫੇ ਮਾਤਮ ਵਿਛ ਗਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਗਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ, ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਬਣ ਗਏ ਤਾਂ ਇਥੇ ਫ਼ਸਾਦ ਹੋਣਗੇ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ-ਮੈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਧਕੇ ਖਾਂਦਾ ਆਇਆ ਹਾਂ-ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ, ਜੋ ਜਿਥੇ ਹੈ, ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ । ਆਪਣਾ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਬਸਟ੍ਰਕਟ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅਗਰ ਇਥੇ ਕਿਸੇ ਹਿੰਦੂ ਦਾ ਇਕ ਕਤਰਾ ਖ਼ੂਨ ਵੀ ਗਿਰੇਗਾ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਉਸ ਦੀ ਹਿਫ਼ਾਜ਼ਤ ਲਈ ਸੇਰ ਖ਼ੂਨ ਡੋਲ੍ਹਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇਗੀ । ਗਲ ਜੋ ਹੁਣ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ 90 ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿਚੋਂ 62 ਉਹ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਦਿਹਾਤੀ ਹੋਣਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਚੰਗੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਬਣਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਅਗਰ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਦਿਲੀ ਅਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਭੱਜੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ । ਹੁਣ ਉਥੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੁਦ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ

[ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ]

ਜਲੰਧਰ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਅੱਗ ਲਵਾਈ ਹੈ। ਅਗਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਹਾਈ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਬਠੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਾਬਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਥੇ ਦੀ ਕੈਬੀਨਟ ਫਸਾਦ ਕਰਾ ਰਹੀ ਹੈ । (ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਤਾੜੀਆਂ) ਅਗਰ ਇਹ ਗਲ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸੀਟ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਲਬੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਨੇ ਤਿੰਨ ਸੂਬੇ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਾ ਰਹੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਇਥੇ ਅਗ ਲਵਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਡਾਕਖਾਨੇ, ਰੇਲਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਇਮਾਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਸ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਨਾਲ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹਾਂ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਲਾਠੀਆਂ ਭੁੰਜੇ ਮਾਰੋ । ਠੀਕ ਹੈ ਨਰਮੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਮਗਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਅੱਗਾਂ ਲਗਵਾਉ। ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ 16, 16 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਤੋਂ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਅਗ ਲਗਵਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਉਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਮਾਸਟਰਾਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਪ੍ਰਬੋਧ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਵਾਜ਼ੇਹ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੈ । ਅਗਰ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦਾ 9 ਤਰੀਕ ਦੇ ਸਤ ਵਜੇ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਕੋਈ ਪੱਤਾ ਵੀ ਤੋੜਦਾ ਹੈ, ਲਾਈਨ ਦਾ ਕਿਲ ਵੀ ਕਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਬਿਲਡਿੰਗ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਨੈਸ਼ਨਲ ਲਾਸ ਹੈ ਅਤੇ ਇਥੇ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ । ਤੁਸੀਂ ਭਿਵਾਨੀ ਵਿਚ ਦੇਖੋ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਥੇ ਅਗ ਐਸ. ਡੀ. ਐਮ. ਨੇ ਲਗਵਾਈ ਹੈ । ਇਸ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਾਈਮ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਟੈਲੀਫੂਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਗਲ ਵਾਜ਼ੇਹ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਵੀ ਟੈਲੀਫੂਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਵਜ਼ੀਰ ਤਾਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਮਗਰ ਇਧਰ ਉਧਰ ਭਜਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਜਨ ਸੰਘ ਦੇ ਬਲਰਾਜ ਮਧੋਕ ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿਤਾ ਕਿ ਅਗਾਂ ਨਾ ਲਾਉ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅਗਾਂ ਲਗਵਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਇਕ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਬਹੁਤਾ ਰੌਲਾ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ ਇਹ ਉਹ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਖੋਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹੋਈਆ ਹਨ। ਇਕ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਫੱਟੇ ਲਿਖਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜਾ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੇ ਫੱਟੇ ਲਿਖਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਮੁਜ਼ੰਮਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਹ ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਦ ਤਕ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਸਟੇਟ ਸਭ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਹੈ । ਇਥੇ ਫਿਰਕਿਆਂ ਦੇ ਫਸਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ । ਠੀਕ ਹੈ ਅਪੀਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਵੀ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੋਟਿਵ ਕੀ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਦਾ ਇਹ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਭੇਜੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਕੇ ਦੇਖੋ ਕਿ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ । ਅਜ ਚਾਰ ਪੰਜ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਅਤੇ ਇਹ ਹਾਲਾਤ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੇ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਹਾਲਾਤ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਾਜ਼ਾ, ਲਗਾਉ ਕਿ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਹੋ ਜਾਣ ਕਿ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸੀਸ਼ ਗੰਜ ਜਿਥੇ ਕਿ ਹਰ ਧਰਮ ਦੇ ਲੋਕੀਂ ਸੀਸ ਨਿਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਅਗੇ ਸੀਸ ਨਾ ਨਿਵਾਇਆ ਸਗੋਂ ਸੀਸ਼ ਕਟਾਇਆ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਅਸਥਾਨ

ਨੂੰ ਇਕ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾੜਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਇਹ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਅਤੇ ਇਹ ਅੰਗ ਤਿੰਨੀ ਗਹਿਰੀ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਸ ਸਥਾਨ ਵਲ ਮੈਲੀ ਅੱਖ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਕਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਤ ਕੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਜਲੰਧਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਵਿਚ ਹਾਲਾਤ ਕਿਉਂ ਖਰਾਬ ਹੋਏ ਅਤੇ ਚੰਦ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭੜਕਾ ਕੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀਆਂ ? ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਇਹ ਸਿਧ ਹੋ ਸਕੇ ਕਿ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਇਸ ਸਟੇਟ ਦਾ ਅਤੇ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਤੀਜਾ ਮਨਿਸਟਰ ਵੀ ਹੈ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲ ਜਿਸ ਦਾ ਮੈਂ ਨਾਮ ਤਕ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫ਼ਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੈਬੀਨਟ ਨੇ ਅਜ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਜਾਲਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਨਾ ਬਣੇ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਤੌਰ ਤੇ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਸਟੇਟ ਬਣ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਦਾਏਂ ਬਾਏਂ ਜਾਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਟੇਟ ਨੂੰ ਤੋੜ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਸਟੇਟ ਨੂੰ ਦਰਹਮ ਬਰਹਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਇਸ ਸਟੇਟ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਡਿਸਟਰਬ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਇਹ ਗਲ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮੈਨਾਰਿਟੀ ਤੇ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ, ਮਾਲ ਤੇ ਜਾਨ ਤੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਕਿਸੇ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਆਪਣੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਆਂਗੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਜਾਨ ਅਤੇ ਮਾਲ ਨੂੰ ਬਚਾਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਨ ਤੇ ਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਆਂਚ ਨਹੀਂ ਆਣ ਦਿਆਂਗੇ। (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ਪਰ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਪਣੀ ਹਰਕਤ ਤੋਂ ਬਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੇ। ਜਦ ਇਹ ਸਾਰੀ ਗਲ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਅਣਪੜ੍ਹ ਤਬਕੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਤਾਂ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੋਵੇਗੀ? ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਸੀ, ਸੱਟਾਂ ਵਜੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਸਾਡਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਮੁੰਡਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਸਾਡੇ ਫਲਾਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਇਕ ਤਬਕੇ ਵਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਤੜਪ ਉਠਣਗੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਹਾਲਾਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਕਾਬੂ ਆਣ ਤੋਂ ਰਹਿ ਜਾਣਗੇ। ਕੋਈ ਮਰਦ ਦਾ ਬੱਚਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗਾ। ਇਹ ਬਾਵੇ ਕੀ, ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਕੀ, ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟਾਈਮਲੀ ਵਾਰਨਿੰਗ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਆਪ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਅਤੇ ਇਸ ਸਟੇਟ ਨੂੰ ਤਬਾਹੀ ਵਲ ਲਿਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਫੱਟੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੋਚੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੀ ਪੋਚੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪਤਾ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ, ਅਖਬਾਰਾਂ ਤੋਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਤੋਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਗਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਸ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਇਹ ਇਥੇ ਬੈਠੇ ਹਨ ? ਇਹ ਕੋਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਗੀਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਵੇ ਦੀ ਜਗੀਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਚੰਮੜੇ ਰਹਿਣ ਤੇ ਸਟੇਟ ਭਾਵੇਂ ਮਰਦੀ ਪਈ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਹਾਲਤ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦੇ ਪਏ ਹੋਣ। ਕਿਉਂ ਨਾ ਇਹ ਛਡ ਦੇਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ

[ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ]

ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦੇਣ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹਨ ? ਕਿਉਂ ਨਾ ਇਹ ਰਾਜ ਬਣਤਰ ਬਦਲ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਜਿਹੜੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹੀ ਹੋਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਗੇ ਆਉਣ ਦੇਣ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ 80% ਆਬਾਦੀ ਨੇ ਇਸ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮਤੇ ਨੂੰ ਐਂਡੋਰਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਪ੍ਰਾਂਤ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਹਿਲੀ ਏਰੀਆ ਨੂੰ ਹਿਮਾਚਲ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਇਹ ਆਪ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ? ਮੈਂ ਗਵਰਨਰ ਰੂਲ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਅਸੈਂਬਲੀ ਬੈਠੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪਾਸ ਅਖਤਿਆਰ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਵਿਚ ਦਖਲ ਦੇ ਸਕੇ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਬੜੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ । ਮੈਂ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੜਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ? ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਕਿਆ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿਆਂਗੇ । ਕੀ ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਵੇ ਜਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਆਂ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿਆਂ ? ਸਾਡੀਆਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸਬੰਧ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਨਿਖੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ । ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਚਵਾਤੀ ਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ? ਜੇਕਰ ਅਜ ਪੰਜ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਅਗ ਜ਼ਰਾ ਮਧੱਮ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਹੁਣ ਇਹ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਫਿਰ ਉਸ ਅਗ ਨੂੰ ਹੋਰ ਭੜਕਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਂਵਾਰ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਅਸਲੋਂ ਮੁਕ ਚੁਕੀ ਹੈ । ਇਸ ਕੈਬੀਨਟ ਨੇ ਬਹੁਤ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਨੇ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ। ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਕਮੇਟੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਕੇਸ ਦੀ ਸਹੀ ਵਕਾਲਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ, ਤੁਸੀਂ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮੁਕੱਦਮਾਂ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ । ਫਿਰ ਜੇਕਰ ਇਹ ਗਲ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਹੱਕ ਹੈ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਥੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ? ਕੋਈ ਵਜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਟੇਟ ਵਿਚ ਇਹ ਲੋਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਦੀਆਂ ਤੇ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਨੈਸ਼ਨਲ ਲਾਸ ਹੁੰਦਾ ਜਾਵੇ, ਸਰਕਾਰੀ ਇਮਾਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ ਮਰ ਰਹੇ ਹੋਣ । ਇਹ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ । ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੌਰਨ ਰੀਜ਼ਾਇਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਚਲਾਣ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਂਵਾਰੀ ਲੈਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਗੇ ਆਣ ਦੇਣ ਤਾ ਕਿ ਉਹ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਚਲਾ ਸਕਣ ।

ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ (ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ) : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਹ ਬਜਟ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਫਾਸਿਸਟ ਫੋਰਸਾਂ ਨੇ ਸਿਰ ਚੁਕਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਫਾਸਿਸਟ ਫੋਰਸਾਂ ਤਕੜੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤੇ । (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਦਫਤਰ ਦੇ ਅਗੇ ਹੁਲੜਬਾਜ਼ੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੋਰਸਾ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਉਸ

ਬਿਲਡਿੰਗ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਬਲਕਿ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਕਿਲੇ ਨੂੰ ਹਿਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਦਫਤਰ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਹਿਮ ਫੈਸਲੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਨੇ ਇਕ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਵੀ ਅੰਦੋਲਨ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਨਹੀਂ ਦਰਜਨਾਂ ਅੰਦੋਲਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਪਰ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਕੂਟਰ ਨੂੰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਬਸ ਨੂੰ ਲੂਹ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗਾਂ ਲਾ ਦਿਤੀਆਂ ਹੋਣ। ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਅੰਦੋਲਨ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਡੈਮੋਕਰੈਟਿਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਤੇ ਪੀਸਫੁਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਫਾਸਿਸਟ ਢੰਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਪਣਾਇਆ ਪਰ ਬੜੇ ਦੁਖ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿ ਉਸ ਜਗਾਹ ਤੇ ਜਿਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕੀਤੀ ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਨਾ ਕੇਵਲ ਸੀਸ ਦਿਤਾ ਬਲਕਿ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਪਰਵਾਰ ਦਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦਿਤਾ, ਉਸ ਮਹਾਨ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਜਾਕੇ ਅੱਗ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਾਸਿਸਟ ਫ਼ੋਰਸਾਂ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗ ਲਗਾਈ ਹੈ। ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਲੋਕਲ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਰਾਰਤ ਨਹੀਂ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਫੋਰਸਾਂ ਹਨ, ਰਾਈਟਿਸਟ ਵੀ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਸਨ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਜਾਕੇ ਅਗ ਲਗਾਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸਿਰੇ ਨਾ ਚੜ੍ਹੇ। (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ਇਸ ਵਿਚ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਹਥ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਇਕ ਅਖਬਾਰ ਸਾਡੇ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਦਾ ਹੈ 'ਮਿਲਾਪ' ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਕ ਆਰਟੀਕਲ ਕਲ੍ਹ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :—

> "ਇਸ ਲੀਏ ਜਹਾਂ ਮੈਂ ਇਨ ਕੇ ਗ਼ੁੱਸਾ ਕੋ ਜਾਇਜ਼ ਸਮਝਤਾ
> ਹੂੰ ਵਹਾਂ ਇਨਕਾ ਯਹ ਹੱਕ ਭੀ ਤਸਲੀਮ ਕਰਤਾ ਹੂੰ
> ਕਿ ਵੋਹ ਅਪਨੇ ਗ਼ੁੱਸੇ ਕਾ ਇਜ਼ਹਾਰਜ ਕਰੇਂ"

ਇਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਨਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਦਿਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਅੱਗ ਨੂੰ ਫ਼ਲੇਅਰ ਅਪ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਾਇਰੈਕਟਲੀ ਅਤੇ ਇਨਡਾਇਰੈਕਟਲੀ ਇਸ ਅੱਗ ਨੂੰ ਭੜਕਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੀ ਫ਼ਿਜ਼ਾ ਠੀਕ ਨਾ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਜੋ ਅੱਗ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਡਿਸਟਰਬੈਂਸ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦੇ ਸਖਤ ਖਿਲਾਫ਼ ਹਾਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਪਰਤਾਪ' ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਕਲ੍ਹ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ ਕਿ :—

> "ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਔਰ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ—
> ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦਾ ਇਕ ਸਰਕਾਰ ਬਾਝੋਂ
> ਫੌਜਾਂ ਜਿਤ ਕੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਹਾਰੀਆਂ ਨੇ।"

[ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ]

ਫਿਰ ਅਗੇ ਜਾਕੇ ਇਸ ਅਖਬਾਰ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ :–

"ਏਕ ਵਕਤ ਵੋਹ ਭੀ ਆਇਆ ਜਬ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਹਾ ਥਾ ਕਿ ਵੋਹ ਦਿੱਲੀ ਕੋ ਵਸੀਹ ਕਰਨੇ ਕੇ ਲੀਏ ਬਹਾਦਰਗੜ੍ਹ ਔਰ ਸੋਨੀਪਤ ਕਾ ਇਲਾਕਾ ਦਿੱਲੀ ਮੇਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹਤੀ ਹੈ ਤੋ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਵਕਤ ਕਹਾ ਥਾ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਚਾਹਤੇ ਹੋ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਜ਼ਰੀਆ ਕਰਵਾ ਸਕਤੇ ਹੋ ਲੇਕਿਨ ਪੰਜਾਬ ਕੇ ਏਕ ਛੋਟੇ ਸੇ ਛੋਟੇ ਟੁਕੜੇ ਕੋ ਕਾਟਨੇ ਕੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦੀ ਜਾ ਸਕਤੀ। ਕੌਨ ਨਹੀਂ ਜਾਨਤਾ ਕਿ ਹਿਮਾਚਲ ਸਰਕਾਰ ਏਕ ਅਰਸਾ ਸੇ ਇਸ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਮੇਂ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਮਲਾ ਉਸ ਕੋ ਮਿਲ ਜਾਏ। ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੇਂ ਭੀ ਉਸ ਨੇ ਕਈ ਬਾਰ ਕੋਸ਼ਿਸ ਕੀ ਲੇਕਿਨ ਵੋ ਕਾਮਯਾਬ ਨ ਹੋ ਸਕੀ। ਜਬ ਤਕ ਜਹਾਂ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ ਨੇ ਇਸ ਸੂਬਾ ਕੀ ਸਾਲਾਮੀਅਤ ਕੀ, ਹਰ ਕੀਮਤ ਪਰ ਹਿਫ਼ਾਜ਼ਤ ਕੀ ਔਰ ਇਸ ਸੂਬਾ ਕੀ ਯਕਜਹਿਤੀ ਕੋ ਹਰ ਹਾਲਤ ਪਰ ਕਾਇਮ ਰਖਾ ਵਹਾਂ 1964 ਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਬਦ-ਕਿਸਮਤੀ ਸੇ ਏਕ ਐਸੇ ਸਬਜ਼ ਕਦਮ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਭੀ ਯਹਾਂ ਤਸ਼ਰੀਫ ਲਾਏ ਜਿਨਹੋਂ ਨੇ ਇਸ ਸੂਬੇ ਕੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰਾ ਦੀਏ। ਜਿਨ ਕੀ ਕੰਮ-ਜ਼ੋਰੀ ਔਰ ਨਾ-ਅਹਿਲੀਅਤ ਕੀ ਵਜਹ ਸੇ ਕਾਂਗੜਾ ਜੈਸਾ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਇਲਾਕਾ ਪੰਜਾਬ ਸੇ ਛਿਨ ਗਿਆ, ਹਰਿਆਨਾ ਇਸ ਸੇ ਕਟ ਗਿਆ।

ਜਿਸ ਕੀ ਖਾਤਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ ਨੇ ਬੜੇ ਬੜੇ ਤੁਫਾਨੋਂ ਕਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਆ ਇਸ ਪੰਜਾਬ ਕੋ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਨੇ ਚਸ਼ਮੇ ਜ਼ਦਨ ਮੇਂ ਮਿਟੀ ਮੇਂ ਮਿਲਾ ਕਰ ਰਖ ਦੀਆ।"

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖ ਕੇ ਫਿਜ਼ਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਖਰਾਬ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲਿੰਗੁਇਸਟਿਕ ਮਾਮਲਾ ਤਾਂ ਇਕ ਪ੍ਰੋਗਰੈਸਿਵ ਫਾਰਮੂਲਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਰੈਸਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ ਪਰ ਉਹ ਕਾਮਯਾਬ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਅਜੀਟੇਸ਼ਨਾਂ ਚਲੀਆਂ। ਇਹ ਇਕ ਪ੍ਰੋਗਰੈਸਿਵ ਕਦਮ ਸੀ ਕਿ ਬੋਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸੂਬੇ ਬਣਾ ਦਿਤੇ ਜਾਣ।

(ਇਸ ਸਮੇਂ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਨੇ ਕੁਰਸੀ ਸੰਭਾਲੀ।)

ਅਤੇ ਇਹ ਅਜ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਸੀ, 1952 ਵਿਚ ਇਹ ਮੰਗ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਕਿ ਬੋਲੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਸੂਬਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਮੰਗ ਉਸ ਸਮੇਂ ਆਈ ਜਦ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲੀ ਲਿਖਵਾ ਦਿਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਗਲ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜਾਲੰਧਰ ਲੁਧਿਆਨਾ ਤੇ ਕਪੂਰਥਲੇ ਵਿਚ, ਜਿਥੇ ਕਿ ਸਾਰੇ ਲੋਕੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਨੇ ਉਸ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨਿਆ। ਫਿਰ ਹੁਣ ਇਹ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਲਗ ਪਈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ। ਹਰਿਆਣੇ ਵਿਚ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਬੰਗਲੌਰ ਤਕ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਜਦ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨਾਲ ਮਖੌਲ ਕੀਤਾ

ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਔਰ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਤਕ ਐਕਸਪਲਾਇਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਇਕ ਚੀਜ਼ ਮੈਂ ਹੋਰ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਚੂਏਸ਼ਨ ਹੋਵੇ ਸਾਡੇ ਲੀਡਰਜ਼ ਨੂੰ ਇਕ ਫਰਮ ਸਟੈਂਡ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਨਿਸਟਰਜ਼ ਨੂੰ ਫਾਸਿਸਟ ਫੋਰਸਿਜ਼ ਤੋਂ ਡਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ । ਇਹ ਡਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਵੀ ਲੀਨੀਐਨਸੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਕਿ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਜੇ ਕੋਈ ਇਨਸਟ੍ਰੱਕਸ਼ਨ ਲੈਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਜਾ ਕੇ ਲਵੋ, ਮੈਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਕੀ ਇਹ ਆਪਣਾ ਸਟੈਂਡ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ ? ਇਹ ਇਕ ਕਮੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਦੀ ਲੀਡਪਸ਼ਿਪ ਵਿਚ। They should learn to stand on their own legs. ਦਿਲੀ ਜਾਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਸਿਚੂਏਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਉਥੇ ਦੀ ਐਡ-ਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਗਾਈਡ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਖੁਦ ਜਾਕੇ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਜੋ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਇਕ ਫਾਈਨਲ ਫੈਸਲਾ ਹੈ, ਜੇ ਕੋਈ ਚਾਹੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਡਰ ਵਿਚ ਲਿਆਕੇ ਇਸ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਾ ਦੇਵ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਇਹ ਇਕ ਐਟਰਨਲ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਤਾਕਤ ਕਦੇ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ।

ਹੁਣ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਮੈਂ ਬਜਟ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ! ਸਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਫਾਈਨੈਂਸ ਮਨਿਸਟਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਬਜਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਖੁਦ ਐਗਰੀਕਲਚਰਿਸਟ ਹਨ ਅਤੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਫੈਮਲੀ ਨੂੰ ਬਿਲਾਂਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰੀ ਨੁਕਤਾ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਇਸ ਬਜਟ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਲਈ ਦੋ ਹੀ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਾਬਲਮ ਹਨ । ਇਕ ਫੂਡ ਪ੍ਰਾਈਸਿਜ਼ ਦਾ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਕਰਾਪ ਦਾ ! ਪਰ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਜਟ ਦੇ ਵਿਚ ਬੜੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਗਨੋਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਪ੍ਰਾਡਕਟਸ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਬਣੀ ਉਜਲ ਸਿੰਘ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਹ ਸਾਫ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀਆਂ ਕਰਾਪਸ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਮੁਕੱਰਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦਾ ਮਸਲਾ ਅਸਲੀ ਮਾਅਨਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਇਸੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਾਸਟ ਆਫ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦੇ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਪ੍ਰਾਈਸਿਜ਼ ਮੁਕਰੱਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਪਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਬਿਲਕੁਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ-ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਤੇ 99 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਰਜ਼ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਰੂਰਲ ਸਰਵੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ 63 % ਕਰਜ਼ਾ ਜੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਤੋਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਾਲ ਹੀ 32 % ਕਰਜ਼ਾ ਉਹ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮਨੀਲੈਂਡਰ ਤੋਂ, ਪਿੰਡ ਦੇ ਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਤਨੇ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ 18 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਨੀਲੈਂਡਰ ਤੋਂ ਵੀ ਛੁੜਾ ਨਹੀਂ ਸਕੇ । ਮੈਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਫਾਈਨੈਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਬੋਲਣ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਦਸਣ । ਜਦੋਂ ਤਾਈਂ ਅਸੀ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਪਰਾਪਰਲੀ ਫ਼ਾਈਨੈਂਸ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ । ਇਕ ਚੀਜ਼ ਜਿਹੜੀ ਕੈਪੀਟਲਿਸਟ ਕਲਾਸ ਨੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰੀ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਇਕ ਮੁਹਿਮ ਦੀ ਸ਼ਕਲ

[ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ]

ਵਿਚ ਚਲਾਈ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੇ ਪਾਸ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਫਾਰਮ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਫਰਾਡ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਗਰੁਪ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਜਾਪਾਨ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਲਉ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਮੈਕੇਨਾਈਜ਼ਡ ਫ਼ਾਰਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਟੁਕੜੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਹਨ ਇਹ ਫ਼ਾਰਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਇਟੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂ ਸਰਵਿਸ ਕੋਆਪਰੇਟ ਕਰਕੇ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ । ਇਹ ਮਹਿਜ਼ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਧੜੇ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪੇਗੰਡਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਗ਼ਲਤ ਪ੍ਰਾਪੇਗੰਡਾ ਨੇ ਲੈਂਡ ਰੀਫਾਰਮਜ਼ ਨੂੰ ਬੜਾ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਫਾਈਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਨਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਆਪਦਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

Chaudhri Darshan Singh: On a point of order, Madam.

Deputy Speaker: I do not allow your point of order.

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਵਕਤ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ?

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਜੇ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਕਹਿਕੇ ਬੋਲੋਗੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। I am not afraid of any body (The hon. Member will not be given time if he speaks by raising a point of order. I am not afraid of any body.)

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ (ਫੂਲ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅਜ ਅਸੀਂ ਇਕ ਸਾਲ ਦੇ ਖਰਚ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਕੱਚਾ ਚਿੱਠਾ ਪਾਸ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹਾਂ । ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਤਨਾ ਅਹਿਮ ਮਸਲਾ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵੇਖੋ ਕਿਤਨੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਲ ਭਰ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਹੋਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਚਲਾਉਣਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਮਸਰੂਫੀਅਤਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀਆਂ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਦਿੱਲੀ ਜਾਣ ਆਣ ਤੋਂ ਹੀ ਵਹਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ । ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਬ-ਕਾਲੋਨੀ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਵਕਤ ਥੋੜਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਇਸ ਬਜਟ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਥੋੜ੍ਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ । ਇਸ ਬਜਟ ਤੇ ਜੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਤਨਾ ਹੀ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬਜਟ ਐਂਟੀ-ਜਨਤਾ, ਐਂਟੀ-ਐਂਪਲਾਈਜ਼ ਅਤੇ ਐਂਟੀ-ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਹੈ । ਐਂਟੀ-ਪਬਲਿਕ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਘਾਟੇ ਦਾ ਬਜਟ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਟੈਕਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ ਹੈ । ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਗਰੀਬ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦਾ ਗਲਾ ਘੁਟਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ 100 ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਤਨਖਾਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਟੈਕਸਿਜ਼ ਦਾ ਭਾਰ ਵੀ ਉਸ ਤੇ ਹੀ ਹੈ । ਰੈਵੇਨੀਉ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਆ ਗਏ ਹਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਰੀਟਰੈਂਚਮੈਂਟ ਦਾ ਕੁਹਾੜਾ ਚਲਾਇਆ ਆਪਣੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ । ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਏ.ਸੀ.ਓ. ਰੀਟਰੈਂਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਪਰ ਇਹ ਕੁਹਾੜਾ ਚੌਥੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਇੰਪਲਾਈਜ਼ ਤੇ ਚਲਿਆ । ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਨਵੇਂ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਡੀਆਂ ਪੋਸਟਾਂ ਕਰੀਏਟ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਮੈਂ

ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਹਨੂਮਨਥਈਆ ਦੀ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇੰਪਲਾਈਜ਼ ਬਾਰੇ ਇਕ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਇੰਪਲਾਈਜ਼ ਦੇ ਗਰੀਵੈਂਸਿਜ਼ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਦੂਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਛਾਂਟੀ ਜਾਂ ਰੀਟਰੈਂਚਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਮਨਿਸਟਰ ਆਪਣੀ ਨਾਅਹਿਲੀ-ਅਤ ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸੈਕਟਰੀ ਨਾਲ ਪਰਸਨਲ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬਿਊਰੋਕਰੇਸੀ ਦਾ ਰਾਜ ਖਤਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਫੀਸਰਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਉਹੀ ਰਾਏ ਦੇਣੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਫ਼ਾਈਨੈਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਖੁਦ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ 8 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਸਟੇਟ ਟਰੇਡਿੰਗ ਤੇ ਲਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਟੇਟ ਟੈਕਸਿਜ਼ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਬਚ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ there is no food shortage in Punjab. ਫੂਡ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਸਲਾ ਕੀ ਹੈ ? 1964-65 ਵਿਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਭਾਸ਼ਨ ਵਿਚ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਕਹੇ ਨੇ—Profiteers and black-marketeers are the greatest enemies of the country. ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਚੈਕ ਨਹੀਂ ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਈ ਨੱਥ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹੀ ਛੁਟੀ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਚਮੜੀ ਉਧੇੜੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਐਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਡੀਫੈਂਸ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਰੂਲਜ਼ ਕੇਵਲ ਸਿਆਸੀ ਵਰਕਰਾਂ ਅਤੇ ਐਮ. ਐਲ. ਏਜ਼. ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹਨ। ਇਹ ਬਲੈਕ ਮਾਰਕਿਟੀਆਂ ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ। ਡੀਜ਼ਲ ਇੰਜਨ, ਡੀਜ਼ਲ ਆਇਲ ਅਤੇ ਕੈਰੋਸੀਨ ਆਇਲ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧ ਗਈਆਂ ਹਨ। 'ਜੈ ਕਿਸਾਨ' ਅਤੇ 'ਜੈ ਜਵਾਨ' ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਟਰੈਕਟਰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਡੀਜ਼ਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਡੀਜ਼ਲ ਦੀ ਜੋ ਕੀਮਤ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ।

ਬੀਬੀ ਜੀ, ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਰੀਟਰੈਂਚਮੈਂਟ ਕਿਉਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਮਹਿਕਮਾ ਕੈਨਾਲ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਪਿਟ ਰਹੇ ਨੇ। ਉਹ ਪੰਜ ਪੰਜ ਜਾਂ ਦਸ ਦਸ ਜੀਆਂ ਦੇ ਫੈਮਲੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਪੋਰਟ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ, ਉਹ ਹੁਣ ਬੇਘਰ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਹ ਨੀਅਤ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਨਫਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਜੇ ਕਨਫਰਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਿਟਾਇਰ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ। ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਪਲਸਰੀ ਲੀਵ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫ਼ੈਮਲੀ ਪਲੈਨਿੰਗ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਚਾਰ ਸਾਲ ਦੀ ਸਰਵਿਸ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਛੋਟਿਆਂ 2 ਤੇ ਕੁਲਹਾੜਾ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਭਲਾਈ ਵਾਸਤੇ ਸਰਵਿਸ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਡਿਆਂ 2 ਨੂੰ ਕਢਣ ਤਾਂ ਜੋ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋ ਸਕੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਜਿਆਂ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਅਲਾਉਂਸਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਨਾਅਰਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਸਾਡੇ ਸਟੇਟ ਐਕਸਚੈਕਰ ਵਿਚੋਂ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਗਾੜ੍ਹੇ ਪਸੀਨੇ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਾਲ ਕਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਟੈਕਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਨਿਜ਼ਾਮ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। 1962 ਦੀ ਜੰਗ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਡੀਫੈਂਸ ਫੰਡ ਲਈ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਗਰੀਬ ਹਾਂ, ਡੀਫੈਂਸ ਫੰਡ ਵਿਚ ਇਕ ਪਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚੋਂ 60 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ। ਮੈਂ ਬੜੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ

[ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ]
ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਪਰ ਹਾਊਸ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਤੋੜ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਆਫ ਬੈਂਕਸ ਬਾਰੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਫੌਰੀ ਕਦਮ ਚੁਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਸੈਂਟਰ ਵਿਚ ਵੀ ਸੁਭਦਰਾ ਜੋਸ਼ੀ ਵਰਗੇ ਸੁਲਝੇ ਹੋਏ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਹੈ । ਸਾਡੀ ਸਟੇਟ ਵਿਚ ਐਸੀ ਸਿਚੂਏਸ਼ਨ ਹੈ । ਫਿਨਾਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਬੈਂਕਸ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨੇਲਾਈਜ਼ ਕਰ ਦੇਣ । ਜਨ ਸੰਘ ਵਿਚ ਉਹ ਬੰਦੇ ਵੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਵਡੇ 2 ਬੈਂਕ ਹੋਲਡਰਾਂ ਦੀ ਮਨਾਪਲੀ ਹੈ । ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਜਨ ਸੰਘ ਨੇ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਬੈਂਕ ਨੈਸ਼ਨੇਲਾਈਜ਼ ਕਰ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਸਟੇਟ ਦੀ ਇਕਾਨੌਮੀ ਅਤੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਇਕਾਨੌਮੀ ਵਿਚ ਰੋੜਾ ਬਣਦੇ ਨੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਨਾਪੋਲਿਸਟਸ ਆਪਣੀਆਂ ਝੋਲੀਆਂ ਭਰਦੇ ਨੇ । ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲਿਸਟ ਦਾ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਬੈਂਕ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਨੈਸ਼ਨੇਲਾਈਜ਼ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਸੈਂਟਰ ਨੂੰ ਰਿਕਮੈਂਡ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਦੂਜੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨੈਸ਼ਨੇਲਾਈਜ਼ ਕਰੇ । ਸ਼ੈਡਲਊਡ ਬੈਂਕ ਤਾਂ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ ਕਰ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ੁਗਰ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ । (ਘੰਟੀ) ਕਿਊਬਾ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਜਾੜ੍ਹ ਵਿਚ ਹੈ । ਉਥੇ ਇਕੱਲੀ ਸ਼ੂਗਰ ਦੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਐਗਜ਼ਿਸਟ ਕਰਦੇ ਨੇ । ਉਹ ਇਕੱਲੀ ਖੰਡ ਨਾਲ ਹੀ ਫਾਰਿਨ ਐਕਸਚੇਂਜ ਕਮਾਉਂਦੇ ਨੇ । ਏਥੇ ਕਚੇ ਮਾਲ ਦੀ ਕੋਈ ਘਾਟ ਨਹੀਂ । ਗੰਨਾ ਆਮ ਰੁਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਮਿਲ ਮਾਲਕ ਗੰਨਾ ਲੈਂਦੇ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਡੀ. ਡੀ. ਪੁਰੀ, ਜਗਤਜੀਤ ਮਿਲ ਫਗਵਾੜਾ ਅਤੇ ਥਾਪਰ ਵਰਗਿਆਂ ਨੂੰ 22 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਐਕਸ ਗਰੇਸ਼ੀਆ ਗਰਾਂਟ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਰ ਨਾਲ ਗੰਨਾ ਪੀੜਿਆ ਹੈ । ਗਰੋਅਰ ਦਾ ਗੰਨਾ ਸੁਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਰਹੁ ਘਟ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ । ਗੰਨੇ ਦਾ ਭਾਉ 2 ਰੁਪਏ ਮਣ ਹੈ । ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਰੁਪਏ ਮਣ ਜਾਂ 4 ਰੁਪਏ ਮਣ ਗੰਨਾ ਯੂ. ਪੀ. ਤੋਂ ਲਿਆ ਕੇ ਪੀੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਗਰੋਅਰਜ਼ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ । ਉਹ ਗੰਨਾ ਪੀੜਿਆ ਨਹੀਂ । ਸਾਡੇ ਕਰਸ਼ਰ ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਉਹ ਪੌਣੇ ਚਾਰ ਰੁਪਏ ਮਣ ਗੰਨਾ ਲੈ ਕੇ ਪੀੜਦੇ ਨੇ । ਕਿਸਾਨ ਮਜਬੂਰ ਹੋਕੇ ਉਥੇ ਗੰਨਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਇਕ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਗੱਲ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਸਾਡਾ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਵਡਾ ਮੰਦਰ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਸਿਖਿਆ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ । ਅਜ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਵਿਚ ਨੈਪੋਟਿਜ਼ਮ, ਫੇਵਰਿਟਿਜ਼ਮ ਚਲਦਾ ਹੈ । ਹੁਣੇ ਲਾਲਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਦੀ ਚੇਅਰ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੋਈ । (ਘੰਟੀ) ਚੌਧਰੀ ਹਰਦੁਆਰੀ ਲਾਲ ਨੇ ਦਸਿਆਂ ਸੀ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਬੂਲ ਚੰਦ ਦੀ ਐਪੁਆਇੰਟਮੈਂਟ ਸਮੇਂ ਕੀ ਕੁਝ ਹੋਇਆ । ਫਿਰ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ. ਸ਼ਰਮਾ ਬਾਰੇ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਐਲੀਗੇਸ਼ਨਜ਼ ਨੇ । ਇਹ ਸੋਚਦੇ ਨਹੀਂ । ਦੂਜੇ ਪਹਿਲੂ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਨੂੰ ਭਾਜੜ ਪਈ ਹੈ । ਬੀਬੀ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਿਰੀਮੂਰਤੀ ਕਿਹਾ ਸੀ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਇਹ ਚੰਡਾਲ ਚੌਕੜੀ ਹੈ । ਸਾਡੇ 4 ਸੀਨੀਅਰ ਮਨਿਸਟਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਫਿਜ਼ਾ ਨੂੰ, ਹਿੰਦੂ ਸਿਖ ਇਤਫਾਕ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨ ਲਈ ਤੁਲੇ ਹੋਏ ਨੇ । ਸਾਰਾ ਝਗੜਾ ਡੀ. ਏ. ਵੀ. ਕਾਲਿਜ ਦੇ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਵਲੋਂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਹ ਕੋਈ ਹੱਸਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਵੇਖਕੇ ਹਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਫਲਾਣਾ ਘਰ ਫੂਕਿਆ ਗਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਦੁਖ ਹੈ । ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵਡੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਗੇ ਜਾ ਕੇ ਨਤੀਜਾ ਭੁਗਤਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ । ਕਾਂਗਰਸ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਦੇ ਰਾਹ ਤੇ ਚਲਿਆ ਜਾਏ । ਅਸੀਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ

ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਖਤਮ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । (ਘੰਟੀ) (ਵਿਘਨ) ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 80 ਲਖ ਜਾਂ 82 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਗਰਾਂਟ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ । ਇਸ ਸਿਚੂਏਸ਼ਨ ਵਿਚ, ਇਸ ਫਿਜ਼ਾ ਵਿਚ ਉਹ ਸਾਡੇ ਤੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਸੱਪ ਬਣ ਕੇ ਨਿਕਲੇ ਨੇ । ਸਾਡੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਬੈਟਰਮੈਂਟ ਲੈਵੀ ਦੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਹੋਈ, ਅਕਾਲੀ ਮੋਰਚਾ ਲਗਿਆ, ਸ਼ਹਿਰੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਮੋਰਚਾ ਲਗਿਆ, ਉਹ ਪੀਸਫੁਲ ਹੋਈਆਂ । ਸਾਡੀ ਚੰਡਾਲ ਚੌਕੜੀ ਨੇ 'ਮਿਲਾਪ' ਦੇ ਦਫਤਰ ਦੇ ਕੋਲ ਬਸ ਨੂੰ ਅਗ ਲਾਈ । ਸਾਰੀਆਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਉਤਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ । ਡਰਾਈਵਰ ਅਤੇ ਕੰਡਕਟਰ ਨੂੰ ਉਤਾਰਿਆ ਗਿਆ । ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੁਲੀਸ ਕੀ ਕਰਦੀ ਸੀ । ਸਾਡੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਅਤੇ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹਿਦਾਇਤ ਦਿਤੀ । ਉਹ ਮੁਤਮੱਈਅਨ ਹੋ ਕੇ, ਬੇ-ਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੇ, ਜਿਵੇਂ ਘਰ ਦੀ ਬਸ ਨੂੰ ਸਾੜਨਾ ਹੈ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦਿਤਾ ਗਿਆ । ਕੋਈ ਐਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ । ਇਨਸਾਫ ਇਹ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਦਰਜ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਸੀਰੀਅਸਲੀ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਏ ਹਨ । ਉਹ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਭੜਕਾਏ ਹੋਏ ਹਨ । ਪਹਿਲਾਂ ਬਠਿੰਡੇ ਵਿਚ ਆਦਮੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ । ਐਤੀਆਣੇ ਵਿਚ ਮਾਵਾਂ ਭੈਣਾਂ ਅਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਭੈੜੇ ਹਾਲਾਤ ਹੋਣ ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ 302 ਦਾ ਕੇਸ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਹਿਣ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਿਠਾਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਪੜਤਾਲ ਕਰਵਾਵਾਂਗੇ । ਲੇਕਿਨ ਕਿਹੜਾ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਜੁਰਅਤ ਕਰੇਗਾ ਅਮਨ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਯਾ ਇੰਤਸ਼ਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅਰੈਸਟ ਕਰਨ ਦੀ ? ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੇ ਹੋਣਾ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨਾਅਹਿਲੀਅਤ ਦਾ ਸਾਫ ਜ਼ਾਹਰ ਹੋਣਾ ਹੈ । ਅਜ ਸਾਡਾ ਭਵਿਖ ਬਿਲਕੁਲ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਹ ਨੌਜਵਾਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੀ ਕੌਮ ਦੇ ਨਾਂ ਨੂੰ, ਸਾਡੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਾਣ ਨੂੰ ਉਚਾ ਕਰਨਾ ਸੀ ਅਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਫ਼ਿਰਕਾ-ਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਘੋਲੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਕਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਕਾਲਿਜ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਅਤੇ ਪਰੋਫੈਸਰਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਲਟ ਰਸਤੇ ਲਾਇਆ ਹੈ । ਅਦਰਵਾਈਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਚਿਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ । (ਘੰਟੀ) ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਲੀਡਰ ਤੇ ਮੈਂਬਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਬਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦਾ ਕੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਾਫ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜਨ ਸੰਘ ਦੇ ਉਹ ਵੀਰ ਜਿਹੜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਅਜ ਤੋਂ 10 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਡੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਨਹੀਂ ਅਜ ਹਰਿਆਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੰਨ ਜਾਉ । ਅਜ ਇਹ ਜਨ ਸੰਘੀ ਹਰਿਆਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਲਈ ਮੰਨ ਜਾਉ । ਕਿਤਨੀ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਇਹ ਮੈਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਨ ਸੰਘੀਆਂ ਨੇ ਜੋ ਹੁਲੜਬਾਜ਼ੀ ਚਲਾਈ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਾ ਹਥ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਗੈਸ ਵਾਲੇ ਗੋਲੇ ਚਲਾਏ ਹਨ ਮਗਰ ਇਲਜ਼ਾਮ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਤਖਰੀਬੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਹੁਣ ਸਾਫ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤਖਰੀਬੀ ਕਰਵਾਈਆਂ ਕੌਣ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ 90% ਹਿੰਦੂ ਅਜ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ ਪਰਾਂਤ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਲੇਕਿਨ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਕੁਝ ਆਦਮੀ ਮੰਨਦੇ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਇਕੋ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਹਰਿਆਣਾ ਪਰਾਂਤ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਔਰ ਸਿਖ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ

[ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ]
ਮੰਨ ਲੈਣ ਤਾਂ ਕੋਈ ਝਗੜਾ ਹੀ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ । ਬਸ ਮੈਂ ਏਨਾਂ ਕਹਿ ਕੇ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ ।

चौधरी इन्दर सिंह मलिक : डिप्टी स्पीकर साहिबा, ग्राप कैसा इनसाफ करती हैं । उधर से ग्राठ ग्रादमी बोल चुके हैं मगर ग्राप हमें टाईम नहीं दे रहीं ।

Deputy Speaker : Let me see the record please.

श्री चांदी राम वर्मा (ग्रबोहर) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, सरदार कपूर सिंह जी नें जो बजट पेंश किया है वह बहुत मेहनत करके ग्रौर बहुत लम्बी स्पीच के ज़रिए हाउस के सामने पेश किया है । मेरे खयाल में इस से पहले इतनी लम्बी स्पीच का बजट कभी नहीं पेश हुग्रा । सरदार जी बड़े फिकर में थे कि कैसे बजट पेश किया जाना चाहिए क्योंकि पाकिस्तान के साथ लड़ाई करने से सूबे के हालात बहुत खराब हो चुके थें । खैर, उन को सारे हालात का जायज़ा लेकर बजट पेंश करने का मौका मिला है । मैं समझता हूं कि सूबे के हालात के पेशेनज़र सरदार साहिब ग्रगर टैक्स न लगा कर घाटे का बजट पेश कर देते तो वह ज्यादा बधाई के पात्र होते । लेकिन फिर भी बहुत सी उलझनों के बावजूद जो उन्हों ने बजट तैयार करने के लिए मेहनत की है उस की मैं दाद देता हूं । मैं फिनांस मिनिस्टर साहिब के नोटिस में दो चार बातें लाना चाहता हूं, जो हैं तो बहुत मामूली लेकिन उन पर ध्यान कम दिया जाता है । दो चीज़े हमारे सामने बिल्कुल एसेन्शल सप्लाईज़ की हैं । एक कोयला ग्रौर दूसरा तेल–डीज़ल, पैंटरोल वगैरा । यह एशिया इनसानी ज़रूरियात के लिए ग्रज़हद जरूरी हैं । पंजाब भर में कोयले के डिपो ग्रौर भट्ठे जो दिए जाते हैं वह गवर्नमैंट जिन को चाहे दे देती है लेकिन चण्डीगढ़ के लिए शुरू से ही कोयले के डिपो देनें का निराला तरीका है । कोयले के डिपू के लिए एक जगह मखसूस की जाती है ग्रौर उस की नीलामी की जाती है । ग्रभी ग्रभी एक कनाल जगह का प्लाट कोयलें के डिपो के लिए एक लाख 6 हज़ार रुपए में नीलाम हुग्रा । इसी तरह 7/8 डिपो चन्ड़ीगढ़ के ग्रन्दर चल रहे हैं । जिन की कीमत एक एक लाख के करीब है ग्रौर ग्रायंदा के लिए ग्रगर कोई डिपो नीलाम हुग्रा तो उस की कीमत $1\frac{1}{2}$ लाख से कम नहीं होगी क्योंकि बोली में लोगों की ग्रादत होती है कि वह बढ़ जाते हैं । मैं इस पर ऐंतराज़ न करता ग्रगर कुछ तहफ्फज़ भी होता । चण्डीगढ़ में कोयले के डिपो के लिए $1\frac{1}{2}$ लाख तो प्लाट पर खर्च करना पड़ता है ग्रौर फिर चार दीवारी पर खर्च करना है । दो लाख रुपया लगा कर "कोयले की दलाली ग्रौर मुंह काला" दो लाख रुपए के तो सूद से ही ग्रादमी ग्राराम की रोटी खा सकता है । लेकिन इस बात का कोयले के डिपो वाले को तहफ्फज नहीं दिया गया । इन के सिवाए बाहिर से कोयला यहां पर ग्रा कर नहीं बिक सकता हालांकि यह शर्त है कि बाहिर से यहां कोयला ग्रा कर नहीं बिकेगा । मगर बावजूद इस के

जो आस पास की मनीमाजरे जैसी जगहें हैं जहां डिपो मुफत में मिल जाते हैं वहां अपना कोयला ले कर यहां पर बेच देते हैं हालांकि कोयला बेंचने के कार्ड भी बने हुए हैं। पता नहीं सिविल सपलाई के आफ़ीसर्ज ने मनीमाजरे के कोयले डिपो-होलडर पर कैसे मेहरबानी कर रखी है वह जितना कोयला चाहे इंजीनियरिंग कालेज में भेज सकता है । मैं मुख्व मंत्री साहिब के नोटिस में भी यह बात लाया हूं । मगर मिनिस्टर्ज को जितनी भी दरखास्तें की जाती हैं उन को लेने वाले पी० ऐज़० होते हैं इस लिए वह बात अंधेरे में ही चली जाती है । लोग कहते हैं कि कोयला बहुत खराब आता है । उस की बात यह है कि दो लाख की लागत लगानें के बाद चण्डीगढ़ में आदमी डिपो चलाता है लेकिन उसे कलकत्ता से सीधा कोयला मंगाने की इजाज़त नहीं है । उस की सप्लाई का इन्तज़ाम सिविल सप्लाईज डिपार्टमैंट वाले ही करते हैं । कलकत्ता से एक डिप्टी डायरैक्टर आए और उन्हों ने कहा कि डिपो होलडर्ज़ का चायस होना चाहिए कि जहां से चाहे मंगवा ले और अगर कोयला खराब हो तो वह कह सके कि हमें अच्छी क्वालिटी का कोयला भेजो । लेकिन उन को वही लेना पड़ता है जो सिविल सपलाईज़ वालें मंगवा कर देते हैं । चाहें उस में मिट्टी हो चाहे केरी हो । इस लिए मैं यह चाहूंगा कि सरकार इस सारी चीज़ को एग्ज़ामिन करके सारी शिकायतों को दूर करने का यत्न करे ।

अब मैं दूसरी बात करता हूं । आज एमर्जेंसी के ज़माने के अंदर हमें यह कहा गया है कि इन्डस्ट्री के लिए फिरोज़पुर, गुरदासपुर और अमृतसर के रहने वालों को कर्जे दिए जाएंगे । कर्जे देने के लम्बे चौड़े चिट्ठे बनाए गए हैं लेकिन मंज़ूर होने के बाद भी लोगों को कर्ज़ा नहीं दिया गया । एक बात का आखिर में मैं खास तौर पर ज़िकर करना चाहता हूं । अभी एक दिन सरदार गुरचरन सिंह ने हमारे ज़िला के डी. सी. के सम्बन्ध में निहायत ही गलतब्यानी की । मै उसका जवाब देना चाहता हूं क्यों कि अगर काम करने वाले अफसरों के बारे में इस तरह की गलतब्यानी की जाए तो यह शोभा नहीं देता । मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि पूना के मिलट्री हास्पिटल के कमांडिंग अफ़सर श्री ओ० सी सेनापती हैं । हमारे ज़िला के डी.सी. विर्क साहिब का लड़का बहां मिलट्री हास्पिटल में दाखिल था और वह वहां अपने लड़के को देखने गए . . . . . .

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : *X X X

X X X X

(ਸ਼ੋਰ)

श्री चांदी राम वर्मा : डिप्टी स्पीकर साहिबा, इन्हें लफज वापस लेने चाहिएं . . . . (शोर)

***Note—Expunged as ordered by the Chair.**

Deputy Speaker : Please withdraw these words.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : *X X X

X X X X

(ਸ਼ੋਰ)

Deputy Speaker : Please withdraw these words.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਲਫ਼ਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਅਨਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਲਵਾਂ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਰੂਲਿੰਗ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ.......

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਹੈ that will be expunged. (Whatever has been said by Babu Ajit Kumar will be expunged.)

श्री चांदी राम वर्मा : मैं अर्ज़ कर रहा था कि जब विर्क साहिब पूना में अपने बीमार लड़के को मिलट्री हास्पिटल में देखने गए तो वहां के उस कमांडिंग अफसर ने कहा कि यहां कुछ नौजवान टी. बी. के मरीज़ हैं अगर उनकी कुछ मदद कर सकते हो तो करो । उन्हों ने कहा कि अपने ज़िला के अगर मरीज़ हों तो उनकी मदद कर सकता हूं । खैर, हमारे वहाँ डिस्टिरिक्ट सिटीजन कमेटी की मीटिंग ज़ेर सदारत मरहूम सरदार बसंत सिंह मोगा वाले हुई और वहां कुछ रकम पास करके बज़रिया चैक फिरोज़पुर ज़िला के वहां पड़े X X....तीन चार टी.बी. के मरीज़ों को भेजी गई । उन में से एक आदमी अबोहर का था, एक मुक्तसर का और एक फाज़िलका का था । इस तरह के झूठे अलज़ाम हाउस में खड़े हो कर लगाना अच्छा नहीं लगता । वह अफसर जो अच्छे काम करे उसकी तो सराहना करनी चाहिए ।

अब मैं कहना चाहता हूं कि मुलाज़मीन की हालत अच्छी नहीं । उनकी मदद की जानी चाहिए । (घंटी) अच्छा जी, बैठ जाता हूं ।

चौधरी इन्दर सिंह मलिक (सफीदों) : डिप्टी सपीकर साहिबा, आज जो पंजाब में हालात हो रहे हैं उनके लिए यह सरकार जिम्मेदार हैं । कांग्रेस वर्किंग कमेटी ने पंजाबी सूबा की मांग को तो पूरा कर दिया लेकिन हरियाणा प्रांत की मांग जो इस से भी पुरानी मांग चली आती थी उसके बारे में कुछ नहीं कहा । हरियाणा प्रांत की मांग आज से नहीं, 1857 के वक्त से चली आती है । हरियाणा की 90 फी सदी आबादी गांव में रहती है और वह सारी की सारी

*Note—Expunged as ordered by the Chair.

हरियाणा प्रांत बनाए जाने के हक में हैं । यह जो चंद आदमी शहरों में हैं, जन संघ और आर. एस. एस. के वर्कर्ज़ हैं और डी.एज़.वी. कालिजों के प्रोफैसर्ज़ हैं, वही यह सारी आग भड़का रहे हैं । वरना कोई ऐजीटेशन इसके खिलाफ नहीं । मैं कहना चाहता हूं कि अगर यह गवर्नमैंट इस का इन्तज़ाम न कर सकी तो हम हरियाणा के लोग इन्तज़ाम करने के लिए तैयार हैं और वहां पत्ता तक नहीं हिलने देंगे । अब यह हाल है कि वहां जो वाकियात हुए हैं उनके लिए जिम्मेदार किसी जन संघी वर्कर को ग्रिफतार नहीं किया गया है । वहां के ऐस. डी. ऐम. और डी. सी. ने खुद यह सारी आग भड़काई है वरना वहां पूरा अमन चैन था । वहां के लोग जनसंघी नहीं क्योंकि पिछले चुनाव में जन संघी उमीदवारों की ज़मानतें ज़बत हो गई थीं । आप ने भी, डिप्टी सपीकर साहिबा, तकरीर करते हुए चेतावनी दी थी कि पंजाब कमज़ोर हाथों में न रहे । फिनांस मिनिस्टर साहिब बैठे हैं, मैं उन से कहता हूं कि जो वातावर्ण आप ने पैदा किया है उसे कंट्रोल करें वरना अगर यह आग गांव तक फैल गई तो पता नहीं पंजाब का क्या नकशा बनेगा । (शोर) डिप्टी सपीकर साहिबा, हमें मजबूर हो कर यह मांग करनी पड़ी । हरियाणा डिवैल्पमैंट कमेटी ने अपनी इन्टैरिम रिपोर्ट दी लेकिन फिनांस मिनिस्टर साहिब ने एक लफ्ज़ भी उसके बारे में नहीं कहा । यह ठीक है कि जिस परेशानी के हालात में उन्हों ने बजट पेश किया उसकी मैं उन्हें दाद देता हूं । मुझे अफसोस के साथ कहना पड़ता है कि हर सीग़ा में हरियाणा के साथ बुरा सलूक किया जा रहा है । वहां बिजली नहीं और इरीगेशन की हालत बुरी है । टैकनीकल अदारे और इन्जीनियरंग कालिज वहां नहीं । हस्पतालों में न दवाई है और न डाक्टर । जो मरीज़ वहां दाखिल हो जाता है मरे बगैर नहीं निकलता । अब यह शोर इस लिए मच रहा है क्यों कि पंजाबी हिन्दू अब समझता है कि हरियाणा वाले अपना हक ले लेंगे और उनका डाउनफाल आ गया है । आप देख लें पटियाला का एक हिन्दू है राम प्रताप गर्ग जो वहां से आया है । बठिंडा का एक हिन्दु है हरबंस लाल जो सपीकर बना बैठा है और डी.डी. खन्ना चेयरमैनी संभाले बैठा है । इसी तरह बाकी जगह के चन्द पंजाबी हिन्दु सारा कुछ लिए बैठे हैं । अब अपना डाउन फाल आता देख कर पंजाब में आग लगा रहे हैं । अगर हमें प्यार से रखते और हमारे हकूक दबाए न बैठे रहते तो यह बात न होती जो हम कर रहे हैं । पंजाब में हरियाणा प्रांत को हर सीग़ा में नज़र अंदाज़ किया गया और इसी वजह से वहां की सारी आबादी एक ज़बान से हरियाणा प्रांत की मांग कर रही है । आप देखें सफीदों में इन्डस्टरियल इन्स्टीट्यूट खोलने का फैसला हुआ था लेकिन आज तक नहीं खोला गया । 1962 मे गवर्नर साहिब ने अपने एड्रैस में कहा था कि वहां मिल्क पलांट लगाएंगे और अब की दफा फिर वही वायदा किया गया है लेकिन आज तक उसे पूरा नहीं किया गया ।

2.00 P.M.

डिप्टी स्पीकर साहिबा, हरियाणा इलाके के अन्दर जितनी भी सड़कें बनाने की स्कीमें हैं, उन पर एक चौथाई भी खर्च नहीं किया

[चौधरी इन्द्र सिंह मलिक]

जा रहा है। सरकार को इस तरफ ध्यान देना चाहिए।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, मेरे हलके के अन्दर 4 स्कीमें मंजूर हुई थीं। यह बिजली के बारे में हैं। यह आलाना से कालवा आंटा से रोढ़ आदि हैं। इन में से तीन तो मंजूर हो चुकी है लेकिन अभी तक उन स्कीमों पर अमल नहीं हो रहा है। मैं सरकार से प्रार्थना करना चाहता हूं कि इन स्कीमों को जल्दी ही अमली जामा पहनाया जाए।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, आंटा के निकट हजारों एकड़ ज़मीन सेम के नीचे आ रही है। वह ज़मीन काबले काश्त नहीं है। मैं सरकार से प्रार्थना करना चाहता हूं कि इस ज़मीन को रीक्लेम किया जाए।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, सरकार किसानों को वक्त पर फसल के लिए पानी सप्लाई नहीं करती। लेकिन इस के इव्ज़ में किसानों से आबियाना पूरी शरह से ले लेती है। मैं सरकार से प्रार्थना करना चाहता हूं कि वहां पर पानी देने के लिए मीटर लगाए जाएं ताकि किसानों से पानी के हिसाब से आबियाना वसूल किया जा सके।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, सरकार ने लोगों को 50 प्रतिशत सबसिडी इन्जनों पर देने का एलान तो कर दिया है लेकिन यह सबसिडी उन्हीं लोगों को मिलेगी जो सरकार से कर्ज़ा ले कर पम्पिंग सैट्स लगाएंगे। मैं सरकार से प्रार्थना करना चाहता हूं कि सरकार उन लोगों को भी सबसिडी दे जो किसान खुद अपनी पूंजी से लगाएंगे। सरकार को हर तहसील में ट्रैक्टर के लिए सर्विस स्टेशन खोलना चाहिए। वहां पर ही लोगों को सस्ते भाव पर पुर्ज़े मिलने चाहिएं ताकि किसानों को खेती करने में सहायता मिल सके।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, सरकार ने एक कमेटी प्रोडक्शन की असैस करने के लिए बिठाई थी। उस की रिपोर्ट सरकार के पास मौजूद है। इस लिए मैं सरकार से प्रार्थना करना चाहता हूं कि वह उस कमेटी की रिपोर्ट पर जल्दी अमल करे।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, ब्लाक डिपार्टमेंट से जनता को कोई लाभ नहीं हो रहा है। मैं चाहता हूं कि यह डिपार्टमैंट एग्रीकल्चर डिपार्टमेंट से मिला दिया जाए ताकि उस द्वारा लोगों को कोई लाभ हो सके।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं वित्त मंत्री साहिब से प्रार्थना करना चाहता हूं कि जब तक हरियाणा प्रान्त अलग नहीं हो जाता तब तक सरकार को वहां की हालत सुधारने के लिए ज्यादा से ज्यादा रुपया खर्च करना चाहिए ताकि लोग माननीय वित्त मंत्री को याद रख सकें।

Deputy Speaker : Sardar Gurbakhsh Singh.

श्री जगन्नाथ : आन ए प्वांयट आफ आर्डर, मैडम । मैं ने अपने हलके की बात हाउस के अन्दर रखनी है । इस लिए मुझे टाइम दिया जाए ।

उपाध्यक्षा : आप के व्हिप (बाबू बचन सिंह) की तरफ से लिस्ट आई है, उस में आप का नाम नहीं है । (I have received from your whip, Baboo Bachan Singh, a list of the hon. Members and your name is not included in it.)

श्री जगन्नाथ : इस का मतलब यह नहीं कि जो कुछ बाबू बचन सिंह ने कहा है, वह ठीक है । मैं ने तो अपने हलके की बातें हाउस के अन्दर रखनी है। इस लिए मुझे टाइम दिया जाए।

Deputy Speaker : The Chair cannot be dictated by an hon. Member. Please take your seat.

श्री जगन्नाथ : डिप्टी स्पाकर साहिबा, मैं ने अपने हलके की बातें हाउस के अन्दर बतानी है। अगर मुझें टाइम न दिया गया तो भी मैं ने 10 मिन्ट ऐसे ही वेस्ट कर देने हैं । इस लिए मुझे बोलने के लिए वक्त दिया जाए ।

Deputy Speaker : He must take his seat, otherwise I will have to name him.

Shri Jagan Nath : Sorry, madam.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ (ਧਾਰੀਵਾਲ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਇਸ ਬਜਟ ਨੂੰ ਡੀਵੇਲਪਮੈਂਟ ਦਾ ਬਜਟ ਕਹੇ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਬਜਟ ਤੋਂ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦਾ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਭੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਰਖੇ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ । ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਹਾਊਸ ਦੇ ਦੋਨੋ ਬੈਂਚਾਂ ਵਲੋਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਹੜੀ ਗੜਬੜ ਹੋਈ ਉਸ ਦੀ ਜਿਮੇਵਾਰੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਉਤੇ ਹੈ। ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਡੇਫੀਨਿਟ ਚਾਰਜ ਲਾਇਆ ਹੈ ਮੈਂ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਮੀਸ਼ਨ ਬਿਠਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕੇ ਕਿ ਇਸ ਝਗੜੇ ਵਿਚ ਕਿਸਦਾ ਹਥ ਹੈ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜਿਸ ਪੁਲਿਸ ਕਾਨਸਟੇਬਲ ਨੇ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਨੂੰ ਠੀਕ ਰਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਰਖਿਲਾਫ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਮੇਨਟੇਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਬਦਅਮਨੀ ਫੈਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਕੋਈ ਐਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ।

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ]

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਵਾਕਿਆ ਦੇ ਬਾਰੇ ਅਰਜ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਜਾਲੰਧਰ ਦੇ ਵਿਚ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬੁਧ ਸਿੰਘ ਦੀ ਟਿੰਬਰ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਸੀ । ਪਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੁਕਾਨ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿਤੀ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਦੁਕਾਨ ਦੀ ਅੱਗ ਬੁਝਾਉਣ ਲਈ 5, 6 ਅਕਾਲੀ ਵਰਕਰਜ਼ ਆਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਗ ਬੁਝਾਉਣ ਵਿਚ ਮੱਦਦ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ। ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਅੱਗ ਬੁਝਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ?

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਿਹੜਾ ਟਰੀਬਿਊਨ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਸੀ, ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹਾਦਰੀ, ਦਲੇਰੀ ਅਤੇ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਦੀ ਸਰਾਹਣਾ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਲੇਕਿਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਦੀ ਸਰਾਹਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਲੀ ਛੁਟੀ ਦੇ ਰਖੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਚਾਹੁਣ ਉਹ ਖਲਬਲੀ ਮਚਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਦੋ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਅਡੋ ਅੱਡ ਮਿਲੇ, ਇਕ ਵੇਰਕੇ ਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਧਾਰੀਵਾਲ ਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਡੀ.ਏ. ਵੀ. ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਨੇ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਨੂੰ ਗੜਬੜ ਮਚਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਹਿ ਦਿਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਥੇ ਦੇ ਬਚੇ ਕੋਈ ਗੜਬੜ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸਨ । ਇਸ ਦੇ ਅਲਾਵਾ 1960 ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਹੋਈ । ਉਥੇ ਦੇ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਨੇ ਕੋਈ ਹਿਸਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਕਾਲਿਜ ਨੂੰ ਗਰਾਂਟ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਕਾਲਜ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਰਦਾਰ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਾਲਿਜ ਤੋਂ ਕਢ ਕੇ ਆਰਾਮ ਲਿਆ । ਇਸ ਦੇ ਆਲਾਵਾ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤੇ ਲੜਕਿਆਂ ਨੇ ਗੜਬੜੀ ਮਚਾਉਣ ਵਿਚ ਹਿਸਾ ਲਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਰਖਿਲਾਫ ਸਰਕਾਰ ਕੋਈ ਐਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲੈ ਰਹੀ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਹਾਊਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਜ਼ੀਰ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬਟਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਗਰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬਟਵਾਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿਆਂਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਭੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਸਾਡੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਉਤੇ ਬਣੇਗਾ। ਮੈਂ ਅਰਜ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਠੀਕ ਰਖਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ । ਸਾਡੇ ਲੀਡਰਜ਼ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੜਬੜੀ ਮਚਾਉਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਰ ਅੱਗ ਵੀ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰੋ । ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਗਰੁਪ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਪੁਰਅਮਨ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਉਹ ਡਾਇਰੈਕਟ ਐਕਸ਼ਨ ਦੀ ਗਲ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਹ 7 ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸੀ, ਬਾਦ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੇ ਸਗੋਂ ਰੈਜ਼ੂਲੇਸ਼ਨ ਪਾਸ

ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰੋ। ਇਹ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਕਮਿਊਨਲ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਅੱਗਾਂ ਲਾਈਆਂ ਹਨ। ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਬੜਾ ਅਫਸੋਸ ਹੈ, ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਦੁਖ ਹੈ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਨੇ ਬਠਿੰਡੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ......

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬਸ ਹੁਣ ਬੈਠ ਜਾਉ। (The hon. Member Sardar Gurbakhsh Singh may please resume his seat now).

श्री जगन्नाथ (तोशाम) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, हमारे हल्के भिवानी तहसील में कहत पड़ा हुआ है। वहां रेगिस्तान है। उस के मुताल्लिक गवर्नमेंट रोज़ एलान करती है लेकिन करती कुछ नहीं है। सड़कों का कुछ काम हो रहा था लेकिन चौधरी रणबीर सिंह ने आर्डर कर दिया कि जहां पहले अलाईनमेंट की हुई है 6 लाख रुपया खर्च हो चुका है, उस को बंद कर दो और दूसरी जगह पर काम शुरू करो। वहां पर कहत के हालात हैं, लोग तो वहां पर भूखे थे। कामरेड राम किशन ने, अमृतसर के जन संघियों ने [* × × × ×] मिल कर शरारत की और भिवानी के अंदर भूखे बच्चों पर गोली चलवा दी। चार बच्चे खत्म हो गए, कितने ज़ख्मी हुए और न जाने और भी कितने खत्म हो जाएंगे। उन की तो गवर्नमेंट को मदद करनी चाहिये थी क्योंकि वे भूखे थ, उन को रोटी मिलनी चाहिये थी। आज सुबह सरदार दरबारा सिंह होम मिनिस्टर कह रहे थे कि मैंने कामरेड राम किशन से कहा है कि या तो ला एंड आर्डर को सम्भालो नहीं तो मैं संभालता हूं। वहां पर कामरेड राम किशन ने अपना अफसर एक. जनसंघी छोकरा एस० डी० ओ० लगा रखा है। उस को कुछ पता ही नहीं है कि ला एंड आर्डर क्या होता है। उसने बच्चों को कत्ल करवा दिया। हालात बहुत खराब होते जा रहे हैं। कल कुछ आदमियों ने यूनीवर्सिटी में भी शरारत करने की कोशिश की। वहां से जलूस तैयार हो कर नौ बजे के करीब ला कालिज के सामने पहुंचा तो दूसरी *तरफ कुछ हरियाणा के और सिख लड़के भी थे। उन की हिम्मत नहीं शरारत करने की और फिर वह जलूस डी० ए० वी० कालिज में पहुंच गया। वहां पर भी हरयाणा के लड़के थे। उन्होंने कहा कि अगर कुछ करोगे तो खून खराबा हो जाएगा, इस लिये जलूस पांच सात मिन्ट रुका और आगे बढ़ गया स्टूडैंट्स में लाठियां बांटी जाती हैं। भला छोटे-छोटे बच्चों की यह शरारत हो सकती है? यह तो कामरेड राम किशन की शरारत है [* × × × ×] इन का रवैया ही यही है कि जहां पर जाते हैं [* × × × ×] करते हैं

**Note* :—Expunged as ordered by the Chair.

[श्री जगन्नाथ (तोशाम)]

पिशावर जाएं तो [* × ×] करते हैं, लाहोर में रहें तो [* × × ×] करते हैं । और दिल्ली में जाएं तो भी [* × × ×] करते हैं ।

इन आदमियों और यहूदियों में कोई फर्क नहीं है । यह कहते हैं पंजाबी सूबे को भी रोकना है और हरियाणा को भी नहीं बनने देना । इन्होंने जीपें जला दी हैं, बसों को आग लगा दी और दूकानें जलवा दो । मैं कहता हूं कि अगर आग लगाने से ही सूबे बन सकते हैं, या बनने से रुक सकते हैं तो हरियाणा के लोग हज़ारों लाइनें उखड़वा सकते हैं, बसें जला सकते हैं और आगे लगावा सकते हैं । क्या हरियाणा वाले जंन संघियों से भी कमज़ोर हैं । जिन्होंने कभी ग्राउड् नहीं देखा, स्कूल की गेम्ज़ में कोई पार्ट पले नहीं किया, दही भल्ले खाने वाले जन संघी भला हरियाणा वालों का कैसे मुकाबला कर सकते हैं । इसी चीफ मिनिस्टर ने ला एंड आर्डर के बारे में अढ़ाई साल पहले एक कमिश्न बैठाया था । उस कमिश्न पर अढ़ाई लाख रुपया खर्च आया लेकिन आज तक उस की रिपोर्ट पर अमल नहीं किया गिया । कमिश्न ने रीपोर्ट दी कि इन्वैस्टीगेशन अफ़सर अलग होना चाहिये और रीपोर्ट को दर्ज करने वाला अफ़सर अलग होना चाहिये । मैं अर्ज़ करूं कि पांच सात दिन हो गए हांसी में एक केस हुआ । पुलिस ने एक लड़के को खत्म कर दिया । आज तक उसकी लाश तक नहीं मिली । इस बेशर्म गवर्नमेंट ने आज तक कुछ नहीं किया (आवाजें: शेम शेम) क्या अर्ज़ करूं, डिप्टी स्पीकर साहिबा, हज़ारों केस ऐसें होते हैं ।

सरदार प्रताप सिंह कैरों के वक्त कहा करते थे कि एक आदमी के हाथ में ताकत है । यह माना कि एक आदमी के हाथ में ताकत थी लेकिन अब तो किसी के हाथ में भी ताकत नहीं है । सब पुलिस अफसर मन मानी कर रहे है । उन की अपनी मर्जी है कि किसी केस को रजिस्टर करें या न करें । जन संघियों ने टंडन के इशारे से, डाक्टर बलदेव प्रकाश के इशारे से कहो या [* × × × × ×] के इशारे से कहो....

उपाध्यक्षा: श्री जगन्नाथ जी नन्दा जी का नाम न लो । जहां जहां पर नन्दा का नाम आया है वह एकसपंज कर दिया जाए । (The Hon. Member Shri Jagan Nath should not please mention the name of Shri Nanda. Wherever the name of Shri Nanda has been mentioned it should be expunged.)

श्री जगन्नाथ : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मेरे कहने का मतलब यह है कि ज्यादा यही लोग शरारत कर रहे हैं उन को पता नहीं है कि जिस ढंग से यह लोग शरारत कर रहे हैं अगर हरिवाणा वाले भी करगे तो हालात कैसे हो जाएंगे ।

**Note.*—Expunged as ordered by the Chair.

इन का हाल भी वही होगा जो यहूदियों का हुआ था। जन संघी, कामरेड राम किशन [× × × × ×] को पता लग जाएगा। ये लोग हमारे हरियाणा के अंदर शरारत करवा रहे हैं। हिसार के अंदर एक सिख भाई का होटल था। जन संघियों ने जलूस निकाला तो उस के बरतन उठा कर फैंक दिये। वहां पर तो एक सिख भाई के साथ ऐसा किया है। अगर फिरोज़पुर में भी ऐसे हालात हो गए तो यह लोग कहां जाएंगे जन संघी इतना काम नहीं कर पाएंगे जितना सिख भाई कर जाएंगे। इस लिये इन को या आप समझाएं या कोई और समझाए। ऐसी बातें कोई भी टालरेट नहीं करेगा। हरियाणा के लोग 1962 में चीन की लड़ाई में हज़ारों की तादाद में मर गए थे। जब पाकिस्तान से लड़ाई हुई तो भी हज़ारों की तादाद में मर गए और अपनी तरक्की के लिये भी हज़ारों की तादाद में ही मर सकते हैं। वे इस बात की परवाह नहीं करेंगे

(घंटी की आवाज़)

मैं इन शब्दों के साथ आप का धन्यवाद करता हूं।

वित्त मन्त्री (सरदार कपूर सिंह): डिप्टी स्पीकर साहिबा, आनरेबल मेम्बर्ज़ ने छ: दिन से इस बजट पर बहस की है और कुछ नुक्ताचीनी भी की है। मैं मतवातर छ: दिन से उन की नुकताचीनी और उन के ख्यालात को अच्छी तरह से नोट करता रहा हूं। (विघ्न) अब मुझे पंजाबी में तकरीर कर लेने दो।

ਪਹਿਲੇ ਇਹ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬਜਟ ਬੜਾ ਲੰਮਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਜਟ ਮੈਂ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਹਸਬਮਾਮੂਲ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੰਮਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜੀ ਸਪੀਚ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਭੀ ਬਜਟ ਦੇ ਵਾਲਿਊਮ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਤੀਸਰਾ ਫਾਈਵ ਈਅਰ ਪਲੈਨ ਸੀ, ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਆਖਰੀ ਸਾਲ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਬੈਕਗਰਾਊਂਡ ਵਿਚ ਹੀ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਬਜਟ ਨੇ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਬਜਟ ਵਿਚ ਤੀਸਰੀ ਫਾਈਵ ਈਅਰ ਪਲੈਨ ਦਾ ਥੋੜਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਮੇਰੀ ਇਸ ਸਾਲ ਦੀ ਬਜਟ ਸਪੀਚ ਹੈ ਉਹ ਕੁਛ ਲੰਬੀ ਹੋ ਗਈ।

ਦੂਸਰਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਮੇਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਵਾਇਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਲਗਾਵਾਂਗੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਸਾਥ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਬਜਟ ਵਿਚ ਖੁਦ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਕੁਝ ਅੱਛੀ ਨਹੀਂ, ਤਰੌਟ ਕਰਕੇ ਔਰ ਜੈਸਾ ਆਪ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਪਿਛਲੇ ਇੰਡੋ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਕਨਫਲਿਕਟ ਕਰਕੇ ਇਕਾਨੋਮੀ ਨੂੰ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਗੌਰਮੈਂਟ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸ ਲਗਾਵੇ ? ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਛ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਵੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਟੈਨਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਨੂੰ,

***Note: Expunged as Order by the Chair.**

[ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ]

ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਔਰ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਔਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸ ਪ੍ਰੋਪੋਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਹੋਰ ਬੋਝ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਬੈਕਗ੍ਰਾਊਂਡ ਉਤੇ, ਮੈਡਮ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ, ਮੈਂ ਕੁਛ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਲਾ ਦੇਵਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਬਜ਼ਾਤੇ ਖ਼ੁਦ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਸੀ ਔਰ ਜਦ ਮੈਂ ਇਹ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਪੋਜ਼ਲਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਤਾਂ ਉਸ ਵਕਤ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਨ—ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਜਿਸ ਦਿਨ ਇਹ ਪ੍ਰੋਪੋਜ਼ਲਜ ਕਰਕੇ ਛਪਣ ਲਈ ਪ੍ਰੈਸ ਵਿਚ ਵੀ ਭੇਜ ਦਿਤੀਆਂ ਤਾਂ ਉਸ ਰਾਤ ਵੀ ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਔਰ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੋਪੋਜ਼ਲਜ਼ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ—ਸੋ ਮੈਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਸਟੀਫਾਈਡ ਹਾਂ। ਲੇਕਿਨ ਹਾਲਤ ਹੀ ਐਸੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ—ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਕਿਸੇ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਕੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਉਪਰ ਹੋਰ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਜਾਣ....

(*Mr. Speaker in the Chair.*)

ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੇ ਇਕ ਬੜੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਬੈਕਗ੍ਰਾਊਂਡ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਉਸ ਵਲ ਜ਼ਰਾ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਧਿਆਨ ਮਾਰ ਲਉ। ਅਗਲਾ ਸਾਲ ਅਗਲੀ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਪਲਾਨ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂ ਸਾਲ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਪਿਛਲੇ 15 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਪੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਜਦ ਅਗਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਪਲੈਨ ਦੇ ਲਈ ਅਸੀਂ ਉਥੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਤਾਂ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਮਾਲੂਮ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ 55 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਲਈ ਪਲੈਨ ਮਖ਼ਸੂਸ ਹੋਈ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਸਾਡੇ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੇ ਖਿਆਲ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜੀ ਨੈਕਸਟ ਈਅਰ ਦੀ ਪਲੈਨ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਸੀ ਉਹ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜੇ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦੇ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਹੋਏ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਐਲੋਕੇਸ਼ਨ ਜ਼ਰਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 55 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਵਿਚੋਂ 33 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਆਪ ਦੇਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ 22 ਕਰੋੜ ਦੇਣਾ ਸੀ। ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਾ ਇਹ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜਾ 55 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਅਗਲੀ ਫਾਈਵ ਯੀਅਰ ਪਲੈਨ ਦੇ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਲਈ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮੈਂਟ ਉਤੇ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਪਾ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਪਲੈਨ ਦੇ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਲਈ 55 ਕਰੋੜ ਦੀ ਬਜਾਏ 60 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਬੜਾ ਸ਼ੋਰ ਪਾਇਆ; ਇਹ ਦਬਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਤਰੀਕਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ। ਪਰ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਔਰ ਪਲੈਨਿੰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਇਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਪਾਇਆ ਕਿ ਹੋਰ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਕੇ ਪੈਸਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰੋ। ਟੈਕਸ ਕਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ਲਗਾਉਣੇ ਹਨ ਇਸ ਦੀ ਬਾਬਤ ਮੈਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪਣੀ ਬਜਟ ਸਪੀਚ ਵਿਚ ਰਖ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਲੈਂਡ ਰੈਵਿਨੀਊ ਡਬਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਵਾਟਰ ਰੇਟ ਡਿਊਢਾ ਜਾਂ ਦੁਗਣਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਔਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਸਿਟੀ ਦੇ ਰੇਟ ਵੀ ਵਧਾਏ ਜਾਣ।

ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੇ ਟੈਕਸ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਮੋਟਰ ਵੇਹੀਕਲਜ਼ ਅਤੇ ਗੁਡਜ਼ ਟੈਕਸ ਵਗੈਰਾ ਨੂੰ ਵੀ ਵਧਾਉਣ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਟੈਕਸ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਲਗਾਣੇ ਪੈਣਗੇ । ਲੇਕਿਨ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮਿੰਟ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਡੀਟਰਮਿੰਡ ਸੀ—ਇਕ ਪਾਸੇ ਇਹ ਕਿ ਔਨ ਅਕਾਊਂਟ ਆਫ ਦਿਸ ਰੀਸਿੰਟ ਕਨਫਲਿਕਟ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬੜੀ ਖਰਾਬ ਹੈ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਕਿ ਹੋਰ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਲਗਾਣੇ । ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਇਕ ਪ੍ਰੋਪੋਜ਼ਲ ਆਈ । ਪ੍ਰੋਪੋਜ਼ਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਦਾ 60 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਪਲੈਨ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮੈਂਟ ਤੁਹਾਨੂੰ 2 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਹੋਰ ਅਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਦੇ ਦੇਵੇਗੀ ਬਸ਼ਰਤੇਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੀ 2 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਕੇ ਉਗਰਾਹ ਲਓ । ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ । ਆਪ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਜਦ ਇਹ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਦੋਨੋਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਇਥੇ ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਉਧਰੋਂ ਵੀ ਅਤੇ ਇਧਰੋਂ ਵੀ ਹੋਰ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਦ ਇਹ 3 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਟੈਕਸ ਸਾਨੂੰ ਲਗਾਣੇ ਪਏ ਤਾਂ ਇਹ ਕੋਈ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਗਾਣੇ ਪਏ । ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੀ ਅਗਲੀ ਫਾਈਵ ਈਅਰ ਪਲੈਨ ਦੇ ਵਾਸਤੇ 2 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਹੋਰ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਤਦ ਹੀ ਆ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਗਰ ਅਸੀਂ ਦੋ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸ ਵਸੂਲ ਕਰੀਏ । ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਤਾਕਿ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਤਾ ਪਵੇ । ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ 5½ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਘਾਟਾ ਸੀ ਉਸ ਘਾਟੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਫ਼ਾਜ਼ਲ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਟੈਕਸ ਕਿਉਂ ਲਗਾਏ ਹਨ, ਤੁਸਾਂ ਰੀਟਰੈਂਚਮੈਂਟ ਕਰ ਲੈਣੀ ਸੀ । ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਰੀਟਰੈਂਚਮੈਂਟ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਜਿਹੜਾ ਬਾਕੀ ਬੈਲੈਂਸ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ, ਵੇਸਟਫੁਲ ਐਕਸਪੈਂਡੀਚਰ ਨੂੰ ਘਟ ਕਰਕੇ ਵੀ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ । ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਘਾਟਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜਾ 2.2 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮਿਲਣਾ ਸੀ ਉਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਣਾ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਇਸ ਵਿਚ ਮੁਜਰਮ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਜਰਮ ਕਹਿਲਾਉਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ । ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਇਸੇ ਲਈ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੀ ਨੈਕਸਟ ਈਅਰ ਦੀ ਪਲੈਨ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ 55 ਕਰੋੜ ਦੀ ਬਜਾਏ 60 ਕਰੋੜ ਕਰ ਲਈਏ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ 2.2 ਕਰੋੜ ਜੇ ਅਸੀਂ 8 ਆਨੇ ਅਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਤਨੀ ਹੀ ਰਕਮ ਸਾਨੂੰ ਸੈਂਟਰ ਕੋਲੋਂ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗੀ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਲੈਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਖਾਤਰ ਇਹ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਪੋਜ਼ਲਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ।

ਮੈਂ ਇਹ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤਕਰੀਬਨ ਤਿੰਨ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਟੈਕਸ ਪਰੋਪੋਜ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਆਪ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਆਮਦਨੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸਾਂ ਤੋਂ ਹੋਣੀ ਹੈ ਉਹ ਲਗ ਭਗ ਉਤਨੀ ਹੀ ਹੋਣੀ ਹੈ ਜਿਤਨੀ ਰਕਮ ਯਾਨੀ ਦੋ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਪਲੈਨਿੰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੇਣੇ ਕੀਤੇ ਹਨ । ਪਹਿਲੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਮੋਟਰ ਸਪਿਰਿਟਸ ਤੇ ਇਹ ਟੈਕਸ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਹ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਡੀਜ਼ਲ ਆਇਲ ਤੇ ਵੀ ਇਹ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਆਮ ਪਬਲਿਕ ਤੇ ਅਸਰ ਪਏਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਡੀਜ਼ਲ ਆਇਲ ਸਾਰੇ ਇੰਜਣਾਂ ਵਿਚ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਡੀਜ਼ਲ ਆਇਲ ਬਸਾਂ

[ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ]

ਵਿਚ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਔਰ ਡੀਜ਼ਲ ਆਇਲ ਟਰੱਕਾਂ ਵਿਚ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਡੀਜ਼ਲ ਆਇਲ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਮਤਲਬ ਇਹ ਕਿ ਇਹ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇੰਜਣਾਂ ਵਿਚ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਔਰ ਪੰਪਿੰਗ ਸੈਟਸ ਦੇ ਇੰਜਣਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਅਸੀਂ ਜਿਸ ਵਕਤ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਟੈਕਸ ਡੀਜ਼ਲ ਆਇਲ ਤੇ ਵੀ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਗਰੀਬ ਪਬਲਿਕ ਤੇ ਪਵੇਗਾ, ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਰੀਕਨਸਿਡਰ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਯਾਨੀ ਮੋਟਰ ਸਪਿਰਿਟ ਵਿਚੋਂ ਡੀਜ਼ਲ ਆਇਲ ਨੂੰ ਕਢ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਨਵੀਂ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਅਸੀਂ ਲਗਾਈ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ ਉਤਨੀ ਰਕਮ ਹੀ ਵਸੂਲ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਤਨੀ ਸਾਨੂੰ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਦੇਣੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਯਾਨੀ ਇਹ 2 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਹੜੀ ਰਕਮ ਸਾਨੂੰ ਪਲੈਨਿੰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਕਹੀ ਹੈ ਇਸ ਖਾਤਰ ਹੀ ਅਸੀਂ ਇਹ ਟੈਕਸ ਲਗਾਣੇ ਮੰਨੇ ਹਨ ਔਰ ਲਗਾਏ ਹਨ ਵਰਨਾ ਸਾਡੀ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੋਰ ਟੈਕਸ ਲਗਾਣ ਦੀ ਨੀਅਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਔਰ ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਂ ਬਜਟ ਸਪੀਚ ਵਿਚ ਵੀ ਮੰਨੀ ਹੈ ਔਰ ਇਥੇ ਵੀ ਪਹਿਲੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਝਗੜੇ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ । ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਮੈਂ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਥੇ ਕਰਿਟੇਸਿਜ਼ਮ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਫਿਰ ਕਲੀਅਰ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਨੀਅਤ ਹੋਰ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪਲੈਨਿੰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਦੋ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਤੇ ਦੇਣੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਇਤਨੀ ਰਕਮ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਕੇ ਵਸੂਲ ਕਰੀਏ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ 8 ਆਨੇ ਟੈਕਸ ਲਾ ਕੇ ਵਸੂਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ 8 ਆਨੇ ਹੋਰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿਉਂ ਨਾ 8 ਆਨੇ ਟੈਕਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਸੂਲ ਕਰ ਕੇ 8 ਆਨੇ ਹੋਰ ਵੀ ਜਿਹੜੇ ਸੈਂਟਰ ਤੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਲੈ ਲਈਏ ਤਾਕਿ ਸਾਡੀ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦਾ ਕੰਮ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਵੀ ਚਲਦਾ ਰਹੇ । ਮੈਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਕਲੀਅਰ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਜਿਹੜਾ ਘਾਟਾ ਬਜਟ ਵਿਚ ਪੈਣਾ ਸੀ ਉਹ ਅਸੀਂ ਰੀਟਰੈਂਚਮੈਂਟ ਰਾਹੀਂ ਜੋ ਹਰ ਖਰਚ ਵਿਚ ਬਚਤ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਟੈਕਸ ਤਾਂ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਲਾਉਣੇ ਪਏ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਸੈਂਟਰ ਤੋਂ ਦੋ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਮਿਲਦੇ ਸਨ ।

ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਫਾਜ਼ਲ ਦੋਸਤ ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡਾ ਬਜਟ ਐਟ ਏ ਗਲਾਂਸ ਹੈ ਉਸ ਵੱਲ ਤਵੱਜੋ ਦਿਲਾਈ ਹੈ ਕਿ ਦੇਖੋ ਪਹਿਲੇ 1961 ਵਿਚ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਜੋ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਰਕਮ ਮਿਲਦੀ ਸੀ ਉਹ ਕੁਲ 33 ਕਰੋੜ ਸੀ ਪਰ ਅਜ ਇਹ 76 ਕਰੋੜ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਔਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੇ ਅਫਸੋਸ ਵੀ ਹੈ ਔਰ ਅਫ਼ਸੋਸ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧ ਗਈ । ਔਰ ਅਫਸੋਸ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਧ ਗਈ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਡਾਇਰੈਕਟ ਟੈਕਸ ਸਿਰਫ 8 ਜਾਂ 10 ਕਰੋੜ ਹੀ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਡਾਇਰੈਕਟ ਟੈਕਸਾਂ ਦੀ ਰਕਮ ਸਿਰਫ਼ 8 ਕਰੋੜ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਬੜੀ ਵਧ ਗਈ ਹੈ । ਮੈਂ ਬਾਬੂ ਜੀ ਦੀ ਖ਼ਿਦਮਤ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਡਾਇਰੈਕਟ ਟੈਕਸ ਕਿਹੜੇ ਨੇ । ਡਾਇਰੈਕਟ ਟੈਕਸ ਲੈਂਡ ਰੈਵਿਨਿਊ ਹੈ । (ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਨਹੀਂ

ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਲੈਂਡ ਰੈਵਿਨੀਉ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨ ਤੇ, ਜਿਸ ਨੇ ਦੇਸ ਦੀ ਬੜੀ ਖਿਦਮਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਜੋ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਕਰ ਕੇ ਸਾਡੀ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਈ ਹੈ, ਤੇ ਭੈੜਾ ਅਸਰ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਖਿਦਮਤ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ, ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰਖਿਆ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਤੇ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ । ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋ ਗੇ ਕਿ ਜਿਥੇ 1961 ਵਿਚ ਲੈਂਡ ਰੈਵਿਨੀਉ 4 ਕਰੋੜ 25 ਲਖ ਰੁਪਏ ਸੀ, ਉਥੇ ਉਹ 1961–62 ਵਿਚ 3.98 ਕਰੋੜ ਹੋ ਗਿਆ ਔਰ 1962-63 ਵਿਚ ਇਹ 4.66 ਕਰੋੜ ਹੋ ਗਿਆ ਔਰ ਇਸ ਸਾਲ ਇਹ 3.13 ਕਰੋੜ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਹ ਕਿਉਂ ਘਟਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਕਰਕੇ ਘਟਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰਮਿਸ਼ਨਜ਼ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਹਨ । ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਸਾਡਾ ਡਾਇਰੈਕਟ ਟੈਕਸ ਸੀ, ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਅਸੀਂ ਰਮਿਸ਼ਨਜ਼ ਦਿਤੀਆਂ ਔਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਇਨਕਮ ਘਟਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਅਸੀਂ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਤਕਲੀਫ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਇਸ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਬੜੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਆਪ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਪੈਰਾਟਰੂਪਰਜ਼ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਵਾਸਤੇ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਅਸੀਂ ਟੈਕਸ ਵਧਾਉਣਾ ਮੁਨਾਸਬ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਸਗੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਰਮਿਸ਼ਨਜ਼ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ ਔਰ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਹੀ ਨਤੀਜਾਂ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਇਹ 1961 ਵਿਚ 4.25 ਕਰੋੜ ਸੀ ਉਥੇ ਹੁਣ ਇਹ 3.13 ਕਰੋੜ ਹੀ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤੋਂ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਇੰਟਰੈਸਟ ਦੀ ਕਿਤਨੀ ਫਿਕਰ ਹੈ ।

ਫਿਰ ਅਗਲਾ ਟੈਕਸ ਪਰਾਪਰਟੀ ਟੈਕਸ ਹੈ । ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹ ਪਾਲਸੀ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਿਸਕ੍ਰਿਮੀਨੇਸ਼ਨ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਬਜਟ ਸਪੀਚ ਵਿਚ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਰੈਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਰਿਆਇਤਾਂ ਹੀ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ । ਲੈਂਡ ਰੈਵਿਨੀਊ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਾਪਰਟੀ ਟੈਕਸ ਵੀ ਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟ ਟੈਕਸ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਅਸੀਂ ਇਸ ਟੈਕਸ ਨੂੰ ਵੀ ਬਜਾਏ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਘਟ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਪ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛੇ ਅਰਬਨ ਪਰਾਪਰਟੀ ਐਕਟ ਅਮੈਂਡ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਅਜ ਦੇ ਮਾਲੀ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਹਮੇਸ਼ਾ ਟੈਕਸ ਵਧਦੇ ਰਹਿਣ, ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਟੈਕਸ ਘਟਾਉਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਿਥੇ ਪਹਿਲੇ ਪਰਾਪਰਟੀ ਟੈਕਸ ਦੀ ਛੋਟ ਦੀ ਲਿਮਿਟ 240 ਰੁਪਏ ਤਕ ਸੀ, ਇਸ ਨੇ 300 ਰੁਪਏ ਕਰ ਦਿਤੀ ਸੀ । ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਇਸ ਟੈਕਸ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੀਲੀਫ ਦਿਤਾ ਸੀ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਅਮੈਂਡਿਡ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਕਈ ਮੱਦਾਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੋਰ ਛੋਟ ਦਿਤੀ ਗਈ ਸੀ । (ਵਿਘਨ) ਜੋ ਲੈਂਡ ਰੈਵਿਨੀਊ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਟੈਕਸ ਉਹ ਵੀ, ਡਾਇਰੈਕਟ ਟੈਕਸਿਜ਼ ਹਨ । ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਰਿਆਇਤ ਦਿਤੀ ਹੈ । ਟੈਕਸ ਦਾ

[ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ]

ਇਹ ਅਸੂਲ ਹੈ ਕਿ ਡਾਇਰੈਕਟ ਟੈਕਸ ਨੂੰ ਹਰ ਕੋਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪੈਸਾ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਸੋ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਟੈਕਸ ਘਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਡਾਇਰੈਕਟ ਟੈਕਸ ਹੈ ਕੋਰਟ ਫੀ ਅਤੇ ਸਟੈਂਪ ਡਿਊਟੀ । ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖੋ ਕਿ ਕਿ 13% ਤੋਂ 6% ਕੀਤਾ । (ਤਾੜੀਆਂ) ਫਿਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਟ ਕਰਕੇ ਵੀ ਤੁਹਾਡੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਆਮਦਨ ਵਧਾਈ । ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਲ ਵਿਚ ਸਟੈਂਪ ਡਿਊਟੀ ਤੋਂ 6 ਕਰੋੜ 11 ਲਖ, ਅਗਲੇ ਸਾਲ 6 ਕਰੋੜ 68 ਲਖ ਤੇ ਇਸ ਸਾਲ ਇਹ ਇਨਕਮ ਵਧਕੇ ਰੀਵਾਈਜ਼ਡ ਐਸਟੀਮੇਟ 6 ਕਰੋੜ 81 ਲਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਹੈ । ਸੋ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਘਟ ਕਰਕੇ ਵੀ ਇੰਕਮ ਵਧਾਈ । (ਵਿਘਨ) ਇਹ ਮੈਂ ਸਭ ਦੇ ਫ਼ਾਇਦੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੀ ਦਸ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਚੁਭੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸਾਂ ਤੋਂ ਇੰਕਮ ਵਧਾਕੇ 33 ਕਰੋੜ ਤੋਂ 76 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਬਾਬੂ ਜੀ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਉਸੇ ਸਫੇ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੋ । ਇਕ ਤਾਂ ਇਨਕਮ ਵਧੀ ਹੈ 4 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸਟੈਂਪ ਡਿਊਟੀ ਤੋਂ ਫਿਰ ਵਧੀ ਹੈ 'ਸਟੇਟ ਸ਼ੇਅਰ ਇਨ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ' ਨਾਲ । ਇਸ ਤੋਂ ਕੀ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ? ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਾਲੀ ਹਾਲਤ ਕੁਝ ਪਤਲੀ ਪੈ ਗਈ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਕਰਕੇ । ਪਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਜੋ ਇੰਕਮ ਟੈਕਸ ਬਾਰੇ ਪੂਲ ਸਿਸਟਮ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਸ਼ੇਅਰ ਵਧਣ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸ ਪੈਸਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਉਪਰਲਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ । (ਵਿਘਨ) ਦੋ ਕਰੋੜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਧਿਆ। ਫਿਰ ਹੈ ਸਟੇਟ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਡਿਊਟੀ ਅਤੇ ਯੂਨੀਅਨ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਡਿਊਟੀ, ਸਟੇਟ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਡਿਊਟੀ ਤੋਂ 7 ਕਰੋੜ ਆਮਦਨੀ ਵਧੀ ਅਤੇ ਯੂਨੀਅਨ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਡਿਊਟੀ, ਤੋਂ 14 ਕਰੋੜ ਵਧੀ । ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਇੰਕਮ 33 ਕਰੋੜ ਤੋਂ 76 ਕਰੋੜ ਹੋਈ ਹੈ (ਵਿਘਨ) ਸੁਣੀ ਜਾਉ । ਤੁਸੀਂ ਕਹੋਗੇ ਕਿ ਇਹ ਵਾਧੇ ਕਿਵੇਂ ਹੋਏ । ਦੇਖੋ ਟੈਕਸ ਲਾਉਣ ਦੇ ਬਾਅਜ਼ ਤਰੀਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਟੈਕਸ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਰੈਸ਼ਨੇਲਾਈਜ਼ ਕੀਤਾ । ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਲੈ ਲਉ । ਇਸ ਵਿਚ ਇੰਕਮ 14 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਵਧੀ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋ ਇਕ ਪੈਸਾ ਇਹ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ । ਪੋਲਟਰੀ ਫੀਡ ਤੇ ਸਗੋਂ ਮਾਫ ਕੀਤਾ, ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੇ ਮਾਫ ਕੀਤਾ । ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੋ ਫਸਟ ਸਟੇਜ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਉਸ ਨਾਲ ਈਵੇਜ਼ਨ ਘਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਡ-ਵਲੋਰਮ, ਹੋਲ ਸੇਲ ਕੀਮਤ ਤੇ ਹੀ ਟੈਕਸ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਲਗਦਾ ਤਾਂ ਘੱਟ ਪ੍ਰਾਈਸ ਤੇ ਹੈ ਪਰ ਈਵੇਜਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਅਗਰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਰੀਟੇਲ ਵਿਚ ਕੀਮਤ ਦੋ ਰੁਪਏ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਹੋਲਸੇਲ ਪ੍ਰਾਈਸ $1\frac{1}{2}$ ਰੁਪਏ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਤੇ ਕਿ ਟੈਕਸ ਘਟ ਲਗੇਗਾ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਗੋਂ ਰਿਲੀਫ ਦਿਤਾ । ਬਾਕੀ ਜਿਥੇ ਈਵੇਜ਼ਨ ਸੀ ਉਥੇ ਜ਼ਰੂਰ ਸਖਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਵਰਨਾ ਵਪਾਰੀਆਂ ਦੀ ਹੈਰਸਮੈਂਟ ਖਤਮ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਮਕਿਨ ਸਹੂਲਤ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ (ਵਿਘਨ) ਫ਼ਿਰ ਟੈਕਸਿਜ਼ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜੋ ਟੈਕਸ ਲਾਉਣ ਦਾ ਸਾਡਾ ਸਿਸਟਮ ਹੈ ਇਹ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟਿਕ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਅਨਅਰੰਡ ਇੰਕਮ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟਿਕ ਸਿਸਟਮ ਦੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਬਿਜ਼ਨੈਸ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪਲਾਟ ਖਰੀਦ ਕੇ ਰਖ ਲਿਆ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਸਾਲ ਉਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦੁਗਨੀ ਹੋ ਗਈ, ਤੀਜੇ ਸਾਲ ਤਿਗਣੀ ਹੋ ਗਈ ।

ਇਹ ਅਨਅਰੰਡ ਇਨਕਮ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਟੈਕਸ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਟੈਕਸ ਲਾਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਇਕ ਖਿਆਲ ਜ਼ਰੂਰ ਰਖਿਆ ਸੀ । ਇਹ ਸੀ ਟੈਰਿਫ਼ ਡਿਊਟੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਕਿ ਕਿਉਂ ਵਧਾਈ ਗਈ । ਪਰ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦਿਆਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਗਲਤੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੋਵੇ ਲੇਕਿਨ ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਨਸਿਡਰ ਕਰਕੇ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਇਨ ਦੀ ਲਾਂਗ ਰਨ ਸਟੇਟ ਨੂੰ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ ਇਹ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਸਾਡੀ ਇਕ ਡੀਵੈਲਪਿੰਗ ਸਟੇਟ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਅਸੀਂ ਕਿਤੇ ਲੈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ । ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਅਸੀਂ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੀ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਖਾਤਰ ਲੈ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਇਥੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਕ੍ਰਿਟਿਸਿਜ਼ਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰੁਪਿਆ ਲੈਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਡਿਸਕ੍ਰਿਮੀਨੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਟੈਰਿਫ਼ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਤੇ ਘਟ ਹੈ । ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਨਵਾਲਵਡ ਨੇ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਦੱਸ ਦੇਵਾਂ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਇਤੇ ਪ੍ਰੈਸ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਮੈਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਇਹ ਦਸਣ ਲਈ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡਾ ਟੈਰਿਫ਼ ਹੈ ਪਰ ਯੂਨਟ ਦਾ ਇਹ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ ਡਿਊਟੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਫ਼ਿਗਰਜ਼ ਹਨ ਅਤੇ ਮੈਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਘੱਟ ਹੈ । 250 ਕਿਲੋ ਤੇ 5.65 ਹੈ; ਫਿਰ ਕਿਤੇ 11.10, 9.7 ਫਿਰ 10 ਕਿਤੇ 13 ; ਯਾਨੀ ਸਾਡਾ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ । ਫਿਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਸਿਟੀ ਤੇ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਇਸ ਰਾਹੀਂ 9.38 ਰਖਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮਾਈਂਡ ਵਿਚ ਬਰਨਿੰਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਧਰ ਉਧਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਮੈਂ ਦੱਸ ਦੇਵਾਂ ਕਿ ਇਥੇ ਕੋਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਬਾਕੀਆਂ ਨਾਲੋਂ । ਫਿਰ ਇਹ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਇਹ ਟੈਰਿਫ਼ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਅਤੇ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਰਹੇ । ਮੈਂ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਲਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅਸੀਂ 7 ਕਰੋੜ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਤੁਸੀਂ ਪੁਛੋਗੇ ਉਹ ਕਿਵੇਂ । ਅਸੀਂ ਇਕ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਾਂ 7 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ । ਇਸ ਵਿਚ ਗੌਰਮਿੰਟ ਵੀ ਆਪਣਾ ਸ਼ੇਅਰ ਪਾਏਗੀ । ਹੁਣ ਵੀ ਅਸੀਂ ਸਾਰਾ ਰੁਪਿਆ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਇਹ ਇਕ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਵਸੂਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਂਦਾ ਹਾਂ 7 ਕਰੋੜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਅਸੀਂ ਦੂਣੇ ਤੀਣੇ ਕਰਕੇ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਵੀ ਗੱਲ ਦਸ ਦਿਓ ਕਿ ਕੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋ ।

(*Interruption by Sardar Harchand Singh*)

Mr. Speaker : Sardar Harchand Singh, please do not obstruct the proceedings of the House.

(*Interruption*)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਿਰਫ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਵਕਤ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ ਤੁਹਾਡਾ । (The hon. Finance Minister has only five minutes more at his disposal.)

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਇੰਨਾ ਹੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਚੇਅਰ ਨੇ ਹੀ ਮੇਰਾ ਟਾਇਮ ਘਟ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਅੱਧਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) ਮੇਰੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤਕ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵਾਜ਼ੇਹ ਨਾ ਕਰ ਲਵਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਸਹੀ ਤੌਰ ਤੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗ ਸਕਦਾ।

(ਸਰਦਾਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker : Order please.

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਹੁਣ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਨੇ ਕਿ ਟੈਕਸ ਠੀਕ ਲਗਾਏ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਹੁਣ ਗੌਰਮਿੰਟ ਸਰਵੈਂਟਸ ਬਾਰੇ ਦਸਦਾ ਹਾਂ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ।

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਰੁਪਿਆ ਅਸੀਂ ਲੈਣਾ ਹੈ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤ ਦੇਣ ਤੇ ਹੀ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਟਰੱਕ ਓਨਰ ਪਹਿਲਾਂ ਰੁਪਿਆ ਕਿਤੇ 24 ਪਰਸੈਂਟ ਤੇ ਕਿਤੇ 36 ਪਰਸੈਂਟ ਵਿਆਜ ਤੇ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਪਰ ਹੁਣ ਫਿਨਾਂਸ਼ਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਬਣਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਪੈਪਸੂ ਨੂੰ ਐਟ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਘਟ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ। ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰੋਪੋਜ਼ਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਬਸਾਂ ਅਤੇ ਟਰੱਕ ਓਨਰਜ਼ ਦੀ ਇਕ ਫਿਨਾਂਸ਼ਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਬਣਾ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਪਣੀ ਵਲੋਂ ਕਾਫੀ ਰਕਮ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਟਰੱਕ ਵਾਲੇ ਜਿਥੇ 24 ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਸੂਦ ਤੇ ਰੁਪਏ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਥੋੜੇ ਇੰਟਰੈਸਟ ਤੇ ਰੁਪਿਆ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਪੈਸਾ ਲੈ ਕੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਤੇ ਖਰਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਟਰੱਕ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਹੀ ਰੁਪਿਆ ਰਖ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰ ਦਿਓ।

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਦੋ ਮਸਲੇ ਹੋਰ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਬਾਬਤ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਬਾਬਤ। ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਪਿਛੇ ਬੈਠੇ ਵੀਰ ਵੀ ਮਗਰ ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਹਰੀਜਨਾਂ ਲਈ ਕੀ ਕੁਝ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛੋਂ ਲਵਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਥੋੜੀ ਗੱਲ ਦੱਸ ਦੇਵਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਵਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਦਦ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਈ। ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਸਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਹਨ। (ਹਾਸਾ) ਅਸੀਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਮੁਮਕਿਨ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। (ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ : ਕੋਈ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਅਜੇ ਕਲ੍ਹ ਹੀ 20 ਲਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਹੋਰ ਰਕਮ ਦਿਤੀ ਹੈ ਬੈਕਵਰਡ ਕਲਾਸਿਜ਼ ਨੂੰ। ਅਜੇ ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਇਕ ਹੋਰ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਰਕਮ ਤੇ ਦਸਖਤ ਕਰਵਾ ਕੇ ਲੈ ਗਏ ਹਨ। (ਹਾਸਾ)

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਤਾਰ ਸਿੰਘ : ਸਾਰੇ ਹਰੀਜਨ ਦੁਆਨੀ ਦੁਆਨੀ ਵੰਡ ਲੈਣਗੇ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਕੌਡੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਵੰਡ ਦਿਓ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ।

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਜਿਥੇ ਤਕ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ....(ਵਿਘਨ)।

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ : ਸਾਡਾ ਪੰਜ ਕਰੋੜ ਕਿਧਰ ਗਿਆ ?

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਪੰਜ ਕਰੋੜ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦੇਵਾਂ ਕਿ ਹਰੀਜਨ ਸਾਡੇ ਭਰਾ ਹਨ......(ਵਿਘਨ) ।

Mr. Speaker : No interruption please.

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਇਕ ਮੀਟਿੰਗ ਰਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। (ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਤਾਰ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ 20 ਲਖ ਰੁਪਏ ਦਿਤੇ ਹਨ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟ ਦਾ 10 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਇਹ ਹਜ਼ਮ ਕਰ ਗਏ ਹਨ । ਕੀ ਸਾਨੂੰ ਕੌਡੀਆਂ ਨਾਲ ਖਿਡਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ?

Mr. Speaker : This is no point of order. Please take your seat.

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਜਿਹੜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋ ਕਰੋੜ 46 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਹ ਵਾਪਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ । ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਰੁਪਿਆ ਐਜ਼ ਏ ਲੋਨ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ that would come back to that very fund.

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਆਰਡਰ ਪਲੀਜ਼ । ਫਿਨਾਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਲਈ ਟਾਇਮ ਫਿਕਸਡ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁਆਇੰਟਸ ਆਫ ਆਰਡਰ ਅਤੇ ਇੰਟਰੱਪਸ਼ਨਜ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਪੁਆਇੰਟਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਣਗੇ । (Order please. The time for reply by the hon. Finance Minister is fixed. So he will not be able to reply to all the points if Points of Order and interruptions are going on like this.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਟਾਇਮ ਤਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਕਿਉਂਕਿ ਟਾਈਮ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਦਾ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਦੂਸਰਾ ਆਈਟਮ ਟੇਕ ਅਪ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। (Since the time fixed for general discussion on the Budget is over so we take up the next item on the agenda.)

ADJOURNMENT OF THE HOUSE

Sardar Gurnam Singh : Mr. Speaker, may I suggest 10 minutes adjournment before we take up next item as we are sitting continuously since morning.

Mr. Speaker : I think this is quite all right. I adjourn the House for 15 minutes.

3.00 p.m.

(*At this stage the House adjourned and reassembled at 3.15 p.m.*)

DISCUSSION ON LAW AND ORDER SITUATION IN THE STATE

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ (ਰਾਏਕੋਟ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਘਟਨਾਵਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ, ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਓਟ ਨਾਲ ਔਰ ਜਨ ਸੰਘ ਦੇ ਉਪਾ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਨਾਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਨ ਸੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀਆਂ ਤੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਖਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਇਹ ਉਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਹੋ ਕਿਉਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਦਾ ਬੇਸਿਜ਼ ਕੀ ਹੈ । ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਕ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰ ਦਿਤੀ । ਗੱਲ ਹੁਣ ਇਕ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹੀ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਜਨ ਸੰਘ ਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ, ਫ਼ਸਾਦ ਕਰਾ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ, ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਜੋ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ । ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਕ ਦਫਾ ਕਰ ਹੀ ਦਿਤੀ ਹੈ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਲੰਮਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਕ ਦਮ ਫੈਸਲਾ ਹੀ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਜਨ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੋਸਤ ਜਿਹੜੇ ਅੱਗ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝ ਸਕਣ ਕਿ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਇਰੀਵੋਕੇਬਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਅਮਲ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਸ ਮੁਆਮਲੇ ਸਬੰਧੀ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਹੋਰ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਜੋ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਇਹ ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਬਾਕੀ ਇਲੈਕਟਿਡ ਪਾਰਟੀਆਂ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਇਕੱਲਾ ਜਨ ਸੰਘ ਇਸ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਚਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਸਾਡਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੂਸਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵੀ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਨਿਸਟਰ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਏਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣ ਗਿਆ ਅਸੀਂ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚੋਂ ਅਸਤੀਫੇ ਦੇ ਦਿਆਂਗੇ, ਅੱਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਉਹੀ ਲੋਕ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਫ਼ਸਾਦ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਜਿਹੜੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਨਾ ਬਨਾਉਣ ਤੇ ਏਥੇ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਹੋਈ ਅਸੀਂ ਸੰਭਾਲ ਲਵਾਂਗੇ । ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਤਾਂ ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਸਕੇ, ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਕਿਵੇਂ ਸੰਭਾਲ ਲੈਂਦੇ । ਏਥੋਂ ਦੇ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਰੈਸਟੋਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਮੈਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ । ਅੱਜ ਉਹ ਇਸ ਹਾਉਸ ਵਿਚ ਦਸਣ ਕਿ ਕੌਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਰੋਕਦਾ ਹੈ ?

ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਜਿਹੜੀ ਸਾਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਫਿਰਕੂ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਤੇ ਅਸੀਂ ਕਦੀ ਵੀ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅੱਜ ਵਕਤ ਸਿਰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਕੌਣ ਫਿਰਕੂ ਹੈ ਕੌਣ ਐਂਟੀ ਨੈਸ਼ਨਲ, ਐਂਟੀ ਸੋਸ਼ਲ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਲ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਈਨਾਰੇਟੀ ਜਨ ਸੰਘ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਇਕ ਦਿਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੱਟ ਸਕਦੀ ਜਿਹੜੀ ਪਾਰਟੀ ਹੁਣ ਅੱਗਾਂ ਲਾ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਹਕੂਮਤ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਬਦਲ ਦੇਵੇ । ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਸਾਫ ਨੰਗੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਕੌਣ ਫਿਰਕਾਪਰਸਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕੌਣ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨੈਸ਼ਨਲ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੜੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੱਜਣ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਸਪੀਚਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਐਕਸ਼ਨ ਲਵੇ ; ਜੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਕਲੀਅਰ ਕਰੇ। ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਤਨੇ ਮਹਿੰਗੇ ਭਾ ਤਾਸ਼ਕੰਦ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਪਰ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਉਸ ਸਮਝੌਤੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਚਲਣ ਦੇਵਾਂਗੇ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਇਹੋ ਪਾਲੀਸੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੋਈ ਰੀਜ਼ਨੇਬਲ, ਵਾਜਬ ਸਮਝੌਤਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਬੇਹਤਰੀ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੀ ਇਹ ਉਸ ਹਰ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਚਲਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ? ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਮੁਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਈਨਾਰੇਟੀ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ ? ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਇਸ ਕਮਿਊਨਲ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਨੰਗਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਇਹ ਉਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਆਈਸੋਲੇਟਿਡ ਪਾਰਟੀ, ਜੇ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀ ਇਮਦਾਦ ਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਕੀ ਉਹ ਅੱਗਾਂ ਲਾਉਣ ਦੇ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ? ਕੀ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀਆਂ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਇਹੋ ਇਨਸਟਰਕਸ਼ਨਜ਼ ਹਨ ਕਿ ਮਾਰ ਖਾਈ ਜਾਓ, ਅਪਣੇ ਹਡ ਗੋਡੇ ਭਨਾਈ ਜਾਓ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰਨ ਦਿਉ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਕਹੋ ? ਬਸਾਂ ਸਾੜੀਆਂ ਜਾਣ, ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਨੂੰ ਸਾੜਿਆ ਜਾਵੇ, ਕਾਰਾਂ ਜਲਾ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣ, ਮਗਰ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਨਾ ਪਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਦੀ । ਜੇਕਰ ਪੁਲਿਸ ਕੋਈ ਐਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੀ ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਕ ਹਕੂਮਤ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਅੱਗਾਂ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰੋਟੈਕਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਇਕ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਕ ਇਨਸ-ਟਾਲੇਸ਼ਨ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦਾ ਖਤਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣੀ ਪਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲੇ ਕਿ ਸਿਪਾਹੀ ਨੂੰ ਅਰੈਸਟ ਕਰਕੇ ਅੰਦਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ । ਕੀ ਮੈਂ ਇਹ ਨਾ ਸਮਝਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਹਕੂਮਤ ਪਾਰਟੀ ਵੀ ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਹੈ ? ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੌਣ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ? ਕੌਣ ਹੈ ਜੋ ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਜਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ? ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਕਰਨ, ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸੇਫ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ । ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਹੜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਸਤੀਫੇ ਦੇ ਦਿਆਂਗੇ । ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਮਾਰਲ ਫਰਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅਸਤੀਫੇ ਦੇ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਏਥੇ ਗਵਰਨਰ ਰੂਲ ਜਾਂ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਰੂਲ ਹੁੰਦਾ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਇਆ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਵਾਲੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਵੀ ਹਨ ਜਾਂ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿਘ]

ਨਹੀਂ । ਜੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਫ਼ਰਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਅਸਤੀਫ਼ੇ ਦੇ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ । ਪਰ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਹੁਣ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਅੱਛੇ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਣਗੇ । ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਅਜ ਵੀ ਡਿਸਟਰਬਡ ਏਰੀਆ ਵਿਚ ਗਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹੈਡ ਕੁਆਰਟਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦੀਆਂ ਖਾਸ ਹਦਾਇਤਾਂ ਹਨ । ਪਰ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਵੀ ਮਜਬੂਰ ਹਨ ਭੇਜਣ ਤੇ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਮਜਬੂਰ ਹਨ ਜਾਣ ਲਈ । ਉਥੇ ਉਹ ਕੁਝ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਮਿਲਣਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣਗੇ ।

Sardar Lachhman Singh Gill : Arrest that Minister and put him behind the bars.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਦਿੱਲੀ ਸੀਸ ਗੰਜ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਤੇ ਤਿੰਨ ਦਫਾ ਅਟੈਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਬਦਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਪਥਰ ਬਰਸਾਏ । ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਸਟੇਟਸਮੈਨ ਹੈ; ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਲਾਈਨਾਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ—

> "The Sisganj Gurdwara became the focal point. Their ranks swollen by a sizeable number of urchins, the Sangh workers converged on the gurdwara from three sides throwing stones in the direction of the gurdwara. The congregation which had remained peaceful till then took up the challenge. After 11 A.M., there was a series of pitched battles and at one stage swords and spears were freely brandished.
>
> Around 2 P.M. the situation appeared to be deteriorating with the police officials and intervening only occasionally and only when the parties were in close combat."

ਇਹ ਸੀਸ ਗੰਜ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਹੋਇਆ । ਓਥੇ 12 ਜੂਨ, 1960 ਨੂੰ, ਜਿਥੇ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਰੂਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਪੀਸਫੁਲ ਪਰੋਸੈਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਗਤ ਬਣਾ ਦਿਤੀ ਗਈ । ਓਥੇ ਓਥੋਂ ਦੀ ਜਨ ਸੰਘ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਟੋਨ ਸੁਟੇ ਹਨ । ਪੀਸਫੁਲ ਕਾਂਗਰੇਗੇਸ਼ਨ ਹੋਵੇ, ਦੁਕਾਨਾਂ ਲੁਟੀਆਂ ਜਾਣ । ਸਿਖਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਗਾਂ ਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਦੁਕਾਨਾਂ ਬੰਦ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾਏ ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਅਗ ਲਾ ਦਿਆਂਗੇ, ਲੁਟ ਲਵਾਂਗੇ । ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਤਾਰ ਚਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਏਥੇ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ । ਮੈਂ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਿਉਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿਸ ਕਰਕੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ? ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਇਹ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਖਤਮ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ । ਦੁਕਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਗਾਂ ਲਾਈਆਂ ਜਾਣ । ਪੀਨਲ ਕੋਡ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਰਾਈਟ ਆਫ ਡੀਫੈਂਸ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਪਰ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਰੋਕਦੀ ਹੈ । ਅਗਰ ਇਹ ਅੱਗ ਲਗ ਗਈ ਤਾਂ ਇਹ ਅੱਗ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਦੇਰ ਲਗੀ ਰਹੇਗੀ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ? ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗ ਜਾਏਗੀ । ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦੱਸੋ ਜਿਸ ਨੇ ਕੋਈ ਐਸਾ ਐਕਸ਼ਨ ਲਿਆ ਹੋਵੇ, ਬਾਵਜੂਦ ਪਰੋਵੋਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਇਕ ਉਂਗਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾਈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਸੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਪਰੋਵੋਕ ਕਰੀਏ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਕਸਾਇਆ ਹੈ । ਸਾਡੀ ਪਾਲਸੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਰੋਵੋਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵਾਂਗੇ; ਮਗਰ ਇਕ ਮੌਕਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਹਰ ਆਦਮੀ ਆਪਣੀ

ਪ੍ਰੈਸ਼ੈਂਸ ਲੂਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਅਗਰ ਉਹ ਮੌਕਾ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾ ਕਰੇ ਕਿ ਉਹ ਮੌਕਾ ਆਵੇ । ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੌਕਾ ਨਾ ਆਉਣ ਦੇਵੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਫ਼ਿਜ਼ਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰੇ । (ਘੰਟੀ) ਮੈਂ ਘੜੀ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਜੀ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜ਼ਰਾ ਖਿਆਲ ਕਰਕੇ ਗ਼ੌਰ ਨਾਲ ਸੁਣਨਾ । ਮੈਂ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਾਲਸੀ ਦਾ ਹਾਮੀ ਨਹੀਂ । ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਸ ਨੇ ਡਾਇਰੈਕਟ ਐਕਸ਼ਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ, ਮੈਂ ਪਹਿਲਾ ਆਦਮੀ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨੇ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਚਾਲਾਕ ਹੈ । ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅਰੈਸਟ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਈਕੁਏਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਵਾਈ-ਲੈਂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾਂ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੋਲਡਨ ਟੈਂਪਲ ਵਿਚ ਅਰੈਸਟ ਕੀਤਾ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਕੋਈ ਵਾਈਲੈਂਸ ਦਾ ਐਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਕੁਛ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਬੋਰਡ ਮਿਟਾਏ । ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹਾਂ । ਇਕ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਬੈਠੀ ਹੈ । ਲਾਲਾ ਜਗਤ ਨਰਾਇਣ ਉਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ । ਹੋਰ ਉਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵੀਰਿੰਦਰ ਅਤੇ ਯਸ਼ ਜੀ ਹਨ । ਇਹ ਮੈਂਬਰ ਬਾਹਰ ਫਿਰਦੇ ਨੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਛੁੱਟੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਅਗ ਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਯਗਯ ਦੱਤ ਜੀ ਲਈ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਬੜੀ ਇਜ਼ਤ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਕਿ ਓਥੇ ਲੋਕ ਇਕਠੇ ਹੋਣ । ਓਥੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ । ਓਥੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਕਿੰਨੀ ਡਿਸਕਰੀਮੀਨੇਸ਼ਨ ਹੈ । ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਵਾਈਲੈਂਸ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖਬਾਰਾਂ—ਪਰਦੀਪ, ਪਰਤਾਪ, ਹਿੰਦ ਸਮਾਚਾਰ, ਮਿਲਾਪ—ਜਿਹੜੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਰਹੇ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰੋ । ਜਦੋਂ ਸਿਖਾਂ ਦੇ 60,000 ਆਦਮੀ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤਾਂ ਓਦੋਂ ਤੁਸੀਂ 'ਜਥੇਦਾਰ ਅਤੇ 'ਪਰਭਾਤ' ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਜਿਹੜੇ ਇਹ 4 ਅਖਬਾਰ ਅੱਗ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਖੁਲ੍ਹੀ ਛੁਟੀ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰੋ । ਲਾਲਾ ਜਗਤ ਨਰਾਇਣ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਵਲੀਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਅਗੇ ਚਲਾਉ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਜਾਰੀ ਹੈ । (ਘੰਟੀ) ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਅੰਤ ਵਿਚ ਫਿਰ ਜਨ ਸੰਘ ਦੇ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ, ਉਨਾਂ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਯਗਯ ਦਤ ਜੀ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਸਿਖਾਂ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚ ਇਤਨੀ ਨਫਰਤ ਪੈਦਾ ਨਾ ਕਰੋ । ਆਖਿਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣਨਾ ਹੈ, ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣੇਗਾ, ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਰੁਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿਤਨਾ ਕੁਛ ਕਰੋ । ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦੇ । ਤੁਸੀਂ ਹਰਿਆਨੇ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਇਹ ਕੁਝ ਕਰਦੇ ਹੋ । ਇਹ ਚਾਲ ਹੈ । ਅਗਰ ਅਸੀ ਵਾਈਲੈਂਸ ਕਰੋ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅੱਗ ਲਗਾਓ, ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰਿਆਨੇ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਠੋਸੀ ਜਾਏ ? ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਦੇ ਫਲੋਰ ਤੇ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰਿਆਨਾ ਬਣੇਗਾ, ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣੇਗਾ ਬਾਵਜੂਦ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਵਾਈਲੈਂਸ ਦੇ, ਬਾਵਜੂਦ ਜਨ ਸੰਘ ਦੀ ਵਾਈਲੈਂਸ ਦੇ ਬਣੇਗਾ । ਮੈਂ ਜਨ ਸੰਘ ਦੇ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਅੱਗ ਨਾ ਲਾਓ । ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਇਤਨਾ ਦੂਰ ਨਾ ਕਰ ਦਿਓ ਕਿ ਮੁੜ ਕੇ ਮਿਲ ਨਾ ਸਕਣ । ਅਗਰ ਇਹ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਜ਼ਿਮੇਂਵਾਰੀ ਤੁਹਾਡੀ ਹੋਏਗੀ । ਇਸ ਜ਼ਿਮੇਂਵਾਰੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਖਮਿਆਜ਼ੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭੁਗਤਣੇ ਪੈਣਗੇ ।

प्रिंसीपल रला राम (मुकेरियां) : अध्यक्ष महोदय; कांग्रेस वर्किंग कमेटी की तरफ से जो फैसला हुआ कि पंजाबी सूबा कायम करेगी, पंजाब की तकसीम की जाएगी

[प्रिंसीपल रला राम]

वह एक गलत फैसला था वह एक गलत, नुकसान देह और अफसोसनाक फैसला था। इस लिए कुदरती तौर पर उन लोगों के दिल में जो कि पंजाब के विभाजन्, इसकी तकसीम नहीं चाहते थे एक बड़ा भारी रोष, एक बड़े भारी रोष का जज़बा पैदा हुआ। यह रोष किसी फिरके के विरुद्ध नहीं है बल्कि वह इस बात से पैदा होता है कि पंजाब की तकसीम न चाहने वाले लोग लाखों की तादाद में नहीं बल्कि करोड़ों की तादाद में हैं। (विघ्न) (शोर) इस लिए यह जो जज़बा, यह जो रोष लोगों में प्रकट हुआ, ज़ाहिर हुआ इस के लिए बहुत हद तक वह प्रापेगंडा भी ज़िम्मेदार है जो मास्टर तारा सिंह जी और उनके अनुयाइयों की तरफ से पिछले छः सात महीनों से खास कर और पिछले कई सालों से आम तौर पर हम सुनते रहे हैं। अगर उस जज़बे का मुज़ाहरा जालंधर के जलूस में न होता और ऐसी किस्म के स्लौगन्ज़ जो बहुत ही इशत्याल देने वाले थे वह न लगाए जाते, जहां तक कि हमारे प्राईम मिनिस्टर की इज्ज़त पर भी हमला हुआ, अगर यह बात न होती तो मैं यह समझता हूं कि शायद यह गमो गुस्सा इस हद तक न पहुंचता। एक तो वह तकसीम करने का गलत फैसला है और दूसरे मास्टर तारा सिंह जी और उन का विचार रखने वाले जो भाई हैं उन के जो खयालात हैं उस के विरुद्ध यह एक कुदरती तौर पर मुज़ाहरा है। मैं समझता हूं कि इस तकसीम के खिलाफ आवाज़ उठाने का इस प्रजातंत्र लोकराज के अंदर हर एक को हक है। अगर कोई इस के खिलाफ कंस्टीट्यूशनल ढंग से, पुरअमन तरीके से अपने जज़बात का इज़हार करता है तो वह बिल्कुल सही है। लेकिन अगर यह जज़बा जो है वह हिंसा या तशद्दुद का रूप धारण कर लेता है तो उस का समर्थन नहीं किया जा सकता और उस को कंडेम करना हरेक शहरी का फर्ज़ अवलीन है। इस लिए मैं यह समझता हूं यह जो पब्लिक प्रापर्टी को आग लगा कर वायलेंस का तरीका अख्तियार किया गया है इस की जितनी मुज़म्मत की जाए थोड़ी है। इस सवाल के दो पहलू हैं कि यह जज़बा गुस्से का, रोस का क्यों पैदा हुआ। इस को हमें अच्छी तरह से समझना चाहिए। यह कांग्रेस पार्टी के गलत फैसला से हुआ है। मगर जो कोई भी इस आन्दोलन में है उन सब का फर्ज़ था कि कंस्टीट्यूशनल ढंग से कार्यवाही करते। इस लिए मैं यह कहना चाहता हूं कि जो वायलेंस इस डैमांस्ट्रेशन्ज़ के अन्दर से आई है मैं उस की न प्रशंसा करता हूं, न समर्थन करता हूं बल्कि उस को ज़ोर से कंडेम करता हूं, वह कंडेम होनी चाहिए। लेकिन, स्पीकर साहिब, एक बात मैं कहे बिना नहीं रह सकता कि जो भाई वह चाहते हैं और जिन, का ख्याल है कि क्यों कि कांग्रेस वर्किंग कमेटी का फैसला हो गया है इस लिए पंजाबी सूबा बनेगा, उन भाइयों का फर्ज़ है कि अपनी तकरीरों के अंदर धमकी आमेज़ बातें कहनी बंद करें। आज लीडर आफ दी आपोज़ीशन ने अच्छे जज़बात का इज़हार किया मगर मुझे अफसोस है कि आखिर

में उन्हों ने फिर भी धमकी दी है। मैं उन की बहादरी समझूंगा और उन की प्रशंसा करूंगा अगर वह अपने आदमियों को उपदेश करें कि प्रोवोकेशन के बावजूद भी उन की तरफ से वायलेंस नहीं होगा। अगर वह ऐसा कहते तो मैं इस बात की तारीफ करता लेकिन हसब मामूल, हसब आदत इस दफा भी उन्हों ने धमकी दी है। मैं समझता हूं कि यह उन्हों ने अच्छा नहीं किया। मैं कहता हूं कि दूसरी तरफ के जो जज़बात हैं उन को समझने का यत्न करना चाहिए। मास्टर तारा सिंह और उन के विचार के जो लोग हैं उन्हों ने एक जज़बा पदा किया है। मैं पिछले शनिवार को अपने हलके में गया था और मैं ने उस दिन एड्रैस किया कि आप की तरफ से कोई तशद्दद नहीं होना चाहिए तो उस समय एक भाई ने, जो डाक्टर है और मंडल कांग्रेस का सेक्रेटरी है, कहा कि जिस दिन ऐलान हुआ था उस के दूसरे दिन हमारी एक पड़ोसन हमारे घर आई और बड़े मासूम तरीके से उस ने कहा कि बहन जी आप ने तो यह मकान छोड़ कर अब चले जाना है, तो जब आप जाएंगे कृपा करके यह मकान हमें खुद ही दे कर जाना। यह उस का अपना ख्याल नहीं था, कुछ लोग इस किस्म के मौजूद हैं जिन्हें आप को समझाना होगा। मैं चाहता हूं कि अमन रखा जाए। उस के लिए आप सब भाइयों को गवर्नमैंट के साथ तुआवन देना चाहिए। कई भाई कहते हैं कि हमारे कुछ मिनिस्टरों ने कहा था कि हम पंजाबी सूबा नहीं बनने देंगे। तो अब जब बन गया है तो उन पर विश्वास नहीं किया जा सकता कि वह अमन कायम रखेंगे। मैं उन को गोशगुज़ार करना चाहता हूं कि वह कांग्रेस और कांग्रेस पार्टी की बनावट को नहीं समझते। जिस वक्त रिजनल फारमूला आया था तो मुझे याद है कि कैरों साहिब उस के खिलाफ थे। जब सच्चर फारमूला आया तो उस वक्त भी कैरों साहिब उस के खिलाफ थे। लेकिन जब हाई कमांड ने पास कर दिया तो उन्हों ने बड़ी ईमानदारी के साथ उस को इंप्लीमेंट करने का यत्न किया। इस लिए यह शुभात करने कि यह गवर्नमैंट इमानदारी से ला एंड आर्डर कायम नहीं रखेगी यह गलत बात है। यह कांग्रेस के दयानतदार सच्चे सिपाही हैं। अगर हाई कमांड ऊपर से आज्ञा देगी तो यह नहीं हो सकता कि चीफ मिनिस्टर और होम मिनिस्टर स्टेट के अन्दर ला एंड आर्डर को मेंनटेन करने की कोशिश न करें। इस लिए ऐसे शुभात रखने गलत हैं। लोगों के अंदर, स्पीकर साहिब, एक गुस्से का जज़बा है, उसे काबू करने के लिए आखिर वक्त लगेगा। ला एंड आर्डर को मेंनटेन करने के लिए हमारी गवर्नमैंट 100% कामयाब रहेगी। यह ख्याल करना कि यह लोग जिन्हों ने सारी उमर देश सेवा के लिए लगाई है यह ला एंड आर्डर मेंनटेन करते में कोताही करेंगे यह सख़्त गलती है। मैं अपनी सरकार से अपील करूंगा कि जो भी आदमी फिरकाप्रस्ती के नाम पर लोगों को उत्तेजना या इशतयाल दिलाता है, या लूट मार करता है या मकानों वगैरा को आग लगाता है उस को फर्म हैंड से डील करना होगा, उस की रूरियात नहीं होनी चाहिए। और मैं समझता हूं कि पिछले तीन चार दिन से गवर्नमैंट ने जिस मज़बूती के साथ सिचुएशन को

[प्रिंसीपल रला राम]

कंट्रोल करने का यतन किया है हमारी सरकार ला एंड ग्रार्डर मेंनटेन करने में हर तरह से कामयाब रही है और आयंदा रहेगी । आप भाइयों से मैं कहूंगा कि आप लोगों के अंदर एतमाद या विश्वास का जज़बा पैदा करो और इशत्याल अंगेज़ धमकियां देना बंद करो क्योंकि उस से वातावरण खराब होता है ।

आप का धन्यवाद ।।

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ (ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਬਾਰੇ ਜਿਹੜੀ ਅਜ ਚਰਚਾਂ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀਆਂ ਹੁਲੜਬਾਜ਼ੀਆਂ ਵਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਇਹ ਨਿੰਦਣਯੋਗ ਹਨ । ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਸਿੱਟਿਆਂ ਤੇ ਪੁਜੀਏ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਨਿਰਨਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤਦ ਹੀ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਸਹੀ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ ਹਾਂ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਗੜਬੜ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਮੈਂ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਰਲਾ ਰਾਮ ਦੀ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਲੋਕ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਮੰਗ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਪਣੇ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਹਕੀਕਤ ਦੇ ਉਲਟ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਅਜ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵਡੀ ਗਿਣਤੀ ਇਸ ਮੰਗ ਦੀ ਹਿਮਾਇਤ ਵਿਚ ਹੈ । ਹਰਿਆਣਾ ਹਲਕੇ ਦੀ 90 ਫੀ ਸਦੀ ਤੋਂ ਵਧ ਆਬਾਦੀ ਅਜ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਂਤ ਲਈ ਲੜ ਰਹੀ ਹੈ । ਕੋਈ ਦਸ ਫੀਸਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲਕ ਉਹ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਇਧਰ ਤੋਂ, ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਫਿਊਜੀ ਵਗੈਰਾ ਉਥੇ ਜਾਕੇ ਵਸੇ ਹੋਏ ਹਨ ਪਾਰਟੀਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿਮਾਚਲ ਦੀ ਸੌ ਫੀਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਅਤੇ ਕਾਂਗੜੇ ਦੇ ਸੌ ਫੀ ਸਦੀ ਲੋਕ ਹਿਮਾਚਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਹਨ । ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ, ਸਾਰੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਕੌਮ ਇਸ ਮੰਗ ਦੀ ਪਿੱਠ ਤੇ ਹੈ (Thumping) ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਜਿਤਨੀਆਂ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀਆਂ ਹਨ—ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ, ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ, ਮਾਰਕਸਿਸਟ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ, ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਪਾਰਟੀ, ਪੀ. ਐਸ. ਪੀ., ਰਿਪਬਲਕਨ ਪਾਰਟੀ, ਸੁਤੰਤਰ ਪਾਰਟੀ, ਗਰਜ਼ੇ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਆਲ ਇੰਡੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਇਸਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਹਨ, ਸਿਵਾਏ ਜਨ ਸੰਘ ਪਾਰਟੀ ਦੇ — — — —

ਇਕ ਅਵਾਜ਼ ; ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਲੈ ਦਿਉ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ: ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ, ਹਰਿਆਣਾ ਪ੍ਰਾਂਤ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਫਤਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਡਤ ਰਲਾ ਰਾਮ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਰੋੜਾਂ ਲੋਕ ਇਸ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਗਲਤ ਫਹਿਮੀ ਵਿਚ ਹਨ । ਅਜ ਹਰ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਮਨ ਕਾਇਮ ਰਖਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨਿਰਨਾ ਕਰਨਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੜੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਹਨ ਜੋ ਅਮਨ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੀ ਤਾਕਤ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਖੁਦ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਬਦਅਮਨੀ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਦੇ

ਉਹ ਵਜ਼ੀਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜ ਤਕ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ, ਹਰਿਆਣਾ ਪ੍ਰਾਂਤ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਨੂੰ ਬਿਗਾੜਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ । ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਜ਼ਬਾਨੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਬਲਕਿ ਸਬੂਤ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ । ਅਜੇ ਪਰਸੋਂ ਹੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜੋ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਮਨ ਕਾਇਮ ਰਖਣ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਭੁੱਲ ਗਏ ਕਿ ਲੁਟ ਮਾਰ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਇਮਾਰਤਾਂ ਫੂਕਣ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਬੋਰਡ ਮਿਟਾਣ ਦਾ ਕੰਮ ਨਿੰਦਣਯੋਗ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਨਾਹਰਾ ਤਾਂ ਜੰਨ ਸੰਘ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਦਿਤਾ ਹੈ .....(ਸ਼ੋਰ) ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਬਾਰੇ ਖਿਆਲਾਤ ਸਾਫ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਆਸ ਰਖਣੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੱਲ ਚੋਂ ਇਹ ਗੋਲੀ ਨਹੀਂ ਲੰਘਦੀ ਕਿ ਉਹ ਅਮਨ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਣਗੇ, ਗ਼ਲਤ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ । ਸ਼੍ਰੀ ਪਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਨੇ ਜੋ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਸਾਫ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਥੇ ਖੜੇ ਹਨ । ਇਸੇ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਮਨ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਵੀ ਕੁਝ ਜਨਸੰਘੀ ਖਿਆਲਾਤ ਦੇ ਆਦਮੀ ਬੈਠੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਹਨ । ਸਰਦਾਰ ਜੈਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਯਸ਼ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ 'ਪਰਦੀਪ' ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਮੈਂ ਆਪਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਂਉਂਦਾ ਹਾਂ । ਉਸ ਦਾ ਹੈਡਿੰਗ ਇਹ ਹੈ ਕਿ "ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਤਕਸੀਮ ਕਾ ਫੈਸਲਾ ਕਾਂਗਰਸ ਕੀ ਅਪਨੇ ਵੋਟਰੋਂ ਕੇ ਸਾਥ ਗਦੱਾਰੀ ਹੈ" ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਬੜਾ ਆਗੂ ਸਮਝਦੇ ਹਨ । ਇਸੇ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਾਰੀ ਗੜਬੜ ਲਈ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ ਜੋ ਜੰਨ ਸੰਘ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਤਾਰਪੇਡੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਤੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਇਹ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਏਜੇਂਟ ਹਨ ਅਤੇ ਗੜਬੜ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਹੁਣ ਇਸ ਗੜ ਬੜ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਨ ਸੰਘ ਉਹ ਪਾਰਟੀ ਹੈ ਜੋ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਸ਼ਹਿ ਤੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਗੜ ਬੜ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੱਲ ਜੋ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਚ ਟੀਅਰ ਗੈਸ ਚਲੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਜੋ ਗੋਲੇ ਜਨ ਸੰਘ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਛੱਡੇ ਹਨ ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਯੂ. ਐਸ. ਏ. 1960 । ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਤੇ ਜੰਨ ਸੰਘੀ ਅਮਨ ਤਬਾਹ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਸ਼ੋਰ) ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਅਜ ਤਕ ਕਮਿਊਨਲ ਪਰਚਾਰ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਉਸ ਲਈ ਇਹ ਡੀ. ਏ. ਵੀ. ਕਾਲਜਾਂ ਦੀ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਕਮੇਟੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਕੁਨ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦੀ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਗ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਹੀ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਵਿਚ ਨਫਰਤ ਦਾ ਬੀਜ ਬੋਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਨੂੰ ਹੜਤਾਲਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ । ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਂਦਾ ਹਾਂ ਉਥੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਵੀ ਇਸ ਤੋਂ ਬਰੀਉਲਜ਼ਿੰਮਾਂ ਨਹੀਂ । ਉਸ ਨੇ ਡਾਇਰੈਕਟ ਐਕਸ਼ਨ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਲਗਾਕੇ ਇਸ ਗੜਬੜ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਿੰਦੀ ਸਾਡੀ

[ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ]

ਕੌਮੀ ਭਾਸ਼ਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਨਾਲ ਗਲ ਬਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਸਭ ਨੂੰ ਸਿਖਣੀ ਪਵੇਗੀ । ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਫੱਟੇ ਵਗੈਰਾ ਲਾਹਣਾ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਕਸਾਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਹੜੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਹਨ ਜੋ ਇਹ ਸਾਰੀ ਗੜਬੜ ਫੈਲਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਫੈਲਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸੇ ਸਿੱਟੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਗੜਬੜ ਤਾਂ ਹੀ ਰੋਕੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦੇਈਏ ਅਤੇ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹਥਾਂ ਵਿਚ ਦੇ ਦੇਈਏ । ਤੁਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹੋ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੇਹਾਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੜਬੜ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਉਥੇ ਹਿੰਦੂ, ਸਿਖ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਾਰੇ ਅਮਨ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਅਸੀਂ ਇਸੇ ਸਿੱਟੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਾਂਗਰਸੀ ਮਨਿਸਟਰੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਇਹ ਫਾਰਮੂਲਾ ਹਜ਼ਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਜਾਵੇ । ਜੇਕਰ ਇਹ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਤਾ ਮੈਂ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਮਨਿਸਟਰੀ ਨੂੰ ਡਿਸਮਿਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਐਸੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਬਨਾਉਣ ਜੋ ਇਸ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦੀ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਅਸੂਲ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । (ਘੰਟੀ) ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਹੀ ਦਫ਼ਾ 144 ਨਾਂ ਲਗਾਵੇ ਅਤੇ ਉਥੇ ਹੀ ਲਾਗੂ ਕਰੇ ਜਿਥੇ ਗੜਬੜ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਐਸੇ ਲੋਕ ਵੀ ਹਨ ਜੋ ਅਮਨ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਮਨ ਦੀ ਖਾਤਰ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ... ——

Mr. Speaker : Please wind up now.

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਮਨ ਪਸੰਦ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਖੁਲ੍ਹ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਿੰਡਾਂ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਅਮਨ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਅਮਨ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕਰਨ । ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਦਫ਼ਾ 144 ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਨਾਂ ਲਗਾਈ ਜਾਵੇ । ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਭ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਡੀ. ਏ. ਵੀ. ਵਗੈਰਾ ਕਈ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਹਨ ਇਹ ਕਮਿਊਨਲ ਪਰਚਾਰ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨੇਲਾਈਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ......(Thumping)

Mr. Speaker : Please stop now.

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਜੇਕਰ ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਮਨ ਕਾਇਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਐਲਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ, ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਦੀ ਇਹ ਇਹ ਹਦ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ, ਜਿਸ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਗੇ ਨੂੰ ਵੀ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ, ਅਮਨ ਕਾਇਮ ਹੋ ਸਕੇ ।

श्री मोहन लाल (बटाला) : स्पीकर साहिबा, मैं इस समय केवल पंजाब की ला एंड आर्डर की सिच्यूएशन तक ही सीमित रहूंगा । सब से पहले मैं चीफ मिनिस्टर साहिब

की पिछली स्टेटमेंट जो ला एंड आर्डर के बारे में दी गई, उस का ज़िक्र करना चाहता हूं। आज से चन्द रोज़ पहले हमारे सूबे के चीफ मिनिस्टर साहिब लगातार कहते चले आए थे कि पंजाब की सरकार इस बात पर पूरी तरह से डिटरमिन्ड है कि पंजाब के अन्दर ला एंड आर्डर कायम रखा जाएगा। उन ब्यानों से साफ ज़ाहिर होता था कि उन को पता था कि पंजाब के हालात किसी भी वक्त खराब हो सकते हैं और वह इस चीज़ का मुकाबला करने के लिए तैयार हैं। मैं नहीं जानता कि सरकार इस बारे में क्या जवाब देगी कि इस वक्त पंजाब का ला एंड आर्डर उन के काबू में है या नहीं अथवा ला एंड आर्डर तसल्ली बख्श है या नहीं। जब सरकार इस बात का जवाब हाउस के अन्दर देगी तो पता लग सकेगा। मैं इस समय जालन्धर के डिस्ट्रिक्ट मैजिस्ट्रेट साहिब ने जो नोटिस वरनैकुलर अखबारात को दिया, वह हाउस के अन्दर पढ़ना मुनासिब समझता हूं। वह यह है कि ज़िला मैजिस्ट्रेट ने वरनैकुलर अखबारों को आदेश दिया कि "पंजाब के हालात काबू से बाहिर हैं और पंजाबी सूबा के सम्बन्ध में कोई समाचार चाहे प्रत्यक्ष या अप्रत्यक्ष रूप में हो, वह अखबारों में सैंसर किए बिना छापा नहीं जा सकता है।" मैं नहीं जानता कि इस बारे में सरकार की क्या पोज़ीशन होगी लेकिन ज़िला जालन्धर के डिप्टी कमिश्नर साहिब ने जो सर्टिफिकेट दिया है, उस से पंजाब की ला एंड आर्डर की पोज़ीशन वाज़ेह हो गई है कि पंजाब के हालात काबू से बाहिर हैं इस लिए वहां पर अखबारों को सैंसर करना पड़ा है। पंजाब के अन्दर 4,5 दिन में जो कुछ हुआ, वह निहायत ही काबले अफसोस है। वह निहायत ही शर्मनाक है। आपने देखा होगा कि लोगों ने पब्लिक प्रापर्टी को और प्राइवेट प्रापर्टी को कितनी बेरहमी से जलाया है। पंजाब के अन्दर जितनी बेचैनी है वह भी माननीय सदस्यों को मालूम है। इस के अलावा इस तनाव में स्टूडेंट्स को गुमराह किया गया जिससे कई कीमती जानें चली गई हैं; वह भी बहुत अफसोसनाक बातें हैं। मैं कहना चाहता हूं कि सरकार को ला एंड आर्डर मेनटेन करने के लिए अपने ऊपर भरोसा होना चाहिए। सरकार को एडमिनिस्ट्रेशन पर भरोसा होना चाहिए और जनता को दोनों पर भरौसा होना चाहिए कि वह हालात को काबू में रखेंगे। आज हालात क्या हैं। आज से चन्द रोज़ पहले यूनियन होम मिनिस्टर ने पंजाब के हालात का जायज़ा लेने के लिए पंजाब के पोलीस आफीसर्ज़ और दीगर बड़े बड़े अफसर बुलाए। उन्होंने यह आफिसर्ज़ मिनिस्टरों के साथ बुलाए ताकि पंजाब के हालात का अनुमान ले सकें। शायद उन को हिदायत देने के लिए बुलाया गया हो। इस से अन्दाज़ा लगाया जा सकता है कि पंजाब की मिनिस्टरी के ऊपर केन्द्रीय सरकार का कितना भरोसा है। इस के बाद यूनियन होम मिनिस्टरी के स्टेट मिनिस्टर पंजाब का जायजा लेने के लिए आए अथवा आप सब ने अखबारों में पढ़ा होगा कि दिल्ली से एक सीनियर आफिसर भी पंजाब के हालात का जायज़ा लेने के लिए आए हुए हैं। मैं नहीं जानता कि इस के बीच में क्या बात है लेकिन एक बात वाज़ेह तोर पर कहना चाहता हूं कि पंजाब सरकार को अपने ऊपर विश्वास नहीं। दूसरी बात मैं यह कह सकता हूं कि यूनियन गवर्नमेंट

4.00 P.M. | को पंजाब सरकार की कैपेसिटी पर भरोसा नहीं है कि वह पंजाब के अन्दर ला एंड आर्डर मेनटेन कर सकते हैं । मैं समझ नहीं पाया कि जब हमारी सरकार कहती रही है कि वह पंजाब के अन्दर हर प्रकार की हलचल का मुकाबला करने के लिए पूरी तरह से तैयार है तो आज हालात काबू से बाहर क्यों हैं । आज पंजाब के अन्दर ऐसे हालात पैदा हो चुके हैं कि कि अमृतसर से ले कर भिवानी तक आग सुलग चुकी है । शायद पंजाब के अन्दर कोई भी शहर नहीं जहां पर यह आग सुलगी न हो । पंजाब के अन्दर ला एंड आर्डर मेनटेन करना सरकार का काम है । मैं समझता हूं इस में सरकार स्वयं धोखे में रही है ।

स्पीकर साहिब, मैं इसी सिलसिला में कहना चाहता हूं कि हमें हाउस के अन्दर और हाउस के बाहिर कोई ऐसी बातें नहीं करनी चाहिएं जिस से फिरकाप्रस्ती को प्रोत्साहन मिले । मैं ने कल भी कहा था कि हमें पंजाब के अन्दर हिन्दु और सिखों को भाई भाई की तरह रहना होगा । इन्हें प्यार से रहना होगा । इस लिए हर एक का फर्ज है कि हाउस के अन्दर या बाहिर कोई भी नफरत पैदा करने वाली बातें न कही जाएं । इस में कोई भी पार्टी, बड़ी पार्टी हो या छोटी पार्टी हो, किसी को भी ऐसी नफरत पैदा करने वाली बातें नहीं करनी चाहिएं जिस से कि पंजाब के हालात में और गड़बड़ी होने का अन्देशा हो । यहां पर मेरे से पहले कुछ दोस्तों ने बातें की, उन की बातों का ज्यादा डिटेलज़ में चर्चा नहीं कर सकता क्योंकि वक्त कम है। मैं समझता हूं कि यहां पर कुछ बातें ओपनली करना भी मुनासिब नहीं है । कई जगह पोलीस के बारे में इल्ज़ामात लगाए गए । कुछ लोग यह भी कह रहे हैं कि कई जगह पर पोलीस को कंट्रोल करने के लिए इतनी ताकत के प्रयोग करने की जरूरत नहीं थी । इस सिलसिले में मुझे एक ज़िम्मेदार पब्लिक मैन की अमृतसर से चिठ्ठी मिली है जिस को हाउस के अन्दर पढ़ देना मुनासिब समझता हूं । वह यह है कि––

> "Encouraged by the attitude of authorities, subordinate officials have not spared even known Congressmen from beating in the bazars before the public who include Sarvshri Avinash Chandra, Municipal Commissioner, Lala Yograj, Chacha Chuni as also myself. I particularly lodged a complaint against this with the both D.C. and the S. S. P. on the advice of Seth Radha Kishen which has remained quite un-heeded."

इस के आगे मैं यह अर्ज करना चाहता हूं कि ––

> "........the beating mercilessly of innocent by-passers will not bring peace to the life of the city. The District Congress is very clear and united on the point that police particularly has been responsible in creating the present situation."

यह एक ज़िम्मेदार आदमी की तरफ से चिठ्ठी आई है। मैं इस लिए कहता हूं कि सरकार ने जहां कि तशद्द्द की ज़रूरत थी, वहां की नहीं और हालात के मुताबिक जहां ज्यादा तशद्द्द की। ज़रूरत नहीं थी वहां की। सरकार को हालात का मुकाबला करने के लिए अच्छी तरह से डील करना चाहिए । ऐसी बातें नहीं होनी चाहिए जिस से किसी सिटीज़न को और अमन पसंद लोगों को तथा जो लोग सिच्यूएशन को कंट्रोल करने में सरकार की मदद करें, उन को सरकार बुरी तरह से हरास करें । इस लिए सरकार को चाहिये कि अपने इख्तियारात को ज़रूरत के मुताबिक ही इस्तेमाल करे। (घंटी)

स्पीकर साहिब, आप का शुक्रिया।

चौधरी देवी लाल (फतेहआबाद) : स्पीकर साहिब, आज से 4, 5 दिन पहले चीफ मिनिस्टर साहिब ने एक स्टेटमेंट दिया था जिस को अकाली पार्टी, प्रोग्रेसिव इंडी-पैंडेंट पार्टी, और कम्यूनिस्ट पार्टी ने एक धमकी समझा था । स्पीकर साहिब, आप को याद होगा कि हाउस के अन्दर श्री बलरामजी दास टंडन ने लफ़ज़ कहे थे कि पंजाब के अन्दर ला एंड आर्डर मेन्टेन करना सरकार का फर्ज़ है । स्पीकर साहिब, वही लोग आज अंडर ग्राउंड हो कर पंजाब के ला एंड आर्डर को भंग करने के लिए सरकार के साथ मिले हुए हैं आज पंजाब के अंदर ला एँड आर्डर खराब हो रहा है। प्रिंसीपल रला राम, चेयरमैन पंजाबी रिजनल कमेटी ने कहा कि पंजाब की तकसीम के बारे में गलत फैसला हुआ है।

श्री फतेह चंद विज : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर । कल आप ने यहां हाउस में डी० सी०, अमृतसर का पैग़ाम पढ़ कर सुनाया था कि श्री बलराम जी दास टंडन अमृतसर जेल में हैं । लेकिन आज चौधरी देवी लाल कह रहे हैं कि वह अंडर ग्राउंड हो गए हैं ।

श्री अध्यक्ष : आप बैठिये । (Please take your seat.)

चौधरी देवी लाल : पंजाब की तकसीम हुई है या रीआर्गेनाईज़ेशन हुई है, यह फैसला गलत है या ठीक है इस का सबूत इस बात से मिलता है कि इस हाउस के 91 एम० एल० एज़० ने लिख कर दिया है कि हरियाणा प्रान्त और पंजाबी सूबा बनाया जाए और कांगड़ा और लाहौल स्पीती को हिमाचल के साथ मिला दिया जाए। हमारे प्रदेश कांग्रेस कमेटी के प्रधान पंडित भगवद् दयाल शर्मा उस वकत इन ख्यालात के नहीं थे लेकिन जिस वक्त हम ने मैमोरेंडम दिया उस वक्त तक उन का लैटर प्राईम मिनिस्टर के पास पहुंच चुका था । वे भी हम से इत्तफाक रखते हैं । उस समय 15 एम० एल० एज़० हाज़िर नहीं थे । इस का मतलब यह हुआ कि 152 में से 106 एम० एल० एज़ हरियाणा प्रान्त बनाए जाने के हक में हैं, पंजाबी सूबे के हक में हैं। यह बहुत पुरानी मांग थी । जिन

[चौधरी देवी लाल]

भाइयों ने पंजाब के हालात को बिगाड़ कर यह सिलसिला शुरू किया है मैं उन को याद दिलाना चाहता हूं कि हम तो एंटी-नेशनलिस्ट थे, अकाली भी माना कि ऐंटी-नैशनलिस्ट थे लेकिन तुम तो नैशनलिस्ट थे तुम क्यों नेशन की प्रापर्टी खराब कर रहे हो ? (प्रशंसा) इस में शक नहीं है कि यह सारी बात सरकार के इशारे से हो रही है । मैं पंजाबी हिन्दु को जहनियत ब्यान कर रहा हूं । मैं किसी का नाम नहीं लेता, किसी पार्टी का नाम नहीं लूंगा, मैं उन से कहना चाहता हूं कि जो पंजाब में अपनी डामीनेशन कायम रखना चाहते हैं वे समझते हैं कि 21 आदमियों की जो कंसलटेटिव पार्लियामेंटरी कमेटी बनी हुई है वे युनानीमस है कि हिमाचल प्रदेश बनेगा, पंजाबी सूबा बनेगा तो उस के बाद उन की एक्सप्लाएटेशन खत्म हो जाएगी । इसी लिये वे लोग अपने प्रेशर टैकटिक्स दिखाना चाहते हैं । जैसे हमारे प्रिंसीपल साहिब ने कहा कि करोड़ों आदमी इस के खिलाफ हैं । मुझे समझ नहीं आता कि करोड़ों आदमी कौन से हैं । आखिर अपने हरियाणा प्रान्त के रीप्रीज़ेंटेटिव्ज़ तो हम ही हैं । हम इस बात की मांग करते हैं । 11 मेम्बर हिमाचल में मिलने की मांग करते हैं । हिन्दी रिजिन के जो हरिजन हैं वे इस बात की मांग करते हैं कि पंजाबी सूबा बनना चाहिये और हरियाणा प्रान्त बनना चाहिये । लेकिन जो वैल आर्गेनाईज्ड पार्टी है वह इस के खिलाफ काम कर रही है । भिवानी में आग लगा दी है, हिसार और पानीपत में दूकानें बँद कर के यह दिखाना चाहते हैं कि पापुलर मूवमेंट तो हमारी है, हरियाणा के लीडरों की नहीं है । जहां तक जन संघ का ताल्लुक है मैं कहना चाहता हूं कि इसी इलैक्शनों में जनसंघ वालों की ज़मानतें भी ज़ब्त हुई थीं । "Who's Who" एक किताब है उस में यह इत्तलाह दी हुई है । चौधरी रतन सिंह, अच्छी फैमीली के हैं, पहले डिप्टी कमिश्नर भी रहे हैं, वे जन संघ की टिकट पर पार्लियामेंट के उम्मीदवार थे । उन की ज़मानत भी जब्त हो गई थी । ठाकुर चरणजीत सिंह का बच्चा मरवा दिया । पिछली अक्तूबर की 6 तारीख को उन्हों ने हरियाणा सम्मेलन की भिवानी में और दादरी में सदारत की थी । उन्हों ने हरियाणा प्रान्त की हिमायत की थी । उन का बच्चा कल गोली से मार दिया गया । इस का मतलब यह नहीं था कि हमारी आईडियालोजी एक थी । बात यह थी कि हमारा इलाका बैक्वर्ड था; हम जा कर अपनी बात को अच्छी तरह से एक्सप्लेन नहीं कर सकते थे । हम जानते थे कि पंजाबी सूबा बनेगा, यह जायज़ मांग है । उस के साथ हरियाणा प्रान्त भी बनेगा । स्पीकर साहिब, हमारे इलाके में अखबार कौन कौन से जाते हैं ? प्रदीप, मिलाप, प्रताप अखबार इलाके में जाते हैं । हमें कहते हैं कि तुम को गद्दार कहेंगे, एंटी-नेशनल कहेंगे, हमें यह धमकियां देते हैं । चौधरी लहरी सिंह जो जन संघ के टिकट पर चुने गए थे उन्हों ने मीटिंग पर प्रीज़ाईड किया और कहा कि मैं ने तो

चमारों के वोट बांटने के लिए ऐसा किया था। आज उन्हों ने इस्तीफा दे दिया है। मैं अर्ज़ करता हूं कि जन संघ की हरियाणा में कोई ताकत नहीं है। भिवानी में इलैक्शन के वक्त, जब श्री सागर राम गुप्ता इलैक्ट हुए, कुल 44,486 वोट पोल हुए और जन संघ को 7,573 वोट मिले। इसी तरह हिसार में 51,150 वोट पोल हुए, जब 1962 में श्री हुन्ना मल जी कामयाब हुए, तो जन संघ को 2,212 वोट मिले थे। हांसी में कुल 60,149 वोट पोल हुए जिस में 7,372 वोट जनसंघ को कास्ट किये गए। तोशाम की कांस्टीच्यूएंसी में कुल 37,805 वोट कास्ट हुए जिन में से 1,115 वोट जन संघ के लिये दिये गए। मैं यह बात इस लिये बता रहा हूं कि जो लोग यह कहते हैं कि पंजाब के करोड़ों लोग इस मूवमेंट के खिलाफ हैं कि नए सिरे से हरियाणा की और पंजाबी सूबे की तशकील हो, वे लड़कों को गुमराह करते हैं। हमें खुद इस की बाबत पहले कनफ्यूज़न था। आज से सात आठ साल पहले हिन्दु धर्म के नाम पर हिन्दु और सिख का सवाल पैदा कर के हमारे लोगों को हिन्दी भाषा के नाम पर बहकाया गया। हिन्दू धर्म के नाम पर लोगों के जज़बात को भड़का कर हिन्दू और सिखों को लड़ाना चाहते थे। जब 9 आदमियों की वज़ारत बनी तो 17 पंजाबी रिजिन के हिन्दुओं में से एम० एल० एज़० म से तो चार मिनिस्टर और एक चीफ मिनिस्टर लेकिन हरियाणा के 65 एम० एल० एज़० के पीछे एक मिनिस्टर दिया गया। हमारे राईट्स तो यह लोग यूज़ करते रहे। हमारी अटैन्शन डाईवर्ट करने के लिये इन्हों ने हिन्दू और सिखों का सवाल पैदा किया और हिन्दी एजीटेशन चलाई। हज़ारों की तादाद में हमारे लोग जेलों में गए लेकिन यह लोग, 'आग लगा के डब्बू कंध ते।" (हंसी) आज फिर वे लोग हरियाणा में पंजाबी लागू करवाना चाहते हैं। इस किस्म का प्रापेगंडा हो रहा है; पड़ोसन की मिसाल दी गई। में पूछता हूं कि कहीं सिखों ने ज्यादती की है? कल इन्दिरा जी से हमारा डेलीगेशन मिला। हम ने प्राई-मिनिस्टर से कहा कि बहन जी जो इंडस्ट्रियलिस्ट्स यहां आए थे, औरतों के जत्थे बन कर आप के पास आते रहे कि हमारी इज्जत महफूज़ नहीं है, हम बच नहीं सकते आप ने पांच दिन की एजीटेशन में देखा कि एग्रेसिव पंजाबी हिन्दू हैं या सिख। सिख नहीं है। मैं आप के द्वारा चीफ मिनिस्टर साहिब से अर्ज़ करता हूं कि आप लोगों को संभालिये। होम मिनिस्टर साहिब से यह दरखास्त करता हूं कि पता नहीं है कि कौन चीफ मिनिस्टर बनेगा, कौन होम मिनिटर बनेगा निकालो इस ख्याल को दिमाग में से। सोचते सोचते ही पंजाब तबाह कर बैठोगे तो न कांग्रेस रहेगी, न होम मिनिस्टर रहेगा और न चीफ मिनिस्टर रहेगा। ला एंड आर्डर को काबू में कीजिये मैं ज्यादा वकत् न लेता हुआ सरकार का ध्यान इस तरफ दिलाता हूं कि ला एंड आर्डर को सख्ती से मेन्टेन कीजिये। यहां पर स्पीच दे कर धमकी तो दे गए थे लेकिन इन को अपने अख्तियार अपने ही

[चौधरी देवी लाल]

भाइयों के खिलाफ इस्तेमाल करनें पड़ रहे हैं। इन को डर है कि कल को वहां से रीटर्न हो कर नहीं आ सकेंगे। यश जी तो भाग रहे हैं कि हम तो कांग्रेस ही छोड़ते हैं ....

(घंटी की आवाज़)

यह बात कह कर मैं अपनी सीट लेता हूं।

Mr. Speaker : Sardar Darbara Singh.

(*At this stage Giani Kartar Singh also rose to speak.*)

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਜਾਉ। (ਵਿਘਨ)

ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੋਸੀਡਿੰਗਜ਼ ਮੈਨੂੰ ਰੈਗੂਲੇਟ ਕਰਨ ਦਿਉ। ਇਹ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣਾ ਹੈ, ਕਿਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਸ਼ਾਇਦ ਜਦ ਤਕ ਬਹਿਸ ਚਲਣੀ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਲੇਕਿਨ ਪ੍ਰੋਸੀਡਿੰਗਜ਼ ਮੈਨੂੰ ਰੈਗੂਲੇਟ ਕਰ ਲੈਣ ਦਿਉ। (The hon. Member, Giani Kartar Singh, may please resume his seat. (Interruption) The hon. Member may please listen to me and let me regulate the proceedings. This is my function as to who is to be called to speak. Perhaps, no body will have such an objection at the close of the discussion. But I may be allowed to regulate the proceedings.)

ਗ੍ਰਹਿ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕੁਝ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਅਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਹ ਮਸਲਾ ਜੋ ਅਜ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ, ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਕੇ ਜੋ ਬਹਿਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਮੁਖਤਲਿਫ਼ ਕਿਸਮ ਦੇ ਖਿਆਲਾਤ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਇਸ ਮਤੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਫ਼ੀ ਸਜਨਾਂ ਦੇ ਆਪੋ ਅਪਣੇ ਖਿਆਲਾਤ ਸਨ—ਕੋਈ ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਸੀ ਤੇ ਕੋਈ ਇਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਸੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੰਦਿਸ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਖਿਆ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਰੁਖ ਇਖਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਔਰ ਜਦ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅਪਣੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕਰਨਾ ਸੀ ਉਹ ਉਸ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਸਵਾਲ ਉਤੇ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰਖਕੇ ਇਕ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਮਤੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਸਟੇਟ ਕਰਵ ਆਊਟ ਕਰਨੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਐਗਜ਼ਿਸਟਿੰਗ ਪੰਜਾਬ ਹੈ। ਉਸ ਮਤੇ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਜਿਹੜੀ ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਅਜੇ ਤਕ ਅਪਣਾ ਕੋਈ ਫ਼ੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਇਉਂ ਸਮਝੋ ਕਿ ਇਕ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੀ ਡੀਮਾਰਕੇਸ਼ਨ, ਉਸ ਦੇ ਪਰੋਜ਼ ਐਂਡ ਕਾਨਜ਼,

ਇੰਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਉਹ ਸਾਰੀ ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਜ਼ੁੰਮੇ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰਟ ਆਊਟ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਕਿ ਜੋ ਕਾਂਗਰਸ ਵਾਲੇ ਹਨ—ਕਾਂਗਰਸ ਵਾਲੇ ਵੀ ਡੈਮੋਕਰੈਟਿਕ ਸੈਟ ਅਪ ਵਿਚ ਆਪਸ ਵਿਚ ਇਖਤਲਾਫ਼ ਰਾਏ ਰਖ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਇਖਤਲਾਫ਼ ਰਾਏ ਵਾਲਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਚਲਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਚਲਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਹਰ ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਆਪੋ ਵਿਚ ਗੱਲ ਬਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਉਹ ਫੈਸਲੇ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਗੱਲ ਬਾਤ ਵਿਚ ਵਖ ਵਖ ਖਿਆਲਾਤ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸਮੁਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਉਤੇ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੀ ਜਮਾਤ ਨੇ—ਜੋ ਕੁਛ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹੇ। (Thumping of tables) ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਥੇ ਦੂਸ਼ਨ ਲਗਾਏ ਗਏ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਬੈਠੀ ਹੈ ਇਹ ਇਸ ਪ੍ਰੋਪੋਜ਼ਲ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਰਹੀ ਹੈ। ਠੀਕ ਹੈ, ਇਹ ਖਿਲਾਫ਼ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ। ਲੇਕਿਨ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਵੀ ਉਸੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਕਾਇਮ ਰਖਣਾ ਹੈ। ਅਸਾਂ ਇਥੇ ਅਮਨ ਨੂੰ ਭੰਗ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਾ ਔਰ ਜੋ ਭੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਤਨੀ ਸ਼ਿੱਦਤ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫ਼ਤ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਉਤਨੀ ਸ਼ਿੱਦਤ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਉਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿਆਂਗੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਅਮਨ ਭੰਗ ਨਾਂ ਹੋਵੇ। (Thumping of tables) ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਆਕੇ ਜੇ ਕੋਈ ਇਹ ਕਹੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ for argument sake ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਪਜ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਇਥੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬੜਾ ਦੁਖ ਹੈ। ਕੌਣ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਗਾਂ ਲਗਣ? ਕੌਣ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੱਥਰ ਵੱਸਣ? ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਦਾਦ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਮਾਰ ਖਾ ਕੇ, ਇੱਟਾਂ ਖਾਕੇ, ਤਸ਼ੱਦਦ ਝੱਲ ਕੇ ਵੀ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਚੂਏਸ਼ਨ ਦਾ, ਔਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅੱਗਾਂ ਨਾ ਲੱਗਣ, ਗੌਰਮੈਂਟ ਹਿੰਦ ਔਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾ ਜਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ— ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹੋਇਆਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਸੱਟਾਂ ਖਾਧੀਆਂ, ਪੱਥਰ ਖਾਧੇ, ਕਈ ਕੁਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਹੋਇਆ। ਪਰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਪੁਲਿਸ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ; ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਬਾਤ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਿਥੇ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀਆਂ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਹਨ। ਕੋਈ ਇਹ ਕਹੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੋ ਹਿਦਾਇਆਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਅਮਲ ਵਿਚ ਢਿੱਲ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਹ ਗਲਤ ਬਾਤ ਹੈ। ਅਜ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਫਾਇਰਿੰਗ ਕਰਕੇ ਬੇਤਹਾਸ਼ਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੀ ਗਈ, ਤੁਸਾਂ ਕੋਈ ਐਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਐਕਸ਼ਨ ਗਲਤ ਸੀ ਜਾਂ ਸਹੀ, ਪਰ ਐਡਮਿਨਿਸਟਰੇਟਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਐਕਸ਼ਨ ਔਰ ਓਵਰ-ਐਕਸ਼ਨ ਦਾ ਤਕਾਜ਼ਾ ਕਰਨਾ ਆਪਣਾ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਮਨ ਰਹੇ, ਅਮਨ ਰਖਣਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਂਦਾਰੀ ਹੈ—ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੋ ਰਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ। ਜਿਹੜਾ ਫੈਸਲਾ ਅਜ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਫੇਰ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਹ ਕੰਮ ਸੀ ਜੋ ਕੰਮ ਅਜ ਉਸ ਦੇ ਜ਼ੁੰਮੇ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਇਧਰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਐਕਸ਼ਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਗ੍ਰਹਿ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਗੱਲ ਗਲਤ ਹੈ । ਇਸ ਪਾਸੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਐਕਸ਼ਨ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਿਆ, ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਗੱਲ ਹੈ । ਗੌਰਮੈਂਟ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਜਦ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਹਬ ਦੀ ਬਿਨਾ ਉਤੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਫ਼ਰਦ ਦੀ ਬਿਨਾ ਉਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਬਲਕਿ ਉਸ ਦੀਆਂ ਐਕਟਿਵਿਟੀਜ਼, ਉਸ ਦੇ ਐਕਸ਼ਨਜ਼ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਕੇ ਕਰਦੀ ਹੈ—ਜੋ ਮਾੜੇ ਐਕਸ਼ਨ ਉਹ ਕਰੇ । ਮੈਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਬੋਲਾਂਗਾ । ਸਿਰਫ਼ ਇਤਨੀ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ—ਅਸਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇਥੇ ਭਰਾ ਹਾਂ—ਕੋਈ ਬਾਹਰੋਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੋਇਆ। ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖ ਯੂਨੀਟੀ ਅਸਾਂ ਰਖਣੀ ਹੈ । ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖ ਯੂਨੀਟੀ ਰਖਦੇ ਹੋਇਆਂ ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਕੋਈ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਗਲਤ ਬਾਤ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਇਥੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਮੈਂ ਬੜੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਸਤਿਕਾਰ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਆਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡੀਫ਼ਾਇੰਸ ਕੀਤੀ ਹੈ ਔਰ ਦੂਸਰੇ ਜਿਤਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਹਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਐਕਟਿਵਿਟੀਜ਼ ਹਨ, ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੰਡੀਪੈਂਡੈਂਟ ਸਟੇਟ ਬਨਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਔਰ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਡਾਇਰੈਕਟ ਐਕਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਗਰ ਇਸ ਕਾਰਨ ਪਕੜਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਹੜੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ। ਜਿਹੜਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਉਤੇ ਸੈਨਸਰ ਲਗਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਉਤੇ ਵੀ ਕੀ ਇਤਰਾਜ਼।

ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਵਲੋਂ ਇਕ ਆਵਾਜ਼ : ਇਤਰਾਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪਕੜਿਆ। (ਵਿਘਨ)

ਗ੍ਰਹਿ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰੀ : ਰੀਟਾਰਟ ਅਸੀਂ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ । ਆਬਸਟਰਕਟ ਅਸੀਂ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਜਦ ਬੋਲਦੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਇਸ ਪਾਸਿਉਂ ਅਸਾਂ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਡਿਸਟਰਬ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਜ਼ਰਾ ਧੀਰਜ ਰਖੋ ਤੁਹਾਡੀ ਗਿਆਤ ਨਾਲੋਂ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ ਇਸ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਦਾ । (ਵਿਘਨ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਵਾਲੇ ਕਰਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਗਲਤ ਹੈ। ਖੁਦ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਰਾਹੀਂ ਗਿਆਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਅਗਰਵਾਲ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਦਾ ਕਲ 60,000 ਰੁਪਏ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ । ਅੱਜ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦਾ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਇੱਟਾਂ ਨਾਲ ਫੱਟੜ ਹੋਇਆ । (ਵਿਘਨ) ਉਹ ਕੋਈ ਘਰ ਨਹੀਂ ਬੈਠੇ ਸਨ । ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਪੀਸ ਰਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਸੇ ਐਫਰਟ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੱਟਾਂ ਲਗੀਆਂ ਹਨ, ਘਰ ਬੈਠੇ ਬੈਠੇ ਨਹੀਂ ਲਗੀਆਂ (ਅਕਾਲੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਲੋਂ ਵਿਘਨ) ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ਇਹ ਬਾਰ ਬਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੰਟਰੱਪਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਲਉ।

Mr. Speaker : Order please. No interruptions.

ਗ੍ਰਹਿ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਵਾਸਤੇ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ, ਸਭ ਇਸ ਗੱਲ ਉਤੇ ਇਤਫਾਕ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਪੀਸ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਮਕਸਦ ਵੱਲ ਹੀ ਸਾਡੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਕੋਈ ਇੱਟਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਕੋਈ ਪੀਸ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਆਰਸਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਲੂਟਿੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਐਸੇ ਇਕਦਾਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਖਰਾਬ ਹੋਣ, ਸੂਬੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਵਗਾੜਦਾ ਹੈ—ਚਾਹੇ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ—ਉਸ ਉਤੇ ਹੱਥ ਪਾਉਣ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਹੈ। ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਐਜ਼ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਯਕੀਨ ਦਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਠੀਕ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤਨਾ ਹੀ ਵਡੇ ਤੋਂ ਵਡਾ ਕਦਮ ਕਿਉਂ ਨਾ ਉਠਾਉਣਾ ਪਵੇ, ਇਸ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਿਤਨੀ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸਾਡੇ ਵਲੋਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਉਹ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਗਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਵੀ ਕੋਈ ਊਣਤਾਈ ਨਜ਼ਰ ਆਈ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਲਵੇ ਕਿ ਕਿਥੇ ਕਿਥੇ ਊਣਤਾਈ ਹੋਈ ਹੈ।

ਕਈਆਂ ਸੱਜਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਮਿਲੀ ਭਗਤ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਗੱਲ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਕੈਟੇਗਾਰੀਕਲ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਭਰ ਵੀ ਕਿਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਮਿਲੀ ਭਗਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਮਿੰਟ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ।

ਕਈ ਐਸੀਆਂ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨਾਂ ਨੇ ਔਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਇਨਕੁਆਇਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ। ਅਗਰ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏਗੀ ਕਿ ਮੈਂ ਦਸਾਂ ਕਿ ਕੌਣ ਕੀ ਕੁਝ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਨੇ ਜਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਸਾਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੌਣ ਕੌਣ ਕੀ ਕੀ ਕਰਦੇ ਪਏ ਨੇ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਹਾਲੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਖਣੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਬਿਟਰਨੈਸ ਵਧੇ ਬਲਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰਜ਼ ਦੀ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਮੇਨਟੇਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਲੈਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਅਪੀਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਜਾਏ ਇਥੇ ਆਣ ਦੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਐਮਿਟੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੁੜ ਕੇ ਪਰੇਮ ਪਿਆਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ। ਮੇਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਗੇ ਦਸਤ ਬਸਤਾ ਦਰਖਾਸਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਅਮਨ ਪੈਦਾ ਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਔਰ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੂਬੇ ਦੀ ਬਿਗੜੀ ਫਿਜ਼ਾ ਹੋਰ ਖਰਾਬ ਹੋਵੇ। ਤੁਹਾਡਾ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਵੀ ਬਨਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਪਰੋਵੋਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਨਾ ਕਰੋ— (ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਇਕ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਵਲੋਂ ਵਿਘਨ) ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰੋ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਸੰਭਾਲ ਲੈਣ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਲੋਕੀ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਕਸਬਿਆਂ ਦੇ ਹੋਣ, ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਸਭ ਇਕੋ ਨੇ। ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੱਕ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਪਿੰਡ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਕਸਬੇ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਅਮਨ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹੋ? ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਆਦਮੀ ਹੋਵੇ, ਜੇ ਕਰ ਅਮਨ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੋੜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬੇਸ਼ਕ

[ਗ੍ਰਿਹ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰੀ]

ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਤ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕਰਦੇ ਚਲੋ ਔਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਕਮ ਕਰਦੇ ਚਲੋ, ਇਹ ਇਕ ਡੈਮੋਕਰੈਟਿਕ ਸੈਟ ਅਪ ਵਿਚ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਹੱਕ ਹਾਸਲ ਹੈ ਔਰ ਇਹ ਸਾਡੀ ਕੰਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਵਿਚ ਵੀ ਹਰ ਸ਼ਹਿਰੀ ਨੂੰ ਹਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਨਾਨ-ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਐਟੀਚੂਡ ਐਡਾਪਟ ਕਰੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਕਦੇ ਵੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਤਜਾਵਜ਼ ਕਰਨਗੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸੂਬੇ ਨਾਲ ਉਲਫਤ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਨੂੰ ਬਿਗਾੜਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ (ਦਸੂਆ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜੋ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਔਰ ਜੋ ਹਾਲਾਤ ਨੇ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਇਕਠ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ ਵੀ ਕਿੱਸਾ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਨਿਸਟਰ ਰਹਿਣ, ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਗਿਲਾ, ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਬੇਸ਼ਕ ਮਨਿਸਟਰ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਗੱਲ ਹਿਊਮਨ ਨੇਚਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੱਜਣ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸੂਬੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਨੇ ਔਰ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਵੀ ਉਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਔਰ ਭਰੋਸਾ ਆਪਣੇ ਤੇ ਮੁੜ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਔਰ ਉਹ ਐਕਸ਼ਨਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਲਿਆਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਐਸੇ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮੁੜ ਕੇ ਭਰੋਸਾ ਆ ਜਾਵੇ।

ਫਿਰ ਇਸ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਿ ਉਹ ਬੜੀਆਂ ਖਰਾਬੀਆਂ ਕਰਦੇ ਪਏ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਫੜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਔਰ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਬਾਕੀ ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਫੜ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਖਰਾਬੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਡਾਕਟਰ ਬਲਦੇਵ ਪਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ, ਲਾਲਾ ਜਗਤ ਨਰਾਇਣ ਨੂੰ, ਸ਼੍ਰੀ ਵਰਿੰਦਰ ਨੂੰ, ਸ਼੍ਰੀ ਯਸ਼ ਨੂੰ ਔਰ ਕੇਸ਼ਬ ਚੰਦਰ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪਕੜਿਆ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਫੜਿਆ ਕਿ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਦੋਸਤ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਫੜੋ, ਉਹ ਕੋਈ ਘਟ ਮੀਟਿੰਗਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਔਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਘਟ ਫਸਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਾਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਔਰ ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਦੂਜੀ ਗਲ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣੀ ਹੈ ਕਿ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਹ ਹੁਣ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਿਤਨੇ ਝਗੜੇ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ ਉਹ ਇਸ ਲਈ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਇਸ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਔਰ ਇਸ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲੇ ਇਸ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਝਗੜਿਆਂ ਦਾ ਅਸਰ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਲਈ ਮੇਰਾ ਕਹਿਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਛੇਤੀ ਇਹ ਫਸਾਦ ਮੁਕਾਉਣੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਛੇਤੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹਰਿਆਣਾ ਵੀ ਬਣਾਉਣਾ

ਹੈ ਔਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਵੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਫਸਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਨੇ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਸਾਦ ਕਰ ਕੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰਾ ਕਹਿਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਚੰਦਰਮਾਂ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ ਔਰ ਇਹ ਤਾਂ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਹੁਣ ਕੋਈ ਇਸ ਅਗੇ ਪਰਦੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਢਕਣ ਦੀ ਲੱਖ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਲਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਢਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਸਕੇਗਾ। ਹੁਣ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣਨਾ ਹੈ ਔਰ ਹਰਿਆਨਾ ਪਰਾਂਤ ਵੀ ਬਣਨਾ ਹੈ ਔਰ ਹੁਣ ਹਰਿਆਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਇਹ ਧੱਕਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਹਰਿਆਣੇ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਇੰਪੋਜ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਔਰ ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਨਾਲ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਮੇਰਾ ਕਹਿਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਿਹੜੀ ਗੱਲ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹੋ। ਇਸ ਦਾ ਅਲਗ ਸੂਬਾ ਬਣਾਓ ਔਰ ਦੂਜਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। (ਚੌਧਰੀ ਦੇਵੀ ਲਾਲ ਵਲੋਂ ਵਿਘਨ) ਅਸੀਂ ਹੱਦਾਂ ਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਅਸੀਂ ਹਰਿਆਨੇ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਸਪੋਰਟ ਕਰਾਂਗੇ ਔਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਰ ਗੱਲ ਮੰਨਾਂਗੇ। ਜੇ ਕਰ ਕੋਈ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਦੀ ਲੋੜ ਸਮਝੀ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਕਰਾਂਗੇ।

ਫਿਰ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਥੇ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਬੜੀਆਂ ਸਪੀਚਾਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ। ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਤਨੇ ਸਪੀਕਰਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੀਸ ਗੰਜ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਜੋ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮੁਜ਼ੰਮਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਉਥੇ ਹੈ ਜਿਥੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਰਖਿਆ ਲਈ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਕਟਵਾਇਆ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਐਸੀ ਥਾਂ ਤੇ ਵੀ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬੜੀ ਨਾਕਸ ਗੱਲ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਨਾਸਬ ਸਖਤੀ ਕਰਾਂਗੇ ਲੇਕਿਨ ਮੇਰਾ ਕਹਿਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਪੁਰਾਣੇ ਗਾਂਧੀ ਵਾਦੀ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਵੀ ਗਾਂਧੀ ਵਾਦੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਵੀ ਸਤਿਆਗ੍ਰਹਿ ਕਰਦੀ ਪਈ ਹੈ। (ਹਾਸਾ) ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਰੁਕ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਰੁਕਣ ਗੀਆਂ। ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਰੋਕਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਮੇਈਯਰਜ਼ ਲੈਣ ਲਈ ਦਸਦਾ ਹਾਂ। ਇਕ ਮੇਈਯਰ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਯੱਗਦਤ ਨੂੰ ਫੜ ਲਓ ਔਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਰਖੋ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਚੰਗਾ ਆਦਮੀ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਔਰ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹ ਚੰਗਾ ਆਦਮੀ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਮਨ ਲਈ ਬੜਾ ਖਤਰਨਾਕ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਕਈਆਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਤੇ ਮਾੜਾ ਮੋਟਾ ਸੈਨਸਰ ਬਿਠਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਫਿਜ਼ਾ ਹੋਰ ਖਰਾਬ ਨਾ ਕਰਨ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਤਿੰਨਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਓ ਔਰ ਜੋ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਅਖਬਾਰ ਟਰੀਬਿਊਨ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰੋ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਏ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਮਨ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਘੱਟ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਸੁਝਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਰਦੂ ਦੇ ਅਖਬਾਰ 'ਮਿਲਾਪ', 'ਪਰਤਾਪ' ਔਰ 'ਹਿੰਦ ਸਮਾਚਾਰ' ਜੋ ਜ਼ਲੰਧਰ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਬੰਦ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਸਗੋਂ ਜਿਹੜੀ 'ਮਿਲਾਪ' ਜਾਂ 'ਪਰਤਾਪ' ਦੇ ਅਖਬਾਰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਛਾਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੇ ਵੀ ਰੋਕ ਲਗਾਈ ਜਾਵੇ— ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਮਨ

[ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ]

ਕਾਇਮ ਰਖਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਖਬਰਾਂ ਬੰਦ ਕਰੋ ਅਤੇ ਠੀਕ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੋ। ਫਿਰ ਜਿਥੇ ਤੁਸੀਂ ਕਰਫਿਊ ਲਾਉਂਦੇ ਹੋ ਉਥੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛ ਲਉ, ਪੜਤਾਲ ਕਰਾ ਲਉ, ਲੋਕ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਾਉ। ਅਗਰ ਆਪਣੇ ਆਰਡਰਜ਼ ਅਨਫੋਰਸ ਨਹੀਂ ਕਰਾ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਇਥੇ ਬੈਠਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੈਨਸ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦਿਉ ਤੇ ਐਨਫੋਰਸ ਕਰਾਉ। (ਵਿਘਨ)

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਇਕ ਅਖਿਲ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪਰੀਸ਼ਦ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਵਿਚ ਬਣੀ ਹੈ ਜੋ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖੁਦ ਮਦਦ ਦੇ ਕੇ ਬਣਵਾਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਨਸੰਘੀ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪਰੀਸ਼ਦ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਦੀ ਸ਼ਹਿ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਡੀ. ਏ. ਵੀ. ਕਾਲਜ ਇਸ ਦੇ ਸਰਗਨਾ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਅਤੇ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਨੂੰ ਅਗੇ ਲਾਕੇ ਫਸਾਦ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਬਲਕਿ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਗੜਬੜ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੀ ਗਰਾਂਟ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਕਿਹੜੇ ਕਾਇਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਐਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ? ਗਰਾਂਟ ਤੁਹਾਥੋਂ ਲੈਕੇ ਇਹ ਕਿਉਂ ਫਸਾਦ ਕਰਾਉਣ? ਇਹ ਜਾਇਜ਼ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਰਾਂਟ ਬੰਦ ਕਰੋ। (ਘੰਟੀ) ਬਸ ਜੀ, ਇਕ ਮਿੰਟ ਵਿਚ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਇਹ ਵੋਟਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਵੋਟਰਜ਼ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਚੁਣਿਆ ਸੀ ਤੇ ਅਗਰ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਕੁਝ ਨਾ ਕਰੀਏ, ਅਸਤੀਫਾ ਨਾ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਗੱਦਾਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਦੋਂ ਬੰਬੇ ਸਟੇਟ ਸੀ ਤਾਂ ਉਥੇ ਵੀ ਵੋਟਰ ਨੇ ਬੰਬਈ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਹੀ ਵੋਟ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਉਥੇ ਜਿੱਤੀ ਸੀ ਪਰ 8 ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਦੋ ਸੂਬੇ ਉਸ ਇਕ ਬੰਬਈ ਸਟੇਟ ਦੇ ਬਣ ਗਏ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਗੱਦਾਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਨਵੀਂ ਲੀਕ ਕਿਉਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋ? ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਜਮਾਤਾਂ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਮੁਨਾਸਬ ਸਮਝਣ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਹਰ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਵਿਚ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸੂਬੇ ਬਨਾਉਣ ਦੀ ਹਰ ਬਾਰ ਤਾਈਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਹੀ ਹੈ। ਵੋਟਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।

ਬਸ ਇੰਨਾ ਹੀ ਕਹਿ ਕੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਅਰਜ਼ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक (सोनीपत): स्पीकर साहिब, जिस मसले पर आपने यहां पर डिसकशन करने का मौका दिया उस में आपने देखा होगा कि जितनी भी रीऐक्शनरी फोर्सिज़ थीं उन सब ने मिलकर एक पार्टी को आगे रख लिया और पानी पी २ कर उसे कोसना शुरू कर दिया।

(हंसी)

मैं अर्ज़ करता हूं कि इधर मेरे कुछ भाई बैठे हैं, उन की बात कुछ समझ आती है मगर कुछ भाई इधर मेरे बाएं तरफ बैठे हैं जो फरमाते हैं कि एक ही यह

पार्टी है, सौलेटरी पार्टी है जो इस की मुखालिफत करती है। मैं कहता हूं कि इन कि बात भी हमें समझ आती है। इन का तो शुरू से एक ही सिद्धांत रहा है और यह चीन और रूस की हिज मास्टर्ज़ वायस बैठे हुए हैं। (विघ्न) देखिये, हम ने आप की बात पूरे सबरो तहम्मल के साथ सुनी। मुझे ख्याल था कि जब हम बोलेंगे तो इन को बवासीर का दौरा होगा। (हंसी) अगर आप सुनाना चाहते हैं तो सुनने के लिये भी कान होने चाहिएं। हम ने बड़े आराम से आप की बात सुनी तो अब हमारी बात भी सुनिये। इन का सिद्धांत रहा है कि हिन्दोस्तान के अन्दर तोड़ फोड़ होती रहे और इश्तआल अंगेजी होती रहे। आपने सुना होगा कि अगर कोई औरत किसी की लड़की को जा कर कहे कि मुझे तो तुम से तेरी मां से भी ज्यादा प्यार है तो साफ बात है कि उस की नियत साफ नहीं है। तो मैं अपने अकाली भाइयों से कहना चाहता हूं कि इन की नियत साफ नहीं है, पता नहीं यह तुम को कहां ले जाएं (हंसी) फिर चौधरी देवी लाल जी की बात है। यह बहुत सीधे सादे जाट आदमी हैं। इन्होंने तो अपने मुंह से बताया है कि वह कहां से कहां ज़ख्म खुरदा हुए हैं। अभी सरदार प्रताप सिंह कैरों के साथ मिल कर हकूमत चलाते रहे, कभी हिन्दी ऐजीटेशन वालों से मिल कर लाठियां खाते रहे और आज इतने तजरूबें के बाद डेनियल कम्ज टू जजमैंट। (हंसी) अब जा कर उन को होश और अकल आई है। मैं इन को बताना चाहता हूं कि चौधरी देवी लाल, पंजाबी सूबे का तो ऐलान हो गया मगर आप का हरियाणा कहां है, वह त्रिशंकू कि तरह बीच में ही लटक रहा है। (हंसी) यह कहां बनेगा? आप की बात ने पंजाबी सूबा तो बनवा दिया वह हमें दिखाई देता है, आप ने उन को तकवियत दी और उन का उल्लू सीधा करवा दिया। (विघ्न) मगर आप कहां लटक रहे हैं। (हंसी)

सरदार गुरनाम सिंह जी ने भी कुछ बातें कीं। मैं उन की बड़ी इज्ज़त करता हूं, वह हाईकोर्ट के जज रहे हैं। मगर उन की स्पीच सुनकर मुझे बड़ा अफसोस हुआ। उन को तो कन्सट्रकटिव स्पीच करनी चाहिए थी जिस से पंजाब के अन्दर हालात ठीक होते। मगर उन के इस तरह से जन संघ को और इस की लीडरशिप को गालियां देने से तो हालात ठीक नहीं होते। अगर आप सही मायनों में देश के और सूबे के हालात सुधारना चाहते हैं तो बैठ कर, सब की कोआपरेशन के साथ ही ऐसा हो सकता है। लेकिन इन की बात मेरी समझ में नहीं आती कि यह किस रूप में बात करते हैं। मगर जिस का जो असली रूप हो वह दिखाई दे ही जाता है। स्पीकर साहिब, आप देखिये किस ढंग से बात की जाती है। कहते हैं कि मास्टर तारा सिंह नें बड़ी बेहूदा मूव की थी, उन को पकड़ना ही

[चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक]

चाहिये था । स्पीकर साहिब, इन को मैं याद करा दूं कि लुध्याना में सरदार हरी सिंह नलवा के जनम दिन पर इन्होंने मास्टर तारा सिंह की सरकरदगी में एक कनवैन्शन की थी जिस में इन्होंने सल्फ डिटरमीनेशन का रैज़ोल्यूशन पास किया था (विघ्न)

मगर यज्ञ दत्त की तरफ से इस मूव की सपोर्ट तो नहीं आई थी । (विघ्न) यह पंजाब में क्या हो रहा है यह सरदार गुरनाम सिंह ही जानें । मगर इस हालत का अगर हल होगा तो सब की कोआपरेशन से होगा । स्पीकर साहिब, जन संघ का ऐलान साफ था । वह अगर कुछ कहते हैं या लड़ते हैं तो प्रिंसीपल पर लड़ रहे हैं । उन्होंने स्टेटस कौ के हक में अपनी राए दी । जो उन का प्वायंट आफ वियू था उस से दे डिड नाट बज ऐन इंच आईदर वे । उन का यह सिद्धांत है, नैशनल प्वायंट आफ वियू है । नेशन को देखते हुए यह मांग रखी । मैं अर्ज़ करता हूं कि जिस ढंग से यहां पर कांग्रेस वर्किंग कमेटी का रैज़ोल्यूशन आया, अखबारात में शाया हुआ उस से आतिशफशां पहाड़ फट पड़ा, सुबे में आग लग गई, लोगों के जज़बात भड़क उठे । जनसंघ पार्टी के जैनरल सैक्रेटरी पूजनीय यज्ञ दत्त शर्मा जी की तरफ से ऐलान किया गया एक बड़े पीसफुल वे में कि ही विल फास्ट अन टू डैथ । (विघन) नहीं, यह कहना गलत है कि यज्ञ दत्त अच्छा आदमी नहीं है मैं आप को बताता हूं । He is a very simple man, original and practical. He has no ill-will against any individual or party. उन्होंने किसी के खिलाफ एक शब्द भी नहीं कहा, उन्होंने वायलैंस को कनडैम किया है । उन्होंने देश की यकजहती और एकता के लिये अपनी जान की बाजी लगा दी है, हिन्दोस्तान की खातिर वह अपनी ज़िन्दगी को कुछ नहीं समझते । (विघ्न) क्या बात करते हैं, किस ने वायलैंस के अन्दर हिस्सा लिया है । ज्ञानी करतार सिंह जी ने कहा कि फलां ने झगड़ा किया (विघ्न) शुक्र करो कि तुम्हारा नाम नहीं लिया । स्पीकर साहिब, मैं अर्ज़ करता हूं कि मैंने एक चीज़ देखी कि जिस वक्त यह सिलसला चल रहा था तो उन्होंने कह दिया कि प्रापर्टी जलाई गई । फलां चीज़ जलाई गई । मैं अर्ज़ करता हूं कि पंजाब में फसादात करा के, इश्तिआल दिला कर बहुत बुरे हालात पैदा किये गए । स्पीकर साहिब, मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि पंजाब के अन्दर हालात इस तरह के हरबे इस्तेमाल करके पैदा किए गए हैं । किस तरह से इन्नोसैंट पर्सन्ज़ को हरास किया गया । टीनएजर्ज़ को और औरतों को पीटा गया और तरह तरह के मुजालिम पुलिस के द्वारा उन पर ढाए गए । मन्दिरों के अन्दर जा जा कर और घरों के अन्दर से निकाल कर उन्हें पीटा गया । हाउस टाप्स से लोगों को नीचे फैंका गया ।

आवाज़ें : गल्त, गल्त ।

Mr. Speaker : Order please.

चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक इस तरह के हरब, स्पीकर साहिब, इस्तेमाल किए गए और मुज़ालिम किए गए ।

स्पीकर साहिब, पंजाबी सूबे के खिलाफ हम तीन रोज़ तक सैंटर की लीडरशिप को मिलते रहे और वहां पर जा कर पता चला कि कांग्रेस हाई कमान किस तरह से लोगों को धोका देती रही और साफ बात कभी न की । मैं अपने आप को एक छोटा सा वर्कर समझता हूं और अपनी नाकस राए समय समय पर दिल्ली में पहुंचाता रहा हूं लेकिन मुझे पता लगा कि पंजाबी सूबा की मांग तो सैंटर की तरफ से उस वक्त ही कन्सीड हो चुकी थी जब कि संत फतह सिंह जी ने अपना फास्ट छोड़ा था, व्रत को ब्रेक किया था । वह वड़े आदमी हैं । (विघ्न) (घंटी)

स्पीकर साहिब, मुझे तो इन सब से चार गुना टाइम मिलना चाहिए ताकि इन की सारी बातों का जवाब दे सकूं ।

Mr. Speaker : Please wind up.

चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक : दिल्ली में जब हम गए तो पता चला कि जिस वक्त संत फतह सिंह ने फास्ट ब्रेक किया तो सूबे की मांग को सैंटर की लीडरशिप ने मान लिया था ।

The demand had been conceded at that time by the Congress High Command.

वह लोगों को धोखा देते रहे । कभी किसी डैपूटेशन को बुला लिया, कभी किसी को बुला लिया । मेरे साथ डा० बलदेव प्रकाश थे तो मैंने उन को कहा कि आप किन से बातें कर रहे हो, यहां तो इन्होंने पंजाब का भट्ठा बिठा दिया है और इस को यह लीडरशिप मिटा चुकी है पहले से ही। (घंटी) स्पीकर साहिब, मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि कांग्रेस वर्किंग कमेटी का जो यह डिसियन हुआ और जिस किस्म की बातें हुई मैं यह बताना चाहता हूं कि क्यों हुई । यहां पर सामने यह पार्टी बैठी है, मैं औरों का नाम तो नहीं लेना चाहता

[चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक]

कि जिन को बातें सुन कर ही ब्लड प्रेशर हो जाए। मैं सिफ चीफ मिनिस्टर को ही लेता हूं कि इस चीफ मिनिस्टर की कमजोरी की वजह से यह सारी चीज़ हुई। हमारे चीफ मिनिस्टर साहिब निहायत शरीफ आदमी हैं, क्या करें ! लेकिन यह सारी इन की कमज़ोरी की वजह से हुआ। हमें कांग्रेस हाई कमांड का चपड़ासी इस सूबे में चीफ मिनिस्टर नहीं चाहिए था। पंजाब को ज़रूरत थी एक बहुत मज़बूत चीफ मिनिस्टर की। स्पीकर साहिब, अगर हाई कमांड और कांग्रेस वर्किंग कमेटी के सामने हमारा चीफ मिनिस्टर मज़बूत स्टैप लेता कि पंजाब के अन्दर लोगों की राए इस के खिलाफ है, पंजाब की कांग्रेस पार्टी का यह रज़ोल्यूशन पंजाबी सूबा बनाने के खिलाफ है और कैबिनिट का फैसला भी इस तरह का है तो किसी की हिम्मत न हो सकती थी कि इस तरह का फैसला करते कि पंजाबी सूबा बना दो। सरदार प्रताप सिंह कैरों को हम पानी पी पी कर आज कोस्ते हैं लेकिन उस के बदले में यह आए जो निहायत कमज़ोर साबित हुए। (विघ्न)

Mr. Speaker : please wind up. You have already taken enough time.

चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक : इस चीफ मिनिस्टर ने हमारा भट्ठा ही बिठा दिया। इस कमज़ोर चीफ मिनिस्टर ने पंजाब की लुटिया डिबो दी। जब कि कांग्रेस पार्टी का पंजाब में यह रैज़ोल्यूशन यूनानीमस्ली पास किया गया था कि पंजाबी सूबा नहीं बनना चाहिए और पंजाब में स्टेटस को रखा जाना चाहिए इस के बावजूद यह चीफ मिनिस्टर वहां पर गया और सैंटर की लीडरशिप के आगे अपना सर झुका दिया।

He became stooge of the Congress High Command.

Mr. Speaker : You have taken 14 minutes. Please stop now

चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक : मैं स्पीकर साहिब, अर्ज़ करना चाहता हूं कि पंजाब के हिस्से में इस किस्म की बातें आईं जो कांग्रेस पार्टी के अपने सिद्धांत के उल्ट हैं। एक तरफ तो कांग्रेस लैजिसलेचर पार्टी और प्रोविन्शल कांग्रेस कमेटी यह रैज़ोल्यूशन पास करें कि जो मैमोरेंडम अकालियों की तरफ से दिया गया है उस को अपोज़ किया जाए और फिर कैबिनिट पास करे और इस बात पर यूनानीमस हो कि इस को अपोज़ करना है तो फिर ऊपर से हमारी खोपड़ी पर

इस तरह का एटम बंब फैंक दिया जाए । यह बातें इस लिए हुई कि हमारा चीफ मिनिस्टर कमज़ोर था और शरीफ था । (घंटी) मैं सिरफ एक बात कह कर खत्म करता हूं । मैं गाड़ी में आ रहा था तो दो दोस्तों में आपस में इस बात पर झगड़ा हो गया कि ..

(विघ्न)

Mr. Speaker : Please finish now.

Chaudhri Mukhtiar Singh Malik : I am finishing it.

Mr. Speaker : You are making stories.

चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक : वह आपस में इस लिए लड़ रहे थे कि एक कहता था कि शेरनी बच्चे देती है और दूसरा कहता था कि शेरनी अण्डे देती है । मैं पास बैठा था तों मुझे कहने लगे कि तुम बताओ और इस बात का फैसला करो । मैंने कहा कि शेरनी एक बड़ा जानवर है, कभी यह बच्चे दे देती है और कभी यह अण्डे दे देती है । यही हाल कांग्रेस पार्टी का है, कभी सरदार प्रताप सिंह जैसे मज़बूत चीफ मिनिस्टर दे देती और कभी, इस तरह के कमज़ोर श्री राम किशन जैसे चीफ मिनिस्टर । बड़ी पार्टी है इस की बड़ी बातें हैं । (विघ्न) (शोर)

Mr. Speaker: Order please.

चौधरी नेत राम : स्पीकर साहिब, मुझे बोलने के लिए टाईम दिया जाए ।

श्री अध्यक्ष : आप को समय नहीं मिल सकता, प्लीज़ टेक योअर सीट । (The hon. Member cannot get time. He may please take his seat.)

चौधरी नेत राम : मुझे समय जरूर मिलना चाहिए ।

श्री अध्यक्ष : आर्डर प्लीज़ । चौधरी नेत राम जी, आप बैठ जाइए । (Order Please. The hon. Member Chaudhri Net Ram may please resume his seat.)

PERSONAL EXPLANATION BY SHRI YASH PAUL

श्री यश पाल : आन ए प्वायंट आफ पर्सनल एक्सप्लेनेशन ।

श्री अध्यक्ष : आप कल कर लेना । (The hon. Member may give his personal explanation to-morrow.)

श्री यश पाल : कल तो मैं यहां नहीं हूंगा । मैं ज्यादा देर नहीं लगाऊंगा ।

Mr. Speaker : Yes please.

श्री यश पाल : स्पीकर साहिब, मेरे बारे में दो बातें कही गई हैं । एक तो यह की मैं किसी एकशन कमेटी का मैम्बर हूं । इस के बारे में जहां तक मुझे पता है मैं किसी एकशन कमेटी का मैम्बर नहीं हूं ।

एक आवाज़ : एकशन कमेटी नहीं, एकता कमेटी ।

Mr. Speaker : Order please. No interruption.

श्री यश पाल : दूसरी बात यह कही गई ज्ञानी करतार सिंह की तरफ से कि मैंने यह बात कही कि कांग्रेस से अस्तीफा दे दिया क्योंकि हम यूनाईटिड पंजाब का समर्थन करते थे और इसी पर इलेक्शन जीत कर आए थे, अगर यह बात होती तो जिस वक्त गुजरात और महाराष्ट्र का सूबा बना तो क्यों अस्तीफा न दिया ? मैं ज्ञानी जी को क्या कहूं कि जिन का कोई असूल नहीं, कोई पार्टी नहीं, कभी किसी पार्टी में, कभी किसी असूल पर चलनें लगे । और हर वक्त पैंतरा बदल सकते हैं । (विघ्न)

Sardar Gurnam Singh : This is no personal explanation.

PERSONAL EXPLANATION BY GIANI KARTAR SINGH

ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ, ਸਰ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਯਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸਤ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਪਰ ਕੋਈ ਪਾਰਟੀ ਨਹੀਂ ਬਦਲੀ, ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿ ਕੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਮੁਖਾਲਿਫਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਡਿਸਿਪਲਿਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ । (ਵਿਘਨ) (ਸ਼ੋਰ)

(ਸ੍ਰੀ ਭਗੀਰਥ ਲਾਲ ਵਲੋਂ ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker : Order please.

ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ : ਦੂਸਰੀ ਦਲੀਲ ਜਿਹੜੀ ਪਾਰਟੀ ਬਦਲਣ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਮੈਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਆਏ ਨੂੰ 7 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਮੈਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਬਦਲੀ । ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ।

RESUMPTION OF DISCUSSION ON LAW AND ORDER SITUATION IN THE STATE

मुख्य मंत्री (श्री राम किशन) : इस बार्डर और स्ट्रैटेजिक सटेट में हर कीमत पर अमन अमान रखना जरूरी है । पंजाब तारीख के एक निहायत ही नाज़ुक मोड़ पर खड़ा है । इस धरती के लोग भी काफी गंभीर हैं, इस मौके पर

एक दूसरे की निंदा करने से, एक दूसरे को लान तान करने से, शोला अंगेज तकरीरें करने से पंजाब का सवाल हल नहीं होगा । इस वक्त अगर ज़रूरत है तो वह है कार्डियल ऐटमासफियर पैदा करने की । एक दूसरे के लिए सद्भावना पैदा करने की और ऐसा वातावरण पैदा करने की जिस से कांग्रेस वर्किंग कमेटी ने जो प्रस्ताव पास किया है, जैसे जैसे भी गवर्नमेंट आफ इंडिया इसकी डिटेल्ज़ वर्क आऊट करेगी, इस के मुताल्लिक फैसला करके एक अच्छे वातावरण के अंदर इसको अमली जामा दिया जायेगा । हमारा पंजाबी करैक्टर जो है, यह एक ज़बरदस्त हीरोज का करैकटर है । आज ज़रूरत इस बात की है कि जगह जगह जा कर प्यार और मुहब्बत से एकता, अमन और शान्ति का संदेश इन लोगों को दिया जाये । इस हाउस के अंदर भी मैं कहूंगा कि हमारी तरफ से कोई ऐसी तकरीर या कोई ऐसा लफ्ज़ न कहा जाए जिस से दूसरों के दिलों को दुख हो । आज यहां पर शोला अंगेज़ तकरीरों की ज़रूरत नहीं है । और न ही तीखी कलम की नोक से लिखने की ज़रूरत है, और न ही तेसे की सी तेज़ ज़बान रखने की ज़रूरत है । पंजाब के अंदर जिन हालात का हमें सामना करना पड़ा है खास तौर पर पिछले छ: दिन के अंदर यह निहायत ही अफसोसनाक है । जो वाक्यात इन दिनों तशद्दुद और वायलेंस के हुए हैं, स्पीकर साहिब, इस हाउस का कोई भी मैंबर, खाह वह किसी भी विचार धारा का है वह इन्हें पसंद नहीं करेगा । आज पंजाब के अंदर कोई भी भाई वायलेंस नहीं चाहता । हमें पीसफुल ऐटमासफियर की ज़रूरत है । आज वकत की डिमांड है कि हम सब भाई चाहे कैसे भी विचार रखते हों आपस में बैठ कर अपनी गिला गुज़ारियों को दूर करें, एक दूसरे को समझने की कोशिश करें । नये पंजाब की हम जो रूप रेखा बनायें, पंजाब की जो नई स्टेट बनायें वह निहायत ही मज़बूत हो, जिसमें सारे पंजाबी पूरी तरह से तरक्की कर सकें । स्पीकर साहिब, मैं आपकी मारफत इस हाउस से कहना चाहता हूं कि जो भी वाक्यात हुए हैं वह निहायत ही काबले मुज़म्मत हैं । यहां पर सरदार गुरनाम सिंह जी नें ज़िक्र किया कि सीस गंज पर बदले की भावना से पत्थर बरसाये गये । अगर इस तरह की पवित्र जगह पर भी किसी तरह से पत्थर बरसाये जा सकते हैं, जोकि हमारे लिए माथा टेकने की जगह है, एक पाक स्थान है, मैं समझता हूं यह हमारे लियें एक शर्म की बात है, जिस ने कि ऐसी कमीनी और बेहूदा हरकत की है । यह एक काबले मुज़म्मत वाक्या है । इसे किसी तरह से भी पसन्द नहीं किया जा सकता । मैं आपके ज़रिए इस

5.00 P.M.

हाउस से कहना चाहता हूं कि पंजाब के अंदर ला एंड आर्डर को हर कीमत पर रखा जायेगा । यहां पर इसी हाउस में लीडर आफ दी आपोज़ीशन और दूसरे साथियों ने यह बात बार बार कही है कि पंजाब के अंदर रूल आफ ला की ज़रूरत है, अगर किसी एजीटेशन को, किसी ला को हाथ में लेने की ज़रूरत पड़े तो सरकार को मिनीमम फोरस इस्तेमाल करनी चाहियें । पंजाब पुलिस ने इस बात को मद्देनज़र रख कर काम किया है, मुझे इस बात की खुशी है । मुझे इस बात की भी खुशी है कि पंजाब पुलिस किसी तरह की भी प्रोवोकेशन के अंदर

[मुख्य मन्त्री]

नहीं आई । ठीक है कि ईंटें पड़ी हैं, पत्थर पड़े हैं और उन्हों ने इस चीज़ को बरदाश्त किया है । बुनयादी चीज़ जो इस सिलसले के अंदर थी वह यही थी कि पंजाब के अंदर गोली न चलाई जाये, अगर ऐसा हुआ तो सारा पंजाब इस भड़कती हुई आग में खाक हो जायेगा । इस के बचाने के लिए जो भी कुर्बानी करनी पड़े वह हम करने को तैयार हैं । मगर सूबे में कमयुनल हारमनी हर कीमत पर रहनी चाहिये । हिंदू और सिख के इस सूबे में बुन्यादी तौर पर जितने भी रसमो रिवाज़ हैं वह एक हैं । दोनों एक दूसरे के धार्मिक और पवित्र ग्रन्थों की पूरी तरह से पूजा करते हैं । गुरुओं की बाणी हमारी अपनी बाणी है । आज ज़रूरत ऐसे विचार देने की है जिन से एक दूसरे के मुंह से मीठी बाणी निकले। मैं, स्पीकर साहिब, आपके ज़रिये मैंबरान से यह अपील करूंगा कि आज के पंजाब के हालात के मुताबिक हमें आपस में मिलकर और एक होकर अमन कायम करना चाहिये । हमें ऐसा ऐटमासफियर कायम करना चाहिये जिस की वजह से किसी और को वाक्यात के दोहराने की ज़रूरत न पड़े । यह सारी चीज़ देख कर दुख होता है कि हम एक होकर रहने वाले कैसी कैसी हरकतें करते हैं । जहां तक पंजाब राज्य में ला-एंड-आर्डर का सवाल है मैं हाउस को यकीन दिलाता हूं कि हर कीमत पर ला-एंड-आर्डर कायम रखा जायेगा । जो भाई अमन को भंग करने की कोशिश करता है, अमन के अंदर किसी तरह का खलल डालता है, चाहे वह किसी भी पार्टी का है उसे बरदाश्त नहीं किया जायेगा । सरकार का यह फर्ज़ है कि अमन हर कीमत पर बहाल किया जाये । ला-एंड-आर्डर को बहाल रखा जाये और इसके मुताबिक जो भी हम सटैप्स उठा सकते थे वह उठाये हैं और अमन को बहाल करने के लिये जो भी और सटैप्स हम उठा सकते हैं उठायेंगे । पंजाब के अंदर एक दो शहरों को छोड़ कर सभी जगह अमन है । (विघन)

आवाज़ें : लाला जगत नारायण के बारे कहें ।

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਲਾਲਾ ਜਗਤ ਨਾਰਾਇਣ, ਸ਼੍ਰੀ ਯਸ਼ ਅਤੇ ਵੀਰੇਂਦਰ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਫੜਦੇ ਜਿਹੜੇ ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ਹਿ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅੱਗ ਲਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ ।

मुख्य मंत्री : मैं अर्ज़ कर रहा था कि ला-एंड-आर्डर हर कीमत पर बहाल रखा जायेगा और इससे जितने भी बुरे ऐलीमैंटस हैं उन को खत्म किया जायेगा । (विघ्न) इन सारी चीज़ों पर पंजाब सरकार सख्ती से अमल करेगी।

स्पीकर साहिब, मैं आपकी मारफत हाउस से यह भी कहना चाहता हूं कि इस सारे सिलसिले में पीस एँड ट्रैंक्विलिटी कायम करने में उस तमाम एडमिनिस्ट्रेशन से, जो कि बनी है, जब बात सर से गुज़र जाती है तब तशद्दद की तरफ यह सारी चीज़ें आती हैं कोई भी गवर्नमेंट उसको बरदाश्त नहीं कर सकती । (प्रशंसा) उसके लिए जो जो चीज़ें ज़रूरी हैं गवर्नमेंट ने इकदाम किए हैं । मैं यह कहना

चाहता हूं कि यहां कुछ तकरीरें हुई । जहां तक डिस्ट्रिक्ट्स अथारिटीज़ का ताल्लुक है गवर्नमेंट की लैवल पर इस बात की हिदायात की गई हैं कि जहां जहाँ लूट और आर्सन की बातें होती हैं, तशद्दुद की बातें होती हैं वह प्रोवोकेशन में न आएं। इस के लिए उनको पूरी तरह से सख्ती से जिस तरह से कुचल सकते हैं इन चीज़ों का सख्ती से मुकाबला करना चाहिए । मैं आपकी मार्फत अर्ज़ करना चाहता हूं कि हम ने इस बात की भी हिदायत जारी की हैं कि डिफेंस आफ इंडिया रूल्ज़ और क्रिमिनल ला अमेंडमेंट एक्ट के मुताबिक इस चीज़ को रिगोरसली इन्फोर्स किया जाए । यह हैं वे प्रोविय़न्ज़--

"1. Offences concerning assault on Police Officials, intimidation etc., can be proceeded against under Rule 35/41 of the Defence of India Rules, which provides heavy penalty of rigorous imprisonment extending to five years or with fine, or with both. The offences are both cognizable and non-bailable.

2. Similarly cases of arson, or, attempted arson are also punishable under rule 36 of the Defence of India Rules, which prescribes heavy penalty of rigorous imprisonment of seven years or with fine or with both.

3. Other offences to be committed in such agitations are activities like 'Siapa', picketing, compelling others to close their shops or abstain from their work etc., with intent to prevent persons from performing their lawful duties. These can be dealt with under section 7 of the Punjab Criminal Law Amendment Act, 1932. The offence is both cognizable and non-bailable........."

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਰੂਲਿੰਗ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੈਕਸ਼ਨ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਏ ਨੇ । ਬੰਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਫੜਨੇ ਨੇ ਜਾਂ ਸੈਕਸ਼ਨਾਂ ਨੇ ? ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਰੂਲਿੰਗ ਦਿਉ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜੋ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਤਾਂ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦੇ ਫੜਨੇ ਨੇ ਲੇਕਿਨ ਲਾ ਦੇ ਨੀਚੇ ਫੜਨੇ ਨੇ । (The reply to the point of order raised by the hon. Member Sardar Lachhman Singh Gill is clear that the persons are to be arrested but they are to be arrested under the law.)

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਰੂਲਿੰਗ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਜ ਆਰਸਨ ਅਤੇ ਲੁਟ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਇਹ ਆਪ ਕਰਾਉਂਦੇ ਨੇ । ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫੋਰਸਿਜ਼ ਦੇ ਨਾਉਂ ਲੈਣ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕੌਣ ਕੌਣ ਹੈ । ਇਹ ਉਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਐਕਸਪੋਜ਼ ਕਰਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਮਝਾਂਗੇ ਕਿ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ । (*Interruptions and noise*)

Mr. Speaker: Order, order, please.

Chief Minister: I was stating—

"The offence is both cognizable and non-bailable, and is punishable with imprisonment for a term which may extend to six months or with fine which may extend to Rs. 500/-, or, with both......"

स्पीकर साहिब, यह प्रोवियन्ज़ हैं जिन को हम ने कहा है कि स्ट्रिक्टली एन्फोर्स किया जाए। मैं एक एक चीज़ को नहीं पढ़ रहा। मैं यह हाउस की टेबल पर रखता हूं। (इस समय* कागज़ हाउस की टेबल पर रखा गया।)

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੈਕਸ਼ਨ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦੱਸੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਸੈਕਸ਼ਨ ਪਰਬੋਧ ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜੋ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਅਜ ਤਾਂ ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਲਾ ਸਮਝ ਗਏ। (ਹਾਸਾ) (ਸ਼ੋਰ) (ਵਿਘਨ) (Addressing Sardar Gurnam Singh) (Today Sardar Tara Singh has understood law in English.) (Laughter) (Noise) (Interruptions)

मुख्य मन्त्री: स्पीकर साहिब, मैं यह अर्ज़ कर रहा था कि जो इस वक्त स्टेट की हालत है उसके मुताबिक मैं आप के ज़रिए तमाम पुलीटीकल पार्टीज़, उनके लीडर्ज़ और पंजाब की अवाम से यह अपील करना चाहता हूं कि पंजाब के अंदर जल्दी से जल्दी अमन और शाँति कायम करने के लिए तआवन दें। यह जो मुख्तलिफ जाइदादों को, चाहे गवर्नमेंट की प्रापर्टी है या दूसरे बेगुनाहों की हैं, किसी को जलाया जा रहा है, किसी को इंटिमिडेट किया जा रहा है इन चीज़ों से उनको बाज़ रहना चाहिए।

विरोधी पक्ष की ओर से आवाज़ें : कौन जलाता है?

मुख्य मन्त्री : यह नैशनल प्रापर्टी है अपनी ही प्रापर्टी का नुक्सान किया जा रहा है। मुझे इस बात की खुशी है कि जहाँ तक डिस्ट्रिक्ट अथारिटीज़ का ताल्लुक है वह पूरी तरह से पंजाब के अंदर ला-एंड-आर्डर को कायम करने में अपनी तरफ से कोशिश कर रही हैं। पुलिस ने काफी रिस्ट्रेंट किया है। पंजाब में 164 के करीब आफीसर्ज पुलिस वाले और दूसरे जख्मी हुए हैं। उन में एक हमारे एडीशनल डिप्टी कमीश्नर, 2 मैजिस्ट्रेट एक डी. एस. पी, बाकी हमारे इंस्पैक्टर्ज़, पुलिस कंस्टेबल्ज़ और दूसरे आफीसर्ज़ हैं। उनके साथ मैं समझता हूं कि सारे हाउस को सहानुभूति होगी। मुसीबत में उन्हों ने सारी चीज़ें बरदाश्त की हैं। उनकी हम दाद देते हैं। उनको पूरी तरह से यकीन दिलाया है कि सरकार पूरी तरह उनके पीछे है। उन के परिवारों की और दूसरों की हम पूरी तरह से मदद करेंगे। जहाँ तक इस एजीटेशन का ताल्लुक है, स्पीकर साहिब, आपको मालूम है कि पंजाब में यह एजीटेशन भारतीय जन संघ ने चलाई है। इस के अंदर जो

*Placed in the Library.

अनरूली एलीमेंट है उस में कहीं तशद्द वाला एलीमेंट आ गया है। मेरे दोस्त कम्यूनिस्ट कह रहे थे। जहां तक भिवानी का ताल्लुक है मुझे दुख है कि भिवानी के जो इंसीडेंट हुए हैं उन में कुछ कम्यूनिस्ट भाईयो का भी हाथ है। इस में किसी ढंग से जन संघ की तरफ से और कम्यूनिस्टों की तरफ से हाथ है। वह सब का सब काबले मुज़म्मत है। मैं आशा रखता हूं कि आप तमाम भाई और तमाम पार्टीज़ इसमें हमारी पूरी तरह से मदद करेंगे, पूरी तरह से सहयोग देंगे। पंजाब राज्य की तरफ से इस ला–एंड–आर्डर को कायम करने के लिए कोई दकीका फरोगज़ाश्त नहीं किया जाएगा। यह हमारा पवित्र फर्ज़ है।

EXTENSION OF THE SITTING

Mr. Speaker : Time is over now. Does the honourable Chief Minister want more time ?

Chief Minister : Only five minutes or so.

Mr. Speaker : If the House agree, time of the sitting may be extended by five minutes.

Voices : Yes, yes, please.

Mr. Speaker : Time is extended by five minutes.

RESUMPTION OF DISCUSSION ON LAW AND ORDER SITUATION IN THE STATE

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਸਰ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਗਲਤ ਐਲੀਗੇਸ਼ਨ ਲਗਾਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਐਲੀਗੇਸ਼ਨ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਯਗਦੱਤ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੇ ਹੁਣ ਫਾਸਟ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਅਥਾਰਿਟੀਜ਼ ਨੇ ਏਕਤਾ ਪ੍ਰੋਸੈਸ਼ਨ ਕਢਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤੀ ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਏਥੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ। (ਸ਼ੋਰ)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਕਾਮਰੇਡ ਜੋਸ਼ ਨੇ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਦੀ ਆੜ ਲੈ ਕੇ ਲੰਬੀ ਚੌੜੀ ਤਕਰੀਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਦੇ ਰਾਈਟ ਨੂੰ ਮਿਸਯੂਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। (Comrade Shamsher Singh Josh has given a long speech while raising a point of order. He should not misuse the right of point of order.)

मुख्य मन्त्री : इस वक्त तक 466 पब्लिक के आदमी ज़ख्मी हुए हैं। जिन्हों ने मेडीकल एग्ज़ामीनेशन करवाया उन की गिनती 132 के करीब हैं। इसी तरह 164 आफीसर्ज़ जख्मी हुए हैं। इस के अलावा जो पंजाब की पब्लिक प्रापर्टी

[मुख्य मंत्री]

डैमेज की गई या जलाई गई है उस की तफसील इस तरह से है ।

Government Jeeps burnt	..	2
Punjab Roadways Buses damaged	..	25
Punjab Roadways Buses burnt	..	4
Telephone Exchange damaged	..	1
Telegraph office damaged	..	1
Telephone boxes damaged	..	2
Post Offices damaged/looted	..	13
Other Government buildings, a police post, S. D. M.'s Court (Bhiwani), Electric Power House (Tunda Talab Amritsar), Schools and libraries burnt/damaged.	..	8
Railway level crossing Gates damaged	..	4
Railway outer signals damaged	..	5
Railway Cabins burnt/damaged	..	6
Railway Booking agency record burnt	..	1
Public relations office burnt	..	1

इन सारे हालात के होते हुए भी जहाँ तक पंजाब गवर्नमेंट का ताल्लुक है और हमारे आफिसर्ज़ का ताल्लुक है वह प्रोवोकेशन में नहीं आए मगर मैं हाउस को बताना चाहता हूं कि पंजाब में हर कीमत पर अमन–अमान कायम रखा जाएगा, कम्युनल हारमनी हर कीमत पर रखी जाएगी, किसी मुहल्ले में कम्युनल डिस्टर्बेंसिज़ किसी शक्ल में भी नहीं होने दी जाएगी । में आशा रखता हूं कि इस काम में सारे पंजाब के लोग राज्य सरकार की मदद करेंगे, प्रैस से भी मैं आशा रखता हूं कि वह रेसट्रेंट से काम लेगा और सब भाई ऐसा माहौल पैदा करेंगे जिस से अच्छा वायुमण्डल पैदा हो सके । मुझे इस बात का दुख है कि श्री यज्ञ दत जी ने आज भूख हड़ताल की हुई है । उन की विचारधारा से किसी को भी इखतलाफ हो सकता है लेकिन जहाँ तक उन के जज़बे का सम्बंध है उस के लिए हमारा सब का फर्ज़ है कि हम इस बात की कोशिश करें कि वह भूख हड़ताल छोड़ दें । हम ने आपस में बैठ कर एक नए पंजाब की तस्वीर बनानी है, उस के लिए वातावरण पैदा करना है । मैं लीडर आफ दी आपोज़ीशन से खास करके अर्ज़ करूंगा कि वे इस तरह का वातावरण पैदा करें । जहां तक पंजाब सरकार का ताल्लुक है हम पूरी तरह से ला एंड आर्डर रखेंगें । मुझे आशा है कि सरकार को सब पार्टियां तुआवन देंगी ।

5.20 p. m.

Mr. Speaker : The House stands adjourned till 9.30 A. M. tomorrow the 16 March, 1966.

(*The House thenadjourned till 9.30 A.M. on Wednesday the 16th March, 1966.*)

1637—15-6-66—386 copies—C., P. & S., Pb., Patiala.

Published under the Authority of the Punjab, Vidhan Sabha and Printed by the Controller, Printing & Stationery, Punjab, at the Govt. Press, Patiala.

PUNJAB VIDHAN SABHA

DEBATES

16th March, 1966

Vol. I, No. 20

GOVT. PUNJAB

CONTENTS

Wednesday, the 16th March, 1966

Punjab Vidhan Sabha Secretariat Chandigarh

Price 6.95

ERRATA

to

Punjab Vidhan Sabha Debates, Vol. I, No. 20, dated the 16th March, 1966.

Read	*For*	*Page*	*Line*
Motions	M tions	Title	21
[Irrig tion and Power Minister]	(2 [Irrigation and Power Minister]	(20)30	1
Chaudhri Rizaq Ram	Chaudhari Rizaq Ram	(20)44 (20)49	19 5
Shri Rup Singh Phul	Shri Rup Singh Paul	(20)50	15 from below
House	Hou e	(20)60	10
ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ	ਫੀਰੋਜ਼ਪਰ	(20)73	27
ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ	ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿਘ ਸੰਧੂ	(20)86 (20)88	1, 8 4 from below
members	m mbers	(20)87	7
ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ	ਸੀ ਸਪੀਕਰ	(20)88	1
शिक्षा मन्त्री	शिशा मन्त्री	(20)89	3
themselves	themsel es	(20)91	Last but one
compelled	compell d	(20)93	22-23
जाऊंगा	जाउ ंगा	(20)95	4
चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक	चौथरी मुख्तियार सिंह मालिक	(20)102	10
में	मैं	(20)107	11

PUNJAB VIDHAN SABHA

Wednesday, rhe 16th March, 1966

The Sabha met in the Assembly Chamber, Vidhan Bhavan Sector 1, Chandigarh, at 9.30 a.m. of the Clock. Mr. Speaker (Shri Harbans Lal) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

KUMRA GARDEN AND ZAKHIRA GARDEN AT KAPURTHALA

*9006. **Sardar Lakhi Singh Chaudhri** : Will the Minister for Home and Development be pleased to state—

(a) the area of the Kumra Garden, and the Zakhira Garden, respectively at Kapurthala;

(b) the amounts for which the aforesaid lands/gardens were leased out during the years 1962-63, 1963-64, 1964-65 and 1965-66 (to date);

(c) if the land/gardens referred to in part (a) above were not leased out, the use to which they were put and the expenditure incurred on their up-keep during the period mentioned in part (d) above?

Sardar Darbara Singh : (a) Kumra Garden .. 37 acres.

Zakhira Garden .. 37 acres.

(b)

Year		*Kumra Garden*	*Zakhira Garden*
		Rs	Rs
1962-63	..	438.50	1,100
1963-64	..	694.00	825
1964-65	..	1,184.00	825
1965-66	..	Not yet available	1,450

(c) Does not arise.

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : कुमरा गारडन्ज़ की 37 एकड़ ज़मीन है लेकिन 1962-63 में कुल आमदनी 438 रुपए 50 पैसे हुई है जो कि फी एकड़ 12 रूपए बनती है। मैं जानना चाहता हूं कि इतनी कम आमदनी क्यों हुई है।

मंत्री : ज़मीन बहुत सारी लैंड स्केपिंग के लिए है और वह दूसरी इन्स्टीच्यूशन्ज़ को भी दी जाती है।

ਸਰਦਾਰ ਲੱਖੀ ਸਿੰਘ ਚੌਧਰੀ : ਮੈਂ 'ਸੀ' ਪਾਰਟ ਵਿਚ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦੀ ਮੇਨਟੇਨੰਸ ਤੇ ਕਿਤਨਾ ਖਰਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੈ।

ਮੰਤਰੀ : ਉਸ ਖਰਚ ਦੀ ਤਫਸੀਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ :

		Rs.
1962-63	..	5,970
1963-64	..	4,810
1964-65	..	6,890
1965-66	..	figure not available yet.

ਸਰਦਾਰ ਲੱਖੀ ਸਿੰਘ ਚੌਧਰੀ : ਖਰਚ ਵਧ ਹੈ ਤੇ ਆਮਦਨੀ ਬਹੁਤ ਘਟ ਹੈ। ਕੀ ਇਸਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਗਾਰਡਨ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ?

ਮੰਤਰੀ : ਜੇਕਰ ਇਹ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

कामरेड राम प्यारा : क्या गवर्नमैंट ने पालिसी के तौर पर कोई ऐसी एजैंसी कायम की हुई है जो गवर्नमैंट प्रापर्टी की इन्वैस्टमैंट और मेनटेनैंस को देखते हुए अंदाज़ा लगाए कि उस से कितनी आमदनी हो सकती है। अगर नहीं तो क्या उसका हल सोचा जाएगा ?

मंत्री : यह ठीक है कि खर्च के मुताबक वहां आमदनी हो लेकिन कई चीज़ें सिर्फ आमदनी के लिए ही नहीं होतीं। लैंड स्केपिंग के लिए जगह थी। इसकी देख भाल के बाद अगर उसे किसी इन्स्टीच्यूशन के सुपुर्द करना पड़े तो उस पर विचार किया जा सकता है।

कामरेड राम प्यारा : वज़ीर साहिब ने फरमाया है कि यह आमदनी के लिए नहीं किसी और मकसद के लिए है। जब यह प्रोपोज़ल बनी थी तो क्या यह बात सामने रखी गई थी कि इस मकसद को हल करने के बाद जो आमदनी होगी वह मेनटेनैंस को जस्टीफाई कर देगी ?

मंत्री : कुछ ज़मीन जो है वह महकमा ज़रायत के अलावा सैनिक स्कूल, माडल स्कूल वगैरा को इस्तेमाल के लिए दी जाती है।

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : 1962-63 में ज़खीरा गारडन्ज़ की आमदनी 1,100 रुपए थी लेकिन अब जब चीजों के भाव बढ़ गए हैं ज़मीन की कीमत भी बढ़ी है तो 1963-64 में यह आमदनी 300 रुपए कम हो गई और 1964-65 में भी कम हो गई इस का क्या कारण है ?

मंत्री : यह मारशी और लो लाइंग एरिया है, कल्टीवेशन होती नहीं, खर्च ही होता है और मेनटेनैंस ही की जाती है। ज़्यादा नए पौधे लगाए जाएंगे फिर बिकेंगे तो आमदनी होगी। फिलहाल यही पुज़ीशन है।

———

COMPLAINT AGAINST THE B. D. O. MOGA-I

*9487. **Comrade Gurbakhsh Singh Dhaliwal** ; Will the Minister for Home and Development be pleased to State—

(a) whether it is a fact that a representation from a Harijan member of Block Samiti, Moga-I was received by the S.D.M., Moga or the Deputy Commissioner, Ferozepore, during the month of August/September, 1965, complaining therein that the B.D.O. Moga-I had insulted him;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, a copy of the said representation alongwith the details of action taken thereon be laid on the Table of the House ;

(c) whether any enquiry into the representation referred to in part (a) above was conducted; if so, when;

(d) whether the result of the enquiry referred to in part (c) above has been conveyed to the complainant; if not, the reasons therefor?

Sardar Darbara Singh : (a) Yes.

(b) A copy of the representation is laid on the Table of the House. The matter was dropped after enquiry.

(c) Yes. The enquiry was started on 23rd August, 1965.

(d) Yes, the complainant was personally informed by the Sub-Divisional Officer (C), Moga.

COPY

To

THE S. D. O., MOGA

Subject :—Insult and abuse by the B. D. & P. O. Moga-I.

I visited the office of the B.D.O., Moga-I today. I am member Block Samiti, Moga-I. The B.D.O. insulted me and abused me. There were present at that time Shri Dalip Singh, Member Zila Parishad, Shri Kartar Singh, Member, Panchayat, Takhanwadh, Shri Major Singh son of Budh Singh of village Bughipura, tehsil Moga and Ujagar Singh and Shri Daman Singh, Member Panchayat Samiti, Moga-I.

An enquiry may kindly be held and an action taken against him. The whole facts will be treated to you at the time of enquiry.

Yours faithfully,
(Sd.)
Rakha Singh Member Block Samiti,
Moga-I, Village Nahal Khote tehsil Moga.

Dated 21-8-65

Copy to The Deputy Commissioner, Ferozepore, for information and necessary action please.

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਸ੍ਰੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਸ ਹਰੀਜਨ

ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਬੀ. ਡੀ. ਓ. ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਉਸਦੀ ਹੱਤਕ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਟਰ ਡਰਾਪ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਵੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰੇ?

ਮੰਤਰੀ : ਜੋ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਈ ਹੈ, ਐਸ. ਡੀ. ਐਮ., ਵਲੋਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ 23 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਬੀ. ਡੀ. ਓ. ਨੂੰ ਐਕਸਪਲੇਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਐਲੀਗੇਸ਼ਨ ਡਿਨਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਬਲਾਕ ਸਮਿਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਪੁਛਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਸਾਰੀ ਪੁਛ ਗਿਛ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਭੇਜੀ ਹੈ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਬੀ. ਡੀ. ਓ. ਨੇ ਐਲੀਗੇਸ਼ਨ ਡਿਨਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਵੀ ਮੌਕਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕੇ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਸਾਰੀ ਡਿਟੇਲ ਦਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਗੈਰ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕੋਈ ਹੁੰਦੀ ਨਹੀਂ ।

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि जैसा कि शिकायत करने वाले ने लिखा है कि जब उस की बेइज़्ज़ती की गई तो ज़िला परिषद के मैम्बर और दूसरे लोग भी हाजर थे तो क्या इन्कवायरी अफसर ने उन सब से पूछा और उन्हें सबूत देने का मौका दिया ?

मंत्री : पूरी डिटेल्ज़ तो, जैसा मैं ने अर्ज़ किया, मेरे पास नहीं लेकिन कोई इन्कवायरी मुकम्मल नहीं होती जब तक मुताल्लिका लोगों से पूछा न जाए ।

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਮੈਂ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਲਗੇ ਹੋਣ ਜੇਕਰ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਿਨਾਈ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਉਸ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਕਲੇ ਬੀ. ਡੀ. ਓ. ਦੀ ਡਿਨਾਇਲ ਨਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਚੇਅਰਮੈਨ ਨੂੰ ਵੀ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਾਰੀ ਗਲ ਬਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਤੇ ਪੁਜੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਐਲੀਗੇਸ਼ਨਜ਼ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਪਰਸਨਲ ਇਲਮ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਰਦਾਰ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਵਗੈਰਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਦੁਬਾਰਾ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨਾ ਸਿਰਫ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਬਲਕਿ ਐਸ. ਡੀ. ਓ. ਸਿਵਲ ਦੀ ਵੀ ਪੁਛ ਗਿਛ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : जैसा कि उन्होंने कहा कि मैटर ड्राप कर दिया गया है मैं पूछना चाहता हूं कि जब इन्कवायरी अफसर ने लिखा कि ऐलीगेशन्ज ठीक नहीं और गलत शिकायत की गई है तो क्या शिकायत करने वाले के खिलाफ कोई ऐक्शन लिया गया, अगर नहीं तो क्यों ?

मंत्री : यह वही बात है जैसा कि मैं ने अर्ज़ किया कि अगर शिकायत करने वाले और दूसरों को साथ लेकर इन्कवायरी नहीं हुई और जैसा कि उन्होंने कहा कि सबूत देने के लिए वह तैयार हैं तो न सिर्फ नए सिरे से इन्कवायरी होगी बल्कि गलत इन्कवायरी करने वाले की पूछ ताछ भी होगी ।

ELECTRIFICATION OF VILLAGES IN KANGRA DISTRICT

***9501. Bakshi Partap Singh** : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) the names of villages in district Kangra, tehsil-wise, which were electrified during the year 1964-65 ;

(b) whether villages Bhalana and Sansai in Palampur Tehsil were included in any of the electrification schemes ;

(c) if the reply to (b) above be in the affirmative, whether it is a fact that the material required for the electrification of the said villages was first carried to these villages and then removed; if so, the reasons therefor ;

(d) the steps, if any, being taken to electrify the above mentioned two villages ?

Chaudhri Rizaq Ram : (a)

Tehsil Dehragopipur	*Tehsil Palampur*	*Tehsil Kangra*
(i) Tirpal	(i) Molag	(i) Balher
(ii) Nangal Chowk	(ii) Chaluhi	(ii) Ujjan
(iii) Dhahiara	(iii) Naun	(iii) Anwari
	(iv) Rampur	
	(v) Nanwar	

(b) Yes.

(c) No.

(d) The work of electrification of these villages is in hand and will be completed when requisite material is available.

बख्शी प्रताप सिंह : क्या वज़ीर साहिब बताने की कृपा करेंगे कि वहां पर बिजली लगाने का मैटीरियल कब तक सपलाई किया जाएगा ?

मंत्री : वैसे वहां पर काम चालू हो चुका है । डैफिनिटली कहा नहीं जा सकता कि कब तक मैटीरियल सप्लाई किया जाएगा लेकिन कोशिश की जा रही है कि वहां पर जल्दी ही मैटीरियल पहुंचाया जाए ।

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਰੂਰਲ ਏਰੀਆ ਨੂੰ ਇਲੈਕਟਰੀਫਾਈ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਕੀ ਹੁਣ ਉਹ ਸਕੀਮ ਦੋਬਾਰਾ ਚਾਲੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ?

मंत्री : कोई ऐसी बात नहीं है। वहां पर पहले काम चालू था लेकिन बीच में काम रुक गया था।

Pandit Chiranji Lal Sharma : May I ask the Honourable Irrigation and Power Minister to let us know whether electrification of villages in Punjab will be taken up at all during the coming year ?

मंत्री : वैसे तो टयूबवैल्ज को बिजली के कुनैक्शन देने की बात है, लेकिन अगर बीच में कोई गांव आ जाएं तो वह गांव इलैकट्रीफाई कर दिए जाते हैं।

पंडित मोहन लाल दत : क्या वज़ीर साहिब बताने की कृपा करेंगे कि रूरल एरिया के अन्दर जहां पर बिजली लगाने के प्राजैक्ट मंज़ूर हो चुके हैं और उन में से कुछ गांव इलैकट्रीफाइड किए जा चुके हैं क्या सरकार उन प्रौजैकटस को चालू करने के लिए तैयार है ?

मंत्री : इस के लिए सैपेरेट नोटिस दिया जाए। वैसे होशियारपुर जिला के बारे में बिजली बोर्ड के चीफ इंजीनियर के साथ कल मीटिंग हो रही है। अगर माननीय सदस्य चाहें तो वह कल चीफ इंजीनियर के साथ सारा केस डिसकस कर लें।

पंडित चिरंजी लाल शर्मा : क्या वज़ीर साहिब बताने की कृपा करेंगे कि जिन गांवों के लिए स्कीमें सैंकशन्ड हो चुकी है और वहां पर टयूबवैल्ज़ के लिए डिमांड भी नहीं है तो इन हालात में सरकार उन स्कीमों को इम्पलीमेंट करने के लिए तैयार है या नहीं ?

मंत्री : प्रयार्टी तो टयूबवैल्ज़ को कुनैकशन देनें की होगी। जहां तक कोई पहले प्राजैक्ट मंज़ूर हुए हैं, इस चीज़ का कोई असर नहीं पड़ता है।

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : क्या वज़ीर साहिब बताने की कृपा करेंगे कि टयूबवैल्ज़ के कनैक्शन के लिए कितनी दरखास्तें आएं तब वहां बिजली पहुंचाने की प्रायर्टी दी जाती है।

मंत्री : ज्यादा से ज्यादा टयूबवैल्ज़ के कुनैकशन के लिए दरखास्तें आएं ताकि जस्टीफाइड लोड बन सके।

श्री बाबू दयाल शर्मा : क्या वज़ीर साहिब बताने की कृपा करेंगे कि सरकार ने हाउस के अन्दर जो एलान किया था कि 11 के. वी. लाइन के आधा मील के फासले पर जो गांव होंगें उन को बिजली दी जाएगी, क्या सरकार ने उस एलान को कैंसल कर दिया है ?

मंत्री : मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि पिछले साल टयूबवैल्ज़ के कुनैक्शन के लिए 13 हज़ार के करीब दरखास्तें पैंडिग पड़ी थीं । उन को कुनैक्शन देने का प्रबन्ध सरकार ने किया ताकि किसान खेती की उपज बढ़ाने की कोशिश कर सकें । इसलिए मील की जो शर्त थी, उस को सामने नहीं रखा गया है बल्कि ट्यूबवैल्ज़ को कुनैक्शन देने की प्रायर्टी दी जा रही है ।

चौधरी रण सिंह : क्या वज़ीर साहिब बताने की कृपा करेंगे कि जहां पर नहरों के द्वारा आबपाशी के साधन नहीं हैं, अगर वहां पर लोग ट्यूबवैल्ज़ के कुनैक्शन माँगे तो क्या सरकार वहां पर बिजली पहुंचाने की कोशिश करेगी ?

मंत्री: इस के लिए छपे हुए फार्म्ज़ हैं। लोग उन फार्मों को पुर कर के कंन्संर्ड डिपार्टमैंट को दें । वहां पर आफिसर सारे पहुलओं को एग्ज़ामिन करते हैं । जहां पर ट्यूबवैल्ज़ कामयाब हो सकते हैं, वहां पर बिजली के कुनैक्शन देने की कोशिश की जाती है । वह बाकायदा सिक्योरिटी भी जमा कराएं । लोग ज़्यादा से ज़्यादा ट्यूबवैल्ज़ के कुनैक्शन के लिए दरखास्तें दें ताकि वहां पर लोड जस्टीफाइड हो सके ।

ਸਰਦਾਰ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਧੌਲਾ ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਿਛੇ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਕਮੀ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਿਹੜੇ ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦੇਣੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੇ ਸਨ, ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਹ ਹੁਕਮ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ?

मंत्री : पहले ट्यूबवैल्ज़ के लिए जो हुकम जारी किया था वह विदड्रा कर लिया गया है ।

चौधरी मनफूल सिंह : क्या वज़ीर साहिब बताने की कृपा करेंगें कि जहां पर ट्यूबवैल्ज़ लगे हुए हैं लेकिन वहां पर बिजली की लाइन नहीं जा रही है, क्या सरकार वहां पर बिजली पहुंचाने की कोशिश करेगी ताकि ट्यूबवैल्ज़ को कुनैक्शन मिल सकें ?

मंत्री : अगर वहां पर जस्टीफाइड लोड बन सकता है तो ठीक है, अगर जस्टीफाइड लोड नहीं बनता तो इस हालत में अनजस्टीफाइड पोर्शन की पेमेंट के लिए व्यक्ति तैयार हो तो देखा जाएगा । जहां तक ट्यूबवैल्ज़ को कुनैकशन के लिए दरखास्तें आएं तो उस के हर पहलू को एग्ज़ामिन किया जाता है । उस के लिए ऐस्टीमेट्स तैयार किए जाते हैं । वहां पर जल्दी से जल्दी बिजली देने की कोशिश की जाती है ।

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਬੇਟ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਜਿਥੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਲਈ ਨਹਿਰਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਥੇ ਸਰਕਾਰ ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਲਈ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦੇਣ ਵਿਚ ਪਰਾਇਰਟੀ ਦੇਵੇਗੀ ?

मंत्री: वहां के लोग ज्यादा से ज्यादा ट्यूबवैल्ज़ के कुनैकशन के लिए दरखास्तें दें ताकि उस के बारे में गौर किया जाए ।

ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹੋਕੇ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਛਪੇ ਹੋਏ ਫਾਰਮਾਂ ਨੂੰ ਪੁਰ ਕਰਕੇ ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਦੇ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟੈਸਟ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਭੀ ਦੇ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸੀਕਿਉਰਿਟੀਆਂ ਭੀ ਭਰ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ, ਲੇਕਿਨ ਅਜੇ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤੇ ਗਏ, ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ?

मंत्री : पिछले साल 13 हज़ार के करीब ट्यूबवैल्ज़ की दरखास्तें ग्राई । उस में से 7 हज़ार के करीब कुनैक्शन दिए जा चुके हैं । इस साल हज़ार के करीब दरखास्तों पर गौर किया जा रहा है । ज़्यादा से ज़्यादा 3 महीनें की ग्रर्जियां पैंडिंग होंगी । ग्रगर नई जगहों पर भी लोगों ने टैस्ट रिपोर्ट्स पुर कर के दी होंगी, वहां पर भी बिजली के कुनैक्शन देनें की कोशिश की जा रही है । यह ग्रागे के लिए कन्टीन्युग्रस प्रासैस है ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਬਲਾਕਸ ਵਿਚ ਟਾਪ ਪ੍ਰਾਇਰਟੀ ਦੇਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕੀ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜਿਥੇ ਬਿਜਲੀ ਨਹੀਂ ਗਈ ਉਥੇ ਦੇਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ?

मंत्री : ग्रगर बाकायदा दरखास्तें ग्राएंगी तो जरूर देंगे ।

श्री फतेह चंद विज : पिछले साल सरकार ने एक तारीख मुकर्रर की थी, शायद वह 30 ग्रक्तूबर थी, कि इस से पहले पहले जिस की टैस्ट रिपोर्ट ग्रा जाएगी ग्रौर सिक्योरिटी दाखिल हो जाएगी, उन को कुनैकशन द दिया जाएगा । मैं मिनिस्टर साहिब से पूछना चाहता हूं कि क्या वे सब दरखास्तें खत्म हो गई हैं या कुछ बाकी हैं ?

मंत्री : वह तारीख 30 नवम्बर मुकर्रर की थी । पिछले साल में कोई दरखास्त बाकी नहीं रहती । दे वर डिस्पोज्ड ग्राफ लास्ट ईग्रर । उस के बाद ग्रौर दरखास्तें ग्राई ग्रौर 10-11 हज़ार इस साल भी डिस्पोज ग्राफ की हैं ।

FREE BORING SERVICE TO THE AGRICULTURISTS FOR INSTALLATION OF TUBE-WELLS

***9895. Comrade Shamsher Singh Josh** : Will the Minister for Home and Development be pleased to state whether the Government is considering any proposal to provide facilities for free boring service to those Agriculturists in the State who plan installing tubewells or wells for increasing agricultural production, if so, the time by which a final decision in the matter is likely to be taken ?

Sardar Darbara Singh : No, further question does not arise.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਆਪ ਬੋਰਿੰਗ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਸਕਸੈਸਫੁਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗ੍ਰਾਂਟ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਕੰਨਸਿਡਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਫਿਲਹਾਲ ਦੂਸਰੇ ਲੋਨ ਅਤੇ ਸਬਸਿਡੀ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼: ਜੇ ਕਰ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਕੀਮਤਨ ਬੋਰਿੰਗ ਕਰਵਾਉਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੋਰਿੰਗ ਰਿਗਜ਼ ਐਨੀਆਂ ਥੋੜੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜ ਪੰਜ ਸਾਲ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਪਈਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਅਸਾਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਫੌਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਰਿਗਜ਼ ਭੇਜੋ । ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਥੇ ਪਾਣੀ ਦੂਰ ਹੈ ਲੋਕ ਖੁਦ ਬੋਰਿੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾ ਸਕਦੇ ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਕਰਵਾਈਏ । ਪਰ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਰਿਗਜ਼ ਅਵੇਲੇਬਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਉਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਨਾ ਮੁਨਾਸਿਬ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਦੱਤ : ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਪਹਾੜੀ ਜਾਂ ਸੈਮੀ-ਹਿਲੀ ਏਰੀਆਜ਼ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਮਾਲਕ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਘਟ ਹੈ, ਬੋਰਿੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾ ਸਕਦੇ, ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਖਤ ਹਨ, ਬੋਰਿੰਗ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਉਥੇ ਐਕਸਪਲੋਰੇਟਰੀ ਟੀਊਬਵੈਲਜ਼ ਦੀ ਸਕੀਮ ਚਾਲੂ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਸਕਸੈਸ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਲੋਨ ਵਗੈਰਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸਹੂਲਤ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਸਾਨੂੰ ਰਿਗਜ਼ ਮਿਲ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ ਜਿਥੇ ਏਰੀਆ ਇਰੀਗੇਟਿਡ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਛੋਟੇ ਕਲਟੀਵੇਟਰਜ਼ ਆਪਣੇ ਖਰਚ ਤੇ ਬੋਰਿੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾ ਸਕਦੇ, ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਖਾਸ ਕਰ ਜਿਹੜੇ ਸਬ-ਮਾਊਂਟੈਨ ਏਰੀਆਜ਼ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੈਫ੍ਰੈਂਸ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਇਵੈਕੂਈ ਲੈਂਡ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਹੈ ਜਿਹਦੀਆਂ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਵੀ ਅਜੇ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ ਅਤੇ ਲੋਕ ਉਸ ਦੇ ਮਾਲਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣੇ, ਚੂੰਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਉਹ ਖਰਾਬ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਡਿਊਲ ਕਾਸਟਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਉਹ ਬੰਜਰ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਸਿਕਿਊਰੀਟੀ ਤੇ ਲੋਨ ਪ੍ਰੋਵਾਈਡ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਟੀਊਬਵੈਲ ਲਗਾ ਸਕਣ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਦਾ ਸੈਪਰੇਟ ਨੋਟਿਸ ਦਿਉ ।

ਡਾਕਟਰ ਬਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ : ਕੀ ਹੋਮ ਅਤੇ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਿਗਜ਼ ਦਾ ਉਹ ਬਾਰ ਬਾਰ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਮੰਗਵਾਈਆਂ ਹਨ, ਕਦੋਂ ਤਕ ਉਹ ਐਕਸਪੈਕਟਿਡ ਹਨ ਅਤੇ ਕੀ ਹੋਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਜਿਥੇ ਕਿ ਪਾਣੀ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਪ੍ਰੈਫ੍ਰੈਂਸ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਬਹੁਤ ਥੋੜੀਆਂ ਰਿਗਜ਼ ਅਵੇਲੇਬਲ ਹਨ । ਕਈ ਵਾਰੀਂ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਕੋਲੋਂ ਵੀ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਕਈਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਟਿਊਬਵੈਲ ਲਗਾਉਣ ਤੇ ਬੜੀ ਦੇਰ ਲਗਦੀ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਸਪਲਾਈ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਰੋ ਅਸੀਂ ਲੈਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ । ਪਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿੰਨ੍ਹਾ ਮਿਸਤਰੀਆਂ ਕੋਲ ਅਪਣਾ ਸਾਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਬੋਰਿੰਗ ਕਰਨਾ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਬਸਿਡੀ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਸਾਮਾਨ ਖਰੀਦ ਕੇ ਲਕਾਂ ਲਈ ਬੋਰਿੰਗ ਕਰ ਸਕਣ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੇਨ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਤਾਲੁਕ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਕੁਝ ਆਦਮੀ ਕੋਆਪ੍ਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਇਟੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਅਗੇ ਆਉਣ ਤਾਂ ਲੋਨ ਅਤੇ ਸਬਸਿਡੀ ਕੰਸਿਡਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਫਿਲਹਾਲ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ।

FAZALPUR-ALLAWALPUR ROAD

***9762. Shri Roop Lal Mehta** : Will the Minister for Home and Development be pleased to state—

(a) whether it is a fact that the road from Fazalpur to Allawalpur in Palwal Tehsil has not yet been constructed by the Zila Parishad;

(b) whether Government has sanctioned some amount for the construction of a portion of the above-mentioned road, if not, the reasons therefor?

Sardar Darbara Singh : (a) Yes.

(b) No amount has been sanctioned by the Government exclusively for the construction of any portion of Fazalpur-Allawalpur Road. The construction of this Road could not be taken up by the Zila Parishad as the Panchayat Samiti, Palwal, failed to contribute its share on account of paucity of funds.

श्री रूप लाल महता : पिछले साल मन्त्री महोदय ने बताया था कि फजलपुर से अलावलपुर तक सड़क की सैंकशन हुई है । बाद में एक काल-अटेनशन मोशन दी गई थी कि वह सड़क बनी है या नहीं बनी तो उन्होंने जवाब दिया कि बन गई है । अब कहते हैं कि वह सड़क नहीं बन सकी । तो क्या मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि किस जवाब को सही माना जाए ?

मंत्री : पंचायत समिति को बीस हज़ार रुपया देने के लिये कहा था, उन्होंने नहीं दिया इस लिये सड़क नहीं बन पाई ।

श्री रूप लाल महता : क्या मन्त्री महोदय का मतलब यह है कि जिला परिषद पलवल को पांच हज़ार रुपया देने के लिये कहा गया और दस हजार रुपया डी०सी० को अपने फंडज में से देने के लिये कहा गया तो उन्हों ने रुपया नहीं दिया ? अगर दिया है तो सड़क क्यों नहीं बनाई गई ? वह बड़ी इम्पार्टेंट रोड़ है ।

मंत्री : इस बात को कंसिडर किया जा सकता है । लेकिन ऐसी बात कोई नहीं है कि बीस हज़ार रुपया उन्हों ने दे दिया हो ।

REPRESENTATION FROM GENERAL SECRETARY, KHETIHAR MAZDOOR-WA-KISAN SANGH, BHIWANI, FOR REDUCTION IN WATER RATES

*9590. **Shri Sagar Ram Gupta** : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) whether it is a fact that the Chief Minister received a representation dated 22nd April, 1965, from the General Secretary, Khetihar Mazdoor-Wa-Kisan Sangh, Bhawani, for a reduction in the water rates for the water supplied through lift channals as was done by the Government in the case of the tube-well irrigation; if so, the details thereof and the action taken thereon;

(b) whether there is any proposal under the consideration of the Government to bring down the water rates for water supplied through lift channels, if so, from what date and to what extent ?

Chaudhri Rizaq Ram : (a) No.

(b) No.

श्री सागर राम गुप्ता : क्या मनिस्टर साहिब बताने की कृपा करेंगे कि लिफट चैनल के वाटर रेट्स को बढ़ाने और घटाने के बारे में क्या पालेसी है ?

मन्त्री : अभी लिफट चैनल के वाटर रेट्स में तरमीम करने का कोई विचार नहीं है ।

श्री सागर राम गुप्ता : क्या सरकार का यह विचार नहीं है कि जिन इलाकों में लिफ्ट चैनल्ज़ काम करते हैं, वे बैक्वर्ड इलाकाजात हैं और उन इलाकों की बैक्वर्डनैस को ध्यान में रखते हुए वहां पर वाटर रेट्स को कम कर दिया जाए ?

मन्त्री : अभी तक कोई विचार नहीं है । पहले पानी तो ले लो, फिर सोच लेंगे ।

VACANT POSTS IN PUNJAB POLICE CLERICAL CADRE

*9899. **Principal Rala Ram** : Will the Minister for Home and Development be pleased to state—

(a) the total number of permanent and temporary posts in the Punjab Police Clerical Cadre in each rank ;

(b) the total number of posts referred to in part (a) above lying vacant and the date since when they have been lying vacant;

(c) the number of officials with more than 5 years and 10 years service, separately, working against the said permanent posts who are still temporary ;

[Principal Rala Ram]

(d) whether any instructions have been issued or rules framed by the Government for making the temporary employees permanent; if so, the action, if any, taken to make the employees mentioned above permanent accordingly ;

(e) the total number of police officials (clerical) who applied for their transfer to other departments for betterment of their career during the last five years (1st January, 1960 to 31st December, 1965);

(f) the total number of the officials (clerical) referred to in part (e) above who were actually relieved to join other department;

(g) the total number of cases in which the applications of the officials mentioned in part (e) above were rejected with the reasons therefor in each case ;

(h) the details of the instructions issued or rules framed by the Government in regared to relieving officials to join other departmentt.?

Sardar Darbara Singh ;

(a) (b) (c) (d) (e) (f) (g) (h) } The information asked for is contained in the statement placed on the Table of the House.

STATEMENT

(a) Rank		Total	Permanent	Temporary
Deputy Superintendent	..	13	10	3
Assistant	..	80	60	20
Senior-Scale Steno	..	5	4	1
Auditor	..	7	5	2
Head Clerk (Ranges & G.R.P.)	..	5	5	—
Head Clerk (P.A.P. & C.I.D.)	..	34	14	20
Junior-Scale Steno	..	18	14	4
Steno-typist	..	70	35	35
Clerk	..	437	300	137
Restorer	..	16	9	7

(b) Rank	Number of posts lying vacant	Date from which lying vacant
Auditor (PAP)	2	.. 2 with effect from 1-4-65
Head Clerk (PAP)	3	1 ,, 23-9-65
		1 ,, 23-2-66
		1 ,, 5-3-66
Steno-typist	8	... 2 ,, 10-5-65
		1 ,, 31-8-65
		4 ,, 23-9-65
		1 ,, 21-2-66
Clerk	93	.. 1 ,, 21-6-64
		1 ,, 17-9-64
		1 ,, 24-9-64
		1 ,, 27-11-64
		1 ,, 4-1-65
		1 ,, 21-1-65
		1 ,, 13-1-65
		1 ,, 9-4-65
		1 ,, 12-5-65
		5 ,, 18-5-65
		1 ,, 23-5-65
		7 ,, June, 1965
		1 ,, 1-7-65
		1 ,, 5-7-65
		2 ,, 11-7-65
		1 ,, 12-7-65
		1 ,, 14-7-65
		3 ,, 20-7-65
		4 ,, July, 1965
		1 ,, 10-8-65
		1 ,, 27-8-65
		1 ,, 30-8-65
		6 ,, 31-8-65
		3 ,, August, 1965
		1 ,, 1-9-65
		12 ,, 23-9-65
		1 ,, 11-10-65
		1 ,, 18-10-65
		2 ,, 22-10-65
		1 ,, 1-11-65
		1 ,, 7-11-65
		1 ,, 8-11-65
		1 ,, 19-11-65
		1 ,, 22-11-65
		3 ,, 30-11-65
		1 ,, 6-12-65
		1 ,, 9-12-65

[Home and Development Minister]

(b) Rank	Number of posts lying vacant		Date from which lying vacant
Clerk—*concld*	1	,,	13-12-65
	1	,,	December, 65
	1	,,	1-1-66
	3	,,	4-1-66
	1	,,	5-1-66
	1	,,	6-1-66
	1	,,	18-1-66
	1	,,	20-1-66
	1	,,	24-1-66
	1	,,	26-1-66
	1	,,	27-1-66
	1	,,	31-1-66
	1	,,	1-2-66
	1	,,	9-2-66
	3	,,	February, 66

(c)	*Number of officials with more than 5 years service*	*Number of officials with more than 10 years service*
	116	5

(d) Yes. The State Government have recently placed an embargo on the confirmation of Assistants till the issue of general instructions, which are being awaited to decide the cases of eligible officials.

(e) 116

(f) Only 31 officials were selected for jobs outside the Police Department and all of them were relieved.

(g) 113. For Administrative reasons.

(h) Government instructions imply that if the interests of public service permit and the officials concerned who apply for service in other Government Departments to better their prospects can be spared without detriment to work and if suitable substitutes are available they may be relieved to join other departments. These instructions were kept in view while deciding such cases.

प्रिंसिपल रला राम : क्या मन्त्री महोदय यह बताने की कृपा करेंगे कि जो एम्बार्गो कन्फर्मेशन पर लगा हुआ है, वह कब तक रहेगा और जेनरल इन्स्ट्रक्शन्ज़ कैबिनिट की तरफ से जारी होंगी या पुलिस डीपार्टमैंट की तरफ से जारी होंगी ?

मन्त्री : अभी तक रुकी हुई है । हिदायात पुलिस की तरफ से जारी होंगी ।

Pandit Chiranji Lal Sharma : May I ask the Home and Development Minister if it is a fact that persons with M. A., LL. B. as qualifications are rotting as Head Constables and they are not being given promotions? What measures will the Government adopt to give encouragement to such persons?

ਮੰਤਰੀ : ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਏਰਾਈਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਲੇਕਿਨ ਤੁਸੀਂ ਅਗਰ ਕੋਈ ਪਰਟੀਕੁਲਰ ਕੇਸ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਲਿਆਉਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕੁਆਲੀਫ਼ੀ ਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਮੁਕਰੱਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਤਨੇ ਸਾਲ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਕਮਪੇਰੀਜ਼ਨ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੰਗਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਉਸ ਉਪਰ ਬਹੁਤ ਸੀਰੀਅਸਲੀ ਸੋਚਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ।

10.00 a. m.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਕਲੈਰੀਕਲ ਸਟਾਫ਼ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਕਿਤਨੇ ਸਾਲ ਦੀ ਟੈਮਪਰੇਰੀ ਸਰਵਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਨਫ਼ਰਮੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਵੈਸੇ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਵਾਲ ਮੁਨਾਸਬ ਮਾਲੂਮ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਲੇਕਿਨ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਪੁਲਿਸ ਰੂਲਜ਼ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਜਿਹੜਾ ਜ਼ਿਲੇ ਦਾ ਐਸ. ਪੀ. ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਚੇਅਰਮੈਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਹੋਰ ਅਫ਼ਸਰ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਕਲੈਰੀਕਲ ਸਟਾਫ਼ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁਆਲੀਫੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੁਕਰੱਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ । ਉਹ ਰਿਪੋਰਟ ਡੀ. ਆਈ. ਜੀ. ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਔਰ ਡੀ. ਆਈ. ਜੀ. ਫ਼ਾਈਨਲ ਲਿਸਟ ਨੂੰ ਐਪਰੂਵ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

SUPPLY OF ELECTRICITY AT CONCESSIONAL RATES IN BACKWARD HILLY AREAS IN THE STATE

***9555. Shri Surinder Nath Gautam** : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) the tariff of electricity charges in the State for different categories of consumers;

(b) whether there is any proposal under the consideration of the Government to supply electricity at concessional rates in the backward hilly areas of the State?

Chaudhri Rizaq Ram : (a) A statement is laid on the Table of the House.

(b) No.

STATEMENT

Punjab State Electricity Board

EXISTING TARIFF FOR SUPPLY OF ENERGY

1. "SCH. D. S". DOMESTIC SUPPLY

1st 15 Units/month	..	31.25 Paise per unit
Next 25 ,, ,,	..	12.50 ,, ,,
Above 40 ,, ,,	..	6.25 ,, ,,

2. "SCH. C. S". COMMERCIAL SUPPLY

1st 30 Units/month	..	31.25 Paise per unit
Next 50 ,, ,,	..	12.50 ,, ,,
Above 80 ,, ,,	..	9.28 ,, ,,

[Irrigation and Power Minister]

3. "SCH. S. P". SMALL POWER (FOR LOADS UP TO 20 KW.)

1st 500 Units/month	..	10.94 Paise per unit
Next 1,000 „ „	..	9.38 „ „
Above 1,500 „ „	..	7.81 „ „

4. "SCH. M. S". MEDIUM SUPPLY (FOR LOADS FROM 21 TO 100 kW.)

Demand charges Rs [illegible].00 per kW./month.

Plus

Energy charges

1st 5,000 Units/month	..	5.31 Paise per unit
Next 10,000 „ „	..	4.69 „ „
Above 15,000 „ „	..	4.38 „ „

Subject to a maximum overall rate of 9.38 Paise per unit.

5. "SCH. L. S". LARGE SUPPLY (FOR LOADS ABOVE 100 kW.)

Demand Charge Rs 5.00 per kVA per month

Plus

Energy charges.

1st 100,000 Units/month	..	4.06 Paise per unit.
Next 200,000 „ „	..	3.75 „ „
Above 300,000 „ „	..	3.44 „ „

Subject to (i) a rebate of 0.94 P/Unit for all units in excess of 36 units for kVA/month

(ii) A maximum overall rate of 5.63 P/unit.

6. "SCH. S. L." STREET LIGHTING SUPPLY

Energy Charges	..	14.06 Paise per unit

Note.—A rebate of 25 per cent for street lighting in Village Panchayats is allowed.

7. "SCH. A. P." AGRICULTURAL SUPPLY UP TO 20 kW/RURAL COTTAGE INDUSTRIAL SUPPLY (UP TO 10 BHP).

1st 1,500 units/month	..	9.38 Paise per unit
Above 1,500 „ „	..	7.81 „ „

8. "SCH. G. S." GRID SUPPLY TO LICENSEE

Demand Charges Rs. 5.50 P. kVA/month

Plus

Energy Charges

1st 10,000 units/month	..	4.38 Paise/month
Next 20,000 „ „	..	4.00 „ „
Above 30,000 „ „	..	3.75 „ „

Subject to overall maximum rate of 7.31 Paise per unit.

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम : क्या वजीर साहिब यह बताने की कृपा करेंगे कि हिल एरियाज़ ऐडवाइज़री कमेटी की इन्डस्ट्रीज सब-कमेटी ने गवर्नमैंट को कोई इस किस्म की रिकमैन्डेशन भेजी है कि जिन बैक्वर्ड्ज हिली एरियाज़ के देहातों का कमरशल बेसिज़ पर इलैक्ट्रिसिटी नहीं दी जा सकती उन को नान-कमरशल केसिज़ पर ट्रीट किया जाए और उन देहातों को नान-कमरशल बेसिज़ पर बिजली दी जाए ?

मन्त्री : ऐडवाइज़री कमेटी ने तो कोई इस तरह की स्पैसिफिक रिकमैन्डेशन नहीं की है। लेकिन ऐसी कोई प्रोपोज़ल नहीं है कि टैरिफ को रिवाईज़ किया जाए। हमारे यहां जो इंडस्ट्रियल यूनिट्स के लिए टैरिफ है वह दूसरी स्टेट्स के मुकाबले में पहले ही बहुत कम है।

COMPLAINT AGAINST S.D.O., PEWAH SUB-DIVISION AND A CANAL PATWARI OF PEWAH CIRCLE

***9370. Sardar Piara Singh :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether he received on the 28th January, 1966 any written complaint from an M.L.A. of Karnal, against the S.D.O., Pewah Sub-Division and the Canal Patwari of Pewah Circle; if so, the action, if any, taken thereon?

Chaudhri Rizaq Ram : No.

BUNDS ON BOHA RAJBAHA OF GHAGGAR BRANCH

***9978. Comrade Jangir Singh Joga :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) whether it is a fact that the Chief Engineer (South) raided bunds which were alleged to be unauthorised on the Boha Rajbaha of the Ghaggar Branch on 12th November, 1965;

(b) if the answer to part (a) above be in the affirmative, whether the said Chief Engineer found any unauthorised bunds ;

(c) whether any officer was suspended as a result of the said raid; if so, on what charges and the details of action so far taken against him ?

Chaudhri Rizaq Ram : (a) Yes.

(b) Yes.

(c) Yes, for negligence of duty and mismanagement. Report of enquiry officer is awaited.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਐਸ. ਡੀ. ਓ. ਨੂੰ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਸਸਪੈਂਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ?

Minister : Two Sectional Officers were suspended and the Sub-Divisional Officer and the Executive Engineer were transferred.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਇਕ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਬਦਲ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ?

मन्त्री : हां, यह बात ठीक है । उस ऐक्स. ई. ऐन ने रिप्रिज़ैंटेशन की थी कि जिस ऐस. ई. को एनक्वायरी के लिए लगाया गया था उस की उस के साथ कोई प्रसनल इलविल्ल थी और उसके खिलाफ कम्पलेंट आई हुई थी यह एनक्वायरी एनट्रस्ट होने से पहले । इस लिए कि इस में कोई बायस न हो, ऐसा किया गया ।

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸੱਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਫ਼ਾਈਂਡਿੰਗਜ਼ ਕਦ ਤਕ ਮਕੰਮਲ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ ।

मन्त्री : यह मैं नहीं कह सकता । कुछ टाईम तो लगेगा ही । It will take some time.

SUPPLY OF ELECTRICITY IN DISTRICT MAHENDRAGARH

***9692. Shri Banwari Lal** : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state the names of the schemes formulated for supplying electricity to district Mahendragarh together with the details thereof ?

Chaudhri Rizaq Ram : A statement is laid on the Table of the House.

STATEMENT

Serial No.	Name of the scheme	Estimated Cost	Names of villages covered in the scheme	Names of villages electrified
1	2	3	4	5
		Rs		
1.	S. P. E. of Dadri	1,26,504.00	Dadri	Dadri
2.	S. P. E. of Mohindergarh	1,45,410.00	Mohindergarh	Mohindergarh
3.	S. P. E. of Narnaul, Ateli	5,48,940.00	Narnaul Ateli	(1) Narnaul
				(2) Ateli
4.	S. P. E. of Jhoju Kalan and Kaliana and S. R. A.	9,81,018.00	(1) Jhoju Kalan	(1) Jhoju Kalan
			(2) Kaliana	(2) Aswari
			(3) Aswari	(3) Towala
			(4) Tiwala	(4) Patal
			(5) Badal	(5) Atela Khurd
			(6) Atela Kalan	(6) Atela Kalan
			(7) Atela Khurd	(7) Jhoju Khurd
			(8) Jhoju Khurd	(8) Pachopa Kalan
			(9) Godana	(9) Todi
			(10) Pachopa Kalan	(10) Pachopa Khurd
			(11) Todi	(11) Bindra
			(12) Pachopa Khurd	(12) Kaliana
			(13) Bindra Ban	(13) Gudana
			(14) Mandi Harya	(14) Mandi Pran
			(15) Mandi Parana	(15) Mandi Harya
			(16) Berla	(16) Atela Kalan (New)
			(17) Atela Kalan (New)	

[Irrigation and Power Minister]

Serial No.	Name of the scheme	Estimated Cost	Names of villages covered in the scheme	Names of villages electrified
1	2	3	4	5
		Rs		
5.	Electrification of 9 Nos. villages towards North of Dadri	7,92,430.00	(1) Rawaldhi	(1) Rawaldhi
			(2) Kamodha	(2) Kamodha
			(3) Misri	(3) Misri
			(4) Jhinjar	(4) Jhinjar
			(5) Achina	(5) Achina
			(6) Sanwar	(6) Sanwar
			(7) Sanjarwar	(7) Sanjarwar
			(8) Rohila	(8) Rohila
			(9) Bond Kalan	(9) Bond Kalan
6.	Electrification of villages Kaniana Khas and S. R. A.	5,80,358.00	(1) Sagra	(1) Kaninana Khas
			(2) Bhojawas	(2) Gada
			(3) Jhagrauli	(3) Chalawas
			(4) Goda	(4) Bhojawas
			(5) Ghalowas	(5) Jhagrauli
			(6) Dhananda	(6) Dhanauda
			(7) Kaniana Khas	(7) Segra
			(8) Othani	(8) Othani
7.	Electrification of villages Imlota and S. R. A.	14,30,135·00	(1) Brishamashpur	(1) Bhagwi
			(2) Bhagwi	(2) Sarupgarh

			(3) Sarupgarh	(3) Dhani
			(4) Imlota	(4) Shamaspur
			(5) Dhani	(5) Khatiawas
			(6) Patuwas	(6) Loharwala
			(7) Shamaspur	(7) Santor
			(8) Khatiawas	(8) Kanethi
			(9) Loharwala	(9) Morwala
			(10) Nimli	
			(11) Santor	
			(12) Kanethi	
			(13) Morwala	
			(14) Kidara	
			(15) Bagoa	
8.	Electrification of Kheri Sanwal Khanpur Kalan and S. R. A.	5,90,753.00	(1) Kapuri	(1)
			(2) Mori	(2) Mori
			(3) Kheri Sanwal	(3) Gothara
			(4) Mehranana	
			(5) Tikan Kalan	
			(6) Santokh Pura	
			(7) Gothara	
			(8) Makrani	
9.	Electrification of villages Rambas, Gokal, Kadma and S. R. A,	14,10,032.00	(1) Ramalwas	Ramalwas
			(2) Gokal	
			(3) Rambas	
			(4) Dugroli	
			(5) Kanhera	
			(6) Nimar	
			(7) Chandwas	
			(8) Hansawas Khurd	

[Irrigation and Power Minister]

Serial No.	Name of the scheme	Estimated Cost	Names of villages covered in the scheme	Names of villages electrified
1	2	3	4	5
		Rs		
			(9) Jeoli	
			(10) Kashkaudh	
			(11) Hansawas Kalan	
			(12) Dhansari	
			(13) Kadma	
			(14) Badrai	
			(15) Chandani	
			(16) Main Khurd	
			(17) Main Kalan	
			(18) Nauran Gabad	
			(19) Rudrol	
			(20) Bijna	
			(21) Jawa	
			(22) Badhwana	
			(23) Palri	
10.	Electrification of villages Khatodra, Balana, Madho-Garh, Satnali and S. R. A.	14,24,802·00	(1) Khatodra	
			(2) Balana	
			(3) Madhogarh	
			(4) Gadarwas	
			(5) Dalanwas	

			(6) Sureti Jakhir	
			(7) Sureti Hariana	
			(8) Sureti Mawniana	
			(9) Dhana	
			(10) Bas	
			(11) Pathrwa	
			(12) Jarwa	
			(13) Shampur	
			(14) Bassi	
			(15) Sohri	
			(16) Satnali	
			(17) Barra	
11.	Electrification of villages Dolana, Bawania, Partal and S. R. A.	14,96,504·00	(1) Chandhera	(1) Dolana
			(2) Bhandor	(2) Bawania
			(3) Nichi Beri	(3) Khera
			(4) Dolana	
			(5) Meghanwas	
			(6) Bacholi	
			(7) Chitlan	
			(8) Deowas	
			(9) Bhandar Unchi	
			(10) Jasawas	
			(11) Khera	
			(12) Bawania	
			(13) Akbarpur Nangal	
			(14) Koka	
			(15) Sunder Pura	
			(16) Jagoan	
			(17) Modian	
			(18) Bechini	

[Irrigation and Power Minister]

Serial No.	Name of the scheme	Estimated Cost	Names of villages covered in the scheme	Names of villages electrified
1	2	3	4	5
		Rs		
			(19) Biyol	
			(20) Kharana	
			(21) Mondia Khera	
			(22) Partal	
			(23) Rambas	
			(24) Kakrala	
			(25) Bhojwas	
			(26) Gomla	
			(27) Mohamad Pur	
			(28) Nangal	
			(29) Dongrajat	
12.	Electrification of Jatwas, Jonawas, Serohi and S.R.A.	13,08,858.00	(1) Khaira	Khaira
			(2) Jatwas	Jatwas
			(3) Jandriawas	
			(4) Jonawas	
			(5) Budin	
			(6) Balicha	
			(7) Nebheri	
			(8) Dadhor	
			(9) Sohia	

			(10) Nimbi	
			(11) Chhajawas	
			(12) Karoli	
			(13) Dolot	
			(14) Serohi Nangal	
			(15) Nehlawas	
			(16) Kuksi	
			(17) Barawas	
			(18) Gadhiya	
			(19) Pal	
			(20) Kherki	
			(21) Galaula	
13.	Electrification of villages Khas Pur, Nawar Nangar and S. R.A.	25,55,980.00	(1) Luni	
			(2) Shaikhpur	
			(3) Nasib Pur	Nil
			(4) Nangtheri	
			(5) Bargaon	
			(6) Barkoda	
			(7) Kutbapur	
			(8) Luni Kalan	
			(9) Shawan Pur	
			(10) Saloni	
			(11) Lehroda	
			(12) Feizabas	
			(13) Hodiana	
			(14) Rampura	
			(15) Mai	
			(16) Akbar Pur Ramun	
			(17) Mitar Pura	
			(18) Khas Pur	

[Irrigation and Power Minister]

Serial No.	Name of the scheme	Estimated Cost	Name of villages covered in the scheme	Name of villages electrified
1	2	3	4	5
		Rs		
			(19) Kham Pura	
			(20) Sima	
			(21) Umara Bad	
			(22) Salar Pur Mehta	
			(23) Manolana	
			(24) Nawaz Nagar	
			(25) Azim Nagar	
			(26) Hazi Pur	
			(27) Bas Husain Khan	
			(28) Abdulan Nagar	
			(29) Mahram Pur	
			(30) Dharson	
			(31) Gohli	
			(32) Khantoli Sultanpur	
			(33) Jakhani	
			(34) Khorma	
			(35) Baproli	
			(36) Jadon Pur	
			(37) Chanalia	
			(38) Mohamad Pur	
			(39) Dohar Kalan	

			(40) Dohar Khurd	
			(41) Godh	
			(42) Bawah Kalan	
			(43) Bawah Khurd	
			(44) Bado Pur	
			(45) Raghunath Pura	
			(46) Makhsus Pur	
			(47) Hamir Pur	
			(48) Bhankari Khurd	
			(49) Bhankari Kalan	
			(50) Khatoli Khurd	
			(51) Dochana	
14.	Electrification of villages Durga-Ka-Nangal, Karauli and S. R.A.	20,34,160.00	(1) Amarpur Jurasi	
			(2) Tahla	
			(3) Mukand Pur Gujran	Nil
			(4) Rerondla	
			(5) Dholera	
			(6) Begopur	
			(7) Meghot Binja	
			(8) Meghot Nala	
			(9) Durga-Ka-Nangal	
			(10) Gangotana	
			(11) Gohand	
			(12) Balki Dhani	
			(13) Musnota	
			(14) Dhankora	
			(15) Saidali Pur	
			(16) Bodhanti	
			(17) Dosat Pur	
			(18) Shahabazpur	

Serial No.	Name of the scheme	Estimated Cost	Name of villages covered in the scheme	Name of villages electrified
1	2	3	4	5
		Rs	(19) Sirili	Nil
			(20) Lujat Pur (Lojata)	
			(21) Islam Pur	
			(22) Naizali Pur	
			(23) Gaonri	
			(24) Basirpur	
			(25) Karauli	
			(26) Malauli	
			(27) Chiraru	
			(28) Ghatasher	
			(29) Napla	
			(30) Nizampur	
			(31) Khawari Was	
			(32) Kultaz Pur	
			(33) Thana	
			(34) Hassan Pur	
			(35) Panch Nota	
15.	Electrification of villages Sekha, Kaleka-Nangal and S.R.A.	29,59,364.00	(1) Kadanya	Nil
			(2) Sekha	
			(3) Fazli Pur	
			(4) Mandhana Kalan	
			(5) Mandhana Khurd	

(6) Bhushan Kalan
(7) Bhushan Khurd
(8) Sobha Pur
(9) Tazi Pur
(10) Shah Pur
(11) Dhani Bathiatha
(12) Khan Pur
(13) Khanwi
(14) Murari Pur
(15) Karota
(16) Daongli
(17) Khatoli Jat
(18) Khatoli Ahir
(19) Tota Heri
(20) Salar Pur
(21) Bhojawas
(22) Shimli
(23) Akbar Pur Sirohi
(24) Bhamarkha
(25) Malodi
(26) Nangli
(27) Gadwa
(28) Kamania
(29) Pipa-Ka-Nangal
(30) Chhapra Bibi Pur
(31) Antri
(32) Behari Pur
(33) Kalia-Ka-Nangal
(34) Serohi Bahali
(35) Mohan Pur

Nil

(2[Irrigation and Power Minister]

Serial No.	N ame of the scheme	Estimated Cost	Name of villages covered in the scheme	Name of villages elelctrified
1	2	3	4	5
		Rs		
			(36) Zain Pur	Nil
			(37) Nangal Chowdhri	
			(38) Kalba	
			(39) Dhantal	
			(40) Lohia-Ka-Nangal	
			(41) Binhari	
			(42) Thanwas	
			(43) Amarpura	
			(44) Sodha-Ka-Nangal	
			(45) Dhan	
			(46) Bhudwal	
			(47) Asrawas	
			(48) Morand	
			(49) Nemat Pur	
			(50) Premki-Dhani	
			(51) Gotri	
			(52) Nain	
			(53) Akoli	
16.	S. P. E. for the electrification of villages Jharli, Nahar and villages enroute.	7,92,430·00	(1) Ghasola	Ghasola
			(2) Balkara	Balkara
			(3) Makrana	Makrana

The other villages included under this scheme full in district Rohtak.

श्री बनवारी लाल : क्या सिचाई मन्त्री यह बताने की कृपा करेंगे कि जिन प्राजैक्ट्स की लिस्ट मुझे दी गई है, उन में से कौन कौन से प्राजैक्ट्स इलैक्ट्रिफाई हो चुके हैं ?

मन्त्री : यह बात तो मेन सवाल में आप ने पूछी नहीं थी । इस में तो आप ने यही पूछा था कि कौन कौन से प्राजैक्ट्स सैंक्शन हुए हैं । वह सारी डिटेल्ज़ मैंने आप को दे दी है । यह सवाल इस से पैदा नहीं होता ।

Mr. Speaker: Proper reply is there.

DISPUTE BETWEEN THE COOPERATIVE SUGAR MILLS AT BHOGPUR AND AT MORINDA AND THE SUGAR-CANE GROWERS

***9813. Comrade Gurbakhsh Singh**: Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) whether it is a fact that the Government has appointed some Committee to find out a solution of the dispute regarding recovery of two annas per 40 kilograms of sugar-cane existing between the managements of the Cooperative Sugar Mills at Bhogpur and at Morinda and the sugar-cane growers of the areas;

(b) whether the said Committee has submitted its reports, if so, the details of the recommendations made by it;

(c) whether the said recommendations have been implemented, if not, the reasons therefor?

Ch. Rizaq Ram (a) Yes.

(b) Yes. The details are placed at the table of the House.

(c) The recommendations with regard to stoppage of two annas deduction have been accepted and implemented in both the mills Bhogpur and Morinda.

Information asked for in item (b) of starred question No. 9813—tabled by Comrade Gurbakhsh Singh M. L. A.

Recommendations of the Sub-Committee appointed for Sugar Mills, Bhogpur.

"The sub-committee went through the memorandum prepared by the Member Secretary and examined the estimated financial forecast for the seasons 1965-66. After examining the figures, the sub-committee was unanimously of the view that the Janta Co-operative Sugar Mills Ltd. Bhogpur is in a position to pay the last instalment of Rs. 5,56,391/- payable to the Industrial Finance Corporation of India in May, 1966, without applying the cut of 13 paise per maund from the price of sugar-cane for the current season. The sub-committee, therefore recommended to Government that the cut should be stopped with immediate effect.

[Minister for Irrigation and Power]

Recommendations of the Sub-Committee appointed for Sugar Mills, Morinda.

(1) Every bondee for the season 1965-66 who is not a share-holder of the society, be called upon to purchase at least one full share of Rs. 100/- immediately. The sub-committee was of the view that normally in a surplus year like the present, the cane of the shareholders only should have been accepted by the society. If it extended the facility to a non-shareholder, he may be brought at par with the shareholder, by subscribing to at least one full share.

(2) The amount of second call money due from the bondees for the season 1965-66 should be recovered either in lump sum or by applying a deduction to the cane price supplied by him during the season.

(3) No deduction from the cane price should be made in respect of the share holders during 1965-66 season.

(4) The society shall announce immediately that next year it shall enter into bond for the supply of sugar-cane with the share holders within 15 miles radius of the Sugar Mill only. This will enable the society to increase its membership and so also the share-capital.

(5) Till Government takes a final decision in the matter, deduction from the cane price of share-holders only should be suspended forth-with.

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਮੋਰਿੰਡਾ ਸੂਗਰ ਮਿੱਲ ਬਾਰੇ ਸਬ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਹੋਰ ਵੀ ਸੁਜੈਸ਼ਨਜ਼ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ, ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੀਕਮੈਂਨਡੇਸ਼ਨਜ਼ ਨੂੰ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ?

मन्त्री : उन पर ग़ौर किया जा रहा है ।

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : क्या वज़ीर साहिब यह बताएंगे कि जो शेअर होल्डर्ज़ नहीं हैं उन से अब भी दो आने के हिसाब से डीडक्शन की जा रही है जब कि उन को शेअर होल्डर्ज़ के तौर पर केन सप्लाई करने की फैसिलीटीज़ नहीं है ?

मन्त्री : ऐसी कोई बात नहीं है । अगर हो तो आप नोटिस में लाएं उसको देखा जा सकता है ।

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਕੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਪੇਸ਼ੇਨਜ਼ਰ ਕਿ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੁਸਾਈਟੀਜ਼ ਨੇ ਜਿਤਨੀਆਂ ਵੀ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਡਾਇਰੈਕਸ਼ਨਜ਼ ਜ਼ਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ—ਦੋ ਆਨੇ ਕਟੋ, ਔਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ 20% ਕੱਟੋ, ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ੂਗਰ ਕੇਨ ਗਰੋਅਰਜ਼ ਬੜੇ ਡੀਮਾਰੇਲਾਈਜ਼ ਹੋਏ, ਔਰ ਖੁਦ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਡਾਇਰੈਕਸ਼ਨਜ਼ ਨੂੰ ਵਿਦਡਰਾ ਕੀਤਾ—, ਕੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਕਾਰੀ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਇਹ ਯਕੀਨ ਦਵਾਉਣਗੇ ਕਿ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਈਟੀਜ਼ ਮਿਲਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਆਰਡਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਿੱਲ ਦੇ ਬੋਰਡ ਆਫ਼ ਡਾਇਰੈਕਟਰਜ਼ ਦਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਵਿਊ ਲੈ ਲਿਆ ਕਰੇਗਾ ?

मन्त्री : जो कमेटी की रिकमैंडेशंज़ है, उन में कुछ वेगनैस थी। रजिस्ट्रार को बुलाया गया और डिस्कशन कर रहे हैं। उस में कुछ ऐसी रिकमैंडेशन थी दो आने के हिसाब से जो कट लगाया उस में से आधा रुपया शेयर से कुलैक्ट किया हुआ था और बाकी का हिस्सा पूरा कर लेने की बाबत रिकमैंडेशन थी। इस सम्बन्ध में डिस्कशन करके इस मैटर को फाइनेलाइज़ किया जा रहा है। वैसे The Registrar has been asked to comply with the directions fully.

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਵਾਲ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਵਾਬ ਕੁਝ ਹੋਰ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਕੋਈ ਹਦਾਇਤ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੋਰਡ ਆਫ ਡਾਇਰੈਕਟਰਜ਼ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰੇਗਾ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਜਵਾਬ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि भोगपुर और मोरिंडा शूगर मिल्ज़ की बाबत तो हिदायात जारी की है कि दो आने का कट नहीं होना चाहिए, क्या दूसरी कोआपरेटिव मिल्ज़ बटाला, पानीपत और रोहतक के बारे में भी यह हिदायात जारी की गई हैं ?

मन्त्री : ऐसी कोई बात नहीं है। जहां जहां पर कोई इन्डीविजुअल केस एराइज़ हुआ लोगों की रिप्रिज़ैंटेशंज़ आई और वहां वहां केस को ऐग्ज़ामिन कराया है। वैसे यह चीज़ यूनीवर्सली नहीं की है।

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर। स्पीकर साहिब जब यह पालेसी मैटर है कि जो शेयर होल्डर न हों और वह मिल को अपना गन्ना दें तो उन से यह दो आने फी मन के हिसाब से ऐज़ शेयर मनी न काटी जाए तो यह चीज़ पंजाब में जितनी भी शूगर मिल्ज़ हैं उन पर क्यों लागू नहीं की जा रही। जब पालेसी मैटर है तो......

मन्त्री : यह पालेसी मैटर नहीं है वैसे जहां जहां इस बारे में पब्लिक की तरफ से ऐसी रिप्रीज़ैंटेशन्ज़ आई है वहां के लिए यह हुकम जारी कर दिया गया है और जहां से कोई ऐसी शिकायत नहीं आई वहां नहीं किया गया। अगर आनरेबल मैम्बर के नोटिस में ऐसी चीज़ कहीं होती है तो वह हमारे नोटिस में लाएं तो मुनासिब कार्यवाही की जाएगी।

NUH CO-OPERATIVE MARKETING-CUM-PROCESSING SOCIETY, LTD. NUH, DISTRICT GURGAON.

***9997 Chaudhri Khurshid Ahmed** (Put by Babu Ajit Kumar): Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) whether the Nuh Co-operative Marketing-cum-processing Society (Oil Mills) Ltd., Nuh, district Gurgaon was closed down for some time in the year 1964-65 without proper

[Babu Ajit Kumar For Chaudhri Khurshed Ahmed]

authorisation from the Board of Directors, if so, the name/names of persons with their designation who were responsible for this unauthorised closure of the said society;

(b) whether any enquiry in this connection was instituted by the Assistant Registrar, Cooperative Socities, Palwal, if so, a copy of the report, if any submitted by him be laid on the table of the House;

(c) whether any amount was proposed by the office mentioned in part (b) above as surcharge to be realised from the defaulting person or persons, if so, the extent of the amount so proposed and the name or names of persons from whom it was to be realised;

(d) whether the said amount has since been realised, if not, the detailed reasons therefor?

Chaudhri Rizaq Ram:

The resquisite information is laid on the table of the House.

(a) Part I.	Yes from 12-6-64 to 29-6-64.
Part II.	Shri Tayab Hussian Khan President of the society. This point was, however, brought on the Board meeting on 23-6-64 and it was resolved that the Mill is closed with the verbal order of the President. Now it should be started.
(b) Part I.	Yes
Part II.	A copy of the requisite enquiry report is attached herewith.
(c) Part I.	Yes.
Part II.	Rs. 1,145.49.
Part III.	Sh. Tayab Hussain Khan, President of the Society.

(d) No. The matter is pending decision with the Deputy Registrar.

ANNEXURE

Enquiry Report of the Nuh Co-operative Marketing Cum Processing Society, Ltd. (Oil Mills), District Gurgaon.

The Nuh Co-operative Marketing-cum-Processing Society was registered on 11th August, 1956. It was organised with the object of processing of oil seeds. For this purpose the society installed forty bengal type kohloos and two expellers. Total expenditure on building and machinery was incurred to the tune of Rs. 245879·43 (building Rs. 1,22,784 and machinery Rs. 1,23,094·76). The Mill was commissioned into action on 13th April, 1964 with 23 persons on roll.Forty Kohloos were operating in one shift only. In the beginning purchases and sales were made by the Manager. Later on for the sale of oil and oil cakes, Shri Tara Chand and Hakim Ajmal Khan were appointed by the Committee vide its resolution No. 9 dated 23rd June, 1964. Again Shri Shamshudin member of the society was appointed to purchase oil seeds and sell oil cakes vide resolution No. 6 dated 5th June, 1964. In the same resolution Sarvshri Tara Chand and Mohd. Yasin Khan were authorised to sell oil.

2. On 23rd June, 1964 Shri Tara Chand was authorised to purchase oil seeds. For the sale of oil and oil cakes, Shri Tara Chand and Hakim Ajmal Khan were authorised vide resolution No. 9 dated 23rd June, 1964.

3. The Mill had worked from 13th April, 1964 to 11th June, 1964. The President, as reported by the then Manager to the Assistant Registrar gave him verbal order to close the Mill forthwith. So from 12th June, 1964 the Mill was closed by the Manager which remained closed upto 29th June, 1964 for 18 days. The Board of Directors met on 23rd June, 1964 and resolved that Mills which was closed under the orders of the President, Sh. Tayab Hussain Khan should be restarted. So it was switched on to action on 30th June, 1964 again. At the time of the closure of the Mills 15 persons were working in the Mills. As a result of the closure, the society had to bear the expenses of the staff given below—

S. No.	Name and designation	Pay P.M.	No. of days for which paid	Amount
		Rs		
1.	Sh. S. L. Gupta, Manager	500	18	300·00
2.	Sh. Radhe Shyam, Typist	100	18	80·00
3.	Sh. Chameler Khan, oil clerk	80	18	48·00
4.	Sh. Ayub Khan, Chaukidar	50	18	30·00
5.	Sh. Shabadin	45	15	22·50
6.	Sh. Prabhati	50	3	5·00
7.	Sh. Gajraj, Mistri	175	18	105·00
8-	Sh. Ajmar Singh, Lineman	85	18	51·00
9.	Sh. Dal Chand, Lineman	85	18	51·00
10.	Sh. Chet Ram	150	18	90·00
11.	Sh. Kacheroo, Fitter	75	18	45·00
12.	Sh. Majid Khan, Kohloo Cutter	125	4	16·66
13.	Sh. Roshan Lal, Fitterman	110	18	66·00
14.	Sh. Hazari Lal, Munim	100	18	60·00
15.	Sh. Ranbir, Kohloo colly	50	14	23.33
	TOTAL			973.49

4. The above action of Shri Tayyab Hussain Khan was absolutely wrong and without jurisdiction. Bylaws of the society or Co-operative Act and Rules do not vest any authority on the President to stop the Mills from working. Further no reason for taking such a drastic action was advanced. If there was any thing wrong, the President should have called special meeting of the Board and should have taken the desired decision.

6. During the month of June, 1964, the society worked for ten days. The average processing oil seeds comes to 2592 kilos per day. In 18 days the following business would have been done.

Working days	15
Sundays	3

[Minister for Irriggtion and Power]

	Rs
Estimated cost of oil seeds @ Rs. 120/- per quintal	46,626.00
Arhat	583.00
Purchase tax	932.00
Establishment	973.00
Cartage and labme	91.00
Electricity	396.00
Intt. on loan	152.00
Total	49753.00
Sale oil 129.60 quintals @ Rs. 300 per quintal	38,880.00
Oil cakes 259.20 quintals @ Rs. 42.50 per quintal	11,015.00
Total	49,895.00
Profit	142.00

Thus the society would have earned a net profit of Rs.142. if it had worked in those days. It may be added that the profit might have been much higher as prices of oil were rising rapidly in those days.

In addition to it, due to closure of Mills reputation of the society received a great set back in the market and in the area.

From the above, it is evident that the society has suffered following less for which, Sh. Tayab Hussain Khan, President is responsible, because of issuing wrong orders.

	Rs
1. Cost of establishment	973.49
2. Estimated profit	142.00
Total	1,145.49

Notwithstanding above facts, it is worth while mentioning here that there is no record in black and white to show that the President gave such orders. The Manager has stated that the President gave verbal orders. He brought it to the notice of the Assistant Registrar, Cooperative Societies, Palwal. There is nothing on the record that the Assistant Registrar Palwal wrote any letter to Shri Tayab Hussain Khan asking for clarification for the closure of the Mills. Further the the committee meeting held on 23rd June. 1964 which resolved to restart the Mill was not attended by the president. The committee, too, did not seek any explanation from the President for his arbitrary action for closing the mill.

Under the circumstances, Shri Tayab Hussain Khan President may be asked to clear his position for this commission.

Sd/ Om Parkash Sudal
Assistant Registrar,
Co-operative Societies, Palwal
25-1-1966.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਇਸ ਬੋਰਡ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸਾਡੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਇਕ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਸੀ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਿਲ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਔਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਾਕਾਇਦਾ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਹੋਈ ਔਰ ਉਹ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਵੀ 26-1-1966 ਨੂੰ ਕੰਪਲੀਟ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ 1,145 ਰੁਪਏ ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਰੀਏਲਾਈਜ਼ ਕਰਨੇ ਸੀ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਸੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਵਾਬ ਇਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ 'the matter is pending decision of the Deputy Registrar.' ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹੋਰ ਕਿਹੜਾ ਡੀਸੀਅਨ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਕਿ ਡਿਪਟੀ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਤੋਂ ਪੈਸੇ ਲਏ ਜਾਣ ?

मन्त्री : डिप्टी रजिस्ट्रार के पास इनकुआयरी भेजी है और वही उस पर ऐक्शन एक्सपेडाईट करेगा।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਇਸ ਵਿਚ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ ਫਿਰ ਇਸ ਤੋਂ ਫਰਦਰ ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਪੈਂਡਿੰਗ ਡੀਸੀਅਨ ਹੋਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ?

मन्त्री : जो प्रेज़ीडेंट है या जो मेम्बर कनसर्नड है, उन से पूछना है । उस के बाद ही ऐक्शन लिया जाएगा।

GRANT OF LOANS TO THE MEMBERS OF SCHEDULED CASTES FOR PURCHASE OF BANJAR EVACUEE LAND

*9896. **Comrade Shamsher Singh Josh** : Will the Minister for Welfare and Justice be pleased to state —

(a) whether it is a fact that the Government have issued instructions to the Deputy Commissioners and Sub-Divisional Officers (Civil) in the State to stop the grant of loans to members of the Scheduled Castes for the purchase of Banjar evacuee land, if so, the manner in which the Harijan Welfare Fund is proposed to be spent ;

(b) whether it is a fact that all the departments have been directed to spend 30 per cent of their funds on the Welfare of the Harijans ?

Chaudhri Chand Ram : (a) Yes. The schemes to be financed out of Harijan Kalyan Fund are being worked out.

(b) It has not been possible to set apart any percentage of the budget allocations under the General Sector Schemes. However, departments have been advised that other things being equal, preference should definitely be given to Scheduled Castes & Backward Classes.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਕੀ ਸਹਿਕਾਰੀ ਮੰਤਰੀ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸਤਲੁਜ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕੀ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਹਰੀਜਨ ਕਲਿਆਣ ਫੰਡ ਵਿਚੋਂ ਪੈਸੇ ਦੇਵੇ ਗੀ ?

मन्त्री : शायद ग्रानरेबल मेम्बर को इस बात का इल्म नहीं है कि जो इवैक्वी लैंड है वह रैस्ट्रिक्टिड ग्राकशन में हरिजनों को देनी है ग्रौर वह उस के लिए उन्हें सिर्फ बिड मनी का 5 फी सदी उस वक्त देना पड़ेगा ग्रौर बाकी की रकम 20 किश्तों में उन्हों ने देनी होती है जो कि उन्हों ने दस सालों में देनी होती है ग्रौर पहली किश्त एक साल के बाद देनी होती है ... ...

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੈ ਪਰ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਪੁਛਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਈਵੈਕੂਈ ਲੈਂਡ ਦੀ ਨਿਲਾਮੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਜਿਹੜਾ ਲੋਨ ਪਹਿਲੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਕੀ ਇਸ ਨੇ ਦੇਣੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ ?

मन्त्री : पैसे देने का सवाल ही पैदा नहीं होता पहले जब उन ज़मीनों की नीलामी हुई थी तो सरकार 5 हज़ार रुपए for full payment दे देती थी लेकिन यह चार्ज होने के बाद देती थी। ग्रब गवर्नमेंट ने यह पालेसी चेंज कर दी है। ग्रब रैस्ट्रिक्टिड ग्राकशन हरिजनों के लिए होती है ग्रौर पहले उन्हें बिड मनी का 5 फी सदी देना पड़ता है ग्रौर बाकी रकम 10 सालों में 20 किशतों में देनी पड़ती है। इस लिए ग्रब लोन बन्द कर देने का सवाल ही पैदा नहीं होता।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : क्या यह सही नहीं है कि यह ज़मीन हरिजनों को नहीं मिल रही ? ज़मींदार जो हैं वह हरिजनों से बोली करवा कर खुद पैसे देक ज़मीन उन के नाम बोली में करवा देते हैं ग्रौर बाद में उन से खुद ले लेते हैं।

मन्त्री : यही बात हमारे नोटिस में ग्राई थी इस लिये हम ने उन पर यह पाबन्दी लगा दी है कि वह ज़मीन 10 साल तक किसी दूसरे के नाम ट्रांस्फर नहीं कर सकेगा।

चौधरी रण सिंह : क्या मन्त्री महोदय बताएंगे कि क्या ग्राज कल इवैक्वी लैंड की ग्राकशन बन्द है ?

मन्त्री : नहीं, ग्राकशन जारी है। ग्रगर किसी जगह पर बन्द की गई है ग्रौर ग्रानरेबल मेम्बर के नोटिस में यह हो तो वह हमारे नोटिस में लाएं।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜੋ ਹੁਣ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਈਵੈਕੂਈ ਲੈਂਡ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਤੇ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀਜਨ ਕਲਿਆਨ ਫੰਡ ਵਿਚੋਂ ਲੋਨ ਦੇ ਕੇ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਉਹ ਰੁਪਿਆ ਜਿਹੜਾ ਹਰੀਜਨ ਕਲਿਆਨ ਫੰਡ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਮਤਲਬ ਲਈ ਕਢਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ ?

मन्त्री : यह तो ग्रबवीयस बात है कि जब वह लोन रियेलाईज़ किया जाएगा तो यह उसी फंड में जाएगा।

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਵਿਚ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਲਈ ਜੋ ਰੁਪਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਸੀ ਉਹ ਅਜ ਤਕ ਜਦ ਕਿ ਅਜ 16 ਤਾਰੀਖ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ?

मन्त्री : इस में कुछ ए० जी० की तरफ से अड़चन डाली गई थी इस करके देर हो गई है। यह रकम जरूर दी जाएगी और मैं हाउस को एश्योर कराता हूं कि इन स्कीमों का एक पैसा भी लैप्स नहीं होने दिया जाएगा ।

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਤਾਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ 31 ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਰੋਕਣ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਆਰਡਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹਨ ?

मन्त्री : ऐसा कोई आर्डर नहीं किया गया । हम ने तो बल्कि यह आर्डर किए हुए हैं कि जहां जहां जमीन बेची जाए उस के कब्जे जल्दी दिलाए जाए ।

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਰੀਜਨ ਐਸੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੇ ?

मन्त्री : स्पीकर साहब, इस का इस सवाल के साथ कोई सम्बन्ध नहीं है । अगर यह सेपरेट नोटिस इस के लिए दे दें तो जवाब दिया जाएगा ।

पंडित चिरंजी लाल शर्मा : क्या मिनिस्टर साहब की नालेज में यह चीज है कि हरिजनों को जो लोन दिए जाते हैं उन में से उन्हें लोन दिलाने वाले सौ-सौ या दो दो सौ रुपए की गोली खुद बना लेते हैं, अगर है तो गवर्नमेंट इस को रोकने के लिए क्या एक्शन ले रही है ?

मन्त्री : यह काम तो एड हॉक कमेटियां करती हैं । अगर आनरेबल मेम्बर के नोटिस में कोई ऐसे केस हैं तो वह बताएं । हम एकशन लेने के लिए तैयार हैं।

REHABILITATION OF OUSTEES FROM PONG DAM AREA

*8914. **Shri Rup Singh Phul** : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) the total number of persons likely to be ousted due to the construction of the Pong Dam ;

(b) the area and location of the land provided or proposed to be provided for the rehabilitation of the oustees referred to in (a) above ;

(c) the maximum and minimum area of land proposed to be allotted for the rehabilitation of each oustees' family falling in the category of landowners, tenants and landlords, separately ;

(d) the time by which the process of ousting the persons referred to in part (a) above is expected to commence ?

Chaudhri Rizaq Ram : (a) The total number of persons likely to be affected due to the construction of Pong Dam is roughly estimated at 72,000.

(b) 3.25 lacs acres of land is proposed to be allocated by Rajasthan Government in Bikaner Division in the zone commanded by the Rajasthan Canal for rehabilitation/allotment to the oustees of Punjab and Himachal Pradesh.

[Minister for Irrigation and Power]

(c) No final decision has so far been taken in this regard.

(d) According to present planning, the process of displacement of oustees of Beas Dam Project up to the elevation level of 1,290 feet is expected to commence from June, 1967.

श्री रूप सिंह फूल : क्या मन्त्री महोदय यह बताएंगे कि जब पहला निकासी जत्था यहां से राजस्थान जाएगा जहां पर उन को आबाद करना है क्या उन के वहां जाने तक उन के लिये जरूरी सहूलियात जैसे मकान वगैरा बहम पहुंचा दी जाएंगी या नहीं ?

मंत्री : यह सवाल इस सवाल से ऐराइज़ तो नहीं होता मगर इतना अर्ज़ करता हूं कि इन लोगों को भी मकान, ट्रांस्पोर्ट, स्कूल और दूसरी सारी सहूलियात जो भाखड़ा आउस्टीज़ को दी गईं इन को भी दी जाएंगी ।

श्री रूप सिंह फूल : क्या यह मकान और ट्रांस्पोर्ट की सहूलियात उन को काफी अरसा पहले दी जाएंगी ताकि वह आराम से अपने साज़ोसामान के साथ वहां पर पहुंच सकें ?

मंत्री : जिन की ज़मीन ऐक्वायर कर रहे हैं उन को मुआवज़ा साथ साथ दे रहे हैं, लैंड ऐक्वीज़ीशन अफसर कार्यवाही कर रहे हैं ।

श्री बनवारी लाल : इन्होंने कहा है कि लैंड-ओनरज़ को ज़मीन दी जायगी । मगर जो लैंडलैस हरिजन हैं क्या सरकार ने उन के कारोबार के बारे में भी कुछ सोचा है ?

मन्त्री : लैंडलैस लेबरर्ज़ को आबाद करने के लिये उन के ऐवोकेशन्ज़ का भी इतज़ाम करेंगे ।

ਸਰਦਾਰ ਲੱਖੀ ਸਿੰਘ ਚੌਧਰੀ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਅਜ ਤਕ ਰਾਜਸਥਾਨ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਵੀ ਐਕਾਮੋਡੇਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ?

मन्त्री : उन्होंने ज़मीन जो ऐलोकेट की है वह बताई है। अब उसे हमारे अफसर देख रहे हैं कि वह कैसी है, अच्छी है या बुरी है। लोगों को अभी अलाटमैंट नहीं हुई ।

श्रीमती सरला देवी : क्या मन्त्री महोदय यह बताने की कृपा करेंगे कि उन लोगों को मैक्सीमम और मिनीमम कितनी ज़मीन दी चाएगी ताकि वह अपना गुज़ारा अच्छी तरह से चला सकें ?

मन्त्री : इस का जवाब 'सी' में आ गया है कि अभी इस का फैसला नहीं हुआ ।

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : क्या मन्त्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि जिन आउस्टीज़ को राजस्थान में वसाया जायगा क्या सरकार उन के लिये कोई हाउसिंग कालोनी बनाने के लिये तैयार है ?

मन्त्री : ज़मीन उन को देंगे, सहूलियात देंगे । कालोनी तो कोई नहीं होगी ।

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਇਹ ਹਕੀਕਤ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਸਥਾਨ ਸਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਇੰਤਕਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ?

मन्त्री : ऐसी कोई बात नहीं है ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਰਾਜਸਥਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੇਣੀ ਹੈ ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਪੋਜ਼ੈਸ਼ਨ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ ?

मन्त्री : मैं ने अर्ज़ किया है कि अभी तो उन्होंने ज़मीन दी है अभी किसी को नहीं दी गई । कुछ 50 हज़ार ऐकड़ के करीब उन्होंने बताई है । उस एरिया को अफसर देख रहे हैं, आउस्टीज़ के रैप्रेज़ैंटेटिव्ज़ देखेंगे, उस के बाद पोज़ैशन ले लेंगे । ज़मीन पर कोई झगड़ा नहीं है, ज़मीन खाली पड़ी है। उन्होंने विलिंगनैस दी है कि वह तैयार हैं ।

पंडित सुरेन्द्र नाथ गौतम : क्या मन्त्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि जिन लोगों के मकानात और ज़मीन ऐक्वायर हो चुके हैं उन को मुआवज़ा मिल चुका है ? क्या ऐसे भी लोग हैं जिन की ज़मीन और मकान तो इस में आ चुके हैं मगर उन को न तो मकान का मुआवज़ा दिया गया है और न ही मलबा उठाने के लिये मुआवज़ा दिया गया है ?

मन्त्री : इस के मुताल्लिक सेपेरेट नोटिस दें वैसे मलबे के बारे में रैप्रेज़ैंटेशन्ज़ तो आए थे जो कि अथारिटीज़ को भेज दिये गए थे कि इस के बारे में फैसला करें । यह इस के मुताल्लिक फ्रैश नोटिस दें ।

APPLICATIONS FOR ELECTRIC CONNECTIONS FOR PUMPING-SETS IN TEHSIL UNA, DISTRICT HOSHIARPUR

***9848. Shri Surinder Nath Gautam** : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to State —

(a) the total number of applications received for electric connections for pumping sets in tehsil Una, district Hoshiarpur, block-wise during the years 1964-65 and 1965-66, together with the names of the applicants and the villages concerned ;

(b) the total number of connections given so far with the total number of applications pending, stating the names in each case and reasons therefor ?

Chaudhri Rizaq Ram :

Name of Block	Year	Number of applications	Remarks
(a) 1. Una	1964-65	9	For rest of the information see Annexure 'A'
	1965-66	13	
2. Other Blocks	Nil	Nil	
(b) 1. Una	1964-65	8	Ditto
	1965-66	5	
2. Other Blocks	Nil	Nil	

[Minister for Irrigation and Power]

Statement showing the particulars of applications for tube-well connections received in tehsil Una, district Hoshiarpur—Blockwise during the year *(1964-65 and 1965-66) with the names of applicants and villages

Serial No.	Name of the applicant	Name of village	Year	Connection given or not	The present position of the case	Remarks
1	2	3	4	5	6	7
1.	Shri Kamal Krishanan ..	Mallati	1964-65	Given	—	
2.	Shri Banta Singh ...	Charatgarh	1964-65	Do	—	
3.	Shri Shiv Paul Singh ...	Jalgran	1964-65	Do	—	
4.	Shri Sham Singh ..	Nagra	1964-65	Do	—	
5.	Shri Nand Singh ..	Do	1964-65	Do	—	
6.	Shri S. S. Soni ...	Hazipur	1964-65	Do	—	
7.	Shri Inder Singh ..	Do	1964-65	Do	—	
8.	M/s Miya Singyoga Singh ..	Do	1964-65	Do	—	
9.	Shri Ram Asra ..	Takka	1964-65	Not given	Demand notice to the applicant is being issued now. The delay is due to the fact that the estimate was found unjustified in the first instance.	
10.	Shri Ved Parkash ..	Baanoh	1965-66	Given	—	
11.	Shri Ram Rakha ..	Ransari	1965-66	Do	—	
12.	Shri Surinder Nath Gautam, M.L.A. ..	Santokhgarh	1965-66	Do	—	
13.	Shri Nasib Chand ..	Do	1965-66	Do	—	
14.	Sarpanch ..	Surewal	1965-66	Do	—	

15.	Shri Ishwar Dass	..	Chatara	1965-66	Not Given	Estimates have been got sanctioned. Demand Notices will be issued in turn.
16.	Shri Vishwa Nath	..	Santokhgarh	1965-66	Ditto	
17.	Shri Chet Ram	..	Ajola	1965-66	Ditto	
18.	Sarvshri Karam Singh-Surat Singh	..	Sanohli	1965-66	Ditto	
19.	Shri Kehr Singh	..	Hazipur	1965-66	Ditto	
20.	Shri Bhagwan Singh	..	Do	1965-66	Ditto	
21.	Shri Dhana Singh	..	Sajjowal	1965-66	Ditto	—
22.	Shri Ram Lal	..	Ajoli	1965-66	Ditto	Estimate is under preparation and demand notice will be issued in turn if the estimate is found justified.

Others Blocks.

No application from any other block of Una Tehsil has been received.

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम : क्या मन्त्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि जिन लोगों ने सिक्योरिटी जमा करा दी है, जिन के ऐस्टीमेट सैंकशन हो चुके हैं उन को कुनैक्शन देने में क्या रूकावट है ?

मन्त्री : इस में कुछ टाइम तो लगता ही है । डिमांड नोटिस दिया जाता है, टैस्ट रिपोर्ट होती है, मैटीरियल का सवाल है। बाकी अगर किसी स्पैसिफिक केस के बारे में पूछना चाहते हों तो नोटिस दें ।

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम : क्या मन्त्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि जिन के ट्यूब-वैल्ज़ भाखड़ा के नज़दीक हैं, जहां से कि बिजली पैदा होती है, उन की दरखास्तों पर अभी तक गौर न करने के क्या कारण हैं ?

मन्त्री : जहां जहां पर जस्टीफायेबल केसिज़ हैं, कुनैक्शन दे रहे हैं, नज़दीक या दूर का सवाल नहीं है । हुशियारपुर ज़िला और ऊना तहसील अनइरीगेटिड ऐरिया है, इस लिये उन को प्रायर्टी बेसिज़ पे दे रहे हैं। कल सारे लैजिस्लेटर्ज़ वगैरह की मीटिंग बुलाई है, उस में डिसकस करेंगे ।

CANALS TAKEN OUT FROM THE MARKANDA RIVER

***9397. Sardar Piara Singh** : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state the number of canals taken out from the Markanda River for additional reclamation together with the names of such canals which have been completed so far ?

Chaudhari Rizaq Ram : Seven channels have been taken out from Markanda River for reclamation. Their names are :—

1. Main Gulha Reclamation Channel.
2. Pehowa Minor.
3. Bhunna Sub-Minor.
4. Pharpur Minor.
5. Bakhli Minor.
6. Papsar Sub-Minor.
7. Urnala Minor.

Works on all the channels have been taken up but these are yet to be completed in respect of earthwork in reaches where masonry works and other crossings are to be constructed, and also the masonry work and crossings.

कंवर राम पाल सिंह : मन्त्री महोदय ने अपने जवाब में कहा है "येट टू बी कम्पलीटिड" तो क्या यह बताने की कृपा करेंगे कि यह चैनल बनाने में और कितना टाइम लगेगा ?

मन्त्री : इस में फन्ड्ज़ की बात है । पुल और क्रासिंग्ज़ बनाने हैं अगर पैसा मिल जाए तो बना देंगे ।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : क्या मन्त्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि इस चैनल के कम्पलीट होने पर इस में पानी की सप्लाई के लिये मारकन्डा रिवर का पानी काफी होगा और वह कितने एरिया को सैराब करेगा ?

मन्त्री : इस में 6 डिफरैंट चैनल्ज़ हैं, कोई इक हज़ार क्यूसिक की और कोई कुछ । इस से काफी एकड़ रकबा रिक्लेम होगा, सैराब होगा ।

चौधरी नेत राम : क्या मन्त्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि जो घघर रिक्लेमेशन स्कीम एक साल से बन्द पड़ी है उस को आप चालू करेंगे ?

मन्त्री : घघर का सवाल तो इस में से एराइज़ नहीं होता । मगर घघर के मुताल्लिक कई स्कीम्ज़ टेक अप कर रखी हैं । कुछ और रुपया मांगा है जैसे रंगाई कनाल के लिये, वगैरा वगैरा ।

कामरेड राम प्यारा : यह बहुत सारे सवालों के जवाब में कहते हैं कि इट डिपैंड्ज़ अपौन दी अवेलेबिलिटी आफ फंड्ज़ । तो क्या मिनिस्टर साहिब या गवर्नमैंट इस बात को वाज़य कर सकती है कि यह जो फंड्ज़ है यह दो साल में अवेलेबल होंगे या तीन साल में होंगे या इसी तरह से हाउस और पब्लिक को ससपैंस में रखा जायगा ?

मन्त्री : आनरेबल मेम्बर इस बात को ऐप्रीशियेट करेंगे कि इन्डो-पाकिस्तान जंग की वजह से महकमे के फंड्ज़ में काफी कटौती हुई और ड्रेनेज वगैरह के काम के लिये हमें रुपया न मिल सका, बहुत कम मिला । इस लिये ससपैंस तो है। डैफीनिटली नहीं कहा जा सकता कि कब रुपया मिल जाएगा।

कंवर राम पाल सिंह : क्या मन्त्री महोदय ऐसा नहीं कर सकते कि तमाम चैनल्ज़ पर काम कन्टीन्यू करने की बजाए उन में से कुछ को, जो ज्यादा इम्पार्टैंट हों, पहले कम्पलीट कर लिया जाए । क्या ऐसा करने के लिये सरकार तैयार है ?

मन्त्री : देख लेंगे आनरेबल मेम्बर की इस सजैशन को ।

Mr. Speaker : Question hour is over.

WRITTEN ANSWERS TO STARRED QUESTIONS LAID ON THE TABLE OF THE HOUSE UNDER RULE 45.

KACHA MOGA OF FATEHGARH DISTRIBUTARY AT BURJI NO. 21,000 OF UPPER BARI DOAB CANAL IN GURDASPUR DISTRICT.

*9983. **Comrade Jangir Singh Joga** : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state —

(a) whether it is a fact that there is a Kacha Moga of the Fatehgarh Distributary at Burji No. 2,1000 of the Uppar Bari Doab Canal (Amritsar Division) in Gurdaspur District ;

(b) whether he is aware of the fact that the amount to get this moga made pacca was deposited by the peasants concerned on the 31st May, 1961 ;

(c) whether he is further aware of the fact that the said Moga has not been made pacca and that neither Chak-Bandi nor Wara-Bandi has taken place so far ;

(d) if the reply to parts (a) to (c) above be in the affirmative, the reasons for the delay and the time by which the said Moga will be turned into a pacca one ?

Chaudhri Rizaq Ram :

(a) Yes.

(b) Yes.

(c) Yes.

(d) The areas on this outlet are not yet finalised. As a result of revised Chakbandi, numerous applications have been given by the shareholders, action on which is being taken. As soon as the areas are finalised the outlet will be installed on permanent basis. It is expected to be made pacca before Rabi 1966.

———

MISAPPROPRIATION OF OCTROI DUTY IN TARN TARAN MUNICIPAL COMMITTEE, DISTRICT AMRITSAR.

*9314. **Comrade Gurbakhsh Singh** : Will the Minister for Planning and Local Government be pleased to state :—

(a) whether it is a fact that the Executive Officer of the Municipal Committee, Tarn Taran, district Amritsar has detected misappropriation/embezzlement of octroi duty on a large scale ;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the date when it was detected with the details of the Mis-appropriation/embezzlement and the period since when it has been going on ;

(c) the approximate amount involved in the alleged misappropriation/embezzlement and the action, if any, taken so far against the persons involved therein ?

Sardar Ajmer Singh : A statement containing the requisite information is laid on the Table of the House.

STATEMENT RELATING TO ASSEMBLY QUESTION NO. *9814 ASKED BY COMRADE GURBAKHSH SINGH, M. L. A. REGARDING MIS-APPROPRIATION OF OCTROI DUTY IN TARN TARAN MUNICIPAL COMMITTEE, DISTRICT AMRITSAR

(a) Yes.

(b) (i) The first case was detected on 7th January, 1966.

(ii) A statement showing details of the cases of alleged mis-appropriation/embezzlement of octroi based on the information received from the Municipal Committee is added as Annexure 'A' to this statement.

(iii) The alleged misappropriation/embezzlement is reported to have been going on since April, 1965.

(c) (i) The approximate amount so far detected is Rs 1074.57.

(ii) The Municipal Committee has placed the following employees under suspension, pending enquiry :—

(i) Shri Ramdas Singh, Head Clerk.

(ii) Shri Ram Hari Narain Singh, Moharrir.

(iii) Shri Gurnam Singh, Moharrir.

(iv) Shri Ajit Singh Arora, Moharrir.

Shri Dip Kumar, Octroi Superintendent, has been transferred from Octroi Section.

ANNEXURE A

DETAILS OF THE CASES OF ALLEGED MISAPPROPRIATION/ EMBEZZLEMENT OF OCTROI DETECTED BY THE EXECUTIVE OFFICER MUNICIPAL COMMITTEE TARN TARAN, DISTRICT AMRITSAR.

Serial No.	Name of the octroi post	Receipt No. and Book No. and date	Amount alleged to have been misappropriated/ embezzled
1.	Jandiala Road	128/228, 4-4-65	24.00
2.	ditto	1/293, 27-4-65	27.28
3.	ditto	100/191, 11-7-65	27.72
4.	ditto	58/29, 22-8-65	28.00
5.	ditto	125/85, 5-10-65	27.00
6.	ditto	43/105, 8-10-65	32.00
7.	ditto	1/97, 12-10-65	21.28

[Minister for Planning and Local Government]

Serial No.	Name of the octroi post	Receipt No. and Book No. and date	Amount alleged to have been misappropriated/ embezzled
8.	Jandiala Road	12/116, 15-10-65	25.00
9.	ditto	58/137, 22-10-65	11.00
10.	ditto	179/156, 7-11-65	24.00
11.	ditto	90/37, 24-11-65	25.75
12.	ditto	139/306, 22-12-65	5.00
13.	ditto	29/97, 10-10-65	27.72
14.	ditto	96/116, 21-10-65	26.00
15.	ditto	130/105, 11-10-65	27.38
16.	ditto	187/151, 1-11-65	26.00
17.	ditto	121/137, 26-10-65	10.00
18.	Amritsar Road	82/328, 22-12-65	40.00
19.	Jandiala Road	123/137, 26-10-65	57.12
20.	ditto	36/284, 23-4-65	103.42
21.	ditto	37/284, 23-4-65	103.46
22.	ditto	38/284, 23-4-65	104.44
23.	ditto	171/105, 12-10-65	112.00
24.	ditto	172/105, 12-10-65	105.00
25.	ditto	119 to 177/199	22.0
26.		125/326	2.00
27.		115/221	30.00
		Total	1074.57

NUH CO-OPERATIVE MARKETING-CUM-PROCESSING SOCIETY LTD., NUH, DISTRICT GURGAON.

***9998. Chaudhri Khurshed Ahmed** : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state —

(a) whether any member or the President of the Board of Directors of the Nuh Co-operative Marketing-cum-Processing Society (Oil Mills) Ltd., Nuh, District Gurgaon is/are the member/members of the Nuh Mewat Co-operative Transport Society Ltd., Nuh or any other society which is in the process of being wound up, if so, the name or the names of such Director or Directors ;

(b) whether the Government has received any communication from any Legislator of Gurgaon District in connection with Part (a) above, if so, the action taken thereon, if no action was taken, the reasons therefor ?

Chaudhari Rizaq Ram :

(a) Part I. Yes.

Part II. Shri Tayab Hussain Khan.

Shri Kole Khan.

(b) Yes. The matter is being looked into.

MUNICIPAL COMMITTEES WORKING IN THEIR RESPECTIVE REGIONAL LANGUAGES.

*9897. **Comrade Shamsher Singh Josh :** Will the Minister for Planning and Local Government be pleased to state —

(a) whether any instructions have been issued by the Government to the Municipal Committees in the Hindi and the Punjabi regions directing them to do their work in their respective regional languages ;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the number of Municipal Committees in these Regions which are doing their work in their respective regional languages and also the names of those which are not acting upon the above instructions ;

(c) the details of the further steps proposed to be taken to ensure full compliance of the above instructions by all the Municipal Committees ?

Sardar Ajmer Singh :

(a) Yes.

(b) & (c). A statement is laid on the table of the House.

Statement furnishing the answer to *Question No. 9897.

(b) All the Municipal Committees in the Hindi and the Punjabi regions are doing their work in their respective regional

[Minister for Planning and Local Government]

languages excepting the Municipal Committees noted below :—

1. Phillaur
2. Nurmahal } In Jullundur District.

3. Amritsar } In Amritsar District.

4. Malout } In Ferozepur District.

5. Pathankot
6. Narot Jaimal Singh
7. Sujanpur
8. Batala
9. Dina Nagar
10. Dalhousie
11. Gurdaspur
12. Qadian } In Gurdaspur District.

13. Rupar
14. Morinda } In Ambala District.

15. Mukerian
16. N. A. C. Nangal Township } In Hoshiarpur District.

17. All the Municipal Committees (In Simla District).

(c) The Deputy Commissioners concerned have been asked from time to time to ensure that the defaulting Municipal Committees start doing their work in their respective regional languages immediately.

PUNJAB STATE ELECTRICITY BOARD.

*8915. **Shri Rup Singh Paul** : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state the steps that the Government have so far taken or propose to take to improve the working of the Punjab State Electricity Board ?

Chaudhri Rizak Ram : The Punjab State Electricity Board is a Body Corporate constituted under the Electricity (Supply) Act, 1948. Various matters pertaining to the functioning of the Board are considered by the Government from time to time and appropriate action taken, whereon called for.

COMPLAINT AGAINST THE EMPLOYEES OF THE FOREST DEPARTMENT.

*9398. **Sardar Piara Singh** : Will the Minister for Welfare and Justice be pleased to state whether Government received any complaint against the employees of the Forest Department from any resident of Karnal on the 18th November, 1965 or thereafter, if so, the action, if any, taken thereon so far ?

Shri Chand Ram :

Part I. Yes, complaint dated the 18th November, 1965 was received.

Part II. The complaint was pseudonymous. However, the allegations are being looked into.

PROMOTIONS IN THE POLICE DEPARTMENT.

*9702. **Shri Banwari Lal** : Will the Minister for Home and Development be pleased to state —

(a) whether any persons were promoted as Head Constables, A. S. Is., S. Is. and Inspectors in the Police Department in the State during the years 1964-65 and 1965-66, respectively.

(b) whether any persons, out of those mentioned in part (a) above, belonged to the scheduled castes and backward classes;

(c) whether the Government instructions regarding 10 per cent reservation in promotions for the scheduled castes and Backward classes were kept in view; if not, the reasons therefor ?

Sardar Darbara Singh : (a) Yes.

(b) Yes.

(c) Yes.

NON-PRODUCTION OF THE PROCEEDINGS OF THE PANCHAYAT SAMITI, LEHRA GAGA.

*9815. **Comrade Gurbakhsh Singh**
Comrade Babu Singh Master
Comrade Bhan Singh Bhaura } Will the Minister for Home and Development be pleased to state —

(a) whether it is a fact that the B. D. and P. O. Lehra Gaga district Sangrur refused to produce the Proceedings Book in the meeting of the Panchayat Samiti held on 15th September, 1965 ;

(b) whether it is also a fact that the said B. D. and P. O. did not note the proceedings of the meeting of the Lehra Gaga Block Samiti held on 30th October, 1965 ;

(c) whether it is further fact that both the said incidents were duly brought to the notice of the higher authorities, if so, the action, if any taken against the said B. D. and P. O., if no action has been taken, the reasons therefor ?

Sardar Darbara Singh :

(a) No.

(b) No.

(c) No. Question does not arise.

NUH CO-OPERATIVE MARKETING-CUM-PROCESSING SOCIETY LTD. NUH DISTRICT GURGAON.

***9999. Chaudhri Khurshed Ahmed :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state —

(a) the number of days for which the Nuh Co-operative Marketing-cum-Processing Society (oil mills) Ltd. Nuh, district Gurgaon did the processing work during each of the years 1963, 1964, 1965 and 1966 ;

(b) the profit earned or loss incurred by the said society during each of the said years and a copy of the balance sheet, year-wise be laid on the Table of the House ;

(c) the amount of loans, if any advanced to the said society during the said period, and the names of the agencies which advanced them ;

(d) whether the said Society has recently asked the Gurgaon Central Co-operative Bank Ltd., Gurgaon to advance any loan, if so, the amount of the loan asked for and the security offered, if any ;

(e) whether there is any share money due to the Punjab Government from the said Society, if so, since when and the reasons for its not returning the same to the Government ?

Chaudhri Rizaq Ram : (a) to (c) : Requisite information is laid on the table of the House as per Annexure.

ANNEXURE

(a) The number of days for which the Nuh Co-operative Marketing-cum-Processing Society Ltd., (Oil Mills), Nuh, processed seeds during each year is given below :—

Co-operative year (1st July to 30th June)	No. of working days of the Mills during the Co-operative year
1962—63	Nil
1963—64	49
1964—65	78
1965—66	50 (upto 28-2-66)

(b) (i) The profit earned or loss incurred during each of the year in question is as follows :—

Co-operative year (1st July to 30th June)	Profit	Loss
1962—63	—	26,369
1963—64	3,124	—
1964—65	—	7,860
1965—66	5,945	—

(ii) Copies of the Balance Sheet for each of the year are attached.

(c) The amount of loan advanced during each of the Co-operative years 1962-63 to 1965-66 (upto 16-3-1966) by the Various agencies is as follows :—

Co-operative year	Loans advanced	during year
	Central Co-operative Bank, Gurgaon	State Bank of India
1962—63	43,691	—
1963—64	52,764	—
1964—65	11,57,034	23,800
1965—66 (16-3-66)	5,86,702	1,63,437

(d) Yes. The Society has applied to the Central Co-operative Bank, Gurgaon, for sanctioning cash/credit limit to the extent of Rs. 10 lacs vide its resolution dated 2nd February, 1966 against the security of stocks of oil, oil seeds, etc.

(e) Yes. A sum of Rs. 4,999 is due to the State Government from the Society on account of share money since 13th September, 1965. Paucity of funds is the reason for Society's failure to repay the amount.

BALANCE SHEET OF THE NUH CO-OPERATIVE MARKETING-CUM-PROCESSING SOCIETY (OIL MILLS) LTD. NUH, DISTRICT GURGAON AS ON 30TH JUNE, 1963.

Shares	Rs.		
(i) Individuals	68,950.00	Saving Bank Account	13,424.59
(ii) Societies	43,400.00		
(iii) Government	1,19,999.99	Shares of institutions	1,850.00
C. B. Clean loan	30,034.52	Security	22.00
C. B. Cash Credit	13,691.03	Land and Building	1,15,539.03

[Minister for Irrigation and Power]

	Rs P.		Rs. P.
Deposit	12.46	Machinery	81,063.66
Deposit of Non-members	74.46	Electric fitting	12,184.09
Deposit of Societies	7,430.95	Stocks	28,688.43
Fert. sales	759.72	Furniture	2,249.40
D. W. S. Gurgaon	1,439.44	Advances	4,940.13
Securities	2,800.00	Losses	28,652.17
Sale Tax	29.40	Cash in hand	8.47
Total	2,88,621.97		2,88,621·97

Losses incurred during the year according to profit and loss account Rs 25,369.17.

BALANCE SHEET OF THE NUH CO-OPERATIVE MARKETING CUM-PROCESSING (OIL MILLS) SOCIETY, LTD., AS ON 30TH JUNE, 1964.

Shares			
Individuals	71,100.00	Cash in hand	4,261.76
Societies	63,450.00	Saving Bank Account	2,364.15
Government	1,19,999.99	Shares of Co-operative Institutions	9,800.00
C. B. pledge loan	71,007.43	Security	22.00
C. B. Medium loan	20,000.00	Land and Building	1,16,600.48
C. B. Cash credit	12,511.98	Machinery	1,07,219.76
Sundry creditors	35,051.51	Electric fitting stock	12,184.09
		Stock	1,25.385.46
Securities			
Sugar	12,800.00	Stock furniture	4,489.15
Fertilizer	1,800.00	Transport charges recoverable	2,304.00
Bill payable	212.05	Losses	25,527.77
Sale tax payable	1,599.60		—
Intt. payable	626.06		
Total	4,10,158.62		4,10,158.62

Profit earned during the year according to profit and loss account is Rs 3,124.40. It is all due to sugar business only, otherwise in processing work the society is in loss.

BALANCE SHEET OF THE NUH CO-OPERATIVE MARKETING CUM-PROCESSING SOCIETY (OIL MILLS) LTD., NUH AS ON 30TH JUNE, 1965.

Shares	Rs. P.		
Government	1,20,000.00	In hand	5,400.00
Societies	64,100.00	With Bank	211.00
Member	71,225.00	Shares of Co-operative institutions	10,450.00
C. B. Loan	59,034.00	Stocks	1,52,551.00
Short term loan	13,000.00	Sundry debtors	18,159.00
Medium term loan	74,435.00	Fertilizer transport	1,632.00
S. B. I. loan	23,800.00		
Depreciation fund	22,145.00	Charges recoverable godown	1,19,346.00
Reserve fund	95.00	Plant and Machinery	1,27,894.00
Fertilizer cash	1,116.00	Lands	6,370.00
Securities	25,600.00	Furniture	5,525.00
Bills payable	4,446.00	Security	22.00
		Previous year losses	23,576.00
		Losses of the year	7,860.00
Total	4,78,996.00		4,78,996.00

BALANCE SHEET OF THE NUH CO-OPERATIVE MARKETING-CUM-PROCESSING SOCIETY (OIL MILLS) LTD., NUH, DISTRICT GURGAON AS ON 15TH JANUARY, 1966.

Shares	Rs. P.		
Individuals	71,250.00	Machinery	1,30,167.12
Societies	64,100.00	Land and Building	1,25,900.60
Government	1,05,000.00	Shares C. B. Gurgaon	8,250.00
C. B. clean loan	20,000.00	Shares C. W. H.	1,700.00
C. B. pledge loan	27,445.00	Shares Marketing Federation	500.00
C. B. Medium term loan	13,000.00	Stocks	1,59,578.06
Cash credit loan	73 030.40	N. D. Certificates	500.00
S. B. I. Loan	15,563.33	Saving bank account	4,431.67

[Minister for Irrigation and Power]

Security Sugar depots	17,000.00	Sundries	14,011.53
Security Fert. depots	8,600.00	Security in M. C.	22.00
Bills payable	303.25	Furniture and Fixture	6,720.34
Reserve fund	100.00	Security of Electricity	20.00
Depreciation fund	10,344.60		
Cash sale of fert.	19,364.78	Security with D. F. S. O.	1,500.00
Intt. payble	1,912.26	Intt. recoverable	0.85
Others payable insurance bills	1,939.00	Commission recoverable	3,565.63
Commission	2,005.24	Transport charges	811.10
Electricity	626.20	Cash in hand	531.71
Rent	180.00		
S. B. I. Intt.	500.00		
Profits	5,945.59		
Total	4,58,210.61		4,58,210.61

WRITTEN ANSWERES TO POSTPONED STARRED QUESTIONS DEEMED TO HAVE BEEN ANSWERED UNDER RULE 45.

ELECTION OF MALOUT CO-OPERATIVE MARKETING SOCIETY, IN DISTRICT FEROZEPORE.

*9749. **Sardar Kulbir Singh** / **Chaudhri Satya Dev**: Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state —

(a) the date on which the election of Malout Co-operative Marketing Society in district Ferozepore took place ;

(b) the reasons for not holding the annual elections of the said Society ;

(c) the details of audit Reports of the said Society for years 1962-63, 1963-64 and 1964-65 ;

(d) the number of cases filed against the Manager of the said Society in 1962-63 and 1963-64 and the result thereof ;

(e) the date of filing of appeal or appeals by the said Manager for his reinstatement alongwith the decision, if any, taken thereon ; if no decision has been taken, the reasons therefor;

(f) the amount of loan, if any, taken by the President of the said Society and the Rules, if any, under which the loan was granted to him alongwith the conditions imposed thereon ;

(g) the authority who sanctioned or granted the said loan and the action, if any, taken against those who sanctioned the loan to the President against the rules ?

Chaudhri Rizak Ram : The statement is laid on the table of the House.

STATEMENT

(a) 10th July, 1963.

(b) Annual election could not be held due to the negligence of the Managing Committee of the Society. According to the bye-laws, it is the duty of the Managing Committee of a Society to call its general meeting for the purpose of holding election of its Managing Committee However, suitable instructions in this behalf have been issued to the Assistant Registrar concerned to ensure early election of the Managing Committee.

(c) Audit of the Society, for the period ended with co-operative years 30th June, 1964 and 30th June, 1965, has not so far been completed. As regards audit report for the year 1962-63 it is very lengthy and the time and labour involved in the preparation of copies thereof will not be commensurate with any possible benefits to be obtained.

(d) Three cases involving a sum of Rs. 27 967 have been registered with the Police against the Ex-Manager, Shri Gurpal Singh. However one more case of embezzlement of Rs. 1,240 is yet under consideration with the Assistant Registrar.

(e) Shri Gurpal Singh filed his appeal to the Assistant Registrar, Ferozepore, on 22nd January, 1964. No decision of this appeal has so far been taken because Shri Gurpal Singh has not so far supplied a copy of the order against which he had preferred the appeal. The appeal could only be entertained and considered if the appellant had submitted the order appealed against alongwith his appeal petition.

(f) It is alleged that a sum of Rs. 5,000 is outstanding against the President as advance whereas the contention of the President is that he has not obtained any advance or loan from the society. This is a disputed matter and has been referred for arbitration under Section 55 of the Punjab Co-operative Societies Act. Definite information in this behalf will be available only after the dispute in question is adjudicated.

(g) The question does not arise in view of reply to (f) above.

ELECTRIFICATION OF CERTAIN ROADS IN DISTRICT SANGRUR.

***10000. Shri Fakiria** : Will the Minister for Irrigation and Power, be pleased to state the time by which Narwana to Kalayat, Uklana Tohana and Khanauri roads in district Sangrur, are likely to be electrified ?

Chaudhri Rizaq Ram : The Punjab State Electricity Board has no proposals to electrify roads.

ADJOURNMENT MOTION

कामरेड राम चन्द्र : स्पीकर साहिब, सूबे में ला एंड आर्डर की हालत बहुत खराब है । पानीपत में तीन आदमियों को ज़िन्दा जला दिया गया है । मैं एडजर्नमैंट मोशन पेश करना चाहता हूं .. (विघ्न) .. (शोर)

(एक दम बहुत से सदस्य खड़े हो कर बोलने लगे)

Shri Mohan Lal ; Mr. Speaker, Sir, before you give your ruling, I would request that the hon. Members may be heard. The technicality of rules should not be allowed to stand in the way because it is a very serious matter. (*Noise and interruptions*)

Mr. Speaker : Order, please.

(शोर)

(इस समय बहुत से मेम्बर बोलने के लिए खड़े हो गए ।)

(विघ्न, शोर)

Mr Speaker : Order please.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਅਸਾਡੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਤਾਂ ਸੁਣ ਲਉ, ਫਿਰ ਜਿਹੜਾ ਮਰਜ਼ੀ ਫੈਸਲਾ ਦੇਣਾ । (ਸ਼ੋਰ)

पंडित भगीरथ लाल : ऐसे आदमियों को फौरन गिरफतार करना चाहिए । आप कृपा करके हमें सुन तो लें .. (विघ्न)

(इस समय खान अब्दुल गफ़ार खां, सरदार प्यारा सिंह, श्री राम प्यारा और अन्य सदस्य बोलने के लिए खड़े हुए ।)

श्री अध्यक्ष : आर्डर प्लीज़ । देखिए, आखिरकार कोई चीज़ हो वह ज़ाबता से ही चल सकती है । यह एडजर्नमैंट मोशन 10 बज कर 15 मिनट पर आई जब कि सैशन 9 बज कर 30 मिनट पर शुरू हुआ था । रूल्ज़ के मुताबिक एडजर्नमैंट मोशन का नोटिस मीटिंग शुरू होने से कम अज़ कम डेढ़ घंटा पहले आना चाहिए था । (Order please. After all the business has to be transacted in accordance with the Rules of Procedure. The notice of this adjournment motion was received at 10.15 a. m. when the sitting had commenced at 9.30 a. m. Acording to Rules this notice should have been received at least $1\frac{1}{2}$ hours before the commencement of the sitting.) (विघ्न, शोर)

(इस समय फिर आनरेबल मेंम्बर बोलने के लिए खड़े हो गए) (शोर)

श्री राम प्यारा : हालात बहुत बुरे हैं, स्पीकर साहिब, आप पहले हमें सुन तो लें ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਇੰਨੇ ਬੁਰੇ ਹਾਲਾਤ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਆ ਜਾਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਐਕਸੈਪਟ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । (ਸ਼ੋਰ)

श्री देव राज आनन्द : आप हाउस की सेंस तो ले लें, यह बहुत सीरियस बात है । (शोर, विघ्न)

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਇਹ ਲੇਟ ਆਈ ਹੈ । ਮਾਮਲਾ ਬੜਾ ਸੀਰੀਅਸ ਹੈ ਕਿ ਤਿੰਨ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਸਾੜ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕਰੇ । ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਤੁਸੀਂ ਸੁਣ ਲਉ (ਵਿਘਨ, ਸ਼ੋਰ) ।

Mr. Speaker : Order Please.

(ਇਸ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ ।)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਆਪ ਬੈਠੋਂਗੇ ਕਿ ਨਹੀਂ । ਮੇਹਰਬਾਨੀ ਕਰਕੇ ਆਪ ਸਭ ਬੈਠ ਜਾਈਏ । (ਵਿਘਨ, ਸ਼ੋਰ)

(Will you please resume your seat ? Please take your seats.) (*Interruptions noise*)

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ : ਇਸ ਮਨਿਸਟਰ ਦਾ ਅਸਤੀਫਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (ਵਿਘਨ)

(ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਰਦਾਰ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ਪੁਰੀ, ਸਰਦਾਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ, ਸਰਦਾਰ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਰਿਆਸਤੀ ਬੋਲਣ ਲਈ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਆਰਡਰ ਪਲੀਜ਼ । ਆਪ ਸਾਰੇ ਬੈਠ ਜਾਉ । (Order please. All of you please resume your seats.)

चौधरी मनफूल सिंह : पंजाब के लोगों के सैंटीमैंटस से खेला जा रहा है। इस बात पर विचार होनी चाहिए । (शोर)

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਡਿਸਕ੍ਰੀਸ਼ਨ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਐਡਮਿਟ ਕਰੋ ਜਾਂ ਨਾ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਸੁਣ ਤਾਂ ਲਉ । (ਵਿਘਨ ਸ਼ੋਰ)

Mr. Speaker : Order please.

ਸਰਦਾਰ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਰਿਆਸਤੀ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੀਜ਼ਾਇਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਿਚੂਏਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ । (ਵਿਘਨ, ਸ਼ੋਰ)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਆਰਡਰ ਪਲੀਜ਼ । ਆਪ ਸਭ ਬੈਠੋਂਗੇ ਕਿ ਨਹੀਂ । (Order please. Will you resume your seats or not ?) (ਸ਼ੋਰ, ਵਿਘਨ)

(ਇਸ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਫਿਰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ ।)

Mr. Speaker : Order please.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਇਹ ਤਾਂ ਆਪ ਅੱਗ ਲਗਾ ਰਹੇ ਹਨ ਲਾਲਾ ਜਗਤ ਨਰਾਇਣ ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭੜਕਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਜ਼ਾਰਤ ਨੂੰ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲਾਈਫ਼ ਸੇਫ਼ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । (ਵਿਘਨ, ਸ਼ੋਰ)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਆਰਡਰ ਪਲੀਜ਼ (Order please)।

ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਬੜਾ ਸੰਜੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। (ਵਿਘਨ, ਸ਼ੋਰ)

(ਇਸ ਸਮੇਂ ਫਿਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਹਾਊਸ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਚਲਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਅਧੇ ਘੰਟੇ ਲਈ ਐਡਜਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (Since many hon. Members are obstructing the proceedings, the House is adjourned for half an hour.)

10.35 a.m.

(The Sabha than adjourned for half an hour.)

(The House re-assembled at 11.05 a. m.)

ADJOURNMENT MOTION (RESUMPTION)

कामरेड राम चन्द्र : मैं हकूमत के नोटिस में यह बात लाना चाहता हूं कि जिस दिन से पंजाबी सूबे का सवाल हमारे सामने आया है .... (विघ्न)

श्री मोहन लाल : स्पीकर साहिब, मैं यह बात दरियाफत करना चाहता हूं कि आप ने कामरेड जी को बोलने की जो इजाज़त दी है, क्या मै यह समझ लूं कि आप ने एडजर्नमैंट मोशन को एडमिट कर लिया है ?

श्री अध्यक्ष : यह मोशन मैं ने एडमिट नहीं की है। हाउस की चूंकि काफी फीलिंगज़ हैं, ग्रुप लीडर्ज़ से आपस में बात चीत करने के बाद हम ने यह फैसला किया है कि हर ग्रुप से एक दो मैंम्बर्ज़ बोल कर अपने फीलिंगज ऐक्सप्रैस कर लें उस के बाद इस एडजर्नमैंट मोशन की एडमिसीबिलिटी की बाबत अपनी रूलिंग दूंगा। (I have not admitted this adjournment motion. Since the House appears quite concerned with this matter it has been decided in consultation with the group leaders in the House that one or two Members belonging to each group may express their feelings before I give my ruling on the admissibility of this adjournment motion.)

श्री मोहन लाल : मुझे यह नहीं पता कि कोई ऐसी अंडर स्टैंडिंग भी हुई है और हमारे ऊपर किसी ऐसी अंडर स्टैंडिंग की कोई बाईंडिंग नहीं है। हम यह चाहते हैं कि अगर कोई डिसकशन हो तो पहले यह एडजर्नमैंट मोशन एडमिट कर ली जाये फिर इस पर आप कोई डिसकशन एलाऊ करें, वरना ऐसे ही डिसकशन का हम कोई फायदा नहीं समझते और इस में हम कोई पार्टी बनने को तैयार नहीं हैं।

कामरेड राम प्यारा : स्पीकर साहिब, जहां तक एक प्रोसीजर एडाप्ट करने का सवाल है, उस से तो यही नजर आता है कि मैम्बरज़ को सैंटीमैंटस ऐक्सप्रैस करने की इजाज़त है। मगर जैसे पंडित मोहन लाल जी ने कहा है, हमें इस तरह से बगैर एडजर्नमैंट मोशन के एडमिट किये, पब्लिक सैंटीमैंटस को एक्सप्लायट करने की इजाज़त नहीं होनी चाहिये। इस तरह पहले इधर से बोलेंगे फिर टरैज़री बैंचिज़ वालों की तरफ से जवाब दिया जायेगा। इस लिये मैं पुलिटीकल ऐक्स-प्लायटेशन करने के हक में नहीं हूं। ऐसा करने की हरगिज़ इजाज़त नहीं होनी चाहिये।

श्री अध्यक्ष : जैसा मैंने पहले कहा है मैं ने इस एडजरनमैंट मोशन को एडमिट नहीं किया। अगर कोई मैंबर इस बात पर बोलना चाहे कि क्यों ऐडमिट नहीं किया वह बोल सकते हैं। और पुलीटीकली ऐक्स्पलायट करने की इस में कोई बात नहीं है। (As I have already said, I have not admitted this adjournment motion. In case any hon. Member wants to express himself on this aspect, he can do so. There is no question of political exploitation in it.)

कामरेड राम चन्द्र (नूरपुर) : स्पीकर साहिब, जिस दिन से पंजाबी सूबे का सवाल हमारे सामने आया है, लोगों के जज़बात भड़के हुए दिखाई देते हैं और जन संघ ने खास तौर पर लोगों को निहायत ही गुमराहकुन रास्ता में डाल दिया है। मगर जब सरकारी मशीनरी को हालात पर काबू पाने के लिये कहा जाता है तो यह कहते हैं कि हालात हमारे काबू में हैं, कण्ट्रोल में है। इधर लगातार लोगों की दुकानें जलायी जा रही हैं, जायदादें जलाई जा रही हैं। जिस वक्त इस हाउस में इस मौज़ूं पर कल चीफ मिनिस्टर साहिब अपना स्टेटमैंट दे रहे थे उस वक्त पानीपत में एक हंगामा हुआ। वहां पर तीन आदमियों को एक दुकान में बंद करके ज़िन्दा जला दिया गया। (शेम, शेम की आवाज़ें।)

(Interruptions by different Members)

इस की ज़िम्मेदारी और किसी पर नहीं है इस के लिये महज़ एक जन संघ पार्टी ही है जो इन सानिहों की ज़िम्मेदार है। एक जन संघ पार्टी ही है जो लोगों को गुमराह कर रही है। इन लोगों ने तीन आदमियों को दुकान में बंद होने के लिये पहले मजबूर किया, जब यह ना माने तो इन तीनों को एक दुकान में बंद करके पैट्रोल डाल कर फूंक दिया और ज़िंदा जला दिया। (शेम, शेम)

इनमें से एक का नाम है क्रान्ति कुमार जो कि कांग्रेस पार्टी का एक भारी वरकर था, दूसरे का नाम है दीवान चंद ककर, तीसरा है श्री संत राम। यह वाका ग्रेड ट्रंक रोड का है। यह वाका करने के बाद भी वह लोग 4–5 घंटे तक शहर में फिरते रहे और गुंडा गरदी की। मैं पूछता हूँ कि क्या इस की ज़िम्मेदारी हकूमत पर नहीं है? क्या गवर्नमैंट ला एंड आर्डर बरकरार रखने की ज़िम्मेदार नहीं है? क्या यह दरुस्त नहीं है कि अफसरान ने अपना फर्ज़ अदा नहीं किया?

[कामरेड राम चन्द्र]
मैं पूछता हूं कि गर्वनमैंट को कल इस वाके की पूरी इतलाह कब मिली ? मैं कहूंगा कि अगर हकूमत की तरफ से इस तरह की ढील रही तो याद रखो सारा पंजाब जल उठेगा । इस सूबे के हालात बहुत ही सीरियस किस्म के हैं, बड़े अफसोसनाक हैं इस के बावजूद भी यह बात मेरे देखने में आती है कि हम बाकायदा पार्टियां अटैंड करते हैं और दूसरी शग़ल की चीजें भी करते हैं । मेरी यह अपील है कि हम इन सारी चीजों को भुला कर जो सूबे में आग भड़क उठी है किसी तरह से उस आग को बुझायें । जो इकदामात सरकार की तरफ से इस वक्त तक उठाये गये हैं मैं समझता हूं उन से कोई तसल्ली बख्श तबदीली सूबे के सूरते हालात में नहीं हुई । मैंने यह कल भी कहा था और आज फिर कहता हूं कि अब ज़रुरत इस बात की है कि ला ऐंड आर्डर को मज़बूती से कायम रखा जाये । जो लोग इस तरह के शर्मनाक जुर्म करते हैं, उन के खिलाफ सख्ती से कारवाई की जाये । मुझे खुशी हुई थी जब चीफ मिनिस्टर ने कहा था कि खाह कोई भी आदमी क्यों ना हो, मैं हरगिज किसी का लिहाज़ ना करुंगा चाहे वह कितना ही इमपार्टेंट आदमी क्यों न हो । मैंने आज अखबार में उचटती नज़र से यह सुरखी पढ़ी कि लुधियाना में फौज बुला ली गई है । यह कोई अच्छी बात नहीं है कि पुलिस ला ऐंड आर्डर कायम रखने के काबल न रहे और हमें फौज बुलानी पड़े । मगर ला तो आखिर मेनटेन होना ही है । अगर पुलिस हालात को संभाल नहीं सकती तो फौज बुलानी पड़ती है । ज़रुरत इस बात की है कि जल्द से जल्द कोई ऐसा इंतज़ाम किया जाये जिस से बेगुनाह लोगों की जानें ज़ाया न जायें । पब्लिक प्रापर्टी के साथ जनता की जायदाद का नुकसान भी किया जा रहा है । मैं समझता हूं कि जो लोग इस तरह की कार्रवाई करते हैं वह इन्तहा दर्जे के मुजरिम हैं । उन के खिलाफ सख्ती से कारवाई करनी चाहिये । मैं यह चीज़ आप के नोटिस में लाना चाहता था कि अब तक जो भी इंतज़ामात सरकार की तरफ से किये गये हैं वह ना-तसल्ली बख्श हैं । कण्ट्रोल स्पीचिज़ से नहीं होगा यह तो अमल से ही होगा । अगर पुलिस इस काबल नहीं है कि वह कंट्रोल कर सके तो बेशक फौज आये । मगर मैं यह भी तम्बीह करना चाहता हूं कि कई दफा बेगुनाह मारे जाते हैं और मुजरिम बच निकलते हैं । भिवानी में जो लड़का रनबीर सिंह मारा गया है वह कालिज के अहाते के अंदर था जहां उसे गोली लगी । इस तरह के जो वाक्यात हैं यह निहायत ही संगीन हैं । गवर्नमैंट को इस तरफ फौरन तवज्जो देनी चाहिये ।

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ (ਰੋਪੜ) : ਮਾਨਯੋਗ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਡੀ ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਟਰਾਇਲ ਵਿਚ ਦੀ ਗੁਜ਼ਰ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਹਿਚਕਚਾਹਟ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਮੇਨਟੇਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਈ ਹੈ । ਏਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਇਕ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਹਰ ਕੀਮਤ ਤੇ ਇਸ ਸਟੇਟ ਵਿਚ ਮੇਨਟੇਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਲੇਕਿਨ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਦ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗੜਬੜ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਰਲੀ ਮਿਲੀ ਸੀ । ਇਹ ਉਹ ਲੋਕ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੁਣ ਤਾਈਂ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ । ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹ ਦੇ ਰਖੀ ਹੈ, ਇਹ ਪਬਲਿਕ ਪਰਾਪਰਟੀ ਨੂੰ ਸਾੜੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਟੈਲੀਫੂਨ ਐਕਸਚੇਂਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਲਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਪਾਣੀਪਤ ਜਿਹੜਾ ਕਲ ਜੀ. ਟੀ. ਰੋਡ ਤੇ ਵਾਕਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਥੇ ਤਿੰਨ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਸਾੜ ਦਿਤਾ ਗਿਆ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਇਕ ਨੇਤਾ ਸੀ ਔਰ ਸ਼ਹੀਦੇ ਆਜ਼ਮ ਸਰਦਾਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਾਥੀ ਵੀ ਸੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਫੂਕ ਦਿਤਾ ਗਿਆ (ਸ਼ੇਮ-ਸ਼ੇਮ-ਸ਼ੇਮ) ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਹੁਕਮਰਾਨ ਪਾਰਟੀ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਵੀ ਰਾਖੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ ਓਸ ਮਨਿਸਟਰੀ ਨੂੰ ਇਕ ਮਿੰਟ ਵੀ ਏਥੇ ਐਗਜ਼ਿਸਟ ਕਰਨ ਦਾ ਰਾਈਟ ਨਹੀਂ । A sizeable section of the administration alongwith those Ministers who opposed the reorganisation of the State on linguistic basis are conspiring with Jan Sangh and other forces to set fire to the peace and property of the State. ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਵਿਚ, ਇਸ ਗੌਰਮਿੰਟ ਵਿਚ ਐਸੇ ਲੋਕ ਬੈਠੇ ਨੇ । ਹੋਮ ਸਕਟਰੀ ਬੈਠਾ ਹੈ । ਹੋਮ ਸੈਕਟਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ । ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਯਗਯਾਦੱਤ ਨੂੰ ਬਰਤ ਰਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿਤੀ । ਕਲ ਏਥੇ ਭਿਵਾਨੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਸੀ । ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਨਾਉਂ ਜੋੜ ਦਿਤਾ ਸੀ । ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਪਬਲਿਕ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਵਾਉ, ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਇਨ-ਕੁਆਇਰੀ ਕਰਵਾਉ । ਐਸ. ਪੀ. ਹਿਸਾਰ ਅਤੇ ਐਸ. ਡੀ. ਓ. ਭਿਵਾਨੀ ਇਸ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ । ਡੀ. ਏ. ਵੀ. ਕਾਲਜ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਨੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੋਂ ਰਲ ਕੇ ਗੜਬੜ ਕਰਵਾਈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਗੋਲੀ ਚਲਵਾਈ । ਜੋ ਸ਼ਰਾਰਤ ਕਰਦੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁਧ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ । ਸ੍ਰੀ ਯਸ਼, ਜਗਤ ਨਰਾਇਣ ਅਤੇ ਕੇਸ਼ਵ ਚੰਦਰ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਬਾਹਰ ਛਡ ਰਖਿਆ ਹੈ । ਅਜ 3 ਮਰੇ ਨੇ ਤਾਂ ਕਲ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਮਰ ਸਕਦੇ ਨੇ । ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਰੀਟੈਲੀਏਸ਼ਨ ਵੀ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਖਬਰਦਾਰ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ ਤੇ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਬਿਗੜ ਰਹੇ ਨੇ । ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਯਾ ਤਾਂ ਇਹ ਮਨਿਸਟਰੀ ਨਾਕਾਬਲ ਹੈ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਰੈਸਟੋਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਯਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਨਟੈਨਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਯਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ । ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਰਲ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਗਦੀਆਂ ਛਡ ਦੇਣ । ਜੇ ਇਨਐਫੀਸ਼ੈਂਟ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਛਡਣ । ਮਨਿਸਟਰੀ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਏ । ਸਾਡੇ ਖਦਸ਼ੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਨੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਾ । ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਦਰੁਸਤ ਕਦਮ ਚੁਕਿਆ ਹੈ । ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਦਿਨ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰ ਲੈਣ ਦਿਉ, ਸਭ ਕੁਛ ਠੀਕ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ । ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਰੋਕਦਾ ਹੈ ? ਯਾ ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾਂ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ? ਜਦੋਂ ਸਟੇਟ ਨੂੰ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਦੇ ਦੌਰੇ ਬੰਦ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਲਿੰਗੁਇਸਟਿਕ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦੀ

[ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼]

ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰਦੇ ਨੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮੌਕਾ ਨਾ ਦਿਉ । ਇਹ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਐਕਸਾਈਟ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਾ ਦਿਉ । ਇਸ ਲਈ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਨੂੰ ਐਡਮਿਟ ਕਰੋ ਤਾਕਿ ਅਸੀਂ ਦੁਬਾਰਾ ਸੂਬੇ ਦੀ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਸਕੀਏ ।

ਟਿੱਕਾ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਕੀ ਬਹਿਸ 'ਇਨ ਕੈਮਰਾ' ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ? ਤੁਸੀਂ ਬਾਕੀ ਸਭ ਗੈਲਰੀਆਂ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਢ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਪਰੈਸ ਗੈਲਰੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਾਹਰ ਕਢ ਦਿਉ ਤਾਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਾ ਲਗੇ ।

श्री देव राज ग्रानन्द (ग्रम्बाला छावनी) : मुहतिरम स्पीकर साहिब, ग्राज पंजाब में यह हालात हैं कि तमाम पंजाब जल रहा है । ग्राज से चंद दिन पहले हमारे चीफ मिनिस्टर ने इस हाऊस में यह बात कही कि ला एंड ग्रार्डर की तमाम सिचुएशन हमारे हाथ में है, ग्रगर कोई शख्स सर उठाएगा तो हम ग्रच्छी तरह से उस की सरकोबी करने के लिए तैयार हैं । हमारे देखने में यह ग्राया कि तमाम एशोरैंसिज़ हाउस में दी हुई गलत साबत हो रही हैं । यहां तक हुग्रा कि पानीपत में जी. टी. रोड पर सरदार भगत सिंह के साथी, श्री दीवान चंद व दीगर ग्रादमी को जन संघ के जलूस ने ग्राग लगा कर ज़िंदा जला दिए । उन को दुकान बंद करने के लिए कहा गया । उन्होंने इन्कार कर दिया तो दुकान को जला दिया । इस से साफ ज़ाहिर है कि हम ग्रौर ग्राप भी कभी इस ग्राग की लपेट में ग्रा जाएंगे (प्रशंसा) । हम इस गवर्नमैंट से पूछते हैं कि क्या यह ग्रार्सन बंद नहीं कर सकती ? एक गवर्नमैंट इनएफीशैंट हो जाती है । उसे यह सोच लेना चाहिए कि हम हालात पर काबू नहीं पा सकते । मैं पुरज़ोर ग्रलफाज़ में कहता हूं कि यह काबू नहीं पा सके । यह पुराने कांग्रेसियों को इस तरह जलाने पर तुले हुए हैं । जन संघ को बिलकुल बैन कर दो ताकि वह एक कदम न उठा सकें । जब तक जन संघ की जमात बैन नहीं की जाती सूबे में यह ग्राग लगाते रहेंगे । सूबे में यह ग्राग जन संघ वालों ने लगाई है । यह गवर्नमैंट को ग्रच्छी तरह से मालूम है । मगर वह बिल्कुल खामोश बैठी है ग्रौर हाथ पर हाथ धर कर बैठी है । यह हमारे लिए बहुत ही मायूसी की बात है कि हम हालात पर काबू नहीं पा सके । मैं गवर्नमैंट से ग्रपील करता हूं कि प्रबंध होना चाहिए, बराए मेहर बानी ऐसे कदम उठाएं ताकि दूसरे ग्रादमियों को इबरत हासल हो कि इस के बाद कोई ऐसा कदम न उठा सकें ताकि न ही कोई सरकारी इमारत जलाई जाए न ही कोई बस जलाई जाए, न ही कोई ग्रादमी जले, नहीं तो वह दिन दूर नहीं कि जब यह चीफ मिनिस्टर तमाम ग्रादमियों को जला डालेगा ।

चौधरी खुरशीद ग्रहमद (नूह) : जनाब स्पीकर साहिब, जैसा कि ग्राप के सामने ग्रा चुका है, ग्राज इस हाऊस की यह ग्रोपिनियन हो चुका है कि पंजाब सरकार सिर्फ एक छोटी सी मिकदार के एजीटेटर्ज़ को काबू नहीं कर सकी, नहीं तो

अगर मास एजीटेशन होती तो पता नहीं कि सरकार का क्या बनता। आज यह समझती है कि कोई 10 फी सदी के करीब आदमी एग्रीव्ड हैं, उन्होंने पंजाब में यह हालात लाए हैं। जिंदा इन्सानों को दुकान में बैठे हुए दिन दिहाड़े फूंका जाता है। यह पंजाब के नीरो असैंबली में बैठे बंसुरी बजाते हैं। आज पंजाब के यह हालात हो गए हैं। यह मिनिस्टरी लोगों को झांसा दे रही है कि हम ने हालात पर काबू पा लिया है। यह कल का मिनिस्टरी का ब्यान है कि हम पंजाब के हालात को खराब नहीं होने देंगे। हालात यह हैं कि सरकार की जायदाद को जलाया जा रहा है, लोगों को जिंदा जलाया जा रहा है। आज दो आदमी एजीटेशन करते हैं तो पुलिस रोक नहीं सकती। यह क्या राज़ है? इस राज़ को फाश किया जाए। अगर न किया गया तो यह कारवाई इस तरह नहीं चलने दी जाएगी। इस मिनिस्टरी को कोई हक नहीं कि इन कुर्सियों पर बिराजमान रहे और स्टेट जलती रहे। मेरा पुरज़ोर मुतालबा है अपनी पार्टी वालों से और हाउस से कि गवर्नमैंट अपना कंट्रोल छोड़ दे। जिन्हें हकूमत करनी नहीं आती, वह छोड़ दें। हकूमत की कुर्सी बड़े-बड़े आदमियों का काम है, छोटे आदमी का काम नहीं है। मैं कहता हूं अपनी स्टेट गर्वनमेंट को, पंजाब के हीरो को कि वह बंसुरी बंद करे, लोगों को निजात दिलाएं और लोगों को रहने की इजाज़त दें।

पंडित चिरंजी लाल शर्मा (गनौर) : स्पीकर साहिब, पंजाब के सामने इस वक्त एक बड़ा मसला है। पंजाब में एक ज्वालामुखी भड़क उठा है। अब आप के सामने सिर्फ इतना मसला है कि आया इस एडजर्नमैंट मोशन को एडमिट किया जाए या न। इस बारे में मैं दो-चार मिनट से ज़्यादा नहीं लूंगा। स्पीकर साहिब, 10 या 12 साल पहले जब कि श्री भीम सैन सच्चर पंजाब के मुख्य मंत्री थे मेरे रोहतक के ज़िला में बड़ी गड़बड़ थी। ज़िंदा आदमियों को कत्ल कर दिया जाता था और किसी की ज़िंदगी सेफ नहीं थी। उस वक्त श्री भीम सैन सच्चर रोहतक तशरीफ ले गए। उस वक्त चौधरी लहरी सिंह मिनिस्टर थे। सरदार गुरचरन सिंह एस. पी. को कहा गया

" If you cannot control the situation I can transfer you"

इस पर एस. पी. ने विद कान्फीडैंस यह लफ्ज कहे थे :

"Well Sir, I can liquidate them all within a week provided I am given powers to do so."

स्पीकर साहिब, आप यकीन करेंगे कि न सिर्फ रोहतक ज़िला में बल्कि देहात में भी जितना गुंडा एलीमैंट था सरदार गुरचरन सिंह एस. पी. ने एक हफ्ते में लिक्वीडैट कर दिया। उस वक्त के मुख्य मन्त्री ने उसे कहा था :

"I give you unfettered powers."

मुझे 12 साल के बाद उस वक्त के राज की बात याद आती है। आज यह अमर है कि कांग्रेस वर्किंग कमेटी ने एक रैज़ोल्यूशन पास कर दिया है। उसको अमली जामा पहनाने का फर्ज़ और ज़िमेंदारी सरकार की है। लेकिन अभी उसकी सियाही

[पंडित चिरंजी लाल]

खुश्क नहीं होने पाई थी कि पंजाब में एक आग लगी और यह अमर खास तौर पर काबले ज़िक्र है कि यहां कोई कम्यूनल क्वैस्चन नहीं, यहां हिन्दू और सिख की प्राबलम नहीं। कुछ समझ में नहीं आता कि पंजाब में एक ऐसा एलीमैंट है जिस ने कारखाने जला दिए, दुकानें और बसें जला दीं और अब भिवानी और पानीपत में जो आग लगी है उसमें अपने ही भाई दूसरे आदमी को जलाते हैं। वह खदर पहनता था। वह एक पुलीटीकल आर्गेनाईज़ेशन से ताल्लुक रखता था। उसको ज़िंदा जला दिया। और यह हकूमत खामोशी धारण करके बैठी है। मैं समझता हूं कि इस हकूमत को इन कुर्सियों पर बैठने का अधिकार नहीं। शान तो उस में थी कि यह अलहदा हो जाते। यह हकूमत के मंत्री साहिब बलंद आवाज़ में कहते थे कि पंजाब की तकसीम नहीं की जाएगी पंजाब एक रहेगा। अगर इनकी आवाज़ वहां नहीं थी, सैंटर इनके साथ नहीं था, तो इनकी इज्ज़त इसी बात में थी कि यह कहते कि हम इस्तीफा देते हैं। यह कहते कि आप दूसरी मिनिस्टरी लाएं। अपनी जमीर के खिलाफ हकूमत का ठोंसना ठीक नहीं। इस मिनिस्टरी को लात मारो वरना उन्हों ने यह जिस तरह से कहा है और तै किया है कि इसे बनाया जाए वह किया जाए। इन को इस झील में डूब कर मर जाना चाहिए। वक्त का तकाज़ा है अगर हालात को यह नहीं कण्ट्रोल कर सकते तो जवाब दे दें। इस पंजाब के अंदर ऐसे आदमी हैं जो कन्ट्रोल कर सकते हैं, यहां पर पीस और ला एंड आर्डर रेस्टोर कर सकते हैं। आप को याद होगा कि पैप्सू के अंदर एक ही आदमी ने ला एंड आर्डर कायम कर दिया था, यह तो बहुत से आदमी बैठे हुए हैं लेकिन मुश्किल यह है कि इन का आपस में ट्रस्ट नहीं है, यह एक दूसरे की टांग खींचने में लगे हुए हैं। यहां पालेटिक्स की आग लगी हुई है (हंसी) यह हंसी की बात नहीं है, मज़ाक का मौज़ू नहीं है। पंजाब की जनता आज रो रही है, पंजाब में आग लग रही है, गवर्नमैंट कतई फेल हो चुकी है। उन की अपनी पार्टी गवर्नमैंट के खिलाफ नारे लगा लगा कर बगावत बुलँद कर रही है। इस लिए अगर आप ऐसे हालात में एडजर्नमैंट मोशन एडमिट करके उस पर डिसकशन की इजाज़त देंगे तो मुनासिब होगा।

श्री मोहन लाल (बटाला) : स्पीकर साहिब, हम जानते हैं कि आप के रास्ते में रूलज़ की रूकावट है इस एडजर्नमैंट मोशन को एडमिट करने में लेकिन ऐसे क्यों हुआ वह सरकमस्टांसिज़ आप के सामने रखने ज़रूरी हैं। आप जानते हैं कि आज पंजाब में सैंसरशिप है, कोई खबर अखबारों के ज़रिए पहुंचती नहीं, कई स्थानों पर टैलीफोन बंद हैं, तारें टूटी हुई हैं, इस लिए इस हाउस के किसी मेम्बर को सही वाक्यात का उस वक्त तक इलम नहीं था जब तक कि हम विधान सभा में नहीं आए थे। इस के मुताल्लिक ऐसी खबर निकाली गई कि तीन आदमियों को जला दिया गया और वह भी सिर्फ ट्रिब्यून में क्योंकि और सब अखबार बंद हैं, पंजाब में सैंसरशिप है। खबर आई जैसे कोई मामूली वाका हुआ है। इस बात का किसी को

इलम नहीं था कि वह कौन तीन आदमी थे, उन को कैसे जलाया गया और वाक्या क्या हुआ । मगर यहां आने के बाद पता लगा कि वह कौन थे जो जलाए गए । एक थे मशहूर क्रान्तिकारी श्री क्रान्ति कुमार जो सरदार भगत सिंह और सरदार गुलाब सिंह के साथी रह चुके थे, जिन को आप जानते हैं आज़ादी की लड़ाई में कई बार जेल गए, जो बहुत लम्बी कैद काट कर आए थे देश के लिए, जो आज गरीबी की ज़िन्दगी बसर कर रहे थे, जिन्हों ने अपनी कुरबानी का कोई सिला नहीं मांगा था, उन को जी. टी. रोड पर रोज़ेरौशन दोपहर के वक्त पुलिस और एडमिनिस्ट्रेशन की आंखों के सामने अगर जलाया जा सकता है तो इन के बलंद बांग दावे जो कल किए गए, पहले भी जो एश्योरेंस दी गई कि हम हरेक बात का मुकाबला करने के लिए तैयार हैं ला एंड आर्डर को मेनटेन करने के लिए, इन की वह एश्योरेंसिंज़ कहाँ गई । आप के रास्ते में, स्पीकर साहिब, जो रूल्ज़ की रूकावट है, वह इस लिए दूर की जाए क्योंकि मुर्दा ज़मीरों को आज झंझोड़ने की ज़रूरत है । अगर ज़मीर होती मुख्य मंत्री साहिब की तो जिस वक्त इन्होंने सुना था कि श्री क्रान्ति कुमार और दीवान चन्द ठाकुर को दिन दिहाड़े जला दिया गया एडमिनिस्ट्रेशन के देखते हुए तो यह उसी वक्त अपने कर्त्तव्य को पूरा करते और रीज़ाइन कर देते लेकिन ऐसा मालूम होता है कि कुर्सी के लालच की वजह से इन की ज़मीर मुर्दा हो चुकी है । मैं समझता हूं कि इन सब बातों को सामने रखते हुए आप हकबजानब हैं, दरियाफत करने के लिए कि जो रूल्ज़ की रूकावट है उस को किस तरह दूर किया जा सकता है । मैंने वाक्यात बताए हैं कि आप को क्यों एडजर्नमेंट मोशन वक्त पर नहीं दिया जा सका । आज के हालात के मुताबिक सैंसरशिप की वजह से मैंबर साहिबान के सामने सही हालात नहीं थे । मैं अर्ज़ करूंगा कि आप ने हाउस की सैंस को देख लिया है । इस लिए आप डिसकशन एलाउ करने के लिए हाउस की सैंस को सामने रखें । कल पार्टी मीटिंग हुई थी जो शाम के सात बजे तक चलती रही । उस वक्त तक हमारे चीफ मिनिस्टर साहिब ने नहीं बताया कि श्री क्रान्ति कुमार और उन के साथियों को रोज़े रोशनी जला दिया गया है और आज भी क्या इन का कर्त्तव्य नहीं था कि यह पब्लिक को कानफीडेंस में लेते । लेकिन इन्होंने तो समझा कि कोई भेड़ बकरी थी जो जला दी गई । पानीपत में कल भी इन्होंने स्टेटमेंट दी थी और आज फिर कहते हैं कि शान्ति है, हालात काबू में हैं । क्या इन को शर्म नहीं आती जब यह ऐसे एलान करते हैं । रेडियो में एनाऊंसमैंट होती है कि हालात काबू में हैं, पालियामेंट में बताया जाता है कि हालात अन्डर कन्ट्रोल हैं । मगर जैसे हालात इन के काबू में हैं उस का नमूना हमारे सामने है । मैं पूछता हूं कि क्या इन्हों ने पालियामेंट को अपनी पार्टी को और पब्लिक को अंधेरे में रखने के लिए बहुत नाजायज़ कोशिश नहीं की । मैं, स्पीकर साहिब, आप से अपील करूंगा कि इस मोशन को आप इस लिए एडमिट करें क्योंकि यह इतना इम्पाटेंट मामला है कि आज तक इस पंजाब की हिस्ट्री में इस से ज़्यादा इम्पार्टेंट मैटर कभी नहीं देखने में आया ।

[श्री मोहन लाल]

मैं ने आपसे अर्ज़ किया है कि वाक्यात क्या हैं। इस लिए अगर रूल्ज़ की बिना पर इस मोशन को एडमिट नहीं किया जा सकता तो इस हालात की बिना पर मैं चाहूंगा, स्पीकर साहिब, कि आप रूल्ज़ को छोड़ कर यह बात हाउस के वोट पर छोड़ दें। आखिर यह रूल्ज़ भी तो हाउस ने ही बनाए हैं। मैं समझता हूं कि आज कोई भी और चर्चा इस मोशन के मुकाबले में हेच है। हमारे लिए यह शर्म की बात होगी अगर हम इस बात को छोड़ कर और किसी बहस में पड़ें। इस लिए आज का सारा दिन आप इसी बात पर चलने दें और इसी पर डिबेट रखें। अगर हम ऐसा नहीं करते तो मैं समझता हूं कि हम पंजाब के साथ, इस हाउस और पंजाब की जनता के साथ इनसाफ नहीं करते। इस लिए आप कृपा करके रूल्ज़ से ऊपर उठ कर हाउस का वोट लेकर इस मोशन को एडमिट करें।

कामरेड राम प्यारा (करनाल): : स्पीकर साहिब, कल जो पानीपत में वाक्या हुआ है उस पर मुझे सख्त अफसोस भी है और मैं उसकी पुरज़ोर मुज़म्मत भी करता हूं। मुझे दुख है कि उस में मेरे तीन साथी बलिदान हुए। उस वाक्या से यह बात तो कन्फर्म होती है कि पंजाब में फिरकाप्रस्ती नहीं है क्योंकि वह तीनों ही हिन्दु कांग्रेसी थे। पंजाब की जनता मुबारिकबाद की मुस्तहिक है कि उसने फिरकाप्रस्ती की बात नहीं उठाई। यह जो हालात बिगड़े हैं इन्हें हमें सबको मिल कर सम्भालना चाहिए। जहां तक पंजाब में अमन का ताल्लुक है, मैं अर्ज़ करता हूं कि कल जिस वक्त यहां कामरेड राम किशन और सरदार दरबारा सिंह अमन अमान की दुहाई देते हुए इस हाउस में नीरो की तरह बांसुरी बजा रहे थे, तो उस वक्त पानीपत जल रहा था। जो यह बात पंडित मोहन लाल ने कही कि चीफ-मिनिस्टर साहिब को हालात का पता था। लेकिन कल उन्हों ने बयान नहीं दिया पार्टी में, उस में वज़न नहीं क्यों कि मेरी इत्तलाह के मुताबक अगर वह ठीक है कि रात के 9 बजे तक जब यह तीनों साथी आपने घर नहीं पहुंचे तो उनकी तलाश जारी हुई।

पहले खयाल था कि घर चले गए और घर वालों को ख्याल था दुकान पर हैं लेकिन 9 बजे जब घर नहीं पहुंचे तो चर्चा शुरू हुआ। 9 बजे के बाद जब श्री दीवान चन्द की जली हुई दुकान को खोला तो उस में से जली हुई लाशें मिलीं (शोर) मेरी इत्तलाह के मुताबिक अगर वह सही है तो उस दुकान में बहुत सारा इनफलेमेबल सामान था। जब मलबा उठाया गया तो तीनों लाशें मिलीं। मैं जनता को इतना अलज़ाम नहीं देता जितना अफसरों को देता हूं। (शोर) मुझे एक मिन्ट सुन तो लो ... शोर ... मुझे पता है कौन बोल रहा है दरबारा सिंह बीच में बोल रहा है। (शोर)

जिस वक्त उस बच्चे को गोली लगी थी तो जब उसका हस्पताल में पोस्टमार्टम हो रहा था तो उस वक्त पुलिस ने कोई ध्यान इस बात की तरफ नहीं दिया कि शहर में इस हादसा के खिलाफ जज़बात उभर सकता है । और कुछ हो सकत है उस वक्त अफसरों की चाहे वह एस० डी०ओ० है या पुलिस वाले हैं उनकी ड्यूटी थी । कि वह शहर में जा कर हालात को देखते लेकिन वह हस्पताल में बैठे रहे । इस में एक और बात पता करने वाली है और मैं चाहता हूं गवर्नमैंट उसका पता करे कि आया जिस वक्त जलूस या माब गुज़र रहा था तो उसके शुरू में गोली चली या जलूस का कुछ हिस्सा गुज़र जाने के बाद गोली चली । अगर जलूस गुज़रने के बाद गोली चली तो मैं समझता हूं जान बूझ कर अमन खराब करने की कोशिश की गई.. (शोर) जहां तक यह आवाज़ आई है कि राम किशन बोल रहा है, मैं समझता हूं कि जहाँ गवर्नमैंट की बददयानती हो वहां उसके लिए राम किशन भी उतना ज़िम्मेदार है और दरबारा सिंह भी उतना ज़िम्मेदार है । I have no special preference either for Comrade Ram Kishan or Sardar Darbara Singh । स्पीकर साहिब, मिनिस्ट्री किसी की आए किसी की जाए हम यह चाहते हैं कि गवर्नमैंट में इमानदारी होनी चाहिए और अमन डिस्टर्ब नहीं होने देना चाहिए । मिनिस्ट्री चाहे दरबारा सिंह की हो, मोहन लाल की हो या राम किशन की हमें इस से ताल्लुक नहीं । पंजाब की जनता की मांग है कि अमन कायम हो ।

जहां तक यह बात है कि वह रिज़ाइन करें मैं उन लोगों के साथ हूं जो कहते हैं रिज़ाइन न करो बल्कि इस की जुडीशल इन्क्वायरी कराओ और जो ज़िम्मेदार है उसे प्रासीक्यूट किया जाए । वह कौन से हालात हैं जिन की वजह से मैं आपसे कहूं कि यह मोशन एडमिट हो ? वह यह हैं कि आज पंजाब में आग लगी हुई है और इस पर कल दो घंटा बहस भी हुई । पंजाब में पिछले पांच-सात दिनों में कई नौजवान इस आग की आहुति में आ गए और बहुत सारे शहरों में अमन को खतरा हो गया है ।

मेरी खुशकिसमती है और करनाल वाले मुबारिकबाद के मुस्तहिक हैं कि जलूस के बावजूद वहां पर कुछ नहीं हुआ लेकिन बहुत सारे शहरों में गड़बड़ हो रही है । इन हालात में आप रूल्ज़ को न देखें । रूल्ज़ बहुत छोटी चीज़ हैं

(घंटी)

आप रूल्ज़ से ऊपर उठें । आप जब चाहें अपना डिसक्रीशन य्यूज़ कर सकते हैं । आप इस मोशन को ऐंडमिट करें ।

जो बात पंडित मोहन लाल ने वोटिंग वाली कही मैं ताकत दिखाने वाली स्पिरिट में नहीं जाता हूं बल्कि इस स्पिरिट में जाता हूं कि यह हाउस की, जनता की मांग है । मैं आपको बताना चाहता हूं कि इस अमन को बिगाड़ने में दरबारा सिंह और राम किशन किस तरह ज़िम्मेदार हैं । (शोर)

[कामरेड राम प्यारा]

एक मिनिस्टर आर्डर देता है कि फलां फलां पुलिस अफसर बदमाश है, कुरप्ट है उसे बदलो लेकिन दूसरा मिनिस्टर उस आर्डर को रोक देता है । राम किशन आर्डर देता है, दरबारा सिंह रोक देता है और दरबारा सिंह आर्डर देता है तो राम किशन रोक देता है ।

(शोर)

आज गवर्नमैंट कानून की पैरवी नहीं कर रही बल्कि ज़ाती हुकमों की पैरवी कर रही है ।

(घंटी)

आखिर में मैं यह कहना चाहता हूं कि 7/8 फरवरी को एडीशनल आई० जी० करनाल गए थे । उन्हें एक आदमी ने एक ऐफीडेवट दिया... . .

(शोर)

Mr. Speaker : This has nothing to do with this motion.

कामरेड राम प्यारा : मैं उसी बात पर आ रहा हूं कि उन्हें एक आदमी ने एफीडेवट दिया कि इस थानेदार ने मेरे सामने मेरी बीवी के साथ रेप किया....

(शोर)

इस थानेदार का काम औरतें स्पलाई करना है..........यह औरतें स्पलाई करता है इस वजह से उनके खिलाफ कोई ऐकशन नहीं लिया जा रहा---

(शोर)

मरा यह अलज़ाम उन आदमियों के खिलाफ है जो अफसरों से ऐसे काम कराते हैं और उनके खिलाफ कोई ऐकशन नहीं लेते......

(शोर)

Mr. Speaker : Order, order. Please take your seat now.

श्री रूप लाल महता (पलवल) : स्पीकर साहिब, कांग्रेस वर्किंग कमेटी के प्रस्ताव के बाद पंजाब में जो आग भड़की है और स्टेट में फ़सादात कराने की कोशिश की जा रही है, उसकी सख्त मुज़म्मत करनी चाहिए । मैं समझता हूं कि यह तबके, जो यह आग भड़का रहे हैं, कांग्रेस पार्टी को अगले चुनाव में चोट लगाने की कोशिश कर रहे हैं ।

स्पीकर साहिब, इस में कोई शक नहीं है कि जन संघ पार्टी ने और कांग्रेस पार्टी के लोगों ने कहा कि पंजाब की और तक्सीम न की जाए । पंजाब के दोनों रिजन इसी पंजाब के अन्दर 'स्टेटस को' रहें और दोनों रिजन फलें फूलें ।

इस के बारे में इख्तिलाफ हो सकते हैं लेकिन जब कांग्रेस वर्किंग कमेटी ने इस के बारे में फैसला दे दिया तो कांग्रेसियों ने जो कि अपनी पार्टी के वफादार सिपाही हैं, उन्हों ने अपनी पार्टी के वरडिक्ट को मान लिया । आज से तीन चार दिन पहले पंजाब के अन्दर जो कुछ हुआ और हो रहा है, वह काबले मज़म्मत है । उस के लिए जितना भी कोसा जाए उतना थोड़ा है ।

इस के अलावा सरकार का फर्ज है कि वह पंजाब के अन्दर ला एंड आर्डर मेनटेन करे और जो एडमिनिस्ट्रेशन में ढील है, उस को त्यागा जाए। पंजाब के अन्दर जो गुंडागर्दी का ऐलीमेंट है, उस को सखती से क्रश किया जाए ताकि पंजाब के अन्दर अमन कायम हो सके।

इस से पहले पंजाबी भाषा को मान्यता देने के लिए और हिन्दी भाषा को मान्यता देने के लिए बड़े बड़े आन्दोलन पंजाब के अन्दर चले। उस समय भी हजारों की संख्या में लोगों ने अपनी विचारों को प्रदर्शित करने के लिए मुज़ाहरे किए लेकिन आज कल जैसे हालात पहले कभी नहीं हुए। आज पंजाब के हालात बहुत ही नाखुशगवार हो चुके हैं। आज आवाम अपने आप को सुरक्षित नहीं समझ रहे हैं। मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि क्रांतिकारी क्रान्ति कुमार मेरा जेल का साथी था। उस ने देश की हमेशा सेवा की। वह फिरकाप्रस्ती वालों के हाथों से अग्नि में भेंट हुए। पंजाब के हुल्लड़ मचाने वालों ने उसको और उसके दो साथियों को मार दिया। वह देश-भक्त थे और देश को ही वह सर्वोपरि समझते थे। मैं चीफ मिनिस्टर साहिब से या ला एंड आर्डर के मिनिस्टर इन्चार्ज से प्रार्थना करना चाहता हूं कि वह अपने फर्ज़ को अच्छी तरह से निभाएं और जो इस मामले में गुनाहगार हैं, उन पर सख्त कार्यवाही की जाए।

मैं समझता हूं कि यहाँ पर गर्म तकरीरें करने से पंजाब में अच्छा वातावरण पैदा नहीं हो सकता है। यह झगड़ा तो सखत कदमों के द्वारा ही खत्म हो सकता है। इस की मुज़म्मत ट्रेज़री बैंचों और अपोज़ीशन के बैंचों की तरफ से होनी चाहिए क्योंकि यह बातें काबले मुज़म्मत है। जनता ने हमें अपने नुमायंदे चुन कर यहाँ पर भेजा है। इस लिए हमारा फर्ज़ बन जाता है कि हम पंजाब के अन्दर ला एंड आर्डर को कायम रखें ताकि शान्ति चाहने वाली जनता अपने आप को सुरक्षित समझ सके।

मैं फिर अर्ज़ करना चाहता हूं कि श्री क्रान्ति कुमार ने देश की बहुत सेवा की है। वह जेल के अन्दर मेरे साथ रहे। मैं उन की बहुत कदर करता था। वह पानीपत के अन्दर अपना कारोबार करते थे। वह फिरकाप्रस्त बातों को अच्छा नहीं समझते थे। कल कुछ हुल्लड़बाजों ने उसे जिन्दा ही जला दिया। मैं वजीर साहिबान से प्रार्थना करना चाहता हूं कि वह उन के घर पर जा कर शोक प्रकट करें और जो कुछ उस की हानि हुई, उस को असैस किया जाए और उस का मुआवज़ा उस के परिवार को दिया जाए।

(घंटी)

स्पीकर साहिब, जालन्धर अमृतसर और भिवानी के अन्दर जो कुछ हुआ, वह काबले मुज़म्मत बात है। यह चीजें जन संघ पार्टी ने अपने मुफाद के लिए कीं। इन्हों ने अपने मुफाद के लिए पंजाब के अन्दर गड़बड़ी फैलाई। मैं सरकार से प्रार्थना करना चाहता हूं ऐसी कारवाई करने वालों को जो कोई भी हो उस को

[श्री रूप लाल महता]

गैर कानूनी करार कर दिया जाए। चाहे जनसंघ हो या कोई और हो। अमन कायम रखना इस हाऊस का काम है। यह हाऊस अमन का ज़ामन है। ऐसी पार्टी को गैर कानूनी करार दिया जाए ताकि यहाँ अमन कायम हो सके। पंजाब की तकसीम के बारे में सैंटर सरकार ने फैसला करना है। लेकिन इस तरह के हालात पैदा करने की इज़ाज़त हमारी सरकार को नहीं देनी चाहिए।

(घंटी)

स्पीकर साहिब, मैं सरकार को प्रार्थना करना चाहता हूं कि जिन लोगों का 4,5 दिनों के अन्दर जो नुक्सान हुआ है, उस का सरकार जायज़ा ले और लोगों को सरकार की तरफ से मुआवज़ा दिया जाना चाहिए।

Chaudhri Hardwari Lal (Bahadurgarh) : Mr. Speaker, the situation, which is sought to be discussed through this Adjournment Motion, has two aspects—the first that the Police and the Government forces should quell disturbances wherever they occur; and secondly that the Police should not murder innocent people on the excuse that they are enforcing Law and Order. A great deal has been said on the first issue, but practically nothing about the second one. The town of Bhiwani has been mentioned by a few friends in a wrong way and in the wrong context. I have got an authentic story from the Principal of the Vaish College, Bhiwani. He says :—

> "At about 10.30 a.m., a peaceful procession was coming from the T.I.T. Mill side shouting slogans : "Hindu Sikh Unity—Amar Rahe", "Hindu Sikh—Bhai Bhai", "Punjab Ekta—Zindabad", "Punjabi Suba—Murdabad", and when it reached near the college gate a reckless lathi-charge was made.
>
> As a result of lathi-charge, the situation became tense and explosive. The unruly element in the procession began brick-batting the Police. The Police got flared up and resorted to indiscriminate firing in all directions including towards the college without any provocation from the college premises which resulted in injuries to several persons.
>
> According to my instructions to the college students they were dispersing in batches in two's and three's at about 12.30 p.m. while the students were about to leave the College gate, the Police party along with the S.D.M., were seen coming on their way back from the Railway Station side. As they came in front of the college building, the Police again resorted to indiscriminate firing aiming towards the college premises, without any provocation whatsoever. The firing was inhuman, barbarous and callous. One of the bullets hit Mr. Ranbir Singh who was in the college premises. He collapsed on the spot. Some others were injured. He was the only son of Shri Matu Ram of the village Rudral, P. O. Chandani, district Mohindergarh. Several rounds were fired.

Immediately, after this serious incident, I, along with a few members of the staff went to S.D.M.'s Court to protest against this inhuman and unjustified firing.

After that, the Deputy Commissioner, the S. P., had reached Bhiwani from the Head quarters. I, accompanied by a few members of the staff brought them to the college and narrated to them the whole story and showed them the pools of blood in the college premises and a few bullet marks which were photographed. They assured me and the members of the staff that an enquiry would be instituted and the guilty would not be shielded at all."

Mr. Speaker, there has been a demand from various quarters of the House, including (from) the Congress Benches, for the Government to resign. I shall respectfully suggest, Sir, that for once, for a change, if not for anything else, the Government should listen to the House, and to its own supporters. There are only two alternatives before it. Either it should rise to the occasion immediately and maintain peace in the State, or, alternatively like self-respecting people, the Government should quietly resign and make room either for those who can maintain peace, or for the promulgation of the Governor's Rule.

Voices : No, not Governor's Rule.

Chaudhri Hardwari Lal : These are the only two alternatives, Sir. If the Government cannot rise to the occasion, it should resign and law and order should be restored. I would, therefore, request you to admit the Adjournment Motion, so that a fuller discussion on the whole situation is made.

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਫ਼ੀਰੋਜ਼ਪੁਰ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਸ੍ਰੀ ਕਰਾਂਤੀ ਕੁਮਾਰ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਤੀ ਸਬੰਧ ਸੀ, ਮੇਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਛਲੇ 37 ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਸੀ, ਮੇਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਇਖਤਲਾਫ ਨਹੀਂ ਰਹਿਆ । ਉਹ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਾਣੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਮੈਂਬਰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵਫਾਦਾਰ ਸਿਪਾਹੀ ਸਨ । ਚਾਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਜਾਂ ਫ਼ਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਫਿਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੂਵਮੈਂਟ ਨਾਲ ਤੱਲੁਕ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਸਫ਼ਰਰਜ਼ ਲਈ ਬੜੀ ਦੌੜ ਧੂਪ ਕੀਤੀ । ਜਦੋਂ ਪੰਡਤ ਮੋਹਣ ਲਾਲ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਸਫਰਰਜ਼ ਦੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਮਦਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ । ਠੀਕ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਖਿਆਲ ਸਨ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਆਰਡੀਨਰੀ ਵਰਕਰ ਵੀ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਸ ਖਿਆਲ ਹੋਣ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਜਲਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ । ਮੈਂ ਡਿਸਓਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਕੋਈ ਹਥ ਹੈ ਹਾਲਾਤ ਅਜਿਹੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । ਪੰਜਾਬੀ ਜਨ ਸੰਘ ਦਾ ਇਕ ਕਸੂਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਕੀ ਦੇ ਲੋਕ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਨ ਸੰਘ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਟੇਟਸ ਕੋ ਕਾਇਮ ਰਹੇ । ਪਰ ਮਹਿਜ਼ ਇਸ ਲਈ ਦੁਨੀਆ ਦੀਆਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਤੀਆਂ ਹਨ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨਾਂ ਲਗਾ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਤਊਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਡੀਮਾਂਡ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਅਨ-ਲਾ ਫੁਲ ਕਰਾਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਇਹ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਸੈਟ ਅਪ ਵਿਚ ਇਕ ਵਡੀ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਬਰ-ਮਿਲਾ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਪਿਛੇ

[ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ]

ਨਹੀਂ ਰਹੂੰਗਾ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੁਰ ਅਮਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵੀ ਪ੍ਰੋਟੈਸਟ ਕੀਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਕੀਤੀ । ਜੇ ਕਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਨਾ ਕਰਦੀ ਤਾਂ ਹਾਲਾਤ ਅਜਿਹੇ ਨਾ ਹੁੰਦੇ । ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਰੀਐਕਸ਼ਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਹ ਮਸਲਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ 18 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸੀ—ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣੇਗਾ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗਾ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਰੀਐਕਸ਼ਨ ਹੋਇਆ । ਪਰ ਸਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਜਨ ਸੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਨੱਥੀ ਕਰ ਦੇਣਾ ਸਿਰਫ ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਏਕਤਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ. . . . (ਵਿਘਨ) (ਸ਼ੋਰ) ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਗਾ ਦਿਉ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਅਜ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੜਤਾਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਹੜਤਾਲਾਂ ਦਾ ਤੁਅਲਕ ਹੈ, ਇਹ ਖਿਲਾਫੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੂਸਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਬੜੀਆਂ ਸੀਰਅਸ ਹਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ Law-abiding citizen ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ । ਪਰ ਅਸਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਝਗੜੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਸਫਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਪਿਛਲਿਆਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਮਨਿਸਟੀਰੀਅਲ ਬੈਂਚਿਜ਼ ਤੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਉਹ ਮਨਿਸਟਰੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ ਪਰ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਹਨ, ਉਹ ਲੋਕ ਹਰ ਮੌਕੇ ਦਾ, ਹਰ ਗੱਲ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਚਾਹੇ ਖੁਦ ਉਹ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹੋਣ । ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਰਕਤਾਂ ਦੀ ਜਸਟੀ-ਫਿਕੇਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਜੋ ਕੁਝ ਹੋਇਆ ਹੈ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਫਤੀਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕਸੂਰ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸਜਾ ਦਿਤੀ ਜਾਏ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ spare ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਜਿਸ ਨੇ ਵੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਕੁਮਾਰ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ spare ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਪਰ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਆਦਮੀ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਕੋਲੋਂ ਗੱਦੀਆਂ ਖੋਹਣ ਲਈ ਅਤੇ ਬਦਲੇ ਲੈਣ ਲਈ ਵਾਕਿਆਤ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹੋਇਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੈਂਟੀਮੈਂਟਸ ਐਰੋਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਗੱਲ ਨਾਵਾਜਿਬ ਹੈ ।

12.00 noon

ਸੂਬੇ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਗੰਦਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਗਾਲੀਆਂ ਕਢੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਟਿਕ ਸੈਟ ਅਪ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਹਰ ਗੱਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ ਉਥੇ ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜਿਹੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਆਦਮੀ ਲਿਸਟਾਂ ਚੁਕੀ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਧੱਕ ਦਿਓ । ਫਲਾਣੇ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਭੇਜ ਦਿਉ । ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਨਸਾਫ ਨਾਲ ਵੇਖੋ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਸੂਰ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿਉ । ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀ ਖਾਸ ਖਿਆਲ ਰਖਣ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰ ਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਇਤਾਬ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀਆਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਉਸ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਲਗਾ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣ । ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਕਈ ਲੋਕ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਗੰਦਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾ ਕੇ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਲੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪ੍ਰੋਟੈਸਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਤੁਸਾਂ ਇਸ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣੀ ਹੈ ਉਹ ਤੁਹਾਡਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖ ਲੈਣਾ । ਅਗੇ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣੋ ਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਕੰਮ ਜਾਣੇ ।

श्रीमती शन्नो देवी (उपाध्यक्षा) : स्पीकर साहिब, आज पंजाब के लिये एक काला दिन है। जिन लोगों ने फांसी के तख्ते को चूमा था, जो लोग काल कोठड़ियों में रहे मुझे अफसोस है कि आज की हकूमत या पहली हकूमत उनको किसी दर्जे पर न पहुंचा सकी। जब कौंसिलों में भेजने का वक्त आया, जब राज्य सभा में भेजने का वक्त आया तो राज द्वारों में से रानियों और महारानियों को निकाला गया। (आवाज़ें: शेम, शेम)

बड़े घरों में रहने वाले लोगों को निकाला गया। जब हकूमत बनाने की जरूरत हुई तो न सोचा कि जिन लोगों ने यह पौधा लगाया था, जिन लोगों को इस पौधे के उखड़ने से तकलीफ होगी, उन को पास न फटकने दिया। आज के दिन क्रान्ति कुमार का इस तरह से दिन दिहाड़े जलाया जाना हमारी डैमोक्रेटिक इन्स्टीच्यूशन और कांग्रेस की शानदार इन्स्टीच्यूशन के लिये एक बदनुमा धब्बा है। आज बड़े अफसोस से कहना पड़ता है कि आज पंजाब में ला एंड आर्डर की हालत यह है कि (इस समय जब श्री प्रबोध चन्द्र शिक्षा मन्त्री बाहर जाने लगे तो हाउस में बहुत शोर शराबा हुआ।)

श्री अध्यक्ष : आर्डर, आर्डर। (Order, order)

श्री मती शन्नो देवी : स्पीकर साहिब, मैं बड़े अदब से आप की मार्फत इस हाउस के मेम्बरों से दरखास्त करना चाहती हूं कि मुझे दो मिन्ट के लिए बोल लेने दो इस के बाद मालूम नहीं कि किस को जलना है और किस को मरना है।

मैं कह रही थी कि ला एंड आर्डर की हालत इस सूबे में यह हो कि चंद लोग उठ कर जिस को चाहें जला दें। कल शाम को जब मैं पार्टी मीटिंग में जा रही थी तो मैंने कामरेड राम किशन से पूछा कि सुना है कि लुधियाना को मिल्टरी के सुपुर्द कर दिया है। अच्छा किया, उन्होंने मुझे बताया नहीं। गवर्नमैंट के अपने राज़ होते हैं। लेकिन मैं नहीं समझ सकी कि कल तीन चार-बजे क्रान्तिकारी क्रान्ति कुमार, दीवान चन्द और लांबा को जला दिया गया और हमें पता तक न लगे कि जा कर अपने हाथ से लकड़ी तो डाल दी होती। स्पीकर साहिब, क्रान्ति कुमार ने आज़ादी के बाद निहायत गुरबत और तंगदस्ती में जिस तरह से अपने दिन गुज़ारे हैं मुझे मालूम है। उस के बाल बच्चों के पास खाने को भी नहीं था। वह आप भी मज़दूरी करते थे। वह तो सवर्ग में जाएंगे ही क्योंकि उन्होंने सारी ज़िन्दगी इस कौम को बनाने में लगादी। आज जिस तरह से उन की हत्या हुई है, हमें सोचने का इमकान है कि हम किधर जा रहे हैं किधर से चले थे और किधर पहुंच गए हैं। मैं निहायत अदब से कामरेड राम किशन से कहना चाहती हूं कि अगर नहीं सम्भाल सकते तो अलग हो जाओ, छोड़ दो, किसी ऐसे आदमी के सुपुर्द कर दो जो इस सूबा को संभाल सके आप को अब दस्त बरदार हो जाना चाहिए—

चौधरी नेत राम (हिसार सदर) : आदरणीय स्पीकर साहिब, आप के सामने एक एडजर्नमैंट मोशन आई, आपने हाउस की राए जाननी चाही कि वह किस तरह से मानी जा सकती है। इस के लिये मैं अर्ज़ करूं कि कायदा कानून हमेशा अमन कायम रखने के लिये, भले काम करने के लिये और मज़लूमों की सहायता करने के लिये होते हैं। और उसके लिए कुछ कायदे कानून का इस्तेमाल किया जाता है। स्पीकर साहिब, मैं आप से अर्ज़ करूं कि आज पंजाब की जो हालत है, मैं नहीं समझ पाया कि यह सरकार किस तरह से इस के लिए दोषी नहीं है जब कि इस मन्त्री मंडल के मन्त्रियों ने बार बार यह ऐलान किए स्टेजों से अखबारों से, रेडियो से कि पंजाब का विभाजन हमारी लाशों पर होगा। उस वक्त उन्होंने पंजाब की जनता के सैंटीमैंट्स को उभारा लोगों के जज़बात को भड़काया। उस वक्त उन्होंने इस बात को बिल्कुल नजर अन्दाज़ कर दिया कि वे हिन्दुस्तान की एक बड़ी तन्ज़ीम शुदा पार्टी के मैम्बर हैं। उन्होंने इस बात का बिल्कुल ख्याल नहीं किया कि उपर जो हाई कमांड है, जो संस्था के लीडर हैं वह जो आदेश देंगे वह इन को मानने पड़ेंगे। आज इस के मुताबिक दूसरी तरह की बातें करते हैं जब की पहले इन्होंने ही पंजाब के अन्दर लोगों के जज़बात को उभारा। स्पीकर साहिब, यहां पर रोम और नीरों का जिक्र किया गया, डायर का ज़िक्र किया गया कि वह अमृतसर में गोलियां चलाता रहा। स्पीकर साहिब, नीरों मस्त था और उस वक्त रोम चल रहा था...... (विघन)

Mr. Speaker : Order, please.

चौधरी नेत राम : लेकिन यह नपुंसक वजीर यहां पर बैठे हुए हैं यह बार बार अपनी जबान को बदल रहे हैं। बार बार अपनी जबान को तब्दील कर के पंजाब को फूंक रहे हैं। यह बात मेरी समझ में नहीं आई, आज तक सुनने में नहीं आई कि सरकार ने खुद ही देश में बदअमनी फैलाई हो जैसा कि आज यहां पर हो रहा है। यह बात आज तक सुनने में नहीं आई कि सरकार की पुलिस की मौजूदगी में, पुलिस की गोलियों की मौजूदगी में फिरकाप्रस्त हजूम पंजाबी सूबा मुर्दाबाद हरयाणा प्रान्त मुर्दाबाद के नारे लगाए, भड़काऊ कार्यवाही करें, लूटमार करें और आग लगाए लेकिन फिर भी पुलिस चुपचाप खड़ी रहे और कोई एक्शन न ले। ऐसी हालत में जब कि मुजाहिरा करने वालों की राए के मुताबिक कोई पंजाबी सूबा मुर्दाबाद नहीं कहता, हरयाणा प्रान्त मुर्दाबाद नहीं कहता, हड़ताल में शामिल नहीं होता तो उस को मारा जाए, पीटा जाए और इस तरह से सारी विनाशकारी कार्यवाहियां होती हों और पुलिस कोई ऐक्शन ले। यह कैसी शर्मनाक बात है ?

स्पीकर साहिब, मैं पिछले शनीवार को यहां से हिसार गया तो जनसंघियों ने मेरी बाबत यह कहा कि यह हरयाणा प्रान्त का हामी है। मैं हैरान था कि पुलिस वाले खड़े हैं, उन के पास राइफलें और रिवाल्वर मौजूद हैं, पी. सी. ऐस. अफसर वहां पर मौजूद हैं.... (विघ्न)

उन सभी की हाज़री में उन सब के रूबरू उन लोगों की इस कदर हिम्मत हो गई, उन की इस कदर जुर्रत बढ़ गई कि वह ऊंगली उठा कर यह कहें यह हरयाणा प्रान्त का हामी आ गया है ।

(विघ्न)

Mr. Speaker : Order, please.

चौधरी नेत राम : मैं हैरान था कि पुलिस की मौजूदगी में भी फिरकाप्रस्त अनासर इस तरह से शरारत करवा सकता है । मैं हरान था कि पुलिस की तरफ से उस वक्त वहां पर कोई ऐक्शन नहीं हुआ और इस किसम की बातें मेरे खिलाफ हुईं ।

श्री अध्यक्ष : अब आप बैठिए । (He should resume his seat now.)

चौधरी नेत राम : स्पीकर साहिब, एक ही मिसाल देकर मैं अपनी बात को खत्म करता हूं । मैं आप की सेवा में यही निवेदन करना चाहता हूं कि आज आप उस फौजी की तरह से इस बात का निर्णय न दीजिएगा जो कि छुट्टी पर घर आया हुआ था । कहानी इस तरह से है कि एक फोजी छुट्टी पर घर आया हुआ था । वह रात को सोया हुआ था उस के सोते सोते एक चोर घर में चोरी करने आ गया । उस ने देखा की चोर चोरी कर रहा है । लेकिन वह सोया रहा और उसने कुछ न किया । सुबह हुई तो घर वालों ने कहा कि चोरी हो गई है कौन चोरी करने आया था, कब चोरी हुई तो इस पर उस फौजी ने कहा कि मैंने रात को चोर को देखा था लेकिन क्योंकि मैं छुट्टी पर था ड्यूटी पर नहीं था इस लिए चोर के खिलाफ कोई आवाज़ नहीं उठाई । इस लिए आप से भी यही प्रार्थना है कि आप इस एडजर्नमैंट मोशन को रूल्ज़ का सहारा लेकर डिस्एलाऊ न कीजिए । आप यह न कहिए कि कानून इस की इजाजत नहीं देता । फौजी की तरह से काम न लीजिए, अपनी अकलमन्दी से काम लीजिए और जलते हुए पंजाब को बचाइए नहीं तो इस खुसरा नपुंसक कांग्रेस गवर्नमैंट की धज्जियां उड़ाने के लिए यह अपोज़ीशन त्यार है । (शोर)

ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ (ਫਰੀਦਕੋਟ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਹ ਦਿਨ ਬੜੇ ਹੀ ਅਫਸੋਸਨਾਕ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀ ਅਪਣਾ ਜ਼ਾਤੀ ਮੁਫਾਦ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਨਿਆਂ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ। ਸਾਨੂੰ ਬੜੇ ਦੁਖ ਦੇ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਤਨੇ ਚੰਗੇ ਅਮਨ ਔਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭੰਗ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵੇਖੀਏ ਕਿ ਇਹ ਅਮਨ ਕਿਉਂ ਭੰਗ ਹੋਇਆ ਔਰ ਇਸ ਦੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹਨ, ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਕਿਸ ਉਤੇ ਹੈ? ਸਾਨੂੰ ਠੰਡੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ

[ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ]

ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮਿਨਿਸਟਰੀ ਦੀ ਹੈ । ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ ਉਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਸਾਡੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੈਂਚਿਜ਼ ਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਮਿਨਿਸਟਰੀ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹਨ (*Thumping from the Opposition Benches*) ਤੀਸਰੀ ਥਾਂ ਉਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵੋਟ ਲੈਕੇ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਇਥੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਛੋਟੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਮੁਫਾਦ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਕੇ ਫ਼ਾਇਦਾ ਉਠਾ ਲੈਣਾ ਜਾਂ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੁਫਾਦ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਕੇ ਫ਼ਾਇਦਾ ਉਠਾ ਲੈਣਾ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜਾ ਮਸਲਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਕੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਪਾਰਟੀ ਮਰ ਵੀ ਜਾਏ ਲੇਕਿਨ ਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਪਾਰਟੀਆਂ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀਆਂ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਉਤੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕੁਰਬਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਪਾਰਟੀਆਂ ਇਸ ਲਈ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨ । (*Thumping from the Opposition and some Congress Benches*) ਮੈਂ ਬੜੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾਕੇ, ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾਕੇ ਮਿਸਰੀਪ੍ਰੀਜ਼ੈਂਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਲੋਕ ਇਸ ਰਾਏ ਦੇ ਹਨ ਹਾਲਾਂਕਿ ਲੋਕ ਉਸ ਰਾਏ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਉਸ point of view ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ । ਖੁਦ ਮਿਨਿਸਟਰੀ ਦੇ ਸਤ ਮਿਨਿਸਟਰ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਬਰਖਿਲਾਫ਼ ਸਨ, ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲੇਕਿਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮਿਨਿਸਟਰੀ ਇਹ ਕਹਿੰਦੀ ਰਹੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਦੇ ਬਰਖਿਲਾਫ਼ ਹਾਂ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿਆਂਗੇ—ਅਸੀਂ 'ਸਟੇਟਸ ਕੋ' ਰਖਾਂਗੇ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਥੇ ਜਾ ਜਾ ਕੇ ਕਿਹਾ । ਕਲ ਇਥੇ ਚੌਧਰੀ ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪੀ. ਪੀ. ਸੀ. ਸੀ. ਨੇ ਇਸ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ; ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ । ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ—ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਯੂਨੈਨੀਮਸ ਰਾਏ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ । ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਜਨਰਲ ਇਜਲਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਉਥੇ ਇਹ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ.... ..

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਸ਼ ਮੋਸ਼ਨ ਤੇ ਵੀ ਤੁਸਾਂ ਜੋ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਹਿ ਲਵੋ (The hon. Member may express himself on this Motion also).

ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਹਾਡੀ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੋਸ਼ਨ ਉਤੇ ਬੋਲਾਂ ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਦਸ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਮੋਸ਼ਨ ਕਿਉਂ ਆਈ ਹੈ ? ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਤਿੰਨ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿਨ ਦਿਹਾੜੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਾਂਹਮਣੇ ਜ਼ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਐਜ਼ੀਟੇਟਰਜ਼ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬੰਦ ਕੀਤੀ । ਇਹ ਮੋਸ਼ਨ ਆਈ ਹੈ । ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਭਣਾ ਪਵੇਗਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਨੂੰ ਗਲਤ ਕਿਹਾ । ਪੀ. ਪੀ. ਸੀ. ਸੀ. ਨੇ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਨੂੰ ਠੀਕ ਲੀਡ ਦਿੱਤੀ ਔਰ ਕਿਹਾ ਕਿ 90% ਲੋਕ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਹਨ; ਲੋਕ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਔਰ ਸਿਰਫ 10% ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਬਰਖਿਲਾਫ਼ ਹਨ । ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ 10% ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਬਾ ਸਕਦੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ (ਵਿਦ ਆਨਰ) ਔਰ ਬੜੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸੰਭਾਲ ਲਵੇ । (ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਥੰਪਿੰਗ) ਮੈਂ ਯਕੀਨ ਨਾਲ ਕਹਿ

ਸਕਦਾਂ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ 48 ਘੰਟਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ? ਮੈਨੂੰ ਬੜੇ ਦੁਖ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਤ ਉਤੇ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ । ਸਿਵਾਏ ਜਨ ਸੰਘ ਦੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀ ਇਸ ਗੜਬੜ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਥੇ ਅੱਗ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ, ਜਲੂਸ ਕਢਣ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ--ਸਾਰੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਇਨਕਲੂਡਿੰਗ ਕਾਂਗਰਸ ਅਮਨ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਥੇ ਕੁਝ ਕਾਂਗਰਸਮੈਨ—ਜਿਵੇਂ ਸਰਦਾਰ ਜੈ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ, ਸ੍ਰੀ ਯਸ਼ਪਾਲ ਜੀ ਹਨ; ਉਹ ਅਜੇ ਤਕ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਤੁਹਾਡੀ ਮਿਨਿਸਟਰੀ ਨੇ ਅਜੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਜੋ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ; ਇਸ ਦੀ ਇੰਪਲੀਮੈਨਟੇਸ਼ਨ ਕਰਾਵਾਂਗੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਐਜੀਟੇਟਰਜ਼ ਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਅਜੇ ਵੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸ਼ਕ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੜੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੀ ਮਿਨਿਸਟਰੀ ਉਤੇ, ਤੁਹਾਡੇ ਉਤੇ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ, ਬੇਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਲੇਕਿਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਰੇ ਬੇਭਰੋਸਾ ਹੈ, ਸ਼ਕ ਹੈ। ਇਸ ਗਲ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੀ ਮਿਨਿਸਟਰੀ ਵਿਚ ਖੁਦ ਐਸੇ ਮਿਨਿਸਟਰ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਸਟੈਂਡ ਪਹਿਲਾਂ ਮਿਨਿਸਟਰੀ ਨੇ ਲਿਆ ਸੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲਿਆ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੋਜ਼ੀਸਨ ਵਿੰਡੀਕੇਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਉਹ ਸੈਂਟਰ ਨੂੰ ਦਸ ਸਕਣ ਕਿ ਵਾਕਈ ਲੋਕ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਬਰਖਿਲਾਫ ਹਨ ਔਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਲਾ ਕੇ ਕਿ ਤਸ਼ਦਦ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰ ਵੀ ਢਿੱਲੇ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਬੜੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਕਲੀਅਰ ਕਰੇ ਔਰ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ । ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੇ ਅਫਸਰ ਇਸ ਸਿਚੂਏਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕਨਟਰੋਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਵੋ ਔਰ ਜਿਹੜੇ ਸਿਚੂਏਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕਨਟਰੋਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਬਣੇ ਹੋਏ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਖਤ ਐਕਸ਼ਨ ਲਉ। ਜੇਕਰ ਇਤਨੀ ਜੁਰੱਤ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਗਦੀਆਂ ਸੰਭਾਲੀ ਰਖੇ ਵਰਨਾ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦੇਵੇ।

चौधरी देवी लाल : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर । स्पीकर साहिब, आज एक बड़ी एहम एडजर्नमेंट मोशन मनज़ूरी के लिए हाउस के सामने पेश हैं लेकिन जो कनसर्नड मिनिस्टर हैं वह यहां पर मौजूद नहीं हैं । क्या ऐसा हो सकता है ?

Mr. Speaker : The Chief Minister is here,

चौधरी देवी लाल : पर यह शिकायत तो एजुकेशन मनिस्टर के खिलाफ है ।

एक आवाज : वह भी पीछे बैठे हुए हैं ।

ਸਰਦਾਰ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ਪੁਰੀ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਬੋਲਣ ਲਈ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ।

Mr. Speaker : Order please. Sardar Gurnam Singh.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਬੋਲਣ ਦਿਉ.......

Mr. Speaker : I have already called Sardar Gurnam Singh.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ (ਰਾਏਕੋਟ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਬ, ਅਜ ਆਪ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਹੈ ਕਿ ਤਿੰਨ ਭਲੇ ਮਾਨਸ ਆਦਮੀਆਂ ਤੇ ਪੈਟਰੋਲ ਪਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਗ ਲਾ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਜਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਤੇ ਬਹੁਤ ਬਹਿਸ ਹੋਈ ਹੈ ਔਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਇਸ ਤੇ ਐਕਸਾਈਟਿਡ ਨੇ ਔਰ ਬਾਹਰ ਲੋਕ ਵੀ ਐਕਸਾਈਟਿਡ ਨੇ । ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਵਾਕਿਆਤ ਐਕਸਾਈਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਮਗਰ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿਚ ਠੰਡੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਅਨੈਲਿਸਿਜ਼ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੌਣ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਮਤਲਬ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਅਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਹੈ ਪਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਬਹਿਸ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਔਰ ਹਰੀਆਨੇ ਪਰਾਂਤ ਤੇ ਚਲੀ ਗਈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਵਾਇਉਲੈਂਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਕ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਨਫਾਈਨ ਕਰੀਏ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਬ, ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨਜ਼ ਬਾਰੇ ਜੋ ਰੂਲ ਨ: 66 ਹੈ ਮੈਂ ਉਹ ਆਪ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ–

RULE 66

> "Subject to the provisions of these rules, a motion for an adjournment of the business of the Assembly for the purpose of discussing a definite matter of urgent public importance may be made with the consent of the Speaker".

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਬ, ਟੈਕਨੀਕਲੀ ਰੂਲ 67 ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਕਿਸੇ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਨਾ ਆਏ ਤਾਂ ਉਥੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਕ ਹਾਸਲ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜਿਸ ਵਕਤ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਐਸੇ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਟੈਕਨੀਕੈਲੇਟੀਜ਼ ਨੂੰ ਬਾਲਾਏ ਤਾਕ ਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਲਾਏ ਤਾਕ ਰਖ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਐਡਮਿਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਹੁਣ ਮੈਂ ਅਨੈਲੇਸਿਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੌਣ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ ਇਸ ਵਾਏਉਲੈਂਸ ਦਾ ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਇਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਲਈ ਮਿਨਿਸਟਰੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਮੰਨ ਲਿਆ ਇਕ ਮਿਨਟ ਲਈ ਕਿ ਮਿਨਿਸਟਰੀ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਕਾਇਮ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਔਰ ਇਹ ਇਸ ਵਾਏਉਲੈਂਸ ਲਈ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਮਿਨਿਸਟਰੀ ਦੇ ਅਮਲ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਾਫ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਇਥੇ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਯਾ ਨਹੀਂ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਪਰ ਗੱਲ ਅਸਲੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਲ੍ਹ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਿਨਿਸਟਰ ਡਿਸਟਰਬਡ ਏਰੀਆਜ਼ ਵਿਚ ਡਿਸਟਰਬੈਂਸ ਹਟਾਣ ਵਾਸਤੇ ਗਏ । ਔਰ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ :

> "He said that the Government's attitude towards those who were against the Punjabi Suba was lenient during the past five days so that they could express their feelings peacefully."

ਇਸ ਨੂੰ ਵੇਖੋ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਟਰੀਬੀਊਨ ਅਖਬਾਰ ਦੀ ਰੀਪੋਰਟ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਥੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਨਰਮੀ ਵਰਤੀ ਹੈ ਐਜੀਟੇਟਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਤਾਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਫੀਲਿੰਗਜ਼ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕਰ ਸਕਣ । ਇਹ ਗੱਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਿਨਿਸਟਰ ਨੇ ਕਹੀ ਹੈ । ਕੀ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਪੰਜ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਇਸ ਲਈ ਐਜੀਟੇਟਰਾਂ ਨਾਲ ਨਰਮੀ ਵਰਤੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਫੀਲਿੰਗਜ਼ ਐਕਸਪਰੈਸ ਕਰ ਲੈਣ ? ਕੀ ਉਹ ਇਹ ਗੱਲ ਓਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਜੋ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਿਨਿਸਟਰ ਨੇ ਉਥੇ ਆਪਣੀ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਕਹੀ ਹੈ ? ਅਗਰ ਇਹ ਨਾ ਵੀ ਓਨ

ਕਰਨ ਤਾਂ ਵੀ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਿਨਿਸਟਰ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਇੰਟ ਰੈਸਪਾਨਸੀਬਿਲਿਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਾਂ ਇਹ ਮਿਨਿਸਟਰ ਡਿਸਟਰਬੈਂਸ ਕੁਐਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗਏ ਹਨ ਔਰ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜ ਦਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਰਮੀ ਵਰਤੀ ਹੈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰੀ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਫਿਰ ਇਹ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਲੁਧਿਆਨੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਲੰਧਰ ਡਿਸਟਰਬੈਂਸ ਕੁਐਲ ਕਰਨ ਲਈ ਗਏ। ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਉਥੇ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ 5 ਵਜੇ ਤਕ ਕਰਫੀਉ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਔਰ ਉਹ ਫਿਰ ਕਰਫੀਉ ਦਾ ਵਕਤ ਵਧਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਪਾਸ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ, ਲਾਲਾ ਜਗਤ ਨਰਾਇਣ ਔਰ ਵਰਿੰਦਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤਿਨੋ ਗਏ ਔਰ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਰਫੀਓ ਹੋਰ ਨਾ ਵਧਾਓ ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸੀਫਾਈ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਕਰਫੀਉ ਮੁੜ ਕੇ ਨਾ ਲਗਾਇਆ ਔਰ ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਦੋ ਸਿਖਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾ ਜਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਔਰ ਚਾਰ ਲੁੱਟ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਔਰ ਇਕ ਵਕੀਲ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਸਟ ਲਾਈ ਗਈ ਔਰ ਉਹ ਹੁਣ ਲਾਈਫ ਐਂਡ ਡੈਥ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਸਟਰੱਗਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਆਇਆ ਇਹ ਵਾਕਿਆ ਠੀਕ ਹੈ ਜਾਂ ਗਲਤ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਕੇਸ ਤੁਸੀਂ ਹੋਰ ਲਓ। 9 ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸੂਬੇ ਬਾਰੇ ਰੈਜ਼ੋਲੀਉਸ਼ਨ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਔਰ 11 ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਕੁਰੁਖੇਤਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਗਏ ਔਰ ਉਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਥੇ ਲੜਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਫੀਲਿੰਗਜ਼ ਬੜੀਆਂ ਐਕਸਾਈਟ ਹੋਈਆਂ। ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਉਥੋਂ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਕ ਸਾਈਂਡ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਹੈ। ਜੇ ਤਾਂ ਇਹ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਵੀ ਰਿਗਲ ਆਉਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਹੁਣ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਇਹ ਸਾਈਂਡ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

> "It is to draw the general attention of the authorities to the following speech, made by Shri Prabodh Chandra, Education Minister, Punjab, on March 11, 1966 at 12.30 p. m. He was presiding over the annual Prize Distribution Function of the State Sports College for Women, Kurukshetra...."

ਉਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਐਸੇ ਲਫਜ਼ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਕਰ ਕੇ ਉਥੇ ਇਤਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਐਕਸਾਈਟਮੈਂਟ ਹੋ ਗਈ, ਕਿ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਬ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ। ਖੈਰ ਉਸ ਦਿਨ ਤਾਂ ਇਹ ਬਚ ਗਏ ਪਰ ਮੈਂ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗੇ ਨੂੰ ਜੇ ਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਿਰ ਕਿਥੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਲਫਜ਼ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਤੋਂ ਸੇਫ ਆਉਣਾ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ। ਉਹ ਲਫਜ਼ ਇਹ ਸੀ—'ਸਿਖ ਕੌਮ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਲੀਡਰ ਸਿਰ ਫਿਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਪਾਗਲ ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਹੈ'। ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਕਹੇ ਨੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਪਾਗਲਖਾਨੇ ਵਿਚ ਥਾਂ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਮਿਨਿਸਟਰ ਦੀ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਬ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਡਿਸਟਰਬੈਂਸ ਕੁਐਲ ਕਰਨ ਚਲੇ ਹਨ ਔਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਹਾਲਤ ਉਸ ਮਿਨਿਸਟਰ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ 65 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਕਾਲਜਾਂ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ]

ਦੇ ਪਰੋਫੈਸਰਾਂ ਔਰ ਸਕੂਲ ਟੀਚਰਾਂ ਦੀ ਮਾਰਫ਼ਤ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਇਕੱਠਾ ਕਰਾਇਆ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪਰੋਫੈਸਰਾਂ ਔਰ ਟੀਚਰਾਂ ਨਾਲ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਅਗ ਲਗਵਾਈ ਹੈ। ਅਜ ਹੀ ਇਥੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੜਕਿਆਂ ਨੇ ਇਕ ਬਸ ਡੈਮਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਔਰ ਦੋ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਟਾਂ ਆਈਆਂ ਨੇ। (ਸ਼ੇਮ, ਸ਼ੇਮ) ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਗ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਜ਼ਾਰਤ ਦੀ ਜੁਆਇੰਟ ਰੈਸਪਾਨਸੀਬਿਲਿਟੀ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ. . . .ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਕੋਈ ਕਮੀਊਨਲ ਗਲ ਹੋਵੇ ਪਰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਿਖ ਕੌਮ ਵਲੋਂ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਪੀਲ ਕਰੋ। ਅਸੀਂ ਅਪੀਲ ਕਿਉਂ ਕਰੀਏ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਂਗਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾਈ। ਤੁਸੀਂ ਅਪੀਲਾਂ ਕਰੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਕਸਾਈਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹੋ।

ਮੈਂ ਇਕ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਚੌਧਰੀ ਹਰਦਵਾਰੀ ਲਾਲ ਹੋਰੀ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਿਵਾਨੀ ਵਿਚ ਬੜਾ ਪੀਸਫੁਲ ਪ੍ਰੋਸੈਸ਼ਨ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਨੇ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਬੂਤ ਹੈ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਕਿ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਰਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਇਤਨਾ ਪੀਸਫੁਲ ਪ੍ਰੋਸੈਸ਼ਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ਐਕਸਚੇਂਜ ਵੀ ਸਾੜ ਦਿਤਾ, ਐਸ. ਡੀ. ਐਮ ਦਾ ਘਰ ਤੇ ਕੋਰਟ ਵੀ ਅਤੇ ਰੈਸਟ ਹਾਊਸ ਵੀ ਸਾੜ ਦਿਤੇ। ਐਸਾ ਪੀਸਫੁਲ ਪ੍ਰੋਸੈਸ਼ਨ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿਠੀਆਂ ਇਥੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਫਿਰ ਸਾਡੇ ਦੋਸਤ ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਐਡਰੈਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਇਸ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰ ਨਹੀਂ। ਚਲੋ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਮੂਵਮੈਂਟ ਗੁੰਡੇ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਗਰ ਇਹ ਮੂਵਮੈਂਟ ਜਨਸੰਘ ਨੇ ਚਲਾਈ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਮਾਰਲ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਮਹਾਤਮਾਂ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਇਕ ਮੂਵਮੈਂਟ ਚਲਾਈ। ਜਦ ਉਹ ਵਾਇਲੈਂਟ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਓਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਕ ਹਿਮਾਲਾਇਨ ਬਲੰਡਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਮੂਵਮੈਂਟ ਨੂੰ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਤੇ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਅਗਰ ਇਹ ਮੂਵਮੈਂਟ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਥੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਗੁੰਡਿਆਂ ਦੇ ਹਥਾਂ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਬਹਾਦਰੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ੀ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਹੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਮੂਵਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਚਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਗੁੰਡਿਆਂ ਦੇ ਹਥਾਂ ਵਿਚ ਆ ਗਈ ਹੈ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਆਪੇ ਗੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਸਮਝ ਲਵਾਂਗੇ। ਪਰ ਅਗਰ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਸਮਝਾਂਗੇ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਕਮਿਊਨਲ ਗੱਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸਮਝੇਗੀ ਤਾਂ ਪਬਲਿਕ ਖੁਦ ਸਮਝ ਲਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਚੌਧਰੀ ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਸ੍ਰੀ ਯਗਦੱਤ ਨੂੰ ਰਿਕਵੈਸਟ ਕਰਨ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਬਰਤ ਛਡ ਦੇਣ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਗੁੰਡਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨ।

ਫਿਰ ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਇਰਰੈਲੇਵੇਂਟ ਹੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਮਿਨਿਸਟਰੀ ਦੀ ਹੈ, ਦੂਜੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਹੈ, ਤੀਸਰੀ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਕੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਹੈ। ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਸਾਡੇ ਹਥ ਦੇ ਦਿਉ। ਆਪ ਇਕ ਪਾਸੇ ਹੋ ਜਾਉ ਤਾਂ ਅਸੀਂ 12 ਘੰਟਿਆਂ ਵਿਚ ਹਾਲਤ ਸੁਧਾਰ ਦਿਆਂਗੇ। ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਤਾਂ ਆਪ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਹੈ। ਅਗਰ ਤੁਹਾਡੀ ਮਿਨਿਸਟਰੀ ਤੁਹਾਡੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨੋ-ਕਨਫੀਡੈਂਸ ਦੀ ਵੋਟ ਲਿਆਉ। (ਘੰਟੀ) ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਐਕਸਾਈਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੌ ਸਾਲ ਦੀ ਟਰੇਡੀਸ਼ਨ ਸੀ ਕਿ ਗੋਲਡਨ ਟੈਂਪਲ ਵਿਚ ਬਾਵਰਦੀ ਪੁਲਿਸ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਮਗਰ ਹੁਣ ਜਦ ਕਿ ਅਕਾਲੀਆਂ ਵਲੋਂ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਵਾਇਲੈਂਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਰੈਸਟਸ ਇਹ ਗੋਲਡਨ ਟੈਂਪਲ ਵਿਚ ਪੁਲੀਸ ਭੇਜ ਕੇ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਪੀਸ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਤਾਰ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰੋਟੈਸਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਤੀਆਂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਹੋਰ ਨਾ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਬਾਤ ਬੜੀ ਸਾਫ ਹੈ.... (ਵਿਘਨ) ਯਸ਼ ਜੀ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਅਗੇ ਹੀ ਕਹਿ ਚੁਕਿਆ ਹਾਂ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਡੀਫਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਨੂੰ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੋ ਤਿੰਨਾ ਆਦਮੀਆਂ ਵਾਲੀ ਏਕਤਾ ਕਮੇਟੀ ਹੈ ਉਹ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਵਾਇਲੈਂਸ ਕਰਾ ਰਹੀ ਹੈ ਮਗਰ ਇਹ ਉਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹਥ ਨਹੀਂ ਉਠਾਉਂਦੇ, ਉਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਫੜਦੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਰਿਫ ਰੈਫ ਨੂੰ ਪਕੜਨ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪਕੜੋ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਪੀਸ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਲ ਤੋਂ ਵਾਇਲੈਂਸ ਹਟ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਤਨਾ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਕਿ 'ਜੋ ਪਬਲਿਕ ਪਰਾਪਰਟੀ ਨੂੰ ਅਗ ਲਾਉਂਦਾ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿਉ' ਹੀ ਕਨਵਿਨਸਿੰਗ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਨਿਕਲੋ! ਮੈਂ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਰੂਲ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਪਰ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਮੇਨਟੇਨ ਕਰਨਾ ਮਿਨਿਸਟਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਅਜ ਸਿਖ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਹਿੰਦੂ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਅਗ ਨਾਲ ਜਲ ਕੇ ਮਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਕੋਈ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਮਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਾਇਦਾਦ ਜਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਾਂ ਤਾਂ 24 ਘੰਟਿਆਂ ਵਿਚ ਪੀਸ ਕਰਾ ਦਿਉ ਜਾਂ ਫਿਰ ਕਹਿ ਦਿਉ ਤੁਸੀਂ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਤਾਕਿ ਕੁਝ ਹੋਰ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੋ ਸਕੇ।

चौधरी मुख्तयार सिंह मलिक : स्पीकर साहिब, मुझे दो मिनट दें। (विघन) कांग्रेस पार्टी के 10 आदमी बोल चुके हैं......

Mr. Speaker : No please. (*interruption*)

शिक्षा मंत्री : स्पीकर साहिब, मुझे दो मिनट दें कुछ एक्सपलेन करने के लिये........

श्री अध्यक्ष : हां, आप परसनल ऐक्सपलेनेशन दे लें। (Yes, he may give his personal explanation.

(*Babu Ajit Kumar and Chaudhri Net Ram stood up and started shouting to get time.*

Mr. Speaker : Order please. Please take your seat (*interruption*)

देखिये मुझे प्रोसीडिंग्ज़ रैगूलेट करनी हैं । 20, 25 मैम्बरान और बोलना चाहते हैं । अगर हर एक ने बोलना है तो काम नहीं चल सकता। (विघन) डेढ़ घंटे तक हाउस ने अपने विउज़ इस बारे में दिए हैं इस से ज्यादा टाईम नहीं दे सकता . . [Order please. Please take your seat—(Interruptions), well, I have to regulate the proceedings of the House. Twenty or twenty five members are still anxious to participate in this. It is not possible to carry on in case all were to speak (Interruption) the House has expressed views on this subject for one and a half hour. No more time can be given])

चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक : स्पीकर साहिब, इससे अहम मामला और क्या हो सकता है ? । (विघन) चाहे इस पर 5 दिन लग जाएं, इस पर बोलने की इजाज़त देनी चाहिए ।

Mr. Speaker : I am sorry, अब नहीं । (I am sorry. Not now)

शिक्षा मंत्री (श्री प्रबोध चन्द्र) : जनाबाली, सरदार गुरनाम सिंह ने मेरे बारे में काफी सख्त इल्जाम लगाया है । (विघन) दो-तीन बातें मेरे बारे में इन्हों ने कही है (विघन सरदार लछमण सिंह गिल की तरफ से)

श्री अध्यक्ष : आखिर कोई तो कोड आफ कन्डक्ट होनी चाहिए । (After all there should be some code of conduct)

शिक्षा मंत्री: इन के लिए कोई कोड आफ कन्डक्ट नहीं है । स्पीकर साहिब, इनसान गलतियां तो करता है और सिआसी जिंदगी में भी गलतियाँ होती हैं । मगर मैं कभी इस गुनाह का मुरतकिब नहीं हुआ कि फिरकादाराना फसादों में हिस्सा लिया जाए । नौ मार्च से पहले चाहे मेरी कोई भी राय थी मगर जिस दिन कांग्रेस वर्किंग कमेटी ने फैसला किया मैं ने उसी दिन कहा कि हमें इस फैसले को ग्रेसफुली और इमानदारी से ऐक्सैप्ट करना चाहिए । (विघन) यह नहीं कि जो फैसला हमारी मरज़ी के मुताबिक हो उसे तो हम ठीक समझें और कबूल कर लें और जो हमारी मर्ज़ी के मुताबिक ना हो उस में कहें कि हम इस में हिस्सेदार नहीं हैं । मैं समझता हूं कि इस बड़ी गदारी अपनी पार्टी के साथ नहीं हो सकती । जो फैसला हुआ वह बसरोचश्म कबूल करना चाहिए ।

फिर, स्पीकर साहिब, यहां पर कुरुक्षेत्र यूनिवर्सिटी का ज़िक्र हुआ । मेरे मुताल्लिक जो इन्हों ने कहा है यह बिल्कुल गलत है । इन्हों ने कहा कि हिन्दू और सिख लड़कों ने साईन करके इन को खत भेजा है । इस के मुताल्लिक मैं यह कहूंगा कि इस की जो नकल मुझे अपर हाउस में दी गई है उस पर सिर्फ तीन सिख लड़कों के सिगनेचरज हैं । (विघन)

Mr. Speaker: Order, please.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ: ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਰ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਮੈਂ ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਾਕੇਇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਕਿਸੇ ਗਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੀ ਗਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਦੀ ਗਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਫਿਰ ਇਹ ਆਪ ਕਿਉਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰਤੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਜਿਹੜਾ ਕਾਗਜ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਕੇਵਲ ਸਿਖ ਲੜਕਿਆਂ ਦੇ ਦਸਖਤ ਹਨ ਕੀ ਇਹ ਆਪ ਜਾਣ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਸਿਖ ਸਵਾਲ ਖੜਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਆਰਡਰ ਪਲੀਜ਼ (Order, please)

एक आवाज : इस पर तो चार हिन्दू और तीन सिक्ख लड़कों के दस्तखत हैं ।

श्री अध्यक्ष : आर्डर प्लीज । Order please.

शिक्षा मंत्री : जनाबे आली मैं तो इस बात का जवाब देना चाहता हूं कि जो जस्टिस गुरनाम सिंह ने मेरे बारे में कहा है । उन्हों ने कहा है कि इन्हें हिन्दू और सिक्ख लड़कों ने कहा है । मेरा ख्याल है कि यह जो कागज इनके पास हैं, जिस में यह कहते हैं कि लड़कों के दस्तखत हैं, इस की ही एक नकल मुझे आज अपर हाउस में दी गई है । मैं ने जो लफ्ज़ वहां पर कहे थे मैं आज उन्हें फिर यहां पर दोहराना चाहता हूं । मुझे जब इस के बारे में पूछा गया कि क्या फिर से सन 1947 के वाक्यात रूनुमा होंगे तो मैं ने कहा कि अगर कोई भाई यह चाहते हैं कि सिक्ख स्टेट इंडिया से अलहदा हो जाए तो वह आदमी हकीकत की दुनियां में नहीं रहता बेवकूफों की दुनियां में रहता है । (विघन शोर) वह बेवकूफों की दुनिया में रह कर ही इस तरह सोच सकता है कि पंजाबी ज़बान के आधार पर अलहदा मुल्क बना दिया जाए ।

श्री अध्यक्ष : आप ने प्रबोध चन्दर जी पंजाबी भाषा का नाम ले दिया । (The hon Minister Shri Prabodh Chandra has referred to the Panjabi language) (विघन, शोर)

शिक्षा मन्त्री: मैं, स्पीकर साहिब, जो बात वहां पर कही थी उस पर पाबन्ध हूं कि अगर कोई आदमी ऐसी चीज़ करेगा कि मज़हब की बिना पर अलहदा हकूमत बन सकती है या अलहदा मुल्क बन सकता है तो वह हकीकत की दुनिया में नहीं रहता (शोर, विघन)

श्री अध्यक्ष: आर्डर प्लीज़ । (Order please)

सरदार अजायब सिंह संधु आन ए प्वायट आफ आर्डर सर.... (विघन, शेर)

सरदार तारा सिंह लायलपुरी : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर.... (विघन, शोर)

श्री सुरेन्द नाथ गोतम : आन ए प्वायंट आफ आर्डर सर.... (शोर)

श्री अध्यक्ष : आर्डर प्लीज़ (Order, please)

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿਘ ਸੰਧੂ : ਆਨ ਏ ਪਵਾਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਰੂਲਿੰਗ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਜੀ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਸਪੋਰਟਸ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਕੁਰੂਕਸ਼ੇਤਰ ਗਏ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਥੇ ਇਹ ਗਲ ਕਹੀ। ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਮੌਕਾ ਸੀ ? ਕੀ ਇਨਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗਲਾਂ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਕਰਨ ਕਿ 1947 ਦੀਆਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿਆਂਗੇ। ਕੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਆਪ ਅਗ ਨਹੀਂ ਭੜਕਾ ਰਹੇ ? ਫਿਰ ਇਹੀ ਹਨ.... (ਵਿਘਨ, ਸ਼ੋਰ)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਆਰਡਰ, ਪਲੀਜ਼ (Order, please)

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿਘ ਸੰਧੂ : ਇਹ ਜਲੰਧਰ ਗਏ ਲੁਧਿਆਨੇ ਗਏ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਗਏ ਅਤੇ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਵਰਿੰਦਰ, ਲਾਲਾ ਜਗਤ ਨਰਾਇਣ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਯਸ਼ ਸਨ ਅਤੇ ਇਨਾਂ ਨੇ ਆਪ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚਕ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲਗਾ ਦਿਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜ ਇਸ ਗਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

(ਵਿਘਨ, ਸ਼ੋਰ)

Mr. Speaker : This is no point of order

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿਘ ਗਿੱਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਆਰਡਰ ਪਲੀਜ, ਨੋ ਇਨਟਰਪਸ਼ਨਜ (Order please, no interruptions)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਹੀ ਤਾਂ (x x) ਮਚਵਾਈ ਹੈ। (ਵਿਘਨ, ਸ਼ੋਰ)

Education Minister : You should talk sense.

Sardar Ajaib Singh Sandhu : You are not the only sensible person to talk sense.

Education Minister : I know whether you are sensible or I am sensible.

(शोर, विघन)

Mr. Speaker : Order, please.

शिक्षा मंत्री : अगर आप यह समझते है कि इस तरह से शोर मचा कर आप मुझे दबा सकते हैं तो मैं इस तरह दबने वाला नहीं हूं । जनाबे आली, मैं यह अर्ज करना चाहता हूं कि यह जो कहते रहे हम सब ने सुना अब इन्हें जरा ठंडे दिल से सारी बात को सुन लेना चाहिए । बात सुनने की जुर्त होनी चाहिए। इस तरह शोर मचाने से मैं दब नहीं सकता ।

(विघन, शोर)

Note.—Expunged as ordered by the chair.

सरदार लछमन सिह गिल : कोई आदमी हो तो बात सुनें । (विघन)

सरदार अजायब सिह सन्धु : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर ।

श्री अध्यक्ष : आर्डर प्लीज । मैं, सरदार गुरनाम सिह जी, आप से कहना चाहता हूं कि आप की पार्टी में दो मेम्बर सरदार लछमन सिह गिल और सरदार अजायब सिह सन्धु यह समझते हैं कि जो वह कहते हैं वही ठीक है और चाहे कुछ भी हो । (Order please, I would like to point out to Sardar Gurnam Singh that two members of his party viz, Sarvshri Lachhman Singh Gill and Ajaib Singh Sandhu appear to feel that whatever they say is correct although others may not subscribe to them (विघन, शोर)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਨ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਹਿਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਜੁਰੱਤ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ।

श्री अध्यक्ष : आर्डर प्लीज । इसलिए मैं आप से रिक्वेस्ट करूंगा कि जो कुछ मिनिस्टर साहिब कहना चाहें उनकी बात को पूरी करने देना चाहिए, चाहे आप के ख्याल उस के बारे में कुछ ही क्यों न हो लेकिम यह बात नहीं होनी चाहिए कि उन की बात को सुना ही न जाए । (Order please, I would, therefore, request you to let the Minister have his say irrespective of your individual opinion in relation to him But he should not go unheard I would request you to persuade them not to interrupt)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੁਣਾਂਗਾ ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਲਹਿਜਾ ਇਹ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਸ ਤੋਂ ਇਹ ਕੀ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸੋਂ ਐਕਸਪੈਕਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

Mr. Speaker : First of all persuade your members not to interrupt.

शिक्षा मंत्री : मैं फिर यह अर्ज़ करता हूं कि जो लीडर इस तरह की मांग करता है कि हमें अलहदा मुल्क दिया जाए वह हकीकत की दुनिया में नहीं रहता (विघन, शोर)

श्री अध्यक्ष : आर्डर प्लीज़ (Order please)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਨ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ .... ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਰਫਤ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਜੀ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਕੁਰੁਕਸ਼ੇਤਰ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਐਡਰੈਸ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗਲ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਮੁਨਾਸਿਬ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੀਸ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤਾ, ਜਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੀਸ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਖਾਤਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ । ਕੀ ਜਦ ਇਹ ਸਪੋਰਟਸ ਕਾਲੇਜ ਵਿਚ ਗਏ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਐਡਰੈਸ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਉਸ ਵਿਚ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੇਕਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿਣ ਦੀ ਕੀ ਨਸੈਸਿਟੀ ਅਰਾਈਜ਼ ਹੋਈ ਸੀ ।

ਸੀ ਸਪੀਕਰ : ਆਰਡਰ ਪਲੀਜ਼ (Order please)

शिक्षा मंत्री : अगर उन्हों ने मेरी सारी तकरीर सुनी होती तो इस तरह का सवाल न करते । मैं ने पहले ही ज़िक्र किया था कि वहां के रेस्ट हाउस में मुझे कुछ दोस्त मिले ..... (विघ्न)

सरदार लछमन सिंह गिल : नेम दैम । कौन थे वह ।

शिक्षा मंत्री : उन दोस्तों ने खदशात जाहिर किए । उन के खदशात का जवाब देते हुए मैं ने कहा था कि सन 1947 के वाक्यात अंग्रेज की एक तहशुदा पालेसी के मुताबिक हुए । लेकिन आज एक आज़ाद मुल्क में इस तरह से डरने की कोई जरूरत नहीं और न ही कोई किसी मज़हब की बिना पर अलहदा मुल्क बनने वाला है । (विघ्न, शोर)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਸਾਡੀਆਂ ਤਾਂ ਐਲੀਗੇਸ਼ਨਜ਼ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟਲੀ ਤੁਸਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹੋ ਜਿਹੜੇ ਅਮਨ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ । (ਵਿਘਨ, ਸ਼ੋਰ)

Sardar Ajaib Singh Sandhu : Name those friends.

Mr. Speaker : Order please.

शिक्षा मन्त्री : जनाबे आली, मैं तो यह कहूंगा कि मेरी तरफ से पंजाब के एजूकेशन डिपार्टमेंट मिनिस्टर को 10 तारीख को हिदायत गई है और वह आज तयार नहीं की गई। गवर्नमेन्ट के रिकार्ड में उस तारीख की फ़ाइल में मौजूद है कि तमाम सी० औज़० इ० और डी० इ० औज़० की तरफ से तमाम डिनामीनेंश्नल कालेजों और स्कूलों में हिदायत कर दी जाए कि उन की मैनेजिंग कमेटियां इस बात का ख्याल रखें कि अगर वह इस तरह के झगड़े में किसी तरह से भी कनाइत करेंगे तो उन की ग्रांटस को बंद कर दिया जाएगा । और यह हिदायतें तमाम जगहों पर पहुंच गई हैं । (विघ्न)

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਕੀ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਯਸ਼ ਜੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ?

शिक्षा मन्त्री : अब यह कहा गया कि मैं यश जी को मिला हूं और वह मेरे साथ थे लेकिन मैं ने आज उनको कई दिनों के बाद तो यहां पर इस हाउस में देखा है ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਕੀ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਹਰ ਥਾਂ ਲਾਲਾ ਜਗਤ ਨਰਾਇਣ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਵਰਿੰਦਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਗਏ ?

शिक्षा मन्त्री : मैं ने सरकट हाउस में मीटिंग बुलाई थी । वहां पर डी.सी. एस.पी. थे, अकाली भाई थे और दूसरी पार्टियों के आदमी भी मौजूद थे । और मैं ने उन्हें ऐडरैस किया । इसी तरह जालंधर अमृतसर में और लुधियाना में भी मीटिंग को ऐडरैस किया । मेरे साथ बीरेन्द्र जी भी थे और लाला जगत नारायण जी भी थे । मैं उनको इन से ज्यादा जिमेवार समझता हूं । (विघन, शौर) और मैं उन की इन से कहीं ज्यादा इज्जत करता हूँ । वह आप से हजार दर्जा बेहतर इन्सान हैं ।

Sardar Ajaib Singh Sandhu : The cat has come out of the bag now, Mr. Speaker.

(*Interruption, noise*)

Mr. Speaker : Order, please. No interruptions.

Giani Kartar Singh : On a point of order Sir.

Mr. Speaker : Order, please, I am standing

ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪਵਾਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਗਿਆਨੀ ਜੀ, ਮੈਂ ਖੜਾ ਹਾਂ । ਤੁਸੀਂ ਬੈਠ ਜਾਉ ।

मैं फिर मेम्बर साहिबान से रिक्वेस्ट करना चाहता हूं कि इस तरह से इन्ट्रप्ट नहीं करना चाहिए क्योंकि इस तरह से हाउस की प्रोसीडिंगज नहीं चल सकतीं । आप का रिएकशन कुछ भी हो सकता है और जो आप ने स्पीचें की हैं उन के बारे में भी कोई और रिएक्शन हो सकता है । इस लिए इस तरह की इन्ट्रप्शन्ज नहीं होनी चाहिए (विघन) आर्डर प्लीज । (I am on my legs. The hon. Member Giani Ji may please resume his seat. I would again request the hon. members not to resort to such interruptions because the proceedings of the House cannot be conducted smoothly in this manner. You may have a different reaction and the speeches which you have made might have also found reaction in a different way. Therefore, such interruptions should not be repeated (Interruptions) Order please.)

ਸਰਦਾਰ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ਪੁਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੀ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣੇ ਹੀ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵਾਕਿਆਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਵਕਤ ਅਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਪਜ ਸਤ ਮਿੰਟ ਬੋਲਣ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ । ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਇਕ ਸਿਨੇਮਾ ਜਲਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਹੁਣ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ......... (ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker : Please take your seat.

ਸਰਦਾਰ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ਪੁਰੀ : ਕੀ ਮੇਰੇ ਤੇ ਕੋਈ ਤੁਸੀਂ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ? (ਵਿਘਨ)

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਆਰਡਰ, ਪਲੀਜ਼ (Order please.)

शिक्षा मन्त्री : जनाबे ग्राली, मैं बड़े जोर से कहना चाहता हूं कि यह चीज बिल्कुल बेबुन्याद ग्रौर गलत है। मेरी तरफ से किसी को बरगलाया नहीं गया । सर्वश्री वीरेंद्र ग्रौर यश जिन के मुताल्लिक इन लोगों को शिकवा है, मैं उन की इन लोगों की निसबत हजार दरजे ज्यादा इज्जत करता हूं । इस लिये कि इन लोगों ने इस सूबे की शान को ऊंचा किया है। मैं ग्रगर उन से मिला हूँ तो मैं ने कोई ऐसा गुनाह नहीं किया । लुध्याना में जब मैं इन से मिला तो ग्रौर बीसियों ग्रकाली भी वहां माजूद थे । वहां पर सरदार हरनाम सिह लुध्याना वाले थे । इसके ग्रलावा प्रैजीडैंट कलगीधर गुरदवारा ग्रौर इन की मैनेजिंग कमेटी के जरनल सैक्रेटरी भी थे । मैं कहता हूं मैंने इस सारी चीज को बहुत ही बुरी तरह कंडैम किया है । ग्रगर एक ग्रादमी भी, जो कि वहां था, यह कह दे कि मैं ने कंडैम नहीं किया तो जो मरजी सजा दें । ग्रमृतसर में कोई चार बजे पहुंचा हूँ दो बजे तक मैं जालन्धर में ही था । वहां पर लोगों नें मुझे इँसिस्ट किया कि शहर की हालत खराब नहीं है करफ्यू हटाग्रो, यह मांग उन लोगों ने मेरे सामने की । मैं ने उन को यह कहा कि करफ्यू लगाना या करफ्यू हटाना यह लोकल ग्रथारिटीज़ का काम है । ग्राप ग्रपनें ऐमाल से ग्रगर साबत कर देगे कि ग्रमन है तो करफ्यू हट सकता है। ग्राप मेरे ग्रल्फाज की तसल्ली किसी से भी जो वहां था, पूछ कर कह सकते हैं । एक तरफ तो ग्राप कहते हैं कि मैं फिरकादार हूं दूसरी तरफ ग्राप कहते हैं मैं लोगों को वरगलाता हूं ग्रगर मैं ग्रमन कायम करने के लिये दौड़ धूप करता हूं। मैं जब श्री यज्ञ दत्त जी से रिक्वेस्ट करने गया हूं, मैं ही जानता हूं कि किस बुरी तरह से वहां की सिचूएशन को हैंडल किया गया। वहां मेरे ऊपर पत्थर पड़े, मेरी कार के शीशे तोड़ दिये । स्पीकर साहिब, मैं ग्राप से रिक्वेस्ट करूंगा कि ग्राप इस तरह से किसी खास ग्रादमी के बारे में किसी तरह का प्रापेगंडा करने की इन को इजाज़त न देंगे । सरदार ग्रजायब सिंह की बात भी मैं समझता हूं कि मैंने उन के एक काम में जवाब दिया है । मगर ग्रगर यह समझते हैं कि इस तरह के इलज़ाम लगा कर या किसी तरह का दबाव डालकर यह ग्रपना काम करवाना चाहते हैं तो मैं हरगिज़ हरगिज़ इनकी बातों में ग्राने वाला नहीं हूं । इस तरह की इनकी bullying में मैं हरगिज़ नहीं ग्राऊंगा ।

(*Interruptions*)

चौधरी देवी लाल : On a point of order, Sir, आनरेबल मैंबर के खिलाफ एक आनरेबल मिनिस्टर ने यह इलज़ाम लगाया है कि यह मेरे डिपार्टमेंट में काम कराने की गरज़ से आये। मैं कहता हूं कि हर लैजिसलेटर का यह हक है कि वह अपने इलाके की तकालीफ दूर कराने के लिये मुताल्लिका आफीसर या वज़ीर से मिलें। मगर क्या कोई वज़ीर लैजिसलेटर को इस तरह से बदनाम कर सकता है (No reply from the chair)

PERSONAL EXPLANATION BY SARDAR AJAIB SINGH SANDHU

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ (ਮੁਰਿੰਡਾ, ਐਸ. ਸੀ,) : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਪਰਸਨਲ ਐਕਪਲਾਨੇਸ਼ਨ। ਏਥੇ ਹੁਣੇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਹਾਉਸ ਵਿਚ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਨਾ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਏਥੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਮਿਲਿਆ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਘਰ ਮਿਲਿਆਂ ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਪਿਛਲੇ 2-3 ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਲਤ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਕੰਮ ਹਨ ਉਹ ਡੀ, ਪੀ. ਆਈ. ਰਾਂਹੀਂ ਅਪਨੇ ਆਪ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਜ ਫੇਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹਿ ਹੈ, ਜਿਤਨੀ ਗੜਬੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਸ਼ਾ ਯਸ਼ ਤੇ ਵਿਰੇਂਦਰ ਨੂੰ ਇਨਾਂ ਨੇ ਖੁਲ੍ਹੀ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਰੱਖੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭੜਕਾਉ, ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਝੂਠ ਬੋਲਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ: ਸਰਕਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੈਨੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਸਪੀਚ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। (I would like to remind the hon. Member that such things are not covered by Personal Explanation. He has started making a speech.

ADJOURNMENT MOTIONS (RESUMPTION).

S. Gurcharn Singh : On a point of order, Sir.

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਹਾਊਸ ਦੀਆਂ ਫੀਲਿਗੰਜ਼ ਨੂੰ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਮੈਂ ਇਸ ਸਬਜੈਕਟ ਤੇ ਜਿਤਨਾ ਵੀ ਪਾਸੀਬਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਬੋਲਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਨ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ (I would like to point out that keeping in view the feeling of the House I have allowed opportunity to a maximum possible number of hon. Members to express themselves on this issue).

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਅਜੇ ਹੋਰ ਬੰਦੇ ਬੋਲਣੇ ਹਨ ਜੀ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਦ ਮੈਂ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਵਿਚ ਇੰਟਰਪਟ ਕਰਨਾ ਮੈਨੂੰ ਅੱਛਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ । ਅਗਰ ਹਾਊਸ ਕਾਰਵਾਈ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੁਦਾ ਗੱਲ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਬੋਲਣ ਦੀ ਅਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਹੁਣ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ । ਹੁਣ ਸਿਰਫ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਬੋਲਣਗੇ । ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਵੱਲੋਂ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਤਾਂ ਹਾਊਸ ਐਡਜਰਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ । (Sardar Tara Singh Ji, I do not like such interruptions when I am speaking. It is a separate matter if the House want to conduct the proceedings of their own accord, otherwise I feel that maximum number of hon. Members have been allowed to express their views on the subject. No more hon. Member can now be permitted to speak. Now only the Chief Minister will take the floor. In case any hon. Member insisted to obstruct the proceedings I would adjourn the House.)

(ਸਰਦਾਰ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ਪੁਰੀ ਅਤੇ ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਉਠੇ ।)

ਸਰਦਾਰ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਸਹਿਬਾਜ਼ਪੁਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਬੋਲਣ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਦੀ ਅਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ । ਉਹ ਮੇਰੀ ਗਲ ਸੁਣ ਲੈਂਦੇ ਫੇਰ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਬਹੁਤ ਟਾਈਮ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ; ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਬੈਠ ਜਾਓ । (A lot of time has already been taken, Please resume your seat now.)

ਸਰਦਾਰ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ਪੁਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸੁਣੋ, ਹੁਣ ਦਾ ਵਾਕਾ ਹੈ । ਉਥੇ ਨੀਲਮ ਸਿਨਮਾ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਤੋੜ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, (ਵਿਘਨ) ਗੜਬੜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ (ਵਿਘਨ) ਜੇ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਬੋਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇ ਦੇਣਾ । (ਵਿਘਨ) ਸਪੀਕਰ ਸਹਿਬ........

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਬੈਠ ਜਾਓ ਜੀ, (Please resume your seat.)

NAMING OF A MEMBER

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ ਜੀ, ਬੈਠ ਜਾਉ (Babu Ajit Kumar should please resume his seat.)

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਬੈਠਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹਾਂ, ਜੇਕਰ ਮੈਨੂੰ ਅਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਪਿਛੋਂ ਬੋਲਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਸ੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ ਜੀ, ਆਪ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਬੋਲਣ ਦੀ ਅਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਬੈਠ ਜਾਓ ਹੁਣ ਪ੍ਰੋਸੀਡਿੰਗਜ਼ ਇੰਟਰਪਟ ਨਾ ਕਰੋ। (The hon. Member Babu Ajit Kumar can not be permitted to speak again. He should resume his seat and not interrupt the proceedings.)

(ਬਾਰ ਬਾਰ 'ਬੈਠ ਜਾਓ' ਕਹਿਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਆਪ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੇ)

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕੀ ਦੋ ਮਿੰਟ ਵਾਸਤੇ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦੀ ਅਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ?

Mr. Speaker : It is for me to regulate the proceedings.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ ; ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਰਾਈਟ ਹੈ ਬੋਲਣ ਦਾ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦੀ ਅਜਾਜ਼ਤ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੇਰੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹਿਣ ਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ ਹਾਊਸ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੋਸੀਡਿੰਗਜ਼ ਨੂੰ ਇੰਟਰਪਟ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਹਾਊਸ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਜਾਣ। (Despite my repeated requests Babu Ajit Kumar is interrupting the proceedings of the House, therefore order him to withdraw from the House.)

(ਸ੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਕਿ ਬੋਲਣਾ ਮੇਰਾ ਰਾਈਟ ਹੈ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹੇ)

Mr. Speeker Please withdraw from the House (interruption).

ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਹਾਊਸ ਵਿਚੋਂ ਵਿਦਡਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੇ ਇਸ ਲਈ ਮਜਬੂਰਨ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰਸ਼ਲ ਭੇਜਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ [Please withdraw from the House (Interruption). (Since he is not withdrawing from the House I am compelled to direct the Serjeant at Arms to enforce my orders) (ਮਾਰਸ਼ਲ ਨੇ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਬਾਂਹ ਨੂੰ ਹਥ ਲਗਾਇਆ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸੀਟ ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ)

(ਚੌਧਰੀ ਨੇਤ ਰਾਮ ਨੇ ਵਿਘਨ ਪਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਚੌਧਰੀ ਨੇਤ ਰਾਮ ਜੀ, ਆਪ ਬੈਠ ਜਾਏਂ। ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ ਜੀ, ਵਿਦਡਰਾ ਫਰਾਮ ਦੀ ਹਾਊਸ। (Chaudhri Net Ram should resume his seat and Babu Ajit Kumar should withdraw from the House).

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਬਾਉਣ ਦਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਹਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕਿਤਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਦਬਾਉਂਦੇ ਚਲੇ ਜਾਓਗੇ........ (ਵਿਘਨ-ਸ਼ੋਰ)

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ: ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਮੇਰੀ ਪਰਾਰਥਨਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਪਰਸੁਏਡ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਲਫ਼ਜ਼ ਉਨ੍ਹ ਨੇ ਕਹੇ ਹਨ ਉਹ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਦੋ ਮਿੰਟ ਲਈ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿਓ।

Mr. Speaker: I am sorry that can never be allowed. (interruption)

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜੇ ਰੂਲ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ.... .....(ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker: Please withdraw from the House.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਰਾਈਟ ਐਕਸਰਸਾਈਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ (ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker: Please withdraw from the House.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਮੈਂ ਪਰੋਟੈਸਟ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

(ਇਸ ਸਮੇਂ ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ ਮਾਰਸ਼ਲ ਦੁਆਰਾ ਬਾਹਰ ਗਏ।)

PERSONAL EXPLANATIONS

श्री यश पाल (जालंधर-दक्षिण पछिम) : आन ए प्वायंट आफ पर्सनल एक्सप्लेनेशन, सर। स्पीकर साहिब, मैं गुजारिश करूंगा कि कल से बार बार मेरा जिक्र हो रहा है, अगर मैं अपना प्रसनल एक्सप्लेनेशन देता हुआ कुछ ज्यादा वक्त ले लूं तो आप इजाज़त दे देंगे, मेरे मुताल्लिक इतना जिक्र आया है।

श्री अध्यक्ष : जो आप के खिलाफ एलीगेशन हैं उनका जवाब दें। मेहरबानी करके स्पीच ना करें। (He should reply only to the allegations made against him. He should not make a speech.)

श्री यश पाल : बार बार अकाली मैम्बरों और कम्यूनिस्ट मैम्बरों की तरफ से कहा गया कि यश को गिरफतार क्यों नहीं करते।

ਅਕਾਲੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਲੋਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ : ਕਾਂਗਰਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ।

श्री यश पाल : जिन्होंने कांग्रेस की तरफ से कहा है मैं उन्हें कांग्रेसी नहीं समझता, वह तो अकाली हैं।

ਅਕਾਲੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਲੋਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ : ਯੂ ਆਰ ਏ ਜਨ ਸੰਘੀ।

श्री यश पाल : अगर मेरे गिरफतार होने से अमन हो सकता है तो मैं अपने आप को गिरफ्तारी के लिए पेश करता हूं । इससे जो मुज़ाहरे मेरे खिलाफ हो रहे हैं वे नहीं होंगे । अब तो कांग्रेसियों को जलाया जा रहा है, कम अज़ कम जलने से तो बच जाउंगा । जस्टिस गुरनाम सिंह जी ने कहा है कि यश नें कांग्रेस के डिस्सप्लन को डिफाई किया है । मैं कांग्रेस के असूलों का पाबंद हूं, मैंनें 7 बरस जेल में गुज़ारे । मेरे लिए कांग्रेस से डिफाई करने का सवाल पैदा नहीं होता । मैंनें कांग्रेस वर्किंग कमेटी के रेज़ोल्यूशन से इतफाक नहीं किया कुछ लोग ऐसे होतें हैं कि अपनी आत्मा को, ज़मीर को कुचल देते हैं । मेरी तबीयत इस से कुछ मुख्तलिफ हैं । अजीब बात है कि कल तक पंजाबी सूबे की डिमांड को कम्युनल कहा जाता था, और आज इसे फिरकाप्रस्ती की बजाए ज़बान के आधार पर कहा जा रहा है । आज हम इसकी मुखालफित करते हैं तो इस पर हमें फिरकाप्रस्त कहा जा रहा है । लोगों का अपना नज़रिया है । न ही अभी मेरे अस्तीफा देने का सवाल पैदा होता है । जिस दिन पंजाब को डिसइन्टैग्रेट किया जायगा उस दिन मैं कांग्रेस असैंब्ली पार्टी और असैंबली से अस्तीफा दे दूंगा । 18 बरस तक जिसकी मैं मुखालिफत करता रहा हूं अब मैं उसकी हिमायत नहीं कर सकता । इस बारे मे मैंने अपनें वोटरों को एशोरेंसिज़ दी हैं, वह मेरी अपनी नहीं है, वह पंडित जवाहर लाल जी नेहरु का वादा है । उस के मुताबिक मैंने लड़ाई लड़ी है और इस लड़ाई को जारी रखूंगा ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਸਰ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਐਲੀਗੇਸ਼ਨ ਲਾਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕਹਿਣ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਫਾਈ ਅਤੇ ਬੈਕ ਹਿਸਟਰੀ ਦੇਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ।

1.00 p.m.

श्री जगन्नाथ : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर । श्री अजीत कुमार खड़े हुए वह बार 2 खड़े हुए। यह रिपब्लीकन पार्टी का व्यू रखना चाहते थे । उन्हें इजाज़त नहीं दी गई । श्री बनवारी लाल जी खड़े हुए तो उन्हें इजाज़त नहीं दी गई । जब हरिजन मैंबर खड़े होते हैं तो ऐसे ही होता है । जब यश जी खड़े होते हैं तो इन्हें 15, 15 मिनट दे देते हैं । आपका यह रवैया ठीक नहीं । जो पंजाब का हिन्दू होता है उसे इजाज़त दे देतें हैं । (विघ्न) जब हरिजन मैंम्बर खड़ा होता है तो इजाज़त नहीं देते आप हरेक से ऐसा करते है ।

श्री अध्यक्ष : श्री जगन्नाथ, बैठिए । देखिए, आपने चेयर पर कुछ रिफलेक्शेज़ की हैं । अपने लफ़ज वापिस लें । (Sh. Jagan Nath to please resume his seat. He has made somerefelctions on the Chair. He should withdraw his words.)

श्री जगन्नाथ : मैंने ठीक कहा है ।

श्री अध्यक्ष : आप वह लफ्ज वापस लीजिए । (Please withdraw those words.

श्री जगन्नाथ : स्पीकर साहिब मैंने जो कुछ कहा है ठीक कहा है मगर वापस लेता हूं ।

श्री अध्यक्ष : मैं आप को फिर मौका देता हूं । आप ने अपने लफजों पर दोबारा इंसिस्ट किया है अनकंडीशनली विदड्रा करें । (I give you another chance. He has insisted again on his words. Please with draw these words unconditionally.)

श्री जगन्नाथ : आप ने जितने वर्डज़ पर एतराज किया है वह वापिस लेता हूं ।

श्री अध्यक्ष : आप ने कुछ लफ्ज कहे हैं वह विदड्रा करें । (You have uttered some words which should be withdrawn.)

श्री जगन्नाथ : मैंने जो बात कही थी, बिदड्रा करता हूं ।

श्री अध्यक्ष : आप बैठिए, आपका प्वायंट आफ आर्डर नहीं है । (Please resume your seat. This is no point of order.)

श्री यश पाल : एक यहां पर यह कहा गया कि प्रबोध जी ने मुझे मिल कर बात की है । मेरे प्रबोध जी के साथ ताल्लुकात कुछ अच्छे नहीं । मुद्दत से हम बात नहीं करते । पंजाबी सूबे के बारे में, पंजाबी सूबे के खिलाफ एजीटेशन के बारे में, अंदोलन के सिलसिले में आज तक मेरी उनसे कोई बात नहीं हुई । अफसोस इस बात से होता है कि इतने जिम्मेदार आदमी इतनी गैर जिम्मेदारी की बात कहते हैं । अगर यह पंजाब गवर्नमैंट मुझे गिरफतार नहीं कर सकती तो कम अज कम किसी जेलखाने में एक कमरा अलाट कर दें, मैं आराम से वहां बैठूगा ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ, ਤੁਸੀਂ ਬੈਠੋ । (Sardar Lachhman Singh should please resume his seat).

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਨਿਹਾਇਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗਲ ਹੈ ।

(*Interuptians*)

Mr. Speaker : Order, please. (*Noise*)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਯਸ਼ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹੁਣੇ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਮੇਰਾ ਅੱਗਾਂ ਲਗਵਾਉਣ ਵਿਚ ਹੱਥ ਹੈ । ਮੈਂ ਉਸ ਮੌਕੇ ਦੀ ਗਲ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਪਕੜਿਆ ਸੀ । ਮੈਂ ਕੈਪਟਨ ਕੇਸ਼ਬ ਚੰਦਰ ਦੇ ਮਕਾਨ ਤੇ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਮਧੋਕ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਸਨ । ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ । ਉਥੇ ਯਸ਼, ਜਗਤ ਨਾਰਾਇਣ ਅਤੇ ਵਰਿੰਦਰ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸੀ । ਮੇਰੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੇ ਇਹ ਉਥੋਂ ਖਿਸਕ ਗਏ ਔਰ ਕੈਪਟਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਅਨ-ਇਨਵਾਈਟਿਡ ਹੀ ਆਏ ਸਨ, ਉਥੇ ਅੱਗਾਂ ਲਗਵਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਏਥੇ ਅੱਗਾਂ ਲਗਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ।

Mr. Speaker: Order please. This is no point of order. (*noise*)

(*At this stage Giani Kartar Singh rose on a point of personal explanation*)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਗਿਆਨੀ ਜੀ, ਮੈਂ ਪ੍ਰੋਸੀਡੰਗਜ਼ ਸੁਣੀਆਂ ਹਨ ਕਿਸੇ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕਹੀ। (Giani ji, I have heard the proceedings. Nobody has said anything against you.)

ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ: ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਯਸ਼ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸੀ ਤਸਲੀਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਸ਼ਾਇਦ ਜਿੰਨੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਸਿਖ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੂੰ ਉਹ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸਮਝਦੇ ਹੋਣ ਉਹ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਹਾਂ । ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸੀ ਤਸਲੀਮ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਵਜ਼ੀਰ ਵੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਟਿਕਟ ਵੀ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਨੇ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਵੀ ਜੋ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਵਿਚ ਵਡਿਆਈ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਅਗੇ ਲਿਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਰ ਕੀ ਸਬੂਤ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਦਰਜੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਉਹ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਕਲਾ ਬਾਜ਼ੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਦੇ ਅਜ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਦੇ ਕਲ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਦੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ । ਬਸ ਮੈਂ ਏਨੀ ਗਲ ਹੀ ਕਹਿਣੀ ਸੀ ।

ADJOURNMENT MOTIONS (*Resumption*)—(conld.)

मुख्य मन्त्री (श्री राम किशन) : स्पीकर साहिब, पानीपत में जो कल वाका हुआ है उस पर मैम्बर साहिबान ने जो रोष का इजहार किया है वह बजा है क्यों कि इस से बढ़ कर heinous, gruesome, कमीना और ज़लील खेल और कोई नहीं हो सकता । यह आग लगाने की बात ही नहीं बल्कि मैं समझता हूं कि यह एक इतना नंगा मर्डर किया गया है जिस की कोई भी इनसान निन्दा किए बगैर नहीं रह सकता । ऐसा वाका राज में हो और उस की हम मजम्मत न करें । तो हमारी जमीर जागती नहीं बल्कि सोई हुई रहती है जहां तक एडजर्नमैंट मौशन्ज़ का ताल्लुक है उस पर तो मैं सिर्फ एक ही बात अर्ज करनी चाहता हूं । रूल्ज़ आफ बिज़नेस के सैंकशन 67 में लिखा है ।

(मुख्य मंत्री)

(1) "Notice of an adjournment motion shall be given in writing not less than one and a half hours before the commencement of the sitting on the day on which the motion is proposed to be made to each of the following :—

(i) Speaker.

(ii) Minister concerned or Chief Parliamentary Secretary.

(iii) Secretary.

(2) Notice of an adjournment motion shall be accompanied by a brief explanatory memorandum explaining the motion. Such memorandum shall not be part of the motion."

लकिन, स्पीकर साहिब, आप ने इस मुताबिक इस पर डिसकशन की अजाजत दी है ताकि मैंम्बर साहिबान अपने खयालात का इज़हार करें । चुनाचे तमाम मैम्बरान ने अपनें खयालात का इज़हार करके उन वाक्यात की पूरें ज़ोरों सें मुज़म्मत की है। ठीक है, करनी चाहिए थी स्पीकर साहिब, सवाल इस से कुछ और भी उठते हैं । जहां तक पानीपत के वाके का ताल्लुक है कल शाम के छः बज़े हमारे पास इतलाह आई कि पानीपत में एक वायलेंट माब वायलेंट प्रोसेशन की शकल में निकला है। रास्ते में पुलिस को एक जगह उस पर गोली चलानी पड़ी जिस से एक स्टूडट ज़ख्मी हो कर चन्द मिन्ट बाद मर गया और उस का पोस्ट मार्टम हो रहा है । जिस वक्त यह इतलाह आई उस वक्त हमारी पार्टी मीटिंग हो रही थी । और डिटेल्ज़ नहीं पहुची थी जब मीटिंग खत्म हुई तो मैंने उस वक्त डी. सी., एस. पी. और डी. आई. जी. को कांटैक्ट किया । डिप्टी कमिश्नर ने कहा कि मैं हस्पताल सें बोल रहा हूं, यहां लड़के का पोस्ट मार्टम हो रहा है । मैं पूरी डिटेल भेज रहा हूं कि और कौन कौन जख्मी हुआ है उसके आध घंटा बाद वहां के आर्य कालज के प्रिंसीपल का टैलीफून आया और उन्होंने कहा कि एक स्टूडैंट की डैथ हो गई है आप उसकी इन्क्वायरी करवाएं । मैंने उन को कहा कि मेरे पास कोई डिटेल नहीं, डिटेलज़ आने के बाद देखेंगे कि सारे वाक्यात क्या हैं । उस के बाद स्पीकर साहिब रात के पौने गयारा बजें के करीब मुझे पानीपत से डिप्टी कमिशनर की तरफ से फोन आया । इस के आधा घंटा बाद खादी आश्रम पानीपत से फोन आया। फिर एक बजे एक कांग्रेस वरकर मलिक अमृत लाल बतरा का टैलीफून आया । मैंनें उसी बक्त डी. आई. जी. सी. आई. डी. को डी. सी., एस. पी. और ऐस. डी. एम. को कोंटेक्ट करनें की कोशिश की ताकि इस की डिटेलज़ ली जाए और यह पता चले कि जो ज़लील फेल हुआ है उसके लिए कौन जिम्मेदार है । वहां के एस. पी. जो थे वहां एग्जामीनेशन बोर्ड के सिलसले में फिलौर गए हुए थे । मैंने हिदायत की कि वह फौरन करनाल पहुंच जाएं और डी. आई. जी. को कहा कि अम्बाला डिवीजन की पुलिस फोर्स ले कर वहां पहुंचे । सुबह फिर मैंनें डी. सी., एस. पी. और एस. डी. एम. से बात की है और उन को कहा है कि आज दोपहर से पहले जिन लोगों ने यह फेल किया हैं उनको जरूर arrest किया जाना चाहिए चाहे जो भी स्टैपस लेने पड़े क्यों कि यह गवर्नमैंट पर इस से बढ़ कर बदनुमा धब्बा और कोई नहीं हो सकता हम ने यहां से अपने इडीशनल आई. जी. पी. को भी फौरन वहां पर भेजा

है और अम्बाला डिवीजन के कमिशनर को इनक्वायरी के लिए मुकर्रर कर दिया है और कहा है कि 24 घन्टों के अन्दर अन्दर सारी रिपोर्ट आनी चाहिए । उन को यह भी कहा है कि इस बात की भी तहकीकात करनी है कि वहां के अफसर ने तो किसी किस्म की ड्यूटी देने में कोताही तो नहीं की, जब आग लग रही थी तो उन्हों ने क्या पार्ट पले किया । उन से कहा है कि पूरी छान-बीन करके हमें रिपोर्ट आनी चाहिए । मैं हाउस को यकीन दिलाना चाहता हूं कि यह गवर्नमैंट अवाम के जज़बात की कद्र करने वाली है, उन के जज़बात से खेलने वाली नहीं है । मैं यह भी यकीन दिलाना चाहता हूं कि कल रिपोर्ट पहुंचने पर अगर यह मालूम हुआ कि किसी अफसर ने कोई नैगलीजेंस आफ ड्यूटी की है तो उसके खिलाफ जो भी एक्शन लिया जा सकता होगा वह लिया जाएगा । जहां तक कातलों का ताल्लुक है उनके मुताल्लिक जो इतलाह आई है वह यह है कि इस में 9 अशखास शामिल थे जिन में से चार आदमी गिरफ्तार किए जा चुके हैं और डी. सी. साहिब ने बताया है कि इस काम के लिए सारी फोर्स लगाई हुई है और वह हमें आफटर नून को खबर बताएंगे । हम आशा रखते हैं कि उन तमाम आदमियों को गिरफ्तार करने में कामयाब हो जाएंगें । स्पीकर साहिब, यह एक ऐसा फेल है जिसकी जितनी भी निन्दा की जाए उतनी कम है । यह तीनों, श्री क्रान्ति कुमार, श्री दीवान चन्द ठक्कर और श्री सन्त राम लाम्बा मेरे नज़दीकी साथी थे । जहां तक श्री क्रान्ति कुमार का संबंध है, उनके और हमारे पारिवारिक संबंध हैं । हम लाहौर में एक ही गली में रहते थे और जेल में भी हम एक दूसरे के साथ रहे । मुझे तो ज़ाती तौर पर भी भारी चोट लगी है । हम ऐसी चीजें कभी बरदाश्त नहीं कर सकते । इस बारे में मैं हाउस को पूरा यकीन दिलाना चाहना हूं । पंजाब में रहने वाला एक एक इनसान एक एक जान हमारे लिए बहुत कीमती है । हमारे लिए खाह हमारे मुखालिफ हों या साथी हों एक एक इनसान की जान हमारे लिए कीमती है और उसकी पूरे ज़ोर के साथ हिफातज की जाएगी । श्री क्रान्ति कुमार ने देश की आज़ादी के लिए बहुत कुरबानियां की हैं और अब उन्होंने देश के लिए ही बलिदान दे दिया है । यह हम बरदाश्त नहीं कर सकेंगे । इस बारे महता रूप लाल जी ने एक सुझाव दिया है । मैं जानता हूं कि यह तीनों परिवार कसमपुरसी की हालत में हो गए हैं उन की कीमत कौन दे सकता है ? लेकिन फिर भी गवर्नमैंट ने उसी वक्त पांच पांच हज़ार रुपए इन तीनों परिवारों के लिए सैंक्शन किए हैं (Cheers) ताकि उन के परिवारों की कुछ न कुछ देखभाल हो सके । यह कोई कीमत नहीं है । हमारा यह इनसानी फर्ज़ है कि हम उनके परिवारों की देख भाल करें । सोमवार को फिर जब पुलिस और ऐडमिनिस्ट्रेशन की मांगों पर बहस हो रही है उस वक्त यह सारी बातें आएंगी और जो वाक्यात उस वक्त तक हमारे पास आएंगे वह, स्पीकर साहिब, आपकी मारफत हाउस में पेश करूंगा । चौधरी हरद्वारी लाल जी और कामरेड शमशेर सिंह जोश ने भिवानी के बारे मे ज़िक्र किया था । भिवानी के वाक्यात का

[मुख्य मंत्री]

जहां तक सम्बन्ध है वहां जैसा कि सरदार गुरनाम सिंह जी ने कहा वहां एक वायोलैंट माब आया जिसने रैस्ट हाउस, एस. डी. एम. की कोर्ट, रेज़ीडैंस और सरकारी इमारतों को जलाया। उस वायोलैंट माब को डिसपर्स करने की कोशिश की गई और उन में एक डी. एस. पी. और दूसरे पुलिस कर्मचारी ज़ख्मी हुए कल मैंनें उस वायोलैंट माब में कम्युनिस्टों के शामिल होने का ज़िक्र किया था इस बारे में मुझे जोश साहिब और दूसरे कम्युनिस्ट भाई मिले और कहा कि आपने हमारी पार्टी का नाम साथ लगा कर ठीक बात नहीं कही। मैं मानता हूं कि जहां तक बाकी जगहों का सम्बन्ध है वहां अमन शान्ति रखने के लिए कम्युनिस्ट साथियों ने पूरा तुआवन दिया है लेकिन भिवानी के बारे में जो मेरे पास रिपोर्ट आई है उस में यही है कि कम्युनिस्ट उसमें शामिल हुए हैं। मैंनें उन से कहा था कि आप चैक कर लें और मेरे नोटिस में लाएं। डी. आई. जी., डी सी और दूसरे अफसरों की तरफ से जो रिपोर्ट आई उसके मुताबिक तो जो मैंनें कहा ठीक है। माब के पास कैरोसीन आयल और पट्रौल के टीन थे। चौधरी हरद्वारी लाल ने एक लैटर को पढ़ा। मैंने कहा है कि अगर ऐसी कोई बात है तो इन-वेस्टीगेशन कर लेंगे जो बात आप करते हैं। जो वाक्यात आए हैं वे यह हैं कि माब ने वायोलैंस किया। तहसील जलाने की, टैलीफून ऐक्सचेंज जलाने की कोशिश की। एक्सचेंज कट आफ रहा। रेलवे स्टेशन भिवानी से टैलीफोन आया तब सारा पता लगा। बहरहाल जहां तक उन्होंने कालिज की बात कही है उसकी इन्वेंस्टीगेशन कर लेंगे। हमें हर बेगुनाह के साथ हमदर्दी है लेकिन रायटर के साथ नहीं हो सकती।

ला ऐंड आर्डर के बारे में यहां काफी कुछ कहा गया है। मैं मानता हूं। इस ऐजीटेशन में पांच सात दिन से सिचुएशन ऐसी हुई है जिसे सीरियस कहा जा सकता है लेकिन अब हालात अमृतसर में नारमल हो रहे हैं। सुबह की इतलाह के मुताबिक जालंधर में मंडी फैंटन गंज, सबजी मंडी वगैरा के बाज़ार खुल गए हैं और नार-मैलसी आ रही है। लुधियाना में कुछ जगह दुकानें नहीं खुली हैं बाकी जगह खुल रही हैं। यह ठीक है कि पिछले पांच सात दिन में ऐसे वाक्यात हुए हैं जिन में वायोलैंस हुआ है, प्रापरटी फूंकी गई है। यह चीज़ काबिले मुज़म्मत है। गवर्नमैंट जो स्टैप्स ले सकती थी हालात के मुताबिक लिए हैं हम ने डिस्ट्रिक्ट अथारिटीज को स्ट्रिक्ट इन्स्ट्रकशनज़ दी हैं कि अमन कायम रखने के लिए आपको खुली छुट्टी है और अपने अपने इलाकों में अमन कायम रखने के लिए और दंगा फसाद करने वालों से डील करने के लिए आन दी स्पाट जो मुनासिब समझें कार्यवाही करें जो कि हालात के मुताबिक करनी जरूरी हो उन से कहा गया है कि पंजाब में हर हालत में अमन कायम रखना है। जालंधर में ठीक है कुछ बहुत अफसोसनाक वाक्यात हुए हैं और उन्हें देख कर मेरा सिर शर्म से झुकता है। जिस जालंधर से मैं रिटर्न हो कर आता हूं वहां अगर ऐसे वाक्यात हों तो मेरे लिए इस से बढ़ कर और अफसोसनाक बात नहीं हो सकती है आई. जी. साहिब को भेजा है कि वह लुधियाना, जालंधर, अमृतसर जाकर हालात को देखें और जिला अफसरों से

मिल कर तमाम वाक्यात की ग्रान दी स्पाट स्टडी करें ग्रौर ज़रूरी कदम उठाएं ताकि ग्रायंदा ऐसे वाक्यात न होने पाएं गुंडा ग्रनसर जो फसादात करना चाहता है उसे दबाएं ग्रौर उन ऐलीमैंट्स को जो दो कम्युनिटीज़ में फर्क पैदा करना चाहते हैं, दूसरों की ज़िदगी से खेलना चाहते है, उनको कर्ब करने के लिए जो कदम उठाए जाने ज़रूरी हैं उठाएं। श्री डी. एस. ग्रेवाल को जालंधर शहर के लिए मुकर्रर किया है ताकि वह इन सारी चीज़ों को देखें, उसको काबू करें । मैं हाउस को यकीन दिलाना चाहता हूं कि ला ऐंड ग्रार्डर कायम रखने के लिए जो भी तदाबीर की जानी ज़रूरी हैं करेंगे । इस में किसी तरह की ढील, कमज़ोरी, नहीं ग्राएगी ।

जहां तक चीफ मिनिस्टरशिप का सम्बन्ध है यह तो ग्राने जाने वाली चीज़ है । हमारे साबिक होम मिनिस्टर साहिब पंडित मोहन लाल जी ने मुझे याद दिलाया है कि मेरी ज़मीर सो गई है ग्रौर उसे उन्होंने जगाया है । मैं उनसे पूछना चाहता हूं कि उनकी ग्रपनी ज़मीर उस दिन कहां सोई पड़ी थी जिस दिन मोहनगढ़ में घंटा डेढ़ घंटा में 18 मुज़ारे, ग्रौरतें बच्चे गोली से उड़ा दिए गए थे । उस वक्त उनकी ज़मीर, पंजाब गवर्नमैंट की ज़मीर क्यों नही जागी थी ? यह शायद उनकी होम मिनिस्टरशिप के वक्त हुग्रा ग्रौर उन दिनों ऐसे वाक्यात भी नहीं थे जो ग्राज हैं उस वक्त उन्हों ने उसकी तहकीकात कराना भी मंज़ूर नहीं किया था। ग्राखिर वह भी इनसान थे। इन्होंने उनके परिवारों की तड़प को नहीं देखा ग्रौर उनकी तड़प से इनकी ज़मीर नहीं जागी । इनकी ज़मीर उस वक्त भी नहीं जागी जब फिरोज़पुर जेल ग्रौर बाहूग्रकबरपुर में निहत्थे लोगों पर लाठी चार्ज हुग्रा ग्रौर गोलियां चली थीं । उस वक्त इनकी ज़मीर कहां थी जो ग्राज मेरी ज़मीर की बातें करते हैं ? मैंने भी कांग्रेस पार्टी के मैम्बर के तौर पर कांग्रेस पार्टी की जो पालीसी थी उसके साथ स्टैंड किया था । मैं इस पार्टी की, जिसका मैं एक सिपाही हूं पालेसी के साथ उस वक्त भी स्टैंड करता था, ग्रब भी करता हूँ ग्रौर ग्रागे को भी करुंगा । (Cheers) मैंने कांग्रेस के वफादार सिपाही होने के नाते ज़िन्दगी कुरबान की है ग्रौर कुछ न कुछ हिस्सा डाला है । मैं पूछता हूं उस वक्त उनकी ज़मीर कहां गई थी जब दास कमीशन ने उनके खिलाफ फतवा दिया था ग्रौर उन्होंने होम मिनिस्ट्री से इस्तीफा देने से इन्कार कर दिया था । (Cheers)

स्पीकर साहिब, जिस वक्त इन के डिसमिसल के ग्रार्डर जारी नहीं हुए, उस वक्त तक इनकी ज़मीर का क्या हाल था ? मेरी ज़मीर ग्रभी भी कायम है, मेरी ज़मीर ग्रभी तक क्लीयर है। मैं तो पंजाब के ग्रन्दर हिन्दू, सिख ग्रौर मुस्लिम की एकता के लिए तथा नई स्टेट को ग्रच्छा बनाने के लिए ग्रपनी ज़िन्दगी को कुरबान कर दूंगा (तालियां) । हम ने कांग्रेस के सिद्धांत को माना है । मैंने महात्मा गांधी के ग्रादर्श को ग्रपनाया है । हमारे सामने जो सैकूलरिज्म ग्रौर डेमोक्रेसी का ग्रसूल ग्राया है, मैं उस विधान की एक एक धारा पर पूरी तरह से पाबन्द हूं । हम पंजाब के ग्रन्दर सब मिल कर नया राज्य कायम करने जा रहे हैं । मुझें खुशी है कि वह कम्युनल स्टेट नहीं होगी । सरकार ने यह सूबा भाषा के ग्राधार पर बनाने का फैसला किया है । (शोर) (विघ्न)

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : ग्रान ए प्वायंट ग्राफ ग्रार्डर, सर। स्पीकर साहिब ग्राप ने एडजर्नमैंट मोशन को एडमिट करने के बारे में सारी पार्टियों के मेम्बरों के विचार जानने की कोशिश की। उन्होंने पंजाब के लालैसनैस के बारे में सरकार के नोटिस में बातें लाईं। चीफ मिनिस्टर साहिब ने भी इस बारे में बताने की कोशिश की। मैं ग्राप के द्वारा चीफ मिनिस्टर साहिब से पूछना चाहता हूं कि इन की पार्टी की तरफ से नो कांफीडैंस के बराबर की मोशन ग्राई है, क्या वह इस बिना पर इस्तीफा देने के लिए तैयार है ? (शोर) (विघ्न)

Mr. Speaker : Please sit down. This is an absolutely gross misuse of Point of Order.

चौधरी मुख्तियार सिंह मालिक : मैं चीफ मिनिस्टर साहिब से पूछना चाहता हूं कि क्या वह इस चीज़ का जवाब दे रहे हैं ? क्या ग्रपनी ज़मीर को मार कर गद्दियों पर चिमटे रहना चाहते हैं ? मैं ग्रर्ज़ करना चाहता हूं कि इन की ग्रपनी पार्टी में काफी फूट है जो कि हाउस के ग्रन्दर ही नज़र ग्रा रही है। लेकिन इस की लपेट के ग्रन्दर जन संघ पार्टी को कोस रहे हैं। (घंटी) स्पीकर साहिब, ग्राप तो ग्रौर मेम्बरों को बोलने की इजाज़त देते हैं, लेकिन हमें ग्रपने विचार रखने की इजाज़त नहीं देते क्योंकि हम शरीफ हैं।

Mr. Speaker : You should resume your seat. You are obstructing the proceedings of the House.

मुख्य मंत्री : स्पीकर साहिब, मैं ग्रर्ज़ कर रहा था कि पंजाबी सूबे के बारे में कांग्रेस वर्किंग कमेटी ने फैसला किया। ग्रभी तक गवर्नमेंट ने फैसला करना है। गवर्नमेंट ग्राफ इंडिया ने इस सूबे की डिमार्केशन की डिटेल्ज़ तय करनी है। ग्रभी तक इस के बारे में डिटेल्ज़ बननी हैं। वह डिटेल्ज़ लोगों के सामने ग्राएंगी। विधान के मुताबिक माइनारिटीज़ को जो ग्रधिकार है, जैसा कि भारत की ग्रन्य स्टेट्स के ग्रन्दर ग्रधिकार है, वही ग्रधिकार पंजाबी सूबे में माइनारिटी कम्युनिटीज़ को मिलेंगे। मुझे निश्चय है कि जो नया राज कायम होगा, वह कम्यूनल बेस पर नहीं बनेगा। वहां पर विधान के ग्रनुसार मुख्तिलफ पार्टियां चुनाव लड़ेंगी। उस में जो पार्टी बरसरे इक्तदार ग्राएगी वह यहां पर ग्रपनी वज़ारत कायम करेगी ग्रौर वह स्टेट को सैक्यूलरिज्म के ग्रसूलों से चलाएगी। इस से सैक्यूलरिज्म मज़बूत होगा। यहां पर हिन्दु सिख भाई भाई की तरह रहेंगे। उन में ग्रापस में प्यार होगा। मैं ग्रर्ज़ करना चाहता हूं कि जिन लोगों को इस के बारे में किसी प्रकार का खदशा है या गलतफहमी है, वह गवर्नमेंट ग्राफ इंडिया के ग्रधिकारियों से मिलें ताकि उन के खदशात दूर हो सकें। मैं ग्रर्ज़ करना चाहता हूं कि यह राज्य भी उसी ग्राधार पर बनाया जा रहा है जिस तरह से देश के ग्रन्दर दूसरे राज्य हैं। विधान के ग्रन्दर 14 ज़बानें निश्चित की गई हैं। उन में पंजाबी भाषा भी एक भाषा निश्चित है। कांग्रेस वर्किंग कमेटी ने इसी ग्रसूल को सामने रख कर पंजाबी सूबा बनाने का फैसला किया है। मैं समझता हूं कि इस चीज़ का तशद्दद के तरीके से हल नहीं होगा।

चौधरी देवी लाल : आन ए प्वांयट आफ कलैरीफिकेशन, सर । चीफ मिनिस्टर साहिब ने डैमोक्रेसी तथा विधान का हवाला दिया है कि पंजाबी भाषा 14 ज़बानों में से एक है, जो विधान में मानी गई है । मैं पूछना चाहता हूं कि इन की बात मान ली गई है, बाकी जो रह गये हैं, उस का क्या बनाया जा रहा है ?

मुख्य मंत्री : स्पीकर साहिब, मैं यही बात मज़ाक के तौर पर कह रहा हूं। माननीय सदस्य इस बात को सीरियसली न लें । मैं ने ब्रिटिश की हिस्टरी पढ़ी, मैं ने इस के बारे में पुराने रिकार्डज़ पढ़े हैं, मैं ने भाषा के बारे में डाक्टर ग्रियर्सन की रिपोर्ट पढ़ी है, उन से पता चलता है कि घग्गर के एक तरफ का एरिया और तहसील सिरसा का इलाका पंजाबी भाषी है । वहां पर पंजाबी भाषा बोली जाती है ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਗਰ ਸਿਰਸਾ ਤਹਿਸੀਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆ ਗਈ ਤਾਂ ਚੌਧਰੀ ਦੇਵੀ ਲਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਹੋਣਗੇ ।

चौधरी देवी लाल : आन ए प्वायंट आफ क्लैरीफिकेशन, सर । मैं ने तो कामरेड राम किशन से जवाब नहीं मांगा था बल्कि चीफ मिनिस्टर साहिब से अपने प्वायंट की क्लैरीफ़िकेशन सीरिसयली मांगी है । जहां पर जिस प्रकार के हालात पैदा हुए हैं, उन की तफसील में नहीं जाना चाहता हूं लेकिन इतना जिक्र करना चाहता हूं कि चौटाला या सिरसा तहसील पंजाबी सूबा में जाए या न जाए, सवाल तो यह है कि मुझे पहले भी चौधरी लहरी सिंह, एम.पी. कहा करते रहे हैं कि आप अलीगढ़ के मुस्लिम लीगी हो । मैं हरियाणा प्रान्त के लिए मुस्लिम लीगी होने के लिए तैयार हूं लेकिन वहां पर हरियाणा प्रान्त बनाया जाए । मैं तो चीफ़ मिनिस्टर साहिब से सीरिसयली पूछ रहा था लेकिन उन्हों ने इस बात को मज़ाक में उड़ा दिया । क्या चीफ़ मिनिस्टर साहिब इतनी गम्भीर बात को मज़ाक के तौर पर कह सकते हैं ?

मुख्य मंत्री : इस के बारे में केन्द्रीय सरकार ने फैसला करना है । उन्होंने यह सूबा भाषा के असूल पर माना है ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਮੈਂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਰੇਫਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 5 ਦਿਨ ਦਿਤੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ?

मुख्य मंत्री : स्पीकर साहिब, मैं अर्ज़ कर रहा था कि हमें पंजाब के अन्दर ऐसा वायु मंडल बनाना है जिस से पंजाबी सूबा के फैसले को खुशअसलूबी से अमली जामा पहना सकें । . . . . (विघ्न)

[मुख्य मंत्री]

उस के मुताबिक अब हिन्दोस्तान की तकरीबन तमाम पार्टीज़ ने एक आध को छोड़ कर, जो वाक्यात हो रहे हैं इन की मज़म्मत की है। जहां तक इस हाउस का ताल्लुक है, इस के मेम्बरान ने हाउस के अंदर भी और बाहर भी इन वाक्यात की मज़म्मत की है। लेकिन मज़म्मत करने ही की बात नहीं है, अब वक्त आ गया है कि एजीटेशन्ज़ को बंद किया जाए और इनसानी ज़िंदगियों से ना खेला जाए। आखिर कार हम लड़ किस से रहे है ? आप एक एक परिवार के अंदर देखें हिन्दू भी है और सिख भी हैं। हमारे धार्मिक स्थान एक ही हैं। आप के ज़रिये मेरी उन दोस्तों से दरखास्त है, जिन को कोई खदशात हों कि वह उन खदशात को दूर करें। पंजाब की तमाम पुलीटीकल पार्टीज़ से, पुलीटीकल लीडर्ज से, जितने सन्त हैं, ऋषि हैं, मुनि हैं गुरद्वारों के ग्रन्थी हैं, मन्दिरों के पुजारी हैं और कुछ ऐसे हैं जिन की किसी जगह पर भी मानता होती है, इज्ज़त होती है, एहतराम है और जितनी प्रेस है मैं ने उन से यही कहना है कि पंजाब में अमन कायम रखने के लिये, ला एंड आर्डर रेस्टोर करने के लिये, रूल आफ ला कायम करने के लिये और अमनो अमान को मज़बूत करने के लिये वे हमारा ताव्वुन दें। अकेली गवर्नमेंट पर ही यह काम ना छोड़ दें। मैं हाउस को यकीन दिलाना चाहता हूं कि जहां पर भी स्ट्रिंजेंट मैयर्ज़ लेने की ज़रूरत होगी, वहां पर लेंगे। जब माब वायलेंट होता है तो ऐसी चीज़ें हो जाती हैं, और यह हुआ है, इस से इन्कार नहीं किया जा सकता। उन को सप्रैस करने के लिये पुलिस को कहीं कहीं मुश्किलात पेश आई जहां पर माब छोटी छोटी गलियों में घुस जाता रहा।

स्पीकर साहिब, यहां पर श्री प्रबोध चन्द्र जी की स्टेटमेंट का ज़िक्र किया गया। मैं ख्याल करता हूं कि उस का मिसरिप्रेज़ेंटेशन हुआ है। गवर्नमेंट का उस के मुताबिक फैसला है। हमारी हिदायात डिस्ट्रिकट अथारिटीज़ को हैं कि किसी तरह से भी प्रोवोकेशन में नहीं आना। जहां पर माब वायलेंट होता है तो वायलेंट माब को दबाना है। इस में कोशिश यह करो कि मिनीमम फोर्स इस्तेमाल की जाए। लेकिन अगर किसी जगह पर इनसानी जिंदगी को खतरा पड़ता है और कम्यूनल टेंडेंसी पैदा होती है उस को दबाने के लिये डिस्ट्रिक्ट अथारिटीज़ को हिदायात हैं कि "you are the Masters on the spot" जो भी ऐक्शन आप लेना चाहें लें। मुझे खुशी है कि डिस्ट्रिक्ट अथारिटीज़ ने स्टेट में अपनी जानों की परवाह ना करते हुए भी अमन कायम रखने की हर मुमकिन कोशिश की है। कई अनरूली माब आए हैं कि जिन को जिस तरह से दबाना चाहिये था नहीं दबा सके, मसलन ब्रिक बैटिंग और कैरोसीन आयल के वाक्यात, लेकिन उन्हों ने हिम्मत नहीं छोड़ी। उन की हिम्मत काबले दाद है। हम इस बात पर डिस्ट्रिक्ट अथारिटीज़ को मुबारिकबाद देते हैं। स्पीकर साहिब, यहाँ पर होम सेक्रेटरी का भी ज़िक्र किया गया। मैं हाउस को यकीन दिलाना चाहता हूं कि इसमें बिलकुल शक और शुबाह की गुंजाइश नहीं है, तमाम अफसरान

जो स्टेट के हैं पूरी तरह से गवर्नमेंट के लायल हैं। पंजाब के लोगों के भले के लिये, फायदे के लिये, बहबूदी और वैलफेयर के लिये लायलटी से काम कर रहे हैं। किसी के खिलाफ डायरेक्टली या इनडायरेक्टली कोई चीज़ नहीं आई। वे तमाम लोग आर्डर्ज़ और इन्स्ट्रकशंज़ फेथफुल्ली कैरी कर रहे हैं और सिचुएशन को अच्छी तरह से काबू करेंगे। अगर कुछ मज़ीद स्टेप उठाने की आवश्यकता होगी तो वह भी उठाएंगे। किसी तरह से कोई कसर नहीं छोड़ी जाएगी। पंजाब का ला एंड आर्डर कायम रखने के लिये, पंजाब में अमन कायम रखने के लिये हर मुमकिन कोशिश की जाएगी। हर कीमत पर यहां अमन कायम रखा जाएगा और लोगों की जानों को खतरे से बचाया जाएगा।

अभी अभी पानीपत से इत्तलाह आई है कि 9 आदमियों में से 6 इस वक्त ग्रिफतार किये जा चुके हैं। पुलिस प्रोसेशन को रोकने में लगी हुई थी। इस वक्त सारी सिचुएशन अंडर कंट्रोल है। डैड बाडीज़ को क्रीमेट कर दिया गया है। एस० डी० ओ० और पुलिस प्रोसेशन को रोकने में लगी हुई थी। कोई प्रोसेशन नहीं निकाला गया। मैं आशा रखता हूं कि बाकी के आदमियों को भी पुलिस ग्रिफतार कर लेगी और मज़ीद कार्यवाही उस के मुताबिक की जाएगी। स्पीकर साहिब, मैं एक बार फिर तमाम मेम्बरान से, आपोज़ीशन के लीडर, आपोज़ीशन के मुख्तलिफ ग्रुप्स के लीडर्ज़ से आशा रखता हूं कि इस बात में हमें उन सब का ताव्वुन हासिल होगा, कोआप्रेशन हासिल होगी ताकि हम पंजाब को खुशहाल बना सकें और पंजाबियों का जो कैरेक्टर है, टालरेंस और लव फार ह्यूमैनिटी है उस माटो को सामने रखते हुए पंजाब को आगे ले जा सकें। तीन चार दिन के लिये यह हाउस एडजर्न हो रहा है। मैं आशा रखता हूं कि आप लोग अपनी अपनी कांस्टीच्यूएंसी जाएंगे तो ज्यादा ध्यान इस बात की तरफ देंगे कि दूसरे लोगों की सहायता से भी वायलेंट एलीमेंट को डिसकरेज किया जाए। आप ध्यान रखेंगे कि गवर्नमेंट की प्रापर्टी को नुकसान न हो और कम्यूनल हारमनी कायम रहे। जब सोमवार को हम इकट्ठें हों तो बतौर अमन पसंद पंजाबी के इकट्ठे हों, उस वक्त पंजाब में आग न हो और ऐसा पंजाब हमारे सामने आए जो कि 9 मार्च से पहले था ताकि हम सब फैसलों को खुशअस्लूबी के साथ लागू कर सकें। स्पीकर साहिब, अब डिस्कशन हो चुकी है। आप से दरखास्त है कि आप एडजर्नमेंट मोशन अलाउ न करें। जिन जज़बात का मैं ने इज़हार किया है मैं आशा रखता हूं कि उन जज़बात के पीछे तमाम लोगों की कोआप्रेशन होगी ताकि हम पंजाब को शक्तिशाली और खुशहाल बना सकें।

कामरेड राम प्यारा : स्पीकर साहिब, जो आदमी ग्रिफतार किये गए हैं उन के नाम बताएं तो अच्छा होगा।

श्री अध्यक्ष : आप बैठिये। आर्डर, आर्डर। (Please resume you seat. Order please).

मुख्य मन्त्री : स्पीकर साहिब, यहां पर चंडीगढ़ का जिक्र किया गया था मुझे जो इनफार्मेशन मिली है ....

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਇਥੇ ਵੀ ਕੁਝ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ।

श्री अध्यक्ष : सरदार लछमन सिंह जी, आप कोई कार्यवाई नहीं होने देते । (Sardar Lachhhman Singh is obstruct'ng the proceedings.)

सरदार लच्छमन सिंह गिल : आप का काम है यह कहना ।

Mr. Speaker : Please withdraw you words.

सरदार लच्छमन सिंह गिल : मैं विदड़रा करता हूं । हर रोज आप यह कहते हैं ।

श्री अध्यक्ष : आप बार बार इन्ट्रप्ट करते हैं । मैं इस बात की इजाजत नहीं दूंगा । Will you please withdraw these words ? (You interrupt time and again. I will not permit it. Will you please withdraw these words?)

सरदार लच्छमन सिंह गिल : मैं ने विदड्रा कर लिया है ।

श्री अध्यक्ष : आप बार बार इन्ट्रप्ट करते हैं I will not allow you to interrupt the proceedings. (You interrupt again and again. I will not allow you to interrupt the proceedings.)

सरदार लच्छमन सिंह गिल : आप हर बार यही कहते हैं ।

श्री अध्यक्ष : आप इन्ट्रप्ट करेंगे तो मैं रोकूंगा । (In case you interrupt; I will check you.)

सरदार लच्छमन सिंह गिल : आप नाजायज करेंगे तो मैं भी रोकूंगा ।

श्री अध्यक्ष : आर्डर । आप स्पीकर को चैलेंज नहीं कर सकते । मैं ने आप को बहुत कंसैशन दिये हैं । आप बहुत इन्ट्रप्ट करते हैं । (Order. You cannot challenge the Speaker. I have given you a number of concessions. You make repeated interruptions.)

सरदार लच्छमन सिंह गिल : मुझे आप के कंसैशन की जरूरत नहीं है।

(Chief Minister was about to resume his Speech when Comrade Babu Singh Master rose on a point of order.)

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕੰਮ ਤਾਂ ਚਲਣਾ ਹੀ ਹੈ ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਤਾਂ ਸੁਣ ਲਓ । ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਰਾਹੀਂ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ, ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਦਫਾ 144 ਲਗੀ ਹਈ ਹੈ ਪਰ ਮੌਬ ਉਠਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਕੋਈ ਅਰੈਸਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ । ਹੁਣ ਇਹ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਬਾਰੇ ਦਸਣ ਲਗੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਦਫਾ 144 ਦੀ ਦਫਾ ਹੀ ਬਦਲ ਦਿਤੀ ਹੈ ? ਜੋ ਕੁਛ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਪੇਸ਼ੇਨਜ਼ਰ ਇਹ ਦਸਣ ਕਿ ਦਫਾ 144 ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ?

मुख्य मन्त्री : स्पीकर साहिब, दफा 144 के अधीन उसकी खिलाफ वर्ज़ी में जहां जहां भी कोई कार्यवाई पुलिस ने और अथारिटीज़ ने करनी है वह उस के मुताबिक की जा रही है । इस को किसी तरह से भी नज़र अन्दाज़ नहीं किया जा रहा ।

चंडीगढ़ की बाबत अर्ज़ करना चाहता हूं । आज यहां पर स्टुडैंट्स का जलूस निकला । वह तीन चार सैक्टर्ज़ के अन्दर गया है । कुछ जगह उन्होंने बसिज़ को डैमेज किया है, तीन चार जगहों पर कारों को भी डैमेज किया है, नीलम सिनेमा के डोर्ज़ और विन्डोज़ के शीशों को डैमेज किया है और इस के साथ ही उन्होंने फायरब्रिगेड स्टेशन पर भी पत्थर वगैरा फैंके हैं । वहां पर भी कुछ डैमेज किया है । इस वक्त उन डिमांस्टेटरज़ का जलूस शायद सैक्टर 22 के नजदीक है । जो पुलिस ने इस सिलसिले में कार्यवाही करनी है वह करेगी ।

(विघ्न)

श्री अध्यक्ष : आर्डर प्लीज़ । (Order please.)

(इस समय कई तरफ से प्वायंट आफ आर्डर की आवाजें आईं ।)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਹਾਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੋ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨਜ਼ ਹਨ, ਇਕ ਸਰਵਸ਼੍ਰੀ ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਚੰਦਰ, ਦੇਵ ਰਾਜ ਅਨੰਦ, ਔਰ ਖੁਰਸ਼ੀਦ ਅਹਿਮਦ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਔਰ ਬਹਿਸ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸ੍ਰੀ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਔਰ ਕਈ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਦਸਤਖਤਾਂ ਨਾਲ ਪਾਣੀਪਤ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਮੋਸ਼ਨ ਆਈ ਸੀ । ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਤਕ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਾਰੇ ਪੁਆਇੰਟਸ ਆਫ਼ ਵਿਊ ਆ ਗਏ ਹਨ ।

ਰੂਲ 67 ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਅਜਿਹੀ ਮੋਸ਼ਨ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਬੈਠਕ ਹੋਣ ਤੋਂ ਕਮ ਅਜ਼ ਕਮ ਡੇਢ ਘੰਟਾ ਪਹਿਲਾਂ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਨੂੰ ਐਕਾਮੋਡੇਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ subject to the consent of the Speaker. ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰੂਲ 68 ਦਾ ਸਬ-ਰੂਲ 8 ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਹੋਰ ਮੌਕਾ ਹੋਵੇ ਔਰ ਉਹ ਮਾਮਲਾ within reasonable time ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਡਿਸਕਸ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਰੂਲ ਆਊਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਅਜ ਔਰ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਜਨਰਲ ਐਡਮਿਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਔਰ ਪੁਲਿਸ ਦੀਆਂ ਡੀਮਾਂਡਜ਼ ਬਾਰੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਡਿਸਕਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਥੇ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਕਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਡੀਮਾਂਡਜ਼ ਵਿਚ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਉਤੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਤੌਰ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੋਟਿੰਗ ਵੀ ਹੋਵੇਗੀ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਮੋਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ out of order declare ਕਰਦਾ ਹਾਂ । (There are two adjournment motions before the House—one was given notice of by Sarvshri Ram Chander, Dev Raj Anand and Khurshed Ahmad and the other one was tabled during the Course of this discussion by Shri Mohan Lal and many other hon. Members in connection with the Panipat incident. The position is that by now all points of view have been placed before the House.

[Mr. Speaker]

According to Rule 67 of the Rules of Procedure and Conduct of Business, the notice of such a motion should be given at least one and a half hour before the Commencement of the sitting and it can be accommodated subject to the consent of the Speaker. Besides, Sub Rule VIII of Rule 68 envisages that such a Motion can be ruled out in case the matter in question is anticipated to be brought under discusion in the House within a reasonable time. The demands relating to General Administration and Police are going to be discussed today and on Monday next. The action of police in relation to this incident can be brought under discussion on that occasion. This matter can be discussed in details on both these occasions. Moreover there will be voting on these demands. I, therefore, declare both these motions out of order.)

SECOND REPORT OF THE BUSINESS ADVISORY COMMITTEE

Mr. Speaker : I have to report the time table fixed by the Business Advisory Committee in their Second Report in regard to the Demands for Grants.

The Committee, after some discussion, recommended that—

(i) on Thursday, the 17th March and Friday, the 18th March, 1966, there shall be no sittings of the Sabha ;

(ii) the House shall also meet on Saturday, the 26th March, 1966 ; and

(iii) that the Voting of Demands for Grants shall take place in the following order—

Sl. No.	Demand No.	Particulars of Demands	Date of discussion
1.	9	19—General Administration	16th March 1966 &
	12	23—Police	21st March 1966
2.	19	31—Agriculture	22-3-66 & 23-3-66
	44	95—Capital Outlay on Schemes of Agricultural Improvement and Research.	
	26	42—Multipurpose River Schemes	
	27	43—Irrigation, Navigation, Embankment and Drainage Works (Commercial). 44—Irrigation, Navigation, Embankment and Drainage Works (Non-Commercial).	
	28	Charges on Irrigation Establishment	
	29	47—Capital Outlay on Multipurpose River Scheme.	
	46	98—Capital Outlay on Multipurpose River Schemes.	
	47	99—Capital Outlay on Irrigation, Navigation, Embankment and Drainage Works (Commercial).	

3.	16	28—Education.	24-3-66
4.	22	35—Industries.	25-3-66 & 26-3-66
	45	96—Capital Outlay on Industrial Development.	
	24	38—Labour and Employment (Labour only)	

Chief Parliamentary Secretary (Shri Ram Partap Garg) : Sir, I beg to move—

> That this House agrees with the recommendations contained in the Second Report of the Business Advisory Committee.

Mr. Speaker : Motion moved—

> That this House agrees with the recommendations contained in the Second Report of the Business Advisory Committee.

Mr. Speaker : Question is—

> That this House agrees with the recommendations contained in the Second Report of the Business Advisory Committee.

The motion mas carried.

PAPERS LAID ON THE TABLE

Chief Parliamentary Secretary (Shri Ram Partap Garg) : Sir, I beg to lay on the Table the Annual Accounts of the Pepsu Road Transport Corporation for the year 1963-64, together with the Financial Review and the Audit Report thereon, as required under Section 33 (4) of the Road Transport Corporations Act, 1950.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਹੜਾ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕੁਝ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਜਨਰਲ ਐਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਕਹਿ ਲੈਣਾ ।(The hon. Member may say it during the course of discussion on the Demand of General Administration.)

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼: ਮੇਰੇ ਪਾਰਟੀ ਹੈਡ ਕੁਆਰਟਰਜ਼ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਲੂਸ ਵਿਚ ਸਿਰਫ 200 ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਉਥੇ 350 ਦੇ ਕਰੀਬ ਆਦਮੀ ਹਨ । ਦੋ ਘੰਟਿਆਂ ਤੋਂ ਹਜੂਮ ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬੱਸਾਂ ਤੋੜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਿਨੇਮਾ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਤੋੜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਪੁਲਿਸ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ । (ਵਿਘਨ) ਇੱਟਾਂ ਵਜ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਸਿਰ ਫਟ ਰਹੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਜਿਹੇ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ? (ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker : Order Please.

ਸਰਦਾਰ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਸਾਹਬਾਜ਼ਪੁਰੀ ; ਮੈਂ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਕੋਲੋਂ ਸਿਰਫ ਇਹੋ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜਲੂਸ ਚਲਦਾ ਚਲਦਾ ਇਥੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਕੋਲ ਕਿਸ ਵਕਤ ਪੁਜ ਜਾਏਗਾ ?

(*Interruptions.*)

Mr. Speaker : Order please.

STATEMENT LAID ON THE TABLE BY THE CHIEF PARLIAMENTARY SECRETARY

Chief Parliamentary Secretary (Shri Ram Partap Garg) : Sir, I beg to lay a statement in reply to Call Attention Notice No. 38 by Pandit Mohan Lal Datta on the Table of the House.

STATEMENT

The relations between a landowner and a tenant are governed in this State by the following Acts—

(1) Punjab Tenancy Act, 1887 (ACT NO. XVI of 1887).

(2) The Punjab Security of Land Tenures Act, 1953. (PUNJAB ACT X of 1953).

(3) The Pepsu Tenancy and Agricultural Lands Act, 1955. (Act No. 13 of 1955).

After the attainment of Independence, the Planning Commission laid down the following objectives for land reforms:—

(1) Abolition of intermediaries.

(2) Security of tenure to the tenants.

(3) Improvement of the conditions of agricultural workers.

(4) Provision of fair rent.

(5) Fixation of ceiling on land holdings and distribution of surplus land.

(6) A right of purchase to the tenant.

3. Abolition of Intermediaries

In order to remove the intermediaries, the Punjab Occupancy Tenants (Vesting of Proprietary Rights) Act of 1952 and the Pepsu Occupancy Tenants (Vesting of Proprietary Rights) Act of 1953 were passed in the two States before merger. As a result, about 6,47,740 occupancy tenants have acquired proprietary rights over an area measuring 18,50,489 acres. The landowners have been duly compensated according to the principles laid down for determining the compensation under the two Acts. Inferior landowners have been given full ownership rights under the Punjab Abolition of Ala Malkiyat and Talukdari Rights Act of 1953 and the Pepsu Abolition of Ala Malkiyat Act of 1953. The superior owners have been duly compensated under these Acts. 22,630 Adna Maliks have acquired full ownership rights over an area measuring 13,13,228 acres. With the occupancy tenants and inferior Maliks acquiring ownership rights, intermediary rent receiving tenures have all been abolished. The only tenants left now are tenants-at-will.

4. Security of Tenure to Tenants

Security of tenure to tenants has been provided under the Punjab Security of Land Tenures Act, 1953, and the Pepsu Tenancy and Agricultural Lands Act, 1955. A tenant cannot now be ejected so long as he continues to pay rent regularly and cultivates the land properly. Of course, a big landowner, from his permissible area, and small landowner can seek ejectment of a tenant but a tenant has to be accommodated on a surplus area before he is actually dispossessed. Already 73,763 ejected tenants have been allotted surplus area measuring 1,41,117 standard acres. A tenant who fails to pay rent regularly is ejected summarily and is not considered for allotment of alternative land.

5. Improvement of condition of Agricultural Workers.

Siris or agricultural labourers are not equated with tenants as they do not hold land under a landowner. They get wages for the odd jobs they are put to by a landowner. Their wages have been fixed by the Labour Department in their notification No. 563-3 Lab—II—60/2746, dated 1st February, 1960. Under the Minimum Wages Act of 1948, any landowner paying less wages is liable to punishment under the Act.

6. Provision of Fair Rent.

Under both the Punjab Security of Land Tenures Act and the Pepsu Tenancy and Agricultural Lands Act, maximum rent payable by a tenant has been fixed at one-third of the produce. Any landowner who fails to give a receipt is punishable with fine up to Rs. 100 under the Punjab Act. Under the Pepsu Act, a penalty not exceeding three times the amount of land revenue can be levied, if a landowner does not give a receipt for recovery of rent. Under the Punjab Act, if a landlord refuses to accept rent from his tenant or demands rent in excess of what he is entitled to, the tenant can report to the Assistant Collector, 2nd Grade, and the Assistant Collector then requires the landowner to accept the rent and to give a receipt. It will thus be seen that adequate provision exists under the two Acts for payment of fair rent. Any attempt by a landowner to charge rent in excess of the prescribed rate of rent is liable to be visited with penalties provided under the two Acts.

7. Ceiling on Land Holdings

Broadly, a ceiling of 30 standard acres for locals has been fixed under both the Punjab and Pepsu Acts. For displaced persons under the Punjab Act, a ceiling of 50 standard acres and under the Pepsu Act of 40 standard acres has been fixed. Under both the Acts, permissible area of a tenant is 30 standard acres. The area within the ceiling of the landowners is treated as permissible area meant for their self-cultivation. The area in excess of the permissible area of the landowners and of the tenants is declared as surplus and is utilised for resettlement of ejected and ejectable tenants. Under the Pepsu Act, the surplus area vests in the State. Under the Punjab Act, the ownership of the surplus area remains with the original landowner. Area measuring 3,68,474 standard acres has so for been declared as surplus. The work of assessment of surplus area has almost been completed.

Both the Punjab and Pepsu Acts and Rules have provided certain exemptions, which are listed below—

Under Punjab Act ond Rules.

(a) Cooperative Garden Colonies which were registered before the coming in to force of the Act.

(b) Area under orchards at the commencement of the Act.

(c) Lands granted to the members of the Armed Forces for gallantry.

(d) Tea Estates and well-run farms.

(e) Land held by Government or Local Bodies.

Under executive instructions lands under orchards planted up to 30th July, 1958 have been exempted from utilisation for resettlement of ejected tenants.

Under Pepsu Act and Rules—

(a) Orchards, specialised farms engaged in cattle breeding, dairying or wool raising.

(b) Sugarcane farms operated by sugar factories.

(c) Efficiently managed farms.

(d) Lands belonging to registered Co-operative Societies, as on 30th October, 1956.

(e) A landowner planting an orchard in an area not exceeding 10 standard acres within two years of the commencement of the Act.

(f) Lands owned or vested in State Government.

(g) Lands belonging to religious or charitable institutions.

(h) Gallantry Grants.

(i) Lands belonging to Panchayats or Local Bodies.

(j) Nazool lands transferred to Co-operative Societies formed by members of the Scheduled Castes.

(k) Lands to which the Pepsu Bhoodan Yagna Act applies.

[Chief Parliamentary Secretary]

Area measuring 90,323 standard acres has been exempted under the various heads given above.

8. Right of Purchase to Tenants

Under the Puniab Act—

(1) The right of purchase is available to a tenant who has been in continuous occupation of the land for six years or more provided that—

(a) the tenancy is not part of the reserved area of the landowner ;

(b) the tenancy is not part of the holding of a small landowner and

(c) a tenant has not sublet the land.

(*See* Section 18 of the Act).

Under the Pepsu Act—

Uuder section 22 read with sections 7-A and 20 of the Act, the right of purchase is given to tenants—

(i) who are not liable to be ejected under clauses (a) and (b) of sub-section (1) of Section 7-A, and

(ii) under clauses (a) and (b) of sub-section (2) of section 7-A.

No tenant, however, can by such purchase acquire more land than his permissible area.

Under both Acts, the landowner is entitled to compensation.

As regards surplus area, under the Punjab Act a tenant settled on surplus area can acquire proprietary rights after six years of continuous occupation. Under the Pepsu Act, a tenant settled on surplus area acquires full proprietary rights as soon as all payments due for such land have been made and in the intervening period, the tenant is required to pay only land revenue and the instalments of the purchase price.

So far 20,516 tenants in the areas of erstwhile Punjab and Pepsu have acquired proprietary rights in 1,37,259 acres of land.

9. What Land Reforms have so far achieved

The following benefits have accrued to the tenant class as a result of the various Land Reforms Acts passed since independence:—

(1) 6,47,740 occupancy tenants have become full proprietors.

(2) 22,630 Adna Maliks have become full owners.

(3) 20,516 tenants have acquired proprietary rights in 1,37,259 acres under the Punjab and Pepsu Acts.

(4) 46,238 tenants have actually been settled on surplus area.

(5) 27,525 tenants have been allotted surplus area but possession has not been delivered for the following reasons:—

(a) Stay orders from the appellate authorities ;

(b) the reluctance of tenants to pay compensation for standing crops;

(c) inferior quality of the land allotted ;

(d) reluctance of tenants to accept allotment made in another village ;

(e) in certain districts, the number of tenants to be legally ejected is far in excess of surplus area available in the district and such tenants are unwilling to be settled on surplus areas available in other districts, where surplus area in excess of what is required for the resettlement of tenants of that district is available ; and

(f) the efforts of influential landlords to prevent the utilisation of their surplus areas.

6. As a result of the security given to tenants under the Acts, the ejectment of thousands of tenants has been stopped. Only tenants who default in the payment of rent or who do not pay rent regularly or who are tenants of small landowners have been ejected. So far as tenants of small landowners and the tenants of permissible areas of big landowners are concerned, they cannot be ejected from the prescribed area until they are settled on surplus area. There are in all 28,71,402 tenants-at-will as against 45,31,380 landowners. The average size of a holding in Punjab is 4.4 acres. The bulk of the holdings in the State, as the figures below show, are below 20 acres:—

Sl. No.	Size of holding		Percentage of total number of holdings in the State
1.	Below 10 acres	..	83.9%
2.	Between 10 and 20 acres	..	9.5%
3.	Between 20 and 30 acres	..	3.2%
4.	Between 30 and 40 acres	...	1.4%
5.	Between 40 and 60 acres	...	1.1%
6.	Between 60 and 100 acres	..	0.6%
7.	Above 100 acres	..	0.3%

The position in Punjab is peculiar because of the mass displacement of peasant proprietors from West Punjab and the allotment to them of lands which were not always free of tenants. Had there been no partition, the tenant problem would have been much simpler. Unfortunately in this State, there is a clash of interests between small peasant proprietors, who have been allotted lands on a part of which or on the whole of which old tenants are sitting, and such tenants. It is not so much a case of absentee landowners wanting to eject old tenants, but it is a case of small peasant proprietors wanting full possession of land for personal cultivation. The process of Land Reforms must, in such circumstances, be evolutionary and must take into account the interests of both landowners and tenants. The ejectment of a certain number of tenants is inevitable unless the small self-cultivating proprietor is to be denied his land. As the figures given above show, nearly 84% of the holdings in Punjab are less than 10 acres, while the number of holdings between 10 and 30 acres constitute nearly 13% and holdings above 30 acres amount to not more than 4% of the total number of holdings in the State. Land Reforms should not result in the displacement of small peasant proprietors so that sitting tenants can become proprietors in their place.

10. Schemes for the Benefit of Tenants.

(1) *Legal Aid Scheme.*—Under the Legal Aid to Tenants Rules, 1961, a tenant whose average monthly income does not exceed Rs. 200 is eligible for legal aid, by providing an Advocate and cash for defraying court fee expenses etc. not exceeding Rs. 50. Legal Aid is available for filing appeals, reviews and revisions as well. Very little use, however, is made of this legal aid by tenants in prosecuting or defending cases instituted by or against them.

(2) *Financial assistance to tenants settled on surplus area.*—Under a Plan scheme, tenants who are settled outside their village are eligible for a sum of Rs. 562·50 as subsidy and Rs 187·50 as loan (Total Rs. 750) for the purpose of construction of their houses and reclamation of land allotted to them. So far, Rs 6,35,500 have been advanced under this scheme. About 1,000 tenants have availed of this financial aid.

11. Difficulties experienced in the administration of Land Reforms Laws.

(1) There is need to have a single Act for the State. The integration of the Pepsu and Punjab Acts is being undertaken.

(2) Some of the provisions have resulted in conflicting interpretations. It is, therefore, necessary to remove all ambiguities and simplify the law to the maximum extent so as to eliminate, as far as possible. conflicting interpretations.

[Chief Parliamentary Secretary]

(3) Tenants, either through ignorance or defective legal assistance, do not take advantage of the many provisions in both Acts to ensure security of tenure, to prevent high handed action by landowners, to restore tenants unlawfully ejected etc.

(4) The difficulty created by tenants themselves in not paying rent properly, in not paying compensation to landowners for the conversion of occupancy rights into proprietary rights or for the purchase of tenancy lands.

(5) The available surplus area is not enough for the resettlement of all tenants liable to be lawfully ejected either from the holdings of small landowners or the reserved area of big landowners.

12. The impact of Land Reforms on food production

While the process of Land reforms must necessarily create some uneasiness in the minds of both landowners and tenants, the factors on which food production depends are—

(1) Increase in irrigation.

(2) A sound irrigation policy which should ensure against waterlogging.

(3) Effective tackling of floods and waterlogging problem.

(4) Good credit facilities for the farmer.

(5) Adequate and regular supplies of fertilizers, improved seeds, pesticides and improved implements.

(6) The elimination of middle men in the marketing of agricultural produce.

(7) Good marketing arrangements and good prices for agricultural produce.

It would, therefore, be wrong to overemphasise the impact of Land Reforms on agricultural production. As shown earlier, the number of holdings in excess of 30 acres is insignificant compared with total number of small holdings in the State and such uncertainty as may exist in the minds of so-called big landowners about their future is not likely to have an adverse effect on agricultural production. The factors enumerated above are of greater importance to small peasant proprietors and tenants in the State than radical land reforms.

The integration of the Punjab and Pepsu Acts is in hand. As soon as the draft of the Bill is ready, a Committee reflecting the various shades of Public opinion will be constituted to go into the draft Bill.

DEMANDS FOR GRANTS

(1) 19—GENERAL ADMINSTRATION

(2) 23—POLICE.

Mr. Speaker: Now the House will take up the Demands for Grants.

Chief Minister (Shri Ram Kishan): Sir, I beg to move—

That a sum not exceeding Rs. 4,93,17,800 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year, 1966-67 in respect of charges under head 19— General Administration.

I also beg to move—

That a sum not exceeding Rs. 13,83,25,890 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year, 1966-67 in respect of charges under head 23—Police.

Mr. Speaker : Motion moved—

That a sum not exceeding Rs. 4,93,17,800 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year, 1966-67 in respect of charges under head 19—General Administration.

That a sum not exceeding Rs. 13,83,25, 890 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year, 1966-67 in respect of charges under head 23—Police.

Both these demands shall be discussed together.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ (ਰੋਪੜ) : ਮਾਨਯੋਗ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਨਰਲ ਐਡ-ਮਿਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਡੀਮਾਂਡ ਉਤੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਬਹਿਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਗਾ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ ਔਰ ਮੈਂ ਫਿਰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਟੇਟ ਐਡਮਿਨਸਟਰੇਸ਼ਨ ਇਸ ਵੇਲੇ ਬੜੇ ਟਰਾਇਲ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਬੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਾਇਮ ਰਖਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਸਨ ਉਹ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ । ਉਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਗੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਲੋੜ ਤੋਂ ਵਧ ਨਰਮੀ ਦਿਖਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਜਦ ਕਦੀ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮੂਵਮੈਂਟ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਮੁਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਂਝੀ ਮੂਵਮੈਂਟ ਹੋਈ, ਪੀਪਲਜ਼ ਡੀਮਾਂਡਜ਼ ਵਾਸਤੇ ਲਹਿਰ ਉਠੀ ਬੈਟਰਮੈਂਟ ਲੇਵੀ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ 40/50 ਹਜ਼ਾਰ ਲੋਕ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗਏ । ਜਿਹੜਾ ਬੈਟਰਮੈਂਟ ਲੇਵੀ ਦਾ ਬੋਝ ਕਿਸਾਨਾਂ ਉਪਰ ਲਦਿਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਇਹ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਚਲੀ ਸੀ । ਉਸ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਇਕ ਥਾਂ ਤੇ ਵੀ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਕ ਥਾਂ ਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਸਰਕਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨਹੀਂ ਫੂਕੀ ਗਈ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਡਾਕਖਾਨੇ, ਕਿਸੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ਐਕਸਚੇਂਜ ਤੇ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਾਜਾਇਜ ਵਾਰਦਾਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ । ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਸ ਤਹਿਰੀਕ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਅਠ ਨੌ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾ ਚਲਾਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਅਟਿਆਨਾ ਨੂਰੂਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਆਪਣਾ ਨਿਤ ਦਾ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਔਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ । ਉਥੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਕੁਰਕ ਕਰ ਲਈ ਗਈ, ਬਹੁਤ ਵਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਵੀ ਦਫਾ 144 ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਦਸ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਜਲੂਸ ਕਢਿਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗਿਰਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ । ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਉਪਦਰਵ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੀ ਸਿਚੁਏਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜਾਨਬੁਝ ਕੇ ਵਗਾੜਨ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰਾ ਪਲੈਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

(Shri Ram Saran Chand Mital, a Member of the Panel of Chairmen, occupied the Chair.)

[ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼]

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਇਕ ਪਲੈਂਡ ਸਕੀਮ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਕ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਸੂਬੇਬੰਦੀ ਦਾ ਅਸੂਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਲੰਬੇ ਚੌੜੇ ਇਤਹਾਸ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪਰ ਜਦ ਤੋਂ ਸਾਡਾ ਮੁਲਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲੜ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸੇ ਵਕਤ ਤੋਂ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈਜੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਸਟੇਟਸ ਆਨ ਲਿੰਗੁਇਸਟਿਕ ਬੇਸਿਜ਼ ਦਾ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਮੁਤਾਲਬਾ ਉਠਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਚਨ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਾਡਾ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਕਾਇਮ ਹੋਵੇਗਾ ਅਸੀਂ ਮੌਜੂਦਾ ਬਹੁਭਾਸ਼ੀ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਇਕ ਭਾਸ਼ੀ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰਾਂਗੇ। ਆਖਿਰਕਾਰ ਮੁਲਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਆਧਾਹ ਉਤੇ ਸੂਬੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਲੇਕਿਨ ਬੰਬਈ ਔਰ ਪੰਜਾਬ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਨਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਬੰਬਈ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ 1958 ਦੇ ਕਰੀਬ ਆਪਣੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਖੜੀ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਸੂਬਾ ਬਣਵਾਇਆ। ਸਾਡੇ ਇਸ ਸੂਬੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਇਧ ਸਵਾਲ ਉਤੇ ਬੜੀ ਚਰਚਾ ਚਲਦੀ ਰਹੀ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਮੰਗ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਲ ਮੰਗ ਕਹਿ ਕੇ, ਫਿਰਕਾਦਾਰਾਨਾ ਮੰਗ ਕਹਿ ਕੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਠੱਪ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਔਰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਰ ਇਸ ਮੌਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਤੋਂ ਦੇ ਦੋ ਤਬਕਿਆਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ 90 ਫ਼ੀ ਸਦੀ ਹਿਸੇ ਨੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਹਦਬੰਦੀ ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ ਇਸ ਮੰਗ ਦੀ ਹਿਮਾਇਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ, ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ, ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਔਰ ਖੁਦ ਜਨਸੰਘ ਦੇ ਕਈਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੌਧਰੀ ਲਹਿਰੀ ਸਿੰਘ ਹਨ ਨੇ ਇਸ ਮੰਗ ਦੀ ਹਿਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਔਰ ਕਲ੍ਹ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਇਕ ਪਰਸਤਾਵ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿਰਫ ਚਾਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਸਹਿਮਤੀ ਜ਼ਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਔਰ ਬਾਕੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਫ ਜ਼ਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੰਗ ਨੂੰ ਸਰਵਪਖੀ ਹਿਮਾਇਤ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਅਜੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਇਸ ਉਤੇ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜੋ ਮਾਈਨਾਰੇਟੀ ਤਾਕਤਾਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਹੁਣ ਵੀ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਤਾਕਤਾਂ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਸ ਸਵਾਲ ਤੇ ਫਿਰਕਾਦਾਰਾਨਾ ਫਸਾਦ ਕਰਾਈਏ, ਝਗੜੇ ਕਰਾਈਏ ਤੇ ਵਾਇਅਲੈਂਸ ਕਰੀਏ ਤਾਕਿ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਇਸ ਨਾਲ ਪਰੈਸ਼ਰਾਈਜ਼ ਹੋਵੇ ਔਰ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੀਵਾਈਜ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਕਾਂਗਰਸ ਗੌਰਮਿੰਟ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਤੇ ਫਿਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਰੀਵੀਜ਼ਨ ਕਰ ਲਏ। ਤੋ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਜ ਜੋ ਸਾਰੀ ਤਹਿਰੀਕ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਸਿਰਫ਼ ਇਹੋ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਜੋ ਮੁਲਕ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਅਸੂਲ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਲਿੰਗੁਇਸਟਕ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ ਉਸ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਹੁਣ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਉਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਔਰ ਇਹ ਤਾਕਤਾਂ ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਚਾਹੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਤਹਿਰੀਕ ਹੈ

ਇਹ ਵਾਇਲੈਂਟ ਹੈ, ਫਾਸਿਸਟ ਹੈ ਔਰ ਕਮਿਊਨਲ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਜਿਤਨੀਆਂ ਵੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨਾਂ ਚਲਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਨੇ, ਪਹਿਲੇ ਵੀ ਜਨ ਸੰਘ ਨੇ ਮੋਰਚਾ ਲਾਇਆ ਸੀ, ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੇ ਵੀ ਲਾਇਆ ਸੀ ਔਰ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਵੀ ਲਾਏ ਹਨ, ਪਰ ਪਹਿਲੇ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਇਤਨੀ ਵਡੀ ਵਾਇਲੈਂਸ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਜਿਤਨੀ ਵਡੀ ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੀ ਸਿਚੂਏਸ਼ਨ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਜੈਨ ਸਾਹਿਬ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ ਸੀ ਔਰ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਗੋਲੀ ਚਲ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਆਦਮੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਨੇ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਵਾਇਲੈਂਸ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਔਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਪਰਾਪਤ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਐਸੇ ਲੋਕ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਵਾਇਲੈਂਸ ਕਰਾ ਰਹੇ ਹਨ ਔਰ ਇਸ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਕਰੈਕਟਰ ਜਿਤਨਾ ਵਾਇਲੈਂਟ ਹੈ ਇਤਨਾ ਵਾਇਲੈਂਟ ਕਰੈਕਟਰ ਪਹਿਲੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਦੂਜੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਤਹਿਰੀਕ ਫਾਸਿਸਟ ਵੀ ਹੈ। ਫਾਸਿਸਟਾ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਘਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਭੀ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਤੇ ਠੋਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇ। ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋ ਕਿ ਇਸ ਤਹਿਰੀਕ ਵਿਚ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ? ਜੇ ਕੋਈ ਦੁਕਾਨ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਜ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਇਸੇ ਚੀਜ਼ ਤੇ ਇਥੇ ਬਹਿਸ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਾਨੀਪਤ ਵਿਚ 3 ਬੜੀਆਂ ਕੀਮਤੀ ਜਾਨਾਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਦੁਕਾਨ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਇਸ ਤਹਿਰੀਕ ਨੂੰ ਫਾਸਿਸਟ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਮਾਈਨਾਰੇਟੀ ਦਾ ਜੋ ਨਜ਼ਰੀਆ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਮੈਜਾਰੇਟੀ ਉਤੇ ਠੋਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਤੀਜੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਤਹਿਰੀਕ ਜੋ ਇਸ ਮੌਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਕਰੈਕਟਰ ਕਮਿਊਨਲ ਹੈ ਔਰ ਫਿਰਕਾ ਦਾਰਾਨਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜ .. ..

2 P. M.

Mr Chairman (Shri Ram Saran Chand Mital) : The time is up. The House is adjourned to meet again on Monday, the 21st March, 1966 at 2.00 P. M.

(The House then adjourned till 2.00 p. m. on Monday, the 21st March, 1966)

1654 PVS—386—18-8-66—C., P., & S., Pb., Patiala.

PUNJAB VIDHAN SABHA

DEBATES

21st March, 1966

Vol. I—No. 21

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Monday, the 21st March, 1966

Punjab Vidhan Sabha, Secretariat, Chandigarh

Price : Rs. 9 75

ERRATA

to

Punja b Vidhan Sabha Debates, Vol. I, No. 21,

dated the 21st March, 1966.

Read	*for*	*page*	*line*
1966	966	Title	3
ਮੰਤਰੀ	ਮਤਰੀ	(21) 4	18
Drainage	Drainagage	(21) 12	7
Valid	Vaild	(21) 12	47
Butana	Butna	(21) 12	54
need	neod	(21) 21	3
स्वाल	वाल	(21) 29	6
Contribution	contrlbution	(21) 56	8-9
availability	availabity	(21) 60	3-4
Farmer	Former	(21) 69	20
before	befer	(21) 73	2 from below
Expenses	Expences	(21) 75	3
Gurbakhsh Singh	Gurbakh,h	(21) 93	12
ਪੰਡਤ	ਪਡਤ	(21) 97	17
ਪੰਜਾਬ	ਪੇਜਾਦ	(21) 97	17
लूंगा	लुंगा	(21)101	7 from below
ਹਾਉਸ ਵਿਚ	ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਵਿਚ	(21)110	10
ਅਸੂਲਾਂ	ਅਸਲਾਂ	(21)113	20
किया	कि	(21)117	13 from below
these	there	(21)120	17
ਜਾਨ	ਜਾਣ	(21)149	9
ਅੱਗੇ	ਅੱਗ	(21)154	10 from below

PUNJAB VIDHAN SABHA

Monday, the 21st March, 1966

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Vidhan Bhavan, Sector-1, Chandigarh at 2.00 p.m. of the Clock. Mr. Speaker (Shri Harbans Lal) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

TRANSFERS OF INSPECTORS ETC. FROM THE AREA UNDER THE JURISDICTION OF ASSISTANT REGISTRAR, CO-OPERATIVE SOCIETIES, MOGA, DISTRICT FEROZEPORE

*9493. **Comrade Gurbakhsh Singh Dhaliwal :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state —

(a) the number and names of the Inspectors, Sub-Inspectors, Sub-Inspectors (Audit) Head Clerks, Clerks, Statistical Assistants, etc. transferred from the area under the jurisdiction of the Assistant Registrar, Co-operative Societies, Moga, district Ferozepore during the year 1965 together with the names of the places to which they were transferred, the dates of their transfers and the dates when each relinquished his charge;

(b) whether the Last Pay Certificates of all the above mentioned Persons have been sent to the authorities concerned; if not, the reasons therefor;

(c) the names of the persons whose Last Pay Certificates have not been sent ?

Chaudhri Rizaq Ram : (a), (b) and (c) The information is laid on the Table of the House.

Information regarding transfer of Inspectors etc. from the Area under the Jurisdiction of Assistant Registrar Co-operative Societies, Moga during the year 1965

(a)

S. No.	Name of the official with designation	TRANSFERRED		Date of transfer orders	Date of handing over charge
		From	To		
1	2	3	4	5	6
1.	Shri Tejinder Singh, Inspector	Moga I	Lehra Gaga	7.5.65	15.5.65
2.	Shri Som Nath, Inspector	Moga II	Jullundur	19.5.65	19.5.65
3.	Shri Gurnam Singh, Inspector.	Dharamkot	Uchana	3.7.65	9.9.65 A.N.

[Minister for Irrigation and Power]

1	2	3	4	5	
4.	Shri Jabar Singh, Sub-Inspector Audit	Nihal Singh Wala	Kharar	30.4.65	9.9.65
5.	Shri Jalour Singh, Sub-Inspector	Badhni Kalan	Jallabad	23.4.65	10.5.65
6.	Shri Ranjit Singh, Sub-Inspector Fertilizers	Zira	Fazilka	23.4.65	4.5.65 A. N.
7.	Shri Sham Singh, Sub-Inspector	Thatti Bhai	Circle of A.R. Ferozepur	23.4.65	4.5.65
8.	Shri Jarnail Singh, Sub-Inspector Audit	Dharamkot	Quadian	5.6.65	1.9.65
9.	Shri Ram Singh, Sub-Inspector	Makhu	Phagwara	26.8.65	31.8.65 A. N.
10.	Shri Chaman Lal, Sub-Inspector	Gogoani	Kapurthala District	June, 1965	2.8.65
11.	Shri G. R. Madan, Sub-Inspector	Moga	Fazilka	8.6.65	10.6.65
12.	Shri Chand Singh, Statistical Assistant	Moga	A.R. Ludhiana	23.11.65	8.12.65
13.	Shri Jagjit Singh, Head Clerk	Moga	Hamirpur	3.7.65	30.8.65 A. N.
14.	Shri Simru, Clerk	Moga	Kapurthala	22.4.65	13.5.65

(b) and (c) Yes, except one Shri Chaman Lal, Sub-Inspector Co-operative Societies. His L.P.C. is under correspondence between Makhu Marketing Society Ltd. in the circle of Assistant Registrar Co-operative Societies, Moga where he was on deputation and the Assistant Registrar Co-operative Societies, Tarn Taran in whose circle he was transferred.

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਇਹ ਜੋ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਲਿਸਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰਜ਼ ਹੋਈਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਲ.ਪੀ.ਸੀ. ਕਿਸ ਕਿਸ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਗਏ ?

मन्त्री : मैं नम्बरवार पढ़ देता हूँ। यह तारीखें इस तरह हैं : 31–5–65, 19–5–65, 31–1–66, 29–10–65, 8–6–65, 7–6–65, 4–5–65, 2–2–66, 31–1–66. इस से अगले की तारीख अभी पहुंची नहीं। फिर 24–6–65, 9–12–65, 31–1–66, 28–3–65,

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਨੰਬਰ 8 ਤੇ ਜੋ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਸੀ ਉਹ 1–9–65 ਨੂੰ ਹੋਈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਅਲ. ਪੀ. ਸੀ. 2–2–66 ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੰਬਰ 13 ਦਾ ਵੀ ਐਲ. ਪੀ. ਸੀ. ਉਸ ਦੀ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਦੇ 4 ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ 31–1–66 ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ। ਇੰਨੀ ਦੇਰ ਐਲ. ਪੀ. ਸੀ. ਰੋਕਣ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਸੀ ?

मन्त्री : यह तीन चार अफसर अपनी मर्ज़ी से, without obtaining leave from the competent authority, छुट्टी पर रहे। श्री चमनलाल का केस जुदा है और बाकी तीन का जुदा है।

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛੁਟੀ ਨਹੀਂ ਲਈ ਤੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਕੀ ਇਸ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦਾ ਐਲ. ਪੀ. ਸੀ. ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

मन्त्री : आपने जनरल सवाल पूछा है, यह जो पे स्लिप्स रोकी गई यह इसलिये कि वह बगैर छुट्टी लिये चले गए ।

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਸ੍ਰੀ ਚਮਨ ਲਾਲ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਮੋਗੇ ਤੋਂ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਐਲ.ਪੀ.ਸੀ. ਬਾਰੇ ਡੀਲੇ ਲਈ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਮੋਗਾ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰ ਨਹੀਂ ?

मन्त्री : हमने कनसरण्ड अफसर का एक्सप्लेनेशन मांग रखा है क्योंकि इसमें डिले हुई है । जवाब आने पर एक्शन लेंगे ।

ENQUIRY HELD INTO THE CASES OF MIS-APPROPRIATION ETC. AGAINST SOME PERSONS OF VILLAGE MUKANDPUR, DISTRICT JULLUNDUR.

***9736. Comrade Jangir Singh Joga** : Will the Minister for Home and Development be pleased to state—

(a) whether it is a fact that the Assistant Director, Panchayats Jullundur instituted an enquiry into the case of mis-appropriation and embezzlement against some persons of village Mukandpur, tehsil Nawanshehar, district Jullundur on the 28th, 29th and 30th October, 1964 ;

(b) whether it is a fact that during the said enquiry, charges of mis-appropriation were proved against the Sarpanch of the said village and certain other members of the Panchayats;

(c) whether it is a fact that the Director of Panchayats, Chandigarh asked the Deputy Commissioner, Jullundur and the B. D. O. Mukandpur to proceed against the accused under sections 102 and 105 of the Punjab Gram Panchayat Act, 1952 ;

(d) whether it is a fact that when the proceedings against the above mentioned persons were pending in the Courts the Director of Panchayats on instructions from the Chief Minister asked the Deputy Commissioner, Jullundur in October, 1965 to withdraw the case against them ;

(e) if the answer to part (d) above be in the affirmative the grounds on which the cases were withdrawn, and the action which the Government proposes to take against the said accused ?

Sardar Darbara Singh : (a) Yes.

(b) Serious irregularities in the matter of accounts have been detected against the Sarpanch and other members.

(c) Yes.

(d) Since the Chief Minister desired to discuss the details of this case before taking further action in the matter, the Deputy Commissioner, Jullundur was informed accordingly. No instructions for withdrawal of the cases were given by Chief Minister.

[Home and Development Minister]

(e) The reply is as against (d) above. However, these are not Court cases but are only proceedings under the Act. Action as warranted by law will be taken in due course.

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿੰਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਕੀਤਾ ?

ਮੰਤਰੀ : ਕੇਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕੇਸ ਮੈਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇ ।

श्री **ओम प्रकाश अग्निहोत्री** : क्या मन्त्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि क्या चीफ़ मिनिस्टर साहिब ने असिस्टैंट डायरैक्टर को ऐसी हिदायत की कि इस सरपंच के खिलाफ एक्शन न लिया जाए ? क्या इस हिदायत के मुताबिक असिस्टैंट डारैक्टर ने डी. सी. को लैटर लिखा ?

ਮੰਤਰੀ : ਕੋਈ ਐਸੀ ਹਦਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਐਕਸ਼ਨ ਨਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ । ਹਦਾਇਤ ਇਹ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਗਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਡਿਸਕਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਕਿਉਂ ਇੰਟਰਵੀਨ ਕੀਤਾ ਜਦ ਕਿ ਐਸਿਸਟੈਂਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨੇ ਜ਼ਾਬਤਾ 102 ਅਤੇ 105 ਦੇ ਤਹਿਤ ਬੀ. ਡੀ. ਓ. ਅਤੇ ਡੀ. ਸੀ. ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਉਸ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਇਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ । ਜ਼ਾਬਤਾ 1054 ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :—

> "Notwithstanding anything contained in this section, any person shall be called upon to explain why he should not be required to make good any loss after the expiry of four years from the occurrence of the loss or mis-appropriation, or after the expiry of one year from his ceasing to be a Member whichever is earlier."

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਡੀਟੇਲ ਡੀ. ਸੀ. ਅਤੇ ਮੁਤੱਲਕਾ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ । ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਕੇਸ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਅਤੇ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਦੇ ।

ਮੰਤਰੀ : ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਪਾਵਰ ਹੈ ।

श्री **ओम प्रकाश अग्निहोत्री** : जब सरपंच के खिलाफ इतने सीरियस इल्ज़ाम हैं तो उसकी रियायत क्यों की गई ?

ਮੰਤਰੀ : ਰਿਆਇਤ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ: ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਗਜ਼ ਮੰਗੇ ਸੀ ਪਰ ਅਸਲ ਆਰਡਰ ਹੈ : 'I would request you not to take action in this connection till further order as desired by the Chief Minister.' ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਾਗਜ਼ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮੰਗੇ ਬਲਕਿ ਕੇਸ ਨੂੰ ਖੱਡੇ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਗਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਦਿਉ ।

श्री **श्रोम प्रकाश श्रग्निहोत्री** : श्रान ए प्वायंट श्राफ श्रार्डर, सर । पहिले वज़ीर साहिब ने यह कहा कि चीफ मिनिस्टर ने कोई ऐसी हिदायत नहीं की कि एक्शन न लिया जाए । श्रभी इन्होंने श्रानरेबल मैम्बर को बताया है कि श्रार्डर किया कि कोई एक्शन न लिया जाए....

श्री **श्रध्यक्ष** : यह प्वायंट श्राफ श्रार्डर नहीं है. यह सप्लीमेंटरी हो सकता है । (This is no point of order. This can, however, be a supplementary question.)

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦਿਆਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ । ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ । ਫਿਰ ਪੁਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕੀ ਆਰਡਰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਰਡਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਗਜ਼ ਦਿਖਾਏ ਜਾਣ, till then no action should be taken.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਮਿਸ-ਐਪਰੋਪਰੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਐਂਮਬੈਜ਼ਲਮੈਂਟ ਦਾ ਕੇਸ ਐਸਟੈਬਲਿਸ਼ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ?

ਸ੍ਰੀ **ਸਪੀਕਰ** : ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕੌਣ ਹੈ ? (Who is this Shri Kuldip Singh.)

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਸਰਪੰਚ ਹੈ ਗ੍ਰਾਮ ਮੁਕੰਦਪੁਰ, ਜ਼ਿਲਾ ਜਲੰਧਰ ਦਾ । ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਤਕਰੀਬਨ ਕੰਪਲੀਟ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਉਸਨੇ ਰੀਪਰੀਜ਼ੈਂਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਪਾਸ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਐਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਕਾਗਜ਼ ਮੰਗੇ ਹਨ ਵਰਨਾ ਐਕਸ਼ਨ ਸਟੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ।

COMPLAINT AGAINST S. D.O., ELECTRICITY SADHAURA, DISTRICT AMBALA

***9952. Tikka Jagjit Singh :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) whether any complaint was received by the Chief Minister, Punjab or the Deputy Commissioner, Ambala, from the people of Sadhaura against the S. D. O., Electricity, Sadhaura, district Ambala, for his fishing in a pond against the religious feelings of the people specially when fishing is prohibited in that pond and a day declared as a holiday on account of the cremation of the late Prime Minister, Shri Lal Bahadur Shastri, if so, a copy of the complaint be laid on the Table of the House;

(b) if the answer to part (a) above be in the affirmative, whether any enquiry has been held in the matter, if so, the name and designation of the enquiry officer and the result of his enquiry;

[Tikka Jagjit Singh]

(c) the action, if any, taken or proposed to be taken against the S.D.O. mentioned in part(a) above ?

Chaudhri Rizaq Ram : (a) Yes. A copy of complaint at Annexure A is laid on the Table of the House.

(b) Yes. The enquiry is being conducted by the Sub-Divisional Officer (Civil), Naraingarh, but it has not so far been completed.

(c) Further action will be taken in the light of enquiry report.

ANNEXURE A.

To

The Chairman,
Electricity Board, Patiala.

Subject:—Complaint.

Sir,

We the following residents of Sadhaura , district Ambala consider it our painful duty to bring to your kind notice that on 12th January, 1966, the S.D.O., Line Superintendent and his staff went to fish on the Toranwala Tank. Here this is notified and Gazetted prohibited area against fishing. On being requested to withdraw the said S.D.O. rather behaved in a very rudy way.

12th January, 1966, was morning holiday when the dead body of our late Prime Minister, Shri Lal Bahadur Shashtri was being escorted to the Cremation Ground and these Government Officers were making merry, how sad it is also much against the law.

So we beg to request you to enquire this matter and take necessary action against the person responsible for the violation of law and order and the sanctity of the occasion.

Dated 15th January, 1966

Yours faithfully,
Sd/- Jaimal Singh, Vice President,
M.C. Sadhaura (in English)

(2) Kharati Lall Jain, Sadhaura,
(in English))

(3) Thumb Impression of
Bawa Gopal Dass, Mandir
Pujari, Toranwala Tank, Sadhaura

Copy to:—

1. The Deputy Commissioner, Ambala, for information.
2. The Chief Minister, Punjab, Chandigarh for information.
3. The Electricity and Power Minister for necessary action.
4. The President Mandal Congress Committee, Sadhaura, Ambala for perusal.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਇਸ ਅਫਸਰ ਨੇ ਉਸ ਦਿਨ ਮੱਛੀਆਂ ਫੜੀਆਂ ਜਿਸ ਦਿਨ ਮਰਹੂਮ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰੀ ਲਾਲ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰੀ ਦੀ ਕ੍ਰੀਮੇਸ਼ਨ ਦਾ ਦਿਨ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਕੀ ਇਹ ਕੋਈ ਡੇਟ ਮੁਕਰਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਇਹ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ ?

मन्त्री : एस. डी. ओ. साहिब से पूछा था, 5 मार्च को पूछा था तो उन्होंने कहा कि इस महीने के अन्दर अन्दर इन्कवायरी खत्म हो जाएगी। उस इन्कवायरी की रिपोर्ट आने पर एक्शन लिया जायेगा ।

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ: ਕੀ ਸਿੰਚਾਈ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਐਸ. ਡੀ. ਓ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਕਿ ਜਦ ਉਹ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਨ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ 'ਜਾ ਓ ਜਾ ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਛੱਤੀ ਸੌ ਇਥੇ ਮੇਰੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਆ ਕੇ ਕਰ ਗਏ । ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਕੁਝ ਵੀ ਵਿਗਾੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ।'

मन्त्री : ऐसी कोई बात नहीं है ।

MONTHLY SALARY OF THE REVENUE CHOWKIDARS

***8988. Shri Rup Singh Phul :** Will the Minister for Home and Development be pleased to state—

(a) whether there is any proposal under the consideration of the Government to increase the monthly salary of the Revenue Chowkidars; if so, to what extent and the time by which it is likely to be increased;

(b) if there is no such proposal, the reasons therefor ?

Sardar Darbara Singh : (a) No.

(b) It is not considered advisable to burden the villagers with additional chowkidara tax during the present Emergency.

श्री रूप सिंह फूल : क्या गवर्नमेंट को मालूम है कि इस ज़िमन में बारह अर्ज़ीदाश्तें गवर्नमेंट को भेजी गई हैं कि 20 रुपया माहवार में आज कल के ज़माना में कोई भी आदमी काम नहीं कर सकता और गवर्नमेंट ने अशोरेंश दिया था कि इनकी सैलरी को एनहांस किया जाएगा और यह मामला ज़ेरे गौर है, तो इसका क्या बना ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਜੂਨ, ਸੰਨ 1962 ਵਿੱਚ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਕਨਸਿਡਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਜਾਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਆਈਆਂ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ 20 ਰੁਪਏ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ 40 ਰੁਪਏ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ । ਪਰ ਫਿਰ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਲਗ ਗਈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਿਆ । ਇਸ ਨੂੰ ਇਲਤਵਾ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ।

श्री रूप सिंह फूल : इस मामले को और कब तक इलतवा में रखा जाएगा ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਫਿਨਾਂਸ਼ਲ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਈਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ।

GUN LICENCES ISSUED IN DISTRICT KARNAL

***9515. Sardar Piara Singh :** Will the Minister for Home and Development be pleased to state—

(a) the number of new gun licences issued during the period from 1st January, 1965, to 31st December, 1965, in district Karnal together with the number of licences out of those vaild for
   (i) the whole of India;
   (ii) the Punjab State; and
   (iii) the Karnal District only.

[Sardar Piara Singh]

(b) the details of the names and addresses of the persons to whom the said licences were given be laid on the Table of the House ?

Sardar Darbara Singh : (a) 242.

(i)	Whole of India	94
(ii)	Punjab State	133
(iii)	Karnal District	15

(b) Three lists are placed on the Table of the House.

Gun licences issued in Karnal District during 1965, valid for Punjab State

1.	Shri Dhan Singh, s/o Shri Sardara Singh, village Kahroli, Police Station Guhla.	Guhla Punjab
2.	Shri Vikram Jit Singh, s/o Shri Attar Singh, c/o Shri Balmukand, Clerk, Deputy Commissioner's Office, Karnal	Do
3.	Shri Sardara Singh, s/o Shri Narain Singh, village Siana Syadan, Police Station Pehowa.	Do
4.	Shri Shingra Singh, s/o Shri Mangal Singh, village Sandholi, Police Station Pehowa.	Do
5.	Shri Ambu Ram. s/o Shri Kirpa Ram, village Sandholi, Police Station Pehowa, district Karnal.	Do
6.	Shri Ram Sarup, s/o Shri Ram Rikhi, Police Station Rajound, district Karnal. ..	Do
7.	Shri Gujar Singh, s/o Shri Khurlal Singh, village Thari, Police Station Assandh, tehsil Kaithal. ..	Do
8.	Shri Chandan Ram, s/o Shri Juglal Gandhi Gujran, tehsil Karnal.	Do
9.	Shri Chandan, s/o Shri Jug Lal, village Godhi Guhran, district Karnal.	Do
10.	Shri Dalip Singh, s/o Shri Labh Singh, village Gounder, Police Station Nissang Karnal. ..	Do
11.	Shri Darbara Singh, s/o Shri Sadhu Singh, village Malakpur, Police Station Gharaunda. ..	Do
12.	Shri Gurnam Singh, s/o Shri Fauja Singh, village Malakpur, Police Station Gharaunda. ..	Do
13.	Shri Harjit Singh, s/o Shri Ram Singh, village Mala Pur, Police Station Gharaunda. ..	Do
14.	Shri Rangi Ram, s/o Shri Man Raj Singh, village Salwan, Police Station Assandh, district Karnal. ..	Do
15.	Shri Dyal Singh, s/o Shri Sunder Singh of Kaithal. ..	Do
16.	Shri Bawant Singh, s/o Shri Surat Singh of Kaithal. ..	Do
17.	Shri Narinder Singh, s/o Shri Gonder Singh, Kurukshetra University ..	Do
18.	Shri Hans Raj, s/o Shri Sohan Ram, village Pirtana, Police Station Nissing..	Do
19.	Shri Teja Singh, s/o Shri Maya Ram of Ladwa. ..	Do
20.	Shri Shazu Singh, s/o Shri Nand Singh, Bus Stand, Ladwa, tehsil Thanesar.	Do
21.	Shri Sis Ram, s/o Shri Anant Ram, village Bhawi Kalan, tehsil and district Karnal ..	Do
22.	Shri Chhote Ram, s/o Shri Shadi Ram, Sauror, Police Station Pehowa	Do
23.	Shri Duli Ram, s/o Shri Jeet Ram, village Kawi, tehsil Panipat	Do
24.	Shri Balkar Singh, s/o Shri Mangal Singh, village Neri, tehsil Thanesar	Do
25.	Shri Dhana Singh, s/o Shri Pala Singh of Kaithal	Do
26.	Shri Abbhe Ram, s/o Shri Manphool Singh, village Pundri, tehsil Kaithal	Do
27.	Shri Bhagwan Singh, s/o Shri Partap Singh, village Gonder	Do
28.	Shri Man Singh, s/o Shri Shingara Singh, village 685, tehsil Kaithal	Do
29.	Shri Om Parkash, s/o Mam Raj, village Rarori, tehsil and district Karnal	Do
30.	Shri Dalip Singh, s/o Shri Labha Singh, village Bahlolpur	Do
31.	Shri Mohan Singh, s/o Shri Kartar Singh, village Bahalalpur	Do
32.	Shri Shingara Singh, s/o Shri Soder Nand, village Sohana Kumer	Do
33.	Shri Puran Singh, s/o Shri Labh Singh, village Gonder, Karnal	Do
34.	Shri Sibidhaur Mal, s/o Shri Jug Lal, village Azdana, tehsil Kaithal	Do
35.	Shri Dalip Singh, s/o Shri Gopal Singh, village Daueher, tehsil and district Karnal ..	Do
36.	Shri Sukhdev Singh, s/o Shri Gurdit Singh, 438 M.T., Karnal	Do
37.	Shri Sukhwant Singh, s/o Shri Chanan Singh. village and post office Garder, district Karnal ..	Do
38.	Shri Karnail Singh, s/o Shri Gopal Singh, village Nissing, district Karnal	Do
39.	Shri Karnail Singh, s/o Shri Gopal Singh, village Nissing, district Karnal	Do

40. Shri Prithi Paul Singh, s/o Shri Lal Singh, village Taska Ali, Police Station Shahabad .. Punjab
41. Shri Mahabit Singh, s/o Shri Tahal Singh, village Rattak, district Karnal Do
42. Shri Tahal Singh, s/o Shri Nahte Singh, village Halda Heri, Police Station Shahabad .. Do
43. Shri Gurdev Singh, s/o Shri Attar Singh, village Abhala, Police Station Butana .. Do
44. Shri Milkha Singh, s/o Shri Bahadur Singh, Police Staion Pehowa Do
45. Shri Kirpal Singh, s/o Shri Dan Singh, village Rattak, Police Station Assandh, tehsil Kaithal .. Do
46. Shri Dalip Singh, s/o Shri Lal Singh, village Baghpur, Police Station Pehowa .. Do
47. Shri Munshi Ram, s/o Shri Daya Ram, village Fatehpur, Police Station Butana .. Do Do
48. Shri Mangta Singh, s/o Shri Bhag Singh village Baghthala, tehsil Thanesar Do
49. Shri Chamba Singh, s/o Shri Tawala Singh, village Bakal, Police Station Pundri .. Do
50. Shri Kapur Singh, s/o Shri Karori Singh, village Baloona, Police Station Rajound .. Do
51. Shri Molu, s/o Shri Harkaish, village Chanchak, Sub-tehsil Guhala Do
52. Shri Aroor Singh, s/o Shri Mola Singh, village Rapola, Police Station Pehowa .. Do
53. Shri Mohinder Singh, s/o Shri Shiv Singh, village Karaha, Police Station Pehowa .. Do
54. Shri Mohinder Singh, s/o Shri Piara Singh, village Jalmana, tehsil Karnal Do
55. Shri Shubhagh Singh, s/o Shri Kartar Singh, village Hansla, tehsil Thanesar Do
56. Shri Amar Singh, s/o Shri Wadhawa Singh, Mohalla Dogran, Kaithal Do
57. Shri Natha Singh, s/o Shri Attar Singh, district Ambala at Karnal Do
58. Shri Lal Singh, s/o Shri Kartar Singh, village Balu, Police Station Nissing Do
59. Shri Kashmir Singh, s/o Shri Udham Singh, village Jalmana, Police Station Nissing, tehsil and district Karnal .. Do
60. Shri Patia Ram, s/o Shri Mangta Ram, village Kalurlpur, Police Station Radaur .. Do
61. Shri Kapur Singh, s/o Shri Bahadur Singh, village Kalupur Radaur Do
62. Shri Isher Singh, s/o Shri Dulla Singh, village Urlana, tehsil Kaithal Do
63. Shri Lakhpat Singh, s/o Shri Man Singh, village Panori, tehsil and district Karnal Do
64. Shri Jagjit Singh, s/o Shri Nihal Singh, village Panori, tehsil and district Karnal .. Do
65. Shri Manjoor Singh, s/o Shri Azoor Singh, village Malikpur, tehsil Kaithal Do
66. Shri Kartar Singh, s/o Shri Pal Singh, village Kawartan, Police Station Kaithal, district Karnal .. Do
67. Shri Joginder Singh, s/o Shri Nihal Singh, village Pundri, tehsil Kaithal Do
68. Shri Balkar Singh, s/o Shri Mohinder Singh, village Ramana Ramni, district Karnal .. Do
69. Shri Phuman Singh, s/o Shri Gurbax Singh, village Ramana Ramni, district Karnal .. Do
70. Shri Hazura Singh, s/o Shri Gujar Singh, village Ramana Ramni, district Karnalj .. Do
71. Shri Ranjit Singh, s/o Shri Sunder, village Daulat Pur, tehsil Thanesar, district Karnal .. Do
72. Shri Balaur Singh, s/o Shri Dalip Singh Guhla, tehsil Kaithal, district Karnal .. Do
73. Shri Baldev Singh, s/o Shri Man Raj, village Agond, Police Station Nissing Do
74. Shri Autar Singh, S/o Shri Ujagr Singh, village Rohar, tehsil Kaithal, district Karnal .. Do
75. Shri Harnam Singh, s/o Shri Ram Singh, village Barsat, Police Station Gharaunda, district Karnal .. Do
76. Shri Bharat Singh, s/o Shri Shiv Dyal, village Pundri, Kaithal Do
77. Shri Sardara Singh, s/o Shri Rulia Ram Ishaq, Police Station Pehowa Do
78. Shri Baldev, s/o Shri Shadi, village Ramana Ramni, district Karnal Do
79. Shri Randhir Singh, s/o Shri Dhana Singh Bhur Syada, district Karnal Do
80. Shri Amarjit Singh, s/o Shri Jawal Singh, House No. H-237, Karnal, district Karnal .. Do
81. Shri Sharanjeet Singh, s/o Shri Sohan Singh, village Salpani, tehsil Thanesar Do
82. Shri Raghbir Chand, s/o Shri Khem Singh, Kara Dode, Post Office Nigdhy Police Station Nissing .. Do
83. Shri Mangal Singh, s/o Shri Kamal Singh, village Rai Garh, Police Station Butana .. Do
84. Shri Kapur Singh s/o Shri Labh Singh, village Thai, tehsil Kaithal Do

[Minister for Home and Development]

85.	Shri Virshan Dass, s/o Shri Ghanisham Dass, Main Bazar, Thanesar	Punjab
86.	Shri Hukam Chand, s/o Shri Chandgi Ram, village Dachanla, Police Station Rajound ..	Do
87.	Shri Mohinder Singh, s/o Shri Chatar Singh, village Chhanipur, Police Station Shahabad, tehsil Thanesar ..	Do
88.	Shri Khazan Singh, s/o Shri Juman Singh, village Naraina, district Karnal	Do
89.	Shri Mangal Singh, s/o Shri Piara Ditta, village Dabri, district Karnal	Do
90.	Shri Gurdip Singh, s/o Shri Gopal Dass, village Panaui, Police Station Gharaunda ..	Do
91.	Shri Pala Singh, s/o Shri Ladha Mal, village Gumthala Garhee, Police Station Pehowa, tehsil Kaithal, district Karnal ..	Do
92.	Shri Mal Singh, s/o Shri Teja Singh, village Dauchar, Police Station Nissing, district Karnal ..	Do
93.	Shri Makhan Singh, s/o Shri Avtar Singh, village Dauchar, Police Station Nissing, district Karnal ..	Do
94.	Shri Jagir Singh, s/o Shri Fauja Singh, village Habri, tehsil Kaithal, district Karnal ..	Do
95.	Shri Jasmer Singh, s/o Shri Prit Singh, village Israna, district Karnal	Do
96.	Shri Bakshi Ram, s/o Shri Amar Singh, village Sangar, Police Station Radaur, tehsil Thanesar, district Karnal ..	Do
97.	Shri Bhupinder Singh, s/o Shri Gurcharan Singh, village Bansa, Police Station Nissing, district Karnal ..	Do
98.	Shri Lakha Singh, s/o Shri Narain Singh, village Barsat, Police Station Gharaunda ..	Do
99.	Shri Sahiv Singh, s/o Shri Lakha Singh, village Barsat, Police Station Gharaunda ..	Do
100.	Shri Lambar Singh, s/o Shri Kishan Singh, village Barsat, Police Station Gharaunda ..	Do
101.	Shri Joginder Singh, s/o Shri Amar Singh village and post office Khanpur, tehsil Thanesar district Karnal ..	Do
102.	Shri Ved Parkash, s/o Shri Rakam Singh of Panipat ..	Do
103.	Shri Sohel Singh, s/o Shri Harnam Singh of Nangal Town-Ship	Do
104.	Shri Kirpal Singh	Do
105.	Shri Zila Singh, s/o Shri Dalip Singh, village Jaswanti, Police Station Kaithal ..	Do
106.	Shri Harbans Lal, s/o Shri Datu Ram, village Daucher, district Karnal	Do
107.	Shri Ajit Singh, s/o Shri Sardar Singh, village Jagdish, Police Station Kaithal ..	Do
108.	Shri Kehar Singh, s/o Shri Dewant Ram, village Nagooran, district Karnal	Do
109.	Shri Babu Ram, s/o Shri Sunder, village Patti, tehsil Thanesar, district Karnal ..	Do
110.	Shri Siri Ram, s/o Shri Hari Singh Nilokheri, district Karnal	Do
111.	Shri Tota Ram, s/o Shri Gulab Ram, Bari Maundi, Kaithal, district Karnal	Do
112.	Shri Gurdeep Singh, s/o Shri Tara Singh, village Thari, district Karnal	Do
113.	Shri Avtar Singh, s/o Shri Barakher Singh, Tilak Navgan, Delhi	Do
114.	Shri Harbans Lal, s/o Shri Wazir Chand, Nissing, district Karnal	Do
115.	Shri Charanji, s/o Shri Mani Ram, village Rajound, district Karnal	Do
116.	Shri Ravinder Singh, s/o Shri Paryag Dutt of Thanesar, district Karnal	Do
117.	Shri Amar Singh, s/o Shri Piara Singh of Thanesar, district Karnal	Do
118.	Shri Maya Ram, s/o Shri Chander Ram, village Umri, tehsil Thanesar	Do
119.	Shri Birham Sarup, s/o Shri Radha Krishan, village Budha Khera, district Karnal ..	Do
120.	Shri Joginder Singh, s/o Shri Kudan Lal, village Guhla, tehsil Kaithal	Do
121.	Shri Darshan Singh, s/o Shri Mohan Singh, village Handa, district Karnal	Do
122.	Shri Harbhajan Singh, s/o Shri Bhag Singh, village Assandh, tehsil Kaithal	Do
123.	Shri Nursi, s/o Shri Banwari Lal, village Assandh, district Karnal	Do
124.	Shri Gurcharan Singh, s/o Shri Prem Singh, village Kakuder, Sub-tehsil Guhla. ..	Do
125.	Shri Balbir Singh, s/o Shri Hazener Singh, Model Town, Karnal	Do
126.	Shri Harbhajan Singh, s/o Shri Kartar Singh of Kaithal, district Karnal	Do
127.	Shri Swat Singh, s/o Shri Shadi, village Bansi, Police Station Rajound, district Karnal ..	Do
128.	Shri Gurcharan Singh, s/o Shri Jaitha Singh, Samalkha, Police Station Pehowa ..	Do
129.	Shri Ranjit Singh, s/o Shri Lachhman Singh, village Saudholi, Police Station Pehowa ..	Do
130.	Shri Shinghara Singh, s/o Shri Bordh Singh, village Pharal, tehsil Kaithal	Do

131. Shri Ashok Kumar, s/o Shri Gurbax Singh, Agricultural Farm, Butana — Punjab
132. Shri Gurmukh Singh, s/o Shri Mansa Singh Salimpur Delhi, now at Karnal — Do
133. Shri Jat Singh, s/o Shri Mathra Dass of Butana — Do

Gun Licenses issued in Karnal District during 1965 for Indian Union

1. Shri Darbara Singh, s/o Shri Chaman Singh of Karnal — India
2. Shri Hukam Chand, s/o Shri Hardial Singh of Jalalpur, Panipat — Do
3. Shri Sawaran Singh, s/o Shri Bahadur Singh of village Rajound — Do
4. Shri Lal Chand, s/o Shri Sadhu Ram of village Dhadralu Dodia — Do
5. Shri Mangal Singh, s/o Shri Moola Singh — Do
6. Shri Bhagwan Dass, s/o Shri Narain Dass, village Kheri Shahidan, Police Station Thanesar .. — Do
7. Shri Dalip Singh, s/o Shri Gurcharan Singh of Kaithal — Do
8. Shri Beant Singh, s/o Shri Gian Singh of village Umri — Do
9. Shri Phool Singh, s/o Shri Sardu Ram of village Umri, tehsil Thanesar — Do
10. Shri Sudershan Singh, s/o Shri Man Singh, village Donger, Police Station Butana .. — Do
11. Shri Piara Singh, s/o Shri Sohan Singh of village Baizsal — Do
12. Shri Jaswant Singh, s/o Shri Mangal Singh of village Mangal Gari — Do
13. Shri Jagjit Singh, s/o Shri Teja Singh of Nilokheri — Do
14. Shri Mohinder Singh, s/o Shri Bhagat Singh, Karnal — Do
15. Shri Hazur Singh, s/o Shri Nand Singh, Bairsal, Police Station Butana — Do
16. Shri Natha Singh s/o Shri Sohan Singh of Assandh — Do
17. Shri Pehal Singh, s/o Shri Virsa Singh of village Danauli Assandh — Do
18. Shri Dalip Singh, s/o Shri Dhan Singh, Danauli Assandh — Do
19. Shri Amar Singh, s/o Shri Bija Ram of Shahbad — Do
20. Shri Ujjagar Singh, s/o Shri Pattap Singh, Karnal — Do
21. Shri Balbir Singh, s/o Shri Labh Singh of Karnal — Do
22. Shri Rajinder Kumar, s/o Shri Sohan Lal of Thanesar — Do
23. Shri Jaimal Singh, s/o Shri Sohan Singh of Assandh — Do
24. Shri Ajeet Singh, s/o Shri Ujagar Singh of Darar — Do
25. Shri Tirlok Singh, s/o Shri Sita Ram, Singhuwala, Kaithal — Do
26. Shri Kaku Singh, s/o Shri Gandi Singh of Assandh — Do
27. Shri Anoop Singh, s/o Shri Kartar Singh of Guhla — Do
28. Shri Bhai Ram, s/o Shri Gaju Ram of Panipat — Do
29. Shri Mohinder Singh, s/o Shri Boota Singh of village Kheri Sharaf Ali tehsil Kaithal .. — Do
30. Shri Lakha Singh, s/o Shri Kalu Singh of Kaithal — Do
31. Shri Badhwa Singh, s/o Shri Sunder Singh of Pundri, tehsil Kaithal — Do
32. Shri Dalip Singh, s/o Shri Sohan Singh of Durain — Do
33. Shri Gurmukh Singh, s/o Shri Takhat Singh of Jalmana, Police Station Nissing .. — Do
34. Shri Puran Singh, s/o Shri Khazan Singh of Assandh — Do
35. Shri Jage Ram, s/o Shri Bhajan Singh village Kahrot Police Station Sadar Kahrot Kaithal — Do
36. Shri Duni Chand, s/o Shri Bam Ram, village Haringhpura, Police Station Gharaunda .. — Do
37. Shri Bela Singh, s/o Shri Rattia Singh of Bir Narain, Police Station, Butana — Do
38. Shri Atma Singh, s/o Shri Jagat Singh, village Kheri Sarafali, Kaithal — Do
39. Shri Waram Singh, s/o Shri Takhhat Singh, village Dachar — Do
40. Shri Bhagat Rai, s/o Shri Datu Ram of Pehowa — Do
41. Shri Amar Singh, s/o Shri Nand Singh of Shahbad — Do
42. Shri Wirsa Singh s/o Shri Lal Singh of Rai Majru, Shahbad — Do
43. Shri Jarnail Singh, s/o Shri Partap Singh, Headclerk, M.C. Gharaunda — Do
44. Shri Sheo Nath, s/o Shri Kalu Ram of Noli Ram, Karnal — Do
45. Shri Har charan Singh, s/o Shri Harnam Singh, Prem Nagar, Karnal — Do
46. Shi Kartar Singh, s/o Shri Gurdit Singh, village Shamshad Bagh Karnal — Do
47. Shri Sampuran Singh, s/o Shri Gurcharan Singh, village Gonder, Police Station Nissing .. — Do
48. Shri Harbans Singh, s/o Shri Khem Singh, Karnal — Do
49. Shri Gurbax Singh, s/o Shri Ishar Singh, village Kawartan, Kaithal — Do
50. Shri Shirsha Singh, s/o Shri Bahadur Singh, Kawartan, Kaithal — Do
51. Shri Chunia Ram, s/o Shri Dewetia Ram, village Lohar Majra, Police Station Pehowa .. — Do
52. Shri Fateh Pal Singh, Block No. B-XI 113-2, New Delhi — Do
53. Captain Binder Singh, s/o Shri Jaswant Singh, 124 M.T., Panipat — Do
54. Shri Chandan Singh, s/o Shri Nanah, village Kala Majra, Ladwa — Do

[Minister for Home and Development]

55. Shri Des Raj, s/o Shri Bheri Ram, Amble Wali near Devi Mandir, PNP. India
56. Shri Mohan Singh, s/o Shri Bishan Singh, Rohar Do
57. Shri S. Kesho Dass, s/o Shri Gian Chand, Wohilpur, Karnal Do
58. Shri Mehtab Singh, s/o Shri Santa Singh of Rohtak, now at Karnal Do
59. Shri Gurdip Singh, s/o Shri Jewan Singh, Moghlu Mohalla, Karnal Do
60. Shri Gurmeet Singh, s/o Shri Lal Sain, S.D.O., Drainagage, Karnal Do
61. Shri Mohan Lal, s/o Shri Gurdas Mal S.D.O. Do
62. Shri Gobind Singh, s/o Shri Hira Mani c/o M/s Gopi Nath Sons Do
63. Shri Labhu Ram, s/o Shri Paru Ram, village Sewan, tehsil Kaithal Do
64. Shri Manjit Singh, s/o Shri Mohinder Singh, Mandi Garhi, tehsil Karnal Do
65. Shri Narain Dass, s/o Shri Gian Chand, Sub-Inspector Co-operative Store, Karnal .. Do
66. Shri Sawaran Singh, s/o Shri Mewa Singh, village Pacca Khera, Nissing Do
67. Shri Nidhan Singh, s/o Shri Bahal Singh village Hamirpur, Police Station Kaithal .. Do
68. Shri Inder Singh, s/o Shri Kishan Singh, village Barsat Do
69. Lt. Col. M. M. Ismail of Karnal Do
70. Shri Harbans Singh, s/o Shri Harnam Singh, village Bughthola, Police Station Thanesar .. Do
71. Swami Harna Nand, s/o Swami Satya Nand, village Jyotsm, tehsil Thanesar Do
72. Shri Ajit Sain, s/o Shri Sudagar Sain, village Chibu, Police Station Thanra Do
73. Shri Jasmer Singh, s/o Shri Prit Singh, V. I. district Karnal Do
74. Shri Duta Singh, s/o Shri Roor Singh, village Nairi D Do
75. Shri Balwant Singh, s/o Shri Punjab Singh of Kaithal, district Karnal Do
76. Shri Balkar Singh, s/o Shri Tara Sngh, village Singhia, district Karnal Do
77. Shri Malook Singh, s/o Shri Asa Ram Salpani, distrct Karnal Do
78. Shri Gurmukh Singh, s/o Shri Jagat Singh, village Danauli, district Karnal Do
79. Shri Gurnam Sngh, s/o Shri Shinghara Singh, Banru, district Karnal Do
80. Shri Rattan Singh, s/o Shri Sadhu Ram, village Janjori, district Karnal Do
81. Shri Kehar Singh, s/o Shri Bahadur Singh of Gonder, district Karnal Do
82. Shri Nishabar Singh, s/o Shri Waryam Singh, village Gumthala, district Karnal .. Do
83. Shri Gopal Singh, s/o Shri Amar Singh, village Habri, district Karnal Do
84. Shri Bharat Singh, s/o Shri Sunder Singh, village Sarwan Majru, district Karnal .. Do
85. Shri Harbans Singh, s/o Shri Ganga Singh, Sehau Majra, district Karnal Do
86. Shri Santokh Singh, Sarpanch of village Peont, district Karnal Do
87. Shri Kali Ram, s/o Shri Mithia, village Bari, district Karnal Do
88. Shri Ram Kishan, s/o Shri Jaswant Singh, village Dulyani, district Karnal Do
89. Shri Man Singh, s/o Shri Varama Singh, Jalmana, district Karnal Do
90. Shri Deedar Singh, s/o Shri Jewan Singh, village Danauli, district Karnal Do
91. Shri Chaman Singh, s/o Shri Sohan Singh, village Danauli, district Karnal Do
92. Shri Avtar Singh, s/o Shri Bhogwan Singh, village Lolpur, district Karnal Do
93. Shri Kola Singh, s/o Shri Waryam Singh, village Darain, district Karnal Do
94. Shri Balwant Singh, s/o Shri Jewan Singh, village Jhauri, district Karnal Do

---

Gun licences issued in district Karnal during 1965 vaild for the District only

1. Shri Bhim Singh, s/o Shri Mam Chand, village Amritpur, Police Station Sadar Karnal .. Karnal
2. Shri Ajiz Alias Jitu, s/o Shri Bhibu Kalcora, Police Station Indri Do
3. Shri Amar Singh, s/o Shri Moola Singh, village Chochra, Police Station Pundri, Kaithal .. Do
4. Shri Rajevant Singh, s/o Shri Sampuran Do
5. Shri Bachna Ram, s/o Shri Dota Ram, village Kalri, Police Station Butna Do
6. Shri Dheo Ram, s/o Shri Ujal Ram, village Jhangola, Police Station Ladwa Do
7. Shri Gulab Ram, s/o Shri Lal Chand Arnal, tehsil Thanesar Do
8. Shri Mangal Dass, s/o Shri Jot Ram, village Baim, Police Station Nissing Do
9. Shri Kandhara Singh, s/o Shri Jamand Singh, village Pharal, district Karnal Do
10. Shri Mukanda, s/o Shri Sukha, village Dalar Tholu, Police Station Butana district Karnal .. Do
11. Shri Joginder Singh, s/o Shri Sodagar Singh, village Kahreri, Police Station Guhla .. Do
12. Shri Ali Hassan Alias Gojar, s/o Shri Ali Baj, village Rana Majra, Police Station Sadar Panipat .. Do
13. Shri Raj Kumar, s/o Shri Ram Sarup of Thanesar Do
14. Shri Annai Ram, s/o Shri Buta Singh, village Adhawan, tehsil Thanesar Do
15. Shri Sher Singh, s/o Shri Jaimal Singh, village Siybtu P. S., Ladwa, district Karnal Do

कामरेड राम प्यारा : क्या होम मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि जिन आदमियों को करनाल जिला में गन लाइसेंस दिये गए हैं क्या उनमें से कई सज्जन ऐसे हैं जो जिला करनाल में नहीं रहते, पंजाब से बाहर रहते हैं और फिर उनको लाइसेंस इशू कर दिये गए हैं ?

मन्त्री : जिस वक्त उन्हें लाइसेंस इशू किया गया तो वह पंजाब में रहते होंगे और फिर बाहर चले गये होंगे । आगे कोई इस किस्म की रिपोर्ट आएगी तो देख लिया जाएगा ।

कामरेड राम प्यारा : जनाब स्पीकर साहिब, मैंने यह नहीं पूछा कि होंगे । मैंने तो डैफिनेट सवाल किया है कि क्या यह हकीकत है कि जिन आदमियों को लाइसेंस दिए गए वह करनाल जिला में नहीं रहते, बाहर रहते हैं और पंजाब से बाहर रहते हैं और उन्हें लाइसेंस दिये गए हैं ? अगर ऐसी बात है तो क्यों दिये गए हैं ?

मन्त्री : यह तो सारी डिटेल मैं लेकर आपको बता सकता हूँ । वैसे जो लिस्ट मैंने दी है उसमें सारे इण्डिया के भी दर्ज हैं और करनाल के 15 दिए गये हैं ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਮ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਆਮ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਰਮ ਲਾਈਸੰਸ ਫਰੀਕੁਐਂਟਲੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਬਾਹਰ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪਣਾ ਐਡਰੈਸ ਗਲਤ ਦੇ ਕੇ ਲਾਈਸੰਸ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਸਟੇਟਾਂ ਦੇ ਗਲਤ ਐਡਰੈਸ ਦੇ ਕੇ ਲਾਇਸੰਸ ਇਥੋਂ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਅਗਰ ਕੋਈ ਕੇਸ ਮੇਰੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਿਆਉ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਐਕਸ਼ਨ ਲਵਾਂਗੇ ।

कामरेड राम प्यारा : क्या यह हकीकत है कि जिला करनाल में ऐसे आदमियों को लाइसेंस दिये गए हैं जिन्होंने अपने एडरैस केयर आफ सरटन आफीसर्ज इन दी स्टेट लिखवाये, वह खुद यहां नहीं रहते लेकिन आफीसर्ज की मारफत लाइसेंस ले गये ?

मन्त्री : अगर उन्होंने एडरेस केयर आफ लिखा हो तो केयर आफ वालों के पास वह उस वक्त रहते होंगे । आगे इस किस्म का कोई केस आपके पास हो और सरकार के नोटिस में लाएं तो न सिर्फ उनका लाइसेंस जब्त किया जायगा बल्कि और जो कार्रवाई मुनासिब होगी वह भी की जाएगी ।

चौधरी सत्यदेव : क्या मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि यह सवाल तो करनाल जिला का है क्या जिला फिरोज़पुर में लाईसेंस ऐसे आदमियों को दिए गये हैं जो दस नंबर के बदमाश हैं ?

मन्त्री : अगर आप अलहदा सवाल करें तो बता दिया जाएगा ।

कामरेड राम प्यारा : क्या होम मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि क्या यह हकीकत है कि कुछ अफसरों के रिश्तेदार ऐसे हैं जो जिला करनाल से बाहर रहते हैं और उन अफसरों की रिश्तेदारी का फायदा उठा कर करनाल से लाइसेंस हासिल कर लिये हैं और गवर्नमेंट के लाइसेंस जारी कर दिये हैं यह जानते हुए कि यह अफसरों के रिश्तेदार हैं । तो क्या सरकार इस बात की ताहकीकात करेगी ?

मन्त्री : अगर आप कोई केस इस किस्म का सरकार के नोटिस में लाएंगे तो जरूर कार्यवाई की जाएगी ।

RULES REGARDING THE PAYMENTS MADE BY THE MINISTERS OUT OF THE FUNDS FOR DISCRETIONARY GRANTS

***10015. Sardar Gian Singh Rarewala :** Will the Minister for Home and Development be pleased to state whether there are any rules governing the payments by the Ministers out of their discretionary funds; if so, a copy thereof be laid on the Table of the House ?

Sardar Darbara Singh : A copy of the instructions governing the payments by the Ministers out of their discertionary funds for the year 1965-66, is laid on the Table of the House.

COPY

From

The Commissioner Agricultural Production and Rural Development and Secretary to Government, Punjab Development and Panchayat Department.

To

All the Deputy Commissioners, in the State (PUNJAB).

Memo No. 6364-BA. IV-65/15228
Chandigarh, dated the 22nd September, 1965.

Subject:—Allocation of discretionary grants and the policy thereof for 1965-66.

Government have since decided that grants for Local Development Works at the discretion of the Chief Minister, Ministers, Ministers of State, Deputy Ministers and Chief Parliamentary Secretary may be given out of the State's Revenue during the financial year 1965-66, for works recommended by the Chief Minister, Ministers, Ministers of State, Deputy Ministers and the Chief Parliamentary Secretary. For this purpose, Rs. 9.50 Lakhs have been allotted during the current financial year, as indicated below:—

		Figures in Lakhs
1.	Chief Minister ..	Rs. 1.20
2.	11 Ministers (Rs. 60,000 each) ..	Rs. 6.60
3.	2 Ministers of State (Rs. 35,000/- each)..	Rs. 0.70
4.	3 Deputy Ministers (Rs. 25,000/- each)..	Rs. 0.75
5.	Chief Parliamentary Secretary ..	Rs. 0·25
	Total ..	Rs. 9.50 Lakhs

2. The expenditure will be debited to the head "37-Community Development Projects—National Extension Services and Local Development Works-C-Local Development Works (i)—Grants-in-aid Discretionary Grants by Ministers" for the year 1965-66.

3. These grants are sanctioned subject to the following considerations —

(i) The Chief Ministers/Ministers/ Ministers of State/Deputy Ministers/ Chief Parliamentary Secretary, will generally keep in mind, for guidance, the following categories of works/schemes for assistances provided the benefit accrues to the general public:—

(a) Drinking Water Supply Scheme.

(b) Permanent Works for Improvement of Agriculture

(c) Permanent Works for Improvement of rural sanitation.

(d) Village Roads, including small bridges and culverts.

(e) Improvement to schools or dispensary buildings where such institutions already exist and are inadequately housed.

(f) Library Books.

(g) Construction of godowns for storage of goods.

(h) Allocation to Panchayats or for works connected with Panchayats.

(i) Uniforms to be supplied to poor school children.

These categories are, however, illustrative and not exhaustive. The Chief Minister, Ministers, Ministers of State, Deputy Ministers and the Chief Parliamentary Secretary can sanction grant-in-aid for any work or scheme which is likely to improve conditions in the countryside or benefit the community as a whole.

(ii) The condition of a matching contribution from the beneficiary need not be insisted upon, but the Chief Minister, Ministers, Ministers of State, Deputy Ministers and the Chief Parliamentary Secretary while sanctioning the grants will keep in mind the possibility of making the beneficiaries contribute.

(ii) Grants-in-aid will not be admissible to Government institutions.

(iv) Grants-in-aid will not ordinarily be admissible to denominational institutions. They may however, be given to any such institution where the particular item of work for which the grant is made, represent a distinct expansion of existing facilities and the institution is open to all communities living in the area.

(v) Grants will be admissible throughout the State.

(vi) Grants-in-aid should ordinarily not be given for the same work or scheme by more than one Minister. As soon as it is noticed that more than one Minister has sanctioned grants for the same work or Scheme in the same area, the Development Commissioner, shall bring the matter to the notice of the Chief Minister, Minister of State, Deputy Minister or the Chief Parliamentary Secretary and obtain his orders for utilization of the grant elsewhere.

4. As the grant is to be spent at the discretion of the Chief Minister, Ministers, Ministers of State, Deputy Ministers and the Chief Parliamentary Secretary, the works or Schemes which they would like to be executed out of the amount at their disposal should be intimated by them to the Development Commissioner, alongwith the amount of grant-in-aid which they would like to be paid for each work. The Development Commissioner will take necessary action regarding the allotment of these funds to the Deputy Commissioner concerned, immediately for being utilized/spent during the financial year through the District Boards (till their abolition), Zila Parishad, Panchayat Samitis or the Panchayat concerned, the Public Works Department (Buildings and Roads and Irrigation Departments) or any other Government agency, or Municipal Committee, as may be indicated by the Chief Minister, Minister of State, Deputy Minister or the Chief Parliamentary Secretary for the purpose for which it is given. Moreover, in cases where the major portion of the expenditure on a particular project is to be borne by the management of the institution themselves, then the grant money should be disbursed to the management of the institution for the execution of the said work/scheme subject to the condition that the Deputy Commissioner will ensure that proper accounts are audited by the Audit Department. The Deputy Commissioner should personally ensure that the grant moneys made by the Ministers etc. to a Panchayat or other Local Body, for non-governmental expenditure, which are allotted to him are utilised

[Minister for Home and Development]

and the relevant works/schemes are executed properly. As soon as the work/scheme has been completed, a certificate to this effect will be sent by the Deputy Commissioner to the Audit Department. The Deputy Commissioner shall also ensure that proper accounts of all moneys spent on such schemes by the District Board/Zila Parishad/ Panchayat Samitis or Panchayats as the case may be are properly maintained and kept for the purpose of Audit. The Deputy Commissioner will also ensure that detailed accounts with of all such expenditure are otherwise maintained in accordance with the procedure applicable to Local Development Works.

These instructions will also be applicable to any additional amounts made available for the purpose during the current financial year.

Sd/-
Deputy Secretary Development,
for Commissioner Agricultural Production & Rural Development and Secretary to Government, Punjab, Development and Panchayat Department.

No. 6364-BA. IV-65/15229, Chandigarh, dated the 22nd September, 1965

A copy, with two spare copies, is forwarded to the Accountant General, Punjab for information.

Sd/-
Deputy Secretary Development,
for Commissioner Agricultural Production & Rural Development and Secretary to Government, Pb. Development and Panchayat Department.

No. 6364-BA-IV-65/15230, Chandigarh, dated the 22nd September, 1965

A copy is forwarded for information to the Commissioner, Ambala, Jullundur and Patiala Divisions.

Sd/-
Deputy Secretary Development,
for Commissioner Agricultural Production & Rural Development and Secretary to Government, Pb. Development and Panchayat Department.

A copy is forwarded for information to the Secretary to Government, Punjab, Finance (D) Department, for information with reference to his U.O. No. 7980-5FDII-65 dated the 21st September, 1965.

Sd/-
Deputy Secretary Development,
for Commissioner Agricultural Production and Rural Development and Secretary to Government, Pb., Development and Panchayat Department.

To

The Secretary to Government, Punjab,
Finance (D) Department, Chandigarh.

U.O. No. 6364-BA. IV-65/15231, Chandigarh, dated the 22nd September, 1965.

A copy is forwarded to the (i) Principal Secretary to the Chief Minister, Punjab (ii) Secretaries/Private Secretaries to the Home and Development Minister, Education Minister, Finance Minister, Transport and Election Minister, Public Works Minister, Planning and Local Government Minister, Revenue Minister, Irrigation and Power Minister, Capital Project and Housing Minister, Welfare and Justice Minister, Health Minister, (iii) Private Secretaries to Ministers of State for Excise, Printing and Labour, and Animal Husbandary and Agriculture, (iv) Personal Assistants to Deputy Ministers Food and Supplies, Development and Irrigation, Industries and Hill Areas, and,(v) Personal Assistants to Chief Parliamentary Secretary, for information. He is requested to kindly ensure that a Register is maintained in his office to see that the amount of grants-in-aid- sanctioned by his Minister during the current financial year does not exceed the amount at his disposal.

Sd/-
Deputy Secretary, Development,
for Commissioner Agricultural Production and Rural Development and Secretary to Government, Pb., Development and Panchayat Department.

To

(i) The Principal Secretary to the Chief Minister.

(ii) Secretaries/Private Secretaries to H.D.M., E.M. F. M., T.E.M., P.W.M., P.L.G.M., R.M., I.P.M., C.H.M., W.J.M., H.M.

(iii) Private Secretaries to M.E.P.L., MAHA.

(iv) Personal Assistant to D.M.E.S., D.M.D.I., D.M.I.H.

(v) Personal Assistant to C.P.S.

U.O. No. 6364-BA. IV-65/15232, Chandigarh, dated the 22nd September, 1965.

सरदार ज्ञान सिंह राड़ेवाला : क्या मैं दरयाफ्त कर सकता हूँ कि इसके बारे में रूल है जो इस तरह का है, जिसमें यह लिखा है कि--

"Grant-in-aid should ordinarily not be given for the same work or scheme by more than one Minister...."

मन्त्री : रूल यह है कि मिनिस्टर एक जगह के लिये और एक परपज़ के लिए दे सकता है ।

सरदार ज्ञान सिंह राड़ेवाला : तो फिर कैरों में इस रूल की उलंघना क्यों की गई ?

मन्त्री : यह कायदा आरडीनैरिली है कि एक मिनिस्टर सिर्फ एक जगह पर एक ही परपज़ के लिये रुपया दे सकता है ।

श्री फतेह चंद विज : तो फिर कैरों में एक से ज्यादा वज़ीरों ने फंड दिया तो ऐसा करने के लिये कोई कैबोनेट मीटिंग की गई और उसमें इस बात का डिसीज़न लिया गया और इस बात पर वहां सोच विचार किया गया ?

मन्त्री : डिसक्रेशनरी का मतलब ही है कि अपनी मर्जी से दिया जाये ।

AMOUNT COLLECTED UNDER THE PUNJAB TEMPORARY TAXATION ACT, 1962

***10072. Sardar Harchand Singh :** Will the Minister for Welfare and Justice be pleased to state the total amount so far collected under the Punjab Temporary Taxation Act, 1962 under the different heads separately year-wise ?

Shri Chand Ram : A statement is laid on the Table of the House.

Statement

Head under which the amount under Temporary Taxation Act, 1962 was raised	Year 1962-63	Year 1963-64
	(Rupees in lakhs)	
1. Increase in the rate of General Sales Tax from 5% to 6%	22	34
2. Increase in water rate by 25%	38	26
3. Increase in land Revenue by 25%.	..	29
4. Increase in rate of property Tax by 25%	..	27
5. Increase in rate of Passengers Tax from 1/6th to 1/5th ..	42	68
6. Increase in rate of Entertainment Tax by 6 paise ..	9	10
7. Revision of slabs and reduction in exemption limits under Punjab professions, Trades, Callings and Employment Tax from Rs. 6000 to 1800	46	35
Total	152	229
Grand Total	386 lakhs	

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਈਟਮ ਤਿੰਨ ਤੇ ਚਾਰ ਵਿੱਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਨ 1963-64 ਵਿੱਚ 29 ਲਖ ਤੇ 27 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ ਪਰ ਸਨ 1962—63 ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ । ਕੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਸੰਨ 1962-63 ਵਿਚ ਇਕੱਠੀ ਕਿਨੀ ਆਮਦਨ ਹੋਈ ?

मन्त्री : जो इन्फरमेशन मेरे पास आई मैंने आपको दे दी इसमें कोई ओमिशन सी मालूम देती है। इसके बारे में मैंने लिखा है आप अलग नोटिस दे दें तो इत्तलाह आने पर आपको बता दूंगा ।

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਾਫ ਸਵਾਲ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਕੁਲ ਅਮਾਊਂਟ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 1963-64 ਦਾ ਦਸਿਆ ਹੈ 1962-63 ਦਾ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ । ਇਸ ਦੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹਨ ?

मन्त्री : मैंने इस ओमिशन के लिये रीजन्ज़ पूछने चाहे थे कि इस आइटम को इन्कलूड क्यों नहीं किया गया, शायद रह गये हैं। इन्फरमेशन आने पर आपको अगर चाहें तो इत्तलाह दे दूंगा ।

श्री अध्यक्ष : आपका जवाब यह है कि सन् 1962-63 में इनकम नहीं हुई तो क्या यह ठीक है ? (The hon. Minister has stated in his reply that there was no income against the said items during the year 1962-63. Is it correct ?)

मन्त्री : जी हां, मैंने निल इनकम दिखाई है ।

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ : ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਲ ਇਨਕਮ ਦਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰਕੇ ਇਹ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ 1962–63 ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਿਤਨਾ ਰੁਪਿਆ ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ।

मन्त्री : अभी मैंने डिपार्टमेंट से इस के मुतालिक रीजन्ज मालूम किए हैं, मेरे पास अभी जवाब नहीं आया । अगर आप कहें तो जवाब आने पर इत्तलाह दी जा सकती है ।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : मैं यह दरियाफ्त करना चाहता हूँ कि जो रकम पंजाब टैम्परेरी टैक्सेशन ऐक्ट से वसूल हुई आया वह हरिजन वैलफेयर के लिये भी इस्तेमाल की गई : अगर की गई तो कहां-कहां और कितनी-कितनी किस-किस के लिये इस्तेमाल हुई ?

मन्त्री : इसके लिये अगर आप अलग नोटिस देंगे तो जवाब दिया जा सकता है ।

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ : ਮੇਰੇ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਦਾ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ੈਡਲਡ ਕਾਸਟ ਦੇ ਫੰਡਜ਼ ਲਈ ਜਿਹੜੀ ਇਨਕਮ ਹੋਈ ਉਹ ਕਿਤਨੀ ਹੋਈ ?

मन्त्री : मैंने इस चीज का तो जवाब दे दिया है । That the total amount so far collected under the Punjab Temporary Taxation Act, 1962, under the different heads seperately yearwise ? जो टोटल कुलैक्शन हुई वह मैंने बता दी है । टोटल इनकम नहीं पूछी थी ।

श्री अमर सिंह : मैं वजीर साहिब से यह पूछना चाहता हूँ कि ईयर-वाइज़ पैसा इकट्ठा होने के बाद यह किस हैड में जमा होता है और अब तक कितना जमा हुआ है ?

मन्त्री : मैं पहले अर्ज कर चुका हूँ कि यह पैसा कनसालीडेटिड फंड में गया है ।

चौधरी रण सिंह : क्या मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि जो टैम्परेरी टैक्सेशन के मातहत रुपया इकट्ठा हुआ, इसमें से जो रकम बतौर लोन के हरिजनों पर खर्च हुई क्या वह वापिस आ गई है ?

मन्त्री : अभी तो यह रकम ओवर ए नंबर आफ ईयर्ज दी गई है जो काफी अरसा के बाद वापिस आयेगी ।

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम : जो इनफरमेशन टैक्सेशन के लिये वज़ीर साहिब ने मांगी है वह कब तक मिल जायेगी ?

मन्त्री : मैंने इनफरमेशन जल्दी ही मांगी है । अगर आपका हुकम हो तो आने पर सप्लाई कर दी जायेगी ।

श्रीमती सरला देवी : मैं वज़ीर साहिब से यह पूछना चाहती हूँ कि जैसे डिस्ट्रिक्ट-वाईज़ पैसा इकट्ठा किया है क्या यह उसी हिसाब से खर्च किया गया है या जैसे रैवेन्यू तो कांगड़ा से कम होगा मगर डिवैल्पमेंट के लिये ज्यादा दरकार है ? यह कैसे खर्च किया जायेगा ?

मन्त्री : नारमली जो खर्च किया जाता है यह पापुलेशन के बेसिज पर किया जाता है।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੀਵਾਲਵਿੰਗ ਫੰਡ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਕੀਮ ਸੀ ਕੀ ਉਹ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ?

मन्त्री : यह सवाल के स्कोप में तो नहीं आता, मगर जो हम कर्ज़ देते हैं वह इस के बाद जब वापस आता है तो यह रिवालविंग तो हो ही जाता है।

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਿਹੜਾ 1,24,00,000 ਰੁਪਿਆ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕਈ ਵੇਰ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਪਾਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ?

मन्त्री : अगर आनरेबल मैंबर ने इस साल की बजट स्पीच देखी होती तो पता लगता कि इस में जो फाईव-ईयर प्लेन में हमारी फर्स्ट किश्त इस रकम की बनती है वह हम ने दे दी है।

AUCTION OF LIQUOR VENDS/SHOPS FOR 1966-67

***10078. Lt. Bhag Singh :** Will the Minister of State for Excise, Printing and Labour be pleased to state whether liquor vends/shops have not been auctioned by the Government for the year 1966-67 to those offering the highest amount of money but these have been given to the bidders who have offered to sell the largest quantity of liquor; if so, the reasons therefor ?

Chaudhri Sunder Singh : *Part I.*—Yes.

Part II.—A statement is laid on the Table of the House.

STATEMENT

Reasons for introducing the policy of auctioning the country liquor vends on the basis of quota

(i) To adopt a policy which is in line with the recommendations of the Planning Commission.

(ii) To have uniformity with the neighbouring States in order to stop evasion of excise revenue and any possible smuggling.

(iii) To check illict distillation/trade in illicit liquor.

(iv) To ensure regulated supply of pure, unadulterated stuff to the consumers.

(v) To earn some more revenue by elbowing out illicit liquor from the market.

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਪਰੋਸੀਜ਼ਰ ਇਕ ਦੋ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਅਡਾਪਟ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਹ ਬਦਲ ਕੇ ਹੁਣ ਨਵਾਂ ਕਿਉਂ ਚਾਲੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਪੜ੍ਹੂੰ, ਮੈਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਟੇਬਲ ਤੇ ਲੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਜੇ ਕਹੋ, ਪੜ੍ਹ ਦਿਆਂ । (ਹਾਸਾ)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ । (There is no nead to read it out.)

श्री श्रोम प्रकाश अग्निहोत्री : मैं यह पूछना चाहता हूँ कि यह जो शराब की दुकानें इस परपज़ को सामने रख कर खोली गई हैं कि पंजाब में शराब ज्यादा से ज्यादा बिके क्या यह टेकचंद कमेटी की सिफारिशात के खिलाफ नहीं हैं ?

ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ : ਜੋ ਜਲਸਾ ਸ੍ਰੀ ਟੇਕ ਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਜ਼ੇਰੇ ਇਹਤਮਾਮ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ ਵਿਚ ਜੋ ਫੈਸਲੇ ਹੋਏ ਉਹ ਹੀ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ :

(i) To adopt a policy which is in line with the recommendations of the Planning Com mission.

(ii) To have uniformity with the neighbouring States in order to stop evasion of excise revenue and any possible s muggling.

(iii) To check illicit distillation/trade in illicit liquor.

(iv) To ensure regulated supply of pure, unadulterated stuff to the consumers.

(v) To earn some more revenue by elbowing out illicit liquor from the market

श्री श्रोम प्रकाश अग्निहोत्री : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर । आप जनाब पढ़ लें इसमें प्लैनिंग कमिशन के मुताल्लिक कहा है । मैं टेक चंद कमेटी के फैसले पूछता हूँ ।

श्री अध्यक्ष : उन्होंने कहा है कि प्लैनिंग कमिशन की सिफारिशात पर विचार करने के लिये जब टेक चन्द कमेटी की बैठक हुई थी वह फैसला हुआ था ।(The hon. Minister has stated that it was decided when the Tek Chand Committee met to consider the recommendations of the Planning Commission.)

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਇਲਿਸਿਟ ਲਿੱਕਰ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਉਹ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਲਿਸਿਟ ਲਿੱਕਰ ਕੀ ਭਾ ਵਿਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਠੇਕੇ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਕੀ ਭਾ ਹੈ ?

ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ : ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਠੇਕੇ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਭਾ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੰਨੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਭਾ ਦਾ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ । (ਹਾਸਾ)

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : शराब की सेल का जो नया तरीका अपनाया गया है क्या इसका स्टेट को कोई फायदा भी हुआ है ?

ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ : ਹਾਂ ਜੀ, ਸਾਨੂੰ 1,60,00,000 ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜੋ ਨਵਾਂ ਪਰੋਸੀਜਰ ਐਡਾਪਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਿਡਰ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਠੇਕਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ?

ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ : ਵਾਹ ਭਈ ਵਾਹ, ਤੁਸੀਂ ਫੇਰ ਕੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ? ਠੇਕਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਿਡਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ: ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਤੁਹਾਡੇ ਰਾਹੀਂ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਕਸ਼ਨ ਹਾਈਐਸਟ ਬਿਡਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਰਾਬ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਨਜ਼ਿਊਮ ਕਰੇ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਹਾਈਐਸਟ ਬਿਡਰ ਨੂੰ ਹੀ ਗਿਆ ਹੈ । (It has been given to the highest bidder.)

कंवर रामपाल सिंह : मंत्री महोदय ने बताया है कि इससे रैवेन्यू ज्यादा होता है और अपनी स्टेट को दूसरी स्टेट्स के बराबर रखने के लिये ऐसा किया जा रहा है । क्या वह बताने की कृपा करेंगे कि ज़िला रोहतक में जो हमारी स्टेट का पार्ट है यह ओपन करने के लिये तैयार हैं ताकि उन्हीं प्रिंसपल्ज़ के तहत ज्यादा इन्कम हो सके ?

राज्य मन्त्री : नहीं ।

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਲਿਸਿਟ ਦਾਰੂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਕੀਮਤ ਘਟ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁੜ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕਿਉਂ ਘਟ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ?

ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ : ਗੁੜ ਦਾ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਏਗਾ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੋ । (ਹਾਸਾ)

चौधरी सत्य देव : जो शराब के ठेके दिये गए हैं उन ठेकों में तो शराब बिकती है मगर वह गांव में भी जीप या गाड़ी में रख कर खुल्लमखुल्ला शराब बेचते हैं । क्या वज़ीर साहिब बतायेंगे कि इसको रोकने के लिय सरकार ने क्या प्रबंध किए हैं ?

ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ : ਅਸੀਂ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਕਿਸ ਲਈ ਰਖੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜਦੇ ਨੇ ।

श्री फ़तेह चन्द विज : क्या यह नया तरीका गवर्नमैंट की उस पालिसी के विरुद्ध नहीं है जो प्रोहिबशन की पालिसी है ?

ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ : ਉਸ ਦੇ ਬਰਖਿਲਾਫ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਪਿਓਰ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਤਾਕਿ ਲੋਕ ਮਰਨ ਨਾ ।

ESTABLISHMENT OF A GRID STATION AT HODAL, DISTRICT GURGAON

***9907. Chaudhri Har Kishan :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) whether the Punjab State Electricity Board has decided to establish a Grid Station (Power Station) at Hodal, district Gurgaon; if so, the time by which the said Power Station is likely to be established;

(b) whether any land has been acquired for the said Grid Station ?

Chaudhri Rizaq Ram : (a) No. The proposal is under consideration.

(b) No.

चौधरी हर किशन : क्या मंत्री महोदय बतायेंगे कि जो प्रोपोज़ल अंडर कंसिड्रेशन है उसको पूरा करने में कितना वक्त लगेगा ?

मन्त्री : यह डैफिनिटली नहीं कहा जा सकता कि कब तक मुकम्मल होगी ।

AUCTION OF LICENCES FOR COUNTRY-WINE

***8990. Shri Rup Singh Phul :** Will the Minister of State for Excise, Printing and Labour be pleased to state the income that accrued to the State Exchequer as a result of the auction of the licences for dealing in country-wine in the State during the current financial year ?

Chaudhri Sunder Singh : The licence fee in respect of country liquor for the year 1965-66, fetched at the time of auction amounts to Rs. 4,54,01,670.

श्री रूप सिंह फूल : क्या वजीर साहिब फरमायेंगे कि यह जो मौजूदा माली साल में नफा हुआ है या यह जो कीमत है आया पिछले साल इससे ज्यादा या कम आ रही थी ?

ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ : 1 ਕਰੋੜ 66 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ।

श्री रूप सिंह फूल : क्या चौधरी साहिब फरमायेंगे कि जब इस लाल पानी की बिकरी के मुताल्लिक मैं सवाल पूछ रहा हूँ तो क्या कारण है कि मैम्बरान कैबीनेट के मुंह से पानी आ रहा है ?

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਦੱਤ : ਕੀ ਮੰਤ੍ਰੀ ਜੀ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕੀ ਨੀਤੀ ਹੈ, ਆਇਆ ਸ਼ਰਾਬ ਦਬਾ ਦਬ ਵੇਚੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਯਾ ਘਟ ਵੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ?

ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ : ਅਸੀਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਕ ਘਟ ਪੀਣ ਅਤੇ ਪੰਡਤ ਮੋਹਣ ਲਾਲ ਦੱਤ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਜਿੱਥੇ ਪੀਂਦੇ ਹਨ ਅਸੀਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਕਿ ਚੰਗੀ ਪੀਣ ।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : जमनानगर डिस्टिलरी, करनाल, डिस्टिलरी और हमीरा डिस्टिलरी, इन तीनों से कितनी शराब हासल हुई है ?

Minister of State : I want a separate notice for this.

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : जिस इलाके की पंचायत समिति या पंचायत कोई युनैनोमस रैजोलयूशन पास करके भेजे कि हमारे इलाके में ठेका नहीं होना चाहिए क्या सरकार उस पर कोई एक्शन लेने के लिये तैयार है ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਪਹਿਲਾਂ ਆ ਚੁਕਿਆ ਹੈ । (This has already been replied to.)

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਜਦੋਂ ਤਕ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਆਪ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਲੈਂਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਓਰਿਟੀ ਦਾ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ?

ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ?

सरदार लछमन सिंह गिल : क्या साकी के हलक से उतरी जाती है
क्या चाहिए हमको
क्या यह पी के आए हैं ?

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम : यह जो शराब 60 से 50 डिगरी की गई है क्या यह टैस्ट करके किया है या वैसे ही ?

राज्य मन्त्री : प्राहिबिशन कमेटी की रिकमैंडेशन को मद्देनजर रख कर किया है ।

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਓਰ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

Mr. Speaker : Order, please.

EXPENDITURE INCURRED ON CANALS BEING DUG ALONGSIDE THE MARKANDA DISTRIBUTARY ETC.

***9516. Sardar Piara Singh :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state the total expenditure incurred on digging the canals under the reclamation Scheme alongside the Markanda Distributary Pehowa Division, Kaithal and its Rajbahas together with the extent of work still to be done and the time by which the said scheme is likely to be completed ?

Chaudhry Rizaq Ram : Rs 7.56 lacs, 45% of earthwork is still to be done, besides other masonry works and crossings. Its completion depends upon the availability of funds.

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : क्या इरीगेशन मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि क्या मारकंडा रिवर में काफी पानी हो गया है जो आकर डिस्ट्रीब्यूटरीज़ को पानी दे सकता है ?

मन्त्री : बरसात में हो जाता है । नान-रिक्लेमन्ड एरिया के लिये बरसात में दिया जाता है ।

कामरेड राम प्यारा : जो बाकी काम रह रहा है क्या उसके लिये गवर्नमंट ने कोई टाईम लिमिट मुकर्रर की हुई है ?

मन्त्री : उसके लिये अभी रुपये की जरूरत है, 33 लाख रुपये का मामला है। वह मिल जाये, काम जल्दी खत्म हो जायगा ।

कंवर राम पाल सिंह : मन्त्री महोदय ने अभी बताया है कि पैसे की कमी है, बजट में कुछ पैसा इसके लिये रखा है । वह मिला है या नहीं ?

Mr. Speaker : The Budget is before you.

कामरेड राम प्यारा : क्या इरीगेशन मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि जब यह प्राजैक्ट एप्रूव हुई थी और जब यह प्राजैक्ट शुरू हुई थी तो आया गवर्नमैंट या डिपार्टमेंट ने इसके लिये कोई एलोकेशन की थी ? अगर की थी तो उसको इम्पलीमेंट क्यों नहीं किया गया ?

मन्त्री : एलोकेशन के बारे में मैं नहीं कह सकता । इस वक्त काम रुपये की वजह से रुका हुआ है ।

PACKAGE PROGRAMME

***8993. Shri Rup Singh Phul** : Will the Minister for Home and Development be pleased to state the names of the districts in the State which are proposed to be included in the Package Programme during the 1st year of the Fourth Plan Period ?

Sardar Darbara Singh :

1. Karnal
2. Amritsar
3. Gurdaspur
4. Hoshiarpur
5. Kapurthala
6. Patiala
7. Kangra
8. Ferozepur
9. Sangrur
10. Jullundur
11. Rohtak
12. Gurgaon
13. Mohindergarh
14. Bhatinda
15. Hissar
16. Ambala

श्री रूप सिंह फूल : क्या वज़ीर साहिब फरमायेंगे कि पैकेज प्रोग्राम शुरु करने के लिए डिस्ट्रिक्ट-वाइज़ क्या रकम मखसूस की है ?

मन्त्री : नोटिस दें ।

PURCHASE OF SUGAR-CANE BY SARSWATI SUGAR MILLS, JAMUNA NAGAR

***9725. Sardar Piara Singh** : Will the Minister for Home and Development be pleased to state whether he received any written complaint against the Sarswati Sugar Mills, Jamuna Nagar, from Shri Naresh Kumar, resident of village Kheri Rab Dalan, tehsil Thanesar, district Karnal, during the month of January, 1966, regarding the wrong distribution of chits out of the Mill Reserve Area for purchasing sugar-cane and abolition of the contract system, if so, the result thereof ?

Sardar Darbara Singh : *Part* (*a*).—Yes.

Part (*b*).—A reply was sent by the Cane Commissioner to Shri Naresh Kumar. A copy of the reply is attached as annexure.

(Home and Development Minister)

ANNEXURE I

Copy of letter No. CC/F-4/YMR/1529, dated 8th February, 1966 from the Cane Commissioner, Punjab addressed to Shri Naresh Kumar, village and post office Kheri Dabdlan, district Karnal.

Subject.—Purchase of cane from free area during 1965-66 crushing season.

Reference.—Your application dated 25th January, 1966.

As regards the purchase of cane from out areas you are well aware that during the past three years, the cane-growers of reserved areas failed to supply the quantities required by the mills for a normal crush. In order to meet their requirements, the mill had perforce to open centres in the out areas. You will agree that when the cane-growers of these areas had supplied their cane to the mills at a tme when they could get a much higher return from their crop by converting it into gur, they have every right to sell their cane to the mills this year also when the prices of gur have fallen. In view of our moral duty to help the cane-growers of these areas, the mill management have been permitted to purchase cane only from those cane-growers of these areas who supplied their cane to the mills during the last year, at the existing centres or the factory gate.

The quantities to be supplied by these cane-growers are not much and as such the crushing season of the mills is not likely to be prolonged unnecessarily on this account. However, in view of the fact that the production of sugarcane in the reserved area itself is high this year,the mills might have to continue crushing till the middle of May to crush the entire cane.

It is further pointed out that the cane-growers of the reserved areas are free to convert 25% of their total production of cane into gur. They can use small power-crushers not utilizing more than 5 H.P. if they so desired.

कामरेड राम प्यारा : क्या होम मिनिस्टर साहिब बतलायेंगे कि क्या यह हकीकत है कि जिन जिन का जितना गन्ना बांड किया हुआ था उस हिसाब से चिटें इशू नहीं की गई, इसके इलावा फेवरिटिज़म हुई है ?

मन्त्री : जिनसे गन्ना पहले लिया जाता था जब कि गुड़ की कीमत बहुत ज्यादा थी, उन्हीं से अब लिया गया और जिन लोगों ने गुड़ की कीमत ज्यादा हासल की और गन्ना नहीं दिया उनको यह रियायत नहीं दी गई थी ।

कामरेड राम प्यारा : मेरा सप्लीमैंटरी यह है कि इस शूगर मिल ने शुरू में जिन-जिन एग्रीकल्चरिस्टस का गन्ना बांड लिया था क्या यह हकीकत है कि उनको पर्चियां ज्यादा नहीं दी गईं ?

मन्त्री : नारमली पर्ची तो उसको दी जाती है जिसका बांड हो । लेकिन इस के अलावा अगर किसी से लिया गया है तो आप मेरे नोटिस में लाएं । हम मुनासिब एक्शन लेंगे ।

कामरेड राम प्यारा : क्या यह हकीकत नहीं है कि नम्बर आफ केसिज़ गवर्नमेंट के नोटिस में लाए गए और रजिस्टर्ड लेटर्ज़ भी भेजे गए कि जिनकी बांध थी उनसे गन्ना नहीं लिया जाता । एक जगह मिनिस्टर साहिब ने कांटा भी उठवाया था ।

मन्त्री : इसमें गवर्नमैंट ने कोई गलती तो नहीं की ।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : क्या मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि जिनकी जितने गन्ने की बांड है उनको उसके मुताबिक पर्चियां मिल रही हैं कि नहीं ?

मन्त्री : सारा जो बौंड एरिया है वह स्प्रैड ओवर होता है, जब तक मिलने चलना है इतने गन्ने महीने के हिसाब से पर्ची इशू करके लिया जाएगा ।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : क्या यह बात मिनिस्टर साहिब के नोटिस मे है कि कुछ चिटें सैंटर से आती हैं कि बाहिर से गन्ना लिया जाए और दफ्तर से भी ऐसे ही होता है। इस सम्बंध में जो कम्पलेंट आई है उस पर क्या एक्शन लिया गया है ?

मन्त्री : मेरे नोटिस में ऐसी चीज़ तो कोई नहीं आई । लेकिन इस वक्त पोज़ीशन यह है कि जिन लोगों ने गन्ने का बांड किया था उनका भी रिड्यूस किया गया है क्योंकि मिल्लों की कैपेसिटी उतने गन्ने की नहीं जितना कि गन्ना इस वक्त अवेलेबल है । बाकी जिन लोगों ने उस वक्त गन्ना दिया था जबकि गुड़ का भाव तेज था उनके लिये भी कंसिडरेट होना जरूरी है और उनका गन्ना लिया जाता है ।

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : क्या सरकार मिल्लों को कोई ऐसी हिदायत देने के लिये तैयार है कि पहले मिल एरिया का सारा गन्ना लिया जाए और बाहिर से बाद में लिया जाए ?

मन्त्री : इस वक्त यह चीज़ करनी मुनासिब नहीं क्योंकि जितना गन्ना बांड किया गया था उनको छोड़ कर कोई और ढंग नहीं किया जा सकता ।

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : जैसे अगर कोई जमीदार बांड से कम गन्ना दे तो उसके खिलाफ ऐक्शन लिया जाता है उसी तरह अगर मिल वाले उतना गन्ना न उठाएं तो क्या उनके खिलाफ भी उसी तरह ऐक्शन लिया जायगा ?

मन्त्री : वह तो लीगल बात है। जैसे कांट्रैक्ट होगा वैसे एक्शन लिया जायगा।

कामरेड राम प्यारा : जिन आदमियों का गना बांड हुआ हुआ है और मिल एरिया मे उनका गन्ना नहीं उठाया जा रहा तो वह किसको लिखें मिल मैनेजमेंट को केन कमिश्नर को या होम मिनिस्टर को कि उन का गन्ना लिया जाए ?

मन्त्री : वह केन कमिश्नर को लिखें। अगर वह एक्शन नहीं लेगा तो मैं एक्शन लूंगा

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ : ਜਦੋਂ ਮਿੱਲਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੀ—ਔਰ ਸ਼ੇਅਰ ਵੇਚੇ ਗਏ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਇਹ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ੇਅਰਹੋਲਡਰਜ਼ ਨੂੰ ਗੰਨਾ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਪ੍ਰੈਫਰੈਂਸ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਮਗਰ ਜਦੋਂ ਬਾਂਡੇਜ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸ਼ੇਅਰਹੋਲਡਰਜ਼ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲਿਖਤੀ ਨੋਟਿਸ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਕਿਤੇ ਬਾਹਰ ਗਏ ਹੋਏ ਸਨ ਉਹ ਬਾਂਡ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੇ । ਤੇ ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਵੀ ਗੰਨਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ?

ਮੰਤਰੀ ; ਨਹੀਂ, ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਬਾਂਡ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ।

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਪਰਚੀਆਂ ਮਿਲ ਗਈਆਂ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੰਨਾ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਪਰਚੀਆਂ ਦੇਣ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰ ਹਨ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਰਕਾਰ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਜੇਕਰ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਗੇ ਤਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਐਕਸ਼ਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਕੀ ਐਕਸ਼ਨ ਲਉਗੇ ?

ਮੰਤਰੀ : ਜੋ ਰੂਲਜ਼ ਮੁਤਾਬਕ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਇਸ ਦਫਾ ਸਰਕਾਰ ਫੇਲ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਮਿਲਾਂ ਵੀ ਗੰਨਾ ਕਨ-ਜ਼ਿਊਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਗੰਨਾ ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਹਟਣ ਲਈ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹਨ । ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗੇ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗੰਨਾ ਨਹੀਂ ਬੀਜਣਾ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਤਾਂ ਜਨਰਲ ਕੁਅਸਚਨ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਐਸੀ ਕੋਈ ਗਲ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸੋਚਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ ।

श्री सुरेन्द्रनाथ गौतम : इस वक्त जो गन्ने का निरख कम हुआ है और गन्ना भी किसानों का नहीं लिया जा रहा है तो क्या सरकार किसानों को गन्ने की पूरी कीमत दिलाने और मिलों में उनका सारा गन्ना दिलवाने की तरफ ध्यान दे रही है ?

मन्त्री : अर्ज़ यह है कि गन्ना इतना है कि जिन्होंने बांड भी भरे हैं उनका भी गन्ना पूरा नहीं लिया जा रहा । इसलिये जिन्होंने बांड नहीं भरे उनके बारे में बात नामुमकिन मालूम देती है ।

श्री फतेह चन्द विज : जैसा कि आम शिकायत है कि मिलों में गन्ने की परचियां जारी करते वक्त रू रियायत की जाती है तो उसके लिये क्या कोई कमेटी या बोर्ड बना कर इन्क्वायरी करायेंगे ?

मन्त्री : यह तो जनरल क्वैश्चन है । अगर कोई सपैसिफिक मिसाल नोटिस में लायेंगे तो आपकी ख्वाहिश को पूरा किया जाएगा ।

कंवर रामपाल सिंह : वज़ीर साहिब ने कहा है कि कपैसिटी कम है लेकिन गन्ना ज्यादा बांड हो गया है। मैं पूछना चाहता हूँ कि जब गन्ना बांड किया गया तो क्या उस वक्त कपैसिटी का ध्यान नहीं रखा गया या बांड हो जाने के बाद कपैसिटी कम हुई है ?

मन्त्री : गन्ना जितना बांड किया है उसके अलावा भी इससे पहले जब गुड़ की कीमत ज्यादा थी और गन्ने की कम थी तो वह गन्ना देने के लिए तैयार नहीं थे उस वक्त जिन्होंने गन्ना दिया उसका भी लिहाज़ रखा गया ।

Mr. Speaker : Question Hour is over.

कामरेड राम प्यारा : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर। मेरा सवाल नं० 3284 जिसका जवाब 8 मार्च को आना चाहिए था और 21 मार्च को दिया गया है कि time and labour involved to collect this information is not commensurate. यह वाल, स्पीकर साहिब, सिर्फ ज़िला करनाल के बारे में है कि कितने स्मगलर पकड़े गए और यह सारी इत्तलाह गवर्नमेंट के पास इकट्ठी की हुई है लेकिन इसे जान बूझ कर नहीं दे रहे हैं। क्यों कि पुलिस ने स्मगलरों से कमाई की हुई है ..... (शोर)

Mr. Speaker : Order, please. Take your seat now.

कामरेड राम प्यारा : यह इन्फर्मेशन जान बूझ कर नहीं दी जा रही और यह स्मगलरों को इसलिये नहीं पकड़ते क्योंकि पुलिस साथ मिली हुई है ....

Mr. Speaker : Please take your seat. I am sorry, I cannot allow you to speak in this way.

कामरेड राम प्यारा : मेरी ऐलीगेशन यह है कि सारी इन्फर्मेशन इनके पास है लेकिन यह जान बूझ कर नहीं दे रहे हैं क्योंकि.........

Mr. Speaker : Please take your seat· No such objections can be entertained.

कामरेड राम प्यारा : मैंने यह प्वायंट आफ आर्डर रेज़ किया है और आप रूलिंग दें कि क्या कोई मिनिस्टर........

Mr. Speaker : Please take your seat. No such objections can be entertained. Your objection is invalid. You are obstructing the proceedings.

कामरेड राम प्यारा : कोई प्रोसीजर तो बनायें इन्फर्मेशन लेने की (शोर) मुझे पता है कि वज़ीर साहिब के पास सारी इत्तलाह है लेकिन जान बूझ कर नहीं दी जा रही। आप इन से पूछ लें कि आया.......

Mr. Speaker : Will you please take your seat ? Do not obstruct the proceedings. There is no such procedure.

Comrade Ram Piara : It is your duty to make the procedure, Sir.

WRITTEN ANSWERS TO POSTPONED STARRED QUESTIONS DEEMED TO HAVE BEEN ANSWERED UNDER RULE 45

COLLECTIONS MADE BY B.D.P.O., PALWAL, DISTRICT GURGAON

***9871. Chaudhri Har Kishan :** Will the Minister for Home and Development be pleased to state—

(a) whether it is a fact that the Block Development and Panchayat Officer, Palwal, district Gurgaon, made collections from the

[Chaudhri Har Kishan]

Cement permit-holders, recipients of the various subsidies and taccavi loans and others in the area of the Block Samiti, Palwal, since 1st April, 1965; if so, names of the persons from whom the amounts were collected together with the total amount so collected in each case and the dates of collection;

(b) the date when the said amount was utilised or handed over to the authority concerned and the name of that authority stating the purpose of its utilisation;

(c) whether any receipts were issued to the contributors; if not, the reasons therefor;

(d) whether the Deputy Commissioner, Gurgaon, was shown the register of the said collection made by the Block Development and Panchayat Officer, Palwal, on 25th December, 1965, at Palwal, if so , whether the Deputy Commissioner or any other officer made enquiries about the correctness of the amount entered therein; if so, the name of the enquiry officer and the result of enquiry be laid on the table of the House ?

Sardar Darbara Singh : (a) No collection was made in lieu of grant of cement permits, subsidies,taccavi loans etc. In response to appeals made to public visiting the Block Samiti office, some voluntary contributions were received. Information in this regard is laid on the table of the House.

(b) Information is laid on the table of the House.

(c) Receipts were issued.

(d) Yes. The Sub-Divisional Officer (Civil), Palwal, conducted the enquiry. The allegations against the Block Development and Panchayat Officer, could not be proved. As a result the officer was exonerated.

Statement in reply to parts (a) and (b) regarding collections made by B.D.P.O. Palwal, district Gurgaon

Date of collection	Kind of collection	Amount	Date on which the amount was handed over/ sent to S.D.O. (C)/D.C.	Remarks
1	2	3	4	5
		Rs.		
7-12-65	Amenities for Jawans	460	15-12-65 S.D.O.(C)	(i) The lists of persons who purchased District Red Cross Lucky Bag Tickets and contributed for supply of amenities (Annexure A)
5/65 to 12/65	District Relief Fund	416	25-86-5 } D.C.	
		550	28-12-65 } D.C.	
		64	29-12-65 } D.C.	
9/65 to 12/65	Red Cross	552	14- -65 S.D.O.(C)	
4/65 to 6/65	Nehru Memorial Fund	166	16.6.65 Do	

1	2	3	4	5
		Rs.		
11/65 to 12/65	Flags for Armed Forces	75	22-12-65 S.D.O.(C)	(ii) The information in respect of collections regarding Distt. Relief Fund Nehru Memorial Fund & Flags cannot be given as there was no place for names in counter-foils.

ANNEXURE 'A'

Assembly Question No. 9871 (Starred)

Collection of Amenities for Jawans

S. No.	Name	Amount	Date of collection
1.	Ganga Lal, village Kairaka	50	7-12-1965
2.	Udi, s/o Balwant, village Alika	50	7-12-1965
3.	Ami Lal, village Sihol	10	7-12-1965
4.	Dhani Ram, village Sihol	10	7-12-1965
5.	Chet Ram, village Pirthla	20	7-12-1965
6.	Sohan Lal, village Adupur	20	7-12-1965
7.	Misri, village Taraka	50	7.12.1965
8.	Het Ram, village Badha	50	7-12-1965
9.	Har Gyan, village Harphul	40	7-12-1965
10.	Ram Chand, village Palwal	50	7-12-1965
11.	Chet Ram, village Ghori	10	7-12-1965
12.	Dhani Ram, village Ghori	10	7-12-1965
13.	Jagdish, village Attarchata	50	7-12-1965
14.	Pit Ram, village Adupur	10	7-12-1965
15.	Dallan, village Asawata	10	7-12-1965
16.	Ram Chand, village Mandkot	10	7-12-1965
17.	Kishan, s/o Sukh Ram, village Pirthala	10	7-12-1965
	Total	460	

[Home and Development Minister]

(ii) Donors of District Red Cross Lucky Bags

S. No. 1	Name of donors 2	Village 3	Amount 4
1.	Har Bhajan, s/o Ram Phal	Dhatir	10
2.	Rup Chand, s/o Sukh Dev	Jodhpur ..	5
3.	Ram Chand, s/o Hirde Ram	Rampur Khor ..	10
4.	Kishori Lal, Teacher	Sihol ..	10
5.	Ram Chand, s/o Mewa Ram	Chirawata ..	10
6.	Khem Chand, s/o Kdheru	Pirthla ..	5
7.	Ram Parshad, s/o Gokal	Thanthari ..	10
8.	Manhoar Lal	Alawalpur ..	15
9.	Siri Chand, s/o Lala Ram	Dhatir ..	20
10.	Nihal Singh, s/o Ramji Lal	Alawalpur ..	20
11.	Har Dev Singh, s/o Chandgi	Chandat ..	20
12.	Ram Chand, s/o Mohan Lal	Kurar Shanpur ..	10
13.	Siri Chand	Ghori ..	10
14.	Ram Chand	-Do- ..	10
15.	Nand Lal, s/o Kani Ram	Asawata ..	10
16.	Brima, s/o Tika Ram	Kulina	10
17.	Chhabil Dass, s/o Hotu Ram	Sujwari ..	10
18.	Dal Chand, s/o Johari	Ghughera ..	10
19.	Roshan Lal, s/o Siri Chand	Ghori ..	25
20.	Lohre, s/o Nathan	Alawalpur ..	20
21.	Ishri Prashad, s/o Teja	Thanthari ..	20
22.	Mohar Pal, s/o Narain Singh	Jodhpur ..	15
23.	Govind Ram, through Kare	Dhatir ..	10
24.	Jorawar, s/o Lekhi	Pehladpur ..	10
25.	Budh Ram Sharma	Beghola ..	10
26.	Ram Chand, s/o Lajji Palwal	Palwal ..	10
27.	Sher Singh, s/o Budhi	Jaindapur ..	20
28.	Pirbhu, s/o Bhule	Mandkol ..	8
29.	Kishan Chand, s/o Puran Lal	Rampur Khor ..	5
30.	Ganga Phal, s/o Sukh Pal	Sikanderpur ..	5
31.	Jiwan Lal	Allika ..	10

1	2	3	4
32.	Hira Lal	Raipur ..	10
33.	Nathi Singh, s/o Nihalal	Allika ..	6[illegible]
34.	Ude Ram	Khajurka ..	2
35.	Radhe Lal	Khajurka ..	5
36.	Het Bal	Allika ..	5
37.	Tej Ram	Pelak ..	2
38.	Makhan Lal, s/o Nand Ram	Natesra ..	5
39.	Bhima	Ghori ..	5
40.	Mohar Singh	Katesra ..	5
41.	Hari Ram	Devli ..	9
42.	Sohan Lal, s/o Budh	Chandat ..	5
43.	Deep Chand	Ghori ..	5
44.	Hukam Singh	-Do- ..	2
45.	Hukam Singh	Aharwan ..	3
46.	Chhote Lal	-Do- ..	10
47.	Lala Ram	Sihol ..	5
48.	Lekhi Ram	Rampur Khor ..	5
49.	Tirth Ram	Misa ..	5
50.	Nand Ram	Sujwari ..	5
51.	Sultan	Rajpura ..	4
52.	Misri	Johar Khera ..	10
53.	Ramji Lal	Asawata ..	5
54.	Hukam Lal	Kairaka ..	5
55.	Bosa Ram	Palwal ..	3
56.	Senu, Ram	Khajurka ..	2
57.	Jit Ram	Durgapur ..	5
58.	Yad Ram	Kairaka ..	8
59.	Ronak s/o Budha	Thanthari ..	10
60.	Ude Bhan, s/o Tara Chand	Khajurka ..	3
61.	Ghure	Mandkol ..	5
62.	Sirwas	Baghpur ..	7
63.	Ahram Singh	Lalwa ..	10

[Home and Developement Minister]

1	2	3		4
64.	Shiv Charan	Misa	..	1/-
65.	Ganga Lal	Katesra	..	1/
66.	Rattan Singh	Thanthari	..	1/
		Total		552/-

Note.— Dates of collection cannot be given as there were no columns in the counter-foils. However, these collections were made during the period from September, 1965 to December, 1965.

INSTRUCTIONS REGARDING PAYMENT OF DAILY ALLOWANCE TO THE MEMBERS OF MARKET COMMITTEES

*10038. **Sardar Kulbir Singh :** Will the Minister for Home and Development be pleased to state—

(a) whether the Government have issued any new instructions to the Director of Marketing and the Secretary, State Agricultural Marketing Board, Chandigarh, regarding the payment of daily allowance to the members of the Market Committees, of the State,—*vide* memo No. 3516-M(III)-65/2585, dated September 17, 1965; if so, the reasons therefor;

(b) the number of members of the Market Committees in the State who have been deprived of their daily allowance as a result of the new instructions issued ?

Sardar Dabara Singh : (a) Yes. The reasons for discontinuance of daily allowance of members were that it is a compensatory allowance and is not to be a source of profit. If daily allowance is paid to local members of Market Committees, it becomes a source of income because generally they do not incur any expenditure for attending committe meetings.

(b) 709

VILLAGE COMMON LANDS GIVEN ON LEASE

*9994. **Chaudhri Ran Singh :** Will the Minister for Home and Development with reference to the reply to Starred Question No. 8415 printed in the list of questions for 12th October, 1965, be pleased to state—

(a) whether the Government have cancelled any long leases of village common lands which had been given against the rules if so, the number thereof district-wise; if such leases have not been cancelled, the reasons therefor;

(b) the total area of the village common lands so far got vacated as a result of the cancellation of the long leases;

(c) whether the village common lands so vacated have now been given on lease in accordance with the amended rules; if not, the reasons therefor.

Sardar Darbara Singh : (a) Yes in 379 cases. A statement showing the District-wise detail is laid on the Table of the House.

(b) 6,260 acres.

(c) In 14 cases the area has been leased out in accordance with the Rules. Action to lease out the common land got vacated in other 20 cases is being taken, while in one case the Panchayat has started self-cultivation of its shamilat land. In the remaining cases the Panchayats have not so far been able to take possession of the shamilat lands either due to uncut crops or civil suits filed by the evicted persons.

STATEMENT

Sr. No.	Name of District		Number of long leases cancelled
1.	Hissar	..	...
2.	Karnal	..	78
3.	Simla	..	..
4.	Kulu	...	...
5.	Kangra	...	..
6.	Hoshiarpur	...	1
7.	Jullundur	..	..
8.	Ferozepur	..	2
9.	Amritsar	..	..
10.	Patiala	...	295
11.	Kapurthala	...	..
12.	Sangrur	..	..
13.	Bhatinda	...	..
14.	Mohindergarh	..	..
15.	Lahaul-Spiti	..	..
16.	Rohtak	..	..
17.	Gurgaon	..	2
18.	Ambala	..	..
19.	Ludhiana	..	1
20.	Gurdaspur	..	—

GRANTS/SUBSIDY/LOANS GIVEN TO PANCHAYATS IN CERTAIN BLOCK SAMITIS IN DISTRICT GURGAON

***9908. Chaudhri Har Kishan :** Will the Minister for Home and Development be pleased to state—

(a) the names of the Panchayats in Block Samitis Palwal/Hathin/Ballabgarh, district Gurgaon, which have been given grants, subsidies and loans by the Block Samitis concerned since 1st January, 1962 up to date stating the nature and amount of grant, subsidy or loans and the date when it was advanced to the Panchayat concerned;

[Chaudhri Har Kishan]

(b) the details of the said grants, subsidies or loans which have not been utilised by the said Panchayats so far and the reasons for the non-utilisation;

(c) whether the Block Development and Panchayat Officer or other Extension Officers made anye fforts to effect the utilisation of the aforesaid amount; if so, with what result and if not, the reasons therefor;

(d) the details of the action, if any, taken by the Department against the officers/defaulters for non-utilisation of the said amounts so far; if no action has been taken, the reasons therefor?

Sardar Darbara Singh : (a) Statement (Annexure 'A') has been laid on the Table of the House.

(b) Statement (Annexure 'B') has been laid on the Table of the House.

(c) Yes . Notices were given to the sarpanches to utilise, the amount or to refund it. Two grants of Rs. 500 and Rs. 100 from Panchayat, Bhankpur and Panchayat Piyala, respectively, in Ballabgarh Block Samiti, and Rs. 2500/- from Panchyat, Bhanguri in Block Samiti Hathin, have already been recovered. Necessary efforts have been made by the Block Development and Panchayat Officers to get the a mounts utlized.

(d) The question does not arise as no case has been reported to Government.

ANNEXURE 'A'

Statement of grants/subsidies or loans given during the period from 1st January, 1962 to date

Sr. No.	Name of Block Samiti	Name of Panchayat to whom grant, subsidy or loans, etc., were given	Amount given			Nature of grant subsidy or loans	Date of Advance	Whether utilised or un-utilised with reasons in the latter case
			Grant	Subsidy	Loan			
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Palwal	1. Akbar Pur Dakora	400	..	..	Construction of well	21.9.64	Yes
		2. Ronja	250	..	..	School building	11.7.62	Do
		3. Ronja	200	..	..	Repair of well	17.10.62	Do
		4. Aherwan	345	..	..	Construction of culvert	3.10.62	Do
		5. Aherwan	350	..	..	Repair of well	17.10.62	Do
		6. Aherwan	170	..	..	Construction of culvert	30.9.63	Do
		7. Aherwan	1000	..	..	Construction of new well	31.1.64	Do
		8. Aherwan	200	..	..	Construction of culvert	30.3.64	Do
		9. Aherwan	250	..	..	Purchase of bull	31.3.64	Do
		10. Aherwan	250	..	..	Construction of culvert	18.2.65	Do
		11. Aherwan	120	..	..	Food for bulls	22.3.65	Do
		12. Aherwan	1,000	..	..	Construction of well	22.3.65	Do

1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Palwal—contd	13. Aherwan	200	..	..	Bhajan Party	22.3.65	Do
		14. Aherwan	300	..	..	Rural Centre	22.3.62	Do
		15. Aherwan	250	..	..	Culverts	8.7.65	Do
		16. Aherwan	300	...	..	Community centre	8.7.65	Do
		17. Aherwan, Ferozepur	200	..	..	Construction of new well	11.7.62	Do
		18. Chhaju Nagar	180	..	..	Culvert	13.7.62	Do
		19. Chhaju Nagar	1,000	..	..	Water-supply	22.3.64	Do
		20. Sujwari	200	..	..	Repair of Harijan well	18.10.62	Do
		21. Mandkaul	200	..	..	Purchase of bull	18.10.62	Do
		22. Mandkaul	1,000	..	..	Pavement of street	23.3.64	Do
		23. Badraon	450	..	..	Culvert	23.7.62	Do
		24. Badraon	250	..	..	Purchase of bull	2.11.63	Do
		25. Badraon	200	..	..	Repair of well	26.7.65	Do
		26. Janoli	270	..	..	Sewing Centre	23.3.64	Do
		27. Janoli	120	..	..	Key village scheme	22.3.65	Do
		28. Chirwari	400	..	..	Construction of well	30.9.63	Do
		29. Sihol	150	..	..	Installation of hand pump	30.9.63	Do
		30. Pirthala	1,000	..	..	Water supply	7.2.64	Do
		31. Pirthala	300	..	..	Culvert	22.3.65	Do
		32. Pirthala	550	..	..	Culvert	26.3.65	Do

	33. Kithwari	300	..	..	Repair of well	23.3.64	Yes
	34. Kithwari	250	..	..	Purchase of bull	31.3.64	Do
	35. Khijuraka	250	..	..	Purchase of bull	23.3.64	Do
	36. Khijuraka (Fazalpur)	120	..	..	Key village scheme	22.3.65	Do
	37. Karma	1,000	..	..	New well	23.3.64	Do
	38. Karma	1,500	..	..	Construction of road	20.8.64	Do
	39. Khusru Pur	75	...	...	Hand Pump	23.3.64	Do
	40. Sikanderpur	500	Repair of well		Hand Pump	23.3.64	Do
	41. Dadota	625	..	..	School building	24.2.65	Do
	42. Gad Puri	625	..	..	School building	24.2.65	Do
	43. Miran Pur	1,250	..	..	School building	24.2.65	Do
	44. Durga Pur	800	..	..	Pavement of street	22.3.65	Do
	45. Alawal Pur	50	..	..	Young Farmer Club	22.3.65	Do
2. Ballabgarh	1. Unchagaon	237.93	..	..	Craft Centre	10.4.64	Do
	2. Nawada Tigaon	300	..	..	Craft Centre	28.9.64	Do
	3. Chhiansa	250	..	..	Repair of well	15.7.64	Do
	4. Kaurali	250	..	..	Children Park	16.1.64	Do
	5. Kaurali	1,000	..	..	School	15.8.65	Do
	6. Kaurali	600	..	..	Drinking water	10.12.65	Do
	7. Jewan	1,000	..	..	School building	16.6.64	Do
	8. Jewan	100	..	..	Craft Centre	29.9.64	Do

1	2	3	4	5	6	8	8	9
Bnllabgarh—contd	9.	Manjawali	300	..	..	Craft Centre	10.4.62	Yes
	10.	Machgar	1,000	..	..	School building	12.1.65	Do
	11.	Sahpur Kalan	1,000	..	..	Culverts	1.9.64	Do
	12.	Sahpur Kalan	100	..	..	Bhajan Mandli	28.9.64	Do
	13.	Sahpur Kalan	1,000	..	..	Retaining well	15.2.65	Do
	14.	Bukharpur	1000	..	..	School building	16.6.64	Do
	15.	Bukharpur	300	..	..	Craft Centre	28.9.64	Do
	16.	Bukharpur	200	..	..	Young farmer club	28.9.64	Do
	17.	Bukharpur	100	..	..	Craft Centre	28.9.64	Do
	18.	Bukharpur	250	..	..	Repair of well	15.7.64	Do
	19.	Asowa	500	..	..	Repair of well	15.7.64	Do
	20.	Arwa	2,000	..	..	School building	15.7.64	Do
	21.	Mohana	250	..	..	Repair of well	15.7.64	Do
	22.	Mohara	100	..	..	Community Centre	28.9.64	Do
	23	Mohana	1,000	..	..	School building	12.1.65	Do
	24.	Alampur	100	..	...	Com munity Centre	28.9.64	Do
	25.	Panehra Khurd	1,000	..	..	School building	12.1.65	Do
	26.	Junehra	1,000	..	..	Culverts	1.9.64	Do
	27.	Junehra	250	..	..	Children Park	28.9.64	Do

28.	Junehra	1,000	..	...	School building	12.1.65	Do
29.	Pahladpur Majra Badrola	100	..	...	Community Centre	28.9·64	Do
30.	Pahladpur Majra Badrola	1,000	..	...	Culverts	1.9.64	Do
31.	Pahladpur Majra Badrola	700	..	..	Pavements of street	15.7.64	Do
32.	Pahladpur Majra Badrola	500	..	..	Pavements of street	12.1.65	D
33.	Pahadpur Majra Badrola	700	..	..	Retaining wall	15.3.65	Do
34.	Badrola	7,000	(Poan)		Revenue earning scheme	31.3.63	Do
35.	Bhanakpur	100	..	..	Bhajan Mandli	28.9.64	Utilised
36.	Khori Jamalpur	100	..	..	Craft Centre	28.9.64	Yes
37.	Fatehpur Biloch	400	..	..	Retaining wall	3.1.62	Do
38.	Fatehpur Biloch	400	..	..	Culverts	3.4.62	Do
39.	Fatehpur Biloch	200	...	..	Young Farmers Club	28.9.64	Do
40.	Jharsetli	550	..	..	School building	14.2.62	Do
41.	Atali	200	...	...	Young Farmer Club	28.9.64	Do
42.	Deegh	100	..	...	Bhajan Mandli	28.9.64	Do
43.	Deegh	500	...	..	Repair of well	12.1.65	Do
44.	Sotai	250	...	...	Repair of well	15.7.64	Do
45.	Sotai	300	...	...	Craft Centre	16.1.65	Yes
46.	Badkhera	750	..	..	Pavement of streets	15.7.64	Do
47.	Badkhera	250	...	..	Repair of well	15.7.64	Do
48.	Badkhera	100	..	..	Community Centre	28.9.64	Do

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Ballabgarh—contd.	49.	Sunper	250	..	..	Repair of well	15.7.64	Do
	50.	Sunper	500	..	..	Culverts	1.9.64	Do
	51.	Sunper	300	..	..	Craft Centre	18.9.64	Do
	52.	Sunper	300	..	..	Repair of well	12.1.65	Do
	53.	Payala	1,000	..	..	School building	12.1.65	Do
	54.	Payala	800	..	..	Retaining wall	15.3.65	Do
	55.	Bahadarpur	300	..	..	Craft Centre	28.9.64	Do
	56.	Bahadapur	400	..	..	Bhajan Mandli	28.9.64	Do
	57.	Bahadarpur	250	..	..	Children Park	28.9.64	Do
	58.	Bahadarpur	250	..	..	Repair of well	15.7.64	Do
	59.	Bahadarpur	300	...	...	Repair of well	12.1.65	Do
	60.	Sakopur	2,000	..	..	School building	16.6.64	Do
	61.	Sarohi	100	...	..	Bhajan Mandli	28.9.64	Do
	62.	Sarohi	100	..	..	Com munity Centre	28.9.64	Do
	63.	Alipur	400	..	..	Culverts	1.9.64	Do
	64.	Alipur	100	..	..	Com munity Centre	28.9.64	Do
	65.	Faizpur Khadar	100	..	..	Community Centre	28.9.64	Do
	66.	Sikri	250	..	..	Children Park	18.8.65	Do
	67.	Sikri	100	..	..	Mahila Mandal	18.8.65	Do

(3)	Hathin	1. Bhamrola Jogi	300	..	..	Repair of well	30.1.62	Do
		2. Bhamrola Jogi	1,000	..	..	Street	30.1.62	Do
		3. Bhamrola Jogi	300	..	..	Children Park	21.2.62	Do
		4. Bhamrola Jogi	450	..	..	Sewing Centre	31.3.62	Do
		5. Bhamrola Jogi	500	..	..	Two culverts	11.1.65	Do
		6. Bhamrola Jogi	250	..	..	Bulls	24.3.66	Do
		7. Gahlab	300	..	..	Repairs of well	30.1.62	Do
		8. Gahlab	1,000	..	..	Street	30.1.62	Do
		9. Gahlab	500	..	..	Culverts	20.1.65	Do
		10. Gahlab	500	..	..	Children Park	21.2.62	Do
		11. Malai	300	..	..	Children Park	21.2.62	
		12. Malai	300	..	..	Mandal	24.10.63	Do
		13. Malai	200	..	..	Bull	31.3.66	Utilised
		14. Malai	300	..	..	Sewing Centre	31.3.66	Do
		15. Malai	300	..	..	Community Centre	31.3.66	Do
		16. Malai	25,000	..	..	Construction of approach road	9.8.65	Do
		17. Malai	250	..	..	Culverts	15.10.62	Do
		18. Sanpalki	300	..	..	Children Park	21.2.62	Do
		19. Bajada Pahari	300	..	..	Children Park	21.2.62	Do
		20. Nangal Jat	4,500	..	..	Approach road	2.3.62	Do
		21. Nangal Jat	200	..	..	Mandal	24.10.63	Do

1	2	3	4	5	6	7	8	2
Hathin—contd.	22.	Mandkola	200	..	..	Cattle crush	5.3.63	Utilised
	23.	Mandkola	1,000	..	..	New well	30.3.62	Do
	24.	Hathin	500	..	..	Fisheries	5.3.63	Do
	25.	Hathin	3,000	..	..	Approach road	31.3.62	Do
	26.	Hathin	200	..	..	Culverts	30.6.62	Do
	27	Hathin	300	..	..	Sewing Centre	30.4.63	Do
	28.	Hathin	2,790	..	..	Road	24.3.65	Do
	29.	Mandila	600	..	..	Buffalo Bull	12.3.62	Do
	30	Ali Meo	1,050	..	..	Street	30.3.62	Do
	31.	Ali Meo	200	..	..	Sewing Centre	8.11.1963	Do
	32.	Ali Meo	450	..	..	Sewing Centre	3.1.1963	Do
	33.	Rupraka	1,650	..	..	Culverts	31.3.62	Do
	34.	Rupraka	200	..	..	Buffallo Bull	11.6.62	Do
	35.	Rupraka	610	..	..	Street	5.3.64	Do
	36.	Rupraka	250	..	..	Mandal	21.12.62	Do
	37.	Rupraka	250	..	..	Culvert	21.12.62	Do
	38.	Rupraka	610	..	..	Street	6.3.64	Do
	39.	Rupraka	326	..	..	Mandal	27.3.65	Do
	40.	Rupraka	250	..	..	Mandal	27.3.65	Do
	41.	Naushera	450	..	..	Sewing Centre	31.3.62	Do

42.	Naushera	750	..	..	School building	18.5.62	Utilised
43.	Naushera	1,250	..	..	School building	1.8.64	Do
44.	Laknnaka	450	..	..	Sewing Centre	31.3 62	Do
45.	Laknnaka	250	..	..	Culverts	20.3.65	Do
46.	Laknnaka	800	..	..	Streets	6.1.66	Do
47.	Jaisinghpur	750	..	..	Streets	18.5.62	Do
48.	Jaisinghpur	630	..	..	Culverts	24.10.62	Do
49.	Jaisinghpur	326	..	..	Mandal	24.3.65	Do
50.	Jaisinghpur	300	..	..	Sewing Centre	31.3.65	Do
51.	Chhainsa	450	..	..	Sewing Centre	18.5.62	Do
52.	Chhainsa	450	..	..	Sewing Centre	21.12.62	Do
53.	Chhainsa	800	..	..	Streets	20.12.65	Do
54.	Ribber	200	..	..	Buffalo Bull	11.6.62	Do
55.	Ribber	250	..	..	Children Park	24.3.65	Do
56.	Ribber	750	..	..	Well	24.3.65	Do
57.	Bahin	200	..	..	Buffallo Bull	30.6.62	Do
58.	Bahin	800	..	..	Streets	21-1-66	Do
59.	Bhanguri	2,500	..	..	Playground	11-6-63	Do
60.	Bhanguri	750	..	..	Streets	29-9-62	Do
61.	Utawar	300	..	..	Culverts	30-6-62	Do
62.	Utawar	750	..	..	School Building	25-3-63	Do

1	2	3		4	5	6	7	8	9
	Hathin—contd.	63.	Utawar	590	..	..	School	19-11-63	Utilised
		64.	Utawar	200	..	..	Culverts	20-2-64	Do
		65.	Utawar	500	..	..	Two culverts	6-1-65	Do
		66.	Dewla Nangli	500	..	..	Culverts	30-6-62	Do
		67.	Dewla Nangli	2500	..	..	Construction of School	20-3-65	Do
		68.	Dewla Nangli	200	..	..	Bulls	31-3-65	Do
		69.	Kondal	200	..	..	Bulls	29-9-62	Do
		70.	Kondal	300	..	..	Sewing Centre	28-10-63	Do
		71.	Pahari	200	..	..	Bull	29-9-62	Do
		72.	Pahari	600	..	..	Streets	21-12-62	Do
		73.	Pahari	450	..	..	Sewing Centre	21-12-62	Do
		74.	Pahari	300	..	..	Repair of School	24-10-63	Do
		75.	Ghurawali	750	..	..	Culvert	29-9-62	Do
		76.	Ghurawali	600	..	..	Streets	21-12-62	Do
		77.	Ghurawali	300	..	..	C. Centre	21-12-62	Do
		78.	Ghurawali	250	..	..	Mandal	21-12-62	Do
		79.	Duranchi	200	..	..	Bull	11-10-62	Do
		80.	Duranchi	1430	..	..	School Building	31-3-65	Do
		81.	Duranchi	300	..	..	C. Centre	31-3-65	Do

82.	Duranchi	1,000	..	..	Streets	27-10-65	Utilised
83.	Andhop	200	..	..	Bull	22-10-62	Do
84.	Andhop	250	..	..	Mandal	21-12-62	Do
85.	Andhop	300	..	..	Repair of School	3-2-64	Do
86.	Janacholi	250	..	..	Mandal	21-12-62	Do
87.	Janacholi	300	..	..	C. Centre	21-12-62	Do
88.	Janacholi	249.47	..	..	Ch. Park	27-3-65	Do
89.	Janacholi	250	..	..	Culvert	21-12-62	Do
90.	Janacholi	300	..	..	Sewing Centre	27-3-65	Do
91.	Khiluka	250	..	..	Mandal	21-12-62	Do
92.	Jhonda	450	..	..	Sewing Centre	21-12-62	Do
93.	Jhonda	315	..	..	Culvert	24-10-63	Do
94.	Jhonda	200	..	..	Culvert	20-2-64	Do
95.	Jhonda	250	..	..	Earth work	24-3-65	Do
96.	Jhonda	1,000	..	..	Children Centre	24-9-65	Do
97.	Jhonda	250	..	..	Cow Bull	30-3-65	Do
98.	Utawar	300	..	..	C. Centre	21-12-62	Do
99.	Maluka	300	..	..	C. Centre	21-12-62	Do
100.	Maluka	250	..	..	Mandal	24-10-63	Do
101.	Maluka	250	..	..	Cow Bull	5-1-65	Do
102.	Maluka	2,000	..	..	School Building	24-3-65	Do
103.	Alawalpur	250	..	..	Culvert	21-12-62	Do

1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Hathin—contd.	104. Khiraka	250	..	..	Culvert	21-12-62	Utilised
		105. Khiraka	750	..	..	Well	24-3-65	Do
		106. Khiraka	300	..	..	C. Centre	21-12-65	Do
		107. Khiluka	1,000	..	..	Culvert	21-12-62	Do
		108. Khiluka	70	..	..	Young Farmer Club	24-10-63	Do
		109. Khiluka	300	..	..	C. Centre	24-10-63	Do
		110. Khiluka	400	..	..	Mandal	20-3-63	Do
		111. Khaika	250	..	..	Mandal	27-12-62	Do
		112. Dhiranka	250	..	..	Mandal	23-1-63	Do
		113. Dhiranka	1,000	..	..	Mandal	27-3-65	Do
		114. Dhiranka	300	..	..	Mandal	4-12-65	Do
		115. Manpur	315	..	..	Culvert	17-12-63	Do
		116. Manpur	250	..	..	Mandal	8-11-63	Do
		117. Manpur	250	..	..	Bull	24-3-65	Do
		118. Manpur	2700	..	..	School Building	27-10-65	Do
		119. Guraksar	290	..	..	Repair of School	24-10-63	Do
		120. Guraksar	200	..	..	C. Centre	10-3-63	Do
		121. Guraksar	250	..	..	Mandal	24-3-65	Do
		122. Kot	250	..	..	Mandal	22-11-62	Do

123.	Kot	1,200	..	..	Streets	22-11-62	Do
124.	Kot	190	..	..	C. Centre	20-2-64	Do
125.	Kot	1,000	..	..	C. Centre	31-3-65	Do
126.	Jalal Pur Hathin	300	..	..	C. Centre	24-10-63	Do
127.	Kalasada	300	..	..	Sewing Centre	8-11-63	Do
128.	Kalasada	1,000	..	..	Culvert	5-10-64	Do
129.	Dhaukli	320	..	..	C. Centre	4-12-63	Do
130.	Dhaukli	250	..	..	Mandal	4-12-63	Do
131.	Dhaukli	100	..	..	Young Farmer Club	4-12-63	Do
132.	Dhaukli	300	..	..	Sewing Centre	4-12-63	Do
133.	Natoli	200	..	..	C. Centre	3-3-64	Do
134.	Natoli	700	..	..	Well	23-3-65	Do
135.	Jarari	250	..	..	Culvert	12-8-64	Do
136.	Jarari	250	..	..	Culvert	20-3-65	Do
137.	Ghigharka	250	..	..	Culvert	11-1-65	Do
138.	Ferozepur Rajpur	750	..	..	Pave ment of Street	2-2-65	Do
139.	Ferozepur Rajpur	250	..	..	Ch. Centre	24-3-65	Do
140.	Swamika	250	..	..	Ch. Park	24-3-65	Do
141.	Swamika	1,430	..	..	School Building	24-3-65	Do
142.	Swamika	326	..	..	Mandal	24-3-65	Do
143.	Mandori	326	..	..	Mandal	24-3-65	Do

1	2	3		4	5	6	7	8	9
	Hathin—concld.	144.	Ali Brahmpur	700	..	..	Well	24-3-65	Utilised
		145.	Puthli	1,000	..	..	Children Centre	24-11-65	Do
		146.	Puthli	326	..	..	Mandal	24-11-65	Do
		147.	Puthli	300	..	..	C. Centre	27-11-65	Do
		148.	Ladmaki	700	..	..	Well	24-3-65	Do
		149.	Ladmaki	1,500	..	..	School Building	27-10-65	Do
		150.	Lad maki	300	...	..	Ch. Centre	27-10-65	Do
		151.	Bhigwali	300	..	..	Sewing Centre	27-3-65	Do
		152.	Bhimsika	200	..	..	Bull	31-3-65	Do
		153.	Bhimsika	250	..	..	Culvert	27-10-65	Do
		154.	Androla	800	..	..	Streets	6-1-66	Do

ANNEXURE "B"

Statement of Grants, Subsidies or Loans not utilized by the Panchayat Samitis of

S. No.	Name of Block Samiti	Name of Panchayat to whom grants, subsidy or loans etc. were granted/given	Amount given			Nature of grant/subsidy or loans etc.	Date of advance	Reasons for the non-utilization
			Grant	Subsidy	Loan			
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Palwal	1. Chandat	270	..	..	Sewing Centre	2-7-62	Due to non-availability of material and matching contribution
		2. Akbar Pur Dakora	270	..	..	Cuost. of culvert	7-8-62	Ditto
		3. Ditto	300	..	..	Sewing Centre	22-3-65	Ditto
		4. Ditto	250	..	..	Construction of culvert	27-7-65	Ditto
		5. Ditto	100	..	..	Young Farmer club	27-7-65	Ditto
		6. Aherwan	210	..	..	Hand Pump	31-1-64	Ditto
		7. Do	310	..	..	Pavement of streets	23-3-64	Ditto
		8. Do	50	..	..	Young Farmer Club	30-3-64	Ditto
		9.a. Do	50	..	..	Mahila Mandal	15-9-65	Ditto
		9. Do	500	..	..	Const. of well	18-2-65	Ditto
		10. Do	1,860	..	..	School Building	22-3-65	Ditto
		11. Do	2,000	..	..	Pavement of streets	8-7-65	Ditto

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Palwal—*contd*	12.	Aherwan	600	..	..	Sewing centre	8-7-65	Due to non-availability of material and matching contribution
	13.	Do	300	..	..	Children Park	8-7-65	Ditto
	14.	Ferozepur	1,000	..	..	New Well	11-7-62	Ditto
	15.	Kalwaka	350	..	..	Repair of well	17-10-62	Ditto
	16.	Do	120	..	..	Fodder of key village Scheme	22-3-65	Ditto
	17.	Do	1,000	..	..	Const. of well	22-3-65	Ditto
	18.	Do	300	..	..	Sewing Centre	22-3-65	Ditto
	19.	Chhaju Nagar	270	..	..	Ditto	10-9-63	Ditto
	20.	Sujwari	1,000	..	..	Construction of well	10-9-63	Ditto
	21.	Chandpur	500	..	..	New Well	13-7-62	Ditto
	22.	Do	4,000	..	..	Vety. Dispensary	22-3-65	Ditto
	23.	Mandkol	1,000	..	..	Construction of well	22-3-65	Ditto
	24.	Do	300	..	..	Construction of culvert	22-3-65	Ditto
	25.	Badha	400	..	..	Pavement of streets	13-7-62	Ditto
	26.	Dhamaka	1,250	..	..	School Building	19-10-62	Ditto
	27.	Do	345	..	..	Construction of culvert	19-10-62	Ditto

28.	Do	1000	..	..	Construction of well	22-3-65	Ditto
29.	Badraon	250	..	..	Purchase of bull	2-11-63	Ditto
30.	Asaoti	300	..	..	Construction of culvert	19-10-62	Ditto
31.	Do	450	..	..	Ditto	24-2-65	Ditto
32.	Dhatir	200	..	..	Repair of well	9-4-63	Ditto
33.	Do	50	..	..	Young Farmer Club	22-3-65	Ditto
34.	Do	200	..	..	Repair of well	27-7-65	Ditto
35.	Do	500	..	..	Construction of convert	22-7-65	Ditto
36.	Kishorepur	400	..	..	New Well	30-9-63	Ditto
37.	Do	1,000	..	..	Ditto	22-3-65	Ditto
38.	Patli Khurd	300	..	..	Construction of culvert	8-1-63	Ditto
39.	Do	590	..	..	School building	30-9-63	Ditto
40.	Do	1,000	..	..	Well	23-3-64	Ditto
41.	Do	160	..	..	Construction of culvert	23-3-64	Ditto
42.	Do	220	..	..	Ditto	23-3-64	Ditto
43.	Do	500	..	..	Well	12-2-65	Ditto
44.	Do	1,050	..	..	Culverts	24-2-65	Ditto
45.	Do	1,000	..	..	School building	22-3-65	Ditto
46.	Do	800	..	..	Ditto	16-8-65	Ditto
47.	Janauli	590	..	..	Ditto	16-8-65	Ditto
48.	Do	200	..	..	Repair of well	30-9-63	Ditto

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Pal wal—*concld*		49. Janauli	1000	..	..	Water supply	23-3-64	Due to non-availability of material and matching contribution
		50. Janauli	700	..	..	Repair of Well	23-3-64	Ditto
		51. Do	350	..	..	Medicines	7-10-65	Ditto
		52. Do	250	..	..	Construction of culvert	20-7-65	Ditto
		53. Do	730	..	..	Street	22-3-65	Ditto
		54. Do	250	..	..	Construction of culvert	20-7-65	Ditto
		55. Ghorwari	1,000	..	..	Construction of well	22-3-65	Ditto
		56. Sihel	30	..	..	Young Farmer Club	30-9-65	Ditto
		57. Do	750	..	..	School Building	30-9-65	Ditto
		58. Do	275	..	..	Repair of well	23-3-64	Di to
		59. Do	50	..	..	Young Farmer Club	30-3-64	Ditto
		60. Do	200	..	..	Bhajan Party	22-3-65	Ditto
		61. Do	300	..	..	Rural Centre	22-3-65	Ditto
		62. Katesra	270	..	..	Sewing Centre	30-9-63	Ditto
		63. Do	500	..	..	Construction of culvert	24-2-65	Ditto
		64. Pirthla	300	..	..	Ditto	22-3-65	Ditto

65. Pirthla	50	..	..	Young Farmer Club	22-3-65	Ditto
66. Do	800	..	..	Fisheries	26-3-65	Ditto
67. Do	200	..	..	Repair of well	11-10-65	Ditto
68. Rasulpur	1,000	..	..	New Well	23-3-65	Ditto
69. Do	300	..	..	Culverts	22-3-65	Ditto
70. Do	300	..	..	Rural centre	22-3-65	Ditto
71. Do	50	..	..	Young Farmer Club	22-3-65	Ditto
72. Taherki	1,000	..	..	New well	23-3-64	Ditto
73. Do	200	..	..	Repair of Well	23-3-64	Ditto
74. Do	250	..	..	Purchase of bull	23-3-64	Ditto
75. Do	50	..	..	Young Farmer Club	30-3-64	Ditto
76. Do	300	..	..	Well	24-3-65	Ditto
77. Do	120	..	..	Fodder of Bull	22-3-65	Ditto
78. Do	1,000	..	..	Well	22-3-65	Ditto
79. Do	300	..	..	Rural Centre	23-3-65	Ditto
80. Alahpur	1,000	..	..	Well	23-3-64	Ditto
81. Do	100	..	..	Hand pump	23-3-64	Ditto
82. Do	600	..	..	Culverts	23-3-64	Ditt o
83. Do	250	..	..	Do	12-2-65	Ditto
84. Bhagola	1,000	..	..	Water supply	23-3-64	Ditto
85. Ghugera	1,000	..	..	Ditto	23-3-64	Ditto

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Palwal—*contd*		86. Do	50	..	..	Mahila Mandal	30-9-64	Due to non-availability of material and matching contribution
		87. Do	250	..	..	Culverts	12-2-65	Ditto
		88. Do	120	..	..	Key Village Scheme	22-3-65	Ditto
		89. Kithwari	1,000	..	..	Water supply	23-3-64	Ditto
		90. Do	590	..	..	School building	23-3-64	Ditto
		91. Do	390	..	..	Culvert	31-3-64	Ditto
		92. Kithwari	300	..	..	Rural Centre	31-3-64	Ditto
		93. Kithwari	250	..	..	Construction of culvert	26-7-65	Ditto
		94. Khajurka.	1,000	..	..	Well	23-3-64	Ditto
		95. Do	50	..	..	Young Farmer Club	30-3-64	Ditto
		96. Do	250		..	Well	12-2-65	Ditto
		97. Do	800	..	..	Development of Street	22-3-65	Ditto
		98. Do	200	..	..	Bhajan Party	22-3-65	Ditto
		99. Do	300	..	..	Rural Centre	22-3-65	Ditto
		100. Do	300	..	..	Sewing Centre	22-3-65	Ditto
		101. Peelak	1,000	..	..	Well	23-3-64	Ditto

102.	Do	1,000	Do	22-3-65	Ditto
103.	Do	50	Young Farmer Club	22-3-65	Ditto
104.	Do	250	Culvert	2-8-64	Ditto
105.	Peelak Kulina	100	Hand Pump	23-3-64	Ditto
106.	Kulina	50	Young Farmer Club	30-3-64	Ditto
107.	Jodhpur	320	Repair of well	23-3-64	Ditto
108.	Chagot	400	Ditto	23-3-64	Ditto
109.	Sikandarpur	300	Culverts	23-3-64	Ditto
110.	Dadot	590	Do	23-3-6	Ditto
111.	Do	370	Do	23-3-64	Ditto
112.	Do	250	Do	12-2-65	Ditto
113.	Do	300	Do	24-2-65	Ditto
114.	Dadpuri	160	School Building	23-3-64	Ditto
115.	Do	50	Mahila Mandal	30-9-64	Ditto
116.	Chhaprola	300	Culvert	23-3-64	Ditto
117.	Do	250	Purchase of Bull	23-3-64	Ditto
118.	Do	1,000	Well	22-3-65	Ditto
119.	Do	250	Purchase of Bull	31-3-65	Ditto
120.	Sala Garh	300	Well	1-7-64	Ditto
121.	Attarchata	250	Do	21-9-64	Ditto
122.	Gailpur	300	Do	21-9-64	Ditto

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Palwal—*concld*		123. Do	1,250	..	..	School Building	20-11-64	Due to non availability of material and matching contribution
		124. Do	1,000	..	..	Well	22-3-65	Ditto
		125. Do	300	..	..	Culverts	24-2-65	Ditto
		126. Rehraha	300	..	..	Well	24-2-65	Ditto
		127. Niranpur	270	..	..	Sewing Centre	23-3-64	Ditto
		128. Do	50	..	..	Mahila Mandal	30-9-64	Ditto
		129. Do	350	..	..	Well	24-2-65	Ditto
		130. Do	1,000	..	..	Do	22-3-65	Ditto
		131. Do	1,000	..	..	Do	22-3-65	Ditto
		132. Balai	300	..	..	Well	24-2-65	Ditto
		133. Do	350	..	..	Culverts	24-2-65	Ditto
		134. Do	1,111	..	..	Well	22-3-65	Ditto
		135. Do	300	..	..	Culverts	22-3-65	Ditto
		136. Durgapur	1,000	..	..	Well	22-3-65	Ditto
		137. Do	300	..	..	Culverts	22-3-65	Ditto
		138. Do	300	..	..	Rural Centre	22-3-65	Ditto

139.	Do	250	..	..	Buli	31-3-65	Ditto
140.	Alika	50	..	..	Young Farmer Club	30-364	Ditto
141.	Do	1,000	..	..	Well	22-3-65	Ditto
142.	Alawalpur	1,000	..	..	Do	22-3-65	Ditto
143.	Do	300	..	..	Culvert	20-7-65	Ditto
144.	Sehrala	1,000	..	..	Well	22-3-65	Ditto
145.	Asaota	1,000	..	..	Do	22-3-65	Ditto
146.	Agmapur	50	..	..	Young Farmer Club	30-3-63	Ditto
147.	Do	800	..	..	Pavement of streets	22-3-65	Ditto
148.	Do	300	..	..	Culverts	22-3-65	Ditto
149.	Do	300	..	..	Rural Centre	22-3-65	Ditto
150.	Do	300	..	..	Sewing Centre	22-3-65	Ditto
151.	Do	200	..	..	Bhajan Party	22-3-65	Ditto
152.	Do	300	..	..	Rural Centre	22-3-65	Ditto
153.	Agmapur	250	..	..	Culverts	2-8-65	Ditto
154.	Do	600	..	..	Sewing Centre	2-8-65	Ditto
155.	Chori	200	..	..	Bhajan Party	22-3-65	Ditto
156.	Do	50	..	..	Young Farmer Club	22-3-65	Ditto
157.	Do	100	..	..	Compost-Pits	22-3-65	Ditto
158.	Hajipur	750	..	..	School Building	30-1-63	Ditto
159.	Kakripur	200	..	..	Prize for compost-pits	31-3-65	Ditto

1	2	3	4	5	6	7	8	9
		160. Kairaka	2,000	..	..	School Building	31-3-65	Due to non availabity of material and matching contribution
2.	Ballabgarh	1. Chirsi	2,000	..	..	School Building	16-6-64	Ditto
		2. Mohala	300	..	..	Repair of Well	12-1-65	Ditto
		3. Nawada Tigao	100	..	..	Community Centre	28-9-64	Ditto
		4. Chhainsa	200	..	..	Young Farmer Club	28-9-64	Ditto
		5. Naryala	500	..	..	Culverts	1-9-64	Ditto
		6. Kurali	200	..	..	Young Farmer Club	28-9-64	Ditto
		7. Do	1,000	..	..	Pavement of streets	15-7-64	Ditto
		8. Babelpur	2,500	..	..	Children Park	16-1-64	Ditto
		9. Nehraoli	100	...	...	Com munity Centre	28-9-64	Ditto
		10. Do	1,000	..	..	Construction of C/cr	16-1-65	Ditto
		11. Chandpur	500	..	..	well	15-7-64	Ditto
		12. Jawan	100	..	..	C/C Centre	28-9-64	Ditto
		13. Do	430	..	..	Culverts	1-9-64	Ditto
		14. Sahjahanpur	250	..	..	Children Park	16-1-65	Ditto

15.	Sagarpur	500	..	..	Culverts	1-9-64	Ditto
16.	Machhgar	250	..	..	Repair of well	15-7-64	Ditto
17.	Do	250	..	..	Ditto	16-1-65	Ditto
18.	Do	500	..	..	Children Park		Ditto
19.	Sahpur Kalan	300	..	..	Repair of well	15-7-64	Ditto
20.	Ditto	300	..	..	Ditto	12-1-65	Ditto
21.	Bukharpur	950	..	..	Pavement of street	15-7-64	Ditto
22.	Do	500	..	..	Culverts	1-9-64	Ditto
23.	Do	250	..	..	Children Park	16-1-64	Ditto
24.	Bukharpur	1,000	..	..	Culvert	15-3-65	Ditto
25.	Ferozepur Kalan	1000	..	..	Construction of C/Cr.	16-1-65	Ditto
26.	Mohna	200	..	..	Young Farmer Club	28-9-65	Ditto
27.	Do	10,000	..	..	Revenue Earning scheme	31-3-65	Ditto
28.	Pehladpur Majra Badrola	250	..	..	Children Park	28-9-64	Ditto
29.	Bhankpur	500	..	..	Culvert	15-3-65	Ditto
30.	Khori Kamalpur	300	..	..	Repair of well	12-1-65	Ditto
31.	Fetehpore Biloch	500	..	..	Pavement of street	15-4-64	Ditto
32.	Ditto	100	..	..	Bhajan Mandli	28-9-64	Ditto
33.	Ditto	100	..	..	C/Cr.	28-9-64	Ditto
34.	Ditto	250	..	..	Children Park	16-1-65	Ditto
35.	Dayalpur	250	..	..	Repair of well	15-7-64	Ditto

1	2	3		4	5	6	7	8	9
Ballabgarh—*concld*		36.	Do	500	..	..	Culvert	1-1-64	Due to non-availability of material and matching contribution
		37.	Chandoli	100	..	..	Bhajan Mandli	28-9-64	Ditto
		38.	Do	200	..	..	Young Far mer Club	28-9-64	Ditto
		39.	Deegh	250	..	..	Hand Pump	12-1-65	Ditto
		40.	Sotai	400	..	..	Culvert	1-9-64	Ditto
		41.	Do	100	..	..	Com munity Centre	28-9-64	Ditto
		42.	Do	100	..	..	Bhajan Mandli	28-9-64	Ditto
		43.	Do	250	..	..	Children Park	16-1-65	Ditto
		44.	Garh Khera	300	..	..	Repair of well	12-1-65	Ditto
		45.	Dhakola	100	..	..	Com munity Centre	28-9-64	Dito
		46.	Do	250	..	..	Children Park	16-1-65	Ditto
		47.	Senpare	300	..	..	Pave ment of street	15-7-64	Ditto
		48.	Do	100	..	..	Com munity Centre	18-9-64	Ditto
		49.	Do	100	..	..	Bhajan Mandli	18-9-64	Ditto
		50.	Do	200	..	..	Young Far mer Club	18-9-64	Ditto
		51.	Kabulppre Bangar	500	..	..	Pavement of street	12-1-65	Ditto

52.	Ditto	500	..	..	Culvert	15-3-65	Ditto
52 a.	Kabulpore Bangar	500	..	..	Culvert	1-9-64	D c
53.	Payala	100	..	..	Bhajan Mandli	28-9-64	Ditto
54.	Shupura	300	..	..	Craft Centre	16-1-65	Ditto
55.	Badrola	500	..	..	Pave ment of street	12-1-65	Ditto
56.	Charora	300	..	..	Craft Centre	28-9-64	Ditto
57.	Do	100	..	..	Bhajan Mandli	28-9-64	Ditto
58.	Do	100	..	..	Community Centre	28-9-64	Ditto
59.	Ladholi	750	..	..	Culvert	3-9-64	Ditto
60.	Do	300	..	..	Repair of well	12-1-65	Ditto
61.	Bahadurpur	100	..	..	Com munity Centre	18-9-64	Ditto
62.	Do	1000	..	..	Retaining well	15-3-65	Ditto
63.	Shahpore Khurd	250	..	..	Children Park	28-9-64	Ditto
64.	Mujari	100	..	..	Bhajan Mandli	28-9-64	Ditto
65.	Do	250	..	..	Children Park	28-9-64	Ditto
66.	Do	200	..	..	Young Farmer Club	28-9-64	Ditto
67.	Do	500	..	..	Pavement of street	12-1-65	Ditto
68.	Zakoopore	300	..	..	Craft Centre	28-9-64	Ditto
69.	Sarohi	1000	..	..	Well	16-3-64	Ditto
70.	Do	300	..	..	Pave ment of street	15-7-64	Ditto

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Balabgarh—*concld*		71. Sarohi	500	..	..	Repair of well	15-7-64	Due to non availability of material and matching contribution
		72. Do	500	..	..	Culvert	1-9-64	Ditto
		73. Alipore	1,040	..	..	School building	16-6-64	Ditto
		73-a. Do	500	..	..	Hand pump	18- 12-65	Ditto
		74. Do	300	..	..	Craft Centre	16-1-65	Ditto
		74 (a) Alipore	1,000	..	..	New well	18-12-65	Ditto
		75. Arwa	300	..	..	Repair of well	31-8-65	Ditto
		76. Do	1,000	..	..	Well	31-8-65	Ditto
		77. Do	250	..	..	Children Park	31-8-65	Ditto
		78. Dhampore	300	..	..	Repair of well	19-8-65	Ditto
		79. Alampore	100	..	..	Culvert	19-8-65	Ditto
		80· Badarpore	500	..	..	School building	4-9-65	Ditto
		81. Do	250	..	..	Children Park	17-8-65	Ditto
		82. Bhankapore	500	..	..	School building	17-8-65	Ditto
		83. Do	1,000	..	..	Ditto	17-8-65	Ditto
		84. Do	100	..	..	Community Centre	17-8-65	Ditto

		85.	Binjopore	600	..	..	Repair of well	19-8-65	Ditto
		86.	Dhauj	1,000	..	..	Well	17-8-65	Ditto
		87.	Do	250	..	..	Culvert	17-8-65	Ditto
		88.	Dayalpore	100	..	..	Young Farmer Club	16-10-65	Ditto
		89.	Hirapore	500	..	..	School Building	25-8-65	Ditto
		90.	Ranhera	250	..	..	Children Park	31-8-65	Ditto
		91.	Do	450	..	..	Culvert	31-8-65	Ditto
		92.	Kaurali	300	..	..	Community Centre	18-8-65	Ditto
		93.	Panhera Kalan	1000	..	..	New Well	25-7-65	Ditto
		94.	Ditto	300	..	..	Culvert	25-7-65	Ditto
		95.	Sikri	100	..	..	Young Farmer Club	18-8-65	Ditto
		96.	Do	..	..	3,000	Revenue-earning scheme	31-3-65	Ditto
		97.	Unchagaon	100	..	..	Young Farmer Club	31-8-65	Ditto
		98.	Do	450	..	..	Culvert	31-8-65	Ditto
		99.	Zakoopore	500	..	..	Repair of well	19-8-65	Ditto
		100.	Fazupore Khedar	250	..	..	Children Park	1-9-65	Ditto
3.	Hathni	1.	Banghola Jogi	300	..	..	Children Park	21-2-62	Ditto
		2.	Ditto	450	..	..	Sewing Centres	31-3-62	Ditto
		3.	Ditto	500	..	..	Two culverts	11-1-65	Ditto
		4.	Ditto	250	..	..	Bulls	24-3-65	Ditto
		5.	Gehlab	300	..	..	Repair of well	30-1-62	Ditto

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Hathin—*contd*		6. Gehlab	500	..	..	Culvert	20-11-65	Due to non availability of material and matching contribution
		7. Do	500	..	..	Children Park	24-10-62	Ditto
		8. Malai	300	..	..	Ditto	24-10-63	Ditto
		9. Do	200	..	..	Bulls	31-3-65	Ditto
		10. Do	300	..	..	Sewing Centre	31-3-65	Ditto
		11. Do	300	..	..	Ch. Centre	31-3-65	Ditto
		12. Nangal Jat	4,500	..	..	Approach road	2-3-62	Ditto
		13. Ditto	200	..	..	Mandal	24-10-63	Ditto
		14. Mandkola	200	..	..	Cattle crush	5-3-62	Ditto
		15. Do	1,000	..	..	New well	30-3-62	Ditto
		16. Hathin	500	..	..	Fishery	5-3-62	Ditto
		17. Do	3,000	..	..	Approach road	31-3-62	Ditto
		18. Do	300	..	..	Sewing Centre	30-4-63	Ditto
		19. Do	2,790	..	..	Approach road	24-3-65	Ditto
		20. Mandilia	600	..	..	Buffalo bull		Ditto
		21. Ali Mew	200	..	..	Mandal	8-11-63	Ditto

22.	Ditto	450	Sewing centre	3-1-63	Ditto
23.	Roopraka	200	Buffalo bull	11-6-62	Ditto
24.	Do	250	Children Park	29-9-62	Ditto
25.	Do	326	Mandal	27-3-65	Ditto
26.	Lakhnaka	450	Sewing Centre	31-3-62	Ditto
27.	Do	250	Culvert	20-8-62	Ditto
28.	Do	800	Street	6-1-66	Ditto
29.	Jaisinghpore	630	Culvert	24-10-65	Ditto
30.	Do	326	Mandal	24-3-65	Ditto
31.	Do	300	Sewing Centre	31-3-65	Ditto
32.	Chhainsa	450	Ditto	18-5-62	Ditto
33.	Do	450	Ditto	21-12-62	Ditto
34.	Do	800	Street	20-11-65	Ditto
35.	Ribber	200	Buffalo bull	11-6-62	Ditto
36.	Do	250	Children Park	24-3-65	Ditto
37.	Do	750	Well	24-3-65	Ditto
38.	Bahin	200	Buffalo bull	28-6-62	Ditto
39.	Do	800	Street	21-1-65	Ditto
40.	Uttawar	300	Culvert	30-6-62	Ditto
41.	Do	590	School building	19-11-63	Ditto
42.	Do	200	Culvert	20-2-64	Ditto

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Hahtin—contd	43.	Uttawar	500	..	..	Two culverts	6-1-65	Due to non availability of material and matching contribution
	44.	Deola Nangli	500	..	..	Culverts	30-6-62	Ditto
	45.	Ditto	200	..	..	Bulls	31-3-65	Ditto
	46.	Kondal	200	..	..	Do	29-9-62	Ditto
	47.	Do	300	..	..	Sewing Centre	28-10-62	Ditto
	48.	Pahari	200	..	..	Bulls	29-9-62	Ditto
	49.	Do	600	..	..	Street	21-12-66	Ditto
	50.	Do	450	..	..	Sewing Centre	20-12-62	Ditto
	51.	Do	300	..	..	Repairs of schools	24-10-63	Ditto
	52.	Ghurwali	300	..	..	Sewing Centre	21-12-62	Ditto
	53.	Dhuranchi	200	..	..	Bulls	11-10-62	Ditto
	54.	Do	300	..	..	Ch. centre	31-3-65	Ditto
	55.	Do	1000	..	..	Street	27-10-65	Ditto
	56.	Andhop	200	..	..	Bulls	22-10-62	Ditto
	57.	Do	250	..	..	Mandals	21-12-62	Ditto
	58.	Do	300	..	..	Repairs of schools	3-2-64	Ditto
	59.	Janacholi	250	..	..	Mandals	21-12-62	Ditto

60.	Do	300	..	..	C. Centre	21-12-62	Ditto
61.	Do	249.47	..	..	Children Park	27-3-65	Ditto
62.	Do	250	..	..	Culverts	21-12-62	Ditto
63.	Do	300	..	..	Sewing Centre	·27-3-65	Ditto
64.	Khiluka	250	..	..	Mandals	21-12-62	Ditto
65.	Jhanda	450	..	..	Sewing Centre	21-12-62	Ditto
66.	Do	315	..	..	Culvert	24-10-63	Ditto
67.	Do	200	..	..	Do	20-2-64	Ditto
68.	Do	250	..	..	Earth work	24-3-62	Ditto
69.	Do	1,000	..	..	Children Centre	24-3-65	Ditto
70.	Do	250	..	..	Cow bulls	30-3-65	Ditto
71.	Maluka	300	..	..	C. Centre	21-12-62	Ditto
72.	Do	240	..	..	Mandal	24-10-63	Ditto
73.	Do	250	..	..	Cow Bull	5-1-65	Ditto
74.	Alawalpore	50	..	..	Culvert		Ditto
75.	Khiraka	250	..	..	Do	21-12-62	Ditto
76.	Do	750	..	..	Well	24-3-65	Ditto
77.	Do	750	..	..	Do	24-3-65	Ditto
78.	Do	300	..	..	Sewing Centre	21-12-65	Ditto
79.	Khiluka	70	..	..	Young Former Club	24-10-63	Ditto
80.	Do	300	..	..	C. Centre	24-10-63	Ditto
81.	Do	400	..	..	Mandal	20-3-65	Ditto
82.	Khiluka Kot	250	..	..	Do	21-12-62	Ditto
83.	Ditto	190	..	..	C. Centre	20-2-64	Ditto
84.	Ditto	1,000	..	..	Ditto	31-3-65	Ditto
85.	Khiaka	250	..	..	Mandal	27-12-62	Ditto
86.	Dhiranka	250	..	..	Do	23-1-63	Ditto
87.	Do	1,000	..	..	C. Centre	27-3-65	Ditto
88.	Do	300	..	..	Ditto	4-12-65	Ditto
89.	Manpore	315	..	..	Culvert	17-10-63	Ditto
90.	Do	250	..	..	Mandal	8-11-63	Ditto
91.	Do	250	..	..	Bull	24-3-64	Ditto
92.	Guraxar	200	..	..	C. Centre	10-3-64	Ditto
93.	Jalalpur Hathin	300	..	..	Ditto	24-10-63	Ditto
94.	Kalsada	300	..	..	Sewing Centre	8-11-63	Ditto
95.	Do	1,000	..	..	Culvert	5-10-64	Ditto
96.	Dhaukli	100	..	..	Young Farmer Club	4-12-63	Ditto
97.	Do	300	..	..	Sewing Centre	4-12-63	Ditto
98.	Natauli	200	..	..	C. Centre	3-3-64	Ditto

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Hathin—*concld*	99.	Natauli	700	..	..	Well	23-3-65	Due to non availabity of matertal and matching contribution
	100.	Jarari	250	..	..	Culvert	20-3-65	Ditto
	101.	Do	250	..	..	Do	20-3-65	Ditto
	102.	Chighraka	250	..	..	Do	11-1-65	Ditto
	103.	Ferozepur Rajput	250	..	..	Children Centre	24-3-65	Ditto
	104.	Sawmika	250	..	..	Children Park	23-11-64	Ditto
	105.	Do	326	..	..	Mandal	24-3-65	Ditto
	106.	Mandhuri	326	..	..	Do	24-3-65	Ditto
	107.	Ali Brahman	700	..	..	Well	24-3-65	Ditto
	108.	Puthli	1,000	..	..	Children Centre	24-3-65	Ditto
	109.	Do	326	..	..	Mandal	24-3-65	Ditto
	110.	Do	300	..	..	C. Centre	27-10-65	Ditto
	111.	Badmaki	700	..	..	Well	27-10-65	Ditto
	112.	Do	300	..	..	C. Centre	27-10-65	Ditto
	113.	Bhigwali	300	..	..	Sewing Centre	27-3-65	Ditto
	114.	Bhimsika	200	..	..	Bull	31-3-65	Ditto
	115.	Do	250	..	..	Culvert	27-10-65	Ditto
	116.	Andhrela	800	..	..	Street	6-1-66	Ditto

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

COMPLETION OF ROADS INCLUDED IN THE THIRD FIVE-YEAR PLAN

3406. **Comrade Jangir Singh Joga :** Will the Minister for Public Works be pleased to state—

(a) whether it is a fact that the roads from Raman Mandi to Mour Mandi (via Talwandi Sabo), and Sardoolgarh-Talwandi Sabo (Damdama Sahib) roads in district Bhatinda were to be constructed during the Third Five-Year Plan period;

(b) whether it is also a fact that the said roads are still in an incomplete state;

(c) if the answers to parts (a) and (b) above be in the affirmative, the approximate time by which the said roads are expected to be made pucca ?

Chaudhri Ranbir Singh : (a) Yes, Sir.

(b) Yes, Sir.

(c) These roads are likely to be completed in IV Plan subject to availability of funds.

INTEREST FREE LOANS FOR SCHEDULED CASTE PERSONS FOR STARTING BUSINESS/TRADE

3407. **Sardar Niranjan Singh Talib :** Will the Minister for Welfare and Justice be pleased to state—

(a) whether Government have recently announced or taken a decision to grant interest free loans of Rs. 2000 each to the members of Scheduled Castes in the State for starting business/trade, if so, when and the details thereof;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the amount allotted/allocated to district Ambala for the said purpose;

(c) whether any date was fixed for receiving applications for the said loans; if so, what;

(d) the total number of applications including those recommended by the M.L.As which have been received by the District Welfare Officer, Ambala District, Ambala up to the 28th February, 1966, and on 1st March, 1966 separately with the date/dates of receiving each application;

(e) the names of applicants with their addresses who have applied for the said loan;

(f) the action, if any, taken or proposed to be taken on the said applications and the time by which the applicants mentioned in part (e) above, are likely to get the said loan ?

Shri Chand Ram : (a) Yes. It has been decided that a sum of Rs. 10 lakhs should be set aside for the grant of interest free loan under the Punjab Backward Classes (Grant of loans) Rules, 1958 to Scheduled Caste persons for starting business/trades. Final decision in this behalf was taken by the Government in the month of February, 1966.

(b) Rs. 70,000.

(c) Yes. 28th February, 1966.

(d) (i) 893 and 94 respectively.
(ii) Time and labour involved in collecting the information regarding date/dates of receipt of applications will not be commensurate with any possible benefit to be obtained.

(e) Time and labour involved in collecting the information will not be commensurate with any possible benefit to be obtained.

(f) Persons selected by the District Ad hoc Committee Ambala would be considered by the Government and those found eligible would be given the interest free loan by the close of the current financial year.

YOGA CENTRES

3408. Sardar Niranjan Singh Talib : Will the Minister for Planning and Local Government be pleased to state whether any civic authorities have approached the Government to open Yoga Centres like the one at Chandigarh in their respective towns; if so, the decision taken by the Government in this behalf ?

Sardar Ajmer Singh : Yes. The demand could not be accepted on account of paucity of the funds.

INTRODUCTION OF YOGA IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN THE STATE

3409. **Sardar Niranjan Singh Talib :** Will the Minister for Education be pleased to state whether he made a statement in Jullundur last year that Yoga would be introduced in the educational institutions in the State on an experimental basis, if so, the steps so far taken by the department in this behalf and in case the experiment has since been started, whether it has proved a success ?

Shri Prabodh Chandra : I had said that efforts would be made to include Yogic exercises in the overall programme of Physical Fitness. Consequent upon the acceptance of the recommendation made by the Kunzru Committee in regard to the Integrated programme of Physical Education, the Government of India have launched 'National Fitness Corps Programme' which will be a multipurpose programme of Physical Education and compulsory curricular activities for students from V/VI to XI in all the States. This programme is a synthesis of all that was best and desirable in the various schemes in the field of Physical Education and Youth Development. Yogic exercises are also included in the optional activities in the Educational Institutions on All India basis and the results are yet to be assessed.

YOGA CENTRES

3410. Sardar Niranjan Singh Talib : Will the Minister for Planning and Local Government be pleased to state whether it is a fact that Yoga Centres like the one in Chandigarh could not be opened in other cities due to paucity of funds; if so, whether it is proposed to transfer the Yoga Scheme to some other Department which can spare funds for it ?

Sardar Ajmer Singh : Yes. No such proposal is under consideration of the Government.

SUPERINTENDENTS AND DEPUTY SUPERINTENDENTS

3411. Shri Hunna Mal : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the total number of Superintendents and of Deputy Superintendents with their names, in the Punjab Civil Secretariat who were reverted as a result of the emergency declared in 1963;

(b) the total number of officials with their names mentioned in part (a) above who have again been promoted to the posts they were holding before their reversion ?

Shri Ram Kishan :

(a) Total No. of Superintendents and Deputy Superintendents reverted	Names
12 Superintendents	1. Shri Rajinder Dutt
	2. Shri Ram Nath Chopra
	3. Shri Resham Singh
	4· Shri Jagdish Ram Rattan
	5. Shri Partap Chand
	6. Shri Kidar Nath
	7. Shri Ram Parkash
	8. Shri Vishwa Mittar
	9. Shri Mangal Singh
	10. Shri Kanwar Sain
	11. Shri Bishan Sarup
	12. Shri Uttam Chand
7 Deputy Superintendent	1. Shri Tirath Ram
	2. Shri Parshotam Singh
	3. Shri L.K. Pathak
	4. Shri Shakti Sagar
	5. Shri Vidya Sagar
	6. Shri Kulwant Singh
	7. Shri M. S. Sodhi

(b) All the officials whose names have been mentioned in part (a) above have again been promoted to the posts they were holding befer their reversion.

CREATION OF NEW POST OF REGISTRAR, TRADE UNIONS

3412. Comrade Bhan Singh Bhaura Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) whether there is any proposal under the consideration of the Government for creating a new post of Registrar, Trade Unions, in the Labour Department, Punjab;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the reasons therefor ?

Chaudhri Rizaq Ram : (a) Yes.

(b) At present there is no whole-time Registrar of Trade Unions. The Joint Labour Commissioner-cum-Chief Conciliation Officer, Punjab, carries on the functions of Registrar of Trade Unions in addition to his normal duties.

Further, number of registered Trade Unions in Punjab has risen from 249 in 1954-55 to 715 in 1964-65, with a membership from 23,862 to 1,11,173. To cope with the work arising out of this steep rise in the number of trade Unions and their memberships, it is considered necessary to have a whole time Registrar of Trade Unions.

RULES FRAMED UNDER VARIOUS LABOUR LAWS

3413 Comrade Bhan Singh Bhaura : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to lay on the Table of the House a copy of the latest rules framed under the Industrial Disputes Act, the Payment of Wages Act, the Minimum Wages Act, the Motor Transport Workers Act and the Punjab Shops and Commercial Establishments Act separately.

Chaudhri Rizaq Ram : *A copy each of the Industrial Disputes (Punjab) Rules, 1958, the Punjab Payment of Wages Rules, 1937, the Punjab Minimum Wages Rules, 1950, the Pubjab Motor Transport Workers Rules, 1963 and the Punjab Shops and Commercial Establishments Rules, 1958 is laid on the Table of the House

---

BUS STANDS BUILT BY THE PUNJAB ROADWAYS

3414. Comrade Ram Chandra : Will the Minister for Transport and Elections be pleased to state the total number of Bus Stands built by the Punjab Roadways, district-wise, up to date together with the expenses incurred thereon separately ?

---

*Kept in the Library.

Sardar Gurdial Singh Dhillon :

Bus Stands constructed by the Punjab Roadways.

District	Place	Total Expences	With or without land
		Rs. P.	
Gurgaon	Gurgaon	5,34,962.00	With land
Ludhiana	Ludhiana	1,07,209.00	With land
Jullundur	Jullundur	1,20,893.00	With land
Hoshiarpur	Hoshiarpur	3,13,640.00	With land
Gurdaspur	Pathankot	27,589.00	With land
Amritsar	Opp. Power House, Amritsar	44,768.25	With land
	Hall Gate, Amritsar	15,259.81	With land
	Tarn Taran	68,583.41	With land
	Chattiwind Gate, Amritsar	21,630.16	Land on lease
	Amritsar (Pathi Ground)	9,03,337.87	Cost of land not yet decided.
Ambala	Chandigarh	11,50,633.00	With land
	Ambala Cantt.	2,17,386.00	Land on lease
Ferozepur	Ferozepur	1,49,583.12	With land
	Fazilka	1,24,251.89	Approximate with Land—Nearing completion
Rothak	Rohtak	10,00,000.00 Approx.)(including Workshop)	With land—Nearing completion
Karnal	Karnal	8,74,960.00 Approx.	With land—Nearing completion.

RULES FRAMED UNDER THE PUNJAB INDUSTRIAL ESTABLISHMENTS (NATIONAL AND FESTIVAL HOLIDAYS AND CASUAL AND SICK LEAVE) ACT, 1965.

3416. Comrade Bhan Singh Bhaura : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) whether the rules under the Punjab Industrial Establishments (National and Festival Holidays and Casual and Sick Leave) Act, 1965, have been framed;

(b) if the reply to part (a) above is in the negative, the reasons therefor ?

Chaudhri Rizaq Ram : (a) and (b) The rules have been submitted to L. R. for being vetted by him and would be published shortly.

PRIMARY AND MIDDLE SCHOOLS-UPGRADED IN THE STATE

3417. Comrade Ram Chandra : Will the Minister for Education be pleased to lay on the Table of the House a list of Primary and Middle Schools upgraded in the State during the year 1965-66, tehsil-wise ?

Shri Prabodh Chandra : The requisite information is given in the enclosed statement.

STATEMENT

List of Government Middle Schools Upgraded to High Standard during 1965-66

Ambala District

1. Mussimbal (Jagadhri)
2. Manauli (Kharar)
3. Mallah (Kharar)
4. Balana (Ambala)
5. Chuni Kalan (Kharar)
6. Ramgarh (Naraingarh)
7. Rampur Sarchari (Ambala)
8. Sector 27, Chandigarh (Co-education) (Kharar)
9. Chhacrauli (Girls) (Jagadhri)
10. Lutheri (Co-edu.) (Rupar)

Amritsar (District)

1. Lalpura (Tarn Taran)
2. Bhindi Sayadan (Ajnala)
3. Bachiwind (Ajnala)
4. Ghariala (Patti)
5. Dial Bharang (Ajnala)
6. Shahbazpur (Tarn Taran)
7. Gago Bua (Tarn Taran)
8. Akalgada (Tarn Taran)

Bhatinda District

1. Rehman Diwana (Bhatinda)
2. Sibian (Bhatinda)
3. Phul (Bhatinda)
4. Phaphre Bhaike (Mansa)
5. Jeonwala (Faridkot)
6. Bhidi (Faridkot)
7. Bhaini Bagha (Mansa)

Ferozepur District

1. Nurpur Sathan (Ferozepur)
2. Lakhoke Behram (Ferozepur)
3. Alamwala (Co-edu.) (Muktsar)
4. Jalabad—East (Zira)
5. Hari Ke Kalan (Muktsar)
6. Khuban (Fazilka)
7. Mullanwala (Co-edu.) (Zira)
8. Bodiwala Kharak Singh (Fazilka)
9. Ghall Kalan (Co-edu.) (Ferozepur)
10. Daulatpur Niwan (Moga)
11. Rauli (Moga)

Gurdaspur District

1. Ghania-Ke-Bangar (Batala) (Co-edu.)
2. Kalanaur (Girls) (Gurdaspur)
3. Dhobra (Girls) (Pathankot)
4. Bhoa (Pathankot)
5. V. D. Puri Behrampur (Co-edu.) (Gurdaspur)
6. Naushera Majja Singh (Gurdaspur)
7. Mirthal (Pathankot)
8. Bamial (Pathankot)
9. Badhani (Pathankot)

Gurgaon District

1. Kurthala (Nuh)
2. Bazidpur (Fzp. Jhirka)
3. Jamalpur (Gurgaon)
4. Boria Kamalpur (Rewari)
5. Dhatir (Palwal)
6. Wazirabad (Gurgaon)
7. Khandela (Gurgaon)
8. Sondadh (Palwal)
9. Kurali (Ballabgarh)
10. Panchari (Palwal)
11. Ujina (Nuh)
12. Bhagola (Palwal)
13. Daulat (Gurgaon)
14. Dunde Hera (Gurgaon)

Hissar District

1. Sandhawa (Bhiwani)
2. Siser Kharbala (Hansi)
3. Kharak Punia (Hansi)
4. Khorian (Sirsa)
5. Baddopal (Fatehabad)
6. Puthi Saman (Hansi)
7. Bhutan Kalan (Fatehabad)
8. Chamar Khera (Fatehabad)
9. Dinod (Bhiwani)
10. Landri Sukh Lambran (Hissar)
11. Khungar (Hansi)
12. Sorkhi (Hansi)

Hoshiarpur District

1. Balachaur (Girls) (Garhshankar)
2. Lohara (Una)
3. Rajpur Bhain—Co-edu. (Hoshiarpur)
4. Jhaj (Una)
5. Gobindpur Khun Khun (Girls) (Hoshiarpur)
6. Ambala Jattan (Hoshiarpur)

Jullundur District

1. Shankar (Girls) (Nakodar)
2. Bara Pind (Girls) (Phillaur)
3. Basti Sheikh (Girls) (Jullundur)
4. Patara (Girls) (Jullundur)
5. Rurka Kalan (Phillaur) upgraded to Higher Secondary
6. Mehatpur (Girls) (Nakodar)

Kangra District

1. Rajhoon (Palampur)
2. Kothar (Ramital) (Kangra)
3. Karoa (Dehra)
4. Mundkhar (Hamirpur)
5. Hatli (Hamirpur)
6. Rey—Co-edu. (Nurpur)
7. Badthar thore (Dehra)
8. Ghamrur (Nurpur)
9. Bhadwar (Nurpur)
10. Lanj (Kangra)
11. Bohni (Hamirpur)

Kapurthala District

1. Begowal (Kapurthala)

Karnal District

1. Urlana Kalan (Panipat)
2. Babain (Thanesar)
3. Sanch—Co-edu. (Kaithal)
4. Jundla (Karnal)
5. Arainpura (Karnal)
6. Yara (Thanesar)
7. Kathana (Kaithal)
8. Salwan (Kaithal)
9. Gangat Heri Popran (Kaithal)
10. Banauli (Panipat)
11. Kheri Naru (Karnal)
12. Chamrori (Thanesar)
13. Jhansa (Thanesar)
14. Rasina (Karnal)
15. Jakhauli (Kaithal)

Kulu District

1. Sainj (Kulu)

Ludhiana District

1. Ikolaha (Samrala) (Co-edu.)
2. Chak Kalan—Co-edu. (Ludhiana)
3. Baddowal—Co-edu. (Ludhiana)
4. Dhanderi Khurd (Ludhiana)
5. Kakrala Kalan—Girls (Samrala)
6. Jartauli—Co-edu. (Ludhiana)
7. Shahbana—Co-edu. (Ludhiana)
8. Roomi (Jagraon)
9. Panjgrain (Samrala)

Lahaul and Spiti District

1. Rangrik

Mohindergarh District

1. Bhojawas (Mohindergarh)
2. Nizampur (Narnaul)
3. Bachhod (Narnaul)

Simla District

1. Dharampur (Simla Hills)
2. Totu (Simla Hills)

Patiala District

1. Ghagga (Samna)
2. Daun Kalan (Patiala)
3. Talwandi Malik (Samana)
4. Nandpur Kalaur (Sirhind)
5. Dialpur Sodhian (Rajpura)

[Minister for Education]

Rohtak District

1. Chulkana (Sonepat)
2. Bhali Anandpur (Rohtak)
3. Bega (Sonepat)
4. Beri/ Girls/(Jhajjar)
5. Bhawar (Gohana)
6. Talao—Co-edu. (Jhajjar)
7. Assauda - Girls (Jhajjar)
8. Kharkhara (Gohana)
9. Nari—Girls (Sonepat)
10. Bhalaut (Rohtak)
11. Ritauli-Co-edu. (Rohtak)
12. Pinana—Co-edu. (Rohtak)
13. Jasur Kheri (Rohtak)
14. Purkhas (Sonepat)
15. Juan (Sonepat)
16. Bidhlan (Rohtak)
17. Brabana—Co-edu. (Rohtak)
18. Silani—Co-edu. (Jhajjar)
19. Machhrauli-Co-edu. (Rohtak)
20. Deepalpur Co-edu. (Sonepat)
21. Kosli (Jhajjar)
22. Ahulana—Co-edu. (Gohana)

Sangrur District

1. Cheema (Sunam)
2. Melan (Sangrur)
3. Dhanauri (Jind)
4. Kandelan (Jind)
5. Tappa Mandi—Co-edu. (Barnala)
6. Kalrem (Narwana)

List of Primary Schools Upgraded to Middle Standard during 1965-66.

Hissar District

1. Kurri (Hissar)
2. Gorewala (Sirsa)
3. Birak (Hissar)
4. Chakkan (Sirsa)
5. Kharanti Khera (Fatehabad)
6. Mithri (Sirsa)
7. Gangwa (Hissar)
8. Panniwala Ruldu (Hissar)
9. Jandli Kalan (Fatehbad)
10. Agroha (Fatehabad)
11. Prem Nagar (Bhiwani)
12. Masudpur (Hansi)
13. Kabral (Hissar)
14. Barak (Bhiwani)
15. Kuiyan (Sirsa)
16. Dhanigopal (Fatehabad)
17. Bhabalpur (Hissar)
18. Alika (Fatehabad)
19. Suchan Kotli (Sirsa)
20. Matloda (Hissar)
21. Mirzapur (Sirsa)
22. Jodhkan (Sirsa)
23. Jhumpa Khurd (Bhiwani)
24. Gignaw (Hansi)
25. Badala (Hansi)
26. Mayyar (Hissar)
27. Kaimri (Hissar)
28. Pili Mandhari (Fatehabad)
29. Nangthala (Hissar)

Rohtak District

1. Jauli (Gohana)
2. Kharak Kalan (Rohtak)
3. Ajaib (Gohana)
4. Rindhana (Gohana)
5. Khudan (Jhajjar)
6. Dankora (Jhajjar)
7. Bham Bhera (Jhajjar)
8. Chuliana (Rohtak)
9. Seria (Jhajjar)
10. Mundehar (Jhajjar)
11. Gorya (Jhajjar)
12. Chiri (Gohana)
13. Kheri Khumra (Jhajjar)
14. Bhainsru Khurd (Rohtak)
15. Makraula Kalan (Rohtak)
16. Nanond (Rohtak)
17. Shikhupura (Sonepat)
18. Bhupania (Jhajjar)
19. Dhakla (Jhajjar)
20. Dhamar (Rohtak)
21. Soman (Gohana)
22. Ahulana (Sonepat)
23. Pehrwar (Rohtak)
24. Banwasa (Gohana)
25. Kheora (Jhajjar)
26. Kharar (Jhajjar)
27. Khorda (Jhajjar)
28. Chhichrana (Gohana)
29. Bhainswan Khurd
30. Bir Barkatabad (Jhajjar)
31. Sanari Kalan (Rohtak)
32. Gochhi (Jhajjar)
33. Gumar (Sonepat)
34. Gandhi Nagar (Rohtak)
35. Kulasi (Jhajjar)
36. Meham (Gohana)
37. Tajpur (Sonepat)
38. Badhana (Sonepat)
39. Bahu Jholari (Jhajjar)
40. Sampala (Rohtak)
41. Anwali (Gohana)
42. Anwal (Rohtak)
43. Bhindwas (Jhajjar)

Mohindergarh District

1. Kanwi (Narnaul)
2. Khanpur (Narnaul)
3. Hamid Pur (Narnaul)
4. Khari (Narnaul)
5. Daroli Ahir (Narnaul)
6. Satnali (Mohindergarh)
7. Pichopa Kalan (Dadri)
8. Bhushan Kalan (Narnaul)
9. Sirohi Behali (Narnaul)
10. Jhinger (Dadri)
11. Saroop Garh Spotra (Dadri)
12. Paintawas Kalan (Dadri)
13. Sham Kalan (Dadri)

Patiala District

1. Rani Majra (Rajpura)
2. Faizulla Pur (Sirhand)
3. Patron (Patiala)
4. Dhaneta (Patiala)
5. Dhingi (Nabha)
6. Tripuri (Patiala)
7. Bowani (Sirhand)
8. Jhansala (Rajpura)
9. Mangowal (Nabha)
10. Lehshimbli (Rajpura)
11. Dhablan (Patiala)
12. Doodhan Sudhan (Patiala)
13. Lower Middle Sehool, Agaul (Nabha)
14. Lower Middle School, Taura (Nabha)
15. Lower Middle School Sauja, (Nabha)
16. Lower Middle School, Laut (Nabha)

Kulu District

1. Haripura (Kulu)
2. Chowai (Kulu)
3. Jagat Sukh (Kulu)
4. Shiah (Kulu)

Simla District

1. Koti (Simla)

Gurdaspur District

1. Behrampur (Gurdaspur)
2. Jhabkara (Batala)
3. Durgabad (Batala)
4. Sarchur (Pathankot)
5. Seikhwan (Gurdaspur)
6. Karoli Jehtri (Pathankot)
7. Beni Mian Khan (Gurdaspur)
8. Jinder (Gurdaspur)
9. Harde Chhini (Gurdaspur)
10. Singh Pura (Gurdaspur)
11. Bhattian (Gurdaspur)
12. Anandpur Road (Pathankot)
13. Parmanand (Pathankot)

Ambala District

1. Bala (Nalagarh)
2. Sambhalka (Ambala)
3. Haibatpur (Ambala)
4. Raiwali (Naraingarh)
5. Boh (Ambala)
6. Rajipur Jhajra (Kharar)
7. Yamuna Nagar (Jagadhari)
8. Sai (Nalagarh)
9. Dalla (Rupar)
10. Dadupur (Jagadhari)
11. Phul Khurd (Rupar)
12. Naggal (Rupar)

Kangra District

1. Lagru (Palampur)
2. Mehral (Hamirpur)
3. Maheshra (Dehra)
4. Chak Moh (Hamirpur)
5. Fatehpur (Nurpur)
6. Kokhar (Nurpur)
7. Kulhera (Hamirpur)
8. Darini (Kangra)
9. Mundhi (Palampur)
10. Makrauli (Nurpur)
11. Seul (Nurpur)
12. Averi (Palampur)
13. Tikkar Khatrian (Hamirpur)
14. Nalti (Dehra)

Hoshiarpur District

1. Kathera (Una)
2. Behlkhan (Dasuya)
3. Rurkikhas (Garhshankar)
4. Ispur (Una)
5. Lambra (Hoshiarpura)
6. Bathri (Una)
7. Dehlon (Una)
8. Manhota (Hoshiarpur)
9. Bhadsali (Una)
10. Gondpur (Una)
11. Harseh Manesar (Dasuya)
12. Mullanwal (Dasuya)
13. Pathiala (Hoshiarpur)
14. Mona Kalan (Hoshiarpur)
15. Jalwehra (Garhshankar)
16. Sansarpur (Dasuya)
17. Haroli (Una)
18. Sarhala Khurd (Garhshankar)
19. Mallewal (Hoshiarpur)
20. Muradpur Naryal (Hoshiarpur)

[Minister for Education]

Karnal District

1. Barautt (Kaithal)
2. Bansa (Karnal)
3. Barut (Thanesar)
4. Sanolikhurd (Panipat)
5. Sultanpur (Karnal)
6. Raison (Karnal)
7. Alupur (Panipat)
8. Khanpur (Karnal)
9. Atwal (Panipat)
10. Gharijattan (Thanesar)
11. Mandi (Panipat)
12. Charhonijattan (Thanesar)
13. Mohiuddinpur (Karnal)
14. Ghandona (Kaithal)
15. Madlauda (Karnal)
16. Rahara (Kaithal)
17. Naura (Panipat)
18. Teontha (Kaithal)
19. Deeg (Kaithal)
20. Sikri (Karnal)
21. Agaund (Karnal)
22. Ghanudiana (Kaithal)
23. Rajakheri (Panipat)
24. Poother (Panipat)
25. Harsola (Karnal)
26. Karhans (Panipat)
27. Sewansar (Kaithal)
28. Gheer (Karnal)
29. Bhusthala (Thanesar)
30. Rehra (Karnal)
31. Topra Kalan (Thanesar)

Gurgaon District

1. Bagthala (Bawal)
2. Jharanthy (Ballabgarh)
3. Mohaddinpur (Rewari)
4. Nainsukhpur (Rewari)
5. Likhi (Gurgaon)
6. Mokalwas (Tohana)
7. Kanhori (Rewari)
8. Bass Dudhan (Rewari)
9. Ramgarh (Rewari)
10. Wazirpur (Gurgaon)
11. Shahbazpur Khalsa (Rewari)
12. Ghasera (Nuh)
13. Sewari (Rewari)
14. Rohari (Rewari)

Jullundur District

1. Kahma (Nawanshahr)
2. Surapur (Nawanshahr)
3. Umarpur Kalan (Phillaur)
4. Garchal Kalan
5. Pahdiana (Jullundur)
6. Kala Bakra (Jullundur)
7. Alla Chaur (Nawanshahr)
8. Moran (Phillaur)
9. Gobindpur (Nawanshahr)
10. Khullar (Nankodar)
11. Gidder Pindi (Nakodar)
12. Samrai (Phillaur)
13. Lalian Kalan (Jullundur)

Ludhiana District

1. Chaukiman (Jagraon)
2. Talwandi Rai (Jagraon)
3. Sunet (Ludhiana)
4. Sihan Daud (Ludhiana)
5. Phallewal (Ludhiana)
6. Rauli (Jagraon)
7. Rasulpur (Jagraon)
8. Bhamdi (Samrala)
9. Ghungrana (Ludhiana)
10. Sihala (Samrala)

Ferozepur District

1. Mohlan (Mukatsar)
2. Bhaloor (Moga)
3. Aliana (Fazilka)
4. Bahamaniwala (Fazilka)
5. Takhan Wadh (Moga)
6. Gaddan Deba (Moga)
7. Chak Balochan (Fazilka)
8. Chak Majra (Fazilka)
9. Roman (Moga)
10. Manuke (Moga)
11. Panjwala (Mukatsar)
12. Botian Wala (Zira)
13. Lande (Moga)
14. Seyanwala (Ferozepur)
15. Takhanwala (Mukatsar)
16. Lapon (Moga)
17. Churiwala Dhana (Fazilka)

Amritsar District

1. Sakhira (Tarn Taran)
2. Pakhar Pura (Amritsar)
3. Jakhowal (Amritsar)
4. Tarsikka (Amritsar)
5. Javinda Kalan (Tarn Taran)
6. Bhaura Kanah (Ajnala)
7. Ghuman Pur (Amritsar)
8. Lauka (Patti)
9. Bhalaipur Dogran (Tarn Taran)
10. Buttar (Amritsar)
11. Beas (Amritsar)
12. Voin Poin (Tarn Taran)
13. Bath (Tarn Taran)
14. Pandori Sidhwan (Tarn Taran)
15. Preet Nagar (Patti)
16. Panjwar (Tarn Taran)

Kapurthala District

1. Dhapai (Kapurthala)
2. Nurpur Lubana (Kapurthala)
3. Ram Pur Jagir (Sultanpur)
4. Mauli (Phagwara)
5. Bablkhanpur
6. Saidowal (Kapurthala)

Bhatinda District

1. Beriwala (Mansa)
2. Aryanwal (Mansa)
3. Maluka (Phul)
4. Gurney Kalan (Mansa)
5. Siabat Pur (Phul)
6. Barah (Mansa)
7. Quila Nihal Singh (Bhatinda)
8. Nandgarh (Bhatinda)
9. Aklia (Mansa)
10. Gudda (Bhatinda)
11. Akanwali (Mansa)
12. Birhodala Kalan (Mansa)
13. Deep Singh Wala (Faridkot)
14. Har Rai Pur (Bhatinda)
15. Bhukian Wali (Bhatinda)

Sangrur District

1. Karola (Jind)
2. Khat Kara (Narwana)
3. Ealwal Gaggarpur (Sangrur)
4. Duggan (Sangrur)
5. Mangal Pur (Narwana)
6. Ghassu Kalan (Narwana)
7. Ludana (Jind)
8. Kabarchha (Narwana)
9. Gujjran (Sunam)
10. Khudi Kalan (Barnala)
11. Malar (Jind)
12. Dhilwana (Narnaul)
13. Karsola (Jind)
14. Hathan (Malerkotla)
15. Morkhi (Jind)
16. Sadhiheri (Sangrur)
17. Salar (Malerkotla)
18. Bhutar Kalan (Sangrur)
19. Bharwali (Barnala)
20. Kanauri (Nirwana)
21. Gowara (Malerkotla)
22. Manvi (Malerkotla)
23. Dhankal (Narwana)
24. Dharandhi (Narwana)
25. Manak Majra (Malerkotla)
26. Bakhpir (Sangrur)
27. Bhartana (Sangrur)
28. Kurar (Barnala)
29. Sahoke (Sangrur)
30. Mohangarh (Narwana)
31. Khanpur (Malerkotla)
32. Singhana (Narwana)
33. Kasuhan (Narwana)
34. Gobindgarh Khokar (Sunam)
35. Ganduan (Sunam)
36. Nirjan (Jind)
37. Pauli (Jind)
38. Dhadrian (Sangrur)

POST OF WELFARE OFFICER AT KULU

3422. Lala Jit Ram : Will the Minister for Welfare and Justice be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of the Government to create a post of Welfare Officer at Kulu; if so, the date from which it is likely to be created ?

Shri Chand Ram : No. A post of District Welfare Officer for Kulu has already been created but the same has been held in abeyance for the time being in lieu of one of the three posts of Regional Welfare Officers created at Jullundur, Patiala and Rohtak.

ENQUIRY INTO CERTAIN ALLEGATIONS LEVELLED BY "DASTAK" FORTNIGHTLY

3423. Comrade Ram Piara : Will the Minister for Home and Development with reference to the reply to Unstarred Question No. 3062 included in the list of Questions for 16th February, 1966 be pleased to state—

(a) the dates when the enquiries by Shri Piara Lal, S. I. (Security), Shri G. S. Bhullar, D.S.P., and Shri Joginder Singh, S.I. (C.I.D.) as indicated in part (a) of the said reply were started and the dates when enquiry by each was completed;

(b) a copy each of the said enquiry reports be laid on the Table of the House ?

Sardar Darbara Singh : (a) Shri Piare Lal, Sub-Inspector (Security) Karnal, started enquiries on 17th December, 1964 and submitted his report on 31st December, 1964.

Shri G. S. Bhullar, D.S.P., Karnal started enquiries on 21st January, 1965 and submitted his report on 5th February, 1965.

Shri Joginder Singh, S.I./C.I.D. (on behalf of Inspector Karnal) started enquiries on 15th Decmeber, 1964 and submitted his report on 10th January 1965.

(b) It will not be in public interest to lay copy each of the enquiry reports on the Table of the House.

LETTERS ISSUED BY THE S.P.S TO POLICE OFFICERS/OFFICIALS

3425. Comrade Ram Piara : Will the Minister for Home and Development be pleased to state—

(a) whether it is a fact that all or some of the Superintendents of Police incharge of various districts in the State wrote letters to the different Police Officers/Officials during the period from 1st March, 1963 to 1st December, 1963, on the basis of or with reference to Communication No. 5410-63/11926 dated 28th March, 1963 from the Financial Commissioner Planning and Additional Chief Secretary to Government Punjab, saying that if they were willing to serve up to the age of 58 years they should apply for returning to their duties; if so,the dates when each Superintendent of Police wrote such letter and the name of the Police Officials/Officers to whom such letters were issued;

(b) the names and ranks of each of those who responded to the said letters, date-wise and district-wise;

(c) whether it is a fact that some of those/all of those referred to in part (b) above were medically examined and found fit for further service; if so, their names, district-wise;

(d) whether it is also a fact that though some of the said officers/ officials were found medically fit, they were not accommodated or were not called back to duty; if so, their names and the reasons for not calling them back to duty ?

Sardar Darbara Singh : (a), (b), (c) and (d) The required information is given in Columns 'A' 'B' 'C' and 'D' respectively of the enclosed statement.

STATEMENT

(A)		(B)		(C)	(D)
District S.P,s who issued letters to different Police Officers/Officials during period from 1st March, 1963 to 1st December, 1963 in terms of Punjab Government letter No. 5410-63 11926 dated 28th March, 1963; dates on which letters issued and names of Police Officers to whom issued.		Name and rank of each of those who responded to said letters, date-wise		Names of those out of (B) medically examined and found fit	Names of those who were found medically fit but were not called for duty with reasons therefor.
Name and number	Date on which letter issued	Name and No.	Date on which responded		
		GURGAON			
1. SI Hari Chand, A/83	4-5-63	1. SI Hari Chand, A/83	August, 63	SI Hari Chand, A/83	ASI Rulia Ram, 99/A on account of unsatisfactory record
2. ASI Mohan Singh, 18/A	Ditto	2. ASI Rulia Ram, 99/A	Ditto	2. ASI Rulia Ram 99/A	
3. ASI Chandan Singh, 331	Ditto				
4. ASI Rulia Ram, 99/A	Ditto				
5. C. Nihal Chand, 26	Ditto				
6. C. Chandu, 85	Ditto				
7. C. Mam Chand, 16	Ditto				
8. C. Dault Ram, 260	Ditto				
9. C. Kehar Singh, 178	Ditto				
10. HC Nota Ram, 181	Ditto				
11. HC Ganesha Ram, 358	Ditto				
12. C. Pritam Singh, 308	Ditto				

[Minister for Home and Development]

(A)		(B)		(C)	(D)
		KARNAL			
1. ASI Sawan Singh, 9/A	24-5-63	1. ASI Sawan Singh, 9/A	13-6-63	All the officers from Sr. No. 1 to 5 responded that they were not willing to serve beyond 55 years of age and therefore, they were not medically examined	—
2. ASI Johari Lal, No. 259/A	29-8-63	2. ASI Johari Lal, 259/A	24-9-63		
3. C. Narain Singh, 137	5-6-63	3. C. Narain Singh, 137	13-6-63		
4. C. Sardari Lal, 224	4-6-63	4. C. Sardari Lal, 224	14-6-63		
5. C. Parbhoo Singh, 361	1-6-63	5. C. Parbhoo Singh, 361	2-6-63		
		HOSHIARPUR			
1. HC Bhagat Ram, 436	27-5-63	1. HC Bhagat Ram, 436	June, 63	1. HC Bhagat Ram, 436 2. C. Balwant Singh, 280	—
2. C. Shiv Charan Dass, 598	Ditto	2. C. Balwant Singh, 280	Ditto		
3. C. Balwant Singh, 280	Ditto				
		JULLUNDUR			
1. HC Girdhari Lal, No. 297	15-4-63	1. HC Girdhari Lal, 297	May, 63	The ORs from Serial No. 1 to 6 in Col. (B) were medically examined and declared fit	—
2. C. Achhar Singh, 387	Ditto	2. C. Achhar Singh, 387	Ditto		
3. C. Bishan Singh, 459	Ditto	3. C. Bishan Singh, 459	Ditto		
4. C. Sunder Singh, 347	Ditto	4. C. Sunder Sihgh, 347	Ditto		
5. C. Munshi Ram, 374	Ditto	5. C. Munshi Ram, 374	Ditto		
6. C. Naubat Rai, 410	Ditto	6. C. Naubat Rai, 410	Ditto		

LUDHIANA					
1. ASI Chaman Lal, 198/KGR	14-3-63	1. ASI Chaman Lal, 198/KGR	14-3-63	ASI Chaman Lal, 198/KGR	
2. C. Bihari Lal, No. 281/HPR	20-4-63	2. ASI Bihari Lal, 281/HOR	20-4-63	ASI Bihari Lal refused to serve beyond 55 years and hence not medically examined	
AMRITSAR					
1. ASI Rulia Ram, 175/B	13-5-63	1. ASI Rulia Ram, 175/B	12-6-63	1. ASI Rulia Ram, 175/B	ASI Hazara Singh on account of unsatisfactory record
2. SI Balwant Singh, B/63	15-4-63	2. SI Balwant Singh, B/63	15-4-63	2. ASI Hazara Singh, 121/B	
3. ASI Manohar Lal, 530/GSP	7-5-63	3. ASI Hazara Singh, 121/B	4-6-63	3. HC Kundan Lal, 773	
4. ASI Hazara Singh, 121/B	7-5-63	4. HC Kundan Lal, 773	5-6-63	4. HC Gian Chand, 978	
5. HC Surat Singh, 472	4-3-63	5. HC Gian Chand, 978	15-3-63		
6. HC Kundan Lal, 773	31-5-63				
7. HC Gian Chand, 978	15-3-63				
8. C. Fateh Singh, 544	31-5-63				
9. HC Shiv Singh, 773	14-6-63				
10. C. Bachittar Singh, 446	18-6-63				
11. C. Hazara Singh, 1060	26-6-63				
12. C. Jiwan Singh, 1089	7 6-63				
FEROZEPORE					
1. C. Kartar Singh, 18	13-6-63	C. Kartar Singh, 18	Refused to join	—	—

[Minister for Home and Development]

(A)		(B)		( )	(D)
		PATIALA			
1. C. Bhagat Singh, 113	12-4-63	C. Bhagat Singh, 113	12-4-63	C. Bhagat Singh, 113	—
		GURDASPUR			
1. HC Bhagwan Dass, 380	17-4-63	1. HC Bhagwan Dass, 380	May 63	All the ORs from Serial No. 1 to 4 were medically examined and found fit	—
2. C. Sohan Lal, 118	25-3-63	2. C. Sohan Lal, 118	Ditto		
3. C. Ram Parkash, 223	1-4-63	3. C. Ram Parkash, 223	Ditto		
4. C. Amar Nath, 28	7-7-63	4. C. Amar Nath, 28	August, 63		

ALLOTMENT OF CARS FROM THE STATE QUOTA

3426. **Shri Amar Singh** : Will the Minister for Transport and Elections be pleased to state—

(a) the total number of persons, with their names and addresses, who applied for the allotment of Fiat/Ambassador cars from the State Quota during the period from 1962 to date;

(b) the number and names of persons out of those mentioned in part (a) above to whom the said make of cars have since been allotted;

(c) the details of the criteria kept in view for the allotment of the said cars be laid on the Table of the House ?

Sardar Gurdial Singh Dhillon : (a) and (b) The time and labour involved in compiling the information will not be commensurate with any possible benefit to be obtained. Information will be supplied in any particular case and for a specific period if sought.

(c) The allotment of cars is made strictly on merits keeping in view the official and public purpose likely to be served in each case.

INTERVIEW HELD BY THE ASSISTANT REGISTRAR, COOPERATIVE SOCIETIES, MOGA, DISTRICT FEROZEPUR

3427. **Comrade Gurbakhsh Singh Dhaliwal** : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) whether it is a fact that the Assistant Registrar, Co-operative Societies, Moga, district Ferozepur, held an interview during the month of January/February, 1966, for the selection of a Clerk for the office of the Inspector, Co-operative Societies, Moga II;

(b) if the answer to part (a) above be in the affirmative, the date on which the interview was held together with the list of candidates who appeared before him on that date for the interview, the academic qualifications of each of the candidates and the marks obtained by each in the highest educational examination passed by him;

(c) the name of the candidate who was selected for the said post?

Chaudhri Rizaq Ram : (a) Yes, in February, 1966.

(b) The interview was held on 4th February, 1966. The names of candidates along with their academic qualifications are given as under. Marks obtained by each candidate in the final examination are not available.

Sr. No.	Names of Candidates	Academic Qualification
1.	Shri Mohinder Singh	Matric
2.	Shri Tarsem Kumar	Matric
3.	Smt. Nirmal Devi	Matric
4.	Shri Prem Nath Sud	Matric
5.	Shri Gurmeet Singh	Matric
6.	Shri Mohan Lal	Matric
7.	Shri Balwant Singh	Higher Secondary

(c) Shri Mohan Lal.

NAMING OF MEMBERS

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਦਮੀ ਖਾਹਮਖਾਹ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਕੜੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਜਨ ਸੰਘ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਚਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਮੁਖ਼ਾਲਫ਼ਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਮਨ ਕਾਇਮ ਰਖਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਲੇਕਿਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਮਨ ਦੇ ਹਾਮੀ ਆਦਮੀ ਪਕੜ ਲਏ ਹਨ......

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ: ਬੈਠ ਜਾਓ...... (ਸ਼ੋਰ) (The hon. Member should take his seat.) (Noise)

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ: ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਪਕੜਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਏ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਨਸੰਘ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਭਗਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਖੁਦ ਇਹ ਸਾਰੀ ਖਪ ਪਵਾ ਰਹੀ ਹੈ.....(ਸ਼ੋਰ)......... ਬਠਿੰਡਾ ਤੋਂ ਕਾਮਰੇਡ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭਸੀਨ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਹੈ ।

Mr. Speakar : Please sit down. No speech.

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਮਨ ਦੇ ਹਾਮੀ ਲੋਕ ਤਾਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ......(ਸ਼ੋਰ).....

(ਬਾਵਜੂਦ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰੋਕਣ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਬੋਲਦੇ ਹੀ ਚਲੇ ਗਏ ਜੋ ਕਿ ਸ਼ੋਰ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਸੁਣਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ।)

Mr. Speaker ; I have repeatedly asked you to take your seat, but you have not done so. You are obstructing the proceedings and not obeying the Chair. Please withdraw from the House.

(*Interruptions and noise in the House.*)

(*At this stage, Comrade Bhan Singh Bhaura withdrew from the House*)

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕੋਈ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਮੋਸ਼ਨ ਡਿਸਅਲਾਉ ਕਰ ਦੇਵਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਮੈਟਰ ਨੂੰ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਤੇ ਖੜੇ ਹੋਕੇ ਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਮੇਰੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਮੈਂਬਰਜ਼ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੁਕਦੇ । ਇਹ ਟੈਂਡੈਂਸੀ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਊਸ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦੀ । ਜਿਸ ਵਕਤ ਸਪੀਕਰ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਰੋਕੇ ਤਾਂ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਫੌਰਨ ਬੈਠ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਅੱਜ ਚਾਰ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨਜ਼ ਹਨ ਕਿ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਅਰੈਸਟ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਰੀਲੀਜ਼ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਅੱਜ ਪੁਲਿਸ ਐਂਡ ਜਨਰਲ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉਸ ਦੀ ਬਹਿਸ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਕਹੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੋਸ਼ਨਜ਼ ਤੇ ਇਨਸਿਸਟ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਵਰਨਾ ਹਾਊਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਟਾਈਮ ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਾਇਆ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਲਈ ਟਾਈਮ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ । (I would like to appeal to the hon. Members that when I disallow any adjournment motion or any other motion then that matter should not be rasied by rising on a point of order. Inspite of my repeated warnings the hon. Members do not stop making speeches. This tendency is very bad. In this way the House cannot proceed with its

business. Whenever the Speaker directs any member to stop speaking he should atonce resume his seat. Today, there are four adjournment motions raising the question as to why some persons have been arrested and why some persons have been released. Today, demands relating to Police and General Administration are being discussed and all these matters can be raised during that discussion. Therefore, these motions should not be insisted upon now otherwise the whole time of the House would be wasted on these and no time would be left for discussion.)

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ: ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਜੋ ਕੁਝ ਆਪਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ ਕਈ ਮਾਮਲੇ ਐਸੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਿਸਕਸ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਾਲਾ ਜਗਤ ਨਾਰਾਇਣ, ਯਸ਼, ਵਰਿੰਦਰ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਫਿਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ..... (ਸ਼ੋਰ)......ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ, ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ, ਸਰਦਾਰ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ .....(ਸ਼ੋਰ).....ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛਡਿਆ......(ਸ਼ੋਰ).....ਇਕ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਆਦਮੀ ਪਕੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਦੇ ਛੱਡ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ...(ਸ਼ੋਰ)......

Mr. Speaker : Please take your seat. Order please.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ: ਆਨ ਏ ਪੁਆਇਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਜੋ ਕੁਝ ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਨਰਲ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਤੇ ਇਸਤੇ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਉਹ ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਇਕ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਨਾਲ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਡਿਸਕਰੀਮੀਨੇਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਉਥੇ......

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਪਲੀਜ਼ ਟੇਕ ਯੂਅਰ ਸੀਟ । ਜੋ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੀ ਕਹੋ । (Please take your seat. The hon. Member can have his say at that time.)

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਸਾਡੀ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਲਿਖਕੇ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੈਟਰ ਆਰਡੀਨਰੀ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਲਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ......

Mr. Speaker : No please. Take your seat now.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ: ਆਪਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਜਨਰਲ ਐਡ-ਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਡਿਮਾਂਡ ਦੀ ਬਹਿਸ ਤੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ ਤੇ ਸਾਰੇ ਬੋਲ ਸਕਦੇ ਹੋ । ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਬਹਿਸ ਲਈ ਤਾਂ ਟਾਈਮ ਮੁਕੱਰਰ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਕਿਵੇਂ ਬੋਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿਉ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ: ਬਹਿਸ ਲਈ ਜੋ ਟਾਈਮ ਮੁਕੱਰਰ ਹੈ ਉਸੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜੋ ਬੋਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ਬੋਲੋ । (The hon. Members who can speak during the time fixed for discussion only, should do so.)

3.00 P.M.

ਸਰਦਾਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗੋਗੋਆਣੀ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਮਸਲਾ ਹੈ । ਅੱਜ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹਾ ਵਕਤ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਲਈ ਮਿਲੇਗਾ । ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਨੂੰ ਐਡਮਿਟ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ।

Mr. Speaker : Please take your seat.

Sardar Ajaib Singh Sandhu : On a point of order, Sir.

Mr. Speaker : Please take your seat.

Sardar Ajaib Singh Sandhu : On a point of order, Sir.

Mr. Speaker : Please take your seat.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਯਸ਼, ਵੀਰਿੰਦਰ, ਲਾਲਾ ਜਗਤ ਨਾਰਾਇਣ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਰਿਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਲੇਕਿਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਜ਼ ਨੂੰ ਰਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ......

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਅਤੇ ਸਪੀਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ ਲੇਕਿਨ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਰੁਕ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਹੋ। All adjournment motions have een disallowed. (I have asked the hon. Member two or three times not to make a speech on a point of order but in spite of that he insists on making a speech. All adjournment motions have been disallowed).

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर, स्पीकर साहिब, यह बहुत ही अहम एडजर्नमेंट मोशन है। इसलिये आप इस को एडमिट करने के पश्चात् माननीय सदस्यों को अपने विचार प्रकट करने की इजाज़त दें।

श्री अध्यक्ष : आप बैठ जाइए। (The hon. Member should please take his seat.)

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : स्पीकर साहिब, यह बहुत ही अहम मामला है। आप इस पर बोलने की इजाज़त दें.........(शोर)

श्री अध्यक्ष : आप बैठ जाएं (The hon. Member should take his seat.)

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : स्पीकर साहिब, यह बहुत ही अहम मामला है। जींद में पुलिस ने ज़ाती दुश्मनी की बिना पर लोगों को पकड़ा है। मैं यह बातें सरकार के नोटिस में लाना चाहता हूँ : मैं आप से गुज़ारिश करता हूँ कि...............

श्री अध्यक्ष : आप बैठ जाएं। (The hon. Member should take his seat.)

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : स्पीकर साहिब, पुलिस ने जींद के अन्दर अपनी ज़ाती दुश्मनी के कारण लोगों को गिरफ्तार किया है। लोगों के साथ बहुत ज्यादती हुई है। इसलिये आप इस एडजर्नमेंट मोशन को एडमिट करें ताकि माननीय सदस्य अपने विचार हाउस के अन्दर रख सकें।

Mr. Speaker : Since Chaudhri Inder Singh Malik is obstructing the proceedings, I order him to withdraw from the House.

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : मैंने कौन सी ऐसी बात कही है.........(शोर)

Mr. Speaker : I order the hon. Member to withdraw from the House.

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : स्पीकर साहिब, मैं अर्ज़ करना चाहता हूँ कि जींद में पुलिस ने जाती दुश्मनी की बिना पर लोगों को गिरफ्तार किया है। वहां पर पुलिस ने लोगों के ऊपर बहुत ज्यादती की है ......

Mr. Speaker : The hon. Member should withdraw from the House.

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : स्पीकर साहिब, मैं तो हाउस से आपके हुकम के अनुसार बाहिर जा रहा हूँ लेकिन आपके रवैये के खिलाफ प्रोटैस्ट में सारी आपोजीशन वाक आउट करेगी ।

(इस समय चौधरी इन्द्र सिंह मलिक हाउस से बाहिर चले गये)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ, ਪਾਨੀਪਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਉੱਤੇ ਜਿਹੜੀ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਰਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਵੀ ਜਨਰਲ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋਈ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਵਖ ਵਖ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਡਿਸਕਰੀਮੀਨੇਟਰੀ ਸਲੂਕ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਜੇ ਤਕ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਲੀਡਰਜ਼ ਨੂੰ ਅਤੇ ਲਾਲਾ ਜਗਤ ਨਾਰਾਇਣ ਆਦਿ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਹਨ......

Mr. Speaker : Please take your seat.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਫਸਾਦਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਤਬਾਹ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਰ ਫਸਾਦ ਹੋਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਅਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਨੂੰ ਐਡਮਿਟ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ......

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ ਇੰਨਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਜ ਦੀ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਤੁਹਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇ ਤਾਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਵਿਊ ਹਾਊਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੱਖ ਸਕੋ। (This much I can do that your party must be given time during the course of discussion today so that you may place your point of view before the House.)

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਹਾਡੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰਜ਼ ਹਾਊਸ ਦੇ ਬਾਹਿਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਮੇਰੀ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਜਦੋਂ ਨਾਰਮਲ ਬਿਜ਼ਨੈਸ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਾਊਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। (When the normal business is taken up they would be allowed to come back in the House.)

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਲ-ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨਜ਼ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣੇ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਮੋਸ਼ਨਜ਼ ਨੂੰ ਮੂਵ ਕਰ ਸਕਣ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਅੱਛਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਉ। (All right. They may be sent for.)

(At this stage Comrade Bhan Singh Bhaura and Chaudhri Inder Singh Malik came back in the House)

CALL ATTENTION NOTICES

(Serial No. 61)

Chaudhri Inder Singh Malik (Safidon) : Sir, I beg to draw the attention of the Government towards the fact that last year the Gurubalas and Pathshalas were granted the grant-in-aid for the development of Sanskrit and this was given after the lapse of many years. But this year no grant-in-aid has been granted so far to these institutions, i.e., Gurubalas and Pathshalas for the development of the Sanskrit language.

Mr. Speaker : This is admitted.

शिक्षा मन्त्री : जनाबे आली, इस बारे में गवर्नमेंट आफ इंडिया सारी की सारी ग्रांट देती थी लेकिन उन्होंने यह ग्रांट देनी बन्द कर दी है। मैंने आज से हफ्ता पहले आर्डर पास किया था कि उन्हें 36,700 रुपये की ग्रांट अपने एजूकेशन के बजट से दी जाए। मैं समझता हूँ कि हमें उनकी यह डिमांड मानने में कोई मुश्किल नहीं है।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : स्पीकर साहिब, इनके लिये पिछले साल 40 हजार रुपये ग्रांट दी गई। मैं सरकार से प्रार्थना करना चाहता हूँ कि वहां पर 36,700 रुपये की बजाए 40 हजार रुपये ग्रांट दी जाए क्योंकि यह स्कूल्ज हरियाणा प्रान्त के अन्दर हैं। वह इलाका पहले ही काफी बैकवर्ड है। मैं आशा रखता हूँ कि सरकार मेरी प्रार्थना पर जरूर गौर करेगी।

Education Minister : No doubt a grant of Rs 40,000 was sanctioned, but only Rs 36,760 were disbursed. However, I will see to it that any institution which was getting grant last year will get the same amount of grant this year.

(Serial No. 62)

Comrade Bhan Singh Bhaura (Dhuri, S.C.) : Sir, I beg to draw the attention of the Minister concerned towards the fact, namely, the decision of the Punjab Engineering Services (Class I) Association to call upon its members to resign from the Government service.

The meeting which has decided like this was attended by Chief Engineers of the State. If it is happens it would create a critical position. The Government should state the reasons for not accepting the demands of the Engineers.

Mr. Speaker : This is admitted. The Minister concerned will make a statement.

STATEMENTS LAID ON THE TABLE

Chief Parliamentary Secretary (Shri Ram Partap Garg) : Sir, I beg to lay on the Table of the House statements in regard to Call-attention Notices —

1. No. 21 by Comrades Bhan Singh Bhaura, Jangir Singh Joga, Gurbakhsh Singh and Babu Singh Master;
2. No. 43 by Sardar Tara Singh Lyallpuri.
3. No. 46 by Sardar Gurcharan Singh;
4. No. 47 by Sardar Hari Singh;a nd
5. No. 53 by Comrade Bhan Singh Bhaura.

(Serial No. 21)

Comrades Bhan Singh Bhaura, Jangir Singh Joga, Gurbakhsh and Babu Singh Master, M.L.As, to draw the attention of the Minister concerned towards the fact:—

The Birla Institute of Scientific Research has announced the rates of Hybrid Maize at Rs 10 per Bag of 6½ Kg. which if worked out in quintals comes to approximate Rs 160 per quintal.

Similarly the rates as announced for Hybrid Bajra are Rs 15 per bag of 6 Kg. which if worked in quintals, comes to about Rs. 250/- approximately.

The present rates in the market of the above are for Maize Rs 35 to 40 per quintal and Bajra approximately Rs 50 per quintals.

Government had assured that the seeds from the Birla Institute will be supplied at 'No-profit no-loss" basis But the rates as announced above are too high as compared with the market rates as current at present.

Is this the first sample Gift of M/s Birla Brothers to the Punjab peasantry asymbol of Monopoly sale of seeds ?

Sardar Darbara Singh, : Birla Institute of Scientific Research have produced the following hybrid seeds during the year 1965-66 at the seed farm leased to them by Government at Rupar :—

1. Hybrid Maize (Ganga 101) Seeds .. 250 quintals approximately
2. Hybrid Bajra I Seeds .. 12 quintals approximately

The rates announced by them Rs 10 per bag of 6½ Kgs. for Hybrid Maize seed and Rs 15 per bag of 6 Kgs. in case of Hybrid Bajra Seed. These seeds have also been produced by the National Seed Corporation who are supplying these seeds to this State at the following rates.

Hybrid Maize Seed	Rs 12 per bag of 6½ Kgs.
Hybrid Bajra	Rs 24 per bag of 6 Kgs.

The above comparison will show that the rates announced by M/s Birla Brothers are much lower than those fixed by the National Seed Corporation. It must be understood further that Hybrid Maize seed or Hybrid Bajra Seeds are not the same thing as the ordinary Maize or Bajra being sold in the market. The production of Hybrid

[Minister for Home and Development]

seeds in case of these crops is a highly specialised job and involves a lot of investment, vigilance, technical supervision and the use of the costly foundation seed produced by specialists under their supervision. The cost of production of these seeds is, therefore, very high. In foreign countries like the U. S. A. also, the Hybrid seeds are sold at a price which is several times higher than the price of the ordinary commodity. In view of the position explained above, it would be clear that the rates fixed by Birla Brothers are not at all excessive, but, are rather much lower than the rates fixed by the National Seeds Corporation. With these rates, it is difficult for any seed-grower to make any profit.

Under clauses 4 and 6 of the lease deed, Birla Brothers are entitled to sell the seeds to the growers through their own agency.

Note on Call Attention Notice (Serial No. 43) given by Shri Tara Singh Lyallpuri, M.L.A., regarding recovery of Commercial Crops Cess in the border districts.

During the course of discussion in the last Autumn Session of the House on the Punjab Commercial Crops Cess (Amendment) Bill, 1965, seeking extension in the levy of the cess over the 4th plan period, a statement was made that the three border districts, namely, Amritsar, Ferozepur and Gurdaspur, would be exempted from the levy of the cess for one year. This assurance was in the context of the period over which the levy was sought to be extended, i.e. commencing from the Kharif harvest of the agricultural year 1966-67. Accordingly no cess will be recovered for the first year of the extended period, namely, kharif crop of 1966-67.

It may be added that even in respect of the kharif crop of 1965-66, no recovery of cess is being effected in areas falling within ten miles of the border in respect of Amritsar and Ferozepur Districts and within five miles of the border in the case of Gurdaspur District as also operational villages beyond ten miles or five miles of the border, as the case may be.

(Serial No. 46)

Sardar Gurcharan Singh, to draw the attention of the Minister concerned towards the fact that the Punjab Government has promulgated section 144 in some big cities—Amritsar and Jullundur in the State on the flimsy ground for maintaining law and order in the State. This has brought sense of unstability, insecurity and fear among the different sections of the society and it will effect the trade and bring economic disorder and create vicious circle of rumour mongering. It is necessary to make the position clear and bring confidence in all sections of the society.

Sardar Darbara Singh : Orders under section 144, Criminal Procedure Code, 1898 have been issued by the District Magistrates, Amritsar, and Jullundur for a period of one month with effect from 8th March, 1966. The reasons given by them are that the agitational activties of the members of the Punjab Subordinate Services Federation posed a serious threat to public peace and tranqulity in their respective areas.

Under this section, the District Magistrates are fully competent to issue such orders. It is for them to assess the situation prevailing in the area under their charge and to take such preventive measures as, in their opinion, the situation warrants.

NOTE ON CALL-ATTENTION NOTICE NO. 47 SUBMITTED BY SARDAR HARI SINGH, M.L.A.

The following 18 villages in Phillaur Tehsil were affected by hailstorm on 26th February, 1966:—

1. Apra
2. Masani
3. Aujla
4. Samrari
5. Lohgarh
6. Lalian
7. Chhokran
8. Tooran
9. Katana
10. Cheema Kalan
11. Cheema Khurd
12. Chak Sahibu
13. Garhi Mahan Singh
14. Mandi
15. Sultanpur
16. Bharsinghpura
17. Thala
18. Nagar

2. Roughly estimated, damage to crops in 10 villages namely, Apra, Masani, Samrari, Lohgarh, Tooran, Katana, Cheema Khurd Cheema Kalan, Garhi Mahan Singh and Chak Sahibu, is 75% or more. The Deputy Commissioner, Jullundur, has ordered special girdawari in all the affected villages, which is expected to be completed soon and such relief measures as may be required, will be taken. For the present, recovery of taccavi loans has been suspended in the said 10 villages for a period of one year.

(Serial No. 53)

Comrade Bhan Singh Bhaura, M.L.A., to draw the attention of the Minister concerned to the indiscriminate policy followed by the State Government with regard to the postings/transfers of Gram Sewkas/Mukh Sewkas by issuing Memo No. 16023-5ECDII-65/4082, dated the 17th February, 1966. According to this order, the Gram Sewkas/Mukh Sewkas have been debarred from being posted in their Home Tehsils/ Districts, while all other lady Government employees have this privilege of being posted in their Home Towns even. This exception has created heart-burning and resentment amongst these ladies. The Government have not taken into consideration for their security protection and some occasions of serious illness if they are at a distant place, while issuing this order. Therefore, the policy with regard to the posting/transfers of Gram Sewkas/Mukhya Sewkas should be the same as in the case of other Lady employees.

Sardar Darbara Singh : According to the latest decision regarding posting of Lady staff in the Community Development Department, it has been laid down that a Gramsevika is not to be posted in her own tehsil, but she can be posted in her own district subject to the condition that the place of posting is not less than 30 miles from her home town. In the case of Mukhyasevikas, it has been laid down that these field workers should not be posted in their home district, but in some neighbouring district within their own division as far as it may be possible to do so.

2. The new policy has been evolved after carefully considering the past practice of posting Gramsevikas/Mukhyasevikas as near their home as possible. It was found that his practice was not a healthy one because in the opinion of majority of workers themselves their posting near to their homes stood in the way of their work. It was felt by the workers that generally the people of their own ilaqas, who knew them well, were not ready to accept the ideas that they had to impart to the women folk of the areas under their jurisdiction. So the majority of Gramsevikas expressed the desire that though they should not be posted near to their home towns/villages, yet they may be posted within their own districts. It was also found that the Gramsevikas who were posted quite near to their home town/village were in the habit of slipping to their homes whenever they felt like doing so instead of doing their duty according to their tour programmes. As such, keeping in view the difficulties experienced in the past, it has been decided that the Gramsevikas should not be posted in their own tehsils, but in their adjoining tehsils at a distance of more than 30 miles from their home town. In the case of Mukhyasevikas it may be pointed out that by the time a Gramsevika gets promoted as Mukhyasevika, she gets adequate experience of life and confidence to stand on her own feet. So in their case it has been decided that, except in the case of Kulu, Lahaul and Spiti Districts, a promoted Mukhyasevika should not be posted in her own district, but in some neighbouring district within her own division as far as possible. In the case of directly recruited Mukhyasevikas, it has particularly been laid down that efforts should be made to post them in the districts adjoining their home districts in the beginning of their service. It has also been laid down that married Gramsevikas/ Mukhyasevikas should be kept near their husbands as far as possible.

[Minister for Home and Development]

3. It has been alleged in the Notice that the policy laid down for Gramsevik as Mukhyasevikas is discriminatory in the sense that ladies working in other departments can be posted in their own home towns/villages. Though the Hon'able member has not mentioned the departments but it can safely be presumed that he is thinking of the Education Department or the Medical Department. It may here be pointed out that in either of these departments there is no discrimination between male members and the female members i.e. the male members as well as the female members of these departments can be posted in their home towns/villages. It may, however, be observed that in these departments the officials have to work in certain institutions under the direct supervision of their immediate officers and as such they have no chance of shirking their official responsibilities while the Mukhyasevikas and Gramsevikas' work in a number of villages without day to day supervision. There are two sets of departments. One set where the officials have not to work with the public and others where the officials have to work with the public. Education and Medical Departments fall into the former category. The officials in the former category departments can be posted in their own home districts while officials in the latter category cannot be posted in their own districts irrespective of the fact whether they are male officials or female offlcials. The Communtiy Development Department, falls in the latter category. Even in the Co operative Department Sub-Inspectresses are normally not posted in their home tehsils while Inspectresses are normally not posted in their home districts. Moreover this policy has been made mainly keeping in view the sad experience of posting Gramsevikas in their own tehsils. It had come to notice that most of them went to their homes every week end, leaving their circles on Saturday and returning late on Monday, thus missing two days' work and practically staying away from their circles for nearly three days every week.

PERSONAL EXPLANATION

श्री मोहन लाल (बटाला) : स्पीकर साहिब, मैं हाउस के अन्दर अपना पर्सनल एक्सप्लेनेशन देने के लिये खड़ा हुआ हूं। चीफ मिनिस्टर साहिब ने 16 तारीख को वहां पर बहस के दौरान अपनी स्पीच करते हुए मेरे मुताल्लिक कुछ गलत बातें कहीं थीं। मैंने इस सिलसिले में उनको चिट्ठी लिखी थी जिसकी कापी आपको भेज दी। मेरे मुताल्लिक हाऊस के अन्दर कुछ गलत बातें कहीं। इसलिये मैंने आज के सैशन शुरू होने से पहले उसके मुताबिक मुआफी मांगने की मांग की थी और लिखा था कि वरना मैं यह मामला हाऊस के अन्दर उठाऊंगा। आज तक मुझे मेरी चिट्ठी का कोई जवाब नहीं दिया गया। इसलिये मुझे मजबूर हो कर गलत बातों के बारे में कहना पड़ रहा है इसी लिये मैं आपका और हाउस का ध्यान इस ओर दिलाना चाहता हूँ। उन्होंने कहा था कि जब मैं होम मिनिस्टर था, तो मुज़ारों पर पुलिस ने गोली मोहनगढ़ में चलाई थी और 18 मुज़ारान गोली से मारे गये थे और उस वक्त मैंने क्यों रिज़ाइन नहीं किया। उन्होंने हाउस के अन्दर बिल्कुल गलत वाकयात हाउस के सामने रखे थे। उसके बारे में बहुत सी बातें हैं।

Mr. Speaker : Kindly be brief.

श्री मोहन लाल : स्पीकर साहिब, जैसा कि आप और हाउस के मैम्बर साहिबान जानते हैं कि यदि लीडर आफ दी हाउस ने यहां पर मेरे मुताल्लिक ग़लत ब्यानी की हो तो यह इशू बहुत ही इम्पार्टेन्ट बन जाता है। मैं कोशिश करूँगा कि जितना ब्रीफ हो सके उतना ही ब्रीफ करने की कोशिश करूँ इन वाकयात को बयान करने में।

स्पीकर साहिब, पहली बात यह है कि यह वाकिया 1960 में हुआ जबकि मैं होम मिनिस्टर नहीं था। मैं उस वक्त इंडस्ट्री मिनिस्टर था लेकिन मैं मुश्तरका जिम्मेदारी से भागता नहीं। चीफ मिनिस्टर ने कहा कि उस वक्त 18 मज़ारयान मारे गये। यह बात गलत थी क्योंकि वह

मुजारयान नहीं थे । इस बात का चीफ मिनिस्टर साहिब को पता था । उन्होंने दो बार यहां पर शायद मुजरमान कह कर फैक्ट्स को उल्ट बयान करने की कोशिश की । मेरी इत्तलाह है कि उन्होंने किसी मिसल में कोई आर्डर पास किया था । जिसमें उन्होंने मुजारयान लिखा था । तब चौधरी प्रतापसिंह दौलता, एडवोकेट, एम.एल.ए. ने उन्हें एक बजरिया तार नोटिस दिया था कि आपने यह गलत बात लिखी है । तो उस पर उन्होंने ज़बानी तौर पर माफी मांगी थी । वैसे भी वह फैसला अदालत में हुआ था । चौधरी प्रतापसिंह दौलता के भाई चौधरी रत्न सिंह और एक चौधरी धर्मसिंह का बाकायदा मुकदमा हुआ था अफसर मालकी अदालत में । कमिश्नर के पास अपील हुई, फाईनैंशल कमिश्नर के पास अपील हुई और किसी अदालत में भी उनका कोई क्लेम नहीं था कि वे मुज़ारे थे । बल्कि वे अपने आपको मालिक बयान करते थे और चौधरी रत्न सिंह और चौधरी धर्मसिंह भी अपने आपको मालिक बयान करते थे । दोनों मालिकों का झगड़ा था । डिग्री चौधरी रत्न सिंह और धर्मसिंह के हक में हुई और फाईनैंशल कमिश्नर के हुक्म के मुताबिक मौके पर दखल लेने गये थे । इसमें जरूरी बात यह है कि फाइनैंशल कमिश्नर के ज्यूडिशल आर्डर के मुताबिक उस वक्त पुलिस चौधरी रत्न सिंह और चौधरी धर्मसिंह के साथ दखल दिलाने के लिये गई थी । ए. डी. एम. भी उस वक्त मौके पर मौजूद था और वहां पर गांव वाले लोगों ने हमला किया ...... (विघ्न) यह बड़ा इम्पार्टेंट मसला है आप भी इंट्रैस्टिड होंगे...

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਮੈਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਜੀ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੇ ਝਗੜੇ ਬਾਰੇ ਕਲੈਰੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਸ ਵਕਤ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਮੇਟੀ ਉਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤੀ ਸੀ । ਉਸ ਦੀ ਰੀਪੋਰਟ ਅਜੇ ਤਕ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਈ । ਜੇਕਰ ਉਹ ਰੀਪੋਰਟ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ।

Mr. Speaker : He is making a personal explanation.

श्री मोहन लाल : उस वक्त जो वाक्यात हुए थे .....

श्री अध्यक्ष : आप कन्कलूयन बता दें (Let the hon. Member state the conclusion.)

श्री मोहन लाल : मैं मुख्तसर तौर पर बता दूंगा ।

कामरेड राम प्यारा : स्पीकर साहिब, श्री मक्खन सिंह तरसिक्का ने कहा है कि इस केस में इन्क्वायरी आर्डर हुई थी जिस वक्त पंडित मोहनलाल मिनिस्टर थे । उस कमेटी की रिपोर्ट आज तक हाउस में नहीं दी गई । इसलिये मुनासिब यह है कि वह रिपोर्ट हाउस में दी जाए ।

Mr. Speaker : I cannot debar him from making personal explanation.

श्री मोहन लाल : अगर मेरे दोस्त जरा हौसला रखेंगे तो मैं रिपोर्ट का भी ज़िक्र कर दूंगा...

Education Minister : I seek your ruling on the point whether an hon. Member can make use of a report which has not been placed on the Table of the House despite repeated requests of the hon. Members in support of his own contention ?

Mr. Speaker : Let him complete and then I will see.

पंडित मोहन लाल : स्पीकर साहिब, मैं अर्ज़ कर रहा था कि चौधरी धर्मसिंह और चौधरी रत्नसिंह मौके पर कत्ल हुए। ए. डी. एम. के हुक्म के मुताबिक गोली चलाई गई। उसके मुतालिक जो ज्यूडीशल इन्क्वायरी हुई थी वह डिस्ट्रिक्ट सैशन्ज़ जज संगरूर ने की थी। उन्होंने फैसला दिया था कि जो फायरिंग हुई है वह जस्टीफाइड थी। यहीं नहीं, चौधरी धर्मसिंह और चौधरी रत्न सिंह के मर्डर के सिलसिले में दूसरे लोगों का चालान हुआ था और उसमें उनको सज़ा हुई थी। हाई कोर्ट में उनकी अपील नामंज़ूर हुई थी। सुप्रीम कोर्ट तक उनकी अपील हुई और वहां भी वह नामंजूर हुई और मेरी यह इत्तलाह है कि सुप्रीम कोर्ट ने यह फैसला दिया था कि पुलिस ने लोनोएंसी को साइड पर गलती की है। इसलिये मैं यह वाक्यात आपके सामने रख रहा हूँ ताकि सारी बात साफ हो जाए। उन लोगों की अपील खारिज हो जाने के बाद पंजाब गवर्नमेंट ने उन पर दीवानी अदालत में हरजाने का दावा दायर कर रखा है जोकि अभी तक अदालत में चल रहा है। मैं आप से और मैंबर साहिबान से यह प्रार्थना करूँगा कि जिस वाक्ये के मुतालिक ज्यूडिशल इन्क्वायरी होकर यह कहा गया हो कि फायरिंग सही हुई थी, जिसके मुतालिक सुप्रीम कोर्ट तक बात पहुंच चुकी हो और फायरिंग को सही करार दिया गया हो और जिस के मुतालिक खुद सरकार ने हर्जाने का दावा दूसरे लोगों पर दायर कर रखा हो, फायरिंग ए.डी.एम. के हुक्म के मुताबिक हुई हो, उसके मुतालिक इस हाउस के लीडर यह कहें कि मेरी ज़मीर कहां गई थी, मैंने इस्तीफा नहीं दिया इससे ज्यादा और हाउस को मिस्लीड करने वाली और गैर जिम्मेदारी की कोई बात नहीं हो सकती।

दूसरी बात जो उन्होंने उस वक्त कही थी वह यह थी कि मैंने उस वक्त अपना इस्तीफा देने से इन्कार कर दिया था। यह बात कतअन गलत है और बेबुनियाद है। मैंने जो इनको चिट्ठी लिखी है उसमें तफसील के साथ लिखा है। जिस वक्त वह रीपोर्ट मेरे नोटिस में रेडियो पर आई थी मैंने उसी वक्त फैसला कर लिया था इस्तीफा देने का और मैंने उसमें लिखा है कि मैंने उसी वक्त पहले सरदार प्रतापसिंह से कह दिया था कि मैंने इस्तीफा देने का फैसला कर लिया है। उन्होंने एग्री किया। मैं प्रदेश कांग्रेस के प्रधान पंडित भगवद् दयाल से भी इस बात का जिक्र करके आया था और दूसरे दोस्तों से भी यह बात कह कर आया था। मेरा ख्याल है कि रात के 11 बजे होंगे जब मैं अपने घर में आया तो डाक्टर गोपीचन्द से टैलीफोन पर बात हुई थी। उस वक्त मैंने इस्तीफा लिख कर भेज दिया था। यह गलत बात है कि मैंने किसी वक्त भी अपना इस्तीफा देने से इन्कार किया हो ......

श्री अध्यक्ष : आप की बात आ गई है। (The point of the hon. Member has come before the House.)

श्री मोहन लाल : अच्छा, बाकी फिर सही। लेकिन इतना ज़रूर कहना चाहूंगा कि लीडर आफ दी हाउस, यहां इतनी गलत बात कहें यह इस हाउस का प्वायंट आफ प्रिविलेज बनता है। मैं आप से प्रार्थना करूंगा कि यह मामला आप प्रिविलेज कमेटी के सुपुर्द कर दें ताकि इसकी बाकायदा जांच पड़ताल हो और इस के बाद कोई भी जिम्मेदार व्यक्ति यहां पर हाउस में गलत बात गलत बयानी न कर सके।

मुख्य मन्त्री (श्री राम किशन) : स्पीकर साहिब, मैंने हमेशा हाउस के जज़बात को कदर की है, हाउस का एहतराम किया है, करता रहा हूँ और करना चाहिए। पंडित मोहन लाल जी ने यह कहा है कि मैंने हाउस की तौहीन की है। मेरे खाबो ख्याल में भी यह चीज़ कभी नहीं आ सकती। जिस वक्त पंडित मोहनलाल जी होम मिनिस्टर थे मैं उस ज़माने की तल्खी और कड़वाहट की दास्तान के अंदर नहीं जाना चाहता। जहां तक मैम्बरान का ताल्लुक है मेरी हमेशा यही वृत्ति और नीति रही है और मैंने एक एक मैम्बर के जज़बात की कदर की है और करता हूँ। मैं किसी के जज़बात को ठेस नहीं पहुंचाना चाहता लेकिन मैं एक बात, स्पीकर साहिब, आपके ज़रिये अपने दोस्त पंडित मोहनलाल जी से कहना चाहता हूँ। आदमी जो कुछ अपने लिये चाहता है कि उसके साथ ऐसा सलूक हो उसको दूसरों के साथ भी वही सलूक करना चाहिए। ताकि उसके साथ वही सलूक हो। अगर इस असूल और सिद्धांत पर दुनिया चले तो यह सिलसिला बंद हो जाए। उस वक्त 16 तारीख को पानीपत की दुखदाई दुर्घटना के बारे में यहां पर बातचीत हुई, मैंने उसके बारे में जितना दुख प्रकट कर सकता था किया और हर एक ने किया क्योंकि इससे बढ़ कर और कोई कमीनी दुर्घटना नहीं हो सकती थी। पंडित मोहन लाल जी ने तकरीर करते हुए मेरी कांग्रेस को अपील की कि मेरी कांग्रेस मर गई। मैंने उसके मुताबिक अर्ज करते हुए कहा था कि यह ठीक है कि जहां तक मेरी कांग्रेस का ताल्लुक है वह तो रोशन ज़मीर है, बिलकुल पाक है। इस सम्बन्ध में मैंने दो-तीन बातों का ज़िक्र कियाथा। पंडित मोहन लाल जी ने एक बात का ज़िक्र किया, मोहनगढ़ के बारे में उन्होंने बात की है। स्पीकर साहिब, जहां तक जुडीशरी का ताल्लुक है मैंने हमेशा जुडीशरी की रिस्पैक्ट की है, किसने नहीं की, मैं इस बात में नहीं जाना चाहता। मैंने रिस्पैक्ट की है आज रिस्पैक्ट की है, कल को रिस्पैक्ट करूँगा और आगे भी रिस्पैक्ट करता रहूंगा। एक एक कोर्ट की उनकी रिस्पैक्ट करूँगा, सुप्रीम कोर्ट की रिस्पैक्ट करूँगा, हाई कोर्ट की रिस्पैक्ट करूँगा। जजमेंट की रिस्पैक्ट करना मेरा फर्ज़ है, मेरा धर्म है मेरा दीन मेरा ईमान है। जहां तक मोहनगढ़ के केस का ताल्लुक है मैंने उस दिन भी उसकी तरफ कुछ इशारा किया था। सवाल यह नहीं कि उसमें जुडीशरी का फैसला क्या है। ठीक है कि जुडीशरी का एक फैसला होता है उसकी मैं कदर करता हूँ, कदर करनी चाहिए। अगर यह हाउस उस फैसले की रिस्पैक्ट नहीं करेगा तो और कौन करेगा। सवाल तो यह है, स्पीकर साहिब, कि उसमें अठारह जानें जाया हुईं कि नहीं हुईं। क्या उस फायरिंग में अठारह इनसानों की मौत हुई या नहीं हुई? सवाल तो यह है कि अठारह के करीब इनसानों जानें, कीमती जानें उस फायरिंग का शिकार हुईं। यह फायरिंग क्यों हुआ आज मैं इस सवाल के अन्दर जाना नहीं चाहता।

सरदार लच्छमन सिंह गिल : वह हलाकू का राज्य था।

मुख्य मन्त्री : तो उसके मुताबिक मैंने उस वक्त यही कहा था कि उस वक्त इनकी जमीर क्यों नहीं जागी थी ? जो रिकार्ड बताता है, जो रिकार्ड मैंने रैविन्यु का और दूसरा इस वक्त तक देखा है, वह यही बताता है कि उसमें कोई लैंडलार्डज़ का और टैनैन्ट्स का झगड़ा था और वहां पर 18 के करीब आदमी इन गोलियों की वजह से मारे गये थे । उनको रैविन्यु रिकार्ड के अन्दर टैनैंट्स के तौर पर जाहिर किया गया है । दूसरे होम डिपार्टमेंट की जो फाईल मैंने देखी है उसके मुताबिक भी तीन-चार जगह पर जो स्टेग्रार्डर लिया गया था उनमें भी उनको टैनैंट्स ही जाहिर किया गया हुआ है । लेकिन इस वक्त मैं यहां पर कोई टैनैंट्स और लैंडलार्डज़ की बहस में भी नहीं जाना चाहता कि वह लैंडलार्डज़ थे या टैनैंट्स थे । लेकिन सवाल यह है कि टैनैंट्स क्या इन्सान नहीं हैं, लैंडग्रोनर्ज़ क्या इनसान नहीं हैं ? मैंने जो बात कही, उसके मुताल्लिक ठीक है कि इन्होंने अपने आपको जस्टीफाई करने की कोशिश की है और जुडीशल इन्क्वायरी का भी जिक्र किया है । मैं ज्यादा डिटेल्ज़ में नहीं जाता । इतना ही कहूँगा कि रूल आफ ला का मकसद हमेशा यह होता है कि जहां पर भी हो मिनिमम से मिनिमम फोर्स इस्तेमाल की जाए, खास तौर पर जहां पर फायरिंग करने की नौबत आती है । स्पीकर साहिब, आप जानते हैं कि उस सम्बन्ध के ऊपर लोगों के अन्दर जज़बात किस कदर भड़क उठते हैं । यह कोई 1960 की बात है इसे हुए पांच छः साल हो गए हैं । मैं उसकी बाबत सारी डिटेल्ज़ इस वक्त कह नहीं सकता । लेकिन मेरा ख्याल है कि उस वक्त जो ऐजीटेशन हुई जो कुछ उस वक्त इस सम्बन्ध में अखबारों के अन्दर छपा, मुख्तलिफ जगहों पर इस सिलसिले में ख्यालात का इज़हार किया गया, वह हर कोई जानता है । तो मेरा उस वक्त इस घटना की तरफ इशारा करने का मकसद यह था कि जहां पर इस तरह से इनसानी जानें गई हों, वहां पर उसका हरेक के ऊपर असर पड़ता है । ठीक है, जैसा कि इन्होंने फरमाया, उस वक्त पंडित मोहन लाल होम मिनिस्टर नहीं थे, मिनिस्टर थे । मैंने भी उस वक्त यही कहा था कि "शायद आप होम मिनिस्टर थे" । लेकिन ठीक है मिनिस्टर ही थे । मिनिस्टर होने के नाते भी आपकी जिम्मेदारी थी । मैं आज चीफ मिनिस्टर हूँ तो इसका मतलब यह नहीं कि मैं परमानेंट तौर पर चीफ मिनिस्टर ही रहूँगा । कल को मैं चीफ मिनिस्टर नहीं रह सकता, ऐम. एल.ए. भी नहीं रह सकता । लेकिन उसके मुताबिक जो इनसानी दिल है वह तो किसी तरह से कहीं नहीं चला जाता । जो ह्यूमन हार्ट है वह तो साथ ही रहेगा और रहता है । तो उस वक्त मैंने कहा था कि शायद आप होम मिनिस्टर थे, लेकिन मिनिस्टर रहते हुए भी आपको देखना चाहिए था कि उस वक्त किस तरह से इनसानी जानें जाया हुई ।

इसके बाद, स्पीकर साहिब, मेरे दोस्त ने जिक्र किया दास कमिशन का । स्पीकर साहिब, वाक्या यह है कि अगर उन दिनों के अखबारात को लें तो आपको पता चलेगा कि सरदार प्रतापसिंह ने जिस वक्त अस्तीफा दिया और डाक्टर गोपीचन्द भार्गव इन्टैरिम गवर्नमेंट के चीफ मिनिस्टर बने तो उस वक्त डाक्टर गोपीचन्द जी की चीफ मिनिस्टरशिप में पंडित मोहनलाल ने भी हलफ लिया बतौर मिनिस्टर । उस दिन यह पांच या छः बजे की बात है, रात को नौ बजे या उससे पहले ही इनको पता चल गया होगा कि दास कमिशन ने जो स्ट्रिक्चर्ज पास किए हैं उनमें पंडित मोहन लाल का भी जिक्र आया है । उन दिनों, स्पीकर साहिब, जो कुछ अखबारों में पढ़ा उससे तो यही पता चलता था कि जिस वक्त यह चीज़ आई तो उस वक्त के गवर्नर हाफिज साहिब से कुछ बात-चीत हुई और हाफिज़ साहिब ने डाक्टर गोपीचन्द जी को टेलीफोन पर बताया

या लिखा कि उस दास कमिशन की रिपोर्ट के मुताबिक तो इन पंडित मोहन लाल जी को भी अस्तोफा देना चाहिए । इस पर डाक्टर गोपीचंद जी के साथ इनकी बातचीत हुई या जो कुछ भी सिलसिला चला, अखबारों से पता चलता है कि उस रात बारह बजे इससे अस्तीफा लिया गया था या इन्होंने दिया । इसके मुताबिक अब पंडित मोहन लाल जी ने बताया है कि डाक्टर साहिब को कहा या पंडित भगवत् दयाल शर्मा को कहा । लेकिन सवाल तो यह है कि उस वक्त जो कुछ अखबारों में इनकी बाबत निकलता रहा क्या इन्होंने उसकी किसी तरह से भी तरदीद की या किसी तरह से भी कोई स्टेटमेंट दिया ? स्पीकर साहिब, जहां तक मेरा ताल्लुक है, मैं किसी तरह से भी किसी प्वायंट आफ प्रैस्टीज में नहीं पड़ता हूं । नहीं पड़ना चाहता हूँ । आई एम ओपन टू कन्विकशन । लेकिन वाकयात जो अखबारों में उस वक्त निकले वह यही हैं जिनका मैंने जिक्र किया है । उनकी इनकी तरफ से तरदीद नहीं की गई । सभी ने चढ़ने वाले सूरज को देखा, सभी ने इस बात को देखा । इस लिये मैं आपके ज़रिए यह निवेदन करना चाहता हूँ कि मुझे इन बातों का कोई विचार नहीं । जब मुझ पर एक हमला किया गया, तो जैसा कि हर एक इनसान में ऐसे मौके पर शक्ति आ जाती है, तो यह तो हो नहीं सकता था कि मैं ज़हर के प्याले को पी जाता । इनसान हूँ । उस नाते कमज़ोरी आ ही जाती है । लाज़मी तौर पर कैसे आशा की जा सकती है कि ऐसी बात को बरदाश्त किया जाता ? तो उसका मैंने जवाब दिया । लेकिन अब मैं पंडित मोहन लाल जी से आपके द्वारा यही अर्ज़ करना चाहता हूँ कि हर एक आदमी को एक दूसरे के जज़बात की कदर करनी चाहिए । बातें करते वक्त अपनी ज़बान पर बिटरनैस को नहीं लाना चाहिए, ज़बान में मिठास लानी चाहिए (विघ्न) तो आपको दूसरों के जज़बात की कदर करनी चाहिए । जहां तक मेरा ताल्लुक है, मैं आपके ज़ज़बात की कदर करता हूँ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਬੜਾ ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਐਕਸ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਕੁਛ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਕੁਛ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ 18 ਮਰੇ ਹਨ, ਤਿੰਨ ਮਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ । (*Interruptions*) ਮੈਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰਸਨਲ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਹਨ ਇਥੇ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਾ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਜਾਣ । ਬਿਹਤਰ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਆਪਣੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰਨ, ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਲਿਆਉਣ ।

मुख्य मन्त्री : तो स्पीकर साहिब, मैं यह अर्ज़ कर रहा था कि इनको इस तरह से एक दूसरे के जज़बात की कदर करनी चाहिए (विघ्न) इन्होंने ज़िक्र किया श्री प्रताप सिंह दौलता का कि कोई टैलीग्राम दी थी । जहां तक मैंने रिकार्ड को देखा है, वहां पर तो ऐसी कोई बात नहीं है । फिर भी मैं इसे दुबारा चैक कर लूंगा । फिर चैक करने को तैयार हूँ । मगर आपकी मार्फत पंडित मोहन लाल जी से कहना चाहता हूँ कि आप मेरे भाई हैं, मित्र हैं....भाई के नाते, मित्र के नाते एक दूसरे के जज़बात की कदर करनी चाहिए । बात करने का तरीका होता है, उसके मुताबिक आप मुझ पर हमला कर सकते हैं, मुझ पर अटैक कर सकते हैं, क्रिटिसाईज कर सकते हैं लेकिन हाउस के अन्दर एक दूसरे के जज़बात की कदर करनी चाहिए । मैंने कभी उनके जज़बात को ठेस पहुंचाने की कोशिश नहीं की और न ही करूँगा । मैं उनके दिल को हरगिज़ नहीं दुखाना चाहता । लेकिन आप को भी इसी तरह की भावना पैदा करनी चाहिए । इसलिये, स्पीकर साहिब

[मुख्य मंत्री]

इसमें प्रिविलेज का कोई सवाल पैदा नहीं होता । जो वाक्यात आए उनके मुताबिक मैंने अपनी पोज़ीशन आपके सामने ऐक्स्प्लेन कर दी है ।

श्री अध्यक्ष : जहां तक पंडित मोहन लाल के परसनल ऐक्सपलेनेशन का ताल्लुक है उसकी बाबत चीफ मनिस्टर की तरफ से हाउस के अन्दर क्लैरिफिकेशन आ गया है । लेकिन जहां तक प्रिविलेज का सवाल है, उसकी बाबत मैंने पहले भी कई दफा यहां पर कह दिया हुआ है कि अगर किसी आनरेबल मैंबर को कोई एतराज हो कि किसी मिनिस्टर ने कोई रांग स्टेटमेंट दिया है तो उसका एक ही तरीका है कि वह आनरेबल मैंबर कन्सर्न्ड अपनी वर्शन दे दे और इस तरह से मिनिस्टर साहिब की और उस आनरेबल मैंबर साहिब की वर्शन, यानी दोनों वर्शन्ज़ रिकार्ड पर आ जाएंगी । इसलिये यहां पर प्रिविलेज़ की बात नहीं बनती । (विघ्न) (So far as the personal explanation of Pandit Mohan Lal is concerned, the Chief Minister has given his clarification with regard thereto in the House. But so far as the question of privilege is concerned, I have already stated a number of times here that if any hon. Member has any objection to a Minister having given a wrong statement then there is only one way out, that is that the hon. Member concerned should give his own version. In this way both the versions, that of the Minister as well as of the hon. Member concerned, would he brought on record. Therefore, the question of privilege does not arise here.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪਿਛਲਾ ਦਿਨ ਜਨਰਲ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸੀ । ਉਹ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਾਇਆ ਹੋ ਗਿਆ । ਅੱਜ ਫੇਰ ਉਹੀ ਕਿੱਸਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ "ਜ਼ਾਇਆ" ਵਾਲਾ ਲਫ਼ਜ਼ ਵਾਪਸ ਲਉ । ਜੋ ਕਾਰਵਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ "ਜ਼ਾਇਆ" ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । (The hon. Member should withdraw the word "zaya". The proceedings of the House, whatever they may be, are not a waste of time.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਮੈਂ ਇਹ ਲਫ਼ਜ਼ ਵਾਪਸ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ । ਪਰ ਜਿਸ ਵਕਤ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਅਹਿਮ ਮਸਲਾ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਜਨਰਲ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਡੀਮਾਂਡ ਅਡ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸ ਕਰ ਲੈਣਾ । ਹੁਣ ਜਨਰਲ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ 2 ਦਿਨ ਅਲਾਟ ਹੋਏ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 1 ਦਿਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ । ਇਹ ਆਪਣੀਆਂ ਹੀ ਲੜਾਈਆਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਅਜ ਵੀ ਉਹੀ ਨਜ਼ਾਰਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲੇ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਔਰ ਹੁਣ ਵਾਲੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

(Shri Mohan Lal rose to speak.)

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਐਗਰੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਡੀਮਾਂਡ ਉੱਤੇ ਜਿਤਨੀ ਬਹਿਸ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਦਾ

ਹਾਂ ਕਿ ਹੁਣ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਣ। (I quite agree that whatever discussion on the Demand is possible should be held. I would therefore, appeal to the hon. Member to leave this matter now.)

ਸ੍ਰੀ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : —ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਇਕ ਹੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਔਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਅਮਰ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਕੇਸ ਦੀ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਹੋਈ ਔਰ ਉਸ ਬਾਰੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਜਜਮੈਂਟ ਵੀ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਫਾਇਰਿੰਗ ਨੂੰ ਜਸਟੀਫਾਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਪਰਸਿਸਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ this is a clear breach of privilege of the House.

श्री अध्यक्ष : आप मुझे इस बारे में मेरे चेम्बर में कनविंस कर दें। (The hon. Member can convince me in this respect in my Chamber.)

Shri Mohan Lal : All right, Sir.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦਾਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸਟਰਿਕਚਰ ਆ ਗਏ ਸੀ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਕੀ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮੁੜ ਕੇ ਮਨਿਸਟਰ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ..

Mr. Speaker : Order, please.

चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर। मैं यह अर्ज करना चाहता हूं कि प्रिविलेज मोशन पर आपने अपना रूलिंग दे दिया है और इससे पहले आप ने पंडित मोहन लाल की बात भी सुन ली और चीफ मिनिस्टर साहब की भी सुन ली ......

श्री अध्यक्ष : मैंने इस बारे में रूलिंग दे दिया है। आप मुझे मेरे चैम्बर में मिल लीजिये। Let me proceed on. (I have given my ruling in this connection. The hon. Member can see me in my Chamber. Let me proceed on.)

चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक : मैं तो सिर्फ आपकी रूलिंग इस बात पर चाहता हूँ कि पंडित मोहन लाल ने इनको ज़मीर पर हमला किया है और इन्होंने उसकी ज़मीर पर हमला किया है। आप रूलिंग दें कि किस की ज़मीर नहीं है। (हंसी)

THE PUNJAB SALARIES AND ALLOWANCES (VALIDATION) BILL, 1966

(Leave to introduce)

Shri Ram Partap Garg (Chief Parliamentary Secretary) : Sir, I beg to move for leave to introduce the Punjab Salaries and Allowances (Validation) Bill.

Mr. Speaker : Motion moved—

That leave be granted to introduce the Punjab Salaries and Allowances (Validation) Bill.

Mr. Speaker : Question is—

That leave be granted to introduce the Punjab Salaries and Allowances (Validation) Bill.

The leave was granted

Chief Parliamentary Secretary : Sir, I beg to introduce the Punjab Salaries and Allowances (Validation) Bill.

DEMANDS FOR GRANTS
(RESUMPTION OF DISCUSSION)

19—GENERAL ADMINISTRATION
23—POLICE

Mr. Speaker : Now the House will resume discussion on the Demands for Grants.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ (ਰੋਪੜ) : ਮਾਨਯੋਗ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਜ ਜਨਰਲ ਐਡਮਨਿ-ਟਰੇਸ਼ਨ ਤੇ ਬਹਿਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਦਿਨ ਹੈ......

श्री अध्यक्ष : क्योंकि टाईम थोड़ा है इसलिये अगर हाउस ऐगरी करे तो हरेक मैंबर के बोलने के लिये टाईम मुकर्रर कर दिया जाए कि वह 15 मिनट से ज्यादा नहीं बोल सकेगा। (As the time at our disposal is short, I would, if the House agrees, fix a time limit for each hon. Member to speak, so that none is allowed to speak for more than 15 minutes.)

आवाजें : ठीक है जी।

कामरेड राम प्यारा : स्पीकर साहिब, मुझे भी बोलने के लिये पांच मिनट जरूर देने।

श्री अध्यक्ष : मुश्किल यह है कि अगर आप को बोलने के लिये पांच मिनट दिये जाएं तो आप दस मिनट ले लेते हैं। (The trouble is that if the hon. Member is allowed to speak for five minutes he would continue speaking for ten minutes.)

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਮਾਨਯੋਗ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੀ ਜੋ ਅਵੱਸਥਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਤਾਲੁਕ ਇਥੋਂ ਦੀ ਜਨਰਲ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਹੈ। ਜੋ ਕੁਝ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਜਿਹੜੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਜ਼ ਹੈ ਉਹ ਐਟ ਸਟੇਕ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੀ ਲਹਿਰ ਛਿੜੀ ਸੀ ਉਹ ਇਕ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਨੌਈਅਤ ਦੀ ਲਹਿਰ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਕੇਵਲ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇਹ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਸਮਸਿਆ ਵੀ ਹੈ। ਆਪ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਤੁਰਤ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਇਕ ਨਵਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਔਰ ਇਕ ਹਰਿਆਣੇ ਦਾ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਔਰ ਜੋ ਬਾਕੀ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਹਿ ਜਾਣ ਉਹ ਹਿਮਾਚਲ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਾਏ ਜਾਣ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ

ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਇਥੇ ਇਕ ਲਹਿਰ ਛੇੜ ਦਿੱਤੀ ਔਰ ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਕਾਂਸਟੀਚੂਸ਼ਨਲ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਚਲਾਉਂਦੇ—ਕਿਉਂਕਿ ਹੋਣਾ ਇਹ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਇਹ ਹਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੁਰ ਅਮਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪਰੋਟੈਸਟ ਸ਼ੋ ਕਰੀਏ, ਹੜਤਾਲਾਂ ਕਰੀਏ, ਜਲਸੇ ਕਰੀਏ ਔਰ ਜਲੂਸ ਕਢ ਕੇ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰੀਏ, ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਸਾਡਾ ਫੰਡੇਮੈਂਟਲ ਹਕ ਹੈ, ਇਕ ਆਜ਼ਾਦ ਰਾਜ ਵਿੱਚ। ਲਿਕਿਨ ਇਸ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਇਹ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਬਲਿਕ ਪਰਾਪਰਟੀ ਨੂੰ ਅੱਗਾਂ ਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ, ਦੁਕਾਨਾਂ ਫੂਕ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਔਰ ਦੁਕਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਫੂਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਥੇ ਉਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਾਡੇ ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ। ਔਰ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਉਸੇ ਬਰਾਦਰੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੁਕਾਨ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਫੂਕ ਦਿੱਤਾ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ ਸਰਦਾਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਇਕ ਸਾਥੀ ਸ੍ਰੀ ਕਰਾਂਤੀ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ, ਸ੍ਰੀ ਦੀਵਾਨ ਚੰਦ ਔਰ ਸ੍ਰੀ ਸੰਤ ਰਾਮ ਲਾਂਬਾ ਨੂੰ। ਫਿਰ ਇਹ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਅਸੂਲੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਤਹਿਰੀਕ ਇਕ ਬੜੀ ਵਾਇਲੈਂਟ, ਇਕ ਫੈਸਿਸਟ ਔਰ ਕਮਿਊਨਲ ਤਹਿਰੀਕ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਚਲਾਈ ਗਈ ਸੀ ਔਰ ਇਸ ਨੂੰ ਚਲਾਣ ਵਾਲੇ ਕੇਵਲ ਜਨ ਸੰਘ ਦੇ ਹੀ ਬੰਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਲਕਿ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੇ ਇਹ ਤਿੰਨ ਵਜ਼ੀਰ ਸਨ, ਇਹ ਤ੍ਰੈ ਮੂਰਤੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਨ। ਇਕ ਕਾਲਾ ਕੋਟ, ਔਰ ਚਿੱਟੀ ਟੋਪੀ ਪਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹਨ, ਔਰ ਇਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਚਿੱਟੇ ਕਪੜਿਆਂ ਵਾਲੇ ਹਨ ਔਰ ਤੀਜੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਹਨ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਔਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਯਸ਼, ਇਕ ਕਾਂਗਰਸੀ ਦੇ ਲਿਬਾਸ ਵਿੱਚ ਇਕ ਜਨਸੰਘੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਲਹਿਰ ਚਲਾਈ ਸੀ ਔਰ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇਤਨੇ ਭਦੇ ਔਰ ਅਸਭਯ ਨਾਅਰੇ ਲਗਾਏ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਕੇ ਵੀ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਨਾਅਰੇ ਇਸ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਚਾਰ ਨਾਅਰੇ ਮੈਂ ਨਮੂਨੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਤਨੇ ਭਦੇ ਨਾਅਰੇ ਉਹ ਸਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਾਅਰੇ ਸੀ।

After burning property of Government Schools in Amritsar, those doing the job wrote the following near what remained of property :—

[* * * * * *
* * * * * *]

In a procession of about 60 persons, which paraded the Nimak Mandi in Amritsar, the following slogans were shouted :—

* * * * * *
* * * * * *

Voices from the Akali Benches : Shame. Shame.

Comrade Shamsher Singh Josh : In an all parties meeting called by Shri Prabodh Chandra in Amritsar, Comrade Vimla Dang pointed out the filthy nature of slogans being raised. Shri Krishan Lal, MLC, Jan Sangh Leader, admitted the fact but stated that he and Shri Baldev Parkash, MLA, had done whatever they could to stop such slogans.

---

*Expunged as ordered by the Chair.

(Comrade Shamsher Singh Josh)

ਫਿਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ 16 ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਕ ਜਲੂਸ ਕਢਿਆ ਗਿਆ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਾਅਰੇ ਲਗਾਏ ਗਏ...... [* * * * * * * * * * * * * * * * *]

ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੱਦੇ ਨਾਅਰੇ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਉਸ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ ਸਤ ਦਿਨ ਖੁਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਰਖੀ ਔਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ, ਮਕਾਨਾਂ ਔਰ ਪਬਲਿਕ ਪਰਾਪਰਟੀ ਨੂੰ ਫੂਕਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਕਦਮ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਠਾ ਕੇ ਇਸ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਠੰਢਾਂ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਇਹੋ ਕਦਮ ਇਸ ਕੋਲੋਂ ਪਹਿਲੇ ਨਹੀਂ ਉਠਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸੀ ? ਅਸੀਂ ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਲਾਲਾ ਜਗਤ ਨਾਰਾਇਣ ਨੂੰ, ਸ੍ਰੀ ਯਸ਼ ਨੂੰ, ਔਰ ਸ੍ਰੀ ਵੀਰਿੰਦਰ ਨੂੰ ਗਰਿਫਤਾਰ ਕਰੋ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੇ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਰਿਫਤਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਔਰ ਇਥੇ ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਅੱਗ ਵਧਦੀ ਰਹੀ। ਫਿਰ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਠੰਡ ਪਈ। ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਫਿਰ ਇਥੇ ਕੀ ਕੁਝ ਹੋਏ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਸ ਲਿੰਗੁਇਸਟਿਕ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਔਰ ਨੈਸ਼ਨਲ ਏਕਤਾ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੁਣ ਮੰਨ ਲਈ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਬਠਿੰਡੇ ਦੇ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਸੈਕਟਰੀ ਨੂੰ ਗਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਬਾਲਾ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਇਕ ਵਰਕਰ ਨੂੰ ਗਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਔਰ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਦੀ ਖਾਤਰ ਹੀ ਇਹ ਗਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਛਿਪੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਿੰਗੁਇਸਟਿਕ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਸਟੇਟਸ ਦੀ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਔਰ ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਅਮਨ ਰਖਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ—

Minister for Education : Sir, I would respectfully request that the slogans which have been mentioned by the hon. Member should not form part of the record of the proceedings of the House.

Voices from the Akali Benches : Why ?

(*Interruptions and noise in the House.*)

Mr. Speaker : Order, please.

Minister for Education : Sir, I was requesting that the slogans which are too scandalous should not find place in the proceedings of the House. If these are mentioned in the Debates of the House, it will not be a credit for the Members of this House.

Mr. Speaker : Let me just consider.

*Expunged as ordered by the Chair.

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮਿਸਟਰ ਸਪੀਕਰ। ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਨਾਅਰੇ ਨਹੀਂ ਦਸੇ । ਇਹ ਨਾਅਰੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਛਪਦੇ ਰਹੇ ਨੇ ਔਰ ਇਹ ਖੁਲ੍ਹੇ ਆਮ ਨਸ਼ਰ ਹੋਏ ਨੇ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰੋਸੀਡਿੰਗਜ਼ ਵਿਚੋਂ ਕਢਣ ਨਾਲ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜੋ ਖੁਫੀਆ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗੀ ?

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜੋਸ਼ ਸਾਹਿਬ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਮਾਨਯੋਗ ਪਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਲਾਏ ਗਏ ਨਾਅਰੇ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ । ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਲੰਧਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਕਾਇਦਾ ਗੱਲਾਂ ਮੈਨੂਵਰ ਕਰਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਉਹ ਅਸੀਂ ਬਾਕਾਇਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਨਾਲ ਦਸਾਂਗੇ । (ਵਿਘਨ)

ਸ੍ਰੀ ਸਤ ਦੇਵ : On a point of Order Sir, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜੋਸ਼ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਲੁਧਿਆਨੇ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਇਹ ਭਿਵਾਨੀ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨ ।

Mr. Speaker : Please take your seat.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਮੈਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਭਿਵਾਨੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨ ਹੀ ਲੱਗਾ ਸਾਂ, ਇਹ ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਸ੍ਰੀ ਮਨੀ ਰਾਮ, ਐਕਸ-ਵਾਈਸ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ, ਭਾਰਤੀ ਜਨ ਸੰਘ, ਭਿਵਾਨੀ ਦੇ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਛਪੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਕਟਿੰਗ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ :

> "Goondaism, brick-batting, setting fire and violence are becoming common and pose danger to the existence of democracy. Every sensible person should condemn it. The Jan Sangh is responsible directly or indirectly for the acts of violence which occurred in Bhiwani on 14th March....'

ਜਾਦੂ ਉਹ ਜੋ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹ ਬੋਲੇ । ਇਸ ਸਾਹਿਬ ਜਨ ਸੰਘ ਦੇ ਵਾਈਸ-ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਗਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਭਿਵਾਨੀ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਵਾਰਦਾਤ ਵਿੱਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦਾ ਹੱਥ ਸੀ । ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਰਕਤ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਹੱਥ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ violent ਅਤੇ Fascist ਤਹਿਰੀਕ ਕਿਹਾ ਹੈ । 90 % ਲੋਕ ਇਸ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦੇ ਹੱਕ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹਨ, 10 ਫੀ ਸਦੀ ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹਨ । ਇਹ 10% ਜੋ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਗੁੰਡਾ ਗਰਦੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ 90% ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਥੋਪਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਫੈਸਿਸਟ ਤਹਿਰੀਕ ਕਿਹਾ ਹੈ । ਇਕ ਲਿੰਗੁਇਸਟਿਕ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਇਹ ਮਜ਼ਹਬੀ ਰੰਗ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਡੈਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ । ਅੱਜ ਜਨ ਸੰਘ ਅਤੇ ਇਹ ਤ੍ਰੀ-ਮੂਰਤੀ ਇਸ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਲ ਸਵਾਲ ਬਨਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਤਹਿਰੀਕ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨਾ ਹੀ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਰਹੀ ਹੈ । ਹੁਣ ਫਿਰ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਹਲ ਕਮਿਊਨਲ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਹੋਵੇ । ਰਿਜਨਲ ਫਾਰਮੂਲਾ ਬਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਰਿਜਨਜ਼ ਬੋਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਿਸੇ ਕਮਿਊਨਲ ਧੜੇ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕਈ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਬਣਾਏ ਗਏ । ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਫਿਰ ਗਡੇ ਮੁਰਦੇ ਉਖਾੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਸੂਬਾ ਤਾਂ ਮਨ ਲਵਾਂਗੇ ਪਰ ਸਕ੍ਰਿਪਟ ਦੇਵ-ਨਾਗਰੀ ਹੋਵੇ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਐਕਸਪਰਟਸ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ । 6 ਫੁਟ ਦੇ ਆਦਮੀ ਦੇ

[ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿਘ ਜੋਸ਼]

ਕਪੜੇ 4 ਫੁਟ ਦੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ । ਹਰ ਬੋਲੀ ਦੀ ਲਿਪੀ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਰਿਜਨਲ ਫਾਰਮੂਲੇ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਲਿਪੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਤਹਿ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ । ਉਸ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਫਿਰ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈਕੋਰਟ ਇਕ ਹੋਵੇ, ਗਵਰਨਰ ਇਕ ਹੋਵੇ, ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਬੋਰਡ ਇਕ ਹੋਵੇ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਦੋ ਸਟੇਟਸ ਬਣ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਅਗਰ ਉਹ ਐਗਰੀ ਕਰਨ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਹੋਰ ਕਈ ਗਲਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਰਖ ਲੈਣ । ਸਾਡੀ ਹਾਈਕੋਰਟ ਹਿਮਾਚਲ ਨਾਲ ਅਤੇ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਬੋਰਡ ਰਾਜਸਥਾਨ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਉਹ ਦੋ ਸਟੇਟਸ ਖੁਦ ਕਰ ਲੈਣਗੀਆਂ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ is putting the cart before the horse. ਇਸ ਨਾਲ ਹੋਰ ਪ੍ਰਾਬਲਮ ਕ੍ਰੀਏਟ ਹੋਣਗੇ । ਹਦਬੰਦੀ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪਸ਼ਟ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ । ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨ ਵਿੱਚ ਅਗਰ ਕੋਈ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਹਰਿਆਣੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਜੇ ਕੋਈ ਇਲਾਕਾ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਰਿਜਨ ਵਿੱਚ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਵਿਲੇਜ ਨੂੰ ਯੂਨਿਟ ਮੰਨ ਲਉ ਅਤੇ pure and simple linguistic ਆਧਾਰ ਤੇ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਕਰੋ । ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਹ ਅਸੂਲ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਵੀ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਹੁਣ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬਦਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਫਾਰਮੂਲੇ ਨੂੰ pollute ਤੇ prostitute ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮਸਲੇ ਦਾ ਹਲ fulfledged ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਸਟੇਟ ਹੈ । ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਨੀ, ਬਲਕਿ ਹੋਰ problems create. ਹੋਣਗੇ ।

ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਮਨਿਸਟਰੀ ਹੈ headed by Shri Ram Kishan ਉਹ ਇਸ ਲਿੰਗੁਇਸਟਿਕ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ । ਇਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਖੁਦ ਹੀ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਗਰ ਇਹ ਮੁਸਤਫੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਡਿਸਮਿਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ transitional period ਲਈ ਇਕ ਸਾਂਝੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਹਕ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ । ਹੁਣ ਤਕ ਵਿਚਾਰੇ ਹਰਿਆਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰਸ਼ਿਪ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ 6 ਮਹੀਨੇ ਇਹ ਮਜ਼ਾ ਲੈ ਲੈਣ ਦਿਉ । ਐਸਾ ਆਦਮੀ ਬਣਾ ਦਿਉ ਜੋ ਇਸ ਦਾ ਹਿਮਾਇਤੀ ਹੋਵੇ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਮਸਲਾ ਹਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਥੇ ਹਾਲਾਤ ਨਾਰਮਲ ਹੋ ਜਾਣਗੇ । ਅੱਜ ਤਾਂ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਖੁਦ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਮਾਬ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਹੋਣ ਦਿਉ । ਮਾਬ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਕੇ ਜਲੂਸ ਕਢਦਾ ਹੈ, ਸਿਨਮੇ, ਡਾਕਖਾਨੇ, ਬਸਾਂ ਸਾੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇਖਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਹਨ । ਮਾਬ ਕੁਝ ਕਰੇ, ਅੱਗਾਂ ਲਾਵੇ, ਬੰਦੇ ਸਾੜੇ, ਡਾਕਖਾਨੇ ਤੇ ਦੁਕਾਨਾਂ ਲੁਟੇ ਪੁਲੀਸ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਇਲਜ਼ਾਮ ਤੋਂ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਬਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਇਹ ਜੋ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਸਵਾਲ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਦੋ ਵਖ ਵਖ ਸਟੇਟਸ ਬਣਾ ਕੇ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਹਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਅਮਨ ਅਮਾਨ ਕਾਇਮ ਹੋਵੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ (ਸਰਹੰਦ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੱਜ ਹਾਊਸ ਜਨਰਲ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਵਜੁਹ ਇਸ ਗੱਲ ਵਲ ਦਿਵਾ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਟਾਪ ਹੈਵੀ

ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਫਿਨਾਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਬੋਲਦੇ ਦੇਣਗੇ ਪਰ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਾ ਆਇਆ । ਉਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਮੈਂ ਵਿਧਾਨ ਪਰੀਸ਼ਦ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ Tribune ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੀ । ਉਸ ਅਖਬਾਰ ਮੁਤਾਬਕ ਸਾਡੇ ਫਿਨਾਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ।

> "The State Administration was the heaviest one in the country and that many Departments were over-staffed. This was because there was much duplication of officers during the Emergency."

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਫਿਨਾਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਹਕੀਕਤ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਰਿਆਸਤ ਨਾਲੋਂ ਕਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਾਡਾ ਜਨਰਲ ਐਡਮਿਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਤੇ ਖਰਚ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਲੇਕਿਨ ਜੋ ਫਿਨਾਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵਜ੍ਹਾ ਦੱਸੀ ਕਿ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਡੁਪਲੀ-ਕੇਸ਼ਨ ਹੋਈ ਹੈ ਇਹ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤਕ ਦਰੁਸਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਬਿਲਕੁਲ ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸੈਕ੍ਰੇਟੇਰੀਏਟ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਥੇ ਹਰ ਇਕ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਰੇਟੇਰੀਏਟ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਦਾ ਪਰਸਨਲ ਸੈਕ੍ਰੇਟੇਰੀਏਟ ਤਾਂ ਇਨਾਂ ਵੱਡਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ । ਸ਼ਾਇਦ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਾਈਮ ਮਨਿਸਟਰ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦਾ ਪਰਸਨਲ ਸੈਕ੍ਰੇਟੇਰੀਏਟ ਵੀ ਇੰਨਾ ਵੱਡਾ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਸਨਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕ੍ਰੇਟੇਰੀਏਟ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ।

ਫਿਰ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਸੈਕ੍ਰੇਟਰੀਜ਼ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਟੈਨੋ ਟਾਈਪਿਸਟ ਤਕ ਸੰਨ 1943 ਤੋਂ ਹੁਣ ਤਕ ਜਿੰਨਾ ਅਸੀਂ ਇਜ਼ਾਫਾ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ । ਜਿੱਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪਹਿਲਾਂ 320 ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 2,226 ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ? ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਫਿਨਾਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ । ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਉਮੀਦ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਆਇੰਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈਵੀ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਕਾਂਟੀ ਛਾਂਟੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਤਿਆਰ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦੂਜੀਆਂ ਸਟੇਟਾਂ ਦੇ ਲੈਵਲ ਤਕ ਲਿਆਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ।

ਫਿਰ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਅਤੇ ਸਕੈਂਡਲ ਦੀ ਹਦ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਆਦਮੀ ਵੇਖ ਕੇ ਅਹੁਦੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਅਤੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸੈਕ੍ਰੇਟਰੀਜ਼ ਬਤੌਰ ਸੈਕ੍ਰੇਟਰੀਜ਼ ਦੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ? ਅਤੇ ਇਸ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਨਿਭਾ ਸਕਦੇ ? ਅਤੇ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਬਨਾਣ ਦੀ ? ਇਕ ਨਹੀਂ, ਦੋ ਨਹੀਂ ਇਸ ਵਕਤ 6 ਜਾਂ 7 ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਲਗਾ ਦਿਤੇ ਹਨ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੁਪਰਫਲੂਅਸ ਪੋਸਟਾਂ ਕਰੀਏਟ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਕਪੂਰ ਸਾਹਿਬ ਆਏ ਤਾਂ ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵੀਂ ਪੋਸਟ ਕਰੀਏਟ ਕਰਕੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਅਤੇ ਇਸ ਵਕਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਮਹੀਨਾ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਮੈਨੂੰ ਇਤਲਾਹ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ

[ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ]
ਮਹੀਨਾ ਆਫਿਸ-ਕਮ-ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ ਦੇ ਕਿਰਾਏ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੈਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ । ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਚ ਤੋਂ ਇਕ ਹਰਫ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਇਹ ਬਣਿਆ ਹੈ ਕਿੰਨੇ ਕੇਸ ਇਸ ਨੇ ਡੀਸਾਈਡ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿੰਨੇ ਕੇਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਭੇਜੇ ਗਏ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਕੋਈ ਵੀ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ । ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੀ ਕੋਠੀ ਨੂੰ ਦਫਤਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਕੋਠੀ ਦਾ ਕਿਰਾਇਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਫਤਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਬਾਵਜੂਦ ਮੇਰੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਵਜੋਹ ਇਸ ਪਾਸੇ ਦਿਵਾਉਣ ਦੇ । ਅੱਜ ਜਦ ਕਿ ਜਨਰਲ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਤੇ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਇਹ ਮੌਜੂੰ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ । ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇ ਕੇ ਆਇੰਦਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਨੂੰ ਵਾਜ਼ੇਹ ਕਰਨ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਾਡੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੱਲ ਸਰਕਾਰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਵਿੱਚ ਇਕ ਨਿਊਜ਼ ਆਈਟਮ ਆਈ ਹੈ "ਗੌਰਮੈਂਟ ਇੰਜੀਨੀਅਰਜ਼ ਥ੍ਰੈਟਨ ਟੂ ਰੀਜ਼ਾਈਨ ।" ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਦੂਜੀਆਂ ਵੀ ਕਟਿੰਗਜ਼ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਤੋਂ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਨੋਟਿਸ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਕਈ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਦਿੱਤੇ ਗਏ । ਪਰ ਅੱਜ ਤਕ ਗੌਰਮੈਂਟ ਵਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮਜ਼ ਤੇ ਕੋਈ ਆਰਡਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਏ । ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਗੌਰ-ਓ-ਖੌਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸੋਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਇਨਡਿਫਰੈਂਟ ਕਿਉਂ ਹੋ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਨਾਲ । ਮੈਂ ਸਖਤ ਲਫਜ਼ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ । ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇੰਜੀਨੀਅਰਜ਼ ਬਿਲਡਰਜ਼ ਆਫ ਦੀ ਸਟੇਟ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਜ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਰਵੱਈਏ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਦਜ਼ਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਇਨੀਸ਼ੀਏਟਿਵ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸਾਫ ਤੌਰ ਤੇ ਸਟੇਟ ਦੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਤੇ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਕਟਿੰਗ ਕੋਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ—

> "....Mr. Jatinder Singh, Chief Engineer, Irrigation, said that the Government had failed to accept the genuine demands and, therfore, the Association must now chalk out its future course of action.

ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਾਫ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕੰਮ ਠਪ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ । ਜੇਕਰ ਇਜੀਨੀਅਰਜ਼ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਗਏ ਤਾਂ ਕੰਮ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲੇਗਾ ? ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹਾਮੀ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਵਜਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਆਈ. ਸੀ. ਐਸ. ਜਾਂ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਆਦਮੀ ਸੈਕਰੇਟਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਫਾਈਲ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਤੁਰ ਸਕਦੀ । ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਫਾਈਲ ਦਸ ਦਿਉ ਜਿਸ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਈ. ਸੀ. ਐਸ. ਜਾਂ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸੈਕਰੇਟਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੰਟਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ । ਇਹ ਤਾਂ

ਮਹਜ਼ ਸੌਦੇ–ਰਾਹ ਬਣ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕ ਵੱਡੀ ਡੀਲੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਾਬਿਤ ਹੋਏ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੌਰਮੈਂਟ ਬੈਂਚ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ।

ਹੁਣ ਮੈਂ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੀ ਤਰਫ ਵੀ ਰੈਫਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਹੜੇ ਵਾਕਫਕਾਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਦਸਿਆ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਵਾਕਿਆਤ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਚੰਦ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਪਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਪਿਛਲੇ ਚੰਦ ਹਫਤਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਸ ਦੀ ਅੱਜ ਤਸ਼ਵੀਸ਼ਨਾਕ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਫਸਰਾਂ ਤੇ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਤੇ ਇਕ ਬਦਨੁਮਾ ਧੱਬਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਕਿਆਤ ਪਾਨੀਪਤ ਵਿਚ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਤਿੰਨ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਜਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਤਮਾਸ਼ਬੀਨ ਰਹੀ, ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਤਕ ਹਰ ਇਕ ਨੇ ਅਫਸੋਸ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੇ ਹਾਲਾਤ ਵੇਖੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਡੀਮਾਂਸਟ੍ਰੇਟਰਜ਼ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਹਾਲਤ ਹੈ । ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੁਲਿਸ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਤੇ ਫਿਰ ਡੀਮਾਂਸਟ੍ਰੇਟਰਜ਼ ਇਕ ਪ੍ਰੇਡ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਤੋੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਤਾਕੀਆਂ ਤੋੜੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਤਮਾਸ਼ਬੀਨ ਬਣੀ ਖੜੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕੋਈ ਐਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਮਲਟੀਪਲਾਈ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਆਪ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਲਾ ਅੰਡ ਆਰਡਰ ਦੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਹਵੇਗੀ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਕਿਆਤ ਉਥੇ ਹੋਏ ਹੋਣਗੇ । ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਇਹ ਡਿਊਟੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਕਿਆਤ ਨੂੰ ਰੋਕੇ ? ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਿਉਟੀ ਮਹਿਜ਼ ਡੀਮਾਂਸਟਰੇਸ਼ਟਰਜ਼ ਨੂੰ ਐਸਕੋਰਟ ਕਰਨ ਦੀ ਹੀ ਸੀ । ਨੀਲਮ ਸਿਨਮੇ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਤੋੜੇ ਗਏ, ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਪਾਸ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਲਈ ਗਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਦਦ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕਰ ਲਉ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਦੀ ਐਂਡ ਸੰਨਜ਼, ਕੈਮਿਸਟਾਂ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੋੜੇ ਗਏ। ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਖੜੀ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖਦੀ ਰਹੀ। ਜਦ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੀ ਸੀਟ ਤੇ ਇਹ ਗਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਤੋਂ ਕਿ ਕੁਝ ਐਕਸੈਪਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਜੇਕਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਤਾਂ ਦੂਰਅਫਤਾਦਾ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਰੱਬ ਹੀ ਵਾਲੀ ਹੈ। (ਘੰਟੀ) ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਬਾਰ ਬਾਰ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਟੋਕੋ, ਮੈਂ ਖਤਮ ਹੀ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਾਕਿਆਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅੱਛੀ ਨਹੀਂ ।

ਹੁਣ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹਰਿਆਣਾ ਪ੍ਰਾਂਤ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿਰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬਾਈਫਰਕੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਨ 1956 ਵਿੱਚ ਪੈਪਸੂ ਦੀ ਇੰਟੈਗਰੇਸ਼ਨ ਹੋਈ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸ਼ਰਮ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਤਕ ਇੰਟੈਗ-ਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਅੱਜ ਤਕ ਹੈਰਾਨ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਤਕ ਬਾਵਜੂਦ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ, ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਤਾਮੀਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਸਰਵਿਸਜ਼ ਨੂੰ ਇੰਟੈਗਰੇਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਫਿਰ ਦੁਬਾਰਾ ਇੰਟੈਗਰੇਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ।

[ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜਵਾਲਾ]

ਮੈਂ ਇਥੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਾਂ ਗੇਟੇ ਦਾ, ਜਿਹੜਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਜਰਮਨ ਫਿਲਾਸਫਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਬਾਰੇ ਕਿ—

> "In Government a great deal may be achieved by severity, more by love, but most of all by that impartial justice which pays no respect to persons."

ਇਹ ਮਹਿਜ਼ ਇਸ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮੀਨ ਏਥੇ ਆਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰੇ ਭਰਿਆ ਸਲੂਕ ਹੋਇਆ। ਏਥੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਵੀ ਬੜਾ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਲੈਂਡ ਰੀਫਾਰਮਜ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਵਿਤਕਰੇ ਭਰਿਆ ਸਲੂਕ ਹੁੰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੋ ਲੈਂਡ ਰੀਫਾਰਮਜ਼ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜੁਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਤਾਂ ਏਥੇ ਜੁਦਾ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਪਸੂ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟਰਜ਼ ਨਾਲ ਜੁਦਾ ਸਲੂਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟਰਜ਼ ਨੂੰ ਜੁਦਾ ਢੰਗ ਨਾਲ ਡੀਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਾਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਵਿਚ ਧੱਕਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਤਨੀ ਸ਼ਰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਫੇਰ ਯਾਦ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹੁਣ ਦੁਬਾਰਾ ਮੌਕਾ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਮੁਲਾਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਿਲਸਿਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੇ ਫੈਸਲੇ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰੀ ਨੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਹ ਆਬਜੈਕਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਲੀਡਰਜ਼ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਜਿਹੇ ਸਲੋਗਨਜ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਡੈਫੇਮੇਟਰੀ ਹਨ, ਸਕੈਂਡੂਲਸ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਮੈਂ ਕਾਫੀ ਕੁਝ ਰੂਲਜ਼ ਦੇਖੇ ਹਨ, 'ਮੇਜ਼ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ' ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਗਾਈਡੈਂਸ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਲੋਗਨਜ਼ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਡੈਫੇਮੇਟਰੀ ਸ਼ਬਦ ਹਾਊਸ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਅਸੈਂਬਲੀ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣੇ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਹ ਪ੍ਰੋਸੀਡਿੰਗਜ਼ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ ਐਕਸਪੰਜ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। (An objection has been raised by Shri Prabodh Chandra that some slogans against some leaders have been raised which are defamatory and scandalous. In this regard I have gone through the Rules at considerable length and efforts have been made to seek guidance from "May's Parliamentary Practice." News items also appeared in the Press that such slogans were raised. I feel that such defamatory words are against the dignity of the House and they should not form part of the Assembly record. Therefore, I expunge that portion of the proceedings where these words have been used.)

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਅਖਬਾਰ ਵਿੱਚ ਛਪਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਰਿਸਪਾਂਸੀਬਲ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ......(ਵਿਘਨ)

श्री अध्यक्ष : इस के मुताल्लिक मैं ने अपना रूलिंग दे दिया है । अब खामोश रहें । (In this respect I have given my ruling and the hon. Member should now keep quiet).

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ) : ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੀ 45 ਕਰੋੜ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ, ਮੁਸਲਮਾਨ, ਈਸਾਈ, ਪਾਰਸੀ, ਗਾਂਧੀਵਾਦੀ, ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ, ਅਮਰੀਕਾ, ਰੂਸ, ਚੀਨ ਵਗੈਰਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਾਮੀ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾਵਾਦ, ਸੂਬਾਵਾਦ, ਇਲਾਕਾਵਾਦ, ਹੋਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਕੀ ਵਾਦ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਹਨ। ਪਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਕਿਤਨੇ ਹਨ ਇਹ ਇਕ ਨਾਯਾਬ ਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਨਾ ਤਿੰਨਾ ਵਿੱਚ ਹੈ ਨਾਂ ਤੇਰਾਂ ਵਿੱਚ। ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਬੀਸਵੀਂ ਸਦੀ ਦੋ ਤਿਹਾਈ ਦੇ ਕਰੀਬ ਲੰਘ ਗਈ ਹੈ ਫੇਰ ਵੀ ਇਹ ਕਈ ਸੌ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਤੇ ਆਧਾਰ ਉਪਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਵਾਦ ਜਦੋਂ ਵੀ ਹਮਲੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਕੌਮ ਦੇ ਲੜਖੜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਕਦਮ ਕਿਤੇ ਦੇ ਕਿਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੀ ਸੌ ਸਾਲ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਨੇ ਕੌਮ-ਪ੍ਰਸਤੀ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲਇਜ਼ਮ ਦਾ ਥੋੜਾ ਬਹੁਤ ਅਹਿਸਾਸ ਸਾਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੀਆਂ ਹਿੰਦੂ, ਸਿਖ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮ, ਤਿੰਨੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀਜ਼ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਭੜਕਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਜਾਣ ਲੱਗੀ ਕਿ The religion is an opium for the masses. ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕੌਮ ਪਰਸਤੀ ਦਾ ਬੇੜਾ ਇਹ ਮਜ਼ਹਬ ਦੀ ਚਟਾਨ ਨਾਲ ਟਕਰਾਕੇ ਪਾਸ਼ ਪਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਮਜ਼ਬ ਦੀ ਬਿਨਾ ਉਪਰ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦਿਆਂ ਤਕਸੀਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੁਣ ਸੂਬਾ ਵਾਦ, ਭਾਸ਼ਾ-ਵਾਦ ਦੇ ਦੌਰੇ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਰਿਹ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਜਿਸਮ ਤੇ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਦਰਦ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ।

(At this stage Shri Ram Saran Chand Mital Member of the Panel of Chairmen, occupied the Chair.)

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਬੇੜੀ ਕਿਨਾਰੇ ਲੱਗਣ ਲਗੀ ਤਾਂ ਜਿਹੜੇ ਤਰੱਕੀ ਪਸੰਦ ਕਹਾਉਂਦੇ ਸਨ, self-determination ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਕ ਗ਼ੈਰ ਮਜ਼ਹਬੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਨੇਤਾ ਕਹਾਉਂਦੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਹਿਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖ ਕਮਿਊਨਿਟੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਓਧਰੋਂ ਏਧਰ ਆਉਣਾ ਪਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਨਫਰਤ ਦੀ ਇਹ ਰੁਚੀ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਕਬਾਲ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ੇਅਰ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

"ਮਨ ਦਰੂੰਨੇ ਸ਼ੀਸ਼ਾਏ ਅਸਰ ਹਾਜ਼ਰ ਦੀਦਾਅਮ,
ਆ ਚੁਨਾਂ ਜ਼ਹਿਰੇ ਕਿ ਮਾਰਹਾ ਦਰ ਪੇਚੋਤਾਬ।"

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰ ਭਰਾ ਭਰਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਭਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਫਨੀਅਰ ਸੱਪ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਵਿਸ਼ ਘੋਲਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਵਤਨ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ ਉਹ ਮਹਿਜ਼ ਮਜ਼ਹਬ-ਵਾਦ, ਅਤੇ ਸੂਬਾ-ਬਾਦ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤੇ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਅਫਸੋਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ:—

"ਅਕਲ ਅਯਾਰ ਹੈ ਸੌ ਭੇਸ ਬਨਾ ਲੇਤੀ ਹੈ,
ਇਸ਼ਕ ਬਿਚਾਰਾ ਨਾ ਮੁੱਲਾਂ ਹੈ ਨਾ ਹਕੀਮ।"

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਹੋਏ ਹਨ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਕਿ ਕੋਈ ਮਹਾਤਮਾ ਜਲ ਮਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਯੂਨਿਟ ਕਾਇਮ ਕਰੋ, ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖ ਏਕਤਾ ਤਦ ਹੀ ਕਾਇਮ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਨਾਲ ਇਹ ਧਮਕੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ ਤਿਆਰ ਹੈ।

[ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ]

ਦੂਸਰਾ ਦੇਵਤਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਬੈਕਵਰਡ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਸਾਰੇ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਬੈਕਵਰਡ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਆਬਪਾਸ਼ੀ, ਅਤੇ ਬਜਲੀ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਵਗੈਰਾ ਹਨ । ਸਾਨੂੰ ਐਕਸਪਲਾਇਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਦਰੀ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਟੇਟ ਤਾਂ ਬਾਈਲਿੰਗੁਅਲ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਭੀਖ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦੇ, ਸਾਡਾ ਹਕ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਦੋਂ ਤਕ ਇਕ ਕਰੱਪਟ ਵਜ਼ਾਰਤ ਦੇ ਜੂਠ ਟੁਕੜਿਆਂ ਤੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਰਹਾਂਗੇ । ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ । ਬਸ ਜੀ ਸਾਡਾ ਇਲਾਕਾ ਅਲਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਾਂਗੇ, ਆਪਣੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਬਣਾਵਾਂਗੇ । ਪੰਜਾਬੀ ਹਿੰਦੂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹਾਸਲ ਕਰਾਂਗੇ । ਆਪਣੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਦਾ ਡੰਕਾ ਬਜਾਉਣ ਦੀ ਖਾਤਰ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਵਰਤ ਰਖਾਂਗੇ । ਲੀਡਰੀ ਵੀ ਹਾਸਲ ਹੋਵੇਗੀ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਚੌਧਰੀ ਦੇਵੀ ਲਾਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੜਕੇ ਤੋਂ ਵਰਤ ਰਖਵਾ ਕੇ ਲੀਡਰੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਤੀਸਰਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਲੜਦੇ ਹੋ, ਮੈਨੂੰ ਮੇਰਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਭਾਈ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦਿਉ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦਿਉ ।

ਚੌਥਾ ਪਹਿਲੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਬੋਲੀ ਤਾਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਨਹੀਂ ਵੀ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਉਥੇ ਵੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਬੁਲਵਾਉ ਪਰ ਅਲਗ ਨਾ ਹੋਵੋ । ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖ ਇਕ ਹਨ ।

ਇਹੀ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਬੋਲੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਬੋਲੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਬੋਲੀ ਨਹੀਂ, ਦੋ ਬੋਲੀ ਦੀ ਸਟੇਟ ਮੰਨ ਲਉ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੂਰਾ ਹਿੱਸਾ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਆਪਾਂ ਦੋਵੇਂ ਭਾਈ ਹਾਂ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਦੋ ਬੋਲੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਸਟੇਟ ਮੰਨ ਲਈਏ । ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡਾ ਪੂਰਾ ਹਿੱਸਾ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਐ ਪਹਾੜ ਵਾਲਿਉ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਅਲਗ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹੋ । ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਗਲਤ ਕਾਰਨਾਮੇ ਨਾਲ ਅੱਗ ਅਤੇ ਖੂਨ ਦੇ ਤੂਫਾਨ ਉਠਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ । ਕਿਤਨੀ ਦਰਦਨਾਕ ਬਾਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਭਾਈ ਕੇ ਕਬਾਬ ਬਨਾਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੀਏ ਹੈ, ਦੁਕਾਨੋਂ ਮੇਂ ਆਗ ਕੀ ਹੋਲੀ ਮਨਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਔਰ ਲੋਗ ਨਏ ਸਿਰੇ ਸੇ ਰਿਫਿਊਜੀ ਬਣਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹੈਂ।

ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਸੈਕੂਲਰਇਜ਼ਮ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ, ਇਲਾਕਾਵਾਦ, ਭਾਸ਼ਾ-ਵਾਦ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮੁਖ਼ਾਲਫਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਮਜ਼ਹਬ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੀ ਤਕਸੀਮ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਬਾਨ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਸੂਬੇ ਬਣਾਉਣੇ ਮੰਨ ਲਏ । ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਭਾਈ ਭਾਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੋ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸੂਬੇ ਅਲਗ ਬਣਾਉਣ ਲਗ ਪਏ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਏਕਤਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ? ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਰੀਜਨਲ ਫਾਰਮੂਲਾ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹਿੰਦੂ ਨਾਰਾਜ਼ ਸਨ, ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਖੁਸ਼ ਸਨ। ਹੁਣ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹਰਿਆਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਾੜੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਵਾਲੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਥੋੜੀ ਬਹੁਤ ਗੜ-ਬੜ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਅਗਾਂ ਲੱਗ ਜਾਣ, ਖੂਨ ਖਰਾਬਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਫਾਰਮੂਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰ ਲੈਣ । ਖੁਦ ਕਾਂਗਰਸ ਕਦੇ ਵੀ ਫਿਰਕਾ-ਪਰਸਤ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ, ਇਹ ਸਿਰਫ ਫਿਰਕਾ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਅਗੇ ਘੁਟਨੇ ਟੇਕਦੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਜਿਹੜਾ ਜ਼ੋਰ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਚਾਹੇ ਕਰਾ ਲਵੇ, ਹੁਣ ਪਕੜ ਧਕੜ ਦਾ ਅੰਧਾ ਧੁੰਦ ਸਿਲਸਿਲਾ ਚਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਜਿਹੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਕਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋੜਿਆ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਕੋਟਾ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਗਰਜ਼ ਨਾਲ, ਪਕੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕ ਸਾਡੇ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ

ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਹਨ ਜੋ ਐਸ. ਬਾਵਾ । ਉਹ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਤੇ ਤਜਰਬੇ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਸਨ । ਉਹ ੧੯੪੨ ਦੇ ਇਕ ਬੜੇ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਅਫਸਰ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਬੈਂਗਣ ਦੇ ਨੌਕਰ ਨਹੀਂ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਨੌਕਰ ਹਨ। ਪੁਲੀਸ ਵਾਲੇ ਅਗਲੇ ਪਿਛਲੇ ਬਦਲੇ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਦੂਸਰੀ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਤਵੱਕੋ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਗੋਲੀ ਚਲੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਲਾਠੀ ਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਅਟਰਾਸਿਟੀਜ਼ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਜਿੱਥੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਹਿਕੀਕਾਤ ਕਰਵਾਏਗੀ ਜਾਂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਬੜੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਤਹਿਕੀਕਾਤ ਨਾਲ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਕੀ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿਆਦ-ਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਜਦ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵ੍ਰਿਮਜ਼ ਤੇ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਮਲੋਟ ਵਿੱਚ ਜਨ ਸੰਘ ਦੇ ਪਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਤੇ ਝੂਠਾ ਮੁਕਦਮਾ ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਦਾ ਬਣਾਇਆ। ਇਕ ਵਰਕਰ ਦੀ ਚਾਰ ਸਾਲਾ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਚਪੇੜਾਂ ਮਾਰੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਦਾਖਲ ਹੋ ਕੇ ਕੁਟਿਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਮਜ਼ਹਬ ਜਾਂ ਮੁਲਕ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ। ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਾੜਿਆ ਹੋਵ ਐਵੇਂ ਰਾਹ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । (ਵਿਘਨ) ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕਹੋ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਾਲੀ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣ ਲੱਗੇ । ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਗਈਆਂ ਨੇ। ਯਕੀਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਰੀਅਲਾਈਜ਼ ਕਰਨਗੇ । ਅਬੋਹਰ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਭੀ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਬਰਾਂਚ ਨਹੀਂ ਓਥੇ ਜਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਓਥੇ ਕਈ ਬੰਦੇ ਬੈਠੇ ਨੇ। (ਘੰਟੀ) ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਵੱਡਾ ਮਾਮਲਾ ਇਕ ਹੋਰ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਰਾ ਗੌਰ ਕਰਨਾ। ਹੁਣ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਨੇ ਮਾਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿੰਨੀ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਕਿਥੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹਾਂ ? ਫੋਰਥ ਫਾਈਵ ਈਅਰ ਪਲੈਨ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਧਿਆਨ ਮਾਰਨਾ ਸੀ ਅਗਾਹਾਂ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਤੇ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟਸ ਵਲ। ਅਸੀਂ ਤਕਸੀਮ ਦੇ ਮਾਮਲੇ, ਹਦ ਬੰਦੀ ਤੇ ਸਕਰਿਪਟ ਦੇ ਝਗੜੇ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਏ । ਸਾਰੀ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਪਸ਼ੋ ਪਸਤ ਹੋ ਗਈ । ਸਟੇਟ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਸਲੇ ਰਹਿ ਗਏ । (ਘੰਟੀ) ਪੀ. ਡਬਲਿਯੂ. ਡੀ. ਦੇ ਇੰਜਨੀਅਰਿੰਗ ਓਵਰਸੀਅਰਜ਼ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੇ ਸਕੇਲਜ਼ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਪੇ ਸਕੇਲਜ਼ ਦੇ ਬਾਬਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । (ਘੰਟੀ) ਮੈਂ ਵਾਈਂਡ ਅਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਦਾ ਐਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਇਕ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਤਕਰੇ ਅਲੱਗ ਤੌਰ ਤੇ ਰਖੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ । ਸਾਡੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਲਈ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਨਾ ਵਧਾਉਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਹੈ। (ਘੰਟੀ) ਮੈਂ ਵਾਈਂਡ ਅਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਸਬਾਰਡੀਨੇਟ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਡੀਮਾਂਡਜ਼ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੇ ਸਟਰਕਚਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੇਜ਼ ਦਾ ਰਿਵੀਜ਼ਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਧ ਟੀ. ਏ., ਡੀ.ਏ. ਅਤੇ ਸੀ.ਏ. ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ । ਮੌਜੂਦਾ ਕੀਮਤਾਂ, ਪਰਾਈਸ ਇੰਡੈਕਸ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਹਾਊਸਿੰਗ ਸਕੀਮਜ਼ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਪੂਰੇ ਮਕਾਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਵਿਸ ਕਨਫਰਮੇਸ਼ਨਜ਼ ਅਤੇ ਰਿਟਰੈਂਚਮੈਂਟ ਦੇ ਮਸਲੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਤਵਜੁਹ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਇਹ ਮੰਗਾਂ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਆ ਚੁਕੀਆਂ ਨੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਲ ਤਵਜੁਹ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਸ਼ੁਕਰੀਆ, ਜਨਾਬ ।

प्रिंसीपल रला राम (मुकेरियां) : चेयरमैन साहिब, जनरल एडमिनिस्ट्रेशन पर बहस हो रही है । पब्लिक की बड़ी भारी शिकायत है कि भ्रष्टाचार या कुरप्शन बढ़ती जा रही है कम नहीं हुई । यह एक ऐसी शिकायत है जिसे नजरअन्दाज नहीं किया जा सकता । यह कुरप्शन वस्तुतः बढ़ रही है । इसमें जिन लोगों को अंदरूनी वाकफियत है वह भी अकसर इसकी ताईद करते हैं कि इसके लिये सरकार और पब्लिक दोनों जिम्मेदार हैं । लेकिन ज्यादा जिम्मेदारी सरकार की है । सरकार के पास शिकायत आती है ..... ।

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸ੍ਰੀ ਰਲਾ ਰਾਮ ਜੀ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਤਕਰੀਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਹਿੰਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।

ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਰਲਾ ਰਾਮ : ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ।

पंडित भगीरथ लाल : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर । मैं यह अर्ज करना चाहता हूँ कि क्या इस हाउस में हिन्दी बोलना मना है । भाषा हिन्दी भी है । तो यह कैसा प्वायंट आफ आर्डर है ?

श्री सभापति : मैंबर्ज को अधिकार है कि वह पंजाबी, हिन्दी या अंग्रेजी में से किसी जबान में बोल सकते हैं । (The hon. Members have a right to speak in any lauguage—Punjabi, Hindi or English.)

प्रिंसिपल रला राम : चेयरमैन साहिब, मैं यह अर्ज कर रहा था कि कुरप्शन, भ्रष्टाचार के लिये गवर्नमेंट बहुत हद तक जिम्मेदार है । मैं इस बात से भी इनकार नहीं करता कि हम जो पब्लिक के हैं यह आम जनता है वह भी इस के लिये जिम्मेदार है क्योंकि हमारा जो इखलाकी मयार है आम जनता का वह अभी तक काफी घटिया है । इस लिये हम पूरी तरह भ्रष्टाचार का मुकाबला नहीं कर पाते । लेकिन इस बात के लिये ज्यादा जिम्मेदारी गवर्नमेंट की है । और यह बात हमें अफसोस से माननी पड़ेगी कि यह जो भ्रष्टाचार है केवल निचले तबके के अन्दर ही नहीं है यह ऊपर के तबके के अंदर भी पाया जाता है । इसलिये इसे रोकना ज्यादा मुश्किल हो रहा है लेकिन जब तक इस भ्रष्टाचार को रोकने के लिये मुनासिब इन्तजाम नहीं करेंगे और इसके अन्दर सफलता हासिल नहीं करेंगे General Administration को तसल्लीबख्श नहीं कहा जा सकता । ठीक है भ्रष्टाचार को रोकने के लिये गवर्नमेंट ने कुछ कदम उठाए हैं । लेकिन अभी तक इसकी लानत काबू में नहीं आई । इस लिये ज्यादा प्रभावशाली या मुअस्सर कदम उठाने की जरूरत है । यह जो विजीलैंस कमिटीज और विजीलैंस कमिश्नर बनाए गए हैं ताकि इस मामले की ज्यादा देख रेख की जा सके इसकी जरूरत है । लेकिन सब से बड़ी जरूरत इस बात की है कि यह भ्रष्टाचार जो है Men in high places से, जो बड़े बड़े ओहदों पर हैं, उनमें से इसको निकाला जाए । मैं इस बात को मानता हूँ कि जो बड़े सिविल सरवैंट्स हैं उनके अन्दर खासे ऐसे आफीसर्ज हैं जो निहायत ईमानदार हैं, जिनकी इंटैगरिटी काबले तारीफ है मगर उनकी तादाद 40 प्रतिशत ही है बाकी जो 60 प्रतिशत हैं, उनका मयार घटिया और उनका वतीरा शक से ऊपर नहीं है और कई तो पाजिटिवली कुरप्ट हैं । इसलिये जब तक उनको ठीक करने का यत्न नहीं करेंगे मैं समझता हूँ भ्रष्टाचार को कम नहीं किया जा सकता । इसके लिये ज्यादा मुअस्सर कदम हमारी सरकार को उठाने चाहिएं क्योंकि लोगों को इसके बारे में बड़ी भारी शिकायत है । अब तो, चेयरमैन साहिब, हम जब बाहिर जायें

तो लोग यह कहते हैं कि यह भ्रष्टाचार की बुराई जुडीशरी के अंदर भी काफी आ गई है। इसलिये सरकार को मजबूती से कदम उठाने चाहिए ताकि भ्रष्टाचार को घटाया जा सके अगर इसे बिलकुल दूर नहीं किया जा सकता। दूसरी बात जो भ्रष्टाचार के लिये जिम्मेवार है वह रैड-टेपिज़म है। जितना रैड-टेपिज़म ज्यादा बढ़ता है उतना ही रिश्वत लेने का मौका बढ़ता है। अगर गवर्नमैंट रैड टेपिज़म को यथार्थ रूपमें या सही मानों में महदूद करने की कोशिश नहीं करेगी तो भ्रष्टाचार को इफैक्टिव तरीका से कम नहीं किया जा सकता। इसके इलावा गवर्नमैंट सरवैंटस और पोलीस के अंदर लोगों के साथ जहां तक बीहेव करने का ताल्लुक है आज़ादी मिलने के बाद पहले चार पांच साल उनमें कुछ तबदीली देखी गई लेकिन उसके बाद उनके वर्तारे में deterioration आई है। यह ठीक है उनसे सख्ती से काम लेना पड़ता है ताकि वह जरायम को रोक सकें और सही तफतीश कर सकें। मैं समझता हूँ कि उनके वर्तारे में इस मामले में सख्ती मुनासिब है और बाजब है। लेकिन जहां तक आम पब्लिक के साथ बीहेव करने का ताल्लुक है वह ठीक होना चाहिए। यह बात खास तौर पर मैं एडमिनिस्ट्रेशन के ध्यान में लाना चाहता हूँ। अभी इस बात का ज़िक्र करते हुए जो disturbances के दौरान मार काट या साड़ फूक हुई पिछले आठ दस दिनों में उनका कोई समझदार आदमी समर्थन नहीं कर सकता, वह कंडेम होने चाहिए। लेकिन यह कहना बिलकुल बाजिब नहीं कि यह जो कुछ हुआ है उसके लिये त्रिमूर्ति जिम्मेदार है, होम मिनिस्टर जिम्मेवार है या एजुकेशन मिनिस्टर जिम्मेवार है। यह बात बिलकुल गलत है।

(At this stage the Deputy Speaker occupied the Chair.)

डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं अभी जब आया तो मुझे दो बड़े मोहतबिर सज्जन मिले जिनको मैं कामरेड राम किशन का हिमायती नहीं कह सकता। उन्होंने मुझे बताया है कि जालन्धर के अन्दर पुलिस ने बहुत नाजायज सख्ती की है। उन्होंने तो यहां तक कह दिया कि कामरेड साहिब ने अपने हलके के अंदर भी बड़ी सख्ती करवाई है। और जिन्होंने मुझे बताया वह निहायत ज़िम्मेवार शख्स हैं। दूसरी तरफ से अभी तक एक आनरेबल मैंबर ने कहा कि गवर्नमेंट ने बड़ी नर्मी से काम लिया है तो इन दोनों किस्म की बातें सुन कर मेरे दिल में यह असर हुआ कि इन फसादात को निपटाने का तरीका जो सरकार ने और पुलिस ने अख्तियार किया वह प्रायः सही था। इसलिये उन फसादात के लिये जो भी ज़िम्मेदार हैं उनकी और उनके कुकर्मों की मुज़म्मत होनी चाहिए। लेकिन उन सब बातों को सरकार के माथे मढ़ देना बड़ी भारी ज़्यादती है। यह खुशी की बात है कि हमारी गवर्नमैंट ने मज़बूत हाथों के साथ उन फ़साादात को रोकने का यत्न किया है और हम देखते हैं कि पंजाब के अंदर नारमलसी वापिस आ रही है। इसके लिये हमारी सरकार बधाई की पात्र है। यह बात हमेशा से आपोज़ीशन की तरफ से तो ऐसे ही कही जाती रही है। मुझे उस वक्त का भी ज्ञान या इलम है जब सरदार प्रताप सिंह कैरों चीफ मिनिस्टर थे, वह बड़ी मज़बूती के साथ हर स्थिति को हाथ डालते थे मगर उनको भी मेरे भाई कहते थे कि जो कुछ हो रहा है कैरों साहिब ही करवाते हैं तो यह कोई नई बात नहीं। पुरानी रट ही है जो अपोज़ीशन कहती चली आ रही है। मैं समझता हूँ कि गवर्नमैंट मज़बूती के साथ हालात से निपटने की कोशिश कर रही है और करना चाहिए। देश के अन्दर अगर कोई रोस प्रकट करना चाहता है तो वह वैधानिक तरीके से करे लेकिन मार काट और साड़ फूंक निहायत काबले मुज़म्मत है। हमें यह देख कर खुशी होती है कि हमारी गवर्नमैंट मज़बूत हाथों के साथ वायलैंस को दबाने या

(प्रिंसीपल रला राम)
प्रयत्न कर रही है । अभी जोश साहिब ने ज़िक्र किया कि पंजाबी को देवनागरी लिपि में लिखा जाए अब उसका चरचा शुरू हो गया है और.....(शोर).....

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ । ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਮਸਾਂ ਮਸਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆਈ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਬਰਤ ਵੀ ਟੁਟਣਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਲਿੱਪੀ ਦੇ ਝਗੜੇ ਨਾ ਛੇੜੋ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅਮਨ ਹੋਣ ਦਿਉ । ਇਸਦੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਲਿੱਪੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਹੈ....ਸ਼ੋਰ....।

प्रिंसीपल रला राम : आप घबरा कर मुझे बीच में न टोकें मैं कोई ऐसी बात नहीं कर रहा । आप ज़रा शान्ति से सुन लें । मैं जो बात कहूँगा उसे आप सुन कर एप्रीशियेट करेंगे । जोश साहिब ने प्वायंट उठाया था कि पंजाबी को देवनागरी लिपि में भी लिखा जाए और एक लिप्पी तो इसकी गुरमुखी है ही । यह प्रश्न उठाया गया है । मैं, उपाध्यक्षा महोदया आपके ज़रिए पंजाब सरकार और केन्द्र को सरकार के पास यह बात पहुंचाना चाहता हूँ कि अगर हम चाहते हैं कि इस सवाल को किसी ऐसी शकल में न उठाया जाए जो फिर कोई झगड़ा पैदा कर दे तो फिर सच्चर फारमूला को इंटैक्ट रहने देना चाहिए और अगर सच्चर फारमूला को जो एक सैटल्ड **फैक्ट** है हटाओगे......।

सरदार लछमन सिंह गिल : वह तो अब खत्म हो गया......(शोर)......कांग्रेस से अस्तीफा दे दो और जन संघ के साथ होकर आओ ।

प्रिंसीपल रला राम : हर एक को अपने विचार रखने का हक है । अगर आप चाहते हैं कि यह सावल न उठाया जाय कि देवनागरी लिप्पी में भी पंजाबी को लिखा जाए तो ऐसा चाहने वाले भाइयों को एक आवाज़ हो कर कहना चाहिए कि सच्चर फारमूला एन्टैक्ट रहना चाहिए क्योंकि यह सैटल्ड फैक्ट है । अगर इसे आनसैटल या रद्द करोगे तो फिर यह प्रश्न ज़रूर उठेगा (विघ्न) पंजाब के सिख भाइयों के जज़बात की कदर करते हुए गुरमुखी लिप्पी को मन्ज़ूर किया है और मैं इन्डीविजुअल तौर पर चाहता हूँ कि इसे न छेड़ा जाए । लेकिन यह सच्चर फारमूला का एक पार्ट है । अगर उसके दूसरे पार्ट्स को छेड़ा गया तो फिर यह सारा झगड़ा शुरू हो जाएगा । इस झगड़े को निपटाने के लिये इस सैटल्ड फैक्ट को नहीं छेड़ना चाहिए । लोगों ने इसे मन्ज़ूर किया है । अब अगर आप इस चीज़ को रीओपन करेंगे तो दूसरों को भी हक होगा कि वह मांग करें कि पंजाबी देवनागरी और गुरमुखी दोनों ही स्क्रिप्ट्स में लिखी जानी चाहिए । इसलिये मैं समझता हूँ कि यह बात तै शुदा समझनी चाहिए और उसे दुबारा जिन्दा नहीं करना चाहिए । अगर किया गया तो दूसरी मांग लाज़मी तौर पर उठेगी ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ (ਮੋਗਾ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਸ ਜਨਰਲ ਐਡਮਨਿਸ-ਟਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਡਿਮਾਂਡ ਤੇ ਦੋ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਹਿਸ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਰਲ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਤੁਸੀਂ ਇਸੇ ਗੱਲ ਤੋਂ ਲਗਾ ਲਉ ਕਿ ਇਸ ਹਾਉਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਜੋ ਲੋਕ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਚਲਾਂਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਹੁਣ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੀ ਰਿਮਾਰਕਸ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਕੀ ਕੁਝ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਬਕ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੀ ਕੁਝ ਹੁਣ ਦੇ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਸਾਬਕ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ, ਇਸ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਹੈ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੋਲ

ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਕੀ ਗੰਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਪਾਇਆ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਅੱਜ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਇਸ ਲਾ ਅੰਡ ਆਰਡਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਥੋਂ ਤਕ ਖਰਾਬ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਾ ਆਦਮੀ ਜਲਾਏ ਗਏ ਅਤੇ ਦੁਕਾਨਾਂ, ਮਕਾਨ ਫੂਕੇ ਗਏ (**ਇਕ ਆਵਾਜ਼** : ਫੂਕੇ ਨਹੀਂ ਫੁਕਵਾਏ ਗਏ) ਫੂਕੇ ਤਾਂ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕੋਈ ਕਹਾਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਫੁਕਵਾਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਕ ਇਸ਼ੂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਬਿਠਾਈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਆਵੇ ਫੈਸਲਾ ਦੇਵੇ । ਉਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜੋ ਦੋ ਸਾਇਲ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸਾਇਲ ਨੇ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਦੇ ਹਾਮੀ ਸਨ ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਮੇਟੀ ਤੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਲੇਕਿਨ ਜੋ ਇਸ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਰੂਲਿੰਗ ਪਾਰਟੀ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਕਮੇਟੀ ਬਣੀ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਨਾਅਰੇ ਲਗਾਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਹਮਾਰੀ ਲਾਸ਼ੋਂ ਪਰ ਬਨੇਗਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਸੀਆਂ ਐਸੀਆਂ ਭੜਕਾਊ ਸਪੀਚਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਕਸਾਇਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਗ ਮੰਨੀ ਗਈ ਤਾਂ ਅਗਾਂ ਲਾਉ, ਵਰਨਾ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਕਮੇਟੀ ਬਨਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੁਪ ਰਹਿੰਦੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਟੀਗੇਟ ਨਾ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਖਰਾਬ ਨਾ ਹੁੰਦਾ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸਾਰੀ ਲਾ-ਲੈਸਨੈਸ ਲਈ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਲਈ ਅਕਾਲੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਹੋਈ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ 65 ਹਜ਼ਾਰ ਆਦਮੀ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਗਏ ਅਤੇ ਕੁਝ ਗਲਤ ਫਹਿਮੀਆਂ ਕਰਕੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਗੋਲੀ ਵੀ ਚਲਾਣੀ ਪਈ ਲੇਕਿਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸਿਖ ਨੇ ਕਿਸੇ ਹਿੰਦੂ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ । ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਉਸ ਵਕਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ ਉਹ ਮੈਂ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਂਤਰੇ ਬਦਲਦੀ ਹੈ । ਉਸ ਵਕਤ ਕਿਸੇ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੇ ਪਰੋਫਸਰ, ਸਟੂਡੈਂਟ ਨੇ ਕੋਈ ਹਰਕਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫਿਰ ਵੀ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੀ ਗਰਾਂਟ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ । ਸਿਰਫ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਨੇ ਡਰਾਫਟ ਲਿਖਿਆ ਸੀ । ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖ ਲਉ ਕਿ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਜੋ ਮੂਵਮੈਂਟ ਚਲੀ ਹੈ ਤਾਂ ਡੀ.ਏ.ਵੀ. ਕਾਲਜਾਂ ਤੋਂ ਚਲੀ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਡੀ.ਏ.ਵੀ. ਕਾਲਜ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਥੇ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ. ਤੇ ਪਰੋਫੈਸਰਾਂ ਨੇ ਕਾਲਜ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਇਹ ਹੁਲੜਬਾਜ਼ੀ ਚਲਾਈ ਲੇਕਿਨ ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਗਰਾਂਟ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਨਾਅਰੇ ਦਸਣ ਵਿਚ ਜੋ ਨਾਅਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਨੇ ਪ੍ਰਾਈਮ ਮਨਿਸਟਰ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਰਧਾਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲਗਾਏ ਅਤੇ ਕਿਹਾ......

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਹੁਣ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਨਾ ਲੈ ਜਾਉ.....(ਸ਼ੋਰ)

(This thing should not be discussed any more.) . (*Noise*)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : * * * * * *

* * * * * * * * *

---

*Expunged as ordered by the Chair.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ......

Education Minister (Shri Prabodh Chandra) : Madam....

Sardar Gurcharan Singh : If the honourable Minister is not on a point of Order, I will not give way.

Deputy Speaker : Is the Education Minister on a Point of Order ?

Education Minister : Yes, Madam. The honourable Member (Sardar Lachhman Singh Gill) has used very insulting words against the Deputy Speaker. I would request that these be expunged from the proceedings as they are insulting and cast reflections on the Chair.

उपाध्यक्षा : किसने क्या कहा है ? (What has been said and who said it?)

शिक्षा मन्त्री : यहां गिल साहिब ने आपकी तरफ प्वायंट आउट करके कहा है कि जब भी (* * *)....(शोर)

उपाध्यक्षा : गिल साहिब, अगर आपने चेयर के लिये यह लफ्ज इस्तेमाल किये हैं तो वापस ले । (The hon. Member, Sardar Lachhman Singh Gill should withdraw there words if he has used them for the Chair.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਬੀਬੀ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਏਤਬਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋ ? (ਸ਼ੋਰ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਤਾਂ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ......(ਸ਼ੋਰ)

उपाध्यक्षा : अगर यह लफ्ज़ वापस नहीं लेते तो ये प्रोसीडिंग्ज से एक्सपंज किये जाएं । मैं हिन्दुस्तानी हूँ । मुझे सारे हिन्दुस्तान का दर्द है । (If the hon. Member does not withdraw his words then they should he expunged from the proceedings. I am an Indian and I feel for the whole of India.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਹਿ ਦੇ ਕਾਰਨ ਖਰਾਬ ਹੋਈ ਸੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿ ਦਿਵਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਫਿਜ਼ਾ ਖ਼ਰਾਬ ਕੀਤੀ। ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿੱਚ 11 ਵਜੇ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ 'Sarvshri Yash, Virender, Lala Jagat Narain are more responsible than you are.' ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਦਅਮਨੀ ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ ਇੰਸਟੀਗੇਟ ਕੀਤਾ। ਅਗਰ ਇਹ more responsible ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਗਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਰੈਸਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਬਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਦ ਅਮਨੀ ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ ਉਕਸਾਇਆ । ਲਾਲਾ ਜਗਤ ਨਾਰਾਇਨ ਨੇ ਇਕ ਆਰਟੀਕਲ ਆਪਣੀ ਅਖਬਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ "ਬਲੀਦਾਨ ਦੇਤੇ ਜਾਉ ਔਰ ਆਗੇ ਬੜ੍ਹਤੇ ਜਾਉ ।"

उपाध्यक्षा : लाला जगत नारायण को आपोजीशन वालों ने भेजा था । (Lala Jagat Narain was elected as a Member of Rajya Sabha by the Opposition.)

---

*Expunged as ordered by the chair.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਲਾਲਾ ਜਗਤ ਨਾਰਾਇਣ ਅਤੇ ਮੌਲਵੀ ਅਬਦੁਲ ਗ਼ਨੀ ਡਾਰ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਭੇਜਿਆ। ਲੇਕਿਨ ਅਗਰ ਉਹ ਸਾਡੇ ਲਈ ਗੱਦਾਰ ਸਾਬਿਤ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਦੋਸ਼ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਚੰਦ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ 10 ਫੀਸਦੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਉਕਸਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਤਾ ਦਾ ਵਸਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਹਾਲਤ ਪੰਜਾਬ ਦੇ 4, 5 ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਮਨ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦਾ ਹਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਅਮਨ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਕਤ ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਾਲਤ ਸੁਧਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਕਰੈਡਿਟ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ 5, 6 ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ 200 ਪੋਲੀਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ ਅਤੇ ਕੁਝ ਮਰ ਵੀ ਗਏ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਜਲੂਸ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਕਲਿਆ। ਉਸ ਜਲੂਸ ਵਿੱਚ 250 ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਸਨ ਅਤੇ ਪੋਲੀਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ 450 ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਾਬਤਾ ਫੌਜਦਾਰੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 144 ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੰਦ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖਲਬਲੀ ਮਚਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਨਿਕੰਮੀ ਸਰਕਾਰ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਬਿਰਲੇ ਦੇ ਲੀਜ਼ ਦੇ ਬਰਖਲਾਫ ਜਲੂਸ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਕਢਿਆ। ਉਸ ਜਲੂਸ ਦੇ ਅੰਦਰ 15 ਹਜ਼ਾਰ ਆਦਮੀ ਆਪਣੀ ਰੀਜ਼ੈਂਟ-ਮੈਂਟ ਸ਼ੋ ਕਰਨ ਲਈ ਦੂਜੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਏ ਸਨ। ਲੇਕਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰੀਜ਼ੈਂਟਮੈਂਟ ਐਮ. ਐਲ. ਏਜ਼. ਹੋਸਟਲ ਦੇ ਪਾਸ ਸ਼ੋ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 144 ਦਫਾ ਤੋੜੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਸਾਡਾ ਕੀ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ?

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੋਲੀਸ ਕਾਂਸਟਬਲ ਤੋਂ I. G. of Police, Peon ਤੋਂ Chief Secretary ਤਕ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਮਝ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਛੋਟਾ ਅਫਸਰ ਆਪਣੇ boss ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ Tehsildars, S.D.O.s (Civil) and other officers ਨੂੰ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿੱਚ 2, 4 ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਪੋਸਟ ਖਾਲੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਜੂਨੀਅਰ ਪੋਲੀਸ ਅਫਸਰ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਅਪੁਆਇੰਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਉਥੇ ਭੇਜਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਥਾਨੇਦਾਰ, ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਅਤੇ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਐਸ.ਪੀ. ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਬਾਘੇ ਪੁਰਾਣੇ ਦੇ ਥਾਣੇ ਦੇ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਦਿਹਾੜੇ ਮਰਡਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਠੀਕ ਤਫਤੀਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੋਲੀਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੀ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੈ ਕੇ ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਰਡਰ ਕਰਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਥੇ ਮਰਡਰ ਟਰੇਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪੋਲੀਸ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਤਬਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਅਤੇ ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਾਂ। ਉਥੇ ਸਾਨੂੰ ਐਸ. ਐਚ. ਓ. ਨੇ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਉਥੇ ਬਿਠਾ ਲਿਆ। ਥੋੜੀ ਦੇਰ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ]

ਦੇ ਬਾਅਦ ਏ. ਐਸ. ਆਈ. ਨੇ ਕਿਸੇ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆਂਦਾ । ਸਾਡੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਉਸ ਏ. ਐਸ. ਆਈ. ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਜੁਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਾਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਸਨ । ਇਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਥਾਣੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੁਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ । ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਏ. ਐਸ. ਆਈ. ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਹਰ ਦੋ ਲੈਜਿਸ-ਲੇਟਰਜ਼ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੁਟਣ ਲਈ ਸ਼ਰਮ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਲੈਜਿਸਲੇਟਰਜ਼ ਦੀ ਇਹ ਰਿਸਪੈਕਟ ਹੈ । ਸਾਡਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਆਈ. ਜੀ. ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਲੇਕਿਨ ਮੇਰੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਉੱਤੇ ਗ਼ੌਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ । ਮੈਂ ਆਈ ਜੀ. ਪੁਲੀਸ ਦੀ ਨੀਅਤ ਉੱਤੇ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨੁਕਰੇ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਖਰਾਬ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ । (ਘੰਟੀ) ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨੀਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਹੈ । ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁਣ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋਰ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ । (ਘੰਟੀ) ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ । ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਆਈਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨਾਂ ਨਾ ਲਉ । ਫੈਸਲਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਹਾਡਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਬੈਠ ਜਾਉ । (The point of order of the hon. Member has come and he should resume his seat.)

(*Sardar Lachhman Singh Gill again tried to speak.*)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਹਿਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ । ਮੈਨੂੰ ਸਾਰਾ ਜਹਾਨ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਸੁਣ ਲਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਬਾਊਂਡ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰੀ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਵਾਂ । (Regretfully I have to say that the hon. Member is under misconception that I cannot see and that I do not hear. I see the whole world and hear everything. I have heard his point of order. I am not bound to call upon the whole of the Akali Party.)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : On a point of order, Madam. ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਵੀ ਦੋ ਦਿਨ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ । ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ । ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਬਜਟ ਦੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਵੀ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੇ ਬਾਰੇ ਬੋਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ । ਜਿਹੜੇ ਮੈਂਬਰ ਬਜਟ ਤੇ ਨਹੀਂ ਬੋਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਬੋਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

शिक्षा मन्त्री (श्री प्रबोध चन्द्र) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मुझे पिछले तीन चार दिन से तकरीर सुनने का मौका मिला है। मुझे गोब्लज की डिक्टम याद आ गई है कि झूठ बोलो, बार बार झूठ बोलो और इतना ज्यादा बोलो कि सुनने वाला गलत फहमी में पड़ जाए कि इतना ज़यादा झूठ तो हो नहीं सकता इसमें कुछ न कुछ सदाकत तो ज़रूर होगी। आपोजीशन वाले मेरे दोस्त भी इसी असूल पर अमल करते हैं। उनकी तरफ से बार बार वही बातें दुहराई गई, मैं हैरान हूँ कि बजट पर बोलने की बजाये उनको मीनिया सा हो गया है। कभी वे कहते हैं कि त्रिमूर्ति ने यह कहा, चीफ मिनिस्टर साहिब ने यह कहा, सरदार दरबारा सिंह ने यह कहा। इससे ज़यादा लग्व और गलत बयानी कोई नहीं हो सकती कि उनकी तरफ से यह इल्ज़ाम लगाया जाए कि जो कुछ सूबे में हुआ है वह गवर्नमेंट की तरफ से हुआ है। काश मैं यह कर सकता.........

सरदार लछमन सिंह गिल : काश मैं यह कर सकता। काश कि आपको किसी और जगह न भेज देते।

श्री प्रबोध चन्द्र : अगर आपके पंजाबी सूबे का यही नमूना है कि जो शख्स इख्तलाफ राए रखता है उसको बोलने की इजाजत भी नहीं ......(विघ्न)

(सरदार अजायब सिंह संधू की तरफ से विघ्न)

उपाध्यक्षा : सरदार अजायब सिंह संधू, मैं लास्ट वार्निंग देती हूँ। हर मैम्बर और मिनिस्टर को बोलने का हक है। (Addressing Sardar Ajaib Singh Sandhu: I give you last warning. Every member and Miniser has a right to speak.)

सरदार लछमन सिंह गिल : अगर यह प्रोवोकेशन करेंगे तो इन्ट्रप्शन होगी।

उपाध्यक्षा : आर्डर, आर्डर। (Order. Order.)

शिक्षा मन्त्री : यह जो कुछ कहते हैं इनका बुरा न मानिये। मुझे इनसे ज़यादा तवक्कोह नहीं है। मेरा तो ख्याल है कि यहां पर स्कूल खोलना पड़ेगा ताकि इनको बोलने की तमीज सिखाई जाये। चार दिन से यह कह रहे हैं कि गवर्नमैंट की तरफ़ से ज़यादती होती रही है। गवर्नमैंट पर इल्ज़ाम लगाया जाता है। मैं अर्ज़ करना चाहता हूँ कि इसमें रत्ती भर भी सदाकत नहीं है। ठीक है, हम में से कई आदमी इस बात में विश्वास रखते थे कि पंजाब की बेहतरी इसी में है कि एक ही सूबा रहे ताकि हिन्दू और सिख भाई सब मिल कर इसको चलायें। लेकिन 9 मार्च के बाद, जब यह फैसला हुआ कि ज़बान के आधार पर सूबे की बांट होगी, आप एक भ मौका बतायें जब मैंने कभी कहा हो कि हम यह फैसला मंज़ूर नहीं है या इस को हम पूरा नहीं करवायेंगे। इनकी तरफ से यह इल्ज़ाम लगाया गया कि जगत नारायण, यश और वीरेन्द्र फिरका-प्रस्त हैं........ (विघ्न).....जिनकी पगड़ी ही काली नहीं, दिल और मन भी काला है, वे इल्ज़ाम लगायें कि फिरका-प्रस्त... (शोर) . . . . (विघ्न) .....

सरदार अजायब सिंह संधू : जो लोग पंजाब में आग लगाना चाहते हैं........ (बहुत शोर) ....(विघ्न).........

उपाध्यक्षा : आर्डर, आर्डर। (Order. Order)

सरदार लछमन सिंह गिल : जो लोग खुद फिरका प्रस्त हों.........

उपाध्यक्षा : मैं खड़ी हूँ। चेयर का काम आनरेबल मैम्बर साहिबान क्यों करें ? उन्होंने यह शब्द कहे हैं आप मुझे भी तो सुन लें कि मैं क्या कहना चाहती हूँ। (I am cn

[Deputy Speaker]

my legs. Why should the hon. Members take over the functions of the Chair ? He has uttered these words, the hon. Member should listen to what I have to say.)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : On a point of order. ਕੀ ਕੋਈ ਮਨਿਸਟਰ ਜਾਂ ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਦੀ ਪਗੜੀ ਹੀ ਫਲਾਣੇ ਰੰਗ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਦਿਲ ਵੀ ਕਾਲਾ ਹੈ ? ਕੀ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਅਲਾਊ ਕਰਦੇ ਹੋ ?

उपाध्यक्षा : बाबू जी, आपके प्वायंट आफ आर्डर रेज़ करने से पहले ही मैंने बात खत्म कर दी है कि किसी मैम्बर को यह बात कहने का हक नहीं है। लेकिन अगर एट ए टाईम बीस मैम्बर बोलना शुरु कर दें और चेयर की बात न सुनें तो क्या किया जाए। श्री प्रबोधचन्द्र जी आपने काली पगड़ी और काले दिल वाले जो शब्द कहे हैं उनको वापस ले लें। आप जिम्मेदार आदमी हैं। (Before the hon. Member Baboo Bachan Singh raised his point of order I gave my ruling that no hon. Member has a right to say this thing. But what can be done if twenty Members start speaking at a time and do not listen to the Chair. I would ask the hon. Member Shri Prabodh Chandra to withdraw his words about 'Kali pagri' and 'Kala Dil'. He is a reponsible person.)

शिक्षा मन्त्री : डिप्टी स्पीकर साहिबा, वैसे तो यह मुहावरा है, अन पार्लियामैंटरी नहीं है, फिर भी आपके हुक्म का एहतराम करते हुए मैं इन अल्फाज़ को वापस लेता हूँ। .... (विघ्न)........(शोर)

(सरदार अजायब सिंह संधु की तरफ से विघ्न)

एक आवाज़: तुम डंडी मार हो।

(सरदार अजायब सिंह संधु की तरफ से बोलने की कोशिश) (विघ्न)

Sardar Ajaib Singh Sandhu : On a Point of Order, Madam.

Deputy Speaker : I will not allow that.

Sardar Ajaib Singh Sandhu : I should be allowed to raise a Point of Order.

Deputy Speaker : No please.

Sardar Ajaib Singh Sandhu : I must have my say. I should be allowed to raise a Point of Order.

Deputy Speaker : Please withdraw from the House. You are obstructing the proceedings of the House.

सरदार अजायब सिंह संधू : आई विल नाट विदड्रा। डिप्टी स्पीकर साहिबा, आप ऐसी बातें सुनते जाओ जो पंजाब में आग लगाने वाली हैं। यह हमें कहते हैं कि काली पगड़ियां और काले दिल हैं। लेकिन आप कुछ न कहें।

We will not allow this man to say like that and to set fire to Punjab.

Deputy Speaker : Please withdraw from the House.

Sardar Ajaib Singh Sandhu : I am not going to withdraw from the House. I cannot allow this man to set fire to Punjab and to say like that.

Voices from the Treasury Benches : He should withdraw from the House.

Deputy Speaker : Please obey the Chair and withdraw from the House.

सरदार लछमन सिंह गिल : मैडम, डिप्टी स्पीकर साहिबा, अगर आप रीकार्ड देखें तो इन्होंने यह फिकरा कहा था । उनका प्वायंट आफ आर्डर ठीक था ....

उपाध्यक्षा : मैं किसी मैम्बर का इस हाउस की कार्यवाही में बाधक नहीं होने दूंगी । मैंने बार बार सरदार अजायब सिंह को मना किया लेकिन वे माने नहीं । अब उनको विदड्रा करना चाहिए । मैं बाद में आपकी कोई बात सुनूंगी । (I will not allow any hon. Member to obstruct the proceedings of the House. I have repeatedly checked Sardar Ajaib Singh but he did not listen to me. Now he should withdraw from the House and only thereafter I would listen to the hon. Member.)

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਅੱਛਾ ਜੀ, ਚੇਅਰ ਨੂੰ ਓਬੇ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ਲੇਕਿਨ ਮੈਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਜ਼ਰੂਰ । ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਕੇ ਰਹੂੰਗਾ ।

(*At this stage the hon. Member withdrew from the House.*)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ......

Deputy Speaker : Sardar Lachhman Singh please.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸੁਣ ਲਉ । ਮੇਰਾ ਰਾਈਟ ਹੈ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਕਰਨ ਦਾ । ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਮੈਨੂੰ ਡੇਢ ਲੱਖ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਹੱਕ ਦੇ ਕੇ ਇਥੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ । ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੱਕ ਹੈ ।

Deputy Speaker : Sardar Lachhman Singh, you are not the only hon. Member in this House. There must be some limit of Points of Order. I am sorry, I will not listen any more Points of Order from you.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਮੈਨੂੰ ਐਸਾ ਕੋਈ ਰੂਲ ਵਿਖਾ ਦਿਉ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਲਿਮਿਟ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਆਇੰਟਸ ਆਫ ਆਰਡਰ ਬਾਰੇ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ । ਮੈਂ ਵੈਸੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਓਬੇ ਕਰਾਂਗਾ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਓਬੇ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਮੇਰੀ ਡਿਊਟੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜਾ ਮੈਨੂੰ ਹੱਕ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਮੈਂ ਐਕਸਰਸਾਈਜ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਪਲੀਜ਼ ਆਪ ਬੈਠੀਏ । ਬੈਠ ਜਾਉ । (*Interruption*) ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਜੀ, ਅਪਣੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਗਲ ਕਹਿ ਕੇ ਖਤਮ ਕਰੋ । (The hon. Member, Sardar Lachhman Singh Gill should please take his seat. (*Interruption*). I would also request the hon. Minister Shri Prabodh Chandra to wind up after saying briefly what he has to say.)

शिक्षा मन्त्री : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैंने तो अभी अपनी बात शुरू ही की है, खत्म करने का सवाल कैसे पैदा हो गया । तो मैंने जो कुछ कहा वह इनको सिर्फ इस बात का एहसास कराने के लिये कहा कि दूसरे भी अपनी मुंह में जबान रखते हैं । वह भी इस तरह से कह सकते हैं ।

तो मैं यह अर्ज़ कर रहा था कि यह अल्ज़ाम लगाया गया कि वीरेन्द्र जी, या श्री यश जी और जगत नारायण जी ने जो कुछ किया इससे अमन को खदशा हुआ और तरह तरह की बातें उनकी बाबत यहां पर की गई । मैं इस ईवान के अन्दर पूरे जोर से यह कह सकता हूँ कि जहां तक मेरा इल्म है उन्होंने हर मौके पर हमारी मदद की है । जहां पर भी कोई मुश्किलात आती थी तो वह गवर्नमेंट की पूरी तरह से मदद करते थे । यह कहना कि तशदद में.......

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ । ਮੈਡਮ, ਤਿੰਨ ਆਦਮੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਗਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ, ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਰਿਫਤਾਰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੀਤਾ ਕਿ Defence of India Rules ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡੀਫੈਂਸ ਇਥੇ ਜਦ ਇਕ ਮਨਿਸਟਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ?

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ (* * * * *) ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ (* * * *)ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ (* * * *) ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਪ੍ਰਬੋਧ ਜੀ, ਲਾਲਾ ਜਗਤ ਨਾਰਾਇਣ ਵਾਲਾ ਕਿੱਸਾ ਛਡ ਦਿਉ । (I would request Shri Prabodh Chandra not to refer to Lala Jagat Narain.)

शिक्षा मन्त्री : डिप्टी स्पीकर साहिबा, आपका हुक्म मानते हुए मैं कोई और किसी किस्म के अल्फाज़ का इस्तेमाल नहीं करना चाहता था । लेकिन जिस तरह से लग़ब अल्फाज़ मेरे सामने बैठे हुए मैम्बर ने कहे हैं ....इन्होंने मेरी बाबत * * * के लफ्ज़ इस्तेमाल किए हैं । अगर इनका इखलाक यही इजाज़त देता है तो मुझे भी आप इजाज़त देंगी कि मैं इनको इसी तरह के अल्फाज़ कह सकूं ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਤੁਸਾਂ ਕੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ? (What has Sardar Lachhman Singh Gill said ?)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਮੈਂ ਕੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ? ਕੀ ਕਿਸੇ (* * *) ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ? (ਸ਼ੋਰ)

ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਤੂੰ ਹਜ਼ਾਰ ਦਰਜੇ ਜ਼ਿਆਦਾ (* * * * *) ਹੈਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : (* * * * * *)

Minister for Education : (* * * *)

Sardar Lachhman Singh : Gill (* * * *)

---

*Expunged as ordered by the Chair.

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਲਫਜ਼ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰੋ। (Sardar Lachhman Singh Gill should withdraw his words).

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਹੋ ਕਿ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰ ਲੈਣ। ਮੈਂ ਵੀ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਤੁਸਾਂ ਵੀ ਜੋ ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰ ਲਉ। (The hon. Minister Shri Prabodh Chandra should also withdraw his words.)

ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਨੇ ਜਿਹੜੇ (* * *) ਕਿਸਮ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਕਹੇ ਹਨ ਇਸ ਨੂੰ ਕਹੋ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰੇ, ਮੈਂ ਵੀ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿਘ ਗਿਲ : ਮੈਂ ਵਿਦਡਰਾ ਕੀਤੇ।

ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਵੀ ਵਿਦਡਰਾ ਕੀਤਾ।

(*Interruption*).

Deputy Speaker : Order please.

श्री जगन्नाथ : मैडम, शिक्षा मन्त्री को भी कहो कि वह अपने शब्द वापिस ले।

उपाध्यक्षा : उन्होंने भी अपने अलफाज़ वापिस ले लिये हैं। (He too, has withdrawn his words.)

शिक्षा मन्त्री : तो मैं यह अर्ज़ कर रहा था कि गवर्नमेंट का यह फैसला है और बड़ा मज़बूत फैसला है कि जो कोई भी आदमी अमन में खलल डालता है, ला एंड आर्डर को अपने हाथ में लेता है, कानून को अपने हाथ में लेता है, चाहे वह कितना ही बड़ा क्यों न हो, गवर्नमेंट उसपर अपना हाथ डालने में कभी गुरेज़ नहीं करेगी और यह एक अमर वाक्या है कि जब भी कुछ ऐसी बातें गवर्नमेंट के इल्म में आई यह बात गवर्नमेंट के इल्म में आई कि कुछ आदमी जो कल तक हमारी मदद करते थे उनसे यह खदशा हो सकता है कि वह अमन में खलल डालें तो उनकी गिरफ्तारी के आर्डर कर दिये गए। इसलिये यह अल्ज़ाम लगाना गलत होगा। ठीक है, हर एक आदमी का अपना अकीदा होता है। हमारा विश्वास था कि सूबे को इकट्ठा रहना चाहिए हर एक आदमी की अपनी अपनी राए थी। लेकिन जब एक बार फैसला हो गया तो हमने उसे हरफे आखिर की तरह कबूल किया। शायद इन के इल्म में नहीं है कि 9 मार्च को न चीफ मिनिस्टर और न ही होम मिनिस्टर थे। रात के ग्यारह बजे गवर्नर साहिब के साथ मीटिंग हुई। नौ बजे तक जो कुछ था वह था लेकिन उसके बाद जब वहां पर मीटिंग हुई तो मैं सबसे पहला आदमी था जिसने यह कहा कि अब अगर कोई आदमी इस मामला में कानून को अपने हाथ में लेता है तो उस सम्बन्ध में शूट एट साईट का आर्डर दे दिया जाए। तो मैं पहला शख्स था जिसने यह राए दी कि इस तरह के हुक्म जारी कर दिये जाएं। लेकिन किसी भी आदमी को दूसरे के जज़बात पर हमला करने की इजाज़त नहीं दी जा सकती। अगर कोई यह समझे कि हल्ला करके, शोर मचा मचा कर किसी के जज़बात को दबा सकता है तो यह उनकी बड़ी भारी भूल है।

*Expunged as ordered by the Chair.

[शिक्षा मन्त्री]

मैं यह अर्ज करना चाहता हूँ कि जिन लोगों का नज़रिया कबूल हो गया है, जिनकी जीत हो गई है उनके ऊपर तो डबल जिम्मेदारी आती है। उनके ऊपर इस बात की जिम्मेदारी आती है कि जिनके जजबात मजरूह हुए हैं, जिनके जजबात को ठेस पहुंची है, वह उनके साथ फराखदिली का सबूत दें।

सरदार लछमन सिंह गिल : वह तो किया ही है।

शिक्षा मन्त्री : जब कौम के बहुत बड़े हिस्से के जजबात मजरूह हुए हों.....

सरदार लछमन सिंह गिल : बहुत बड़े नहीं, एक छोटी गिनती के।

शिक्षा मन्त्री: पंजाबी रिजन के हिन्दुओं के जजबात पर ठेस पहुंची हो और इस फैसले के खिलाफ उन्होंने खिलाफे कानून कुछ बातें की हों और गवर्नमेंट ने पूरे जोर के साथ इन हालात को अपनी गरिफ्त में लिया हो तो उन्हें इस बात को ठंडे दिल के साथ लेना चाहिए था। जब पंजाबी सूबे की एजीटेशन हुई तो उस वक्त चालीस हजार के करीब गिरफ्तारियां हुईं, दरजनों लोग हलाक हुए, जेलें भर गई और आज जब कि कौम के बड़े हिस्से के जजबात को ठेस पहुँची, पंजाबी रिजन के बहुत से हिन्दू लोग जो कि इस बात के लिये तैयार नहीं थे कि यह फैसला होगा, उन्होंने कुछ बातें कीं तो यहां पर अलजाम लगाया गया है कि गवर्नमेंट ने कुछ नहीं किया। मैं आपको इस बात का यकीन दिलाता हूँ कि गवर्नमेंट ने इस सिचुएशन को पूरी तरह से काबू में किया है। यह कहना कि गवर्नमेंट आफ इंडिया ने कहा, गवर्नमेंट आफ इंडिया के कहने पर किया गया, यह ठीक बात नहीं है। गवर्नमेंट आफ इंडिया ने किसी दिन किसी जगह भी कोई दखल नहीं दिया। पंजाब की एडमिनिस्ट्रेशन को पूरी तरह से इजाजत है कि वह जिस तरह से भी चाहे इस सिलसिले में निपट सकती है।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਬੈਠ ਜਾਉ ਹੁਣ। (Please take your seat.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਬੜੀ ਮੌਕੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜੀ। ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਕੋਆਪਰੇਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ...

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਜੇ ਨਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇਕ ਦੂਜਾ ਰਾਹ ਵੀ ਹੈ (ਵਿਘਨ) ਇਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀ ਪਰਸਨਲ ਗੱਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਮੁਨਾਸਬ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਚੇਅਰ ਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਮਕਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਤੁਹਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਚੇਅਰ ਨੂੰ ਰੈਸਪੈਕਟ ਕਰਨਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਮਕਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਥੇ ਚੇਅਰ ਕੋਈ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਬਠੀ ਹੋਈ। ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂਬਰ ਲਿਮਿਟ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ। ਕੀ ਹੈ ਤੁਹਾਡਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ? (Even if the hon. Member does not co-operate I have another alternative. (Interruption). I am not personally concerned. It is not proper to threaten the

Chair like this again and again. It is your duty to respect the Chair and no threats can be advanced in this manner. The Chair is not without any authority. It is the duty of the Chair to see that the hon. Members remains within limits. What is the point of order of the hon. Member?)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਅਸਾਂ ਬਜ਼ਾਤੇ ਖੁਦ ਪ੍ਰਾਈਮ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਟੈਲੀਫੋਨ ਕੀਤਾ ਔਰ ਪ੍ਰਾਈਮ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਡਾਂਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸਾਂ ਆਪਣੇ ਦੋ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈਣ ਲਈ ਭੇਜ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਇਥੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਜਿਸ ਵਕਤ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਨੇ ਪ੍ਰਾਈਮ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਟੈਲੀਫੋਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਕੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਬਿਠਾ ਲਿਆ ਸੀ ? (Was the hon. Member seated near Shri Prabodh Chandra when he telephoned the Prime Minister.)

Sardar Lachhman Singh Gill : I myself telephoned the Prime Minister. She assured me that she would instruct the Punjab Government and also send the representatives of the Central Government here.

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ । ਤੁਸਾਂ ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਕੋਆਪਰੇਟ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਦੂਜਾ ਦਾਅ ਵੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਰੂਲਿੰਗ ਇਸ ਗੱਲ ਉੱਤੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਦਸ ਦਿਓ ਕਿ ਉਹ ਦੂਜਾ ਦਾਅ ਕੀ ਹੈ ?

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਡਰਦਾ ਹੈਂ ? ਬੈਠ ਜਾ । (Laughter) (Why is the hon. Member afraid, he should take his seat.)

(Laughter.)

शिक्षा मन्त्री : तो मैं अपनी ज़ाती वाकफियत की बिना पर कह सकता हूँ कि गवर्नमेंट आफ इंडिया ने किसी लम्हा पर भी हमारे इन्तज़ामात में किसी किस्म का कोई दखल नहीं दिया । मैं खुद प्राइम मिनिस्टर को मिला हूँ, एक बार नहीं दो बार मिला हूँ । (विघ्न)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ । ਗੌਰਮੈਂਟ ਦਾ ਇਕ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰ ਮਨਿਸਟਰ ਇਥੇ ਐਸਾ ਬਿਆਨ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਵਾਕਿਆਤ ਤੋਂ ਉਲਟ ਹੈ ।......

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਕੀ ਇਹ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਹੈ ? (ਵਿਘਨ)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ । ਪਹਿਲਾਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆਂ ਨੇ ਮਿਸਟਰ ਸ਼ੰਕਰ ਜਿਹੜੇ ਮਨਿਸਟਰੀ ਆਫ ਕਮਿਊਨੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਦੇ ਸੈਕਰਟਰੀ ਨੇ, ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਭੇਜਿਆ ਔਰ ਉਹ ਲੁਧਿਆਣੇ, ਜਲੰਧਰ ਔਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਗਏ ਔਰ ਉਸ ਨੇ ਇਥੋਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ

[ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ]

ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟ ਜਾ ਕੇ ਕੀਤੀ । ਫਿਰ ਮਿਸਟਰ ਧਰਮਵੀਰ ਆਏ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਬਾਬੂ ਜੀ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਮਝਣ ਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਉ ਔਰ ਚੁਪ ਰਹੋ । ਹਾਊਸ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਚਲਣ ਦਿਉ । (ਵਿਘਨ) (*Addressing Baboo Bachan Singh*) (Certain things are implied. You should understand them and keep quiet. Let the House proceed with its business.) (*Interruption*)

शिक्षा मन्त्री : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं अर्ज़ करता हूँ कि गवर्नमैंट आफ इण्डिया के किसी अफसर का यहां पर आना यह जाहर नहीं करता कि गवर्नमेंट आफ इण्डिया ने हमारे काम में कोई दखल दिया है ....

उपाध्यक्षा : अब आप इसको छोड़ें । (Now the hon. Minister should leave this point.)

शिक्षा मंत्री : मैं तो यह अर्ज़ कर रहा हूँ कि गवर्नमैंट आफ इण्डिया अपने किसी अफसर को सूरते हाल का जायजा लगाने के लिये अपने तौर पर यहां भेज सकती है। लेकिन इसका यह मतलब नहीं हो जाता कि उसने हमारे किसी काम में दखल दिया है। इसलिये मैं यहां साफ अल्फ़ाज़ में हाउस को यकीन दिलाना चाहता हूँ कि हमने इस एजीटेशन को दबाने के लिये जो पालेसी अपनाई है गवर्नमैंट आफ इण्डिया की तरफ से उसमें कोई दखल नहीं दिया गया बल्कि उसने हमें यह भरोसा दिलाया था कि इस पालेसी को अमली जामा पहनाने के लिये हर तरह से वह हमारी मदद करेगी । यह ठीक है वहां से यह दो अफसर आये थे और उन्होंने जो कुछ हमसे पूछा वह हमने उन्हें बताया और उनको पूरा तुआवन दिया ।

फिर, डिप्टी स्पीकर साहिबा, यहां पर यह कहा गया है कि यहां पर जो डी. ए. वी इन्स्टीच्यूशन्ज चलती हैं उन्होंने इस एजीटेशन में खुले तौर पर हिस्सा लिया है । तो मैं अर्ज़ करता हूँ कि जब यहां पर पंजाबी सूबा एजीटेशन चली थी तो खालसा कालेज के लड़कों ने भी काफी हिस्सा उस एजीटेशन में लिया था ....

सरदार लछमन सिंह गिल : आप किसी एक का नाम लें ।

शिक्षा मंत्री : डिप्टी स्पीकर साहिबा, बात यह है कि हम किसी प्राइवेट इन्स्टीच्यूशन पर इस बारे में पाबन्दी नहीं लगा सकते अगर वह कुछ ऐसी बात करती हैं लेकिन मैं यह हाउस को बता देना चाहता हूँ कि अगर किसी इन्स्टीच्यूशन ने ऐज़ इन्स्टीच्यूशन कोई गैर कानूनी बात की है तो उसके खिलाफ पूरी तरह से यह सरकार एक्शन लेगी ।

इसके बाद यहां पर पानीपत के वाकया की चर्चा की गई है कि हमारे कई पुराने साथियों को जिन्दा जला दिया गया है । इस बारे में मैं सिर्फ इतना ही कहना चाहता हूँ कि अगर मां से

ज्यादा प्यार कोई दूसरी उसके बच्चे के साथ करे तो वह फफे कुट्टन होती है। हमारे साथी श्री ओंकार कुमार की मृत्यु का जितना दुख हमें हुआ है उससे ज्यादा इनको हो ही नहीं सकता। हमें इस पर बड़ा अफसोस है और यह एक बड़ा शर्मनाक वाकया हुआ है और गवर्नमेंट की विजिलैंस के बावजूद यह हुआ है, हमें इसका बड़ा अफसोस है। इस बारे में मैं हाउस को यकीन दिला देना चाहता हूँ कि इसके लिये जो लोग ज़िम्मेवार हैं उनको पूरी सज़ा दिलाई जाएगी ।

अब मैं इतना ही कह कर बैठ जाता हूँ कि इस गवर्नमेंट ने जो इतनी बड़ी ऐजीटेशन पर कम से कम जानी नुकसान करा कर इतने थोड़े दिनों में काबू पा लिया है इसके लिये इनको गवर्नमैंट की दाद देनी चाहिए थी बजाए क्रिटेसिज़्म करने के ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ (ਜਗਰਾਉਂ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਆਰਡਰ ਮੰਨ ਕੇ ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿਉ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਾਲ ਅਪਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲੇ ਆਪਣੀ ਸਪੀਚ ਕਰੋ । (I have not called upon the hon. Member for this purpose. He should first proceed with his speech.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਜ ਇਥੇ ਜਨਰਲ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਔਰ ਪੁਲਸ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ......

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम ।

उपाध्यक्षा : आप अगर आहिस्ता अपना प्वायंट आफ आर्डर रेज़ करेंगे तो आप को रेज़ करने की इजाज़त दूंगी वरना नहीं । (The hon. Member would be allowed to raise a point of order only if he does so in a low voice, otherwise not.)

श्री सुरेन्द्रनाथ गौतम : (धीमी आवाज़ में) आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम । सरदार लछमण सिंह गिल ला एण्ड आर्डर पर पहले बोल चुके हैं और आप इस बारे में पहले रूलिंग दे चुके हैं कि जो इस पर पहले बोल चुके हैं उन्हें इस डिमांड पर दोबारा बोलने की इजाज़त नहीं दी जाएगी ।

उपाध्यक्षा : आप बैठ जाएं। इनके बाद आपकी बारी आएगी । (The hon. Member should resume his seat. The hon. Member would have his turn after the hon. Member speaking.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਬਜਟ ਦੀ ਜਨਰਲ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਤੇ ਬੋਲਿਆ ਹਾਂ ਔਰ ਇਸ ਮਦ ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ ਔਰ ਅੱਜ ਜੋ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਪੰਜਾਬ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਜਨਰਲ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਔਰ

[ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ [

ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਮਦ ਤੇ ਬੋਲਦਾ ਹਾਂ ਔਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਜਨਰਲ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਥੋੜੀਆਂ ਜੇਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿਣੀਆਂ ਹਨ । ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਰਟਸ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ ਮਿਲਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਹਾਲੇ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਬੜੀ ਹਦ ਤਕ ਹੈ ਔਰ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਲੀਨ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਰਿਸ਼ਵਤ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਵੱਜੋ ਇਸ ਪਾਸੇ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅੱਜ ਜੋ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਬਨਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈ । ਇਹ ਚੀਜ਼ ਜਿਹੜੀ ਅੱਜ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ 19 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹਕ ਸੀ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਕ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਵੈਸਟਿਡ ਇੰਟਰੈਸਟ ਰਖਦੇ ਸੀ ਉਹ ਇਸ ਮੰਗ ਦੀ ਛਾਤੀ ਤੇ ਗੋਡਾ ਦਿੱਤੀ ਬੈਠੇ ਸੀ ਵਰਨਾ ਇਹ ਮੰਗ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਮੰਨੀ ਜਾਣੀ ਸੀ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸਾਂ ਫਿਰ ਕਿਹੜੀ ਜ਼ਬਾਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲੋ ਤਾਂ ਇਨਟਰਪਸ਼ਨਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ । (What language the hon. Member has started using. He should use proper language to avoid interruptions.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ: ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹਕ ਬਣਦਾ ਸੀ ਔਰ ਇਸ ਹੱਕ ਦੇ ਮਨਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਇਨੀ ਹਕ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 57 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵਧ ਲੋਕ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਗਏ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਹ ਮੰਗ ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾ ਮੰਨੀ ਗਈ ਜਿਹੜੀ ਹੁਣ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ ਔਰ ਜਿਹੜਾ ਹਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਉਹ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਕਰਕੇ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਹੁਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ 57 ਹਜ਼ਾਰ ਲੋਕ ਇਸ ਹਕ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਗਏ ਔਰ 13 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਮਾਨਤਾਂ ਕਰਾਉਣੀਆਂ ਪਈਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਇਕ ਐਸੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ, 50 ਹਜ਼ਾਰ ਜਾਂ ਇਕ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਕਰਾਉਣੀ ਪਈ ਸੀ । (ਵਿਘਨ) ਚਲੋ ਮੈਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ । ਉਹ ਵੀ ਇਕ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਦੋਂ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਇਹ ਪਾਲਿਸੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਸੂਬਾ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਔਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਹ ਪਾਲਿਸੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਏ ਉਸ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦੇਣਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਫਿਰਕਾ ਦਾਰਾਨਾ ਫਸਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਣ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਉਸ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਫਿਰਕਾਦਾਰਾਨਾ ਰੰਗਤ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ ਔਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪ ਇਕ ਸਬ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਰਾ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਔਰ ਇਸ ਨੂੰ ਫਿਰਕਾ ਦਾਰਾਨਾ ਰੰਗਤ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਮਨ ਪਸੰਦ ਲੋਕ ਸਨ ਔਰ ਉਹ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਤਰੀਕੇ ਅਪਨਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਹਕ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ।

ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਦਰਦ : ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਡੀਮਾਂਡ ਠੀਕ ਸੀ ਔਰ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮੰਨ ਲਈ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਬਣਨ ਨਾਲ ਫਾਇਦੇ ਕੀ ਹੋਣਗੇ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ: ਮੈਂ ਦਰਦ ਜੀ ਦਾ ਮਸ਼ਕੂਰ ਹਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਦਿਵਾਇਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਉਹ ਵੀ ਦਸਾਂਗਾ ਪਰ ਪਹਿਲੇ ਮੈਂ ਇਕ ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਜਿਹੜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮੰਗ ਬਾਰੇ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ ਔਰ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਕਨਸਲਟ ਕਰਕੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ 9 ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਔਰ 11 ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਤੇ ਸ਼ੁਕਰੀਏ ਦੇ ਤਾਰ ਭੇਜਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਔਰ ਤੁਸੀਂ ਸੁਣਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ 3 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵਧ ਤਾਰ ਭੇਜੇ ਗਏ ਨੇ ਔਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਾਕਈ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਹਕ ਬਣਦਾ ਸੀ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ......

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਗਿੱਲ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਉ ਔਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਦਸੋ । (I would request the hon. Member to accept my suggestion and explain the advantages of Punjabi Suba to the hon. Members.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ; ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹਾਂ । ਇਹ ਵੀ ਸਮਝ ਲੈਣ ਔਰ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸਮਝ ਲਉ ਪਰ ਬੀਬੀ ਜੀ, ਪਹਿਲੇ ਮੈਂ ਅੱਜ ਕਲ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ......

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम : ग्रान ए प्वायंट ग्राफ ग्रार्डर मैडम । इन्होंने ग्रापको 'बीबी जी' करके पुकारा है । मैं इस बारे में ग्रापका रूलिंग चाहता हूँ कि जब ग्राप चेयर में बैठी हों तो क्या ग्रापको 'बीबी जी' कह कर एड्रेस कर सकते हैं ?

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਮੈਂ 'ਬੀਬੀ ਜੀ' ਦਾ ਲਫਜ਼ ਵਾਪਸ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ......

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ । ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲੋਂ, ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਚੇਅਰ ਨੂੰ ਇਹ ਅਖਤਿਆਰ ਹਾਸਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਕਹੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਨਾ ਕਹੋ ਤੇ ਇਹ ਕਹੋ ? ਤੁਸੀਂ ਹੁਣੇ ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਜੋ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਨਾ ਕਹੋ ਔਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਦੱਸੋ, ਕੀ ਚੇਅਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ ?

Deputy Speaker: This was not my order. A point of order was raised.

मैंने तो ध्यान दिलाया है कि इनको बता दें कि पंजाबी सूबे के क्या फायदे होंगे ताकि इनको समझ ग्रा जाये । The hon. Member should be grateful to the Chair. (This was not my order. A point of order was raised, I simplyfy drew his attention to explain the advantages of Punjabi Suba to them so that they may understand them. The hon. Member should be grateful to the Chair.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ; 9 ਤਰੀਕ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 11 ਤਰੀਕ ਤਕ ਅਮਨ ਰਿਹਾ, ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਟੈਲੀਗਰਾਮਜ਼ ਭੇਜੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕੀਤਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹਕ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਸਟੇਟ ਦੇ ਅਮਨ ਦੀ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕੀਤੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ । ਪਰ 11 ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਜੋ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਸੀ ? ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਅਤੇ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ

[ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ]

ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਮਨ ਕਾਇਮ ਰਖਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਸੀ ਮਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਗਏ । ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਖੋਹ ਲਈਆਂ । ਮੈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਗਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਟਰੋਲ ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਸ੍ਰੀ ਯਗ ਦੱਤ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਕੈਪਟਨ ਕੇਸ਼ਬ ਚੰਦਰ ਨੂੰ ਟੈਲੀਫੂਨ ਕੀਤਾ । ਸਭ ਨੇ ਕਿਹਾ ਬੈਠ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਐਸੀ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਮੈਂ ਪੁਲਿਸ ਲੈ ਕੇ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਿਆ । ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਬੜੇ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰ ਹਨ—ਲਾਲਾ ਜਗਤ ਨਾਰਾਇਨ, ਸ੍ਰੀ ਵੀਰਿੰਦਰ ਅਤੇ ਯਸ਼ ਜੀ ਉਥੇ ਬੈਠੇ ਦੇਖ ਕੇ । ਯਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਛੁਪਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ । ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਛਿਪਣ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹੋ, ਆਪਣਾ ਵਿਊ ਪੁਆਇੰਟ ਦਿਉ । ਕੈਪਟਨ ਕੇਸ਼ਬ ਚੰਦਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੀਸਫੁਲ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਇਹ ਬਿਨਾ ਬੁਲਾਏ ਹੀ ਆ ਗਏ । ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਅਗ ਲਗਵਾ ਚਲੇ ਅਤੇ ਹੁਣ ਜਾ ਕੇ ਜਾਲੰਧਰ ਲਗਵਾਉਣਗੇ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਯਗ ਦੱਤ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਿਆ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਤਾਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੋ । (All this appeared in the Press. The hon. Member should say something about the Government.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਮੈਂ ਉਸ ਤਰਫ ਹੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਡੈਮ ਕੀਤਾ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖ ਯੂਨਿਟੀ ਲਈ ਵਰਤ ਰਖਿਆ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਸਲੀਅਤ ਦਸਦੇ ਹਾਂ । ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰੀਕੁਐਸਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਵਾਪਸ ਚਲੋ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਵੈਨ ਵਿੱਚ ਚਲਣਾ । ਅਤੇ ਫਿਰ ਦੇਖਣਾ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਪੁਲਿਸ ਵੈਨ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸੋਡੇ ਦੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ, ਐਸਿਡ ਦੇ ਬਲਬ ਤੇ ਇੱਟਾਂ ਸੁਟੀਆਂ ਗਈਆਂ ਉਥੇ ਦੇ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਅਤੇ ਡੀ. ਸੀ. ਨੂੰ ਇਕ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਥੋਂ ਹੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲਾਠੀਚਾਰਜ ਨਾ ਕਰਨਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ......

Deputy Speaker : At least, I am not going to believe this.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦੇ ਦੇਵੇ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਕਾਲੀਆ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਐਸ. ਪੀ. ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਤਰਦੀਦ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਅਤੇ ਰੂਲਜ਼ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਵੀ ਦਿਆਂਗਾ । ਮੇਰੀ ਇਨਫਾਰਮੇਸ਼ਨ ਪੱਕੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਮੌਕੇ ਤੇ ਸੀ । ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋ ਕਿੰਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰੋਵੋਕੇਸ਼ਨ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਮੰਗਦੇ ਸੀ । ਅਸੀਂ ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਆਦਮੀ ਭੇਜ ਕੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਹੋਵੇ ਤੁਹਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਐਸਾ ਲਫਜ਼ ਨਾ ਕਢੋ ਜੋ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਕੰਮ ਵਿਗਾੜ ਦੇਵੇ । ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਫਸਾਦ ਕਿਸ ਲਈ ਕਰਵਾਏ ਗਏ । ਸਿਰਫ ਇਸ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਅਗਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਫਸਾਦ ਹੋਣਗੇ । ਇਸ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਸਾਦਾਂ ਨੂੰ ਹਵਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਇਕ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਵੈਸਟਿਡ

ਇੰਟਰਸਟਸ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਇਹ ਫਸਾਦ ਕਰਾਏ ਹਨ । ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਾਈਮ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਟੈਲੀਫੂਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਪ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਅੱਗ ਲਗਵਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਇਥੇ ਭੇਜੋ । ਕਿਤੇ ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਹਾਲਾਤ ਕਾਬੂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਜਾਣ, ਫਿਰ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਪ੍ਰਾਈਮ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸ਼ਾਂਤੀ ਰਖੋ, ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਇੰਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹਾਂ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਹਾਥੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਮਨਿਸਟਰੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕੀਤੀ । ਅਸੀਂ ਦੋਬਾਰਾ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਹਾਥੀ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜਲੰਧਰ ਜਾਂ ਲੁਧਿਆਣਾ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਭੇਜੋ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਲ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਭੇਜ ਦਿਆਂਗ । ਇਸ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸ਼ੰਕਰ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਦੇਖੇ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਸ੍ਰੀ ਧਰਮਵੀਰ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ । ਅੱਜ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਸਟੇਟ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਟੇਟ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਦਰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬੇਸ਼ਕ ਇਥੇ ਡਾਕਖਾਨੇ ਸੜਨ, ਟੈਲੀਫੂਨ ਐਕਸਚੇਂਜਾਂ ਸੜਨ ਜਾਂ ਬੰਦੇ ਮਰਨ । ਅਸੀਂ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ 19 ਸਾਲ ਤੋਂ ਇਥੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਇਸ ਤੇ ਹਕ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਿਆ। ਇਹ ਉਸ ਹਕ ਤੇ ਗੋਡੇ ਰਖਕੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ । ਇਨ੍ਹਾ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਜਾਗਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ । ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਕੋਈ ਮੁਫਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ । ਇਹ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨਾਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਠਿੰਡੇ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲੇ ਦੀਆਂ ਜੇਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਝੱਲੇ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਖੂਨ ਡੋਲ੍ਹਿਆ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਨਾਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਦੂਜੇ ਪਰਨਾਮ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫੌਜੀ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਇਸ ਨਿਕੰਮੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਡੀਫੈਂਸ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਗਲਤੀ ਕਰਕੇ ਚੀਨ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਅਤੇ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ । ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਟਟੋਲ ਕੇ ਦੇਖੋ, ਤੁਸੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ ਕਿ ਇਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਣਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਨਿਛਾਵਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਮਗਰ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਪਿਠ ਨਾ ਦਿਖਾਈ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਜਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਕਾਂਗਰਸ ਕੋਈ ਐਸੀ ਜਮਾਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਿਸ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਪਰ ਜੋ ਇਹ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕਰਨ ਦੀ ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਜੁਰਅਤ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਕਾਮਰਾਜ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦੀ ਜਵਾਂ ਮਰਦੀ ਨੇ ਇਥੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਖਿਆ ਵਰਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਪਰਨਾਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੰਨੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚੁਨਾਉ ਹੋਇਆ । ਇਹ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਤਾਂ ਡੇਸਾਈ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ......

Deputy Speaker : You are going beyond your scope.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਇਥੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅਕਲੀਅਤਾਂ ਨੇ ਦੁਆ ਮੰਗੀ ਅਤੇ ਇੰਦਰਾ ਜੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਚੁਣੇ ਗਏ । ਅਸੀਂ ਪਹਿਲੇ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਹੋਇਆ ਹੈ ਵਰਨਾ ਮੁਲਕ ਬੜ ਖਤਰਨਾਕ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ ।

ਹੁਣ ਦੇਖਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਯੂਨਿਟੀ ਨਾਲ ਚੰਦ ਖੁਦਗਰਜ਼ ਲੋਕ ਕਿਥੇ ਤਕ ਧੱਕਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਈਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖੁਦਗਰਜ਼ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਨਸਾਫ ਮਈ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਹ ਇਨਸਾਫ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਬੋਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸੂਬਾ ਬਣਾਣ ਦੀ ਪਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ । ਇਸ ਲਈ ਮੇਰਾ ਪਰਨਾਮ ਕਾਮਰਾਜ ਜੀ ਅਤੇ ਇੰਦਰਾ ਜੀ ਨੂੰ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਨਸਾਫ ਦੇਣ ਲਈ ।

[ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ]

ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਰਾਜ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ? ਇਹ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਕੋਈ ਅਕਾਲੀ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਹ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 89 ਜਾਂ 90 ਕਾਨਸਟੀਚੁਐਂਸੀਆਂ ਤੋਂ ਆਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਯਕੀਨ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਾਰੇ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੀ ਰਹਿਮਨੁਮਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਸ ਨਾਲ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਚਾਹਾਂਗੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਸਜਨ ਬਣੇ ਤਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਾਬਿਤ ਕਰ ਸਕੀਏ ਕਿ ਇਹ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤਾਂ ਦਾ ਸੂਬਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਚਰ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਗਲਤ ਗਲਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸ ਸਕੀਏ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ । (ਵਿਘਨ)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਲਚਰ ਸ਼ਬਦ ਵਾਪਸ ਲਉ ਇਹ ਅਨਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਹੈ । (The hon. Member should withdraw the word 'lachar'. It is unparliamentary.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਤੁਸੀਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 'ਲਚਰ' ਲਫਜ਼ ਅਨਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ । ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਅਤੇ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਉਸ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਉਸ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਨੂੰ ਕਰਾਏਗੀ ਕਿ ਕਿਸ ਕਿਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਤਬਾਹੀ ਵਲ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜ ਜਿਹੜੇ ਮਨਿਸਟਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਹਨ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਖੱਦਰਪੋਸ਼ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਬੀਜ ਇਥੇ ਪਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਜ ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬੈਠੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਪਰਨਾਮ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਅੱਗ ਦੀ ਹਵਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇਗਾ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਰਨ ਦਾ । ਮੈਂ ਹੁਣ ਵੀ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੀਤਾ ਉਹ ਸਹੀ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਅੱਗ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਾਈ । । ਜਿੰਨੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਜੇਕਰ ਉਹ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪ ਹਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ **ਕਿਸੇ** ਵੀ ਗੱਲ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ । ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਾਈ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੌਣ ਕੌਣ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ । ਆਪ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ਪੁਰੀ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ । ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਜਨਰਲ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਤੇ ਬੋਲਾਂ । ਪਰ ਉਹੀ ਮੈਂਬਰ ਦੁਬਾਰਾ ਬੋਲੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਬੋਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਹਾਡੀ ਵਾਰੀ ਚੌਧਰੀ ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਵੇਗੀ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਵਕਤ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। (The hon. Member would have his turn after Chaudhri Mukhtiar Singh. He will surely be given time to speak.)

चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक (सोनीपत) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, आज जनरल एडमनिस्ट्रेशन और पुलिस की डिमांड पर बहस चल रही है और जिस ढंग से हो रही है उसका अंदाज़ा तो आप लगा सकते हैं कि किस तरह की बहस हो रही है। मैं ठीक कहता हूँ कि आज जो हालत मैम्बर साहिबान की है उससे बहस का अंदाज़ा लगाया जा सकता है। और जो जनरल एडमनिस्ट्रेशन की हालत है उसको पंजाब की यह हुकूमत ठीक नहीं कर सकती। पंजाब में दो-अढ़ाई करोड़ की आबादी है जिनमें से हम यहां पर इलैक्टिड रिप्रिजंटटिव हैं, उनकी जो हालत है आप देख रही हैं कि किस तरीक से पंजाब का नज़ाम चल रहा है। मुझे बड़े अफसोस से कहना पड़ता है कि हमारे इस हाउस के अन्दर हर तरह के अल्फ़ाज़ को इस्तेमाल करने से गुरेज़ नहीं किया जाता। एक मैम्बर दूसरे मैम्बर पर किस तरह कीचड़ उछालता है और फिल्दी से फिल्दी लैंगविज इस्तेमाल करता है, आपके सामने है। और इस बात में दो राए नहीं हो सकतीं कि सूबे की एडमिनिस्ट्रेशन की हालत बुरी है। कुरप्शन दिनों दिन बढ़ती चली जा रही है और कुरप्शन को बढ़ाने का कौन जिम्मेवार है ? इक इनसान दूसरे को गाली दे, उसको बुरा भला कहे, तो इसको अच्छी बात नहीं कहा जा सकता। इसी तरह इस कुरप्शन को कराने का जिम्मेवार कौन है: यह पालटीशन्ज़ हैं और आज पंजाब के अन्दर यह पालेटीशन्ज़ ही एडमिनिस्ट्रेशन को खराब कर रहे हैं। मैं आपसे, डिप्टी स्पीकर साहिबा, अर्ज़ करूँ कि इस रिश्वत की जिम्मेदार सिर्फ हकूमत है, अफसरान नहीं हैं। पंजाब की जनता जिम्मेदार है और मैं तो यहां तक कहूँगा कि इस हाऊस के मैम्बर भी जिम्मेवार हैं। जब भी हम बैठते हैं तो बातें होती हैं कि फलां एम.एल.ए. पुलिस को रिश्वत देता है और फलां पुलिस की दलाली करता है। जिस तरह पुलिस की एडमिनिस्ट्रेशन चल रही है इसको देख कर इससे ज्यादा अफसोस की और क्या बात हो सकती है।.....(विघ्न) मैं वज़ीरों की बात नहीं करता, इसमें अच्छे अच्छे भी वज़ीर हैं और बीच में एक-आध ब्लैक शीप तो निकल ही आती है। आज आप मिनिस्टरी को ही देख लें कि किस तरह की टीम है। और जो चीफ मिनिस्टर है वह खूब आवाज़ से कह देगा कि हम हकूमत को डैमोक्रेटिक तरीका से चलाना चाहते हैं। हम लोगों के जज़बात का एहतराम करते हैं लेकिन इस तरह की बातें करने के बावजूद आज क्या हालत है कि एक साबक होम मिनिस्टर पर अल्ज़ाम चीफ मिनिस्टर की तरफ से लगाया जाता है अपनी स्किन को सेव करने के लिये और फिर साबक होम मिनिस्टर का जवाब आ जाता है तो पता चलता है कि किस की ज़मीर को माना जाए, ना साबक होम मिनिस्टर की, न मौजूदा होम मिनिस्टर की और चीफ मिनिस्टर की ज़मीर तो है ही नहीं।

मैं अर्ज़ करूँ, डिप्टी स्पीकर साहिबा, कि कैरों को कोसा जाता था और यह भी कहा जाता था कि कैरों बहुत अच्छा था और उस वक्त आपोजीशन वालों ने मुखालफित की लेकिन लोगों ने बाद में कहना शुरु किया कि प्रतापसिंह कैरों तो खुद अच्छा था लेकिन सुरेन्द्र गुरेन्द्र उसके लड़कों ने उसे खराब किया। मैं तो यह कहूँगा कि प्रताप सिंह कैरों के तो दो लैजिटीमेट लड़के थे तो यह हालत थी और आज तो इतने इल्लेजिटीमेट हो गए हैं कि आप कहां तक सुरेन्द्र

[चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक]

गुरेन्द्र को कोसते रहेंगे । आज तो पंजाब की यह हालत कि यहां पर हजारों सुरन्द्र गुरन्द्र बन गये हैं। आप को हर शहर, हर गांव में, सुरेन्द्र गुरेन्द्र चक्कर लगाते दिखाई देंगे। किस किस को आप रोएंगे। डिप्टी स्पीकर साहिबा, हालात इस तरह के हैं। मैं एक दिन बार में बैठा था तो एक साथी ने बताया कि जर्मनी में हर पांच आदमी के पीछे एक डाक्टर है और हर दस आदमी के पीछे एक क्वालीफाइड डाक्टर है । दूसरे ने कहा कि हाईली क्वालीफाइड हैं। फिर एक और साथी ने बताया कि अमेरिका में और इंगलैण्ड में वह देख कर आया है कि वहां पर बड़े बड़े इन्जनीयर्ज हैं तो मैंने कहा कि तुम जर्मनी इंगलैंड और अमेरिका की बातों को छोड़ो हमारे यहां तो हर 50 आदमी के पीछे इस कांग्रेस सरकार ने एक कांग्रेसी ठग मुकर्रर कर दिया है । और इन्होंने अपने-अपने ज़ोन बांट लिये हैं और यह कांग्रेसी ठग सुबह से शाम तक लड़ने भिड़ने का काम करते हैं। किसी को लड़ा दिया, किसी से ठगी मार ली और इस तरह से आम जनता को एक्सप्लायट करते हैं कि भगवान जाने इनका क्या हशर होगा। हालांकि बुलंद बांग इस इतनी बड़ी पार्टी के गीत गाये जाते हैं कि यह सब से बड़ी जमात है । और इस सूबा के चीफ मिनिस्टर की तो यह हालत है कि शुरू होते ही टाप गियर में चले जाते हैं और बोलने लग जाते हैं, इस पार्टी के गीत गाने शुरू कर देते हैं। और फिर बीच में ही इनकी अपनी पार्टी की तरफ से जो कुछ कहा जाता है वह आपके सामने है, अपोजीशन वाले तो खिलाफ हैं ही। लेकिन फिर भी यह सब कुछ सुन कर ढीठ बन कर बैठ जाते हैं और बेहयाई से इत्तेफाक करके अपनी कुर्सी पर बैठ जाते हैं और फिर जब खड़े होते हैं तो वरजिश करने लग जाते हैं।

आज आप पंजाब की हालत देखें कि यह हकूमत क्या कर सकती है, क्या यह कुरप्शन को खत्म कर सकती है ? हम यहां पर रिप्रिज़ेंटेटिव बन कर आए हैं। और मिनिस्टर बने बैठे हैं, हम आप ही रिशवत को फरोग देते हैं। अपने अफसरान से नाजायज़ काम लेते हैं और यह तो साफ है कि अगर आप किसी अफसर से अपना एक नाजायज़ काम करवायेंगे तो वह अपने 10 काम नाजायज़ आपसे लेगा और फिर इस हकूमत ने कुरप्शन को खत्म करने के लिये कोई काम नहीं किया । कुरप्शन की एजंसी कायम कर दी है इन्सपैक्टर्ज़ और पैरेल थाने चलते हैं और हकूमत चलती है, यह हकूमत कांग्रेस की है और इनके लिये हदीस है जो पार्टी वाला आकर कहे और जो दूसरी पार्टी वाले अपनी बात कहें उसको सुनने के लिये तैयार नहीं होते। क्या म्युनिसिपल कमेटियां और क्या दूसरे अदारे आप देखें, डिप्टी स्पीकर साहिबा, कि किस बुरी तरह से इन डैमोक्रैटिक इन्स्टीच्यूशन्ज़ को खराब किया जा रहा है। लोग अपनी पार्टी वालों की हकूमत के नाम से ओपनली लोगों से रिश्वत दिलवाते हैं, खुद लेते हैं, कोई पूछता तक नहीं है उनको। लोगों की टोलियां इन अफसरान के पीछे लगी हुई हैं और खुले आम पैसा देकर काम करवाये जा रहे हैं। क्या यह लूट का ठेका इस हुक्मरान पार्टी ने ले रखा है ? तीन महीनों के अंदर इस मुलक की फिज़ा इस बुरी तरह खराब करदी कि लोग घर छोड़कर दौड़ने लगे हैं। मैं कहता हूं कि आखिर हैं तो हम हिन्दुस्तानी। अगर किसी भाई को अपनी जायदाद का खतरा है, तो वह बेशक मेरे से तबादला कर ले, मुझे किसी पार्ट के गढ़ में चाहे जगह दे दी जाये इसमें फर्क क्या पड़ सकता है, आखिर है तो वह इस हिन्दुस्तान का एक हिस्सा। डिप्टी स्पीकर साहिबा, इस हाउस के अन्दर भी यही कहा जाता है कि कांग्रेस वर्किंग कमेटी ने जो फैसला

किया है उस पर अब गवर्नमेंट डिसीज़न ले चली है, मगर हाउस में बातें ऐसी की जा रही हैं कि हाउस की कारवाई तक चलने नहीं दी जाती, आपस में खैंचातानी पर ज़ोर है। कोई पंजाबी सूबा बनता है या नहीं बनता, अभी तो यह सवाल ज़ेरे गौर है, मगर एक पार्टी दूसरी पार्टी को इस बुरी तरह कोसती है कि कभी एक को लिया जाता है और कभी दूसरी को । मैं किसी की भावनाओं पर एतराज़ नहीं करता मगर एक बात मेरी समझ में नहीं आई कि जिस पार्टी के कुछ हाथ में भी नहीं है वह अपने गुनाहों को छुपाने के लिये दूसरों पर अल्ज़ाम लगाते हैं। इस सूबे की लॉ एंड आर्डर की सिचुएशन पर बोलते हुए हम यह समझते थे कि सरदार गुरनाम सिंह जी भी, good sense prevail करते हुए इस मौका के कुछ कंस्ट्रक्टिव और फण्डामैंटल असूल हमारे सामने रखेंगे मगर उन्होंने भी किसी को रैफर नहीं किया, जन संघ पार्टी को ही आगे रखा हालांकि जो झगड़े हुए हैं इनके मुताल्लिक जन संघ के आल-इंडिया लीडर्ज़ ने यह बात बार बार कही है और आज फिर मैं इस हाऊस के फलोर पर कह देना चाहता हूँ कि जितनी भी वायलेंस इन दिनों पंजाब में धड़ाधड़ हुई है इसके पीछे जन संघ का बिल्कुल भी हाथ नहीं है। न ही जन-संघ ने लोगों को कोई ऐसी काल दी है कि इस तरह की वारदातें की जायें । हमारा एम तो महज़ उस फ़ैसले के खिलाफ़ जो कांग्रेस वर्किंग कमेटी ने किया है पीसफुल हड़तालों के जरिये से एक तरह का रिज़ैंटमैंट शो करना है। यहां तक कि जनसंघ ने किसी को दफा 144 तक तोड़ने के लिये भी नहीं कहा, यह आग लगाने की जो वारदातें हो रही हैं इनके पीछे हुकमत के उन लोगों का हाथ है जो अपने वकार और हकूमत की कुरसियों को खतरे में समझते हैं । डिप्टी स्पीकर साहिबा, लोगों को ऐसी वारदातें करने के लिये हुकूमत के चंद पुरज़ों की तरफ से मजबूर किया जा रहा है। वह अपने आप को छुपाते हैं और इस आड़ में दूसरों को आगे रखते हैं। यह तो वह बंदर की मिसाल हम पर आयद होती है जो दाल तो खुद खा गया और जाती दफा एक हाथ कटड़े के मुंह पर लगा गया था । वह खुद इस तरह की बातें करते हैं और अल्ज़ाम जनसंघ पर लगा रहे हैं। कभी किसी का नाम लेकर पकड़वाने की कोशिश की जाती है और कभी किसी का। एक तरफ अकाली भाई जनसंघ का नाम लेते हैं ! दूसरी तरफ इन कांग्रेसियों के मरोड़ उठते हैं। We disown all responsibility for that. I say this once and for all. यह खाहमखाह हमें लपेट लेना चाहते हैं। सोनीपत में बिलकुल अमन अमान था। मिनिस्टर साहिब खुद जाते हैं और जाकर कहते हैं कि अरैसट करो तो पुलिस वाले क्या करें। वहां पर प्रबोध चंद्र वज़ीर जा कर कहते हैं कि यहां से अरैस्ट्स आनी चाहिएं, मैं कहता हूँ। डी. एस. पी. वहां का कहता है कि कोई कम्यूनल झगड़ा यहां नहीं हुआ । एस. पी. कहता है। आखिर कम्यूनल झगड़े की बात हो क्या है जब हम सब हिन्दुस्तानी हैं, एक कौम हैं। उन्होंने कहा कि इस शहर के अन्दर कोई झगड़ा नहीं है। वह लोग भाइयों की तरह रह रहे हैं, मगर हमें इस बात के लिये शर्म आती है कि उन लोगों पर भी हाथ डालना पड़ा । जो निज़ाम इस तरह इशारों से चलाया जाये यह आखिर कितनी देर तक चल सकता है । अगर वज़ीरों से बात करें तो पता चलता है कि वह इनको चाहते हैं और इस मैंबर को नहीं चाहते । अगर सरदार लछमन सिंह इस हाउस में शोर मचा कर कह दें कि विरेन्द्र, यश को पकड़ो वह अमन में खलल डालते हैं तो उन बेगुनाह लोगों को बगैर किसी इल्ज़ाम के पकड़ लिया जाता है, महज़ इसलिये कि सरदार लछमनसिंह मिज़ को इन्होंने खुश करना है । चंद मैम्बरान को खुश करने की गर्ज़ से बेगुनाह लोगों को

[चौधरी मुख्तयार सिंह मलिक]

पकड़ा जाता है । मैं कहता हूँ जो खुद कमज़ोर हो और हकूमत की कुर्सियों पर बैठे हों क्या वह इस सूबे का अमन अमान कायम रख सकते हैं । आज पंजाब की किस्मत की बागडोर एक ऐसे शख्स के हाथ में आ गई है जिसके चीफ मिनिस्टर होते हुए भी उसकी अपनी कैबनिट डिसिप्लन के अंदर नहीं है, उसका एक एक मैंबर उसके अपने हाथ में नहीं है, कोई हकूमत की बात मानने को तैयार नहीं है । कैबनिट में ज्वायंट रिसपांसिबिलिटी नहीं है । अब आप ही समझ लें कि कि इस सूबे की किस्मत कहां खड़ी है। डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं अर्ज करना चाहता हूँ, जिस तरह के हालात का पानीपत के अंदर ज़िक्र किया गया, मैं अब भी कहे देता हूँ, आप वहां के 50-60 आदमियों से दरयाफ्त कर सकते हैं, कि इसमें कांग्रेस वालों का हाथ है या नहीं । मैं कहता हूं कोई भी ऐजीटेशन हो, चाहे स्टूडैंटस फैड्रेशन का सवाल है या किसी और का, इनके अंदर कांग्रेस सब से आगे होती है, जनसंघ का नाम लेते हैं मगर किसी एक का तो साबत करें कि इसने तशद्दद किया है । जितने हालात ऊपर से नज़र आते हैं उनसे कहीं ज्यादा गहरे हालात आज नीचे से हैं जो असलियत को छुपाये हुए हैं । अगर कोई आदमी इस तरह के अलजाम लगा कर हमें धमकी देना चाहता है मैं उनसे इतना ही कह देना चाहता हूँ कि हमारी रगों के अन्दर भी खून है, हम इस तरह की धमकियों के अंदर दबाये नहीं जा सकते । आज यह जाति का नाम लेकर एक कौम में फर्क डालना चाहते हैं । ग्रेट गुरु गोबिन्द सिंह जी ने मुगलों का मुकाबला करने के लिये एक मार्शल कौम पैदा की थी, वरना हिन्दू जाति और सिख जिस्म का एक अंग तो हैं और क्या है । आज बार बार कम्यूनलिज़म का नाम लेकर पंजाब के हिन्दू और सिखों को भड़का नहीं सकते। यह हुकूमत हिन्दू, सिख, ईसाई, या मुसलमान कह कर चलाई नहीं जा सकती यह तो अगर चलेगी तो नेशनल प्वायंट आफ व्यू से ही चलेगी । मुझे इस बात का अफसोस हुआ जब सरदार गुरनाम सिंह ने भी हमारी मुखालिफत की । मैं कहूँगा कि They did not get any inspiration from any one else. This inspiration was given by Sardar Gurnam Singh himself. मैं इस का ज्यादा जिक्र नहीं करना चाहता। उन्होंने लुध्याने के रैज़ोल्यूशन का ज़िक्र करते हुए भी यही कहा था कि—

> We defer this demand for self-determination for the Sikhs for the time being.

आप इनकी तसदीक इस हाउस की प्रोसीडिंग्ज़ निकलवा कर बखूबी कर सकते हैं। मेरी समझ में यह बात आज तक नहीं आई कि यह कौन सी डराने की बात थी जिसके लिये इतना कमयुनलाइज दिया जाये । मैं कहूंगा कि सरदार गुरनाम सिंह जैसे मोस्ट इंटैलीजेंट आदमी भी इस तरह की बातें कहें, when most intelligent people like Sardar Gurnam Singh say like that outside and inside the House, तो वह ही ऐसी बातें कह सकते हैं । मैं इन भाइयों के सामने हाथ जोड़ता हूँ, वह कम अज़ कम ऐसा न करें, चाहे यह इनको गालियां दें, चाहे वह इनको हजार गालियां दें । मैं तो अपने आपको उनसे अलहदा रखता था । मैंने अपनी पार्टी में भी कहा कि अगर कोई किसी

किस्म का कम्यूनल रंग किसी चीज को देने के लिये सोचेगा तो मुल्क में पीछे हटेगा । हमारी तरफ से किसी किस्म का इस कुयेश्चन को कम्यूनल पहलू से नहीं लिया जाता, न इसको मैं कम्यूनल टच देना चाहता हूँ । यह एक काम्यूनिटी की डिमांड थी , जैसा गवर्नमेंट का फैसला होया आगे देख लिया जायेगा । मैं किसी को कोसना नहीं चाहता । मैं तो उनकी तारीफ करता हूँ जब सूबे में आग लगी हुई थी उनके जो ख्यालात हैं, जिस तरह से अपने आप पर ज़ब्त दिखाया, यह काबले तारीफ़ बात है । लेकिन दूसरी पार्टी की तरफ से हमारे सब लोग जानते हैं कि अमृतसर में स्टेट के प्रधान जोकि खुशकिस्मती से इस ग्रुप के लीडर भी हैं, वह नहीं पकड़े, वह तुआवन दे रहे थे । इसी तरह से लोगों के जज़बात हैं । डा० बलदेव प्रकाश, श्री कृष्ण लाल और दूसरे कृष्ण लाल थे । उन्होंने भड़काया नहीं, फिर भी अपने गुनाहों को छुपाने के लिये ऐसा करते हैं । और सब से अफसोस की बात यह होती है कि जब चार आदमियों को चार दूसरे आदमी बुरा भला कहने लग जायें तो गुस्सा तो आने लगेगा ही ।

ਸਰਦਾਰ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ਪੁਰੀ (ਖਾਲੜਾ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਕੁਛ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਏਥੇ ਬਹਿਸ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਬਹੁਤਾ ਲੰਮਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ । ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਸਕੂਲ ਸੜਵਾਏ ਗਏ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਸਨ । ਜਨ ਸੰਘ ਦੇ ਵੀਰ ਨੇ ਹੁਣੇ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲਗਾਉ ਨਹੀਂ । ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਵਾਲੇ ਵੀ ਅਪੀਲ ਕਰਦੇ ਨੇ । ਕਾਂਗਰਸ ਵਾਲੇ ਮੰਨਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਫਿਰ ਮਜਬੂਰਨ ਇਹੋ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗੁੰਡਾ ਅਨਸਰ ਨੇ ਕੀਤਾ । ਉਹ ਨਾ ਜਨ ਸੰਘ ਸੀ, ਉਹ ਮੰਨਦੇ ਨੇ ਤੇ, ਨਾ ਹੀ ਬਾਕੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਮੰਨਦੀਆਂ ਨੇ । ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਕੋਈ ਪਾਰਟੀ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ । ਅੱਗਾਂ ਲਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਪਾਰਟੀ ਵੀ ਐਕਸਾਈਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ । ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਗੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਨਜਿਠਣ ਵਿੱਚ ਨਾਕਾਮ ਰਹੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਪਰਗਟ ਕਰਦਾ । ਬਾਰ ਬਾਰ ਏਥੇ ਚੀਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ । ਸਭ ਤੋਂ ਬੁਰਾ ਵਾਕਿਆ ਪਾਨੀਪਤ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ । ਉਸ ਦੀ ਮੁਜ਼ੰਮਤ ਤਮਾਮ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਭ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਰਾਂਤੀ ਕੁਮਾਰ ਵਰਗਾ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਜੋ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਫਾਂਸੀ ਤੋਂ ਬਚ ਗਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੈਦਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਗਿਆ, ਲੇਕਨ ਆਖਰ ਉਸ ਭਠੀ ਵਿੱਚ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਹਥੋਂ ਜਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਸੀ । ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਾ ਸ਼ਹੀਦ, ਆਈਡੀਅਲ ਸ਼ਹੀਦ ਸੀ । ਬੜੇ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਹਾਊਸ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਮਾਤਮ ਦਾ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਾਸ ਕੀਤਾ । ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਰਾਹੀਂ ਬਿਨੈ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਚਾਹੀਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਕਾਜ਼ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ ਉਸ ਨੇ ਨੈਸ਼ਨਲਿਜ਼ਮ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਖਣ ਵਾਸਤੇ, ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਤੇ ਜਿੰਨਾ ਅਫਸੋਸ ਪਰਗਟ ਕਰੀਏ ਉਨਾ ਥੋੜਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਬਿਨੈ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਚੜਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੀ ਤਬੀਅਤ ਐਸੀ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਵੇਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਵੀ ਲੜਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਲੰਘਿਆ ਜਦੋਂ ਜ਼ੁਲਮ ਤੇ ਤਸ਼ੱਦਦ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਮੈਂ ਨਾ ਲੜਿਆ ਹੋਵਾਂ । ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਰਲਾ ਰਾਮ ਵਰਗਿਆਂ ਨੇ ਏਥੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਏਥੇ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਮਿਆਰ ਬਹੁਤ ਲੋ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਨਾ ਸਮਝਣ ਪਰ ਜਦੋਂ ਆਖਣ ਵਾਲੇ ਉਹ ਹਨ ਫੇਰ ਤਾਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ । ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕੀ ਬਣੇਗਾ । ਤੁਸੀਂ ਸੁਣਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ

[ਸਰਦਾਰ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ਪੁਰੀ]

ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਇਆ, ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਐਡੇ ਦਲੇਰ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ। ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ 5 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੜਕੇ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਤੇ ਲਿਆ। ਇਹ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਇਆ। ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਜਨਰਲ ਸੈਕਟਰੀ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੁਛਦਾ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੁਖ ਦਾ ਪਰਗਟਾਵ ਜਦੋਂ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਉਸ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਵੀ ਪਰਗਟਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਦੁਖ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਹੈ। ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਲੜਦੇ ਰਹੇ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੈਂਚਾਂ ਤੇ ਬੈਠੇ ਨੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਤਾਂ ਇਹ ਢੁਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਸਹੀਆਂ ਭਏ ਕੋਤਵਾਲ ਅਬ ਡਰ ਕਾਹੇ ਕਾ।' ਅੱਜ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਅਖਬਾਰ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਰੇ ਆਮ ਇਕ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਸ੍ਰੀ ਗੁਪਤਾ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਨੇ ਮਰਵਾਇਆ। ਉਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਕ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤੇ ਝਠਾ ਕੇਸ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਅਫ-ਸਰ ਕਹੇ ਕਿ ਮੈਂ ਮੁਲਜ਼ਮ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ? ਜੋ ਦਫਾ ਮੇਰੇ ਤੇ ਲਾਉਣ ਕੀ ਉਹ ਠੀਕ ਹੈ ? ਕੀ ਉਸਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ। ਮੈਂ ਵਕੀਲ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਮੈਂ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਕੀ ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਰਾਈਟ ਸੀ ? ਬੜਾ ਅੱਛਾ ਕੀਤਾ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਏਥੇ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਨੂੰ ਅਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਤੋਂ ਅਲਹਿਦਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੇ ਅਲਹਿਦਾ ਕਰਨ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਇਨਸਾਫ ਮਿਲਿਆ। ਜੇ ਪੁਲਿਸ ਅਸਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਰਹੇ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਇਨਸਾਫ ਨਾ ਮਿਲੇ। ਜੋ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਇਨਸਾਫ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਇਕ ਦੋ ਵਾਕੇ ਐਸੇ ਹੋਰ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਵਲ ਤਾਂ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਰਹਿੰਦਾ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਸਾਫ ਕਰਨਗੇ ? ਇਹ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ। ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਸ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਜਜ ਮੁਕਰਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਖਬਾਰਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੜੇ ਅਹਿਮ ਇਨਕਸ਼ਾਫ ਹੋਣਗੇ। ਐਵੇਂ ਤਾਂ ਜੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥ ਕੁਝ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਜਾਂ ਐਸ. ਪੀ. ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਅਫਸਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਲਾ ਦਿਉ ਤਾਂ ਉਹ ਕੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰੇਗਾ ? ਉਹ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰੇਗਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਸ ਦਾ ਅਫਸਰ ਕਹੇਗਾ। (ਘੰਟੀ)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਰਦਾਰ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰੋਕਾਂ ਪਰ ਘੜੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਬੋਲ ਲੈਣਾ। (I would not like to interrupt the hon. Member, Sardar Narain Singh, but the time does not allow. He will be given time to speak on some other day.)

ਸਰਦਾਰ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ਪੁਰੀ : ਤੁਹਾਡੀ ਕਿਰਪਾ ਤਾਂ ਹੋਈ ਹੈ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਜਵਾਬ ਵੀ ਦੇਣਾ ਹੈ। 5 ਮਿੰਟ ਮੰਗੇ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਬੋਲ ਲੈਣਾ। (The hon. Minister has also got to give a reply. The hon. Member had asked for five minutes. He may speak on some other day.)

ਸਰਦਾਰ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ਪੁਰੀ : ਟਾਈਮ ਵਧਾ ਲੈਣਾ।

ਆਵਾਜ਼ਾਂ : ਟਾਈਮ ਐਕਸਟੈਂਡ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ।

(ਇਸ ਸਮੇਂ ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ ਖੜੇ ਹੋਏ)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਖੜੇ ਹੋਏ ਹੋ, ਗਰਗ ਸਾਹਿਬ, ਕੀ ਗਲ ਹੈ? (What for

6.00 p. m.

Shri Garg has risen?)

Chief Parliamentary Secretary : Madam, I beg to move that the sitting of the House be extended because it is 6.00 p. m. and the Government has yet to reply to the points raised by the honourable Members during the course of their speeches.

Deputy Speaker : Is it the sense of the House that the sitting of the Sabha be extended by half an hour today ?

Voices : Yes.

Deputy Speaker: The sitting is extended by half an hour today.

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम : On a point of order, Madam. डिप्टी स्पीकर साहिबा, आपने जिस मैंबर को बाहिर निकाला था वह बगैर आप की इजाज़त से हाउस में आ गया है। मैं समझता हूँ कि यह चेयर की तौहीन है।

उपाध्यक्षा : मैं लीडर आफ दी हाउस से रिक्वैस्ट करूंगी की वह अपनी पार्टी के मैम्बरों को काबू में रखे। मैंने उनको इजाजत दी थी उसके बाद वह मैंबर हाउस में आए हैं। (I would request the Leader of the House to keep the members of his party in control. I had allowed the hon. Member to return and after that he has returned to the House.)

चीफ पार्लियामैंटरी सैक्रेटरी : आपने कभी इजाजत नहीं दी ।

Deputy Speaker : The Chief Parliamentary Secretary should not please challenge the Chair. कामरेड साहिब, मैं इस तरह चेयर को चैलेंज करना टालरेट नहीं करूंगी। आपको अपनी पार्टी के मैंबरान पर कण्ट्रोल करना चाहिए। (The Chief Parliamentary Secretary should not please challenge the Chair. (Addressing the Chief Minister) I would not tolerate that the Chair be challenged in this way, You should have control over the Members of your party.)

मुख्य मन्त्री : हम चेयर का पूरा एहतराम करेंगे और चेयर को पूरी रिस्पैक्ट ी जाए ी।

ਸਰਦਾਰ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ਪੁਰੀ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਤਾਂ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਟ੍ਰੇਯਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਤੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬਹੁਤ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਪਿਛਲਿਆਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੁਝ ਅਰਜ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸੀ ਅਤੇ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਏ ਸਨ । ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦੋਬਾਰਾ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਖਿਰ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਤਕ ਕੋਈ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤਕ ਜਨਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਤਾਲਮੇਲ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਕੁਛ ਬਾਰਡਰ ਦੇ ਮੁਤਲਿਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ । ਮੈਂ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬਾਰਡਰ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਬਲਕਿ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਬਾਰਡਰ ਤੇ ਏਨੀ ਲੁਟ ਮਾਰ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਹਦ ਹਿਸਾਬ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਦਾ ਮੈਂ ਪਾਰਟੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇਗੀ । ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਹ ਆਮ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਭੱਠਾ ਬੈਠ ਗਿਆ ਹੈ ਔਰ ਪੁਲਿਸ ਬਹੁਤ ਅਤਿਆਚਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਪਰ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਉਹ ਐਸਾ ਕਰਨ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਜਦੋਂ ਮਨਿਸਟਰ ਪਬਲਿਕ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੁਲੀਸ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਹਦ ਟਪਣੀ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਮੈਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਪੁਲਸਿ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਈ ਐਸੇ ਚੰਗੇ ਅਫਸਰ ਵੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਕੋਈ ਉਂਗਲੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਲੇਕਿਨ ਮਾੜਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਦੁਖ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕੰਨ ਕਰਕੇ ਸੁਣੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ । ਲੇਕਿਨ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਹੀ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਔਰ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਝੂਠੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਕੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਝੂਠ ਮੁਕਦਮੇ ਬਣਾਉਣ । ਉਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਕ ਝੂਠਾ ਮੁਕਦਮਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਚਾਰ ਹੋਰ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਭਲਕ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬ ਦੇਹ ਹੋਣਾ ਹੈ । ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੁਟ ਮਾਰ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇਨਕੁਆਇਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਐਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਉਥੇ ਇਕ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਗੁਰਮੇਜ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਾਂਗ੍ਰਸ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿਘ ਇਕ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਬੜੇ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਏ । ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜਿਹਦਾ ਜਿਹਦਾ ਅਸੀਂ ਚਾਹਾਂਗੇ ਭੱਠਾ ਬੈਠਾ ਦਿਆਂਗੇ ਅਤੇ ਜੋ ਸਾਡੇ ਖਿਲਾਫ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਟਿਕਟਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੈਣ ਦੇਣੀਆਂ । ਕਿੰਨੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਜੇ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਰਹਿਮ ਤੇ ਹੀ ਟਿਕਟਾਂ ਮਿਲਣੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਫੇਰ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਹੀ ਰਾਜ ਹੋ ਗਿਆ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੱਲਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀਂ ਬੈਠੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਤੁਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰੋ ਅਤੇ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰੋ । ਸਾਡੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਗੰਗਾ ਜਲ ਵਰਗੀ ਨਿਰਮਲ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦਿਆਂਗਾ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਵੀ ਗੰਗਾ ਜਲ

ਉਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰਲਾ ਲਉ । ਸਾਨੂੰ ਅਗਰ ਤੁਸੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਨਾਲੇਵਰਗੀ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਵੀ ਦੇ ਦਿਉ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਕੁਝ ਤਸਲੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਏਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਨਿਰਾ ਚਿਕੜ ਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਵੀ ਪਾਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਮਝਾਂਗੇ ਕਿ ਚਲੋ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਫਾਇਦਾ ਕਰੇਗਾ । ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਹੋਰ ਕਹਿਣੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਲ ਬਾਰਡਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਸੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਦੀ ਬੜੀ ਭਿਆਨਕ ਹਾਲਤ ਹੈ, ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕੋਈ ਮਕਾਨ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਡੰਗਰ ਹੈ, ਨਾ ਉੱਤੇ ਲੈਣ ਲਈ ਕੋਈ ਕਪੜਾ ਹੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਰਾਹੀਂ ਬੜੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੋ ਪਸ਼ੂ ਸਨ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਲੇਮ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਉ ।

ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਵਾਧੇ ਦੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜੇ ਪਿੰਡ ਵਸੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉੱਚਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆ ਗਏ । ਮਿਲਟਰੀ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਉਹ ਲੋਕ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ ਪਰ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਉਹ ਇਹ ਖਦਸ਼ਾ ਵੀ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮਗਰੋਂ ਆਏ ਹਾਂ ਪਰ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਤੰਬੂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਥੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੁਟ ਲੈ ਗਏ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਉਥੋਂ ਆ ਗਏ ਸੀ (ਘੰਟੀ) ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਟਾ ਲਉ । ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਢਿਲੋਂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਸਾਂ ਵਲਟੋਹੇ ਦੇ ਮੋੜ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਉਹ ਥਾਵਾਂ 6 ਮੀਲ ਅੱਗੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜਾਕੇ ਬੈਠਣਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਗੱਡੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਬਸਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਖਤਰਾ ਹੈ । ਬਸ ਵਾਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਸਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਖਤਰਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਬਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਥੇ ਬੈਠਣਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਖੇਮਕਰਨ ਤਕ ਬਸ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ ਤਾਂ ਘਟੋ ਘਟ ਭੂਰਿਆਂ ਤਕ ਤਾਂ ਲੈ ਜਾਉ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ਪੁਰੀ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਚੇਅਰ ਨਾਲ ਕੋਆਪਰੇਟ ਕਰੋ । (I would request the hon. Member Shri Shabazpuri that at least he should co-operate with the Chair.)

ਸਰਦਾਰ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ਪੁਰੀ : ਬਸ ਜੀ, ਇਕ ਹੋਰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਪਾਰਟੀਬਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰੋ । ਪਾਰਟੀਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿ ਕੇ ਇਸ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰੋ (ਘੰਟੀ) ਬਾਰਡਰ ਤੇ ਕੁਝ ਐਸੇ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੜੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਮੈਡਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਕਈ ਐਸ. ਪੀ., ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਮੈਡਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੀਆਂ ਕੋਠੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਜੋ ਦਿਨ ਰਾਤ ਮਰਦੇ ਰਹੇ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨਸਾਫ ਦੀ ਤਕੜੀ ਆਪਣੇ ਤੇ ਲਾਉ ਤਾਂ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਇਨਸਾਫ ਦੀ ਤਕੜੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਲਣ ਲੱਗ ਪਵੇਗਾ । (ਘੰਟੀ) ਚੰਗਾ ਜੀ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਧੰਨਵਾਦ ।

Sardar Ajaib Singh Sandhu : Madam, it is my right to rise on a point of Order.

Deputy Speaker : I have not allowed you to raise your point of Order.

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮੰਗ ਤੇ ਦੋ ਦਿਨ ਬਹਿਸ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਬਹਿਸ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਤੇ ਦੋ ਦੂਸ਼ਣ ਲਾਏ ਹਨ। ਇਕ ਇਹ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਇਹ ਫਸਾਦ ਕਰਾਏ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਇਹ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਬਹਿਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦੂਸ਼ਣ ਗਿਣ ਮਿਥ ਕੇ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਕੀ ਕਹਾਂ ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁਧ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਹੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਕੀ ਬਹਿਸ ਕਰਾਂ। ਜੋ ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਐਸਾ ਕਹਿਣਾ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਂਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (ਵਿਘਨ) (ਇਸ ਵਕਤ ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ ਚੇਅਰ ਤੇ ਬੈਠੇ) ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਤਹਮੱਲ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਸੁਣਨਗੇ ਇਥੇ ਜੋ ਬਹਿਸ ਇਸ ਮੰਗ ਤੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੇ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੋ ਅਸਰਾਤ ਉਸ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਜੋ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਉਹ ਨਿਹਾਇਤ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਪੂਰੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਖੜੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਚੈਲੰਜ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹੱਥ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੂੰ ਲਿਆਣ ਲਈ ਸਭ ਉਹ ਸਾਧਨ ਅਖਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜੋ ਕਾਂਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨ ਮੁਤਾਬਕ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਦੋ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਾਇਆ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਭੁਲ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਉਹ ਸਜਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਬਣਤਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਹ ਪਾਰਟੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਤੋਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਵਾਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੜ ਕੇ, ਸਾਰੇ ਤਸੀਹੇ ਝਲ ਕੇ ਅਤੇ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਤਖਤਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁੰਮਕੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਾਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਹਿੱਸੇ ਜਾਂ ਫਿਰਕੇ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਛਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗੋਲੀਆਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਫਿਰਕੇ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਖਾਧੀਆਂ ਬਲਕਿ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਤਸੀਹੇ ਝਲੇ। ਮੇਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਸਿਰ ਝੁਕਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲੈ ਕੇ ਦਿੱਤੀ। ਸਾਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਐਸਾ ਮਾਹੌਲ ਰਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਕਮਿਊਨਿਟੀਜ਼ ਆਪਣੇ ਰਾਈਟਸ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਂਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨ ਨੇ ਦਿੱਤੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਿਭਾ ਸਕਣ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ 40 ਹਜ਼ਾਰ ਜਾਂ 45 ਹਜ਼ਾਰ ਕੈਦ ਹੋਏ। ਠੀਕ ਹੈ ਮੈਂ ਇਸ ਬਹਿਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਉਹ ਮਾਹੌਲ ਉਹ ਹੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜੋ ਏਰੀਆਜ਼ ਦੀ ਐਡਜਸਟਮੈਂਟ ਹੈ ਉਹ ਐਕਸਪਰਟਸ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇ

ਕਰਾਂਗੇ । ਇਹ ਗੱਲ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਜਥੇਬੰਦੀ, ਜੋ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਚਲਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸਟੇਟਾਂ ਦੀ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈ-ਜ਼ੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਬਲਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਦ-ਅਮਨੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਹਨ । ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੁਝ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛਡਿਆ ਗਿਆ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਬੁਰੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਸ੍ਰੀ ਯਗ ਦਤ ਦੀ ਭੁਖ ਹੜਤਾਲ ਖਤਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਸੂਬੇ ਦੀ ਫਿਜ਼ਾ ਠੀਕ ਰਹੇ । ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਭਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਭਿਵਾਨੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋਇਆ ਉਸ ਦੀ ਡਿਟੇਲਜ਼ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਦਸ ਕੇ ਹਾਊਸ ਦਾ ਵਕਤ ਜ਼ਾਇਆ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਉਥੇ ਮਿਲ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਕਿਵੇਂ ਗੜਬੜ ਫੈਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਨਸਰਨਡ ਪਾਰਟੀ ਖੁਦ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਕਰਕੇ ਪਤਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਪਾਰਟ ਸੀ । ਇਥੇ ਬਠਿੰਡਾ ਅਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬੈਡ ਐਲੀਮੈਂਟ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਪਰੀਵੈਂਟਿਵ ਅਖ਼ਤਿਆਰਾਤ ਵਰਤੇ । ਅਸੀਂ ਬੈਡ ਐਲੀਮੈਂਟ ਨੂੰ ਰਾਊਂਡ ਅਪ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਬੈਡ ਐਲੀਮੈਂਟ ਨੂੰ ਪਕੜਿਆ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਲੋਕ ਹੋਣ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਲਗ ਲਗਾਉ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਹਾਊਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੀਨ ਮੂਰਤੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੀਨ ਮੂਰਤੀ ਨਹੀਂ । ਅਸੀਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹਾਂ । ਅਸੀਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਦੇ ਪੱਕੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦੂਜੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਆਏ । ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਨਾਂਗੇ । ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਉਹ ਆਪਣੀ ਜ਼ਾਤੀ ਰਾਏ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਤੇ ਠੋਸ ਦੂਸ਼ਨ ਲਾਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕਰਾਂਗੇ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਫਸਾਦ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।......

(Interruptions by Sardar Lachhman Singh Gill)

ਅਗਰ ਕੋਈ ਦੂਸ਼ਨ ਲਾਏ ਤਾਂ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰਜ਼ ਲਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ।......(ਵਿਘਨ)

ਕੁਝ ਆਵਾਜ਼ਾਂ: ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੁਝ ਜਗ੍ਹਾ ਉੱਤੇ ਲੇਕਚਰ ਕੀਤੇ । (ਵਿਘਨ)...

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ: ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਤਰਦੀਦ ਹਾਊਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਤੀ ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ ਨੇ ਹਾਊਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਤਿਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਗੁਸਾ ਹੋਰ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਗੁਸੇ ਨੂੰ ਇਥੇ ਸ਼ੋ ਕੀਤਾ

[ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ]

ਹੈ। ਅਗਰ ਉਸ ਨੇ ਗੁੱਸਾ ਕਢਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਵਾਜਬ ਜਗ੍ਹਾ ਜੀ ਸਦਕੇ ਗੁੱਸਾ ਕਢ ਲੈਂਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਲਤ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਮੂਰਤੀ ਕਹਿ ਕੇ ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ ਦੂਸ਼ਨ ਲਾਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਲਤ ਦੂਸ਼ਨ ਲਾਏ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਉੱਤੇ ਦੂਸ਼ਨ ਲਾਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੂਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਪੁਰ ਜ਼ੋਰ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤਰਦੀਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਝੂਠੇ ਦੂਸ਼ਨ ਲਾਏ ਗਏ ਹਨ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਹਾਊਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੇ ਸਲੋਗਨਜ਼ ਲਾਏ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਨੇ 2, 4 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਡਾ ਸਲੋਗਨਜ਼ ਦੇ ਬਾਰੇ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਲੋਗਨਜ਼ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਲੋਗਨਜ਼ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੰਦੇ ਸਲੋਗਨਜ਼ ਦੀ ਜਿੰਨੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਉਨੀ ਥੋੜੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇੰਨਾ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੰਦੇ ਅਲਫਾਜ਼ ਦੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਗੰਦੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬਦਤਮੀਜ਼ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਗੰਦੇ ਲਫਜ਼ ਸਲੋਗਨਜ਼ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੇ। ਮੈਂ ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭੈੜੇ ਸਲੋਗਨਜ਼ ਸਨ।

ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗੁੰਡੇ ਕੌਣ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਲੁਟੀਆਂ, ਮਕਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗਾਂ ਲਾਈਆਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਜਿਹੜੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਭੜਕਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਨੂੰ ਸੰਜੀਦਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਭਾਇਆ। ਅਗਰ ਲੁਟਣ ਵਾਲਿਆਂ ਜਾਂ ਵਾਈਲੈਂਟ ਮਾਬ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਕਿਉਂ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਗਈ? ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁੰਡਾ ਗਰਦੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜਿਹੜੇ ਸਟੈਪਸ ਉਠਾਏ ਗਏ ਉਹ ਵਾਜਿਬ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਸਾਦਾਂ ਅਤੇ ਲੁਟ ਮਾਰ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਮਨ ਕਾਇਮ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਮਨ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਭਾਈ ਹੈ। (ਤਾਲੀਆਂ)

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਹਾਊਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਪਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਬਦਅਮਨੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹੋਰ ਕਈ ਸਟੇਟਸ ਵਿੱਚ ਹੋਏ। ਕਲਕੱਤੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲੀਆਂ। ਉਥੇ ਭੀ ਫਸਾਦ ਹੋਏ। ਉਥੇ ਪਬਲਿਕ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਫਸਾਦ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਢੰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫਸਾਦਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੋਲੀਸ ਨੂੰ ਹੀ ਵਾਇਲੰਟ ਮੌਬ ਤੋਂ ਮਾਰ ਪਈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। (ਵਿਘਨ) ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਦੀ ਸ਼ਹਿ ਸੀ। ਅਗਰ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰਜ਼ ਪਤਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਏਥੇ ਦਸਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈਣ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਗਏ। ਸਾਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਦੂਜੇ ਰੰਗ ਦੇ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨ ਕੇ ਗਏ। ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰਾਂ

ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਉੱਤੇ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨਣ ਤੇ ਵੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਾਲੇ ਕੋਡ ਤਿਆਰ ਕਰਨਗੇ ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜਾਲੰਧਰ, ਲੁਧਿਆਣੇ, ਭਿਵਾਨੀ ਅਤੇ ਪਾਨੀਪਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਕੁਝ ਫਸਾਦ ਅਤੇ ਹੁਲੜਬਾਜ਼ੀ ਹੋਈ, ਉਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਡੀਲ ਕਰਨ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੀਸ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ । ਸਾਨੂੰ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੀ ਪਾਰਟ ਪਲੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਉੱਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸਪੋਰਟ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤਾਕਿ ਪੀਸ ਲਵਿੰਗ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜਾਣ ਅਤੇ ਮਾਲ ਮਹਿਫੂਜ਼ ਰਹਿ ਸਕੇ । ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਡੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ । ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਦੋ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਡੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ।

ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਜ਼ ਅਤੇ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਤੇ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਕਾਬੂ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਈਫੈਕਟਿਵਲੀ ਡੀਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਸਟੈਪਸ ਚੁਕੇ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਸਟੈਪਸ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਉਹ ਵਾਜਿਬ ਸਨ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁੰਡਾ ਐਲੀਮੈਂਟ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਹਿ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਇਥੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਪਕੜਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿਸਟਰੀ ਸ਼ੀਟਸ ਥਾਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੇਖਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿਉਂ ਪਕੜੇ ਗਏ ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਥੇ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੁਝ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਖਦਸ਼ਾਤ ਹਾਊਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਿਆਨ ਕੀਤੇ ਗਏ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਮਸਲੇ ਤੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉਂ ਗੌਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਰਿਹਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਮਨ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । (ਵਿਘਨ)

ਚੌਧਰੀ ਜਗਤ ਰਾਮ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਸ੍ਰੀ ਯਸ਼ ਅਤੇ ਲਾਲਾ ਜਗਤ ਨਾਰਾਇਣ ਨੂੰ ਪਕੜਿਆ । ਕੀ ਉਹ ਭੀ ਗੁੰਡੇ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪਕੜੇ ਗਏ ਸਨ ?

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਵੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ । ਜਦੋਂ ਪੁਲੀ-ਟੀਕਲ ਡਿਸੀਜ਼ਨ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਛਡਿਆ, ਕਈ ਵਾਰੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅੰਦਰ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਕਾਹਦੀ ਗੱਲ ਹੈ......(ਹਾਸਾ).. (ਵਿਘਨ).. (ਸ਼ੋਰ) । ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਵਾਰੀ ਆਵੇਗੀ ਤਾਂ ਸ਼ੌਕ ਨਾਲ ਕਰਨਾ । ਜੇਕਰ ਤੁਸਾਂ ਨੈਸ਼ਨਲਿਜ਼ਮ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗਰਦਨ ਕਟਾਉਣ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਵਾਂਗੇ..... (ਵਿਘਨ) ਲੰਬਰਦਾਰ ਰਹੇ ਨਾ ਰਹੇ ਤੁਸਾਂ ਲੰਬਰਦਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ...

ਆਵਾਜ਼ਾਂ : ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਲੰਬਰਦਾਰ ਬਣੋਗੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਇਥੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਇਹੋ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਅੱਜ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਤੁਸੀਂ ਹੁਣੇ ਹੀ ਐਨੇ ਦਾਬੇ ਮਾਰਦੇ ਹੋ, ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਕੀ ਸੰਭਾਲੋਗੇ ? ਅਜੇ ਤੇ ਹਦ ਬੰਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ । ...(ਵਿਘਨ) ਤੁਹਾਡੀ ਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ । (ਵਿਘਨ) ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਹੁਤ ਮੁਖਤਸਰ ਤੌਰ ਤੇ ਇਕ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ । ਉਸੇ ਆਈਟਮ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਨੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲੇ ਦੇ ਏ. ਐਸ. ਆਈ. ਨੇ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਠੁੱਡੇ ਮਾਰੇ ਹਨ । ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਅਫਸੋਸ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਆਈ. ਜੀ. ਦੇ ਪਾਸ ਦਰਖਾਸਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸੁਣ ਲਵਾਂਗੇ...

ਇਕ ਆਵਾਜ਼ : ਦਰਖਾਸਤ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਪਰ ਸਿੱਟਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ ।

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਜੇ ਕਰ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਸਿੱਟਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਨਿਕਲੇਗਾ । ਬੀ ਪਾਈਏ ਤਾਂ ਸਿੱਟਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ । ਬਾਘੇਪੁਰਾਣੇ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਮਰਡਰ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪੈਸੇ ਖਾ ਲਏ ਅਤੇ ਚਲਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਜੇ ਕਰ ਇਹ ਸਬੂਤ ਦੇ ਸਕਣ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਐਸ. ਐਚ. ਓ. ਦਾ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪੂਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਦੇ ਬਾਰੇ ਬੜੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਬੜੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਲੜਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਸ਼ਾਇਦ ਹੁਣੇ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਹੁਣ ਤਕ ਤਾਂ ਗਾਲੀਆਂ ਕਢਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਹੁਣ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਹ ਬੜੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਹਨ । ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਉਦੋਂ ਵੀ ਚੰਗੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਚੰਗੀਆਂ ਹਨ......

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਜਦੋਂ, ਬਾਬੂ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰ ਬਣੇ ਸੀ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਵੀ ਹੈ ਸੀ......

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਤੁਸੀਂ ਬਾਬੂ ਜੀ ਦੀ ਹਤਕ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਮਨਿਸਟਰ ਬਣੇ ਸਨ ।

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : I am sorry. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਚੌਧਰੀ ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵੀ ਹੈ । ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕੇਵਲ ਪੰਜਾਂ ਦਸਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਗਲਤ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਕਮਿਸ਼ਨ ਕੋਲ ਕੁਝ ਬੀ. ਡੀ. ਓਜ਼. ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਭੇਜੀਆਂ ਸਨ । ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਕੇ ਰੀਪੋਰਟ ਭੇਜੀ ਹੈ । ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਕੋਲ ਜਿਹੜੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਭੇਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਕੇ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕੰਸਟ੍ਰਕਟਿਵ ਸੁਜੈਸ਼ਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦਿਉ । ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਤਾਲੁਕ ਹੈ, ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਐਡਵਾਈਸ ਨੂੰ ਮੰਨੀਏ । ਅਸੀਂ ਸੂਬੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸੁਧਾਰਨ ਦੀ ਖਾਤਰ ਹਾਊਸ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਲੈਣ ਲਈ ਹਰ ਵਕਤ ਤਿਆਰ ਹਾਂ । ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਕੰਸਟਕਟਿਵ ਸਜੈਸ਼ਨ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਉਪਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੌਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : On a point of order, Sir. ਮੈਂ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਧਿਆਨ ਸਿਰਫ ਇਸ ਪਾਸੇ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਮਿਉਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਦਰਖਾਸਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦੇਣ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਫਸਾਦ ਕਰਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਕਮਿਉਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਹੱਥ ਸੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਮੁਸਤਫੀ ਹੋਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ । ਜਿਹੜੀ ਸਜ਼ਾ ਹਾਉਸ ਮੁਕਰਰ ਕਰੇ ਉਹ ਸਹਿਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ । ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ, ਆਈ. ਜੀ. ਨੂੰ ਜਾਂ ਜਿਸ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਮੁਨਾਸਿਬ ਸਮਝਣ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਲਗਾ ਦੇਣ । ਮੂੰਹ ਜ਼ਬਾਨੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਉਹ ਇਨਕੁਆਰੀ ਕਰਾਉਣ ।

ਗ੍ਰਿਹ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੁਸਤਫੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਦੇਰ ਦੇ ਬਾਅਦ ਖ਼ਿਆਲ ਆਇਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਭਿਵਾਨੀ ਦੀ ਮਿਲ ਦੀ ਇਕ ਸ਼ਿਫਟ ਆਈ ਸੀ । ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਖ਼ਿਆਲ ਦੇ ਆਦਮੀ ਸਨ ਜਿਸ ਖ਼ਿਆਲ ਦੇ ਹੁਣੇ ਸਜਣ ਬੋਲੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿਸਾ ਲਿਆ ਸੀ । ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਰੀਪੋਰਟ ਆਉਣ ਤੇ ਕਹੀ ਹੈ......

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਮੈਂ ਚੈਲਿੰਜ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਬਿਠਾਉ । ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਜਿਹੜੀ ਸਜ਼ਾ ਹਾਊਸ ਦੇਵੇ ਭੁਗਤਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਬਿਠਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ ?

ਗ੍ਰਿਹ ਮੰਤਰੀ : ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਬਿਠਾਉਣੀ ਹੈ ਉਥੇ ਕੋਈ ਕਾਂਡ ਹੋਇਆ ਹੈ ? (ਆਵਾਜ਼ਾਂ—ਸ਼ੋਰ) ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਬੁਲਾਈ ਹੈ, ਸਭ ਪਾਰਟੀਆਂ ਬੁਲਾਈਆਂ ਹਨ । ਜਨ ਸੰਘ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਵੀ ਬੁਲਾਈ ਹੈ । ਜੋਗਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬੜੇ ਦੁਖ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਵੀ ਕੰਡਕਟ ਕਰਵਾ ਲਵਾਂਗੇ । (ਵਿਘਨ) ਜਿਹੜੀ ਰੀਪੋਰਟ ਆਈ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਮੈਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਗਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਭੀ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵੀ ਪਤਾ ਲਵਾਂਗੇ ਕਿ ਅੰਦਰਲੇ ਖਾਤੇ ਕੌਣ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਕਿਹੜੀ ਪਾਰਟੀ ਕਿਸ ਥਾਂ ਤੇ ਮਿਲਦੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਵੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਾਵਾਂਗੇ ।

ਇਥੇ ਕਲ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰਸੋਂ ਵੀ ਕਹੀ ਗਈ ਸੀ, ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਵੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਪਕੜਿਆ ਹੈ, ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਪਕੜਿਆ ਹੈ । ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਨ ਸੰਘ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਪਕੜਿਆ ਹੈ । ਚੂੰਕਿ ਉਸ ਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਅਫਰਾ ਤਫਰੀ ਫੈਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਸਟੌਪ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ.....

ਆਵਾਜ਼ਾਂ : ਜਿਹੜੇ ਮਨਿਸਟਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ......

ਗ੍ਰਿਹ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਤੁਸਾਂ ਵੱਟੇ ਵਜੋਂ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ।

(Chaudhri Net Ram wanted to rise on a point of order.)

श्री अध्यक्ष : उन को स्पीच मुकम्मल कर लेने दो ।
(*Let the hon. Minister complete his speech.*)

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਇਥ ਬਠਿੰਡਾ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ......

श्री अध्यक्ष : तमाम hon. Members की information के लिये मैं अर्ज़ कर दूं कि स्पीच के दौरान कोई प्वायंट आफ आर्डर रेज़ नहीं किया जा सकता । कोई रूल उस की इजाजत नहीं देता ।

कुछ दिन हुए हैं एक ऐसी आदत सी हो चली है कि अगर एक आनरेबल मेम्बर उठ कर प्वायंट आफ आर्डर करे तो फिर सभी एक के बाद एक प्वायंट आफ आर्डर करने लग पड़ते हैं। जैसा कि मैंने अभी कहा है, किसी स्पीच के दौरान, रूल्ज़ के मुताबिक प्वायंट आफ आर्डर नहीं हो सकता। हां, अगर रूल्ज़ के मुताबिक कोई इररैगुलेरिटी हो रही हो तो उसी हालत में यह रेज़ किया जा सकता है । इसलिये मुनासिब यही है कि आप अब होम मिनिस्टर साहिब को बोल लेने दो ।
(I would like to explain for the information of all the hon. Members that no point of order can be raised during the course of a speech. No rule permits it.

A kind of habit has developed during the last few days that if one hon. Member rises on a point of order then all the hon. Members start rising on point of order one after another. As I have just said no point of order can be raised under the rules during the course of a speech. However, if any irregularity is being committed under the rules then in that case it can be raised. Therefore, it would be proper that the hon. Home Minister is allowed to continue with his speech without any interruption.)

चौधरी नेतराम : आन ए प्वायंट आफ आर्डर । स्पीकर साहिब......

श्री अध्यक्ष : चौधरी नेतराम, आप बैठिए । (The hon. Member Chaudhri Net Ram should take his seat.)

चौधरी नेतराम : जब उन्होंने प्वायंट आफ आर्डर कर लिया है तो मुझे भी करने दीजिये ।

श्री अध्यक्ष : आप बैठ जाइए । (The hon. Member should take his seat.)

चौधरी नेतराम : स्पीकर साहिब, जो कुछ यह इस वक्त कह रहे हैं मैंने उसी सम्बन्ध में एक बहुत अच्छी बात पूछनी है ।

श्री अध्यक्ष : आप बैठ जाइए । (You should take your seat.)

चौधरी नेतराम : आप मुझे इजाजत दे दीजिये । मैं एक मिनट में पूछ लूंगा ।

श्री अध्यक्ष : नहीं, आप बैठिए । (No. Please take your seat.)

चौधरी नेतराम : स्पीकर साहिब, यहां पर फिरकाप्रस्ती का वायुमंडल तैयार किया जा रहा है.........

श्री अध्यक्ष : चौधरी नेत राम, बैठ जाइए । (The hon. Member Chaudhri Net Ram should resume his seat.)

चौधरी नेतराम : फिरकाप्रस्ती का वायुमंडल तैयार किया जा रहा है, गुंडागर्दी हो रही है.......

श्री अध्यक्ष : आर्डर प्लीज़ । बैठ जाइए । (Order please, the hon. Member should take his seat.)

चौधरी नेतराम : उससे भी ज्यादा शर्मनाक बातें हो रही हैं । कोई पूछ नहीं रहा । यह क्या मजाक है ?

श्री अध्यक्ष : चौधरी नेतराम, आप बैठ जाइएं। (The hon. Member Chaudhri Net Ram should take his seat.)

चौधरी नेतराम : इस फिरकाप्रस्ती और गुंडागर्दी का वायुमंडल पैदा करने के लिये सरकार खुद जिम्मेदार है । ऐसा करने वाली खुद पंजाब सरकार है जिसने ऐसी शरारत की है और पंजाब के अन्दर ऐसे हालात पैदा किये हैं । मैं यह कहना चाहता हूँ ....

श्री अध्यक्ष : चौधरी नेतराम, आप बैठ जाइए । (I would request the hon. Member Chaudhri Net Ram to resume his seat.)

चौधरी नेतराम : आखिर यह पंजाब सरकार ने क्या अन्धेर मचाया हुआ है ....

श्री अध्यक्ष : मैं इस बात को क्लियर कर देना चाहता हूँ कि अगर कोई आदमी प्वायंट आफ आर्डर पर उठे और वह चेयर की तरफ से डिसएलाऊ कर दिया जाए, उसे अपनी बात करने से रोका जाए लेकिन वह बन्द न हो तो मैं उसे आबस्ट्रक्शन समझता हूँ । इसलिये ऐसी हालत में उस शख्स के खिलाफ मुनासिब कार्यवाही की जाएगी ।(I would like to make it clear that if an hon. Member rises on a point of order and it is disallowed by the Chair and he is not permitted to make a speech but the hon. Member refuses to obey then I consider it to be an obstruction in the proceedings of the House. In such a case proper acttion would be taken against the person concerned.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਆਦਮੀ ਨਾ ਕਹੋ, ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਕਹੋ ।

Mr. Speaker : He is a man also but all the same he is an honourable Member.

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਕਰੀਰ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਫਰਮਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਥੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਉਪਰ ਟਰਸਟ ਨਹੀਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਅੱਜ ਕਲ ਹੈ ।

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਮੈ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉੱਤੇ ਭਾਵੇਂ ਹੁਣ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਸਿਖਾਂ ਉੱਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਟਰੱਸਟ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਾਇਮ ਸੀ । ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਦਾ ਤਅਲੁਕ ਹੈ, ਗੌਰਮੈਂਟ ਦਾ ਤਅਲੁਕ ਹੈ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਸੈਕੰਡ ਸਿਟੀਜ਼ਨਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ, ਫਸਟ ਰੇਟ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਔਰ ਬਾਹਰ ਵੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਜਵਾਨ ਸਿੱਖ ਹੀ ਹਨ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ : ਕੀ ਜਨਰਲ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹਟਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ?

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਚਾਇਨਾ ਐਗਰੈਸ਼ਨ ਦੇ ਵਕਤ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਜਦ ਡੀਫੈਂਸ ਕੀਤੀ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਿਤਨੇ ਫੌਜੀ ਸਨ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਹੀ ਸਨ; ਇਸ ਡੀਫੈਂਸ ਦੇ ਮਗਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਇਕ ਇਕ ਫੌਜੀ ਸੀ—ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਉਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸੀ; ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਇਕ ਫਿਰਕੇ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ—ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਦੋ ਰਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹਰਜ ਹੈ ਜੇਕਰ ਕਹਿ ਦਿਓ ਕਿ ਸਿੱਖ ਵੀ ਸਨ ?

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਸਾਡਾ ਸਿਰ ਝੁਕਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਵਾਨਾਂ ਅੱਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਦੇਕੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਿਰ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਉਹ ਜਵਾਨ ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਤਅਲੁਕ ਰਖਦੇ ਹੋਣ, ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗ ਝੁਕਦਾ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਸੱਚ ਪੁਛੋ ਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਚੀਨ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਹੋਈ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਬਲੀਦਾਨ ਕਰਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਕੀਤੀ, ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ, ਮੰਦਰ ਔਰ ਮਸਜਿਦ ਅੱਗ ਝੁਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਵਾਨਾਂ ਅੱਗੇ ਝੁਕਦਾ ਹੈ । (ਤਾਲੀਆਂ) ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਫੌਜੀਆਂ ਦੀ ਜਿਤਨੀ ਵੀ ਇਜ਼ਤ ਕਰੀਏ ਥੋੜੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਫੌਜੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ, ਉਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਫੌਜੀ ਸਨ, ਉਹ ਸਬ ਇਕ ਬਰਾਬਰ ਸਨ । ਕਿਸੇ ਉੱਤੇ ਬੇਇਤਬਾਰੀ ਨਾ ਹਣ ਤਕ ਹੋਈ ਹੈ, ਨਾ ਹੈ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ । (ਤਾਲੀਆਂ) ਹਰ ਇਕ ਆਦਮੀ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਸ ਉੱਤੇ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਇਤਬਾਰ ਹੈ ਕਿਸੇ ਇਕ ਫਿਰਕੇ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਬਸ ਇਕ ਸੈਕੰਡ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਆਖਰੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਬੈਠਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਮੇਈਅਰਜ਼ ਲਿੱਤੇ ਹਨ—ਉਸ ਮੂਵਮੈਂਟ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਕਝ ਵਾਇਲੈਂਟ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ

ਦਬਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਪੂਰੇ ਇਕਦਾਮਾਤ ਕੀਤੇ ਹਨ ਔਰ ਅੱਜ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਅਮਨ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਖਦਸ਼ਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਦਸ ਦੇਵੇ। ਅਸਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨੀ ਹੈ ਔਰ ਜੋ ਵੀ ਕਦਮ ਹੋਣਗੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣਗੇ (ਤਾਲੀਆਂ)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਇਕ ਇਨਫਾਰਮੇਸ਼ਨ ਲੈਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਲ ਰਖੀ ਸੀ ਕਿ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਬਾਹਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਦੇ ਸਾਰਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਇਕ ਦਿਨ ਵਾਸਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿਉ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਅਮਨ ਲਿਆ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਕੀ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਜ਼ਰੀਏ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਕੌਣ ਰੁਕਾਵਟ ਸੀ? (ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker : Comrade Ram Kishan.

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਹੁਣ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਉਠ ਪਏ ਹਨ। ਫੇਰ ਪੁਛ ਲੈਣਾ। (The Chief Minister has now risen to speak. The hon. Member may ask later on.)

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਤੋਂ ਸਿਰਫ ਇਤਨਾ ਹੀ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੌਰੇ ਤੇ ਗਏ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਾਦੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਗਏ ਔਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀਰ ਯਗ ਦੱਤ ਨਾਲ ਦੋ-ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਬੰਦ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗੱਲ ਬਾਤ ਹੋਈ? ਕੀ ਇਹ ਗੱਲ ਬਾਤ ਹੋਈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈ?

Home and Development Minister : It is absolutely wrong. It is malicious. It is un-heard of.

मुख्य मन्त्री (श्री राम किशन) : स्पीकर साहिब, आज भी जनरल ऐडमिनिस्ट्रेशन और पुलिस के महकमों पर बहस करते हुए मुख्तलिफ तकरीरें की गई हैं और उनमें भी बार बार पंजाब के मौजूदा सूरते हाल का जिक्र किया गया है। स्पीकर साहिब, मुझे भी वाकई इस बात का बड़ा दुःख है कि आज से छः महीने पहले जिन हिन्दुस्तान के बहादुर जवानों ने और खास तौर पर पंजाब के लोगों ने पंजाब की कल्चर, पंजाब की वीरता का सच्चा सबूत दिया और पंजाब की आपरस्ती, पंजाब की इन्सानी जिन्दगी और सारे हिन्दुस्तान की इज्जत और आबरू के लिये दिन रात बलिदान किए, जिन पंजाबियों का नाम सारे हिन्दुस्तान में गूंजा था सारे हिन्दुस्तान के अन्दर पंजाब की सराहना हुई थी, पिछले एक हफता के अन्दर पंजाब में जो वाकयात हुए उनसे पंजाब के नाम पर एक बड़ा बदनुमा धब्बा लगा है। पंजाब के अन्दर जो वाकयात हुए उनसे हर एक इन्सान को बहुत दुःख हुआ है। यहां पर फिरकाप्रस्ती और पानीपत के वाक्या का भी बार बार ज़िक्र आया। आज तक जो तवारीख में हम पानीपत को इस नाम से याद करते थे कि वहां पर हिन्दुस्तान की इज्जत और नमूद की लड़ाइयां लड़ी गईं लेकिन हिन्दुस्तान के आजाद होने के बाद अठारह साल बाद उसी पानीपत के अन्दर जो मकरूह वाक्या हुआ उससे सारे हिन्दुस्तान के अन्दर हमारे लिये बदनामी का धब्बा लगा है। काश! हम उस काले धब्बे को धो सकें। जिस तरह से

[मुख्य मंत्री]

पहिले सारे हिन्दुस्तान के अन्दर पंजाब की सराहना होती रही है उसी तरह का वायुमंडल फिर से कायम हो।

स्पीकर साहिब, आज मैं आपकी मार्फत हाउस के मैम्बर साहिबान से सिर्फ एक ही बत कहना चाहता हूँ। आज लिंगुइस्टिक बेसिज़ के प्रिंसिपल को हिन्दुस्तान की तमाम पुलिटीकल पार्टियों ने, जिनमें भारतीय जनसंघ भी शामिल है, और आर्य समाज वाले भी शामिल हैं मान लिया है। उन्होंने इस बात को इन प्रिंसिपल मन्ज़ूर कर लिया है। आज हिन्दुस्तान के अन्दर जितनी भी राजनैतिक पार्टियां हैं उन्होंने इस बात को स्वीकार कर लिया है। इसलिये अब एक दूसरे पर इल्ज़ाम तराशी की लाअनत को कायम करने की बात नहीं है। इल्ज़ाम तराशियों का वक्त अब गया। अब तो हमें और आपको मिल कर आगे चलना है, हमें यह देखना है कि किस तरह से इस नए राज को, इन नई स्टेट्स को प्रास्परस बनाना है और किस तरह से हमने ऐमीकेबली, कम्यूनल एकार्ड, फोरबियरैंस, टालरैंस, प्यार और मुहब्बत से सारे फैसले करो फैज़ हैं अर जौला किया गया है उसे अमली जामा पहनाना है। मैं आपकी मार्फत हाउस से निवेदन करना चाहता हूँ कि हर बात पर बार बार गवर्नमेंट के ऊपर हमले करने से कोई अच्छी बात पैदा नहीं होती। इस गवर्नमेंट ने अपने तमाम फैसलों को पूरी इमानदारी के साथ आगे भी अमली जामा पहनाया है और आगे के लिये भी उसके मुताबिक पूरी तरह से काम करेगी। जहां तक पंजाब के अन्दर पिछले पांच छः रोज़ में जो वाकयात हुए वह बड़े दुखदायी थे। नौ तारीख की रात को कांग्रेस वर्किंग कमेटी का एक फैसला हुआ और दस तारीख को पंजाब के मुख्तलिफ हिस्सों के अन्दर हड़ताल हुई। ग्यारह तारीख को मास मूवमेंट शुरु हुई और उसमें violence भी हुई। लेकिन आपने देखा कि ग्यारह तारीख से लेकर पंद्रह और सोलह तारीख तक यानी चार-पांच रोज़ में पंजाब के अन्दर इस मूवमेंट को पूरी तरह से दबाया गया। हिन्दुस्तान के तमाम लोगों ने इस मूवमट की कन्डैमनेशन की और जिस तरह से पुलिस ने और पंजाब की ऐडमिनिस्ट्रेशन ने इन सारी चीजों का मुकाबिला किया है वह सराहना योग्य है। डिस्ट्रिक्ट ऐडमिनिस्ट्रेशन ने, पुलिस ने, जितना इन दिनों उन पर बोझ या दबाव था, उसके बावजूद उन्होंने पूरी हिम्मत और बुरदबारी के साथ सारी स्थिति का मुकाबिला किया है। यह सराहना योग्य है। इन दिनों कोई 282 के करीब हमारे पुलिस के और दूसरे आदमी जख्मी हुए। एक हमारा पुलिस का भाई इसके अन्दर चल बसा। इस सारे सिलसिले में कई कीमती जानें गई। कई बेगुनाह मारे गये हैं और कईयों की जायदादें जला दी गई हैं, कईयों की दुकानें या तो लूट ली गई हैं या जला दी गई हैं। हमें दुख है इन सारी बातों पर और हम समझते हैं कि जो कुछ यह हुआ है बुरा हुआ है। आज भी जो कुछ पानीपत में हुआ है या बाकी पंजाब में हुआ है इन सब कुछ होने के बाद भी अगर हम पंजाब में अमन रख सकते हैं तो भी इन वाकियात का इतना दुख नहीं रहेगा। क्योंकि हमारी कनस्टीच्यूशन को सिर्फ कांग्रेस ने ही नहीं बनाया बल्कि इसे सारे हिन्दुस्तान की सारी पार्टियों ने मिल कर बनाया था और इसको हमारे देश के नेता पंडित जवाहर लाल जी और सरदार पटेल ने जहां बनाया था वहां इसे सरदार हुकम सिंह ने बनाया था, हिन्दु महासभा के लीडर श्री श्यामा प्रसाद मुकरजी ने बनाया था, हरिजनों के नेता डाक्टर अंबेदकर ने बनाया था और चौधरी खलीकुलज़मान भी इसके बनाने में शामिल हुए थे। मेरे कहने का मतलब है कि सारे हिन्दुस्तान के लोगों ने इस कनस्टीच्यूशन को बनाया था जिस कनस्टीच्यूशन में फरीडम आफ स्पीच और फरीडम आफ एक्सप्रैशन का हक यहां के

सब लोगों को दिया गया था। और अगर आज हम किसी को यह हक देने से इनकार करते हैं या किसी को इसलिये मार देते हैं क्योंकि वह हमारी मर्ज़ी के खिलाफ कुछ कहता है, तो इस तरह से यहां डैमोक्रैसी कैसे रहेगी ? यह तो फिर डैमोक्रेसी को खत्म करने वाली बात होगी और हमारा जो सेक्रिड कान्स्टीच्यूशन है यह उसके खिलाफ जाएगी क्योंकि उसमें फरीडम आफ स्पीच और फरीडम आफ एक्सप्रेशन का हक हरेक शहरी को दिया गया हुआ है। इसलिये किसी को ऐसे करने से रोकना तो कान्स्टीच्यूशन की तौहीन करने के बराबर होगा और उस कान्स्टीच्यूशन की जिसको बनाने के लिये और हासल करने के लिये हमने अनेकों कुरबानियां दी थीं। इससे तो हिन्दुस्तान बदनाम होता है क्योंकि हम दुनिया को हमेशा 'लिव और लैट लिव' का सबक देते हैं और गुरु नानक ने और महात्मा बुद्ध ने भी हमें यही सबक दिया था। अगर हम इस नज़रिये से देखेंगे तो हम पंजाब में फिर से सद्भावना पैदा कर सकेंगे। इस वक्त हमें यही कोशिश करनी चाहिए कि हम वही चीज़ करें जिस से यहां पर सद्भावना पैदा हो सके और एक दूसरे से प्यार का जज़बा पैदा हो सके और ऐसे वातावरण में ही यह नया पंजाब प्रास्पर कर सकेगा।

दूसरी बात मैं हाउस में यह कहना चाहता हूँ कि यहां पर कुछ तकरीरें हुईं जिनमें यह कहा गया कि पंजाब की एडमिनिस्ट्रेशन एक टाप हैवी एडमिनिस्ट्रेशन है। स्पीकर साहिब, इस वक्त मेरे पास क्योंकि टाइम इतना है नहीं वरना मैं इस सारी चीज़ की तफसील में जाता लेकिन थोड़ी सी अर्ज़ इस बारे में ज़रूर करना चाहता हूँ। स्पीकर साहब, आप जानते हैं और शायद सारा हाउस जानता है कि ग्रोथ आफ एडमिनिस्ट्रेशन रिफलैक्ट करती है डिवैल्पमेंटल एक्टिविटीज को, ऐक्सपेनशन आफ एजूकेशन को, सोशल वैलफेयर की और दूसरी कई फँक्शनज़ को। इस लिए मैं आप से दरखास्त करता हूँ कि आप एडमिनिस्ट्रेशन को इस नुक्ता निगाह से देखिए। आप देखेंगे कि जहां 1954 में यहां पंजाब सैक्रेटेरियेट में सिर्फ 18 एडमिनिस्ट्रेटिव डिपार्टमैंट थे वहां पर आज 40 के करीब हो गए हैं और अगर आप यहां की एडमिनिस्ट्रेशन के खर्च का हिन्दुस्तान की बाकी स्टेट्स की एडमिनिस्ट्रेशन के खर्च के साथ मुकाबला करके देखें तो आपको पता चलेगा कि हमारी स्टेट का खर्च हिन्दुस्तान की बाकी स्टेट्स के खर्च के मुकाबिला में, जहां तक टाप हैवी एडमिनिस्ट्रेशन का ताल्लुक है, यह आठवें नम्बर पर आती है। आप देखें आंध्रा में 5.8 एडमिनिस्ट्रेशन का खर्च आता है, गुजरात में 3.1 है, मद्रास में 4.9 है, मध्य प्रदेश में यह 3.8 है और महाराष्ट्र में यह 5.7 है. इसी तरह से राजस्थान में यह 3.5 और उत्तर प्रदेश में यह 4.6 है और इन सब के मुकाबिला में पंजाब में यह 3.3 है। तो अगर आप इन सब को देखेंगे तो पंजाब आठवें नम्बर पर आता है और जो इसकी डिवेल्पमैंटल एकटिवेटीज़ हैं इस लिहाज़ से जो इसका नम्बर आता है अगर मेरे पास वक्त होता तो इस बारे में एक एक स्टेट से मुकाबिला कर के बताता। लेकिन मुझे इस बात की खुशी है कि जो हमारा नेशनल आउट लुक है उसको पंजाब ने पूरी तरह से ऊंचा किया है। हमने इस बारे में एक एडमिनिस्ट्रेटिव रिफार्मज़ कमीशन मुकर्रर किया था जिस की सिफारिशात हमारे पास आ चुकी हैं और उसमें हम आगे बढ़ेंगे।

एक-दो बातें, स्पीकर साहब, इस सिलसिले में मेरे दोस्त सरदार नारायण सिंह शाहबाज़पुरी ने कही हैं। उन्होंने कुछ इलज़ामात मेरे खिलाफ लगाये हैं जिनके बारे में मैं कुछ

[मुख्य मंत्री]

नहीं कहना चाहता सिर्फ इतनी बात उनसे कहना चाहता हूँ कि जब वह किसी के खिलाफ कोई इलज़ाम लगाएं तो ऐसा करने से पहले वह अपने गिरेबान में देख लिया करें । जो लोग खुद शीशे के महलों में रहते हों उनको दूसरों पर पत्थर नहीं फैंकने चाहिएं । स्पीकर साहब मैं आपकी मारफत उनसे यह कहना चाहता हूँ कि अगर उन के पास कोई इलज़ाम है तो वह हलफिया ब्यान के साथ लगाएं और अगर वह गलत साबत हो तो उस के नतायज भुगतने के लिये भी तैयार रहें । लेकिन वह हलफिया बयान के साथ यह कोई इलज़ाम लगाने के लिये तैयार नहीं हैं क्योंकि उनको पता है कि उनके खिलाफ पहले ही कई केस पुलिस में रजिस्टर हो चुके हैं । स्पीकर साहब, मैं अर्ज़ करता हूँ कि आई. जी. पुलिस ने इनको रजिस्टर्ड लैटर भेजा है और पर्सनल लैटर भेजा है, और इनको बुलाया है और मैंने भी इनको रजिस्टर्ड लैटर भेजा और पर्सनल तौर पर बुलाया भी है और कहा है कि जो इलज़ाम आप लगाना चाहते हैं वह आप लिख कर हलफिया ब्यान के साथ दें ताकि मैं गवर्नमैंट आफ इण्डिया को भेज दूं और इन्क्वायरी करवा लूं और आप उस इन्क्वायरी को फेस करें । लेकिन, स्पीकर साहब, यह ऐसा करने के लिये तैयार नहीं हैं क्योंकि इन्क्वायरी फेस करने के लिये तैयार नहीं हैं । स्पीकर साहिब, इनकी तो सिर्फ यह एक कोशिश रहती है कि किसी न किसी तरीका से चीफ मिनिस्टर को और सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों को बदनाम करें । स्पीकर साहिब, मैं इस बारे में आपको कानफिडैंस में लेना चाहता हूँ और बहुत सारी चीज़ें जो यह कर रहे हैं दिखाना चाहता हूँ लेकिन मैं अभी खामोश हूँ और दावे से कहना चाहता हूँ कि अगर उनके पास, जो मेरे खिलाफ कई इलज़ाम लगाते रहते हैं, उनको साबत करने के लिये अगर कोई सबूत हैं वह इस सारे के बारे में हलफिया बयान के साथ दरखास्त दें ताकि उनकी पूरी तरह से इन्क्वायरी हो जाए और जो उनके पीछे सचाई हो वह पब्लिक के सामने आ जाए। मैं हाउस को यकीन दिलाना चाहता हूँ कि हमारे पंजाब को पुलिस पूरी तरह से ईमानदारी के साथ काम कर रही है और करप्शन को खत्म करने के लिये जो हमारे प्रोग्राम हैं उनके मुताबिक यह पूरी तरह से काम कर रही है। यह मैं नहीं कहता कि यहां से कुरप्शन बिलकुल खत्म हो गई है, यह मैं मानता हूँ कि अभी कुरप्शन है। और हम इसको पूरी तरह से खत्म करने का जो इरादा रखते हैं उसको पूरा करने की पूरी कोशिश में लगे हुए हैं । हम यहां पर क्लीन एडमिनिस्ट्रेशन लाना चाहते हैं । अभी हम यह दावा नहीं करते कि हम यहां पर एक क्लीन एडमिनिस्ट्रेशन ला सके हैं लेकिन हम इस बारे में पंजाब को आगे ले जाने की कोशिश में लगे हुए हैं और यह कोशिश जारी रखेंगे ।

ਸਰਦਾਰ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ਪੁਰੀ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲਨੇਸ਼ਨ, ਸਰ ।

श्री अध्यक्ष : आप बैठ जाएं । अब कोई पर्सनल एक्सप्लेनेशन नहीं हो सकती ।
(The hon Member should take his seat. No personal explanation can be made now.)

ਸਰਦਾਰ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ਪੁਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਦੇਣੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਜੋ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਹੈ ਝੂਠ ਬਕਿਆ ਹੈ......

Mr. Speaker : Order please.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਕੀ ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਮੈਂਬਰ ਵਾਸਤੇ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਝੂਠ ਬੋਲਿਆ ਹੈ ਔਰ ਬਕਵਾਸ ਕੀਤੀ ਹੈ ? ਸਰਦਾਰ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ਪੁਰੀ ਨੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਬਾਰੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ.....

ਸਰਦਾਰ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ਪੁਰੀ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸ–ਪਲੇਨੇਸ਼ਨ, ਸਰ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਰਦਾਰ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ, ਆਪ ਬੈਠੋਗੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ । ਪਰਸਨਲ ਐਕਸ–ਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਬੋਲਣਾ ਹੈ ਪਹਿਲੇ 'ਬਕਵਾਸ' ਔਰ 'ਝੂਠ' ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਾਪਸ ਲਉ । (Will the hon. Member take his seat or not ? What does he want to say on personal explanation ? He should first withdraw the words 'Bakwas' and 'Jhut')

ਸਰਦਾਰ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ਪੁਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, 'ਝੂਠ' ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹੀ ਹੈ ਪਰ 'ਬਕਵਾਸ' ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ । 'ਝੂਠ' ਦਾ ਲਫਜ਼ ਵਾਪਸ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ਔਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਹੁਣ ਮੈਂ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ......

श्री अध्यक्ष : आप बैठ जायें। आप बड़े पुराने और समझदार मैम्बर हैं आपको पता होना चाहिए कि जब स्पीकर खड़ा हो तो किसी भी मैम्बर को खड़े होने की कोशिश नहीं करनी चाहिए। आप तो तजरुबाकार मैम्बर हैं आपको मालूम होना चाहिए कि जिस वक्त वोटिंग शुरू हो जाए उस वक्त किसी को बोलने का हक नहीं रहता...... (The hon. Member should take his seat. He is an old and experienced Member. He should know that when the Chair is on its legs no Member should try to rise. He is an experienced Member and he should know that when voting has started no hon. Member has a right to speak:....)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਵੋਟਿੰਗ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਹਾਲੇ ਕਿਥੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਹੈ ?

Mr. Speaker : I am going to put the Demands for Grants to the votes of the House. I do not expect this from the honourable Member Chaudhri Darshan Singh.

19-GENERAL ADMINISTRATION

Mr. Speaker : Question is—

> That a sum not exceeding Rs 4,93,17,800 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67 in respect of charges under head 19-General Administration.

The motion was carried.

23-POLICE

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 13,83,25,800 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67 in respect of charges under head 23-Police.

The motion was carried.

(*The Sabha then adjourned till* 9.30 *a.m. on Tuesday, the* 22*nd March,* 1966.)

———

1658/17-8-66—386 copies—C., P. & S. Pb., Patiala.

APPENDIX

TO

**Punjab Vidhan Sabha Debates, Vol. I, No. 21
dated the 21st March, 1966**

SUBSIDY PAID TO SHRI LEKHU, S/O DEWANA HARIJAN OF VILLAGE BADAH, DISTRICT KULU

3420. Shri Jit Ram : Will the Minister for Welfare and Justice be pleased to state—

(a) whether a subsidy of Rs 750 was paid to one Lekhu, s/o Dewana, Harijan of village Badah, tehsil and district Kulu for the construction of a residential house;

(b) whether he is aware of the fact that the said grantee is already in possession of a residential house;

(c) whether the Government received any representation from the members of the *Adhoc* Committee of Kulu District in this connection, if so, the circumstances under which the grant was given for the construction of an addition house?

Chaudhri Chand Ram : (a) Yes.

(b) Shri Lekhu Ram owned a house constructed by his father on the site belonging to some other person who was threatening him to vacate it.

(c) Yes. The representation was received from the members of the district *Adhoc* Committee, Kulu and an enquiry was conducted by the Regional Welfare Officer, Jullundur. As a result of this enquiry, it transpired that Shri Lekhu Ram who had been allotted a plot of land by the village Panchayat was a deserving case for the grant of subsidy for the construction of a house on this site. He was, therefore, granted subsidy under the rules.

LAND UNDER CULTIVATION IN THE STATE

3429. Comrade Ram Piara : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the total area which was under cultivation each year during the period from 1947 to-date, district-wise;

(b) whether there is any area of land lying waste in the State at present; if so, the acreage thereof, district-wise;

(c) whether the Revenue Department has ever made assessment with a view to find out if with the increase in area under cultivation, the agricultural production too has increased; if so, whether according to the assessment made the yield per acre has also increased since 1947; if so, to what extent, if not, the steps being taken by the Government for increase in the yield per acre and over-all increase in the State production?

Sardar Harinder Singh Major : (a) Total area under cultivation during each year since 1947 to date is shown districtwise in the enclosed Annexure 'A'.

(b) Yes. The acreage of the culturable waste land as it stood during the year 1964-65 is as under :—

Hissar	1916 acres	Kangra	164232 acres	
Rohtak	77901 acres	Kulu	4942 acres	
Gurgaon	89 acres	Lahaul and Spiti	264 acres	
Karnal	79710 acres	Hoshiarpur	16962 acres	Total
Ambala	111484 acres	Jullundur	724 acres	913,762
Simla	12929 acres	Ludhiana	49462 acres	Acr es
Bhatinda	9857 acres	Ferozepur	113243 acres	
Narnaul	49096 acres	Amritsar	141782 acres	
Patiala	27523 acres	Gurdaspur	—	
Sangrur	51646 acres	Kapurthala	—	

(c) No such assessment has been made by the Revenue Department. However, according to Agriculture Department, the Punjab State has made appreciable progress in agricultural production. The increase in production is as under :—

	During 1949-50		*During 1960-61*
Foodgrains	34.37 lakh tons	to	61.48 lakh tons
Cotton	3.17 lakh bales		8.02 lakh bales
Sugar-cane (Gur)	4.4 lakh tons		9.98 lakh tons
Oilseeds	1.1 lakh tons		2.06 lakh tons

During the year 1960-61, agricultural production in the State was 76.5% higher than it was during 1950-51. The year 1964-65 witnessed on all time peak production in agricultural production, the production of

foodgrains having been 71.09 lakh tons. The Intensive Agricultural Area Programme in the case of cotton and rice areas has proved very successful and during the fourth plan period it is proposed to be extended to areas under American cotton, sugar-cane, oilseeds, maize, wheat, bajra and rice, etc. Besides, it is proposed to provide adequate provisions for irrigation facilities, supply of seeds, feritilizer, pesticides, and improved implements during fourth Plan period.

ANNEXURE

Statement showing districtwise area in thousand acres (000)

Name of District	1947-48	1948-49	1949-50	1950-51	1951-52	1952-53	1953-54	1954-55
Hissar	2854	2988	2950	2969	2925	2936	2996	2989
Rohtak	1166	1216	1214	1214	1216	1218	1217	1223
Gurgaon	1101	1129	1165	1167	1178	1177	1185	1190
Karnal	1172	1164	1157	1150	1178	1215	1255	1309
Ambala	751	750	790	794	795	788	798	789
Simla	9	9	—	(a)	(a)	(a)	(a)	(a)
Kangra	555	556	560	563	563	549	569	571
Kulu	—	—	—	—	—	—	—	—
Lahaul & Spiti	—	—	—	—	—	—	—	—
Hoshiarpur	759	752	756	930	761	768	766	767
Jullundur	686	683	686	683	681	691	684	684
Ludhiana	743	743	705	695	696	689	688	691
Ferozepur	2254	2253	2259	2265	2263	2277	2274	2271
Amritsar	965	965	954	944	936	938	937	939
Gurdaspur	633	632	632	630	638	630	630	631
Patiala	317	363	531	889	912	917	927	951
Sangrur	637	561	616	1782	1790	1802	1828	1695
Bhatinda	N.A.	856	1332	1332	1333	1334	1335	1475
Kapurthala	276	281	273	271	275	282	294	295
Mohindergarh	728	892	1001	721	723	723	725	721

Note.—(a) means less than 500 acres.
N.A. indicates not available.

'A'

under cultivation during the year 1947-48 to 1964-65

1955-56	1956-57	1957-58	1958-59	1959-60	1960-61	1961-62	1962-63	1963-64	1964-65
3016	3065	3075	3081	3073	3073	3072	3109	3105	3115
1227	1232	1235	1234	1220	1227	1235	1235	1246	1246
1191	1194	1200	1204	1204	1196	1162	1211	1215	1219
1329	1376	1379	1388	1432	1462	1461	1558	1576	1578
803	803	809	811	887	893	895	898	829	929
(a)	(a)	(a)	(a)	23	23	23	23	23	23
574	574	574	574	574	568	567	569	583	483
—	—	—	—	—	6	6	6	6	6
—	—	—	—	—	—	—	—	92	87
767	768	770	754	753	755	744	753	754	753
684	688	714	715	716	717	723	678	708	711
700	696	688	686	686	687	683	698	782	774
2265	2271	2289	2278	2170	2144	2181	2180	2185	2192
940	938	940	933	933	933	871	933	934	933
626	626	626	648	625	625	625	626	625	619
967	989	1009	1134	1037	1046	1026	1047	990	991
1698	1704	1716	1703	1718	1719	1737	1730	1732	1737
1477	1468	1476	1477	1585	1584	1524	1604	1585	1589
298	321	306	299	300	301	296	300	300	319
721	721	722	722	722	724	758	727	720	716

PUNJAB VIDHAN SABHA

DEBATES

22nd March, 1966

Vol. I—No. 22

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Tuesday, the 22nd March, 1966

Punjab Vidhan Sabha Secretariat, Chandigarh

Price Rs . ?.10

ERRATA

TO

Punjab Vidhan Sabha Debates, Vol. I, No. 22, dated the 22nd March, 1966

Read	*For*	*Page*	*Line*
9	6	(22) 3	(statement col. 3)
near	rnea	(22) 4	6 from below
ਨੇ	ਦੇ	(22) 7	14 from below
therefor	therfor	(22)11	7 from below
above	aiove	(22)37	23
perusal	persual	(22)43	33
giving personal	guing personal		
explanation	expla ation	(22)44	13
not	no	(22)44	14
ਕੇਸ	ਕੈ	(22)44	31
1966-67	1366-67	(22)45	6 from below
ਕਹਿ	ਗਹਿ	(22)49	21
Serious	erious	(22)49	25
Serious	Seriaus	(22)49	25
gracious	grcious	(22)51	16
Interruptions	Interruftions	(22)52	5 from below
ਪੰਜਾਂ	ਪੰਜ	(22)53	20
ਦਿੱਤੀ	ਦਿੱਦੀ	(22)60	14
ਦਿਲਚਸਪੀ	ਦਿਲਸਫੀ	(22)60	15
ਨਾਰੇ	ਨਾਰ	(22)70	15
ਸੈ	ਸ	(22)72	1
ਰਾੜੇਵਾਲਾ	ਰਾੜਵਾਲਃ	(22)72	12 from below
ਸਿਰਫ	ਫਿਰਫ	(22)77	15

Read	*For*	*Page*	*Line*
ਇਕ	ਕਇ	(22)79	4
ਪੈਸੇ	ਪਸੇ	(2.) 8	5 from below
ਹੈ	ਹੇ	(22)95	3
ਵੀ	ਈ	(22)95	4 from below
—	1	ii	Sl. No. 3 col. 10
145—4	45—4	iv	Sl. No. 35, col. 11
1—1¼	1¾	vi	Sl. No. 58, col. 11
0—¼	..	vii	Sl. No. 73, col 10
8—7¾	8—7⅔	viii	Sl. No. 86, col. 14
4—½	—½	xi	Sl. No. 122, col. 4
189—5¾	189—5	xi	Sl. No. 125, col. 11
0—12¾	0—12¼	xiii	Sl. No. 153, col. 11

PUNJAB VIDHAN SABHA

Tuesday, the 22nd March, 1966

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Sector 1 at 9.30 a.m. of the Clock. Mr. Speaker (Shri Harbans Lal) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

ACTION TAKEN AGAINST LANDOWNERS UNDER SECTION 14 OF PUNJAB SECURITY OF LAND TENURES ACT, 1953

***8967. Comrade Ram Piara :** Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) whether it is a fact that not even a single land-owner in the State has been punished so far under Section 14 of the Punjab Security of Land Tenures Act,1953, since its enforcement for failure to issue receipts to the tenants; if not, the number of land- owners who have been fined/punished in the State, district- wise and year-wise;

(b) whether it is a fact that in a number of cases contested in the Revenue Courts, it was established that the tenants had paid the Rent/Batai but no receipt had been issued by the land-owners as required by the said section 14; if so, the number of such cases district-wise and year-wise and the reasons why no action was taken against the land-owners in these cases;

(c) the total number of applications submitted by the tenants in the Revenue Courts during the period from 1st January, 1964 to date on the ground that their land-owners do not accept either the Batai/Rent or do not issue receipts for the Batai/Rent as required by the said Section 14 together with their details, tehsil-wise ?

Sardar Harinder Singh Major : (a) Yes. No land-owner has been punished under section 14 of the Punjab Security of Land Tenures Act, 1953.

(b) (i) The time and labour involved in collecting and compiling the information will not be commensurate with any possible benefit to be obtained;

(ii) No action was taken against the land-owners because the tenants did not prosecute the land owner under Section14 of the Act *ibid*;

(c) A statement is laid on the Table of the House.

[Minister for Revenue]

STATEMENT

The total No. of applications submitted by the tenants in the Revenue Courts during the period from 1st January, 1964 to date on the ground that their land-owners do not accept either the Batai/Rent or do not issue receipts for the Batai/Rent as required by the said section 14 together with their details, tehsil-wise.

Name of District	Name of Tehsil	No. of applications	Total
1	2	3	4
Hissar	Sirsa	1	
	Fatehbad	—	
	Hissar	59	
	Hansi	64	
	Bhiwani	—	124
Rohtak	Rotak	67	
	Gohana	39	
	Jhajjar	10	
	Sonepat	112	228
Gurgaon	Gurgaon	31	
	Rewari	—	
	Nuh	68	
	F. P. Jhirka	10	
	Ballabgarh	—	
	Palwal	41	150
Karnal	Karnal	59	
	Panipat	35	
	Kaithal	70	
	Thanesar	109	273
Ambala	Ambala	50	
	Jagadhri	42	
	Naraingarh	6	
	Kharar	6	
	Rupar	19	123
Kulu	Kulu	6	6
Simla	Simla	—	—
Kangra	Kangra	70	
	Palampur	49	
	Dehra	24	
	Hamirpur	150	
	Nurpur	1	294
Hoshiarpur	Hoshiarpur	13	
	Dasuya	10	
	Garhshankar	11	
	Una	86	120
Jullundur	Jullundur	—	
	Nawanshahr	3	
	Nakodar	1	
	Phillaur	—	4
Ludhiana	Ludhiana	—	
	Jagraon	—	
	Samrala	6	6

1	2	3	4
Ferozepur	Ferozepur	93	
	Zira	—	
	Moga	19	
	Muktsar	—	
	Fazilka	60	172
Amritsar	Amritsar	55	
	Ajnala	4	
	Tarntaran	35	
	Patti	9	103
Gurdaspur	Gurdaspur	14	
	Batala	3	
	Pathankot	54	71
Bhatinda	Nathala Sub-Tehsil	—	—

कामरेड राम प्यारा : क्या मन्त्री महोदय यह बतायेंगे कि क्या यह ला डिफैक्टिव है जिसकी वजह से लैंड लार्डज़ को सज़ा नहीं दी जा सकती या उनके साथ फेवरिटिज़म की गई है ?

Minister for Revenue : Sir, the question of favouritism does not arise. As far as I understand, there is a definite provision in the Law that the tenants concerned have to come forward and complain under Section 14 of the Act. Only on that complaint necessary action can be taken or cognizance can be taken by any Court.

कामरेड राम प्यारा : क्या मन्त्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि जब सरपलस लैंड की असैसमैंट करनी होती है तो टैनैंट्स को सरकार सुओमोटो निकालती है तो जो लैंड ओनर रसीद नहीं देते तो उनके खिलाफ इसी तरह ऐक्शन लेने में क्या अड़चन है ?

Mr. Speaker : It is a question of law.

कामरेड राम प्यारा : इसी लिये मैंने पूछा था कि क्या ला डिफैक्टिव है ?

Mr. Speaker : The reply has come.

पंडित ओम प्रकाश अग्निहोत्री : क्या वज़ीर साहिब बतायेंगे कि क्या बहुत सारे मुज़ारे मालिकान के खिलाफ कार्यवाही नहीं कर सके क्योंकि सरकार उनको जो लीगल एड देती है वह बहुत कम है? क्या इसकी यही वजह है या कोई और भी है ?

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ। ਅਗਰ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ Prosecute ਕਰਨਾ ਚਾਹੁਣ ਤਾਂ the courts will definitely take action in the matter.

कामरेड राम प्यारा : इस सवाल के पार्ट बी के जवाब में टाइम ऐंड लेबर इनवाल्वड इन कुलैक्टिंग इनफरमेशन ज्यादा बताया गया है। मेरे एक सवाल नम्बर 1082 जोकि 10-9-63 को किया गया था का जवाब पूरा करके मुझे 27-1-66 को तीन साल के बाद दिया गया । तो इस सवाल की.........

श्री अध्यक्ष : अगर आपको इनफरमेशन दे दी गई है तो और आप क्या चाहते हैं ?
(What else does the hon. Member want if he has got the (Information?)

कामरेड राम प्यारा : मेरा सप्लीमेंट्री यह है कि क्या यह हकीकत है कि हज़ारों लैंड ओनर्ज़ ने बावजूद बटाई ले चुकने के बदनियती से कोर्टस में ऐप्लाई किया कि हमें बटाई मिलनी चाहिए और कोर्टस ने यह फाइंडिंग दी कि यह बटाई ले चुके हैं मगर इन्होंने रसीदें नहीं दीं तो जब यह बात सरकार के नोटिस में आई तो सरकार ने उन गुनाहगारों को सजा देने के बारे में क्यों नहीं सोचा ?

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਜੋ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਦਰੁਸਤ ਹੈ । ਇਹ ਗੱਲ establish ਹੋਈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ land lords ਨੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰਸੀਦਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਮਗਰ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗਵਰਨਮੈਂਟ suo moto step ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੀ । ਅਗਰ tenants prosecution lodge ਕਰਦੇ on the basis of that proof ਤਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈਂਦੀਆਂ । ਰੂਲਜ਼ ਮੁਤਾਬਕ tenants ਨੂੰ prosecution ਲਾਜ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ । I am sorry I cannot go beyond that.

चौधरी रण सिंह : क्या मन्त्री महोदय यह बताने की कृपा करेंगे कि पार्ट सी के जवाब में जो लिस्ट दी गई है उसमें उन डेढ़ हज़ार के करीब मुज़ारों के नाम हैं जिन्होंने कम्पलेंट की कि उनको बेदखल किया गया है........

श्री अध्यक्ष : जवाब न पढ़िये, सप्लीमेंट्री कीजिये ।

(Please do not read the reply. The hon. Member may put his supplementary question)

चौधरी रण सिंह : मेरा सप्लीमैंट्री यह है कि उन लोगों ने कम्पलैंट की कि उनसे या तो बटाई नहीं ली जाती या उनकी रसीद नहीं दी जाती क्या इनके अलावा और भी हज़ारों मुज़ारे हैं जिनकी यही कम्पलेंट है मगर उन लोगों ने लिख के नहीं दिया क्या यह बात सरकार को मालूम है ? अगर मालूम है तो क्या सरकार उनके खिलाफ कार्यवाही करके उन लैंडलार्डज़ को सज़ा देने के लिये तैयार होगी ?

Minister : Sir, no change in the law is contemplated in the rnea future.

पंडित भागीरथ लाल शास्त्री : क्या मन्त्री महोदय को यह मालूम है कि पठानकोट के एरिया में बहुत से ऐसे मुज़ारे हैं जिनकी ढेरियां भरी नहीं जातीं और उनको रसीदें नहीं दी जातीं । बटाई नहीं ली जाती । कई ऐसी जगहें हैं (विघ्न) चार चार महीने तक गल्ला सड़ता रहता है । तहसीलदार, ऐस. डी. ऐम. साहिब.....

Mr. Speaker : Not allowed.

कामरेड राम चन्द्र : मिनिस्टर साहिब ने तसलीम किया है कि बहुत से ऐसे केसिज़ हैं जहां कि मुज़ारों को रसीदें वगैरह नहीं दी गई हैं मगर सरकार अपने आप उनके खिलाफ मुकदमा नहीं चला सकती । मैं इनसे पूछना चाहता हूँ कि जब इनको मालूम है कि मुज़ारों की भी बड़ी हैल्पलैस कन्डीशन होती है और उनको तकलीफ होती है तो क्या सरकार इस कानून में तरमीम करने पर गौर कर रही है?

ਮਾਲ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਪਰੋਵੀਜ਼ਨ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਇਹ ਅਸ-ਟੈਬਲਿਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ ਰਸੀਦ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਉਸ ਨੂੰ prosecute ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ......

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਛਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਤਰਮੀਮ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹੋ ? The hon. Member has asked whether the Government is contemplating to amend the law ?)

Minister : Sir, I have already submitted that no change in the law is contemplated in the near future.

चौधरी रण सिंह : क्या वज़ीर साहिब को मालूम है कि मालिकान मुजारों से एक तिहाई से ज्यादा बटाई लेते हैं? अगर मालूम है तो जो कानून में प्रोविज़न है कि वह एक तिहाई से ज्यादा नहीं ले सकते क्या इसको उन मालिकान के खिलाफ ऐनफोर्स करने को तैयार हैं ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਅਮਲ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ । ਅਗਰ ਇਹ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਕਿ ਕਿਤੇ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ definitely a very prompt and deterrent action will be taken.

कामरेड राम प्यारा : क्या वज़ीर साहिब को इस बात का पता है कि टैनैंट्स अपनी गुरबत की वजह से और लैंड ओनर्ज़ को धक्केशाही की वजह से उनके खिलाफ कोई कार्यवाही नहीं कर सकते? यह बात कई बार इन राईटिंग और सवालों के ज़रिये से सरकार के नोटिस में लाई जा चुकी है कि ज़मींदारों की रियायत होती है और टैनेंट्स के साथ धक्का होता है। अगर यह बात सरकार के नोटिस में लाई गई है तो सरकार ने इस पर कोई ऐक्शन क्यों नहीं लिया ?

Mr. Speaker : The reply has already come.

कामरेड राम प्यारा : आन ए प्वायँट आफ आर्डर, सर। मेरा सवाल था कि गवर्नमेंट के नोटिस में यह बात लाई जा चुकी है इन राइटिंग और सवाल के ज़रिये......

श्री अध्यक्ष : दैट सप्लीमेंट्री कैननाट बी ऐलाउड। कामरेड राम चन्द्र जी ने कानून में तरमीम के बारे में सवाल किया था, उसका ज्वाब आ चुका है। (That supplementary cannot be allowed. Comrade Ram Chandra had put a question about an amendment in the law. The reply thereto has come.)

कामरेड राम प्यारा : यह बात क्लियर नहीं हुई । आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर ।

श्री अध्यक्ष : बैठ जाओ ।(The hon. Member may please resume his seat.)

Shri Rup Singh Phul : I will most respectfully enquire from the honourable Revenue Minister who has a soft corner for the tenants

रोजोशब पूछने आते हो असीरों का अहवाल,
इक दिन कह क्यों नहीं देते तुम्हें आजाद किया ?

(वाह, वाह ।)

चौधरी रण सिंह : क्या यह बात सरकार के नोटिस में है कि यह सरकार हजारों ईजैक्टिड टैनट्स को सरपलस जमीन पर कब्जा दिलाने में नाकामयाब रही है, क्या यह बात इनके नोटिस में है कि इसकी वजह यह है कि इनके अफसरान मालिकों से खा पी कर उनके साथ मिल जाते हैं ?

कामरेड राम प्यारा : क्या वजीर साहिब इसका कारण बतायेंगे कि अंडर दी लैंड टैन्योर ऐक्ट लाखों टैनेंट्स ईजैक्ट हो गए हैं मगर किसी लैंड ओनर को पूछा तक नहीं गया ?

Minister : Sir, if the honourable Member is anxious to know about this matter, he should give a separate notice and I shall certainly find out the facts.

ARREARS OF SALES-TAX AGAINST THE AUTHORITIES OF SAINIK SCHOOL, KAPURTHALA

***9898. Comrade Shamsher Singh Josh** : Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) whether it is a fact that action has been taken against the authorities of the Sainik School, Kapurthala for not registering themselves under the Sales Tax Act;

(b) whether it is further a fact that the school authorities have been asked to deposit Sales-Tax arrears for the years 1963-64, 1964-65 and 1965-66 ?

Shri Prabodh Chandra (Minister for Education) : (a) Yes.

(b) Yes. They were asked to deposit the sales-tax arrears but they went in appeal which was accepted by the appellate authority. Hence the question of depositing the tax does not arise.

VETERINARY HOSPITALS/DISPENSARIES WITHOUT VETERINARY ASSISTANTS IN DISTRICT, HOSHIARPUR

***9557. Shri Surinder Nath Gautam :** Will the Minister of State for Animal Husbandry and Agriculture be pleased to state—

(a) the number of Veterinary Hospitals/Dispensaries in district Hoshiarpur which arewithout Veterinary Assistants at present;

(b) the steps being taken by the Government to appoint Veterinary Assistants in the said Hospitals/Dispensaries ?

Captain Rattan Singh : (a) Two Veterinary Hospitals.

(b) Efforts will be made to post Veterinary Assistant Surgeons at the time of general transfers in March/April, 1966.

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम : क्या वज़ीर साहिव बताने की कृपा करेंगे कि उन्होंने बताया है कि तहसील ऊना में दो अस्पतालों में वैटरीनरी असिस्टैंट सरजन नहीं लगाए गए, इसकी क्या वजह है ?

ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ: ਦੋ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਸਰਜਨ ਲਗਾਏ ਹੋਏ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਹੋਰ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ।

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम : क्या उन्होंने अस्तीफा इसलिये दिया कि वह बैकवर्ड हिल्ली ऐरिया में जाना नहीं चाहते थे ?

ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਅਸਤੀਫੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਸੀ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਕੀ ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਨ ਮੰਤ੍ਰੀ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੇ ਅਸਤੀਫਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ?

ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਪੁੱਛੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਈ ।

FACILITIES TO THE EMPLOYEES TO IMPROVE THEIR ACADEMIC QUALIFICATIONS

***9103. Comrade Gurbaksh Singh Dhaliwal :** Will the Minister for Health be pleased to state—

(a) whether it is a fact that Government has issued clear instructions that facilities be provided to the employees to improve their academic qualifications;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, whether such facilities are being refused to the employees working in the Post Graduate Medical Research Institute, Chandigarh; if so, the reasons therefor;

[Comrade Gurbakhsh Singh Dhaliwal]

(c) the steps being taken to implement the said instructions in the case of employees referred to in part (b) above ?

Shrimati Om Prabha Jain : (a) Yes.

(b) No. The employees who have put in two years' service in the Health Department are permitted to acquire higher qualifications. This restriction of two years' service has been imposed with a view to maintaining maximum efficiency in the Institute. Scheduled Caste employees have been exempted from the operation of the said restriction.

(c) The employees who fulfil the above condition are granted permission to acquire higher qualification invariably.

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਕੀ ਹੈਲਥ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬਾ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਬੰਦਸ਼ ਲਗਾਈ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਬੰਦਸ਼ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਇਹ ਬੰਦਸ਼ ਲਗਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ?

स्वास्थ्य मन्त्री : यह इन्स्ट्रक्शन्ज़ एडवाइज़री नेचर की हैं मेनडेटरी नहीं हैं। हमने इन इन्स्ट्रक्शन्ज़ को जारी करने के बाद चीफ सैक्रेटरी की एडवाइस ली थी whether imposition of this condition is justified or not तो उसमें उन्होंने कहा था कि यह डिपार्टमेंट की डिसक्रिशन में है कि वह काम की ऐफिशन्सी को मद्दे नज़र रख कर अगर इस तरह की इन्स्ट्रक्शन्ज़ जारी करे तो काम में दखल नहीं होगा और वह जारी कर सकता है।

SUPPLY OF DRINKING-WATER IN GOVERNMENT SCHOOLS IN HAJIPUR BLOCK

***10080. Prinicipal Rala Ram :** Will the Minister for Education be pleased to state the amount sanctioned for the supply of drinking-water in each Government school in the hilly Hajipur Block of tehsil Dasuya, district Hoshiarpur for the year 1965-66?

Shri Prabodh Chandra : A statement is laid on the Table of the House.

List of Government Primary and Middle Schools where posts of Kahars have been provided during the year 1965-66.

S. No.	Name of School	Kahars's allowance 1965-66 (Per annum)
1	2	3
		Rs.
1.	Govt. Girls Middle School, Hajipur ..	96
2.	Govt. Middle School, Dharampur ..	216
3.	G. P. S., Hajipur ..	30
4.	G. P. S., Ghagwal ..	30

1	2	3
		Rs.
5.	G. P. S., Datarpur	45
6.	G. P. S., Karari ..	60
7.	G. P. S., Bahnawa ..	30
8.	G. P. S., Talwara ..	30
9.	G. P. S., Bhambotar ..	240
10.	G. P. S. Bhatar ..	30
11.	G. P. S., Kamahi Devi ...	45
12.	G. P. S., Ghaumbi ..	30
13.	G. P. S., Beh Lakhan ...	30
14.	G. P. S. bering ..	30
15.	G. P. S.. Nangalkhanora ..	60
16.	G. P. S., Bhola Kalota ..	30
17.	G. P. S., Ramgarh Siku ...	30
18.	G. P. S., Bhabnaur ..	60

In the two Higher Secondary Schools at Talwara Township, adequate water facilities are available and as such, posts of Kahars are not provided.

श्री रला राम : क्या शिक्षा मंत्री बतायेंगे कि जो लिस्ट इन्होंने दी है उसमें कम से कम 8 ऐसे दिहाती स्कूल हैं जहां पर अढ़ाई रुपये माहवार वाटर अलाऊंस दिया जाता है और इसमें एक घड़ा पानी रोज़ आ सकता है तो क्या मंत्री महोदय इसको स्कल के लिये काफी समझते हैं अगर नहीं तो इस अलाऊंस में ज्यादा प्रोवीज़न करने के लिये कदम उठाने को त्यार हैं ?

शिक्षा मन्त्री : जनाब आली मैं प्रिंसिपल साहिब से एतफाक करता हूं लेकिन माली हालत को मद्देनज़र रखते हुए इसमें किसी किस्म का इस वक्त अज़ाफा नहीं किया जा सकता ।

DENTAL EQUIPMENT LYING UNUSED IN THE GOVERNMENT MEDICAL COLLEGE, PATIALA

***9989. Comrade Ram Chandra :** Will the Minister for Health be pleased to state whether any dental chair and electrically-operated drill alongwith other necessary equipment is lying unused in the Government Medical College, Patiala; if so, the date when the said equipment was received in the said College and its total cost ?

Shrimati Om Prabha Jain : A statement containing the information is laid on the Table of the House.

Through the good offices of the Dental Council of India, one Dental Unit and Chair gifted by a Dental firm of Hungary, M/s Metrimpex. Budapast, with approximate cost as assessed by the Customs Authorities at Bombay at Rs. 7,000 is lying safely unused in the stores of Medical College, Patiala, since 22nd December, 1962.

कामरेड राम चन्द्र: क्या माननीय मँत्री महोदया से मैं यह दरयाफत कर सकता हूं कि 1962 में हँगरी से जो 60 हज़ार रुपये की कीमत की डैन्टल अकविपमेंट आई थी उसको आज तक अनयूज़ड रखने के लिये मँगाया गया था या उसको इस्तेमाल करने के लिये मँगाया गया था ?

Health Minister : I am grateful to the honourable Member that he has drawn my attention to it through a question. Although the department has given its justification but I have not felt satisfied and I can assure the honourable Member that early steps will be taken to instal this dental chair.

ORIENTAL SANSKRIT EDUCATION IN PUNJAB UNIVERSITY

***10082. Shri Om Parkash Agnihotri :** Will the Minister for Education be pleased to state whether the Government have recently received any report in connection with the abolition of the Oriental Sanskrit Education in the Punjab University; if so, the action, if any, taken by the Government in the matter ?

Shri Prabodh Chandra : Yes, but the traditional classes in Sanskrit attached to the Punjab University have only been shifted and merged with the similar classes at the V. V. R. Institute, Hoshiarpur recently taken over by the University. The question of taking any action by the State Government does not, therefore, arise.

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : क्या वज़ीर साहिब बतायेंगे कि क्या यह अमर वाकय है कि कुछ साल पहले गवर्नमेंट कालेज होशियारपुर से फिजिक्स, कैमिस्टरी और बाटेनी की क्लासिज को पँजाब यूनिवर्सिटी चँडीगढ़ में शिफ्ट किया गया और अगर होशियारपुर ही सैंट्रल प्लेस है तो उन क्लासिज़ को यहां पर क्यों शिफ्ट किया गया और सँस्कृत की क्लासिज़ को क्यों होशियारपुर में शिफ्ट किया गया और इस तरह एक सबजैक्ट के साथ डिसक्रिमीनेशन की गई है इसकी क्या वज्ह है?

शिक्षा मन्त्री : जनाबे आली, इसमें डिस्क्रीमीनेशन का सवाल नहीं है पारटीशन के वक्त पँजाब यूनिवर्सिटी की शुरुआत थी और टैम्परेरी क्लासिज़ को वहां पर रखा गया था और बाद में उन क्लासिज़ को चँडीगढ़ में तबदील कर दिया गया । जहां तक सँस्कृत का सवाल है होशियारपुर में वैदिक रिसर्च इन्स्टीचूट है और यहां से बेहतर और अच्छा इन्तज़ाम पढ़ाई का है इसलिये यह मुनासिब समझा गया कि सँस्कृत की क्लासों को वहां पर शिफ्ट कर दिया जाए ।

श्री भागीरथ लाल शास्त्री : स्पीकर साहिब, मैं आपके द्वारा शिक्षा मँत्री से प्रार्थना करना चाहता हूं ।

श्री अध्यक्ष : आप सप्लीमेंटरी कीजिए । (The hon. Member may put his Supplementary.)

श्री भागीरथलाल शास्त्री : जब से यूनिवर्सिटी बनी है तब से ही संस्कृत क्लासिज हैडक्वार्टर्ज़ पर हुआ करती हैं। लाहौर में भी ऐसा ही था और जहां पर यूनिवर्सिटी शिफ्ट करे वहां पर क्लासिज़ चली जाती हैं तो क्या वजह है कि इन क्लासों को होशियारपुर में भेजा गया ......

श्री अध्यक्ष : आप सप्लीमैंटरी कीजिये । (The hon. Member may ask the supplementary.)

श्री भागीरथ लाल शास्त्री : हमेशा इन क्लासों को यूनिवर्सिटी के साथ रखा जाता था और आज तक यही बात चली आ रही है इसलिये मैं शिक्षा मंत्री से प्रार्थना करूंगा कि वह इन क्लासों को यूनिवर्सिटी में ही रखने की कृपा करें ।

शिक्षा मन्त्री : जनाबे आली, इसमें दो प्वायन्ट्स आते हैं एक तो यह कि इस बात का फैसला यूनिवर्सिटी ने किया है जो अटानोमस बाडी है कि संस्कृत की क्लासों को होशियारपुर में शिफ्ट किया जाए तो जब तक कोई गलत बात न करे एक अटानोमस बाडी के काम में सरकार दखल नहीं देती । दूसरा मैंने यहां पर या शायद अपर हाउस में एक सवाल के जवाब में बताया था कि संस्कृत की आठ क्लासों में सिरफ 5 स्टूडेंट्स हैं यहां पर स्टूडेंट्स नहीं मिलते लेकिन होशियारपुर में और भी इन्तज़ाम है इसलिये संस्कृत को तरक्की देने के लिये और पढ़ाई का इन्तज़ाम बेहतर करने के लिये क्लासों को होशियारपुर में शिफ्ट किया गया है ।

RESOLUTIONS PASSED BY THE TEACHERS UNION, FEROZEPORE AND FORWARDED TO DISTRICT EDUCATION OFFICER, FEROZEPORE

*8887. **Sardar Kultar Singh** : Will the Minister for Education be pleased to state—

(a) the total number of resolutions passed and forwarded to the office of the District Education Officer by the Government Teachers Union, Ferozepur, during the period from 1st January, 1965 to 31st December, 1965, and a copy each of the said resolutions be laid on the Table of the House;

(b) the number of resolutions out of those referred to in part (a) above on which action has been taken;

(c) the number of resolutions out of these referred to in part (a) above on which action has not been taken, the reasons therfor and the details of action being taken against the officer responsible for this indifference ?

Shri Prabodh Chandra : (a) Two. A statement containing the main points of the resolutions is laid on the Table of the House.

(b) Two.

(c) Question does not arise.

[Education Minister]

Resolution dated 11*th October*, 1965

Cancellation of transfer of Shri Gurcharan Singh, Science Master, from Govt. High School, Baghapurana to Govt. Higher Secondary School, Malke.

Resolution dated 31*st October*, 1965

1. The meeting recommended Sarvshri Gurcharan Singh and Ranbir Dhillon for Teachers and Graduate Constituency, respectively, and praised their sacrifices made for the Govt. employees.

2. The attitude of Block Samiti in Collecting taxes, was condemned and it was desired that these cruelties be stopped forthwith.

3. The meeting viewed with disfavour the method of paper setting in Social Studies and demanded that at the time of setting of papers and preparing syllabi, Teachers should be taken into confidence.

4. Arrears cell should continue and cases regarding the crossing of efficiency bar be expedited.

5. Office of Block Education Officer, Ghall Khurd be brought to Ferozepur

6. The meeting condemned the bad behaviour of Shri R. K. Dikshit, Clerk of the District Education Officer's office and also the delay in completion of Service Books as Teachers have to visit the District Office, many a time for that purpose.

7. The meeting appealed to the District Education Officer for helping in the award of special Certificates to the trained Teachers.

8. The meeting thanked the Headmaster.

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਤਾਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ 11 ਅਕਤੂਬਰ, 1965 ਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਸਾਇੰਸ ਮਾਸਟਰ ਬਾਗਾ ਪੁਰਾਣਾ ਬਾਰੇ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ ?

शिक्षा मन्त्री : मैंने कहा है कि उस रैजोल्यूशन को टेबल पर ले कर दिया है अगर आप उसको पढ़ लें तो समझ आ जाएगी और बाद में सप्लीमेंटरी कर लें।

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਕੀ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਮਤਾ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਥਾਂ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮਾਸਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਉਸ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੀ ਐਕਸ਼ਨ ਲਿਆ ਹੈ ?

Minister : There were no basis for the allegations made in the resolution and, therefore, the Government did not think it proper to take any action.

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਕੀ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਟੀਚਰ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਵਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਕੋਈ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੈਲਯੂ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ?

Minister : Sir, the resolutions which are worth consideration are given all attention and consideration. But irresponsible resolutions or allegations are no t looked into.

GRANT OF ADVANCE IN THE CONSOLIDATION OF HOLDING DEPARTMENT

*9902. **Comrade Babu Singh Master** : Will the Minister for Revenue be pleased to state whether it is a fact that the advance of T.A. is given to High Officers in the Consolidation Department whereas such advance is not given to the Patwaris etc. of the field staff; if so, the reasons for this difference ?

Sardar Harinder Singh Major : No

TENANTS EJECTED FOR NON PAYMENT OF RENTS.

*9595. **Comrade Ram Piara** : Will the Minister for Revenue with reference to the reply to Unstarred Question No. 1082, included in the list of Questions for 10th September, 1963, be pleased to state whether any of the land-owners, referred to in part (a) of the said reply who applied for arrears of rent against tenants were punished under Section 14 of the Punjab Security of Land Tenures Act, 1953, when it was, as indicated in parts (b) and (c) of the said reply, proved that many land-owners had actually received the rent/batai but had not issued any valid receipts; if so, the number of landowners so punished, if none has been punished, the reasons therefor ?

Sardar Harinder Singh Major : (i) No.

(ii) The tenants did not prosecute the land-owners under Section 14 of the Punjab Security of Land Tenures Act, 1953.

कामरेड राम प्यारा : क्या रैवेन्यु मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि आया गवर्नमैंट की इस किस्म की पालिसी है कि जो गलत चीज उनके नोटिस में लाई जाए उसको अमेन्ड करने के बारे में सोच विचार करे ?

राजस्व मन्त्री : जैसा कि मैंने अर्ज़ किया है the provision is already there according to which a tenant can seek remedy in a court of law. The Government has no intention of bringing any change in the legislation at present.

कामरेड राम प्यारा : मैं सरकार से यह पूछना चाहता हूं कि जैसा पार्ट बी और पार्ट सी में ज़िक्र किया गया है कि लैंड लार्डज़ बटाई ले लेते हैं और टैनेंटस को कोई रसीदें नहीं देते आया गवर्नमेंट ने भी कभी इस के मुतअल्लिक सोचा है?

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਸੋਚਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਲੈਂਡ ਓਨਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਨਿਸ਼ਮੈਂਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ।

श्रीमती सरला देवी : मैं वज़ीर साहिब से यह पूछना चाहती हूं कि आया ऐसे आर्डर्ज़ भी हैं कि जब मालक बटाई न ले तो बटाई पँचायत को दे दी जाये ताकि पँच इस बात के गवाह बन सकें कि मालक ने बटाई लेने से इन्कार किया ?

Revenue Minister : As far as I am concerned I have not issued any directions of the kind.

पंडित मोहन लाल दत : यह एक पुरानी रवायत है कि मालिकान बटाई लेकर रसीद नहीं देते । मैं सरकार से यह पूछना चाहता हूं कि आया सरकार ऐसी हालत में जो परोवीज़न पैप्सू टेंनैंसी एक्ट में मुज़ारान को रिलीफ देने के लिये है वह लागू करने को तैयार है ?

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਢਾਂਚਾ ਹੈ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਚੇਂਜ ਕੰਟੈਂਪਲੇਟਿਡ ਨਹੀਂ ।

श्री अमर सिंह : क्या यह उनके बयान के मुताबिक यह तसलीम कर लिया जाये कि टैनेन्टस चौथा की बजाये एक फसल ही दे दिया करें ?

Revenue Minister : Sir, I have nothing to add to what I have already stated.

कामरेड राम प्यारा : क्या यह गवर्नमेंट मुज़ारों की गुरबत को देखते हुए जो प्रोविज़न लैंड लार्ड और टेनेंट्स के दरम्यान मुकदमा पड़ने पर इमदाद करन की जो की थी, क्या यह सरकार उस पर कायम है ? ऐसे लैंड लार्डज़ जिन्हों ने दरखास्तें देकर एगज़ैम्पशन हासिल की है, मगर आज ऐक्चुअल लैंड औनर मौजूद नहीं है क्या यह सरकार उनको ट्रेस आऊट करने के लिये तैयार है ?

ਮਾਲ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਹਦੇ ਲਈ ਬਾਕਾਇਦਾ ਫੰਡਜ਼ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ D.C. ਦੀ ਡਿਸਪੋਜ਼ਲ ਤੇ ਹਨ। ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ ਟੈਨੈਂਟ ਮੁਕਦਮਾ ਹੀ ਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਘਰ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਇਮਦਾਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

CONSOLIDATION OF VILLAGE HARSI PIND, TEHSIL DASUYA, DISTRICT HOSHIARPUR

***10094.** (1) **Dr. Bal Krishan**
(2) **Sardar Piara Singh**
(3) **Comrade Bhan Singh Bhaura**
(4) **Sardar Dilbagh Singh**
(5) **Thakur Mehar Singh**
(6) **Chaudhri Inder Singh Malik**
(7) **Chaudhri Tek Ram :**

Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) whether the consolidation of village Harsi Pind, tehsil Dasuya, district Hoshiarpur, has been finalised;

(b) the number of wells transferred from one land-owner to another with their names;

(c) whether the compensation of wells so transferred has been paid to the original owners; if it has not been paid, the action, if any, taken to pay the same;

(d) whether any action has been taken against the officers responsible for not finalising the payment of compensation within the stipulated period so far;

(e) the time likely to be taken to finalise the payment of the said compensation ?

Sardar Harinder Singh Major : (a) Yes.

(b) A statement is laid on the Table of the House.

(c) All the right-holders except Shri Sunder Dass, s/o Wazira have been paid their dues on account of compensation of wells and trees. Out of Rs. 2,250 a sum of Rs. 2,050 has already been paid to Shri Sunder Dass, s/o Wazira. Now a sum of Rs. 200 only remains to be paid to Shri Sunder Dass.

(d) No.

(e) A period of about one month is required to settle the amout of Rs. 200.

(Revenue Minister)

STATEMENT

S. No.	Name of well with cost	Name of right-holders who are to receive compensation	Amount of compensation	Name of right-holder from whom the compensation is to be recovered	Amount of compensation	Remarks
1	2	3	4	5	6	7
		Sarvshri—	Rs. P.	Sarvshri		
1.	Kirpal Singh Wala, Rs. 2,000	Banta Singh, s/o Jida ..	615.39	Banta Singh, Kirpal Singh, Kahan Singh ss/o Jida in equal shares	2000/-	
		Kirpa Singh, s/oJida ..	769.23			
		Kahan Singh, s/o Jida ..	615.38			
2.	Faquir Chand Wala, Rs. 800	Faquir Chand, Ram Kishan, Hari Kishan, s/o Milkhi, in equal shares ..	800.00	Tulsi Ram, s/o Devi Chand Rakha Singh, Bishan Dass, s/o Tulsi, all the three in equal shares	800.00	
3.	Bagh Wala Raian Wala; Rs. 1,500	Gulzar Singh, s/o Deva Singh ..	574.24	Lall Singh etc., ss/o Joga Singh ..	375.00	
		Arazi Matruka ..	234.21	Joga Singh, s/o Deva Singh ..	375.00	
		Lall Singh etc. ss/o Joga ..	106.04	Gurcharan Dass, s/o Ditu Ram ..	750.00	
		Joga Singh, s/o Deva Singh ..	585.51			
4.	Amian Dhirdhe Wala; Rs. 2,500	Arjan alias Faquir Chand ..	625.00	Darshan, s/o Ishar ..	312.50	
		Amian, Dhirta, s/o Hira ..	1,250.00	Ram Chand, s/o Ishar ..	312.50	
		Gurditta ss/o Atma Singh	625.00	Ishar, ss/o Mula ..	312.50	
				Nand Sarup, Jasso, s/o Ishar ..	312.50	
				Gurditta, s/o Atma Singh ..	1,250.00	
5.	Dolian Wala; Rs. 1,000	Dev Raj, s/o Labhu ..	125.00	Bhagat Ram, s/o Ruldu ..	166.67	
		Bhagat Ram, s/o Ruldu ..	41.67	Daula, s/o Ruldu	166.67	
		Daula, s/o Ruldu ..	41.67	Mehar Singh, s/o Thakar Singh	333.33	
		Moti, s/o Ruldu ..	41.67	Vir Chand, s/o Chandu	333.33	
		Munshi, s/o Moti ..	250.00			
		Sunder, s/o Wazira ..	250.00			
		Vir Chand, s/o Chandu ..	125.00			
		Gurcharan Dass, s/o Ditu Ram	125.00			

6. Kaloian Wali; Rs 500	Babu, s/o Nathu ..	166.67	Romel Singh, s/o Moti ..	166.67
	Wattan Singh, etc., s/o bhagtu ..	166.67	Gian Singh, s/o Moti ..	333.33
	1/2 share, Banta, s/o Kana, 1/2. Mota, s/o Lakar ..	166.67		
7. Sham Singh Wala, Rs 2,400	Mohan Singh, s/o Chhaja Singh	100.00	Tirath Singh, s/o Mangal Singh, Shrimati Lajjo and Hari, daughters of Mangal Singh, Shrimati Bholi, d/o Sham Singh ..	1,200.00
	Munshi, s/o Rattan Singh ..	133.33		
	Lalu, s/o Rattan Singh ..	133.33		
	Ganga Singh, s/o Rattan Singh ..	133.34		
	Tirath Singh, s/o Mangal Singh ..	355.41		
	Shrimati Akko, wd/o Milkhi ..	100.00	Darshan Singh, s/o Harnama ..	600.00
	Kishan Singh, s/o Ghasita ..	287.50	Ram Lall, s/o Wadhawa ..	600.00
	Cha ran Singh, s/o Sham Singh ..	66.67		
	Bhag Singh, s/o Ganda	66.66		
	Dalipa, s/o Ganda ..	66.66		
	Mehar Singh, s/o Thakar Singh ..	100.00		
	Dalip Singh, s/o Sunder ..	100.00		
	Shrimati Thakari wd/o Sunder Singh ..	200.00		
	Babu s/o Dev Chand ..	266.67		
	Joga, s/o Devii Chand ..	133.33		
	Darshan Singh, s/o Shama ..	400.00		
	Banta, s/o Ma ngal Singh ...	44.59		
8. Labh Singh Wala, Rs 2,300	Mohan Singh, s/o Chhaja Singh	287.50	Munshi, son of Rattan Singh	
	Shrimati Akko Wd/oMilkhi and Bishan Singh, s/o Ghasita	287.50	Faquir Chand, Ram Kishan, ..	1,150.00
	Charan Singh, s/o Dhani Ram	191.67	Hari Kishan, sons of Milkhi ..	1,150.00
	Bhag Mal, s/o Ganda	191.67		
	Dalipa, s/o Ganda	191.66		
	Mehar Singh, s/o Thakar	287.50		
	Shrimati Thakari, widow of Kirpa Singh ..	575.00		
9. Sanghewala, Rs 2,000	Charan Singh, s/o Dhani Ram ..	666.67	Bhag Mal, s/o banda ..	1,000.00
	Bhag Mal, s/o Dalipa, sons of Ganda Singh in equal share	1,333.33	Shmt. Ralli, daughter of Ruri ..	1,000.00
10. Ishar Dass Wala, Rs 2,000	Ishar Dass, s/o Mohri ..	1,000.00	Ishar, s/o Mohri Rs. 2,000.00 (Rs. 1,800 has been recovered leaving balance of Rs 200 which is yet to be recovered	200.00
	Ram Chand, s/o Ishar ..	200.00		
	Amar Chand, s/o Ishar ..	200.00		
	Nand Sarup, Jio Ram, sons of Isha	400.00		
	Roshan, s/o Ishar ..	200.00		

[Revenue Minister]

1	2	3	4	5	6	7
11.	Sunderwala, Rs 2,000	Sunder, s/o Wazira (He has to be paid Rs 200 as yet)	2,000.00	Hari Ram, s/o Sardha Munshi, s/o Moti Mohan Singh, son of Chhaja Singh	500.00 1,000.00 600.00	
12.	Tulsi Ram Wala, Rs 2,000	Tulsi, s/o Devi Chand Rakha, Bishan Dass, sons of Tulsi in equal shares	2,000.00	Joga, s/o Deva Singh Dev Raj, s/o Labhu	1,500.00 500.00	
13.	Daulat Singh Maghar Singh Wala Rs 2,000	Maghar Singh, s/o Ram Singh .. Shmt. Chinti, widow, Shmt. Sarawati d/o Piara Singh, Madan Singh, Lashkar Singh, Narankar Singh, sons of Daulat Singh in equal shares	1,000.00 1,000.00	Maghar Singh, s/o Ram Singh	2,000.00	
14.	Gauroowali, Rs 400	Maghar Singh, s/o Ram Singh .. Shmt Chinti etc. ..	200.00 200·00	Mohinder Singh, Joginder Singh, sons of Banta Singh in equal shares	400.00	

डाक्टर बाल कृष्ण : क्या वजीर साहिब यह बतायेंगे कि इस सवाल के पार्ट 'बी' के जवाब में जो २,००० रुपये की रकम दौलत सिंह और मग्घर सिंह को आईटम नं० 13 पर दी है क्या यह गलत अंदराज नहीं है। क्योंकि मैं खुद जानता हूँ कि यह दरअसल दी नहीं गई ।

माल मन्त्री : अगर मैंबर साहिब यह साबत कर दें कि यह स्टेटमेंट गलत दिया गया है I can assure the House that the offlcer concerned will have to face the consequences.

डाक्टर बाल कृष्ण: वह सारी की सारी 2,000 रकम ए.सी.ओ. के पास पड़ी है।

Revenue Minister : I am not aware of it, Sir.

UPGRADING PRIMARY SCHOOL, BADHERA IN GAGRET BLOCK, DISTRICT HOSHIARPUR

*9558. **Shri Surinder Nath Gautam :** Will the Minister for Education be pleased to state—

(a) whether it is a fact that a building has been constructed according to the instructions of the Education Department, by the villagers of Badhera in Gagret Block, district Hoshiarpur for upgrading the Primary School;

(b) if the answer to part (a) above be in the affirmative, whether there is any proposal under the consideration of Government for upgrading the said school, if so, the time by which it is likely to be implemented.

Shri Prabodh Chandra : (a) Yes. The villagers of Badhera have constructed the building raising the total number of rooms to 8, which is sufficient for a Middle School.

(b) The upgrading of the school will be considered along with others on merit next year.

श्री सुरेंद्रनाथ गौतम : क्या ऐजूकेशन मिनिस्टर साहिब यह बतायेंगे कि मदेडा स्कूल के अपग्रेड करने के बाद जो एक लिस्ट दूसरे स्कूलों से जो मांगी गई थी क्या उसमें मदेडा स्कूल भी शामिल है?

Education Minister : Sir, I have more than once made a clean confession that there are certain areas which badly need schools but the Government has to look to the financial position of the State as well. Finances permitting I will try to upgrade as many schools as possible.

श्रीमती सरला देवी : जो स्कूल पिछले साल अपग्रेड किये गये थे, मगर अभी उनकी अमारत बनने में देरी हो गई है क्या इस साल उनको तोड़ा तो नहीं जायेगा ?

श्री स्पीकर : रहने दीजिये, यह सवाल के सकोप में नहीं है। (Please leave it. This supplementary is beyond the scope of the main question

शिक्षा मन्त्री : इनकी इत्तलाह के लिये फिर भी अर्ज़ किये देता हूँ कि माईनर काम अगर रह भी जाते हैं तो उनको डाऊन ग्रेड नहीं किया जाता।

ਸਰਦਾਰ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੰਘ : ਇਸ ਸਾਲ ਕਿਤਨੇ ਪ੍ਰਾਈਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਅਪਗਰੇਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਬਜਟ ਸਪੀਚ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣਾ।(The hon. Member may read the Budget speech.)

पंडित रामधारी गौड : बहुत से स्कूल जो अपग्रेड किये गये हैं उसमें पूरी तादाद के मास्टर भी नहीं हैं और.......

श्री स्पीकर : इसका यहां सवाल पैदा नहीं होता। (It does not arise)

मलिक इन्द्र सिंह: जैसे कहा जाता है कि अगर 8,000 रुपया मिडल स्कूल के लिये और 28,000 हायर सैकंडरी के लिये अपग्रेड करने के लिये चाहिए तो.....

Mr. Speaker : This is beyond the scope of the question.

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : प्राइमरी और मिडल स्कूल के अपग्रेड करने का क्या कराईटीरिया है ?

शिक्षा मन्त्री: यह गवर्नमैंट की पालिसी है कि जो लोग पीछे रह गये हैं और किसी वजह से स्कूल नहीं खोल सके, मगर अब उनके पास फंड्ज़ अवेलेबल हैं तो वहां पर स्कूल खोल दिये जाते हैं।

I can assure the honourable Members of this House that the Government will try to raise as many schools as possible keeping in view the financial position of the State.

TRANSFER OF PATWARIS IN DISTRICT FEROZEPUR DURING 1965

***9344. Comrade Gurbakhsh Singh Dhaliwal :** Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the total number and names of the Revenue Patwaris transferred within district Ferozepur during the year 1965 along with the names of the places where they were posted and the places to which they were transferred;

(b) the number and names of Patwaris mentioned in part (a) above who have taken charge at the places to which they have been transferred;

(c) the number of Patwaris among those mentioned in part (a) above whose orders of transfers were cancelled together with the reasons for the cancellation of the orders in each case ?

Sardar Harinder Singh Major : (a) (i) 176.

(ii) A statement (Annexure I) is laid on the Table of the House.

(b) (i) 152.

(ii) The position stands explained in Annexure I.

(c) (i) 24.

(ii) According to Government Policy all the Patwaris in the State are to be posted beyond a distance of 20 miles from their homes. Nineteen Patwaris were ordered to be re-transferred as in their cases the actual distance was found to be of more than 20 miles from their homes. Transfer orders of five Patwaris were cancelled on the request of the Sub-Divisional Officers (Civil).

ANNEXURE

S. No.	Name of Patwari	Place from where transferred	Place to which transferred	Whether taken over at his place of posting
1	2	3	4	5
	Sarvshri			
1.	Brij Lal	Bhanchiri	Sagarwala	Yes
2.	Dalip Singh	Sadarwala	Bhangehirir	Yes
3.	Gurpal Singh	Theri	Bhitty Wala	Yes
4.	Chamba Ram	Bhittiwala	Gulabewala	Yes
5.	Niamat Rai	Gulabewala	Jhurer	Yes
6.	Gurcharan Singh	Jhurer	Theri	Yes
7.	Harbans Lal	Katorewala	Muktsar	Yes
8.	Krishan Lal	Muktsar	Katerwala	Yes

[Revenue Minister]

1	2	3	4	5
9.	Harjodh Singh	Ropana	Phulukhera	Yes
10.	Kashmiri Lal	Phulokhera	Rupana	Yes
11.	Raghunandan Lal	Sukhna ablu	Thandewala	Yes
12.	Sunder Singh	Thandewala	Sukhna Ablu	Yes
13.	Dev Raj	Chhatiana	Kabarwala	Yes
14.	Amir Chand	Balauana	Chhatiana	Yes
15.	Raj Kumar	Sarhali	Kishanpura Kalan	Yes
16.	Inder Singh	Karyal	Nurpur Machhiwara	Yes
17.	Partap Singh	Miani	Malanwala	Yes
18.	Basant Singh	Lokher Khurd	Miani	Yes
19.	Sham Singh	Mundi Chhurimaran	Karyal	Yes
20.	Des Raj	Mandar	Mundi Chhurimara	Yes
21.	Kartar Singh	Khosa Kotla	Sarhali	Yes
22.	Bir Chand	Laliandi	Bhinder Kalan	Yes
23.	Naranjan Dev	Nurpur Machhiwala	Kishanpura Khurd	Yes
24.	Lachhman Das	Kishanpura Khurd	Lokher Khurd	Yes
25.	Bhagwant Singh	Malanwala	Talwandi Mallhian	Yes
26.	Malkit Singh	Bhure Kalan	Burj Makhan Singh	Yes
27.	Sukhdev Raj	Burj Makhan Singh	Fateh Garh	Yes
28.	Avtar Singh	Fatehgarh	Bhure Kalan	Yes
29.	Chaman Lal	Changali Qadim	Sher Mohd.	Yes
30.	Ram Saran Das	Sher Modh Magigir	Chak Saidoke	Yes
31.	Tek Singh	Amir Khas	Changali Qadim	Yes
32.	Gurdial Singh	Rorawala	Karma	Yes
33.	Dalip Chand	Bhabraauzamshah	Rorawala	Yes
34.	Bura Ram	Karma	Bhabra Auzamshah	Yes
35.	Lekh Raj	Jhumianwali	Nokerian	Yes
36.	Gurdial Singh	Nokerian	Jhumian Wali	Yes
37.	Tejinder Singh	Ghuriana	Dhaban Kokrian	Yes
38.	Ram Sarup	Dhaban Kokrian	Ghuriana	Yes
39.	Mahabir Parshad	Kerian	Jalalabad	Yes

1	2	3	4	5
40.	Ishar Das	Jalalabad	Karian	Yes
41.	Baldev Singh	Behk Khas	Waryam Khera	Yes
42.	Siri Ram	Waryam Khera	Behk Khas	Yes
43.	Sham Singh	Paliwala	Jandiala Mira Sangla	Yes
44.	Ram Lal	Jandwala Mira	Palliwala	Yes
45.	Nathu Ram	Shubaya	Chak Romewala	Yes
46.	Amar Nath	Jandwala Hanuwanta	Sotha	Yes
47.	Manohar Lal	Sotha	Jandwala Hanuwanta	Yes
48.	Madan Lal	Kokhewali	Azimgarh	Yes
49	Gurbachan Singh	Azim Garh	Lakhowali	Yes
50.	Madan Lal	Tarobari	Sowaya Rai Utar	Yes
51.	Suren Singh	Translation	Khai	Yes
52.	Jagdish Rai	Khai	Dulasinghwala	Yes
53.	Dhanna Singh	Nurpur	Baluana	Yes
54.	Kala Ram	Guruharsahai	Indhgarh	Yes
55.	Hans Raj	Translation	Agrarian	Yes
56.	Krishan Kumar	Do	Rajanwali	Yes
57,	Baldev Raj	Rajanwali	Dharamkot	Yes
58.	Walaiti Ram	Agrarian	Malke	Yes
59.	Lekh Raj	Dharamsinghwala	Khippanwali	Yes
60.	Jaswant Rai	Khippanwali	Jand wala Bimeshah	Yes
61.	Gurnek Singh	Moga Mehla Singh	Himatpura	Yes
62.	Balwant Rai	Himpatpura	Jalalabad	Yes
63.	Dalip Singh	Manoke	Lande	Yes
64.	Harbans Lal	Nathuwala	Machhike	Yes
65.	Gurbachan Singh	Machheke	Dhulalan	Yes
66.	Gumdur Singh	Mehna	Daulatpura	
67.	Jagrup Singh	Daulatpura	Takhanwad	Yes
68.	Avtar Singh	Sakuwala	Ahugavan	Yes
69.	Ved Parkash	Dina	Rajina	Yes
70.	Ranbir Singh	Rauli	Nangal	Yes

[Revenue Minister]

1	2	3	4	5
71.	Kashmiri Lal	Nangal	Khosa Pondo	Yes
72.	Girdhari Lal	Rauike Kalan	Kokri Kalan	Yes
73.	Raghunandan Lal	Dhulkot Kalan	Mehdevke	Yes
74.	Phagan Singh	Mehdevke	Khota	Yes
75.	Jaswant Singh	Kohila Khurd	Suner	Yes
76.	Swarna Ram	Badhaghar	Nathuwala	Yes
77.	Mangat Ram	Longo Deva	Gholia Khurd	Yes
78.	Dalip Singh	Kishanpura	Bilaspur	Yes
79.	Mohan Singh	Land Acquisition	Mehro	Yes
80.	Gurdial Singh	Consolidation	Mehna	Yes
81.	Gurdip Singh	Chugga	Kot Mehma Khan	Yes
82.	Rajinder Nath	Agrarian	Chugga	Yes
83.	Chaman Lal	Translation	Butter	Yes
84.	Sat Paul	Translation	Longodeva	Yes
85.	Gulzar Singh	Translation	Dagru	Yes
86.	Des Raj	Chugga	Roda	Yes
87.	Utam Singh	Roda	Sosan	Yes
88.	Karam Singh	Lande	Laliandi	Yes
89.	Jaswant Rai	Dharamkot	Jhariwala	Yes
90.	Harbans Lal	Kabarwala	Nurpur	Yes
91.	Sat Paul	Translation	Dharam Singh Wala	Yes
92.	Durga Das	Khuban	Abohar	Yes
93.	Chaman Lal	Khuban Abohar	Khunban	Yes
94.	Mehma Singh	Chak Romewala	Ghubya	Yes
95.	Avtar Singh	Chak Sahodke	Amirkhas	Yes
96.	Hira Lal	Translation	Cusa	Yes
97.	Mehar Singh	Haripura	Tarobri	Yes
98.	Sarya Singh	Ajitwal	Khukorana	No
99.	Des Raj	Baghapura	Dhudike	No
100.	Karnail Singh	Mahesri	Koth Isekhan	No
101.	Ajmer Singh	Patto Hira Singh	Chotian Kalan	No

1	2	3	4	5
102.	Nirjinjan Lal	Chotian Kalan	Patto Hira Singh	No
103.	Sarwan Singh	Daroli Bhai	Rauli	No
104.	Gurdev Singh	Jhandeiana West	Dagru	No
105.	Ranjit Singh	Agrarian	Moga Ajit Singh	No
106.	Brij Mohan	Dhudike	Manuke	No
107.	Kewal Krishan	Khukhrana	Thathi Bhai	No
		Khukhrana	Kassoana	Yes
108.	Fazir Chand	Thathi Bhai	Mehna	No
		Thathi Bhai	Salina	Yes
109.	Dhani Ram	Mogal Ajit Singh	Ajitwala	No
		Moga Ajit Singh	Khukhrana	Yes
110.	Tara Singh	Buttar	Takhtupura	No
		Buttar	Sekha Kalan	Yes
111.	Jasbir Singh	Mehro	Agrarian Moga	No
		Mehro	Consolidation	Yes
112.	Rishore Chand	Kokri Kalan	Mehna	No
		Kokri Kalan	Thathi Bhai	Yes
113.	Malkit Singh	Khota	Sekha Kalan	No
		Khota	Dina	Yes
114.	Harbans Singh	Sekha Kalan	Daroli Bhai	No
		Sekha Kalan	Takhat Pura	Yes
115.	Balwant Rai	Khosa Pondo	Mahesri	No
		Khosa Pondo	Kot Ise Kalan	Yes
116.	Tirath Ram	Dagru	Baghapurana	No
		Dagru	Raoke Kalan	Yes
		Raoke Kalan	Nadhana	No
		Nadhana	Amirkhas	No
		On return from leave	Dhulkot Ransi	
		Dhulkot Ransi	Thathi Bhai	Yes
		Thathi Bhai	Khai	Yes
		Land acquisition	Moga Mehla Singh	
117.	Surjit Ram	Jalalabad	Land Acquisition	Yes
118.	Kharati Lal	Dula Singh Wala	Translation	Yes
119.	Raja Ram	Bhinder Kalan	Translation	Yes
120.	Jabarjang Singh	Jalalabad	Translation	Yes
121.	Machhi Singh	Lohgarh	Translation	Yes
122.	Harkrishan Lal	Khalkhurd	Translation	Yes

[Revenue Minister]

1	2	3	4	5
123.	Harkrishan Lal	Mehma	Translation	Yes
124.	Baldev Raj	Bilaspur	Translation Rauli	Yes
125.	Lachhman Singh	Chogawan	Translation Consolidation	Yes
126.	Amrik Singh	Salina	Land Acquisition	Yes
127.	Arjan Singh	Rajiana	Dina	No
		Dina Assessment Deptt.	Assessment Deptt. Bheni	No Yes
128.	Mukhtiar Singh	Takhanwadh	Manuke	Yes
129.	Anant Ram	Translation Bhinder Kalan	Bhinder Kalan Mandar	Yes Yes
130.	Banarsi Dass	Talwandi Malian	Agr. Muktsar	Yes
131.	Bakhtaur Lal	Kot Bhai	Translation	Yes
132.	Gurdial Singh	Mattar Uttar	Kot Bhai	Yes
133.	Teja Singh	Sosan	Mattar Uttar	Yes
134.	Gurdip Singh	Kishanpura Kalan	Translation	Yes
135.	Harcharan Singh	Dhole Wala	Agr., Muktsar	Yes
136.	Harbans Singh	Santuwala	Translation	Yes
137.	Kulwant Rai	Translation	Santuwala	Yes
138.	Sardara Singh	Translation	Naib Patwari Moga	Yes
139.	Mukand Singh	Brinigkhera	Naib Patwari, Fazilka	Yes
140.	Banta Singh	Translation	Bajindpur	Yes
141.	Dalip Singh	Sodhi Nagar	Sherpur Taiban	Yes
142.	Dev Raj	Mundi Jamal Singh	Midha	Yes
143.	Ajit Singh	Midha	Khanna	Yes
144.	Bakhtawar Singh	Kusa	Khanna	Yes
145.	Har Bhagwan	Bekh Gujra	Land Acquistion	Yes
146.	Madan Lal	Land Acquisition	Behk Gujra	Yes
147.	Jagan Nath	Sodhiwala	Land Acquisiition	Yes
148.	Labh Das	Khadul	Ditto	Yes
149.	Sada Lal	Land Acquisition	Khadul	Yes
150.	Jai Lal	Translation	Kamalwala	Yes
151.	Parshotam Kumar	Zira	Rania	Yes

1	2	3	4	5
152.	Jagdish Rai	Dula Singhwala	Zira	Yes
153.	Piara Singh	Bajeke	Guruharsahai	Yes
154.	Madan Lal	Swai Rai Uttar	Bajeke	Yes
155.	Sohan Lal	C/H Patwari Ropana Ropana	Ropana Patto Hira Singh	Yes Yes
156.	Gurnam Singh	Markhai	Patto Hira Singh	Yes
157.	Nachhatar Singh	Bhalur Markhai	Markhai Langiana	No Yes
158.	Khushial Singh	Rania Translation Block Samiti, Baghapura	Translation Block Samiti Baghapurana Lopon	Yes Yes
159.	Baljit Singh	Agrarian Block Samiti Khuian Sarwar	Block Samiti Translation	No Yes
160.	Satnam Singh	Translation Land Acquisition	Land Acquisition Miani	Yes Yes
161.	Ranjit Singh	Agrarian	Nangal	Yes
162.	Chander Parkash	Langiana Markhai Varoke Sardarwala	Markhai Varoke Sardarwala Manoke	No Yes No Yes
163.	Gurdev Singh	Salem Shah C/H Patwari	C/H Patwari Ajitwal and Agr.	Yes Yes
164.	Jagdish Rai	Rana	Translation	Yes
165.	Jagtar Singh	Machhi Bugra	Agr. Fazilka	Yes
166.	Satnam Rai	Agr., Fazilka	Dharamkot	Yes
167.	Baldev Raj	Dharamkot	Agr., Fazilka	Yes
168.	Sohan Singh	Safuwala	Translation	Yes
169.	Bakhshi Ram	Translation	Safuwala	Yes
170.	Brij Lal	Sadarwala	Khadul	Yes
171.	Bhag Ram	Sikhwala	Translation	Yes
172.	Chanchal Ram	Bhambeke	Translation	Yes
173.	Gurbachan Singh	Hasta Kalan Land Acquisition	Land Acquisition Sodhi Nagar	Yes Yes Yes
174.	Amar Singh	Dhulkot Ransi	Sodhi Nagar	No
175.	Ved Parkash	Rajiana Agrarian	Agrarian Varoke	Yes Yes
176.	Ajmer Singh	Patto Hira Singh	Bhalur	Yes

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਕੀ ਮਾਲ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਪਟਵਾਰੀ 20 ਮੀਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ 20 ਮੀਲ ਤਕ ਹੀ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ, ਜੇ ਕੋਈ 100 ਮੀਲ ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ 20 ਮੀਲ ਤੇ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ ?

10.00 a.m.

Mr. Speaker : Questions of this nature have already been put and answers given.

कामरेड राम प्यारा : रेवीन्यू मिनिस्टर साहिब बताएँगे कि जो उन्होंने 20 मील की पाबंदी बताई है वह इस वक्त भी एग्जिस्ट करती है या अब उस पाबंदी को हटा दिया है ।

ਮਾਲ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਬਿਲਕੁਲ ਐਗਜ਼ਿਸਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਰੈਵੇਨੀਉ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਸਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ 176 ਪਟਵਾਰੀ ਬਦਲੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 24 ਮੁੜ ਕੇ ਓਥੇ ਹੀ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ, ਇਸ ਦੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹਨ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਆ ਚੁਕਿਆ ਹੈ । (This reply has already come.)

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਜਿਹੜੀ ਲਿਸਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਨੰ: 101 ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਪਤੋ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਚੋਟੀਆਂ ਕਲਾਂ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਉਥੇ ਚਾਰਜ ਨਹੀਂ ਲਿਆ । ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਨੇ ਲਾਇਆ ਗਿਆ । ਪਤੋ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਚੋਟੀਆਂ ਕਲਾਂ ਤੇ ਗੁਰਨੇ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਦੂਰ ਹਨ । ਕੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਥੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਨਮਾਣੀ ਚੰਗੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ?

कामरेड राम प्यारा : क्या रैवीन्यू मिनिस्टर साहिब बतलायेंगे कि जो इन्होंने 24 पटवारी वापस भेजे हैं उनके सिलसिले में 20 मील की पाबंदी को मद्देनज़र रखा गया था ?

Minister for Revenue : Sir, I am sorry, I do not know definitely about these twenty-four Patwaris. The policy must have been kept in view. If, however, there is any infringement, it may be brought to my notice and I will see that it is strictly enforced.

श्री **बनवारी लाल** : क्या रैवीन्यू मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि जहां आने जाने के साधन हैं वहां 20 मील की यह पाबन्दी है लेकिन जहां बैकवर्ड एरिया है आने जाने के साधन नहीं यह 20 मील की लिमिट घटाने की कोशिश करेंगे ?

Minister for Revenue : No, Sir.

Comrade Ram Piara : Sir, will the honourable Minister for Revenue be pleased to state whether the Government will look into this condition of 20 miles when some honourable Member will bring it to the notice of Government or the Government itself will think it desirable to look into it ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਆਈ ਹੈ ਇਹ ਪਰਿਜ਼ਿਉਮਡ ਹੈ ਕਿ ਜੋ 20 ਮੀਲ ਦੇ ਡਿਸਟੈਂਸ ਦਾ ਕਰਾਈਟੀਰਿਅਨ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਟਰਿਕਟਲੀ ਮੱਦੇ ਨਜ਼ਰ ਰਖਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਗਰ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਮੇਰੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਗੇ ਤਾਂ I will see that appropriate action is taken in the matter.

ਟਿੱਕਾ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮਾਲ ਮੰਤ੍ਰੀ ਜੀ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੀ 20 ਮੀਲ ਦੀ ਹਦ ਰਖੀ ਹੈ ਇਹ ਕਚੀ ਜਾਂ ਪਕੀ ਸੜਕ ਦੇ ਰਸਤੇ 20 ਮੀਲ ਹੈ ਜਾਂ ਕਰੋ ਫਲਾਈਟ 20 ਮੀਲ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਗਿਆਤ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਕਿ ਕਰੋ ਫਲਾਈਟ ਨਹੀਂ, ਬਾਈ ਰੋਡ ਡਿਸਟੈਂਸ ਮੇਯਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੀਚਰਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ 3 ਸਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਕੀ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਲਈ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਰਤ ਹੈ ਕਿ ਐਨਾ ਚਿਰ ਇਕ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਰਹੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਤਬਦੀਲੀ ਕੀਤੀ ਜਾਏ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੇਰਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਿਰ ਇਕ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਕਈ ਦਫਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਐਨੀ ਅਨਡਿਊ ਇੰਪਾਰਟੈਂਸ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਸਿਰ ਦਰਦੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

TEACHERS IN DISTRICT FEROZEPUR

***9341. Sardar Kultar Singh :** Will the Minister for Education be pleased to—

(a) lay on the Table of the House a list showing the names of Teachers working in the various Primary, Middle and High Schools in district Ferozepur whose increments were due in the month of September, and October, 1965;

(b) state the number of the Teachers referred to in part (a) above who were allowed to draw their increments in time and the number of Teachers who were not permitted to draw their increments and the reasons for withholding the payment of their increments in each case;

(c) state the time by which the Teachers referred to in part (b) above are likely to be permitted to draw their annual increments and the action, if any, being taken against the authorities concerned for withholding the increments ?

Shri Prabodh Chandra : (a) The time and labour involved in compiling a list showing names of Teachers concerned numbering over 1,310 will not be commensurate with any benefit to be obtained. However the position is that the increments to 1,310 Teachers of Ferozepur District fell due during the months of September and October, 1965. This excludes information in respect of 2 Block Education Officers and 7 Headmasters of High Schools in the Ferozepur District which will be supplied as soon as received.

[Education Minister]

(b) (i) Increments were allowed in time to 1,129 Teachers.

(ii) Increments could not be allowed to 181 Teachers due to the Indo-Pak conflict as a result of which the service record had to be sent to some safer places. Certain cases were pending due to non-finalisation of the leave, efficiency bar and arrear-claim cases, etc.

(c) As early as possible. Question of taking action against any official does not arise in view of reply to part (b) above.

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਤਾਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਰਿਕਾਰਡ ਭੇਜੇ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਜਾਹ ਨਾਲ ਤਰੱਕੀਆਂ ਰੁਕੀਆਂ ਨੇ ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਥਾਂ ਭੇਜੇ ਗਏ ?

ਵਿਦਿਆ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਮੈਂ ਜਿਹੜੀ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ 1310 ਦੇ ਕਰੀਬ ਡਿਊ ਫਾਰ ਪਰੋਮੋਸ਼ਨ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 1100 ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਨੇ About 80% have got their confirmation and increments ਜਿਹੜੇ ਬਾਕੀ 181 ਸਨ ਚੂੰਕਿ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਇੰਡੋ–ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਹੋਸ–ਟਿਲੀਟੀਜ਼ ਕਰਕੇ ਲੜਾਈ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਵਗੈਰਾ ਦੂਰ ਜਗਾਹ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਏਰੀਅਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਨਕਰੀਮੈਂਟਸ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਗਿਣੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਜਿਸ ਦਿਨ ਡਿਊ ਹੋਈਆਂ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਕੀ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤ੍ਰੀ ਜੀ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਲਾ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਟੀਚਰ ਵੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਨਕਰੀਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਲਗੀ, ਦਫਤਰ ਵਲੋਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਸਰਵਿਸ–ਬੁਕ ਲਭ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ? ਕੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਹ ਭਾਵ ਲਈਏ ਕੀ ਸਰਵਿਸ ਬੁਕ ਵੀ ਟੀਚਰ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਸਰਵਿਸ ਬੁਕ ਦੀ ਸੇਫਟੀ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਅਫਸਰ ਜਾਂ ਜਿਸ ਆਫਿਸ ਵਿੱਚ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਹੈ । ਅਗਰ ਸਰਵਿਸ ਬੁਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਟੀਚਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ । ਸਰਵਿਸ ਬੁਕ 6 ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਮਿਲੇ ਜਾਂ 2 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਮਿਲੇ ਟੀਚਰ ਨੂੰ ਡਿਊ ਡੇਟ ਤੋਂ ਇਨਕਰੀਮੈਂਟ ਮਿਲੇਗੀ ।

(ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ)

ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਐਵੇਂ ਮਾਜ਼ੂਕਾਨਾ ਅੰਦਾਜ਼ ਨਾ ਕਰਿਆ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ । ਮੇਰਾ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਅਜੇ ਕਿੰਨੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨਕਰੀਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ?

ਮੰਤਰੀ: ਇਸ ਇਨਸੀਨਿਊਏਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਬਿਲਕੁਲ ਕੋਈ ਸਦਾਕਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਜਾਂ ਸਿਖ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਕੋਈ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਨੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਲਿਸਟ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸੁਪਨਾ ਆ ਗਿਆ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ 181 ਸਿਖ ਨੇ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਏ ਤੇ ਸਵਾਲ ਕਰਦੇ ਨੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਅਸੀਂ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਸਾਰਾ ਡਾਟਾ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਹ ਸਵਾਲ ਹੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੁਛਿਆ ਗਿਆ । ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਰਤਵ ਹੀ ਇਹ ਹੈ । ਇਹ ਦਫਤਰ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੁਛਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨਕਰੀਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 80 ਪਰਸੈਂਟ ਤੋਂ 90 ਪਰਸੈਂਟ ਸਿਖ ਨੇ ।

Mr. Speaker : This is no point of Order.

Minister for Education : Sir, this is so serious an insinuation that I cannot be indifferent about it. ਮਗਰ ਇਹ ਥੋੜੇ ਜਿਹੇ ਨਾਉਂ ਨੇ । ਬਾਕੀ ਦੇ 40 ਪਰਸੈਂਟ ਹਿੰਦੂ ਨੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ । ਪੜ੍ਹੋ ਜ਼ਰਾ ।

विद्या मन्त्री : यह बहुत सख्त इनसिनुएशन है। इनको आदत हो गई है । यह हर चीज़ को हिन्दू और सिख के नज़रिए से देखते हैं। मेरे पास थोड़े से नामों की लिस्ट है वह मैं पढ़ देता हूँ।

Out of the list, I would read out the names, if you like, Sir. They are—

1. Janak Dulari .. She is a Hindu.
2. Arjan Devi.. .. She is a Hindu
3. Prem Dass .. He is a Hindu.

REDUCTION IN THE CONSOLIDATION OF HOLDINGS DEPARTMENT

***9903. Comrade Babu Singh Master :** Will the Minister for Revenue be pleased to state whether the rules and instructions relating to the reservation in the services for the Scheduled Castes would be kept in view at the time of effecting reduction in the Consolidation Department; if not, the reasons therefor ?

Sardar Harinder Singh Major : *Part I* .— Yes.

Part II.—Does not arise.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਦੋਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਰਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਕੀ ਵਜਾਹ ਹੈ ਕਿ ਕਨਸਾਲੀਡੇਸ਼ਨ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੇ ਹਰੀਜਨ ਚਪੜਾਸੀ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਹਟਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ?

Revenue Minister : The reservation for Scheduled Castes is 20% and for Backward Classes, it is 2%. I can look into the matter. If this limit has been violated in any form, I will see that it is reinstated.

सरदार रणजीत सिंह नैने वालिया : जिन शैडयूल्ड कास्टस के मुलाजमों को कनसालीडेशन डिपार्टमेंट से रिट्रैंच किया गया है क्या उनको सरकार किसी और डिपार्टमेंट में एबजार्ब करेगी ?

Revenue Minister : I would like to seek your protection, Sir. The question relates to reservation in the Services for Scheduled Castes. How does this supplementary arise out of it ?

Mr. Speaker : That is right.

APPOINTMENT OF PROFESSOR OF LALA LAJPAT RAI CHAIR IN PUNJAB UNIVERSITY POLITICAL SCIENCE DEPARTMENT

*9731. **Comrade Ram Piara :** Will the Minister for Education be pleased to state—

(a) whether it is a fact the Government has sanctioned a certain sum for the setting up of a Lala Lajpat Rai Chair in the Punjab University Political Science Department, if so, how much and when;

(b) whether the Government has any hand in or control over the appointment to the said Chair;

(c) whether it is a fact that the Education Minister made a statement questioning the appointment made to the said Chair by the last Vice-Chancellor a short period before he relinquished office;

(d) the steps being taken by the Government to ensure that the most suitable candidate is appointed to the said Chair so that the grant given by the Government is properly utilised,

Shri Prabodh Chandra : (a) Yes, a sum of Rs 1.25 lac in March, 1965.

(b) No.

(c) No.

(d) In view of the reply given to part (b), this question does not arise.

कामरेड राम प्यारा : क्या यह बात एजुकेशन मिनिस्टर साहिब के नोटिस में है कि एप्वायंटमैंट करते वक्त इस बात का कोई ध्यान नहीं रखा गया कि किसी की क्वालिफिकेशन क्या है और उसकी पास्ट हिस्टरी क्या है ?

Education Minister : The Government have no hand in the appointment of the University Professors.

कामरेड राम प्यारा : मैं पूछना चाहता हूँ कि सरकार जो ग्रांट देती है उसे अगर प्रापर यूज़ में नहीं लाती तो क्या कोई ऐसा प्रोविजन है जिसके तहत गवर्नमैंट उनसे पूछ ताछ कर सके ?

शिक्षा मन्त्री : अगर तो कोई गर्जेरिंग इररैगुलैरिटी हो, रूल्ज़ ऐंड रैगुलेशन्ज़ की, तब तो सरकार को राइट है लेकिन यूनिवर्सिटी की अटानोमी को बरकरार रखते हुए गवर्नमेंट कम से कम दखल देती है। इसके बारे में मैंने कह दिया है कि So far as the appointment of Professors and Lecturers is concerned, it is entirely the jurisdiction of the University, and the Government have nothing to do with it.

कामरेड राम प्यारा : क्या ऐजूकेशन मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि एजूकेशन डिपार्टमेंट ने एक लाख रुपये की ग्रांट देते वक्त कुछ टर्म्ज़ यूनिवर्सिटी को कनवे की थीं कि इन शरायत से रुपया खर्च होगा ?

Education Minister : The Government does not impose any conditions when it gives grants to the Universities. It is entirely left to the discretion of the Selection Committee of the University to appoint whom they like as Professors, and the Government does not interfere in any way.

कामरेड राम प्यारा : एजुकेशन मनिस्टर साहिब ने बताया है कि लैक्चरारज़ की एप्वायंटमैंट के सिलसिले में गवर्नमेंट का कोई दखल नहीं होता। क्या मैं पूछ सकता हूँ कि इसके इलावा कोई और शर्त लगाई गई थी?

शिक्षा मन्त्री : गवर्नमेंट कोई शर्त नहीं लगाती। अनकंडीशनली पैसे देती है। बाकी पिछले तजरुबे से हर आदमी फायदा उठाता है and I hope and believe that they will be careful in future.

SHORTAGE OF STAFF IN GOVERNMENT MIDDLE SCHOOLS IN RURAL AREAS IN TEHSIL UNA, DISTRICT HOSHIARPUR

***9378. Shri Surinder Nath Gautam**: Will the Minister for Education be pleased to state the total number of Government Middle Schools in the rural areas of tehsil Una, district Hoshiarpur in which there is shortage of staff at present, stating the reasons therefor in each case ?

Shri Prabodh Chandra : Two. Due to non-availability of candidates.

पंडित सुरेन्द्र नाथ गौतम : क्या वजीर साहिब बतायेंगे कि स्कूलों में जो स्टाफ की कमी है उसकी क्या वजह है और यह कमी कब तक पूरी कर दी जाएगी ?

शिक्षा मन्त्री : पिछले साल जितने स्कूल अपग्रेड किए गए हैं उनकी तादाद पिछले सालों में अपग्रेड किये गए स्कूलों की तादाद से कहीं ज्यादा थी, इसलिये कुछ कमी हो गई है। लेकिन मैं अर्ज़ करता हूँ कि जिला कांगड़ा और होशियारपुर की जो पिछड़ी तहसीलें हैं उनमें खास तौर पर कोई टीचर जाना नहीं चाहता। इसलिये कुछ incentive उन्हें दे रहे हैं। सबजैक्टस के कम्बीनेशन के बारे में और दूसरी रियायतें दी हैं और मुझे उम्मीद है कि इन रियायतों के पेशे नज़र अब कमी पूरी हो जाएगी।

श्री अमर सिंह: मैं पूछना चाहता हूँ कि यह स्कूल कितने दिनों से बगैर स्टाफ के चल रहे हैं और कब तक कमी पूरी हो जाएगी ?

मन्त्री: मैंने हिदायत कर दी है कि जिन स्कूलों में काफी अरसे से पूरे टीचर हैं चाहे उनसे एक एक टीचर लेकर जहां काफी अरसा से टीचर नहीं हैं वहां दिए जाएं ताकि ऐसा न हो कि एक स्कूल में तो 100 फीसदी स्टाफ हो और एक में 50 फीसदी भी न हो। इस रैशनलाइजेशन से मैं उम्मीद करता हूँ कि सब जगह 80/85 फीसदी स्टाफ हो जाएगा और बाकी कमी भी जल्दी पूरी हो जाएगी ।

श्री बनवारी लाल : वज़ीर साहिब ने ऊना तहसील के बारे में कहा है कि कैंडीडेट्स अवेलेबल नहीं हैं। क्या मैं पूछ सकता हूं कि जब बैकवर्ड एरियाज़ में दूसरे इलाकों के लोग जाना नहीं चाहते तो क्या जिन लोगों की वहां 5/10 साल की सरविस हो गई है उन्हें प्रोमोशन देने के लिये तैयार हैं ?

मन्त्री : हमने टीचर्ज़ को वहां जाने के लिये कई तरह के इन्सैंटिव दिये हैं। एक यह भी फैसला किया है कि अगर किसी पिछड़े इलाके में टीचर नहीं जाते हैं तो उस अलाके के अनट्रेंड लड़कों को जो मैट्रिक हों 6 महीने के लिये लगा लिया जाए और उसके बाद बोर्ड से सिलेक्ट हो सकते हैं।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਹੁਣ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਾਲੀਸੀ ਬਦਲ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਾਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਟੀਚਰ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ......

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਊਨਾਂ ਤਹਿਸੀਲ ਬਾਰੇ ਹੈ । (The question is about Una Tehsil.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਊਨਾ ਤਹਿਸੀਲ ਬਾਰੇ ਹੀ ਪੁਛ ਲੈਂਦਾ ਹਾ ਕਿ ਕੀ ਊਨਾ ਤਹਿਸੀਲ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਲੋਕ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕੀ ਊਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਲੀਮ ਦੇਣ ਦੀ ਪਾਲੀਸੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਪੂਰਾ ਸਟਾਫ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

Minister : Sir, I categorically repudiate the insinuation made by the honourable Member. If he were to look to the list, he would find that 96.5 per cent of the schools have been upgraded in the rural areas and there is hardly any ground for such an observation.

मैंने कहा था कि जिन अलाकों में भी चाहे वह दिहात है या बैकवर्ड, टीचर्ज़ की कमी है और टीचर्ज़ अवेलेबल नहीं, वहां अनट्रेंड मैट्रिक लोगों को भी 6 महीने के लिये लगा लिया जाए यह हिदायत कर दी हैं। दूसरे यह किया है कि जिन स्कूलों में पूरी तादाद टीचर्ज़ की है उनमें कुछ कम करके जहाँ बहुत देर से टीचर नहीं वहां देकर कमी को पूरा किया जाए ताकि कुछ न कुछ पोज़ीशन ईज़ हो जाए और यह न हो कि एक जगह तो 100 फीसदी स्टाफ हो और दूसरी जगह 50 फीसदी भी न हो।

पंडित मोहन लाल दत्त : क्या यह अमर वाक्या नहीं है कि ज़िला होशियारपुर के डी.ओ. के दफ्तर में जे० बी० टी० पास लड़के लड़कियों की भारी लिस्ट पड़ी है लेकिन उनको नहीं लगाया जाता ? क्या इसकी वजह यह नहीं है कि बहुत सारे स्कूल तो खोल दिये पैसा पास है नहीं और इसकी वजह से लोग suffer कर रहे हैं।

मन्त्री : ऐसी कोई बात नहीं है। अगर आप मुझे बता दें कि डी. ई. ओ. के पास ट्रेंड टीचर्ज़ की लिस्ट पड़ी है जो उस इलाके में नहीं लगाए गए then within twentyfour hours, order will be issued for their appointment.

श्री बालू राम : वज़ीर साहिब ने फरमाया है कि तहसील ऊना और कांगड़ा में टीचर्ज़ जाना नहीं चाहते हैं। क्या उनके नोटिस में यह बात आई है कि वहां ऐसे टीचर्ज़ भेजे जाते हैं जिन्हें सजा देनी होती है ?

मन्त्री : ऐसी कोई बात नहीं है। हम तो ज्यादा से ज्यादा तवज्जुह उन स्कूलों की तरफ दे रहे हैं जिनमें काफी देर से टीचर्ज़ की कमी है। अगर वह सारी appointments की लिस्ट को देखें तो जहां 10 साल पहले रूरल एरियाज़ में टीचर्ज़ की रेशो 50 फीसदी से ज्यादा नहीं थी वह मैं फखर से कह सकता हूं 80/85 फीसदी तक पहुँच गई है। अगले चन्द महीनों में हर एक जगह पूरी तादाद हो जाएगी।

श्री बाबू दयाल शर्मा : वज़ीर साहिब ने फरमाया है कि ऊना तहसील में टीचर्ज़ जाना नहीं चाहते। मैं पूछना चाहता हूँ कि क्या यह टीचर्ज़ की सरविस वालैंट्री है कि जिसका जी चाहे और जिसका न चाहे न जाए ?

मन्त्री : वालैंट्री सरविस तो नहीं है लेकिन अगर कोई अनविलिंग भेज दिया जाए तो कभी मैडीकल लीव आ जाती है कभी कुछ हो जाता है और दिल लगा कर पढ़ाते नहीं तो मुश्किल हो जाती है; इसलिये ऐडीशनल फैसिलटीज़ देकर उन्हें वहां भेजने की कोशिश करते हैं ताकि दिल लगा कर पढ़ाएं।

कामरेड राम प्यारा : वज़ीर साहिब ने फरमाया है कि अगर कोई सज्जन उनके नोटिस में लाए कि फलां डी. ई. ओ. के पास लिस्ट पड़ी है तो 24 घंटे के अन्दर हुकम दे देंगे। मैं पूछना चाहता हूँ कि क्या यह मुनासिब नहीं है कि मिनिस्टर खुद डी. ई. ओज़, से पूछें कि किसके पास लिस्ट पड़ी है और वह क्यों एपायंट करने में देर कर रहे हैं ?

मन्त्री : मैंने तो यहां तक कह दिया है कि जिन इलाकों में टीचर्ज़ की कमी है वहां अगर अनट्रेंड मैट्रिकुलेट्स अवेलेबल हैं उन्हें भी 6 महीने के लिये लगा दिया जाए। अगर किसी इलाके में टीचर्ज़ की कमी नहीं है और वहां लिस्ट पड़ी है तो मैं मदद नहीं कर सकता लेकिन जिन इलाकों में कमी है और लिस्ट पड़ी है, वह मुझे बताएं। जहां टीचर्ज़ की कमी नहीं लिस्ट पड़ी है वहां भी टीचर्ज़ को आफर किया जाता है कि अगर वह कांगड़ा या बेकवर्ड एरियाज़ में जाना चाहें तो जाएं लेकिन अगर कोई न जाए तो जबरदस्ती नही भेजना चाहते।

Mr. Speaker : Question Hour is over.

WRITTEN ANSWERS TO STARRED QUESTIONS LAID ON THE TABLE OF THE HOUSE UNDER RULE 45

REPRESENTATION FOR STARTING POST-GRADUATE EVENING CLASSES IN ROHTAK DISTRICT

***9162. Shri Mangal Sain** : Will the Minister for Education be pleased to state whether he received any memorandum or letter from the Legislators of Rohtak District during the years 1965 or 1966 (up-to-date) for starting Post Graduate Evening Classes in Rohtak District, if so, a copy thereof and the action, if any, taken by the Government thereon be laid on the Table of the House.

Shri Prabodh Chandra : No memorandum or letter in this respect has so far been received by Government. The question of taking any action does not, therefore, arise.

M. D. HOSPITAL MOGA

***9486. Comrade Gurbakhsh Singh Dhaliwal** : Will the Minister for Health be pleased to state—

(a) the amount collected against the out-door tickets issued to the out-door patients in the M. D. Hospital, Moga, during the years 1961, 1962, 1963, 1964 and 1965 yearwise;

(b) whether there was any variation in the annual income on account of the said tickets during the said period; if so, the reasons therefor ?

Shrimati Om Prabha Jain : (a) The amount collected against the out-door tickets in the M. D. Hospital, Moga, is:—

1961	..	Rs 5,261
1962	..	Rs 4,784
1963	..	Rs 4,835
1964	..	Rs 3,394
1965	..	Rs 3,561

(b) Yes, Sir. The reasons are:—

During the years 1962 and 1963, most of the welfare societies organised eye relief camps in Ferozepur District where needy persons got their eyes operated which resulted in the fall of attendance of patients at the M. D. Hospital, Moga. In the year 1964, one post of PCMS II doctor was less and in the year 1965 emergency affected the attendance of the patients.

TRANSFER APPLICATIONS RECEIVED BY DISTRICT EDUCATION OFFICER, LUDHIANA

*9342. **Sardar Kultar Singh :** Will the Education Minister be pleased to state—

(a) the total number of transfer applications received by the District Education Officer, Ludhiana during the time for general transfers in 1965, from the Teachers of various Primary, Middle and High Schools;

(b) the total number of applications out of those mentioned in part (a) above, which fell in the following categories:— (i) Military cases; (ii) Husband-wife cases; (iii) Unhappy cases; (iv) cases on health grounds; and (v) cases on ordinary grounds;

(c) the number of applications referred to above which were accepted and in which cases transfers were made, category-wise;

(d) the number of applications referred to in part (a) above, which were rejected together with the reasons therefor in each case, category-wise;

(e) the total number of representations received by the District Education Officer, Circle Education Officer, Director of Public Instruction, Punjab and Education Commssioner with regard to applications referred to in part (d) aiove, together with the details of actions, if any, taken on each representation, if no action was taken on certain representations; the reasons therefor and the action, if any, taken against those responsible for this ?

Shri Prabodh Chandra : (a) 802.

(b) 326. A statement is laid on the Table of the House.

(c) 264. (66 out of the categories referred to in part (b) above and 198 other cases). A statement is laid on the Table of the House.

(d) 538. A statement is laid on the Table of the House.

(e) A statement is laid on the Table of the House.

Statement showing reply to part (b)

Number of applications for transfer in the following categories were received.—

Sr. No.	Name of the category	Men	Women	Total
1.	Military	.. 41	9	50
2.	Husband and Wife	.. 43	67	110
3.	Un-happy cases	.. —	10	10
4.	On health grounds	.. 37	—	37
5.	On ordinary grounds	.. 119	—	119
			Total	326

[Education Minister]

Statement in reply to part (c)

Number of applications accepted and transfers effected category-wise.

1.	Military cases	.. 15
2.	Husband and wife cases	.. 18
3.	Unhappy cases	.. Nil
4.	Cases on health grounds	.. 9
5.	Cases on ordinary grounds	.. 24
6.	Other cases	.. 198
	Total	.. 264

Statement showing reply to part (d)

The number of applications which were rejected on account of certain reasons mentioned against each:—

Sr. No.	Number of applications rejected		Reasons of rejection
1.	Mutual	17	Benefit taken last year
2.	Mutual	48	Requests withdrawn
3.	Mutual	12	Not recommended by Block Education Officer, concerned
4.	Mutual	13	On account of complaint against them
5.	Mutual	8	On account of incomplete applications
6.	Un-married/married	53	
7.	Military	35	
8.	Husband and Wife	92	
9.	Un-happy	10	For want of vacancy at the place of choice
10.	On health grounds	28	
11.	On ordinary grounds	95	
12.	Other cases	127	
	Total	538	

Statement showing the reply to part (e)

The following representations were received through the Circle Education Officer, Jullundur and Director of Public Instruction, Punjab, Chandigarh, with regard to application referred to in part (d) above, with detail of action taken on each representation: —

Sr. No.	Name of the Teacher and place of posting	Received through	Action taken
1	2	3	4
1.	Shmt. Amarjit Kaur, Government Middle School, Ramgarh	Director of Public Instruction, Punjab	Mid-term transfer effected

1	2	3	4
2.	Sh. Banta Singh, Govt. Middle School, Uksi	Director of Public Instruction, Punjab	Mid-term transfer effected
3.	Sh. Amar Singh, Govt. Middle School, Ramgarh	Circle Education Officer	Advised to apply at the time of next general transfers
4.	Shmt. Prem Lata, Govt. Pry. School, Jagraon Bridge, Ludhiana	Ditto	Rejected for want of a vacancy
5.	Shmt. Piar Kaur, Govt. Pry. School, Fatehgarh Niwan	Ditto	Transfer effected
6.	Sh. Harcharan Singh, Govt. Middle School, Sherpur	Director of Public Instruction, Punjab	Rejected for want of a vacancy
7.	Sh. Bhagat Singh, Govt. Pry. School, Mansurpur	Circle Education Officer	Rejected, advised to apply during the next general transfers
8.	Shmt. Daljit Kaur, Govt. Pry. School, Raikot	Ditto	Advised to apply at the time of next general transfers
9.	Shmt. Hargobind Kaur, Govt. Pry. School, Faiza Garh	Director of Public Instruction, Punab	Action will be taken at the time of next general transfers
10.	Shmt. Surjit Kaur, Govt. Pry. School, Harbanspura		Mid-term transfer effected
11.	Sh. Das Raj, Govt. Pry. School, Jallowel	Ditto	Advised to apply during next general transfers
12.	Sh. Kehar Singh, Govt. High School, Sowaddi	Circle Education Officer	Mid-term transfer effected
13.	Shmt. Hardev Kaur, Govt. Middle School, Pakhowal	Ditto	Ditto
14.	Shmt. Balbir Kaur, Govt. Middle School, Hathur	Ditto	Rejected by Circle Education Officer
15.	Shmt. Amarjit Kaur, Govt. Pry. School. Ropalan	Ditto	Mid-term transfer effected

D. A. POLICE EMPLOYEES/JAIL WARDERS/OTHER STATE EMPLOYEES

***9912. Comrade Babu Singh Master :** Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) whether it is a fact that the police Employees and the Jail Warders in the State are not treated at par with the other State Employees in the matter of grant of Dearness Allowance;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, whether Government intend to remove this differentiation, if not, the reasons therefor ?

Sardar Kapur Singh : (a) No, so far as the Jail Warders are concerned. In regard to the Police Employees, the position is like this. In the case of Constables, Head Constables and Assistant Sub-Inspectors of Police, the dearness allowance was merged in their pay scales with effect from 1st October, 1962 in accordance with the recommendations of the Punjab Police Commission. In the case of Sub-Inspectors of Police an adhoc increase of Rs 25 per mensem was made in their pay with effect from the same date. Since the pay scales of the Police Employees of the above mentioned categories had been revised upward, the Government decided not to extend the concession of dearness allowance to those of them who had been benefited as a result of the recommendations of the said Commission.

(b) The question does not arise.

FUND COLLECTED BY GIRL STUDENTS OF J.B.T. CLASS AT JANDIALA GURU, DISTRICT AMRITSAR

*9803. **Shri Balramji Dass Tandon** : Will the Minister for Education be pleased to state—

(a) whether it is a fact that a sum of Rs 10 was collected from every girl student of the J.B.T. Class at Jandiala Guru, district Amritsar, for the National Defence Fund; if so, when;

(b) whether it is a fact that receipt for only Rs 7 instead of Rs 10 was given to the said students, if so, the reasons therefor;

(c) whether any complaints have been received by the Government in this regard I if so, the details of the enquiry, if any, made by the Government or the Department ?

Shri Prabodh Chandra : (a) No.

(b) and (c) Question does not arise.

CALL ATTENTION NOTICE

(*Serial No.* 66)

1. Comrade Makhan Singh Tarsikka M. L.A.
2. Sardar Lachhman Singh Gill, M.LA.
3. Sardar Jagjit Singh Gogoani, M.L.A.
4. Sardar Gurcharan Singh, M.L.A.
5. Chaudhari Inder Singh Malik, M.L.A.
6. Sardar Gurbakhsh Singh Gurdaspuri, M.L.A.
7. Shri Fateh Chand Vij, M.L.A.
8. Sardar Kulbir Singh, M.L.A.
9. Chaudhari Mukhtiar Singh, Malik, M.L.A.
10. Baboo Bachan Singh, M.L.A.
11. Chaudhari Satya Dev, M.L.A.
12. Comrade Shamsher Singh Josh, M.L.A.
13. Comrade Jangir Singh Joga, M.L.A.
14. Sardar Kultar Singh M.L. A.
15. Sardar Hardit Singh, M.L.A.
16. Sardar Shamsher Singh Dhandheri, M.L.A.
17. Pandit Mohan Lal Datta, M.L.A.

I draw the attention of the Government towards the serious health condition of Communist Leader Comrade Harkishan Singh Surjit, Ex-M.L.A., Secretary, All-India Communist Party in Patiala Central Jail. Recent report dated 17th March, 1966 of Rajindra Hospital Specialists (as ordered by Honourable Justice Bedi, Judge of th Punjab High Court) shows that he is suffering from Dudena lucer (a cancer in abdominal). Due to this serious ulcer he can collapse any moment. (Just as Shri Rajgopalan, General Secretary, All India Congress also suffering from this serious disease collapsed suddenly).

Hon'able Justice Bedi of Punjab High Court on 17th March, 1966 ordered verbally for his release for treatment, and Advocate General agreed to court. But up to this no action has been taken by the State Government. Due to all this there is much discontentment in the State, therefore, this must be discussed.

Mr. Speaker : This is admitted.

Chief Parliamentary Secretary : Government will make astatement about it.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਇਹ ਬਹੁਤ ਸੀਰੀਅਸ ਮਾਮਲਾ ਹੈ । ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਲੀਡਰ ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਬਹੁਤ ਸੀਰਿਅਸ ਬੀਮਾਰੀ ਵਿੱਚ ਮੁਬਤਲਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ... ..(ਵਿਘਨ)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਆਪ ਬੈਠ ਜਾਓ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸੀਰੀਅਸ ਮਾਮਲਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਰੀਕੁਐਸਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ 2, 4 ਦਿਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਿਆਨ ਦੇ ਦੇਵੇ । (The hon. Member may please take his seat. I think that this is a serious matter. I would, therefor, ask the Government to make a statement about it within two to four days.)

Announcement by the Speaker.

Mr. Speaker : As required under Rule 289 of the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly I have to inform the House that Dr. Mangal Sein, M.L.A. was arrested at Rohtak on the 21st March, 1966, under Section 188, IPC.

Now the Secretary will make some announcement.

ANNOUNCEMENT BY THE SECRETARY

Secretary : Sir, under Rule 2 of the Punjab State Legislature (Communications) Rules, 1959, I have the honour to informt he House that the Punjab Land Revenue (Amendment) Bill, 1966, which was passed by the Punjab Vidhan Sabha on the 10th of March, 1966, and transmitted to the Punjab Vidhan Parishad for its concurrence the same day has been agreed to by the said Vidhan Parishad without any amendment on the 21st March, 1966.

STATEMENTS LAID ON THE TABLE OF THE HOUSE BY THE CHIEF PARLIAMENTARY SECRETARY

Chief Parliamentary Secretary (Shri Ram Partap Garg) : Sir, I beg to lay statements on the Table of the House regarding Call-attention Motion Nos. 55 and 61.

Statement reg. Call Attention Notice No. 55 of Sardar Ajaib Singh Sandhu M. L. A.

The present position of the various demands of Pharmacists (Dispensers) mentioned in the Call Attention Notice is given as under :—

(i) **Revision of Pay scale :—**

The pay-scale of Pharmacists was revised from time to time as under :—

	Pay-scale.	With effect from.
(i)	Rs. 35-2-45/2-55/2-65/2-75.	1-11-1945.
(ii)	Rs. 55-3-70/4-90/5-120.	3-11-1950.
(iii)	Rs. 75-5-100/5-125.	1-5-1957.
(iv)	Selection grade of Rs. 150-10-200 to 15% permanent posts	1-10-1958

The proposal for further revision was rejected by Government in January, 1965 nd again in September, 1965. The pay scale/selection grade of Pharmacists can further revised only when the general question of revision of pay-scales of all the Government ployees is considered by Government.

(ii) **Grant of Rural Allowance:—**

At present Rural Allowance is admissible to PCMS. Doctors at Rs, 100/- p.m. and MBBS qualified non-gazetted Doctors at Rs. 75/- p.m. and LSMF qualified non-gazetted Doctors at Rs. 50/- p.m. The Lady Health Visitors are also entitled to the allowance at Rs. 30/- p.m. Government is considering whether or not Rural Allowance may be granted to Pharmacists. It may, however, be pointed out that there are other Government employees posted in rural areas, who are not granted any such allowancs generally.

(iii) **Grant of House Rent Allowance :—**

At present Pharmacists attached to Hospitals and Dispensaries only are entitled to rent free accommodation or house rent allowance in lieu thereof. The Pharmacists coming from erstwhile Pepsu State are entitled to rent free accommodation if available on the premises of Hospitals and Dispensaries. They are not entitled to house rent allowance in lieu of rent free accommodation if it is not available on the premises of the Hospitals etc. As such, the case for the grant of rent free accommodation or house rent allowance in lieu thereof to the Pharmacists attached to Rural/Primary Health Centres/ Units etc. and Pepsu Pharmicists is under consideration of Chief Secretary to Government, Punjab, who had constituted a 'Rent Free Accommodation Committee' for examining this question in a general way in respect of all the Departments. The final recommendation of the Committee/Chief Secretary to Government, Punjab are still awaited.

(iv) Counting of Local Body Service

Under the existing instructions of Government, Pharmacists who were above the age of 30 years on the date of provincialisation of their services and who subscribed to the Contributory Provident Fund of their employers were permitted to subscribe to the Punjab Contributory Provident Fund. Their previous employer's contributions with interest accrued thereon was to be credited to their new C.P.F. Accounts of Government and they were not entitled to pension. The Pharmacists who were not above the age of 30 years at the time of provincialisation of their services and who subscribed to the Contributory Provident Fund of their employers to earn pension and all their previous permanent service under local bodies count for pension from the date they became subscribers to their previous employers' C.P.F. provided that they credited the total amount of their employers' Contributions to their C. P. F. Accounts would be transferred to their credit in the Punjab Central Provident Fund. The case of those Pharmacists who had not exercised their option whether or not they liked to come to C.P.F basis is under the consideration of Government.

Call attention Notice statement regarding No. 61 by Shri Inder Singh Malik.

Shri Inder Singh Malik has given Notice of a motion calling the attention of the Government to the Non-Payment of grant-in-aid during the current year to Gurukuls and Pathshalas for the development of Sanskrit Language. The Honourable member has mentioned that this grant has been revived last year after the Lapse of many years and it is a great injustice which has been done to these institutions. Most of these institutions are located in Haryana area of Punjab. This step of the Government has created a discrimination between these institutions and the other schools and colleges to which grant-in-aid has been paid. This has, therefore, caused a great resentment amongst the managments of these institutions who have been propagating a good cause of the development of the oldest Language *viz*, Sanskrit. He has requested that the grant-in-aid to these institutions be released immediately in order to restore good will among the managements of these institutions, and to remove the discrimination

Hindi and Sanskrit Pathshalas have been receiving grant-in-aid from the Education Department under a plan scheme during the Second Five Year Plan. In the first year of the Third Plan, a sum of Rs. 40,000 was disbursed to these Pathshalas under a Plan scheme. Later on, according to the pattern of central assistance indicated by the Planning Commission, during the year 1962-63, the grants to State Governments for Sanskrit education were to be classified under a centrally sponsored programme earning 100% assistance. But on account of National Emergency declared after the Chinese aggression, the scheme could not be implemented during 1962-63 and 1963-64. The State Government during the year 1964-65 under the impression that Central assistance at cent percent would be available, incurred an expenditure of Rs. 40,000 for the payment of grant-in-aid to these pathshalas, but this assistance has not now been made available. While discussing the Plan for the year 1965-66, the Centre indicated that the State Government would have to make this provision in the State sector if they so desired. As the budgetary position for the final year of the Third plan in the State sector was very tight, the Government decided to drop this scheme. However, now a proposal for the payment of this grant out of the saving of the department in the non-plan sector under the head of "Grant-in-aid to non-Government institutions" is under active consideration. Thus, it would be seen that no discrimination is being made against these institutions which are being paid out of the savings from the provision made for other institutions.

A persual of the institutions to which these grants were paid durng the past shows that these institutions are equally distributed over the entire State and are not located in a particular region.

Personal Explanation by Sardar Narain Singh Shahbaz puri

ਸਰਦਾਰ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ਪੁਰੀ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ, ਸਰ । ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਲ ਆਪਣੀ ਸਪੀਚ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ 2, 3 ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਤੇ ਆਈ. ਜੀ. ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ । ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 6 ਜਨਵਰੀ, 1966 ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਆਈ. ਜੀ. ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਚੀਫ ਸੈਕ੍ਰੇਟਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਤਹਿਕੀਕਾਤ ਕਰ ਲਈ ਜਿਹੜੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਮੈਂ ਲਾਏ ਸਨ ਉਹ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਹੋਏ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਈ. ਜੀ. ਪੁਲੀਸ 24-ਫਰਵਰੀ, 1966 ਨੂੰ ਮੈਨੂੰ ਅਤੇ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਮਿਲੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਕਟ ਹਾਊਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚੀਫ ਸੈਕਰੇਟਰੀ ਅਤੇ ਆਈ. ਜੀ. ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਝੂਠੀ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਹਾਊਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਿੱਤੀ । ਅਗਰ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹਾਂ । ਮੈਨੂੰ ਹਾਊਸ ਜਿਹੜੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਵੇ ਮੈਂ ਉਹ ਸਜ਼ਾ ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ।

[ਸਰਦਾਰ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ਪੁਰੀ]

ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ 24 ਫਰਵਰੀ, 1966 ਨੂੰ ਦੋਬਾਰਾ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਪਹਿਲੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਤੇ ਕੁਝ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਦੂਜੀ ਬਾਰ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੀ ਅਸਰ ਪਏਗਾ । (ਵਿਘਨ)

ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਰਸਨਲ ਗਿਲਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ ਨਾਲ ਪਰਸਨਲ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਕਾਰ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਕੋਈ ਵਕਾਰ ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਧਕਾ ਲਗਾ ਹੈ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਹੋਰ ਇਲਜ਼ਾਮ ਨਾ ਲਾਉ । ਆਪ ਬੈਠ ਜਾਓ । (While giving personal explanation the hon. Member should not make new allegations. He should please resume his seat.)

ਸਰਦਾਰ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ਪੁਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਏਥੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਖਿਲਾਫ ਕੁਝ ਕੇਸਿਜ਼ ਰਜਿਸਟਰ ਹਨ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਖਿਲਾਫ 1 ਹਜ਼ਾਰ ਕੇਸਿਜ਼ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਾ ਦੇਣ ਲੇਕਿਨ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ । ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪੁਲੀਸ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਬਰਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਭੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਆਉ । ਸਭ ਕੁਝ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ । ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ... .. (ਵਿਘਨ)

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਆਪ ਬੈਠ ਜਾਓ । (The hon. Member should resume his seat.)

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ: ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਲੰਬੀ ਚੌੜੀ ਬਹਿਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ਪੁਰੀ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਪਾਸ ਆਨ ਕਰ ਦੇਣ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜ ਦਿਉ । ਅਸੀਂ ਉਸਦੀ ਤਹਿਕੀਕਾਤ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਈ. ਜੀ. ਪੁਲੀਸ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਲਿਆ । ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ [illegible] ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ [illegible] ਕਰ ਲਉ ਤਾਂ ਕਿ ਇਹ [illegible] ਦੀ ਗੱਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇ ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਰਖਿਲਾਫ ਕੇਸਿਜ਼ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਾਏ । ਇਹ ਗਲਤ ਗੱਲ ਕਹੀ ਗਈ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਤੇ [illegible] ਕੇਸ ਰਜਿਸਟਰ ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਨਾ ਹੀ ਕੇਸ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਾਏ ਹਨ । ਮੇਰਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਲੈ ਲਉ । ਇਸ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਚੀਫ ਸੈਕਰੇਟਰੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਅਫਸਰ ਤੋਂ ਕਰਾ ਲਵਾਂਗੇ । ਮੇਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਰਖਿਲਾਫ ਜਿਹੜੇ ਕੇਸਿਜ਼ ਰਜਿਸਟਰ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਫਸੀਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

DEMANDS FOR GRANTS

Mr. Speaker : There are a number of demands. If the House agrees all these demands and the cut-motions given notice of by some honourable Members in respect of some of these Demands will be deemed to have been read and moved. The Members speaking will please indicate the Demands on which they are raising discussion.

Minister of State for Animal Husbandry and Agriculture (Captain Rattan Singh) : Should I move these demands one by one or together ?

Mr. Speaker : All the demands and the cut-motions given notice of various members will be deemed to have been read and moved.

Minister of State for Animal Husbandry and Agriculture : All right, Sir.

Mr. Speaker : The following demands and Cut Motions given notice of by various members will be deemed to have been read and moved:

Mr. Speaker : Motion moved—

that a sum not exceeding Rs. 7,88,28,320 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year, 1966-67, in respect of charges under head 31-Agricuture.

that a sum not exceeding Rs 1,05,44,000 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year, 1966-67 in respect of charges under head 95-Capital Outlay on Schemes of Agricultural Improvement and Research.

that a sum not exceeding Rs. 5,67,39,200 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year, 1966-67, in respect of charges under head 42-Multipurpose River Schemes.

that a sum not exceeding Rs. 5,61,68,880 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year, 1966-67, in respect of charges under head 43-Irrigation, Navigation, Embankment and Drainage Works (Commercial).

44-Irrigation Navigation, Embankment and Drainage Works (Non-Commercial)

That a sum, not exceeding Rs. 2,31,69,040 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year, 1966-67, in respect of charges under head Charges on Irrigation Establishment

that a sum not exceeding Rs. 1,50,000 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 47-Capital Outlay on Multipurpose River Schemes (within the Revenue Account).

that a sum not exceeding Rs. 19,50,44,420 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year, 1366-67, in respect of charges under the head 98-Capital Outlay on Mutlipurpose River Schemes.

that a sum not exceeding Rs. 4,2741, 400 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year, 1966-67, in respect of charges under head 99-Capital Outlay on Irrigation, Navigation, Embankment and Drainage Works (Commercial).

DEMAND NO. 19
(31-Agriculture)

Shri Roop Lal Mehta :

That the Demand be reduced by Re. 1/-

DEMAND NO. 27

(43-Irrigation, Navigation, Embankment and Drainage Works Commercial)

(44-Irrigation, Navigation, Embankment and Drainage Works Non-Commercial).)

Shri Roop Lal Mehta :

That the Demand be reduced by Re. 1-

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ (ਲੁਧਿਆਣਾ, ਉੱਤਰ) : ਮਿਸਟਰ ਸਪੀਕਰ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਸੂਬਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਮਿਨਰਲ ਰਿਸੋਰਸਿਜ਼ ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਉੱਤੇ ਡਿਪੈਂਡ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

श्री अध्यक्ष : हाउस के अन्दर बहुत सी डिमांडज़ पेश की गई हैं। इन पर दो दिन बहस होनी है। मैं समझता हूँ कि बहुत सारे माननीय सदस्य इन डिमांड्ज़ पर अपने विचार प्रकट करना चाहते हैं। इसलिये कोई भी माननीय सदस्य 15,20 मिनट से ज्यादा वक्त न ले ताकि दूसरे माननीय सदस्यों को भी वक्त मिल सके। (Several demands have been put before the House. These demands will be discussed for two days. I think many hon. Members wish to express their views in respect of these demands Therefore, in order to make time available to all the hon. Members no one should take more than 15 to 20 minutes.)

कुछ आवाजें: ठीक है ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਜਾਬ 3 ਚੀਜ਼ਾਂ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ ।

श्री बनवारी लाल : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर । स्पीकर साहिब, कई माननीय सदस्यों को बजट की डिसकशन पर बोलने का समय भी नहीं मिला और न ही उन्हें जनरल एडमिनिस्ट्रेशन की डिमांड्ज़ पर बोलने के लिये वक्त मिला। इस लिये मेरी प्रार्थना है कि आप उन्हें टाइम दें जिन्हें उस वक्त बोलने के लिए टाइम नहीं मिला।

श्री अध्यक्ष : श्री बनवारी लाल जी, कल मैंने नोट किया था कि जब आपोज़ीशन की तरफ से कामरेड जोश बोल कर बैठे थे तो ट्रेज़री बैंचों की तरफ से सिवाए सरदार ज्ञानसिंह राड़ेवाला के कोई भी बोलने के लिये खड़ा नहीं हुआ। सब को टाईम मिलना तो मुमकिन नहीं है लेकिन मैम्बर साहिबान को मेरी आई कैच करने के लिये खड़े होना चाहिए। चीफ पार्लियामैंटरी सैक्रेटरी के ज़रिये से बोलने वालों की लिस्ट भिजवा दीजिये । (Shri Banwari Lal, I noted it yesterday that after Comrade Josh had finished his speech, no hon. Member except Sardar Gian Singh Rarewala rose to speak from the Treasuary Benches. It is not possible to allot time to every hon. Member but they should rise to catch my eye. A list of the hon. Members wishing to speak may be sent to me through the Chief Parliamentary Secretary

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਮੇਨ ਆਕੂਪੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਉਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਾਰੀ ਇਕਾਨੌਮੀ ਦਾ ਦਾਰੋਮਦਾਰ ਹੈ, ਉਸ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੱਰਕੀ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫਿਗਰਜ਼ ਹਨ। 1960-61 ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ 62,51,000 ਟਨ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹੋਈ, 1961-62 ਵਿੱਚ 63, ਲਖ, ਫਿਰ 57 ਲਖ ਫਿਰ 58 ਲਖ ਟਨ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹੋਈ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਬਾਰਸ਼ਾਂ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ 72 ਲਖ ਟਨ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹੋਈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਖੇਤੀ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ 21 ਪਰਸੈਂਟ ਵਧੀ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਸਾਲ 25 ਪਰਸੈਂਟ ਦੇ ਕਰੀਬ ਘਟੇਗੀ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਥਰਡ ਫਾਈਵ ਯੀਅਰ ਪਲਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸੈਕੰਡ ਫਾਈਵ ਯੀਅਰ ਪਲਾਨ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਖੜੇ ਸਾਂ ਅੱਜ ਉਸ ਤੋਂ ਦੋ ਕਦਮ ਪਿਛੇ ਭਾਵੇਂ ਹੋਈਏ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਮਿਹਨਤੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਰਵੇ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ "ਟੈਕਨੋ ਇਕਨੌਮਿਕ ਸਰਵੇ ਆਫ ਪੰਜਾਬ" ਉਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਸਰਟੀਫੀਕੇਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ:—

"The people of Punjab are hard-working, persevering and enterprising."

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਤਿੰਨ ਖਿਤਾਬ ਮਿਲੇ ਹੋਣ ਕਿ ਹਾਰਡਵਰਕਿੰਗ ਹਨ, ਪਰਸੀਵੀਅਰਿੰਗ ਹਨ, ਅਤੇ ਐਂਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ਿੰਗ ਹਨ, ਉਥੇ ਖੇਤੀ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵ. ? ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਸਾਨੂੰ ਟੋਲਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਪਣੀ ਬੇਵਕੂਫੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਆਪਣੀਆਂ ਗਲਤ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਕਾਰਣ, ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਕਾਰਣ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਸਾਲ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਮੂਜਿਬ ਬਣੀ ਹੈ.....

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਕਦੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਨਰਮ ਜ਼ਬਾਨ ਵੀ ਵਰਤ ਲਿਆ ਕਰੋ :

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਢਿਲੋਂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਹਿਣ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਤਾਂ ਨਰਮ ਜ਼ਬਾਨ ਵਰਤਾਂਗਾ ਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ।

ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇਰੀਗੇਟਿਡ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ 2|3 ਹਿੱਸਾ ਇਰੀਗੇਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ 1|3 ਹਿਸਾ ਟੀਊਬਵੈੱਲਜ਼ ਅਤੇ ਪਰਕੋਲੇਸ਼ਨ ਵੈਲਜ਼ ਨਾਲ ਇਰੀਗੇਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਕੀ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ ? ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਬਲਕਿ ਉਸੇ ਸੋਰਸ ਤੋਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ—

"Canal irrigation has caused water-logging in several areas. Water-logging has rendered large areas unfit for cultivation."

ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ, ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਫੋਰਥ ਫਾਈਵ ਯੀਅਰ ਪਲਾਨ ਦੀ ਆਊਟ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਅਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਅਜ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਾਟਰ ਲਾਗਿੰਗ ਕਿਧਰੇ ਨਾ ਹੁੰਦੀ—ਜੇਕਰ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਘਟ ਹੁੰਦੀ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਮਾਫ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਵਾਟਰ ਲਾਗਿੰਗ ਨੇ ਕਿੰਨਾ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ। ਕੁਝ ਐਕਸਪਰਟਸ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਕੁਝ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਖੇਤੀ ਦਾ

[ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ]

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਤਜਰਬਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਕੰਡੀਸ਼ਨਜ਼ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਅਤੇ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਵਾਟਰ ਲਾਗਿੰਗ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਸਤਿਆਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਇਹ ਫਿਗਰ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ 1961 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1971 ਤਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਫੂਡ ਗ੍ਰੇਨਜ਼ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ 3.8 ਮਿਲੀਅਨ ਵਧਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਵਾਟਰ ਲਾਗਿੰਗ ਕੈਨਾਲ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਹੈ । ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੈਨਾਲ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਵਾਟਰ ਲਾਗਿੰਗ ਵਧੀ ਹੈ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੈਂ, ਇਕ ਅਫਸਰ ਰੀਟਾਇਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮਿਟ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਕਸਪਰਟ ਨਾਲਿਜ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ ਹੈ—ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬੇੜਾ ਗਰਕ ਕੀਤਾ ਹੈ...ਉਸ ਦੀ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਮੈਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਵਾਟਰ ਲਾਗਿੰਗ ਵਲ ਸੀਰੀਅਸ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ । ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸੇ ਟੈਕਨੋਇਕੋਨੋਮਿਕ ਸਰਵੇ ਵਿੱਚ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਡਰਾਫਟ ਆਊਟ ਲਾਈਨ ਫੋਰਥ ਫਾਈਵ ਯੀਅਰ ਪਲਾਨ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਇਕ ਬਾਤ ਕਹੀ ਹੈ —

"It is estimated that nearly 50 lakh acres have to be brought under minor irrigation."

ਲੇਕਿਨ ਖੁਦ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮਿਟ ਨੇ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਥਰਡ ਫਾਈਵ ਯੀਅਰ ਪਲਾਨ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਫੂਡ ਗ੍ਰੇਨਜ਼ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ 62 ਲਖ ਟਨ ਤੋਂ 78 ਲਖ ਟਨ ਤਕ ਲੈ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਫੋਰਥ ਫਾਈਵ ਯੀਅਰ ਪਲਾਨ ਵਿੱਚ 78 ਲਖ ਟਨ ਤੋਂ 100 ਲਖ ਟਨ ਤਕ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ । ਜੇਕਰ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹੁੰਦੀ, ਕਾਗਜ਼ੀ ਪਲਾਨ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਅਜਿਹਾ ਸੂਬਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ 3½ ਮਿਲੀਅਨ ਟਨ ਦੂਸਰਿਆਂ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਐਕਸਪੋਰਟ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਅਕੇਲਾ ਪੰਜਾਬ ਬਹੁਤ ਹਦ ਤਕ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਡੈਫੀਸਿਟ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ । ਪਰ ਹਾਲਤ ਕੀ ਹੈ ? ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਸਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ 35 ਲਖ ਟਨ ਅੰਨ ਐਕਸਪੋਰਟ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਬਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਫਿਕਰ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਰੋਂ ਦਾਣੇ ਮੰਗਾਵਾਉਣੇ ਪੈਣਗੇ ।

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਣੀ ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਤੁਹਾਡੇ ਖ਼ਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਣੀ ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜੇ ਸਿਆਣੇ ਆਦਮੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਹਨ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜੇ ਹਾਲਾਤ ਹਨ ਉਹ ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰੀ ਚਨੇ ਦੀ ਅਤੇ ਸਰੋਂ ਦੀ ਫਸਲ ਕਿੰਨੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਹਾਲਾਤ ਰਹੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਘਾਟਾ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਪਵੇਗਾ। ਜਿਹੜਾ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੂਬਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਸ ਦੀ ਖੇਤੀ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਬਾਕੀ ਤਰੱਕੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਜਿੰਨੀਆਂ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਹਨ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤੀ ਉਪਰ ਡੀਪੈਂਡ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਪਾਹ ਦੀ ਜਿਨਿੰਗ, ਆਇਲ ਐਕਸਪੈਲਿਗ ਅਤੇ ਮਿਲ ਇਨਡਸਟਰੀ ਖੇਤੀ ਤੇ ਡੀਪੈਂਡ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਖੇਤੀ ਹੀ ਤਰੱਕੀ ਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੀ ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਵਾਟਰ ਲਾਗਿੰਗ ਨੇ ਐਨਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਰਲੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਟੀਊਬ ਵੈਲ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ

ਦਿਉ ਪਰ ਮੇਰੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਿਹੜਾ ਬਹੁਤ ਐਡਵਾਂਸਡ ਜ਼ਿਲਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ 20 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ—ਟੀਊਬਵੈਲਜ਼ ਲਾਉਣ ਲਈ, ਉਥੇ ਖੰਨਾ ਡੀਵੀਜ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵੇਲੇ 1400 ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਪੈਂਡਿੰਗ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਉਥੇ 2, 3 ਸਾਲ ਤਕ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਮਿਲਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਕ ਤਰਫ ਤਾਂ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਹ ਪਾਲਿਸੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਨਾਲ ਟੀਊਬਵੈਲ ਨੂੰ ਇਨੈਰਜਾਈਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਕੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ? ਇਹੋ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ "ਰੱਬਾ ਰਿਜ਼ਕ ਨਾ ਦੇਈਂ ਮਾਂ ਲਕੜਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜੂ"। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਸਿਆਣੇ ਲੋਕ ਹਨ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਈਨਰ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚੋ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਨਫਲੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਕਹਿਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਈਨਰ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਕਿਵੇਂ ਦੇਈਏ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਨਫਲੇਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਲੇਕਿਨ ਸਿਆਣਿਆਂ ਦੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਤੁਸੀਂ ਬਿਆਸ ਲਿੰਕ ਔਰ ਪਾਂਗ ਡੈਮ ਵਰਗੇ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹੋ—, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਪੰਦਰਾਂ ਪੰਦਰਾਂ ਵੀਹ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਇਨਵੈਸਟਮੈਂਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਇਨਫਲੇਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਮਾਈਨਰ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਲਈ ਕਰਜ਼ੇ ਦਿਓ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਤਈ ਤੌਰ ਤੇ ਇਨਫਲੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਟਰ ਲਾਗਿੰਗ ਦਾ ਸਵਾਲ ਵੀ ਹੱਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਥੇ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਸਵਾਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦਿੱਲੀ ਜਾਵੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਖਰਾਬ ਹੈ, ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਦਿੱਲੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਭਗਵਤ ਦਿਆਲ ਖਰਾਬ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਿ ਖੇਤੀ ਬਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਬਾਰੇ ਕਦੇ ਕੁਛ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਕਰ ਸਕਣ ਕਿ ਇਸ ਪਾਸੇ ਤਰੱਕੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਬਾਕੀ ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੁਛ ਮੈਂ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜੋ ਨਕਸ਼ਾ ਮੈਂ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਕਹੇ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਹੋਸਟਲ ਵਿੱਚ ਸੋਮਵਾਰ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਖਾਣਾ ਬੰਦ, ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਿਹੜਾ ਰੇਹੜੀ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਖਾਣਾ ਬੰਦ, ਰਿਕਸ਼ਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਸੋਮਵਾਰ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਖਾਣਾ ਬੰਦ ਲੇਕਿਨ ਧੀਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੋਮਵਾਰ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਇਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਪਾਰਟੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਕ ਆਵਾਜ਼:(ਉਹ ਨਾਨ ਸੀਰੀਅਲ ਸੀ)I a n not non erious I am quite seriaus ਮੈਂ ਖੁਦ ਉਥੇ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਥੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰੋਟੈਸਟ ਕੀਤਾ।

(*Deputy Speaker in the Chair*)

(**ਇਕ ਆਵਾਜ** : ਉਹ ਨਾਨ-ਸੀਰੀਅਲ ਖਾਣਾ ਸੀ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਸ ਨਾਨ-ਸੀਰੀਅਲ ਦੀ ਵੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਲਓ। ਮੈਂ ਸੁਲਤਾਨੀ ਗਵਾਹ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਸੀ।

ਇਕ ਅਵਾਜ਼ : ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਉਥੇ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਲਈ ਗਏ ਸੀ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਕਿ ਉਥੇ ਜਾਕੇ ਵੇਖਾਂ ਔਰ ਦਸ ਸਕਾਂ ਕਿ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੋ ਚੌਲ ਉਥੇ ਸਨ, ਪੂੜੀਆਂ ਉਥੇ ਸਨ, ਕੜਾਹ ਉਥੇ ਸੀ। ਅਗਰ ਇਹ ਨਾਨ-ਸੀਰੀਅਲ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਥੇ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਯਾਦ ਆ ਗਈ ਹੈ......

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਹ ਚੀਜ਼ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਹਿਣੀ ਸੀ ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ।

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम : आन ए प्वायंट आफ आर्डर मैडम । आनरेबल मैम्बर साहिब ने यह बताया है कि वहां पर पूरियां थीं, चावल थे और कड़ाह (हलवा) भी था। क्या वह यह बतायेंगे कि जिस टेबल पर चीफ़ साहिब बैठे हुए थे उस टेबल पर केले और दूसरा फ्रूट भी था या नहीं था ?

उपाध्यक्षा : क्या यह भी कोई प्वायंट आफ आर्डर है ? (This is no point Of Order.)

ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਅਤੇ ਚੋਣ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਖਾ ਕੇ ਨਮਕ ਹਰਾਮ ਤਾਂ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਲੇਕਿਨ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਫਲ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਸਨ-ਅੱਧੇ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਟੇਬਲਜ਼ ਇਕ ਪਾਸੇ ਲਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਔਰ ਬਾਕੀ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਸਨ । ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਤਾਂ ਰਾਤ ਉਥੇ ਹੀ ਸੀ ।

चौधरी सत्यदेव : आन ए प्वायंट आफ आर्डर। बाबू जी ने कहा है कि वहां पर हलवा, पूरियां थीं और सब कुछ था। क्या मैं यह पूछ सकता हूँ कि वहां पर क्या कमी रह गई थी जो चीज़ इनको नहीं मिली और जिस की बाबत इन्होंने यहां पर आकर एतराज करना शुरू किया है ?

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਜਿਹੜਾ ਸਵਾਲ ਮਿਸਟਰ ਸਤਿ ਦੇਵ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਬੜਾ ਹੀ ਢੁਕਵਾਂ ਸਵਾਲ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਉਥੇ ਅਗਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਖ਼ਲੂਸ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਸੱਚਾਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ, ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਔਰ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਉਥੇ ਪਖੰਡ, ਫ਼ਰੇਬ ਔਰ ਧੋਖਾ ।

ਵਿਕਾਸ, ਸਿੰਚਾਈ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਉਪ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਹਰਾ ਹੀ ਹਰਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ ।

(*Interruption*)

ਭਗਤ ਗੁਰਾਂ ਦਾਸ ਹੰਸ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਲ ਜਿਸ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਗਏ ਸੀ ਉਥੇ ਸਚਾਈ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਥੇ ਧੋਖਾ ਕਪਟ ਦਵੇਸ਼ ਵਗੈਰਾ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਸੀ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਧੋਖੇ ਵਗੈਰਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ, ਕੀ ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ?

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਮਨਿਸਟਰ ਕਨਸਰਨਡ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਕੁਝ ਰਹਿਣ ਦਿਉ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਆਪੋ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਲਝ ਜਾਵੋਗੇ । (The hon. Member should leave something to be replied by the Minister concerned also. In this way the hon. Members will get entangled with each other.)

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੀ ਇਹ ਖਾਣਾ ਸਿਰਫ ਕਿਸਾਨਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਬੰਦ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ? ਐਮ. ਐਲ. ਏਜ਼ ਹੋਸਟਲ ਵਿੱਚ ਹੀ ਬੰਦ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਔਰ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਠੀਆਂ ਵਿੱਚ ਚੌਲ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਹਲਵਾ ਪੂਰੀ ਬਣਦਾ ਹੈ ।

Deputy Speaker : This is no point of order ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਦਾ ਵੀ ਮੌਕਾ ਮਹੱਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਿਸਟਰਬ ਕਰਦੇ ਹੋ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲ ਲੈਣ ਦਿਉ । (This is no point of order. A point of order cannot be raised every time. But why the hon. Member is interrupting Babu Bachan Singh in this way ? He should let Babu Ji have his say)

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम। आपने तो आर्डर किया हुआ है कि सोमवार रात को होस्टल में दूध भी न मिले रोटी तो एक तरफ रही। क्या आप उस आर्डर को वापिस ले लेंगे ?

उपाध्यक्षा : देखिए, ओम प्रकाश अग्निहोत्री जी, जब आप चेयर से बात करते हैं तो आपको बड़ी समझदारी के साथ बात करनी चाहिए। देखिए ठीक बात है कि मैं हाउस कमेटी की चेयरमैन हूँ। हमने वहां पर दूध और फल वगैरा सब कुछ प्रोवाइड करने के लिये आर्डर किया हुआ है। ऐसी किसी चीज़ की बाबत कोई बन्दिश नहीं की हुई। इस तरह गलत कहने की आदत क्यों हो गई है। माइंड यूअर ओन बिज़नेस। (Whenever Shri Om Pa kash Agnihotri addresses the Chair he should do so in a wise and a grcious manner It is true that I am the Chairman of the House Committee, we have issued orders for the provision of Milk, fruit etc., in the hostel. There is no restriction on any such article being provided there. Why ha the hon Member develo ped a habit of stating wrong things. He should mind his own business)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਕੁਝ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪਾਰਟੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਾ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਇਕ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀ ਸੀ ਔਰ ਪਾਲੇਟਿਕਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜੀ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਤੌਰ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਹੋਵੇ ਮੇਰਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਐਕਸਪੋਜ਼ ਕਰਾਂ।

(*Interruption*)

Deputy Speaker : Order please.

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਹੀਆਂ ਹਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਆਪ ਖੁਦ ਤਾਂ ਅਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਦੇ ਖੇਚਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਅੱਜ ਇਥੇ ਜਿਹੜੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਐਸੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਸਾਰਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਠੀਕ ਸੀ, ਉਹੀ ਅੰਦਰ ਕੁਛ ਹੋਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਔਰ ਬਾਹਰ ਕੁਛ ਹੋਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਕੀ ਇਸ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਫਸਾਦ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ? ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕਸੂਰਵਾਰ ਹੈ......

श्री सुरिन्द्र नाथ गौतम : आन ए प्वायंट आफ आर्डर मैडम। क्या मैं पूछ सकता हूँ कि आनरेबल मैम्बर ऐग्रीकल्चर पर स्पीच कर रहे हैं या फिरकाप्रस्ती और ला एंड आर्डर पर ?

Deputy Speaker : The honourable Member is not in the Chair. He should please resume his seat. I would request the honourable Minister for Home and Development to control this honourable Member, otherwise I will be compelled to name him.

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਮੈਡਮ, ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ....

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹਾਊਸ ਦੀ ਸੈਂਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਦਰਾਂ ਵੀਹ ਮਿੰਟਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬੋਲੇਗਾ । ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇੰਟਰਪਟ ਵੀ ਇਧਰੋਂ ਉਧਰੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰਕੇ ਜਲਦੀ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਈਂਡ ਅਪ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ ।(Babu Bachan Singh Ji, it was decided by the hon. Speaker after obtaining the sense of the House that no hon. Member would speak for more than 15, 20 minutes. Since the hon. Member was interrupted quite a lot, he should try to wind up within three to four minutes.)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਬੋਲਿਆ ਹੀ ਅਜੇ ਦੋ ਹੀ ਮਿੰਟ ਹਾਂ । ਬਾਕੀ ਵਕਤ ਸਾਰਾ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੰਟਰਪਸ਼ੰਜ਼ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ । ਤੁਸੀਂ ਬੋਲਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਇਹ ਇੰਟਰਪਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਧਰੋਂ ਇੰਟਰਪਸ਼ਨਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । (The Chair is not responsible for this. When the hon. Members from one side of the House speak, the hon. Members from the other side make interruptions and vice versa.)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਅਗਰ ਇੰਟਰਪਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਵਕਤ ਵੀ ਮੇਰੇ ਵਕਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ਰੀਪੋਰਟ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖ ਲਉ, ਰੀਕਾਰਡ ਵੇਖ ਲਓ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਤਨਾ ਵਕਤ ਬੋਲਿਆ ਹਾਂ ਤੇ ਇੰਟਰਪਸ਼ਨਜ਼ ਕਿਤਨੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਬਾਕੀ ਅਗਰ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਇਕ ਪੁਰਾਣੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟੇਰੀਅਨ ਹੋ । ਆਖਿਰ ਹਾਊਸ ਨੇ ਚਲਣਾ ਹੈ । ਕਦੇ ਕਦੇ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਇੰਟਰਪਸ਼ੰਜ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋ । ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇੰਟਰਪਸ਼ੰਜ਼ ਹੁਣ ਬੰਦ ਕਰੋ । (The hon. Member Baboo Bachan Singh is an old Parliamentarian Some times he too makes interruptions. After all, we have to run the House, I would therefore, request that these interruptions should be stopped)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਇਕ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਮੁਮਤਾਜ਼ ਹੈ । ਪਰ ਇਥੇ ਇਸ ਨਾਲ ਇਕ ਹੋਰ ਇਮਤਿਆਜ਼ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਉਹ ਇਮਤਿਆਜ਼ ਕੀ ਹੈ ? ਦੁਧ ਬਾਰੇ ਜਿਹੜਾ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਇੰਡੈਕਸ ਸੀ—ਦੁੱਧ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ ਇੰਡੈਕਸ

ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ 4 8 ਔਂਸ ਸੀ ਉਥੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ 13.2 ਔਂਸ ਸੀ । ਹੁਣ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿੱਥੋਂ ਦਾ ਆਦਮੀ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਹੈ। ਜਿੱਥੋਂ ਦੀ ਤਣਤਰ ਚੰਗੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਦੁਧ ਚੰਗਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਦੁਧ ਦੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਪੰਜਾਬ ਕਿਤਨਾ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦਾ ਮਿਲਕ ਸਰਵੇ ਹੈ ।ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਤਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਫਲਾਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਕਰੀਮਰੀ ਖੋਲ੍ਹਣੀ ਹੈ ਔਰ ਫਲਾਣੇ ਫਲਾਣੇ

11.00 a.m.

ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਮਿਲਕ ਪਲਾਂਟ ਖੋਲ੍ਹਣੇ ਹਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ 50 ਦੇ ਕਰੀਬ ਮਿਲਕ ਪਲਾਂਟ ਔਰ ਕਰੀਮਰੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹਣੀਆਂ ਹਨ । ਸਵਾਲ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਇਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਹ ਜੋ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀ ਸਿਰਫ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਜ਼ੀਨਤ ਬਖਸ਼ਣੀ ਹੈ ਜਾਂ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਉਣਗੇ । ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਇਹ ਸਿਰਫ ਕਿਤਾਬੀ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਯਕੀਨ ਰਖਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਅਮਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਔਰ ਇਸੇ ਲਈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਬਦਨਾਮ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ:—

That the Indian people are a talkative nation.

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਇਸ ਦੇ ਰਹੋਸਿਵਾਏ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ । ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇ ਨਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਹਵਾਂ ਤੇ ਕਮੀਜ਼ ਚੜ੍ਹਾ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਲੰਬੇ ਲੰਬੇ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਦਾ ਰੀਕਾਰਡ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ—

They are only talkative people. They do not know how to work out those programmes.

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਕ ਹੋਰ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਔਰ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸੇ ਰੀਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਸਤਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਘਟੋ ਘਟ ਡੇਢ ਮਿਲੀਅਨ ਯਾਨੀ 15 ਲਖ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਟੀਊਬਵੈਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਾਸ਼ਤ ਹੋਣੀ ਚਹੀਦੀ ਹੈ ਔਰ 5 ਲਖ ਏਕੜ ਕੂਲ੍ਹਾਂ ਔਰ ਖੂਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੈਰਾਬ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਦੇ ਅਲਾਵਾ 10 ਲਖ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਰੀਕਲੇਮ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾਂ ਹਾਂ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਪਣੇ ਪਰੋਗਰਾਮ ਦਸੇ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਅਰਸੇ ਵਿੱਚ ਕਿਤਨੇ ਟੀਊਬਵੈਲ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ ਜਾਂ ਦੂਸਰੇ ਮਾਈਨਰ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਦੇ ਜ਼ਰਾਇਆਂ ਨਾਲ ਕਿਤਨੀ ਵਾਧੂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਸਿੰਚਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਧੇ ਹਨ ਔਰ ਕਿਤਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਰੀਕਲੇਮ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੌਥੇ ਪਲਾਨ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਰਾਫਟ ਆਊਟ ਲਾਈਨ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਈਨਰ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨਜ਼ ਦੇ ਮੁਤਲਿਕ ਜਿਤਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਰਮਜ਼ ਸਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗਲਤ ਨਿਕਲੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਹੁਣ ਇਕ ਨਵੇਂ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਲਗੇ ਹਨ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਚਾਰ ਲਖ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਸਿਰਫ ਟੀਊਬ ਵੈਲਾਂ ਨਾਲ ਇਰੀਗੇਟ ਹੋਣ ਲਗੇਗੀ ਉਥੇ ਹੁਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿਰਫ ਦੋ ਲਖ ਏਕੜ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਕੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਹੈ ।

ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਹੈ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤੀ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਅਗਰ ਕਾਰਗਰ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਫਰਟੀਲਾਈਜ਼ਰ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਈ ਹੈ । ਨੰਗਲ ਦੀ ਫਰਟੀਲਾਈਜ਼ਰ ਫੈਕਟਰੀ ਦੀ ਜੋ ਇਸ ਨੇ ਐਕਸਪੈਨਸ਼ਨ

[ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ]

ਕਰਨੀ ਸੀ ਔਰ ਐਕਸਪੈਨਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਉਥੇ ਯੂਰੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਉਹ ਐਕਸ–ਪੈਨਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਨੇ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਦੋ ਚਾਰ ਹੋਰ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਨਾਈਟਰੋਜੀਨਸ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਦੀਆਂ ਲਗਾਏ। ਹੁਮਾਈਊਂ ਕਬੀਰ ਜਿਹੜੇ ਕਮੀਕਲਜ਼ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨੰਗਲ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰਰ ਫੈਕਟਰੀ ਦੀ ਐਕਸਪੈਨਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਖੁਦ ਜਾ ਕੇ ਨੰਗਲ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਫੈਕਟਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਔਰ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਤੇ ਹਵਾ ਨੂੰ ਹੀ ਪਾੜ ਕੇ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਜਿਪਸਮ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਪਸਮ ਬਾਹਰੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ ਅਮੋਨੀਅਮ ਨਾਈਟਰੇਟ ਉਥੇ ਉਹ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਔਰ ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ ਚੂਨੇ ਦਾ ਪਥਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਔਰ ਚੂਨੇ ਦਾ ਪਥਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੱਥਰ ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿੱਚ ਬੇਅੰਤ ਹੈ ਔਰ ਕੀ ਇਹ ਬੀਕਾਨੇਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ? ਫਿਰ ਤਹਿਸੀਲ ਊਨਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਿਹੜੀ ਜਗ੍ਹਾ ਬਿਲਕੁਲ ਉਸ ਫੈਕਟਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ, ਚੂਨੇ ਦਾ ਪੱਥਰ ਆਮ ਹੈ

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਬਾਬੂ ਜੀ, ਲਗਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਸੀਮਿੰਟ ਦੀ ਫੈਕਟਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਫਰਟੇ–ਲਾਈਜ਼ਰ ਫੈਕਟਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਲਈ ਸਿਰਫ 500 ਟਨ ਚੂਨੇ ਦੀ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਗਰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਇਤਨਾ ਚੂਨਾ ਵੀ ਇਸ ਫੈਕਟਰੀ ਵਾਸਤੇ ਦਸਤਯਾਬ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਗੌਰਮਿੰਟ ਵਾਸਤੇ ਸਖਤ ਲਫਜ਼ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਵਰਤਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ।

ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਖੇਤੀ ਵਾਸਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕੇ । ਟੀਊਬਵੈਲਾਂ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਦੇਣ ਲਈ ਇਹ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ, ਮਿਲਕ ਪਰਡਕਸ਼ਨ ਇਹ ਨਹੀਂ ਵਧਾ ਸਕੇ, ਮਿਲਕ ਪਲਾਂਟ ਔਰ ਕਰੀਮਰੀਆਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕੇ । ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਫੈਕਟਰੀ ਦੀ ਐਕਸਪੈਨਸ਼ਨ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਫੈਕਟਰੀ ਲਾ ਸਕੇ ਹਨ, ਇਹ ਜਦ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਲੂਮ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਫੋੜੇ ਤੇ ਲਾਉਣਾ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਤਾਂ ਮੀਂਹ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫਸਲਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਔਰ ਜਦੋਂ ਚੰਗਾ ਮੀਂਹ ਪੈ ਜਾਣ ਨਾਲ ਫਸਲਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾ ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ 21.6 ਫ਼ੀਸਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਔਰ ਇਤਨੀ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜਿਤਨੀ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੰਜਾ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵਧੀ ਔਰ ਜੇ ਮੀਂਹ ਘਟ ਪਏ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੀਂਹ ਨਹੀਂ ਪਿਆ, ਬਿਜਲੀ ਵੀ ਟਿਊਬਵੈਲਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੇ ਨਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੇ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਫਸਲਾਂ ਘਟ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਾ ਤਾਂ ਟੀਊਬਵੈਲਾਂ

ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਹੀ ਦੇ ਸਕੇ ਹਨ, ਨਾ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਦਾ ਕਈ ਹੋਰ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਸਕੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋ ਸਕੇ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਹੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰ ਸਕੇ ਹਨ, ਔਰ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਛਪਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਵਿਚਾਰੇ ਊਨਾ ਤਹਿਸੀਲ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਊਨੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਬੋਰਿੰਗ ਰਿੰਗ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਔਰ ਜੇਕਰ ਰਿੰਗ ਮਿਲ ਵੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਫਲਾਣੀ ਥਾਂ ਤੇ ਗਈ ਹੋਈ ਹੈ ਜਾਂ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਔਰ ਉਥੇ ਬੋਰਿੰਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਬਹਾਨੇ ਬਣਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਬੜੇ ਮਿਹਨਤੀ ਹਨ ਔਰ ਹਿੰਮਤੀ ਹਨ ਔਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਵੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਔਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਦਮੀ ਕੋਈ ਪਿੱਛੇ ਰਹੇ ਹੋਏ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਹੋਏ। ਪਜਾਬ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਇਸ ਮਤਲਬ ਲਈ ਤੁਹਾਥੋਂ ਪਾਣੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਤੁਹਾਥੋਂ ਬਿਜਲੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਔਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦਿਓ, ਟੀਊਬਵੈਲਾਂ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਦਿਓ ਔਰ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਦਿਉ ਤਾਂ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਏਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖੋ ਉਥੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਣਕ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਔਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੱਕੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਉਥੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਕੋਈ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਤਾਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਫੋਰਡ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਕਰੈਡਿਟ ਇਹ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਉਹੋ ਹੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖਦੇ ਹਨ—

ਘੀ ਬਣਾਵੇ ਸੇਵੀਆਂ, ਬੜੀ ਬਹੂ ਦਾ ਨਾਂ।

ਤੁਸੀਂ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖੋ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਟੀਊਬਵੈਲ ਲਾਏ ਹਨ। ਜੋ ਕੁਝ ਲੋਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਹ ਕੀਤਾ ਹੈ ਔਰ ਉਹ ਹੋਰ ਵੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਨ, । ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਔਰ ਕਮ ਅਜ਼ ਕਮ ਇਸ ਨੂੰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਲੋਕ ਲੋਨ ਮੰਗਣ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਚੀਪ ਰੇਟ ਆਵ ਇਨਟਰੈਸਟ ਤੇ ਦੇਵੇ। ਜੇ ਇਹ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਦੇਖਣਾ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੇਤੀ ਵਿਚ ਤਰੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਹਨ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਦੂਜਿਆਂ ਝਗੜਿਆਂ ਨੂੰ ਛਡ ਦੇਣ ਔਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਤਰਕੀ ਦੇਣ ਔਰ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੇ ਤਾਂ ਹੁਣ ਅਗੇ ਲਈ ਯਕੀਨ ਦਿਲਾਣ ਕਿ ਉਹ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦਿਲਾਣਗੇ। ਅਗਰ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ 70 ਫੀਸਦੀ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਆਵਾਂ ਦੇਣਗੇ ਔਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁਆਵਾਂ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ।

ਸਰਦਾਰ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ (ਪਿਹੋਵਾ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਖੇਤੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਔਰ ਭਾਵੇਂ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਇਸ ਪਾਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਤਨੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਮਰਜ਼ ਬੜ੍ਹਤਾ ਗਿਆ ਜੂੰ ਜੂੰ ਦਵਾ ਕੀ" ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਸਰਕਾਰ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੇ ਇਨਸਪੈਕਟਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਖੇਤੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਮਾੜੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾ

[ਸਰਦਾਰ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ]
ਰਹੀ ਹੈ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਪਹਿਲੇ ਇਕੋ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਸਿਰਫ ਤਹਿਸੀਲ ਹੈਡ ਕੁਆਰਟਰ ਤੇ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਅੱਜ ਕਲ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਬਲਾਕ ਵਿੱਚ ਇਕ ਇਕ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ—

ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਇਨਸਪੈਕਟਰਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵਧਦੀ ਗਈ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਲੋਂ ਧਿਆਨ ਘਟਦਾ ਗਿਆ । ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਸਾਨ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਕੇ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਪੰਜਾਬੀ ਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਸਾਨ ਵੀ ਪੂਰੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ । ਮਗਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਪੂਰੇ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਮੁਹੈਯਾ ਕਰ ਰਹੀ । ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਬੇਬਸ ਹੈ । ਜ਼ਰਾ ਟ੍ਰੈਕਟਰਜ਼ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੇਖੋ । ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ 3000-4000 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਬਲੈਕ ਤੋਂ ਘਟ ਤੇ ਟੈਕਟਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । 3-3 ਸਾਲ ਨਾਮ ਬੁਕ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਡੀਲਰ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਅੱਜ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ 2000 ਰੁਪਏ ਫਾਲਤੂ ਦੇ ਕੇ ਰੂਸੀ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਮਗਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰੈਕਟਰਾਂ ਦਾ ਨਾਮੋਨਿਸ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਏਜੰਸੀ ਵਾਲਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਦੋ ਸਾਲ ਤੋਂ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਨਹੀਂ ਆਏ । ਇਸ ਪਾਸੇ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਖੁਦ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਖਰੀਦੇ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਕਰੇ, ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਡਲਮੈਨ, ਸਰਮਾਇਆਦਾਰ ਨੂੰ ਕਢਿਆ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਰੁਪਿਆ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਫਿਰ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਖਾਦ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਇਹ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਮਗਰ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਖਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਕੁਝ ਤਾਂ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਥੁੜ ਕਰਕੇ ਖਾਦ ਘਟ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਮਗਰ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਰਨਾਲ ਜ਼ਿਲੇ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਘਟ ਖਾਦ allot ਹੋਈ । ਕਰਨਾਲ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਕਨਸਟੀਚੂਐਂਸੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਚਾਵਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਖਾਦ ਸਾਡੇ ਜ਼ਿਲੇ ਨੂੰ ਘਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਜਾਕੇ ਅਕੜੇ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ ।

ਫਿਰ ਨਹਿਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਲ ਆਓ । ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਹੈ । ਇਸ ਬਾਰ ਬਾਰਿਸ਼ਾਂ ਘਟ ਹੋਈਆਂ, ਨਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਘਟਿਆ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਪਾਣੀ ਵਕਤ ਤੇ ਮਿਲੇ ਮਗਰ ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵੰਡ ਕਰਕੇ, ਇਸ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਮੀ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਤਕਲੀਫ ਹੋਈ । ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਵੀ ਆਈਆਂ ਕਿ ਟੇਲ ਤੇ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਬੜੀ ਦਿੱਕਤ ਹੋਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ । ਮਗਰ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਹ ਗੱਲ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਮੀ ਕਰਕੇ ਹੋਈ । ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਪਾਣੀ ਹਰ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚੇ । ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ ਕਿ ਦਰਖਾਸਤ ਦਿੱਤੀ ਨੂੰ ਦੋ, ਦੋ ਸਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਢਾਈ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਕਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ ਬਿਜਲੀ ਬਾਰੇ । ਢਾਈ 2 ਸਾਲ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਸਰਕਾਰ ਦਾਅਵੇ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ 11,000 ਟਿਊਬਵੈਲ ਚਾਲੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ । ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਇਹ ਸਾਰੀ ਕਾਗਜ਼ੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੀ ਹੈ, ਅਮਲ ਦਰਾਮਦ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਲੋਕ ਸਾਥੋਂ ਪੁਛਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਬਣਿਆ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਾਦਿਆਂ ਦਾ ਅਸੀਂ ਕੀ ਜਵਾਬ ਦੇਈਏ । ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਅਗਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਮਿਲਣ ਤਾਂ ਉਹ ਅੰਨ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਉਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਨ ।

ਮੈਨੂੰ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਯਾਦ ਆਗਈ ਹੈ । ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਤਕਲੀਫ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਪਟਵਾਰੀ ਨਹਿਰਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਬੁਕ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਬੜੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਅਗਰ ਕੋਈ ਕਿਸਾਨ ਉਸ ਦੀ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸਹੀ ਬੁਕਿੰਗ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਵਰਨਾ ਪਿਹੋਵਾ ਕਨਸਟੀਚੂਐਂਸੀ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਕਤਰਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਪਟਵਾਰੀ ਨੇ ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਖੇਤ ਪਾ ਦਿੱਤੇ । ਅਪੀਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, XEN ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਉਹ ਉਹੀ ਠੀਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪਟਵਾਰੀ ਜਾਂ S.D.O ਕਹੇ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਤਕਲੀਫ ਹੈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ, ਇਸ ਦਾ ਸਰਕਾਰ ਇਲਾਜ ਕਰੇ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਵੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਤਕਲੀਫ ਹੈ ਵਢ ਵਤਰ ਬਾਰੇ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ, ਵੱਤਰ ਤੋਂ ਹੀ ਕੰਮ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਮਗਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁਕਿੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕੇਸ ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਹਨ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਠੋਸ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਰਕਾਰ ਮਹਿਕਮਾ ਨਹਿਰ ਵਿੱਚ ਛਾਂਟੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਡਰਾਫਟਮੈਨ, ਓਵਰਸੀਅਰ, ਚਪੜਾਸੀ ਵਗੈਰਾ ਕਢੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਪਰ ਇਹ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਚੀਫ ਇੰਜਨੀਅਰ ਜਾਂ ਹੋਰ ਵੱਡੇ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਵੀ ਕਢਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ । ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਦੋਸਤ ਦੀ ਚਿਠੀ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਚੀਫ ਇੰਜਨੀਅਰ ਸ੍ਰੀ ਗੋਇਲ ਜਿਸ ਨੇ ਰੀਟਾਇਰ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਬਾਰੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ 3-4 ਸਾਲ ਲਈ ਹੋਰ ਉਸ ਨੂੰ ਐਕਸਟੈਨਸ਼ਨ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਿਆ ਮਹੀਨਾ ਕਮਾਕੇ ਹਲਵੇ ਮਾਂਡੇ ਖਾਂਦਾ ਰਹੇ । ਇਹ ਕਿਉਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਛੋਟੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਢਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੀ ਉਮਰ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਹਟਾ ਕੇ ਸੈਂਕੜੇ ਛੋਟੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਵੱਡੇ ਅਫਸਰਾਂ, ਇਨਚਾਰਜ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਤਨਖਾਹ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਢਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ।

ਇਕ ਅਰਜ਼ ਮੈਂ ਥੂਰ ਸੇਮ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕਰਨੀ ਹੈ । ਮੇਰੀ ਕੰਸਟੀਚੀਊਐਂਸੀ ਵਿੱਚ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਬੜੀ ਥੂਰ ਤੇ ਸੇਮ ਸੀ । ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦਾ ਮਸ਼ਕੂਰ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਏਰੀਏ ਨੂੰ ਰੀਕਲੇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਬੜਾ ਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਬਚਾਈ ਹੈ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਹੈ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮਾਰਕੰਡਾ ਬਾਰੇ ਵੀ ਇਕ ਸਕੀਮ ਹੈ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਚਲਾਈ ਹੈ । ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰੋ ਵਰਨਾ ਜੋ ਲਖਾਂ ਰੁਪਿਆ ਇਸ ਤੇ ਲਗਾ ਹੈ ਉਹ ਜ਼ਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ । ਅਗਰ ਇਹ ਸਕੀਮ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਥੇ ਚਾਵਲ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਦੁਗਨੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਵਕਤ ਦਿੱਤਾ ਤੁਹਾਡਾ ਧੰਨਵਾਦ । ਜੈ ਹਿੰਦ ।

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ (ਨਾਗੋਕੇ, ਐਸ. ਸੀ) : ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅੱਜ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਅਜੇ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਇਕ ਜ਼ਰਾਇਤੀ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਤੇ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਦੀ ਚਿੜੀਆ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਕੇ ਆਰੀਆ ਲੋਕ ਇਥੇ ਆਕੇ ਵਸੇ ਅਤੇ ਅੱਜ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਇਥੇ ਬਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮੁਲਕ ਅੰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਖੁਦ ਕਫੈਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਮਗਰ ਇਹ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ 18 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਏ ਮਗਰ ਅੰਨ ਵਲੋਂ ਹਾਲੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਕਫੈਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ ਅਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਮਣ ਅਨਾਜ ਬਾਹਰੋਂ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜ਼ਰਾਇਤੀ ਮੁਲਕ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ

[ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ]
ਸਾਡਾ ਸਿਰ ਦੂਜੇ ਮੁਲਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਝੁਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਇਕਤਸਾਦੀ ਢਾਂਚਾ ਬੜਾ ਨਿਵਾਣ ਵਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕਤਸਾਦੀ ਢਾਂਚਾ ਸੁਧਰ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਅੱਜ ਵੀ ਉਥੇ ਹੀ ਖੜਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ । ਇਸੇ ਲਈ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸੋਂ ਹਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ । ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਨਾਹਰਾ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦਾ ਦਿਦੇ ਹਨ ਉਹ ਕੇਵਲ ਨਾਹਰਾ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਲ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁਕਿਆ । ਅੱਜ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਤੋਂ ਉੱਨਤੀ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ ਹੋਵੇ । ਪਰ ਇਥੇ ਇਕ ਕਦਮ ਵੀ ਅੱਗੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਮੈਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਮਸਲਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲੇਟ ਪ੍ਰਾਈਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸ੍ਰੀ ਲਾਲ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਨਾਹਰਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਉਸ ਤੇ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਅਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਸ੍ਰੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਨਾਹਰਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ "ਜੈ ਕਿਸਾਨ ਜੈ ਜਵਾਨ" । ਇਹ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਹਰਾ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਤੇ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇਸ ਦੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਇਸ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ । ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਸ਼ੇਪ ਜੇਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਅਵਸ਼ ਅੱਜ ਦੇਸ਼ ਤਰਕੀ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਸੂਬਾ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਅੱਗੇ ਵਧ ਜਾਂਦਾ । ਇਸ ਨਾਹਰੇ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਜੈ । ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਜੈ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਵਿੱਚ ਉੱਨਤੀ ਕਰੇ । ਅਤੇ ਅਨਾਜ ਦੀ ਉਪਜ ਇਸ ਹਦ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਖੁਰਾਕ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਠੂਠਾ ਫੜ ਕੇ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਪਾਸ ਅਨਾਜ ਦੀ ਭਿਖਿਆ ਲਈ ਨਾ ਜਾਣਾ ਪਏ । ਅਤੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਤੇ ਮਰਾਸਲੇ ਉਹ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਘਲਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਭੇਜਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣ ਕਿ ਅਨਾਜ ਦਿਉ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਇਸ ਕਾਬਲ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਹ ਸਾਥੋਂ ਆਪਣੇ ਅਨਾਜ ਦੀ ਕਮੀ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕਣ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਵਲ ਬਿਲਕੁਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਅਨਾਜ ਵਿੱਚ ਖੁਦ ਕਫਾਇਲ ਹੋਣ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਦੀ ਚਿੜੀਆ ਜੇਕਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਉਸ ਸੋਨੇ ਦੀ ਚਿੜੀ ਦਾ ਸਿਰ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦੀ ਉੱਨਤੀ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਅਨਾਜ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕੇ । ਮੈਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇਕੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਨਵਿਨਸ ਕਰਵਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ।

ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਉਸ ਲਖਾਂ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਪਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬਰਾਨੀ ਪਈ ਹੈ ਆਰਜ਼ੀ ਕਲਟੀਵੇਸ਼ਨ ਕਰਾਏ ਤਾਂ ਜੋ ਫ਼ਸਲ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰ ਸਕੀਏ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਅੰਨ ਸੰਕਟ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ । ਇਹ ਕਦਮ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿਆਂ ਚੁਕਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਗੁਣਕਾਰੀ ਸਿਧ ਹੋਵੇਗਾ । ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਬਰਾਨੀ ਪਈ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਫੌਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੇ ਫਸਲ ਦੇ ਕਾਬਿਲ ਬਨਾਣ ਵਲ ਕਾਰਵਾਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ । ਨਹਿਰਾਂ ਭਾਵੇਂ ਹਨ ਫਿਰ ਵੀ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾਲਤ ਵੇਖ ਕੇ ਦੁਖ

ਹੁੰਦਾ, ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਦੋ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਟੈਸਟ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਦਾਖਲ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਫਿਰ ਵੀ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾ ਜਾ ਕੇ ਲੋਕੀਂ ਥਕ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਰਵਈਆ ਬਹੁਤ ਇਨਡਿਫਰੈਂਟ ਹੈ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਵਲ । ਫਿਰ ਇਕ ਹੋਰ ਵਧੀਕੀ ਐਗਰੀਕਲਚਰਿਸਟ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਗਰੰਟੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੋਈ ਗਰੰਟੀ ਨਹੀਂ ਲਈ ਜਾਂਦੀ । ਪਰ ਟਿਊਬ ਵੈਲ ਲਗਾਣ ਲਈ ਇਹ ਇਕ ਰੂਲ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗਰੰਟੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਜਿਹੜਾ ਬਿਜਲੀ ਲੈਣਾ ਚਾਹੇ ਉਹ ਇਹ ਗਰੰਟੀ ਦੇਵੇ ਕਿ ਉਹ ਇਤਨੀ ਬਿਜਲੀ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਮੁਕੱਰਰ ਹੈ ਖਰਚ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਲਈ ਖੜੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਲੈਣ ਲਈ ਦੋ ਦੋ ਸਾਲ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦੇਣ ਕਿ ਵਿਦਿਨ ਸਿਕਸ ਮਨਥਜ਼ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬਧ ਵਿੱਚ ਇਕ ਸਪੈਸ਼ਲ ਅਫਸਰ ਸਰਕਾਰ ਮੁਕਰਰ ਕਰ ਦੇਵੇ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰੇ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਬਿਜਲੀ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਗਰੰਟੀ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਸ਼ਰਤ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਲਈ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਤਕਰੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਣੀ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੀ ਕਿੱਲਤ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਖੇਤੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਇੰਨੀ ਕਿੱਲਤ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਮੁਆਇਦਾ ਹੈ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਣੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਪਾਣੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਕਿਉਂਕਿ ਇਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਮੁਆਇਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਇਥੇ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਪਰ ਇੰਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਮੁਆਇਦੇ ਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿ ਕੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਿੱਲਤ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਫੌਰੀ ਹਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲੱਭਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੇ ਜਦ ਅਟੈਕ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ ਸੀ ਉਥੇ ਅਸੀਂ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਹਿਰਾਂ ਤੇ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਸੂਇਆਂ ਤੇ ਟਿਊਬਵੈਲ ਲਗਾ ਕੇ ਪਾਣੀ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗੇ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਫੌਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਿੱਲਤ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਕਾਲ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਸਕੇ । ਭਾਵੇਂ ਟਿਊਬਵੈਲ ਲਗਾਏ ਜਾਣ । ਫਿਰ ਜਿੱਥੇ ਪਾਣੀ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਪਾਣੀ ਪੂਰਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਦੋ ਫਸਲਾਂ ਤਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ ਕਢ ਸਕੇ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਅੰਨ ਸੰਕਟ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਜਿਹੜੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਹਨ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਵਿੱਚ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਪਾਣੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪ ਸੁਖੀ ਹੋਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਸੁਖੀ ਵਸ ਸਕਣ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਡੀਜ਼ਲ ਇੰਜਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ । ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇੰਜਨ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਆਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੇ ਤਾਂ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਲਾਭ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਅਨਾਜ ਵਧ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਹੁਣ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਇੰਜਨ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਕੀਮਤ

[ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ]

ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ ਦੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਇਹ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ । ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਵਲ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਕਦਮ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਚੁਕਣੇ ਹਨ ਉਹ ਵਾਰ ਲੈਵਲ ਤੇ ਚੁਕੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਆਪ ਇੰਜਨ ਖਰੀਦ ਕੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਸਸਤੀ ਕੀਮਤ ਤੇ ਦੇਣ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸਾਨ ਆਪ ਇਸ ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ ਅਨਾਜ ਵਧ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਨ ਸਕਟ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕੇ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਿੱਥੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਿੱਲਤ ਹੈ ਉਥੇ ਖਾਦ ਦੀ ਵੀ ਕਮੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋੜ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਇਕ ਪਾਣੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਖਾਦ ਦੀ । ਜਕਰ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਅਨਾਜ ਦੀ ਵਧ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲਾਜ਼ਮ ਅਤੇ ਮਜ਼ਲੂਮ ਹਨ । ਇਕ ਦਾ ਦੂਜੇ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਖੇੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਸਰਕਾਰ ਪਾਣੀ ਪੂਰਾ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੇ ਉਥੇ ਖਾਦ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਖੇਤੀ ਦੀ ਉਪਜ ਵਧਾਈ ਜਾ ਸਕੇ । ਅਤੇ ਖਾਦ ਲੈਣ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ 50 ਪਰਸੈਂਟ ਸਬਸਿਡੀ ਦਿੱਦੀ ਜਾਵੇ । ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸਾਨ ਪੂਰੇ ਜੋਸ਼ ਤੇ ਦਿਲਸਫੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਉਗਾਏ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੋਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੈਂ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਨਾਜ ਦੀ ਉਪਜ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਜਾਬ ਦੀ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਕਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਸੂਦ ਘਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਹੁਣ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਲਈ ਅਤੇ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਕਰਜ਼ੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਲਈ ਕਰਜ਼ੇ ਤੇ ਸੂਦ 9 ਪਰਸੈਂਟ ਹੈ ਉਥੇ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਕਰਜ਼ੇ ਤੇ ਸੂਦ 3 ਪਰਸੈਂਟ ਹੈ । ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਹੀ ਤਾਂ ਇੰਡਸਟਰੀ ਲਈ ਰਾ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਤਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੀ ਇਕ ਬੈਕ ਬੋਨ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਲਈ ਜਿਹੜਾ ਕਰਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਸੂਦ 9 ਪਰਸੈਂਟ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਤੇ ਸੂਦ 3 ਪਰਸੈਂਟ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਡਿਸਕ੍ਰਿਮੀਨੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਫੌਰੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤੋੜ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਵਿੱਚ ਤਰੱਕੀ ਹੋ ਸਕੇ ।

ਫਿਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਬੈਂਕ ਬਣਾਏ ਹਨ । ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਗਲ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਬੈਂਕ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਨੰ ਇਤਨਾ ਰੁਪਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਜਿੰਨੇ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਹੱਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਕਮਰਸ਼ਲ ਬੈਂਕ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ ਕਰਨ ਵਲ ਕਦਮ ਚੁਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨੇਲਾਈਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਕਾਫੀ ਰੁਪਿਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸਸਤੇ ਸੂਦ ਤੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੇ ਲਈ ਚੰਗਾ ਬੀਜ, ਹਥਿਆਰ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਰੀਦ ਕਰ ਸਕਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ।

ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਟ੍ਰੈਕਟਰਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਰਜ਼ਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਖਰੀਦ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਰਮਿਟ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । ਇਕ ਇਕ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਨਾਲ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਕਿੰਨੇ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਜੇਕਰ ਇਕ ਪੁਰਜ਼ਾ ਲੋੜ ਪਏ ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਭਜਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਤੇ ਜੇਕਰ ਪੁਰਜ਼ਾ ਨੇੜਿਓਂ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਹੀ ਬੇਮਹਿਨੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਦੇ ਐਕਸਟਰਾ ਪੁਰਜ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸੈਂਟਰਲ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਨੇੜਿਓਂ ਹੀ ਅਤੇ ਸਸਤੇ ਭਾ ਤੇ ਪੁਰਜ਼ਾ ਖਰੀਦ ਕਰ ਸਕਣ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਰੋਕ ਨਾ ਪਏ ।

ਮੈਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਬੇਹੌਂਸਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਨਾ ਵਧੇ । ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਟੈਕਸ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਤੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਇਕਾਨੋਮੀ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹਡੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਐਨਕਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਟੈਕਸ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਕਪਾਹ ਜਾਂ ਕਮਾਦ ਬੀਜਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਕਮਰਸ਼ਲ ਕਰਾਪ ਸੈੱਸ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਜਿਥੇ ਇਹ ਸੈੱਸ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਉਥੇ ਮਾਲੀਆ ਵੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਕੋਈ ਗਰੰਟੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਪਾਣੀ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਮਾਲੀਆ ਮੁਕਰਰ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ । ਇਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਮਾਲੀਆ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪਾਣੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਥੇ ਪਾਣੀ ਘਟ ਹੈ ਉਥੇ ਮਾਲੀਆ ਘਟ ਤੇ ਜਿਥੇ ਪਾਣੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਉਥੇ ਮਾਲੀਆ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚੇਗਾ । ਜਿਥੇ ਪਾਣੀ ਨਹਿਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਕ ਜਾਂ ਦੋ ਵੇਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਉਸੇ ਰੇਸ਼ੋ ਨਾਲ ਮਾਲੀਆ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ।

ਦੂਸਰੀ ਗਲ ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਤਬਕੇ ਦੇ ਬਾਲ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵੀ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰੀ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਪਰਵਾਰ ਤਾਲੀਮ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਲੀਮ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਰਿਆਇਤ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਘਟ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਲੀਏ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਛੋਟ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਜਿਹੜੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ 5 ਏਕੜ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਲੀਆ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਮੁਆਫ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਉਪਜ ਵਧਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਪੂਰੇ ਜ਼ਰਾਏ ਮੁਹੱਈਆ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਜੋ ਉਪਜ ਕਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮੁਲ ਵੀ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੇ ਖਰਚ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਸਕੇ । ਅਤੇ ਇਹ ਮੁੱਲ ਤਦ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਸਟੇਟ ਟਰੇਡਿੰਗ ਕਰੇ ।

ਇਕ ਪਾਸੇ ਜ਼ੋਨਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਫਲਾਣੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਫਲਾਂ ਜਗ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਏਥੇ ਖੰਡ ਦਾ ਭਾਓ ਤੇਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਯੂ. ਪੀ. ਤੋਂ ਗੁੜ ਮੰਗਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਜੋ ਗੰਨਾ ਪੀੜਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਮੁਲ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਣਕ ਜਦੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਦਾਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ: ਸਰਦਾਰਾ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜਾ, ਹੁਣ ਵਾਈਂਡ ਅਪ ਕਰੋ ।(The hon: Member Sardar Tara Singh should now wind up his speech.)

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ (ਲਾਇਲਪੁਰੀ) : ਬਾਕੀ ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਹੋਰ ਇਹ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਬੰਜਰ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੁਝ ਐਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਜੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਨਾ ਹੋ ਸਕਣ ਤਾਂ ਇਹ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ । ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ ਇਸ ਦੇ ਕੋਈ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ । ਨਾ ਇਹ ਬੜੇ ਬੜੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਕਲਟੀਵੇਟ ਹੀ ਹੋ ਸਕੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਹਰੀਜਨਾਂ ਜਾਂ ਛੋਟੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਉਪਜ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਐਸਟੀਮੇਟ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਮੈਕੇਨਾਈਜ਼ਡ ਫਾਰਮ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੀਜੈਕਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਅੰਨ ਸੰਕਟ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦੇਵਾਂ । ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪਿਛਲੇ ਪ੍ਰਾਈਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸ੍ਰੀ ਲਾਲ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਨੇ ਹਰ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਭੁਖ ਹੜਤਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਵਲੋਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਢੇਬਰ ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਆਉਣ ਤੇ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਦੋ ਸੌ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦਾਵਤਾਂ ਤਕ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਅੰਨ ਸੰਕਟ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਾਈਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਦੀ ਖਿਲਾਫ ਵਰਜ਼ੀ ਹੈ । ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਇਹੋ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਿਨਾ ਪੈਸੇ ਦੇ ਵਕੀਲ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸੁਖੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰੀ ਜਾਓ । ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਆਪਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ (ਸਮਾਨਾ, ਐਸ. ਸੀ.) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਪਿਛਲੇ 50 ਸਾਲ ਤੋਂ ਨਹਿਰ ਘੱਗਰ ਬਰਾਂਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੀ ਚਲਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਸਮਝੌਤਾ ਸੀ ਕਿ 8 ਪਰਸੈਂਟ ਕਿਊਸਿਕਸ ਪਾਣੀ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ । ਇਹ ਨਹਿਰਾਂ ਜਦੋਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਰਿਆਸਤੀ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੇ ਆਪ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਹਰਾਂ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਢੋਈ । ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੋਂ ਲਈ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਪਰ ਇਸ ਨਹਿਰ ਵਿੱਚੋਂ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਵਾ ਦੋ ਪਰਸੈਂਟ ਕਿਊਸਿਕਸ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। 50 ਸਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਪਹਿਲੇ ਪੱਕੇ ਮੋਘੇ ਸੀ ਉਹ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਲਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ । ਇਹ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਧੱਕਾ ਹੈ । ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਗਰੀਅਰਸਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ, ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਜੀਂਦ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਬੜੀਆਂ ਉਪਜਾਊ ਹਨ, ਏਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹਨ, ਦਿੱਲੀ ਤਕ ਦੇ ਲੋਕ ਏਥੇ ਆਕੇ ਵਸਦੇ ਹਨ । ਏਥੇ ਅਨਾਜ ਦੀ ਉਪਜ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ? 50 ਸਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਿਛਲੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਮੋਘੇ ਪੁਟ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਲਗਾ ਦਿੱਤੇ । ਜਿਹੜੇ ਪਹਿਲਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ 2-4 ਇੰਚ ਉੱਚੇ ਲਾਏ ਹਨ । ਲੋਕ ਰੌਲਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਜੇ ਲੋਕ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਮਜਬੂਰਨ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋ ਜਦੋਂ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਮੋਘਿਆਂ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਨਵੇਂ ਲਗਾਏ

ਗਏ ਹਨ। ਐਸਾ ਅੰਧੇਰ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਤਖਤੇ ਤੇ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਨਾਜ ਦੀ ਉਪਜ ਨੂੰ ਵਧਾਓ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ, ਚੰਗੇ ਭਲੇ ਵਸੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾੜਨ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਤੇ ਨਹੀਂ ਯਕੀਨ ਤਾਂ ਇਥੇ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਭੇਜ ਕੇ ਉਥੇ ਤਸੱਲੀ ਕਰਵਾ ਲੈਣ ਕਿ ਲੋਕ ਕਿਹੜੇ ਮੋਘੇ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੀਫ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਨੇ ਉਥੇ ਮੋਘੇ ਲਗਾਏ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਕਿਸ ਗੱਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ 50 ਸਾਲ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਮੋਘੇ ਲਗਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਪ ਸੈਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ। ਫੇਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕੋਈ ਵਧਦੀ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਬਪਾਸ਼ੀ ਲਈ ਪਾਣੀ ਵਧਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚਲਦਾ ਸੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਚਲਣ ਦਿਉ। 50 ਸਾਲ ਦੇ ਅਰਸੇ ਵਿੱਚ ਜੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੇ ਵੀ ਦਰਖਾਸਤ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਮਰਜੀ ਮੈਨੂੰ ਕਹੋ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਬਾਹਰਲੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਤਕ ਆਕੇ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਇਹ ਤਕਲੀਫ ਕਿਉਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਦੀ ਭਾਖੜਾ ਦੀ ਨਹਿਰ ਨਿਕਲਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਲੋਕ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਕਿ ਹੁਣ ਤਕ ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਮਿਲਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਸੁਖ ਦਾ ਸਾਹ ਲਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਘਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਨਹਿਰ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਟੇਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਸੇਮ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਬਿਮਾਰੀ ਆ ਪਈ। ਇਹ ਹੁਣ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹੀ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਸੇਮ ਨਾਲ ਤਬਾਹੀ ਆਈ ਹੈ ਉਥੇ ਟੀਊਬਵੈੱਲ ਲਗਵਾ ਕੇ ਸੇਮ ਦੂਰ ਕਰੇ। ਤੁਸੀਂ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਕੋਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਕਮ ਅਜ਼ ਕਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਤਕਲੀਫ ਦਾ ਕਾਰਨ ਤਾਂ ਨਾ ਬਣੋ। ਅੱਜ ਜਾਕੇ ਦੇਖੋ ਜਿਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਮੁਤਲਿਕ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਕੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ, ਚੌਧਰੀ ਸਾਹਿਬ, ਬਹੁਤੀ ਗਈ, ਥੋੜੀ ਰਹਿ ਗਈ, ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰਕੇ ਜੋ ਕੁਛ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਸਾਡੇ ਹਾਲ ਤੇ ਛੋਡ। ਜਿਹੜੇ ਮੋਘੇ ਲਗੇ ਹੋਏ ਸੀ ਉਹ ਰਹਿਣ ਦਿਓ। ਤੁਹਾਡਾ ਮਹਿਕਮਾ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਇੰਜਨੀਅਰ ਸਿਆਣੇ ਹਨ, ਤੁਹਾਡੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਸਿਆਣੇ ਨੇ। ਜਿੱਥੇ ਤੁਸੀਂ ਵਿੱਚ ਫਸ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਨੂੰ ਪਟਿਆਲੇ ਲਾਉਣਾ ਹੈ, ਫਲਾਣੇ ਨੂੰ ਏਥੇ ਲਾਉਣਾ ਹੈ ਉਥੇ ਕੰਮ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਅਹਿਲਕਾਰ ਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਤਾਕਤ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਉਹ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਮੈਂ ਪਰਸੋਂ ਇਕ ਹੈਡ ਆਫ ਦੀ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਟੈਲੀਫੋਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਹਾਲ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਸਿਖ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਾਡਾ ਰਾਜ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਪੁਛਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪੱਲੇ ਰਿਹਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹਟ ਗਏ ਹਨ। ਜਿਸ ਅਹਿਲਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾੜੀ ਜਿਹੀ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਸ਼ਹਿ ਹੋ ਜਾਵੇ ਉਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਤੁਹਾਡੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਸਿਆਣੇ ਹਨ। ਪਰ ਹੁਣ ਗੜਬੜ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਆਦਮੀਆਂ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਵਧੇਗੀ। ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਸੂਬੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਹੈਡ ਆਫ ਦੀ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਚੰਗਾ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰ ਸਕੇਗਾ। ਪਰ ਤੁਹਾਡੇ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦਾ ਬੜਾ ਭਿਆਨਕ ਮੁਸਤਕਬਿਲ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਕਰਨਗੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਬਣੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸਿਆਣੇ ਚੀਫ ਇੰਜਨੀਅਰਾਂ ਦਾ ਕੀ ਬਣੇਗਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਐਕਸ. ਈ. ਐਨਾਂ ਦਾ ਕੀ ਬਣੇਗਾ। ਕੁਛ ਵੰਡੇ ਜਾਣਗੇ ਕੁਛ ਤਬਦੀਲ ਹੋਣਗੇ, ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੋਏਗਾ। ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ, ਖਾਸ ਕਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖਿਆਲ ਕਰਨਾ

[ਸਰਦਾਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ]

ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਬੋਰਡ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਇਕੱਠ ਕਾਇਮ ਰਖ ਸਕਣ ਯਾ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਹ ਵੰਡੇ ਨਾ ਜਾਣ । ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਲਤ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਆ ਜਾਵੇ, ਧੜ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਆ ਜਾਵੇ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਰਦਾਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ, ਹਾਲ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋ ਯਾ ਹਲ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋ ? (Is the hon. Member stating the actual state of affairs or is he suggesting some solution.)

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ : ਹੁਣ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਚਲੂ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ । ਇਹ ਲਫ਼ਜ਼ ਵਾਪਸ ਕਰਾਏ ਜਾਣ ।

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਹੋ ਗਏ । ਭਾਵੇਂ ਪਿਉ ਦਾਦੇ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਪਤਾ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਇਹ ਇਸ ਦੀ ਠੇਕੇਦਾਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਹਿਰਾਂ ਦਾ ਧੜ ਕਿਸੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ, ਲਤਾਂ ਕਿਸੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਤੇ ਸਿਰ ਕਿਸੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਹੋਏਗਾ । ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਨੇ ਡਰੇਨਾਂ ਬਣਾਈਆਂ, ਬੜਾ ਸੁਹਣਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ । ਸਾਡੇ ਫਲੱਡ ਆਉਂਦੇ ਸੀ, ਕਾਫੀ ਰੁਕਾਵਟ ਹੋ ਗਈ । ਕੁਝ ਡਰੇਨਾਂ ਬਣੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਅਾਧੀ ਆਧੀ ਖੋਦੀ ਪੜੀ ਹੈਂ। ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰਕੇ, ਰੁਪਿਆ ਲਗਾ ਕੇ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰੋ । ੩ ਹਿੱਸੇ ਖੋਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਠੀਕ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦਾ ਲਗਿਆ ਲਗਾਇਆ ਰੁਪਿਆ ਜ਼ਾਇਆ ਹੋਏਗਾ । ਬਾਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਹੜ੍ਹ ਆ ਕੇ ਉਥੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਏਗਾ । ਪਾਣੀ ਲੰਘਣ ਲਈ ਜਗਾਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ । ਇਸ ਦਾ ਹਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਦੂਸਰੇ ਮੈਂ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਬਾਰੇ ਕੁਛ ਗੱਲਾਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਵਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਾਫੀ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਸੁਹਣੇ ਚੰਗੇ ਬੀਜ ਲਿਆ ਕੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ । ਮੈਕਸੀਕਨ ਵੀਟ ਪੀ. ਵੀ. 18 ਦਾ ਬੀਜ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਹੈ । ਉਹ ਕਣਕ ਮੈਂ ਕਲ ਦੇਖ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੇ ਖੇਤ ਚਾਰ ਚਾਰ ਪੰਜ ਪੰਜ ਵਾਰ ਦੇਖੇ ਹਨ। ਬੜੇ ਅੱਛੇ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਨਾਜ ਦਾ ਤੋਟਾ ਹੈ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਭਰ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਅਨਾਜ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਹੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸੂਬਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਹੜਾ ਆਪ ਅਨਾਜ ਖਾ ਕੇ, ਬਚਦਾ ਅਨਾਜ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਭਰ ਨੂੰ ਦੇਵੇਗਾ । ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਾਲੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੰਗੇ ਬੀਜ ਲਿਆਂਦੇ ਹਨ। ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਚੰਗੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਏਥੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਣਕ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ ਹੈ ਵਧ ਅਨਾਜ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਪਰ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਕੇਰਾਲਾ ਵਿਚ ਕਾਲ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਉਥੇ ਲੋਕ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਕੇਰਾਲਾ ਵਿੱਚ ਚੌਲਾਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਨ ਹੈ ਤੇ ਦੁਹਾਈ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਅਨਾਜ ਸੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਮਾਣੇ ਵਿੱਚ ਚੌਲਾਂ ਦੀ ਕਣੀ ਡੇਢ ਦੋ ਸਾਲ ਤੋਂ ਸ਼ੈਲਰਾਂ ਤੇ ਪਈ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਖਰੀਦਦਾ । ਰੋਜ਼ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਣਕ ਨੂੰ ਢੋਰਾ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਏਥੇ ਅਨਾਜ ਦੇ ਜ਼ੋਨ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ । ਅਨਾਜ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਮੰਗਾ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਅਨਾਜ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਹੈ, ਇਕ ਸਰਕਾਰ ਹੈ, ਇਕ ਮੁਲਕ ਦੇ ਬਾਸ਼ਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਕ ਜਗਾਹ ਤਾਂ ਜ਼ੋਨ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਇਕ ਜਗਾਹ ਅਨਾਜ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਇਕ ਜਗਾਹ ਲੋਕ ਭੁਖੇ ਮਰ ਰਹੇ ਨੇ । ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਪਾਲਿਸੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਅਸੀਂ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਹ ਪਾਲਸੀ ਮੰਨਦੇ ਤਾਂ ਹਾਂ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਇਕ ਸੂਬੇ ਦਾ

ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇ ਤੇ ਦੂਜਾ ਭੁਖ ਨਾਲ ਮਰੇ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਉਹ ਫਸਲ ਬੀਜਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਵਿਕੇ । ਜਿਹੜੀ ਫਸਲ ਦਾ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਚੰਗਾ ਭਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਬੀਜਦਾ। ਚਾਰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਪਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕਣਕ ਦੇ ਢੇਰ ਲੱਗ ਜਾਣਗੇ । ਪੀ. ਵੀ. 18 ਮੈਕਸੀਕਨ ਬੀਜ ਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਤਨਾ ਅਨਾਜ ਹੋਏਗਾ ਕਿ ਅਨਾਜ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗੀ। ਬੀਜਣ ਵਾਲੇ ਕੌਣ ਹੋਣਗੇ । (ਘੰਟੀ) ਬੀਬੀ ਜੀ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਜਿਉਂ ਜਿਉ ਅਨਾਜ ਵਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਧਾਉਂਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ । ਜੇ ਇਹ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨ । ਸਰਕਾਰ ਨੇ 15 ਰੁਪਏ ਥੈਲੇ ਤੋਂ ਸਾਢੇ 20 ਰੁਪਏ ਥੈਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਮਹਿੰਗਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਲੋਕ ਆਪੇ ਖਰੀਦਣ ਤੋਂ ਹਟ ਜਾਣਗੇ । ਕੈਪਟਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਨਾਜ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਹੈ ਯਾ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ? (ਘੰਟੀ) ਕੈਪਟਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਐਨੀਮਲ ਹਸਬੈਂਡਰੀ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਲਮਪੁਰ ਵਿੱਚ ਜਰਸੀ ਬੂਲ ਲਿਆਂਦੇ, ਗਊਆਂ ਦਾ ਦੁਧ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਹੈ । ਗਊਆਂ ਤਾਂ ਥੱਲੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਪਹਾੜਾਂ ਤੇ । ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ, ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਉਥੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਨੀਚੇ ਨੂੰ ਲਿਆਉ । ਏਥੇ ਦਿਉ ਤੇ ਕੋਈ ਤਜਰਬਾ, ਕਰਕੇ ਵੇਖੋ । ਕੋਈ ਅਕਲ ਨੂੰ ਹੱਥ ਮਾਰੋ । ਜਿੱਥੇ ਗਾਂ ਨਹੀਂ ਉਥੇ ਤਾਂ ਜਰਸੀ ਬੂਲ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਜਿੱਥੇ ਗਊਆਂ ਹਨ ਉਥੇ ਲਿਆਉਂਦੇ ਨਹੀਂ । ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰੋ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਪੰਜਾਬ ਤੇ, ਪਜਾਬ ਦੇ ਅਹਿਲਕਾਰ, ਪਜਾਬ ਦੇ ਪਾਲੀਟੀਸ਼ਨ ਰਲ ਕੇ। ਇਹ ਸੋਨੇ ਦੀ ਚਿੜੀਆ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਾ ਦਿਉ । ਚੌਧਰੀ ਸਾਹਿਬ, ਬਿਜਲੀ ਦਿਉ, ਜਾਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰ ਜਾਉ, ਅਸੀਂ ਯਾਦ ਰਖਾਂਗੇ । ਚੌਧਰੀ ਰਿਜ਼ਕ ਰਾਮ ਜੀ, ਇਹ ਕੰਮ ਕਰ ਜਾਉ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੁਣਨੀ । ਰਿਜ਼ਕ ਤੁਸੀਂ ਦੇ ਜਾਉ । ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਲਦੈਨ ਨੇ ਤੁਹਾਡਾ ਨਾਉਂ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਪਾਣੀ ਸਾਡਾ ਚਲਦਾ ਸੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਦਿਉ। ਬਾਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੈਂ ਇਕ ਅਪੀਲ ਕਰਾਂਗਾ, ਉਹ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਧਰ ਚਲੇ ਗਏ ਚਲੋ ਸਟੇਟ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਅਨਾਜ ਦੇ ਫੂਡ ਜ਼ੋਨ ਤੋੜੋ । ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਭੁਖੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਅਨਾਜ ਪਹੁੰਚਾਉ । ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਨਾਜ ਖਾਣ ਲਈ ਦਿਉ । ਸਾਡੇ ਅਨਾਜ ਦੀ ਕੋਈ ਡਿਫੀਕਲਟੀ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਅਨਾਜ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਾਉ ।

श्री बनवारी लाल (कनीना एस.सी.): डिप्टी स्पीकर साहिबा, आज हाउस में एग्रीकलचर तथा सिंचाई के बारे में बहस चल रही है । यह बहस बहुत जरूरी है। आप जानती हैं कि पंजाब की 80 या 85 फीसदी लोगों का रोजगार खेती पर डिपेंड करता है। लेकिन, डिप्टी स्पीकर साहिबा, आप जानती हैं कि खेती बाड़ी का नाम लेने से खेती बाड़ी नहीं हुआ करती । खेती बाड़ी को बनाने के लिये कुछ सुविधाओं की जरूरत पड़ा करती है, ज्यादा साधन की ज़रूरत पड़ती है। मतलब यह है कि काफी दूसरी चीजों की ज़रूरत रह जाती है। पानी का इंतजाम अति आवश्यक है। जिस इलाके में पानी के कोई साधन न हों उस इलाके में खेतीबाड़ी की बढ़ोती नहीं हो सकती ।

यह कोई नई बात नहीं है, यह पुरानी बात है। डिप्टी स्पीकर साहिबा, जिला महेन्द्रगड़ की पोजीशन यह है कि वहां के लिये स्कीम्ज़ बन जाती है और बजट में भी आ जाती है लेकिन पता नहीं चलता कि बाद में वह गायब कहां हो जाती है । दूसरे हमारे चीफ इन्जीनियर साहिब भी इस वक्त हाउस में बैठे हुए हैं, वह भी इस चीज़

[श्री बनवारी लाल]

की तरफ ध्यान देंगे । हमारे महेन्द्रगढ़ के ज़िला में नारनौल, महेन्द्रगढ़ और दादरी में कुछ बांध बांधने की स्कीमें थीं, एक देहान नदी पर बांध बांधने की स्कीम थी जिसके लिये पिछले साल के बजट में पांच लाख रुपया रखा गया था। लेकिन यह पता नहीं कि वह स्कीम कैसे आई और कहां चली गई । वहां पर एक पैसा भी नहीं लगाया और न ही कोई काम शुरू हुआ । यह पता नहीं कि वह पैसा कहां गया है। मिनिस्टर साहिब इस बात की तरफ ध्यान दें । हमीरपुर का जो बांध बनाया गया है वह दो बार टूट चुका है और तीसरी बार फिर बनाया जा रहा है । इस तरीके से पबलिक का रुपया वेस्ट नहीं किया जाना चाहिए और ऐसी जगह पर बांध बनाए जाने चाहिएं, जहां ज्यादा लाभ पहुँच सके । इस के इलावा हमारे इलाका में हालुवास लिफ्ट स्कीम और एक मानहस लिफ्ट स्कीम है। इनके बारे में Department के नोटिस में लाया गया है कि इन स्कीमों को एक्सटेंड किया जाय, जहां पर खारा पानी है वहां तक एक्सटेंड किया जाए ताकि वहां पर खेती ज्यादा हो सके और पैदावार में इज़ाफा हो। हमारी सरकार कहती है कि देश की रक्षा के लिये 6, 6 फुट के जवान दो लेकिन मैं पूछना चाहता हूँ कि अगर खाने को नहीं मिलेगा तो क्या रेत खा खा कर 6' के जवान पैदा होंगे । जब तक खाने के लिये अच्छा इन्तज़ाम नहीं करेंगे तब तक देश की रक्षा के लिये अच्छे जवान नहीं मिल सकते और न ही डीफेंस अच्छी हो सकती है । डिप्टी स्पीकर साहिबा, हालुवास स्कीम दो-तीन गांव के लिये चालू की गई है उसके आगे कुछ ऐसे गांव हैं जहां पर ज़मीन बहुत उपजाऊ है उसमें चावल, गन्ना और गेहूं सब लगाए जा सकते हैं। इसलिये उस स्कीम को भी एक्सटेंड किया जाए ताकि पैदावार बढ़े और अन्न संकट दूर हो। इसके इलावा मैं इलैक्ट्रिसिटी के प्रोजक्टस का ज़िक्र करना चाहता हूँ। सन् 1963 में चौधरी रणबीर सिंह जी के वक्त में यह प्रोजैक्ट सैंक्शन हुए थे । जैसे सतनाली पराजैक्ट बवानिया वगैरा हैं। 20 गांव को बिजली देने के लिये सैंक्शन मिली थी कि उनको बिजली दी जाएगी । लेकिन पहले तो रोहतक हिसार में ही पूरी बिजली नहीं दे पाए और जब हमारा नम्बर आया तो स्कीम चेंज कर दी । वहां पर सिर्फ अब तक एक गांव ही इलैक्ट्रीफाई हुआ है और किसी और गांव को बिजली नहीं मिली। डिप्टी स्पीकर साहिबा, बैकवर्ड एरिया वह होता है जहां पर दूर दूर गांव हों और पैदावार बढ़ाने के साधन न हों । वहां पर दो-दो मील पर एक-एक गांव है। पिछली बार कुएं खोदने के लिये लोन के सिलसिले में जब हमारी बातचीत आफीसर्ज से हुई तो हमें यह कहा गया कि हम ब्लाक से अपने ऐस्टीमेट्स भेजो कि कितना लोन चाहिए। हमने हर ब्लाक और ज़िला परिषद से इन्फर्मेशन इकट्ठी करके उनको कहा कि हमारी इतनी एपलीकेशन्ज़ पड़ी हैं उनको जल्दी लोन दिया जाए ताकि वह कुएं लगा कर अनाज की पैदावार बढ़ाएं । लेकिन अफसोस से कहना पड़ता है कि इनकी वही चाल बेढंगी जो पहले थी वह अब भी है। लोन उसी तरह से सैंक्शन होते हैं जैसे पहले होते थे । इससे साफ ज़ाहिर है कि पँजाब के मौजूदा अफसर उस इलाके को डीवैल्प नहीं करना चाहते हमारी खुशकिस्मती है कि अब हरियाणा प्रान्त अलहदा बन रहा है। अब हमारी डीवैल्पमेंट सही मानों में होगी। यहां पर हमें सबज़ बाग दिखायें जाते थे मगर करने कराने को कुछ नहीं होता

था। कुएँ लगाने के लिये मुख्य मन्त्री साहिब ने 10 लाख रुपए की अनाऊँसमेंट की थी और महकमे ने विश्वास दिलाया था कि जितना आप चाहेंगे उतना ही लोन देंगे। मगर एक-एक ब्लाक में पांच-पांच सौ एप्लीकेशन्ज पड़ी हैं। उनको दो दो साल तक लोन नहीं मिलता। यहां के आफीसर्ज कहते, कुछ और हैं करते कुछ और हैं। इसी लिये ही दो सूबे की मांग खड़ी हुई थी वर्ना जरूरत नहीं थी हमें अलहदा सूबा बनाने की। बजट में एलोकेशन भी हो जाती है लेकिन हमें मिलता कुछ नहीं। हम सिर्फ लोन ही मांगते हैं मगर आप लोन भी नहीं दे सकते। (Dr. Parkash Kaur, a member of the Panel of Chairmen, occupied the Chair) चेयरमैन साहिबा, मैं गुजारिश करूँगा कि जिन की एप्लीकेशन्ज पड़ी हुई हैं उनको जल्दी से जल्दी लोन दिया जाए। अब मैं इलैक्ट्रीसिटी की तरफ आता हूँ। कुएं लगाने के लिये आप लोन नहीं देते न वहां पर कोई बिजली का साधन है न नाला है और न नदी है तो फिर डोवैल्पमैंट वहां पर किस चीज से होगी। महेन्द्रगढ़ में अगर एक कोने में बारिश हो जाए और दूसरी जगह अगर न हो तो वहां कहत हो जाता है। हर साल कहीं न कहीं कहत रहता है। इस चीज़ का परमानैंट सौल्यूशन करने के लिये गवर्नमैंट वहां पर 20/30 गांव को बिजली देने के लिए बजट में रुपया की स्पेशल एलोकेशन करे और बाकायदा प्लैन बनाए कि फलां फलां गांव में बिजली दी जाएगी। ऐसा करने से उस इलाके की उपज बढ़ेगी। पीछे जब चीन और पाकिस्तान के साथ लड़ाई हुई तो हमें अनाज के लिये दूसरे मुलकों की तरफ देखना पड़ा इस तरह से हम कब तक भीख मांगते रहेंगे। हम को खुद अपने पांव पर खड़ा होना चाहिए। इसलिये यह लाज़मी है कि बिजली और दूसरे पैदावार बढ़ाने के साधन मुहैया किए जाएं। हरियाणा डीवैल्पमैंट कमेटी की रिपोर्ट में पेज 15 पर लिखा हुआ है कि डबल क्राप के लिये Mohindergarh is the best district. जब डबल क्राप के लिये महेन्द्रगढ़ को अच्छा माना गया है तो आप साधन वहां पर क्यों नहीं देते ताकि लोगों की भूखमरी दूर हो और इलाका डोवैल्प हो। तीसरी बात मैं डीज़ल इन्जन के बारे में कहना चाहता हूँ जिसके बारे में गवर्नमैंट दो साल से बराबर एलान पर एलान करती आ रही है कि डीज़ल इंजन मँगा रहे हैं और किसानों को पैदावार बढ़ाने के लिये देंगे लेकिन पता नहीं वह डीज़ल इन्जन कहां हैं? किसी को अभी मिले तो हैं नहीं। पता नहीं यह देना भी चाहते हैं या यह महिज़ कागजी कार्यवाही है। अगर यह वाकई दिए जाने हैं तो फिर सरकार हर जिला के लिये कोटा मुकर्रर करे कि फलां फलां ज़िला को इतने मिलेंगे। इस अलाटमेंट को करते वक्त यह भी देखना पड़ेगा कि किस इलाका को कितनी ज़रूरत है। यह न हो कि अमृतसर लुध्याना जहां पहले ही बिजली पानी की कमी नहीं वहां लगा दिये जाएँ और महिन्द्रगढ़ जैसे बैकवर्ड इलाके जहां बिजली पानी के साधन नहीं हैं उनकी तरफ ध्यान ही न दिया जाए। फिर इन्होंने इसके लिये 25 फीसदी या 750 रुपये सबसिडी रखी है। इसमें देखने वाली बात यह है कि महेन्द्रगढ़ जैसे बैकवर्ड इलाके जहां गुरबत है भुखमरी है वहां के लिये भी 750 रुपए और अमृतसर लुध्याना जैसे अमीर इलाकों के लिए भी 750 रुपये सबसिडी रखी है। यह अमीर गरीब को एक ही लाठी से हांक रहे हैं। सारी जगहों के लिये चाहे कोई बैकवर्ड हो या फारवर्ड हो सब को 750 रुपये देते हैं। 750 रुपये के साथ बैकवर्ड एरिया वालों की कैसे तरक्की हो सकती है। जब

12.00 noon

[श्री बनवारी लाल]

सरकार को ज़रूरत पड़ती है तो महेन्द्रगढ़ के लोग सब से आगे आते हैं लेकिन जब देने की बारी आती है तो सरकार की नज़र दूसरी तरफ चली जाती है। चीन के एग्रेशन के वक्त 10 लाख का टारगेट महेन्द्रगढ़ के लिये रखा था लेकिन लोगों ने $12\frac{1}{2}$ लाख रुपया दिया और अब की दफा भी 10 लाख की बजाए 15 लाख दिया है। इसलिये मैं कहना चाहता हूं कि सरकार को भी उनकी बैकवर्डनैस का ख्याल रखना चाहिए। तो मैं अर्ज़ करता हूं कि वहां पर यह सबसिडी 50 फीसदी दी जाए। फिर यह जो पुराने खेतीबाड़ी के ढंग हैं अगर पैदावार बढ़ानी है तो उन्हें बदलना पड़ेगा। इसके लिये वहां इम्प्रूवड इम्पलीमैंट्स दिये गए लेकिन यह किसी ने नहीं देखा कि कौन से इम्पलीमैंटस वहां कामयाब हो सकते हैं। अमृतसर के हल उठा कर महेन्द्रगढ़ को भेज दिये जिस अलाके की जैसी ज़मीन हो उसके मुताबिक ही यह इम्पलीमैंटस इस्तेमाल हो सकते हैं और कामयाब भी नहीं हो सकते हैं। इसके लिये मैं कहना चाहता हूं कि ऐसे इम्पलीमेंटस वहां भेज कर जो वहां की ज़मीन में कामयाब नहीं हो सकते पैसे जाया करने की बजाए वहां के इलाके के लोगों को मदद दें कि वह खुद अपनी जरूरत के मुताबिक इम्पलीमैंटस बनाएँ। वहां ऐसा कारखाना बनाएँ जिसमें वहां के लोग वहां की ज़मीन के मुताबिक इम्पलीमैंट्स बनाएँ और फिर किसानों को सप्लाई करें (घँटी) खाद के बारे में अर्ज़ करना चाहता हूं कि जहां पानी मिलता है वहां अगर खाद की कीमत एक दो रुपए बढ़ा भी देंगे तो कोई फर्क नहीं पड़ता क्योंकि वहां लोगों को पानी की वजह से शुअरटी होती है कि फसल हो जाएगी लेकिन महेन्द्रगढ़ जैसे खुशक इलाकों में पानी है नहीं और बारिश भी नहीं होती जिससे पैदावार कम होती है और कभी होती ही नहीं। वहां जो तकावी दी जाती है वह वैसे ही सिर पर खड़ी रहती है। ऐसे खुश्क अलाकों में लोगों को प्रोत्साहन देने के लिए खाद में 50 फीसदी सबसिडी दी जाए ताकि लोग पैदावार बढ़ा सकें। सरकार ने हरिजनों को evacuee इन्फीरियर लैंड नीलाम की थी। सरकार ने खुद वह 445 रुपए एकड़ के हिसाब से खरीदी थी लेकिन बोली किसी वजह से ज्यादा कीमत पर चली गई। ज़मीन कैसी भी थी वह तो साफ है कि इन्फीरियर लैंड है और यह भी साफ है कि वह पिछले 17/18 साल से गैर आबाद थी (घण्टी) खैर, जैसी भी वह ज़मीन थी वह तो है और अब हरिजन उसे अपनी मेहनत से अच्छा बनायेंगे लेकिन मैं कहना चाहता हूँ कि महिन्द्रगढ़ के बैकवर्ड इलाके के बैकवर्ड हरिजन बगैर सरकार की सहायता के क्या कर पायेंगे यह तो आप अंदाज़ा लगा सकते हैं। इस ज़मीन को अगर सरकार चाहती है कि आबाद करना है और गरीब हरिजनों की मदद करनी है तो उन लोगों को सरकार बगैर सूद के लोन्ज़ दे ताकि पम्पिंग सैट्स तथा कुएँ बनाने के लिये लोन दे और आसान किश्तों पर करज़े दें और दूसरी सारी सुविधाएँ दे। फिर बंजर शामलात ज़मीन महेन्द्रगढ़ में हजारों बीघे पड़ी है। यह पहले चरागाहों के लिये रक्खी थी लेकिन अब चरागाहों की ज़रूरत नहीं क्योंकि अब वहां किसी के पास दो--दो चार--चार पशु होंगे ज्यादा नहीं। इसलिये यह जो बंजर ज़मीन पड़ी है इसे हरिजनों और दूसरे लैंडलैस ऐग्रीकल्चर लेबर को खेती बाड़ी के लिये दे दी जाए जिससे उन लोगों को काम भी मिले और अलाके की तरक्की हो (घँटी) तो इन अलफाज़ के साथ मैं सरकार

से कहना चाहता हूं कि महेन्द्रगढ़ के लिये जो सुझाव मैंने डीज़ल इन्जनों, खाद, बांध बनाने, माइनर इरीगेशन वगैरा के लिये दिये थे उनकी तरफ ध्यान देकर उन्हें आगे बढ़ाए ताकि उस बैकवर्ड इलाके की तरक्की हो सके। अच्छा धन्यवाद।

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ (ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ) : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬਾ, ਅੱਜ ਇਕ ਬੜੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਦ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਡਿਫੈਂਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਏ ਹਾਂ 22,00 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਅਨਾਜ ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਮੰਗਾਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਭੁਖੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪੇਟ ਭਰਿਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਅਨਾਜ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਬਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਖੁਰਾਕ ਬਾਰੇ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਹੋਈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕੇਰਾਲਾ ਤੇ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਭੁਖੇ ਲੋਕਾਂ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਫ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਜੋ ਹੈ ਉਹ ਬਦ ਤੋਂ ਬਦਤਰ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ 75 ਫੀ ਸਦੀ ਤੋਂ ਵਧ ਲੋਕ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਤੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਸਨਅਤ ਵੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਛੋਟੀ ਹੀ ਹੈ ਵਡੀ ਨਹੀਂ। ਐਨੀ ਆਬਾਦੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਤਕ ਖੁਰਾਕ ਵਿੱਚ ਆਤਮ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ ਹਾਂ। ਜੋ ਅਸੀਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸਬੰਧੀ ਟੀਚੇ ਬਣਾਂਦੇ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਨਹੀਂ ਵਧੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਨ ਦਾ ਕਾਲ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਹਕੂਮਤ ਪਿਛਲੇ 17/18 ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਲ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੀ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਜੋ ਅੱਜ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਨਾਲ ਹਰ ਥਾਂ ਵਿਤਕਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਵੇਖ ਲਓ ਜਿੱਥੇ ਸਿਰਫ ਵਪਾਰੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਕਿਤਨੀਆਂ ਤਾਲੀਮ ਲਈ ਸਹੂਲਤਾਂ ਹਨ। ਕਿਤਨੀਆਂ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਇਥੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀਆਂ ਅਮਾਰਤਾਂ ਹਨ ਤੇ ਸਟਾਫ ਹੈ ਪਰ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਅਮਾਰਤਾਂ ਵੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ 27/28 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਵੀ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜੋ ਸਟਾਫ ਉਥੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਾਅਹਿਲ ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਜੋ ਕਰਜ਼ੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਵੀ ਵੇਖ ਲਉ। ਵਪਾਰੀ ਨੂੰ ਤਾਂ 3 ਫੀ ਸਦੀ ਤੇ ਕਰਜ਼ਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇਕਰ ਕਿਸਾਨ ਨੇ ਟਰੈਕਟਰ ਲਈ ਜਾਂ ਹੋਰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਲਈ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ 8 ਫੀ ਸਦੀ ਸੂਦ ਅਦਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਤਕਰਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਇਹੋ ਚਾਲ ਰਹੀ ਤਾਂ ਇਹ ਹਕੂਮਤ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਭੁਖਾ ਮਾਰੇਗੀ। ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਹੀ ਲੈ ਲਓ ਕਿ ਕਿਧਰ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਵਿਤਕਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਕਤ 43 ਫੀ ਸਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 57 ਫੀ ਸਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਰੂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਜੇਕਰ ਬਾਰਸ਼ ਨਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਦਾਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

[*Deputy Speaker in the Chair*]

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹਿਰਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਜਿਹੜੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਿਕਦਾਰ ਦਿਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ 3.04 ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਪਟਿਆਲੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਵਿੱਚ 2.04 ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਿਕਦਾਰ ਘਟਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਭੀ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਡਿਸਕਰੀਮੀਨੇਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਪਾਲਿਸੀ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਵਾਜਿਬ ਨਹੀਂ ਹੈ।

[ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ]

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਕਲ ਨੂੰ ਦਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਪੀ. ਡਬਲਿਊ ਡੀ. ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤਾਲਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਨਹਿਰਾਂ, ਡਰੇਨਜ਼ ਖੋਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੜਕਾਂ ਨੂੰ ਪੁਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਸੜਕਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਵੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਿਕਾਸ ਲਈ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਬਾਰ ਸੜਕਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਤੋੜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਜ਼ਾਇਆ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਠੋਸ ਸਕੀਮ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪਾਸ ਨਕਸ਼ੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਣੀ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਕਿਥੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਕਸ਼ਿਆਂ ਵਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੁਝਾਉ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੀ. ਡਬ੍ਲਿਊ ਡੀ. ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਤਾਲਮੇਲ ਹੋਵੇ ਤਾਕਿ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਕੀਮਾਂ ਤਿਆਰ ਹੋ ਸਕਣ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤਾਲਮੇਲ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਰੁਪਿਆ ਬਚ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹ ਰੁਪਿਆ ਜਨਤਾ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੋ ਸਕੇਗਾ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਫੋਕੇ ਨਾਰੇ ਜੈ ਜਵਾਨ ਅਤੇ ਜੈ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਨਾਰ ਲਾਏ। ਸਰਕਾਰ ਖੁਦ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦੀ ਉਪਜ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਜਿਹੜੀ ਪਾਲੀਸੀ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਨਾਕਸ ਹੈ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਬਾਰੇ 1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ 144 ਕਾਨੂੰਨ ਬਣੇ। ਮੈਂ ਪੈਪਸੂ ਟੈਨੈਂਸੀ ਐਕਟ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਭੀ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਾਲ ਮਰਜ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ 8 ਵਾਰ ਅਮੈਂਡ ਕਰਕੇ ਨਿਕੰਮਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਬਿਸਵੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਮਿੰਟਗੁਮਰੀ ਅਤੇ ਲਾਇਲਪੁਰ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਵਗੈਰਾ ਕਟਕੇ ਖੇਤੀ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਪਾਰਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਯੂ. ਪੀ. ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਨੂੰ ਸਫਾ ਕਰਕੇ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਵਸਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵਸਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਾਰਵਾੜੀ ਸੇਠ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਪ ਦਾਦੇ ਭੀ ਖੇਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ ਉਸ ਨੂੰ 1 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਤ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਫਕੀਰ ਬਣਾਉਣ ਉੱਤੇ ਤੁਲੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਮੈਂ ਰੇਹ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਰੇਹ ਦੇ ਬਾਰੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਕਾਰਖਾਨਾ ਹੈ। ਉਥੇ 10 ਰੁਪਏ ਬੋਰੀ ਰੇਹ ਦੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਏਥੇ 18.50 ਪੈਸੇ ਰੇਹ ਦੀ ਬੋਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਨੰਗਲ ਵਿੱਚ ਕਾਰਖਾਨਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ 2 ਕਰੋੜ 44 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾਇਆ। ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਵਾਕਈ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰੇਹ ਨੋ-ਪ੍ਰਾਫਿਟ ਅਤੇ ਨੋ-ਲਾਸ ਉੱਤੇ ਸਪਲਾਈ ਕਰਦੀ, ਤਾਕਿ ਖੇਤੀ ਦੀ ਉਪਜ ਵਧ ਸਕਦੀ। ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਛਿਲ ਲਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਹੁਣ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦਾ ਯੁਗ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਟਰੈਕਟਰ 8 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਗ਼ਲਤ ਨੀਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੁਣ ਟਰੈਕਟਰ

11 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਬਲੈਕ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਜਿਹੜਾ ਟਰੈਕਰਾਂ ਲਈ ਤੇਲ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਾਕਸ ਹੈ । ਐਸਓ ਅਤੇ ਬਰਮਾ ਸ਼ੈਲ ਜਿਹੜੀਆਂ ਫਾਰੇਨ ਕੰਟਰੀਜ਼ ਦੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਛ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦੇ ਮੌਕੇ ਤੇਲ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਅਤੇ ਟਰਕਸ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਏ ਸਨ । ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਉੱਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ। ਇਸ ਦੇ ਅਲਾਵਾ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਤੇਲ ਦੀ ਜਿਹੜੀਆਂ ਦੇਸੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਵਲ ਜ਼ਰੂਰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਰਕਾਰ ਜ਼ੋਨਲ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਭੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੰਦੇ ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਖੁਦ ਸਟੇਟ ਟਰੇਡਿੰਗ ਕਰੇ । ਸਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭੁਖ ਮਰੀ ਤੋਂ ਬਚਾਵੇ । ਸਰਕਾਰ ਟਰੇਡਰਜ਼ ਨੂੰ ਮੁਨਾਫਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਰੋਕੇ ਤਾਕਿ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਮੁਨਾਸਿਬ ਭਾਉ ਉੱਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮਿਲ ਸਕਣ। ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਜਿੱਥੇ ਖੁਰਾਕ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਉਥੇ ਮੁਨਾਸਿਬ ਭਾਉ ਚੀਜਾਂ ਸਪਲਾਈ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ੋਨਲ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਤੋਂ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਹਾਊਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ 5 ਏਕੜ ਹੈ ਉਸਦਾ ਮਾਲੀਆ ਮੁਆਫ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਲੇਕਿਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਨੂੰ ਝੱਟੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਉਸ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਮਾਲੀਆ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਸਾਡੇ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਭਠਾ ਬੈਠਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਵਲ ਤਿੰਨ ਡਿਵੀਜ਼ਨਜ਼ ਹਨ ਉਹ ਨਾਭਾ, ਸੰਗਰੂਰ ਅਤੇ ਲਾਹਲ ਹਨ । ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸੰਗਰੂਰ ਇਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਖੋਲ੍ਹੀ ਗਈ ਹੈ । ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ 110 ਮੀਲ ਜਾਂ ਓਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੂਰ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਲਈ ਆਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਸੰਗਰੂਰ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮਾਨਸੇ ਆਪਣਾ ਦਫਤਰ ਸ਼ਿਫਟ ਕਰੇ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਫਾਇਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਅਲਾਵਾ ਜਿਹੜੀ ਵੱਢ ਵਤਰ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਪੂਰਾ ਆਬਿਆਨਾ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਥੇ ਕੋਈ ਪਾਣੀ ਲਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੁਝਾਉ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵੱਢ ਵੱਤਰ ਤੇ ਆਬਿਆਨਾ ਨਾ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਫਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਬਠਿੰਡੇ ਅਤੇ ਹਿਸਾਰ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਰਵਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੁਝਾਉ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਉਥੇ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਸਰਵਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੇ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਉਥੇ ਕਰਾ ਸਕਣ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਨਾਲ ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਜਾਂ ਪੰਪਿੰਗ-ਸੈਟ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ 750 ਰੁਪਏ ਸਬਸਿਡੀ ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਅੱਜ ਤਕ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਸਬਸਿਡੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ । ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਅਸੀਂ ਚੈਲਿੰਜ ਕੀਤਾ

ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਕ ਕੇਸ ਵੀ ਦੱਸ ਦੇਵੇ ਜਿਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਢੇ ਸਤ ਸ ਰੁਪਏ ਦਿਤੇ ਹੋਣ ਇਹ ਗੱਲ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਉਪਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਥੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਲਗਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਕੋਲ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਪੈਪਸੂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਖਰਚ ਤੇ ਟੀਊਬ ਵੈਲਜ਼ ਲਗਾਏ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਹਿੰਮਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਦੂਸਰਿਆਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਖਰਚ ਉੱਤੇ ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਲਗਾਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਵੀ ਸੈਰਾਬ ਹੋਣ। ਮਾਲੀਏ ਦੀ ਬਾਬਤ ਪੈਪਸੂ ਵਾਲੇ ਰੋਂਦੇ ਹਨ। ਮਰਜਰ ਦੇ ਬਾਅਦ ਜਿਹੜੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਆਏ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਰੋਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਵੀ ਰੋਂਦੇ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਸੜਕਾਂ ਦੀ ਬਾਬਤ ਸਵਾਲ ਪੁਛਿਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸੜਕਾਂ ਫੋਰਥ ਫਾਈਵ-ਈਅਰ ਪਲਾਨ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜਵੀਂ ਪਲਾਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀਆਂ, ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀਆਂ ਕਿਉਂ ਜੋ ਫੰਡਜ਼ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਇਲਾਕੇ ਲਈ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਫੰਡਜ਼ ਹੋਣਗੇ ਪਰ ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਲਈ ਫੰਡਜ਼ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਨਵਾਬ ਮਲੇਰ ਕੋਟਲੇ ਦੀ ਰਿਆਸਤ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਇੰਟ੍ਰੈਸਟ ਸੀ ਕਿ ਰਿਆਸਤ ਕਾਇਮ ਰਹੇ ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹੀਆਂ ਇਸ ਲਈ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਝਗੜਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਬਹਿਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਪਰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਨਵਾਬ ਸ਼ਾਹ ਪਟਿਆਲੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਚਾਹੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹੋਵੇ ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਰਟੀ ਦਾ, ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਕੇ ਵਿਖਾ ਦੇਵੇ ਕਿ ਢਾਈ ਸੌ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਮੰਨ ਜਾਵਾਂਗੇ ਇਸ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਰੀਗੇਟਿਡ ਏਰੀਆ ਦੀ 55 ਪਰਸੈਂਟ ਜ਼ਮੀਨ ਬਾਰਾਨੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਟਿਊਬ ਵੈਲਜ਼ ਲਗਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ, ਉਥੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਬਾਰਾਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਟੀਊਬਵੈਲਜ਼ ਜ਼ਰੂਰ ਲਗਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸੀਟ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ।

ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ (ਸਰਹੰਦ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅੱਜ ਇਸ ਆਗਸਟ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਸਬਜੈਕਟਸ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੀ ਬਲਕਿ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਮੁਸਤਕਬਿਲ ਦਾ ਦਾਰੋਮਦਾਰ ਹੈ। ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਕਲ ਵੀ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਪਹਿਲੇ ਵੀ ਮੈਂ ਕਹਿ ਚੁਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਬਹੁਤ ਘਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਅਫਸਰ ਜਾਂ ਜਿਹੜੇ ਮਹਿਕਮੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ— ਮੇਰੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਟੈਕਨੀਕਲ ਆਦਮੀ ਅਤੇ ਟੈਕਨੋਕ੍ਰੈਟ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਪਰੈਸ ਕਰ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਨੀਸ਼ੀਏਟਿਵ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਲ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਅਤੇ ਆਈ. ਸੀ. ਐਸ. ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਮੈਂ ਉਸ ਬਰਾਦਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਪਰ ਜ਼ਮਾਨਾ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਆਪ ਦਾ ਮਕਸਦ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਸ ਬੁਲ ਐਨ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸਾਂ ਇਕ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ ਬਣਾਉਣੀ ਹੈ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਹਿਬੂਦੀ ਲਈ ਇਕ ਰਿਆਸਤ ਬਣਾਉਣੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਸਾਡੀ ਜਿਹੜੀ ਚਾਲ ਹੈ—ਮੈਂ ਪ੍ਰੈਸੀਮਿਸਟ ਨਹੀਂ ਹਾਂ—ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਮੌਜੂਦਾ ਚਾਲ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ 50 ਸਾਲ

ਜਾਂ 100 ਸਾਲ ਲੱਗ ਜਾਣਗੇ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਨਾ ਬਸ਼ਾਨਾ ਖੜੇ ਹੋਣ ਵਿੱਚ, ਜਿਹੜੇ ਮੁਲਕ ਸਹੀ ਮਾਨਿਆ ਵਿੱਚ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟਸ ਜਾਂ ਤਰੱਕੀ ਯਾਫਤਾ ਮੁਲਕ ਕਹਿ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਾਰ ਬਾਰ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੀ ਤਰਫ ਤਵਜੋਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ, ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਨਤੀਜਾ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ? ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ:—

"ਮਰਜ਼ ਬੜ੍ਹਤਾ ਗਿਆ ਜੂੰ ਜੂੰ ਦਵਾ ਕੀ।"

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸ਼ਾਇਦ ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਐਨਾ ਵਜ਼ਨ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸਾਡੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਐਨੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰ ਅਹਿਕਾਮ ਨੂੰ ਤਵਜੋਹ ਰਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗਿਰਦੋਨਵਾਹ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਹਾਲਾਤ ਹੋਣ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਹਾਲਾਤ ਹਨ, ਜਿਹੜਾ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਸਰਵੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕਮ ਸੇ ਕਮ ਪੜ੍ਹਣ ਦੀ ਤਾਂ ਤਕਲੀਫ ਕਰਿਆ ਕਰਨ। ਮੈਂ ਅੱਜ ਦੇ ਅਖਬਾਰ ਦੀ ਸਰਵੇ ਸਰਸਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਵੇਖੀ ਸੀ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰ ਸਾਊਥ-ਈਸਟ ਏਸ਼ੀਆ ਦਾ ਫਿਊਚਰ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੜਾ ਡਾਰਕ ਹੈ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਰਾਈਸ-ਈਟਰ ਕੰਟਰੀਜ਼ ਦਾ ਸਮਾਂ ਬੜਾ ਭਿਆਨਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਥੇ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ? ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਤੇ ਹੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੈਕਚਰਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਅਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਕੀਮਾਂ ਵੈਸੇ ਹੀ ਪਈਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੈਮੀਨਾਰ ਹੋਇਆ ਸੀ। **Indian Society of Agricultural Economy** ਵਲੋਂ ਇਕ ਸੈਮੀਨਾਰ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ :—

"A number of measures have been introduced to stimulate the agricultural Production but even after 15 years of plan development, our major objective of self-sufficiency in food appears to be as distant as ever"

ਪਿਛਲੇ 15, 17 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਮਤਵਾਤਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਖਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪਲੈਨਿੰਗ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਲੈਨਿਗ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕੰਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਰੀਜ਼ਲਟ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਬੜੀ ਮਾਯੂਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਰੀਜ਼ਲਟ ਕੀ ਹਨ ? ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਦਿਨ ਯਾਦ ਹਨ ਜਦੋਂ ਰਫੀ ਅਹਿਮਦ ਕਿਦਵਾਈ ਮਨਿਸਟਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੈਲਫ ਸਫੀਸ਼ੈਂਟ ਬਣਾ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਸ਼ੂਗਰ ਐਕਸਪੋਰਟ ਹੋਇਆ ਕਰੇਗੀ, ਬਾਹਰੋਂ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰਜ਼ ਮੰਗਵਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ। ਕਿਦਵਾਈ ਸ਼ਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਗਿਆ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਕਿੰਨਾ ਅਰਸਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਗ਼ੌਰ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਥੇ ਦੇ ਉਥੇ ਹੀ ਖੜੇ ਹਾਂ, ਸਟੈਗਨੈਂਟ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਕੋਈ ਪ੍ਰੌਗ੍ਰੈਸ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰੁਪਿਆ ਫ੍ਰਿਟਰ ਅਵੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਨੈਰਜੀ ਫ੍ਰਿਟਰ ਅਵੇ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ— ਲੇਕਿਨ ਰੀਜ਼ਲਟ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ। ਅਨਪਰੋਡਕਟਿਵ ਐਕਸਪੈਂਡੀਚਰ ਤੇ ਕੋਈ ਚਕਿਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗ ਵਿੱਚ ਟੂ ਮੈਨੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪੈ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਗਰਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਬਜਟ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਿਆਂ ਦਾ ਖਰਚ ਮੁਖਤਲਿਫ ਸਕੀਮਾਂ ਤੇ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਉਸ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਈ ਮਹਿਕਮੇ ਤਜਰਬੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੀ. ਡੀ. ਓਜ਼

[ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ]

ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਹੈ, ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਹੈ—ਇਹ ਸਾਰੇ ਬਾਹਰ ਦੇ ਮੁਲਕਾਂ ਤੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਆਈਡੀਅਲਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੰਟਰੋਡੀਊਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ—ਚਾਹੇ ਇਹ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਫਿਟ ਇਨ ਹੁੰਦੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਨਾ ਹੁੰਦੇ ਹੋਣ । ਇਹ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਡੀਟੇਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ । ਸਾਡੇ ਵਾਈਸ-ਚਾਂਸਲਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 15 ਸਾਲ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਔਬਜੈਕ-ਟਿਵਜ਼ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ । ਹਾਸਲ ਕਰਨੇ ਤਾਂ ਇਕ ਤਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਦਿਆਂ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਟੁੱਟ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਰਖਦਾ ਹਾਂ—ਅਥਾਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਰਖਦਾ ਹਾਂ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੰਜਰ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ, ਜੰਗਲਾਤ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਹਰ ਗੋਸ਼ੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਲਕਿ ਇਸ ਮੁਲਕ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾ ਜਾ ਕੇ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਕਲੇਫੋਰਨੀਆ ਵਿੱਚ, ਕਨੇਡਾ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਫਾਰਮਜ਼ ਬਣਾਈਆਂ । ਤਰਾਈ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਭ ਕੁਝ ਕੀਤਾ; ਲੇਕਿਨ ਇਥੇ ਕੀ ਫਲ ਹੋਇਆ ਹੈ ? ਮੈਂ ਫੇਰ ਉਸੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਉਸ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਹੈ—ਮਿਸਟਰ ਡੀ. ਜੀ. ਕਾਰਵੇ—ਉਸ ਨੇ ਕੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ? ਇਸ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਔਰ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:—

"Instruments of progress could be most effective in the hands of Punjab farmers'

ਲੇਕਿਨ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਇਮਪਲੀਮੈਂਟਸ ਮਹੈਯਾ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ? 17-18 ਸਾਲ ਦੀ ਪਲੈਨਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀ ਅੱਜ ਵੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਇਮਪਲੀਮੈਂਟਸ ਮੁਹੈਯਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ? ਕਿਤਨੇ ਕਿਤਨੇ ਦਾਅਵੇ ਕੀਤੇ ਗਏ । ਮੈਂ ਖੁਦ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੇ ਪਾਸ ਕਮ ਅਜ਼ ਕਮ ਅਸੀਂ ਹਲ ਤਾਂ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ । ਲੇਕਿਨ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਬਣਦੀ ਨਹੀਂ । ਰੀਜ਼ਲਟ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ । ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ **human material** ਜਿਹੜਾ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਿਹਤਰੀਨ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹਿਊਮਨ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਹੈ । ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਵਾਕਈ ਗਰੇਨਰੀ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਨਾਸਬ ਇਨਸਟਰੂਮੈਂਟਸ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ । ਅਜ ਹੀ ਇਹ ਬਹਿਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ਅਜ ਤੋਂ ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ ਇਸ ਮੌਜੂਦਾ ਨੀਤੀ ਦੀ ਮੁਖ਼ਾਲਫਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਸਾਰੇ ਕ੍ਰਿਟੀਸਿਜ਼ਮ ਨੂੰ ਸੁਨਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਅੱਜ ਤਕ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਤਰਫ ਕੋਈ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਜਾਪਾਨ ਦੀ ਹੀ ਮਿਸਾਲ ਲੈ ਲਓ ਜਿੱਥੇ ਦੋ-ਦੋ ਬਿਘੇ ਦੀ ਵੀ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰੀ ਨਹੀਂ, ਉਥੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਵਿੱਚ ਬੜ੍ਹਾਵਾ ਦਿੱਤਾ । ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬੜ੍ਹਾਵਾ ਦਿੱਤਾ । ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਪ੍ਰੋਗਰੈਸਿਵ ਐਲੀਮੈਂਟਸ ਵੀ, ਜਿਹੜੇ ਬੜੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸ਼ਖਸ ਭੀ ਹਨ; ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਆ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਤਰੱਕੀ ਬਗੈਰ ਮੈਕੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਾਲਹਾ ਸਾਲ ਤੋਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਤੁਸੀਂ ਦਸੋ ਕਿ ਕਿਤਨੀ ਕੁ ਮੈਕੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜਾਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ? ਕਿਤਨੀ ਕੁ ਕਮੀ-ਕਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦ ਤਕ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਨੂੰ ਰੈਵੋਲਿਊਸ਼ਨਾਈਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤਦ ਤਕ ਮੁਲਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾ ਹੀ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ,

ਫੰਡਾਮੈਂਟਲ ਬੁਨਿਆਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਨੂੰ ਬੜ੍ਹਾਵਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਊਂਡ ਫੁਟਿੰਗ ਉੱਤੇ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਗੱਲ ਹੋ ਨਹੀਂ ਰਹੀ । ਟਰੈਕਟਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਿਤਨੇ ਚਿਰ ਤੋਂ ਰਲ ਰਹੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਕਿਤਨੀ ਤਕਲੀਫ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ? ਬੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਛੋਟਾ ਟਰੈਕਟਰ ਬਣਾਵਾਂਗੇ । ਫਾਰਮਰਜ਼ ਫੋਰਮ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬੜੀ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਹੋਈ । ਕਿਤਨੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸੁਣਦੇ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਗੱਲ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੂਜੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਦੂਜੇ ਮੁਲਕਾਂ ਨੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਵਿੱਚ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਬਕ ਸਿਖ ਕੇ ਸਟੈਪਸ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਸਾਨੂੰ ਵੈਸਟਰਨ ਜਰਮਨੀ ਦੀ ਤਰਫ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਦੋ ਦਫ਼ਾ ਉਹ ਮੁਲਕ ਜੰਗ ਨਾਲ ਤਬਾਹ ਹੋਇਆ ਲੇਕਿਨ ਬਿਲਕੁਲ ਮਲੀਆਮੇਟ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਉਹ ਮੁਲਕ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਫੇਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਉੱਤੇ ਖੜਾ ਹੋ ਗਿਆ । ਇਸ ਮਿਸਾਲ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਸਿੱਟੇ ਉੱਤੇ ਪੁਜਦੇ ਹਾਂ ? ਗੱਲ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਇਕ ਆਵਾਜ਼ : ਕੈਰੈਕਟਰ ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ : ਠੀਕ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਵਿੱਚ ਕਰੈਕਟਰ ਦਾ ਵੀ ਕਰਾਈਸਿਜ਼ ਹੈ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਕਰੈਕਟਰ ਦੀ ਵੀ ਕਮੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਨੈਸ਼ਨਲਿਜ਼ਮ ਦਾ ਹਕਦਾਰ ਹਾਂ । ਪਰ ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੋਕਾਲਡ ਨੈਸ਼ਨਲਿਸਟ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਕੀ ਉਹ ਛਾਤੀ ਉੱਤੇ ਹੱਥ ਰਖ ਕੇ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ ? ਕੀ ਜਿਹੜੇ ਟੈਕਨੋਕਰੇਟਸ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਮੁਲਕ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ? ਅਗਰ ਕਰਦੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਔਰ ਕਬਾਹਤਾਂ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਨਾ ਹੋਣ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਰੂਰਤ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਫਾਰਮਰ ਨੂੰ ਇਮਪਲੀਮੈਂਟਸ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੇ ਜਾਣ । ਜਦ ਤਕ ਉਸ ਨੂੰ ਇਮਪਲੀਮੈਂਟਸ ਮੁਹੈਯਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੀ ਨਿਜਾਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਹੁਣ ਇਥੇ ਹੀ ਛਡਦਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ, ਕੁਝ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ । ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਮੁਹੈਯਾ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਬੜੇ ਬਲੰਦ ਬਾਗ ਦਾਵੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਵੇਲਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ, ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਮਿਲਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਮੂੰਹ ਵੇਖ ਕੇ ਟਿਕਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਅਵਲ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਮਿਲਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਔਰ ਅਗਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਬੜੀ ਸਿਰ ਦਰਦੀ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ । ਕਈ ਕਈ ਦਿਨ ਜ਼ਾਇਆ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵੀ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਬੜੀ ਚਰਚਾ ਚਲਦੀ ਰਹੀ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ, ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ, ਫਰਟਿਲਾਈਜ਼ਰ ਮਾਈਂਡਿਡ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ । ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਮਾਈਂਡਿਡ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਦੀ ਇਥੇ ਕਮੀ ਹੋ ਗਈ। ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅੰਟ ਸੰਟ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ? ਅਗਰ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਨੂੰ ਵਾਕਈ ਬੜ੍ਹਾਵਾ ਦੇਣ ਦਾ ਸਾਡਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਇਥੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੋਰ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਫੈਕਟਰੀਜ਼ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ? ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਟਾਪ ਪਰਾਇਰਟੀ

[ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ]

ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ? 17 ਸਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਅੱਜ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਦਵਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਫਰਮਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਬਾਹਰੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਗਵਾਂਵਾਂਗੇ। ਪਰ ਹੁਣ ਤਕ ਵੀ ਹਾਲਤ ਕੀ ਹੈ ? ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾ ਸਾਨੂੰ ਫੂਡਗਰੇਨਜ਼ ਵੀ ਕਿਤਨੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿੱਚ ਅਜ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੰਗਵਾਣੇ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਇਸ ਮੌਕੇ ਇਹੋ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਖੁਰਾਕ ਵਿੱਚ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਸੈਲਫ-ਸਫੀਸ਼ੈਂਟ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ—ਸਭ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਪਾਸ ਲੋੜ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਸਾਜ਼ ਸਾਮਾਨ ਨਹੀਂ ਇਹ ਸਾਜ਼ ਸਾਮਾਨ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਹੈਯਾ ਕਰਨਾ ਕਿਸ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ? ਯਕੀਨਨ ਇਹ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਥੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੇ ਸੁਪਰਫਲੂਅਸ ਮਹਿਕਮੇ ਹਨ ਉਹ ਬੰਦ ਕਰੋ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਖਰਚ ਵਿੱਚ ਬਚਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਥੇ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹ ਹੈ ? ਕੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਪਰਫਲੂਅਸ ਮਹਿਕਮੇ ਇਥੇ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ? ਆਖਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਕਿਤਨਾ ਖਰਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ? ਇਕ ਤਖਫੀਫ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਮੇਟੀ ਬਣੀ ਸੀ। ਕੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਰਿਕਮੈਂਡੇਸ਼ਨਜ਼ ਉੱਤੇ ਕੁਝ ਅਮਲ ਵੀ ਹੋਇਆ ? ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਰਿਟਰੈਂਚਮੈਂਟ ਕਮੇਟੀ ਫਿਰ ਬਨਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਔਰ ਫਜ਼ੂਲ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ, ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚੀਆਂ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚੀ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਐਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਦ ਹੀ ਮੁਲਕ ਉਪਰ ਉਠੇਗਾ, ਤਦ ਹੀ ਸਾਡੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਤਦ ਹੀ ਸਾਡਾ standard of living ਉੱਚਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਦ ਤਕ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਤਦ ਤਕ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵੀ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ, ਤਦ ਤਕ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਲਿਵਿੰਗ ਸਟੈਂਡਰਡ ਵੀ ਨਹੀਂ ਉੱਚਾ ਉਠ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਮਿਸਟਰ ਦਾਂਤੇਵਾਲਾ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਬੰਬਈ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਇਕਨਾਮਿਕਸ ਦੇ ਰੀਡਰ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਆਪ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਦਾ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਹੈ; ਉਹ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਹੈ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

> "70% of India's occupied population is engaged in Agriculture. Such an excessive dependence upon primary industries must, as Mr. Colin, Clark has pointed out, inevitably result in a very low standard of living..'

ਅਗਰ ਫ਼ੈਕਟਸ ਐਂਡ ਫਿਗਰਜ਼ ਵਿੱਚ ਜਾਓ ਔਰ ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਰੀਪੋਰਟਸ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਹਿਜ਼ਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਸਟੈਂਡਰਡ ਆਫ ਲਿਵਿੰਗ ਬਾਰੇ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਕਿਤਨੇ ਕਰੋੜਾਂ ਆਦਮੀ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਅੰਡਰ ਨਰਿਸ਼ਡ ਹਨ। ਕਿਤਨੇ ਲਖ ਆਦਮੀ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਦੋ ਵਕਤ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ ਵੀ ਫਜ਼ੂਲ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਵੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਪਰਾਇਰਟੀ ਫੂਡ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸੋਚਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਬਲਕਿ ਐਸੇ ਇਕਦਾਮਾਤ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਫੂਡ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਔਰ ਉਸ

ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਡਸਟਰੀਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਤੇ ਆਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਇਨ-ਡਸਟਰੀਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਿਹੜਾ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਬੋਝ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਵੇਅਰਵਿਦਾਲ ਹੈ—ਕਿਸਾਨ ਜਿਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਮੁਹਤਾਜ਼ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਮੁਹਤਾਜ਼ੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਸਾਜ਼ੋ ਸਾਮਾਨ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਔਰ ਮੌਕੇ ਉੱਤੇ ਮੁਹੈਯਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤਾਕਿ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਵੀ ਅੱਛੀ ਕਰ ਸਕੇ ਔਰ ਮੁਲਕ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾ ਸਕੇ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗਹਿਰਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਦਾ। ਸੋ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁਤਲਕ ਭੀ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਉੱਤੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਇਤਨੀ ਗੱਲ ਹੀ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਫੂਡ ਦੇ ਬਾਰੇ ਪਾਲੀਸੀ ਹੈ......

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸਾਂ ਹੋਰ ਕਿਤਨਾ ਟਾਈਮ ਲੈਣਾ ਹੈ ? (How much more time the hon. Member would like to take ?)

ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ : ਜਿਸ ਵਕਤ ਆਪ ਫਰਮਾਉਗੇ, ਮੈਂ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ ਕਿਰਫ ਪੁਛਿਆ ਹੀ ਹੈ। (I have just enquired about it.)

ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ : ਮਜ਼ਮੂਨ ਇਤਨਾ ਵਸੀਹ ਹੈ ਕਿ......

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਚੇਅਰ ਨੂੰ ਸਭ ਬਾਰੇ ਦੇਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤਨਾ ਟਾਈਮ ਤੁਸੀਂ ਹੋਰ ਲਵੋਗੇ। (Chair has to accomodate every body. I simply enquired as to the time still required by the hon. Member.)

ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ : ਮੈਂ ਬੜਾ ਮਸ਼ਕੂਰ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਟਾਈਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਫੂਡ ਪਾਲਿਸੀ ਹੈ ਇਹ ਵੀ ਰੀਵਾਈਜ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਬਲ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਥੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਜ਼ੋਨਾਂ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਔਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪਾਲਿਸੀ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਘਾਟੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਦੇਖੋ ਕਣਕ ਦਾ ਜੋ ਇਥੇ ਭਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲੋਂ 15 ਰੁਪਏ ਫੀ ਮਣ ਗੰਗਾ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਦ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਹੈ ਵਧ ਭਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਨਾਜ ਦੀ ਘਟ ਕੀਮਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਜ਼ੋਨਜ਼ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਨੂੰ ਰੀਵਾਈਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਔਰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਫਿਰ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਹਿਬਾ, ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੂਗਰ ਕੇਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਪਰ ਇਸ ਵਕਤ ਜਿਹੜੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਗੰਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ

(ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ)

ਕਿ ਜਿਸ ਵਕਤ ਉਹ ਆਪਣਾ ਗੰਨਾ ਲੈ ਕੇ ਕਿਸੇ ਸੂਗਰ ਫੈਕਟਰੀ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਇਕ ਇਕ ਗੰਨੇ ਦੇ ਟਰੱਕ ਲਈ ਗੰਨਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਤੀਹ ਤੀਹ ਰੁਪਏ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ, ਇਕ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਤਕ ਗੰਨਾ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਤਕਲੀਫ ਉਠਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰਾ ਦਿਨ ਜ਼ਾਇਆ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਔਰ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਵਤ ਵੀ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਾ ਕੇ ਗੰਨਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰੇ ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਉਹ ਤਕਲੀਫ ਉਠਾ ਕੇ, ਆਪਣਾ ਵਕਤ ਜ਼ਾਇਆ ਕਰਕੇ ਔਰ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇ ਕੇ ਗੰਨਾ ਮਿਲ ਵਿੱਚ ਦੇ ਜਾਣ ।

ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀ ਜੋ ਐਡ-ਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਰੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਡੀਵੀਜ਼ਨਜ਼ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਉਹ ਬੜੀਆਂ ਗਲਤ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਜੋ ਮੁਤਲਕਾ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸਦਾ ਹੈਡਕੁਆਰਟਰ ਐਸੀ ਥਾਂ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਜਾਣ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਬੜਾ ਫਾਸਲਾ ਤੈ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦਾ ਬੜਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਕਤ ਜ਼ਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਫਾਸਲਾ ਘਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਹਰ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੇ ਵਕਤ ਦਾ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਔਰ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਕਤ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦਾ ਜ਼ਾਇਆ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਤਨਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪੇਸ਼ੇ ਵਾਲੇ ਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਇਸ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਤਵੱਜੋ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਰੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਆਫ ਡੀਵੀਜ਼ਨਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਔਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੀਐਡਜਸਟਮੈਂਟ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

ਦੂਜੀ ਚੀਜ਼ ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਸੀਪੇਜ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਸੀਪੇਜ ਨਾਲ ਕਿਤਨਾ ਹੀ ਪਾਣੀ ਜ਼ਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਔਰ ਨਾਲ ਹੀ ਵਾਟਰ- ਲਾਗਿੰਗ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਵਾਟਰ ਕੋਰਸਿਜ਼ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਚਿਰ ਤੋਂ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਅੱਜ ਤਕ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ ਗਿਆ । ਅਗਰ ਕੋਈ ਉਪਾ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿਤਨਾ ਹੀ ਪਾਣੀ, ਜੋ ਸੀਪੇਜ ਰਾਹੀਂ ਜ਼ਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਤਜਵੀਜ਼ ਇਹ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੋਈ ਐਸਾ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਲਭਿਆ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਦੇ ਨਹਿਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੇਪਣ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਇਹ ਸੀਪੇਜ ਰੁਕ ਸਕੇ ਲੇਕਿਨ ਅੱਜ ਤਕ ਕੋਈ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਮੇਰੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਈ ।

ਇਕ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਹੈ ਚਕਬੰਦੀ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ । ਚਕਬੰਦੀ ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਬੜੇ ਹਾਈ ਟਾਰਗੇਟ ਰਖੇ ਗਏ ਨੇ ।

ਫਿਰ ਮੈਂ ਵਢਵੱਤਰ ਵਲ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਕਾਮਰੇਡ ਜੋਗਾ ਨੇ ਹਾਊਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਇਆ ਹੈ, ਬਾਰੇ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਪੁਰਾਣੀ ਗਰੀਵੈਂਸ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਔਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਇਹ ਜ਼ਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ । ਵਢਵਤਰ ਤੇ ਵੀ ਆਬੀਆਨਾ ਲੈ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਪਾਣੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਇਹ ਚੰਦ ਗੱਲਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ (ਪੱਟੀ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਥੋਂ ਪਹਿਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਜਨਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਤਿੰਨ ਪੁਆਇੰਟ ਐਸੇ ਹਨ ਜੋ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਲੋਂ ਕਹੇ ਗਏ ਹਨ।

ਕਇ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਲੋਨ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਤੇ ਜੋ ਸੂਦ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਔਰ ਜੋ ਸੂਦ ਇੰਡਸਟਰੀ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਲੋਨ ਤੇ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੇਟ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਪਾ ਕੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਵਿਤਕਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜੀ ਚੀਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਿਨੀਮਮ ਕਨਜ਼ਪਸ਼ਨ ਗਰੰਟੀ ਕਿਉਂ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗਰੰਟੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਲਈ ਜਾਂਦੀ।

ਤੀਜੀ ਵੱਢ ਵਤਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਬਾਰੇ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਲੋਂ ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰਫ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਸਜੈਸ਼ਨ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਅੱਜ ਕੋਈ ਨਵੇਂ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਇਹ ਤਾਂ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਵਿਤਕਰਾ ਜੋ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਜੇ ਤਕ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਵਿਤਕਰੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਇਹ ਵਿਤਕਰਾ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾ ਇਥੇ ਫੂਡ ਸ਼ਾਰਟੇਜ ਦੀ ਪਰਾਬਲਮ ਹੀ ਨਾ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਔਰ ਇਹ ਕਦੋਂ ਦੀ ਹਲ ਹੋ ਗਈ ਹੁੰਦੀ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਕਿਧਰੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਸਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀ ਵੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਲੈਣ ਲਈ ਖਬੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਦਸ ਸ਼ਰਤਾਂ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਉਹ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਤਕਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬਾਕੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨਾਂ ਤਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ, ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਤਕਰੇ ਭਰੇ ਸਲੂਕ ਬਾਰੇ, ਜਿਸ ਦੀ ਨਖੇਧੀ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਕੋਈ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਫਿਰ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੇ ਲੋਨ ਔਰ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੇ ਲੋਨ ਤੇ ਸੂਦ ਲਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਦੂਜਾ ਟਿਊਬਵੈੱਲਾਂ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਕਨਜ਼ੰਪਸ਼ਨ ਤੇ ਮਿਨੀਮਮ ਗਰੰਟੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਦੇ ਖੇਤ ਵੀ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਜੋ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਵਰਤੇ ਭਾਵੇਂ ਨਾ ਵਰਤੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਗਰੰਟੀ ਦੀ ਰਕਮ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਫੈਕਟਰੀ ਜਾਂ ਕਾਰਖਾਨੇ ਤੋਂ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਤਨਾ ਹੀ ਛੋਟਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਨਹੀਂ ਲਈ ਜਾਂਦੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਢ ਵਤਰ ਤੇ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। 1 ਨਵੰਬਰ, 1964 ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ ਔਰ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ 45 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਖਾਈ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਸਿੰਚਾਈ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਐਵੇਂ ਪਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਰਮਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ

[ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ]

ਉਹ ਸਿਰਫ ਫਾਈਲ ਦੇਖ ਕੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਤੇ ਉਸ ਫਾਈਲ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਇਤਨਾ ਈਫੈਕਟ ਨਾ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਜਿਤਨਾ ਕਿ ਉਥੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਤਨੀ ਫਰਟਾਈਲ ਜ਼ਮੀਨ, ਜੋ ਸਿੰਚਾਈ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਐਵੇਂ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ ਔਰ ਜਿਸ ਦਾ ਘਟਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੀਪ ਤੇ ਪਿਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਜੋ ਡੀਮਾਂਡ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਬਾਰੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਉਥੋਂ ਦੇ ਬੇਟ ਏਰੀਆ ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲੇ ਐਵੇਂ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਹੁਣ ਪਾਣੀ ਮਿਲੇਗਾ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਅੱਜ ਫਿਰ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਉਥੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਚਲਣ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਉਥੇ ਗਏ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਵਕਤ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਗਏ ਸੀ ਤਾਂ ਉਥੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਕੀਮ ਦਸੀ ਗਈ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਥੇ ਸਤਲੁਜ ਔਰ ਬਿਆਸ ਦਾ ਪਾਣੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੋਂ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਸਤਾ ਰਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਰਫ 15 ਇਕ ਮੀਲ ਫਾਸਲੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਨਹਿਰ ਕਢਣੀ ਪੈਣੀ ਸੀ ਔਰ ਘਟ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕੰਪੈਨਸੇਸ਼ਨ ਦੇਣੀ ਪੈਣੀ ਸੀ ਔਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਜਿਹੜੀ ਸਕੀਮ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਾਣੀ ਬਜਾਏ ਸਤਲੁਜ ਔਰ ਬਿਆਸ ਦੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੇਣ ਦੇ ਦਰਿਆਏ ਰਾਵੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਤਲੁਜ ਔਰ ਬਿਆਸ ਦੇ ਏਰੀਆ ਨੂੰ ਰਾਵੀ ਤੋਂ ਯਾਨੀ 100 ਮੀਲ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਲਿਆ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਉਲਟੇ ਬਾਂਸ ਬਰੇਲੀ ਕੋ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗੇ ਵੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਔਰ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਲੋਕ ਚੀਕਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹਿਰ ਦੀ ਟੇਲ ਤੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ ਮਿਲਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਔਰ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਟੇਲ ਤੇ ਰਹਿ ਜਾਣਾ ਹੈ ਔਰ ਇਥੇ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੀ ਨਹੀ ਕਰਨਾ। ਉਥੇ ਪਹਿਲੇ ਕਈ ਵਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਨਹਿਰ ਵਿੱਚ ਜਦ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਐਕਸ. ਈ. ਐਨ. ਪਾਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਔਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਾਣੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਛਡਿਆ ਗਿਆ ਔਰ ਐਕਸ. ਈ. ਐਨ. ਰਜਿਸਟਰ ਕੱਢ ਕੇ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਛਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਟੇਲ ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਣਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਰਜਿਸਟਰ ਕਢਾ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਔਰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਸੀ ਕਿ ਪਾਣੀ ਛਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਅੱਗੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ......(ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਬੈਠੇ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਸਿਰਫ ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰ ਬੈਠੀ ਹਨ।) ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਨੂੰ ਫੁਰਸਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਤਾਂ ਮੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਹੀ ਮੌਕੇ ਤੇ ਚਲਣ ਔਰ ਦੇਖਣ ਕਿ ਪਾਣੀ ਉਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਪਾਸਿਓਂ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। 17 ਜਨਵਰੀ, 1966 ਨੂੰ ਮੈਂ 10 ਸਫਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਔਰ ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਕਾਪੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਔਰ ਇਕ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਘਲੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਆਉ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਡਿਸਕਸ ਕਰੋ ਕਿ ਇਸ ਸਕੀਮ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਲਾਭ ਹੁਦਾ ਹੈ, ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਦਫਤਰ ਦੇਖ ਮਾਰੇ ਹਨ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਉਹ ਕਾਗਜ਼ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ ਨਾ ਗਵਰਨਰ ਸਹਿਬ, ਨਾ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ, ਨਾ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਉਹ ਕਾਗਜ਼ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਡੇਢ ਸਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਰੀਕੁਐਸਟ ਕੀਤੇ ਨੂੰ। ਸੈਂਟਰ ਪਾਸ ਵੀ ਪੈਸੇ ਲਈ ਜਾਣਾ ਪਿਆ। ਹੁਣ ਪੈਸਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਇਆ ਪਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ

ਹਨ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਵੜੇਗਾ, ਸਰਵੇ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਆਦਿ । ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਦੋ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਨਿਸਟਰ ਮੌਕੇ ਤੇ ਚਲਣ, ਡਿਸਕਸ ਕਰਨ, ਕਨਵਿੰਸ ਕਰਾਉਣ ਜਾਂ ਕਨਵਿੰਸ ਹੋ ਜਾਣ । ਜਿੱਥੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਪੈਸਾ ਖਰਚ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਸਕੀਮ ਟੇਕ ਅਪ ਕਰ ਲੈਣ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਕਨਸਿਡਰੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਾ ਪੈਣ ।

ਫਿਰ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ । ਇਹ ਚੂੰਕਿ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਅਤੇ ਫੂਡ ਦੀ ਮੰਗ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਖੇਮ ਕਰਨ ਦਾ 25--30 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਦਾ ਰਕਬਾ ਖਾਲੀ ਪਿਆ ਹੈ । ਫੌਜਾਂ ਵਾਪਸ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਉਥੋਂ ਬੰਬ ਅਤੇ ਮਾਈਨਜ਼ ਨਿਕਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਐਕਸਪਲੋਜ਼ਨਜ਼ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਲੋਕ ਤੇਜ਼ ਮਰਦੇ ਅਤੇ ਫਟੜ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੰਗੜੇ ਲੂਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਖਿਆਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਦਰਖਾਸਤ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐਨੇਮੀ ਐਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਫਟੜ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਮਦਦ ਲਈ ਐਨਟਾਈਟਲਡ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਮਾਈਨਜ਼ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਕਿਉਂ ਨਾ ਵਿਛ ਗਈਆਂ । ਉਥੇ ਐਨੇਮੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਵਛਾਈਆਂ । ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲੰਗੜੇ ਲੂਲੇ ਹੋ ਗਏ ਅਗਰ ਉਹ ਐਨੇਮੀ ਐਕਸ਼ਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਤਾਂ ।

ਫਿਰ ਬਾਰਡਰ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਨ ਦਾ ਪਾਸਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕਿ ਟ੍ਰੈਕਟਰਜ਼ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸਰਕਾਰੀ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਹਨ ਜਾਂ ਪਬਲਿਕ ਦੇ ਹਨ, ਮਗਰ ਉਧਰ ਕਾਸ਼ਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਜਦਕਿ ਸਾਡੀ ਜ਼ਮੀਨ ਖਾਲੀ ਪਈ ਹੈ । ਜੰਗ ਵੇਲੇ ਸਾਨੂੰ ਬਰਕੀ ਜਾਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ । ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਉਥੇ ਸਰਕਾਰੀ ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਆਮਰੀਕ ਦੇਹੀਪੈਸੇ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਸਨ ਮਗਰ ਕਣਕ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ । ਅਸੀਂ ਜੈ ਜਵਾਨ, ਜੈ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਨਾਰਾ ਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਐਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ । ਇਸ 25—30 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਟ੍ਰੈਕਟਰਜ਼ ਨਾਲ ਜਾ ਪਬਲਿਕ Spirited ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਟ੍ਰੈਕਟਰਜ਼ ਲੈਕੇ ਖੇਤੀ ਕਰੇ, ਤੇਲ। ਸਰਕਾਰ ਖਰਚ ਕਰੇ । ਵਰਨਾ ਦੋ ਫਸਲਾਂ ਅਗੇ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤੀਜੀ ਵੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਮੰਗੋ ਕੁਝ ਤੇ ਮਿਲਦਾ ਕੁਝ ਹੈ । ਮੰਗੋ ਫਰਟੇਲਾਈਰਜ਼ ਤੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਮਹਿਕਮਾ, ਪਾਣੀ ਮੰਗੋ ਤਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਦਫਤਰ । ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਦਿਕਤ ਦਾ ਹਲ ਲਭੋ । ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਦਫਤਰਾਂ ਦੇ ਰੌਲੇ ਵਿੱਚ ਨਾ ਪਾਉ । ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵੇਲੇ ਉਹ ਕਚਹਿਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੁਲਦਾ ਸੀ ਹੁਣ 40—45 ਦਫਤਰ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਹੀ ਭੁਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਉਂ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਜਾਵੇ, ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਉਸ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚੇ

ਚੂੰਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਗੱਲ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋ ਸੋ ਮੈਂ ਇਤਨਾ ਹੀ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਕੇ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਤਾਰ ਸਿੰਘ (ਧਰਮਕੋਟ, ਐਸ. ਸੀ.) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਡੀਮਾਂਡ ਨੰਬਰ 19 ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ 7, 87, 28, 300 ਰੁਪਿਆ ਮੰਗਿਆ ਗਿਆ ਜਿਸਦੀ ਇਹ ਹਾਊਸ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜਿਸ ਖੇਤੀ ਦਾ ਇਥੇ ਜ਼ਿਕਰ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਸਟੇਟ ਦੇ ਅੰਦਰ 86 ਫੀਸਦੀ ਲੋਕ ਉਸ ਖੇਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਹਨ, ਜਾਂ ਸਿਧੇ ਕਿਸਾਨ । ਇਹ ਕਿਤਨੀ ਸ਼ਰਮ ਦਾ ਮੁਕਾਮ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਸਟੇਟ ਦੇ ਲੋਕ

[ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਤਾਰ ਸਿੰਘ]

ਇਤਨੇ ਜਫਾਕਸ਼ ਫਨ, ਮਿਹਨਤੀ ਅਤੇ ਤਕੜੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਾਇਲਪੁਰ ਅਤੇ ਮਿੰਟਗੁਮਰੀ ਦੇ ਜੰਗਲ ਆਬਾਦ ਕੀਤੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿੱਚ ਆਲਾ ਨੰਬਰ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਗਰ ਬਾਹਰੋਂ ਕਣਕ ਮੰਗਾਣੀ ਪਵੇ, ਉਥੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਕਣਕ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਖਣ ਲਈ ਮੰਗਾਣੀ ਪਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕੌਮੀ ਗੈਰਤ ਨੂੰ ਚੈਲੰਜ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਬਾ, ਇਹ ਸਸਕਾਰ 'ਜੈ ਜਵਾਨ, ਜੈ ਕਿਸਾਨ' ਦਾ ਨਾਰਾ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਪਿਛੇ ਜਦੋਂ ਇਥੇ ਇਕ ਤਰਫ ਬੰਬਾਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਸੁਚਜੀ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਵਾਅਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆ ਨਹਿਰਾ ਦਾ ਪਾਣੀ ਭੇਜ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਨਾਰਾ ਬਣ ਗਿਆ 'ਜੈ ਕਿਸਾਨ, ਜੈ ਜਵਾਨ, ਪਾਣੀ ਜਾਵੇਗਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੇ ਭੁਖਾ ਮਰੇਗਾ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ'। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਨਾਰਾ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੇਸ਼ਕ ਇਸ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਦਾ ਤੱਲਕ ਪਿੰਡਾਂ ਨਾਲ ਹੈ ਪਰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਇਹ ਕਿਉਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੰਡਸਟਰੀ ਕਰਜ਼ ਲਵੇ ਤਾਂ 3 ਪਰਸੈਂਟ ਸੂਦ ਲਗੇ ਅਤੇ ਜੇ ਖੇਤੀ ਲਈ ਕਰਜ਼ ਲਵੋ ਤਾਂ 8 ਪਰਸੈਂਟ ਸੂਦ ਲਗੇ। ਸੋ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਰੇ ਨਿਰੇ ਕਾਗਜ਼ੀ ਨਾਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ......

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਕਦੇ ਕਦੇ ਤੁਹਾਡੀ ਬਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸਾਨ ਹੋ, ਦੱਸੋ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਦੀ ਹੈ। (The hon. Member's turn comes after long intervals. He should give in details the means of raising production).

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਤਾਰ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਦਸਦਾ ਹਾਂ। ਜੋ ਲੋਕ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿਵੇਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ 280 ਏਕੜ ਦਾ ਇਕ ਬਾਗ ਹੈ। ਬਾਗਾਂ ਬਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ ਖੇਤੀ ਨਾਲੋਂ ਬਾਗ ਨੂੰ 5 ਗੁਨਾ ਪਾਣੀ ਮਿਲੇਗਾ। ਇਹ ਮੇਰਾ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਹਲ ਚਲੇਗਾ ਉਥੇ ਬੂਟੇ ਚਗੇ ਹੋਣਗੇ, ਫਲ ਚੰਗੇ ਹੋਣਗੇ, ਅਗਰ ਹਲ ਨਹੀਂ ਚਲੇਗਾ ਤਾਂ ਬੂਟੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੇ ਫਲ ਖਰਾਬ ਹੋਣਗੇ, ਉਥੇ ਸਰਕੜਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਫਜ਼ੂਲ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣਗੀਆਂ ਮਗਰ ਜੋ ਲੋਕ ਬਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹਲ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਣਕ ਆਦਿ ਫਸਲਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਤਾਵਾਨ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਉਣ ਦੀਆਂ ਐਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਤਾਵਾਨ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਇਕ ਹੋਰ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹਿਰਾਂ ਦੀ ਮੁਖਤਲਿਫ ਚਕਬੰਦੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਨਹਿਰਾਂ ਪਕੀਆਂ ਹਨ ਉਥੇ ਇਕ ਏਕੜ ਨੂੰ 10 ਮਿੰਟਾਂ ਲਈ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ 40 ਮਿੰਟ ਤੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ 8 ਘੰਟੇ ਪਾਣੀ ਇਕ ਕਿਲੇ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਮਗਰ ਸਰਕਾਰ ਜਿਸ ਕਿਲੇ ਨੂੰ 8 ਘੰਟੇ ਵੀ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਪੂਰਾ ਮਾਲੀਆ ਚਾਰਜ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਜਸਟੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਕਿਥੇ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਪੂਰਾ ਮਾਲੀਆ ਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਸਰਚਾਰਜ ਅਤੇ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸਰਚਾਰਜ ਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਗਰ ਮਾਲੀਆ ਪੂਰਾ ਲੈਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਵੀ ਪੂਰਾ ਦਿਓ।

ਫਿਰ ਟ੍ਰੈਕਟਰਜ਼ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਜੋ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਇਥੇ ਫਾਰਨ ਕੰਟਰੀਜ਼ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ 3-4 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ 10-12 ਹਜ਼ਾਰ ਡਿਊਟੀ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਟ੍ਰੈਕਟਰ 5-6 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦਾ ਮਿਲਣਾ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਕੀਮਤ 18-20 ਹਜ਼ਾਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਟ੍ਰੈਕਟਰਾਂ ਤੇ ਡਿਊਟੀ ਨੂੰ ਘਟ ਕਰਨ ਤਾਂ ਕਿ ਛੋਟੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਵੀ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਲੈ ਸਕਣ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਕਰ ਸਕਣ ਕਿਉਂਕਿ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਪਾਸ ਐਨੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਉਹ ਟ੍ਰੈਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਇਤਨੇ ਮਹਿੰਗੇ ਮੁਲ ਤੇ ਖਰੀਦ ਕਰ ਸਕਣ । ਇਸ ਲਈ ਅਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਬਲਾਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿੱਥੋਂ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਨੂੰ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰ ਸਕਣ ।

10-00 a.m.

ਇਕ ਚੀਜ਼ ਮੈਂ ਵੇਖੀ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਔੜ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਸਨ 1964 ਵਿੱਚ ਬਾਰਸ਼ਾਂ ਬਹੁਤ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਕ ਪਿੰਡ ਹੈ ਦਾਤਾ । ਇਸ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪੰਜ ਛੇ ਸੌ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਸੇਮ ਪੈ ਗਈ । ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਅਸਾਡੀ ਮੀਟਿੰਗ ਜ਼ਿਲਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਡੀ.ਸੀ. ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਅਤੇ ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਦੋ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿਥ ਤੇ ਚੋਗਾਵਾਂ ਡਰੇਨ ਹੈ ਤੇ ਜੇਕਰ ਇਕ ਡਰੇਨ ਇੰਨੀ ਦੂਰ ਤਕ ਪੁਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਸਾਡਾ ਇਲਾਕਾ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸਕੀਮ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਨਕਸ਼ਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਫਿਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੇ ਦਿਉ ਅਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤੇ ਡਰੇਨ ਨੂੰ ਪੁਟ ਦਿਆਂਗੇ । ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗ ਗਿਆ ਤੇ ਡਰੇਨ ਪੁਟਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ । ਡਰੇਨ ਪੁਟਦਿਆਂ ਛੋਟਾ ਮੋਟਾ ਝਗੜਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਅੱਜ ਤਕ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਡਰੇਨ ਉਥੇ ਦੀ ਉਥੇ ਹੀ ਪਈ ਹੈ । ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਤੇ ਲੋਕੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਫਤ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਸੀ ਉਹ ਰਹਿ ਗਈ । ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਡਰੇਨ ਦੀ ਪੁਟਾਈ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਹਲਕਾ ਵਿੱਚ ਮੱਖੂ ਪਿੰਡ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਪੰਜ ਮੀਲ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਗੰਨਾ ਚੁਕਣ ਬਾਰੇ ਜਿਹੜਾ ਹੁਕਮ ਸੀ ਉਸ ਤੇ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਗੰਨਾ ਇਸ ਵੇਰ ਬੀਜਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਐਤਕੀ ਜਿੰਨੀ ਹੋਈ ਹੈ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕਦੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਗੰਨਾ ਬੀਜਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਅੱਜ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਵੇਖੋ ਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਉਹ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਗੰਨੇ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਕਰੇ ਫਿਰ ਗੰਨਾ ਚੁਕਣ ਦੀਆਂ ਪਰਚੀਆਂ ਲੈਣ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਐਮ. ਐਲ. ਏਜ਼ ਤੇ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਦੇ ਮਗਰ ਭਜਣਾ ਪਏ ਅਤੇ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਦਰ ਦਰ ਦੇ ਧਕੇ ਖਾਣੇ ਪੈਣ । ਗੰਨਾ ਉਹ ਆਪਣਾ ਲਹੂ ਪਸੀਨਾ ਇਕ ਕਰਕੇ ਬੀਜੇ ਤੇ ਫਿਰ ਕਿੰਨੇ ਦੁਖ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਗੰਨੇ ਦਾ ਮੁਲ ਤਾਂ ਦੋ ਰੁਪਏ ਮਣ ਤੇ ਬਾਲਣ ਦਾ ਮੁਲ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਰੁਪਏ ਮਣ । ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਕਿਸਾਨ ਕਿਵੇਂ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

[ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਤਾਰ ਸਿੰਘ]

ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਕਿੰਗਵਾ ਨਹਿਰ ਲੰਘਦੀ ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਪਾਣੀ ਆਂਦਾ ਹੈ—ਅਪਰੈਲ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਤਕ—ਪਰ ਇਸ ਤੇ ਮਾਲੀਆ ਦੋਹਾਂ ਫਸਲਾਂ ਹਾੜੀ ਅਤੇ ਸਾਵਣੀ ਦਾ ਲੈ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਫੌਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਸਹੂਲਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਕਿ ਕਿਸਾਨ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕੇ ।

ਫਿਰ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜ਼ਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਖਾਦ ਦੀ ਕਮੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਉਰਲਾ ਜ਼ਿਲਾ ਹੈ ਲੁਧਿਆਣਾ; ਇਥੋਂ ਆ ਕੇ ਤਾਂ ਲੋਕ ਖਾਦ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਸਾਡੇ ਜ਼ਿਲੇ ਨੂੰ ਖਾਦ ਬਹੁਤ ਘਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਘਟ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨ ਦੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹਨ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗ ਸਕਿਆ ਕਿ ਕਿਉਂ ਇਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਸਬੰਧਤ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਤਾਂ ਜੋ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਨੂੰ ਖਾਦ ਮਿਲ ਸਕੇ ।

ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਸ਼ੈਡੂਲ ਕਾਸਟ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇਣ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਨਲਾਮੀ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ । ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਟੈਮਪਰੇਰੀ ਟੈਕਸ ਦਾ ਰੁਪਿਆ ਤਾਂ ਹੜਪ ਕਰ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਸ਼ੈਡੂਲ ਕਾਸਟਾਂ ਨੂੰ ਆਬਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵਸੀਲਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਦੋ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਤਾਂਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੈਡੂਲ ਕਾਸਟਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸਾਨ ਬਣਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲ ਸਕੇ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਉਨਤੀ ਕਰ ਸਕਣ। ਮੈਂ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਜੈ ਹਿੰਦ ।

कामरेड राम प्यारा (करनाल) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, आज जो मांगें हमारे सामने पेश हैं उनका ताल्लुक न सिर्फ पंजाब से है बल्कि सारे देश से है । अगर इन पर अमल किया जाए तो पंजाब माली तौर पर तरक्की कर सकता है और सारे देश को अनाज सप्लाई कर सकता है । न सिर्फ अपना भला कर सकता है बल्कि सारे देश का भला कर सकता है । मेरा यह ख्याल है कि जहां तक इंडस्टरी और एग्रीकल्चर का संबंध है जिस प्रायर्टी की यह मुस्तहिक थी मेरा विश्वास है कि वह प्रायर्टी नहीं दी गई। जहां तक इस गवर्नमेंट का संबंध है यह प्रो लैंड लार्ड है, प्रो लैंडओनर्ज़ नहीं । जहां तक लैंड ओनर्ज़ का संबंध है जो सरकार की तरफ से लास्ट फिनामिना आफ दी थर्ड फाइव इयर प्लान पेश किया गया उसमें छोटे जमींदारों की बहुत भारी गिनती थी और बड़े बड़े जमींदारों को गिनती थोड़ी थी । अगर हम बजट की तरफ देखें तो पता चलता है कि बहुत बड़ा हिस्सा लैंडलार्डों पर खर्च किया जा रहा है, लैंडओनर्ज़ के हिस्से कम आता है। सरकार की तरफ से यह बात कही जा सकती है कि अब हमने 30 स्टैंडर्ड एकड़ की सीलिंग लगा दी है इसलिये कोई बड़ा लैंडलार्ड रहा ही नहीं । डिप्टी स्पीकर साहिबा यह बिलकुल गलत बात है। हकीकत यह है कि बड़े बड़े लैंड-लार्डज़ नें आज तक अपनी सरप्लस ज़मीन नहीं निकाली । मैं इसके बारे में चंद केस आपके सामने रखना चाहता हूं जिन्हें कि मैंने टेक अप किया था। जिला करनाल के

एक डाक्टर सुमेर चन्द हैं जिन्होंने सन 1952 में कुछ ज़मीन 15 हजार रुपए में ली और 5 हजार में ज़बानी अपने नौकर के नाम पर इन्तकाल कर दी। और फिर इस पर अपनी बीबी से हकशुफा करवा दिया। जब सरप्लस की बारी आई तो कहा कि सरप्लस तो है ही नहीं और फिर डिस्ट्रिक्ट कुलैक्टर से मिल कर अपने हक में फैसला ले लिया।

उपाध्यक्षा : किसी का नाम नहीं लेना चाहिए। (The hon. Member should not refer to anybody by name.)

कामरेड राम प्यारा : मैं तो ऐसे केस का जिक्र कर रहा हूं जिस के बारे में कोर्ट की जजमेंट की कापी मेरे पास है। मैं तो मिसालें इस लिए देना चाहता हूं कि यह गवर्नमेंट सोई पड़ी है। इसको जगाने के लिये मिसालें देना ज़रूरी है।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ। ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਜੇਕਰ ਉਹ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲੈਣਗੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੁੱਕਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ।

कामरेड राम प्यारा : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं ऐसी मिसालें दूंगा कि जहां पर केस मैंने टेक अप किए और सरकार के नोटिस में लाए गए। जिला करनाल में हेमू माजरा में रंजीत सिंह डी. आई. जी. ने 100 एकड़ ज़मीन अपने नाम पर ले ली। मैंने यह मामला टेक-अप किया था (विघ्न)।

Deputy Speaker : I would request the hon. Member not to mention the names. They are not here to defend themselves.

Comrade Ram Piara : They need not defend themselves. It is the duty of the Government to defend. I am not naming them in their official capacity.

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਕੈਰੈਕਟਰ ਤੇ ਰਿਫਲੈਕਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਐਕਸ਼ਨ ਤੇ ਰਿਫਲੈਕਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਵਾਲ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਾਸਰ ਰਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀ ਸੀਲਿੰਗ ਲਗਾਈ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

कामरेड राम प्यारा : यह केस मैं गवर्नमेंट के नोटिस में पहले भी लाया था कि डिस्ट्रिक्ट कुलैक्टर ने जो रिटन स्टेटमेंट दिया वह गलत था और वह गवर्नमेंट के भी खिलाफ है और मुजारों के भी खिलाफ है और हकीकत यह है कि जमीन इस तरीके से हथ्या ली गई है। इसके बारे में जो जजमेंट सब जज ने दिया है उसमें इस बात का साफ पता चलता है कि जो स्टेटमेंट दी गई वह गवर्नमेंट के खिलाफ थी और पलेन्टफ से कोल्यूड करके दी गई थी। मैं इस जजमेंट की एक कापी हाऊस की टेबल पर रखता हूँ। ताकि इन्हें पता लग सके।.........

उपाध्यक्षा : जब तक चेयर इस कापी को देख न ले आपको इसको हाउस की टेबल पर रखने की इजाज़त नहीं दी जा सकती। (These papers cannot be allowed to be laid on the Table of the House unless these have been examined by the Chair.)

कामरेड राम प्यारा : तो मैं यह जजमेंट की कापी आपकी खिदमत में भेज देता हूँ। आप इसे देख लें और टेबल पर रखने की इजाज़त दे दें।

इसके इलावा मैं यह अर्ज़ करनी चाहता हूँ कि एक नगिंदर कोग्रापरेटिव सोसायटी बनी हुई है, जिसके नाम पर सिक्योरिटी आफ लैंड टैनोर ऐक्ट के मातहत बहुत सारी ज़मीन की ऐग्ज़ैपशन ली गई है। इसके मुताल्लिक आज सवालों के वक्त एक 3992 नंबर का सवाल भी किया गया था जिसके बारे में मुझे यह जवाब मिला है कि इस नाम की कोई कोग्रापरेटिव सोसाइटी ही नहीं है। इसका मतलब तो यह है कि बोगस ऐग्ज़ेम्पशन ली गई है। यह तो मैंने एक मिसाल दी है मगर ऐसे ही लाखों एकड़ ज़मीन है जो बड़े बड़े ज़मीदारों ने निकाली हुई है। इस ज़मीन की यह लोग बटाई हासिल करते हैं मगर रसीदें नहीं देते। जब कोर्ट में एपरोच किया जाता है तो वहां से बगैर किसी सबूत के केस साबत ही नहीं होता जिसके लिये उन लोगों को सज़ा हो नहीं सकती। इस कोताही की वजह से लाखों एकड़ ज़मीन की ऐग्ज़ैपशन हासिल की जा चुकी है गवर्नमेंट को इस तरफ ध्यान देना चाहिए। कागज़ों में तो ज़मीन मौजूद है मगर प्रैक्टिकली यह कागज़ों से बाहर निकल चुकी है।

एक मैं यह भी अर्ज़ कर दूं कि कुछ जगहों पर ऐसे हालात हैं कि छोटे छोटे लैंडलार्डज़ के हिस्सेदार अपनी मेहनत से पूरी तरह से काश्त करना चाहते हैं, मगर सरकार की तरफ से उनको कोई फैसिलिटीज़ नहीं मिलती इसलिये वह खेती की उपज बढ़ाने में कामयाब नहीं होते। सरकार को ऐसा इंतज़ाम करना चाहिए जिससे उन लोगों को आसानी से ट्रैक्टर, ट्यूबवैल्ज और फर्टिलाइज़र मिल सके। फर्टिलाइज़र की तकसीम का जो सवाल है यह भी उन लोगों तक नहीं पहुँचती जो असल हकदार है। इसके इलावा इसका बहुत सा हिस्सा शराब निकालने में इस्तेमाल होता है। मैं सरकार की मशीनरी से यह बात पूछनी चाहता हूं कि जिन ओथ कमिश्नरों ने गलत बयानियां करके झूठे हलफिया बयान तसदीक किये उन पर आज तक गवर्नमेंट ने क्यों कोई एक्शन नहीं लिया? मैं कह सकता हूं कि श्री ऐच. ऐस. नलवा एक ओथ कमिश्नर हैं उन्होंने बगैर पटवारी की तसदीक के हज़ारों ऐफीडैविट्स तसदीक किये हैं, यह बात गवर्नमेंट के नोटिस में भी लाई गई मगर गवर्नमेंट टस से मस नहीं हुई। मैं कहता हूं कि जब गवर्नमेंट के नोटिस में यह बात आ गई कि फलां हलफिया बयान झूठा है और उसके बाद गवर्नमेंट उस पर कोई कार्यवाही न करे यह कितनी शर्म की बात है। सरदार दर्शन सिंह जी कहते हैं कि उसका कोई कसूर नहीं था। मैं कहता हूं कि जब रिकार्ड यह साबत करता है कि लैंड लेने वाले के हलफिया बयान झूठे हैं, दस्तखत करने वाले ने एक गलत बयानी की है तो गवर्नमेंट ने क्यों ऐक्शन नहीं लिया?

जहां तक मालकान को ज़मीन देने का सवाल है मैं तो इतना ही कहूंगा कि यह ज़मीन छोटे छोटे मालकान को देनी चाहिए क्योंकि यह वह लोग हैं जो मुल्क की पैदावार बढ़ाते हैं।

अब मैं अपने ज़िला करनाल की भी कुछ बातें आपकी खिदमत में अर्ज कर देना चाहता हूं। अगर इस जिला में ट्यूबवैल्ज़ लगा दिये जायें तो सब ज़िलों में यह बैस्ट ज़िला है। मेरा अँदाज़ा यह है कि एग्रीकल्चरल पायँट आफ व्यू से सारे ज़िलों में और कोई ऐसा ज़िला नहीं है। इस इलाके में ज़मीन तो बहुत है मगर आबपाशी के साधन नहीं है अगर यहां के लिय ज्यादा से ज्यादा तादाद में ट्यूबवैल्ज़ दे दिये जायें तो पदावार बढ़ सकती है और जो हमें वाटर लाग्ड एरिया की वजह से घाटा पड़ा है वह भी पूरा हो सकता है। ड्रेन्ज़ पर जो रुपया खर्च किया जा रहा है वह भी बच सकता है अगर इस इलाके में ट्यूबवैल्ज से सिंचाई के साधन पैदा कर दिये जायें। इसके साथ ही हमें यह भी सोचना होगा कि जहां पर ट्यूबवैल्ज़ का इस्तेमाल होगा वहां के लिये हमें फर्टिलाईज़र सप्लाई करने का भी प्रबंध करना होगा।

Deputy Speaker: Please wind up within two minutes.

कामरेड राम प्यारा : डिप्टी स्पीकर साहिबा, इतनी अहम डीमांड है और यह दो दिन चलती है ....

Deputy Speaker: You are not the only Member of the House to speak. There are so many other hon. Members who want to speak.

कामरेड राम प्यारा : मैं डिप्टी स्पीकर साहिबा, मोटी मोटी बातें कह कर इसे 5–7 मिन्ट्स में ही खत्म कर दूंगा। एक तो मेरा सब से बड़ा सुजैशन यह है कि ज़मीन लोगों को देने के लिये दिन बदिन कम होती जा रही है, यह कोई रबड़ तो है नहीं कि जिसको खैंच कर बढ़ाया जा सकता है। इसके लिये एक ही रास्ता है कि मकानों के लिये ज्यादा जगह न घेरी जाये। अगर बड़ी बड़ी हवेलियां बनानी ही हैं तो 2-4-5-6 मंज़िलों तक बनाई जा सकती हैं। मैं यहां पर कुछ मोटे मोटे केसिज़ के नाम ले देना चाहता हूं जिन्होंने कोआपरेटिव सोसाइटी के नाम पर ऐगजंपशन हासिल की है मगर ऐक्चुअली कोई सोसाइटी नहीं। सरकार को मैं बता रहा हूं कि यह लोग हैं जो इस फराड के ज़िम्मेदार हैं। एक तो टिक्का जगजीत सिंह जज है, दूसरे हैं कैप्टन सुरेन्द्र सिंह, तीसरे हैं भाई महेन्द्र सिंह और चौथे नगिंदर सिंह का मैं पहले नाम ले चुका हूं....

(*Interruption by Chaudhri Darshan Singh*)

उपाध्यक्षा : चौधरी दर्शन सिंह, मैं आपको लास्ट वारनिंग देती हूं अगर आपने फिर इन्ट्रप्ट किया तो नेम किये जाओगे। आप हाउस की कार्रवाई चलने नहीं देते। (I give last warning to Chaudhri Darshan Singh. I would name him if he interrupted again. He is obstructing the proceedings of the House.)

कामरेड राम प्यारा : बहुत सी सरप्लस ज़मीन 1960 में निकाली गई थी इसके बाद 216 एकड़ और निकाली गई है। अब और निकाली जा रही है। मैं पूछना चाहता हूँ कि जो ज़मीन इन 4 आदमियों को नाजायज़ तरीका से बतौर ऐग्ज़ैम्पशन दी गई है,

[कामरेड राम प्यारा]

जोकि टिक्का जगजीत सिंह जज, कैप्टन सुरिन्दर सिंह, भाई महेन्द्र सिंह और चौथे नगिंदर सिंह ने निकलवाई है उनका लिहाज़ किया गया है, यह मेरा गवर्नमेंट पर इलज़ाम है। सरकार इस के मुताल्लिक जवाब दे ।

एक और बात मैं कह दूं कि गवर्नमेंट का बहुत सा रुपया चंद चालाक आदमियों के हाथों लूटा जाता है, इसलिये कि ऐडमिनिस्ट्रेटिव प्वायंट आफ व्यू से सरकारी मशीनरी में नुक्स है । मिसाल के तौर पर करनाल मार्किट कमेटी का चेयरमेन जिसके खिलाफ दरखास्तें दिलाई गई हैं कि वह मार्किट कमेटी के ज़मींदारों का रुपया खा गया है । जब इस के खिलाफ इनक्वायरी हुई तो साबित नहीं हो सकी मगर गवर्नमेंट ने इस सिलसिला में मेरे किये गये सवाल नं० 3298 के जवाब में कहा है कि वहां पर 5073 रुपये की गड़बड़ थी। मेरा कहने का मतलब यह है कि ऐडमिनिस्ट्रेटिव कंट्रोल न होने की वजह से चंद होशियार लोग सरकार का रुपया खा जाते हैं । यही वजह है कि यह सरकार 5 एकड़ से कम वाले को मालिया तक भी मुआफ नहीं कर सकी और इनकी कमज़ोरी की वजह से दूसरी तरफ सरकारी फँडज़ में घाटा पड़ता जा रहा है फिर कहूँगा कि छोटे किसानों का जल्दी से जल्दी मुआमला मुआफ किया जाये । इन गरीबों की रक्षा की जाये ताकि यह रोटी कमा सकें । मैं डिप्टी स्पीकर साहिबा, इस सिलसिले में एक शेर सुना कर बैठ जाना चाहता हूँ वह यह है कि :—

> इधर उधर की न बात करो, यह बात कुफर सी लगती है,
> डर रहबर का ही है, मुझे रहज़न से कोई गर्ज नहीं ।

इसलिये मुझे अगर डर लगता है तो इन लोगों से है जो हमारे रहबर बने हुए हैं। जिन ऐग्रीकल्चर मिनिस्टर के साथ बैठ कर -वह लोग रोटी खाते हैं जिनके खिलाफ केसिज़ चलते हैं और दफा 40 में चालान होते हैं। मैं उम्मीद करता हूँ कि मिनिस्टर साहिब जरूर अपना सुधार करेंगे । किसानों को पानी नहीं मिलता जिसकी वजह से पैदावार कम होती है। उधर अगर वह ट्यूबवैल्ज़ पानी की कमी को दूर करने के लिये लगाना चाहते हैं तो कर्जे नहीं मिलते। इसके साथ ही मैं कहूँगा कि जो ऐडमिनिस्ट्रेटिव कंट्रोल न होने की वजह से लटेरे बने हुए हैं उनका खातमा किया जाये । इस महकमा के इनचार्ज सरदार दरबारा सिंह हैं। इन पर 50,00 ज़मींदारों की ज़िम्मेदारी है। अगर यह कोई ख्याल नहीं करेंगे तो यह बरबाद हो जायेंगे ।

श्री केसरा राम (डबवाली, एस. सी.) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, खेतीबाड़ी के लिये जो डिमांड है वह 8 करोड़ रुपये के लगभग है। हर एक काम के लिये सरकार बहुत पैसा रखती है और जब पैसे का इस्तेमाल होता है तो सरकार उसके मुताल्लिक ध्यान नहीं देती पता नहीं सरकार का क्या ख्याल है। अगर देश की पैदावार बढ़ाने के लिए जो पैसा सरकार रखे उस पैसे को पैदावार बढ़ाने में ही लगाया जावे तब तो पैदावार बढ़ सकती है। लेकिन वह पैसा जैसे कामरेड साहिब ने बताया अमूमन शुगल करने में लगता है । कहीं शराब में लगता है, कहीं कुछ होता है। यह सही है कि वह किसान, खेतीबाड़ी करने

वाले तक नहीं पहुंचता । आखिर हमें बड़ी मुश्किलात झेलनी पड़ रही है। यह पंजाब दुनियां को अनाज दे सकता अगर सरकार 18 साल में खेती करने वालों की इमदाद करती। उलटा उसको कितनी मुश्किलात में डालते हैं। सरकार ने मुज़ारों को खत्म करने के लिये कानून बनाया । मुजारा ऐक्ट एक लूला लंगड़ा कानून है, उसको लागू किया। हरेक उसकी मुज़म्मत करता है। किसान की बदकिस्मती कि बारिश नहीं होती, सोका पड़ जाता है, जैसे अब 2 साल से कहत पड़ रहा है, तो पैदावार नहीं होती । रैविन्यू मिनिस्टर साहिब को चार पांच दफा लिख कर दिया कि बारिश नहीं हुई, तो क्या डाक्टर के नुस्खों से खेतों में फसल हो गई ? पटवारी उस जमीन को पुख्ता बना के लिख देते हैं। मालिक मुज़ारे पर पूरी फसल का दावा करता है। तीन तीन साल तक की वसूली करता है । फसल बिल्कुल खराब होती है लेकिन अनपढ़ किसान बेबस है। इससे ज्यादा जुल्म और क्या हो सकता है । सरकार कहती है कि पैदावार बढ़ाओ । यह तरीका तो पैदावार घटाने का करते हैं। अगर सरकार ने पैदावार बढ़ानी है तो जो ज़मीन की काश्त करता है उसको ज़मीन दे। जो काश्त नहीं करता उससे फौरन ज़मीन लेकर खेती करने वाले को दी जाए। उसको रियायत दी जाए। तब तो मुल्क में अनाज की पैदावार बढ़ सकती है। (विघ्न) तो (डिप्टी स्पीकर साहिबा) अगर खेती करने वालों को यह पूरी इमदाद मिले तो मैं यह यकीन से कह सकता हूँ कि आपको बाहर से अनाज मंगाने की ज़रूरत नहीं रहती । लेकिन यह पैसा पूरी तरह से खर्च नहीं होता । खाद का थैला 15 रुपये था। यह 18 रुपये का कर दिया गया । यह उनकी मदद है। ट्यूबवेल का कर्ज़ा उसको नहीं दिया जाता जो मुस्तहिक है। जो शहरों में बैठे हैं, जिनकी ज़मीन गांव में है, जो कारखाने लगाये बैठे हैं, दुकान में बैठा है, अपनी मलकियती ज़मीन की फरद लेकर दरखास्त दे देता है और 6000 रुपया कर्जा ले लेता है और अपने व्यापारों में पैसा लगा लेता है। बड़े बड़े मालगुज़ारों ने अपने रिश्तेदारों के नाम ज़मीनें लगवा दीं । पहले 1953 में इसके बाद 1958 में फिर मियाद बढ़ा दी और बहुत सारी ज़मीन बेच डाली लेकिन अब कहते हैं कि ज़मीन नहीं है। (सरदार दर्शन सिंह बता रहा था कि ज़मीन कहीं नहीं है ।) ज़मीन तो है; ज़मीन को काश्त करने वालों के पास ज़मीन नहीं है । अगर खेती करने वाले को ज़मीन देकर उसकी मदद करते तो हम तो दूसरे लोगों को अनाज देते । सरकार ने भाखड़ा बनाया और रुपया खर्च किया। लेकिन (डिप्टी स्पीकर साहिबा) अगर आप मेरे हलका में जाएं तो पता लगेगा कि जहां भाखड़े का ज्यादा फायदा होना था वहां एक महीने में 3 दिन पानी चलता है मगर नहरी पटवारी के कागज़ों में देखो तो 1 एकड़ की जगह 4 एकड़ दर्ज है यह बड़ा भारी जुल्म है । मैं आपसे अर्ज़ करूँगा कि मैंने रैविन्यू मिनिस्टर साहिब को लिख करके दिया कि कई खेत तो ऐसे हैं जिन में पानी नहीं पहुंचता, लेकिन आब्याना, (बैटरमेंट चार्जिज़) नहरी मालिया वसूल हो जाता है। इसको कोई सुनने वाला नहीं । वाराबंदी की दरखास्तें देते हैं लेकिन 2-2 साल तक फैसले नहीं होते। मैं अर्ज़ करता हूँ कि यह हमारे कैप्टन साहिब सुन लें कि मैं बीसियों केसों में साबत कर सकता हूँ कि खेत में पानी नहीं गया । मार्च में सिर्फ जब 7 दिन ही नहर में पानी आया था और नहर बंद हो गई, $1\frac{1}{2}$ माह तक नहरें बन्द रहीं, पैदावार बढ़ेगी कैसे ? सरकार ट्यूबवैल लगा कर लोगों की मदद करे, पानी पहुंचाये, खुशक इलाकों को

[श्री केसरा राम]

पानी दे फिर देखो पैदावार बढ़ती है या नहीं। यह कागजी कार्रवाई है। जो पंजाब दुनिया को अनाज दे सकता है वह आज खुद भूखा है। मैं आपके आगे फिर से कहता हूं कि सरकार हरिजन खास कर जिसका खेती पर गुजारा है, जो मेहनतकश है, 75 फीसदी तबका खेती पर गुज़ारा करता है आज उनको मजदूर और मिट्टी ढोने के काबल बना दिये हैं। पिछले साल सरकार ने जमीनें दीं। लेकिन दावे से मैं कहता हूं कि 100 में से 4 आदमियों को भी कब्ज़ा नहीं मिला। जब हम मिनिस्टर साहिब से मिलते हैं तो वह कहते हैं कि कागज़ात में कब्ज़ा दे दिया है। कागज़ात में कब्जे से पैदावार नहीं बढ़ेगी। अगर पंजाब की पैदावार बढ़ाने का सरकार इरादा रखती है तो मेरी राय यह है कि जिस आदमी को पता नहीं कि अनाज कहां पैदा होता है, किस तरह बोया जाता है मगर उसके नाम ज़मीन है, जब तक उसके नाम जमीन रहेगी अनाज की पैदावार ऐसी ही रहेगी। अगर किसान को जमीन दी जाए जो खेती करता है तो पैदावार बढ़ेगी और मुलक खुशहाल होगा। जब तक ज़मीन कारखानेदारों और दूसरे पैसे वाले आदमियों के पास रहेगी, जब तक किसान जमीन के लिये तड़पते रहेंगे पैदावार नहीं बढ़ेगी। दूसरी चीज़ यह है कि लोगों को पानी के लिये बहुत भारी तकलीफ है। सरकार को इस चीज़ के लिये कोई रास्ता निकालना पड़ेगा। या तो पानी के लिये किसानों का कोई बोर्ड बना दें या पानी के लिये कोई अच्छा तरीका अख्तियार किया जाए ताकि जमीन का पूरा हिसाब हो कि इतनी ज़मीन में इतना पानी पहुँच गया। अब तो सिर्फ कागजी कार्रवाई होती है। जिस गांव में 10 बीघे जमीन को पानी लगता है वहां 100 बीघे दर्ज होता है। यह बुरी चीज़ है। मेहनतकश तबका के साथ रियायत करें। सरकार को ध्यान देना चाहिए। उन सारे लोगों का एक बोर्ड कायम करना चाहिए जो खेती से ताल्लुक रखते हैं। जरायत के मकहमा में ग्राम सेवक बैठे हुए हैं। जो नई किस्म का हल ब्लाक में जाता है वह किसान को नहीं मिलता। शहरों के लोग वहां इकट्ठे हुए होते हैं जिनको हल के इस्तेमाल का पता नहीं, वह हल ले जाते हैं। किसी एक आध किसान को कहीं जाकर ब्लाक में हल मिलता है। मैंने दो तीन ब्लाकों की शिकायत की हैं मगर कोई एक्शन नहीं लिया गया। मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि अगर सरकार पैदावार बढ़ाना चाहती है तो बेज़मीन को ज़मीन दे और उनकी मदद करे--पानी, बीज और खाद की तब अनाज का मसला हल कर सकेगी, नहीं तो कागजी कार्रवाई है। इस तरह से सरकार देश को भूखा और नंगा करेगी। जय हिन्द।

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਦੱਤ (ਅੰਬ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕੋਤਾਹੀਆਂ ਅਤੇ ਊਣਤਾਈਆਂ ਤਾਂ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਥੋੜੇ ਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਜ਼ਰਾਇਤੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸੁਝਾਉ ਦੇਣੇ ਹਨ ਔਰ ਹਾਊਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਉਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਮਹਿਜ਼ ਇਕ ਜੂਆ ਹੈ, ਗੈਂਬਲਿੰਗ ਆਨ ਰੇਨਜ਼, ਬਾਰਿਸ਼ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਥੋੜੇ ਬਹੁਤ ਦਾਣੇ ਹੋ ਗਏ। ਬਾਰਿਸ਼ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ

ਬਾਰਿਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਬਹੁਤ ਥੋੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਕੀ ਖੇਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਮਹਿਜ਼ ਬਾਰਿਸ਼ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਥੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਕੋਈ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਉਥੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਤਾਂ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਜ਼ਰਾਏ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਕਰੀਏ ਕੀ ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦੇਵੇ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਮੈਦਾਨੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੀ ਅਤੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕ ਤਾਂ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋ ਕੇ ਕੈਨਨ ਫਾਡਰ ਬਣਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਔਰ ਜਾਂ ਇਹ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਭੁਖੇ ਨੰਗੇ ਲੋਕ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਮੁੰਡੂ ਭਰਤੀ ਹੋਣ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਦੇ ਰਹਿਣ। ਹੁਣ ਤਕ ਬੀਬੀ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਾਡੀ ਹਾਲਤ ਬਣਾ ਰਖੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇਹ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰਾ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਾ ਹੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਬੜੀ ਸੁੰਦਰ ਵੈਲੀ ਪਈ ਹੈ, ਪਧਰਾ ਇਲਾਕਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਰ੍ਹਦਾ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਗਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਵਗਦੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਲਿਫਟ ਕਰਕੇ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਦਿਉ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਪਾਣੀ ਵਰ੍ਹ ਕੇ ਬਰਬਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕੋ। ਇਹ ਹਨ ਅਕਲ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਲ ਨਾ ਤਾਂ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਧਿਆਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਵਜ਼ਾਰਤਾਂ ਆਈਆਂ ਅਤੇ ਗਈਆਂ, ਅਸੀਂ ਕੁਰਲਾ ਕੁਰਲਾ ਕੇ ਅਤੇ ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਮਰ ਗਏ ਅਤੇ ਬੁਢੇ ਵੀ ਹੋ ਗਏ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਏਸ ਵਜ਼ਾਰਤ ਨੇ ਉਥੇ ਕੁਝ ਸਰਵੇ ਵਗੈਰਾ ਕਰਵਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਸਾਡੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨੂੰ ਹੁਣ ਫੇਰ ਰਾਜਰੌਲੇ ਪੈ ਗਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਦੋ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਨਵੇਂ ਸੂਬੇ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਲਗ ਜਾਣੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਫੇਰ ਉਥੇ ਦੀ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਪੈਕੇਜ ਪਰੋਗਰਾਮ ਵੀ ਉਥੇ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਾਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਰਜਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਰਜਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਅੱਧਾ ਪੈਕੇਜ ਪਰੋਗਰਾਮ ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਣਾ ਦਿਉ। ਸਾਡੇ ਉਥੇ ਸਵਾਂ ਨਦੀ ਤੋਂ 20 ਮੀਲ ਤਕ ਸੋਮ ਭਦਰਾ ਨਦੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਵਗਦਾ ਹੈ ਉਸ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਲਿਫਟ ਕਰਕੇ ਬਰਾਨੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਅਗਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫਸਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲੇ ਜਿੱਥੇ ਵਾਟਰ ਲਾਗਿੰਗ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਖਤਮ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਟੀਊਬਵੈਲਾਂ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਮਹਿਕਮੇ ਵਾਲੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਥੇ ਟਿਊਬਵੈਲ ਤਾਂ ਲਾਏ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ਐਵੇਂ ਉਥੇ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਤੋੜਦੇ ਰਹੀਏ। ਪਰ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਉਥੇ ਜਿਹੜੇ ਤਕੜੇ ਮਾਲਿਕ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਜਰਬੇ ਕਰਕੇ ਟਿਊਬਵੈਲ ਲਗਵਾ ਲਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਰਚਾ ਤਾਂ 40/50 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗਲ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਟਿਊਬਵੈਲ ਲਗਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੇ ਛੋਟੇ ਮਾਲਿਕ ਹਨ ਉਹ ਇਤਨਾ ਖਰਚਾ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ, ਉਹ ਪਰਕੂਲੇਸ਼ਨ ਵੈਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵੀ ਕਾਫੀ ਖਰਚਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਔਰ ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਕਰਜ਼ਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ਉਸ ਦਾ ਸੂਦ ਛੋਟਾ ਮਾਲਿਕ ਨਹੀਂ ਅਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ 5 ਪਰਸੈਂਟ ਸੂਦ ਲੈਂਦੇ ਸੀ ਉਹ ਹੁਣ 8 ਪਰਸੈਂਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਉਥੇ ਦਾ ਛੋਟਾ ਮਾਲਿਕ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਗੌਰਮੈਂਟ ਵਲੋਂ ਉਥੇ ਟਿਊਬਵੈਲ ਲਗਾਉ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਟਿਊਬਵੈਲ ਲਗਾਉ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਰਿਗ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਆਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਟਿਊਬਵੈਲ ਲਗ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡਾ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਰਿਗ ਖਰੀਦਣ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਮਿਲਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਇਲ ਦੀ ਰੀਸਰਚ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਮੰਗ ਲਉ ਉਹ ਤੇਲ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਜੇ ਇਕ ਦੋ ਰਿਗ ਲੈ ਲਉ ਤਾਂ ਕੰਮ ਚਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ

[ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਦੱਤ]

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਅਫਸਰ ਉਥੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਔਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਨਹਿਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸਿੰਗਲ ਰੇਟ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਤਿਗਣੇ ਚੌਗੁਣੇ ਰੇਟ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਉਥੋਂ ਦੇ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਵਿਚਾਰੇ ਕੰਬ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਥੇ ਵੀ ਸਿੰਗਲ ਰੇਟ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਹੀ ਪਾਣੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਨਹੀਂ ਤੋੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਬਾਕੀ ਫਰਟਿਲਾਈਜ਼ਰ ਜੋ ਹੈ ਇਹ ਇਤਨਾ ਮਹਿਗਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਖਰੀਦ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੁਝਾਉ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਇਨਸਾਨੀ ਮਲਮੂਤਰ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਕੰਪੋਸਟ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਮਹਾਤਮਾਂ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵੀ ਬੜੇ ਬੜੇ ਤਜਰਬੇ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਐਸਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਤਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੀ ਗੰਦਗੀ ਫੈਲਦੀ ਹੈ ਉਹ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਖਾਦ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਗੰਦਗੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਈ ਥਾਈਂ ਕੀੜੇ ਪਏ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਥੇ ਲੋਕ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਔਰ ਹੁਕਵਰਮ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਾਰੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮਲਮੂਤਰ ਦੀ ਖਾਦ ਬਣਾਉ ਤਾਂ ਇਕ ਲੋਕ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਖਾਦ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਪੈਸਾ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਅੱਧ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਤਜਰਬਾ ਕਰਕੇ ਦੇਖ ਲਉ। ਬਾਕੀ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਥੇ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਜ਼ਮੀਨ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਘਾਟੇ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਲੈਂਡਲਾਰਡ ਬਾਹਰ ਨੌਕਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਔਰ ਉਥੇ ਜਿਹੜੇ ਖੁਦ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਹਨ ਉਹ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾ ਜਾਂ 10 ਪਰਸੈਂਟ ਹੀ ਹੋਣਗੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਐਬਸੈਂਟੀ ਲੈਂਡਲਾਰਡਜ਼ ਹੀ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਜੰਗਲਾਤ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਚਲਾਕੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੰਗਲਾਤ ਵਾਲੇ ਈਰੋਜ਼ਨ ਨੂੰ ਬਚਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਈਰੋਜ਼ਨ ਦਾ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ ਉਥੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਜੰਗਲਾਤ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

ਜਿਤਨੀ ਕਲਟੀਵੇਬਲ ਲੈਂਡ ਹੈ ਉਹ ਖਿਲੀ ਪਈ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੇ ਲੈਂਡ ਯੂਟੀ-ਲਾਈਜੇਸ਼ਨ ਐਕਟ ਦੇ ਡਰ ਨਾਲ ਜੰਗਲਾਤ ਨੂੰ ਛਡ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਜੋ ਸਾਡੇ ਜੰਗਲ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਫਲ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਲੇਕਨ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫਲਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਉਠਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂ ਕਿ ਉਥੇ ਕੋਈ ਵੀ ਫਰੂਟ ਇੰਡਸਟਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਹੀਂ ਚਲਾਈ ਹੈ। ਉਥੇ ਅੰਬ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਦਾਅਵਤ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਉਥੇ ਬਰਸਾਤ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੁਤਫ ਉਠਾਉਣ। ਉਸ ਅੰਬ ਨੂੰ ਤੇਲਾ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਉਸੇ ਤੇਲੇ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇ। ਅੰਬ ਇਕ ਫਸਲੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਦੋ ਫਸਲੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਇਸ ਫਲ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਸਕਵੈਸ਼ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਸ ਪਾਸੇ ਰਿਸਰਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੁਨਰ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਕਵੈਸ਼ ਬਣਾ ਕੇ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਹਾਸਲ ਕਰੋ ਤੇ ਆਪਣੀ ਹਾਲਤ ਸੁਧਾਰੋ। (ਘੰਟੀ) ਉਥੇ ਫਰੂਟ ਪ੍ਰੀਜ਼ਰਵਿੰਗ ਇੰਡਸਟਰੀ ਚਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ਲੇਕਨ ਕਦੇ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਉਸ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਹੋਰ ਬੜੀਆਂ ਇਨਡਿਜਨੈਸ ਹਰਬਜ਼ ਹਰੜ, ਬਹੇੜਾ, ਆਮਲਾ ਵਗੈਰਾ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹੀ ਬੂਟੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਥੇ ਦਵਾਈਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਫਾਰਮੇਸੀ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਾਰਮੇਸੀ ਬਣਾਈ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਬਣਾਈ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਜੜੀ ਬੂਟੀਆਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਹਨ ਪਰ ਫਾਰਮੇਸੀ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿੱਚ । ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਜੜੀਆਂ ਬੂਟੀਆਂ ਉਥੇ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਥੇ ਭੇਜਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਾਡੇ ਇਹ ਫਾਰਮੇਸੀ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਸਾਡੇ ਚੋਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਮਸਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਥੋੜੇ ਮਾਮੂਲੀ ਮਨਸੂਬੇ ਬਣਾਏ ਹਨ ਪਰ ਇਤਨੇ ਵੱਡੇ ਮਸਲੇ ਦਾ ਹਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਕੈਪਟਨ ਸਾਹਿਬ ਹਨ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੰਤਰੀ ਬਣੇ ਭਾਵੇਂ ਅਧੇ ਹੀ ਬਣੇ ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਛਡ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਉਧਰ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਲ ਹੀ ਲਗ ਗਈ ਹੈ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਕੁਝ ਉਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦਿਓ ਤਾਕਿ ਸਾਡਾ ਪਛੜਿਆ ਇਲਾਕਾ ਵੀ ਕੁਝ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕੇ । ਜੇਕਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਖਡ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਬਨ੍ਹ ਬਣਾਕੇ ਹਜਾਰਾਂ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਬਚਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਨ੍ਹ ਬਣਾਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਬਚਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ । ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੈਸੇ ਕਿਥੋਂ ਲਿਆਈਏ। ਪੈਸੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਧਰ ਉਧਰ ਹੇਰਾ ਫੇਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਖਰਚ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਰਚ ਕਰਨ । ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਦਫਾ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੈਸਾ ਕਿਥੋਂ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਥੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬੜੀਆਂ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਲਖਾਂ ਰੁਪਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕੋਠੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਨਾ ਕੋਈ ਟੈਕਸ ਹੈ ਨਾ ਹਾਊਸ ਟੈਕਸ ਅਤੇ ਨਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਟੈਕਸ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੈਸਾ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਥਾਪਰ ਬਿਰਲੇ ਦੇ ਜੋ ਘਰ ਭਰ ਰਹੇ ਹੋ ਉਹ ਨਾ ਭਰ ਕੇ ਉਸ ਪੈਸੇ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਗਰੀਬਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਖਰਚ ਕਰੋ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅੱਜ ਬਗੜ ਜੋ ਸਾਡੇ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ 10 ਰੁਪਏ ਮਣ ਤੇ ਬਿਕ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਥਾਪਰ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਉਹ ਬਗੜ ਚਾਰ ਆਨੇ ਮਣ ਦੀ ਰਾਇਲਟੀ ਤੇ 20 ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਐਗਰੀਮੈਂਟ ਕਰਕੇ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਸ ਪੈਸੇ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਬਗੜ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਡੀ ਕਾਫੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਸ ਪੈਸੇ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਉਹ ਕਾਰਖਾਨਾ ਸਾਡੇ ਵੀ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ।(ਘੰਟੀ) ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚੀ ਮੈਂ ਦਸਦਾ ਹਾਂ । ਸਾਡੇ ਚਿੰਤਪੁਰਨੀ ਦੇ ਕੋਲ ਭਰਵਾਈਂ ਬੜੀ ਠੰਡੀ ਜਗਹ ਹੈ । ਉਥੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੇ ਵਕਤ ਦਾ ਇਕ ਬੰਗਲਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦਾ ਡੀ. ਸੀ. ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਠਹਿਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਗਰਮੀ ਦਾ ਮੌਸਮ ਕਟਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਆਜ਼ਾਦ ਵੀ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ, ਅੰਗਰੇਜ਼ ਡੀ. ਸੀ. ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਅਤੇ ਉਥੇ ਹੋਰ ਰੈਸਟ ਹਾਊਸ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਜ਼ਿਲਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਦਾ ਰੈਸਟ ਹਾਊਸ ਵੀ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਬੰਗਲਾ ਅਜੇ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਇਮ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਮਾਹਵਾਰ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਉਸ ਤੇ ਖਰਚ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ । ਉਥੇ ਭਰਵਾਈਂ ਦਾ ਜੋ ਸਕੂਲ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਗਰਮੀ ਸਰਦੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਉਹ ਬੰਗਲਾ ਉਸ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਹੀ ਦੇ ਦਿਓ। (ਘੰਟੀ) ਹੋਰ ਕਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਪੈਸਾ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਰੁਪਿਆ ਲੈ ਕੇ ਸਾਡੇ ਪਛੜੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਘੰਟੀ) ਚੰਗਾ ਜੀ ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਮੈਂ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜਲਾਲਉਸਮਾਨ (ਬਿਆਸ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਅਨਾਜ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਚੰਗੀ ਹੋਵੇ ਲੇਕਨ ਸਾਡੇ

[ਸਰਦਾਰ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜਲਾਲਉਸਮਾਨ]

ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਇਕ ਵਜਹ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਘਟ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਵੰਡੀ ਗਈ ਹੈ । ਅੱਜ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ 30 ਏਕੜ ਤੋਂ ਵਧ ਦਾ ਮਾਲਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਅਤੇ 30 ਏਕੜ ਵੀ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਹੀ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਵੰਡੀ ਗਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਜ਼ਮੀਨ ਖੁਲ੍ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਤਨਾ ਅਰਸਾ ਜਿਨਸ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਥੋੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਰਖਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ ਹੈ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵੰਡ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵੰਡ ਦਰ ਵੰਡ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਸਾਡੇ ਜ਼ਮੀਨ ਘਟ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਾਹਣ ਲਈ ਸਾਧਨ ਘਟ ਹਨ, ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੜਾਈ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਉਥੇ ਨਹਿਰਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਘਟ ਗਿਆ । 20/25 ਦਿਨ ਪਾਣੀ ਮਿਲਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬੰਬਾਰੀ ਕਰਕੇ ਤਾਰਾਂ ਟੁਟ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਵੀ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਚਲੀ । ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕੁਝ ਥੋੜੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਲੇਕਿਨ ਜੋ ਲੋਕ ਲੜਾਈ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਵਕਤ ਸਾਡੇ ਤਕਾਵੀ ਦੀ ਉਗਰਾਹੀ ਦਾ ਬੜਾ ਜ਼ੋਰ ਹੈ । ਜੋ ਅਫਸਰ ਉਗਰਾਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਤਕਾਵੀ ਨਹੀਂ ਉਗਰਾਹੁੰਦੇ ਹੋ । ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦਿਓ । ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਨਹਿਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਖਿਆਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਥੇ ਸੇਮ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਥੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਧ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਮੁਤਾਬਕ ਹੀ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਹਲਕਾ ਬਿਆਸ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਹੈ ਉਥੇ ਟਿਊਬਵੈਲ ਲਗਾਣ ਲਈ ਵਧ ਪੈਸਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖੂਹਾਂ ਤੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪੈਸੇ ਖਰਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ਪਾਣੀ ਖੂਹ ਵਿੱਚੋਂ ਕਢਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਬਲਦਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤਕਲੀਫ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਹੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਜੋ ਦੋ ਸੂਏ ਰਾਜੋਕੇ ਅਤੇ ਰੁਠਵਾੜ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਫਸਲੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਫਿਰ ਕੁਝ ਬਰਸਾਤੀ ਨਾਲੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੱਡੀਆਂ ਬਰਸਾਤੀ ਨਾਲੀਆਂ ਕਢਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਸੁਖ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਜੋ ਦੋ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਬਰਸਾਤੀ ਨਾਲੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮਨਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਖੁਦ ਵਾਲੈਂਟਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਟਣ । ਸਰਕਾਰ ਡੀ. ਸੀ. ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਡੀ. ਸੀ. ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਮੌਕੇ ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪੁਟੇ ਹੁੰਦੇ ਨਹੀਂ ਪਰ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਹ ਬਰਸਾਤੀ ਨਾਲੇ ਪੁਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਰਸਾਤੀ ਨਾਲਿਆਂ ਨੇ ਜੋ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੇ ਹੀ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਪੁਜਾਇਆ ਹੈ । ਮਰੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹਦੇ ਵਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਖਾਦ ਬਾਰੇ ਵੀ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸਦੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬੜਾ ਚਰਚਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾਇਆ ਪਰ ਜਦੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਨ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਾਦ ਪਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਹੁਣ ਖਾਦ ਘਟ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮਿਲਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਮਹਿੰਗਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਵਲ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਵਕਤ ਸਾਡੀ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਜਿਣਸ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਸ ਵਕਤ ਉਹ ਉਸਦੇ ਘਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਭਾ ਸਸਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜਿਸ ਵਕਤ ਉਸਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਮਹਿੰਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਕਤ

ਮੱਕੀ ਨਿਕਲੀ ਅਤੇ ਉਹ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਘਰ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸਸਤੀ ਹੋ ਗਈ ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਉਸਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲੀ ਗਈ ਤਾਂ ਝਟ ਮਹਿੰਗੀ ਹੋ ਗਈ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਗੁੜ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋ ਤਦ ਤਕ ਗੁੜ ਦਾ ਭਾਉ ਕਮ ਰਹੇਗਾ ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਗੁੜ ਮੰਡੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਲਾ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਗੁੜ ਭੀ ਮਹਿੰਗਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ । ਹਾਊਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿੰਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਆਏ ਹਨ ਉਹ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਹਾਊਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਤਾਕਿ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸੁਧਾਰਣ ਲਈ ਕਦਮ ਉਠਾ ਸਕੇ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤਕੜੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਤਦ ਤਕ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸੁਧਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ । ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਭੀ ਦੇਸ਼ ਬਲਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਕਿਸਾਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰੀੜ ਦੀ ਹੱਡੀ ਕਹਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਖੇਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਉੱਤੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਕਈ ਲਕਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਆਪਣੀ ਚਾਲਾਕੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਮੀਨ ਲੁਕਾ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਉਹ ਨੇ ਬਾਗਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਫਾਰਮਿੰਗ ਦੇ ਰਾਹੀਂ 100 ਜਾਂ 150 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਕੰਜੇ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ 30 ਸਟੈਂਡਰਡ ਏਕੜ ਦੇ ਮਾਲਕ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਜਦ ਵਿੱਚ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਖਰਾਬ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਠੀਕ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜਿਹੜੇ ਅਫਸਰ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਨੂੰ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਲਾਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਬੈਕ ਗਰਾਊਂਡ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਤਨਖਾਹ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਬਦਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਕਿ ਉਹ ਉਥੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗੇ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਵਾਹੀ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਕਿੰਨਾ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪਿੰਡ ਦਾ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਅਫਸਰ ਦੇ ਮਿਲੇ ਬਗੈਰ ਕਰਾ ਲਵੇਗਾ । ਅਗਰ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਸ਼ਾਦੀ ਲਈ ਚੀਨੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਸਰਪਚ, ਅਤੇ ਬੀ. ਡੀ. ਓ. ਦੇ ਪਾਸ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਅਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕਈ ਸਟੇਜਿਜ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖੰਡ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਲੀਸ ਕੋਲੋਂ ਡਰਦੇ ਸਨ ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਇੰਨੇ ਅਫਸਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਜਿਸਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਅਫਸਰ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਏ ਗਏ ਹਨ ਉਹ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮਦਦਗਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਉਹ ਅਫਸਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਉਨੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜਿੰਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । (ਘੰਟੀ) ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੇਗੀ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਖੇਤੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਨਗੇ । ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਅਨਾਜ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਿੱਲਤ ਹੈ ਉਹ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਰੁਪਿਆ ਅਨਾਜ ਲਈ ਬਾਹਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਭੀ ਬਚ ਜਾਵੇਗਾ, ਸਰਕਾਰ ਉਸ ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਸਕੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ।

NAMING OF A MEMBER

श्री रूपलाल मेहता : डिप्टी स्पीकर साहिबा, आज हाउस में एग्रीकल्चर तथा इरीगेशन डिमांड्ज़ पर बहस हो रही है.........(शोर) (विघ्न)

Chaudhri Darshan Singh : Madam, on a point of order..

Deputy Speaker : I do not allow your point of order.

Chaudhri Darshan Singh : Madam, on a point of order.

Deputy Speaker : I do not allow. This is the discretion of the Chair.

Chaudhri Darshan Singh : Point of order is the right of the Member. Permission of the Chair is not required.

Deputy Speaker : Please take your seat.

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਰੇਜ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਹਕ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਸੁਣਿਆ ਜਾਵੇ ।

Deputy Speaker : Please take your seat. I have called upon Shri Roop Lal Mehta. After his speech you can make your point of order.

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਰੇਜ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਰਾਈਟ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਰੇਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ।

Deputy Speaker : I do not allow you to raise a point of order. Please take your seat.

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਰੇਜ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਰੇਜ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਹਕ ਹੈ ।

Deputy Speaker : Will you withdraw from the House ? Will you withdraw your words ?

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਐਜ਼ ਏ ਪ੍ਰੋਟੈਸਟ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਟਾਈਮ ਠੀਕ ਢੰਗ ਦੇ ਨਾਲ ਤਕਸੀਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਦੇ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰੈਜੁਡਿਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ।

Deputy Speaker : Will you withdraw from the House ?

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਰੇਜ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ । ਮੈਂ ਈ ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਵੋਟ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੁਰਸੀ ਉੱਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਟਾਈਮ ਦੀ ਠੀਕ ਤਕਸੀਮ ਕਰੋਗੇ । ਹਾਊਸ ਆਪ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਹਾਊਸ ਸਾਰੇ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਹੈ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਬੈਠ ਜਾਓ । (Please take your seat.)

श्री रूप लाल मेहता : डिप्टी स्पीकर साहिबा, आज सदन में एग्रीकल्चर तथा इरीगेशन की डिमांडज पर बहस हो रही है। मैं भी इस बारे में अपने विचार प्रकट करने के लिये खड़ा हुआ हूं। (शोर) (विघ्न)

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम : आन ए प्वायेंट आफ आर्डर मैडम.......

2. P. M.

उपाध्यक्षा : सदन कल साढ़े 9 बजे मिलेगा। (The House will meet at 9 a.m. tomorrow).

(The Sabha then adjourned till 9 a. m. on Wednesday, the 23rd March, 1966.)

1702—384 Copies—C. P. & S., Pb., Patiala.

APPENDIX

TO

Punjab Vidhan Sabha Debates Vol. I No. 22, dated the 22nd March, 1966

LAND ALLOTTED TO DISPLACED PERSONS IN CERTAIN VILLAGES IN TEHSIL FAZILKA, DISTRICT FEROZEPORE

9833. **Comrade Ram Piara** : Will the Minister for Revenue be pleased to state —

(a) the names of the landowners in villages Dabwala Kalan, Lalan Wali, Chak Chhapriwala and Fotuwala in tehsil Fazilka, district Ferozepore to whom lands have been allotted as displaced persons together with the area of land so allotted in the name of each landowner, villagewise and the dates of allotment;

(b) the dates when the lands of the said allottees of the villages mentioned above came under the process of assessment of surplus areas and the dates when their lands were declared surplus and the area of land so declared in each case in each village;

(c) whether the lands declared surplus referred to in part (b) above had been utilised till September, 1965; if so, when, if not; the reasons therefor;

(d) whether the said landowners in the said villages had applied to the Revenue Department under Rule 8 of the Punjab Security of Land Tenures Rules, 1956 and obtained exemption from the Special Board/Special Committee; if so, the date when the application was made, the area for which it was made and the date when the exemption was granted;

(e) the names of the members of the Special Board/Committee who accorded the said exemption;

(f) whether it is a fact that at the time of granting the exemption the Government instructions and rules were not kept in view; if so, the action taken/proposed to be taken against defaulters?

Sardar Harinder Singh Major : (a) Statement at Annexure 'A'.

(b) & (c) Statement at Annexure 'B'.

(d) Statement at Annexure 'C'.

(e) Shri Bhim Singh, IAS, then Deputy Commissioner-cum-Chairman of Special Committee, Ferozepore; (2) Shri Harbhajan Singh, District Agricultural Officer, Ferozepore (official member); (3) Shri Gurmukh Singh Dhillon of Moga (non-official member).

(f) Government instructions were kept in view at the time of granting exemption.

Information regarding part (A) of Assembly Question No. 9833

ANNEXURE 'A'

PART (A)

Sr. No.	Name of landowners	DETAILS OF LAND ALLOTTED AND THE DATES OF ALLOTMENT								Total area allotted
		Dabwala Kalan		*Lalanwali*		*Chak Chhapriwala*		*Fattuwala*		
		Date	Area in Std. Acres.	Date	Area in Std. Acres	Date	Area in Std. Acres	Date	Area in Std. Acres	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	Arjan Singh, s/o Surain Singh	..	..	..	..	..	..	15-3-50	34.7	34-7
2.	Atma Ram, s/o Jai Ram	..	..	..	..	..	..	15-3-50	2-½	2-½
3.	Amar Nath, s/o Jagan Nath	..	..	26th March, 1950	50-11½	..	..	..	..	50-11½
4.	Atma Ram, s/o Nihal Chand	..	..	Ditto	38-15½	..	..	..	..	38-15½
5.	Avtar Singh, s/o Kishan Singh	..	..	Ditto	2-7¾	..	..	..	..	2-7¾
6.	Argajjan Kaur, w/o Balbir Singh	..	..	Ditto	53-15	..	..	..	..	53.15
7.	Bahadar Singh, s/o Sadhu Singh	27th Feb. 1950	10-4	..	..	..	..	..	..	10-4

8.	Bachittar Singh, s/o Arjun Singh	..	Ditto	5-2½	..	..	..	..	..	..	5-2½
9.	Beant Singh, s/o Arjun Singh	..	Ditto	5-2½	..	..	..	..	..	..	5-2½
10.	Bhagat Singh, s/o Arjan Singh	..	Ditto	5-2½	..	..	..	..	..	..	5-2½
11.	Balinder Singh, s/o Arjun Singh	..	1-12-53	8-8½	..	..	..	..	..	..	8-8¾
12.	Bachan Kaur w/o Hardit Singh	..	1-12-53	148-4½	..	..	..	..	..	..	148-4½
13.	Butta Singh, s/o Samund Singh	..	22 May, 57	2-7¾	..	..	..	..	..	..	2-7¾
14.	Bachan Singh, s/o Kartar Singh	..	Ditto	0-14¾	..	..	..	..	..	..	0-14¾
15.	Bhan Singh, s/o Samund Singh	..	Ditto	2-7¾	..	..	..	..	..	..	2-7¾
16.	Balbir Singh, s/o Iqbal Singh	..	5-10-49	..	26-3-50	28-3	5-10-49 5-5-52	36-7½ 10-8¼	.. ..	.. ..	64-10½ 10-8½
17.	Beli Ram, s/o Butta Ram	..	..	..	..	..	..	..	15th March, 1950	0-¼	0-¼
18.	Butta Singh, s/o Santa Singh	..	..	..	..	..	..	..	Ditto	8-3¼	8-3¼
19.	Bhagwan Singh, s/o Hazur Singh	..	..	..	..	..	..	..	Ditto	2-13¾	2-13¾
20.	Baghel Ram, s/o Bagu Ram	..	..	..	..	..	..	..	Ditto	3-1½	3-1½
21.	Bhola Singh, s/o Chet Singh	..	..	..	..	..	..	..	Ditto	4-10½	4-10½
22.	Bhagwan Singh s/o Hira Singh	..	..	..	..	..	..	..	Ditto	3-44½	3-14½

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
23.	Bishan Singh, s/o Gehna Singh ..	..	..	26th March, 1950	2-¼	..	..	..	..	2-¼
24.	Basheshar Nath, s/o Nihal Chand ..	..	..	Ditto	30-10½	..	..	..	..	30-10½
25.	Bahadur Chand, s/o Khera Ram ..	..	..	Ditto	8-1	..	..	..	..	8-1
26.	Bokhtawar Singh, s/o Hazura Singh ..	..	..	Ditto	7-7¾	..	..	..	..	5-7¾
27.	Bahadur Singh, s/o Ahna Singh ..	..	..	Ditto	4-15½	..	..	..	..	4-15¼
28.	Shrimati Bagan, w/o Jalla Singh ..	..	..	Ditto	15-14½	..	..	..	..	15-14½
29.	Bahadur Singh, s/o Gehna Singh ..	..	..	Ditto	5-15¼	..	..	..	..	5-15¼
30.	Banqar Singh, s/o Jammu Singh ..	..	..	Ditto	9-9¼	..	..	..	..	9-9½
31.	Balkishan s/o Jattu Ram ..	..	..	Ditto	0-6	..	..	..	..	0-6
32.	Bahadur Chand, s/o Jattu Ram ..	..	..	Ditto	0-6	..	..	..	..	0-6
33.	Bhadur Chand, c/o Khaira Ram ..	..	..	Ditto	0-3	..	..	..	..	0-3
34.	Chanan Singh, s/o Sehel Singh ..	27-2-52	14-2½	..	..	..	..	..	..	14-2½
35.	Shrimati Chand Kaur, w/o Ram Narain Singh	1-12-53	145-4	..	..	..	..	..	..	45-4

36.	Chamba Ram, s/o Bhagu Ram	..	..	..	26-3-50	4-8	..	..	..	..	4-8
37.	Doga Ram, s/o Ram Sarup	..	27-2-52	7-8	..	..	..	..	..	..	7-8
38.	Dalip Singh, s/o Arjan Singh	..	27-2-52	17-12½	..	..	..	..	..	..	17-12½
39.	Dewan Chand, s/o Nihal Chand	..	27-2-52	7-11½	..	..	..	..	..	..	7-11½
40.	Dayal Singh, s/o Jawahar Singh	..	5-6-52	38-14½	..	..	..	..	..	..	38-14½
41.	Dayal Singh, s/o Arjun Singh	..	5-6-52	5-5½	..	..	..	..	..	..	5-2½
42.	Darya Singh, s/o Inder Singh	..	..	..	..	..	..	..	15-3-50	5-9	5-9
43.	Dharam Chand, s/o Chanan Ram	..	..	..	26-3-50	6-15¾	..	..	..	..	6-15¾
44.	Darbari Ram, s/o Kirpa Ram	..	..	..	26-3-50	2-12¼	..	..	..	..	2-12¼
45.	Fateh Singh, s/o Gulab Singh	..	5-6-52	19-¾	..	..	..	..	..	..	19-¾
46.	Fateh Singh, etc. ss/o Mahi Singh	..	..	..	26-3-50	22-9¼	..	..	..	..	22-9¼
47.	Guran Ditta Ram, s/o Suba Ram	..	27-2-52	13-9¼	..	..	..	..	..	..	13-9¼
48.	Gela Ram, s/o Lehna Ram	..	27-2-52	14-8	..	..	..	..	..	..	14-8
49.	Gurbachan Singh, s/o Gajan Singh	..	5-6-52	9-11	..	..	..	..	..	..	9-11
50.	Guran Ditta, s/o Raimal Chand	..	4-10-53	0-15	..	..	..	..	..	..	23-14

1	2		3	4	5	6	7	8	9	10	11
51.	Guran Ditta, s/o Raimal Chand	..	4-10-53	0-15	..	..	..	..	..	..	0-15
52.	Gurmukh Singh, s/o Kahla Singh	..	..	..	..	..	..	..	25-3-50	11-7¼	11-7¼
53.	Ganpat Rai, s/o Bishan Das	..	..	..	26-3-50	24-4	..	..	..	..	24-4
54.	Guran Ditta, s/o Khera Ram	..	..	..	26-3-50	8-8¼	..	..	..	..	8-8¼
55.	Ganda Singh, s/o Bahna Singh	..	..	..	26-3-50	1-9½	..	..	..	..	1-9½
56.	Guran Ditta, s/o Jaimat Rai	..	..	..	26-3-50	2-2¾	..	..	..	..	2-2¾
57.	Ghansham Singh, s/o Harbans Singh	..	..	..	26-3-50	38-3¼	..	..	..	..	38-3¼
58.	Hardit Singh, s/o Himat Singh	..	27-2-52	1-1¼	..	..	..	..	..	..	1-1¾
59.	Hira Devi, w/o Hari Singh	..	27-2-52	75-2	..	..	..	..	..	..	75-2
60.	Harbans Singh, s/o Autar Singh	..	1-12-53	14-2¾	26-3-50	109-7¼	5-10-49	109-7¼	..	..	233-1¼
61.	Harbhajan Singh, s/o Kishan Singh	..	1-12-53	121-12¾	..	..	..	..	..	..	121-12¾
62.	Hardit Singh, s/o Bahadur Singh	..	..	..	26-3-50	6-0	..	..	..	..	6-0
63.	Hardit Singh, s/o Khem Singh	..	..	..	26-3-50	34-14¼	..	..	..	..	34-14¼

No.	Name										
64.	Hari Chand, s/o Jetha Ram	..	..	..	26-3-50	0-5¼	...	..	...	..	0-5¼
65.	Inder Singh, s/o Narain Singh	..	4-10-53	62-9½	..	..	...	..	..	..	62-9½
66.	Ishar Singh, s/o Attar Singh	..	..	..	..	..	..	..	15-3-50	0-6¾	0-6¾
67.	Inder Singh, s/o Mehar Singh	..	...	...	26-3-50	0-4½	..	..	..	..	0-4½
68.	Jhanda Singh, s/o Gajan Singh	..	27-2-52	27-11½	...	..	..	..	..	..	27-11½
69.	Jit Singh, s/o Wasawa Singh	...	5-6-53	7-2	..	..	...	...	..	..	7-2
70.	Jasjit Singh, s/o Harjit Singh	...	11-2-53	73-8	..	..	..	..	..	..	73-8
71.	Jagtor Singh, s/o Ram Narain Singh	..	1-12-53	144-2¼	..	..	..	..	..	..	144-2¼
72.	Jagjit Singh, s/o Hardit Singh	..	..	..	26-3-50	71-4	5-10-49	71-4	..	..	142-8
73.	Jaimal Ram, s/o Butta Ram	..	..	..	..	..	..	..	5-3-50		0-¼
74.	Jiwan Singh s/o Seuer Singh	..	..	..	..	..	..	..	5-3-50	16-2½	16-2½
75.	Jai Singh s/o Bhagwant Singh	...	..	..	..	..	..	..	Ditto	4-7½	4-7½
76.	Jhanda Singh s/o Bagla Singh	..	..	..	..	..	..	..	Diito	0-12	0-1 2
77.	Jassa Ram s/o Jagu Ram	..	..	..	..	..	..	..	Ditto	3-1½	3-1½
78,	Jiwan Ram s/o Baga Ram	..	..	..	..	..	..	..	Ditto	Ditto	Ditto

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
79.	Jhanda Singh, s/o Dula Singh	..	..	..	..	..	..	Ditto	18-6¼	18-6¼
80.	Jhanda Singh, s/o Gehl Singh	...	..	..	..	..	..	Ditto	13-3½	13-3½
81.	Jhanda Ram, s/o Pathana Ram	..	..	26th March, 1950	2-1	..	..	..	..	2-1
82.	Jattu Ram, s/o Lachhman Ram	...	..	Ditto	3-7½	..	..	..	..	3-7½
83.	Jassa Ram, s/o Piara Ram	..	..	Ditto	5-¼	..	...	..	..	5-¼
84.	Jagan Nath, s/o Jattu Ram	..	..	Ditto	Ditto	..	..	..	..	5-¼
85.	Kartar Singh, s/o Khem Singh	27th February, 1952	110-2	Ditto	52-8½	..	..	..	...	162-10½
86.	Karam Chand, s/o Jassu Ram	Ditto	8-7⅔	..	..	..	...	..	..	8-7¼
87.	Kartar Singh, s/o Sadhu Singh	Ditto	66-14½	..	..	..	...	..	..	66-14½
88.	Kala Singh, s/o Balaka Singh	5-6-52	6-2¼	..	..	..	..	..	..	6-2¼
89.	Kartar Singh, s/o Narain Singh	1-12-53	57-8		..	..	..	..	..	57-8
90.	Kirpal Singh, s/o Teja Singh	22-5-57	1-7¼	..	..	..	..	..	...	1-7¼
91.	Kartar Singh, s/o Phauja Singh	..	..	..	..	..	..	15-3-50	12-8½	12-8½

92.	Khem Singh, s/o Bhagwan Singh	..	..	..	..	..	..	..	15th March, 1950	3-14¼	3-14¼
93.	Kundan Singh, s/o Kishan Singh	..	..	..	..	..	..	..	Ditto	7-½	7-½
94.	Kartar Singh, s/o Inder Singh	..	..	...	...	..	..	..	Ditto	5-9¼	5-9¼
95.	Kartar Singh, s/o Jagat Singh	..	..	..	..	..	...	..	Ditto	37-3¼	37-3¼
96.	Kartar Singh, s/o Taba Singh	..	..	..	..	..	..	...	Ditta	4-12½	4-12½
97.	Kartar Singh, s/o Nihal Singh	..	..	...	..	..	...	..	Ditto	12-2¾	12-2¾
98.	Kalu Ram, s/o Thuma Ram	..	..	..	..	..	..	..	Ditto	3-1½	3-1½
99.	Kishan Singh, s/o Gehna Singh	...	..	..	26th March, 1950	2-3¼	...	...	..	..	2-3¼
100.	Kundan Lal, s/o Bala Ram	...	..	..	Ditto	3-6	...	...	...	..	3-6
101.	Kirpa Ram, s/o Kaula Ram	..	...	...	Ditto	40-5	...	...	...	...	40-5
102.	Kishan, s/o Bhana Singh	...	..	..	Ditto	1-9½	...	...	...	...	1-9½
103.	Karam Chand, s/o Chanan Ram	..	..	..	Ditto	7-8¾	...	...	...	...	7-8¾
104.	Khazan Ram, s/o Pathana Ram	..	...	...	Ditto	2-2¾	...	...	...	...	2-2¾
105.	Lakha Singh, s/o Bela Singh	..	27th February, 1952	7-7¼	...	...	...	...	..	..	7-7¼
106.	Ladha Ram, s/o Guran Ditta Ram	..	Ditto	9-5½	..	..	...	...	..	...	9-5½

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
107.	Lachhmi Bai, w/o Thakar Singh ..	5-6-52	3-12¾	..	..	..	..	.	..	3-12¾
108.	Ladha Singh, s/o Bhagat Singh ..	24-12-53 4-10-53	8-13 44-3½	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	8-13 44-3½
109.	Lajinder Singh, s/o Hardit Singh ..	..	..	26th March, 1950	59-7	5-10-49	59-7	..	..	118-14
110.	Lakhshmi Das, s/o Mutab Rai ..	..	..	Ditto	9-7½	..	..	..	..	9-7½
111.	Labh Singh, s/o Bishan Singh ..	..	..	Ditto	23-6¾	..	..	..	..	23-6¾
112.	Lal Chand, s/o Jattu Ram	..	..	Ditto	52-4¼	..	..	..	..	52-4¼
113.	Lakhpat Rai, s/o Jattu Ram ..	..	..	Ditto	52-4¼	..	..	..	..	52-4¼
114.	Lachhman Dass, s/o Channan Ram ..	..	..	Ditto	7½	..	..	..	..	7-½
115.	Mohinder Singh, s/o Sadhu Singh ..	27th February, 1952	34-4½	..	..	..	..	..	..	34-4½
116.	Mehnga Ram, s/o Piara Ram ..	Ditto	0-12¾	..	..	..	..	..	..	0-12¾
117.	Malkiar Singh, Iqbal Singh ss/o Partap Singh ..	Ditto	5-5½	..	..	..	..	..	..	5-5½
118.	Mangal Singh, s/o Bahadur Singh ..	Ditto	4-3½	..	..	..	..	..	..	4-3½
119.	Mota Singh, s/o Mohinder Singh ..	Ditto	14-2¼	..	..	..	..	..	..	14-2 ¼

120. Mohan Singh s/o Hardit Singh	..	1-12-53	369-9½	26-3-50	15-9½	5-10-49	15-9½	..	..	400-12½
121. Mehar Singh, s/o Hira Singh	..	Ditto	65-14½	..	..	5-10-49	2-5	..	..	68-3½
122. Mangal Singh, s/o Jawala Singh	..	4-10-53	-½	..	..	..	..	..	..	4-½
123. Moola Singh, s/o Teja Singh	..	22-5-57	1-7¼	..	..	..	..	..	..	1-7¼
124. Mohinder Singh, s/o Hardit Singh	..	..	..	26-3-50	56-4¾	5-10-49	56-5½	..	..	112-10¼
125. Mohinder Kaur, d/o Kartar Singh	..	..	..	26-3-50	94-10¾	Ditto	94-11	..	..	189-5
126. Man Singh, s/o Mehnga Singh	..	..	..	..	..	..	..	15th March 1950	8-8½	8-8½
127. Mastan Singh, s/o Jawala Singh	..	..	..	..	..	..	..	Ditto	11-2¾	11-2¾
128. Maghar Singh, s/o Bhola Singh	..	..	..	..	..	..	..	Ditto	4-7½	4-7½
129. Maghar Singh, s/o Kapur Singh	..	..	..	..	..	..	..	Ditto	0-¾	0-¾
130. Mehtab Singh, s/o Khan Singh	..	..	..	..	..	..	..	Ditto	5-11½	5-11½
131. Milkha Singh, s/o Chamba Singh	..	..	..	..	..	..	..	Ditto	1-12	1-12
132. Mandir Shri Krishan, through Jagan Nath		..	..	..	..	..	..	Ditto	0-7½	0-7½
133. Mehtab Singh, s/o Mohar Singh	..	..	..	..	..	..	..	Ditto	2-9	2-9
134. Munshi Ram, s/o Mahi Ram	..	..	..	..	..	..	..	Ditto	1-4½	1-4½

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
135.	Mangal Ram, s/o Jaimal Ram	..	..	..	..	..	..	15th March 1950	2-1¾	2-1¾
136.	Mailya Ram, s/o Baga Ram	..	..	..	..	..	..	Ditto	3-1½	3-1½
137.	Mehtab s/o Ditta Ram	..	..	..	..	..	..	Ditto	Ditto	3-1½
138.	Makhan Singh, s/o Kharak Singh	..	..	..	..	..	..	Ditto	3-11½	3-11½
139.	Mori Ram, s/o Gobind Sahai	..	..	..	..	..	..	Ditto	51-14¾	51-14¾
140.	Mohan Lal, s/o Amri Chand	..	..	..	..	..	..	Ditto	31-4	31-4
141.	Mala Singh, s/o Gehna Singh	..	..	26th March 1950	2-¼	..	..	..	..	2-¼
142.	Megha Ram, s/o Shiva Ram	..	..	Ditto	7-10¾	..	..	..	..	7-10¾
143.	Man Singh, s/o Panja Singh	..	..	Ditto	5-4¾	..	..	..	..	5-4¾
144.	Man Singh, s/o Amar Singh	..	..	Ditto	1-14¾	..	..	..	..	1-14¾
145.	Mulkh Raj, s/o Duni Chand	..	..	Ditto	31-0	..	..	..	..	31-0
146.	Munshi Ram, s/o Wasava Ram	..	..	Ditto	4-11	..	..	..	..	4-11
147.	Megha Ram, s/o Bhagu Ram	..	..	Ditto	5-10	..	..	..	..	5-10
148.	Mehr Singh, s/o Natha Singh	..	..	Ditto	2-5	..	..	..	..	2-5

149.	Nand Singh, s/o Natha Singh	...	27-2-52	14-10	..	...	...	..	..	..	14-10
150.	Ram Singh, s/o Hira Singh	...	27-2-52	48-14$\frac{1}{2}$	..	..	...	...	..	...	48-14$\frac{1}{2}$
151.	Nanak Chand, s/o Waryam Chand	...	5-6-52	14-7$\frac{1}{2}$	..	..	...	...	..	..	14-7$\frac{1}{2}$
152.	Narinjan Singh, s/o Budh Singh	...	22-5-57	2-7$\frac{3}{4}$	..	..	..	...	..	...	2-7$\frac{3}{4}$
153.	Nanak Singh, s/o Magh Singh	...	..	..	..	...	..	...	15-3-50	0-12$\frac{3}{4}$	0-12$\frac{1}{4}$
154.	Nihal Singh, s/o Bahadur Singh	..	..	...	26-3-50	6-0	...	...	..	...	6-0
155.	Nand Lal, s/o Dhanpat Rai	...	...	..	26-3-50	43-12$\frac{1}{4}$	..	...	..	...	43-12$\frac{1}{4}$
156.	Narain Das, s/o Chanan Ram	...	..	..	26-3-50	7-$\frac{1}{2}$	...	...	...	...	7-$\frac{1}{2}$
157.	Nibahu Ram, s/o Bahadur Chand	...	..	...	26-3-50	2-13	...	...	...	...	2-13
158.	Nihal Chand, s/o Khera Ram	...	..	...	26-3-50	1-3$\frac{1}{2}$	...	...	...	...	1-3$\frac{1}{2}$
159.	Piara Ram, s/o Suba Ram	..	27-2-52	13-9$\frac{1}{4}$	..	...	...	...	..	..	13-9$\frac{1}{4}$
160.	Parkash Kaur, w/o Kartar Singh	...	27-2-52	25-8$\frac{3}{4}$	...	..	...	...	...	..	25-8$\frac{3}{4}$
161.	Partap Singh, s/o Bahadur Singh	...	27-2-52	1-11	..	...	...	...	..	..	1-11
162.	Puran Singh, s/o Suran Singh	...	5-6-52	9-11	..	...	...	...	...	...	9-11
163.	Puran Singh, s/o Mangal Singh	...	22-5-57	6-1$\frac{1}{2}$	..	...	...	...	..	...	6-1$\frac{1}{2}$

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
164.	Partap Singh, s/o Inder Singh	..	..	..	..	..	..	15-3-50	5-9¼	5-9¼
165.	Parkash Singh, s/o Bishan Singh	..	..	..	..	..	..	15-3-50	6-15½	6-15½
166.	Phula Singh, s/o Bahadur Singh	..	..	..	..	..	..	15-3-50	2-15¼	2-15¼
167.	Piara Singh, s/o Fula Singh	..	..	..	..	..	..	15-3-50	3-¾	3-¾
168.	Prabh Dial, s/o Jagan Nath	..	..	26-3-50	52-3¼	..	..	..	..	52-3¼
169.	Pathana Ram, s/o Sukha Singh	..	..	26-3-50	7-10¾	..	..	..	..	7-10¾
170.	Pathana Singh, s/o Sukha Singh	..	..	26-3-50	8-3¼	..	..	..	..	8-3¼
171.	Phula Singh, s/o Joginder Singh	..	..	26-3-50	6-14¼	..	..	..	..	6-14¼
172.	Pallu Ram, s/o Pathala Ram	..	..	26-3-50	2-1¾	..	..	..	..	2-1¾
173.	Parbh Dial, s/o Duni Chand	..	..	26-3-50	30-14¼	..	..	..	..	30-14¼
174.	Rajinder Kaur, w/o Mohinder Singh	27-2-52	71-10¾	..	..	..	..	..	..	71-10¾
175.	Ram Lal s/o, Daulat Ram	1-12-53	130-8½	26-3-50	35-9	..	..	..	..	166-1½
176.	Raimal Chand, s/o Charan Dass	4-10-53	12-5¾	..	..	..	..	..	..	12-5¾

177. Ram Lal Chief Justice		..	..	..	..	5-10-49	21-1	..	..	21-1
178. Ram Singh, s/o Dula Singh	..	..	..	..	..	..	..	15-3-40	11-11¾	11-11¾
179. Ram Singh, s/o Santa Singh	..	..	..	..	..	..	..	15-3-50	8-3¼	8-3¼
180. Ram Chand, s/o Mahi Ram	..	..	..	..	..	..	..	15-3-50	1-11¼	1-11¼
181. Ram Singh, s/o Sunder Singh	..	..	..	..	..	..	..	15-3-50	1-15¾	1-15¾
182. Rajinder Lal, s/o Nihal Chand	..	..	..	26-3-50	30-11	..	..	..	..	30-11
183. Ram Kishan, s/o Jattu Ram	..	..	..	26-3-50	52-4¼	..	..	..	..	52-4¼
184. Ranjha Ram, s/o Pathana Ram	..	..	..	26-3-50	4-11	..	..	..	..	4-11
185. Ram Ditta, s/o Bahadur Chand	..	..	..	26-3-50	2-13	...	..	..	..	2-13
186. Rangha Ram, s/o Bahadur Chand	..	..	..	26-3-50	2-13	..	..	..	..	2-13
187. Ram Narain Hans Raj ss/o Gumani Ram	..	..	..	26-3-50	0-10½	..	..	.	..	0-10½
188. F:n Rakha, /o Nihal Chand	..	..	..	26-3-50	6-2¼	..	..	..	..	6-2¼
189. Saian Ram, s/o Sarup Ram	..	27-2-52	7-8	..	...	..	..	..	..	7-8
190. Inder Singh, s/o Gajan Singh	..	27-2-52	14-1¾	..	..	..	..	..	..	14-1¾
191. Area for Religious through Sohan Singh of RawalPindi	..	27-2-52	214-¾	..	..	..	..	..	..	214-¾

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		11
192.	Sarvinder Singh, s/o Hari Singh ..	5-6-52	83-5½	..	..	..	..		..	..	83-5½
193.	Sant Kaur, w/o Dial Singh ..	5-6-52	13-13½	..	..	..	..		..	..	13-13½
194.	Sant Singh, s/o Lehna Singh	4-10-53	111-2	..	..	..	..		..	..	111-2
195.	Santa Singh, s/o Teja Singh ..	22-5-57	1-8¾	..	..	..	..		..	..	1-8¾
196.	Swaran Singh, s/o Kartar Singh ..	22-5-57	0-14¾	..	..	..	..		..	..	0-14¾
197.	Surinder Singh, s/o Hardit Singh ..	..	..	26-3-50	56-4¾	5-10-49	56-5½		..	..	112-10¼
198.	Surjan Singh, s/o Sohan Singh ..	..	..	..	..	..	..		15.3.50	6-6¾	6-6¾
199.	Sunder Singh, s/o Kishan Singh ..	..	..	..	..	..	..		15-3-50	7-0	7-0
200.	Surain Singh, s/o Man Singh ..	..	..	..	..	..	..		15-3-60	1-2	1-2
201.	Sandava Singh, s/o Bhagwan Singh ..	..	..	..	..	..	..		15-3-60	0-9¾	0-9¾
202.	Surain Singh, s/o Mehtab Singh ..	..	..	..	..	..	..		15-3-60	1-2	1-2
203.	Sunder Singh, s/o Teja Singh ..	..	..	..	..	..	..		15-3-60	10-10	10-10
204.	Sohan Lal s/o Amar Chand	..	..	..	..	..	..		15-3-60	8-2½	8-2½

205.	Sadhu Singh s/o Kala Singh ..	..	..	..	..	..	..	15-3-60	8-2½	8-2½
206.	Sakh Ditta s/o Hera Ram ..	..	..	26-3-50	7-10¾	..	..	..	..	7-10¾
207.	Santto Bai wd/o Jamna Ram ..	..	..	26-3-50	12-6½	..	..	..	..	12-6½
208.	Sobha Ram s/o Pathana Ram ..	..	..	26-3-50	2-8¾	..	..	..	..	2-8¾
209.	Sanja Singh s/o Pathana Ram ..	..	..	26-3-50	4-11	..		..	..	4-11
210.	Tek Chand s/o Bahadur Chand ..	..	..	26-3-50	2-13	..	..	..	..	2-13
211.	Tek Singh s/o Dula Singh ..	..	..	..	..	..	..	15-3-50	16-5¾	16-5¾
212.	Ujjagar Singh s/o Gurdit Singh ..	27-2-52	14-8¾	..	..	..	..	..	..	14-8¾
213.	Uttam Chand s/o Lachhman Ram ..	27-2-52	...	26-3-50	4-14	..	..	..	..	4-14
214.	Waryam Chand etc.	27-2-52	49-11½	..	..	..	..	..	..	49-11½
215.	Wasawa Ram s/o Mara Ram ..	..	..	26-3-50	5-¼	..	..	..	..	5-¼
216.	Watu Ram s/o Bhagu Ram ..	..	..	26-3-50	5-11¾	...	..	..	..	5-11¾

Information regarding Parts (B) and (C) of Assembly Question No. 9833

ANNEXURE 'B'

Sr. No. as in Annexure 'A'	Name of Land-owner	Date when assessment initiated	Date of decision	*Area Declared Surplus* — Dubwala Kalan	*Area Declared Surplus* — Lalan-wali	*Area Declared Surplus* — Chak Chhapri-Wala	Fattu-wala	Total area surplus	The area utilised till Sept., 65	Unutilized area till Sept., 65	Reasons for non-utilisation
		Part (b)							Part (c)		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
6.	Argajan Kaur, w/o Balbir Singh	2-12-59	7-9-60	..	S. As. 2-12¼	..	..	S. As. 2-12¼	..	2-12¼	Area purchased by Small Land owners before 30th July, 1958 and the same is not to be utilized as per Government instructions.
12.	Bachan Kaur, w/o Hardit Singh	13-11-59	2-7-60	..	..	..	..	..	..	..	—
18.	Balbir Singh, s/o Iqbal Singh	2-12-59	7-9-60	..	27-1¾	..	..	27-1¾	..	27-1¾	Partly due to consolidation operations and partly due to non-availability of eligible tenants.
35.	Chand Kaur, w/o Ram Narain Singh	23-8-60	18-7-62	..	..	..	..	..	..	..	—
57.	Ghansham Singh, s/o Harbans Singh	2-12-59	29-3-61	..	..	..	...	...	..	..	—
59.	Hira Devi, w/o Hari Singh	18-6-58	20-6-60	24-¼	..	..	..	24-¼	..	24-¼	The Area was allotted to the tenants on 30th September, 1965 but the allotment was subsequently

											cancelled as they refused to accept possession. Allotment has again been made to other eligible tenants on 13th January, 1966.
60.	Harbans Singh, s/o Avtar Singh	18-6-58	22-8-61	16-6½	3-14½	125.0	...	145-5	..	145-5	135-10¼ of area has been left with the vendees who purchased the same before 30th July, 1958 and 66-¼ exempted for Well Run-Farms. The remaining area of 3-4½ could not be utilized due to consolidation proceedings.
61.	Harbans Singh, s/o Kishan Singh	18-6-58	22-8-61	80-8½	..	..	...	80-8½	..	80-8½	Total area purchased by small land owners before 30th July, 1958 and therefore not to be utilized as per Government instructions.
70.	Jasjit Singh, s/o Harjit Singh	18-6-58	15-2-62	53-14½	..	..	...	53-14½	..	53-13½	Total area purchased by small land owners before 30th July, 1958 and is not to be utilized as per Government instructions.
71.	Jagtar Singh, s/o Ram Narain Singh	20-10-61	15-2-62	118-1	..	—	..	118-1	...	118-1	—do— 110-7 —do— 6—10-Well-Run-Farm.
72.	Jagjit Singh, s/o Hardit Singh	20-10-61	29-10-63	..	..	80-3¼	...	80-3¼	..	80-3¼	Total area purchased by small land owners before 30th July, 1958 which is not to be utilized as per Government instructions.
85.	Kartar Singh, s/o Khem Singh	11-1-59	12-4-60	67-4½	54-12	..	..	122-½	..	122-½	Stay order by High Court.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
87.	Kartar Singh, s/o Sadhu Singh	18-6-58	8-12-59	14-14½	..	..	..	14-14½	..	14-14½	Allotment was made on 30th September, 1965 and cancelled on account of allottee's refusal to take possession. Allotment to the eligible tenants has been made on 13th January, 1966.
89.	Kartar Singh, s/o Ram Narain Singh	18-6-58	29-10-63	7-8	..	..	..	7-8	..	7-8	Total area purchased by small land owners before 30th July, 1958 and the same is not to be utilized as per Government instructions.
108.	Ladha Singh, s/o Bhagat Singh	19-6-59	18-2-60	..	..	..	..	..	..	..	—
109.	Lajinder Singh, s/o Hardit Singh	15-6-58	6-2-63	..	..	55-5¾	..	4-9¼	60-0	60-0	55-5¾ area in Chak Chhapriwala purchased by small land owners before 30th July, 1958 which is not to be utilized. The remaining area of 4-0¼ could not be utlized due to consolidation operations.
112.	Lal Chand, s/o Jattu Ram	30-12-59	26-6-61	..	2-15¼	..	..	2-15¼	..	2-15¼	Could not be utilized due to consolidation operation. Now the action is being taken to utilize the same.
113.	Lakhpat Rai, s/o Sadhu Singh	30-12-59	26-6-61	..	9-6	..	..	0-6	..	0-6	
115.	Mohinder Singh, s/o Sadhu Singh	18-6-58	8-12-59	16-13½	..	..	..	16-13½	..	16-13½	Area purchased by Small Land owners before 30th

											July, 1958 and not to be utilized as per Government instructions.
120.	Mohan Singh, s/o Hardit Singh ..	15-6-58	6-2-59	250-10¼	..	15-9½	—	266-3¾	..	266-3¾	Died. Under Well Run Farm
121.	Mehar Singh, s/o Hira Singh ..	2-10-61	21-10 61	19-2¾	..	..	..	19-2¾	..	19-2¾	Area purchsed by small land owners before 30-7-58 and the same is not to be utilized as per Government instructions
124.	Mohinder Singh, s/o Hardit Singh ..	15-6-58	6-2-63	..	..	46-4	..	46-4	..	46-4	Ditto
125.	Mohinder Kaur, d/o Kartar Singh ..	6-2-61	15-11-62	..	45-14	29-8¼	..	75-6¼	..	75-6¼	45-14 is exempted as being under Well-Run-Farm 29-8¼ in Chak Chhapriwala purchased by Small Land owners before 30-7-58 and the same is not to be utilized as per Govt. instructions
139.	Mori Ram, s/o Gobind Sahai ..	12-1-60	26-10-60	..	..	..	—	..	..	..	..
145.	Milkh Raj, s/o Duli Chand ..	22-12-59	10-10-61	..	..	..	..	..	..	..	..
160.	Parkash Kaur, w/o Kartar Singh ..	18-6-58	8-12-59	23-¾	..	..	..	23-¾	..	23-¾	Allotment was made on 30-9-65 and cancelled on account of refusal by tenants to take possession. Allotment has again been made to other eligible tenants on 13-1-66
173.	Rajinder Kaur, w/o Mohinder Singh ..	19-6-58	30-8-61	..	..	..	..	..	..	..	..

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
182.	Ram Kishan, s/o Jattu Ram ..	15-6-58	7-2-63	..	2-4½	..	..	2-4½	..	2-4½	Due to consolidation operation. Now action is being taken to utilize the same,
190.	Area for 'Religious through Sohan Singh of Rawal Pindi ..	18-6-58	8-12-59	179-14½	..	..	..	179-14½	..	179-14½	Area under religious trust.
191.	Sarvinder Singh, s/o Hari Singh ..	Ditto	Ditto	35-3	..	..	..	35.3	..	35-3	Due to consolidation operations. Now acion is being taken to utilize the same.
196.	Surinder Singh, s/o Hardit Singh ..	19-6-58	Ditto	..	..	34-7¾	..	34-7¾	..	34-7¾	Area purchased by small landowners before 30-7-58 and the same is not to be utilized as per Government instructions,

ANNEXURE C

The Rajindra Cooperative Farming Society, Dabwala Kalan consisting of the below mentioned members had applied for exemption under Rule 8 of the Punjab Security of Land Tenures Rules, 1956 on 15th March, 1961 and obtained exemption from the Special Board on 12-11-1962. The area for which this exemption was accorded 858 Standard Acres and 2¼ units. At the time of revision of classification this area was, however, reduced to 762 S. A.—11½ units.

Sr. No.	Name of member	Name of village	Area exempted On 12-11-62	In Revision of classification after consolidation on 19-2-55
1	2	3	4	5
1.	Smt. Harbans Kaur w/o Bawa Harbans Singh	Chak Chhapriwala	1SA-5U	1SA-3¼U
2.	Smt. Jagjit Kaur d/o Harbans Singh	Ditto	3-9	3-9
3.	Smt. Bir Inder Kaur, d/o Harbans Singh	Ditto	1-10	1-9½
4.	Smt. Lajwanti Mohan Singh, s/o S. B. Mohan Singh	Ditto	15-9½	14-¼
5.	Smt. Mohinder Kaur d/o Bawa Kartar Singh	Lalanwali	14-6	..
		Do	44-10¾	44-10¾
6.	Smt. Chandan, w/o Tejinder Singh	Dabwala Kalan	30-2½	29-4¼
7.	Shri Tejinder Singh, s/o Mohan Singh	Ditto	79-15	60-5¾
8.	Tikka Jagtar Singh, s/o Ram Narain	Ditto	6-10	6-10
9.	Smt. Rajinder Kaur, w/o S. Inder Singh, Gurdit Singh, Jasbir Singh ss/o Inder Singh	Ditto	20-0	..

1	2	3	4	5
10.	S. Gurbachan Singh, s/o Mohan Singh	Dabwala Kalan	49-6	31-14
11.	S. Tejinder Singh, s/o Gurbachan Singh	Ditto	49-15¾	48-5¼
12.	Smt. Shaman, w/o Gurbachan Singh	Ditto	30-1½	28-9¼
13.	S. Jasbir Singh, Gurdip Singh, ss/o Inder Singh	Ditto	18-8	18-7¼
14.	S. Gursharan Singh, Tejinder Singh, ss/o Mehar Singh Param Inder Singh, s/o Inder Singh	Ditto	18-8	18-8
15.	S. Devinder Singh, Balwinder Singh ss/o Sant Singh	Ditto	40-0	40-0
16.	Smt. Amrit Kaur, wd/o Kanwarjit Singh	Ditto	10-¾	10-¾
17.	Jit Inder Singh, s/o Mohan Singh	Ditto	79-11	61-8¼
	Ditto	Lalanwali	1-3½	1-3
18.	Area for religious purposes c/o Sohan Singh of Rawalpindi	Dabwala Kalan	142-14	142-14
19.	Sukhwinder Singh, Lakhminder Singh and Smt. Nirmala Kumari d/o Smt. Urmala Kumari w/o Sohan Singh with equal shares	Ditto	200-00	200-0
		Total	858-2¼	762-11½

1702—6-9-67—386—C., P. & S., Pb., Patiala.

PUNJAB VIDHAN SABHA

DEBATES

23rd March, 1966

Vol. I—No. 23

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Wednesday, the 23rd March, 1966

Punjab Vidhan Sabha Secretariat, Chandigarh.

Price : Rs. 6. 30

ERRATA

to

Punjab Vidhan Sabha Debates, Dated the 23rd March, 1966, Vol. I, No. 23

Read	*for*	*page*	*line*
the	that	(23) 4	15
extent	extend	(23) 7	21
को	का	(23) 8	12
Kheri Man Singh	Shri Man Singh	(23) 14	27-28
Kaithal	Kaitha	(23) 14	11 from below
Delete the word 'at' *before* the word 'C.M.'		(23) 17	24
District	strict	(23) 19	11
जो	या	(23) 21	First
above	abo	(23) 26	27
ਆਏ	ਪ੍ਰਾਏ	(23) 37	9
ਮੰਤਰੀ	ਮਤਰੀ	(23) 37	19
श्री जगन्नाथ	श्री चगन्नाथ	(23) 37	4 from below
ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ	ਪਰੋ ਕਸ਼ਨ	(23) 48	7
ਇੰਟ੍ਰੈਸਟ	ਇਟ ਰਸਟ	(23) 48	9
ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ	ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿਘ ਮਾਸਟਰ	(23) 51	First
and inject	andi nject	(23) 51	27
Shri Mohan Lal	Pandit Mohan Lal	(23) 52	12
ਐਸਾ	ਅਸਾ	(23) 53	23
ਡੀਮੈਰਿਟਸ	ਡੀਮਰਟਿਸ	(23) 53	6 from below
ਆਡੰਰ	ਆਡਰ	(23) 54	29

P.T.O.

Read	*for*	*page*	*line*
Add 'ਹਨ' *before* 'ਅਤੇ'		(23) 57	9 from below
ਬਿਲ ਹੈ	ਬਿਲ	(23) 57	19
Add the word 'ਹਨ' *before* 'ਅਤੇ'		(23) 57	27
names	name	(23) 60	11
proceedings	proceeding	(23) 60	12
(Order please, would	(would	(23) 60	15
decorum	decarum	(23) 60	22
explanation	explamation	(23) 60	last
ਅਜਿਹੀਆਂ	ਅਜ਼ਿਹਾ	(23) 61	16
के मैम्बर	ो K	(23) 62	10 from below
तो मैं ने	तो ने	(23) 62	9 from below
मैं	ी	(23) 62	7 from below
occasion	occassion	(23) 65	7
achieved	achived	(23) 70	6, 10
secondly	secondary	(23) 70	11
होता है	होता	(23) 70	22
रद्दी	रदी	(23) 70	24
ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ	ਡਿਪਾਰਟਾਮੈਂਟ	(23) 72	7
ਮੰਗਣਾ	ਮਗਣਾ	(23) 73	23
ਹੋ ਗਈਆਂ	ਹੋ ਗੀਆਂ	(23) 73	last
ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ	ਹੈਰਾਨ	(23) 74	17
ਪੰਪ	ਪਪ	(23) 74	8 from below
ਟ੍ਰੈਕਟਰ	ਟੈਕਟਰ	(23) 75	13 from below

Read	*for*	*page*	*line*
ਮਹੀਨਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ	ਮਹਾਨਾ ਬੰਨਿਆ	(23) 75	10 from below
ਕਹਿੰਦੇ	ਕਹਿਦੇ	(23) 76	13
ਦੇ	ਦ	(23) 76	18
ਇੰਨਾ	ਇਨ੍ਹਾਂ	(23) 76	18
ਹੋਰ	ਹਰ	(23) 77	4
ਵਿੱਚ	ਵੱਚ	(23) 82	8
ਇਸ ਦਾ	ਇਮ ਦਾ	(23) 85	2 from below
डिप्टी स्पीकर	डिप्टी स्पकर	(23) 87	8 from below
ਹਾਈਬ੍ਰਿਡ	ਹਾਈਬਿਡ	(23) 90	9
Add the words "आवाज़ां : जी हां कर दिया जाए ।" *before* line two from below		(23) 93	3 from below
ब्रादर्ज़	बदर्ज़	(23) 100	3 from below
Add the word 'कैंसल' *before* 'करने'		(23) 100	3 from below
accommodation	accomodations	(23) Appendix (i)	11 from below

PUNJAB VIDHAN SABHA

Wednesday, the 23rd March, 1966

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Vidhan Bhavan Sector 1, Chandigarh—1 at 9-30 A. M. of the Clock. Mr. Speaker (Shri Harbans Lal) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

CEMENT FACTORY IN KANGRA

*9665. **Shri Rup Singh Phul :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the progress so far made in regard to the setting up of a Cement Factory in Kangra and the approximate date by which it is likely to be commissioned into service;

(b) the total estimated expenditure on the project referred to in part (a) above togetherwith the reasons, if any, for the delay in its completion ?

Shri Ram Kishan : (a) The Industrial licence for setting up the Cement Factory which was previously held by a private firm has since been revoked by the Government of India. The economic feasibility of the project is now being re-examined in connection with a proposal to set up the factory in the public sector.

(b) According to the previous estimates, the project was anticipated to cost about Rs 2.5 crores. The revised cost estimates are still to be worked out. The delay in the completion of the project is due to the fact that the previous licensees failed to set it up in accordance with the terms and conditions of the industrial licence.

Shri Rup Singh Phul : May I know whether any place for its location in the Kangra District has been selected; if so, what is its name ?

Chief Minister : Not yet.

श्री रूप सिंह फूल : क्या मुख्य मन्त्री साहिब, उनके नाम बताने की कृपा करेंगे जो कि प्रीवियस लाइसैंसीज़ थे और जिनका लाइसेंस कैंसल हुआ था ?

मुख्य मन्त्री : सुरेन्द्रा ओवर सीज़ प्राइवेट, लिमिटिड, ।

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : क्या मुख्य मन्त्री साहिब बताने की कृपा करेंगे कि जब प्राइवेट सैक्टर में फैक्टरी लगाने का फैसला किया था तो उस वक्त क्या क्राइटीरिया सामने रखा गया था और जब उस को कैंसल करके पब्लिक सैक्टर में फैक्टरी लगाने का फैसला किया गया उस वक्त क्या वजह सामने थी ?

मुख्य मन्त्री : उस वक्त उनके सामने यह टर्म्ज़ आफ कंडीशन्ज़ थीं :

(i) The licencee will make their own arrangements for the movement of raw materials and finished products between Samloti and Pathankot by road;

(ii) The requisite machinery is obtained by them from indigenous manufacturers;

(iii) The licencee will not use lime-stone of flux grade reserved for steel industry.

उसके बाद काफी कोशिश की गई कि लाइसैंसीज़ अपने लाईसैंस को इम्पलीमैंट करें। इस सम्बन्ध में दो मीटिंग्ज़ भी हुई थीं लेकिन उनकी तरफ से कोई तसल्लीबख्श जवाब नहीं मिला और न ही उन्होंने उसको इम्पलीमैंट करने के लिये कोई स्टैप्स लिये। आखिरकार उन्होंने अपने लाईसैंसिज़ गवर्नमैंट आफ इंडिया को सरैंडर कर दिये और कोई रीज़न्ज़ इस सिलसिले में नहीं दीं। और भी कोशिश की गई। डालमिया सीमेंट कम्पनी, दादरी, बिरला ब्रादर्ज़ और एक और कम्पनी मैसर्ज़ एसोशिएटिड सीमेंट कम्पनी बम्बई को भी एप्रोच किया गया लेकिन किसी ने भी इस प्रोजेक्ट में इंट्रैस्ट नहीं लिया। इसलिये अब कोशिश की जा रही है कि पब्लिक सैक्टर में प्रोजैक्ट लगाया जाए।

श्री रूप सिंह फूल : क्या मुख्य मन्त्री साहिब फरमायेंगे कि यह स्कीम कब तक चालू हो जाएगी, टार्गिट डेट क्या है ?

मुख्य मन्त्री : हमारी कोशिश यही है कि इसकी फीज़ीबिलिटी पूरी तरह से वर्क आउट हो जाती है तो फोर्थ प्लान के अन्दर अन्दर इस प्रोजेक्ट को ले आया जाए।

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : क्या मुख्य मन्त्री जी बताने की कृपा करेंगे कि सरकार की कोई ऐसी नीति नहीं है कि यह शूगर और सीमेंट की फैक्टरियां पब्लिक सैक्टर में लगाई जाएं या फिर कोआप्रेटिव बेसिज़ पर ही लगाई जाएं ?

मुख्य मन्त्री : गवर्नमैंट की खाहिश है कि इनको पब्लिक सैक्टर में लगाया जाए लेकिन बाज़ दफा ऐसे हालात हो जाते हैं कि प्राइवेट सैक्टर में लगानी पड़ती हैं।

RE-EMPLOYMENT OF CONDUCTORS, ETC., OF PUNJAB ROADWAYS GURGAON

***9746. Chaudhri Har Kishan :** Will the Minister for Transport and Elections be pleased to state—

(a) the names and addresses of the Conductors, Drivers, and other members of the staff of the Punjab Roadways, Gurgaon whose services were terminated by the General Manager since the present General Manager took over, stating the date of termination of the service and the nature of irregularity committed by each employee.

(b) whether it is fact that a large number of employees as mentioned in part (a) above have been re-employed by the General Manager, if so, the names of such employees with reasons therefor ?

Sardar Gurdial Singh Dhillon : (a) A statement laid on the Table of the House.

(b) No.

Statement showing the names of Drivers, Conductors, and other staff of Punjab Roadways, Gurgaon, whose services were terminated by the present General Manager

S. No.	Name and address	Date of termination	Reason of termination
Drivers			
1.	Shri Shiv Narian, Driver No. 287	1-2-65	Absence from duty w.e.f. 2nd November. 1965.
2.	Shri Kundan Lal, Driver No. 231	18-5-65	Absence from duty w. e. f. 23rd March, 1965.
3.	Shri Daulat Singh, Driver No.175	21-9-65	Accident case
Conductors			
1.	Shri Jarnail Singh, Conductor No. 277	6-1-65	Case of fraud.
2.	Shri Rameshar Dass, Conductor No. 263	23-2-65	Ditto
3.	Shri Sahib Singh Conductor No. 47	12-3-65	Ditto
4.	Shri Samunder Singh, Conductor No. 96	19-3-65	Ditto
5.	Shri Harnek Singh, Conductor No. 95	17-4-65	Ditto
6.	Shri Bhul Chand, Conductor No. 138	18-8-65	Ditto
7.	Shri Baljit Singh, Conductor No. 57	3-1-66	Case of fraud and absence from duty
Workshop Staff			
1.	Shri Subhash Chand, A/Fitter	2-2-65	Unauthorised driving of bus.
2.	Shri Om Parkash Asstt./Painter	24-2-65	Absence from duty w.e.f. 10th January, 1965
3.	Shri Sadhu Singh, C/Penter	1-4-65	Absence from duty w.e.f. 6th January, 1965
4.	Shri Verinder Kumar, A/Fitter	29-7-65	Absence from duty w.e.f. 18th June, 1965
5.	Shri Ramji Dass, Fitter	25-11-65	Absence from duty w.e.f. 17th September, 1965
6.	Shri Chaman Lal, Fitter	23-12-65	Absence from duty w.e.f. 12th November, 1965
7.	Shri Darshan Singh, Fitter	25-12-65	Absence from duty w.e.f. 10th December, 1965

चौधरी हर किशन : स्टाफ के जिन मैम्बरों के खिलाफ फ्राड वगैरह के इल्जाम थे, क्या उनके खिलाफ मुकदमे दर्ज करवा के अदालत में उन पर केस नहीं चलाये गए ?

परिवहन मन्त्री : जो लोग टैम्परेरी होते हैं उनके खिलाफ जब कोई हेरा फेरी की या किसी प्रकार की फ्राड वगैरह की शिकायत होती है तो डीपार्टमेंटल इन्क्वायरी की जाती है। अगर साबित हो जाए तो उनको नोटिस देकर उनकी सर्विसिज़ टरमीनेट कर दी जाती हैं।

Starred Question No. 9834

Mr. Speaker : Starred Question No. 9834 is postponed.

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਲੰਮੀ ਚੌੜੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਪੁਛੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਈ। ਸਿਰਫ ਇਹ ਹੀ ਪੁਛਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਪੁਛ ਲਉ ਕਿ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦੇਣਗੇ ?

श्री अध्यक्ष : कोशिश करेंगे कि जल्दी ही इत्तलाह आ जाए। (Efforts will be made to get the information soon.)

FINANCIAL ASSISTANCE FOR FAMILIES OF PERSONS KILLED DURING RECENT PAKISTAN AGGRESSION

*10029. **Shri Partap Singh Bakshi** : Will the Chief Minister be pleased to state that amount of financial assistance given by the Government to the families of those killed in the recent Indo-Pakistan conflict, district-wise ?

Shri Ram Kishan : A statement showing, districtwise, *ex-gratia* grants given by the State Government to the family members of the civilians (bread-winners) and Armymen killed due to Indo-Pakistan conflict is placed on the Table of the House.

Statement showing the ex-gratia grants given in respect of Army men killed/injured and civilians killed/injured

S. No.	District		Amount paid in respect of Civilians (Bread-winners) killed	Amount paid in respect of Army men killed missing	Total
1	2		3	4	5
1.	Amritsar	..	1,33,200	35,740	1,68,941
2.	Ferozepore	..	34,500	32,960	67,460
3.	Gurdaspur	..	2,000	49,000	51,000
4.	Ambala	..	3,000	58,000	61,000
5.	Bhatinda	..	1,000	21,000	22,000
6.	Gurgaon	..	2,000	29,000	31,000
7.	Hissar	..	..	19,000	19,000
8.	Hoshiarpur	..	1,500	83,020	84,520

1	2		3	4	5
9.	Jullundur	..	7,000	1,47,500	1,54,500
10.	Kangra	..	1,500	54,500	56,000
11.	Karnal	..	5,000	29,000	34,000
12.	Kulu	..	..	5,500	5,500
13,	Kapurthala	..	2,000	15,000	17,000
14.	Ludhiana	..	6,500	66,700	73,200
15.	Mohindergarh	..	1,700	38,250	39,950
16.	Patiala	..	..	3,000	30,000
17.	Rohtak	..	4,000	52,500	56,500
18.	Simla	..	..	1,000	1,000
19	Sangrur	..	..	28,500	28,500
	Total	..	2,04,900	7,96,170	10,01,070

बखशी प्रताप सिंह : स्पीकर साहिब, जो स्टेटमेंट मुझे दी गई है इस के मुताबिक जिला कांगड़ा के जो जवान शहीद हुए हैं या मिसिंग हैं उन की तो सिर्फ 54500 रुपये एक्स ग्रेशिया ग्रांट दी गई है। लेकिन अम्बाला, होशियारपुर, जालन्धर और लुधियाना के जिला में ज़्यादा रुपया तकसीम किया गया है हालांकि कांगड़ा जिला के सब से ज़्यादा जवान शहीद हुए हैं। इसका क्या कारण है ?

मुख्य मन्त्री : जिस जवान के मुताल्लिक इनफर्मेशन आ जाती है उसके मुताबिक ही डिस्ट्रिक्ट अथारिटीज़ पेमेंट कर देती हैं। जो रुपया तकसीम किया गया है इसका मतलब यह नहीं लेना चाहिए कि बाकी को नज़र अंदाज़ कर दिया गया है। ज्यों ज्यों इनफर्मेशन आती जाती है त्यों त्यों रुपया तकसीम किया जाता है। मैं जानता हूँ कि जिला कांगड़ा के काफी भाई शहीद हुए हैं। उनके किसी परिवार को नहीं छोड़ा जायेगा जिसको एक्स ग्रेशिया ग्रांट नहीं दी जाएगी।

बखशी प्रताप सिंह : क्या मैं जान सकता हूँ कि कितने नौजवान ऐसे हैं जिनको एक्स ग्रैशिया ग्रांट नहीं दी गई ?

मुख्य मन्त्री : अगर आनरेबल मैम्बर साहिब के नोटिस में ऐसा कोई केस है तो वह मुझे बता दें ताकि मैं उसके मुताबिक हिदायत जारी कर सकूं।

पंडित मोहन लाल दत्त : क्या मुख्य मन्त्री साहिब बताने की कृपा करेंगे कि मरवाड़ी गांव के तीन शहीदों की यादगार में कम्युनिटी सैंटर खोलने के लिये वहां की पंचायत की तरफ से या मेरी तरफ से कोई रीप्रैजेंटेशन उनके पास पहुंची है ? अगर पहुंची है तो सरकार ने इस सम्बन्ध में उनको सहायता देने के लिये क्या कदम उठाया है ?

श्री अध्यक्ष : पंडित जी, यह तो फाईनैंशल एसिस्टैंस के बारे में सवाल पूछा गया है । इसमें से यह सप्लीमेंटरी नहीं उठता । (This question relates to financial assistance. The hon. Member's supplementary does not arise out of it.)

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਕੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਨੂੰ ਮਾਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ , ਕੀ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਕਦੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਬਾਂਡਾ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਸਿਰਫ਼ 500 ਰੁਪਿਆ ਨਕਦ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਿਤਨਾ ਰੁਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟਸ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਲੇਕਿਨ ਅਗਰ ਕੋਈ ਡੀਜ਼ਰਵਿੰਗ ਕੇਸਿਜ਼ ਹੋਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪੈਸੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਅਥਾਰੀਟੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇਸਿਜ਼ ਰਿਕਮੈਂਡ ਕਰਕੇ ਭੇਜਣ ਤਾਕਿ ਉਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੁਨਾਸਬ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ।

बख्शी प्रताप सिंह : चीफ मिनिस्टर ने अभी अभी फरमाया है कि अगर कोई ऐसे केसिज़ हों तो उनके नोटिस में लाए जाएं । जो स्टेटमेंट दिया गया है उसके मुताबिक जालन्धर ज़िला में जो फौजी मारे गए या जो मिसिंग हैं उनकी बाबत 1,47,500 रुपए की रकम तक्सीम की गई जब कि कांगड़ा ज़िला में जहां से कि सारे पंजाब से ज्यादा शहीद हुए सिर्फ 54,600 रुपये दिए गये । क्या गवर्नमेंट को खुद इस बात का पता नहीं है कि वहां पर कितने लोग शहीद हुए ?

श्री अध्यक्ष : इसका जवाब आ गया है । (The reply has already been given to it.)

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹਾਉਸ ਵਿੱਚ ਲਿਸਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਤਨਾ ਇਤਨਾ ਪੈਸਾ ਮੁਖਤਲਿਫ਼ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰੀਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ—ਨਕਦੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਬਾਂਡਜ਼ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ, ਕੀ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਹ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ? ਕੀ ਐਸੇ ਕੇਸਿਜ਼ ਅਜੇ ਵੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸਾ ਨਕਦੀ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਲੇਕਿਨ ਬਾਂਡਜ਼ ਨਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹੋਣ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਅਗਰ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਕੋਈ ਐਸੇ ਕੇਸਿਜ਼ ਹੋਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਮਲ ਨਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਲਿਆਓ । ਮੈਂ ਇਮੀਜੀਏਟ ਇਨਸਟਰਕਸ਼ਨਜ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ । ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਨਸਟਰਕਸ਼ਨਜ਼ ਹਨ ਡਿਸ-ਟਰਿਕਟ ਅਥਾਰੀਟੀਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਮਲ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ।

CASE SENT BY THE SANITARY BOARD, PUNJAB TO GOVERNMENT

***9839. Pandit Mohan Lal Datta** : Will the Minister for Public Works be pleased to state—

(a) the date when the last meeting of the Sanitary Board, Punjab was held;

(b) the date when the Secretary, Sanitary Board, Punjab sent the case to the Government for sanctioning of funds for the various schemes approved by the Board;

(c) the date when the Government issued the necessary sanction, if no sanction has been issued, whether the Government is contemplating any steps to expedite the matter;

(d) the date when the sanction, if any, referred to in part (b) above was conveyed to the Chief Engineer P.W.D. Punjab, Public Health Branch, Patiala, for taking further action;

(e) whether the funds allotted for the schemes referred to in part (b) above are likely to be utilised in the current financial year, if not, the reasons therefor;

(f) whether it is a fact that the unutilised fund can be utilised in the next financial year without re-approaching to the Finance Department ?

Chaudhri Ranbir Singh :

(a) 13-12-1965.

(b) 27-12-1965.

(c) 14-3-1966.

(d) 14-3-1966.

(e) Yes, to the extend possible.

(f) Yes.

पंडित मोहन लाल दत : क्या मन्त्री महोदय यह बताने की कृपा करेंगे कि जो स्कीमें इस चालू साल 1966–67 में मंजूर हुई हैं उनमें से तहसील ऊना में कोई स्कीम अमल में लाई जाएगी ?

लोक-कार्य मन्त्री : अध्यक्ष महोदय, कौन कौन सी, स्कीमें मन्जूर हुई हैं। उनकी बावत तो सारी डिटेल्ज इस वक्त मेरे पास नहीं हैं। उसके लिये तो समय अपेक्षित है।

पंडित मोहन लाल दत्त : मन्त्री महोदय ने पार्ट 'ई' के उत्तर में बताया है "टू दी ऐक्स्टेट पासीबल"। क्या मैं पूछ सकता हूँ कि सरकार ने इस बात का कोई अन्दाज़ा लगाया है कि इस साल में इस सम्बन्ध में खर्च करने के लिये सरकार के पास कितनी शक्ति है ?

श्री जगन्नाथ : चौधरी रणबीर सिंह में काफी शक्ति है ।

मन्त्री : अध्यक्ष महोदय, इन स्कीमों के लिये पंजाब सरकार रुपया जमा करा देती है। तो एक तरह से जमा किये हुए रुपये के अनुसार कार्यवाही होती है। कुछ काम तो उसी साल हो जाता है और जो पैसा एक साल में खर्च नहीं हो पाता उसे अगले साल में खर्च कर दिया जाता है।

श्री बनवारी लाल : क्या लोक कार्य मन्त्री यह बताने की कृपा करेंगे कि जो रुपया सैनेटरी बोर्ड की तरफ से सैंक्शन होता है उसके लिये सरकार ने क्या क्राइटीरिया रखा हुआ है ?

मन्त्री : इस सम्बन्ध में पूरी जानकारी हासिल करने के लिये मुनासिब होगा कि माननीय सदस्य अलग प्रश्न कर लें तो उसका उत्तर उनको मिल जायेगा ।

स्वास्थ्य मन्त्री : स्पीकर साहिब, अगर आप इजाजत दें तो उस सवाल का जवाब मैं दे दूं क्योंकि इसका सम्बन्ध मेरे महकमा के साथ है। यह हैल्थ डिपार्टमेंट के साथ ताल्लुक रखता है । यह जो सैनेटरी बोर्ड बना हुआ है उसमें हैल्थ मिनिस्टर प्रीज़ाइड करता है। उसमें पी. डब्ल्यू. मिनिस्टर, हैल्थ डिपार्टमेंट का रिप्रिजैंटेटिव, पी. डब्ल्यू. डी. का रिप्रिजैंटेटिव, चीफ इंजीनियर, लोकल बाडीज का रिप्रिजेंटेटिव सब होते हैं। सैनेटरी बोर्ड के पास सारी स्कीमें आती हैं और वही उनकी मन्जूरी देता है । इसमें criteria यह हैं कि hilly areas, scarcity areas, sandy areas, difficult areas, flourine ridden areas, etc. का प्रैफ्रैंस देते हैं ।

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : क्या स्वास्थ्य मन्त्री बताने की कृपा करेंगे कि जो स्कीमें चालू साल के लिये बोर्ड की तरफ से मन्जूर की गई हैं उनमें कोई स्कीम तहसील ऊना में चालू साल में शुरू की जायगी ?

स्वास्थ्य मन्त्री : जो स्कीमें इस साल के लिये मन्जूर हुई होंगी उनके मुताबिक उन पर अमल होगा ही और जितना पैसा इस साल में sanctioned amount में से अब खर्च हो सकेगा वह होगा बाकी का जो रुपया रह जायगा उसे अगले साल खर्च कर दिया जाएगा ।

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम : क्या हैल्थ मिनिस्टर साहिबा यह बताने की कृपा करेंगी कि फाइनेंस मिनिस्टर साहिब ने यह जो एश्योरेंस दी थी कि बैकवर्ड हिल्ली एरियाज में जो ऐसे इलाके हैं जिनसे उनका नकदी या लेबर का हिस्सा लेना बकाया है, वह कहतसाली की वजह से या पिछड़ा होने की वजह से वह हिस्सा उनसे नहीं लिया जाएगा, क्या यह दुरुस्त है ?

श्री अध्यक्ष : श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम सवाल पूछने से पहले यह सोच लिया करें कि सवाल क्या करना है । (Addressing Shri Surinder Nath Gautam: Before rising to put a Supplementary, the hon. Member should think what question he has to ask.)

लोक कार्य मन्त्री : अध्यक्ष महोदय, सिवाए भिवानी और हिसार तहसीलों के जहां पर कि लोगों का हिस्सा सरकार ने खुद देने का फैसला किया है, बाकी जितना भी हिस्सा पंजाब के दूसरे इलाकों के लोगों ने देना है उसके मुताबिक देना होगा ।

VILLAGES VISITED BY THE DEPUTY COMMISSIONER, KARNAL

***9416. Shrimati Prasanni Devi** : Will the Chief Minister be pleased to state the names of the villages visited by the Deputy Commissioner, Karnal during the period from 1st January, 1965 to 31st December, 1965 stating the date and purpose of each such visit together with the amount of T.A. and D.A. claimed by him for each such visit ?

Shri Ram Kishan : A statement embodying the desired information is laid on the table of the House.

STATEMENT

Date	Name of village/Places visited by the Deputy Commissioner Karnal	Purpose	Amount of T. A. & D.A. claimed
1	2	3	4
			Rs P.
4-1-65	Panipat, Hathwala, Bilaspur	Inspection of flood protection works	4.50
5-1-65	Murtazpur, Bibpur Lake-Bund Bhore Sayadan, Pehowa Gulha, Koli Khera.	Ditto	5[illegible]
6-1-65	Nilokheri	Area programme meeting called by Sardar Tirlok Singh, I. C. S., Member Planning Commission	4.50
12-1-65	Noorwala, Katani, Bhainswala, Baobil, Nagla, Garhi-Basak, Rana Majra, Pathargarh, Nawada, Jalalpur, Gharaunda, Panipat	Village touring Family Planning at Gharaunda/ Inspection of S. D. O's Court	18.00
13-1-65	Back to Karnal		
19-1-65	Chandigarh and Back	To attend Rohtak/ Panipat Sugar Mills at Chandigarh	38.10
22-1-65	Bansa, Assandh, Rajound, Kheri Shafar Ali	Inspection of Indri Drain near Bansa. Inspection of Polling Stations in villages Assandh and Rajound	9.00
23-1-65	Assandh, Kabalpur, Paprana	Inspection of Crop. Plan in village Assandh and Seed Farm Kabalpur	9.00
27-1-65	Indri	Party faction meeting Recovery of Government dues	nil
28-1-65 — 29-1-65	Pipli, Jotisar, Shamaspur, Bibipur, Thaneser, Jotisar, Bazidpur, Bapda, Jotisar and returned to Pipli	Visit of Commissioner to village Shamaspur and inspection of well-run-farms Bazidpur and Bapda	18.00
30-1-65	Pipli, Thanesar, Jotisar, Shahabad, Damli, Kalsana, Jhansa	Inspection of flood protection work. Meeting by Commissioner at Thanesar regarding recovery of Government dues	9-00
31-1-65 — 1-2-6[illegible]	Chandigarh (D. A. not claimed)	Small Savings Meeting at Chandigarh/Discussion of some case at Chandigarh	103.7[illegible]
		Total of January, 1965	218.30

[Chief Minister]

1	2	3	4
	(February, 1965)		
5-2-65 — 6-2-65	Pehowa, Ramgarh, Rour, Ishaq Farm Murtazapur	Inspection of tents given to ejected tenants of Ram Garh Raur (Plot No. 7 Inspection of office of Field Kanungo Pehowa/ Inspection of Ishaq Farm and visit to village Murtzapur	9.00
9-2-65 10-2-65 11-2-65	Panipat (Binjol Rest House) Dewana, Panipat and back to Head quarters	Inspection of:— 1. B.D.O's Office Panipat 2. Tehsil Office Panipat 3. Sub Registrar Office 4. Development work in village Dewana	32·40
12-2-65	Kaithal, Chandana, Rehari (Stay at Kaithal)	Inspection of flood affected area in village Chandana Rehari	9.00
13-2-65	Kaithal, Naina, and back to Head quarters	Inspection of site at Kaithal for Local Drainage. In connection with the visit of IPM to village Naina	9.00
15-2-65	Lakhmari via Shahabad, Thanesar, and back	Inspection of Well-Run-Farm in village Lakhmari Railway Surcharge Committee's meeting at Kurukshetra	4·50
16-2-65 — 17-2-65	Pipli, Mirzapur, Devidaspura/ Madhar Khrera Model Town, Kurukshetra, Pipli and back to Head quarters	Inspection of Community by garden Mirzapur 2. Feeding Programme Devidaspura 3. Inspection of Model Town Krera 4. Meeting of review of Agricultural Production work	18·00
22-2-65 — 23-2-65	Guhla, Arnauli, Chika Guhla and back to Karnal	Public meeting and meetting regarding removal of party faction at Arnauli/Inspection of Guhla Block at Chika	18.00
24-2-65	Indri	Surprise checking of the work of Gram Sewak Indri/Administrative work	4.50
27-2-65	Ladwa, Pehladpur, Babain, Ram Saran Majra, Ladwa, Radaur	Small Savings Conference at village Ram Saran Majra/ Inspection of School buildings at village Pehladpur/Babain.	4.50
		Total	100.90

1	2	3	4
	(*March, 1965*)		
2-3-65	Pundri, Jajanpur, Aurnecha	Small Savings Conference at village Aurnecha/ Inspection of Block office Pundri	4.50
6-3-65 / 7-3-65	Munak, Goli	Small Saving Meeting in village Goli/Inspection of demonstration plots in the area of Village Balla	18.00
9-3-65	Panipat, Madlauda	Inspection of Madlauda Block/visit of Defence Minister of India	4.50
10-3-65	Panipat, Karhans, Bilaspur, and back to Karnal	Small Savings Conference at Karhans/Informal enquiry regarding an incident between the S.H.O. and some villagers	4.50
11-3-65 / 12-3-65	Kaithal S.R. Kaithal and back at Karnal	Inspection of S. D. M.'s Office/Small Savings meeting at Saran	18.00
14-3-65	Padla, via Pipli, Pehowa and Kaithal	In connection with visit of I. P. M. to village Padla	9.00
19-3-65 / 20-3-65	Taraori, Nilokheri, Pipli, Thanesar, Thol, Jotisar Rest House	Small Savings meeting at Taraori/Thol and inspection of S.D.M.'s court	18.00
21-3-65 / 22-3-65	Pundri, Guhla via Kaithal	Small Savings meeting at Pundri and Guhla	18.
23-3-65	Radaur, Pipli	Small Savings Meeting at Radaur and Pipli	9.00
24-3-65 / 25-3-65	Chandigarh	Meeting with F.C, Taxation and C.M.	42.60
25-3-65	Charao, Rajound, Uplana	Small Savings Meeting at Chorao, Rajound Uplana	
26-3-65	Kaimla, Namonda, Laohari, Ugra-kheri	Small Savings meeting at Kaimla, Namonda Lohari, and Ugra kheri	9.0
27-3-65	Kalweri, Kunjpura	N. D. R. I. Cattle function at Kalwehri/visit of Shrimati Indira Gandhi	4.50
27-3-65	Samalkha	Girdawari checking	13.05
29-3-65	Smalkha/Panipat	Administrative work/ Meeting with H. D. M. at Panipat	13.05
29-3-65 / 30-3-65	Munak, Bhalla	Small Savings meeting at Balla	9.00

[Chief Minister]

1	2	3	4
		(April, 1965)	
3-4-65	Indri, Phoosgarh	Girdawari Checking	4·50
11-4-65	Panipat	To attend the Foundation Stone laying ceremony of Nehru Civil Hospital	nil
12-4-65	Israna, Bandh, Mandi, Shahpur	Girdawari Checking	4·50
17-4-65 to 23-4-65	Ludhiana (Remained on station leave for 18-4-65	To attend Agricultural Production Training at Ludhiana	198·55
27-4-65	Shahabad, Goripur	To inspect Agricutural Production work in villages Goripur, Dakala and Shahabad	9·00
28-4-65	Dakala, Murtzapur,	To hear dispute between the Co-operative Society and its tenants	9·00
29-4 65 / 30-4-65	Binjhaul, Rana Majra, Niwada, Panipat	To inspect flood protection Bunds and to conduct enquiry about Police excesses	16·90
		Total amount drawn during April, 65	242·45
		(May, 1965)	
7-5-65	Mohyuddinpur, Manglora, Jani	Inspection of Bunds/spurs at village Mohydinpur and public meeting at village Manglora	9·00
10-5-65 / 11-5-65	Kaithal, Amin Drain Kaul/Kaithal	Inspection of Amin Drain near village Bamni wala Agriculture University at Kaul	18·00
21-5-65	Salwan	Inspection of Peont-Indri Drain-Salwan Drain/ Chhachhrauli Drain	4·50
22-5-65	Indergarh	Block Agriculture Mela at Indergarh	4·50
29-5-65	Mohydinpur, Chhaura, Dabkauli, Dhanora Escape, Babail, Dhansoli, Niwada, Tamasabad/Sanauli	Joint Inspection of bunds/spurs, in company with Chief Engineer, C.P.W.B./C.E. Irrigation U. P./S. E. U. P./S. E. Punjab and Xen. Barora	4.50
31-5-65	Shahabad, Ajrana, Jhansa, Gangeri, Pehowa/Tatiana, Kolikhera, Kaithal	Ditto	9.00
	Total amount drawn during the month of May, 1965		49.50

1	2	3	4
	(*June, 1965*)		
2-6-65 / 3-6-65	Gharaunda, Pundri, Kaimla, Faridpur, Lalupur, Mundigarhi, Pir Baroli and back to Karnal via Gharaunda	Checking of revenue record in village Lalupur and checking of illuvion/dilluvion work in the area of Pir Baroli/Village touring	9.00
4-6-65	Panipat	To attend meeting of the Board of Directors of Panipat Sugar Mill	4.00
7-6-65 / 8-6-65	Kaithal, Sila Khera, Jakhali, Rajaund	Inspection of Kaithal-Sila Khera Link Drain/ Demonstration plots at Jakhauli/visit to B.D.O. Office, Rajaund	18.00
11-6-65	Krera, Thanesar, and back to Karnal	Inspection of office/ Circle Field Kanungo/ visit to Model Village Krera	9.00
16-6-65	Panipat Smalkha	Inspection of shrine of I mam Nasirudin at Panipat. Inspection of Block Office Smalkha	4.50
22-6-65 / 23-6-65	Panipat	Inspection of Sub-Registrar's Office/Block office Back to Head-quarter	18.00
26-6-65	Pipli, Thanesar	Meeting of the Railway Surcharge Committee	4.50
29-6-65	Kai thal, Sila Khera, Kutabpur, Didwal, Barola, Kaithal Rest House Via Chandana	Inspection of : 1. Sub-Registrar's office 2. S.D.O.'s court 3. S.D.O.'s Office 4. Silla Khera Link Drain 5. Kakaut Link Drain	9·00
30-6-65	Kaithal, Daucher, Sheikpura, Jundla and back to Karnal	Recovery of Government dues	9.00
		Total :	85.50
	(*July, 1965*)		
2-7-65	Nilokheri	Passing out parade of Punjab Home Guard/ Administrative work	4.50
24-7-65	Gharaunda	Enquiry against Shri R.N. Puri/Surprise visit of Block Office/Review of recovery of Government dues	11.70
27-7-65	Pipli, Jirberi, Ladwa, and Pipli	Inspection of :— 1. Lal Lakir area in village Jirberi 2. Development work in the farm of Tek Chand/Seed Farm Ladwa	9.00

[Chief Minister]

1	2	3	4
28-7-65	Pipli, Ladwa, Burshami, Thanesar	Meeting regarding improving of Development works in Burshami/Inspection of M.C. Thanesar	9.00
29-7-65	Panipat	1. Called by Health Minister Punjab in connection with discussion about the new Civil Hospital at Panipat/Commissiner's visit	4.50
		Total	38.70
	(August, 1965)		
3-8-65	Kaithal, Guhla, Kolikhera	Review of Tahsil Inspection Office of Office Kanungo, Guhla	9.00
4-8-65	Guhla, Pilorthai, Sotha, Guhla	Inspection of Sarswati Drain in the area of village Sotha	9.00
6-8-65	Pipli, Deeg, Khi randwa, Thanesar	Block Inspection Thanesar Public meeting at Village Khi randwa, regarding up-grading of school/visit to village Deeg	9.00
7-8-65	Kheri Man Singh, Indri	Inspection of Drain in the area of Shri Man Singh/Administrative work at Indri	nil
10-8-65	Binjol, (Panipat) back to Karnal and then again to Panipat	Reviewed recovery work Panipat Tahsil. To meet F.C.R. in his surprise visit to the Flood Room, Karnal	16.95
11-8-65	Babarpur, Kakhrana, Assan Kalan, Madlauda, Waisar, Bagampur, Salwan, Dhatrath, Mewana	Inspected Block Office, Madlauda and visited Development and Drainage Problem in the village	9.00
16-8-65	Kaitha, Thanesar University	To accompany Health Minister in connection with :— 1. Construction of Nehru Memorial Hospital at Kaithal 2. Construction of referred Hospital at Kurukshtra 3. Tourist Development Council	9.00

1	2	3	4
20-8-65	Yumna Nagar, Karera, Chogavan, Hansu Majra, Dab Koli, Shergarh Tapu, Mohyudinpur	Touring of villages dangerously exposed to the Jumna River	9.00
21-8-65 / 22-8-65	Mohyudinpur, Manglora, Sadarpur, Mundigarhi, Nanehra, Smalkha	Ditto 2. Inspected office of the Field Kanungo	9.00
25-8-65	Pipli, Thanesar	Inspection of Office of the Sub Registrar, Thanesar	4.50
25-8-65 / 26-8-65	Chandigarh	To attend the meeting of the D.C.s with the C.M.	37.80
27-8-65 / 28-8-65	Nighdu, Pehowa, Asmanpur Farm, Budh Ram Farm, Loyalpur Farm, Sodhi Jagat Singh Farm	To visit four farms of the progressive farmers	18.00
		Total :	140.25

(*September, 1965*)

1	2	3	4
1-9-65 / 2-9-65	Chandigarh	To attend D.C.s' conference	42.30
8-9-65	Nissang, Jalmana, Assandh	Block Samitis meeting at Nissang/Inspection of office of Field Kanungo, Jalmana/Defence Rally at Assandh	4.50
10-9-65	Thanesar, Umari	Surprise visit to canteen for the Jawans at Rly. Station Thanesar/Visit to village Umri	4.50
11-9-65	Thanesar	Defence Rally at Thanesar	4.50
13-9-65	Indiri	Administrative work	4.50
16-9-65	Thanesar, Chhicka, Siwan, Alewa, Dera Assandh	Checking of canteen for Jawans at Thanesar Railway Station/Defence Rallies at Chika/Siwan and Alewa/Disbursed ex-gratia grant to the Father of Sepoy Dalbir Singh	9.00
18-9-65	Gharaunda Rest House Araipura	Administrative work at Gharaunda Disbursement of Ex-gratia Grant to the mother of Sepoy Tegh Singh	4.50
19-9-65	Binjol, Panipat	To attend bhog ceremony of Lt. Sada Nand Killed in Pak. aggression	9.00
20-9-65	Binjol, Smalkha, Madlauda, Balla	To attend Defence Rally at Smalkha, Madlauda, and Balla alongwith Health Minister, Punjab	9.00

[Chief Minister]

1	2	3	4
21-9-65	Binjol, Panipat	Administrative work at Panipat	9.00
30-9-65	Kaithal Patti-Afghan, Khanpur, Mehta Farm, in the area of village Siwan	Inspection of Agricultural Production Work	4.50
		Total :	105.30
	(October, 1965)		
1-10-65	Jani	Administrative work	4.50
6-10-65	Gharaunda	Inspection of Block Office	4.50
8-10-65	Binjol, Pattikalayana (Remained on station leave for 9th and 10th)	Administrative work/ Girdawari checking/ Disbursement of Ex-gratia grant	29.70
11-10-65	Sugar Mill, Panipat	To attend Sugar Mill Meeting	19.70
13-10-65	Kurlan, Gogripur, Antasifan	Inspection of Link Drains Sheikh-pura Mahcuri-Kurlan, Gogripur-Barota and Bhusiana Link Drain, along with S.D.O.s Drainage	4.50
19-10-65 / 20-10-65	Guhla, Seo Majra, Harigarh-kinghan, Bhagal, Chika	Disbursement of Ex-gratia grant in villages Seo Majra, and Harigarh Kinghan, and Agricultural Production Meeting at Bhagal/Inspection of block office Guhla at Chikka	18.00
22-10-65	Chandigarh	To attend meeting regarding War Heros Home	4.50
23-10-65 / 24-10-65	Indri, Phosgarh, Manak Majra, Gadian Khera	Girdawari Checking in Phusgarh and Manak Majra Gadian and Agricultural Production meeting in village Khera/ Administrative work	18.00
28-10-65	Kaithal	To attend the meeting of Hariana Development Committee	4.50
29-10-65	Kaithal	To attend the meeting of Hariana Development Committee in Kurukshetra University/ meeting of Railway Surcharges and Kurukshetra Fair in S.D.M's Court	4.50
		Total :	112.40

1	2	3	4
	(November, 1965)		
3-11-65	Binjol (Panipat)	Auction of unserviceable articles in sugar Mill, Panipat / Administrative work	18.30
		Total :	18.30
	(December, 1965)		
10-12-65 / 11-12-65 / 12-12-65	Smalkha, Panipat (Proceeded on station leave from Smalkha at 1.00 P.M. on 11-2-65)	Discussion with G.M. Sugar Mill regarding running of Cane Centres' Administrative work	23.30
15-12-65 / 16-12-65	Pundri, Government Seed Farm Pundri, Pai, Kaithal, Block Office, Pundri	Inspection of Government Seed Farm Pundri/ demonstration plots in the area of village Pai/ Block Office Inspection	18.00
16-12-65	Chandigarh	To discuss a Panchayat case with H.D.M.	4.50
17-12-65 / 18-12-65	Ladwa, Radaur, Ban, Shahabad	Inspection Block Office Ladwa at Radaur/Checking of Crop Plan in village Ban/Meeting with F.C.R. at Shahabad	18.00
21-12-65 / 22-12-65	Panipat, Binjol Rest House	To receive at C.M. Punjab at Panipat in connection with his visit to Arya College, Panipat	9.00
22-12-65	Thanesar	Inspection of Tehsil Thanesar	4.50
29-12-65	Thanesar	Inspection of S.D.O. Office, Thanesar	15.30
		Total :	92.60

MINIMUM TIME SCALE OF PERSONS APPOINTED TO P.C.S. CADRE

*9677. **Sardar Lakhi Singh Chaudhri** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether it is a fact that all persons appointed to posts filled on the basis of the P.C.S. (Executive Branch) and other Services Competitive Examinations draw the minimum of the time scale of the posts to which they are appointed with the exception of Tehsildars;

(b) if the reply to part (a) above is in the affirmative, the reasons for the said difference ?

Shri Ram Kishan : (a) Yes.

(b) The Tehsildars are not allowed minimum of the scale of pay of the Tehsildars in the first instance, because they are not recruited against regular vacancies of Tehsildars. They are first recruited as candidates and are paid Rs 150.00 p.m. fixed. Before giving them regular appointment, they are given training for a period of about nine months. Then they work as Naib Tehsildars for a period of two years before they are declared as qualified Tehsildars and are appointed as such. On appointment as Tehsildars they get the minimum scale of pay of Tehsildar viz. Rs 270—15—300—25—440/25—550.

***9677. Sardar Lakhi Singh Chaudhri** : Sir, the information which has been supplied is factual. I would like to know the reasons for the difference.

श्री अध्यक्ष : रीज़न्ज़ तो उन्होंने जवाब में दे दिए हैं। आप सप्लीमेंटरी कीजिए। (The reasons have been given in the reply. The hon. Member may put Supplementary.)

सरदार लखी सिंह चौधरी : रीज़न्ज़ नहीं दिये हुए।

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : क्या मुख्य मन्त्री जी बतायेंगे कि जो तहसीलदार नौ महीने अन्डर ट्रेनिंग रहता है, उस समय उसको कितना वेतन और एलाऊंस मिलता है ?

मुख्य मन्त्री : वह तो मैंने बताया है कि इस अर्सा के दौरान उनको रेगुलर वेकैंसीज़ के अगेन्स्ट रैक्रूट नहीं किया जाता इसलिये उनको वह तहसीलदार वाला स्केल नहीं दिया जाता।

श्री अध्यक्ष : उन्होंने यह पूछा है कि अन्डर ट्रेनिंग का जो पीरियड है उसके लिये उनको क्या तन्खाह वगैरा दी जाती है। (He wants to know the amount of salary given during the training period.)

मुख्य मन्त्री : वह तो मैंने जवाब में बता दिया है कि 150 रुपए माहवार उनको मिलता है।

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ—ਭਾਵੇਂ ਕੈਂਡੀਡੇਟ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਲੋਅਰ ਸਰਵਿਸਜ਼ ਦਾ ਹੋਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਕੇਲ ਇਕ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਕਿ 350 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਪੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਐਬਜ਼ਾਰਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ......ਛੋਟੀਆਂ ਸਰਵਿਸਜ਼ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਸਕੇਲ ਆਫ ਪੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਪਾਲਿਸੀ ਮੈਟਰ ਹੈ। ਤਹਿਸੀਲਦਾਰਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਚੂੰਕਿ ਰੈਗੂਲਰਜ਼ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਰੂਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਇਸ ਲਈ 150 ਰੁਪਿਆ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਉਹ ਟਰੇਂਡ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਰੈਗੂਲਰ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹੋ ਸਕੇਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਕੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ 1964 ਵਿੱਚ ਪੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਕੁਆਲੀਫਾਈ ਕਰ ਲਿੱਤਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤਕ ਵੀ ਐਬਜ਼ਾਰਬ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਸੈਪਰੇਟ ਸਵਾਲ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । (Separate notice is required to be given to get the information.)

CONSTRUCTION OF CERTAIN ROADS IN HISSAR DISTRICT

***9083. Shri Amar Singh** : Will the Minister for Public Works be pleased to state—

(a) whether there is any proposal under consideration of the Government to construct the following roads in Hissar strict :—

(i) Hansi to Barsola;

(ii) Barwala to Jind;

(iii) Narnaund to Kheri Jalib;

(iv) Moth Majra to Ugalan via Petwar;

(v) Gulkani to Mirchpur;

(vi) Bhiwani to Jind;

(b) if the answer to part (a) above be in the affirmative, the approximate date by which the same are likely to be completed?

Chaudhri Ranbir Singh : (a) The position of various roads is indicated as under :—

(i) (ii) and (vi) These roads are not included in the 3rd Plan or the tentative proposals for the 4th Plan.

(iii) The road from Narnaund to Kheri Jalib was sanctioned in the 3rd Plan during 1964-65. It is under construction.

(iv) This road is included in the 3rd Plan under the Village Road Co-operative Development Scheme. Work thereon will be taken up after the beneficiaries contribute their share of 25%.

(v) This road is also included in the 3rd Plan under the Village Road Co-operative Development Scheme at a cost of Rs 2.08 lacs and is proposed to be constructed after beneficiaries contribute 25% share.

(b) Question does not arise with regard to items (i) (ii) and (vi)

(iii) During 4th Plan subject to availability of funds.

(iv) and (v) During the 4th Plan provided the beneficiaries contribute 25% cost of the work in the shape of free land, earth work or in cash.

Shri Amar Singh : It has been stated in reply to the Question;

"This road is included in the Third Plan under the Village Road Cooperative Department Scheme......"

मैं मिनिस्टर साहिब से यह पूछना चाहता हूँ कि इस तीसरे प्लान के पीरियड में क्या कोई चिट्ठी गांव वालों को इस संबंध में लिखी गई है कि इस सड़क के बनाने के लिये वह अपना हिस्सा दें ?

लोक कार्य मन्त्री : आया कोई पत्र लिखा गया है या नहीं लिखा गया इस सवाल का जवाब देने के लिये समय अपेक्षित है लेकिन मैं माननीय सदस्य को कहता हूँ कि अगर वह गांव वालों से वह रुपये दिला दें तो उस सड़क के बनाने की कार्यवाही चालू की जा सकती है ।

श्री अमर सिंह : क्या मन्त्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि क्या वह इस बात को ध्यान में रखते हुए कि वह अगर बैकवर्ड एरिया होते हुए और वाटरलागड एरिया होने के कारण सिर्फ लैंड फरी दे दें और जो उन सड़कों के लिये अर्थ वर्क होना हो वह कर दें और कैश रुपये न दे सकें तो क्या सरकार उनसे कैश रुपये उनके हिस्से का न लेकर उस सड़क के बनाने का काम शुरू करने के लिये तैयार है ?

मन्त्री : सरकार की नीति इस बारे में साफ है और यह स्कीम सारे पंजाब के लिए लागू है और एक तरह की ही शरतें रखी हुई हैं । इस स्कीम के तहत जो खर्च किसी सड़क के बनाने पर आना होता है उसका अगर गांव वाले 25 फीसदी हिस्सा दें तो काम शुरू किया जाता है और इस 25 फीसदी हिस्सा में से जो वहां मिट्टी डाली जाती है अगर वह मिट्टी गांव वाले डाल दें तो उसकी रकम काट दी जाती है और अगर वह ज़मीन भी मुफ्त दे दें तो उसकी कीमत काट कर बाकी की रकम नकद ले ली जाती है । बाकी की रकम देनी जरूरी होती है ।

श्री सागर राम गुप्ता : मिनिस्टर साहब ने बताया है कि भिवानी जींद सड़क को तीसरी योजना में शामल नहीं किया गया । मैं उनसे पूछना चाहता हूँ कि क्या यह चीज़ उनके नोटिस में है कि उस सड़क के एक हिस्सा में तो मिट्टी भी डाली जा चुकी है ? अगर है तो यह उन्होंने कैसे कह दिया है कि वह योजना में शामल नहीं की गई ?

(जवाब नहीं दिया गया)

श्री जग नाथ : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर । स्पीकर साहब, यह सवाल तो बिल्कुल क्लीयर है वह कहते हैं कि उस सड़क पर काम शुरू हुआ हुआ है और मिनिस्टर साहब ने कहा है कि उस सड़क को इस योजना में शामल ही नहीं किया गया.....

श्री अध्यक्ष : आप बैठ जाएं । वह इस सवाल का जवाब नहीं देना चाहते तो मैं क्या कर सकता हूँ । (The hon Member may please take his seat. What can I do if the hon Minister does not want to reply to this supplementary.)

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਸੜਕ ਵਾਸਤੇ ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਪੈਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚ 31 ਮਾਰਚ, 1966 ਤਕ ਜਮਾ ਕਰਵਾ ਦੇਣ ਤਾਂ ਕੀ ਉਸ ਸੜਕ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਕੋਈ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰੇਗੀ ?

मन्त्री : जहां के लोग भी पैसे जमा करवा देंगे चाहे वह प्रांत के उस हिस्से के हों या पंजाबी भाषा भाषी हिस्सा है या वह उस हिस्सा के हों जो हिन्दी भाषा भाषी है या जो पहाड़ का इलाका है वहां के हों जहां के भी वह हो वहां सड़क की मनजूरी दे दी जाएगी और वहां जितनी जल्दी काम चालू किया जा सकता होगा उतनी जल्दी किया जाएगा ।

बाबू बचन सिंह : क्या मिनिस्टर साहब बतायेंगे कि जिन इलाकों में इस स्कीम के नीचे सड़कों के लिये पहले रुपया जमा करवा दिया गया हुआ है उन सड़कों की एडमिनिस्ट्रेटिव मनजूरी देने के लिये जल्दी कोशिश की जाएगी ?

मन्त्री : जहां रुपया जमा करवा दिया गया है वहां उस सड़क की 15 दिन या ज्यादा से ज़यादा एक महीने के अन्दर अन्दर मनजूरी दे दी जायेगी ।

सरदार रणजीत सिंह : क्या मिनिस्टर साहब बताने की कृपा करेंगे कि इस तरह की एक मील सड़क बनाने पर कितना खर्च आ जाता है ?

मन्त्री : जो अन्दाज़ा लगया गया है उसके मुताबिक एक मील सड़क के बनाने पर 60 हज़ार रुपये के करीब खर्च आता है और इसका चौथा हिस्सा 15 हज़ार बनता है जिस में से लगभग 5 हज़ार उस ज़मीन का काट कर गांव वालों से कम लिया जाता है अगर वह उसके लिये ज़मीन फरी अपने पास से दे दें और इसी तरह से पांच हज़ार रुपये के करीब उस मिट्टी का जो वह अगर डाल दें तो हिसाब में जमा हुआ मान लिया जाता है । इस तरह से उन्हें पांच हज़ार रुपये फी मील के हिसाब से नकद देना पड़ता है । हां अगर उस सड़क के लिये चौड़ाई में ज़यादा छोड़ी गई हो तो उसकी कीमत ज़यादा बन जाती है और उन्हें उतनी रकम कम जमा करानी पड़ती है। इसी तरह से पुलियों का हिसाब होता है अगर पुलियां ज़यादा बनानी पड़ती हों तो उसी हिसाब से उन्हें ज़यादा जमा करना पड़ता है और अगर कम बनवानी हो तो कम जमा कराना पड़ता है ।

चौधरी रण सिंह : क्या मिनिस्टर साहब बतायेंगे कि पंजाबी सूबा और हरियाणा प्रांत बन जाने के बाद जो सड़कें पहले एप्रूव हो चुकी होंगी उन पर कोई असर पड़ेगा या वह इसी तरह से बनाई जायेंगी ?

मन्त्री : सरकार के काम करने के तरीकों के मुताबिक तो उन पर कोई असर नहीं पड़ना चाहिए । मैं विश्वास करता हूँ कि उन पर इन प्रांतों के बनने से कोई असर नहीं पड़ेगा लेकिन भविष्य में क्या होगा इस बारे में तो भगवान ही बता सकता है मैं क्या बता सकता हूँ।

चौधरी इन्दर सिंह मलिक : भिवानी जींद की जो सड़क है यह पहले दूसरी पांच साला योजना में भी रखी गई थी फिर इसको तीसरी पांच साला योजना में भी रखा गया था और इस पर एक बार काम शुरू हुआ भी था लेकिन फिर इसको बन्द कर दिया गया था । तो मैं पूछना चाहता हूँ कि इस पर काम को बन्द कर देने के क्या कारण हैं ?

मन्त्री : मैं समझता हूँ कि उस सड़क में से शायद कुछ हिसा ज़िला परिषद् हिसार का है और उसने शायद उस हिस्से को बना दिया है लेकिन बाकी का जो हिस्सा है वह पी. डब्ल्यू. डी.

[लोक कार्य मन्त्री]

का है और उसकी मारफत बनाया जाना है। इसके मुतअल्लिक मैंने पहले जवाब दे दिया है। जो हिस्सा जिला परिषद् का है वह इस सवाल के जवाब में शामल नहीं है।

श्री अमर सिंह : क्या मंत्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि जो नारनोंद खेड़ी जालिब की सड़क है जो 1964–65 में कम्पलीट होनी थी लेकिन वह आज तक कम्पलीट नहीं की गई इसके क्या कारण हैं ?

मन्त्री : उस सड़क पर काम जारी है और कोशिश की जा रही है कि उस सड़क को जल्दी से जल्दी मुकम्मिल किया जाए लेकिन जहां जिस तरीका से काम चल रहा हो उसका कुछ न कुछ तो असर रहता ही है।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਵਿਲੇਜ ਰੋਡਜ਼ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਪਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਥੱਲੇ ਬਣਨੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਲੋਕ ਦੇਣਗੇ, ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਉਥੋਂ ਦੀ ਮਾਰਕਟ ਪਰਾਈਸ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਗਿਣੀ ਜਾਵੇਗੀ ?

मंत्री : जिस वक्त आखरी हिसाब होगा उस वक्त उस जमीन की कीमत बाकायदा तौर पर वहां की मार्किट प्राईस के हिसाब से लगा कर मुजरा कर दी जाएगी ।

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ: ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜੋ ਸੜਕਾਂ ਵਿਲੇਜ ਰੋਡਜ਼ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਸਕੀਮ ਦੇ ਥਲੇ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ 40 ਫੁਟ ਤੋਂ 60 ਫੁਟ ਚੌੜੀਆਂ ਬਣਨੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪਰੀਸ਼ਦਾਂ ਅੰਰ ਪੰਚਾਇਤ ਸਮਤੀਆਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੌੜਾਈ ਘਟ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੜਕਾਂ ਦੀ ਚੌੜਾਈ ਘਟ ਕਰਨੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ?

मंत्री : पहले इस स्कीम के मुताबिक 66 फुट चौड़ी सड़क को रखने की मनजूरी थी लेकिन इस पर बाद में गौर किया गया है और इस बात को ध्यान में रखा गया है कि गांव की जो छोटी सड़कें बड़ी सड़कों से जुड़ती हैं उन पर क्योंकि ट्रैफिक कम होता है इसलिये उनकी चौड़ाई 32 फुट से लेकर 40 फुट तक ही रखी जाए। यह फैसला किया गया है कि अगर किसी खास हालत में इतनी चौड़ी सड़क न रखी जा सकती हो तो इस पर गौर किया जा सकता है।

बख्शी प्रताप सिंह : क्या मिनिस्टर साहब बतायेंगे कि इस बात को ध्यान में रख कर कि पहाड़ी इलाकों में सड़कें बनाने में क्योंकि ज़्यादा खर्च आता है और वहां के लोग बहुत गरीब हैं और वह इतना हिस्सा दे नहीं सकते तो क्या सरकार उनसे 25 फीसदी हिस्सा लेने की बजाए कम लेने के लिये तैयार है ?

मंत्री : यह बात सही है कि पहाड़ी इलाकों में सड़क बनाने पर मैदानों की निसबत ज़्यादा खर्च आता है वहां तकरीबन एक लाख रुपये फी मील तक खर्च आ जाता है। लेकिन मैं इस बारे में यह बात साफ कर देना चाहता हूँ कि अगर हमारे पहाड़ के रहने वाले वहां पहाड़ काट दिया करें और जो थोड़ी बहुती मिट्टी पड़नी हो वह डाल दिया करें और ज़मीन दे दिया करें

और बाकी उनके हिस्से का जो रुपया आम तौर पर पूरा हो जाता है तो वहां भी सरकार सड़क बना कर दे देगी। उनके तो नकद देने की बात नहीं है, उनके तो मेहनत करने की बात है। अगर मेहनत करना चाहें तो इस योजना के तहत उनके यहां भी काम चालू हो सकता है।

श्री जगन्नाथ : क्या वज़ीर साहिब यह बतायेंगे कि पहले यह एलाइनमेंट करते हैं जैसे कि तोशाम.........

श्री अध्यक्ष : आप सप्लीमेंटरी करें। (Please ask your supplementary.)

श्री जगन्नाथ : पहले एलाइनमेंट करते हैं, उसके मुताबिक काम भी शुरू हो जाता है मगर फिर पोलीटीकल या दूसरे किसी प्रेशर के तहत वहां पर दोबारा एलाइनमेंट करवाई जाती है, जिस से डबल खर्च पड़ जाता है तो क्या यह अच्छा न होगा कि एलाइनमेंट एक ही बार हो और ठीक तरह से हो ?

मंत्री : आनरेबल मैंबर का सुझाव ठीक है कि पहले ही जो सड़क की निशानदेही की जाए वह काफी सोच विचार के की जानी चाहिए। हमेशा इस बात की कोशिश की भी जाती है कि जहां पर जितना काम हो गया है उसका फायदा उठाया जाय। आम तौर पर इस बात को ध्यान में रखा जायगा और जितनी बचत हो सकती हो वह की जानी चाहिए।

CONCESSION FOR P.C.S. OFFICERS IN THE STATE

***10112. Kanwar Ram Pal Singh** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether the Government is considering any proposal for the revision of the pay scale of the P.C.S.Officers; in the State; if so, the time by which a decision is likely to be taken in this behalf;

(b) if the answer to part (a) above be in affirmative, the proposed revised scale of pay;

(c) whether the Government is also considering any proposal to give the P.C.S. officers Class I status in respect of T.A., D.A., etc;

(d) whether there is any proposal under the consideration of the Government to give senior scale to the P.C.S. Officer after a fixed period of service?

Shri Ram Kishan : (a) Yes. It will take some time before a final desision is taken;

(b) No decision has been taken by Government so far;

(c) No.

(d) No.

कंवर रामपाल सिंह : पार्ट ए के जवाब में इन्होंने कहा है....

श्री अध्यक्ष : आप जवाब न दोहरायें । (Please do not repeat the reply already given.)

कंवर रामपाल सिंह : मैं यह पूछना चाहता हूँ कि इसका डिसीयन होने में और कितना टाइम दरकार होगा ?

मुख्य मंत्री : टाइम के बारे में नहीं कह सकता लेकिन इस मामले पर अफसरों की कमेटी ने ग़ौर किया है और अब कुछ मजीद बातें हैं जिनके बारे में छानबीन करने की ज़रूरत है । उसके बाद यह मामला केबिनेट सब कमेटी के सामने आयगा ।

चौधरी अमर सिंह : क्या यह सही है कि 1930 के बाद पी सी ऐस अफसरों के ग्रड रिवाइज़ नहीं किये गए इसके अलावा मैं यह पूछना चाहता हूँ कि क्या कोई असूल बनाया गया है जिसे सरकार इन ग्रेड्ज़ के रिवाइज़ करने के सिलसिले में ऐग्ज़ामिन कर रही है ?

मुख्य मंत्री : ठीक है, यह रिवाइज़ नहीं किये गये मगर हिन्दुस्तान में दूसरी स्टेट्स के मुकाबले में यहां के पी.सी.ऐस. के ग्रेड बहुत बेहतर हैं लेकिन इस सबके बावजूद यह मामला सरकार के अण्डर कन्सिड्रेशन है ।

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਕੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਮਝਤੇ ਹਨ ਕਿ ਨਵੀਆਂ ਸਟੇਟਸ ਇਹ ਕੰਮ ਆਪ ਹੀ ਕਰ ਲੈਣਗੀਆਂ ?

मुख्य मंत्री : ठीक है, नई स्टेट्स बनेंगी मगर सरकार का कारोबार बंद नहीं हो जाता । वह चल रहा है ।

कंवर रामपाल सिंह : पार्ट डी के जवाब में नो कहा है । मैं जानना चाहता हूँ कि उनको कुछ पीरियड की सर्विस के बाद सीनियर स्केल देने में क्या दिक्कत है ?

मुख्य मंत्री : इनको मालूम होगा कि अभी टी.ए., डी.ए. रूल्ज़ रिवाइज़ किए हैं । अब दोबारा रिवाइज़ करने का सवाल पैदा नहीं होता ।

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਕਦ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰ ਗੋਚਰੇ ਹੈ ? ਅਗਰ ਇਨਆਰਡੀਨੇਟ ਡੀਲੇ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ?

मुख्य मंत्री : यह मामला काफी बार ज़ेरे गौर रहा है । पिछले साल इनकी ऐग्ज़ेक्टिव ने मैमोरेंडम दिया था तब गौर हुआ । उसके साथ कई और चीज़ें भी हैं जैसे पुलिस का डी.एस.पी. का डिपार्टमेंट वगैरह है उनको भी ज़ेरे गौर लाना पड़ा, फिर ऐडमिनिस्ट्रेटिव रिफार्म्ज़ कमिशन ने भी रिकमैंडेशन्ज़ की हैं वह भी अन्डर कन्सिड्रेशन हैं ।

RATES CHARGED BY TAXIS/SCOOTER RICKSHAWS PLYING IN CHANDIGARH

*10063. **Shri Ram Saran Chand Mital** : Will the Minister for Transport and Elections be pleased to state—

(a) whether the Government has made it obligatory or compulsory that taxis and scooter rickshaws plying in Chandigarh should have meters on them;

(b) whether the Government has fixed any schedule of rates for taxis and scooter rickshaws plying in Chandigarh based on meter reading;

(c) if the reply to part (a) above, be in the affirmative, the total number of the said taxis and scooter rickshaws which are fitted with meters the number of those which are still without meters and the steps being taken by the Government to ensure compliance with the said order by the taxi and scooter rickshaws owners;

(d) if the reply to part (b) above be in the negative, whether Government is aware of the fact that tourists and other persons visiting Chandigarh have to pay exhorbitant charges to the taxis/scooter rickshaws and whether the Government proposes to make a rule in this connection. ?

Sardar Gurdial Singh Dhillon : (a) (i) Motor Taxis—Yes.

(ii) Scooter rickshaw—No

(b) Yes. But meter reading will apply to taxis only.

(c) (i) Taxis 64. None is so far fitted with meters. Fare schedule has been recently notified in metric units and State Transport Authority has been directed to instruct Regional Transport Authorities and State Transport Commissioner accordingly. Then meters will be mounted in taxis after calibration in metric units.

(ii) Scooter rickshaws 160. Does not apply.

(d) Some complaints were received against Chandigarh taxi-drivers for excess charging over old rates. Prosecutions were launched in those cases.

COAL DEPOTS

*10040. **Chaudhri Ram Parkash** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the total population of Chandigarh at present;

(b) the number of Coal Depots in Chandigarh at present;

(c) the number of Coal Depots referred to in part (b) above which are held by the Harijans; if none has been alloted to them, the reasons therefor;

(d) whether applications were invited for the allottment of the said depots; if not, the reasons therefor ?

Shri Ram Partap Garg (Chief Parliamentary Secretary) : (a) 1,30,000 (Approximately)

(b) Seven.

(c) None. Plots where Coal Depots are to be set up in Chandigarh are earmarked by the Estate Officer, Capital Project and sold by public auction. Those who purchase plots so earmarked are authorised to set up Coal Depots on those sites. As no Harijan purchased any such plot, no Coal Depot could be allotted to any Harijan in Chandigarh.

(d) No. As explained in item (c) above.

चौधरी राम प्रकाश : क्या चीफ पालियामैंट्री सैक्रेटरी साहिब यह बताएँगे कि आज कल जो सात कोयले के डिपो चन्डीगढ़ में हैं क्या वह पलाट खरीदे गए थे या वह किराए पर हैं?

मुख्य संसद सचिव : इन को आक्शन किया जाता है, कोई ले ले।

चौधरी रण सिंह : क्या चीफ पार्लियामैंटरी सेक्रेटरी साहिब बताने की कृपा करेंगे कि गरीब हरिजनों को जिन के पास पैसा नहीं होता कि वह बिड कर सकें इस तरह से इन को खरीदने से डिबार कर देना ठीक है? क्या सरकार उन को इस के लिये लोन देने को तैयार है ?

मुख्य संसद सचिव । यह तो एक पालिसी मैटर है।

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਪਾਲਸੀ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ ਤਾਕਿ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਐਕਾਮੋਡੇਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਲਾਟ ਆਕਸ਼ਨ ਪਰਾਈਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਰੀਜ਼ਰਵ ਪਰਾਈਸ ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਰੇਟਰੀ : ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰੋਪੋਜ਼ਲ ਅੰਡਰ ਕਨਸਿ— ਡਰੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

———

ALLOTMENT OF XI AND XII TYPE HOUSES AT CHANDIGARH

***10122. Thakur Mehar Singh** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the total number of cases of allotment of XI and XII type houses decided by the House Allotment Committee, Chandigarh, on account of largeness of family and on medical grounds separately during the months of December, 1965, January, and February, 1966, categorywise;

(b) the names of officials on the waiting list according to their seniority on such list, whose cases were decided;

(c) the names of the officials who were allotted houses during the said period;

(d) the names of the officials who were allotted houses, category-wise, for reasons other than those mentioned in part (a) abo during the said period;

(e) the policy of the Government in the matter of allotment of houses of X and IX type;

(f) whether any list of applicants for purposes of the allotment of X and IX type houses is maintained in the office and the same is open to inspection by the applicants concerned; if so, a copy each thereof be laid on the Table of the House; if the List is not open to inspection, the reasons thereof ?

Shri Ram Partap Garg (Chief Parliamentary Secretary) :

(a)
(b) Statements I, II, III, IV & V respectively,
(c) giving the requisite information, are
(d) laid on the Table of the House.

(f) (i) Yes.

(ii) The information asked for is very lengthy and laborious. The time and labour involved in collecting the information will not be commensurate with any possible benefit to be obtained.

STATEMENT I

Cases decided on medical grounds and largeness of family basis during the months of December, 1965, January, 1966 and February, 1966

Date of decision of the Committee		No. of cases decided by the Committee in XI-Type		No. of cases decided by the Committee in XII-Type	
		Medical Grounds	Large Family	Medical Grounds	Large Family
9-12-1965	December, 1965	5	1	1	5
17-12-1965		—	1	—	—
18/25-1-1966	January, 1966	4	13	7	5
29-1-1966		—	1	—	—
1-2-1966	February, 1966	—	17	7	10
2-2-1966		—	1	—	—
17-2-1966		1	7	3	7
24-2-1966		2	8	2	7
Total		12	49	20	34

[Chief Parliamentary Secretary]

STATEMENT II

Date of decision	No. of cases decided in XI-type		No. of cases decided in XII-type	
	Medical grounds	Large family	Medical grounds	Large family
(1)	(2)	3)	(4)	(5)
9-12-1965	1. Sh. Narinder Nath Mehta 2. Sh. Sohan Singh 3. Sh. Braham Kumar	1. Sh. Amarjit Singh	—	1. Sh. Barkat Ram Vohra
18-1-1966	1. Sh. Balwant Singh 2. Sh. Santokh Singh 3. Sh. Ram Bhaj Batra	1. Sh. Suraj Bhan 2. Sh. Nanak Chand 3. Sh. Joginder Pal Kallon 4. Smt. Vidya Vati 5. Sh. G.S. Sethi 6. Sh. Tilak Raj Bhatia 7. Sh. Rattan Chand Sharma 8. Sh. Vidhya Dhar Sharma 9. Sh. Tarloki Nath Kallon 10. Sh. Des Raj Soi 11. Sh. Kirpal Singh	1. Sh. Pyara Singh 2. Sh. Satya Kumar 3. Sh. Rameshwar Dass 4. Sh. Vaishnu Dass Mahajan 5. Sh. Manohar Lal 6. Sh. Bakhshish Singh	1. Sh. Jagdish Chand Shukla 2. Sh. Nand Lal 3. Sh. Sardul Singh Bedi 4. Sh. Kishan Dev
29-1-1966		1. Sh. Amrit Lal Kathuria	—	—
1-2-1966	Nil	1. Sh. Narinder Nath 2. Sh. Ved Parkash Mehta 3. Sh. Pritam Singh 4. Sh. Kulwant Rai	1. Sh. Pritam Singh 2. Sh. Parma Nand 3. Sh. Dalip Singh 4. Sh. R.D. Khurana	1. Sh. Ranjit Singh Sandhu 2. Sh. Jiwan Singh 3. Sh. Manphul Singh 4. Sh. Karnail Bahadur

		5. Sh. Joginder Singh	5. Sh. Prem Chand	5. Sh. Atma Ram Doot
		6. Sh. Nahar Singh	6. Sh. Bhushan Parkash	6. Sh. Mohan Lal
		7. Sh. Ranbir Singh	7. Sh. Gurnam Singh	7. Sh. Kartar Chand
		8. Sh. Raghbir Singh		8. Sh. Om Parkash
		9. Sh. Amar Nath		9. Sh. Kapoor Singh
		10. Sh. Amarjit Singh		10. Sh. Madan Mohan Lal
		11. Sh. Daryo Singh		
		12. Sh. Jaswant Lal Bhandari		
		13. Sh. Shangara Singh Bajwa		
		14. Sh. Ram Labaya		
		15. Sh. Bakhshish Singh		
		16. Sh. Kapoor Singh		
		17. Sh. Madan Mohan Lal		
2-2-1966	Nil	1. Sh. Balwant Singh	—	—
17-2-1966	1. Sh. Buta Singh	1. Sh. Om Parkash Modi	1. Sh. Sudesh Dutt	1. Sh. P.C. Obroi
		2. Sh. Om Parkash	2. Sh. Som Dutt Bhushan	2. Miss Kailash Kumari
		3. Sh. Narinder Dutt Sharma	3. Sh. Hari Krishan	3. Sh. Ram Singh
		4. Sh. Krishan Lal Kapoor		4. Sh. Ranjit Singh
		5. Sh. Kapoor Chand		5. Sh. Lal Singh
		6. Sh. Mehnga Singh		6. Sh. Khushi Lal
		7. Sh. Krishan Dutt		7. Sh. Ram Dass Sohni
24-2-1966	1. Sh. Mohan Singh	1. Sh. Madan Gopal Singh	1. Sh. Surinder Singh	1. Smt. Satwant Kaur
	2. Sh. J.C. Samual	2. Smt. Daya Rani Gandhi	2. Sh. Nanak Singh Kathuria	2. Sh. Amar Singh
		3. Sh. Som Nath		3. Sh. Gurmukh Singh
		4. Sh. Vidya Dhar		4. Sh. Ram Dass Malhotra
		5. Sh. Jagjit Singh Pardeshi		5. Sh. Madhusudan Dev Singla
		6. Sh. Ram Lubaya		6. Sh. Saroop Singh
		7. Sh. Sajjan Singh		7. Sh. Kishori Lal
		8. Sh. Rameshwar Dass		

STATEMENT-III

Names of officials who were allotted houses during the said period (i.e. December, 1965, January/February, 1966,) as per Committee decision only.

	Type-XI		Type-XII	
	Medical Grounds	Large family	Medical Grounds	Large Family
December, 1965	1. Sh. Manmohan Singh	—	1. Sh. Rameshwar Dass	1. Sh. Nasib Singh
			2. Sh. Pritpal Singh	2. Sh. Gopeshwar Singh
			3. Mrs. Nirmal Kaur Uppal	3. Sh. Daulat Ram
			4. Smt. Kala Devi Sharma	4. Sh. M.N. Bhandari
			5. Sh. G.S. Sodhi	
			6. Sh. Vidya Sagar	
			7. Sh. Brama Nand	
			8. Sh. M.L. Sharma	
January, 1966	1. Sh. Hardyal Malik	—	1. Mrs. Pushpa Kumari	—
	2. Sh. Rabinder Kumar Handa		2. Sh. Mohinder Singh	
February, 1966	1. Sh. Sada Nand Chaudhry	1. Sh. Raj Pal Nayyar	1. Sh. Ved Parkash	1. Sh. Krishan Chand
	2. Sh. Bodh Raj Pahwa		2. Sh. R.C. Gupta	

STATEMENT-IV

Names of officials who were allotted houses during the said period (i.e. December, 1965, January, February, 1966) as per Committee decision only, on other grounds

		Type—XI	Type—XII
December, 1965	..	1. Sh. Vishwa Mohan Lal	1. Sh. Amar Nath
		2. Sh. Baljit Singh Grewal	2. Sh. Zorawar Singh
			3. Sh. Lal Chand
			4. Sh. Pritam Singh
			5. Sh. O.D. Pathak
			6. Sh. Balak Ram
			7. Sh. Om Parkash Geru
			8. Sh. Surinder Talwar
			9. Sh. Gurbachan Singh
			10. Sh. Ram Kumar Marwaha
			11. Mrs. Satnam Kaur
			12. Sh. P. C. Khanna
			13. Sh. Hans Raj
			14. Sh. Jagjit Singh Duggal
January, 1966	..	1. Sh. Moti Ram Chawla	1. Sh. Prabh Dayal
		2. Sh. Rajinder Pal Aggarwal	2. Sh. Om Parkash
			3. Sh. Prem Lal Nayyar
			4. Sh. Darshan Lal Dua
			5. Sh. Tej Ram Yadav
			6. Sh. Mukandi Lal
February, 1966	..	1. Sh. Balbir Singh	1. Sh. Surjit Singh Nanda
		2. Sh. K. S. Chohan	2. Sh. Lok Nath Gambhir
			3. Sh. Mohinder Pal Singh
			4. Sh. Hans Raj Kashyap
			5. Sh. Manohar Lal Moudgil
			6. Sh. Kanwar Sain

[Chief Parliamentary Secretary]

STATEMENT V

Allotment of houses of all categories in Chandigarh is made on turn of each individual according to the Waiting List maintained by the House Allotment Committee with reference to the date of joining at Chandigarh or the date of application of the individual cencerned, whichever is later. However, houses are allotted, out of turn, where the circumstances so warrant, e.g.—

(i) on medical grounds ;

(ii) largeness of families ; or

(iii) where this is justified in public interest.

Due to the abandonment of shared accommodation where half house is vacated by an allottee in the event of allotment of full house to him or in the event of his transfer, resignation, dismissal, retirement, etc., the sitting allottee is given the full house irrespective of his position on the Waiting List.

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : क्या चीफ पार्लियां मैंट्री सैक्रेटरी साहिब यह बताने की कृपा करेंगे कि जिन ऐम्पलाईज की तनखाह जयादा है और उनको उस के मुताबिक क्वारटर नहीं मिला हुआ मगर किराया उनसे उनकी तनखाह के मुताबिक लिया जा रहा है क्या सरकार उनके किराया को कम करने के लिये तैयार है ?

मुख्य संसद सचिव : इस बारे में पालिसी बना दी गई थी कि जिन ऐम्पलाईज को उनकी तनखाह के मुताबिक मकान नहीं मिलता उनका किराया नहीं काटा जायगा और कुछ परसैंटेज आफ रैंट मकान हायर करने के लिये उनको दी जाए । इसलिये यह सवाल पैदा नहीं होता ।

कंवर रामपाल सिंह : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर । इन्होंने इसमें यह बताया है कि जो लेबर इनवाल्वड है उससे उसके मुताबिक फायदा नहीं होता ।

श्री अध्यक्ष : आपको यह आदत हो गई है । जवाब रिपीट नहीं करना चाहिए । (It has become a habit with the hon. Member to repeat the reply. Reply already given should not be repeated.)

कंवर रामपाल सिंह : मैं आपकी रूलिंग चाहता हूँ । अभी परसों हिमाचल प्रदेश के आनरेबल स्पीकर ने यह रूलिंग दी है कि दिस इज नो रिपलाई, दी गवर्नमेंट शुड गिव स्पेसिफिक रिप्लाई ।

Mr. Speaker : The Government is entitled to give this reply.

ठाकुर मेहर सिंह : मैंने सवाल के (इ) पार्ट में नौ टाइप के क्वारटरों के बारे में पूछा था, इस का जवाब मेज पर नहीं आया ।

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਰੇਟਰੀ : ਇਹ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਲਿਸਟ 5 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਪੜ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ।

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : इन्होंने बताया है कि लारजैस्ट फैमली तो इससे क्या मुराद है ?

Mr. Speaker : Largest family means unplanned family.

श्री जगन्नाथ : क्या प्रबोध जी को कैबिनेट से बाहर निकाल दिया गया है क्योंकि वह आज अपनी सीट पर नहीं बैठे । क्या वह मैम्बर भी हैं या नहीं ?

श्री अध्यक्ष : श्री जगन्नाथ जी आप बैठिए । (Please take your seat.)

RURAL INDUSTRIAL ESTATE UNA, DISTRICT HOSHIARPUR

*9891. **Pandit Mohan Lal Datta** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the date when the construction of the building of the Rural Industrial Estate, Una, in district Hoshiarpur was sanctioned and the date when the building contract was finalized;

(b) whether it is a fact that the said building has not so far been completed; if so, the reasons for the delay in the completion of the building and the approximate date by which it is expected to be completed ?

Shri Ram Partap Garg (Chief Parliamentary Secretary):—(a) 18th April, 1962, 31st December, 1962.

(b) The building has not been completed as due to emergency the building material could not be procured. It is hoped that the construction work will be completed by the end of June, 1966.

पंडित मोहन लाल दत्त : मैं यह जानना चाहता हूँ कि काम तो सन् 62 में शुरू हुआ था आज सन 66 तक इसको मुकम्मल नहीं किया गया तो इसकी क्या वजह थी । क्या इन्हें बिल्डिंग मैटीरियल नहीं मिला या वहां पर ईंटों के भट्ठे नहीं हैं ? बिल्डिंग के मुकम्मल न होने की क्या वजह हैं ?

श्री अध्यक्ष : भट्ठे तो हैं लेकिन बैठे हुए हैं । (हंसी) (Brick-kilns are there but with no bricks.)

उद्योग तथा पहाड़ी क्षेत्र उप मंत्री : वाईरिंग के इलावा बिल्डिंग मुकम्मल है ।

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम : क्या इनके नोटिस में है कि अभी दरवाज़े लगने बाकी हैं तो क्या ऐमरजेंसी की वजह से दरवाज़े नहीं लगाए गए ?

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : इन्होंने बताया है कि जून 66 में बिल्डिंग कम्पलीट हो जाएगी और डिप्टी मिनिस्टर साहिब ने बताया है कि बिल्डिंग कम्पलीट है तो दोनों में से कौन सी बात सही है ?

श्री अध्यक्ष : इनका मतलब यह है कि वाईरिंग के इलावा बिल्डिंग कम्पलीट है । (What he means to say is that except wiring the building is complete in other respects.)

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : नहीं जी, यह बात नहीं। इन्होंने देखा नहीं कि चीफ पार्लियामन्ट्री सैक्रटरी न क्या जवाब दिया है और वैसे ही जवाब दे दिया है।

ADVISORY COMMITTEES ETC. SET UP BY THE GOVERNMENT

***9564. Shrimati Prasanni Devi :** Will the Chief Minister be pleased to state the names of the Advisory and other kinds of Committees set up by the Government during the period from 1st January, 1965 to 31st January, 1966 stating the names and addresses of the members nominated on each such Committee ?

Shri Ram Kishan : The time and labour involved in collecting the information will not be commensurate with any possible benefit to be obtained.

ALLOTMENT OF FIAT CARS TO LEGISLATORS

***9679. Sardar Lakhi Singh Chaudhari :** Will the Minister for Transport and Elections be pleased to state—

(a) the names of M.L.A.s/M.L.C.s who applied for allotment of Fiat Cars out of the State Quota from 1st April, 1962 to 31st December, 1965 together with the dates of their applications;

(b) the number of Fiat Cars allotted to the State during the aforesaid period ;

(c) the names of the Legislators with dates to whom the Fiat Cars were allotted during the period mentioned in part (a) above ?

Sardar Gurdial Singh Dhillon : (a) and (c) A list containing the requisite information is placed on the Table of the House.

(b) Eightytwo.

List showing names of M.L.A.s/M.L.C.s who applied for allotment of Fiat Cars out of the State Quota from 1st April, 1962 to 31st December, 1965

S. No.	Name of M.L.A./M.L.C.	Date of receipt of application	Date of allotment of Fiat Car
1.	Capt. Rattan Singh, M.L.A. ..	20-4-62	30-4-62
2.	Shri Gulab Singh, M.L.A., Ex-Chief Parliamentary Secretary ..	24-4-62	30-4-62
3.	Shrimati Shanno Devi, M.L.A., Deputy Speaker, Punjab Vidhan Sabha ..	31-5-62	31-10-62
4.	Shri Harcharan Singh Brar, M.L.A., Ex-Deputy Minister, Punjab ..	5-6-62	31-7-62
5.	Shri Prem Singh 'Prem' M.L.A. ..	27-7-62	31-10-62
6.	Shri Kapur Singh, M.L.C., Ex-Chairman, Punjab Legislative Council ..	20-11-62	31-7-63
7.	Shri Niranjan Singh Talib, M.L.A., Ex-Minister, Public Works ..	4-1-63	31-1-63
8.	Shri Yash, M.L.A., Ex-Minister for Education, Punjab ..	6-3-63	30-4-63
9.	Shri D.D. Khanna, Chairman, Punjab Legislative Council ..	25-4-63	31-7-65
10.	Shri Lachhman Singh Gill, M.L.A. ..	25-4-63	31-7-65
11.	Shri Devi Lal, M.L.A. ..	25-4-63	28-7-65

S. No.	Name of M.L.A./M.L.C.	Date of receipt of application	Date of allot-ment of Fiat Car
12.	Shri Hardwari Lal, M.L.A. ..	16-8-65	31-10-65
13.	Giani Kartar Singh, M.L.A. ..	29-7-64	31-7-64
14.	Shri Des Raj, M.L.A. ..	1-10-64	31-1-65
15,	Shri Lakhi Singh, M.L.A. ..	26-11-62	—
16,	Shrimati Prasani Devi, M.L.A. ..	11-9-62	31-7-65
17.	Shri Dasaundha Singh M.L.A. ..	24-9-62	—
18.	Shri Gurdial Singh Dhillon, M.L.A. Now Minister for Transport and Elections ..	17-6-63	—
19.	Shri Karam Singh Kirti, M.L.A. ..	17-6-63	—
20.	Shrimati Sivita Behan, M.L.A. ..	10-11-63	—
21.	Shri Jai Inder Singh, M.L.A. ..	9-1-64	—
22.	Shrimati Lekhwati Jain, Deputy Chairman, Punjab Legislative Council	6-8-64	31-1-66
23.	Shri Prem Chand Markanda, M.L.C. ..	25-8-64	—
24.	Shri Sunder Singh, Deputy Minister, Welfare, Punjab ..	23-9-64	—
25.	Shri Gurcharan Singh, M.L.A. ..	26-9-64	—
26.	Shrimati Lajja Varma, M.L.C. ..	13-10-64	—
27.	Shri Dilbagh Singh, M.L.A. ..	6-11-64	—
28.	Shri Ram Saran Chand Mittal, M.L.A.	6-11-64	—
29.	Shri Gurdarshan Singh, M.L.A. ..	21-11-64	31-10-65
30.	Shri Puran Singh Azad, M.L.C. ..	1-12-64	Do
31.	Shri Balwant Singh, M.L.A. ..	3-2-65	Do
32.	Shri Rulia Ram, M.L.A. ..	2-3-65	—
33.	Shrimati Ila Rani Ahuja, M.L.C. ..	9-3-65	31-1-66
34.	Shri Kartar Singh Qaumi, M.L.C. ..	26-3-65	—
35.	Shri Gurbanta Singh, M.L.A. ..	3-5-65	—
36.	Shri Premsukh Dass, M.L.C. ..	5-5-65	—
37.	Shri Gian Singh Rarehwala, M.L.A. ..	15-5-65	—
38.	Shri Darshan Singh ..	18-5-65	—
39.	Shri Narinder Singh, M.L.C. ..	5-6-65	—
40.	Shri Yashwant Rai, M.L.C. ..	23-6-65	—
41.	Shri Jagan Nath M.L.A. ..	26-7-65	—
42.	Shri Tek Ram, M.L.A. ..	6-8-65	—
43.	Bhagat Guran Dass, M.L.A. ..	6-7-65	—
44.	Shri Kartar Singh, M.L.C. ..	26-4-65	—
45.	Shri Chandi Ram Varma, M.L.A. ..	6-3-65	—
46.	Shri Tarlochan Singh Riasti, M.L.A. ..	1-4-65	—
47.	Shri Sita Ram Bagla, M.L.A. ..	18-5-65	—
48.	Shri Rizak Ram, P.W.M. ..	11-6-65	—
49.	Shrimati Chandra Wati, Dy. Minister ..	15-6-65	—
50.	Shri Gurmeet Singh, Dy. Minister ..	24-6-65	—
51.	Shri Chiranji Lal Sharma, M.L.A. ..	22-7-65	—
52.	Shri Banarsi Dass Gupta, M.L.A. ..	28-9-65	—
53.	Shri K.L. Sharma, M.L.C. ..	15-10-65	—
54.	Tikka Jagjit Singh, M.L.A. ..	6-11-65	—
55.	Shri Makhan Singh, M.L.A. ..	6-11-65	—

ਸਰਦਾਰ ਲਖੀ ਸਿੰਘ ਚੌਧਰੀ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਆਈਟਮ ਨੰਬਰ 8, 9, 12, 13, 14, 22, 29, 30, 31, 33, ਨੂੰ ਤਾਂ ਫੀਅਟ ਕਾਰਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਨੰਬਰ 15 ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਦ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੰਬਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਨੰਬਰ 15 ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਐਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਨੰਬਰ 15 ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਗਡੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ?

ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਅਤੇ ਚੋਣ ਮੰਤਰੀ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੇਸ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਹੋਏ ਹੋਏ ਹਨ । ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਗਡੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤਾ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਚੌਧਰੀ ਲਖੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਹੈ । It is dated 28th February, 1965 and is addressed to the Transport Controller. It is written—

> "Please refer to your letter No........dated..........I accept the offer of the allotment of the Ambassador car. The necessary authority may be issued. It is presumed it is not one of the rejected or defective cars".

New cars were offered to the hon. Member twice but he did not accept.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਕੀ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਐਮ. ਐਲ. ਏਜ਼. ਜਾਂ ਐਮ. ਐਲ. ਸੀਜ਼. ਨੂੰ ਫੀਅਟਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹਰੀਜਨ ਐਮ.ਐਲ. ਏ. ਜਾਂ ਐਮ. ਐਲ. ਸੀ. ਵੀ ਹੈ; ਜੇਕਰ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਫੀਅਟਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ਡੂਲ ਕਾਸਟ ਵੀ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਹ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀਜਨ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਕਾਰਾਂ ਤੇ ਮੋਟਰਾਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ । I am glad that they have come up to this standard. I will, however, keep this in view in future.

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿਘ ਭੌਰਾ : ਕੀ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅਲਾਟ-ਮੈਂਟ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਲੇਡੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ?

ਮੰਤਰੀ : ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਹਸਦ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਲੇਡੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਨ ਮੈਰਿਟ ਹੀ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ।

ਸਰਦਾਰ ਲੱਖੀ ਸਿੰਘ ਚੌਧਰੀ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਇਕ ਲੈਟਰ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਲੈਟਰ ਮੈਂ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਕੈਂਸਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸੰਨ 65 ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ—

'I may be allotted a Fiat car from the quota of the next quarter.'

ਮੰਤਰੀ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਅੰਬੈਸੇਡਰ ਕਾਰ ਇਕ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਦੋ ਵਾਰ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਲਈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਮਨ ਬਦਲ ਲਿਆ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੈਜਿਸਲੇਟਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਾਂ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿੰਨਿਆਂ ਨੇ ਉਹ ਕਾਰਾਂ ਵੇਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿੰਨਾ ਪਾਸ ਹੁਣ ਤਕ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਆਫ ਦੀ ਲੈਜਿਸਲੇਚਰ ਦੀ ਨੀਅਤ ਤੇ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਵੈਸੇ ਰੂਲ ਹੈ ਕਿ ਇੰਨੇ ਪੀਰੀਅਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਰ ਨੂੰ ਵੇਚਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ।

श्री राम प्यारा : ट्रांस्पोर्ट मिनिस्टर साहिब ने फरमाया है कि उनसे पहले वक्त ही अलाटमेंट कारों की हुई थी, तो क्या जो बात इनके आने से पहले की गई हो उसकी जिम्मेदारी गवर्नमेंन्ट या मिनिस्टर साहिबान लेने को तैयार नहीं ?

मन्त्री : जरूर तैयार हैं । जब यहां पर बजे जो आए तो हमारे आने से पहले की सारी ज़िम्मेवारी हम पर ही है ।

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ, ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ ਲੈਜਿਸਲੇਟਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਕਾਰਾਂ ਅਲਾਟ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪਰੈਫਰੈਂਸ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੇਰਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਪਰੈਫਰੈਂਸ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਸਾਡਾ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹੈ ਕਲ ਚਲੇ ਗਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਾਰ ਹੋਣੀ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰੈਫਰਾਂਸ ਦੇਣੀ ਹੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ 10 ਤੇ 5 ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਮੈਂਬਰ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੋਂ ਤਕ ਫੀਅਟ ਕਾਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ?

ਮਤਰੀ : ਮੈਂ ਹਰ ਦਸ ਨੰਬਰ ਵਾਲੇ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਰਖਾਂਗਾ । (ਹਾਸਾ)

ਸਰਦਾਰ ਲਖੀ ਸਿਘ ਚੌਧਰੀ : ਇਹ ਤਾਂ 15 ਨੰਬਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਜਾਗੀਰ ਸਿਘ ਦਰਦ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀਜਨ ਕਾਰਾਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ, ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਹਰੀਜਨ ਕਾਰਾਂ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਖਰੀਦ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਕੀ ਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹੇਠ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਰਕਾਰ ਕਰੇਗੀ ? (ਹਾਸਾ)

ਮੰਤਰੀ : ਫੀਅਟ ਕਾਰ ਤਾਂ ਐਨੀ ਛੋਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਆਣ ਨੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ । (ਹਾਸਾ)

श्री जगन्नाथ : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि इनके पास दो कारें हैं, एक प्राइवेट और दूसरी सरकारी, तो क्या इनमें से एक मुझे देने को तैयार हैं ?

मन्त्री : जगन नाथ, आपने क्या बात कर दी अगर मेरे पास दूसरी कार न भी हो तो भी मैं आपको टैक्सी लेकर देने को तैयार हूं । (हंसी)

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम : क्या वज़ीर साहिब बतायेंगे कि जैसे उन्होंने कहा है कि 10 नम्बर का ख्याल रखा जायेगा, क्या 10 नम्बर को प्रायरटी भी दी जायेगी ? (हंसी)

CASES OF SMUGGLING OF WHEAT ETC.

*9268. **Shri Amar Singh :** Will the Chief Minister be pleased to state the total number of cases of smuggling of wheat, rice and sugar detected during the period from 1st July, 1965 to date district-wise in the State; stating the names of the persons involved therein and the action so far taken in these cases?

Shri Ram Kishan : The requisite information is placed on the Table of the House.

DISTRICTWISE STATEMENT

District	Number of cases detected from 1-7-65 todate	Names of persons involved	Action taken
1	2	3	4
1. Rohtak	Wheat (5 cases)	1. Hira	Under investigation with Police
		2. Matadin	Ditto
		3. Balbir Singh Dewan Singh	Ditto
		4. Badri	Ditto
		5. Ram Saran	Cancelled on orders of Court
	Rice (3 cases)	1. Tulsi Dass	Under investigation with Police
		2. Saliman	Ditto
		3. Poka Dass Dharam Lal	Cancelled by Police
	Sugar (1 case)	1. Maha Singh	Under investigation with Police
Total :	9 (cases)		
2. Karnal	Wheat (21 Nos.)	1. Shri Lalu, son of Rahim	Fined Rs 20
		2. Rajnit, son of Suba Chand	Fined Rs 25
		3. Jagir Singh	Convicted
		4. Amar Singh, son of Hargian	Fined Rs 25
		5. Salim, son of Sadhu	Fined Rs 20
		6. Hari Singh, son of Katu Ram	Pending
		7. Shish Ram son of Ghosi Ram	Do

1	2	3	4
2. Karnal—*concld*	Wheat—*concld*	8. Lal Singh, son of Katu Ram	Pending
		9. Ramji Lal, son of Dattu Ram	Do
		10. Dhana, son of Janto	Do
		11. Darshan Lal, son of Shri Malo	Do
		12. Krishana, son of Chhajoo	Do
		13. Munshi, son of Chhajoo	Do
		14. Nizam, son of Nazira	Fined Rs 10
		15. Mangu, son of Ghuga Gir Birbal	Pending
		16. Krishan Chand, son of Kewal Ram	Do
		17. Ram Dhan, son of Goda	Do
		18. Bula, son of Kura	Do
		19. Atma Singh, son of Data	Do
		20. Ajmara, son of Bura	Do
		21. Lal Singh, son of Data	Do
	Rice (Nil) Sugar (Nil)		
Total	21 (Cases)		
3. Fazilka (Ferozepur)	Wheat/ Wheat Atta (20 cases)	1. Ram Singh and others	Discharged
		2. Churu Ram and others	Pending
		3. Nika Ram and others	Convicted
		4. Gurdial Singh	Pending in Court
		5. Pala Singh	Ditto
		6. Raja Ram and others	Pend ng in Court
		7. Jaura Ram	Convicted
		8. Assa Singh	Do
		9. Karta Singh	Do
		10. Joginder Singh	Do
		11. Diwan Singh	Do
		12. Gian Singh	Do
		13. Jit Singh	Do
		14. Sohan Lal	Do
		15. Teju Ram	Do
		16. Hazari Ram	Do
		17. Awtar Singh	Do
		18. Sadhu Singh	Do
		19. Sant Ram	Do
		20. Jai Ram	Do

[Chief Minister]

1	2	3	4
Fazilka (Ferozepore) —*concld*	Rice (21 Nos.) Cases	1. Nand Lal and others	Pending in the Court
		2. Hakam Singh and others	Ditto
		3. Karam Singh and others	Ditto
		4. Jagtar Singh and others	Ditto
		5. Smt. Bharwan Bai and Smt. Sohag Bai	Convicted
		6. Sunder Singh and others	Pending in the Court
		7. Satnam Rai	Ditto
		8. Chanan Ram and others	Ditto
		9. Inder Singh	Ditto
		10. Ganga Singh	Ditto
		11. Raja Ram and others	Ditto
		12. Bal Krishan and others	Ditto
		13. Thakar Dass	Ditto
		14. Bhai Sen	Ditto
		15. Arjan Singh	Ditto
		16. Jiwan Singh	Ditto
		17. Harnam Singh	Ditto
		18. Amir Chand	Ditto
		19. Mohla Singh	Ditto
		20. Milkhi Ram	Ditto
		21. Mangat Ram and others	Ditto
Total	41 cases		
4. Ambala	Wheat (63 cases)	1 to 61 cases unclaimed	14.88 Qtls. of Wheat and 16 Kgs of Atta recovered was auctioned
		62. Nigar Singh	Case pending in the Court
		63. Kartar Singh	Ditto
	Rice (17 cases)	1 to 16 cases unclaimed	1.49 Qtl. Rice and 17 Kgs. of Kanki was auctioned, 21 Kgs of Rice yet to be auctioned.
		17. Kartar Singh	Case pending in the Court
	Sugar (1 Case)	1. Unclaimed	50 Kgs of Sugar auctioned
Total	81 Cases		
Gurgaon	Wheat/ Wheat Atta 30 cases	1. Jeewan with two others	Pending with Court
		2. Bihari	Ditto

1	2	3	4
Gurgaon—*contd*	Wheat/ Wheat Atta —*concld*	3. Sheo Dan	Fined Rs 50 Sticks and camels confiscated
		4. Sohan Lal	Pending with Court
		5. Ramphool (with 3 others)	Ditto
		6. Bhagwan Dass with six others	Acquitted
		7. Badri with one other	Pending with Court
		8. Matadin	Acquitted
		9. Surat Singh with two others	Pending with Court
		10. Juber with five others	Ditto
		11. Het Ram	Fined Rs 1. Stock confiscated
		12. Sagru with 4 others	Pending in Court
		13. Jagan Nath	Pending investigation
		14. Anil Singh	Pending with Court
		15. Harsal	Fined Rs 15
		16. Sunder	Pending in Court
		17. Kalu Ram with 2 others	Ditto
		18. Hasmal with 14 others	Ditto
		19. Puran Lal Ramesh Chand	Pending investigation
		20. Ved Ram	Pending in Court
		21. Chambeli	Pending investigation
		22. Roshan	Ditto
		23. Piara Singh with 2 others	Ditto
		24. Babu and one other	Ditto
		25. Thanu with one other	Ditto
		26. Ram Chand with one other	Ditto
		27. Ramphal	Ditto
		28. Fajru and Chauhar	Ditto
		29. Firaj	Ditto
		30. Khilli	Ditto
	Rice (37 cases)	1. Lachhu with 2 others	Fined Rs 20 to each and stocks confiscated with cycle.
		2. Parbhu	Rs 25 fined Cycle and stocks confiscated.
		3. Sohan Lal	Fined Rs 50 Cycle and stock confiscated.
		4. Ganga Ram with 2 others	Fined Rs 20 each. Stocks with their cycle confiscated.

[Chief Minister]

1	2	3	4
Gurgaon—*contd*	Rice—*contd*	5. Asraf	Fined Rs 25 Cycle and Stock confiscated.
		6. Suleman	Pending with Court
		7. Tala Ram with one other	Fined Rs 20 Stocks confiscated.
		8. Parbhati	Fined Rs 10 Stocks confiscated.
		9. Fazae Kosi	Fined Rs 25 and stocks confiscated.
		10. Onkar Khandela	Pending with Court.
		11. Rati Ram	Ditto
		12. Chiranji Lal of Pataudi	Fined Rs 25 and cycle and stock confiscated.
		13. Sain Das	Pending with Court.
		14. Ishak and one other	Fined Rs 25 to each. Stock confiscated.
		15. Amin Lal Mandawar	Fined Rs 25 and cycle and stocks confiscated.
		16. Niranjan Lal with one other	Pending with Court.
		17. Rattan	Fined Rs 15 Cycle and stock confiscated.
		18. Krishan	Fined Rs 25 Stocks confiscated.
		19. Ramavtar	Pending with Court.
		20. Atlaula	Ditto
		21. Shivraj	Ditto
		22. Lilu Alwar	Stocks confiscated. Imprisonment till rising of the Court.
		23. Navain	Pending investigation.
		24. Muni Lal Taura	Ditto
		25. Karia	Ditto
		26. Gokal	Ditto
		27. Vaishia Gujar	Ditto
		28. Mittar	Ditto
		29. Sunder Ram	Ditto
		30. Chhaju Ram	Ditto
		31. Har Lal	Ditto
		32. Om Parkash and Kapoor Chand	Ditto
		33. Siri Ram	Ditto

1	2	3	4
Guagaon *concld.*	Rice—*concld*	34. Deep Chand	Pending investigation
		35. Kanhenya	Ditto
		36. Hukam Chand	Ditto
		37. Om Parkash	Ditto
	Sugar (3 cases)	1. Bhagwana	Fined Rs 50. Stocks confiscated.
		2. Amar Nath	Pending with court.
		3. Om Parkash	Pending investigation.
Total	70 cases		
6. Gurdaspur	..	Nil	
7. Narnaul	Wheat (37 cases)		
		1. Ganpat, son of Mangta	Pending
		2. Ram Lal	Do
		3. Sardara	Do
		4. Narain	Do
		5. Chhailu	Do
		6. Begraj	Do
		7. Ram Kumar	Do
		8. Bagwan	Do
		9. Babu, son of Ram Dhan	Fined Rs 450
		10. Ram Kumar	Fined Rs 450
		11. Parbhati	Fined Rs 450
		12. Chuni Lal	Fined Rs 450
		13. Ram Singh	Fined Rs 400
		14. Om Parkash	Fined Rs 250
		15. Jagan Nath	Fined Rs 100
		16. Chandgi	Pending
		17. Bansidar	Do
		18. Man Singh	Do
		19. Panna Lal	Do
		20. Onkar	Fined Rs 200
		21. Sagar	Fined Rs 180
		22. Moola	Fined Rs 100
		23. Gugan	Fined Rs 150
		24. Sheo Nath	Fined Rs 40
		25. Harpal	Fined Rs 500
		26. Surjit	Fined Rs 500

[Chief Minister]

1	2	3	4
		27. Smt. Maya	Fined Rs 500
		28. Bhagmal and	Fined Rs 450
		five Others	Fined Rs 625
		29. Sant Lal	Fined Rs 175
		30. Umru, son of Baldev	Fined Rs 95
		31. Kulda son of Ghisa	Fined Rs 15
		32. Sheo Chand	Fined Rs 15
		33. Bhura	Fined Rs 125
		34. Hardat	Fined Rs 125
		35. Sheodan	Pending
		36. Bhola, son of Lakhi	Do
		37. one	Do
	Rice (5 cases)	1. Naurang	Fined Rs 20
		2. Ram Kumar	Fined Rs 140
		3. Lachhman	Pending
		4. Rati Ram	Fined Rs 100
		5. Churanji, son of Har Narain	Pending
	Sugar (Khandsari) (2 cases)		
		1. Chiranji, s/o of Har Narain	
		2. one	Pending
Total	44 cases		
8. Hissar	Wheat/ Wheat Atta (24 cases)	1. Nathu Ram, son of Ram Parshad	Case pending in the court
		2. Laumi, son of Nathu	Ditto
		3. Balu Ram, son of Ujjagar	Convicted Fined Rs 200.
		4. Mai, son of Birju	Ditto
		5. (i) Muktiar Singh	Case pending in court
		(ii) Khushal Singh	—do—
		(iii) Gurbax	—do—
		6. Lachhman	Convicted. Fine imposed for Rs 100.
		7. Bir Singh	Case pending trial in court.
		8. Dharam Chand	Acquitted.
		9. (i) Norang, son of Pokhar	Case pending in Court
		(ii) Rachhpal	

1	2	3	4
Hissar—*concld*		(iii) Tek Chand	
		(iv) Birbal	
		10. (i) Phulla, son of Jhandha	Case pending in court
		(ii) Bhola, son of Ramjidass	Ditto
		(iii) Surat, son of Mam Chand	Ditto
		11. Harnam, son of Bija	Ditto
		12. Mohan Singh	Convicted, fined Rs 200
		13. Kundan	Convicted, fined Rs 100
		14. Mahavir	Convicted
		15. Surdev, son of Boota	Case pending trial in court
		16. Bhagwan Singh	Ditto
		17. Harzi, son of Deva	Ditto
		18. Biru, son of Moti	Ditto
		19. Raj Bansi	Convicted with imprisonment for one year.
		20. Ram jivan	Case with police for investigation.
		21. Keshov, son of Budh Ram	Convicted. Fined Rs 200.
		22. Phul Chand	Convicted. Fined Rs 20.
		23. Godha	Case pending with police for investigation.
		24. Godha, son of Shri Harji	Ditto
	Rice/Paddy 20 cases	1. Kishan Lal	Convicted Fine imposed for Rs 40.
		2. Ram Kumar	Case pending trial in court.
		3. Dhanraj	Ditto
		4. Dhani Singh	Ditto
		5. Babu Singh	Ditto
		6. Birbal	Ditto
		7. Chinda Singh	Ditto
		8. Navin Singh	Ditto
		9. Risola	Case with police for investigation
		10. Bhala Ram	Ditto
		11. Prem Sukh Dev	Ditto

(Chief Minister)

1	2	3	4
		12. Manak Ram	Case with Police for investigation
		13. Sarwan and Co.	Ditto
		14. Raj Kumar	Convicted. Fine imposed for Rs 5.
		15. Durga Parshad	Convicted. Fine imposed for Rs 100.
		16. Phula	Case pending in court for trial.
		17. Mam Chand	Ditto
		18. Surinder Kumar	Convicted. Fine imposed for Rs 25
		19. Raghunath Singh	Case pending with police for investigation.
		20. Dhakar Ji	Ditto
		21. Brij Lal	Ditto
		22. Brij Lal	Ditto
	Sugar	1. Deep Chand	Case pending trial in court
	2 Cases	2. Ram Lubhaya	
		3. Dulha, son of Shri Nand Ram	Ditto

Total : 46 cases

चौधरी अमर सिंह : इस सवाल के जवाब में जो स्टेटमेंट दिया गया है इसमें अंबाला ज़िला के मुताल्लिक बताया गया है कि गंदम के 63, राईस के 17 और शूगर का 1 केस हुआ। और यह माल अनक्लेम्ड कह कर रख लिया। मैं पूछना चाहता हूं कि यह माल कैसे कैसे और कहां से बरामद किया गया ?

मुख्य मन्त्री : इसकी डिटेल्ज़ के लिये एक सैपरेट नोटिस दरकार है ।

चौधरी रण सिंह : क्या वज़ीर साहिब बतायेंगे कि राइस, शूगर और गंदम की जो स्मगलिंग हो रही है इसको रोकने के लिये अब तक सरकार ने क्या स्टेप्स उठाये हैं। अगर उनके नोटिस में कोई केस लाये जायें तो क्या सरकार उनके खिलाफ कोई ऐक्शन लेगी ?

मुख्य मन्त्री: हमने अभी तक मुख्तलिफ जगहों से 33 के करीब केसिज़ पकड़े हैं, उनके खिलाफ चार्जिज लगाये हैं, इसके बावजूद भी कहा यह जाता है कि स्मगलिंग होती है। अगर उनके नोटिस में कोई केस ऐसे हैं तो वह हमारे नोटिस में लायें, हम ऐक्शन लेंगे ।

कामरेड राम प्यारा : क्या गवर्नमैंट के नोटिस में यह बात आई है कि जिस किसी के साथ पुलिस ने रियायत करनी होती है यह उसको भगा देते हैं या उसके माल को अनक्लेम्ड करार दे दिया जाता है ।

मुख्य मन्त्री : ऐसा कोई केस मेरे नोटिस में नहीं आया। अगर आपके नोटिस में हो तो बतायें, इसको पूरी तरह से टेक-अप किया जायेगा ।

चौधरी अमर सिंह : यह जो जवाब दिया गया है इसमें रोहतक डिस्ट्रिक्ट में 9 केसिज़ समगलिंग के दिये गये हैं, इनमें से 7 बताया गया है कि अंडर इनवैस्टीगेशन हैं। मैं पूछना चाहता हूँ कि यह इनवैस्टीगेशन कब तक मुकम्मल हो जायेगी ?

मुख्य मन्त्री : ऐग्जैक्ट तारीख बताई नहीं जा सकती अभी यह अंडर इनवैस्टीगेशन है।

ਸਰਦਾਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੈਨਾਵਾਲਾ : ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮਣ ਦੇ ਕਰੀਬ ਗ਼ਲਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਦੂਸਰੇ ਪਰਾਵਿੰਸਿਜ਼ ਨੂੰ ਸਮਗਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕੀ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਹੈ ?

(No reply)

कामरेड राम प्यारा : इस सवाल का जवाब देते हुए चीफ मिनिस्टर ने बार बार कहा है कि उनके नोटिस में लाया जाये । क्या चीफ मिनिस्टर के, या होम मिनिस्टर के या आई-जी के नोटिस में लाया जाये या डी. आई. जी. के......

मुख्य मन्त्री : जो भी केसिज़ आप हमारे नोटिस में लाना चाहते हैं उनकी कापियां आप हमें भेज दें ताकि उनके मुताबिक कार्यवाही की जाये ।

कामरेड राम प्यारा : मैं कहता हूं कि जितनी भी समगलिंग होती है वह 95 प्रतिशत पुलिस से मिल कर होती है। आप उन के खिलाफ क्या ऐक्शन ले रहे हैं ?

(No reply)

INDUSTRIAL LOANS SANCTIONED IN KARNAL AND ROHTAK DISTRICTS

***9566. Shrimati Prasanni Devi:** Will the Chief Minister be pleased to state the names of individuals/firms to whom industrial loans were sanctioned by the Industries Department during the years 1964-65 and 1965-66 in Karnal and Rohtak Districts together with the amount of loan given to each and the periods for which the said loans were given ?

Shri Ram Krishan: It is not in public interest to disclose the names as such a disclosure adversely affects their business.

कामरेड राम प्यारा : चीफ मिनिस्टर साहिब ने जैसे कहा कि उनके नाम डिसकलोज़ करना मुनासिब नहीं हैं, मैं पूछता हूं कि जो आदमी लोन ले जाते हैं मगर वह इसे यूटिलाईज़ ही नहीं करते, गवर्नमेंट ने इन के खिलाफ क्या सटैप्स लिये हैं ?

मुख्य मन्त्री : इसके लिये गवर्नमेंट का बाकायदा इनसपैकटोरेट है जो चैक करते हैं। अगर 3–4 महीने कोई आदमी उसे यूटेलाईज़ नहीं करता या उसे नाजायज़ इस्तेमाल करता है आप हमारे नोटिस में लायें हम उन के खिलाफ कार्यवाही करेंगे ।

कामरेड राम प्यारा : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर। मैंने पहले दिन एक सवाल किया था 16 तारीख को मगर उसका जवाब आज तक नहीं आया। एक तरफ यह जान बूझ कर डिले कर रहे हैं और दूसरी तरफ कहते हैं कि हमारे नोटिस में लाया जाये। आखिर इस तरह कैसे कोई जवाब आ सकता है? Mr. Speaker, it is for you to give us protection.

Mr. Speaker : It is no Point of Order.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਪਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਸਹੀ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ। ਲੋਨੀਜ਼ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦੇਣ ਤੋਂ ਉਹ ਕਿਉਂ ਘਬਰਾਉਂਦੇ ਹਨ? ਇਹ ਕਈ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਮਸਲਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਟੇਟ ਦੇ ਇਟਰਸਟ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ।

Mr. Speaker : Please take your seat. I can not help in it.

चौधरी रण सिंह : मैं वज़ीर साहिब से पूछना चाहता हूं कि लोन देने से पहले, मेजिस्ट्रेट और तहसीलदार का सर्टीफिकेट हासिल करना होता है मगर ऐसे केसिज़ भी हैं जहां गलत सरटीफाई किया जाता है, इनके खिलाफ सरकार ने क्या कार्यवाही की है?

मुख्य मन्त्री : इस बात के लिये डिस्ट्रिक्ट आफीसर्ज़ के अंडर इन्स्पैक्टोरेट का स्टाफ होता है जो इस सारे मुआमले में पूरी तरह से छान-बीन करता है।

कामरेड राम प्यारा : स्पीकर साहिब, क्या गवर्नमेंट ने यह पालिसी बना ली है कि लोनीज़ का नाम इसलिये डिक्लेयर नहीं करना क्योंकि लोन मिसयूज़ किया जाता है?

(*No reply*)

चौधरी रण सिंह : क्या इंडस्ट्रियल लोन देने के बाद यह चीज़ चैक अप की जाती है कि लोन जिस काम के लिये दिया गया था वह यूटेलाइज़ भी हुआ?

मुख्य मंत्री : इसके लिये बाकायदा तौर पर चैक करने के लिये इन्स्ट्रक्शन्ज़ हैं।

कामरेड राम प्यारा : क्या कोई ऐसे रूल्ज़ हैं कि जब लोन यूटिलाईज़ हो जाये तो सारी चीज़ मुताल्लिका इन्स्पैक्टर के नोटिस में लाई जाये।

मुख्य मंत्री : जी हां, इसके मुताल्लिक रूल्ज़ हैं।

चौधरी रण सिंह : जब एक शख्स का लोन यूटेलाईज़ ही नहीं होता, यहां तक कि माली साल भी खत्म हो जाता है और अगर होता है तो और काम के लिये, तो ऐसे लोगों के खिलाफ सरकार क्या ऐक्शन लेती है?

मुख्य मंत्री : मैं पहले भी कह चुका हूँ कि सारी चीज की बाकायदा तौर पर पड़ताल होती है। अगर कोई कानून की खिलाफवर्ज़ी करता है तो उसके खिलाफ एक्शन लिया जाता है।

कामरेड राम प्यारा : अगर हम यह साबत कर दें कि फलां फलां केस में गवर्नमेंट ने इन टाईम कोई ऐक्शन नहीं लिया तो क्या सरकार उन जिम्मेदार एम्पलाईज़ के खिलाफ कोई ऐक्शन लेने को तैयार होगी ?

मुख्य मंत्री : अगर आप कोई ऐसा केस हमारे नोटिस में लायेंगे तो ज़रूरी इकदाम उनके खिलाफ ज़रूर उठाये जायेंगे ।

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम : क्या सरकार इस बात पर गौर करेगी कि लोन रेट आफ इंटरैस्ट जो एग्रीकल्चरिस्टस से वसूल होता है वह इंडस्ट्रियलिस्टस से कहीं ज़यादा है, क्या इस फर्क को सरकार दूर करेगी ?

Mr. Speaker : This does not arise out of it. Question Hour is over now.

WRITTEN ANSWERS TO STARRED QUESTIONS LAID ON THE TABLE OF THE HOUSE UNDER RULE 45

EXTENSION IN SERVICE GRANTED TO I.A.S./P.C.S. OFFICERS IN THE STATE

***9681. Sardar Lakhi Singh Chaudhri**: Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the number of cases in which extension in service has been granted to the I.A.S. and P.C.S. Officers in the State after they had attained the age of superannuation (58 years) after 1st January, 1965;

(b) the number of cases in which re-employment was allowed after 1st January, 1965 to I.A.S. and P.C.S. Officers who had attained 58 years;

(c) the number of such cases category-wise under consideration of the Government as on the 15th February, 1966 ?

Shri Ram Kishan: (a) (b) and (c) None.

POSTING OF P.C.S./I.A.S. OFFICERS IN THE FIELD/SECRETARIAT

***9272. Shri Amar Singh**: Will the Chief Minister be pleased to state the rules, if any, framed by the Government for the posting of P.C.S. and I.A.S. Officers in the field/Secretariat and the criteria, if any, adopted by the Government for such postings ?

Shri Ram Kishan : No specific rules for the posting of officers belonging to the I.A.S. and the P.C.S. have been framed. Experience, suitability and administrative needs are the general guiding factors in deciding postings.

POLYTECHNICS FOR WOMEN

***9738. Pandit Chiranji Lal Sharma**: Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the number of Polytechnics for Women in the State and the places where they are located ;

(b) whether it is a fact that one Women Polytechnic is to be established during the Fourth Five-Year Plan somewhere in the Haryana area ; if so, the central place in Haryana where it is proposed to be located ;

(c) the criteria that are kept in view in selecting thc site for the said Polytechnic ?

Shri Ram Kishan : (a) Only one. At Chandigarh.

(b) Yes, one in the Hindi and one in the Punjabi region according to the tentative fourth plan. Location has not yet been decided.

(c) There are no specific criteria. Educated girl population of the area will, however, be a relevant consideration.

QUESTION OF PRIVILEGE

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਪ੍ਰਿਵਿਲਿਜ, ਸਰ। ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਪ੍ਰਿਵਿਲਿਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇਕ ਗੁਮਨਾਮ ਰੁੱਕਾ ਆਇਆ ਹੈ ਜੋ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :

खुदा करे आप कुरसीए सदारत पर कभी जलवा अफरोज न हो सकें । आपने इसको अपनी जायदाद समझ रखा है । यह हाउस की है, वक्त भी हाउस का है ।

किसी मैंबर ने लिखते वक्त अपना नाम नहीं लिखा । इसमें कुर्सीए सदारत की हतक है मैं समझता हूँ कि यह प्रिविलिज कमेटी के पास भेजें ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਭੇਜ ਦਿਓ, ਆਈ ਵਿਲ ਲੁਕ ਇੰਟੂ ਇਟ। (Please send it on to me. I will look into it.)

ADJOURNMENT MOTION

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਰੋਕੂ ਮਤਾ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਰੂਲਿੰਗ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਉਸੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਕਾਮਰੇਡ ਜੋਗਾ ਜੀ, ਬੈਠੋ। ਏਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਪਰਸੋਂ ਕਾਮਰੇਡ ਭੌਰਾ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਡਿਸਅਲਾਊ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਰੈਸਟ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਤੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਤੁਹਾਡੇ ਗਰੁਪ ਦੇ ਕਾਮਰੇਡ ਜੋਸ਼ ਨੇ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਰੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਡਿਸਅਲਾਊ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (The hon. Member may please take his seat. Comrade Bhaura had also given notice of an adjournment motion day before yesterday on this subject and it was disallowed at that time. Comrade Josh belonging to the hon. Member's Group had raised this matter while speaking on the Demand for Police and General Administration and the reply thereto from the Government had also come. It is, therefore, disallowed.)

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਰੀਜੈਕਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਅਰੈਸਟ ਦੇ ਬਾਅਦ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਰਤਾਓ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਭੈੜਾ ਹੈ । ਕਾਮਰੇਡ ਜੁਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਾਡੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਦੇ ਨੇ ......

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ, ਬੈਠ ਜਾਓ । (The hon Member may please take his seat.)

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਜਿੱਥੇ ਫਸਾਦ ਹੋਏ ਨੇ ਓਥੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਫੜਿਆ ਗਿਆ । ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਗਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਕੀ ਏਸ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਉਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਾਰਦਾਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਕਾਮਰੇਡ ਜੋਗਾ ਜੀ, ਬੈਠ ਜਾਓ । (The hon. Member may please take his seat.)

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੱਗਾਂ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਨੇ, ਓਥੇ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈ......

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੇਹਰਬਾਨੀ ਕਰਕੇ ਬੈਠੋ । (The hon. Member may kindly take his seat.)

CALL ATTENTION NOTICES

Serial No. 68

Shri Om Parkash Agnihotri : Sir, I beg to draw the attention of the Minister concerned towards the fact, namely, the arrangements made for medical facilities given to Government employees on off days *vide* Government letter No. PMI-181-66/4114-35, dated 10th March, 1966. This has caused a great resentment in the public because no qualified doctors attend the Dispensaries on off days in whose absence there can be danger to the life of the patients coming for getting medical facilities such as injecting injections and if there is some reaction to such sort of treatment it is only the doctors who can provide alternative medicines to the patients and dispensers who are meant only to supply medicines andi nject injections will prove helpless in that event. In the circumstances the Government may make a statement as to what alternative arrangements they have made to remedy this grievance of the Government servants.

This arrangement has further deteriorated the working system of the Dispensaries/Hospital in the sense that those dispensaries which are under-staff cannot cope with the large number of patients coming to get medical facilities on the date following the off day because the Dispensers who are on duty on off day avail of leave on that day in lieu of duty rendered by them on off day. The Government may also make a statement as to what steps they have taken to dispensers in dispensaries on the day when the dispensers attending dispensaries on holiday are on leave.

स्वास्थ्य मन्त्री (श्रीमती ओम प्रभा जैन) : स्पीकर साहिब, यह काल-अटैंशन मोशन जो आनरेबल मैंबर ने मूव की है, जैसा कि उन्होंने हवाला दिया है इसका डिसीजन कुछ दिन हुए किया गया था । उसकी वजह यह थी कि मैडीकल स्टाफ की काफी दिनों से यह डिमांड थी कि उनको सिर्फ इतवार की छुट्टी मिलती है, गज़टिड हालीडे की छुट्टी नहीं मिलती । उनको

(स्वास्थ्य मंत्री)

ग्रांड ग्रावर्ज़ पर रात को एमरजेंसी केसिज़ देखने पड़ते हैं ? महीने में एक संडे को उनकी क्लीनिकल मीटिंग होती है ग्रौर उन्हें हैडक्वार्टर्ज़ पर जाना पड़ता हैं । उनकी यह फीलिंग थी कि छुट्टी के मामले में उनके साथ ज़्यादती होती है ग्रौर वह गज़टिड हालीडेज़ को ग्रवेल नहीं कर पाते । इसको मद्देनज़र रखते हुए साल में संडेज के इलावा 25 गज़ेटिड हालीडेज़ हैं । सैकेंड सेटर्डे की छुट्टी को ध्यान में रखते हुए साल में 12 सैटर्डेज़ की हालीडेज़ होती हैं । हम ने यह फैसला किया है कि उनको सैकंड सैटर्डे को काम करना होगा । बाकी 13 हालीडे जो गैज़टिड आते हैं वह उनको दे दी जाएं, 12 दिन वह काम करें । इतने से इफैक्ट पड़ने वाला नहीं है । इन दिनों में स्टेशन लीव जब तक स्पैशली अप्लाई नहीं करेंगे नहीं मिलेगी । इसके नतीजे के तौर पर जो एमरजेंसी केस हैं, छुट्टी हो या न हो, देखना होगा ।

(Serial No. 71)

Pandit Mohan Lal: Sir, I wish to draw the attention of the Minister concerned towards the fact, namely, as to whether the Government have made any enquiry into the Panipat mob outrage on 15th March, 1966, in which three veteran Congressmen, namely, Sarvshri Kranti Kumar, D.C. Takkar and Sant Ram Lamba were burnt alive under the very nose of the Police. If so, what is the result of the enquiry and in particular on the following points:—

(a) whether the Local S.D.O. and the Police allowed a mob of about 3,000 people to parade the town and G. T. Road for about two and a half hours—before the above, mentioned incident—in defiance of Section 144 Cr. P. C.

(b) whether the Police, allowed the mob to take into custody the dead-body of the youngman, shot dead by a police officer, and take it in a procession to the hospital;

(c) whether the police allowed a big mob to gather at the hospital, and made no effort to disperse it ;

(d) whether the mob collected at the hospital, rushed unhindered towards the shop of Shri D. C. Takkar, situated on the G. T. Road, attacked it, looted and burnt his goods on the G. T. Road, and set fire to the shop, without any effort by the Police to check them ;

(e) whether the police made any effort to extinguish the fire or otherwise to save the three burning inmates mentioned above;

(f) whether any police man violently stopped and scared away a young boy, related to Shri Lamba and servant of Shri Takkar, when he was trying to demolish some portion of the hind wall of the shop, to save the burning inmates ;

(g) whether during all the period that the mob collected at the hospital, attacked the shop, looted, burnt the goods and inmates the police made any effort whatever to control and disperse it ?

It is a vital matter of public importance which was raised in this House and had its echo even in the Parliament. The incident shook the conscience of the whole country. A statement is, therefore, requested to be made in this House explaining the entire position within a day or two.

Chief Minister : Mr. Speaker, Sir, the Commissioner, Ambala Division was asked to look into the matter.

2. The points mentioned in this Call Attention Notice will be the subject matter of a case of murder and arson, already registered. Till the investigation is complete, full picture cannot be made available. The Commissioner is also being asked to look into some of the points which he can be legally entitled to along with D.I.G. Ambala Range, and put up a report.

Shri Mohan Lal : Mr. Speaker, Sir, I would like to put a question.

Mr. Speaker : Yes.

Shri Mohan Lal : Sir, I would like to know as to how the conduct of the Police about which I have tabled this Call attention Motion, specifically would be subject-matter of a judicial case, as is alleged by the Chief Minister ? My question is related to the part played by the Police, i. e. whether the Police had, at any time, tried to disperse the mob or otherwise to take any action to save the lives of the burning inmates. How does it affect the matter which is going to be *sub judice* ?

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਡਾ ਸਭ ਦਾ ਹਕ ਹੈ ਇਸ ਤੇ ਬੋਲਣ ਦਾ । ਐਸਾ ਖਤਰਨਾਕ ਅਤੇ ਭਿਆਨਕ ਵਾਕਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਔਰ ਉਸ ਦੀ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਇੰਕੁਆਇਰੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਜੋਗਾ ਸਾਹਿਬ, ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸ ਸਬ ਜੁਡਿਸ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ । (The hon. Chief Minister has stated that the case is *sub judice* and, therefore it will go to the court.)

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਥੇ ਪੁਲਿਸ ਸੀ ਅਤੇ ਆਫੀਸਰ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਸਿਰਫ ਫੈਕਚੁਅਲ ਇਨਫਾਰਮੇਸ਼ਨ ਪੁਛੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੇਸ ਦੇ ਮੈਰਿਟਸ ਔਰ ਡੀਮਰਟਿਸ ਨਹੀਂ ਪੁਛੇ ।

Mr. Speaker : Shri Mohan Lal has put his question. The Chief Minister may reply to it.

मुख्य मन्त्री : जैसा कि मैंने पहले अर्ज किया है इस केस की नौईयत को मद्देनजर रखते हुए जो कुछ मैंने पहले अर्ज किया है उससे मजीद कुछ नहीं कहना चाहता । बाकी मैंबर साहिबान भी इस पर मुजीद क्वैसचन इस पर न पूछें तो अच्छा है । जहां तक इस केस का ताल्लुक

[मुख्य मन्त्री]

है उसकी पूरी तरह से छान बीन की गई है । कुछ और वाक्यात नोटिस में आए हैं जिन की मजीद इन्क्वायरी कमिश्नर कर रहा है । मैं यकीन दिलाना चाहता हूं कि मुलजिमों को जो भी सज़ा दी जा सकती होगी कानून के मुताबिक वह दी जाएगी ।

Shri Mohan Lal : This is an unsatisfactory answer to the question. In fact, it is not an answer to the question.

श्री अध्यक्ष : काल-अटैनशन नोटिस ऐडमिट हुआ, चीफ मिनिस्टर साहिब ने जवाब दिया और उस पर एक सवाल भी आपने पूछ लिया । मुख्य मन्त्री साहिब ने उसका जवाब भी दे दिया है । उससे आपकी सैटिस्फैक्शन हो या न हो वह अलहदा बात है लेकिन जो लोक सभा के मुताबिक काल-अटैनशन नोटिस के बारे में जो प्रोसीजर था वह पूरा हो गया है । (The call attention notice was admitted, the hon. Chief Minister made a statement in reply thereto and the hon. Member also put a question in that connection. The Chief Minister gave reply to that question also. It is however different matter if he does not feel satisfied with that reply but the procedure regarding the call attention notices has been followed in the manner it is being done in the Lok Sabha.)

We have gone through the procedure. The House will now take up the next item.

Comrade Ram Piara : Sir, a specific point has been raised on the floor of the House, but no ruling has been given by you. What is your ruling, Sir ?

Mr. Speaker : My ruling is that it does not require any ruling.

ANNOUNCEMENT BY THE SPEAKER

Mr. Speaker : Under Rule 289 of the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly, I have to inform the House that Shri Balramji Das Tandon, who was arrested and detained on the 12th of March, 1966, has been released on the 19th March, 1966.

Now, we pass on to the next item.

श्री मोहन लाल : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर । स्पीकर साहिब, आप चूंकि खड़े थे इसलिये मैं अपनी काल-अटैनशन मोशन के मुतालिक गवर्नमेंट की तरफ से जो जवाब आया है उस पर कुछ कह नहीं सका ।

Mr. Speaker : There is no procedure to allow any discussion on it.

Shri Mohan Lal : My Call Attention Notice is specific. I have asked information on a specific point. The answer is evasive. Could you please call upon the Government to give a specific answer or a specific statement to the points that are raised ? This is an important issue and it cannot be evaded in the way the Government are trying to do.

Planning and Local Government Minister (Sardar Ajmer Singh) : With your kind permission, Sir, since Pandit Ji has raised this question again, I must submit that these facts, whether they are disputed or

otherwise, cannot be separated from the main case which is under investigation. He knows it full well as a lawyer that, during the course of an investigation of a case, the conduct of the Police is a fact which affects ultimately the merits of the case. Now supposing, Pandit Ji alleges on the floor of the House that the Police or the Magistrate were present, and the facts may be disputed, it is bound to affect the investigation and ultimately the case in the court. So, my submission is that all these facts cannot be disected or separated. The whole thing is *sub judice* in my opinion. Therefore, nothing should be discussed here which may affect the merits of the case.

श्री मोहन लाल : स्पीकर साहिब, मैं इस बात से बिलकुल एग्री नहीं करता । इससे मालूम होता है कि गवर्नमेंट की कोशिश है पुलिस और मैजिस्ट्रेट के ऐक्शन्ज को छुपाने की। इसी लिये हम ने मांग की थी कि इसकी जुडीशल इंक्वायरी हाई कोर्ट के जज से करवाई जाए ।

Voices from the Treasury Benches : No, no, wrong.

Shri Mohan Lal ; I want, Sir, a judicial enquiry by a Judge of the High Court and I repeat my demand. I may reiterate that the conduct of the Police and the Magistrate about which I ask for an information was independent of what happened or of the activities of the mob. I have absolutely separated that part which is *sub judice*. I know that not a single part of mv question relates to any incident which is likely to be *sud judice*. Therefore, I would submit that the Government may be compelled to give a specific answer to the points that I have raised. I know, Sir, that the Government would, in all probability, make an effort to shelve this issue. I, therefore, strongly repeat over here my demand for a judicial enquiry by a Judge of the High Court.

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਡੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦੀ ਅਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ।

श्री अध्यक्ष : काल-अटेनशन नोटिस का प्रोसीजर बिल्कुल तयशुदा है । इस पर डिसकशन नहीं हो सकती । काल-अटेनशन नोटिस आया और गवर्नमेंट ने जवाब दे दिया । उस के बाद मैंने अजाज़त दी कि इस काल-अटेनशन मोशन का मूवर एक सवाल पुट कर सकता है । उसका जो भी गवर्नमेंट ने जवाब दिया उस पर मैं कुमैंट नहीं करूँगा । हमने लोक सभा का जो इस बारे में प्रोसीजर है वह फालो किया है । इसके इलावा I cannot allow anything more.

(There is a set procedure regarding a call attention notice. There can be no discussion on it. A call attention notice was given and the Government gave reply thereto. After that I allowed the mover of this motion to put one question in this connection. I could not like to comment upon the nature of reply given by the Government. We have followed the procedure of the Lok Sabha in this connection. Besides this, I cannot allow anything more.)

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਸਟਸ ਬੇਦੀ ਦਾ ਰੂਲਿੰਗ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸ ਦੇ ਟਰਾਇਲ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਫੈਕਚੁਅਲ ਇਨਫਾਰਮੇਸ਼ਨ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਬ, ਹੁਣੇ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀਦਾਸ ਟੰਡਨ ਨੂੰ ਰੀਲੀਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ

[ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ]

ਯਸ਼ ਚੋਰੀ ਅਰੈਸਟ ਹੋਏ ਸ੍ਰੀ ਮਗਰ ਏਥੇ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਇਨਫਾਰਮੇਸ਼ਨ ਆਈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਿਰ ਆ ਗਏ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਜੇ ਫਾਰਮਲੀ ਇੰਟੀਮੇਸ਼ਨ ਆ ਜਾਵੇਗੀ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਨਫਰ- ਮੇਸ਼ਨ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ । (If formal intimation is received, the hon. Member will be informed accordingly.)

चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक : ग्रान ए प्वायंट ग्राफ ग्रार्डर, सर । ग्रापने रूलिंग दिया है कि काल-ग्रटैनशन मोशन के बारे में जो मूवर है वह लोक सभा की कन्वैनशन के मुताबिक एक ही सवाल कर सकता है । लेकिन दो-तीन दिन हुए ग्रापने इसी सिलसिले में रूलिंग दिया था कि हरेक ग्रुप की तरफ से एक एक सवाल काल-ग्रटेनशन मोशन पर पुट कर सकता है । तो ग्रापकी कौन सी रूलिंग को हम सही मानें ।

श्री ग्रध्यक्ष : ग्रापने पूरी रूलिंग नहीं सुनी । काल-ग्रटेनशन मोशन के सिलसिला में जो गवर्नमेंट जवाब दे लोक सभा की कन्वैनशन यह है कि सिर्फ मूवर ही उस पर एक सवाल कर सकता है लेकिन ग्रगर काल-ग्रटेनशन नोटिस न हो ग्रौर वैसे गवर्नमेंट कोई इम्पारटैंट स्टेटमेंट दे तो उस हालत में हरेक ग्रुप को एक एक सवाल करने की ग्रजाज़त है । (The hon. Member has not heard my ruling fully. The convention in the Lok Sabha is that only the mover can put one question regarding the statement which the Government may make in reply to the call attention notice. But if there is no call attention notice and the Government makes some important statement *suo motu* then in that case each group is allowed to put one question in that connection.)

Transport and Elections Minister (Sardar Gurdial Singh Dhillon) : Mr. Speaker, Sir, the hon. Speaker of the Lok Sabha has very recently given a ruling in this regard. Only a couple of days back, he has given this ruling and I do not think if there is any doubt left about it. The practice is that only one Member, as you have been kind enough to observe, is allowed to put a question. So if there was any departure from this practice, the Lok Sabha Ruling has now made the position very clear and I think we should stick to it.

BILL

THE PUNJAB UNIVERSITY (AMENDMENT) BILL, 1965 (EXTENSION OF TIME FOR THE PRESENTATION OF REPORT OF THE SELECT COMMITTEE)

Education Minister (Shri Prabodh Chandra) ; Sir, I beg to move—

That the time fixed for the presentation of the Report of the Select Committee on the Punjab University (Amendment) Bill, 1965, by Giani Kartar Singh, M.L.A., be extended up to the 31st August, 1966.

इस ख्याल से कि आने वाली स्टेट्स का क्या ढांचा बनना है और यूनिवर्सिटीज की बिसा बिस क्या पुजीशन होती है जितने मैम्बर कमेटी के थे उन्होंने यही मुनासिब समझा कि कुछ देर के लिये ठहर जायें और जब सारा नक्शा सामने आ जाएगा तो उस वक्त इस बिल को लाया जाय ।

Mr. Speaker : Motion moved—

That the time fixed for the presentation of the Report of the Select Committee on the Punjab University (Amendment) Bill, 1965, by Giani Kartar Singh, M.L.A., be extended up to the 31st August, 1966.

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ (ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਮੋਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮੂਵ ਕਰਦੇ ਵਕਤ ਜੋ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਉਸਦਾ ਮੈਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਕਿ ਜੋ ਸੋਧਨਾ ਬਿਲ ਸਿਲੈਕਟ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸਦਾ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨਾਲ ਹੀ ਸਬੰਧ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹਿਣੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਜ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਿ ਚੂੰਕਿ ਸਟੇਟ ਦੀ ਨਵੀਂ ਹਦਬੰਦੀ ਹੋਣੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਹਦਬੰਦੀ ਨਾਲ ਇਸ ਸੋਧਨਾ ਬਿਲ ਦਾ ਕੀ ਤਲੱਕ ਹੈ ? ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਸਿਲੈਕਟ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਦੇ ਵਕਤ ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਹਾਰ ਹੋਈ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਕੋਰਮ ਘਟ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇ ਟੇਢੇ ਬਿੰਗੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਿੱਤ ਵਿੱਚ ਬਦਲਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਜੋ ਬਿਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਕਈ ਰਿਫਾਰਮਜ਼ ਹੋਣੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਈ ਹੋਰ ਹਲਕਿਆਂ ਨੂੰ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਮਿਲਣੀ ਹੈ । ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਕ ਤਬਕੇ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੈ ਅਤੇ ਡੀ.ਏ.ਵੀ. ਸਰਕਲ ਇਸਤੇ ਛਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਉਹ ਜੋ ਵੈਸਟਿਡ ਸਰਕਲ ਹੈ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਹੋਰ ਲਮਕਾਇਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਖਟੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਸ ਦਲੀਲ ਵਿਚ ਜੋ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕੋਈ ਵਜ਼ਨ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਮੋਸ਼ਨ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਿਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ (ਮੋਰਿੰਡਾ; ਐਸ. ਸੀ.) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਮੂਵਰ ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਹ ਅੱਜ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਨਹੀਂ । ਚਾਹੀਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਬਿਲ ਹੈ ਉਹ ਖੁਦ ਇਸ ਬਾਰੇ ਐਕਸ-ਟੈਨਸ਼ਨ ਮੰਗਦੇ ਜਾਂ ਨਾ ਮੰਗਦੇ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ......

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ, ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਮੋਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਲਓ ਅਤੇ ਸਮਝ ਲਓ ਅਤੇ ਫਿਰ ਗਲ ਕਰੋ । ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿਲੈਕਟ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿੱਚ ਉਹ ਇਹ ਮੋਸ਼ਨ ਮੂਵ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ (The hon. Member should first read and understand the motion and then speak. The Education Minister is the Chairman of the Select Committee and he is moving this motion in that capacity.)

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ: ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਣਤਰ ਨਵੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਜ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਰਾਜ ਬਣਤਰ ਦਾ ਇਸ ਬਿਲ ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਜੋ ਗੱਲਾਂ ਇਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕੀ ਨਵੀਂ ਰਾਜ ਬਣਤਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਿਲ ਰਾਹੀਂ ਇਹੋ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਗਿਆਨੀ, ਪਰਭਾਕਰ ਪਾਸ ਹਨ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਅਦਾਰੇ ਬਲਾਕ ਸਮਿਤੀਆਂ ਵਗੈਰਾ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਵੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਆਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਰਾਜ ਬਣਤਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ। ਇਸ ਲਈ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਮੋਸ਼ਨ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਅਤੇ ਇਸੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਜੋ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਪਰਭਾਕਰ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

शिक्षा मन्त्री (श्री प्रबोध चन्द्र) : जनाबेआली, कल सिलैक्ट कमेटी की मीटिंग में उसके यूनैनीमस फैसले के साथ और उस मीटिंग में सरदार गुरनाम सिंह और ज्ञानी करतार सिंह भी थे उनकी मरज़ी के साथ यह मोशन लाया गया है। इसलिये यह कहना कि उनकी गैरहाजरी का फायदा उठा कर यह मोशन लाया गया है और इसे प्रोलांग किया जा रहा है यह इनके अपने दिमाग की इख्तराह है।

एक आवाज : वह तो हाज़र नहीं। उनकी हाज़री में लाते।

शिक्षा मन्त्री : अगर वह नहीं आए तो इसमें मेरा कसूर नहीं।

The Secretary of the Legislative Assembly and his staff were also there in the meeting and they will bear me out कि डिसकशन के बाद सब ने फैसला किया कि चन्द दिनों के लिये इस बिल को पोस्टपोन कर दिया जाए। फिर इस सैशन में इसके आने की उमीद भी नहीं। इसलिये यह कहना कि जान बूझ कर लम्बा किया जा रहा है गलत बात है यह तो नारमल सी चीज़ है। इसलिये मैं समझता हूँ कि हाउस को इसे यूनेनीमसली मान लेना चाहिए।

Mr. Speaker : Question is :—

That the time fixed for the presentation of the Report of the Select Committee on the Punjab University (Amendment) Bill, 1965, by Giani Kartar Singh, M.L.A., be extended up to the 31st August, 1965.

The motion was carried.

PERSONAL EXPLANATION BY EDUCATION MINISTER

शिक्षा मंत्री : आन ए प्वायंट आफ परसनल ऐक्सपलेनेशन, सर। जनाबे आली, कल मेरी गैर हाज़री में मेरे एक मुहतरम साथी की तरफ से परसों जो मैंने हिन्दुस्तान के एक बहुत बड़े व्यक्ति को खाना दिया था उसके बारे में चर्चा किया गया। खाने के बारे में मैं समझ सकता था कि किसी को एतराज़ हो सकता था कि मुझे को करना चाहिए था या नहीं उसमें थोड़े आदमी

थे या ज़यादा लेकिन कुछ लफ़ज़ ऐसे कहे गए कि साहिब वह खाना क्या था निरा फरेब था, मक्कारी थी और उसमें पालेटिकस था। वह क्या था यह तो देखने वाले सोचने वाले की अकल और नज़र पर मुनहसर करता है। मुझे तो एक सैकिंड फ़ुरसत नहीं मिली पालेटिकस की बात करने की। मैं तो दोस्तों की देखभाल में लगा रहा। यह उनके अपने दिमाग के सोचने का ढंग था जो उन्होंने यह बात कही। मुझे अफसोस तो इस बात का हुआ कि यह चर्चा एक ऐसे आदमी की तरफ से हुआ जिनके बारे में मेरी राए थी कि वह काफी आब्जैक्टिव व्यू लेते हैं और फैक्चुअल चीज़ सामने रख कर अपनी राए बनाते हैं। इसमें कोई स्यासत नहीं थी। तीन दिन हुए जब वह आए तो मैंने कहा कि खाना खाएं। मेरा ख्याल तो खाना मंगलवार को देने का था क्योंकि 23 तारीख तक उनके रहने का ख्याल था लेकिन परसों पता लगा कि वह आज ही जा रहे हैं और दूध फल के सिवा कुछ नहीं खाएंगे। बहुतों ने फल और दूध ही खाया पिया कुछ आदमी थे जिन्होंने खाना खाया और उस खाने में नानसीरियल आइटमज़ ही थे सवाए एक आध चीज़ के मैं ज़यादा न कहता हुआ यही अर्ज़ करता हूँ कि अगर ऐसे सोशल फंकशनज़ फायदा न उठाया जाए तो ठीक है। मैं भी सोचूंगा कि ऐसे मौका पर किस तरह किस आदमी से बरताव करना चाहिए निहायत गलतबयानी की गई है, हैरानी यह कि खुद भी वह खाना खाने वालों में थे। अगर ऐसी बात थी तो न खाते लेकिन खा भी लिया और चरचा भी कर दिया (शोर) चार आदमियों ने इतना नहीं खाया जितना एक ने खा लिया। फिर यह कहना कि यह पाखंड था मक्कारी थी इससे ज़यादा छोटेपन की और कोई बात नहीं हो सकती। (शोर)

PERSONAL EXPLANATION BY BABOO BACHAN SINGH

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ, ਸਰ। ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਮਿਸਟਰ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਕਈ ਅਟੈਕ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ 4 ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਖਾਣਾ ਖਾਇਆ। (ਸ਼ੋਰ) ਫਿਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਦਾਵਤ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਚਣਾ ਪਿਆ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦਾਵਤ ਉੱਤੇ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਕਦ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਭੀ ਰੀਕੁਅਸੈਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਖਾਣੇ ਉੱਤੇ ਬੁਲਾਓ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਭੁਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਤੋਂ ਮਿਟ ਸਕਦੀ ਹੈ। (ਸ਼ੋਰ) ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਰ ਨਾਨ ਸੀਰਿਅਲ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਕੁਝ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਫਲ ਅਤੇ ਦੁਧ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ। ਲੇਕਿਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਟੇਬਲਾਂ ਉੱਤੇ ਪੂਰੀ ਅਤੇ ਕੜਾਹ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਮਾਨਯੋਗ ਮਨਿਸਟਰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। (ਸ਼ੋਰ)

ਕੁਝ ਆਵਾਜ਼ਾਂ : ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਗੱਲ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। (ਸ਼ੋਰ)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬੀਲੋਂ ਦੀ ਬੈਲਟ ਹਿੱਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮਿਸਟਰ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦਾਵਤ ਦਿਤੀ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ

[ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ]
ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੋਮਵਾਰ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਢਾਬਿਆਂ ਉੱਤੇ ਖਾਣਾ ਸਰਵ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਸਿਸਟਮ ਆਬਜ਼ਰਵ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਇਹ ਖੁਦ ਇੰਨਾਂ ਘਟੀਆ ਆਦਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਭੀ ਘਟੀਆਪਨ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਇਆ ਗਿਆ (ਸ਼ੋਰ) (ਵਿਘਨ) ।

Mr. Speaker : Order please. No interruption please.

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਮਿਸਟਰ ਸਪੀਕਰ, ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਲ ਭੀ ਕਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਜ ਭੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ......(ਸ਼ੋਰ) ਵਿਘਨ)

श्री अध्यक्ष : आर्डर प्लीज । क्या आनरेबल मैम्बर्ज़ हाउस की कार्यवाही ठीक तरह से चलने देंगे । अगर हाउस की कार्यवाही ठीक ढंग से चलने नहीं देंगे तो मुझे हाउस एडजर्न करना पड़ेगा I can tell the name of those Members who are interrupting the proceeding लेकिन मैं किसी आनरेबल मैम्बर का नाम नहीं लेना चाहता हूँ हर एक आनरेबल मैम्बर का फर्ज़ है कि वह डिसिपिलन में रहे । बैंक बैंचिज़ पर बैठने वाले मेंबर्ज़ ज़यादा इन्ट्रप्ट करते हैं । उन्हें डिसिपिलन कायम रखना चाहिए ! (would the hon. Member let the house proceed with its buisness properly ? If they do not allow the House to transact its bussiness then I will have to adjourn it. I can tell the names of those Members who are interrupting the proceedings but I do not want to do so. It is the duty of every Member to remain in dicipline. I find that the Back Benchers make more interruptions. They should maintain the decarum of the House)

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर । बाबू बचन सिंह ने अपने पर्सनल ऐक्सप्लेनेशन में कहा कि वह 3 आदमी का खाना खाते हैं । मैं आपसे प्रार्थना करना चाहता हूँ कि यह लफ्ज़ प्रोसीडिंग्ज़ से निकाल देना चाहिए क्योंकि अगर किसी और आदमी को पता लगेगा तो बाबू बचन सिंह को दावत पर कभी भी नहीं बुलायेंगे । (शोर, (हंसी)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਮਿਸਟਰ ਸਪੀਕਰ, ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਨੇ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ......(ਸ਼ੋਰ)

Mr. Speaker : Do not make a speech, Please say briefly whatever you want to say by way of personal explanation only.

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਤ ਗਲਾਂ ਹਾਊਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾ ਕਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚੰਗਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਰੇੜ੍ਹੀਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਅਤੇ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਲਈ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰਿਆਇਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ......(ਸ਼ੋਰ) (ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker ; Please confine yourself to your personal explamation.

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ ਜਿਹੜੇ (* * * *) ਹਨ। (ਸ਼ੋਰ) (ਵਿਘਨ)

शिक्षा मन्त्री : आप नाजायज काम कराते हैं और........ (शोर) (विघ्न)

ਸਰਦਾਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗੋਗੋਆਨੀ : ਅਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਰੋਜ਼ ਧੱਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। I strongly object to it. (ਸ਼ੋਰ, ਵਿਘਨ)

श्री अध्यक्ष : क्या आनरेबल मैम्बर्ज़ हाउस की कार्यवाही मुनासिब ढंग से चलाने के मूड में है या नहीं ? मैं माननीय सदस्यों को रिक्वैस्ट करता हूँ कि वह नार्मली प्रोसीडिंग्ज़ को चलने दें। (शोर) (Do the hon Members want that the House should proceed with its business properly ? I would request them to let the House transact its business normally) Order Please.

(*Interruptions made by Ch. Net Ram*)

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਮਨਿਸਟਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਅਜ ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਧਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਜਿਹੇ ਰੀਮਾਰਕਸ ਕਸੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਨਿਸਟਰ ਅਜਿਹਾ ਗਲਤ ਗਲਾਂ ਕਹਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਰੂਲਿੰਗ ਹੈ ?

Mr. Speaker : Please take your seat.

(*Interruption made by Sardar Ajaib Singh Sandhu.*)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪਰਗਟ ਕਰ ਲਏ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਬੈਠੇ ਬੈਠੇ ਕੁਝ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। (ਸ਼ੋਰ) (The hon. Member has already expressed his views while rising on a point of order but now again he is making interruptions. This is not proper.) (Noise)

(*Interruptions made by opposition Benches*)

Mr. Speaker : Order please. श्री प्रबोध चन्द्र, आपने "धक्के खाने वाले" शब्द इस्तेमाल किए हैं, उनको वापस ले लें (Order please. I would request Shri Prabodh Chandra to withdraw the words "Dhakke Khane wale" used by him.)

शिक्षा मन्त्री: जब इन्होंने रियाकार का लफ्ज़ इस्तेमाल किया तब मैंने कहा कि यह रोजमर्रा धक्के खाते हैं। जब तक यह अपने लफ्ज़ वापस नहीं लेते तब तक मैं यह लफ्ज़ वापस नहीं लूंगा। Why did he use those words against me? मैं इनकी बहुत इज्जत करता हूँ but he is absolutely unworthy of that regard and dignity.

---

*Note ..Expunged as ordered by the Chair.

श्री जगन्नाथ : ग्रान ए प्वायंट ग्राफ ग्रार्डर सर। श्री प्रबोध चन्द्र बालपन में लड्डू खाते रहे हैं। वह मैम्बरों से लड़ाई लेते हैं। कभी वह चौधरी देवी लाल से, कभी सरदार लच्छमन सिंह से ग्रौर कभी मेरे से खाह मुखाह लड़ाई लेते हैं। ग्राज इन्होंने बाबू बचन सिंह से लड़ाई कर ली क्या वह बालपन्न को छोड़ेंगे ? (शोर) (विघ्न)

Mr. Speaker : This is no point of order. Please take your seat.

(*Interruptions by opposition* Banches)

ग्रगर हाउस के माननीय सदस्य प्वायंटस ग्राफ ग्रार्डर रेज़ करते रहेंगे ग्रौर हाउस की कार्यवाही नहीं चलने देंगे तो मुझे इन हालात में हाउस एडजर्न करना पड़ेगा। मैं रिक्वैस्ट करता हूँ कि ग्रब इस चैप्टर को खत्म कर दिया जाए। (If the hon. Member would continue raising points of order and would not allow the House to proceed with its business than I will have to adjourn the House. I request that this chapter be closed now.)

गृह मन्त्री : स्पीकर साहिब, मैं सिर्फ इतना ही ग्रर्ज़ करना चाहता हूँ कि इस हाउस के ग्रानरेबल मेंम्बर्ज़ की उतनी ही इज्ज़त है जितनी किसी मिनिस्टर की ? यह कतग्रन ख्याल नहीं करना चाहिए कि हम कोई ऐसी चीज़ करना चाहते हैं जिससे कोई तल्खी पैदा हो। मिनिस्टर के साथ बात करने में ग्रापोज़ीशन के मैम्बरों का उतना ही लिहाज़ है उतना ही ग्रादर है जितना कि इस तरफ के मैम्बरों का है।

श्रीमती शन्नो देवी : ग्रान ए प्वायंट ग्राफ ग्रार्डर, स्पीकर साहिब, मैं ग्रापकी मार्फत चीफ मिनिस्टर साहिब से यह जानना चाहती हूँ, ऐजुकेशन मिनिस्टर साहिब से नहीं कि ग्रगर यह तय हो चुका है कि सोमवार को खाना नहीं खाना तो फिर सोमवार को......

श्री ग्रध्यक्ष : इसको छोड़िए । (Please leave it now.)

श्रीमती शन्नो देवी : एक मिनट ..

श्री ग्रध्यक्ष : नहीं जी, इस चैप्टर को छोड़ दीजिये। (No please. This chapter should be treated as closed now)

श्रीमती शन्नो देवी : ग्राप मेरी बात तो सुन लें। जब ग्रसैम्बली [illegible] मेरे पास ग्राए तो [illegible] ने उनको ग्राश्वासन दिया। बड़ी मुश्किल से सिविल सप्लाइज़ से दूध ग्रौर फलों की इजाज़त ली। उस वक्त यह बात दावे से कही गई थी कि मिनिस्टरों के घर में खाना नहीं बनता। इसलिये [illegible] चीफ मिनिस्टर साहिब से कहना चाहती हूँ कि यह बात क्लीयर कर दें कि या तो सब को छुट्टी है, वरना सोमवार शाम को न तो मिनिस्टरों के घर में खाना बने ग्रौर न ही दूसरों के घर में खाना बने। इसलियें मैंने यह प्रार्थना की है।

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਸੈਟਰਡੇ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਰਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕੈਂਸਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਕਲ ਡਬਲ ਸਿਟਿੰਗ ਕਰ ਲੌ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਐਪਵਾਇੰਟਮੈਂਟਾਂ ਪਹਿਲੇ ਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਹ ਹੰਬਲ ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਕਨਸਿਡਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ

श्री अध्यक्ष : आप बैठिए। यह फैसला बिज़नेस एडवाइज़री कमेटी ने किया था और मोशन बाकायदा हाउस के सामने आई थी आप लोगों ने उसे पास किया था। अब अगर ग्रुप लीडर्ज़ यह रीप्रेज़ेंट करें कि सैटरडे को मीटिंग नहीं होनी चाहिए तो फिर बिज़नेस एडवाइज़री कमेटी की मीटिंग बुला ली जाए गी और इस बात पर फैसला कर लिया जायगा। (विघ्न, शोर) (The hon. Member may please take his seat. This decision was taken by the Business Advisory Committee, and motion to this effect was moved and adopted by the House. Now if the Group Leaders would represent that there should be no meeting on Saturday then the meeting of the Business Advisory Committee would be called and decision in this regard taken therein.) (*Interruptions*) (*Noise*)

चौधरी नेत राम: स्पीकर साहिब, मेरी दो लफ़ज़ी बात है, आप सुन लें। सोमवार को सरकार ज़बरदस्ती होटल और ढाबे बंद करवाती है। क्या सरकार को इस बात का हक है कि जबरदस्ती होटल और ढाबे बंद करवाये। मैं आपका इस सम्बन्ध में रूलिंग चाहता हूँ।

मुख्य मन्त्री : स्पीकर साहिब, श्रीमती शन्नो देवी जी ने जो सवाल उठाया है उसके सम्बन्ध में मेरी अर्ज़ है कि हम किसी को फोर्स तो नहीं कर सकते ......

बाबू बचन सिंह : फोर्स किया हुआ है।

आवाज़ें: सोमवार को ढाबे बंद रहते हैं, होटल बंद रहते हैं.... (विघ्न)

Mr. Speaker: Order, Order please.

मुख्य मंत्री : मैं कह रहा था कि हम किसी को फोर्स नहीं कर सकते।

बाबू बचन सिंह : कैनटीन ज़बरदस्ती बंद करवाई हुई है। (शोर, विघ्न)

(चौधरी नेतराम की तरफ से विघ्न)

Mr. Speaker: Will Chaudhri Net Ram take his seat? Please take your seat.

मुख्य मन्त्री : स्पीकर साहिब, हमारी यह खाहिश है कि जहां तक सीरियल्ज़ का ताल्लूक है सोमवार को उनका इस्तेमाल न किया जाए तो अच्छी बात है। अब यह लोगों की अपनी मर्ज़ी है कि किस हद् तक अपने ऊपर यह पाबंदी लगाने को तैयार हैं। इससे देश की खुराक की समस्या का ताल्लुक है। मैं आपके ज़रिये मैम्बरान से यह दरखास्त करूँगा कि इस बात पर तलखी या कड़वाहट लाने की ज़रूरत नहीं है। बाबू बचन सिंह जी ने यह सवाल उठाया है। मैं उनकी बात को समझ सकता था अगर उन्होंने खुद खाना न खाया होता। अगर वे खुद इस बात पर अमल करते तो उनकी बात में मारल फोर्स होती। लेकिन, खैर, जैसा मैंने शुरु में कहा है इस सिलसिले में किसी पर दबाव डालने की बात नहीं है। हर एक के अपने मन की बात है जो जिस तरह से ठीक समझता है वह वैसे करता है। इस मामले में तलखी और कड़वाहट में आने की ज़रूरत नहीं है। बात हो गई है, अगर आप इस पर अमल कर सकते हैं तो कीजिये,

[मुख्य मंत्री]

नहीं कर सकते तो आपको फोर्स नहीं कर सकती । यह तो सारे कंटरी के प्वायंट आफ व्यू की बात है । इसलिये मेरी अर्ज़ है कि अब इस बात को बंद करवाइये ताकि आगे डीमांड्ज़ पर डिस्कशन चल सके । जब फूड की डीमांड आएगी तो डिस्कशन के वक्त जो सुजैशन मेम्बर साहिबान देंगे उन पर गौर कर लिया जायगा ।

(इस समय बाबू बचन सिंह बोलना चाहते थे लेकिन श्री अध्यक्ष इजाज़त नहीं दे रहे थे ।)

श्री अध्यक्ष : मेहरबानी करके आप बैठ जाइये ..... (He may kindly resume his seat.)

(बाबू बचन सिंह फिर भी बोलने की कोशिश करते रहे ।)

श्री अध्यक्ष : क्योंकि कुछ मैम्बर साहिबान हाउस को चलने नहीं देना चाहते इसलिये आधे घंटे के लिये एडजर्न किया जाता है ? (As some of the hon. Members do not want the House to proceed with its business I, therefore, adjourn the House for half an hour.)

11.15 A. M. (The House adjourned for half an hour and reassembled at 11.45 A.M.

DEMANDS FOR GRANTS

(Resumption of Discussion)

श्री अध्यक्ष : श्री रूप लाल मेहता ।

श्री रूप लाल मेहता (पलवल): स्पीकर साहिब, कल जब ऐग्रीकल्चर पर बहस हो रही थी तो डिप्टी स्पीकर साहिबा ने मुझे बोलने के लिये टाईम दिया था । तो अब मैं आपका ध्यान इस तरफ दिलाना चाहता हूं कि ऐग्रीकल्चर की डिमांड के अन्तर्गत सरकार ने इस हाउस से सात करोड़ 88 लाख बीस हज़ार और कुछ रुपये की मन्ज़ूरी मांगी है ।

श्री अध्यक्ष : मेहता जी, एक मिनट ठहरिए । पहले बाबू बचन सिंह जी ने जो लफ्ज़ "रयाकार" और श्री प्रबोध चन्द्र जी ने "मैम्बर धक्के खाते हैं" कहे थे, वह रिकार्ड का हिस्सा नहीं होंगे । (The hon. Members, Shri Mehta may please wait for a minute. The word 'Riakar' used by Babu Bachan Singh and the words "Members Dhakkhe Khate Hain" used by Shri Prabodh Chandra will not form part of the proceedings)"

श्री जगन्नाथ : मेरे वाली बातें तो रिकार्ड का हिस्सा रहेंगी ?

श्री अध्यक्ष : जगन्नाथ जी, मेरा ख्याल था कि अब आप में थोड़ा सा डिसिपिलन आ गया होगा । (I have thought that Shri Jagan Nath might have learnt to remain in discipline by now.)

(इस समय सरदार अजायब सिंह सन्धु प्वायंट आफ आर्डर पर खड़े हुए)

श्री अध्यक्ष : क्या आप कार्यवाही को चलने देना मुनासिब नहीं समझते । अब तो स्पीच हो रही है । इसमें प्वायंट आफ आर्डर कैसे आ गया ? आखिर प्वायंट आफ आर्डर के लिये कोई जस्टीफिकेशन तो होनी चाहिए । आप बैठ जाइये । (Does he not want the House to carry on with its business ? Now speech is being made by an hon. Member. How does the point of order arise now ? After all there should be some occassion for raising a point of order. He may please resume his seat.)

श्री रूप लाल मेहता : स्पीकर साहिब, इस वक्त एग्रीकलचर और इरीगेशन की फैसिलिटीज़ की बाबत हाउस में जो बहस हो रही है, उसकी बाबत मैं यह अर्ज़ कर देना चाहता हूँ कि जब तक हमारे सूबे के अन्दर खेती बाड़ी की तरक्की नहीं होगी तब तक किसी सूरत में भी सूबे की आर्थिक हालत अच्छी नहीं हो सकती । खेती बाड़ी की तरक्की करना और सूबे में इरीगेशन की सहूलियात मुहैया करना दोनों लाज़म मलज़ूम बातें हैं । आज हम सूबा के अन्दर खेती बाड़ी के साधन जुटाने और इरीगेशन के ज़राए पैदा करने की बाबत ही इस सदन में सोच विचार कर रहे हैं ।

एक आवाज : कैबिनेट मिनिस्टर कोई मौजूद नहीं है ।

श्री रूप लाल मेहता : काफी रुपया इस मकसद के लिये हाउस से मांगा गया है । हर साल इस प्रकार की स्कीमें चलाने के लिये सरकार हाउस से रुपया मांगा करती है लेकिन अगर गौर से देखा जाए तो जो काम इस सम्बन्ध में होना चाहिए वह पिछले सतारह अठारह वर्षों में भी नहीं हो पाया है। स्पीकर साहिब, यह एक मानी हुई बात है कि किसी भी मुल्क में एग्रीकलचर को तकवियत देने के लिये, खेतीबाड़ी में तरक्की और उन्नति करने के लिये अच्छा बीज, खाद, बिजली, पानी और ज़रायती औजारों की ज़रूरत होती है । जब से हमारा देश आज़ाद हुआ है, यानि पिछले सतारह अठारह सालों में हमने करोड़हा रुपया ऐग्रीकलचर के महकमे पर और इरीगेशन के महकमे पर खर्च किया है लेकिन आप अन्दाज़ा लगायें कि उस सम्बन्ध में नतीजा क्या आज तक हमारे सामने आया है ?

ਸਰਦਾਰ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਧੌਲਾ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਰੂਲਿੰਗ ਇਸ ਬਾਤ ਉਪਰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਕ ਐਸੇ ਮਸਲੇ ਉੱਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ, ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ ਇਥੇ ਕੋਈ ਵੀ ਵਜ਼ੀਰ ਹਾਜ਼ਰ ਨਹੀਂ, ਕੀ ਇਹ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਔਰ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ । (Captain Rattan Singh and Sardar Gurmit Singh are present in the House.)

श्री रूप लाल मेहता : तो मैं इस बात पर ज़ोर दे रहा था आज खेती बाड़ी को तरक्की देने के लिये अच्छे बीज, खाद, बिजली, पानी और माडर्न टाइप के इम्प्लीमैंन्ट्स की अशद ज़रूरत है। जब तक यह सारे साधन वसीह पैमाने पर सारे राज्य के अन्दर नहीं जुटाए जाते, इस बात से इन्कार नहीं किया जा सकता, कि आप खेती के मामले में कभी भी तरक्की नहीं कर सकते। किसान, ज़मींदार को खेती के यह सभी साधन बहम पहुंचाने के लिये सरकार पर एक बहुत भारी ज़िम्मेदारी आयद होती है। इस सम्बन्ध में भी जितनी भी त्रुटियां हैं, वह उन सब को दूर करे। कोई भी किसान....चाहे उसके पास जितनी भी अच्छी ज़मीन क्यों न हो....बिना इन ज़रूरी चीज़ों को प्राप्त किये अच्छा और अधिक मात्रा में अनाज पैदा नहीं कर सकता लेकिन बड़े अफसोस से कहना पड़ता है कि आज हमारे पंजाब के उन हिस्सों में जहां पर नहरी पानी नहीं जाता, वहां पर बिजली देकर ज़मीन से पानी निकालने का भी इन्तज़ाम नहीं हो पाया। इसमें कोई शक की बात नहीं है कि इस वक्त तक पंजाब सरकार ने जितने भी साधन जुटाए हैं उन से पंजाब में खेती बाड़ी की कुछ तरक्की हुई है। लेकिन मुझे इस बात को भी बड़े अफसोस से कहना पड़ता है कि वह जितने भी साधन है वह जालन्धर और फिरोज़पुर, अमृतसर, लुधियाना के इलाकों में ही केन्द्रित किये गए हैं। हरयाणा के पसमान्दा इलाकों को अभी तक भी खेतीबाड़ी के लिहाज़ से उन विकसित इज़ला के स्तर पर लाने की कोशिश नहीं की गई। यह एक निहायत अफसोस की बात है। चाहे हमारा सूबा एक है और एक ही रहना चाहिए लेकिन इस बात से इनकार नहीं किया जा सकता कि जब पंजाब का बेश्तर हिस्सा अनडिवैल्पड था तब भी उसे डिवैल्प करने के लिये जो साधन जुटाए जाते थे वे उसी इलाके में जुटाये जाते थे और अब भी जब से देश आज़ाद हुआ है सतारह अठारह सालों से हमारे, पिछड़े हुए, बेकवर्ड इज़ला के साथ सौतेली मां वाला सलूक किया जाता रहा है। हर साल जितना रुपया इस इवान से सरकार मांगती रही है हम उस की मन्ज़ूरी देते रहे हैं लेकिन आप अन्दाज़ा लगायें कि इसके बावजूद आज तक ऐग्रीकलचर के लिहाज़ से....क्योंकि इस वक्त ऐग्रीकलचर की डिमांड हमारे सामने है इसलिये ऐग्रीकलचर की बाबत ही मैं ज़िक्र करता हूँ... ज़िला महेन्द्रगढ़, गुड़गांव, रोहतक वगैरा पसमान्दा ही रहे हैं। बेशक हिसार के इलाका में कुछ नहरी सिस्टम फैलाया गया और उसके फलस्वरूप उस इलाके ने खेतीबाड़ी में कुछ तरक्की की है। लेकिन जो कतई पसमान्दा ज़िले थे उनमें अब तक भी खेती बाड़ी की तरक्की के लिये सरकार ने साधन मुहैया नहीं किये। यही कारण है कि उन इलाकों के लोगों ने सरकार से नालां होकर ही अलहदगी की आवाज़ बुलन्द की है। आप बिजली की आइटम को ही ले लें। बिजली पंजाब में पैदा हुई। लेकिन अगर बिजली की शराए तक्सीम को ही देख लिया जाए तो उसके मुताबिक भी हमारे इज़ला के साथ स्टेप मदरली ट्रीटमेंट किया जा रहा है। ज्यादा तफसील में न जाता हुआ मैं आप के सामने दो चार आंकड़े ही रखना चाहता हूँ। जहां तक गांव की इलैक्ट्रिफिकेशन का ताल्लुक है, अमृतसर में 69 फीसदी, लुध्याना में 41 फीसदी, गुरदासपुर में 42 फीसदी और जालन्धर में 33 फीसदी गांव को बिजली दी जा चुकी है लेकिन उसके मुकाबिला में आप इधर हरयाणा के इज़ला की तरफ ध्यान दें तो आपको हैरानी होगी कि वहां पर महेन्द्रगढ़ में सिर्फ 13 फीसदी, गुड़गांव में 16 फीसदी, हिसार में 18 फीसदी और करनाल में 19 फीसदी गांव इलैक्ट्रिफाई किये गये। कितना इम्त्याज़? मैंने चार ज़िलें पंजाबी

रिजन के और चार ही हरियाणा के लेकर यह मुकाबिला करने की कोशिश की है। इसी से आप अन्दाजा लगा सकते हैं और नतीजे पर पहुंच सकते हैं कि बिजली के लिहाज से भी हमारे इस इलाके के साथ कैसा सलूक किया जा रहा है। वहां पर इसकी किस कदर कमी है। करोड़हा रुपया इस पर खर्च किया जा रहा है। इलेक्ट्रिसिटी बोर्ड अलग तौर पर बना हुआ है। लेकिन आपको हैरानी होगी कि बिजली की सहूलतें भी नान हरियाणा एरिया में ज्यादा दी जा रही हैं जब कि हरियाणा एरिया में लोगों को खेतीबाड़ी के लिये भी बिजली की अहम जरूरत से महरूम रखा जा रहा है। कहा जाता है कि सैपेरेटिस्ट टैन्डैंसी नहीं होनी चाहिए। ठीक है, मैं भी इस बात को मानता हूँ कि सैपेरेटिस्ट टैन्डैन्सी नहीं होनी चाहिए। लेकिन आप खुद ही अन्दाजा लगायें कि पिछले सतारह अठारह वर्षों में पंजाब की सरकार ने उस बैकवर्ड इलाके को ऊंचा उठाने के लिये, वहां पर ऐग्रीकल्चर और दूसरे साधन मुहैया करने में क्या कुछ किया है। अगर सरकार ने उस इलाके की डिवैल्पमेंट की तरफ भी पूरी तरह से ध्यान दिया होता, अगर सरकार ने उस इलाके के लोगों को जरूरी सहूलियात पंजाबी रिजन के इलाकों को बराबर मुहैया की होती, उधर के इलाकों को भी इधर के इलाकों की बराबर सतह पर खड़ा किया होता तो मैं दावे से कह सकता हूँ कि वह एक सैपेरेट हरियाणा की मांग को कभी भी आपके सामने न रखते। दर असल सरकार ही इसकी जिम्मेदार है। उसी ने अपने रवैये से उनको इस बात के लिये मजबूर किया कि वह अपने लिये एक अलग सूबा की मांग रखें। अगर आज पंजाब का विभाजन होता है तो इसकी ज़िम्मेदारी पंजाब सरकार के ऊपर है जिसने हमारे इलाके के मफाद को, जहां से हज़ारों नौजवान फौज में गये और उसमें जाकर देश के लिये शहीद हुए, बिल्कुल नजर अन्दाज किया, उसकी तरक्की के लिये सहूलियात बहम नहीं पहुंचाई। स्पीकर साहिब, इस सम्बन्ध में मैं आपको अपनी कान्स्टीचुएंसी पलवल की ही मिसाल देता हूँ। वहां पर 133 Cases में कुनेक्शन्ज़ की बाबत टैस्ट रिपोर्ट वगैरा सब तैयार हो चुकी हुई है। सिक्योरिटी वगैरा सब डिपाज़िट कर दी हुई है लेकिन उन 133 cases को अब तक भी कुनैक्शन नहीं दिये गए और 333 दरखास्तें वहां पर पैन्डिंग पड़ी हुई हैं।

श्री अध्यक्ष : अब आप वाइंड अप करें। (Please wind up now.)

श्री रूप लाल मेहता : अब मैं इरीगेशन की बाबत थोड़ा सा निवेदन करता हूँ। मैं सरकार से आपकी मार्फत यह कहना चाहता हूँ कि इरीगेशन की मद में जितना रुपया एलोकेट किया हुआ है, जितना हमारा शेयर है उसे या तो ईमानदारी के साथ उसी इलाके में सरफ किया जाए वरना बेहतर होगा कि जब तक स्टेट की रीआर्गेनाईज़ेशन का फैसला नहीं हो जाता डिवेल्पमेंट के काम को रोक कर जो लोग वहां इस महकमा में नौकरियों पर तैनात हैं उन पर खर्च करके बाकी का सारा रुपया अलग रखा जाये और वह रीआरगेनाइजेशन के बाद उस अन डिवैल्पड एरिया पर खर्च किया जाये। इसी तरह से ही हमारे इलाके की तरक्की हो सकती है वरना हरियाणा के लोग निहायत मायूसी में हैं और हम यह महसूस करते हैं कि जितना बजट हम यहां पर पास करेंगे, जितने रुपये की हम यहां पर मन्जूरी देंगे वह सारे का सारा पंजाबी रिजन में ही खर्च हो जायगा और हमें फिर उसी तरह से नज़र अन्दाज़ किया जायेगा। इसलिये गवर्नमेंट को चाहिए कि इस बात की तरफ पूरी तरह से ध्यान दे वरना इससे भी ज़्यादा मायूसी की लहर वहां पर दौड़ जायेगी।

[श्री रूप लाल मेहता]

इसके साथ साथ मैं सायल कंज़रवेशन की बाबत भी कुछ निवेदन करना चाहता हूँ। इसके लिये कुछ तजुरबाकार अफसरों, माहिरों की जरूरत है। ऐग्रीकल्चरल ऐजूकेशन की इस वक्त निहायत ही ज्यादा ज़रूरत है। ठीक है कि ऐग्रीकल्चरल यूनिवर्सिटी हमारे यहां पंजाब में बनी हुई है। लेकिन यह लुधियाना में ही है।

Mr. Speaker : Please wind up now.

Shri Roop Lal Mehta : Sir, I will wind up within a minute or two.

हिसार में रिसर्च के लिये ऐग्रीकल्चर कालेज है। लेकिन मैं समझता हूँ कि सिर्फ इसी से ही काम नहीं चल सकता। ज़रूरी है कि ज़िला गुड़गांव के अन्दर कम अज़ कम एक ऐग्रीकल्चरल कालेज खोला जाए ताकि लोगों को वहां पर ऐग्रीकल्चर के सबजैक्ट पर ऐजुकेशन मिल सके। इसी के साथ साथ किसान को फरटेलाईज़र और सीड की भी जरूरत होती है। बगैर इन चीज़ों के वह खेतीबाड़ी में तरक्की नहीं कर सकता। इसके लिये भी सरकार को चाहिए कि लाज़मी तौर पर ज़रूरी प्रबन्ध किये जाएं।

स्पीकर साहिब, एक बात और है जिस की बाबत ज़िक्र करना मैं निहायत ज़रूरी समझता हूँ। ज़िला गुड़गांव में डरौट की वजह से, खुश्कसाली की वजह से बहुत नुक्सान हुआ है। इस ज़िला में 526 गांव ड्रौट एफैक्टिड हैं। 433 गांव ऐसे हैं जहां पर 24 फीसदी से लेकर 49 फीसदी तक खुश्कसाली हुई है। 75 गांव में यह 49 फीसदी से लेकर 75 फीसदी तक है और 18 गांव ऐसे हैं जहां पर सैन्ट पर सैन्ट ड्रौट है। उन इलाकों में सरकार की तरफ से रीलीफ का मुनासिब इन्तज़ाम अभी तक नहीं किया गया। वादे तो किए गए लेकिन उनको पूरा नहीं किया गया। इस कारण वहां पर लोग बहुत नालां है। इस में कोई शक नहीं कि ज़िला महेन्द्रगढ़ में कुछ काम किया गया है लेकिन ज़िला गुड़गांव में रिलीफ का कोई काम शुरू नहीं हुआ। इस सम्बन्ध में मैं आपकी विसातत से पंजाब सरकार से निवेदन करूँगा कि इस साल वहां पर फौरी तौर पर यह रलीफ का काम शुरू किया जाए ताकि लोगों को शिकयात न रहे।

Mr. Speaker : Please stop now.

Shri Roop Lal Mehta : One minute, Sir.

अब एक ज़रूरी मसला है जिसकी बाबत मैंने एक रुपये की कट मोशन भी दे रखी है कि इस डिमांड में से एक रुपया कम किया जाए। वह गुड़गांव ज़िला में आगरा कैनाल की बाबत अर्ज करने के लिये दी गई थी। स्पीकर साहिब, आगरा कैनाल कई सौ साल से चलती आ रही है। इसके लिये हमारे इलाके में लोगों को यू. पी. के मुकाबिला में डबल लगान देना पड़ता है। यू. पी. के किसान की निस्बत पंजाब के किसान को तीन गुना ज्यादा पर एकड़ शुगरकेन पर यह रेट लगता है। हमें 24 रुपये पर एकड़ देना पड़ता है जब कि यू.पी. में यह सिर्फ 12 रुपये पर एकड़ है।

तो यह जो फर्क है इस फर्क को दूर किया जाना चाहिए क्यों कि इस से ज़रई पैदावार पर बुरा असर पड़ता है और किसान को इस से बहुत दिक्कत महसूस होती है । वह कहते हैं कि यह अजीब बात है कि एक ही पंजाब में रह कर उन्हें दो तरह के रेट पर लगान देना पड़ता है इस लिए मैं सरकार से कहूंगा कि वह जल्दी से जल्दी इस इमत्याज़ को दूर करे । हर साल सरकार की तरफ से यही जवाब दिया जाता है कि वह उत्तर प्रदेश की सरकार से बात कर रही है लेकिन आबयाना उसी रेट पर लिया जाता है––

श्री अध्यक्ष : आप अब बैठिए । (He may please resume his seat now.)

श्री रूप लाल महता : मैं जल्दी खतम करने लगा हूँ । तो मैं कह रहा था कि हमारे लोगों को इस तरह से ज्यादा आबयाना देने से बड़ा नुकसान होता है, या तो सरकार यू० पी० सरकार से फैसला करके आबयाने का रेट पंजाब के बाकी हिस्सों में जो रेट है उसके बराबर लाए या जितना उन्हें ज़्यादा देना पड़ता है वह खुद दे दें ।

Mr. Speaker : Now please take your seat. I will not allow you to speak further.

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक (सफीदों): स्पीकर साहब, आज एग्रीकल्चर और इरीगेशन की डिमांडज़ पर यहां बहस हो रही है । मैं समझता हूँ कि डिफैंस के बाद अगर कोई ज़रूरी चीज़ है तो वह एग्रीकल्चर है जिस पर हमारी 85 फीसदी का दारोमदार है । मैं समझता हूँ कि अगर एग्रीकल्चर को फरोग देने के लिये यहां की 85 फीसदी आबादी को जो कि इस पर निर्भर करती है, सरकार इनको ज़्यादा से ज़्यादा सहूलतें देकर पैदावार बढ़ा लेती है तब तो देश आत्म निर्भर हो सकता वरना यह देश हमेशा अमेरिका की मदद हासल करता रहे गा और उसके दिये हुए टुकड़ों पर पलता रहेगा । इसलिये ज़रूरी है कि यह उनको हर तरह की ज़रूरी सहूलतें दें । स्पीकर साहब, अगर आप देखें यहां जो नैट इरीगेटिड एरिया है यह 42 फी सदी है जो बहुत थोड़ा है ।

Rest of the area just depends on the vagaries of the nature.

यह इसके अन्दर दिया हुआ है कि हम ज़्यादा इसके ऊपर डिपेंड करते हैं । इसलिये यह लाज़मी हो जाता है कि अगर सरकार ज़्यादा नहरी पानी का इंतज़ाम नहीं कर सकती तो इसे दूसरी जो इरीगेशन फैसिलेटीज़ हैं वह दे। इसके लिये माइनर इरीगेशन के जो ज़राए हैं वह मुहैया करें यानी पम्पिग सैट लगा कर दे कूवें खुदवाए और टियूबवैल्ज़ लगवाए । सरकार की तरफ से जो इन कामों के लिये कर्जे दिये जाते हैं मैं समझता हूँ कि वह ज़्यादातर मिसयूज़ होते हैं । इसलिये मैं सरकार से कहूँगा कि वह खुद पम्पिग सैट्स लगवाये और देहात के अन्दर टियूबवैल्ज़ लगा कर ज़मीदारों को उसी वाटर रेट पर जिस रेट पर यह नहरी पानी देती है आबयाना लगा कर उनको पानी दे ।

फिर, स्पीकर साहब, प्रोडक्शन के बारे में जो गवर्नमेंट के अपने टारगेट्स होते हैं उनको ही पूरा करने में यह पीछे रह जाती है । इस बारे में एस्टीमेट्स कमेटी की रिपोर्ट में दिया हुआ है

"....that the department lagged behind the target by about five lakh tons in the matter of production of foodgrains in the year 1964-65......"

[चौधरी इंदर सिंह मलिक]

इसके दो रीज़न्ज़ इसमें दिये हुए हैं जिनमें से एक रीज़न तो यह है —

"....that the cultivators liked to go in for cash crops in preference to food-grains because the former were more remunerative and profitable. The second reason was that the minor and major irrigation plans recomended by the department could not be achived."

उन्होंने तीन चीज़ों का ज़िक्र किया है कि यह यह सहूलतें ज़मींदार को दी जाएं। वह यह हैं—

"....that in the first place the department should see that the irrigation programmes are achived so that the farmers get the much needed water in time. Secondary, the farmer should be made to realise that no other single factor can increase the production to such an extent as the use of balanced fertilizers...."

फर्टेलाइज़र्ज़ का यह हाल है कि इसकी अपनी फैक्टरी में फर्टेलाइज़र बहुत कम पैदा होता है और फिर जो इस का रेट है वह एग्रीकल्चर डिपार्टमेंट दिन ब दिन बढ़ाता जा रहा है और जितनी मिकदार में यह ज़मींदारों को चाहिए उतना उनको यह दे नहीं पा रही। इसका जो इलाज है वह मैं बताता हूँ जिससे इस शार्टेज़ को दूर किया जा सकता है। एक तो यह है कि यहां पर ज़्यादा फर्टेलाइज़र फैक्टरियां लगाई जायें जहां यह ज़्यादा मिकदार में प्रोडियूस किया जा सके ताकि यह ज़मींदारों को प्रोडक्शन बढ़ाने के लिये ज़्यादा दिया जा सके। यह तीन चीज़ें, इसमें दी हुई हैं :

"The use of improved seed is another factor for increasing production......"

सीड्ज़ का यह हाल है कि जिस वक्त इनकी ज़मींदार को ज़रूरत होती है उस वक्त तो यह उनको दिये नहीं जाते। यह आम तौर पर होता है जब बोने का वक्त होता उस वक्त तो यह उनको मुहैया नहीं करता। दूसरी बात यह है कि जब यह बीज बाज़ार से खरीद किया जाता है तो उसमें भी रिशवत चलती है और जो रद्दी कुआलेटी का होता है वही खरीद कर लिया जाता है और इसका नतीजा यह होता है कि जिस रेट पर यह ज़मींदारों को सप्लाई किया जाता है वह रेट मार्किट रेट से ज़्यादा होता है। इस लिये मैं सरकार से कहूँगा कि वह इस तरफ ध्यान दे। एक तो ज़मींदारों को अच्छे बीज सोइंग सीज़न में वक्त पर सप्लाई किये जाने चाहिए और दूसरा उनका रेट जो हो मार्किट रेट से ज़्यादा न हो।

स्पीकर साहब, जिन ज़मींदारों ने ट्रैक्टरज़ लिये हुए हैं उनकी यह हालत है कि उनको बाज़ार से न तो सपेयर पुर्ज़े ही मिलते हैं और दूसरा उनकी सर्विसिंग का उनके नज़दीक कोई तसल्ली बख्श इंतज़ाम नहीं होता। इस बारे में मैं एक तजवीज़ करता हूँ कि हरेक तहसील हैड-कुआर्टर पर एक सरविसिंग स्टेशन होना चाहिए जहां पर उनको स्पेयर पुर्ज़े मिल सकें और दूसरा उनकी सरविस हो सके। इस वक्त हालत यह है कि उन को सरविस कराने के लिये बड़ी दूर जाना पड़ता है। इसके साथ ही मैं यह भी तजवीज़ करता हूँ कि जो ज़मींदार छोटे हैं और अपने ट्रैक्टर खरीद नहीं सकते उनके लिये हरेक तहसील हैडक्वार्टर पर सरकार की तरफ से ट्रैक्टर हायरिंग स्टेशन खोला जाना चाहिए जहां से उनको मुनासब रेट पर ट्रैक्टर किराया पर मिल सकें ताकि वह उन से फायदा उठा सकें।

स्पीकर साहब, इसके अलावा एक और चीज़ की बड़ी ज़्यादा ज़रूरत है जिसकी तरफ एग्रीकल्चर डिपार्टमेंट ध्यान नहीं दे रहा और न ही इरीगेशन डिपार्टमेंट ही दे रहा है और यह है

सोश्रायल कनज़रवेशन क्योंकि हज़ारों एकड़ ज़मीन सेम और रई होने के कारण बेकार पड़ी हुई है । इस बारे में एक प्राजैक्ट बनी हुई है जो कि कई सालों से मन्ज़ूर हुई पड़ी है लेकिन इसको आज तक चालू नहीं किया गया । गवर्नमेंट को इस तरफ ध्यान देने की ज़रूरत है ।

फिर, स्पीकर साहब, एग्रीकल्चर डिपार्टमेंट की तरफ से जो एग्रीकल्चरल इम्पलीमेंटस तैयार करने के लिये कोटा दिया जाता है वह बहुत थोड़े फेबरीकेटरज़ को दिया जाता है और इसी वजह से यह मिसयूज़ होता है । यह ज़्यादा जगह पर दिया जाना चाहिए । दूसरा जिन फेबरीकेटरज़ को यह कोटा डिपार्टमेंट देता है वह ऐसे होते हैं । जो इसको मिसयूज़ करते हैं इस चीज़ पर चेक होना चाहिए । फिर डिपार्टमेंट की तरफ से कई इम्पलीमेंट्स सबसीडाईज़ड रेटस पर दिये जाते हैं । अगर उनकी मार्किट में प्राईस देखी जाये तो यह उस प्राईस से कम होती है जिस पर यह सबसीडाईज़ करके देते हैं इस तरह से जमींदारों को नुकसान पहुंचता है ।

फिर, स्पीकर साहब मैं हाउस का ध्यान एक और चीज़ की तरफ दिलाना चाहता हूँ कि डिपार्टमेंट की तरफ से किसी क्राप की कास्ट आफ प्रोडक्शन एसेस करने का इंतज़ाम नहीं है जिससे किसान को पता नहीं लग सकता कि कौन सी क्राप प्रोडियूस करने से उसको फायदा है और कौन सी प्रोडियूस करने में उसे नुकसान है । इसलिये डिपार्टमेंट को प्राईस स्पोटिंग स्कीम पर अमल करना चाहिए । जब किसान को यह पता लग जायगा कि उसको कौन सी क्राप प्रोडियूस करने में फायदा है तो वह उसी के प्रोड्यूस करने में ज्यादा दिल लगा कर काम को करेगा । (घंटी की आवाज़) स्पीकर साहब, अभी तो पांच ही मिनट मैं बोला हूँ ।

श्री अध्यक्ष : नहीं, आठ मिनट हो गए हैं । अब आप वाईंड अप करें । (The hon. Member has already taken eight minutes. He should wind up now.)

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : बस स्पीकर साहब, मैं थोड़ी देर में खत्म कर दूंगा । अब मैं हाउस का ध्यान इस बात की तरफ दिलाना चाहता हूँ कि एग्रीकल्चर के डिपार्टमेंट की एडमिनिस्ट्रेशन बड़ी टाप हैवी है । इसमें से ज्वायंट डाइरैक्टर की जो पोस्ट है इसको एबालिश कर देना चाहिए । फिर इस महकमे में हर क्राप के लिये अलग अलग एक्सपर्ट्स मुकर्रर किये हुए हैं हालांकि हरेक क्राप के लिये अलग अलग एक्सपर्ट्स की ज़रूरत नहीं है । सारी क्राप्स के लिये एक ही एक्सपर्ट ऐसा लगाया जाना चाहिए जो सारी किस्म की क्राप्स की वाकफियत रखता हो । इसी तरह से इस डिपार्टमेंट में कोई पांच सौ इन्स्पैक्टर्ज़ हैं जो फील्ड में काम करते हैं और हरेक ब्लाक में एक एक्सटेनशन आफीसर होता है तो इन सब के होते हुए इन्होंने जो इम्पलीमेंट इन्सपैक्टर्ज़ लगा रखे हुए हैं उनकी कोई ज़रूरत नहीं रहती है । उनको हटा देना चाहिए ।

फिर, स्पीकर साहिब, जो ब्लाकस का काम है वह महकमा कम्यूनिटी डिवेलप-मेंट के नीचे नहीं होना चाहिए क्योंकि तजरुबा ज़ाहर करता है कि इस महकमे के अण्डर रहने से यह काम नहीं कर सकता इसलिये इनको एग्रीकल्चर डिपार्टमेंट के नीचे ही कर देना चाहिए इस तरह करने से लोगों को ज्यादा सहूलियात मुहैया हो सकेंगी और वह ज़्यादा फायदा उठा सकेंगे ।

[चौधरी इन्दर सिंह मलिक]

इसी तरह से स्पीकर साहब, इस महकमा में कई पोस्टें ऐसी हैं जिनकी कोई ज़रूरत नहीं है और बड़ी डुप्लीकेशन है। इसलिये मैं सजैस्ट करता हूँ कि जो सैक्रेटरी टू गवर्नमेंट पंजाब एग्रीकल्चर है और जो कमिश्नर एग्रीकलचरल प्रोडक्शन है इन दोनों पोस्टों को एक कर देना चाहिए। इसी तरह से इस डिपार्टमेंट में जो असिस्टेंट डायरैक्टर वेस्ट लेंड्ज़ की पोस्ट है और जो एसिस्टेंट डायरैक्टर रिकलेमेशन आफ लैंड्ज़ की पोस्ट है इन दोनों को एमलगामेट कर देना चाहिए। इस तरह से काफी खर्च में बचत की जा सकती है और इस डिपार्टमेंट का काम भी ठीक तरह से चल सकता है।

अब स्पीकर साहिब, मैं दो मिनट के लिये इरीगेशन डिपार्टमेंट के बारे में कुछ कहूँगा। मेरी अर्ज़ यह है कि नहरों में जब पानी ज़्यादा होता है, फसलों को जब पानी ज़्यादा दिया जाता है तो फसल भी ज्यादा होती है। अगर चार दिन की बजाए एक ही दिन पानी दिया जाए तो भी आबयाना पूरे पानी का लगाया जाता है यह ठीक नहीं है। अगर पानी कम दिया जाए तो आबयाना भी कम लिया जाना चाहिए। इसके लिये मीटर सिस्टम चालू करना चाहिए। (घंटी)

फिर स्पीकर साहिब, हमारे जींद में कुछ माइनरज़ की रीमौडलिंग की गई जैसे मोरखी, बहबलपुर, हाड के माईनरज़ की। इनको खोल दिया गया मगर उनमें पानी नहीं छोड़ा गया। अगर उनको पानी नहीं देना तो उनके खोलने का क्या फायदा है। उनमें जल्दी पानी दिया जाए।

Mr. Speaker : Please wind up,

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : फिर ड्रेनज़ हैं बहादुरगढ़, नाई नाला, रेवाना इन का बुरा हाल है। इनको कभी खोदा नहीं जाता, इन पर पुल नहीं हैं, लोगों को बड़ी तकलीफ का सामना करना पड़ता है। पानी टूट जाता है, इनके किनारे मज़बूत नहीं किये जाते। इससे बड़ा नुकसान होता है। इनकी खुदाई होनी चाहिए, इन पर पुल बनाए जाने चाहिएं।

इसी तरह से किसानों को एक और बड़ी तकलीफ है। उनको बार बार और मुख्तलिफ जगहों पर अपने काम करवाने के लिये जाना पड़ता है। महकमा इरीगेशन का एक अफसर हिसार में होता है तो दूसरा फरीदाबाद में। हिसार में ऐक्स० इ०ऐन० होगा तो ऐस०इ० फरीदाबाद में और जिलादार टोहाना में। इस तरह से किसानों को जगह जगह अपनी तकलीफों को दूर कराने के लिये भटकना पड़ता है। यह सारे दफतर एक ही जगह पर होने चाहिएं ताकि उसको जगह जगह जाने की तकलीफ न उठानी पड़े।

इसके अलावा मैं, जो इस महकमे में डिसपैरिटीज़ पाई जाती हैं उन की तरफ आपका ध्यान दिलाना चाहता हूँ। वाटर रिमिशन के बारे में बड़ी डिसपैरिटी है जो कि रीमूव की जानी चाहिए। हर एक जमींदार को रिमिशिन एक जैसी होनी चाहिए। इरीगेशन डिपार्टमेंट की रिपोर्ट के अन्दर यह कहा है :

> The Committee feel that the distribution of duties among the Chief Engineers, as at present, does not seem to be clear to a layman. One Chief Engineer is incharge of a few running canals here and a few canals there. Likewise, another Chief Engineer is incharge of a few Drainage Works here and a few Drainge Works there. In the opinion of the Committee if one officer is made incharge of all the running canals and another of all the Drainage Works or construction they would be more effective and will specialise their respective items of work.

फिर सफा ३० पर दर्ज है।

The figures regarding irrigated area in the state in the year 1963-64 reveal that whereas the total area under irrigation was about 84 Lakh acres, there was vast disparity between the area irrigated in the Hariana Region, Hilly Region and other Regions of the State. Whereas the highest area irrigated in the State was in Amritsar, being 88 percent, followed by Jullundur, Ferozepur etc. the highest irrigated area in the Hariana Region was in Hissar being only 49 per cent. The irrigation percentage in Gurgaon was about 15 whereas in Mohindergarh it was still lower.

The Committee feel that there is a wide disparity in the irrigational facilities which are at present being provided to various areas in the State. The Committee recomended that in order to do away with this disparity, Government should pay special attention to providing more irrigation facilities in the under-developed areas.

Mr. Speaker : Please stop now.

चौधरी इन्द्रसिंह मलिक : अच्छी बात स्पीकर साहिब, अन्त में मैं इतना ही कह कर बैठ जाता हूँ कि इन डिसपैरिटीज़ को दूर किया जाए और जो सुझाव मैंने दिये हैं उन पर गौर किया जाए ।

ਸਰਦਾਰ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਧੌਲਾ (ਬਰਨਾਲਾ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੱਜ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਮਸਲੇ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਨੂੰ ਸਟ ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਕਾਰਟੂਨ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਸਿਰ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਝੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਟੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਠੂਠਾ ਦਿਖਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਅਨਾਜ ਮੰਗਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਫਰੀਦ ਜੀ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ

ਬਾਰ ਪਰਾਏ ਬੈਸਣਾ ਸਾਈਂ ਮੁਝੇ ਨਾ ਦੇ
ਜੇ ਤੂੰ ਏਵੇਂ ਰਖਸੀ ਤਾਂ ਜਿਉ ਸਰੀਰੋਂ ਲੇਹ ।

ਫਰੀਦ ਜੀ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੈਨੂੰ ਪਰਾਏ ਦਰ ਤੇ ਮਗਣਾ ਨਾ ਪਵੇ ਤੇ ਜੇ ਮੰਗਨਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਚੁਕ ਲੈ । ਅਜ ਸਾਡੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਨਾਜ ਦੀ ਖਾਤਰ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਿਖਾਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਉਣ ਵਲ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੀ, ਉਹ ਸਾਧਨ ਮੁਹੱਈਆ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ ਜਿਹੜੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ । ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਬਨਾਉਣਾ। ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਸੇਮ ਕਰਕੇ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਵਲ ਬਹੁਤ ਘਟ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਗਰ ਕਿਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਵੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਾ ਸਕੀ। ਮੈਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੇਮ ਜ਼ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ । ਅਗਰ ਇਥੋਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਜਦ ਆਪਣੀ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸੰਗਰੂਰ ਦੀ ਹਦ ਵਿਚ ਵੜਦੇ ਹੀ ਮੀਲੋਂ ਮੀਲ ਸੇਮਜ਼ਦਾ ਅਤੇ ਥੂਰ ਤੇ ਕਲਰ ਨਾਲ ਖਰਾਬ ਇਲਾਕਾ ਦੇਖਦੇ ਹੋਣਗੇ । ਉਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਸੇਮ ਦੀਆਂ ਨਾਲੀਆਂ ਦਾ ਗਲਤ ਬਨਾਉਣਾ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਐਲਾਈਨਮੈਂਟ ਸਹੀ ਵੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿੱਚ ਜਿਤਨੀਆਂ ਸੇਮ ਨਾਲੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਬਣੀਆਂ ਅਧੂਰੀਆਂ ਹਨ । ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਗੀਆਂ ਦਿਖਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹੋਣ ਪਰ ਹਨ ਅਧੂਰੀਆਂ। ਕਿਸੇ ਤੇ ਪੁਲ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ।

[ਸਰਦਾਰ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਧੌਲਾ]

ਅਗਰ ਪੁਲ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਰੇਤਾ ਪੁਲ ਬਨਾਉਣ ਵੇਲੇ ਹੇਠਾਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਨਹੀਂ ਕਢਿਆ ਗਿਆ। ਅਗਰ ਰੇਤਾ ਕਢ ਵੀ ਲਿਆ ਤਾਂ ਹੁਣ ਸਰਕੜੇ ਆਦਿ ਨਾਲ ਪੁਰ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਗਰ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਥੇ ਡਰੇਨਾਂ ਠੀਕ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਗਲਤ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਕੇ ਦੇਖ ਲੈਣ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਕ ਕਿਵੇਂ ਦੁਖੀ ਹਨ। ਡਰੇਨਾਂ ਦੀ ਸਫਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਾਈ ਜਾਂਦੀ। ਪਾਣੀ ਨਿਕਲਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਪਿੰਡ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪਾਣੀ ਦੋ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਹੈ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ। ਇਸ ਦੇ ਜੋ ਮਾਲਕ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹਿਰੀ ਨਵਾਬ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਕੇ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਜੋ ਮੋਘੇ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਬੜੇ ਵਿਤਕਰੇ ਭਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਮੋਘਾ ਪ੍ਰਤੀ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਪਿੱਛੇ 3.5 ਦਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜ਼ਿਲਾ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿੱਚ ਇਹ 2.05 ਦਾ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿੰਨੇ ਵਿਤਕਰੇ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਹੀ ਸਟੇਟ ਹੈ ਮਗਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਹੋਰ ਵੀ ਨਹਿਰਾਂ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਬਦ-ਉਨ-ਵਾਨੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਗਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਖਾਲ ਬਦਲਵਾਉਣਾ ਹੋਵੇ, ਨਾਲ ਬੰਦ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਮੋਟੇ ਕੰਮ ਕਰਵਾਉਣੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕਈ ਸਾਲ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਧਿਆਨ ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਮਸਲੇ ਤੇ ਮਰਕੂਜ਼ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਦਾ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਤੇ ਨਹਿਰ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਤਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਿਵੇਂ ਵੱਧ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਦੂਜਾ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾਂ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਕਿ ਪਹਲਾ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਵਲੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਤਕਲੀਫ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਟਿਊਬਵੈਲ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਾਣੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਨਾਲ। ਪਰ ਉਸ ਪਾਸੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਜੋ ਪਾਈਪ ਦੋ ਜਾਂ ਢਾਈ ਰੁਪਏ ਫੁਟ ਮਿਲਦਾ ਸੀ ਹੁਣ ਉਹ 4-4½ ਰੁਪਏ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਅਗਰ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਪੱਖਾ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਜਾਂ ਬਹੁਤ ਮਹਿੰਗਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਤਜਰਬਾ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਬੋਰ ਕਰਾਉਣਾ ਸੀ। ਪੱਖਾ ਮੁਲ ਲੈਣ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਪੱਖਾ ਤਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪੱਖਾ ਲੈ ਕੇ ਦੇਵੇ। ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਹੀ ਕਿਹਾ ਕਿ 400-500 ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਦਸੋ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਨ-ਗਹਿਲੀ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਲੋਕ ਮੁਨਾਸਬ ਨਫਾ ਦੇ ਕੇ ਪਪ ਲਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਸਪਲਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਘਿਰਨਤ ਦੀ ਕੀ ਗੱਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਆਪ ਟਯੂਬਵੈਲ ਬੋਰ ਕਰਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਟਯੂਬ ਵੈਲ ਲਗਾਣ ਲਈ ਟਯੂਬ ਵੈਲ ਬੋਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਟਯੂਬ ਵੈਲ ਪੁਟਣ ਲਈ ਅਤੇ ਠੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਬਲਾਕ ਲੈਵਲ ਤੇ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲਾ ਲੈਵਲ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਬੇਚੈਨੀ ਹੈ।

ਤੀਸਰੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਖਾਦ ਦੀ। ਖਾਦ ਦੀ ਖੇਤੀ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਜਦ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਖਾਦ ਪਾਣ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਖਾਦ ਹੀ ਮੁਕ ਗਈ ਹੈ। ਖਾਦ ਕਿਸਾਨ

ਨੂੰ ਲਭ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਉਹ ਕੀ ਕਰੇ । ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਮਿਟੀ ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਵਿਚ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਨਹਿਰਾਂ ਕਢ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਹੋਰ ਸਭ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਦ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ । ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖੇਤੀ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀ ਨਾ-ਅਹਿਲੀਅਤ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ । ਕਿੰਨੇ ਦੁਖ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਖਾਦ ਦੀ ਬੋਰੀ ਜਿਹੜੀ ਪਹਿਲੇ 16 ਰੁਪਏ ਦੀ ਸੀ ਹੁਣ 19 ਰੁਪਏ ਦੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਵਜ਼ੀਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਖਾਦ ਸਸਤੀ ਦੇਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਇਹ ਉਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਖਾਦ ਸਸਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਖਾਦ ਆਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਪਰ ਖਾਦ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਅਤੇ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਝੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਅਸਾਡੇ ਗਵਾਂਢੀ ਦੇਸ਼ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹੋ ½ ਕਵਿੰਟਲ ਦੀ ਬੋਰੀ 8 ਰੁਪਏ ਤੇ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਇਹੋ ½ ਕਵਿੰਟਲ ਦੀ ਬੋਰੀ 17 ਯਾ 16 ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ ? ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਮਹਿਕਮਾ ਵਧਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕੰਮ ਘਟ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਜੋ ਰਕਮ ਰਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਲਈ ਉਹ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅਸਲ ਕੰਮ ਘਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਥੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਤੇ ਅਸਾਡੇ ਗੁਆਂਢੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕੰਮ ਵਧੇਰੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਤਨਖਾਹਾਂ ਤੇ ਖਰਚ ਘਟ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਉਥੇ 8 ਰੁਪਏ ਦੀ ਬੋਰੀ ਖਾਦ ਦੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿ ਯੂਰਪੀਨ ਕੰਟ੍ਰੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਖਾਦ ਦਾ ਭਾ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਅੱਧਾ ਹੈ । ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜਲਦ ਤੋਂ ਜਲਦ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਖਾਦ ਸਸਤੀ ਤੇ ਬਹੁਤ ਮਿਕਦਾਰ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਖਾਦ ਦਾ ਨਾ ਮਿਲਣਾ ਖੇਤੀ ਦੀ ਉਪਜ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੈ ਮਸ਼ੀਨਰੀ । ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਸਾਧਨ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਹੈ । ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਜੋ ਹਾਲਤ ਹੈ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਮੈਨੂੰ ਬਰਨਾਲੇ ਟਰੈਕਟਰ ਵਾਲਾ ਮਿਲਿਆ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਕੀ ਪੁਛਦੇ ਹੋ ਸਾਡਾ ਹਾਲ ਤਾਂ ਗਧਿਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਹੈ । ਉਹ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪੈਸੇ ਕਮਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਮਾਲ ਢੋਹ ਕੇ ਪਰ ਅਸਾਡੇ ਪਲੇ ਕੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਟੈਕਟਰ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਚਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਟੈਕਟਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੀ ਜਿਨਸ ਲਿਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੋਈ ਭਾੜੇ ਤੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਫਿਰ ਵੀ ਚਲਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਟਰੈਕਟਰ ਵਾਲੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲ ਢੋਂਹਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪੁਛਦਾ ਨਹੀਂ । ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਮਹਾਨਾ ਬੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਲਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੀ ਖੇਤੀ ਦੀ ਜਿਨਸ ਲਿਜਾਏ ਉਸ ਦਾ ਚਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਡੀ.ਸੀ. ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਉਹ ਜੱਟਾਂ ਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਕਾਫੀ ਹਮਦਰਦ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਕਲੀਫਾਂ ਦਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਅਨਾਜ ਟਰੈਕਟਰ ਤੇ ਲਿਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭਾੜੇ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਉਸ ਦਾ ਚਲਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਕਿਸਾਨ ਨੇ 50 ਜਾਂ 60 ਮਣ ਅਨਾਜ ਲਿਜਾਣਾ ਹੈ ਉਹ ਟਰਕ ਤਾਂ ਲੈ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਤੇ ਗਡਾ ਸੜਕ ਤੇ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਪਾਸ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਉਹ ਟਰੈਕਟਰ ਤੇ ਆਪਣੀ ਜਿਨਸ ਲਿਜਾਵੇ । ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦਾ ਚਲਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਜੇ ਤਕ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ

[ਸਰਦਾਰ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਧੌਲਾ]
ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਫੌਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਔਖ ਤੋਂ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਜਾਵੇ (ਘੰਟੀ) ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਕਹਿ ਕੇ ਖ਼ਤਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਤੇ ਆੜ੍ਹਤੀ ਮਿਲ ਕੇ ਕੀ ਸਲੂਕ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਕਿਸਾਨ ਪੈਦਾਵਾਰ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਤੇ ਆੜ੍ਹਤੀ ਠਗੀ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਣਕ ਨਹੀਂ ਲੈਣੀ। ਅਨਾਜ ਆੜ੍ਹਤੀ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਰਖ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆੜਤੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਜੋ ਅਨਾਜ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਮਿਲੀ ਭਗਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਕਣਕ 50 ਯਾ 60 ਰੁਪਏ ਭਾ ਦੀ ਸੀ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਖਰੀਦਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਫਿਰ 35 ਜਾਂ 40 ਰੁਪਏ ਕਵਿੰਟਲ ਤੋਂ ਲੈ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਤੇ ਉਹੋ ਕਣਕ ਤੀਜੀ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਰਖ ਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਇਨਸਪੈਕਟਰ 50 ਜਾਂ 60 ਰੁਪਏ ਭਾ ਦੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੇ ਗੁਦਾਮ ਵਿੱਚ ਭੇਜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਕਮ ਜਿਹੜੀ ਕਿਸਾਨ ਪਾਸ ਜਾਣੀ ਸੀ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਤੇ ਆੜਤੀ ਦੇ ਘਰ ਚਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਲੁਟ ਖਸੁਟ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਹਿਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਤਕੜਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਲੁਟਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਸੂਬੇ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹਡੀ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਇਸਨੂੰ ਤਕੜਾ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਹੀ ਸੂਬਾ ਤਰੱਕੀ ਕਰੇਗਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸੂਬੇ ਦਾ ਨਸਾਮਾ ਖਿਲਰ ਪੁਲਰ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਪਾਸੇ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੇ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਤਰੱਕੀ ਦ ਰਾਹ ਤੇ ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਸਕੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਕੇ ਮੈਂ ਆਪ ਪਾਸੋਂ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਖਿਮਾ ਮਗਦਾ ਹਾਂ।

ਵਿਕਾਸ, ਸਿੰਜਾਈ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਉਪ-ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਹਾਨ ਮਸਲੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਤੇ ਸਿੰਜ਼ਾਈ ਦੀਆਂ ਮੱਦਾਂ ਤੇ ਅੱਜ ਇਥੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਬੜੀਆਂ ਸਤਿਕਾਰ ਭਰੀਆਂ ਸਲਾਹਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਅਸਾਡਾ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇਸ਼ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਕਲੇਮਿਟੀ ਤੇ ਕਹਿਰ ਦਾ ਅਸਰ ਪਿਆ ਤੇ ਵਾਟਰਲਾਗਡ ਏਰੀਆ ਦਾ ਇਕ ਕੈਂਸਰ ਅਸਾਡੇ ਪਾਸ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਖੇਤੀ ਦੀ ਉਪਜ ਤੇ ਭਾਰੀ ਸੱਟ ਵਜੀ। ਬੀਜ ਪਾਣੀ ਤੇ ਸੰਦ ਦੇ ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਉਪਜ ਨੂੰ ਉਸ ਪੱਧਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਜਾ ਸਕੇ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਲਿਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਵਾਟਰ ਲਾਗਿੰਗ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਰਕਬੇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਹੇਠ ਲਿਆਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਹਿਕਮਾ ਨਹਿਰ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਯੋਗਤਾ ਨਾਲ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਹਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਭਾਖੜਾ ਕੈਨਾਲਜ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਡਾ ਜਿਹੜਾ ਟਾਰਗਟ ਸੀ 30 ਲਖ ਏਕੜ ਰਕਬਾ ਪਾਣੀ ਹੇਠ ਲਿਆਣ ਦਾ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਹੁਣ ਤਕ 28 ਲਖ ਏਕੜ ਰਕਬਾ ਪਾਣੀ ਹੇਠ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋ ਲੱਖ ਏਕੜ ਜਿਹੜਾ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਹੇਠ ਲਿਆਣ ਦੇ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਚੈਨਲਜ਼ ਨੂੰ ਰੀਮਾਡਲ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਐਫੀਕੇਸੀ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧਾਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪਾਣੀ ਦੀ ਠੀਕ ਤਕਸੀਮ ਲਈ ਮੋਘਿਆਂ ਦੇ ਏ. ਪੀ. ਐਮ. ਸਾਈਜ਼ ਨੂੰ ਈਕੁਈਟੇਬਲ ਡਿਸਟਰੀ-ਬਿਊਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਰੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਜੂਨ ਤਕ ਮੁਕੰਮਲ

ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਸਿਸਟਮ ਭਾਖੜਾ ਤੇ ਮਸ਼ੀਨੀ ਮੋਘਿਆਂ ਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਛਮੀ ਜਮਨਾ ਨਹਿਰ ਦੇ ਨਾਲ ਡੂੰਘੇ ਟਿਊਬ ਵੈੱਲ ਪੁਟੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਜਿੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ 252 ਟਿਊਬ ਵੈਲ ਸਨ ਹੁਣ 25 ਹਰ ਡੂੰਘੇ ਟਿਊਬ ਵੈਲ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਫਟ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂ ਕਿ ਹਿੱਲੀ ਏਰੀਆਜ਼ ਵਿਚ ਭਰੋਲੀ ਵਿੱਚ 3.76 ਲੱਖ ਤੇ ਨਦੌਣ ਵਿੱਚ 2.08 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਲਿਫਟ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵੱਧ ਸਕਣ ।

(Deputy Speaker in the chair.)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਬਾਰਡਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੀ ਪਿੱਛੇ ਜੰਗ ਹੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਦਾ ਤੇ ਬਹੁਤ ਤੰਗੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਈਸਟਰਨ ਕੈਨਾਲ ਤੇ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ ਬਾਰਡਰ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਬਾਰਡਰਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ 6 ਮਹੀਨੇ ਨਹਿਰਾਂ ਚਲਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਆਮ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਸਨ ਕਿ ਫਸਲ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਵੇਲੇ ਜਦ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਹੋਰ cusecs ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ 400 ਕਿਊਸਿਕ ਹੋਰ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਘਟੋ ਘੱਟ ਇਕ ਵਾਰੀ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਸਕੇ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, 65-66 ਵਿਚ 2 ਕਰੋੜ 35 ਲਖ ਰੁਪਏ ਟਿਊਬ ਵੈਲ, ਪੰਪਿੰਗ ਸੈਟਸ ਤੇ ਖੂਹਾਂ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਸਾਲ 66-67 ਵਿੱਚ 3 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਮਾਈਨਰ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਲਈ । ਅਤੇ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਸਟੇਟ ਲੈਂਡ ਮਾਰਗੇਜ ਬੈਂਕ ਰਾਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਸ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਵਧੇਗੀ । ਇਸ ਨਾਲ 2500 ਖੂਹ, 3120 ਟਿਊਬ ਵੈਲ ਤੇ 4415 ਪੰਪਿੰਗ ਸੈਟ ਲਗਾਏ ਜਾ ਸਕਣਗੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਨਾਲ $1\frac{1}{2}$ ਲੱਖ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਪਾਣੀ ਹੇਠ ਆ ਸਕੇਗੀ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਟਿਊਬਵੈਲ ਬੋਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ 15 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਖਰੀਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਰਡਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਖੇਤੀ ਵਧਾਣ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋ ਸਕਾਂਗੇ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡੀਜ਼ਲ ਇਜਨ ਲਗਵਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ । ਇਹ ਇਜਨ ਜਿਹੜੇ 5 ਹਾਰਸ ਪਾਵਰ ਦੇ ਹਨ, 50,000 ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ 5 ਤੋਂ 10 ਹਾਰਸ ਪਾਵਰ ਦੇ ਹਨ 37,500 ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡੇ ਹਨ ਉਹ 10,000 ਇਨਸਟਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ । ਇਹ ਬੜੇ ਜਲਦੀ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇਜ਼ ਰਫਤਾਰੀ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਹੋਏ ਹਾਂ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਸੇ ਵਿੱਚ ਹੋਈਏ । ਸਾਨੂੰ ਪੂਰੀ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਆਉਂਦੇ ਚੌਥੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਪਲੈਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਅਸੀਂ 10 ਲੱਖ ਏਕੜ ਰਕਬੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਾਣੀ ਲਾਉਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ । ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਇਮਦਾਦ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਸੀਂ 49 ਹਜ਼ਾਰ ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਅਤੇ 20,000

[ਸਿੰਚਾਈ ਉਪ ਮੰਤਰੀ]

ਵੈਲਜ਼ ਹੋਰ ਲਾਉਣ ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਡੇਢ ਲੱਖ ਏਕੜ ਰਕਬਾ ਹੋਰ ਈਰੀਗੇਟਿਡ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਥੇ ਮੈਂਬਰ ਸਹਿਬਾਨ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਲ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਇਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਅਨਾਜ ਦੇ ਘਾਟੇ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਕਿਵੇਂ ਪੂਰਾ ਕਰੀਏ। ਪਰ ਲੱਖਾਂ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਐਸੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਸੇਮ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਖਰਾਬ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ 28 ਕਰੋੜ 81 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਵਖਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 15 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਇਸ ਸੇਮ ਦੀ ਮਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਅਲਗ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। 1963 ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ 40 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਰਕਬਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸੇਮ ਦੇ ਵਿਚ ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਉਦਮ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਕਿ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਾਧਾ ਹੋ ਸਕੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਇਹ ਵੀ ਉਦਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਨਇਰੀਗੇਟਿਡ ਏਰੀਆਜ਼ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਇਰੀਗੇਟਿਡ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਹਾਉ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ 3550 ਮੀਲ ਲੰਮੀਆਂ ਡਰੇਨਾਂ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ 330 ਬੰਦ ਵੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਸਾਲ ਜਿਹੜੀ ਲੱਖਾਂ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਉਹ ਅੱਗੇ ਲਈ ਬਚ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਜਨਤਾ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਵੀ ਭਾਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਕੁਝ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਸਾਡੀ ਖੁਸ਼-ਕਿਸਮਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਵਿੱਤਰ ਚਰਨ ਪਾਏ ਹਨ ਉਥੇ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਗਰ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕਿ 50-60 ਲੱਖ ਕਿਊਸਕਸ ਤਕ ਪਾਣੀ ਸਟੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ ਲਹਿਲਹਾਉਂਦੀਆਂ ਖੇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੈਰਾਬ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਦਰਿਆਏ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸੋਕਾ ਆ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪਾਣੀ ਕੇਵਲ 4-5 ਹਜ਼ਾਰ ਕਿਉਸਕਸ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਮਹਿਕਮਾ ਨਹਿਰ ਵਧਾਈ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬੜੇ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬੜੇ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਤਕਸੀਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਅਜੇ ਵੀ ਭਾਰੀ ਤਕਲੀਫ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਲੋਂ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਿ ਇਹ ਤਕਲੀਫ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਮੋਘੇ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਵਕਤ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਲਾਏ ਹੋਏ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਾਣੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਉਦਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਡੀਜ਼ਾਈਨ ਦੇ ਮੋਘੇ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੋ ਟੇਲ ਤਕ ਪਾਣੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਪਾਹ ਅਤੇ ਗੰਨਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ ਹੁਣ ਉਦਮ ਇਹ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਪੂਰਾ ਪਾਣੀ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਇਹ ਫਸਲ ਵੀ ਹੋਵੇ। ਜਿੱਥੇ ਤਕ ਪਾਣੀ ਅਜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਉਥੇ ਭਾਖੜੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਲੋਂ ਪੂਰਾ ਯਤਨ ਇਹ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਰਕਬਾ ਸੈਰਾਬ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿੱਥੇ ਨਹਿਰ ਜਮਨ ਗਰਬੀ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਵਿੱਚ ਕਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਉਹ ਆਹਿਸਤਾ ਆਹਿਸਤਾ ਹੁਣ ਰੈਸਟੋਰ ਕੀਤੀ ਜਾ

ਰਹੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਦੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਲਈ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦਿਆਂ ਕਿ ਹੁਣ ਤਕਰੀਬਨ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਦੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਬੜੀ ਸੈਟਿਸਫੈਕਟਰੀ ਹੈ । ਏਥੇ ਸਰਦਾਰ ਪਿਆਰਾ ਸਿਘ, ਐਮ.ਐਲ.ਏ. ਨੇ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮਹਿਕਮਾ ਨਹਿਰ ਦੇ ਸਟਾਫ ਨੂੰ ਰੀਟਰੈਂਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਰਾਹੀਂ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਲ ਨੰਬਰ 5 ਵਾਈਂਡ ਅਪ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਟਾਫ ਲਈ 28 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਹੋਰ ਸਕੀਮ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਐਡਜਸਟਮੈਂਟ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟਸ ਸਟੇਟ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਹੋਰ ਕਿਤਨਾ ਚਿਰ ਬੋਲਣਾ ਹੈ । (How much more time the hon. Deputy Minister would take to finish his speech.)

ਸਿੰਚਾਈ ਉਪ-ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਕੋਈ 15 ਮਿੰਟ ਹੋਰ ਬੋਲਣਾ ਹੈ ਜੀ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਦੀ ਡੀਮਾਂਡ ਤੇ ਤਿੰਨ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ 3/4 ਮਿੰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਈਂਡ ਅਪ ਕਰੋ । (Three Ministers would give reply to the debate on the Demand for Irrigation. Therefore, he may please wind up within three four Minutes.)

ਇਕ ਮੈਂਬਰ : ਲੈਂਡ ਰੀਫਾਰਮ ਬਾਰੇ ਵੀ ਦੱਸੋ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕੀ ਪਾਲਿਸੀ ਹੈ ।

ਸਿੰਚਾਈ ਉਪ-ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਤਾਂ ਜਵਾਬ ਰੈਵੇਨਿਊ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਦੇਣਗੇ ।

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਹੜੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਡਰੇਨਾਂ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ।

ਸਿੰਚਾਈ ਉਪ-ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਲਈ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਲਸਾੜਾ ਡਰੇਨ ਅਤੇ ਚੰਦ ਭਾਨ ਡਰੇਨ ਕੁਛ ਹਦ ਤਕ ਮੁਕੰਮਲ ਹੈ । ਡਰੇਨਾਂ ਤੇ 28 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਅਗਲੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ ।

Babu Bachan Singh : Not a single drain has been completed.

ਸਿੰਚਾਈ ਉਪ-ਮੰਤਰੀ : Absolutely wrong ਬਾਬੂ ਜੀ, ਤੁਹਾਡਾ ਤਾਂ ਸੁਭਾ ਹੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਗਲਤ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿਣ ਦਾ । ਤੁਸੀਂ ਦਸੋ ਜਿਹੜਾ 28 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਡਰੇਨਾਂ ਤੇ ਹੀ ਲਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਕੋਈ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਖਰਚ ਹੋਇਆ ।

ਸਰਦਾਰ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਧੌਲਾ : ਮੈਂ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਚੈਲੰਜ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਲਸਾੜਾ ਡਰੇਨ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ।

ਸਿੰਚਾਈ ਉਪ-ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਕੁਝ ਹਦ ਤਕ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਏਥੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਮੋਘਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਘਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਦੇ ਲਈ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦਿਆਂ ਕਿ ਇਹ ਬੜੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵੇਲੇ ਦੇ ਮੋਘੇ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਖਾਸ ਖਾਸ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਣ ਲਈ ਅਫਸਰਾਨ ਨਾਲ ਮਿਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਲਾਏ ਹੋਏ ਸੀ। ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਰੈਸ਼ਨੇਲਾਈਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਪਾਣੀ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਟੇਲ ਵਾਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤਕ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਣੀ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੇ ਹਿਸੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ।

3,500 ਬਾਗਾਂ ਦੀ ਚੈਕਿੰਗ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਣੀ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਬੂਟੇ ਨਹੀਂ ਲਾਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 1,100 ਨਾਜਾਇਜ਼ ਨਿਕਲੇ ਨੇ ਜਿਥੇ ਬੂਟੇ ਨਹੀਂ ਲਾਏ ਸਨ ਪਰ ਪਾਣੀ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਐਕਸ਼ਨ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਗ ਬੰਦ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। ਜੇ ਕੋਈ ਖਾਲ੍ਹੇ ਗਿਰਾਏਗਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਿਸਟੋਰ ਕਰਨ ਦਾ ਪਰੋ-ਵਿਜ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਿਫਟਿੰਗ ਬਾਰੇ ਜੋ ਅਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇ, ਵਾਰਾਬੰਦੀ ਦੀ ਜਾਂ ਵਾਟਰ ਕੋਰਸ ਦੀਆਂ ਜੋ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਹਨ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਪਏ, ਰੂਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਪਰੋਵਾਈਡ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਕਿ ਸਾਲਾਂ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਲਮਕਦੀਆਂ ਨਾ ਰਹਿਣ। ਨਹਿਰ ਦੇ ਐਕਸ.ਈ.ਐਨ.ਐਸ. ਈ., ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾ ਕੇ ਸ਼ਕਾਇਤਾਂ ਸੁਣਨ। ਇਕ ਸਪੈਸ਼ਲ ਸੈਲ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। (ਵਿਘਨ)

ਇਕ ਮਾਨਯਗ ਮੈਂਬਰ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ, ਮੈਡਮ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਪੀਚ ਖਤਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਛ ਲੈਣਾ। ਮੈਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ (He may get information after he has finished his speech. Now I don't allow it.)

ਸਿੰਚਾਈ ਉਪ-ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂਬਰ ਇੰਟਰਪਟ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਡਵੀਜ਼ਨ ਬਾਰੇ ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਐਕਸ. ਈ. ਐਨ. ਦੇ ਡਵੀਜ਼ਨ ਬੜੇ ਲੰਮੇ ਨੇ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਕਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਭੇ ਵਾਲਾ ਸੰਗਰੂਰ ਚਲਿਆ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਵਾਲਾ ਬਠਿੰਡੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਕਲੀਫ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗੀ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰੋ ਕਿ ਮਨਿਸਟਰੀ ਵਾਲੇ ਕਿੰਨਾ ਬੋਲੋਗੇ। ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ। (It should be decided first as to how much time the Ministers would take. They cannot be allowed unlimited time.)

ਸਿੰਚਾਈ ਉਪ-ਮੰਤਰੀ: ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਦੀ ਡੀਮਾਂਡ ਨੂੰ ਅੱਧਾ ਸਮਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਅੱਧਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਲਵਾਂਗਾ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਵਿਦਿਨ ਟੂ ਮਿਨਟਸ ਖਤਮ ਕਰੋ। (Please finish within two minutes.)

ਸਿੰਚਾਈ ਉਪ-ਮੰਤਰੀ : ਵਿਦਿਨ ਫਾਈਵ ਮਿਨਟਸ। ਪੱਕੇ ਖਾਲ੍ਹੇ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਕੀਮ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਟੈਕਨੀਕਲੀ ਸਲੋਪ ਵਗੈਰਾ ਕਮ ਹੈ।

ਵਢ ਵਤਰ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ । ਇਹ ਕਿਤੇ ਵੀ ਚਾਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ, ਵਾਟਰ ਰੇਟ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ । ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਰੌਂਗ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਹੈ । ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚਕਬੰਦੀ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਘਟ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤਾਕਿ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ । ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਬਾਰੇ ਕੁਛ ਤਕਲੀਫਾਂ ਨੇ । ਮੈਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਮਿੰਟ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਕੀ ਹੈ, ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਬਾਰੇ । ਮੈਂਬਰਜ਼ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਤੇ ਐਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ । ਕਈਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਐਕਸ. ਈ. ਐਨ. ਵਧ ਗਏ । ਕਈਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਗੌਰਮੈਂਟ ਸੁਸਤ ਹੈ । ਇਹ ਕੰਟਰਾਡਿਕਟਰੀ ਗੱਲਾਂ ਨੇ । ਪੰਜਾਬ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ, ਚੀਫ ਇਜੀਨੀਅਰ, ਐਸ. ਈ., ਐਕਸ. ਈ. ਐਨ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿੱਚ ਜਾਇਆ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਮੁਸ਼ਤਰੀ ਕਰਕੇ ਦੌਰਾ ਕਰਿਆ ਕਰਨਗੇ। ਇਕ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਸੈੱਲ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਗਰੀਵੈਂਸ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਤਕ ਜਿਹੜੇ **ਟਾਰਗੈਟਸ** ਕੰਪਲੀਟ ਹੋਏ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ । ਕੁਲ 11,000 ਟਿਊਬਵੈਲ ਚਾਲੂ ਕਰਨੇ ਸਨ । 28-2-66 ਤਕ 9,494 ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਯਾਨੀ 9,500 ਟਿਊਬਵੈਲ ਅਲੈਕਟਰੀਫਾਈ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ । ਸਾਰੇ 11,000 ਹੋਣੇ ਹਨ । ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ 19,000 ਪੈਂਡਿੰਗ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 3,500 ਦੀਆਂ ਟੈਸਟ ਰਿਪੋਰਟਸ ਤਿਆਰ ਹਨ । ਜਿਹੜਾ ਨਵਾਂ ਸਾਲ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ 20,000 ਦਾ ਟਾਰਗੈਟ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਪੂਰੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰੇਗੀ । ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਏ । ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਬਾਰੇ ਨੁਕਤਾ-ਚੀਨੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਸੁਣ ਕੇ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਜਾਏ । ਅਗੇ ਜੋ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਦੀ ਸੀ ਉਸ ਵਿੱਚ ਐਕਸ. ਈ. ਐਨ. ਚੇਅਰਮੈਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਡੀ. ਸੀ ਨੂੰ ਓਥੋਂ ਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾਏ ਤਾਕਿ ਪਬਲਿਕ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਜੋ ਮਹਿਕਮਾ ਬਿਜਲੀ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਬਾਰੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਸਕੇ । ਧੌਲਾ ਸਾਹਿਬ, ਚੌਧਰੀ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਲਿਕ, ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿਘ, ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੁਜੈਸ਼ਨਜ਼ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਬੜੀ ਜਲਦੀ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਵਾਏਗੀ। ਐਨਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਆਗਿਆ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਹਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ (ਪੱਕਾ ਕਲਾਂ ਐਸ ਸੀ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਬੜਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦਾ ਟਾਇਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਤੇ ਬਹਿਸ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਅਰੇ ਮਾਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਅਨਾਜ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ ਤੇ ਟਿਊਬਵੈਲਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਲਾਰੇ ਨੇ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਪੱਕਾ ਕਲਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਬਠਿੰਡੇ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਬੜੇ ਦੁਖ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਲਕਾ ਬਹੁਤ ਪਛੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਉਥੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ । ਉਥੇ ਡਰੇਨਾਂ ਗਲਤ ਕਢੀਆਂ ਨੇ । ਕੋਟ ਭੌਰੇ ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਹੈ । ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਦੀ ਡਰੇਨ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਡਰੇਨ ਤਾਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਗਲਤ ਕਢ ਦਿੱਤੀ । ਪੁਲਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ, ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਨੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਡੁਬ ਰਹੇ ਨੇ । ਮੈਂ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਪਛੜਿਆ ਹੋਇਆ ਇਲਾਕਾ ਹੈ **ਉਸ** ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਐਨਾ ਖੁਸ਼ਕ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਮੇਰਾ ਹਲਕਾ, ਉਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਐਤਕੀ ਰਜਵਾਹੇ ਬਦ ਰਹੇ ਨੇ, ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਲੋਕ ਦੁਖੀ ਨੇ । ਫਸਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵੀ ਮੈਂ ਬੋਲਿਆ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਨਾਲ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਬੜਾ ਧੱਕਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਓਥੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ

[ਸਰਦਾਰ ਹਰਦਿਤ ਸਿੰਘ]

ਹੋ ਰਿਹਾ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਹੜੇ ਓਥੋਂ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਆਏ ਨੇ ਉਹ 5 ਸਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੈਂਚਾਂ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਨੇ। ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਪੰਜਵਾਂ ਸਾਲ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਹਮਦਰਦੀ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਦਸਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਉਹ ਲੋਕ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਬੜੇ ਦੁਖ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵੋਟਾਂ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਬਰਖਿਲਾਫ ਜਾਂ ਹਕ ਵੱਚ ਪਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਹਲਕੇ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਹਕੂਮਤ ਹੈ। ਇਹ ਹਕ ਪੂਰਾ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਨੂੰ ਬੜੇ ਦੁਖ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਠਿੰਡੇ ਤੋਂ ਕਾਲੇ ਝਾੜ ਨੂੰ ਸੜਕ ਤੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। 1965 ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਕੀਮ ਤਿਆਰ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ, ਸੜਕ ਦਾ ਕੋਈ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਹੀਂ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਸਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਜਟ ਭਾਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਬੜਾ ਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸਫਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਿ ਪਾਕਿ-ਸਤਾਨ ਦੇ ਬਾਰਡਰ ਤੇ ਸਾਡੇ ਸੂਰਬੀਰ ਯੋਧੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ, ਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ। ਠੀਕ ਹੈ, ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖਾਤਰ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਖਾਤਰ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਅਣਖ ਬਰਕਰਾਰ ਰਖੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਲੀਮ ਮੁਫਤ ਪੜ੍ਹਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ 2 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ, ਇਕ ਬੰਗਾ ਰਜਵਾਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਪੰਜ ਸਤ ਪਿੰਡਾਂ ਨੇ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕਿ ਓਥੇ ਬੰਗੇ ਰਜਵਾਹੇ ਦਾ ਰਾਮਾ ਮੰਡੀ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਪੁਲ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੂੰ, ਪੰਜ ਸਤ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਤਕਲੀਫ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਖਰਚ ਹੋਏਗਾ ਅਸੀਂ ਆਪ ਕਰਾਂਗੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁਲ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਮਿਲ ਜਾਏ। ਉਹ ਸਾਡੀ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਪੰਜ ਸਤ ਪਿੰਡ ਆਪਣੀ ਹਾੜੀ ਸੌਣੀ ਲੈ ਜਾਣ ਤੋਂ ਜਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਪੁਲ ਜ਼ਰੂਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਬਬੀਹਾ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਉਥੇ ਵੀ ਪੁਲ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਬਾਰੇ ਤਿੰਨਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ ਪੁਲ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਵੀ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਪੁਲ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਮੈਂਬਰ ਬਣਿਆਂ ਚਾਰ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਮਗਰ ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਪਬਲਿਕ ਭਲਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਜਿਹੜੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਸੀ ਉਸ ਹਲਕੇ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਏਥੇ ਕੋਈ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਕਲੀਫ ਦੱਸੀ ਸੀ ਕਿ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੱਸੀ, ਉਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਅੱਖ ਨਾਲ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਮੈਂ ਜੋ ਜੋ ਅਰਜ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਪੁਲ ਬਣਾਏ ਜਾਣ। ਬਾਕੀ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਨਾਅਰੇ ਮਾਰਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁਕਾਂਗੇ ਪਰ ਅਮਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਹਿਤਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਰੀਬ ਭਾਲਿਆ ਹੈ ਬਿਰਲਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮੰਤ੍ਰੀ-ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਕਾਇਮ ਤਾਂ

ਰਹਿਣਗੀਆਂ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਗਰੀਬਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਚਾਹੋਗੇ ਅਤੇ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੋਗੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਬਸ ਮੈਂ ਏਨਾ ਕਹਿਕੇ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ।

Deputy Speaker : Shri Ram Parkash.

Home and Development Minister : I would request that I should be given at least one hour to reply to all the points that have been raised here.

चौधरी राम प्रकाश (मोलाना, एस. सी) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं पंजाब सरकार को बधाई देता हूँ, इसलिये कि सरकार ने सिवाए अम्बाला के ज़िला के बाकी सब इज़ला पर नजरे अनायत की है। बदकिस्मती हमारे जिले की यह है कि आज से पहले न हमें पंजाबी रिजन वाले अपना समझते थे और न ही हरियाणा वाले अपना समझते थे। जो 1965 की इरीगेशन के बारे रिपोर्ट है उसके पेज 101 पर जो फिगर्ज हैं वह मैं पेश करना चाहता हूँ। वह यह हैं :

At page 101 of Statistical Abstract of Punjab, 1965, the figures of net area under irrigation in Punjab, districtwise, have been given. These are—

Hissar	48 per cent
Rohtak	43 ,,
Gurgaon	16 ,,
Karnal	39 ,,
Simla	16 ,,
Kangra	24 ,,
Lahaul and Spiti	100 ,,
Kulu	8 ,,
Hoshiarpur	15 ,,
Jullundur	55 ,,
Ludhiana	52 ,,
Ferozepur	60 ,,
Amritsar	87 ,,
Gurdaspur	52 ,,
Patiala	38 ,,
Sangrur	49 ,,
Kapurthala	67 ,,
Bhatinda	52 ,,
Mahendragarh	10 ,,
Ambala	12 ,,

अम्बाला ज़िला में सिर्फ 12 प्रतिशत इरीगेटिड एरिया है। अब आप अंदाज़ा लगा सकते हैं कि वहां पर पैदावार क्या हो सकती है। इस के इलावा जो डिवैलपमेंट की और स्कीमें हैं उनमें भी अम्बाला के ज़िला को निगलैक्ट किया गया है। डिप्टी स्पीकर साहिबा, हमारे स्वर्गीय प्रधान मन्त्री ने जो 'जय किसान जय जवान' का नारा लगाया था वह बिलकुल ठीक था

[चौधरी राम प्रकाश]

क्योंकि लड़ाई उस वक्त ज़ोरों पर थी इसलिये जवान और किसान दोनों की जरूरत थी। जवान जो है वह मुलक की हिफाज़त करता है और किसान मुलक के करोड़ों आदमियों को रोटी देता है। इसलिये दोनों की हौसलाअफज़ाई करनी निहायत जरूरी है । लेकिन अफसोस की बात यह है कि किसानों को जो फैसिलिटीज़ मिलनी चाहिए वह नहीं मिलतीं । अनाज की प्रोडक्शन के लिये चार चीज़ें निहायत ज़रूरी हैं, पानी, बीज, हल या ट्रैक्टर और खाद । मगर अफसोस से कहना पड़ता है कि यह चारों किसान को नहीं मिलतीं । ज़िला अम्बाला से तीन नहरें गुज़रती हैं, एक नहर सरहंद, जमनगबीं और भाखड़ा कैनाल की मेन नहर । लेकिन अफसोस की बात यह है कि इन तीनों नहरों में से एक नहर भी अम्बाला ज़िला को सैराब नहीं करती । इस बात की तरफ ध्यान देना चाहिए । सरकार ने यह एलान किया था कि जिन इलाकों में नहरें सैराब नहीं करतीं वहां पर ज्यादा से ज्यादा ट्यूबवैल्ज लगाए जायेंगे । मैं आई. पी.ऐम. से और सरकार से पूछना चाहता हूँ कि इन्होंने जिला अम्बाला में कितने ट्यूबवैल्ज़ लगाए हैं डिप्टी स्पीकर साहिबा, आपकी और मेरी कांस्टीचुएंसी मिली जुली है इसलिये आप जानती हैं कि हमारे हां कितने ट्यूबवैल्ज़ लगाये हैं । मैं सरकार से निवेदन करूँगा कि अगर आपने अनाज की प्रोडक्शन बढ़ानी है तो सब से पहले जहां पर पानी नहीं है वहां पर इरीगेशन की सहूलतें दी जाएं । मगर हमें अफसोस है कि सरकार हमारे साथ सौतेली मां का सलूक करती है । अभी मुझ से पहले जो एक अपोज़ीशन के भाई बोल रहे थे उन्होंने कहा था कि हमारे इलाके का इसलिये ख्याल नहीं करते क्योंकि उस इलाके ने अकालियों को वोट दिये थे । लेकिन उनकी इत्तलाह के लिये मैं अर्ज़ करना चाहता हूँ कि मेरी कांस्टीचुएंसी ने सारे वोट कांग्रेस को दिये थे और 1962 से मैं मैम्बर हूँ मगर हमारे साथ भी वैसा ही सलूक हो रहा है । पानी न होने की बजह से वह इलाका भूखा मर रहा है । जब पानी न हो तो अनाज की प्रोडक्शन कैसे बढ़ सकती है? इसके इलावा जितनी तकावियां कर्ज़े और दूसरी फेसिलिटीज़ दूसरे डिस्ट्रिक्टस को मिलती हैं ज़िला अम्बाला को नहीं मिलतीं । हमारे साथ पता नहीं क्यों ऐसा सलूक किया जाता है । इसके साथ ही मैं यह भी अर्ज़ करना चाहता हूँ कि मेरे हलके में कसानों ने कई जगह पर अपना खर्चा करके ट्यूबवैल्ज़ लगाए हैं लेकिन उनको कुनेक्शन नहीं मिलता तो वह कैसे इरीगेशन कर सकते हैं । मैं निवेदन करूँगा कि जब किसी का ट्यूबवैलज़ मुकम्मल हो जाए उसे फौरन बिजली दी जाए । कुनैक्शन लेने के बारे में मैं अर्ज़ करना चाहता हूँ कि जब तक मुताल्लका अफसरों को दो चार सौ रुपये रिश्वत के न दिए जाएं कुनैक्शन नहीं मिल सकता । इस बीमारी को खत्म करना चाहिए । ट्रैक्टर्ज़ के लिये पंजाब में ऐजेंसीज़ नहीं हैं, और अगर हैं तो बहुत कम । ट्रैक्टर्ज़ देहली से लाने पड़ते हैं । मैं सरकार से कहूँगा स्टेट ट्रेडिंग कारपोरेशन देहली को लिखा जाए कि पंजाब में ज्यादा से ज्यादा एजेंसीज़ खोली जाएं ताकि किसान अपने नज़दीक असानी से ट्रैक्टर्ज़ खरीद सकें । इसके साथ ही मैं सरकार से यह कहना चाहता हूँ कि जो गरीब किसान अपने पास से ट्रैक्टर नहीं खरीद सकते उन्हें ट्रैक्टर खरीदने के लिये आसान किस्तों में वसूल किये जाने वाले कर्ज़े दिये जाएं । इस वक्त डीज़ल आयल बहुत महंगा है और इसकी वजह से डीज़ल पम्पिंग सैट्स बहुत महिंगे पड़ते हैं और गरीब किसान उन्हें चला नहीं सकते ; इस बारे में मैं यह सुझाव देना चाहता हूँ कि जो किसान डीज़ल सैटस से अपने खेतों को पानी देते हैं उन्हें डीज़ल पर 50 फीसदी सबसिडी दी जाए । (घंटी) मुज़ारों के बारे में मैं अर्ज़ करना चाहता हूँ कि सही मायनों में यह मुज़ा

ही खेती बाड़ी का काम करते हैं और मैं दावे से कह सकता हूँ 87 फीसदी हरिजन और दूसरे बैकवर्ड क्लासों के लोग मुज़ारे हैं। लेकिन इतनी बड़ी आबादी को पिछले 18 साल में कोई तहुफज नहीं दिया गया और वह उजड़ गए हैं............

Deputy Speaker : Please wind up now.

श्री राम प्रकाश : किसान जो बड़ी मेहनत के साथ अनाज पैदा करता है उसे मंडी में ले जाने के लिये सड़कें नहीं हैं। जहां कहीं कोई सड़क है वहां उस पर पुल नहीं। मेरे हल्का में छछरौली के नज़दीक एक नाला है और उस एरिया में 150 के करीब गांव ऐसे हैं जो उस नाले पर से होकर गुज़रते हैं लेकिन उस पर पुल नहीं है। हर साल वहां पर दो चार आदमी मर जाते हैं और मुवैशियों का तो हिसाब नहीं कितने मरते हैं। (घंटी) वहां उस पर जल्दी पुल बनाया जाए।

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ (ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਾਸ਼ੀਆਰਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਸਵਾਲ ਹੀ ਆਪਦੀ ਮਾਰਫਤ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪੁਛਣੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਿਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਦੀ ਸਪੀਚ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨ। ਮੇਰਾ ਪਹਿਲਾ ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਣ ਲਈ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸੈਂਟਿਵ ਦੇਣ ਲਈ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਲਗਾਏਗਾ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਪੈਸੇ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਲਗਾਵੇਗਾ ਭਾਵੇਂ ਤਕਾਵੀ ਲੈਕੇ ਲਗਵਾਵੇਗਾ, ਉਸ ਨੂੰ 25 ਫੀਸਦੀ ਸਬਸਿਡੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਲੇਕਨ ਅੱਜ ਤਕ ਕਿਸੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਇਕ ਪੈਸਾ ਵੀ ਸਬਸਿਡੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਉਸ ਵਾਅਦੇ ਤੇ ਕਾਇਮ ਹੈ ਜਾਂ ਕੈਬਨਿਟ ਨੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਡੀਸਿਜ਼ਨ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਇਕ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਇਹ ਸਬਸਿਡੀ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਖਰੀਦਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਹ ਦੱਸਣ ਕਿ ਕੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਾਅਦੇ ਤੋਂ ਫਿਰ ਗਏ ਹਨ? ਦੂਜਾ ਸਵਾਲ ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਸਕੀਮਾਂ ਇਹ ਬਜਟ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਾਈਨਲਾਈਜ਼ ਕਰਕੇ ਲਿਆਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹਿਕਮਾ ਅਦਲਾਬਦਲੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਬਜਟ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੂਸਾ ਮਾਈਨਰ ਲਈ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਆਖਰੀ ਸਟੇਜ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ ਸਕੀਮ ਕਿਉਂ ਕੈਂਸਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਰੀਪਰੇਜ਼ੈਂਟ ਵੀ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਅਗਸਤ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਅੱਜ ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਉਸ ਰੀਪ੍ਰੇਜ਼ੰਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਜਵਾਬ ਤਕ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਤੇ ਮੈਂ ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਸਕੀਮਾਂ ਤੁਸੀਂ ਬਜਟ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਂਦੇ ਹੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਸਟੇਜ ਤੇ ਕਿਉਂ ਡਰਾਪ ਕਰਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਜੋ ਉਸ ਅਲਾਕੇ ਦਾ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਰੀਪਰੇਜ਼ੈਂਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। (ਘੰਟੀ) ਤੀਜੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਇਹ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਾਡਾ ਗਵਾਂਢੀ ਪਰਦੇਸ਼ ਖਾਦ ਦੀ ਦਸ ਰੁਪਏ ਬੋਰੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਜਿਥੇ ਇਹ ਖਾਦ ਬਣਦੀ ਹੈ ਉਥੇ ਪਹਿਲਾਂ 15 ਰੁਪਏ ਫਿਰ 17 ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਹੁਣ ਸਾਢੇ 18 ਰੁਪਏ ਖਾਦ ਬੋਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਕੀ ਇਹੋ ਇਨਸੈਂਟਿਵ ਹੈ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਣ ਦਾ, ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਸਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਕਿ ਇਹ ਕੀਮਤ ਕਿਉਂ ਐਨੀ ਵਧਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਆਖਰੀ ਸਵਾਲ ਮੈਂ ਵਢ ਵੱਤਰ ਬਾਰੇ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਕਿਸਾਨ

[ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ]
ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਫਸਲ ਸਿਰਫ ਪਾਣੀ ਲਾਕੇ ਵਢ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਗਿਲ ਵਿੱਚ ਹਾੜ੍ਹੀ ਦੀ ਫਸਲ ਬੀਜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾਂਦਾ, ਲੇਕਨ ਉਸ ਪਾਣੀ ਤੇ ਵੀ ਆਬਿਆਨਾ ਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਵਢਵੱਤਰ ਤੇ ਆਬਿਆਨਾ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਤਿਆਰ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। (ਘੰਟੀ) ਬਸ ਇਕ ਗੱਲ ਪੁਛ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਗੱਲ ਦੱਸਣ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੋ ਬਲਾਕ, ਤਹਿਸੀਲ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੈਡ ਕੁਆਰਟਰਜ਼ ਤੇ ਟਰੈਕਟਰ ਵਰਕਸ਼ਾਪਸ ਤੇ ਰਿਪੇਅਰ ਸਰਵਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸਕੀਮ ਬਣਾਈ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਦ ਤਕ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਮੈਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਗੇ।

चौधरी नेत राम (हिसार) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, आज खेतीबाड़ी और महकमा नहर की मांगों पर बहस हो रही है। मैं निवेदन करना चाहता हूँ कि समाजवाद का नाहरा लगाने वाली और अन्न में आत्म निर्भर होने का नाहरा लगाने वाली यह भ्रष्ट सरकार जिसने हम हिन्दुस्तानियों को भिखमंगा बना दिया है ....

उपाध्यक्षा : इस वक्त जो आप सुझाव देना चाहते हैं वह दें या जो पूछना चाहते हैं वह पूछें। जनरल स्पीच करने के लिये वक्त नहीं है। (At this stage the hon. Member may give suggestions, if any, or seek information on any point he likes. There is no time left to make a general speech)

चौधरी नेत राम : मैं सुझाव ही दूंगा। मैं यह कहना चाहता हूँ कि यह सरकार खुद पैदावार बढ़ाना नहीं चाहती और इस का भी एक कारण है। पिछले 18 सालों में 25 रुपये फी क्विंटल की कीमत पर 40 अरब रुपये का अनाज बाहर से आया है। अगर पांच रुपये क्विंटल भाड़े का खर्च लगायें और पांच रुपये डीलर का खर्च और मुनाफा लगाये तो यह 35 रुपये क्विंटल गंदम पड़ती है लेकिन यह सरकार उसे 60 रुपये क्विंटल पर बेच रही है और यह समाजवाद का नाहरा लगाने वाली और तरह तरह के ढोंग रचाने वाली बेशर्म सरकार 25 रुपये क्विंटल की बलैक कर रही है। इससे ज्यादा बेशर्मी की बात और क्या हो सकती है ? इस तरह बलैक करने की वजह से ही तो यह सरकार पैदावार बढ़ाना नहीं चाहती। यह सरकार स्कीमें तो बहुत बनाती है लेकिन वह तमाम की तमाम अधूरी पड़ी रहती हैं चाहे वह सेम की हों या ड्रेनेज की हों। आज सरसा के अलाके में, बठिंडा के अलाके में ड्रेनें अधूरी पड़ी हैं। इन्होंने एक महकमा खोला कि घग्गर और मारकंडा का पानी नहरें बना कर बाहर निकालेंगे और लोगों को फ्लॅड से बचायेंगे। उस पर लाखों रुपये खर्च किये, लेकिन सारा काम अधूरा पड़ा है। इन्होंने पिछले साल बजट में तहसील भिवानी में पानी देने के लिये 27 लाख 60 हजार रुपया रखा लेकिन सिर्फ दो लाख रुपया ही खर्च किया गया है। यह सरकार सारा रुपया दूसरे ढंगों से खर्च करती है लेकिन हाउस में और ढंग से पेश करती है। इस सराकर के मंत्री हाउस में ब्यान कुछ देते हैं और अमल में कुछ और होता है। आप हैरान होंगे कि आज मक्की का 30 रुपये और बाजरे का 40 रुपये क्विंटल भाव है। इन्होंने बिरला ब्रदर्ज को बीज देने के लिये जो जमीन दी है और फार्म खोला है उससे पैदा किये बाजरे का 250 रुपये और मक्की का 150 रुपये क्विंटल के भाव से रुपया उन्हें दिया जाएगा। यह कहां की इनसाफ की बात है ? अमरीका में बीज देने वाला महकमा 120 रुपये क्विंटल के हिसाब से बीज लोगों को देता है लेकिन यह बिरला ब्रदर्ज को

250 रुपये क्विंटल देने का सरकार एलान करती है। लोगों ने बहुत शोर मचाया लेकिन इस सरकार ने वह फार्म उनसे वापस नहीं लिया। (घंटी) आज 11 लाख एकड़ ज़मीन बंजर पड़ी है जो काबिले काश्त बन सकती है। उसे रीकलेम करने के लिये इन्होंने एक महकमा बनाया। बजट को देखें तो उसमें कहते हैं कि दो हज़ार एकड़ ज़मीन हर साल रीकलेम करते हैं।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं अर्ज़ करना चाहता हूँ कि सरकार पंजाब के अन्दर खेती की पैदावार को खुद बढ़ाने के हक में नहीं है। इसका कारण यह है कि सरकार लोगों को भूखे मार कर उन पर हकूमत करना चाहती है। सरकार ने हमारे सूबे के अन्दर खेतीबाड़ी के सम्बन्ध में बहुत ही खराब हालात पैदा कर दिये हैं। जहां पर लोग अनाज के न होने से भूखे तड़प रहे हैं सरकार उनकी तरफ कोई ध्यान नहीं देती। मैं समझता हूँ कि हमारी सरकार यहां पर भी कैरल और बंगाल जैसे हालात पैदा कर रही है? अगर यहां पर ऐसे हालात पैदा हो गए तो हम इस सरकार को डाक पर खड़ा कर देंगे जैसे कि अदालतों में मुलज़मों को खड़ा किया जाता है। इसलिये सरकार को अपनी नीति बदलनी चाहिए।.........(शोर) विघ्न)

उपाध्यक्षा : आप बैठ जायें। (He may resume his seat.)

चौधरी नेत राम : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैंने अभी दो मिनट ही टाइम लिया है। इसलिये मुझे अपने विचार प्रकट करने के लिये कुछ और समय दिया जाए।

उपाध्यक्षा : जब मैं खड़ी हूँ तो आपको बैठ जाना चाहिए। इस पर 335 मिनट डिसकशन हुई। आपोजीशन वालों ने 151 मिनट डिस्कशन में लिए। मैं समझती हूँ कि हर मैम्बर के जिम्मे ढाई मिनट आते हैं। मैंने आपकी रियायत की है। मैंने आप को 6 मिनट दिये हैं। अब आप बैठ जाएं। (The hon. Member should take his seat when I am on my legs. These demands have been discussed for 335 minutes so far. Out of this time Opposition have taken 151 minutes. It comes to about $2\frac{1}{2}$ minutes per Member. I have shown favour to him and have given him six minutes. Now he should resume his seat.)

चौधरी नेत राम : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैंने अभी दो मिनट ही भाषण दिया है। मैं अपनी घड़ी देख कर ही खड़ा हुआ था। इस बारे में मेरे पास समाजवाद जांच आयोग की रिपोर्ट है। उसमें इसके बारे में बिस्तार में वर्णन किया हुआ है। अगर आप मुझे और टाइम नहीं देना चाहतीं तो मैं आपकी इजाज़त से वह रिपोर्ट सदन की मेज़ पर रखता हूं। मैं सरकार से प्रार्थना करना चाहता हूँ कि वह इस रिपोर्ट पर संजीदगी से विचार करें और इस में जो सुझाव दिए गए हैं, उनको लागू करने की कोशिश करें। मैं वह रिपोर्ट हाउस की टेबल पर रख रहा हूँ।

उपाध्यक्षा : आप यह रिपोर्ट हाउस की मेज़ पर न रखें, बल्कि मेरे पास भेज दें। (Please do not place this report on the Table but pass it on to me.)

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ): ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਹਾਊਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਅਤੇ ਆਬਪਾਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਮਦਾਂ ਉੱਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਨਰੇਬਲ ਮੰਬਰਜ਼ ਆਪਣੀਆਂ ਸਪੀਚਾਂ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜੇ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰਜ਼ ਹਾਊਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਫੈਕਚੂਅਲ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਰਖਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਸਾਰੇ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰਜ਼ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਬਾਰੇ ਈਫੈਕਟਿਵ ਸਟੈਪਸ ਉਠਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਖੇਤੀ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਪਜ ਹੋ ਸਕੇ। ਲੇਕਿਨ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਥੇ ਅੰਨ ਸੰਕਟ ਆਇਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਇਹ ਅੰਨ ਸੰਕਟ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕੇ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਦੋ ਰਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਕਿ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਨੂੰ ਸਾਊਂਡ ਫੁਟਿੰਗ ਉੱਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ। ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਦਮ ਉਠਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ 3 ਕਰੋੜ ਏਕੜ ਹੈ। ਟੋਟਲ ਏਰੀਆ ਅੰਡਰ ਕਲਟੀਵੇਸ਼ਨ 1,87,41 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਹੈ। ਕਰਾਪਡ ਏਰੀਆ 2,47,84 ਹਜ਼ਾਰ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਟੋਟਲ ਦਾ ਇਰੀਗੇਟਿਡ ਏਰੀਆ 42% ਬਣਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼ ਦੇ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਲਗ ਭਗ 25 ਲੱਖ ਫੈਮੀਲੀਜ਼ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ 5 ਤੋਂ 10 ਏਕੜ ਤਕ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ 90% ਅਜਿਹੀਆਂ ਫੈਮਿਲੀਜ਼ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ 5 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। 5 ਲਖ ਅਜਿਹੀਆਂ ਫੈਮਿਲੀਜ਼ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ 10 ਤੋਂ 30 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ਏਥੇ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਤਦ ਤਕ ਇਥੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੈਸ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਸਕੇ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਜਿਹੜਾ ਅਨਾਜ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਉਸ ਦੀਆਂ ਡੀਟੇਲਜ਼ ਇਹ ਹਨ।

71 ਲਖ ਟਨ ਅਨਾਜ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 3 ਲੱਖ ਟਨ ਤੇਲ ਦੇ ਬੀਜ ਹਨ। ਗੁੜ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੂਗਰ ਭੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਹ 11 ਲਖ 15 ਹਜ਼ਾਰ ਟਨ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਰੂਈ 10 ਲੱਖ 8 ਹਜ਼ਾਰ ਗੱਠਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ।

1965-66 ਵਿੱਚ ਅਨਾਜ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਚੰਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਡਰਾਟ ਆਇਆ। ਸੂਬੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਨਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਖਾਸ ਕਰ ਬਾਰਡਰ ਦੇ 3 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਲਗ ਸਕਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇੰਡੋ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਲੜਾਈ ਸੀ। ਫਸਲਾਂ ਹੁਮ ਹੁਮਾ ਕੇ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਲੇਕਿਨ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਮੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਫਸਲਾਂ ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਪਾਣੀ ਦਾ ਤੋੜਾ ਬਹੁਤ ਰਿਹਾ। ਬਰਸਾਤ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨਹਿਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਬਲਕਿ ਬਿਜਲੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਭੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਮੀ ਰਹੀ। ਵਕਤ ਉੱਤੇ ਬਾਰਸ਼ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਭੀ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਹੜੀ ਕਟੌਤੀ ਲਾਈ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਭੀ ਅਜੇ ਬਹਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਜਲੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਣੀ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਘਟ ਪਾਣੀ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪਾਣੀ ਦੀ ਤਕਸੀਮ ਰੇਗੂਲੇਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਕਿ ਪਾਣੀ ਦਾ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੋ ਸਕੇ। ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪਾਣੀ ਬਾਰੇ ਡਿਮਾਂਡ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਹੱਥ ਸੀ। ਅਗਰ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਪਾਣੀ ਕਾਫੀ ਮਿਕਦਾਰ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਐਗਰੀ-ਕਲਚਰ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਟੀਚੇ ਫਿਕਸ ਕੀਤੇ ਸਨ ਉਹ ਪੂਰੇ ਉਤਰਨੇ ਸਨ। ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਦਾਦ ਦੇਣਗੇ ਕਿ ਖਰੀਫ ਦੀ ਫਸਲ ਦੇ ਟੀਚੇ 18.[illegible] ਲਖ 3 ਹਜ਼ਾਰ ਟਨ ਸਨ ਲੇਕਿਨ 18 ਲਖ ਟਨ ਅਨਾਜ

ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ । ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਰਟੇਜ ਹਰ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ 10% ਤੋਂ 30% ਹੈ । ਮੈਂ ਇਨ ਪੁਟਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 2.50 ਲਖ ਟਨ ਸੀਡਜ਼ ਅਤੇ 3 ਲਖ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਸਾਲ 3 ਲਖ 25 ਹਜ਼ਾਰ ਪਲੱਸ 3 ਹਜ਼ਾਰ ਮੈਕਸੀਕਨ ਵਹੀਟ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੀਵੀ 18 ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 3.20 ਹਜ਼ਾਰ ਟਨ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ । 1966-71 ਤਕ 26 ਲਖ ਟਨ ਅਨਾਜ, 3 ਲਖ ਰੂਈ ਦੀਆਂ ਗੱਠਾਂ, 105 ਲਖ ਟਨ ਆਇਲ ਸੀਡਜ਼ ਅਤੇ 3 ਲਖ ਟਨ ਗੁੜ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

1966-67 ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਾਇਸਟ ਪ੍ਰਾਇਰਟੀ ਮਾਈਨਰ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਖੇਤੀ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਈ ਜਾ ਸਕੇ ।

ਪਲਾਂਟ ਪਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਯਰਜ਼ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੈ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਜਾ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਈਨਰ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਇਮਪਾਰਟੈਂਸ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਕਸਾਲੀ ਦੇ ਵਕਤ ਤਕਲੀਫ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਮਿਲਦਾ ਰਹੇ । ਤਿੰਨ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਵਿਚੋਂ ਅਸੀਂ 25,000 ਖੂਹ ਲਗਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ 8 ਹਜ਼ਾਰ ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਲਗਾਉਣੇ ਹਨ । ਚਾਲੂ ਸਾਲ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਹਾਰਸ ਪਾਵਰ ਡੀਜ਼ਲ ਇੰਜਣਾਂ ਲਈ 50% ਤਕ ਅਤੇ 10 ਹਾਰਸ ਪਾਵਰ ਡੀਜ਼ਲ ਇੰਜਣਾਂ ਲਈ 37.5 ਫੀ ਸਦੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਦਾ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਹਿਲੇ 25% ਸਬਸਿਡੀ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਮਾਈਨਰ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਾਰਕਿਟਿੰਗ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮਾਰਫਤ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਡੀਜ਼ਲ ਇੰਜਣ ਫੌਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਖਰੀਦਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਣ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੈਸ਼ ਪੇਮੈਂਟ ਕਰਕੇ ਇੰਜਣ ਖਰੀਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਬਸਿਡੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੀਮਿਸ਼ਨ ਲਾਸਟ ਇੰਸਟਾਲਮੈਂਟ ਦੇ ਵਕਤ ਐਡਜਸਟ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੇਸ ਫਾਈਨੈਂਸ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਵਾਵਾਂਗੇ । ਕੈਸ਼ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਬਸਿਡੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ......(ਵਿਘਨ)

ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਦੀ ਖਾਸ ਮਹਾਨਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਸਾਲ ਜਿਹੜੀ ਸਕੀਮ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ 200 ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਲਗਵਾਂਵਾਂਗੇ ਜਿਹੜੇ 2, 3 ਏਕੜਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵੇਚ ਕੇ ਵੀ ਟਿਊਬਵੈਲ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕਦੇ । ਇਸ ਕਮ ਲਈ ਅਸਾਂ 20 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ½ ਸਰਕਾਰ ਹਿੰਦ ਦੇਵੇਗੀ ਅਤੇ ½ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੇਵੇਗੀ। ਇਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਖਰਚ ਕੀਤਿਆਂ ਟਿਊਬਵੈਲ ਦਾ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਾਲੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾ ਸਕਣਗੇ। (ਤਾਲੀਆਂ) 2 ਰਿਗਜ਼ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਫੌਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਕਿਧਰੋਂ ਵੀ ਮਿਲ ਸਕਣ ਤਾਂ ਪੈਸੇ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਖਿਚ ਕੇ ਲੈ ਆਉ, ਸਬਮਾਊਂਟੇਨਿਸ ਏਰੀਆ—ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਮਹਿੰਦਰਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿਥੇ ਸਬ-ਸਾਇਲ ਨੀਵਾਂ ਹੈ , ਉਚਾਈ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ, ਉਥੇ ਬੋਰਿੰਗ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵੀ ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਬਾਰਾਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਅੰਦਰ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਵੇ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਇਲ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਕਾਫੀ ਖਰਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਵੱਟ-ਬੰਦੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਬਿਨਾ ਪਾਣੀ ਦੀ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਪਾਣੀ ਜ਼ਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਬਰਸਾਤ ਥੋੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੇਕਰ ਵੱਟ ਬਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਦਾ

[ਗ੍ਰਿਹ ਮੰਤਰੀ]

ਹੈ । ਅਗੇ ਰੇਤਲੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪਕੀਆਂ ਨਾਲੀਆਂ ਬਨਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਖਰਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਰੇਤਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜਜ਼ਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ । ਪੱਕੀਆਂ ਨਾਲੀਆਂ ਉਪਰ ਇਸ ਸਾਲ 16, 17 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕਰਨ ਲਗੇ ਹਾਂ । ਇਸ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬਚਤ ਵੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਮੰਜ਼ਲੇ ਮਕਸੂਦ ਤੇ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇਗਾ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅਸੀਂ ਕਾਫੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸਪੈਸ਼ਲ ਕਰਾਪਸ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਵੀ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। 3 ਲਖ ਏਕੜ ਦਾ ਏਰੀਆ ਮੈਕਸੀਕਨ ਵੀਟ ਹੇਠਾਂ ਲਿਆਵਾਂਗੇ । ਹਾਈਬ੍ਰਿਡ ਮੇਜ਼ ਹੇਠਾਂ ਇਕ ਲਖ ਏਕੜ ਅਤੇ ਰਾਈਸ ਹੇਠਾਂ 25 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਲਿਆਵਾਂਗੇ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਈਬਿਡ ਬਾਜਰੇ ਲਈ 75,000 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਰਖਾਂਗੇ । ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ 6 ਲੱਖ ਏਰੀਆ ਮੈਕਸੀਕਨ ਵੀਟ ਹੇਠਾਂ ਆਉਂਣਾ ਹੈ । ਉਸ ਵਿਚੋਂ 3 ਲੱਖ ਏਕੜ ਇਕਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮੈਕਸੀਕਨ ਵੀਟ ਹੇਠ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇਗਾ । ਅੱਧਾ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਅਤੇ ਅੱਧਾ ਏਰੀਆ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ । ਯੀਲਡ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਮੈਕਸੀਕਨ ਵੀਟ ਦੀ ਯੀਲਡ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਖਾਸ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ 60—70 ਮਣ ਪਰ ਏਕੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਐਵਰੇਜ ਯੀਲਡ 50 ਮਣ ਪਰ ਏਕੜ ਹੋਵਗੀ । ਇਸ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਕਿਸਮਾਂ ਵੀ ਹਨ ਜਿਵੇਂ P.V. 18, ਸਨੌਰਾ, ਲਰਮਾ ਰਾਜੋ । ਹਿੰਦੀ ਰੀਜਿਨ ਵਿੱਚ ਮਨੌੜਾ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰ P.V. 18 ਦੋਵਾਂ ਪਾਸੇ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ 273-C, 306-C, 281-C ਵੀ ਕਾਫੀ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਐਵਰੇਜ 30 ਮਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਖਾਸ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੀ ਦੇ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ । ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬੀ ਕਿੰਨਾ ਪਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਅਸਾਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ 20 ਸੇਰ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰੋ ਪਰ ਕਿਸਾਨ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ 30—35 ਸੇਰ ਤਕ ਪਾਵੇ ਅਤੇ ਮਣ ਤਕ ਵੀ ਪਾ ਦੇਵੇ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਆਦਤ ਹੈ । ਪਰ ਮਕਸੀਕਨ ਵੀਟ ਦਾ ਬੀ 7 ਗੁਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਗਦਾ ਹੈ । ਕਣਕ ਦੇ ਪੌਦੇ ਦਾ ਕਦ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਿੱਟਾ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਚਾਹੇ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਹਵਾ ਚਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਲੰਮਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ । ਜੇਕਰ ਦੂਸਰੀ ਕਣਕ ਨੂੰ ਰੇਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਉਹ ਲੰਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਾਣਾ ਵੀ ਘਟ ਲਭਦਾ ਹੈ । ਪੱਠਾ ਵੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਕਸੀਕਨ ਕਣਕ ਦਾ ਬੂਟਾ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਅਗੇਂਸਟ ਖੜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਇਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਕਸੀਕਨ ਕਣਕ ਬੀਜੀ ਸੀ, ਉਸ ਕਣਕ ਦੀ ਜਰਮੀਨੇਸ਼ਨ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋਈ । ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖੋ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਜਰਸੀਨੇਸ਼ਨ ਹੋਈ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬੀਜ ਦੋ ਇੰਚ ਡੂੰਘਾ ਰਖਣਾ । ਪਰ ਕਈਆਂ ਨੇ ਇੰਸਟ੍ਰਕਸ਼ਨਜ਼ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬੀਜ ਤਿੰਨਾਂ ਇੰਚਾਂ ਤਕ ਡੂੰਘਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੀਜ ਹੁਣ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾ ਡੂੰਘਾ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਜਰਮੀਨੇਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਜੇਕਰ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖੋਗੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਜਿੰਨਾਂ ਬੀਜ ਪਾਇਆ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਸਲ ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਉਗ ਚੁਕੀ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਦੀ ਵੀ ਡਬਲ ਡੋਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਏਕੜ ਯੀਲਡ ਵਿੱਚ $\frac{3}{4}$ ਟਨ ਇਨਕਰੀਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਸੋ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਅਸਾਂ ਸਪੈਸ਼ਲ ਕਰਾਪਸ ਦੀ ਇਨਕਰੀਜ਼ ਦਾ ਇਸ ਸਾਲ ਪਲੈਨ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ 5 ਲੱਖ ਏਕੜ ਵਿੱਚੋਂ 4 ਲਖ ਟਨ ਚਾਲੂ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਬੀਜ ਕੇ ਤਕਰੀਬਨ 25 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਕਿਰਸਾਨ ਨੂੰ ਪੁੱਜੇਗਾ, ਉਸ ਦਾ ਲਾਭ ਹੋਣ ਵਾਲਾ

ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਣਕ ਬਿਲਕੁਲ ਬੀਜ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਬਾਹਰੋਂ ਮਗਵਾਉਣੀ ਪਵੇਗੀ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਐਸੀ ਅਜੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਅੱਗੇ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੈ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਇਕਾਨੋਮੀ ਨੂੰ ਇੰਪਰੂਵ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਨਿਹਾਇਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ । Assured water ਹੋਵੇ, ਤਕਾਵੀ ਲੋਨਜ਼ ਦਿਤੇ ਜਾਣ, ਬੀਜ ਚੰਗੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਔਰ ਅੱਛਾ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਮਿਲੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਬਰਾਹੇ ਰਾਸਤ ਅਨਾਜ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਪਾਣੀ ਦੀ ਬਾਬਤ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੁਣ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ । ਬੀਜ ਬਾਰੇ ਸਾਡੀ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਅਕਸਪਰਟਸ ਨੇ ਬਾਜਰੇ ਔਰ ਮੈਕਸੀਕਨ ਕਣਕ ਦੇ ਨਵੇਂ ਸਟਰੇਨ ਲਭੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਦਸਿਆ ਹੈ P. V. 18 ਵਗੈਰਾ । ਸੋ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤੌਖਲਾ ਜਾਂ ਡਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਮੁਲਕ ਤੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਅਨਾਜ ਮੰਗਵਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ । ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਗ਼ਲਤ ਬਾਤ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਾਹਰੋਂ ਮੰਗਵਾਵਾਂਗੇ । ਅਸੀਂ ਨਾ ਸਿਰਫ ਆਪਣ ਸੂਬੇ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਬਲਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਡੈਫਿਸਿਟ ਸੂਬੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਨਾਜ ਦੇਣ ਦੇ ਮੂਜਬ ਬਣ ਸਕਾਂਗੇ । ਅਸੀਂ ਇਸ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਅਚੀਵ ਕਰਨਾ ਹੈ ਔਰ ਸਾਡੀ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਚੌਥੀ ਪੰਜ-ਸਾਲਾ ਪਲੈਨ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤਕ ਜਿਤਨਾ ਵੀ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕ ਦਾ deficit ਹੈ ਉਸ ਦਾ 50 per cent [illegible] ਪਜਾਬ ਹੀ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗਾ ।

ਇਕ ਆਵਾਜ਼ : ਕਿਹੜਾ ਪੰਜਾਬ ਕਰੇਗਾ ?

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : Punjab as it is. ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਪਿਛੋਂ ਇਕ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਪੰਜਾਬ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਅੱਜ ਹੈ । ਅਗਰ ਥੋੜਾ ਬਹੁਤ ਇਧਰ ਉਧਰ ਭੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਦ ਵੀ ਅਨਾਜ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ । ਅਨਾਜ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਉਹ ਜੀ ਨਹੀਂ ਸਕਣਗੇ ।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : आप के मुकाबले में ज़्यादा पैदा करेंगे ।

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਉਥੇ ਵੀ ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਡੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪਈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰਾਂਗੇ । ਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 10,000,000 ਟਨ ਅਨਾਜ ਜਿਹੜਾ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ 3.3 ਮਿਲੀਅਨ ਟਨ ਯਾਨੀ 1/3 ਇਕੱਲਾ ਪੰਜਾਬ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਹੁਣ ਮੈਂ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟਸ ਵਲ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਵਿਚ 11 ਲਖ ਟਰੈਕਟਰ ਦਾ ਸਾਡਾ ਟਾਰਗਟ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 3 ਲਖ ਲਈ 50% ਸਬਸਿਡੀ ਦੇਈਏ । ਹਿੱਲੀ ਏਰੀਆਜ਼, ਮਹਿੰਦਰਗੜ੍ਹ, ਸਾਲਹਾਵਾਸ, ਨਾਹਨ ਔਰ ਲੋਹਾਰੂ ਜੋ ਬੈਕਵਰਡ ਇਲਾਕੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ 75 ਫੀਸਦੀ ਸਬਸਿਡੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਜਿਹੜੇ ਟਰੈਕਟਰਜ਼ ਦੇ ਸਪੇਅਰ ਪਾਰਟਸ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਦਾ ਰੇਟ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਔਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਗੋਰਮੈਂਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਨੂੰ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ । (ਵਿਘਨ) ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੁਫਤ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਣ ਪਰ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਹੈ ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਪੇਅਰਜ਼ ਉੱਤੇ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਦ ਵੀ ਬੜੀ ਅੱਛੀ ਗੱਲ ਹੈ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿਘ ਹੋਰਾਂ ਇਕ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਟਰੈਕਟਰਜ਼ ਸਰਵਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ 5 ਲੱਖ ਰੁਪਆ

[ਗ੍ਰਿਹ ਮੰਤਰੀ]

ਅਸਾਂ ਸਰਵਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨਜ਼ ਵਾਸਤੇ ਰਖਿਆ ਹੈ ਔਰ 5 ਸਰਵਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੈੱਟ ਅਪ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸਰਵਿਸ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਪਹੁੰਚਾਉਣਗੇ, ਵਾਹੀ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀਆਂ ਸਬੰਧਤ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨਗੇ । ਇਹ ਸਾਰਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਨਗੇ । ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਐਗਰੋ-ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਹੈ । ਪਾਵਰ ਸਪਰੇਅਰਜ਼ ਟਰੈਕਟਰਜ਼, ਇੰਪਲੀਮੈਂਟਸ ਇੰਪੋਰਟਿਡ ਇਨਸੈਕਟੀਸਾਈਡਜ਼ ਨਾਮੀਨਲ ਮਾਰਜਨ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ । ਟਰੈਕਟਰਜ਼ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿਗ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਾਵਰ ਟਿਲਰਜ਼ 15,000 ਸਾਲਾਨਾ ਮੈਨੂੰਫੈਕਚਰ ਹੋਣ । ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਫਾਰਨ ਕੁਲੈਬੋਰੇਟਰਜ਼ ਨਾਲ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਟਰੈਕਟਰਜ਼ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਮਿਡਲ ਏਜੰਸੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰੀਮੂਵ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਮੇਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਟਰੈਕਟਰਜ਼ ਦੀ ਸੇਲ ਵਿਚ ਬਲੈਕ ਮਾਰਕਿਟ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਰੈਕਟਰਜ਼ ਦਾ ਕੰਮ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਐਗਰੋ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਸੰਭਾਲੇ । ਇਸ ਦੀ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰ ਔਰ ਸੇਲ ਦਾ ਕੰਮ ਉਹ ਸੰਭਾਲੇ—ਭਾਵੇਂ ਫਾਰਨ ਕੁਲੈਬੋਰੇਟਰਜ਼ ਨਾਲ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਇਥੇ, ਇਹ ਕੰਮ ਅਸਾਂ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੈ । ਫਿਲਹਾਲ ਇਸ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਰਜ਼ ਨੂੰ ਬੁਲਾਕੇ ਅਸੀਂ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਲਿਸਟਾਂ ਪ੍ਰੀਪੇਅਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਰਜ ਕਰਨ ਔਰ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਲਿਸਟਾਂ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਆਉਣ ਤਾਕਿ ਜਿਸ ਵਕਤ ਇਹ ਮਿਲਣ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਕਿ ਸਾਡੇ ਬੰਦੇ ਉਥੇ ਹੋਣ, ਉਹ ਸਾਰਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਵੇਖਣ, ਪੇਮੈਂਟ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਰਾਉਣ ਤਾਕਿ ਜਿਹੜੀ ਬਲੈਕ ਮਾਰਕਿਟ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਹਦ ਤਕ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕੇ । ਸੋ ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਹਰ ਤਰੀਕਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਬਿੱਦਤ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਦੀ ਰੋਕ ਥਾਮ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ।

ਪਲਾਂਟ ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਵੀ ਇਕ ਨਿਹਾਇਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਇਕ ਪੈਕੇਜ ਪਰੋਗਰਾਮ ਬਨਾਉਣ ਲੱਗੇ ਹਾਂ । 40 ਬਲਾਕਸ ਇਸ ਸਾਲ ਲੈਣੇ ਹਨ । ਜਿਤਨੀਆਂ ਵੀ ਕੀੜੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਹਨ, ਇਨਸੈਕਟੀਸਾਈਡਜ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ 50 ਫੀਸਦੀ ਸਬਸਿਡੀ ਦੇਣੀ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਾਲ ਇਸ ਮਕਸਦ ਵਾਸਤੇ 28 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਹੈ ਔਰ 18 ਲਖ ਰੁਪਏ ਬਾਰੇ ਗੌਰਮੈਂਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਦੇਵਾਂਗੇ । ਸੋ 46 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਉੱਤੇ ਖਰਚ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਸਾਲ ਤਿਆਰ ਹਾਂ । ਫਾਈਨੈਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਵਕਤ ਇਥੇ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਸਾਲ ਦੋ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਵੀ ਇਸ ਮਕਸਦ ਵਾਸਤੇ ਖਰੀਦਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਤਾਕਿ ਸਪਰੇ ਦਾ ਕੰਮ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕੇ । ਅਗਰ ਉਹ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦੇਣ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾ ਵੈਹੀਕਲਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਚਾਹਵਾਂਗੇ ਤਾਕਿ ਸਪਰੇ ਕਰਕੇ ਕੀੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜਿਤਨੀ ਅਨਾਜ ਦੀ ਕਮੀ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਉਹ ਕਮੀ ਅਸੀਂ ਪੂਰੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਨਸੈਕਟੀਸਾਈਡਜ਼ ਦਾ ਪਰਾਪਰ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਫਸਲਾਂ ਉੱਤੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ 10% ਦੇ ਕਰੀਬ ਤਾਂ ਅਨਾਜ ਨੂੰ ਚੂਹੇ ਔਰ ਗੁਦਾਮਾਂ ਵਿਚ ਖਪਰਾ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਗੁਦਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨਾਜ ਦੀ ਸਹੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਔਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤਕਰੀਬਨ 9–10 ਫੀਸਦੀ ਅਨਾਜ ਵੇਸਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਠੀਕ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਮੁਨਾਸਬ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸਗੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦ ਵੀ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਗੁਦਾਮਾਂ ਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਕਰਨੀ ਨਿਹਾਇਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਅਗਰ ਗੁਦਾਮਾਂ ਵਾਲੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਨ ਤਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕੁਛ ਨਾ ਕੁਛ ਇਸ ਬਾਰੇ ਰੋਕ ਥਾਮ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਔਰ ਅਜ ਜਿਹੜੀ ਅਸਾਂ ਅਨਾਜ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਉਸੇ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਪੈਕੇਜ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ 84 ਬਲਾਕ ਅਸਾਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਲਏ ਸੀ । ਇਸ ਸਾਲ 114 ਬਲਾਕਸ ਲੈ ਰਹੇ ਹਾਂ ...... ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਟਾਈਮ ਮੈਂ ਲੈਣਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਇਸ ਡੀਮਾਂਡ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਾਉਣ ਵਿਚ ਜਿਤਨਾ ਵਕਤ ਲਗਣਾ ਹੈ ਉਤਨਾ ਵਕਤ ਵਧਾ ਦਿਉ...... ਹਾਂ, ਮੈਂ ਪੈਕੇਜ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਪੈਕੇਜ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਮੇਜ਼, ਵੀਟ, ਰਾਈਸ, ਗਰਾਊਂਡ-ਨਟਸ ਔਰ ਕਾਟਨ ਰਖਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਿਹੜੀ ਇਨਟੈਨਸਿਵ ਕਲਟੀਵੇਸ਼ਨ ਹੈ ਅਸਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ । ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਦਾ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ ਇਸ ਸਾਲ 3.20 ਲੱਖ ਟਨ ਸੀ । ਅਸੀਂ ਗੌਰਮੈਂਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਐਸ਼ੋਅਰ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਾਡੀਆਂ ਸਪੈਸ਼ਲ ਕਰਾਪਸ ਦੀ ਸਕੀਮ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਹੋਰ ਲਈਏ.....

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਇੰਟਰੱਪਸ਼ਨ ਮੁਆਫ਼, ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ, What was your proposal? ਹਾਊਸ ਤਾਂ ਸ਼ੈਡੂਲ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ 10 ਮਿੰਟ ਹੋਰ ਚਲ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਕਿਤਨਾ ਟਾਈਮ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇ? (The hon. Minister may excuse my interruption. May I know as to what was his proposal ? Only ten minutes are left for the House to adjourn. How much time of the sitting does he want to be extended ?)

ਗਹਿ **ਮੰਤਰੀ** : ਮੈਂ ਤਾਂ ਦੋ ਵਜੇ ਤਕ ਬੋਲਾਂਗਾ ।

ਆਵਾਜ਼ਾਂ : 15 ਮਿੰਟ ਹੋਰ ਵਧਾ ਦਿਉ ।

ਚੀਫ਼ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਤਾਂ ਫੇਰ ਮੈਂ ਮੋਸ਼ਨ ਮੂਵ ਕਰਾਂ ?

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਬੈਠ ਜਾਓ ਤੁਸੀਂ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਜੇ ਪੁਛ ਹੀ ਰਹੀ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਤਨਾ ਟਾਈਮ ਵਧਾਇਆ ਜਾਏ ।(He should resume his seat. I am still enquiring as to how much time of the sitting should be extended.)

ਚੀਫ਼ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਆਖਿਰ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਵੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤਰੀਕੇ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ ।

अगर हाउस की परमिशन हो तो हाउस को 15 मिनटों के लिए एक्सटेंड कर दिया जाए। । (I know the procedure. If the House agrees, the sitting be extended by fifteen minutes.)

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ: ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਲੱਖ ਟਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅਸੀਂ ਇਕ ਲਖ ਟਨ ਸਪੈਸ਼ਲ ਕਰਾਪਸ ਵਾਸਤੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਔਰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਐਸ਼ੋਅਰ ਕਰਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨੈਕਸਟ

[ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤ੍ਰੀ]
ਈਅਰ ਵਿੱਚ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨਗੇ । ਔਰ ਜੋ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਕਰੈਡਿਟ ਹੋਵੇਗਾ ਉਹ ਕੋਆਪਰੇ-ਟਰਜ਼ ਦੇ ਥਰੂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਫਿਰ ਕੰਪੋਜ਼ਟ ਖਾਦ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ 167 ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਕੰਪੋਜ਼ਟ ਖਾਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਜ਼ਾਇਆ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਇਸ ਸਕੀਮ ਰਾਹੀਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ।

ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਵੀਟ, ਗਰਾਮ, ਰਾਈਸ, ਔਰ ਬਾਜਰਾ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਾਡੀਆਂ ਆਮ ਕਰਾਪਸ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸੀਡ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਔਰ ਵੀਟ ਦੇ 5 ਲਖ ਮਣ ਸੀਡ ਵਾਸਤੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਫਿਰ ਦਸ ਕੇ ਰੀਪੀਟ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ । ਸਿਰਫ ਇਹ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ 16 ਲਖ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ including high yielding variety ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੀਡਜ਼ ਨਾਲ ਕਵਰ ਕਰਾਂਗੇ ।

ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਸਮਾਲ ਲੈਂਡ ਓਨਰਜ਼, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ 10 ਏਕੜ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਘਟ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਹੜੇ ਟੈਨੈਂਟਸ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਸਮਾਲ ਫਾਰਮਰਜ਼ ਨੂੰ ਸ਼ਾਰਟ ਟਰਮ ਲੋਨ ਦੇਣ ਦਾ ਇਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਗਲਤ ਫਹਿਮੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਦਸ ਕੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸ਼ਾਰਟ ਟਰਮ ਲੋਨ ਸਿਰਫ ਛੋਟੇ ਫਾਰਮਰਜ਼ ਨੂੰ ਹੀ ਦੇਣੇ ਹਨ, ਇਹ ਗ਼ਲਤ ਫਹਿਮੀ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਹ ਅਸੀਂ ਇਸ ਲਈ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਲੈਂਡ ਲਾਰਡਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਵਲ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਸਰਮਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਜੋ ਉਹ ਟਿਊਬਵੈਲ ਲਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੰਮ ਲਈ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਧਰੋਂ ਉਧਰੋਂ ਮਿਲ ਵੀਸਕ ਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੋ ਛੋਟੇ ਫਾਰਮਰਜ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਨਾ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਸਰਮਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਹੋਰ ਕਿਧਰੋਂ ਪੈਸੇ ਐਰੇਂਜ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕਾਨੋਮੀ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰਰਤਾਂ ਨੂੰ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੀਏ ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਇਹੋ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਨ ਦੇਣੇ 8 ਫਰਵਰੀ ਤੋਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ?

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਬਾਬੂ ਜੀ, ਅਸੀਂ ਉਹ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਅਸੀਂ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕਰਨੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸਲੀ ਮਾਅਨਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨ ਹੀ ਹਨ, ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਦੂਜਾ ਜੋ ਵੱਡੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਹਨ ਉਹ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਟਿਊਬਵਲ ਵੀ ਲਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਔਰ ਟਰੈਕਟਰ ਵੀ ਖਰੀਦ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵਡੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਹਨ ਵੀ ਬੜ੍ਹੇ ਥੋੜੇ। ਇਥੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਤਾਂ ਸਮਾਲ ਫਾਰਮਰਜ਼ ਹੀ ਹਨ । ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸਮਾਲ ਲੈਂਡ ਹੋਲਡਰਜ਼ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼ ਅੱਗੇ ਹੀ ਬਾਈਫਰਕੇਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਿ ਸਮਾਲ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼ ਫਰਦਰ ਬਾਈਫਰਕੇਟ ਹੋ ਕੇ ਹੋਰ ਛੋਟੀਆਂ ਨਾ ਹੋ ਜਾਣ, ਇਹ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕ **ਜਾਂ ਅਧਾ ਏਕੜ ਨਾ ਵੇਚ ਸਕੇ, ਘਟੋ ਘਟ 5 ਏਕੜ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਵੇਚੇ ਤਾਕਿ ਪੰਜਾਂ ਏਕੜਾਂ ਤੋਂ ਘਟ**

ਕੋਈ ਹੋਲਡਿੰਗ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜਾ ਮਕਸਦ ਅਸੀਂ ਕਨਸਾਲੀਡੇਸ਼ਨ ਤੇ ਲਖਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੇ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਔਰ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਉਹ ਮਕਸਦ ਹੀ ਫੌਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੂੰ ਜੂੰ ਲੈਂਡ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼ ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਂ ਛੋਟੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਿਸਾਨ ਗਰੀਬ ਤੋਂ ਗਰੀਬ ਹੁੰਦਾ ਜਾਵੇਗਾ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅੱਗੇ ਅਪੀਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਕੋਆਪਰੇਟ ਕਰਨ ਔਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਤਾਕਿ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼ ਹੋਰ ਬਾਈਫ਼ਰਕੇਟ ਨਾ ਹੋਣ।

ਫਿਰ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕ ਲੈਂਡ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਐਂਡ ਸੀਡ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਬਣਾਈ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਅੱਛੇ ਸੀਡ ਡਿਵੈਲਪ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਤਲਬ ਲਈ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਇਕ ਫਾਰਮ ਹਿਸਾਰ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਫਿਰ special programme for stored grain pests in markets and stores in the villages ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਗੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਪਰੋਗਰਾਮ ਥਲੇ ਮਾਰਕਿਟ ਕਮੇਟੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇਨਸੈਕਟੀਸਾਈਡਜ਼ ਔਰ ਇਕੁਇਪਮੈਂਟ ਸਟੋਰ ਕਰਨਗੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਅਗੇ ਤਕਸੀਮ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਇਸ ਪਰੋਗਰਾਮ ਥਲੇ ਜਿਹੜੇ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਫੂਡਗਰੇਨ ਲਾਈਸੈਂਸੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਸਟੋਰਜ਼ ਨੂੰ ਟਰੀਟ ਕਰਨਾ ਕੰਪਲਸਰੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਫਿਰ ਮਿਉਨਿਸਪਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਚੂਹੇ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦਵਾਈਆਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਅਗੇ ਚੂਹੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦਵਾਈਆਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਪੰਚਾਇਤ ਸਮਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸੈਕਟੀਸਾਈਡਜ਼ ਵੀ ਦੇਣ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਹਾਰਟੀਕਲਚਰ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕੁਝ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਛਡ ਦੇਵਾਂ ਤਾਂ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ। ਸਾਡਾ ਐਪਲਜ਼ ਔਰ ਸਿਟਰਸ ਪਲਾਂਟਸ ਦੇ 16 ਹਜ਼ਾਰ ਆਰਚਰਡਜ਼ ਲਗਾਣ ਦਾ ਪਰੋਗਰਾਮ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਲਾਵਾ 5 ਹਜ਼ਾਰ ਗਰੇਪਸ ਦੇ ਪਲਾਂਟ ਵੀ ਲਗਾਏ ਜਾਣੇ ਹਨ ਤਾਕਿ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ, ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕਮੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਉਸ ਕਮੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 30, 30 ਏਕੜ ਦੇ ਫਾਰਮ ਕੁਲੂ, ਫੂਲ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੇ ਸਿਰਸੇ ਵਿਚ ਬਣਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਪੀਸੀਜ਼ ਇੰਪਰੂਵ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਨਰਸਰੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ।

ਫਿਰ ਫਾਰਮਰਜ਼ ਨੂੰ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦੇਣਾ ਵੀ ਨਿਹਾਇਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਤਕਰੀਬਨ ਪੰਜ ਲਖ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਸਾਡੀ ਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਟਰੇਨਿੰਗ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦੇਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਟਾਫ ਨੂੰ 'ਨੋ ਹਾਊ' ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਕਈ ਜਗਾਹ ਤੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿੱਚ ਵੀਟ ਬਾਰੇ, ਕਪੂਰਥਲੇ ਵਿੱਚ ਰਾਈਸ ਬਾਰੇ, ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ, ਵਿੱਚ ਮੇਜ਼ ਬਾਰੇ ਔਰ ਹਿਸਾਰ ਵਿੱਚ ਬਾਜਰੇ ਬਾਰੇ ਇਹ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਫਿਰ ਮਾਈਨਰ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਲਈ ਟੀਊਬਵੈਲ ਆਦਿ ਲਈ 20 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਇਤਜ਼ਾਮ ਚੌਥੇ ਪਲਾਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਐਕਸਪੈਰੀਮੈਂਟ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਰਕਮ ਲੈਂਡ ਮਾਰਗੇਜ਼ ਬੈਂਕ ਰਾਹੀਂ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਮਤਲਬ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਦਿਤਾ ਜਾਣਾ ਹੋਇਆ ਉਸ

[ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ]

ਵਾਸਤੇ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਲੈ ਲਈਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਔਰ ਹਰ ਪੰਚਾਇਤ ਸਮਿਤੀ ਵਿੱਚ ਐਸ. ਡੀ. ਓ. ਚਲਾ ਜਾਏਗਾ ਔਰ ਉਥੇ ਹੀ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਵੇਰੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਾਈਨੇਲਾਈਜ਼ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮਾਰਗੇਜ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੋਨ ਦੇਵੇਗਾ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਉਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ ਥਰੂ ਅਸੀਂ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਕੁਝ ਇਤਰਾਜ਼ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਵਰਕਿੰਗ ਬਾਰੇ ਉਠਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਔਰ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਈਲੈਕਟਰਿਸਿਟੀ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 15 ਮਾਰਚ ਤਕ 9,494 ਟਿਊਬਵੈਲਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਔਰ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਲਈ ਅਸੀਂ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਹੋਰ ਟੀਊਬਵੈਲਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦੇਣ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਫਰਟੀ-ਲਾਈਜ਼ਰ ਦੀ ਕੀਮਤ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਵਧਾਈ ਬਲਕਿ ਇਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਰੋਕਿਊਰਮੈਂਟ ਅਤੇ ਖਰਚੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਵਧਾਈ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਬਸਿਡੀ ਦੇਈਏ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ। ਕੀਮਤ ਘਟ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਵੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਇਥੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਮੁਤਾਬਕ ਅਸੀਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਹੋਰ ਵੀ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਪਾਵਾਂਗੇ। (ਤਾੜੀਆਂ) ਫਿਰ ਨੰਗਲ ਫੈਕਟਰੀ ਦਾ ਇਥੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਫੈਕਟਰੀ ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਐਕਸਪੈਨਸ਼ਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਜਿਤਨੀ ਬਿਜਲੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਸਾਰੀ ਦੇ ਕੇ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਐਕਸਪੈਨਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕਾਰਖਾਨੇ, ਟਿਊਬਵੈਲ ਬੰਦ ਕਰਨੇ ਪੈਣਗੇ। ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸ਼ਾਰਟੇਜ ਦੇ ਬਾਰ ਪਾਵਰ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਇਥੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਐਕਿਊਟ ਸ਼ਾਰਟੇਜ ਹੋਵੇਗੀ।

ਫਿਰ ਜ਼ੋਨਲ ਸਿਸਟਮ ਬਾਰੇ ਇਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਡੀਬੇਟੇਬਲ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਫਾਰ ਐਂਡ ਅਗੇਂਸਟ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਜੋ ਵੀ ਤਬਦੀਲੀ ਜਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਉਹ ਸੈਂਟਰਲ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਹੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋ ਕਿ ਅਗਰ ਜ਼ੋਨਲ ਸਿਸਟਮ ਤੋੜ ਦਈਏ ਤਾਂ ਅਨਾਜ ਰਿਆਸਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਿਥੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੀਮਤ ਹੈ ਉਧਰ ਚਲਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਆਪਣੇ ਖਾਣ ਜੋਗਾ ਰਖਕੇ ਸਾਰਾ ਬਾਹਰ ਵੇਚ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਨਾਜ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਅਨਾਜ ਦੀ ਪਰੋਕਿਊਰਮੈਂਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਜਦ ਕੀਮਤ ਬਹੁਤ ਵਧ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਰੀਜ਼ਰਵ ਸਟਾਕ ਵਿਚ ਮਾਰਕਿਟ ਵਿੱਚ ਅਨਾਜ ਰੀਲੀਜ਼ ਕਰਕੇ ਕੀਮਤ ਨੂੰ ਵਧਣੋਂ ਰੋਕੀਏ ਅਤੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਨਾਜ ਸਪਲਾਈ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਜ਼ੋਨ ਤੋੜ ਵੀ ਦਈਏ ਤੇ ਠੀਕ ਭਾ ਤੇ ਅਨਾਜ ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਵੀ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਮਗਰ ਜ਼ੋਨ ਟੁਟਣ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਵੀ ਹੈ ਸਾਡੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ। ਇਸ ਵੇਲੇ 21.56 ਰੁਪਏ ਮਣ ਦਾ ਭਾ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਸਾਡੇ ਗਵਰਨਰ ਸਰਦਾਰ ਉਜਲ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਸਦਾਰਤ ਹੇਠ ਜੋ ਕਮੇਟੀ ਬਣੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਪਰ ਕੁਵਿੰਟਲ ਕਾਸਟ ਆਫ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ 53.62 ਰੁਪਏ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ

ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ 5 ਰੁਪਏ ਫੀ ਕੁਵਿੰਟਲ ਮੁਨਾਫਾ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਮੀਨਲ ਜਿਹੇ ਫਾਇਦੇ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਵੇਲੇ $49\frac{1}{2}$ ਤੋਂ $52\frac{1}{2}$ ਰੁਪਏ ਤਕ ਫੀ ਕੁਵਿੰਟਲ ਦਾ ਭਾ ਹੈ ਯਾਨੀ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ ਮਗਰ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਤਨਾ ਵਧਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਬਹਿਸ ਤਲਬ ਹੈ। ਅਗਰ ਅਨਾਜ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਧਾਈ ਗਈ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜੋ ਨਾਨ-ਪਰੋਡਿਊਸਰਜ਼ ਹਨ, ਨੌਕਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਕੰਮ ਧੰਦਿਆਂ ਵਾਲੇ ਲੋਕ, ਉਨ੍ਹਾਂਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਕਮਾਈ ਆਪਣੇ ਟਬਰ ਦਾ ਪੇਟ ਪਾਲਣ ਲਈ ਅਨਾਜ ਖਰੀਦਣ ਤੇ ਹੀ ਲਾਉਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਮਗਰ ਐਗਰੀਕਲਚਰਿਸਟ ਨੂੰ ਰੀਬੇਟ ਦੇਣਾ ਵੀ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇਵੇ, ਕਨਸੈਸ਼ਨਜ਼ ਜਾਂ ਰੀਬੇਟ ਜਾਂ ਜੋ ਅਨਾਜ ਸੂਬੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਕੁਝ ਸਰਚਾਰਜ ਲਾ ਕੇ ਪੂਰਾ ਕਰੇ ਤਾਕਿ ਉਸ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਜ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤਕਰੀਬਨ ਆਪਣੀ ਕਾਸਟ ਤੇ ਹੀ ਅਨਾਜ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਮਿਹਨਤ ਜ਼ਾਇਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਉਸ ਨੂੰ ਇਨ–ਸੈਂਨਟਿਵ ਦੇਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਕੁਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਲ ਮੰਨੀ ਹੈ ਪਰ ਜਿਤਨੀ ਕੀਮਤ ਦੇਣ ਲਈ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਅਸੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਈ ਕੁਝ ਦੋਵੇਂ ਤਰਫੋਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਜ਼ੋਨ ਟੁਟ ਜਾਣ ਤਾਂ producer ਨੂੰ ਅਨਾਜ ਦੀ ਅੱਜ ਨਾਲੋਂ ਸਵਾਈ ਕੀਮਤ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਨਸੈਂਟਿਵ ਵੀ ਮਿਲੇਗਾ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਮਗਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਰੀਜ਼ਰਵ ਸਟਾਕ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਵਰਨਾ ਸੂਬਾ ਅਨਾਜ ਵਲੋਂ ਬਿਲਕੁਲ dry ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਨਾਜ ਦੀ ਕੀਮਤ ਤਿੰਨ ਗੁਣੀ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਸ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਕਰਨਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਇਥੇ ਸਟਾਕ ਕਰਕੇ ਫਾਲਤੂ ਕਣਕ ਬਾਹਰ ਭੇਜਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ,ਕਾਬਲੇ ਗੌਰ ਹੈ ਅਤੇ ਕਨਸਿਡਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਸੁਬਰਾਮਾਨਿਅਮ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਹੈ। ਜੋ ਡੈਫਿਸਿਟ ਸਟੇਟਸ ਹਨ ਅਨਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਹ ਜ਼ੋਨਲ ਸਿਸਟਮ ਤੋੜਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਨਾਜ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਗਿਰਨਗੀਆਂ। ਇਹ ਡੀਮਾਂਡ ਐਂਡ ਸਪਲਾਈ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਜਤੋਂ ਸਪਲਾਈ ਵਧੇਗੀ, ਇਧਰੋਂ ਖੁਲ੍ਹਾ ਅਨਾਜ ਉਥੇ ਜਾ ਸਕੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਉਥੇ ਘਟੇਗੀ। ਸੋ ਮੇਰਾ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਇਕ ਬਹਿਸ ਤਲਬ ਮਜ਼ਮੂਨ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਆਫ ਹੈਂਡ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਬਾਕੀ ਉਸ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਜੋ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਹੈ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕਨਵੇ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿ ਇਸ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ ਜਾਵੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਕੁਝ ਇੰਟਰੈਸਟ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ ਗਏ ਕਿ ਇਹ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਲੋਨਜ਼ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਜ਼ਾਤੀ ਫੀਲਿੰਗ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਜੇਕਰ ਐਗਰੀਕਲਚਰਿਸਟ ਨੂੰ ਅਗਰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਾਮਾਨ ਮਹਿੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਚਲਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਕਾਸਟ ਆਫ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਟ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਨਾਜ ਸਸਤਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਅਨਾਜ ਮਹਿੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਅਸਰ ਨਾਨ-ਪਰੋਡਿਊਸਰ ਤੇ ਹੋਵੇਗਾ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਲੋ ਇਨਕਮ ਗਰੁਪ ਤੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤਕ ਛਡ ਕੇ ਸਾਰੀ ਕਮਾਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਦੇਣ ਤੇ ਖਰਚ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਸੋ ਅਨਾਜ ਸਸਤਾ ਹੋਣ ਲਈ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟਸ, ਫਰਟੀਲਾਈਜ਼ਰ ਵਗੈਰਾ ਸਸਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਸ਼ੋਰਡ ਵਾਟਰ ਸਪਲਾਈ ਹੋਵੇ, ਹੋਰ ਸਾਥ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਘਟ ਹੋਣ। ਜੋ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ 10–12 ਹਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਉਹ ਅਜ ਉਸ ਨੂੰ 18–19 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਬਹੁਤ ਘਟ ਹੈ। ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਦੀ ਕੀਮਤ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। (*A voice* : What about

[ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ]

interest?) ਇੰਟਰੈਸਟ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਗੌਰਮੈਂਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਤੋਂ 5–6 ਫੀਸਦੀ ਸੂਦ ਤੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਘਟਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਨਸੀ-ਡੈਂਟਲ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਪਾ ਕੇ ਸੂਦ 6 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ । (ਵਿਘਨ) ਇਥੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੰਡਸਟਰੀ ਤੋਂ 3 ਫੀਸਦੀ ਸੂਦ ਕਿਉਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਗੌਰਮੈਂਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਕੋਈ ਸਬਸਿਡਾਈਜ਼ ਕਰਦੀ ਹੋਵੇ । ਬਾਕੀ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਸਟੈੱਪ-ਮਦਰਲੀ ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ, ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਸਖਤ ਮੇਈਅਰਜ਼ ਲਏ ਹਨ, ਨਾ ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਟੈਕਸ ਲਾਇਆ ਹੈ । ਪਰ ਪੈਸਾ ਵੀ ਕਿਤੋਂ ਆਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵੇਜ਼ ਐਂਡ ਮੀਨਜ਼ ਹੋਰ ਲਭਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਿ ਇਹ ਪਿਵਟਲ ਪੁਆਇੰਟ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਮੈਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਜੇਕਰ ਰੀਸੋਰਸਿਜ਼ ਹੋਣ ਤਾਂ ਬੇਸ਼ਕ ਇਸ ਫ਼ਰਕ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਕਿਸੇ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਵੰਡਣ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਵੀ ਸੋਚਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਕਿੰਨਾ ਪੈਸਾ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਕਿੰਨੇ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਫਾਲਤੂ ਇਸ ਮਦ ਤੇ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨਾ ਪੈਣਾ ਹੈ । ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਤੇ ਸੂਦ ਇੰਡਸਟਰੀ ਤੇ ਸੂਦ ਜਿੰਨਾ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹਾਂ । (ਪ੍ਰਸੰਸਾ)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਬਾ, ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਲਾਈਵ ਸਟਾਕ ਤੇ ਐਨੀਮਲ ਹਜ਼ਬੈਂਡਰੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਾ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਕੋਤਾਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵੀ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦਾ ਮਹਾਨ ਹਿੱਸਾ ਹਨ । ਹਿਸਾਰ ਫਾਰਮ ਤੇ ਅਸੀਂ ਪੈਡਿਗਰੀ ਬੁਲਜ਼ ਦੀ ਬਰੀਡਿੰਗ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਨੀਲੀ ਬਰੀਡ ਵਾਸਤੇ ਬਰੀਡਿੰਗ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਹਿੱਲੀ ਏਰੀਆ ਵਿੱਚ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਆਫ ਫਾਡਰ ਦਾ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਸ਼ੀਪ ਬਰੀਡਿੰਗ ਫਾਰਮਾਂ ਪਲੈਨਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਲਾਰਜ ਪੈਕੇਜ ਆਫ ਡੈਰੀਇੰਗ ਪ੍ਰੋਡਕਟਸ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਸ਼ਲਾਘਾ ਭਰਿਆ ਕਦਮ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਰੋਹਤਕ, ਜੀਂਦ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਗ਼ਲਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਡੈਰੀਇੰਗ ਪ੍ਰੋਡਕਟਸ ਕ੍ਰੀਮ ਆਦਿ ਵਾਸਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਬਜਟ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਦਾ ਅੰਦਰਾਜ ਉਸ ਵਿੱਚ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਸਕੀਮਾਂ ਫਿਨਾਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਭੇਜੀਆਂ ਹਨ । ਸਾਡਾ ਸ਼ਕੰਜਾ ਫਿਨਾਂਸ ਵਾਲੇ ਕਸ ਕੇ ਰਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਰਮ ਕਰ ਲਈਏ ਅਤੇ ਆਸ ਹੈ ਕੁਝ ਨਰਮ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹ ਸਕਾਂਗੇ । (ਵਿਘਨ)

ਹੁਣ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਤਿੰਨ ਪੁਆਇੰਟ ਰੇਜ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ । ਇਕ ਤਾਂ ਸਰਦਾਰ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਹੈ ਕਿ ਰੱਸ਼ੀਅਨ ਟਰੈਕਟਰ 2,500 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਗੌਤਮ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੈ ਲੈਂਡ ਰੀਫਾਰਮਜ਼ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਹੈ ਅਗਨੀਹੋਤਰੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਬਿਰਲਾ ਸੀਡ ਫਾਰਮ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤਿੰਨ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ ਗਏ ਹਨ । ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਰਸ਼ੀਅਨ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਚੰਗੀ ਵਾਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਘਟ ਕੀਮਤ ਤੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਗੌਰਮੈਂਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗੇ ਕਿ ਇਹੀ ਸਾਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ।

ਦੂਜਾ ਸਵਾਲ ਲੈਂਡ ਰੀਫਾਰਮਜ਼ ਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਹਾਉਸ ਵਿੱਚ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਪਿੱਛੇ ਵੀ ਚਾਰ ਪੰਜ ਦਫਾ ਕਹਿ ਚੁਕਿਆ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਲੈਂਡ ਰੀਫਾਰਮਜ਼ ਬਾਰੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਲੂਪ ਹੋਲਜ਼ ਹਨ ਅਤੇ ਲੈਂਡ ਰੀਫਾਰਮਜ਼ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੂਪ ਹੋਲਜ਼ ਕਾਰਣ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ **ਈਜੈਕਟ** ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਸ ਤਫਸੀਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂ ਬੇਦਖਲੀਆਂ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂ 21 ਸੈਕਸ਼ਨ ਕਿਵੇਂ ਰਖਿਆ ਗਿਆ । ਪਰ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਸਰਪਲਸ ਏਰੀਆ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ। ਪਟਿਆਲਾ ਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਟੈਂਨੈਂਟਸ ਨੂੰ ਕਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਦੇ ਸਾਡੇ ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਤਵੱਜੋ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) ਅਸਲ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਇਨਚਾਰਜ ਹੋਵੇ ਜਦ ਤਕ ਉਹ ਆਪ ਪਰੋਟੈਂਨੇਟਸ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕੰਮ ਚਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਚਲਾਣ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦਾ ਆਦਮੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਲੈਜਿਸਲੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਟਾਈਟਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਲੂਪ ਹੋਲਜ਼ ਕਢਣ ਵਾਲਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾ ਕਿ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ । ਮੌਜੂਦਾ ਰੈਵੇਨਿਯੂ ਮਨਿਸਟਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । (ਤਾੜੀਆਂ) ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਜਦ ਕਿ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੇ ਦੋ ਸੂਬੇ ਬਣਨ ਲੱਗੇ ਹਨ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ । ਇਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਐਨੀ ਛੇਤੀ ਲੈਜਿਸਲੇਸ਼ਨ ਨਾ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾ ਸਕੇ । ਪਰ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਚਾਹਾਂਗਾ ਕਿ ਪੈਪਸੂ ਤੇ ਅਰਸਟਵਾਈਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੈਂਡ ਰੀਫਾਰਮਜ਼ ਨੂੰ ਐਨੇਲਾਈਜ਼ ਕਰਕੇ ਲੂਪ ਹੋਲਜ਼ ਸਾਰੇ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਲੈਜਿਸਲੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕੰਪਲੀਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । (ਤਾੜੀਆਂ)

ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕੁਝ ਕਹਾਂ । ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਹਰੀਜਨ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਰੈਵੇਨਿਊ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਹੋਵੇ, ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਪੂਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾ ਕਿ ਉਹ ਰੀਕਲੇਮ ਕਰ ਸਕਣ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਕਰ ਜ਼ਮੀਨ ਰੀਕਲੇਮ ਕਰਕੇ ਨਾ ਦੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ । (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) ਫਿਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਡੇਰੀਇੰਗ ਅਤੇ ਬਾਈ-ਪ੍ਰੋਡਕਟਸ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । (ਘੰਟੀ) ਮੈਂ ਆਖਰ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ **ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ** ਕਾਸਟ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁਕਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਛੋਟੇ **ਟੈਨੈਂਟ** ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁਕਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੰਪਲੈਕਸ ਕਢਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਕਾਂਪਲੈਕਸ ਕਢ ਲਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਟੈਂਡਰਡ ਉੱਚਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਉਹ ਖੁਲ੍ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚ ਸਕਣਗੇ । ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਿੰਨੀ ਵਾਹ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਹੈ ਲਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿੰਨਾ ਚਾਰਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਰਾਂਗੇ । (ਪ੍ਰਸੰਸਾ)

ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਬਿਰਲਾ ਸੀਡ ਫਾਰਮ ਦਾ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਬੰਧ ਹੈ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਲਿਟੀ-ਗੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ । ਇਸ ਦਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਸਾਡੀ

[ਗ੍ਰਿਹ ਮੰਤ੍ਰੀ]
ਨੀਅਤ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਾਫ ਹੈ ਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਲਿਟੀਗੇਸ਼ਨ ਤਕ ਉਹ ਨਾ ਚਲੇ ਜਾਣ । ਅਸਾਡੀ ਨੀਅਤ ਤੇ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਬੇਸ਼ਕ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰ ਦਿਉ ਤੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਜਿੱਥੇ ਜਿਥੇ ਵੀ ਹੋਵੇ ਦੇ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰ ਮਦਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਰਾਂਗੇ ।

ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਆਪਦਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾਵਾਰ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਇਹ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਇਕ ਤਿਹਾਈ ਜਿਤਨੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੋਂ ਲਈ ਹੋਰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਉਦਮ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ।

चौधरी अमर सिंह : On a point of Order, Madam. डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं आपका रूलिंग चाहता हूँ । होम मिनिस्टर साहिब ने बिरला बदर्ज के लाइसेंस को करने के लिये कहा है । क्या यह ज़मीन पंजाबी रिजन के लोगों को दी जायगी या हरियाणा के हरिजनों को ?

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਮੈਂ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਇਹ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਾੜੇ ਮਾੜੇ ਕੇਸ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਹਾਈਕੋਰਟ ਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਬਿਰਲੇ ਵਾਸਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸੱਪ ਲੜਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ।

ਗ੍ਰਿਹ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਹੀ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਫੂਹੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਏਥੇ ਕਿਉਂ ਬੈਠੇ ਹੋ ?

Deputy Speaker : Question is—

That the demand be reduced by Re 1.

The motion was lost.

Deputy Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 7,88,28,320 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year, 1966-67, in respect of charges under head 31—Agriculture.

The motion was carried.

Deputy Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 1,05,44,000 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year, 1966-67, in respect of charges under head 95—Capital Outlay on Schemes of Agricultural Improvement and Research.

The motion was carried.

Deputy Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 5,67,39,200 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year, 1966-67 in respect of charges under head 42—Multipurpose River Schemes.

The motion was carried.

(DEMAND No. 27)

Deputy Speaker : Question is—

That the demand be reduced by Re 1.

The motion was lost.

Deputy Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 5,61,68,880 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 43—Irrigation, Navigation, Embankment and Drainage Works (Commercial).

44—Irrigation, Navigation, Embankment and Drainage Works (Non-Commercial).

The motion was carried.

Deputy Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 2,31,69,040 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year, 1966-67 in respect of charges under head Charges on Irrigation Establishment.

The motion was carried.

Deputy Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 1,50,000 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year, 1966-67, in respect of charges under head 47—Capital Outlay on Multipurpose River Schemes (within the Revenue Account).

The motion was carried.

Deputy Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 19,50,44,480 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year, 1966-67 in respect of charges under head 98—Capital Outlay on Multipurpose River Schemes.

The motion was carried.

Deputy Speaker : Question is—

> That a sum not exceeding Rs 4,27,41,400 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year, 1966-67, in respect of charges under head 99—Capital Outlay on Irrigation, Navigation, Embankment and Drainage Works (Commercial).

The motion was carried.

Deputy Speaker : The House stands adjourned till 9-30 a.m. tomorrow.

2-10 p.m.

(The Sabha then adjourned till 9-30 a.m. on Thursday, the 24th March, 1966.

1638—15-6-66—386—C., P. & S., Pb., Patiala.

APPENDIX

to

**Punjab Vidhan Sabha Debates Vol. I No. 23
dated the 23rd March, 1966**

WORK CHARGED STAFF IN CAPITAL PROJECT, CHANDIGARH

*10104. **Chaudhri Darshan Singh,** Will the Minister for Capital and Housing be pleased to state :—

(a) the total number of work charged staff category-wise, working at present in the Capital Project Organisation, Chandigarh, stating the date of appointment of each;

(b) the total number of the persons referred to in part (a) above who are working on a permanent basis and of those working on a temporary basis separately and since when, giving the date in each case;

(c) whether it is a fact that the said staff is working on a temporary basis since the start of the Capital Project; if so whether Government intend to confirm any percentage of the said staff when the work of the maintenance of Government buildings is of a recurring feature; if so, to what extent;

(d) whether it is also a fact that the scales of pay of the said staff were revised in the year 1961 but were given effect to in the year 1964; if so, the reasons for the same and the action, if any, which the Government intend to take against the authorities responsible for the delay;

(e) whether Government is considering any proposal to remit the arrears of pay to the concerned officials for the period; between the sanction of the revision of the grades and the actual date on which they were made effective;

(f) whether it is also a fact that the grade of pay of the carpenters etc. is higher than that of the electrician etc, employed in the said Organisation; if so, the reasons for the disparity;

(g) Whether it is also a fact that neither any Government accomodations allotted nor is any house rent given to any of the employees mentioned in part (a) above; if so, the reasons therefor and the action which the Government intend to take to provide this facility to the said employees;

(h) whether it is also a fact that if any member of the said staff meets with an accident while on duty, he is granted leave without pay till his recovery; if so, the reasons for the same;

(i) whether Government is considering any proposal to grant leave to such of the said employees who fall ill with full pay; if not, the reasons therefor;

(j) whether the said staff is granted any overtime allowance or any compensatory leave for putting in additional hours of duty; if not, the reasons therefor and the action the Government intend to take in this respect?

S. Prem Singh 'Prem' : (a) A list showing the total No. of work-charged employees category-wise in the Capital Organisation, is enclosed at Annexure 'A'.

(b) None of the persons referred to in part (a) is working on permanent basis. It will involve a good deal of labour and time in collecting information regrding date of appointment of each individual, which may not be commensurate with the benefit to be derived therefrom.

(c) Yes, the matter is under consideration.

(d) The Common Schedule of Rates in which the scales of pay of work-charged staff are prescribed came into force on 1st July, 1962 and orders have been issued to make payments accordingly from that date;

(e) Yes.

(f) Yes. The difference of scales is due to different nature of work required to be done by these employees.

(g) The work charged employees are allotted Government accommodation on their turn, as and when houses become available. House rent allowance is not admissible to workcharged staff under the existing instructions of the Government.

(h) In case of accident on duty, hospital leave is permissible to work-charged staff under the rules.

(i) No. Only casual leave up to 15 days in a calendar year subject to maximum of 10 days at any one time is already permissible to such employees.

(j) No over-time work is got done at present in the Engineering Organisation. The question of paying any overtime allowance dose not arise

ANNEXURE "A"

Consolidated list showing workcharged staff categories-wise working at present in the Capital Project Organisation in reply to part A of starred Question No. 10104

Name of Posts Total No. of Posts

1	2	1	2
1. Chargemen	55	5. Road Inspectors	6
2. Work Inspectors	29	6. Road-mates	8
3. Work Mistries	58	7. Chaukidars	237
4. Work Munshies	87	8. Mortermates	36

1	2	1	2
9. Carpenters	32	51. Grader Driver	1
10. Carpenters Special	1	52. Crane Operator	1
11. Surveyors	7	53. Driver Mixer	12
12. Brick-layer	13	54. Driver Mixal	2
13. Masons Class II	11	55. Driver Road Bollars	12
14. Mason Class I	1	56. Truck Driver	9
15. Laboratory Boy	1	57. Driver Lawn-movers	2
16. Research Assistant	3	58. Driver Tractors	4
17. Laboratory Assistant	1	59. Cleaners	28
18. Painter Class II	47	60. Chargemen Electrical	1
19. Painter Class I	1	61. Floor Polisher	2
20. Telephone Attendant	23	62. Lift-Operators	10
21. Beldar	657	63. Lift Khalasi	4
22. Up-hoaster	1	64. Electricians	60
23. Horticulture Supervisors	10	65. Trademates	69
24. Head Mali	36	66. Lawn-mover mechanic	1
25. Mali	13	67. Superintendent Water Works (Distribution)	1
26. Plumber Grade I	2	68. Superintendent Air Conditioning	1
27. Plumber Grade II	57	69. Assistant Superintendent	1
28. Gulf Marker	1	70. Foreman (Electrical)	1
29. Blukamen with Bulk	1	71. Supervisors	6
30. Hand frasher	2	72. Pump Drivers	75
31. Sweeper	73	73. Assistant Pump Dirvers	68
32. Boulders	3	74. Operator Air Conditioning	3
33. White washer	4	75. Asstt. Operator	6
34. Store-Munshi	1	76. Lift Operators	15
35. Store-keeper	6	77. Lab. Technicians	1
36. Jeep-Driver	14	78. Store Clerks	3
37. Foreman Heavy Plant	1	79. Store Coolies	12
38. Foreman Misc.	2	80. Store Attendants	6
39. Asstt. Foreman	4	81. Fitters	29
40. Chargeman Mehanic	4	82. Petrolmen	34
41. Mechanic Tool Operator	4	83. Keymen	73
42. Mechanical Supervisor	1	84. Meter Readers	17
43. Transport Supervisor	1	85. Meter Checkers	3
44. Chargeman Blacksmith	1	86. Head Sewermen	10
45. Blacksmith	5	87. Street light Inspectors	8
46. Electrical Fitter on heavy Machinery	1	88. Cable Jointers	1
47. Fitter on heavy machine	1	89. Wiremen	6
48. Heavy fitter	1		
49. Helper	21	Total	2185
50. Grader Operator	2		

PUNJAB VIDHAN SABHA

DEBATES

24th March, 1966

Vol. I. No. 24

OFFICIAL REPORT
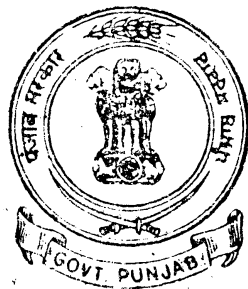
CONTENTS

Thursday, the 24th March, 1966

Punjab Vidhan Sabha Secretariat, Chandigarh

Price Rs. 6.45

ERRATA

to

Punjab Vidhan Sabha Debates, Vol. I, No. 24

dated the 24th March, 1966.

Read	*for*	*page*	*line*
ਫੈਸਲਾ	ਫਸਲਾ	(24) 9	15
Irrigation	Irriga ion	(24) 22	2
Singh	Siogh	(24) 27	5 from below
Bhargava	Ghargave	(24) 28	3 from below
Chandrawati	Candrawati	(24) 34	9
Shri	Shrimati	(24) 34	10
thereof for	theer for on	(24) 49	5
अजॅ	अज	(24) 49	22
आप	अप	(24) 49	4 from below
ਸੌਂ	ਸ	(24) 50	7 from below
ਕੰਮ	ਕਮ	(24) 58	9
evidently	evidentl	(24) 58	19
ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ	ਸੰਕ੍ਰਿਤ	(24) 69	13
ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਬੈਠ ਜਾਓ ।	ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਦੇ ਤੁਸੀ ਬੈਠ ਜਾਉ । ਦਿਤੱਾ ਹੈ ।	(24) 69	16-17
ਚੇਅਰਮੈਨ	ਚੇਅਰਨ	(24) 70	1
ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ	ਕੇਸ਼ਨਐਮੋਜੁ	(24) 70	1
A. D. P. I.	A. D. P	(24) 71	4
ਰਾਇਟਸ	ਰਾਈਟਸ	(24) 71	19
ਸਿੰਘ	ਸਿਘ	(24) 72	6
ਕਿਹਾ	ਕਿਗ	(24) 72	9

P.T.O.

Read	*for*	*page*	*line*
ਸ਼ਹੀਦਾਂ	ਸ਼ਹੀਦ	(24) 77	6 from below
ਸਾਹੋਕੇ	ਸਾਹਕੇ	(24) 78	1
ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ	ਅਜੂਕੇਸ਼ਨ	(24) 80	18
ਰੋਂਏ	ਰੰਦੇ	(24) 80	32
ਬੈਕਵਰਡ	ਬਕਵੜ	(24) 83	7
ਗ਼ੌਰ	ਗੌ	(24) 84	29
DEMANDS	DEMANDE	(24) 87	Heading
उनको	उनका	(24) 91	1
मैं	में	(24) 91	9, 24
में	में	(24) 91	25
Grants	Gpants	(24) 93	Heading
चाहता	चाता	(24) 93	9
ज़ुल्म	जल्म	(24) 93	5 from below
संधु	सधू	(24) 95	5
नतीजा	नतीफ़ा	(24) 98	18
एक-एक	एम-एक	(24) 98	19
have to put that	hae to pt tha	APPENDIX	ii

PUNJAB VIDHAN SABHA

Thursday, the 24th March, 1966

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Sector 1, Chandigarh at 9-30 a.m. of the Clock. Mr. Speaker (Shri Harbans Lal) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

MARKET COMMITTEE, BATALA

***10117. Comrade Makhan Singh Tarsikka :** Will the Minister for Home and Development be pleased to state—

(a) the date on which the election of the Market Committee, Batala took place last and the names of its elected members;

(b) the dates when their names were gazetted;

(c) whether the said Committee has so far elected its President and Vice President; if not, the reasons therefor ?

Captain Rattan Singh (Minister of State for Animal Husbandry and Agriculture) : (a) 11th October, 1964. The names of its elected members are contained in Annexure 'A', which is laid on the table of the House.

(b) 13th November, 1964.

(c) No; Originally orders for the holding of the election were issued on 5th October, 1964. The Deputy Commissioner sought clarification on certain points from the Secretary, State Agricultural Marketing Board, Chandigarh. Meanwhile, the elections were stopped due to emergency created by the Pakistan aggression. But it has since been decided to hold election of office bearers and as such the Deputy Commissioner, Gurdaspur, has been asked by the Secretary, State Agricultural Marketing Board, Chandigarh, to hold election of office bearers, forthwith.

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿਕਾ: ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਨਾਲ ਅਨੈਕਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ, ਅਸੀਂ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ।

Mr. Speaker : This is postponed.

COMPLAINT AGAINST THE PRESIDENT, MUNICIPAL COMMITTEE, JAGADHRI

***10095. Shri Balramji Dass Tandon** (on behalf of Dr. Baldev Parkash): Will the Minister for Planning and Local Government state—

(a) whether Government received any complaints against the President, Municipal Committee, Jagadhri, in the year 1965; if so, the details of the allegations made against him;

[Shri Balramji Dass Tandon]

(b) whether it is a fact that the Divisional Inspector Local Bodies, Ambala, was deputed to hold an enquiry into the said allegations; if so, the details of the enquiry report and the action taken thereon ?

Sardar Ajmer Singh : (a) Yes. A copy of the complaint dated 20th January, 1965 containing details of the allegations is enclosed.

(b) Yes, the Divisional Inspector Local Bodies, was deputed to hold an enquiry into the allegations made in the complaint. As his report is yet under examination and no final decision has been taken on it, it is not in public interest to disclose its contents.

Copy of letter dated the 20th January, 1965 from the members of the Municipal Committee, Jagadhri to the Honourable Minister, Local Self Government, Punjab.

Re : Municipal Affairs at Jagadhri.

We the following members of the Municipal Committee, Jagadhri, beg to say that the President, Municipal Committee, Jagadhri has taken the law in his own hands resulting in deterioration in every sphere-sanitation, road repairs, evasion of octroi, mounting errors of house tax etc. When legal methods are adopted by us to get the things improved, they are disregarded by the President and a law of jungle is prevalent in the Municipality. In support of our above assertion we give below some of the facts for your favourable consideration please :—

1. In the very first meeting i.e. on 11th August, 1964 it was disclosed by the Vice-President (who was presiding at that time) that several files and other records was missing, where upon it was adopted that the details of the missing record would be placed before the House soon. But in spite of the very serious nature of the matter, the House is being kept ignorant of the quantum of record missing and reasons thereof. The record room is without record-keeper.

2. In pursuance of a circular from the Government, the Municipal Committee, Jagadhri was to elect members on the Local Improvement Trust. This had to be carried out by December, 1964 (within two months of the receipt of the circular) failing which the Government would withdraw the right of election of the members on the Improvement Trust and would nominate of her own. The President, because of the fact that our group forms a majority of one over the President's group (9 out of a house of 17) preferred the members on the Trust to be nominated by the Government to excercising the right of election by the members themselves. Smelling the mal-intentions of the President we gave a notice of requisition u/s 25(2) on 18th October, 1964 to convene a meeting of the committee on 24th October, 1964 for this purpose. This was the only constitutional remedy left at our disposal to get the wrong undone. But disregarding the law, he not only did not care to call a meeting for the purpose but went to the extent of tearing the paper carrying the requisition and throwing it in the wastepaper basket. (If that requisition paper exists that may be produced). This action of the President was highly un-constitutional and was a gross misuse of his power as by not calling the meeting he debarred the house of its right to elect the members on the Improvement Trust.

3. Sub-committees to transact various nature of the works are required to be constituted soon after the general elections a re held. After several requests and requisitions a special meeting was called for 11th September, 1964. But finding his group in a minority, he preferred to remain absent from duty along with his group. We the nine members elected a chairman out of the present nine members and conducted the proceedings at the notified time, and date and place as provided under section 28 and transacted the business according to the Agenda which included the election of members for the sub-committee.

4. An ordinary meeting was also convened by the President for the same day but one hour later. President's group was not present in this meeting also and the proceedings of this ordinary meeting were conducted under the Chairmanship of a member elected out of the members present. At the next ordinary meeting, proceedings of the above referred ordinary meeting were confirmed. But to our much surprise that proceedings of the Special Meeting, held on the same day, under the similar circumstances was not confirmed in the following meeting. In its stead a fresh election for the sub-committee was held by the President at a special meeting convened by the President on 13th November, 1964, though the result of the election of the sub-committee remained unchanged. We are at a loss to understand the cause of ignoring the meeting altogether. This action of the President was arbitrary, uncostitutional and uncalled for.
5. Even the sub-committees, so constituted, did not suit the President and his group and this has resulted in the fact that no estimates for repairs of the roads and streets and for construction of the drainages and pucca roads are being placed before the Public Works Sub-Committee. Even the few projects for construction which has been approved by the full house are not being implemented thus bringing the Public Works activities to a stand still. Allocation provided for such works in the Budget will thus lapse.
6. In its stead he is using his powers "to spend Rs. 200 towards works of the casual nature at a time" to suit his party men and on works of not casual nature which should have been got approved by the House. There are instances where projects worth several hundreds of rupees were carried out under the instructions of the President, sanction of which was given by him in the form of different proposals to try to bring them within his powers.
7. There were general complaints of the evasion of octroi on large scale. The fact was brought to the notice of the President and later on requisition notice was served and it was adopted in a meeting that one of the Octroi Inspector would be transferred and the inspecting staff will be re-inforced with one more person. But till to-day (months later) no action has been taken to put the resolution to practice. It is being rumoured that because the proposed transfer involves a chum of the President this resolution is being ignored.
8. It is heard that some 600 books are missing from the Municipal Library. The fact was brought to the notice of the President but the members have not been apprised of the situation. Library is not functioning since long.
9. The already ill-equipped hospital is not allowed to function. Even the X-ray room remained locked for several weeks. No refrigerator has been purchased to keep the anti-rabbic innoculations, thus denying the basic facilities to the public. Day-to-day interference is being made by the President and his staff in the internal work of the Hospital.
10. There is a complaint from the public against compounder of the Civil Hospital, Shri Labh Singh, that he is not mentally fit and that several patients had to suffer badly at his hands. Attention of the President was drawn to the fact, months ago by our members. But our application has been thrown to the waste paper basket and no action has been taken till date.
11. A representative out of the Municipal Committee was required to be deputed to attend a seminar held by the Government at Delhi. But the matter was placed before the House for approval when the seminar had come to an end.
12. Attention is drawn of the President and the Executive Officer towards poor sanitation and other matters in written letters. But all our papers are filed without taking any action or even reverting back to us.

Under the circumstances your goodself can well imagine the plight of the public and helplessness of their elected representatives who are finding themselves unable to serve their citizens because all constitutional means to improve the conditions of our town, have been denied by the President and the authorities also do not take notice of, to get the things remedied.

It is, therefore, requested that Urgent Enquiry may please be instituted at higher level and the President may be removed for the abuse of his powers and thus the constitutional rights of the members (public representatives) be restored.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि यह जो कम्पलेंट के बारे में रिपोर्ट है यह कब मिली ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਡੇਟ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛੀ ਨਹੀਂ ਗਈ ।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि इस रिपोर्ट पर कब तक एक्शन फाइनलाईज हो जाएगा ?

Minister : I have studied the report, Sir, and I think it will be finalised very soon.

कामरेड राम प्यारा : इन्होंने बताया है कि पब्लिक इंट्रेस्ट में नहीं है । जब ऐलीगेशन्ज़ ज्यादा हों और वह साबत हो जाएं तो उसकी रिपोर्ट बताने में क्या पब्लिक इंट्रेस्ट इन्वालव्ड है ?

Minister : It is generally mentioned that it is not in public interest But I may state for the information of the hon. Member that legally it is not permissible to be disclosed. Any communication from a Government servant to the Government on the affairs of the State is otherwise a privileged document.

श्री फतह चन्द विज : क्या मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि क्या क्या ऐलीगेशन्ज़ हैं ?

Minister : Sir, a copy of the complaint has been laid on the Table of the House and the honourable Member can certainly see it from there.

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : यह कंपलेंट 20-1-1965 को की गई और इसे किये हुए सवा साल के लगभग हो गया है । क्या इसे तब फाइनलाईज़ किया जायगा जब जगाधरी के इलैक्शन्ज़ हो जायेंगे ?

ਮੰਤਰੀ : ਪਿਛਲਾ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਹਲਕਾ ਬਿਆਸ ਹੈ । ਕੰਪਲੇਂਟ 20 ਜਨਵਰੀ, 1965 ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ 30 ਅਪਰੈਲ, 1965 ਨੂੰ ਇਹ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਵਾਸਤੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ । ਉਸ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਹੋ ਕੇ ਅਸਾਡੇ ਪਾਸ ਆ ਗਈ ਹੈ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ ।

कामरेड राम प्यारा : क्या लोकल गवर्नमेंट मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि क्या यह हकीकत है कि इस इन्क्वायरी को कम्पलीट करने में जान बूझ के देर की गई है या जो वक्त लगा है मिनिस्टर इसे जस्टीफाई करते हैं ?

ਮੰਤਰੀ : ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਪਰੋਸੀਡਿੰਗਜ਼ ਦੀ ਫਾਈਲ ਨਾ ਹੋਵੇ I will not be able to say one way or the other. ਅਗਰ ਉਹ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਵੇ then certainly I will be able to say ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਡੀਲੇ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਨਹੀਂ ।

PAY SCALES OF SUB-INSPECTORS OF POLICE

***10102. Chaudhri Satya Dev :** Will the Minister for Home and Development be pleased to state—

(a) whether the Government has fixed the pay scales of the Sub-Inspectors of Police; if so, the details thereof;

(b) if the answer to part (a) above be in the negative, whether the Government proposes to fix the said pay-scales; if so, the time by which it is likely to be done and the details thereof; if not, the reasons therefor;

(c) the names of the other ranks of the Punjab Police whose pay scales are not fixed ?

Sardar Gurmit Singh (Deputy Minister for Development and Irrigation) (a) Yes; their pay scales are as under:—

Time scale Rs. 120-5-160/5-180.

Selection Grade IV Rs. 180
Selection Grade III Rs. 190
Selection Grade II Rs. 200
Selection Grade I Rs. 210
Plus an *adhoc* increase of Rs. 25/- p.m.

(b) Does not arise.

(c) None.

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : क्या वजीर साहिब बतायेंगे कि यह जो 4 सिलेक्शन ग्रेड किये हैं यह किस बेसिज़ पर किये हैं ?

ਉਪ ਮੰਤਰੀ : ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਕਮੈਂਨਡੇਸ਼ਨ ਤੇ ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਕੀ ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਪੇ ਸਕੇਲਜ਼ ਕਦੋਂ ਫਿਕਸ ਕੀਤੇ ਸਨ ? ਹੁਣ ਪਹਿਲੇ ਪੇ ਸਕੇਲਜ਼ ਨਾਲੋਂ ਕਿੰਨਾ ਡਿਫਰੈਂਸ ਹੈ ?

Deputy Minister : Sir, if the Honourable Member had read the question itself, he would not have asked this supplementary. The question reads:—

"(a) whether the Government has fixed the pay-scales of the Sub-Inspectors of Police; if so, the details thereof."

श्री फतह चन्द विज : क्या मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि यह पे स्केल्ज पुलिस कमीशन की रिपोर्ट के मुताबिक हैं या उनसे कुछ फर्क है ?

ਉਪ ਮੰਤਰੀ : 1 ਜਨਵਰੀ, 1962 ਤੋਂ ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤੇ ਸਕੇਲ ਰਿਵਾਈਜ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ।

कामरेड राम प्यारा : क्या डिप्टी मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि जैसा कि पहले पूछा गया है कि यह जो पे स्केल रिवाइज़ हुए हैं यह पुलिस कमीशन की रिकमैंडेशन के मुताबिक रिवाइज़ किए हैं या अदरवाईज़ ?

ਉਪ ਮੰਤਰੀ : ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਤੇ ।

श्री अमर सिंह : क्या आनरेबल डिप्टी मिनिस्टर साहिब यह बताने की कृपा करेंगे कि क्या यह दरुस्त है कि पुलिस कमीशन की रिपोर्ट के बाद एस. आई. को ज्यादा पैसे मिलते हैं और इंस्पैक्टर को कम मिलते हैं ?

ਉਪ ਮੰਤਰੀ : ਜਦੋਂ ਪੇ ਸਕੇਲਜ਼ ਰਿਵਾਈਜ਼ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਰਿਕਰੂਟਮੈਂਟ ਹੋਏਗੀ ਉਹ ਨਵੇਂ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਬੈਨੀਫਿਟ ਲਏਗੀ ।

श्री फतह चन्द विज : मेरा सवाल है कि क्या पुलिस कमीशन की रिकमैंडेशन के मुताबिक पे स्केल्ज़ रिवाईज़ किये गए हैं ? मिनिस्टर साहिब ने यह बताया ही नहीं । वह क्लीयर कर दें ।

Deputy Minister : As a result of the implementation of some of the recommendations of the Punjab Police Commission, the pay scales of the Police personnel up to the rank of Assistant Sub-Inspector were revised by the State Government with effect from the 1st October, 1962.

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਜੋ ਪੇ ਸਕੇਲਜ਼ ਸਜੈਸਟ ਕੀਤੀਆਂ ਨੇ ਆਇਆ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ਨੇ ਜਾ ਘਟ ਨੇ । (The question is whether these scales of pay are higher or lower than those recommended by the Police Commission.)

ਉਪ ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਦਸ ਸਕਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀ ਸਕੇਲ ਰਿਕਮੈਂਡ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਅਗਰ ਨੋਟਿਸ ਦੇਣ ਤਾਂ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਪੁਛਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਸਬ ਇਨਸਪੈਕਟਰਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਬਾਰੇ ਪਰ ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਏ. ਐਸ. ਆਈ. ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਬਾਰੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਏ. ਐਸ. ਆਈ ਨੂੰ 25 ਰੁਪਏ ਐਡਹਾਕ ਇਨਕਰੀਜ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਏ. ਐਸ. ਆਈ., ਹੈਡ ਕਨਸਟੇਬਲ ਅਤੇ ਕਨਸਟੇਬਲ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਬਾਰੇ ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ?

ਉਪ ਮੰਤਰੀ : ਸਬ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਦੇ 25 ਰੁਪਏ 1 ਅਕਤੂਬਰ, 1962 ਤੋਂ ਵਧਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਰਾਹੀਂ ਸਪੈਸਿਫਿਕ ਸਵਾਲ ਪੁਛਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨਸਪੈਕਟਰ, ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ, ਹੈਡ ਕਨਸਟੇਬਲ ਅਤੇ ਸਿਪਾਹੀ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਫਾਰਸ਼ਾਂ ਲਾਗੂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਐਸ. ਆਈ. ਲਈ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀਆਂ ਨੇ ?

ਉਪ ਮੰਤਰੀ: ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਦਾ ਰੈਂਕ ਐਬਾਲਿਸ਼ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਨਸਿਡਰੇਸ਼ਨ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਰੀਕਮੈਂਡੇਸ਼ਨਜ਼ ਦਾ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਬ-ਇਨਸਪੈਕਟਰਾਂ ਨੂੰ 25 ਰੁਪਏ ਐਡਹਾਕ ਦਿੱਤੇ ਨੇ । ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ।

ਸ੍ਰੀ ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਗਨੀਹੋਤਰੀ : ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਨਸਪੈਕਟਰਾਂ ਦੇ ਮੁਤਲਿਕ ਦਸਿਆ ਹੈ, ਸਬ-ਇਨਸਪੈਕਟਰਾਂ ਦੇ ਜੋ ਗਰੁਪ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ ?

ਉਪ ਮੰਤਰੀ : ਸਬ ਇਨਸਪੈਕਟਰਾਂ ਦੇ ਏ. ਬੀ ਅਤੇ ਸੀ ਗਰੁਪ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਦਾ ਰੈਂਕ ਅਬਾਲਿਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ, ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਗਰੁਪ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ, ਕਲਾਸੀ-ਫੀਕੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਉੱਨੀ ਦੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 25 ਰੁਪਏ ਐਡਹਾਕ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਨੇ ਤੇ ਇਹ ਪਰਪੋਰਸ਼ਨੇਟਲੀ ਵਧਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਕੀ ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਡੀ. ਐਸ. ਪੀਜ਼ ਨੂੰ, ਇੰਸਪੈਕਟਰਜ਼ ਅਤੇ ਏ. ਐਸ. ਆਈਜ਼ ਨੂੰ, ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਗਰੇਡ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਫੇਰ ਕੀ ਵਜਾਹ ਹੈ ਕਿ ਸਬ ਇੰਸਪੈਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਦੇ ਗਰੇਡ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ?

ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰ : ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਏ, ਬੀ ਐਂਡ ਸੀ ਕੈਟੇਗਰੀਜ਼ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ । ਅਜੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਐਡਹਾਕ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ 25 ਰੁਪਏ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । ਲੇਕਿਨ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ।

INSPECTORS, COOPERATIVE SOCIETIES IN AMRITSAR DISTRICT

***10144. Comrade Makhan Singh Tarsikka :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) whether it is a fact that posts of Inspectors of Cooperative Societies were sanctioned for all the Blocks of the Amritsar District, if so, the dates on which the said Inspectors were posted in each of the said Blocks in each case;

(b) whether it is a fact that the post of Inspector, Co-operative Societies, has been lying vacant in the Tarsikka Block for the last 5 years when the said block was started, if so, the reasons therefor and the time by which an Inspector is likely to be posted there ?

Chaudhri Rizaq Ram : (a) No. The posts of Inspectors are not sanctioned Block-wise or District-wise, but are sanctioned on State-wide basis according to the norm of work fixed for each Inspector.

(b) No. The work in the Tarsikka Block is being looked after by the Co-operative Inspector of the adjoining Verka Block. A whole-time Inspector will be provided when more posts of Inspectors are sanctioned.

ਕਾਮਰੇਡ ਮਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿਕਾ : ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ 15 ਬਲਾਕਾਂ ਵਿੱਚ 14 ਬਲਾਕਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਲਾਏ ਹੋਏ ਹਨ । ਮਗਰ ਤਰਸਿੱਕੇ ਬਲਾਕ ਦੇ ਵਿੱਚ ਛੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅੱਜ ਤਕ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਗਿਆ । ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਮਤਰੇਈ ਮਾਂ ਵਾਲਾ ਕਿਉਂ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ?

मन्त्री : हमने फाइनैंस डिपार्टमेंट से सैंक्शन मांगी हुई है कुछ पोस्टस के लिए । सैंक्शन आने पर वहां इन्स्पैक्टर लगा दिया जाएगा ।

ਕਾਮਰੇਡ ਮਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿਕਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜੇ ਕਿਸ ਨੇ ਦੋ ਸੇਰ ਖੰਡ ਦਾ ਪਰਮਿਟ ਲੈਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ 27 ਮੀਲ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਤੇ ਵੇਰਕੇ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਕੀ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਤਕਲੀਫ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰੇ ?

मन्त्री : इन्स्पैक्टर को पहले भी हिदायत है और अब फिर हिदायत कर दी जाएगी कि वह फिक्स़ डेटस पर उस ब्लाक में जाया करे ताकि लोगों को बेआरामी न हो ।

ਕਾਮਰੇਡ ਮਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿਕਾ : ਫਿਕਸ ਤਾਂ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਦੋ ਦਿਨ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹੋਣਗੇ ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੋਂ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖੰਡ ਦੀ ਫੌਰੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾਵੇ ? ਉਥੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਇੰਨਸਪੈਕਟਰ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਭੇਜ ਦਿੰਦੀ ?

Minister : We have already approached the Finance Department for the sanction of more additional posts and as soon as they are sanctioned, an Inspector will be posted there.

CHARGES LEVELLED AGAINST THE SARPANCH OF VILLAGE PANCHAYAT MIRPUR LAKHA, TEHSIL NAWANSHEHAR, DISTRICT JULLUNDUR

***10044. Comrade Jangir Singh Joga** : Will the Minster for Home and Development be pleased to state:—

(a) whether it is a fact that the Block Samiti Mukandpur has recently conducted an enquiry into the affairs of the Village Panchayat Mirpur Lakha, tehsil Nawanshehar, district Jullundur if so, the findings of the enquiry;

(b) whether it is further a fact that on the basis of the enquiry report the Director of Panchayats, Chandigarh, had instructed the Block Samiti Mukandpur to institute proceedings against the Sarpanch of the said Panchayat in a Court of Law;

(c) whether the Block Samiti Mukandpur has moved the Court of Law in the matter referred to in part (b) above; if not, the reasons for the same, and the action proposed to be taken by Government in the matter ?

Sardar Gurmit Singh (Deputy Minister for Development and Irrigation) : (a) Yes. As a result of the enquiry a sum of Rs. 748.42 was assessed against Shri Bhujja Singh, Ex-Sarpanch, Gram Panchayat Mirpur Lakha.

(b) Yes. The Block Development and Panchayat Officer was required to pursue the matter for the recovery of amount due u/s 85 of the Gram Panchayat Act, 1952.

(c) In view of the reply against item (b) above question does not arise.

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਕੀ ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਪੈਸਾ ਉਗਰਾਹੁਣ ਲਈ ਹੁਣ ਤਕ ਕੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ?

ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰ : 748.42 ਰੁਪਏ ਉਸ ਸਰਪੰਚ ਵਲ ਬਕਾਇਆ ਸਨ । ਉਸ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ 7 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਪੈਸੇ ਜਮਾ ਕਰਵਾ ਦੇਵੇ । ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਏ ਤਾਂ ਗਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਐਕਟ ਦੀ ਦਫਾ 85 ਹੇਠ ਬੀ. ਡੀ. ਓ. ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਕੋਰਟ ਆਫ ਲਾ ਰਾਹੀਂ ਪੈਸੇ ਵਸੂਲ ਕਰੇ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਗਨੀਹੋਤਰੀ : ਜਦੋਂ ਇਹ ਗ਼ਬਨ ਦਾ ਕੇਸ ਸੀ ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ?

ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰ : ਕੇਸ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਬੀ. ਡੀ. ਓ. ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅੋਰ ਮੇਰਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਹੁਣ ਤਕ ਕੇਸ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਸ ਕੇਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਗੌਰਮੈਂਟ ਕਨਵਿੰਸ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਗ਼ਬਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸਟੇਜ ਤੇ ਸਟੇ ਆਰਡਰ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਕੇਸ ਵਾਪਿਸ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਕਈ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ?

ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰ : ਨਹੀਂ, ਐਸੀ ਸਟੇਜ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ ।

CASE REGISTERED UNDER SECTION 406/467 I.P.C. AT POLICE STATION MALOUT TEHSIL MUKTSAR, DISTRICT FEROZEPUR

***9928. Baboo Bachan Singh :** Will the Minister for Home and Development be pleased to state—

(a) whether any First Information Report was registered at Police Station Malout, tehsil Muktsar, district Ferozepur on the 4th October, 1965 under section 406/467 I.P.C. in connection with the alleged embezzlement of the National Defence Fund in 1962, if so, the brief facts of this case;

(b) the name and rank of the Police Officer to whom the enquiry was entrusted;

(c) whether any statements of the prosecution witnesses were recorded by the Investigating Officer or Officers up to 31st January, 1966; if so, their number;

(Baboo Bachan Singh)

(d) if the answer to part (c) above be in the negative, the reasons for the same and the action being taken or proposed to be taken against the persons responsible for this inordinate delay in recording the statements of the prosecution witnesses;

(e) whether the said case was registered at the instance of the vigilance Department, if so, whether any preliminary enquiry was conducted by the Vigilance Department before the registration of the case ?

Sardar Gurmit Singh (Deputy Minister for Development and Irrigation) : The required information is given in the statement laid on the Table of the House.

STATEMENT

(a) Yes. The brief facts of the case are that Shri Shagan Lal, President, Munipal Committee, Abohar, who was also a member of the Public Carriers Union, Malout, made a complaint that Sarvshri Pritam Singh, President, Niamat Rai Cashier, Gurbachan Singh, Adda Incharge and Dewan Chand Manager, Malout Public Carriers Union, misappropriated the National Defence Fund collected by them after China's aggression on India. According to him an amount of Rs. 27.249 was alleged to have been collected and that only Rs 5,000 were deposited and the remaining were misappropriated.

An enquiry into this complaint was conducted by a DSP of the Vigilance Department and on his recommendation, a case (FIR 306, dated 4th October, 1965 u/s 406/467 I.P.C., Police Station Malout) was registered under the orders of the Deputy Commissioner, Ferozepur. As a result of this enquiry Shri Pritam Singh menticned above, accounted for some of the amounts but he could not account for properly Rs. 3500. In addition to this, Shri Gurbachan Singh could not account for Rs 500 and Niamat Rai, Cashier failed to account for Rs. 50. Thus there was a difference in the amount which was alleged to have been misappropriated in the original complaint and which could not be accounted for in the course of enquiry held by the Vigilance Department. The original record which had been taken in possession by the Vigilance Department; is being obtained from them to proceed further in the matter.

(b) Shri Sukhdev Singh, Sub-Inspector of police.

(c) No.

(d) Since the original documents of this case are still with the Vigilance Department, statements of the witnesses could not be recorded. In view of this, no action against any person is possible.

(e) Yes.

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੀ 1962 ਦੇ ਵਿੱਚ ਮਿਸ-ਐਪਰਾਪਰੀਏਸ਼ਨ ਹੋਈ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਤੇ ਇਤਨੀ ਡੀਲੇ ਕਿਉਂ ਹੋਈ ? ਜਦੋਂ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੇ ਮੁਕਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਰੀਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਸੀ ਔਰ ਉਸ ਤੇ ਕੇਸ ਵੀ ਰਜਿਸਟਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਫੇਰ ਹੁਣ ਤਕ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ ?

ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰ : ਅਗਰ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੋਟਿਸ ਦੇਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਡੀਟੇਲ ਦਸ ਦਿਆਂਗਾ । ਅਜੇ ਸਿਰਫ ਇਤਨਾ ਹੀ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਦੇ ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ 406 ਔਰ 467 ਦਾ ਕੇਸ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨ ਲਈ 4 ਅਕਤੂਬਰ, 1965 ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਸੀ । ਜਦੋਂ ਤਫਤੀਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਡਾਕਿਊਮੈਂਟਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬੜਾ ਡਿਫਰੈਂਸ ਹੈ ਔਰ ਐਨ

ਉਸੇ ਗੱਲ ਲਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਭਦਾ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਫੇਰ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਫੇਰ ਪੜਤਾਲ ਕਰਕੇ ਭੇਜੋ । ਉਹ ਕਾਗਜ਼ ਹੁਣ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਦੇ ਕੋਲ ਪਏ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਕੇਸ ਆਵੇਗਾ ਤਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ?

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਫੇਰ ਕੇਸ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਰੈਫਰ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ 35 ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਇਕ ਵਲ ਹੈ, 500 ਇਕ ਵਲ ਹੈ ਔਰ 50 ਇਕ ਵਲ ਹਨ । ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਬ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨੇ ਕਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕੀਤੀ ਔਰ ਕਿਹਦੀ ਕਿਹਦੀ ਗਵਾਹੀ ਲਈ?

ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰ : 4 ਅਕਤੂਬਰ, 1965 ਨੂੰ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕੇਸ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਔਰ ਸਰਦਾਰ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਬ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਥਾਣੇ ਕੇਸ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਲੈਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈਆਂ ਤਾਂ ਇਕ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਨਿਕਲ ਆਈ ਔਰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ

> That there was a difference in the amount which was alleged to have been misappropriated in the original complaint and which could not be accounted for in the course of enquiry held by the Vigilance Department.
>
> The original record which had been taken in possession by the Vigilance Department is being obtained from them to proceed further in the matter.

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : जो शिकायत की गई उसमें 27 हज़ार रुपये के गबन की ऐलीगेशन थी लेकिन विजीलेंस डिपार्टमेंट के मुताबिक लगभग 4 हज़ार रुपया डिफैंस फंड का गबन किया गया है । मैं पूछना चाहता हूँ कि अगर शिकायत करने वाले के मुताबिक 27 हज़ार रुपये की हेरा फेरी मालूम न हो तो क्या सरकार उसके खिलाफ ऐक्शन लेगी जिसने गलत शिकायत की?

ਉਪ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਜਦੋਂ ਸਾਰੀ ਤਫਤੀਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ 3500 ਰੁਪਏ ਅਤੇ 550 ਰੁਪਏ ਬਾਰੇ ਤਿੰਨ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਵਖਰੀ ਵਖਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਅਕਾਊਂਟ ਫਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਇਸ ਲਈ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਕਾਗਜ਼ ਭੇਜੇ ਗਏ ਅਤੇ ਉਸ 3500 ਰੁਪਏ ਬਾਰੇ ਜੋ ਹੋਰ ਨਵੀਂ ਗਲ ਨਿਕਲੀ ਉਸ ਬਾਰੇ ਗਵਾਹੀਆਂ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਸਾਰੇ ਡਾਕੂਮੈਂਟਸ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਕੋਲ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਗਾਣ ਦੀ ਛੇਤੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਵਿਟਨੈਸ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਕੇ ਛੇਤੀ ਐਕਸ਼ਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ।

कामरेड राम प्यारा : उन्होंने फरमाया है कि जितने रुपये की शिकायत आई उतना रुपया नहीं निकला। मैं पूछना चाहता हूँ कि अगर शिकायत गलत है तो क्या शिकायत करने वाले के खिलाफ ऐक्शन लिया जायेगा ? जो थोड़े रुपये की शिकायत है भी उसमें ऐक्शन लेने में क्यों देर की जा रही है; कहीं किसी की रिश्तेदारी तो नजदीक नहीं पड़ती ?

ਉਪ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਕਾਮਰੇਡ ਜੀ, ਇਹ ਤਸੱਲੀ ਰਖੋ ਕਿਸੇ ਦੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਨਜ਼ਦੀਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਲੇਕਿਨ ਚੂੰਕਿ ਨਵੇਂ ਫੈਕਟਸ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਪੁਛ ਗਿਛ ਲਈ ਕਾਗਜ਼ ਭੇਜੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕੇਸ ਪਰਾਸੈਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

श्री फतह चन्द विज : जब यह 1962 का केस है और अभी तक फाइनलाईज़ नहीं हुआ तो क्या उनको रीमाइंडर दिया गया है कि जल्दी से जल्दी जवाब दिया जाए ?

ਉਪ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਾਗਜ਼ ਜਲਦੀ ਭੇਜੇ ਜਾਣ ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਕੇਸ 4 ਅਕਤੂਬਰ, 1965 ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅੱਜ 24 ਮਾਰਚ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਕੀ ਇਹ 6 ਮਹੀਨੇ ਸਿਰਫ ਇਸੇ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜਵਾਬ ਮੰਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ?

ਉਪ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਸਦਾ ਪਤਾ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ ਕਿ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਜਵਾਬ ਛੇਤੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ।

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : विजीलैंस डिपार्टमैंट को रिपोर्ट भेजने के लिए कब लिखा और उन्होंने कब और क्या जवाब दिया ?

ਉਪ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਐਗਜ਼ੈਕਟ ਡੇਟ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਨੋਟਿਸ ਦਿਉ ।

GRAM PANCHAYAT KHAMBI, TEHSIL PALWAL, DISTRICT GURGAON

*9922. **Chaudhri Har Kishan** : Will the Minister for Home and Development be pleased to state—

(a) whether he is aware of the fact that Police force is sent to the meetings of the Gram Panchayat Khambi, tehsil Palwal, district Gurgaon; if so, the reasons for the same and the name of the authority under whose orders Police force is sent;

(b) the total amount so far spent by the Government on the Police force referred to in part (a) above ?

Sardar Gurmit Singh (Deputy Minister for Development and Irrigation) : (a) No Police force was specially sent for attending any meeting of Panchayat Khambi. The local Police has been visiting village Khambi during the course of their normal patrolling.

(b) Question does not arise.

CO-OPERATIVE MARKETING SOCIETIES IN DISTRICT FEROZEPUR

*10096. **Sardar Kulbir Singh**, **Chaudhri Satya Dev** : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) the names of the Co-operative Marketing Societies in district Ferozepur at present together with the dates of the elections of their office-bearers;

(b) lay copies of the Audit Reports of the said Societies for the years 1963-64 and 1964-65 on the Table;

(c) state whether any cases of embezzlements in the said Societies were reported to the Government during the said period; if so, the amount involved in each case and the action taken thereon ?

Chaudhri Rizaq Ram : (a) to (c) Requisite information is laid on the Table of the House.

CO-OPERATIVE MARKETING SOCIETIES IN DISTRICT FEROZEPUR

(a) In all there are 14 Marketing Societies in Ferozepur District. Their names and respective dates on which their Managing Committees were elected are as under—

Sr. No.	Name of the Society	*Date of election*
1.	The Ferozepur Cantt. Co-operative Marketing Society Ltd.	3-1-60
2.	The Jalalabad Co-operative Marketing Society Ltd.	31-7-64
3.	The Guru Harsahai Co-operative Marketing Society Ltd.	16-3-65
4.	The Talwandi Bhai Co-operative Marketing Society Ltd.	26-9-65
5.	The Muktsar Co-operative Marketing Society Ltd.	14-10-63
6.	The Malout Co-operative Marketing Society Ltd.	10-7-63
7.	The Giddar Baha Co-operative Marketing Society Ltd.	20-5-63
8.	The Abohar Co-operative Marketing Society Ltd.	24-8-65
9.	The Fazilka Co-operative Marketing Society Ltd.	5/1962
10.	The Moga Co-operative Marketing Society Ltd.	10-4-65
11.	The Zira Co-operative Marketing Society Ltd.	29-6-62
12.	The Makhu Zimidara Co-operative Marketing Society Ltd.	2-2-63
13.	The Bagha Purana Co-operative Marketing Society Ltd.	4-4-65
14.	The Mandi Nihal Singh Wala Co-operative Marketing Society Ltd.	28-2-64

(b) The labour and time involved in the preparation of copies of the audit reports will not be commensurate with any possible benefits to be obtained.

(c) No.

सरदार कुलबीर सिंह : मैं पूछना चाहता हूँ कि फिरोज़पुर कैंट मारकिटिंग कमेटी के चुनाव 1960 से नहीं हुए उसकी क्या वजह है ?

मन्त्री : यह तो मैनेजिंग कमेटी को कहना चाहिए था उनकी लापरवाही है । खैर हिदायत इशू कर दी गई है कि जल्दी चुनाव कराया जाए ।

सरदार कुलबीर सिंह : इन्होंने जवाब में बताया है कि कोई केस गबन के फाइल नहीं हुए । मैं हैरान हूँ कि इतने केस फाइल हुए हैं लेकिन यह कहते हैं कोई नहीं । मलोट की सोसाईटी के बारे में मैं डैफीनिटली अलैज करता हूँ कि केस फाईल हुआ है और इन्क्वायरी हुई है । यह कैसे कहते हैं कि कोई केस फाइल नहीं हुआ ?

मन्त्री : इस में सवाल यह है कि गवर्नमैंट को कितने रिपोर्ट हुए ? गवर्नमैंट के पास कोई रिपोर्ट नहीं आई । केस रजिस्टर हुए होंगे और कार्यवाही हो रही होगी ।

कामरेड गुरबखश सिंघ धालीवाल : रूलज़ मुताबक मारकिटिंग सुसाइटी दे इक तिहाई मैंबरां दी चोण हर साल होणी चाहीदी है । निहाल सिंघ वाला सुसाइटी दी चोण होए नूं तिंन साल हो गए हन इस दी की वजह है ?

(Punjabi original: **ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ** : ਰੂਲਜ਼ ਮੁਤਾਬਕ ਮਾਰਕਿਟਿੰਗ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਇਕ ਤਿਹਾਈ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਹਰ ਸਾਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੀ ਚੋਣ ਹੋਏ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਇਸ ਦੀ ਕੀ ਵਜਹ ਹੈ ?)

मन्त्री : आए साल तो नहीं सोसाइटीज़ के अलहदा-अलहदा बाईलाज़ हैं और उनके मुताबिक ही होता है ।

श्री फतेह चन्द विज : वज़ीर साहिब ने फरमाया है कि फिरोज़पुर कैंट की सोसाइटी के चुनाव उनकी लापरवाही से नहीं हुए। क्या इस लापरवाही के लिये उनके खिलाफ ऐक्शन लिया जाएगा ?

मन्त्री : ए. आर. को हिदायत कर दी है कि वह जल्दी चुनाव करायें ।

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਚੈਲੰਜ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਕੇਸਿਜ਼ ਫਾਈਲ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਹਨ । ਜੋ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਗਲਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ.........

Mr. Speaker : Please take your seat.

RESIN EXTRACTED FROM GOVERNMENT FORESTS IN THE STATE

*8995. **Shri Rup Singh Phul** : Will the Minister for Welfare and Justice be pleased to state the quantity of resin extracted from the Government forests in the State, tehsil-wise, during the years 1964 and 1965 respectively together with the approximate value thereof in terms of money?

Shri Chand Ram : A statement is laid on the Table of the House.

Statement regarding resin extracted from Government Forests in the State

Sr. No.	Name of Tehsil	Resin Extracted			
		1964		1965	
		In quintals	Approximate value in Rs.	In quintals	Approximte value in Rs.
1	2	3	4	5	6
1.	Seraj ..	4,798.84	1,65,651	4,600.00	1,58,746
2.	Kangra ..	3,814.21	3,96,698	4,006.09	3,76,564
3.	Palampur ..	2,534.93	2,63,640	2,330.00	2,19,020
4.	Dehra ..	11,835.21	7,20,746	11,284.20	6,29,763
5.	Nurpur ..	5,147.68	5,35,350	5,091.46	4,98,950
6.	Pathankot ..	275.25	19,950	270.00	18,000
7.	Una ..	2,979.68	3,01,517	3,183.96	3,20,487
8.	Hoshiarpur ..	532.00	38,323	406.00	35,479
9.	Hamirpur ..	19,012.51	17,05,920	18,584·07	16,88,240
10.	Nalagarh ..	5,492.00	88,075	2,350.83	*1,24,789
11.	Kandaghat ..	6,872.78	3,20,000	9,173.67	3,20,000

*Includes Rs. 22,832 for heavy rapping.

Shri Rup Singh Phul : From the statement supplied to me it is evident that the Kangra is the leading district in resin production. May I know from the Welfare and Justice Minister why any industry concerning the development of resin has not yet been set up in that district ?

Minister : This is a separate question and the honourable Member should give a separate notice.

श्री रूप सिंह फूल : जैसा कि स्टेटमैंट से जाहर है कि सब से ज्यादा बरोजा पैदा करने वाले कांगड़ा में कोई इसकी इन्डस्ट्री नहीं चली, तो क्या चलाने की कोई संम्भावना है ?

Mr. Speaker : This relates to the Industries Department,

श्री रूप सिंह फूल : जो रेजिन फैकट्री गगरेट में लगानी प्रोपोज की गई थी उसके बारे में क्या विचार है, शुरू की जाएगी या नहीं ?

मन्त्री : यह तो अलहदा सवाल है ।

BUDGET ALLOCATIONS UNDER THE HARIJANS WELFARE SCHEME

***9710. Shri Banwari Lal :** Will the Minister for Welfare and Justice be pleased to state—

(a) the total budget allocations made under the Harijan Welfare Scheme for land beneficiaries, Housing Scheme and Interest free Loans, separately, during the year 1965-66;

(b) the share contributed by the Central Government as well as by the State Government in respect of the said schemes separately;

(c) the amount of emergency cut imposed on the said allocations, separately and the balance left thereafter in each case ?

Shri Chand Ram : (a), (b) and (c). A statement is laid on the Table of the House.

Statement showing budget allocation made under Harijan Welfare Scheme during the year 1965-66

Sr. No.	Name of the Scheme	Original budget	Revised Budget	Contribution by State	Contribution by Centre	Difference	Emergency cut imposed by F.D.	Reasons
			(Rupees in lakhs)					
1.	Subsidy for the purchase of (a) Agricultural land	4.40	3.28	1.64	1.64	(—) 1.12	—	This amount was diverted to meet additional payment of stipends at enhanced rates to the students of Industrial Training Institutes.
	(b) Stamp Duty	1.53	0.70	0.70	..	(—) 0.83	..	This amount was surrendered due to decrease in the rate of Stamp Duty.
2.	Subsidy for houses/wells under the land Scheme ..	1.10	0.82	0.41	0.41	(—) 0.28	..	As at (a) above.
3.	Subsidy for purchase of Agricultural land for Vimukat Jatis ..	1.80	1.80	..	1.80	..	..	..
4.	Subsidy for houses/wells under the Land Scheme for Vimukat Jatis ..	0.45	0.45	..	0.45	..	..	..
	Total ..	9.28	7.05	2.75	4.30	(—) 2.23	..	

Sr. No.	Name of the Scheme	Original Budget	Revised Budget	Contribution by		Difference	Emergency cut imposed by F.D.	Reasons
				State	Centre			
		(Rupees in lakhs)						
5.	Subsidy for houses/house-sites for other than those engaged on unclean occupation ..	0.60	0.60	0.30	0.30	..	..	..
6.	Houses for those engaged on unclean occupation ..	1.358	1.358	..	1.358	..	..	..
7.	Houses for sweepers	1.77	1.77	..	1.77	..	..	..
8.	Subsidy for new houses for Vimukat Jatis	0.65	0.65	..	0.65	..	..	..
	Total	4.378	4.378	0.30	4.078	..	..	..
9.	Grant of interest-free Loan	1.80	1.62	1.62	Nil	(—) 0.18		Later Rs 10.00 lakhs have been allotted from the Harijan Kalyan Fund for the purpose.

श्री बनवारी लाल : पानी पीने के कुओं के लिये जो फंड्ज की ऐलोकेशन होती है उसकी ज़िला वार एलोकेशन करने का क्या क्राइटेरिया रखा है ?

10 a.m.

मन्त्री : बजट में इन स्कीमों के बारे में फण्डज़ की एलोकेशन पापूलेशन की बेसिज़ पर की जाती है ।

श्री अमर सिंह : इस सवाल के बारे में स्टेटमेंट दी गई है कि 1965-66 के बजट में वैलफेयर डिपार्टमेंट में स्वीपरों के लिये 1.77 लाख रुपए सैंटर की तरफ से दिये गए । मैं मन्त्री महोदय से पूछना चाहता हूँ कि इस स्कीम के तहत पंजाब सरकार की क्या कंट्रीब्यूशन है ?

मंत्री : यह स्कीमें सैंटरल सरकार की हैं । इनमें कुछ स्कीमों पर केन्द्रीय सरकार सैंट-परसैंट सबसिडी देती है ।

चौधरी रण सिंह : कुछ वैलफेयर स्कीमों के तहत सरपलस जमीन खरीदी गई और उन पर कुछ बैनीफिशरीज़ सैटल भी हो चुके हैं लेकिन कई केसिज में उनके लीगल डीड्ज़ नहीं बन पाए हैं। क्या मन्त्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि इसका क्या कारण है ?

मन्त्री : माननीय सदस्यों को भी इस सवाल की पेचीदगी का पता है। माननीय सदस्यों को मालूम है कि कई हालात में मार्टगेज बैंक रुपया देने से इन्कार कर देता है। वह कह देता है कि हमारे पास पैसे नहीं हैं । खास कर उन ज़मीनों के लिये जो सरपलस ज़मीन खरीदनी है । ऐसी कई दिक्कतें हैं । मुझे इस बात का पूरा एहसास है कि जमीनों की रजिस्टरी होनी चाहिए ।

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਲਈ 10 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਬਜਟ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੋਵਾਈਡ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਵਿਮੁਕਤ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੈਸਿਲਿਟੀਜ਼ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਡੀਬਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ?

मन्त्री : यह रुपया हरिजन कल्याण फण्ड से दिया गया है जो हरिजनों के लिये है, विमुक्त जातियों के लिये नहीं है। वैसे हरिजनों की लिस्ट में जो विमुक्त जातियां शामिल हैं उनको डीबार नहीं किया गया ।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : क्या वज़ीर साहिब बताने की कृपा करेंगे कि हरिजनों को हाउसिंग और दूसरी स्कीमों के तहत इंट्रैस्ट-फ्री लोन्ज़ देने से कितने हरिजनों को फायदा हुआ है ?

मन्त्री : मेरे पास तो यह फिगर्ज़ नहीं हैं लेकिन जिनको फण्ड्ज़ तकसीम किये गए होंगे उनको लाज़मी फायदा हुआ होगा ।

श्री फतह चन्द विज : वज़ीर साहिब ने श्री बनवारी लाल के सवाल का जवाब देते हुए कहा कि पापुलेशन की बिना पर फण्ड्ज़ की ऐलोकेशन होती है। मैं वज़ीर साहिब से पूछना चाहता हूँ कि जहां पापुलेशन भी ज्यादा है और कुएं भी ज्यादा हैं क्या इसी बिना पर उन जगहों पर सरकार और फण्ड्ज़ देने का विचार करेगी जहां पर पापुलेशन कम है और कुएं भी कम हैं ।

मन्त्री : मैं खुद महसूस करता हू कि जहां पर कूएं ज्यादा हैं, वहां पर कम खर्च दिया जाए लेकिन जहां पर कम कूएं हैं और पापुलेशन कम है,वहां पर ज्यादा खर्च किया जाए। महिन्द्रगढ़ तथा हिल्ली ऐरियाज के अन्दर इसी बेस पर रुपये की तकसीम की जाती है।

ਚੌਧਰੀ ਰਾਮ ਰਤਨ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਦਿਕਤਾਂ ਹਨ । ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਿੱਕਤ ਹੈ ਕਿ 900 ਰੁਪਏ ਫੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ? ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਦਿੱਕਤ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ?

मन्त्री : यह ठीक है कि 900 रुपए फी एकड़ के हिसाब से जमीन नहीं मिल रही। हमने केन्द्रीय सरकार को लिखा है कि ज्यादा कीमत पर जमीन खरीदने के लिये इजाजत दी जाए। 5 एकड़ वाली जो शर्त है उसको 2-3 एकड़ तक रीलैक्सेशन के बारे में भी केन्द्र सरकार को लिखा है ।

श्री अमर सिंह : सवाल की स्टेटमेंट जो हाउस में रखी गई है, उसके नम्बर एक में ओरिजनल बजट की रकम 4.40 लाख थी और रिवाइज्ड रकम 3.28 रखी गई। इसके सामने लिखा है :

"This amount was diverted to meet additional payment of stipends at enhanced rates to the students of Industrial Training Institutes."

मैं मन्त्री महोदय से पूछना चाहता हूं कि जिन लड़कों ने ट्रेनिंग इंस्टीच्यूट में ट्रेनिंग ली उनकी कितनी संख्या है ?

मन्त्री : लड़कों को पहले 25 रुपये वजीफा दिया जाता था लेकिन सितम्बर, 1965 से 45 रुपये वजीफा कर दिया गया है क्योंकि लड़कों का २५ रुपये से गुजारा नहीं होता था। जहां तक उन हरिजनों स्टूडैण्टस की गिनती का ताल्लुक है जिन को फायदा हुआ है,उसके लिये सैपरेट नोटिस चाहिए ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਜਿਹੜੀਆਂ ਸੈਂਟਰਲੀ ਸਪਾਂਸਰਡ ਸਕੀਮਾਂ ਹਨ ਉਹ 50:50 ਦੇ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਸੈਂਟਰਲ ਸਰਕਾਰ 50 ਫੀ ਸਦੀ ਸਬਸਿਡੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਸਬਸਿਡੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ । ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ?

मन्त्री : इसमें फण्ड्ज़ का सवाल है। फण्ड्ज़ को देख कर ही खर्च किया जाता है।

RE QUESTION No: 10030

श्री अध्यक्ष : सवाल नम्बर *10030 श्री मंगलसेन के नाम स्टैंड करता है। नैक्सट क्वैश्चन प्लीज । (Question No. *10030 stands in the name of Shri Mangal Sen. Next question please.)

श्री फतह चन्द विज : स्पीकर साहिब, यह बहुत ही अहम सवाल है, इसलिये इस सवाल को पुट करने की इजाजत दी जाए ।

Mr. Speaker : No please.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਮੇਰਾ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਸੈਂਟਰਲੀ ਸਪਾਂਸਰਡ ਹਨ ਉਹ ਪਲੈਨ ਸਕੀਮਾਂ ਦੀ ਕੈਟੇਗਰੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂ-ਦੀਆਂ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਕੀਮਾਂ ਦਾ ਪੈਸਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਡਾਈਵਰਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੀਮਾਂ ਲਈ ਸੈਂਟਰਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 1.64 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਸਟੇਟ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ । ਇਸ ਲਈ ਸਟੇਟ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ 1.64 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਪ੍ਰੋਵਾਈਡ ਕਰੇ । ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਬਲਕਿ ਹਾਊਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਲਤ ਰਿਪਲਾਈ ਦੇ ਕੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ।

Mr. Speaker : This is no point of order.

चौधरी रण सिंह : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर । स्पीकर साहिब, मेरे सवाल का जवाब गलत दिया गया है । मैं चाहता हूं कि मेरे सवाल का जवाब ठीक दिया जाए ।

Mr. Speaker : This is no point of order. Please take your seat.

DISCRETIONARY GRANTS

*9037. **Comrade Ram Chandra :** Will the Minister for Home and Development be pleased to state--

(a) the amount, if any, placed at the disposal of Chief Minister, each Minister, Minister of State, and Deputy Minister and Chief Parliamentary Secretary during 1964-65 and 1965-66 for sanctioning discretionary grants;

(b) the amount of grants sanctioned by each, year-wise and district wise, out of the amount referred to in part (a) above ?

Sardar Gurmit Singh (Deputy Minister for Development and Irrigation): (a) and (b) Statement containing the information is placed on the Table of the House.

Statement showing the amount given in 1964-65 and 1965-66 up to the end of January, 1966, year-wise and district-wise

Year	District	Name & designation of Minister	Amount placed at his disposal	Amount sanctioned by him
1	2	3	4	5
1964-65	Hissar	Shri Ram Kishan, C. M.	2,00,000	10,000
		Shri Darbara Singh, H. D. M.	80,000 } 1,52,500	
			72,500 }	5,500
		Shri Prabodh Chandra, E. M.	80,000	7,300
		Shri Kapur Singh, F. & P. M.	80,000	1,000
		Shri Rizq Ram, P. W. M.	80,000	3,000
		Shri Sunder Singh Dy. M. W.	40,000	2,000
		Late S. Partap Singh Kairon, ex-C. M.	37,500	8,000
		Dr. Gopi Chand Bhargava, ex-F. M.	20,000	5,000
		Shri Ranbir Singh ex-I. P. M.	20,000	1,000
		Shri Ram Saran Chand Mittal ex-E. T. C. M.	20,000	5,000
		Shri Gurbanta Singh, ex-L. W. M.	20,000	2,000
1965-66	Hissar	Shri Darbara Singh, H. D. M.	60,000	3,500
		Shri Prabodh Chandra, E. M.	60,000	10,500
		Shri Kapoor Singh, F. M.	60,000	1,500
		Shri Ranbir Singh, P. W. M.	60,000	3,100
		Shri Rizq Ram, I. P. M.	60,000	4,500
		Shri Chand Ram, W. J. M.	60,000	3,100

		Shrimati Om Prabha Jain, H. M.	60,000	3,000
		Shri Sunder Singh, M. E. P. L.	35,000	1,000
1964-65	Ferozepur	Shri Ram Kishan, C. M.	2,00,000	10,500
		Shri Darbara Singh, H. D. M.	80,000 } 1,52,500	
			72,500 }	3,500
		Shri Prabodh Chandra, E. L. G. M.	80,000	6,800
		Shri Kapur Singh, F. & P. M.	80,000	2,500
		Shri Harinder Singh, R. M.	80,000	1,500
		Shri Rizq Ram, P. W. M.	80,000	1,000
		Shri Sunder Singh, Dy. M. W.	40,000	2,700
1965-66	Ferozepur	Shri Ram Kishan, C. M.	1,20,000	2,000
		Shri Gurmit Singh, D. M. D. I.	25,000	6,000
1964-65	Sangrur	Shri Ram Kishan, C. M.	2,00,000	2,000
		Shri Darbara Singh, H. D. M.	80,000 } 1,52,500	
			72,500 }	6,000
		Shri Kapur Singh, F. & P. M.	80,000	1,000
		Shri Harinder Singh, R. M.	80,000	2,000
		Late S. Partap Singh Kairon ex-C. M.	87,500	20,000
1965-66	Sangrur	Shri Darbara Singh, H. D. M.	60,000	5,000
		Shri Prabodh Chandra, E. M.	60,000	1,100
		Shri Ranbir Singh, P. W. M.	60,000	2,000
		Shri Prem Singh Prem, C. H. M.	60,000	1,000
		Shrimati Om Prabha Jain, H. M.	60,000	500

[Deputy Minister for Development Irrigation]

2	2	3	4	5
1964-65	Kangra	Shri Ram Kishan, C. M.	2,00,000	17,600
		Shri Darbara Singh, H. D. M.	80,000	
			72,500 } 1,52,500	1,000
		Shri Prabodh Chandra, E. L. and G. M.	80,000	1,000
		Shri Kapur Singh F. and P. M.	80,000	1,500
		Shri Harinder Singh, R. M.	80,000	1,000
		Shri Sunder Singh Dy. M. W.	40,000	1,000
		Late S. Partap Singh Kairon, ex-C. M.	87,500	2,500
		Dr. Gopi Chand Bhargava ex- F. M.	20,000	1,000
		Shri Ranbir Singh ex-I. P. M.	20,000	1,600
1965-66	Kangra	Shri Ram Kishan, C. M.	1,20,000	500
		Shri Darbara Singh, H. D. M.	60,000	2,500
		Shri Prabodh Chandra, E. M.	60,000	1,100
		Shri Ranbir Singh, P. W. M.	60,000	1,000
		Shri Harinder Singh, R. M.	60,000	2,500
		Shri Rattan Singh. M. A. H. A.	35,000	750
		Shri Gurmit Singh, D.M.D.I.	25,000	1,000
		Shri Gian Chand, D. M. I. H.	25,000	11,500
1964-65	Bhatinda	Shri Ram Kishan, C. M.	2,00,000	3,000
		Shri Darbara Singh, H. D. M.	80,000	
			72,500 } 1,52,500	4,000

		Shri Harinder Singh, R. M.	80,000	1,500
		Shri Sunder Singh, Dy. M. W.	40,000	1,000
		Dr. Gopi Chand Bhargava ex-F. M.	20,000	1,000
1965-66	Bhatinda	Shri Ram Kishan, C. M.	1,20,000	5,000
		Shri Rizk Ram, I. P. W. M.	60,000	4,000
		Shri Prem Singh Prem, C. H. M.	60,000	1,000
		Shri Sunder Singh, M. E. P. L.	35,000	500
		Shri Rattan Singh, M.A.H.A.	35,000	1,000
		Shrimati Chandra Vati, D.M.F.S.	25,000	500
		Shri Ram Partap Garg, C. P. S.	25,000	2,500
1964-65	Simla	Shri Darbara Sihgh, H. D. M.	80,000 } 1,52,500	
			72,500)	5,000
		Shri Kapoor Singh, F. & P. M.	80,000	1,000
		Late S. Partap Singh Kairon ex-C. M.	87,500	5,000
1965-66	Simla	Shri Ram Kishan, C. M.	1,20,000	10,000
		Snri Kapoor Singh, F. M.	60,000	750
		Shri Gian Chand, D. M. I. H.	25,000	1,250
1964-65	Kapurthala	Shri Kapoor Singh, F. & P. M.	80,000	1,000
1965-66	Kapurthala	Shri Darbara Singh, H. D. M.	60,000	3,000
1964-65	Patiala	Shri Ram Kishan, C. M.	2,00,000	3,500
		Shri Darbara Singh, H. D. M.	80,000 } 1,52,500	
			72,500	7,000
		Shri Prabodh Chandra, E. L. G. M.	80,000	3,101
		Shri Kapoor Singh, F. and P. M.	80,000	1,000

[Deputy Minister for Development Irrigation]

1	2	3	4	5
		Shrt Harinder Singh, R.M.	80,000	5,000
		Shri Sunder Singh, Dy. M. W.	40,000	1,025
		Shri Ram Partap Garg, C. P. S.	40,000	36,500
		Shri Gulab Singh, Ex-C. P. S.	10,000	5,000
1965-66	Patiala	Shri Darbara Singh, H. D. M.	60,000	4,000
		Shri Prabodh Chandra, E. M.	60,000	1,500
		Shri Ajmer Singh, P. L. G. M.	60,000	4,500
		Shri Harinder Singh, R. M.	60,000	5,000
		Shri Prem Singh Prem, C. H. M.	60,000	16,000
		Shrimati Om Prabha Jain, H. M.	60,000	5,000
		Shri Sunder Singh, M. E. P. L.	35,000	500
		Shri Rattan Singh, M. A. H. A.	35,000	2,000
		Shri Ram partap Garg, C. P. S.	25,000	12,500
1964-65	Ambala	Shri Ram Kishan, C. M.	2,00,000	33,801
		Shri Darbara Singh, H. D. M.	80,000	
			72,500 } 1,52,5000	6,450
		Shri Prabodh Chandra, E. L. G. M.	80,000	13,400
		Shri Kapoor Singh, F. & P. M.	80,000	5,500
		Shri Harinder Singh, R. M.	80,000	5,000
		Shri Rizk Ram, P. W. M.	80,000	7,200
		Shri Sunder Singh, Dy. M. W.	40,000	3,900
		Shri Ram Partap Garg, C. P, S.	40,000	2,500

		Late S. Partap Singh, Kairon, ex-C. M.	87,500		7,500
		Shri Ranbir Singh, ex-I. P. M.	20,000		1,500
		Shri Gulab Singh, ex-C. P. S.	10,000		5.000
1965-66	Ambala	Shri Ram Kishan, C. M.	1,20,000		14,250
		Shri Darbara Singh, H. D. M.	60,000		5,000
		Shri Prabodh Chandra, E. M.	60,000		2,100
		Shri Kapoor Singh, F. M.	60,000		4,500
		Shri Gurdial Singh, T. E. M.	60,000		2,000
		Shri Ranbir Singh, P. W. M.	60,000		1,200
		Shri Ajmer Singh, P. L. G. M.	60,000		1,000
		Shri Prem Singh Prem, C. H. M.	60,000		6,000
		Shrimati Om Prabha Jain, H. M.	60,000		1,000
		Shri Sunder Singh, M. E. P. L.	35,000		1,600
		Shri Rattan Singh, M. A. H. A.	35,000		1,100
		Shri Gian Chand, D. M. I. H.	25,000		3,350
1964-65	Rohtak	Shri Ram Kishan, C. M.	2,00,000		22,500
		Shri Darbara Singh, H. D. M.	80,000 72,500	1,52,500	8,100
		Shri Prabodh Chandra, E. L. G. M.	80,000		3,200
		Shri Kapoor Siagh, F. & P. M.	80,000		7,000
		Shri Harinder Singh, R. M.	80,000		5,000
		Shri Rizak Ram, P. W. M.	80,000		59,800
		Shri Sunder Singh, Dy. M. W.	40,000		1,000
		Shri Ranbir Singh, ex-I. P. M.	20,000		10,900

[Deputy Minister for Development Irrigation]

1	2	3	4	5
		Late S. Partap Singh Kairon ex-C. M.	87,500	7,000
		Shri Gurbanta Singh, ex-A. & W. M.	20,000	1,000
1965-66	Rohtak	Shri Ram Kishan, C. M.	1,20,000	18,000
		Shri Darbara Singh. H. D. M.	60,000	8,500
		Shri Prabodh Chandra, E. M.	60,000	4,200
		Shri Gurdial Singh, T. E. M.	60,000	5,000
		Shri Ranbir Singh, P. W. M.	60,000	27,700
		Shri Harinder Singh, R. M.	60,000	17,000
		Shri Rizk Ram, I. P. M.	60,000	30,700
		Shri Chand Ram, W. J. M.	60,000	36,500
		Shrimati Om Prabha Jain, H. M.	60,000	5,451
		Shrimati Chandra Wati, D. M. F. S.	25,000	1,000
		Shri Gurmit Singh, D. M. D. I.	25,000	500
1964-65	Jullundur	Shri Ram Kishan, C. M.	2,00,000	47.000
		Shri Darbara Singh, H. D. M.	80,000 } 72,500 } 1,52,500	29,450
		Shri Prabodh Chandra, E. M.	80,000 }	12,500
		Shri Kapoor Singh F. & P. M.	80,000	3,000
		Shri Sunder Singh, Dy. M. W.	40,000	2.000
		Shri Harinder Singh, R. M.	80,000	1,000
		Shri Gopi Chand Ghargave ex-F. M.	20,000	3,000
		Shri Ajmer Singh, ex-R. M.	20,000	2,000
		Shri Gurbanta Singh, ex A./W. M.	20,000	9,000

1955-66	Jullundur	Shri Ram Kishan, C. M.	1,20,000		22,100
		Shri Darbara Singh, H. D. M.	60,000		10,400
		Shri Prabodh Chandra, E. M.	60,000		2,600
		Shri Kapoor Singh, F. M.	60,000		8,000
		Shri Ranbir Singh, P. W. M.	60,000		1,000
		Shri Ajmer Singh, P. L. G. M.	60,000		2,000
		Shri Prem Singh Prem, C. H. M.	60,000		1,000
		Shri Chand Ram, W. J. M.	60,000		1,000
		Shri Sunder Singh, M. E. P. L.	35,000		2,000
		Shri Gurmit Singh, D. M. D. I.	25,000		500
1964-65	Hoshiarpur	Shri Ram Kishan, C. M.	2,00,000		6,500
		Shri Darbara Singh, H. D. M.	80,000	1,52,500	8,700
			72,500		
		Shri Prabodh Chandra, E. M.	80,000		5,100
		Shri Harinder Singh, R. M.	80,000		2,000
		Shri Sunder Singh, Dy. M. W.	40,000		1,000
		Dr. Gopi Chand Bhargava, ex F. M.	20,000		500
1965-66	Hoshiarpur	Shri Darbara Singh	60,000		6,000
		Shri Prabodh Chandra	60,000		5,900
		Shri Ranbir Singh, P. W. M.	60,000		1,000
		Shri Ajmer Singh, P. L. G. M.	60,000		1,000
		Shri Rizk Ram, I. P. M,	60,000		2,000
		Shrimati Om Prabha Jain, H. M.	60,000		5,000
		Capt. Rattan Singh, M. A. H. A.	35,000		10,500
		Shrimati Gurmit Singh, D. M. D. I.	25,000		500

[Deputy Minister for Development and Irrigation]

1	2	3	4	5
1964-65	Ludhiana	Shri Ram Kishan, C. M.	2,00,000	8,598
		Shri Prabodh Chandra, E. M.	80,000	4,701
		Shri Kapoor Singh, F. and P. M.	80,000	48,000
		Shri Harinder Singh, R. M.	80,000	10,000
		Shri Sunder Singh, Dy. M. W.	40,000	2,000
		Late S. Partap Singh Kairon, ex-C. M.	87,500	5,000
		Dr. Gopi Chand Bhargave, Ex-F. M.	20,000	1,000
		Shri Ajmer Singh, ex-R. M.	20,000	18,000
1965-66	Ludhiana	Shri Ram Kishan, C. M.	1,20,000	10,402
		Shri Prabodh Chandra, E. M.	60,000	2,600
		Shri Kapoor Singh, F. M.	60,000	6,000
		Shri Gurdial Singh, T. E. M.	60.000	5,000
		Shri Ranbir Singh, P. W. M.	60,000	7,000
		Shri Ajmer Singh, P. L. G. M.	60,000	45,000
		Shri Harinder Singh, R. M.	60,000	2,100
		Shri Rizk Ram, I.P. M.	60,000	10,000
		Shri Prem Singh Prem, C. H. M.	60,000	5,500
		Shrimati Om Prabha Jain, H.M.	60,000	10,000
		Shri Rattan Singh, M. A.H. A.	35,000	2,500
		Shri Ram Partap Garg, C.P. S.	25,000	1,000
		Shri Sunder Singh, M. E. P.L.	35,000	500

1964-65	Mohindergarh	Shri Ram Kishan, C. M.	2,00,000	26,000
		Shri Prabodh Chandra, E. M.	80,000	2,000
		Shri Kapoor Singh, F. and P. M.	80,000	1,000
		Shri Sunder Singh, Dy. M. W.	40,000	3,000
		Shri Ram Saran Chand Mittal, ex-E. T.C. M.	20,000	11,750
		Shri Gurbanta Singh, ex-A. W. M.	20,000	1,000
1965-66		Shri Ram Kishan, C. M.	1,20,000	5,500
		Shri Darbara Singh, H. D. M.	60,000	5,000
		Shri Ranbir Singh, P. W. M.	60,000	6,000
		Shri Rizk Ram, I. P. M.	60,000	2.000
		Shrimati Om Prabha Jain, H. M.	60,000	4,000
		Shri Sunder Singh, M. E. P. L.	35,000	2,000
		Shri Rattan Singh, M. A. H. A.	35,000	1,500
		Shrimati Chandrawati, D. M. F. S.	25,000	18,904
1964-65	Karnal	Shri Ram Kishan, C. M.	2,00,000	3,000
		Shri Prabodh Chandra, E. M.	80,000	1,100
		Shri Kapoor Singh, F. and P. M.	80,000	3,000
		Shri Rizk Ram, P. W. M.	80,000	6,000
		Late S. Partap Singh Kairon, ex-C. M.	87,500	18,500
		Dr. Gopi Chand Bhargave, ex-F. M.	20,000	7,000
1965-66	Karnal	Shri Darbara Singh, H. D. M.	60,000	2,000
		Shri Prabodh Chandra, E. M.	60,000	5,100
		Shri Ranbir Singh, P. W. M.	60,000	4,000
		Shri Ajmer Singh, P. L. G. M.	60,000	1,000

[Deputy Minister for Development and Irrigation]

1	2	3	4	5
1965-66—concld.	Karnal—concld.	Shri Harinder Singh, R. M.	60,000	35,000
		Shri Rizk Ram, I. P. M.	60,000	1,000
		Shri Prem Singh Prem, C. H. M.	60,000	5,000
		Shri Chand Ram, W. J. M.	60,000	1,250
		Shrimati Om Prabha Jain, H. M.	60,000	7,500
		Shri Sunder Singh- M. E. P. L.	35,000	500
		Shrimati Gurmit Singh, D. M. D. I.	25,000	500
1964-65	Gurdaspur	Shri Prabodh Chandra, E. M.	80,000	8,300
		Shri Kapoor Singh, F. & P. M.	80,000	500
		Shri Harinder Singh, R. M.	80,000	5,000
		Shri Sunder Singh, Dy. M. W.	40,000	15,075
1965-66	Gurdaspur	Shri Prabodh Chandra, E. M.	60,000	1,100
		Shri Sunder Singh, M. E. P. L.	35,000	22,500
1964-65	Gurgaon	Shri Ram Kishan, C. M.	2,00,000	3,500
		Shri Darbara Singh, H. D. M.	80,000 } 72,500 } 1,52,500	6,000
		Shri Prabodh Chandra, E. M.	80,000	2,600
		Shri Sunder Singh, Dy. M. W.	40,000	2,000
		Late S. Partap Singh, ex-C. M.	87,500	4,000
		Dr. Gopi Chand Bhargava, ex-F. M.	20,000	500
		Shri Ram Saran Chand Mittal, ex-E. T. G. M.	20,000	3,250

1965-66	Gurgaon	Shri Ram Kishan, C. M.	1,20,000		5,000
		Shri Prabodh Chandra, E. M.	60,000		2,100
		Shri Kapoor Singh, F. M.	60,000		1,500
		Shri Ranbir Singh, P. W. M.	60,000		5,000
		Shri Harinder Singh, R. M.	60,000		5,000
		Shri Rizk Ram, I. P. M.	60,000		5,000
		Shri Chand Ram, W. J. M.	60,000		1,000
		Shrimati Om Prabha Jain, H. M.	60,000		800
		Shri Rattan Singh, M. A. H. A.	35,000		500
1964-65	Amritsar	Shri Ram Kishan, C. M.	2,00,000		2,000
		Shri Darbara Singh, H. D. M.	80,000 72,500	} 1,52,500	5,000
		Shri Prabodh Chandra, E. M.	80,000		6,700
		Shri Kapoor Singh, F. & P. M.	80,000		3,000
		Shri Harinder Singh, R. M.	80,000		41,000
		Shri Rizk Ram, P. W. M.	80,000		3,000
		Shri Sunder Singh, Dy. M. W.	40,000		2,300
		Shri Ram Partap Garg, C. P. S.	40,000		1,000
		Late S. Partap Singh Kairon, ex-C. M.	87,500		10,000
		Shri Ranbir Singh, ex-I. P. M.	20,000		5,000
1965-66 (up to 31-1-66)	Amritsar	Shri Prabodh Chandra, E. M.	60.000		4,200
		Shri Kapoor Singh, F. M.	60,000		3,260
		Shri Gurdial Singh, T. E. M.	60,000		16,500
		Shri Ranbir Singh, P. W. M.	60,000		1,000

[Deputy Minister for Development and Irrigation]

1	2	3	4	5
1965-66 (up to 31-1-66)	Amritsar—concld	Shri Ajmer Singh, P. L. G. M.	60,000	500
		Shri Harinder Singh, R. M.	60,000	4,500
		Shri Rizk Ram, I. P. M.	60,000	...
		Shri Prem Singh Prem, C. H. M.	60,000	...
		Shri Chand Ram, W. J. M.	60,000	7,100
		Shrimati Om Prabha Jain, H. M.	60,000	...
		Shri Sunder Singh, M. E. P. L.	35,000	...
		Captain Rattan Singh, M. A. H. A.	35,000	...
		Shrimati Candrawati, D. M. I. F. S.	25,000	...
		Shrimati Gurmit Singh, D. M. D. I.	25,000	...
		Shri Gian Chand, D. M. I. H.	25,000	...
		Shri Ram Partap Garg, C. P. S.	25,000	...
1964-65	Kulu	Shri Ram Kishan, C. M.	2,00,000	501
		Dr. Gopi Chand Bhargava, ex-F. M.	20,000	1,000
		Shri Gurbanta Singh, ex-G. & W. M.	20,000	7,000
1965-66	Kulu	Shrimati Om Prabha Jain, H. M.	60,000	1,000
		Shri Gian Chand, D. M. I. H.	25,000	1,600
1965-66	Lahaul & Spiti	Comrade Ram Kishan, C. M.	1,20,000	5,000

कामरेड राम चन्द्र : मुझे जो स्टेटमेंट मुहैया की गई है, उससे साफ तौर पर ज़ाहिर होता है कि वज़ीरों ने डिस्क्रीशनरी ग्रांट्स देते समय उसका मिसयूज़ किया है, सरकार के पास इसकी क्या जस्टीफिकेशन है ?

उप-मन्त्री : यह बिल्कुल गलत बात है। डिस्क्रीशनरी ग्रांट्स देने के लिये रूल्ज़ सैट हुए हैं, और उनको सट्रिक्टली फालो किया जाता है। कई जगहों पर अगर मिनिस्टर गलत तरीके से फण्डज़ सैंक्शन भी कर देता है तो महकमे वाले उस ग्रांट को डिसबर्स नहीं करते। मैं स्कूलों की मिसाल देता हूँ। इस पर्पज़ के लिये डिस्क्रीशनरी फण्ड्ज़ नहीं मिल सकते। अगर किसी मिनिस्टर ने दे दिये हों तो भी ग्रांट्स के रूल्ज़ के मुताबिक नहीं दिये जाते।

कामरेड राम चन्द्र : उपमन्त्री साहिब ने कहा है कि यह रुपया मिस एप्रोप्रीएट नहीं हुआ और जायज़ तौर पर खर्च हुआ है। मैं पूछना चाहता हूँ कि क्या यह रुपया हर एक वज़ीर को अपने ज़िले में ही खर्च करने के लिये मिलता है या कि सारे सूबे में खर्च करने के लिए दिया जाता है ?

उप-मन्त्री सारी स्टेट में बैकवर्ड इलाकों का ख्याल रखा जाता है। इसके बारे में स्ट्रिक्ट रूल्ज़ नहीं हैं कि फलां ज़िले में इतना रुपया खर्च किया जाना चाहिए और फलां में इतना।

ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਡਿਸਕ੍ਰੀਸ਼ਨਰੀ ਫੰਡ ਨੂੰ ਖਰਚ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਕੰਨਵੈਨਸ਼ਨਜ਼ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਸਾਰੀ ਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਯੂਨੀਫਾਰਮ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖਰਚ ਹੋਵੇ ?

ਉਪ-ਮੰਤ੍ਰੀ : ਜੇਕਰ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਕੁਝ ਸੁਝਾਅ ਭੇਜਣਗੇ ਕਿ ਪ੍ਰੈਜ਼ੈਂਟ ਮੈਥਡਜ਼ ਨੂੰ ਇੰਪਰੂਵ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ certainly we will welcome them.

कामरेड राम चन्द्र : स्पीकर साहिब, मैं उप-मन्त्री साहिब से वाज़े तौर पर पूछना चाहता हू 1964-65 में हमारे चीफ मिनिस्टर साहिब को डिस्क्रिशनरी ग्रान्ट के तौर पर दो लाख रुपया मिला जिसमें से उन्होंने 47,000 रुपया तकरीबन पांचवां हिस्सा ज़िला जालन्धर को दे दिया, 1965-36 में 120 हज़ार रुपया चीफ मिनिस्टर साहिब को डिस्क्रीशनरी ग्रान्ट के तौर पर देने के लिये मिला उसमें से उन्होंने 22,100 रुपया अपने जिले को दे दिया। इसी तरह से सरदार दरबारा सिंह ने दो साल में अपनी डिस्क्रीशनरी ग्रान्ट में से 39,000 रुपये के करीब ज़िला जालन्धर के लिए दे दिया। दो साल में डेढ़ लाख रुपये से भी ज्यादा रुपया एक ही ज़िला को दे दिया गया। इसी तरह से चौधरी रिज़क राम, चौधरी रणबीर सिंह और चौधरी चांद राम ने दो साल में ज़िला रोहतक को डेढ़ लाख से ऊपर रुपया दे दिया। लुधियाना के दो वज़ीर हैं.........

Deputy Minister : The honourable Member is passing on some information. It is not proper. He should put a specific supplementary so that I may reply to it.

कामरेड राम चन्द्र : मैं पूछ रहा हूँ कि इसी तरह से लुधियाना के दो वज़ीर हैं उन्होंने दो सालों में अपने जिले को (सरदार अजमेर सिंह और सरदार कपूर सिंह ने) एक लाख बीस हज़ार रुपये के करीब दिये, इतना रुपया अपने ही जिले में देने के लिये क्या जस्टीफिकेशन है ? उन्होंने दूसरे जिलों को क्यों इगनोर किया है ?

उप-मंत्री : मेरी अर्ज़ है कि ग्रान्ट देने के लिये कोई स्पेसिफिक परसेंटेज मुकर्रर नहीं है कि अपने जिले में रुपया देने पर कुछ पाबंदी है। मिनिस्टर साहिबान जेनरली फंक्शन्ज़ पर जाते हैं, पब्लिक मीटिंग्ज़ में जाते हैं। वहां पर गरीब हरिजन या बैकवर्ड लोग पेश होते हैं और बताते हैं कि हम को फलां तकलीफ है। इसलिये उनकी डिवेलपमेंट के लिये मदद के तौर पर रुपया उनको दे दिया जाता है। इसमें कोई रुकावट नहीं है। रूल्ज़ रोकते नहीं हैं कि किसी जगह पर इतना रुपया नहीं दिया जा सकता, यह कहीं नहीं लिखा हुआ कि फलां जिले में इतना रुपया देना है और इससे ज्यादा नहीं देना ।

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਦੇ ਮਨਿਸਟਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੁਝ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ?

ਉਪ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਸੌਣ ਦੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਨੂੰ ਹਰਾ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਇਥੇ ਅੰਨ੍ਹਾ ਸ਼ੀਰਣੀ ਨਹੀਂ ਵੰਡ ਰਿਹਾ । ਮੈਂ ਕਾਮਰੇਡ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹਜ਼ਾਰਹਾ ਰੁਪਿਆ ਤਕਸੀਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) ਪਹਾੜੀ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਚੌਥਾ ਪੰਜਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਗਰਾਂਟ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਰੂਲਜ਼ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਰੀਬ ਨੂੰ, ਹਰੀਜਨ ਨੂੰ ਜਾਂ ਬੈਕਵਰਡ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਰੁਪਿਆ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : क्या उप मन्त्री जी बतायेंगे कि जो तालीमी अदारे शिक्षा विभाग की ओर से रैकिगनाईज्ड नहीं हैं और फरदे वाहिद ही उनको चलाते हैं उनको भी वज़ीरों ने अपने डिस्कीशनरी फंड में से रुपया दिया है, अगर दिया है तो क्यों दिया है ?

उप-मन्त्री : आनरेबल मैम्बर स्पैसिफिक क्वेस्चन पुट करें कि फलां जगह पर फलां मिनिस्टर ने रुपया दिया है तो इसका जवाब दिया जा सकता है। इसके लिये नोटिस दें ।

श्री अमर सिंह : जिला हिसार के लिये एक लाख पन्द्रह सौ रुपया और रोहतक के लिये भी तीन लाख रुपये के करीब डिस्कीशनरी ग्रान्ट के लिये दिये गए हैं, क्या इसका यही कारण है कि जिस जिला का कोई वज़ीर नहीं है उसके लिये रुपया भी नहीं दिया जाता और जिस जिले के वज़ीर हैं उनको रुपया दिया जाता है

श्री अध्यक्ष : इसका जवाब पहले दिया जा चुका है। (This has been answered earlier.)

पंडित मोहन लाल : जो रुपया वज़ीर साहिबान को डिस्कीशनरी ग्रांट के तौर पर दिया जाता है इसके तकसीम करने में शिकायतें होते हैं तो क्या सरकार इस पर विचार करने के लिये तैयार है कि डिस्कीशनरी फंड दिये ही न जाएं ताकि शिकायतें पैदा ही न हों ।

ठाकुर मेहर सिंह : उप मन्त्री साहिब ने बताया है कि पहाड़ी इलाके में ज्यादा से ज्यादा रुपया दिया जाता है। क्या वह बता सकते हैं कि कौनसी कांस्टीच्यूएंसी में रुपया उन्होंने ज्यादा दिया है

उप-मन्त्री : जिस भी कांस्टीच्यूएंसी की बाबत आनरेबल मैंबर पूछेंगे उसके बारे में पूरी इन्फर्मेशन दी जाएगी ।

चौधरी रण सिंह: उप मन्त्री साहिब ने फरमाया है कि यह रुपया गरीब हरिजनों और बैकवर्ड लोगों में तकसीम किया गया है । क्या वह बता सकते हैं कि सब रुपये में से कितनी परसेंटेज रुपये की गरीब हरिजनों को दी गई है ?

उप-मन्त्री : आनरेबल मैम्बर ने पूछा है कि स्पैसीफिकली हरिजनो को रुपये की कितनी परसेंटेज दी गई है । अगर वह नोटिस दे दें तो पैसा पैसा गिन कर बताया जा सकता है कि कितना रुपया हरिजनों को दिया गया है ।

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜ਼ਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਮੇਜਰ ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ 4,500 ਰੁਪਿਆ ਔਰ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ 16,500 ਰੁਪਿਆ ਦਿਤਾ, ਯਾਨੀ ਸਾਰਾ 20,500 ਰੁਪਿਆ ਜਦ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਰੋਹਤਕ ਦਾ ਕੋਈ 2 ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਸਾਡੇ ਜ਼ਿਲੇ ਨਾਲ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਿਤਕਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਬੂਹਾ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਹੈ ?

ਉਪ ਮੰਤਰੀ : ਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਹੇਜਲੀ ਫੱਫੇ ਕੁੱਟਨ ।

कामरेड राम चन्द्र : पिछले दिनों यह एलान किया गया था कि सरदार प्रतापसिंह कैरों मैमोरियल के सिलसिले में दस दस हज़ार रुपया के करीब बहुत से वज़ीरों ने इस ग्रांट में से देना है लेकिन जो स्टेटमेंट मुझे दी गई है इसमें उसका कोई जिक्र नहीं है । क्या वज़ीर साहिब वह बतायेंगे कि यह इसमें क्यों दर्ज नहीं है ?

ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਮੰਤਰੀ: ਅਜੇ ਉਹ ਰਕਮ ਕਿਸੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਇਕ institution ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਸੀ । ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਉਹ ਅਪ-ਗਰੇਡ ਹੁੰਦੀ ਵੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ । Only then it will be considered by the ministers concerned.

MISAPPROPRIATION AND EMBEZZLEMENT OF FUNDS IN THE MUNICIPAL COMMITTEE, MALERKOTLA

*10045. **Comrade Jangir Singh Joga :** Will the Minister for Planning and Local Government be pleased to state—

(a) whether it is a fact that a representation was made on 14th February, 1966 to the Secretary to Government, Punjab, Local Government Department, regarding the misappropriation and embezzlement of money in connection with the purchase of uniform cloth and shoes for the menial Staff of the Municipal Committee, Malerkotla;

(b) whether it is also a fact that an enquiry was made into the representation referred to in part (a) above; and the employees appeared to give evidence during the enquiry;

(c) whether any employees of the said Committee were suspended by the Executive Officer of the said Committee; if so, their names;

[Comrade Jangir Singh Joga]

(d) the action taken by the S.D.M., Malerkotla, regarding the confirmation of Resolution No. 51, dated 28th January, 1966 passed by the said Municipal Committee;

(e) whether it is a fact that the Deputy Commissioner, Sangrur, established a case of mis-appropriation and of embezzlement against some members of the said Municipal Committee who were served with a notice on 2nd July, 1965;

(f) if the reply to part (e) be in the affirmative, the action which the Government propose to take against the defaulter ?

Sardar Ajmer Singh : (a) and (b) Yes. A representation regarding the misappropriation and embezzlement of money in connection with the purchase of uniform cloth and shoes for the menial staff of the Municipal Committee, Malerkotla was received by the Secretary, Local Government Department on 14th February, 1966. It was sent to the Deputy Commissioner, Sangrur *vide* memo No. 830-3CIV-66/4570, dated the 25th February, 1966. The Deputy Commissioner, Sangrur has reported that he had sent the same to the S.D.O. (C), Malerkotla on 2nd March, 1966, for parawise comments. His reply is still awaited.

(c) Yes. Shri Chander Mohan Phul, Sanitary Inspector was suspended by the Executive Officer, Municipal Committee, Malerkotla on 19th February, 1966 for insubordination.

(e) Resolution No. 51, dated 28th January, 1966 was not required, under the law, to be confirmed by the S.D.M., Malerkotla.

(e) and (f) No. In the year 1962, it was complained that Shri Nusrat Ali Khan and Shri Khushi Mohd. members, Municipal Committee, Malerkotla had received discount of Rs. 1,200 from M/s Precision Machinery Co., Ambala Cantt. and Rs. 2,300 from M/s Hindustan Traders. The matter was got investigated through the Police. As no criminal case could be made out against them, the Municipal Committee, Malerkotla was advised to effect the recovery from the defaulters by filing a civil suit. The Municipal Committee have not filed any civil suit for the recovery of the amount so far.

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਜੋ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 2 ਮਾਰਚ, 1966 ਨੂੰ ਐਸ. ਡੀ. ਓ. ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਕੋਲ ਇਹ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਇਤਲਾਹ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਇਹ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਹੁਣ ਤਕ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਈ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ: ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਏ ਹੋ। ਇਹ ਕੇਸ 2 ਮਾਰਚ, 1966 ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਕਮੈਂਟਸ ਵਾਸਤੇ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਵੈਸੇ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਰਿਪੋਰਟ ਆ ਗਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਲਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੁਬਾਰਾ ਕਮੈਂਟਸ ਮੰਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨਜ਼ ਆਉਣਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਔਰ ਅੱਗੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਨਸਰਤ ਅਲੀ ਖਾਂ ਔਰ ਖੁਸ਼ੀ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ 1,200 ਰੁਪਏ ਔਰ 2,300 ਰੁਪਏ ਦਾ ਡਿਸਕਾਊਂਟ ਦੋ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ ਔਰ

ਗੌਰਮੈਂਟ ਕੋਈ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਕੇਸ institute ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ । ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੀ ਕੋਈ ਐਸੀ ਧਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਐਮਬੈਜ਼ਲਮੈਂਟ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਮਿਊਂਨਿਸਪਲ ਫੰਡਜ਼ ਦੀ ਔਰ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਊਂਡ ਅਪ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਹੇਠ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਇੰਡੀਅਨ ਪੀਨਲ ਕੋਡ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । (ਵਿਘਨ)। ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਇਹ ਬੜੀ ਟੈਕਨੀਕਲ ਬਾਤ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਮਿਊਂਨਿਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡੀਪਯੂਟ ਕੀਤਾ ਮਿਊਂਨਿਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਕੁਝ ਸਾਮਾਨ ਲੈਣ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਮਾਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦੇ ਕੇ ਜਿਹੜੀ ਡਿਸਕਾਊਂਟ ਦੀ ਰਕਮ ਸੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰਖ ਲਈ । ਇਹ ਆਇਆ ਬਰੀਚ ਆਫ ਟ੍ਰਸਟ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਐਮਬੈਜ਼ਲਮੈਂਟ ਬਣਦੀ ਹੈ ਪਰ ਮੇਰਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੀਉ ਇਹ ਲਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ Since this is an old case and it has come to my notice, I will examine it myself.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਕੀ ਲੋਕਲ ਸੈਲਫ ਮਨਿਸਟਰ ਇਹ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ 14 ਫਰਵਰੀ, 1966 ਨੂੰ ਇਸ ਮਿਸਐਪਰੋਪਰੀਏਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਦਰਖਾਸਤ ਸੈਕਟਰੀ ਲੋਕਲ ਸੈਲਫ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚੀ, 19 ਫਰਵਰੀ, 1966 ਨੂੰ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਅਫ਼ਸਰ ਨੇ ਇਕ ਸੈਨੇਟਰੀ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨੂੰ ਸਸਪੈਂਡ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਕੀ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸੈਨੇਟਰੀ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨੂੰ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਅਫ਼ਸਰ ਨੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਸਪੈਂਡ ਕੀਤਾ ਤਾਕਿ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਵਿੱਚ ਐਮਪਲਾਈਜ਼ ਵਗੈਰਾ ਵਲੋਂ ਮੁਨਾਸਬ ਸਬੂਤ ਨਾ ਪਹੁੰਚ ਸਕਣ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਹ ਇਕ ਐਲੀਗੇਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਬਾਕੀ ਜਵਾਬ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇਨਸਬਾਰਡੀਨੇਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਸਸਪੈਂਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਅੱਗੋਂ ਤੋਂ ਜੇ ਕੋਈ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਸੌਦਾ ਖਰੀਦਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਔਰ ਉਹ ਵਿੱਚੋਂ ਆਪਣਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲੈ ਲਿਆ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਕੀ ਉਸ ਉੱਤੇ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਵੀ ਗੌਰਮੈਂਟ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਫ਼ੌਜਦਾਰੀ ਮੁਕਦਮਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਏਗੀ ?

Minister : Not the least. I will not approve of it. I will take action if the Municipal Committee members have behaved like this it is most uncalled for and most objectionable. Therefore this question does not arise.

ਸਰਦਾਰ ਲੱਖੀ ਸਿੰਘ ਚੌਧਰੀ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਇਹ ਕੇਸ ਏਂਟੀ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਐਕਟ ਹੇਠ ਫਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ?

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : क्या मिनिस्टर साहिब बताने की कृपा करेंगे कि पैप्सू ऐग्जैक्टिव आफीसर्ज़ ऐक्ट के मातहत ऐग्जैक्टिव आफीसर एक सैनेटरी इन्स्पैक्टर को सस्पैंड नहीं कर सकता और कमेटी ही इस बात के लिये काम्पीटैंट है ? क्या इस केस में जो ऐग्जैक्टिव अफीसर ने इस सैनेटरी इन्स्पैक्टर को सस्पैंड किया वह कानून के मताबिक किया था ?

Minister : I will examine it.

Mr. Speaker : Next question, please.

SYPHON CONSTRUCTED OVER KAIRON DRAIN IN VILLAGE MARGINDPURA, DISTRICT AMRITSAR

*9929. **Baboo Bachan Singh :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) whether the construction of the Syphon over the Kairon Drain in village Margindpura, tehsil Patti, district Amritsar was taken in hand between 1st January, 1963 and 31st December, 1965, if so, when;

(b) the date on which the construction of the said Syphon was completed;

(c) whether any temporary Syphon over the Kairon Drain was constructed between 1st January, 1957 and 31st December, 1960, in the area referred to in part (a) above;

(d) whether the Syphon referred to in part (c) above was demolished after the date referred to in part (b) above, if not, the reasons for the same;

(e) whether he received any complaint on or about the 12th February, 1966, from Shri Sajjan Singh Margindpuri and other cultivators of village Margindpura under a registered cover, if so, when;

(f) the details of the allegations made in the said complaint;

(g) whether any enquiry was ordered in this case, if so, the name of the person by whom it was conducted and the result of the enquiry;

(h) the action, if any, taken or proposed to be taken against the officials responsible for inordinate delay in demolishing the temporary Syphon ?

Chaudhri Rizaq Ram : (a) Yes, during March, 1965.

(b) During August, 1965.

(c) Yes.

(d) No. Permanent crossing was completed during August, 1965, i. e., during flood season of 1965 and as such it was proposed to demolish temporary syphon before the floods of 1966 and needful will be done accordingly.

(e) No.

(f), (g) and (h) Do not arise.

वैसे तो जवाब "नो" में दिया है क्योंकि डायरी में मिला नहीं ?। अगर दरख्वास्त कोई हो और बगैर दर्ज किये हुए चली गई हो तो अलग बात है ।

बाबू बचन सिंह : क्या वजीर साहिब यह बतायेंगे कि जो बेकायदा साईफन फिक्स किया गया उस बेकायदा फिक्स किये गए साईफन को डीमालिश नहीं किया जा सकता था ?

मंत्री : यह कम्पलीट नहीं हुआ था। इसलिये अब वह, जैसा कि जवाब में बताया गया है, डिमालिश किया जायगा।

Mr. Speaker : The question hour is over.

WRITTEN ANSWERS TO STARRED QUESTIONS LAID ON THE TABLE OF THE HOUSE UNDER RULE 45

COMPLAINT AGAINST SARPANCH OF GRAM PANCHAYAT JAWAN, TEHSIL BALLABGARH, DISTRICT GURGAON

*9872. **Sardar Balwant Singh** : Will the Minister for Home and Development be pleased to state —

(a) whether the Government and or the Director of Panchayats, the Deputy Commissioner, Gurgaon, Sub-Divisional Officer, Ballabgarh or the Block Development and Panchayat Officer, Ballabgarh, district Gurgaon received any complaint from the Panches the Gram Sabha and residents of Jawan, tehsil Ballabgarh, against the Sarpanch, Shri Lakhmi Chand regarding mis-appropriation of Gram Sabha Fund and other irregularities, if so, when and a copy of the same be laid on the Table of the House;

(b) whether any enquiry has been conducted into the said complaint by any officer, if so, when by whom and the result of the enquiry alongwith the action taken thereon;

(c if the answer to part (b) above be in the negative, the reasons therefor and the time by which the said enquiry is likely to be completed ?

Sardar Darbara Singh : (a) Yes. It was received on 21st November, 1965. A copy thereof is appended as annexure 'A'.

(b) An enquiry is being conducted by the Sub-Divisional Officer (Civil) Ballabgarh and the same has not yet been completed.

(c) As in part (b) above. The enquiry will be completed in due course.

ANNEXURE "A"

श्रीमान

S. D. M.

Ballabgarh

सेवा में

सविनय निवेदन है कि सरपंच लखमीचन्द ग्राम पंचायत जवां को हम सब पंचायत मैंबरों ने नोटिस दिया था, कि वो (सरपंच) 28-11-65 को ग्राम सभा की मीटिंग बुला कर पंचायत के आमद और खर्च का हिसाब किताब सांझी जगह पर समझाए, जैसा कि कायदे के मुताबिक सरपंच को ग्राम सभा की मीटिंग बुला कर हर वर्ष समझाना चाहिए. जब कि इस सरपंच ने दो

[Minister for Home and Development]

साल के अरसे में अभी तक ऐसा नहीं किया है। क्योंकि सरपंच ने पंचायती रुपये का खुर्द-बुर्द किया है, सब गांव वाले मैंबरों को सरपंच पर पूरा सुबा है। इसलिये सरपंच को नोटिस दिया गया है, इस नोटिस को बजरिया डाक जवाबी रजिस्ट्री के द्वारा सरपंच को दिया गया। लेकिन सरपंच ने रजिस्ट्री लेने से इनकार कर दिया। और रजिस्ट्री हमारे पास वापस आ गई। इसलिये इस नोटिस की रजिस्टरी को हम सब मैम्बर पंचायत आप जनाब के पास भेज रहे हैं, ताकि आप इस मगरूर सरपंच को हिदायत कर सकें कि वह हिसाब समझाए।

(i) आप जनाब इस रजिस्टरी पर रामकिसन पोस्टमैन के लिखे को देख सकते हैं कि (लेने से इन्कार)

(ii) दूसरे गवाहों के लिखे को भी देख सकते हैं कि (लेने से इन्कार)

(iii) क्योंकि पहला नोटिस कानून के मुताबिक 15 दिन पहले देना चाहिए। इसलिये ताकि देर ना हो, यह रजिस्टरी (नोटिस) आपको **by name** भेज रहा हूँ, ताकि आप जनाब 18-11-65 से जबकि सरपंच को इस नोटिस के मुताबिक हिसाब देना है, 15 दिन पहले सरपंच के पास इस नोटिस को भेज सकें ?

आपका धन्यवाद

तिथि 12-11-65

आपका आज्ञाकारी
Sd/-
रामफूल मैम्बर, पंचायत
जवां

श्रीमान् जी एस. डी. ओ. साहिब, बलभगढ़।

श्रीमान् जी,

सेवा में निवेदन है कि लखमीचन्द सरपंच को छः मैंबरान ने दस्तखत करके लखमीचन्द सरपंच को एक नोटिस हिसाब किताब गांव के सामने देने के लिये दिया था। जो रजिस्ट्री सरपंच ने वापस कर दी वह हम ने नोटिस एस. डी. ओ. के नाम दिया था। आज तक गांव का कोई हिसाब किताब नहीं दिया गिया। बराये मेहरबानी गांव में हिसाब किताब दिलवाया जाए और इन्क्वायरी फरमाई जाए और बात हलफिया तौर से करता हूँ। मुंदर्जा जैल खिलाफ वर्जियों की बाबत कुछ इलम है।

(1) महला डहानी में एक गढ़ा भरने का फीठेका तकरीबन 75 रुपया का रसीद फर्जी है।

(2) पन्द्रह अगस्त का खर्च फर्जी दिखाया गया है।

(3) एक नीम शामलात में से बगैर रैज़ोल्यूशन कटवा दिया है जिसके रुपयों का पता नहीं।

(4) लखी मैंबर पंचायत के लड़के के नाम जमीन पट्टे पर छोड़ कर काश्त की है।

(5) बजरी के ट्रक गांव में 90 के आए हैं उसने 170 रुपया को रसीद लगाई है।

(6) रेडियो के रैजोल्यूशन बजाए ट्रांजिस्टर खरीद किया है जिसको वह घर बजाता है।

(7) 1,350 रुपया अटेरना को आरामगाह बनवाने के लिये इसने रैजोल्यूशन किया था। काफी अर्सा हो गया है तो फिर भी कोई काम नहीं हुआ है। यह रुपया भी खुर्दबुर्द होने का खतरा है।

बाकी हिसाब किताब लेने का वक्त हो तो बता सकते हैं। पंचायत में काफी हेरा फेरी दिखाई गई है। लिहाजा हम बाशिंदगान मैम्बरान दरखास्त करते हैं कि इन्क्वायरी फरमाई जाये।

दस्तखत रामफूल बकलम खुद
दस्तखत हिन्दी मुरारी लाल
मैम्बर पंचायत।

INSPECTORS, CO-OPERATIVE SOCIETIES

*9923. **Chaudhri Har Kishan :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) the number of Inspectors, Co-operative Societies in the State at present who were appointed directly and those who were promoted separately category-wise;

(b) the criteria kept in view at the time of fixation of the *inter-se* seniority of the Inspectors mentioned in part (a) above;

(c) whether it is a fact that the seniority of the said Inspectors is fixed after their passing the course for the Inspectors Training Class; if so, the criteria kept in view for selecting Inspectors for this course;

(d) whether the date of appointment/promotion is kept in view while selecting the Inspectors for the said 'Training Course'; if not, the reasons therefor ?

Chaudhri Rizaq Ram : (a, b, c and d) The statement is laid on the Table of the House.

STATEMENT

(a) Position as on 1st March, 1966.

Direct	Promoted	Total
198	381	579

(b) (i) The seniority of directly recruited candidates for the post of Inspector is, determined by the date of passing the departmental examination or by the date of completing the prescribed period of training whichever is later, if on applying these standards, the date is the same of two or more candidates, seniority is determined by the date on which training began or if training began on the same date, by age.

[Minister for Irrigation and Power]

(ii) The seniority of Inspector promoted from Sub-Inspector is determined by the date of passing the departmental examination and in case of two or more candidates, the date of passing the examination is the same, the seniority is determined by the length of service, i.e., the date from which service as Sub-Inspector began.

(iii) The *inter se* seniority of the directly recruited Inspectors and the promoted ones is determined by the date of passing the departmental examination. If the date of passing the departmental examination of directly recruited Inspector and promoted Inspector is the same, the former is considered as senior.

(c) Yes. Promoted Inspectors are deputed to undergo training as Inspectors according to their seniority. The seniority is determined by the date of their selection for promotion and if the date of selection is the same, the seniority is determined according to their *inter se* seniority as Sub-Inspectors.

(d) as in part (c) above.

RESIN FACTORY AT GAGRET

*8996. **Shri Rup Singh Phul :** Will the Minister for Welfare and Justice be pleased to state the details of the progress so far made in the construction of the Resin Factory at Gagret and the time by which it is likely to be commissioned into service ?

Shri Chand Ram : Government have not decided to take over the Shiwalak Cooperative Resin and General Mills, Gagret. The question indicating the progress so far made in the construction of the factory and the time by which it is likely to be commissioned into service, therefore, does not arise.

VEHICLES AT THE DISPOSAL OF THE BHIWANI ELECTRICITY DIVISION

*9711. **Shri Banwari Lal :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) the number of transport vehicles with the Bhiwani Electricity Division.

(b) the number of vehicles, out of those mentioned in part (a) above, deputed to Mahendragarh, Narnaul and Dadri, respectively and a detailed list thereof be placed on the Table of the House ?

Chaudhri Rizaq Ram : (a) 7 (Seven) but only 3 out of them are in working order at present.

(b) One vehicle is attached to Narnaul and Dadri Sub-Division together. No vehicles are attached to Sub Offices. Mohindergarh is a sub office.

LAND PUT UNDER MULTI CROP OR DOUBLE CROP SYSTEM IN THE STATE

*9040. **Comrade Ram Chandra :** Will the Minister for Home and Development be pleased to state whether Government has taken any steps during 1965-66 to introduce Multi Crop or Double Crop System in Punjab, in order to increase the production; if so, the total area of such land put under such crop system, district-wise.

Sardar Darbara Singh : (a) No.

(b) Does not arise.

SUPPLY OF WATER TO NON-PERENNIAL DISTRIBUTARIES IN GURDASPUR DISTRICT

***9947. Sardar Gurbakhsh Singh Gurdaspuri :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) whether the Superintending Engineer, U.B.D.C. Irrigation, Amritsar and the Executive Engineer, U.B.D.C., Madhopur Division, Gurdaspur, received any representation from the Deputy Commissioner, Gurdaspur, in the month of January, 1966 to be forwarded to the Government recommending that in view of the severe drought conditions prevailing in district Gurdaspur arrangements for the supply of water to the non-perennial distributaries should be made as a special case;

(b) if the answer to part (a) above be in the affirmative, the action taken by the Government or the Irrigation Department in the matter;

(c) the total number of turns for which water was supplied to the perennial distributaries of Gurdaspur District during the winter of 1965-66 ?

Chaudhri Rizaq Ram : (a) Yes.

(b) The non-perennial distributaries except Fateh Nangal and Kunjar Distributaries do not rank for supplies during the period from 16th October, to 15th April because the water available in the river is less than the requirements of the perennial channels. The perennial channels have also been running much below their requirements. No supplies could, therefore, be made to the non-perennial channels.

(c) 7.

BETTERMENT CHARGES RECOVERED FROM CERTAIN VILLAGES OF TEHSIL PATTI, DISTRICT AMRITSAR

***9930. Baboo Bachan Singh :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state —

(a) the date on which the Betterment Charges Act of 1953 was enforced in the State;

(b) whether any betterment charges have been levied and recovered from any areas of those villages in tehsil Patti, district Amritsar which were being irrigated by canal water throughout the year prior to the enforcement of the said Act, if so, their list and the amount of betterment charges levied and recovered from each of those village respectively up to date;

(c) the reasons for charging the better ment levy from the said village and the provisions of law under which it has been levied and recovered ?

Chaudhri Rizaq Ram : (a) 21st January, 1953.

(b) No.

(c) Does not arise.

CASE REGISTERED AGAINST SHRI SAMAL DAS OF SOHANA, DISTRICT GURGAON

***9873. Sardar Balwant Singh :** Will the Minister for Home and Development be pleased to state—

(a) whether it is a fact that a case under the D.I.R. was registered against Samal Dass of Sohana, Police Station Sohana in district Gurgaon, if so, when and at whose instance.

(b) A copy of the F.I.R. of the said case be laid on the Table of the House;

(c) whether any investigation was made in the said case, if so, the names of the investigating Officer and the number of Zimnis (Police report) prepared with the date of each Zimni;

(d) whether it is a fact that the said case has been withdrawn on the orders of Government, if so, the names of authorities Government officers who made recommendations for withdrawal of the case stating the date of each such order and the date or orders of withdrawal received by the S.H.O., Sohana, S.P., Gurgaon and reasons therefor ?

Sardar Darbara Singh : (a) Yes, on 27th September, 1965, on a complaint from Shri G. S. Sundaras, S.D.O. (Civil) Nuh, district Gurgaon.

(b) A copy of the F.I.R. is laid on the Table of the House.

(c) The case was investigated by A.S.I. Kishan Datt and S.I. Ram Shah, S.H.O., P.S. Nuh. 13 case diaries were prepared in the said case. Details are given in the enclosed statement.

(d) As there was no allegation of profiteering or black-marketing against the firm and as the case was only of a technical nature, Government decided to drop the case. This decision of the Government was communicated to the Deputy Commissioner Gurgaon on 21st December, 1965. She was asked to proceed further to carry out the aforesaid decision of the Government.

STATEMENT

Sr. No. of case diary	Date of preparation	Name of investigation Officer
1.	27-9-65	A.S.I. Kishan Dutt
2.	28-9-65	Ditto
3.	29-9-65	Ditto
4.	30-9-65	Ditto
5.	1-10-65	Ditto
6.	3-10-65	Ditto
7.	5-10-65	Ditto
8.	8-10-65	Ditto
9.	19-10-65	S.I. Ram Shah
10.	20-10-65	Ditto
11.	30-10-65	Ditto
12.	4-11-65	Ditto
13.	28-11-65	Ditto

P. S. F.I.R. No. 40, dated 27th September, 1965 26th September, 1965 at 9-30

नूह नकल वकुवा जिला गुड़गांवा

संख्या 4

(1) रिपोर्ट की तारीख वा समय रपट नं. 11 ता०: 27-9-65 5 P.M.

(2) सूचना देने वालों का नाम हसब आमद तहरीर अंग्रेजी मनवा पूरा पता

जनाब S.D.M. साहब नूह ।

R G

(3) धारा 125 D.I.R. 153. 800

मौजा घासेड़ा थाना 5 मिल जानिब

(4) थाने से घटना स्थान शामलात देह नं. 98

(5) सूचना में देरी का कारण

(6) थाने से रवानगी का समय 28-9-65 12 A.M.

अंग्रेजी Krishan Dutt, A.S.I.,P.S. Nuh

इस वक्त एक तहरीर अंग्रेजी मरतबा मरसल S.D.M. साहब बहादुर नूह मजबुन जैल पहुंची ।

National Emergency day on 26th September, 1965 at 9.30 P.M. While I Was coming from Gurgaon. I found there Milk Dairy at village Ghasera was making cream and found fire cans of cream lying there. The Punjab Government *vide* its Notification No. G.S.R. 206/G.A. 51/62 D.I.R. 125/65 dated the 4th September, 1965 has banned the preparation of Cream, Skimmed milk, rabri, khoia etc. You are therefore, directed to take immediate action in view of the above Notification in. The cans of the Cream siezed at spot are with the Sarpanch Incharge Police Post at village Ghasera making use of Cream separata is also banned.

No. 6074/OH dated 27th September, 1965 Sd/- Sub-Divisional Magistrate Nuh, 27th September, 1965, S.H.O., Police Station Nuh.

No. S.D.O. (No. 170 A, dated the copy for warded to the following for information and necessary action.

1. District Magistrate, Gurgaon.
2. Superintendent of Police, Gurgaon.
3. Shri V.P. Dubey, P.C.S., D.D. and P.O. Gurgaon will refer to him D.O. letter No 23574/DA dated the 18th September, 1965.
4. Incharge Milk Diary Losera, Tehsil Nuh.

Sd/ Sub-Divisional Magistrate, Nuh 27.9.65

कारवाई पुलिस हसब आमद तहरीर वाला FIR जुर्म बाला दर्ज रजिस्टर किया गया मुसना जात अपसरान मजाज की खिदमत में अरसाल किया जावेगे । असल तहरीर की गई । जो तक कारवाई आखीर होगी । मन ASI लखमी चन्द 412 बराये तफतीश रवाना मौका का हुआ,

Sd/-Krishan Dutt A.S.I.
P.S. Nuh, 27.9.65

नकल असल के अनुसार है ।

Sd/- Jagdish Parshad A.C.
P.S Nuh 3.3.66

PROMOTION TO THE POSTS OF INSPECTORS, CO-OPERATIVE SOCIETIES

*9924. **Chaudhri Har Kishan :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) the number of Inspectors, Co-operative Societies, in the erstwhile Punjab and Pepsu States separately at the time of the integration of these States;

(b) whether it is a fact that the date of appointment of Inspectors from the Pepsu State was not considered at the time of promotion after merger; if so, the reasons therefor.

Chaudhri Rizaq Ram :

(a) Punjab	Pepsu	Total
154	44	198

(b) Yes. The seniority of employees of the erstwhile Punjab and Pepsu was determined according to the instructions contained in Rule 15 of the Punjab Services Integration Rules 1957 and the promotions to the higher posts were made according to the seniority determined under the said rule.

FIXATION OF SALARY OF FOREST RAKHAS IN THE STATE

*8997. **Shri Rup Singh Phul :** Will the Minister for Welfare and Justice be pleased to state whether the Government proposes to fix salaries of the Forest Rakhas in the State; if so, when and the details thereof ?

Shri Chand Ram : No. The Government are at present considering the question of transfer of management of undemarcated forests to the Panchayats. The question of fixation of salaries of Forest Rakhas will be considered, if this proposal does not materialise.

DISTRICT AGRICULTURAL PRODUCTION COMMITTEE, MAHENDRAGARH

*9712. **Shri Banwari Lal :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state:—

(a) whether it is a fact that the District Agricultural Production Committee, Mahendragarh through a resolution, requested the Chairman, State Electricity Board, Patiala that the Executive Engineer, Bhiwani be asked to attend the meetings of the Committee;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the action if any, taken in the matter, if no action has been taken so far, the reasons therefor ?

Chaudhri Rizaq Ram : (a) No. A reference in this connection was made in a meeting of the District Agricultural Committee. Instructions are being issued again for regularly attending the meetings.

(b) Does not arise.

CALL ATTENTION NOTICES

Mr. Speaker : Now we take up Call Attention Notices. Call Attention Notice No. 72 by Shri Yash Pal.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੀ ਇਕ ਪ੍ਰਿਵੀਲੇਜ ਮੋਸ਼ਨ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਉਹ ਕਲ ਆ ਜਾਵੇਗੀ । ਮੈਂ ਅਜੇ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ Let me look into it. ਲੇਕਿਨ ਮੈਨੂੰ ਆਫਿਸ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਿਵੇਲਿਜ ਮੋਸ਼ਨ ਤੁਸਾ 25 ਮਾਰਚ, 1966 ਵਾਸਤੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ । (It will be taken up tomorrow. I could not go into it. Let me look into it. I am informed by the Office that the hon. Member gave notice theer for on the 25th March, 1966.)

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਪ੍ਰਿਵਿਲੇਜ ਮੋਸ਼ਨ ਦਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਟਾਈਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । But I have no objection.

Mr. Speaker : Shri Yash Pal.

Shri Yash Pal (Jullundur City—South West) : Sir, I beg to draw the attention of the Minister concerned to the alleged atrocities of the Police during the past few days at Jullundur by molesting women and children by entering into the private houses, even at dead of night in Mai Hiran Gate and even in undisturbed areas and also the alleged entry into the religious places and molesting even a Pujari of a Mandir. This is an urgent matter of urgent public importance and an immediate statement is requested.

I would also like to add. Sir,.. ....

श्री अध्यक्ष : बस और रहने दीजिये। जो मोशन आपने मेरे पास भेजी है वह इतनी ही है। (No more please. The hon. Member's motion is only that much.)

श्री यशपाल : मैं यह अर्ज़ करने लगा था कि इन्होंने एक एग्जैक्टिव मैजिस्ट्रेट को मुकर्रर किया है। मेरी दरखास्त यह थी कि जूडीशल ऐनक्वायरी हो जाए।

Mr. Speaker : This is admitted.

मुख्य मन्त्री : स्पीकर साहब, मैं आपके ज़रिये अपने साथी श्री यश से कहना चाहता हूँ जो जो उनके पास ऐसे केसिज़ हैं वह मुझ को दे दें। उनकी बाकायदा तौर पर इन्क्वायरी करवा ली जाएगी। एक और के मुतअल्लिक और एक मकान के मुतअल्लिक मेरे पास एक केस लाया गया था जिस में मैंने जालंधर डिवीजन के कमिश्नर को पर्सनल इन्क्वायरी करने के लिये कहा है। अगर श्री यश के पास कोई और ऐसा केस है तो वह मेरे पास लाएं मैं उस की पूरी तरह से इनक्वायरी कराने के लिये तैयार हूँ।

पंडित भागीरथ लाल : स्पीकर साहब, इस तरह से मन्दिरों के अन्दर पुलिस को घुसने की इजाजत नहीं होनी चाहिए जिस तरह से जालंधर में पुलिस मन्दिरों के अन्दर घुसी है। अगर मन्दिरों के बारे में ऐसी हालत रही फिर तो काम नहीं चल सकेगा—

श्री अध्यक्ष : आप बैठ जाइए। यह ठीक नहीं है। (It is not proper, he may please resume his seat.)

श्री यशपाल : मैं चीफ मिनिस्टर साहब से जानना चाहूँगा कि आज से चन्द महीने पहले जब कि—

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਨ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਯਸ਼ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਪੜ੍ਹ ਲਈ ਹੈ ਔਰ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੁਣ ਇਹ ਫਿਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਆਪ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਕੋਈ ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਐਡਮਿਟ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਬਾਰੇ ਇਕ ਸਵਾਲ ਪੁਛ ਸਕਦਾ ਹੈ । (Sardar Lachhman Singh Gill should know that the hon. Member, whose Call Attention Motion is admitted, can put one question in relation thereto.)

श्री यशपाल : स्पीकर साहब, मैं आपके द्वारा चीफ मिनिस्टर साहब से यह पूछना चाहता हूँ कि आज से चन्द महीने पहले जब जालंधर में पंजाब रोडवेज के एम्पलाइज़ और स्टूडैंट्स में कलैश हो गया था तो इन्होंने उस मामला की इनक्वायरी कराने का फौरन आर्डर कर दिया था लेकिन अब की बार जो कुछ जालन्धर में हुआ है यह बहुत गम्भीर शर्मनाक और तशवी-शकुन वाक्या हुआ है तो फिर इस बारे में वह कोई क्यों जुडीशल इन्क्वायरी कराने के लिये तैयार नहीं हैं ? (आपोज़ीशन के कई मैम्बरों की तरफ से विघ्न)

Mr. Speaker : Order, please.

कामरेड मक्खन सिंह तरसिक्का : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर ।

श्री अध्यक्ष : सवाल आया है उसका जवाब आ लेने दें बाद में अपना प्वायंट आफ आर्डर कर लेना । (Let the question be answered. Thereafter the hon. Member can raise his point of order.)

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਸ੍ਰੀ ਯਸ਼ ਨੇ ਤਾਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਫਿਰ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ......

Mr. Speaker : Order, please.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਪਹਿਲੇ ਅੱਗਾਂ ਆਪ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਫਿਰ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਔਰ ਸਵਾਲ ਪੁਛਦੇ ਹਨ......

Mr. Speaker : Order, please.

मुख्य मन्त्री : स्पीकर साहब, मैंने तो पहले ही इनकी काल अटैनशन मोशन के जवाब में कहा है कि ऐसे जो भी इण्डीविजुअल केसिज़ इनके इल्म में हैं, वह मेरे नोटिस में यह ले आएं। मैं उन सब की तहकीकात कराने के लिये तैयार हूँ । इसके साथ मैंने उस वाक्या का ज़िक्र भी किया है जिसमें एक और के साथ कोई ज्यादती की गई बताई जाती है और कहा है कि मैं ने उस केस की इनक्वायरी करने के लिये कमिश्नर जालंधर डिवीज़न को लगाया है । जहां तक रोडवेज़ के एम्पलाईज़ और स्टूडैन्ट्स के कलैश का ताल्लुक है उसका इस वाक्या के साथ ज़रा भी ताल्लुक नहीं है । इस बारे में मैंने कह दिया है कि हम इस बारे में तहकीकात कराने के लिये तैयार हैं । हम अपनी जिम्मेवारी से शर्क नहीं कर रहे ।

(Serial No. 74)

Sardar Gurbakhsh Singh Gurdaspuri : I draw the attention of the Minister concerned towards the fact, namely, that the Government should make arrangement for paying compensation to the innocent persons whose property has been burnt, especially in the cities of Punjab. The Government should make it clear whether it intends to set up any organisation to invite claims from the effected persons and what policy it intends to lay down for the payment of compensation.

Mr. Speaker : This is admitted.

Chief Minister : Mr. Speaker, Sir, Government has decided that the traders whose shops and goods were burnt or otherwise damaged be given financial assistance in the form of loans upto a maximum of Rs. 25,000 at a reasonable rate of interest. The amount would be recoverable in six-monthly instalments spread over a period of ten years, the first instalment falling due at the end of one year. The Deputy Commissioners have been asked to assess losses and submit lists to the Government. The Government would also give assistance in the form of ex-gratia grants to deserving persons whose property was burnt.

ਕਾਮਰੇਡ ਮਖਨ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿਕਾ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਸਰ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੀ ਇਕ ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਗੌਰਮਿੰਟ ਐਮਪਲਾਈਜ਼ ਦੇ ਪੇ ਸਕੇਲਜ਼ ਵਧਾਣ ਸਬੰਧੀ ਸੀ ਔਰ ਉਸ ਬਾਰੇ ਫਿਨਾਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਵਾਇਦਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਸੈਸ਼ਨ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਦੋ ਦਿਨ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਹਾਲੇ ਤਕ ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਆਇਆ.....

श्री अध्यक्ष : आप बैठ जाएं । अगर आपकी कोई काल एटैनशन मोशन एडमिट हो चुकी है तो उस पर जरूर गवर्नमेंट बयान देगी । (The hon. Member may please resume his seat. The Government must give a statement on the Call Attention Motion which has been admitted)

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर । स्पीकर साहब, मैंने आपको लिख कर दिया था कि चीफ पार्लियामेंटरी सैक्रेटरी ने पंजाब रोडवेज़ के एम्प्लाइज के मुतालिक एक गलत बयानी से काम लिया है । उसको न आपने एकनालेज ही किया है और न ही बताया है कि उसका क्या हुआ है --

श्री अध्यक्ष : उनके बारे में मैंने सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों को एक चिठी लिखी थी । उनका जवाब आ गया है और उस सिलसिले में लिखा भी है लेकिन मैं उनको कनटैक्ट नहीं कर सका । आज मैं उनको कनटैक्ट कर के पूछूंगा । (In that connection. I addressed a letter to Sardar Gurdial Singh Dhillon. His, reply has come and I have written to him too but I have not been able to contact him. I will enquire from him today.)

कामरेड मक्खन सिंह तरसिक्का : स्पीकर साहब, मेरी एक प्रीविलेज मोशन थी जो मैंने आज सवेरे साढ़े सात बजे दी थी ।

श्री अध्यक्ष : आर्डर प्लीज़ । आपकी प्रिवलेज मोशन जो है वह मेरे पास सवा आठ बजे पहुँची थी । लेकिन टाइम की कोई बात नहीं । मैं इसको देख नहीं सका । Let me look into it. (Order please. I got his Privilege Motion at quarter past eight today. Anyway, the timing is immaterial but I was unable to look into it.) Let me look into it.

सरदार रणजीत सिंह : स्पीकर साहब, मैंने कल आपकी खिदमत में अर्ज़ की थी कि सैचरडे की बजाए आज दो सिटिंग्ज़ कर ली जाएं । उसके बारे में क्या फैसला हुआ है ? आया आज दो सिटिंग्ज़ हो रही हैं या सिर्फ एक ही हो रही है ?

श्री अध्यक्ष : इस के बारे में बिज़िनेस एडवाइज़री कमेटी की मीटिंग बुलाई गई **थी** जिसमें कुछ बहस के बाद यह फैसला हुआ था कि शनिवार को सिटिंग होगी ।(A meeting of the Business Advisory Committee was called to decide this matter. After some discussion it was decided that there would be a meeting on Saturday.)

DEMANDS FOR GRANTS

Education Minister (Shri Prabodh Chandra) : Sir, I beg to move—

> that a sum not exceeding Rs. 24,58,08,120 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year, 1966-67, in respect of charges under head 28-Education.

Mr. Speaker : Motion moved—

> that a sum not exceeding Rs.2 4,58,08,120 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year, 1966-67, in respect of charges under head 28-Education.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ (ਮੁਰਿੰਡਾ) : ਮਾਨਯੋਗ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਬਜਟ ਦੀ ਉਸ ਮਦ ਤੇ ਬਹਿਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 24 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰੀਬ ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਖਰਚ ਕਰਨੇ ਹਨ ।

श्री अध्यक्ष : अगर हाउस ऐग्री करे तो हर मैम्बर के लिये स्पीच के लिये 15 मिनट टाइम लिमिट लगा दी जाए । (If the House so agrees, a limit of 15 minutes be imposed on speeches.)

आवाज़ें : जी हां ।

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਵਧ ਸਮਾਂ ਦਿਉਗੇ ਨਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਬਹਿਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹਾਂ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਬਹਿਸ ਤਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਪਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੈ । (The discussion has been initiated by Shri Prabodh Chandra.)

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਪਰ ਇਨੀਸ਼ੀਏਟ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਤਾਂ ਕਰੋ । (Let him proceed).

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਤੋਂ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜੀ 21 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵਧ ਰਕਮ ਵਿਦਿਆ ਵਿਭਾਗ ਵਾਸਤੇ ਮੰਗੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਡਿਸਪੋਜ਼ਲ ਤੇ ਰਖੀ ਜਾਵੇ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਜੋ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਨੂੰ ਬਣਿਆਂ 20 ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵਧ ਚਿਰ ਹੋਗਿਆ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਵਜ਼ਾਰਤ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਪਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਬਣੇ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਮਨਿਸਟਰੀ ਬਣੀ ਸੀ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਬੜੀ ਉਮੀਦ ਲੱਗੀ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਸਿਸਟਮ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਔਰ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਤਬਦੀਲੀ ਆਵੇਗੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਨੇ ਇਕ ਬਿਆਨ ਜਿਹੜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 15 ਮਾਰਚ, 1965 ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਲਾਇਲਪੁਰ ਵਿੱਚ ਤਕਰੀਰ ਕਰਦੇ ਹੋਇਆਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਉਹ, ਉਸ ਦੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਦੇ ਅਖਬਾਰ 'ਪਰਤਾਪ' ਵਿੱਚ ਛਪਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ—

> "ਆਜ ਯਹਾਂ ਲਾਇਲਪੁਰ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਿਜ ਫਾਰ ਵਿਮਨ ਕੇ ਸਾਲਾਨਾ ਜਲਸਾ ਤਕਸੀਮ ਇਨਾਮਾਤ ਸੇ ਸਦਾਰਤੀ ਤਕਰੀਰ ਕਰਤੇ ਹੂਏ ਵਜ਼ੀਰ ਤਾਲੀਮ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਨੇ ਇਸ ਬਾਤ ਕਾ ਇਤਰਾਫ ਕੀਆ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਤਰੀਕਾ ਤਾਲੀਮ ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ ਔਰ ਇਸ ਵਜ੍ਹਾ ਸੇ ਹਮ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਲ ਸਕਤੇ। ਉਨ੍ਹੋਂ ਨੇ ਕਹਾ ਕਿ ਆਜ ਹਮੇਂ ਬਿਹਤਰ ਟੀਚਰੋਂ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਤਾਲੀਮ ਹਮੇਂ ਸਿਰਫ ਇਸ ਬਾਤ ਕੇ ਲੀਏ ਤੈਯਾਰ ਕਰਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹਮ ਡਿਗਰੀਆਂ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਨੌਕਰੀਓਂ ਕੇ ਲੀਏ ਮਾਰੇ ਮਾਰੇ ਫਿਰੇਂ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਕਰੀਰ ਮੈਂ ਕਹਾ ਕਿ ਮੁਲਕ ਮੇਂ ਅਛੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਕੀ ਕਮੀ ਹੈ। ਹਮ ਨੇ ਸਵਰਗੀਯ ਸ੍ਰੀ ਨਹਿਰੂ ਕੋ ਜਿਸਮਾਨੀ ਤੌਰ ਪਰ ਹੀ ਖੋਇਆ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇਨ ਕੇ ਆਦਰਸ਼ੋਂ ਕੋ ਭੀ ਫਰਾਮੋਸ਼ ਕਰ ਦੀਆ ਹੈ।"

ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਬਣਨ ਦੇ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਫਿਰ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਸਾਡਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਢਾਂਚਾ ਹੈ, ਪਾਲਸੀ ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਨ ਤਾਂ ਇਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਜੋ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਿ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਪਾਲਸੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਇਮਪਰੂਵਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਤਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਸਾਈਨ ਬੋਰਡਾਂ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਢ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਵਰਨਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲਗਾਏ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਹਿਲਾਇਆ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਪਾਲਸੀ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਮਿਆਰ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ। ਅਗਰ ਇਹੀ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਕਟਾ ਕੇ ਹੀ ਕੋਈ ਤੀਸ ਮਾਰਖਾਂ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਜਵਾਂ ਮਰਦਾਂ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਕੈਰੋਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਖਾਮੀਆਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸੀ ਮਗਰ ਮੈਂ ਕਹਿਣ ਤੇ ਮਜਬੂਰ ਹਾਂ ਕਿ ਕੈਰੋਂ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਨਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਸਬੰਧੀ ਚਲੀ ਪਾਲਿਸੀ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਵਿੱਚ ਕੈਰੋਂ ਦੇ ਲਾਏ ਹੋਏ ਲੋਕ ਜੋ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਿਸਟਸ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮਝਦੇ ਹੋਣ ਕਿ ਅਜੂਕੇਸ਼ਨ ਢਾਂਚਾ, ਸਿਲੇਬਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਕੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਮਗਰ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਨੂੰ ignore ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕੈਰੋਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਾਲਸੀ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਇਆ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

[ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ]

ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮਦ ਨਾਲ ਟੀਚਰਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰਾ ਸਬੰਧ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਆਦਮੀ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕਮੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਗਨੋਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ head of the department ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ । ਰਿਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਟੀਚਰਜ਼ ਦਾ ਹਾਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਸਾਰਾ ਢਾਂਚਾ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੋ ਹਾਲਤ ਹੈ ਉਹ ਆਪ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਈ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਰਖੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਘਟ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਉਹ ਲੋਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਲਕ ਦਾ ਭਵਿਖ ਬਨਾਉਣਾ ਹੈ, ਚੰਗੇ ਡਾਕਟਰ, ਚੰਗੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰ, ਚੰਗੇ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਬਨਾਉਣੇ ਹਨ । ਮਗਰ ਜਦ ਦੀ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਬਣੀ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸੁਧਾਰਣ ਦੀ ਥਾਂ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ । ਉਨ੍ਹਾ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਆਪ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਟੀਚਰਜ਼ ਦੇ ਦੋ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਚਤਰਥ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ, ਐਮ. ਐਲ. ਸੀ. ਨੇ ਭੁਖ ਹੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਸੀ । ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨਾਲ ਸਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਦਾਰਤ ਹੇਠ ਇਕ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਐਮ. ਐਲ. ਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਸਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਇਦਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਮੰਨਾਂਗੇ ਜੋ ਕਿ ਬੜੀਆ ਛੋਟੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਸਨ ਮਗਰ ਉਸ ਬਾਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਾਲੇ ਤਕ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ । 80,000 ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਟੀਚਰ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੰਗ ਇਹ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਬੜੀ ਸਿੰਪਲ ਜਿਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਢਿਡ ਭਰਨ ਲਈ ਰੋਟੀ ਤਾਂ ਮਿਲੇ ਤਾਂਕਿ ਉਹ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਯੋਗ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਣ । ਇਹ ਮੰਗ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ revised running grade with service benefits to all categories of teachers" ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਵਾਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਡੀਮਾਂਡ ਮੰਨਾਂਗੇ ਉਹ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਮਹਿਕਮਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੋ ਤਕਲੀਫ ਹੈ ਉਸ ਵਲ ਤਾਂ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਪਰ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ ਦੇਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ order ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਜੋ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਟੀਚਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਵਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਸੀਕਿਉਰਿਟੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੀਚਰਜ਼ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ 50,000 ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਕ ਲੈਜਿਸਲੇਸ਼ਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਵਿਸ ਦੀ ਸੀਕਿਉਰਿਟੀ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਕਮੇਟੀਆਂ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਸਲੂਕ ਅਤੇ ਵਾਜਿਬ ਤਨਖਾਹ ਮਿਲ ਸਕੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਭਵਿਖਤ ਬਨਾਉਣ ਵਿੱਚ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਹਥ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਹ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਗਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਫਿਰ ਮਾਸਟਰਾਂ ਦੀ ਹਾਊਸ ਰੈਂਟ ਬਾਰੇ ਮੰਗ ਹੈ । ਇਹ ਜਿਸ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਆਪ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ 80,000 ਟੀਚਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਸਿਰਫ 3515 ਹਾਊਸ ਰੈਂਟ ਲਈ ਐਨਟਾਈਟਲਡ ਹਨ ਮਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ 2 ਹਜ਼ਾਰ ਮਾਸਟਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਹਾਊਸ ਰੈਂਟ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਹੁਣ ਦਸੋ ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਠੀਕ ਨਾ ਮਿਲੇ, ਜਗ੍ਹਾ ਰਹਿਣ ਲਈ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਕੌਮ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰੇਗਾ ।

ਮਾਸਟਰਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਧੱਕਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਬਲਾਕ ਸੰਮਤੀਆਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲਾ ਪਰੀਸ਼ਦਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟੈਕਸ ਲਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਸੌ, ਡੇਢ ਸੌ, ਰੁਪਏ ਤਨਖਾਹ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਤੇ 30/40 ਰੁ: ਸਾਲਾਨਾ ਇਹ ਟੈਕਸ ਲਗਦਾ ਹੈ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਸਰਕਾਰ ਬਲਾਕ ਸੰਮਤੀਆਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲਾ ਪਰੀਸ਼ਦਾਂ ਨੂੰ ਕਹੇ ਕਿ ਮਾਸਟਰਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਢੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟੈਕਸ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਮਾਸਟਰਾਂ ਤੇ ਇਹ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਲਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਪੰਚਾਇਤ ਵਿਭਾਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਟੈਕਸ ਮਾਫ ਕਰੇ ।

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਾਲੇ ਟੀਚਰਜ਼ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ । ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ 10 ਮੀਲ ਦੇ ਰੇਡੀਅਸ ਵਿੱਚ ਪੈਰੀਫੇਰੀ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਹੈ । ਚੰਗੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਲਾਉਂਸ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਿਹੜੇ 10 ਮੀਲ ਦੇ ਰੇਡੀਅਸ ਵਿੱਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਅਲਾਉਂਸ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ।

ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਾਸਟਰਾਂ ਨਾਲ ਅੱਜ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਧੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਮੋਟੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਮਾਸਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਹਨ, ਅਲਾਉਂਸ ਬਾਰੇ, ਅਕਾਮੋਡੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ, ਰਨਿੰਗ ਗਰੇਡ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟੈਕਸ ਹਟਾਣ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮਾਸਟਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਣ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਬੜੇ ਦੁਖ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਦੇ ਇਹ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਬਣੇ ਨੇ ਅੱਜ ਤਕ ਦਾਹਵੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਐਂਟੀ ਸਿਖ ਅਤੇ ਐਂਟੀ ਸ਼ਡੂਲਡ ਕਾਸਟ ਰਹੀ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਅੱਜ ਬੜਾ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿਣੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪ ਰਾਹੀਂ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਇਹ ਮਨਿਸਟਰ ਬਣੇ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਕੰਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਸੈਨਟ ਦੇ 29 ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਨੋਮੀਨੇਸ਼ਨਜ਼ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਚਾਂਸਲਰ ਭਾਵ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਕਰਵਾਈ ਤਾਂ ਇਸ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ 29 ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 4 ਜਾਂ 5 ਹੀ ਸਿੱਖ ਮੈਂਬਰ ਲਏ; ਉਹ ਵੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸੀ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਇਨਸਟੀਚੂਟ ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਔਹਦੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਲਏ ਗਏ । ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਲਾਇਕ ਤੋਂ ਲਾਇਕ ਸਜਨ ਬੈਠੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਗਨੋਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈਵਾਲ ਲਾਲਾ ਜਗਤ ਨਰਾਇਣ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜਿਆ ਹੈ । (ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker : The nomination of the Members of the Syndicate is made by the Chancellor.

Sardar Ajaib Singh Sandhu : But, Sir, in consultation with the Education Minister and the Chief Minister.

ਇਸ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਹੱਥ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਫਾਈਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਥਰੂ ਹੀ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਅਸੀਂ ਫਾਈਲਾਂ ਘੁੰਮਦੀਆਂ ਦੇਖੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਇਸਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ਬਣਨ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦਮ ਸੀ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੰਮ ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ ਸੀ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੂਜਾ ਕਦਮ। ਇਸ ਤੋਂ ਫੌਰਨ ਬਾਅਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ 4-5 ਸਿੱਖ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਕਰਦਾਰ

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ

ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ ਸਟ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਾ ਲਭਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਤਾਂ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਨ ਤੇ ਦੋ ਸੀ. ਈ. ਓਜ਼ ਸਨ ਅਤੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਜ਼ਾ ਇਹ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਪਰ ਸਜ਼ਾ ਵੱਡੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਵੀ ਹਮਦਰਦ ਅਤੇ ਇਨਸਾਫ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ।

ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਮਿਸਾਲਾਂ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਾਸਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰੇਟ ਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿਖਾਂ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਮਨਿਸਟਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀਤੇ। ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਹੋਰ ਢੰਗ ਫੜਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਉ। ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਦਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਰਕਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਵਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਪਾਲੇਟਿਕਸ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਮਾਸਟਰ ਪਾਲੇਟਿਕਸ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਏ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਕੱਢ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਬਗੈਰ ਇਨਕਵਾਇਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਲੋਂ ਲਗਾਇਆ ਇਲਜ਼ਾਮ ਠੀਕ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਰਕਰ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਕਿ ਇਹ ਟੀਚਰ ਪਾਲੇਟਿਕਸ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਮਾਸਟਰ ਦੀ ਬਦਲੀ ਕਰ ਦੇਣੀ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਦੇਣੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਨਡਿਕਟਿਵਨੈਸ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਈ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਦੀ ਹੀ ਮਿਸਾਲ ਦੇਖੋ ਕਿ ਰੋਪੜ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਮਾਸਟਰ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਰੋਪੜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਲੈਜਿਸ-ਲੇਟਰ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਪਿਛਲੀਆਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨਜ਼ ਵਿੱਚ ਹਾਰ ਗਿਆ ਸੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਨ 62 ਦੀਆਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨਜ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮਾਸਟਰ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ।

10.53 a. m. (*Deputy Speaker in the Chair*)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਫਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹਿਸਾਰ ਤੋਂ ਗੁੜਗਾਵਾਂ ਵਲ ਅਤੇ ਬਦਲੀ ਕੀਤੀ ਸੀ 1965 ਵਿੱਚ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਹੋਰ ਕੀ ਵਿਨਡਿਕਟਿਵਨੈਸ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇੰਨੀ ਵਿਨਡਿਕਟਿਵਨੈਸ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਮਾਸਟਰਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੀਕਿਉਰਿਟੀ ਆਫ ਸਰਵਿਸ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੰਨੀ ਕੁ ਖੁਲ੍ਹ ਹੋਵੇ ਕਿ ਦਿਲ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਉਹ ਕਰ ਸਕਣ ਪਰ ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਮਾਸਟਰ ਜੇਕਰ ਪਾਲੇਟਿਕਸ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਏ, ਭਾਵੇਂ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਬਗੈਰ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਤੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਕਾਫੀ ਚਰਚਾ ਸੀ 64 ਲਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਜੋ ਮਾਸਟਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਇਕਠਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੈਜ਼ੈਂਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵਖ ਵਖ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫੰਕਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਰੁਪਿਆ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਅਜਿਹੇ ਫੰਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਵੀ ਫੰਕਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਕੌਂਸਲ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਇਥੇ ਵੀ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੰਕਸ਼ਨਜ਼ ਤੇ ਰੁਪਿਆ ਸਰਕਾਰੀ ਫੰਡਜ਼ ਚੋਂ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰੀ ਫੰਡਜ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਤੌਰ

ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅਜੇ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਸੀਦਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਰੁਪਿਆ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਇਹ ਫੰਕਸ਼ਨ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਦੀ ਸ਼ਾਨੋ ਸ਼ੌਕਤ ਵਧੇ । ਫਿਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਵਿੱਚ ਇਹ ਰਕਮ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਨੋ ਸ਼ੌਕਤ ਵਧਾਈ ਗਈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਪੈਸੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੰਕਸ਼ਨਜ਼ ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

Deputy Speaker : Please wind up.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਬਹਿਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਬਾਕੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ਸਮਾਂ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਮੈਂ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗੋਲਡ ਬਾਂਡ ਬਾਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟੀਚਰਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਸੋਨਾ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਰਡਰ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਐਕਸ਼ਨ ਲਵਾਂਗੇ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਤੇ ਕੌਂਸਲ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਹੋਈ ਤੇ ਮਨਿਸਟਰ ਵਲੋਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਦਿਵਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਜਾਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ । ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋਵੋਗੇ ਸੁਣ ਕੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਗਰਾਮ, ਸਾਢੇ ਸਤ ਗਰਾਮ ਤੇ 10 ਗਰਾਮ ਲਈ ਹਰ ਮਾਸਟਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੋਨਾ ਦੇਵੇ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਨਾ ਦੇਵੇ ਉਹ 15 ਰੁਪਏ ਪਰ ਹੈਡ ਦੇਵੇ । ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ 15 ਰੁਪਏ ਪਰ ਹੈਡ ਵਸੂਲ ਕਰਕੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਕਿਹੜੇ ਸਮਗਰਲਰ ਪਾਸੋਂ 15 ਗ੍ਰਾਮ ਸੋਨਾ ਲੈ ਲੈਣਗੇ । ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮਗਰਲਰ ਪਾਲ ਕੇ ਰਖੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 15 ਰੁਪਏ ਲੈ ਕੇ ਸੋਨਾ ਦੇ ਦੇਣਗੇ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੋਲਦਿਆਂ 22 ਮਿੰਟ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਵਾਈਂਡ ਅਪ ਕਰੋ । (The hon. Member has been speaking for the last 22 minutes. He should now wind up).

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਮੈਂ ਇਕ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਹੋਰ ਕਹਿ ਕੇ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜਦ ਇਸ ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਫੌਜੀਆਂ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਭਵਿਖ ਨੂੰ ਬਨਾਣ ਵਾਲੇ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਇਸ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਕਾਲੀਆਂ ਪਗੜੀਆਂ ਵਾਲੇ ਜਿਹੜੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵੀ ਕਾਲੇ ਹਨ......(ਵਿਘਨ) (ਸ਼ੋਰ)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਜਦ ਕਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੇ ਸਨ । ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਦੁਹਰਾ ਰਹੇ ਹੋ । ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਖਤਮ ਕਰੋ । ਇਹ ਗਲਤ ਗੱਲ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ । (When these words were uttered. I got them withdrawn. Why is he repeating them? It is not proper. He may wind up.)

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਐਨੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕਾਲੀਆਂ ਪਗੜੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੜਾਈ ਕੀਤੀ । ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਰਸਿਆਂ ਨੂੰ ਹਸ ਹਸ ਕੇ ਚੁੰਮਿਆਂ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਾਲੀਆਂ ਪਗੜੀਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਜਾਤ ਵਾਲੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ ਅੱਜ ਜਿਹੜਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ

[ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ]

ਕਿ ਕਾਲੀਆਂ ਪਗੜੀਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਕਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਾਂ ਵੇਖੇ ਕਿ ਕਾਲੀ ਸ਼ੇਰਵਾਨੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਭ ਕੁਝ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਹੀ ਕਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਕਾਲੀ ਸ਼ੇਰਵਾਨੀ ਨਾਲ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਕਾਲੇ ਹੋਏ ਹੋਏ ਹਨ। (ਵਿਘਨ)

Deputy Speaker : Please withdraw these words.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਐਨੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ

Deputy Speaker : First withdraw these words.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਮੈਂ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਵਾਪਸ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਰਤਵ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕਮ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੋ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹੋਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਖਤਮ ਕਰੋ । (Please wind up now.)

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਮੈਂ ਬਸ ਇਕ ਅਧੇ ਮਿੰਟ ਵਿੱਚ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਜਦ ਇੰਡੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਕਾਨਫਲਿਕਟ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਬਾਰੇ ਸਟੇਟਮੈਂਟਸ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ ।

Deputy Speaker : Please stop now.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਟੇਟਮੈਂਟਾਂ ਬਾਰੇ 'ਪੈਟ੍ਰੀਅਟ' ਅਖਬਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਐਡੀਟੋਰੀਅਲ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ......

Deputy Speaker : Stop please.

Sardar Ajaib Singh Sandhu : "Mr. Prabodh Chandra evidentl needs to educate himself on the developments connected with Indo-Pakistan conflict."

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਡੀਟੇਲਜ਼ ਦੇ ਕੇ ਐਡੀਟਰ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ—

"If Mr. Prabodh Chandra does not understand this, he does not deserve to hold the important office of Minister in a State Government. He is on the wrong track. It would be fitting for the State Chief Minister to call an explanation from him on his 'thoughtful' statements."

ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਹ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਡੀਆਂ ਸਾਫ ਤੇ ਸਵਛ ਇਨਟੈਨਸ਼ਨਜ਼ ਨੂੰ ਡਾਊਟਫੁਲ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਪਰ ਜੋ ਕੁਝ 'ਬਲਿਟਜ਼' ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਛਪਿਆ ਹੈ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਦਾ ਹਾਂ......(ਵਿਘਨ)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਜਦ ਚੇਅਰ ਖੜੀ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਫਿਰ ਵੀ ਬੋਲੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ। Order please. (The hon. Member continues to speak while the Chair is on its legs. Order please.)

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਖਬਾਰ 'ਬਲਿਟਜ਼' ਵਾਲਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ......

Deputy Speaker : Order, please.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਹਾਂਗਾ ਤੇ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ ।

Deputy Speaker : Order, please. The Chair is standing. Please take your seat. ਕੁਝ ਚੇਅਰ ਦਾ ਅਦਬ ਕਰਨਾ ਸਿਖੋ । ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਈ ਵੇਰ ਕਹਿ ਚੁੱਕੀ ਹਾਂ ।

(Order please. The Chair is standing. Please take your seat. He should learn to show some respect for the Chair. I have asked you to stop a number of times.)

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਐਨਾ ਹੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ 'ਬਲਿਟਜ਼' ਅਖਬਾਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕੀ ਕਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ......(ਵਿਘਨ)

His son-in-law smuggled in contravention of the foreign exchange......

11-00 a.m.

उपाध्यक्षा : Please take your seat. जब चेयर खड़ी हो आप इसके बावजूद भी खड़े रहते हैं । (The hon. Member may please take his seat. He remains standing when the Chair is on its legs.)

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਬਸ ਜੀ, ਬੀਬੀ ਜੀ, ਮੈਂ ਵਾਈਂਡ ਅਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ।

Deputy Speaker : Kindly wind up.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : On a point of order. ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ ਤੁਸੀਂ ਰਿਕਾਰਡ ਵੇਖ ਲਉ, ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਡੀਬੇਟ ਨੂੰ ਓਪਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅਧ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਉਪਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

उपाध्यक्षा : रिकार्ड मेरे पास है I am not to be guided by you. Please wind up within a minute. (I have the record with me. I am not to be guided by the hon. Member. Please wind up within a minute.)

पंडित भागीरथ लाल : डिप्टी स्पीकर साहिबा स्पीकर साहिब, यह फैसला करके गये हैं कि कोई भी आदमी 15 मिनट से ज्यादा न बोले । आप देखें यह इतने अरसा से बोल रहे हैं : मैं उम्मीद करता हूँ आप इधर जरूर ध्यान देंगी ।

Deputy Speaker : Please wind up within half a minute.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ: ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਬੜੀ ਗਲੇਰਿੰਗ ਐਗਜ਼ਾਮਪਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਹੁਣ ਤਕ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। 'ਬਲਿਟਜ਼' ਅਖਬਾਰ ਵਿੱਚ ਛਪਿਆ ਹੈ

> "An alleged attempt by the Punjab Education Minister, Prabodh Chandra's son-in-law, Mr. B. K. Gupta, to smuggle foreign and Indian currency in contravention of the Foreign Exchange Regulations Act....."

Madam, his son-in-law, was arrested, but no action has been taken against him so far......

Deputy Speaker : Take your seat now. You are not obeying the Chair. I am on my legs, but you go on speaking. I ask you to withdraw from the House.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : * * * * * * *

उपाध्यक्षा : सरदार अजायब सिंह, देखिए चेयर खड़ी है और आप भी खड़े हैं। Please withdraw from the House. (Addressing Sardar Ajaib Singh : You are still on your legs despite the Chair being on its legs. Please withdraw from the House.)

Sardar Ajaib Singh Sandhu : × × ×

Deputy Speaker : Please withdraw from the House.

Sardar Ajaib Singh Sandhu : × × ×

Deputy Speaker : I again ask you to withdraw from the House.

Sardar Ajaib Singh Sandhu : × × ×

उपाध्यक्षा : जो कुछ भी सरदार अजायब सिंह ने कहा है वह एक्सपंज कर दिया जाये। (All that has been uttered by Sardar Ajaib Singh should be expunged.)

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਜਦੋਂ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਜਦੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋ। We cannot tolerate such things.

उपाध्यक्षा : देखिए, आप हद से बढ़ते जा रहे हैं। चेयर न सिख होती है न हिन्दु और न ही मुसलमान। It is a reflection on the Chair. You should withdraw from the House. (The hon. Member is transgressing the limit. The Chair has no particular religion, you should withdraw from the House.)

Sardar Ajaib Singh Sandhu : Madam, I am not going to withdraw, because I am on the right side.

******Note*: Expunged as ordered by the Chair.

Deputy Speaker : You are obstructing the proceedings. You must withdraw to maintain the dignity and decorum of the House.

Sardar Ajaib Singh Sandhu : * * *

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਟਰੇਜ਼ਰੀ ਬੈਂਚਿਜ਼ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਗਾਲਾਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਹਨ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ। ਪਰ ਜੇ ਸਾਡੇ ਵਲੋਂ ਰੀਮਾਰਕਸ ਆ ਜਾਣ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰੋ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ: ਜੋ ਕੁਝ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ਼ਾਇਦ ਤੁਸੀਂ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਨੇ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਪਗੜੀਆਂ ਕਾਲੀਆਂ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਤੁਹਾਡੇ ਦਿਲ ਵੀ ਕਾਲੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਟ ਕਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਸਰੀਰ ਵੀ ਅੰਦਰੋਂ ਕਾਲਾ ਹੈ। (The hon. Member was probably not in the House to hear what passed between them. Shri Prabodh Chandra had remarked that their turbans were black and so were their hearts. Sardar Ajaib Singh remarked that his coat was black and his body too was black from inside).

(Interruption, noise)

(ਇਸ ਸਮੇਂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਤੂੰ-ਤੂੰ ਮੈਂ ਮੈਂ ਕਰਦੇ ਹਾਊਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਵੇਖੇ ਗਏ।)

ਕਾਮਰੇਡ ਮਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਇਸ ਝਗੜੇ ਤੋਂ ਘਬਰਾ ਕੇ ਵਾਕ ਆਊਟ ਕਰ ਗਏ ਹਨ......

Deputy Speaker : I would request Sardar Ajaib Singh Sandhu to withdraw from the House.

Sardar Ajaib Singh Sandhu : No, I am not going to withdraw. I represent lakhs of people.

ਸ੍ਰੀ ਸੁਰਿੰਦਰ ਨਾਥ ਗੌਤਮ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਕਿਤਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਹਾਊਸ ਦਾ ਟਾਈਮ ਖਰਾਬ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਇਹ ਜਦੋਂ ਤਕ ਵਿਦਡਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹਾਊਸ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਚਲਣੀ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਿਮਾਰਕਸ ਐਕਸਪੰਜ ਕਰਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਪੰਡਿਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਨੂੰ ਟਾਈਮ ਦੇ ਦਿਓ।

Deputy Speaker : No, please. Unless he withdraws from the House. I am not going to allow any other Member to speak. The decorum of the House must be maintained. I again ask him to withdraw from the House.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਮੈਂ ਵਿਦਡਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ।

Deputy Speaker : Sardar Ajaib Singh Sandhu please withdraw from the House.

ਕਾਮਰੇਡ ਮਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ: ਬੀਬੀ ਜੀ, ਮੈਨੂੰ ਵਕਤ ਦੇ ਦਿਉ, ਝਗੜਾ ਨਿਬੜ ਜਾਏਗਾ।

Deputy Speaker : No, please. The honourable Member, Sardar Ajaib Singh Sandhu must withdraw from the House first.

Note.—Expunged as ordered by the Chair.

ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹੋਕੇ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚਲ ਬਾਹਰ, ਤੈਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚਲ ਬਾਹਰ, ਮੈਂ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਲਾਬੀ ਵਿੱਚ ਨੇ। ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਝਗੜਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੀ 107/51 ਹੇਠ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮਾਨਤਾਂ ਹੋ ਸਕਣਗੀਆਂ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ?

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਫੇਰ ਦੇਖਿਆ ਜਾਏਗਾ। (That will be seen later on) (ਵਿਘਨ) (ਸ਼ੋਰ)

(ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ ਮੁੜ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਆਏ।)

ਕਾਮਰੇਡ ਮਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ। ਅਸੀਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਜੀ ਹਾਰੇ ਨੇ ਜਾਂ ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਹਾਰੇ ਨੇ। (ਸ਼ੋਰ) (ਵਿਘਨ)

ਚੌਧਰੀ ਸਤਿਆ ਦੇਵ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ। ਜੇ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਰਾਉ, ਹਾਊਸ ਦਾ ਟਾਈਮ ਜ਼ਾਇਆ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

Deputy Speaker : Sardar Ajaib Singh Sandhu, please withdraw from the House.

(*Interruption and noise*)

Deputy Speaker : Please withdraw from the House.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਹੀ ਕਢਣਾ ਹੈ ?

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਚੇਅਰ ਨੂੰ ਉਬੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ। ਇਹ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰਨ। (This is not a court that a decision has to be taken. Sardar Ajaib Singh Sandhu is not obeying the Chair, he must withdraw from the House.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਚੰਗਾ ਕਢ ਲੈ ਫੇਰ।

(ਇਸ ਸਮੇਂ ਮਾਰਸ਼ਲ ਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਭੇਜਣ ਲਈ ਘਲਿਆ ਗਿਆ ਪਰ ਉਹ ਫਿਰ ਵੀ ਬਾਹਰ ਨਾ ਗਏ।)

उपाध्यक्षा : आपके लिये यह उचित नहीं है। (This is not proper on his part.)

सरदार लछमन सिंह गिल : आपका कंडक्ट भी देखने लायक है। जैसे मर्ज़ी है करती हैं। हम गुलाम नहीं हैं। यहां फिरकापरस्ती का गढ़ बनाया हुआ है। जो चाहो कर लो।

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਮਾਰਸ਼ਲ ਆਇਆ ਹੈ, ਮਾਰਸ਼ਲ ਲਾ ਲਗਾ ਦਿਓ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਅਗਰ ਇਹ ਵਿਦਡਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਐਡਜਰਨ ਕਰ ਦਿਆਂਗੀ । (If he does not withdraw, I will adjourn the House).

ਅਕਾਲੀ ਬੈਂਚਾਂ ਤੋਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ : ਕਰ ਦਿਓ ।

श्री रूप लाल महता : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम । जब मार्शल भेजा है तो इन्हें बाहर भेजें, हाउस का टाइम वेस्ट हो रहा है ।

11-15 a. m.

Deputy Speaker : I adjourn the House for 15 minutes.

(*The House adjourned at 11-15 a.m. and re-assembled at 11-30 a m.*)

Deputy Speaker : Sardar Ajaib Singh Sandhu, please withdraw from the House.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਚੇਅਰ ਨੂੰ ਉਬੇ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚੋਂ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਲੇਕਿਨ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਲੂਕ ਆਇੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੱਜ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ ਰੌਲੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਸੁਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਐਕਸਪੰਜ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ । ਜਿਹੜੀ ਸਪੀਚ ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਸਾਰੀ ਹੀ ਐਕਸਪੰਜ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ?

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਹਾਂ ਜੀ, ਜੋ ਆਬਜੈਕਸ਼ਨੇਬਲ ਹੈ ਸਭ ਕੁਝ ਐਕਸਪੰਜ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਅਗਰ ਆਇੰਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਐਸੀ ਸਪੀਚ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਐਕਸਪੰਜ ਕਰਵਾ ਦਿਆਂਗੀ । ਹਾਊਸ ਦੇ ਡੈਕੋਰਮ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰਕੇ ਬੋਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (Yes the entire objectionable portion of his speech has been expunged, This will be done in the case of any similar speech made in future. The decorum of the House must be maintained).

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਦਸ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਬਾਈ ਲਾ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੀ ਸਪੀਚ ਐਕਸਪੰਜ ਕਰਵਾਈ ਹੈ ?

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਚੈਂਬਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਣਾ ਮੈਂ ਸਟੱਡੀ ਕਰਕੇ ਦੱਸ ਦਿਆਂਗੀ। (Let him come to my chamber, I will look into it and let him know,)

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ (ਫੂਲ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅੱਜ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਡੀਮਾਂਡ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਤਾਲੀਮ ਇਕ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਕੌਮ ਦਾ ਭਵਿਖ ਨਿਰਭਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਟੀਚਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਫਾਦਰ ਆਫ ਦੀ ਨੇਸ਼ਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ ਜੋ ਹਾਲਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਕੁਝ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਜਦੋਂ ਇੰਡੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਕਨਫਲਿਕਟ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਟੀਚਰਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ 65 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਡੀਫੈਂਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ

[ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ]

ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਟੀਚਰਜ਼ ਫੰਡ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਹੀ ਮੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਆਪਣੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਰਕਮ ਟੀਚਰਾਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਲਈ ਖਰਚ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦਿੰਦੀ। ਏਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਬਿਲਡਿੰਗ ਫੰਡ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਬਰਡਨ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਬਚਿਆਂ ਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆ ਅਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੋਲਡ ਬਾਂਡ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਟੀਚਰਾਂ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਕੂਲਰ ਇਸ਼ੂ ਕਰਕੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਪਰ ਜੋ ਕੁਝ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਕੀਤਾ ਉਹ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਅਤੇ ਸਟਾਫ ਦੇ ਨਾਲ ਬੜਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਧੱਕਾ ਸੀ। ਬਲਕਿ ਬਹੁਤੀ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਟਾਫ ਨੇ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਬਚਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਹੀ ਪੈਸੇ ਲੈਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਅਗਾਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਐਸਾ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਰਪਸ਼ਨ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸਮਗਲਿੰਗ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੋਵੇ। ਟੀਚਰ ਬੀਬੀ ਜੀ, ਸਬਾਰਡੀਨੇਟ ਗੌਰਮਿੰਟ ਐਂਪਲਾਈਜ਼ ਦੀ ਮੇਜਰ ਫੋਰਸ ਹਨ ਔਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 80 ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਲਗ ਭਗ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜਿਹੜੇ ਪਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਟੀਚਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭੈੜੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿਮ ਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ। ਇਕੋ ਕੁਆਲੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਟੀਚਰਾਂ ਦੇ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਗਰੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਰੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਡਿਸ-ਪੈਰਿਟੀ ਹੈ ਉਹ ਮੈਂ ਬਿਆਨ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। ਜੇ.ਬੀ.ਟੀ. ਜੋ ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਸਰਵਿਸ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਗਰੇਡ 118–4–150 ਹੈ ਔਰ ਜਿਹੜਾ ਫਰੈਸ਼ ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ. ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ 176 ਰੁਪਏ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜਾ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਾ ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ. ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਉਥੇ ਹੀ ਪੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਗਰੇਡ 60–4–100 ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਸਾਰੇ 100 ਰੁਪਏ ਹੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਕੋ ਹੀ ਥਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਵਿੱਚ 76 ਰੁਪਏ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀ. ਟੀ. ਅਤੇ ਬੀ. ਐਡ. ਜਿਹੜੇ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 248 ਰੁਪਏ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਔਰ ਸਾਡੇ ਜਿਹੜੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 170 ਰੁਪਏ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। 78 ਰੁਪਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਟ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜਿਹੜੇ ਚੌਥੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਭੱਠਾ ਹੀ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਚਾਹੇ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿੱਚ ਹਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਇਹ ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸੁਧਾਰਨ ਵਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਛਾਂਟੀ ਹੋਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕੁਹਾੜਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਔਰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੋਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਲ ਘੁਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਚਪੜਾਸੀ ਦਾ ਗਰੇਡ 70–1–80 ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਨੂੰ 108 ਰੁਪਏ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਏਥੇ 30 ਤੋਂ ਸਟਾਰਟ ਕਰਦੇ ਹਨ, 8 ਆਨੇ ਸਾਲ ਦੀ ਤਰਕੀ ਅਤੇ 35 ਰੁਪਏ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਬਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ 82 ਰੁਪਏ 50 ਪੈਸੇ ਮਹੀਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 25 ਰੁਪਏ 50 ਪੈਸੇ ਮਾਹਵਾਰ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਲਰਕ 110 ਤੋਂ ਸਟਾਰਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿੱਚ 60 ਰੁਪਏ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਵਿੱਚ 55 ਰੁਪਏ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ। ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਅਤੇ ਕਲਰਕਾਂ ਦਾ ਗਰੇਡ 1945 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਰੀਵਾਈਜ਼ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। 18 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡਾ ਪੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਣਾ ਦਿਉ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਗਰੇਡ ਰੀਵਾਈਜ਼ ਕਰ ਦਿਉ। ਅਤੇ ਡੀ. ਏ. ਪਰਾਈਸ ਇੰਡੈਕਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿਉ। ਪਰ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਬਿਲਕੁਲ

ਬੇਹਰਕਤ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ । ਉਹ ਹੁਣ ਤਕ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਗਰੇਡ ਰੀਵਾਈਜ਼ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਏਥੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦਾ । ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਟਿਵ ਰੀਫਾਰਮ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸ੍ਰੀ ਹਨੂਮਨਥਈਆ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਰੀਪੋਰਟ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਕਹਾਗਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡੀਮਾਂਡ ਦੀ ਜੈਨੂ-ਅਨਨੈਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਪੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਔਰ ਡੀ. ਏ. ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਗਰੀਬ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਆਪਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਸਕਣ । ਵਰਨਾ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਰਸਟਰੇਸ਼ਨ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਹਾਫ ਹਾਰਟਿਡਲੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜਿਹੜੇ ਉਸਤਾਦਾਂ ਨੇ ਬਚਿਆਂ ਦੇ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਭਵਿਖ ਨੂੰ ਬਨਾਉਣਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਾਗੁਫਤਾਬਿਹ ਹਾਲਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੌਮ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਵਿੱਚ ਐਮ. ਏ. ਐਮ. ਐਡ. ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕੁਆਲੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਵੀ 110 ਰੁਪਏ ਤੇ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਜੇ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਓਵਰਸੀਅਰ ਜਾਂ ਆਈ. ਟੀ. ਆਈ ਦਾ ਕੋਰਸ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ 250 ਰੁਪਏ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜਾ 16 ਜਮਾਤਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਐਮ. ਐਡ. ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕੇਵਲ 110 ਰੁਪਏ ਹੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇ.ਬੀ.ਟੀ. ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਇਨਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨਜ਼ ਦੇ ਪਰਿੰਸੀਪਲ ਜਾਂ ਹੈਡ ਆਫ ਦੀ ਇੰਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵੀ ਐਡਜਸਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਪੋਸਟਾਂ ਲੈਕਚਰਰਜ਼ ਦੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਇਕੋ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕੋ ਏਰੀਆ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤਿੰਨ ਲੈਕਚਰਰਜ਼ ਨੂੰ ਤਾਂ 180 ਦਾ ਗਰੇਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੋ ਨੂੰ 110 ਦਾ ਗਰੇਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬੜੀ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਡਿਸਪੈਰਿਟੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ 180 ਰੁਪਏ ਦਾ ਹੀ ਗਰੇਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਫਿਰ 25 ਲਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਬੜਾ ਚਰਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਸਦੇ ਬਾਰੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬੜੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਹੋਈ ਅਤੇ ਐਮ. ਐਲ. ਸੀਜ਼ ਨੇ ਭੁਖ ਹੜਤਾਲ ਵੀ ਰਖੀ ਕਿ ਰਿਵਾਈਜ਼ਡ ਰਨਿੰਗ ਗਰੇਡ ਵਿਦ ਸਰਵਿਸ ਬੈਨੀਫਿਟ ਟੂ ਆਲ ਕੈਟੇਗਰੀਜ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਾਅਦਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਲੇਕਿਨ ਹੋਇਆ ਕੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਸੀ ਸਕੀਮ ਬਣਾਈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿਰਫ 32 ਹਜ਼ਾਰ ਟੀਚਰਜ਼ ਨੂੰ ਹੀ ਕੁਝ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ 48 ਹਜ਼ਾਰ ਟੀਚਰਜ਼ ਇਸ ਬੈਨੀਫਿਟ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹਿ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਫੁਟੀ ਕੌਡੀ ਦਾ ਵੀ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੰਨਡੀਸ਼ਨਜ਼ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕਿ ਬੀ. ਟੀ., ਬੀ. ਐਡ. ਜਿਸ ਦੀ ਪੰਜ ਸਾਲ ਤੋਂ ਘਟ ਅਤੇ ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ. ਜਿਸ ਦੀ ਦੋ ਸਾਲ ਤੋਂ ਘਟ ਸਰਵਿਸ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ । ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਮਹਿਕਮੇ ਵਲੋਂ ਬਣਾਈ ਇਸ ਸਕੀਮ ਤੇ ਅਮਲ ਨਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਐਮ. ਐਲ.ਸੀ. ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਟੀਚਰਜ਼ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਇਸਦਾ ਕੋਈ ਹਲ ਕਢਣ ਤਾਕਿ 53 ਹਜ਼ਾਰ ਟੀਚਰਜ਼ ਨਾਲ ਜੋ ਧੱਕਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਹਲ ਕਢਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਹੋ ਸਕੇ । ਸਾਰੇ ਟੀਚਰਜ਼ ਨਾਲ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਟ੍ਰੀਟਮੈਂਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ (ਘੰਟੀ) ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਸਾਇੰਸ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀ ਬੜੀ

[ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ]

ਲੋੜ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਇਲਮ ਕਾਰਨ ਹੀ ਦੂਜੇ ਲੋਕ ਚੰਦ ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਝੰਡੇ ਗਡ ਰਹੇ ਹਨ। ਲੇਕਿਨ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਸਾਇੰਸ ਵਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੈਮਿਸਟਰੀ ਦਾ ਕਨਡੈਂਸਡ ਕੋਰਸ ਕਰਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਵਜੋਂ ਗਰਾਂਟ ਜਾਂ ਸਟਾਈਪੰਡ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਫਿਜ਼ਿਕਸ ਦਾ ਕੋਰਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਕੋਈ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਇਹ ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਸਲੂਕ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪਰਾਬਲਮ ਕੰਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਟੀਚਰ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਬੀ. ਟੀ., ਬੀ. ਐਡ. ਜਾਂ ਜੇ ਬੀ.ਟੀ. ਹੈ 10 ਸਾਲ ਤਕ ਕੰਨਫਰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਟੀਚਰਜ਼ ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਹਿਲੀ ਏਰੀਆਜ਼ ਤੇ ਮਹਿੰਦਰਗੜ੍ਹ ਵਗੈਰਾ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਸਟਾਫ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਾਲ ਦੀ ਸਰਵਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਟੀਚਰ ਨੂੰ ਕੰਨਫਰਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸਕੂਲ ਟੀਚਰਜ਼ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦਸ ਸਾਲ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਕੰਨਫਰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਕਿ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਢਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਐਕਸ਼ਨ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਬਾਰੇ ਵੀ ਮੈਂ ਇਕ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਫਾਰਸੀ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ੇਅਰ ਹੈ ਕਿ "ਚੂੰ ਕੁਫਰ ਅਜ਼ ਕਾਅਬਾ ਅਸਤ ਕੁਜਾ ਮਾਨੰਦ ਮੁਸਲਮਾਨੀ" ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਬੜੇ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਚੰਗੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਕੀਤਾ ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਥੇ ਦੀ ਜੋ ਯੂਨੀਅਨ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਸਟਲ ਦੇ ਵਾਰਡਨ ਨੂੰ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਨੂੰ ਆਗਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੋਸਟਲ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਸਟਿਕਸ ਵੰਡੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਲੇਕਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਐਕਸ਼ਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆ। ਜਿਸਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਮਾਬ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਸਾਂ ਸਾੜੀਆਂ, ਨੀਲਮ ਸਿਨਮੇ ਦੇ ਅਤੇ ਖੱਦਰ ਭੰਡਾਰ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਤੋੜੇ......

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਬੜੇ ਸਿਆਣੇ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਅਤੇ ਕੋਈ ਚੰਗੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਸਜੈਸ਼ਨਜ਼ ਦਿਓ, ਪਿਛਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡੋ। (The hon. Member is an intelligent speaker, he should leave aside the old happenings and give some good suggestions.)

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਮੈਂ ਸਜੈਸ਼ਨ ਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੁਝ ਹੁਣ ਡੀ. ਏ. ਵੀ. ਕਾਲਜਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਮਿਊਨਲ ਇਨਸਟੀ-ਟਿਊਸ਼ਨਜ਼ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਇਕੋ ਹਲ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸਕੂਲਾਂ ਕਾਲਜਾਂ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਵਿੱਚ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸਪਿਰਟ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਮਿਊਨਲ ਪਰਚਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਟੈਕਸਟ ਬੁਕਸ ਵੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਤੌਰ ਤੇ ਲਿਖ ਕੇ ਸਕੂਲਾਂ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾਣ ਤਾਕਿ ਜੋ ਕਮਿਊਨਲ ਪੜ੍ਹਾਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਰੁਕੇ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਯੂਨਿਟੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰਕਾਦਾਰਾਨਾ ਜਜ਼ਬਾਤ ਪੈਦਾ ਨਾ ਹੋਣ। ਅੱਜ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹਾਲਾਤ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਹਾਲਾਤ 1947 ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੋਏ ਸਨ ਉਹ ਇਸੇ ਫਿਰਕਾਦਾਰਾਨਾ ਜ਼ਹਿਰ ਦੀ ਵਜਹ ਕਰਕੇ ਹੋਏ। ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਨੀਪਤ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਿਆ ਗਿਆ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਵਿੱਚ

ਨੈਸ਼ਨਲ ਸਪਿਰਿਟ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਾਲੀਮ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇਗੀ। ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਮੈਂ ਆਪਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ।

पंडित भागीरथ लाल (पठानकोट) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, शिक्षा की मद पर बोलने के लिये जो आपने मुझे समय दिया है उसके लिये मैं आपका धन्यवाद करता हूँ। इस साल के बजट में सरकार ने शिक्षा के लिये 24½ करोड़ रुपए से भी ज्यादा की रकम रखी है। सारे प्रांत के लोग शिक्षा मंत्री जी और सरकार के कृतज्ञ हैं कि इन्होंने विद्या का बड़ा विस्तार किया है, जगह जगह स्कूल खोल दिये हैं और ऐसी ऐसी जगह भी स्कूल अपग्रेड कर दिये हैं जहां बच्चों की तादाद थोड़ी भी है। ऐसा करके उन्होंने सारे प्रांत के लोगों को शिक्षा प्राप्त करने का मौका दिया है। इसके साथ ही मैं यह भी निवेदन करना चाहता हूँ कि सरकार का मन्शा तो बहुत ऊंचा है लेकिन हम देखते हैं कि स्कूल तो हैं लेकिन उनके लिये पूरे कमरे नहीं, जहां कमरे हैं, वहां फरनीचर नहीं, जहां फरनीचर है, वहां स्टाफ नहीं और जहां स्टाफ है वहां और कुछ नहीं जिसका असर लोगों पर अच्छा नहीं पड़ता। बच्चे दूर दूर से से पढ़ने आते हैं लेकिन मास्टर नहीं और सारा दिन बैठ उठ कर घर चले जाते हैं। इस तरफ सरकार को ध्यान देना चाहिए। इस संबंध में एक खास बात मैं और कहनी चाहता हूँ। मास्टरों के लिये बेसिक स्कूल और ट्रेनिंग कालेज खोले हुए हैं और उनमें उन्हें यही बताया जाता है कि कैसे पढ़ाना है। उन्हें यह भी बताया जाना चाहिए कि शिक्षा का अर्थ क्या है और सत्य और असत्य क्या है। असली मायनों में उसे ही शिक्षित कहा जा सकता है जो सत्य और असत्य की पहचान कर सके। सत्य असत्य की पहचान को ही सही विद्या कहते हैं। विद्या के इस लक्ष्य को पूरा करने के लिये जिस तरह महात्मा गांधी जी ने ऐसे स्कूल खोले थे जिन में राष्ट्रीय शिक्षा, धार्मिक शिक्षा और सामाजिक शिक्षा दी जाती थी और बताया जाता था कि किस तरह बच्चों में राष्ट्र भावना पैदा करनी है और उनके साथ कैसे व्यवहार करना है उस तरह इन ट्रेनिंग स्कूलों कालेजों में मास्टर मास्टरनियों को पढ़ाया जाना चाहिए। डिप्टी स्पीकर साहिबा आप जानती हैं कि हमारी भारत सरकार का 'सत्यमेव जयते' चिन्ह है और इसका मतलब है कि सदा सत्य की ही जय होती है लेकिन इन सारी बातों का हमारे मास्टर मास्टरनियों को ज्ञान नहीं है। इसके लिये जरूरी है कि धार्मिक शिक्षा.......

उपाध्यक्षा : पंडित जी, मास्टरनी मास्टर की बीबी को कहते हैं ? इसलिये आप अध्यापिका कहें (हंसी) [Word 'Masterni' is used for teacher's wife. He should therefore use the word 'Adhyapika' (teachress)]

पंडित भागीरथ लाल : अच्छा जी, मैं अध्यापक अध्यापिका ही कहता हूं। यह तो पुरानी बनी हुई बात है। आजकल यही बात चलती है। तो मैं निवेदन करना चाहता हूँ कि अध्यापक अध्यापिकाओं को इस बात की शिक्षा दी जाए कि बच्चों से क्या व्यवहार करना है, उनका चाल-चलन कैसे ऊंचा रखना है और उनकी पोशाक कैसी होनी चाहिए ताकि उनकी अच्छी तालीम का बच्चों पर असर पड़े।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं सरकार से प्रार्थना करना चाहता हूँ कि सरकार को मास्टरों को अच्छी शिक्षा दिलाने के बारे में विशेष तौर पर विचार करना चाहिए क्योंकि उन्होंने बच्चों को पढ़ाना होता है।

[पंडित भागीरथ लाल]

डिप्टी स्पीकर साहिबा, हाउस के अन्दर कहा गया कि टीचरों की तनखाहें 100 रुपये होती है। मैं मानता हूँ कि उनके वेतन बहुत कम हैं। शिक्षा का मतलब तो यह है कि वह अपने शिष्यों में संतोष की भावना, धार्मिक तथा आध्यात्मक भावना पैदा करें। जब वह स्वयं उन असूलों का पालन नहीं करते तो वह अपने शिष्यों को कैसे अच्छी शिक्षा दे सकते हैं। मैं तो चाहता हूँ कि उनको भी संतोष की भावना अपनानी चाहिए।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, हमारे देशों का ऐसा वायुमंडल है, ऐसा रहन सहन है जो यहां पर सहशिक्षा के लिये प्रेरित नहीं कर सकता। हमारी सभ्यता हमें इस प्रणाली के लिये प्रेरित नहीं कर सकती। सम्भव है कि ऐसा वायुमण्डल यहां पर पैदा हो जाए जैसा कि मगरबी देशों में फैल रहा है। आज की स्थिति में हमारा देश इस प्रणाली को अपनाने की इजाजत नहीं देता है। अगर हमारी सरकार इस बारे में कमेटी नियुक्त करे जो देखे कि सह शिक्षा का स्कूलों के बच्चों पर तथा अध्यापकों और अध्यापिकाओं पर क्या असर पड़ा है, तो पता चलेगा कि वहां पर कितना भ्रष्टाचार है और उनका आचार कितना गिरता जा रहा है। मैं सरकार से प्रार्थना करना चाहता हूँ कि सरकार सह शिक्षा के लिये प्रोत्साहन देना बन्द करे ताकि लोगों का करैक्टर खराब न हो।

11-50 a.m. *(Shrimati Dr. Prakash Kaur, a member of the Panel of Chairmen, in the Chair.)*

चेयरमैन साहिबा, मैं पहले एक बात भूल गया था, वह है धार्मिक शिक्षा के बारे में। मैं चाहता हूँ कि हमारे राष्ट्रपिता स्वर्गीय महात्मा गांधी प्रातःकाल जो प्रार्थना करते थे, वही स्कूलों में भी चालू की जाये और उसका प्रचार हो ताकि बच्चे अपना अच्छा तथा नेक जीवन बना सकें। आम शिकायत आती है कि बच्चों ने यह उपद्रव कर दिया, वह उपद्रव कर दिया। इसका कारण यह है कि अध्यापकों के बीच में ही राष्ट्रीयता की भावना नहीं है तो बच्चों में कैसे हो सकती है। उनके दिलों में राष्ट्रीयता की भावना, देश की सेवा करने की भावना, देश की जायदाद को अपने राष्ट्र की प्रापर्टी समझने की भावना पैदा करनी चाहिए। यह भावना स्कूलों के तथा कालिजों के पाठकों में होनी चाहिए ताकि उपद्रव करने के लिए बच्चे उद्यत न हों। इसकी ओर सरकार को शीघ्र कदम उठाने चाहिएं। मास्टरों को इस ओर विशेष रूप से ध्यान देना चाहिए क्योंकि पता नहीं कि इनमें से कौन कौन देश के कर्णधार होंगे।

चेयरमैन साहिबा, जहां पर सरकार मास्टरों के शिक्षा परिणाम देखती है, वहां पर यह भी देखना चाहिए कि किस स्कूल के बच्चे कितने अच्छे नेक और देशभक्त हैं। वह अपने माता पिता तथा शिक्षकों का कितना मान करते हैं, वह अपने कर्तव्य का कितना पालन करते हैं। वह देश की सेवा करने के लिये कितने उतारू हैं। उनके अन्दर इस प्रकार की भावनाएं पैदा करनी चाहिए (घंटी)

चेयरमैन साहिबा, हमारे देश के अन्दर हमेशा से संस्कृत प्रधान रही है। संस्कृत भाषा से सारी दुनिया की भाषाएं निकली हैं लेकिन इस ओर सरकार कोई ध्यान नहीं दे रही है। अब इस को डैड भाषा कहा जा रहा है। मैं समझता हूँ कि इस तरह कहने से इस भाषा का अपमान किया जा रहा है। इसी भाषा से पंजाबी, मराठी, बंगाली, गुजराती आदि भाषाएं निकली हैं। जब तक इस भाषा का ज्ञान नहीं होगा तब तक इससे निकली हुई भाषाओं का लोगों को पूरी तरह से ज्ञान नहीं हो सकता है और ठीक अर्थ भी नहीं निकल सकता है। इसके बिना दूसरी भाषाओं का

सुचारू रूप से काम नहीं चल सकता है । मैं यहां पर एक मिसाल देना चाहता हूँ कि संस्कृत में 'शिक्षा' कहा जाता है लेकिन पंजाबी में उसी लफ़ज़ को 'सिख्या' कहा जाता है । इसी तरह से और भी लफ्ज हैं, जिनको तोड़ मरोड़ कर पंजाबी भाषा में कहा जाता है । मुझे खेद से कहना पड़ता है कि जो भाषा सब भाषाओं की जननी है, उसको अब डैड लैंगुएज कहा जाने लगा है...

ਉਪ ਮੰਤ੍ਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ) : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬਾ, ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਪੰਜਾਬੀ ਲੈਂਗੁਏਜ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਉੜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਅਸੀਂ ਇਹ ਗਲ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਇਹ ਲਫਜ਼ ਐਕਸਪੰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ।

पंडित भागीरथ लाल : मैं अर्ज करना चाहता हूँ कि संस्कृत सारी भाषाओं की जननी है । जहां तक पंजाबी भाषा का अपमान करने का सम्बन्ध है, वह ऐसी बात नहीं है क्योंकि मेरी भी पंजाबी मातृभाषा है । पंजाबी भाषा की निन्दा करने की कोई बात नहीं है । (शोर)

ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹੋਕੇ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ । ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਪੰਜਾਬੀ ਲੈਂਗੁਏਜ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਉੜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਲਫਜ਼ ਵਾਪਸ ਲੈਣ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਕ੍ਰਿਤ ਸਾਰੀਆਂ ਭਾਖਾਵਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਪਿਉ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ? (ਸ਼ੋਰ)

पंडित भागीरथ लाल : चेयरमैन साहिबा, मैं अर्ज़ करना चाहता हूँ कि...

Chairman : Kindly wind up now. ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਬੈਠ ਜਾਓ । (Kindly wind up now. You have given your personal explanation. Please resume your seat.)

पंडित भागीरथ लाल : चेयरमैन साहिबा, इन्होंने ही इंट्रप्ट करके मेरा टाइम खराब कर दिया है । मैंने एक दो और बातें माननीय मंत्री महोदय के सामने रखनी हैं । इसलिये मुझे और टाइम दिया जाए ।

ਚੇਅਰਮੈਨ : ਆਪ ਦਾ ਟਾਈਮ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਬੈਠ ਜਾਓ । (The time allotted to the hon. Member is up He should resume his seat.)

12-00 Noon

पंडित भागीरथ लाल : मैं एक बात और कहना चाहता हूँ ......

ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹੋਕੇ : ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ ਹੈ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ । ਹਰ ਵੇਲੇ ਮਾਸੀ ਨੂੰ ਦਬੀ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ।

पंडित भागीरथ लाल : मैं मास्टरों के बारे में एक बात कहना चाहता हूँ......

ਚੇਅਰਮੈਨ : ਟਾਈਮ ਓਵਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਦੂਸਰੇ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਦੇ ਬੈਠੀ ਹਾਂ । (ਵਿਘਨ) (His time is over, I have called another Member to speak). (*Interruption.*)

पंडित भागीरथ लाल : मैं शिक्षा मन्त्री जी से यह कहना चाहता हूँ कि मास्टरों की तनखाहों में जो डिस्पैरिटी है वह खत्म होनी चाहिए ।

ਚੇਅਰਨ : ਕੇਸ਼ਨਐਮੈਜੂ ਮਨਿਸਟਰ ਤੁਹਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮਨਿਸਟਰ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ । ਮਿਲ ਕੇ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ।(Education Minister belongs to the hon. Member's party, He can send his suggestions to him in writing or do so personally.)

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : (ਜੰਡਿਆਲਾ) ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬਾ, ਅੱਜ ਵਿਦਿਅਕ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਮਦ ਹੇਠਾਂ 24 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਮੈਥੋਂ ਪਹਿਲੇ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਟੀਚਰਜ਼ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਈ ਹੈ । ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਟੀਚਰਜ਼ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਰਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਟੀਚਰਜ਼ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜ੍ਹਤਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਕੁਝ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਡੀਪਾਰਟ-ਮੈਂਟ ਨੇ 200 ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਕੂਲ ਅਪ ਗ੍ਰੇਡ ਕੀਤੇ ਹਨ ਪਰ ਹੁਣ ਅਪਗ੍ਰੇਡਿੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਾਸੈਸ ਬੜਾ ਢਿੱਲਾ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਨਵੀਆਂ ਵੰਡਾਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਤ ਮੰਤ੍ਰੀ ਕੋਲੋਂ ਪੈਸੇ ਲੈ ਕੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਅਪਗ੍ਰੇਡੇਸ਼ਨ ਵਲ ਕਦਮ ਉਠਾਉਣ । ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਅਪਗ੍ਰੇਡੇਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਵੇਲੇ ਵਿਤਕਰੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿੱਚ ਮੱਲਕੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਅਪਗ੍ਰੇਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ—ਉਸ ਦੇ ਵਿੱਚੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਹੈ, ਵਿਚੇ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਹੈ ਵਿਚੇ ਹੀ ਹਾਈ ਕਲਾਸਿਜ਼ ਹਨ । ਕੁਲ ਚਾਰ ਕਮਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਟੀਚਰਜ਼ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਨ । ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅਪਗ੍ਰੇਡ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰਾਈਮਰੀ ਸਕੂਲ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਵਿੱਚ 8 ਕਮਰੇ ਹਨ । ਉਸ ਨੂੰ ਅਪਗ੍ਰੇਡ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਹੈ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੇ ਟੀਚਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਭੇਜੇ—ਉਹ ਹੈ ਗੌਰਮਿੰਟ ਪ੍ਰਾਈਮਰੀ ਗਰਲਜ਼ ਸਕੂਲ ਤਰਸਿੱਕਾ । ਮੈਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮਿੰਨਤ ਸਮਾਜਤ ਕਰਕੇ ਇਹ ਵਿਤਕਰਾ ਹਟਵਾ ਲੈਂਦਾ । ਪਰ ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਿਆ । ਇਹ ਵਿਤਕਰਾ ਦੂਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਟੀਚਰਜ਼ ਦੀ ਮੰਗ ਦਾ ਤਾਲੁੱਕ ਹੈ ਕੁਝ ਇਹ ਵੀ ਰੌਲਾ ਪਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਅਫਸਰ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਤੇ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ । ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ D.E.O. ਨੇ ਬਾਹਰ ਚਾਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਪਬਲਿਕ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਤਕਰੀਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਤਾਸ਼ਕੰਦ ਡੈਕਲੇਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕੰਡੈਮ ਕੀਤਾ । ਉਹ ਬੜਾ ਮੂੰਹ ਫਟ ਅਫਸਰ ਹੈ । ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਕੌਮੀ ਨੀਤੀ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਦਨਾਮ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਅਫਸਰ ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਜਿਹੜੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਤੀ ਤੇ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ 2000 ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹਨ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੇਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ 1957 ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ 2000 ਟੀਚਰ ਸੀ ਅਤੇ 200 ਸਕੂਲ ਸੀ । 1957 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰੋਵਿੰਸ਼ਿਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਹੋਣ ਨਾਲ 30,000 ਨਵੇਂ ਟੀਚਰ ਅਤੇ 10,000 ਹੋਰ ਸਕੂਲ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ ।

ਕੰਮ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਨਾਲੋਂ 8 ਗੁਣਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਪਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿੱਚ 1957–61 ਤਕ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਾ ਪਿਆ । ਪਹਿਲੇ ਕਾਡਰ ਕਮੇਟੀ ਬਣੀ ਸੀ ਫਿਰ ਕੈਬਿਨਿਟ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਸਟਾਫ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ । ਪਰ ਤਰਕੀ ਬਜਾਏ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਦੇਣ ਦੇ ਸਟਾਫ ਸੈਕਰੇਟੇਰੀਏਟ ਵਿੱਚੋਂ ਲਿਆ ਕੇ ਠੋਕ ਦਿੱਤਾ । ਚਾਰ ਸੁਪਰਿਨਟੈਨਡੈਂਟ ਅਤੇ 5 ਇਸਟੈਬਲਿਸ਼-ਮੈਂਟ ਅਫਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਲਿਆ ਕੇ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੇਸ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਵਾਪਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿਉ ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ ਕੋਈ ਅਮਲ

ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰੋਮੋਸ਼ਨਜ਼ ਕਰੋ ਤਾਂ ਜੋ ਸਟਾਫ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕੇ । ਸਟਾਫ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤਰਸ ਯੋਗ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਬਾਬੂ ਭਗਵਾਨ ਦਾਸ ਯਾਦਵ ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਸੁਨੇਹਾ ਆਇਆ ਕਿ ਤੇਰਾ ਮੁੰਡਾ ਸੜ ਗਿਆ ਹੈ । ਉਸ ਨੇ ਛੁਟੀ ਮੰਗੀ ਪਰ A D.P. Miss P. Dutt ਨੇ ਕਿਹਾ, ਕਿ ਤੂੰ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਹੈਂ, ਬਕਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਉਸ ਨੇ ਛੁਟੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਉਸ ਬਾਬੂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਚਪੜਾਸੀ ਨੂੰ ਭੇਜ ਕੇ ਘਰੋਂ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਮੰਗਵਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੜਿਆ ਹੋਇਆ ਬੱਚਾ ਵਿਖਾਇਆ । ਉਹ ਬੜੀ ਸ਼ਰਮਿੰਦੀ ਹੋਈ । ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਸੜੇ ਹੋਏ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਾਰੇ ਇਕਠੇ ਹੋ ਗਏ । ਯੂਨੀਅਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ A.D.P.I. ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਪਰ ਅੱਜ ਤਕ ਬੀਬੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਐਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ । ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਵੀ ਐਪ੍ਰੋਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਬੜੇ ਬੁਰੇ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਐਮਪਲਾਈਜ਼ ਦਾ ਕੰਮ ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ ਅੱਠ ਗੁਣਾ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਤਰਫ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਟਾਫ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੱਕੀ ਮੰਗਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬਾ, ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ 24 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਵਿੱਚੋਂ ਗਰਾਂਟਾ ਦੇਣੀਆਂ ਹਨ ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਫਿਰਕਾ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ । ਉਹ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਸਬੂਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ, ਡੀਨ ਰਾਮ ਚੰਦ ਪਾਲ ਅਤੇ ਚੀਫ ਵਾਰਡਨ ਡਾਕਟਰ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਹੁਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੜਬੜਾਂ ਵਿੱਚ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਰਾਈਟਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਯੂਨੀਅਨ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਅਤੇ ਡੀਨ ਨੂੰ ਇਤਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਵੀ action ਨਹੀਂ ਲਿਆ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਗੋਂ ਸਟੂਡੈਂਸ ਵਿੱਚ ਲਾਠੀਆਂ ਵੰਡੀਆਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਸਾਬਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਅਖਿਲ ਭਾਰਤੀਆ ਵਿਦਿਆ ਪਰੀਸ਼ਦ ਦੀ ਪਰਧਾਨਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਫੰਕਸ਼ਨਜ਼ ਨੂੰ ਅਟੈਂਡ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਜੰਨਸੰਘ ਦਾ ਮੈਟਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਬੁਲੇਟਿਨ ਵਿੱਚ ਛਪਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਲਖਾਂ ਰੁਪਏ ਸਰਕਾਰ ਗ੍ਰਾਂਟ ਦਿੰਦੀ ਪਰ ਉਹ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੜਬੜਾਂ ਵਿੱਚ D.A.V. ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਕਾਫੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਵੀ ਬੰਦ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਨੇ ਜਨ ਸੰਘ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਅਟੈਂਡ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ । ਜੇਕਰ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਨਾ ਹੁੰਦੇ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਹੁਣ ਹੋਏ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਸੁੱਤੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਈਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਦਾ ਮਾਬ ਇੰਜੀਨੀਰਿੰਗ ਕਾਲਜ ਉਪਰ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਰੋਕਿਆ ਪਰ ਡੀਨ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਬਾਹਰ ਕਢ ਦਿੱਤਾ । ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮਾਬ ਨੇ ਕਾਲਿਜ ਨੂੰ ਦਿਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ । ਜੇਕਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਉਨ੍ਹਾ ਦੀ ਸ਼ਹਿ ਤੇ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

शिक्षा मन्त्री : आन ए प्वायंट आफ आर्डर मैडम । चेयरमैन साहिबा, इस हाउस की एक कन्वेन्शन रही है कि जो लोग डायरैक्टली हमारी एम्पलायमैंट में नहीं है उनका कान्डक्ट

[शिक्षा मन्त्री]

हाउस में डिसकस नहीं किया जाता और खास तौर पर यूनिवर्सिटीज़ तो आटानोमस बाडीज़ हैं। पिछले कई सालों से वाईस चान्सलर या उनके अफसरान की बाबत कोई क्रिटिसिज़्म हाउस में नहीं हुआ। इसलिये मुनासिब होगा कि इस कन्वैन्शन को बरकरार रखा जाए।

ਚੇਅਰਮੈਨ (ਡਾਕਟਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੌਰ) : ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹਤਿਆਤ ਰਖਣ । (The hon. Member should be careful about this.)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : On a point of order Madam ਮੈਡਮ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਛ ਲੋਗਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਮਨ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਔਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾ ਲਏ ਜਾਣ । ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਤਖਤੇ ਤੇ ਟੰਗਿਆ ਜਾਵੇਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਮਨ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਥੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾ ਲਓ ।

ਚੇਅਰਮੈਨ : ਇਹਤਿਆਤ ਵਰਤਣ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹਰਜ ਹੈ। (There is no harm to be careful while referring to them.)

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਜੋ ਪ੍ਰਬੋਧ ਜੀ ਨੇ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ । ਅਖਲ ਭਾਰਤੀਆ ਵਿਦਿਆ ਪਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਹੌਲਾ ਪਾਇਆ ਉਸ ਬਾਰੇ ਜਿਹੜੇ ਡਾਕੂਮੈਂਟਸ ਲਿਖਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹਨ ਉਹ ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਦੀ *ਟੇਬਲ ਉੱਤੇ ਰਖਦਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਵਿੱਚ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ, ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਡੀਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਲੂਸ ਕਢਣਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਪਤਾ ਸੀ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਵੀ ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਤਿਆਰ ਹਾਂ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕੁਰੂਕਸ਼ੇਤਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਾਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਨੂੰ ਇਹ ਲੋਕ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹਵਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਕੁਰੂਕਸ਼ੇਤਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਮਿਸਟਰ ਬੂਲ ਚੰਦ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਥੇ ਥੋਪਿਆ ਗਿਆ। ਇਥੇ ਵੀ ਕਾਫੀ ਚਰਚਾ ਚਲੀ ਹੈ। ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਵੀ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਚੇਅਰਮੈਨ : ਇਸ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਅਲਹਿਦਾ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਲਓ । (He should discuss this matter with the Minister separately).

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : On a point of order Mad m. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤਅਲਕ ਤਾਂ ਮੈਡਮ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬੜੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਆਈ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਫੌਰਨ ਮੌਕੂਫ ਕਰਨਾ ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਚਾਂਸਲਰ ਨੂੰ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਥੇ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਅੱਲਕ ਚਰਚਾ ਚਲਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਚੇਅਰਮੈਨ (ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਡਾਕਟਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੌਰ) : ਆਨਰੇਬਲ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨੋਟ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ । (The hon. Minister has noted it.)

---

*Note: Placed in the Library.

ਕਾਮਰੇਡ ਮਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਬੜਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕੇਸ ਹੈ। ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਚਰਚਾ ਵੀ ਆਈ। ਇਕ ਕਨਡੈਮ ਹੋਏ ਹੋਏ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਥੇ ਕਿਵੇਂ ਹਾਕਮ ਬਣਾ ਕੇ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹੱਤਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਨਡੈਮਡ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਇਸ ਉੱਚੇ ਔਹਦੇ ਉੱਤੇ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਐਸੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਰਖਿਲਾਫ ਸਖਤ ਤੋਂ ਸਖਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਬੂਲ ਚੰਦ ਵਰਗੇ ਕੰਨਡੈਮਡ ਆਦਮੀ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਤੋਂ ਕੁਰੂਕਸ਼ੇਤਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਪਰੇ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ। (ਘੰਟੀ)

ਬਸ ਇਕ ਅੱਧ ਗੱਲ ਹੋਰ ਕਹਿ ਕੇ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ। ਟੀਚਰਜ਼ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਮੈਂ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ ਕਲਾਸ ਫੋਰ ਕਰਮਚਾਰੀ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਦਾ ਵੀ ਧਿਆਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਟੀਚਰਜ਼ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਹਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਲਾਸ ਫੋਰ ਐਮਪਲਾਈਜ਼ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਲੇਜ ਤਕ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਮੁਫ਼ਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ, ਫੀਸਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ, ਛੋਟੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਫੀਸਾਂ ਮੁਆਫ਼ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਔਰ ਦੂਜੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮਿਲਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ (ਘੰਟੀ) ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਫੇਰ ਇਹੋ ਗੱਲ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਫਾਈਨੈਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮਨਾ ਕੇ ਸਕੂਲ ਅਪਗਰੇਡ ਕੀਤੇ ਸਨ ਇਸ ਸਾਲ ਵੀ ਦਲੇਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਉਨਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁਕਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਆਪਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

श्री रूप लाल मेहता (पलवल) चेयरमैन साहिबा, आज शिक्षा विभाग पर बहस हो रही है। इसके लिये इस वर्ष सरकार ने 24, 58,08,120 रुपये की डिमांड हाउस के सामने रखी है। पाकिस्तान बनने से पहले यानि यूनाइटिड पंजाब में शिक्षा विभाग का बजट सिर्फ 80,00,000 रुपये का होता था लेकिन आज यह बढ़ कर चौबीस और पच्चीस करोड़ तक पहुंच गया है। यह बड़ी सराहना की बात है कि हमारा प्रान्त शिक्षा के विस्तार की तरफ बड़ी तेजी के साथ आगे बढ़ रहा है और ज्यूं ज्यूं सूबे के जराए अच्छे होते जा रहे हैं त्यूं त्यूं इस विभाग के लिये ज्यादा रुपया खर्च करने के लिये मांगा जा रहा है। इसमें कोई सन्देह की बात नहीं कि लोगों को शिक्षा देना सरकार का सब से अहम काम है और सरकार को चाहिए कि देश के बच्चों को अच्छी से अच्छी तालीम दे ताकि वह, जिन्होंने बड़े होकर इस देश का मालिक बनना है, देश में राज्य की बागडोर अपने हाथों में सम्भालनी है, वह शिक्षा के क्षेत्र में किसी प्रकार भी पीछे न रह जाएं। लेकिन इस सम्बन्ध में एक निहायत ही जरूरी बात है जिसकी तरफ मैं शिक्षा मन्त्री महोदय का और सरकार का ध्यान दिलाना चाहता हूँ। जो पहली से लेकर पांचवीं जमात तक बच्चे पढ़ते हैं उनके लिये शिक्षा विभाग ने बहुत ही लो ग्रेड के जे. बी. टी. टीचर लगा रखे हैं। मैं यह समझता हूँ कि जिस टीचर की अपनी ही ऐजुकेशन इस कदर लो स्टैंडर्ड की होती है उससे हम कैसे उम्मीद कर सकते हैं कि बच्चों को पढ़ा कर उन को अच्छे और ऊंचे स्टैण्डर्ड तक ला सकते हैं ? ठीक है कि कुछ लोगों के बच्चे माडल स्कूलों में पढ़ कर शुरू से ही शिक्षा में अच्छा स्टैण्डर्ड कायम कर लेते हैं लेकिन ज्यादातर बच्चों की, देहात म और शहरों में क्या हालत है उसका आप अच्छी प्रकार से अन्दाजा लगा सकते हैं जबकि उनको पढ़ाने वाले ही इतनी कम क्वालीफिकेशन के टीचर होंगे। इसलिये मैं एक सुझाव यहां पर देना चाहता हूँ और वह यह है कि जो बच्चे पहली जमात से पांचवीं जमात तक पढ़ते हैं उन को

[श्री रूप लाल मेहता]

12.15 p. m.]

पढ़ाने वाले टीचर्ज का स्टैण्डर्ड ज़रा वसीह किया जाए। (Deputy Speaker in the Chair) वह टीचर्ज कम अज़ कम ग्रेजुएट हों क्योंकि मैं यह महसूस करता हूँ और इस बात से इनकार नहीं किया जा सकता कि बच्चों की उम्र का यही पीरियड ऐसा होता है जब कि उन्हें सब से ज्यादा और अच्छे ट्रेनिंग की, अच्छे शिक्षक की ज़रूरत होती है। कम और छोटी उम्र में जो उनके संस्कार बन जाते हैं उन्हीं के मुताबिक वह मिडल और हाई स्कूल की शिक्षा ग्रहण करने के काबल होते हैं। छोटी उम्र में ही अगर उनको अच्छी ऐजूकेशन हासिल किये टीचर पढ़ाएंगे तो लाज़मी तौर पर उनकी नींव अच्छी बनेगी और आगे चल कर वह अच्छी शिक्षा ग्रहण कर पायेंगे। जैसा कि मैंने पहले निवेदन किया आजकल तो कुछ अमीर लोग ही बच्चों को माडल स्कूलों में पढ़ा के उनका ऐजूकेशन का स्टैंडर्ड अच्छा बना पाते हैं। नतीजा यह होता है कि देहात में पढ़े हुए बच्चे उनके मुकाबिला में कम्पीटीशन में खड़े नहीं हो सकते और पीछे रह जाते हैं। अगर सब को शुरू से ही अच्छे स्टैंडर्ड की शिक्षा मिलेगी तो वह भी उनके मुकाबिल में कम्पीटीशन में खड़ा हो सकेंगे और अपनी तरक्की कर सकेंगे। सिविल सर्विस का यही ऐसा महकमा है जोकि लोगों को, बच्चों को भविष्य के लिये बनाता है। अस्सी हज़ार से ज्यादा टीचर इस महकमा में हैं। इस लिये मैं मिनिस्टर साहिब से तवक्को करता हूँ कि वह मेरी इस सुजैशन पर ध्यान देते हुए इस बात का फौरी तौर पर प्रबंध करेंगे कि छोटी क्लासों में कम अज़ कम ग्रेजुएट टीचर्ज को तैनात करें क्योंकि अच्छी ऐजूकेशन वाले टीचर्ज का उन बच्चों के भविष्य को बनाने के लिये अच्छा असर पड़ेगा।

इसमें कोई शक नहीं कि विद्या धन देने के लिये सरकार ने काफी रुपया खर्च किया है, हर साल कर रही है और खास तौर पर जो बैकवर्ड इलाके हैं जहां पर स्कूल पिछले कई सालों से अपग्रेड नहीं हुए थे और पच्चीस-पच्चीस हज़ार रुपया इकट्ठा करके भी वैसे ही पड़ा हुआ था, सरकार ने हमारे साथ बातचीत करके हमें विश्वास में लेकर उन इलाकों में स्कूलों को अपग्रेड किया है। इस बात के लिये मैं पंजाब सरकार की और मन्त्री महोदय की सराहना करता हूँ और उम्मीद करता हूँ कि अब भी इस विभाग के बजट में जिस रुपए की व्यवस्था की जा रही है उसमें बहुत भारी हिस्सा इन स्कूलों को अपग्रेड करने और बैकवर्ड इलाकों में नए स्कूल खोलने के लिये खर्च किया जाएगा। गुड़गांव और महेन्द्रगढ़ के इलाके ऐसे इलाके हैं जहां पर हाई स्कूलों की अशद ज़रूरत है। वहां पर स्कूलों को खोला जाए और अपग्रेड किया जाए, इस बात के लिए मैं मन्त्री महोदय से पुरज़ोर दरखास्त करता हूँ। वहां स्कूलों के सम्बन्ध में तरजीह दी जाए। पिछले साल जो शिक्षा का इन्तज़ाम हमारे जिला के लिये किया गया उसके लिये मैं सरकार का ममनून हूँ। इसके अलावा इस साल भी इस बात की तरफ विशेष तौर पर ध्यान दिया जाए।

इसके अलावा एक खास बात की तरफ मैं आपकी मार्फत मन्त्री महोदय का ध्यान दिलाना चाहता हूँ और वह यह है कि गवर्नमेंट हाई स्कूल पलवल में बीस-पच्चीस साल पहिले से ही दो-अढ़ाई सौ बच्चों के लिये ही एकामोडेशन है। आज वहां पर इक्कीस-बाईस सौ लड़के हैं। एकामोडेशन की वहां पर निहायत कमी है। स्कूल, के हैडमास्टर ने भी महकमा को इस सम्बन्ध में लिखा था। वहां पर स्कूल बिल्डिंग की बड़ी कमी है। उस बिल्डिंग को फौरन बढ़ाने की ज़रूरत है। इस बजट में इस मकसद के लिये कुछ रकम ज़रूर मखसूस की जाए वरना जब बारिश आती है तो लड़कों को बाहर बैठना पड़ता है। पानी इतना हो जाता है कि बच्चे स्कूल जा नहीं सकते। इस

तरफ भी मन्त्री महोदय को ध्यान देना चाहिए। या तो डिपार्टमेंट अपनी तरफ से वहां पर बिल्डिंग को बढ़ाने के लिये रुपया दे या फिर जो पचास हजार रुपया बिल्डिंग फंड का वहां इकट्ठा हुआ है उसे इस पर सर्फ करने की इजाजत दी जाए। वरना यह तो एक तरह से डैड एमाऊंट पड़ी हुई है।

इसके अलावा पंजाब में टैक्स्ट बुक्स का भी एक बहुत भारी मसला है। ज़रूरी है कि इसके लिये भी जो एजंसीज हैं उन्हें वसीह तौर पर कायम किया जाये। इस वक्त एक ही आदमी अगर रोहतक में डिस्ट्रीब्यूटर है तो वह यहां से किताबें ले जाता है और आगे गुड़गांव वगैरा जगहों पर सब उसी की मनापली बनी हुई है। किताबों की कई बार बहुत ही शारटेज हो जाती है। वैसे तो बच्चे भी किताबों को खराब कर देते हैं लेकिन जब वक्त पर उन्हें नई किताबें न मिलें तो इससे शिक्षा में बड़ा फर्क आ जाता है और उनकी पढ़ाई में रुकावट पड़ती है। इसलिये मैं यह निवेदन करना चाहता हूँ कि एक तो आप अपनी प्रिंटिंग प्रैस को यह हिदायत दें कि किताबें काफी ज्यादा तादात में छापी जाएं और दूसरे यह जो एजंसी का सिस्टम है इसमें तबदीली लाएं। होलसेल स्टाकिस्ट वाला तरीका खत्म किया जाना चाहिए और दुकानदारों को इस बात की इजाज़त हो कि जितनी ज़रूरत हो वह यहां से ले लें या मंगवा लें ताकि किताबों की कमी भी न हो और जो इस वक्त ब्लैकमार्किट की बिद्दत इसमें आ गई है वह भी दूर की जा सके। इस बात की तरफ मन्त्री महोदय को विशेष तौर पर ध्यान देना चाहिए।

इसके साथ ही साथ मैं यह अर्ज़ करनी चाहता हूँ कि हमारे इलाके में जो स्कूल अपग्रेड किए गए हैं वहां सायंस टीचरज नहीं हैं। इसकी वजह यह है कि सायंस टीचरज को सरकार अच्छे ग्रेड्ज नहीं देती। इसलिये मैं मिनिस्टर साहब से कहूँगा कि सायंस टीचरज के ग्रेड अच्छे किये जाएं ताकि ऐम.ऐस.सी. टीचरज आ सकें ताकि वहां के लड़के सायंस का ज्ञान प्राप्त कर सकें और सायंस का ज्ञान प्राप्त करके वह देश को तरक्की के रास्ते पर आगे ले जा सकें।

यह ठीक है कि शिक्षा मंत्री जी ने बड़ी मेहरबानी करके हमारे जिला गुड़गांवा की तहसील पलवल में कई स्कूल अपग्रेड किए हैं। लेकिन अब भी वहां पर कई गांव ऐसे हैं जहां पर स्कूल अपग्रेड करने की ज़रूरत है। वहां पर एक गांव एरवां है जहां पर मिडल स्कूल है। उस स्कूल को अपग्रेड करके हाई स्कूल कर दिया जाए। इसी तरह से वहां पर बैकवर्ड एरिया में एक छांसा गांव है जो हर साल सतलुज के पानी से घिर जाता है। वहां पर सिर्फ एक मिडल स्कूल है। उसको भी अपग्रेड करके हाई स्कूल कर देना चाहिए। मिनिस्टर साहब की बड़ी मेहरबानी होगी। इसी तरह से वहां एक हाजीपुर गांव है जहां पर सिर्फ एक प्रायमरी स्कूल है जो मेरे हलका में है। उस स्कूल को अपग्रेड करके मिडल स्कूल किया जाए। इसी तरह से हमारी तहसील पलवल में एक डिंडीन गांव है, वहां पर पिछले साल जो स्कूल था उसको अपग्रेड करके हाई स्कूल कर दिया गया था। इस पर डी.पी.आई. साहब ने लिखा था कि उस स्कूल में जगह कम है इसलिये तीन कमरे और बनाये जाएं। इस पर वहां के गांव वालों ने 45 हजार रुपये खर्च करके 9 कमरे और बना दिये हैं। इस तरह से वहां अब 17 कमरे हो गए हैं। वहां के लोगों को चाहे वह बड़े पिछड़े हुए हैं अपने बच्चों को विद्या दिलाने का बहुत शौक है। वहां के जो देहाती अवाम हैं वह भूखा रह कर भी अपने बच्चों को पढ़ाना चाहते हैं। हमारी तहसील पलवल बड़ी बैकवर्ड है इसलिये सरकार को उसकी तरफ खास ध्यान देना चाहिए।

[श्री रूप लाल मेहता]

हमारे जिला गुड़गांवा में फरीदाबाद में जो नेहरू कालेज है उस कालेज को पिछले साल तो पांच हजार ग्रांट दी गई थी लेकिन इस साल उस कालेज को सिर्फ तीन हजार ग्रांट दी गई है । इस तरह से 5 हजार से 3 हजार ग्रांट कर देने की वजह हमें समझ नहीं आ रही हालांकि उस कालेज वालों ने कोई कसूर नहीं किया। इसलिये मैं मिनिस्टर साहब से यह दरखास्त करूँगा कि उस कालेज की ग्रांट वहां की बैकवर्डनैस को देख कर अव्वल तो बढ़ा दी जाए और अगर वह बढ़ाई नहीं जा सकती तो कम-से-कम यह पांच हजार ही कर दी जाए जितनी कि उसे पिछले साल दी गई थी ।

जो सनातन धर्म कालेज पलवल में खुला हुआ है, वहां पंडित मोहन लाल जी जो कैरों साहब की वजारत में पहले एजूकेशन मिनिस्टर थे वहां पर वह तशरीफ ले गए थे और वहां उस कालेज को पांच हजार रुपये अपने डिसक्रीशनरी फण्ड में से ग्रांट के तौर पर देने को कह आए थे । लेकिन अफसोस से कहना पड़ता है कि इतनी देर हो चुकी है लेकिन आज तक उस कालेज को वह पांच हजार रुपये नहीं दिये गये । इस बारे में गवर्नर साहब को, चीफ मिनिस्टर साहब को और मौजूदा एजूकेशन मिनिस्टर साहब को तारें भी दी गई हैं और कहा गया है कि वह पांच हजार रुपया जो आज तक रीलीज नहीं हुआ वह जल्दी रीलीज किया जाए । वहां उस कालेज में एक पटेल मैमोरियल हाल और नेहरू हाल बनाये जाने हैं । जिनके बनाने के लिये एक लाख रुपये के खर्च होने का ऐस्टीमेट है । इस लिये मैं उम्मीद करता हूं कि शिक्षा विभाग के कर्मचारी और शिक्षा मंत्री खुद इस तरफ ध्यान देंगे । मैं आशा करता हूँ कि श्री प्रबोध चन्द्र जी खुद जल्दी ही इस तरफ ध्यान देंगे और इस ग्रांट के बारे में अज सरे नौ विचार करेंगे ।

Deputy Speaker : I would request the honourable Member to wind up his speech.

Shri Roop Lal Mehta : Madam, I will wind up within two minutes.

मैं अपनी पलवल तहसील के बारे में अर्ज कर रहा था । पलवल तहसील के जो लोग हैं वह चाहे बड़े बैकवर्ड हैं लेकिन बड़े अमन पसंद हैं । उन दिनों जब कि पंजाब में बड़ी गड़बड़ हुई थी तो वहां बिलकुल अमन रहा है । एक दिन वहां भी रातों रात कुछ कालेज के लड़कों ने एक विद्यार्थी संघ बना लिया था और उन्होंने वहां इश्तहार भी छपवा लिये थे पर जब मैं वहां जा निकला तो मुझे इस का पता चल गया । तो इस पर हमने उन लड़कों को समझाया बुझाया और जो प्रोसैशन उन्होंने निकालना था उसको बन्द करवाया । उसके बाद वहां पर अमन बना रहा है । हमें वहां पर उनको समझाने बुझाने में काफी काम करना पड़ा लेकिन आखिरकार वह मान गए । मेरे कहने का मतलब यह है कि वहां के लोग अमन पसंद हैं । वह गवर्नमेंट की हमदर्दी के मुस्तहिक हैं । इसलिये मैं अपने शिक्षा विभाग के जो मंत्री महोदय हैं जिन्होंने इस साल अपना विशाल हृदय दिखा कर वहां के कई स्कूल अपग्रेड किये हैं, अब उसी तरह से उस इलाके की मदद करेंगे ताकि उन लोगों को कोई शिकायत करने का मौका न मिले । मैं उन का ध्यान इस तरफ भी दिलाना चाहता हूँ कि अब जो रीआरगेनाईज़ेशन आफ स्टेट हो रही है, उसमें हमारे इलाका के लोगों का खास ख्याल रखें ताकि उनको इससे कोई नुकसान न हो ।

उपाध्यक्षा : *पेशतर इसके कि मैं और किसी मैम्बर को बोलने के लिये काल अपौन करूँ मैं यह चीज साफ कर देना चाहती हूँ कि आज सुबह जब सरदार अजायब सिंह संधू की स्पीच का कुछ पोरशन एक्सपंज करने के लिये कहा गया था तो मेरी मुराद सिर्फ वही पोरशन एक्सपंज करने की थी, जिस पर उनको रोका गया था और जिस के कहने के लिये उन्होंने इनसिस्ट किया था। बाकी की जितनी स्पीच थी वह प्रोसीडिंग्ज का पार्ट बनी रहेगी । (Before calling upon another Member to speak, I would like to clarify one thing. This morning when some portion of the speech of Sardar Ajaib Singh Sandhu was ordered to be expunged, the intention was to expunge only that portion of his speech which he insisted pro making despite being asked by the Chair to desist from doing so. The remaining portion will remain part of the proceedings).

ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹੋਕੇ (ਲਹਿਰਾ—ਐਸ. ਸੀ.): ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਮੰਗ ਪੇਸ਼ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਮੰਗ ਵਿੱਚ ਜਿਤਨਾ ਰੁਪਿਆ ਮੰਗਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਔਰ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਮੰਗਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ । ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜ਼ਿਲਾ ਸੰਗਰੂਰ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲੋਂ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੇ ਰਿਹਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਸ੍ਰੀ ਪਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਨੇ ਕਾਫੀ ਸਕੂਲ ਅਪਗਰੇਡ ਕੀਤੇ ਨੇ ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਵੀ ਕਾਫੀ ਪਿੰਡ ਹਾਲੇ ਵੀ ਐਸੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 7-7 ਜਾਂ 8-8 ਮੀਲ ਦੇ ਏਰੀਏ ਵਿਚ ਅਜੇ ਵੀ ਕੋਈ ਮਿਡਲ ਜਾਂ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੈਂ ਚੰਦ ਇਕ ਦੇ ਨਾਂ ਦਸਦਾ ਹਾਂ । ਉਹ ਹਨ— ਹਰੀਆਓ, ਬੰਗਾ, ਖਲੌਰੀ, ਅਨਦਾਣਾ ਅਤੇ ਕੋਟ ਦੂੰਨਾ, ਆਦਿ ਜਿਥੇ ਨਾ ਕੋਈ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰੇ ਤਾਲੀਮ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਉਸ ਜ਼ਿਲੇ ਦੀ ਬੈਕਵਰਡਨੈਸ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਉਥੇ ਕੁਝ ਸਕੂਲ ਅਪਗਰੇਡ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਹੋਰ ਸਕੂਲ ਅਪਗਰੇਡ ਕਰਨ । ਸਾਡਾ ਜ਼ਿਲਾ ਇਸ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਬਾਕੀ ਦੇ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਪਿੱਛੇ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਲਿਆ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਲੈ ਆਣ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਉਸ ਵਕਤ ਤਕ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣ ਔਰ ਅਪਗਰੇਡ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਜਿਤਨੇ ਚਿਰ ਤਕ ਇਹ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਜਾਂਦਾ। ਉਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਜਾ ਮੰਡਲ ਠੀਕਰੀਵਾਲਾ, ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਸਿਰਤਾਜ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਉਸ ਸ਼ਹੀਦ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ. ਦਾ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਸਤੇ 4 ਲੈਜਿਸਲੇਟਰਾਂ ਨੇ, ਜੋ ਸੰਗਰੂਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਹਨ, ਲਿਖ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਜੇ.ਬੀ.ਟੀ. ਕਲਾਸ ਚਾਲੂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਲੇਕਿਨ ਉਥੇ ਜੇ.ਬੀ.ਟੀ. ਕਲਾਸ ਚਾਲੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਬਲਕਿ ਬਰਨਾਲੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਦਾ ਹੈਡ ਮਾਸਟਰ ਇਸ ਗੜ ਬੜ ਵਿੱਚ ਗਰਿਫਤਾਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਔਰ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਠੀਕਰੀਵਾਲਾ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਉਹ ਚਾਲੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਮਹਿਕਮਾ ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

---

*This ruling of the Deputy Speaker supersedes her previous ruling at pages 154, 159 and 174 *ante*.

[ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹਕੇ]

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਮੈਂ ਇਕ ਸੁਝਾ ਇਹ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਹਿਕਮਾ ਤਾਲੀਮ ਨੂੰ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਸਿਲੈਕਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਕਰੇ ਔਰ ਵੇਖੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਕਿਤਨੀ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅੱਜ ਕਲ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਤਨਾ ਭਾਰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿਤਨਾ ਭਾਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਦੇਖੇ ਕਿ ਕਿਤਨੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਘਟ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਉਤਨੀਆਂ ਘਟ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਜੋ ਇਹ ਸੋਚਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਿਤਨੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਧ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈਆਂ ਜਾਣ ਉਤਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਵਧ ਹੋਵੇਗੀ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚਣਾ ਕੋਈ ਸਚਾਈ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ। ਇਹ ਗਲਤ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਤਨੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਤਨੀਆਂ ਉਹ ਪੜ੍ਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਅੱਜ ਕਲ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਜਿਹੜੇ ਇਤਨੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਹੀ ਸੋਚੋ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਦਸਵੀਂ ਜਮਾਤ ਪਾਸ ਉਸਤਾਦ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਦੀ ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ! ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਕ ਦਸਵੀਂ ਪਾਸ ਜਿਸ ਨੇ ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ. ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਕ ਮਾਸਟਰ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜ਼ਰਾ ਮਨੀਆਰਡਰ ਫਾਰਮ ਭਰ ਦੇ। ਉਸ ਨੇ ਮਨੀਆਰਡਰ ਫਾਰਮ ਭਰ ਤਾਂ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਗਲਤ ਭਰਿਆ। ਜਿੱਥੇ ਭੇਜਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਉਥੇ ਉਸ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਭਰਿਆ ਔਰ ਫਿਰ ਜਿੱਥੇ ਪਾਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਉਥੇ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਹੀ ਭਰਿਆ। ਮੈਂ ਜਦ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨੀਆਰਡਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਅੱਜ ਕਲ ਦੇ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਮਨੀਆਰਡਰ ਭਰਨ ਦਾ ਵੀ ਵਲ ਨਹੀਂ ਆਂਦਾ ਤਾਂ ਤੂੰ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਹੈ? ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰੀਏ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਫਿਕਰਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਘਿਰੇ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਫਿਕਰ ਹਨ। ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ ਪੰਚਾਇਤ ਸੰਮਤੀਆਂ ਵਾਲਾ ਟੈਕਸ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਉਸਤਾਦਾਂ ਤੇ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਫਿਕਰ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਹੈ ਫਿਰ ਜੋ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਲਾਂ ਤੇ ਤੇਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਜੋ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਜਦ ਦੀ ਮੁਰਬਾ ਬੰਦੀ ਹੋਈ ਹੈ ਲਕੜੀ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਪਾਸ ਆਪ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਮਿਲੇਗੀ। ਮੈਂ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਇਕ ਤੰਗੀ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲਾ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਚੰਗਾ ਦੁਧ ਤਾਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਹੁਣ 20–30 ਮੀਲ ਤੋਂ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਦੁਧ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਮਹਿਮਾਨ ਨੂੰ ਚਾਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਸਕਦੇ। ਮਕਾਨ ਦੀ ਵੀ ਕਿਲੱਤ ਹੈ, ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਕੋਈ ਕਸਰ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਉਹ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਕਿ ਚੰਦਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰੋ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਹੁਣ ਮਾਸਟਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਟੈਕਸ ਕੁਲੈਕਟਰ ਬਣ ਗਏ ਹਾਂ। ਉਹ ਭਾਰ ਹਾਲੇ ਹੌਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਹੁਕਮ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਇੰਨਾ ਇੰਨਾ ਸੋਨਾ ਇਕਠਾ ਕਰੋ। ਨਹੀਂ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਤਨਖਾਹ ਕਟੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਸੋ ਹਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 'ਮਾਸ' ਤਾਂ ਸੁਕ ਗਿਆ ਹੁਣ ਤਾਂ 'ਟਰ ਟਰ' ਹੀ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਾਸਟਰਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸਾਂ ਟੁਕਸਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਰਖੋ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਸਟਰਾਂ ਨੇ ਨੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬਨਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਦਵੀ ਇਕ ਪਾਦਰੀ, ਮੌਲਵੀ, ਭਾਈ ਜਾਂ ਹੋਰ ਜੋ ਧਾਰਮਕ ਆਗੂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਉਹੀ ਇਜ਼ਤ ਤੇ ਸਨਮਾਨ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਗਾਂ ਮੰਨ ਲੈਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। (ਘੰਟੀ) ਇਸ ਵੇਲੇ ਕਈ ਮਾਸਟਰਾਂ ਨੂੰ 8–10 ਮੀਲ ਜਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇੰਨਾ ਹੀ ਫ਼ਾਸਲਾ ਮੁੜਕੇ

ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਮਾਸਟਰ 16 ਮੀਲ ਤੈ ਕਰੇਗਾ ਉਸ ਨੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਕੀ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਢਿਡ ਮਲਾ ਕੇ ਪੈ ਰਹੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਆਪ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ।

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਦੱਤ (ਅੰਬ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਬਹੁਤ ਵਧੀ ਹੈ ਮਗਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਸਿਕਸ਼ਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਭਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਕਰੋੜਾਂ ਅਰਬਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੇ ਜੋ ਸਿਕਸ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਨੇ ਇਨਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈਵਾਨ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਧੂਰੀ ਸ਼ਿਕਸ਼ਾ ਹੈ। ਵਿਦਿਆ ਨਹੀਂ ਅਵਿਦਿਆ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਮਿਲਕੇ ਮੁਕੰਮਲ ਵਿਦਿਆ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਅੱਜ ਪੜ੍ਹਾਈ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸਾਇੰਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਬਹੁਤ ਘਟ ਹੈ ਪਰ ਗਿਆਨ ਸਿਫਰ ਹੀ ਹੈ, ਰੁਹਾਨੀ ਸ਼ਿਕਸ਼ਾ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਅੱਜ ਐਜੂਕੇਟਿਡ ਫੂਲਜ਼ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ (ਹਾਸਾ) ਮਾਫ, ਕਰਨਾ ਜ਼ਰਾ ਕਰੜਾ ਲਫਜ਼ ਹੈ ਪਰ ਹੈ ਹਕੀਕਤ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਬੰਦੇ ਜਾਂ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਪੁਰਾਣਾ ਹੀ ਢਾਂਚਾ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਹਿੰਮਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਬਦਲਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹੀ ਬੁਨਿਆਦ ਹੈ ਮੁਲਕ ਦੇ ਉਪਰ ਉਠਾਉਣ ਦੀ। ਪਰ ਇਹ ਕੀ ਕਰਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸੋਚਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਫੁਰਸਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਵਿੱਚ ਜਾ ਸਕਣ। ਰਾਜਨੀਤਕ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਖੁਬੇ ਪਏ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਇਕਬਾਲ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ੇਅਰ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ ਹੈ :

> ਪੁਰ ਹੈ ਇਫਕਾਰ ਸੇ ਇਨ ਮਦਰਸਾ ਵਾਲੋਂ ਕੀ ਜ਼ਮੀਰ,
> ਖੂਬ ਨਾ ਖੂਬ ਕੀ ਇਸ ਦੌਰ ਮੇਂ ਹੈ ਕਿਸਕੋ ਤਮੀਜ਼।

ਸੋ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਸਿਕਸ਼ਾ ਵਕਤ ਦਾ ਤਕਾਜ਼ਾ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਅੱਜ ਜ਼ਰੂਰਤ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੀ ਮਿਲੇ। ਅੱਜ ਦੀ ਸਿਕਸ਼ਾ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਅਤੇ ਐਮਪਲਾਇਮੈਂਟ ਓਰੀਐਂਟਿਡ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਬੁਕਿਸ਼ ਨਾਲੇਜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਰੀ ਆਰਜ਼ ਹੀ ਸਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ 18 ਸਾਲ ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਵੀ ਬਦਲੋ। ਨਾਮ ਤਾਂ ਬੇਸਿਕ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਹੈ ਮਗਰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕ੍ਰਾਫਟ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨਹੀਂ। ਮੇਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਮੁਬਾਰਕਪੁਰ ਇਕ ਬੇਸਿਕ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਸਕੂਲ ਹੈ। ਉਥੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦਾ ਮੇਜਰ ਸਬਜੈਕਟ ਹੈ, ਮੂੰਹ ਜ਼ਬਾਨੀ ਕਹੀ ਸਭ ਪੜ੍ਹਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਮਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਟੀਚਰਜ਼ ਬਨਾਉਣ ਦਾ ਸਕੂਲ ਹੈ ਪਰ ਉਥੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਕੋਈ B. Sc Agriculture ਪਾਸ ਟੀਚਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਐਕਸਪਰਟ ਹੀ ਹੈ। ਨਾ ਪਾਣੀ, ਨਾ ਅਕਵਿਪਮੈਂਟ, ਨਾ ਇਮਪਲੀਮੈਂਟਸ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਐਸੇ ਕਰਾਫਟ ਚਲਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੱਚੇ ਕੋਈ ਕਾਰਆਮਦ ਚੀਜ਼ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਣ, ਕੁਝ ਕਮਾ ਸਕਣ। ਐਸਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਿਤ ਮੰਤ੍ਰੀ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸ਼ਿਕਸਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਬੜੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਸਕੂਲ ਵੀ ਖੋਲ੍ਹੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਮਗਰ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਵਲ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਕਿ ਸਿਕਸ਼ਾ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਅਤੇ ਐਪਲਾਏਮੈਂਟ ਓਰੀਅੰਟਿਡ ਬਣੇ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਠੀਕ ਸਕੂਲ ਬੜੇ ਖੁਲ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਪਲੈਨਡ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਖੋਲ੍ਹਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਤਾਂ ਕਬੱਲੇ ਹੀ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਤੇ ਕਿਤੇ ਇਕ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ, ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਵਰਨਾ

[ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਦੱਤ]

ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਸਤਿਆਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਕਮਰੇ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਕਿਤੇ ਬਿਲਡਿੰਗ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬੜੀ ਭੈੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਦਸਾਂ ਭਰਵਾਈਂ ਇਕ ਸਕੂਲ ਹੈ ਉਥੇ ਬੱਚੇ ਬਾਹਰ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਉਥੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦਾ ਇਕ ਬੰਗਲਾ ਹੈ ਜੋ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਥੇ ਡੀ. ਸੀ. ਕਦੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਦੋ, ਤਿੰਨ ਦਫਾ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਦੇ ਦਿਉ, 200 ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਆਵੇ ਪਰ ਇਥੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਰੈਵੇਨਿਊ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਡੀ. ਸੀ. ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ, ਬੱਚੇ ਬੇਸ਼ਕ ਗਰਮੀ ਜਾਂ ਠੰਡ ਨਾਲ ਮਰ ਜਾਣ।

ਫਿਰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦੀ ਗੱਲ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜੀਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਹੋਣਾ ਇਹ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਮਦਾਦ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਬੜਾ ਇੰਪਾਰਟੈਂਟ ਰੋਲ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਪੈਸੇ ਪਾ ਕੇ ਚਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਹੈ। ਮਗਰ ਹੁਣ ਉਸ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਫੀਸ ਮਾਫ ਹੈ ਸੋ ਉਸ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲ ਦੀ ਹਾਲਤ ਖਰਾਬ ਹੈ। ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ ਕਰ ਲਵੇ ਜਾਂ ਮਾਕੂਲ ਗ੍ਰਾਂਟ ਦੇਵੇ। ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ 90 ਫੀਸਦੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਅਦਾਰੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਐਨਕਰੇਜ ਕਰੇ ਤਾਕਿ ਇਹ ਸਿਕਸ਼ਾ ਦੇ ਸਕਣ।

ਦੂਸਰੀ ਚੀਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਟੈਕਨੀਕਲ ਅਜੂਕੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਨ੍ਹੇ ਵੀ ਸਕੂਲ ਹਨ ਉਹ ਅਕੈਡਮਿਕ ਸਕੂਲ ਹੀ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਅਕੈਡਮਿਕ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਇੰਸ ਅਤੇ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ। ਨੰਗਲ ਵਿੱਚ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਸਕੂਲ ਹੈ। ਪਰ ਉਥੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਲੋਕ ਤੇ ਹੋਰ ਏਧਰ ਓਧਰ ਤੋਂ ਆਏ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਹੀ ਬਹੁਤ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਸੀਟਾਂ ਇਸ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਸਾਡੇ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਬੱਚੇ ਟੈਕਨੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਲੈਣ ਤੋਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਗਗਰੇਟ, ਊਨਾ ਤੇ ਅੰਬ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਹਿਲੀ ਏਰੀਆ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਟੈਕਨੀਕਲ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਪੈਸੇ ਤਾਂ ਹਰ ਵਕਤ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੀ ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚੀ ਨੂੰ ਘਟਾਏ ਤਾਂ ਪੈਸਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ਘੰਟੀ) ਮੈਂ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਮਾਪਤ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਬ-ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਊਨਾ ਵਿੱਚ 39 ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਹਨ ਪਰ ਕਾਲਜ ਇਕ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ। ਪੈਸੇ ਜੇਕਰ ਇਹ ਮਨ ਬਣਾ ਲੈਣ ਤਾਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਵਾਲੇ ਰੋਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰੋ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਤਮੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸਮਾਨਤਾ ਵਾਲਾ ਸਲੂਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਕਾਲੇਜ ਦੀ ਅਤੌਸ਼ਕਤਾ ਹੈ।

ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਪੀਣ ਦਾ ਪਾਣੀ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਢਾਈ ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਵਾਟਰ ਅਲਾਉਂਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਪੀਣ ਦਾ ਪਾਣੀ ਦੋ-ਦੋ ਮੀਲ ਚਾਰ, ਚਾਰ ਮੀਲ ਹੇਠਾਂ ਖੱਡਾਂ ਤੋਂ ਲਿਆਂਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਤੇ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਢਾਈ ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਲੈ ਕੇ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਏਗਾ । ਬੱਚੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿਹਾਏ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵਕਤ ਇਹ ਵਾਟਰ ਅਲਾਉਂਸ ਦੇਣ ਦਾ ਨਿਯਮ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅੱਜ ਤਕ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਕਦੀ ਸੋਚਿਆ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੀ ਹਾਲਤ ਅੱਜ ਉਥੇ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤੇ ਬੇਸਿਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਸਹੀ ਡਾਇਰੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਸਿਖਿਆ ਚੰਗੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ । ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम (ऊना) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, आज जो तालीम की डिमांड हमारे सामने इस हाउस में पेश की गई है इसके लिये मैं इस ग्रांट की ताईद करता हूं । इस सूबे में सरकार ने बड़ी भारी रकम एजूकेशन के लिये रखी है और मनजूरी के लिये पेश की है, यह इसमें जाहर है। डिप्टी स्पीकर साहिबा, कई मैंबरों ने कहा है ...... (विघ्न)

श्री अमर सिंह : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम । यहां पर इस वक्त कोई भी वज़ीर नहीं है। (विघ्न)

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम : कई मैम्बरों ने कहा है कि वज़ीर तालीम ने जब से इस महकमा की बागडोर अपने हाथ में ली है.........

उपाध्यक्षा : गौतम साहिब, आप अपने हल्का के बारे में कहें जो कुछ वज़ीर साहिब के बारे में कहा गया है उसका जवाब वह खुद दे लेंगे । (The hon. Member should talk about his constituency and let the Minister answer to the points raised about him.)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : On a point of Order : ਕੀ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਨਿਸਟਰ ਦਾ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ?

उपाध्यक्षा : यह बहुत जरूरी है । श्री चांदी राम जी आप जाकर सी.एम. साहिब से कहें कि जब तक इस हाउस में कोई भी मिनिस्टर हाजर नहीं होगा हाउस का काम आगे नहीं चलेगा । यह हाउस की इज्जत नहीं है कि कोई भी मिनिस्टर हाउस में हाज़िर न हो । (It is imperative. I request Shri Chandi Ram to go and tell the C. M. that the House will not proceed further till at least one Cabinet Minister is present in the House. It is no respect of the House that even one Minister should not be present here.)

श्री चांदी राम वर्मा : फिर मैं ही बैठ जाता हूँ (हँसी)

(इस समय श्री चांदीराम हाउस से बाहर चले गए)

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम : मैं तो अर्ज कर रहा था कि तालीम के सम्बन्ध में हमारे देश ने बहुत ज्यादा तरक्की की है और पंजाब में तो खास कर बहुत तरक्की हुई है । पिछली सरकार ने यह हुक्म किया था कि टीचरों को रिजल्ट अच्छे न दिखाने पर सजा दी जाए । इन्होंने उसको ठीक किया है ।.....(विघ्न)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਮਨਿਸਟਰ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਐਜ਼ ਏ ਪ੍ਰੋਟੈਸਟ ਵਾਕ ਆਊਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜਦ ਤਕ ਕੋਈ ਮਨਿਸਟਰ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਂਦਾ ਅਸੀਂ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਵਾਂਗੇ ।

(इस समय सिवाए पंडित मोहन लाल दत्त के सब आपोज़ीशन के मैम्बर वाक आउट कर गए ।)

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम : फिर इस सरकार ने एक निहायत ही अच्छा काम किया है कि जिससे टीचरों के अन्दर की बेचैनी खतम हो गई है । पिछली दफा सरकार ने स्कूलों को अपग्रेड करने के बारे में हरेक हल्का के मैम्बर को पूछ कर स्कूलों को अपग्रेड किया खाह वह मैम्बर आपोज़ीशन से था या कांग्रेस पार्टी से था और जो टारगेट सरकार का था वह लगभग 350 स्कूलों को अपग्रेड करने का था लेकिन पिछले साल सरकार ने जो प्राइमरी स्कूलों से अपग्रेड किये उनकी तादाद 601 है । इससे पता चलता है कि सरकार ने पिछली दफा कितने ज्यादा स्कूल अपग्रेड किए । (प्रशंसा) और जो पहला टारगेट था उस से भी ज्यादा किये । बैकवर्ड और हिल्ली ऐरिया में स्कूल खोले हैं और तालीम को तरक्की दी है ।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, स्कूलों के इलावा डिपार्टमेंट की तरफ से जहां पर हार्ड केसिज़ थे और पहाड़ी इलाके के केसिज़ थे उन्हें इमदाद दी गई है । इसके लिये मैं मिनिस्टर साहिब को और तालीम के डिपार्टमेंट को बधाई देता हूं कि उन्होंने बैकवर्ड और हिल्ली एरिया को मद्देनज़र रखा है और काफी स्कूल अपग्रेड किये हैं । (प्रशंसा)

डिप्टी स्पीकर साहिबा, एक मैम्बर साहिब ने कहा था कि टीचरों का ग्रेड 60–4–80–8–120 रखा गया है और इससे चंद लोगों को फायदा पहुँचता है । इसके बारे में मैं अर्ज करना चाहता हूं कि पहले ग्रेड जो 60–120 था और जो टीचर 120 पर जाकर अपने ग्रेड को पूरा कर लेता था, उसको इस सरकार ने और तालीम के डिपार्टमेंट ने रिलीफ दिया है और ग्रेड बढ़ा दिया है । इस से 50 हज़ार टीचरों को फायदा पहुंचा है । (प्रशंसा)

उपाध्यक्षा : गौतम साहिब, आप अपने हल्का की बात करें । इन बातों का जवाब मिनिस्टर साहिब को देने दें । (The hon. Member should talk about his constituency and let the hon. Minister give reply to these points.)

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम : इसके बाद डिप्टी स्पीकर साहिबा, टीचरों के बच्चों की तालीम का मामला है । जो ऐसे बच्चे हायर सैकण्डरी स्कूलों में तालीम हासिल करते हैं उनको कुछ रिलीफ दिया हुआ था कि अगर उनके मां बाप की आमदन 100 रुपया महवार थी तो उन बच्चों को तालीम मुफ्त दी जाती थी । अब इस लिमिट को बढ़ा कर 250 रुपये माहवार कर दिया है ताकि टीचर जो इस तनखाह के ग्रुप में आएं उनके बच्चों को तालीम मुफ्त मिल सके । (प्रशंसा)

इसके इलावा, डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं वज़ीर तालीम की खिदमत में अर्ज़ करना चाहता हूँ कि आनंदपुर ब्लाक हिल्ली एरिया में है। इसके बारे में फिनांस मिनिस्टर साहिब ने बजट पेश करते वक्त अनाउंस किया था कि आनंदपुर को हिल्ली एरिया में तसव्वर किया जायगा और वहां के मुलाज़मों को हिल्ल अलाऊंस दिया जाएगा। वहां पर काफी टीचर काम करते हैं लेकिन आज तक उन्हें अलांउस नहीं दिया गया। इसके जल्द से जल्द दिये जाने का प्रबन्ध करना चाहिए। (घंटी) डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं खत्म ही कर रहा हूँ।

जैसा कि श्री मोहनलाल दत्त जी ने कहा है कि हमारा इलाका बैकवर्ड है और इसकी तरफ पूरा ध्यान नहीं दिया जाता। बैकवर्ड इलाका के लिये जितनी भी स्कीमें बनाई जाती हैं खाह कोई सड़क हो, खाह कोई पानी की स्कीम हो, खाह पीने के पानी के बारे में हो कोई भी मिसाल ऐसी नहीं कि जिस पर सरकार ने हमारे इलाके की जरूरतों पर ध्यान दिया हो। इसलिये मैं आपके द्वारा सरकार से अर्ज करना चाहता हूँ कि जहां पर 39 हाई स्कूल हों और इलाका पिछड़ा हुआ हो और हिल्ली एरिया हो तो वहां पर सारी तहसील में कोई कालेज न हो यह अच्छा नहीं लगता। इसलिये वहां पर कालेज खोलने की तरफ फौरी तौर पर ध्यान दिया जाना चाहिए ताकि वहां पर गरीबों के बच्चे भी ऊंची तालीम हासिल कर सकें।

हमारे इलाके में एक तो फरटिलाइज़र फैक्टरी है और एक नंगल डैम है। वहां पर बाहर के इलाके से आए लोगों को तो नौकरी दे दी जाती है, मगर हमारे इलाके के जिन लोगों ने मज़दूरी का काम करने को दरखास्तें दीं उनकी तरफ सरकार ने अभी तक कोई ध्यान नहीं दिया। मैं इसके लिये वज़ीर साहिब की खिदमत में अर्ज़ करूँगा कि इस इलाके के लोगों का खास ख्याल रखा जाये।

एक बात मैं सूबे के मुलाज़मों के मुताल्लिक भी अर्ज़ करूँगा कि फाइनेंस मिनिस्टर साहिब ने कहा था कि वह सूबे के मुलाज़मों को कुछ देने के लिये जल्दी ही फैसला करेंगे। सैशन खत्म होने को आ गया है, मगर इनके मुताल्लिक अभी तक कोई फैसला नहीं किया गया। इनकी इमदाद जल्दी से जल्दी की जानी चाहिए ......

उपाध्यक्षा : आपने 8 मिनट तो वज़ीर साहिब को मुबारकबाद देने पर ही लगा दिये अब और कितने मिनट लेंगे ? (The hon. Member took eight minutes to thank the Minister. How much more time will he take?)

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम : मैं तो एक मिनिट में खत्म करने वाला हूँ ..

Deputy Speaker : No, please.

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम : देखिए, आप उनको तो ज्यादा टाइम दे देती हैं जो हिन्दू सिख का नाम लेकर फिरकेदारी को बढ़ावा देते हैं। हमें पूरी बात भी नहीं कहने देतीं।

Deputy Speaker : Take your seat please.

श्री अमर सिंह (नारनौल—एस. सी): डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं आपका बड़ा मशकूर हूं कि आपने मुझे ऐजूकेशन की डिमांड पर बोलने का मौका दिया। विद्या एक ऐसी चीज है जो हमारी नेशन में सुधार लाती है। यह बड़ी खुशी की बात है कि पंजाब में काफी स्कूल खोले गये

[श्री अमर सिंह]

है, मगर जहां तक हांसी तहसील का सवाल है, इसकी 3½ लाख की आबादी है। पिछली दफा जब एजुकेशन मिनिस्टर साहिब वहां गये थे तो इन्होंने हांसी तहसील को डिस्ट्रिक्ट कपूरथला के बराबर तसलीम किया था मगर आप देखें कि वहां पर कोई कालिज नहीं है। इस इलाके के लिये कालेज देने के लिये ऐक्स-चीफ मिनिस्टर ने कहा था कि अगर इलाके के लोग 5 लाख रुपया दें तो इनको 5 लाख रुपया गवर्नमेंट दे देगी और इस तरह वहां पर एक कालेज खोल दिया जायगा। डिप्टी स्पीकर साहिबा, वहां पर एक ऐजूकेशन सोसाइटी बनी हुई है, जोकि रजिस्टर्ड है, वह वहां पर नेहरू जी के नाम से कालेज बनाना चाहती है, मगर सरकार की तरफ से अभी तक कोई ऐनकरेजमेंट नहीं की गई। ऐजुकेशन के लिये पार्टीशन से पहले जितना बजट होता था अब आधे पंजाब में उतना बजट है और हम पंजाब में ऐजुकेशन पर 24,58,00,000 रुपये खर्च कर रहे हैं। पिछले दिनों जो स्कूलों की अपग्रेडिंग हुई है उनमें ऐसी हालत है कि वहां न कोई टीचर है और न ही हैडमास्टर। मैं आपके नोटिस में एक चीज लानी चाहता हूँ कि करनाल में पिछले दिनों कई स्कूल खोले गए जिनमें कोई हैडमास्टर नहीं है, 10-11 स्कूल हिसार में अपग्रेड हुए but they are also running without headmaster and staff. मैं समझता हूँ ऐसे हालात में ऐजुकेशन का न कभी सुधार हुआ है न हो सकता है। इसके इलावा हमेशा सरकार की तरफ से टीचरज़ को हार्डशिप में डाला जाता है। इनको ऐमरजेंसी के वक्त हर काम में इस्तेमाल किया गया। डिफेंस फंड इकट्ठा करने का सवाल आया वह भी टीचर्ज पर ही डाला गया। गोल्ड बांड खरीदने का सवाल हो तो भी टीचर्ज़ को आगे रखा जाता है। यहां तक कि अगर प्रोफैशनल टैक्स लगाये जाते हैं तो वह भी इन गरीब टीचरों को पे करने पड़ते हैं। जिस गरीब आदमी को 100 रुपये तन्खाह मिलती है उसे भी प्रोफैशनल टैक्स अदा करना पड़ता है। एक टीचर से पिछले तीन साल तक का टैक्स नहीं लिया गया मगर बाद में उससे 100 रुपये इकट्ठा काट लिया गया, यह बड़ा जुल्म है। अब आप अंदाज़ा लगायें कि जहां पर टीचर्ज़ की यह हालत हो वह स्कूल में बच्चों को क्या पढ़ायेंगे। उन लोगों में सिनसैरिटी और हार्ड-वर्किंग कपसिटी तभी पूरी तरह से आ सकती है अगर उनकी नैसेसटीज पूरी होने की कोई एशोरेंस हो। टीचर्ज़ को जो तनखाह मिलती है वह बहुत कम है। इसके इलावा एक स्टेशन पर 5 साल तक रहना भी उनके लिये लाज़मी है; जहां लड़कों की कमज़ोरी की वजह से रीज़ल्ट अच्छे नहीं निकलते तो टीचर्ज़ को वार्निंग दी जाती है। इसके इलावा उन को दूसरे स्टेशन पर जाने के लिये मजबूर किया जाता है। मैं ऐजूकेशन मिनिस्टर साहिब की खिदमत में अर्ज करूंगा कि वह इस मसले पर गौर करें और इन लोगों में कानफीडेंस पैदा करें क्योंकि यह हमारी नेशन के बिल्डर्ज़ हैं।

इसके इलावा मैं यह भी अर्ज़ करूँगा कि इस पंजाब के अब दो हिस्से बनने हैं, एक पंजाबी सूबा और दूसरा हरियाणा प्रांत। यह अमाऊंट 24,58,08,120 रुपये जो इस हैड के लिये है दोनों सूबों के मसले हल करने के लिये हैं। यह रुपया स्कूलों की अपग्रेडिंग और स्कूल बिल्डिंग्ज़ वगैरह पर खर्च होना है। यह वहां खर्च होना चाहिए जहां लोग एजुकेशन में पहले ही से पीछे हैं। आप देखें कि पंजाबी सूबे में दो यूनिवर्सिटीज़ हैं, एक ऐग्रीकल्चर यूनीवर्सिटी भी है, मैडीकल रिसर्च इन्स्टीच्यूट है, मैडीकल कालिजिज़ दो हैं मगर हरियाना के अन्दर कुछ भी नहीं है। इसलिये हमें उम्मीद है कि इस फंड्ज़ को अब हमारे इलाके के लिये खर्च किया जायेगा। यूनीवर्सिटीज़

में कुरप्शन की शिकायतें की गई कि बोगस टी.ए. चार्ज किया गया है । सरकार ने इधर कोई ध्यान नहीं दिया बल्कि इस को बिल्कुल इगनोर किया गया । (*Interruption*)

Deputy Speaker Please wind up now.

श्री अमर सिंह : बस जो अब मैं वाईंड अप करने वाला हूँ । इसके इलावा मैं अपने इलाके के स्कूलों की हालत आप की खिदमत में अर्ज़ कर दूं कि बिल्डिंग्ज़ की हालत बहुत ही खराब है । जहां घोड़े बांधने के लिये भी जगह अच्छी होती है वहां अस्तबलों से भी बुरी बिल्डिंग्ज़ में बुलबुलों जैसे बच्चे पढ़ते हैं । कई जगह पर बच्चों की तादाद इतनी ज्यादा है कि उन के बैठने के लिये कोई जगह नहीं है जब अपग्रेडिंग का वक्त आता है तो सब स्कूल पंजाबी रिजन के अपग्रेड होते हैं, हमारे इलाके के स्कूलों को पूछा तक नहीं जाता । हर तरफ हमारे इलाके के साथ सौतेली मां का ट्रीटमेंट किया जाता है । हरियाणा डीवैलपमेंट कमेटी की रिपोर्ट में अनैक्सचर 4 पर आप देखें कि जहां पर पंजाबी रिजन के 305 गज़ेटिड अफसर हैं वहां हिन्दी रिजन के महज 18 हैं । यह तो अब तक हमारे साथ इनसाफ हुआ है । इसलिये मैं गुज़ारश करूंगा कि यह $24\frac{1}{2}$ करोड़ रुपया पंजाबी सूबा के अंदर अब खर्च न किया जाये बल्कि यह हमारे हरयाणा के इलाके में होना चाहिए ।

1.00 p.m 1

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ (ਜਗਰਾਉਂ) : ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮੱਦ ਲਈ ਆਪਣੇ ਬਜਟ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਫੀ ਅਮਾਊਂਟ ਦੇਣ ਲੱਗੇ ਹਾਂ— ਲਗ ਭਗ 24 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ । ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੁਪਿਆ ਵਿਦਿਆ ਵਾਸਤੇ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੂਬੇ ਦੇ ਬਜਟ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਲੀਮ ਲਈ ਕਾਫੀ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਕਦਮ ਹੈ । ਮਗਰ ਇਸ 24 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਖਰਚ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜੋ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਜਾਂ ਮਨਿਸਟਰ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਕਾਬਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਦੇ ਦੇਈਏ । ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਈਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹਨ । ਦੇਸ਼ ਦਾ ਆਈਨ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਨਪੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਓ । ਦੇਸ਼ ਦਾ ਆਈਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਸਲੂਕ ਕਰੋ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਵਸਾਤਤ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ 85 ਫੀ ਸਦੀ ਲੋਕ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਕਿ ਦੇਸ਼ ਤਰਕੀ ਕਰ ਸਕੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ 8-8 ਜਾਂ 10-10 ਕਮਰੇ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿਉ, ਰੁਪਿਆ ਜਮਾਂ ਕਰਾਉ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹਾਂਗੇ, ਕੀ ਇਹ ਜ਼ੁਲਮ ਨਹੀਂ ? ਇਸ ਦੇ ਮੁਕ਼ਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ । ਉਥੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 4-4 ਜਾਂ 5-5 ਸਕੂਲ ਹਨ । ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਸੋਸਾਇਟੀ ਅਸਰ ਰਖਦੀ ਹੈ । ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਐਕਸਪਲਾਇਟੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਰੁਪਿਆ ਕਮਾਉਂਦੇ ਨੇ । ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਟੈਕਸ ਦੇ ਕਰ ਸਕਦੇ ਨੇ, ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਵਿਦਿਆ ਵਾਸਤੇ ਰੁਪਿਆ ਦੇ ਸਕਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਰੁਪਿਆ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ । ਇਸ ਦੇ ਮੁਕ਼ਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ । ਜੋ ਲੋਕ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਆਈਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਈ ਜਾਏ, ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਿਹਤਰ ਸੀ । ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਇਕ ਐਸੇ ਸ਼ਖਸ ਤੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪਿੰਡਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦਾ ਇਮਤਿਆਜ਼ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਤਾਕਿ ਉਹ ਵਿਦਿਆ ਲੈ ਕੇ ਐਸੇ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰ ਸਕਣ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਵਧ ਜਾਣ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲਾਇਕ ਮਨਿਸਟਰ ਜੋ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ।

Education Minister : Madam, Deputy Speaker, he is trying to be personal. I can hit him so hard that he will go down kneeling.

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਚੰਗੇ ਲਫ਼ਜ਼ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰੋ ।

(Please make use of better words.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਜੋ ਮੇਰੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿੱਚ ਹੋਏਗਾ ਉਹੀ ਕਹਾਂਗਾ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਿਦਿਆ......

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਲਫ਼ਜ਼ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਓ । (He may withdraw these words.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਜੇ ਇਹ ਅਨਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ । ਨਾਲਾਇਕ ਦਾ ਲਫ਼ਜ਼ ਏਥੇ ਰੋਜ਼ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

शिक्षा मन्त्री : जब मैंने हमला किया तो ठहर नहीं सकेंगे ।

उपाध्यक्षा : अगर यहां अखाड़ा बन जायेगा तो मुश्किल हो जायगा । मैं कहती हूँ कि यह नहीं इस्तेमाल करना था । (It will be difficult to proceed if the House is turned into an arena. I say this word should not have been used.)

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम ....

उपाध्यक्षा : तशरीफ रखें । (Please be seated).

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम : क्या मैम्बर साहिब ने 'नालायक' लफज वापस ले लिया है ?

उपाध्यक्षा : अगर आप अब खड़े होंगे तो मुझे आपके लिये कुछ सोचना पड़ेगा । (If the hon. Member again rises in his seat, I will have to think of some thing else.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਅਗਰ ਲਫ਼ਜ਼ ਨਾਲਾਇਕ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਏਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਪਾਰਟੀ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਤਸ਼ੱਦਦ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਲੀਮ ਮਿਲੇ । ਅਗਰ ਇਹ ਤਾਲੀਮ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਚਲੀ ਜਾਏ, ਅਗਰ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਜੋ ਇਹ ਮਨਿਸਟਰ ਅਤੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ । ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਲੈ ਲਓ । (ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ ਵਲੋਂ ਵਿਘਨ)

उपाध्यक्षा : प्रबोध चंद्र जी, इंटर्प्ट न करें । (The hon. Minister should not interrupt.)

शिक्षा मन्त्री : मैं तो बोल ही नहीं रहा । बोल कोई और रहा है, मझ से पूछ रही हैं ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਮਨਿਸਟਰ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਨੋਟ ਕਰ ਲਓ ਜ਼ਰਾ। ਦੂਸਰੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੇਖਣਾ ਹੈ, ਸਟਰਿਕਟਲੀ ਦੇਖਣਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੂਵਮੈਂਟ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਕੀ ਪਾਰਟ ਪਲੇ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਨੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ 1960 ਵਿੱਚ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ਇਕ ਮੂਵਮੈਂਟ ਚਲਾਈ । ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੇ ਪਰਿੰਸੀਪਲ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਬੈਠ ਕੇ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ । ਉਸ ਨੇ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਪਾਸ ਭੇਜਿਆ । ਉਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਸ ਪਰਿੰਸੀਪਲ ਨੂੰ ਡਿਸਮਿਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੀਆਂ ਗਰਾਂਟਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਭਾਵੇਂ ਆਈਨ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਇਹ ਧਕਾ ਸੀ। ਜਦ ਅਸੀਂ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਲਟਿਕਿਸ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੱਛੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੁਛ ਹੋਇਆ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੇ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸੋਲਿਡ ਪਰੂਫਸ ਨੇ । ਅਗਰ ਇਸ ਦੀ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਾਈ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਹਿੱਸਾ ਐਸਾ ਮਿਲੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਕਸਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਵਿਚ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੋਏ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਅਗਰ ਸੋਲਿਡ ਪਰੂਫਸ ਹੋਣ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਓ ਤਾਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗੇ । (If the hon. Member has any solid proof, then let him show this to the Minister so that he may come to know about it.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਹੀ ਹੈ । ਇਹ ਸਾਡੀ ਮੰਗ ਹੈ । ਇਸ ਚੀਜ਼ ਤੇ ਅਸੀਂ ਪਰਾਈਮ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਕੰਪੈਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਕਹੇ ਕਿ ਜੂਡੀਸ਼ਲ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਮੁਕਰਰ ਕਰੇ, ਸਾਡੀ ਤਸੱਲੀ ਤਦੇ ਹੋ ਸਕੇਗੀ । ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਨੇ । ਮੈਂ ਕੋਈ ਕਮਿਊਨਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ । ਮਗਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਯਾ ਕਾਲਜ ਦੇ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਐਸਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਮੈਂ ਦੁਖ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਮਨਿਸਟਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਿਸਪਾਂਸੀਬਿਲਿਟੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਦੇਖੇ, ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਫਿਰਕਾਪਰਸਤੀ ਨੂੰ ਉਠਣ ਨਾ ਦੇਵੇ । ਅਗਰ ਉਹ ਮਨਿਸਟਰ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਵਲੋਂ ਕੋਤਾਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਠੀਕ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਹਟਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀ ਗਰਦਨ ਤੇ ਹੱਥ ਰਖਿਆ ਜਾਏ । ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕੁਝ ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਨਿਗਲ ਜਾਈਏ, ਪੀ ਜਾਈਏ । ਇਹ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਤੇ ਫਰਜ਼ ਅਸੀਂ ਮੰਨਿਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਚੌਕੀਦਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਠੀਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਏ; ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹਾਲ੍ਹਾ ਵਗੈਰਾ ਦੇ ਕੇ ਜੋ ਰੁਪਿਆ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਜੋ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਹ ਕਾਬਲ ਤਾਰੀਫ ਰਵੱਈਆ ਨਹੀਂ । ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਦੀ ਇਕ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ । ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਕਰੇ । ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਕੀ ਹੈ । ਭਾਰਤੀਯ ਜਨ ਸੰਘ ਇਕ ਕਮਿਊਨਲ ਜਮਾਤ ਪੈਦਾ ਹੋਈ। ਵਾਈਸ-ਚਾਂਸਲਰ ਨੇ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਵਿੱਚ ਗੜ ਬੜ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਵਾਇਆ। ਡੀ.ਏ.ਵੀ.

[ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ]

ਕਾਲਜ ਦੇ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਡੀ.ਏ.ਵੀ. ਕਾਲਜ ਬੜੀ ਅਛੀ ਵਿਦਿਆ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਛੇ ਪੈਰਾਏ 'ਤੇ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਹਿ ਚੁਕਿਆ ਹਾਂ ਕਿ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਪਤਾ ਚਲੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਤੋਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਜਨਤਾ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋਸ਼ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਦਰਖਤ ਦੀ ਟਹਿਣੀ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੈੜੇ ਪਾਸੇ ਮੋੜ ਕੇ ਬੜਾ ਭੈੜਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਲਾ ਕੇ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ, ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਅਸੀਂ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਜਨ ਸੰਘ ਵਾਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਵਾਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਤਾਂ ਜੋ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿੱਚ ਵਾਕੇ ਹੋਏ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋਏ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਨੇ ਕਿਹੜੀ ਐਸੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਰੋਵੋਕੇਸ਼ਨ ਨਾ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਇਨਕੁਵਾਇਰੀ ਦੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਗਰ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਡੀਮਾਂਡ ਪਾਸ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਪੂਰੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਕਰਾਓ। ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਈਸ-ਚਾਂਸਲਰ, ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਯਾ ਹੋਰ ਆਦਮੀ ਜੋ ਜ਼ਿਮਾਵਾਰ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਕੰਮ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕੇ। ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਡੀ.ਏ.ਵੀ. ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਕਾਲਜ ਜਿਹੜੇ ਹਨ ਜਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਸਕੂਲ ਕਾਲਜ ਹਨ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਉਹ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਫੈਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਰਾਂਟਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਧਕਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹ ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਦਸ ਚੁਕਾ ਹਾਂ। ਪਰਿੰਸੀਪਲ ਦੇ ਕਿਤੇ ਬਾਹਰ ਇਕ ਡਰਾਫਟ ਲਿਖਣ ਤੇ ਹੀ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੀ ਗਰਾਂਟ ਰੋਕ ਲਈ ਗਈ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਅੱਜ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਫਿਜ਼ਾ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਹੈ ਅਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਰਾਂਟਾ ਰੋਕੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈ ਕੇ ਏਥੇ ਸਾਨੂੰ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦਸਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਾਮਨ ਸਾਫ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਦੂਸਰੇ ਮੈਂ ਇਹ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਨਿਸਟਰ ਲਈ ਇਹ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸਪਿਰਿਟ ਨਾਲ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਔਰ ਮਨਿਸਟਰ ਖੁਦ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰੇ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਔਰ ਕਿਸੇ ਸਿਖ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜੇ ਮੈਂ ਕਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜੇ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਧਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਵਿਕਟੋਮਾਈਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਅਗਰ ਮੈਂ ਉਸ ਧਕੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨਾ ਬੋਲਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਤੋਂ ਕੋਤਾਹੀ ਕਰਾਂਗਾ ਮੈਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਇਜਲਾਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ, ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਤੁਸੀਂ ਔਰ ਡੀ. ਪੀ. ਆਈ ਬੈਠਾਂਗੇ ਔਰ ਜਿਹੜੀਆਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਲ ਕਰਾਂਗੇ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਸ਼ੋਰੈਂਸ਼ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹਾਲਾਂਕੇ ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਲੀਡਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਚਿੱਠੀਆ ਵੀ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਮਿਸਾਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਕਿ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸ ਕਦਰ ਧੱਕਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਧਰਮਸਾਲਾ ਅਤੇ ਹੋਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਰੀਕਾਰਡ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਉਥੇ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸਿਖ ਹੈਡ-ਮਾਸਟਰ ਹਾਈਲੀ ਕੁਆਲੀਫਾਈਡ ਸਨ ਉਹ ਕਿਸੇ ਸੀਲੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕੇ। ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਪਰਿੰਸੀਪਲ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਟਰਾਂਸਫਰ ਕਰਕੇ ਕਾਂਗੜੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਐਸੀਆਂ ਹੀ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੀ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜੀ ਫਿਰਕਾਦਾਰਾਨਾ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੀ ਮੁਖ਼ਾਲਫਤ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਾਂਗਾ ਤਾਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਧਕਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਰਦਾਰ ਪਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਗੋਰਾਇਆ, ਐਮ. ਏ., ਸਰਦਾਰ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ, ਐਮ. ਏ., ਬੀ.ਟੀ., ਸਰਦਾਰ ਸਜਨ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਏ., ਪੀ.ਞੀ. ਐਸ., ਸਰਦਰ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ, ਐਮ. ਏ., ਬੀ.ਟੀ.। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਮੰਗਾਉ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਤਨਾ ਭਾਰੀ ਧਕਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਗਿਲ ਸਾਹਿਬ, ਕਿਸੇ ਰਾਮ ਲਾਲ ਦਾ ਵੀ ਨਾਮ ਲੈ ਲਉ। (Let the hon. Member refer to the name of some Ram Lal too.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜੇ ਰਾਮ ਲਾਲ ਦੇ ਨਾਲ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਵੀ ਨਾਮ ਲਵਾਂਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਮ ਲਾਲ ਵੀ ਮੇਰਾ ਭਰਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਜਚਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਾਏ ਦੇ ਥੱਲੇ ਜਿੱਥੇ ਸਭ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਸਲੂਕ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕਸਮਾਂ ਚੁਕੀਆਂ ਜਾਣ ਉਥੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਐਸਾ ਬੁਰਕਾ ਪਾ ਲੈਣ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਫਿਰਕਾਪਰੱਸਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਛਡਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਜੇ. ਵੀ. ਦੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਔਰ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਾ ਰੀਕਾਰਡ ਮੰਗਾ ਕੇ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਉਹ ਇੰਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪ ਇੰਟਰੈਸਟਿਡ ਸਨ ਤੇ ਜਾਂ ਉਹ ਕਮਿਊਨਲ ਅਦਾਰੇ ਸਨ। ਅਜਿਹੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਘਟਾ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਬੜੀ ਚਲਾਕੀ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਖਾਲਸਾ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਦੋਂ ਤਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਦਾਖਲ ਹੋਣਾ ਸੀ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਦੂਸਰੇ ਇੰਸਟੀ-ਟਿਊਟਸ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੇਰਾ ਫੇਰੀ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦੀ ਖਾਨਾ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੈਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਉਣ ਔਰ ਜਿਹੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਿਰਕਾਦਾਰਾਨਾ ਜ਼ਹਿਨੀਅਤ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਛਡਣ। ਬਸ ਮੈਂ ਏਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿਘ : ਬੀਬੀ ਜੀ, ਸੰਧੂ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਹਾਡੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਹਾਂ, ਉਹ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ। (Yes, he can come in.)

कामरेड रामचन्द्र (नूरपुर) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मुझे आज महकमा तालीम की डिमांड पर बोलने में बहुत खुशी है, इस लिये कि पिछले साल में जो कुछ हुआ है वह आल-राऊंड प्रोग्रेस का इज़हार करता है । यह इतमीनान की बात है कि पिछले साल 325 प्राइमरी स्कूलों को मिडल स्कूल बनाया गया और 155 मिडल स्कूलों को हाई बनाया गया जिन पर महकमा की तरफ से 40 लाख रुपया खर्च हुआ है । इसके इलावा 234 स्कूल मिडल से हायर सैकन्डरी किये गए । यह तरक्की का शानदार रिकार्ड है । इसके इलावा पिछले साल दो हजार नए टीचर्ज़ ऐप्वायंट किये गए । यहां पर मेरे दोस्त ज़िक्र कर रहे थे कि सायंस ने तरक्की नहीं की, इस की तरफ तवज्जो नहीं दी गई । मुझे बताते हुए खुशी होती है कि पिछले साल सायंस के लिये 34 लाख रुपये की ग्रांट मंजूर की गई थी । इसके इलावा क्रैश प्रोग्राम के सिलसिले में भी 19 हजार से ज्यादा रुपया मंजूर किया गया है । इसके इलावा यह भी फसला किया गया कि 47 प्रतिशत स्कूलों में सायंस की जाए। यह जो कहा गया है कि स्कूलों और कालजों में जो तालीम दी जाती है वह एम्प्लायमैंट ओरियंटिड नहीं है यह तो मैं भी समझता हूँ कि ऐसा है मगर यह आज से ही नहीं बल्कि अंग्रेज़ों के वक्त से ही यही हाल रहा है —

> कालज से सदा आ रही है
> पास पास की ।
> ओहदों से सदा आ रही है
> दूर दूर की।।

लेकिन इसके बावजूद भी मुझे खुशी होती है यह बताने में कि गवर्नमेंट ने 50 स्कूलों में प्रैक्टीकल आर्ट्स जारी करने का फैसला किया है, पांच स्कूलों में कामर्स और 50 मिडल स्कूलों में डोमैस्टिक सायंस जारी की जा रही है । यह ठीक है कि अभी बहुत कुछ और करने की ज़रूरत है लेकिन जितना कुछ किया गया है वह काबले तारीफ है । प्राईवेट स्कूलों को नैशनलाईज़ करने का ज़िक्र किया गया । इसमें शक नहीं कि अगर सारी तालीम को नैशनलाईज कर दिया जाए तो शायद उससे लोगों का कौमी नज़रिया बदलने में ज्यादा आसानी हो । लेकिन अगर सरकार में सारी तालीमी अदारों को कौमी करने की ताकत नहीं तो कम-से-कम इतना जरूर किया जाए कि जो प्राइवेट स्कूल हैं उनकी मदद की जाए । डिप्टी स्पीकर साहिबा, 1959-60 में ऐजुकेशन पर 9.62 करोड़ खर्च हुआ था । पिछले साल जब हमारे मौजूदा ऐजुकेशन मिनिस्टर ने चार्ज लिया तो ऐजुकेशन का बजट 21.94 करोड़ हो गया और अगले साल के लिये 24.98 करोड़ रुपया तालीम के लिये सैंकशन किया गया है। मैं समझता हूँ कि यह आल-राऊंड तरक्की है जिस के लिए ऐजुकेशन मिनिस्टर साहिब मुबारिकबाद के मुस्तहिक हैं ।

मैं जहां यह कह रहा हूँ वहां यह भी कहना चाहता हूं कि बड़ी मशहूर कहानी है कि एक जेल में कुछ कैदी चले गए । जब जेलर से पूछे कि क्या हाल है तो जवाब दे कि सब अच्छा है लेकिन बाद में पता चला कि चार कैदी गुम हैं। यह सब अच्छा जो है उसके लिये तो वजीर साहिब और महकमा की तारीफ करता हूँ लेकिन जो कुछ कमियां हैं उनकी तरफ जरूर उनकी तवज्जुह दिलाना चाहता हू । इससे पहले मैं यह कहना चाहता हूँ कि हमारे फिनांस मिनिस्टर के पास जब भी कोई कागजात जाते हैं तो वह कहते हैं कि सारी चीज़ बाद में करेंगे पहले तकसीम हो जाने दो । मुलाजमीन के ग्राऊंस वगैरा का सवाल आए तो भी यही जवाब मिलता है कि पहले तकसीम हो जाए फिर

जो आदमी रहेंगे उनका देखेंगे। अगर यही नज़रिया हो जाए तो मैं समझता हूं कि पहाड़ी और हरयाणा के लोग घाटे में रहेंगे। मौजूदा गवर्नमेंट को समझना चाहिए कि वह इस वक्त जब कि पहाड़ी इलाके और हरियाणा इसमें दाखिल हैं यह गवर्नमेंट सब की सांझी है। मकहमा का फर्ज है कि जो जो ग्रांट्स मन्जूर हुई हैं और जो जो खर्च करने हैं वह उस बजट में से सब के लिये ही करने हैं। वजारत को इस तरफ ध्यान देना चाहिए। यहां पर अभी यूनिवर्सिटी के सिंडीकेट और सैनिट के मैम्बरों की नामजदगी के बारे में जिकर किया गया। मुझे अफसोस है कि नुक्ताचीनी करने वालों ने इस तरफ ध्यान नहीं दिया कि यह नामजदगीयां तो चांसलर करता है वज़ीर तालीम नहीं करता। इसलिये वज़ीर तालीम की नुक्ताचीनी इस बारे में करना कोई वज़न की बात नहीं (घंटी) यह बात मैं मानता हूँ कि उसतादों की तनखाहें वाकई कम हैं लेकिन मैं समझता हूँ कि जो मौजूदा सरमायेदाराना ढांचा है जब तक इसे तबदील नहीं किया जाएगा, बड़ी-बड़ी तनखाहें और अलाउंस कम नहीं किये जायेंगे और सादगी की जिन्दगी हमारी नहीं होगी उस वक्त तक छोटे मुलाजमों और उसतादों के लिये कुछ नहीं कर सकते। मैं अर्ज करता हूँ कि टीचर जिसने कौम को बनाना है अगर उसे खाने की ही फिकर रही तो अच्छी तरह पढ़ा नहीं सकता है (घंटी) एक-दो बातें कह कर खत्म करता हूँ। क्लास फोर के बारे में एक दोस्त ने कहा था कि उनके बच्चों को फीस माफ होनी चाहिए। मैं समझता हूँ कि जब टीचर के बच्चों के लिये कह दिया कि वह मुफ्त पढ़ सकते हैं तो क्लास फोर के लिये यह कोई बड़ी चीज नहीं। मैं तो समझता हूँ कि उनके बच्चों को कालिज तक फीस माफ होनी चाहिए। डिप्टी स्पीकर साहिबा, आप भी जिकर कर रहीं थीं कि जब हमारी कौमी तहरीक जारी थी तो किस तहर लोगों में कौमी एकता लाने के लिये और लोगों को इन्स्पायर करने के लिये उनमें हौसला पैदा करने के लिये कौमी गीत गाये जाते थे। अगर आजकल आप स्कूलों में जो गीत गाए जाते हैं वह सुनें तो बहुत मायूसी होगी। मैं वज़ीर साहिब से कहना चाहता हूं कि कौमी तहरीक के ज़माने के गीत और मौजूदा जमाने के मुताबिक गीत इकट्ठे करके स्कूलों में भेजने चाहिएं जिससे बच्चों के दिलो में कौमी जोश पैदा हो कि किस तरह देश को आगे ले जा सकते हैं और देश की रक्षा कर सकते हैं।

प्रिंसिपल रलाराम (मुकेरियां) : उपाध्यक्षा महोदय, सबसे पहले मैं वज़ीर साहिब को इस बात के लिये बधाई देता हूँ कि उन्होंने शिक्षा के लिये बजट में आगे से लगभग तीन करोड़ रुपया ज्यादा रखा है। लेकिन मैं समझता हूँ कि हमें इसमें कोई खास ज्यादा खुशी नहीं होनी चाहिए क्योंकि अगर सारे बजट के फिगर्ज़ देखें तो यह रकम सारे बजट का $16\frac{1}{2}$ फीसदी है जोकि निहायत नातसल्लीबख्श है। हम चाहते हैं कि हमारा शिक्षा स्तर ऊंचा हो। मैं इस बात को नहीं मानता कि आगे के मुकाबले में हमारा स्टैंडर्ड बिल्कुल नीचे चला गया है। हां; मैं यह मानता हूँ कि आजकल के ज़माने के मुताबिक हमारा जो स्टैंडर्ड है वह घटिया है। ज़माना जिस तेज़ रफतारी से ज्ञान विज्ञान में आगे बढ़ रहा है हमें उसके साथ कदम रखना होगा लेकिन हम उसके साथ कदम नहीं रख रहे हैं क्योंकि हम ऐजुकेशन पर इतना खर्च नहीं कर रहे हैं जितना करना चाहिए। जो भी तरक्कीयाफता देश हैं उनके अन्दर ऐजुकेशन के विकास के लिये 25 और 30 फीसदी तक खर्च किया जाता है। इस नजरिया से मैं अभी सरकार को बधाई नहीं दे सकता। हम स्टैंडर्ड तो ऊंचा करना चाहते हैं लेकिन खर्च नहीं करना चाहते इससे कोई बात नहीं बन सकती। आज की साईंस की दुनिया में यह है कि जो कल की इन्वैंशन थी वह आविष्कार आज गलत हो जाता है और उससे भी अगली चीज़ निकल आती है। हमने अगर तरक्की करनी है तो फिर ज़माना के साथ कदम रखना

[प्रिंसिपल रला राम]

होगा। जब तक हम शिक्षा पर पूरा खर्च नहीं करेंगे शिक्षा का स्टैंडर्ड ऊंचा नहीं कर सकेंगे। इसी लिये मैं कहता हूँ कि बजट का $16\frac{1}{2}$ फीसदी शिक्षा पर खर्च करना नातसल्लीबख्श है और यह खर्च किसी हालत में भी 25 फीसदी से कम नहीं होना चाहिए। अगर हमने तरक्की के मैदान में कदम रखना है। अभी कहा गया कि प्राइमरी टीचर की तनख्वाह थोड़ी है। यह बिल्कुल ठीक है और मैं समझता हूँ कि किसी टीचर की जो बच्चों के निर्माण का काम करते हैं उनकी बेसिक पे 100 रुपये से कम नहीं होनी चाहिए। अगर ऐसा नहीं करेंगे तो हम टीचर में आत्मसम्मान या खुद्दारी की भावना पैदा नहीं कर सकेंगे जो उनमें होना चाहिए। मुझे यह कहते हुए खुद शर्म आती है कि आज यह हालत है कि टीचर क्लासों में न पढ़ा कर ट्यूशनें ढूंडते फिरते हैं। इससे क्लास की पढ़ाई उपेक्षित हो जाती है और उनके घरों में ट्यूशन की क्लासें लगती हैं। यह बीमारी तभी दूर होगी जब आप टीचर को अच्छी तरह पे करेंगे यह खुशी की बात है कि पिछले साल लगभग 500 स्कूल अपग्रेड किए गये और शिक्षा मंत्री ने पिछड़े हुए इलाकों की तरफ खास तौर पर ध्यान दिया इसके लिये मैं शिक्षा मंत्री और उनके विभाग को बधाई देता हूँ। अब एक-दो सुझाव मैं एफीशैंसी बढ़ाने के लिये देना चाहता हूँ। यह निहायत अच्छी बात की है कि पांचवीं जमात का इम्तहान एक सैंटर में होगा। यह भी काबिले तारीफ बात है जो मिडल स्टैंडर्ड का इम्तहान भी चलता है लेकिन यह इम्तहान उच्च स्तर तक की ऐफीशैंसी तक नहीं पहुंच सका जहां तक कि पहुंचना चाहिए था। बड़े अनफेयर मीन्ज इस्तेमाल होते हैं। इस बारे में यह सुझाव देना चाहता हूं कि यह जो ऐगज़ामीनेशन डिपार्टमैंट है इस को उन्हीं लाइन्ज पर पुर्नानिर्माण या रीआरगेनाइज किया जाए जिन लाइन्ज पर यूनिवर्सिटी ऐग्ज़ामिनेशन आरगेनाइज होता है। यह चीज़ सिर्फ डी. ई. ओज और डी. ई. ओज पर ही नहीं छोड़नी चाहिए। यह ऐफीशैंसी गिरने का एक कारण है। अभी मैं कुछ सैंटर्ज देखने गया। मुझे टीचर्ज मिले और बताया कि नए इम्तहान आठवीं जमात के हो गए लेकिन अभी उन्हें पिछले साल के इम्तहान के बिल पे नहीं हुए। सुपरविजन की तो यह हालत है। मेरे अपने इल्म में यह बात है कि टीचर्ज एग्ज़ामिनर तो ऐप्वायंट हो गए लेकिन उन्हें निरीक्षण पेपर्ज नहीं गए। इसलिये मैं अर्ज करता हूं कि यह डिपार्टमैंट सक्रैप तो नहीं हो सकता लेकिन इसमें ऐफीशैंसी लाने के लिये इसे रीआरगेनाइज किया जाए। एग्ज़ामिनेशन फी बेशक आप चार से पांच रुपये कर दें लेकिन ऐफीशैंट तौर पर रीआरगेनाइज ज़रूर करें।

उपाध्यक्ष महोदया, यहां पर कुछ माननीय सदस्य डी.ए.वी. संस्थाओं पर खूब बरसे। मैं इस बारे में अर्ज करना चाहता हूं कि उन इंस्टीच्यूशन्ज के अन्दर विशुद्ध राष्ट्रीयता विद्यमान है यह राष्ट्रीयता के गढ़ हैं। इसमें किसी को संदेह करने की जरूरत नहीं होनी चाहिए। अगर इन लोगों के कहने से वह अपने अच्छे रवैये को तब्दील करें तो ऐसी बात हरगिज नहीं हो सकती वह कभी भी फिरकाप्रस्ती की लहर में बह नहीं सकते। यहां उनके लिये बहुत ही नावाजिब बातें कही गई तथा उनपर इलज़ाम लगाए गये हैं। जिन लोगों ने ऐसी बातें की हैं, मैं समझता हूं कि उन्होंने उनके साथ बेइंसाफी की है। यहां पर कहा गया कि इंस्टीच्यूट के प्रिंसिपलों और प्रोफैसरों ने अपने स्टूडैंट्स को उकसाया है। यह गलत बात है। सरकार ने पंजाब के विभाजन का बहुत ही गलत फैसला किया। कांग्रेस ने पंजाब स्टेट को तकसीम करके एक उन्नतिशील राज्य को पसमान्दा

राज्य या घाटे का प्रदेश बनाने की बात की है जिस पर यहां के लोगों का और बच्चों का अपना रोष प्रकट करना स्वभाविक था। मैं मानता हूं कि कुछ लोगों ने और बच्चों ने जज़बातों में आ कर गलत तरीके इस्तेमाल किए जोकि अपनाये नहीं जाने चाहिए थे लेकिन मैं यह बात कहे बगैर नहीं रह सकता कि करोड़ों की संख्या में लोगों ने अपने जज़बातों को प्रकट करने के लिये प्रदर्शन किये। उन्होंने गलत फैसले पर रीजेंटमेंट की। मैं फिर अर्ज करना चाहता हूं कि इस समय हमारी स्टेट खुशहाल स्टेट थी लेकिन इस गलत फैसले से अनइकनौमिक तथा पसमांदा स्टेट बनने जा रही है। यह कहना कि डी.ए. वी. इंस्टीच्यूशन के कहने या उकसाने से ऐसी बातें हुई, यह उनके साथ बहुत बेइंसाफी की बात है। यहां पर कहा गया कि पंजाब यूनिवर्सिटी के वाइस-चांसलर जन संघी हैं। मैं आप के जरिये हाउस में कहना चाहता हूँ कि अब उनका पालेटिक्स के साथ कोई सम्बन्ध नहीं है। जब उन्होंने पालेटिक्स छोड़ा तो उससे पहले भी वह पक्के कांग्रेसी थे। इसलिये ऐसी बातें कहनी, बेबुनियाद हैं और मुनासिब नहीं हैं। उनके साथ सरासर बेइंसाफी की जा रही है। (घंटी) मैं अर्ज करना चाहता हूं कि यह इंस्टीच्यूट हमेशा राष्ट्र के हित में काम करती आई है और भविष्य में भी वही रास्ता अपनाएगी। वह कभी भी फिरकापरस्तों के चंगुल में नहीं फंसेगी। मैं उन पर लगाये गलत इल्जाम के बरखिलाफ अपनी आवाज उठाता हूं (घंटी) आपका धन्यवाद।

शिक्षा मन्त्री (श्री प्रबोध चन्द्र) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, पिछले तीन घंटों से महकमा तालीम की डिमांड के बारे में कुछ बातें हुई। कुछ दोस्तों ने कंस्ट्रक्टिव बातें की और इमानदारी से जो कुछ ठीक समझा, कहा। कुछ लोगों ने बिलकुल बेबुनियाद इल्जाम मेरे ऊपर लगाये और कुछ महकमे पर लगाये। मैं समझता हूँ कि उनकी तरफ बहुत तवज्जो देने की जरूरत नहीं है। मैं उनको हकारत से ठुकरा देता हूँ। मैं उनकी तरफ तवज्जोह नहीं देता हूँ। (तालियां) (शोर) मैं चन्द बातों का ज़िक्र करना मुनासिब समझता हूँ।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, पहली बात यह है कि पिछले डेढ़ या दो साल के दरमियान तालीम के बारे में क्या कुछ किया गया, उसका ज़िक्र करना जरूरी समझता हूँ। सरकार ने टीचर्ज और स्टूडेंट्स की भलाई के लिये क्या कुछ किया उसका ज़िक्र करना चाहता हूं। (विघ्न) (शोर)

डिप्टी स्पीकर साहिबा, यहां पर इल्जाम लगाया गया कि हर एक चीज का फैसला हिन्दू और सिक्ख का ख्याल रखकर किया जाता है। यह बिलकुल गलत बात है। जो लोग इस माहौल में पले हुए हैं जिन्हें नाक से परे दिखाई नहीं देता, वह ऐसी बातें कर सकते हैं।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ। ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਲਫਜ਼ 'ਲੋਗ' ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ। ਕੀ ਉਹ ਲਫਜ਼ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰਾਂ ਲਈ ਯੂਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬਾਹਿਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ?

शिक्षा मन्त्री : मैंने यह लफ्ज माननीय मैम्बरों के लिये इस्तेमाल किया है (शोर) (विघ्न)

मैं अर्ज करना चाहता हूँ कि वह ऐसी बातें अपने नजरिये से कहते हैं। वह हर चीज को मज़हब की बिना पर देखते हैं। उन्होंने कुछ इल्जाम लगाए हैं कि कुछ सिक्ख आफिसरों के

[शिक्षा मन्त्री]

साथ ज्यादती हुई । उन्होंने कहा कि सिक्खों के साथ प्रोमोशन देते समय ज्यादती की और हिन्दू आफिसरों को रियायत की गई । उन्होंने अपने आपको अपने शीशे में उतारा है । मैं कभी भी फिरकादाराना नज़र से नहीं देखता हूँ । मैं ऐसे माहौल में कभी भी नही पला हूँ । मेरे सामने इनसान इनसान है चाहे वह किसी कम्युनिटी का हो । (तालियां) इसके बारे में सरदार गुरनाम सिंह ने चीफ मिनिस्टर को चिट्ठी लिखी । चीफ मिनिस्टर साहिब ने वह चिट्ठी मुझे भेजी । उसमें लिखा कि सिक्ख आफिसरों के साथ मेरे महकमे के अन्दर ज्यादती हुई । मेरे पास फाइल मौजूद है । मैं ने उस पर आर्डर्ज इशू किये कि इस बारे में एक हफ्ते के अन्दर इंक्वायरी की जाए और मुझे इत्तलाह दी जाए । मैंने सरदार गुरनाम सिंह को चिट्ठी लिखी कि जब भी उन्हें टाईम मिले और जिस जगह वह चाहें, मैं और मेरे महकमा के आफिसर्ज़ उनके साथ मिल कर उनकी तसल्ली कराने के लिये तैयार हैं । अगर फिर भी किसी बात की तसल्ली न हो, या किसी आफिसर का फिरकाप्रस्ती का नज़रिया नज़र आया तो उसके बरखिलाफ सख्त से सख्त कार्यवाही की जायेगी (तालियां) लेकिन उन्हें अभी तक वक्त नही मिला जिससे उनकी तसल्ली की जाए ।

Sardar Gurnam Singh : I have written a letter and I want the reply in writing.

शिक्षा मन्त्री : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं अर्ज़ कर रहा था कि मैंने जस्टिस गुरनामसिंह को चिट्ठी लिखी कि वह कोई कनवीनैंट वक्त निकालें ताकि मैं और मेरे महकमा के आफिसर्ज़ उनकी तसल्ली करा सकें लेकिन अभी तक उनकी इस बारे में चिट्ठी नहीं आई ।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, यहां पर मेरे महकमे में ट्रांस्फर्ज़ के बारे में कहा गया । मैं अर्ज़ करना चाहता हूँ कि मेरे महकमे के अन्दर 80 हज़ार के करीब ट्रांस्फर्ज़ के केसिज़ होते हैं उनमें से मेरी कलम से 80 ट्रांस्फर्ज़ नहीं होती । ट्रांस्फर्ज़ के केस मेरे लेवल तक नहीं आते । मैं कहना चाहता हूँ कि अगर किसी सिक्ख आफिसर के साथ ज्यादती हुई हो, तो तलाफी करने के लिये तैयार हूँ । (विघ्न) मैं बेबुनियाद इलज़ामों से दबने वाला नहीं हूँ । (विघ्न) अगर कोई आफिसर पुलिटीकल मदद लेकर नाजायज काम कराना चाहता हो तो इस पुलिटीकल दबाव में मैं नहीं आ सकता (तालियां) (शोर)

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਅਸੀਂ ਡੰਡਾ ਦੇ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਾਏ ਸਨ । (ਸ਼ੋਰ) ਵਿਘਨ)

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम । सरदार अजायब सिंह संधू ने अनपार्लियामेंटरी लफ्ज़ इस्तेमाल किए हैं । वह लफ्ज़ वापस होने चाहिएं ।

उपाध्यक्षा : आपने जो अनपार्लियामेंट्री लफ्ज़ इस्तेमाल किए हैं, वह वापस ले लें । आपकी बातें तीन घंटे से शिक्षा मंत्री सुन रहे हैं । अब उनकी बातें संजीदगी से सुनें ।
(The hon. Member should withdraw the unparliamentary words used by him. The Education Minister has attentively listened to them for three hours and now they should reciprocate.)

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਚੱਕੀ ਰੈਸਟ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਬਦਮਾਸ਼ੀ ਹੋਂਦੀ ਰਹੀ (ਸ਼ੋਰ) (ਵਿਘਨ)

उपाध्यक्षा : आप अनपार्लियामेंट्री लफ्ज़ वापस लें । **(He should withdraw his unparliamentary words.)**

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਡੰਡਾ ਦੇ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਾਉਣਾ ਇਕ ਫਰੇਜ਼ ਹੈ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਕ ਫਰੇਜ਼ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਲਫਜ਼ ਵਾਪਸ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ।

(विघ्न) (शोर)

शिक्षा मन्त्री : जो शख्स ऐसे लफ्ज़ इस्तेमाल करने का आदि हो उसके बारे में सीरियसली सोचना हमाकत है । मिस बी० काकु सिंह, पी. यू. ई. एस. क्लास वन, प्रोफैसर गवर्नमेंट ट्रेनिंग कालेज शिमला के बारे में इल्ज़ाम लगाया गया था कि क्योंकि उसके प्रिंसिपल हिन्दू हैं इसलिये उसका केस खराब करने के लिये गलत रीमार्कस उसके रिकार्ड में दिये गए हैं मैं आपकी मार्फत इस हाउस की तवज्जोह के लिये अर्ज़ करना चाहता हूँ कि मिस काकू सिंह का पिछले दस सालों का रीकार्ड कैसा है । यह रीमार्क्स देने वाले अफसर हिन्दू नहीं थे बल्कि सिख थे । इन्होंने कहा है कि चूंकि अफसर हिन्दू थे इसलिये उसका रीकार्ड खराब किया गया है ।

(विघ्न) आप देखिए कि इनके ज़हन कैसे काम करते हैं और इनके दिलोदिमाग कैसे काम करते हैं...........

Sardar Gurnam Singh : As I referred the case I would first like the Education Minister to justify those remarks to which I referred to instead of going into other extraneous matters. After that he can go to the history. He is emotional and, therefore, his integrity is doubtful.

Education Minister : I will read out all the remarks. मैंने इनको दो-अढ़ाई घंटे बड़े सबर से सुना है । अब इनमें भी मेरी बातें सुनने के लिये सबर होना चाहिए । 1949-50 में श्री एन० सिंह प्रिंसिपल, ब्रिजिन्दरा कालिज, फरीदकोट ने उसके बारे में यह रीमार्क्स दिये थे । यह हिन्दू अफसर नहीं है सिख अफसर है । वह लिखते हैं :

> "Her relations with some of those working with her are not quite satisfactory.
>
> "Her partisan spirit is rather strong"

Then in 1950-51, Shri N. S. Singh gave her the following remarks:

> "There have been complaints regarding her ways and standards of teaching She has partisan tendencies so pronounced and conspicuous that work suffers. Her relations are most strained. She is partial and favours a selected few in distribution of offices and prizes...."

Sardar Gurnam Singh : We would like these to be laid on the Table so that we can see these.

शिक्षा मंत्री : उसके बाद एक सीनियर अफसर हैं डाक्टर जसवन्त सिंह, प्रिंसिपल, ब्रिजिन्द्रा कालिज, फरीदकोट, उन्होंने 1951–52 में लिखा था—

"Her capacity to get work out of her subordinates and relations with them are poor. Apt to be quarrelsome and partisan. Loses temper easily...."

उसके आगे जा कर सरदार हरनामसिंह, डायरैक्टर आफ एजूकेशन, पैप्सू ने लिखा है ..... (विघ्न) मुझे फख्र है कि जो कुछ भी मैं हूं ठीक हूं। मैं आपकी तरह से फिरकाप्रस्त नहीं हूं। (विघ्न) (शोर) ....

उपाध्यक्षा : उन्होंने पिन ड्राप साईलेंस में सुना है। मैं इस शोर शराबा की इजाजत नहीं दे सकती। There should be no interruption. (He heard you in pin drop silence. I cannot allow these interruptions. There should be no interruption.)

ਸਰਦਾਰ ਮਖਣ ਸਿੰਘ ਹਰੂਵਾਲ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਬਕਵਾਸ ਬੰਦ ਕਰੋ। ਇਹ ਅਨਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਲਫ਼ਜ਼ ਹਨ ਇਹ ਵਾਪਸ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

(ਆਵਾਜ਼ਾਂ) (ਸ਼ੋਰ)

शिक्षा मन्त्री : मैंने नहीं कहा है। Shri Harnam Singh, Director of Education Pepsu, Nabha, gave her the following remarks:—

"Hardly fit for holding an independent charge."

यह सारे सिख अफसर हैं। उसके मुकाबले में 1964–65 में मिस के. पजरीजा, प्रिंसिपल, गवर्नमेंट ट्रेनिंग कालिज, शिमला ने यह लिखा है :

"Her integrity is doubtful as she is always emotional and loses her temper. Just a routine worker. Too emotional. Loses her temper in public."

बाकी जो बारह रीपोर्टस हैं जो कि सिख अफसरों ने दी हैं उनका मुकाबला अगर इस रीपोर्ट से किया जाए तो आप अंदाजा लगा सकते हैं कि हर बात में हिन्दू और सिख का सवाल उठाना कितने तंग नजरिया की बात है। मैं इस बात की कतअन इजाजत नहीं दूंगा कि चाहे कितना ही बड़ा अफसर हो हिन्दू और सिख के नजरिये से फैसला करे। अगर कोई भाई मुझ पर फिरकाप्रस्ती का इल्जाम लगा कर और बेबुनियाद बातें करके अपनी मर्जी की बातें करवाना चाहता है तो उसको बहुत मायूसी होगी।

इसके आगे एक और यह इल्जाम लगाया गया है कि जे. बी. टी. यूनिट्स देते वक्त फिरकाप्रस्ती की गई है। मैं अर्ज करता हूं कि 1964-65 सैशन में कुल 122 यूनिट्स अलाट हुए थे। इसमें से 30 यानी 24.60 परसेंट सिख इन्स्टीच्यूशन्ज को अलाट किये गए और 57 यानी 46.72 परसेंट यूनिट्स हिन्दू इन्स्टीच्यूशन्ज को अलाट किये गए। सिखों को एक परसेंट और हिन्दुओं को पांच परसेंट कम यूनिट्स अलाट हुए। इस लिये क्योंकि गवर्नमेंट के पास पैसा नहीं

था। 1965–66 में टोटल यूनिट्स 107 अलाट किये गए और इनमें से 27 यानी 25.23 परसेंट सिखों के इन्स्टीच्यूशन्ज़ को और 46 यानी 42.99 परसेंट हिन्दू इन्स्टीच्यूशन्ज़ को अलाटमेंट हुई। आप देखिए कि दूसरे सैशन में सिख इन्स्टीच्यूशन्ज़ की अलाटमेंट 24.6 परसेंटेज़ से बढ़ कर 25.23 हो गई और हिन्दुओं की संस्थाओं के लिये परसेंटेज़ 46.72 से कम होकर 42.99 हो गई। हिन्दुओं की जे. बी. टी. यूनिट्स कम हो गई और सिखों की बढ़ गई। फिर भी अगर किसी हिन्दू इन्स्टीच्यूशन को यूनिट मिलता है तो इसका मतलब यह नहीं है वहां पर सिर्फ हिन्दू तुलबा ही पढ़ते हैं, वहां सिख तुलबा भी पढ़ते हैं। .....(शोर) (विघ्न)

मुझे फख्र है कि मैं समाजी हूँ। समाज ने देश की आज़ादी के लिये बहुत कुछ किया है।...

श्रीमती चन्द्रावती : आन ए प्वायंट आफ आर्डर। डिप्टी स्पीकर साहिबा, हमारे देश में धर्म निपक्ष राज्य है। हमारी पालिसी के अनुसार हिन्दू सिख का कोई सवाल नहीं है। अगर कोई ऐसा सवाल उठाता है तो मैं समझती हूँ कि उसका जवाब देने के लिये सरकार की जिम्मेदारी नहीं होनी चाहिए।

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਰਾ ਵੇਰਵਾ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਐਨੇ ਯੂਨਿਟਸ ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ. ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਐਨੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਨੇ ਤਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੈਕੂਲਰ ਸਟੇਟ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕਿਉਂ ਦੋਬਾਰਾ ਹਿੰਦੂ ਸਿਖ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ?

(शोर) (विघ्न)

शिक्षा मन्त्री : फिर यह कहा गया है कि हमारी मिनिस्टरी के वक्त में सीनेटर्ज़ की तादाद सिखों की कम हो गई है। वैसे तो यह चांसलर का काम है मगर आप पिछले पांच साल की गिनती को देखें तो 1956 में 20 हिन्दू और आठ सिख थे। 1960 में हिन्दू 21 हो गए और सिख 6 हो गए। 1964 में हिन्दू तो 21 से 19 हो गये लेकिन सिख 6 ही रहे। मेरे वक्त में हिन्दुओं की तादाद कम हुई है लेकिन सिखों की तादाद उसी तरह रही है।

इस के अलावा और भी बहुत सी बेबुनियाद बातें कही गईं। यह भी कहा गया कि रूरल एरियाज़ की तरफ महकमा तालीम की तरफ से कोई ध्यान नहीं दिया जाता। डिप्टी स्पीकर साहिबा, जो मेरे पास अपग्रेडिंग की लिस्ट है अगर आप उसका मुलाहिज़ा फरमाएं तो आपको मालूम होगा कि 95.6 फीसदी स्कूल रूरल एरियाज़ में अपग्रेड हुए हैं।

इसके अलावा पिछले साल पंजाब ने स्कूल टीचर्ज़ को रिलीफ देने के लिये जो काम किया अगर आप हिन्दुस्तान की बाकी स्टेट्स के साथ मुकाबिला करें तो मालूम होगा कि इस कदर स्टैप्स किसी दूसरी स्टेट में नहीं लिये गए। टीचर्ज़ को बाकी जो भी रियायतें मिलीं, उनके अलावा 25 लाख रुपया वह दिया गया जिसकी बाबत यहां वादा किया गया था। यहां पर इस बात की शिकायत की गई है कि एक खास श्रेणी के टीचर्ज को कोई तरक्की नहीं मिली। मैं अर्ज़ करूँ कि पहिले यह होता था कि जिले में जितने भी जे. बी. टीचर्ज़ हैं उनमें से सिर्फ 15 फीसदी ही ऐसे होते थे जिन को सीलेक्शन ग्रेड मिलता था और बाकी के 85 फीसदी टीचर्ज़ को सालहा साल इन्तजार करना पड़ता था। पहले यह ग्रेड 60 से 120 रुपये तक और 120 रुपये पर यह रुक जाता

[शिक्षा मन्त्री]

था और अब यह 60 से 175 रुपये तक दिया गया है.....रन्निंग ग्रेड कर दिया गया है ताकि जो 85 फीसदी टीचर्ज साल हा साल 120 रुपये पर आ रुक जाते थे उनको भी तरक्की मिले। यह जो फैसला किया गया या और जो कुछ किया गया वह टीचर्ज के नुमाइन्दों के साथ बातचीत करके, उनको कान्फीडेंस में लेकर किया गया था। मिस्टर मारकंडा भी थे, सरदार गुरचरणसिंह भी दो मीटिंग्ज़ में थे और मिस्टर चोपड़ा जो कि ऐम. एल. सी. हैं उनसे मिल कर, बातचीत करके ही इस 25 लाख रुपये की तक्सीम की बाबत फैसले हुए। (विघ्न)

इसके अलावा सीनियरिटी लिस्ट की बाबत भी एतराज किया गया। जो हैडमास्टर्ज़ चुने गये थे वह पब्लिक सर्विस कमिशन ने ही चुने थे न कि डिपार्टमेंट ने। और पब्लिक सर्विस कमिशन एक अटानोमस बाडी है (विघ्न) सावन के अन्धे को हर तरफ हरा ही हरा दिखाई देता है। इसी तरह से मेरे इन दोस्तों को हर बात में फिरकापरस्ती ही दिखाई देती है क्योंकि यह खुद फिरकाप्रस्त हैं और फिरकाप्रस्ती के नज़रिए से देखते हैं। मुझे इस बात का फख्र है कि जो कुछ मैं हूँ वह हूँ और इनकी तरह फिरकाप्रस्त और तंगदिल नहीं हूँ। तो, डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं यह अर्ज़ करना चाहता हूँ कि जब मैंने इस महकमा का चार्ज लिया तो मैंने हर मैम्बर को चाहे वह कम्यूनिस्ट पार्टी से ताल्लुक रखता है या अकाली पार्टी से, जनसंघ से ताल्लुक रखता है या कांग्रेस पार्टी से, उन सब को यह अपील की थी कि मैं यह चाहता हूँ कि यह जो तालीम का महकमा है इसमें फिरकाप्रस्ती या पालेटिक्स न लाया जाए। इसे इन बातों से ऊंचा रखा जाये। इसी के नतीजा के तौर पर मैं ने हर मैम्बर को, चाहे वह अकाली है, कम्युनिस्ट है या जनसंघी उनको पूछ कर उनकी अपनी अपनी पसन्द का एक-एक स्कूल दिया। बीसियों स्कूल अब तक ऐसे पड़े हुए थे जिनका रुपया कई सालों से जमा था लेकिन वह अपग्रेड नहीं हो पाए थे। उन तमाम स्कूलों को मैंने अपग्रेड किया जिनमें रुपया जमा करा रखा था।

अब चूंकि वक्त हो रहा है, इसलिये ज्यादा कुछ न कहता हुआ इतना ही कहूँगा कि यहां पर जो जो बेबुनियाद और लगव अलज़ामात लगाये गए हैं उनमें कोई वज़न नहीं है। अगर किसी आनरेबल मैम्बर को किसी मामले में कोई शक या शिकायत हो तो वह बेशक जब चाहें मेरे अफसरों के साथ बैठ कर बातचीत कर लें। हम उनके हर गिले को दूर करने के लिये तैयार हैं। मगर मैं अपने इन दोस्तों से अपील करूँगा कि अब ज्यादा जिम्मेदारी का सबूत दें। और अगर यही हालत पंजाबी सूबे के अन्दर होनी है तो खुदा बचाये ऐसे पंजाबी सूबे से जहां पर मुखालिफ पार्टियों के लोगों को बोलने की इजाज़त नहीं देते।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ। ਮੈਂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਕੋਲੋਂ ਇਕ ਸਵਾਲ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਤਾਂ ਅਪਗਰੇਡਿੰਗ ਲਈ ਹਿੱਸਾ ਪਵਾਉਂਦੇ ਹੋ ਔਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਐਵੇਂ ਹੀ ਸਕੂਲ ਦਈ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਸਰਾਸਰ ਧਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਹੀਂ ਪਾਈ। ਅਗਰ ਮੁਨਾਸਬ ਸਮਝਣ ਤਾਂ ਕੀ ਇਸ ਦੀ ਬਾਬਤ ਉਹ ਦੱਸਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਨ ? ਦੂਜੇ ਮੈਂ ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ. ਯੂਨਿਟਸ ਹਨ ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਰਸੈਨਟੇਜ ਤੁਸੀਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਕਿਉ ? (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਸ ਰਾਏ ਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਚਾਹੇ ਉਹ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਦਾ ਡੀ. ਏ. ਵੀ. ਸਕੂਲ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਖਾਲਸਾ ਸਕੂਲ ਹੋਵੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ—ਇਸ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ ਕਰਨਾ

ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੌ ਫੀਸਦੀ ਇਸੇ ਹੱਕ ਦਾ ਹਾਂ । (*interruption*) ਮੇਰੀ ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜੀ 46% ਇਕ ਨੂੰ ਔਰ 24% ਦੂਜੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਨੂੰ—ਇਹ ਫਰਕ ਕਿਉਂ ਹੈ ? ਇਹ ਬਰਾਬਰ ਬਰਾਬਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ?

उपाध्यक्षा : प्रबोध जी, उनको बता दो कि गांव में कितने दिये हैं और शहरों में कितने। (Let the Minister tell them figures pertaining to the rural and urban areas, separately.)

शिक्षा मन्त्री : मैं एक सैकंड में अर्ज करता हूँ कि और वह यह है कि जितनी भी हिन्दू इन्स्टीच्यूशन्ज़ हैं उनकी परसैन्टेज सिख इन्स्टीच्यूशन्ज़ से कहीं ज़्यादा है लेकिन इस लिहाज़ से फिर भी जैसा कि मैंने पहिले बताया आधे से ज़्यादा यूनिट्स जे. बी. टी. के इन सिख इन्स्टीच्यूशंज को दिये गए और उनके मुकाबले में हिंदू इन्स्टीच्यूशंज़ को कम ।

एक आवाज़ : हम चैलेंज करते हैं ।

शिक्षा मन्त्री : बैठने से पहले इस महकमा तालीम की वर्किंग के बारे में मुझे जो चिट्ठियां मिली हैं और जिन में राए ज़ाहिर की गई है, वह भी मैं आपके सामने रखना चाहता हूँ। हिन्दुस्तान के प्रैज़ीडेंट, डाक्टर ऐस. राधाकृष्णन जी की तरफ से जो चिट्ठी मुझे मिली उसमें लिखा है :

> "I am proud of you and the Education Department for doing a unique service to the country during the National Emergency and for making a collection of very handsome amount for the Punjab Defence and Security Relief Fund."

The Vice-President, Dr. Zakir Hussain wrote—

> "You have once again secured for Punjab the top-most position in the country in making collections for the National Defence Fund by the Department.'

The Home Minister, Shri Gulzari Lal Nanda, wrote—

> "Please accept my heartiest congratulations and convey this to all the Officers of the department, teachers and students in your State for doing their duty to the country, keeping up the morale of the people.."

ਸਰਦਾਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਗੋਆਣੀ : ਤੂੰ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਪਿੱਠੂ ਹੈਂ ।

शिक्षा मन्त्री : मुझे इस बात का फख्र है। मगर आप भी तो किसी के पिट्ठू हैं । (*Interruption*) इसी तरह सैंट्रल ऐजूकेशन मिनिस्टर श्री छागला साहिब ने लिखा है :

> "I compliment you for providing yet another lead to the country through making collections of over Rs. 65 Lakhs for the Punjab Defence and Security Relief Fund by Education Department. This has secured the department enviable place in the country. I very much wish that other States should follow the lead given by you."

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : On a point of personal Explanation. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਟੀਫੀਕੇਟਸ ਉੱਤੇ ਡਿਪੈਂਡ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਡਿਮਾਂਡ ਨਾਲ ਇਸ ਮੌਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਤਅੱਲਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਪੜ੍ਹ ਲਏ—ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਪੀਚ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਮੁਤਅੱਲਕ ਰੈਫਰੈਂਸ ਦਿੱਤਾ...

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਸ ਵਕਤ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਮੰਗਦੀ ਹਾਂ । ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਕਲ ਕਰ ਲੈਣਾ । ਵਕਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਔਰ ਮੈਂ ਡਿਮਾਂਡ ਪੁਟ ਕਰਨੀ ਹੈ ।
(I seek the hon. Member's co-operation at this stage. He may raise this matter to-morrow. Very little time is left and I have to put the Demand.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ ਜੀ, ਕਲ ਗੱਲ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ ।

Deputy Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs. 24, 58.08, 120 be granted to the Governor to defray the charges that will come ln the course of payment for the year, 1966-67, in respect of charges under head 28-Education.

After ascertaining the votes of the Members present by voices, Deputy Speaker gave an opinion. The opinion was challenged. The question was put again and carried by a voice vote.

The motion was declared carried.

2.00 p.m.

Deputy Speaker : The House stands adjourned till 9.30 a. m. on Friday, the 25th March, 1966.

(The Sabha then adjourned till 9.30 a.m. on Friday, the 25th March, 1966.)

P. O. 1701—P.V.S.—6-9-66—386 Copies

APPENDIX

to

Punjab Vidhan Sabha Debates, Vol. I, No. 24, dated the 24th March, 1966

Murder of Shri Dina Nath, Supervisor, Railway Telegraph Office, near Khalsa College, Amritsar

***9042. Comrade Ram Chandra** : Will the Minister for Home and Development be pleased to state —

(a) the details of the gruesome murder of one Shri Dina Nath, Supervisor, Railway Telegraph Office, near Khalsa College, Amritsar, which was committed in November, or December, 1965;

(b) whether it is a fact tha the revolver used in the said murder belonged to a Deputy Superintendent of Police;

(c) the name of the alleged murderer and his relationship with the said D.S.P.;

(d) the progress so far made in the investigation of the said murder case?

Sardar Darbara Singh : (a) Shri Haveli Ram and his nephew Shri Dina Nath (deceased) Supervisor, Railway Telegraph Office, were talking to each other at 5 p.m. on 12th December, 1965 on the G. T. Road near Khalsa College, Amritsar. Suddenly there was an explosion when Shri Dina Nath was hit by something and fell down dead. Shri Haveli Ram reported the incident to the S.H.O., Police Station Sadar, Amritsar, when case F.I.R. No. 667, dated 12th December, 1965 under section 304, I.P.C. was registered.

(b) No. There is no evidence on record to show that the revolver in question belonged to a D.S.P. The accused was thoroughly interro gated, who disclosed that the revolver used in this murder was found by him from operational area after the cessation of Indo-Pak conflict. He threw the said revolver in the Beas River after the occurrence out of fear.

(c) The name of the accused is Chanan Singh, son of Chanchal Singh, r/o Ghanupur.

Shri Didar Singh, D. S. P./P. A. P. is the maternal uncle of the accused,

---

SECRETARIES OF ZILA PARISHADS IN THE STATE

***10106. Sardar Gurdarshan Singh** : Will the Minister for Home and Development be pleased to state —

(a) whether rules regulating the appointments and other service conditions of the Secretaries of Zila Parishads in the State have been framed; if so, the age of retirement fixed for them;

(b) whether all the serving Secretaries of the Zila Parishads are within that age-limit; if not, the names of those who are working even after the age of retirement and whether their continuance in service beyond such age has been regularized by the competent authority, if not, the reasons therefor;

(c) the action, if any, Government propose to take in cases of default?

Sardar Darbara Singh : (a) Yes. According to Rules the age of retirement of Secretaries of the Zila Parishads has been fixed as 55 years. This age can be extended up to 58 years with the approval of the Commissioner of the Division concerned. The Rules, however, do not prejudice the extensions granted before their enforcement in the Zila Parishads in the State.

(b) Yes.

(c) Question does not arise in view of (b) above.

PUNJAB VIDHAN SABHA

DEBATES

25th March, 1966

Vol. I—No. 25

OFFICIAL REPORT

GOVT. PUNJAB

CONTENTS

Friday, the 25th March, 1966

Punjab Vidhan Sabha Secretariat, Chandigarh.

Price Rs : 7.50

ERRATA

to

Punjab Vidhan Sabha Debates, Vol. I No. 25
dated the 25th March, 1966

Read	*for*	*page*	*line*
CAMP	CAaMP	(25)5	21
Previous	Previos	(25)14	25
Whether	Whethe	(25)17	1
Finance	Fi nce	(25)24	1
ਸਰਕਮਸਟਾਂਸਿਜ਼	ਸਰਕਮਜ਼ਟਾਂਸਿਜ਼	(25)35	2
ਰਹਿੰਦੇ	ਰਹਿਦੇ	(25)35	2
श्रीमती प्रसन्नी देवी	श्रीमती परसन्नी देपी	(25)36	8 and 13 from below
लिया	लिवा	(25)36	7 from below
ਇੰਟਰਨਲ	ਇਟਰਨਲ	(25)37	8
time	ime	(25)44	3
Government	Go ernment	(25)50	13
Constitute	Constitu e	(25)50	13
Cleaner	Clcaner	(25)62	Sl. No. 44
Sweeper	swecper	(25)63	Sl. No. 82
SABHA	ABHA	(25)66	I
January	Jhnuary	(25)67	Heading of Col. 3.
Contd.	Cohtd.	(25)71	2
a very	every	(25)76	15
ਮੈਂ	ੈ	(25)78	7th from below
ਜਵਾਬ	ਜਨਬ	(25)79	1

P.T.O.

Read	*for*	*Page*	*line*
ਤੇ	between the Words 'ਤੁਹਾਡੇ' and 'ਕੋਈ'	(25)79	2
levelled	levlled	(25)79	4
if	it	(25)79	4
matter	m tter	(25)79	5
Comments	Commentsy	(25)79	18
Sardar Gurnam Singh	Sardar Gurnam Sing	(25)79	22
ਭੁਵਨੇਸ਼ਵਰ	ਭੁਵਨੇਸ਼ਨਰ	(25)81	19
Alloy Casting	Alloy Costing	(25)82	20
of	o	(25)83	4 (last word)
Sounded	Sound	(25)86	9
to please	please	(25)86	12
Quorum	Quoram	(25)87	6
disfigured	distigured	(25)91	2 from below
ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ	ਡਿਧਟੀ ਸਪੀਕਰ	(25)91	3 from below
ता कि	तो कि	(25)95	6
DEMANDS	DENANDS	(25)101	hdg.
[ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ]	[ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ	(25)102	hdg.
MARCH, 1966	MARCH, 1956	(25)106	hdg.
(25)106	(35)106	(25)106	hdg.
कहूंगा	कहूगा	(25)115	14
की	between the words 'ओहदे' and 'सिक्योरिटी'	(25)115	14
बन्द	बद	(25)115	24
महंगाई	महंगाइ	(25)116	9
है	ह	(25)116	5th from below
ਚਾਹੁੰਦਾ	ਚਾਹੁਦਾ	(25)118	13
ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ	ਕਪੂਰ ਸਿਘ	(25)118	last line

PUNJAB VIDHAN SABHA

Friday, the 25th March, 1966

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Vidhan Bhavan, Sector 1, Chandigarh at 9.30 a.m. of the Clock Mr. Speaker (Shri Harbans Lal) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

APPOINTMENTS OF ASSISTANTS ETC. IN THE OFFICE OF THE FINANCIAL COMMISSIONER, REVENUE

***10079. Chaudhri Ran Singh :** Will the Minister for Revenue with reference to the reply to unstarred Question No. 2569 included in the list of questions for the 29th March, 1965 be pleased to state :—

(a) whether some clerks who could not qualify in the Assistant Grade Test held by the Subordinate Services Selection Board have been promoted as Assistants in the office of the Financial Commissioner Revenue, Punjab; if so, their names together with the date(s) on which they were promoted as such;

(b) whether some of the Scheduled Caste Clerks belonging to the same category as mentioned in part (a) above have represented for their promotions to the posts of Assistants, if so, the action, if any, taken thereon;

(c) if the said representations were rejected, the reasons therefor;

(d) whether some posts of Superintendents reserved for the members of the Scheduled castes have since been filled, if so, the names of the officials who have been promoted as such and since when;

(e) if the reply to part (d) above is in the negative, the reasons therefor;

(f) the total number of posts of Superintendents and Deputy Superintendents filled after 12th September, 1963, to date, together with the names of the officials promoted against these vacancies categorywise and also the date(s) of their promotion ?

Sardar Harinder Singh, Major :

(a) Part First : Yes.

[Minister for Revenue]

Part Second : A statement containing the requisite information is laid on the Table.

(b) Part First : Yes.

Part second : Considered and rejected.

(c) The Clerk concerned did not fulfil the conditions prescribed by Government for out-of-turn promotion to members of Scheduled Castes.

(d) Part first : No.

Part Second : Question does not arise.

(e) The claim of the senior-most eligible Scheduled Caste Official to the post of Superintendent has been under active consideration, but final decision could not be taken as certain points involved in the case required clarification from the Scheduled Castes and Backward Classes Department. Their clarification has since been received and a final decision in the case is expected to be taken very shortly.

(f) A statement containing the requisite information is laid on the Table.

Statement showing names of the Clerks provisional by promoted to the posts of Assistants together with their dates of promotion/Reversion.

Serial No.	Name of the Clerk	Date of provisional promotion to the post of Assistant.	Date of Reversion.
1.	Sh. Gurdev Singh ..	20-1-1965	24-4-1965
2.	Sh. Vishnu Dass	(i) 20-1-1965 (ii) 9-4-1965	3-2-1965 28-4-1965
3.	Sh. Kulwant Rai Rishi ..	(i) 20-1-1965 (ii) 9-4-1965 (iii) 19-7-1965 (vi) 11-11-1965	1-2-1965 20-4-1965 24-9-1965 Still continuing
4.	Sh. Harnam Singh ..	(i) 20-1-1965 (ii) 20-7-1965 (iii) 23-8-1965 (iv) 15-9-1965 (v) 16-11-1965	1-2-1965 14-8-1965 2-9-1965 23-9-1965 Still continuing
5.	Shri Harbhajan Singh	(i) 4-8-1965 (ii) 16-11-1965	10-8-1965 Still continuing
6.	Sh. Baldev Raj Vaid ..	(i) 4-8-1965 (ii) 19-11-1965 (iii) 21-2-1966	5-8-1965 29-12-1965 Still continuing
7.	Sh. Gurbachan Singh Walia ..	24-11-1965	15-12-1965
8.	Sh. Gurmukh Singh ..	24-11-1965	2-12-1965

Statement showing the total number of posts of Superintendents and Deputy Superintendents filled after 12th September, 1963, to date, together with the names of the officials promoted against these vacancies categorywise and also the date(s) of their promotion.

Total No. of posts filled after 12-9-1963		Names of the officials promoted.	Date of order of promotion.	
		Deputy Superintendents		
13	1.	Shri Kidar Nath	.. 28-4-1964	
	2.	Shri Niranjan Singh	.. 28-4-1964	
	3.	Shri Jagan Nath	28 -4-1964	
	4.	Shri Harnam Singh	.. 28--4-1964	
	5.	Shri Amar Chand Cheema	.. 11-5-1964	
	6.	Shri Mani Ram	.. 9-11-1964 (Pro moted against the Reserved vacancy).	
	7.	Shri Balwant Singh Gill	.. 22-2-1965	
	8.	Shri S. S. Dhanjal	.. 6-4-1965	
	9.	Shri Raj Shekhar	.. 6-4-1965	
	10.	Shri Sarup Lal Arya	.. 30-6-1965	
	11.	Shri Randhir Singh	.. 30-6-1965	Without prejudice to the right of Scheduled caste.
	12.	Shri Sunder Singh Pal	30-6-1965	
	13.	Shri Pritam Singh	.. 15-7-1965	
		Superintendents		
8	1.	Shri Sada Rang	.. 7-3-1964	
	2.	Shri MahabirParshad	.. 9-3-1964	
	3.	Shri Suraj Bhan	.. 24-3-1964	
	4.	Shri Santokh Singh Grewal	.. 21-4- 1964	
	5.	Shri Didar Singh	.. 20-2-1965	
	6.	Shri Shiv Dev Singh	.. 2-7-1964	
			2-1-1965	Promoted after reversion.
		Shri Roshan Lal Shar ma	.. 2-4-1965	(Since reverted with effect from 1-9-1965
	7.	Shri Bhagat Singh	.. 3-3-1966	
	8.	Shri Parkash Chand	.. 3-3-1966	

चौधरी रण सिंह : सवाल के पार्ट 'ई' के जवाब में मिनिस्टर साहब ने फरमाया है कि अभी फाइनल डिसियन नहीं लिया जा सका तो क्या वह बताएंगे कि इस फाइनल डिसियन लेने में वह कितना वक्त और लेंगे, दूसरा मैं यह भी पूछना चाहता हूँ कि जो आदमी आऊट आफ टर्न प्रोमोट किए गए हैं तो जब दूसरे आऊट आफ टर्न किये जा सकते हैं तो हरिजन क्यों नहीं किये जाते ?

Revenue Minister : Sir, most likely the case will be finalized and decision taken in the month of April and it will be seen that justice is done to everybody whether he is a Harijan or non-Harijan.

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : क्या माल मंत्री जी कृपा करके बताएंगे कि जिन क्लर्कों को बतौर ऐसिस्टैंट्स प्रोमोट किया गया है तो उन्होंने ने जब एस० एस० एस० बोर्ड का इम्तहान पास नहीं किया था तो क्या उनको कोई डिपार्टमैंटल एग्जामिनेशन पास करने के बाद प्रोमोट किया गया है ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬੋਰਡ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਸਨ ਔਰ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਬੋਰਡ ਦਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਕੋਈ ਸੱਜਨ ਪਰੋਮੋਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਿਹਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਰਜ਼ੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸਟਰਿਕਟਲੀ ਆਨ ਦੀ ਬੇਸਿਜ਼ ਆਫ ਸੀਨੀਆਰਟੀ ਔਰ ਰੀਕਾਰਡ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰੋਮੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਸਟਾਪ ਗੈਪ ਅਰੇਂਜਮੈਂਟ ਹੈ ।

श्री बनवारी लाल : क्या मंत्री महोदय बताएंगे कि यह केस वैलफेयर डिपार्टमैंट को कब क्लैरीफिकेशन के लिये भेजा गया था और यह कब तक आ जाएगा ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਮੈਂ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਸੀਂ ਕਲੈਰੀ- ਫੀਕੇਸ਼ਨ ਲਈ ਵੈਲਫੇਅਰ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਔਰ ਉਹ ਕਲੈਰੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਆ ਗਈ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਅਸੀਂ ਜਲਦੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਪਰੋਮੋਸ਼ਨਜ਼ ਆਊਟ ਆਫ ਟਰਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਊਟ ਆਫ ਟਰਨ ਪਰੋਮੋਸ਼ਨਜ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਣ ਕੀ ਸਨ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਬੋਰਡ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਲਰਕ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਅਵੇਲੇਬਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਔਰ ਜੋ ਦੂਜੇ ਅਵੇਲੇਬਲ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਪਿਓਰਲੀ ਆਨ ਸਟਾਪ ਗੈਪ ਅਰੇਂਜਮੈਂਟ ਅਤੇ ਸੀਨੀਆਰਟੀ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਪਰੋਮੋਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ।

चौधरी नेत राम : क्या माल मंत्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि क्या हरिजनों को उनके कोटा के मुताबिक उनको पूरी पर्सेंटेज देनी जरूरी नहीं है ?

Minister : Sir, the answer lies in the Question.

चौधरी रण सिंह : क्या माल मंत्री महोदय फरमायेंगे कि आऊट आफ टर्न प्रमोशन्ज़ लेने के लिए जो कण्डीशन्ज़ या कुआलीफिकेशन्ज़ मुकर्रर हैं क्या वह क्लर्क जो प्रोमोट किये गए हैं सारे के सारे यह कण्डीशन्ज़ फुलफिल करते थे या उनमें से कुछ ऐसे भी हैं चाहे वह

हरिजन हों या नान-हरिजन हों जो वह फुल फिल नहीं करते थे, अगर कुछ ऐसे हैं तो क्या वजह है कि हरिजनों को उनकी पर्सेंटेज के मुताबिक प्रोमोट नहीं किया गया ?

Minister : Sir, I need a separate notice.

श्री फतेह चन्द विज : क्या माल मन्त्री जी फरमायेंगे कि जैसा कि अभी उन्होंने फरमाया है कि यह टैम्परेरी तौर पर प्रोमोशनज़ दी गई हैं तो क्या इन पोस्टों को पर्मानेंट तौर पर भरने के लिये गवर्नमेंट ने नये सिरे से दरखास्तें मांगने के लिये लिखा है या लिख रही है ?

Minister : Sir, I have not got information to that effect. However, I may state off hand that if there is a vacancy and if there is no man available, it will definitely be notified to the Subordinate Services Selection Board, as required under the rules.

चौधरी रण सिंह : क्या मंत्री महोदय फरमायेंगे कि क्या कोई ऐसी पोस्ट सुपरिंटेंडेंट की है जो रिजर्व तो हरिजनों के लिये की गई हो, लेकिन दी किसी नान हरिजन को गई हो, अगर ऐसी कोई है तो क्या उस पोस्ट पर किसी हरिजन को फिर से लगाया जाएगा जब कोई सूटेबल हरिजन मिल जाए ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਮੇਰੇ ਨਾਲੇਜ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਸੁਪਰਿਡੈਂਟ ਦੀ ਕੋਈ ਪੋਸਟ ਹਰੀਜਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਰੀਜ਼ਰਵ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿਤਨੀਆਂ ਸੁਪਰਿਨਟੈਂਡੈਂਟਾਂ ਦੀਆਂ ਪੋਸਟਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸੀਨੀਆਰਟੀ ਦੇ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਫਿਲ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਇਕ ਗੱਲ ਦਾ ਖਿਆਲ ਜ਼ਰੂਰ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਪਰਸੈਂਟੇਜ ਹਰੀਜਨਾਂ ਲਈ ਫਿਕਸਡ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ।

REFUGEE CAAMP SET UP AT PALWAL AFTER PARTITION

***9760. Shri Roop Lal Mehta** : Will the Minister for Revenue be pleased to state :—

(a) whether it is fact that the refugee camp was started at Palwal after the Partition;

(b) whether the land under the said camp belonged to the Defence Department;

(c) if the reply to part (b) above be in the affirmative, whether the Government has got that land transferred from the Defence Department to the Rehabilitation Department, if not, the reasons therefor;

(d) whether the Government is aware of the fact that the local Municipal Committee, Palwal sold the land in Plots to the Refugees but later on the Government expressed its inability to accept the sale price ?

Shri Chand Ram : Welfare and Justice Minister (a) Yes;

(b) No, the land under the Camp belonged to the District Board, Gurgaon;

(c) In view of the reply to part (b) this question does not arise;

(d) The vacant sites in the Mud Hut Colony, Palwal were transferred to the Municipal Committee free of cost and they were themselves competent to dispose off the said sites.

श्री रूप लाल मेहता : क्या मिनिस्टर साहब बताएंगे कि रिहेबिलीटेशन के कैम्प लगाये जाने से पहले वह ज़मीन डिफेंस डिपार्टमेंट की नहीं थी ?

मन्त्री : यह तो ठीक है कि जहां पर कैम्प लगा था वह ज़मीन स्टेट गवर्नमेंट ने डिफेंस डिपार्टमेंट से एक्वायर की थी लेकिन जो ज़मीन कैम्प के ग्रास पास पड़ी हुई थी उसके मुतालिक कुछ कनफ्यूज़न है वह ज़मीन एक्वायर नहीं की गई थी ।

श्री रूप लाल मेहता : जो ज़मीन म्युनिसिपल कमेटी ने प्लाट बना बना कर 35 हज़ार में बेची है वह क्या डिफेंस डिपार्टमेंट की थी या म्युनिसिपल कमेटी की थी । डिफेंस डिपार्टमेंट की ग्रगर वह नहीं थी तो उसके बारे में डिफेंस डिपार्टमेंट ने क्यों क्लेम किया है ?

मन्त्री : इस बारे में पोज़ीशन यह है कि जब वहां रिफ्यूजी कैम्प लगा था तो वह ज़मीन जिस पर कैम्प था स्टेट गवर्नमेंट ने डिफेंस डिपार्टमेंट से एक्वायर कर ली थी ग्रौर बाद में वह ज़मीन गवर्नमेंट ने म्युनिसिपल कमेटी को बग़ैर कोई दाम लिये इस शर्त पर दे दी थी कि वह ग्रपने पास से खर्च करके उसको डिवेलप करके बेच सकती है । चुनांचि उसने वैसे ही करके उसको डिस्पोज़ ग्राफ कर दिया है । लेकिन जो ज़मीन उस कैम्प वाली ज़मीन के पास पड़ी थी वह ग्रसल में डिफेंस डिपार्टमेंट की ही थी ग्रौर उस को स्टेट गवर्नमेंट ने एक्वायर नहीं किया था लेकिन म्युनिसिपल कमेटी यह समझती है कि वह ज़मीन भी पंजाब गवर्नमेंट की थी ग्रौर उसने वह ज़मीन भी कमेटी को ट्रांसफर कर दी हुई है । इसलिये उसमें झगड़ा पड़ा हुग्रा है ।

श्री फतेह चन्द विज : जब वह ज़मीन स्टेट गवर्नमेंट ने कमेटी को दे रखी थी तो ग्रब उसके रिजेक्ट करने के क्या कारण हैं ?

मन्त्री : वह ज़मीन जिसके मुतालिक झगड़ा है वह उस ज़मीन का हिस्सा नहीं है जो म्युनिसिपल कमेटी को दी गई थी । रिजेक्ट तो वह की गई है जो स्टेट गवर्नमेंट ने उसको नहीं दी थी ग्रौर इस ने डिफेंस डिपार्टमेंट से ग्रभी खरीदी ही नहीं ।

श्री ग्रोम प्रकाश ग्रग्निहोत्री : क्या मिनिस्टर साहब बतायेंगे कि क्या वजह है कि स्टेट गवर्नमेंट ने जब वह ज़मीन म्युनिसिपल कमेटी को मुफ्त में ट्रांसफर कर दी थी जबकि वहीं ज़मीन कमेटी ने उसके टुकड़े बना बना कर ग्रागे लोगों के पास बेच दी है ?

मन्त्री : गवर्नमेंट ने कमेटी को ट्रांसफर करते हुए उस पर यह कण्डीशन लगाई थी कि वह ग्रपने पास से उस ज़मीन में सिविक ग्रमैनेटीज़ प्रोवाईड करे ग्रौर बाद में बेशक उसको बेच दे । तो उसने ऐसा ही किया है ।

श्री रूप लाल मेहता : मिनिस्टर साहब क्या बतायेंगे कि वह ज़मीन जो कमेटी ने प्लाट बना बना कर 35 हजार रुपये में बेच दी है उसको डिफेंस डिपार्टमेंट कलेम करता है कि यह उसकी है, इसके क्या कारण हैं ? और इस बारे में गवर्नमेंट क्या कर रही है ?

मन्त्री : कमेटी ने स्टेट गवर्नमेंट को प्रार्थना की थी कि वह ज़मीन जो कैम्प वाली ज़मीन के साथ लगती है वह डिफेंस डिपार्टमेंट से खरीद कर कमेटी को दे दे लेकिन स्टेट गवर्नमेंट ने अपनी मजबूरी ज़ाहर की है कि इसके लिये गवर्नमेंट के पास पैसे नहीं हैं। इसलिये हमने कमेटी को दोबारा कहा है कि वह खुद पैसे इसके लिये इकट्ठे कर के दे और यह ज़मीन स्टेट गवर्नमेंट की मारफत खरीद कर ले । इस तरह से तो स्टेट गवर्नमेंट उसकी मदद करने के लिए तैयार है ।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : क्या मन्त्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि क्या सरकार ने इस ज़मीन के बारे में डिफेंस डिपार्टमेंट को कुछ पे किया ?

मन्त्री: इसके दो पार्ट हैं। एक पार्ट तो उस ज़मीन से ताल्लुक रखता है जोकि सरकार ने खरीदी उसके लिये कीमत दी । दूसरा पार्ट है जिसमें कि कुछ ज़मीन के लिये प्रिज़म्पशन कर ली गई कि वह खरीदी हुई है । उसके बारे में झगड़ा है । म्यूनिसिपैलिटी ने कहा है कि यह ज़मीन हमारे लिये एक्वायर कर दो । उनको कहा है कि बाकायदा केस तैयार करो तो स्टेट गवर्नमेंट मदद कर देगी ।

MEMORANDUM SUBMITTED BY LEASE HOLDERS IN SUB TEHSIL GUHLA

***9365. Sardar Piara Singh :** Will the Minister for Revenue be pleased to state whether the lease-holders, who cultivate common lands of village Panchayat in Sub-Tehsil Guhla, waited upon the Chief Minister in a deputation on 10th January, 1966, and submitted a written Memorandum; if so, the action, if any, so far taken thereon ?

Sardar Gurmit Singh (Deputy Minister, Development and Irrigation and Power): Yes. Some lessees of Shamilat land in villages Siana Saidan and Shahpur of Sub-Tehsil Guhla presented a petition to the Chief Minister Punjab praying stay of the eviction proceedings against them in the Court of the Collector, Kaithal.

Deputy Commissioner, Karnal was required to look into the same. It has been reported by him that the matter is now *Sub-judice*.

ਸਰਦਾਰ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਇਕ ਸਪੈਸ਼ਲ ਆਫੀਸਰ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਪਚਾਂ, ਸਰਪੰਚਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਕਰੋ ਵਰਨਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਸਪੈਂਡ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ?

ਉਪ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੇ ਰੂਲਜ਼ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਾਫੀ ਲੰਮੇ ਅਰਸੇ ਲਈ ਲੀਜ਼ਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ । ਉਹ ਸੈਕਸ਼ਨ 3(ਏ) ਆਫ ਦੀ ਵਿਲੇਜ ਕਾਮਨ ਲੈਂਡਜ਼ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕੈਂਸਲ ਕਰਵਾਕੇ ਮੁਨਾਸਬ ਭਾ ਤੇ ਲੀਜ਼ ਦੇ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ । ਜਦ ਤੋਂ ਇਹ ਨੋਟਿਸ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਬੇਕਾਇਦਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕੁਝ ਮੋਤਬਰਾਨ ਅਤੇ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੇ

[ਵਿਕਾਸ, ਸਿੰਜਾਈ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਉਪ ਮੰਤ੍ਰੀ]

ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਅਫਸਰ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਫੈਸਲੇ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਾਇਦ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਮੁਨਾਸਬ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਅਸਰ 20-25 ਹਜ਼ਾਰ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਪਵੇਗਾ ?

ਉਪ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਇਨਫਾਰਮੇਸ਼ਨ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਬਾਕੀ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੇਸਿਜ਼ ਵਿੱਚ ਰੂਲਜ਼ ਅਤੇ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਦੀ ਖਿਲਾਫਵਰਜ਼ੀ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਲੋਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਰਨਾਲ ਵਿੱਚ ਲੀਜ਼ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਲਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਰੀਕਲੇਮ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ 10 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਹ ਰਹੇ ਹਨ । ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਟੈਨੇਨਸੀ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਉਪ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਅਸੀਂ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਆਫੀਸਰ, ਕਰਨਾਲ ਨੂੰ ਹਿਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਲੀਗਲ ਐਨਕ੍ਰੋਚਮੈਂਟਸ ਬਾਰੇ ਫੈਕਟਸ ਅਤੇ ਫਿਗਰਜ਼ 4 ਹਫਤਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਦਰ ਦੇਵੇ । ਉਸ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਕਾਫੀ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । ਉਸ ਦੇ ਇਨਫਾਰਮੇਸ਼ਨ ਭੇਜਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਮਨਿਸਟਰਜ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਨਾ ਤਾਂ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਖਿਲਾਫਵਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਕੀ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਟੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਜ਼ਮੀਨ ਛੱਡਨ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੈਸੇ ਖਰਚ ਕੇ ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਰੀਕਲੇਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਲਾਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਕਿਹੜਾ ਮੌਕਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਈਜੈਕਟ ਕਰਨ ਦਾ ?

ਉਪ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਸਲਾ ਹੈ । ਅਗਰ ਕੋਈ ਜ਼ਮੀਨ ਇਲੀਗਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਟਿਊਬਵੈਲ ਛਡ ਕੇ ਉਸ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਸੈਕਰੇਟਰੀਏਟ ਜਿਨੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਵੀ ਬਣ ਜਾਵੇ ਇਲੀਗਲ ਗਲ ਤਾਂ ਆਖਿਰ ਤਕ ਇਲੀਗਲ ਹੀ ਰਹੇਗੀ ਨਾ । ਹਾਂ ਸੋਧ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਮਸਲਾ ਵਿਚਾਰ ਗੋਚਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

कामरेड राम प्यारा : क्या वज़ीर साहिब बतायेंगे कि यह जो इल्लीगल एन्क्रोचमेंट्स श्रौर मेलाफाइड लीज़िज़ हैं यह गवर्नमेंट के नोटिस में कब आईं श्रौर इस बारे में इन्होंने कब एक्शन लेना शुरू किया ?

ਉਪ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਸਾਰੀਆਂ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੇ ਇਕੱਠਾ ਨਹੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਕਿਸੇ ਪਚਾਇਤ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵਕਤ ਲੈਸੀਜ਼ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ । ਕੁਝ ਪਿੰਡਾਂ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਿੰਡ ਜੀਵਨਹੇੜੀ ਨੇ ਇਕ ਸਬ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਬ ਕਮੇਟੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰਵਾਏ ਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਮਾਮਲਾ ਐਮੇਕੇਬਲੀ ਸੈਟਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਈ ਕੇਸਿਜ਼ ਗਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੁਲੈਕਟਰ ਪਾਸ ਹਨ। ਮਗਰ ਚੂੰਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਫੈਮਲੀਜ਼ ਅਤੇ ਨਗਰਾਂ ਦਾ ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੇ

ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਮਨਿਸਟਰਜ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੀ ਅਨਨਸੈਸਰੀ ਈਵਿਕਸ਼ਨ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜੋ ਬਹੁਤ ਨਾਮੀਨਲ ਰੇਟ ਤੇ ਲੀਜ਼ਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਸਰਕਾਰ ਇਨਟਰਵੀਨ ਨਾ ਕਰੇ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਮੇਰੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ।

चौधरी रण सिंह : क्या मन्त्री महोदय के नोटिस में यह बात है कि ज़िला करनाल के देहात में हज़ारहा एकड़ ज़मीन कानून के खिलाफ जिला करनाल के बाहर के जिलों जैसे अमृतसर गुरदासपुर के ज़िला के लोगों को अलाट की गई है । अगर ऐसी बात है तो क्या सरकार इन पटों को कैंसल करने के लिये ऐक्शन लेगी ।

ਉਪ ਮੰਤ੍ਰੀ : 1955 ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੇਮ ਮਾਰੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਕਰਨਾਲ ਵਗੈਰਾ ਦੇ ਸਨ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਐਪਰੋਚ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਭਾ ਤੇ ਲੀਜ਼ਾਂ ਲਈਆਂ ਲੇਕਿਨ ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ ਪੰਚਾਇਤ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਿਹਾਜ਼-ਦਾਰਾਂ ਲੋਕਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਲੀਗਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ । ਸਰਕਾਰ ਡਿਫਰੈਂਸ਼ੀਏਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ । ਬਾਕੀ ਕਿਤਨੇ ਬਾਹਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤਨੇ ਲੋਕਲ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਲੀਜ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਇਹ ਜਾਨਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨੋਟਿਸ ਦੇਣ, ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਦਿਆਂਗੇ ।

श्री फतेह चन्द विज : इन्होंने अभी एक सवाल के जवाब में कहा कि कुछ मुआज्ज़ीन को बीच में डाला गया है .... (विघ्न) तो क्या वजह है कि इन टाउट किस्म के लोगों को मुअज्ज़ीन कह कर इनको बीच में डाला गया है, जो इल्लीगल फैसले करायेंगे ?

ਉਪ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਪਰ ਜੀਵਨ ਹੇਰੀ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਕਈ ਮੋਅਤਬਰ ਲੋਕ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਫੈਸਲਾ ਕਰਾ ਰਹੇ ਹਨ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਪਟੇਦਾਰਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਜਦੋਂ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਲੀਜ਼ ਤੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ ਸੀ । ਕੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ?

ਉਪ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਦਰੁਸਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਖਰਾਬ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਸਸਤੀ ਸੀ ਮਗਰ ਹਰ ਕੇਸ ਮੈਰਿਟਸ ਤੇ ਕਨਸਿਡਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ । ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹਾਲਾਤ ਹਨ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਕੀ ਇਹ ਗੱਲ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਯੂ. ਪੀ. ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੀ ਤਰਾਈ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਪੱਟੇ ਕੈਂਸਲ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ?

ਉਪ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਸ ਦਾ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਅਗਰ ਅਲਹਿਦਾ ਨੋਟਿਸ ਦੇਣ ਤਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਚੌਧਰੀ ਸੱਤ ਦੇਵ : ਜੋ ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਜ਼ਮੀਨ ਗ੍ਰਾਮ ਪਚਾਇਤਾਂ ਨੇ ਪੱਟੇ ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕੇਸ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਲਦੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹੇਗੀ ?

Mr. Speaker : How can an order be issued to the Court ?

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਕੀ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਲ ਕਦੋਂ ਆਈ ਕਿ ਇਲੀਗਲ ਐਨਕ੍ਰੋਚਮੈਂਟਸ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਮੈਲਾਫਾਇਡੀ ਲੀਜ਼ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ । ਲਗ ਭਗ ਕਿਹੜੀ ਤਰੀਕ ਸੀ ਤੇ ਕਿਸ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਐਕਸ਼ਨ ਲਿਆ ਗਿਆ ।

ਉਪ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਮੇਰਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੀ ਇਤਲਾਹ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਕੁਛ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਨੋਟਿਸ ਦਿਉ ਤਾਂ ਤਰੀਕ ਦਾ ਪਤਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਕਦੋਂ ਪਹਿਲੀ ਦਰਖਾਸਤ ਇਸ ਸਬਧ ਵਿੱਚ ਆਈ ।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : क्या डिप्टी मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि जिन लीज़ होल्डर्ज़ को कम्पनसेशन देने के बाद इविक्ट किया गया उन्हें रिसैटल करने के बारे में क्या प्रपोज़लज़ हैं ?

ਉਪ-ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੱਲ ਆਈ ਅਤੇ ਲੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਦਖਲੀਆਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਆਇੰਦਾ ਕਿਸੇ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

BUILDING OF GIRLS MIDDLE SCHOOL AT BALLABGARH

***10083. Shri Hira Lal :** Will the Minister for Education be pleased to state whether the Government is aware of the fact that the building of the Girls Middle School, at Ballabgarh, is in a dilapidated condition ; if so, the time by which it is likely to be repaired ?

Sardar Kapoor Singh (Finance Minister): There is a Government Girls High School at Ballabgarh and not a Middle School. The condition of the building of this school is, no doubt, far from satisfactory. The school is being run in a rented building and in the newly constructed sheds. The views of the P.W.D. authorities as to whether the present building may be sold or be got repaired, have been called for.

DEVELOPMENT OF FISH PONDS NEAR PATIALA GATE, SANGRUR

***10121. Sardar Ranjit Singh :** Will the Minister of State for Animal Husbandry and Agriculture be pleased to state —

(a) whether the Government has developed fish ponds for the breeding of fish near the Patiala Gate in Sangrur City, if so, the number of ponds developed so far and the quantity of fish seed being produced at present, if no fish seed is produced the reasons therefor;

(b) whether the Government is aware of the fact that fish ponds already exist near Ghabdan Hermitage, Sangrur, if so, the reasons for neglecting the said site and prefering a new site for developing fish ponds near the Patiala Gate in Sangrur City;

(c) the total amount of expenditure incurred so far on the ponds referred to in part (a) above and the annual expenditure incurred on the maintenance and management of the said ponds;

(d) whether Government propose to hold an inquiry to ascertain the reasons for neglecting the site of Ghabdan Hermitage fish ponds and prefering the site near the Sangrur City and also the output of fish seed of the latter ?

Captain Rattan Singh : (a) to (d) A Statement is laid on the Table of the House.

(a) Yes.

STATEMENT

Type of Pond/Tank		Number.	Quantity of Fish Seed.
1. Stocking Tanks	..	1	1. 82,000 Fry of Indian Major Carp.
2. Nursery Tanks		13	
3. Rearing Tanks	..	8	
4. Ornamental Tanks	..	3	
5. Cisterns	(a)..	8	2. 7,000 Fry of Mirror Carp.
	(b)..	4	
	(c)..	2	

(b) Yes. It is not a seed farm but a tank constructed in the bed of choa for the purpose of trapping natural fish during its migration at the time of floods. The fish seed farm established near Patiala Gate Sangrur is a regular seed farm for the purpose of augmenting fish seed supply for stocking the village ponds which are lying fallow at present.

(c) (i) Rs. 45,410.

(ii) Rs 6,654 up to 28th February, 1966.

(d) In view of (b) above, the question does not arise.

सरदार रणजीत सिंह : क्या वज़ीर साहब बताने की कृपा करेंगे कि उन्होंने बताया है कि 39 पौंडज़ डिवैल्प कर चुके हैं और 89,000 की कुग्रांटटी फिश सीड की तैयार कर चुके हैं तो मैं इन फिगर्ज़ को चैलंज करता हूँ तो क्या यह इस हाऊस की कोई कमेटी बिठा देंगे फैक्टस को असरटेन करने के लिए ?

राज्य मन्त्री : अगर आप इन फिगर्ज़ को गलत साबित कर दें तो I will take appropriate action.

सरदार रणजीत सिंह : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि साल भर में कितने रुपये की फिश प्रोड्यूस कर सकेंगे ?

ਰਾਜ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਹ ਸਵਾਲ ਸੀਡ਼ ਫਾਰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਗੇਟ ਸੰਗਰੂਰ ਦਾ ਸੀਡ ਫਾਰਮ ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਫਿੰਗਰਲਿਕਸ ਪ੍ਰੋਡਿਊਸ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਪਚਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ।

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਰੂਲਿੰਗ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਇਕ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਬੜੀ ਜ਼ਿਮੇਦਾਰੀ ਨਾਲ ਰਾਜ ਮੰਤ੍ਰੀ ਦੀ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਚੈਲੰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਹੋਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਬੂਤ ਹੋਰ ਕੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ?

Mr. Speaker : The hon. Member, Sardar Ranjit Singh, does not require your support.

ਸਰਦਾਰ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਰਾਜ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਟੈਂਕ ਗਾਭਦਾਨ ਦਾ ਹੈ ਇਹ ਅਸਾਡੇ ਕੌਮੀ ਵਿਰਸੇ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਕਤ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਛੀਆਂ ਪਾਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਡਿਵੈਲਪ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ?

ਰਾਜ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਗਾਭਦਾਨ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਪਾਂਡ ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ੌਕ ਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਪਾਂਡ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਫਲਡਜ਼ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਸਾਲ ਚਾਰ ਪੰਜ ਜਾਂ ਛੇ ਸੌ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਲੀਜ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : क्या राज्य मंत्री बतायेंगे कि गाबदान [illegible] केपास वाले पांड को सीड फार्म के लिए डिवैलप क्यों नहीं किया गया ?

राज्य मन्त्री : उसमें से पानी बाहर निकल जाता है इसलिये उसको सीड पांड नहीं बनाया जा सकता ।

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਮੈਂ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿੱਚ ਪਟਿਆਲਾ ਗੇਟ ਪਾਸ ਜਿਹੜਾ ਪਾਂਡ ਹੈ ਕੀ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਮਛੀਆਂ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ?

ਰਾਜ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਫਿੰਗਰਲਿੰਕਸ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਉਥੇ ਪਾਣੀ ਹੈ ਨਾ ਮਛੀਆਂ ਹਨ ਤੇ 45,410 ਰੁਪਏ ਦੀ ਇਕ ਰਕਮ ਤੇ 6,654 ਰੁਪਏ ਦੀ ਦੂਜੀ ਰਕਮ ਨੂੰ ਗ਼ਬਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਚੈਲੰਜ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਟੇਟਮੈਂਟ, ਉਥੇ ਕਖ ਵੀ ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਯਾਰਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਰੁਪਿਆ ਅੱਗੇ ਪਿਛੇ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ?

ਰਾਜ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਮੇਰੇ ਯਾਰ ਦੋਸਤ ਤਾਂ ਇਹੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਮੈਂ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਦਾ ਰੂਲਿੰਗ ਇਸ ਪੁਆਇੰਟ ਤੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਕਾਨਟ੍ਰੋਵਰਸ਼ਲ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਦੋ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਚੈਲੰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਸਰਕਮਸਟਾਂਸਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਐਕਸ਼ਨ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। Is the State Minister prepared to take both the hon. Members to that place and check up personally in their presence as to how far the Department has given wrong information ?

Mr. Speaker : This is no point of Order.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਰੂਲਿੰਗ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਇਕ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮਨਿਸਟਰ ਕੋਈ ਗਲਤ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫੈਕਟਸ ਐਂਡ ਫਿਗਰਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਚੈਲੰਜ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਗਲਤ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਕੀ ਇਹ ਸਵਾਲ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਿਵਿਲੇਜ ਕਮੇਟੀ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਪਰਾਪਰ ਐਕਸ਼ਨ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ । ਜੇਕਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਹੋਰ ਕੀ ਹਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਆਈ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਚੈਲੰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । (ਵਿਘਨ)

10.00 a. m.

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼, ਇਹ ਗੱਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਈ ਦਫਾ ਕਲੀਅਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਐਲੀਗੇਸ਼ਨ ਜਾਂ ਕਾਊਂਟਰ ਐਲੀਗੇਸ਼ਨਜ਼ ਜੇਕਰ ਲਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਕਲੀਅਰ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਇਕੋ ਇਕ ਰੈਮੇਡੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਦਾ ਵੀ ਅਤੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦਾ ਵੀ ਦੋਨਾਂ ਦਾ ਵਰਸ਼ਨ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਵੇ ਹੋਰ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਹੈ ਨਹੀਂ । (Addressing Comrade Shamsher Singh Josh ; This matter has been cleared a number of times. When allegations and counter allegations are levelled and the Government does not give a clear reply the only remedy open to me is that both the versions of the hon. Member and that of the Government should come before the House. There is no other way out.)

ਰਾਜ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਗ਼ਲਤ ਫਿਗਰਜ਼ ਹਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਐਕਸ਼ਨ ਲਵਾਂਗਾ । ਵੈਸੇ ਮੈਂ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਕੰਪਲੀਟ ਦੇ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਕੈਪਟਨ ਸਾਹਿਬ, ਉਲਝੇ ਕਿਉਂ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ ਹੁਣ ਰਹਿਣ ਦਿਓ । (Addressing Captain Rattan Singh. Please leave it now and do not get yourself involved.)

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : आप ने फरमाया है कि इसका और कोई इलाज नहीं कुछ आप अपना वर्णन दे दें और मिनिस्टर दे दें । मैं कहता हूं स्पीकर साहिब यह तो सारा मुआमला ही फाल्स है वहां न कोई टैंक है और न मछली, आप जा कर देख लें सारा रुपया गबन हुआ है ।

ਇਕ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ : ਇਹ ਤਾਂ ਮੂਤ ਵਿਚੋਂ ਮਛੀਆਂ ਫੜਨ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ।

Mr. Speaker : Don't you think that it is in bad taste. ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਰੀਪੀਟ ਕੀਤੀ ਹੈ ਹੁਣ ਫੇਰ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਕੁਐਸਚਨ ਆਵਰ 60 ਮਿੰਟ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰਜ਼ ਤੇ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਹਾਊਸ ਦਾ ਵਕਤ ਜ਼ਾਇਆ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ।

[Mr. Speaker]

ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹੋ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਵਰਸ਼ਨ ਰਿਕਾਰਡ ਤੇ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਵੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਸੈਂਸਰ ਮੋਸ਼ਨ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । (Don't you think it is in badtaste. I have requested the hon. Members repeatedly and once again I wish to say, that the question Hour is limited only to 60 minutes. The time of the House should not be wasted in raising points of order. I can bring both the versions on record thereafter, if not satisfied censure motion can be brought.)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਘੰਟਾ ਇਸ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਤੋਂ ਸਹੀ ਸਹੀ ਇਨਫਾਰਮੇਸ਼ਨ ਲਈ ਜਾਵੇ । ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ ਮਨਿਸਟਰ ਸਹੀ ਇਨਫਾਰਮੇਸ਼ਨ ਨਾ ਦੇਵੇ, ਇਥੇ ਤਕ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਚੈਲੰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੈਂਬਰ ਇਨਫਾਰਮੇਸ਼ਨ ਹਾਸਲ ਕਰੇ ਭਾਵੇਂ ਵਕਤ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਹੀ ਇਸ ਕੁਐਸਚਨ ਆਵਰ ਦਾ ਲਾਭ ਹੈ । ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਅਗਨੀਹੋਤ੍ਰੀ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਵਰਸ਼ਨ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਰਾਂਗ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਪਰ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਤਕ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੈਸ਼ਨ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਵੇਗਾ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਕੁਐਸਚਨ ਦਾ ਮਕਸਦ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਹਲ ਹੋਵੇਗਾ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਦੀ ਮਾਰਫਤ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜੋ ਕੋਈ ਗ਼ਲਤ ਗੱਲ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੌਰਨ ਮੰਨ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪਤਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਗੱਲ ਕੀ ਹੈ । ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਖਲਾਕਨ ਫਰਜ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਹੀ ਗੱਲ ਤਸਲੀਮ ਕਰਨ । (ਵਿਘਨ)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਆਰਡਰ ਪਲੀਜ਼, ਮੈਂ ਕੈਪਟਨ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬੜੀ ਵਾਰੀ ਰੀਪੀਟ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਸਲਾ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਸੀ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੇ ਗਰੁਪ ਲੀਡਰਜ਼ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਸਨ । ਪਰ ਐਸੇ ਕੋਈ ਰੂਲ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਿਆ । (Order please. I have already requested Captain Rattan Singh. Such a matter was brought before the House on some previous occassion too. All the group leaders were present and I think Babu Bachan Singh was one of them. No decision could be taken in the absence of any such rule.)

ਇਕ ਮੈਂਬਰ : ਰੂਲਜ਼ ਬਦਲ ਦਿਉ ਜੀ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਹਰ ਵੇਲੇ ਇੰਟਰਪਸ਼ਨ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । (*There should be no interruption every time.*)

Sardar Ajaib Singh Sandhu : You are master of rules.

Mr. Speaker : I am subject to rules. Rules are to be decided by the House. I have to see that they are followed by the House. I am not above rules. Where the rules are silent, I can interpret them.

ਹੋਰ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਸਵਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸੈਂਸਰ ਮੋਸ਼ਨ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਏ ਹੋਰ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ । ਜੇਕਰ ਮਨਿਸਟਰ ਦੀ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਗ਼ਲਤ ਹੋਵੇ ਇਹ ਹਾਊਸ ਦੀ ਡਿਗਨਿਟੀ ਡੀਮਾਂਡ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ—

at the earliest possible opportunity the Minister should come and apologize to the House and make a correct statement. (There is no wayout except to bring a censure motion against him. If the statement given by a Minister happens to be wrong the dignity of the House demands that at the earliest possible opportunity the minister should come and apologize to the House and make a correct statement.)

DRINKING WATER SUPPLY SCHEMES FOR TEHSIL UNA, DISTRICT HOSHIARPUR

***9379. Shri Surinder Nath Gautam :** Will the Minister for Health be pleased to state—

(a) whether Government have recently finalized any schemes for the supply of drinking water to the villages of the Back-ward Hilly areas in Tehsil Una, District Hoshiarpur; if so,the names of the villages , where the work in this connection is proposed to be started and the present stage of the said schemes;

(b) the time within which the said schemes are likely to be com-pleted ?

Shrimati Om Prabha Jain : (a) Yes. A Statement is laid on the table of the House. The Schemes are being taken up shortly.

(b) As soon as possible after full funds are made available.

Statement showing rural water supply schemes of tehsil Una, district Hoshiarpur which have been administratively approved by the Sanitary Board, Punjab.

Serial No.	Name of Scheme	Names of Villages
1.	Providing Water supply Scheme in villages Manowal, Nangal Kalan, Nangal Khurd, Lalhri, in tehsil Una, district Hoshiarpur	Manowal, Nangal Kalan, Nangal Khurd, Lolahri, Jatpura, Jhahan
2.	Providing Water supply Scheme for village Polian and its surrounding Vil-lages in tehsil Una, district Hoshiarpur	Polian, Majra Johlan, Majra Jaghrana, Mulluwal and Majre Chamaran
3.	Providing Water Supply Scheme for villages Bangah, Ghlond, Fatehwal Bhaloti, Bas, Bhahour, Marbar, Block Una, tehsil Una, district Hoshiarpur	Bangah, Ghlond, Fatehwal, Bhaloti, Bas, Bhahour, Marbar.
4.	Providing Water Supply Scheme of villages Badhera, Kangar, Dhumpur, Sahinsawal, Samnal and Haroli, tehsil Una, district Hoshiarpur.	Bedehra, Kangar, Dhumpur, Samnal and Haroli
5.	Providing a stand-post in village Mawa Kaholan, Tehsil Una, District Hoshiarpur	Mawa

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम : क्या सरकार ने बैकवर्ड ऐरिया को पानी देने के लिए स्कीम्ज़ बनाई हैं अगर हैं तो वह कौन-कौन सी हैं और उन पर कितना-कितना रुपया खर्च किया गया है ?

मन्त्री : यह टोटल स्कीम्ज़ 16,48,000– की है जिनमें से 2,48,000 रुपया इस साल में खर्च किया जाना है ।

चौधरी बालू राम : यह पानी देने की स्कीम्ज़ तहसील ऊना के लिये ही हैं या इनमें गढ़शंकर तहसील के लिये भी कोई स्कीम है ?

मन्त्री : यह कवैश्चन ऊना तहसील से रिलेटिड है ।

पंडित मोहन लाल दत्त : मैं सब-डिवीज़न ऊना की सब-तहसील ऊना के मुताल्लिक पूछना चाहता हूँ कि वहां पर पीने के पानी की बहुत तकलीफ है क्या यहां के लिये भी कोई स्कीम है ।

मन्त्री : जो स्कीम्ज़ अपरूव हो चुकी हैं उन पर अमल किया जा रहा है अगर कोई ऐसी रहती हो तो अगले साल के लिये जो मीटिंग होगी उसमें हमारे नोटिस में आप ला सकते हैं।

Shri Rup Singh Phul : May I know whether there is any proposal for the relaxation of 5% cash contribution condit ion with respect to the backward/hilly areas ?

Minister : Not so far.

श्रीमती सरला देवी : मैं वज़ीर साहिब से यह पूछना चाहती हूँ कि हरियाणा के इलाके में जो पानी की स्कीम्ज़ हैं क्या उन पर जो रुपया इस साल मन्ज़ूर किया गया है, वह खर्च कर दिया जायेगा ?

श्री स्पीकर : यह एक पार्टीकुलर कवैश्चन का सवाल है । हरियाणे का इससे कोई तग्राल्लुक नहीं है । (This question relates to a particular Tahsil. It has no connection with Hariana.)

COMPLAINT AGAINST HEADMASTER, GOVERNMENT MIDDLE SCHOOL, CHANANWAL DISTRICT SANGRUR

***9770. Comrade Gurbakhsh Singh :** Will the Minister for Education be pleased to state:

(a) whether he or the Director of Public Instruction, the Circle Education Officer, Nabha and the District Education Officer, Sangrur, received any complaints from the staff of the Government Middle School, Chananwal, district Sangrur, in April/ May, 1965, against the Headmaster of the said school;

(b) if the answer to part (a) above be in the affirmative, the total number of complaints received against the said Headmaster and the dates on which they were received and copies thereof be laid on the Table of the House;

(c) whether any enquiry into the said complaints was held, if so, when and by whom;

(d) whethe the results of the enquiries have been communicated to the complainants; if not' the reasons therefor ?

Sardar Kapur Singh (Finance Minister) : (a) Yes.

(b) A statement is laid on the Table of the House.

(c) Yes. The enquiry was held by the Assistant Education Officer (P.T.) Sangrur on 26th October, 1965.

(d) No. The complainants have not been informed of the results of the enqu iry as the matter is being further probed into.

Total No. of complaints received against the Headmaster, Government Middle School, Chananwal (Sangrur).	Dates on which complaints were received.	Main allegations levelled in the complaints.
Five.	1. 15th April, 1965	1. He remains absent from the school but marks his presence in the Attendance Register.
	2. 28th April, 1965	
	3. 30th April, 1965	2. He misused school funds.
	4. 4th May, 1965	3. He took away garlic worth Rs 200 to his house.
	5. 12th May, 1965	4. His Attitude towards the staff is not cordial.
		5. He favours certain persons.
		6. Some cases of school staff which were to be sent to the District Education Officer's Office were destroyed by him.

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿਘ : ਕੀ ਵਿੱਤ ਮੰਤ੍ਰੀ ਜੀ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਹੈਡ ਮਾਸਟਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ 3–4 ਸੰਗੀਨ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਸਨ ਕੀ ਉਹ ਹੁਣ ਪ੍ਰਾਇਮਾ ਫਸਾਈ ਐਸਟੈਬਲਿਸ਼ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ?

ਵਿੱਤ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਜਦੋਂ ਵੀ ਐਸਟੈਬਲਿਸ਼ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਤਾਂ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਦਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨਕੁਆਇਰੀ 26 ਅਕਤੂਬਰ 1965 ਤੋਂ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਹ ਕਦੋਂ ਤਕ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਸ ਬਾਰੇ ਐਗਜ਼ੈਕਟ ਡੇਟ ਦਾ ਦੱਸਣਾ ਬੜਾ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਦੇ ਕੋਈ ਗਵਾਹ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਓਮ ਪਰਕਾਸ਼ ਅਗਨੀਹੋਤਰੀ : ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਪਰੈਲ, 1965 ਦੇ ਵਿੱਚ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕੰਪਲੀਟ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਤਾਂ ਅਕਤੂਬਰ,

[ਸ੍ਰੀ ਓਮ ਪਰਕਾਸ਼ ਅਗਨੀਹੋਤਰੀ]

1965 ਤਕ 4 ਮਹੀਨੇ ਇਹ ਕੇਸ ਦਫਤਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ? ਦੂਸਰੀ ਗਲ ਇਹ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਐਸਿਸਟੈਂਟ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਆਫੀਸਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਉਥੇ ਤਾਂ ਬਲਾਕ ਅਫਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਆਫੀਸਰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਵਾਸਤੇ ਕਾਗਜ਼ ਪਿਆ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਉਸ ਤੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 5 ਕੰਪਲੇਂਟਸ ਸੈਲਫ ਐਕਸਪਲੇਨੇਟਰੀ ਨੇ ਅਤੇ ਵਿਟਨੈਸਜ਼ ਦਾ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ 200 ਰੁਪਏ ਗ਼ਬਨ ਦੀ ਸ਼ਕਾਇਤ ਹੈ ਉਹ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋਂ ਚੈਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਜਿੱਥੇ ਗ਼ਬਨ ਦਾ ਕੇਸ ਹੋਵੇ ਓਥੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁਹਤਾਤ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਇੰਟੈਨਸ਼ਨ ਦੇਖਣ ਦਾ ਕੰਮ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਐਜ਼ ਏ ਹੋਲ ਹੋਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਧੌਲਾ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਇਸ ਹੈਡ ਮਾਸਟਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਹੋ ਕੇ ਫਾਈਲ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ? ਇਹ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਉਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਹੈ, ਕੀ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਪਤਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਫਿਨਾਨਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹੁਣੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ । ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਏਥੇ ਲਿਆਉਣ, ਉਹ ਦੱਸਣ ।

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਉਹ ਵੀ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਆਫ ਹੈਂਡ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਇਸਬਾਰੇ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਾਂਗੇ । ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਕਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੈ ਕੇ ਦਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

श्री अमर सिंह : वित्त मंत्री ने बताया है कि एजुकेशन अफीसर हौली २ इंक्वायरी कर रहा है, यह इंक्वायरी फाइनल स्टेज पर कब आ जायेगी ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਡੈਫੀਨਿਟ ਡੇਟ ਦੇਣੀ ਬੜੀ ਔਖੀ ਹੈ ।

श्री फतेह चन्द विज : इंक्वायरी के लिए यह दरखास्त एक साल से पैंडिंग है । ऐसे हालात में उस स्कूल में लड़कों की पढ़ाई का हरज होता है । यह इंस्ट्रकशन्ज़ दे दें कि दो तीन महीने के अन्दर २ यह इंक्वायरी मुकम्मल हो जाए।

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਸ ਦੀ ਖਾਤਰ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਜਿੰਨੀ ਐਕਸਪੇ-ਡਾਈਟ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਰੇ ।

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि क्या इंक्वायरी के दौरान हैड मास्टर को ट्रांसफर किया गया या सस्पैंड किया गया ? अगर नहीं तो क्या वजह है ? क्या इंक्वायरी अफसर ने इंटरिम रिपोर्ट भेजी है ।

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਬਰਖਿਲਾਫ ਚਾਰਜ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਸਪੈਂਡ ਕਰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਨੇ ਉਹ ਐਸਟੈਬਲਿਸ਼ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਕੀ ਵਿਤ ਮੰਤ੍ਰੀ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਅਫਸਰ (ਪੀ. ਟੀ) ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ, ਹੁਣ ਵੀ ਓਸੇ ਨੂੰ ਲਾਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸੀਨੀਅਰ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਲਾਇਆ ਹੈ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਹ ਪਤਾ ਲੈ ਕੇ ਦਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏਗਾ ।

SERVICE BOOKS OF TEACHERS OF GOVERNMENT SCHOOLS IN DISTRICT FEROZEPORE

***9362. Sardar Kultar Singh :** Will the Minister for Education be pleased to state—

(a) lay on the Table of the House a list of Teachers working in the various Government Primary, Middle and High Schools in District Ferozepore whose Service Books are not in the possession of their drawing and disbursing authorities at present;

(b) state the details of the where abouts of the said Service Books, the time since when these are lying there and the reasons therefor;

(c) state the amount of loss incurred by each of the said Teachers for want of these Service Books;

(d) state the time by which the authorities concerned will get back these Service Books and the Teachers compensated for the loss incurred by them ?

Sardar Kapoor Singh (Finance Minister): (a) and (b) A Statement is laid on the Table of the House.

(c) There has been no loss to any of the Teachers concerned.

(d) Within six months approximately.

[Finance Minister]

STATEMENT

Serial No.	(a) Names of Teachers whose Service Books are not with their Drawing and Disbursing Officers	(b) Whereabouts	Since when lying	Reasons
1	2	3	4	5
1.	Bikram Singh, Government High School, Charik ..	C. E. O. Jullundur	24th February, 1959	For Confirmation
2.	Kishori Lal, Government High School, Kishanpura ..	D.E.O. Ferozepore	July, 1965	For reconstruction
3.	Ram Nand, Government High School, Lambi ..	D. B. Ferozepore	9th July, 1963	C. P. Fund case
4.	Gurpal Singh, Government High School, Maujgarh ..	D. E. O. Ferozepore	May, 1965	For completion
5.	Manjit Kaur, Government High School, Parao Mehna ..	Ditto	September, 1965	Ditto
6.	Uttam Kaur, Government High School, Hari Ke Kalan ..	B. E. O. Ferozepore I	1st September, 1965	Ditto
7.	Ajit Singh, Government High School, Jalalabad East ..	D. E. O. Ferozepore II	Ditto	With Time-barred Claim
8.	Parkash Kaur, Government Girls High School, Moga ..	Ditto	September, 1965	With Leave Case
9.	Gurdev Kaur, Government Girls High School, Zira ..	B. E. O. Fazilka	April, 1965	Ditto
10.	Jagir Singh, Government High School, Baghanpurana ..	D. E. O. Ferozepore ..	Ditto ..	With Time-barred claim
11.	Gurpal Singh, Government High School, Baghanpurana ..	Ditto	May, 1964	Ditto
12.	Budh Singh, Government High School, Baghanpurana ..	Ditto	February, 1966	With E/Bar Case
13.	Gurdas Singh, Government High School, Baghanpurana ..	Government High School, Daudhur	January, 1966	With Arrear Bill
14.	Mohinder Kaur, Government High School, Baghanpurana ..	B. E. O. Ferozepore	November, 1965	Ditto
15.	Mohan Lal, Government High School, Baghanpurana ..	D. E. O. Ferozepore	September, 1965	For completion

16.	Nirvail Singh, Government High School, Fazilka	..	Ditto	..	Arrear Bill
17.	Sadhu Singh, Government High School, Fazilka	..	Ditto	..	For Verification
18.	Behari Lal, Government High School, Fazilka	..	Ditto	..	C.P. Fund Case decision
19.	Prem Singh, Government High School, Mallan	..	Ditto	June, 1965	With Arrear Bill
20.	Amir Singh, Government High School, Zira	..	Ditto	..	For completion
21.	Ranjit Singh, Government High School, Zira	..	Ditto	..	Ditto
22.	Kidar Nath, Government High School, Zira	..	Ditto	..	Ditto
23.	Hardyal Singh, Government High School, Zira	..	Government Higher Secondary School, Patto H. Singh	..	Ditto
24.	Jagan Nath, Government High School, Raoli	..	B. E. O. Dharamkot	..	For Arrears
25.	Amar Singh, Government High School, Raoli	..	D. E. O. Ferozepore	..	With leave case
26.	G. L. Sharma, Government High School, Raoli	..	Ditto	..	For correction
27.	Sarla Singhal, Government High School, Ghall Kalan	..	Ditto	September, 1965	For Arrear
28.	Ajit Singh, Government High School, Ghall Kalan	..	Ditto	Ditto	Ditto
29.	Vidya Wati, Government High School, Ghall Kalan	..	Ditto	Ditto	For completion
30.	Gian Kaur, Government High School, Ghall Kalan	..	Ditto	Ditto	With Leave Case
31.	Kasulya Devi, Government High School, Ghall Kalan	..	Ditto	Ditto	Ditto
32.	Indra Pabbi, Government Girls High School, Dharamkot	..	A. G. Punjab	February, 1966	With Arrear Bill
33.	Surinder Kaur, Government Girls High School, Dharamkot	..	B. E. O. Chamkaur Sahib	January, 1966	Ditto
34.	Pritam Kaur, Government Girls High School, Mukatsar	..	D. E. O. Ferozepore ..	Ditto	Ditto
35.	Amrit Kaur, Government Girls High School, Mukatsar	..	Ditto	Ditto	Ditto

[Finance Minister]

1	2	3	4	5
36.	Visheshar Kaur, Government Girls High School, Mukatsar	D. E. O., Ferozepore	January, 1966	With Arrear Bill
37.	Ranjit Kaur, Government Girls High School, Mukatsar ..	Government Girls High School, Kot Kapura	..	..
38.	Kartar Kaur Government Girls High School, Patto Hira Singh	Government Girls High School, Poohla	June, 1966	..
39.	Thakar Dass, Government Primary School, Channan Khera ..	D.E.O. Ferozepore ..	May, 1965	For leave case
40.	Pirthi Singh, Government Primary School, Ramgarh ..	Ditto	December, 1965	Seniority Case
41.	Prem Paul, Government Primary School, Darwang Wali ..	Ditto	July, 1965	D.B. Arrear
42.	Harnek Singh, Government Primary School, Mari Mustafa ..	Ditto	May, 1965	Not received from the previous Drawing and Disbursing Officer
43.	Tota Singh, Government Primary School, Samadh Bhai ..	Ditto	Ditto	..
44.	Malkiat Singh, Government Primary School, Veroke ..	Ditto	Ditto	..
45.	Amar Singh, Government Primary School, Gholia Kalan ..	Ditto	Ditto	For Time-barred Claim
46.	Amar Singh, Government Primary School, Sibian ..	Ditto	Ditto	Ditto
47.	Gurnam Singh, Government Primary School, Samadh Bhai ..	Ditto	Ditto	With Time-barred Claim
48.	Ajit Singh, Government Primary School, Gholia Kalan ..	Ditto	Ditto	For completion
49.	Harbhajan Singh, Government Primary School, Daya Kalan ..	Ditto	July, 1963	Ditto
50.	Bachan Lal, Government Primary School, Pandori Arain ..	Ditto	October, 1964	With Seniority Case
51.	Sharif Masib, Government Primary School, Malik Kangan ..	Ditto	September, 1965	Ditto
52.	Harjit Kaur, Government Primary School, Kokri Vehniwal ..	Ditto	Ditto	Ditto
53.	Mohinder Singh, Government Primary School, Indergarh ..	Ditto	Ditto	Ditto

54.	Amar Singh, Government Primary School, Roshanwala ..	Ditto	January, 1966	With leave case
55.	Surjit Singh, Government Primary School, Roshanwala ...	Ditto	September, 1965	For completion
56.	Harbans Singh, Government Primary School, Chuge Kalan ...	Ditto	Ditto	With leave case
57.	Sampuran Singh, Government Primary School, Indergarh ...	Ditto	July, 1965	With Arrear Bill
58.	Gurbachan Singh, Government Primary School, Lohgarh ...	B. E. O. Moga I ..	November, 1965 ..	Ditto
59.	Jagal Singh, Government Primary School, Jaffarwala ...	Z.P. Ferozepore	July, 1964	Ditto
60.	Ram Rachhpal Singh, Mojgarh ...	Ditto	May, 1964	Ditto
61.	Tej Bhan, Government Primary School, Jogewala ...	D.E.O. Ferozepore ..	May, 1965 ..	For completion
62.	Hans Raj, Government Primary School, Wanjoke ..	Ditto	September, 1965	Ditto
63.	Nazar Singh, Government Primary School, Bajeke ..	Ditto	January, 1966	With Arrear Bill
64.	Charanjit Kaur, Government Primary School, Jalalabad (E) ..	Ditto	October, 1965	For completion
65.	Sukhdev Singh, Government Primary School, Jalalabad (E) ..	Ditto	September, 1965	Under construction
66.	Halajinder Kaur, Government Primary School, Jalalabad (E) ..	Ditto	Ditto	Not received from the previous D. & D. O.
67.	Nirmal Kumari	.. B.E.O. Palwal	January, 1966	With arrear Bill
68.	Shanta Johar	B.E.O. Ferozepore II	February, 1966	Ditto
69.	Balkar Singh	B.E.O. Ghall Khurd	January, 1966	Ditto
70.	Parshotam Sharma	B. E. O. Ferozepore II	Ditto	For completion
71.	Prem Kumar	B.E.O. Zira II	Ditto	Ditto
72.	Mulkh Raj — Office of the B.E.O. Ferozepore III	B.E.O., Guru Har Shai	Ditto	Ditto
73.	Jaswant Singh	Ditto	Ditto	Ditto

1	2	3	4	5
74. Joginder Nath	Office of the B. E.O. Ferozepure III	D.E.O., Bhatinda	2 years	For completion
75. Vijay Laxmi		B. E. O., Ferozepore I	May, 1965	Ditto
76. Shanti Devi		B. E. O., Zira II	December, 1965	Ditto
77. Mangal Singh		B. E. O., Jalalabad II	September, 1965	Ditto
78. Jaswant Singh		B. E. O., Jalalabad I	January, 1966	Ditto
79. Santosh Bajaj		B. E. O., Ferozepore I	Ditto	Ditto
80. Bhagwan Singh		D.E.O., Ferozepore	May, 1963	Ditto
81. Ram Parkash, Government Primary School, Chak Mahantan-Wala		Ditto	..	With D.B. Arrear
82. Dalip Singh, Government Primary School, Sangha Kalan ..		Ditto	..	Ditto
83. Jagan Nath, Government Primary School, Matabgarh ..		Ditto	..	Ditto
84. Harbans Singh, Government Primary School, Koer Singh Wala		Ditto	..	Ditto
85. Kartar Singh, Government Primary School, Khirkian Wala ..		Ditto	February, 1965	For the drawal of arrears
86. Mahla Singh, Government Primary School, Sotha ..		Ditto	November, 1965	Ditto
87. Parma Nand, Government Primary School, Malwala Katore-Wala		Ditto	February, 1964	Ditto
88. Hans Raj, Government Primary School, Dab Wali Dhab ..		Ditto	Ditto	Ditto
89. Surjit Singh, Government Primary School, Jandwala ..		Ditto	Ditto	Seniority case
90. Raghvar Dyal, Government Primary School, Dhaula Kingra		Ditto	Ditto	D. B. Arrear
91. Megh Raj, Government Primary School, Shergarh ..		Ditto	Ditto	Ditto

92.	Nazar Singh, Amarbarhar ..	Government High School, Sikhwala	..	For completion
93.	Kashmira Singh, Government Primary School, Sidhara ..	D.E.O., Ferozepore	May, 1965	Ditto
94.	Hernek Singh, Government Primary School, Mansurwala Kalan	Ditto	Ditto	For fixation of pay
95.	Naranjan Singh, Government Primary School, Kot Karor Khurd	B. E. O., Ghall Khurd	Ditto	Not received
96.	Madan Lal, Government Primary School, Datewal ..	B. E. O., Dharamkot	Ditto	For completion
97.	Kashmiri Lal, Government Primary School, Kamalgarh ..	B. E. O., Zira II	September, 1964	With Arrear Bill
98.	Durga Dass, Government Primary School, Kassoana ..	Ditto	March, 1965	Ditto
99.	Jagan Nath, Government Primary School, Mansur Deva ..	B. E. O., Malout ..	September, 1965	Not received
100.	Gobind Ram, Government Primary School, Shahwala ..	B. E. O., Zira II	September, 1964	With Arrear Bill
101.	Apar Singh, Government Primary School, Shahwala ..	B. E. O., Zira III	May, 1965	Ditto
102.	Tirath Singh, Government Primary School, Umriana ..	D.E.O. Bhatinda	Ditto	Not received
103.	Romesh Kumari, Government Primary School, Kokri Phula Singh	D. E. O., Ferozepore	September, 1963	With Time-barred claim
104.	Darbara Singh, Government Primary School, Kapure ..	Ditto	September, 1964	Ditto
105.	Sarwan Singh, Government Primary School, Killi Chahlan ..	D.E.O., Ferozepore	November, 1964	For completion
106.	Ajit Singh, Government Primary School, Chujarchak ..	Ditto	September, 1965	Ditto
107.	Dhan Kaur, Government Primary School, Landeke ..	Ditto	May, 1964	For correction of Date of Birth
108.	Swarajpal Singh, Government Primary School, Dhalleke ..	Ditto	March, 1965	For completion
109.	Sarwan Singh, Government Primary School, Langaina ..	Ditto	1963	With D.B. Arrear Bill
110.	Davinder Kaur, Government Primary School, Moga III ..	Ditto	April, 1964	With A. G. Punjab

[Financc Minister]

1	2	3	4	5
111.	Mohinder Singh, Government Primary School, Mahla Kalan ..	D.E.O. Ferozepore	1963	With D.B. Arrear
112.	Jagdish Lal, Government Primary School, Khosa Pando ..	Ditto	September, 1965	With Seniority objection
113.	Teja Singh, Government Primary School, Dadda Hoor ..	Ditto	October, 1965	With E/ Bar Case
114.	Lachhman Singh, Government Primary School, Sadda Singh Wala	Ditto	January, 1966	With Special Certificate Case
115.	Mohinder Singh, Govern ment Primary School, Dhalleke ..	Ditto	Dece mber, 1964	With Seniority objection
116.	Pala Singh, Government Primary School, Saffuwala ..	Ditto	March, 1965	With D. B. Arrear
117.	Harbans Lal, Government Primary School, Khakhera ..	Ditto	September, 1965	For completion
118.	Jai Ram Dass, Faqar Sar Dheri Bhai ..	Ditto	1962	..
119.	Bachint Kaur, Government Middle School, Kokri Kalan ..	B. E. O., Muktsar II	August, 1965	For co mpletion.
120.	Kulwant Singh, Government Middle School, Chak Giljewala	B.E.O., La mbi	November, 1965	Ditto
121.	Daljit Singh, Government Girls Middle School, Badhni Kalan	B.E.O., N.S. Wala	December, 1965	For completion Arrear
122.	Nachhatar Singh, Government Middle School, Langaiana ..	B.E.O., Dharamkot I	February, 1966	Ditto
123.	Amarjit Kaur, Government Girls Middle School, Rode ..	B. E. O., Zira II	Ditto	For completion
124.	Amrik Singh, Government Middle School, Jhumianwali ..	B. E. O., Kangra	Ditto	Ditto
125.	Hakam Chand, Government Middle School, Tarkhaswala ..	B. E. O. Malout	January, 1966	Ditto
126.	Kulwant Kaur, Government Middle School, Lopon ..	B. E. O. Nihal Singh Wala	Ditto	Ditto
127.	Mohinder Singh, Government Middle School, Sekha Kalan ..	B. E. O., Moga II	December, 1965	Ditto
128.	Karnail Kaur, Government Middle School, Singhanwala ..	Government High School, Nangal Township	Ditto	Ditto

129.	Ganda Singh, Government Girls Middle School, Mudki ..	G. H.S. Kishanpura	October, 1965	For arrear
130.	Daya Wanti, Government Girls Middle School, Qabar Wala ..	B. E. O. Fazilka II	Ditto	For completion
131.	Ralla Singh, Government Middle School, Sekha Kalan ..	B.E.O. Moga II	August, 1965	Ditto
132.	Inayat Iuzil Mashib, Government Middle School, Makhu ..	B.E.O., Dharamkot I	Ditto	Ditto
133.	Khem Shankar, Government Middle School, Dotaranwali ..	G.H.S. Maujgarh	July, 1965	Ditto
134.	Kashmira Singh, Government Middle School, Mahmoo Joya ..	B.E.O., Jalalabad (West) II	Ditto	Ditto
135.	Sohan Singh, Government Middle School, Kotise Kalan ..	B.E.O., Dharamkot II	October, 1965	Ditto
136.	Gurbakash Singh, Government Middle School, Dala ..	Lost	Prior to May, 1963	..
137.	Pritam Singh, Government Middle School, Dhurkot Ransih ..	Ditto	Ditto	..
138.	Manjit Singh, Government Middle School, Sekha Kalan ..	Ditto	Ditto	..
139.	Pritam Singh, Government Middle School, Tahliwala Jattan ..	Ditto	Ditto	..
140.	Khazan Chand, Government Middle School, Nandgarh ..	Ditto	Ditto	..

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਤਾਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਸਰਵਿਸ ਬੁਕਾਂ ਕਿਉਂ ਗੁੰਮ ਹੋਈਆਂ । ਕੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਵਾਈ ਤੇ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਕੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਡੈਫੀਨੇਟਲੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ, ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਵਿੱਤ ਮੰਤ੍ਰੀ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਕੀ ਗੌਰਮੈਂਟ ਰੈਸਪਾਂਸਿਬਿਲਿਟੀ ਫਿਕਸ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਸਰਵਿਸ ਬੁਕਾਂ ਗੁੰਮ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂ ਮਿਸਿੰਗ ਰਖੀਆਂ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ । ਸਰਵਿਸ ਬੁਕਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਲੀਵ ਦਾ ਸਵਾਲ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਥੋੜੀਆਂ ਨਹੀਂ, ਬੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਤੇ ਰਿਸਪਾਂਸਿਬਿਲਿਟੀ ਪਾਉਣੀ ਬੜੀ ਔਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਕਈ ਸਰਵਿਸ ਬੁਕਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸੋ ਇਕ ਆਦਮੀ ਰੈਸਪਾਂਸੀਬਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ।

श्री अमर सिंह : क्या यह दुरुस्त है कि टीचर्ज़ को बार बार ट्रांसफर करके उनकी सर्विस बुकों को गुम किया जाता है ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਤੱਅਲੁਕ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਇਸ ਨਾਲ ।

MEMO. BARRING THE UTILIZATION OF CERTAIN AREAS DECLARED SURPLUS UNDER THE PUNJAB SECURITY OF LAND TENURES ACT, 1953.

***10017. Comrade Babu Singh Master :** Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) whether Memorandunm No. 4661-ARI (II)-61/2538-49, dated the 22nd July, 1961, was issued by the Government barring the utilization of certain areas declared surplus under the provisions of the Punjab Security of Land Tenures Act, 1953;

(b) whether it is a fact that the Punjab High Court, in the case of Bhagat Gobind Singh, Vs. State has held that the said Memo. has got no force of law;

(c) if the reply to part (b) above is in the affiirmative, whether the Government proposes to withdraw the said Memo. in the light of Judgement of the High Court ?

Sardar Harinder Singh, Major (a) Yes. But the Memorandum actually bears No. 4881-ARI (II)-61/2538-49, dated the 22nd July, 1961 and not as given in the question.

(b) In Civil Writ No. 68 of 1962-Bhagat Govind Singh Versus Punjab State etc.—the High Court had observed as under :—
"No doubt, these instructions have not the force of law, but in implementation of the provisions of the Principal Act such instructions do play part and come in for consideration of the authorities implementing them".

(c) The matter is being looked into.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਕਿਨੀ ਕੁ ਦੇਰ ਤਕ ਫਾਈਨਲ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ ?

Minister : It is very difficult to say as to by which date the matter will be finalised. The matter will be looked into at the earliest possible and a decision will be taken.

HIGH/HIGHER SECONDARY AND NORMAL SCHOOLS IN KARNAL DISTRICT

***10039. Comrade Ram Piara :** Will the Minister for Education be pleased to state—

(a) the total number of Government-/Denominational High/Higher Secondary Normal Schools in District Karnal at present together with the strength of students, teachers and the number of rooms in each school separately;

(b) whether he is aware of the fact that the number of rooms in the Prem Nagar High School in Karnal is inadequate; if so, the steps which the department is taking in this connection;

(c) whether any efforts are being made to separate the Primary classes from the High School mentioned in part (b) above so as to remove the shortage of rooms etc.; if so, the details thereof;

(d) whether it is a fact that the people of the Ram Nagar Colony had represented to the Department for opening a Primary School in the said Colony where a large number of Small children are facing hardship in going to Prem Nagar High School; if so the steps taken by the Department in this behalf ?

Sardar Kapoor Singh (Finance Minister) : (a) Statements are laid on the Table of the House.

(b) Yes. The Headmistress of the school concerned has been directed to prepare a case for the provision of additional accommodation in the School.

(c) The matter is being considered by the Department.

(d) No.

Statement showing the No. of High/Higher Secondary Schools in Karnal District

Government/ Denominational	HIGHER SECONDARY SCHOOLS			HIGH/ NORMAL SCHOOLS		
	Boys	Girls	Total	Boys	Girls	Total
1. Government ..	14	5	19	46	4	50
2. Denominational ..	9	..	9	13	10	23
Total ..	**23**	**5**	**28**	**59**	**14**	**73**

[Finance Minister]

List of Privately Managed Higher Secondary Schools

Serial No.	Name of School	Block	No. of Students	No. of Teachers	No. of Rooms
1.	Arya Higher Secondary School, Panipat.	Panipat	1,416	31	22
2.	D. A. V. Higher Secondary School, Karnal.	Karnal	1,395	35	35
3.	D. A. V. Higher Secondary School, Shahabad.	Shahabad	1,109	21	14
4.	Hindu Higher Secondary School, Kaithal.	Kaithal	1,141	42	20
5.	I. B. L. Higher Secondary School, Panipat.	Panipat	1,473	34	29
6.	Jat Higher Secondary School, Kaithal	Kaithal	329	20	14
7.	Janta Higher Secondary School, Kaul	Pundri	487	19	20
8.	S. D. Higher Secondary School, Karnal.	Karnal	710	26	23
9.	S. D. Higer Secondary School, Panipat.	Panipat	1,408	26	25

Statement showing the number of Government/Denominational High/Higher Secondary Schools/Normal Schools in Karnal District, together with the strength of Teachers students. Number of rooms in each School.

Serial No.	Name of the School	Block	No. of students	No. of teachers	No. of rooms
	Boys Schools				
1.	Government Higher Secondary School, Atta	Samalkha	238	15	15
2.	Government Higher Secondary School, Ballah	Gharaunda	466	20	13
3.	Government Higher Secondary School, Gharaunda	Do	906	32	20
4.	Government Higher Secondary School, Israna	Mallauda	592	26	18
5.	Government Higher Secondary School, Kaithal	Kaithal	1,724	26	19
6.	Government Higher Secondary School, Kunjpura	Karnal	920	31	13
7.	Government Higher Secondary School, Karnal	Karnal	1,167	50	32
8.	Government Higher Secondary School, Kurukshetra	Thanesar	667	27	14
9.	Government Higher Secondary School, Nilokheri	Nilokheri	1,844	49	21
10.	Government Higher Secondary School, Naguran	Assandh	621	30	19

Sr. No.	Name of the School	Block	No. of students	No. of teachers	No. o rooms
	Boys Schools—concld				
11.	Government Higher Secondary School, Sewah	Panipat	741	29	16
12.	Government Higher Secondary School, Samalkha	Samalkha	710	30	14
13.	Government Higher Secondary School, Shahabad	Shahabad	808	34	11
14.	Government Higher Secondary School, Sewan (Co-Education)	Guhla	2,135	27	15
	Girls Schools				
15.	Government Girls Higher Secondary School, Fatehpur	Pundri	377	21	10
16.	Government Girls Higher Secodary School, Karnal	Karnal	1,306	53	15
17.	Government Girls Higher Secondary School, Kaithal	Kaithal	915	27	14
18.	Government Girls Higher Secondary School, Pehowa	Thanear	280	14	8
19.	Government Girls Higher Secondary School, Panipat	Panipat	768	39	30

Statement showing the list of High Schools, together with the strenght of teachers, student and Number of rooms in each School

Serial No. 1	Name of School 2		Bock 3	No. OF Students 4	No. OF Teachers 5	No. of Rooms 6
						Room
1.	Government High School	Adyana	Madlauda	564	11	10
2.	Ditto	Alewa	Assandh	208	9	15
3.	Ditto	Assandh	Assandh	1,350	43	13
4.	Ditto	Arainpura	Gharaunda	410	14	12
5.	Ditto	Baiana	Karnal	534	12	11
6.	Ditto	Buana Lakhu	Madlauda	575	18	10
7.	Ditto	Babain	Radaur	605	17	16
8.	Ditto	Bapauli	Panipat	560	22	14
9.	Ditto	Chhater	Assandh	299	6	12
10.	Ditto	Chamrori	Radaur	445	14	12
11.	Ditto	Chika	Guhla	472	14	10
12.	Ditto	Gagsina	Gharaunda	627	12	11
13.	Ditto	Guliana	Assandh	431	12	11
14.	Ditto	Gangat Heri Popran	Assandh	508	17	14

[Finance Minister]

1	2		3	4	5	6
15.	Government High School,	Habri	Pundri	512	17	10 1 Small
16.	Ditto	Jakhauli	Kaithal	408	15	10
17.	Ditto	Jaurasi	Samalkha	797	20	13
18.	Ditto	Jhansa	Sahabad	757	25	16
19.	Ditto	Jundla	Nissang	787	30	16
20.	Ditto	Katla Heri	Do	325	13	11
21.	Ditto	Kathana	Assandh	464	17	12
22.	Ditto	Kirmach	Nilokheri	284	8	10
23.	Ditto	Kheri Naru	Nissang	444	18	16
24.	Ditto	Kaimla	Gharaunda	567	14	14
25.	Ditto	Kalkha	Madlauda	237	11	10
26.	Government High School, Prem Nagar, Karnal		Karnal	2,575	60	26
27.	Government High School,	Karora	Pundri	966	22	17
28.	Government Normal School, Karnal	..	Karnal	285	—	—
29.	Government High School,	Keorak ..	Kaithal	330	11	10
30.	Ditto	Kurana ..	Madlauda	185	9	11
31.	Ditto	Ladwa ..	Ladwa	1,376	43	14
32.	Ditto	Madhuban ..	Karnal	298	10	10
33.	Ditto	Mowana ..	Assandh	580	17	20
34.	Ditto	Nissang ..	Nissang	525	22	11
35.	Ditto	Padha	Gharaunda	421	14	12
36.	Ditto	Padla ..	Kaithal	369	14	10
37.	Ditto	Pundri ..	Pundri	710	18	18
38.	Ditto	Patti Kalyana	Samalkha	395	17	12
39.	Ditto	Pehowa ..	Thanesar	789	19	10
40.	Ditto	Rajond ..	Assandh	394	17	11
41.	Ditto	Rasina ..	Pundri	409	17	13
42.	Ditto	Saunch ..	Do	450	14	15
43.	Ditto	Salwan ..	Assandh	577	23	11
44.	Ditto	Taraori ..	Nilokheri	1,118	37	13
45.	Ditto	Urlana Kalan	Madlauda	505	18	12
46.	Ditto	Yara ..	Ladwa	372	16	10

1	2	3	4	5	6
	Government Girls High Schools				
47.	Government High School, Gharaunda ..	Gharaunda	364	24	11
48.	Ditto Karnal (M.T.) ..	Karnal	684	31	12 2 small
49.	Ditto Panipat ..	Panipat	976	30	10 2 small
50.	Ditto Thanesar ..	Thanesar	466	17	8

List of privately Managed Schools

Serial No.	Name of the School	Block	No. of Students	No. of Teachers	No. of Class rooms
1.	Arya High School, Thanesar	Thanesar	670	12	14
2.	A.S.H. High, School, Pundri ..	Pundri	750	22	19
3.	D.N. High School, Karnal ..	Karnal	511	17	14
4.	G.M. High School, Naraina ..	Samalkha	292	11	17
5.	Jain High School, Panipat ..	Panipat	727	15	20
6.	Jat High School, Thol ..	Pundri	317	6	10
7.	Khalsa High School, Shahabad ..	Shahabad	277	12	13
8.	M.L.N. High School, Radaur ..	Radaur	372	10	13
9.	Public Panchayat High School, Ismailabad ..	Shahabad	150	4	8
10.	Public Panchayat High School, Pai ..	Pundri	59	6	9
11.	S. M. B. Gita High School, Kurukshetra ..	Thanesar	1,104	25	12
12.	Khalsa High School, Karanal ..	Karnal	297	11	12
13.	Yauana Farm High School, Taroari ..	Tarovri	9	3	10
	Girls High Schools				
14.	Arya Girls High School, Shahabad ..	Shahabad	1,022	21	10
15.	Arya Girls High School, Panipat ..	Panipat	407	11	7
16.	D.N. Arya High School, Karnal ..	Karnal	1,418	36	28
17.	Guru Nanak Girls High School, Karnal ..	Karnal	435	13	12
18.	Harkaur Arya Girls, High School, Panipat	Panipat	595	14	13
19.	J. D. Aggarwal Girls Higher Secondary School, Kaithal	Kaithal	588	10	10
20.	R. D. Girls High School, Karnal ..	Karnal	624	16.	11
21.	S. D. Girls High School, Karnal ..	Karnal	179	12	15
22.	S. D. Girls High School, Panipat ..	Panipat	926	26	29
23.	Khalsa Girls High School, Shahabad ..	Shahabad	504	15	10

कामरेड राम प्यारा : पार्ट बी के जवाब में बताया है :

"The headmaster of the school concerncd has been asked to prepare a case...."

मैं पूछना चाहता हूं कि हैड मिस्ट्रैस को केस तैयार करने के लिए कब डाइरेक्ट किया गया ?

ਮੰਤਰੀ : ਐਗਜ਼ੈਕਟ ਡੇਟ ਦਾ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਕੋਈ ਸਾਲ ਹੀ ਦੱਸ ਦਿਓ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ, ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਸਵਾਲ ਕਰ ਲੈਣਾ । (Addressing Comrade Ram Piara : Better put this question next year.)

श्री फतेह चंद विज : जवाब के 'सी' हिस्से में बताया है कि मामला ज़ेरे गौर है, कब तक फैसला कर दोगे ?

मंत्री : यह हालात पर मुनहसर है । मुमकिन है कि आप को ही करना पड़ जाए ।

कामरेड राम प्यारा : बीइंग कंसिडर्ड है कि यह तो हरियाणा प्रांत की मिनिस्टरी कर लेगी । कब से आपके ज़ेरे गौर है ?

ਮੰਤਰੀ : ਜ਼ੇਰੇ ਗੌਰ ਤਾਂ ਬੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ ਕਈ ਬੜੀ ਦੇਰ ਤਕ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ ।

INTEREST ON LOANS GIVEN TO SCHEDULED CASTE PERSONS FOR PURCHASE OF EVACUEE LAND

***9751. Comrade Bhan Singh Bhaura :** Will the Minister for Welfare and Justice be pleased to state the rate of interest charged on the loans given to persons belonging to the Scheduled Castes who purchased evacuee land last year ?

Sardar Kapoor Singh (Finance Minister) : 5% per annum (upto 31-3-1965). 7% per annum (Since 1-4-1965).

श्री अमर सिंह : क्या आनरेबल मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि जो यह इंट्रैस्ट चार्ज कर रहे हैं यह हरिजन फंड में जमा हो रहा है या किसी और खाते में जमा हो रहा है ?

मन्त्री : जितनी देर तक तो इट बिकम्ज़ पार्ट आफ दी कन्सालीडेशन फंड यह उस में जमा हो रहा है । अगर कोई और फैसला होगा तो उसके मुताबिक जमा हो जाएगा ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਜਿਹੜੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੇ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਖਰੀਦੀਆਂ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਇੰਟਰੈਸਟ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੌਰਮੈਂਟ ਕੋਲੋਂ ਪੈਸੇ ਲੈ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਖਰੀਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਇੰਟਰੈਸਟ ਨਹੀਂ ਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ । ਇਸ ਦੀ ਕੀ ਵਜਹ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਦੀ ਵਜਾਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਾਲੀਸੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਦਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਮ-ਸ਼ਟਾਂਸਿਜ਼ ਵੀ ਬਦਲਦੇ ਰਹਿਦੇ ਹਨ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਕੀ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਪਾਲੀਸੀ ਨੂੰ ਬਦਲਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਇੰਟਰੈਸਟ ਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਐਗਜ਼ੈਂਪਸ਼ਨ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ?

Minister : Provided there are no other repercussions.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਇਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਚੀਪ ਰੇਟ ਤੇ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਖਰੀਦੀਆਂ ਸੀ । ਔਰ ਜਿਹੜਾ ਪੈਸਾ ਲੋਨ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਇਹ ਹਰੀਜਨ ਕਲਿਆਨ ਫੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਫੇਰ ਇੰਟਰੈਸਟ ਚਾਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਕੀ ਕਾਰਣ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਗੌਰਮੈਂਟ ਬਜ਼ਾਤੇ ਖੁਦ ਵੀ ਜਿਹੜਾ ਰੁਪਿਆ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਵੀ ਸੂਦ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਲੋਨ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇੰਟਰੈਟਸਟ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਕੁਨਸੈਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ: ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦਣ ਵਾਸਤੇ ਲੋਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਰੁਪਿਆ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਇੰਟਰੈਸਟ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਹਕੀਕਤ ਹੈ ਕਿ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਸਟੇਟ ਮਾਰਟਗੇਜ਼ ਬੈਂਕ ਕੋਲੋਂ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਸੂਦ ਦੇ ਹੀ ਪਏ ਰਹੇ ਸਨ ।

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਬਗੈਰ ਇੰਟਰੈਸਟ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਰੁਪਿਆ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਵਿੱਤ ਮਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਟੇਟ ਮਾਰਟਗੇਜ ਬੈਂਕ ਵਿੱਚ ਰੁਪਿਆ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਰਿਹਾ । ਮੈਂ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਮੈਂ ਔਰ ਕਈ ਹੋਰ ਆਦਮੀ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਸੂਦ ਦੀ ਰਕਮ ਵਸੂਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਹਾਂ ਜੀ, ਅਗਰ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇਣਗੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਪਤਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੇ ਕਲਿਆਨ ਲਈ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਸੂਦ ਦੀ ਸ਼ਰਹ ਇਤਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਿਉਂ ਰਖੀ ਹੈ ।

ਮੰਤਰੀ : ਅਸੀਂ ਆਪ ਜਿਹੜਾ ਲੋਨ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਦਾ 5.50 ਫੀਸਦੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਔਰ ਅਗਾਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 5 ਰੁਪਏ 60 ਪੈਸੇ ਸੈਂਕੜੇ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ।

STUDENTS OF GOVERNMENT COLLEGES FOR WOMEN DETAINED FROM APPEARING IN THE UNIVERSITY EXAMINATION

***9332. Shrimati Prasanni Devi :** Will the Minister for Education be pleased to state—

(a) the names of the students of the Government College for Women, Rohtak alongwith their respective classes who have been detained from appearing in the University Examinations during the year, 1966 together with the reasons therefor in each case;

[Shrimati Prasani Devi]

(b) the number of the students who were detained in the said college from appearing in the University examination during the year 1965;

(c) whether there is any difference in the number of the students referred to in parts (a) and (b) above; if so, the reasons therefor?

Sardar Kapoor Singh (Finance Minister) : A statement giving the requisite information is laid on the Table of the House.

STATEMENT

(a)	Class	Student	Reason
(i)	B, A. Part III	Chander Usha	Being a reappear case in B.A. II part not eligible for B.A. III Part
(ii)	B. A. Part I	Rajinder	Failed to get required No. of marks in house tests
		Durgesh	Appeared in Dec. Test only and failed to get required no. of marks
(iii)	Pre.—Medical	Usha Indu Sushma	Ditto
(iv)	Pre. University (Science)	Swantantra	Ditto
(v)	Prep. (Arts)	Vijay Lakhsmi Shakuntla. Pushpa Jain	Ditto (appeared in Dec. Test only)

(b) Nine (9)

(c) There is difference of only one student. Number of detentions depends on the number of students who fail to get the minimum marks required in House Tests to become eligible for appearing in University Examinations. This is bound to vary from year to year.

श्रीमती परसन्नी देवी : क्या मंत्री महोदय बतायेंगे कि जो स्टूडेन्टस एग्जामिनेशन में अपियर होने से रोक लिये जाते हैं उनको पहले कोई नोटिस भी दिया जाता है।

वित्त मन्त्री : यूनीवर्सिटी एग्ज़ामिनेशन फो भेजने से पहले उनका हाउस एग्जामिनेशन होता है। उस वक्त अगर किसी स्टूडेन्ट के मार्क्स कम हों तो उनको अच्छी तरह से देख कर फैसला किया जाता है कि किसको डिटेन करना है।

श्रीमती परसन्नी देवी : कई बार ऐसा होता है कि पहले स्टूडन्डस को डीटेन कर लिया जाता है लेकिन फिर दो चार दिन बाद उनके फारम भेज दिये जाते हैं उसकी क्या वजह है?

मंत्री : ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਕੁਝ ਨ ਕੁਝ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : क्या वज़ीर साहिब बतायेंगे कि ज़यादा से ज़यादा कितने पर्सेंटेज स्टूडेन्टस को एग्ज़ामनेशन में अपियर होने से रोका जा सकता है।

मन्त्री : पांच पर्सेंट से ज़यादा नहीं रोका जा सकता।

कामरेड राम प्यारा : क्या कुछ ऐसे स्टूडेन्ट्स भी हैं जिनको पहले डीटेन किया गया हो और बाद में उन को इजाजत दे दी गई कि वह अपियर हो सकते हैं।

मन्त्री : हो सकता है किसी को पहले डीटेन किया हो लेकिन बाद में तसल्ली हो गई हो कि वह पास हो सकता है और उसे भेज दिया हो ।

श्री अमर सिंह : क्या यह दरुस्त है कि टीचर्ज इसलिये ज़यादा लड़कों को डीटेन करते हैं ताकि वह अपनी पोज़ीशन बना सकें कि हमारा रीज़ल्ट बहुत अच्छा निकलता है।

मन्त्री : इसी चीज़ को रोकने के लिये हमने 5 प्रतिशत की कन्डीशन लगाई हुई है ।

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਐਗਜ਼ਾਮੀਨੇਸ਼ਨ ਲਈ ਦਾਖਲੇ ਭੇਜਣ ਲਈ ਇਟਰਨਲ ਅਸੈਸਮੈਂਟ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਗੌਰਮੈਂਟ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਦੇ ਰਾਈਟਸ ਕਰਬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਮੰਤਰੀ : ਨਹੀਂ ਜੀ ਜੇ ਇਹ ਕੰਡੀਸ਼ਨ ਹਟਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਲੜਕੇ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਇਧਰ ਉਧਰ ਫਿਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ ਔਰ ਉਹ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇਣਗੇ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਡਰ ਬਣਿਆ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

कामरेड राम प्यारा : मिनिस्टर साहिबा ने बताया है कि कई केसिज में पहले डीटेन शुदा स्टूडेन्टस को इन्क्वायरी के बाद इजाज़त देदी जाती है तो इन्क्वायरी के बाद जिस प्रिंसीपल ने नाजायज़ तौर पर डीटेन किया हो उसके खिलाफ एक्शन लिया जाता है या नहीं। या दोबारा भेजने में कोई चाए पानी का मामला होता है ।

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਤਾਂ ਐਕਸਰਸਾਈਜ਼ ਆਫ ਜਜਮੈਂਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ।

WRITTEN ANSWERS TO STARRED QUESTIONS LAID ON THE TABLE OF THE HOUSE UNDER RULE 45

GOVERNMENT DEGREE AND INTERMEDIATE COLLEGES IN THE STATE

***10084. Chaudhri Ran Singh :** Will the Minister for Education be pleased to state —

(a) the total number of Government Degree and Intermediate Colleges in the State at present, district-wise;

(b) the total number of Government Middle, High and Higher Secondary Schools in the State at present constituency-wise ?

Shri Prabodh Chandra : (a) and (b) Two Annexures giving the requisite information are laid on the Table of the House. The information in respect of part (b) is not complete as the same is being collected from the field . Complete information will be supplied in due course.

[Minister for Education]

ANNEXURE 'A'

Number of Government Inter/Degree Colleges in the State

Sr. No.	Name of the District		No. of Degree Colleges	No- of Inter Colleges
1	2		3	4
1.	Ambala	..	3	..
2.	Ludhiana	..	2	..
3.	Rohtak	..	3	...
4.	Gurgaon	..	1	...
5.	Sangrur	..	3	..
6.	Kangra	..	2	..
7.	Hissar	..	1	...
8.	Kapurthala	...	1	..
9.	Bhatinda	..	2	..
10.	Patiala	..	3	..
11.	Ferozepur	...	1	...
12.	Mohindergarh	..	1	..
13-	Hoshiarpur	..	2	..
14.	Gurdaspur	..	1	..
15.	Amritsar	..	1	...
16.	Jullundur	..	1	..
17.	Karnal	..	1	..
18.	Simla	..	...	...
19-	Kulu	..	..	..
	Total	...	29	...

ANNEXURE 'B'

Statement showing the number of Government Middle High and Higher Secondary Schools in the State Constituency-Wise

Name of the District		Name of the Constituency		No. of Government Middle Schools		No. of Government High Schools		No. of Government Higher Secondary Schools	
				For Boys	For Girls	For Boys	For Girls	For Boys	For Girls
1		2		3	4	5	6	7	8
Amritsar	..	Majitha	..	8	3	7	..	..	..
		Taran Taran	..	5	3	5	1	1	1
		Jandiala	..	8	1	2	1	1	..

Name of the District	Name of the Constituency	No. of Government Middle Schools		No. of Government High School		No. of Government Higher Secondary Schools	
		For Boys	For Girls	For Boys	For Girls	For Boys	For Girls
1	2	3	4	5	6	7	8
	Amritsar Sadar ..	9	3	1	..	..	..
	Amritsar City East ..	..	..	..	..	1	2
	Amritsar City West ..	..	1	..	..	..	1
	Amritsar City Civil Lines ..	..	..	1	..	1	2
	Beas ..	5	3	3	2	1	..
	Patti ..	3	1	3	1	2	..
	Nagoke ..	7	2	4	1	1	..
	Ajnala ..	9	3	6	1	1	..
	Khalra ..	..	2	3	..	1	..
	Sarhali ..	8	3	4	2	2	1
Ferozepure. ..	Muktsar ..	11	2	8	1	..	1
	Malout ..	9	3	6	1	..	..
	Lambi ..	9	1	4	1	1	..
	Abohar ..	15	3	2	1	1	..
	Fazilka ..	9	2	2	..	1	1
	Guru Harsahai ..	7	1	4	2	..	..
	Ferozepur ..	3	..	1	..	1	1
	Zira ..	9	1	5	2	1	..
	Dharamkot ..	8	4	5	1	..	..
	Moga ..	6	3	5	..	..	1
	Bagha Purana ..	4	6	6	..	3	..
	Nihal Singh Wala ..	9	4	3	1	2	..
Mohindergarh ..	Mohindergarh ..	13	1	4	1	4	..
	Kanina ..	20	1	3	1	1	..
	Narnaul ..	13	..	5	..	2	1
	Charkhi Dadri ..	27	1	13	..	2	2

[Minister for Education]

1	2	3	4	5	6	7	8
Hissar ..	Hansi ..	7	..	11	..	1	1
	Narnaund ..	10	4	8	..	1	..
	Tosham ..	12	1	10	..	..	1
	Sirsa ..	8	1	4	1	1	..
	Dabwali ..	15	3	7	1	..	..
	Fatehabad ..	15	1	6	1	1	..
	Hissar City ..	11	1	2	..	1	1
	Hissar Sadar ..	19	5	4	..	1	..
	Bhiwani ..	4	2	4	..	2	1
	Tohana ..	10	2	5	..	1	1
Rohtak ..	Sahlawas ..	10	2	4	1	1	..
	Jhajjar ..	11	3	8	2	4	1
	Bahadurgarh ..	13	4	5	1	2	1
	Rohtak ..	8	2	4	2	1	1
	Kalanaur ..	9	3	6	..	..	..
	Sampla ..	5	5	9	1	..	1
	Sonepat ..	16	4	7	1	1	1
	Rai ..	15	..	4	..	..	..
	Gannaur ..	14	..	3	..	..	..
	Meham ..	7	2	5	..	1	..
	Gohana ..	9	5	3	1	..	..
Gurdaspur	Batala ..	3	..	1	..	1	1
	Dhariwal ..	2	2	2	..	..	..
	Dera Baba Nanak ..	9	..	3	1	1	..
	Fatehgarh Churian ..	8	3	4	1	..	..
	Gurdaspur ..	14	2	2	..	1	1
	Narot Jaimal Singh ..	10	5	6	1	1	..
	Pathankot ..	8	2	5	1	1	..
	Sri Hargobind Pur ..	11	5	5	1	..	1

PROVINCIALISATION OF MUNICIPAL CIVIL HOSPITAL AT PALWAL

***9761. Shri Roop Lal Mehta .:** Will the Minister for Health be pleased to state—

(a) whether the Government proposes to provincialise the Municipal Civil Hospital, Palwal ;

(b) whether it is a fact that the Municipal Committee, Palwal has offered its present building and annual contribution; if so, the obstacles, if any, in the way of provincialisation of the said hospital ?

Shrimati Om Prabha Jain : (a) No.

(b) Yes, in December, 1959, but the Hospital could not be provincialised on account of paucity of funds.

SUB-TEHSIL GUHLA, DISTRICT KARNAL

***9366. Sardar Piara Singh :** Will the Minister for Revenue be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of the Government to give the status of a Tehsil to Sub-Tehsil Guhla, District Karnal; if so, the time by which the said proposal is likely to be implemented?

Sardar Harinder Singh, Major: There is a proposal under Government's consideration to raise the status of Sub-Tehsil Guhla to that of a Tehsil, but it has been kept pending on account of the National Emergency.

CONSTITUTION OF A PAY COMMISSION FOR TEACHERS

***9554. Shri Surinder Nath Gautam :** Will the Minister for Education be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of the Government to constitute a Pay Commission for all categories of Teachers in Schools; if so, the details of the proposal and the time by which it is likely to be finalised ?

Shri Prabodh Chandra : No. Question does not arise.

COMPLAINT AGAINST THE HEADMASTER GOVERNMENT HIGH SCHOOL, BAGHA PURANA, DISTRICT FEROZEPUR

***9844. Comrade Gurbakhsh Singh Dhaliwal :** Will the Minister for Education be pleased to state—

(a) Whether any complaint was received by him/Education Department/authorities concerned from some members of Panchayat Samiti, Bagha Purana, District Ferozepur against the Headmaster, Government High School, Bagha Purana, in the year 1965, alleging that the said Headmaster made some appointment which he was not authorised to do;

(b) If the reply to part (a) above be in the affirmative, the action taken on the said complaint; if no action has been taken, the reasons therefor;

(c) whether the result of the action taken referred to in part (b) above has been conveyed to the complainants ?

Shri Prabodh Chandra : (a) Yes.

(b) The matter was looked into by the Department.

(c) Yes.

ARREARS OF TEACHERS OF GOVERNMENT MIDDLE SCHOOL, KAILA, DISTRICT FEROZEPORE

***9363. Sardar Kultar Singh :** Will the Minister for Education be pleased to—

(a) lay on the Table of the House a list of Teachers working in the Government Middle School, Kaila, District Ferozepore as on 28th February, 1958;

(b) state the number of teachers out of those mentioned in part (a) above who were appointed on three month's basis ;

(c) state the number of teachers out of those mentioned in part (b) above whose salaries for the month of February, 1959 were not disbursed till 31st January, 1966;

(d) state the reasons for the non-payment of salary to the Teachers referred to in part (c) above and the time by which their salaries are likely to be disbursed and the action, if any, proposed to be taken against the authority responsible for this delay ?

Shri Parbodh Chandra : (a) A statement giving the requisite information is laid on the Table of the House.

(b) One.

(c) One.

(d) Steps are being taken to expedite payment to the Teacher cocerned. District Education Officer has been asked to fix the responsibility for the delay and submit report for taking action against the defaulting officials.

STATEMENT

1. Shri Tara Chand
2. Shri Ajit Singh
3. Shri Harbhajan Singh
4. Shri Nazar Singh
5. Shri Harnek Singh

RETRENCHMENT IN THE CONSOLIDATION DEPARTMENT

***9914. Comrade Babu Singh Master :** Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the number of Patwaris and other employees proposed to be retrenched from the Consolidation Department;

(b) the number of posts of such Patwaris and other employees, in the Department for which the Subordinate Services Selection, Board, have been asked to recommend candidates;

(c) whether Government intend to offer to the Patwaris and their employees referred to in part (a) the posts referred to in part (b) in the first instance instead of making a fresh recruitment; if not, the reasons therefor ?

Sardar Harinder Singh, Major : (a) 419 Patwaris/Sub-Inspectors, 90 3 Drivers and 178 Peons have been retrenched.

(b) Nil.

(c) Does not arise in view of part (b) above.

SURPLUS AREA IN TEHSIL JIND, DISTRICT SANGRUR

***10191. Chaudhri Inder Singh Malik :** Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the total area so far declared surplus in tehsil Jind, district Sangrur;

(b) the total area referred to in part (a) above which has since been allotted, village-wise;

(c) the area referred to in part (a) above which still remains unallotted and the reasons for this non-allotment;

(d) the number and names of the tenants who have so far been declared eligible for the allotment of such area in the said tehsil together with the area allotted to each; if no area has so far been allotted, the reasons therefor ?

Sardar Harinder Singh, Major : (a) 1691 Standard acres.

(b) A statement is laid on the Table of the House.

(c) (i) 729 Standard Acres and 4 1/4 units.

(ii) The reasons for the non-allotment of area are as under :—

(1) Stay orders issued by the appellate authorities.

(2) Eligible tenants not prepared to take some areas affected by Thur and Sem.

(3) Consolidation of Holdings operations not yet finalized in some of the villages where the surplus land is available for allotment.

(d) (i) 474. Out of 474 eligible tenants, 377 tenants have been allotted an area of 961 Standard acres and 11 3/4 units. The remaining surplus land has not been allotted for the reasons given a gainst part (c) (ii).

[Minister for Revenue]

(d) (ii) The ime and labour involved in collecting and compiling the information with regard to the names of the eligible tenants and the area, allotted to each will not be commensurate with any possible benefit to be obtained.

STATEMENT

Village-wise list of Surplus area allotted to the eligible tenants in Tahsil Jind, district Sangrur

Serial No.	Name of village		AREA ALLOTTED	
			S. A.s	Units
1.	Birtana	..	2	3½
2.	Singhana	..	9	2½
3.	Kalwa	..	10	14¾
4.	Bhuslana	..	16	00
5.	Safidon	..	3	5
6.	Budha Khera	..	14	14½
7.	Bhurain	..	3	13¾
8.	Sarfabad	..	24	10¼
9.	Anchra Khurd	..	0	7
10.	Hatt	..	16	9¾
11.	Anta	..	6	9½
12.	Sahan Pur	..	76	13
13.	Anchra Kalan	..	5	1½
14.	Dadwara	..	30	5¾
15.	Rozla	..	3	11½
16.	Malsari Khera	..	12	13½
17.	Morkhi	..	5	2
18.	Rajana	..	4	15
19.	Malar	..	1	10¼
20.	Ludana	..	1	11¼
21.	Bhambewa	..	22	12¼
22.	Bhutani	..	23	8½
23.	Dharoli	..	10	00
24.	Jamni	..	2	00
25.	Gharwali	..	0	13½
26.	Kersola	..	17	4¼
27.	Kharanti	..	51	8½
28.	Dhingana	..	4	15¼
29.	Nidani	..	5	8¼
30.	Kharak Ramji	..	1	8
31.	Sirsa Kheri	..	1	15½
32.	Khera Bakhta	..	1	3¼
33.	Buwana	..	10	15½
34.	Julana	..	0	7
35.	Pauli	..	52	15¾
36.	Deorer	..	54	10¾
37.	Lalat Kheri	..	18	15¼
38.	Kheri Talodha	..	13	8¼
39.	Assan	..	13	14
40.	Shamlo Kalan	..	3	3
41.	Khemakheri	..	19	7½
42.	Lijwana Kalan	..	27	13
43.	Brah Kalan	..	25	4¼
44.	Bhotwala	..	11	2¼
45.	Dalawala	..	7	¼
46.	Khokhri	..	10	4½
47.	Habet pur	..	16	10½

Serial No.	Name of Village		AREA ALLOTTED S. A.s	Units
48.	Jagwan	..	3	5¾
49.	Nirjan	..	2	9
50.	Amerheri	..	7	5
51.	Jalalpura Khurd	..	19	8¼
52.	Rajpura	..	23	14
53.	Igra	..	4	6¾
54.	Julani	..	17	15¾
55.	Lochab	..	64	2½
56.	Rop Garh	..	40	5½
57.	Intal Khurd	..	13	11½
58.	Manohar Pur	..	5	4¾
59.	Radhana	..	21	00
60.	Janj Khurd	..	2	11½
61.	Pindara	..	0	15¾
62.	Ram Garh	..	0	6
63.	Mandokheri	..	10	0
64.	Kheri Jajwan	..	3	14
65.	Jind	..	18	15
66.	Khar Kheri	..	8	00
67.	Jalal Pura Kalan	..	13	1
	GRAND TOTAL		961	11¾

GRADES OF SURGEONS IN MEDICAL COLLEGES AND P.C.M.S. DOCTORS IN THE HEALTH DEPARTMENT

***9335. Shrimati Prasanni Devi :** Will the Minister for Health be pleased to state—

(a) the present grades of pay of the surgeons working in the Government Medical Colleges and of the P.C.M.S. doctors working in the Health Department in the State, seperately;

(b) whether there is any difference in the grades referred to in part (a) above; if so, the reasons therefor;

(c) whether there is any proposal under the consideration of the Government to remove the said difference ?

Shrimati Om Prabha Jain : (a) *Grades of Surgeons in the Medical Colleges.*

1. Professors Rs. 1000-75-1600.
2. Associatate Professors Rs. 800-50-1400.
3. Assistant Professors Rs. 750-50-1000/50-1250.
4. Senior Lecturers Rs. 450-30-600/40-800/50-950.
5. Registrars Rs. 250-25-375/25-500/25-750.

Grades of P.C.M.S. Officers.

1. P.C.M.S. Class I. Rs. 750-50-1000/50-1250.
2. P.C.M.S. Class II. Rs. 250-25-375/25-500/25-750.

[Health Minister]

(b) Yes. The Surgeons in Medical Colleges from Senior Lecturers and above must possess post-graduate qualifications which is not the case with the doctors working in the general cadre of P.C.M.S. Moreover, the teachers in the Medical Colleges from Senior Lecturers onwards can be appointed only if they possess the teaching experience prescribed for such posts by the Medical Council of India.

In order to attract more suitable and highly qualified Medical Officers towards the teaching profession it is essential that they are given higher scales.

(c) No.

RECOMMENDATIONS MADE BY AMERICAN FARM EXPERT FOR ENFORCEMENT OF LAND REFORMS IN THE STATE

***10086. Chaudhri Ran Singh :** Will the Minister for Revenue, with reference to the reply to Starred Question No. 8471 printed in the list of questions for 13th October, 1965, be pleased to state whether the Government has decided or intend to adopt all or some of the suggestions/ recommendations made by Mr. Wolf Ladejinsky; if so, the details thereof?

Sardar Harinder Singh, Major : The matter is still under consideration.

EJECTMENT CASES PENDING IN GURGAON DISTRICT

***10123. Shri Rup Lal Mehta :** Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the total number of ejectment cases pending in the Courts of the Sub-Divisional Officer at present in Gurgaon District.;

(b) the total number of (i) landless persons, (ii) and Harijans so far settled on land in each Tehsil of the Gurgaon District under. the Land Utilization Act ?

Sardar Harinder Singh, Major : (a) Three hundred and forty two

(b) (i) Nill.

(ii)

	Name of the Tahsil	Number of landless Harijans settled on the land under the East Punjab utilization of Lands Act, 1949
1.	Gurgaon	.. 181
2.	Nuh	.. 8
3.	Ferozepur Jhirka	.. 10
4.	Palwal	.. 249
5.	Ballabgarh	.. 62
6.	Rewari	.. 84
	Total	.. 594

TENANTS EJECTED IN SUB-TEHSIL GUHLA, DISTRICT KARNAL

***9367. Sardar Piara Singh :** Will the Minister for Revenue be pleased to state the total number of tenants ejected during the period from 1st January, 1965 to 1st January, 1966, in sub-tehsil Guhla, district Karnal, and a complete list showing their names and addresses be laid on the Table of the House ?

Sardar Harinder Singh, Major : One hundred and twenty four. A statement is laid on the Table of the House.

STATEMENT

List showing the names of ejected tenants in sub-tehsil Guhla, during the period from 1st January, 1965 to 1st January, 1966

1. Shri Jaswant Singh, son of Sucha Singh of Jorasi Kalan
2. „ Jaswant Singh, son of Sucha Singh of Jorasi Kalan
3. „ Chhaju, son of Sawaya of village Jorasi Kalan
4. „ Baljit Singh, son of Arjan Singh through Jaswant Singh, village Jorasi Kalan
5. „ Santokh Singh, son of Rurh Singh through Nathu of Jorasi Kalan
6. „ Jaswant Singh, son of Sucha Singh through Kartar Singh of Jorasi Kalan
7. „ Jagjit Singh etc. through Shingara Singh etc. of Jorasi Kalan
8. „ Gurdial Singh, son of Sucha Singh of Jorasi Kalan
9. „ Gurbax Singh, son of Harnam Singh of Jorasi Kalan
10. „ Khem Chand, son of Ramji Lal of village Jhakoli
11. „ Baljit Singh, son of Arjan Singh through Sita Ram of Jorasi Kalan
12. „ Munshi , son of Shibu of village Jorasi Kalan
13. „ Kehar Singh, son of Ramji Lal of Jorasi Kalan
14. „ Hardayal Singh, son of Sucha Singh through Chaman Singh of Jorasi Kalan
15. „ Gurdial Singh, son of Sucha Singh through Chaman Singh of Jorasi Kalan
16. Shri Darya, son of Sardar of village Jakholi
17. „ Jaswant Singh, son of Sucha Songh of village Siana Saidar
18. „ Baljit Singh, son of Arjan Singh through Kartar Singh, Jorasi Kalan
19. „ Baljit Singh son of Arjan Singh through Kartar Singh, Jorasi Kalan
20. „ Santokh Singh, son of Rurh Singh of village Jorasi Kalan
21. „ Hardayal Singh, son of Sucha Singh of village Jorasi Kalan
22. „ Avtar Singh, son of Balbir Singh of village Jorasi Kalan
23. „ Sarup Singh, son of Baru of village Jorasi Kalan
24. „ Jagjit Singh, son of Shmt. Baljit Kaur of Jorasi Kalan
25. „ Gurdial Singh, son of Sucha Singh of village Jorasi Kalan
26. „ Baljit Singh, son of Arjan Singh of village Jorasi Kalan
27. „ Hardayal Singh, son of Sucha Singh of village Jorasi Kalan
28. „ Ronki, son of Gainda of village Jorasi Kalan
29. „ Sher Singh, son of Ram Saran, of village Jorasi Kalan
30. „ Ram Saran, son of Budha of village Jorasi Kalan
31. „ Man Singh, son of Ujagar Singh of village Upli
32. „ Santokh Singh, son of Rur Singh of village Jorasi Kalan
33. „ Pala Singh, son of Darya Singh of village Jorasi Kalan
34. „ Raunki, son of Gainda of village Jorasi Kalan

[Revenue Minister]

35. Shri Santokh Singh, son of Roor Singh of village Jorasi Kalan
36. ,, Hardayal Singh, son of Sucha Singh of village Jorasi Kalan
37. ,, Lal Singh, son of Telu Ram of village Saina Saidan
38. ,, Krishana, son of Mangal of village Saina Saidan
39. ,, Budha, son of Bishamber of village Saina Saidan
40. ,, Surjit Singh, son of Sucha Singh of village Saina Saidan
41. ,, Ram Chand, son of Badlu of village Saina Saidan
42. ,, Ram Singh, son of Chittar Singh, of village Saina Saidan
43. Sarvshri Joti and Datu, sons of Biru of village Saina Saidan
44. Shmt. Surinder Kaur, widow of Karan Singh of village Saina Saidan
45. Shri Hazur Singh, son of Deva Singh of village Saina Saidan
46. ,, Hazura Singh, son of Mohal Singh of village Saina Saidan
47. Shmt. Shila Wanti of village Saina Saidan
48. Shri Nathu Ram, son of Naraina of village Saina Saidan
49. ,, Ram Sarup, son of Nand Ram of village Saina Saidan
50. ,, Datu Ram, son of Biru Ram of village Saina Saidan
51. ,, Sobha Ram, son of Teelu Ram of village Saina Saidan
52. ,, Bacha Ram, son of Beeru Ram of village Saina Saidan
53. Sarvshri Mulakh Raj, Om Parkash, sons of Khushi Ram, Surinder Kaur, widow of Karan Singh, Devinder Kaur, Gyan Singh, sons of Arith Singh and Lachhman Singh, son of Pawa Singh of village Saina Sadan
54. Shri Tarlok Singh, son of Ram Singh of village Jhinwar Heri
55. ,, Bakhshish Singh, son of Ranga Singh of village Jhinwar Heri
56. ,, Hazur Singh, son of Sarup Singh of village Jhinwar Heri
57. ,, Dallu, son of Hari Chand of village Jhinwar Heri
58. ,, Bhagat Singh, son of Surjan Singh of village Jhinwar Heri
59. ,, Ram Kala, son of Mauji Ram of village Jhinwar Heri
60. ,, Ram Singh, son of Laxman Singh of village Jhinwar Heri
61. ,, Mohan Singh, son of Sohan Singh of village Jhinwar Heri
62. ,, Gian Singh, son of Sada Singh of village Jhinwar Heri
63. ,, Biru, son of Naini Ram of village Jhinwar Heri
64. ,, Badlu, son of Maman of village Jhinwar Heri
65. ,, Kartar Singh, son of Wirsa Singh of village Jhinwar Heri
66. ,, Mohinder Singh, son of Mehaya Singh of village Jhinwar Heri
67. S. Bachan Singh, son of Pal Singh of village Bodhni
68. Shri Ram Dass, son of Paltu of village Bodhni
69. ,, Parshadi, son of Aya Ram of village Bodhni
70. ,, Singara Singh, son of Ishar Singh of village Bodhni
71. ,, Ban Ram, son of Nathi Ram of village Bodhni
72. Sarvshri Kashmir Singh and Santokh Singh, sons of Bishan Singh of village Bodhni
73. Shmt. Bachni, widow of Pawan Singh of village Bodhni
74. Shri Nand Singh, son of Chaman Singh of village Bodhni
75. ,, Bachan Singh, son of Budh Singh of village Bodhni
76. ,, Dalip Singh, son of Bishan Singh of village Bodhni
77. ,, Ajmer Singh, son of Ram Singh of village Bodhni
78. ,, Bishan Singh, son of Teja Singh of village Bodhni
79. ,, Kirpa Singh, son of Labh Singh of village Bodhni
80. ,, Shakar Singh, son of Ghasita Singh of village Bodhni
81. ,, Sawan Singh, sons of Harnam Singh of village Bodhni
82. ,, Surja, son of Shanker of village Bodhni

83. Shri Gurdial Singh, son of Kehar Singh of village Bodhni
84. „ Amar Singh, son of Jiwan Singh of village Bodhni
85. Shmt. Bachni, widow of Puran Singh of village Bodhni
86 Shri Radha Singh, son of Labha Singh of village Bodhni
87. „ Nichhatar Singh, son of Kalu Singh of village Bodhni
88 „ Kirpal Singh, son of Bhola Singh of village Bodhni
89. „ Bhag Singh, son of Mehman Singh of village Bodhni
90. „ Chambela Ram, son of Baru of village Shahpur
91. „ Baria, son of Kirpa of village Shahpur
92. „ Mansa Ram, son of Munshi Ram of village Shahpur
93. „ Jagat, son of Jati of village Bodhni
94. „ Jaimal Singh, son of Gian Singh of village Bodhni
95. „ Kehar Singh, son of Dulia of village Teokar
96. „ Jagir Singh, son of Matu of village Teokar
97. „ Sarjit, son of Maman of village Teokar
98. Sarvshri Jati, son of Mangtu and Muhindar Singh, son of Puran Singh of village Bodshni
99. „ Babu, Phul, sons of Jati of village Bodhni
100. Shri Sarjit Singh, son of Hazara Singh of village Teokar
101. Sarvshri Gian Singh, Sultan Singh, sons of Gulab Singh of village Teokar
102. Sarvshri Ajayab Singh, son of Sultan Singh and Nishan Singh, Hazara Singh resident of village Teokar
103. Shri Kehru, son of Kundan of village Teokar
104. „ Gian Singh, son of Gulab Singh of village Bodhni
105. „ Gobinda, son of Jita of village Teokar
106. „ Amar Singh, son of Maman of village Teokar
107. „ Deva Singh, son of Badama of village Teokar
108. „ Chhotu, son of Toti of village Teokar
109. „ Waryam Singh, son of Veer Singh, resident of village Bhunna
110. „ Hazra Singh, Ajayab Singh, sons of Sultan Singh of village Teokar
111. „ Fatta, son of Muli of village Dandota
112. „ Rulia, son of Biru of village Neemwala
113. Sarvshri Hukma, son of Mota Bakhsh, Datu, son of Kanwar Singh of village Neemwala
114. „ Santu, son of Ram Jan and Tunti, son of Chuharia, resident of village Neemwala
115. „ Harphu, Risala, sons of Jitu residents of Neemwala
116. „ Jai Karan and Mukhtiara, sons of Neoela, resident of village Kangthali
117. „ Pala, son of Sadhu and Mangat Ram, son of Sona Ram of village Kangthali
118. „ Mangu Ram, son of Mahla Ram and Sewa Singh, son of Chandan Singh of village Kangthali
119. „ Ajit Singh, son of Gurnam Singh and Kartar Singh, son of Bur Singh Atma Singh, residents of village Kangthali
120. Shri Man Singh, son of Waryam Singh, resident of Bhuna
121. Sarvshri Kathan Singh, son of Neta Singh, Karam Singh, son of Bur Singh Sher Singh, son of Budh Singh, residents of village Kangthali
122. „ Kashmiri, son of Motu, Karam Singh, son of Bur Singh, Daulat, son of Sadhu, residents of village Kangthali
123. „ Gianu, Chhelu, sons of Duli Chand and Jangir Singh, son of Dharam Singh, residents of village Kangthali
124. „ Balku, son of Atu and Ram Sarup, son of Mansa Ram, residents of village Ladana Chaku

OPENING AN AYURVEDIC DISPENSARY AT VILLAGE PUBOWAL, DISTRICT HOSHIARPUR

***10089. Shri Surinder Nath Gautam** : Will the Minister for Health be pleased to state whether Government propose to open an Ayurvedic dispensary in village Pubowal, tehsil Una, district Hoshiarpur; if so, the steps, if any, so far taken in this behalf and if no such dispensary is proposed to be opened there, the reasons therefor ?

Shrimati Om Prabha Jain : The matter is yet under consideration.

MOBILE TRIBUNALS

***9868. Comrade Gurbakhsh Singh Dhaliwal** : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) whether there is any proposal under the consideration of the Go ernment to constitue Mobile Tribunals for transferring proprietary rights in surplus lands to the tenants at the spot;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the time by which the said proposal is likely to be implemented;

(c) whether the proposal referred to in part (a) above has been recommended to the Government by some organisation of Kisans; if so, the name of such organisation, the date of submission of the said proposal and the action being taken in connection therewith ?

Sardar Harinder Singh, Major: (a) No such proposal is under consideration of the Government.

(b) Question does not arise.

(c) (i) No.

(ii) Does not arise.

ARREARS OF INCREMENTS OF TEACHERS IN GOVERNMENT MIDDLE SCHOOL, JALALABAD EAST, DISTRICT FEROZEPORE

***9364. Sardar Kultar Singh** : Will the Minister for Education be pleased to—

(a) lay on the Table of the House a list of teachers working in the Government Middle School, Jalalabad East, district Ferozepore as on 31st December, 1963 ;

(b) state the number of teachers out of those mentioned in part (a) above whose arrears of increments for the period from May, 1963 to December, 1963 were not paid till 31st January, 1966 and the time by which they are likely to be paid;

(c) state the name of the office responsible for the payment of the arrears referred to in part (b) above;

(d) state the details of action, if any, being taken against the office referred to in part (c) above for delaying the payment of arrears for such a long time ?

Shri Prabodh Chandra : (a) A list is laid on-the Table of the House.

(b) Two. Efforts are being made to clear these cases at the earliest.

(c) District Education Office, Ferozepore.

(d) District Education Officer has been asked to initiate action against the defaulters.

List of Teachers working in the Government Middle School, Jalalabad (East), district Ferozepore

1. Shri Sohan Lal
2. Shri Dewan Chand
3. Shri Kulwant Singh
4. Shri Ajit Singh
5. Shri Munshi Ram
6. Shri Sham Lal
7. Shmt. Jaswant Kaur
8. Shri Dharam Pal
9. Shri Darbara Singh

FAMILY PLANNING CAMP AT ANANDPUR SAHIB

***10107. Comrade Babu Singh Master :** Will the Minister for Health be pleased to state—

(a) whether it is a fact that a Family Planning Camp was held at Anandpur Sahib, in November, 1965;

(b) the number of vasectomy operations performed and the amount of expenditure incurred on publicity and holding of the Camp ?

Shrimati Om Prabha Jain : (a) Yes.

(b) One vasectomy operation was performed. sum of Rs. 225 was incurred in connection with the publicity and holding of the Camp.

GRADES OF PAY OF P.E.S. II OFFICERS SENIOR LECTURERS, COLLEGE MEN'S BRANCH

***9337. Shrimati Prasanni Devi :** Will the Minister for Education be pleased to state—

(a) the present grades of pay of the P.E.S. II Officers (Senior Lecturers, College Cadre, Men's Branch) working at present in the State together with the date since when these have been in existence;

(b) whether there is any proposal under the consideration of the Government for the upward revision of the said grades ?

Shri Prabodh Chandra : (a) Rs. 250—25—550/25—750, since 1st November, 1945.

(b) Yes.

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

FINANCIAL AID TO POLITICAL SUFFERERS

3333. Baboo Bachan Singh : Will the Minister for Public Works and Welfare be pleased to state—

(a) whether it is a fact that the financial aid to certain political-sufferers of Amritsar District was stopped between 1st April, 1958 and 31st December, 1965 on account of their migration to other states; if so, their names with full addresses;

(b) the date from which the financial assistance was stopped to each of the said persons;

(c) the amount of financial assistance per mensem sanctioned to each of the political-sufferers referred to in part (a) above ;

(d) whether it is a fact that the decision for stopping financial aid of political-sufferers who had migrated to other States has been revised by the Government; if so, a copy of the same be laid on the Table of the House;

(e) whether in the light of the decision referred to in part (d) above, the financial aid to the persons referred to in part (a) above has been restored; if so, from what date;

(f) whether the political-sufferers referred to in part (e) above will be paid arrears for the period during which their financial assistance remained stopped; if not, the reasons for the same ?

Chaudhri Ranbir Singh : (a), (b) & (c). Yes, Sir. A list containing the requisite information is enclosed.

(d) No, Sir. The State Political-sufferers Advisory Committee has, however, made a recommendation to this effect, which is under the consideration of the Government.

(e) and (f) As indicated in (d) the recommendation of the Committee is under consideration.

STATEMENT

Serial No.	Name with full addresses	Date of stoppage of financial assistance	Rate of financial assistance	Remarks
1	2	3	4	5
			Per month Rs.	
1.	Shri Kapoor Singh, son of Shri Arjan Singh, village and post office Kakkar, tehsil Ajnala, district Amritsar	1-4-1960	15	His financial assistance has now been released with effect from 1st January, 1965 as he came back to reside in Punjab.
2.	Shri Pal Singh, son of Ram Singh, village Rahal Chahal, post office Brahmpura, tehsil Tarn Taran, district Amritsar	1-7-1964	15	..
3.	Shmt. Swarn Kaur, widow of Sohan Singh, son of Pal Singh, village and post office Nagoke, district Amritsar	1-4-1964	15	..
4.	Shmt. Dhan Kaur, widow of Shri Inder Singh, House No. 4/300, Gali Jamayran, Mohalla Jassewal, Tarn Taran, district Amritsar	1-10-1964	15	..
5.	Shri Piara Singh, son of Kehar Singh, village and post office Tarsikka, district Amritsar	1-10-1963	15	..
6.	Shri Bishan Singh, son of Wasakha Singh, village Harsa Chinna, tehsil Ajnala, district Amritsar	1-1-1964	15	..
7.	Shri Narain Singh, son of Kesar Singh, House No. 320, Ward No. 8, Patti, district Amritsar	1-4-1958	20	..
8.	Shmt. Karam Kaur, Widow of Sudha Singh, Kabir Panthi, Haripura, district Amritsar	1-1-1965	20	She has made a request from her native place in Amritar District for release of her f. a. which is under consideration.
9.	Shri Randhir Singh alias Bhan Singh, son of Jiwan Singh, village and post office, Waryam Nangal, district Amritsar	1-1-1965	20	Ditto
10.	Shri Joginder Singh, son of Tehal Singh, village Nagoke, tehsil Tarn Taran, district Amritsar	1-4-1964	15	..

[Public Works and Welfare Minister]

1	2	3	4	5
			Per month *Rs*	
11.	Shri Ram Singh alias Chuhar Singh, son of Lehna Singh, village and post office Sakhira, tehsil Tarn Taran, district Amritsar	1-1-1963	15	..
12.	Shmt. Ram Kaur, widow of Gurbax Singh, c/o Ram Tailoring Shop, Chowk Putlighar, Amritsar	1-1-1960	20	..
13.	Shri Khem Singh alias Saran Singh, son of Sona Singh, House No. 32-33 Gali Nathekhan, Katra Khazana, Amritsar	1-1-1965	15	..
14.	Shri Puran Singh alias Umrao Singh, son of Shamir Singh, village and post office Padri Kalan, district Amritsar	1-1-1964	15	..
15.	Shri Tarlok Singh, son of Shri Amar Singh, village Butter Kalan, tehsil and district Amritsar	1-4-1960	15	His financial assistance has now been released with effect from 1st July, 1965 as he came back to reside in Punjab.

CASE OF WORKERS OF PANIPAT WOOLLEN MILLS, KHARAR

3430. Comrade Shamsher Singh Josh : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) whether any case of the workers of the Panipat Woollen Mills Kharar is pending before the Labour Tribunal, Chandigarh;

(b) whether the last date of hearing in the said case was the 17th December, 1965;

(c) if the answer to part (b) above be in the affirmative, whether any decision has so far been announced; if not, the reasons therefor ?

Chaudhri Rizaq Ram : (a) Yes.

(b) The evidence in this case concluded on 24th December, 1965 and arguments were heard immediately threafter.

(c) No award has so far been given in the case. At the time of writing award, the Presiding Officer of the Tribunal noticed that the figures which the representatives of the parties had given for calculation of the bonus in question did not tally and required further scrutiny and clarification. The parties were, therefore, called upon to argue the case again on 14th March, 1966 but the representatives of both the parties requested for adjournment. The case has now been fixed for hearing on 28th March, 1966.

SURETY FOR RAISING INDUSTRIAL LOANS

3431. Shri Fakiria. Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether it is a fact that surety to the extent of Rs. 30,000 has to be provided for raising an industrial loan of more than Rs. 1,000;

(b) if the answer to part (a) above be in the affirmative, whether the said condition applies in the case of Harijans; if so, the reasons therefor?

Shri Ram Kishan : (a) No.

(b) The question does not arise.

COAL DEPOTS ETC. IN TEHSIL NARWANA, DISTRICT SANGRUR

3432. Shri Fakiria : Will the Chief Minister be pleased to state the total number of coal depots and sugar depots allotted and licences for brick kilns issued in tehsil Narwaa, district Sangrur during the period from 1st April, 1964 to date together with the number of Harijan depot-holders/ licenses amongst them ?

Shri Ram Kishan : Coal Depots .. 5

Sugar Depots .. nil

Brick-kiln Licenses .. 1

None of these depot-holders/licensees is a Harijan.

PERMITS FOR TEMPOS IN TEHSIL NARWANA, DISTRICT SANGRUR

3433. Shri Fakiria : Will the Minister for Transport and Elections be pleased to state the number of permits for tempos given in tehsil Narwana, district Sangrur, during the period from 1st April, 1964 to date together with the number of Harijans permit-holders among them.

Sardar Gurdial Singh Dhillon : (i) Three

(ii) One

HEAD MECHANICS ETC. IN THE OFFICE OF THE GENERAL MANAGER, PUNJAB ROADWAYS, AMRITSAR

3436. Sardar Lachhman Singh Gill : Will the Minister for Transport and Elections be pleased to state—

(a) the total number and names of the Head Mechanics, Mechanics, Fitters, Assistant Electricians, Cleaners/Helpers in the office of the General Manager, Punjab Roadways, Amritsar as on the 11th September, 1963, and 1st January, 1966, seniority-wise, separately and the number and names of those belonging to Scheduled Castes amongst them;

(b) the total number of posts of Head Mechanic, Mechanics, Fitters, Assistant Electricians and Assistant Fitters filled in the said office category-wise after the 12th September, 1963 to-date together with the date (s) on which these were filled category-wise;

[Sardar Lachhman Singh Gill]

(c) the total number of posts amongst those mentioned in part (a) above, reserved for the members of the Scheduled Castes;

(d) whether all the said posts mentioned in part (c) above, have since been filled by promotion from amongst the members of the Scheduled Castes; if so, their names, category-wise, and whether the percentage of reservation in promotion cases fixed for persons belonging to the Scheduled Castes was kept in view while filling the said posts;

(e) if the reply to part (d) above in respect of any of the said categories of services be in the negative, the reasons therefor;

(f) whether any cases of promotion of the Scheduled Castes officials mentioned above have been considered by the Head of the Office concerned, if so, their names and their position at present;

(g) whether any cases of promotion of the Scheduled Castes officials were referred to the Welfare Branch of the Government (in the Secretariat); if so, when and with what result and the details thereof ?

Sardar Gurdial Singh Dhillon : (a) Statements No. 1 to 3 are enclosed.

(b) Statement No. 4 is enclosed.

(c) Ten. (Statement No. 5).

(d) Yes. Statement No. 6 is enclosed.

(e) Question does not arise.

(f) No.

(g) No.

STATEMENT No. 1

Showing the Seniority position as on 11th September, 1963 in the office of the General Manager, Punjab Roadways, Amritsar.

Serial No.	Name of the Official	Nature of post	Total No. of posts
1.	Shri Pala Ram ..	Head Mechanic	4
2.	„ Harkishan Chand ..	Ditto	
3.	„ Rajinder Singh ..	Ditto	
4.	„ Kartar Singh ..	Dito	
1.	Shri Surinder Singh ..	Mechanic	35
2.	„ Madho Singh ..	Do	
3.	„ Jagiri Ram ..	Do	
4.	„ Charan Singh ..	Do	
5.	„ Harkishan Singh ..	Do	
6.	„ Ajit Singh ..	Do	
7.	„ Bhagwan Singh ..	Do	
8.	„ Pritam Singh ..	Do	
9.	„ Suchat Singh ..	Do	

1	2		3	4
10.	Shri Amarjit Singh I	..	Mechanic	
11.	„ Gurdial Singh I	..	Do	
12.	„ Garib Dass	..	Do	
13.	„ Bakshiash Singh	..	Do	
14.	„ Ram Lal	..	Do	
15.	„ Om Parkash	..	Do	
16.	„ Gurdial Singh II	..	Do	
17.	„ Amarjit Singh II	..	Do	
18.	„ Mohan Lal	..	Do	
19.	„ Gobind Ram	..	Do	
20.	„ Harbans Singh I	..	Do	
21.	„ Chanan Singh	..	Do	
22.	„ Kewal Krishan	..	Do	
23.	„ Balbir Singh	..	Do	
24.	„ Harbans Singh II	..	Do	
25.	„ Manohar Lal	..	Do	
26.	„ Harcharan Singh	..	Do	
27.	„ Kashmir Singh	..	Do	
28.	„ Ajit Singh II	..	Do	
29.	„ Om Parkash II	..	Do	
30.	„ Avtar Singh	..	Do	
31.	„ Jagir Singh	..	Do	
32	„ Kirpal Singh	..	Do	
33.	„ Harbhajan Singh	..	Do	
34.	„ Gopal Singh	..	Do	
35.	„ Gulzar Singh	...	Do	
1.	Shri Nidhan Singh	..	Fitter	35
2.	„ Akbal Singh	..	Do	
3.	„ Amar Nath	..	Do	
4.	„ Raghunandan Singh	..	Do	
5.	„ Surjit Singh	..	Do	
6.	„ Arur Singh	..	Do	
7.	„ Banarsi Dass	..	Do	
8.	„ Hardip Singh	..	Do	
9.	„ Vishno Kumar	..	Do	
10.	„ Tajinder Lal	..	Do	
11.	„ Balwant Rai	..	Do	
12.	„ Dilbagh Singh I	..	Do	
13.	„ Karam Singh	..	Do	
14.	„ Gurdev Singh	..	Do	
15.	„ Dilabagh Singh II	..	Do	
16.	„ Natha Singh	...	Do	
17.	„ Mohinder Singh	..	Do	
18.	„ Salwant Singh	...	Do	
19.	„ Des Raj	...	Do	
20.	„ Sat Paul	...	Do	
21.	„ Balwant Singh	..	Do	
22.	„ Gurmit Singh	...	Do	
23.	„ Makhan Singh	..	Do	
24.	„ Balbir Singh	..	Do	
25.	„ Kewal Krishan	...	Do	
26.	„ Manmohan Sharda	..	Do	
27.	„ Jagtar Singh	..	Do	
28.	„ Amrit Lal	..	Do	
29.	„ Didar Singh	...	Do	
30.	„ Ashok Kumar	..	Do	
31.	„ Gurdial Singh	..	Do	
32.	„ Janak Raj	..	Do	
33.	„ Dupinder Singh	..	Do	
34.	„ Subash	...	Do	
35.	„ Ram Lal	..	Do	

[Transport and Election Minister]

1	2		3	4
1.	Shri Tarlok Singh	..	Assistant Electrician	6
2.	„ Anoop Singh	..	Ditto	
3.	„ Prithipal Singh	..	Ditto	
4.	„ Sat Paul	..	Ditto	
5.	„ Rattan Chand	..	Ditto	
6.	„ Rajinder Paul Singh	..	Ditto	
1.	Shri Mela Ram	..	Helper	7
2.	„ Samru Ram	..	Do	
3.	„ Ram Singh	..	Do	
4.	„ Daljit Singh	..	Do	
5.	„ Saroop Singh	..	Do	
6.	„ Inderjit	..	Do	
7.	„ Mohinder Singh	..	Do	
1.	Shri Lakhbir Singh, Cl. 34	..	Cleaner	61
2.	„ Mukhtiar Singh, Cl. 17	..	Do	
3.	„ Narain Singh, Cl. 57	..	Do	
4.	„ Gurdip Singh, Cl. 36	..	Do	
5.	„ Darshan Singh, Cl. 52	..	Do	
6.	„ Harbans Singh, Cl. 6	..	Do	
7.	„ Malook Chand, Cl. 1	..	Do	
8.	„ Rabert Prem Dass, Cl. 16	..	Do	
9.	„ Gulzari Lal, Cl. 56	..	Do	
10.	„ Narinjan Singh, Cl. 24	..	Do	
11.	„ Kashmir Singh, Cl. 50	..	Do	
12.	„ Khushi Ram, Cl. 48	..	Do	
13.	„ Tarlochan Singh, Cl. 42	..	Do	
14.	„ Balbir Singh, Cl. 32	..	Do	
15.	„ Harbhajan Singh, Cl. 41	..	Do	
16.	„ Lilu Ram, Cl. 27	..	Do	
17.	„ Kishan, Cl. 28	..	Do	
18.	„ Om Parkash, Cl. 2	..	Do	
19.	„ Jaswant Singh, Cl. 44	..	Do	
20.	„ Satish Chander, Cl. 45		Do	
21.	„ Sat Paul, Cl. 40	..	Do	
22.	„ Kewal Krishan, Cl. 43	..	Do	
23.	„ Joginder Singh, Cl. 54	..	Do	
24.	„ Darshan Singh, Cl. 38	..	Do	
25.	„ Gian Chand, Cl. 19	..	Do	
26.	„ Sudershan Kumar, Cl. 59	..	Do	
27.	„ Davinder Singh, Cl. 10	..	Do	
28.	„ Amrik Singh, Cl. 9	..	Do	
29.	„ Kashmir Singh, Cl. 47	..	Do	
30.	„ Subhash, Cl. 26	..	Do	
31.	„ Kulbir Singh, Cl. 28	..	Do	
32.	„ Tara Chand, Cl. 58	..	Do	
33.	„ Yoj Raj, Cl. 35	...	Do	
34.	„ Kuldip Singh, Cl. 11	..	Do	
35.	„ Harbhajan Singh, Cl. 62	..	Do	
36.	„ Piara Lal, Cl. 60	..	Do	
3 .	„ Chaman Lal, Cl. 23	..	Do	
38.	„ Shiv Charan, Cl. 22	..	Do	
39.	„ Sardul Singh, Cl. 29	..	Do	
40.	„ Gurdip Singh, Cl. 3	..	Do	
41.	„ Jagjit Singh, Cl. 67	..	Do	
42.	„ Gurmit Singh, Cl. 21	..	Do	
43.	„ Dalip Singh, Cl. 64	..	Do	
44.	„ Avtar Singh, Cl. 4	..	Do	
45.	„ Jaswant Rai, Cl. 13	..	Do	
46.	„ Salwinder Singh, Cl. 14	..	Do	
47.	„ Balwinderjit Singh,	..	Do	
48.	„ Ram Singh, Cl. 66	..	Do	
49.	„ Bishamber Dass, Cl. 69	..	Do	
50.	„ Amrik Singh, Cl. 15	..	Do	

1	2		3	4
51.	Shri Balbir Singh, Cl. 30	..	Cleaner	
52.	„ Harbhajan Singh, Cl. 26	..	Do	
53.	„ Dev Raj, Cl. 37	..	Do	
54.	„ Gurpartap Singh, Cl. 53	..	Do	
55.	„ Harjinder Lal, Cl. 785	..	Do	
56.	„ Sat Paul, Cl. 46	..	Do	
57.	„ Kewal Krishan, Cl. 12	..	Do	
58.	„ Aswant Kumar, Cl. 51	..	Do	
59.	„ Sudesh Kumar, Cl. 33	..	Do	
60.	„ Inder jit, Cl. 20	..	Do	
61.	„ Nazir, Cl. 55	..	Do	

STATEMENT NO. 2

Showing the Seniority position as on 1-1-66 in the office of the General Manager, Punjab Roadways, Amritsar

S. No.	Name of the official	Nature of post	Total No. of posts
1	2	3	4
1.	Shri Pala Ram ..	Head Mechanic	4
2.	Shri Madho Singh		
3.	Shri Kartar Singh		
4.	Shrl Giri Ram		
1.	Shri Harkishan Singh	Mechanic	41
2.	Shri Ajit Singh I		
3.	Shri Kartar Singh		
4.	Shri Avtar Singh		
5.	Shri Bhagwan Singh		
6.	Shri Pritam Singh		
7.	Shri Suchet Singh		
8.	Shri Amar jit Singh I		
9.	Shri Garib Dass		
10.	Shri Ram Lal		
11.	Shri Om Parkash I		
12.	Shri Amar Jit Singh II		
13.	Shri Mohan Lal		
14.	Shri Gobind Ram		
15.	Shri Harbans Singh I		
16.	Shri Gian Singh		
17.	Shri Kewal Krishan		
18.	Shri Harbans Singh		
19.	Shri Manohar Lal		
20.	Shri Shamer Singh		
21.	Shri Ajit Singh		
22.	Shri Jagir Singh		
23.	Shri Om Parkash II		

[Transport and Elections Minister]

1	2	3	4
24.	Shri Kirpal Singh	Mechanic—concld.	
25.	Shri Harbhajan Singh		
26.	Shri Charan Singh		
27.	Shri Dhir Singh		
28.	Shri Iqbal Singh		
29.	Shri Gulzar Singh		
30.	Shri Amar Nath		
31.	Shri Raghu Nandan Singh		
32.	Shri Gurdial Singh		
33.	Shri Joginder Singh		
34.	Shri Gopal Singh		
35.	Shri Surjit Singh		
36	Shri Karnail Singh		
37.	Shri Banarasi Dass		
38.	Shri Arur Singh		
39.	Shri Vishnoo Kumar		
40.	Shri Hardip Singh		
41.	Shri Nidhan Singh		
1.	Shri Tejinder Lal ..	Fitter	42
2.	Shri Balwant Rai		
3.	Shri Dilbagh Singh		
4.	Shri Karam Singh		
5.	Shri Natha Singh		
6.	Shri Mohinder Singh		
7.	Shri Sulwant Singh		
8.	Shri Des Raj		
9.	Shri Sat Paul		
10.	Shri Mukhtiar Singh		
11.	Shri Gurmit Singh		
12.	Shri Makhan Singh		
13.	Shri Balwant Singh		
14.	Shri Didar Singh		
15.	Shri Kewal Krishan		
16.	Shri Amrit Lal		
17.	Shri Manmohan Sharda		
18.	Shri Jagtar Singh		
19.	Shri Didar Singh		
20.	Shri Ram Lal		
21.	Shri Braham Dass		
22.	Shri Gurdial Singh		
23.	Shri Ashok Kumar		
24.	Shri Gurdial Singh II		
25.	Shri Janak Raj		
26.	Shri Dupinder Singh		
27.	Shri Lew Wilson		
28.	Shri Gurdip Singh		

1	2	3	4
29.	Shri Jagjit Singh	Fitter—concld.	
30.	Shri Raghbir Chand		
31.	Shri Gurdial Singh, s/o Puran Singh		
32.	Shri Subhash		
33.	Shri Surinder Kumar		
34.	Shri Romesh Chander		
35.	Shri Kundan Singh		
36.	Shri Kala Ram		
37.	Shri Nazir		
38.	Shri Raj Paul		
39.	Shri Bhan Singh		
40.	Shri Baldev Raj		
41.	Shri Chanchal Singh		
42.	Shri Yash Paul		
1.	Shri Sat Paul	Assistant Electrician	12
2.	Shri Rajinder Singh		
3.	Shri Yoj Raj		
4.	Shri Tilak Raj		
5.	Shri Dalip Singh		
6.	Shri Shiv Charan		
7.	Shri Surinder Singh		
8.	Shri Amrik Singh		
9.	Shri Harbhajan Singh		
10.	Shri Baldev Singh		
11.	Shri Narain Singh		
12.	Shri Vijay Kumar		
		Cleaners/Helpers	86
1.	Shri Mela Ram, Helper 1		
2.	Shri Samru Singh, Helper 8		
3.	Shri Om Parkash, Cleaner 2		
4.	Shri Joginder Singh, Cleaner 49		
5.	Shri Darshan Singh, Cleaner 39		
6.	Shri Gian Chand, Cleaner 19		
7.	Shri Amrik Singh, Cleaner 19		
8.	Shri Kulbir Singh, Cleaner 29		
9.	Shri Kuldip Singh, Cleaner 11		
10.	Shri Sardul Singh, Cleaner 29		
11.	Shri Ajit Singh, Cleaner 35		
12.	Shri Gurmit Singh, Cleaner 21		
13.	Shri Gurdip Singh, Cleaner 3		
14.	Shri Salwinder Singh. Cleaner 14		
15.	Shri Jaswant Rai, Cleaner 13		
16.	Shri Balwinder Jit Singh, Cleaner 38		
17.	Shri Sham Singh, Cleaner 33		
18.	Shri Bichamber Dass, Cleaner 53		
19.	Shri Dev Raj, Cleaner 37		

1	2	3	4
	Cleaners/Helpers		
20.	Shri Satish Chander, Cleaner 45		
21.	Shri Harbhajan Singh, Cleaner 25		
22.	Shri Harjinder Lal, Cleaner 7		
21.	Shri Davinder Singh, Cleaner 10		
24.	Shri Mohinder Singh, Helper 4		
25.	Shri Bhagwant Singh, Helper 3		
26.	Shri Jaswant Singh, Cleaner 6		
27.	Shri Jugal Kishore, Cleaner 54		
28.	Shri Kuldip Singh. Cleaner 12		
89.	Shri Kasturi Lal, Cleaner 26		
30.	Shri Babu Lal, Cleaner 27		
31.	Shri Atar Singh, Cleaner 36		
32.	Shri Mahi Lal Singh, Cleaner 60		
33.	Shri Raj Paul, Cleaner 50		
33-A	Shri Ram Singh, Cleaner 61		
34.	Shri Surinder Mohan, Cleaner 64		
35.	Shri Ram Sarup, Cleaner 65		
36.	Shri Balbir Singh, Cleaner 66		
37.	Shri Attar Singh, Cleaner 31		
38.	Shri Aved Raj, Cleaner 42		
39.	Shri Sudershan Kumar, Cleaner 41		
40.	Shri Puran Nath, Cleaner 49		
41.	Shri Manohar Lal, Helper 7		
42.	Shri Kahan Lal, Helper 9		
43.	Shri Raj Kumar, Helper 10		
44.	Shri Hazara Singh, Cleaner 67		
45.	Shri Chanchel Singh, Cleaner 23		
46.	Shri Hari Paul, Cleaner 52		
47.	Shri Ajit Singh, Cleaner 24		
48.	Shri Chanchel Singh, Cleaner 63		
49.	Shri Amrik Singh, Helper 11		
50.	Shri Gurbheg Singh, Cleaner 36		
51.	Shri Hari Chand, Cleaner 17		
52.	Shri Atma Singh, Cleaner 51		
53.	Shri Roshan Lal, Cleaner 47		
54.	Shri Samual. Cleaner 30		
55.	Shri Joginder Singh, Cleaner 46		
56.	Shri Pritam Singh, Cleaner 33		
57.	Shri Chaman Lal, Cleaner 68		
58.	Shri Balbir Singh, Cleaner 15		
59.	Shri Amar Nath, Cleaner 59		
60.	Shri Yashpaul, Cleaner 40		
61.	Shri Lal Singh, Cleaner 69		
62.	Shri Baldev Raj, Cleaner 22		
63.	Shri Narinder Singh, Cleaner 4		

1	2	3	4
	Cleaners Helpers		
64.	Shri Mukhan Singh, Cleaner 57		
65.	Shri Tirath Ram, Cleaner 43		
66.	Shri Jagdish Mitter, Helper 12		
67.	Shri Subhash Kumar, Cleaner 44		
68.	Shri Hans Raj, Cleaner 62		
69.	Shri Puran Chand, Cleaner 5		
70.	Shri Rajinder Kumar, Cleaner 58		
71.	Shri Gurmukh Singh, Cleaner 8		
72.	Shri Kashmiri Lal, Cleaner 1		
73.	Shri Sadhu Singh, Helper 5		
74.	Shri Mohan Singh, Cleaner 16		
75.	Shri Arur Singh, Cleaner 21		
76.	Shri Ashok Kumar, Cleaner 55		
77.	Shri Avtar Singh, Cleaner 34		
78.	Shri Kulwant Rai, Helper 6		
79.	Shri Kashmir Singh		
80.	Shri Jagir Singh		
81.	Shri Gulzari Lal, Cleaner-cum-sweeper		
82.	Shri Sain Dass, Cleaner-cum-swecper		
83.	Shri Baljit Singh, Cleaner-cum-sweeper		
84.	Shri Nazir Masih		
85.	Vacant		

STATEMENT NO. 3

Showing the Names, Designation in respect of employees working in the Punjab Roadways, Amritsar belonging to the Schedule Castes

S. No.	Name and Designation	Total Number of the Posts
1	2	3
1.	Shri Bhagawan Singh, Mech.	3
2.	Shri Pritam Singh, Mech.	
3.	Shri Harchajan Singh, Mech.	
1.	Shri Balwant Rai, Fitter	6
2.	Shri Sultan Singh —do—	
3.	Shri Makhan Singh —do—	
4.	Shri Didar Singh —do—	
5.	Shri Dhupinder Singh —do—	
6.	Shri Ram Lal —do—	
1.	Shri Samru Ram, Helper 1	
1.	Shri Malook Chand, Cleaner 1	
2.	Shri Naranjain Singh, Cleaner 23	
3.	Shri Harbhajan Singh, Cleaner 25	
4.	Shri Kulbir Singh, Cleaner 28	
5.	Shri Yog Raj, Cleaner 35	

[Transport and Elections Minister]

1	2	3
6.	Shri Harbhajan Singh,	Cleaner 41
7.	Shri Jaswant Singh,	—do— 44
8.	Shri Nazir,	—do— 55
9.	Shri Gulzari Lal,	—do— 56
10.	Shri Tara Chand,	—do— 58
11.	Shri Paira Lal,	—do— 60
12.	Shri Harbhajan Singh,	—do— 62
13.	Shri Dalip Singh,	—do— 64

STATEMENT No. 4

Showing the Total Number of posts in respect of employees working in the Punjab Roadways, Amritsar filled in after the 12th September, 1963 together with the date of appointment

Serial No.	Name of official	Nature of posts	Date of appointment	Total
1.	Shri Madhu Singh ..	Head Mechanic	6-5-1964	3
2.	„ Jagiri Ram ..	Ditto	1-2-1965	
3.	„ Suchet Singh ..	Ditto	17-1-1966	
1.	Shri Gopal Singh ..	Mechanic	1-8-1964	9
2.	„ Surjit Singh ..	Do	1-8-1964	
3.	„ Karnail Singh ..	Do	1-8-1964	
4.	„ Banarasi Dass ..	Do	1-12-1964	
5.	„ Arur Singh ..	Do	1-4-1965	
6.	„ Vishno Kumar ..	Do	23-7-1965	
7.	„ Hardip Singh ..	Do	1-8-1965	
8.	„ Nidhan Singh ..	Do	1-10-1965	
9.	„ Balwant Rai ..	Do	17-1-1966	
1.	Shri Gurdial Singh I ..	Fitter	18-5-1964	19
2.	„ Janak Raj	Do	25-5-1964	
3.	„ Dupinder Singh ..	Do	25-5-196	
4.	„ Leu Vilson ..	Do	25-5-1964	
5.	„ Gurdip Singh ..	Do	1-7-1964	
6.	„ Jagjit Singh ..	Do	1-8-1964	
7.	„ Raghubir Chand ..	Do	1-8-1964	
8.	„ Gurdial Singh II ..	Do	1-8-1964	
9.	„ Surinder Kumar ..	Do	10-12-1964	
10.	„ Kundan Singh ..	Do	1-7-1965	
11.	„ Kala Ram ..	Do	1-8-1965	
12.	„ Nazir ..	Do	1-8-1965	
13.	„ Rajpaul ..	Do	1-10-1965	
14.	„ Bhan Singh ..	Do	18-11-1965	
15.	„ Chanchel Singh ..	Do	24-12-1965	
16.	„ Sukhdev Raj ..	Do	17-1-1966	
1.	Shri Yoj Ram ..	Assistant Elec.	12-9-1963	
2.	„ Tilak Raj ..	Ditto	8-10-1963	
3.	„ Dalip Singh, Cl. 64 ..	Ditto	1-8-1964	
4.	„ Shiv Charan, Col. 22	Ditto	1-11-1964	
5.	„ Amrik Singh, Cl. 15	Ditto	1-4-1965	
6.	„ Harbhajan Singh, l. 25	Ditto	1-7-1965	
7.	„ Baldev Singh, Cl. 57 ..	Ditto	1-7-1965	
8.	„ Narain Singh, ..	Ditto	1-11-1965	
9.	„ Vijay Kumar, Cl. 56 ..	Ditto	24-12-1965	

Serial No.	Name of the official		Date of appointment	Total No. of posts
1.	Shri Mohinder Jit Singh, Hel	Assistant/Fitter	1-5-1964	20
2.	„ Inder Jit, Hel ..		18-5-1964	
3.	„ Malook Chand, Cl. 1		25-5-1964	
4.	„ Rebert Prem Dass, Cl. 16		25-5-1964	
5.	„ Kushi Ram, Cl. 38 ..		1-8-1964	
6.	„ Tilochan Singh, Cl. 42		1-8-1964	
7.	„ Harbhajan Singh, Cl. 42		1-8-1964	
8.	„ Kishan ..		1-8-1964	
9.	„ Daljit Singh, Assistant Hupholseter		18-9-1964	
10.	„ Ashwani Kumar, Cl. 51		1-12-1964	
11.	„ Mukhtiar Singh, Cl. 17		27-10-1964	
12	„ Harbans Singh, Cl. 6		1-2-1965	
13.	„ Avtar Singh, Cl. 4 ..		3-6-1965	
14.	„ Jaswant Singh, Cl. 44 ..		1-8-1965	
15.	„ Sudershan Kumar, Cl. 5		1-8-1965	
16.	„ Kewal Krishan ..	Assistant/Fitter	1-11-1965	
17.	„ Inder Jit Singh, Cl. 200		24-12-1965	
18.	„ Sudesh Kumar, C.l. 55		24-12-1965	
19.	„ Om Parkash, Cl. 2 ..		17-1-1966	
20.	„ Balwant Rai ..		1-8-1965	

STATEMENT No. 5

Showing the total number of posts which are reserved for Scheduled Castes in Para No. (4)

Number of posts which are Reserved for scheduled castes ... 10.

STATEMENT No. 6

Showing the Names and Designation of the employees working in the Punjab Roadways, Amritsar belonging to scheduled castes and promoted after 12th Septmber, 1963.

Serial No.	Name of Official	Designation
1.	Shri Karnail Singh	.. Mechanic
2.	„ Balwant Rai	.. Do
3.	„ Kundan Singh	.. Fitter
4.	„ Kala Ram	.. Do
5.	„ Malook Chand	.. Assistant/Fitter
6.	„ Harbhajan Singh	.. Ditto
7.	„ Jaswant Singh	.. Ditto
8.	„ Yog Raj	.. Assistant Electrician
9.	„ Dalip Singh	.. Ditto
10.	„ Baldev Singh	.. Ditto

HEAD ASSISTANTS ETC. IN THE OFFICE OF THE PROVINCIAL TRANSPORT CONTROLLER, PUNJAB

3437. Sardar Lachhman Singh Gill : Will the Minister for Transport and Elections be pleased to state—

(a) the total number and names of the Head Assistants, Assistants, Assistant Secretaries, Regional Transport Authorities in the office of the Provincial Transport Controller, Punjab, on 11th September, 1963 and 1st January, 1966, seniority-wise, separately and the number and names of those belonging to scheduled castes amongst them;

(b) the total number of posts of Head Assistants and Assistant Secretaries, Regional Transport Authorities, filled in the said office after 12th September, 1963, todate together with the date(s) on which these were filled, category-wise;

(c) the total number of posts amongst those mentioned in part (a) above reserved for the members of the Scheduled castes;

(d) whether all the said posts mentioned in part (c) above have since been filled by promotion from amongst the members of the scheduled castes; if so, their names, category-wise and whether the percentage of reservation in promotion cases fixed for persons belonging to the scheduled castes was kept in view while filling the said posts;

(e) if the reply to part (d) above in respect of any of the said categories of services be in negative, the reasons thereof;

(f) whether any cases of promotion of the Scheduled Castes officials mentioned above have been considered by the Head of the Office concerned; if so, their names and their position at present ;

(g) whether any cases of promotion of the Scheduled castes officials were referred to the Welfare Branch of the Government (in the Secretariat); if so, when and with what result and the details thereof ?

Sardar Gurdial Singh Dhillon : (a) A statement is laid on the Table of the House.

STATEMENT

(a)

(i)	As on 11th September, 1963	As on 1st January, 1966
Head Assistants		
Number ..	4	4
Names ..	1. Shri Hans Raj Sabharwal 2. Shri Hans Raj Wadhera 3. Shri H.S. Sethi 4. Shri Dharam Pal	1. Shri V. N. Kaul 2. Shri Abnashi Lal 3. Shri Hans Raj Sabharwal *4. Shri Kewal Krishan
Those belonging to Scheduled Castes	None	None

*(Borne on the strength of I. G. Prisons, Punjab.

	As on 11th September, 1963	As on 1st Jhnuary, 1966
(ii) Assistant Secretaries Regional Transport Authority		
Numbers ...	3	3
Names ..	1. Shri Hari Kishan 2. Shri Lachhman Dass 3. Vacant	1. Shri Hans Raj Wadhera 2. Shri Hari Kishan 3. Shri Lachhman Dass
Those belonging to Scheduled castes	None	None
(iii) Assistants—		
Numbers ...	24	25
Names ..	1. Shri Kishore Chand 2. Shri P. L. Sud 3. Shri Jugal Kishore 4. Shri Joginder Singh 5. Shri Bhim Sen Bhatia 6. Shri Dilbagh Rai 7. Shri O. P. Mehendru 8. Shri Saijan Singh 9. Shri Ishar Singh 10. Shri Ajit Singh 11. Shri Sukhdev Singh 12. Shri Parshotam Dass 13. Shri Mohan Lal 14. Shri Swaran Singh 15. Shri Kesar Singh 16. Shri O.P. Nandwani 17. Shri K.S. Mukhra 18. Shri Jit Singh 19. Shri O. P. Kanwar 20. Shri Dhyan Singh 21. Shri Balbir Singh 22. Shri Kuldip Singh 23. Shri Amrit Rai 24. Shri Dhani Ram	1. Shri Dharam Pal 2. Shri Bhim Sain Ghambi 3. Shri Kishore Chand 4. Shri P. L. Sud 5. Shri Joginder Singh 6. Shri Bhim Sen Bhatia 7. Shri Dilbag Rai 8. Shri O. P. Mahendru 9. Shri Sajjan Singh 10. Shri Ajit Singh 11. Shri Sukhdev Singh 12. Shri Mohan Lal 13. Shri Swaran Singh 14. Shri Kesar Singh 15. Shri O.P. Nandwani 16. Shri K.S. Mukhra 17. Shri Jit Singh 18. Shri O. P. Kanwar 19. Shri Dhyan Singh 20. Shri Kuldip Singh 21. Shri Amrit Rai 22. Shri Bhagat Singh 23. Shri Neta Rai 24. Shri Parkash Ram 25. Shri Kharait Singh

Note.—The seniority of Head Assistants and Assistants is under dispute and the names are as such not strictly in accordance with seniority.

Those belonging to Scheduled castes	2 1. Shri Swaran Singh 2. Shri Jit Singh	3 1. Shri Swaran Singh 2. Shri Jit Singh 3. Shri Parkash Ram

	Number of vacancies	*When filled up*
(b) Head Assistants	2	November, 1963
	1 (Leave Vacancy)	November, 1964
	3	
Assistant Secretary, Regional Transport Authority	1	January, 1964
	1	April, 1964
	1	March, 1965
	3	

[Transport and Elections Minister]

(c)	Head Assistants	None	(for 10% promotional reservation)
	Assistant Secretary, Regional Transport Authority	One	Ditto
		One	Ditto
	Assistants	One	Ditto

(d) Yes, Shri Parkash Ram, Clerk, was promoted as Assistant during March, 1964, against 10 per cent reservation for promotional posts for scheduled castes. The temporary post of Assistant Secretary, Regional Transport Authority, which became available during April, 1964, and March, 1965 was given to a scheduled caste, Shri Swaran Singh, Assistant. Out of the posts of Assistants, 3 posts are at present held by scheduled castes.

(e) Question does not arise.

(f) The case of Shri Swaran Singh Assistant, belonging to Scheduled Castes, was considered for promotion as Head Assistant in leave arrangements and orders for the same had been issued, but the incumbent of the post of Head Assistant, in whose leave vacancy arrangements were ordered, subsequently withdrew, his request for leave arrangements did not mature.

(g) No.

CONDUCT ETC. IN THE OFFICE OF GENERAL MANAGER, PUNJAB ROADWAYS, AMRITSAR

3438. Sardar Lachhman Singh Gill : Will the Minister for Transport and Elections be pleased to state—

(a) the total number and names of the Conductors, Inspectors, Welfare Inspectors, Chief Inspectors and Station Supervisors, seniority-wise in the office of the General Manager, Punjab Roadways, Amritsar, as on 11th September, 1963 and 11th Junuary 1966, separately and the number and names of those belonging to the Scheduled Castes amongst them;

(b) the total number of posts of Inspectors, Welfare Inspectors, Chief Inspectors and Station Supervisors filled in the said office after the 12th September, 1963, todate together with the date(s) on which these were filled category wise;

(c) the total number of posts amongst those mentioned in part (a) above reserved for the members of the Scheduled Castes;

(d) whether all the said posts mentioned in part (c) above have since been filled by promotion from amongst the members of the Scheduled Castes; if so, their names, category-wise, and whether the percentage of reservation in promotion cases fixed for persons belonging to the scheduled castes was kept in view while filling the said posts;

(e) if the reply to part (d) above in respect of any of the said categories of services be in the negative; the reasons therefor;

(f) whether any cases of promotion of the Scheduled Castes officials mentioned above have been considered by the Head of the office concerned; if so, their names and their position at present;

(g) whether any cases of promotion of the scheduled castes officials were referred to the Welfare Branch of the Government (in the Secretariat) ; if so, when and with what result and the details thereof ?

Sardar Gurdial Singh Dhillon :(a) to (g) The time and labour involved in collecting the information will not be commensurate. with any possible benefit to be obtained. Information will, however, be supplied in any particular case if sought.

INTRODUCTION OF RATIONING AT CHANDIGARH

3439. Sardar Lachhman Singh Gill : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether Government has decided or intend to introduce foodgrains rationing at Chandigarh; if so, from what date ;

(b) if the reply to part (a) above is in the affirmative, the number of sugar/atta depots which are likely to be opened afresh at Chandigarh, sector-wise;

(c) whether there is any proposal under the consideration of the Government to give due representation to the scheduled castes applicants, whose applications for allotment of sugar/atta depots are pending with the department concerned; if so; to what extent and if no representation is to be given to the scheduled castes, the reasons therefor?

Shri Ram Kishan : (a) The matter is under consideration of Government.

(b) In view of (a) above, question does not arise.

(c) Allotment of depots is made on merits irrespective of the caste consideration.

HEAD CONSTABLES IN LUDHIANA DISTRICT

3440. Sardar Lachhman Singh Gill : Will the Minister for Home and Development be pleased to state—

(a) the total number and names of Head Constables working in the Ludhiana District as on 1st January, 1966 with the length of service of each;

(b) the total number and names of Head Constables amongst those mentioned in part (a) above, who have been confirmed and of those who have not yet confirmed;

(c) whether there is any proposal under the consideration of the Government to confirm those Head Constables who have not yet been confirmed; if so, the time by which the said proposal is likely to be finalised and the names of the Head Constables likely to be confirmed;

[Sardar Lachhman Singh Gill]

(d) if the unconfirmed Head Constables are not proposed to be confirmed, the reasons therefor;

(e) whether the names of any Head Constables in Ludhiana District are being considered for promotion as A.S. Is. if so, their names and the time by which they are likely to be promoted if not, the reasons therefor ?

Sardar Darbara Singh : (a) and (b) A statement giving the required information is enclosed.

(c) and (d) There is no such proposal pending with Government. Officiating Head Constables are confirmed according to their seniority as and when there are vacancies of permanent Head Constables.

(e) There is no such proposal at present. Head Constables of all districts of the range are considered for promotion from time to time.

Statement showing names of Head Constables working in Ludhiana District as on 1st January, 1966 with length of service of each Head Constable

Serial No.	Name of Head Constable and No.		LENGTH OF SERVICE		
			Years	Months	Days
1	2		3	4	
Confirmed Head constables—					
1.	Gamdoor Singh, No. 199	..	..	..	..
2.	Hans Raj, No. 362	..	23	11	28
3.	Hans Raj, No. 75	..	25	11	27
4.	Kartar Singh, No. 2	..	31	..	27
5.	Mangal Singh, No. 495	..	33	2	18
6.	Ujagar Singh, No. 741	..	25	11	21
7.	Ram Rattan, No. 486	..	20	..	24
8.	Duni Chand, No. 228	..	30	7	28
9.	Sarwan Singh, No. 82	..	25	7	20
10.	Sher Singh, No. 336	..	27	11	27
11.	Sunder Lal, No. 324	..	18	2	30
12.	Harbans Singh, No. 129	..	19	7	20
13.	Basant Singh, No. 452	..	37	3	14
14.	Kishori Lal, No. 449	..	28	5	30
15.	Jagir Singh, No. 763	..	20	5	28
1 .	Siri Ram, No. 119	..	22	1	15
17.	Krishan Lal, No. 491	..	15	1	23
18.	Jagat Singh, No. 454	..	28	2	14
19.	Jagat Singh, No. 558	..	33	5	30
20.	Bhagat Singh, No. 35	..	26	11	26
Officiating Head Constables					
21.	Khazan Singh, No. 579	..	26	8	30
22.	Jagat Ram, No. 383	..	27	2	31
23.	Balwant Singh, No. 192	..	24	7	6
24.	Hazara Singh, No. 132	..	23	3	10
25.	Joginder Singh, No. 165	..	18	5	12

1	2	3	4	5
Officiating Head Constables—contd.				
26.	Prithi Chand, No. 727 ..	28	2	30
27.	Jarnail Singh, No. 245 ..	20	5	25
28.	Tarseem Lal No. 270 ..	18	10	47
29.	Harbans Singh, No. 15 ..	24	8	30
30.	Dalip Singh, No. 751 ..	21	8	30
31.	Pritam Singh, No. 139 ..	17	5	25
32.	Hans Raj, No. 635 ..	18	8	19
33.	Sadhu Singh, No. 197 ..	18	2	16
34.	Harbans Singh, No. 343 ..	20	4	23
35.	Shakti Nand, No. 445 ..	18	2	17
36.	Pritam Singh, No. 305 ..	17	1	16
37.	Saudagar Singh, No. 297 ..	18	6	28
38.	Shiv Singh, No. 155 ..	17	5	15
39.	Hans Raj, No. 159 ..	24	5	30
40.	Sarup Singh, No. 590 ..	16	2	3
41.	Harminder Singh, No. 414 ..	28	8	29
42.	Nand Lal, No. 234 ..	25	5	29
43.	Ram Sarup, No. 714 ..	12	9	10
44.	Dev Dutt, No. 306 ..	9	6	26
45.	Piara Singh, No. 1047 ..	12	4	14
46.	Jagdish Parkash, No. 549 ..	17	6	10
47.	Shambu Dass, No. 454 ..	16	11	5
48.	Dilbagh Singh, No. 43 ..	15	11	27
49.	Mam Raj, No. 624 ..	24	2	27
50.	Jagir Singh, No. 35 ..	25	11	29
51.	Krishan Lal, No. 402 ..	19	8	30
52.	Khushi Ram, No. 446 ..	18	2	15
53.	Gulshan Rai, No. 173 ..	19	..	10
54.	Piara Singh, No. 644 ..	15	5	30
55.	Ram Luchia, No. 134 ..	23	6	12
56.	Dalip Singh, No. 240 ..	22	5	12
57.	Gurbux Singh, No. 161 ..	25	5	7
58.	Het Ram, No. 110 ..	18	5	30
59.	Inder Singh, No. 93 ..	16	4	30
60.	Gurzara Singh, No. 183 ..	15	..	26
61.	Mukhtiar Singh, No. 96 ..	14	11	23
62.	Inderjit Singh, No. 534 ..	14	10	22
63.	Shivindercharan Singh, No. 176 ..	14	5	23
64.	Mohan Lal, No. 566 ..	14	1	19
65.	Natha Singh, No. 550 ..	18	6	21
66.	Banarsi Lal, No. 480 ..	18	3	13
67.	Jiwan Dass, No. 514 ..	25	6	30
68.	Bhagat Ram, No. 192 ..	14	11	30
69.	Harjit Singh, No. 419 ..	18	6	28
70.	Lakhbir Singh, No. 667 ..	17	4	24
71.	Ram Asra, No. 318 ..	15	10	28
72.	Amir Singh, No. 650 ..	18	1	24
73.	Sukhminder Singh, No. 696 ..	13	11	6
74.	Mohinder Nath, No. 229 ..	16	6	24
75.	Amrik Singh, No. 517 ..	13	6	30
76.	Naranjan Dass, No. 907 ..	18	6	14
77.	Hen Raj, No. 901 ..	18	2	3
78.	Tulsi Ram Singh, No. 906 ..	16	3	11
79.	Darshan Singh, No. 899 ..	14	9	18
80.	Kanwal Singh, No. 1030 ..	25	8	25
81.	Sita Ram, No. 1217 ..	16	10	20
82.	Jawahar Lal, No. 1134 ..	17	..	17
83.	Harpal Singh No. 762 ..	12	1	22
84.	Gurcharan Singh, No. 628 ..	13	11	12
85.	Hari Krishan, No. 924 ..	17	2	25
86.	Baini Ram, No. 927 ..	17	1	23
87.	Dheru Ram, No. 925 ..	14	1	26
88.	Karnail Singh, No. 947 ..	13	..	14

[Home and Development Minister]

1	2		3	4	5
Officiating Head Constables—contd.					
89.	Rajinder Lal, No. 948	..	10	4	16
90.	Ajit Singh, No. 949	..	15	6	30
91.	Sukhdev, No. 950	..	15	2	22
92.	Amrik Singh, No. 967	..	15	2	22
93.	Dharam Pal, No. 902	..	14	11	30
94.	Amar Singh, No. 1127	..	13	7	30
95.	Bal Kishan, No. 958	..	14	11	16
96.	Shyam Sunder, No. 1039	..	13	10	29
97.	Gurnam Singh, No. 1043	..	8	1	20
98.	Inder Singh, No. 926	..	12	2	23
99.	Ajit Singh, No. 903	..	11	4	19
100.	Amrik Singh. No. 904	..	11	5	25
101.	Arjan Dass, No. 1162	..	8	7	27
102.	Ravi Dutt, No. 1086	..	12	11	28
103.	Gurdev Singh, No. 1040	..	7	5	27
104.	Yusaf Gulzar Masih, No. 1098	..	4	2	16
105.	Joginder Singh, No. 1170	..	12	4	11
106.	Asa Singh, No. 1169	..	14	3	17
107.	Harbans Singh, No. 1104	..	6	3	29
108.	Nirmal Singh, No. 1022	..	10	2	30
109.	Bharat Singh, No. 1219	..	10	2	30
110.	Sudarshan Singh, No. 1055	..	14	6	29
111.	Sadhu Singh, No. 1261	..	8	6	4
112.	Gurdev Singh, No. 1235	..	11	3	25
113.	Gurdial Singh, No. 1261	..	7	..	29
114.	Sumand Singh, No. 1030	..	10	2	30
115.	Malkiat Singh, No. 1259	..	7	9	..
116.	Ram Lal, No. 1238	..	10	2	30
117.	Bakshish Singh, No. 1247	..	10	2	30
118.	Chand Singh, No. 900	..	14	6	11
119.	Jhanda Singh, No. 1217	..	10	2	30
120.	Gurjit Singh, No. 1151	..	8	1	6
121.	Swarn Singh, No. 1058	..	6	8	24
122.	Gurdev Singh, No. 1139	..	8	6	6
123.	Hem Raj, No. 1115	..	10	2	30
124.	Des Raj, No. 1092	..	10	2	30
125.	Dalbir Singh, No. 1028	..	8	2	20
126.	Jugal Kishore, No. 1095	..	8	10	19
127.	Manmohan Singh, No. 1206	..	7	..	29
128.	Sat Pal, No. 1148	..	10	6	30
129.	Tehal Singh, No. 1109	..	8	11	6
130.	Parkash, 1129	..	10	2	28
131.	Prem Chand, No. 1097	..	6	3	29
132.	Gian Singh, No. 20	..	28	9	30
133.	Bisu Ram, No. 724	..	18	1	26
134.	Sarwan Singh, No. 284	..	18	4	15
135.	Som Dutt, No. 63	..	18	11	19
136.	Lakhbir Singh, No. 203	..	24	3	23
137.	Nirmal Singh, No. 1253	..	14	10	18
138.	Piara Sigh, No. 558	..	18	8	2
139.	Shadi Lal, No. 44	..	29	3	16
140.	Faqir Chand, No. 206	..	28	4	15
141.	Ram Parkash, No. 511	..	24	8	30
142.	Joginder Singh, No. 382	..	22	11	6
143.	Hem Raj, No. 921	..	20	11	25
144.	Balbir Singh, No. 1067	..	18	3	15
145.	Bhawani Dass, No. 1132	..	16	11	6
146.	Gurdial Singh, No. 211	..	23	6	25
147.	Kabla Singh, No. 645	..	18	8	28
148.	Aishi Lal, No. 625	..	19	10	21
149.	Attar Singh, No. 4	..	10	3	14
150.	Karam Singh. No. 673	..	..	..	..
151.	Balkar Singh, No. 24	..	18	5	6

1	2		3	4	5
Officiating Head Constables—concld.					
152.	Gurdev Singh, No. 168	..	18	1	26
153.	Jai Gopal, No. 211	..	14	3	7
154.	Brij Mohan, No. 333	..	18	1	25
155.	Gurdial Singh, No. 900	..	23	6	25
156.	Joginder Singh, No. 71	..	15	5	17
157.	Chanan Singh, No. 575	..	16	..	28

POSTING OF DOCTORS IN HILLY AREAS

3441. Shri Jit Ram : Will the Minister for Health be pleased to state—

(a) the reasons why the Government dispensaries in the hilly areas in the State remain without doctors;

(b) the reasons why special allowance has not been sanctioned for the Doctors posted in such areas;

(c) the details of the steps taken or proposed to be taken by the Government to provide adequate medical facilities to the inhabitants of the hilly areas;

(d) the steps, if any, proposed to be taken up to step up the admission of students from hilly rural areas in the Medical Colleges in the State with a view to solve the problem of the shortage of doctors in such areas?

Shrimati Om Prabha Jain : (a) Due to general shortage of doctors some Government dispensaries in hilly areas are without doctors.

(b) Compensatory allowance is already being paid to all Government servants including doctors serving in the Hilly areas, whose pay does not exceed Rs. 850 per mensem at the rate of 12½ per cent of their pay, subject to a minimum of Rs. 10 per mensem and maximum of Rs. 50 per mensem

(c) The outlay of Rs. 77.77 lakhs was approved for Health and Medical Services for the development of hilly areas of the State during the Third Five Year Plan. The following is the detail of actual expenditure.

Year		*Total Outlay*	*Actual Expenditure* figurs in lakhs
1961-62	..	11.22	10.24
1962-63	..	15.20	12.24
1963-64	..	16.17	15.75
1964-65	..	19.27	14.28
1965-66	..	23.31	13.11 (anticipated)

[Health Minister]

The following main achievements have been made :—

(i) Civil Hospital, Dharamsala was modernised. A referal hospital was opened at Kulu, which was later converted into a District hospital.

(ii) Dental Clinics have been opened at Simla, Kulu and Keylong.

(iii) Two dispensaries viz. at Rohan (Kangra) and Bahbalpur (Hoshiarpur) have been opened. Five dispensaries are proposed to be opened in the Hilly areas during the Plan.

(iv) District Headquarter Hospitals at Kulu and Dharamsala and Tehsil Headquarters Hospital to Dasuya are proposed to be upgraded and expanded during 1966-67.

(v) 41 Primary Health Centres have been opened in the Hilly areas.

(vi) One T.B. Clinic has been opened at Kulu.

(vii) Leprosy and V.D. is epidemic in hilly areas. In order to control these diseases, Leprosy Control Units have been established in Kulu and Kangra Districts at Kandhari and Bhunter. As regards V.D., three clinics have been established, one at Kulu and the other two at Kandaghat and Dharampur in Simla District.

(d) No special reservation is made in the matter of admission to Medical Colleges for students belonging to hilly areas except that 10 per cent seats are reserved in these institutions for students belonging to Backward Areas. Almost all hilly areas are included in the list of backward areas. A student seeking admission in the M.B.B.S. course in the State Medical Colleges must have obtained at least 50 per cent marks in the compulsory subjects and attained the age of 17 years on the 1st October of the year of admission.

CASE REGISTERED AT POLICE-STATION, BUTANA, DISTRICT KARNAL

3442. Comrade Ram Piara : Will the Minister for Home and Development with reference to the reply to unstarred question No 2846, included in the list of questions for 11th October, 1965 be pleased to state—

(a) the names of persons against whom case under F.I.R. No. 102 u/s 420, I.P.C. at police station Butana, was registered on 13th July, 1965 as indicated in part (c) of the said reply;

(b) whether it is a fact that the District Food and Supplies Controller, Karnal requested the S.P., Karnal for the registration of the case/cases against four persons, namely, Sarvshri Harphool Singh, Surat Singh, Ram Bhaj and Dhan Singh, *vide* his letter No. IFS.-D-64/27634, dated 11th September, 1964 as indicated in the Memo referred to in part (a) of the said reply ;

(c) whether it is a fact that the said case was registered against three persons only instead of the four mentioned in part (b) above; if so, the reasons therefor;

(d) whether it is further a fact that the case registered against the three persons as mentioned in part (c) above has been sent to the court as untracted ; if so, the reasons therefor;

(e) whether it is a fact that the case mentioned above was also discussed in the meeting of the Grievances Committee held in May, June, July and August, 1965, but according to part (e) of the said reply a mention has been made of its discussion in the meeting held on 5th August, 1965 only; if so,the reasons for not mentioning the meetings of May, June, or July, 1965 ?

Sardar Darbara Singh : (a) Sarvshri Surat Singh, Harphool Singh. Ram Bhaj and Dhan Singh.

(b) Yes.

(c) No. The case was registered against four persons and not three.

(d) The case was sent to Court as untraced for want of evidence in as much as the original applications for ration card were not traceable.

(e) The proceedings of the Grievances Committee meetings held at Karnal would show that the case was discussed in meetings held in May, June, and August, 1965. There is no mention about its discussion in July 1965. In part (e) of A. Q. 2846 no reference about any particular dates of the meetings of the Grievances Committee was made wherein this issue was discussed. However, in reply to this part of the question a reference was made to the last meeting of the Committee held on 5thAugust, 1965 where this issue was discussed at greater length.

ARREST OF A LEGISLATOR OF KARNAL DISTRICT

3444. Comrade Ram Piara : Will the Minister for Home and Development be pleased to state whether the S.P., Karnal informed the Home Minister/A.I.G. Police about the arrest of any Legislator during the period from 15th February,1965, todate, through a written communication; if so, when, a copy of the same be laid on the Table of the House ?

Sardar Darbara Singh : The Superintendent of Police, Karnal, informed the Inspector General of Police about the arrest of a Legislator on 19th February,1966. A copy of the Police Radio Message No.6038-40, dated 19th February, 1966 is enclosed.

Copy of P.R.M. No. 6038-40, dated 19th February, 1966 from the S. P., Karnal to Spl. C.H.G. and copy to Police, C. H. G. and D. I. G., UMB.

Com. Ram Piara, M.L.A., Karnal arrested in case F.I.R. No. 302, dated 14th October, 1964 under section 419/420/109, I. P. C., P. S. Sadar Karnal at 4.50 p. m. on 19th February 1966 at Karnal and was bailed out at 5 P. m. to day.

Mr. Speaker : The Question Hour is over now.

QUESTION OF PRIVILEGE

Mr. Speaker : There is a Privilege Motion by Comrades Jangir Singh Joga and Shamsher Singh Josh which reads :

"I beg to raise a matter of privilege regarding publication of certain remarks made by Baboo Bachan Singh and Shri Prabodh Chandra, Education Minister, published in 'Daily Milap' and 'Pratap' dated 24th March, 1966, despite the fact that these were ordered to be expunged by the Honourable Speaker, Vidhan Sabha, these papers by publishing these remarks have acted in manner derogatory to the House and hence this privilege motion".

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਪਰੈਕਟੈਸ ਹੈ ਮੈਂ ਇਹ ਪ੍ਰਿਵਿਲੇਜ ਮੋਸ਼ਨ ਪਰੈਸ ਗੈਲਰੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਚੂੰਕਿ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਬੜਾ ਸੀਰੀਅਸ ਨੇਚਰ ਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਮੇਟੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਮਵਾਰ, 28 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਦੇਵੇ । ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਫੈਸਲਾ ਦੇਵਾਂਗਾ । (I am refering this Privilege Motion to the Press Gallery committee as has been the practice in the past. Since the matter is of every serious nature I wish the Committee to submit their report by Monday the 28th March, 1966. After that I will give my decision.)

पंडित ओम प्रकाश अग्निहोत्री : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर । मैंने जो इतनी देर से प्रिविलेज मोशन दी हुई है उसके बारे में क्या फैसला हुआ है ?

श्री अध्यक्ष : अभी फैसला नहीं हुआ है । जल्दी ही फैसला दे दूंगा । (This has not yet been decided. I will give the Ruling soon)

CALL ATTENTION NOTICES

ਸਰਦਾਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗੋਗੋਆਣੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ, ਸਰਦਾਰ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੇੜੀ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਬਾਰੇ ਇਕ ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਐਡਮਿਟ ਕਰ ਲਉ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ......

Mr. Speaker : Please take your seat.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਬਾਰੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਐਡਮਿਟ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਆਨ ਦਿਲਾਉ ਕਿ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅੱਗਾਂ ਲਗਵਾਈਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਵਾਇਲੈਂਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਕੜ ਰਖਿਆ ਹੈ......

Mr. Speaker : Order, please.

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੀ ਇਕ ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਦੋ ਦਫਾ ਐਡਮਿਟ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਵਾਬ ਦੇਵਾਂਗੇ ਅੱਜ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਆਏ ਹਨ । ਉਹ ਦੱਸਣ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਐਂਪਲਾਈਜ਼ ਨੂੰ ਮਹਿੰਗਾਈ ਅਲਾਉਂਸ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਕੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਹ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਸਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਮਾਯੂਸੀ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ......

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਛੇਤੀ ਹੀ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦੇਣਗੇ । (I hope the Government will give the statement soon).

(*Call Attension Notice No 78*)

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਤਾਰ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਗੱਲ ਵਲ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤਹਿਸੀਲ ਜ਼ੀਰਾ ਦੇ ਪੰਦਰਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਕਲੇਮੇਸ਼ਨ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਹਕ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਇਹ ਤਹਿਸੀਲ ਜ਼ੀਰਾ ਜ਼ਿਲਾ ਫ਼ੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਪਰਕਾਰ ਦਾ ਧੱਕਾ ਹੈ । ਇਹੋ ਪਿੰਡ ਸਨ ਜਿਹੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਬਾਬਤ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਆਸ ਸੀ । ਇਸ ਲਈ ਰਿਕਲੇਮੇਸ਼ਨ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ।

Mr. Speaker : This is admitted.

Chief Parliamentary Secretary : The Government will make a statement about it.

(*Call Attention Notice No.* 80)

Comrade Makhan Singh Tarsikka : I beg to draw the attention of the Government towards serious situation created by the State Government by not enforcing its decision i.e. distribution of Rikhshaw tyres through Municipal Committees and Zila Parishads to their areas rikhshaw Pullers at the time of their annual passings. By not doing so the plight of 40 thousalnd Rikhshwa Pullers in the State is very serious as they are forced to buy the tyre for Rs. 18/- instead for Rs. 8.25. Black Market in cycle and Rikhshaw tyres is a very serious offence. Threfore Government must move in this matter.

The situation is very serious, therefore, Government must make a statement.

Mr. Speaker : This is admitted.

Chief Parliamentary Secretary : We will make a statement about it.

(*Call Attention Notice No.* 81)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ : ਮੇਰੀ ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 81, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਪ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਡਿਸਅਲਾਉ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅਟਾਨੋਮਸ ਬਾਡੀ ਹੈ......

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਡਿਸਕਸ ਕਰ ਲਉ । ((The hon Member may please discuss it with me)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ : ਚੰਗਾ ਜੀ ।

कामरेड राम चन्द्र : मैंने भी एक काल अटैनशन नोटिस कांगड़ा में.......

श्री अध्यक्ष : वह कल टेक अप होगी । (This will be taken up to-morrow.)

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਤਾਰ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਮੈਂ ਇਕ ਕਾਲ ਅਟੈਨ-ਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ 5-1-66 ਅਤੇ 20-1-66 ਨੂੰ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਤਾਇਬਾਂ ਤਹਿਸੀਲ ਜ਼ੀਰਾ......

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਕੀ ਉਹ ਐਡਮਿਟ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ? (Was that admitted.)

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਤਾਰ ਸਿੰਘ : ਨਹੀਂ ਜੀ, ਲੇਕਨ ਉਹ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਸਲਾ ਹੈ......

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤਾਂ ਫਿਰ ਰਹਿਣ ਦਿਉ । (ਹਾਸਾ) (Then please leave it) (laughter)

PRESENTATION OF THE REPORT OF THE PRIVILEGES COMMITTEE

Chairman Committee of Privileges (Sardar Niranjan Singh Talib): Sir, I beg to present the Report of the Committee of Privileges on the question of privilege regarding the publication of the news-item in the issues of the 'Daily Partap' and some other Newspapers of Jullundur dated the 25th February, 1966 pertaining to a note submitted by the Accountant General, Punjab, to the Public Accounts Committee before the Report of the Committee was presented to the House.

PERSONAL EXPLANATION BY SARDAR GURNAM SINGH

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲਾਨੇਸ਼ਨ, ਸਰ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਡੀਮਾਂਡ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕੁਝ ਰੈਫਰੈਂਸਿਜ਼ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਮੇਰੀਆਂ ਕੁਝ ਚਿੱਠੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ । ਇਕ ਚਿਠੀ ਮੈਂ 28 ਨਵੰਬਰ, 1965 ਨੂੰ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਸਿਖ ਹੈਡ ਮਾਸਟਰਜ਼ ਨੂੰ ਐਨਮਾਸ ਬਰੀਚ ਆਫ ਰੂਲ ਕਰਕੇ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਿਆਇਤ ਲਈ ਬਰੀਚ ਆਫ ਰੂਲ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਉਸਦਾ ਜਵਾਬ ਮੈਨੂੰ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਟਰ ਇਜ਼ ਅੰਡਰ ਐਗਜ਼ਾਮੀਨੇਸ਼ਨ । ਫਿਰ 10/11 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਜਿਸ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਲ ਰੈਂਫਰੈਂਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਲਵਾਂ । ਇਥੇ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਇਹੋ ਗੱਲ ਕਹੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਜ਼ਬਾਨੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਮੇਰੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਜੋ ਹੈ ਉਹ ਮੈਂ ਲਿਖ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਜੇਕਰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਕੁਮਿਟ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਬਾਨੀ ਗੱਲ ਇਕ ਪਾਸੇ ਕਹਿ ਕੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਜ਼ਬਾਨੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੈਂ ਜ਼ਬਾਨੀ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਇਹ ਸਾਫ ਗੱਲ ਹੈ । ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਉਸ ਸਪੀਚ ਦਾ ਜੋ ਮੈਂ ਬਜਟ ਦੀ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਓਪਨ ਕਰਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਰੈਫਰੈਂਸ ਦਿੱਤਾ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਨਾਲ ਜੋ ਅਸਲ ਸਵਾਲ ਸੀ ਉਸਨੂੰ ਅਵਾਇਡ ਕਰਕੇ ਐਕਸਟਰੇਨੀਅਸ ਮੈਟਰਜ਼ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਕੰਨਫਿਊਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ । ਇਕ ਫਰਸਟ ਗਰੇਡ ਦਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਅਫਸਰ ਹੈ......

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲਾਨੇਸ਼ਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਤੇ ਕੋਈ ਪਰਸਨਲ ਐਲੀਗੇਸ਼ਨ ਲਗੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ

ਕਿਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਨਾਬ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲਾਨੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਈ ਪਰਸਨਲ ਐਲੀਗੇਸ਼ਨ ਲਗੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਹੀ ਕਹੋ। (The point of personal explanation entitles the hon. Member to reply to any personal allegation levlled against him. But it any reply to a m tter has been given indirectly then that cannot be covered under the point of personal explanation. Please restrict yourself to the reply to the personal allegation if any, made against the hon Member.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਬਰੀਫਲੀ ਹੀ ਪੁਆਇੰਟ ਆਊਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੀ :

"Your reputation for integrity is doubtful as you are generally emotional and lose your temper, which trait tends to make your integrity somewhat doubtful".

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਨਾ ਉਸਦੀ ਕੋਈ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕੀਤੀ ਜਿਸਨੇ ਐਸੇ ਫਜ਼ੂਲ ਰਿਮਾਰਕਸ ਦਿੱਤੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਦਾ ਸਰਟੀਫੀਕੇਟ ਪੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ।

Mr. Speaker : Sardar Gurnam Singh Jee, you made your comments on that case earlier and now the Education Minister has made his commentsy thereon. That does not call for a persons explanation. Did he say anything against your person ?

(Interruption by Sardar Lachhman Singh Gill)

Mr. Speaker : Sardar Lachhman Singh Jee, Sardar Gurnam Sing is strong enough to defend himself.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਪੀਚ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਅਨਨਸੈਸਰੀ ਕਮਿਊਨਲ ਚੀਜ਼ ਉਠਾਈ ਹੈ।

कामरेड राम चन्द्र : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर। क्या माननीय सदस्य पर्सनल ऐक्सप्लेनेशन दे रहे हैं या और इल्जाम लगा रहे हैं ?

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਆਬਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਜ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 3 ਰੀਮਾਰਕਸ ਦੱਸੇ ਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਪੈਸਿਟੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਚੰਗੇ ਰੀਲੇਸ਼ਨਜ਼ ਨਹੀਂ।

Mr. Speaker : But that is not against you, Sardar Gurnam Singh Jee. It is regarding a case.

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : जो कुछ माननीय सदस्य कह रहे हैं, वह पर्सनल ऐक्सप्लेनेशन नहीं है।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਇਕ ਰੀਪੋਰਟ ਪੜ੍ਹੀ ਸੀ ਉਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ

"........your capacity to get work out of your subordinates and your relations with them are satisfactory and you have special aptitude for speaking and organizing.........."

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ]

ਐਕਸਟਰੇਨੀਅਸ ਮੈਥਡ ਦੇ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਨੰਦਾ ਜੀ ਦਾ ਸਰਟੀਫੀਕੇਟ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

Mr. Speaker : That is all right. Now we take up the next item on the agenda.

DEMANDS FOR GRANTS

DEMAND No. 22

22, 35-*Industries.*

Deputy Minister for Industries and Hill Areas (Shri Gian Chand) : Sir, I beg to move—

> That a sum not exceeding Rs. 2,54,52,700 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 35-Industries.

Mr. Speaker : Motion moved—

> That a sum not exceeding Rs. 2,54,52,700 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 35-Industries.

Mr. Speaker : If the House agrees, the remaining demands and cut motions for today, may be deemed to have been read and moved.

Voices : We agree to this, Sir.

Mr. Speaker : The following cut motion and demands will be deemed to have been read and moved :—

DEMAND No. 22

(35—*Industries*)

Shri Roop Lal Mehta :

That the demand be reduced by Re. 1/-.

DEMAND No. 45

(26—*Capital Outlay on Industrial Development*)

> that a sum not exceding Rs. 2,65,74,500 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year, 1966-67, in respect of charges under head 26-Capital Outlay on Industrial Development.

DEMAND No. 24

(38—*Labour and Employment* (*labour only*))

> that a sum not exceeding Rs. 3,29,64,340 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year, 1966-67, in respect of charges under head 38—Labour and Employment (Labour only).

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ (ਜੰਡਿਆਲਾ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੱਜ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੀ ਡੀਮਾਂਡਜ਼ ਉੱਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਕੋਲੋਂ 3 ਮੰਗਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਾਊਸ ਵਿਚ 8,48,91,540 ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਪਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਰਖੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਸੂਬੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋਵੇ । ਅਗਰ ਪਿਛਲੀਆਂ 3 ਫਾਈਵ ਈਅਰਜ਼ ਪਲੈਨਾਂ ਨੂੰ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇਡਸਟਰੀ ਦੇ ਸਫੀਅਰ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹਾਲਾਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੈਨ ਪਾਵਰ, ਰਾ-ਮੈਟਰੀਅਲ, ਟੈਕਨੀਕ, ਸਕਿਲਡ ਲੇਬਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈ । ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੇ ਸਫੀਅਰਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਾਬਿਤ ਹੋਈ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਰੁਪਿਆ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਨਵਿਨਸ ਕਰਾ ਸਕੀ

ਪਿਛਲੀਆਂ 3 ਪਲੈਨਾਂ ਵਿੱਚ 2,130 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਇੰਡਸਟਰੀ ਲਈ ਪ੍ਰੋਵਾਈਡ ਕੀਤਾ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਲਈ ਇਸ ਵਿਚੋਂ 30 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਮਿਲਿਆ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ 1.46 ਫੀਸਦੀ ਬਣਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਥੋੜ੍ਹੀ ਰਕਮ ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਵੇਂ ਸਨਅਤ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਲਈ ਨੰਗਲ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਫੈਕਟਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ । ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਘਾਟਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਬਿਜਲੀ ਇਸ ਫੈਕਟਰੀ ਵਿੱਚ ਕੰਜ਼ਿਊਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਨਅੱਤ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਰ ਜਗਾਹ ਕਨਜ਼ਿਊਮ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਹਿਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਲਿਆਵਾਂਗੇ, ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਭੁਵਨੇਸ਼ਨਰ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਪਾਸ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਭੀ ਰੈਜ਼ੋਲੂਸ਼ਨ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਟਰ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਪੂਣੀ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕੱਤੀ ਹੈ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲੀ ਪਲੈਨ ਦੇ ਅੰਦਰ 40 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ, ਦੂਜੀ ਪਲੈਨ ਦੇ ਅਦਰ 12 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਪਲੈਨ ਦੇ ਅੰਦਰ 97,27,750 ਰੁਪਏ ਰਖੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ 3 ਪਲੈਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ 1,49,27,750 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਟਰ ਵਿੱਚ ਅਤੇ 13,71 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਇਨਵੈਸਟ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਟਰ ਦੇ ਅਦਰ ਜਿਹੜਾ 1,49,27,750 ਰੁਪਏ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਉਹ ਭੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਲਈ ਦਿੱਤੇ । ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਈਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਸਨਲ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਰੁਪਏ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਦਦ ਕੀਤੀ ਉਹ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਉਹ ਡੀਟੇਲ ਇਹ ਹੈ:—

		Rs.
(1)	Shri Gopal Paper Mills Ltd., Jagadhri	10,00,000
(2)	Punjab Handloom Weavers Apex Co-op. Society, Ltd.	50,000
(3)	Punjab State Industrial Co-op. Federation Ltd., Chandigarh	50,000
(4)	Pench-Shilla Industrial Co-op. Society Ltd., Faridabad	2,00,000
(5)	Usha Spinning and Weaving Mills, Ltd.,	2,38,600 17,61,400
(6)	Usha Forgings and Stamping Ltd., Badarpur	4,28,700
(7)	Sikands Ltd., New Delhi, (Faridabad)	14,34,800
(8)	Bhargava, Co-op. Ahinsak Charam Production-cum-Sales, Co-op. Society, Ltd., Jullundur City	50,000

[ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ]

(9)	Bir Co-op. Tea Factory, district Kangra	1,00,000
(10)	Kangra Tea Planters supply and Marketing Indl. Co-op. Society, Palampur	1,00,000
(11)	M/s. Jagatjit Cotton Textile Mills Ltd., Phagwara	17,00,000
(12)	Wool Combers Co-op. Society, Ludhiana	4,29,750
(13)	Hindustan Wire Products Ltd., Patiala	3,00,000
(14)	Industrial Cotton Ltd., Rajpura	7,00,000
(15)	Hindustan Dowidat Tools Ltd., Sonepat	1,71,500
(16)	Bharat Steel Tubes Ltd.	39,38,000
(17)	Malwa Sugar Mills Ltd., Dhuri	20,00,000
	Total	1,49,27,750

ਸਰਕਾਰ ਨੇ 13 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਸਟੇਟ ਸਪਾਂਸਰਡ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਸ ਲਈ ਰਖਿਆ ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਉਸ ਦੀ ਡੀਟੇਲਜ਼ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ।

Punjab Air Rifles Ltd., Chandigarh	10,71,000

ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਸਕੀਮ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ।

Punjab Seamless Tubes, Ltd.	20,000
Punjab Steel and Alloy Costing Ltd.	2,80,000

ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ 2 ਫੈਕਟਰੀਜ਼ ਕਿਥੇ ਚਾਲੂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਪੈਸਾ ਹੈ ਉਹ ਭੀ ਦੂਜੀਆਂ ਸਟੇਟਾਂ ਦੇ ਅਦਰ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਮਜੀ--ਕਰਮਜੀ ਬੰਬਈ ਦੀ ਫਰਮ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ 9,46,500 ਰੁਪਿਆ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਰੁਪਿਆ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ ।

ਐਸੋਸ਼ੀਏਟਿਡ ਸੀਮੈਂਟ ਕੰਪਨੀਜ਼ ਡਾਲਮੀਏ ਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ 170 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਇਕ ਹੋਰ ਡਾਲਮੀਏ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਹੈ ਮਦਰਾਸ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਨੂੰ 82,750 ਰੁਪਏ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰਾਜਿੰਦਰ ਮਿਲਜ਼ ਹਨ ਬੰਗਲੌਰ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ 10,000 ਰੁਪਿਆ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਮੈਸੂਰ ਪੇਪਰ ਮਿਲਜ਼ ਬੰਗਲੌਰ ਨੂੰ 2,000 ਰੁਪਿਆ ਦੇ ਦਿੱਤਾ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਧੌਲਪੁਰ ਗਲਾਸ ਵਰਕਸ, ਧੌਲਪੁਰ ਨੂੰ 50,000 ਰੁਪਿਆ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਮੈਸਰਜ਼ ਉਦੈ ਭਾਨ ਇੰਡਸ-ਟਰੀਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਧੌਲਪੁਰ ਨੂੰ 3,50,000 ਦੀ ਰਕਮ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੀ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾ ਪਲਾਨ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਨਅਤ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੇਣ ਵਲ ਭੋਰਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ । ਥਾਪਰ ਵਰਗੇ ਅਤੇ ਡਾਲਮੀਏ ਵਰਗੇ ਵੱਡੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੈਸਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਟੇਟ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਜ਼ਾਤੀ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਹੈ । ਪੈਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਛੱਡੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਕੀਮਾਂ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਦੂਸਰੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਰੁਪਿਆ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਭੇਜੀ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਹ ਡੀਂਗਾਂ ਬੜੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸਾਂ ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ ਵਿੱਚ ਬੜਾ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਰੇਲਾਂ ਤੇ ਪੈਸਾ ਖਰਚਿਆ ਹੈ, ਬਸਾਂ ਤੇ ਪੈਸਾ ਖਰਚਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਛਾਏ ਹਨ । ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਕਾਫੀ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਵੇਖਣਾ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਕੀ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰ ਬਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੇਅਰਮੈਨ, ਪੀ. ਏ. ਸੀ. ਨੇ ਕੀ ਸਰਟੀਫੀਕੇਟ ਦਿੱਤਾ

ਹੈ । ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹ ਗੱਲ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਭਾਖੜੇ ਤੇ 230 ਲੱਖ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਰਚ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਮੌਜੂਦਾ ਪੀ. ਏ. ਸੀ. ਦੀ ਇਹ ਰੀਪੋਰਟ ਹੈ:—

> "it should be a matter of concern to every student of public finance and every one interested in the economic development of the State that the burden o repayment of principal and interest on the loans during the next five years should be of such a large magnitude that this would be beyond the resources of the State. It would appear that the Bhakra Nangal which has been expected to bring immense prosperity to the Punjab is proving a drag on her finances."

ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਹੈ ਮੇਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਪਜਾਬ ਦੀ ਸਨਅਤੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਹਾਲ ਜਿਹੜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ । ਸੂਬੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 31-3-1965 ਤਕ 371.5 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਕਰਜ਼ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ । ਹੁਣ ਜਿਹੜਾ ਭੁਗਤਾਨ ਡੀਊ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਉਹ 178 ਕਰੋੜ ਹੈ । ਡੀਗਾਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕੀਤਾ ਉਹ ਕੀਤਾ, ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦਾ ਨਾਂ ਬਦਨਾਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇਸ ਮਨਿਸਟਰੀ ਨੇ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਲਾ ਪੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਲ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ । ਸਾਡੀ ਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਹਰ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਨਅਤੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਪੂਰੇ ਰੀਸੋਰਸਿਜ਼ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਉਪਰਾਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਲਪੋੜ ਸੰਖੀਏ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਹਨ । ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿੱਚ ਪੇਪਰ ਫੈਕਟਰੀ ਲਗਾਉਣ ਲੱਗੇ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਗੌਰਮਿੰਟ ਕਦੀ ਵੀ ਬਖਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਜਾਏਗੀ । ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਐਨੇ ਰੀਸੋਰਸਿਜ਼ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫੈਕਟਰੀ ਇਕ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਏ । ਜੇਕਰ ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ ਵਿੱਚ ਫੈਕਟਰੀ ਲਗਦੀ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਉਤਸਾਹ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਸੀ । ਉਹ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਆਦਮੀ ਸਾਰਾ ਰੁਪਿਆ ਬਾਹਰ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਟੇਟ ਦੀ ਬਹਿਬੂਦੀ ਲਈ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਟੈਕਨੋ-ਐਕਨਾਮਿਕ ਸਰਵੇ ਆਫ ਪੰਜਾਬ ਫਾਰ 1959-60 ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਨਅਤ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਿਨਰਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਰੀਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਮੈਨ ਪਾਵਰ ਕਿਨੀ ਹੈ, ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਫੈਸਿਲੀਟੀਜ਼ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹਨ । ਹਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਰਾ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਇਥੇ ਬਹੁਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਸਕਿਲਡ ਲੇਬਰ ਵੀ ਇਥੇ ਅਵੇਲੇਬਲ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ 12 ਫੀ ਸਦੀ ਧਰਤੀ 5850 ਸੁਕੇਅਰ ਮਾਈਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਫੌਰੇਸਟ ਵੈਲਥ ਹੈ । ਜਿੱਥੇ ਐਨੇ ਰੀਸੋਰਸਿਜ਼ ਹੋਣ ਉਥੇ ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ ਵਿੱਚ ਇੰਡਸਟਰੀ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਜਤਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿੰਨੀ ਸ਼ਰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਪੇਪਰ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ । ਗੰਦੇ ਬਰੋਜ਼ੇ ਦੀਆਂ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ । ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਥਾਪਰ ਬਰਾਦਰਜ਼ ਨੂੰ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਵੀ ਪਾਵਰ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੀ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਸਨਅਤ ਨੂੰ ਸਨਅਤੀਕਰਨ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਿਹੜੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ, ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਰੇਜ਼ਨ ਦਾ ਕਾਰਖਾਨਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ । ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕੇ ਫਰਨੀਚਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਮਾਰਕਿਟ ਨੂੰ ਕੈਪਚਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਮਹਿੰਦਰਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਆਇਰਨ ਓਰ ਦੀ ਫੈਕਟਰੀ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ ਉਥੇ ਰਾ ਮੈਟਰੀਅਲ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨ ਪਾਵਰ ਵੀ ਕਾਫੀ ਹੈ । ਲਾਈਮ ਸਟੋਨ ਦਾ ਕਾਰਖਾਨਾ ਅੰਬਾਲੇ ਅਤੇ ਕਾਂਗੜੇ ਵਿੱਚ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਕਾਂਗੜਾ, ਗੁੜਗਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮਹਿੰਦਰਗੜ੍ਹ

[ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ]

ਵਿੱਚ ਸਲੇਟ ਦਾ ਕਾਰਖਾਨਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਪੈਟਰੋਲ, ਤੇਲ ਆਦਿਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੀ ਕਢੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ । ਪਰ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਬਿਲਕੁਲ ਮਾਂ ਮ੍ਰਿਟੜ ਸਾਬਤ ਹੋਈ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰੀਸੋਰਸਿਜ਼ ਹਨ, ਰਾ ਮੈਟਰੀਅਲ, ਮੈਨ ਪਾਵਰ ਵੀ ਹੈ । ਮੈਨ ਪਾਵਰ ਇਥੇ 41 ਫੀਸਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਨ ਪਾਵਰ ਨੂੰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਗਨੋਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੇਸ ਹਨ...

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਮੈਂ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਅੱਜ ਦੀ ਬਹਿਸ ਲਈ ਟਾਈਮ ਲਿਮਿਟ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤਰਸਿੱਕਾ ਸਾਹਿਬ, ਬਹਿਸ ਇਨਸ਼ੀਏਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 20-25 ਮਿੰਟ ਅਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਲਈ 15 ਮਿੰਟ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰ ਲਏ ਜਾਣ । (Since Comrade Tarsikka has initiated the discussion he may be allowed to speak for 20-25 minutes whereas for other members the time limits may be fixed 15 minutes for each)

ਆਵਾਜ਼ਾਂ : ਠੀਕ ਹੈ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿਕਾ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਰਾਈਟਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਕੁਚਲ ਰਹੀ ਹੈ । ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਕਲੈਸ਼ ਦੇ ਵੇਲੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਸਨਅਤ ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਾਰ ਪਈ । ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਤਕ ਹੜਤਾਲ ਰਹੀ ਹੈ । ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਉਜੜਣ ਲੱਗੀ ਹੈ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਠੋਸ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ। ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰੀਹੈਬੀਲੀਟੇਟ ਕਰਨ ਲਈ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਹ ਰੁਪਿਆ ਲੈਕੇ ਫਰੀਦਾਬਾਦ ਅਤੇ ਗਾਜ਼ੀਆਬਾਦ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਕੋਈ ਚੈਕ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕੋ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦਿਉ, ਉਹ 6 ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਬੈਠੇ ਹਨ । ਜਿਹੜਾ ਰੁਪਿਆ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੀਆਂ ਫਿਗਰਜ਼ 47 ਲਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਰੁਪਿਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਅਤੇ ਧਾਰੀਵਾਲ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ $3\frac{1}{2}$ ਲੱਖ ਤਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ । ਜਿਹੜਾ ਰੁਪਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਲਗਾ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਮਿਲਜ਼ ਦੀ ਹੜਤਾਲ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 2 ਮਹੀਨੇ ਤਕ ਇੰਟਰਵੀਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਕੀਤਾ। ਵੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਮਿਲ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਇੰਟਰਵੀਨ ਕੀਤਾ। ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਸਨਅਤੀ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ । ਲੁਧਿਆਣਾ ਕੰਸਿਲੀਏਸ਼ਨ ਅਫਸਰ ਦੇ ਕੋਲ $1\frac{1}{2}$ ਸੌ ਕੇਸ ਪੈਂਡਿੰਗ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ ਮਜ਼ਦੂਰ ਕਢੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਕਦਰ ਵਿਤਕਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਥੇ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੇਰੀ ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਤੇ ਐਸ਼ੋਅਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਗੌਰਮੈਂਟ ਕੁਆਰਟਰਜ਼ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਗੌਰਮੈਂਟ ਵਲੋਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਬਸਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਉਜਾੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ । ਪਰ ਬੜੇ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਭਰੋਸੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਕਾਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਢਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪਹਿਲੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਪਰ ਇਤਨੀ ਅਰਜ਼ ਆਪ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਤੁਸਾਂ **ਸੋਸ਼**ਲਿਜ਼ਮ ਲਿਆਉਣ ਵਿੱਚ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਆਓ ! ਪੰਜਾਬ

ਵਿੱਚ ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੋ । ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉ । ਲੇਕਿਨ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਨਿਕੰਮੀ ਸਰਕਾਰ ਕਿਥੋਂ ਆ ਗਈ ਹੈ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਹਨ—ਉਹ ਚਿੱਠੀਆਂ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲ ਗਈਆਂ—ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਨਦਾ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਉਥੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸੂਬੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਕੋਈ ਪਲੈਨ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਝਗੜੇ ਹੀ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਇਥੋਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਮਨਿਸਟਰ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਕਾਮਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਚਪੜਾਸੀ ਦੇ ਗੋਡੀਂ ਹੱਥ ਲਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿਉ । ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਚਪੜਾਸੀਆਂ ਦੇ ਗੋਡੀਂ ਹੱਥ ਲਾ ਲਾ ਕੇ ਕਾਮਰਾਜ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ, ਸੂਬੇ ਦੀ ਤਰਕੀ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲੋਂ, ਕਾਮਰਾਜ ਪਾਸੋਂ ਕੀ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ ?

11.00 a.m.

[*Deputy Speaker in the Chair*]

ਬਹਰ ਹਾਲ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰੋ । ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ ਵਿੱਚ ਪੈਸਾ ਲਗਾਉ , ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪਰਸੋਂ ਹੀ ਇਥੇ ਇਕ ਮਤਾ ਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਦੇ 15/20 ਹਜ਼ਾਰ ਐਂਪਲਾਈਜ਼ ਨੇ ਇਹ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ 29 ਤਰੀਖ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੱਸਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਗੌਰਮੈਂਟ ਐਂਪਲਾਈਜ਼ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਪੋਰਟ ਕਰਾਂਗ। ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੋ ਢਾਈ ਲੱਖ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਥ ਦੇਵਾਂਗ । ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਰਾਹੀਂ ਫਾਈਨੈਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਫੌਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਗਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ਵਧਾਏ ਜਾਣ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਬਿਆਨ ਦਿਵਾਂਗੇ । ਪਰ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਿਕੰਮੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਆਉਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਅੱਜ ਆਪ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰਨਿੰਗ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਨਾ ਕਰਨ, ਵਰਨਾ ਯਾਦ ਰਖੋ ਕਿ ਇਹੋ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖਾ ਜਾਣਗੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ (ਲੁਧਿਆਣਾ-ਉੱਤਰ) : ਮੈਡਮ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸੰਨ 47 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਮਾਲ ਸਕੇਲ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਿੱਚ ਕੁਛ ਤਰੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਮਾਲ ਸਕੇਲ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਿੱਚ ਜੋ ਤਰੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਪਜਾਬ ਬਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੁਛ ਅਸਰ ਪਿਆ ਹੈ । ਪਰ ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੀ ਤਰਕੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਉਸ ਪਾਸੇ ਸਹੀ ਤੌਰ ਤੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲੋਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕੋਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅਲੂਮੀਨੀਅਮ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਕੋਲ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਔਰ ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਕੋਲ ਪਾਣੀ ਹੈ, । ਦਰਿਆ ਪਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਬਹੁਤ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ਔਰ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ......

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਬਾਬੂ ਜੀ ਜ਼ਰਾ ਬੈਠ ਜਾਓ । ਕੋਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਓਮ ਪ੍ਰਭਾ ਜੀ, ਆਪ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ਨੁਮਾ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੋਰਮ ਨਾ ਹੋਵੇ ।

[ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ]

(Addressing Babu Bachan Singh. Please take your seat for a while. There is no Quorum. Addressing Shrimati Om Prabha Jain: This is not a happy state of affairs of your party that there is no Quorum)

(*At this stage the Deputy Speaker ordered the quorum bell to be sounded.*)

ਮੈਨੂੰ ਫੇਰ ਕੋਰਮ ਵਾਸਤੇ ਘੰਟੀ ਵਜਾਣੀ ਪਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਐਡਜਰਨ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੀ।

(I will adjourn the House if I have to order the quorum bells to be sound again)

(*Quorum bells were sounded. Some hon. Members entered the House and Quorum was Complete.*)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬੋਲੋ ਹੁਣ। (Baboo Bachan Singh please continue with his speech)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ: ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਦਰਿਆਵਾਂ ਤੇ ਬੰਧ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਇਤਨੀ ਬਿਜਲੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ ਨਹੀਂ ਲੇਕਿਨ ਅੱਜ ਜਿੱਥੇ ਭਾਖੜਾ ਡੈਮ ਦੇ ਸੋਹਲੇ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਖੜੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸ਼ਾਰਟੇਜ ਹੈ। ਬਿਜਲੀ ਇਕ ਐਸੀ ਕਮਾਡਿਟੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇੰਡਸਟਰੀ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਔਰ ਅਜ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਨੂੰ "ਮਦਰ ਇੰਡਸਟਰੀ" ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਬਿਜਲੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰੇਗੀ ਉਥੇ ਹੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰੇਗੀ। ਲੇਕਿਨ ਅੱਜ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹਰ ਪਾਸੇ ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਅੱਤ ਸ਼ਾਰਟੇਜ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਖਾਸ ਕਾਰਨ ਹੈ ਔਰ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਹੁਣ ਤਕ ਵਜ਼ੀਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਵਾਏ ਆਪਣੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਭਰਨ ਦੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਅਗਰ ਫਿਕਰ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਹਾਈਡਰੋ ਈਲੈਕਟਰੀਸਿਟੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਟੀਮ ਦੇ ਨਾਲ ਵਰਕ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਐਸੇ ਪਾਵਰ ਹਾਊਸ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਕੋਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਬਿਜਲੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਟੈਂਡ ਬਾਈ ਰਖ ਸਕਦੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੁੰਦਾ ਔਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸ਼ਾਰਟੇਜ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਅੱਜ ਜਿਹੜੀ ਬਿਜਲੀ ਬਾਰੇ ਇਥੇ ਹਾਹਾਕਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਨਾ ਹੁੰਦੀ। ਮੈਂ ਇਥੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਆਇਲ ਇੰਡਸਟਰੀ ਜੈਸੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਘਟਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਫੈਕਟਰੀ ਨੂੰ ਜਿੱਥੇ 172 ਕਿਲੋਵਾਟ ਬਿਜਲੀ ਮਿਲਦੀ ਸੀ ਉਥੇ 70 ਤਕ ਘਟਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਔਰ ਹੁਣ 90-92 ਕਿਲੋਵਾਟ ਕੀਤੀ ਹੈ ਔਰ ਸ਼ਾਇਦ ਹੋਰ ਵਧ ਜਾਵੇ ਮੀਂਹ ਪੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ। ਇਸ ਦਫਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸ਼ਾਰਟੇਜ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਾਰੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਠੱਪ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਗੌਰਮੈਂਟ ਇਸ ਜੁਰਮ ਤੋਂ ਬਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕੋਤਾਅੰਦੇਸ਼ੀ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈ ਕੇ ਸਟੀਮ ਪਾਵਰ ਹਾਊਸ ਨਹੀਂ ਬਣਾਏ, ਔਰ ਥਰਮਲ ਪਾਵਰ ਹਾਊਸ ਨਹੀਂ ਬਣਾਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਕਰਕੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸ਼ਾਰਟੇਜ ਆਈ। ਜਿੱਥੇ ਭੋਪਾਲ ਵਿੱਚ ਹੈਵੀ ਈਲੈਕਟਰੀ-ਕਲ ਫੈਕਟਰੀ ਲਗੀ—ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਕੰਜ਼ਮਪਸ਼ਨ ਪੰਜਾਬ ਅਗਰ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਦੂਸਰੇ ਨੰਬਰ ਉੱਤੇ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ ਨੰਬਰ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ ਉਤੇ ਹੈ।

ਕਾਮਰੇਡ ਮਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਮੈਡਮ, ਕੋਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ।

उपाध्यक्षा : श्रीमती ओम प्रभा जी, मैंने पहले भी कहा था कि अगर कोरम न रहा तो मैं हाउस को एडजर्न कर दूंगी। जो बात मैं कह देती हूँ उस पर स्टिक करती हूँ। एक चांस और देती हूँ .....अगर अब भी कोरम न रहा तो हाउस को एडजर्न कर दूंगी। (Addressing Shrimati Om Prabha Jain: I have already told you that I will adjourn the House in case it does not remain in Quoram I always stick to what I say. Another chance is given and if there is no quorum again I will adjourn the House.)

(कोरम की घंटी बजाई गई और कुछ माननीय सदस्य हाउस में आ गए)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ: ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਭੁਪਾਲ ਵਿੱਚ ਹੈਵੀ ਈਲੈਕਟਰੀਕਲਜ਼ ਦਾ ਕਾਰਖਾਨਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਪੰਜਾਬ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਖਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਵਲ ਤਾਂ ਨੰਬਰ ਇਕ ਤੇ ਹੈ ਔਰ ਜੇ ਨੰਬਰ ਇਕ ਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਨਬਰ ਦੋ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਅਵੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਨੰਬਰ ਇਕ ਤੇ ਹੀ ਹੋਏਗਾ, ਪਰ ਇਸ ਸੂਬੇ ਲਈ ਇਥੋਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਦੇ ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕਾਰਖਾਨਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਕੰਮ ਅਜ਼ ਕੰਮ ਇਥੇ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਖਾਨਾ ਤਾਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕਦੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ।

ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਇਕ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਵਾਲਾ ਸੂਬਾ ਹੈ ਔਰ ਇਥੋਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਥੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਦਾ ਕਾਲਜ ਤਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਐਗਰੀਕਲਚਰਿਸਟਸ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਥੇ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟਸ ਬਣਾਉਣ ਵਲ ਕਤੱਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਕਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਰੈਕਟਰ ਬਣਾਉਣ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਕਦੇ ਡੀਜ਼ਲ ਇੰਜਨ ਬਣਾਉਣ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਕਦੇ ਪਾਵਰ ਟਿਲਰ ਬਣਾਉਣ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਔਰ ਸਪਰੇਅਰਜ਼ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। ਨਾ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਔਰ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਸ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਲ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਰਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ ਔਰ ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਲਈ ਹਾਹਾਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਡੀਜ਼ਲ ਇੰਜਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹਾਹਾਕਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਘੂਕ ਨੀਂਦੇ ਸੁਤੀ ਪਈ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਾਸਤੇ ਬਿਲਬਿਲਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਹੋਰ ਇੰਡਸਟਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ ਜਿਹੜੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਬਾਕੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਮਿਲਕ ਐਂਡ ਮਿਲਕ ਪਰਾਡਕਟਸ ਦੀ ਇੰਡ-ਸਟਰੀ ਜਿਹੜੀ ਇਥੇ ਬੜੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਚਾਲੂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵੀ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਨੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਇਕ ਗਲ ਹੋਰ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਐਸੀਆਂ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਫਾਰਨ ਐਕਸਚੇਂਜ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਔਰ ਕੁਝ ਐਸੀਆਂ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ

[ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ]

ਫਾਰਨ ਐਕਸਚੇਂਜ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਮਸਲਨ ਅਗਰ ਅਸੀਂ ਸੜਕਾਂ ਬਣਾਈਏ, ਤਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਹਿਸਾਬ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਸੜਕਾਂ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਬੜਾ ਨਫਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਔਰ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਟੈਕਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਮਦਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇਲ ਤੇ ਟੈਕਸ ਹੈ, ਮੋਟਰਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਔਰ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਟੈਕਸ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਸੜਕਾਂ ਕਰਕੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਇਕਾਨੌਮੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ । ਇਸ ਨੇ ਕਦੇ ਸਟੋਨ ਕੱਰਸ਼ਿਗ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਤੇ ਇਸ ਨੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਹਲਵੇ ਮਾਂਡੇ ਵਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਮੈਂ 1946 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1952 ਤਕ ਮੈਂਬਰ ਸੀ ਅਤੇ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਆਪ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਕਤ ਭਾਖੜਾ ਡੈਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਭੀਮ ਸੈਨ ਸੱਚਰ ਦੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਸੀ, ਉਸ ਵਕਤ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਕੋਲੋਂ ਇਕ ਸੀਮਿੰਟ ਦੀ ਫੈਕਟਰੀ ਲਗਾਣ ਵਾਸਤੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮੰਗੀ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਵਕਤ ਐਸੋਸ਼ਿਏਟਿਡ ਸੀਮਿਟ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਜਿਤਨਾ ਵੀ ਸੀਮਿੰਟ ਭਾਖੜਾ ਡੈਮ ਵਾਸਤੇ ਜਾਂ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਚਾਹੀਦਾ ਹੋਏਗਾ ਉਹ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਨ । ਲੇਕਿਨ ਅਜ 18 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਤਜਰੁਬੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਥੇ ਸੀਮਿੰਟ ਦੀ ਸ਼ਾਰਟੇਜ਼ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਗਰ ਉਸ ਵਕਤ ਪਜਾਬ ਗੌਰਮਿਟ ਨੇ ਸੀਮਿੰਟ ਦੀ ਫੈਕਟਰੀ ਲਾ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਆਪਣੀ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਸੀਮਿੰਟ ਮਿਲਦਾ ਬਲਕਿ ਪਬਲਿਕ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਵੀ ਪੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਔਰ ਅਜ਼ ਇਹ ਹਾਲਤ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਜੋ ਅੱਜ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਸੀਮਿੰਟ ਦੀ ਥੁੜ ਕਾਰਨ ਕਨਸਟਰਕਸ਼ਨ ਰੁਕੀ ਪਈ ਹੈ ਔਰ ਕਨਸਟਰਕਸ਼ਨ ਦੇ ਰੁਕ ਜਾਣ ਨਾਲ ਬੇਕਾਰੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਫੈਕਟਰੀ ਲਗਾ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤਕ ਬੇਕਾਰੀ ਵੀ ਘਟ ਹੋ ਗਈ ਹੁੰਦੀ ਔਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਚੰਗੇ ਮਕਾਨ ਬਣਾ ਕੇ ਵਸ ਗਏ ਹੁੰਦੇ । ਲੇਕਿਨ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮਿੰਟ ਇਸ ਵਕਤ ਤਕ ਇਸੇ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਵਿੱਚ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਆਇਆ ਇਹ ਸੀਮੈਂਟ ਫੈਕਟਰੀ ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ ਵਿੱਚ ਲਗਾਏ ਜਾਂ ਪਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਟਰ ਵਿੱਚ ਲਗਾਏ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਹਾਲਾਂ ਤਕ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਾਏ । ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਸਾਡੀ ਤਰਫੋਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇੰਨਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਫਰੋਗ਼ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ ਤਾਂ ਕਈ ਦਫਾ ਮਨਿਸਟਰ ਇਹ ਕੋਟ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ 26 ਗੁਣਾਂ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਇਹ ਮਿਸਾਲ ਦਿਆਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਤਾਂ ਨੰਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਕਪੜੇ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਥੋਥੀ ਦਲੀਲ ਹੋਵੇਗੀ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ । ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਕਿਥੇ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਦੁਨੀਆਂ ਕਿਸ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿਥੇ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ । ਤੁਹਾਡੀ ਕੀ ਰਫਤਾਰ ਹੈ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਦਾਅਵੇ ਕੀ ਹਨ ? ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀ ਹੈ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਨਹੀਂ ? ਕਦੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਦੁਕਾਨ ਸਜਾ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਕੋਈ ਗਾਹਕ ਉਸ ਤੋਂ ਚੀਜ਼ ਆ ਕੇ ਮੰਗੇ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦੇਵੇ ਕਿ ਉਹ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ।

ਉਹ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਾਹਕਾਂ ਨੂੰ ਸੈਟਿਸਫਾਈ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦੁਕਨਦਾਰਾਂ ਦੀ ਇਹ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗਾਹਕ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਨਾ ਜਾਣ ਦੇਣ । ਪਰ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਉਲਟ ਹੈ । ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਲ ਖੁਦ ਇਕ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ 19 ਹਜ਼ਾਰ ਟਿਊਬਵੈਲਾਂ ਲਈ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਕੰਪਲੀਟ ਹੋ ਕੇ ਪਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਬਿਜਲੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਕਾਸਰ ਹਨ ।

ਅੱਜ ਇਹ ਬੜੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸੂਬਾ ਖੇਤੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸੂਬਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਬਿਜਲੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ । ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰੂਰਲ ਇਲੈਕਟਰੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਜਦ ਕੋਈ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਮੁਸੀਬਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਬਿਪਤਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸਾਨ ਤੇ ਜੇ ਕਿਸੇ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕ ਨਾਲ ਲੜਨਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਲੜਨ ਲਈ ਕਿਸਾਨ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੀਨ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਾਂ ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਲੜਨਾ ਪਿਆ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਿਹਾਤੀ ਆਦਮੀ ਲੜਦੇ ਰਹੇ ਜੇ ਅਨਾਜ ਦੇ ਸੰਕਟ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਿਹਾਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜ਼ੋਨਲ ਸਿਸਟਮ ਬਣਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਘਟ ਭਾ ਤੇ ਅਨਾਜ ਲੈ ਕੇ ਦੂਜਿਆਂ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਤਰੱਕੀ ਵਾਸਤੇ ਜਾਂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰੋ ਤੇ ਇਸ ਮਤਲਬ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦਿਉ ਤੇ ਰੂਰਲ ਈਲੈਕਟਰੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਕਰੋ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਫਾਰਨ ਐਕਸਚੇਂਜ ਨਹੀਂ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਡਿਸਟਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਲਾਈਨਜ਼ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਇਹ ਹਾਲਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਸ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਹਰ ਗੱਲ ਲਈ ਉਮੀਦ ਰਖਦੇ ਹਨ ।

ਇਸ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ ਨਾਅਹਿਲੀਅਤ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ ਕਿ ਲੁਧਿਆਣਾ ਸ਼ਹਿਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦਾ ਸੈਂਟਰ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ । ਉਥੋਂ ਦੇ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲਿਸਟਸ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਉਥੋਂ ਦੇ ਸੁਪਰਿਨਟੈਂਡਿੰਗ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਨੂੰ ਮਿਲੇ । ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਹੋਰ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦੇਣੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਥੇ 32 ਹਜ਼ਾਰ ਕਿਲੋਵਾਟ ਦਾ ਟਰਾਂਸਫਾਰਮਰ ਹੈ । ਹਾਂ ਅਗਲੇ ਅਪਰੈਲ ਵਿੱਚ ਉਥੇ ਉਹ 48 ਹਜ਼ਾਰ ਕਿਲੋਵਾਟ ਦਾ ਟਰਾਂਸਫਾਰਮਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ 1966 ਵਿੱਚ ਇਹ 60 ਹਜ਼ਾਰ ਦਾ ਕਰ ਦੇਣਗੇ । ਇਹ ਗੱਲ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਅਪਰੈਲ, 1965 ਦੀ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ 60 ਹਜ਼ਾਰ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ 32 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ 48 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰਨਾ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਹਾਲੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੇਖ ਸਾਅਦੀ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ੇਅਰ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਿਸ ਰਸਤੇ ਪਏ ਹੋਏ ਹੋ ਕੀ ਉਹ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਰਾਹ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਤਰੱਕੀ ਦੀਆਂ ਜੋ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਰਾਹ ਤੇ ਚਲ ਕੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕੋਗੇ । ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਦਮੀ ਜੋ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਮੰਗਦੇ ਹਨ । ਜਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਦਮੀ ਜੋ ਬਿਜਲੀ ਮੰਗਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇ ਵੀ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ? ਆਇਆ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀ ਹੈ ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਆਪਣਾ ਸਰਮਾਇਆ ਲਗਾਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਜੇ ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦਾ ਰਾਹ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਆਪਣਾ ਸਰਮਾਇਆ ਲਾਉਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੈਸਟਿਡ ਇਨਟਰੈਸਟ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਪਰ ਜਿੱਥੇ

[ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿਘ]

ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਆਪਣਾ ਸਰਮਾਇਆ ਲਾਉਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੀ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਥੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਲਈ ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ।

ਅਸਲ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਲੋਕ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੇਣ ਲਈ ਨਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਲਿਆਕਤ ਹੈ ......

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਬਾਬੂ ਜੀ, ਹੋਰ ਕਿੰਨਾ ਵਕਤ ਲਉਗੇ ? (How much more time the hon. Member would take?)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿਘ : ਬਸ ਜੀ ਕੋਈ 5 ਮਿੰਟ । ਇਕ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਐਕਸਪਰਟ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਹੈਵੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਮੈਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੈਵੀ, ਲਾਈਟ ਸਮਾਲ, ਲਾਰਜ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਲਾਈ ਹੈ ? ਸਿਰਫ ਦਫਤਰ ਖੋਲ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਕਾਗਜ਼ੀ ਘੋੜੇ, ਮੋਟਰਾਂ ਤੇ ਕਾਗਜ਼ੀ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਹੀ ਉਡਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਹੋਰ ਕੀਤਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ । ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਅਰਬਾ ਜੂੰ ਕਾ ਤੂੰ ਤੋ ਫਿਰ ਕੁਨਬਾ ਡੂਬਾ ਕਿਉਂ । (ਹਾਸਾ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛੋ ਤਾਂ ਬੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨਗੇ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਕੀਤਾ, ਅਸੀਂ ਉਹ ਕੀਤਾ ਮਗਰ ਜੋ ਹਾਲਤ ਹੈ ਪਜਾਬ ਦੀ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਲੁਕੀ ਨਹੀਂ । ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਟਿਊਬਵੈਲ ਲਈ ਇੰਜਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿੰਨੇ ਟਰੈਕਟਰਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਹੈ, ਇਹ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰੋ । ਪੂਰੀਆਂ ਕਰੋ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਗੱਦੀਆਂ ਛਡੋ । ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਹੈ । ਅਗਰ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਲੋਕ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੰਨੋ ਫੜ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦੇਣਗੇ ।

उपाध्यक्षा : मेरी डिफिकल्टी यह है कि इधर, कांग्रेस बैंचिज़, से कोई बोलने के लिये मैम्बर खड़ा नहीं होता (विघ्न) बैठिए मेरी नज़र आप से तेज़ है। (My difficulty is that no member from the Treasury Benches rise to speak (*interruption*). Please take your seat. I can see better than the hon. Member.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ (ਜਗਰਾਉਂ): ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ ਸਾਡੀ ਸਟੇਟ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਦਾਰੋਮਦਾਰ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਹੈ ਇਕ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰੀ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਇਨਜਨੀਅਰਿੰਗ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਅਸੀਂ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਹੁਣ ਇਨਡਸਟਰੀ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਹੈ । ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਲਾਈਫ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਰਟੀਕਲਜ਼ ਲਿਖੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਵਡੀਆਂ ਕਲਾਂ ਇਥੇ ਆ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੁਖ ਛੀਨ ਲੈਣਗੀਆਂ । ਹਫੜਾ ਦਫੜੀ ਪਾ ਦੇਣ ਗੀਆਂ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਹਫੜਾ ਦਫੜੀ ਨਾ ਪਾਉਣਾ । (Please do not create a chaos.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਮੇਰੀ ਮੁਰਾਦ ਇਧਰ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਬਹੁਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ । ਮਹਿੰਗਾਈ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 20 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਸ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਵੀ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਛੋਟੀਆਂ ਕਲਾਂ ਨਾਲ ਇੰਡਸਟਰੀ ਚਲਾਉ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅੱਜ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੇਖੋ । ਇਕ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ 10 ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਐਕਸਪਰਟਸ ਇਸ ਰਾਏ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ । ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੇ ਟੱਬਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਤੇ ਜਿਨਾ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਅਗਰ ਕੋਈ ਗਾਂ ਜਾਂ ਮਝ ਰਖ ਲਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਤੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਯਾਨੀ ਇਨਸਾਨ ਨਾਲੋਂ ਜਾਨਵਰ ਦੀ ਕਦਰ ਵੱਧ ਹੈ । ਅਗਰ ਇਹ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ

ਦੂਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਔਰਤਾਂ ਵੀ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾ ਸਕਣਗੀਆਂ । ਉਹ ਲੋਕ ਰੋਟੀ ਖਾ ਸਕਣਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਟੈਂਡਰਡ ਉਚਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਜਾਪਾਨ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਬਕ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ । ਉਹ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਸਮਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਈ ਦਸਤਕਾਰੀ ਦਾ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਦੇਸ਼ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਇੰਡਸਟਰੀਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਕਢਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਸਪੋਰਟ ਕਰੋ, ਛੋਟੀ ਇੰਨਡਸਟਰੀ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ । ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਦੇਸ਼ਦ੍ਰੋਹੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ, ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਦੀ ਚੋਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਬਲੈਕ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮਹਿੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਐਕਸਪਲਾਇਟ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਗੁਰਬਤ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚੰਦ ਆਦਮੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਲੁਧਿਆਣੇ ਨੂੰ ਵੇਖੋ । ਦਸ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਉਥੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਿਆਰੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮਾਕੂਲ ਸੀ, ਉਹ ਸੁਖੀ ਸਨ । ਫਿਰ ਕਾਰਖਾਨੇ ਬਣਨ ਲਗੇ, ਕਈ ਕਈ ਮਜ਼ਲਾਂ ਉਚੀਆਂ ਬਿਲਡਿੰਗਜ਼ ਬਣੀਆਂ ਮਗਰ ਫਾਇਦਾ ਸਿਰਫ ਚੰਦ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਜਿਤਨੇ ਲਾਈਸੈਂਸ ਅਤੇ ਕੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪੱਟ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਹੇਠ ਇਸ਼ੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ਼ੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਇਕ ਤਾਂ ਜੋ ਰੂਲਿੰਗ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹੋਣ ਦੂਜੇ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟਾਊਟ ਹੋਣ, ਗਲਤ, ਸਹੀ ਜੋ ਕੁਝ ਇਹ ਕਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਪੋਰਟ ਕਰਨ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਲਫਜ਼ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ । (This word is not in good taste.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਚੰਗਾ ਜੀ ਮੈਂ ਇਹ ਵਾਪਸ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਂ ਮਿਲਾਂਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਝੋਲੀ ਚੁਕ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਨਹੀਂ ਵਰਤਦਾ । ਤੀਸਰੇ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾ ਕੇ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਬਵਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਇਕ ਸਮੇਂ ਐਲਾਨੀਆਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਇਕ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਚੰਦਾ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ । ਮੈਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਫਿਰ ਕੀ ਚੰਗਾ ਕਮ ਕੀਤਾ । ਇਸ ਨੇ ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੀ 85 ਫੀਸਦੀ ਵਸੋਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਬਾਉਣ ਦੇ ਹੋਰ ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਟੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਦੀ ਬਲੈਕ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਵਿਹਲੜ ਲੋਕ ਦੂਣੇ ਤੀਣੇ ਭਾ ਤੇ ਵੇਚ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਿਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਮੂਵਮੈਂਟਸ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਫਿਰਕੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲਿਸਟਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਵਿਚਾਰੇ ਭੁਖੇ ਮਰਦੇ ਹਨ ਜਦਕਿ ਉਹ ਖੁਦ ਗੁਲਛਰੇ ਉੜਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਕੋਟਾ ਸਿਸਟਮ ਦਾ ਬੜਾ ਗਲਤ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਧੜੇਬੰਦੀ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਦਿਲੀ ਪਹੁੰਚਕੇ ਕਦੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਮਨਿਸਟਰ, ਕਦੇ ਦੂਜੇ ਮਨਿਸਟਰ ਤੇ ਕਦੇ ਸ੍ਰੀ ਕਾਮਰਾਜ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖਟਖਟਾਉਣ ਤੇ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਗਲਾ ਕਟਣ ਤੇ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਦੇ ਫੇਰਿਆਂ ਕਰਕੇ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਟੋਏ ਪੈ ਗਏ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਹੁੰਦਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਟੁਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦੀ......

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੂੰਹ ਟੁਟ ਗਏ ਤਾਂ ਕੰਮ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਗੇ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਫਜ਼ ਨਾ ਵਰਤੋ। (If the face is distigured how will they work. Please avoid use of such words).

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ ਜੀ। ਉਥੇ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿਤ ਵਿੱਚ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹਦੇ, ਚੁਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਦੰਦ ਕਸ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਉਠਾਉਂਦੇ, ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦੇ। ਬੰਬਈ, ਬਿਹਾਰ, ਮਦਰਾਸ ਵਿੱਚ ਫੈਕਟਰੀਜ਼ ਲੱਗ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਸਟੀਲ ਦੀਆਂ, ਦਵਾਈਆਂ ਦੀਆਂ, ਡੀਫੈਂਸ ਦੀਆਂ। ਪਰ ਡੀਫੈਂਸ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਫੈਕਟਰੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜਾ ਅਜਿਹਾ ਕਾਰਖਾਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਨਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ । ਇਹ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਯਤੀਮ ਹੈ । ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਯਤੀਮਾਂ ਵਰਗੇ ਹਨ। ਇਕ ਘੁਰਕੀ ਸੈਂਟਰ ਵਲੋਂ ਪਈ ਤਾਂ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ । ਅਤੇ ਉਪਰ ਜਾ ਕੇ ਐਂਟੀ ਸੂਬਾ ਐਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪਲਾਨਿੰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਪਾਸ ਇਹ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦੇ । ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਇਹ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਕਿ ਉਹ ਸਹੀ ਗੱਲ ਲਈ ਅੜ ਸਕਣ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੱਡੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੀ ਮੰਗ ਸਕਰ ਸਕਣ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੁਰਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਹੀ ਹਾਲਤ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਣ । ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਕਾਰਣ ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਤੇ ਹਰਿਆਣੇ ਦਾ ਰੌਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਾਰਖਾਨੇ ਨਾ ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੋ ਮਤੇ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆ ਜਾਣ । ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੁਆਰਡੀਨੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਮਨਿਸਟਰੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਟਰਾਂਗ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਆਪਣਾ ਹਕ ਮੰਗ ਸਕੇ । ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਆਰਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਲ ਬੋਤੇ ਤੇ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਇਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਬੈਕਿੰਗ ਨਾਲ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿਤਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮੈਂਟ ਅਤੇ ਪਲਾਨਿੰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦੇਵੇ ਕਿ ਕਾਰਖਾਨੇ ਲਗਾਏ ਜਾਣ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਨੀਤੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਿਹੀ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਕਾਰਖਾਨੇ ਲਗਾਏ ਜਾਣ । ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਬਾਕੀ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਰੋੜਾਂ ਤੇ ਅਰਬਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਉਥੇ ਵੱਡੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲਿਆਣ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਵਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲੋੜ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਪਜ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ । ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਥੇ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਖਾਨਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਲੋਕ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕਣ ਅਤੇ ਸੁਖ ਦਾ ਸਾਹ ਲੈ ਸਕਣ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਤੁਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਇਕ ਟਰੈਕਟਰ ਲੈਣ ਲਈ 200 ਜਾਂ 250 ਰੁਪਏ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਆਈਆਂ ਅਤੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਾਇਦ ਇਥੇ ਬੈਠੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਇਲਮ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਜੇਕਰ ਡੀਜ਼ਲ ਲੈਣ ਜਾਉ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਬਲੈਕ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਦਾ ਪੁਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਜਾਉ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਬਲੈਕ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਸਾਧਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਿਕਤਾਂ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਨੂੰ ਨਾ ਆਉਣ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪਣੇ ਰੁਪਏ ਨਾਲ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ ਕਰਕੇ ਇਕ ਕਾਰਖਾਨਾ ਕਾਇਮ ਕਰੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦਿਹਾਤੀ ਔਜ਼ਾਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਣ । ਇਸ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਨਾਹਰਾ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ "ਜੈ ਕਿਸਾਨ" ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਨਾਹਰੇ ਤਕ ਹੀ ਮਹਦੂਦ ਰਹਿ ਜਾਏਗੀ । ਇਸ ਨਾਲ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਜੈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਨਾ ਪਾਣੀ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਨਾ ਟਿਊਬ ਵੈਲ ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਤੇ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਟਿਊਬਵੈਲ ਲਗਾ ਲਏ ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਜੈ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀ

ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਤਾਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਟਿਊਬਵੈਲ ਲਗਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਲੈਣ ਲਈ 200 ਜਾਂ 250 ਰੁਪਏ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਲੁਕੀ ਛਿਪੀ ਨਹੀਂ ਇਥੇ ਇਸੇ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਚੌਧਰੀ ਰਿਜ਼ਕ ਰਾਮ, ਬਿਜਲੀ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਬੋਰਡ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਆਦਮੀ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ। ਮਾਮੂਲੀ ਮਾਮੂਲੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਇਲੈਕਟਰੀਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਸਾਡੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਪ੍ਰੋਡਿਊਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਅਤੇ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਛੋਟੇ ਮੋਟੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਲਤ ਪਾਲਿਸੀ ਦੇ ਕਾਰਨ।

ਹੁਣ ਖਾਦ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਕਾਰਖਾਨੇ ਦੀਆਂ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰੀਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਮੁਲਕਾਂ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਸਕੀਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਰਕਿਟ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਈਏ। ਸਗੋਂ ਇਡਸਟਰੀ ਇਸ ਢੰਗ ਵਿੱਚ ਲਗਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀਆਤ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਹੋਵੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੂਜਿਆਂ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾ ਹੋਵੇ ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਤੇ ਉਸਦਾ ਇਨ-ਹਸਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਥੇ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਮਦੇਨਜ਼ਰ ਨਾ ਰਖ ਕੇ ਹੋਰ ਹੋਰ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (ਘੰਟੀ) ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਬਸ ਖਤਮ ਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਾਂ।

ਖਾਦ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਫੈਕਟਰੀ ਨੰਗਲ ਵਿੱਚ ਲਗਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੀ ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੀ ਫੈਕਟਰੀ ਹੈ। ਉਸ ਲਈ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਪੰਜਾਬ ਸਪਲਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਬਿਜਲੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਖਾਦ ਤੇ 8 ਜਾਂ 9 ਰੁਪਏ ਲਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜੇਕਰ ਮਦਰਾਸ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਚਲੇ ਜਾਓ, ਬੰਬਈ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਚਲੇ ਜਾਓ ਅਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਸਸਤੀ ਖਾਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਖਾਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਮਹਿੰਗੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇੰਡਸਟਰੀ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਲਾਏ ਜਾਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਹੋ ਸਕੇ। ਖਾਦ ਸਸਤੀ ਮਿਲੇ। ਔਜ਼ਾਰ ਸਸਤੇ ਮਿਲਣ, ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ। ਫਿਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ ਖੋਲ੍ਹਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਸੁਖੀ ਹੋ ਸਕੇ ਅਤੇ ਪਿਡਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਚੰਗਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਛੋਟੇ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਵੀ ਮਿਲੇਗੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਵੀ ਹੋਵੇਗੀ ਮੈਂ ਇੰਨਾ ਕਹਿਕੇ ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

टिक्का जगजीत सिंह (नारायणगढ़): मैं, बीबी जी, आपका मशकूर हूँ कि आपने मुझे टाइम दिया है। और मुझे देख लिया है। (विघ्न) मेरे अपने इलाका की कुछ तकलीफें हैं जिन्हें मैं सरकार के नोटिस में लाना चाहता हूँ। नारायणगढ़ की तहसील, अंबाला में बैकवर्ड एरिया में है और पीछे तो यह इलाका काफी बैकवर्ड रहा है लेकिन अब उम्मीद होने लगी है कि सरकार इस इलाके की बैकवर्डनैस को दूर करना चाहती है। और सरकार की इस तरफ भी नजर आई है। पहले इस इलाके के बारे में यह ख्याल किया जाता था कि इसमें आने जाने के साधन नहीं हैं। और न ही आल वैदर रोड्ज़ हैं। मुझे इस बात की खुशी है कि अब इस कमी को दूर किया जा रहा है और डेहराबसी की तरफ से और रायपुर रानी की तरफ से आल वैदर रोड्ज़ पर नारायणगढ़ आ जाएगा। और इन सड़कों पर काम शुरू हो गया है। जिस वजह से यहां पर इन्डस्टरी नहीं आ सकती थी वह वजह अब दूर की जा रही और अगर अब यहां पर इन्डस्टरी

[टिक्का जगजीत सिंह]

लगाई जाये तो इस बैकवर्ड इलाके को फायदा होगा । हरियाना डिवैल्पमेंट कमेटी ने जो रिपोर्ट दी है उसमें भी नारायण गढ़ के बारे में ज़िक्र आया है कि यहां पर पीने के पानी की किल्लत है यह बैकवर्ड एरिया है और यहां पर कोई किसी किस्म की इन्डस्टरी नहीं है। इस एरिया की तरफ ध्यान दिया जाए । मैं मिनिस्टर साहिब से और सरकार से दरखास्त करूँगा कि वह इस इलाके की तरफ भी नजर उठा कर देखें और इस इलाके को भी कुछ न कुछ दें ताकि यहां पर भी कोई इन्डस्टरी कायम हो सके । यह कहा गया था कि बैकवर्ड एरिया में इन्डस्टरी में 20 परसेंट रियायत दी जायगी । लेकिन मेरा ख्याल नहीं कि पिछले साल किसी को इस किस्म की रियायत दी गई हो । यह ठीक है कि बजट में इसके लिये रकम रखी गई थी और सरकार की पालेसी थी कि रूरल एरिया में और बेकवर्ड इलाके में अगर कोई इन्डस्टरी कायम करें तो उसे 20 परसैंट कास्ट आफ बिलडिंग में और दूसरे कामों में रियायत दी जाए लेकिन दी नहीं गई और शायद बंद ही कर दी गई हो । मैं आपकी मारफित, डिप्टी स्पीकर साहिबा, सरकार से कहना चाहता हूँ कि गवर्नमेंट आफ इण्डिया से कहा जाए कि हमारे इलाके में इन्डस्टरी कायम की जाय । इस संबंध में मैं आपकी मारफित गवर्नमेंट आफ इण्डिया से कहना चाहता हूँ कि मोरनी हिल्ज़ में शेरला एक जगह है जहां पर कि लाइम स्टोन बहुत है । और सरकार ने इसका ठेका नंगल फरटेलाइजर फैक्टरी को दिया हुआ है और यह ठेका सन 62 से पहले जब कि मैं एम. एल. ए. बन कर आया, दिया हुआ है । मैंने इस संबंध में कोशिश की, पंजाब सरकार के अफसरान को मिला कि इसको किसी तरह से चालू किया जाए लेकिन यह चालू नहीं किया जा सका । सरकार की भी मजबूरी है कि ठेका फरटेलाइज़र फैक्टरी के पास है और फैक्टरी वालों की पालेसी है कि वह इसको अभी चालू नहीं करना चाहते। वह आज कल पत्थर यू.पी. और राजस्थान से फैक्टरी वाले मंगवा रहे हैं और पंजाब का पत्थर इस्तेमाल करने की नहीं सोच रहे । मैं पंजाब सरकार से कहूँगा कि अगर इस पत्थर को नंगल फैक्टरी वाले इस्तेमाल न कर सकें तो इसको भूपेन्दरा सीमेंट फैक्टरी को अलाट कर दें क्योंकि उनके पास कमी है और पत्थर की कमी की वजह से उन्होंने अपना एक प्लांट पंजाब से बाहर भेज दिया है । इस बात को सरकार को जरूरी गवर्नमेंट आफ इण्डिया से टेक अप करना चाहिए ताकि इस पत्थर को निकाला जाए और इससे हज़ारों आदमियों को इम्पलायमेंट मिलेगी और जो हमारा इलाका आज तक बेकवर्ड रहा है इसकी बैकवर्डनैस कम होगी । हमारे इलाके के जो नेचुरल रिसोर्सिज हैं वह बाहर आएंगे, और इससे सरकार को फायदा होगा । आज हालत यह है कि हमारी जो इन्डस्टरी है वह भी खत्म होती जा रही है । चंडीगढ़ के पड़ोस में भूपिंदर सीमेंट फैक्टरी की यह हालत है कि उन्होंने अपना एक प्लांट बंद कर दिया है और पंजाब से बाहर भेज दिया है । इसलिये मैं आपकी मारफित कहूँगा कि इस पत्थर को चालू किया जाए मैं इस संबंध में अफसरान से मिला और मिनिस्टरों को भी कहा है कि इस तरफ कोशिश करनी चाहिए और उन्होंने मुझे कहा कि हम कोशिश करेंगे लेकिन बीच में ऐसे आदमी भी होते हैं, हम किस तरह ऐसा कर सकते हैं । चाहे नंगल फैक्टरी वाले दस बीस साल के बाद इसको शुरू करें लेकिन हम किस तरह से ले सकते हैं ।मैं तो यह कहूँगा कि इस बैकवर्ड इलाके के लोग भूखों तो आज मर रहे हैं और जो रिसोरसिज़ हैं उन्हें आप एक्सपलायट करना चाहते हैं आज से बीस साल बाद उन्हें आप निकलवाना नहीं चाहते । इसलिये मैं अर्ज करूँगा कि इसको चालू कराना चाहिए ।

इसके इलावा, डिप्टी स्पीकर साहिबा मैं अर्ज़ करूँ कि इस इलाके की बैकवर्डनैस को दूर करने के लिये और भी साधन लेने चाहिएं। इस इलाके में आज तक कोई इन्डस्टरीयल ट्रेनिंग इन्स्टीच्यूट नहीं है। अगर इसको इस तरह की कोई इन्स्टीच्यूट दी जाए तो यह इलाका तरक्की कर सकता है। मैं आपकी मारफित, डिप्टी स्पीकर साहिबा, इस हाउस से और सरकार से यह कहना चाहता हूँ कि नारायणगढ़ में या इस एरिया में शहजादपुर में इक आई. टी. आई. अलाट कर दें तो कि हमारे इलाकों के लोग इस इन्स्टीच्यूट में काम सीख कर अपना काम चालू कर सकें या बाहर जाकर कोई इम्पलायमेंट हासिल कर सकें। हमारे इलाके में थर्ड फाइव ईयर प्लान आई. टी. आई. के मुतालिक देने के लिये जब कोई प्रोवीज़न न रहा तो मेरे से वज़ीर साहिब ने यह वायदा किया था कि फोर्थ फाइव ईयर प्लान के अंदर हमारे इलाके को आई.टी.आई ज़रूर दिया जायेगा। अब इस सूबा के दो प्रांत बनने जा रहे हैं मैं उम्मीद करता हूँ कि हमारे इलाका का ख्याल रखते हुए इस सूबा की डिवीज़न से पहले पहले आई. टी. आई. देकर अपने वायदा को, यह सरकार ज़रूर पूरा करेगी।

इसके इलावा मैं यह खुशकिस्मती समझता हूँ कि सरकार की तरफ से आज इम्पलायमेंट के महकमा की डिमांड आई है और इस पर बहस चल रही है। मैं इम्पलायमेंट एक्सचेंज के मुताल्लिक यह अर्ज़ कर देना चाहता हूँ कि यह एक बहुत अच्छा महकमा है जहां से कि लोगों को रोज़गार मिलता है। मगर इस डिपार्टमेंट के मुताल्लिक कुछ शिकायात हैं जो मैं यहां पर अरज़ कर देना चाहता हूँ। मिसाल के तौर पर बहुत सी इंडस्ट्रीज़ हैं जो हमारे इलाके में लगाई जाती हैं, जब ज़मीन हासल की जाती है तो वादे ज़रूर किये जाते हैं कि हम तुम्हारे इलाके के लोगों को सर्विसिज़ में प्रैफरेंस देंगे मगर इन लोगों का ख्याल बिल्कुल भी नहीं रखा जाता। हमारे इलाके से पंजाब सरकार ने और गवर्नमेंट आफ इंडिया ने हज़ारों एकड़ ज़मीन ली मगर जब इम्पलायमेंट का सवाल आया तो जिन लोगों के घर बार उजाड़े गये थे उनको इम्पलायमेंट नहीं दी बल्कि 6-6 महीने तक उन लोगों के नाम लिखे रहते हैं, लगा कोई और ही लिये जाते हैं। यह बिचारे लाईनों में खड़े होकर वापिस कर दिये जाते हैं। मैं समझता हूँ प्रेफरेंस उन लोगों को ऐसी इंडस्ट्रीज़ में मिलनी चाहिए जो उस जगह के रहने वाले हैं या जिनके घर घाट उजाड़ कर इंडस्टरी लगाई गई है। (घंटी) मैं दो मिनट में अपनी बात खत्म कर दूंगा।

Deputy Speaker: It is just to remind you.

टिक्का जगजीत सिंह : मेरे अपने गांव के पास ही 500 एकड़ ज़मीन एक्वायर की गई। जगह एक्वायर करने से पहले उन लोगों को यह वादा दिया गया था कि तुम्हें फर्स्ट प्रैफरेंस दी जायेगी। यह ठीक है कि पहले पहले कुछ लोगों को लिया गया मगर इसके बाद अब बाहर से आए लोगों को एम्पलायमेंट तो मिल जाती है मगर इलाका वालों को पूछा तक नहीं जाता ना ही किसी तरह की कोई प्रैफरेंस ही दी जाती है। यह बात मेरे अपने हलका की नहीं, बल्कि और भी सभी हलकों में ऐसा हो सलूक किया जाता है। इसके लिये और मुसीबत यह भी है कि अगर लीव अरेंजमेंट पर किसी को लगाया जाता है तो जब कोई वापस अपनी जगह पर आ जाता है तो इसे दोबारा आने के लिये एम्पलायमेंट वालों के हां फिर 5-6 महीने तक चक्कर काटने पड़ते हैं। तरीका यह होना चहिए कि जो एक दफा सिलेक्ट हो गया उसे दुबारा एम्पलायमेंट वालों के पास जाने की ज़रूरत ही न पड़े। मेरे पास इस बात की एक मिसाल है

[टिक्का जगजीत सिंह]

कि एक शख्स को लीव एरेंजमेंट में लगाया गया एक महीना वह सर्विस में रहा मगर जब वापस आया तो लाख यत्न के बाद भी उसे दूसरे आदमी की जगह पर नहीं लगाया गया, इसे हालांकि एक दिन हाज़री देने के बाद वापस जाना था इसी तरह से मैटरनिटी लीव पर जब लेडीज़ जाती है उन्हें लीव अरेंजमेंट पर महीना या 2 महीने रख कर छोड़ दिया जाता है । इसके बाद वह फिर इम्पलायमेंट के चक्कर में 3–4 महीनों तक पड़े रहते हैं । इसलिये मैं अर्ज़ करूँगा कि इम्प्लायमेंट डिपार्टमेंट वालों को इस तरफ जरूर कोई न कोई ध्यान देना चाहिए । (घंटी)

डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं एक अहम डिमांड इंडस्टरी पर कुछ कहने लगा हूँ उधर घंटी खड़काने वाली की आवाज़ आ रही है ––

उपाध्यक्षा : आप बैठ जाएं । आपको यह भी पता नहीं कि चेयर को कैसे ऐडरैस किया जाता है (विघ्न) प्लीज़ टेक योअर सीट! आपको पता होना चाहिए कि जब चेयर खड़ी हो उस के हुकम को कैसे माना जाता है । इंडिया की प्राईम मिनिस्टर तो ज़रा सी बात से चेयर से मुआफी मांगती है मगर आप उसे घंटी खड़काने वाली कहते हैं । (विघ्न) No please take your seat. (Please take your seat. The hon. member does not know how to address the chair (interruption) Please take your seat. The hon. Member should know as to how to obey the chair when it is on its legs. The Prime Minister of India is always out to apologise to the chair whereas the hon. Member addresses the chair as the ringer of the Bell (interruption). No please take your seat.

श्रीमती सरला देवी (बरसर) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, आज इस हाउस में एक ऐसी डिमांड चल रही है जिसका ताल्लुक इनसान की ज़िंदगी के साथ है, जिसका कि इनसान की जरूरियात के साथ है । पंजाब सरकार ने इंडस्टरी के अंदर जो रुपये रखे हैं वह कोई 2,54,00,000 रुपये के करीब है । इंडस्टरी पर पंजाब सरकार ने बड़ा खर्च किया है और समाल स्केल इंडस्ट्री में काफी तरक्की भी हुई है । मगर एक भी कोई ऐसी बड़ी इंडस्ट्री नहीं है जिसे देख कर हम यह कह सकें कि हमारी इंडस्ट्री के लिहाज़ से पंजाब में तरक्की हुई है । आज जितने भी पंजाब के अंदर कारखाने दिखाई देते हैं ....

(कोरम के लिये घंटी बजाई गई)

(*At this stage, the House was in quorum*).

Deputy Speaker : (Addressing the hon. Minister for Irrigation and Power, Chaudhri Rizaq Ram) : This is the last warning. If the House is not in quorum, I will be compelled to adjourn it.

श्रीमती सरला देवी : हम लेबर और ऐम्प्लायमेंट डिस्कस कर रहे हैं । यह चौधरी रिज़क राम का महकमा है, वह यहां बैठे हैं । मैं यह कह रही थी कि हम पंजाब की इंडस्टरी की तरक्की को देखें और दूसरी तरफ हिली एरिया की तरफ ध्यान दें तो मैं समझती हूँ कि हमारी पंजाब में बुरी हालत हुई है । हिली एरिया के लैजिस्लेटर्ज़ और वहां की अवाम चाहती है कि हमें हिमाचल मे मर्ज कर दें और हमारा यह फैसला है कि हमने हिमाचल में जाना है । उसका

कारण यह है कि पंजाब की एडमिनिस्ट्रेशन या पंजाब की लीडरशिप ऐसी है कि उसने हिल्ली एरिया के साथ ऐसा सलूक किया कि उस सलूक की वजह से हम मजबूर हो गए कि हम हिमाचल में जाएं। डिप्टी स्पीकर साहिबा, हमारी पंजाब गवर्नमेंट ने हमें झांसा दिया कि आपके सीमेंट फैक्टरी लगाने जा रहे हैं। इसके लिये समलोटी को मुकर्रर किया गया। कई साल हो गये वहां जा कर किसी ने मौका नहीं देखा कि पत्थर कहां से आयेगा, फैक्टरी कहां लगानी है। बातों बातों में उन्होंने घर पूरा किया। दूसरा हमें कागज़ की फैक्टरी का झांसा दिया गया। अफसोस है कि ज़िला कांगड़ा में, हिली एरिया में कर्मचंद थापर जैसे मौजूद नहीं हैं, वह कागज़ की फैक्टरी नहीं लगा सकते। इसके लिये कीरतपुर का स्टेशन देखा गया कागज़ की फैक्टरी लगाने के लिये सैरिकल्चर की बहुत धूम पड़ती है कि हिली एरिया में सैरीकल्चर पर बहुत रुपया खर्च किया है। डिप्टी स्पीकर साहिबा, वहां जितना रुपया इन्होंने खर्च किया है उसमें से आधे से ज्यादा रुपया वहां वेस्ट हुआ है। रुपया क्यों वेस्ट होता है? मैं आपको एक बात बताना चाहती हूँ। सैरिकल्चर तो हिली एरिया में है और लेबारेटरी चंडीगढ़ में है। जिस इलाके में किसी चीज़ को डिवैल्प करना है अगर उसको डीवैल्प करने के लिये वहां लिबारेटरी न हो, रीसर्च का सामान न हो क्या डीवैल्प कर सकेगा। यह कैसे डीवेलपमेंट का काम हो रहा है। बड़े बड़े लोगों ने वहां जाकर बड़ी बड़ी ज़मीनें खरीदी हैं, सेबों के बाग लगा रहे हैं। उनको पैसे की मदद ज़रूर मिलती होगी। वहां के गरीब लोगों को कोई मदद नहीं मिल रही। डिप्टी स्पीकर साहिबा, हमारे इंडस्ट्री डिपार्टमेंट ने चंडीगढ़ में कुछ प्लांटेशन की जिस पर 1,68,000 रुपया खर्च आया लेकिन वहां जो माल पैदा किया वह 6,000 रुपए का था। सब से बड़ी बात यह है कि किसी काम को करने के लिये न यह जगह देखते हैं, न उसकी सिलैक्शन ठीक करते हैं, न यह देखते हैं कि यह काम यहां सूट करता है या नहीं। यह देखते हैं कि चंडीगढ़ में इतना रुपया खर्च ज़रूर करना है चाहे फायदा हो या न हो। मैं समझती हूं कि यह जनता पर जो टैक्स लगाते हैं और फिर इस तरह खर्च करते हैं यह लोगों के साथ बेइन्साफी है। गलत सिलेक्शन की वजह से यह काम होता है। डिप्टी स्पीकर साहिबा, हमारे जिला कांगड़ा में, हिली एरिया में, टी गार्डन्ज़ हैं, चाय के बगीचे हैं लेकिन वहां उनकी प्लांटेशन का कोई इंतज़ाम नहीं, वहां कोई नई प्लांटेशन नहीं की गई, जिससे हमारे लोगों को रोटी मिल सके और हमारे बच्चे काम कर सकें। बातों बातों में काम किया जाता है। वहां डिप्टी डायरैक्टर इंडस्टरी को भी भेजा हुआ है। लेकिन हमारी प्रोग्रेस यह है। डिप्टी स्पीकर साहिबा, जिला कांगड़ा में इन्होंने तीन चार इंडस्ट्रीयल एस्टेट्स बनाई। जो कांगड़ा की इंडस्ट्रीयल एस्टेट है वहां शैलर लगाये गये हैं। वहां के लोगों को कोटा नहीं दिया क्योंकि उन्होंने पैसा खर्च नहीं किया। कुछ फैक्टरियां डेरा या मनाली में बनाई गई हैं। वहां कोई काम नहीं हो रहा। हमारे हिली एरिया के नौजवान लुध्याना में टैक्सटाइल मिलों में काम करते हैं, अमृतसर में काम करते हैं। हमें यह लोग कहते हैं कि हमने या हमारे बच्चों ने कोआप्रेटिव सोसाइटीज़ बनाई हैं अगर हमें टैक्सटाइल का कोटा मिल जाये तो हम जुराब और स्वेटर बुनने का काम और कपड़ा बुनने का काम सारे जिला कांगड़ा में कर सकते हैं ताकि हमारे बच्चों को रोटी मिल सके। तो इंडस्ट्री डिपार्टमेंट इस तरफ तवज्जो दे। टैक्सटाइल कमिशनर की तरफ से कोई पालिसी नहीं कि यह इंडस्टरी वहां लगाई जाए। डिप्टी स्पीकर साहिबा, आज हमें यह कह रहे हैं कि आप हिमाचल के साथ न जाएं, आपके साथ इन्साफ होगा। 18 साल तो यह इन्साफ का ढंढोरा पीटते रहे, आज आप क्या इन्साफ देंगे, कोई आशा नहीं कि आप हमको इन्साफ देंगे। डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं यह सारी

[श्रीमती सरला देवी]

बातें कहने के लिये मजबूर हुई हूँ कि बिजली हम देते हैं, भाखड़ा से बिजली निकली है, मेरी कंस्टीचुएंसी से निकली है लेकिन वहां गवर्नमेंट बिजली नहीं देती। जिससे वह लोग अपनी रोटी कमाने के लिये काम कर सकें। दिल्ली और राजस्थान को बिजली दी जाती है। वह हमारे भाई हैं, उन्हें देनी चाहिए, लेकिन हमारा शेअर भी हमको मिलना चाहिए। वहां पानी का इंतज़ाम नहीं क्योंकि वहां बिजली नहीं। अगर बिजली होती तो पंपिंग सैट लगा कर पानी का इंतज़ाम कर सकते। वहां कोई प्राग्रेस नहीं हुई। क्या इसी लिये यह कहते हैं कि उस इलाका को पंजाब में रहना चाहिए। (घंटी) मैं ज़यादा समय नहीं लेना चाहती। मैं आपकी मारफत एक बात गवर्नमेंट से कहना चाहती हूँ कि जो रुपया इन्होंने बजट में हिली एरिया के लिये प्रोवाइड किया है, अगर हम हिमाचल के साथ चले जाते हैं तो वह सारे का सारा रूपया देना चाहिए। आज इस एडमिनिस्ट्रेशन में, हमारी कैबनिट में यह बातें चल रही हैं कि हिली एरिया को हमने वह रुपया नहीं देना है। अगर ऐसी बात हो गई तो हमें मजबूर किया जायगा कि हम ऐसा कदम उठाएं कि अपने हक की रखवाली कर सकें। मैं इंडस्टरी डिपार्टमेंट की प्रशंसा करना चाहती हूँ और खास तौर पर जब से हिली एरिया के डिप्टी मिनिस्टर आए हैं कई स्कीमें बनी हैं। जो रुपया वेस्ट होता था वह इंडस्टरी डिपार्टमेंट का था जो इतने सैंटर खोले हैं वह बंद हुए, जिससे 30 या 40 लाख रुपये की बचत हुई।

लेकिन दूसरी तरफ वह सारे का सारा बजट स्टाफ ही खा जाता है। डिप्टी डायरैक्टर और ज्वायंट डायरैक्टरज़ बगैर ज़रूरत के ही बैठाए हुए हैं लेकिन फील्ड के अन्दर जहां पर ज्यादा स्टाफ की ज़रूरत होती है वहां पर सिर्फ एक ही डिस्ट्रिक्ट इन्डस्ट्रीज़ आफिसर होता है, वह चाहे फाइलें निकाले, चाहे दफ्तर का काम कर चाहे मीटिंग्ज़ अटैन्ड करे। उसे असली बात की तरफ ध्यान देने का टाइम ही नहीं मिलता कि वह इन्डस्ट्रीलिस्टस को जाकर बताए कि स्टेनलेस स्टील के बर्तन बनाने की बजाए वह सरजीकल इन्स्ट्रूमेंट बनायें। मेरा कहने का मतलब यह है इनकी प्लानिंग बिल्कुल गल्त है। हम आशा करते हैं कि जल्दी ही इनसे छुट्टी ले जायेंगे लेकिन हम सभी एक हैं। इसलिये मैं प्रार्थना करती हूँ कि सब चीज़ों की तरफ ध्यान देना चाहिए और प्लानिंग ठीक होनी चाहिए ताकि पैसा ज़ाया न हो। आप का धन्यवाद आपने मुझे टाइम दिया।

उपाध्यक्षा : श्री चांदराम जी, आप के लिये वही रूल्ज़ हैं जो दूसरे मैम्बरों के लिये हैं। आप फ्लोर को इस तरह क्रास नहीं कर सकते। (Addressing Shri Chand Ram : The rules are equally applicable to all the hon. Members of the House. He should not cross floor of the House like this.)

श्री चांदराम : मैं, डिप्टी स्पीकर साहिबा, नीचे होकर गया था।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : (ਧੂਰੀ, ਐਸ. सी.) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਸਨਅਤ ਅਤੇ ਲੇਬਰ ਦੀ ਡੀਮਾਂਡ ਤੇ ਬੋਲਣ ਲਈ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਇੰਡਸਟਰੀ ਇਕ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਮਹਿਕਮਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਭਜ ਦੌੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮਨਿਸਟਰੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ ਉਦੋਂ

ਵੀ ਏਸੇ ਦਾ ਹੀ ਰੌਲਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਔਰ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਅਫਸਰ ਲਗਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਵੀ ਏਸੇ ਦਾ ਹੀ ਰੌਲਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਕਾਰਣ ਸੀ ਕਿ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਬਹੁਤੀ ਇਨਕਮ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਸਾਡਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਔਰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਜ਼ਰਾਇਤੀ ਸੂਬਾ ਹੈ, ਪਰ ਭਜ ਦੌੜ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਲ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਖੇਤੀ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪੱਲੇ ਪੈਂਦਾ ਤੇ ਸਨਅਤ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਪੈਸਾ ਹੈ। ਇੰਡਸਟਰੀ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਮਹਿਕਮਾ ਹੈ ਇਹ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਇੰਡਸਟਰੀਲਿਸਟਾਂ ਦੇ ਇੰਟਰੈਸਟਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸੇਫ ਗਾਰਡ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕੋਈ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਸੋਸਾਇਟੀਆਂ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਥਲੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ, ਲੇਕਿਨ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਤੋਂ ਵਖ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਮਹਿਕਮੇ ਨਾਲ ਅਟੈਚ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਸਟਾਫ ਉਥੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਤਨਖਾਹਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ। ਹੁਣ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਉਹ ਐਂਪਲਾਈ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ 31 ਦਸੰਬਰ ਤਕ ਹੀ ਤਨਖਾਹ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਨਖਾਹ ਕਿਥੋਂ ਲੈਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਵਾਲੀ ਵਾਰਸ ਕੌਣ ਹੈ। ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅਫ਼ਸਰ ਵੀ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਥਾਂ ਦੇ ਬੈਠਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਲਭਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਲੁਧਿਆਣੇ ਜਿਹੜਾ ਡੀ. ਆਰ. ਲਾਇਆ ਹੈ ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲਭਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਲਭ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਹਰੀਜਨ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋ ਤਿਨਾਂ ਮੀਲਾਂ ਤੇ ਦਫਤਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਟੈਲੀਫ਼ੂਨ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਦਸ ਦਸ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਪਈਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਲ ਟਿਕਟਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਲਗਾਉਣ ਵਾਸਤੇ। ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਾਤੀ ਇਲਮ ਹੈ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਖੀ ਮਗਰ ਦਸ ਦਿਨ ਤਕ ਉਹ ਨਾ ਪਹੁੰਚੀ। ਮੈਂ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਚਿੱਠੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕਲਰਕ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਟਿਕਟਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਚਿੱਠੀ ਨਹੀਂ ਭੇਜੀ ਜਾ ਸਕੀ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਲੜਾਈ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਤਕਰੀਬਨ 15 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਚਾਹੀਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਇਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਜੋ ਸੈਟਬੈਕ ਲਗਾ ਹੈ ਉਸ ਘਾਟੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੋ। ਮਗਰ ਉਹ ਗਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਜਿਹੜੇ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਕੰਮ ਤੋਂ ਹਟੇ ਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ 25 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਐਸੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਰਖ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਉਹ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲ ਸਕੇਗੀ ਔਰ ਮੇਰਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਦੇ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਦੋ ਤਿਨ ਲਖ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਹਣਾ ਬਾਕੀ ਦਾ ਐਵੇਂ ਹੀ ਪਿਆ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਰਹੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਈ ਮਜ਼ਦੂਰ ਵਿਚਾਰੇ ਦੂਸਰੇ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਰੋਟੀ ਕਮਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਡੀ ਕੋਈ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਜੇ ਇਹ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਵਿੰਗੇ ਟੇਹੜੇ ਰੂਲ ਬਣਾਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੰਪਲ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ

[ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ]

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਾਡੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੀ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਥਾਂ ਕਿਹੜਾ ਕੱਚਾ ਮਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇੰਡਸਟਰੀ ਲਾਈ ਜਾਵੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਕਸਪਰਟ ਜਿਹੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗਾਈਡ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਉਹ ਵੀ ਇਹ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੰਡਸਟਰੀ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਆਵੇ ਔਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹੀਏ ਕਿ ਫਲਾਣੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਲਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਕੋਟਾ ਬਹੁਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਜਿਹੜਾ ਕੱਚਾ ਮਾਲ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇੰਡਸਟਰੀ ਲਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ । ਇਹੋ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਗੰਨਾ ਖਰਾਬ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰਦੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਿਤਨਾ ਗੰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਏਥੇ ਹੋਰ ਸ਼ੂਗਰ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਖੁਲ੍ਹਦੀਆਂ । ਕਿਊਬਾ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਮੁਲਕ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਿਰਫ ਖੰਡ ਦੀ ਇਡਸਟਰੀ ਤੇ ਹੀ ਨਿਰਭਰ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜੇ ਇਤਨਾ ਗੰਨਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਕਿਊਬਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ ? ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਕੁਝ ਅਕਲ ਅਤੇ ਸਮਝ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਣ । ਫ਼ੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਲ ਬਹੁਤ ਗੰਨਾ ਅਜੇ ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਖੜਾ ਹੈ । ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਕੋਈ ਖਡ ਦੀ ਫੈਕਟਰੀ ਨਹੀਂ । ਐਤਕੀ ਉਥੇ ਗੰਨਾ ਖੜਾ ਹੀ ਸੁਕ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਫੇਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅੱਗ ਲਾ ਦੇਣੀ ਹੈ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਗੰਨਾ ਲਕੜ ਦੇ ਭਾ ਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵਿਕ ਰਿਹਾ । ਇਹ ਕਿਸ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ? ਇਹ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਰਾ ਮੈਟਰੀਅਲ ਨੂੰ ਵਰਤ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸੁਝਾਉ ਦਿਆਂਗਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਗਲ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇ ਔਰ ਇਥੇ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿੱਲਾਂ ਲਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਸਮਾਲ ਸਕੇਲ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਇਸ ਵਲ ਵੀ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਲੋਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਰੂਰਲ ਇਡਸਟਰੀ ਸੈੱਟ ਅਪ ਕਰ ਲਉ । ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸਿਵਾਏ ਸ਼ੈੱਡਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਸੰਗਰੂਰ ਅਤੇ ਬਰਨਾਲੇ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਸਾਲ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਉਥੇ ਬਿਲਡਿੰਗ ਹੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਹੈ ਕਿਸੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਫੈਕਟਰੀ ਨਹੀਂ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਕਈ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ ਕਿ ਬਿਲਡਿੰਗ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕੋਟੇ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਫੈਕਟਰੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਅਤੇ ਕੋਟੇ ਬਲੈਕ ਵਿਚ ਵਿਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਲਗਦੀ ਵੀ ਹੈ ਉਥੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ । ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਵਿੱਚ ਟੈਨਿੰਗ ਸੈਂਟਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਸਾਰੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਵਗੈਰਾ ਫਿਟ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਤੇ ਕੋਈ ਦੋ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਉਥੇ ਕੋਈ ਟੈਨਿੰਗ ਹੁੰਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਦਾ । ਸਿਰਫ ਜਲੰਧਰ ਵਗੈਰਾ ਦੇ ਕੁਝ ਆਦਮੀ ਆ ਕੇ ਚਮੜਾ ਰੰਗਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸਾਡਾ ਚਮੜਾ ਹੈ ਰੰਗ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਵਾਂਗੇ । ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਦੋ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਫਿਟ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਉਥੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਜਾਂ ਨਹੀਂ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਦੇ ਟੈਨਿੰਗ ਸੈਂਟਰ ਦਾ ਹਾਲ ਹੈ । ਫਿਰ ਹਰੀਜਨ ਕਲਿਆਣ ਟੈਕਸ ਦਾ ਪੈਸਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਬੂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਟੈਕਸ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕੱਠਾ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਸ ਵਕਤ ਇਸਦੇ ਖਿਲਾਫ ਐਨਾ ਸ਼ੋਰ ਪਿਆ ਪਰ

ਜੇਕਰ ਲਗਾਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਪੈਸੇ ਨੂੰ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਮਾਲੀ ਹਾਲਤ ਬਿਹਤਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸਤੇ-ਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀਆਂ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ । ਇਸ ਨਾਲ ਹਰੀਜਨਾਂ ਲਈ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਟਰੇਨਿੰਗ ਸੈਂਟਰ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਤੇ ਘਟ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਮੁੰਡੇ ਟਰੇਨਿਗ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਹਰੀਜਨਾਂ ਲਈ ਕਾਰਖਾਨੇ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਚ.ਐਮ.ਟੀ. ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਨਿਊਜ਼ ਪ੍ਰਿੰਟ ਫੈਕਟਰੀ ਖੋਲ੍ਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ ਵਿੱਚ ਹਰੀਜਨਾਂ ਲਈ ਕਾਰਖਾਨਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਉਥੇ ਹਰੀਜਨ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਰਥਕ ਭਲਾਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਲ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਗਰੀਬ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਕਰਨਾ ਹੀ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਤਾਂ ਹੁਣ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪੈਸੇ ਚੋਂ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਚਾਰ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਬਿਲਾ ਸੂਦ ਦੇ ਕੇ ਵੋਟਾਂ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਲੀ ਹਾਲਤ ਵਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਜਿੱਥੇ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦਾ ਤੱਲਕ ਹੈ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਨੂੰ ਇਥੋਂ ਜੁਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਇਥੇ ਦੇ ਗਰੀਬ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਆਗਰਾ, ਕਾਨਪੁਰ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ ਹੀ ਸਾਰਾ ਫਾਇਦਾ ਲੈ ਜਾਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਲ ਦੀ ਮਾਰਕਿਟਿੰਗ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਰਾ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਦਾ। ਸਭ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਕੋਟੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਲੈਦਰ ਦਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ......

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਭੌਰਾ ਸਾਹਿਬ, ਹੋਰ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਟਾਇਮ ਲਉਗੇ ?
(How much more time the hon. Member would take ?)

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : 10 ਮਿਟ ਹੋਰ ਲਵਾਂਗਾ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਨਹੀਂ, ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਵਾਈਂਡ ਅਪ ਕਰੋ। (No. Please wind up now.)

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਥੇ ਹੁਣ ਨਿਊਜ਼ ਪਰਿੰਟ ਫੈਕਟਰੀ ਲਗਣੀ ਹੈ। ਉਸ ਬਾਰੇ ਐਸਟੀਮੇਟਸ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਉਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਪਾਵੇ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਜੇ ਤਕ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਜੋ ਉਥੇ ਕਾਗਜ ਬਣਨਾ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਾ ਕੋਈ ਕੰਟਰੋਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਨਾ ਪਾਇਆ ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਲਈ ਰਾ-ਮੈਟਰੀਅਲ ਵੀ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੜਕਾਂ ਵਗੈਰਾ ਵੀ ਬਣਾਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਵਲ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਫੈਕਟਰੀ ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ ਵਿੱਚ ਖੋਲ੍ਹਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਘਟੋ ਘਟ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਖਰੀਦਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਲੇਬਰ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਪਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਬਿਲਕੁਲ ਫੇਲ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਫੇਲ ਹੋਈ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਕਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਲੇਬਰ ਦਾ ਡੈਪੂਟੇਸ਼ਨ ਮਿਲਦਾ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਤਸੱਲੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਜੋ ਐਕਟ ਬਣੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਮਪਲੀਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ ਐਨਾ ਵੱਡਾ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਸੈਂਟਰ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਉਥੇ ਕੋਈ

[ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ

ਵੇਜ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ ਆਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਥੇ ਵੇਜ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਕੀ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਸਰਵਿਸ ਵਿੱਚ ਸੇਫਗਾਰਡਜ਼ ਮਿਲੇ ਹਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰੇ ਸੇਫਗਾਰਡਜ਼ ਮਿਲਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਅਤੇ ਪੈਪਸੂ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਦੇ ਐਮਪਲਾਈਜ਼ ਬੋਨਸ ਮੰਗ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਅੱਜ ਤਕ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਬੋਨਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਹੁਣ ਉਨਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੇ ਮਜਬੂਰ ਹੋਕੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ 29 ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਬਸਾਂ ਜਾਮ ਕਰ ਦੇਣਗੇ । ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਗ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕਾਫੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਫਿਰ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੈਪਸੂ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਯੂਨੀਅਨ ਬਣਾਈ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਹਲਾਂਕਿ ਲੇਬਰ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ । ਪਿਛਲੇ ਜਨਰਲ ਮੈਨੇਜਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ । ਉਹ ਲੇਬਰ ਯੂਨੀਅਨ ਵਾਲੇ ਚੂੰਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਭਰਦੇ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਉਸਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਕੀ ਮਜ਼ਦਰ ਹਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਘੰਟੀ) ਇਕ ਗੱਲ ਆਖਰ ਵਿਚ ਕਹਿ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ਦਸੰਬਰ, 1965 ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫੈਮਿਲੀ ਪਲੈਨਿੰਗ ਲਈ ਕੁਝ ਪੋਸਟਾਂ ਐਡਵਰਟਾਈਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮੀਸ਼ਨ ਨੇ ਆਦਮੀ ਵੀ ਸਿਲੈਕਟ ਕਰਕੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ ਲੇਕਨ ਅੱਜ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਫੈਮਿਲੀ ਪਲੈਨਿਗ ਅਜੂਕੇਟਰਜ਼ ਰਖੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਕਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਨਮੈਰੀਡ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਇਫੈਕਟ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਖਦੇ ਵਕਤ ਤਾਂ ਕੋਈ ਮੈਰੀਡ ਜਾਂ ਅਨਮਰੀਡ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਲਗਾਈ ਪਰ ਹੁਣ ਅਨਮਰੀਡ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਲਗਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਢਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਘੰਟੀ) ਚੰਗਾ ਜੀ, ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਸਰਦਾਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੈਣੇਵਾਲੀਆ (ਮਹਿਲ ਕਲਾਂ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਆਪ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਵਕਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣਨ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਇਡਸਟਰੀ ਵਿੱਚ ਬੜਾ ਘਾਟਾ ਪੈਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਪੋਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗੜਾ ਤੇ ਹਿਲ ਏਰੀਆਜ਼ ਨੇ ਹਿਮਾਚਲ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦਾ ਰਾ-ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਜੋ ਉਥੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਉਧਰ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ । ਸਾਡੀ ਸਟੇਟ ਨੂੰ ਇਸ ਵਕਤ ਫਾਰਿਸਟਸ ਦੀ ਕੋਈ ਛੇ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈਜੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਕੋਈ ਪੰਜ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਫਾਰਿਸਟਸ ਦੀ ਆਦਮਨੀ ਸਾਡੀ ਘਟ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਸੀਮਿੰਟ ਫੈਕਟਰੀ ਹੋਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਨਿਊਜ਼ ਪਰਿਟ ਫੈਕਟਰੀ ਜੋ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿੱਚ ਲਗਾਈ ਜਾਣੀ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਦਾ ਜੋ ਰਾ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਹੈ ਉਹ ਹਿਮਾਚਲ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਸੀ ਵੀ ਉਹ ਵੀ ਉਧਰ ਹੀ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਨਿਊਜ਼ ਪਰਿੰਟ ਫੈਕਟਰੀ ਜੋ ਕੀਰਤ ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਲਗਣੀ ਹੈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਰਾ-ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਇਨਸ਼ੋਅਰ ਕਰ ਲੈਣ ਤਾਕਿ ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਰਾ-ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਆਉਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਵਾਲੇ ਨਾ ਦੇਣ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਰਜਪੁਰ ਦੀ

ਸੀਮਿੰਟ ਫੈਕਟਰੀ ਬਾਰੇ ਰਾ-ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਉਸ ਫੈਕਟਰੀ ਲਈ ਜੋ ਪੱਥਰ ਵਗੈਰਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਹਿਮਾਚਲ ਵਿੱਚ ਹੀ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਘਾਟਾ ਰਹਿ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਫਾਰੈਸਟਸ ਹਿਮਾਚਲ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਬੜਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਫੈਕਟਰੀਜ਼ ਲਈ ਜੋ ਰਾ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਉਥੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੋਰਸ ਸਾਡਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੜਕਾਂ ਅਤੇ ਨਹਿਰਾਂ ਦੇ ਕੰਢੇ ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਪਈ ਹੈ ਉਥੇ ਪਲਾਂਟੇਸ਼ਨ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਾਰੈਸਟਸ ਨੂੰ ਡਿਵੈੱਲਪ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਸਾਡਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਸਿਰਫ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਸੂਬਾ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਣਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਫਾਰਿਸਟਸ ਦੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਵਲ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਦੇ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਵਿਊ ਤੋਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੁਹਿੰਦਰਗੜ੍ਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਆਇਰਨ ਪਲਾਂਟ ਦਾ ਕਾਰਖਾਨਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਆਸ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਕਾਰਖਾਨੇ ਖੁਲ੍ਹਣ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਕਾਫੀ ਹਦ ਤਕ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਭੀ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਬਾਹਿਰ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੈਂਡ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼ ਭੀ ਘਟ ਹਨ ਅਤੇ ਘਟਦੇ ਹੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦੇ ਅਦਰ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਤਦੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈਵੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਲਾਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਸੋਨੀਪਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਈਕਲ ਇੰਡਸਟਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਇੰਡਸਟਰੀ ਪਾਨੀਪਤ ਔਰ ਫਰੀਦਾਬਾਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹਿਸਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਬਾਹਿਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਸਾਈਕਲ ਜਾਂ ਸਕੂਟਰ ਇੰਡਸਟਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ 14 ਜਾਂ 10 ਹਾਰਸ ਪਾਵਰ ਦੇ ਟਰੈਕਟਰਜ਼ ਦੀ ਫੈਕਟਰੀਜ਼ ਖੋਲ੍ਹੀ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਟਰੈਕਟਰ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਤੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ 14 ਜਾਂ 10 ਹਾਰਸ ਪਾਵਰ ਦੇ ਟਰੈਕਟਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਵਲ ਜ਼ਰੂਰ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇ ।

ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਅਦਰ ਜਦੋਂ ਭੀ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਕ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨਜ਼ ਮੰਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਟਰਾਂਸਫਾਰਮਰ ਜਾਂ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਦੀ ਕਮੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਲੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਮੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਈਲੈਕਟਰਿਕ ਪਲਾਂਟ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਕੜੀ ਦੇ ਪੋਲ ਲਗਾ ਲਏ ਜਾਣਗੇ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਫਾਰੈਸਟ ਹਿਮਾਚਲ ਪਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਲਕੜੀ ਦੀ ਕਮੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦਾ ਸੂਬਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ । ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਮਿਲਜ਼ ਬਹੁਤ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। 10 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਟਿਆਲੇ ਨੂੰ ਨਿਗਲੈਕਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਥੇ ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਮਿਲ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਮਰਜ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀ ਜਾਣੀ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੱਡੇ ਭਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਰਹਾਂਗੇ । ਵੱਡਾ ਭਾਈ ਸਾਨੂੰ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਰਖੇਗਾ ਲੇਕਿਨ ਸਾਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਗਨੋਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਚੌਥੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਪਲੈਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਡੀ ਸਟੇਟ ਵਿੱਚ 9 ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਮਿਲਜ਼ ਲਾਈਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ । ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਪਟਿਆਲਾ ਡਵੀਜ਼ਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਟੈਕਸਟਾਇਲ ਮਿਲਜ਼ ਲਾਈਆਂ ਜਾਣ ।

[ਸਰਦਾਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ]

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅਹਿਮਦਗੜ੍ਹ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨਜ਼ਦੀਕ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ। ਲੁਧਿਆਣਾ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਕੰਜੈਸਟਿਡ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਹਿਮਦਗੜ੍ਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਲੇਬਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਲੇਬਰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਹਿਮਦਗੜ੍ਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਮਾਲ ਸਕੇਲ ਕਾਟੇਜ ਇੰਡਸਟਰੀ ਲਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਉਥੇ ਦੀ ਲੇਬਰ ਨੂੰ ਕੰਮ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਉਣ ਜਾਉਣ ਦੀਆਂ ਦਿਕੱਤਾਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਨੂੰ ਕੀਰਤਪੁਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨੀਊਜ਼ ਪ੍ਰਿੰਟ ਫੈਕਟ੍ਰੀ ਲਾਉਣ ਤੇ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਟਰ ਦੇ ਅਦਰ ਕਿਉਂ ਖੋਲ੍ਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਟਰ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਇਨਸੈਂਟਿਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਪਾਲਿਸੀ ਇਖਤਿਆਰ ਕਰ ਰਖੀ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ। ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਅਫਸਰ ਭੀ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਇੰਡਸ਼ਟਰੀਅਲਿਸਟਾਂ ਦੇ ਇਨਫਲੂਐਂਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਅਫਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਕਸ਼ੇ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਫਸਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੌਰਮਿਟ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਟਰ ਵਿੱਚ ਇੰਡਸਟਰੀ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਫਾਇਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲਿਸਟਸ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਲੁਟ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਅਫਸਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਅਫਸਰ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ ਵਿੱਚ ਇੰਡਸਟਰੀ ਖੋਲ੍ਹਣ ਤੋਂ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਟ ਕਪੂਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਉਥੇ ਕਾਟੇਜ ਇਡਸਟਰੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਉਥੇ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਉਥੇ ਟੈਨਿੰਗ ਦੀ ਫੈਕਟਰੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਦਾ ਅਫਸਰ ਕਹਿਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਜਿਹੜਾ ਰਾ-ਮੈਟਰੀਅਲ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਬਾਰਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਜੰਗਾਲ ਲਗ ਕੇ ਖਰਾਬ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਮਾਲ ਨੂੰ ਬਾਰਿਸ਼ ਤੋਂ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣੇ ਭੀ ਕਾਟੇਜ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਉਥੇ ਦੇ ਅਫਸਰ ਇਨਚਾਰਜ ਨੇ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਸਾਮਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਨਸੈਂਟਿਵ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਾਫੀ ਮਾਲ ਤਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸਰਕਾਰ ਫਾਰੇਨ ਐਕਸਚੇਂਜ ਭੀ ਕਾਫੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿੱਚ ਕਮਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਵਲ ਜ਼ਰੂਰ ਧਿਆਨ ਦੇਣ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਪਲੈਨਿੰਗ ਕਮੀਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਹੜੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਹੈ ਉਹ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਬਾਈ-ਪਾਸ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। (ਘੰਟੀ)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਇਸਪੈਕਟਰ ਕੁਰਪਟ ਹਨ। ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਛੋਟੇ ਈਮਾਨਦਾਰ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਕੁਰਪਟ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਲਵਾ ਮਾਂਡਾਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਚਲਦਾ ਰਹੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਇਨਕਮ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਘਾਟਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਹਲ ਕਰਨ ਲਈ ਛੇਤੀ ਕਦਮ

ਉਠਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । (ਘੰਟੀ) ਆਪ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਸਪੀਚ ਕਰਨ ਦਾ ਟਾਈਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

(At this stage Shrimati Dr. Parkash Kaur, a Member of the Panel of chairmen occupied the chair.)

ਚੌਧਰੀ ਬਾਲੂ ਰਾਮ (ਆਨੰਦਪੁਰ): ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬਾ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੀ ਕਾਫੀ ਤਰਕੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਰੁਕ ਗਈ ਹੈ—ਰੁਕ ਨਹੀਂ ਗਈ ਬਲਕਿ ਪਿੱਛੇ ਪੈ ਗਈ ਹੈ । ਉਸਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੰਡਸਟਰੀ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਅਮਨ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਸਟੈਬਿਲਿਟੀ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਹੀ । ਹੁਣੇ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਨੇ ਰੋਣਾ ਰੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਫਲਾਣੀ ਚੀਜ਼ ਚਲੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਇਹ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਅਤੇ ਉਹ ਹੋ ਜਾਏਗਾ । ਨਜ਼ਰ ਇਹ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਥੇ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਵਾਪਰਨੀਆਂ ਹਨ । ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਾਲੇ ਆਪਣੀ ਹੈਸੀਅਤ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਹਜ਼ਾਰਾਂ, ਲੱਖਾਂ, ਬਲਕਿ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਵੀ ਇਨਵੈਸਟ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ? ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਚੀਜ਼ ਤਹੱਫੁਜ਼ ਹੈ । ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇ, ਸਟੈਬਿਲੀਟੀ ਮਿਲੇ । ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਲੋਕ ਵੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਇਡਸਟਰੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਮਿਲੇ, ਟੈਕਸਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੁਨਾਫਾ ਹੋਵੇ । ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲਿਸਟ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਉਹ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਜਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਜਾਣ ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਹ ਨਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਵੇ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਨਾ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਉਹ ਸਮੂਥਲੀ ਨਾ ਚਲ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਇੰਡਸਟਰੀ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਲਗਾਏਗਾ । ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਰੂਲਜ਼ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਹਕਾਂ ਲਈ ਜਤਨ ਕਰਨੇ ਪੈਣਗੇ । ਪਰ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲਿਸਟਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਲ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਰਖਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਇੰਡਸਟਰੀ ਕੋਈ ਸੜਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹਸਪਤਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਹੀ ਕਿਧਰੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਡੀਮਾਂਡ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਪਾਉਣ ਤੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ । ਇੰਡਸਟਰੀ ਚਾਹੇ ਸਰਕਾਰ ਲਗਾਵੇ, ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਆਦਮੀ ਲਗਾਏ ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਕੋਆਪ੍ਰੇਟਿਵ ਸੁਸਾਇਟੀ ਲਗਾਵੇ ਉਹ ਉਥੇ ਲਗਾਈ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਥੇ ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਹੋਵੇਗੀ—ਰਾ-ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਅਵੇਲੇਬਲ ਹੋਵੇਗਾ, ਫਿਨਿਸ਼ਡ ਗੁਡਜ਼ ਦੀ ਡਿਸਪੋਜ਼ਲ ਲਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਹੋਵੇਗੀ, ਕਲਾਈਮੇਟ ਮਾਫਕ ਹੋਵੇਗੀ । ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਹੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇਗੀ । ਜੇਕਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਚੂੰਕਿ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਹਿਮਦਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਲੁਧਿਆਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਅਹਿਮਦਗੜ੍ਹ ਲੈ ਜਾਉ ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕੇਬਲ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਵਾਜ਼ਹ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਇੰਡਸਟਰੀ ਕਾਇਮ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ 20 ਫੀਸਦੀ ਜਾਂ 25 ਫੀਸਦੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਅਤੇ ਬਿਲਡਿੰਗ ਦਾ ਖਰਚਾ ਸਬਸਿਡੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਦੇਵੇਗੀ । ਪਰ ਮਤਲਬ ਤਾਂ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਆਦਮੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਲਗਾਏਗਾ ਰੁਪਿਆ ਇਨਵੈਸਟ ਕਰੇਗਾ ਉਹ ਉਥੋਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਹੀ ਕਦਮ ਚੁਕੇਗਾ । ਉਹ ਵੇਖੇਗਾ ਕਿ ਕਾਰੀਗਰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਦੂਸਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ । ਚਾਹੇ ਸਰਦਾਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਗਾਉਣੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਲਗਾਉਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ

[श्री अमर सिंह]

कि लुध्याना, जालन्धर, और अमृतसर को ही इस सम्बन्ध में प्रैफरैंस दी जाए। आज अगर आप लुध्याना और जालन्धर की तरफ देखें तो आपको मालूम होता है, साफ ज़ाहिर होता है कि जो हालत वहां पर आज से दस साल पहले इन्डस्ट्रीज़ की बाबत थी आज उसमें ज़मीन आसमान का फर्क आ गया है लेकिन इसके मुकाबिला में हमारे हरियाणा में इन्डस्ट्रीज़ का नामोनिशान तक नहीं। जहां तक कि रा-मैटीरियल का ताल्लुक है, वह हरियाणा में बहुत ज्यादा मात्रा में पैदा होता है। आप काटन को ही ले लीजिए। जहां तक काटन की प्रोडक्शन का ताल्लुक है हाँसी — जिस तहसील से मैं ताल्लुक रखता हूँ—इसका गढ़ है लेकिन बावजूद इस बात के कि हमारे साथियों ने और हम ने बारहा कोशिश की कि वहां पर आयल मिल्ज़ लगाई जाएं इस दिशा में कोई कदम नहीं उठाया गया। बार बार इस सम्बन्ध में मिला गया, खतोकिताबत की गई, लिखा गया लेकिन चूंकि यह हरयाणा की बात थी इसलिये गवर्नमैंट की तरफ से इस बारे में कोई इनिशिएटिव नहीं लिया गया और न ही इन्डस्ट्रीज़ डिपार्टमेंट ने इस सिलसिला में कोई कार्यवाही की जिसकी वजह से वहां पर कोई आयल मिल्ज़ नहीं लग सकीं।

इसी तरह से जहां तक हरिजनों की हालत को सुधारने का ताल्लुक है, सरकार ने लोगों से हरिजन कल्याण टैक्स वसूल किया। यह फैसला किया गया कि स्माल स्केल इन्डस्ट्रीज़ के लिये उनको मदद देकर उनकी रोटी, रोज़गार और काम धन्धे में सहायता की जाएगी। लेकिन, डिप्टी स्पीकर साहिबा, आपको पता है, कितनी हमदर्दी आप हरिजनों से रखते हैं। तीन करोड़ और 86 लाख रुपये की रकम जोकि हरिजन कल्याण टैक्स के ज़रिये इकट्ठी हुई वह सरकार सन् 1963 से दिखाती आ रही है। आज तक हम इस बात की कोशिश करते रहे हैं कि उसमें से हरिजनों को छोटी मोटी इन्डस्ट्रीज़ लगाने के लिये पैसा दिया जाए लेकिन इन्डस्ट्रीज़ डिपार्टमेंट ने या चीफ मिनिस्टर साहिब ने इस तरफ बिल्कुल ध्यान नहीं दिया और आपको अच्छी तरह से याद होगा कि पीछे तीन तारीख को यहां पर इसी सम्बन्ध में हरिजन मैम्बरों का एक जनरल वाक आउट भी हुआ। लेकिन अभी तक भी इस पैसे में से उनके लिये रुपया खर्च करने की बाबत हमें खास तौर पर कोई ऐश्योरेंस नहीं दी गई जिससे यह पैसा हरिजनों की हालत सुधारने के लिये, दस्तकारी में उनकी मदद करने के लिये खर्च किया जाएगा। इन्डस्ट्रीज़ के डिप्टी मिनिस्टर साहिब इस वक्त हाउस में हाज़िर हैं, आपके द्वारा मेरी उनसे मोअद्दबाना गुज़ारिश है कि वह इस तरफ खास तौर पर ध्यान दें और अब तो शायद हिमाचल प्रदेश में शामिल हो जाएंगे लेकिन जब तक वह यहां पर हैं इस बात की कोशिश करें कि यह हरिजन कल्याण टैक्स के ज़रिये जो पैसा इकट्ठा हुआ था उसके लिये फाइनेंस मिनिस्टर साहिब से मन्ज़ूरी लेकर हरिजनों को मदद देने के लिये खर्च करें। यह एक निहायत ज़रूरी मसला है।

जहां तक आम दस्तकारी का ताल्लुक है, जब तक हैवी इन्डस्टरी को नेशनलाईज़ नहीं किया जाएगा और प्राईवेट सैक्टर को ज्यादा ऐनकरेज नहीं किया जायगा तब तक सूबे की हालत नहीं सुधर सकती। अब हालत क्या है? चन्द एक जो बड़े लोग हैं, जो बड़े बड़े इन्डस्ट्रियलिस्टस हैं उन्हीं को लोन मिल जाते हैं, उनको दस्तकारी चलाने के सभी साधन मिल जाते हैं, अफसर भी उनकी मदद करते हैं लेकिन जहां तक गरीब आदमी का सम्बन्ध है, मिडल और लोयर मिडल क्लास के आदमियों का ताल्लूक है उन बेचारों को लोन ही नहीं मिलता क्योंकि उन पर शर्तें

ही इतनी आयद की गई है जोकि मिडल क्लास के ऊपर के लोगों पर लागू नहीं होतीं, कि वह उनको पूरा ही नहीं कर पाते । बड़े आदमी की तो हर कोई मदद करता है, अफसर भी ऊपर से इशारा पाते हो उनका काम कर देते हैं, एक ही दिन में उनको कर्जा मिल जाता है लेकिन जैसा कि मैंने निवेदन किया मिडल और लोयर मिडल क्लास के आदमी ने, हरिजन ने कोई कर्जा लेना हो तो पांच हजार रुपये का इन्डस्ट्रियल लोन लेने के लिये तीन साल तक तो उसका केस ही चलता रहता है। उसे लोन मिल ही नहीं पाता । मेरे पास ऐसे बीसियों केस पड़े हुए हैं कि तीन तीन साल तक वह लोग उन कन्डीशन्ज को फुलफिल नहीं कर सके, वह सिक्योरिटी नहीं दे सकते जितनी कि डिपार्टमेंट उनसे मांगता है । लेकिन, जैसा कि मैंने अभी अभी अर्ज किया, मिडल क्लास के ऊपर के लोगों की शरतें भी एक दिन में पूरी हो जाती हैं, दफ्तर में भी सारी कार्यवाही पूरी हो जाती है और उन को महकमा की तरफ से कोटा और दूसरी किस्म की चीजें भी बहुत जल्दी मिल जाती हैं । जहां तक हरियाणा प्रान्त का ताल्लुक है, अब तो हरियाणा प्रान्त और पंजाबी सूबा दो तीन महीने के अन्दर अलग अलग सैट अप हो जायेंगे, इसमें किसी प्रकार की शक वाली बात नहीं है। लेकिन, डिप्टी स्पीकर साहिबा, मुझे यहां पर एक शेर याद आ गया है कि :

"गुनाहगारों में शामिल हैं, गुनाहों से नहीं वाकिफ
सजा को जानते हैं हम, खुदा जाने खता क्या है"

यह सारी बातें जिस ढंग से बनीं और जिन हालात के अन्दर बनीं वह तो, डिप्टी स्पीकर साहिबा, आपको सब मालूम है कि हरियाणा प्रान्त के लोगों को आज तक पंजाबी रिजन के हमारे साथियों ने—पंजाबी सिख और पंजाबी हिन्दू ने मिल कर किस तरह से पीछे धकेला है इसका सबूत हरियाणा डिवैलपमेंट कमेटी की रिपोर्ट है जिसके अन्दर वह सारी बातें तफसील के साथ दी गई हैं ।

बाबू बचन सिंह : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम । मैडम कोरम नहीं है।

उपाध्यक्षा : इस हाउस में चेयर के समेत कोरम माना जाएगा । चौधरी अमर सिंह, आप मेहरबानी करके एक मिनट में वाइंड अप कर दें । (The quorum in this House includes the Chair. Chaudhri Amar Singh to please wind up within a minute.)

श्री अमर सिंह : बस एक मिनट में ही खत्म करता हूँ । तो डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं आपकी मार्फत इन्डस्ट्रीज के डिप्टी मिनिस्टर साहिब से यह गुजारिश करना चाहता हूँ कि वह इस बात की तरफ खास तौर पर ध्यान दें कि आज तक जितनी इंडस्टरी लगाई गई है वह सारी पंजाबी रिजन के अन्दर लगी है और अब यह जो 2,54,52,700 रुपये की आइटम की मन्जूरी आप इस डिपार्टमेंट के लिये हाउस से ले रहे हो यह रकम उस वक्त तक खर्च न करें जब तक कि अलग अलग हरियाणा प्रान्त और पंजाबी सूबा सैट अपना हो जाए । यह न हो कि उस वक्त तक सारा रुपया पंजाबी रिजन में ही खर्च कर दिया जाए और हरियाणा को नजर अन्दाज कर दिया जाए जो कि पहले ही काफी हद तक सफर कर चुका है । बैठने से पहले एक बार फिर कहूँगा कि कहीं ऐसा न हो कि आप इस रुपये को लुध्याना, जालन्धर और अमृतसर में हैवी इन्डस्ट्रीज लगाने

[चौधरी नेतराम]

मान लिया है कि इसका दीवाला निकल गया है । यह विदेशों में हिन्दुस्तान के गरीबों के नाम पर झोली फैला कर मलबा इकट्ठा कर रही है, जगह जगह इसकी नुमायश हो रही है, कितने शर्म की बात है! हर बजट में रुपया रखा जाता है जिसे यह खुद खा जाते हैं या अपने यारों को सरमायादारों को खिला देते हैं । इसके सिवा यह सरकार कुछ नहीं करती ।

श्री सागर राम गुप्ता (भिवानी): डिप्टी स्पीकर साहिबा, बजट में जो लेबर की डिमांड है उसके विषय में मैं कुछ कहने के लिये खड़ा हुआ हूँ। इस डिपार्टमैंट के लिये 3,29,64,000 रुपये के करीब रकम मांगी गई है। और यह रुपया टोटल बजट का लगभग एक परसैंट बैठता है, टोटल बजट 300 करोड़ रुपये का है। मैं आपके द्वारा सरकार से यह अर्ज़ करना चाहता हूँ कि यह सोशलिज़म की बहुत बातें करती है, बड़े लैक्चर देती है, लम्बे-चौड़े ब्यान भी देती है मगर तीन सौ करोड़ रुपये के बजट में से लेबर के लिये सिर्फ तीन करोड़ रुपये का प्रोविशन करना इससे बड़ी एंटी-सोशलिज्म की बात नहीं हो सकती । आज सारे देश का बच्चा बच्चा चाहता है कि देश की पैदावार बढ़े, देश में मज़दूर को मज़दूरी मिले, देश का गरीब कुछ ऊपर उठे मगर उनके साथ सलूक यह हो रहा है। डिप्टी स्पीकर साहिबा, गवर्नर्ज़ ऐड्रेस पर डिस्कशन के दौरान मैंने अर्ज़ किया था कि इस एड्रेस में लेबर के बारे में कतई जिक्र नहीं किया गया और बजट में भी बस इतना ही ज़िक्र है कि जिसका कोई नोटिस नहीं लिया जा सकता। और फिर एक बात और भी है जो ध्यान में रखने के काबिल है । बजट को देखने से पता चलता है कि ऐजुकेशन की मद में हमने साढ़े 24 करोड़ रुपया पास किया है। मैडीकल सर्विसों के लिये साढ़े 6 करोड़ पास करने जा रहे हैं और फारैस्ट के लिये हम साढ़े चार करोड़ पास कर रहे हैं और यह जानते हुए कि देश में पैदावार ज्यादा करना है, मजदूरों को ऊपर उठाना है और सोशलिज़म लाना है लेबर की तरफ कोई ध्यान नहीं दिया जा रहा। और मुझे दुख के साथ कहना पड़ता है कि लेबर के साथ यह सरकार सौतेली मां जैसा सलूक कर रही है । यह बात तो मैंने जनरल कही है इसके अलावा और भी कई बातें हैं, डिप्टी स्पीकर साहिबा ।

मैं हाउस को और बातों के बारे में बताना चाहूँगा कि लेबर की आज क्या हालत है। लेबर डिपार्टमैंट कायम है लेकिन इसकी एकचूयल वरकिंग में भी मजदूरों के साथ अच्छा व्यवहार नहीं किया जा रहा । डिप्टी स्पीकर साहिबा, जैसा कि आप जानती हैं हर डिपार्टमैंट के साथ कोई न कोई एडवाइज़री बोर्ड होता है जो पालेसी बनाने के लिये समय समय पर गवर्नमेंट को एडवाइज़ करता है। इसी तरह का एक बोर्ड हमारे लेबर डिपार्टमेंट का भी है जिसको लेबर एडवाइज़री बोर्ड कहा जाता है । अव्वल तो लेबर एडवाइज़री बोर्ड की जो कान्स्टीचूशन सरकार करती है वह गलत करती है और जो सरकार की अपनी फिगर्ज़ हैं उनसे इस बात का साफ पता चलता है । सरकार की जो अपनी फिगर्ज़ हैं इस एडवाइज़री बोर्ड के बारे में मैम्बरशिप की, आप उनको देखें तो पता चलता है कि आई. एन. टी. यू. सी. जो आज मजदूरों की सब से बड़ी जमात है और सैंटरल गवर्नमेंट भी अपने अदादोशुमार देती है कि इसको सब से ज्यादा रिप्रिजैंटेशन इस बोर्ड में दी जाए और यह मानी हुई बात है कि जब लेबर एडवाइज़री बोर्ड बनाया जाता है तो मजदूरों की इन तीन बड़ी जमातों को रिप्रिज़न्टेशन दी जाए,

ग्राई. एम. टी. यू. सी. ग्रौर हिन्द मजदूर सभा लेकिन पता नहीं हमारी सरकार ने ट्रांस्पोर्ट फैडरेशन कहां से ले ग्राई ग्रौर उस का एक नुमाइन्दा इसमें लाकर फंसा दिया । यह बात बिल्कुल कन्वेन्शन के खिलाफ है ग्रौर मैं यह कहना चाहूँगा कि किसी एक ग्रादमी को एडजस्ट करने के लिये किसी चीज़ को वजूद में लाया जाए तो ग्रच्छा नहीं । ना सरकार के लिये ग्रौर नही मजदूरों की संस्थाग्रों के नुक्ता निगाह से । इस तरह किसी ग्रादमी को एडजस्ट करने के लिये किसी को वजूद में लाना सरकार की एक गलत पालेसी का सबूत है । ग्रौर जितने भी बोर्ड ग्रौर कमेटियां सैंट्रल गवर्नमैंट ने बनाई हैं लेबर के सिलसिला में, उनमें हर जगह पर मानी हुई लेबर जमातों को ही केवल रिप्रिज़ेंटेशन दी है लेकिन उसके मुताबिक पंजाब गवर्नमेंट ने न करके ग्रपने परसनल तालुक़ात को सामने रख कर ग्रपने ग्रादमियों को रिप्रिज़ेंटेशन दी है यह कोई बहुत देर तक चलने वाली बात नहीं इस सरकार की ।

फिर लेबर एडवाइज़री बोर्ड को ग्राप देखें, डिप्टी स्पीकर साहिबा, कि सालहा साल तक इसकी कोई मीटिंग नहीं की जाती। पिछली दफा मैंने इस सिलसिले में सवाल भी पूछा था कि बोर्ड की कितनी मीटिंग्ज़ हुईं तो मुझे बताया गया था कि पिछले डेढ़ वर्ष में कोई मीटिंग नहीं हुई । एक बार एजंडा ग्राया था लेकिन मीटिंग न हो सकी क्योंकि मिनिस्टर साहिब शायद बाहर थे या लेबर डिपार्टमेंट के कोई बड़े ग्रफसर मौजूद न थे । ग्रगर लेबर एडवाइज़री बोर्ड की यह हालत हो तो कैसे तसलीम करें कि यह बोर्ड गवर्नमेंट को एडवाइज़ कर सकता है । जब वह बोर्ड मीट ही नहीं करता ग्रौर लेबर डिपार्टमेंट को डायरैक्टिव देने वाला कोई नहीं है, ग्रौर कोई ऐसा है नहीं जो इस महकमा को गाइड कर सके तो मैं यह समझता हूँ कि यह मुनासिब नहीं है। जब तक हम डैमोक्रेटिक ढंग को ग्रपनाए हुए हैं ग्रौर डैमोक्रेसी में रह रहे हैं एडवाइज़री बोर्ड को इग्नोर करना ठीक नहीं ग्रौर इस तरह से लेबर की जमातों के रिप्रिज़ेंटेटिवज़ को मौका न देना कि वह सरकार की लेबर की पालेसी में नज़रसानी कर सकें, मैं समझता हूँ, कि ग्रसूल के खिलाफ बात है। सरकार को इस तरफ ध्यान देना चाहिए कि एडवाइजरी बोर्ड की साल में तीन-चार बार मीटिंगें हों ग्रौर लेबर की पालेसी के ऊपर स्करूटनी करने का मौका दिया जाए ।

इसके बाद ग्रौर हालत देखिए, डिप्टी स्पीकर साहिबा, कि लेबर डिपार्टमेंट की क्या हालत है। मजदूरों को सहूलतें देने के बारे में कई लेबर लाज़ पास किये हुए हैं । एक लेबर वैलफेयर बिल है ग्रौर दूसरा लेबर फैस्टीवल, सिक एन्ड कैयुग्रल लीव बिल । यह दोनों एक्ट पास होकर पंजाब में लागू भी कर दिये हैं ग्रौर 1 जुलाई सन् 1965 से लागू हैं लेकिन दुःख के साथ कहना पड़ता है कि ग्राज तक इनके रूलज़ नहीं बनाये गए । ग्रौर इस तरह के एक्टों का मज़दूरों को कोई फायदा नहीं मिल रहा है। यह हालत है हमारी सरकार की वर्किंग की । मज़दूर रोज मांग करते हैं सहूलतों की ग्रपने मालकों से कि हमें कैयुग्रल छुट्टियां दो, हमें फैस्टीवल की छुट्टी दो ग्रौर मालक कहते हैं कि तुम्हारी सरकार ने ग्रभी इस संबंध में नियम नहीं बनाए । इसके बारे में हमने बहुत कोशिश की है । ग्राइ. एन.टी. यू. सी. वाले सरकार को कह कर थक गये हैं हाथ जोड़ जोड़ कर रह गये हैं कि रूलज़ बना दिये जायें लेकिन इस सरकार के कान पर जूं तक नहीं रेंगती । लेबर कमिशनर को कहते हैं तो उनका जवाब ग्राता है कि केस लीगल डिपार्टमेंट को भेजा हुग्रा है ग्रौर पता नहीं कि लीगल डिपार्टमेंट क्या बीमारी है कि जो कागज़ इनके पास चला जाए वह पता नहीं किस कुएं में चला जाता है कि निकलने का नाम नहीं लेता । इसकी जिम्मेदारी किस पर है?

[चौधरी नेतराम]

हमारी सरकार पर है और पता चलता है कि किस गैर-जिम्मेदारी के साथ लेबर का महकमा चलता है। इसकी तरफ मुनासिब ध्यान दिया जाए और जल्द से जल्द रूल्ज़ बना दिये जायें ताकि मज़दूर को फायदा मिल सके । (घंटी) मैं बस दो एक बातें अर्ज़ करूँगा । मैं इस डिपार्टमेंट की एक दो मिसालें आपको, डिप्टी स्पीकर साहिबा, देता हूँ कि माडल स्टैंडिंग आर्डर्ज़ बनाए जा रहे हैं। इनके बारें म डराफ्ट भी पबलिश किया गया था और आबजेक्शन्ज़ भी मांगे गये थे कि तीन महीने के अन्दर आ जाने चाहिएं। आबजैक्शन भी आ गए लेकिन माडल स्टैंडिंग आर्डर्ज़ आज तक फाइनेलाइज़ करके पब्लिश नहीं करवाये गये । इससे मज़दूरों की एक्चुअल वर्किंग को बेहतर बनाया जा सकता था लेकिन सरकार ने इस तरफ कोई ध्यान नहीं दिया और कितने शर्म की बात है कि अभी तक इन आर्डर्ज़ के डराफट को फाइनेलाइज़ नहीं किया गया। इस कदर हमारी सरकार सुस्त है जबकि मजदूर नंगे और भूखे रह रहे हों और मालिक से इनसाफ न मिले तो आपही बताएं कि सरकार की क्या हालत है ।

इसी तरह, डिप्टी स्पीकर साहिबा, जो फैक्ट्रीज़ एक्ट है और इन्डस्ट्रीयल डिसप्यूट्स एक्ट है इनकी जो वायोलेशन हुई है आज तक कभी नहीं हुई है और इनकी वायोलेशन आज तक हो रही है। मुझे और तफसील में जाने की ज़रूरत नहीं,मैं तो इतना ही कहूँगा कि लेबर डिपार्टमेंट को ज़रूरत इस बात की है कि जो जो कानून लेबर के लिये बने हुए हैं उनकी एनफोर्समेंट पूरी सख्ती से हो । डिप्टी स्पीकर साहिबा, लेबर के डिसप्यूट मालिक से होते हैं और आपस में फैसला हो जाता है, मज़दूर और मालिक के समझौते होते हैं, ट्रिब्यूनल के अवार्ड आते हैं लेकिन मालिक उन्हें लागू नहीं करते। समझौते के लिये एजीटेश्नें होती हैं, फैसले आते हैं, और मालिक लागू नहीं करते। हमारी सरकार इसमें कुछ नहीं करती, कोई दखल नहीं देती ना ही कोई एक्शन लेती है। यूनीयनों वाले चीखते हैं लेकिन अवार्डों को इम्पलीमेंट नहीं किया जाता और न करने की कोशिश की जाती है । हालांकि कानून में इस बात का प्रबंध है और सरकार उससे अच्छी तरह से वाकिफ है कि अगर किसी एवार्ड को या समझौते को मालिक लागू न करे तो उसका चालान करवाया जा सकता है और 6 महीने तक की सज़ा दी जा सकती है लेकिन, डिप्टी स्पीकर साहिबा, सरकार ने आज तक कभी इन्डस्ट्रीयल डिसप्यूट्स एक्ट के तहत किसी का चालान नहीं करवाया और जहां मज़दूरों के हजारों और लाखों रुपया मालिक दबा जाते हैं वहां हमारी सरकार ने एक पैसा तक नहीं दिलवाया। और न ही उनका चालान करती है। तो यह हालत देख कर चौधरी नेतराम ने जो बात कही है उसको मानना पड़ता है कि यह सरकार पैसे वालों की सरकार है। मजदूर का रुपया अवार्ड से या किसी समझौते से मालक को देना है लेकिन सरकार लेकर नहीं दे सकती। मैं यह बात दावे से कहना चाहता हूँ कि यह सरकार इन्डस्ट्रियल डिसप्यूट्स में लेबर को प्रोटैक्ट नहीं करती है । इसकेबारे में ज़रूरी कदम सरकार को उठाने चाहिएं ताकि जो अवार्ड या समझौता हो उसको इम्पलीमेंट सरकार करवा सके ।

एक और बात आप देखें, डिप्टी स्पीकर साहिबा, कि भिवानी में स्टैगर्ड शिफ्ट में काम होता है यानी तोड़ तोड़ कर मजदूर से काम लिया जाता है। पहले तीन घंटे काम ले लिया, फिर कुछ वकफा के बाद चार घंटे काम ले लिया । जो मज़दूर सुबहा पांच बजे काम पर जाता है उसे शाम को 6 बजे छुट्टी होती है। और शिकयात करने पर कहा जाता है कि बिजली की सप्लाई

पूरी नहीं है और जब पूरी बिजली हो जाएगी तो शिफट को स्टार्ट कर दिया जाएगा । आप इससे अंदाज़ा लगायें कि मजदूर की क्या हालत है ।

जब तक सरकार कानून के मुताबिक खुद अमल नहीं करती उस वक्त तक मजदूर, इसका कुनबा और इसके बच्चे मालकों के हाथों परेशान ही होते रहेंगे । पहले यह होता था कि मजदूरों और मालिकों के झगड़े का निप्टारा करने वाली कमेटी की म्याद साल भर के लिये होती थी मगर अब यह 3 महीनों के लिये कर दी है। मज़दूर और मालिक का झगड़ा तो पैसे पर ही होता है, मज़दूर कहता है कि मुझे कुछ मिले, देने के लिये तो उसके पास कुछ होता ही नहीं है। मगर मालक का इरादा होता है कि अगर मुझे कुछ देना पड़े तो मैं इसे कम से कम दूं । पहले वह कहता है कि दो आने ले लो, फिर कहता है कि 4 आने ही ले लो और अगर इस पर ना रज़ामन्द हो तो थोड़ अरसे के बाद वह इसे 6 आने देने को रज़ामंद होता है । इस तरह कुछ वक्त लगता है । मगर जिस मुनसिफ की हर 3 महीने के बाद अपनी कुरसी ही खतरे में हो उससे भला इनसाफ की क्या तवक्को हो सकती है। उसे तो अपनी कुरसी के वक्त का इन्टरैस्ट होता है, 3 महीनों के बाद उसकी बला से किसी मज़दूर को कुछ मिले या न मिले । उसकी मज़दूर से कोई हमदरदी नहीं, उसे इनसाफ से वासता नहीं । इसलिये मैं कहूंगा कि यह निहायत ज़रूरी है कि उसकी ओहदे सिक्योरिटी कम से कम साल भर के लिये ज़रूर हो ।

इसके साथ ही मैं एक मिसाल देता हूँ अमृतसर के वाक्या की । आप देखें कि वहां पर बड़ी लंबी चौड़ी स्ट्राइक हुई, जिसमें गरीब मज़दूरों को बेहद परेशान होना पड़ा । इसके बाद हमारी पाकिस्तान के साथ लड़ाई छिड़ गई वह विचारे सबर का घूंट पी कर रह गये, इन मज़दूर लोगों के लिये और कोई चारा ना था । मगर जिस किसी ने अमृतसर के हालात देखे हैं सब यही कहते हैं कि सारी सिचुएशन की जिम्मेवारी इस सरकार पर थी । सारी झगड़े की जड़ वह नोटीफीकेशन्ज़ थे जो यके बाद दीगरे निकाले गये, जिन की इंटरप्रेटेशन मालक कुछ करते थे और मज़दूर कुछ और करते थे जिसकी वजह से मालकों ने मज़दूरों को परेशान किया । इसके बाद पाकिस्तान का झगड़ा चल पड़ा । अब वहां पर क्या हो रहा है कि उन मुसीबत ज़दा मजदूरों को 50–50 रुपये बतौर लोन के दिये जा रहे हैं । 2–2 महीने फैक्टरियां बंद रहीं वह लोग इधर उधर मारे मारे फिरते रहे, उनके घर घाट तबाह हो गये, इतने अरसे के बाद जब लौट के आये तो क्या मिला कि इन्हें 50–50 रुपये बतौर लोन के दे दिए जाएं । यह उन लोगों के जज़बात के साथ अगर मैं मखौल न कहूं तो और क्या है। वह लोग दुश्मन का, जैसी भी हालत में थे वह मुकाबला करते रहे हैं। फिर इससे और मुसीबत कि अगर 50 रुपये लोन लेना हो तो पहले 100 रुपये की ज़मानत भी लाकर दो । अगर देने में कहीं कोई डिले की तो यह सरकार के रैविन्यू की तरह वसूल किया जायेगा । करोड़ों रुपये बतौर गरांट के आज पंजाब सरकार और सैंट्रल सरकार इस मुलक में दे रही है, मगर इन गरीब मजदूरों को इतना कलील लोन देकर बेहद मज़ाक किया गया ।

एक और बात मैं मौजूदा मंगाई के बारे में भी अर्ज़ कर देनी चाहता हूँ । यह छुपी हुई बात नहीं है कि महंगाई दिन बदिन बढ़ती ही जा रही है । आज इतनी महंगाई है जिससे मज़दूर की कमर बिलकुल ही टूट गई है। यह बिचारे 8–10 घंटे रोज की मेहनत करते हैं मगर इसमें इनका पेट भी नहीं भरता । बड़ी मुश्कल से लड़ झगड़ कर मजदूर नुमायंदों ने यह आवाज बुलंद की कि जिन आंकड़ों पर इनको डी.ए. दिया जाता है इसकी तादाद बहुत कम है, इसमें कुछ

[चौधरी नेतराम]

ना कुछ अजाफा होना चाहिए। खैर आखिर में जो फैसला हुआ वह यह हुआ कि इस मुआमला के मुताल्लिक एक कमेटी मुकर्रर कर दी जाये। इस कमेटी को बने आज दो साल हो गये हैं मगर आज तक इन्होंने कोई बात नहीं की। बात दरअसल यह है कि हमारे पंजाब के पूंजीपतियों का चीफ मिनिस्टर पर दबाव है इसलिये उस कमेटी की क्या मजाल है जो इस किसम की कोई तजवीज लाये जो मिल वाले के खिलाफ जाती हो। अब यह कहते हैं कि पहले जो कमेटी बनी थी उसने तो कुछ नहीं किया। अब दूसरी कमेटी बनाई है जो सारी सिचूएशन को रीकंसिडर कर रही है। मैं इतना कह कर ही बैठ जाता हूँ कि अगर आपके दिल मे इमानदारी है और मजदूरों से हमदर्दी है तो आप बजाये इसके कोई और वक्त लगायें इस महंगाइ में उनकी जल्द से जल्द इमदाद करें।

श्री बनवारी लाल (कनीना, एस. सी.): डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं आपका धन्यवाद करता हूँ कि आपने मुझे इस डिमांड पर बोलने के लिये टाइम दिया। इंडस्टरी की डिमांड पर आज बहस चल रही है। पंजाब के अन्दर दो ही बड़े तबके हैं. एक है इंडस्ट्रियलिस्टस का जो इंडस्ट्री पर डीपेंड करते हैं और दूसरा है जमीदारों का जो ऐग्रीकलचर पर डिपैंड करते हैं। मिनरल प्रोडक्शन जो होती है उसके लिये और कोई साधन हैं नहीं। मेरा अपना विचार है कि जहां पर भी कोई इंडस्टरी लगा दी जायेगी कम अज़ कम 90 प्रतिशत ऐसे लोग होंगे जो इंडस्टरी पर गुजारा कर सकेंगे। मगर जैसे मेरे से पहले वक्ताओं ने बताया सरकार ने इंडस्टरी लगाने की तरफ ज्यादा ध्यान नहीं दिया। आज जो कुछ हो रहा है उसे सभी जानते हैं। 19 साल पहले जब कि हिन्दुस्तान गुलाम था तो बड़े-बड़े वादे किये जाते थे, यह कहते थे कि बैकवर्ड इलाके को ऊंचा उठाने के लिये हम लोगों को कुछ रिलीफ देंगे, मगर मुझे अफसोस से कहना पड़ता है कि जैसी अंग्रेजों के वक्त में सरकार थी वैसी ही आज यह सरकार है। वह भी पैसे वालों के हाथों में नाचते थे। आज यह भी पैसे वालों के हाथों में नाचते हैं। जैसा भी किसी टैक्नीकल यूनिट की मरजी होती है वैसे ही रिपोर्ट तैयार करदी जाती है। जहां का मिनिस्टर हो इंडस्टरी वहां लगाई जाती है चाहे वहां पर कच्चा माल मिले या ना। आप देखें 'पंजाब आन दी मार्च 1966' इस के पेज 109 के पैराग्राफ (एफ) में लिखा है :

> "*Mines and Minerals.*—The geological wing of department has been further strengthened with the technical staff.........The work of improving iron ore reserves and flux grade limestone in Mohindergarh district is in progress. Two drilling units have been deployed to determine the iron continuation with depth."

यह इस रिपोर्ट में भी दर्ज है और कई बार इस हाउस में भी जिकर आ चुका है। डिस्ट्रिक्ट महेन्द्रगढ़ में कच्चा लोहा और पत्थर वगैरा बहुत मिलते हैं। यहां पर ऐसी कोई इंडस्टरी आसानी से लग सकती है। सैंट्रल गवर्नमेंट की तरफ से भी और पंजाब सरकार की तरफ से इस बात की कई दफा एशोरेंस दी गई कि यहां पर इंडस्ट्री जरूर लगाई जायेगी मगर इस सारी बात का नतीजा निकलता यह है कि जो महेन्द्रगढ़ इंडस्ट्री लगनी थी वह हिसार में लगाई जा रही है। हालांकि यहां पर माल मंगवाने के और ज्यादा पैसे देने पड़ते ह, कच्चा माल महंगा पड़ता है मगर अफसोस से कहना पड़ता है कि हमारे इनसिस्ट करने के बावजूद भी किसी ने कोई न मानी। पहले कैरों साहिब के वक्त उनके हाथ देखते रहे आज की सरकार भी बिल्कुल उसी तरह के हाथ दिखा रही है। मगर हमारे इलाके के साथ हमेशा से ज्यादती होती चली आ रही है।

आज हकूक की बिना पर अगर इस पंजाब के दो हिस्से बना सकते हैं तो हमारा भी हक है कि अगर हमारे इलाके की इंडस्ट्री किसी और जगह ले जाई जाये तो हम भी इस बे-इनसाफी को बरदाश्त नहीं करेंगे । चाहे वह इसे हिसार ले जायें या किसी और जगह, हमारा भी राइट है कि हम अपने हकूक की खुद हिफाजत करें । इसलिये इस चीज को रीकंसिडर कीजिये और यह कारखाना वहां लगाएं ।

दूसरी चीज़ 'पंजाब आन दी मार्च' में कही गई है कि हरिजनों को दो-दो हज़ार रुपया दिया जाएगा विदाउट ऐनी सिक्योरिटी आर शोअर्टी । लेकिन डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह कागज़ी कार वाई होती है। आज तक भी वही पुर्जीशन है। अगर हरिजन 500 रुपया लेना चाहता है तो जमींदार या दूसरे मालक मकान को शोअर्टी देने के लिये 100 या 200 रुपये खर्च हो जाते हैं। सरकार एलान करती है, या तो सरकार एलान न करे, कोई पैसा ले या न ले। यहां गवर्नमेंट कानून पास करती है मगर अमल नहीं होता । कानूनी कार्रवाई न कीजिये, इस कानून को पहले प्रैक्टिकल शेप दीजिये जो कानून सरकार हरिजनों या दूसरे लोगों के लिये बनाये पूरी तरह लागू करे ताकि सरकार के प्रति प्यार हो, लोग ऊपर उठें, और लोगों की बहबूदी हो ।

तीसरी चीज़ यह कि जब चमड़े के कारखाने के लिये, चमड़े के शू मेकिंग के लिये पूछते हैं तो पता लगता है कि यहां भी कुन्बा परवरी हो रही है । कोई अफसर या कोई मिनिस्टर जिस जाति का जहां बैठ जाता है वही चीज करनी शुरू कर देता है । पीछे ट्रेनिंग इंस्टीच्यूट जालंधर बना । उस इंस्टीच्यूट के लिये लाखों रुपया खर्च किया गया । उसी बेसिज़ पर रीवाड़ी के इंस्टीच्यूट को ट्रेनिंग इंस्टीच्यूट में तबदील कर रहे हैं । जालंधर इतना फार्वर्ड इलाका है । वहां ट्रेनिंग के लिये लड़के पूरे नहीं होते । अगर एग्ज़ामिन करें तो पता चले कि पूरे ट्रेनीज़ नहीं आते तो यह क्यों कर रहे हैं । । रीवाड़ी में अनपढ़ हरिजन यह काम नहीं करना चाहते तो पढ़े लिखे मैट्रिक लड़के कैसे इस काम में आएंगे । इस पालिसी को रिवाइज करना चाहिए । जिस इलाके में जैसी ज़रूरत हो वैसा करना चाहिए । इस डिपार्टमेंट में बहुत से लूपहोल्ज़ हैं । ऐसे अफसर लगे हुए हैं जो चाहते हैं कि हरिजन को ज़यादा बैकवर्ड किया जाए । हरिजन को बैकवर्ड क्यों किया जाए ? उनके खून में फर्क नहीं है । ये रविपर का काम करते थे । उनको समाज में सबसे पीछे किया गया क्योंकि वे सफाई करते थे जहां पर वे सब से बड़े थे लेकिन वे इस बात से सब से नीचे समझे गए । हिसार में चमड़ा निकालने का इंस्टीच्यूट बना हुआ है । उसका मैनेजर पंडित है। जो चमार के घर में जाने से नाक में कपड़ा लेता था वह इन्चार्ज बनाया है । जो सदियों से यह काम करते हैं जो अनपढ़ है उसे लगाया जाए जो चमड़ा अच्छा निकाल सकेगा । प्रैक्टीकल चीज़ करें । हमने तो लोगों को काम देना है । गवर्नमेंट का पैसा तबाह किया गया है । एक आदमी चमड़ा नहीं निकाल सकता और उसे हजार रुपया तनख्वाह दी जाती है । क्या यह अफसोसनाक नहीं । कुछ अफसर ऐसे हैं जो यह कहते हैं कि ग्रेजुएट चाहिए । एक आदमी 25 साल से नौकरी कर रहा है, जो चमड़े का काम चमार नहीं कर सकता वह पंडित कैसे करेगा । एक पंडित का कितना ही तजरुबा हो हरिजन के मुकाबले में अगर काम कर जाए तो मैं चैलंज देने के लिये तैयार हूँ । हम कितना रोएं मगर इनकी चाल वही है । अपने डिसीज़न को रीऐग्ज़ामिन करें । दूसरे और लोगों, पब्लिक को काम देना है, सोशलिज़म लाना है । अगर सोशलिज़म लाना है तो जिनका काम है उनको काम दिया जाए । एक्सपर्टस नहीं हैं तो जिसको मर्जी लगाओ । जब एक्सपर्टस हैं, वे,

[श्री बनवारी लाल]

कहते हैं कि कंपीटीशन रखो मगर उस कंपीटीशन में उनको नहीं रखा जाता कहते हैं कि फलां चीज चाहिए, मैट्रिक नहीं होते हमारे समाज में जिसको वजह से कोई नहीं लग सकता। अगर हरिजन का काम है, हरिजनों को आगे बढ़ाना है तो छोटे छोटे यूनिट्स लाने पड़ेंगे। यह 2,000 रुपये का............(घंटी)

Deputy Speaker : Wind up please.

श्री बनवारी लाल : मैं एक मिनट में करता हूँ। ज्यादा समय न लेता हुआ मैं मिनिस्टर साहिब से अर्ज करूँगा कि अगर इस सरकार ने किसी ढंग से चलना है, अगर सरकार ने सोशलिज़म लाना है तो कुन्बापरवरी को छोड़ कर, जाति वाद को छोड़ कर प्रेक्टीकल शेप में आए। हर चीज को इस तरह लेंगे तो लोगों में शोशलिज्म आएगा, लोग ऊपर उठेंगे, आपकी तरक्की होगी, उन लोगों को रोजगार मुहैय्या होगा। इतना कहता हुआ मैं ज्यादा समय नहीं लूंगा।

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿਘ ਸੰਧੂ (ਮੁਰਿੰਡਾ, ਐਸ. ਸੀ.) : ਮਾਨਯੋਗ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸ਼ਕਾਇਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜਿਹੜੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖਾਸੀ ਵਸੋਂ ਹੈ, ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਓਥੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇੰਡਸਟਰੀ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵੀ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਜਿਥੇ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਰੀਬ਼ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਕੇ ਵਸਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਖਾਣ ਕਮਾਉਣ ਦਾ ਢੰਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਉਥੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਇੰਡਸਟਰੀਆਂ ਲਾ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲੋਨ ਦੇ ਕੇ, ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਇਡਸਟਰੀਆਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰਾਈਆਂ ਜਾਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਣ। ਲੇਕਿਨ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਮੈਨੂੰ ਇਲਮ ਹੈ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਲੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਉਦਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਕੀਮਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਬਣਾਈਆਂ ਨੇ ਕਿ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤਾਕਿ ਉਹ ਛੋਟੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇੰਡਸਟਰੀਆਂ ਲਾ ਲੈਣ। ਲੇਕਿਨ ਜੇ ਉਹ ਵਿਚਾਰੇ ਗਰੀਬ ਦਰਖਾਸਤ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਦਾ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਯਾ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਇੰਡਸਟਰੀ ਅਫਸਰ ਸਾਲ ਸਾਲ ਤਕ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਟਾਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਉਹ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ 30 ਦੇ ਕਰੀਬ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੇ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਖੱਡੀ ਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਹੋਰ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਡੀ. ਡੀ. ਓ. ਨੂੰ ਲਿਖਕੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਹਰੀਜਨ ਹੈ, ਰਾਮਦਾਸੀਆ ਹੈ, ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਾਸਤੇ ਸਰਕਾਰ ਜਿਹੜਾ 1,000 ਰੁਪਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਕਰਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਲੇਕਿਨ ਇਕ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਇੰਡਸਟਰੀ ਅਫਸਰ ਇਹੀ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਕਿ ਉਹ ਰਾਮਦਾਸੀਏ ਹਨ, ਹਰੀਜਨ ਹਨ, ਜਾਂ ਕੀ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਦੁਖ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਡੀਪਾਰਟ-ਮੈਂਟ ਵਲੋਂ ਇਕ ਸਰਕੂਲਰ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿਉ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟਸ ਨੂੰ ਹਰੀਜਨ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਆਈਨ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਹਰੀਜਨ ਤੇ ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟ ਵਖੋ ਵਖ ਨੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਲਿਖਾ ਕੇ ਲਿਆਉ ਕਿ ਰਾਮਦਾਸੀਆ ਹਰੀਜਨ ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਇਹ ਗੱਲ ਗਲਤ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਵੈਲਫੇਅਰ ਅਫਸਰ ਇਹ ਲਿਖੇ ਯਾ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਇਹ ਲਿਖੇ। ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਲਿਖਾਈਏ ਕਿ ਕਪੂਰ ਸਿਘ ਹਰੀਜਨ

ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟ ਹੈ ਜਾਂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਹਰੀਜਨ ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟ ਹੈ ਜਾਂ ਰਾਮਦਾਸੀਆ ਹਰੀਜਨ ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟ ਹੈ । ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟ ਨਹੀਂ, ਨਾਲ ਹਰੀਜਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਐਨੀ ਗਲਤ ਫਹਿਮੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਦਰਖਾਸਤ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦੀ । ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟ ਤਾਂ ਹੈ, ਹਰੀਜਨ ਨਹੀਂ, ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਨੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਰਾਮਦਾਸੀਆ ਹਰੀਜਨ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਮਦਾਸੀਆ ਹਰੀਜਨ ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟ ਲਿਖਵਾਉ । ਫੇਰ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਕੋਲ ਗਏ ਕਿ ਚੰਗਾ ਰਾਮਦਾਸੀਆ ਹਰੀਜਨ ਨਹੀਂ ਰਾਮਦਾਸੀਆ ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟ ਲਿਖਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ......

(Sardar Ajaib Singh Sandhu was still in possession of the House when it adjourned.)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਦਨ ਕਲ੍ਹ ਸਾਢੇ 9 ਵਜੇ ਮਿਲੇਗਾ । (The House stands adjourned till 9-30 a.m. tomorrow.)

2.00 p.m.

(The Sabha then adjourned till 9.30 a.m. on Saturday the 26th March, 1966.)

1648—27-6-66—386—C., P. & S., Pb., Patiala.
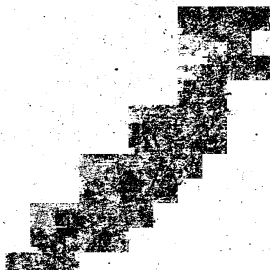
APPENDIX
to
Punjab Vidhan Sabha Debates Vol. 1, No. 25, dated the 25th March, 1966

LAND IN VILLAGE BAKHLI, TEHSIL KAITHAL

***10190. Chaudhri Inder Singh Malik** : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) whether it is a fact, that vast tracts of land were taken over by the Collector, district Karnal, from the land owners of village Bakhli, tehsil Kaithal, during the years 1951, 1952 and 1953 under the provisions of the East Punjab Utilisation of Lands Act, 1949, and leased out to some indivtduals and co-operative societies of the residents of Hoshiarpur, Jullundur and Amritsar districts for a period of 20 years;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative whether it is also a fact that the said land owners have not been paid anything as yet by way of rent or compensation under the provisions of the said Act, if so, the circumstances under which no rent or compensation due to the said land owners has not been paid and whether the rate of rent or compensation payable to the said land owners has been determined, if so, the rate thereof;

(c) whether the said land owners have been heard by the Collector in respect of their claims;

(d) the approximate date, by which the said land owners are likely to be paid the arrears of rent or their outstanding dues together with the action which is proposed to be taken by the Government for ensuring regular and prompt payment of rent or compensation to the land owners in future;

(e) the date when the period of the said leases is to expire and the date when the Government would order restoration of the possession of the said lands to the respective owners?

Sardar Harinder Singh Major (Revenue Minister) : (a) Yes.

(b) Two landowners of village Bakhli have been paid the requisite compensation. The remaining landowners could not be paid due to paucity of staff. The rate of compensation payable to landowners has, however, been determined. It was fixed at Rs 3 per acre for societies and Rs 5.25 for individual in open auction. Compensation is payable after deducting Government expenses at the rate of 84 paise to Rs 1.12 per acre.

(c) No.

(d) Refund vouchers of the amount due to landowners of village Bakhli have been prepared and are being pre-audited by the Accountant General, Punjab. Payment will be made as soon as those are received back from the Accountant General, Punjab.

(e) The period of leases would expire in the years 1971, 1972 and 1973. The orders for the restoration of the land to its respective owners will be passed after the expiry of lease period.

PUNJAB VIDHAN SABHA

DEBATES

26th March, 1966

Vol. I—No. 26

OFFICIAL REPORT

GOVT. PUNJAB

CONTENTS

Saturday, the 26th March, 1966

Punjab Vidhan Sabha Secretariat, Chandigarh.

Price Rs :4-95

ERRATA

to

Punjab Vidhan Sabha Debates, Vol. I, No. 26, dated the 26th March, 1966

Read	*For*	*Page*	*Line*
ਫੋਕਲ	ਫੋਦਲ	(26)6	2 from below
ਇੰਪੋਰਟ	ਇਪੋਰਟ	(26)8	13
ਰੀਮਾਈਂਡਰ	ਰੀਮਾਂਡਰ	(26)10	5
ਪੋਸਟ	ਪਸਟ	(26)11	13 from below
ਹੀ	ਹ	(26)16	17
ਸਰਦਾਰ ਨਿਰੰਜਨ ਸਿੰਘ ਤਾਲਬ	ਸਰਦਾਰ ਨਿ ਜਨ ਸਿੰਘ ਤਾਲਬ	(26)18	8
ਰਹਿੰਦੇ	ਰਹਿੰਦੇ	(26)18	10
Buses	Busses	(26)20	22
भी हो	भी—	(26)21	14 from below
is operating	.-ly, erating	(26)22	7
report it	rep–. t	(26)22	8
and	an	(26)22	16
cordatic	cordatcied	(26)22	18
purchased	purchasced	(26)22	18
ਸੈਂਸਰ	ਸੈਂਸਰਰ	(26)24	17
September	Scpetember	(26)33	First
Government	Govern nt	(26)35	7
hon.	ho .	(26)36	17
ਡਿਪਟੀ	ਡਿਪਿਟ	(26)38	12
also	alo	(26)39	17
guarantee	guarantce	(26)44	30

P.T.O.

Read	*For*	*Page*	*Line*
लिए	विए	(26)53	4 from below
अनरियालाईज्ड	अनरियालाईजड	(26)58	12
कमेटी	कमेटो	(26)59	27
पड़ता	पढ़ता	(26)59	35
ਸੂਬੇ	ਸੂਬਂ	(26)64	17
एक्स० ई० एन०	एक्स० सी० एन०	(26)70	7
ਮਨਾਫਾ	ਮਨਾਫ	(26)71	14
ਐਂਪਲਾਈਜ਼	ਇਮਲਾਈਜ਼	(26)72	10
ਕੇ	ਕੇ ਹ	(26)73	3
ਕਨਵਿਨਸ	ਕਨਵਿਨਸੀ	(26)73	6
ਦੇ	ਦੀ	(26)73	15
देतें	देते	(26)77	19
फारेन	फारने	(26)79	Last
अप्रैल	अप्रल	(26)82	14
एक्सप्लोरेशन	एक्सालोरेशन	(26)83	11 from below
शीघ्र	शीग्र	(26)83	10 -do-
सैक्टर	सैंटर	(26)84	4 -do-
क्षेत्र	क्षत्र	(26)88	13
exceeding	ecxeeding	(26)90	Demand No. 31, 1

PUNJAB VIDHAN SABHA

Saturday, the 26th March, 1966

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Vidhan Bhavan, Sector 1, Chandigarh at 9.30 A.M. of the Clock. Mr. Speaker (Shri Harbans Lal) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

SAFIDON-JAGSI-GOHANA ROAD

*9185. **Chaudhri Inder Singh Malik** : Will the Minister for Public Works be pleased to state —

(a) whether it is a fact that the construction of the road from Safidon to Jagsi-Gohana was provided for in the Second Five Year Plan and again in the Third Plan and the amount was actually earmarked for its construction ;

(b) whether the work on the said road has been started, if not, the reasons therefor ;

(c) whether the Government has received any representations from the public, the Block Samiti Safidon and from the different panchayat of the Safidon area of district Sangrur to the effect that the Safidon-Jagsi Road should pass *via* village Hatt, as this route will serve many villages ; if so, the action taken thereon ;

(d) whether it is also a fact that the public, the Market Committee and the Block Samiti of Safidon have offered about a lakh of rupees in cash in addition to the voluntary earth works for the early construction of the said road; if so, the steps proposed to be taken by the Government to start the work on the said road at an early date ?

Sardar Gurdial Singh Dhillon (Transport and Elections Minister) : (a) Yes.

(b) Yes. Work on the portion falling in Karnal District was started but has been suspended on account of some dispute about its alignment.

(c) Yes. The matter is under consideration.

(d) Yes. The Panchayats did submit application stating that they would contribute their shares in the form of free land, earth work and cash contribution. Work will be taken in hand as soon as the alignment is finally decided.

**Note*.—Questions included in the list of Questions for 15th March, 1966 were taken up on the 26th March, 1966.

चौधरी इन्दर सिंह मलिक : क्या मनिस्टर साहिब बताएंगे कि क्या यह ठीक है कि सफीदों-जागसी सड़क की एलाईनमेंट करके डिपार्टमेंट ने भेजी है लेकिन मनिस्टर साहिब दूसरी तरफ ले जाना चाहते हैं।

ट्रांसपोर्ट मन्त्री : इस के बारे में एलाईनमेंट की प्रोपोज़ल आई है। यह करनाल, रोहतक और संगरूर के ज़िलों में से गुज़रती है। संगरूर में जो पहली एडमिनिस्ट्रेटिव सैंक्शन आई थी वह एक लाख 86 हज़ार की थी और लेंगथ थी 2.5, फिर रिवाईज़ड में 3 लाख 55 हज़ार की थी। उस के बाद जो झगड़ा उठा उस में रफली 9 लाख का अन्दाजा था जिस में से 2 लाख 29 हजार समितियों के जिम्मे डाला गया है और उन्हों ने इस को कबूल भी कर लिया है और जो बाकी का 6 लाख 86 हज़ार है वह गवर्नमैंट देगी। एलाइनमेंट का थोड़ी देर बाद फैसला होने वाला है।

चौधरी इन्दर सिंह मलिक : क्या यह सही है कि सफीदों से जागसी तक कोई ज़मीन एकुआयर नहीं करनी पड़ती और उस सड़क के बनाने के लिए सफीदों की मारकिट कमेटी और बलाक समिति ने एक लाख रुपया और फरी लेबर देने का वादा किया है। तो फिर क्या वजह है कि वहां सड़क नहीं बनाई जा रही ?

मन्त्री : मुझे अफसोस है कि यह दूसरी और तीसरी पांच-साला प्लान में थी मगर अभी तक लटकती आई है। अब जो उन्हों ने पेशकश की है यह ठीक है। एलाईनमेंट होने वाली है और मेरा खयाल है कि इस को जल्दी ही पूरा कर दिया जाएगा।

कामरेड राम प्यारा : क्या मंत्री महोदय बताएंगे कि पहली एलाईनमैंट जो हुई थी वह किस लेवल तक मंज़ूर हुई थी और बाद मे जो एलाईनमेंट आई है वह किस की रिप्रीजेंटेशन पर आई है ?

मन्त्री : रिप्रीजेंटैशन समितियां और पंचायतों ने की थी। दोनों एलाईनमैंट में फर्क है। करनाल का अलाहदा है, रोहतक का अलाहदा है और संगरूर का फर्क था।

चौधरी इन्दर सिंह मलिक : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि पहली इलाईनमैंट के मुताबिक यह सड़क जो सफीदों से नहर की पटड़ी पटड़ी जानी थी वहां वाटर-लोगिंग थी, इस लिए दूसरी एलाईनमैंट आई है।

Minister : There is a dispute about the alignment of the road and the matter is being examined. The alignment will be decided shortly and the work taken up in hand,

मुझे यह पता नहीं एलाईनमैंट का झगड़ा क्या था। लेकिन झगड़ा ज़रूर है। यह नहीं है कि वाटर-लाग्ड एरिया है लेकिन यह इस ख्याल से है कि ज्यादा गांव इस से सर्व हों।

DEMAND FOR DIRECT BUS SERVICE FROM NARAINGARH TO CHANDIGARH

***9684. Tikka Jagjit Singh** : Will the Minister for Transport and Elections be pleased to state—

(a) whether Government is aware of the demand of the people of the Naraingarh area of Ambala District for a direct bus service from Naraingarh to Chandigarh ;

(b) whether it is a fact that to meet the demand of the people mentioned in part (a) above one route from Yamuna Nagar to Dera Bassi was extended up to Rupar and the Punjab Roadways, Ambala actually started its bus from Yamuna Nagar to Rupar and kept it running daily for about a week ;

(c) whether it is also a fact that some official reported that the running of the bus on the extended route mentioned in part (b) above was not economical whereupon the running of the above-mentioned bus was stopped ;

(d) if the answer to part (c) be in the affirmative, the names and designations of all the officials who supported the recommendation of the said officials ;

(e) if the answer to part (b)be in the affirmative, whether the Punjab Roadways is willing to surrender the above-mentioned route permit to be given to any other private transport company which may be willing to run buses on that route for the benefit of the people of the Naraingarh Sub-Division ;

(f) if the answer to part (e) above in the negative, whether the Punjab Roadways is willing to forgo its right under the 50 : 50 formula and allow any other company to running its buses on the same route upto Dera Bassi to extend its service up to Rupar, without curtailing the mileage of its existing routes ?

Sardar Gurdial Singh Dhillon : (a) Yes.

(b) No. However, a single link service from Dera Bassi to Rupar was run temporarily for a few days.

(c) Yes, so far link service is concerned.

(d) General Manager, Punjab Roadways, Ambala.

(e) And (f) } Question does not arise.

टिक्का जगजीत सिंह : गवर्नमैंट ने part (b) का जवाब बड़े खूबसूरत ढंग से 'नो' में दिया । क्या मैं जान सकता हूं कि उसे बंद करने का क्या कारण था ?

ट्रांसपोर्ट मन्त्री : वह प्राफिटेबल नहीं था क्योंकि एक रुपया सात पैसे से भी नीचे आ गया था ।

टिक्का जगजीत सिंह : क्या यह इस लिए नहीं बंद किया गया कि अगर वह लिंक इसी तरह चलता रहता तो गवर्नमैंट का दूसरी पराईवेट बसों के साथ कम्पीटीशन होने का डर था ।

Minister : I am thankful for the information given by the hon. Member. If the hon. Member comes to me and explains the whole position I will certainly ask for clarification from the office.

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰੂਟਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ ਉਥੇ ਜੇ ਕਰ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਵਾਲੇ ਬੱਸਾਂ ਨਹੀਂ ਚਲਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਕੀ ਉਥੇ ਪਰਾਈਵੇਟ ਬੱਸਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਸਰਕਾਰ ਦੀ 50 : 50 ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਹੈ ਔਰ ਜਿਹੜੇ ਨਵੇਂ ਰੂਟ ਹਨ they are decided through the Regional Transport Authorities and the Union.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਇਹ ਜਿਹੜਾ route ਡੇਰਾ ਬਸੀ ਤੋਂ ਨਰਾਇਣ ਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਜਮਨਾ ਨਗਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰਾ ਬੈਕਵਰਡ ਏਰੀਆ ਹੈ । ਤਾਂ ਫੇਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਮੁਖ ਰਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਬੱਸਾਂ ਚਲਾਉਣੀਆਂ ਇਕੋਨਾਮੀਕਲ ਨਹੀਂ ? ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਚਲਾਉਣੀਆਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬੱਸਾਂ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿਉ ।

ਮੰਤਰੀ : ਮੇਰੇ ਫਰੈਂਡ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬੱਸਾਂ ਆਲਰੈਡੀ ਕਾਫੀ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਮਨਾ ਨਗਰ ਡੇਰਾ ਬਸੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਰਾਈਟ ਅਪਟੂ ਰੋਪੜ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਐਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਟਰੈਫਿਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਐਕਸਟਰਾ ਬਸ ਚਲੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਸੀ ਇਸ ਕਰ ਕੇ The Roadways suffered a loss and that is the reason why one bus service was reduced.

कामरेड राम प्यारा : यह जो बसें चलाई जाती हैं क्या उनके चलाने में इकनामिक इशू के मुनाफे की व्यू को भी देखा चाता है या पब्लिक की सहूलियत को भी महेनज़र रखा जाता है ?

मंत्री : इकनामिक प्वायंट आफ व्यू भी देखा जाता है । और सहूलियत को भी देखा जाता है ।काफी बसें चलरही हैं इस लिए इसकीज रूरत नहीं देखी गई ।

टिक्का जगजीत सिंह : इस बात को ध्यान में रखते हुए कि डेरा बसी में लोग चार चार घंटे तक बस पकड़ने के लिए खड़े रहते हैं क्या वह नारायण गढ़ तक डायरैक्ट बस चलाने के लिए तैयार हैं ।

मंत्री : जितनी बसें अम्बाला से जगाधरी वगैरा आती हैं डेरा बसी से हो कर वी गुज़रती हैं ।

FUNCTIONS HELD BY THE PUBLIC RELATIONS DEPARTMENT AT CHANDIGARH

***9407. Shrimati Prasanni Devi**: Will the Chief Minister be pleased to state the particulars of the functions held by the Public Relations Department at Chandigarh during the period from 1st March, 1965 to-date together with the names of the speakers specially invited to the said functions and the total amount of expenditure incurred on each such function ?

Shri Ram Kishan : A statement is laid on the Table of the House.

STATEMENT SHOWING THE PARTICULARS OF THE PUBLIC FUNCTIONS HELD BY THE PUBLIC RELATIONS DEPARTMENT AT CHANDIGARH FROM 1ST MARCH, 1965 TO 15TH FEBRUARY, 1966

S. No.	Particulars of the functions	Names of the Speakers specially invited	Expenditure incurred
			Rs
1.	Death anniversary of late Shri Jawahar Lal Nehru	Governor; Chief Minister and Capital Project Minister	369.70
2.	Gandhi Jayanti ..	Chief Minister; Transport Minister; Chairman, Vidhan Parishad; President, PPCC; Deputy Minister for Irrigation and Development	340.50
3.	National Solidarity Day ..	Home and Development Minister	Nil
4.	Exhibition on Human Rights	Inaugurated by the Capital Project Minister	123.27
5.	Condolence meeting of Prime Minister, Shri Lal Bahadur Shastri	Representatives of different Political Parties	Nil
6.	Reception of Ashes of Shri Lal Bahadur Shastri	Chief Minister	33.00
7.	Exhibition on "Battle of Punjab"	Inaugurated by the Chief Minister	28.00
8.	Martyr's Day ..	Chief Minister	Nil

RURAL INDUSTRIAL ESTATES

*9951. **Sardar Gurdarshan Singh** : Will the Chief Minister be pleased to state —

(a) whether a Rural Industrial Estate was sanctioned for Nabha ;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the date on which the said Estate was sanctioned together with names of other places in the State where Rural Industrial Estates were sanctioned in the same year ;

(c) the names of places where the construction of the Estates referred to in parts (a) and (b) above was started or completed separately ;

(d) the names of places where Rural Industrial Estates were sanctioned after that for Nabha and construction where of has been started or completed ;

(e) the reasons, if any, for not constructing the Estate at Nabha ?

Shri Ram Kishan : A statement containing the requisite information is laid on the Table of the House.

[Chief Minister]

(a) Yes.
(b) 15th May, 1963.

	Name of places		*District*
1.	Nabha	..	Patiala
2.	Jandiala Guru	..	Amritsar
3.	Jagraon	..	Ludhiana
4.	Sanhewal	..	Do
5.	Pipli	..	Karnal
6.	Zira	..	Ferozepur
7.	Kandaghat	..	Simla
8.	Mahilpur	..	Hoshiarpur
9.	Jind	..	Sangrur
10.	Safidon	..	Do
11.	Ahmedgarh	..	Do
12.	Kheradona	..	Kapurthala
13.	Khajurwala	..	Do
14.	Nadala	..	Do
15.	Ferozepur-Jhirkha	..	Gurgaon
16.	Hodel	..	Do
17.	Kanowan	..	Gurdaspur
18.	Alawalpur	..	Jullundur
19.	Kulu	..	Kulu
20.	Loharu	..	Hissar
21.	Tohana	..	Do
22.	Dadri	..	Mohindergarh
23.	Mubarakpur	..	Ambala
24.	Faridkot	..	Bhatinda
25.	Gohana	..	Rohtak

(c) None

(d) None

(e) The Rural Industrial Estates Scheme has not proved to be successful.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਪਾਰਟ 'ਈ' ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰੂਰਲ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਅਲ ਐਸਟੇਟਸ ਸਕਸੈਸਫੁਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਕੀ ਕੋਈ ਕਮੇਟੀ ਵਗੈਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਵਿਊ ਦਿਤਾ ਹੈ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਬਿਠਾਈ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਮੁਖਤਲਿਫ਼ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਫੋਦਲ ਪੁਆਇਟੰਸ ਬਾਰੇ ਵੇਖਣ ਅਤੇ ਜੋ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਸ਼ਹਿਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਅਲ ਐਸਟੇਟਸ ਬਾਰੇ ਗੌਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਸ ਅਫਸਰ ਨੇ ਇਹ ਸਕੀਮ ਬਣਾਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਐਨੀ ਵੇਸਟਫੁਲ ਐਕਸਪੈਂਡੀਚਰ ਹੋਈ ਹੈ, ਕੀ ਉਸਦੇ ਖਿਲਾਫ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ ?

ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਐਕਸ਼ਨ ਲੈਣ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ । ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਪਲੈਨਿੰਗ ਕਮੀਸ਼ਨ ਦੀ ਇਹ ਪਾਲੀਸੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਮੁਤਾਬਕ ਆਲ-ਇੰਡੀਆ ਲੈਵਲ ਤੇ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਰੂਰਲ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਅਲ ਐਸਟੇਟਸ ਬਣੀਆਂ ਸਨ । ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਾਗਰੇਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਗੌਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਥਰੂ ਆਊਟ ਇੰਡੀਆ ਪਾਲੀਸੀ ਸੀ ।

ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਜੋ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਈਆਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ ਤੇ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਕੀਮ ਫਾਈਨਲੀ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਪਾਲੀਸੀ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਐਫਰਟਸ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਕੀ ਹਨ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗਜ਼ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪਲੈਨਿੰਗ ਕਮੀਸ਼ਨ ਨੇ ਵੀ ਗੌਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੂਰਲ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਕਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਾਵਰ, ਰਾ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਵਗੈਰਾ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਾਲੀਸੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਡਿਪੈਂਡ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਪਲੈਨਿੰਗ ਕਮੀਸ਼ਨ ਦੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੀ ਪਾਲੀਸੀ ਬਣਦੀ ਹੈ । ਸਾਡੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਰੂਰਲ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ । ਲੇਕਨ ਜੋ ਦਿਕਤਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ।

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਸਾਲ ਐਸਟੇਟ ਨੂੰ ਬਣੀ ਨੂੰ ਹੋ ਜਾਣ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਨਾ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕਿਸ ਤੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਤਲੱਕ ਹੈ ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ ਕਿਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ਐਸਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ । ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਖੁਦ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਪਰਾਗਰੈਸ ਉਸ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਜਿਸ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਜੋ ਦਿੱਕਤਾਂ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਮੈਂ ਦਸ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਜਿਸ ਵਕਤ ਇਹ ਰੂਰਲ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਅਲ ਐਸਟੇਟਸ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹ ਰਾਅ ਮੈਟੀਰੀਅਲ, ਬਿਜਲੀ ਵਗੈਰਾ ਦੀਆਂ ਦਿਕਤਾਂ ਆਈਆਂ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕੀ ਗੌਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਗੌਰ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸ਼ੈੱਡਜ਼ ਖਾਲੀ ਪਏ ਹਨ ਕੋਈ ਲੈਣ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਅ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਦੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਕਰਕੇ ਕਮੀ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਰੂਰਲ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਅਲ ਐਸਟੇਟਸ ਬਣੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਈਆਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਪੁੱਛਣਾ

-[ਸਰਦਾਰ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ]
ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਪੈਸ਼ਲ ਕੰਨਸੈਸ਼ਨਜ਼ ਕੋਟਾ ਵਗੈਰਾ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਦੇਣ ਤੇ ਗ਼ੌਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਇਹ ਐਸਟੇਟਸ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਣ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਕੋਟਾ ਵਗੈਰਾ ਦੇ ਜੋ ਵੀ ਕੰਨਸੈਸ਼ਨਜ਼ ਹਨ ਉਹ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਵਲੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਜੋ ਕੋਟਾ ਵਗੈਰਾ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਉਹ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਨਾਲ ਤੁਅਲੱਕ ਰਖਦੀ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਛਡਕੇ ਹੋਰ ਕੀ ਕਦਮ ਸਰਕਾਰ ਉਠਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੂਰਲ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਅਲ ਐਸਟੇਟਸ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹੋਵੇ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਪਲੈਨਿੰਗ ਕਮੀਸ਼ਨ ਦਾ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਜ਼ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਇਸ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਤੇ ਗ਼ੌਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦਿਤੀ ਜਾਂ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੀ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਇਹ ਤਾਂ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ ਸਪੈਸ਼ਲ ਕੋਟੇ ਨਹੀਂ ਦਿਉਗੇ ਅਤੇ ਐਕਸਪੋਰਟ ਇੰਪੋਰਟ ਦੀਆਂ ਫੈਸਿਲਟੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਦਿਉਗੇ, ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਚੌਥੇ ਪਲੈਨ ਵਿਚ ਜੋ ਪਾਲੀਸੀ ਬਨਨੀ ਹੈ ਉਸ ਮੁਤਾਬਕ ਸਾਰੀ ਸਕੀਮ ਬਣੇਗੀ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਜੋ 25 ਦੀ 25 ਐਸਟੇਟਸ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਕੀ ਇਸਦੇ ਪੇਸ਼ੇਨਜ਼ਰ ਇਸ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਉਗੇ ਅਤੇ ਨਾਭਾ ਵਿਚ ਐਸਟੇਟਸ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸਕੀਮ ਹੈ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਪਲੈਨਿੰਗ ਕਮੀਸ਼ਨ ਨੇ ਚੌਥੇ ਪਲੈਨ ਵਿਚ ਜੋ ਪਾਲੀਸੀ ਬਣਾਉਣੀ ਹੈ ਉਸਦੀ ਲਾਈਟ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਹੋਵੇਗੀ । ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਮੁਖਤਲਿਫ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਫੋਕਲ ਪੁਆਇੰਟ ਚੁਣ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਮੁਖਤਲਿਫ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਕੀ ਜਿਸ ਵਕਤ ਇਹ ਸੈਂਟਰ ਸੈਟ ਅਪ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸੈਂਟਰ ਤੋਂ ਐਨਾ ਕੋਟਾ ਮਿਲੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਮੁਤਾਬਕ ਐਨੇ ਸੈਂਟਰ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਉਹ ਕਾਫੀ ਹੋਵੇ ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਖਿਆਲ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਰਾਅ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਦੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਲੇਕਿਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਆ ਗਈ ਫਾਰਨ ਐਕਸਚੇਂਜ ਦੀ ਕਮੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਦਿੱਕਤਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੋਰਸੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੋਰਾ : ਕੀ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਕਤ ਐਸਟੇਟਸ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸੀ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਠੀਕ ਲੋਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਬੜੀ ਹੇਰਾ ਫੇਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਾਏ ਨਾਗਾ ਦੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਟੁੱਟੀ ਪਈ ਹੈ ? ਕੀ ਐਸੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੋਟਸ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ ?

ਸ੍ਰੀ ਫਤੇਹ ਚੰਦ ਵਿਜ : ਇਹ ਜੋ ਦਿਹਾਤੀ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਈ ਹੈ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਤਹਿਕੀਕਾਤ ਕਮੀਸ਼ਨ ਬਿਠਾ ਕੇ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਫੇਲਿਊਰ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਕੇ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਪਲੈਨਿੰਗ ਕਮੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬਦਲੇ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਕਮੀਸ਼ਨ ਬਿਠਾਣ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ । ਸਾਰੀਆਂ ਦਿੱਕਤਾਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਲ-ਇੰਡੀਆ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਜੋ ਪਾਲੀਸੀ ਬਣਨੀ ਹੈ, ਉਸ ਮੁਤਾਬਕ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਵੇਗੀ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਇਹ ਇਸ ਕਰਕੇ ਫੇਲ੍ਹ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਰਾਂਗ ਪਲੇਸਿਜ਼ ਸਿਲੈਕਟ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਐਸੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ਪਰ ਆਨ ਦੀ ਹੋਲ ਜੋ ਰੀਜ਼ਨਜ਼ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਸੇ ਹਨ, ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਜ਼ਨਦਾਰ ਹਨ ?

PERSONS AFFECTED BY MINES ETC IN TEHSIL PATTI, DISTRICT AMRITSAR

*9946. **Sardar Umrao Singh** : Will the Minister for Transport and Elections be pleased to state—

(a) the number of persons who died or who were injured in Patti Tehsil,district Amritsar as a result of the explosion of mines or other explosive substances separately, from March, 1965 to 15th February, 1966 ;

(b) the number of persons who have been disabled permanently as result of the said explosions during the said period ;

(c) whether the Government has paid to such injured persons or to the survivors of the deceased anything by way of grant or compensation ;

(d) the number of applications received from the injured persons and servivors of the deceased referred to in part (c) above for grants or for compensation which are pending with the Amritsar District authorities/S.D.O. (Civil), Patti; and

(e) whether Government intend to pay any compensation or grant to the persons referred to in part (d) ?

Sardar Gurdial Singh Dhillon : (a) Ninteen died and 24 injured.

(b) Fifteen.

(c) Not yet.

(d) Forty-three.

(e) The matter is under consideration.

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਡੀਸਾਈਡ ਕਰਨ ਲਈ ਅਜੇ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਲਗੇਗਾ ?

ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਵਿਚ ਮੁਕਸ਼ਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਮਿਲਟਰੀ ਨੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮਾਈਨਜ਼ ਲਾਈਆਂ ਸਨ, ਦੇ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵੈਸਟਰਨ ਕਮਾਂਡ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ 21-3-66 ਨੂੰ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਐਗਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਰਮੀ ਹੈਡਕੁਆਰਟਰਜ਼ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਇਕ ਰੀਮਾਂਈਂਡਰ ਭੀ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਦੋਬਾਰਾ ਰੀਮਾਂਡਰ ਭੇਜ ਦਿਆਂਗੇ। ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਐਗਰੀ ਕਰ ਜਾਣਗੇ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮਪੈਨਸੇਸ਼ਨ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਸੈਂਟਰਲ ਸਰਕਾਰ ਪੇ ਕਰੇਗੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਆਰਮੀ ਹੈਡਕੁਆਰਟਰਜ਼ ਪੇ ਕਰੇਗੀ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੈਂਟਰਲ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਪਰ ਹੈਡ ਕਿੰਨੀ ਕੰਮਪੈਨਸੇਸ਼ਨ ਡੀਮਾਂਡ ਕੀਤੀ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਫਿਗਰਜ਼ ਬਹੁਤ ਲੰਬੀਆਂ ਚੌੜੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਸਵਾਲ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ। ਮੈਂ 4, 5 ਦਫਾ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ। ਅਗਰ ਇਹ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਪੀ ਭੇਜ ਦੇਵਾਂਗਾ।

CARCASS AND LEATHER MARKETING OFFICER, DIRECTORATE OF INDUSTRIES, PUNJAB

***9996. Shri Gurmail** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the qualifications prescribed for the post of Carcass and Leather Marketing Officer, Directorate of Industries, Punjab;

(b) the duties assigned to the said officer;

(c) whether the said post was advertised by the Punjab Public Service Commission;

(d) whether the said post was reserved for a Scheduled Caste candidate according to the Punjab Government instructions;

(e) the name of the officer working at present against the said post;

(f) whether the officer referred to in part (e) possessed the qualifications referred to in part (a) above;

(g) whether the said officer had any practical experience in Carcass and Leather Marketing before his appointment;

(h) whether the said officer was selected and recommended by Punjab Public Service Commission before his appointment in the present capacity ?

Shri Ram Kishan : A statement containing the required information is laid on the Table of the House.

STATEMENT

(a) Degree/Diploma in Leather Technology. Ten years experience in organisation and control of leather flaying/centres, field experience essential. Knowledge of economics in leather trade required.

(b) Development of Leather Industry as a whole including flaying and carcass utilisation, development of Tanning Institutes/Tanning Centres/ Demonstration Parties/Leather Marketing and Export of Leather/Leather Products. Preparation of project reports in respect of Leather Industry in the State.

(c) No. The post was filled by promotion from the joint cadre of Class II officers (Development Officers/Assistant District Industries Officers) of the Industries Department in consultation with the Public Service Commission.

(d) No.

(e) Shri R. P. Puri.

(f) Yes.

(g) The Officer has a long experience in flaying as an Incharge of a Tanning Flaying and Glue Demonstration Party. He had also worked in different capacities for the development of Leather Industry and possesses a degree of M. A. in Economics, apart from a diploma in Leather Chemistry and Technology.

(h) The officer belonged to the common cadre of Development Officers/ Assistant District Industries Officers and on account of his seniority and qualifications he was promoted in his present capacity. His appointment was subsequently approved by the Punjab Public Service Commission.

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਪ੍ਰੋਮੋਸ਼ਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਹਰੀਜਨ ਕੈਂਡੀਡੇਟ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਕੰਸਿਡਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਪੋਸਟ ਸ਼ਿਡੂਲਡ ਕਾਸਟਸ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵਡ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਇਸ ਪਸਟ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕੁਆਲੀਫਿਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਰਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਫੁਲਫਿਲ ਕਰਦਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਮੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ । ਇਹ ਅਫ਼ਸਰ ਜੁਆਇੰਟ ਕਾਡਰ of the Development Officers/Assistant District Industries Officers ਦਾ ਸੀ । and on account of his seniority and qualifications he was promoted in his present capacity. His appointment was subsequently approved by the Punjab Public Service Commission.

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਇਸ ਪੋਸਟ ਬਾਰੇ ਕੀ ਕੁਆਲੀਫਿਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਪ੍ਰੈਸਕਰਾਈਬਡ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ?

Chief Minister : Degree/Diploma in Leather Technology. Ten years, experience in organisation and control of leather flaying/centres, field experience essential. Knowledge of economic in the Leather trade required.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪੋਸਟ ਲਈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕੁਆਲੀਫਿਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀਜਨ ਕਰਮਚਾਰੀ ਭੀ ਫੁਲਫਿਲ ਕਰਦੇ ਸਨ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਅਜਿਹੀ ਗਲ ਮੇਰੇ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਆਈ।

ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹੋਕੇ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀਜਨ ਆਫਿਸਰਜ਼ ਚਮੜੇ ਦੇ ਕੰਮ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਨਾਲਿਜ ਰਖਦੇ ਸਨ ਲੇਕਿਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਿਰਫ ਕਿਤਾਬੀ ਨਾਲਿਜ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਮੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। He possesses a degree of M. A. in Economics apart from a diploma in Leather Chemistry and Technology. ਅਗਰ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਦੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਇਨ-ਫਰਮੇਸ਼ਨ ਹੈ ਉਹ ਦੇ ਦੇਣ। ਅਸੀਂ ਐਗਜ਼ਾਮਿਨ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ।

RE-EMPLOYMENT OF S. P. VIGILANCE

***9971. Shri Om Parkash Agnihotri** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether the Government had taken any decision not to re-employ its retrenched officials during the emergency and framed any rules in this behalf, if so, whether the said rules have since been changed;

(b) whether it is a fact that Bakshi Jaswant Singh, S. P. Vigilance has been re-employed after his retirement, if so, when, for how long and on what pay ;

(c) whether no other person of his qualifications was available in the Police Department for the said post;

(d) the total number of Investigation Inspectors, A.S.P.s, S.P.s and A. I. G.s working in the Vigilance Department at present?

Shri Ram Kishan : (a) No.

(b) No.

(c) Question does not arise.

(d) A statement containing the required information is laid on the Table of the House.

Statement showing the Police Staff working in the Investigating Wing under the Director Special Inquiry Agency

Posts sanctioned on regular basis		*Posts sanctioned on temporary basis*	
Name of Post	No. of Post		
1. Director, Special Inquiry Agency (of the rank of D.I.G.)	1	D.S.P.	1 (Post sanctioned up to 31st May, 1966 for investigation of inquiries of Co-operative Sugar Mills.)
2. Superintendent of Police	1	D.S.P.	1
3. Inspectors	12	P.I.	1
4. Prosecuting Inspectors	2		(These posts have been sanctioned up to 28th February, 1967 or till the cases relating to F. I. R. 37 Chamkaur Sahib, have been decided by the Courts, whichever is earlier.)
5. Assistant Sub-Inspectors	1		

श्री ओमप्रकाश अग्निहोत्री : क्या वज़ीर साहिब बताने की कृपा करेंगे कि क्या सरकार ने पहले हिदायत जारी की थी कि ऐस. पी. विजीलैंस को दोबारा एम्पलायी किया जाए लेकन बाद में फिर लिखा गया कि दोबारा एम्पलायी ना किया जाए मैं पुछना चाहता हूं कि सरकार ने किस बेस पर आर्डर जारी किए थे ?

मुख्य मंत्री : मेरे नोटिस में कोई ऐसी बात नहीं है ।

ENERGISING OF PRIVATE TUBE-WELLS

***9990. Sardar Balwant Singh** : Will the Minister for Transport and Elections be pleased to state—

(a) the number of private tube-wells energised in the State during the last five years, district-wise and yearwise ;

(b) the details of the targets fixed for energising private tube-wells, district-wise, for the current financial year together with the details of the achievement made in this regard ?

Sardar Gurdial Singh Dhillon : (a) the number of tube-wells energised during the last five years is given below:—

1961-62	..	2,224	
1962-63	..	3,181	
1963-64	..	5,326	
1964-65	..	6,899	
1965-66	..	7,236	up to December, 1965.

Time and labour involved in collecting the information district-wise will not be commensurate with any possible benefit to be achieved.

[Transport and Elections Minister]

(b) No target has been fixed for energising two private tube-wells district-wise. But 11,000 tube-wells are to be energised during current year.

ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਡਿਸਟਰਿਕਟ-ਵਾਈਜ਼ ਟਾਰਗੇਟ ਫਿਕਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ ? Does it not speak of lack of planning on the part of Government and the Electricity Board ?

Transport and Elections Minister : There is no question of lack of planning on the part of the Government or the Electricity Board. In the Third Plan the target was fixed for the whole of the State and we have achieved it in two years instead of 5 years. I am very sorry that it was not practicable to give details of those thousands of tubewells district-wise. The list would have been too big. But I can assure the hon. Member that out of 62 thousand applications pending, we have already given connections to 11 thousand tubewells. We are taking up another 20 thousand applications in the next year. We have already asked the Chairman of the Electricity Board to go ahead.

Sardar Balwant Singh : May I know from the Transport and Elections Minister that in the absence of targets being fixed district-wise how does the Government ensure that every district is given balanced amount of connections annually ?

Transport and Elections Minister : I am very thankful to the hon. Member for his suggestion. I will try to give him the information district-wise. I will approach the Electricity Board in this behalf. Whether he had put any question or not, I personally, think that it is very essential.

श्री फतेह चन्द विज : क्या वजीर साहिब बताने की कृपा करेंगे कि जिन ज़िलों के टारगेट फिक्स नहीं किए जा सके तो क्या उनके साथ ज्यादती नहीं हो रही है ?

Transport Minister : I think, there is no question of discrimination.

चोधरी इन्दर सिंह मलिक : जिन एरियाज़ में बहुत कम टयूबवेल्ज इनरजाईज़ हुए हैं और डीमांड नोटिस इश्यू हुए हैं और गवर्नमैंट की तरफ से रीपोर्ट भी दे दी गई है उन को कब तक इनरजाईज़ किया जाएगा ?

10.00 a.m.

परिवहन तथा निर्वाचन मंत्री : अगर मैम्बर साहिब मेरे नोटिस में लाएंगे तो यकीन दिलाता हूं कि शारटेस्ट पासीबल टाईम में कर दिया जायगा । मेरा अपना ख्याल है कि कोई भी एप्लीकेशन पैंडिंग नहीं रहने दी जाएगी ।

RURAL ELECTRIFICATION

*9742 **Shri Fateh Chand Vij**: Will the Minister for Transport and Elections be pleased to state—

(a) the targets fixed for rural electrification for the years 1963-64, 1964-65, and 1965-66 together with the targets achieved during each of these years up-to-date ;

(b) the time by which one-half of the villages of the State would be electrified ?

Sardar Gurdial Singh Dhillon : (a) No year-wise targets were fixed.

Year-wise electrification of villages is as under : —

Year	*No. of villages electrified*
1963-64	276
1964-65	212
1.4.65 to 31.12.65	60

(b) Nothing can be said because funds are now being allotted mainly for electrification of tube-wells.

श्री फतेह चन्द विज : मिनिस्टर साहिब ने फरमाया है कि 1963-64 में 276 गांव इनरजाईज़ किए गए थे और 1964-65 में 212 विलेजिज़ को बिजली दी गई है । अगले साल में गांव की तदाद कम हो जाने की क्या वजह है ?

मन्त्री : थर्ड फाईव–यीग्रर प्लान में जो पैसा रखा गया था उस से दो साल में ही टार्गिट एचीव कर लिया गया और उस के बाद पैसा नहीं रहा । इधर उधर से पैसे निकाल कर हम काम चलाते रहे हैं । इस साल कहा गया कि नयू विलैजिज़ टेक अप न किये जाएं । स्टेट गवर्नमैंट ने कोशिश की है कि न्यू विलैजिज़ के लिये कहीं ना कहीं से फंड्ज़ अवेलेबल किये जाएं लेकिन अभी तक कामयाबी नहीं हुई । चेयरमैन इलैक्ट्रिसिटी के साथ बात चीत चल रही है । अभी तक कोई नतीजा नहीं निकला ।

श्री फतेह चन्द विज : मिनिस्टर साहिब ने पिछले सेशन में यह यकीन दिलाया था कि हर एक एम० एल० ए० जो दो तीन गांव का नाम लिख कर देंगे जो कि बिजली देने से रह गए हों उन को बिजली दे दी जाएगी । मैं जानना चाहता हूं कि जिन मैम्बर साहिबान ने गांव के नाम लिख कर दिये थे क्या उन को बिजली दे दी गई है ?

मन्त्री : मैं ने पाकिट की यह डैफीनीशन रखी थी कि अगर बीस–तीस गांव को बिजली मिल चुकी है और तार पास से गुज़र गई है लेकिन बीच में एक–दो गांव रह गए हैं अगर वह मेरे नोटिस में लाए जाएंगे तो उन को बिजली दे दी जाएगी । लेकिन मैम्बर साहिबान ने तो तीस–तीस और चालीस–चालीस गांव के नाम दे दिये हैं । उन की पाकिट लिस्ट बहुत लम्बी है । (विघ्न)

चौधरी सत्य देव : मैं मिनिस्टर साहिब से इसी पाकिट के बारे में मिला था उन से बात हुई थी तो उन्हों ने कहा था कि लिखकर दे दो मैं बिजली दे दूंगा । मैं ने दरखास्त लिख कर दी थी और बताया था कि उस गांव के चारों ओर बिजली जा रही है उस को भी बिजली दे दी जाए । इस बारे में उन से पूछना चाहता हूं कि वह कब तक वहां पर बिजली देने के लिये तैयार हैं ?

मन्त्री : जवाब किसी ने देना होता है और करना किसी और ने होता है इस लिये पूछ कर जवाब देना पड़ता है ।

ਸਰਦਾਰ ਨਿਰੰਜਨ ਸਿੰਘ ਤਾਲਿਬ : ਵਜੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਵੀਹ ਵੀਹ ਪਿੰਡ ਦਸ ਦਿਤੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਕਾਲਿਜ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਤੇ ਇਕੋ ਪਿੰਡ ਦਸਿਆ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਥੇ ਵੀ ਬਿਜਲੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾਈ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ।

ਮੰਤਰੀ : ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਪਾਕਿਟ ਐਨੀ ਵਡੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਾਕਿਟ ਦੇ ਬਾਹਰ ਹ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹੋਕੇ : ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਹਿਣ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪਾਕਿਟ ਦੇ ਵਿਲੇਜਿਜ਼ ਲਿਖ ਕੇ ਦਿਤੇ ਸਨ । ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਪਾਕਿਟ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀ ਪਾਕਿਟ ਗਰਮ ਨਾ ਕਰੋਗੇ ਉਸ ਵਕਤ ਤਕ ਉਥੇ ਬਿਜਲੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ ?

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹੁਣੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਨਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਵਾਬ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦੇਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੇ ਬਸੀ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਬੋਰਡ ਦੇ ਅਖਤਿਆਰਾਤ ਉਪਰ ਕਰਬ ਲਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ ?

Mr. Speaker : This is beyond the scope of this question.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜ਼ਿਮਨੀ ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਜਵਾਬ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੇਬਸੀ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤੀ ਹੈ..

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਲੈਕੇ ਦਸਣਗੇ । (The hon. Minister will inform after collecting the required information.)

टिक्का जगजीत सिंह : मिनिस्टर साहिब ने फरमाया है कि रूरल इलाका में बिजली देने के लिये पैसा नहीं है और जब तक सरकार बोर्ड को पैसा ना दे उस वक्त बोर्ड वाले गांव में बिजली देने के लिये तैयार नहीं हैं, जब तक ट्यूबवेल्ज़ लगाने के लिये सपैशल फंडज़ न दिये जाएं उस वक्त तक बोर्ड वाले कुछ नही करते तो मैं पूछता हूं कि मिनिस्टर लोग एशोरेंसिज़ क्यों देते हैं कि हम यह कर देंगे, हम वह कर देंगे ?

मन्त्री : सरकार तो सब कुछ करती है लेकिन इलैक्ट्रिसिटी बोर्ड जो बना हुआ है वह अटानोमस बाडी है । प्लान के मुताबिक काम करना पड़ता है । प्लान में सरकार ने अपनी पूरी कंट्रीब्यूशन दी है, बल्कि उस से भी ज्यादा दी है ।

ALLOTMENT OF PLOTS TO RELIGIOUS INSTITUTIONS AT CHANDIGARH

*9959. **Sardar Niranjan Singh Talib** : Will the Minister for Capital and Housing be pleased to state—

(a) the number of plots so far allotted to religious institutions in Chandigarh and the rate charged per square yard from each of them ;

(b) whether any plot has been allotted for the construction of a Mosque and a Balmiki Mandir ; if not, the reasons therefor?

Sardar Prem Singh Prem :

(a) (i) Eleven.

(ii) The sites were sold to the following institutions at the rates shown against each :—

1.	The Chandigarh Gurdwara Asthapan Committee	Residential rates
2.	N. W. I. C. C. Chandigarh Church Commission, Kharar	Ditto
3.	The S. D. Sabha, Chandigarh	Ditto
4.	The Arya Samaj, Chandigarh	Ditto
5.	Shri Guru Singh Sabha, Sector 19-D, Chandigarh	Ditto
6.	The Nirankari Darbar of Rawalpindi, Chandigarh	Ditto
7.	The Digambar Jain Society, Sector 27 Chandigarh	Ditto
8.	Shri S. D. Pritinidhee Sabha, Punjab	Ditto
9.	Sant Nirankari Darbar	Ditto
10.	Sant Lakshaman jee	Ditto
11.	The Archbishop of Simla at Chandigarh	Rs 20. per sq. yard

[Capital and Housing Minister]

(b) (i) It has been decided to allot land up to 6 Kanals in Sector 30 to the Punjab Wakf Board, for setting up of Mosque at Chandigarh, at 'Residential rates'.

(ii) Subject to availability, the land up to 6 Kanals, will be allotted to the Balmiki Sabha, Chandigarh, at the 'residential rates' provided that the rate is acceptable to the Sabha.

ਸਰਦਾਰ ਨਿ੍ਰੰਜਨ ਸਿੰਘ ਤਾਲਿਬ : ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਫੀ ਮੁਰਬਾ ਗਜ਼ ਕਿਤਨੀ ਕੀਮਤ ਵਸੂਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੇਵਲ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ਼ਲ ਰੇਟਸ ਦਸੇ ਹਨ। ਉਹ ਤਾਂ ਡਿਫਰ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ—What does this mean ?

ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੇਮ : ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ਼ਲ ਰੇਟਸ ਇਹ ਹਨ :—

First 125 Sq yards at	Rs	12.00	per Sq yard
Next 125 „ „ „	Rs	8.00	per Sq yard
Next 250 „ „ „	Rs	6.00	per Sq yard
Above 500 „ „ „	Rs	4.00	per Sq yard

ਸਰਦਾਰ ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ ਤਾਲਿਬ : ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ 4 ਰੁਪਏ, 6 ਰੁਪਏ ਅਤੇ 8 ਰੁਪਏ ਫੀ ਮੁਰਬਾ ਗਜ਼ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਪਲਾਟਸ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਕੀ ਵਜਾ ਹੈ ਕ ਮਸਜਿਦ ਅਤੇ ਬਾਲਮੀਕੀ ਮੰਦਰ ਵਾਸਤੇ 20 ਰੁਪਏ ਪਰ ਸਕੇਅਰ ਯਾਰਡ ਮੰਗੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ?

ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੇਮ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ਼ਲ ਰੇਟਸ ਦਸੇ ਹਨ।

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ਼ਲ ਰੇਟਸ ਤੇ ਪਲਾਟ ਵੇਚੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਬਾਲਮੀਕੀ ਮੰਦਰ ਦਾ ਸਵਾਲ ਆਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਗਰ ਜਗ੍ਹਾ ਹੋਈ ਤਾ ਕਰਾਂਗਾ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਐਨੇ ਸੈਕਟਰ ਖੁਲ੍ਹਣੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਪਲਾਟਸ ਅਵੇਲੇਬਲ ਹੋਣਗੇ ਫਿਰ ਬਾਲਮੀਕੀਆਂ ਨਾਲ ਇਹ ਵਿਤਕਰਾ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ?

ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੇਮ : ਕੋਈ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ।

ਸਰਦਾਰ ਨਿਰੰਜਨ ਸਿੰਘ ਤਾਲਿਬ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ਼ਲ ਰੇਟਸ 20 ਰੁਪਏ ਫੀ ਮੁਰੱਬਾ ਗਜ਼ ਹੀ ਹਨ।

ਮੰਤਰੀ : ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ਼ਲ ਰੇਟਸ ਬਾਰੇ ਤਾਲਿਬ ਸਾਹਿਬ ਖੁਦ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।

ਸਰਦਾਰ ਨਿਰੰਜਨ ਸਿੰਘ ਤਾਲਿਬ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲੋਂ ਮੈਂ ਇਹ ਪੁੱਛ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹੁਣ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ਼ਲ ਰੇਟਸ ਦਾ ਮਤਲਬ 20 ਰੁਪਏ ਗਜ਼ ਹੈ ਔਰ ਇਸੇ ਰੇਟ ਉਤੇ ਹੀ ਬਾਲਮੀਕੀ ਸਭਾ ਨੂੰ ਮੰਦਰ ਵਾਸਤੇ ਜਗ੍ਹਾ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ?

ਮੰਤਰੀ : 20 ਰੁਪਏ ਤਾਂ ਰਿਜ਼ਰਵ ਪਰਾਈਸ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ਼ਲ ਰੇਟਸ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲੇ ਸੀ ਔਰ ਉਸੇ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਚਾਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਗੇ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀ ਕੈਪੀਟਲ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤੁਸਾਂ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸਲ ਰੇਟਸ ਉਤੇ ਪਲਾਟ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਅਗਰ ਦਿਤੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਹੜੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀਆਂ ਹਨ ?

Mr. Speaker : It is not within the scope of this question. The hon. Minister need not reply.

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਜਦ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ 12 ਰੁਪਏ ਗਜ਼ ਔਰ ਇਸ ਤੋਂ ਥਲੇ ਦੇ ਰੇਟਸ ਉਪਰ ਜ਼ਮੀਨ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਗਿਰਜੇ ਨੂੰ 20 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਗਜ਼ ਕਿਉਂ ਦਿਤੀ ਗਈ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਨਵਰਸ਼ਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ? (whether the hon. Member Chaudhri Darshan Singh is thinking of becoming Christian ?)

ਮੰਤਰੀ : Fresh notice ਦੇ ਦਿਉ ਤਾਂ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਦਸ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਰਿਲੀਜਸ ਇੰਸਟੀਚੀਉਸ਼ਨਜ਼ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈਣ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਆਦਮੀ ਐਪਲਾਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਵੇਖਦੇ ਹੋ ? ਦੂਸਰੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨੈਸ਼ਨਲ ਹੀਰੋਜ਼ ਦੇ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਲਈ ਵੀ ਇਹ ਰਿਆਇਤ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ?

ਮੰਤਰੀ : ਕਿਸੇ ਇਨਡੀਵਿਜੂਅਲ ਦੇ ਐਪਲਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਗਲ ਨਹੀਂ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੀ ਤੁਸਾਂ ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ ਇਸ ਬਾਰੇ apply ਕਰ ਦਿਉਗੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਲਵਾਂਗੇ।

श्री फतेह चन्द विज : क्या वज़ीर साहिब यह बताने की कृपा करेंगे कि जैसा कि उन्होंने जवाब में फरमाया है कि प्लाट सन्त लक्षमण जी को दिया गया है, क्या वह बताएंगे कि इस इंडिविजुअल केस में कोई खास ऐप्रोच हो गई थी ?

मन्त्री : यह इन्डविजुअल नहीं, मेरा ख्याल है कि कोई इन्स्टीच्यूशन ही होगी, क्योंकि इन्स्टीच्यूशंज़ का नाम भी इस तरह से हो सकना है।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਪਾਲਿਸੀ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀਜ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ਼ਲ ਰੇਟਸ ਉਤੇ ਪਲਾਟ ਅਲਾਟ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ?

ਮੰਤਰੀ : ਨਹੀਂ । ਰੀਜ਼ਰਵ ਪ੍ਰਾਈਸ ਤੇ ਹੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਔਰ ਅਗੇਂ ਵੀ ਰੀਜ਼ਰਵ ਪ੍ਰਾਈਸ ਤੇ ਹੀ ਦੇਵਾਂਗੇ ।

BUSES PLYING ON NARNAUL-DEHLI AND OTHER ROUTES

***9879. Shri Ram Saran Chand Mital :** Will the Minister for Transport and Elections be pleased to state—

(a) the total Number of passenger buses which ply at present between Narnaul and Dehli, Narnaul and Nangal Chaudhry Narnaul and Alwar and Narnaul and Jaipur separately and the number of trips they make daily between these places;—

(b) if there are no buses running or an insufficient number of buses ply on any of the above mentioned routes, whether it is proposed to ply or increase the number of trips specially on the Narnaul-Nangal Chaudhry and Narnaul-Dehli routes.

(c) The number of buses referred to in part (a) above belonging to Punjab Roadways, the Pepsu Road Transport Corporation and/or private companies separately?

Sardar Gurdial Singh Dhillon:

(a)
(b) } A statement is laid on the Table of the House.
(c)

Statement showing Number of busses plying on Narnaul-Delhi; Narnaul-Nangal Chaudhry, Narnaul Alwar and Narnaul-Jaipur route.

Name of the route	No. of Buses	Number of trips	Name of Company	No. of buses operated
Narnaul—Delhi	2	2	Punjab Roadways	1
Narnaul—Nangal Chaudhry	6	6	Modern Co-op. Trpt. Socy., Gurgaon	1
			Hariana Ex-Servicemen Co-op. Trpt. Socy., Charkhi-Dadri	2
			Mohindergarh Workers Co-op. Trpt. Socy., Ltd., Mohindergarh	1
			Mangal Ram-Mam Raj, Narnaul	1
			M/s Ex-Military Personnel Trpt. Co. Behror.	1
			Purbha Ram-Bhagwan Dass, Kotputli	1
Narnaul—Alwar	—	—	—	—
Narnaul—Jaipur	—	—	—	—

No complaint/representation has been received regarding insufficient number of buses or increase in number of trips on Narnaul—Delhi route. No suggestion has been received for plying of direct services on Narnaul—Nangal Chaudry, Narnaul—Alwar routes.

Jaipur-Singhana, Narnaul—Delhi route has been surveyed for opening an inter-State routes. However, the matter is under correspondence with Rajasthan Transport Authorities.

Shri Ram Saran Chand Mital : Will the hon. Minister kindly clarify the contradiction in his reply ? Whereas it has been mentioned that no suggestion has been received for plying of direct services on Narnaul-Nangal Chaudhry route, it is also stated that six buses are operating on the Narnaul—Nangal Chaudhry route. Is it a fact that six buses are actually plying on this route and there is no direct service on this route ?

परिवहन तथा निर्वाचन मन्त्री : अर्ज़ यह है कि यह जो नारनौल नंगल चोधरी रूट है इस पर छ: बसे चलती है और चार पांच ट्रांस्पोर्ट कम्पनियां इन को आपरेट करती है। उन ट्रांस्पोर्ट कम्पनियों के नाम यह है :

1. Modern Co-operative Transport Society, Gurgaon
2. Hariana Ex-Servicemen Co-operative Transport Society, Charkhi Dadri.
3. Mohindergarh Workers Co-operative Transport Society Ltd., Mohindergarh
4. Mangal Ram-Mam Raj, Narnaul
5. M/s Ex.-Military Personnel Transport Co., Behror
6. Purbha Ram-Bhagwan Dass, Kotputli

लेकिन आप को मालूम होना चाहिए कि जो नंगल कोटपुतली रूट है राचस्थान के साथ हमारा जायंट रूट है। इन्टरस्टेट रूट होने की वजह से चार सर्विसिज़ पंजाब की है और दो राजस्थान की। जो भी सकता है दोनों स्टेटस के सरवे से ही हो सकता है। इस सिलसिले में नैगोशिएशंज़ चल रही है शायद काम बन जाएगा।

Shri Ram Saran Chand Mital : I may point out, Sir, that Narnaul-Nangal Chaudhry route is inthe Punjab area. Rajasthan does not come in anywhere.

Similarly, there is another contradiction. It has been mentioned in the reply that Jaipur-Singhana, Narnaul-Delhi route has been surveyed for opening an inter-state route whereas it has also been stated that two buses are plying on Narnaul-Delhi route. There are so many contradictions in the reply. I would, therefore, request the honourable Minister to revise his reply.

मन्त्री : मुझे समझ नहीं आई इस मे कौन सी कन्ट्राडिक्शन है। इस नारनौल नंगल चौधरी से कोटपूतली राजस्थान में है और वह रूट इंटर स्टेट होने

[परिवहन तथा निर्वाचन मन्त्री]

की वजह से हम अपने तरफ की गिनती करते हैं और जो उन की बसें चलती हैं। वह अपनी गिनती करते हैं दोनों नैगोशिएशंज़ से ही हो सकता है। और जैसा कि मैंने बताया नैगोशिएशंज़ चल रही हैं। इसमें कन्ट्राडिक्शन की बात मेरी समझ में नहीं आई।

Shri Ram Saran Chand Mital : May I know, Sir. whether any private company eply,erating on the Narnaul-Delhi route direct ? Accoring to the r t does not, but actully it does ?

मन्त्री : इस नारनौल–देहली रूट पर हमारे रोडवेज़ के दो परमिट हैं।

श्री राम सरन चन्द मित्तल : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि वहां पर को प्राइवेट कम्पनी आपरेट नहीं कर रही है ?

Transport and Elections Minister : It is a joint route with the Delhi Administration in which Punjab has got two permits. The remain ing buses are plied by the Delhi Administration.

TYRES PURCHASED BY THE PUNJAB ROADWAYS

***9913. Chaudhri Har Kishan** : Will the Minister for Transport an Elections be pleased to state—

(a) the total number of cordatcied tyres purchasced by the Punjab Roadways, during the past five years ;

(b) whether it is a fact the said tyres were defective and were accepted in spite of the fact that those were not according to the specifications, if so, the financial loss, if any, sustained by the Government, as a result of this deal.

(c) whether the Government, has fixed any responsibility for the above deal upon any officer, if so, his name and the action, if any, taken against him ?

Sardar Gurdial Singh Dhillon : (a) Forty eight

(b) These were accepted after inspection by the Controller of Inspection, Calcutta, who declared them O.K. Their mileage yield was below normal and loss was assessed at Rs 9,058.56. A sum of Rs 7, 368.96 due to the firm was, therefore withheld and adjusted against this loss. The remaining loss of Rs. 1,690.00 has also been adjusted against payment due to the firm from the Police Department.

(c) Shri Sita Ram Budhiraja, the then Deputy Transport Controller (T and C), was held responsible for the deal. His services were censured and a recovery of Rs 1260.00 being loss for the purchase of 36 tyres and tubes actully used was ordered from him.

कामरेड राम प्यारा : क्या ट्रांस्पोर्ट और इलैक्शन मनिस्टर साहिब बताने की कृपा करेंगे कि वह कौन सी फर्म है जिस से टायर खरीदे गए थे ?

परिवहन तथा निर्वाचन मन्त्री : मैसर्ज़ राम किशन कुलवन्त राए, देहली।

कामरेड राम प्यारा : क्या ट्रान्स्पोर्ट और इलैक्शन मनिस्टर साहिब यह बतानें की कृपा करेंगे कि क्या यह राम किशन–कुलवन्त राए वही कम्पनी है जिस के पंजाब गवर्नमैंट ने पहले भी कई बिल इस बिना पर रोके थे कि उन्होंने माल डिफैक्टिव सप्लाई किया था ?

मन्त्री : यह तो उन्होंने गारंटी की हुई थी कि अगर माल डिफैक्टिव हुआ तो वापिस ले लेंगे । उस के बाद का तो मुझे पता नहीं ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਜਦ ਕਿ ਅਫਸਰ ਉਤੇ ਰੈਸਪਾਂਸਿਬਿਲਿਟੀ ਫਿਕਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਔਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸੈਨਸ਼ਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ the same officer has been promoted as Joint Director of Transport.

Transport and Elections Minister : This was a technical thing. It was an old case which has since been adjusted. We wanted to prosecute the people concerned. But, since the amount has already been recovered, we did not proceed further. The difficulty is that censures are given in such cases to the officers concerned, but sometimes it is found later that they were only technically wrong. So the point raised is not material.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : On a point of order Sir, ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਫਰਮ ਬਲੈਕ ਲਿਸਟ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਫਰਮ ਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਮਾਲ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਉਸ ਬਾਰੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਂਵਾਰ ਵੀ ਕਰਾਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ, ਉਸ ਤੋਂ loss ਵੀ ਰੀਕਵਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਸ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਕੀ ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਇਹ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਕੀ ਹੈ ?

Mr. Speaker : It could be a supplementary and not a Point of Order, please.

श्री बनवारी लाल : क्या ट्रान्स्पोर्ट मनिस्टर साहिब यह बताने की कृपा करेंगे कि पहले उन से कौन से टायर खरीदे गए थे, उस के बाद उन को क्यों सप्लाई करने से रोका गया और इस के बावजूद दुबारा फिर क्यों उसी फर्म से टायर खरीदे गए हैं ?

ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਅਤੇ ਚੋਣ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਸਾਲੇਟਰੀ ਕੇਸ ਸੀ । ਇਸ ਵਿਚ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਸਪਲਾਈਜ਼ ਐਂਡ ਡਿਸਪੋਜ਼ਲ, ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਟਾਇਰ ਠੀਕ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਨੈਚੂਰਲ ਸੀ ਕਿ ਪਰੀਜ਼ੀਉਮ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਟਾਇਰ ਠੀਕ ਹੋਣਗੇ । ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਗੱਲ ਪਿਛਲੇ 10 ਜਾਂ 12 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇੰਡੀਅਨ ਫਰਮਾਂ ਨੂੰ ਪੈਟਰੋਨਾਈਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੈਟਰੋਨਾਈਜ਼ ਕਰਨਾ ਵੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਔਰ ਕਈ ਦਫਾ ਇਹ ਤਜਰਬਾ ਗ਼ਲਤ ਵੀ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

कामरेड राम प्यारा : क्या ट्रांसपोर्ट मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि यह जो मैसरज़ राम किशन कुलवंत राए की फर्म है जिस से यह टायर खरीद किए गए थे क्या यह फर्म खुद मैनूफैक्चररज़ हैं या किसी और कम्पनी के मैन्युफैकचर किए हुए टायर इस ने स्पलाई किए थे ।

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਮੈਂ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਇਸ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਫਰਮ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆਂ ਹੈ । ਆਪ ਇਸ ਬਾਰੇ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਦਿਉ ਪਤਾ ਕਰ ਕੇ ਦਸ ਸਕਾਂਗਾ ।

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਟਾਇਰ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਫਰਮ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਗਰੰਟੀ ਪੀਰੀਅਡ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਉਸ ਪੀਰੀਅਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਉਹ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰ ਉਹ ਫਰਮ ਹੋਵੇਗੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਹੁਣ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਫਰਮ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰ ਹੈ ਔਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਾਇਰਾਂ ਦੀ ਉਸ ਨੇ ਗਾਰੰਟੀ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਸੀ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਅਸੀਂ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਰੀਕਵਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਕੀ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਉਹ ਫਰਮ ਬਲੈਕ ਲਿਸਟ ਹੋਈ ਸੀ ਤਦ ਵੀ ਟਾਇਰ ਖਰੀਦਨ ਵਾਲਾ ਉਹੋ ਅਫਸਰ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਟਾਇਰ ਉਸ ਫਰਮ ਕੋਲੋਂ ਫਿਰ ਲਏ ਔਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਤੁਹਾਡਾ ਇਹ ਡੀਸੀਜ਼ਨ ਵੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗਲਤ ਟਾਇਰ ਖਰੀਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ । ਉਸ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਸੈਂਸਰਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਔਰ ਕੁਝ ਰੁਪਿਆ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਰੀਕਵਰ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਫਿਰ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਦੋਬਾਰਾ ਤਰੱਕੀ ਦਿਤੀ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਾਇਰਾਂ ਬਾਰੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਸਪਲਾਈਜ਼ ਐਂਡ ਡਿਸਪੋਜ਼ਲ ਨੇ ਇਹ ਲਿਖ ਕੇ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ that the tubes and flaps were new and their condition was satisfactory.

ਮੰਤਰੀ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਓ. ਕੇ. ਦੇ ਦਿਤਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਲੈ ਲਏ । ਆਪ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੂੰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ ਪਾਲੀਸੀ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਐਕਸਪੇਰੀਮੈਂਟ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

कामरेड राम प्यारा : क्या ट्रान्सपोर्ट मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि क्या यह गवर्नमैंट की पालेसी है कि जो फर्म डिफेक्टिव माल स्पलाई करे उसे बलैकलिस्ट कर दिया जाए और उसे दोबारा आर्डर न दिया जाए, अगर है तो इस फर्म जब कि यह पहले भी बलैक लिस्ट हो चुकी थी, क्यों यह टायर खरीद किए गए थे ।

मन्त्री : पहले का मुझे पता नहीं क्योंकि मेरे वक्त में वह फर्म बलैकलिस्ट नहीं हुई थी । अगर आप नोटिस दे देंगे तो पता कर के बता दूंगा ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ: ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਡਾਇਰੈਕਟਰ-ਜਨਰਲ ਸਪਲਾਈਜ਼ ਐਂਡ ਡਿਸਪੋਜ਼ਲ ਦੀ ਇਹ ਰਿਕਮੈਂਡੇਸ਼ਨ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਟਾਇਰ ਚੰਗੇ ਹਨ ਲੈ ਲਏ ਜਾਣ ਔਰ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਉਹ ਲੈ ਲਏ ਤਾਂ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਅਫਸਰ ਦੀਆਂ ਪੇਮੈਂਟਸ ਵਿਦਹੋਲਡ ਕਰ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਜਿਸ ਨੇ ਉਹ ਟਾਇਰ ਖਰੀਦ ਕੀਤੇ ਸਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਇਸ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਕਿ ਰੁਪਏ ਵਿਦਹੋਲਡ ਕੀਤੇ ਗਏ । ਅਗਰ ਆਪ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਫਾਈਲ ਮੰਗਾ ਕੇ ਦੇਖ ਕੇ ਦਸ ਦਿਆਂਗਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਅਫਸਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਾਇਰਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਰੁਪਏ ਵਸੂਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ । ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ 8 ਹਜ਼ਾਰ ਤਾਂ ਉਸ ਫਰਮ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਸੀ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਹੋਲਡ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਔਰ ਬਾਕੀ ਦਾ ਉਸ ਅਫਸਰ ਕੋਲੋਂ ਵਸੂਲ ਕੀਤੇ ਗਏ । ਪਹਿਲੇ ਮੈਂ ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਾਇਰਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਬਜਾਏ ਡਿਸਮਿਸ ਕਰਨ ਦੇ ਜਾਂ ਉਸ ਦਾ ਕੇਸ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਪਾਸ ਭੇਜਣ ਦੇ ਔਰ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਾਉਣ ਦੇ ਪਰੋਮੋਟ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਡਾਇਰੈਕਟਰ-ਜਨਰਲ, ਡਿਸਪੋਜ਼ਲ ਨੇ ਲਿਖ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਟਾਇਰ ਠੀਕ ਹਨ, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਅਫਸਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਐਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ । ਫਿਰ ਮੈਂ ਪੁਛਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਡਾਇਰੈਕਟਰ-ਜਨਰਲ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਟਾਇਰ ਚੰਗੇ ਹਨ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਅਫਸਰ ਕੋਲੋਂ ਰੁਪਏ ਕਿਉਂ ਵਸੂਲ ਕਰ ਲਏ ਗਏ ਹਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਨਟਰਾਡਿਕਟਰੀ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ।

ਮੰਤਰੀ : ਜੇਕਰ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਗ਼ਲਤਫਹਿਮੀ ਵਿਚ ਨਾ ਪੈਂਦੇ । ਮੈਂ ਇਹ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਉਸ ਫਰਮ ਦਾ 7,368 ਰੁਪਿਆ ਡਿਊ ਫਾਰ ਪੇਮੈਂਟ ਸੀ । ਉਹ ਅਸੀਂ ਰੋਕ ਲਿਆ ਸੀ ਔਰ 1,690 ਰੁਪਏ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਰਕਮ ਦੀ ਐਡਜਸਟਮੈਂਟ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਉਹ ਵੀ ਰੀਕਵਰ ਕਰ ਲਈ । ਔਰ ਡਾਇਰੈਕਟਰ-ਜਨਰਲ ਸਪਲਾਈਜ਼ ਐਂਡ ਡਿਸਪੋਜ਼ਲ ਦੀ ਫਾਈਲ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਇਸ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਹੈ........

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਲੀਅਰ ਕਰ ਦਿਉ ਕਿ ਉਸ ਅਫਸਰ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਰਕਮ ਰਿਕਵਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ । (The hon. Minister may kindly make it clear whether any amount was recovered from the officer concerned.)

Chaudhri Darshan Singh : Mr. Speaker, Sir, according to the Civil Service Rules, Censure is a punishment and after two months thereof, the officer was promoted. May I know under what circumstances this officer was promoted after two months of his having been punished ?

Minister : I am sorry, Sir, I just want to rectify my mistake. I have earlier stated that this firm is manufacturers of the tyres. But I have just now received a note from the Department that though by mistake it has been mentioned, actually the tyres supplied were imported by the said firm.

Mr. Speaker : Please take your seat. Dhillon Jee, Chaudhri Darshan Singh had asked the question when Censure is a punishment under the Civil Service Rules, how the said officer was promoted within two months of his having been punished. Do you want to reply that ?

Minister : Sir, I assure the House that I will examine the case and look into all its implications.

Mr Speaker : Next question please.

STARTING BUS SERVICE FROM SAFIDON TOWN TO SANGRUR

***9188. Chaudhri Inder Singh Malik** : Will the Minister for Transport and Elections be pleased to state whether he is aware of the fact that no Government or private bus starts from Safidon Town to Sangrur which is the District Headquarters and due to this the people of Safidon Sub-Tehsil face great difficulties, in reaching Sangrur, if so, the time by which bus service is likely to be started on the said route ?

Sardar Gurdial Singh Dhillon : Yes. However the residents of Safidon are being served by link services and no transport difficulty has come to notice.

चौधरी इन्दर सिंह मलिक : क्या ट्रांसपोर्ट मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि सुफीदों से सीधा संगरूर के लिए कोई सरविस नहीं है और कोई लिंक सरविस भी नहीं है और इन दो जगहों के दरमियान 125 मील का फासला है तो क्या यह ज़रूरी नहीं है कि उन के दरमियान कोई डाइरैक्ट बस सरविस चलाई जाए ?

परिवहन तथा निर्वाचन मन्त्री : आप ने जो सुजेशन दिया है इसी बारे में आपने एक बार बात भी की थी कि सुफीदों से संगरूर के लिए दो रास्ते हैं एक वाया कैथल–नरवाना जो 114 मील है । यह एक लिंक के तौर पर रखा गया है । इस को चेंज करना पड़ेगा । खैर इस को देख लेंगे । इस में मुश्किल यह है कि रूट परमिट कनटीनूअस नहीं है । मैं देख लूंगा ।

चौधरी इन्दर सिंह मलिक : सुफीदो से डाइरेक्ट संगरूर असंध और जींद से हो कर संगरूर जा सकते हैं । इस में क्या हर्ज है कि डाइरैक्ट बस रूट दे दिया जाए ?

मन्त्री : मैंने अर्ज़ किया है कि वाया जींद असंध 100 मील है और दूसरी तरफ से 114 मील होता है जो कि एक लिंक तौर पर रखा गया है इस को चेंज करना पड़ेगा । खैर मैं इसको देख लूंगा ।

ALLOTMENT OF HOUSES TO GOVERNMENT EMPLOYEES AT CHANDIGARH

***9829. Sardar Pritam Singh Sahoke** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether it is a fact that Government servant living in accommodation allotted to him by the Government at Chandigarh is not permitted to share the said accommodation with any other Government servant related to him who may be without any such accommodation;

(b) if the answer to part (a) above be in the affirmative, whether the Government propose to expedite the allotment of houses to the Government employees who are without accommodation or to relax the condition referred to in part (a) above ?

Shri Ram Kishan : (a) No. Only the subletting of houses, allotted to Government employees at Chandigarh, to any other person by them is not permissible.

(b) Does not arise.

ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹੋਕੇ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਕੁਆਰਟਰ ਅਲਾਟ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਹੋਏ ਔਰ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਪਾਸ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਆਰਟਰ ਅਲਾਟ ਹੋਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਔਰ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹਨ, ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਆਰਟਰਾਂ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਕੈਂਸਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਐਸੇ ਕਈ ਕੇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਲਿਆਏ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਤੇ ਮੁੜ ਕੇ ਗੌਰ ਕਰੇਗੀ ?

मुख्य मन्त्री: ऐसे केस रिपोर्ट आने पर देखे जाएँगे ।

Mr. Speaker : Question hour is over.

WRITTEN ANSWERS TO STARRED QUESTIONS LAID ON THE TABLE OF THE HOUSE UNDER RULE 45

CONSTRUCTION OF BRIDGE ON ROON NADI ON NARAINGARH—KALA AMB ROAD IN TEHSIL NARAINGARH, DISTRICT AMBALA

***9953. Tikka Jagjit Singh** : Will the Minister for Public Works be pleased to state—

(a) whether it is a fact that a bridge is being constructed on Roon Nadi on the Naraingarh-Kala Amb Road in tehsil Naraingarh, district Ambala;

(b) whether it is a fact that the water of the said Nadi has been diverted to Sankara Nadi through a new channel on the northern side of the bridge;

(c) whether it is a fact that the natural flow of water of Roon and Sankara Nadis has been controlled through guide bunds near the bridge under construction ;

(d) whether Government is aware of the fact that the newly-channelised water of Roon and Sankara Nadis will directly hit the land and 'Abadi' of Rasaur village and will wash away a major part of the lands and the 'Abadi' of the said village specially during floods;

(e) if the answer to part (d) above is in the affirmative, the steps, if any, taken or proposed to be taken to construct protective bunds etc. to save the land and 'Abadi' of village Rasaur; and if so, when ?

Chaudhri Ranbir Singh : (a) Yes.

(b) Yes.

(c) Yes, guide bunds are always provided with bridges in such situations.

(d) & (e) The suggestion of the Honourable Member has been referred to the Irrigation Department to watch and take action whatever is considered necessary.

PACCA AND LINK ROADS IN DISTRICT KARNAL

*9408. **Shrimati Prasanni Devi** : Will the Minister for Public Works be pleased to state—

(a) the names of the pacca roads in Karnal District on which construction work has been carried on during the year 1965-66 together with the time by which the said roads are likely to be completed;

(b) the names of the link roads metalled and completed so far and which are likely to be metalled and completed in the said district during the year 1965-66 together with the names of the places from where the said link roads start and end, respectively ?

Chaudhri Ranbir Singh : (a) & (b). A statement giving the required information is placed on the Table of the House.

STATEMENT

(a) **Pacca Roads**

Serial No.	Name of Road	Time by which the road is likely to be completed
1.	Karnal Kachhwa Sambli Kaul Road ..	By the end of 4th Five-Year Plan, subject to availability of funds
2.	Safidon Jagsi Gohana Road ..	By the end of 4th Five-Year Plan, subject to availability of funds
3.	Kond Munak Road ..	During 1966-67 subject to availability of funds
4.	Munak Salwan Road ..	During 1966-67 subject to availability of funds
5.	Panipat Sanauli Road ..	During 1966-67 subject to availability of funds
6.	Pehowa Patiala Road ..	By 31st March, 1966 subject to availability of funds
7.	Pehowa Dhand Road ..	By 31st March, 1966 subject to availability of funds
8.	Kaithal Khanauri Road ..	By 31st March, 1966 subject to availability of funds

(b) **Link Roads**

Serial No.	Name of Road	Time by which the road is likely to be completed
1.	Pipli Pehowa Road to Thanesar Jhansa Road, at Thanesar ..	By 31st March, 1967 subject to availability of funds
2.	Kheri Saraf Ali in Mile 31/6 of Rajond Assand Road to village Mandal ..	By 31st March, 1967 subject to availability of funds
3.	Brass to Karnal Kaithal Road mile 17 ..	During 1966-67 subject to availabilite of funds
4.	Kaimla to Gharaunda G.T. Road, 62/5 ..	During 1966-67 subject to availability of funds
5.	Bansa to Karnal Assandh Road in mile 11/7 ..	During 1966-67 subject to availability of funds
6.	Biana to Indri in mile 12/3 of Karnal Ramba Indri Ladwa Road ..	During 1967-68 subject to availability of funds
7.	Madlauda Mandi to Mile 11 of Panipat Assandh Road ..	During 1966-67 subject to availability of funds
8.	Panipat Sanauli Road in mile 1/3 to Kabuli Bagh Mosque ..	During 1966-67 subject to availability of funds
9.	Gauripur Kalyana to G.T. Road, mile 41/5 ..	During 1966-67 subject io availability of funds
10.	Petti Kalyana to Kiwana on G.T. Road, mile 40/3 ..	During 1966-67 subject to availability of funds

CONTRIBUTION TOWARDS NATIONAL DEFENCE FUND IN DISTRICT KANGRA.

*9313. **Pandit Amar Nath Sharma** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the total amount so far contributed by Kangra District, Block-wise, towards the National Defence Fund ;

(b) the total number of persons who have contributed more than Rs 1,000 each towards the said Fund in the said district ?

Shri Ram Kishan, : The requisite information is contained in the statement which is laid on the Table of the House ?

Statement regarding contribution towards National Defence Fund in districl Karnal

(a) Total amount contributed towards National Defence Fund by Kangral District Rs 8,08,406.51

Block-wise details are as under :—

		Rs P.
(i)	Palampur	.. 10,491.30
(ii)	Lambagaon	.. 16,089.91
(iii)	Bhawarna	.. 11,474.87
(iv)	Kangra	.. 15,882.00
(v)	Baijnath	.. 30,126.29
(vi)	Nagrota Bagwan	.. 12,952.60
(vii)	Rait	.. 17,978.00
(viii)	Hamirpur	.. 11,246.14
(ix)	Sujanpur Tira	.. 7,062.89
(x)	Bhota	.. 11,300.49
(xi)	Bhoranj	... 10,679.18
(xii)	Nadaun	.. 15,857.90
(xiii)	Barsar	.. 9,663.00
(xiv)	Indora	.. 18,351.00
(xv)	Nurpur*	.. 18,761.00
(xvi)	Dehra Sub-Division*	.. 85,627.87

*The collection to the National Defence Fund during 1962 was made by sale of coupons of Re. 1 Rs 2 and Rs 5 and these were raised with the efforts of all officers/non-officials as a joint effort. As such block-wise details in respect of these two sub-divisions were not maintained.

(b) Eight.

PROPOSAL TO SHIFT BUS STAND AT PANIPAT FROM ITS PRESENT LOCATION

*9830. **Shri Fateh Chand Vij** : Will the Minister for Transport and Elections be pleased to state whether there is any scheme under the consideration of the Government to shift the bus stand at Panipat, district Karnal, which is situated at present in a crowded locality just outside the gate of the Government Girls High Schools to some other place outside the town, if so, the full details of the proposed scheme ?

Sardar Gurdial Singh Dhillon : Yes. A site on G. T. Road opposite to the Saddar Police Station has been selected for the setting up of the Bus Stand at Panipat. The land belongs to the Rehabilitation Department which has been requested to transfer to the Transport Department.

STREETS IN CHANDIGARH

***9960. Sardar Niranjan Singh Talib :** Will the Minister for Capital and Housing be pleased to state—

(a) whether the public roads and streets in Chandigarh are swept daily; if so, the annual expenditure incurred on this job and the number of sweepers employed by the Capital Project Administration for the purpose ;

(b) whether the dust-bins placed in front of the houses in the Capital are cleared daily; if not, the reasons therefor ?

Sardar Prem Singh Prem : (a) Some roads are swept daily but not all roads and streets. There are 217 sweepers for sweeping roads and streets and the annual expenditure is Rs 3,00,219.00

(b) No. The reason is shortage of staff and vehicles.

TIME-TABLES OF PUNJAB ROADWAYS BUSES

***9880. Shri Ram Saran Chand Mittal :** Will the Minister for Transport and Elections be pleased to state—

(a) whether it has come to his notice that the Pepsu Road Transport Corporation publishes a time-table showing the time of arrival, departure and stoppage of its buses at the several places it serves in the Punjab ;

(b) the reasons why the Punjab Roadways does not publish an exhaustive or complete time-table of its buses; and whether it is proposed to publish a time-table in the near future; if so, when ?

Sardar Gurdial Singh Dhillon : (a) Yes.

(b) Punjab Roadways also publish depot-wise time-tables. Region-wise time-tables are now proposed to be published begining from this summer (1966).

INDUSTRIES TO BE STARTED IN JIND SUB-DIVISION DISTRICT SANGRUR

***9299. Chaudhri Inder Singh Malik :** Will the Chief Minister with reference to the reply to Starred Question No. 5310, included in the list of questions for 25th February, 1964, be pleased to state—

(a) whether the Rural Industrial Development Centres in each of the Rural Industrial Estates which were to be set up at Jind and Safidon in district Sangrur during the year 1964-65, have been started; if not, the reasons for the same;

[Chaudhri Inder Singh Malik]

(b) whether there is any proposal under the consideration of the Government for starting any industry in that area; if so, the details thereof;

(c) whether the Government proposes to provide any aid to the industrialists of that area if they start an industry there in the private sector ?

Shri Ram Kishan : (a) No, Sir. The proposal has been given up due to emergency and review of working of the scheme in general.

(b) No.

(c) Yes.

ELECTRICITY AND WATER CHARGES OF BUNGALOWS ALLOTTED TO MINISTERS

***9413. Shrimati Prasanni Devi** : Will the Chief Minister be pleased to state the expenditure incurred on account of electricity and water charges, separately, month-wise, during the period from August, 1965 to January, 1966, in the Government accommodation provided to each Minister ?

Shri Ram Kishan : A statement is laid on the Table of the House.

STATEMENT

Serial No.	Name and designation of the Minister	*August, 1965*		*September, 1965*		*October, 1965*		*November, 1965*		*December, 1965*		*January, 1966*	
		Electricity	Water	Electricity	Water	Electricity	Water	Electricity	Water	Electricity	Water	Elect.icity	Water
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
		Rs P.	Rs P.	Rs P.	Rs P.	Rs P.	Rs P.	Rs P.	Rs P.	Rs P.	Rs P.	Rs P.	Rs P.
1.	Comrade Ram Kishan, C.M.	129.72	27.00	101.23	46.00	152.22	21.00	245.23	19.00	183.58	16.00	227.64	19.00
2.	Shri Darbara Singh, H.D.M.	79.14	51.00	73.14	41.00	73.13	36.00	100.14	36.00	118.89	31.00	124.14	23.00
3.	Shri Prabodh Chander, E.M.	60.18	31.00	104.43	16.00	86.58	16.00	124.78	17.00	134.14	18.00	1.80	27.00
4.	Shri Kapur Singh, F.M.	113.82	31.00	107.06	22.00	105.86	33.00	111.42	49.00	139.17	25.00	132.88	9.00
5.	Shri Gurdial Singh Dhillon, T.E.M.	146.15	41.00	71.72	24.00	64.97	21.00	86.41	21.00	130.82	31.00	149.12	17.00
6.	Shri Ranbir Singh, P.I.M.	71.00	28.00	58.59	22.00	71.26	33.00	87.17	25.00	99.14	23.00	165.30	25.00
7.	Shri Ajmer Singh, P.L.G.M.	39.14	17.00	101.14	21.00	79.06	21.70	103.40	20.00	125.90	17.00	126.91	19.00
8.	Shri Harinder Singh, R.M.	164.23	43.00	212.33	31.00	137.55	20.00	150.72	28.00	154.28	18.00	106.78	5.00
9.	Shri Rizaq Ram, I.P.M.	69.64	21.00	60.64	18.00	68.13	16.00	80.13	41.00	102.19	29.00	128.13	20.00
10.	Shri Prem Singh Prem, C.H.M.	64.72	27.00	48.79	42.00	43.80	35.00	61.11	26.00	78.08	11.00	114.97	29.00
11.	Shri Chand Ram, W.J.M.	54.00	7.20	20.38	7.20	1.60	8.00	229.36	8.00	112.48	7.00	156.63	7.00
12.	Smt. Om Prabha Jain, H.M.	61.38	4.00	—	6.00	—	10.00	81.89	16.00	68.38	41.00	84.73	15.00
13.	Shri Sunder Singh, M.E.P.L.	41.43	18.00	40.98	14.00	45.93	13.00	62.43	15.00	53.43	13.00	68.58	14.00
14.	Capt. Rattan Singh, M.A.H.A.	84.23	5.00	75.69	10.20	81.69	5.00	122.18	5.00	102.59	4.60	74.78	5.00
15.	Smt. Chandravati, D.M.F.S.	53.18	10.40	41.18	6.90	48.68	11.20	98.18	11.20	108.69	11.20	113.18	12.00
16.	Shri Gurmit Singh, D.M.D.I	105.69	1.00	95.18	17.10	117.69	3.00	143.18	3.00	137.10	2.50	170.28	12.00
17.	Shri Gian Chand Toto, D.M.I.H.	39.69	7.00	39.69	7.00	31.58	15.00	47.18	15.00	74.18	16.00	99.98	15.00

STATE GUESTS

*9314. **Pandit Amar Nath Sharma :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the names and designation of the persons treated as State Guests during the year 1964-65, together with the expenditure incurred on each ;

(b) the purpose of visit of each and the duration of stay in each case ?

Shri Ram Kishan : (a) & (b) The time and labour involved in collecting the information will not be commensurate with any possible benefit to be obtained.

GUESTS ACCOMMODATED IN THE GOVERNMENT GUEST HOUSE

*9845. **Shri Fateh Chand Vij** : Will the Chief Minister be pleased to state the designation of the executive authority that finally decides that a particular person be treated as a State Guest or given V. I. P. treatment, and the criteria kept in view in arriving at such decision ?

Shri Ram Kishan : (a) Chief Secretary to Government, Punjab, with the approval of the Chief Minister in appropriate cases.

(b) V.I.P.s, high dignitaries/delegations and other persons, both Indian and Foreign who visit the Punjab State on official duty or whose visit is considered useful or desirable in the interest of the State, are treated as State Guests.

RAJINDRA PARK, CHANDIGARH

*9961. **Sardar Niranjan Singh Talib :** Will the Minister for Capital and Housing be pleased to state—

(a) the total area of land covered by the Rajindra Park in Chandigarh and the area thereof developed so far ;

(b) the average amount spent annually for the development of the said park ?

Sardar Prem Singh Prem : (a) (i) the total area of land covered by the Rajindra Park is 141 Acres.

(ii) The area developed so far is 48 Acres.

(b) Rs 11,645.

ADVISORY COMMITTEES CONSTITUTED IN THE DISTRICTS TO ADVISE THE GOVERNMENT ON MATTERS OF ROAD TRANSPORT

*9881. **Shri Ram Saran Chand Mittal** : Will the Minister for Transport and Elections be pleased to state—

(a) whether Governm.nt has constituted any Advisory Committees, in each district to advise the Government on matters of road transport or the running of buses, in the interest of the travelling public ;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the names of the members of the said committee constituted for Mahendergarh District ;

(c) if the reply to part (b) above in the negative whether there is any other manner in which the representatives of the people are consulted; if so, the names of the persons who are consulted and how and when ?

(d) whether the Government would consider the desirability of constituting Consultative Committees at each district headquarters ?

Sardar Gurdial Singh Dhillon : (a) & (b) No.

(c) There is a State Transport Advisory Committee, on which the following representatives of the people have been nominated as members:—

(1) Shri Niranjan Singh Talib, M.L.A.

(2) Shri K. L. Poswal, M.L.A.

(3) Comrade Ram Piara, M.L.A.

(4) Shri Umrao Singh, M.L.A.

(5) Shri Daya Krishan, M.L.C.

(6) Shri R. S. Kundan Lal of Abohar, M.L.C.

(7) Shri Ajit Singh Sarhadi, Ex-M. P.

The Committee is required to meet quarterly.

(d) For the present no such necessity is felt.

CALL-ATTENTION NOTICES

Mr. Speaker : Question Hour is now over. There is a Call-Attention Notice by Comrade Ram Chandra and five other members.

कामरेड राम प्यारा : स्पीकर साहिब, मैंने आप की खिदमत में 22 मार्च को एक चिट्ठी लिखी थी जिस में कहा गया था कि मेरे सवालात नम्बर 3371 ता० 14-3-66 और 7476 ता० 5-3-65 का जवाब जान बूझ कर होम मिनिस्टर ने गलत दिया है।(विघ्न) स्मगलरों को रीलीज़ किया गया है ....।

श्री अध्यक्ष : जो प्रोसीजर है उस के मुताबिक चलिये । (Please try to follow the rules and procedure of the House.)

कामरेड राम प्यारा : उन्होंने समगलरों को रीलीज़ किया है इस तरह से जब यह जान बूझ कर गलत जवाब दें तो इस बारे में कोई न कोई कार्यावाही होनी चाहिए । (विघ्न) मेरे पास इस के सबूत हैं, डाकखाने की लिखती चिट्ठी है, चीफ मिनिस्टर साहिब की चिट्ठी है, प्राइम मिनिस्टर के सैक्रेटेरियेट का लैटर भी है....

श्री अध्यक्ष : आप को मालूम है कि इस हाउस में अगर कोई ऐलीगेशन लगाई जाती है कि किसी मिनिस्टर ने गलतबयानी की है तो उस के मुताल्लिक एक सैट प्रोसीजर है । (विघ्न) उस के मुताबिक चलें । आप ने जो लैटर मुझे लिखा है वह मिनिस्टर कनसर्नड को भेज दिया गया है । उन का जो जवाब आयगा वह और आप का खत दोनों मेज़ पर रख दिये जाएंगे (The hon. Members know that there is a set procedure laid down for hon. Members to follow when some Minister makes a wrong statement. (*Interruption*) The hon. Member should follow that procedure. I have forwarded his letter to the Minister concerned. The reply that is received will be laid on the Table of the House along with his letter.)

कामरेड राम प्यारा : वह मिनिस्टर इस का जवाब नहीं देंगे । तो इस का इलाज क्या है । (विघ्न) असैम्बली को गलत इस्तेमाल..

श्री अध्यक्ष : अगर उन का जवाब नहीं आयगा तो आप का खत मेज़ पर रख दिया जायगा । (In case no reply is received from the Minister even then his letter will be placed on the Table of the House.)

चौधरी नेत राम : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर । स्पीकर साहिब, यह बहुत इम्पारटेंट मामला है । क्या सरकार की पालिसी स्मगलिंग करवाने की है । (विघ्न) बलैक मार्किटिंग और भ्रष्टाचार फैलाने की है ? (विघ्न)

श्री अध्यक्ष : आप बैठिये । (Please resume your seat.)

चौधरी नेत राम : यह सरकार विरोधी राजनीतिज्ञों को गिरफतार कर रही है........

श्री अध्यक्ष : चौधरी नेत राम आप बैठिये । (The hon. Member Ch. Net Ram should resume his seat.)

चौधरी नेत राम : भ्रष्टाचार करने वालों को छोड़ रही है।....

श्री अध्यक्ष : बैठिये । (Please resume your seat.)

चौधरी नेत राम : राम प्यारा जी का सवाल बहुत ज़रूरी है।

श्री अध्यक्ष : चौधरी नेत राम जी आप मेरे कहने के बावजूद अपनी सीट पर नहीं बैठे । इस लिए मैं आप को आर्डर करता हूं कि आप हाउस से विदड़रा कर जाएं । यह बात नहीं चल सकती । आप हाउस से विदडरा करिये । यह गलत बात है कि दस दफा कहा जाए ...... (The hon. Member Ch. Net Ram has not resumed his seat in spite of my request to him. Therefore I ask him to withdraw from the House. It is not desirable to compel the Chair to repeat its orders again and again.)

चौधरी नेत राम : स्पीकर साहिब, मैं आप की आज्ञा का पालन करूंगा मगर यह सरकार भ्रष्टाचार फैलाती है, भ्रष्टाचारी लोगों को पनाह देती है, यह इस ने पालिसी बना ली है । मैं आप की आज्ञा का पालन करता हूं ।

(इस समय चौधरी नेत राम सदन से बाहर चले गए ।)

परिवहन तथा निर्वाचन मन्त्री : स्पीकर साहिब, जो मैम्बर आपकी आज्ञा इतने अदब और नम्रता से मान ले उस के साथ कुछ रियायत करें ।

कामरेड राम प्यारा : अगर आप की इजाज़त हो तो मैं उन को बुला लाऊं ।

श्री अध्यक्ष : दो मिनट ठहरिये हमी । (Please wait a bit.)

(*Laughter*)

Comrade Ram Chandra : Sir, this motion is on behalf of 6 Members from Kangra and it reads.

"to draw the attention of the Government towards the discriminatory treatment being meted out to the people of Kangra and Kulu Districts in the matter of immediately needed relief to the people of the Kangra and Kulu in general and landowners and cultivators in particular whose economic condition has deteriorated to the extent that they have no money to purchase food on account of successive failure of the crops while on the same basis relief has been sanctioned to other deserving areas unless work on roads, digging of tanks, etc., is started immediately as a relief measures in Kangra District hunger shall stock the land. This may even create difficult conditions involving law and order, peace and tranquility. Government must, therefore, give immediate attention to this aspect and start relief work without delay to help the people to escape hunger and starvation."

Mr. Speaker : This is admitted.

Note :—Call-Attention Notice No. 83 was given by Sarvshri Ram Chandra, Bakhshi Partap Singh, Thakur Mehar Singh, Shrimati Sarla Devi, Rup Singh Phul, Lal Chand Prarthi.

मुख्य मन्त्री : स्पीकर साहिब, अर्ज़ यह है कि जितने भी ज़िले ड्राट से अफैक्टिड हैं उन के मुताल्लिक हमने रिपोर्टें मांगी हैं। कई ज़िलों के बारे में रिपोर्टस आ भी गई हैं और डिपार्टमैंट उन को ऐगज़ामिन कर रहा है। इस ऐगजामीनेशन के बाद यह कैबनिट में आयगी। इस में कांगड़ा ज़िला भी है। अगर कोई ऐसी बात हुई तो कैबनिट उस पर जरूर गौर करेगी।

कामरेड राम चन्द्र : स्पीकर साहिब मैं चीफ मिनिस्टर साहिब से यह पूछना चाहता हूं क्योंकि यह मामला बहुत अहम है, कि अगर दूसरे ज़िलों के डिप्टी कमिश्नरों ने आप को इत्तलाह भेज दी है और कांगड़ा के डिप्टि कमिशनर ने आप को इत्तला नहीं भेजी है तो क्या यह बताएंगे कि इस मामले का कब तक फैसला हो जायगा जब कि कांगड़ा के सारे मैम्बरान आपको मुत्तफिक्का तौर पर कह रहे हैं और इस की मांग करते हैं।

मुख्य मन्त्री : मैंने यह नहीं कहा है कि कांगड़ा ज़िला के डिप्टी कमिश्नर ने रिपोर्ट नहीं भेजी। मैंने कहा है कि कई ज़िलों की रिपोर्टें आई हैं, किस-किस की आई है यह नहीं कह सकता। सारे मामले पर गौर हो रहा है।

Sardar Kulbir Singh : I draw the attention of the Minister concerned towards the fact, namely, that hundreds of maunds of flour and rice are being smuggled from Abohar, District Ferozepur to Hindumal Kote Rajasthan. Smuggled atta, wheat and rice are loaded in railway train. Railway police are paid Rupee one per bundle as bribes. Hundreds of men and women are in this trade. They earn Rs 14/ per maund of atta and Rs 20/per maund of rice. Khuian Sarwar Police and a Chaprassi and Clerk, Civil Supply, obtain their Nazrana whenever they carry on checking. It needs a strong action on the part of the Government to check this smuggling. A.F.S.C. Abohar's criminal connivance of allowing wholesale. Rice Dealer to sell rice in retail to all these smugglers.

Chief Minister : Fazilka has organised a number of raids on trains at Bukainwala railway station which is the last border railway station towards Hindumal Kot. Only 10—15 bundles, containing about 10—20 seers of wheat/rice each were captured. S. P. (Anti-smuggling) Headquarters Fazilka Sub-Division had also organised some raids. These raids have had a very salutary effect and smuggling is on a very negligible scale. There is no organised larged scale smuggling. The accounts of three wholesale dealers of rice of Abohar were also got checked by the District Food and Supplies Controller and minor irregularities were detected. The licence of one of the whole-sale dealers was suspended for two months.

* **Shri Ram Parkash** : I draw the attention of the Minister concerned towards the fact, namely, that a sum of Rs. 10 lakhs has been sanctionen recently for the grant of interest-free loan to Scheduled Castes persons for business/trade in the State, to be paid before 31-3-66 (during current financial year).

But we are sorry, Sir, that no authorisation from A. G., Punjab, has been given to district authorities in the State for drawing the said 10 lakh amount so far. We, therefore, demand an immediate reply from the Minister what steps he has taken.

श्री अध्यक्ष : आप को मालूम है कि पहले एक फैसले के मुताबिक यहां पर दो काल-अटैनशन नोटिसिज नारमली टेक अप होते हैं। मगर यह भी फैसला है कि अगर कोई बहुत ज्यादा इम्पार्टेंस का मामला हो तो तीसरी काल अटैनशन नोटिस भी टेक अप किया जाएगा। यह हरीजनों का मामला है और चूंकि अर्जेंट है इस लिये इस को ऐडमिट किया जाता है। (The hon. Members are aware that according to a previous decision normally two call-attention notices are taken up on one day. It had also been decided to take up a third call attention notice, if it pertains to a very urgent matter of public importance. Since this notice relates to Harijans and is urgent, I have, therefore, admitted it.)

मुख्य मन्त्री : स्पीकर साहिब, यहां से सैंक्शन हो चुके हैं, ए. जी. की सैंक्शन आनी है वह ऐक्सपैडाइट करवाएंगे, पूरी कोशिश करेंगे।

चौधरी राम प्रकाश : क्या यह 31 मार्च से पहले पहले आ जायगी ?

मुख्य मंत्री : स्पीकर साहिब, मुझे अभी बताया गया है कि ए. जी. ने सैंक्शन कर दिये हैं और उस के मुताबिक सब कुछ हो रहा है।

चौधरी राम प्रकाश : नहीं, उस की मनजूरी नहीं आई।

श्री अध्यक्ष : वह कह रहे हैं कि आ गई है। (He is telling that the sanction has been received.)

Chief Parliamentary Secretary : Sir, I owe an apology to the House for giving wrong information while replying to question No. 8924 by Shri Balramji Dass Tandon on behalf of the Transport and Elections Minister on the 21st February, 1966. Sir, in the file supplied to me there was no mention that notice had been served by the Transport workers. It was dealt within a separate file. I am sorry for supplying wrong information.

---

* Note :—Call attention Notice No. 91 was given by Sarvshri Ram Parkash and Gurmail, M. L. A.s

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ। 22 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਹਾਊਸ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਆਖਰੀ ਸਮਾਂ ਸੀ ਅਤੇ ਹਾਊਸ ਐਡਜਰਨ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸੀ ਤਾਂ ਬੀਬੀ ਸ਼ਨੋ ਦੇਵੀ ਜੀ ਚੇਅਰ ਤੇ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹਾਊਸ ਤੋਂ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਇਹ ਝਗੜਾ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਹਾਊਸ ਐਡਜਰਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਰ ਇਹ ਹੁਕਮ ਇਮਪਲੀਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਚੇਅਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਕੀ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਹੈ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਗੱਲ ਤੁਸੀਂ ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਹੀ ਪੁੱਛ ਲੈਣਾ। (The hon. Member can put this question to Ch. Darshan Singh.)

REPORT OF THE COMMITTEE OF PRIVILEGES.

Chairman of the Committee of Privileges (Sardar Niranjan Singh Talib): Sir, I beg to move—

> That the Report of the Committee of Privileges presented to the House on the 25th March, 1966 on the question of privilege regarding the publication of the news-item in the issues of the Daily 'Pratap' and some other newspapers of Jullundur, dated the 25th February, 1966, pertaining to a note submitted by the Accountant-General. Punjab, to the Public Accounts Committee before the Report of the Committee was presented to the House be taken into consideration.

Mr. Speaker: Motion moved—

> That the Report of the Committee of Privileges presented to the House on the 25th March, 1966, on the question of privilege regarding the publication of the news item in the issues of the Daily 'Pratap' and some other newspapers of Jullundur, dated the 25th February, 1966, pertaining to a note submitted by the Accountant General, Punjab, to the Public Accounts Committee before the Report of the Committee was presented to the House be taken into consideration.

Mr. Speaker: Question is—

> That the Report of the Committee of Privileges presented to the House on the 25th March, 1966, on the question of privilege regarding the publication of the news-item in the issues of the Daily 'Pratap' and some other newspapers of Jullundur, dated the 25th February, 1966, pertaining to a note submitted by the Accountant General, Punjab, to the Public Accounts Committee before the Report of the Committee was presented to the House be taken into consideration.

The motion was carried.

Chairman of the Committee of Privileges (Sardar Niranjan Singh Talib): Sir, I beg to move—

> That this House having considered the Report of the Committee of privileges agrees with the recommendations contained therein.

Mr. Speaker: Motion moved—

> That this House having considered the Report of the Committee of privileges agrees with the recommendations contained therein.

Mr. Speaker: Question is—

> That this House having considered the Report of the Committee of Privileges agrees with the recommendations contained therein.

The motion was carried.

DEMANDS FOR GRANTS

(RESUMPTION OF DISCUSSION) [*concld.*]

Mr, Speaker: Now the House will proceed with the discussion on Demands for Grants. Yesterday Sardar Ajaib Singh was in possession of the House, when it adjourned. He may now resume his speech.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਮਾਨਯੋਗ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਕਲ੍ਹ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ--- (ਵਿਘਨ)

Chief Parliamentary Secretary: Sir, today is the last day for the consideration of the Demands for Grants and I think that the remaining Demands for Grants should also be moved.

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਅਜ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਓਹੀ ਡੀਮਾਂਡਾਂ ਚਲਣਗੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਕਲ੍ਹ ਮੂਵ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਬਾਕੀਆਂ ਲਈ ਤਾਂ ਗਿਲੋਟੀਨ ਅਪਲਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ । (Today only those demands will be taken up for discussion which had been moved yesterday. Gullotine will be applied to rest of the demands.)

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਤਾਂ ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦਸ ਦਿਉ ਕਿ ਗਿਲੋਟੀਨ ਕਦੋਂ ਲਗੇਗੀ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਹੁਣੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਦਸਦੇ ਹਾਂ। (I shall let the House know after consulting the Minister for Finance.)

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਕਲ੍ਹ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਲੋਨ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਲੋਂ ਇਹ ਸਰਕੂਲਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਡੂਲਡ ਕਾਸਟ ਦੇ ਨਾਲ ਬਰੈਕਟ ਵਿਚ ਲਫਜ਼ (ਹਰੀਜਨ) ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀ ਅਫਸਰ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ੈਡੂਲਡ ਕਾਸਟ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹਨ ਤੇ ਹਰੀਜਨ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹਨ । ਅਤੇ ਸ਼ੇਡੂਲਡ ਕਾਸਟ ਹਰੀਜਨ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਲਫਜ਼ (ਹਰੀਜਨ) ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਕਢ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਸ਼ੇਡੂਲਡ ਕਾਸਟ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਕਨਫਯੂਜ਼ਨ ਹੈ ਇਹ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕੇ ਅਤੇ ਹਰੀਜਨ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਦਿਕਤ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਇਸ ਲਫਜ਼ ਦਾ ਇਹ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦਿਕਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਕਾਨਸਟੀਚੂਐਂਸੀ ਵਿਚ ਸਾਲ ਸਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ 30 ਜਾ 35 ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਐਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਅਜ ਤਕ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹ ਸਕੀਆਂ।

ਦੂਜੀ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ..,. (ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸ਼ੈਡੂਲਡ ਕਾਸਟ ਅਤੇ ਹਰੀਜਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਹੈ ਜੇਕਰ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਦਸ ਦਿਉ ਤਾਕਿ ਗਲਤ ਫਹਿਮੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੇਰੇ ਤੇ ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਪਰ ਟੈਕਨੀਕਲੀ ਸਪੀਕਿੰਗ ਸ਼ੈਡੂਲਡ ਕਾਸਟਾਂ ਦੀ ਇਕ ਲਿਸਟ ਵਿਚ ਕਾਸਟਸ ਦਿਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਕਨਸੈਸ਼ਨਜ਼ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਰਜ ਕਾਸਟਸ ਨੂੰ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹਰੀਜਨ ਲਫਜ਼ ਤਾਂ ਜਨਰਲ ਟਰਮ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ ਦੀ ਆਈਜ਼ ਆਫ ਲਾ ਇਟ ਹੈਜ਼ ਨੋ existence. (Supplementary cannot be put to me but I can say that technically speaking, certain castes are included in the schedule of Scheduled Castes and these concessions are given to members of those castes only. The word 'Harijan' is a general term and this word is meaningless in the eyes of Law.)

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰ ਚੁਕਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨਡਸਟਰੀ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਲੋਂ ਇਨਟ੍ਰੈਸਟ-ਫਰੀ ਕਰਜ਼ੇ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਇਨਡਸਟਰੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਖੜੇ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਪਰ ਹੋਇਆ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਆਰਡਰ ਹਰੀਜਨਾਂ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਤੇ ਇਨਟ੍ਰਸਟ ਲਗਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਸਕੀਮ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹੀ। ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਸਕੀਮਾਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਹਰੀਜਨਾਂ ਲਈ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਂ ਹੀ ਭੱਠਾ ਬੈਠ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕਈ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।

ਇਕ ਸਕੀਮ ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ ਨੇ ਮੁਰਗੀ ਖਾਨੇ ਖੋਲ੍ਹਣ ਬਾਰੇ ਬਣਾਈ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਆਪ੍ਰੇਟਿਵ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀਆਂ ਬਣਾ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਮੁਰਗੀ ਖਾਨੇ ਖੋਲ੍ਹ ਸਕਣ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰ ਜਾਂ ਦੋ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਕਰਜ਼ਾ ਮਾਮੂਲੀ ਇਨਟਰੈਸਟ ਤੇ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਜਦ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਤਾ ਬੜੇ ਸਬਜ਼ ਬਾਗ ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਸਨ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਕਿ ਮਹਿਕਮੇ ਵਾਲੇ ਆਣਗੇ ਅਤੇ ਮੁਰਗੀਆਂ ਚੱਕ ਲਿਜਾਣਗੇ, ਅੰਡੇ ਵੀ ਚੁੱਕਿਆ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮਾਲਾਂ ਮਾਲ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਆਪਰੇਟਿਵ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀਜਨ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋ ਜਾਣਗੇ! ਪਰ ਹੋਇਆ ਕੀ ? ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਬਾਲਾ ਵਿਚ ਹੀ ਦੇਖ ਲਉ ਕਿ ਚਾਰ ਜਾਂ ਪੰਜ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 24 ਜਾਂ 25 ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਕਰਜ਼ਾ ਵੀ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਅਜ ਹਾਲਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵੀ ਸੁਸਾਇਟੀ ਨਹੀਂ ਚਲ ਰਹੀ। ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਪਿਆ। ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਠੱਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਕਾਰਾ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਨਾ ਇਸ ਪਾਸੇ ਪੋਲਟਰੀ ਫਾਰਮ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੁਆਪਰੇਟਿਵ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਪੋਲਟਰੀ ਲਈ ਕਰਜ਼ਾ ਦਿਤਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਅਜ ਤਰਸਯੋਗ ਹਾਲਤ ਹੈ ਜੇ ਕਰ ਮਹਿਕਮੇ ਨੇ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋਰ ਮਾੜੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਸੂਦ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀ ਦੇਣੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੇ ਗਏ ਕਰਜ਼ੇ ਨੂੰ ਮਾਫ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜੀ ਅਰਜ਼, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਹ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਪਛੜਿਆ ਵਰਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਠੋਸ ਉਦਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਉਪਰ ਚੁਕਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਤੇ ਬਾਕੀਆਂ ਨੇ ਕਈ ਵੇਰ ਇਥੇ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਵੀ ਇਲਾਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਹ ਸੁਝਾਵ ਦਿਆਂਗਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਪਰ ਚੁੱਕਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਿਹੜੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਲੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਰਮਿਟ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੋਟੇ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਬੈਂਚਾਂ ਤੇ ਬੈਠੇ ਵੀਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸਾਫ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਉਪਰ ਚੁੱਕਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਰਵਿਸਾਂ ਵਿਚ 21% ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਰਖਣਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਵਿਸਾਂ ਵਿਚ 21% ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਕਲਰਕ ਜਾਂ ਚਪੜਾਸੀ ਜਾਂ ਛੋਟੇ ਮੋਟੇ ਅਫਸਰ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾ ਦੇਣ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਕਲਿਆਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ। ਕਲਿਆਣ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਇਕਨਾਮਿਕ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਬੇਹਤਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਕਨਾਮਿਕ ਕੰਡੀਸ਼ਨ ਬੇਟਰ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦਾ ਇਕ ਸਤਿਕਾਰ ਭਰਿਆ ਹਿਸਾ ਬਣ ਸਕਣ ਅਤੇ ਬਾਕੀਆਂ ਵਾਂਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰਾ ਅਧਿਕਾਰ ਮਿਲੇ। ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਮੰਗ ਕਿੰਨੇ ਚਿਰ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਿਟਾਂ ਅਤੇ ਕੋਟਿਆਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਇੰਡਸਟਰੀ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਲੋਂ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 21 % ਹਿਸਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਦੂਜੇ ਭਾਈਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਸਕਣ ਅਤੇ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦਾ ਹਿਸਾ ਬਣ ਸਕਣ। ਇਸ ਮੰਗ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਫੌਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਗ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਕਲਿਆਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜਿਥੇ ਤਕ ਇਨਡਸਟਰੀ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ, ਲੇਬਰ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਅਤੇ ਇਮਪਲਾਇਮੈਂਟ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਬਾਰੇ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਹਰ ਇਕ ਵਿਚ ਇਹ ਜਨਰਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਰੀਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਹਰੀਜਨਾਂ ਲਈ ਡਾਇਰੈਕਟਲੀ ਰਿਕਰੂਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਜਾਂ ਬਾਈ ਪਰੋਮੋਸ਼ਨ ਵਿਚ ਹਰੀਜਨਾਂ ਲਈ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਜੇਕਰ ਕੁਆਲੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹਰੀਜਨ ਪੂਰਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇਗਨੋਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਪਰੋਮੋਸ਼ਨ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਹਰੀਜਨ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰੋਮੋਸ਼ਨ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਅਫਸਰ ਜਾਂ ਉਸ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਦੂਜੇ ਅਫਸਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਖਰਾਬ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਨਾ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਪਰੋਮੋਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਹਿੱਸਾ ਸਰਵਿਸਾਂ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਡਾਇਰੈਕਟ ਰੀਕਿਰੂਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਬਾਈ ਪਰੋਮੋਸ਼ਨ ਪੂਰਾ ਹਿੱਸਾ ਦਿਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕਨਾਮਿਕ ਢਾਂਚੇ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਹਿੱਸਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਉਪਰ ਲੈ ਜਾ ਸਕਾਂਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਵਰਗ ਦੇ ਪਛੜੇਪਨ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

[ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ]

ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਪਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਇਨਫਲੂਐਂਸ਼ਲ ਤਬਕਾ ਹੈ, ਉਹ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਰਜ਼ੀ ਚਾਹੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਰਚ ਦੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਬਲਿਕ ਅਕਾਊਂਟਸ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਇਕ ਰਿਪੋਰਟ ਰਖਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ 1963-64 ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਨਾ ਤਾਂ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਰਕਰ ਅਤੇ ਲਾਇਕ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਮੈਂ ਕੁਝ ਕੁ ਇਮਪਾਰਟੈਂਟ ਗੱਲਾਂ ਆਪਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਹਾਂ। ਫਰੀਦਾਬਾਦ ਇਕ ਫਰੈਂਡਜ਼ ਸੁਸਾਇਟੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਫਰੈਂਡ ਨਹੀਂ ਦੋ ਫਰੈਂਡ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਤਨੇ ਕੁ ਫਰੈਂਡਜ਼ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਇਹ ਮਿਲ ਮਿਲਾਕੇ ਛਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਸਫਾ 70 ਤੇ 5 ਸਾਲਾ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਸੋਸਾਇਟੀਜ਼ ਦੀ ਲਿਸਟ ਹੈ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ 1955 ਦੇ ਵਿਚ ਰਜਿਸਟਰ ਹੋਈਆਂ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਇਟੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਿ ਵਰਕਿੰਗ ਕੈਪੀਟਲ 26 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਸ਼ੇਅਰ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਦਾ ਪੈਸਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਨਾਲ ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ :—

"The State Government gave the following financial assistance to this society directly or by way of guarantee or through institutions controlled by it—

(a) Direct financial assistance—

(i) The State Government purchased in October, 1958, 6 percent debentures worth Rs 2 lakhs redeemable by 20th October, 1961. The Society, however, did not pay any interest on these debentures and the redemption period was extended by five years with enhanced rate of interest at 7 per cent.

(ii) The State Government purchased 6 per cent debentures worth Rs 2.25 lakhs in December, 1962, redeemable after five years.

(b) Indirect financial assistance—

(i) A loan of Rs 12 lakhs was obtained by the Society from a private Bank on a guarantee given by the State Government in May, 1963.

(ii) A loan of Rs 9.11 lakhs was advanced to the society by the Central Co-operative Bank, Gurgaon.

(iii) A sum of Rs. 51,000 was advanced to the society by the Punjab Small Industries Corporation.

The following irregularities were noticed in the assistance granted and in the working of the society :—

(i) A revised trust deed for the debentures purchased in 1958 whose period of redemption was extended in 1961 at an enhanced rate of interest has not been executed so far (January, 1965).

(ii) No Mortgage Deed has been executed by the society in favour of Government or the guarantee given by the latter for the loan raised from a private bank

(iii) The accounts of the society for the years 1962-63 and 1963-64 had not been audited as required under the Co-operative Societies Act.

(iv) The *proforma* balance sheet of the society for the period ending June, 1964 revealed that as against the paid up capital of Rs 3.11 lakhs the society owed a sum of Rs 34.72 lakhs to its creditors."

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਸੋਸਾਇਟੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹੇਰਾਫੇਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਆਪਦਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਦਿਵਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਸੋਸਾਇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਬੜੀਆਂ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨਾਂ ਤੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 2-3 ਮੈਂਬਰ ਐਸੇ ਵੀ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਮੈਂਬਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਹਨ । ਪਬਲਿਕ ਅਕਾਊਂਟਸ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟੋਟਲ ਚੈਕ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੀਆਂ ਹੀ ਇਰੈਗੁਲੈਰੀਟੀਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ । ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਰਖ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਇਰੈਗੁਲੈਰਿਟੀਜ਼ ਬੜੀਆਂ ਸੀਰੀਅਸ ਨੇਚਰ ਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਸਖਤ ਤੋਂ ਸਖਤ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਬੰਧੀ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ:—

(i) Shares of the value of Rs 60,000 in the Capital of the Society were allotted to some of its members against compensation claims which were rejected by Government. The share-holders have yet to pay up their share money amounting to Rs 40,000.

(ii) The price of the land which formed the fixed assets of the society was paid by the society partly in the shape of compensation claims amounting to over Rs 58,000 of a person whose membership of the Society is not free from doubt and the clearance certificate regarding the genuineness of the verified claim had not been obtained from the appropriate authority. Eventually, claims amounting to over Rs 43,000 only were admitted.

(iii) Enormous expenditure was incurred on entertainment including over Rs 20,000 on whisky and hotel bills.

(iv) Benefits were enjoyed by the members to the tune of over Rs one lakh without adequate authority, besides unauthorised and excess T. A. of over Rs 34,400 paid to the members.

(v) Expenditure was incurred on local taxi hire, telephone allowance to the members and their telephone expenses, grant of monthly allowance to members with out proper authority including Rs 30,000 paid as honorarium to an official of the society for working as General Manager of the Faridabad Project of the Society for the period from 1st January, 1958, to 31st December, 1959, when the Project had not 'come into existence'.

(vi) Furniture was purchased from one of the members of the society with out proper authority.

(vii) Money realised from the debtors had not been credited to the accounts of the Society or there were cases of bogus credit sales. Besides, there were other numerous accounting irregularities which can conceal misappropriation or frauds.

ਮੈਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਮੁਕਰਰ ਕਰਕੇ, ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੀ ਟਿਕ ਜਜ ਦੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਤੋਂ ਘਟ ਦਾ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇਹ ਇਰੈਗੁਲੈਰਿਟੀਜ਼ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਅਹੁਦਿਆਂ ਤੋਂ ਰੀਟਾਇਰ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਆਪਣੇ ਇਨਫਲੂਐਂਸ ਨੂੰ ਇਹ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੋਗਸ ਸੋਸਾਈਟੀਆਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਰਜ਼ੇ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਤੋਂ ਖਰਚ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਹਾਲੇ ਵੀ ਹੋਰ 18 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਇਸ ਸੋਸਾਈਟੀ ਵੱਲੋਂ ਮੰਗ ਆਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਇਸ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਤਾਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਅਗੇ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੇ ਅਸੀਂ ਫੰਡਜ਼ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰੀਏ । (ਬੋਲਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ।)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਆਰਡਰ, ਆਰਡਰ, ਪਲੀਜ਼, ਹਾਉਸ ਦੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਲਈ ਦੱਸ ਦਿਆਂ ਕਿ ਰੂਲਜ਼ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਗਿਲੋਟੀਨ ਦੋ ਬਜੇ ਤੋਂ ਡੇਢ ਘੰਟਾ ਪਹਿਲਾਂ ਲੱਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਗਿਲੋਟੀਨ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹਰਜ ਨਹੀਂ । (ਅਵਾਜ਼ਾਂ.—ਠੀਕ ਹੈ ਜੀ) ਗਿਲੋਟੀਨ ਇਕ ਵਜੇ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅਧਾ ਘੰਟਾ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗਿਆਨ ਚੰਦ ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰ ਅਜ ਦੀ ਬਹਿਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਗੇ । (Order, order, please. I may inform the House that according to the Rules guillotine is to be applied two hours earlier but I think no harm will be done if it is applied half-an-hour earlier. (*Some voices*- No objection.) So guillotine will be applied at 1.00 p. m. and Shri Gian Chand Deputy Minister will reply to the debate half an hour before that.)

श्री रूप लाल महता (पलवल) : स्पीकर साहिब, इस वकत इन्डसटरी विभाग के लिये जो पैसा सरकार नें रखा है । उस पर बहस हो रही है । इस डिपार्टमैंट से सबंधित दो डिमांड्ज़ हैं, एक तो डिमांड 35 इंडसटरीज़ है जिस के लिये आईटम डीमांड नं : 22 पर 2, 54, 52, 700 की रकम रखी गई है और दूसरी 26– कैपीटल आऊटले आन इंडसटरियल डिवैलपमैंट की है जिसके लिये आईटम डिमांड नं: 45 के तहत 2, 65, 74, 500/– की डिमांड रखीं गई है । इंडसटरी के लिये हर साल डीमांड्ज़ पास की जाती हैं, मगर इंडसटरी की तरफ अगर हम निगाह डालें तो पता लगता है कि इंडसटरी पूरी तरह से इस सूबे में फलरश नहीं हुई अगर सूबे में इंडसटरी पूरी तरह से लगा दी जाये तो मैं समझता हूं कि इस सूबें के लोगों को आसानी से रोज़गार मिल सकता है ।

हमारी कुछ इंडस्ट्री पार्टीशन के मौके पर तबाह हो गई थी मगर मुझे खुशी है कि हम ने काफी इंडसटरी का जाल बिछा रखा है ।

हिन्दुस्तान भर में पंजाब की इंडस्ट्रीयल डीवेल्पमैंट की धाक बैठी हुई है ।

11.00 a. m.

स्माल यूनिट्स, मीडियम साईज़ की या हैवी इंडस्टरी की जितनी भी यूनिट्स लगी हैं इन में लाखों बेरोज़गार लोगों को काम मिला है और वह वहां काम करते हैं । इस बात का मैं सरकार को क्रैडिट दूंगा कि सरकार ने पार्टीशन के बाद पंजाब की आर्थिक हालत अच्छी की है । जहां इस ने और मदों की तरफ ध्यान दिया वहाँ इंडस्टरी को भी आगे लाया है । लेकिन दुख यह है कि इस सारे फैलाव को कहां ले जाया जा रहा है, कौन कौन लोग हैं जिन्हों ने इस से फायदा उठाया है ? मैं ने उस वक्त भी महसूस किया था और कहा था कि सरकार ने जो इंडस्ट्रियल डीवैल्पमैंट की है जो उस को देखेगा वह मुख्तलिफ राए कायम करेगा ।

उसको देखने की, नज़र एनक या चशमा और है। इस बारे में मैं अपने विचार सदन में रखना चाहता हूं। पंजाब में पार्टीशन के बाद 5,045 इंडस्ट्रियल फैकटरीज अंडर दी फैकटरीज एकट रजिसटर हुईं। हर फैकटरी में 8 या 10 मजदूरों से लेकर सैंकड़े मज़दूर काम करते हैं। हिल्ली एरिया में 145 फैक्टरीज़ हैं, हरियाना में 1,124 और पंजाबी रिजन में 3776 फैक्टरीज़ हैं। इस मामले में सरकार ने इम्तयाज़ किया है।

हरियाना और हिल्ली एरियाज़ में काफी काम नहीं बढ़ा है। हिल्ली एरिया में तो ठीक है फैलाव कम हुआ, लेकिन हरियाना के इलाके में 1124 फैक्टरियां रजिस्टर हुईं। और लार्ज मीडियम स्केल्ज इंडस्टरी में 670 फैक्टरियों को इंडस्टरीज़ एक्ट के तहत लाइसैंस जारी हुए। हरियाना के इलाके में 195 यूनिट्स मिलीं। बाकी सारी नान-हरयाना प्रांत को दी गई। फरीदाबाद में 150, बलबगढ़ में 8, गुड़गांव में 7, बदरपुर में 2, पलवल में 1, औरंगपुर में 6, बहादुरगढ़ में 11, सोनीपत में 9 और गनौर में 1 दी गई। 670 में से 195 यूनिट्स हिंदी रिजन में लगाई गई। जो कि सरकार ने एलाट कीं। स्माल, स्केल इंडस्ट्रीज 12,839 पंजाबी ज़ोन में हैं और 41,33 हरियाना में और 747 हिल्ली एरिया में हैं। यह कितना इम्तयाज़ किया जा रहा है इंडस्टरी के बारे में जो एक हिस्से को ज्यादा तरजीह दी जा रही है और दूसरे को इगनोर किया जा रहा है। जिस हिस्से में डीवैल्पमेंट कम हुई वहां पीछे भी नहीं हुई, यह दोनो ज़िम्मेदारियां सरकार की थीं। सारे ज़िलों में इस ढंग से फैलाव फैलाया जाता कि हरेक को रोज़गार मिलता। जहां तक हरियाना और पंजाबी ज़ोन का ताल्लुक है इस बात का कोई इम्तयाज नहीं होना चाहिए था। एक ही भावना, टैंडैंसी होनी चाहिए थी।

जब 1947 में सरकार बनाई गई थी तो मैंबरान को ख्याल ही नहीं था कि 18 साल बाद स्टेट को रीआर्गेनाइज़ करेंगे। बैकवर्ड इलाके को तरजीह नहीं दी गई। इसकी ज़िम्मेदारी सरकार पर है। सरकार ने उस बैंकवर्ड इलाके को उठाने की तरफ ध्यान नहीं दिया। लुध्याना में इंडस्टरीज की डीवैल्पमैंट हुई। वहां 3,981 यूनिट्स हैं। हरियाना में 5 जगाह पर कुल 4,133 यूनिट्स हैं। मैं यह समझता हूं कि सरकार ने इंडस्टरी का हिस्सा देते वक्त बैकवर्ड इलाके के लिए सुस्ती और लापरवाई से काम लिया है जो कि सरकार को नहीं करना चाहिए था। चाहे बैकवर्ड इलाका हो, चाहे इधर का हो सरकार के लिए बराबर का सलूक करना चाहिए था।

इस वजह से लोगों में नुक्ताचीनी और बेचैनी रहती है। वहां पर हमारे लोगों की बेकारी को दूर करने की ज़रूरत है। यह शिकायत वहीं की वहीं रही है। इस वजह से वहां के लोगों में सरकार के विरुद्ध भावना रहती है। वहां लोगों में आपोज़ीशन ज्यादा रही इस लिए हमारी पंजाब सरकार ने उसकी तरफ ध्यान नहीं दिया। जहां तक रूरल इंडस्ट्रीयल एस्टेट का ताल्लुक है इस में भी कितने

[श्री रूप लाल महता]

दुख की बात है कि रूरल इंडस्ट्री के लिए रा मैटीरियल नहीं मिलता। इस की वजह से बेकारी दूर नहीं होती। सैंट्रल गवर्नमेंट की तरफ से जो भी उनको लाइसेंस दिए जाते हैं उस के लिए उन यूनिटों को सस्ते किराए पर शैड दिएं जाएं। उनको बिजली दी जाए। लौन्ज सैंक्शन किए जाएं।

जो रा मैटीरियल अवेलेबल है वह दिया जाए। रूरल इंडस्ट्रियल एस्टेट ज़्यादा बनाई जाएं। जो गली कूचों में बैठे हैं वह इतना ज्यादा किराया नहीं दे सकते। वह डेढ़ सौ रूपया महीना किराया नहीं दे सकते। मेरे शहर में 8 शैड बने हुए हैं। वह तमाम खाली पड़े हैं। 4 लाख की स्कीम है। पता नहीं काम में कब लाए जाएंगे। ट्रैक्टर बनाने वाले को, हल बनाने वाले को सस्ते कराए पर शैड दिए जाएं। उन के खर्च ज़्यादा हैं। उनको बिजली मिलनी चाहिए। लोन मिलने चाहिएं।

यह मंत्रीगण ने ठीक काम नहीं किया। चाहे लोग वहां रहें या न रहें लाखों करोड़ों रूपए की बिलडगों खड़ी कर दीं और उन पर सरकार के रैविनियू में से रूपया लगाया गया शुरू में उन से कम कराया लिया जाए। ताकि वह वहां बैठ सकें। बाद में यह बतदरीज बढ़ाया जाए। ज्यों 2 यूनिट तरक्की करे यह बढ़ता जाएं। लोन्ज ज्यादा सैंक्शन करें, मार्किट का इंतजाम हो।

वह माल ले कर अच्छी स्टाल में लाएं। तब जा कर वह छोटे 2 काम कर सकते हैं। अभी तक 25 जगह खाली पड़ी हैं। उन से इंट्रैस्ट कम लिया जाए। प्लैनिंग में उनको सामने रखा जाए। उनको लोहे की सप्लाई की सहुलत दी जाए। बिजली दें और उन्हें कम कराए पर बैठाया जाए। वह यह समझें कि हम ने इस जगह पर बसना है। तब ही उन यूनिट्स में तरक्की हो सकेगी।

मास्टर प्लैन के तहत 265 के करीब फैक्टरियां रजिस्टर हुई हैं जो कि फरीदाबाद में हैं। उन में तमाम दिल्ली के लोग आते हैं। मैंने आगे भी कमेटी के सामने कहा था कि जब आप ने यूनिट अलाट करनी हो तो पहले उस बैकवर्ड इलाका के लोगों को आफर करें जो के यूनिट लेने वाला हो। इस के लिए स्पैसिफिक पीरियड तीन या चार महीने का मुकर्रर करें जिस में उसको लाइसैंस की फैसिलिटी दें।

अगर वहां का लोकल आदमी नहीं आता तो दूसरे को दें। वहां के लोग जो वहां काम करते हैं तमाम मज़दूर हैं और कुली हैं। जैसे कि अंग्रेज महाराज ने जो जंगे आज़ादी में उन लोगों के हिस्सा लेने की वजह से उन्हें ऐसा बनाया था। उस इलाका की कोई डविल्पमैंट नहीं हुई। उसी तरह आज वहाँ बड़े बड़े फैकटरी-ओनर्ज़ हैं जो शानदार क्लबों में रहते हैं। जो मज़दूर हैं, जिन्हों ने अपने कंधों पर टोकरी रख कर उस जगह को बनाया है। आज मजदूर दिल्ली से

आते हैं और वापस जाते हैं । ऐसे लोगों को जो कि वहां रहते हैं कभी आफ़र नहीं की कि लोकल आदमी फैकटरी लगाएं ।

जैसे वहां रिफिऊजी कैंप में 10,000 आदमी बैठे हैं । वहां लुध्याना से एक्सपर्ट को ले जा कर वहां हौजरी खड़ी कर देते, वहां औरतें सूत के गोलों को बनातीं, जुराबों की एडियां बनातीं, उन्हें रोज़गार मिलता । आज हज़ारों औरतें देहात में बेरोज़गार बैठी हैं । उनको रोज़गार मिलता । पलवल में मेरी दरखास्त पर स्टील-कम-सेल प्रोडक्शन कोआप्रटिव सोसाइटी बनाई गई ।

स्वर्गीय सरदार प्रताप सिंह से यह भी मैंने कहा कि पलवल में एक इंडस्ट्रीयल एस्टेट बनाएं । उन्हों ने कहा मिस्टर महता, यू इंड्यूस समबाड़ी टू स्टार्ट इंडस्टरी देयर । 20 या 22 आदमियों ने मिल कर कोआप्रेटिव सोसाइटी बनाई । कुल सामान ले लिया । लेकिन अभी तक पंजाब इंडस्ट्रीज़ डिपार्टमेंट यह फैसला नहीं कर सका कि इस का क्या कोआप्रेटिव केक्टर है । हम ने एशोरेंस दी कि जैसा चाहोगे कर देंगे । क्या अभी करें ? यह इंडस्टरी के डिपार्टमेंट का काम है ।

[*Deputy Speaker in the Chair.*]

यह आलम है इन की सिम्पथी का जो यह हमारे साथ करते हैं । जब यहाँ से जुआयंट डाईरेक्टर साहिब गए तो कहने लगे you have to prove the co-operative character. For that 80% labour will have to be made share-holders. 80% लेबर को शेयर-होल्डर बनाओ तब कोटे के लिए सोसाइटी कनसिडर हो सकती है ।

अब यह केसे पासीबल है कि वह मज़दूरों को जा कर कहें कि 1½/2 सौ रुपया दो तुम को शेयर-होल्डर बना देते हैं । मैं ने कहा कि आप मनज़ूरी देदें, फैक्ट्री चलाने के बाद हम 80 % लेबर को शेयर-होल्डर बना लेंगे मगर पहले कैसे करें ।

लेकिन उस बात का कोई ढांचा नहीं बन पाया ।

[11.08 a.m.] (*At this stage there was no quorum in the House and the quorum bells were sounded.*)

मैं अर्ज़ कर रहा था उस सोसाइटी के बारे में ।

पांच साल हो गए हैं गवर्नमैंट उन को कोई एश्योरेंस नहीं दे रही । मैं हर साल सदन में आवाज़ उठाता रहा हूं । आप प्रोसीडिंग मंगा कर देख सकते हैं लेकिन अफसोस से कहना पड़ता है कि कोई इस बात की तरफ ध्यान नहीं दिया गया । । लेकिन अब जब सटेट की रिआरगेनाईज़ेशन होने जा रही है यह हो सकता है कि मैं उन को कह दूं कि अब तक कुछ नहीं मिला आगे देखा जाएगा । इस लिए इस को । लिकवीडेट ही कर दो ।

[श्री रूप लाल महता]

डिप्टी स्पीकर साहिबा, यहां उन को पैट्रानाईज़ किया जाता है जिन के इनट्रेस्ट वाबस्ता हैं। दूसरे लोगों को कोई सुविधा नहीं दी जाती। मैं एक दिन दिल्ली के बाज़ार में हौज़ काज़ी गया। मैं ने अपने मकान के लिए एक पानी का पाइप खरीदना था।

वहां एक रौनक सिंह पाइप कम्पनी थी। उस के अन्दर टैलीफून लगा हुआ था और एक सरदार साहिब बैठे थे। मैं ने एक खरीदार की हस्ती में उन से पूछा कि आप के स्टाक में पाइप है तो मुझे एक दे दीजिए, तो वह कहने लगे कि पाईप आऊट आफ स्टाक है।

मैं ने कहा कि बाहिर तो लिखा हुआ है पाईप कम्पनी लेकिन अंदर कुछ भी नहीं है। मेरा कहने का मतलब है कि इस तरह की बड़ी बड़ी फरमें सरकार से लाखों रूपए ले कर इस्तेमाल करती हैं लेकिन उस से किसी गरीब या मज़दूर को कोई लाभ नहीं होता।

गवर्नमैंट को चाहिए कि जो छोटे-छोटे, थोड़े सरमाए के लोगों ने कोआप्रेटिव सोसाइटी बनाई हों उन की ज़यादा से ज्यादा मददे करे और उन से शेयर खरीदे ताकि गरीबों का भी भला हो सके यहां पर सरदार जसदेव सिंह संधू नें स्पीच करते हुए पंचशील का ज़िक्र किया था। लेट सरदार प्रताप सिंह कैरों ने उस का उदघाटन करते समय कहा था कि मैं इतना ससता कपड़ा बनवा दूंगा कि पांच छ: आनें गज़ से मिले।

वह अब जिन्दा नहीं रहे अगर रहते तो शायद अपने वादे को पूरा करते। मगर अब वह कम्पनी भी बन्द होने जा रही है और एस्टीमेट कमेटी की रिपोर्ट है कि वह सिवाए दिवाला निकालने के और कुछ नहीं कर सकती। तो इस तरह से बड़े-बड़े आदमियों को पैट्रोनेज़ करके हमारी सरकार सटेट के रुपए को बेदर्दी के साथ ज़ाया करती है।

लाखों रुपया बड़े-बड़े पूंजी पतियों को दे कर बरबाद किया जाता है। काश के इन्हों ने हरियाणे वालों के साथ भी बराबर का सलूक किया होता। अगर किया होता तो आज सैप्राटिस्ट टैण्डैंसी का मुकाबला करने के लिए वहां के लोग खड़े हो जाते और सूबा की तकसीम का विरोध करते। खैर अब जो हो गया है उस को तो मानना ही चाहिए।

हमारे इलाके पलवल में 19 हज़ार एकड़ मे गन्ने की काश्त होती है और हम अप्पर आगरा कैनाल से पानी लेते हैं, इस के इलावा हलका नूह और फिरोज़पुर झिरका के इर्द गिर्द 5/6 हज़ार एकड़ में गन्ना होता है। 25/30 हज़ार एकड़ जहां गन्ने की काश्त होती हो वहां पर अगर खांड बनाने का बड़ा प्लांट नहीं लगाया जा सकता तो छोटा प्लांट ज़रूर लगाना चाहिए।

गुड़ की कीमत क्योंकि फ्लकचुएट करती रहती है इस लिए जो वहां पर गन्ने की काश्त करते हैं उन को नुकसान उठाना पड़ता है। अब भी वक्त है। आप जाते जाते पलवल के लिए एक शूगर मिल दे जाएं ताकि वह लोग याद करते रहें कि पंजाब सरकार हमें शूगर मिल दे गई थी।

इस के इलावा, डिप्टी स्पीकर साहिबा, गुड़गांव ज़िला में एक कैनाल बनने जा रही है। और वह जरूर बन जाएगी। उस नहर के मुकम्मल होने से पहले अगर वहां पर पलवल में किसी को स्पिनिंग ऐण्ड वीविंग और शूगर प्लांट लगाने का लाईसेंस दे दें तो जब तक नहर कम्पलीट होगी तब तक वह भी बन जाएंगे। उस से उस इलाके का बहुत भला हो सकता है। इस बात की तरफ खास तवज्जुह दी जाए।

इस के इलावा अरवली परवत की रेंज जो देहली से फिरोज़पुर झिरका तक जाती है पंजाब के अंदर और जो देहली फरीदाबाद से सोना तक जाती है उस के पत्थर को टैस्ट करवा कर देखा जाए कि उस से सीमिंट बन सक्ता है कि नहीं। वह जो 60/70 मील की रेंज है उस से चूना और रोड़ी इस वक्त बनाई जाती है। अगर वह पत्थर सीमिंट बनाने के लिए फिट हो तो पलवल में सीमिंट का कारखाना लगाया जाए।

इस के इलावा आप पिग आयरन प्लांट हिसार में लगाने जा रहे हैं। हम इस के खिलाफ नहीं कि वहां पर डिवेल्पमेंट न हो। लेकिन जहां से रा मेटीरियल निकलता हो वहां पर अगर ऐसा प्लांट लगाया जाए तो माल लाने पर कम खर्च आता है। हमारे इलाके में फिरोज़पुर झिरका की जो पहाड़ियां हैं हमारे पुराने लोग बताते हैं कि वहां आयरन के डिपाज़िट हैं अगर सरकार उस बैकवर्ड एरिया की पहाड़ियों की छान बीन करवाए तो वहां से आयरन और निकलेगा। इस बात की तरफ खास तवज्जुह दी जाए।

जहां तक मज़दूरों की हालत का सम्बंध है मेरे ज़िले में रोज़ाना कभी गुड-ईयर के साथ, कभी डनलोप के साथ और कभी एस्काट्स के साथ झगड़े होते रहते हैं। हमारे इलाके के जो कम्यूनिस्ट लीडर हैं उन्हों ने ठेका ले रखा है कि फेक्टरी अगर आज बनती है तो उस के 10 दिन बाद वहां पर हड़ताल करवा देते हैं। खैर मैं इस झगड़े में नहीं पड़ना चाहता।

ज़िला गुड़गांव में कुछ कुआप्रेटिव सुसायटीज़ ट्रांस्पोर्ट की माडर्न, माडल और एकससरविस-मैन वगैरा की हैं। नाम तो उनका ट्रांस्पोर्ट कुआप्रेटिव सुसाइटीज़ है लेकिन उन में जो काम करने वाले कंडक्टर ड्राइवर वगैरा जितने मज़दूर वह हिस्सेदार नहीं बनाए जाते। जब हम कहते हैं कि माडल बाई-लाज़ एडापट करो और मज़दूरों को हिस्सेदार बनाया जाए तो वह कहते हैं कि अगर मज़दूर हिस्सेदार बनाते हैं तो हम बसें चलाना छोड़ देंगे। सरकार

[श्री रूप लाल महता]

की तरफ से उन्हें डायरैक्टिव होना चाहिए कि वह मज़दूरों को कम्पनियों का हिस्सेदार बनाएं। एक मदन लाल वर्कर जो माडर्न कुआप्रेटिव सोसायटी में काम करता है चार साल से ससपैंड किया हुआ है और आज तक आरबीट्रेशन का इन्तज़ार कर रहा है लेकिन मालकान इतने बारसूख हैं कि आरबीट्रेशन नहीं होने देते। सरकार को उस तरफ ध्यान देना चाहिए और जल्दी उसका फैसला होना चाहिए। (घंटी)

आखिर में मैं यह कहना चाहता हूं कि स्टेट की रिआर्गेनाईज़ेशन हो रही है इस लिए इसी वक्त हरियाणा के लिए एडीशनल डायरैक्टर आफ इन्डस्ट्रीज़ लगाया जाए ताकि वहां के लिए जो सकीमें बनी हैं उन्हें चालू किया जा सके। आपका धन्यवाद।

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम (ऊना): डिप्टी सपीकर साहिबा, दो दिन से इन्डस्ट्रीज़ की मांग पर बहस हो रही है और मैं कहना चाहता हूं कि यह ठीक है कि पंजाब में इन्डस्ट्री की काफी तरक्की हुई है लेकिन यह सारी इन्डस्ट्रीज़ शहरों में, खास तौर पर अमृतसर, जालंधर, लुध्याना, फरीदाबाद, सोनीपत वगैरा में ही लगी हैं। पंजाब सरकार ने इन्डस्ट्री के मामले में बैकवर्ड हिल्ली एरियाज़ की तरफ कोई ध्यान नहीं दिया। कहने को तो सरकार बैकवर्ड हिल्ली एरियाज के लिए काफी सकीमें बनाती है लेकिन जब इम्पलीमैंटेशन की बात आती है तो कुछ नहीं होता और सारी चीज़ कागज़ों में ही रह जाती है।

हमारे पहाड़ी अलाकों में बहुत सारी चीज़ें बनाने का रा मैटीरियल मिलता है और सरकार जो टैस्ट वगैरा कराती है उनसे भी पता चलता है कि वहां काफी रा मैटीरियल है लेकिन कहा जाता है कि जिसने फैक्ट्री लगानी है वह आ जाए हम लाइसैंस दे सकते हैं।

मैं पूछता हूं कि वहां फैक्ट्री लगाने वाला कौन आए जबकि वहां कोई फेसिलटीज़ नहीं, सड़कें नहीं, बिजली नहीं और यहां तक कि वहां पीने के लिए पानी भी नहीं मिलता। वहां के लोग गरीब हैं, सरमायेदार वहां है कोई नहीं। फेसिल्टीज़ न होने की वजह से बाहर से कोई कारखाना लगाने आता नहीं और खुद सरकार कुछ करती नहीं तो बताएं वहां के गरीब लोगों की कैसे तरक्की हो सकती है? कागज़ों पर सकीमें बनाने और ऐलान करने से तो उन बैकर्वड लोगों की तरक्की नहीं हो सकती। इस के लिए सरकार को ठोस कदम उठाने चाहिएं।

मेरे हलका ऊना में बेशुमार पत्थर हैं और अगर मैं यह कहूं कि वहां पत्थर ही पत्थर है तो गलत नहीं। बाहर से व्यापारी आते हैं और उस पत्थर से रोड़ी, रेत वगैरा बना कर ले जाते हैं। उस पत्थर को जगाधरी ले

जाकर शीशा बनता है। रा मैटीरियल हमारे हां मिलता है लेकिन शीशा जगाधरी में जा कर बनता है। इस से आप अंदाज़ा लगाएं कि सरकार हमारी तरक्की के लिए कितना ध्यान दे रही है। अगर जगाधरी यह पत्थर रेत ले जाकर शीशा बनाने की बजाए यह कारखाना वहां लगे तो एक तो खाम माल नज़दीक होने की वजह से सस्ता माल बनेगा, दूसरे उस पछड़े अलाके की तरक्की हो सकेगी। मैं सरकार से चाहूंगा कि हमारे हां जितना भी रा मैटीरियल मिलता है उसको देख कर वहां पर सरकार खुद छोटे-छोटे कारखाने खोले ताकि वहां के पिछड़े गरीब लोगों का स्टैंडर्ड आफ लिविंग ऊंचा हो सके।

कागज़ों पर तो सब कुछ लिखा है और कई सकीमें हैं कि जो लोग गांव में जा कर इन्डस्ट्री लगाएंगे उन्हें यह रियायत देंगे वह देंगे लेकिन अमली तौर पर कुछ नहीं किया जाता और उन सकीमों को इम्पलीमैंट नहीं किया जाता। सरकार की पालीसी है कि गांव में लोगों को रोज़गार देने के लिए छोटी दस्तकारी खोलने के लिए सहूलितें देनी हैं। बड़ी अच्छी पालीसी है लेकिन जो छोटी दस्तकारी वाले लोहे का काम करने वाले, बालटियां ट्रंक बनाने वाले हैं उन्हें कोई कोटा नहीं दिया जाता। जब कोटा मांगते हैं तो कहते है कि यह नया काम है नए काम को कोटे नहीं दे सकते।

अब हम हैरान हैं कि हमारे गरीब बैकवर्ड इलाके में पहले पुराना काम चलता नहीं, जो नए करना चाहते हैं उन्हें कोटा न देकर करने नहीं देते तो बताओ वहां कैसे छोटी दस्तकारी चल सकती है और लोगों को रोज़गार मिल सकता है। मैं तो यही कहूंगा कि अमीर लोगों के मुकाबले में गरीबों को बिलकुल इगनोर किया जाता है जो उन्हें कोटा नहीं दिया जाता। मैं सरकार से कहना चाहता हूं कि देहात में जो गरीब दस्तकार बैठे हैं उनकी मदद की जाए। जब सरकार की यह पालीसी है कि लोग गांव में ही काम करें तो फिर गांव में काम करने वालों को कोटा क्यों नहीं दिया जाता? इस तरफ सरकार को ध्यान देना चाहिए ----

श्री जगन्नाथ : डिप्टी सपीकर साहिबा, कोरम नहीं है।

[11.25] (*Quorum Bells sounded*)

श्री सुरेन्दर नाथ गौतम : मैं, डिप्टी मिनिस्टर साहिब से कहना चाहता हूं कि वह हिल्ली एरियाज़ के हैं उन्हें इन इलाकों की तरफ ध्यान देना चाहिए। दस्तकारी के लिए हम जब बिजली मांगते हैं तो कहते हैं कि यह जो लाइन जाएगी वह पेइंग नहीं है इस लिए गांव में लाइन नहीं जा सकती। तो मैं पूछता हूं कि इन हालात में कैसे बैकवर्ड हिल्ली एरियाज़ की डिवैलपमैंट होगी जब हर बात में हमें इगनोर किया जाता है। जो लोग दस्तकारी चलाना भी चाहते हैं वह बिजली न होने की वजह से चला नहीं सकते।

[श्री सुरेन्दर नाथ गौतम]

बाकी मैं अर्ज़ करता हूं कि सरकार कई किसम के लोन्ज़ देती है । खेती करने वालों को ट्रैक्टर लोन देने के लिए प्रोविज़न किया है । लेकिन यह लोन लेते कौन हैं ? यह लोन सिर्फ बड़े बड़े ज़मींदार ले सकते हैं क्योंकि वही दस और पांच हार्स पावर के बड़े ट्रेक्टर खरीद सकते हैं । छोटा ज़मींदार यह लोन नहीं ले सकता क्योंकि इतने बड़े ट्रैकटर की उसे ज़रूरत नहीं । इस लिए मैं अर्ज़ करता हूं कि सरकार छोटे-छोटे ट्रैकटर जो 10/20 ऐकड़ के लिए काम आ सकें बनाए ताकि छोटे ज़मींदार भी उन्हें खरीद सकें और अनाज की पैदावार बढ़ा कर देश का अन्न संकट दूर कर सकें ।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, हमारे इलाके के साथ हमेशा से सौतीली मां जैसा सलूक होता रहा है । इस समय वित्त मंत्री महोदय हाउस में मौजूद नहीं हैं लेकिन वह नंगल टाउनशिप देखने के लिए गए। जब उन्होंने वहां पर वर्कशाप देखी तो वह बहुत इम्प्रेस हुए । उन्होंने कहा कि ट्रैक्टर बनाने के लिए कारखाना नंगल टाउनशिप में लगाया जाएगा । हमें वह आश्वासन देते रहे लेकिन जब ट्रैक्टर का कारखाना लगाने का वक्त आया तो मुझे खेद से कहना पड़ता है कि उस कारखाने को लुधियाना में लगाने लगे हैं । नंगल टाउनशिप बहुत ही सुन्दर शहर है । वहां पर भाखड़ा डैम है । वह भी बहुत सुन्दर डैम है । हज़ारों की संख्या में देश से तथा बाहर के लोग इस डैम को देखने के लिए आते हैं । वह भी इस डैम की प्रशंसा करते हैं । लेकिन अब हमारी सरकार मज़दूरों की छांटी कर रही है । हमारी सरकार उस शहर को बेरौनक बनाने की बात सोच रही है । मैं सरकार से प्रार्थना करना चाहता हूं कि सरकार इस शहर को और सुन्दर बनाने का प्रयत्न करे ताकि इस की इम्पार्टेंस घटने न पाए ।

हमारे चीफ मिनिस्टर साहिब ने बार बार एलान किया कि न्यूज़-प्रिंट फैक्टरी नंगल टाउनशिप में लगाई जाएगी । वहां पर क्वारटर्ज़ हैं, बिजली है और लोगों के लिए पीने के लिए पानी है लेकिन सरकार इन चीज़ों को बिलकुल इग्नोर कर रही है । वहां पर अच्छी अच्छी बिल्डिंगज़ हैं । लेकिन सरकार ने अपने दिए हुए आश्वासनों को त्याग कर ऐसी जगह पर न्यूज़ प्रिंट फैक्टरी लगाने का फैसला किया है जहां पर इस समय न क्वार्टर्ज़ हैं, न बिल्डिंगज़ हैं । बिजली नहीं है, आने जाने के साधन नहीं हैं, पीने के लिए पानी नहीं है और वहां पर अन्य कोई सुविधाएं नहीं हैं । हमारे स्वर्गीय प्रधान मंत्री ने कहा था कि हम इस नंगल टाउनशिप को और विकसित करना चाहते हैं । लेकिन मुझे दुख से कहना पड़ता है कि हमारी सरकार उन के आश्वासनों की ओर ध्यान नहीं दे रही है बल्कि इस शहर को बे-रौनक करने के लिए कदम उठाने जा रही है । मेरी प्रार्थना है कि यह न्यूज़ प्रिंट फैक्टरी नंगल टाऊनशिप में लगाई जाए ताकि सरकार को क्वाटर्ज़ के लिए, बिजली के लिए, पानी के लिए और ज़राए आमदो-रफत के लिए और खर्च न करना पड़े । सरकार ने वहां पर फैक्टरी लगाने के लिए जगह भी सर्वे कर ली थी लकिन इस

चीज को इग्नोर कर दिया है । जहां पर सरकार न्यूज़ प्रिंट फैक्टरी लगाने जा रही है वह पहाड़ी जगह है, वहां पर किसी प्रकार की लोगों को फैसीलिटीज़ नहीं हैं । इस लिए सरकार को अपने फैसले को बदलना चाहिए और यह फैक्टरी नंगल टाउनशिप में खोली जाए ताकि उस शहर की रौनक बदस्तूर रह सकें । डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं आप को उस इलाके की तरफ ले जाऊंगा । आप को पता चलेगा कि हमारी सरकार ने 18 सालों के अन्दर उन इलाकों की बेहतरी के लिए कुछ नहीं किया । वहां पर लोग तालाबों का पानी पीते हैं । श्रीमती ओम प्रभा जैन ने वहां का दौरा किया है और उन्होंने वहां की हालत का जायज़ा लिया है । उन्होंने वहां की पानी की हालत को देखा है और उन्होंने वहां की हालत को देख कर पानी के बारे में उन लोगों की सहायता की है।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, अंग्रेज़ों के राज्य के समय भी वहां के लोगों की हालत बहुत ही बैकवर्ड थी लेकिन अब भी उन की हालत में कोई सुधार नहीं हुआ है । अगर सरकार ने भाखड़ा डैम बनने के कारण सड़कें बनाईं तो उस की हालत को देख कर नहीं बनाईं बल्कि सरकार ने सामान लाने और ले जाने के लिए बनाईं । (घंटी) (विघ्न) मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि हमारे जिले में बिजली पैदा होती है लेकिन हमारे इलाके के अन्दर अन्धेरा ही अन्धेरा है । हमारे साथ सौतीली मां जैसा सलूक किया जा रहा है । मैं सरकार से प्रार्थना करना चाहता हूं कि वहां के लोगों की हालत को सुधारने के लिए यथा सम्भव कदम उठाए जाएं।

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री (फगवाड़ा) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, इस सदन में कल से लेबर, इंडस्ट्रीज़, और एम्पलायमैंट की डिमांड्ज़ पर बहस हो रही है । इस के बारे में माननीय सदस्यों ने अपने विचारों का इज़हार किया कि किस को कोटा मिलना चाहिए, किस को परमिट मिलने चाहिएं और किस-किस ने इन का नाजायज़ इस्तेमाल किया है । मैं भी इस विषय में अपने विचार सदन के सामने रखना चाहता हूं । समाज का दूसरा वर्ग जो मज़दूर वर्ग है, उस के बारे में हाउस में विचार रखना चाहता हूं । सब से पहले मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि 'पंजाब आन दी मार्च, के सफा 156 में सरकार ने खुद माना है कि पिछले साल स्टेट में लेबरज़ डिस्पूट्स बहुत ज़्यादा हुए हैं । उस का कारण यह बताया गया है कि कास्ट आफ लिविंग का इंडैक्स राईज़ हो गया है । दूसरे सरकार ने खुद माना है कि जो नोटिफिकेशन टैक्सटाइल मिल्ज़ वर्कर्ज़ के बारे में था उस को चेंज करने पर वर्करों को परेशानी हुई और उन्होंने उस के लिए जदोजहद की । रीआर्गेनाइज़ेशन आफ स्टेट कांसीलेशन मशीनरी ने खुद माना है कि 1964 में 1,570 झगड़े हुए और 694 झगड़ों का फैसला हो पाया । इसी तरह से 1965 में 1945 हुए और 655 झगड़ों का फैसला हो पाया । एडज्यूडीकेशन के पास सिर्फ 9 प्रतिशत केसिज़ गए। मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि पिछले साल ज़यादा से ज़यादा स्ट्राइक्स हुईं लेकिन इस की जिम्मेदारी सरकार पर है और वर्कर्ज पर नहीं हैं । इस की वजह यह है पिछले साल सरकार ने टैक्सटाइल मिल्ज़ के वर्कर्ज़ के लिए एक नोटीफीकेशन जारी की जिस में केटेगरीवाइज़ पे-स्केल का ज़िक्र था । मैंने इस बारे में पहले भी कहा था कि यह

[श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री]

सरकार पूंजिपतियों और बड़े-बड़े कैपिटलिस्टों के ज़ेरे असर है और वह सरकार से अपनी मर्जी से जो कुछ चाहें मनवा लेते हैं। इसी वजह से उन्हों ने पहला नोटीफिकेशन तब्दील करा लिया जो वर्कर्ज़ ने अपनी बड़ी मेहनत से अपनी मांग को मनवाया था। उन्होंनें अपनी मांग को बड़ी जदोजहद से मनवाया था। डिप्टी स्पीकर साहिबा, आप सुन कर हैरान होंगी कि 25 अप्रेल, 1964 को 25 हज़ार के करीब वर्कर्ज़ ने स्ट्राईक में हिसा लिया लेकिन मिल मालिकों ने सरकार की शह से मज़दूरों को तंग किया। सरकार ने मज़दूरों पर लाठी चार्ज किया और उन पर बहुत अत्याचार किए। उन के विरुद्ध डिफैंस आफ इंडिया के रूल्ज़ लागू किए गए। वर्कर्ज़ के लीडरों को जेल में डाल दिया गया। कामरेंड शमशेर सिंह जोश और मैं हालात को देखने के लिए अमृतसर गए। जब हम लेबर कालोनी में गए तो वर्कर्ज़ के बच्चे तथा उन की स्त्रीयां हमें देख कर बाहर भाग गईं। वह पुलिस के तशदद से इतने घबराए हुए थे कि बह हमारे से भी डरते थे। इस बारे में पंजाब के साबक लेबर मिनिस्टर साहिब ने भी स्टेटमेंट दिया था कि पुलिस ने वर्कर्ज के साथ बहुत ज्यादती की है। मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि साबक लेबर मिनिस्टर का नाम पंडित अमर नाथ विद्यालंकार है। वह लेंबर के बड़े लीडर हैं। उन्होंने यह स्टेटमैंट वहां के हालात को देख कर दी थी। मैं इस बारे में ज्यादा न कहता हुआ यही अर्ज़ करना चाहता हूं कि उस स्ट्राइक के बाद झगड़ा सैटल हुआ। पंजाब सरकार ने अपनी नोटिफिकेशन के ज़रिए मजदूरों को आश्वासन दिए। दूसरी बात मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि पंजाब सरकार इस हाउस के अन्दर और बाहर प्रैस-नोट के द्वारा वर्कर्ज़ को जो अशोरैंसिज़ देती रही है उन कुमिटमैंटस को इस ने अभी तक इम्पलीमैंट नहीं किया। मैं इस बारे में दो-तीन ही मिसालों का ज़िक्र हाउस के अन्दर करना चाहता हूं। पंजाब सरकार ने वर्कर्ज़ को तसल्ली दी थी कि जो पीस-रेटिड वर्कर्ज़ हैं, उन की मिनीमम वेजिज़ फिक्स की जाएगी और उस में प्रोडक्शन को लिंक नहीं किया जाएगा। इस का फैसला 10 महीनों के अन्दर कर दिया जाएगा। यह बात नोटिफीकेशन के ज़रिए कही गई थी लेकिन आज तक हमारी सरकार इस बारे में कोई फैसला नहीं कर सकी क्योंकि यह सरकार मालिकान के ज़ेरे असर है। दूसरी एशोरेंस यह थी कि किसी भी वर्कर को रीट्रेंच नहीं किया जाएगा, छंटनी नहीं होगी। लेकिन पांच छ: सौ वर्करों की छंटनी हो गई और आज तक वे लोग बहाल नहीं हो सके। तीसरी एशोरेंस यह थी कि डिप्टी कमिश्नर, अमृतसर, की चेयरमैंनशिप में एक थ्री-मेंम्बर कमेटी बनाई जाएगी जो इस बात का फैसला करेगी कि स्ट्राईक के दौरान वर्करों को तनखाह मिलनी चाहिये या नहीं और अगर मिलनी चाहिये तो कितनी मिलनी चाहिये। अब टैक्सटाईल यूनियन के वर्कर्ज़ ने डी० सी० को कितने ही रीमांईडर्ज़ दिए हैं लेकिन डी० सी० मीटिंग करने से भी रीफ्यूज़ कर रहा है।

इस के बाद मैं यह कहना चाहता हूं कि पाक एग्रेशन के बाद अमृतसर टैक्सटाईल वर्कर्ज़ की हालत और भी खराब हो गई है। आनरेबल मेम्बर कामरेड जोश ने हाउस

में एक काल-अटैनशन मोशन दी थी कि चीफ मिनिस्टर साहिब ने एशोरेंस दी थी कि पाक हमले के बाद किसी भी मिल मालिक को किसी वर्कर को रीट्रेंच करने की इजाज़त नहीं दी जाएगी लेकिन मज़दूरों को रीट्रेंच किया गया है। इस पर उन्हों ने कहा था कि रीट्रेंच्ड आदमियों की लिस्ट स्पलाई की जाए। चुनाँचि उन को लिस्ट स्पलाई की गई थी लेकिन उस पर आज तक कोई कार्यवाही नहीं की गई। इस तरफ भी मैं सरकार का ध्यान दिलाना चाहता हूं।

एमर्जेंसी लोन के बारे में मैं यह कहना चाहता हूं कि कैपिटलिस्ट्स और इंडस्ट्रियलिस्ट्स को बड़ी तेजी के साथ लोन बांटा गया और उन की अंजमनों को कांफीडेंस में लिया गया लेकिन इस सरकार ने मज़दूरों के साथ स्टैपमदरली ट्रीटमैंट किया। अमृतसर में लोन के लिये मज़दूरों की तरफ से 15,000 अर्ज़ियां आई थीं लेकिन उन में से सिर्फ चार हज़ार वर्कर्ज़ को लोन दिया गया है। मज़दूर यूनियन की रीप्रेज़ेंटेशन की बिना पर मैं ज़िम्मेदारी के साथ कहता हूं कि लोन देने में फेवरिटज़म हुआ है और कुरप्शन हुई है। इस लिये मैं सरकार से यह मांग करता हूं कि इस मामले की इनक्वायरी होनी चाहिये। इस के बाद मैं यह अर्ज़ करना चाहता हूं कि जब कोई डिसप्यूट मेनेजमेंट और वर्कर्ज़ का सरकार के पास जाता है तो यह सरकार क्या करती है। मैं लेबर डीपार्टमैंट की तो बात नहीं करना चाहता क्योंकि वह तो बेजान है और पुलिटीकल इशारों पर चलता है। सरकार डिसप्यूट को रैफर करने में जजमेंट के मैरिट्स में जाती है। एक केस के बारे में हाई कोर्ट और सुप्रीम कोर्ट ने यह फैसला दिया है कि सरकार को केस के जजमेंट के मैरिट्स में गए बिना ही केस को रैफर करना चाहिये क्योंकि मैरिट का फ़ैसला करना तो लेबर कोर्ट का काम है। या इन्डस्ट्रियल ट्रीबयूनल केस के जजमेंट के मैरिट में जा सकता है। लेकिन सरकार इन्डस्ट्रियल ट्रीबयूनल को 70 फीसदी से ज़यादा केस रैफर नहीं करती। पिछले साल 9 फीसदी केस एडज्यूडीकेशन के लिये रैफर किये गए थे। मैं आप के द्वारा यह कहना चाहता हूं कि सरकार को अपनी नीती को बदलना चाहिये। सेंटर की एक इंडस्ट्रियल हाउसिंग स्कीम है। उस के मातहत सेंटर की सरकार स्टेट गवर्नमैंट्स को प्राविंसिज़ में मज़दूरों का स्टैंडर्ड आफ लिविंग ऊंचा करने के लिये, उन के रहने के लिये कालोनीज़ बनाने के लिये ग्रांट देती है लेकिन 1956 के बाद आज तक पंजाब में किसी इंडस्ट्रियल सैंटर में कोई नई लेबर कालोनी मज़दूरों के लिये नहीं बनाई गई। मज़दूरों का स्टैंडर्ड आफ लिविंग ऊंचा करने के लिये सरकार ने यह कदम नहीं उठाया। हर साल बजट लैप्स हो जाता है। मैं सरकार से कहना चाहता हूं कि यह तबका सनअती पैदावार बढ़ाने के लिये देश की रीढ़ की हड्डी का काम देता है इस के म्यारे ज़िंदगी को ऊंचा उठाने के लिये सरकार को यत्न करना चाहिये।

इस से आगे मैं आप के ज़रिये यह बात कहना चाहता हूं कि इंडस्ट्रियल ट्रीब्यूनल और लेबर कोर्टस जो अवार्ड देती है सरकार उन को इम्पलीमेंट

[श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री]

नहीं होने देती। इस सम्बन्ध में मैं डीफाल्टर कम्पनियों की लिस्ट आप के सामने पेश करना चाहता हूं। उन के नाम इस तरह से हैं:—

"1. Moga Transport Co. (P) Ltd., Moga.
2. Malerkotla Transport Co., Malerkotla.
3. Patiala Transport & Engineering Co., Rampura Phool.
4. Gandhara Transport Co., Faridkot.
5. Damdama Sahib Bus Service, Bhatinda.
6. New Khalsa Roadways Co. (P) Ltd., Phagwara.
7. General Labour Co-operative Transport Society, Karnal."

लेबर कोर्टस और इंडस्ट्रियल ट्रीब्यूनल ने 1959, 1960, 1961, 1962 और 1963 में अवार्ड दिये थे और जो इन कम्पनियों से अमांउट्स अभी तक अनरियलाईज़ड हैं वह है रु० 57649.26 पैसे। इस रुपये को अभी तक सरकार या लेबर डीपार्टमैंट वर्कर्ज़ को दिलाने में नाकामयाब रहा है। इस का नतीजा यह होगा कि मज़दूरों का एतमाद लेबर कोर्टस और इंडस्ट्रियल ट्रीब्यूनल से उठ जाएगा। अगर सरकार ने अपने रवैये को न बदला तो मज़दूर जो अब तक आईनी तरीकों से अपनी मांगों की डीमांड करते आए हैं इन से दूर चले जाएंगे और अपने मतालबात मनवाने के लिये कोई सख्त रासता अख्तयार करेंगे। मज़दूर, एम्पलाईज़ चाहे वें ग्रामोद्योग खादी संघ के हैं, चाहे ट्रांस्पोर्ट के हैं चाहे इंडस्ट्रियल फैक्टिरयों के हैं उन को अपनी यूनियन्ज़ बनाने का हक है। उन को पूरा हक है कि अपने मफाद की हैसियत के लिये, अपने मतालबात मनवाने के लिये, अपनी यूनियन्ज़ बनाएं .. (घंटी की आवाज़) मैं पांच मिंट में अपनी बात कह लूंगा। खादी संघ कान्डक्ट रूल्ज़ की ग्यारहवीं आईटम है:

"They will not form any union nor become member of any union."

अब लेबर डीपार्टमैंट का काम देखिये। उन्हों ने यह कहा है कि कान्डक्ट रूल्ज़ के मुताबिक यूनियन नहीं बना सकते। ग्रामोद्योग खादी संघ, आदमपुर, के वर्कर्ज़ को बहुत मायूसी हुई है। उन को इनकार कर दिया है कि तुम यूनियन नहीं बना सकते। यह गांधी के नाम लेवा हैं, इन का काम देखिये, इन की एक्टिविटीज़ एंटी-लेबर हैं। इन्होंने कह दिया कि ना तो यूनियन बना सकते हो और न ही कोई मेंम्बर बन सकता है। यह पालिसी बहुत गलत है। इसी तरह से कताई और बुनाई के वर्कर्ज़ की बहुत सी डीमांड्ज़ हैं। उन का जेनरल मेनेजर भी बहुत गड़बड़ करता रहा है। खादी संघ की भली प्रकार देख भाल नहीं करता। पंजाब रोडवेज़ भी एक खालिस सरकारी कमरशियल अदारा है। गवर्नर महोदय ने 14 फरवरी, 1966 को इसी हाउस में कहा था कि ट्रांस्पोर्ट के विभाग को 1.18 लाख मुनाफा 9 महीने में हुआ है। पंजाब में दूसरी स्टेट्स के मुकाबले में per mile खर्चा 85 nP. है और इसी तरह से आमदनी भी 31 nP. per mile है। दूसरी स्टेट्स के मुकाबला में यह आमदनी भी ज़यादा है। लेकिन हैरानी की बात है कि पैपसू रोडवेज़ कार्पोरेशन में वर्कर्ज़ को बोनस मिलता है, कुल्लू रोड ट्रांस्पोर्ट कार्पोरेशन के वर्कर्ज़ को,

स्टेट बैंक में काम करने वालों को और लाईफ इंशोरैंस कार्पोरेशन में काम करने वालों को भी बोनस मिलता है लेकिन पंजाब रोडवेज़ में वर्कर्ज़ को बोनस नहीं मिलता। उन्हों ने 29 तारीख को हड़ताल करने का ऐलान किया हुआ है। उन को ग्रैचूटी नहीं मिलती, चपल अलाउंस नहीं मिलता, धुलाई अलाउंस बहुत कम है। ग्रेड रीवाईज़ होने चाहियें। इस के अलावा वर्कशाप में काम करने वालों को गर्म वर्दियां मिलनी चाहियें। मैं गवर्नमैंट से अपील करूंगा कि रोडवेज़ के वर्कर्ज़ ने इतनी मिहनत से काम किया है कि जहां 1948 में सिर्फ 13 बसें थी वहां आज 1,192 बसें हैं। इतनी एक्सपैंशन की है, करोड़ों रुपयों की मशीनरी और स्टोर्ज़ बना कर दिये हैं। सरकार को उन के मुतालबात मान लेंने चाहियें, उन को किसी इम्तहान में नहीं डालना चाहियें। इस का नतीजा अच्छा नहीं होगा।

वर्कचार्ज सरकारी मुलाजमों की तादाद स्टेट में 2,65,819 है। इन में पी.डबल्यु.डी. बी. एण्ड आर, पब्लिक हैल्थ और इलैक्ट्रिसिटी बी. एड आर. महिकमों के मुलाज़िम शामिल हैं। इन में 1956 से पहले regular हुए, उस के बाद रैगूलर नहीं हुए। अगर कुछ रैगूलर हुए तो उन को कनफर्म नहीं किया गया। जब तक वह कनफर्म न हों उस वक्त तक उन को इनक्रीमैंट नहीं मिलती। वर्कचार्ज आदमियों की सिक्योरिटी आफ सर्विस नहीं है वे लोग दिल लगा कर काम नहीं कर सकते। सुन्दर नगर पंडोह में और पोंग डैम में काम करने वाले वर्कर्ज़ को पहाड़ी अलाउंस नहीं मिलता। उन के मुकाबले में हाजीपुर बलाक में काम करने वाले मुलाजमों को मिलता हैं। वे भी उसी बलाक के रहने वाले हैं। फिर जो रैगूलर इस्टैबलिशमैंट है उस को $12\frac{1}{2}\%$ प्रोजैक्ट अलाउंस मिलता है, वर्कचार्ज को नहीं मिलता। सरकार को यह डिस्पैरिटीज़ रीमूव करनी चाहियें।

पंजाब की नगर-पालिकाओं की बाबत भी एक बात कहना चाहता हूँ। लेबर कोर्ट जालन्धर ने फैसला किया था कि नगर पालिका के मुलाज़मों को ग्रैचूटी मिलनी चाहिये। यह फैसला नवम्बर, 1964 में लागू होना चाहिए था। जब कभी कोई कमेटी रैज़ोल्यूशन पास करके भेजती है कि मुलाजमों को ग्रैचूटी मिलनी चाहिये तो सरकार वह रेजोल्यूशन रीजैक्ट कर देती है कि चूंकि कमेटियों की फाइनैनशल कण्डीशन अच्छी नहीं है इस लिये ग्रैचूटी नहीं मिलनी चाहिये। लेकिन जब कमेटो अपनी आमदनी में इज़ाफा करनें के लिये और चुंगी टैक्स लगाना चाहती है तो सरकार माफ कर देती है। इस नीती से कमेटी की आमदनी कैसे बढ़ सकती है ? सीमेंट फैक्टरी, दादरी, को मिनिस्टर ने चुंगी से एगज़ैपशन दे दी है, फगवाड़ा शूगर मिल को तो चुंगी माफ है, लेकिन इर्दगिर्द से माल लाने वाले गड्डों, गधों, घोड़ों और रिक्शों पर चुंगी और टोल टैक्स की मंज़ूरी दे रखी है। गधा गाड़ी पर, टांगे पर तो यह टैक्स लगा दिया। इस के लगाने की इजाज़त दे दी गई मगर बावजूद इस बात के कि कई बार मनिस्टर साहिब को डैपूटेशन भी मिले, रिप्रिज़ेंटेशन्ज़ भी की गई, लेकिन निहायत अफसोस के साथ कहना पड़ता है कि यह जो टैक्सटाईल मिल्ज़

[श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री]
और दूसरी बड़ी बड़ी मिल्ज़ चलती हैं उन पर चुन्गी लगाने का कमेटी को मौका नहीं दिया गया वहां के मुलाज़म बुरी तरह से पार्टीबाजी में फंसे हुए हैं। सरकार को उन की सर्विस कन्डीशज़ में कोई न कोई अमैंडमैंट्स करनी चाहिए कि कमेटी अगर यूनैनीमसली किसी वर्कर को डिसमिस कर दे तो उस की भी अपील लाई करे।

इस के बाद, डिप्टी स्पीकर साहिबा, कुछ थोड़ी सी बात आप के मुलाज़मों की बाबत भी कहना चाहता हूं। बीबी जी, यह बात कहने के लिए मुआफी चाहता हूं कि आप के चिराग तले भी अंधेरा है। आप अपने कर्मचारियों को देखिए। मैंने खुद पी. ए. सी. की मीटिंग्ज़ में भी देखा कि किस तरह से सुबा से ले कर शाम तक आप के रिपोर्टर और दूसरे कर्मचारी काम करते हैं। उन को न तो किसी प्रकार का ओवर-टाईम दिया जाता है और न ही उन के ग्रेड बढ़ाए गए हैं। इन के ग्रेड रिवाईज करने के लिए आप को या स्पीकर साहिब को खुद सोचना चाहिए। यह गवर्नमैंट का काम नहीं है, यह आप का काम है और मैं आप से निवेदन करना चाहता हूं कि इस सम्बन्ध में आप को ही इनिशिएटिव लेना चाहिए। यह सरकार का काम नहीं है।

इस के अलावा मैं आम सरकारी मुलाज़मों की बाबत चार बातें निवेदन करना चाहता हूं। पहली बात तो यह है कि यह जो रिट्रैंचमैंट का कुल्हाड़ा बड़ी तेज़ी के साथ चल रहा है उसे फौरन बन्द कर देना चाहिए। आखिर यह कुल्हाड़ा किस पर पड़ता है ? यह दस परसैंट रीट्रैंचमैंट का कुल्हाड़ा भी चौथे और तीसरे दर्जे के मुलाज़मों पर पड़ता है। बड़े-बड़े अफसरों को छेडा तक नहीं गया। उस के अलावा दूसरी बात यह है कि इन मुलाज़मीन की बड़ी देरीना ग्रीवैंसिज़ हैं। उन की सुनवाई नहीं होती, उन की सुनवाई के लिए मैं यह सुझाव देना चाहता हूँ कि जायंट कन्सल्टेटिव कमेटीज़ होनी चाहिएं। जिस तरह से यू. के. में विटले कोंसिल्ज़ हैं उसी पैटर्न पर यहाँ पर भी यह कायम की जानी चाहिए। (घंटी) डिप्टी स्पीकर साहिबा, इस के अलावा मैं आप के द्वारा सरकार से पुरज़ोर अपील करूंगा कि मुलाज़मों की पे को तन्खाह को जिस तरह से सैंट्रल गवर्नमैंट ने प्राईस इंडैक्स के साथ लिंक किया हुआ है उसी तरह से यहाँ पर फौरन किया जाना चाहिए। इस के मुताबिक जितनी इस प्राइस इन्डैक्स में राईज़ हो उस के मुताबिक इन का एलाऊंस बढ़ा दिया जाए और जितना कम हो उसी के मुताबिक कम किया जाए। यह इस चीज़ का एक परमानेंट हल होगा।

Deputy Speaker : The hon. Member should be brief, please.

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : बस जी, मैं जल्दी जल्दी ही खत्म करने जा

रहा हूं। तो मुलाज़मों की बाबत जो चौथी बात मैं अब अर्ज़ करनी चाहता हूं वह यह है कि उन के लिए अब एक नया पे कमिशन मुकर्रर किया जाए। यह उन की एक जबरदस्त और बड़ी जायज़ मांग है। सरकार को इसे मन्जूर कर लेना चाहिए और इस पे कमिशन का चेयरमैन एक हाई कोर्ट का जज होना चाहिए जिसमें एक मुलाज़मों का भी नुमाइन्दा होना चाहिए।

अब सिर्फ एक बात और कह कर मैं बैठ जाऊंगा। फरीदाबाद मैटल इन्डस्ट्रीज़ के मालिकान ने वहां पर लाक आऊट कर दिया। सरकार का डिफैंस आफ इंडीया रूल उस वक्त हरकत में नहीं आता जब कि बड़े-बड़े लोग इस तरह की हरकतें करते हैं लेकिन बड़े अफसोस के साथ कहना पड़ता है कि जब मज़दूर और छोटे मुलाज़म अपने मुतालबात मनवाने का यत्न करते हैं तो सरकार की पुलिस, सरकार की वह दफा 144, सरकार की लाठियां और सरकार के टीयर गैस के गोले सारे के सारे हरकत में आ जाते हैं। यह सरकार मज़दूरों के इतिहाद को दबाने के लिए, उसे तोड़नें के लिए दफा 144 नाफज़ करती है। मैं आप के ज़रिए सरकार से यह मांग करूंगा कि आज सूबा में बिल्कुल शान्ति है इसलिए जो मुख्तलिफ शहरों में, इंडस्ट्रियल सैंटरज़ में दफा 144 लागू की हुई है उसे उठा ले ताकि मज़दूर, सरकार के कर्मचारी और वर्कर अपने मुतालबात के लिए पुर अमन तरीके से जदोजहद कर सकें। (घंटी)

आखिर में सिर्फ एक बात खेत मज़दूरों की कहनी है। सरकार खुद इस बात को मानती है कि पंजाब की 35 प्रतिशत आबादी वर्कर्ज़ और काम करने वालों की है। इस में खेत मज़दूर भी शामिल हैं .. ..

Deputy Speaker : There should be some limit. Kindly wind up now.

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : मगर बड़े अफसोस के साथ कहना पड़ता है कि इन खेत मज़दूरों की बेहतरी के लिए सरकार ने अभी तक कोई कानून नहीं बनाया। उन की देखभाल के लिए पटवारी रखे हुए हैं। लेकिन इस बात से इन्कार नहीं किया जा सकता कि वह हमेशा मालिकों का साथ देतें हैं। इसलिए मैं आप के ज़रिए सरकार से प्रार्थना करूंगा कि उन मज़दूरों के लिए लेबर कोर्ट या इसी तरह के कोई दूसरे अदारे कायम किए जाएं।

चूंकि आप का हुक्म है इस लिए अपनी बाकी बातों को रखता हूं। उन का ज़िक्र फिर किसी वक्त कर लूंगा। आप का धन्यवाद।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ (ਨਕੋਦਰ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅਜ ਸਦਨ ਵਿਚ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੀਆਂ ਮਦਾਂ ਉਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਜਿਸ ਦੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇੰਡਸਟਰੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਦੇਸ਼ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਉਘੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ, ਖ਼ੁਸ਼ਹਾਲ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਗਿਨਤੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਬਾਰੇ ਹਾਲਤ ਤਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪਰਸੋਂ ਹੀ ਪਲੈਨਿੰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਰਦਾਰ ਤਰਲੋਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ Farming is posing a problem to the economy of the State. ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੀ ਫਾਰਮਿੰਗ ਵਿਚ ਇਨਕਰੀਜ਼ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਸਾਲ ਸਿਰਫ਼ $1\frac{1}{2}$ ਪਰ ਸੈਂਟ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਇਨਕਰੀਜ਼ ਹੈ ਉਹ $2\frac{1}{2}$ ਔਰ 3 ਪਰ ਸੈਂਟ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤਨਾ ਵੀ ਅੱਗੇ ਲੈ ਜਾਈਏ ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਾਸਤੇ ਜਿਹੜੀ ਡਿਮਾਂਡ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਸੋ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਚਿਰ ਤਕ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਤਰੱਕੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਲੈ ਜਾਂਦੇ, ਦੇਸ਼ ਖ਼ੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਕਿਉਂ ? ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਦਿਹਾਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਬਹੁਤ ਸਰਪਲਸ ਹੈ। ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦੇਵਾਂਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਐਂਪਲਾਏਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ। ਇਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਫਾਰੇਨ ਐਕਸਚੇਂਜ ਦੀ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਫਾਰੇਨ ਐਕਸਚੇਂਜ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ earn ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਪਿਛਲੇ ਦਸਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਫਾਰੇਨ ਐਕਸਚੇਂਜ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਨੇ earn ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਵਿਚ ਅਸਾਂ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਨਾਈਆਂ—ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਉਹ ਕੋਈ ਸਰਪਲਸ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪਰ ਅਸਾਂ ਆਪਣੇ ਪੇਟ ਉਤੇ ਪੱਥਰ ਰਖਕੇ, ਅਪਣੀ ਨੀਡਜ਼ ਨੂੰ cut short ਕਰਕੇ, ਉਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਸਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਜਿਹੇ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜੀਆਂ ਤਾਕਿ ਫਾਰੇਨ ਐਕਸਚੇਂਜ ਅਰਨ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਆਪਣੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਫਾਰੇਨ ਐਕਸਚੇਂਜ ਦੀ ਉਤਨੀ ਹੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਿਤਨੀ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵੱਸਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਰੋਟੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਬੱਤੀ ਜ਼ਰਾ ਬੁਝਾ ਦਿਉ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਹਾਂ ਜੀ, ਬੱਤੀ ਦਾ ਬੁਝਾਉਣਾ ਵੀ ਇਕਾਨੋਮੀ ਹੈ ਔਰ ਇਹ ਇਕਾਨੋਮੀ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਤੋ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਫਾਰੇਨ ਐਕਸਚੇਂਜ ਅਰਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ 10 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਇੰਡਸਟਰੀ ਕਾਫ਼ੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੈਕਟਰਜ਼ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਸੂਬਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸੂਬੇ ਨਾਲੋਂ ਪਿਛੇ ਨਹੀਂ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਔਰ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਵਿਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਬਾਕੀਆਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਦੂਜੇ ਤੀਜੇ ਨੰਬਰ ਤੇ ਲਿਆ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਹੌਲੇ ਹੌਲੇ ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ ਤੇ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਏਗਾ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਅਜੇ ਤਾਂ ਦਸਵੇਂ ਨੰਬਰ ਤੇ ਹੈ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਨਹੀਂ ਬਾਬੂ ਜੀ, ਦਸਵੇਂ ਨੰਬਰ ਉਤੇ ਨਹੀਂ ਤੀਜੇ ਨੰਬਰ ਉਤੇ ਹੈ। ਬਹਰ ਹਾਲ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕੁਝ ਖਾਮੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਲ ਹੀ ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਮਾਰਫ਼ਤ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਗਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਬਾਰੇ ਪਾਲੇਸੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਮੌਜੂਦਾ ਪਾਲੇਸੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਰੀਵਾਈਜ਼ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਹੁਣ ਸਾਡਾ ਸੂਬਾ ਤਿੰਨ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ—10/10 ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਦੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਤਕਸੀਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਜਾਂ ਗ਼ਮੀ ਹੈ ?

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਜੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੀ ਹੈ। ਸੋ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੀ ਕਿ ਤੀਜੀ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਪਲੈਨ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ 72 ਦਿਹਾਤੀ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਅਲ ਐਸਟੇਟਸ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਟਾਰਗੈਟ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਵਿਚੋਂ 46 ਦਿਹਾਤੀ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਅਲ ਐਸਟੇਟਸ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਪਰ ਖੁਦ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਕਬੂਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ 99% Industrial Estates are lying vacant ਔਰ ਇਹ ਪਲੈਨ ਫੇਲ ਹੋਈ ਹੈ।

12.00 Noon

ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲੋਂ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਤੁਹਾਡੀ ਰਾਹੀਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਨਡਸਟਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟਸ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਲਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਔਰ ਵਡੇ ਵਡੇ ਸ਼ੈਡ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਣਾ ਰਖੇ ਹਨ ਔਰ ਇਹ ਸਕੀਮ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਸਕੀਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਪਿਛਲੇ 10 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਔਰ ਇਸ ਸਕੀਮ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਖਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਫੋਰ ਸੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ ਦੇ ਲਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਜ਼ਾਇਆ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਐਸਟੇਟਸ ਵਿਚ ਸ਼ੈਡ ਸਾਰੇ ਖਾਲੀ ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਕਲਮੰਦੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਲੀ ਪਏ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸਰਕਾਰ ਰੀਜ਼ਨ ਇਹ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੈਡਜ਼ ਦੇ ਕਿਰਾਏ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਨ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਦਾ ਜੋ ਅਸਲੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਉਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੀ। ਅਸਲੀ ਕਾਰਨ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਚਲਾਣ ਵਾਸਤੇ ਸਰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੀ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਖਾਲੀ ਪਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਕਮੀਸ਼ਨ ਬਣਾਏ ਜਿਹੜੀ ਦੇਖੇ ਕਿ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟਸ ਬਣਾਏ ਸਨ ਔਰ ਇਨਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹੋਇਆਂ ਇਹ ਫੋਰ ਸੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਉਸ ਵਕਤ ਤਕ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਜਿਤਨੇ ਚਿਰ ਤਕ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਲਈ ਜੋ ਵਡੇ ਵਡੇ ਕੋਟੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਨੇ ਉਹ ਇਹ ਡਾਈਵਰਟ ਕਰ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਐਸਟੇਟਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇ ਦਿੰਦੀ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹੁਣ ਵੀ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਕੋਟੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਸਟੇਟਸ ਨੂੰ ਅਲਾਟ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿਦਗੀ ਸੁਧਰ ਸਕੇ। ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੇਲਿਉਰ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਔਰ ਜੇ ਕਰ ਤੁਸੀਂ ਫੇਲਿਉਰ ਨੂੰ ਸਕਸੈਸ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤਾਂ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੈਡਾਂ ਨੂੰ ਭੇਡਾਂ ਦੇ ਵਾੜਿਆਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿਉ, ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਆਖਦਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਤਾਂ ਇਹ ਉਥੇ ਸਕੂਲ ਸਟਾਰਟ ਕਰ ਦੇਵੇ ਔਰ ਹਸਪਤਾਲ ਸਟਾਰਟ ਕਰ ਦੇਵੇ। (ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਵਿਘਨ)

उपाध्यक्षा : सरदार दर्शन सिंह जी न आप इन की इनटूप्शन का जवाब दें औ न ही खुद इनटरप्ट करें और जल्दी खत्म करें । (I would request the hon. Member, Ch. Darshan Singh neither to reply to their interruptions nor he should interrupt himself. He should now wind up.)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਇੰਟਰਪਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਕਰਦੇ ਪਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੰਟਰਪਸ਼ਨ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿਆਂਗਾ ਔਰ ਦਸ ਮਿੰਟ ਹੋਰ ਲਵਾਂਗਾ।

ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕ ਅਗਰੈਸ਼ਨ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਤਬਾਹ ਹੋਈ ਸੀ ਔਰ ਕਈ ਕਾਰਖਾਨੇ ਬੰਬਾਰਡਮੈਂਟ ਨਾਲ ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਏ ਸੀ ਔਰ ਕਈਆਂ ਨੇ ਵੈਸੇ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਔਰ ਕਈ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਪੁਟ ਕੇ ਅਗੇ ਲੈ ਜਾਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਪਲਾਨਿੰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਗੇ ਇਥੋਂ ਦੀ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦਾ ਕੇਸ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੁਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੁਖ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਦਾ ਕੇਸ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਲਾਨਿੰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਗੇ ਪੁਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਬਜਾਏ ਵਧ ਦੇਣ ਦੇ ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਘਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਲੜਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਉਂਕਿ ਸੂਬੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਅਗੇ ਦਲੀਲਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੂਬਾ ਬਣਾਉਣਾ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਮੰਗਦੀ ਸੀ ਥਲੇ ਨੂੰ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਉਪਰ ਨੂੰ। ਇਸ ਨਾਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੋਈ ਹੈ....

Deputy Speaker : Punjabi Suba is not under discussion.

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਦਸ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਪਲਾਨਿੰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਗੇ ਪੁਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਆਰਗੂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਔਰ ਸੈਂਟਰ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਸ ਵੇਲੇ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਦੀ ਡੀਮਾਂਡ ਹੈ। ਇਸ ਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰੋ। (The hon. Members should speak on the Demand for industries, which is before the House.)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਦਾ ਕੇਸ ਪਲਾਨਿੰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕੋਲ ਪੁਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਔਰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਾਡੀ ਡੀਮਾਂਡ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਮੰਨੀ ਗਈ ਤਾਂ ਬਾਰਡਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਣ ਲਗੀਆਂ।

ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਜੋ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿੱਲਾਂ ਲਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਥੋੜੀਆਂ ਨੇ ਔਰ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਚਾਰ ਹੋਰ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿਲਾਂ ਲਗਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਔਰ ਇਹ ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ ਵਿਚ ਲਗਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਔਰ ਇਹ ਪਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਟਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜ ਗੰਨਾ

ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਸੜ ਰਿਹਾ ਹੈ ਔਰ ਕੋਈ ਮਿਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੰਨਾ ਦੋ ਰੁਪਏ ਫੀ ਮਣ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚੁਕਦੀ ਹਾਲਾਂਕਿ ਗੁੜ ਦਾ ਭਾ 22 ਰੁਪਏ ਮਣ ਹੈ ।

ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਰੱਬ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਗੁੜ ਬਾਰੇ ਬਣੀ ਪਾਲੇਸੀ ਨੂੰ ਛਡ ਦਿਉ । ਯੂ. ਪੀ. ਦਾ ਗੁੜ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰੋ । ਪਿਛੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਵਾਬ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਹੁਕਮ ਕਿਥੇ ਗਿਆ ਹੈ । ਹਾਲਾਂ ਯੂ. ਪੀ. ਦਾ ਗੁੜ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਤੀਜੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਫੈਕਟਰੀ ਬਾਰੇ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਥੇ ਜੋ ਫਰਟੇ-ਲਾਈਜ਼ਰ ਫੈਕਟਰੀ ਅਗੇ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਅਜ 280 ਹਜ਼ਾਰ ਟਨ ਕੁਲ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਦੀ ਡਿਮਾਂਡ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਕਿਧਰੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਡੀਮਾਂਡ ਨੂੰ ਮੀਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਥੇ ਇਕ ਫਰਟੇ-ਲਾਈਜ਼ਰ ਫੈਕਟਰੀ ਹੋਰ ਲਗਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਇਥੇ ਜੋ ਖਾਦ ਦੀ ਥੁੜ ਹੈ ਇਹ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕੇ । ਨਿਰਾ ਤਕਰੀਰਾਂ ਨਾਲ ਔਰ 'ਗਰੋ ਮੋਰ ਫੂਡ, ਗਰੋ ਮੋਰ ਫੂਡ' ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨਹੀਂ ਵਧਾ ਸਕਦੇ । ਪੈਦਾਵਾਰ ਤਾਂ ਤਦ ਹੀ ਵਧੇਗੀ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਉਸ ਦੀ ਲੋੜ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ, ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦੇ ਮਾਡਰਨ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟ ਦਿਉਗੇ, ਤਦ ਹੀ ਗਰੋ ਮੋਰ ਫੂਡ ਹੋਵੇਗੀ । ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰੋਗੇ ਤਦ ਹੀ ਉਹ ਗਰੋ ਮੋਰ ਫੂਡ ਕਰੇਗਾ ਔਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਅੰਨ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਦੇਵੇਗਾ ।

ਹੁਣ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਦੀ ਇਕ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗਾ । ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਜੋ ਸ਼ਾਹਪੁਰ ਪਿੰਡ ਹੈ ਉਥੇ 1947 ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਹੁਣ ਤਕ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਨਵਾਂ ਪੈਸਾ ਵੀ, ਪੁਰਾਣਾ ਪੈਸਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਵਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਵਾਂ ਪੈਸਾ ਵੀ ਅਜ ਤਕ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਜੇ ਇਹ ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਵਜ਼ੀਰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਥੋਂ ਦੀ ਜਨਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕਮ ਅਜ਼ ਕਮ ਉਥੇ ਇਕ ਆਈ. ਟੀ. ਆਈ. ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣ ਜਾਂ ਇਕ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟ ਹੀ ਬਣਾ ਦੇਣ । ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਦੀ ਡਿਸਪੋਜ਼ਲ ਤੇ ਜੋ 60, 60 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਿਸਕਰੀਸ਼ਨਰੀ ਫੰਡਜ਼ ਵਿਚ ਸੀ, ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫੰਡਜ਼ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 60, 60 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਹ ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਹੀ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਔਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਮਨਿਸਟਰ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਇਹ ਉਸ ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੰਡਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਉ ਦਾਦੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਭੁਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ ਦਾ ਹੈ ਔਰ ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਪੈਸੇ ਦੀ ਤਕਸੀਮ ਵਿਚ ਕੁਝ ਮਿਲਣ ਦੀ ਤਵੱਕੋ ਰਖਦੇ ਹਨ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਕ ਸ਼ੇਅਰ ਯਾਦ ਆਇਆ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ—

ਮੇਰੇ ਹਾਥੋਂ ਕੇ ਤਰਾਸ਼ ਹੂਏ ਪੱਥਰ ਕੇ ਬੁਤ,
ਆਜ ਬੁਤਖ਼ਾਨਾ ਮੇਂ ਭਗਵਾਨ ਬਨੇ ਬੈਠੇ ਹੈਂ ।

[ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ]

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਦੇ ਭੁਲਣੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਆਦਮੀ ਸੰਗਤਰਾਸ਼ੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਉਹ ਬੁਤ ਸ਼ਿਕਨੀ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਕਮ ਅਜ਼ ਕਮ ਇਕ ਆਈ. ਟੀ. ਆਈ. ਤਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਦੇਣ। ਪਹਿਲੇ ਉਥੇ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਅਜ ਤਕ ਇਕ ਪੈਸਾ ਵੀ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਬੇਸ਼ਕ ਉਹ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਕਢਾ ਕੇ ਦੇਖ ਲੈਣ.... (ਘੰਟੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼) ਬਸ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਤੁਹਾਡੀ ਘੰਟੀ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਵਜਦੀ ਹੈ।

Deputy Speaker : The hon. Member should finish his speech within the next two minutes.

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਇਹ ਇਲਾਨ ਕਰ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਥੇ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਲਿਆਉਣੀ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਆਏਗੀ ਕਿ 30 ਲਖ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਇਕ ਫਰਮ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਫਿਰ 20 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਥਾਪਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਜਾਂ ਜਗਾਧਰੀ ਦੇ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਬੜੇ ਵਡੇ ਬੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇ ਰੀਲੀਫ ਦੇਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਆਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਬਸੀਡੀ ਔਰ ਗਰਾਂਟ ਲਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਕੀ ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਹੈ ? ਸੰਤ ਵਿਨੋਬਾ ਭਾਵੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਵਡੇ ਵਡੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਵਾਲੇ ਅਮੀਰ ਲੋਕ ਹਨ, ਉਹ ਚੋਰ ਔਰ ਡਾਕੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਪਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਜੋ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗਰੀਬ ਮਜ਼ਦੂਰ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਨ ਤੇ ਕਪੜਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਜਿਤਨੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਲਗਾਏ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੈਕਟਰ ਵਿਚ ਲਗਾਏ। ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ ਲਈ ਹਾਲੇ ਲੋਕ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਵਰਨਾ ਇਥੇ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਕੈਪਟਲਿਜ਼ਮ ਆਵੇਗਾ। 5-10 ਆਦਮੀ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੇ ਛਾ ਜਾਣਗੇ ਤੇ 3 ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਹਥ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮਾਇਆ ਚਲੀ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੀ ਜਨਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਿਆ ਕਰੇਗੀ। ਵਡੇ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ ਆਪਣੀਆਂ ਤਿਜੋਰੀਆਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਪੇਟ ਕੱਟ ਕੇ ਭਰਿਆ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਬਣਾਉ। (ਘੰਟੀ) ਕਿੰਨੀ ਦੁਖਦਾਈ ਗਲ ਹੈ ਕਿ 18 ਸਾਲ ਤੋਂ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ 30 ਕਰੋੜ ਦਾ ਬਲੈਕ ਮਨੀ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਉਹ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਖੁਦ offer ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਵਲ ਲੈ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਨੂੰ ਪਰ੍ਹਾਂ ਧੱਕਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ industrial policy ਨੂੰ change ਕਰੋ ਅਤੇ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਬਣਾਉ।

पंडित राम धारी गौड़ (गोहाना) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, आज पंजाब का अगर कल्याण हो सकता है तो इन्डस्ट्री के द्वारा ही हो सकता है। आप जानती हैं कि देश की आबादी बढ़ती जा रही है जबकि ज़मीन नहीं बढ़ती है। जिस खानदान

में पहले पांच आदमी थे आज वहां पर दस हो चुके हैं मगर ज़मीन वही की वही है । नतीजा यह है कि बेकारी बढ़ रही है और जब तक उन को इन्डस्ट्री में नहीं लगाया जायगा उन का गुज़ारा नहीं हो सकता । आज देहात में कम से कम 70 फी सदी आबादी ऐसी है जो बेकार है, भूखे पेट है । उस को समझ नहीं आ रहा कि क्या किया जाय क्योंकि कोई काम धंधा भी नहीं है । ठीक है पंजाब में कुछ दस्तकारी ने तरक्की की है मगर यह बड़ी २ दस्तकारी है, घरेलू काम धँधे तो खत्म हो गए हैं । सारी की सारी बैकवर्ड क्लासिज़ बेकार हो चुकी हैं । लोहार है तो उस का धंधा कारखानों ने सम्भाल लिया है, मोची का काम बाटा टाटा ने छीन लिया है । जुलाहे का धँधा बड़ी २ मिलें करने लगी हैं और कुमहार का धंधा बावा ने छीन लिया है । वह बेचारे बेकार बैठे हैं जबकि सरकार बड़े २ कारखानों को बढ़ावा दे रही है । हां कागज़ पर देहाती आबादी के लिए काफी कुछ हो रहा है मगर अमल में कुछ नहीं । वहां देहात में जाते हैं तो लोग हमसे कहते हैं कि धंधा दिलाओ, पैसा दिलाओ ताकि हम कोई काम शुरू कर सके मगर जब उन को कुछ दो तीन सौ रुपया दिया भी जाता है तो ठीक तरीके से दिया भी नहीं जाता, उन तक पहुंचता नहीं । जिस आदमी ने दो सौ रुपया लेना होता है उस को दस दफतरों मे चक्कर लगाने पड़ते हैं और फार्मों की पेचीदगियां उन को समझ नहीं लगतीं । उन को समझ नहीं आता कि कहां जाएं, कहां से पैसा मिलेगा । बाकी दफतरों के बाबू भी बड़े इनऐफीशेंट हैं । कोई बेचारा देहाती आता है तो कह देते हैं कि जाओ बैठो इस वक्त समय नहीं है, उन का रवैया ठीक नहीं होता । दफतरों में बैठे गप्पें मारते रहते हैं :

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਬੈਠੇ ਗਪਾਂ ਹੀ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ ।

पंडित राम धारी गौड़ : हां जी बारह बज गए हैं, यह वक्त ही ऐसा है ।

बाबू बचन सिंह : आप के बजे हुए हैं ।

उपाध्यक्षा : पंडित जी यह लफज़ वापिस लीजिये । (The hon. Member Pandit Ram Dhari Gaur should withdraw these words.)

पंडित राम धारी गौड़ : बहुत अच्छा जी मैं यह लफ्ज़ वापिस लेता हूं । तो मैं कह रहा था कि जब कोई अनपढ़ देहाती कर्ज़ लेने के लिए जाता है तो दफतरों में उस से बड़े रूखेपन से सलूक किया जाता है और उस को पैसा नहीं मिल पाता। इस बात की तरफ सरकार को ध्यान देना चाहिए ।

अब मैं अपने इलाके की एक बात बताता हूं । वहां पर तकरीबन 60 फीसदी ज़मीन में सेम आ गई है । इस को दूर करने का कोई इन्तज़ाम नहीं किया गया । ठीक है वहां एक बड़ी मशहूर ड्रेन नम्बर 8 खोदी गई है मगर वह तो करनाल के पानी को निकालने के लिये है, मेरे इलाके गोहाने का पानी वह नहीं

[पंडित राम धारी गौड़]

निकालती, वह पानी तो उसी इलाके में रह जाता है। नतीजा यह है कि ज्यादा हिस्से में पानी आ गया है। जिस के हां पहले 500 मन अनाज पैदा होता था उस के हां अब उस का पांचवां हिस्सा ही अनाज पैदा होता है। आप तो ग्रो मोर फूड की बात कर रहे हैं मगर हमारे इलाके में तो इस सेम की वजह से पैदावार कम हो रही है। खाद भी उन को नहीं मिलता और अगर मिलता है तो समय पर नहीं मिलता और महंगा मिलता है। गोबर का जहां तक सवाल है आप जानते हैं कि हमारे लोग हुक्का पीते हैं तो उस में गोबर के उपलों का इस्तेमाल करते हैं। उपले बनाने पर पाबंदी लगनी चाहिए ताकि गोबर का इस्तेमाल खाद के तौर पर हो और पैदावार बढ़े।

यहां पर यह बात बार २ हम ने कही है कि गोहाना में कोई इन्डस्ट्री नहीं है, दस्तकारी नहीं है। अगर किसी एक आध ने कुछ कोशिश की है तो उन बेचारों को कोटे ही नहीं मिलते जो कि बड़े २ आदमियों को मिल जाते हैं जिस से उन गरीबों को जो काम करते हैं बलैक में खरीदने पड़ते हैं तब जा कर उन का काम चलता है। गरीब आदमी जो काम करता है उस को कोटा नहीं मिलता मगर बड़े बड़े आदमी, सफेदपोश और मुलाकात करने वाले काम कुछ करते नहीं मगर कोटे बिना कुछ मैनुफैक्चर किये, सिर्फ फट्टा लगा कर, एक आध मजदूर नौकर रख कर ले लेते हैं और थोड़ा बहुत काम का दिखावा करके बाकी का सारा कोटा बलैक में उन गरीबों के पास बेच देते हैं जो असली मायनों में इस धंधे में लगे हुए होते हैं। अपने हाथों से काम करने वाले लोगों को नुकसान होता है मगर कुछ मुफतखोर लोग फायदा उठाते हैं। जो लोग अपने हाथों से काम करते हैं उन को कोटा मिलना चाहिए, उन को पैसा मिलना चाहिए। मैं यह कहने से संकोच नहीं करूंगा कि एक कोआपरेटिव सौसायटी को गवर्नमैंट ने 40 लाख रुपया खिलाया है। उस के अफसरों को व्हिसकी वगैरह के लिए 20 हज़ार रुपया ऐंटरटेनमैंट के लिए दिया है। उस के डायरैक्टज़ वगैरह का टी. ए. वगैरह का खर्च एक लाख तक पहुंचता है। सरकार इस तरह से बड़े २ मगर मच्छों को पाल रही है मगर जो गरीब काम चलाने के लिये इन से पांच सौ रुपया मांगता है उस को यह धक्के मार कर निकाल देते हैं। वह कभी मैम्बरों के पीछे भागता है, कभी मिनिस्टरों के पीछे भागता है मगर उसे मिलती है निराशा और भूख। इन का ढांचा ऐसा है कि कुछ लोग इन से रुपया ऐंठ कर मज़े करते हैं। दिल्ली के होटलों में उन के दौर चलते हैं। हम ने कई बार कहा है कि गोहाना में और कुछ नहीं तो कम से कम एक आई.टी.आई. तो कायम कर दो ताकि बच्चे कुछ सीख कर अपना ही काम धंधा शुरू कर सकें मगर यह शुरु होते हैं उन इलाकों में जो पहले ही डिवैलप्ड इलाके हैं। गोहाना में कुछ ऐस्टेबलिश नहीं किया जाता। 1963-64 में यह कायम करने का हुक्म हुआ था मगर आज तक उस का कुछ पता नहीं कि कहां गया। जब दफतर से मालूम करते हैं तो वह कहते हैं कि स्कीम बदल गई है। जब गोहाना की बारी

आई तो स्कीम ही बदल दी । हमारे इलाके में कोई पैसा नहीं लगाया जाता । सारा सेम का मारा हुआ इलाका है मगर उस की तरफ कोई ध्यान नहीं दिया जाता । यहाँ पर महकमा के डायरैक्टर वगैरह बैठे होंगे । हम ने इन से कई दफा कहा है कि वह लोग बलैक में कोटे खरीदने पर मजबूर हैं, उन को सामान नहीं मिलता, वहां कोई टरेनिंग सैंटर नहीं है मगर कुछ ध्यान नहीं दिया गया । वहां पर गन्ना बहुत होता है, कपास होती है, चावल होता है, गेहूं कम हो कर चावल का इलाका होता जा रहा है । लेबर वहां पर बहुत है । लेबर बहुत सस्ती है । आप हैरान होंगे कि वहां पर आठ आने रोज के मिलते हैं । क्या कहीं और भी ऐसी हालत है ? वह सेम का इलाका है । देहाती मज़दूर को काम नहीं मिलता । सरकार की तरफ से उन के लिए कुछ नहीं किया जाता । वहां पर लेबर बहुत सरपलस है । कोई काम धंधा नहीं है । वह भूखे मरते हैं । वह किसी के पास जाते हैं कि काम दो तो वह कहता है कि आठ आने मिलेंगे । तो वह बेचारा खाली बैठने से कहता है कि जलो आठ आने ही सही ।

(*At this stage Shri Ram Saran Chand Mital a Member of the panel of Chairmen occupied the chair.*)

वहां आठ आने मे एक मज़दूर काम करता है इस लिए मैं सरकार से कहूंगा कि आप कम से कम इतना तो मुकर्रर करें कि कम से कम इतनी मज़दूरी एक मज़दूर को मिलनी चाहिए। और इतनी मज़दूर की मज़दूरी देहात में कारखाने में और दूसरे कामों पर होनी चाहिए । यह बात मैं खास तौर पर सरकार के सामने रखनी चाहता था ।

इस के बाद मैं कुछ बातें कुआप्रेशन के बारे में करना चाहता हूं । आज कल इस नाम के नीचे एक फ्राड सा चल रहा है । और कुआप्रेटिव मूवमैंट के तहत क्या हो रहा है कि हर वक्त लोग मौके की तलाश में रहते हैं और चलते फिरते पांच सात आदमी मिल कर एक कुआप्रेटिव सुसायटी खड़ी कर लेते हैं और जो रुपया मिलता है उस का नाजाइज़ इस्तेमाल करते हैं । और मैं समझता हूं कि इस तरह जो रुपया इस तरह की सुसायटियों पर खर्च हो रहा है वह एक तरह से जाया किया जा रहा है । अगर कहीं पर हम कुछ इस तरह की बातें देखते हैं तो कहते हैं कि इन्क्वायरी करो तो उस का नतीजा क्या होता है कि जो इन्ट्रैस्टिड आदमी होते हैं उन के पास क्योंकि पैसा बहुत होता है वह इन्क्वायरी वालों को भी पैसा में भिगो लेते हैं और इन्क्वायरी तो क्या कोई किसी किस्म का एकशन भी नहीं लेने देते । मैं आपको अपने इलाके की एक मिसाल बताऊं कि वहां पर एक गुदाम बनाने की स्कीम पास की गई..... (विघ्न)

एक माननीय सदस्य : जनाब चेयरमैन साहिब हाउस इस समय कोरम में नहीं है।

12.21 p.m. (*Quorum Bells sounded*)

पंडित रामधारी गौड़ : तो मैं, चेयरमैन साहिब, यह कह रहा था कि उस गुदाम को बनवाने का ऐसटीमेट 22 हज़ार रुपया का तैयार किया गया और उस कुआप्रेटिव

(पंडित रामधारी गौड़)

मारकेटिंग सोसायटी ने अपने ही एक मैम्बर को उस के बनवाने का ठेका दे दिया और उस ने गुदाम पर 42 हज़ार रुपया खर्च कर दिया। अब आप ही इस हालत को देख लें कि जहां पर 21 या 22 हज़ार रुपया का एस्टीमेट हो और वहां पर 42 हज़ार रुपया खर्च कर दिया जाए और इस तरह से पैसा खाया जाए तो क्या हाल होगा कुआप्रेटिव सोसायटियों का। इस के बारे में शिकायत की गई तो एक्स. सी. एन. ने एस. डी. ओ. और ओवरसियर को लगाया तो ओवरसीयर ने कहा कि इस को 18 हज़ार रुपया में बनाया जा सकता था और इस पर 18 हज़ार रुपये से ज्यादा खर्च नहीं आया। अब जहां पर खर्च तो आया 18 हज़ार और बताया गया 42 हज़ार तो बाकी का रुपया कहां गया ? वह खाया गया और इस केस को डेढ़ दो साल हो गए हैं चलते लेकिन आज तक कोई एकशन नहीं लिया गया। इस का कारण यह है कि पैसे वालों का ऊपर से प्रैशर पड़ जाता है और सारे केस पर परदापोशी की जा रही है। जब इस को लोग देखते हैं कि इतना पैसा खा गए और सरकार उन का कुछ न बिगाड़ सकी तो हम क्यों न खाएं और इस तरह से एक रिवाज सा बन जाता है कि वह खाता है तुम भी खा जाओ तुम्हारा कोई क्या बिगाड़ लेगा। मैं समझता हूं कि समाजवाद तब ही हमारे देश में आ सकता है जब हमारी कुआप्रेशन की स्पिरिट हो। लेकिन यहां पर कुआप्रेशन की बजाए नान-कुआप्रेशन होता है। इस से कोई काम धंदा नहीं चलता। और यह संस्थाएं जिन चंद लोगों के हाथ में होती हैं वह खूब लहू निचोड़ते हैं और रुपया को खाते पीते हैं। बाकी के मैम्बरों को कोई पूछता नहीं। इस लिए मैं यह कहूंगा कि जितनी मदें कुआप्रेटिव के बारे में हैं इन में रुपया को नाजाइज़ इस्तेलाल किया जाता है। इस बात को ध्यान में रखने की ज़रूरत है कि इस रकम का जायज़ इस्तेमाल हो। क्योंकि यह पैसा लोगों की खून पसीने की कमाई है जो टैक्सों की शक्ल में लिया जात है इस को मुल्क की भलाई के लिए इस्तेमाल होना चाहिए।

श्री चेयरमेन (श्री राम सरन चंद मितल) : आप अब वाइन्ड अप कीजिए (The hon. Member should now wind up please.)

पंडित रामधारी गौड़ : मेरा क्योंकि रुझान कुआप्रेटिव की तरफ है और किसी का मैं चेयरमैन और किसी के साथ किसी और तरीके से सम्बंधित हूँ इस लिए अपने तजुरबे जो रोज़ देखने में आते हैं आप के सामने पेश कर रहा हूं। मुझे यह देख कर दुख होता है कि क्या हालत है। हम चाहते हैं कि कुआप्रेटिव में ही कारखाने लगाए जाएं और इसी कुआप्रेटिव मूवमैंट के तहत ही खेती बाड़ी का काम किया जाए लेकिन जब असलियत देखते हैं और आज की कुआप्रेटिव मूवमैंट का अंदाज़ा लगाते हैं तो इन की यह हालत देख कर दुख होता है। वैसे तो यह अच्छी मूवमैंट है अगर इस में फ्राड न हो और इमानदारी से काम हो तो हम मुल्क का भला कर सकते हैं। मैं आप का धन्यवाद करता हूं कि आप ने मुझे बोलने का समय दिया।

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ (ਰੋਪੜ) : ਮਾਨਯੋਗ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਅਜ ਲੇਬਰ ਅਤੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਦੇ ਵਰਕਰਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜੋ ਇਹ ਨੋਟਿਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ 29 ਮਾਰਚ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਪੰਜਾਬ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਵਨ ਡੇ ਪ੍ਰੋਟੈਸਟ ਸਟਰਾਈਕ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਕ ਗੰਭੀਰ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਦੇ ਪਾਸ 7,000 ਦੇ ਕਰੀਬ ਕਰਮਚਾਰੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਟਰਾਈਕ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਕੋਈ ਢਾਈ ਲਖ ਪੈਸੰਜਰਜ਼ ਤੇ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਢਾਈ ਲਖ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਬੇਅਰਾਮੀ ਦਾ ਸਾਮਨਾ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਨਾ ਕੇਵਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਏਗਾ ਸਗੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਏਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾਂ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਵਡੀਆਂ ਮੰਗਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਮੰਨੀਆਂ ਨਾ ਜਾ ਸਕਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੋਨਸ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਕੇਵਲ ਨੌਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਇਕ ਕਰੋੜ 18 ਲਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਮੁਨਾਫ ਪੰਜਾਬ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਧੱਕਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਪੰਜਾਬ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬੋਨਸ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪੈਪਸੂ ਰੋਡ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹੀ ਇਕ ਕਨਸਰਨ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਵਰਕਰਾਂ ਨੂੰ ਬੋਨਸ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [*Deputy Speaker in the Chair*.] ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬੋਨਸ ਹੁਣ ਤਕ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਕਟ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਰਮਚਾਰੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬੋਨਸ ਦਿਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਲੇਕਿਨ ਕਿਸੇ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਜਾਂ ਬੋਰਡ ਦੀ ਇਮਪਲਾਇਮੈਂਟ ਵਿਚ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਕਰਮਚਾਰੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੋਨਸ ਦਿਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਪ੍ਰੈਸ, ਨੰਗਲ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਇਹ ਤਿੰਨ ਅਜਿਹੇ ਅਦਾਰੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਆਪ ਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਾਲੇਸੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਗਲ ਤੈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਰਕਰਾਂ ਨੂੰ ਬੋਨਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਟਰ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੈ। ਜੋ ਵਰਕਸ਼ਾਪ, ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਅਤੇ ਪ੍ਰੈਸ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਟਰ ਵਿਚ ਚਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਮਪਲਾਈਜ਼ ਨੂੰ ਬੋਨਸ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਇਥੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ? ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐਕਟ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤਰਮੀਮ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਸੈਂਟਰ ਨੂੰ ਮੂਵ ਕਰੇ ਅਤੇ ਜਦ ਤਕ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਸੈਂਟਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾ ਲੈਂਦੀ ਇਹ ਇੰਟੈਰਿਮ ਤੌਰ ਤੇ ਐਕਸ ਗ੍ਰੇਸ਼ੀਆ ਗਰਾਂਟਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਕਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਵਰਕਰਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਮਿਲੇਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਇੰਡਸਟਰੀਆਂ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਆਪਰੇਟਰਾਂ ਨਾਲ ਕੰਪੀਟੀਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਕਾਫੀ ਮੁਨਾਫਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ।

[ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼]

ਦੂਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਰੇਡ ਰਿਵਾਈਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਰੇਡ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਪਿਛਲੇ 14 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਉਹੀ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਇਕ ਮਿਨੀਮਮ ਵੇਜਿਜ਼ ਕਮੇਟੀ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਸ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਰਿਕੁਮੈਂਡੇਸ਼ਨ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਰਕਰਾਂ ਦੇ ਗਰੇਡ ਵਧਾ ਦਿਤੇ ਜਾਣ । ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਦੇਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਅਤੇ ਗਰੇਡਾਂ ਨੂੰ ਰਿਵਾਈਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤੀਜੀ ਮੰਗ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਐਕਟ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨਜ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਜਿਹੜੇ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਿਚ ਇਮਪਲਾਈਜ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਸ਼ਿੰਗ ਅਲਾਊਂਸ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਚੱਪਲ ਅਲਾਊਂਸ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਬਹੁਤ ਮਾਮੂਲੀ ਮਾਮੂਲੀ ਗੱਲਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਇਸ ਨਾਲ ਉਤਸ਼ਾਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਇੰਪਲਾਈਜ਼ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੰਗਾਂ ਤੇ ਸ਼ੀਘਰ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਜਾਮਾ ਪਹਿਨਾਉਣ । ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਾਮੂਲੀ ਗੱਲਾਂ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਇਮਪਲਾਈਜ਼ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਗਲ ਕਰ ਲਈ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜਿੰਨੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ।

ਹੁਣ ਮੈਂ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਸਨਅਤਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕੁਝ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸਨਅਤ ਤੇ ਦੂਹਰੀ ਮਾਰ ਹੋਈ ਹੈ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਐਗਰੈਸ਼ਨ ਨੇ ਇਸ ਸਨਅਤ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਬੋਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ 60 ਹਜ਼ਾਰ ਮਜ਼ਦੂਰ ਉਜੜ ਗਏ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 3,000 ਦੇ ਕਰੀਬ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਕਨਸਰਨਜ਼ ਵੀ ਤਬਾਹ ਹੋਈਆਂ, ਜਿਹੜੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਛੇਹਰਟੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਬਟਾਲੇ ਆਦਿ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਆਪਣਾ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਲਭਣ ਲਈ ਫਰੀਦਾਬਾਦ, ਸੋਨੀਪਤ ਅਤੇ ਪਾਨੀਪਤ ਵਗੈਰਾ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਚਲੇ ਗਏ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਅਜੇ ਤਾਈਂ ਵੀ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾਕੁਨ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ । ਕੋਈ ਉਥੇ ਜਾਕੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਖਰੀਦ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੈਟਲ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਜਾ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਅਜੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਡਿਸਕ੍ਰਿਮੀਨੇਟਰੀ ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਨਾਰਮਲ ਹਾਲਾਤ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯੋਗ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਆਬਾਦ ਕਰਦੀ ਪਰ ਇਧਰ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਤੇ ਇਕ ਬੜੀ ਸਟ ਵਜੀ ਹੈ । ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵੂਲਨ ਇੰਡਸਟਰੀ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਮੌਕੇ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ । ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਘਾਟਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਠਾਉਣਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 800, 900 ਵਰਕਰ ਜਿਹੜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸੀ ਅਤੇ 500 ਵਰਕਰ ਜਿਹੜੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸੀ ਬਿਲਕੁਲ ਤਬਾਹ ਤੇ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਇਗਨੋਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਨਿਸਬਤ ਵੂਲ ਟਾਪ ਦਾ ਕੋਟਾ ਵੀ ਬੜਾ ਘਟ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਤੱਕ ਐਪਰੋਚ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲਿਸਟਸ ਦਾ ਕੋਟਾ ਵਧਾ ਕੇ ਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ । ਕੋਟਾ ਦੇਣ ਦੇ ਮੁਆਮਲੇ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਸ ਮੁਆਮਲੇ ਵਿਚ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਏ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਉਹ ਸੈਂਟਰਲ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਅਪਰੋਚ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਨਵਿਨਸੀ ਕਰਾਕੇ ਕੋਟਾ ਵਧਾਉਂਦੇ । ਅਵਲ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਹੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਵਰਗੇ ਮਸਰੂਫ ਆਦਮੀ ਦੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਵਡੇ ਵਡੇ ਕੰਮ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਐਗਰੈਸ਼ਨ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੇਫ ਗਾਰਡ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ । ਜੇ ਮਿਲਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਟਰਾਈਕਾਂ ਹੋਈਆਂ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਇਸ ਵਿਭਾਗ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਵਖਰਾ ਮਨਿਸਟਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਇਤਨੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਇਕਠਿਆਂ ਸਰਅੰਜਾਮ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ । ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗਿਆਨ ਚੰਦ ਜੀ ਇਕ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਆਦਮੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨਿਸਟਰ ਬਣ ਕੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕੁਝ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ ਫੁਲ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੀ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੰਡਸਟਰੀ ਮਨਿਸਟਰ ਜਾਂ ਕੋਈ ਐਸੀ ਬਾਡੀ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜੋ ਸਿਧਾ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਰਖੇ ਤਾਕਿ ਜੋ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੇ ਮੁਆਮਲੇ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਦੂਰ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਣ । ਇਕ ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ ਦਾ ਇਨਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਵੀ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਖਤ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਚੌਥੀ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਪਲੈਨ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਪਰ ਇੰਨੇ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਇਕ ਵੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ ਦੇ ਵਿਚ ਲਾਉਣ ਦੇ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਏ । ਇਹ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨੀਊਜ਼ ਪਰਿੰਟ ਫੈਕਟਰੀ ਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਅਫਸੋਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਹਿਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਤਾਂ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਵਿਚ ਉਸਾਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲੀ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਉਹ ਕੁਝ ਪੈਸੇ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਨਾਪਲੀ ਕਰੀਏਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਅਸੀਂ ਐਲਾਨ ਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦਾ ਪਰ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਕੈਪੀਟਲਿਜ਼ਮ ਉਸਾਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਆਖਿਰ ਪੰਜਾਬ ਵੀ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਫੇਰ ਵੀ ਮਨਾਪਲੀ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਿਰਲਿਆਂ, ਟਾਟਿਆਂ ਅਤੇ ਥਾਪਰਾਂ ਦੇ ਹਥ ਵਿਚ ਹੀ ਰਖ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਅਸੀਂ ਹੁਣ 75ਵਾਂ ਕਾਰਖਾਨਾ ਲਾਉਣ ਲਗੇ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਮੈਨੇਜੀਰੀਅਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਹੁਣ ਤੱਕ 2,605 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਇਨਵੈਸਟਮੈਂਟ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ 46.9 ਨਾਨ-ਪੈਰੀਨੀਅਲ ਐਸਿਸਟੈਂਸ ਹੈ ਬਾਕੀ ਦਾ ਟਾਟਿਆਂ ਅਤੇ ਬਿਰਲਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲ ਹੈ । ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮੁਲਕ ਦਾ ਹਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸਰਵੇ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਾਬਲੇ ਗੌਰ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ 20 ਕਰੋੜ ਦੇ ਕਰੀਬ ਐਸੇ ਆਦਮੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ 8 ਆਨੇ ਤੋਂ ਵੀ ਘਟ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ 8 ਕਰੋੜ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੋ ਆਨੇ ਤੋਂ ਚਾਰ ਆਨੇ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਵਖ 7 ਕਰੋੜ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ

[ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼]

ਕੇਵਲ ਦੋ ਆਨੇ ਤੋਂ ਘਟ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉ ਇਸ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦੇ ਸਟਰਕਚਰ ਦਾ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਮਨਾਪਲੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਵੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਹੋਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਵੇ, ਜੋ ਵੀ ਫੈਕਟਰੀ ਜਾਂ ਕਾਰਖਾਨਾ ਲਗੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਥਾਪਰਾਂ ਅਤੇ ਬਿਰਲਿਆਂ, ਟਾਟਿਆਂ ਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਇਹ ਦਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦੋ ਆਨੇ ਤੋਂ ਘਟ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਰੋਟੀ ਤੋਂ ਮੁਹਤਾਜ ਹਨ। ਇਕਨਾ ਨੂੰ ਇਤਨਾ ਉਚਾ ਪਹਾੜ ਤੱਕ ਚੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਦੇ ਵੀ ਹੇਠ ਦਬਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਜੇ ਕੋਈ ਕਾਰਖਾਨਾ ਚਾਲੂ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਅਗੇ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਹੋ ਜਿਹੜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਰੋੜਪਤੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਿਚ ਜੇ ਵਾਧਾ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਨਾਪਲੀ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ ਦੇ ਵਿਚ ਲਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੋ। ਤਦ ਹੀ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੀ ਗ਼ਰੀਬੀ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਧ ਫੁਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਹੁੰਦਾ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੇ ਭਲੇ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੋਵੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰੇ ਭਰਿਆ ਅਤੇ ਕੋਝਾ ਰਵਈਆ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਧਨਾਡ ਨੂੰ 50 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਢੰਗ ਇਖਤਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕਦਮ ਉਸ ਦੇ ਇਹ ਪੈਸਾ ਹਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਵਕਤ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਹੋਈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਮਦਾਦ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ 25 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਸੈਂਕਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। *(At this stage Shri Ram Saran Chand Mital a Member of the Panel of Chairmen occupied the Chair.)* ਜੇ ਤਾਂ 50 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਤਕਸੀਮ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਫੇਰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਪਰ ਜਦੋਂ ਗ਼ਰੀਬ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਹੈਲਪ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵਖਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਘੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ 6-6 ਮਹੀਨੇ ਤਾਂਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਹੀ ਤਕਸੀਮ ਕਰਨ ਦਾ ਬਣਦਾ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਤਕ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਇਆ 25 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਕਿਉਂ ਤਕਸੀਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ ? ਕੀ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਨਾਅਹਿਲ ਸਰਕਾਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਜਿਥੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੋਰ ਭਲੇ ਦੀ ਕੀ ਆਸ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਲੇਬਰ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦਾ ਇਹ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਵੀ ਲੇਬਰ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਹੋਵੇ ਉਹ ਅਗੇ ਆਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਤੁਰੰਤ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰੇ ਪਰ ਇਹ ਵੀ 6-6 ਮਹੀਨੇ ਤਕ ਸੁਤੇ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਛਾਂਟੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦਰ ਬਦਰ ਫਿਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। 500 ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਛਾਂਟੀ ਹੋਈ ਨੂੰ ਅਜ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਧਿਆਨ ਵੀ ਦਿਵਾ ਚੁਕੇ ਹਾਂ ਪਰ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਫੁਰਸਤ ਨਹੀਂ ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰੰਤ ਇਕ ਸੈਪੇਰੇਟ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕੀਏ।

कामरेड राम प्यारा(करनाल) : इंडस्टरी एक ऐसा आईटम है जो किसी सूबे को या उस मुलक को खुशहाल कर सकती है। हमारे मुल्क में ज़मीन थोड़ी है और आबादी ज्यादा है, यह घाटा तभी पूरा हो सकता है अगर मुलक का टरेंड इन्डस्टरी की तरफ बढ़ाया जाये ।

सब से पहले मैं पंजाब सरकार का ध्यान इन 15 फोकल सैंटर्ज़ की तरफ दिलाना चाहता हूं, सरकार ने इन के लिये 5 लाख रुपये की प्रोवीज़न की है। मैं समझता हूं कि यह बहुत ही थोड़ी है। इन से तो पूरी तरह से ज़मीन भी खरीदी नहीं जा सकती ।

अगर महकमा इंडस्टरी यह दलील दे कि प्रिलिमिनरी ऐक्सपैंडीचर के लिये है तो मैं यह कहूंगा कि एक साल तो यह छोटी छोटी बातों में लगा देंगे, उस के बाद कहीं जा कर शुरू होगी। अगर यह रफतार रही तो इंडस्टरी तरक्की नहीं कर सकेगी । गवर्नमैंट को इस मामला में सोचना चाहिए। दो तीन महीनों में सारे 15 सैंटरों के लिए सामान खरीद लिया जाए और इस पर काम शुरू किया जाए ।

एक माननीय सदस्य : कोरम नहीं है ।

12-40 P.M.

(*Quorum Bells sounded.*)

कामरेड राम प्यारा : यह आंखों में धूल डालने वाली बात नहीं है। गवर्नमैंट अपनी पालीसी को रिवाईज़ करे और फोकल सैंटर्ज़ के लिए ज्यादा से ज्यादा रुपया रखा जाए। पब्लिक सैक्टर को जितनी अहमियत मिलनी चाहिए थी वह नहीं मिली। उसके लिए गवर्नमैंट को विचार करना चाहिए । गवर्नमैंट इसके मुताल्लिक क्यों गफलत कर रही है? शकूक दिन बदिन बढ़ते जा रहे हैं । प्राइवेट सैक्टर की तरफ गवर्नमैंट की हैल्प ज्यादा है और पब्लिक सैक्टर की तरफ कम है । जब तक सरकार इसका एक्सप्लेनेशन न दे यह बात सिरे नहीं चढ सकती। जो कोटा गवर्नमेंट इस वक्त जारी करती है उसकी डिस्ट्रीब्यूशन में इतना अंधेर है जिस की इंतहा नहीं । बिग इंडस्ट्रीयलिस्ट्स के घर भरे जा रहे हैं। छोटे को भूखा मारा जा रहा है। उसके लिए एक ही सबूत है कि बड़े बड़े बिजनेस मैगनेट्स ब्लैक करते हैं और गवर्नमेंट अंधी हो कर चशमपोशी करती है। कुछ कोटाज डिफरेंट आदमियों को मिलते हैं। जिसको 2000 का कोटा मिलता है वह गवर्नमेंट को अपनी सेल 10,000 की दिखाता है। यह अंधी गवर्नमेंट देख नहीं सकती कि इस पास माल कहाँ से आया। जिनको बहुत ज्यादा कोटा मिलता हो उनकी पड़ताल नहीं करती, उनकी बिजली, लोहे की क्या कंज़पशन हुई, लेबर ऐन्गेज की, उनके रजिस्टर देखें। इन चीज़ों से यह नतीजा सामने आ रहा है कि उन बिग इन्डस्ट्रीयलिस्ट्स की तरफ इनका ध्यान है। वह जो मर्जी आए करें। छोटों की तरफ ध्यान नहीं। इसके सबूत के लिए चीफ मनिस्टर या

[कामरेड राम प्यारा]

डिप्टी मिनिस्टर इन्डस्टरी सुन लें, मैं चार पांच के नाम देता हूँ। अमीं चन्द-प्यारे लाल ने चादरों का बहुत सारा माल इन्डस्टरी डिपार्टमैंट के कुछ अफसरों या कुछ इम्पलाईज़ के साथ मिल कर रिलीज़ करवा कर ब्लैक में बेचा । मैं पूरी रिसपांसिबिलटी के साथ कह रहा हूँ । अगर इनकी तरदीद करने की हिम्मत नहीं तो एक्शन लें। मगर यह एक्शन लेना नहीं चाहते । इस देश में पुराने ज़माने में राजे महाराजे और नवाब थे, जागीरदार थे अब उनकी जगह बिग इन्डस्ट्रीयलिस्ट्स ने ले ली है। इन के मुताल्लिक मैंने सवाल दिया था । एक भारत ट्यूब्ज़ है । मिस्टर रौनक सिंह था। वह ब्लैक-लिस्ट में था। उसे पंजाब गवर्नमेंट नें फिनांस डिपार्टमेंट के एतराज के बावजूद रुपया रिलीज़ कर दिया । अमीं चन्द-प्यारे लाल को इम्पोर्ट और मैनुफैक्चर का लाइसैंस दिया मगर वह फैक्टरी सैट अप नहीं की । इस पर तवज्जोह नहीं दी । एस. के. सोनी लुध्याना है । उनकी हालत देख ली जाए। वहां कुछ नहीं हुआ । एच. एस. बख्शी हैं । यह गवर्नमेंट की प्रैक्टिस है । जिन को पंजाब गवर्नमेंट ने पैसे दिए यह गलत किया है । कुछ हैड आफ दी डिपार्टमेंट और उनसे ऊपर वहां जा कर ठहरते हैं । यह गवर्नमेंट अपने इन्डस्टरी डिपार्टमेंट के बड़े बड़े अफसरों को हिदायत करे कि वह रैस्ट हाउस में ठहरें, किसी इंडीविजुअल इन्डस्ट्रियलिस्ट के हां न ठहरें । इस से उनकी तरफ रुझान बढ़ता है। एक्चुअल इंडस्ट्री की तरफ नहीं । आज तक साबका इन्डस्टरीज़ मिनिस्टर श्री मोहन लाल को खाब आ रहे हैं कि अब तो वह अफसरों की खिदमत ज्यादा करते हैं क्योंकि अफसर उनको कुछ प्लीज़ कर सकते हैं, दूसरे कुछ नहीं कर सकते । राम किशन-बलवंत राए का ज़िक्र आया था । गवर्नमेंट ने इस बारे में कुछ नहीं किया । इस हाउस में ज़िक्र आया है । हमीरा शूगर मिल फैक्टरी को इस गवर्नमेंट द्वारा 4,90,000 रुपया इंट्रैस्ट का माफ करना पड़ा कुछ पुलिटीकल वजह से । पंच शील का ज़िक्र आ चुका है । शूगर मिल रोहतक और भोगपुर के लिए जो मशीनरी खरीदी थी उसका ज़िक्र आ चुका है । इसके अलावा और कई कन्सनर्ज़ हैं जहां इनकी बहुत सारी कन्सिड्रेशन हैं उनकी तरफ, उनकी रियायत करते हैं । इसका नतीजा यह होता है कि बड़े बड़े आदमी बढ़ते जा रहे हैं और छोटे पिस जाते हैं । अगर इन्हें ही बनाना है तो पिछले राजे, महाराजे और नवाबों को खत्म करने की क्या ज़रूरत थी । गवर्नमेंट इस तरफ ध्यान दे । गवर्नमेंट ने बजट में विजिलेंस सैलज़ के लिए 95,000 रुपया रिज़र्व किया है । अच्छी बात है विजिलेंस रखा करेगी। इंडस्ट्री डिपार्टमेंट में कोई भेस बदल कर जा कर देखे तो पता चले । वह कहते हैं कि सोशलिज़्म कैसे नहीं आएगा। वे कहते हैं कि रुपये की फेयर डिस्ट्रीब्यूशन कैसे नही होती । पहले चार पांच आदमी खाते थे, आज ज्यादा आदमी खाते हैं । इस लिए ज्यादा आदमियों में रिशवत के पैसे की फेयर डिस्ट्रीब्यूशन होती है । कैपीटलिज्म में ज्यादा के पास जाता है । ऐसे सोशलिज्म के नाम पर ज्यादा से ज्यादा ऐसा कुछ किया जाता है । कुछ पर्मिट होल्डर्ज़ रोते फिरते हैं कि माल नही मिलता । कुछ ऐसे हैं जो ज्यादा माल ले लेते हैं और ब्लैक में बेचते हैं । सरकार इस पालिसी को

नहीं बदल रही और नए राजे, महाराजे और नवाब पैदा कर रही है। मुझ से पहले बोलने वाले कामरेड शमशेर सिंह जोश ने कहा कि बड़े इंडस्ट्रियलिस्ट के लिए बड़ी जल्दी हो गई। मैंने चीफ मिनिस्टर से एक सवाल टेक अप किया कि जो हरिजनों और गरीबों को कर्जा मिलता था उसके लिए क्रेडिट वर्दीनेस के लिए पहले एम. एल. एज़. सर्टिसफाई करते थे फिर सब-रजिस्ट्रार करते थे। जब सब-रजिस्ट्रार अबालिश हो गए तो तहसीलदार करते थे। तहसीलदार के दस्तखत करवाने पड़ते थे। मैं ने मामला टेक अप किया और चीफ मिनिस्टर ने कैबीनिट में रख कर 1,000 की बजाए 2,000 रुपया करवा दिया कि यह उनको शख्सी ज़मानत पर मिले। मेरे पास चिट्ठी आई, 2 महीने हो गए। मैं ने 2 दफा लिखा। उस फैसले में आज तक कोई इंस्ट्रक्शन जारी नहीं हुई, कोई अमेंडमेंट नहीं हुई। वे हरिजन धक्के खाते फिरते हैं। मैं कहूंगा कि वह इंस्ट्रकशन जल्दी पहुंचनी चाहिए, जो चीफ मिनिस्टर ने फैसला करके चिट्ठी लिखी है, जिस के लिए मैं विजिलेंस कमेटी करनाल में भी कह चुका हूं। गरीबों के लिए, कर्जे की दर बढ़ानी चाहिए। अगर हम लोन एडवांस करने वाले महकमे को देखें तो पता चलता है कि कम आदमियों को ज्यादा रुपया मिला है और बहुत आदमियों को थोड़ा रुपया मिलता है। हमारी डिमांड तो यह है कि गरीबों को ऊपर उठाना है और अमीर को नीचे ले जाना है ताकि उनके दरमियान फर्क कम हो लेकिन इनकी प्रेक्टिस और इंप्लीमेंटेशन इसके उलट है। हम बड़े बड़े आदमियों को बहुत ज्यादा कोटे देतें हैं, बहूत ज्यादा लोन्ज़ देते हैं, बहुत ज्यादा ग्रांट्स देतें हैं। उनके मुकाबले में छोटों को, जिनकी गिनती कई गुना ज्यादा है लोन्ज़ और ग्रांट्स थोड़ी देते हैं। उसका नतीजा यह है कि अमीर और गरीब के दरम्यान जो फर्क पहले थोड़ा था अब बढ़ता जा रहा है। इस लिए मैं गवर्नमैंट को सजेस्ट करूंगा कि इस गैप को घटानें के लिए ज्यादा से ज्यादा रुपया गरीबों के लिए रखे। एक चीज़ बहुत दुःख से कहनी पड़ती है कि गवर्नमैंट के बिग इण्डस्ट्रियलिस्टस को पैट्रोनाईज़ करने की वजह से उन के पास बलैक-मनी इतनी ज्यादा हो गई है कि उस ने हमारे कैरेक्टर को बिलकुल तबाह कर दिया है। वह बड़े से बड़े आदमी को भी खरीदने की कोशिश करते हैं और मुझे दुःख से कहना पड़ता है कि कई दफा बड़े कैरेक्टर वाले आदमी भी बिक जाते हैं और बिग इण्डस्ट्रियलिस्टस की मदद करने के लिए मजबूर होते हैं। इण्डस्ट्रियलिस्ट्स जो हमारे कैरेक्टर को रगड़ा चढ़ा रहे हैं उस के लिए गवर्नमैंट जिम्मेवार है, पिछली भी, मौजूदा भी और मैं सैंटर को भी बरीउल जिम्मा करार नहीं दे सकता। मैं मिसाल के तौर पर कहता हूं कि इतने कारखाने बना रहे हो कोई कैरेक्टर बनाने का कारखाना भी बनाओ। बिग इण्डस्ट्रियलिस्ट्स को तुम पहले इतना रुपया दे देते हो और बाद में झोलियां आगे फैला कर मांगते फिरते हो। क्या ज़रूरत है भिखारी बनने की। उन को मुट्ठी में रख कर कुचला भी जा सकता है इस लिए कि गुरबत डिमाण्ड करती है। इस लिए कि नेशन डिमांड करती है। हमारा माहौल डिमांड करता है। और अगर आप ने ऐसा न किया तो वह वक्त दूर नहीं जब इनकलाब आएगा और न यह

[कामरेड राम प्यारा]

गवर्नमैंट कायम रह सकेगी और न ही बिग बिज़नेस मैगनेंटस रह सकेंगे। वैसे तो महात्मा गांधी को आगे रखा हुआ है और गरीबों का नाम लेते हैं मगर पालिसी जो है वह किसी से छिपी हुई नहीं। पुराने वक्तों में जिस आदमी के पास 5/7 हज़ार रुपया होता था वह मूछों पर हाथ रख कर फिरता था कि मैं पांच सात हज़ार रुपए की आसामी हूं। लेकिन आज जिस के पास लाखों हैं वह कहता है कि वक्त निकाल रहा हूं और गरीबों का गला घूंटते जा रहे हैं। डिवैल्पमेंट तो हो रही है लेकिन डिवैल्पमेंट गरीबों की नहीं हो रही, डिज़र्विंग लोगों की नहीं हो रही, नीडी लोगों की नहीं हो रही बल्कि चंद इन्डीविजुअल्ज़ की हो रही है। ऐसा गवर्नमैंट क्यों करती है। जब एक आदमी के पास एक कारखाना है तो उस को दूसरे कारखाने का लाइसेंस क्यों दे देती है। जब एक इन्डीविजुअल के पास एक कानट्रैक्ट है तो फिर उस को दूसरा कानट्रैक्ट क्यों दे देती है? अगर हम ने कुछ गरीब और अवाम का भला करना है, अमीर और गरीब का फर्क मिटाना है तो यकीनन हमें इस तरफ ध्यान देना होगा। इस लिए ध्यान देना होगा कि हम एक तरफ तो अपना केरैक्टर खत्म न करें, दूसरी तरफ गरीबों को खत्म न करें। जिन महान पुरुषों ने आज़ादी ले कर देनी थी उन्हों ने अपनी ड्यूटी अदा कर दी अब हमारी जिम्मेवारी है कि आज़ादी को सिर्फ मेनटेन ही न करें बल्कि आज़ादी लेते वक्त जो अवाम के साथ वायदे किए थे जिन की बिना पर लोगों ने हमारा साथ दिया था उन वायदों को पूरा करें और मनौप्ली सिस्टम को तोड़ कर बिज़नेस मैगनेट्स को खत्म करें, बड़े बड़े इण्डस्ट्रीयलिस्टस के कोटों को कम करें। मगर गवर्नमैंट कहाँ इस तरफ ध्यान देती है। बड़े बड़े जो पोलिटीकल मैगनिट्स हैं उन्हों ने लाखों के कर्ज़े और कोटे लिए हुए हैं और वह नाजायज फायदा उठा रहे हैं। 1958 से लेकर एक पंचशील कोआप्रेटिव सोसाइटी की आज तक चर्चा होती आ रही। उस का कई दफा दिवाला निकलने को होता है लेकिन गवर्नमैंट फिर डिबैंचर्ज़ खरीद लेती है। क्यों, इस लिए कि इस में बहुत बड़े बड़े आदमी हिस्सेदार हैं। वह खुद भी बड़े हैं और बड़े बड़े पौलेटीशियनज़ को अपनी जेब में रखे हुए हैं। क्या हम ने आज़ादी इस लिए हासिल की थी कि हम बड़े बड़े लोगों की जेब में रहें। औरंगज़ेब ने जनेऊ जलाए थे तो उसे आज भी नहीं बख्शा जाता। लेकिन आज कांग्रेस के राज में कांग्रेस वालों को पानीपत में जिन्दा जलाया गया है। क्या इस लिए हमने आज़ादी ली थी कि हम ने लोगों को जिन्दा जलाना है। हम ने कुमिटमैंट की थी कि हम गरीबों को ऊपर उठाएंगे। लेकिन आप ने जो अमीर थे, उन को और तकड़े किया है और गरीबों को और ज्यादा गरीब बनाया है। अगर आप ने गरीबों की हालत को बेहतर न बनाया और जो बिग बिज़नेस मैगनेट्स हैं उन के ऊपर curb ना लगाया तो ऐसा इनकलाब आएगा कि न बिग बिजनेस मैगनेट्स ही रहेंगे और न तुम रहोगे।

उद्योग तथा पहाड़ी क्षेत्र उप-मंत्री (श्री ज्ञान चन्द टूटू) : इण्डस्ट्री पर बहस के दौरान पब्लिक सैक्टर और प्राइवेट सैक्टर के मुताल्लिक बहुत कुछ कहा गया। कारखानों को चलाने के

लिए रुपए के अलावा टैक्नीकल नो--हाऊ और सब से ज्यादा ज़रूरत मैनेजमेंट की होती है । आज सरकार के पास इतना रुपया नहीं कि वह सब कारखानों को पब्लिक सेक्टर में चला सके और न ही इतने प्रसानिल हैं कि वह सब कारखानों की मैनेजमेंट करवा सकें । आप देखिए इस साल के लिए हमारा 2 करोड़ 50 लाख का बजट है । इस में से पब्लिक सेक्टर के लिए 40/50 लाख रुपए की रकम मखसूस की है । यह जो बार बार ज़ोर दिया जा रहा है पब्लिक सेक्टर के लिए उस के लिए रुपया कहां से आएगा । आज हमारे हिन्दुस्तान की इकानोमी बहुत पछड़ी हुई है। इस लिए ज़रूरत इस बात की है कि इण्डस्ट्रियल प्रोडक्शन ज्यादा हो । चाहे प्राईवेट सेक्टर से हो चाहे पब्लिक सेक्टर से हो लेकिन प्रोडक्शन ज़रूर हो तभी हमारी माली हालत अच्छी हो सकती है। आज हमारे सामने यह option नहीं है कि हम ने प्राईवेट सेक्टर या पब्लिक सेक्टर में से किसी एक को चुनना है। आज दोनों सैक्टरों की ज़रूरत है क्योंकि मुल्क में प्रोडक्शन बहुत कम है । कई मैम्बर साहिबान ने सोशलिज़्म पर नुक्ताचीनी की है । आज पंजाब में यह बात मानी जाती है कि यहां लार्ज स्केल हैवी इण्डस्ट्री कम है । आज सारे हिन्दुस्तान की स्माल स्केल इण्डस्ट्री का 25 फी सदी युनिट सिर्फ पंजाब में है । यह ज़ाहिर करता है कि पंजाब सरकार की पालिसी सोशलिज़्म की तरफ जाती है। हम ने जो लोन्ज़ दिए थे उन में 90 फी सदी स्माल स्केल यूनिट्स को दिए हैं । कुछ क्रिटिसिज़्म कोटकपूरा और मालेरकोटला टैनिन्ग सैंटर्ज़ के बारे किया गया । यह कौमन फैसिलिटी सेंटरज़ हैं इस लिए अगर कर्मशियल नुक्तानिगाह से देखा जाए तो इन की रिटर्न उतनी नहीं है जितना कि इन के ऊपर खर्चा हुआ है । वैसे यह दोनों ही टैंनिग सैंटर चल रहे हैं । यह बात गलत है कि वह नहीं चल रहे । 4 महीने पहले जो कौमन फैसिलिटी थी उस का 60 फी सदी हिस्सा युटेलाईज़ हो रहा था लेकिन आज वह 80 फी सदी तक पहुंच गया है और अगले माली साल में उन की युटेलाईज़ेशन 100 फी सदी हो जाएगा।

(At this stage Mr. Speaker occupied the Chair.)

1.00 P.M.

महता जी ने एक सोसायटी अम्बिका हैंडी क्रैफ्ट का ज़िकर किया कि सरकार ने उसे इजाज़त नहीं दी है । कोआप्रेटिव सोसाइटी का मकसद है कि उस में मज़दूर आएं लेकिन उस में ट्रेडर ही ट्रेडर्ज़ हैं । इस लिए ऐसी सोसायटी जिस में मज़दूर न हों सरकार इजाज़त नहीं दे सकती । यहां पंचशील कोआप्रेटिव सोसायटी का भी ज़िकर आया । उस सिलसिले में मैं अर्ज़ करता हूं कि मौजूदा सरकार की पालिसी यह है कि वह मैरिट पर ही सारे केसों को डिसाइड करती है और वह केस भी मैरिट पर ही डिसाईड होगा । रूरल इन्डस्ट्रियल ऐस्टेट्स के बारे में सरदार गुरदर्शन सिंह की तरफ से कहा गया कि कमीशन मुकर्रर होना चाहिए । मैं अर्ज़ करता हूं कि जब यह ऐस्टेट्स खोलने का फैसला हुआ तो वह इस ख्याल से हुआ कि हम ने हिन्दुस्तान के देहाती इलाकों को रोज़गार देने के लिए वहां इन्डस्ट्रीज़ खोलनी हैं और ख्याल था कि कोटा बेस्ड़ इण्डस्ट्रीज़ देहात में ले जाएंगे । उस वक्त रा मैटीरियल की और फारने ऐक्सचेंज की कमी नहीं थी लेकिन अहिस्ता २ हर साल फारेन

[उद्योग तथा पहाड़ी क्षेत्र उप-मन्त्री]

ऐकसचेंज की कमी बढ़ती गई । आज तो भारत सरकार के लिए यह मुमकिन नहीं हो रहा कि जो इन्डस्ट्रीज़ पहले ही चलती है उन्हें ही पूरा कोटा दे सके । इस वक्त किसी कारखाने की 25 फी सदी किसी की 50 फी सदी और किसी की 75 फी सदी कैपैसिटी आइडल पड़ी है । इस लिए मैं अर्ज़ करता हूं कि फारेन ऐक्सचेंज की कमी की वजह से सरकार के पास कोटा नहीं जो वह इन इन्डस्ट्रियल ऐस्टेट्स को दिया जा सकता हो । इसी लिए जहां 75 ऐस्टेट्स खोलने का फैसला था वहां अब 46 खोलने के बाद बंद कर दिया है । मेरे एक दोस्त ने लेबर लोन्ज़ का ज़िकर किया है । मैं समझता हूं कि जो इश्तिहार उन्होंने पढ़ा वह गलतफहमी पर मबनी है । हमने पूरी कोशिश की कि जो 25 लाख रुपया लेबर लोन्ज़ देने का फैसला किया है उस के मुताबिक यह सारा रुपया चालू माली साल में बांटा जाए लेकिन काफी लेबर अमृतसर और दूसरे शहरों में ऐसी थी जो बाहर से आई थी । जब यह ऐमरजैंसी आई तो बेकार हो कर वह पंजाब से बाहर चली गई । इस लिए यह सारा रुपया तकसीम नहीं हो सका । सरकार तो इस बात के लिए भी तैयार थी कि अगर 25 लाख रुपया बंट जाए और अगर ज़रूरत पड़े तो यह और रुपया देने के लिए भी तैयार थी । लेबर की तरफ से जितनी एप्लीकेशन्ज़ लोन के लिए आईं उन सब को कन्सिडर किया गया । कामरेड राम प्यारा जी ने कुछ फोकल प्वायंट्स का ज़िकर किया कि 15 प्वायंट्स के लिए अगले साल के लिए सिर्फ 5 लाख रुपया रखा है । जो कन्सशन हमने उन के लिए रखे हैं उन्हें देखते हुए मैं समझता हूं कि यह रकम थोड़ी नहीं है । एक कन्सैशन यह रखा है कि पहले पांच साल उन पर सेल्ज़ टैक्स नहीं लगेगा । फिर जो ज़मीन ऐक्वायर करेंगे उस पर मुनाफा नहीं लिया जाएगा, बिजली पानी वहां देंगे वग़ैरा २ । इस लिए मैं समझता हूं कि वह रकम पहले साल के लिए काहे है क्योंकि ज़मीन की कीमत तो कारखानेदार ने खुद पे करनी है । महकमा इन्डस्ट्रीज़ ने पिछले साल क्या २ किया वह मैं आप के सामने रखना चाहता हूं........

पंडित सुरेन्द्र नाथ गौतम : बैकवर्ड हिल्ली एरियाज़ के बारे में भी बता दें ।

उद्योग तथा पहाड़ी क्षेत्र उपमन्त्री : उस तरफ भी आता हूं । कोटा की तकसीम के बारे में जो शिकायत की गई वह मैं समझता हूं गलतफहमी की बिना पर है । पंजाब सरकार ने कोटा की तकसीम के लिए सैट रूल्ज़ बनाए हैं जैसा कि कामरेड राम प्यारा ज़ी ने कहा आज कारखाना में यह भी देखते हैं कि उसने बिजली कितनी कन्ज़्यूम की है कितने मज़दूर काम करते हैं और जो सेल वह बताता है उसका सेल्ज़ टैक्स कितना पे किया है । हमने एक और अहिम कदम उठाया है कि महकमा जो कोटा उन्हें ऐलोकेट करता है उसे हर महीने पब्लिश

कर रहे हैं। उस की कापी डी. आई. ओ. और इन्डस्ट्रीयल ऐसोसिएशन को भेजते हैं। इस के अलावा ऐसोसिएशन हर महीने एक किताब छापती है कि किस कारखानेदार को कितना कोटा मिला। यह पब्लिक डाकूमैंट है और उसे हर कोई देख सकता है। अगर कोई महसूस करता है कि किसी को नहीं मिलना चाहिए था तो वह ऐसोसिएशन के पास शिकायत कर सकता है और सरकार उस पर गौर करेगी। अगर साबत हो जाए कि किसी का कोटा बोगस है तो उसे कैंसल किया जाएगा। फिर आप को यह जान कर खुशी होगी कि हमने कोटा के बारे में अपर और लोअर लिमिट कायम कर दी है। पहले यह होता था कि स्टेनलैस सटील किसी को एक चौथाई टन नहीं मिलता था और किसी को 20 टन मिल जाता था। अब हमने यह किया है कि किसी को पांच टन से ज्यादा और एक टन से कम नहीं मिलेगा इसी तरह टिन की शारटेज है। भिवानी के कलईगरों को 10/10 किलो टिन हमने दी। हमारी पालिसी है कि बजाए एक दो आदमियों को कोई चीज़ दी जाए ज्यादा से ज्यादा आदमियों को अकामोडेट किया जाए। लार्ज सकेल इन्डस्ट्री के कोटा के बारे में जो नुकताचीनी हुई है उस बारे में मैं अर्ज़ करता हूं कि उसके लिए कोटा गवर्नमैंट आफ इन्डिया के कंट्रोल में हैं हमें जो कोटा मिलता है वह समाल सकेल इन्डस्ट्री के लिए मिलता है। पिछले तीन चार साल से पंजाब में जी. सी. शीट्स नहीं आई थीं। इस बार पंजाब ने बड़ी कोशिश की और 500 टन शीट्स लेने में कामयाब हो गए हैं। पहाड़ी इलाकों से तीन चार से ऐपलीकेशन्ज़ आई पड़ी थी लेकिन शीट्स नहीं आए थे अब हमने इस की ज्यादा ऐलोकेशन पहाड़ी इलाकों के लिए की है और उम्मीद है कि इस से वहां अब पोज़ीशन ईज़ हो जाएगी। जो इन्डस्ट्रियल ऐरियाज़ हैं उन के बारे में सरकार ने एक और बड़ा इनकलाबी फैसला किया है। वह यह है कि जहां जहां शैड्ज़ फैक्ट्री ओनर्ज़ को दिए हुए हैं वह हम ने उन्हें हायर परचेज़ पर दे देने हैं ताकि वह उन के मालिक बन जाएं और जो रुपया उन शैड्ज़ के बेचने से मिलेगा उस से और इन्डस्ट्रियल एरियाज़ बनेंगे। फिर एक बात पर डिपार्टमैंट का और इन्डस्ट्रियल ऐसोसिएशन के बीच काफी देर से एक झगड़ा पीनल इन्ट्रैस्ट के बारे में चला आ रहा था। हमने मीटिंग करके उस के बारे में भी समझौता किया है·········

ਸਰਦਾਰ ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ ਦਰਦ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸ਼ੈਡੂਲਡ ਕਾਸਟਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਲੋਨ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਢ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀ ਗੁਸਤਾਖੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ?

उद्योग तथा पहाड़ी क्षेत्र उप-मन्त्री : हम ने सब जगह डिस्ट्रिकट वैलफेयर आफ़ीसर लिए हैं इस ख्याल से कि सारे ज़िला के लोगों को नुमाइंदगी मिल जाए लेकिन इस पर कोई पाबंदी नहीं कि लैजिस्लेटर्ज़ न लिए जाएं। जहां हमारे नोटिस में आया है लैजिस्लेट्र्ज़ लिए हैं।

[उद्योग तथा पहाड़ी क्षेत्र उप-मन्त्री]

सरदार जागीर सिंह दर्द ने यह बात हमारे नोटिस में लाई । हमने इस बारे में उस को जवाब दे दिया है लेकिन ऐसा नज़र आ रहा है कि उसे अभी तक हमारा जवाब नहीं मिला ।

स्पीकर साहिब, पीनल इंट्रेस्ट के बारे में यहां पर ज़िक्र हुआ । माननीय सदस्यों को जानकर खुशी होगी कि पीनल इंट्रेस्ट के बारे में फैसला कर दिया गया है । अब इस बारे में हज़ारों केसिज़ थे वह सैटल हो जाएंगे ।

माननीय सदस्यों को जानकर खुशी होगी कि पंजाब के अन्दर इंडस्ट्री की बहुत कमी रही है लेकिन पंजाब सरकार ने फाइनानशियल कारपोरेशन कायम की हुई है । पिछले दो तीन सालों से वह 40 लाख रुपए के कर्ज़े देती थी लेकिन पिछले साल उस कार्पोरेशन ने 55 लाख रुपए कर्ज़े के रूप में लोगों को दिए । इस वर्ष उस ने लग भग 1,37 लाख रुपए कर्ज़े के रूप में दिए हैं । हमने कोशिश करके केन्द्रीय सरकार से 25 लाख रुपए और कर्ज़े देने के लिए लिए हैं । मुझे आशा है कि वह रुपए अप्रल के महीने में बांट दिए जाएंगे ताकि लोग यहां पर इंडस्ट्रीज़ को बढ़ावा दे सकें ।

स्पीकर साहिब, यहां पर श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम ने कहा कि न्यूज़ फैक्टरी नंगल टाउनशिप में खोली जाए । वैसे जहां पर सरकार ने खोलने का विचार किया है, वह भी पहाड़ी इलाका है । वह भी नंगल टाउनशिप से दूर नहीं है । सब चीज़ को ध्यान में रखते हुए कीरतपुर जगह निश्चित की गई है । मुझे बताने में दुख होता कि पता नहीं कि वहां पर यह न्यूज़ प्रिंट फैक्टरी लग भी सकेगी या नहीं क्योंकि इस के लिए जिस इलाके से रामैटीरियल आना था वह इस स्टेट की रीआरगनाइज़ेशन हो जाने के बाद हिमाचल प्रदेश के साथ मिल जाना है । इस के बारे में मुझे संदेह है कि वहां पर शायद ही यह इंडस्ट्री लग सके ।

यहां पर पिग आयरन के बारे में ज़िक्र किया गया । इस के बारे में अर्ज़ करना चाहता हूं कि केन्द्रीय उद्योग मंत्रालय से बात चीत हो रही है और फारेन एक्सचेंज के लिए खतोकिताबत चल रही है । मुझे आशा है कि अगले दो तीन महीनों के अन्दर किसी फारेन फर्म के साथ कोलेबोरेशन कर ली जाएगी । यह कहने में मुझे खुशी है कि इस के बारे में जो कोलेबोरेशन की जा रही है, वह हिन्द सरकार की मार्फत की जा रही है । हर टैकनीकल पोज़ीशन पर उन से एडवाइस ली जा रही है । (विघ्न)

स्पीकर साहिब, यहां पर मांग की जा रही है कि यह प्लांट महिन्द्रगढ़ में लगाया जाए। वहां पर वाटर रिसोर्सिज़ का सर्वे कराया गया। उस सर्वे से पता चला कि प्लांट के लिए 75 प्रतिशत पानी उपलब्ध हो सकता है बशर्तेकि वहां के लोग पानी का इस्तेमाल करना बन्द कर दें। अगर वह पानी का प्रबन्ध कर दें तो सरकार को वहां पर प्लांट लगाने में कोई एतराज़ नहीं है। दूसरी दिक्कत सरकार के सामने यह है कि वहां पर जो कोयला पहुंचाया जाना है, वह मीटर गेज लाईन द्वारा पहुंचाया जाएगा। इस तरह से सरकार को वहां पर कोयला पहुंचाने के लिए काफी दिक्कतें पेश आएंगी। इसी चीज़ को सामने रखते हुए सरकार ने वहां की बजाए हिसार में प्लांट लगाने का विचार किया है। आशा है कि वहां पर जल्दी ही प्लांट लगाया जाएगा।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ 3 ਬੋਲੀਆਂ–ਹਿੰਦੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਿਕਗਨਾਇਜ਼ਡ ਹਨ। ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਾਨਯੋਗ ਮਨਿਸਟਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ ?

उद्योग तथा पहाड़ी क्षेत्र उप-मन्त्री : स्पीकर साहिब, यहां पर सीमैंट फैक्टरी के बारे में ज़िक्र किया गया है। इस में कोई शक नहीं कि प्राइवेट फर्म को लाइसैंस दिया गया है। लाइसैंस तो हिन्द सरकार देती है। इस में पंजाब सरकार का कोई हाथ नहीं होता। जहां पर लार्ज स्केल के लाइसेंस दिए जाते हैं, वह भी गवर्नमैंट आफ इंडिया देती है। वह इस चीज़ की जांच करती है कि उस फर्म के पास कितना सरमाया है और जिस काम के लिए लाइसैंस देती है, क्या वह उस को पूरा करेगी या नहीं। वह पूरी तरह से सैटिसफाइड हो कर लाइसैंस इशू करते हैं। (विघन) इस के बारे में मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि हिन्द सरकार ने सीमैंट फैक्टरीज़ के लिए 3 जगह पहले ही सीलैक्ट कर ली हैं। इस के बारे में हमारी स्टेट के अन्दर पत्थर की एक्सप्लोरेशन हो रही है। दो तीन महीनों के अन्दर जांच पूरी हो जाएगी। मैं समझता हूं कि सीमेंट का कारखाना शीघ्र ही लग जाएगा। (श्रीमती सरला देवी द्वारा विघ्न।) मैं बहन जी को यकीन दिलाना चाहता हूं कि यह कारखाना कांगड़ा ज़िला के अन्दर मुनासिब जगह पर लगाया जाएगा।

स्पीकर साहिब, यहां पर ट्रैकटर की फैक्टरी के बारे में ज़िक्र किया गया। देश के अन्दर पहले सिर्फ एक या दो ट्रैक्टर की फैक्टरीज़ हैं। लेकिन यहां पर छोटे ट्रैक्टरों की फैक्टरी की ज़रूरत है। यहां पर दस हार्स पावर के टिल्लर बनाने की ज़रूरत है। आजकल पंजाब सरकार जापान की फर्म के साथ कोलैबोरेशन के लिए विचार कर रही है। आशा है कि वहां किसी फर्म के साथ कोलेबोरेशन से शीघ्र ही कारखाना खोला जाएगा।

[उद्योग तथा पहाड़ी क्षेत्र उप-मन्त्री]

स्पीकर साहिब, पहली सरकार ने अमरीका की किसी फर्म के साथ सीमलैस स्टील ट्यूबज़ के बारे में कोलेबोरेशन की थी लेकिन जो शर्त उस फर्म के साथ की गई थी, वह हमें मुनासिब नहीं लगी। इस लिए वह काम बन्द कर दिया गया। अब सरकार ने दुनिया के तमाम एम्बैसीज़ से जो दिल्ली में स्थित हैं और कम्युनिस्ट कंट्रीज़ से इस के बारे में टेंडर्ज मांगे है। जब हमारे पास टैंडर्ज़ आ जाएंगे और जो हमें टैंडर्ज़ अच्छा तथा मुफीद साबित हुआ, उसको एक्सैप्ट कर लिया जाएगा।

स्पीकर साहिब, मुझे कहते हुए खुशी होती है कि पंजाब सरकार ने इंडस्ट्रीयल डिवैल्पमैंट कार्पोरेशन बनाई है जिस की इन्वैस्टमैंट 7 करोड़ रुपए है, उस को पिछले कुछ दिनों में रजिस्टर कराया है। उस ने बाकायदा काम करना शुरू भी कर दिया है। इस का काम है कि प्राइवेट सैक्टर में जो कारखाने हैं, उन की फीजेबिलिटी के बारे में बतायें और नए कारखाने लगाने के लिए रिपोर्ट दे। इस के अलावा इन कारखानों को ग़ैरसरकारी सैक्टर के सहयोग से चलाएगी।

स्पीकर साहिब, मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि पंजाब सरकार कास्टिंग प्लांट के बारे में दूसरी जगह पर खुद प्राइवेट पार्टीज़ के साथ नैगोसीएशन नहीं करती बल्कि गवर्नमैंट आफ इंडिया के द्वारा नैगोसीएशन करती है।

स्पीकर साहिब, पंजाब सरकार आर्टस तथा कराफट के ट्रेनिंग सैंटर्ज़ की यूटिलिटी नहीं समझती है, इस लिए यह उन को बन्द कर रही है। इस से 25 लाख रुपए सालाना बचाए जाएंगे।

स्पीकर साहिब, इसी तरह से एम्पोरियम आर्गेनाइज़ेशन जो स्माल स्केल पर है, उस को कमर्शियल ढंग पर लाने का सरकार विचार कर रही है। यह एम्पोरियम अमृतसर शहर में था। हम कोशिश कर रहे हैं कि इस को रैशनेलाइज़ और डिसैंट्रेलाइज़ किया जाए। मैं समझता हूं कि इस बारे में फैसला जल्दी ही कर दिया जाएगा।

इसी तरह से यहां मेम्बर साहिबान की तरफ से देहाती इंडस्ट्री के बारे में जानकारी प्राप्त करने के लिये मांग की गई है। आपको यह जान कर खुशी होगी कि इस साल होशियारपुर में वुडक्राफट का एक इन्स्टीच्यूट खोला जा रहा है। वहां पर लोग लकड़ी का काम सीखेंगे। ऊन की इंडस्ट्री का एक इन्स्टीच्यूट कुल्लू में स्टार्ट कर रहे हैं। चमड़े के काम के लिए एक इन्स्टीच्यूट मालेरकोटला में खोल रहे हैं। 600 स्पिंडल का लाइसैंस कोआप्रेटिव सैंटर में लिया है और ऊन का सूत बनाने के लिए एक इन्स्टीच्यूट पालमपुर में खोलने के लिये स्टेप्स ले रहे हैं। हैंडलूम की सोसाइटी ने एग्ज़ीबीशन लगा कर इस साल 54 लाख रुपये का हैंडलूम का सामान बेचा है। इस के द्वारा छोटे छोटे आदमियों को काफी फायदा

पहुंचा है। पहाड़ी लोगों की इन्डस्ट्री के बारे में जानने की मांग यहां पर की गई है। आप को यह जान कर खुशी होगी कि पहाड़ी इलाके की महत्वपूर्ण इन्डस्ट्री टी की है। इस दस्तकारी की दो समस्याएं थी। वहां पर जो चाईनीज़ हाईब्रिड प्लांट लगा हुआ है वह सदियों पुराना प्लांट है। उस से प्रोड्यूस ज्यादा नहीं होती थी। वहां पर एक रीसर्च लेबोरेटरी कायम की है जो कि खोज करके अगले साल नया प्लांट पैदा करेगी, जो कि कांगड़ा की टी इन्डस्ट्री को सनग्रती इकौनामिक लाइन्ज़ पर ले जायगा। टी बोर्ड की तरफ से पहले 50 एकड़ तक के चाये के फार्म के लिए सबसेडाइज्ड फर्टेलाईज़र दिया जाता था अब टी बोर्ड ने मान लिया है कि 300 एकड़ के टी फार्म्ज़ तक सबसेडाइज्ड फर्टेलाईज़र देंगे। चाय की इंडस्ट्री के सामने दूसरा प्राब्लम प्रोसेसिंग का था। प्रोसेसिंग दो सौ साल पुराने तरीके से किया जाता था और उस से जो चाय बनती थी उस की कीमत ज्यादा नहीं मिलती थी। मुझे खुशी है कि टी बोर्ड ने यह मान लिया है कि प्रोसेसिंग के लिए जो मशीनरी हम लाएंगे उस में 50% सूद वे सबसेडाईज़ करेंगे यानी अगर 6% सूद पर मशीनरी मिलती है तो 3% बोर्ड देगा 3% प्लांटर्ज़ देंगे। 2½ लाख रुपये की इन्डिजनिस मशीनरी परचेज़ की गई है। सवा दो लाख रुपये की जापानी मशीनरी इम्पोर्ट कर रहे हैं। सैरीकल्चर के सम्बन्ध में मुझे खुशी है कि इस साल हम 900 पौदा पहाड़ी इलाके में लगाने में कामयाब हुए हैं। नूरपुर में कुकून से सिल्क प्रोड्यूस करने की वर्कशाप अगले साल में शुरू हो जाएगी वहां पर लोगों को ट्रेनिंग दे कर बताया जाएगा कि किस तरह से सिल्क पैदा की जाए। वहां पर भारी तादाद में सिल्क पैदा किया जाएगा। पहले काफी कुकून बम्बई और दूसरी जगहों में भेजा जाता था। अब रेशम वहीं पर बनेगा और कोशिश की जाएगी कि रेशमी धागा भी वहीं पर बने। स्माल स्केल इंडस्ट्री कार्पोरेशन दो प्रोजैक्टों पालमपुर और मालेरकोटला में अढ़ाई लाख रुपये की मशीनरी छोटे छोटे कारखानेदारों को हायर परचेज़ बेसिज़ पर दे रही है। रूरल प्रोजेक्ट से एस्टीमेट्स के मुताबिक तीन साल में 14 लाख रुपये के माल का अन्दाज़ा था लेकिन आप को यह जान कर खुशी होगी की इस साल में 18 लाख का टार्गिट अचीव किया गया है। हिसार कारकेस यूटीलाईज़ेशन सैंटर में पहले तीन मुर्दा जानवर रोज़ ट्रीट किये जाते थे अब वहां 8 जानवर रोज़ ट्रीट किये जाते हैं।

Mr. Speaker : If the Transport Minister would also like to speak, I am afraid, the Deputy Minister will have to stop now, as the guillotine is to be applied at 1.30 P.M.

Minister for Transport and Educations : I will take only five minutes.

Mr. Speaker : In that case, the sitting of the House will have to be extended by five minutes, if the House agree, the guillotine will be applied at 1.35 P.M.

Voices : Yes, yes, please.

Mr. Speaker : The sitting is extended by five minutes.

उद्योग तथा पहाड़ी क्षेत्र उप-मन्त्री : हम ने कोशिश की है कि इन्डस्ट्रीज़ डिपार्टमैंट में कागज़ात की डिस्पोज़ल के लिए तीन से ज्यादा लेवल न रहें । पहले डिपार्टमैंट के अफसरों के खिलाफ कई कई साल इन्क्वायरी चलती रहती थी अब हमारी कोशिश है कि हर इन्क्वायरी तीन महीने में खत्म हो जाए । ब्लाक लैवल एक्सटैंशन के देहाती और शहरी इन्स्पैक्टरों का काडर एक ही लैवल पर लाने की कोशिश की जा रही है । ताकि देहाती इन्स्पेक्टरों को शहरों में और शहरी इन्स्पेक्टरों को देहात में भेजा जा सके । फील्ड अफसरों के इंस्पेक्शन सिस्टम को बड़ा सिस्टेमेटिक कर दिया है । काम को रैशनली बांट दिया है । अकाऊंट्स के काम को बड़ा इम्प्रूव किया है । आप यह जान कर खुश होंगे कि पिछले साल में हमारे डिपार्टमेंट में किसी किस्म की एम्बेज़लमैंट नहीं हुई । स्पीकर साहिब, मैं हाउस का ज़्यादा समय नहीं लेना चाहता । एक बात और कह कर समाप्त कर दूंगा । यहां पर पोल्टरी के बारे में ज़िक्र आया है । मैं सिर्फ यह कहना चाहता हूं कि पोल्टरी कार्पोरेशन का 50 लाख आथोराइज्ड कैपीटल है उस में से 15 लाख पेड-अप हो गया है । चंडीगढ़ ड्रैसिंग प्लांट में 8 घंटे की शिफ्ट में पर डे 5,000 बर्ड ड्रैस किये जाते हैं । दो फ्रिज वैन्ज़ हैं जिन में एक लाख अण्डा या 500 बर्ड रखा जा सकता है । दो एग्ग कूलज़ हैं जिन की कपैसिटी 50,000 eggs each है । 5 कोल्ड स्टोरेज बनाए हैं । फीड जो मार्किट में 60 रुपये पर क्विन्टल मिलती है वह हम ने 37 रुपये पर क्विन्टल के हिसाब से तकसीम की है । 8 लाख रुपये की फीड तकसीम की गई है । हम ने ड्रैसिंग के लिए और फीड को तकसीम करने के लिए तीन चार कदम उठाए हैं । मार्किटिंग में जो स्लम्प आ जाया करता था इन से वह बहुत हद तक रुक जाएगा ।

Minister for Transport and Elections (Sardar Gurdial Singh Dhillon): Sir, you must have read in the various papers that the Transport workers propose to go on one day's strike.. ...

ट्रांस्पोर्ट वर्कज़ स्ट्राईक पर जाना चाहते हैं । मैं ने हालात का जायज़ा लिया है। उस के बारे में facts concise तौर पर समझाने के लिए लिख कर ले आया हूं । ताकि कहीं कोई कम ज्यादा बात न कही जाए इस लिए वह मैं अँग्रेज़ी में पढ़ देता हूं ।

The following are the five demands of the Union at this stage :—

(i) Payment of bonus under the Payment of Bonus Act, 1965.

(ii) Payment of Gratuity.

(iii) Revision of scales.

(iv) Enforcement of all the provisions of Motor Transport Workers Act, 1961.

(v) Supply of two chappals each and washing allowance at the rate of Rs. 2/- per person per month.

The position with regard to these demands is as follows—

(i) **Payment of Bonus**

The Roadways employees are not entitled to receive bonus under the Bonus Act [Section 32(iv)]. However, the Department has proposed that the existing scheme of good performance reward should be liberalised. At the present moment it is 1% of the net profit., coverage 70% of the workshop and traffic staff and ceiling in each case is Rs. 100. Under the liberalised scheme, it is proposed to raise the ceiling to Rs. 150/- and increase the coverage to 90% of the concerned employees.

(ii) **Payment of Gratuity.**

The Department does not support this because of the advantage of the contributory provident fund scheme allowed to the workers at the rate of $8\frac{1}{3}\%$.

(iii) The matter regarding revision of scales is under the active consideration of the Government. Both F.M. and myself have to discuss this matter and decide.

(iv) All the provisions of the Motor Transport Workers Act have been complied with excepting Section 17, which relates to the confinement of two spells to 8 hours of duty. This is not practicable on certain routes. Even the All India Association of State Transport undertakings are finding it difficult to comply with the provisions of this Act and they are proposing amendment to the Central Government. We have also applied for exemption from the application of this section from the Labour Department.

(v) The demand for the supply of chappals and payment of washing allowance is considered to be reasonable. The Department has supported it and the matter is under consideration of the Finance Department.

The representatives of the Union are meeting the Officers of the Department at 2-30 P.M. today and discussions are being held. Simultaneously the Labour Department have appointed a conciliation officer, the implication being that during the conciliation proceedings no strike can be held as legal.

श्री सुरिन्द्र नाथ गौतम : ग्रान ए प्वायंट ग्राफ ग्रार्डर । स्पीकर, साहिब, मेरा प्वायंट ग्राफ ग्रार्डर यह है कि ग्रगर डिप्टी मिनिस्टर साहिब शिवालक हिल्ज़ में कोई कारखाना नहीं लगाना चाहते हैं तो कम ग्रज कम वह वहां पर कोल्ड स्टोरेज ही बना दें ताकि वहां पर हम रेत को सम्भाल कर रख छोड़ें ग्रौर जब सरकार के पास फंडज हों तब वहां पर कारखाने लगाए जा सकें । (हंसी)

श्री बनवारी लाल : स्पीकर साहिब, मैं डिप्टी मिनिस्टर साहिब से यह इन्फर्मेशन लेना चाहता हूं कि उन्होंने कहा है कि महेन्द्रगढ़ में कारखाना इसलिए नहीं लगाया जा सकता क्योंकि वहां पर कोयला महंगा पड़ता है। मैं ग्राप के द्वारा

[श्री बनवारी लाल]

उन से पूछना चाहता हूं कि अगर कोयला वहां पर सस्ता पड़े तो क्या वह वहां पर कारखाना लगाने के लिए गवर्नमैंट की पालिसी को रिवाईज़ करने के लिए तैयार हैं ?

पंडित मोहन लाल दत्त : मैं मन्त्री जी से एक सूचना प्राप्त करना चाहता हूं और वह यह है कि सरकार ने हिल्ली एरिया में एक रेज़न फैक्टरी लगाने की बाबत प्लैन बनाई हुई थी। क्या वह बताएंगे कि उसकी इस समय क्या फेट है ? क्या वह ठप तो नहीं हो गई। क्या सरकार उसे चलाएगी भी या नहीं ? क्या कोआप्रेटिव बेसिज़ पर ही सरकार उसे चलाने का इरादा रखती है ?

श्री अध्यक्ष : ज्ञान चन्द जी, सिर्फ दो मिनट रह गए हैं। अगर जवाब देना चाहें तो दे दीजिए। (The hon. Deputy Minister may reply the debate, if he so likes as only two minutes are left.)

उद्योग तथा पहाड़ी क्षेत्र उप-मंत्री : श्री बनवारी लाल जी ने जो सवाल उठाया है कि हिसार में क्यों लगाई जा रही है, महेन्द्रगढ़ में क्यों फैक्टरी नहीं लगाई जा रही अगर वह सरकार को कनविन्स कर दें और फैक्टर्ज महेन्दगढ़ के हक में जाते हों तो सरकार को इस बात में किसी तरह की कोई ज़िद्द नहीं है।

दूसरे पंडित मोहन लाल दत्त जी ने रेज़िन फैक्टरी की बाबत कहा। दर असल इस का सम्बन्ध फारेस्ट डिपार्टमैंट के साथ है, इंडस्ट्रीज़ डिपार्टमैंट के साथ नहीं है। इसलिए मुझे इस सम्बन्ध में कोई खास वाकफियत नहीं है।

Mr. Speaker : Now guillotine will apply.

Mr. Speaker : Question is—

Demand No. 22. that a sum not exceeding Rs. 2,54,52,700 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 35—Industries.

The motion was carried.

Mr. Speaker : Questlon is—

Demand No. 45. that a sum not exceeding Rs. 2,65,74,500 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 26—Capital Outlay on Industrial Development.

The motion was carried.

Mr Speaker : Question is—

Demand No. 24. that a sum not exceeding Rs. 3,29,64,340 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 38—Labour and Employment (Labour only).

The motion was carried.

Demand No. 1.

that a sum not exceeding Rs. 2,04,44,100 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 9—Land Revenue.

The motion was carried.

Demand No. 2.

that a sum not exceeding Rs. 13,33,400 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 10—State Excise Duties.

The motion was carried.

Demand No. 3.

that a sum not exceeding Rs. 8,03,650 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 11—Taxes and Vehicles.

The motion was carried.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਸਾਰੀਆਂ ਡਿਮਾਂਡਜ਼ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੀ ਪੁੱਟ ਕਰ ਲਓ ।

Mr. Speaker : Question is—

Damand No. 4.

that a sum not exceeding Rs. 33,20,400 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 12—Sales Tax.

Demand No. 5.

that a sum not exceeding Rs. 33,41,300 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 13—Other Taxes and Duties.

Demand No. 6.

that a sum not exceeding Rs. 7,94,060 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 14—Stamps.

Demand No. 7.

that a sum not exceeding Rs. 89,760 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 15—Registration Fees.

Demand No. 8.

that a sum not exceeding Rs. 63,32,030 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year, 1966-67, in respect of charges under head 18—Parliament, State/Union Territory Legislatures.

Demand No. 10.

that a sum not exceeding Rs. 79,27,500 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 21—Administration of Justice.

Demand No. 11.

that a sum not exceeding Rs. 93,40,000 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 22—Jails.

Demand No. 13.

that a sum not exceeding Rs. 4,65,740 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 25—Supplies and Disposals.

Demand No. 14.

that a sum not exceeding Rs. 84,27,480 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 26—Miscellaneous Departments.

[Mr. Speaker]

Demand No. 15.	that a sum not exceeding Rs. 4,09,620 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 27—Scientific Departments.
Demand No. 17.	that a sum not exceeding Rs. 6,46,25,590 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 29—Medical.
Demand No. 18.	that a sum not exceeding Rs. 3,64,91,240 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 30—Public Health.
Demand No. 20	that a sum not exceeding Rs. 2,13,34,700 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 33—Animal Husbandry.
Demand No. 21.	that a sum not exceeding Rs. 1,37,19,870 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 34—Co-operation.
Demand No. 23	that a sum not exceeding Rs. 3,28,94,680 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year, 1966-67, in respect of charges under head 37—Community Development Projects, National Extension Service and Local Development Works.
Demand No. 25	that a sum not exceeding Rs. 56,58,400 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 39—Miscellaneous, Social and Development Organisations.
Demand No. 30	that a sum not exceeding Rs. 4,13,44,200 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges uuder head 50—Public Works.
Demand No. 31	that a sum not ecxeeding Rs. 1,78,25,290 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head Charges on Public Works Department, Buildings and Roads Establishment.
Demand No. 32	that a sum not exceeding Rs. 1,25,29,330 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year, 1966-67, in respect of charges under head 52—Capital Outlay on Public Works.
Demand No. 33	that a sum not exceeding Rs. 5,94,01,000 be granted to the Governor to defray tha charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 57—Roads and Water Transport Schemes.
Demand No. 34	that a sum not exceeding Rs. 26,85,000 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 61—Capital Outlay on Rail Road Co-ordination Schemes.

Demand No. 35 — that a sum not exceeding Rs. 2,01,31,280 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 64—Famine Relief.

Demand No. 36 — that a sum not exceeding Rs. 2,11,55,950 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 65—Pension and other Retirement Benefits.

Demand No. 37 — that a sum not exceeding Rs. 7,38,330 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 67—Privy Purses and Allowances of Indian Rulers.

Demand No. 38 — that a sum not exceeding Rs. 1,35,73,930 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 68—Stationery and Printing.

Demand No. 39 — that a sum not exceeding Rs. 4,29,88,560 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 70—Forest.

Demand No. 40 — that a sum not exceeding Rs. 6,37,01,500 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year, 1966-67, in respect of charges under head 71—Miscellaneous.

Demand No. 41 — that a sum not exceeding Rs. 5,65,600 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 76—Other Miscellaneous Compensation and Assignments.

Demand No. 42 — that a sum not exceeding Rs. 6,000 be granted to the Governor, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 78—Prepartition Payments.

Demand No. 43 — that a sum not exceeding Rs. 2,15,89,240 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 78—A—Expenditure connected with National Emergency.

Demand No. 48 — that a sum not exceeding Rs. 7,22,76,740 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 103—Capital Outlay on Public Works.

Demand No. 49 — that a sum not exceeding Rs. 1,65,22,680 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 105—Chandigarh Capital Outlay.

Demand No. 50 — that a sum of not exceeding Rs, 2,11,740 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in repect of charges under head 109—Capital Outaly on other Works.

Demand No. 51 — that a sum not exceeding Rs. 84,78,000 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 114—Capital Outlay on Road and Water Transport Schemes.

[Mr. Speaker]

Demand No. 52 — that a sum not exceeding Rs. 1,68,000 be granted to the Governor to defray the chagres that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 120—Payment of Commuted Value of Pensions.

Demand No. 53 — that a sum not exceeding Rs. 38,56,10,000 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head 124—Capital Outlay on Schemes of Government Trading.

Demand No. 54 — that a sum not exceeding Rs. 39,58,82,860 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1966-67, in respect of charges under head Loans to Local Funds Private Parties etc. Loans to Government Servants.

The motions were carried.

Mr. Speaker : The House stands adjourned till 11.00 A.M. on Monday, the 28th March, 1966.

(The Sabha then adjourned till 11.00 A. M. on Monday, the 28th March, 1966).

1.37 P. M.

———

1656 P.V.S—386—30-6-66—C., P., & S., Pb., Patiala.

PUNJAB VIDHAN SABHA

DEBATES

28th March, 1966

Vol. I—No. 27

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Monday, the 28th March, 1966

Punjab Vidhan Sabha Secretariat, Chandigarh.

Price Rs 8.80

ERRATA

to

Punjab Vidhan Sabha Debates, Vol. I, No. 27,
dated the 28th March, 1966

Read	*For*	*Page*	*Line*
ਕਾਬੂ	ਕਾਬ	(27) 4	30
used for	desufor	(27) 6	10 from below
हरिजन	हरिजम्फ	(27) 9	3
श्रृ	श्रॅृ	(27)13	7 from below
Ludhiana	Ludhiaa	(27) 21	11
Middle	Midde	(27) 21	18
Ligh	High	(27) 22	16
Answers	Answere	(27) 27	Heading
LIG H	LIGHT	(27) 30	12 from below
advanced	advanceed	(27) 30	8 ,, ,,
तकलीफ	तफसील	(27) 32	6
Parliamentary	Parlia menatry	(27) 37	15
उनका	उनके	(27) 38	2
therefor	therfor	(27) 42	15
Panchayat on	Panchayation	(27) 54	5
States	Satets	(27) 56	16
incur	incure	(27) 56	5 from below
being	bein	(27) 57	20
Governments	Governmnts	(27) 58	9
according	accordingly	(27) 59	25
pig	ig	(27) 61	18
Arrears	Aprears	(27) 63	17
unprecedented	upprecedented	(27) 64	17
entrusted	entruoted	(27) 66	3
said	sai	(27) 69	12
encourage	enourage	(27) 69	15
writing	writin	(27) 69	15
separate	separat	(27) 69	17

P. T. O.

Read	*For*	*Page*	*Line*
Kafi	Kaui	(27) 72	Sr. No. 4
Manukhvadi	Manukhvadh	(27) 74	Sr. No. 21
Dharampal	Dharampl.	(27) 77	58
के	को	(27) 82	33
to	io	(27) 86	38
मँ	में	(27) 88	1
Appropriation	Appropiration	(27) 89	1
1966	196	(27) 96	1
रुपया	पया	(27) 96	11
फारबेरैंस	फारबेरैस	(27) 97	3 from below
जहां	यहां	(27) 98	14
पंजाब	पोजाब	(27) 98	7
आत्मक	अत्मिक	(27) 98	16
वहां	जहां	(27) 100	4
कि	का	(27) 101	1
करवाए	करावाये	(27) 101	9
की	को	(27) 101	30
रखा	रखना	(27) 101	2 from below
ਪੁਲਿਸ ਦੀ	ਪੁਲਿਸ	(27) 102	29
ਸ਼ਾਦੀ	ਸ਼ਾਦ	(27) 103	1
(27) 104	(27) 0	(27) 104	Heading
impression	impresion	(27) 104	20
ਕਾਮਰੇਡ	ਡਕ[ਮਰੇ	(27) 112	1
ਦੀ	ਨੇ	(27) 112	4
ਵਿਚ	ਵਿੱਜ	(27) 112	4
ਹੈ	ਹ	(27) 113	1 from below
ਚੌਧਰੀ ਚਾਂਦ ਰਾਮ	ਚੌਧਰੀ ਚਾਂ ਰਾਮ	(27) 117	31
ਸਿਹਤ	ਸਾਹਿਤ	(27) 117	3 from below
ਛੁੱਟੀ	ਛੁੱਟੀ	(27) 118	last but one
ਗੱਲ	ੱਲ	(27) 123	1

PUNJAB VIDHAN SABHA

Monday, the 28th March, 1966

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Sector 1, Chandigarh at 11.00 a.m. of the Clock. Mr. Speaker (Shri Harbans Lal) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS*

GRANT OF OWNERSHIP RIGHTS OF THE LANDS LEASED OUT TO POLITICAL SUFFERERS IN DISTRICT HISSAR

***9931. Baboo Bachan Singh :** Will the Minister for Public Works be pleased to state—

(a) whether any decision has been reached by the Government regarding the grant of ownership rights in the lands leased out to the political sufferers for 20 years in district Hissar; if so, the details of the decision taken;

(b) the conditions under which ownership rights are to be granted to the said-political-sufferers ?

Chaudhri Ranbir Singh : (a) and (b) The State Political-Sufferers Advisory Committee has made a recommendation for the grant of ownership rights to the Political-sufferers. The recommendation of the committee is under consideration of the Government.

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਆਇਆ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਤ ਤੇ ਗ਼ੌਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ?

मन्त्री : सिफारिशात करने में तो माननीय सदस्य खुद शामिल थे क्योंकि वह इस समिति के सदस्य थे । इन सिफारिशात पर ग़ौर करके स्टेट बोर्ड ने फैसला करना है और बोर्ड की अभी तक मीटिंग नहीं बुलाई गई ।

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : क्या मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि स्टेट लैवल पर जो कमेटी पोलिटीकल-सफरर्ज़ को एड देने के सवाल पर सिफारिशात करने के लिये कमेटी बनाई गई थी उसकी रिपोर्ट कब सरकार के पास आई थी और गवर्नमैंट उस पर कब ग़ौर करने जा रही है ?

मन्त्री : इस सवाल का उत्तर तो मैं ने पहले दे दिया है तारीख जब कि यह रिपोर्ट गवर्नमैंट के पास आई थी मझे ठीक प्रकार से याद नहीं है। यह ग़ालिबन एक या दो फरवरी थी ।

**Note* : Questions began with the list of starred questions for the 18th March, 1966 and thereafter the list of starred Questions for the 28th March, 1966 was taken up.

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸੱਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਗੌਰ ਕਿਤਨਾ ਲੰਬਾ ਚੌੜਾ ਹੋਣਾ ਹੈ ? ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਡੀਵੀਜ਼ਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲੇ ਇਹ ਗੌਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ?

मन्त्री : बहुत जल्दी से जल्दी करेंगे ।

कामरेड राम प्यारा : क्या मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि क्या गौर करते वक्त इस बात का भी ध्यान रखा जाएगा कि कई ऐसे लोगों के नाम पर तो जमीन नहीं हो गई जो असल में पोलिटीकल-सफरर्ज़ नहीं हैं ?

मन्त्री : इस बारे में अर्ज कर देना चाहता हूं कि ज़मीन देने के लिए एक खास तरीका रखा गया था और उसी प्रोसीजर के मुताबिक यह जमीनें एलाट की गई थीं और उनको मिले भी 8 या 10 साल हो चुके हैं। मुझे तो ऐसे कोई केस का पता नहीं। अगर कोई केस माननीय सदस्य के नोटिस में हो तो वह इस बारे में जानकारी दे सकते हैं।

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸੱਣਗੇ ਕਿ ਇਸ ਮਸਲੇ ਤੇ ਕਿਸ ਹਦ ਤਕ ਗੌਰ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹਿਚ ਦੂਰ ਕਰਨੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ?

मन्त्री : इस कमेटी ने अपनी सिफारिशात कर दी हैं लेकिन जमीन कृषि विभाग की है, इसलिये अब उस से पूछा जाएगा और उसके बाद यह केस बोर्ड के पास फैसल के लिये जाएगा।

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਆਸੀ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਹਿਸਾਰ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਲੀਜ਼ ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ, ਕੁਝ ਮਦਦ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ?

मन्त्री : जो सिफारिशात इस कमेटी ने की हैं उनमें एक सिफारिश यह भी है कि जो राजनीतिक पीड़ित पंजाब से बाहर चले गये हैं उनकी भी सरकार को मदद करनी चाहिए। इस बारे में अभी कोई आखरी फैसला नहीं हुआ।

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੋ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਸਫਰਰਜ਼ ਨੂੰ ਲੀਜ਼ ਤੇ ਹਿਸਾਰ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ, ਕੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਕੈਨਸਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ?

मन्त्री : उन लोगों को ज़मीनें मिली हैं ज़िला हिसार में जो कि हरियाणा के इलाका में हैं। मैं मानता हूं कि हरियाणा के आदमी ज़बान से पीछे नहीं हटते ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਐਸੇ ਵੀ ਸਿਆਸੀ ਪੀੜਤ ਆਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਇਸ ਲਿਸਟ ਵਿਚ ਆਣ ਤੋਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਔਰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਇਮਦਾਦ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੀ ? ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੈ ?

मन्त्री : ऐसे राजनीतिक पीड़ितों, जिनको या तो आज तक जरूरत ही नहीं पड़ी या जिन्होंने कई और कारणों से अपने प्रार्थनापत्र सरकारी मदद के लिये नहीं दिये उनके बारे में भी गौर करने के लिये इस कमेटी की रिपोर्ट में सिफारिश की गई हैं। उनको जमीन तो दी नहीं जा सकती क्योंकि सरकार के पास और जमीन है ही नहीं। उनको माली इमदाद देने के लिये इस रिपोर्ट में सिफारिश की गई हुई है।

श्री फतेह चन्द विज : क्या मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि अगर किसी स्यासी पीड़ित की मौत हो जाए तो उसके बाद उसकी ज़मीन का हक़दार उसके किस किस रिश्तेदार को करार दिया जाता है ?

मन्त्री : जहां तक राजनीतिक पीड़ित को दी गई जमीन का ताल्लुक है यह उसकी बीवी और बच्चों को दी जाती है लेकिन जहां तक उसकी पैनशन का ताल्लुक है उसके बारे में अब सिफारिश की गई है कि उसकी बेवा को दी जाए लेकिन इससे पहले यह सिफारिश थी कि वह बन्द कर दी जाए। लेकिन कुछ समय पहले राजनीतिक पीड़ितों की विधवाओं की प्रार्थनापत्रों पर हमदर्दाना गौर करने के लिए फैसला किया गया था।

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿਆਸੀ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਹਿਸਾਰ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਮਕਾਨ ਦੇਣ ਦੀ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਤਾਲੀਮ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕੋਈ ਸਕੀਮ ਹੈ ?

मन्त्री : जहां तक उनके बच्चों की मुफ्त पढ़ाई का ताल्लुक है इस बारे में हिन्दुस्तान की सरकार की एक योजना है और उस योजना के तहत राजनीतिक पीड़ितों के बच्चों को पढ़ाई के लिये मदद की जाती है बशर्तेकि उस राजनीतिक पीड़ित की माहवारी आमदनी तीन सौ रुपये से कम हो। इस योजना के तहत आधा रुपया पंजाब सरकार जुटाती है और आधा हिन्द सरकार जुटाती है लेकिन जहां तक पंजाब के राजनीतिक पीड़ितों का प्रश्न है उनकी तादाद बहुत ज्यादा है और पंजाब सरकार उन सब को पूरी इमदाद सारे साल के लिये नहीं दे सकती। इसलिये हिन्दुस्तान की सरकार से प्रार्थना की गई है कि वह केन्द्रीय सरकार की इमदाद को और बढ़ावें। और उसके मुताबिक पंजाब सरकार के हिस्सा में जितनी इमदाद देनी आएगी वह यह देगी।

RECOVERY OF TACCAVI LOANS FROM THE FARMERS OF WAR-HIT AREA

***9853. Shri Fatch Chand Vij** : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) whether it is a fact that despite the announcement by almost all the Ministers of the Government for the remission of land revenue and abiana in the border areas, the necessary orders in that regard did not reach the authorities concerned and in several cases notices for recovery of taccavi loans have been issued to the farmers of such areas ;

(b) whether Government is aware of the fact that the District Congress Committee (Rural), Amritsar District in its meeting

[Shri Fateh Chand Vij]

held at Amritsar in the first week of January, 1966, expressed serious concern at the failure of the Government to issue orders for the remission of land revenue and abiana in the border areas of the State; and

(c) whether Government has investigated as to who was responsible for issuing such notices to the farmers of the border areas; if so, the result of the investigation and the action so far taken or proposed to be taken by the Government against those responsible for issuing such notices ?

Sardar Gurdial Singh Dhillon (Transport and Elections Minister): (a) No. Notice for recovery of taccavi loans has not been issued to any farmer belonging to war-hit areas.

(b) Yes. But the information of the District Congress Committee (Rural) was incorrect.

(c) Question does not arise in view of reply at (a) above.

SPEED LIMIT FOR GOVERNMENT/PRIVATE BUSES AND TRUCKS

***9963. Sardar Niranjan Singh Talib :** Will the Minister for Transport and Elections be pleased to state -

(a) whether any speed limit has been fixed for the Government Transport buses and trucks plying in the State; if so, what;

(b) whether the Government has taken any steps to see that the privately-owned buses and trucks observe the speed limit as mentioned in reply to (a) above; if not, the reasons therefor ?

Sardar Gurdial Singh Dhillon: (a) Yes; the maximum speed limit fixed for buses and trucks is 30 miles and 25 miles, respectively, under the eighth Schedule to the Motor Vehicles Act.

(b) Yes. Regular routine and surprise checkings are arranged and prosecutions launched in case of violations.

ਸਰਦਾਰ ਨਿਰੰਜਨ ਸਿੰਘ ਤਾਲਿਬ : ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਪੀਡ ਕਾਬ ਕਰਨ ਲਈ ਗਵਰਨਰ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਸੀ ਕੀ ਇਹ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਹੈ ਇਤਨੇ ਗਵਰਨਰ ਕਿਥੋਂ ਲਿਆਈਏ। (ਹਾਸਾ) ਦੋ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਦੇ ।(ਹਾਸਾ) ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸਪੀਡ ਵਧ ਰਖੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਇਕ ਬਿਲ ਇੰਟਰੋਡਿਊਸ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਪੀਡ ਲਿਮਿਟ ਰੇਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ 60 ਕਿਲੋਮੀਟਰ, ਜੋ ਕਰੀਬ 37½ ਮੀਲ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ । ਸੋ ਜਦੋਂ ਨਵਾਂ ਅਕਟ ਬਣੇਗਾ ਤਾਂ ਗਵਰਨਰਾਂ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰਾਂਗੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਨਿਰੰਜਨ ਸਿੰਘ ਤਾਲਿਬ : ਕੀ ਆਪ ਦੀ ਚੈਕਿੰਗ ਕਰਕੇ ਬਸਾਂ ਅਤੇ ਟਰੱਕਾਂ ਦੇ ਅਕਸੀਡੈਂਟ ਘਟੇ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਐਕਸੀਡੈਂਟਸ ਤਾਂ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹਨ ਪਰ ਓਵਰ ਸਪੀਡਿੰਗ ਬਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਬਾਵਜਦ ਚਲਾਨਾਂ ਦੇ ਇਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਸੋਚਣਾ ਪਏਗਾ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਕੀ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਬਸਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਟਰੱਕਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਚਾਲਾਨ ਤਦ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦਕਿ ਪੁਲੀਸ ਨਾਲ ਨਾ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਕੀ ਪਲੀਸ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਪੀਡ ਤੇ ਚਲਦੇ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਨੂੰ ਦਸਣਾ, ਮੈਂ ਆਪਦੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਦੇਣ ਲਈ ਬੜਾ ਮਸ਼ਕੂਰ ਹੋਵਾਂਗਾ।

श्री फतेह चन्द विज : क्या चैकिंग स्टाफ के लिये कोई कोटा या टारगट फिक्स है कि महीने में उन्होंने इतने चालान करने हैं ?

मन्त्री : यह कौन सी इन्डस्ट्री का कोटा है ?

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਤਾਲਿਬ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਸਾਂ ਅਤੇ ਟਰਕਾਂ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕੀ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਬਸਾਂ ਵਾਲੇ 29 ਤੋਂ ਹੜਤਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਟਰੱਕਾਂ ਵਾਲੇ 31 ਤੋਂ ਹੜਤਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੜਤਾਲਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਟਰੱਕਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਸਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀ ਸ਼ਾਇਦ ਜਲਦੀ ਹੀ ਕੋਈ ਅਨਾਊਂਸਮੈਂਟ ਕਰਨਗੇ। ਰੋਡਵੇਜ਼ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦੇ ਚੁਕਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਹੈ ਕਿ ਬੋਨਸ ਐਕਟ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਨ-ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਕਨਸਰਨਜ਼ ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਹਾਈਐਸਟ ਫੀਸ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਤਰਸਿੱਕਾ ਸਾਹਿਬ ਕਿਤੋਂ ਵੀ ਲੀਗਲ ਐਡਵਾਈਸ ਲ ਲੈਣ। ਅਗਰ ਇਹ ਲੀਗਲ ਐਡਵਾਈਸ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਹ ਗੋਰਮਿੰਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦੀਆਂ ਬਸਾਂ ਤੇ ਐਪਲਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ then I will apply it here in no time.

EXHIBITING ARRIVAL/DEPARTURE TIMINGS OF PUNJAB ROADWAYS BUSES AT NARNAUL

9882. Shri Ram Saran Chand Mittal : Will the Minister for Transport and Elections be pleased to state—

(a) the reasons why the arrival and departure timings of the buses are not notified or exhibited at the place where buses halt at the eastern gate of new Mandi, near the office of the Municipal Committee at Narnaul District head quarters of Mohindergarh District;

(b) the manner in which the Punjab Roadways made known to the travelling public, the timings of their buses at Narnaul in the absence of any notice.

Sardar Gurdial Singh Dhillon : (a) Time-table boards are displayed at the Bus Stands. Since New Mandi near the office of the Municipal Committee at Narnaul is only a bus stop and not a stand the time-table board is not exhibited there. However, General Manager has been asked to put one there also.

[Transport and Elections Minister]

(b) Time-table board has already been exhibited at the bus stand at Narnaul .

श्री राम सरन चंद मित्तल : क्या यह बोर्ड इस सवाल के जाने के बाद लगाया गया या पहले?

मन्त्री : इसका मुझे पता नहीं । मगर हमें इस बात का फख्र है कि आपने इस तरफ हमारी तवज्जोह दिलाई । आप समझ लीजिये कि यह आपके सवाल करने के बाद ही लगाया गया होगा । वैसे आप कहेंगे तो पता कर दूंगा । मगर बतौर एक ऐम.एल.ए. के आपका फर्ज बनता है कि आप ऐसी गलतियों की तरफ हमारी तवज्जोह दिलायें । हम आपके मशकूर हैं ।

चौधरी दल सिंह : क्या यह दरुस्त है कि रोडवेज की बसें आम तौर पर हैडक्वार्टरज़ से ही लेट चलती हैं ?

मन्त्री : यह सवाल तो बोर्ड लगाने का था । अगर आपका ख्याल हो कि ठीक नहीं चलतीं तो बताइए फौरन तवज्जोह दी जायेगी ।

कामरेड भान सिंघ भौरा : की वज़ीर साहिब दी नौलिज विच इह गॱल है कि जो बोरड लाए जांदे हन उह टाईम बदलण दे 3-4 महीने मगरों लाए जांदे हन — पहिलां पुराणे ही बोरड लगे रहिंदे हन ?

मंतरी : टाईम बदलण ते ही बोरड बदलदे हन, पहिलां नहीं ।

LOANS ADVANCED TO INDUSTRIALISTS IN THE BORDER AREAS

***9774. Comrade Jangir Singh Joga :** Will the Chief Minister be pleased to state :—

(a) whether any check-up has been made to ascertain if the loans recently given to the Industrialists in the border districts of Amritsar, Ferozepore and Gurdaspur, have been properly utilised by the loanees, for the rehabilitation of their industry in the same area and at the same place; if so, the results of the same ;

(b) if the reply to part (a) above be in the negative, whether Government intend to make such a check up so as to ensure that the loans are utilised properly and these are not desufor expansion of industry outside the border districts?

Shri Ram Kishan : (a) No, Sir:

(b) Yes, Sir.

BREAK-DOWN IN BUSES OF PUNJAB ROADWAYS, GURGAON

***9080. Shri Amar Singh :** Will the Minister for Transport and Elections be pleased to state:

(a) the total number of break-downs that occurred in the buses of Punjab Roadways , Gurgaon, during the period from April, 1965 to date;

(b) the total number of complaints registered by the legislators and other passengers in respect of the said service during the said period;

(c) the action taken or proposed to be taken by the authorities to remove such complaints ?

Sardar Gurdial Singh Dhillon : (a) Five hundred and sixty-four.

(b) Thirty.

(c) (i) All the complaints were looked into and appropriate punishment ranging from termination of services to warning were awarded.

(ii) Steps are already being taken to provide adequate workshop facilities.

(iii) Vehicles with poor operational efficiency have been replaced.

(iv) More suitable vehicles, namely Leylands have been introduced for the Gurgaon Depot.

(v) Inspection of vehicles have been tightened to avoid detailment of any defective vehicles on the road.

चौधरी अमर सिंह : इन्होंने (ए) पार्ट के जवाब में बताया है कि 600 के करीब बसों का ब्रेकडाउन हुआ है। मैं पूछना चाहता हूं कि हिसार जिले में अब भी ऐसी बसें चलती हैं जो रोज़ ही ब्रेकडाउन होती हैं ?

श्री अध्यक्ष : सवाल तो गुड़गांव के बारे में है । (The question is about Gurgaon District.)

मन्त्री : इससे आगे एक सवाल आयगा, उसके जवाब में बताऊंगा इसके बारे में ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਕੀ ਇਹ ਗੱਲ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਕ ਡਿਪੋ ਦੀਆਂ ਬੱਸਾਂ ਦੂਜੇ ਡਿਪੋ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਵਾਲੇ ਚੈਕ ਆਪ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਵਾਪਸੀ ਤੇ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਤਲਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਸ਼ੁਕਰੀਆ, ਪਤਾ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ ।

कामरेड राम प्यारा : क्या वज़ीर साहब बतायेंगे कि आपने जो गुड़गांव डिपो के बारे में कम्पलेंट्स रीमूव करने के लिये मेयरज़ ऐडाप्ट किये हैं क्या ऐसे ही बाकी डिपुओं के बारे में जो कम्पलेंट्स हैं उनको रीमूव करने की कोशिश की जा रही है ?

मन्त्री : सभी जगह पर मैयर्ज़ लेते हैं, पूछेंगे तो बता दूंगा । जो कम्पलेंट्स आती हैं वह आम तौर पर मिसबीहैवियर, लास्ट प्रापर्टी, फ्री लिफ्ट आफ स्कूल चिल्डरन के बारे में आती हैं तो उनके बारे में कार्यवाही करते हैं । सभी डिपोज़ के बारे में एक सी ही पालिसी रखी हुई है ।

श्री फतेह चन्द विज : क्या इन ब्रेकडाउन्ज़ की वजह है डाज और फारगो चैसीज़ जोकि आपके ज़िले ने गुड़गांव डिपो को दी हैं ? क्या वह इनको अपने ज़िले में वापस ले आयेंगे ?

मन्त्री : अब तो यह बराबर बराबर बटेंगी, कुछ हरियाणा में और कुछ दूसरी तरफ।

चौधरी अमर सिंह : मेरा स्पैसिफिक सवाल था कि पंजाब रोडवेज़ की बसें जो ज़िला हिसार में चलती हैं वह आम तौर पर ब्रेक डाउन होती हैं। तो क्या मैं पूछ सकता हूं कि क्या हिसार से अकुलाना और हिसार से टोहाना रास्तों पर पंजाब रोडवेज़ गुड़गांव की कन्डैम बसें उन रूटों पर चलती हैं, क्या यह दरुस्त है ?

मन्त्री : हम ने इस बारे में एक टैस्ट मुकर्रर किया हुआ है कि नारमली हर दस हज़ार मील के पीछे एक ब्रेकडाउन होता है। आपके इलाका में एक परसेंट से कम ही ब्रैकडाउन होते हैं इसलिये कोई खास फिक्र वाली बात नहीं है ।

SUBORDINATE SERVICES SELECTION BOARD

***9941. Kanwar Rampal Singh :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the total sanctioned strength of the members of the Subordinate Services Selection Board together with the number and names of its present Members;

(b) whether it is a fact that the term of one of the members expired some time back and he was relieved of his duties but no one has been appointed in his place; if so, the reasons therefor;

(c) whether it is a fact that no one from the Harijan Community is serving on the said Board at present; if so, the reasons therfor ?

Shri Ram Kishan : (a) *Part I.*—Three including the Chairman.
Part II.—Two (i) Shri Ujagar Singh, Chairman.
(ii) Shri Gorakh Nath, Member.

(b) Yes. The question of appointment of the successor is under the consideration of Government.

(c) Yes. According to the constitution of the Subordinate Services Selection Board, its members are not required to be represented on the Board on the basis of any Community and no reservation has been made for the Harijan Community.

कंवर राम पाल सिंह : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि यह मैटर जो अंडर कंसिडेरेशन है इसमें मैम्बर की एप्वायंटमैंट का डिसीज़न कब तक ले लिया जाएगा ?

मुख्य मन्त्री : इसके बारे में डिसीज़न तो आलरेडी लिया जा चुका है। इसको जल्दी ही इशू कर दिया जाएगा ।

कंवर रामपाल सिंह : क्या मुख्य मंत्री बतायेंगे कि इस बोर्ड में पहले एक हरिजन मैम्बर था। अगर कास्ट के ऊपर न भी मैम्बर लिये जाने हों तो हरिजनों के राइट्स को सेफगार्ड करने के लिये क्या आप हरियाणा से किसी हरिजन को एक मैम्बर की सीट अलाट करने को तैयार हैं ?

मुख्य मन्त्री : रिज़रवेशन तो इसमें है नहीं लेकिन आनरेबल मैम्बर की खाहिश को मद्देनजर रखने की कोशिश की जाएगी ।

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਜਿਹੜਾ ਸਵਾਲ ਕੰਵਰ ਰਾਮਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੱਦੇ ਨਜ਼ਰ ਰਖਾਂਗੇ ਤਾਂ ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਹਰਿਆਣੇ ਲਈ ਵਖਰਾ ਬੋਰਡ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

मुख्य मंत्री : नई राज्य सरकारें बनेगी तो इस बात को देखेंगी ।

RULES FOR GRANTING RELIEF TO THE POLITICAL-SUFFERERS

***9932. Baboo Bachan Singh :** Will the Minister for Public Works be pleased to state whether the rules regarding the grant of relief to the political-sufferers in the State have recently been revised, if so, a copy of the same be laid on the Table of the House ?

Chaudhri Ranbir Singh : The Government constituted State Political-sufferers Advisory Committee under my Chairmanship including the Hon'ble Member. The Committee has made recommendations which are being examined and will be finalised in due course of time.

बाबू बचन सिंह : मेरा सवाल तो यह था कि गवर्नमेंट इन रूल्ज़ को रिवाइज़ करने के सिलसिले में क्या कर रही है और इन्होंने कहा है कि कमेटी की सिफारिशात पर गवर्नमेंट विचार कर रही है तो मैं मिनिस्टर साहिब से यह पूछना चाहता हूं कि कितने अर्सा तक इस मामले को सरअंजाम दिया जायगा ?

मन्त्री : सिफारिशात के ऊपर जल्द से जल्द फैसला करने की कोशिश की जायगी ।

कामरेड राम प्यारा : पी. डब्ल्यू. मिनिस्टर साहिब ने फरमाया है कि the committee has been constituted under my chairmanship. तो मैं यह जानना चाहता हूं कि यह उसके चेयरमैन हैं एज़ पी डब्ल्यू. डी. मिनिस्टर या चौधरी रणबीर सिंह क्योंकि इस में लफज 'my' आया है।

श्री अध्यक्ष : जवाब तो पी. डब्ल्यू. डी. मिनिस्टर ने दिया है । (The reply has been given in the capacity of P.W.D. Minister)

कामरेड राम प्यारा : इन्होंने जो जवाब दिया है, इस से साफ जाहर नहीं कि इन्होंने बाई डेज़िगनेशन या बाई नेम इस की चेयरमैनशिप ली है ?

Mr. Speaker : He has replied the Question as a Minister.

TRUCKS SEIZED BY LICENSING OFFICER, MOTOR VEHICLES, LUDHIANA

***9866. Shri Fateh Chand Vij:** Will the Minister for Transport and Elections be pleased to state—

(a) whether it is a fact that some trucks including Truck No. PNR 2318 were seized by the Licensing Officer, Motor Vehicles, Ludhiana on 9th December, 1965 and directed to report to the Excise and Taxation Officer, Amritsar, if so, the details of the purpose for which they were seized;

(d) the rate per day at which payment was made to the owners of the said trucks;

(c) if any of the truck-owners has not been paid so far, the reasons therefor;

(d) whether Government has received any representation from any of the said truck-owners in this regard; if so, the action taken thereon ?

Sardar Gurdial Singh Dhillon : (a) Yes, these trucks were supplied to the Executive Engineer, P.W.D., B and R., Rani Ka Bagh, Amritsar, for construction work in affected areas of Amritsar border.

(b) From Rs 40 to Rs 56 per day according to the period these remained on duty plus 30 paise per mile for diesel.

(c) Payment has been made to all except those who did not turn up to receive the same.

(d) No.

श्री फतेह चन्द विज : क्या ट्रांसपोर्ट मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि ट्रक की रिकवीज़ीशन जिस स्टाफ ने की उसके पास कोई आर्डर तहरीरी आया था। या वैसे ही जा कर ट्रक को रिकवीज़ीशन कर लिया गया ?

मन्त्री : नहीं जी वैसे तो नहीं, तार आया था कि एक्साइज़ एन्ड टैक्सेशन आफीसर, अमृतसर को यह चाहिए और यह नंबर था ट्रक का पी एन आर 2318। तो उन्होंने कुछ न कुछ तो लिख कर ज़रूर दिया होगा ।

श्री फतेह चन्द विज : क्या मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि क्या वजह है कि 40 रुपये रोज़ पर ट्रक लिया गया और 11 दिन के 440 रुपये बनते हैं और इसे दो सौ और कुछ रुपया दिया गया है ?

मन्त्री : आपने तो हिसाब किताब का सवाल कर दिया। अगर आप इस के बारे में लिख कर भेज दें कि हिसाब किताब में कोई कमी है तो मैं पूछ लूंगा। आपने सवाल में रेट्स पूछे थे और मैंने बता दिये । हिसाब-किताब तो मैं साथ इस वक्त लाया नहीं।

श्री फतेह चन्द विज : क्या यह ठीक है कि किसी एम.एल.ए. ने इसके बारे में मिनिस्टर साहिब को लैटर लिखा कि 440 की बजाए इस ट्रक को दो सौ और कुछ रुपये मिले ह ?

मन्त्री : एम. एल. ए. साहिब की तरफ से लैटर आया होगा और मैंने डिपार्टमेंट को भेज दिया होगा यहां पर 150 एम.एल.एज़ हैं और कौंसल के भी मैम्बर हैं तो मेरी यादाश्त इतनी तेज़ नहीं कि हर एक लैटर के बारे में याद रख सकूं । (हंसी)

MOUNT VIEW HOTEL, CHANDIGARH

***9962. Sardar Niranjan Singh Talib** : Wil the Minister for Capital and Housing be pleased to state—

(a) whether the Mount View Hotel in Chandigarh has been sold to the present management; if so, at what price and whether the whole payment has been made by the purchaser, if not, the reasons therefor;

(b) whether it is a fact that large arrears of lease amount were due from the management of the said Hotel ; if so, since when and whether this amount has now been recoverd ?

Sardar Prem Singh 'Prem' : (a) No.

(b) Lease amount is due from the management of Hotel Mount View Since 1st January, 1960 upto date. The lease amount has not been recovered so far as the matter is *subjudice*.

ਸਰਦਾਰ ਨਿਰੰਜਨ ਸਿੰਘ ਤਾਲਿਬ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਲੀਜ਼ ਮਨੀ ਦਾ ਬਕਾਇਆ ਸੰਨ 60 ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ 6 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਰਿਟ ਨੂੰ ਪੈਂਡਗਿ-ਪਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਕੀ ਐਕਸ਼ਨ ਲਿਆ ਹੈ ਇਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਰਿਟ ਪੈਂਡਿੰਗ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੋ ਪੈਟੀਸ਼ਨਾਂ ਸਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਤਾਂ ਅਸਾਡੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਲੀਜ਼ ਮਨੀ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਤਿਆਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਈ ਵੇਰ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕੀਤੀ ਪਰ ਐਲ. ਆਰ. ਦੀ ਰਾਏ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਵੇਵਰ ਦੀ ਪਲੀ ਨਾ ਉਠਾਉਣ ।

ਸਰਦਾਰ ਨਿਰੰਜਨ ਸਿੰਘ ਤਾਲਿਬ : ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਹੋਟਲ ਨੂੰ ਹਾਸਪੀਟੈਲਿਟੀ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਬਿਨਾ ਪਰਾਫਿਟ ਤੇ ਲਾਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਚਲਾਵੇਗਾ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਸਵਾਲ ਇਸ ਤੋਂ ਤਾਂ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪਹਿਲੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵੇਚਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਆਫਰ ਨੂੰ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਲੀਜ਼ ਤੇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ।

कामरेड राम प्यारा : क्या कपीटल मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि यह जो केस सबजूडिस है यह कब से है और इस केस के सबजुडिस होने से पहले लीज़ मनी को रिकवर करने के लिये क्या एफर्टस किये गए ?

मन्त्री : 30-12-59 को ही यह केस अदालत में चला गया और उस दिन से ही हाई कोर्ट और सुप्रीम कोर्ट में पैंडिंग है।

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਇਸ ਹੋਟਲ ਦਾ ਲੀਜ਼ ਕਿੰਨੇ ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਤੇ ਹੋਇਆ ਹੈ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਜੇਕਰ ਫਰੈਸ਼ ਨੋਟਿਸ ਦਿਉ ਤਾਂ ਪਤਾ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਹੋਟਲ ਲੀਜ਼ ਤੇ ਤਾਲਬ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਸਵਾਲ ਇਸ ਲਈ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਦਖਲ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋ ?

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਸੰਨ 60 ਦੀ ਲੀਜ਼ ਮਨੀ ਡਿਉ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਹੋਟਲ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਈਜੈਕਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੋਸੀਡਿੰਗਜ਼ ਇਨੀਸ਼ੀਏਟ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਪਰ ਹਾਈਕੋਰਟ ਤੋਂ ਸਟੇ ਆਰਡਰਜ਼ ਆ ਗਏ ਸਨ।

कामरेड राम प्यारा : क्या मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि यह होटल बाई नैगोसीएशन दिया गया या बाई आक्शन दिया गया था ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਹ ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਬਣਦਾ ਨਹੀਂ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਫਰੈਸ਼ ਨੋਟਿਸ ਦਿਉਗੇ ਤਾਂ ਦਸ ਦਿਆਂਗਾ।

SHORTAGE OF CYCLE TYRES AND TUBES

***9991. Shri Ram Saran Chand Mital.** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether the Government is aware of the fact that there is acute shortage of cycle tubes and tyres in the market and that there is a greater demand for them than the available supply at the private shops and the Government Fair Price Shops;

(b) whether the said tyres and tubes are obtainable on the basis of permits issued by Government ;

(c) If the reply to part (b) above be in the affirmative, the manner in which the tyres/tubes are sold to the consumers and whether any list of prospective buyers is prepared and maintained;

(d) whether the Government is aware of the fact that there is great dis-satisfaction and a feeling among the purchasers that the sales are manipulated at the Fair Price Shops by fake customers who later on sell these articles in the black market; if so, the action which the Government proposes to take in the matter?

Shri Ram Kishan : A statement containing the required information is laid on the Table of the House.

STATEMENT

(a) Yes.

(b) No, except in case of the Defence Personnel and Government Departments at Chandigarh.

(c) Special priority identity cards for the Government Fair Price Shops at Chandigarh have been issued by the Department to the Defence Personnel/their families stationed at Chandigarh. Permits for the purchase of cycle tyers/tubes are issued to them against the production of these idnetity cards. Permits are also issued against any emeregent demands for tyres/tubes required for Government Department cycles. No list is prepared or maintained for prospective consumers.

(d) Sales are not being manipulated by fake customers. The distribution system is, however, being further improved in the light of the past experience.

Shri Ram Saran Chand Mital : Will the hon. Chief Minister be pleased to state the criteria adopted for the sale of these articles to the consumers other than the defence personnel and the Government departments and whether any list of the prospective consumers is prepared and distribution of these articles is made according to that list or whosoever comes first is given the first priority ?

मुख्य मन्त्री : अभी तक हम एक रजिस्ट्रेशन सर्टीफिकेट के जरिये फेयर प्राइस शापस से डिफेंस परसानल को कोटे और परमिटस दे रहे हैं । मगर अब हम चाहते हैं कि गवर्नमेंट एम्पलाइज को भी इसी तरह से रजिस्ट्रेशन सर्टीफिकेट दे दिये जाएं । पहले यह first come first served के आधार पर इन लोगों को डीलर के हां से दिये जाते रहे हैं ।

श्री राम सरन चन्द मित्तल : मेरे सवाल करने का यह मतलब नहीं था कि ऐसा इतजाम किया जा रहा है या नहीं मैं पूछना चाहता हूं कि जो पहले जाता है फेयर प्राइस शाप पर वह टायर हासल कर लेता है मगर क्या यह लेट आने वाले को भी मिलेगा ?

मुख्य मन्त्री : अब तक तो पहले आने वाले को ही मिलता रहा है, मगर अब डिफेंस सर्विसिज वालों की तरह उनको बाकायदा रजिस्ट्रेशन सर्टीफिकेट जारी कर दिये जायेंगे ।

कामरेड मक्खन सिंह तरसिका : मैं वजीर साहिब से यह पूछना चाहता हूं कि आया ब्लैक मार्किट को रोकने के लिये यह मुनासिब नहीं है कि म्युनिसिपल कमेटीज जो रिक्शा पास करती है उनको ही टायर सप्लाई करने का सर्टीफिकेट देने की इजाजत दे दी जाये क्योंकि ऐसी कोई 40 000 के करीब रिक्शाएं हैं ।

मुख्य मन्त्री : अभी तक तो हमारा फेयर प्राइस शापस के थ्रू देने का विचार है । हां अगर आप कोई और सुझाव देंगे तो उस पर भी विचार किया जा सकता है ।

कामरेड राम प्यारा : क्या गवर्नमेंट इस बात का भी विचार रखती है कि फेयर प्राइस शाप्स जिस तरह टायर सप्लाई करने का इंतजाम कर रही है क्या इस तरह से कोई डीलर्ज भी मुकर्रर करेगी जहां से कि यह टायर मिल सकें ।

मुख्य मन्त्री : अगर आप ऐसी कोई तजवीज देंगे तो उस पर भी गौर किया जा सकता है ।

MILEAGE OF PUCCA ROADS CONSTRUCTED IN THE STATE AND JIND TEHSIL

*9987. **Chaudhri Dal Singh :** Will the Minister for Public Works be pleased to state the total mileage of pucca roads completed in the State, district-wise and in the Jind Tehsil separately during the years 1962-63, 1963-64 and 1964-65 ?

Chaudhri Ranbir Singh : A sta ment is laid on the Table of the House.

STATEMENT

District-wise Mileage of Pacca Roads completed from 1962-63 to 1964-65

S. No.	District	Mileage of Pacca Roads completed during 1962-63	1963-64	1964-65
1.	Gurgaon	35.25	5.04	10.50
2.	Rohtak	14.68	10·44	8.68
3.	Hissar	11.32	13.40	30.10
4·	Karnal	12.92	13.33	17.55
5.	Ambala	18.55	7.65	10.94
6·	Simla	..	..	0.54
7.	Ludhiana	12.50	5.37	12.43
8.	Ferozepur	13.13	14.51	14.01
9.	Jullundur	3.87	3.15	15·81
10.	Hoshiarpur	18.61	7.32	3.24
11.	Amritsar	7.25	13.08	7.38
12.	Gurdaspur	14·25	6.90	18.26
13.	Kangra and Kulu	7.80	42.42	11.88
14.	Patiala	9.31	9.37	4.98
15.	Sangrur	19.42	8.29	21.11
16.	Bhatinda	22.57	8.22	14.70
17·	Kapurthala	3.25	5.00	1.50
18.	Mohindergarh	10.91	6.33	8.00
	Total	234.87	179.82	211.61
	Jind Tehsil	3.35	2.50	5.25

चौधरी दल सिंह : वज़ीर साहिब ने बताया है कि 1963-64 में 2.5 मील और 1964-65 में 5.25 मील लंबी सड़कें बनाई गई हैं तहसील जीन्द में। मैं पूछना चाहता हू कि इन सड़कों के नाम क्या हैं और यह कहाँ से कहां तक जाती हैं ?

मन्त्री : यह है जींद-रोहतक, जींद-गोहाना वगैरा जो ....

चौधरी दल सिंह : मैं पूछना चाहता हूँ कि जींद-भिवानी और जींद-सफीदों में रोड के मुताल्लिक चीफ मिनिस्टर साहिब ने जाट हाई स्कूल जीन्द में वादा किया था और जिसकी लाईनिंग भी हो गई थी मगर अभी तक इस पर काम शुरू ना होने की क्या वजह है ?

श्री अध्यक्ष : चौधरी दल सिंह, यह सवाल इसके स्कोप से बाहर है । (*Addressing Ch. Dal Singh*, this supplementary question is beyond the scope of the original question.)

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : जो सड़कें तीसरे 5 साला प्लान में मनज़ूर की गई थीं और वह मुकम्मल न हो सकीं क्या अब उनको चौथे 5 साला प्रोग्राम में ले लिया जायेगा ?

मन्त्री : यह अब मुमकिन नहीं ।

श्री फतेह चन्द विज : जो आपने चुनाव से पहले सड़कें देने के बैकवर्ड एरिया के लिये वादे किये थे, वह तो जरूर बना दी जायेंगी ?

मन्त्री : जनाबे आली, चुनाव कानून के मुताबिक कोई वादा नहीं किया जा सकता चुनाव के दौरान ।

COMPLAINT AGAINST SUB-DIVISIONAL OFFICER DEHRA, DISTRICT KANGRA

***9782. Comrade Jangir Singh Joga and Comrade Babu Singh Master :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether the public and the Sarpanch of village Kaloha, Shri Roshan Lal complained to the Minister for Home and Development in October, 1965 or thereabout against the behaviour and the highhandedness of the S.D.O. Dehra;

(b) whether it is also a fact that a memorandum was submitted to the said Minister by the Chairman and Member of the Panchayat Samiti at Kaloha;

(c) if the answer to parts (a) and (b) above be in the affirmative, the action, if any, so far taken against the said S.D.O.; if no action has been taken, the reasons therefor ?

Shri Ram Kishan : (a) Yes.

(b) A complaint was forwarded by the Chairman, Zila Parishad to the Home and Development Minister.

(c) The Commissioner, Jullundur Division, has been asked to make a further probe in the matter.

ਕਾਮਰੇਡ ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਐਸ. ਡੀ.ਓ. ਕਾਂਗੜਾ ਨੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਹੋਰ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਜਿਥੇ ਕਿ ਉਹ

[Comrade Jangir Singh Joga]

ਬਦਲ ਕੇ ਗਿਆ ਹੈ ? ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹਨ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਸਵਾਲ ਦਾ ਕੋਈ ਤਅੱਲੁਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਜਿਸ ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਤੁਸੀਂ ਲਿਖ ਕੇ ਕੋਈ ਸਪੈਸੇਫਿਕ ਕੰਪਲੇਂਟ ਦਿਓਗੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਪੁਛਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਲਈ ਜੋ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਕਿਸ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਤਾਰੀਖ ਤਾਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਦਸੀ ਜਾ ਸਕਦੀ । ਗ਼ਾਲਬਨ ਉਹ ਅਕਤੂਬਰ, 1965 ਦੇ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਡੀ. ਸੀ. ਨੂੰ ਪਰੀਲਿਮੀਨਰੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਦੇ ਆਰਡਰਜ਼ ਦਿੱਤੇ।

कामरेड राम प्यारा : ठीक है कि कमिश्नर साहिब ने परिलिमिनरी इनक्वायरी के आर्डरज़ दिये, जिस तरह कि और केसिज़ में भी ऐसा ही होता है मगर क्या गवर्नमैंट यह विचार भी कर रही है कि इनक्वायरी जो हो वह प्राईमैरिली जल्दी और डीसाईसिवली हो ?

मुख्य मन्त्री : जी हां, खाहश हमारी भी ऐसे ही है।

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਚੀਫ ਸੈਕਟਰੀ ਨੂੰ ਇਕ ਡੈਪੂਟੇਸ਼ਨ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮਪਲੇਂਟ ਦਾ ਤਾਅੱਲੁਕ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

PUNDRI-PANIPAT ROAD

***9942. Kanwar Rampal Singh** : Will the Minister for Public Works be pleased to state whether it is a fact that the construction of the Pundri-Panipat Road via Habri has been provided for in the fourth Five Year Plan; if so, the amount which the Government proposes to allot for the purpose in the first year of the Fourth Five-Year Plan ?

Chaudhri Ranbir Singh : No, Sir.

कंवर राम पाल सिंह : मैं वजीर साहब से पूछना चाहता हूँ कि बजट प्रोवीजन को देखते हुए और Fourth-Five Year Plan में भी पुंडरी-पानीपत रोड की प्रोविजन को देखते हुए क्या यह सरकार इस सड़क के बनाने की तरफ ध्यान देगी ? क्या वह अपने फैसले पर फिर से गौर करेंगे ?

मन्त्री : यह 31 मील लम्बी सड़क है जिसके लिये 31 लाख रुपया चाहिए। वैसे इस प्रजातंत्र में सरकार फिर से गौर करती ही रहती है ।

कंवर राम पाल सिंह : फिर से गौर करते हुए जैसे कि वजीर साहिब ने कहा है क्या यह सरकार इस प्लान के फस्ट इयर में इस सड़क को बनाने के लिये तैयार है ?

मन्त्री : मैंने तो महज़ गौर करने की बात कही थी और तो कुछ कहा ही नहीं ?

श्री अध्यक्ष : वह आपके गौर करने को गलत समझे हैं। (The hon. Member has misunderstood, the words "the matter will be considered.")

FINANCIAL AID TO EX. I.N.A. PERSONNEL

*9934. **Baboo Bachan Singh :** Will the Minister for Public works be pleased to state—

(a) the details of the criteria fixed for the grant of financial assistance to the Ex. I.N.A. personnel;

(b) whether any rules have been framed by the Government for the grant of financial aid to the Ex. I.N.A. personnel; if so, a copy thereof be laid on the Table of the House;

(c) whether any enquiry was ordered into the complaint of Shri Charan Singh of village Shafipur, tehsil Tarn Taran. district Amritsar (referred to in the Chief Secretary's letter No. 397 (SPI) P.SS-65/ 21996, dated 11-10-65) regarding false claims put in by some persons for the grant of financial assistance as Ex. I.N.A. personnel and receipt of the said assistance as such ;

(d) if the answer to part (c) be in the affirmative, whether the complainant was given an opportunity to substantiate his allegations; if not, the reasons therefor;

(e) whether any rules have been framed to verify the correctness of facts stated in the applications/claims of political sufferers for assistance; is so, a copy of the same be laid on the Table of the House; if no such Rules have been framed, the reasons therefor ?

Chaudhri Ranbir Singh : (a) A copy of the criteria is laid on the Table of the House.

(b) Yes. As at (A) above.

(c) No.

(d) Question does not arise.

(e) The Chief Minister as President of the National Workers (Relief and Rehabilitation) Board has appointed District Conveners and INA Sub-Committee under the Chairmanship of General Mohan Singh, Member of Parliament to verify the correctness of the facts stated in the applications submitted by General political sufferers and Ex-INA personnel respectively. They examine the cases in the light of the criteria laid down by the Board and make necessary recommendations.

[Minister for Public Works]

Criteria for the grant of Financial Assistance to the Ex. I.N.A. Personnel

Only such Ex. I. N. A. personnel are eligible to the grant of financial assistance from the National Workers Relief Fund who come under the following categories :—

(a) The Ex. I. N. A. personnel disabled or incapacitated during the I. N.A. Movement and those who had joined I. N.A. and now, through advance age, infirmity or other disability, are not in a position to earn their livelihood;

(b) Those who suffered losses on account of their active participation in the I. N.A. Movement and lost their service or occupation and are now in straitened circumstances as well as those who contributed all that they possessed to the I. N.A. Movement and are now in indigent circumstances;

(c) The Ex. I. N. A. personnel who on return to India, joined the country's poliltical activities and have continued to do so ever since and are now in indigent circumstances;

(d) Destitute widows, children and mothers of the Ex. I. N.A. personnel who were killed abroad while participating in the I. N. A. Movement.

The Ex. I. N. A. personnel will be granted financial assistance at the following rates according to the intensity of their sacrifices or on merits of each case;

(a) Lumpsum of Rs. 250 once for all.

(b) Rs. 15 p.m.

(c) Rs. 20 p.m.

(d) Higher rates in ad hoc cases.

From the above mentioned Ex. I. N.A. personnel only those are eligible who;

(a) are not in Government service.

(b) have been allotted land under the scheme for the rehabilitation of political sufferers.

(c) is not in receipt of any financial assistance from the State Government or from any other State Government.

(d) whose income from all sources should be less than Rs. 75 p.m.

(e) No financial assistance is to be given to an Ex. I. N.A. personnel who have domiciled outside the Punjab.

Transfer of financial assistance is not allowed, i.e., if a political sufferer already in receipt of financial assistance from the State National Workers Relief Fund dies, the grant of the same is to be dis-continued forth-with and is to be continued in favour of his widow, minor children or any other decendants. Where such a transfer have already been allowed in favour of some widow, will continue so long as they are alive or till they re-marry.

The Board further decided in its meeting held on the 24th May, 1963, that while the decision taken by them in their meeting held on 8-8-1957 in respect of transfer of financial assistance in favour of widows should remain unchanged , a liberal view should be taken regarding requests of widows for transfer of financial assistance in their favour after the death of their husbands.

No financial assistance is to be given to any descendants of political sufferers even though minor, except widows.

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ: ਆਈ. ਐਨ. ਏ. ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਲ ਕਿੰਨੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਆਈਆਂ ਤੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ?

मन्त्री: इसके लिए नोटिस दें ।

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਕੀ ਪੀ. ਡਬਲਿਊ ਡੀ. ਮੰਤ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆਈ. ਐਨ. ਏ. ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿਛਲੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਜੰਗ ਵਿਚ ਜਾਸੂਸੀ ਦੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਹੇਠ ਫੜਿਆ ਹੈ, ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਨੇ ?

मन्त्री : अध्यक्ष महोदय, आज़ाद हिंद फौज के अफसरों और जवानों ने इस देश को आज़ाद कराने में बहुत बड़ा हिस्सा अदा किया है। इस लिये जब तक किसी खास आदमी का नाम न बताया जाए तब तक किसी के खिलाफ कारवाई करने का वादा नहीं दिया जा सकता । पता नहीं किन किन के खिलाफ क्या क्या बातें हैं। आम बात पर कोई कार्रवाई नहीं हो सकती । देश फख्र करता है कि उन्होंने इसे आज़ाद कराने में एक बड़ा हिस्सा अदा किया है ।

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਕੀ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਜੰਗ ਸਮੇਂ ਲੁਧਿਆਣੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਆਈ. ਐਨ. ਏ. ਦੇ ਬੰਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਸਾਬਕਾ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਵੀ ਸੀ ਜਾਸੂਸੀ ਦੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਵਿੱਚ ਫੜੇ ਗਏ ਸਨ ।

मन्त्री : आज़ाद हिन्द फौज के कम अज़ कम 5000 या 6000 आदमियों को पंजाब सरकार सहायता देती है । उसमें से एक दो आदमियों के खिलाफ शिकायत होगी तो अगर प्रश्न पूछेंगे तो जवाब दिया जा सकता है ।

TRAINEES OF THE INDUSTRIES DEPARTMENT SENT FOR TRAINING OUTSIDE PUNJAB

***9876. Shri Fateh Chand Vij :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether some trainees have been sent outside Punjab by the Industries Department for receiving necessary training in Instructors course or other courses;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the dates on which the said trainees were sent and the rate at which stipends was to be paid to them ;

(c) whether the said stipend has been paid to all the trainees; if not , the reasons therefor and the approximate time by which it is likely to be paid to them ?

Shri Ram Kishan : The requisite information is laid on the Table of the House.

STATEMENT

(a) Yes.

[Chief Minister]

(b) and (c) (i) 98 Instructors trainees were posted for Instructor training under the Emergency Scheme at different Central Training Institutes in the country with effect from 1st October, 1965. A stipend at the rate of Rs. 100 p.m. was admissible to them and payment for the period from 1st October, 1965 to the 31st December, 1965 was made in January, 1966 and for that in respect of January, 1966 on 17th February, 1966.

(ii) 3 Apprentices were posted for Apprenticeship Training with Associated Cement Company at Lakheri during August, 1965 and are paid stipends by the firms concerned. Stipends at the rate of Rs. 50 p.m. per trainee are recouped by the firms from the State Government. The firms have not sent any bill for recoupment so far.

LOANS GRANTED UNDER THE LOW INCOME/MIDDLE INCOME GROUP HOUSING SCHEMES;

***9988. Chaudhri Dal Singh** : Will the Minister for Capital and Housing be pleased to state —

(a) the total amount sanctioned under the Ligh and Migh schemes, district-wise in the State during the years 1962-63, 1963-64, 1964-65;

(b) the total number of applications with names and addresses of the applicants and dates of applications received under the said Schemes in the office of the Deputy Commissioner, Sangrur during the years 1963-64, 1964-65 and 1965-66 up to date ;

(c) the total number of applications mentioned above which were pending in the office of the Deputy Commissiner, Sangrur at the end of 1963-64, and 1964-65;

(d) the names of persons of Jind tehsil of district Sangrurc who received the housing loans under the above mentioned sehemes during the years 1963-64 and 1964-65 ?

Sardar Prem Singh 'Prem' : (a) to (d). Required information is laid on the Table of the House.

Statement showing the amount sanctioned under the Low Income Group Housing Scheme during the years.

District	1962-63	1963-64	1964-65
1	2	3	4
Capital Project	1,02,000	20,32,200	31,50,00
Amritsar ..	2,51,000	4,20,000	8,25 00
Ambala	4,86,000	2,00,000	11,85,000
Bhatinda ..	1,04,750	1,00,000	13,72,000
Ferozepur	1,49,850	1,50,000	11,08,760
Gurdaspur ..	1,09,500	1,50,000	4,79,450

1		2	3	4
Gurgaon		1,39 460	96,000	18,76,450
Hissar	..	3,02,000	2,50,000	8,10,000
Hoshiarpur	..	1,31,000	1,00,000	4,00,000
Jullundur	..	1,51,000	4,20,000	5,35,100
Kangra		91,500	97,000	1,00,000
Kapurthala	..	93,200	1,00,000	1,00,000
Karnal	..	2,45,500	2,20,000	7,85,000
Kulu		..	1,00,000	3,00,000
Lahaul and Spiti	..	..	68,250	14,500
Ludhiaa	..	2,10,000	4,16,000	8,00,000
Mahendragarh	..	84,000	1,00,000	2,00,000
Patiala	..	2,59,975	1,50,000	6,29,000
Rohtak	..	1,53,000	2,20,000	27,59,900
Sangrur	..	2,58,000	1,00,000	10,99,500
Simla	..	25,500	69,000	65,000
Total	..	33,47,235	55,58,450	1,85,94,710

Statement showing the amount sanctioned under the Midde Income Group Housing Scheme during the years 1962-63 to 1964-65.

Districts 1		1962-63 2	1963-64 3	1964-65 4
		Rs.	Rs.	Rs.
Capital Project, Chandigarh	..	23,57,500	10,00,000	12,01,000
Amritsar	..	2,75,000	30,000	..
Improvement Trust, Amritsar	..	3,39,200	4,61,200	80,000
Ambala	..	2,25,000	..	..
Bhatinda	..	1,50,000	..	..
Ferozepur	..	66,000	..	..
Gurdaspur	..	1,25,000	..	..
Gurgaon	..	1,05,000	..	..
Hissar	..	1,50,000	..	..
Hoshiarpur	..	24,000	..	..
Jullundur	..	99,000	..	..
Improvement Trust, Jullundur	..	4,87,000	..	..

1		2	3	4
Kangra	..	10,500		...
Kapurthala	..	..	...	...
Karnal	..	1,50,000	..	..
Kulu	..	..	..	2,00,000
Lahaul and Spiti	..	..	..	...
Ludhiana		1,00,000	..	..
Improvement Trust, Ludhiana	..	1,00,000	1,00,000	..
Mohindergarh	..	20,000	..	...
Patiala	..	1,50,000	..	...
Rohtak		1,25,000	..	..
Sangrur	..	1,19,000	..	..
Simla	..	28,000	..	..
Total	..	51,05,200	15,91,200	14,81,000

List of applications received by the Deputy Commissioner, Sangrur under the High Scheme during the year 1963-64, 1964-65 and 1965-66 todate.

1963-64

S. No.	Date of receipt	Name and full address of the applicant
1	2	3
1.	13-9-1963	Shri Puran Singh, s/o Harnam Singh, village Julana.
2.	14-11-1963	Shrimati Krishna Devi w/o Dewan Chand of Jind.
3.	22-11-1963	Shri Ved Parkash Sharma, s/o Pt. Kishan Lal of Jind
4.	10-12-1963	Shri Ram Chander, s/o Mangta Ram, village Batani, P.S. Safidon.
5.	16-12-1963	Shri Jai Karan (Harijan), s/o Indraj, village Karkhana.
6.	24-12-1963	Shri Nafe Singh s/o Masadi, village Bhuslana.
7.	25-2-1964	Shri Mohan Lal,s/o Ami Lal , village Murali Khera
8.	25-2-1964	Shri Lachhman Das s/o Ram Dhari of Jind.
9.	25-2-1964	Shri Madan Lal s/o Moman Chand, Cloth Merchant Jind.
10.	25-2-1964	Shri Ratti Ram s/o Data, village Dighana.
11.	7-3-1964	Shri Sheo Datt s/o Singh Ram, village Karela.
12.	7-3-1964	Shri Rulia Ram s/o Harphul of village Karela.
13.	7-3-1964	Shri Subha Singh s/o Shero Singh, village Karela.
14.	7-3-1964	Shri Dharam Singh s/o Hardwari, village Karela.
15.	7-3-1964	Shri Hari Ram Aggarwal s/o Badloo Ram of Jind.
16.	7-3-1964	Shri Kishan Lal s/o Chhota Ram of Karela.
17.	13-3-1964	Shri Om Parkash s/o Barkat Ram of Safidon.
18.	17-3-1964	Shri Puran Chand s/o Des Raj of village Khatla, P.O. Safidon.
19.	30-3-1964	Shri Puran Singh s/o Hari Kishan, village Jind.
20.	13-5-1963	Shri Abdul Gafur Khan s/o Naurang Khan, House No. 235 Malerkotla.
21.	3-8-1963	Shri Banta Singh Mistri s/o Bakhtawar Singh, Arya Smaj,Block Dhuri.
22.	3-8-1963	Shri Sarup Singh Sohi s/o Inder Singh, village Amargarh.
23.	13-9-1963	Shri Lajwant Singh s/o Ram Sarup Delhi Gate, Malerkotla.
24.	22-4-1963	Shri Baisakha Singh s/o Ude Singh of Chatha Nanehra.
25.	24-4-1963	Shri Dalip Singh s/o Chanda Singh, village Chatha Nanehra.
26.	15-5-1963	Shri Rattan Singh s/o Sant Singh, Sangrur.
27.	21-5-1963	Shri Harbhajan Singh s/o Gujjar Singh Sunam.
28.	21-5-1963	Shri Amar Nath Diwana s/o Shamsher Singh, Sunam.

1	2	3
29.	31-8-1963	Shri Mukand Singh s/o Rala Singh, Bhawanigarh.
30.	31-8-1963	Shri Sadhu Singh s/o Nihal Singh Teacher, Government Middle School, Ghabdan.
31.	31-8-1963	Shri Balwant Singh s/o Harnam Singh, Sangrur.
32.	15-10-1963	Shri Hardasa Singh s/o Kishan Singh, Lehragaga.
33.	25-2-1964	Shri Sadhu Ram s/o Khushia Ram, Govind Garh Jejian.
34.	7-3-1964	Shri Pawan Kumar s/o Brij Lal, Drainage Sub-Division, Sangrur.
35.	20-8-1963	Shri Ganda Singh s/o Chanan Singh, village Aspal Kalan.
36.	10-12-1963	Shri Amar Nath, s/o Sawan Ram of Barnala
37.	11-12-1963	Shri Jit Singh s/o Santa Singh, village and P.O. Diwana.
38.	21-1-1964	Shri Sher Singh s/o Gurbahan Singh, BEO Mahal Kalan.
39.	25-2-1964	Shri Bed Bhudshan Sharma s/o Sohan Lal, Barnala.
40.	22-2-1964	Shri Des Raj s/o Brij Lal c/o Sham Lal Joshi Advocate Barnala.
41.	6-3-1964	Shri Lachhman Sarup Gupta s/o Kishan Chand House No. 132, Barnala.
42.	17-3-1964	Shri Gurdev Singh s/o Bachan Singh, Barnala.
43.	25-3-1964	Shri Dalip Singh Mistri s/o Harnam Singh Dhanaula.
44.	21-5-1963	Shri Kartar Singh s/o Anokh Singh, village Gurthari.
45.	21-5-1963	Shri Raghbir Singh s/o Kehar Singh, village Gurthari.
46.	3-8-1963	Shri Jai Dev s/o Sewa Ram, Uchana.
47.	3-8-1963	Shri Balbir Singh s/o Ami Lal, Narwana.
48.	3.8.1963	Shri Karam Chand s/o Matu Ram, Dhamtan Sahib.
49.	19-8-1963	Shri Bhala Ram s/o Kele Ram of Danoda Kalan.
50.	19-8-1963	Shri Deep Chand s/o Maru Balerakha.
51.	22-8-1963	Shri Ratti Ram s/o Chatru of Badanpur.
52.	12-9-1963	Shri Chanda Ram s/o Chhotu Ram, Narwana.
53.	18-11-1963	Shri Ami Lal s/o Jamna of Dablan.
54.	18-11-1963	Shri Chhaju Ram s/o Ram Nath, village Badwala.
55.	16-12-1963	Shri Siri Ram s/o Parshada Mal of Uchana Kalan.
56.	21-12-1963	Shri Surta s/o Badlu Ram, Narwana.
57.	21-12-1963	Shri Fateh Singh s/o Hari Singh, Dharaudi.
58.	25-2-1964	Shri Karam Chand s/o Malan, Narwana.
59.	25-2-1964	Shri Bhagwana Dass s/o Juo Ram, Narwana.
60.	27-2-1964	Shri Alwel Singh of Sancha Khera.
61.	27-2-1964	Shri Lalji s/o Rura of Narwana.
62.	6-3-1964	Shri Bhagwan Dass s/o Moolak Ram, village Kalayat.
63.	6-3-1964	Shri Sher Singh s/o Hardass of Dohana Khera.

1964-65

1.	2-4-1964	Shri Puran Chand s/o Mangat Ram, village Khatili.
2.	2-4-1964	Shri Krishan Chand s/o Ruli Ram, Safidon.
3.	2-4-1964	Shri Sumer Chand s/o Ruli Ram of Safidon.
4.	2-4-1964	Shri Hari Ram s/o Kala Ram Shadipur.
5.	2-4-1964	Shri Udmi Ram s/o Jaikaran of Intal.
6.	8-1-1965	Shri Manga Ram s/o Mila Ram, village Nidhana.
7.	8-1-1965	Shri Babu Ram s/o Mada Ram, village Rupgarh
8.	8-1-1965	Shri Ram Phul s/o Siri Chand, village Karla.
9.	8-1-1965	Shri Ram Singh s/o Sheo Ram, Khatoli.
10.	12-1-1965	Shri Bheri Mal s/o Mohan Lal, Jind.
11.	12-1-1965	Shri Mani Ram s/o Nanu Ram of Jind.
12.	12-1-1965	Shri Suraj Bhan s/o Nanu Ram, Jind.
13.	13-1-1965	Shri Amar Singh s/o Sohat Singh, village Didwara.
14.	15-1-1965	Shri Rameshwer Dass s/o Ratti Ram, Didwara.
15.	15-1-1965	Shri Om Parkash s/o Ratti Ram, Clerk, SDO Office, Jind.
16.	9-2-1965	Shri Om Parkash s/o Ramji of Kishanpura.
17.	9-2-1965	Shri Jai Singh s/o Phul Chand, Kishanpura.
18.	23-2-1965	Shri Ram Chet Gupta s/o Mool Chand, Julana Mandi.
19.	24-2-1965	Shri Maman Chand s/o Siri Ram of Jind.
20.	4-4-1965	Shrimati Inderwati w/o Ram Kumar of Jind.
21.	16-3-1965	Shri Jagat Ram s/o Mangat Ram of Jind.
22.	16-3-1965	Shri Risala s/o Sarupa of Ahirka.
23.	16-3-1965	Shri Jag Ram s/o Ram Parshad of Ahirka.
24.	16-3-1965	Shri Ram Dass s/o Mool Chand, Jind City.

[Minister for Capital and Housing]

1	2	3
25.	24-3-1965	Shri Ganga Dhar s/o Muna Lal of Jind.
26.	24-3-1965	Shri Chander Bhan s/o Ram Narain of Jind.
27.	24-3-1965	Shri Shingara Singh s/o Sukhdev Singh, Jind.
28.	24-3-1965	Shri Dawarka Dass s/o Lachhman Mal of Julana.
29.	24-3-1965	Shri Sultan Singh s/o Giani Ram, PSE Board, Jind.
30.	24-3-1965	Shri Sunder Singh s/o Sant Singh of Jind.
31.	24-3-1965	Shri Jagdish Kumar s/o Ghansham Dass of Jind.
32.	24-3-1965	Shri Sisa Singh s/o Prem Singh, Jind.
33.	24-3-1965	Shrimati Soma Wati d/o Bhagat Singh of Jind.
34.	24-3-1965	Shrimati Sushila Devi w/o Boota Ram of Jind.
35.	24-3-1965	Shri Ram Gopal s/o Durga Parshad, Safidon.
36.	24-3-1965	Shri Hardeva Singh s/o Kura Ram of Hatt.
37.	26-3-1965	Shri Narain Singh s/o Bhim Singh, Head master, Jat High Schools, Jind.
38.	6-4-1964	Shri Joginder Singh s/o Bakhtabar Singh, Fatehgarh.
39.	6-4-1964	Shri Santa Singh s/o Mohan Ram, Fatehgarh.
40.	22-8-1964	Shri Niranjan Singh s/o Balbir Singh of Gowara.
41.	22-8-1964	Shri Ahmed Hussain s/o Kharati Lal, Cloth Merchant, Malerkotla.
42.	22-8-1964	Shrimati Manjit Kaur d/o Surjit Singh of Kurar.
43.	18-12-1964	Shri Gajjan Singh s/o Asa Ram of Sadopur.
44.	18-12-1964	Shri Kirpal Singh s/o Sunder Singh of Goara.
45.	18-12-1964	Shri Kishan Ram s/o Asa Raj of Takhar Kalan.
46.	18-12-1964	Shri Hazura Singh s/o Kehar Singh, Bamal.
47.	18-12-1964	Shri Raunaq Singh s/o Chanan Singh, Bamal.
48.	18-12-1964	Shri Ishar Chand s/o Bhagat Ram, Dhuri.
49.	20-1-1965	Shri Ram Surjit, Krishan Chand, Raj Kumars s/o Sarup Chand, Dhuri
50.	21-1-1965	Shri Bhagwan Dass s/o Ram Rattan Lal of Dhuri.
51.	21-1-1965	Shri Mohinder Singh s/o Nika Singh, Ahmedgarh.
52.	17-2-1965	Shri Gurdev Singh s/o Dharam Singh of Bhasaur.
53.	22-2-1965	Shri Maghar Singh s/o Kartar Singh of Malerkotla.
54.	17-2-1964	Shri Mingal Sain s/o Bale Ram, Prop. M/s Bharat Electric Store, Dhuri.
55.	2-3-1965	Shri Karnail Singh s/o Ram Jattc, village Kanganwal, Tehsil Malerkotla.
56.	6-3-1965	Shri Atma s/o Kalu Ram of Dhuri.
57.	6-3-1965	Shri Durga Dass s/o Mohli Ram village and P.O Kanganwal.
58.	6-3-1965	Shri Hamir Singh s/o Ram Singh Peon, R.D.I.O. Office, Malerkotla.
59.	6-3-1965	Shri Dalip Singh s/o Narain Singh Chamar Majri, Malerkotla.
60.	6-3-1965	Shri Dev Raj s/o Raunaq Ram Moti Bazar, Malerkotla.
61.	6-3-1965	Shri Shiv Chand s/o Nauria Mal, Jamal pura, Malerkotla.
62.	6-3-1965	Shri Joginder Singh s/o Chandu Singh of Jauneer.
63.	6-3-1965	Shri Kartar Singh s/o Chanan Singh of Bathue, P.O. Kila Hakima.
64.	6-3-1965	Shri Sarup Singh s/o Ala Singh, of Bathue, P.O. Kila Hakima.
65.	6-3-1965	Shri Amir Singh s/o Jang Singh of Bhasaur
66.	6-3-1965	Shri Ram Kishan s/o Rulia of Bhasaur.
67.	6-3-1965	Shri Gurdev Singh s/o Dharam Singh of Bhasaur.
68.	6-3-1965	Shri Hari Singh s/o Nihal Singh of Bhasaur.
69.	16-3-1965	Shri Amar Chand s/o Chandgi Lal, Master Government High School, Malerkotla.
70.	16-3-1965	Shri Thakra Singh s/o Nand Singh of Bhogiwal.
71.	16-3-1965	Shri Bhakhtwar Singh s/o Nand Singh of Bhogiwal.
72.	16-3-1965	Shri Gurcharan Singh s/o Bakhsish Singh, village Mehdevi.
73.	16-3-1965.	Shri Ram Chand so/ Badri Ram of Dhuri.
74.	16-3-1965	Shri Inder Singh s/o Kaku Singh, village Jhuneer.
75.	16-3-1965	Shri Harbhagwan Dass s/o Thakar Ram Ward No. 3 Dhuri.
76.	16-3-1965	Shri Gurnam Singh s/o Jiwan Singh, Katron.
77.	16-3-1965	Shri Piara Singh s/o Kehar Singh of Issapur.
78.	16-3-1965	Shri Ajmer Singh s/o Nand Singh, village Katron.
79.	16-3-1965	Shri Partap Singh s/o Sultan Singh, village Dhiro majra.
80.	16-3-1965	Shri Maharaj Krishan Chopra s/o Amir Chand Chopra, Public Eye Hospital, Ahmedgarh.
81.	16-3-1964	Shri Pretam Singh Lambardar s/o Khushian Singh, village Rurki Kalan.
82.	16-3-1965	Shri Joginder Singh s/o Bachan Singh, Nai Basti Delhi Gate, Malerkotla
83.	16-3-1965	Shri Ujjagar Singh s/o Nika Singh, village Mohdgarh.

1	2	3
84.	16-3-1965	Shri Amar Singh s/o Bachan Singh c/o N.C. Sharma, Advocate Malerkotla.
85.	16-3-1965	Shri Atma Singh, Peon s/o Phagu, village Dhuri.
86.	24-3-1965	Shrimati Basanti Devi w/o Shri Sadhu Ram, Ahmedgarh.
87.	24-3-1965	Shri Jioginder Singh s/o Bhagwan Singh of Bishangarh.
88.	24-3-1965	Shri Munwat Ali s/o Rehmat Ali Khan of Malerkotla.
89.	24-3-1965	Sarvshri Hans Raj Piara Lal, Dhuri.
90.	24-3-1965	Shri Hans Raj s/o Sadhu Ram, Dhuri.
91.	24-3-1965.	Shri Joginder Singh s/o Kaur Singh, Dhuri.
92.	24-3-1965	Shri Thakar Dass s/o Nirmal Parshad, Malerkotla.
93.	24-3-1965	Shri Prem Chand s/o Chhaju Ram of Dhuri.
94.	24-3-1965	Shri Jai Ram Dass s/o Mohan Chand, Dhuri.
95.	24-3-1965	Shri Nizam Din s/o Theman Khan , Malerkotla.
96.	24-3-1965	Shri Dewarka Dass s/o Karam Chand of Dhuri.
97.	24-3-1965	Shri Dharam Chand s/o Kirpa of Ahmedgarh.
98.	30-4-1964	Shri Pritam Singh s/o Kartar Singh, village Bhaike Bhasor.
99.	30-4-1964	Shri Harnek Singh Joshi s/o Kartar Singh, village Bhaike Bhasor.
100.	30-4-1964	Shri Dharam Chand s/o Bhala Ram, Sangrur.
101.	30-4-1964	Shri Roshan Lal s/o Kehru of Chatha Gogindpura.
102.	30-4-1964	Shri Sadhu Ram s/o Nanu Ram of Chatha Gogindpura.
103.	30-4-1964	Shri Mangal Dass s/o Ganga Ram, village Chatha Gogindpura.
104.	30-4-1964	Shri Dhinga Dass s/o Hira Ram of village Kallar Khurd.
105.	30-4-1964	Shri Radha Kishan s/o Basanta Ram, village Guladhi.
106.	30-4-1964	Shri Nand Singh s/o Harnam Singh, Mangwal.
107.	28-12-1964	Shri Gurdev Singh s/o Nanak Singh of Sangrur.
108.	4-1-1965	Shri Qimat Rai s/o Kishori Lal of Sangrur.
109.	21-1-1965	Shri Jati Ram s/o Parsa Ram of Guladi.
110.	21-1-1965	Shri Bachan Singh s/o Jiwan Singh, Sunam.
111.	23-1-1965	Shri Hari Singh s/o Ram Singh of Ramgarh Jawandan.
112.	13-2-1965	Shri Om Parkash Goyal s/o Ude Chand of Sangrur.
113.	13-2-1965	Shri Kartar Singh s/o Kehar Singh of Sangrur.
114.	13-2-1965	Shri Lal Chand s/o Milkhi Ram of Sangrur.
115.	22-2-1965	Shri Narata Ram s/o Mange Ram of Sangrur.
116.	22-2-1965	Shri Hari Singh s/o Biram Singh of Badrukhan.
117.	24-2-1965	Shri Sarwan Singh s/o Bir Singh, village Badrukhan.
118.	24-2-1965	Shri Devi Chand Jain s/o Kanshi Ram of Sunam.
119.	24-2-1965	Shri Sarwan Singh s/o Kundan Singh, village Dugan.
120.	24-2-1965	Shri Kalwant Singh s/o Hira Singh, Bhasaur Bhai Ke.
121.	24-2-1965	Shri Megh Singh s/o Sadhu Ram of Longowal .
122.	4-3-1965	Shri Sant Ram s/o Amar Nath of Sunam.
123.	4-3-1966	Shri Bhupinder Singh s/o Chetan Singh of Sangrur.
124.	5-3-1965	Shri Tejwant Singh s/o Parbhakar Singh, village Kharachon.
125.	5-3-1965	Shri Dev Raj s/o Sarup Chand of Sunam
126.	5-3-1965	Shri Bakhshi Ram s/o Roshan Lal, Mehlan.
127.	6-3-1965	Shrimati Harparkash Kaur d/o Shamsher Singh of Sangrur.
128.	15-3-1965	Shri Ram Dhari s/o Nidar Mal of Sunam.
129.	15-3-1965	Shri Hardev Singh s/o Bachan Singh, Sunam.
130.	16-3-1965	Shri Ram Dhari s/o Balak Ram, Sunam.
131.	16-3-1965	Shri Rangi Ram s/o Gugan Mal of Moonak.
132.	16-3-1965	Shri Ranjit Singh Harike s/o Kahla Singh, village Kauhrian.
133.	16-3-1965	Shri Sunder Lal s/o Lal Chand of Sunam.
134.	16-3-1956	Shri Kuldeep Singh, s/o Bakhsha Singh, B.D.P.O. Lehragaga.
135.	16-3-1965	Shrimati Ram Kaur w/o Kirtan Singh of Sangrur.
136.	16-3-1965	Shri Sat Pal s/o Kharati Lal of Lehragaga.
137.	16-3-1965	Shri Bir Bhan s/o Tej Bhan of Sunam.
138.	24-3-1965	Shri Babu Singh s/o Gaja Singh, village Gujran.
139.	24-3-1965	Shri Bachan Singh s/o Sher Singh, village Changli.
140.	24-3-1965	Shri Angraj Singh s/o Nand Singh village Namol.
141.	24-3-1965	Shri Sarwan Singh s/o Jhanda Singh of Ramgarh Sadhuan.
142.	24-3-1965	Shri Jangir Singh s/o Bhagatingh of Sangrur.
143.	23-3-1965	Shri Ved Parkash s/o Rulia Ram of Sunam.
144.	24-3-1965	Shri Bishan Singh s/o Sedha Singh of Sangrur.
145.	24-3-1965	Shri Baldev Singh s/o Gujjar Singh Sheron.
146.	24-3-1965	Shri Brij Lal s/o Sant Ram Sheron.
147.	24-3-1965	Shri Dasaunda Singh s/o Chetan Singh of Sangrur.

[Minister for Capital and Housing]

1	2	3
148.	25-3-1965	Shri Bant Singh s/o Chet Ram of Sunam.
149.	25-11-1964	Shri Gurdev Singh, s/o Ajit Singh of Tejoke, Tehsil Barnala.
150.	1-12-1964	Shri Babu Ram s/o Pt. Bir Chand of Barnala.
151.	31-12-1964	Shri Des Raj s/o Kehar Mal of Barnala.
152.	11-1-1965	Shri Joginder Singh s/o Kesar Singh of Raisar. Tehsil Barnala.
153.	21-1-1965	Shri Surjit Singh s/o Inder Singh of Dhanaula Kalan.
154.	21-1-1965	Shri Raghbir Singh s/o Labh Singh of Dhanaula.
155.	21-1-1965	Shrimati Marian w/o Arjan Singh c/o Ranjit Singh, Nazir Sub-Judge Court, Barnala.
156.	25-1-1965	Shri Rameshwar Dass s/o Gurdas Ram of Moonlight Dry Cleaner, Barnala.
157.	13-2-1965	Shri Jagdish Chopra s/o Shiv Parkash, Pharwahi Bazar Barnala.
158.	13-2-1965	Shri Waryam Singh s/o Natha Singh, Village and P.O. Bhadaur.
159.	13-2-1965	Shri Hardev Singh s/o Amar Singh Dhilwan.
160.	5-3-1965	Shri Des Raj s/o Bakhshi Ram of Badbar.
161.	5-3-1965	Shri Balbir Singh s/o Gopal Singh, Barnala.
162.	5-3-1965	Shri Sukhdev Singh s/o Bachan Singh Sekha.
163.	5-3-1965	Shri Kastur Chand s/o Kundan Lal, Barnala.
164.	16-3-1964	Shri Daljit Singh s/o Saran Singh, Jawahar Marg Barnala.
165.	16-3-1965	Shri Kunda Singh s/o Partap Singh Patti Mohar Singh Bhadaur.
166.	16-3-1965	Shri Arjan Singh s/o Pritam Singh, Barnala.
167.	16-3-1965	Shri Jiwan Ram s/o Kanshi Ram Barnala.
168.	16-3-1965	Shri Harbans Lal Sharma s/o Chandu Ram, Railway Station Gurdwara Akalgarh Barnala.
169.	16-3-1965	Shri Gora Lal s/o Mukand Lal, Khatri, Barnala.
170.	16-3-1965	Shri Sukhdev Singh s/o Kehar Singh, Mahal Kalan.
171.	16-3-1965	Shei Dari Mal s/o Siva Mal Office Kanungo Barnala.
172.	24-3-1965	Shri Des Raj s/o Raunaq Ram Sehna.
173.	24-3-1965	Shri Hari Chand s/o Bishna Ram, Barnala.
174.	24-3-1965	Shri Vishia Nand s/o Saduman Ram, village Ugoke.
175.	24-3-1965	Shri Gurcharan Singh s/o Waryam Singh Village and P.O. Billa.
176.	24-3-1965	Shri Santa Singh s/o Partap Singh, Bhadaur.
177.	24-3-1965	Shri Jang Singh, s/o Chuhar Singh of Mehta.
178.	24-3-1965	Shri Mohan Chand s/o Diwan Chand of Barnala.
179.	26-3-1965	Shrimati Bimla Devi w/o Jagan Nath of village Bhathal.
180.	2-4-1964	Shri Khajan Singh s/o Lal Chand, village Dumerkha Kalan.
181.	2-4-1964	Shri Jhunda s/o Lekhi, village Dumeskha Kalan.
182.	12-8-1964	Shri Brij Lal s/o Jagat Ram, Narwana.
183.	12-8-1964	Shri Mohinder Paul s/o Ruldu Ram of Narwana.
184.	12-8-1964	Shri Jagdish Rai, s/o Asa Ram, Barnala.
185.	12-8-1964	Shri Bakhtwar Mal s/o Lehri Lal, Narwana.
186.	12-8-1964	Shri Wazira s/o Mohar Singh of village Mohal Khera.
187.	12-8-1964	Shri Jug Lal s/o Harnam Singh of village Mohal Khera.
188.	12-8-1964	Shri Basanta s/o Mai Lal of Dhankheri.
189.	12-8-1964	Shri Jagdish Rai s/o Moti Ram Narwana.
190.	12-8-1964	Shri Chander Bhan s/o Lalji of Balerkha.
191.	12-8-1964	Shri Arjan Singh s/o Chhotu of Dhankheri.
192.	12-8-1964	Shri Suba Singh s/o Surat Singh of village Sudkain Khurd.
193.	30-12-1964	Shri Puran Chand s/o Rangi Lal of Dharaudi.
194.	30-12-1964	Shri Jeona Ram s/o Surja, village Dharaudi.
195.	30-12-1964	Shri Ram Chander s/o Ratti Ram of Narwana.
196.	5-1-1965	Shri Harish Chander s/o Narain Das , Narwana.
197.	8-1-1965	Shri Ram Krishan s/o Des Ram Kalayat.
198.	15-1-1965	Shri Raja Ram s/o Guladia, village Bidhran.
199.	15-1-1965	Shri Vashnu Deva s/o Munshi Ram, Kalyat.
200.	9-2-1965	Shri Jiwan Singh s/o Sube Singh of Wazir Nagar.
201.	9-2-1965	Shri Dhana s/o Bichha of Dhanauri.
202.	9-2-1965	Shri Ram Kumar s/o Babu Ram , Narwana.
203.	9-2-1965	Shri Ram Chander s/o Babu Ram, Narwana.
204.	9-2-1965	Shri Ram Singh s/o Matu of village Kausham.
205	9-2-1965	Shri Jagdish Chander s/o M.C. Singla, Narwana.
206	16-3-1965	Shri Ami Lal s/o Jai Ram, Narwana.
207	16-3-1965	Shri Shri Ram s/o Sambhu Ram, Narwana.
208	16-3-1965	Shri Kanshi Ram s/o Karam Chand, Narwana

1	2	3
209.	16-3-1965	Shri Dalip Singh s/o Duni Chand, village Dumerkha Kalan.
210.	16-3-1965	Shri Rulia Ram s/o Matu of Dablan.
211.	16-3-1965	Shri Tara Chand s/o Hira of Dumerkha Kalan.
212.	16-3-1965	Shri Balwant s/o Moman, village Dumerkha Kalan.
213.	16-3-1965	Shri Kartar Singh s/o Ram Singh of Narwana.
214.	16-3-1965	Shri Roshan Lal s/o Ram Chand of Narwana.
215.	16-3-1965	Shri Baru Ram s/o Sadhu Ram of Sancha Khera.
216.	16-3-1965	Shri Putal Singh s/o Lekhi Ram, village Ghaso Kalan.
217.	16-3-1965	Shri Mittar Sain s/o Ruldu Ram, Narwana.
218.	16-3-1965	Shri Bhalla Ram s/o Badri of village Dapoda Kalan.
219.	16-3-1965	Shri Dakhal Singh s/o Munshi, village Kalayat.
220.	19-3-1965	Shri Amar Singh s/o Ram Lal of Uchana Kalan.
221.	24-3-1965	Shri Santokh Kumar s/o Satya Pal, Narwana.
222.	24-3-1965	Shri Jasmat s/o Rania, vilage and P.O. Dumerkha Khurd.
223.	24-3-1965	Shri Saja Ram s/o Muna Lal, Narwana.
224.	24-3 1965	Shri Bharat Bhushan s/o Mittar Sain, Narwana.
225.	24-3-1965	Shri Jag Ram s/o Bir Singh of Singwal.
226.	24-3-1965	Shri Phul Singh s/o Jawala of village Jheel.
227.	24-3-1965	Shri Hari Chand s/o Gokal Chand of Jheel
228.	24-3-1965	Shri Raj Singh s/o Munshi Ram, Narwana.
229.	24-3-1965	Shri Banarsi Dass s/o Shambhu Mal, Narwana.
230.	24-3-1965	Shri Telu Ram s/o Chander Ram, Dharaundi.
231.	26-3-1965	Maj Sher Singh s/o Matu Ram of Baroda.
232.	26-3-1965	Shri Harphul Singh s/o Mam Chand, village Badanpur.
233.	26-3-1965	Shri Teka s/o Matu, village Baroda.
234.	5-3-1965	Shri Jasumit Rai s/o Moti Ram of Sunam.

1965-66

1	2	3
1.	26-4-1965	Shri Bachan Singh s/o Pakher Singh of Mangewal.
2.	26-4-1965	Shri Ram Murti w/o Roshan Lal of Malerkotla.
3.	26-4-1965	Shri Jangir Singh s/o Waryam Singh, Jabomajra.
4.	26-4-1965	Shri Chandgi Lal s/o Kundan Lal Grain Market, Dhuri.
5.	26-4-1965	Shri Sant Singh of Bardwal.
6.	26-4-1965	Shri Kundan Singh s/o Hira Singh of Bhaini Mansa.
7.	1-5-1965	Shri Amar Singh s/o Kehar Singh of Benra.
8.	10-6-1965	Shri Darsahan Kumar s/o Hem Raj, Dhuri
9.	10-6-1965	Shri Jagjit Singh s/o Naranjan Singh, Malerkotla.
10.	10-6-1965	Shri Gurdial Singh s/o Adda Singh, Balewal.
11.	10-6-1965	Shri Ved Parkash Verma s/o Ram Kishan Dass, Dhuri.
12.	10-6-1965	Shri Puran Singh s/o Bisakha Singh, village Batuha.
13.	25-11-1965	Shri Parkash Chand s/o Sant Ram, Dhuri.
14.	25-11 1965	Shri Hans Raj s/o Chanan Mal of Malerkotla.
15.	18-12-1965	Shri Phagu Ram s/o Mukhi Ram of Dhuri.
16.	18-12-1965	Shri Sukhdev Raj, s/o Ganda Ram, Dhuri.
17.	18-12-1965	Shri Mohd. Munir s/o Munasav Ali of Malerkotla.
18.	23-4-1965	Shri Karam Singh s/o Data, village Mataur.
19.	23-4-1965	Shri Phulla s/o Sohlu, village Singhwal.
20.	23-4-1965	Shri Sunehra s/o Sohlu, village Singhwal.
21.	23-4-1965	Shri Zila Singh s/o Jug Lal village Singhwal.
22.	23-4-1965	Shri Chandu s/o Kaura, village Mohal Khera.
23.	23-4-1965	Shri Diwan Chand s/o Jug Lal, Patwari, village Manakpur.
24.	23-4-1965	Shri Jagdish Pal s/o Data Ram, Village Sinsar.
25.	23-4-1965	Smt. Maya Devi d/o Shri Mithan Lal (Teacher), Narwana.
26.	23-4-1965	Shri Mansa s/o Khazana, village Pharian Kalan.
27.	23-4-1965	Shri Amar Singh s/o Harchand, village Pharian Kalan.
28.	23-4-1965	Shri Sarupa s/o Singhram of village Jheel.
29.	23-4-1965	Shri Manu Ram s/o Surta, village and P.O. Sanghan.
30.	23-4-1965	Shri Kali Ram s/o Pakhar Ram, village Kalwan.
31.	23-4-1965	Shri Prem Chand Singla s/o Baru Ram, Narwana.
32.	23-4-1965	Shri Ram Sarup s/o Jug Lal Pharain Kalan.
33.	23-4-1965	Shri Harphul Singh s/o Ganga, village Pharain Kalan.
34.	23-4-1965	Shri Lal ji S/o Rura, village Narwana.
35.	3-5-1965	Shri Sant Singh s/o Lekhu, Peon, Tehsil Office, Narwana.
36.	3-5-1965	Shri Anant Ram s/o Sudagar of Kalyat.
37.	5-5-1965	Shri Om Parkash s/o Chandgi village and P.O Uchana Kalan.

[Minister for Capital and Housing]

1	2	3
38.	15-5-1965	Shri Juma Ram s/o Bichha Ram, village Kalwan .
39.	7-6-1965	Shri Bhopa Goswami s/o Nand Lal, Dumerkha Kalan.
40.	7-6-1965	Shri Deva Singh s/o Harji village and P. O. Narwana.
41.	7-6-1965	Shri Amar Singh s/o Ram Lal Uchana Kalan.
42.	7-6-1965	Shri Matu Ram, Peon, I.B. Narwana.
43.	7-6-1965	Shri Kukam Chand s/o Ranpat Rai, Narwana.
44.	7-6-1965	Shri Bhim Sain s/o Kheri Singh. Narwana IB, Narwana.
45.	7-6-1965	Shri Rajinder s/o Sunder Singh, village Dumerkha Kalan.
46.	7-6-1965	Shri Munshi s/o Data, village Narwana.
47.	7-6-1965	Shri Jai Narain s/o Pirthi Narain, village Uchana Kalan.
48.	7-6-1965	Shri Sudhir Kumar s/o Narain Datt Narwana.
49.	18-12-1965	Shri Ranbir Singh s/o Rama Nand, village Surja Khera.
50.	24-12-1965	Shri Kanni Ram s/o Nanak Chand, village Narwana.
51.	5-1-1966	Shri Ratti Ram s/o Shambhu Ram, Narwana
52.	17-1-1966	Shri Sukhdev Raj Patwari s/o Bakhshi Ram, village Sunderpura.
53.	17-1-1966	Shri Sunehra Singh s/o Baru Ram, Teacher, Government High School, Bhuslana.
54.	2-3-1966	Shri Rulia s/o Indraj, village Narwana.
55.	9-4-1965	Shri Sham Lal Gupta s/o Miri Ram. village and P.O. Sanghera.
56.	9-4-1965	Shri Tara Chand s/o Puran Chand, village and P. O Sanghera.
57.	9-4-1965	Shri Piara Lal s/o Ram Chand village Dangarh, P.O. Dhanaula.
58.	26-4-1965	Shri Pritam Singh s/o Prem Singh village and P. O Kattu, Tehsil Barnala
59.	26-4-1965	Shri Dev Raj Garg s/o Tilak Ram, village Mauran.
60.	26-4-1965	Shri Pritam Singh s/o Gurdit Singh, village Attar Singh Wala.
61.	26-4-1965	Shri Sital Singh s/o Mastan Singh, village and P.O. Kattu.
62.	3-5-1965	Shri Des Raj s/o Jiwa Ram, Contractor, Sabji Mandi, Barnala.
63.	3-5-1965	Shri Sucha Singh s/o Kehar Singh, village Ugoke.
64.	3-5-1965	Shri Chand Singh s/o Badan Singh, village Ugoke.
65.	3-5-1965	Shri Mit Singh s/o Nand Singh village Ugoke.
66.	5-5-1965	Shri Santa Singh s/o Narain Singh, village Attargarh.
67.	5-5-1965	Shri Bhan Singh s/o Bir Singh, village Ugoke.
68.	10-5-1965	Shri Bhagwan Singh s/o Bakhtwar Singh, village Barnala.
69.	10-5-1965	Shri Sarvshri Jang Singh, Gurmal Singh s/o Surjan Singh c/o Guru Nanak Service Station, Barnala.
70.	15-5-1965	Shri Harnek Singh s/o Nand Singh, village Ugoke.
71.	17-5-1965	Shri Siri Kishan s/o Ram Partap, Barnala.
72.	21-5-1965	Shri Sadhu Ram Harijan s/o Jaimal Singh, Barnala.
73.	24-5-1965	Shri Harbhajan Singh and Balwant Singh s/o Karam Singh, village Bhadaur.
74.	7-6-1965	Shri Tirath Dass s/o Dhaloo Ram of Barnala.
75.	7-6-1965	Shri Sant Ram s/o Ladha Ram of Barnala.
76.	10-6-1965	Shri Dev Raj Garg Teacher, Government High School, Mauran.
77.	14-6-1965	Shri Shiv Chand s/o Dhanpat Rai, village Hadiaya.
78.	14-6-1965	Shri Rattan Kumar s/o Dwaraka Parshad, Barnala.
79.	24-6-1965	Shri Bidi Chand, Teacher, Government High School, Barnala.
80.	2-11-1965	Shri Sant Singh s/o Maghi Singh, village Sekha.
81.	24-11-1965	Shri Amar Nath s/o Chanan Ram c/o M/s Garg Cycle, Store, Barnala
82.	24-11-1965	Shri Panna Lal s/o Tilak Ram of Sanghera.
83.	24-11-1965	Shri Rai Sahib s/o Pirthi Chand of Hadiaya.
84.	24-11-1965	Shri Moti Ram s/o Babu Ram, Barnala.
85.	24-11-1965	Shri Gurdial Singh s/o Hazura Singh, Bhadaur.
86.	24-11-1965	Shri Sehaj Ram Goyal s/o Kasturi Lal, Barnala.
87.	24-11-1965	Shri Gian Chand s/o Thakar Dass Teacher, Government High School Hadiaya.
88.	15-12-1965	Shri Bhim Chand s/o Prem Chand, Teacher, Government High School Hadiaya.
89.	8-2-1966	Shri Neki Ram s/o Kanna Ram village and P.O. Sehna.
90.	15-2-1966	Shri Mohinder Singh s/o Harchand Singh, village Attargarh.
91.	15-2-1966	Shri Santa Singh s/o Narain Singh, village Attargarh.
92.	2-3-1966	Shri Dharam Chand s/o Puran Chand, Barnala.
93.	12-4-1965	Shri Labh Singh s/o Janga Singh, village Jaunal.
94.	12-4-1965	Shri Gurnam Singh s/o Nika Singh, village Gobindgpura.
95.	12-4-1965	Shri Maghar Singh s/o Bala Singh, village Uleha.
96.	12-4-1965	Shri Harnek Singh s/o Kandi Singh, village Uleha.

1	2	3
97.	12-4-1965	Shri Ginda Singh. s/o Mukand Singh, village Uleha.
98.	12-4-1965	Shri Mohinder Singh, s/o Chattru Singh , village Uleha.
99.	12-4-1965	Shri Nihal Singh, s/o Kehar Singh. village Uleha.
100.	12-4-1965	Shri Chattar Singh, s/o Mangal Singh, village Uleha.
101.	12-4-1965	Shri Jagrup Singh, s/o Gujjar Singh, village Shekhon.
102.	20-4-1965	Shri Sarwan Singh, s/o Bahal Singh, village Rampura.
103.	20-4-1965	Shri Dalip Singh, s/o Ghuman Singh, village Ranpura.
104.	20-4-1965	Shri Bachha, s/o Dharam Singh, village Ranpura.
105.	21-4-1965	Shri Chhota Singh, s/o Santa Singh, village Changal.
106.	24-4-1965	Shri Inderjit Singh, s/o Pritam Singh, village Kamalpur.
107.	26-4-1965	Shrimati Gurdev Kaur, w/o Avtar Singh, Sangrur.
108.	26-4-1965	Shri Nath Ram, s/o Bishna Ram, village Manderkalan.
109.	26-4-1965	Shri Pritam Singh, s/o Maghi Singh, village Laddi.
110.	3-5-1965	Shri Dalip Singh, s/o Pakhar Singh, village Gujjran.
111.	3-5-1965	Shri Sadda Singh s/o Sham Singh, village Chatha Shekhwan.
112.	5-5-1965	Shri Hazur Singh, s/o Inder Singh, village Bimbar.
113.	5-5-1965	Shri Nant Singh, s/o Kishan Singh, Ramgarh.
114.	10-5-1965	Shri Gurdev Singh, s/o Gujjar Singh, village Sheron.
115.	1-6-1965	Shri Mehar Singh, s/o Natha Singh, village Duggan.
116.	1-6-1965	Shri Kaur Singh, s/o Fateh Singh, village Chatha Shekhwan.
117.	10-6-1965	Shri Dev Raj Singh, s/o Gopal Singh, village Chhajli.
118.	10-6-1965	Shri Jangir Singh, s/o Sadhu Singh, village Gujjran.
119.	20-6-1965	Shri Kaka Singh, s/o Sadhu Singh, village Gujjran.
120.	5-7-1965	Shri Sher Singh, s/o Narain Singh, village Longowal.
121.	3-8-1965	Shri Hazura Ram, s/o Kalu Ram of Sangrur.
122.	5-8-1965	Shri Chetan Singh, s/o Sampuran Singh, village Rorewala.
123.	2-9-1965	Shri Devinder Kumar, D.C. Office, Sangrur.
124.	11-10-1965	Shri Ram Lal Sharma, village Mehsampur P.O. Lakhmirwala.
125.	6-11-1965	Shri Balbir Singh, s/o Bagga Singh, Sangrur.
126.	1-11-1965	Shri Hans Raj, s/o Bishna Ram, village Bhawanigarh.
127.	24-11-1965	Shri Bhagwan Singh, s/o Karam Singh, village Longowal.
128.	24-11-1965	Shri Kehar Singh, s/o Pakhar Singh, village Longowal.
129.	24-11-1965	Shri Sunder Singh, s/o Jawahar Singh, village Chatha Sekhwan.
130.	22-11-1965	Shri Niranjan Singh, s/o Mal Singh, Sangrur.
131.	22-11-1965	Shri Ram Murti, s/o Raja Ram of Longowal.
132.	23-12-1965	Shri Inder Singh, s/o Gujjar Singh, Ramgarh Sendhuan.
133.	7-1-1966	Shri Bhagwan Singh, s/o Kishan Singh, Chhajli.
134.	15-1-1966	Shri Gora Lal Jain, Advocate, Sangrur.
135.	25-1-1965	Shri Siri Kishan, s/o Ram Partap Dirba.
136.	3-2-1966	Shri Sudarshan Kumar, s/o Faqir Chand of Bhawanigarh.
137.	10-2-1966	Shri Darbara Singh, s/o Tota Singh, village Ladal.
138.	10-2-1966	Shri Mohinder Singh, s/o Niranjan Singh, village Laddi.
139.	16-2-1966	Shri Gurbachan Singh, s/o Santa Singh Teacher, Sunam.
140.	1-4-1965	Shri Virinder Singh, s/o Avtar Singh of Jind.
141.	1-4-1965	Shri Mohinder Partap, s/o Multani Ram of Jind.
142.	8-4-1965	Sarvshri Ram Kishan and Ram Bhagat, s/o Bishan Lal c/o M/s Moti Ram Jai Chand Cloth Merchants, Jind.
143.	12-4-1965	Shri Kali Ram Saini, s/o Jethu Ram Saini Mohalla Sekhiwal Ward No. 3, Jind.
144.	12-4-1965	Shri Krishan Lal, s/o Kanshi Ram Model Town, Jind.
145.	27-4-1965	Shri Hari Singh, s/o Nanak Chand, village safidon.
146.	1-5-1965	Shri Chatru, s/o Kewal Ram, village Molana Khera.
147.	1-5-1965	Shri Ram Dhari, s/o Tara Chand, village Nirjan.
148.	3-5-1965	Shri Ram Gopal, s/o Pokhar Mal, Aggarwal, Jind.
149.	3-5-1965	Shri Hari Chand, s/o Moti Ram Mohalla Choudhrian, Jind.
150.	10-5-1965	Shri Bangali Ram, s/o Sada Ram, near Cinema, Jind.
151.	10-6-1965	Shri Rameshwar Dass, s/o Batta Ram, village and P.O. Gangoli.
152.	10-6-1965	Shri Hari Singh Lohar, s/o Rania Lohar village Kandela Kalan.
153.	18-8-1965	Shri Asa Ram, s/o Khula Ram, village Shahpur Kalan.
154.	10-6-1965	Shri Rup Chand, s/o Ghasi Ram, Gopal Nagar, Jind.
155.	10-6-1965	Shri Munshi Ram, s/o Mai Sukh, village Govindpura.
156.	16-6-1965	Shri Phula, s/o Harchand, village Kishanpura.
157.	16-6-1965	Shri Ram Sarup, s/o Ramji Lal, Kishanpura.
158.	16-6-1965	Shri Dharam Pal, s/o Jug Lal Kishanpura.
159.	22-6-1965	Shri Moji Ram, s/o Udmi Ram, Jind.
160.	24-6-1965	Shri Karam Singh, s/o Sukh Ram, village Khattla, Sub-Tehsil Safidon,

[Minister for Capital and Housing]

1	2	3
161.	23-7-1965	Shri Diwan Chand, s/o Amar Singh of Jind.
162.	29-7-1965	Shri Daya Nand, s/o Gugan Ram of Julana.
163.	3-7-1965	Shri Sher Singh, s/o Diwana of Khema Wati Khera.
164.	3-7-1965	Shri Jai Singh, s/o Net Ram of Bishanpura, Tehsil Jind.
165.	4-8-1965	Shri Beg Raj, s/o Phulla, village Khatta.
166.	25-8-1965	Shrimati Sushila Devi Teacher, Government High School, Jind.
167.	2-9-1965	Shrimati Shanti Devi, w/o Ravi Parkash Kanungo, Jind.
168.	8-9-1965	Shri Lorinda Ram, s/o Damodar Dass of Jind.
169.	27-10-1965	Shri Dhan Singh, s/o Kalu, village Dhingiana.
170.	2-11-1965	Shri Banarsi Dass s/o Kishan Dass of Julana.
171.	5-11-1965	Shri Ram Dhari, s/o Rameshwar Dass of Julana.
172.	11-2-1966	Shrimati Satya Kumari, w/o Kalyan Sarup of Jind.
173.	11-2-1966	Shri Kalyan Sarup of Jind.
174.	15-2-1966	Shri B. Adlish Chander Jain, Advocate, Jind.
175.	21-2-1966	Shri Bhup Singh, s/o Mohtab Singh, village and P.O Igra.
176.	1-3-1966	Shri Kanshi Ram, s/o Khana, village Bahadurpur.

List of applications received for the grant of loan under MIGH Scheme by the Deputy Commissioner, Sangrur during the years 1963-64, 1964-65 and 1965-66.

S. No.	Date of receipt	Name and Address of the Applicant
		1963-64
1.	25-2-1964	Shri Karam Chand, s/o Malan Jat of Narwana.
2.	7-3-1964	Shri Hari Ram Aggarwal, s/o Badloo Ram Aggarwal, Jind Mandi.
		1964-65
1.	22-12-1964	Shri Gurdial Singh, s/o Tara Singh, Ahmedgarh Mandi.
2.	18-1-1965	Shri Amar Singh, s/o Sohbat Singh, village and P.O. Didwara, tehsil Jind.
3.	30-1-1966	Shri Narsingh, s/o Ram Dhan, village and P.O. Dadwara, tahsil Jind.
4.	6-2-1965	Shri Nihal Singh, s/o Ch. Neki Ram c/o Ch. Nihal Singh-Kehar Singh. Anaj Mandi, Jind.
		1965-66
1.	23-8-1965	Shri Faqir Chand, s/o Rania, village Kalwan, tehsil Narwana.
2.	6-10-1965	Shri Mangal Chand Aggarwal, s/o Matu Ram Aggarwal, Jind.

(c) **Total Number of applications which were lying pending at the end of 1963-64 and 1964-65.**

Period	SCHEME	
	LIGHT	MIGH
1963-64 ..	51	2
1964-65 ..	85	6

List of persons of Jind tehsil of district Sangrur to whom loans under LIGH Scheme were advanceed during the year 1963-64.

S.No.	*Name and address of the Loanee*
1.	Shri Hari Chand, s/o Tika Ram, village Bagru.
2.	Shri Mohan Lal Sharma, s/o Jai Ram, Dass, Clerk S.B.P., Jind.
3.	Shri Siri Chand, s/o Chattri, village Ram Rai.
4.	Shri Chandgi Ram, s/o Kura Ram of Gatauli
5.	Shri Puran Singh, s/o Parbhu Singh of village Kalawati.
6.	Shri Parbhu, s/o Rulia of Ram Rai.

List of persons of Jind Tehsil to whom loans under LIGH Scheme were advanced during he year 1964-65.

S. No.	Name and address of the loanee
1.	Shri Puran Singh, s/o Harnarain Singh of Julana.
2.	Shrimati Krishana Devi, w/o Diwan Chand of Jind.
3.	Shri Ved Parkash Sharma, s/o Pt. Krishan Lal, Jind.
4.	Shri Ram Chander, s/o Manga Ram, village Batani.
5.	Shri Jai Karan Harijan, s/o Indraj of village Karkhan.
6.	Shri Nafe Singh, s/o Mussadi, village Bhuslana.
7.	Shri Mohan Lal, s/o Ami Lal, village Murri Khera.
8.	Shri Lachhman Dass, s/o Ram Dhari of Jind.
9.	Shri Madan Lal, s/o Mohan Chand Cloth Merchant, Jind.
10.	Shri Ratti Ram, s/o Data, village Dighana.
11.	Shri Rulia Ram, s/o Harphul, village Karela.
12.	Shri Suba Singh, s/o Sher Singh, village Safidon.
13.	Shri Krishan Lal, s/o Chhotu Ram, village Kerela.
14.	Shri Om Parkash, s/o Barkat Ram of Safidon.
15.	Shri Puran Chand, s/o Des Raj, village Khatala, P.O. Safidon.
16.	Shri Puran, s/o Hari Kishan of Jind.
17.	Shri Puran Chand, s/o Mangat Ram, village Khatili.
18.	Shri Krishan Chand, s/o Ruli Ram of village Safidon.
19.	Shri Sumer Chand, s/o Ruli Ram of village Safidon.
20.	Shri Hari Ram, s/o Kala Ram, village Shadipur.
21.	Shri Udmi Ram, s/o Jai Karan, village Intal.
22.	Shri Manga Ram, s/o Milla Ram, village Nidhana.
23.	Shri Babu Ram, s/o Mada Ram, village Rupgarh.
24.	Shri Rup Singh, s/o Shero Ram of Gatauli.
25.	Shri Lehri Mal, s/o Mohan Lal of Jind.
26.	Shri Mani Ram, s/o Nanu Ram of Jind.
27.	Shri Suraj Bhan, s/o Nanu Ram of Jind.
28.	Shri Rameshwar Dass, s/o Ratti Ram, village Didwara.
29.	Shri Om Parkash, s/o Ratti Ram Clerk S.D.O. Office, Jind.
30.	Shri Om Parkash, s/o Ramji Lal, village Kishanpura.
31.	Shri Jai Singh, s/o Phul Singh, village Kishanpura.
32.	Shri Ram Chet Gupta, s/o Mool Chand, Julana Mandi.
33.	Shri Madan Chand, s/o Shri Ram of Jind.
34.	Shrimati Inderawati, w/o Ram Kumar of Jind.
35.	Shri Arjan Dass, s/o Kishan Chand H.No. 335 Ward No. 10 Jind.
36.	Shri Chandrup, s/o Parbhu, village Bhuran.
37.	Shri Jamna, s/o Dhanpat, village Pokhar Kheri.
38.	Shri Titu Ram, s/o Ami Paul of Jind.
39.	Shri Inder Singh, s/o Tika Ram of village Babru Khurd Sub-Tehsil Safidon.

No funds were allocated under MIGH Scheme during the years 1963-64 and 1964-65,

चौधरी दल सिंह : 1963–64 में ज़िला संगरूर को एक लाख रुपया दिया गया और 1965-66 में 10,99,500 रुपया दिया गया, मैं यह पूछना चाहता हूँ कि इस रकम में से तहसील जींद को लोगों को कितना दिया गया जिन्होंने कर्ज़ के लिये एप्लाई किया था ?

मन्त्री : यह तो जो एप्लीकेशन्ज़ आती हैं उनके मुताबिक दिया जाता है। तहसीलवाइज़ कोई अलाटमैंट नहीं होती ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਕੀ ਕੈਪੀਟਲ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਰਜਿਸਟਰੀਆਂ ਕਰਵਾ ਲਈਆਂ ਕਿ ਇਹ ਲੋਨ ਮਿਲੇਗਾ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਸਾਲ ਦੇ ਕੋਟੇ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟਰੀ ਹੋਈ ਸੀ ?

[Minister for Capital and Housing]

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਇਲਮ ਨਹੀਂ, ਫਰੈਸ਼ ਨੋਟਿਸ ਦਿਓ ।

चौधरी दल सिंह : क्या यह बात दरुस्त है कि जो कर्ज़ा मकान बनाने के लिये दिया जाता है वह मार्च के आखीर में दिया जाता है जिससे रुपया लैप्स हो जाता है ?

मन्त्री : गवर्नमैंट आफ इंडिया की पालिसी के तहत एल.आई.सी. से भी रुपया आता है। जब रुपया आता है उस वक्त तकसीम करते हैं । डिप्टी कमिश्नर्ज़ ने पहले सारी लिस्टें तैयार रखी होती हैं, डिस्बर्समैंट में कोई तफसील नहीं होती ।

चौधरी दल सिंह : जिन लोगों ने पहले अर्जियां दी हैं उनको कर्ज़ा नहीं मिला और जिन्होंने बाद में दी हैं उनको मिल गया है, इसकी क्या वजह है ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਐਸੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਚੌਧਰੀ ਸਾਹਿਬ ਮੇਰੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਪਤਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ।

कामरेड राम प्यारा : क्या गवर्नमैंट की यह पालिसी है कि एक इंस्टालमैंट एग्जास्ट होने पर अगली इंस्टालमैंट दी जाती है ।

मन्त्री : हां तब ही दी जाती है ।

TRUCKS REQUISITIONED BY THE MILITARY AUTHORITIES DURING THE RECENT PAKISTANI AGGRESSION

***10046. Shri Banarsi Dass Gupta:** Will the Minister for Transport and Elections be pleased to state :--

a) whether Government have received any hire charges from the Military Authorities for the trucks requisitioned by them during the recent Pakistani Aggression; if so, at what rate;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, whether the charges so received have been paid to the truck-owners concerned; if so, the rate at which they have been paid;

(c) whether there is any difference between the charges referred to in parts (a) and (b) above; if so, the details of the difference and the reasons therefor; and

(d) if payments have not been made to the said truck-owners so far the reasons therefor?

Sardar Gurdial Singh Dhillon : (a) No. Hire charges of the trucks requisitioned by the Armed Forces were to be paid direct to the owners by the military authorities.

(b), (c) and (d) Question does not arise in view of reply at (a) above.

कामरेड राम प्यारा : क्या गवर्नमैंट के नोटिस में कुछ ऐसे केसिज भी हैं कि मिलिटरी अथारिटीज़ ने कुछ ट्रक-ओनर्ज़ को पेमेंट नहीं की ? अगर नहीं की तो गवर्नमैंट क्या प्रोसीजर अडाप्ट कर रही है ?

मन्त्री : डिप्टी कमिश्नर्ज़ के जरिए मैंने वाकफियत लेने की कोशिश की है कि वह जल्दी मिल जाए । वह इंस्पैक्शन वगैरह करते हैं और फाइनलाइज किया जाता है । जिसको नहीं मिला वह मुझे बतायें । मेरे पास ऐसी कोई इन्फर्मेशन नहीं है ।

कामरेड राम प्यारा : क्या ट्रांस्पोर्ट मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि क्या उनके नोटिस में कुछ ऐसे केसिज भी हैं कि प्राइवेट अप्रेटर्ज़ के ट्रक भी जल गये और ड्राइवर और कंडक्टर भी जल गये और उनको कुछ कम्पैनसेशन नहीं मिला ?

मन्त्री : मेरे इल्म में 2 केस हैं । रिमाईंडर्ज़ भेजने का ख्याल है ।

HOLIDAY FOR GOVERNMENT EMPLOYEES TO PAY THEIR TRIBUTES TO THE RELICS OF SHRI GURU GOBIND SINGH AT CHANDIGARH

***9625. Shri Om Parkash Agnihotri :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether the Government Offices at Chandigarh were closed to enable the employees to pay their tributes to the relics of Shri Guru Gobind Singh;

(b) if the reply to part (a) be in the affirmative, the reasons why the Government Press Employees of Chandigarh were not granted holiday on that day;

(c) whether it is a fact that some transport workers were granted holiday and some other were refused on the same occasion; if so, the reasons therefor ?

Shri Ram Kishan : The requisite information is given below seriatim:
(a) Yes ;

(b) The 3rd February, 1966 was not declared a holiday under the Negotiable Instruments Act, 1881.

(c) No; does not arise.

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : क्या मुख्य मंत्री जी बतायेंगे कि जब सब महकमों के कर्मचारियों को गुरु गोबिंद सिंह जी के पवित्र शस्त्रों के दर्शन करने की इजाजत दी गई तो क्या वजह है कि प्रैस के वर्कर्ज़ को छुट्टी मांगने पर भी उन्हें छुट्टी नहीं दी गई ?

मुख्य मन्त्री : टैक्नीकल स्टाफ को, जैसा कि प्रैस में है, नैगोशिएबल इंस्ट्रूमैंट्स एक्ट, 1881 के तहत छुट्टी नहीं दी जाती ।

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : क्या यह बात सही है कि जो प्रैस वर्कर्ज़ पवित्र दर्शन करने के लिये गए उनकी तनखाह काटने का आर्डर दिया गया है? क्या गवर्नमैंट इसको रोकेगी?

मुख्य मन्त्री : मेरे नोटिस में ऐसी कोई बात नहीं । अगर है तो चैक कर लूंगा ।

RURAL ELECTRIFICATION SCHEME FOR CERTAIN VILLAGES IN TEHSIL UNA

*9584. **Pandit Mohan Lal Datta :** Will the Minister for Transport and Elections be pleased to state—

(a) whether Government is aware of the fact that tehsil Una is a barani area which has been hard hit by the drought causing failure of rabi crop;

(b) whether it is a fact that a Rural Electrification scheme for Gagret, Amb, Ambota and other villages was sanctioned and estimates prepared long ago;

(c) whether it is a fact that a number of tube-wells have been sunk in the said area and applications for electric connections have been received by the State Electricity Board authorities of Hoshiarpur District;

(d) whether any connection has so far been given to the said applicants; if not, the reasons therefor;

(e) the steps taken by the State Electricity Board to implement the electrification scheme in the said area which needs electricity for tube-wells and lift irrigation schemes;

(f) whether it is a fact that a large number of persons or the representatives of this area have been requesting for the speedy implementation of the sanctioned scheme; if so, the steps taken by the Board in this connection ?

Sardar Gurdial Singh Dhillon : (a) Area of tehsil Una is mostly barani and has been affected by drought.

(b) Yes, in 1960-61.

(c) Six applications for tube-well connections have been received.

(d) Three applicants have been connected. Work of 2 is in progress. The sixth applicant has not submitted the test report so far.

(e) These schemes are not being taken up due to paucity of funds. However, tubewell connections are being given on completion of formalities.

(f) No·

पंडित मोहन लाल दत्त : मैं मंत्री जी से यह दरियाफ्त करना चाहता हूँ कि यह पिछड़ा हुआ पहाड़ी इलाका है और इसकी तरक्की और बहबूदी के लिए बिजली और पानी की ज़रूरत है । वहां की पानी की स्कीम भी पूरी होनी है । लोगों की बेहतरी के मद्देनजर क्या सरकार स्पेशल फंड्ज़ मुहैय्या करने के लिये तैयार है ?

मन्त्री : मैं अर्ज़ करूँगा कि 1960-61 में यह स्कीम सैंक्शन हो गई थी । इसमें 40 गांव आते थे । लहल, अंब और गगरेट वगैरह का पहले हो चुका है । इलैक्ट्रिसिटी बोर्ड ने जो कहा

है वह मैं सारे पंजाब के बारे में इस हाउस में अर्ज़ कर चुका हूँ । हमने दोनों की तरफ ध्यान देना है—एक ट्यूबवैल्ज की तरफ और दूसरे विलेजिज़ की तरफ । अपनी सारी तवज्जो ट्यूबवैल्ज़ की तरफ डाईवर्ट कर दी है और विलेजिज़ की तरफ नहीं । इलैक्ट्रिसिटी बोर्ड को बार बार कहा है कि इसमें बैलेंस रखना चाहिए । बात यही आ जाती है कि फंड्ज़ अवेलेबल नहीं हैं ।

पण्डित मोहन लाल दत्त : क्या मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि पानी की स्कीमों के लिये बिजली दी जाएगी या बिजली न मिलने की वजह से उन ट्यूबवैल्ज़ को बंद ही रहने दिया जाएगा ?

मन्त्री : ट्यूबवैल्ज़ के लिये मिलेगी लेकिन नए विलेजिज़ के लिये मुश्किल है ।

पण्डित मोहन लाल दत्त : क्या यह बात वजीर साहिब के नोटस में है कि ट्यूबवैल्ज़ के लिये कनेक्शन मिलने में बहुत देर लगती है ? क्या जल्दी कनैक्शन देने का कोई तरीका सोचा है ?

मन्त्री : जो मैंने प्रोग्रैस बताई है उससे आपको तसल्ली होगी कि हमने कितनी जल्दी काम किया है । अगले साल का बिजली देने का बड़ा लम्बा चौड़ा प्रोग्राम है और सब को मिलेगी

TRAINING-CUM-PRODUCTIVE CENTRES WOUND UP BY THE GOVERNMENT

***10067. Shri Fateh Chand Vij :** Will the Chief Minister be pleased to state :—

(a) the reasons for which 18 of the Training-cum-Production Centres at various places in the State have been wound up;

(b) the reasons for handing over the management of the 9 Centres to the Small Scale Industries Corporation of the State ;

(c) whether the Government proposes to hand over the Handloom Centres to the said Corporation; if so, the reasons therefor?

Shri Ram Kishan : (a) and (b) Seven and not 18 Training-cum-Production Centres (Handicrafts) have been closed on the basis of the review of their working which revealed that they did not offer any worth-while scope for the trainees. None of them have been transferred to the Punjab State Small Industries Corporation.

(c) No, the question does not arise.

MULLANPUR-PARAUL ROAD IN DISTRICT AMBALA

***10178. Comrade Shamsher Singh Josh :** Will the Minister for Public Works be pleased to state :—

(a) whether any compensation has so far been paid to the land-owners whose lands have been acquired for the construction of the Mullanpur to Paraul road in the Ambala District, if not, the reasons therefor;

[Comrade Shamsher Singh Josh]

(b) the names of the said landowners as well as the amount due t each on account of the said compensation;

(c) the time within which the said compensation is expected to be paid to the said landowners ?

Chaudhri Ranbir Singh : (a) No compensation is due to the landowners as no land has been acquired. Land was left by the villagers at the time of consolidation.

(b) and (c) Question does not arise in view of the position explained at part (a) above.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਜੇ ਮਹਿਕਮੇ ਨੇ ਜਵਾਬ ਗ਼ਲਤ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਕਸ਼ਨ ਲੈਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣਗੇ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਜੇ ਜਵਾਬ ਗ਼ਲਤ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਮਾਫੀ ਵੀ ਮੰਗਾਂਗਾ ਔਰ ਜਿਸਨੇ ਗ਼ਲਤ ਇਨਫਾਰਮੇਸ਼ਨ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ?

D.A./T.A. DRAWN BY MINISTERS

***9627. Shri Om Parkash Agnihotri :** Will the Chief Minister be pleased to state the total amount of D.A./T A. separately drawn by each Minister, State Minister and Deputy Minister and the Chief Parliamentary Secretary during the period from 1st January, 1966 up to 12th February, 1966?

Shri Ram Kishan : The available information up to 31st January, 1966, is laid on the Table of the House.

Statement showing the total amount of DA/TA separately drawn by each Minister, State Minister Deputy, Minister and Chief Parliamentary Secretary during the period from 1st January, upto 31st January, 1966.

S. No. 1	Name of Minister 2	Total amount of DA/TA 3
		Rs.
1.	Comrade Ram Kishan, Chief Minister, Punjab ..	262.50
2.	Shri Darbara Singh, Home and Development Minister, Punjab ..	67.50
3.	Shri Prabodh Chandra, Education Minister, Punjab ..	507.20
4.	Shri Kapur Singh, Finance Minister, Punjab ..	67.50 (up to 7-1-66)
5.	Shri Gurdial Singh Dhillon, Transport and Elections Minister, Punjab ..	Not yet claimed.
6.	Ch. Ranbir Singh, Public Works Minister, Punjab ..	303.75
7.	Shri Ajmer Singh, Planning and Local Government Minister, Punjab ..	576.35
8.	Shri Harinder Singh, Revenue Minister, Punjab ..	Not yet claimed,
9.	Shri Rizaq Ram, Irrigation and Power Minister, Punjab	187.50

1	2	3
10.	Shri Prem Singh 'Prem', Capital and Housing Minister, Punjab ..	Not yet claimed
11.	Shri Chand Ram, Welfare and Justice Minister, Punjab	Not yet claimed
12.	Shrimati Om Prabha Jain, Health Minister, Punjab ..	142.50
13.	Ch. Sunder Singh, Minister of State Excise, Printing and Labour, Punjab ..	Not yet claimed
14.	Capt. Rattan Singh, Minister of State for Animal Husbandry and Agriculture, Punjab	240.60
15.	Shrimati Chandravati, Deputy Minister, Food and Supplies, Punjab ..	210.00
16.	Shri Gurmeet Singh, Deputy Minister, Development and Irrigation, Punjab ..	Not yet claimed
17.	Shri Gian Chand, Deputy Minister, Industries and Hilly Areas, Punjab	146.25
18.	Shri R.P. Garg, Chief Parliamenatry Secretary ..	270.00

N. B.—No claim for the month of February, 1966 has yet been prepared by any Minister

TRUCKS REQUISITIONED DURING INDO-PAKISTAN CONFLICT

***10081. Shri Fateh Chand Vij :** Will the Minister for Transport and Elections be pleased to state :—

(a) the total number of trucks (Public Carriers) requisitioned during the last Indo-Pakistan conflict;

(b) the number of trucks out of those mentioned in part (a) above which were totally destroyed during the said conflict;

(c) whether Government had announced that compensation would be paid to the owners for the trucks totally destroyed during the said conflict and such truck-owners would be paid daily charges till the final payment of the compensation;

(d) if the reply to part(c)above be in the affirmative, the names of such truck-owners and the amount paid to each of them, if they have not yet been paid, the reasons therefor?

Sardar Gurdial Singh Dhillon : (a) 2,370.

(b) 8 (Eight).

(c) and (d) Committees have been set up at district level with Deputy Commissioners as Chairmen and an Army Officer nominated by the Sub-Area concerned, the General Manager of the Punjab Roadways concerned and the District Transport Officer as members to assess the loss and make recommendations to the Military Authorities for the payment of compensation to the owners of the trucks destroyed. The claims for the compensation are being received and scrutinised by these Committees.

श्री फतेह चन्द विज : क्या मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि आपने पाकिस्तान के साथ लड़ाई के दौरान में यह ऐलान किया था कि जो ट्रक जल जायेंगे या डैमेज हो जायेंगे जब तक उनके पूरा मुआवज़ा नहीं दिया जायगा उन को जो डेली मुकर्रर किया गया था वह रुपया तब तक मिलता रहेगा ।

मन्त्री : आप इसकी तरफ मेरी तवज्जो दिलाए । Why do you put it into my mouth ?

श्री फतेह चन्द विज : क्या आपके नोटस में आया था कि कंवर महिन्द्र सिंह बेदी ने जालन्धर के अन्दर यह एलान किया था?

Minister : I am not supposed to know it. The hon. Member may give a separate notice, I can enquire about it.

SECRETARY, HAND-MADE UTENSIL MANUFACTURERS ASSOCIATION, JAGADHRI

***10223. Comrade Shamsher Singh Josh** : Will the Chief Minister be pleased to state:

(a) whether any copper/zinc lying at the house of Shri Harbans Singh, Secretary, Hand-made Utensil Manufacturers Association, Jagadhri was confiscated in April, 1962; if so, the reasons for the same ;

(b) whether any action has been taken against the said Shri Harbans Singh, if so, the details thereof;

(c) whether the said metal was released later; if so, to whom and the reasons for its release ?

Shri Ram Kishan : (a) Yes because no satisfactory record could be produced at the time of inspection.

(b) Yes. Shri Harbans Singh was debarred from future allocation.

(c) The material was distributed amongst the members of the Hand-made Utensil Manufacturers Association, Jagadhri, as it was considered that it belonged to the Association.

SHAHBAD-LADWA ROAD IN DISTRICT KARNAL

***10048. Shri Banarsi Dass Gupta** : Will the Minister for Public Works be pleased to state :—

(a) whether it is a fact that the construction of the Shahbad-Ladwa Road in district Karnal has not been taken in hand during any of the last three Five-Year Plans; if so, whether Government propose to take any steps to construct the same now ;

(b) the present position of the Thanesar-Indri, Thanesar-Kaithal and Shahbad-Jhansa roads in district Karnal ;

(c) whether all or some of the roads mentioned in part (b) above were included in the Third Five-Year Plan;

(d) if the reply to part (c) above be in the negative, whether the same have been included in the Fourth Five Year Plan ?

Chaudhri Ranbir Singh (a) *Part I.*—Yes, please.

Part II.—Its inclusion in the IV Plan is under consideration along with others and will depend upon the final outlay allotted for roads.

(b) There is no proposal for the construction of these roads.

(c) No, please.

(d) No, please.

श्री फतेह चन्द विज : जो तीसरे प्लान में सड़कें रखी थीं और जिन पर काम शुरू नहीं हुआ क्या चौथे प्लान में उनको प्रायर्टी दी जाएगी कि नहीं ?

मन्त्री : उनके ऊपर भी गौर किया जायगा ।

BUS FARES FROM PHAGWARA TO LUDHIANA ETC.

***9351. Shri Om Parkash Agnihotri** : Will the Minister for Transport and Elections be pleased to state :—

(a) whether the distance from Phagwara to Ludhiana, Hoshiarpur and Nawanshehr Doaba is equal in mileage but the fares charged by the Transport companies/undertakings are different, if so, the details thereof and the reasons for this difference;

(d) whether Government intend to bring about uniformity of bus fares charged on the said routes ?

Sardar Gurdial Singh Dhillon. (a) Distance and fare in each case are as under :—

Route	Distantce	Bus fare per passenger (excluding passenger tax)
Phagwara-Ludhiana	37 Kilometre	95 Paise
Phagwara-Nawanshahr	37 kilometre	85 Paise
Phagwara-Hoshiarpur	38.6 kilometre (33.8 kilometre pacca and 4.8 kilometre kacha)	Re 1.00

These are within the approved fare schedule. The fares on equal distant routes can differ for reasons of quantum of traffic, extent of competition, road conditions, etc.

(b) No

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਮੁਖਤਲਿਫ ਜਗਾਹ ਤੇ ਇਕੋ ਜਹੇ ਮਾਈਲੇਜ ਲਈ ਮੁਖਤਲਿਫ ਕਰਾਏ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਸੜਕ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਜਾਂ ਬਾਕੀ ਬਸਾਂ ਅਤੇ ਰੇਲਵੇ ਨਾਲ ਕੰਪੀਟੀਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਮੈਕਸੀਮਮ ਔਰ ਮਿਨੀਮਮ ਤੋਂ ਵਧ ਘਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ।

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : अगर एक ही सड़क हो जैसे फगवाड़ा से होशियारपुर है, वहां पप्सू रोडवेज़ का और किराया हो, पंजाब रोडवेज़ का और हो और प्राईवेट बसिज़ का और हो, उसकी क्या वजह है ?

मन्त्री : ऐसी चीज आप नोटिस में लायेंगे तो देख लेंगे ।

WRITTEN ANSWERS TO STARRED QUESTIONS LAID ON THE TABLE OF THE HOUSE UNDER RULE 45

ENERGISING OF TUBE-WELLS IN THE STATE

***8945. Shri Balramji Das Tandon :** Will the Minister for Transport and Elections be pleased to state :—

(a) the total number of tube-wells energised todate in the State, district-wise;

(b) the approximate number of tube-wells likely to be energised in the year 1966, district-wise;

(c) whether it is a fact that some complaints have recently been received by the Government for not giving top priority to the energising of Tube-wells; if so, the details thereof and the action, if any, taken thereon ?

Sardar Gurdial Singh Dhillon : (a) 36,261. District-wise data is not being maintained .

(b) 11,000 during 1965-66. No district-wise distribution has been laid down .

PURCHASE OF CROSS-BALLS BY PUNJAB ROADWAYS, GURGAON

***9822. Shri Amar Singh :** Will the Minister for Transport and Elections be pleased to state whether it is a fact that cross-balls were purchased by the Punjab Roadways, Gurgaon in 1965 without considering the tenders invited for the purpose; if so, the reasons therefor?

Sardar Gurdial Singh Dhillon : (i) No.

(ii) Does not arise.

SERVICES OF PEONS UTILISED BY GOVERNMENT OFFICERS AS THEIR PERSONAL CAR DRIVERS

*9779. **Pandit Chiranji Lal Sharma :** Will the Chief Minister be pleased to state :—

(a) whether there are any rules regarding Government officers using Government peons as drivers of personal cars;

(b) whether a Government Officer using a Government peon as driver of his personal car is entitled to charge T.A. at the rate allowed for a journey by car to an officer of his grade;

(c) if the reply to parts (a) and (b) above be in the affirmative whether the said rules apply to the Heads of autonomous bodies under the Government like the Punjab Public Service Commission, Universities, etc. ?

Shri Ram Kishan : (a) No.

(b) Yes.

(c) Question does not arise.

SURPRISE CHECKING/PHYSICAL VERIFICATION OF SUGAR/ATTA DEPOTS AT CHANDIGARH

*10150. **Sardar Trilochan Singh Riasti :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the number of times surprise checks/physical verification of the sugar/atta depots at Chandigarh was made by the A.F.S.O. and D.F.S.O. concerned from 1st August ,1965 todate;

(b) the number and names of the depots, if any, in Chandigarh, the checking or physical verification of which was not made during the said period and the reasons therefor;

(c) the action, if any, taken or proposed to be taken on the irregularities, if any, detected as a result of the checking/physical verification referred to in part (a); if no action was taken or is proposed to be taken, the reasons therefor ?

Shri Ram Kishan: (a) Eight.

(b) Nil

(c) No action was taken against any depot-holder as no irregularities were detected at any of the eight depots mentioned in (a) above.

ASSISTANT ENGINEERS OF THE PEPSU CADRE

*10224. **Comrade Shamsher Singh Josh :** Will the Minister for Public Works be pleased to state :—

(a) the number of temporary Assistant Engineers in the B and R of the former Pepsu Cadre with the length of service of each;

[Comrade Shamsher Singh Josh]

(b) the number of the said officers who are working as Executive Engineers and the period for which they have been working as such ;

(c) whether the officers referred to in part (b) have been approved by the Punjab Public Service Commission;

(d) the rules for confirming the said officers or making them quasi-permanent ;

(e) whether the cases of the said officers for making them permanent or quasi-permanent have been under consideration of the Government; if so, since when;

(f) whether any of the said officers have been confirmed/made quasipermanent; if so, their names together with the names of those who have not been confirmed/made quasi-permanent stating the reasons therfor ;

(g) the approximate time likely to be taken by the Government to finalise the cases of those who have not been confirmed/ made quasi-permanent ?

Chaudhri Ranbir Singh : (a) Thirteen. A statement indicating the details of service is laid on the Table of the House.

(b) Ten. Their names and length of service as Executive Engineer is indicated in columns 4-5 of the aforesaid statement.

(c) Yes.

(d) (i) Punjab Services of Engineers Class II P.W.D. (Buildings and Roads Branch) Rules, 1965, for confirmation

(ii) Pepsu Civil Services (Temporary Service) Rules, 1955 for being made quasi-permanent.

(e) Cases of the officers concerned in the department for confirmation against the available vacancies are under consideration since 1962.

(f) As per column 7—9 of the aforesaid statement. Action to confirm those who have already been appointed to PSE. II on probation is under way. The case of others for appointment to PSE II in accordance with the provisions of PSE II PWD (B & R Branch) Rules, 1965 is also being processed in consultation with Public Service Commission and Finance Department.

(g) Efforts are being made to finalise the case at the earliest.

Statement Showing Temporary Assistant Engineers of the former Pepsu Cadre in the Punjab P.W.D., B&R Branch

S. No.	Name of T. A. E. of B. and R. drawn from Pepsu Cadre	Length of Service as a T. A. E. on 22-3-66	Is this officer now working as Executive Engineer	If working as XEn. then length of Service as Xen on 22-3-1966	If working as XEn. then whether approved by P. S. Commission	Whether declared Permanent	Quasi-Permanent	Whether made permanent quasi-permanent
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Shri Avtar Singh Sachdeva	14-15 Years	Yes	5-6 Years	Yes	Yes, on probation for one year. Action for final confirmation is being taken	No	—
2.	Shri V. P. Prabhakar ..	13-14 Years	Yes	3-4 Years	Yes	Ditto	No	—
3.	Shri Harpal Singh ..	13-14 Years	Yes	5-6 Years	Yes	Ditto	Yes	—
4.	Shri B. M. Singh ..	12-13 Years	No.	—	—	No	No	No
5.	Shri S. C. Jain ..	12-13 Years	Yes	3-4 Years	Yes	No	No	No
6.	Shri B. K. Malhotra ..	12-13 Years	Yes	4-5 Years	Yes	No	No	No
7.	Shri J. S. Chadha ..	11-12 Years	Yes	1-2 Years	Yes	No	No	No
8.	Shri R. A. Goel ..	10-11 Years	Yes	1-2 Years	Yes	No	No	No
9.	Shri S. S. Mongia ..	10-11 Years	Yes	1-2 Years	Yes	No	No	No
10.	Shri S. P. Punhani ..	10-11 Years	Yes	1-2 Years	Yes	No	No	No
11.	Shri Gurbachan Singh ..	10-11 Years	Yes	1-2 Years	Yes	No	No	No
12.	Shri Jaspal Singh ..	10-11 Years	No.	—	—	No	No	No
13.	Shri S. S. Ahluwalia ..	9-10 Years	No.	—	—	No. However he is a confirmed Sectional Officer	No	No. However he is a confimed Sectional Officer

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

SADAR KANUNGOS

***3380. Baboo Bachan Singh** : Will the Minister for Revenue be pleased to state :

(a) the names of the Sadar Kanungos working in each district in the State at present and the date since when each of them is posted there ;

(b) whether any of the said Sadar Kanungos has remained posted in the same district for more than 3 years; if so, the reasons for the same ?

Sardar Harinder Singh Major: (a) A statement (Annexure I) is enclosed.

(b) (i) Yes.

(ii) The Sadar Kanungo is appointed by selection from amongst the Kanungos and is borne on the District cadre to which he is so appointed He is liable to transfer to a district other than his home district. If he is found lacking in the proper discharge of his duties owing to his old connections in his home district or if , owing to his being a landowner, it is undesirable to keep him there, he can be transferred to another district.

ANNEXURE I

Statement showing the names of Sadar Kanungos working in each district at present and the date since when each of them is posted there.

Sr. No.	Name of the district	Name of the Sadar Kanungo	Date of Posting
1.	Hissar	.. Shri Kartar Singh	Year 1964
2.	Rohtak	.. Shri Ram Chander	3-8-1964
3.	Gurgaon	.. Shri Ishwar Datt	5-6-1962
4.	Karnal	.. Shri Kidar Nath	22-8-1962
5.	Ambala	.. Shri Kesar Singh	21-8-1963
6.	Simla	.. Shri Devi Saran	5-6-1961
7.	Ludhiana	.. Shri Gurbakhsh Singh	3-9-1965
8.	Ferozepur	.. Shri Sadhu Ram	7-5-1964
9.	Jullundur	.. Shri Kirpal Singh	3-9-1965
10.	Hoshiarpur	.. Shri Narinjan Singh	1-10-1960
11.	Amritsar	.. Shri Surain Singh	5-6-1959
12.	Gurdaspur	.. Shri Gian Singh	5-1-1965
13.	Kangra	.. Shri Mangoo Ram	4-1-1965
14.	Lahaul Spiti	.. Shri Swaran Singh	2-5-1962
15.	Kulu	.. Shri Ajit Singh	9-8-1964
16.	Kapurthala	.. Shri Bihari Lal	21-1-1965
17.	Bhatinda	.. Shri Mulakh Raj Batta	8-9-1964
18.	Sangrur	.. Shri Mohan Singh	18-11-1965
19.	Patiala	.. Shri Niem Ahmed Khan	6-11-1965
20.	Narnaul	.. Shri Tek Chand	27-12-1965.

*Note :—Unstarred Questions for the 18th March, 1966 were taken up on the 28th March, 1966.

SENIORITY LIST OF THE REVENUE PATWARIS

3382. Baboo Bachan Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state :—

(a) the details of the procedure adopted for preparing the seniority list of the Revenue Patwaris in the State ;

(b) whether the seniority list is open to inspection by the Revenue Patwaris; if so, the rate of inspection fee charged , if any;

(c) if the answer part (b) above be in the negative, the reasons for the same;

(d) whether any rules have been framed by the Government for preparing and finally approving the seniority list referred to in part (a) above ; if so, a copy of the same be laid on the Table of the House ?

Sardar Harinder Singh Major: (a) The Seniority List of the Revenue Patwaris is maintained district-wise in accordance with Rule 15 of the Punjab Revenue Patwaris, Class III Service Rules, 1966 which reads as under :—

"The seniority *inter se* of members of the Service in each cadre shall be maintained district-wise and shall be determined by the length of continuous service on a post in that cadre. "

Provided that in the case of two or more members appointed on the same date, their seniority shall be determined as follows:—

(a) a member recruited by direct appointment shall be senior to a member recruited otherwise;

(b) a member appointed by promotion shall be senior to a member appointed by transfer;

(c) in the case of members appointed by promotion or transfer; seniority shall be determined according to the seniority of such members in the appointments from which they were promoted or transferred; and

(d) in the case of members appointed by transfer from different cadres, their seniority shall be determined according to pay, preference being given to a member who was drawing a higher rate of pay in his previous appointment and if the rates of pay drawn are also the same then by their length of service in those appointments; and if the length of such service is also the same an older member shall be senior to a younger member.

Note 1.—This rule shall not apply to persons appointed on purely Pro visional basis pending their passing the qualifying tests.

Note 2.—In the case of members whose period of probation is extended under rule 14, the date of appointment for the purpose of this rule shall be deemed to have been deferred to the extent the period of probation is extended.

[Revenue Minister]

(b) Yes. No fee is charged.

(c) Does not arise.

(d) Relevant Rule 15 of the Punjab Revenue Patwaris, Class II Rules, 1966 has been mentioned in (a) above.

DEMANDS FROM THE GOVERNMENT TEACHERS UNION

3383. Comrade Makhan Singh Tarsikka: Will the Minister for Education be pleased to state whether the Government received any demands from the Government Teachers Union, during the period from 1st January, 1965 to 31st January, 1966; if so, copies thereof together with the details of the action so far taken thereon be laid on the Table of the House;

Shri Prabodh Chandra : Yes. A statement showing the demands of the Government Teachers, Union and the action taken thereon is enclosed. In view of this statement time and labour involved in preparing copies of the representations received from the Government Teachers' Union, which are fairly many, will not be commensurate with any likely benefit to be derived.

STATEMENT

Demands	*Action Taken*
1. How to utilise the services of teachers during the present emergency in the light of experience gained during the present emergency ? It also includes the relief to be given to those teachers who were affected. The mode of relief will also be discussed.	During the present emergency the services of surplus teaching staff were utilised properly. These teachers were absorbed in other needy schools away from the border, they were placed at the disposal of civil authorittes to work and help in Civil Defence activities and also to render assistance and social service in Refugee Camps, etc. The teachers were put on many duties like messengers etc. in Civil Defence work. The teachers gave training to the students and to the other public in First-Aid Training Schemes, etc. The affected teachers were given due concession like other general public (affected ones) by the State Government. Applications have been invited from all deserving teachers who have been uprooted and are in distress due to the Indo-Pakistan Hostilities, for sanction of assistance out of Teachers' Welfare Fund. The last date for the receipt of applications was 31st January, 1966. All the applications received through the Distrct Education Officers in the State will be put up before the State Committee for consideration.

Demands	*Action taken*
2. To remove dis-satisfaction among the teachers :—	
(1) Giving equal chances of promotion to all the teachers of the same qualifications and experience and nature of work.	(1) There are two separate cadres of teaching personnel, viz., State Cadre and Provincialised Cadre. Both these Cadres are governed by separate sets of rules. The teachers of a particular cadre get their promotions according to the rules of their cadre. There is, therefore, no contest or comparison of teachers borne on two separate cadres for the purposes of promotions, etc. The conflict between Junior Teachers on the two cadres has, however, been eliminated by giving them a running grade of Rs 60-175.
(2) To implement the decision taken by the Department for benefitting teachers within the scope of Rs 25 lacs.	(2) Since implemented.
(3) Proper respect and patient-hearing to them when they visit the office.	(3) This is already in practice that teachers or other persons when they visit offices, are shown due courtesy and respect keeping in view the administrative instructions, etc.
(4) Early decision of appeals filed by the teachers.	(4) Every effort is being made to decide the pending appeals expeditiously.
(5) Award of Special Certificates to all the protected untrained teachers who joined service before the order to stop issuing special Certificates to untrained teachers were issued. Special steps be taken to issue certificates to the remaining ones. Lady teachers who have passed J.B.T. but are not Matriculate condition has been imposed upon them for earning annual increments.	(5) (i) There were 31 pending cases in all of untrained teachers on 31st January, 1966 with the District Education Officers and the Directorate which were complete in all respects and fulfilled the conditions of award of special certificates. Out of these, special cerificates in 16 cases have since been awarded and the remaining 15 cases are under examination and will be decided soon. Other pending applications, if any, will also be completed and decided expeditiously. (ii) The protected untrained hands who are not eligible for the award of special certificates, have been allowed to appear in the Departmental Examinations. They will appear as private candidates. This concession, strictly meant for untrained and protected candidates, goes a long way in imparting training to them. (iii) As regards the award of certificates to Middle JBT Women Teachers who were to pass Matriculation Examination, some of them have already fulfilled the condition and have got the certificates, while the cases of others are receiving the due consideration and will be decided expeditiously.
(6) Promotion to the provincialised Masters/ Mistresses against the posts rendered vacant because of the selection of some of the Headmasters of provincialised cadre in PES (II) (State Cadre).	(6) This matter is receiving the active consideration of the Government and it will be decided very early.

[Education Minister]

Demands	*Action taken*
(7) Solution of cadre problem.	(7) The matter was discussed in the meetings of the State Advisory Committee on Education and a Sub-Committee of Sarvshri S.L. Chopra and Gurcharan Singh, MLCs was constituted to evolve an agreed formula for the amalgamation of State and Provincialised Cadres. So far both the MLCs have not been able to give an agreed formula for the amalgamation of Cadres. However, in the meantime the problem of Junior Teachers on the two cadres, who constitute the major chunk, has since been decided automatically by giving them a running grade of Rs 60—175.
(8) Pensionary benefits to provincialised teachers and allotment of CPF numbers to them.	(8) 12,559 provincialised school employees who were above 30 years of age on 1st October, 1957 and were contributing towards C.P. Fund with the local bodies, were taken over by the Government on 1st October 1957. Out of them 10,500 subscribers have since been allotted P.C.P., Fund Account numbers under the State to enable them to subscribe towards the fund. The remaining employees have not cared to send their admission applications for the allotment of new PCP Fund account numbers despite best efforts of the Department. In this connection, the Department sent a Press-note to the Director of Public Relations, Punjab for publication in the Newspapers. It was circulated amongst various newspapers by the Director of Public Relations on 2nd November, 1965 for publication. The District Education Officers have also been directed to Check up the position and get the C.P.F. admission applications completed from the defaulters. The list of defaulters has been supplied to them. As regards the grant of pensionary benefits to the provincialised employees above the age of 30 years on 1st October, 1957. in lieu of CPF benefits, the proposal was earlier rejected due to its huge financial implications. On receipt of another representation from the Teachers Union, the matter is being reviewed by the Government.
(9) Case of permanent recognition of the Union.	(9) A representation from the Union has recently been received for their permanent recognition. The matter is being examined and will be decided very early.
(10) Teachers' Welfare Fund — Distribution and policy to award certificates on Teachers' Day.	(10) All the requests received for sanction of assistance out of the Teachers' Welfare Fund are put up before the State Working Committee, of which the Education Minister is the Chairman, for consideration. Last year assistance amounting to Rs 40,000/- was sanctioned to the widows of 32 teachers, teachers who are suffering from protracted illness and teachers who have retired from

Demands	*Action taken*
	service after 30 years of meritorious service and are in financial distress. No special certificates are awarded to the teachers on *Teachers' day* State Awards were, however, given last year on Teachers' Day at Chandigarh
(11) Establishment of Education Board for conducting examinations.	(11) The proposal regarding constitution of the Punjab Board of Secondary Education is in the process of finalisation.
(12) Awards of medals /certificates to the teachers for collection of NDF.	(12) The Department announced to recognise the services of outstanding workers and institutions by giving them awards of Medals, Shields and Certificates. Shields and Certificates were accordingly awarded. As regards medals, the awardees designate gave further proof of their sacrifice and patriotism by voluntarily surrendering of Medals. Instead they were awarded commendation certificates.
3. **Counting of experience of Junior Teachers and of Masters**— (i) For purposes of selection to the to the post of B.E.O. (ii) for selection to the post of Headmaster, and (iii) for officiating as a Second Master in a High School.	3. These demands are being examined.
4. Exemption from heavy professional tax.	4. This demand has not been accepted as the Panchayat Samitis and the Municipal Committes enjoy statutory powers to levy Professional Tax and it will not be legally possible to issue any directions to them to create any exemption in favour of teachers only.
5. Grant of fixed medical allowance	5, 6 & 7. These demands are under examination.
6. House rent allowance be given to teachers in rural areas.	
7. Compensatory allowance for teachers of far off stations included in category (c).	
8. Scope of increase in the emoluments of teachers in the Fourth Five Year Plan.	8. The Planning Commission and the Government of India in the Education Ministry have declined to accommodate the expenditure in connection with the revision of pay scales on the Plan side. In view of it and the loan financial resources of the State, while there is no scope of revising the pay scales of the teachers for the time being, they have been given service benefits to the tune of Rs. 25 lacs on a recurring basis from 1965-66.
9. Problems of Untrained Protected Teachers.	9. The demand is being examined.
10. Difficulties of teachers working in rural areas.	10. The demand is being examined.

[Education Minister]

	Demands		Action taken
11.	Different types of collections made by teachers in schools.	11.	The demand is being examined.
12.	Unsatisfactory conditions with the expansion of schools.	12.	Ditto
13.	Disbursement of salaries :— (i) No T.A. is paid to the teachers travelling to DEO's Office to get the salaries of staff. (ii) Every teacher is required to attend the DEO's Office to sign his Service Book for annual increments, and he is not paid any T.A. Even the teachers are not treated on duty. (iii) Increments are not awarded regularly. Moreover, the staff of DEO office do not give proper attention to the teachers visiting the office. Besides, the benaviour of the staff is also not appreciable.	13.	Ditto
14.	Problems of Teachers:— (a) Service of teachers during emergency. (b) To remove dissatisfaction amongst the teachers. (c) Protected Untrained Teachers. (d) Rajasthan Trained Teachers. (e) Chances of promotion. (f) Mode of recruitment. (g) Cadre strength.	14.	These demands are being exami ned
15.	Demands contained in reference No. 167, dated 25-11-1965. (a) To make education effective and less expensive. (b) To improve schools with minimum expenditure. (c) To relieve congestion in schools, (d) Time Table and period. (e) Syllabi. (f) Enrol ment of students. (g) School Management and Departmental instructions. (Procedural bottle-necks).	15.	These demands are being examined

---

MEDICAL FACILITIES FOR CLASS I OFFICERS IN THE STATE

3384. Comrade Ram Chandra : Will the Minister for Health be pleased to lay on the Table of the House the details of the medical facilities available to Class I Officers in the State at present ?

Shrimati Om Prabha Jain : The Class I Officers in the Punjab Government service are entitled to free medical treatment/attendance in all Government Hospitals/Dispensaries, except diet. The cost of medicines purchased by them on account of their own treat ment or the members of their family is reimbursed by their respective Depart ments, except at Chandigarh where medicines are provided from the stocks kept at Hospitals there.

CLERKS AND STENOGRAPHERS IN THE IRRIGATION BRANCH

3385. Shri Mangal Sein : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) whether a dispute between the Clerks and the Stenographers working in the office of the Chief Engineer, Irrigation Branch that the Stenographers should revert back to their substantive posts after completion of their training period of two years, is going on in the S.I.P.'s office for the last three years;

(b) whether the said S.I.P. had decided during February, 1965, that the Stenographers who have since completed requisite period of two years training be posted back as Stenographers on their original post' if so, a copy of the same be placed on the Table of the House ;

(c) whether the Irrigation Minister on the representation of Stenographers referred to in part (b) above stayed the said orders, if so, a copy of the same be placed on the Table of the House;

(d) whether the Irrigation Minister after hearing both the parties, adjudging the case on its merits, vacated the stay orders, but the same have not been implemented by the Government, if so, a copy of the vacation orders be placed on the Table of the House;

(e) whether the Government gave ample opportunity to the said Stenographers to approach the next higher authority just to make divisive tactics to set at naught the decision already taken ;

(f) whether the said Stenographers seized this opportiunity and approached the Chief Minister who in turn intervened and stayed the orders of the Minister and a copy of the stay orders of the Chief Minister be placed on the Table of the House;

(g) whether Government is aware of the fact that this delay is leading to bad blood and heart burning amongst the clerical staff; if so, the steps Government is contemplating with a view to safe-guard the genuine interests of the prospective candidates for promotion to the rank of Assistants and give its final verdict ?

Chaudhri Rizaq Ram : (a) The matter is under the consideration of Government since December, 1963.

(b) Yes. A copy of Punjab Government U.O.No. 1663—Irr. Estt.II(2)—65. dated 20-2-1965, containing the said decision is laid on the Table of the House.

(c) Yes. The following orders were passed on the representation of the Stenographers :

> "Put up with comments. The orders of reversion of Stenographers and others may be kept in abeyance till the petitioners are heard by me in the presence of S.I.P."

[Minister for Irrigation and Power]

(d) Yes. It was decided that the Senior Scale Stenographers should revert to their own line after training as Assistants or on reversion from the post of Deputy Superintendent. This decision was taken in January, 1966.

(e) No.

(f) The Stenographers submitted representations to the Chief Minister in January, 1966 and he on one of the representations recorded the following remarks :

"Will I.P.M. please discuss this case with me before any action is taken."

(g) The representation of the stenographers referred to in part (f) is under the consideration of Government and final decision in the matter will be taken soon.

Copy of Punjab Government U. O. No. 1663-Irr. Estt. II(2)—65, dated the 20th February 1965, from the Secretary to Government, Punjab, Irrigation and Power Department to the Chief Engineer (Central) Irrigation Works, Punjab.

Subject —Representation of reverted Assistants—Shri Devinder Singh and others.

Will the Chief Engineer (Central), Irrigation Works, Punjab, kindly refer to his U. O. No. 763/Admn., dated the 29th June, 1964, on the above subject ?

2. Government have decided that—

(i) the Stenographers who have passed the test for the post of Assistant and are posted as Assistant shoud not be allowed to work for a period of more than two years. As and when this period of 2 years is completed such officials should be posted back as Stenographers;

(ii) a Stenographer who is promoted as Deputy Superintendent and is subsequently reverted should not be posted as Assistant on reversion but should be posted as Stenographer; and

(iii) the Stenographers who have passed the departmental test for the post of Assistant should only be posted as Assistant if there is no person available from the clerical side for promotion as Assistant otherwise the Stenographer should be made to share the work of Assistant and the vacancy shoud be filled in from amongst the officials belonging to the clerical side.

3. Necessary action in pursuance of the above decision may be taken immediately.

AUDITING OF ACCOUNTS OF THE GRAM PANCHAYAT VARPAL, DISTRICT AMRITSAR

3387. Comrade Makhan Singh Tarsika : Will the Minister for Hom and Development be pleased to state —

(a) whether the accounts of the Gram Panchayat, village Varpal (Jandiala Block), District Amritsar were audited and inspected between 1st January, 1964 and 31st January, 1966; if so, when and copies of the audit inspection reports be laid on the Table of the House; if the accounts have not been audited, the reasons therefore;

(b) the opening balance of the above mentioned Gram Panchayat on the 1st day of every month during the period from 1st January, 1965 to date;

(c) the amount in hand with the Sarpanch of the said Panchayat on the 1st day of every month during the period mentioned in part (b) above;

(d) the amount at the credit of the said Panchayat in the Bank as on the 1st day of every month during the period referred to the part (b) above;

(e) whether the Sarpanch of the said Panchayat was ever found to be in possession of more than Rs. 50 of the Panchayat Fund in hand during the period mentioned in part (b); if so, to what extent with the date on which he was so found in possession and the reasons therefor;

(f) the main heads of income and expenditure of the said Panchayat each year during the period from 1st January, 1964 up to 31st January, 1966;

(g) whether any action has been taken or is proposed to be taken against the Sarpanch, referred to in part (e) above for keeping more than Rs. 50 in his custody; if so the nature of the action taken; if no action has been taken, the reasons therefore?

Sardar Darbara Singh : (a) No. Due to acute shortage of Junior Auditors with the Examiner, Local Fund Accounts.

(b) to (f) A statement giving the required information is laid on the Table of the House.

(g) No. Action is being taken against the Sarpanch.

[Minister for House and Development]

Statement showing the balances with the Panchayat on the first day of the month from 1st January, 1965 to date, and other information relating to items (b) to (e)

Opening balances on the 1st day of each of the following months	Opening Balance	Amount in hand with the Sarpanch on 1st day of the month	The amount in Bank at the credit of the panchayation 1st day of the month	Amount in hand exceeding Rs. 50/- with the Sarpanch	Reasons for keeping money exceeding Rs. 50 in hand
(b)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)
January, 1965	1468·28	890.57	577.71	840.57	The development works were in progress which necessitated to keep the money in readiness
February, 1965	1,470.57	892.86	577.71	842.86	Ditto
March, 1965	2,208.85	1,631.14	577.71	1,581.14	Ditto
April, 1965	2,041.42	1,463.32	577.71	1,413.71	Ditto
May, 1965	1,980.42	769.82	1,210.60	719.82	Ditto
June, 1965	1,942.42	721.97	1,220.45	671.97	Ditto
July, 1965	1,974.68	754.23	1,220.45	704.23	Ditto
August, 1965	1,970.93	750.48	1,220.45	700.48	Ditto
September, 1965	1,870.93	650.48	1,220.45	600.48	Ditto
October, 1965	1,932.73	714.48	1,220.45	664.48	Ditto
November, 1965	1,753.78	533.33	1,220.45	483.33	Ditto
December, 1965	1,742.27	521.82	1,220.45	471.82	Ditto
January, 1966	1,761.02	540.57	1,220.45	490.57	Ditto
February, 1966	2,292.35	1,071.90	1,220.45	1,021.90	Ditto
March, 1966	2,145.85	25.40	2,120.45	Nil	

Statement showing the main heads of income and expenditure during the period from 1st January, 1964 to 31st January, 1966

(f)

Main head of income	Period	Main heads of expenditure
1. Shamlat land 2, Government grants 3. Government grant for Youth Club	1-1-1964 to 31-3-1964	(1(Public Works (2) Cost of battery for Radio (3) Salary of employees
1. Income from tax 2. Government grants 3. Shamlat land income	1-4-1964 to 31-3-1965	(1) Public works, culverts, well, approach road (2) Education (3) Public Health (4) Pay of employees
1, Contribution for Defence Fund 2. Income from Shamlat land 3, Government grants	1-4-1965 to 31-1-1966	(1) Public Work (2) Agriculture (3) Defence Fund

LAND GIVEN TO LANDLESS HARIJAN FAMILIES IN THE STATE

3388. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Minister for Revenue be pleased to state the area of land given by the Government to the Landless Harijan Families in each district of the State during the years 1963, 1964 and 1965, district-wise, and year-wise ?

Sardar Harinder Singh Major: The time and labour involved in collecting the information will not be commensurate with any possible benefit to be obtained from the reply.

UPPER BARI DOAB CANAL AND WESTERN JAMUNA CANAL

3389. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) the total expenditure incurred in effecting increase in irrigation by the Upper Bari Doab Canal and the Western Jamuna Canal since 1947 up to 31st January, 1966, separately;

(b) the total amount spent on both the canals mentioned above from the very beginning upto 1947 seperately ?

Chaudhri Rizaq Ram : (a) and (b)

	Capital outlay to end of 1946-47	Capital outlay from 1947 to 1964-65*
Upper Bari Doab Canal	1,77,81,702	66,64,146
Western Jamuna Canal	3,51,07,695	9,45,98,225

*The expenditure from 1st April, 1965 to 31st January, 1966, is not available, as these are furnished by the A. G., Punjab after the close of the financial year.

FOURTH FINANCE COMMISSION

3390. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) whether the Government has so far submitted a Memorandum to the Fourth Finance Commission making out a case for an increased share in the revenue from certain central taxes and for a larger grant for the State for the 4th Plan period under Article 275(1) of the Constitution; if so, the substance of the main points of the memorandum and the details of the arguments advanced in support thereof ;

(b) the details of the results achieved up to the 31st January, 1966, in connection with (a) above ?

Sardar Kapur Singh : (a) A brief summary of the memorandum and the revised forecast submitted to the Fourth Finance Commission is laid on the Table of the House.

[Finance Minister]

(b) The Fourth Finance Commission submitted its report to the Government of India in August, 1965. The recommendations of the Commission have been accepted by the Government of India. The Punjab State will receive its share of the divisible taxes according to the formulae suggested by the Commission in respect (i) Income Tax , (ii) Union Excise Duties (iii) Estate Duty (iv) Additional Excise Duty in lieu of Sales Tax and (v) Grant in lieu of Railway Passenger Fares Tax. No grant-in-aid over and above the share in divisible taxes has, however, been recommended by the Fourth Finance Commission for the Punjab.

MEMORANDUM TO THE FOURTH FINANCE COMMISSION

(*A Summary*)

The Fourth Finance Commission, appointed by the President is required to make recommendations with regard to the principles which should govern the distribution of such Central levies and net receipts from which are to be distributed partly or wholly to the Satets in accordance with the provisions of Article 280 of the Constitution. It is also required to make recommendations for grant-in-aid of revenues to such States as have a deficit in their revenue budget under Article 275(I) of the Constitution.

2. The Commission has been specifically asked to consider only the revenue requirements of the State Governments for the Fourth Plan period, i.e., 1966-67 to 1970-71. It is not required to look into either the capital requirements or the Plan requirements for this period.

3. With a view to ascertain the requirements on non-Plan revenue account, a forecast of receipts and expenditure has been prepared for the period 1966-67-1970—71. The receipts have been estimated on the basis of the current rates of taxes , revised estimates for the year 1964-65, budget estimates 1965-66 and the trend observed during last 4 years. Recent decisions taken by the State Government in respect of certain taxes, such as, Stamp Duty and Marla Tax etc. have also been taken into account. The likely increase in receipts from various taxes, such as , Sales tax etc., as a result of increase in incomes, generated the increased Plan out-lay, has also been kept in view.

4. The revenue expenditure has been estimated on the basis of budget provision for the year 1965-66, keeping in view the normal increase on account of annual increments and contingencies etc. An attempt has also been made to estimate the committed expenditure which would have to be provided on the non-Plan side during the Fourth Plan period for the maintenance and continuance of such Third Plan Schemes as would have been completed by the end of the Third Plan period and would not form part of the Fourth Plan. The total Committed expenditure in this regard comes to about Rs. 77.10 crores for the entire Fourth Plan period.

5. The total revenue receipts excluding the receipts from the share of Central taxes, have been estimated at Rs. 495.04 crores. The total revenue expenditure including the committed expenditure for the maintenance of Third Plan schemes has been estimated at Rs. 650.57 crores. Thus the deficit on the non-Plan revenue account comes to about Rs. 155.53 crores.

6. The interest payment for the debt to be raised during the Fourth Plan period on plan account has been estimated at Rs. 56.20 crores and interest receipts at Rs. 26.71 crores. Interest receipts would, however, be treated as plan resources and therefore, only interest payment is to be considerd for gap on revenue account.

7. The case for grant-in-aid to this State under Articles 275(I) has been prepared on the following grounds :—

A. Maintenance of Flood Control and Anti-waterlogging works.

The State is required to incure a very heavy expenditure on the maintenance of flood control and anti-water logging works. So far, the provision made for the maintenance of such works has not been adequate because of lack of funds. In the forcast of expenditure for the Fourth Plan period, Rs. 500 lakhs have been provided for the maintenance of Flood Works.

B. Border Police.

The State Government is required to incur considerable expenditure on the maintenance of the Border Police. A detailed case has been prepared, requesting the Finance Commission, that the entire expenditure on the Border Police should be treated as a liability of the Central Government.

C. Maintenance of the Post-Graduate Institute for Medical Education and Research at Chandigarh.

It has been estimated that the revenue requirement for this Institute would be about Rs. 6.67 crores during the Fourth Plan period.

D. Requirements to finance the committed expenditure of Punjab, Kurukshetra and Punjabi Universities.

It has been estimated that these three Universities will require a sum of Rs. 7.20 crores to meet their committed expenditure during the Fourth Plan period. In addition to this, the Kurukshetra and Punjabi Universities would require another sum of about Rs. 3.80 crores for their expansion programme. Since the Finance Commission is not considering the requirements of capital expenditure and as the developmental expenditure should be provided in the Plan, no account of it has been taken in the forecast of expenditure .

E. Revision of pay-scales of Lecturers and Teachers.

The question of an upward revision of the pay scales of Teachers/Lecturers is bein considered in the context of tight resources position of the State Government and a case has been made out for Central grant in this regard.

F. Revision of pay-scales of and other allowances to the employees of the State Government.

The State Government have announced certain concessions to its employees which would involve an expenditure of Rs. 23.00 crores during the Fourth Plan period. This expenditure has been included in the revised forecast.

8. The case for special grant-in-aid to this State under Article 275(I) has been prepared to meet the various requirements enumerated earlier. It has been urged in the memorandum that considering the over all financial position of the State Government and its commitments to solve some of the most emergent problems, the State deserves a handsome grant-in-aid so that its budgetary position may be stabilised.

9. Though not strictly within the terms of reference of the Fourth Finance Commission, a separate chapter has been developed to the financial arrangements for the repayment of the loans obtained for the Bhakra-Nangal Project. It has been argued that State Government is not in a position to pay a sum of about Rs. 82 crores during the Fourth Plan period on account of principal of loans obtained for the Bhakra Project. Unless some suitable formula is evolved to stagger these payments, it will have a very crippling effect on the resources position of the State Government, and it is felt that as a consequence the State would not be able to contribute its share towards the financing of the Fourth Plan.

10. In a separate chapter the question of mounting debt of the Centre on the State has been discussed vis-a-vis the resources position of the State. It has been argued that as a result of Plan finance, the liability of the State Government on account of loans raised from the Centre and open market is increasing very heavily. It would be clear from the fact that as against the total debt liability of Rs. 78.37 crores on 1st April, 1952, the total debt liability on 1st April, 1964, is of the order of Rs. 359.60 crores. It has been urged that the Fourth Finance Commission should consider the problems both with regard to payment of this mounting debt and its servicing in the context of the deteriorating financial position of the State Government. It has also been explained that on the one hand the tax resources of the State Government are not as elastic as those of the Centre and, on the other the expenditure on account of committed liability is increasing as a result of the completion of Five Year Plans.

[Finance Minister]

11. The views as incorporated in the memorandum with regard to the manner of distribution of the shared taxes, are as follows :—

(i) **Income Tax.**

(a) It has been suggested that the corporation tax and the surcharge should also be made a part of the divisible pool from which the distribution is made amongst the various States. At present, the corporation tax and the surcharge are exclusively retained by the Central Government.

(b) It has, further, been suggested that the share of the states should be raised from 66.2/3 per cent to 80% as the expenditure of the State Governmnts is continuously rising on account of committed liability for plan maintenance.

(c) As regards the manner of distribution inter-se between the States, it has been urged that the factor of collection should be eliminated altogether and distribution be made entirely on the basis of population. The share of the State at present is determined to the extent of 80% on the basis of population and 20% on the basis of collection. It has been argued that the States which are deficient in natural and mineral resources etc., and consequently could not reach the desired level of industrial development should not be put to disadvantage in the matter of distribution of Income tax for no fault of their own. As a matter of fact, the distribution should be on the basis of population so that the disparity obtained in the levels of industrial development amongst the States may be eliminated in the due course of time.

(ii) **State Duty.**

The Second Finance Commission had decided that the Estate Duty should be distributed on the basis of collection, i.e., every State should receive the amounts which it would have raised if it have the power of levying and collection of the Estate Duty. This principle is unquestionable and, therefore, has been endorsed.

(iii) **Grant in lieu of tax on Railway Fares.**

The Second Finance Commission had decided that the proceeds in this regard should be distributed on the basis of route mileage within each State with due allowance for wide variation in the intensity of traffic between various zones and between the various gauges in each zone. Accordingly, the share of the Punjab Government was fixed at Rs. 1.10 crores per annum by the Third Finance Commission. It has, however, been urged in the memorandum that actual receipts from this levy would have yielded increasing revenues to the States with the growth in passenger traffic and increase in fares and, therefore, the share of the State Government should be increased.

(iv) **Excise Duty.**

At present, 20 % of the Excise Duty on all commodities is distributed amongst the States. It has been urged in the memorandum that this share should be raised from 20 to 30% as the States are in need of more funds to finance their continuously increasing revenue expenditure. It has been further urged that the distribution between the States should be on the basis of population till reliable data on consumption are available.

(v) **Distribution of Additional Excise Duties.**

These duties are levied on mill made taxtiles, sugar and tobacco including manufactured tobacco in lieu of the sales-tax under the agreement with the States. The Third Finance Commission had decided that the Punjab State should be given a sum of Rs. 175 lakhs as assured sum and 5.25 % of the remaining sum after the distribution of assured sum amongst the States. These amounts were fixed on the basis of the income from sales tax on these commodities in the year 1957-58. It has been argued in the memorandum that the rate of General Sales Tax has been increased in this State by about 87.5% since 1957-58, and, therefore, the share of the State Government should also be increased accordingly. The total income which should accrue to the State Government according to the increase in the rate of General Sales Tax in the year 1964-65 comes to about Rs. 328 lakhs whereas the actual allocation by the Centre is only 175 lakhs, thus causing a loss of Rs. 153 lakhs.

12. The Commission is also required to consider the combined incidence of the State Sales Tax and Union Duties of Excise on the production, consumption or export of commodities or products on which both these duties are levied and recommend the adjustment if any to be made in the State's share of Excise Duties in case the rate of Sales Tax is increased beyond a limit to be specified by the Commission. Any idea of imposing a limit on the rate of Sales tax has been opposed in the memorandum on the ground that it is the only elastic source of tax revenue and, thereofore, be left at the discretion of the State Government. If, however, it is felt that the combined incidence of both of sales tax and Union Excise Duties is too heavy a burden on the trade and commerce on a particular commodity, the necessary reduction may be made in the Excise duty rather than limit the rate of the sales tax which is governed by various factors such as, pattern of consumption and local preferences from area to area.

13. It has been mentioned in the memorandum that though the size of the Fourth Plan of the State has not yet been finalised in consultation with the Planning Commission, a sum of Rs. 150 crores out of the proposed Fourth Plan outlay of Rs. 500 crores may be assumed on the revenue account. The total deficit in the revenue budget both on Plan and Non-Plan account for the Fourth Plan period has therefore, been worked out as follows:—

Items		Rs. in crores.
(i) As reflected in the Forecast	..	Rs. 155.53
(ii) Servicing of Debt (net)	..	Rs. 29.49
(iii) Revenue component of the Plan	..	Rs. 150.00
(iv) Additional requirements to solve various problems already discussed	..	Rs. 13.42
Total	..	Rs. 348.44

It has also been indicated in the memorandum that accordingly to 1964-65 budget estimates, Punjab, is the third most heavily taxed State in the country and therefore, the scope for any major additional taxation efforts is very limited. The Fourth Finance Commission has, therefore, been requested to recommend devolution of resources for this state both from shared taxes and grant-in-aid with view to cover the huge gap in its revenue account.

PAY SCALES OF THE NURSING STAFF

3391. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Minister for Health be pleased to state —

(a) whether it is a fact that the pay scales of the Nursing staff working at (1) the Medical Institute, Chandigarh, (2) the Medical College and Hospital, Amritsar, (3) the Rajendra Hospital Patiala, and (4) the Medical College and Hospita, Rohtak are different; if so, the reasons therefor;

(b) the details of the grades of pay of the nursing staff of each category in each of the said Hospitals/institute ?

Shrimati Om Prabha Jain : (a) Yes, the pay scales of the nursing staff working in the Post Graduate Institute, Chandigarh is different as compared with the pay scales of the nursing staff posted at Rajendra Hospital, Patiala, Medical College, Amritsar, V. J. Hospital, Amritsar, and Medical College Hospital, Rohtak.

The quality of service required in the P. G.I. being a specialised institution is much higher than that given in an ordinary hospital. Problematic cases in the specialities like Cardiothoraeic and Gardiovascular are received

[Health Minister]

needing specialised nursing service. Therefore, the difference in the pay grades. Moreso the pay scale of the Nursing staff working in the P.G.I. are in line with the pay scales for similar posts under the Government of India.

(b) Pay scales of Nursing staff at all the Hospitals/institutions under Director of Health Services, Punjab.

S. No.	Name of Post	Scale of Pay	Allowances
1.	Nursing Superintendent	250-10-350	As are admissible to Punjab Govt. employees
2.	Matrons	200-10-280	Ditto
3.	Sister Tutors	170-10-250	Ditto
4.	Public Health Nurse (Teaching)	170-10-250	Ditto
5.	Nursing Sister	150-10-200	Ditto
6.	Public Health Nurses	120-10-200	Ditto
7.	Staff Nurses	100-5-150	Ditto
8.	Male Nurses	100-5-150	Ditto

Pay scale of Nursing Staff at Institute of Post Graduate Medical Education and Research, Chandigarh.

S. No.	Name of Post	Scale of Pay	Allowances
1.	Nursing Superintendent	510-25-750/ 30-840	As are admissible to the employees at all India Institute of Medical Sciences, New Delhi.
2.	Matron	350-15-500	Ditto
3.	Sister Tutor	210-10-290/ 15-320	Ditto
4.	Home Sister	Ditto	Ditto
5.	Sister	Ditto	Ditto
6.	Lady Almoner	Ditto	Ditto
7.	Public Health Nurse	250-10-400	Ditto
7.	Staff Nurse	150-5-175/6-205 EB-7-240-8-256 EB-8-280	Ditto
8.	House Keeper	110-3-131/4-165 EB-4-175/5-180	Ditto
9.	Theater Superintendent	210-10-290/15-320	Ditto

ARREARS OF PAY OF THE POLICE OFFICERS/OFFICIALS

3392. Comrade Makhan Singh Tarsikka: Will the Minister for Home and Development be pleased to state—

(a) whether it is a fact that more than two thousand cases of arrears of pay of the Police Officers/Officials who were reinstated after enquiries or after *de novo* enquiries during the last ten years are pending; if so, the details of such cases, district-wise, with the names and the addresses of the officers/officials of all ranks;

(b) the detailed reasons, if any, for not paying the said arrears of pay for such a long time in each case be laid on the Table ?

Sardar Darbara Singh : The information called for is not likely to serve any public purpose and will not be commensurate with the time and labour involved in collecting it.

PIG IRON QUOTA-HOLDERS

3393. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the criteria followed in allotting quota of ig iron to the industrialists in the State;

(b) the criteria kept in view in allotting "off-graded" Rourekala pig iron to the industrialists and the extent to which the criteria is different from the general policy; and the reasons for this difference;

(c) the names with full addresses of firms in the State which are getting quota of pig iron together with the quantity of the quota given to each during the period from 1963 to-date ?

Shri Ram Kishan : (a) and (b) Consequent upon the de-control of pig iron since 20th August 1965 no allotment has been made by the State Industries Department, and as such the question of following any criteria does not arise.

(c) The time and labour involved in collecting the requisite information for the period between January, 1963 and August 20, 1965 will not be commensurate with the benifit sought to be derived therefrom.

REHABILITATION OF GOLDSMITHS AFFECTED BY HE GOLD CONTROL ORDER

3394. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Chief Minister be pleased to state :

(a) the details of the relief measures adopted by the Government to rehabilitate the Goldsmiths affected by the promulgation of the Gold Control Order;

(b) the details of the amount so far spent by the Government on each of the said relief measures ?

(a) **Shri Ram Kishan :** (a) The details of relief measures for rehabilation of displaced goldsmiths are :—

(i) Those who want to continue in the profession of goldsmithy, have been granted Certificates under Rule 126 HH of the Defence of India Rules, 1962.

(ii) Loan assistance, on easy terms, for settlement on other jobs.

(iii) Provision of alternative employment, on preferential basis, through Employment Exchanges.

(iv) Grant of licence for Depots in controlled commodities on preferential basis.

(v) Grant of educational facilities to the children/dependents of displaced goldsmiths.

(vi) Grant of Technical Training facilities to the children of goldsmiths or the goldsmith themselves on priority basis.

(vii) Grant of *exgratia* payments to the displaced goldsmiths or the goldsmith themselves in exceptional cases of distress.

(b) The details of amount spent on relief measures are :—

(i) A sum of Rs. 18,82,745 has been sanctioned, as loan assistance; up to 31st December 1965 in favour of 1,106 goldsmiths. Another sum of Rs 7 lakhs is likely to be disbursed as loan assistance, during the current financial year.

(ii) A sum of Rs 8,11,787 has been spent on provision of educaional facilities to the children/dependents of displaced goldsmiths up to 31st December, 1965. Another sum of Rs one lakh is likely to be spent before the close of current financial year. The number of beneficiaries is expected to be about 20,000.

(iii) A sum of Rs 10,000 is expected to be disbursed as '*ex gratia* grant' to the displaced goldsmiths or their families in exceptional case of distress .

STUDENTS ON ROLLS IN CERTAIN GOVERNMENT GIRLS SCHOOLS AT AMRITSAR

3395. **Comrade Makhan Singh Tarsikka :** Will the Minister for Education be pleased to state —

(a) the class-wise number of girl students on rolls, at present in (i) the Government Girls Higher Secondary School, the Mall, Amritsar;(ii) the Government Girls Higher Secondary School, Mahan Singh Gate, Amritsar; (iii) Government Girls Higher Secondary School, Katra Karam Singh, Amritsar;

(b) the names, home addresses and qualifications of the members of the staff working at present in the schools referred to in part (a) above together with the dates of their posting at Amritsar in each case;

(c) whether the nu mber of class rooms in each of the said schools is adequate or inadequate *vis-a-vis* the number of students in each of the said schools;

(d) the ratio between the number of studens and the space in a class-room according to school building rules in each school;

(e) the details of the results of all the University examinations in which students from the said schools appeared during the years 1964-65 and 1965-66, schools-wise and class-wise;

(f) the details of the subject-wise pass percentage of the results of the University examinations held during the years referred to in part (e) above in respect of the said schools together with the names of teachers incharge of the subjects concerned during the period of the said examinations ?

Shri Prabodh Chandra : The time and labour involved in the collection of the requisite information will not be commensurate with the results to be obtained.

APREARS OF SALARY OF A DOCTOR OF PAEDIATRIC DEPARTMENT, RAJINDRA HOSPITAL, PATIALA

3396. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Minister for Health be pleased to state wheher it is a fact that the salary of Dr. Gopal of Paediatric Department, Rajindra Hospital, Patiala, has not been paid for the last 8 months; if so, the reasons therefor ?

Shrimati Om Prabha Jain : Yes. Dr. Bal Gopal Goyal was appointed as Registrar in the Depart ment of Paediatrics on te mporary basis for a period of 6 months or till a suitable candidate is recom mended by the Public Service Commission/ Special Selection Committee joined whichever was earlier. The term of temporary appointment of Dr. Goyal expired on 27th May, 1965. In the meantime all the vacant posts of the State Medical Colleges were advertised for recruitment through the Special Selection Committee. However, due to an oversight the post of Registrar of Paediatrics could not be included in the posts which were to be advertised and Dr. Goyal's temporary appoint ment beyond a period of 6 months had to be regularised and he has since received his salary.

CONDITIONS OF HEALTH OF CERTAIN COMMUNIST DETENUS IN SAN GRUR AND PATIALA JAILS

3398. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Minister for Welfare and Justice be pleased to state the present conditions of health of Comrade Dalip Singh Tapiala, Detenu, Sangrur Jail and Comrade Ram Kishan Bharolian, Ex-M.L.A., Detenu, Patiala Jail together with the details of diagnosis made by the Jail Medical Officers and the specialists about their ailments and the nature of treatment being given to each ?

Shri Chand Ram : A statement giving the requisite information is enclosed.

STATEMENT

1. **Comrade Dalip Singh Tapiala :** He is suffering from Ch. Ambosis and is under the treatment of Jail Medical Officer. His second left molar needs extraction. Arrangements for the same and provision of artificial grinders in the Rajindra Hospital, Patiala, are being made.

2. **Comrade Ram Kishan Bharolian :** He is not suffering fro m any serious disease, However, his old detenture and glasses have been replaced by new ones.

COMMITTEE OF TRADERS

3400. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Chief Minister be pleased to state the details of the recommendations so far made by the Committee of the representatives of various traders constituted by the Government for fixing the margin of profit for various trades and the extent to which the recommendations have been implemented ?

Comrade Ram Kishan : The reply is laid on the Table of the House.

STATEMENT

A meeting of the Joint State Level Committee for fixation of margins of profit was held on 6th December 1963. In this meeting, it was emphatically urged by representatives of the trade that the State Government should not take any unilateral action in the fixation of margins of profit of various trades in the State, it being an all-India policy question. They urged that such an action would only result in serious shortages and high prices and lead to further unrest in the State. They pointed out that in the previous war-time controls, an attempt was made to fix the margin of profit of various trades but there was no success in those measures except that almost all commodities went underground and prices shot up to upprecedented levels. Despite the views of the representatives of the trade on this Committee, it was decided to go into this question further and 12 Sub-Committees of various trade representatives were formed for the purpose. The recommendations of these Sub-Committees are given as below :—

(1) **Woollen Textile Manufacturers Sub-Committee.**

This Sub-Committee recommended that the State Government should not fix margins of profit unilaterally for woollen textiles unless this was done by all States on All-India Basis.

(2) **Brassware Dealers Sub-Committee.**

It was recommended that margins of brassware should not be fixed by this State Government unilaterally unless this was done by all other adjoining States on all-India basis.

(3) **Sub-Committee for Foodgrains and Pulses.**

The Sub-Committee recommended that it was very difficult to fix margins of profit for these articles as prices varied from mandi to mandi and from day to day and unless these margins were fixed in the adjoining States, Punjab could not succeed single-handed. The paddy and rice prices have been fixed for the Punjab as well as for the adjoining States.

(4) **Gur, Shakkar and Khandsari Sub-Committee.**

The Sub-Committee noted that there were very large varieties of these commodities and the sources of their supply also varied and the State Government should not fix the margins of profit unless U.P. and other adjoining States followed suit.

(5) **Sub-Committee for Karyana articles.**

The Sub-Committee decided that it was impracticable to fix margins of profit of a very large number of Karyana articles as the sources of supply were so varied. The Sub-Committee observed that the State Government could not succeed in it unless all other State Governments followed a similar policy.

(6) **Dry Fruit Sub-Commitee.**

The Sub-Committee decided that margins of profit could not be fixed because the Delhi Government would not be a party to such an action being taken. It was noticed by the Sub-Committee that Delhi was the most important market in India for dry fruit and unless margins were fixed in that market, it was difficult to regulate margins in Punjab.

(7) **Cycles and Accessories Sub-Committee.**

The Sub-Committee decided that margins should not be fixed unless these were fixed by the cycle manufacturers all over the country. It was felt that if margins were fixed in th Punjab State, the industry in this State would be paralysed.

(8) **Woollen and Cotton Hosiery Sub-Committee.**

The Sub-Committee recommended that margins should not be fixed because there were a very large number of articles and the sources of supply were also varied and that the problem could not be tackled on the State level.

(9) **Methylated Spirit Sub-Committee.**

It was noted by the Sub-Committee that margins of profit in methylated spirit already stood fixed by the Excise and Taxation Department and that no further action was necessary by the Food and Supplies Department.

t10) **Cotton Taxtile Sub-Committee.**

It was decided that the Punjab Government should represent to the Government of India for enforcement of statutory control on prices stamped on cloth under the Voluntary Price Regulation Scheme. The Government of India have since accepted this recommendation and 45 per cent of more popular varieties of cloth have been brought under statutory price and production control now. The margin for wholesale and retail dealers as fixed by the Government of India is 18 % on ex-factory prices.

(11) **Crockery Goods Sub-Committee**

It was decided by the Sub-Committee that margins of profit for crockery goods could not be fixed unless the problem was tackled on an all-India basis.

(12) **General Merchandise Sub-Committee**

It was noted by the Sub-Committee that as the number of articles under this sub head was very large, margins of profit could not be fixed on the State level. It was further noted that it was an all-India policy matter and the State Government should not take any unilateral action.

2. In view of the recommendations of the various Sub-Committees, that the question of fixation of margins for various general consumer goods was an all-India policy matter and that no isolated decision could be taken by the Punjab Government, the matter was dropped.

REVISION OF PAY-SCALES OF TRANSLATORS AND RESEARCH ASSISTANTS IN THE LANGUAGES DEPARTMENT, PUNJAB

3401 Chaudhri Jagat Ram : Will the Minister for Education be pleased to state—

(a) the number and names of the Hindi and Punjabi Translators and the Research Assistants in the Languages Department of the Sate Government, separately, at present together with the nature of duties entrusted to each ;

(b) the present pay-scales of the said Translators and Research Assistants;

(c) whether the Government has received any representation from the said Translators and Research Assistants for the upward revision of their pay-scales; if so, the action so far taken by Government in the matter; if no action has been taken, the reasons therefor:

(d) whether the Government is considering any proposal to revise the pay-scales of the said employees; if so; the approximate time by which the scales are proposed to be revised; if there is no proposal to revise the scales, the reasons therefor ?

Shri Parbodh Chandra : (a) There are 12,21 Research Assistants and 16,22 Translators in Hindi and Punjabi, respectively. The names together with the nature of duties entruoted to each are given in the enclosed Annexure.

(b) The present pay-scale of the Research Assistants is Rs 200—15—320/20—500 and that of Translators Rs 150—10—300.

(c) and (d) The Class III (Non-Clerical) Employees Union has been representing from time to time regarding the revision of the grades of the Translators, but the Government has not agreed to the revision of the pay-scales since the posts of the Translators in the Secretariat and other Departments are in the pay-scales of Rs 150—10—300 and their nature of duties are the same. No representation has been made by the Union for the upgrading of the posts of the Research Assistants.

ANNEXURE

Serial No.	Name of official	Duties assigned
1	2	3
Research Assistants (Hindi)		
1.	Shri Kaushal Kumar	Laxicognaphy
2.	„ Pitamber Datt	Do
3.	„ Nanak Chand	Do
4.	„ Om Parkash	Do
5.	„ Krishan Chander	Translation
6.	„ Iswer Paul	Do
7.	„ Surrinder Lal	Do
8.	„ Pishori Lal	Do
9.	„ Niranjan Dass	Do
10.	„ K. K. Khanna	Do
11.	„ Ved Parkash	Do
12.	„ Prem Parkash	Do
Research Assistants (Punjabi)		
1.	Shri Amar Nath	Laxicography
2.	„ Kundan Singh	Do
3.	„ Prem Bhushan	Do
4.	„ Charanjit Singh	Do
5.	„ Harbax Singh	Do
6.	„ Satya Paul	Do
7.	„ Satyawan	Do
8.	„ Asha Nand	Do
9.	„ Karam iSingh	Translation
10.	„ Paramjt Singh	Do
11.	„ Hardev Singh	Do
12.	„ Amar Singh	Do
13.	„ Gian Singh	Do
14.	„ Wadhawa Singh	Do
15.	„ Shmt. Kusambir Kaur	Do
16.	„ Shri Satnam Singh	Do
17.	„ Harminder Singh	Compilation of Encyclopaedia
18.	„ Sham Parkash Singh	Ditto
19.	„ Khazan Singh	Ditto
20.	„ Charanjit Singh	Editing
21.	„ Krishan Kumar	Do

1	2	3
Translators (Hindi)		
1.	Shmt. Krishana Sharma ..	Translation
2.	Shri Jagdish Chander ..	Do
3.	„ Krishan Gopal ..	Do
4.	„ Chaman Lal ..	Do
5.	Shmt. Kailash Gupta ..	Do
6.	Shri Jagat Priya ..	Do
7.	„ Mohd Hayat Khan ..	Do
8.	„ Manohar Lal ..	Do
9.	„ Som Datt ..	Do
10.	„ Satya Parkash ..	Do
11.	„ Piara Lal ..	Do
12.	„ Molu Ram ..	Do
13.	„ Krishan Lal ..	Do
14.	„ Sohan Lal ..	Do
15.	„ Krishan Chander ..	Do
16.	„ Dina Nath ..	Do
Translators (Punjabi)		
1.	Shri Narain Datt ..	Translation
2.	„ Gurbachan Singh ..	Do
3.	„ Hari Krishan ..	Do
4.	„ Hans Raj ..	Do
5.	„ Sher Singh ..	Do
6.	„ Jagnandan Singh ..	Do
7.	„ Babu Singh ..	Do
8.	„ Premjit Singh ..	Do
9.	„ Gobind Singh ..	Do
10.	„ Sarabdyal Singh ..	Do
11.	„ Gurcharan Singh ..	Do
12.	„ Sohan Singh ..	Do
13.	„ Kartar Singh ..	Do
14.	„ Surjeet Singh ..	Do
15.	„ Inderjit Singh ..	Do
16.	„ Sardara Singh ..	Do
17.	„ Kirpal Singh ..	Translation of Encyclopaedia material
18.	„ Kuldip Singh ..	Ditto
19.	„ Baldev Singh ..	Ditto
20.	„ Dewinder Singh ..	Ditto
21.	„ Sarup Singh ..	Ditto
22.	„ Gurcharan Singh ..	Ditto

PROMOTION OF SCHEDULED CASTE EMPLOYEES IN THE PRINTING AND STATIONERY DEPARTMENT, PUNJAB

3402. **Chaudhri Jagat Ram :** Will the Minister of State for Excise, Printing and Labour be pleased to state—

(a) the number and names with designation of the employees in the Printing and Stationery Department, Punjab, belonging to the Scheduled Castes who were promoted during the year 1965-66 in accordance with the instructions regarding reservation of 10% promotion posts, branchwise and sectionwise;

(b) the number, names and designations of the employees belonging to the scheduled castes in the said department who were reverted during the said period together with the reasons therefor;

[Chaudhri Jagat Ram]

(c) the number of vacant posts in all the various branches/sections of the said department separately together with the number of reserved vacancies out of them and the number of posts filled, if any, from among the Scheduled Caste employees. ?

Shri Sunder Singh : (a) The number, names and designations of the employees of the Printing and Stationery Department belonging to the Scheduled Castes who were promoted during the year 1965-66 are:—

	Name and designation	*Promoted as*	*Section*
(i)	Shri Amar Nath, Inker	Treadleman	Machine Section
(ii)	Shri Bodh Raj, Reader	P.O. Reader	Reading Section
(iii)	Shri Maru Ram Binder	Ware-House Machine Operator	Binding Section
(iv)	Shri Surjit Singh, Press Daftri	Binder	Ditto
(v)	Shri Hira Singh, Computor	Section Holder	Computing Section
(vi)	Shri Naryan Singh, Peon	Packer	Forms Section

(b) The number, names and designations of employees belonging to the Scheduled Castes in the Printing and Stationery Department, who were reverted during the year 1965-66 are—

(i)	Shri Bodh Raj, P.O. Reader	Reader	Due to reversion of Assistant Controller as Head Reader and consequent chain reversions in lower posts
(ii)	Shri Ram Kishan, Packer	Sweeper	Due to long unauthorised absence. He is still absent without an application for leave.

(c) The requisite information is as follows:—

	Number of vacant posts wherein the reservation of Scheduled Castes stands		Reserved for Scheduled Castes	Filled in from Scheduled Castes
(i)	P.O Reader	3	1	—
(ii)	Assistant Section Holders/ Carpenters	3	1	—
(iii)	Senior Compositors	39	4	—

PUNJABI DUNIA

3403. **Chaudhri Jagat Ram :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the total number of the special issues of the "Punjabi Dunia", the monthly journal of the Punjabi Department published since it was started together with the names of the writers and the titles of their articles published in those issues;

(b) the criteria kept in view in accepting the articles for the journal mentioned in part (a) above;

(c) the name and designation of the person who edits the said journal ;

(d) the rate of remuneration paid to the contributors to the sai journal for their articles published therein;

(e) whether the Government intends to increase the rate of remune ation to enourage the Punjabi Research Scholars in writinr better articles based on research ?

Shri Prabodh Chandra : (a) Since October, 1960, when separat Punjabi Directorate came into existence, 16 special issues of "Punjabi Dunia" have been brought out. The titles of the articles published in these issues alongwith the names of writers are given in the enclosed Annexure.

(b) Literary merit, as determined by the Editorial Board.

(c) Acceptance of the articles is made by the Board constituted for this purpose.

The names and designations of the members of the Editorial Board are as under : —

	Name	*Designation*
(i)	Dr. Jit Singh Sital	.. Director, Punjabi Department, Punjab, Patiala
(ii)	Sh. Rajnish Kumar	.. Assistant Director
(iii)	Sh. Joginder Singh	.. Assistant Director
(iv)	Sh. Dalip Singh	.. Assistant Director
(v)	Sh. Sadhu Ram Sharda	.. Assistant Director
(vi)	Sh. Kapur Singh Ghuman	.. Assistant Director
(vii)	Sh. Rajinder Singh	.. Assistant Director
(viii)	Sh. Saran Singh Saroj	.. Assistant Director

(d) A contributor of the article is paid @ Rs 10 per one thousand words.

(e) The question of enhancement of the rate of the remuneration is under consideration of the Government.

[Education Minister]

ANNEXURE

Serial 1	Name of the Article 2	Name of the writer 3
	Kahani Ank, Part I—October, 1960	
1.	Faslan Pan Kahani Ve	Amrita Pritam
2.	Bharti Kahani Sahit	Jit Singh Sital
3.	Panjabi Kahani Vikash	Harnam Singh Shan
4.	Puratan Te Novein Kahani Kala Te Sarup Da Vikash	Hazara Singh
5.	Kahani Kala	Prof. Gurcharan Singh
6.	Kahani Kala Da Sahityak Vivechan	Lekh Raj Parwana
7.	Kahani De Parkar Vand	Surinder Singh Lamba
8.	Kahani De Technique	Gurdial Singh Bhatia
9.	Punjabi Kahani De Vangi	Isher Singh Attari
10.	Boldi Kahani	Dr. Jit Singh Sital
11.	Punjabi De Yatharathvadi Kahani Kar	Prof. Sant Singh Sekhon
12.	Niki Kahani Te Manukhi Anubhav	Prof. Attar Singh
13.	Mahan Kav Te Kahani	Prof. Pritam Singh
14.	Punjabi Kahani Ek Drishti Kon	Amar Singh
15.	Punjabi Kahani	Kulbir Singh Kang
16.	Punjabi Kahani Vich Vadan Da Chamsan	Gur mukh Singh Jit
17.	Kahani Te Kahani Kar	Ravinder Ravi
18.	Manukh De Pahli Kahani	Jasbir Singh
19.	Punjabi Kahani De Prapati	Sukhpal Vir Singh Hasrat
20.	Nikki Kahani Da Bhavikhat	S. Soz.
21.	Kahani De Kahani (Us De Apani Zabani)	Premjit Singh
22.	Kahani De Parampara	Sant Inder Singh Chakarwarti
23.	Prachin Bharti Sahitya Vich Kahani Da Roop	Om Parkash Bhardwaj
24.	Chakarwarti(Ek Lok Katha)	Puran Singh
25.	Lok Kahanian De Janam Bhumi-Punjab	Narinder Dhir
26.	Lok Kahanian Da Sadahcharak Pakh	Wariam Singh Dhodian
27.	Sohni Mahiwal	Wariam Assar
28.	Preet Kahanian	S. S. Amole
29.	Gazal	Takhat Singh
30.	Bal Kahani- Virsa Te Samartha	Kirpal Singh Azad
31.	Kahani Sahit De Pusthak Suchi	Shamsher Singh Ashok
32	Bal Kahanian	Harnam Singh Rekhi
	Kahani Ank Part II—November, 1960	
1.	Manukh De Udhik De Kahani (Kavita)	Avtar Singh Azad
2.	Ek Kahan Youg Kahani (Kavita)	Charan Ashok
3.	Hindi Kahani	Krishan Madhok
4.	Arbi Sahit Vich Kahani	Prof. Joginder Singh
5.	Bangla Vich Kahani Sahit	Sanikoha Banerjee
6.	Hindi Sufi Preet Kahanian	Gurmail Singh Rahi
7.	Kahani Ka Sakhov	Sakar Pursarthi
8.	Tagore Te Us De Kahani Kala	Jagjit Singh Anand
9.	Prem Chand Kahani Kar	Ranjan, M. A.
10.	Gurbax Singh Preet Lari Nal Ek Sham	Jit Singh Sital
11.	Preetan Da Kahani Kar Gurbax Singh	Kapoor Singh Ghuman
12.	Sekhon De Kahani Kala	Balbir Singh Sandhu
13.	Kahanikar Sujan Singh	Dalip Singh
14.	Duggal De Karamat	Kirpal Singh Komal
15.	Kahanikar Amrita Pritam	Premjit Singh
16.	Kahanikar Kulwant Singh Virk	Piara Singh Bhogal
17.	Dalip Kaur Tiwana De Kahani Kala	Gurdial Singh Phul
18.	Kahanikar Dilbar	Ram Gopal Sahijpal
19.	Kaide (Kahani)	Gurbax Singh
20.	Pani Da Kaul	Amrita Pritam

1	2	3
21.	Takkar	.. Sujan Singh
22	Janam Din De Sugaat	.. Navtej Singh
23.	Aitwar Savere-Kahani	.. Kulwant Singh Virk
24.	Innah De Khater	.. Dalip Kaur Tiwana
25.	Moti	.. Naurang Singh
26.	Pritam Punger Dean	.. Balbir Momi

Punjabi Sahit Ank March, 1961

1.	Gulab Karuna Khir Piya (Kavita)	.. Surjit Ram Puri
2.	Chupp (Kavita)	.. Amrita Pritam
3.	Gazal	.. Darshan Singh Awara
4.	1960 De Punjabi Sahit	.. Prof. Gurcharan Singh
5.	1960 De Punjabi Sahit Vich Parugwadi Ruchiyan	... Surjit Singh Sethi
6.	1950-60 De Punjabi Sahit De Tulna	.. Sukhpalvir Singh Hasrat
7.	1960 De Punjabi Sahit Hindi Vich	.. Shakir Pursharthi
8.	Punjabi Dunia Da Farid Number	.. Shrif Kunjahi M.A.
9.	1960 De Punjabi Kavita	.. Kirpal Singh Kasel
10.	1960 De Punjabi Kavita De Sanket	.. Ravinder Ravi
11.	1960 De Punjabi Kav Nuhhar	.. Kartar Singh Kanwal
12.	1960 De Sal Noo (Kavita)	.. Mohanjit
13.	1960 De Punjabi Gazal	.. Ved Parkash Sharma
14.	1960 De Gazal Kav	.. Harbans Lal
15.	1960 De Pakistani Punjabi Kavita	.. Jagtar Singh
16.	1960 Vich Natak Rachna	.. Isher Singh Attari
17.	1960 Da Punjabi Naval	.. Surinder Singh Lamba
18.	1960 Da Ek Vishesh Naval	.. Satinder Singh Sahni
19.	1960 De Warta	.. Kulbir Singh Kang
20.	1960 Da Nivana	.. Gurmukh Singh Jit
21.	1960 De Punjabi Kahani	.. Dalip Kaur Tiwana
22.	1960 Da Kahani Sahit	.. Surjit Singh Kanwal
23.	1960 De Ek Kahanikar	.. Randhir Bedi
24.	1960 Vich Upjian Adhyatamak Sahit	.. Dr. Taran Singh
25.	1960 Da Panjabi Radio Sahit	.. Prof. Mohan Kaur Arpan
26.	Surj mukhi (Kavita)	.. Piara Singh Padam
27.	1960 De Patarkari	.. Kirpal Singh Azad
28.	Bhuthal Dean Yadan (Kavita)	.. J. S. Jagit
29.	1960 Da Bal Sahit	.. Prof. Gurdial Singh
30.	Sada Ravegi Yad (Kavita)	.. Talib Jullundri
31.	1960 Da Panjabi Kosh Sahit	.. Sant Inder Singh Chakarwarti
32.	Bhatchattar	.. Jit Singh Sital
33.	Yad Terri De Charkhi Utte (Kavita)	.. Kulbushan Bednavi
34.	Ek Tan Chan Sada	.. Gurdev Singh Man
35.	Sajan Aay Lat Kandara	.. Jaswant Singh
36.	1960 De Alochana	.. Prof. Vishva Nath Tiwari
37.	1960 Da Panjabi Dunia	.. Dalip Singh

Tagore Ank—May-June, 1960

1.	Tagore Di Jivan Kahani	.. Prof Gurcharan Singh
2.	Mere Bachpan De Din	.. Jagjit Singh Anand
3.	Tagore De Paye Machia Parbhav	.. Harbans Lal Watni
4.	Tagore De Jivan Te Rachna Vich Parkirti	Surinder Singh Lamba
5.	Tagore Vishiv Piar Da Pujari	.. Dr. Roshan Lal Ahuja
6.	Purbi Sahbita Da Paghambar	.. Prof. Piara Singh Padam
7.	Tagore Te Panjab	.. Bakhsheesh Singh
8.	Tagore Te Panjabi	.. Amar Bharti
9.	Boli Te Tali De Mahan Chitarkar Tagore Ji	Tarlok Singh Chitarkar
10.	Panjabi Nivand Sahit	.. Prof. Piar Singh
11.	Nivand Kala Attee Hindi Te Panjabi Nivandh ..	Kulbir Singh Kang
12.	Tagore De Lekh Kala	.. Prof. Gurdial Singh Phul
13.	Punjabi Nivandh Da Kal Aj Te Bhalke.	... Kirpal Singh Azad.

[Education Minister]

1	2	3
14.	Dr. Thakar De Nivandan Pichokar ..	S. S. Amole
15.	Tagore De Sahitak Nivandan Vich Sahit Darshan	Asha Nand Vorha
16.	Nivand Khetar vich Tagore De Mahathta..	Lekh Raj Parwana
17.	Tagore De Nivandhan Vich Jivan De Dharsti	Hari Chand Parashar
18.	Tagore De Kujh Angrezi Da Savroop ..	Sukhpal Vir Singh Hasrat
19.	Tagore De Patran Vich Parkirti Chittaran	Gurmukh Singh Jit
20.	Tagore Da Ek Varta Lap ..	Sakrpurshathi
21.	Tagore Da Ek Alochnatmik Nivand ..	Chander Mohan
22.	Tagore De Navandah Manukh Te Manvata	Gurdial Singh Bhatia
23.	Dr. Rabinder Nath Tagore Nivan ..	Shmesher Singh Ashok
24.	Manukhta De Kavi Tagore Noo ..	Dalip Singh
25.	Ek Panchi Se Aiya (Kavita) ..	Darshan Singh Awara
26.	Gandhi Maharaj ..	Sant Inder Singh Chakarwarti
27.	Tagore Dean Akhari Kavitan ..	Dr. Tarlochan Singh
28.	Ravinder Nath Da Ek Geet Atte Kavita ..	Sukhdev Singh Virdi
29.	Bachian Da Mela ..	Mohan Singh Rahi
30.	Rishi Milan ..	Daljit Tulsi
31.	Rabinder Nath Tagore (Kavita) ..	Harbhajan Singh Hundal
32.	Bandana (Kavita) ..	Harbans Arbani
33.	Sonnet ..	Hari Singh Man
34.	Pitia Supti Ashra (Kavita) ..	Charan Shohok
35.	Kala Kav (Bhav Chiter) ..	Gurdev Singh Man
36.	Mahan Kavi Tagore Tin Kavitan ..	Randhir Singh Chan
37.	Sidak ..	Gurinder Singh Preet
38.	Pachan ..	Pritam Singh Rahi
39.	Karan Te Kunte (Akangi) ..	Naz Bharti
40.	Manukh De Do Roop ..	Jasbir Singh
41.	Bhandi Bir (Kavita) ..	A.S. Shan
42.	Maha Kavi Tagore De Ek Kavita Da Ultha	Jagdish Kaur
43.	Tagore Noo ..	Gagan Pakastani
44.	Apne Vedai Vich Mai Karda Nahi Vivhvat	Premjit Singh
45.	Ved De Atma (Kavita) ..	Yog Bakshi
46.	1960 Da Panjabi Sahit Vishesh Ank ..	Harcharan Singh Rekhi
47.	1960 Da Panjabi Sahit ..	J.S. Bedi
48.	Alankar Adhain ..	Gagan Pakistani
49.	Sahita Chintan Te Ek Chat ..	Prod. Sita Ram Bhari

Buleh Shah Ank January-February, 1962

1.	Ishak Allah De Zat Hai (Kavita) ..	Amrita Pritam
2.	Bulah Shah Da Jiwan Te Rachna ..	Avtar Singh Azad
3.	Bulah Shah Da Ithakshak Drishtikon ..	Baksheesh Singh Nigar
4.	Kavi Sahit Vivakhen ..	Lekh Raj Parwana
5.	Ramjan Yar Kavita ..	Darshan Singh Awara
6.	Bulah Shah Te Sadacharak Kav ..	Dr. Roshan Lal Ahuja
7.	Bulah Shah De Rahashed ..	Dr. Tarlochan Singh
8.	Bulah Shah De Kav De Velakanta ..	Surinder Singh Lamba
9.	Bulah Shah-Kav Sthan Vich Sthan ..	Isher Singh Attari
10.	Bulah Shah De Kavita Vich Alankar ..	Narinder Singh Soch
11.	Bulah Shah De Kavita Vich Parkirti ..	Takhat Singh
12.	Bulah Shah De Kavita Vich Kav Ras ..	Hamdarad Vir Naushervi
13.	Bullah Shah De Kavita Vich Tin Var ..	Asha Nand Vorha
14.	Sufi Kavi Nirmata Bulah Shah ..	Ram Gopal
15.	Bulah Shah De Kavita Vich Rag Te Nad	S.S. Amole
16.	Bara Mahn Hazrat Bullah Shah Ma ..	J. S. Sital
17.	Bulah Shah Dean Bantan Kafian Te Duhre	Shamsher Singh Ashok
18.	Sayed Bullah Shah De Ath Varn ..	Sukhwant Singh Ashok
19.	Bulah Shah Da Anchipia Kalam ..	Gurmel Singh Rahi
20.	Bula Shah Utte Farsi Kavita Da Parbhav	Joginder Singh
21.	Bulah Shah Te Bharla Parbhav ..	Kirpal Singh
22.	Bulah Shah Da Utter Adhikarian Te Parbhav	Sukhpalvir Singh Hasrat

1	2	3
23.	Mulana Bhome Te Bulah Shah ..	Jit Singh Sital
24.	Bulah Shah Te Gurbani ..	Dr. Tara Singh
25.	Bulah Shah Te Waris ..	Dr. Jit Singh Sital
26.	Bulah Shah Te Gurbhati ..	Sant Inder Singh
27.	Bulah Shah Te Kabir ..	Shakar Purshart hi
28.	Baba Farid Te Bulah Shah ..	Kulbir Singh Kang
29.	Bulah Shah Te Quadri Sufi Mat ..	Prof. Kirpal Singh
30.	Bulah Shah Te Shah Hussain ..	Baljit Singh Bali
31.	Ek Tulnatmik Adhian ..	Raj Gopal Watas
32.	Bulah Shah Te Jaysi De Kav Tulna ..	Bhim Sen Gupta
33.	Bulah Shah De Bali Te Sali ..	Prof. Sita Ram Bahri
34.	Bulah Shah De Punjabit ..	Prof. Gurdial Singh Phul
35.	Bulah Shah Te Bhurian Wale ..	Piara Singh Padam
36.	Bulah Shah De Samajik Chetanta ..	Gurbachan Singh
37.	Bulaha-Amar Path Da Chanan (Kavita) ..	Piara Lal Amar
38.	Bullah Shah Da Jiwan Falsfa ..	Gurmukh Singh Jeet
39.	Bulah Shah Da Mat ..	Baba Budh Singh
40	Ek Chitter ..	Tarlok Singh Chitterkar
41.	Sufian Da Sirtaj ..	Harnam Singh
42.	Baba Bulah Shah (Kavita) ..	Talib Jullundari

Kartar Singh Duggal Ank—May-June, 1962

1	2	3
1.	Apane Kahani ..	Kartar Singh Duggal
2.	Kartar Singh Duggal Da Jiwan Falsfa ..	Prof. Nirmal Singh
3.	Kartar Singh Duggal Nal Ek Mulakat ..	Manoha Gill Te Surinder Summan
4.	Duggal De Kahani Kala ..	Dr. Tarlochan Singh
5.	Kahanikar Duggal ..	M. N. Kesar
6.	Duggal Dean Kahanian Vich Manuvigan..	S. S. Amole
7.	Duggal Ek Kahanikar De Roop Vich ..	Gurmukh Singh Jeet
8.	Duggal Dean Kahanian De Bhim Roop ..	Bhim Sen Gupta
9.	Kahanikar Duggal Vich Vikati Vichartervad	Prof. Vinodh
10.	Duggal De Galap Sahit Vich Sthanik Rang. Te Drish Chitern	Asha Nand Vidyarthi
11.	Ek Dil Vikaoo Hai (Ek Vivachan) ..	Kulbir Singh
12.	Hai Sama De Sahitkar (Kavita) ..	Harbans Armani
13.	Samajik Chetanta Te Duggal ..	Lekh Raj Parwana
14.	Duggal Te Ling Varna ..	Kartar Singh Luthra
15.	Duggal Da Pare Mere ..	Gulwant
16.	Kartar Singh Duggal Te Gurbax Singh Kahanikar De Roop Vich	Joginder Singh Kiran
17.	Duggal Dean Natakan Vich Savar Bad Gud te Gurwartan ...	Prof. Gurbachan Singh Talib
18.	Kartar Singh Duggal Ek Natakkar ..	Prof. Gurcharan Singh
19.	Duggal De Natak Kala Te Samkali Natakkar	Prof. Gurdial Singh Phul
20.	Kartar Singh Duggal Radio Natakkar De Roop Vich.	Surjit Singh Sethi
21.	Rang Manch Te Kartar Singh Duggal ..	Surinder Kumar
22.	Duggal Ik Kavi ..	Takhat Singh
23.	Kartar Singh Duggal di Kav Kala ..	Ravinder Ravi
24.	Kartar Singh Duggal di Kavita Vich Paryagshilta	Sukhpalvir Singh Hasrat
25.	Duggal Sahit di Sarvomata te Manuta ..	Kanwal Singh Kulsi
26.	Duggal di Rachna Vich Kojh ate Nangej	Surinder Singh Lamba
27.	Duggal di Boli	Prof. Kuldip Singh
28.	Kartar Singh Duggal—Ik Samalochna ..	Jamal Ara
29.	Duggal naal Ik Mulakat ..	Sant Inder Singh Chakarvarti

Shri Guru Ramdas Ank, October-November, 1962

1	2	3
1.	Guru Ramdass Ji ..	Principal Sahib Singh
2.	Sodhi Patshah ..	Bhai Randhir Singh
3.	Guru Ramdass ji da guru ..	Narain Singh

4.	Guru Ramdass Kal	..	Prof. Bakshish Singh Nijjar
5.	Guru Ramdas Bhattan di Nazar Vich	..	Gurinder Singh Lamba
6.	Sir mor Kavi nu Sadda (Kavita)	..	Gurvang Faraq
7.	Guru Ramdass di Vani da Sahitak Pakh	..	Dr. Roshan Lal Ahuja
8.	Guru Ramdas Ji da Sahitak te Darshanik Dristikon		Dr. Trilochan Singh
9.	Guru Ramdass di bani Vich bodhikta te Kalpana		Kulbir Singh Kang
10.	Gur Ram Dass Ji de Chhake Chhandan da Bhav Parsang		Prof. Ram Singh
11.	Guru Ramdass ji di Bani Vich Rahasbadi	..	Bhim Sain
12.	Guru Ram dass ji di Bani	..	Dr. Taran Singh
13.	Guru Ram Dass dian Varan	..	Giani Hira Singh Darad
14.	Nirgun Kavda vikas te Guru Ramdass	..	Dr. Dharam Pal Maini
15.	Guru Ramdass di bani vich Prakirti chitran	..	Dr. Gurdial Singh Phull
16.	Guru Ramdass ji di Bani da Sanskritik Mulankan		Asha Nand Vohra
17.	Guru Ramdass ji Di Bani vich Jiwan Ate Rachna Da Sumel		Jagdish Singh
18.	Guru Ramdass di boli te shelli	..	Dr. Jit Singh Sital
19.	Bani Guru Ramdass ate Bhagti Marg	..	Prof. Hari Singh
20.	Guru Ramdass te Pahele Guru Sabiban	..	Joginder Singh Kiran
21.	Guru Ramdass ji Da Manukhvadh Sidhant		Lekh Raj Parwana
22.	Guru Ramdass Ji Di Premsadhana	..	Shrimati Amarjit
23.	Samaj Usraya Sri Guru Ramdass Ji	..	Sant Inder Singh Chakarwarti
24.	Guru Ramdass to Amritsar	..	Parkash Singh
25.	Har mandar Sahib ch Moharkashi	..	Kultar Singh
26.	Punjabi Sahit bich Gurmat Sahit Da Sathan		S. S. Amol
27.	Doona Laha	..	Trilok Singh Chitarkar

Bir Sahit Ank—April—May, 1963

1.	Birta ate naitak adhyein	..	Prof Joginder Singh
2.	Birta da Sanklap ate Punjabi Sahit	..	Prof. Vinod
3.	Bir Sahit Dian Visheshtayan	..	Gurdev Singh
4.	Bir Kav Diyan Avashkatavan	..	Prof. Kirpal Singh Komal
5.	Bir Ras De Bodh	..	M.M. Singh
6.	Bir Sahit te Samaj	..	Lekh Raj Parwana
7.	Bharati Vir Sahit		Shamsher Singh Ashok
8.	Vedaan bich Bir Ras	..	Ishar Singh Taangh
9.	Madhkaal Dian Bir Rassi Varnan	..	Joginder Singh Kiran
10.	Punjabi Kavita Vich Desh Piyaar	..	Gurdial Singh Phul
11.	Gurmat Sahit te Birta	..	Dr. Taran Singh
12.	Hindi Sahit vich Desh Piyaar di Kavita	..	Dharampal Singal
13.	Gurmat Sahit vich Bir Rasi Varaan	..	Gurdial Singh Rai
14.	Dingal vich Bir Ras	..	Pritam Singh
15.	Rajisthani bir Sahit	..	Kuldip Singh Haura
16.	Panjabi te Hindi bir Kav	..	Kartar Singh Suri
17.	Bir Ras te Bhagti	..	Parkash Singh
18.	Guru Gobind Singh Ji di Kavita Da Bir Ras	..	Sukhpal Vir Singh Hasrat
19.	Bhagti ate Birta	..	Prof. Himmat Singh Sodhi
20.	Bhushan ate Singh Bir Sahit	..	Sant Inder Singh Chakarvarti
21.	Vaar Sri Ram Ji Ki	..	Piara Singh Padam
22.	Najabat Di Vaar	..	Avtar Singh Azaad
23.	Chathian Di Vaar	..	Premjit Singh
24.	Chandi Di Vaar	..	Ranjit Singh Kharag
25.	Nadar Shah te Chandi Di Vaar	..	Gurdip Singh
26.	Vaar Shah Muhammad	..	Hamdard Veer Musheharvi
27.	Nayak Di Mirtoo	..	Gurcharan Singh Nirvair
28.	Bharati Lok Sahit Ch Desh Piar de Geet	..	Narija Verma

1	2	3
29.	Panjabi Lok Geetan Vich Bir Ras ..	Giani Hazara Singh
30.	Gadar di goonj ..	Balbir Asal
31.	Baba Harnam Singh Toondilaat ..	Giani Hira Singh Dard
32.	Desh Piar te Chatrak ..	Vishwa Nath Tiwari
33.	Ala Udhal ..	Gagan Pakistani

Varis Ank—January-February, 1964

1.	Kavita ..	Amrita Pritam
2.	Kissakari ..	Dr. Taran Singh
3.	Panjabi Sahit vich Kisse ..	Dr. Taran Singh
4.	Panjabi Kissiyan vich Dukhaant te Honi ..	Prof. Attar Singh
5.	Varis Shah di Gor ..	Hakim Tayaab Rajab (Pakistani)
6.	Varis da Jiwan us di rachana de adhar te ..	Dr Jit Singh Sital
7.	Varis da Pind ..	Tanveer Bukhari (Pakistani)
8.	Panjabi Sahit de Kaalan vich Varis Kaal ..	Dr. Sher Singh
9.	Kissa Hir te Ranjha Sama te Sathan ..	Dr. Jit Singh Sital
10.	Varis di Heer dian Shairaana Khubian ..	Dr. Mohar Singh
11.	Heer Varis Diyan Khubyan ..	Dr. Banarsi Dass
12.	Varis di Heer vich Ithasakansh ..	S.S. Amol
13.	Heer Varis da Itahasik Darshan ..	Gagan Pakistani
14.	Ranjah Takhat Hazare da Vali ..	Gurmukh Sungh Jit
15.	Heer Varis vich Ishak da adarsh ..	Prof. Sant Singh Sekhon
16.	Heer Varis vich Ashlilta ..	Prof. Kartar Singh Duggal
17.	Heer Varis Ikk Nakal Da Rup ..	Nazam Hussain Sayad
18.	Varis vich Prakirti te Bimbavali ..	Lekh Raj Parwana
19.	Varis di Heer vich Sambad ..	Prof. Piara Singh Gill
20.	Varis de Kisse vich nataki Ang ..	Prof. Gurdial Singh Phul
21.	Varis Shah ..	Prof. Kishan Singh
22.	Heer Varis vich bodhak Sukhamta ..	Dalip Singh
23.	Varis di Heer vich Soofi Rang ..	Sadhu Ram Sharda
24.	Varis di Heer vich Prakirti Chitran ..	Gurdev Singh
25.	Heer Ranjhe da Natak ..	Kapur Singh Ghumman
26.	Kissa Ajab Bahar da Jogian Ei ..	Himmat Singh Sodhi
27.	Heer Varis Suhajatmak-Drishti Kon ..	Sant Inder Singh
28.	Heer Varis de Kav Dosh ..	Prof. Joginder Singh
29.	Heer Varis vich kuj Untayaan ..	Gurdip Kaur
30.	Kissa Kav te Gurubani ..	Dr. Taran Singh
31.	Heer Mukbal te Heer Varis diyan Mildian Juldian Tukaan	Dr. Banarsi Dass
32.	Varis Shah te Chasar ..	Surjit Hans
33.	Varis te Gurbani ..	Narain Singh
34.	Heer Varis te Parbhavat Jaisi ..	Ishar Singh Tangh
35.	Damodar te Varis ..	Kuldip Kaur
36.	Varis Shah di Boli ..	Dr. Jodh Singh
37.	Varis di Boli ..	Dr. Jit Singh Sital
38.	Varis di boli ..	Dr. K.S. Bedi
39.	Heer Ranjhe da sabh ton purana Kissa ..	Dr. Muhammad Bakar
40.	Heer da Kissa Urdu Farsi vich ..	Shakir Pursharthi
41.	Hor Bolian vich Heer ..	Prof. Joginder Singh
42.	Dhido Heer da Samaj ..	Dr. Roshan Lal Ahuja
43.	Samaj ate ussatal Varis da pratikaram ..	Surinder Singh Lamba
44.	Heer di Kahani Varis di zabani ..	Dr. Jit Singh Sital
45.	Heer di Kahani Tasbeeran di Jabani ..	Chitarkar Trilok Singh
46.	Heer Varis da sampadan te Hath Likhat Nuskhe	Shamser Singh Ashok

Sahit Ank—November-December, 1964

1.	Soofi Mutt ..	Dr. Mohan Singh
2.	Soofi Mutt Da Nikas ..	Prof. Mohan Singh
3.	Soofi Sidhant te vichardhara ..	Prof. Kishan Singh
4.	Ishak te Soofi mutt ..	Sadhu Ram Sharda
5.	Punjabi Soofi Kavita vich prem da sarup ..	Prof. Y. S. Gulati
6.	Panjabi Nun Soofi Bichardhara di Den ..	S. S. Amol
7.	Soofi Sahakan di Bhagti ..	Asha Nand Vohra

[Education Minister]

1	2	3
8.	Panjab di Soofi Samparda ..	Kulbir Singh Kang
9.	Soofi Mutt ate Yog vich Tayag da Mahattav	Dr. Yog Diyan Ahuja
10.	Soofi Mutt te Gurmutt ..	Dr. Taran Singh
11.	Bhagti Lehar te Guru Sahiban ..	Chanchil Singh Sahota
12.	Kafi ki hai ..	Dr. Mohan Singh
13.	Panjabi Soofi Kavita ..	Prof. Piara Singh
14.	Soofi Kavita da rupak pakh ..	Balbir Singh
15.	Panjabi Sheyer, Reet da sada sada subha te Bule Shah	Nazam Sunain Sayad
16.	Panjabi Soofi Kavian di Bhasha ..	Dr. Kala Singh Bedi
17.	Soofi Shab davali ..	Dr. Jit Singh Sital
18.	Soofi Kav vich Samaj ..	Surinder Singh Lamba
19.	Shah Hussain da Kav anubhav ..	Prof. Attar Singh
20.	Bule Shah Ik Adhyain ..	Prof. Sita Ram Bahri
21.	Hashim Soofi de Rup vich ..	Raghbir Singh
22.	Panjabi Boli da antam Sanatani Soofi Kavi Hazrat Gulam Farid Chachra	Prof. Piara Singh Gill
23.	Khawaja Gulam Farid ..	Tanvir Bukhari
24.	Panjabi Soofi kav nu Khawaja Gulam Farid de Den	Prof. Gurcharan Singh Meht.
25.	Malik Muhammad Jayassi ..	Rajan Parbhakar
26.	Baba Dharni Dass ..	Surinder Singh Hira
27.	Panjabi Soofi Sahit Alochna Ik Survekhan..	Sadhu Ram Sharda
28.	Soofi Kav di Bimbavali ..	Sant Singh Sekhon
29.	Prabhotak Soofivad ..	Prof. Joginder Singh
30.	Ki Tasavaf Kufar ei ..	Gulam Yakub Anwar
31.	Panjabi de Pratham Soofi Kavi ..	Gurdip Kaur Dip
32.	Baba Farid di Adhayatamak Sadhna ..	Khan Ahmed Nizami
33.	Tasavaf vich Shariat da muhatt w ..	Prof. Gulwant Singh
34.	Soofian di soochi ..	Sadhu Ram Sharda

Gurmat Sahit Ank January-February, 1965

1.	Ad Granth te Puratan Bharti Adhyatamak Granth	Dr. Dharampal Saini
2.	Gurmat Sahit di prampara ..	Prof. Surain Singh
3.	Shri Granth Sahib de darshnik Sidhant	Dr. Taran Singh
4.	Ad Granth vich nibandh Kav ..	Parkash Singh
5.	Rachna Sidhant te Guru Nanak Dev Ji	Jagdish Singh
6.	Sri Ad Granth Ji di Chhand-prabandh ..	Shamsher Singh Ashok
7.	Ad Granth vich Sangit ..	Prof. G. S. Tandon
8.	Gurmat Sahit de char mahaan Sahitkar ..	Dharam Singh Gulati
9.	Gurmat vich chetan tutt te Sudh Sarup ..	Gurdev Singh
10.	Ad Granth vich Bhagtan te Bhattan di bani	Hari Singh
11.	Gurbani di Samajak Vastoo ..	Kishan Singh
12.	Ad Granth vich Saman te Sathan ..	S. S. Amol
13.	Gurmat Sahit te Samaj ..	Dr. Gurdarshan Singh Akali
14.	Ad Granth de Tike ..	Muni Arjan Singh Kankhal
15.	Dasam Granth Ik Survekhan ..	Dr. Battan Singh
16.	Sri Guru Granth Sahib diyan biraan de Bhed ..	Sant Inder Singh Chakarwarti
17.	Guru Granth Sahib de Angrezi Tarzame ..	Rajinder Singh
18.	Gurmat ate Nath mat ..	Sadhu Ram Sharda
19.	Ad Granth ..	Surinder Singh Kohli
20.	Nanak falsaphe da sadhna pukh ..	Sita Ram Bahri
21.	Panjab Goshtan ..	Saran Singh Saroj
22.	Sarbat di Bible ..	Piara Singh Padam
23.	Sukhmani Sidhant te suhaj ..	Sant Singh Sekhon
24.	Jap Jog ..	Dr. Jit Singh Sital

1	2	3

BHASHA ANK No. I

March-April, 1965

1.	Mahan Bhasha di Prampara ..	Pt. Jawahar Lal Nehru
2.	Bhasha di Utpati ..	Shri Lincoln Barnet
3.	Bhasha da Vikas ..	Shri Shyam Verma
4.	Lok Jagriti ate Bhasha ..	Shri Prabhu Narain Sharma
5.	Bhasha Vigyan ate us da Ithas ..	Dr. Kala Singh Bedi
6.	Bhasha Vigyan ate us de vibh in school ..	Anuvadak Asha Nand Vohra
7.	Arayii Bhashavan ..	Prof. Prem Parkash Singh
8.	Panjabi Bhasha ..	Dr. George Gearson
9.	Panjabi Boli ..	Prof. Pritam Singh
10.	Panjabi Bhash di Vadayaii ..	Shri Payara Singh Padam
11.	Panjabi Bhasha da Vartman Sarup ..	Sohan Singh Mosh
12.	Pahari Bolian Bare ..	Hari Chand Parashar
13.	Pali te Panjabi ..	Dr. Roshan Lal Ahuja
14.	Prakirti ate Panjabi ..	Prof. Om Parkash Kahol
15.	Pishachi Bhasha (Tulnatmak Adhyan) ..	Salig Ram Upadhiye
16.	Apbhraham ate Panjabi ..	Dr. Govind Nath Rajguru
17.	Panjabi te Lehandi ..	Dr. Hardev Bahri
18.	Panjabi vich videshi Shabad ..	Prof. Duni Chand
19.	Farse da Panjabi ute parbhav ..	Prof. Joginder Singh
20.	Panjabi Shabad jor da Parmankaran ..	Prof. Premparkash Singh
21.	Panjabi Shabad jor di Samasya ..	Prof. Piara Singh
22.	Gurmukhi Lippi ..	Prof. Pritam Singh
23.	Gurmukhi Lippi da mukh jodcharva ..	Giani Rajinder Singh
24.	Devnagri da karambadh Vikas ..	Shri Jagdish Chaturvedi
25.	Mudhli Panjabi ..	S.S. Amol
26.	Parsidh Panjabi Vyakaran ..	Sri Harcharan Singh
27.	Panjabi Pingal ..	Prof. Joginder Singh
28.	Panjabi ate Dakhni Urdu ..	S. Dalip Singh
29.	Panjabi Diyan Up Bhashavaan ..	Rajinder Singh
30.	Vigyan Sambandhi Granthavali ..	Shri Sadhu Ram Sharda

Bhasha Ank No. 1—May, 1965

1.	Dogri Upbhasha ..	Ujjal Singh Bahri
2.	Bhasha Samasya ..	Mool Lekhak-Ram Dhari Singh Inkar
3.	Panjabi vich Sanyukat vak bantar te Mukh Upvak da Ik Ang ..	Mool Lekhak-J.A. Samirnov Translator- Prem Bhushan Goyal
4.	Bhasba di Utpati ..	Rajan Parbhakar

Bhagti Ank—September-October, 1965

1.	Vaidan vich Bhagti da Sarup ..	Chaman Lal Goyal
2.	Vaidak Bhagti de parkar te Sadhan ..	Jagat Priya
3.	Upnishadan vich Bhagti ..	Krishan Kumar Madrosh
4.	Bhagvat Gita vich Bhagti ..	Prem Bhushan Goyal
5.	Bush Mutt ate Bhagti ..	Hari Chand Parashar
6.	Puran an vich Bhagti ..	Om Parkash Anand
7.	Alvar Dakhan de vaishnav bhagat ..	R.S. Vata
8.	Nardi Prem Bhagat ..	Harcharan Singh Kaimalpuri
9.	Sankracharya te Bhagti ..	Sadhu Ram Sharda
10.	Bhagti di Prampara ..	Devinder Singh
11.	Parmukh Vaidik Vaishanav Samprdaii ..	Prof. Narender Arya
12.	Bhagti Marg ..	Dalip Singh Deep
13.	Sargun te Nirgun Bhagti ..	Lekh Raj Parwana
14.	Udhraya Bhagti di prishath Bhumi ..	Mool Lekhak D. Vijender Sanatak Translator :—Asha Nand Vohra
15.	Sant Mutt da Dharamak Parkash ..	Mool Lekhak Dharamapl Saini Translator Gurcharan Singh

[Education Minister]

1	2	3
16.	Puratan Darshnikta ute Ik Jhaat ..	Prof. Sita Ram Bahri
17.	Islam vich Bhagti ..	Mufti Makboola Rehman
18.	Sant Bani Ik Vishleshan ..	Dr. Gurdev Singh
19.	Gurmat te Bhagti ..	Dr. Trilochan Singh
20.	Gurmat te Bhagti ..	Narain Singh
21.	Puratan Panjabi Vartik vich Bhagti Ansh ..	Baljit Singh Balli
22.	Madh Kalin Sant Sahit da Samajak Pichhokar	Mool Lekhak Dr. Hazari Parshad Divedi Translator Gurmel Singh Bhandal
23.	Bhagti ate Jiwan ..	Prof. Hari Singh Kadia
24.	Madh Kalin Bhagti Partinidh Bhagat Kavi	Sadhu Ram Sharda
25.	Guru Sahibaan ton bina ad granth de Bhagat Kavi	Narain Dutt
26.	Ad Granth ton Baharli Panjab de kujh parmukh Bhagat ..	Govind Singh Lamba
27.	Irani ate Bharti Bhagti pramparavan di Tolnatamak Adhyan	Kundan Singh
28.	Bhagat Namdev Ek Adhyan ..	Ranjit Singh Kharag
29.	Bhagat Kavi Namdev—Ik Sudharak ..	Raghbir Singh Bharat
30.	Guru Granth-Sahib vich Kabir ji da bana ..	Prof. Diwan Singh
31.	Param Sant Ravidas ..	Prithvi Singh Azad
32.	Sri Kabir i ate Guru Nanak dev ji di Bani di tulnatmak Parchol	Giani Partap Singh
33.	Krishan Bhagat Soordas ..	Krishan Madhok
34.	Guru Amar Dass di Anandvadi Bhagti ..	Dr. Rattan Singh Jaggi
35.	Sikh Dharam vich Bhagti ..	Sant Inder Singh Chorarvarti

Punjab Ank—December—January—February, 1965-66

1.	Sapat-Sindh-Panjab ..	Dr. Ganda Singh
2.	Sikh Raj Samein di Chitarkari ..	Mulk Raj Anand
3.	Lok nach ..	Joginder Singh
4.	Khedan ..	Sujan Singh
5.	Rasam Rivaj te Vehem Bharam ..	Gulzar Singh Sandhu
6.	Mele te Tushaar ..	Gurdit Singh Giani
7.	Panjab di Dein ..	Kirpal Singh Narang

Natak Sidhant Ank—March, 1966

1.	Sanskrit Natak-Sidhantak Drishtikon ..	Devinder Singh Vidyarathi
2.	Sanskriti Ikaangi ..	Dr. Devi Dutt Sharma Translator D.S. Shant.
3.	Natak di Samagri ..	Gurmukh Singh Jit
4.	Natak Vishleshan ..	Prof. Wazir Singh
5.	Natak di Visheshta ..	Prof. Balbir Singh
6.	Nataki Tatab ..	Prof. Piara Singh Gill
7.	Nataki Treka ..	Anurudha Kashyap
8.	Dukhantik Anubhav ..	Dr. R.L. Ahuja
9.	Sukhantik Anubhav ..	Kapur Singh Ghumman
10.	Ithasak Natak ..	M.M. Singh
11.	Lok Natak ..	Prof. Gurdial Singh Phul

SCHEDULED CASTE PERSONS NOMINATED TO P.C.S. (EXECUTIVE)

3404. Chaudhri Jagat Ram : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the number of officials belonging to the Scheduled Castes whose rolls were received by the Government for nomination to the P.C.S. (Executive Branch) during the last ten years from each department;

(b) the number of officials out of those mentioned in part (a) above who were appointed to the said service together with their names, addresses and the post held by each of them at present ?

Shri Ram Kishan : (a) The information asked for is not available with the Government as the rules for nomination to the P.C.S are not called for separately in respect of Scheduled Castes and non-Scheduled Castes.

(b) No Scheduled Castes candidate has been recruited by nomination during the past 10 years.

ARRESTS MADE BY THE POLICE OF GANAUR POLICE STATION, DISTRICT ROHTAK

3405. Comrade Ram Piara : Will the Minister for Home and Development be pleased to state—

(a) whether it is a fact that some constables and or any women were arrested by the Police of Ganaur Police Station, district Rohtak, during the period from 1st July, 1964 to 30th September, 1965 under section 109, Cr. P.C. or Section 109, I.P.C.; if so, their names, the date on which and the authority under whose orders they were arrested;

(b) whether any investigation into the said arrests is being conducted; if so, by whom and the present stage of the case;

(c) whether it is a fact that after the said arrests some startling facts came to the notice of the investigating police officer; if so, what ;

(d) whether the challan in respect of the arrest mentioned in part (a) above has been put up in the court; if so, when, against whom, under what sections and in whose Court ?

Sardar Darbara Singh : (a) Neither any constable nor any woman was arrested by the Ganaur Police during the period from 1st July, 1964 to 30th September, 1965 under Section 109, Cr. P.C. or 109, I.P.C.

(b), (c) and (d) In view of (a) above, question does not arise.

12-00 noon

श्री अध्यक्ष : एक काल अटैनशन नोटिस कामरेड भौरा और दूसरों की तरफ से आया है। यह लेट पहुंची है इसलिये कल टेक अप की जायगी । (A Call Attention Notice has been received from Comrade Bhaura and others. Since it has been received late, it will be taken up to-morrow.)

THIRD REPORT OF THE BUSINESS ADVISORY COMMITTEE

Mr. Speaker : I have to report the time table fixed by the Business Advisory Committee in its Third Report in regard to the various business. The Report reads—

The Committee, after some discussion, recommended that on the 29th and 30th March, 1966, business in the House will be transacted as follows—

Tuesday, the 29th March, 1966

Discussion of the Annual Administration Report of the Punjab State Electricity Board for the year 1964-65 and Annual Financial Statement (Budget Estimates) of the Punjab State Electricity Board for the year 1966-67.

Wednesday, the 30th March, 1966

(i) The Punjab Salaries and Allowances (Validation) Bill, 1966.

(ii) Motion under Rule 84 regarding discussion of Birla Land Lease Deed.

It was decided that if the Government intend sponsoring the following Bills during this session, necessary intimation will be given on Tuesday, the 29th March, 1966—

(1) The Punjab General Sales Tax (Amendment) Bill, 1966;

(2) The Punjab Passengers and Goods Taxation (Amendment) Bill, 1966; and

(3) The Punjab Motor Spirit, Taxation (Amendment) Bill, 1966.

Chief Parliamentary Secretary (Shri Ram Partap Garg): Sir, I beg to move—

That this House agrees with the recommendations contained in the Third Report of the Business Advisory Committee.

Mr. Speaker : Motion moved—

That this House agrees with the recommendations contained in the Third Report of the Business Advisory Committee.

Mr. Speaker : Question is—

That this House agrees with the recommendations contained in the Third Report of the Business Advisory Committee.

The motion was carried.

NOMINATION OF THREE M.L.Cs. EACH ON THE PUBLIC ACCOUNTS AND ESTIMATES COMMITTEE

Chief Parliamentry Secretary (Shri Ram Partap Garg) : Sir I beg to move—

That this House recommends to the Punjab Vidhan Parishad that they do agree to nominate three members each from the Vidhan Parishad to associate with—

(i) the public Accounts Committee; and
(ii) the Committee on Estimates;

of the Vidhan Sabha for the year 1966-67 and to communicat to this House the names of the members so nominated by the Vidhan Parishad.

Mr. Speaker : motion moved—

That this House recommends to the Punjab Vidhan Parishad that they do agree to nominate three members each from the Vidhan Parishad to associate with

(i) the Public Accounts Committee; and
(ii) the Committee on Estimates,

of the Vidhan Sabha for the year 1966-67 and to communicates to this House the names of the members so nominated by the Vidhan Parishad.

Mr. Speaker : Question is—

That this House recommends to the Punjab Vidhan Parishad that they do agree to nominate three members each from the Vidhan Parishad to associate with

(i) the Public Acccounts Committee; and
(ii) the Committee on Estimates

of the Vidhan Sabha for the year 1966-67 and to communicate to this House the names of the members so nominated by the Vidhan Parishad.

The motion was carried.

THE PUNJAB APPROPRIATION (No. 2) BILL, 1966

Minister for Finance (Sardar Kapoor Singh) : Sir, I beg to introduce the Punjab Appropriation (No. 2) Bill.

Minister for Finance : Sir, I beg to move—

That the Punjab Appropriation (No. 2) Bill be taken into consideration at once.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Appropriation (No. 2) Bill be taken into consideration at once.

श्री मोहन लाल (बटाला) : स्पीकर साहिब, जिस दिन यह बजट प्रोपोज़ल्ज़ फिनांस मिनिस्टर साहिब ने पेश की थीं उस दिन से आज हालात बिल्कुल मुख्तलिफ हो गए हैं जो फैसला स्टेट की रीआरगेनाइज़ेशन का हुआ है उसकी लाइट में मैं उनसे अर्ज़ करूँगा कि जहां तक टैकसेशन प्रोपोज़लज़ का संबंध है उस पर दुबारा विचार करें और उन्हें वापस लें। जैसा कि आप जानते हैं स्टेट की रीआरगेनाइजेशन होने में बहुत ज्यादा अरसा नहीं लगेगा इस लिये अब किसी पहलू से भी मुनासिब नहीं होगा कि यह सरकार जाती दफा इन टैक्सों का बोझ, जो वह उस समय डालना चाहती थी जब यह हालात नहीं थे, अब लाद कर छोड़ जाए। मैं इस वक्त इन टैक्सों की डीटेलज़ में नहीं जाना चाहूँगा गवर्नमेंट को स्वयं एहसास हो

[श्री मोहन लाल]

गया होगा कि इन टैक्सों की इन्डस्ट्रियलिस्ट्स और दूसरे लोगों ने कितनी मुखालफत की है और कर रहे हैं। ट्रक वालों ने जो फैसला किया है उसके बारे में तो आपने अखबारों में पढ़ लिया होगा कि वह इनके खिलाफ हड़ताल करने जा रहे हैं। 26 मार्च के ट्रिब्यून अखबार में यह आया है:

> "Twelve thousand trucks in Punjab will go off the road at midnight on March 31, 1966, in protest against the 50 per cent increase in the State in the Goods Tax in respect of Public Carriers from April 1,1966. Mr. Dilbag Singh, M.L.A., and President of the Punjab Public Carriers Association said that the strike would be indefinite."

अब इससे आप अंदाजा लगा सकते हैं कि सरदार दिलबाग सिंह जैसा एम. एल.ए. जो हमेशा गवर्नमैंट को मिलवर्तन देता रहा है वह भी इस ऐसोसिएशन के प्रैज़ीडेंट के तौर पर यह एलान करने पर मजबूर हो गया है कि पहली अप्रैल से ट्रक्स इनडैफिनैट पीरियड के लिये स्ट्राइक करेंगे। आगे जो डीटेल्ज़ उन्होंने इस फैसले की दी हैं वह काफी तश्वीशनाक हैं। उन्होंने कहा है कि अगले क्वार्टर से वह न फीस देंगे न परमिट लेंगे। पंजाब से बाहर से भी कोई ट्रक पंजाब में नहीं आएगा। इससे जो हालात पैदा होंगे उन का आप बखूबी अंदाजा लगा सकते हैं। मैं इस सारी चीज की मैरिट्स में न जाता हुआ सिर्फ अपनी उस दलील को दोहराना चाहता हूँ और फिनांस मिनिस्टर साहिब से अर्ज़ करना चाहता हूँ कि वह जो हालात अब पैदा हुए हैं उनकी लाइट में अपनी इन टैक्सेशन प्रोपोज़लज़ पर इनसिसट न करें और उन्हें वापस ले लें; इसके अलावा उन्हें अपनी तवज्जोह वैसे यह तवज्जोह उन्हें पहले देनी चाहिए थी लेकिन अब भी अगर तवज्जोह देने का मौका उनके पास हो तो उन्हें ज्यादा तवज्जोह इस बात की तरफ देनी चाहिए कि किस तरह अदरवाइज़ स्टेट रिसोर्सिज़ को बढ़ा सकते हैं और किस तरह अपनी ऐडमिनिस्ट्रेशन के खर्च में बचत कर सकते हैं। दोनों बातें निहायत ज़रूरी हैं और मैं इस सम्बन्ध में बहुत कुछ तजवीज़ें भी उनके सामने रख सकता हूँ लेकिन मैं समझता हूँ कि मौजूदा हालात में ज्यादा तजवीज़ें गवर्नमैंट और हाउस के सामने रखना कुछ मुनासिब नहीं होगा। मैं सिर्फ एक ही मिसाल देता हूँ कि किस तरह स्टेट गवर्नमट अपने रिसोर्सिज़ बढ़ा सकती थी लेकिन इन्होंने वह मौका खो दिया क्यों यह मैं नहीं जानता। सूरजपुर की भूपिंद्रा सीमेंट फैक्टरी की मिसाल मैं आपके सामने रखना चाहता हूँ। 24 नवम्बर, 1937 को इस फैक्ट्री को लगाते वक्त उस वक्त की पटियाला स्टेट के साथ इस फैक्ट्री वालों का जो ऐग्रीमेंट हुआ उसके मुताबिक यह 30 साल के लीज़ पर दी गई और यह फैसला हुआ था कि 30 साल के बाद अगर सरकार चाहे तो वह इस फैक्ट्री को ले सकती है। उसमें यह शर्त थी कि पांच फीसदी सालाना डिप्रेसिएशन वैल्यू लगा कर सरकार इसको ले सकती है। उसके मुताबिक 1967 में यह 30 साल खत्म होने वाले थे।

लेकिन सरकार ने क्या किया? सरकार ने उस फैक्टरी को जो रोजाना 300 टन सीमेंट बनाती है, उसकी मशीनरी को मद्रास ले जाने की इजाज़त दे दी है। इसमें क्या पोज़ीशन थी और सरकार ने इतनी बड़ी इन्कम को सोर्स को क्यों जाने दिया। अगर आज उस फैक्टरी की कीमत लगाई जाये तो भी उसकी कीमत 2 करोड़ रुपये से कम न होगी। मेरी इत्तलाह के मुताबिक, इस फक्टरी से सरकार बहुत सारा रुपया आमदनी के रुप में इकट्ठा कर सकती है। लोग समझ नहीं पाए कि इस फैकटरी को बाहिर जाने की क्यों इजाज़त दी गई है। इसके अलावा हमारी सरकार पंजाब के अन्दर सीमेंट की और फैक्टरीज़ लगाने की तजवीज़ कर रही है।

यह तजवीज़ सरकार के विचाराधीन काफी अर्से से है। कांगड़ा जिला के अन्दर और मोरनी हिल्ज़ के आस पास भी सीमेंट का पत्थर और रा मैटीरियल पाया जाता है। एक तरफ सरकार यहां पर और सीमेंट की फैक्टरीज़ लगाने की बात सोच रही है लेकिन दूसरी तरफ जो सीमेंट फैक्टरी लगी हुई है, उसको बाहिर ले जाने की इजाज़त दे दी है। मैं नहीं जानता कि सरकार का इस बारे में क्या प्वायंट आफ व्यू है। अगर यहां से फैक्टरी बाहिर चली गई तो सैंकड़ों मज़दूर जो वहां पर काम करते हैं, बेकार हो जायेंगे। इसी तरह से हमारे रिसोंसिज़ को धक्का लगेगा। मुझे अफसोस से कहना पड़ता है कि सरकार ने इस बारे में लीगल रीमैंबरैंसर से राए मांगी थी। कम्पनी ने जो डिमांड की है, उस बारे में उनकी क्या राए है? इन्होंने एल. आर. की राए का भी इन्तज़ार नहीं किया। इसके बावजूद सरकार ने उस कम्पनी को मशीनरी बाहिर ले जाने की इजाज़त दे दी। यह एक ऐसी बात है, जिसके सम्बन्ध में ज़ाहिरा तौर पर सरकार के पास कोई एक्सप्लेनेशन नहीं है। सरकार उस कम्पनी को टेक ओवर करके करोड़ों रुपये का फायादा उठा सकती थी। सरकार ने नए टैक्सिज़ लगाने से पहले इस ओर क्यों नहीं सोचा। हमें यह बात बिलकुल समझ में नहीं आई।

स्पीकर साहिबा यहां पर मैं बहुत सी तजवीज़ें रख सकता हूँ जिस से सरकार बहुत सारे रुपये की बचत कर सकती है। इस बारे में सरकार के सामने पहले ही बहुत सारी प्रोपोज़लज़ रखी गई हैं। मैं सरकार से कहूँगा कि वह उन पर गौर करे। इस सम्बन्ध में पिछले साल और इस सैशन के दौरान भी मैंने और सरदार ज्ञानसिंह राड़ेवाला ने टाप हैवी एडमिनिस्ट्रेशन का ज़िक्र किया था। ऐसा लगता है कि सरकार ने उन पर संजीदगी से विचार नहीं किया। मैं ने पहले जो फिगर्ज़ कोट की थीं, उनको अब दोहराना नहीं चाहता हूँ लेकिन मैं सरकार से अर्ज़ करना चाहता हूँ कि यहां पर यह मामला बार बार उठाया गया कि अब भी हमारी स्टेट में 15 कमिश्नर्ज़ हैं। यह अनप्रैसीडेंटिड चीज़ है: दूसरी स्टेट्स के अन्दर इतने ज्यादा कमिश्नर्ज़ कहीं भी नहीं हैं। पता नहीं लगता कि इतने ज्यादा कमिशनर्ज रखने की क्या ज़रूरत है। आज तो उनकी तनखाह भी 2250 रुपये प्रति मास है। उनको गवर्नमेंट आफ इंडिया का स्केल दिया गया है। सरकार ने इस ओर बिलकुल ध्यान नहीं दिया। देहली के अंदर चीफ लायजन आफिसर लगाया हुआ है। उसको 4 हज़ार रुपये हाउस अलाउंस दिया जाता है। इसके अलावा 10 हज़ार रुपये एंटरटेनमेंट अलाउंस दिया जाता है।

अब तो स्टेट की रीआर्गेनाइज़ेशन होने जा रही है। मैं उनसे कहूँगा कि इस पर विचार किया जाए। वहां पर हाइली पेड सीनियर आफिसर को रखा न जाये क्योंकि उसको वहां पर रखने को सरकार के पास कोई जस्टीफिकेशन नहीं बनती है। इसके अलावा बहुत सी ऐसी पोस्ट्स है जहां पर दो हैडज आफ डिपार्टमेंट लगे हुए हैं। कल ही मैं ने प्रताप अखबार में पढ़ा है। उसके बारे में कहना चाहता हूँ। अगर आप इजाजत दें तो मैं हाउस में पढ़ कर सुनाना चाहता हूँ। वह 27-3-66 को प्रताप अखबार में छपा है। वह यह है कि—

"यह पंजाब है। एक डायरैक्टर को बिला काम सात माह तनखाह। पंजाब सरकार ने हुकम दिया है कि सरदार प्रीतम सिंह बराड़ को सात माह को डायरैक्टर महकमा हैवानात की तनखाह अठारह सद रुपये महीना है

[श्री मोहन लाल]

के हिसाब से अदा कर दी जाए । सरदार प्रीतम सिंह बराड़ को 5 अगस्त, 1965] को उनके ओहदा डायरैक्टर से सुबकपोश करके डिप्टी डायरैक्टर सरदार एम. सी. मल्ही को डायरैक्टर बना दिया गया । सरदार बराड़ सर्विस से रिटायर नहीं हुए थे । पंजाब सरकार ने न तो उन्हें किसी और काम पर मामूर किया न ही रिटायर किया । सरदार मल्ही की तकर्री आर्ज़ी कह कर की गई थी लेकिन आसामी को भी मुशितहर नहीं किया गया अब हुकम दिया गया कि सरदार प्रीतम सिंह बराड़ को माह फरवरी के इखतताम तक तनखाह अदा कर दी जाए । जो बारह हज़ार आठ सद रुपये होती है । सरकार अभी तक तजबज़ब में है और यह फैसला नहीं कर सकी कि महकमा हैवानात का डायरैक्टर कौन है । आया सरदार बराड़ जो सीनियर है इस ओहदा पर मामूर किया जाए या कोई और ।"

इससे अन्दाज़ा लगा लें कि सरकार किस तरह लापरवाही से काम कर रही है ।

मैं सरकार को ऐसी कई और मिसालें बता सकता हूँ क्योंकि मेरे पास बहुत सी मिसालें हैं, जिनको कोट कर सकता हूँ। इसी तरह से दो चीफ कंज़र्वेटिव आफ फारैस्ट्स लगे हुए हैं तीन एडीशनल आई. जी. आफ पुलिस, तीन एडीशनल डी. आई. जी पुलिस, तीन ज्वायंट प्रोविंशियल ट्रांस्पोर्ट कंट्रोलर्ज़ लगे हुए हैं । इनको अभी तक काम भी तकसीम नहीं किया गया है । दो पोस्ट्स डिप्टी ट्रांस्पोर्ट कंट्रोलर की हैं । मैंने सुना है कि किसी व्यक्ति को अकोमोडेड करने के लिये पोस्ट क्रीएट की गई है । विजीलेंस कमिशन मुकर्रर किया गया है । उनको कई महीनों से काफी ज्यादा तनखाह दी जा रही है लेकिन उनके पास कोई काम नहीं है । यह बहुत ही हाइली-पेड हैं । यहां पर एडीशनल सैक्रेटरी विजीलेंस लगाया हुआ है , ज्वायंट सैक्रेटरी, विजीलेंस लगाया हुआ है । एक डायरैक्टर विजीलेंस नियुक्त किया हुआ है । ज़िला फिरोज़पुर के अन्दर कई महीनों से एस. एस. पी. नियुक्त नहीं किया गया लेकिन उसकी जगह पर एडीशनल एस. पी. लगाया हुआ है । वह वहां पर काम कर रहा है । मैं अर्ज़ करना चाहता हूँ कि कई सीनियर आफिसर्ज़ बिना काम के बैठे हुए हैं । उनको अभी तक कोई काम नहीं दिया गया । अननैसैसरी तथा एक्सैसिव फारेन टूर्ज़ पर कई कर्मचारी गए हुए हैं जिन की डिटेल्ज़ दे सकता हूँ लेकिन उनके नाम यहां पर लेना नहीं चाहता । मैं इस बारे में तफसील में नहीं जाना चाहता क्योंकि यहां पर उनका नाम लेना मुनासिब नहीं है । मैं कई कार्पोरेशनों के बारे में बता सकता हूँ कि जिन में दो घंटे से ज्यादा काम नहीं होता है। सरकार ने कई एक और कमेटियां बनाई हैं। सरकार का उन्होंने इस ओर ज़रूर ध्यान दिलाया होगा । मैं समझता हूँ कि सरकार ने जितनी कमेटियां और जितने कमीशन बनाए हैं, उनकी तादाद वह भी बताने में असमर्थ होगी । मैं इस समय उन कमेटियों के बारे में तफसील में नहीं जाना चाहता हूँ लेकिन, सपीकर साहिब, सरकार ने एक बहुत बड़ा कमिशन बनाया था जिसका नाम एडमिनिस्ट्रेशन रिफार्मज़ कमिशन रखा गया । उस कमिशन में दूर दूर से सदस्य रखे गये । उस कमिशन में मैसूर से एक्सपर्ट शामल किये गए । इसके अलावा उत्तर प्रदेश से भी लिये गए । अपने बड़े बड़े सीनियर अफसर भी इसमें शामिल किये गये । इसके अलावा हाउस के सीनियर लैजिस्लेटर्ज़ भी शामल किये गए । उस कमिशन ने रिपोर्ट सरकार को दे दी है लेकिन अभी तक उस रिपोर्ट की कापी हमें मिली नहीं । इसके बारे

में पहली मार्च, 1966 को ट्रिब्यून में रिपोर्ट छपी थी। उसका कुछ पोर्शन हाउस में पढ़ कर सुनाना चाहता हूँ। वह यह है--

"If Punjab was to have a streamlined and efficient administration, the strength of the Cabinet in the State should not exceed ten Ministers"

It is further stated :

"The present practice of the Chief Minister and Ministers going on tour, as and when suited them, was somewhat chaotic".

रिपोर्ट में यह भी कहा है कि :-

"Frequent visits by the same Minister to the same place or area and simultaneous visits by other Ministers to the same place or areas dislocated the Administration."

"Long and frequent absences from headquarters were detrimental to the efficient functioning of the Secretariat. In its view unplanned and unnecessary touring by Ministers was doing serious damage to the administration at various levels."

स्पीकर साहिब, मैं अर्ज करना चाहता हूँ कि उस कमिशन ने हमारे मुख्य मंत्री और मंत्रियों के टूरज़ के बारे में कैआौटिक लफ्ज़ इस्तेमाल किया। मैं नहीं समझता कि वह कमिशन इससे ज्यादा स्ट्रोंग लफ्ज़ और क्या इस्तेमाल कर सकता था।

मैं दूसरी कमिश्नों और कमेटियों की रोपोर्ट्स के मुताल्लिक तो कुछ नहीं कहूँगा क्योंकि पता नहीं कि सरकार ने किसी रिपोर्ट को एग्ज़ामिन किया है या नहीं लेकिन जो बात मैंने अभी-अभी आपके सामने रखी है इसके मुतअल्लिक लोग पूछना चाहेंगे और मैं भी उनके साथ शामिल होता हूँ कि सरकार ने उस पर क्या अमल किया है। इस में फरदर एग्ज़ामिनीशन की ज़रूरत नहीं थी। उन्होंने सीधा चीफ मिनिस्टर को यह कहा कि यहां पर एडमिनिस्ट्रेशन अगर अच्छी चलानी है तो दस से ज्यादा मिनिस्टर किसी सूरत में भी नहीं होने चाहिए सरकार ने क्या अमल किया है इस पर ? मैं उस जवाब में तो नहीं जाना चाहता जो कि यह देंगे लेकिन यह कहूँगा कि इससे पहले भी जब सरदार प्रताप सिंह की मिनिस्टरी थी तो एमरजैंसी आने के बाद आठ मिनिस्टरों से काम चलता रहा था। अब जब कि इनकी अपनी कमिशन ने यह रिपोर्ट दी है तो इन्होंने इस पर क्या अमल किया है, क्या विचार किया है ? और कमिशन ने जो इतना वक्त लगाया, इतना खर्च किया क्या इसी लिये किया था कि जो रिपोर्ट वह दे उसको एक तरफ किसी कोल्ड स्टोरेज में रख दिया जाए। मिनिस्टरों के लगातार बाहर रहने के बारे में भी एडमिनिस्ट्रेशन रीफार्म्ज़ कमिश्नर ने अपनी रीपोर्ट में वाज़ेह कर दिया है। इसलिये हम यह कहने के लिये हक बजानिब होंगे कि गवर्नमेंट को इतनी कमिश्नों और कमेटियों की रिपोर्टस में से कम से कम एक तो ऐसी है जिस पर फौरा अमल होना चाहिए और अभी होना चाहिए लेकिन सरकार ने अभी तक शायद इस तरफ कोई ध्यान ही नहीं दिया होगा।

इस सिलसिले में मैं एक बात और कहना चाहता हूँ। शायद कमिश्न की रिपोर्ट में ऐसी बातें हों क्योंकि वह अभी तक थोड़ी ही छपी है।

Mr. Speaker : Kindly wind up.

श्री मोहन लाल : उसमें शायद इस बात का चर्चा भी होगा कि चीफ मिनिस्टर और उनके साथियों में मिलवर्तन होना चाहिए, उनका एक दूसरे के साथ समझौता होना चाहिए । उनको पबलिकली एक दूसरे को कंडैम नहीं करना चाहिए । स्पीकर साहिब, आपने देखा होगा कि यहां पर एक मिनिस्टर उठता है और पबलिकली चीफ मिनिस्टर पर बड़े सीरियस इल्ज़ाम लगाता है, कहता है कि मैं रोज़ाईन कर रहा हूँ । बड़े सीरियस इल्ज़ाम लगाता है । हमें पता नहीं कि वह इस्तीफा कहां गया और उनकी गिला गुज़ारी कहां गई । सुना है कि फिर समझौता हो गया है । इसके बावजूद कि बड़े सीरियस इल्ज़ामात लगते हैं जिनका चर्चा मैं नहीं करना चाहता । उनका चर्चा हाउस में होता रहा है और अखबारों में भी उनका चर्चा रहा । लेकिन मालूम नहीं कि इसके बावजूद उनका इस्तीफा कहां गया और गिला गुजारी कहां चली गई । आपने यह भी देखा होगा कि रोज़ अखबारों में चर्चा होता है कि आज कैबिनिट में फलां फलां मिनिस्टर लड़ पड़े पिछले दिनों एक ज़िम्मेदार एम० एल० सी० बयान करते थे कि एक सरकारी कर्मचारी कैबिनिट की मीटिंग से बाहर निकलता हुआ आ रहा था और कह रहा था कि हमें बाहर निकाल दिया है, क्योंकि मिनिस्टर आपस में लड़ रहे हैं और चाहते हैं कि हम न सुनें । इसी सम्बन्ध में एक रीसेंट रिपोर्ट बहुत हैरानकुन आई है । यह 26 मार्च के प्रताप अखबार में है ।.........

श्री अध्यक्ष : पंडित मोहन लाल जी, बहुत हो लिया छोड़िए इस बात को । (Addressing Shri Mohan Lal, the hon. Member has already said much, he should now leave this matter.)

श्री मोहन लाल : मुझे अपनी बात कह लेने दीजिये । आई एम दी बैस्ट जज अबाउट व्हट आई हैव टू से । यह लिखा है कि "पंजाब कैबिनिट मीटिंग में कामरेड रामकिशन और सरदार प्रेमसिंह प्रेम की झड़प" । अगर सरदार प्रेम भी झड़प कर सकते हैं जो अपने बास के हमेशा वफादार रहते हों तो आप अंदाज़ा लगा सकते हैं कि कैबिनिट में क्या कुछ नहीं हो सकता है और क्या बात हो सकती है । स्पीकर साहिब, एक और बात का ज़िक्र करके मैं अपनी स्पीच खत्म करूँगा । यहां पर जो कुछ हुआ, पिछले दिनों एडमिनिस्ट्रेशन में जो कुछ हुआ, कानून की जो मिट्टी प्लीद हुई वह बहुत अफसोसनाक है । इसके बारे में मैं अपनी तरफ से कुछ नहीं कहना चाहता । 26 मार्च को सरदार सन्त प्रकाश सिंह, रिटायर्ड इन्स्पैक्टर जनरल पुलिस की तरफ से एक आर्टीकल निकला । उसकी कुछ लाईन्ज़ मैं आपको पढ़ कर सुनाना चाहता हूँ, आर्टीकल तो बहुत लम्बा है । वह लिखते हैं :--

Policemen's fear

"There was no sense in banning processions if there was no anxiety to stop their formation. Similarly, there was no idea in applying curfew if it was not to be effectively enforced. The Punjab Police has a long tradition of loyalty to Government and devotion to duty under any circumstances. But there is a fear lurking in its mind. It does not know its exact position between the Government and the offenders against law."

Further he says—

"These complaints and counter-complaints apart, there is no denying the fact that whatever be the reason, the police failed io apply the proverbial stitch in time and thus allowed the agitation to gain momentum,'

यह हकीकत है जो उन्होंने बयान की है सरकार की पालिसी के बारे में, हम सब जानते हैं कि जो कुछ हुआ यहां पर, दफा 144 की और करफ्यू की जिस तरह से मिट्टी प्लीद की गई, इसकी मिसाल शायद कहीं नहीं मिलती। स्पीकर साहिब, आप जानते हैं कि 15 तारीख को यहां पर चीफ मिनिस्टर साहिब ने ला एंड आर्डर की सिचुएशन को डिस्कस करते हुए बहुत कन्फीडेंस के साथ यह बात कही थी और हाउस को विश्वास दिलाया था कि ला एंड आर्डर को मजबूती के साथ कायम रखा जाएगा, हरेक को हर किसम की प्रोटेक्शन दी जायेगी कोई वाक्या यहां पर नहीं होने दिया जायेगा। उसी वक्त ही उसी दिन यानी 15 तारीख को ही लुधियाना में एक मिनिस्टर साहिब इससे भी आगे जा े हैं। उन्होंने कहा यह मैं ट्रीब्यून की 16 तारीख की रीपोर्ट पढ़ कर सुनाता हूँ :--

"The Education Minister, Mr, Prabodh Chandra, said here today that the Punjab Government had issued orders.........."

Mr. Speaker, please note these words "had issued orders" and news item further reads —

"........that anyone trying to destroy public or private property should be shot at sight."

आगे जो कुछ कहा मैं अब उस के मुतअल्लिक कुछ नहीं कहता, उन्होंने बहुत कुछ आगे कहा। लेकिन यह कहूँगा कि यहां पर एक तरफ तो चीफ मिनिस्टर साहिब विश्वास दिलाते हैं और स्टेटमेंट देते हैं और उसी तारीख को दूसरी तरफ एक मिनिस्टर साहिब कहते हैं कि सरकार की तरफ से आर्डर्ज़ जारी हो गए हैं कि जो आदमी पब्लिक प्रापर्टी को जलाना चाहते हों उनको फौरी तौर पर शूट कर दिया जाए, शूट एट साईट। लेकिन होता क्या है। उसी तारीख को पानीपत के वाक्ये में तीन जानें वैटरन कांग्रेस मेन की गईं; उसी तारीख को यह वाक्या हुआ, सब लोग जानते हैं। वे पूछते हैं कि चीफ मिनिस्टर और उनके मिनिस्टर के दिलाये हुए विश्वास का क्या हुआ। सरकार ने जो आर्डर्ज़ इश्शू किये थे कि शूट एट साईट कर दिया जाए उनका क्या बना। महीने की उसी पन्द्रह तारीख को यह वाक्या हुआ, मैं पूछता हूँ कि क्या पुलिस वहां पर केवल तमाशाई बन कर रह गई? आप जानते हैं कि इस हाउस के तमाम पार्टीज़ के लैजिस्लेटर्ज़ ने, साठ मैम्बरों ने, यह मांग की है कि हाई कोर्ट के जज के जरिये से इस वाक्य की ज्यूडीशल इन्क्वायरी करवाई जाए। जो स्टेटमेंट उन्होंने दिया था मैं आज उसकी कापी मेज़ पर रखता हूँ ताकि वह हाउस के रिकार्ड का हिस्सा बन जाए ....

श्री अध्यक्ष : पंडित जी, हाउस की मेज़ पर रखने से पहले आप इसको मेरे पास भेज दें। (Addressing Shri Mohan Lal, the hon. Member should send me a copy of the statement before it is placed on the Table of the House).

श्री मोहन लाल : अच्छा जी, आपको भेज दूंगा। मैं अर्ज़ कर रहा था कि साठ लैजिस्लेटर्ज़ ने यह मांग की है। मैं जानता हूँ कि यह केवल साठ मैम्बरान की ही आवाज़ नहीं है उस वक्त हमारे और साथी मौजूद नहीं थे अगर दूसरे भी मौजूद होते तो मिनिस्टर साहिबान को छोड़ कर वे भी दस्तखत कर देते। यह आवाज़ सारे हाउस की है।

आज हम जानना चाहेंगे कि पब्लिक की उस आवाज़ का क्या हुआ? इतनी बड़ी आवाज जो यहां से उठाई गई उसका क्या बना? यह कहते हैं कि हमने अपने डी. आई. जी. को एक

[श्री मोहन लाल]
कमिश्नर की इन्क्वायरी के लिये लगा रखा है। स्पीकर साहिब, मैं वाज़े तौर पर यहां कहना चाहता हूँ कि इस हौलनाक वाक्या की बाबत एक डी.आई.जी. की इन्क्वायरी, कमिश्नर की इनक्वायरी....चाहे वह कितना ही बड़ा अफसर क्यों न हो....पब्लिक में किसी तरह से भी कान्फीडैंस पैदा नहीं कर सकती। आप जानते हैं कि इस वक्त किस तरह से चेमेगोइयां हो रही हैं कि सरकार अपनी गफलती को छुपाने के लिये, अपनी कमज़ोरियों को छुपाने के लिये इस इनक्वायरी को इस वक्त एक हाई कोर्ट के जज के सुपुर्द करने से घबरा रही है वरना क्या कारण है, क्यों नहीं इस बात को माना जाता ? कहते हैं कि मामला सब जूडिस है। हम कतअन किसी सब जूडिस मामले की इनक्वायरी की बाबत मांग नहीं करते। आप ने देखा कि उस दिन मैंने एक काल-अटैन्शन मोशन का नोटिस भी दिया था और उसे आप पढ़ लें उसमें कोई भी प्वायंट ऐसा नहीं है कि जिसकी बाबत हमने मांग रखी हो जोकि डायरैक्टली या इनडायरैक्टली सब जूडिस केस के साथ ताल्लुक रखता हो। हम यह जानना चाहते हैं कि उस दिन पुलिस और एस. डी. ओ. ने किस तरह का व्यवहार किया उन्होंने क्यों नहीं सरकार के उस शूट एट साईट के आर्डर पर जोकि इन्हींके कहने के मुताबिक पहले ही सरकार ने जारी कर रखा था, अमल किया गया ? हम जानना चाहते हैं कि क्या हुआ उस विश्वास का जो कि सरकार ने लोगों को इस सम्बन्ध में पहले दे रखा था? स्पीकर साहिब, आप जानते हैं उस वाक्या की बाबत कि वहां क्या हुआ। कितनी देर तक एक जलूस दफा 144 की खिलाफवर्ज़ी करता हुआ शहर की गलियों और बाज़ारों में, जी.टी.रोड पर फिरता रहा। मैं ज़ाती तहकीकात के ज़रिये जानता हूँ वहां पर अढ़ाई पौने तीन बजे के करीब पुलिस की शूटिंग से एक नौजवान की मौत वाक्या हुई थी और यह जो वाक्या हुआ, दुकानके अन्दर तीन वैटर्न कांग्रेसमैन के जलने का, यह उसके तकरीबन डेढ़ घंटा बाद हुआ। यह बिल्कुल आथैंटिक इत्तलाह है। लोग इस सम्बन्ध में पूछने का हक रखते हैं, इस हाउस में पूछने का हक रखते हैं कि पुलिस ने इस डेढ़ घंटा के दरम्यान क्या काम किया। उन्होंने हालत को काबू में करने के लिये क्या तरद्दुद किया ? माब तो वायोलैंट हो रहा था, माब ने जलूस निकाला और वह उस दुकान की तरफ आगे बढ़ा तो हम पूछना चाहते हैं कि सरकार की पुलिस उस वक्त क्या कर रही थी ? इनके शूट एट साईट के आर्डर का उस वक्त क्या हुआ जब कि वह तीन व्यक्ति ज़िन्दा उस दुकान के अन्दर जल रहे थे ? हम जानना चाहते हैं कि उस वक्त सरकार की मशीनरी कहां गई थी? मुझे यह आथैन्टिक इत्तलाह मिली है कि उस वक्त पुलिस उस दुकान से दूर भाग गई थी और कुछ पुलिस मैन ने तो अपनी वरदियां भी उतार दी थीं। स्पीकर साहिब, इससे ज्यादा शर्मनाक बात इस ऐडमिनिस्ट्रेशन और पुलिस के लिये और क्या हो सकती है। इसलिये लोगों को सरकार की मशीनरी पर बिल्कुल इतबार नहीं है। लोगों को बिल्कुल किसी तरह का एतबार नहीं है इनके कमिश्नर पर या डी.आई.जी. पर या किसी बड़े अफसर पर क्योंकि वह जानते हैं कि सरकार की थिंकिंग का ट्रैन्ड क्या है।

श्री अध्यक्ष : पंडित मोहन लाल जी, आपको बोलते हुए आधा घंटा हो गया है। इस तरह से चेयर के लिये भी काफी मुश्किल हो जाता है क्योंकि अभी बहुत से और आनरेबल मैम्बर ऐसे हैं जो कि बहस में हिस्सा लेना चाहते हैं। (Addressing Shri Mohan Lal, the hon. Member has already spoken for half an hour. This puts the chair in an embarassing position

because there are many hon. Members who want to take part in the discussion.)

श्री मोहन लाल : स्पीकर साहिब. मेरे लिये भी बड़ी मुश्किल है क्योंकि आधा घंटा तो ऐप्रोप्रिएशन बिल पर कुछ भी नहीं । मैं तो पहले भी किसी डिमांड पर नही बोला हूं और जान बूझ कर मैं उस वक्त नहीं बोला क्योंकि मैं एक ही वक्त पर बोलना चाहता था। ।

श्री अध्यक्ष : चेयर को भी तो कुछ मजबूरी है । आप मेहरबानी करके वाइंड अप करें । (The Chair has also its own limitations. The hon. Member may wind up now.)

श्री मोहन लाल : बहुत अच्छा जी, मैं दो मिनट में वाइंड अप कर दूंगा ।

तो मैं यह अर्ज़ कर रहा था कि अब हम इन्क्वायरी इस बात की चाहते हैं कि पुलिस ने जो कुछ वहां पर किया वह पुलिस का क्रिमिनल निग्लैक्ट था और सरकार की किसी पालिसी के मुताबिक हुआ हालांकि एक तरफ तो सरकार यह कहती है कि हमने शूट ऐट साइट का आर्डर दे रखा था । ऐसी हालत में हम जानना चाहते हैं कि पुलिस ने वहां पर क्यों अमल नहीं किया ? यही नहीं मैं इससे भी आगे जाना चाहूँगा । वहां पर पुलिस ने एक लड़के को, जोकि उस दुकान की पिछली दीवार से ईंटें उखाड़ कर उस तीन व्यक्तियों को निकालना चाहता था, भगा दिया । स्पीकर साहिब, मैंने वह दुकान खुद देखी है और वह जगह भी देखी है। एक एक ईंट की वह दीवार है । अगर उसको तोड़ना चाहते और ज़रा सी लात भी लगा दी जाती तो दीवार की ईंटें निकल सकती थीं लेकिन पुलिस वालों ने उस लड़के को वहां से भगा कर क्रिमिनल औफेंस किया है । मैं इसमें ज्यादा तफसील में नहीं जाना चाहूँगा क्योंकि आप मुझे वाइंड अप करने के लिये कह रहे हैं । लेकिन एक बात फिर दुहरा कर कहूँगा कि आज इस ऐडमिनिस्ट्रेशन को प्योरिटी का टैस्ट है । यहां पर यह जो बार बार दावे किये जाते हैं कि पंजाब के अन्दर प्योर ऐडमिनिस्ट्रेशन है, स्ट्रौंग ऐडमिनिस्ट्रेशन है आज उनका टैस्ट है । लोग जानना चाहते हैं कि क्या वाकई आपने वह पवित्र गंगाजल जैसी ऐडमिनिस्ट्रेशन पंजाब को दी है या नहीं और इसका टैस्ट कमिश्नर की रिपोर्ट से या डी.आई.जी. की रिपोर्ट से नहीं हो सकता । स्पीकर साहिब, इसका टैस्ट एक है और सिर्फ एक कि जो कुछ पानीपत में हुआ उसकी इनक्वायरी हाई कोर्ट के एक जज से करवाई जाए । जब तक इस तरह की इन्क्वायरी नहीं होगी पंजाब के अन्दर शान्ति नहीं होगी, यह सवाल नहीं बैठेगा, यह ठप्प नहीं होगा, यह जारी रहेगा और लोगों की यह मांग तब तक जारी रहेगी जब तक इस कांड की इनक्वायरी किसी हाई कोर्ट के जज की मार्फत नहीं हो जाती । आखिर यह कोई मामूली वाक्या नहीं है। आप जानते हैं कि इसपर उस वक्त इस हाउस में किस कदर ऐक्साईटमेंट हुई, पार्लियामेंट में कितनी ऐक्साईटमेंट हुई, सारे देश में कितनी ऐक्साईटमेंट हुई । इस एक वाक्या ने सारे देश की ज़मीर को झंझोर दिया । अगर हमारी सरकार इस हौलनाक वाक्या का मुकाबला किसी और वाक्या से करे तो यह एक बहुत भारी नाइनसाफी होगी । आगे भी बहुत सी जूडीशल इन्क्वायरीज़ होती रही हैं। आप जानते हैं कि जब हिन्दी आन्दोलन हुआ था उस वक्त अड्डा होशियारपुर पर जो वाक्या हुआ उसकीइनक्वायरी हाई कोर्ट के जज के ज़रिये करवाई गई थी । जब उसी आन्दोलन के दौरान जेल में वाक्या हुआ तो उसकी इनक्वायरी भी हाई कोर्ट के एक जज के ज़रिये करवाई गई थी और आप जानते हैं कि जिस इन्सीडैन्ट का चीफ मिनिस्टर ने ज़िक्र किया था......मोहनगढ़ वाला....उसकी बाबत भी जुडीशल इनक्वायरी करवाई गई थी और इसी तरह से थोड़े दिन हुए जालन्धर में स्टूडैन्टस

[श्री मोहन लाल]

और आपरेटर्ज़ के बीच जो झगड़ा हो गया था तो उस वक्त भी सरकार ने जूडीशल इन्क्वायरी का हुक्म दिया था। मैं हैरान हूँ के सरकार इस तरह की घटनाओं की बाबत तो जूडीशल इनक्वाय ी का हुक्म दे सकती है लेकिन यह वाक्या जिसने सारे हिन्दुस्तान में ही नहीं देश के बाहर भी एक तरह से दिल हिला दिया, जमीर को झंझोर दिया उसके मुतअल्लिक हाई कोर्ट के जज की मार्फत इनक्वाय ी कराने में सरकार क्यों झिझक महसूस कर रही है सलिये,स्पीकर साहिब, मैं इसमें आपकी भी मदद चाहूँगा कि आप भी सरकार को कहें कि यह मामला ठप्प नहीं होगा, शान्ति नहीं होगी जब तक कि हाई कोर्ट के जज से इसकी इन्कवायरी न कराई जाती। आपका शुक्रिया।

श्री अध्यक्ष : पेश्तर इसके कि मैं आनरेबल मैम्बरज़ को बोलने के लिये दरखास्त करूँ मैं आपको बताना चाहता हूँ कि साढ़े तीन बजे हाउस ने एडजर्न होना है। उससे आधा घंटा पहले यानि तीन बजे गिलोटीन लगेगी। कम अज़ कम एक घंटे का टाइम फाइनेन्स मिनिस्टर साहिब चाहते हैं कि उनको दिया जाए। तो इस तरह से अब हमारे पास एक घंटा और बीस मिनट का समय बच जाता है। इसलिये लीडर आफ दी आपोज़ीशन और आप सब आपस में खुद ही फैसला करलें कि कुछ टाइम लिमिट लगा दी जाए वरना अगर आनरेबल मैम्बर साहिबान अपने अन्दाज़ से ही बोलते जायेंगे तो बहुत से आन बल मैम्बर्ज़ को वक्त नहीं मिल सकेगा। (Before I call upon the hon. Members to speak and want to inform them that the House has to adjourn at 3-30 p m. and then guillotine will be applied half an hour earlier i. e., at 3.00 p.m. The Finance Minister has desired that he should at least be given one hour for delivering his speech and thus one hour and twenty minutes will be left with us. Therefore, the leader of the opposition and the hon. Members should decide among themselves that a time limit should be fixed otherwise, if the hon. Members are allowed to go on speaking in their own way, many hon. Members will not be able to get any time.)

सरदार गुरनाम सिंह : जब आप घंटी बजा देंगे उस वक्त मेम्बर बोलना बन्द कर देंगे।

श्री अध्यक्ष : नहीं, आप टाइम मुक र कर लीजिये। (No let a time limit be fixed.)

आवाजें : तो पंद्रह पंद्रह मिनट का टाइम रख लें।

श्री अध्यक्ष : ठीक है। तेरह मिनट पर मैं घंटी बजा दूंगा और आप वाइंड अप कर लेना। सरदार गुरनाम सिंह। (It is all right. I will ring the bell after every thirteen minutes and the hon. Member speaking should then wind up. Now I call upon S. Gurnam Singh to speak.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ (ਰਾਏਕੋਟ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਜੀ, ਜਿਹੜੇ ਸਾਬਕਾ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਐਸੀਆਂ ਕਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਮੁਤਫਿਕ ਹਾਂ। ਮਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਡੀਮਾਂਡ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਕੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ

ਉਹ ਇਹ ਪੁਛਣ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਔਰ ਕੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਇਕ ਲਾਜੀਕਲ ਕਨਕਲੂਯਨ ਤੇ ਪੁਜ ਕੇ, ਜਿਹੜੀ ਮੰਗ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਉਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਗੋਰਮੈਂਟ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਮੇਨਟੇਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਫੇਲ ਹੋਈ ਹੈ ਔਰ ਬਤੌਰ ਇਕ ਸਾਬਕਾ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਬਤੌਰ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਇਕ ਸੀਨੀਅਰ ਮੰਬਰ ਹੋਣ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਗ ਇਹ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਗੋਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । (ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਪਰਸ਼ੰਸਾ) ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਪ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾ ਦਿੰਦਾ ਹੋਵੇ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਵਲੋਂ ਕੁਝ ਐਕਸੈਸਿਜ਼ ਹੋਈਆਂ। ਮੈਂ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਟੈਕਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਖੜਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ । ਪੁਲਿਸ ਅਗਰ ਐਕਸੈਸਿਜ਼ ਕਰੇ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਾਇਓਲੇਸ਼ਨ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵੀ ਐਕਸ਼ਨ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਲੈ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਜਜ ਦੀ ਇਨ-ਕੁਆਇਰੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਅਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਪਬਲਿਕ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਈਵਟ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਨੂੰ ਜਲਾਊਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਸਾਰੀ ਅਖਬਾਰੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ । ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਅਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜ ਦਿਨ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦਿੱਤੇ ਸੀ । ਮੈਂ ਇਥੇ ਅੱਗੇ ਵੀ ਇਹ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ । ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਇਆ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਾ ਇਹ ਡਿਸੀਅਨ ਸੀ ਕਿ ਭਾਈ ਪਜ ਦਿਨ ਖੂਬ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਚਲਾਈ ਜਾਓ ਔਰ ਜੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚਲਾਉਗੇ ਤਾਂ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਜਾਏਗੀ । ਕੀ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਛਿਪੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ 144 ਦਫਾ ਲਗੀ ਰਹੀ ਔਰ ਕਰਫੀਊ ਲਗਾ ਰਿਹਾ ਔਰ ਕਰਫਿਊ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਮੋਟਰਾਂ ਚਲਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਔਰ ਰਿਕਸ਼ਾ ਚਲਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ । ਜਿਤਨੀ ਖਿਲਾਫਵਰਜ਼ੀ ਇਸ ਦਫਾ 144 ਦਫਾ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਉਤਨੀ ਖਿਲਾਫਵਰਜ਼ੀ ਪਹਿਲੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ । ਔਰ ਇਸ ਸਭ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰ ਇਹ ਗੌਰਮਿੰਟ ਹੈ। ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜਜ ਰਾਹੀਂ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਨਿਹਾਇਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦੇਵੇ । ਮੇਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਜੋ 5 ਜਾਂ 6 ਦਿਨ ਜੋ ਵਾਏਲੈਂਸ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਵਾਏਲੈਂਸ ਦੇ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਤੇ ਹੈ। ਮੈਂ ਖੁਦ ਲੁਧਿਆਨੇ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਸ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੁਕਾਨਾਂ ਲੁਟੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਜਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ, ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਦ ਸਟਾਂ ਲਗੀਆਂ ਔਰ ਇੰਜਰੀਆਂ ਆਈਆਂ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਠਾਇਆ । ਕੀ ਇਹ ਐਵੇਂ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਇਹ ਇਨਸਟਰਕਸ਼ਨਜ਼ ਸਨ ਕਿ ਨਰਮੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੇ ਮਨਿਸਟਰੀ ਨੂੰ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਡੀਮਾਂਡ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੋਣੀ ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਈ ਪਾਰਟੀ ਵਿਪ ਇਸ ਬਾਰੇ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਵੈਸੇ ਵੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਮੁਸਤਫੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸਟੇਟ ਦੀ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਗੋਰਮਿੰਟ ਦੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਮਤਵਾਤਰ ਬਿਆਨ ਨਿਕਲਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਇਹ ਯੁਨਾਈਟਿਡ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਕ ਵਿੱਚ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਦੀ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦੇ ਬਰਖਿਲਾਫ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਇਕ ਡੈਮੋਕਰੈਟਿਕ ਸਰਕਾਰ ਹੋਵੇ ਔਰ ਉਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਡਿਸੀਜ਼ਨ ਦੇ ਬਰਖਿਲਾਫ ਔਰ ਵਿਸ਼ ਦੇ ਬਰਖਿਲਾਫ ਜੇਕਰ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਗੌਰਮਿੰਟ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ]

ਦਾ ਕਾਂਟੀਚਿਊਸ਼ਨਲ ਔਰ ਮਾਰਲ ਫਰਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਣ। ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਇਥੇ ਪਰਜ਼ੀਡੈਂਟ ਰੂਲ ਹੋਏ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਇਥੇ ਅਕਸਰੀਅਤ ਹੈ ਇਹ ਫਿਰ ਆਪਣਾ ਹੋਰ ਲੀਡਰ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚੋਂ ਚੁਣ ਸਕਦੇ ਨੇ ਔਰ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਗੌਰਮਿੰਟ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਮੇਨਟੇਨ ਕਰ ਨਹੀਂ ਰਹੀ । ਮੈਂ ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਨਾਲ ਮੁਤਫਿਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਮੇਨਟੇਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਨਸਟਰਕਸ਼ਨਜ਼ ਕਰਕੇ ਪੁਲਿਸ ਮਜਬੂਰ ਸੀ ਔਰ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ ਦਿਨ ਉਹ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਮੇਨਟੇਨ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀ । ਇਹ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਕਰ ਲਿਆ ਜਦੋਂ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਇਥੇ ਭੇਜੇ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਥੇ ਫਿਰ ਕੇ ਦੇਖਿਆ । ਤਦ ਤਾਂ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਇਕ ਦਿਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਾਇਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਇਸ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦੀ ਖੁਦ ਆਪਣੀ ਹੈ । ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮਨਿਸਟਰ ਇਸ ਲਈ ਸਿਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰ ਨਾ ਹੋਣ, ਪਰ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੁਆਇੰਟ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਵੀ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸਟੇਟ ਦੀ ਰੀਆਰਗਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਇਸ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦਾ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਵਾਈਟਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਪਾਲਿਸੀ ਮੈਟਰਜ਼ ਹੋਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਕੋਈ ਡਿਸੀਜ਼ਨ ਨਾ ਲਏ ਔਰ ਬਤੌਰ ਇਕ ਕੇਅਰਟੇਕਰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਇਥੋਂ ਕਿਸੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਭੇਜਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਮੈਂ ਫਿਨਾਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਰਿਕਵੈਸਟ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਖੁਦ ਵਿਜ਼ੀਲੈਂਟ ਰਹਿਣ ਤਾਕਿ ਕੋਈ ਇੰਡਸਟਰੀ ਇਥੋਂ ਬਾਹਰ ਨਾ ਚਲੀ ਜਾਵੇ। (ਵਿਘਨ)

ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਕੌਣ ਮਨਿਸਟਰੀ ਵਿੱਚ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਹ ਤਾਂ ਵਕਤ ਹੀ ਦਸੇਗਾ । ਇਹ ਚੀਜ਼ ਨਾ ਮੇਰੇ ਵਸ ਵਿੱਚ ਹੈ ਔਰ ਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਸ ਵਿੱਚ ਹੈ । ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੈਜਾਰਟੀ ਹੋਵੇਗੀ ਉਹ ਹੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਬਣਾ ਸਕਣਗੇ । ਵੈਸੇ ਤਾਂ 18 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਇਨ ਪਾਵਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਔਰ ਕੋਈ ਬਜਟ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਲੰਘਦਾ ਔਰ ਕੋਈ ਸੈਸ਼ਨ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਲੰਘਦਾ ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚਾਂ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਹੁਣ ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ......

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਈਂ ਖਿਆਲ ਅਸਤੋ ਮੁਹਾਲ ਅਸਤੋ ਜਨੂੰ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਮੈਥੋਂ ਡਿਫਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ...(ਹਾਸਾ) ਤੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਕੇਅਰਟੇਕਰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਹੈ ਔਰ ਮੈਂ ਇਸ ਕੇਅਰਟੇਕਰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਹੁਣ ਕਿਉਂਕਿ ਸਟੇਟ ਦੀ ਰੀਆਰਗੇ-ਨਾਏਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਇਸ ਦੀ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟੇਸ਼ਨ ਦੀ ਤਰਫ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਤਾਕਿ ਇਸ ਦੀ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟੇਸ਼ਨ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀ ਰਿਆਇਤ ਹੋਵੇ । ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਪੀਸਫੁਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਔਰ ਇਨਸਾਫ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਇਕ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਨੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਕ ਗੱਲ ਤਾਂ ਮੈਂ ਲਿੰਗੁਇਸਟਿਕ ਮਾਈਨਾਰੇਟੀਜ਼ ਦੇ ਮੁਤਲਿਕ ਹੈ ਔਰ ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਕਾਮਨ ਲਿੰਕਸ ਦੇ ਮੁਤਲਿਕ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਸਾਫ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਲੀਡਰਜ਼ ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਔਰ ਸਾਡਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਡਿਮਾਂਡ ਇਹ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਨੋ ਸਟੇਟਸ ਫੁਲ ਫਲੈਜਡ ਸਟੇਟਸ ਹੋਣ । ਇਸ ਤੋਂ ਘਟ ਕੁਝ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਅਗਰ ਇਸ ਇਲਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੇਕਰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਮੀ ਰਖੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਫੁਲ ਫਲੈਜਡ ਸਟੇਟਸ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ

ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਬਈ ਦੀ ਸਟੇਟ ਦੀਆਂ ਦੋ ਫੁਲ ਫਲੈਜਡ ਸਟੇਟਸ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਔਰ ਗੁਜਰਾਤ ਬਣੀਆਂ ਸੀ ਔਰ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕਾਮਨ ਬੋਰਡ ਜਾਂ ਕਾਮਨ ਕੋਰਟ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਕਾਮਨ ਨਹੀਂ ਮਨਾਂਗੇ । (ਵਿਘਨ)

ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਦੋ ਸਟੇਟਸ ਬਣ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਟੇਟਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਆਪਸ਼ਨ ਤੇ ਹੋਵੇਗਾ ਔਰ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਕਨਸੈਂਟ ਨਾਲ ਕੋਈ ਕਾਮਨ ਲਿੰਕਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ ਔਰ ਉਹ ਵਾਲੰਟਰੀ ਹੋਵੇਗਾ । ਅਗਰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਇਮਪੋਜੀਸ਼ਨ ਹੋਵੇਗੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਤੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਇਮਪੋਜ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹ ਨਹੀਂ ਮਨੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

(*At this stage the Deputy Speaker occupied the Chair*)

ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਜਿਹੜੀ ਲਿੰਗੁਇਸਟਿਕ ਮਾਈਨਾਰੇਟੀਜ਼ ਦੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੁਝ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗਲਤ ਫਹਿਮੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਮੈਂ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਲਿੰਗੁਇਸਟਿਕ ਮਾਈਨਾਰੇਟੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਜਿਹੜੇ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਸਮਝੇ ਗਏ ਹਨ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਬਣਨਗੀਆਂ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਤਨੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਰ ਲੈਣ । ਲਿੰਗੁਇਸਟਿਕ ਮਾਈਨਾਰੇਟੀਜ਼ ਤਾਂ ਉਹ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਬੰਗਾਲੀ ਜਾਂ ਆਂਧਰਾ ਪਰਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਲੋਕ ਆ ਕਰ ਇਥੇ ਵਸੇ ਹੋਣ ਔਰ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਨਾ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋਣ । ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਿਲੀਜਸ ਮਾਈਨਾਰੇਟੀਜ਼ ਹਨ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਕਨਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਗਾਰੰਟੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਿਸੇ ਐਸ਼ਿਓਰੈਂਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਐਸ਼ਿਓਰੈਂਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਹੀ ਮੀਨਿੰਗਲੈਸ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਵੀ ਇਥੇ ਰਿਲੀਜਸ ਮਾਈਨਾਰੇਟੀ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਾਂ ਔਰ ਲਿੰਗੁਇਸਟਿਕ ਮਾਈਨਾਰੇਟੀ ਵੀ ਰਹੇ ਹਾਂ ਔਰ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਕਾਨਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਗਾਰੰਟੀ ਦਿਖਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਮਜ਼ਮੂਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹੁਣ ਇਥੇ ਛਡ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿਘ ਬੜੇ ਸਿਆਣੇ ਫਿਨਾਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਹਨ ਔਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਮਨ ਹੀ ਲੈਣੀਆਂ ਹਨ ।

ਹੁਣ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਹਾਲੇ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ ਤੇ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਨਾਲੋਂ ਅਲਗ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੈਪੇਰੇਟ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਮੈਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ......ਇਸ ਮਨਿਸਟਰੀ ਨੇ ਆਖਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਅਲਗ ਕੀਤਾ । ਮੈਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ separation Madras pattern ਤੇ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਯਾਨੀ ਮੁਕੰਮਲ ਸੈਪੇਰੇਸ਼ਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਮਗਰ ਸਾਡੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਨੇ ਸੀਕਿਓਰਿਟੀ ਸੈਕਸ਼ਨ, ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਹੀ ਰਖ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖਾਂਗੇ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਹੋ ਤਾਂ ਜਾਣੀ ਹੀ ਹੈ ਇਸ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਆਫ ਦੀ ਸਟੇਟਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਗਰ ਤੁਸੀਂ ਕਰ ਜਾਉ, ਕੁਝ ਜਸ਼ ਖਟ ਲਉ, ਜਾਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਇਹ ਭਲਾ ਕੰਮ ਕਰ ਜਾਉ ।

ਇਕ ਗਲ ਮੈਂ ਫਿਨਾਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਿਣੀ ਹੈ......

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ । (The Finance Minister will remain with you).

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਹਾਂ ਜੀ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬੇਸ਼ਕ ਜੱਤਾ ਮਾਰਕੇ ਰਖੋ ਮਗਰ ਜਿੱਥੇ ਖਰਚ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ, ਉਥੇ ਖਰਚ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੋ, ਜਾਇਜ਼ ਥਾਂ ਤੇ ਇਸ ਪੈਸੇ ਨੂੰ ਇਸਤੇਮਾਲ ਵੀ ਕਰੋ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਦੇਖੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਜਦ ਤੋਂ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਸਾਈਡ ਸੈਪੇਰੇਟ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿਘ]

ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਅਫਸਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ, ਜਜਿਜ਼ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਸਾਈਡ ਤੇ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਾਨਸਿਜ਼ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਜੂਡੀਸ਼ਲ ਸਾਈਡ ਤੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਕਮਪੇਅਰ ਕਰਕੇ ਦੇਖ ਲਉ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸੈਂਟਿਵ ਦੇਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਧਾਉਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਜਿਜ਼ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜੂਡੀਸ਼ਲ ਸਾਈਡ ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਸਾਈਡ ਵਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਗਰ ਜੂਡੀਸ਼ਿਰੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ — ਹੋ ਗਈ ਜਜਿਜ਼ ਜੂਡੀਸ਼ਲ ਸਾਈਡ ਨੂੰ ਛਡਕੇ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਸਾਈਡ ਵਲ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਏ ਤਾਂ ਇਥੇ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਜਿਥੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਵਿਧਾਨ ਮੰਗਿਆ ਹੈ, ਕਾਪੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਥੇ ਜੂਡੀਸ਼ਰੀ ਬਹੁਤ ਸਟਰੌਂਗ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਕੇਅਸ ਅਤੇ ਕਨਫਿਊਜ਼ਨ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਫਿਨਾਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਸਮੇਂ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਬਰਲ ਹੋਣ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਤਰਕੀ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਕੰਮ ਕਰੇ। (ਘੰਟੀ) ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ 13 ਮਿਟ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ 2 ਮਿੰਟ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਥੇ ਹੀ ਸਪੀਚ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ 2 ਮਿਟ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਕਤ ਵੀ ਕਦੇ ਕਦੇ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ 18 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਕੁਰਪੁਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹਟਾ ਸਕੀ, ਵੇਸਟਫੁਲ ਐਕਸ-ਪੈਂਡੀਚਰ ਨਹੀਂ ਬੰਦ ਕਰ ਸਕੀ, ਪੋਸਟਾਂ ਘਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਬਾਰੇ ਖ਼ਿਆਲ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਹਾਲੇ ਤਕ ਸਟੇਟ ਟਰੇਡਿੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮਿਡਲ ਮੈਨ ਸਾਰਾ ਰੁਪਿਆ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਇਨਸੈਂਟਿਵ ਪਰਾਈਸ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ, ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੈ। ਮਜ਼ਮੂਨ ਤਾਂ ਬੜਾ ਲੰਬਾ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜਾਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕਰ ਲੈਣ ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਆ ਦੇਣ। ਫਿਰ ਇਲੈਕਸ਼ਨਜ਼ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 17-18 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਬੁਰੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਭੁਲ ਕੇ ਤੇ ਆਖਰੀ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਜੋ ਇਹ ਕਰਨ, ਲੋਕ ਯਾਦ ਰਖਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਕੇ ਕੇ ਮੈਂ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ।

डा० बाल कृष्ण (होशियारपुर) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं आपका बड़ा शुक्रगुजार हूँ कि आपने मुझे बोलने के लिये वक्त दिया है। मुझे तो बजट की बहस में बोलने का मौका नहीं मिला। डिप्टी स्पीकर साहिबा, पेशतर इसके कि मैं बजट के बारे में कुछ अर्ज़ करूँ मैं दो चार बातें अपने इलाके के बारे में अर्ज़ करना चाहता हूं।

इनमें से पहली बात तो यह है कि मैं पिछले तीन-चार साल से लगातार सरकार से अपने इलाके की कुछ सड़कों के मुतअल्लिक दरखास्त करता आया हूँ और हालांकि वह सड़कें निहायत ज़रूरी हैं मगर सरकार ने उनकी तरफ तवज्जोह नहीं दी। उनको मैं फिर दोहराना चाहता हूँ। यह मेन सड़कें हैं (1) हरियाणा से शाम चुरासी (2) शाम चुरासी से भोगपुर (3) बूलोवाल से भोगपुर। यह तीन मेन सड़कें हैं जिनकी तरफ सरकार को जल्द से जल्द ध्यान देना चाहिए। इन के अलावा तीन चार लिंक रोडज़ हैं स्कौर, खुन गोबिन्दपुर, बागपुर जो होशियारपुर-दसूआ की सड़क से मिलाती हैं। इनकी तरफ सरकार को जल्द ध्यान देना चाहिए। एक लिन्क रोड चक्कोवाल की भी है जो कि बनानी बहुत ज़रूरी है। वहां पर एक प्राइमरी हैल्थ यूनिट

बनाया गया है । इस लिंक रोड के न होने की वजह से मरीज़ों को बहुत तकलीफ होती है । इन सड़कों की तरफ सरकार को जल्दी से जल्दी ध्यान देना चाहिए ।

इसके बाद मुझे कुछ ज़िक्र करना है अपग्रेडिंग आफ स्कूल्ज़ के मुतअ़ल्लिक । इनके मुतअ़ल्लिक मैं काफी अरसे से कहता आ रहा हूँ कि इनको अपग्रेड किया जाए और दो साल के करीब हुए जब कि मैंने सवाल भी किया था । वह स्कूल हैं नैनोवाल जट्टां, घामियां कलां और नंदा चक । मैं चाहूँगा कि सरकार इन स्कूलों की तरफ ध्यान दे क्योंकि वह बहुत ही पिछड़ा हुआ इलाका है और गवर्नमेंट चाहती है कि उन लोगों को ऊपर उठाया जाय और उनको फायदा पहुंचाया जाए ।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, इस वक्त देश के सामने सब से बड़ा प्राबलम है ज्यादा अनाज पैदा करने का । इसी सिलसिला में हमारे मरहूम नेता श्री शास्त्री जी ने बड़े ज़ोर से नारा लगाया था "जै जवान, जै किसान" मगर यह दुख की बात है कि इस तरफ जिस तरह से वार-फुटिंग पर, पूरा ज़ोर लगा कर सरकार और जनता दोनों की तरफ से जिस तरह से इस बारे में काम होना चाहिए था वह नहीं हो पाया । ठीक महकमा ने काम किया है मगर जिस इनटैनसिटी से और जिस ड्राइव के साथ और सारी बातों को भूल कर यह काम होना चाहिए था वह नहीं हो पाया हमारी खुशकिसमती है कि इस सम्बन्ध में एग्रीकल्चर यूनिवर्सिटी ने काफी काम किया है जिससे उम्मीद की जाती है कि काफी हद तक हमारे देश की जो अनाज की कमी है वह पूरा हो सकेगी । उन्हों ने मैक्सीकन व्हीट की कुछ वेराइटीज निकाली हैं जैसे लरमा रोजो, पी.बी. 18, पी.बी. 27 और कल्याण वैराइटीज़ बहुत बढ़िया वैराइटीज निकाली गई हैं । इनमें से दो-तीन मैंने अपने फार्म पर आज़माई हैं । यह वेराइटीज़ बड़े ज़ोर से फर्टेलाइजर की डोज़ देने पर भी लौज नहीं हुई । बाकी इनकी यील्ड कितनी निकलती है वह तो मैं कोई महीने दो महीने के बाद ही बता सकूंगा मगर अन्दाज़ा यह है कि जो बात यूनिवर्सिटी वाले कहते हैं उसके मुताबिक ही रिज़ल्ट निकलेगा । और अगर हम इसमें पूरी तरह से कामयाब हो गए तो हमारी अनाज की समस्या बहुत हद तक हल हो जायगी ।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, अभी-अभी मेरे फाज़िल दोस्त पंडित मोहनलाल जी ने टाप-हैवी ऐडमिनिस्ट्रेशन के बारे में बहुत कुछ कहा । मैं अर्ज़ करता हूँ कि मैं दो साल तक ऐस्टीमेट्स कमेटी का चेयरमैन रहा हूँ : और दो साल तक लगातार इस बात की तरफ सरकार का ध्यान दिलाता रहा हूँ कि पंजाब की ऐडमिनिस्ट्रेशन टाप हैवी है मगर इसके बावजूद गवर्नमेंट की तवज्जोह इस तरफ नहीं खींची जा सकी । क्यों ऐसा हुआ यह मैं नहीं जानता । मगर मैं महसूस करता हूँ कि प्राविंस के अन्दर हर एक चीज़ में टाप पर बहुत ज्यादा खर्च किया जाता है । मिसाल के तौर पर आप यहां के पी. जी. रिसर्च इन्स्टीट्यूट को ही ले लें । मैं इस बारे में कोई ज्यादा नहीं कहना चाहता मगर मैं इतना कहना चाहता हूँ कि तीन चीज़ों पर ज्यादा खर्च होता है । एक तो है बिल्डिंग, दूसरी है स्टाफ और तीसरी है मैडिसन्ज़ । जहां तक इस इन्स्टीट्यूट की बिल्डिंग का ताल्लुक है यह इतनी बड़ी, इतनी आर्कीटेक्चरल, इतनी शानदार, पैलेशल और शाहाना है कि मैंने अपनी जिन्दगी में किसी हस्पताल की ऐसी इमारत नहीं देखी । मैंने दिल्ली में 12 साल तक सिविल हस्पताल और राइसीना हस्पताल में काम किया है और भी कई जगह हस्पताल देखे हैं मगर इतनी पैलेशल बिल्डिंग मैंने किसी हस्पताल की नहीं देखी । बिल्डिंग ऐसी

[डा० बाल कृष्ण]

होनी चाहिए कि थोड़े पैसे में ज्यादा अकमोडेशन दें, सिम्पल हो, ज्यादा से ज्यादा उसमें अमैनिटीज़ अवेलेबल हों। मगर यहां तो शायद यह सोचा गया कि इतनी पैलेशल बिल्डिंग बना देने से ही मरीज़ आयेंगे। मगर मरीज़ बिल्डिंग को देख कर नहीं आते। वह आते हैं डाक्टर की शोहरत को देख कर, डाक्टर की काबलियत को देख कर, डाक्टर के रसूख और उसके ट्रीटमेंट को देख कर।

तो इस पर करोड़ों रुपये खर्च कर दिए। और जो करोड़ों रुपया इस पर खर्च हुआ है मैं समझता हूँ कि It is a money mis-spent which India could ill-afford.

1.00 p.m.

इस गरीब मुल्क के अन्दर जहां पर करोड़ों पया खर्च किया जाए तो आप अंदाज़ा लगायें कि हमारा मुल्क कैसे इतना खर्च करना अफोर्ड कर सकता है। फिर अब मुझे पता चला है कि इसमें दो ब्लाक बन रहे हैं एक सड़क के इस तरफ और दूसरा सड़क के उस तरफ और इन दोनों को मिलाने के लिये इस पर एक ओवर ब्रिज बनाया जा रहा है ताकि डाक्टर साहिबान को एक तरफ से दूसरी तरफ जाने में किसी किस्म की तकलीफ न हो। वैसे भी हर तरह की सहूलियतें डाक्टर साहिबान को पहले दी हुई हैं। जहां से डाक्टर कोई गुज़रता है वहां पर उसके लिये कमरा बना हुआ है और जहां पर उसकी मोटर खड़ी होती है वहां पर उसकी मोटर के लिये गेराज बना हुआ है और अब एक ओवर ब्रिज बनाया जा रहा है। इस तरफ तो डाक्टरों को इस तरह की सहूलियतें दी जा रही हैं और दूसरी तरफ बीमारों के अटैंडेंट की यह हालत है कि उनके बाईसिकल रखने को भी जगह नहीं, कोई इन्तजाम नहीं, इसी तरह बीमार के पास रात को ठहरने के लिये कोई इन्तज़ाम नहीं और रात भर उन्हें सड़क पर काटनी पड़ती है। (विघ्न) जो बीमार को दूर दूर से अटैंड करने आते हैं उनको रात सड़क पर रहना पड़ता है क्योंकि बीमार के पास या किसी और अलग जगह पर उनको रहने की इजाज़त नहीं।

जहां तक इस बिल्डिंग के खर्च की बात है सो फार गवर्नमैंट ने जो एडमिनिस्ट्रेटिव एपरूवल दी है वह सिर्फ 4 करोड़ की है और इस पर खर्च नौ करोड़ तक हो चुका है वह है 5 करोड़ और 44 लाख लेकिन इसके मुकाबिले में जो एडमिनिस्ट्रेटिव अपरूवल दी गई है वह 4 करोड़ और 2 लाख रुपये की। और जो बिलडिंग्ज़ अब बनाई जा रही हैं उनके लिये 92 लाख का और खर्च मन्ज़ूर किया गया है और इस साल के बजट में 62 लाख का और प्रोवीज़न रखा गया है और 25 लाख का तो इस साल में ही है।

इसके बाद डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं इसके स्टाफ का ज़िक्र करना चाहता हूँ कि कितना स्टाफ इसके लिये रखा हुआ है। इसमें सिर्फ दो ही मिसालें आपको बताना चाहता हूँ। इसमें सैंक्शन्ड स्टाफ 276 डाक्टरों का है। मैंने इस इन्स्टीट्यूट के लिये स्टाफ की लिस्ट को कुलैक्ट करने की कोशिश की है यह बहुत लंबी चौड़ी है और जितना आपने मुझे समय बोलने का 10 या 15 मिन्ट का दिया है इस में भी शायद खत्म न हो अगर मैं इसको पढ़ कर सुनाऊं तो। अगर आप इजाज़त देंगी तो मैं इस लिस्ट को हाउस की टेबल पर रख दूंगा। मैं इसमें से सिर्फ दो ही आइटमों को लूंगा। जहां तक सरजरी का यानी जर्राही का संबंध है इसके मज़मून के लिये 44 पोस्ट सैंक्शन्ड हैं और इनमें से 25 डाक्टर इस वक्त मौजूद हैं और इसी तरह स्टैनोज़ की

गिनती सीनीयर स्केल में 134 और जूनियर स्टेनोज़ 74 हैं । इतने शायद डिप्टी स्पीकर साहिबा, आपके असैंबली सैक्रेटेरियट में भी न हों और किसी छोटे मोटे सैक्रेटेरियट में भी न हों और इस तरह से ही वर्क लोड का अंदाज़ा लगाया जा सकता है। और इसका अगर हम मुकाबला पंजाब की किसी और प्रीमीयर इन्स्टीट्यूट से करें तो साफ पता चल सकता है । कम्पैरेटिव स्टडी से पता चलता है कि इनडोर पेशैंट्स की गिनती सन् 64 में चंडीगढ़ की इस इन्स्टीट्यूट में 7120 थी और अमृतसर में 26,127 इससे मुकाबला किया जाए तो पता चलता है कि इन दोनों में कितना डिफरैंस है यानी यहां पर 7,120 पैशैन्टस थे और अमृतसर में 26,127 । इसी तरह सन 65 में इस इन्स्टीच्यूट में 8,802 पेशन्टस थे और अमृतसर में 26,302 । इससे डाक्टर और पेशन्ट की रेशो का पता चल जाता है कि 1 डाक्टर जहां 55 बीमारों के पीछे एक साल में था और इस हिसाब से उस डाक्टर के पास एक महीने में साढ़े चार बीमार आते हैं और एक दिन में एक बीमार का पन्दरहवां हिस्सा । या आप यूं समझ लें कि एक एक डाक्टर के पास दो हफते में एक बीमार आता है । (विघ्न)

उपाध्यक्षा : डाक्टर साहिब, आप कुछ अपने हल्का की बातें भी कर लें ताकि आपका वक्त खत्म न हो जाए । (*Addressing Dr. Balkrishan*, the hon. Member may say something about his own illaqa so that the time at his disposal is not exhausted.)

डा० बाल कृष्ण : आपकी घंटी बजने पर मैं बोलना बंद कर दूंगा यह बहुत ज़रूरी बात थी जो सरकार के नोटिस में लाना चाहता था ।

बाबू बचन सिंह : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम । आजकी स्पीचों का जो 15 मिन्ट हरेक के लिये समय मुकर्रर किया गया है उसपर स्ट्रिक्टली अमल किया जाए ।

डा० बाल कृष्ण : यह जो वक्त बाबू जी ने लिया है और दूसरे मैम्बर साहिबान की तरफ से इंट्रप्ट किया जा रहा है वह वक्त मेरे वक्त से तो नहीं काटा जाना चाहिए । यह बाबू जी के टाइम में डैबिट होना चाहिए ।

तो मैं यह अर्ज़ कर रहा था कि डाक्टर और पेशन्ट की रैशो क्या है और नरसों की इतनी ज्यादा तादाद इस इन्स्टीच्यूट में है कि डाक्टर और नरस को यह पता नहीं कि उनका पेशन्ट कौन है और बीमार को पता नहीं कि उनका डाक्टर कौन है उन्हें पता तक नहीं चलता और फिर वहां पर बीमार कहते हैं कि हमें ज़रा गाइड करना इतना हाई स्टाफ है कि एक बीमार को अपना सही डाक्टर तलाश करने में दो दिन लग जाते हैं और इसी तरह डाक्टर को असली मरीज़ के पास पहुंचने में वक्त लग जाता है ।

फिर जहां तक, डिप्टी स्पीकर साहिबा, इस इन्स्टीट्यूट के आगस्ट हैड का तअल्लुक है हम यह समझते थे कि जितनी बड़ी पलेश्ल बिल्डिंग है उतना अच्छा ट्रीटमेंट इस आगस्ट हैड का होगा लेकिन He is most discourteous, most unsympathetic, rude and most insulting. He loses his temper in no time without any rhyme or reason. इस हैड में तो तहम्मुल मिज़ाजी होनी चाहिए थी और डाक्टर में तो फारबेरैंस बहुत होनी चाहिए और यहां तक कि अगर कोई पैशैंट गाली भी दे जाए तो उसको बर्दाशत कर ले लेकिन इस आगस्ट हैड आफ दी इन्स्टीचूशन में यह बात नहीं है ।

[डा० बाल कृष्ण]

फिर इस इन्स्टीट्यूट के बारे में जो काम होता है उसके संबंध में आब्जैक्टस दिये हुए हैं मैंने पिछली बार भी पढ़ कर सुनाए थे और डा. बलदेव प्रकाश जी को शायद याद होंगे। इसके सफा 154 पर लिखा है कि यह इन्स्टीट्यूट इसलिये कायम की गई थी कि:–

"To train specialists, to train teachers for the various institutions, to provide Refresher Course to the doctors, to do research work of international repute, etc."

इसमें जो रिसर्च की जा रही है वह आप जानती हैं इसका तो खुदा ही हाफिज़ है जहां कि हैड आफ दी इन्स्टीट्यूशन की यह हालत हो कि जो चार प्रिमीयर इन्स्टीच्यूटस हैं उनके प्रिंसीपलों ने लिख कर दिया है कि हम इस हैड के नीचे काम करने को तैयार नहीं। यह उस इन्स्टीट्यूट का हाल है जिस पर सरकार करोड़ों रुपया खर्च कर रही है।

Sardar Lachhman Singh Gill : please name the man concerned.

Dr. Bal Krishan : No, I will not name the man. कहा यह जाता है कि यहां पर पोस्ट ग्रेजुएटों की टीचिंग का काम होता है। (घंटी) मैं एक मिन्ट में ही खत्म कर दूंगा। यहां फारेन कन्टरीज में रिसर्च होती है प्रैक्टीकल काम करने से वहां इस इन्स्टीच्यूट में रिसर्च की जाती है सिर्फ किताबों में से पढ़ाई करवाने से। पिछले साल पोस्ट ग्रेजूएट की क्लास में 20 आए थे और 14 जगह सरजरी की थीं अब यहां पर कोई प्रैक्टीकल नहीं कराया जाता। एक अगर आई की तरफ आ गया तो आप अंदाज़ा लगाइये उसकी रिसर्च का कि उसने अपनी सारी पढ़ाई के दौरान एक भी कैटेरैक्ट का आप्रेशन नहीं करना तो वह स्पैशेलाइज़ कैसे करेगा। उसको यह स्पैशेलिस्ट बना देते हैं। स्पैशेलिस्ट तो बनता है प्रैक्टीकल करने से लेकिन यह जो स्पैशेलिस्ट बना रहे हैं सिर्फ किताबों की पढ़ाई से। किस लिये. I may point out that simply for the reason that life in India is so cheap that such a doctor here would easily play with the precious human life.

Thank you, Madam.

डाक्टर बलदेव प्रकाश (अमृतसर शहर, पूर्व) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, इस एप्रोप्रिएशन बिल पर आज बहस चल रही है और इस मौके पर कुछ अहम चीज़ आई हैं दोनों हाउसों के सामने। मैं भी एक-दो चीज़ों पर अपने विचार आपके द्वारा हाउस के सामने रखना चाहता हूँ। पंजाब के अन्दर जो घटनाएं इन दिनों में हुई हैं उनके बारे में यहां इस हाऊस में पंडित मोहनलाल जी और सरदार गुरनाम सिंह जी की तरफ से यह मांग रखी गई कि इस मंत्री मण्डल को मुस्ताफी हो जाना चाहिए। अस्तीफा दे देना चाहिए। (विघ्न)

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ। ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਮੰਤਰੀ ਸੰਤਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਦੋ ਜਾਂ ਫਿਰ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿਉ। (ਵਿਘਨ)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਉਲਝੋ ਕਿਸੇ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਉ। (ਵਿਘਨ) (Addressing Capt. Rattan Singh, you need not join issues with him, you may send for a cabinet Minister.)

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੁਛਦਾ । (ਵਿਘਨ)

डा० बलदेव प्रकाश : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं सरदार गुरनाम सिंह जी से भी एक कदम और आगे जाना चाहता हूँ । उन्होंने तो कहा था कि इस मंत्री मंडल को ही मुस्ताफी होना चाहिए मैं कहूँगा कि ना सिर्फ इनको बल्कि कांग्रेस पार्टी के एक एक मैंबर को ही इसी बात पर त्यागपत्र देना चाहिए था, इन्हें अब तक अस्तीफा दे देना चाहिए था, इसलिये कि इन्होंने पंजाब की जनता का विश्वासघात किया है । इन्होंने आज तक, 1952 से लेकर, इसी इशू पर तीन इलैक्शनें लड़ी और पंजाब की जनता को यह बार बार यही भरोसा दिलाते रहे कि हम पंजाब की फरदर डिवीज़न हरगिज बरदाश्त नहीं करेंगे अगर कुछ बनेगा तो वह हमारी लाशों पर बनेगा। अब आप देखें पंजाब का क्या से क्या हो गया है इनकी लाशें यहां की यहां पड़ी हैं । (*Interruption by S. Harchand Singh*)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਤੇ ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੰਟਰਪਟ ਕਰਕੇ ਹਾਊਸ ਦਾ ਵਕਤ ਜ਼ਾਇਆ ਨਾ ਕਰਨ ।(I will ask the hon. Member that he should speak when his turn comes. He should not waste the time of the House by making such like interruptions.)

डा० बलदेव प्रकाश : दरअसल, डिप्टी स्पीकर साहिबा, इनमें इतना आत्मिक बल भी नहीं है कि वह सच्ची बात को भी सुन सकें । लगातार 18 साल से यह लोग कहते आए मगर आज दिखा दिया कि किस तरह से इनका माईंड वर्क करता रहा है । सरदार प्रताप सिंह के वक्त जब पंजाब की डिवीज़न की मांग की गई तो उन्होंने अकाली मूवमैंट को अपनी पूरी ताकत से दबाने की कोशिश की, मगर लोगों ने डट के मुकाबला किया और इलैक्शन में पता नहीं किस तरह 34 वोटें लेकर आये यह मालूम ही है, खैर मैं इसकी डीटेल में नहीं जाता । यह एक लंबी चौड़ी कहानी है । (*Interruption*) यह जिस मैनीफैस्टो पर आज तक लड़ते चले आ रहे हैं इसमें इन्होंने बहुत ही बुरी तरह से हार खाई है । यह 18 साल जनता को धोका देते रहे हैं, पहले सरदार प्रताप सिंह कैरों के वक्त अकाली ऐजीटेशन को इसलिये दबाया गया कि यह पंजाब के टुकड़े नहीं होने देंगे, यही बात कह कर इलैक्शन मैनीफैस्टो का ढिंडोरा गांव-गांव और शहर-शहर में फेरा गया । अगर इन कांग्रेसी एम.एल.एज़ में ज़रा पारलियामैंटरियन मोरैलिटी होती तो यह जिस पोज़ीशन में आज हैं पहले इस्तीफा देते और दुबारा इलक्शन लड़ कर यहां आते ताकि पता लग जाता कि जनता इन पर कितना भरोसा रखती है ।

पंजाब के अंदर पिछले दिनों जहां कहीं भी ऐजीटेशन हुए हैं और जो उनका रीऐक्शन है उस सारे झगड़े की ज़िम्मेवारी अगर किसी पर है तो पुलिस पर है । पानीपत में जो भी घटना हुई है, उसे सुनकर तो मुझे बहुत ही अफसोस हुआ है । मैं समझता हूँ कि किसी भी सिवलाईज़ड कंटरी में ऐसा वाक्या नहीं होना चाहिए । मगर सब से बड़ी दुख की बात तो यह है कि इस सूबे की पुलिस ने बजाये इसके कि वह अमन कायम करने में सहायक होती उन्होंने लोगों के जज़बात को भड़काया और इस बुरी तरह से भड़काया कि लोग आपे से बाहर हो गये और सारे का सारा डिसिपलन टूट गया । ऐसी एक घटना नहीं मैं ऐसी 100 घटनायें इस हाउस में बयान कर सकता हूँ जिनको ज़िम्मेवारी महज़ पुलिस पर है । पानीपत का किस्सा तो मैं बाद में लूंगा

[डा० बलदेव प्रकाश]

पहले मैं अमृतसर का किस्सा अर्ज़ कर देना मुनासिब समझता हूँ। अमृतसर होता क्या है वहां पर दो दफा गोली चली है, पहला वाक्या जहां पर होता है आप मेरे साथ चलें, इधर से भी चलें और उधर के नुमायंदे भी चलें, जहां पर एक लड़के के गोली लगी है। वह लड़का एक चबूतरे पर बैठा रोटी खा रहा था, चबूतरा एक गली में है, जिसकी नाकाबंदी हुई हुई है, टीन के दरवाज़े से गोली पार होती है और इस बच्चे के लगती है जहां पर कि माब का किसी तरह का कोई भी वास्ता नहीं है। मगर इनका जो बुल्लेटिन निकलता है उसमें यह कहते हैं कि कुछ लोग बिजली घर को जलाने की गर्ज़ से जा रहे थे इसलिये पुलिस को मजबूरन गोली चलानी पड़ी। जहां पर लड़का मरता है वहां से एक मील के फासला पर या इससे भी और ज़्यादा दूरी पर किसी बिजली घर का कोई वास्ता तक नहीं है। यह अपनी कमज़ोरी को छुपाने की गर्ज़ से इस तरह के ब्यान देते हैं कि जिसका कोई सिर पैर न हो। इस तरह उसके अंदर से गोली जब पोस्ट मारटम करके निकाली गई तो उसके कंठ में रोटी के टुकड़े थे यह कहते हैं लड़का उस माब के साथ था जोकि बिजली घर को आग लगाने जा रहा था। इससे बड़ा झूठ और क्या हो सकता है जो पंजाब की जनता को धोका देने के लिये बोला गया है।

इसी तरह एक घटना अबोहर की भी आप सुनें वहां पर होता क्या है कि यह इलज़ाम लगाते हैं कि माब ने पुलिस पर हमला किया। मैं कहता हूँ यह बात भी इनकी बिलकुल झूठी है। इनको चाहिए था कि जब जलूस निकालने का पुलिस को पता लगा था यह शहर के चार मुअज्ज़िज आदमियों को बुलाती और कहती कि देखिए शहर में 144 दफा लगी हुई है आप लोगों को कहें कि वह जलूस न निकालें और वह तित्तर बित्तर हो जायें, मगर ऐसा करना तो इनकी शान के खिलाफ था यह जाते हैं और उन लोगों पर अंधा-धुंध लाठी चार्ज करते हैं, टीयर गैस छोड़ते हैं। वहां पर मुख्तलिफ पार्टियों के नुमायंदे थे, इनमें एक जनसंघ, एक कांग्रेस और दो और मुख्तलिफ पार्टियों के थे, वह जब वहां के वाक्यात आकर लोगों को सुनाने लगे तो इससे लोगों के जज़बात भड़के। सारी सिचूएशन खराब करने की अगर ज़िम्मेवारी आती है तो वह पुलिस पर है। इसी तरह एक केस अमृतसर में हुआ। टीचर्ज़ का इमतिहान था वहां पर पुलिस के साथ फैसला किया गया कि जिस मास्टर के पास पेपर होगा उसे कुछ नहीं कहा जाएगा। मगर हुआ क्या कि एक मास्टर इमतिहान देकर आया, दूर से जब उसने पुलिस के लोगों को आते देखा कि यह उसकी तरफ आ रहे हैं तो उसने जो पेपर देकर आया था उसे दिखाना शुरू कर दिया मगर उन्होंने इस पेपर की कोई परवाह नहीं की उस पर अंधा-धुंध लाठी चार्ज शुरु कर दिया, उसे लाठियों से मार मार कर, घाईल करके नाले में गिरा दिया। जब लोगों ने देखा कि हमारे साथ इस तरह का अत्याचार हो रहा है तो इसके रिएक्शन के तौर पर लोगों ने पुलिस पर पथराओ किया जितनी भी गिरफ्तारियां इन्होंने की हैं इन सब की ज़िम्मेवारी पुलिस पर है कि जो भी पकड़े गये हैं वह मैजोडस माईंड से एक पार्टी को नीचा दिखाने की गर्ज़ से पकड़े गये हैं। इसी तरह एक एअर फोर्स के एम्पलाई को पीटा गया बावजूद इस बात के कि वह कहता रहा कि मैं आई.ए.एफ. में काम करता हूँ, मैंने फौजी वरदी पहनी हुई है, मगर उसकी कोई परवाह नहीं की गई और उसको पीटना शुरू कर दिया गया। मैं कहता हूँ कि जिस पुलिस की ज़िम्मेवारी ला ऐंड आर्डर मेनटेन करना हो अगर उसी के ज़िम्मेवार आफिसर इस तरह की बातें करनी शुरू कर दें तो सूबे की हालत क्या होगी। आप अंदाज़ा लगायें इन ला ऐंड आर्डर के कायम करने वालों की हालत का

का एक शख्श के प्वायंट ब्लैंक रेंज से गोली मारी गई। पानीपत में एक 20 साला नौजवान को पुलिस की प्वायंट ब्लैंक गोली से मारा गया । इसके दो गोलियां मारी गई । पहली गोली से नहीं मरा तो दूसरी गोली मारी गई । पुलिस का यह नजरिया रहा कि पकड़ लिया जाए और गोली से उड़ा दिया जाए । इससे बढ़ कर कोई हिंसक कार्रवाई नहीं हो सकती । पानीपत की घटना को कंडैम किया जाए, यह चीज़ ज्यादा कंडैम करने वाली हैं। इससे बढ़ कर बर्बता और क्या हो सकती है। भीड़ के सर टूटे, पानीपत में तीन कांग्रेसियों को जिंदा जला कर मार दिया. एक कांग्रेसी पुलिस को प्वायंट ब्लैंक गोली से मारा गया। कोई लाठी चार्ज नहीं हुआ। और कुछ नहीं किया, गोली चलानी शुरू कर दी । मैजिस्ट्रेट नें कहा कि गोली नहीं चलानी चाहिए मगर पुलिस ने फाइरिंग शुरू कर दी । बाद में मैजिस्ट्रेट के आर्डर करावाये गए। इसकी जुडीशल इन्क्वायरी हो, यह घटना इतनी भयानक है। कोई भी शहरी इस बात से इन्कार नहीं करेगा पंजाब की जनता में भी यह भावना आ चुकी है। मैं अपने को सुबकदोश नहीं कर सकता, न मैजिस्ट्रेट कर सकता है। हम इससे अलग होकर नहीं सोच सकते। एक तरफ तो भयंकर काम किये जाएं और दूसरी तरफ जूडीशल इन्क्वायरी से इन्कार किया जाए ! जुडीशल इन्क्वायरी पानीपत की घटना की होनी चाहिए। जहां आग लगी है जुडीशल इन्क्वायरी करो। अमृतसर में एक कूचे में खड़े व्यक्ति को गोली का निशाना बनाया गया। जालंधर म एक 70 साल के बेचारे बूढ़े पुजारी को गोली से उड़ा दिया । कहा गया कि वह रेलवे एजैंसी को आग लगा रहा था। भला एक 70 साला बूढ़ा रेलवे एजैंसी को कैसे आग लगा सकता है। घरों में जाकर पुलिस ने औरतों पर लाठी चार्ज किया, गर्भवती औरतों पर लाठी चार्ज किया, बच्चों पर लाठी चार्ज किया। जुडीशल इन्क्वायरी करवाएं। जालंधर में जुडीशल इनक्वायरी करवानी तो सरकार के लिये प्रेस्टीज का कारण नहीं । सरकार की कुमिटमैंट नही थी तो सरकार जनता की भावना की कदर करे । तो, डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं यह कहूँगा कि अगर सरकार इन चीज़ों को जूडीशल इनक्वायरी नहीं करेगी तो पुलिस के एक्सैसिज़ जारी रहेंगे हमारी कोशिश के बावजूद अमन नहीं हो सकेगा। आर्सन के केस हो सकते हैं मगर पुलिस कुछ नहीं कर सकती। पुलिस का काम चल रहा है। 10 दिन हो गए हैं। 10, 10 रिस्पैक्टेबल आदमियों को पकड़ा जा रहा है कि तुमने फलां दिन वहां आग लगाई थी। उनके खिलाफ केस रजिस्टर किये जा रहे हैं। यह ला एंड आर्डर की हालत है । (घंटी)

Deputy Speaker : Please wind up.

डाक्टर बलदेव प्रकाश : मैं वाइंड अप कर रहा हूँ । कई भले लोग थानों में बैठे हुए हैं । अगर सरकार पंजाब में नार्मेल्सी नहीं चाहती, अगर इनकी यह मन्शा है तो पंजाब की जनता नार्मेल्सी नहीं लाएगी ।

मेरे दोस्त सरदार गुरनाम सिंह ने कामन लिंक की बात की। पंजाब की जनता ने साबत कर दिया है कि पंजाब की जनता विभाजन नहीं चाहती। इस 13 दिन की ऐजीटेशन से प्रूव हो गया है । इस ऐजीटेशन से प्रभावित होकर सेंट्रल गवर्नमेंट ने यह बात मान ली है कि पंजाब की रीआर्गेनाइजेशन में कामन लिंक्स प्रोवाइड किये जायेंगे। बिजली, पानी और एडमिनिस्ट्रेशन के ज़रिए उस एकता को कायम रखना जाए, सांझी चीजें रखी जाएं। मैं समझता हूँ कि अगर सरकार इस बात से फ़िरेगी तो पंजाब में शांति नहीं रह सकेगी।

ਸਰਦਾਰ ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ(ਲੰਬੀ, ਐਸ. ਸੀ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅੰਡਰ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕੰਟਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਦੋ ਅਹਿਮ ਮਸਲੇ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੇ ਨੇ । ਇਕ ਤਾਂ ਜੰਗਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਵਧ ਰਹੀ ਆਬਾਦੀ ਅਤੇ ਘਟ ਰਹੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ। ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ, ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਭਾਂਵੇਂ ਅਸੀਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਰਿਫਾਰਮਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਨੇ, ਲੈਂਡ ਰਿਫਾਰਮਜ਼ ਹੋਈਆਂ ਨੇ ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ । ਜਦੋਂ ਜਾਪਾਨ ਦੀ ਬਿਗੜੀ ਹੋਈ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਓਥੇ 1868 ਵਿੱਚ ਰਿਫਾਰਮਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਘਟ ਟੈਕਸ ਲਾਇਆ ਤੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਲੈਂਡ ਲਾਰਡਾਂ ਤੇ ਵਧ ਟੈਕਸ ਲਗਾਇਆ । ਮਾਲਿਕ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵੇਚਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਗਏ । 50 % ਆਬਾਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਮਹਿਰੂਮ ਹੋ ਗਈ । ਹੁਣ ਲੜਾਈ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿਹੜੀ ਫੇਰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਬਣੀ ਉਸ ਨੇ ਲੈਂਡ ਰਿਫਾਰਮ ਲਿਆਂਦੀ । ਜਾਪਾਨ ਵਿੱਚ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਸਾਢੇ ਸਤ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ 3 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਉਸ ਤੇ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰੇ । ਉਹ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਹੁਣ ਓਥੇ 94 ਫੀਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਏਥੇ ਕੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਏਥੇ ਜਿਹੜਾ ਐਕਟ ਬਣਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਐਨੀਆਂ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟਸ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਤਿਆਨਾਸ ਕਰਕੇ ਰਖ ਦਿੱਤਾ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਕੁਛ ਰੁਪਿਆ ਹਰੀਜਨ ਕਲਿਆਨ ਫੰਡ ਲਈ ਟੈਕਸ ਰਾਹੀਂ ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ । ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦਣ ਵਾਸਤੇ ਸੀ । ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਰੁਪਿਆ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਜ਼ਮੀਨ ਦਿੱਤੀ ਗਈ । ਬਦ-ਕਿਸਮਤੀ ਇਸ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਬਾਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਈ । ਕੁਛ ਜ਼ਮੀਨ ਰੀਕਲੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪਈ ਸੀ, ਕੁਛ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ । ਲੈਂਡ ਰੈਵਿਨਿਊ ਦਾ ਜੋ ਪੈਸਾ ਉਗਰਾਹੁਣਾ ਸੀ ਉਹ ਉਗਰਾਹ ਲਿਆ । ਤਹਿਸੀਲ ਫਾਜ਼ਲਕਾ ਵਿਚ ਦਰਜਨਾਂ ਆਦਮੀ ਕਮ ਅਜ਼ ਕਮ 40 ਦਿਨ ਤਕ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਰਹੇ । ਉਹ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਫੇਰ ਫੜ ਕੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਦਿੱਤੇ । ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਭਾਵੇਂ ਸਰਕਾਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਫੇਰ ਵੀ ਇਹ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ । ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਜੇਹੜੀ ਮੈਂ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਖਾਲ੍ਹ ਲਾਉਣ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰ ਚਾਰ ਪੰਜ ਪੰਜ ਸਾਲ ਤੋਂ ਖਾਲ੍ਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ । ਹੋਰ ਬਾਗਾਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਪਾਣੀ ਹੈ ਇਹ ਪਜਾਬ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਜੇ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਬਾਗ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੇਸ਼ਕ ਪਾਣੀ ਦਿਓ । ਲੇਕਿਨ ਓਥੇ ਜਾ ਕੇ ਅਫਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੈਕਿੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਉਹ ਪਾਣੀ ਜ਼ਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਲੋਗਾਂ ਨੇ ਬਾਗ ਨਹੀਂ ਲਗਾਏ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਇਕ ਗਲ ਹੋਰ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨ ਵੀ ਬੋਲਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦਿਨ ਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ । ਉਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਪੁਲਿਸ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਸੀ । ਪਰ ਅੱਜ ਮੈਂ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਸਾਡੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸਾਹਿਬ ਬੜੇ ਸਿੰਪਥੀ ਰਖਦੇ ਹਨ । ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਬੇਬਸ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਹਨ । ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਜੀ ਨੇ ਜੈ ਜਵਾਨ, ਜੈ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਦਿਤਾ । ਸਾਡੇ ਡੀ. ਸੀ. ਨੇ ਤਪਦਿਕ ਦੇ ਬੀਮਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰੈਡ ਕਰਾਸ ਵਿਚੋਂ ਗਰਾਂਟਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ (ਵਿਘਨ) ਇਹ ਗਲਤ ਸਮਝਦੇ ਨੇ । ਉਹ ਤਕੜਾ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਹੈ । ਉਹ ਗੁੰਡਾ ਟਾਈਪ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ।

ਕੋਟ ਭਾਈ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਥਾਣੇਦਾਰ ਹੈ ਉਹ ਖੁਦ ਹੀ ਬਥੇਰੀਆਂ ਬੇਜ਼ਾਬਤਗੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਡਕੈਤਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ । ਸਿਖ ਇਨਫੈਂਟਰੀ ਦਾ ਇਕ ਸਿਪਾਹੀ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਹਾਜੀਪੀਰ ਦੀ

ਲੜਾਈ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਬਚ ਕੇ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਉਹ ਆਪਣੇ ਇਕ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਲਈ ਉਥੇ ਗਿਆ । ਉਸ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੂੰ ਮਘਰ ਸਿੰਘ ਥਾਣੇਦਾਰ ਫੜ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ । ਉਸ ਫੌਜੀ ਨੇ ਬੜੀ ਖੁਦਦਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਤੂੰ ਇਸ ਬੇਗੁਨਾਹ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਫੜਿਆ ਹੈ । ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਉਸ ਫੌਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਦੋ ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ ਔਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਪੇ ਹੀ ਝੂਠੇ ਸੱਚੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਗਲ ਨੂੰ ਪਵਾ ਕੇ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲੋਂ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਵਾ ਲਈ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਮੇਰਾ ਗਲ ਘੁਟਦੇ ਸੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਠੀਕ ਏ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਈ ਚੰਗੇ ਵੀ ਆਦਮੀ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਰਾਬ ਅਫਸਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਐਕਸ਼ਨ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਬਸ ਮੈਂ ਇਤਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਸਰਦਾਰ ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਪੀਚ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਗੁੰਡਿਆਂ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਉਹ ਵਾਪਸ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ : ਬੀਬੀ ਜੀ, ਮੈਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਐਸਾ ਲਫਜ਼ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵਰਤਿਆ । ਪਰ ਜੇ ਕਿਤੇ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵਾਪਿਸ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬੰਤਾ ਸਿੰਘ (ਕਰਤਾਰਪੁਰ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਇਹ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਨਾਜ ਦੀ ਬੜੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਅਨਾਜ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋ ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਫਰਟੀਲਾਈਜ਼ਰ ਮਾਈਂਡਿਡ ਬਹੁਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਏਥੇ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਾਲੇ ਪਰਮਿਟ ਕਟ ਕੇ ਦਿੰਦੇ ਸੀ ਔਰ ਕਿਸਾਨ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ਜਾ ਕੇ ਫਰਟੀਲਾਈਜ਼ਰ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਸੀ । ਜਿਹੜੇ ਪਰਮਿਟ ਕਟਣ ਵਾਲੇ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੁਝ ਪਿਆਰ ਸੀ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਧਾਉਣ ਨਾਲ । ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਅਪਰੈਲ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਰਾਣਾ ਸਿਸਟਮ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਵਾਲੇ ਪਰਮਿਟ ਨਹੀਂ ਕੱਟਣਗੇ । ਫਰਟੀਲਾਈਜ਼ਰ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਇਟੀਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਜਾਵੇਗਾ ਔਰ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਕਿਸਾਨ ਲੈਣਗੇ । ਮਗਰ ਉਥੋਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੋਂ ਸਿਰਫ ਉਹ ਆਦਮੀ ਹੀ ਕਰਜ਼ੇ ਤੇ ਖਰੀਦ ਸਕਣਗੇ ਜਿਹੜੇ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਇਟੀਆਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣਗੇ । ਬਾਕੀ ਨਕਦ ਜਿਹੜੇ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਹੋਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਉਤਨੀ ਲਿਮਿਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ। ਮੈਂ ਕੈਪਟਨ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਇਟੀਆਂ ਤੋਂ ਫਰਟੀਲਾਈਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ 10, 15 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਸਰਕਾਰ ਖਰਚ ਕਰਦੀ ਸੀ ਔਰ ਹੁਣ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਫਰਟੀ-ਲਾਈਜ਼ਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਤਿਨ ਚਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੀਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਕੋਲੋਂ ਕਰਜ਼ਾ ਮਿਲ ਜਾਇਆ ਕਰੇਗਾ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿਆਣਪ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫਰਟੀਲਾਈਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣੀ । ਜਿਹੜੇ ਬਹੁਤਾ ਲੈਣਗੇ ਉਹ ਨਕਦ ਦੇ ਕੇ ਲੈਣਗੇ ਔਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲੋਨ ਪਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਤਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਦ ਕਰਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ । ਇਸ ਤੋਂ

ਇਲਾਵਾ ਗੌਰਮੈਂਟ ਜਿਹੜਾ ਖਾਦ ਲਈ ਖੁਦ ਕਰਜ਼ਾ ਦਿੰਦੀ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਸੂਦ ਥੋੜਾ ਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਇਟੀਆਂ ਦਾ 9 ਪਰਸੈਂਟ ਤੋਂ ਘਟ ਫਰਟੀਲਾਈਜਰ ਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦਾ ਸੂਦ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ । ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦੀ ਵੰਡ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਪੁਰਾਣਾ ਤਰੀਕਾ ਜੋ ਹੈ ਰਹਿਣ ਦਿਉ ਤਾਕਿ ਲੋਕ ਫਰਟੀਲਾਈਜ਼ਰ ਲੈ ਕੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾ ਸਕਣ ਔਰ ਮੁਲਕ ਦੀ ਫੂਡ ਪਰਾਬਲਮ ਹਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾ ਸਕਣ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਾਲਸੀ ਬਣਾ ਕੇ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਤੁਸੀਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਉਸ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਦਾ ਭਲਾ ਕਿਸ ਗੱਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੈ । ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀਂ ਆਪ ਵੀ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਔਰ ਪਹਿਲੇ ਵਾਲੀ ਪਾਲਸੀ ਰਹਿਣ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਪੰਜ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਇਹ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਜਦੋਂ ਨਵੀਂ ਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਆਵੇਗੀ ਤਾਂ ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਪਾਲਸੀ ਲਿਆਏਗੀ ਦੇਖੀ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਰੋ । ਸਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਕਿਥੋਂ ਖਰਚ ਕਰੀਏ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਕੋਠੀ ਤੇ, ਅਤੇ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਤੁਹਾਡੀ ਕੋਠੀ ਤੇ ਵੀ ਫਜ਼ੂਲ ਗਾਰਦਾਂ ਕਿਉਂ ਬੈਠਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ । ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮਾਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮਾਰਨਾ ਹੈ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਮਾਸਟਰ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਜੀਂਦੇ ਬੈਠੇ ਹੋ ।
(Addressing Sardar Gurbanta Singh: Is the hon. Member under the impresion that he is still alive?)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬੰਤਾ ਸਿੰਘ: ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਜੀਂਦੇ ਕਰੋਗੇ ਤੇ ਤਾਂ ਹੀ ਜੀਂਦੇ ਹੋਵਾਂਗੇ । ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਤਾਂ ਦੇਖੋ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤ ਅਠ ਮਰਸੀਡੀਜ਼ ਦੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਖਰੀਦ ਲਈਆਂ ਹਨ। ਕੀ ਇਹ ਛੋਟੀਆ ਕਾਰਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖਰੀਦ ਸਕਦੇ ? ਇਹ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਰੋਅਬ ਬਣਾਉਣ ਵਲ ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਖਰਚ ਕਰਨ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨਾ। ਪਹਿਲੀ ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰੀਬਨ ਪੰਜ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਹਰੀਜਨ ਭਲਾਈ ਲਈ ਟੈਕਸ ਲਾ ਕੇ ਦੇ ਗਈ ਸੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ ਭੰਗ ਦੇ ਭਾੜੇ ਉਡਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 2 ਕਰੋੜ 46 ਲਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਮੜ੍ਹ ਦਿਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਕੌਡੀ ਦੀ ਆਮਦਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਇਕ ਕਰੋੜ 14 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਜਿਹੜਾ ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਹੋਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿਆਂਗੇ ਉਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ 3 ਕਰੋੜ 60 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਗਏ ਹਨ । ਦਸੋ ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਸਰਕਾਰ ਆਵੇਗੀ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਦੇਵੇਗੀ । ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਚੌਧਰੀ ਚਾਂਦ ਰਾਮ ਅਤੇ ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਮਜਬੂਰੀ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਦੁਹਾਈ ਰਬ ਦੀ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਈ ਗਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੀ । ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੋਠੀ ਵਿੱਚ ਮੀਟਿਗ ਵੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਔਰ ਗਲਾਸ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਚੂਲੀਆਂ ਵੀ ਡੋਲ੍ਹੀਆਂ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਇਨਸਾਫ ਲਵਾਂਗੇ ।

ਵਾਕ ਆਊਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੀਟਿੰਗ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਟੈਪ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਥੇ ਆਕੇ ਜੇਕਰ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਮੁਕਰ ਜਾਨ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਨਾ ਨਹੀਂ ਸਕੇ ਅਤੇ ਇਹ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ 3 ਕਰੋੜ 60 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਜੋ ਇਕ ਕਿਸਾਨ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਅਤੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੇ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਦਿਤਾ ਸੀ

ਭੰਗ ਦੇ ਭਾੜੇ ਲੁਟਾ ਗਏ ਹਨ । ਇਸ ਦਫਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 10 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਇੰਡਸਟਰੀ-ਅਲ ਲੋਨਜ਼ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਤਕਸੀਮ ਲਈ ਐਡ ਹਾਕ ਕਮੇਟੀਆਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਮੈਨੂੰ ਬੜੇ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਕੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਤੇ ਭਾਈ ਨੂੰ ਦੋ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਗਰੀਬ ਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਹੀਂ ਗਈ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਵੰਡ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਜੇਕਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁੰਬਾਪਰਵਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਦਸ ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਕਿਉਂ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਸਕੇ ਸਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ ਕੋਈ ਸੁਣਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਈ । ਇਹੋ ਨਹੀਂ ਇਹ ਵੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਗਰਾਂਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਸਾਲ ਬਾਪ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੁਛਦਾ। ਹਰੀਜਨਾਂ ਨਾਲ ਹਰ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਹਰੀਜਨਾਂ ਲਈ ਪਰੋਮੋਸ਼ਨਜ਼ ਵਿੱਚ 10 ਫੀਸਦੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਪਰੋਮੋਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਅਫਸਰ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇ ਤਾਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਤੇ ਹੋਰ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਅਜੇ ਪਰੋਮਸ਼ਨ ਰੋਕ ਦਿਓ । (ਘੰਟੀ) ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਤਿੰਨ ਮਿੰਟ ਦੇ ਦਿਓ ਫਿਰ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਤੋਂ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਇਕ ਕਰੋੜ ਕੁਝ ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਨਾ ਵੰਡਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਯਕੀਨ ਅਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹਰੀਜਨ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਤੇ ਇਤਬਾਰ ਹੈ । ਹੁਣ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਜੋ ਰੁਪਿਆ ਹੈ ਇਸਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਾਲੇ ਖੁਦ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣੇ ਵਾਲੇ ਖੁਦ ਵੰਡ ਲੈਣਗੇ । ਇਸਨੂੰ ਹੁਣ ਨਾ ਵੰਡਿਆ ਜਾਵੇ ਇਹ ਮੇਰੀ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਹਾਦਸੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅਫਸੋਸ ਹੈ । ਪਾਣੀਪਤ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਆਦਮੀ ਜਲਾਏ ਗਏ । ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਪਾਣੀਪਤ ਦੇ ਹਾਦਸੇ ਦੀ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਾਈ ਜਾਵੇ । ਜਲੰਧਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੁਝ ਵਾਕਿਆਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਅਗਾਂ ਲਗੀਆਂ ਹਨ, ਤਿੰਨ ਦਿਹਾੜੇ ਦੁਕਾਨਾਂ ਲੁਟੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਮਕਾਨ ਦੁਕਾਨਾਂ ਸਾੜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਮੌਤਾਂ ਵੀ ਹੋਈਆਂ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਵਿਚ ਲਖਾਂ ਰੁਪਏ ਮਾਲ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਲੁਟਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਇਸਦੀ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਤਹਿਕੀਕਾਤ ਕਰਾਂਦੀ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਾਕਿਆਤ ਦੀ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਨੂੰ ਕਰਾਏ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਵਕਤ ਜਦੋਂ ਜਲੰਧਰ ਗੁਰਦੁਵਾਰੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜ ਨੇ ਉਸਦੀ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਇਨਕੁਆਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਫਾਇਰਿੰਗ ਨੂੰ ਜਸਟੀਫਾਈ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਦਾ ਝਗੜਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸਦੀ ਵੀ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਇਨਕੁਆਰੀ ਕਰਾਈ ਪਰ ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਵਾਕਿਆਤ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਥੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸ਼ਕੂਕ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਕਿਆਤ ਦੀ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਇਨਕੁਆਰੀ ਕਰਾ ਦਿਉ ਤਾਂ ਕਿ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕਿਸ ਦਾ ਕਸੂਰ ਸੀ । ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਬਰਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬੰਤਾ ਸਿੰਘ]

ਬਲਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ । ਫਿਰ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਗ ਲਗੀ, ਮਕਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਲ ਅਸਬਾਬ ਲੁਟਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਜਲ ਗਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਅਨਾਊਂਸ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਕਿਸ ਨੂੰ ਐਨਾ ਐਨਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਹੈ । ਜਿਥੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ 3 ਕਰੋੜ 60 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਖਾ ਗਏ ਹਨ ਉਥੇ ਜੇਕਰ ਦੋ ਚਾਰ ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਫੌਰਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕੁਝ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕੰਨਡੈਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੁਕਾਨਾਂ ਮਕਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾ ਲਈ । ਇਹ ਨਿਹਾਇਤ ਬੁਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ । ਕੌਣ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੀ ਦੁਕਾਨ ਮਕਾਨ ਨੂੰ ਖੁਦ ਅੱਗ ਲਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਫਸਾਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੁਟ ਮਾਰ ਤੇ ਸਾੜ ਫੂਕ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਹੋਈ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਇਹ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ (ਸ਼ੋਰ) ਇਸ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸ਼ਕ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਾਈ ਜਾਵੇ......

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਸਿਧੇ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਲਗਵਾਈ ਹੈ । (ਸ਼ੋਰ)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਪਲੀਜ਼ ਵਾਈਂਡ ਅਪ । (Please wind up.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬੰਤਾ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਝਿਜਕਦੀ ਕਿਉਂ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਝਿਜਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਕੁਝ ਸ਼ਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਆਪਦੀ ਮਾਰਫਤ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਾਣੀਪਤ ਅਤੇ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਾਕਿਆਤ ਦੀ ਛੇਤੀ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਦਾਮਨ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਵੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੀ ਗੰਦ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਹਮਣੇ ਆਵੇ (ਘੰਟੀ) ਚੰਗਾ ਜੀ ਮੈਂ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨੇਕ ਸਲਾਹ ਦਿਓਗੇ ਕਿ ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਕਿਆਤ ਦੀ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਾਉਣ ਤਾਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋ ਦਾਮਨ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕਸੂਰ ਹੈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਵੇ, ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੋਈ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਵੇ ।

PERSONAL EXPLANATION BY MINISTER FOR WELFARE AND JUSTICE

न्याय तथा कल्याण मन्त्री (श्री चांद राम) : आन ए प्वायंट आफ परसनल ऐक्सपलेनेशन मैडम । मास्टर जी ने कुछ गंगाजल का रैफरेंस दिया था लेकिन मैं समझ नहीं पाया कि उन्होंने गंगाजल उठाया और उठाते हुए किस किस तरह लीक आउट कर दिया । खैर यह वह जानें । जहां तक हमारा दो वजीरों का संबंध है हम ने सलाह खिलाफ दी थी और कहा था कि चीफ मिनिस्टर साहिब और फिनांस मिनिस्टर साहिब से बात करने के बाद कोई कदम उठाना चाहिए पहले भी मैंने कहा था और अब भी यही कहता हूँ । यह इनका अपना डीसीज़न है । कोई गंगाजल उठाए तो वह खुद उसके लिये ज़िम्मेदार है हमारे जिम्मे क्यों बात डालते हैं ।

THE PUNJAB APPROPRIATION (No. 2) BILL, 1966

(Resumption)

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ (ਮੁਕਤਸਰ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜੋ ਐਪਰੋਪਰੀ-ਏਸ਼ਨ ਬਿਲ ਅੱਜ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ ਇਡੀਆ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਲਿੰਗੁਇਸਟਿਕ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਇਸ ਬਿਲ ਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਬਜਟ ਦੇ ਕੋਈ ਮਾਇਨੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ । ਜੋ ਸਟੇਟਾਂ ਬਣਨਗੀਆਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਜਟ ਪਰੋਪੋਜ਼ਲਜ਼ ਨੂੰ ਮਾਡੀਫਾਈ ਕਰਨਗੀਆਂ ਕਿ ਕਿਥੇ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਥੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ । ਲੇਕਿਨ ਚੂੰਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਗੈਰਾ ਦੇਣੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਚਲਣਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪਾਸ ਹੋਵੇਗਾ । ਕੁਝ ਆਦਮੀ ਐਸੇ ਅਜੇ ਵੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿਹਨ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਲਿੰਗੁਇਸਟਿਕ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਚੋਰ ਦੀ ਲੰਗਟੀ ਹੀ ਸਹੀ । ਉਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਸਕਰਿਪਟ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਹੋਵੇਗਾ......(ਵਿਘਨ)......ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਪਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਕਹੋਗੇ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਪੀਕਿੰਗ ਸਟੇਟ ਕਹੋਗੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਲੈਂਗੁਏਜ਼ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਗੁਰਮੁਖੀ ਸਕਰਿਪਟ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਸਕਰਿਪਟ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਕੁਝ ਦਿਨ ਹੋਏ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਜਟ ਉੱਤੇ ਸਪੀਚ ਕਰਦੇ ਹੋਇਆਂ ਡੀ. ਸੀ., ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਰੀਮਾਰਕਸ ਕਸੇ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਾਊਸ ਦੇ ਅਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜੋ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਇਨਫਾਰਮੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਡਿਸਟਰਕਿਟ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਕੌਂਸਲ ਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਥੇ ਰੁਪਿਆ ਕਿਸ ਨੂੰ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਡਿਸਟਰੀਬਿਊਟ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਡੀ. ਸੀ., ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦਾ ਲੜਕਾ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਹ ਲੜਾਈ ਦੇ ਮੌਕੇ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਸੈਕਟਰ ਵਿੱਚ ਸੀ । ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਮਿਲਟਰੀ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ । ਉਸ ਦੇ ਲੜਕੇ ਦਾ ਉਥੇ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੀਰੀਅਸ ਬੀਮਾਰੀ ਸੀ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪੂਨਾ ਇਲਾਜ ਲਈ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ । ਉਸ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਇਨਚਾਰਜ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਮਦਦ ਕਰੋ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਗਰ ਕੋਈ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਸਾਈਡ ਦਾ ਕੋਈ ਬਿਮਾਰ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਡਿਊਲੀ ਰਿਕਮੈਂਡ ਕਰਕੇ ਭੇਜੋ । ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਜੋ ਮੁਨਾਸਿਬ ਮਦਦ ਹੋ ਸਕੇਗੀ ਅਸੀਂ ਮਦਦ ਕਰਾਂਗੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਡਿਊਲੀ ਰਿਕਮੈਂਡਿਡ ਭੇਜੀਆਂ । ਉਹ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਮੌਜੂਦ ਹਨ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅਗਰ ਤੁਸੀਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿਓ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਹ ਹਾਊਸ ਦੇ ਮੇਜ਼ ਉੱਤੇ ਲੇ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ।

उपाध्यक्षा : आप उन अर्जियों को हाउस के टेबल पर ले न करें, आप उन्हें मेरे पास भेज देवें । (The hon. Member may not lay those applications on the Table of the House. He should send the same to me.)

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, 26-2-1965 ਨੂੰ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਸਿਟੀਜ਼ਨਜ਼ ਕੌਂਸਲ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਉਥੇ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਹਾਊਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਜਟ ਉੱਤੇ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ । ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਮੀਟਿੰਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਜ਼ਾਈਡ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਉਸ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੀ ਰਕਮ ਤਕਸੀਮ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਸਦੀ ਡੀਟੇਲਜ਼ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਹਨ ਅਗਰ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਚਾਹੁੰਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ।

[ਸਰਦਾਰ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ]

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਉਥੇ ਤਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਫੀਡ ਕਰਨ ਲਈ ਖੇਤੀ ਦੀ ਉਪਜ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਬਲਕਿ ਅਸੀਂ ਗਰੋਇੰਗ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਭੀ ਫੀਡ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਿਵਾਏ ਭਾਸ਼ਨਾ ਤੋਂ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੀ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਭੀ ਕਨਕਰੀਟ ਸਟੈਪਸ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕੇ । ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਣਕ ਦੀਆਂ ਬੋਰੀਆਂ ਭਰ ਜਾਣਗੀਆਂ । ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਕਰੜੇ ਕਦਮ ਚੁਕ ਰਹੀ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਸੀਲਿੰਗ ਲਾਈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਖੋਹ ਲਈ । ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਭਾਖੜੇ ਡੈਮ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਲਈ ਪਾਣੀ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਿਆ ਲੇਕਿਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਉੱਤੇ ਬੈਟਰਮੈਂਟ ਲੈਵੀ ਟੈਕਸ ਲਾਇਆ ਸੀ । ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ । ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਇਨਸੈਂਟਿਵ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਪਜ ਦੀ ਵਾਜਿਬ ਕੀਮਤ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਕੋਲੋਂ 50–55 ਰੁਪਏ ਫੀ ਕੁਇੰਟਲ ਤੇ ਕਣਕ ਖਰੀਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਹਿਰ ਸਟੇਟਸ ਦੇ ਅੰਦਰ 150–200 ਫੀ ਕੁਇੰਟਲ ਵੇਚੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਜ਼ੋਨਲ ਸਿਸਟਮ ਤੋੜ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਮੁਨਾਸਿਬ ਕੀਮਤ ਮਿਲ ਸਕੇ । ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਕਨਜ਼ਿਊਮਰਜ਼ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਜਿਹੜਾ ਮਿਡਲਮੈਨ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਨਾਫਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਆਦਮੀ ਦਾ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕੰਟਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਲਈ ਮਾਡਰਨ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਇਥੇ ਇਸ ਮੈਥਡ ਨੂੰ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਛੋਟੀ ਛੋਟੀ ਲੈਂਡ ਹੋਲ-ਡਿੰਗਜ਼ ਹਨ । ਹਾਊਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਪਾਨ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਥੋਂ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਪਾਸ 100–200 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਚੰਗੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ । (ਵਿਘਨ)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ ਮੁਲ ਮੁਨਾਸਬ ਮਿਲਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਸਟੇਟ ਟਰੇਡਿੰਗ ਪਾਲਿਸੀ ਨੂੰ ਇਖਤਿਆਰ ਕਰੇ ਤਾਂਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਪਜ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਇਨਸੈਂਟਿਵ ਮਿਲ ਸਕੇ । ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਲਈ ਲੋਨ ਚੀਪ ਰੇਟਸ ਉੱਤੇ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇੰਡਸਟਰੀ ਲਈ ਘਟ ਰੇਟ ਉੱਤੇ ਲੋਨ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੇਟਸ ਉੱਤੇ ਲੋਨ ਦਿੰਦੀ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਇਹ ਡਿਸਪੈਰਿਟੀ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕੇ । (ਘੰਟੀ)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਦੇ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਹੀ ਪਾਲਿਸੀ ਇਖਤਿਆਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਦੂਜੀਆਂ ਸਟੇਟਸ ਆਂਧਰਾ ਆਦਿ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੂਲ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੈਂਟਰਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਣ ਤਾਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਮਿਲ ਸਕੇ । ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦਿਤੇ ਜਾਣ । ਨਹਿਰਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਿਕਦਾਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਿੰਜਾਈ 3, 4 ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਯੂ. ਬੀ. ਡੀ. ਕੈਨਾਲ ਉੱਤੇ ਸਾਡਾ ਕੰਟਰੋਲ ਨਹੀਂ । We have to act according to the behaviour of the river. ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਬਾਰਸ਼ਾਂ ਘਟ ਹੋਣ ਤੋਂ ਨਹਿਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਘਟ ਪਾਣੀ ਆਇਆ ਲੇਕਿਨ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਣੀ ਖੇਤੀ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਕਰੇ । ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸੈਂਟਿਵ ਦੇਵੇਗੀ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਖੁਦ ਬਖੁਦ ਖੇਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਇੰਟਰੈਸਟ ਲੈਣਗੇ । (ਘੰਟੀ) Thank you

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ (ਰੋਪੜ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਹੋਵੇਗੀ । ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਹੋਈ । ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਡਾਕਟਰ ਬਲਦੇਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਨੇ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਅਤੇ ਹਰਿਆਨਾ ਪਰਾਂਤ ਦੀ ਤਕਸੀਮ ਗਲਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਗਲਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਸਬੂਤ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀਯ ਜਨ ਸੰਘ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਬਰਖਿਲਾਫ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੁੜ ਹੱਦ ਬੰਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਠੀਕ ਹੈ, ਜਨ ਸੰਘ ਪਾਰਟੀ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਹਕ ਵਿੱਚ ਹੈ ।

ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਬੜੀਆਂ ਐਕਸੇਸਿਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਹੋਣੀ ਚਹੀਦੀ ਹੈ । 2.00 p.m. ਠੀਕ ਹੈ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਕਈਆਂ ਜਗ੍ਹਾਂ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਨਰਮੀ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਕੱਲੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਇਸੇ ਗੱਲ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਜ਼ਿਆਦਤੀਆਂ ਕਿਥੇ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਬਲਿਕ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਵੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੇ ਫਸਾਦ ਹੋਏ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਅੱਗਾਂ ਲਗੀਆਂ, ਸਰਕਾਰੀ ਇਮਾਰਤਾਂ ਫੂਕੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵੀ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੀ ਫੂਕ ਦਿੱਤੇ ਗਏ, ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਸਾਰੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਰਚੀ ਗਈ ਸੀ ਇਸ ਦੀ ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਕੌਣ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਇਤਲਾਹ ਹੈ ਕਿ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਰੁਪਿਆ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਗੜਬੜਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ । ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਰੁਪਿਆ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਕੁਝ ਰੁਪਿਆ ਇਕਠਾ ਕਰਕੇ ਦਿੱਤਾ । ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਤੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ, ਤ੍ਰੀਮੂਰਤੀ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸ਼ਹਿ ਦਿੱਤੀ । ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਰੁਪਿਆ ਦਿੱਤਾ । ਮਨਿਸਟਰੀ ਨੇ ਹੱਲਾ ਸ਼ੇਰੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਲੂਸ ਕਢੋ, ਪੁਲਿਸ ਆਵੇਗੀ ਉਸ ਕੋਲ ਲਾਠੀਆਂ ਵੀ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਰਾਈਫਲਾਂ ਵੀ ਹੋਣਗੀਆਂ ਪਰ ਨਾ ਤਾਂ ਡਾਂਗਾਂ ਚਲਣਗੀਆਂ ਨਾ ਹੀ ਰਾਈਫਲਾਂ ਚਲਣਗੀਆਂ। ਤੁਸੀਂ ਜਿੰਨੀ ਗੜਬੜ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ

[ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿਘ ਜੋਸ਼]

ਕਰ ਲੈਣਾ, ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਸਰਵ ਪੱਖੀ ਪੜਤਾਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅੱਗਾਂ ਕਿਉਂ ਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਕੌਣ ਪਿੱਛੇ ਸੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ, ਕਿਸ ਨੇ ਰੁਪਿਆ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਫੂਕੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਮਾਰੇ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰੀਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਰੀ ਵਾਰਦਾਤ ਦੀ ਸਰਵਪੱਖੀ ਪੜਤਾਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਜਨਰਲ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਕ ਗਲ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਗਲ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ ਫੇਲ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਇਮੈਜੀਨੇਟਿਵ ਇਨਸਪਾਇਰਿੰਗ ਅਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਦੇ ਸਕੇ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਕਾਮਯਾਬ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਟਾਪ ਹੈਵੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਖੜੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਆਸਾਮੀਆਂ ਕ੍ਰੀਏਟ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਈ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਅਫਸਰ ਬਿਨਾ ਕੰਮ ਦੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਤਨਖਾਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੇਰੀ ਇਕਲੇ ਦੀ ਹੀ ਰਾਏ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਖੁਦ 31 ਅਕਤੂਬਰ, 1965 ਨੂੰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ :

"About a dozen I.A.S. Officers have initiated a move that the I.C.S. and I.A.S. Association should demand in national interest an immediate reduction in the 'top heavy' administration in the State.

They feel that the Secretariat in particular has expanded in recent years beyond 'reasonable proportions' and have circulated the draft of a resolution which the Association should adopt."

ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਸੰਸਥਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸੈਕ੍ਰੇਟੇਰੀਏਟ ਵਿੱਚ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ 1/3 ਸਰਕਾਰੀ ਅਸਾਮੀਆਂ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਉ। ਅਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅਦਰ ਅੰਦਰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਉ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਖਰਚ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਉਂ ਇਸ ਸਿਟੇ ਤੇ ਪੁੱਜੇ ਹਨ ? ਇਸ ਲਈ ਪੁੱਜੇ ਹਨ ਕਿ 1948 ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ 7 ਸੈਕ੍ਰੇਟਰੀ ਸਨ ਅੱਜ 1966 ਵਿੱਚ 17 ਸੈਕ੍ਰੇਟਰੀ ਹਨ। ਕੈਰੋਂ ਰਾਜ ਦੇ ਵੇਲੇ 14 ਸੈਕ੍ਰੇਟਰੀ ਸਨ ਤਿੰਨ ਸੈਕਟਰੀ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਦੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਨੇ ਹੋਰ ਵਧਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ—ਹੁਣ 17 ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਉਸ ਵਕਤ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕ੍ਰੇਟਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਵਕਤ ਇਕੱਲੇ ਇਕੱਲੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕ੍ਰੇਟਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਅਮਲਾ ਵੀ ਹੈ। ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਦਾ ਤੇ ਅਪਣਾ ਅਲਗ ਸੈਕ੍ਰੇਟੇਰੀਏਟ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਹੀ ਟਾਪ ਹੈਵੀ ਐਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਖੜੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਟੈਕਨੀਕਲ ਹੈਡਜ਼ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਹੈਡਜ਼ ਕਿਉਂ ਲਗਾ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਆਫ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਜਿੰਨੀ ਗਲ ਆਪਣੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਉਹ ਉਸ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਸੈਕ੍ਰੇਟਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਬੈਠਾ ਦਿਉਗੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਿਹੜੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਆਫ ਫੂਡ ਐਂਡ ਸਿਵਿਲ ਸਪਲਾਈਜ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਉਹ ਉਸ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਸੈਕ੍ਰੇਟਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਉਪਰ ਲਗਾ ਦਿਉਗੇ। ਜਿੰਨਾਂ ਮਹਿਕਮਿਆ ਦੇ ਟੈਕਨੀਕਲ ਹੈਡਜ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਸੈਕ੍ਰੇਟਰੀ ਲਾਉਣਾ ਬੜੀ ਨਾਮੁਨਾਸਬ ਗਲ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੰਪਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਕ੍ਰੀਏਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਲਾਲ ਫੀਤਾ ਵੀ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਦਿਨ

ਹੋਏ ਹਨ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿਚ ਟੈਕਨੋਕ੍ਰੇਟਸ ਨੇ ਇਕ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਤੇ ਐਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਟਿਵ ਹੈਡਜ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ ਇਹ ਗਲਤ ਗੱਲ ਹੈ । ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਆਫ ਐਗਰੀ-ਕਲਚਰ ਸੈਕ੍ਰੇਟਰੀ ਟੂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਕਮ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਆਫ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਚੀਫ ਇੰਜੀਨੀਅਰ, ਸੈਕ੍ਰੇਟਰੀ ਕਮ ਚੀਫ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਬੜਾ ਵੇਸਟਫੁਲ ਐਕਸਪੈਂਡੀਚਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਕਿੰਨੇ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸਾਂ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਨਾਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਕਾਮਰੇਡ ਡਾਲਡਾ ਬਰਾਂਡ ਹੈ ਦੇਸੀ ਕਾਮਰੇਡ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਸੋਸ਼ਿਲਿਜ਼ਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਮਰਸੀਡੀਜ਼ ਕਾਰਾਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਪਤਾ ਲਗੇ ਕਿ ਸੋਸ਼ਲਿਸ਼ਟ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਨਿਸਟਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ । 60 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪੈ ਦੀ ਇਕ ਕਾਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਅਠ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੈ ਲਈਆਂ ਹਨ, ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਤੁਸੀਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਸਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦ ਤਾਂ ਇਕੋਨਾਮੀ ਦੀ ਆਦਤ ਹੈ, ਖਾਸੇ ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਮਛੀਆਂ ਨੂੰ ਚੁਗੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਮਗਰਮਛ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਪੈਂਦਾ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ । ਮਰਸੀਡੀਜ਼ ਕਾਰਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ । ਕੁਝ ਦਿਨ ਹੋਏ ਹਨ, ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ । ਪ੍ਰੀਵੀ ਪਰਸਿਜ਼ ਰਾਜਿਆਂ, ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਮੈਂ ਵੇਸਟਫੁਲ ਐਕਸ-ਪੈਂਡੀਚਰ ਦੀ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਅਖਬਾਰ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੀ । ਮਹਾਰਾਜਾ ਆਲਾ ਨੇ ਜਦੋਂ ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰਖੀ ਸੀ ਤਾਂ ਇਕ ਦੀਵਾ ਜਲਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ ਪਟਿਆਲਾ ਰਹੇਗਾ ਉਸ ਵਕਤ ਤਕ ਇਹ ਦੀਵਾ ਜਗਦਾ ਰਹੇਗਾ ਅਖਬਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਦੀਵਾ ਜਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣ ਲਈ ਸਟਾਫ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਉਸ ਸਟਾਫ ਉਪਰ ਪਿਛਲੇ 17, 18 ਸਾਲ ਵਿੱਚ 6-7 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਵੇਸਟਫੁਲ ਐਕਸਪੈਂਡੀਚਰ ਹੈ । ਐਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਿੰਪਲੀਫਾਈ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਐਡਮਿਨਿਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਰੀਫਾਰਮਜ਼ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗਣੇਸ਼ ਪਹਿਲੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੇ ਕਰਨ । ਮਨਿਸਟਰ ਦਸ ਕਰਨ । ਸੈਕ੍ਰੇਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਘਟ ਕਰਨ । ਟੈਕਨੀਕਲ ਹੈਡਜ਼ ਨੂੰ ਹੀ ਸੈਕ੍ਰੇਟਰੀ ਬਣਾ ਦੇਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਸੈਕ੍ਰੇਟਰੀਜ਼ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ । ਵਡੇ ਵੱਡੇ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਛਾਂਟੀ ਕਰਨ । ਛੋਟਿਆਂ ਛੋਟਿਆਂ ਦੀ ਹੀ ਛਾਂਟੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਵਡਿਆਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਸਰਕਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਹਨ ਇਹ ਇਸ ਇਕੱਠੇ ਸੂਬੇ ਦਾ ਆਖਰੀ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਹੈ ਉਸਦੇ ਬਾਅਦ ਅੱਡ ਅੱਡ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬੜੀ ਤਰਸਯੋਗ ਹੈ । ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੋ ਵਾਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤਾ ਹੈ—ਪੇ ਗਰੇਡ ਰੀਵਾਈਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਖਾਤਰ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ 9 ਵਾਰ ਡੀਅਰਨੈਸ ਅਲਾਊਂਸ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਡੀਅਰਨੈਸ ਅਲਾਊਂਸ ਪ੍ਰਾਈਸ ਇੰਡੈਕਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਆਟੋਮੈਟੀਕਲੀ ਡੀਅਰਨੈਸ ਅਲਾਊਂਸ ਵਧਦਾ ਚਲਿਆ ਜਾਏਗਾ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਲਾਸ ਥ੍ਰੀ ਅਤੇ ਕਲਾਸ ਫੋਰਥ ਕੇਂਦਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਅਲਾਊਂਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰੇਡਜ਼ ਵੀ ਰੀਵਾਈਜ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ । ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਗ੍ਰੇਡ ਰੀਵਾਈਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਨ ਕੋਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਸਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਐਡਹਾਕ ਗਰਾਂਟ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ । ਢਾਈ ਤਿੰਨ ਲਖ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ

ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਹਨ । ਮਹਿੰਗਾਈ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਕ ਤੋੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਡੀਅਰਨੈਸ ਅਲਾਊਂਸ ਵੀ ਵਧਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਗ੍ਰੇਡ ਵੀ ਰੀਵਾਈਜ਼ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਯੂ. ਪੀ. ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ, 16 ਫਰਵਰੀ ਦੇ ਅਖਬਾਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਹੈ ਕਿ—

"The U.P. Cabinet yesterday finalized the recommendations of the Pay Rationalization Committee bringing financial relief to nearly five and a half lakh Government Servants in the State.

The implementation of the recommendations of the Committee appointed in 1961, would cost the State exchequer about Rs. 85 crores during the fourth Plan period."

ਪਜ ਸਾਲਾ ਫੋਰਥ ਪਲਾਨ ਵਿੱਚ ਯੂ. ਪੀ. ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਦੇ 5½ ਲਖ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ 85 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਦੇਣਾ ਹੈ । ਇਸ ਸਾਲ ਗ੍ਰੇਡਜ਼ ਦੀ ਰੀਵੀਜਨ ਵਾਸਤੇ 15 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਪ੍ਰੋਵਾਈਡ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਯੂ. ਪੀ. 60 ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਦਾ ਸੂਬਾ ਹੈ । ਸਾਡਾ ਪੰਜਾਬ 20 ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਦਾ ਸੂਬਾ ਹੈ । ਇਥੇ 15 ਕਰੋੜ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਮ ਅਜ਼ ਕਮ 3 ਕਰੋੜ ਰੁਪੈ ਦੀ ਤੇ ਇਮੀਜੀਏਟ ਰੀਲੀਫ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ । ਲੇਕਿਨ ਅਫਸੋਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਥੇ ਕਰ ਕੀ ਰਹੀ ਹੈ ? ਉਸੇ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ ਕਿ ਕਲ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਦੇ ਐਂਪਲਾਈਜ਼ ਹੜਤਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ—7,000 ਮਜ਼ਦੂਰ ਹੜਤਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ । ਸਰਕਾਰ ਕੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ? 34 ਕਰੋੜ 18 ਲਖ ਰੁਪੈ ਦਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਾਭ ਕਰਾਇਆ ਹੈ । ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੋਨਸ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ । ਪੈਪਸੂ ਰੋਡ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੰਜਬ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਬੋਨਸ ਦੇਣ ਤੋਂ ਸਰਕਾਰ ਮੁਨਕਰ ਹੈ । ਇਤਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੀਡਰ ਸ੍ਰੀ ਰਨਬੀਰ ਢਿਲੋਂ ਨੂੰ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਬਾਰਡੀਨੇਟ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਜਨਰਲ ਸੈਕਰੇਟਰੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਰੈਸਟ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਈ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਵੀ ਵਾਰੰਟ ਨਿਕਲੇ ਹੋਣਗੇ। (ਘੰਟੀ) ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਮੰਗਾਂ ਉੱਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਦੇ ਨਾਲ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਮੀਜੀਏਟ ਰੀਲੀਫ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਉਹ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਕੰਮ ਪੂਰੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਕਰ ਸਕਣ । ਬਲਕਿ ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕੰਮ ਹੋਰ ਵੀ ਜਲਦੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋ ਪ੍ਰਾਂਤ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ; ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਰਹਿ ਜਾਇਗਾ ਲੋਕ ਯਾਦ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਜਾਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਕੁਝ ਦੇ ਗਏ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਕ ਵੇਰ ਫੇਰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਐਡਮਿਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਕਲੀਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਔਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੁਝਾਵਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ।

कामरेड राम प्यारा (करनाल) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, आज हम एप्रोप्रियेशन बिल पर बहस कर रहे हैं । हम गवर्नमेंट को इस बात की इजाज़त दे रहे हैं कि वह इतना रुपया अगले साल में खर्च कर ले । लेकिन गवर्नमेंट के पास इतना रुपया नहीं है क्योंकि इस खर्च को पूरा करने के लिये अपनी बजट स्पीच में फाइनेंस मिनिस्टर साहिब ने कुछ टैक्सों का सुझाव दिया था । लेकिन उन टैक्सों के बिल अभी तक हाउस में सरकुलेट नहीं किये गए । मैं चाहूँगा कि गवर्नमेंट इस सम्बन्ध में अपनी पुज़ीशन वाज़े करे और अगर उन्होंने वह बिल पास नहीं करवाने तो मैं समझता हूँ कि यह गवर्नमेंट के ऊपर बड़ा भारी रिफलैक्शन है ।

उपाध्यक्षा : कामरेड राम प्यारा, आज कम से कम बोलने की कोशिश करना। (*Addressing Comrade Ram Piara,* the hon. Member should try to make his speech as short as possible.)

कामरेड राम प्यारा : बिल्कुल, मैं प्वायंट्स ही अर्ज़ करूँगा। तो मैं यह कह रहा था कि यह गवर्नमेंट के ऊपर एक बड़ी भारी रिफलैक्शन है। जिस तरीके से हम समझते थे, अगर गवर्नमेंट ने वह बिल यहां हाउस में नहीं लाने तो फाइनैंस मिनिस्टर साहिब को चाहिए कि वह अपनी बजट स्पीच और यह बजट वापिस ले लें और नए हालात में दोबारा बजट बना कर यहां पेश करें।

दूसरी बात जिसका मैं जिक्र करना चाहता हूँ वह यह है कि आज हमारे देश के अन्दर बहुत सी प्राबलम्ज़ हैं। इन प्राब्लम्ज़ का सबसे बड़ा कारण यह है कि यहां पर आबादी बहुत ज़्यादा बढ़ रही है। इस सम्बंध में, ठीक है, कि गवर्नमेंट फैमिली प्लैनिंग की तरफ ध्यान दे रही है लेकिन मैं समझता हूँ कि वह ध्यान बहुत थोड़ा है। इस तरफ ज्यादा ध्यान दिये जाने की जरूरत है। अगर वह ज्यादा ध्यान नहीं देंगे तो इस बात से इन्कार नहीं किया जा सकता कि यह प्राब्लम्ज़ घटने की बजाय और ज्यादा बढ़ेंगी। इन पर काबू पाने की गर्ज़ से आप चाहें कितने ही टैक्स लगा लें.....लोग बेशक इस हालत में न हों कि वह अदा कर सकें, फिर भी आप नए टैक्स लगा लें, उनसे ज़बरदस्ती वसूल भी कर लें तब भी ये प्राबलम्ज़ हल होने वाली नहीं हैं जब तक कि इस बेसिक चीज पर आप काबू नहीं पा लेते।

(*At this stage Mr. Speaker occupied the Chair.*)

इसके अलावा, स्पीकर साहिब, पानीपत के वाक्या का जिक्र किया गया। जहां तक पंडित मोहन लाल ने इस बात की डिमांड की है कि इस सिलसिले में एक जूडीशल इनक्वायरी बैठाई जाए, मैं उसकी पुरज़ोर ताईद करता हूँ और वह इसलिये भी कि आम तौर पर कहा जाता है :

If you want to judge the civilisation of a country, go to a Policeman.

दूसरे मुल्कों में तो यह बात है कि अगर पुलिस मेन अच्छी तरह से बीहेव करे तो वहां पर ला ऐंड आर्डर को अच्छा समझा जाता है और अगर वह अच्छी तरह से बीहेव नहीं करता तो ला एंड आर्डर को अच्छा नहीं समझा जाता। इसलिये, मैं अपने आपको पंडित मोहन लाल जी की इस डिमांड में शामिल करता हूँ कि इस वाक्या की जूडीशल प्रोब होनी चाहिए और उन तीन आदमियों की बाबत ही नहीं बल्कि एक चौथे की बाबत भी जो कि पुलिस के हाथों मारा गया। हमारी इत्तलाह के मुताबिक बग़ैर गोली चलाये काम हो सकता था, बग़ैर गोली चलाये वहां पर ला एंड आर्डर मेनटेन हो सकता था डाक्टर बलदेव प्रकाश ने कहा कि दो गोलियां चलाई गईं। मैं कहता हूँ कि दो नहीं, तीन गोलियां चलाई गईं और तीसरी गोली उसे लगी नहीं, उसके घुटनों के नीचे से निकल गई। इसलिये यह कहना चाहूँगा कि जब तक पुलिस इम्प्रूव नहीं करती, जब तक पुलिस का स्टैंडर्ड अच्छा नहीं होता यहां का ला एंड आर्डर किसी सूरत में मेनटेन नहीं हो सकता और जो प्राबलम्ज़ इस वक्त हैं वह बढ़ती ही जाएंगी।

[कामरेड राम प्यारा]

पुलिस के रवैये की बाबत थोड़ी सी मिसालें देना चाहता हूँ । जहां तक ज़िला करनाल का ताल्लुक है जहां पर यह पानीपत का वाक्या हुआ वहां पर हमारे यहां कई और घटनाएं घटती रहती हैं । जिन लोगों के नाम वहां पर नम्बर दस में हैं और जिन के खिलाफ केसिज़ चल रहे हैं अगर वहां का जो इस वक्त ऐस. पी. है इसके बावजूद उनको नम्बर दस में से निकाल कर शरीफों में रखता है तो मैं समझता हूँ कि वह दड़े सिट्टे वालों की कमाई खाता है । हमारे ज़िला में जो हुक्म चन्द कुकी है उसमें और ऐस. पी. में कोई फर्क नहीं है । इतना ही नहीं बल्कि वहां पर जो समगलरज़ हैं अगर खुले तौर पर इनक्वायरी हो जाए तो पता लग जायेगा कि समगलिंग से जो उनको कमाई होती है उसका हिस्सा उस ऐस. पी. को भी मिलता है ।

एक ज़िला के पुलिस हैड का ही नहीं बल्कि पंजाब पुलिस के हैड की भी यही हालत है कि गवर्नमेंट का आई. जी. 418 रुपये का माल पाकिस्तान से ले आए । मैं पूछता हूँ कि क्या गवर्नमेंट ने यह इनक्वायरी की कि वह 418 रुपये उसके पास कहां से आ गए जब कि कानून के मुताबिक 75 रुपये का माल ही वहां से लाया जा सकता था ? इसके अलावा मैं यह पूछता हूँ कि जब एक सरकारी गाड़ी में यह माल वहां से लाया गया तो कस्टम पर क्यों न उसका अन्दराज करवाया गया खास तौर पर उस हालत में जब कि जो भी माल वहां पर आता है उसे कानून के मुताबिक कस्टम पर दर्ज करवाना जरूरी है ? उसे पूछना चाहिए था कि जो कस्टम ड्यूटी दी जानी चाहिए थी वह क्यों नहीं दी गई ? लेकिन वह कस्टम ड्यूटी कब दी जाती है ? मेरी इत्तलाह के मुताबिक तीन साल बाद जब मेरी तरफ से इस बात का शोर मचाया गया । तो कहने का मतलब यह है कि जब हमारे ज़िला और स्टेट के पुलिस हैड खुद समगलिंग करते हैं तो मैं नहीं समझ पाया कि कैसे सूबे के अन्दर ला एंड आर्डर को मेनटेन किया जा सकता है या इसे सुधारा जा सकता है ।

इसी सम्बन्ध में, स्पीकर साहिब, मैंने आगे भी इस हाउस में इलज़ाम लगाया था और आज फिर उस इल्ज़ाम को रिपीट करता हूँ कि यहां पर समगलर्ज़ को रिलीज़ किया गया और रिलीज़ इसलिये किया गया कि वह होम मिनिस्टर के अपने आदमी थे और वह उनसे पैसे वसूल करते थे । जब मैंने यह सवाल उठाया तो जवाब मुझे होम मिनिस्र साहिब की तरफ से यह दिया गया कि वह मुअज़िज़ आदमी थे, एतबारी आदमी थे । मैं पूछता हूँ कि अगर वह मुअज़िज़ आदमी थे तब सैन्टर के हुक्म के मुताबिक उनको उसी वक्त फिर गिरफ्तार क्यों कर लिया गया जब कि होम मिनिस्टर पंजाब के हुक्म से उनको छोड़ दिया गया था ? तो स्पीकर साहिब, जिस बात पर मैं आना चाहता हूँ वह यह है कि अगर हमने सूबा के अन्दर ला एंड आर्डर को कायम रखना है तो लाज़मी तौर पर हमें इस बात को अपने मन में रखना पड़ेगा कि यह जो बिदअतें और बुरी आदतें आ गई हुई है इनको पहले ऊपर के लैवल पर छोड़ना पड़ेगा । अगर पंजाब गवर्नमेंट, चीफ मिनिस्टर, होम मिनिस्टर या आई. जी. चाहें तो मैं इस बात का सबूत भी दे सकता हूँ कि पाकिस्तान में किस किस मुसलमान अफसर ने आई. जी. को सैनेटरी गुड्ज़ स्मगल करने में मदद दी । अगर डिमांड करें तो मैं उन सब के नाम तक भी बता दूंगा और साबत करने के लिये आगे आऊंगा कि वह 418 रुपये की नहीं, बल्कि इससे भी कहीं ज्यादा रुपये की चीज़ें थीं ।

अगर गवर्नमेंट में हिम्मत है तो बतायें कि सी. बी. आई. की रिपोर्ट के मुताबिक भी वह 418 रुपये का माल नहीं था बल्कि इससे भी ज्यादा का था।

बहरहाल, स्पीकर साहिब, मैं बहुत ज्यादा वक्त नहीं लेना चाहता। एक ही बात कहना चाहता हूँ कि मौजूदा हालात में हमारे देश का कैरेक्टर बहुत नीचे गिरता जा रहा है। और उस कैरेक्टर का हमारे ऊंचे लैवल के साहिबान को इतना ध्यान है कि एक डी. सी. की सफाई देने के लिये लैजिस्लेटर सामने आता है जब कि गवर्नमेंट को आगे आना चाहिए था। यह कोई बहुत अच्छा रिवाज नहीं। सरदार गुरचरन सिंह ने एक इलज़ाम लगाया और दूसरे उसकी सफाई देते हैं। चाहिए तो यह कि गवर्नमेंट खुद उन बातों की सफाई दे। (घंटी) पानीपत के इन्सीडैंट की बाबत, जैसा कि मैंने पहले अर्ज़ किया, मैं पंडित मोहन लाल की इस बात की पुरज़ोर ताईद करता हूँ कि वह इस घटना की जूडीशल इन्क्वायरी कराई जाए। लेकिन उन्होंने यह भी कहा है कि इस वक्त के जो कमिश्नर और डी. आई. जी. हैं उनकी इन्क्वायरी पर उनको कोई एतबार नहीं है। मैं हैरान हूँ कि यह वही सज्जन हैं कि जब इनके वक्त में एतराज़ किया जाता था तो उनके कान पर जूं तक नहीं रींगती थी। उस वक्त वही होम सैक्रेटरी थे निशान सिंह वाला केस हुआ तो इस होम सैक्रेटरी के वक्त में, रामगढ़ घानी का केस हुआ तो उसी के वक्त में-उस वक्त भी तो वही होम सैक्रेटरी थे। उस वक्त उन पर एतबार था और अब उन पर एतबार उड़ गया। मैं यह कहूँगा कि जब वह खुद होम मिनिस्टर थे उस वक्त भी यही पुलिस थी। उस वक्त भी यही अफसर थे। उस वक्त भी इसी तरह की गलत बातें हुआ करती थीं और कराई जाती थीं और आज भी उसी तरह ही गलत बातें हो रही हैं। मैं उस वक्त भी इनके हक में नहीं था और आज भी इनके हक में नहीं हूँ। प्रैशर से हर बात की जाती है। (घंटी)

स्पीकर साहिब, इनकी महफिल में मेरे मुतअल्लिक यह चर्चा होता है कि राम प्यारा बाग़ी हो गया है। जब आई. जी. बैठा है. होम मिनिस्टर बैठा है, ऐस. पी. बैठा है साबिका डी. सी. बैठता है तब अगर राम प्यारा साहिब का डी.सी. की ज़मीन पकड़वाता है तो कहा जाता है कि राम प्यारा बागी हो गया है। ज्यादा क्या कहूँ स्पीकर साहिब, इस सम्बन्ध में मैंने कुछ शेअर इकट्ठे किये हैं और वही आपके सामने पेश करना चाहता हूँ। लिखा है :

हां, गरीबों की जो हिमायत करे वह बागी है

वह तो बाग़ी नहीं जो ऐश करे एवानों में,
हां, जो इक छोटे से मकान में रहे वह बाग़ी है।
वह भी बाग़ी नहीं जो चूस ले जनता का लहू,
हां, वह मज़दूर का दुखड़ा जो कहे, बाग़ी है।
रिश्वतें लेते हैं जो देश के प्रेमी हैं वह,
हां, वह देहको जो फाकों से मारे बाग़ी है।
वह भी बाग़ी नहीं गुंचों को जो पामाल करे,
हां वह जो बाग की रखवाली करे बाग़ी है।
ज़ुल्म जो ढाएं कभी उसको न बागी कहिए,
आज मज़लूम जो फरियाद करे बागी है।

तो, स्पीकर साहिब, मैं ज्यादा वक्त नहीं लेना चाहता। सिर्फ इतना ही कहूँगा कि जो केसिज़ पकड़वाए हैं उनसे गवर्नमेंट को हज़ारों नहीं लाखों नहीं बल्कि करोड़ों रुपये का फायदा होता है। लेकिन अफसोस के साथ कहना पड़ता है कि जब किसी अफसर के खिलाफ शिकायत की

[कामरेड राम प्यारा]

जाती है, इन्क्वायरी वगैरा हो रही होती है तो उस इन्क्वायरी से वह अफसर घबराता है। जब इनक्वायरी कम्पलीट हो जाती है, वह मुजरिम भी साबत हो जाता है और केस होम मिनिस्टर या चीफ मिनिस्टर के पास पहुंच जाता है तब वह अफसर बहुत खुश होता है क्योंकि वह समझता है कि केस अब ठीक जगह पर पहुंच गया है। अब कोई पूछताछ नहीं होगी, कोई सजा नहीं होगी (घंटी) तो बैठने से पहले मैं यह निवेदन करना चाहता हूँ कि दास कमिशन की तरह यह भी उसी में शुमार हो सकते है। यह पानीपत का वाक्या यूनीक है। दास कमिशन भी यूनीक था और कहीं ऐसा न हो कि दास कमिशन यहां पर फिर दुहराया जाए। आपका शुक्रिया।

Mr. Speaker ; Bhagat Guran Das Hans.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਸ ਪਾਸੇ ਵਲੋਂ ਪਹਿਲੇ ਚਾਰ ਮੈਂਬਰ ਇਕੱਠੇ ਬੋਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਔਰ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਚਾਰ ਇਧਰੋਂ ਬੋਲਣਗੇ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਫਿਰ ਉਧਰ ਤੋਂ ਕਾਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ ਬੋਲ ਰਹੇ ਸੀ ਔਰ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਕਾਮਰੇਡ ਜੋਸ਼ ਬੋਲੇ ਸੀ। ਫਿਰ ਰੂਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਲਈ ਗਿਲੋਟੀਨ ਲਗਣੀ ਹੈ। ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ 3 ਵਜੇ ਬਹਿਸ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ 45 ਮਿੰਟ ਸਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲੈਣੇ ਹਨ। ਤੇ ਸਾਡੇ ਪਾਸ 10 ਮਿੰਟ ਹਨ। ਅਗਰ ਪੰਜ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਲੈ ਕੇ ਬੋਲਣ ਤਾਂ ਦੋ ਮੈਂਬਰ ਬੋਲ ਸਕਦੇ ਹਨ। (According to the information at my disposal Comrade Ram Piara was speaking just now and before that Comrade Shamsher Singh had spoken. Further it is provided in the rules that Guillotine is to be applied at least half an hour before the adjournment of the House. Thus it means that this discussion will finish at 3.00 p. m. and before that the Finance Minister Sardar Kapur Singh has to be given 45 minutes for making the reply, so 10 minutes are left at our disposal. If an hon. Member is given 5 minutes then only two Members can speak.)

ਭਗਤ ਗੁਰਾਂਦਾਸ ਹੰਸ (ਹਰਿਆਣਾ, ਐਸ. ਸੀ.) : ਮਾਨਯੋਗ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਵਕਤ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਮੈਥੋਂ ਪਹਿਲੇ ਇਸ ਐਪਰੋਪਰੀਏਸ਼ਨ ਬਿਲ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੱਜਨ ਬੋਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੇ ਕਲਿਆਨ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਕੁਝ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਪਿਛਲੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਹਰੀਜਨ ਕਲਿਆਨ ਵਾਸਤੇ 3.86 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹਰੀਜਨ ਕਲਿਆਨ ਟੈਕਸ ਰਾਹੀਂ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਸਨ ਔਰ 1.14 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਪਾ ਕੇ ਇਹ ਰਕਮ 5 ਕਰੋੜ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦੇਣੀ ਸੀ। ਪਿੱਛੇ ਉਸ ਦਿਨ ਇਸ ਕਲਿਆਨ ਫੰਡ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹਰੀਜਨ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਤੋਂ ਵਾਕ ਆਊਟ ਵੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਪੈਸੇ ਨੂੰ ਹਾਲਾਂ ਤਕ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੇ ਕਲਿਆਨ ਵਾਸਤੇ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹਰੀਜਨ ਐਮ. ਐਲ. ਏਜ਼. ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਲਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਰੁਪਇਆ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੇ ਕਲਿਆਨ ਤੇ ਹੀ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੇ ਹਰੀਜਨ ਮੈਂਬਰ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮੰਨ ਲਈ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਫਿਨਾਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ

ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਮਤਲਬ ਲਈ ਪੰਜ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਇਕਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਵੀ ਪੰਜ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਔਰ ਇਸ ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਖਰਚ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਕਾਫੀ ਕਲਿਆਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਔਰ ਇਸ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਅਸਰ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਅੱਗੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਫੰਡਜ਼ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਔਰ ਫਰਾਖਦਿਲੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੰਜ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਇਸ ਫੰਡ ਵਿੱਚ ਹਨ ਔਰ ਪੰਜ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਪਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਔਰ ਪੰਜ ਕਰੋੜ ਸੈਂਟਰ ਕੋਲੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਕਲਿਆਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 10 ਲਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ 40 ਜਾਂ 42 ਲਖ ਆਬਾਦੀ ਹਰੀਜਨ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਹਿਸਾਬ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫੀ ਹਰੀਜਨਾ 25 ਨਵੇਂ ਪੈਸੇ ਕਰਜ਼ੇ ਵਜੋਂ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 25 ਨਵੇਂ ਪੈਸਿਆਂ ਨਾਲ ਇਕ ਹਰੀਜਨ ਦਾ ਕਲਿਆਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਲਾਨ ਤਾਂ ਇਹ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਦੋ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਫੀ ਹਰੀਜਨ ਕਰਜ਼ੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਤੇ ਸਿਰਫ ਪੰਜ ਪੰਜ ਜਾਂ ਸਤ ਸਤ ਸੌ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਖਾ ਜਾਣਗੇ। ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੁਪਿਆਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕਣਗੇ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਇਕ ਸੁਝਾਉ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਪੰਜ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਵਿਚੋਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਇਥੇ ਇਕ ਟੈਕਨੀਕਲ ਕਾਲੇਜ ਸਿਰਫ ਹਰੀਜਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਖੋਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਔਰ ਜੋ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਮੈਟਰਿਕ ਪਾਸ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕਾਲੇਜ ਵਿੱਚ ਤਾਲੀਮ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਔਰ ਫੀ ਲੜਕਾ 100 ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਵਜ਼ੀਫਾ ਮਿਲਦਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਔਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਮੁਫਤ ਮਿਲਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਔਰ ਫੀਸ ਮਾਫ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਉਸ ਕਾਲੇਜ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਲੜਕਾ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਨਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ 10 ਜਾਂ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਬਿਨਾ ਸੂਦ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਦਿਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਕੇ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਸਕੇ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਕਲਿਆਨ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਚਾਰ ਚਾਰ ਯਾ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਏ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਲਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਪਿੱਛੇ ਹਰੀਜਨ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਮੀਟਿੰਗ ਚੌਧਰੀ ਚਾਂ ਰਾਮ, ਜੋ ਇਕ ਹਰੀਜਨ ਮਨਿਸਟਰ ਹਨ, ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ। ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿਘ ਵੀ ਉਥੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਾਕ ਆਊਟ ਕਰੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਫਿਨਾਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮਿਲੋ। ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮਿਲੋ ਔਰ ਅਸੀਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਵੀ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਦਿਲਾਇਆ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਪੈਸੇ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਜੋ ਥੋੜੇ ਥੋੜੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਨੇ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਕਲਿਆਨ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਸ਼ੇਅਰ ਯਾਦ ਆਇਆ ਹੈ—

ਕਿਸ਼ਤੀਆਂ ਸਭ ਕੀ ਕਿਨਾਰੇ ਪੈ ਪਹੁੰਚ ਜਾਤੀ ਹੈਂ,
ਨਾ ਖ਼ੁਦਾ ਜਿਸ ਕਾ ਤੂ ਹੋ, ਉਸ ਕਾ ਖ਼ੁਦਾ ਹੋਤਾ ਹੈ।

ਫਿਰ ਮਾਨਯੋਗ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਗੌਰਮਿਟ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਹਿਤ ਕਾਇਮ ਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਹਰ ਸਾਲ ਖਰਚ ਕਰਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜੋ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮੇਰੀ ਮੁਰਾਦ ਸਵੀਪਰ ਪੇਸ਼ੇ ਤੋਂ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ 95 ਜਾਂ 97 ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਤਨਖਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਦੇ

[ਭਗਤ ਗੁਰਾਂ ਦਾਸ ਹੰਸ]

ਬਦਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਠ ਘੰਟੇ ਗੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਵੀ ਡਿਊਟੀ ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਲੇਟ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਉਸ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਦੀ ਲੇਟ ਵਾਸਤੇ 8 ਜਾਂ 10 ਰੁਪਏ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵੀਪਰਜ਼ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਤਨਾ ਗੰਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ 500 ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਵੀ ਆਫਰ ਕੀਤਾ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਸਵੀਪਰਜ਼ ਤੋਂ 8 ਘੰਟੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਿਊਟੀ ਆਵਰਜ਼ ਵਿੱਚ ਰੀਲੀਫ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ 3 ਜਾਂ 4 ਘੰਟੇ ਹੀ ਕੰਮ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ .....(ਘੰਟੀ) ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਹਾਲੇ 5 ਮਿੰਟ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਿਊਟੀ ਆਵਰਜ਼ ਸਿਰਫ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਕਰ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਕਿ ਉਹ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਗੰਦ ਵਿੱਚ ਨਾ ਰਹਿਣ ਅਰ ਬਾਕੀ ਦਾ ਵਕਤ ਆਪਣੇ ਬਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਕਰ ਸਕਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਫਤ ਤਾਲੀਮ ਦੇਣ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵੀ ਮੁਫਤ ਮਿਲਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

Mr. Speaker : Please wind up now.

ਭਗਤ ਗੁਰਾਂ ਦਾਸ ਹੰਸ : ਬਸ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਬਾਰੇ ਕਹਿਣੀ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਜ਼ਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਔਰ ਇਨਕਲਾਬ ਪਸੰਦਾਂ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ ਔਰ ਉਥੋਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੇ ਬੜੇ ਬੜੇ ਮੁਦੱਬਰ ਆਦਮੀ ਜੰਮੇਂ ਹਨ। ਉਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਭਾਖੜਾ ਡੈਮ ਬਣਿਆ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਇਤਨੀ ਬਿਜਲੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਉਥੋਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਫਿਰ ਉਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਾਸ ਇਕ ਦਰਿਆ ਬਿਆਸ ਚਲਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਰਿਆ ਤੋਂ ਵੀ ਉਸ ਜ਼ਿਲੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਨਹਿਰਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਉਥੇ ਟਿਊਬਵੈਲ ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਕੰਡੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਟਿਊਬਵੈਲ ਸਰਕਾਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਔਰ ਲਗਾ ਕੇ ਗ਼ਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤਾਕਿ ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਨਾਹਰਾ ਪੂਜਨੀਏ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਜੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜੈ ਕਿਸਾਨ ਔਰ ਜੈ ਜਵਾਨ, ਉਸ ਤੇ ਅਮਲ ਹੋ ਸਕੇ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਨ ਸਿੰਘ ਗਿਲ (ਜਗਰਾਉਂ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਅਜ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਐਪਰੋਪਰੀਏਸ਼ਨ ਬਿਲ ਹੈ ਔਰ ਮੈਂ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਔਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੇਜਰ ਪਾਲੀਸੀਆਂ ਬਾਰੇ ਹੁਣ ਡੀਸੀਜ਼ਨਜ਼ ਨਹੀਂ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਔਰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਹੈਡ ਆਫ ਦੀ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰੀਟਾਇਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜੋ ਹਾਲਾਤ ਹਨ, ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਟੇਟ ਤਿੰਨਾਂ ਸਟੇਟਸ ਵਿੱਚ ਤਕਸੀਮ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਲੋੜ ਰਹਿਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਫੋਰਸੀਬਲੀ ਛੁੱਟੀ ਭੇਜਣ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਤੇ ਮਜਬੂਰ ਹੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਦੂਸਰੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇਂ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਔਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਜਮਾਤ ਹੈ ਮੇਰੀ ਮੁਰਾਦ ਕਾਂਗਰਸ ਤੋਂ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਜੋ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬੋਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸੇ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ, ਯਾਨੀ ਪਜਾਬੀ ਸੂਬਾ, ਹਰਿਆਣਾ ਪ੍ਰਾਂਤ ਔਰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹਿਮਾਚਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਤੇ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇਕ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੌੜ ਗਈ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਬੜੀ ਚਾਹ ਨਾਲ ਇਸਤਕਬਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਈ ਲੋਕ ਕੁਝ ਸੈਂਟੀਮੈਂਟਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹਨ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਥੇ ਕੁਝ ਗੜ ਬੜ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਗੜਬੜ ਲਈ ਗੌਰਮਿੰਟ ਖੁਦ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ ਔਰ ਇਹ ਕਈ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਦੀ ਉਕਸਾਹਟ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਹੋਈ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕਾਫੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਪਰ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਹੁਣ ਭੁਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਔਰ ਹੁਣ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਕੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਔਰ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਹਰਿਆਣੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਔਰ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਾਲ ਤਅਲੁਕ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਪਣੀ ਅਪਣੀ ਥਾਂ ਤੇ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਖਤਰੇ ਦੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ ਹੈ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੈ, ਇਥੇ ਨਾ ਕੋਈ ਮਾਈਨਾਰੇਟੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੋਵੇਗਾ ਔਰ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਜ਼ੁਲਮ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਇਥੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜੋ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਫਾਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਾਂ ਜੋ ਆਪਣੀ ਲੀਡਰੀ ਚਮਕਾਉਣ ਲਈ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਉਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੀਆ ਕੁਰਸੀਆਂ ਖੋਹੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਸਾਨੂੰ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਗਰ ਅਸੀਂ ਅਪਣੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਵਲ ਲੈ ਜਾਈਏ । ਇਥੇ ਸਾਰੇ ਭਰਾ ਭਰਾ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨੀ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਭ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਲ ਮਾੜੀ ਅੱਖ ਕਰੇ ਤਾਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧ ਜ਼ੋਰ ਲਾਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਡਿਫੈਂਸ ਵਿੱਚ ਲਗ ਜਾਈਏ । ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਥੇ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਬਤੌਰ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਸ਼੍ਰੋਮਨੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਜ਼ਿਮੇਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਥੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸਿਖ ਧਕਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ । ਮਾਈ–ਨੌਰਿਟੀ ਦਾ ਅਗਰ ਇਕ ਕਤਰਾ ਖੂਨ ਵੀ ਡੁੱਲੇਗਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਹੋਵਾਂਗਾ ਜੋ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਾਂਗੇ । ਸਾਨੂੰ ਹਰਿਆਣੇ ਲਈ ਵੀ ਨੇਕ ਭਾਵਨਾ ਰਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਲਈ ਵੀ ਨੇਕ ਭਾਵਨਾ ਰਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਕੋਈ ਤਸੀਲ ਮਿਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਥੇ ਵੀ ਕੋਈ ਮਤ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਸਾਨੂੰ ਪੂਰੀ ਵਫਾਦਾਰੀ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੋ ਵੀ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਕਿਸੇ ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ, ਕਿਸੇ ਜ਼ਾਤੀਆਤ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ, ਫਿਰਕਾਦਾਰੀ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਨਹੀਂ ਕਹੀਆਂ । ਇਹ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੱਲ ਹੈ, ਨਵਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਐਸਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜਿਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਮਿਦਗੀ ਉਠਾਉਣੀ ਪਵੇ । ਨਵੇਂ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਚੁਣੇ ਜਾਣੇ ਹਨ । ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਕੇਅਰ ਟੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਨਿਹਾਇਤ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਚਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

[ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ]

ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਕਤਲੋ ਗਾਰਤ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕਰਾਈ ਬਲਕਿ ਟ੍ਰੈਯਰੀ ਬੈਂਚਿਜ਼ ਤੇ ਬੈਠੇ ਇਕ ਦੋ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੇ ਕਰਵਾਈ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਗਰ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਨਾ ਕਰਵਾਈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਏ ਆਮਾ ਇਹ ਕਹੇਗਾ ਕਿ ਪਤਾ ਕਰੋ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਪਵਿੱਤਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਿਆ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰੇ ਤਾਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗੇ।

NAMING OF A MEMBER

चौधरी नेत राम : On a point of order, Sir. स्पीकर साहिब, मेरी दरखास्त है कि मुझे अपनी पार्टी के विचार रखने के लिये चाहे दो ही मिनट दें मगर दें सही।

श्री अध्यक्ष : बैठिए। मेरे पास एक लम्बी लिस्ट है। वह सारे अकामोडेट नहीं हो सकते। आप इस सैशन में कई दफा बोल चुके हैं। अब फिनांस मिनिस्टर साहिब बोलेंगे। (The hon. Member may resume his seat. I have with me a long list of Members who want to take part in the discussion. The hon. Member has already spoken so many times during this session. Now the hon. Finance Minister will speak.)

चौधरी नेत राम : स्पीकर साहिब सिर्फ दो मिनट दे दें -- मैं प्रार्थना करता हूँ कि मुझे सिर्फ दो मिनट ही दें (विघ्न)

श्री अध्यक्ष : नहीं, आप बैठिए। (No. the hon. Member may resume his seat.)

चौधरी नेतराम : मैंने सिर्फ इतना ही अर्ज़ करना है....यह जो दो करोड़ 57 लाख..... (विघ्न)

श्री अध्यक्ष : बैठिए। (The hon. Member may resume his seat.)

चौधरी नेत राम : यह बजट पास नहीं होना चाहिए... (विघ्न)

श्री अध्यक्ष : चूंकि आप डिसओबे करते हैं इसलिये आप बाहर चले जाइये। आपको आदत पड़ गई है। यह गलत बात है। (Since the hon. Member is disobeying the Chair he may leave the House. The hon. Member has formed this habit, it is not a good thing.)

(चौधरी नेतराम हाउस से बाहर चले गये।)

THE PUNJAB APPROPRIATION (No. 2) BILL 1966 (*Resumption*)

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ: ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਟੇਕ ਅਪ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਐਪਰੋਪਰੀਏਸ਼ਨ ਬਿਲ ਤੇ ਆਪਣੇ ਖ਼ਿਆਲਾਤ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕੀਤਾ ।

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਹੀ ਕਿ ਚੂੰਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈ-ਜ਼ੇਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਬਜਟ ਇਸ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਕਮੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਦੋਬਾਰਾ ਵਿਚਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਅਗਰ ਕੋਈ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇਗਾ । ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਕਿ ਅਗਰ ਕੋਈ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨਵਿਆਂ ਯੂਨਿਟਸ ਤੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਇਕ ਖਸਾਰੇ ਦਾ ਬਜਟ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ ਪੇਸ਼ ਆਵੇ । ਮੈਂ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਬਰਖਿਲਾਫ ਹਾਂ। ਅਜ ਤਕ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਫਿਨਾਂਸ਼ਲ ਪਾਲਿਸੀਜ਼ ਦੀ ਸਰਾਹਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਦੂਜੀਆਂ ਮਨਿਸਟਰੀਆਂ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਫਾਈਨੈਂਸਿਜ਼ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰੀਏ । ਇਸ ਲਈ ਜੋ ਟੈਕਸਿਜ਼ ਅਸੀਂ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ ਸਾਡਾ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾ ਕੇ ਜਿਤਨਾ ਖਸਾਰਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੀਏ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਟੈਕਸ ਲਾਗੂ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ । ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਖਸਾਰਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੀਟਰੈਂਚਮੈਂਟ ਕਰਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਗਲੇ ਪੰਜ-ਸਾਲਾ ਪਲਾਨ ਲਈ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਪਲੈਨ ਖਰਚੇ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਖਸਾਰਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ 2–3 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ । ਪਲੈਨਿੰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਗਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ 5 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਖਸਾਰਾ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦੇਵੇ, 2 ਕਰੋੜ 20 ਲਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ 2 ਕਰੋੜ 20 ਲਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਹੋਰ matching grant, Central Government ਬਤੌਰ contribution ਦੇ ਸਾਨੂੰ ਦੇਵੇਗੀ ਤਾਕਿ ਅਗਲੇ 5 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਪਲੈਨ 60 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਪੂਰੀ ਹੋ ਸਕੇ। ਸੋ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਟੈਕਸ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਬਲਕਿ ਟੈਕਸ ਲਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸਭ ਤੋਂ ਅਨਪਲੈਜ਼ੰਟ ਟਾਸਕ ਹੈ ਮਗਰ ਜਿੱਥੇ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਕਿ 8 ਆਨੇ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਵਿਚੋਂ 8 ਆਨੇ ਹੋਰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਵਿਚੋਂ 8 ਆਨੇ ਕਢਣ ਵਿੱਚ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ।

ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਲਗਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੀ ਐਪਰੂਵਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀ ਸਖਤੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਯਕੀਨ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਦਿਵਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ । ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਇਨਕਮ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਵਧਾਈ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਚੁਕਿਆ ਹਾਂ ਹਰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਾ ਇਹ

[ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ]

ਫਰਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਹੋ ਸਕੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਫਿਨਾਂਸ਼ਲ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਸਟੇਬਲ ਰਹੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦਿਆਂ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਸਟੇਟ ਦੀ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਹੋਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਟੇਟ ਤੇ ਫਿਨਾਂਸਿਜ਼ ਦੇਣ ਲਗਿਆਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਫਿਨਾਂਸਿਜ਼ ਸਟੇਬਲ ਅਤੇ ਸਾਊਂਡ ਸਿਸਟਮ ਤੇ ਰਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤਾਕਿ ਉਹ ਗਾਲਾਂ ਹੀ ਨਾ ਕਢਣ ਕਿ ਮੌਜਦਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਭਾਣ ਤੋਂ ਸ਼ਰਕ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਬੋਝ ਪਾ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਸ ਪਖ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਇੰਨੀ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸਾਂ ਤੋਂ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਘਬਰਾਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੇਕਰ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਦੋ ਕਰੋੜ 20 ਲਖ ਦੀ ਹੋਰ ਆਮਦਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਉਸ ਪਾਸੇ ਵਲੋਂ ਕੁਝ ਸੁਝਾਉ ਵੀ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਜੀ ਵਲੋਂ ਅਤੇ ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ ਵਲੋਂ। ਇਕ ਸੁਝਾਉ ਤਾਂ ਇਹ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੌਰਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚੀ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਫਿਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਹੁਦੇ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਇਸ ਵਿਚ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਬਚਤ ਕਰੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ 2 ਕਰੋੜ 20 ਲਖ ਰੁਪਏ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਵੇਸਟਫੁਲ ਐਕਸਪੈਂਡੀਚਰ ਨੂੰ ਘਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਚਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਚਤ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਗੱਲ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸਾਂ ਦੀ ਇਸ ਬਚਤ ਨੂੰ ਕਾਊਂਟ ਕਰਕੇ ਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜ-ਸਾਲਾ ਪਲਾਨ ਲਈ ਜਿਨੇ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਉਸ ਲਈ ਟੈਕਸਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਜ਼ੋਰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਪਲਾਨ ਲਈ ਦੋ ਕਰੋੜ 20 ਲਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਟੈਕਸ ਲਗਾਣੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਵੀ ਦਿਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਸਲਾਹਾਂ ਵੀ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ।

ਇਕ ਸਲਾਹ ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਾਰੇ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ 8 ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੂੰ ਅੱਠ ਮਨਿਸਟਰ ਤਾਂ ਯਾਦ ਰਹਿ ਗਏ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 28 ਮਨਿਸਟਰ ਯਾਦ ਨਾ ਆਏ ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਹੀ ਵਧਾਏ ਗਏ ਸਨ। (ਵਿਘਨ) ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਅਠ ਦੀ ਥਾਂ 6 ਮਨਿਸਟਰ ਰਖੇ ਸਨ ਪਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪਈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਤੇ ਵਧਾਣ ਵੇਲੇ ਵੀ ਇਸ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਮੱਦੇ ਨਜ਼ਰ ਰਖਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਮਨਿਸਟਰ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਪਾਸ ਕੰਮ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਐਵੇਂ ਭੀ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਜੇ ਪੰਡਤ ਜੀ ਵਲੋਂ ਆਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਜਚਦੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਕਹਿਣ ਕਿ ਮਨਿਸਟਰੀ ਵੱਡੀ ਹੈ।

ਫਿਰ ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਿ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਦੇ ਟੂਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੂਰਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਉਸ ਵਕਤ ਦੇ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਦੇ ਟੂਰਾਂ ਨਾਲ ਜਿਸ ਵਕਤ ਪੰਡਤ ਜੀ ਆਪ ਮਨਿਸਟਰੀ ਵਿਚ ਸਨ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਕਤ ਜਿਤਨਾ ਇਕ ਮਨਿਸਟਰ ਦਾ ਟੂਰ ਦਾ ਖਰਚ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੱਜ ਦੇ ਅਠ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਦੇ ਕੁਲ ਟੂਰ ਖਰਚ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਦੇ ਟੂਰਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ

ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹਤਿਆਤ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੌਰਮਿਟ ਇਸ ੱਲ ਲਈ ਮੋਹਤਾਤ ਹੈ ਕਿ ਟੂਰ ਦਾ ਖਰਚ ਘਟਾਇਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਘਟ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਕਾਰਾਂ ਜੋ ਨਵੀਆਂ ਲੈ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ ਮਰਸੀਡੀਜ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ।

ਵਿੱਤ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਰਸੀਡੀਜ਼ ਕਾਰਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਮਰਸੀਡੀਜ਼ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ । ਜਦ ਇਹ ਗਲ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਮਰਸੀਡੀਜ਼ ਕਾਰਾਂ ਖਰੀਦ ਕਰ ਲਈਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਦਾ ਖਰਚਾ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਿਆ ਗਿਆ, ਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸਿਰਫ ਪੈਟਰੋਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਵੇਖਣੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੀਪੇਅਰਜ਼ ਤੇ ਕਿਨਾਂ ਖਰਚ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਰਸੀਡੀਜ਼ ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਖਰਚ ਰੀਪੇਅਰਜ਼ ਦਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਾਈਫ ਕਿੰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਅਮਬਸੇਡਰ ਗਡੀ 17 ਹਜ਼ਾਰ, 18 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਾਈਫ ਕਿੰਨੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਰੀਸੇਲ ਵੈਲਯੂ, ਕਿੰਨੀ ਹੈ । ਇਹ ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਇਕ ਤਾਂ ਰੀਪੇਅਰ, ਦੂਜੀ ਲਾਈਫ ਤੇ ਤੀਜੀ ਇਸ ਦੀ ਰੀਸੇਲ ਵੈਲਯੂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਅਸੀਂ ਪਹੁੰਚੇ । ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਵਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖ ਕੇ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖ ਲਉ ਕਿ ਚਾਰ ਸਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੀਪੇਅਰ ਦਾ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਦੇਖ ਲਉ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਰਸੀਡੀਜ਼ ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੀਪੇਅਰ ਦਾ ਖਰਚ ਘੱਟ ਹੈ । ਅਤੇ ਫਿਰ ਰੀਸੇਲ ਵੈਲਯੂ ਉਨੀ ਦੀ ਉਨੀ ਹੀ ਹੈ, ਚਾਰ ਸਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਹ ਕੇ ਫਿਰ 60 ਹਜ਼ਾਰ ਦਾ 60 ਹਜ਼ਾਰ ਤੁਸੀਂ ਵਸੂਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬਲੈਕ ਕਰੋਗੇ ।

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਬਲੈਕ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਵੇਚਣੀਆਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਬਲੈਕ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਛੋਟੀ ਕੀਮਤ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੇਅਰਲੈਸਲੀ ਇਸਤੇ-ਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤੀ ਕੀਮਤ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜ਼ਰਾ ਇਹਤਿਆਤ ਨਾਲ ਹਰ ਮਨਿਸਟਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਰਾਈ-ਵਰਾਂ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾੜੀ ਜਿਹੀ ਸਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਗੇ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਗੱਡੀ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਜਿਹੜੀ ਗਡੀ ਐਮਬੈਸੇਡਰ 15 ਜਾਂ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਖਰੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਰੀਸੇਲ ਵੈਲਯੂ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਬਿਲਕੁਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਗੱਡੀ ਐਮਬੈਸੇਡਰ 15 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਲਈ ਜਾਵੇ ਉਸ ਦੀ ਰੀਸੇਲ ਵੈਲਯੂ ਕੋਈ ਕਹਿਦਾ ਹੈ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਲੈ ਲਉ ਜਾਂ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਲੈ ਲਉ । (ਵਿਘਨ) ਇਸ ਲਈ ਕਾਰਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਿਊਰੇਬਿਲਿਟੀ, ਰੀਸੇਲ ਵੈਲਯੂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖੀਏ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਰੀਪੇਅਰਜ਼ ਦੇ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਵੀ ਘਟ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । (ਵਿਘਨ) ਜੇਕਰ ਇਸ ਸਾਰੇ ਹਿਸਾਬ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰਸੀਡੀਜ਼ ਦੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਡੀਜ਼ਲ ਵੀ ਬਹੁਤ ਘਟ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਆਖਰਕਾਰ ਇਸ ਦੀ ਰਨਿੰਗ ਲਈ ਡੀਜ਼ਲ ਅਤੇ ਪੈਟਰੋਲ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਫਿਰ ਸਪੇਅਰ ਪਾਰਟਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤਾ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ । ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਕਹਿ

[ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ]

ਸਕਦੇ ਹੋ ਪਰ ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਾਰਾਂ ਸਿੱਕੇ-ਬੰਦ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚਾਰ ਸਾਲ ਵਰਤ ਕੇ ਜਿੰਨੇ ਤੋਂ ਖਰੀਦੀ ਹੋਏ ਉਨੇ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਫਿਰ ਵੇਚ ਸਕਾਂਗੇ । ਇਸ ਲਈ ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਐਕਾਨੋਮੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ।

ਕੁਝ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਏਥੇ ਡਬਲ ਪੋਸਟਾਂ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਇਹ ਮਨਿਸਟਰੀ ਵਜੂਦ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ ਇਤਫਾਕ ਐਸਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਬੜੇ ਅਜੀਬ ਵਾਕਿਆਤ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ । ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਡੀ ਦਾਦ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਤਨੇ ਗੰਭੀਰ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ । ਇੰਡੋ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਕਨਫਲਿਕਟ ਹੋਇਆ । ਫੇਰ ਡਰਾਟ ਆਇਆ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਚਲੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਕ ਖਾਸ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੇ ਹੀ ਚਲਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਏਧਰ ਓਧਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ । ਇੰਡੋ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਕਨਫਲਿਕਟ ਵੇਲੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਪਾਸ ਇਤਨਾ ਕੰਮ ਵਧ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਰਖਣੇ ਪਏ ਸਨ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਵਾਰ ਫੁਟਿੰਗ ਤੇ ਕੰਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਧੂ ਖਰਚਿਆਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਜਾਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੀਦਾ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਲਾ-ਐਂਡ-ਆਰਡਰ ਦੀ ਸਿਚੂਏਸ਼ਨ ਕਾਇਮ ਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਖਰਚੇ ਕਰਨੇ ਪਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਇਤਨਾ ਕੁ ਪੈਸੇ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਅਸੀਂ ਨਾ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਡਰ ਸੀ । ਫੇਰ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਹੁਣ ਤਕ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਚਲੀ ਹੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਤਾਸ਼ਕੰਦ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਹੁਣ ਤਕ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਚੌਥੇ ਪੰਜਵੇਂ ਦਿਨ ਐਸੀ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਆ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਕਿਵੇਂ ਇਹ ਖਰਚ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਜਾਈਏ । ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਲਈ ਅੰਦੋਲਨ ਹੋਇਆ ਇਸ ਤੇ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਹੀ ਪਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਡਬਲ ਪੋਸਟਾਂ ਸਨ, ਪਰ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਮਦੇ ਨਜ਼ਰ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਮਜਬੂਰਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਰਚ ਸਾਨੂੰ ਕਰਨੇ ਪਏ । ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਟੀਕਾ ਟਿਪਣੀ ਕਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਦਾਦ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਏਥੇ ਸੈਕਟਰੀਆਂ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪਸਟਾਂ ਵਾਧੂ ਵਧਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸਿਸਟਮ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਹੈਡ ਆਫ ਦੀ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਉਹੀ ਸੈਕਟਰੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਫੇਰ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਸੋਚਿਆ ਅਤੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਕ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਹੈਡ ਆਫ ਦੀ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦਾ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਵਰਜ਼ ਮਿਸਯੂਜ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਉਹ ਬਚ ਗਈਆਂ । ਏਥੇ ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੇ ਅਤੇ ਜੋਸ਼ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਰਚ ਕਿਉਂ ਵਧਾਏ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਫਿਨਾਂਸਿਜ਼ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਹੀ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਅਗਲੀ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ਨਾਮੁਨਾਸਿਬ ਮਾਲੂਮ ਦੇਵੇ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਝਲਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਅਸੀਂ ਪਜਾਬ ਦੀ ਫਾਈਨੈਂਸ਼ਲ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਬੜੀ ਸਾਊਂਡ ਢੰਗ ਦੇ ਨਾਲ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦਿਆਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਹਮਦਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਟਰੱਕ ਅਪਰੇ-ਟਰਜ਼ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਦੂਸਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬੜਾ ਅੱਛਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ । 1 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਟੈਕਸ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੀਲੈਟ ਕਰਦਾ ਸੀ ਉਹ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 1 ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹੀ ਹੈ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਟੈਕਸ ਐਨਫੋਰਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ......

ਸਰਦਾਰ ਦਿਲਬਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਜਿਹੜਾ ਟਕਸ ਟਰੱਕਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਸਾਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ?

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਤੁਹਾਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ, ਇਹ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਐਨਫੋਰਸ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਕਸੂਰ ਤਾਂ ਇਤਨਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਐਨਫੋਰਸ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਤੋਂ ਹੈ ਇਹ ਵਸੂਲ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਸਮਝਦੀ ਸੀ ਕਿ ਟਰੱਕਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਬੜਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮੁਆਫੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਕਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਗੌਰਮੈਂਟ ਵਲੋਂ ਐਪਰੂਵ ਤਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਕੁਝ ਲੀਗਲ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਅਡਾਪਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੁਝ ਵਕਤ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਕੋਈ ਵੀ ਰੀਜ਼ਨੇਬਲ ਚੀਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਤੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਪਰ ਇਨ ਕਨਸਿਸਟੈਂਸ ਵਿਦ ਦੀ ਸਰਕਮਸਟਾਂਸਿਜ਼ ਹੋਵੇ । ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਦਿਲਬਾਗ ਸਿੰਘ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਟਰੱਕ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਹਨ, ਮੈਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹੋ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਰੀਜ਼ਨੇਬਲ ਜੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੋਵੇ ਉਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਮੈਕਸੀਮਮ ਕਨਸੈਸ਼ਨ ਹਰ ਵੇਲੇ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ, ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ ਛਾਤੀ ਤੇ ਪਸਤੌਲ ਰਖ ਕੇ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਰਨੀ ਅੱਛੀ ਮਾਲੂਮ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ । ਜੇ ਕੋਈ ਵਾਜਬੀ ਗੱਲ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਲਈ ਅਤੇ ਉਸ ਤੇ ਗ਼ੌਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਤਿਆਰ ਹੈ । ਇਹ ਤਾਂ ਗੱਲ ਸੀ ਟਰਕ ਆਪਰੇਟਰਜ਼ ਦੀ, ਬਾਕੀ ਜੋ ਗੱਲਾਂ ਹਨ ਪਜਾਬ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਵਰਕਰਜ਼ ਦੀਆਂ, ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਦਸੋ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕੀ ਕਸੂਰ ਹੈ ? ਐਕਟ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਸੈਕਸ਼ਨ 20 ਦਿੰਦੀ ਹੈ ।

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸੈਕਸ਼ਨ 20 ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਦਾਰਿਆਂ ਤੇ

3.00 P.M.

ਐਪਲੀਕੇਬਲ ਨਹੀਂ, ਕਮ-ਅਜ਼-ਕਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟਸ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਕਿਸੇ ਸਟੈਚੂਟਰੀ ਬਾਡੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ । ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਪੈਪਸੂ ਰੋਡ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਤਾਅਲੁਕ ਹੈ ਇਹ ਸਟੈਚੂਟਰੀ ਬਾਡੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਜੋ ਕੁਛ ਮੈਂ ਦੇਖ ਸਕਿਆ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਐਗਜ਼ਾਮਿਨ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਰਖੀਆਂ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਇਕ ਸੈਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਨਸੈਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲਈ ਤਜਵੀਜ਼ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਰਖ ਲਵੋ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਕੀ ਫਿਨਾਂਸ਼ਲ ਲਾਇਬਿਲਿਟੀ ਹੈ, ਰਿਸਪਾਂਸਿਬਿਲਿਟੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ ਇਹ ਸਟੈਚੂਟਰੀ ਬਾਡੀ ਨਹੀਂ ਮੇਰੇ ਖ਼ਿਆਲ ਵਿੱਚ, ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ ਮੈਂ ਗਲਤ ਹੋਵਾਂ । ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਬਾਕੀ 8 ਜਾਂ 10 ਹੋਰ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਜੀ ,ਚਾਰ ।

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਚਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਨੇ ਤੇ ਚਾਰ ਮੇਰੇ ਮੁਤਾਬਕ ਸਮਝ ਲਵੋ, ਮੈਂ 8 ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ । 4 ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਦਸ ਦੇਣ ਤੇ 4 ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਦੀਆਂ ਇੰਪਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਦੇਖ ਲਵੋ ਫਿਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛਾਂਗਾ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਤੁਸੀਂ ਸਦ ਲੈਣਾ ।

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਕੋਲ ਬੈਠਣਾ ਫੇਰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸਾਂਗਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਰਕਰਜ਼ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੀ ਤਕਲੀਫ ਨੂੰ, ਲੀਗਲ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਕੰਮ ਚਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਇਹ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਕ ਦਫਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, ਤੇ ਜੇ ਨਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਫੇਰ ਬਸ, ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਛੀਆਂ ਮਲੂਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਹੈ । ਫਰਜ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਹ ਕੋਈ ਸਟਰਾਈਕ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਤਾਂ ਕਿਸ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੈ ? ਨੁਕਸਾਨ ਹੈ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ, ਨੁਕਸਾਨ ਹੈ ਇੰਡੀਆ ਦਾ । ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕੰਸਟੀ-ਚਿਊਸ਼ਨਲੀ ਡੀਮਾਂਡ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪੁਆਇੰਟ ਨੂੰ ਪਰੈਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਉਹ ਤਰੀਕਾ ਵਰਤੋ । ਉਹ ਤਰੀਕਾ ਨਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ ਜਿੱਥੇ ਆਪਣਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਬਲਿਕ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਅਪੀਲ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦੇਣ ਬਲਕਿ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੀ ਸਾਰੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਸਮਝ ਕੇ ਫਿਰ ਇਹ ਦੇਖਣ ਆਇਆ ਗੌਰਮੈਂਟ ਗਲਤੀ ਤੇ ਹੈ ਯਾ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਕਿਸੇ ਹਦ ਤਕ ਠੀਕ ਹੈ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਐਨੀ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗੌਰਮੈਂਟ ਐਮਪਲਾਈਜ਼ ਦਾ ਵੀ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਗੌਰਮੈਂਟ ਐਮਪਲਾਈਜ਼ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਹੌਂਸਲਾ ਤਾਂ ਬੜਾ ਕਰ ਲਵਾਂ ਪਰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੌਰਮੈਂਟ ਰਿਫਾਰਮਜ਼ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਬੀਂ ਬੈਠੀ ਹੈ । ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹੈ, ਦੱਬੀਂ ਬੈਠੀ ਹੈ । ਰਿਫਾਰਮਜ਼ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 10 ਤੋਂ ਵਧ ਮਨਿਸਟਰ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੇ, ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ , ਫਿਰ ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਵੀ ਮੰਨ ਲਉ । ਏਥੇ ਜਿਹੜਾ ਸਟਾਫ ਹੈ ਇਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹਾਂ । ਤੁਸੀਂ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਉਗੇ ਕਿ ਕਈ ਐਸੇ ਮਹਿਕਮੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਡੇਢ ਡੇਢ ਹਜ਼ਾਰ ਸਬ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਹਨ । ਏਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਇਕ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿੱਚ ਢਾਈ ਹਜ਼ਾਰ ਹਨ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨਸਪੈਕਟਰੀ ਰਾਜ ਖਤਮ ਕਰੋ । ਜੇ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਾਣ ਦਿਉ ਵਿਚਾਰੇ ਗਰੀਬ ਨੇ । ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਸਬ-ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਤੇ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਕੋਈ 500 ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੁੰਦੇ ਸਨ । ਸਬ-ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਦੇ ਅਖਤਿਆਰ ਕਿੰਨੇ ਹਨ, ਇਹ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਖਣਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਵਧਾ ਕੇ 60 ਰੁਪਏ ਦੀ ਬਜਾਏ 130 ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਹੁਣ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ । ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਵਿਸ ਵਿਚ ਬਰੇਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਮੋਡੇਟ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਜਨਰਲ ਕਰਿਟਿਸਿਜ਼ਮ ਹੈ ਓਵਰ ਸਟਾਫ ਦੀ ਉਹ ਭੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ । ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਰੇਡ ਵੀ ਕੁਛ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਰਿਫਾਰਮਜ਼ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 10 ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਤੋਂ ਵਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਰਿਫਾਰਮਜ਼ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਓਵਰ ਸਟਾਫਿੰਗ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਓਵਰ ਸਟਾਫਿੰਗ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਹੈ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਇਸਦਾ ਹਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਧ ਜਾਣ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਕਰਿਟਿਸਿਜ਼ਮ ਚਲ ਰਹੇ ਨੇ । ਅਸੀਂ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਐਡਜਸਟ ਕਰਨ ਦੀ ਖਾਤਰ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ । ਮੈਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮੈਂਟ ਸਰਵੈਂਟਸ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਸਿੰਪਥੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਰੋਜ਼ ਜਮਾਂ-ਤਫਰੀਕ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਐਨਾ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਐਨਾ ਕੰਮ ਸਰ ਜਾਏ । ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੜੀ ਸਿੰਪਥੀ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਜਟ ਵਿੱਚ ਐਨਾ ਖਸਾਰਾ ਹੋਰ ਪਏਗਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ

ਮਦਦ ਕਰੋ । ਅਸੀਂ ਰਿਫਾਰਮਜ਼ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰੋ ਤਾਕਿ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮੈਂਟ ਸਰਵੈਂਟਸ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਧਾਇਆ ਜਾਏ । ਮੈਂ ਯਕੀਨ ਦਿਲਾ ਦਿਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਦੋ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਮੈਨੂੰ ਦਸਣ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਦੋਵੇਂ ਕੰਮ ਸਰ ਜਾਣ, ਉਹ ਤਰੀਕਾ ਅਖਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਜਿੰਨਾ ਰੀਲੀਫ ਅਸੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਰੀਲੀਫ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਹ ਰੀਲੀਫ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਫਰਜ਼ ਕੀਤਾ 5 ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਵਧਾ ਦਿਦੇ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਫਿਰ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਹੈ, ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮੌਕੇ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਦੇਖ ਕੇ ਕੁਛ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਤੇ ਕੀ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਹੈ । ਫੇਰ ਇਹ ਮਸਲਾ ਸੋਚ ਕੇ ਹਲ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਤਾਂ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇ । ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਸੋਚਿਆ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ, ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਦੋਵੇਂ ਕੰਮ ਪੂਰੇ ਹੋ ਜਾਣ ਜੋਸ਼ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦਿਆਂ ਕਿ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ । ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਫਿਨਾਂਸ਼ਲ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਓਥੇ ਸਾਨੂੰ ਔਕੜ ਪੇਸ਼ ਅ ੰਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਖ਼ਿਆਲ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ।

ਇਹ ਵੀ ਖ਼ਿਆਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਊਂਡ ਅਕਾਨੋਮੀ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਦੇ ਕਦੇ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਸੋਚੀ ਜਾਈਦਾ ਹੈ । ਫੇਰ ਨਾਲ ਕਦੇ ਇਹ ਵੀ ਖ਼ਿਆਲ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਲੀ ਸਟੇਟ ਕਹੇਗੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਭਾਰ ਪਾ ਕੇ ਆਪ ਚਲੇ ਗਏ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਰਖ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਰਿੰਦਰ ਨਾਥ ਗੌਤਮ : ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤੁਸੀਂ ਅਗਲੀ ਸਟੇਟ ਦੀ ਗੱਲ ਛਡੋ । ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਗਰੇਡ ਰੀਵਾਈਜ਼ ਨਾ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੌਣ ਕਰੇਗਾ ?

ਵਿੱਤ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਝਗੜਾ ਵੀ ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਹੀ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ । ਜਿਤਨਾ ਰੁਪਿਆ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਪੈਸਾ ਅਸੀਂ ਇਕ ਰੁਪਏ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ । ਹਰੀਜਨ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਤਨੇ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਭੋ ਦੇ ਪਹਾੜੇ ਗਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਫਰ ਕਹਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਇਕ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਐਡਹਾਕ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਇਕੱਠੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਦੇ ਦੇਣ ਕਿ ਉਸ ਰਕਮ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਯੂਨਾਨੀਮਸਲੀ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਤਜਵੀਜ਼ ਦੇ ਦੇਣ ਔਰ ਫੇਰ ਅਗਰ ਉਸ ਤੇ ਅਮਲ ਨਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਸੂਰਵਾਰ ਹਾਂ । ਲੇਕਿਨ ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਐਗਰੀਮੈਂਟ ਹੀ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਫੇਰ ਕੁਝ ਨਾ ਕਹਿਣ । ਬਸ ਮੈਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਜੈਸ਼ਨ ਦਿਤੇ ਹਨ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ । ਵਿਤ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਦੱਸਣ ।

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਥੋਂ ਘਟਾਉਣਾ ਹੈ ਔਰ ਕਿਥੋਂ ਵਧਾਉਣਾ ਹੈ । ਚੀਜ਼ ਜ਼ੇਰੇ ਗ਼ੌਰ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਹੁਣ ਗਿਲੋਟੀਨ ਲਗਣੀ ਹੈ, ਤਰਸਿਕਾ ਸਾਹਿਬ ਬੈਠ ਜਾਉ ।
(Now the Guillotine will be applied. The hon. Member, Comrade Makhan Singh Tarsikka may resume his seat.)

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਦਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ।

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Appropriation (No. 2) Bill be taken into consideration at once.

The motion was carried.

Now I will put the Bill, clause by clause, to the vote of the House.

CLAUSE 2

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 2 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 3

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 3 stand part of the Bill.

The motion was carried.

SCHEDULE

Mr. Speaker : Question is—

That the Schedule stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 1

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

TITLE

Mr. Speaker : Question is—

That the Title be the Title of the Bill.

The motion was carried.

Mr. Speaker: Question is—

That the Punjab Appropriation (No. 2) Bill be passed.

The motion was carried.

Mr. Speaker : The House stands adjourned till 9.30 a.m. on Tuesday, the 29th March, 1966.

(The Sabha then adjourned till 9.30 a.m. on Tuesday, the 29th March, 1966.)

1649—27-6-66—386 Copies—C., P. & S., Pb., Patiala.

APPENDIX

TO

Punjab Vidhan Sabha Debates, Vol. I, No. 27 dated the 28th March, 1966

GOVERNMENT OFFICERS INVITED BY THE GOVERNOR AT HOMES

***9777. Pandit Charanji Lal Sharma** : Will the Chief Minister be pleased to state whether the Government officers stationed outside Chandigarh and invited to at homes by the Governor are entitled to claim T.A. for the journey performed by them in order to attend those at homes ?

Shri Ram Kishan : No, Sir.

TUBE-WELLS ENERGISED IN KARNAL DISTRICT

***10047. Shri Benarsi Dass Gupta** : Will the Minister for Transport and Elections be pleased to state —

(a) the number of tube-wells installed in the private sector in Karnal by the zamindars and whether they have been energised;

(b) the number of tube-wells energised during 1965 in the said district;

(c) the number of tube-wells in the said district in respect of which test reports or applications have been received in the offices of the Electricity authorities but have not been energised so far;

(d) whether the tube-wells referred to in part (a) above are likely to be energised by the end of the present rabi crops?

Sardar Gurdial Singh Dhillon : (a) Time and labour involved in collecting the information will not be commensurate with any possible benefit to be obtained. However 10,114 applications have been received by the Board of which 5,369 have been actually energised.

(b) 1,849

(c) Out of 4,745 pending applications, test reports in respect of 860 have been received.

(d) Nothing can be said. Every attempt is being made to energise tubewells as early as possible.

COMPLAINTS AGAINST GOVT. EMPLOYEES

***10205. Sardar Lakhi Singh Chaudhri** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the number of various types of cases (such as complaints against employees, undisposed of references received from

various administrative Ministers, reports of Commissions of Enquiries) which are pending or are being examined in the Chief Secretary's office as on the 31st January, 1966, although they were initiated more than 36 months back;

(b) the steps taken or proposed to be taken to expedite decisions in the said cases;

(c) the main reasons/causes responsible for the delay in the disposal of the said cases ?

Shri Ram Kishan : (a) Eight.

(b) & (c): In respect of four cases, the Administrative Secretaries/ Heads of Departments concerned have not supplied required information. Regular demi-official reminders are being issued to them.

In one case, necessary investigation has been completed and the case is now ripe for final decision. The delay took place because certain particulars of the official concerned were required to be got verified from the West Pakistan Government who failed to supply the same in spite of protracted correspondence.

In regard to one case, action was stayed by the Supreme Court of India.

Regarding the remaining two cases, efforts are being made to finalise them in consultation with F.D./L.R. where necessary. These could not be finalised because certain information was wanted from quarters concerned.

LAND ACQUIRED FOR NADALA-AKABARPUR ROAD

***10219. Sardar Lakhi Singh Chaudhri** : Will the Minister for Public Works be pleased to state—

(a) the names of the landowners of village Ibrahim-wal, district Kapurthala whose land was acquired for the construction of Nadala-Akabarpur Road in Kapurthala District;

(b) the area of land acquired from each land owner and the amount of compensation payable to him;

(c) the dates on which the possession of the said land was taken over by the P.W.D;

(d) the dates on which the compensation was actually paid to the said landowners;

(e) if any of the said landowners has not been paid compensation so far, the reasons therefor and the steps so far taken or proposed to be taken by the Government to expedite the said payment?

Chaudhri Ranbir Singh : (a) & (b) A list is placed on the table of the House.

(c) 15th June, 1961.

(d) 9th September, 1961.

(e) A list showing the names of landowners to whom compensation has not been paid so far along with the amount due to each is placed on the table of the House. The unpaid amount now stands lapsed and the same is to be paid by R.L.D. after verification from Treasury and then having it preaudited through Accountant-General, Punjab. The main unpaid item is of Mushtarka Malkan. R.L.D. has been prepared now on the application of the Sarpanch Ibrahimwal after ascertaining from the share-holders. The R.L.D. has been sent to the Treasury for verification and the amount will be paid as soon as verification of the treasury has been made and intimation received from Accountant-General, Punjab.

List of persons whose land has been acquired for the construction of Nadala-Akbarpur Road, the amount payable to each of them and the area has also been shown. (Patti Arshad Khan). Village Ibrahimwal, district Kapurthala.

Sr. No.	*Name of the persons*	*Area acquired*	*Amount Payable*
Sarvshri		K—M	
1.	Bhan Singh, s/o Hira Singh	0-18	105.86
2.	Sadda Singh, s/o Sant Singh	1-09	158.20
3.	Hukam Singh, s/o Daulat Singh, ss/o Kartar Singh in equal share 2/3; Hazur Singh, Sewa Singh, Dalip Singh, ss/o Desar Singh, s/o Ladda Singh in equal share 1/3	1-03	180.50
4.	Sulakhan Singh, s/o Sunder Singh	1-11	169.09
5.	Mohinder Singh alias Hansa Singh, s/o Chuhar Singh, s/o Sada Singh	7-00	763.73
6.	Ganga Singh, s/o Bhola Singh	3-19	461.83
7.	Ganga Singh, s/o Bhola Singh Mortgagor Arazi Matruka Mortgagee	2-12	308.06
8.	Sewa Singh, s/o Piru	1-04	130.92
9.	Joginder Singh, Mohinder Singh, ss/o Jagat Singh in equal shares	1-01	148.68
10.	Ishar Singh, s/o Waryam Singh	5-02	722.18
11.	Lal Singh, s/o Hira Singh	2-07	332.76
12.	Amar Singh, s/o Punjab Singh	0-19	103.66
13.	Punjab Singh, s/o Harnam Singh, Kesar Singh, Shangara Singh, ss/o Bur Singh	4-19	700.95
14.	Kartar Singh, s/o Ishar Singh	0-06	48.04
15.	Hazara Singh, Piara Singh, ss/o Ishar Singh	1-14	193.14
16.	Hazara Singh, Hari Singh, ss/o Jagat Singh	0-02	18.58
17.	Sadhu Singh, s/o Mela Singh	3-04	349.14
18.	Bachan Singh, s/o Khushi Ram, Bachan Singh, s/o Ishar Singh in equal share	0-16	87.29

Sr. No.	Name of the persons	Area	Amount Payable
19.	Amar Singh, s/o Harnam Singh ½ share; Mangat Singh, Nirmal Singh, Gian Singh, ss/o Dhana Singh in equal share 1/2	0-01	109.11
20.	Jarnail Singh, s/o Fauja Singh	1-03	125.49
21.	Rattan Singh, s/o Dana Singh	2-01	321.15
22.	Ajit Singh, son of Mula Singh	0-16	87.29
23.	Mangat Singh, Sant Singh, ss/o Ishar Singh in equal share	0-14	36.38
24.	Mangal Singh, Puran Singh, Ganda Singh, s/o Lal Singh in equal shares	0-16	87.29
25.	Narain Singh, s/o Katha Singh	0-16	87.29
26.	Bhagat Singh, s/o Ladha	2-10	298.76
27.	Sawan Singh, s/o Jai Singh	2-15	300.04
28.	Bahadar Singh, Sadagar Singh, ss/o Jiwan Singh	1-07	147.27
29.	Lachhman Singh, Kirpa Singh, Dhian Singh, Khajan Singh, s/o Kishan Singh	1-10	194.32
30.	Smt. Swarn Kaur, d/o Darshan Singh Avtar Singh, Balbir Singh, ss/o Hari Singh in equal share	1-02	120.01
31.	Gian Singh, Waryam Singh, ss/o Basawa Singh in equal share	1-00	109.10
32.	Faquir Singh, s/o Fateh Singh	6-16	741.91
33.	Jagir Singh, s/o Buta Singh	0-02	18.57
34.	Hazur Singh, s/o Mansa Singh	0-02	18.57
35.	Jagat Singh, s/o Panjab Singh	0-02	18.57
36.	Waryam Singh, s/o Jit Singh	0-06	55.71
37.	Harnam Singh, s/o Jit Singh	0-06	55.71
38.	Tarlok Singh, Lachhman Singh, ss/o Shangara Singh 8/9 share; Smt. Amar Kaur, wd/o Shangara Singh 1/9 share	0-02	18.58
39.	Ganiya Singh, s/o Achhar Singh	0-06	55.71
40.	Balwant Singh, s/o Jit Singh	0-08	74.29
41.	Rattan Singh, s/o Datta Singh	0-06	55.71
42.	Gurditta, s/o Mehr Chand	0-03	27.86
43.	Puran, Swarn, ss/o Shanker in equal share 1/2; Kundan, Hansa, ss/o Sadhu in equal share 1/2	0-06	55.71
44.	Tehal Singh, s/o Deva Singh	0-03	27.86
45.	Bhagat Singh, s/o Sadhu Ram	3-14	18.57
46.	Shamlat Deh Hasb Rasad Khewat	3-14	543.42
47.	Nagar Panchayat Deh.	2-16	305.50
48.	Mustarka Malkan Hasab Rasad Khewat	70-05	6,037.37

Village Ibrahimwal Tarf Gulamnabi Khan

1.	Sada Nand, Hari Kishan, Ram Parshad, ss/o Das Mal in equal share	1-01	175.85
2.	Mela Singh, Hukam Singh, ss/o Natha Singh in equal share 1/2 share; Smt. Ram Rakhi, wd/o Teja Singh, Pritam Singh, ss/o Kathu-Bachan Singh Kartari, Amro, d/o Mohna Singh, s/o Khushi Ram in equal share 1/2 share	0-02	18.57
3.	Mool Raj, s/o Boora Mal	0-05	46.42
4.	Bagicha Singh, Kala Singh, ss/o Kishan Singh, s/o Hira Singh in equal share	2-10	354.52
5.	Bhan Singh, s/o Hira Dita	0-2	10.91
6.	Hukam Singh, Daulat Singh, ss/o Labhu in equal share 2/3 share. Hazur Singh, Sewa Singh, Dalip Singh, s/o Kesar Singh in equal shares 1/3 share	0-08	56.65
7.	Sada Nand, s/o Sant Singh	1-04	130.93
8.	Jagir Singh, s/o Boota Singh	0-18	98.20
9.	Sadhu Singh, s/o Bachan Singh 1/3 share; Tara Singh, Hazara Singh, s/o Gurdit Singh in equal shares 2/3 share Dar 1/2 Lachhman Singh, s/o Nihal Singh 1/2 share	0-04	37.14
10.	Hazur Singh, s/o Mansa Singh	0-07	64.99
11.	Ladha Singh, Bachan Singh, ss/o Sher Singh	0-04	37.14
12.	Paula Singh, Milkha Singh, Piara Singh, Bagga Singh ss/o Boota Singh	0-07	64.99
13.	Amar Singh, s/o Harnam Singh 1/2 share; Mangat Singh, Gian Singh, Nirmal Singh, s/o Dhana Singh in equal share ½ share Mortgagor, Kirpa Singh, s/o Jota Singh ½ share Gurdit Singh, s/o Chet ½ share Mortgagee	1-19	212.76
14.	Daru Singh, Mukhhtiar Singh, Amolak Singh, Dalip Singh, Darshan Singh, Gajjan Singh, ss/o Atma Singh in equal shares	0-16	148.57
15.	Lachhman Singh, Kirpa, Dhian Singh, ss/o Bishan Singh	3-11	554.93
16.	Daru Singh, s/o Gainda Singh	0-03	27.85
17.	Faqir Singh, s/o Fateh Singh Allottee	0-16	87.28
18.	Shamlat Deh.	0-09	78.35
19.	Rurh Singh, s/o Badhawa Singh	2-8	316.41

Statement showing the names and amount of compensation which has not yet been paid to them in village Ibrahimwal (Patti Arshad Khan) for Nadala-Akbarpur-Begowal Road, district Kapurthala.

Sr. No.	*Names of the landowners*	*Amount* Rs
1.	Sh. Ganga Singh, s/o Bhola Singh	308.06
2.	Sh. Ajit Singh, s/o Moola Singh	87.29
3.	Sh. Jagat Singh, s/o Punjab Singh	18.57
4.	Sh. Puran, s/o Shankar	13.92
5.	Sh. Hansa, s/o Sadhu	13.93
6.	Mushtarka Malkan Hasab Rasad Khewat	6,037.37

The Statement showing the names and amount of compensation which has not yet been paid to them in village Ibrahimwal (Gulam Nawin Khan) acquired for Nadala-Akbarpur-Begowal Road.

Sr. No	*Names of the landowners*	*Amount* Rs
1.	Sh. Hukam Singh, s/o Natha Singh	4.64
2.	Smt. Rakhi, wd/o Kathar	1.32
3.	Smt. Kartari, d/o Khushi Ram	1.33
4.	Smt. Amro, d/o Khushi Ram	1.33
5.	Sh. Sada Singh, s/o Sant Singh	130.93
6.	Sh. Amar Singh, s/o Harnam Singh Mortgagee Kirpa Singh, s/o Jyota Singh Mortgagor	53.19
7.	Sh. Amar Singh, s/o Harnam Singh Mortgagor Gurdip Singh, s/o Chet Singh, Mortgagee	53.19
8.	Sh. Mangat Singh, s/o Dhanna Singh Mortgagor Kirpa Singh, s/o Jyota Singh Mortgagee	17.73
9.	Sh. Mangat s/o Dhanna Singh Mortgagor Gurdit Singh, s/o Chet Singh, Mortgagee	17.73
10.	Sh. Gian Singh, s/o Dhanna Singh Mortgagor Kirpa Singh, s/o Jyota Singh Mortgagee	17.73
11.	Sh. Gian Singh, s/o Dhanna Singh Mortgagor Gurdit Singh, s/o Chet Singh Mortgagee	17.73
12.	Sh. Nirmal Singh, s/o Dhanna Singh Mortgagor Kirpa Singh, s/o Jyota Singh Mortgagee	17.73
13.	Sh. Nirmal Singh, s/o Dhanna Singh Mortgagor Gurdit Singh, s/o Chet Singh Mortgagee	17.73

RESULT OF P.C.S. EXAMINATION HELD IN 1965

***10242. Chaudhri Hari Ram** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether it is a fact that the result of the P.C.S. Examination held in 1965 was compiled and sent by the Punjab Public Service Commission to the Government;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, whether the Government has released the said list; if not, the reasons therefor and whether the Government now intend to release it?

Shri Ram Kishan : (a) No.

(b) The question does not arise.

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

SURPLUS LAND IN TEHSILS FAZILKA AND MUKTSAR, DISTRICT FEROZEPORE

3397. Comrade Jangir Singh Joga: Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the number of landowners (local) in tehsils Fazilka and Muktsar in district Ferozepore who own more than 30

standard acres of land together with the number of refugee land-owners who own above 50 standard acres ;

(b) the area of land, in standard acres, assessed as surplus in each of the tehsils mentioned in part (a) above ;

(c) the total number of ejected tenants settled on the surplus land in the above-mentioned tehsils and the area, in standard acres, allotted to them, tehsilwise ;

(d) the total number of cases in the said tehsils where the tenants have been allotted lands out of the surplus area but the ex-owners (landlords) are resisting delivery of possession and the tenants are still without land;

(e) the steps the Government is taking to get possession of the land mentioned in part (d) above ;

(f) the number of tenants settled on the surplus land in village Tahliwala Jattan in district Ferozepore, the date when the tenants were allotted land in the said village and the number of ex-owners (landlords) who are resisting delivery of possession of the land to the tenants ;

(g) the number of tenants who were given possession of the surplus land in Fazilka Tehsil, district Ferozepore, during the last one year, six months, and three months separately;

(h) the number of such tenants referred to in part (g) above who are still sticking to the said land and the number of those who have been made to quit under pressure from the landlords, i.e. ex-landowners;

(i) the area, in standard acres, declared as being under good farms in villages of Dhabwali Kalan and Lalanwali in tehsil Fazilka, district Ferozepore together with the number of owners thereof village-wise;

(j) the total number of absentee landlords who own land in village Rana, district Ferozepore, and the names of those who are cultivating the land on their behalf;

(k) the number of persons who purchased the land in village Dhabwali Kalan, district Ferozepore after the ceiling was imposed together with the total acreage of land purchased and the acreage which has been declared surplus out of this purchased land;

(l) the area, in standard acreage, which has been declared under good farms and orchards, village-wise, in tehsil Fazilka, which is not covered by the land celing ?

Sardar Harinder Singh Major :

(a)	Name of Tahsil	No. of local land-owners who own above 30 S.A.s of land	No. of refugees land-owners who own land above 50 S. A.s of land
(i)	Fazilka ..	1,959	722
(ii)	Muktsar ..	1,629	207

(b) (i) Fazilka Tahsil 38,771 S. A.s and 2 Units.

(ii) Muktsar Tahsil 28,915 S. A.s and 13 3/4 Units.

(c)	Name of Tahsil	Tenants settled	Area allotted	
			S. A.	Units
	Fazilka ..	2044	4,937	—
	Muktsar ..	406	1,635	2

(d) Nil.

(e) Does not arise in view of the reply to part (d).

(f)	Number of tenants resettled	Date of allotment
	31	10th March, 1964 and 23rd February, 1965

The possession has not been delivered to 28 tenants as 5 landowners obtained stay orders against delivery of possession to them.

(g) Number of tenants given possession :—

	(i)	Since last one year	Since last six months	Since last three months
		406	114	90
(h)	(i)	406	114	90
	(ii)	Nil.		

(i)	DHABWALA KALAN		LALAN WALI	
	Number of owners	Area	Number of owners	Area
	13	696 S.A.s 7 Uts.	1	45 S.A.s 13 3/4 Uts

(j) (i) Nine

(ii) Names of tenants cultivating the land :—

1. Suraj Parkash, s/o Prabh Dyal
2. Sada Lal, s/o Ram Chand
3. Hans Raj, s/o Jattu
4. Khushal Chand, s/o Parja Ram
5. Om Parkash, s/o Amar Nath

In the remaining four cases cultivation is being done by their own men and according to the Jama-bandi 1961-62. the entry exist (Khud Kashat).

(k) Number of persons who purchased land	Area purchased	Area declared surplus out of the purchased land
113	844 SAs and 14 Uts	69 S.As 4 Uts.

(l) Name of village	Area exempted under Well-run-Farms		Surplus area exempted from utilization being under orchards from 15th April, 53 to 30th July, 1958	
	SA	Unit	SA	Unit
Dhabwala Kalan ..	696	7	—	—
Lalanwali ..	45	13¾	—	—
Chak Chappriwala ..	20	6½	—	—
Nihal Khera ..	15	11	49	—
Ghallu ..	126	3	166	—
Panjkosi ..	68	12½	—	—
Maujgarh ..	257	3¾	—	—
Khippanwali ..	—	—	111	—
Jhumianwali ..	—	—	47	—
Bhanlgu Khera ..	—	—	109	8
Gobind Garh ..	—	—	7	7
Rajpura ..	—	—	4	8¼
Balluana ..	—	—	40	14½
Azimgarh ..	—	—	4	12¼
Patti Bella ..	—	—	19	14
Khuban ..	—	—	54	—

State of Health of Certain Detenus

***3399. Comrade Makhan Singh Tarsikka,** : Will the Minister for Welfare and Justice be pleased to state the present state of health of the following detenus:—

(1) Comrade Chattar Singh, detenu, Patiala Jail; (2) Comrade Karnail Singh Phida, detenu, Hissar Jail; (3) Comrade Bishan Singh, detenu, Sangrur Jail; (4) Mange Ram Vats, detenu, Hissar Jail; (5) Comrade Ram Singh Harinaw, detenu, Nabha Jail; (6) Comrade Darshan Singh Thabal, detenu, Sangrur Jail, and (7) Comrade Harbhajan Singh, detenu, Sangrnr Jail, together with the reports of the Jail Medical Officers and of the specialists in respect of each and the details of the treatment each one of them is getting now-a-days ?

Shri Chand Ram : In view of the fact that all the communist detenus lodged in the various Jails of the State have since been released the question of supplying the requisite information does not arise.

Bir Co-operative Society

3434. Comrade Ram Chandra : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) the total number of members of the Bir Co-operative Society of Tea Growers near Baijnath in district Kangra;

(b) the share capital paid by the members of the said Society;

(c) the amount of loan in cash and in the form of machinery advanced by the Government to the said Society;

(d) the profit and loss of the said Society since its inception uptodate ?

Chaudhri Rizaq Ram : (a) 223.

(b) Rs 83,532;

(c) A sum of Rs 5,50,000 was advanced to the Society, out of which Rs 1,00,000 was given by the Government from its own funds and Rs 4,50,000 was given after obtaining loan from Tea Board.

(d) The Society has suffered a loss of Rs 1,03,246.62.

Reversion of Steno-Typists/Stenographers to Parent Department from the Agriculture University, Ludhiana

3448. Shri Hunna Mal : Will the Minister for Home and Development be pleased to state—

(a) whether any Steno-typists/Stenographers of the Agriculture Directorate/Department, Chandigarh, were on deputation

**Note*: Received from Government on 31st May, 1966.

in the Agriculture University, Ludhiana, during the years 1964 and 1965; if so, their names;

(b) whether any of the said officials were reverted to their parent Department during the year 1965; if so, the date of reversion in each case ;

(c) whether any of the officials mentioned in part (b) above have so far been allotted any Government accommodation;

(d) if the reply to part (c) above be in the negative, whether the said officials are getting any House Rent Allowance, if so, the residential address of each of them;

(e) whether the officials mentioned in part (d) are producing any receipts issued by the owners of the private houses; if so, the names of such owners together with the amount of rent as shown in the receipts issued by the owners in each case ?

Sardar Darbara Singh :

Part I:—Yes.

Part II:—

No.	Name	Designation
1.	Shri Achhar Singh	Stenographer of Directorate of Agriculture
2.	Shri Daljit Singh	Ditto
3.	Shri Hari Chand, Kuman	Stenographer of Sub-office of the Department.
4.	Shri Ashok Kumar	Ditto
5.	Shri Sudershan Kumar	Ditto
6.	Shri Baljit Singh	Ditto
7.	Shri Ram Lal	Ditto
8.	Shri Chander Kant	Ditto
9.	Shri Krishan Chander,	Steno-typist of Sub-Office of the Department
10.	Shri Surjit Singh	Ditto
11.	Shri Bhupinder Singh	Ditto
12.	Shri Banarsi Dass	Ditto
13.	Shri Krishan Lal	Ditto
14.	Shri Parshotam Dass	Ditto
15.	Shri Wazir Chand	Ditto
16.	Shri Sunder Lal	Ditto
17.	Shri Walaiti Ram	Ditto

(b) **Part I**: Yes. Shri Achhar Singh was reverted.

Part II :— 8th June, 1965.

(c) No.

(d) **Part I.**— Yes.

Part II :— Shri Achhar Singh, House No. 788, Sector 22-A, Chandigarh.

(e) **Part I**.—Yes.

Part II:— Shri P. C. Puri, owner of House.
Rs 45 per mensem only.

Published under the Authority of the Punjab, Vidhan Sabha and Printed by the Controller, Printing & Stationery, Punjab, at the Govt. Press, Patiala.

PUNJAB VIDHAN SABHA
DEBATES

29th March, 1966

Vol. I—No. 28

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Tuesday, the 29th March, 1966

Punjab Vidhan Sabha Secretariat, Chandigarh.

Price Rs : 6.85

ERRATA

to

Punjab Vidhan Sabha Debates, Vol. I, No. 28, dated the 29th March, 1966.

Read	*for*	*on page*	*line*
have	are	(28)5	8
vijoy	vijay	(28)5	17
statements	statement	(28)6	8
Proceedings	proceeding	(28)6	27
to be	to	(28)7	5 from below
seem to be any	seem any	(28)7	3 from below
ਸਰਪੰਚ	ਸਰਪਚ	(28)9	2
conflict	confliect	(28)13	3 from below
bifurcation	bifrcation	(28)14	36
due to	due	(28)14	40
workers	workerrs	(28)14	40
Inspector	Insnpector	(28)18	S. No. 113, Col. 3
दोराने	ैराने	(28)20	23
Minister	Minslter	(28)22	9 from below
in	ln	(28)22	3 from below
ਦੀਆਂ	ਦਿਆਂ	(28)23	18
अगला	आला	(28)23	6 from below
should	shold	(28)23	4 from below
ਇੰਪਾਰਟੈਂਟ	ਇੰਪਾਰਟਮੈਂਟ	(28)25	28
know	known	(28)26	8
श्री अध्यक्ष	क्षी अध्यक्ष	(28)28	12
ਕੱਟ	ਕੋਟ	(28)39	8
contributors	ontributors	(28)40	26
ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ	ਮੱਖ ਮੰਤਰੀ	(28)43	1
ਭਾਗ ਸਿੰਘ	ਭਾਗ ਸਿਘ	(28)43	7
Khushal Singh	Khu hal Singh	(28)46	S.No. 197, Col. 3
श्री अध्यक्ष	श्री अध्दक्ष	(28)49	1
ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ	ਸਰਟੀ ਿਕੇਟ	(28)49	12
bye-laws	bys-laws	(28)49	22
liquidation	liquidotion	(28)50	41
account	occount	(28)51	23

P.T.O.

ead	for	on page	line
anwar Rampal Singh	Kanwar Ranpal Singh	(28)52	1
omplaint	Complaints	(28)52	37
ergised	emergised	(28)59	25
rmalities	formalt-ties	(28)59	2 and 1 from below
hillon	Di llon	(28)62	26
ਟੈੱਸਟ ਪੌਜ਼ੀਸ਼ਨ	ਲਟਸਟ ਪੌਜ਼ਾਸ਼ਨ	(28)64	11
ਟੇਟਮੈਂਟ	ਟਟਮੈਂਟ	(28)64	12
ਨੂੰ	ਮੇਂਨੂੰ	(28)65	Last
रक	वरक	(28)67	8
शौरेंस	एशो सें	(28)67	25
ी बलरामजी दास टण्डन	श्री बलराजीदास टण्डन	(28)71	13
arlier	ealier	(28)71	22
ਬੋਰਡ	ਬਰਡ	(28)75	9
ਸੈਂਟਰ	ਸਂਟਰ	(28)75, 82, 87	23, 33, 27
तनी ज्यादा	जइतनी यादा	(28)79	2 from below
naterials	materails	(28)81	4 from below
ਕਰੂਂ	ਕਰੂਂ	(28)91	20
ਵੇਲੇ	ਵਲੇ	(28)93	Last
ਦੀ	ਦ	(28)98	Last but one
ਜ਼ਰੱਈ	ਜ਼ਰ ੀ	(28)99	22
ਫੂਕੇ	ਫਕੇ	(28)100	6from below
ਲੇਟ	ਲਟ	(28)101	First
ਕਹਿੰਦਾ	ਕਹਿਦਾ	(28)101	4
भेजी	भजीं	(28)101	24
ਕੁਨੈਕਸ਼ਨਜ਼	ਨੈਕਸ਼ਨਜ਼	(28)102	9 from below
चौधरी नेत राम	चौधरी तने राम	(28)107	7 from below
डिप्टी स्पीकर	डिप्टी स्पीकर	(28)109	15
तन्खाहों	नन्खाहों	(28)109	6 from below
पर	यह	(28)109	5 from below
ਫ਼ਾਰਮੈਲਿਟੀਜ਼	ਫ਼ਾਰਮੈਲਰੀਜ਼	(28)116	7
ਐਸ. ਈ.	ਐਕਸ. ਈ	(28)120	15
ਐਕਸ. ਈ. ਐਨ.	ਐਸਸ. ਈ. ਐਨ	(28)120	16
(iii)	(ii)	(iii)	(Appendix) page No.

S. No.	*Name of officer/official with Rank*	*Date of Inspectian/ Audit*
5.	Rao Vijai Singh, Asstt. Registrar	.. 30-5-1960
6.	Sh. Gurdial Singh, Asstt. Registrar	.. 29-6-1961
7.	Sh. Gurdial Singh, Inspector	.. 27-6-1961
8.	Sh. Bishan Singh, Asstt. Registrar	.. 5-6-1962
9.	Sh. Bhim Singh, Deputy Registrar	.. 12-6-1962
10.	Sh. Bishan Singh, Asstt. Registrar	.. 22-10-1962
11.	Sh. Sham Singh, Inspector	.. 23-12-1962
12.	Sh. Mangal Singh, Inspector	..24/25-10-1963
13.	Shmt. B. K. Rai, Deputy Registrar	.. 16-10-1963
14.	Sh. Bishan Singh, Assistant Registrar	..25/26-11-1964
15.	Sh. Mangal Singh, Inspector	.. 7/8-6-1965

(f) Yes. Instructions were given from time to time by the inspecting officers to the management of the Society not to advance loans to the members contrary to the provisions of the by-laws, but the management of the society ignored all such instructions. Consequently the society was brought under winding up operations on the 14th July, 1965 and its affairs are now being wound up by a liquidator in pursuance of the provisions of Section 59 of the Co-operative Societies Act, 1961.

(g) No such lapses on the part of the Government officials have come to the notice of the Government as would necessitate any action against them.

(h) Yes. A loan can be advanced to a member to the extent of Rs. 100 or equal to the value of his paid up share, whichever be less without obtaining any security from him. A copy of the relevant by-law (by-law 47) is enclosed.

Payment of Rent to Certain Employees of Directorate/ Department of Agriculture, Punjab

***10105. Chaudhri Darshan Singh**: Will the Minister for Home and Development be pleased to state—

(a) the names with addresses of P.As./Stenographers in the Directorate/Department of Agriculture, Punjab, Chandigarh, who had been allotted any Government accommodation at Chandigarh during the period from July, 1965 to-date;

(b) the names with addresses of the P.As./Stenographers in the said Directorate, etc., who had not been allotted any Government accommodation during the said period;

(c) whether the employees referred to in part (b) above are being paid any house rent on production of regular receipts ; if so, their names, the amount of house rent being paid to each and the names of the owners of the houses issuing the receipts separately in each case during the said period ?

Sardar Darbara Singh: (a) Nil.

(b)

No.	Name and Office	House
1.	Shri Achhar Singh, Office of the Director of Agriculture, Punjab	House No. 788, Sector 22-A
2.	Shri Harbhajan Singh, Office of the Director of Marketing, Punjab	House No. 10-F, Sector 21-B
3.	Shri Naresh Chander, Office of Locust Control and Plant Protection Officer, Punjab	House No. 2803, Sector 22-C
4.	Shri Om Parkash, Office of the Divisional Soil Conservation Officer, Punjab	House No. 10-B, Sector 21-D
5.	Shri Harbans Singh, Office of the Deputy Director of Agriculture (Vegetables), Punjab	House No. 44-B, Sector 20-A

(c) *Part I.*—yes.

Part II.—

No.	Name	Rent	Owner
1.	Shri Achhar Singh	Rs 11.25 P.M.	Shri P.C. Puri
2.	Shri Harbhajan Singh	Rs 11.25 P.M.	Thakur Prithvi Singh
3.	Shri Naresh Chander	Rs 11.25 P.M. Rs 11.63 P.M.	Shri Tara Singh (16.8.65 to. 8-2-66) Shri Bhagwanti (9-2-1966 onwards)
4.	Shri Om Parkash	Rs 10.50 P.M. upto 31-12-65 and Rs 10.87 P.M. from 1-1-1966	Shri Chattar Behari Lall
5.	Shri Harbans Singh	Rs 9.50 P.M.	Shri Sahib Singh

APPENDIX

TO

PUNJAB VIDHAN SABHA DEBATES, DATED THE 29TH MARCH, 1966 VOL. I, NO. 28

ZAMINDARA AND CO-OPERATIVE MARKETING SOCIETY, BHIKHIWIND, DISTRICT AMRITSAR (UNDER LIQUIDATION)

*9919. **Babu Bachan Singh :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) whether the Zimindara and Co-operative Marketing Society, Bhikhiwind, district Amritsar, has been brought under liquidation; if so, when;

(b) the reasons for bringing the said society under liquidation;

(c) whether any loans were advanced to the members of the said society during the last 8 years against the surety of the commodities deposited with the society ; if so, the total amount so advanced;

(d) whether any loans were advanced to the members of the said society without depositing any commodities as laid down in the by-laws of the society during the last 8 years; if so, the total amount so advanced ;

(e) whether the records of the above-mentioned society were ever checked by the officers of the department during the last 8 years; if so, their names, and ranks and the date of each checking;

(f) whether at any time during the inspection of the records, the advancing of loans to the members without any security was taken notice of; if so, the steps if any, that were taken to stop this practice of advancing loans without security and with what results;

(g) if no steps were taken, the reasons for the same and the action which the Government propose to take against the officers concerned;

(h) whether under the by-laws of the society any loans can be advanced to the members without any security or surety of commodity; if so, a copy of the by-laws be laid on the Table ?

Chaudhri Rizaq Ram : (a)Yes. The Society was brought under liquidation on the 14th July, 1965.

(b) The Society was brought under winding up operations on account of the following reasons:—

(i) Loans were advanced to the members and also to the non-members contrary to the provisions of the by-laws and the amount so advanced was of the order of Rs. 49,884 and Rs. 4,35,873, respectively.

(ii) Five members of the Managing Committee misused their position by obtaining loans amounting to Rs. 31,472 in contravention of the provisions of the by-laws.

(iii) Stocks of foodgrains and other commodities of the value of Rs. 23,382 had been misused.

(iv) A sum of Rs. 1,03,527 had been fictitiously shown as recoverable. In other words the amount in question had been mis-appropriated.

(v) A sum of Rs. 20,678, which was payable to the Central Co-operative Bank, Tarn Taran had not been repaid and had become overdue. Similarly a sum of Rs. 31,527 which was due to the District Wholesale Co-operative Supply and Marketing Society Ltd., Amritsar had not been paid despite the fact that its payment was due long ago.

(vi) A sum of Rs. 9,781 due to the Agriculture Department as sale-proceeds of the seed supplied by this Department had not been repaid.

(vii) A sum of Rs. 1,51,896 was payable to the cultivators on account of the price of the produce sold by them through this Society but the same had not been paid to them.

(c) No.

(d) A sum of Rs. 33,032 was advanced to the members without obtaining any security from them, besides a sum of Rs. 16,852 was advanced to the members against the security of their land.

(e) Yes. The records of the society were checked by the following officers on the dates given against each;—

S. No.	*Name of officer/official with Rank*	*Date of Inspection/ Audit*
1.	Sh. Sardara Singh, Assistant Registrar ..	19-10-1957
2.	Sh. Khushal Singh, Inspector ..	28-6-1958
3.	Sh. Baldev Singh, Inspector ..	10-9-59
4.	Sh. Gurdial Singh, Asstt. Registrar ..	28-6-1959

ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਟੀਊਬਵੈਲਾਂ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਬਿਜਲੀ ਤੋਂ ਡੀਊਟੀ ਉੜਾ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਜਦ ਦਾ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਵਕਤ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਇਸ ਮਤਲਬ ਲਈ ਆ ਰਹੀਆਂ ਨੇ । ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਖਦਸ਼ਾ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਚਾਲੂ ਸਾਲ ਵਿਚ 11 ਹਜ਼ਾਰ ਟੀਊਬਵੈਲਾਂ ਨੂੰ ਕਨੈਕਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦਾ ਮਿਥਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹ ਪੂਰਾ ਹੋ ਸਕੇਗਾ ਕਿ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗਾ ।-ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 31 ਮਾਰਚ ਤਕ ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਦਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਖੜੇ ਦੇ ਪਾਵਰ ਹਾਊਸਿਜ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਕਿਊਜ਼ਿਕਸ ਪਾਣੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਖੁਸ਼ਕਸਾਲੀ ਕਰ ਕੇ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ 7 ਹਜ਼ਾਰ ਕੀਓਜ਼ਿਕਸ ਦੇ ਸਕੇ ਸੀ, ਫਿਰ ਇਹ 4 ਹਜ਼ਾਰ ਕੀਓਜ਼ਿਕਸ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸੀ ਔਰ ਇਹ ਅਸੀਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਹੋਰ ਵਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । (ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹੁਣ ਮੀਂਹ ਪੈ ਜਾਣ ਨਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਜਿਤਨਾ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਪਾਣੀ ਦਾ ਲੈਵਲ ਪਾਵਰ ਹਾਊਸਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਉਸ ਨਾਲੋਂ 3 ਜਾਂ 4 ਫੁਟ ਉਚਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਤੇ ਲਗੀ ਕਟੌਤੀ ਵੀ ਘਟਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਔਰ ਪਾਣੀ ਸਿੰਜਾਈ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਵਾਧੂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇਗਾ । ਅਸੀਂ ਗੰਨੇ ਵਾਸਤੇ ਔਰ ਕਪਾਹ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਵਾਸਤੇ ਹੁਣ ਵਧੇਰਾ ਪਾਣੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤੇ 10 ਅਪਰੈਲ ਤੋਂ ਹੋਰ ਵਧਾ ਦੇਵਾਂਗੇ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਟੀਊਬਵੈਲਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕਨੈਕਸ਼ਨ ਦੇਣ ਵਿਚ ਬੜੀ ਦੇਰ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਔਰ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਪੈਂਡਿੰਗ ਪਈਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ । ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਨੇ ਔਰ ਚੌਧਰੀ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੁਝ ਸੁਝਾਵ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਦੱਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬੋਰਡ ਦੇ ਅਧੀਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਘਰੇਲੂ ਪਰਪਜ਼ਿਜ਼ ਲਈ ਜੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਕਨੈਕਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਅਰਜ਼ੀ ਆਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕਨੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਔਰ ਟੀਊਬਵੈਲਾਂ ਵਾਸਤੇ ਟੈਸਟ ਰੀਪੋਰਟ ਆਣ ਦੇ ਬਾਅਦ 3 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਕਨੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । 3 ਮਹੀਨੇ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਪੀਰੀਅਡ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ 15 ਜਾਂ 20 ਦਿਨ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਬੋਰਡ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਰਦਾਰ ਨਵਾਬ ਸਿੰਘ ਔਰ ਬਾਕੀ ਦੇ ਇੰਜਨੀਅਰਜ਼ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕੰਪਲੇਂਟਸ ਏਸ ਬਾਰੇ ਜਾਂ ਰਿਸ਼ਵਤ ਮੰਗਣ ਬਾਰੇ ਹੋਣ, ਉਹ ਐਸ. ਈ. ਦੇ ਸਰਕਲ ਵਿਚ ਸਪਾਟ ਤੇ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਜਾਣ ਦਾ ਪਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਨ ਔਰ ਉਥੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਸੁਣਨ । ਅਗਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਅਫਸਰ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੈਣ ਲਈ ਤੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈਣ । ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੇਰੀ ਕਿਸੇ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਦੀ ਕਮੀ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਔਰ ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਧਰੇ ਕੋਈ ਛੋਟਾ ਕਰਮਚਾਰੀ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਤੰਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ । ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਫ਼ਸਰ ਮੌਕੇ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਸੁਣਿਆ ਕਰਨਗੇ ।

ਫਿਰ ਬੋਰਡ ਦੇ ਚੈਅਰਮੈਨ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਔਰ ਹਦਾਇਤਾਂ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ, ਹਦਾਇਤਾਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਸਨ ਪਰ ਹੁਣ ਸਪੈਸੇਫਿਕ ਹਦਾਇਤਾਂ

[ਵਿਕਾਸ, ਸਿੰਜਾਈ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਉਪ-ਮੰਤਰੀ]

ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਲੈਵਲ ਤੇ ਮੀਟਿੰਗਜ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਐਸ. ਡੀ. ਓ. ਤੇ ਐਕਸੀਅਨਜ਼ ਜ਼ਰੂਰ ਖੁਦ ਜਾਇਆ ਕਰਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀਆਂ ਵਿਚ ਡੀ. ਸੀ. ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਫਸਰ ਵੀ ਹੋਇਆ ਕਰਨਗੇ ਤਾਕਿ ਮਾਸਿਜ਼ ਨਾਲ ਕਨਟੈਕਟ ਹੋ ਸਕੇ ਔਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜੋ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਹੋਣ ਉਹ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕਣ ।

ਇਸ ਦੇ ਅਲਾਵਾ ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿਕਮਾ ਨਹਿਰ ਦੇ ਐਸ. ਈਜ਼. ਨੇ ਇਕ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਕੰਪਲੇਂਟ ਸੈਕਸ਼ਨ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਸਰਕਲਾਂ ਵਿਚ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਤਾਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕੇ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਬੰਧ ਚੇਅਰਮੈਨ ਨੇ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਵਿਚ ਵੀ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਬਿਜਲੀ ਬਾਰੇ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕਣ ।

ਕੁਝ ਸਜਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਪਰੈਸ਼ਰ ਪਵਾ ਕੇ ਵਾਧੂ ਪਿੰਡ ਈਲੈਕਟਰੀਫਾਈ ਕਰਵਾ ਲਏ ਹਨ, ਜਾਂ ਟਿਊਬਵੈਲਾਂ ਵਾਸਤੇ ਵਾਧੂ ਕਨੈਕਸ਼ਨ ਲੈ ਲਏ ਹਨ ਔਰ ਕਈ ਇਲਾਕੇ ਇਗਨੋਰ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਜਨਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਕਤ ਕਦੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਮਨਿਸਟਰ ਵਲੋਂ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਅਫਸਰ ਵਲੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਕਦੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਐਸੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ।

ਮੈਂ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਜੋ ਸੁਝਾਵ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਬੜੇ ਵਜ਼ਨਦਾਰ ਸੁਝਾਵ ਨੇ ਔਰ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਰਫ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਔਰ ਬੜੀ ਨੇਕਨੀਤੀ ਨਾਲ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅਸੀਂ ਗੌਰ ਕਰਕੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਕਿ ਅਸੀਂ ਵਧੇਰੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਸਕੀਏ ਔਰ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰ ਸਕੀਏ । ਆਖਰ ਵਿਚ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਕੁਝ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਅਯੋਗ ਤੇ ਐਸੇ ਲਫਜ਼ ਵਰਤੇ ਹਨ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸੀ ।

ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਅਤੇ ਚੋਣ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਹਾਊਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਇਕ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਬਾਰੇ ਔਰ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਬਾਰੇ ਆਪ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਤ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਨ ਦਾ । ਇਸ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਗਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਤਾਂ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀ ਵੰਡ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਬਿਜਲੀ ਲਗਾਣ ਤੇ ਜਨਰੇਸ਼ਨ ਔਰ ਉਸ ਨੂੰ ਅਗੇ ਡਿਸਟਰੀਬੀਊਟ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਚੌਧਰੀ ਰਿਜ਼ਕ ਰਾਮ ਪਾਸ ਹੈ ਔਰ ਉਹ ਅਜ ਇਥੇ ਆ ਨਹੀਂ ਸਕੇ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਜੋ ਕੁਝ ਪੁਆਇੰਟਸ ਉਠਾਏ ਗਏ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਵਾਂਗਾ ।

ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਰੂਰਲ ਈਲੈਕਟਰੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਖੁਦ ਕਾਫੀ ਕੁਝ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਔਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਗੇ ਰਖ ਵੀ ਚੁਕਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਦੋਬਾਰਾ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਇਹ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਇਦ ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ ਵਲੋਂ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 21 ਹਜ਼ਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੁਲ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬੜੇ ਘਟ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਚੁਕੀ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਇਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਇਹ ਸਟੇਟ ਦਸਵੇਂ ਨੰਬਰ ਤੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਹੀ ਹੈ। ਮਦਰਾਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਦੂਜਾ ਨੰਬਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਰੂਰਲ ਈਲੈਕਟਰੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਤਾਲੁਕ ਹੈ। (ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ: ਇਹ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹੈ।) ਮੈਂ ਕਾਮਰੇਡ ਭੌਰਾ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਅਧੂਰੀ ਹੀ ਦਸਣੀ ਹੈ ਔਰ ਜੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਹੀ ਮਨਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਚੁਕੀ ਹੈ ਔਰ ਮਦਰਾਸ ਵਿਚ ਵੀ ਕਈ ਐਸੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਅਗੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਕ ਚੀਜ਼ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਹੁਣ ਨਿਕਲੇ ਹਨ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬੁਨਿਆਦ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਹੋਈ ਹੈ ਯਾਨੀ ਪਾਰਟੀਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਖੀ ਗਈ ਸੀ ਫਿਰ ਵੀ ਨਤੀਜੇ ਬੜੇ ਤਸੱਲੀ ਬਖਸ਼ ਨਿਕਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਤਨੀ ਬਿਜਲੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 1947 ਵਿਚ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ ਹੁਣ ਕਈ ਗੁਣਾ ਵਾਧੂ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਮਾਮੂਲੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ।

ਦਿਹਾਤੀ ਬਿਜਲੀ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਇਤਨਾ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿਛਲੀ ਦਫਾ 16,000 ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਵਿਚੋਂ 11,000 31-3-66 ਤਕ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਨਵਰੀ ਤਕ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਚੇਅਰਮੈਨ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਦਾ ਯਕੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ 20,000 ਮਜ਼ੀਦ ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ। ਪਿਛਲੀ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗੀ। ਬਾਕੀ ਜਿਥੇ ਟੈਸਟ ਰਿਪੋਰਟ ਨਹੀਂ ਆਈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਬੇਬਸ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਜੋ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਉਮੀਦ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਸਭ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। (ਵਿਘਨ)। ਮੈਂ ਰੂਰਲ ਇਲੈਕਟਰੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਤੀਜੀ ਪਲੈਨ ਵਿਚ ਜਿੰਨੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ 5 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਦੇਣੀ ਸੀ ਉਹ ਅਸੀਂ ਉਸ ਤੋਂ ਅਧੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਹੁਣ ਐਮਫੇਸਿਜ਼ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਐਮਫੇਸਿਜ਼ ਟੀਊਬਵੈਲਜ਼ ਤੇ ਹੈ। ਕਰਦੇ ਇਹ ਹਾਂ ਕਿ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ, ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਅਤੇ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟਸ ਮਿਲ ਕੇ ਇਕ ਏਰੀਆ ਚੁਣ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਏਰੀਆ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਲਈ ਪ੍ਰਾਇਰਟੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਇਗਨੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਥੇ ਕੁਝ ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਪਰਸੈਂਟੇਜ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ। ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਕੁਝ ਬਿਜਲੀ ਬਚੀ ਤਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਾਥ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਲਗਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਦੂਰ ਲੈ ਜਾਣ ਵਿਚ ਬੜੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਇਥੇ ਵੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਵੀ ਇਹ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾ ਚੁਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਜ਼ਿਲੇ ਨਾਲ ਇਮਤਿਆਜ਼ੀ ਸਲੂਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਮੈਂ ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਥੇ ਹਾਈ ਪਰਸੈਂਟੇਜ ਹੋਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਗਨੋਰ ਕਰਕੇ ਲੋ ਪਰਸੈਂਟੇਜ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ

[ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਅਤੇ ਚੋਣ ਮੰਤਰੀ]

ਪਰੈਫਰੈਂਸ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਫਰਕ ਮਿਟਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਕਨੈਕਸ਼ਨਜ਼ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਸਿੰਪਲੀਫਾਈ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ । 20 kW ਤਾਈਂ S.D.O., 100 kW ਤਕ X.E.N. ਅਤੇ 500 kW ਤਕ S.E. ਸੈਂਕਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਸਾਰੀਆਂ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਡਿਸਪੋਜ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਇਰਟੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਲ ਨਾਲ ਦੇ ਨਾਲ ਕਲੀਅਰ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਹਰ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਫਾਰਮੈਲਿਟੀਜ਼ ਕਲੀਅਰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ ਨੂੰ ਡਿਸਪੋਜ਼ ਆਫ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਹੁਣ ਐਮਫੇਸਿਜ਼ ਟਯੂਬ-ਵੈਲਜ਼ ਤੇ ਹੈ । ਇਸ ਸਾਲ 11,000 ਦਾ ਟਾਰਗੇਟ ਹੈ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਇਸ ਲਈ ਰੁਪਿਆ ਇਕ ਵਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਗਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਕੁਆਰਟਰ ਵਿਚ ਜਿੰਨੇ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਐਨਰਜਾਈਜ਼ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿਰ ਅਗਲੇ ਕੁਆਰਟਰ ਲਈ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 20,000 ਤਕ ਜਾਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ।

ਲੀਕੇਜ ਬਾਰੇ ਇਥੇ ਗੱਲ ਹੋਈ । ਉਸ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਸਟਾਫ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇਕ ਐਕਸੀਅਨ ਲਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਸਟੈਪਸ ਲਏ ਹਨ । ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਕਟ ਆਊਟਸ, ਮੀਟਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੰਦੇ ਸੀ ਉਹ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਸੀ. ਟੀ. ਫਿਊਜ਼ ਮੀਟਰ ਦੀ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਾਈਡ ਤੇ ਲਾਏ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸਿਉਂ ਰੀਮੂਵ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੀਟਰ ਸਿਧਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਲਟਾ, ਉਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ । ਜਿਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਥੈਫਟ ਦੇ ਕੇਸ ਹੋਣਗੇ ਉਸ ਲੋਕੈਲਟੀ ਵਿਚ ਥੈਫਟ ਚੈਕਿੰਗ ਮੀਟਰ ਲਾਏ ਜਾਣਗੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਤਾ ਚਲ ਸਕੇਗਾ ਕਿ ਚੋਰੀ ਕਿਥੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਫਿਰ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੀਟਰ ਇੰਸਪੈਕਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਰੀਪੋਰਟਾਂ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ Internal Audit Department quite independently audit ਕਰਦਾ ਹੈ (ਵਿਘਨ) ਤਾਕਿ ਪਤਾ ਚਲੇ ਕਿ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਹੇਰਾ ਫੇਰੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਹਰ ਗੱਲ ਤੇ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਫਿਰ ਐਨਰਜੀ ਦੀ ਵੇਰੀਏਸ਼ਨ ਦਾ ਰਜਿਸਟਰ ਮੇਨਟੇਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਰੈਵੇਨਯੂ ਚਾਰਟ ਅਤੇ ਯੂਟੀਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਚਾਰਟ ਮੇਨਟੇਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਹਰ ਸਬ-ਡਿਵੀਯਨ ਵਿਚ । (ਵਿਘਨ) ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਇਕ ਹੋਰ ਸ਼ਾਰਟ ਕਟ ਇਖਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ । Industrial consumers ਦੀਆਂ applications within three months dispose of ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ, medium and small scale ਲਈ within two months and domestic consumers ਦੇ case ਵਿਚ within one month applications dispose of ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ।

ਬਾਕੀ ਬੋਰਡ ਦੀਆਂ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਟੀਸਿਜ਼ਮ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਕ ਤਾਂ ਰੈਸਟ ਹਾਊਸ ਬਾਰੇ ਹੋਈ । ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਭਾਖੜਾ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਹੋਰ ਸਟੇਟਾਂ ਵੀ ਸ਼ੇਅਰ ਹੋਲਡਰ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਮੀਟਿੰਗਜ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੋਈ ਹੋਟਲ ਲਭਣਾ ਪਵੇਗਾ ਜਾਂ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਤੋਂ ਮੰਗਦੇ ਫਿਰਾਂਗੇ ਰੈਸਟ ਹਾਊਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਮੋਟਰ ਬਾਰੇ ਵੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਕੋਈ ਗ਼ਲਤ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 9,000 ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਗਡੀ ਖਰੀਦੀ ਅਤੇ

55,000 ਨੂੰ ਵੇਚੀ ਅਤੇ ਇਹ ਵੇਚ ਕੇ 45,000 ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਹੋਰ ਖਰੀਦ ਲਈ। ਸੋ ਇਤਰਾਜ਼ ਵਾਲੀ ਕਿਹੜੀ ਗਲ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) ਸਾਡੀਆਂ ਵੀ ਗਡੀਆਂ ਜਦੋਂ ਵੇਚਾਂਗੇ ਉਸ ਤੋਂ ਵਧ ਨੂੰ ਹੀ ਵਿਕਣਗੀਆਂ ਜਿਤਨੇ ਨੂੰ ਖਰੀਦੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। (ਵਿਘਨ) ਇਹ ਐਪਰੋਚ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਕੋਈ ਬੇਈਮਾਨ ਹੀ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਵਾਕਈ ਕੋਈ ਗਲਤ ਗੱਲ ਹੋਈ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਦਸੋ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਗਲ ਤੇ ਸ਼ਕ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਈ ਕਈ ਸਾਲ ਚਲ ਕੇ ਵੀ ਗਡੀਆਂ ਸਵਾਈ ਕੀਮਤ ਤੇ ਵਿਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਫਿਰ ਮੁਲਕਰਾਜ ਆਨੰਦ ਬਾਰੇ ਗਲ ਹੋਈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰੋਮੋਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਰਿਟ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਕਮਪਟਰੋਲਰ ਐਂਡ ਆਡੀਟਰ ਜੈਨਰਲ ਵਲੋਂ ਫਿਕਸ ਕੀਤੀਆਂ ਕੁਆਲੀਫਿਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਮੁਤਾਬਕ ਸੀਲੈਕਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿਓਰਲੀ ਆਨ ਮੈਰਿਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਆਦਮੀ ਜੋ ਇਥੇ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਥੇ ਡੀਫੈਂਡ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਉਸ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਸਿਨੁਏਸ਼ਨਜ਼ ਲਗਾਉਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਜੋ ਕਰਾਈਟੀਰਿਆ ਫਿਕਸ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹ ਦੂਸਰਾ ਆਦਮੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ। ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਗਲਤ ਇਤਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਸਪੈਨਸ਼ਨ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਗਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਗੱਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਫਿਰ ਕਦਮ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਗਰ ਕੋਈ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਦੀ ਕਨਕਰੀਟ ਗਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਲਈ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਮਿਲੀ ਨਹੀਂ।

ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਫਿਗਰਜ਼ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿੰਨੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਪਖ ਵਿਚ ਇਮਪਰੂਵਮੈਂਟ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਇਹ 1959-60 ਵਿਚ 25.71% ਸਨ ਉਥੇ 1960-61 ਵਿਚ 23.12%, 1961-62 ਵਿਚ 12.2%, 1962-63 ਵਿਚ 12.5%, 1963-64 ਵਿਚ 10.4% ਅਤੇ ਇਸ ਸਾਲ ਸਨ 1964-65 ਵਿਚ 10.2% ਹੈ।

ਮੈਂਨੂੰ ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਕਹੀ ਗਈ ਗਲ ਤੇ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਨੰਗਲ ਫਰਟੇਲਾਇਜ਼ਰ ਫੈਕਟਰੀ ਤਾਂ ਅਸਾਡੀ ਸਾਰੀ ਬਿਜਲੀ ਦਾ 65% ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਸਾਰੀ 450 ਮੈਗਾ ਵਾਟਸ ਬਿਜਲੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ 37.7% ਅਸੀਂ ਨੰਗਲ ਫ਼ਰਟਿਲਾਇਜ਼ਰ ਫੈਕਟਰੀ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਕੇਵਲ 170 ਮੈਗਾਵਾਟਸ ਬਿਜਲੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਐਵੇਂ ਆਫ ਹੈਂਡ ਗਲਾਂ ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ। ਜਿਥੇ ਤਕ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਬਾਰੇ ਬੋਰਡ ਨਾਲ ਕੋਈ ਐਗਰੀਮੈਂਟ ਫੈਕਟਰੀ ਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹਾਮੀ ਹਾਂ ਕਿ ਫਰਟਿਲਾਈਜ਼ਰ ਦੀ ਫੈਕਟਰੀ ਚੂੰਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸੈਂਟਰ ਨੇ ਹੀ ਲਗਾਈ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਗੌਰਮੈਂਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਤੇ ਇਸ ਗਲ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਫੈਕਟਰੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦਾ ਮੇਜਰ ਪਾਰਟ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਾਨਸੋਲੇਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜੋ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਦੀ ਫੈਕਟਰੀ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਬਾਕੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

[ਟਰਾਂਸਪਰਟ ਅਤੇ ਚੋਣ ਮੰਤਰੀ)

ਫਿਰ ਇਥੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਟਿਊਬਵੈਲਾਂ ਬਾਰੇ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਨ 1967-68 ਲਈ ਇਕ ਕੁਆਰਡੀਨੇਟਿਡ ਪਲਾਨ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ 11 ਕੇ. ਵੀ. ਲਾਈਨ ਸੰਨ 1967 ਵਿਚ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਬੈਕਵਰਡ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਬਨਵਾਰੀ ਲਾਲ ਦਾ ਮਹਿੰਦਰਗੜ੍ਹ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ, ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇਗੀ । ਮੈਂ ਕਈ ਵੇਰ ਆਪ ਵੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਟੇਟਸ ਦੀ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਇਹ ਕੇ. ਵੀ. ਲਾਈਨ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇਗੀ । ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਨ 1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਨਵੇਂ ਪੈਟਰਨ ਵਿਚ ਤਰਕੀ ਕੀਤੀ, ਬੋਰਡ ਬਣਾਏ, ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਅਤੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੀਆਂ ਕਈ ਸਕੀਮਾਂ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖ ਕੇ ਇਹ ਪੁਆਇੰਟ ਰੀਵਿਊ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 11 ਕੇ.ਵੀ. ਲਾਈਨ ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਹਿਲੀ ਏਰੀਆ ਵਿਚ ਜਾਂ ਵਾਟਰ-ਲਾਗਡ ਏਰੀਆ ਵਿਚ ਕਿਥੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇਗੀ । ਸੋ ਇਸ ਪਾਸੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਧਿਆਨ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਇਥੇ ਬੋਰਡ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ । ਕਈ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਕਾਫੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬੋਰਡ ਬਣਾਉਣਾ ਅੱਛੀ ਗੱਲ ਸੀ । ਇਸ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀ ਇਨਵੈਸਟਮੈਂਟ ਅਤੇ ਲੇਨ ਦੇਨ ਸੀ । ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਖਿਆਲ ਸਦਾ ਹੀ ਸਾਹਮਣੇ ਰਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਜਨਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਉਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਨਾ ਪਿਆ ਹੋਵੇ । ਫਿਰ ਇਥੇ ਰੀਪੇਮੈਂਟ ਆਫ ਐਡਵਾਨਸਿਜ਼ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸੀ ਅਤੇ ਬੜਾ ਹੈਵੀ ਸਟੇਕ ਸੀ । ਇਸ ਲਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਇਹ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕੇ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ । ਬਾਕੀ ਇਹ ਗਲ ਜ਼ਰੂਰ ਡੀਬੇਟੇਬਲ ਹੈ ਕਿ ਆਇਆ ਇਸ ਲਈ ਟੈਕਨੀਕਲ ਮੈਂਬਰ ਕਾਮਯਾਬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਟਿਵ ਸਰਵਿਸ ਵਾਲੇ । ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੀ ਹਾਲਤ ਰਹੀ ਹੈ । ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਵੇਲੇ ਸਰਦਾਰ ਨਵਾਬ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਟਿਵ ਸਰਵਿਸ ਵਿਚੋਂ ਲੈ ਕੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ । ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ ਕਿਸ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜਾ ਪੁਆਇੰਟ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਟੈਕਨੀਕਲ ਆਦਮੀ ਠੀਕ ਰਹੇਗਾ ਜਾਂ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਟਿਵ ਸਰਵਿਸ ਵਾਲਾ ਠੀਕ ਰਹੇਗਾ ਪਰ ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਹ ਸੋਚਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਨਵਾਂ ਐਕਸਪੈਰੀਮੈਂਟ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ । ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਗਲ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਈ. ਸੀ. ਐਸ. ਅਫਸਰ ਕਿਸੇ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਐਪ੍ਰੋਚ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹਨ । ਬਾਕੀ ਰਿਹਾ ਡੀਲੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੰਮ ਵਿਚ ਹੋਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਈ. ਸੀ. ਐਸ. ਅਤੇ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਸਰਵਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਇਕ ਹਦ ਤਕ ਸਾਨੂੰ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਆਈ. ਸੀ. ਐਸ. ਜੋ ਹੁਣ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਹਨ ਦੀ ਇਕ ਸਪੈਸ਼ਲਾਈਜ਼ਡ ਸਰਵਿਸ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਟਿਵ ਐਕਸਪੀਰੀਐਂਸ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲੇ ਮੈਨ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾ ਸਕਦਾ । ਹਾਈਲੀ ਸਪੈਸ਼ਲਾਈਜ਼ਡ ਸਰਵਿਸ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਉਹ ਠੀਕ ਸਨ ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਲੇ ਮੈਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜਾਂ ਆਫ ਹੈਂਡ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਡੀਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ।

ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਖਿਆਲ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਬਤੌਰ ਮਨਿਸਟਰ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਐਡਮਿਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਅਵਾਮ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਹਨ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਜਾਂ ਨੈਗਲੀਜੈਂਸ ਦੀਆਂ ਅਤੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਇਹ ਕਾਫੀ ਹਨ । ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕੰਪੇਅਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕੁਝ ਟ੍ਰੈਡੀਸ਼ਨਾਂ ਚਲੀਆਂ ਆਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸਨ, ਉਹ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਬਣਨ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕਰੀਪ ਕਰ ਗਈਆਂ । ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਆਪ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਬੋਰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਦਿਵਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਅਜੇ ਕੋਈ ਹਫਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਚੇਅਰਮੈਨ ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਚੀਫ ਇਨਜੀਨੀਅਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਕੈਬੀਨਟ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਸਦਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਥੇ ਬੋਰਡ ਦੇ ਬੀਹੇਵੀਅਰ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਐਟੀਚੂਡ ਬਾਰੇ ਪਬਲਿਕ ਗਰੀਵੈਂਸਿਜ਼ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਕਾਫੀ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਇਹ ਦਸਣ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਿਆ ਸੀ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨਾ ਹੋਰ ਟਾਇਮ ਲਉਗੇ । ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਦਸ ਮਿੰਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਤੇ ਵੀਹ ਮਿੰਟ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਰਖੇ ਸਨ । (How much more time will the Minister take? As desired by him he was given 20 minutes while 10 minutes were reserved for the other Minister.)

ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਅਤੇ ਚੋਣ ਮੰਤਰੀ . ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਹੋਰ ਦਸ ਮਿੰਟ ਦੇ ਦਿਉ ਤਾਂ ਠੀਕ ਰਹੇਗਾ ।

Deputy Speaker : Is it the pleasure of the House that its sitting be extended by ten minutes?

Voices : Yes, yes.

Deputy Speaker : All right, the sitting is extended by ten minutes.

Transport Minister : Madam, I am grateful to you and the House for extendlng the time.

ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੀ ਵੀ ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦ ਕੋਈ ਮਨਿਸਟਰ ਜਾਂ ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਦੌਰੇ ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ ਮਨਿਸਟਰ ਦੀ ਜਾਂ ਇਕ ਐਮ. ਐਲ, ਏ. ਦੀ । ਪਬਲਿਕ ਦੀਆਂ ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਮੀਦਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਇੰਨੀਆਂ ਵਧ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨੀਆਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੇ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੁੰਦੀਆਂ । ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਤੀ ਉਮੀਦਾਂ ਵਧ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਤਾਂ 24 ਘੰਟਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਚਾਰ ਪੰਜ ਘੰਟੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਜਾਂ ਸੌਣ ਲਈ ਮਿਲਦੇ ਹੋਣ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਘਰ ਜਾਉ ਤਾਂ ਲੋਕੀ ਬੈਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਥੇ ਆਉ ਤਾਂ ਬੈਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਜਾਉ ਤਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਰੀਵੈਂਸਿਜ਼ ਬਹੁਤ ਹਨ ਅਤੇ ਡੀਮਾਂਡ ਤੇ ਡੀਮਾਂਡ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ । ਤੇ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਆਪਣਾ ਪੇਸ਼ੈਂਨਸ ਲੂਜ਼ ਕਰ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਬੋਰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿਤੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਐਪਰੋਚ ਨੂੰ ਬਦਲ ਲਉ ।

[ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਅਤੇ ਚੋਣ ਮੰਤਰੀ]

ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੰਮ ਤੋਂ, ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਅਕਾਊਂਟਸ ਤੋਂ ਸੈਟਿਸਫ਼ਾਈਡ ਹਾਂ ਪਰ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਸਾਨੂੰ ਬਾਹਰ ਜਾਕੇ ਅਤੇ ਪਬਲਿਕ ਲਾਈਫ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਝਲਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਠੀਕ ਹੈ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਪਾਲਸੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਬੋਰਡ ਬਾਰੇ ਕਵੈਸਚਨ ਵਿਚ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਮੈਂਬਰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡੀਲ ਕਰੋ as if you are in our places. ਅਤੇ ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਐਗਰੀ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਵਜੋ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਆਇੰਦਾ ਲਈ ਤਵਜੋ ਦੇਣ ਦਾ, ਪਬਲਿਕ ਗਰੀਵੇਂਸਿਜ਼ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਹਦਾ ਕੀਤਾ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵਾਹਦਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਕਸੀਅਨ ਅਤੇ ਐਸ. ਡੀ. ਓ. ਰਲ ਕੇ ਥਾਂ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੈਂਟਰ ਹਨ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਲਾਈਨ ਸੁਪਰਡੰਟ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਣਗੇ ਅਤੇ ਜਿਨੀਆਂ ਵੀ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਹਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਿਲਾਂ ਦੀ ਪੇਮੈਂਟ ਦੇ ਢੰਗ ਨੂੰ ਸਿਪੰਲੀਫਾਈ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਨ ਦੀ ਸਪਾਟ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਕਲੀਫ ਰਫ਼ਾ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਕਸ. ਈ. ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਐਸ. ਡੀ. ਓ. ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਤੇ ਐਸਸ. ਈਐਨ. ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਕਰੇਗਾ। ਇਹੋ ਹੀ ਕੁਦਰਤੀ ਐਪ੍ਰੋਚ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਨਜਰ ਆਈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਬੋਰਡ ਦੀ ਅਟਾਨੋਮੀ ਹੈ ਪਰ ਅਟਾਨੋਮੀ ਫਰਾਮ ਰੈਸਪਾਨਸੇਬਿਲਿਟੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਅਟਾਨੋਮੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬੋਰਡ ਦੇ ਡੇ ਟੂ ਡੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਗੌਰਮਿੰਟ ਵਲੋਂ ਲੀਸਟ ਇੰਟਰਫੀਅਰੈਂਸ ਹੋਵੇ। ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਜਿਹੜੀ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਦੀ ਗਤ ਬਣਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਬੋਰਡ ਦੇ ਕੰਮ ਬਾਰੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੌਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਸਾਈਲੈਂਟ ਸਪੈਕਟੇਟਰ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਇਖਤਿਆਰ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਦਸੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਵਜੋ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਦਿਵਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਿਵਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਪਬਲਿਕ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਉਹ ਯਤਨ ਕਰਨਗੇ।

ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਇਥੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿ ਇਥੇ ਕੁਝ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸਰਦਾਰ ਨਵਾਬ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕੁਝ ਗੁਸੇ ਵਿਚ ਆਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਖਤ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਕਹੇ, ਮਲਕਾ, ਬੇਗਮ ਦੇ ਰੀਮਾਰਕਸ ਕੀਤੇ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ

2.00 p.m.

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਹ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਕੀ ਮੁਰਾਦ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗੁਸੇ ਨਾ ਹੋਵੋ, ਸਰਦਾਰ ਨਵਾਬ ਸਿਘ ਇਕ ਕਲੀਅਰ ਦਿਮਾਗ਼ ਦੇ ਅਫ਼ਸਰ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੜਾ ਵਾਈਡ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਟਿਵ ਐਕਸਪੀਰੀਅੰਸ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਨੈਸਟੀ ਅਤੇ ਇੰਟੈਗਰਿਟੀ ਅਬਵ ਬੋਰਡ ਹੈ। ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਅਤੇ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਵਾਈਡ ਐਕਸਪੀਰੀਐਂਸ ਹੈ। ਇਨ ਆਲ ਵਾਕਸ ਆਫ ਲਾਈਫ ਉਹ ਚਾਹੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਵਿਚ ਰਹੇ ਜਾਂ ਕਿਤੇ ਹੋਰ, ਉਹ ਸਕਸੈਸਫੁਲ ਅਫਸਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਮੁਆਮਲੇ ਦੀ ਬੈਕ ਗਰਾਊਂਡ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹੋਰ ਗਲ ਹੋਵੇ ਉਹ ਜੁਦਾ ਗਲ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਚੇਅਰਮੈਨ ਅਲੈਕਟ੍ਰਿਸਟੀ ਬੋਰਡ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਭੈੜੀ ਗਲ ਐਕਸਪੈਕਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਹਾਂ ਇਸ

ਗੱਲ ਦਾ ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਕੁਐਸਚਨਜ਼ ਇੰਜਨੀਅਰਜ਼, ਅਤੇ ਚੀਫ ਇੰਜਨੀਅਰਜ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਆਈ ਪੀ. ਐਮ. ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਜ਼ਰੂਰ ਡਿਸਕਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਾਇਤ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਕਿ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰਜ਼ ਨੂੰ ਹੈ। ਠੀਕ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਰੀਵੈਂਸਿਜ਼ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਸ਼ੇਅਰ ਕਰਦਾ ਹਾ। ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਬਾਰਡਰ ਏਰੀਆ ਵਿਚ ਰੀਲੀਫ ਅਤੇ ਰੀਹੈਬਿਲੀਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਿਲਸਲੇ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦਾ ਇਤਫਾਕ ਹੋਇਆ। ਉਥੇ ਐਸਾ ਹੀ ਕੇਸ ਹੋਇਆ। ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਬਿਜ਼ਲੀ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਾਲ ਵੀ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਪਹਿਚਾਨਿਆ ਤੱਕ ਨਹੀਂ। ਆਖਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਰੀਹੈਬੀਲੀਟੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਹਾਂ ਉਥੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਰੂਰਲ ਏਰੀਆ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਸਟੀ ਦੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਵੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦੇ ਅਤੇ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਆਫੀਸਰਜ਼ ਸਨ ਮੈਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਫੀਸਰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ I was very much shocked. They thought that their masters were the State Electricity Board. I assure the House that the autonomy of the Board will never be allowed at the cost of public convenience and public utility.

ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਯਕੀਨ ਦਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੁਹਾਡੇ ਗਰੀਵੈਂਸਿਜ਼ ਹਨ, ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਹਨ ਨਾਨ ਅਟੈਨਸ਼ਨ, ਡੀਲੇ ਅਤੇ ਨੈਗਲੀਜੈਂਸ ਦੇ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇੰਜਨੀਅਰਜ਼ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਫੈਕਟਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਆਵਾਂਗੇ। ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰਜ਼ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦਿਆਂ ਕਿ ਟੈਕਨੀਕਲ ਹੈਂਡਜ ਦੀ ਅਵੇਲੇਬਿਲਟੀ ਬੜੀ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਬੋਰਡ ਦੇ ਰਿਪਰੇਜ਼ੈਂਟੇਟਿਵ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਟੈਕਨੀਕਲ ਨਾਲਜ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਪਬਲਿਕ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਡੀਲ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਰਿਪਰੇਜ਼ੰਟੇਟਿਵ ਵੀ ਇਕ ਵੈਲ ਕੁਆਲੀ-ਫਾਈਡ ਪਬਲਿਕ ਮੈਨ ਹੈ, ਐਮ. ਏ. (ਇੰਗ) ਅਤੇ ਐਲ. ਐਲ. ਬੀ. ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਹੀ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ—

> "You are to remain vigilant about the demands of the public and you are to lay before the Members of the Board, their view-points."

ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਇਕੋ ਇਕ ਡੀਊਟੀ ਹੈ। ਪਰ ਇੰਜੀਨੀਅਰਜ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਡੀਊਟੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਮਹਿਜ਼ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ 15 ਰੁਪਏ ਇਕ ਦਿਨ ਡੇਲੀ ਅਲਾਊਂਸ ਬਣਾ ਲਿਆ ਅਤੇ 2,300 ਰੁਪਏ ਮਾਹਵਾਰ ਤੱਕ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਮਿਲਦੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਕੰਮ ਬਾਰੇ ਸ਼ਕਾਇਤਾਂ ਹੋਣ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਪਰ ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਕਨੀਕਲ ਹੈਂਡਜ਼ ਦੀ ਅਵੇਲੇਬਿਲਟੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਇਹ ਜਰੂਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਪੁਰਜ਼ੇ ਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਟੈਕਨੀਸ਼ਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ। 400—500 ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਆਉਣ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆਂ ਉਹ ਵੀ ਹਜ਼ਾਰ 1,200 ਰੁ. ਮੰਗਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਕਨੀ-ਕਲ ਨਾਲਜ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆ ਦੀ ਬੜੀ ਕਦਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਭਾਲੇ ਲਭਦੇ ਨਹੀਂ। ਹਾਂ ਸਾਡੇ

[ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਅਤੇ ਚੋਣ ਮੰਤਰੀ]

ਵਰਗੇ ਬੰਦੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲਭ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਸੁਣਨ ਇਸ ਡੈਮੋਕਰੈਟਿਕ ਸੈਟ ਅਪ ਵਿਚ 1,000 ਰੁਪਏ ਵਿਚ ਵਜ਼ੀਰ ਅਤੇ 300 ਰੁਪਏ ਵਿਚ ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਦਿਨ ਰਾਤ ਪਬਲਿਕਮੈਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਇਕ ਟੈਕਨੀਕਲ ਹੈਂਡ ਲਭਣਾ ਔਖਾ ਹੈ । ਪਰ ਕੰਮ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਰਹੋ, ਘਰ ਜਾਓ ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਦਫਤਰ ਆਉ ਤਾਂ ਇਹੋ ਹਾਲ ਹੈ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗੇ ਰਹੋ ਖਬਤੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਕਾਰ ਦਾ ਐਕਚੁਅਲ ਹਿਸਾਬ ਲਾਈਏ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੁਝ ਦੇਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਕੋਈ ਐਕਸਪਰਟ ਅਤੇ ਟੈਕਨੀਕਲ ਹੈਂਡ ਨਾ ਲਾਈਏ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦੇ ਜ਼ਾਇਆ ਜਾਣ ਦਾ ਡਰ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਾਵਰ ਦੀ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਰੂਰਤ ਅਗੋਂ ਲਈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੈਣੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਟਰ-ਲਾਗਡ ਏਰੀਆ ਡੇ-ਬਾਈ-ਡੇ ਵਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਅਗੋਂ ਅੱਧਾ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਧਾ ਹਰਿਆਨੇ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਘਾਟੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਤੇ ਹੀ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਇਲੈਕਟਰਿਸਟੀ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਹ ਘਾਟਾ ਪੂਰਾ ਹੋਵਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਟਿਊਬਵੈਲ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ, ਪੰਪਿੰਗ ਸੈਟਸ ਅਤੇ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਸਾਰੇ ਹੀ ਵਧ ਜਾਣੇ ਹਨ ।

ਐਥੇ ਇਕ ਗੱਲ ਅਨ. ਕੇ. ਸਹਿਗਲ ਦੇ ਮੁਤਅੱਲਕ ਵੀ ਚਲੀ ਸੀ । ਬੀਬੀ ਜੀ ਵੀ ਸਹਿਗਲ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦੇ ਚੁਕੰਨੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਪਰ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਮੁਆਮਲੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਤਾਂ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਕੁਆਲਟੀ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਇਕ ਡਿਸਕਰੀਸ਼ਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਹੈ । ਕਈ ਦਫਾ ਆਫੀਸਰਜ਼ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਨਫੀਰੀਅਰ ਚੀਜ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਡਿਸਕਰੀਸ਼ਨ ਤੇ ਮਹਿੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਗਰ ਉਹ ਵਧੀਆ ਕੁਆਲੇਟੀ ਦੀ ਹੋਵੇ । ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਇਨਚਾਰਜ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਵਾਂਗਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਫੀਸਰਜ਼ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਵਿਓ ਪੁਆਇੰਟਸ ਡਿਸਕਸ ਕਰ ਸਕਣ ।

ਇਕ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਮੈਂ ਪਾਕਿਟ ਵਿਲੇਜਿਜ਼ ਦੇ ਮੁਤਅੱਲਕ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਕਈ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਪਿਛੇ ਲੜਦਾ ਰਿਹਾ ਕੋਈ। ਹਰਿਆਣੇ ਵਾਸਤੇ ਪਰ ਚੌਧਰੀ ਰਿਜ਼ਕ ਰਾਮ ਨੇ ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ ਵੀ ਲੈ ਲਿਆ ਅਤੇ ਨਾਲੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਵੀ ਕੀਤਾ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੁਣ ਇਸ ਵਿਚ ਹੀ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤੀ ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਜੇ ਟਿਊਬ-ਵੈਲਜ਼ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਪਲੈਨ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵੇ ਹੁਣ ਤੱਕ 10,000 ਟੀਊਬ ਵੈਲਜ਼ ਲਗ ਚੁਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਉਂਦੇ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਤ ਤਾਈਂ 20,000 ਹੋਰ ਵੀ ਲੱਗ ਜਾਣਗੇ । ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਹਰਿਆਣੇ ਕਾਨਫਰੰਸ ਹੋਈ ਸੀ । ਉਥੇ ਦੇਹਾਤੀ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦੇਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਆਇਆ ਸੀ । ਚੌਧਰੀ ਹਰਦਵਾਰੀ ਲਾਲ ਜੀ ਵੀ ਉਥੇ ਹੀ ਸਨ । ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਪੈਸੇ ਹਨ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਦੇਹਾਤੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਖਰਚ ਦੇਣੇ ਹਨ, ਇਹ ਪੈਸੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਹੀ ਲਾਵਾਂਗੇ (ਇਕ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ : ਪੈਸੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ,) ਹਾਸਾ

ਇਕ ਚੀਜ਼ ਅਸੀਂ ਕਨਜ਼ਿਊਮਰ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਰਿਆਇਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ 7 ਦਿਨ ਦੀ ਬਜਾਏ 14 ਦਿਨ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੋ ਡੇਟ ਲੰਘ ਨਾ ਜਾਵੇ । ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਵੀ ਏਥੇ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਕਿ ਇਹ ਮਹਿਜ਼ ਬੜੇ ਬੜੇ ਆਦਮੀਆਂ ਪਾਸ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੁਝ ਐਸੇ ਸੂਝ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਵੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਸੈਲਫ ਸਪੋਰਟ ਨਾਲ ਛੋਟੇ ਪਾਰਟਸ, ਪਖਿਆਂ ਅਤੇ ਸਾਈਕਲ ਆਦਿ ਦੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਇਨਡਸਟਰੀ ਸਟਾਰਟ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬੜੇ ਹਾਈ ਸਕੇਲ ਤੇ ਲੈ ਗਏ ਹਨ । 2-4 ਐਸੇ ਹੋਣਗੇ ਜਿਹੜੇ ਪੈਸੇ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਅਗੇ ਗਏ ਹਨ । ਤੁਸੀਂ ਲੁਧਿਆਨੇ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਵੇਖੋ ਕਿਵੇਂ ਸੈਲਫ ਮੇਡ-ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਡੀਵੈਲਪ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਭਾਖੜਾ ਰਾਈਟ ਬੈਂਕ ਦੇ ਬਿਜਲੀਘਰ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਪੁਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨਜ਼ ਲਾਉਣ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਲਗ ਜਾਵੇਗਾ । ਇਸ ਦਾ ਅਜੇ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ । ਮਾਸਕੋ ਵਿਚ ਭਾਖੜਾ ਰਾਈਟ ਬੈਂਕ ਦੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਿਲਸਲੇ ਵਿਚ ਉਥੋਂ ਦੀ ਇਕ ਕੰਪਨੀ ਨਾਲ ਐਗਰੀਮੈਂਟ ਤੇ ਸਾਈਨ ਹੋਏ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 29 ਅਪਰੈਲ ਡੇਟ ਫਿਕਸ ਕੀਤੀ ਸੀ । 600 ਮੈਗਾਵਾਟ ਦੀ ਸਾਰੀ ਪਾਵਰ ਬਣ ਜਾਏਗੀ । ਭਾਖੜਾ ਡੈਮ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਡੈਮਜ਼ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਵਰ ਪਰੋਡਿਊਸਿੰਗ ਹੋ ਜਾਏਗਾ । ਇਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਬੜਾ ਅਛਾ ਪਰੋਗਰਾਮ ਰਖਿਆ ਹੈ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਡੀਲੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਬਿਲਕੁਲ ਅਕਾਰਡਿੰਗ ਟੂ ਸ਼ੈਡਿਊਲ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਟਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨਜ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਬਨਾ ਦਿਉ । ਇਹ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਿਆ ਕਿ ਟਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨਜ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਰਹਿਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ (ਘੰਟੀ) ਤੁਹਾਡਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਦਨ ਕਲ ਸਾਢੇ ਨੌਂ ਵਜੇ ਮਿਲੇਗਾ । (The House will re-assemble tomorrow at 9.30 a.m.)

2.10 p.m.

(The Sabha then adjourned till 9.30 a.m. on Wednesday, the 30th March, 1966.)

1639 P.V.S·—386—15-6-66—C., P., & S., Pb., Patiala.

ਆਡਿਟਿੰਗ ਅਥਾਰੇਟੀ ਇਕ ਹਥ ਵਿਚ ਹੈ । ਅਪੀਲ ਵੀ ਉਹੀ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਨਿਸ਼ਿੰਗ ਅਥਾਰੇਟੀ ਵੀ ਖੁਦ ਹੀ ਹੈ ।

ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਦਮ ਚੁਕਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਕਿ ਜਨਤਾ ਦਾ ਪੈਸਾ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਜ਼ਾਇਆ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਬੰਬਈ ਅਤੇ ਕਲਕੱਤੇ ਟੈਕਨੀਕਲ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਨੂੰ ਟੈਕਨੀਕੈਲੇਟੀ ਦੀ ਏ. ਬੀ. ਸੀ. ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਸਰਜ਼ ਐਨ. ਕੇ. ਸਹਿਗਲ ਬੰਬਈ ਦੀ ਫਰਮ ਤੋਂ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਮੀਟਰਜ਼ ਖਰੀਦੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਐਸਟ ਟੈਂਡਰ ਨੂੰ ਐਕਸੈਪਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨਜ਼ ਲਈ ਫਰੀਦਾਬਾਦ ਵਿਚ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ । ਉਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਇਹ ਚੇਅਰਮੈਨ ਹਨ । ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਵੋਲਟੇਜ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ, ਐਸ. ਡੀ. ਓ. ਐਕਸ. ਈ. ਐਨ. ਸੁਪਰਿੰਟੈਂਡਿੰਗ ਇੰਜਨੀਅਰ ਅਤੇ ਚੀਫ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਨੇ ਖ਼ੁਦ ਫਰੀਦਾਬਾਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਮੇਟੀ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੇ ਬਾਰੇ ਬਣਾਈ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਮੇਟੀ ਸਿਰਫ ਨੈਪੋਟਿਜ਼ਮ ਅਤੇ ਫੇਵਰਿਟਿਜ਼ਮ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਵੀ. ਓ. ਏ. ਦਾ ਸੌਦਾ ਇਸੇ ਪਾਪੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਗਰ ਸਵਰਗੀ ਪੰਡਿਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਦਾਖਲਤ ਨਾ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਉਤੇ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸਲੋਟਾ ਨੂੰ ਡਿਸਮਿਸ ਕੀਤਾ ਲੇਕਿਨ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਬੋਰਡ ਨੇ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । (ਘੰਟੀ)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਵਸਿਜ਼ ਟਰਮੀਨੇਟ ਕੀਤੀਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਸਪੈਂਡ ਅਤੇ ਡਿਸਮਿਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਥੇ ਡਿਕਟੇਟਰਸ਼ਿਪ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਇਕ ਹਾਈ ਪਾਵਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਪੁਆਇੰਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕੇ ।

चौधरी दसौंधी राम (नालागढ़, एस०सी०) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, आज इस हाउस में बिजली बोर्ड के काम पर डिस्कशन हो रही है । मैं ज्यादा तो नहीं कहना चाहता, न मुझे ज्यादा बोलना ही आता है । मैं अर्ज़ करूंगा कि जब पेप्सू के समय राजा सुरेन्द्र सिंह पेप्सू मिनिस्टरी में वज़ीर बने तो उस वक्त प्रापर नालागढ़ और कुछ देहात में बिजली आई थी । उस के बाद दस साल के अरसा में मेरे दोस्त हरिजन इस हाउस के मेम्बर रहे और अब मेरी मेम्बरशिप का पांचवां साल पूरा होने वाला है, आप यह सुन कर हैरान होंगे कि प्रापर नालागड़ में एक ट्रेनिंग स्कूल 1-1-65 को खुला था उस में साठ बच्चे उन मज़दूरों के दाखिल हुए थे जो कि दिन के वक्त मज़दूरी करते थे और शाम को खाना खाते थे और उन्होंने अपने बच्चों को मैट्रिक पास करवाया था, आज पन्द्रह महीने हो गए हैं लेकिन उस ट्रेनिंग स्कूल को बिजली नहीं दी गई । वे बच्चे पन्द्रह महीने से बेकार बैठे हुए हैं न उन को बिजली मिली और न वे ट्रेनिंग ले सके । वहां पर मेरा जाना भी मुश्किल हो रहा है । हमारे इलाके के पास साठ, सत्तर मील का हिमाचल का एरिया है । उस में पाँच छ: मील के एरिया का एक कस्बा बड़ौली वाला है उस

[चौधरी दसौंधी राम]

में लाटू जल रहे हैं, ट्यूब-वैल लगे हुए हैं, इंटों के भट्टे चल रहे हैं, जगह जगह पर ट्रेनिंग दी जा रही है यहां तक कि वाटर-स्पलाई के ज़रिए लोगों को पानी भी मुहैया हो रहा है। इस लिये मैं अर्ज़ करूंगा कि हमारा पसमांदा इलाका है उस की तरफ भी सरकार को ध्यान देना चाहिए। आप का शुक्रिया।

पंडित राम धारी गौड़ (गोहाना) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, हाउस में बिजली के बोर्ड को कमर्शियल डिपार्टमैंट कहा गया है। अगर यह बात ठीक है तो दुकानदार तो बहुत नर्म होता है, मीठा होता है, और इस वजह से उस का काम भी ज़्यादा चलता है। बोर्ड में बैठे हुए हैं नवाब सिंह। नवाब तो स्टेट्स में होते थे। एक सरकारी महकमे में तो नवाब का कोई काम नहीं होना चाहिए। हालत यह है कि बड़े-बड़े शहरों में तो रात दिन बिजली खर्च की जाती है। बड़े-बड़े बोर्ड रोशन किये जाते हैं तमाम रात चका चौंद करने वाली लाईट जलती रहती है लेकिन देहात में बिलकुल बिजली नहीं दी जाती। चंडीगढ़ में देखें कितनी ट्यूबज़ लगी हुई हैं, कितनी बिजली शो पर खर्च की जाती है लेकिन देहात में जहां पर बिजली से अन्न पैदा किया जाना है, बिजली नहीं दी जाती। पिछले दिनों गोहाना में एक चिट्ठी जारी कर दी गई कि ट्यूब-वैल्ज़ के लिये बिजली के इस्तेमाल में कट लगाई जाएगी। मैं ने कहा कि एक तरफ तो यह एलान किया गया था कि ट्यूब-वैल्ज़ के लिये जो बिजली इस्तेमाल की जाती है उस पर कट नहीं लगाया जाएगा लेकिन दूसरी तरफ तुम कट लगा रहे हो, इस का क्या कारण है, 19% कट क्यों लगा दिया गया है। तो फिर कहने लगे कि गलती लग गई है। कहने का मतलब यह है कि इन को पता नहीं लगता कि सिर कहां है और पैर कहां हैं। कई लोग तो इस को कहते हैं कि यह बिजली बोर्ड नहीं है अँधेरा बोर्ड है। दो-दो साल तक दरखास्तें पड़ी रहती हैं फिर कह देते हैं कि गलती हो गई। दुकान से सौदा खरीदने में तो लोगों को आसानी होनी चाहिए। अगर कोई आदमी मांग करता है तो उसे मिलनी चाहिए, पैसे दे कर खरीदना चाहता है मुफ्त तो नहीं मांगता। उसे तो आसानी होनी चाहिए।

एक बार हम लोग चोधरी रिज़क राम जी की कोठी में इकट्ठे हुए थे वहां पर बिजली बोर्ड के अफसरान भी आए हुए थे। मैम्बर्ज़ से पूछा गया कि कहां कहां पर बिजली की ज़रूरत है। जब मैं ने अपनी कांस्टीच्युएंसी का नकशा देखा तो आप सुन कर हैरान होंगे कि मुश्किल से सात-आठ परसेंट गांव ऐसे हैं जिन को बिजली मिली हुई है। जहां पर पहले ही बिजली दी हुई है वहां पर और बिजली दी जाती है लेकिन जो बैकवर्ड इलाके हैं जिन को बिजली कि ज़रूरत है उन की तरफ बिलकुल ध्यान नहीं दिया जाता। लोग चीखते चिल्लाते हैं कोई सुनने वाला नहीं। बड़ा टेढ़ा मामला है। जो बैकवर्ड इलाके हैं वहां पर बिजली पहले दी जानी चाहिये। यहां पर कहा गया था कि ट्यूबवैल्ज़ को बिजली देने के लिए

जो दरखास्तें आएंगी उन पर गौर किया जाएगा और उन को पहले बिजली दी जाएगी । पांच सात ट्यूब-वैल्ज़ को बिजली देने के लिये दरखास्तें दी गई थीं लेकिन कोई ध्यान नहीं दिया गया ।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, यहां पर ज़िक्र किया गया कि बिजली की चोरी होती है । ठीक है बिजली की काफी चोरी होती है। जो आदमी उन के साथ मिल जाता है कहते हैं कि मीटर उलटा चला देते हैं, हो सकता है। चलते पुर्ज़े उन के साथ मिल मिला कर बात कर लेते हैं उन के कल कारखाने भी ठीक चलते हैं, उन को बिजली भी पहुंच जाती है लेकिन जो बेज़ुबान हैं, जिन की वाकफियत नहीं, जिन को कुछ पता नहीं है, जब वे मांग करते हैं तो उन को बिजली देना तो एक तरफ उन की बात तक कोई नहीं सुनता । बोर्ड में सब काम उल्टे ही चलते हैं ।

फूड प्रोडक्शन के लिए एक कमेटी बनाई गई थी । उस में बड़ी छान बीन कर के हम इस नतीजे पर पहुंचे थे कि अगर अन्न की उत्पत्ति को बढ़ाना है तो माइनर इरीगेशन को चालू करना होगा । इस से ही अन्न ज्यादा पैदा हो सकता है । चाहे कितने कूएं आप खोदें जब तक बिजली नहीं लगती, ट्यूबवैल नहीं खोदे जाते उस वक्त तक अन्न की उपज में उन्नति नहीं हो सकती । हमारे एक दरया यमुना है । जब उस में पानी आता है तो बाढ़ आ जाती है और जब वह सूखता है तो खुश्कसाली हो जाती है । जब यह हाल हो दरियाओं का तो खेती किस तरह से हो सकती है । यहां से बड़े पैम्फलिट जारी किये जाते हैं कि ज्यादा अन्न उपजाओ । जब पानी ही नहीं है तो ज्यादा अन्न आस्मान से आ जाएगा, कहां से पैदा होगा ? अन्न पैदा करने के लिए तो पानी की जरूरत है और पानी बिजली से अवेलेबल हो सकता है । बिजली सजावट के लिए और शो के लिए तो बड़े-बड़े आदमियों को दी जाती है लेकिन गरीब आदमी को नहीं मिलती । इस लिए मैं आप के द्वारा सरकार से यह कहना चाहता हूं कि इस अंधेरे बोर्ड को जल्दी खत्म करो ताकि देहात में गरीब किसानों को बिजली दी जा सके और यह अंधेरा बोर्ड सही मानों में बिजली बोर्ड कहला सके ।

आप ने टाईम दिया है, आप का शुक्रिया ।

चौधरी तने राम (हिसार सदर) : डिप्टी स्पीकर महोदया, आप ने मुझे समय दिया है, मैं आप का शुक्रिया अदा करता हूँ ।

उपाध्यक्षा : आप को मेरा कहना भी मानना होगा । (He must obey me too.)

चौधरी नेत राम : आज बिजली बोर्ड के हिसाब किताब की बाबत और दूसरे जो बोर्ड ने कुछ काम किये हैं उन पर विचार किया जा रहा है । अंग्रेज तो चले गये लेकिन आज तक अंग्रेजियत और अंग्रेज़ी भारत में कयाम है । आज

[चौधरी नेत राम]

हिन्दुस्तान की वही हालत हो रही है जैसे रियास्तों के अंदर अंग्रेज़ रेज़ीडैंट मुकर्रर होते थे और वे रियास्तों को अपने ढंगों से चलाते थे और रिपोर्ट अंग्रेज़ माई बाप को दिया करते थे जो कि इस देश में हकूमत चलाते थे । आप हैरान होंगे कि जन तंत्र के अंदर जनता की चुनी हुई यह सरकार जन हित की बात कभी नहीं सोचती और साथ ही आई० सी० एस० का टोला बिजली बोर्ड में भरती किया हुआ है । बिजली एक ऐसा फैक्टर है जिस का असर खेती, कल कारखानों और सारे काम काज पर पड़ता है । गांधी ने तो सब अच्छे काम किये थे लेकिन कांग्रेस के नेताओं ने गांधी को भी मजबूर कर दिया और पटेल जैसे मज़बूत आदमी ने जिस ने बड़े अच्छे काम किये उन्होंने भी आई० सी० एस० को माना और इस का नतीजा आज हम भुगत रहे हैं । आज पंजाब के बिजली बोर्ड में आई० सी० एस० अफसर रखे हुए हैं जिस के तहत जनता के साथ बे इनसाफी हो रही है । जो बिजली लेने के हकदार हैं उन को बिजली उनके हक के मुताबिक नही दी जाती । बोर्ड में रिश्वत का बोल बाला है । ट्यूब-वैल्ज़ के लिए दरखास्तें लेते वक्त लोगों से दो-दो हज़ार रुपया रिश्वत का ले लिया जाता है और फिर भी तीन-तीन साल तक उन को आगे पीछे घुमाया जाता है । बोर्ड का जो भी खर्च है वह आम जनता पर डाला हुआ है । जनतन्त्रीय सरकार के अंदर जिस तरह से महकमा एजुकेशन है, महकमा एग्रीकल्चर है इसी तरह से बिजली का महकमा भी होना चाहिए । बिजली बोर्ड ना मालूम सरकार ने अपने किस फायदे के लिए अलग बना रखा है । डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं आप की मार्फत यह अर्ज़ करना चाहता हूं कि यह बिजली बोर्ड टूटना चाहिए क्योंकि यह तो है ही गलत ।

(घंटी)

डिप्टी स्पीकर साहिबा, आप सुन कर हैरान होंगी कि यहां पर किस तरह से फज़ूलखर्ची की जाती है । ऐग्रीकल्चर विभाग के एक बहुत बड़े अफसर का दफ्तर यहां चंडीगढ़ में बना हुआ है । वह यहां पर रहते हैं । सिवाए टैंनिस खेलने के और कुछ नहीं करते । ऐग्रीकल्चर विभाग की जो लुध्याना से रिपोर्टें आतीं हैं उन रिपोर्टों और फाइलों पर दस्तखत करना ही उन का काम है । इस तरह से फज़ूल का इतना खर्चा रोज़ाना होता है । उन के मुलाज़म भी खामखाह इधर उधर घूमते फिरते हैं ।

उपाध्यक्षा : अब कहिए, आप का धन्यवाद और बैठ जाइए । (Now let him say 'thank you' and resume his seat.)

चौधरी नेत राम : आप का इशारा हुआ कि वाइंड अप करूं और मैं वाइंड अप ही कर रहा हूं ।

उपाध्यक्षा : बस अब खत्म करो । (He should stop now.)

चौधरी नेत राम : खत्म ही कर रहा हूं । तो मेरे कहने का मतलब यह है कि इस सरकार की नस नस में शरारत भरी हुई है और सिवाय इस शरारत के इस के पास कुछ और नहीं है । समाजवाद का नाम लेकर यह सरकार समाजवाद को कलंकित कर रही है । इन को चाहिए कि इस बिजली बोर्ड को तोड़ें और इमानदारी से काम करें । लोगों को उन की ज़रूरतों के मुताबिक उन को बिजली दें । यह जो कोल्ड स्टोरेज़, सिनेमा और ऐअर कन्डीशनों के लिए बिजली दी जाती है इस को बन्द करके अन्न की समस्या को हल करने के लिए गांव के अन्दर ट्यूबवैल्ज़ के लिए बिजली दें । होटलों को बिजली देना बन्द करें ताकि अन्न की पैदावार के लिए गांव के अन्दर ज्यादा से ज्यादा मात्रा में बिजली दी जा सके । आप का शुक्रिया ।

उपाध्यक्षा : श्री सुरिन्दर नाथ गौतम । गौतम साहिब, टाइम का ध्यान रखना । सिर्फ दो मिनट । (*Addressing Shri Surinder Nath Gautam*) (The hon. Member has two minutes only and must keep that in mind.)

श्री सुरिन्द्र नाथ गौतम (ऊना) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, इलैक्ट्रिसिटी बोर्ड की वरकिंग पर आज मैम्बर साहिबान ने अपने विचार रखे हैं । उस के मुताल्लिक आपने हुकम किया है और उस के मुताबिक मैं ज्यादा तफसील में नहीं जाना चाहता । इतना ही कहूंगा कि इस रिपोर्ट को पढ़कर हैरानगी होती है कि इस के चेयरमैन को पचीस सो रुपया माहवार, मैम्बरों को बाईस बाईस सौ रुपया माहवार और उन के दूसरे माहवारी इखराजात 9,500 रुपए के लग भग आते हैं जब कि छोटे-छोटे मुलाज़म जो अपनी जानों को हथेली पर लेकर तार के खम्बों पर चढ़ते हैं उन को सिर्फ 75 रुपए माहवार मिलता है । यह एक निहायत शर्म की बात है कि एक तरफ तो सरकार के मुलाज़िम महंगाई के कारण तड़प रहे हों, मांग कर रहे हों कि उन की तन्खाहें कम हैं उन को बढ़ाया जाए लेकिन दूसरी तरफ सरकार ऐसे आदमियों को इस बोर्ड में ले रही हो कि खुद ही दो हज़ार रुपया माहवार के करीब पैन्शन ले रहे हो और इस तरह से जिन की माहवार आमदनी 5 हज़ार के करीब बनती हो । एक तरह महंगाई के लिए मुलाज़मीन की हाहाकार और दूसरी तरफ इस कदर बड़ी तन्खाहें, हैरानगी होती है । इस लिए अगर सरकार सही मायनों में सोशलिज्म लाना चाहती है तो उसे चाहिए यह जो बड़े बड़े अफसर हैं उन की तन्खाहों पर सीलिंग लगाई जानी चाहिए । जब तक तन्खाहों पह सीलिंग नहीं लगेगी, यहां पर सोशलिज्म नहीं लाया जा सकेगा । एक तरफ तो दो दो हजार रुपया लेने वाले अफसर हों और दूसरी तरफ सौ रुपए माहवार एक मुलाज़म तन्खाह ले यह बहुत भारी फर्क है । जब तक सरकार इस भारी फर्क को मिटाने की कोशिश नहीं करती तब तक यह सोशलिज्म का नारा ढोंग है ।

[श्री सुरिन्द्र नाथ गौतम]

जहां तक **इलैक्ट्रिसिटी बोर्ड** का सवाल है, मुझे बड़े अफसोस के साथ कहना पड़ता है कि इस बोर्ड ने और सरकार ने हिल्ली एरियाज़ और बैकवर्ड हिल्ली एरियाज़ के साथ हमेंशा से ही इम्त्याज़ी सलूक किया है। अठारह साल के अर्सा से, जब से हम अज़ाद हुए हैं, हमारे इलाकाजात के साथ इम्त्याज़ी सलूक किया जा रहा है। इस सम्बन्ध में मैं आप के द्वारा मिनिस्टर साहिब के नोटिस में, सरकार के नोटिस में एक मिसाल लाना चाहता हूं। मेरे हलका में एक मजारी गांव है। वह हिमाचल प्रदेश में है। आनन्दपुर बलाक में इस के साथ ही तीन चार गांव हैं उन के नाम हैं गम्भीरपुर, सूरेवाल, ढाए और थलू। उन्होंने हिमाचल प्रदेश के इलैक्ट्रिसिटी डिपार्टमैंट को दरखास्त दी कि हमें बिजली के कुनैक्शन दिए जाएं। डिप्टी स्पीकर साहिबा, उन चारों गांवों को वहां से बिजली का कुनैक्शन मिल गया। इजाज़त मिल गई। इस के बाद सूरेवाल के साथ ही एक और गांव है ढेर। वहां के लोगों ने भी दरख़ास्त दी। जिस वक्त उन की मांग हिमाचल प्रदेश के इलैक्ट्रिसिटी डिपार्टमैंट के पास पहुंची तो वहां से जवाब मिला कि आप को बिजली नहीं मिल सकती। जब पूछा कि क्यों, तो कहने लगे कि आप की सरकार ने हमें रोक दिया है कि अब और बिजली मत दो (घंटी)

डिप्टी स्पीकर साहिबा, हिमाचल प्रदेश के गांव में बिजली है, साथ लगते गांव को बिजली दी जा चुकी है लेकिन उस गांव को बिजली देने से इस लिए इन्कार कर दिया गया कि यहां पंजाब गवर्नमैंट से नो आबजैक्शन सर्टिफिकेट पेश करें।

उपाध्यक्षा: आप का टाईम हो गया है। आप बैठ जाइए। (His time is up; he should resume his seat.)

श्री सुरिन्द्र नाथ गौतम: डिप्टी स्पीकर साहिबा, वहां साथ जो इलाका लगता है वहां पर तो हिमाचल प्रदेश में रोशनी है लेकिन पास वाले गांव में अन्धेरा है जब कि बिजली जो वहां जाती है वह यहां पंजाब से जाती है

(घंटी)

डिप्टी स्पीकर साहिबा, बस एक लफज़ कह कर दो मिनट में खत्म कर दूंगा।

उपाध्यक्षा: गौतम साहिब, बैठ जाइए। पहले तो आप यह कहते हैं कि एक लफज़ कह कर बैठ जाऊंगा और फिर कहते हैं कि दो मिनट में खत्म कर दूंगा। प्लीज़, आप बैठ जाइए। अब हमारे पास ज्यादा वक्त नहीं है। (He should resume his seat. He says he will finish after uttering only one word and then needs two minutes to do so. He may please sit down. We have no more time.)

श्री सुरिन्द्र नाथ गौतम : डिप्टी स्पीकर साहिबा, लोगों ने वहां पर वाईरिंग वगैरा करवा दी हुई है । मैं आशा करता हूँ कि उन को भी बिजली जरूर पहुंचा दी जाएगी जबकि साथ वाले गांव को बिजली दी जा चुकी है ।

उपाध्यक्षा : गौतम साहिब, बैठिए । पंडित भागीरथ लाल । सिर्फ दो मिनट । (He should resume his seat. Pandit Bhagirath Lal, the hon. Member has only two minutes.)

पंडित भागीरथ लाल (पठानकोट) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, आज इलैक्ट्रिसिटी बोर्ड की बाबत बहस चल रही है। सब से पहले तो हमें यह पता होना चाहिए कि यह बिजली बोर्ड गवर्नमेंट का भी है या नहीं क्योंकि वह तो इसको गवर्नमेंट का मानते ही नहीं हैं। वह कहते हैं कि हम गवर्नमेंट के अन्डर नहीं है। हम कई बार उन के अफसरों से, कर्मचारियों से मिलते हैं और हमेशा वह इस बात पर जोर देते हैं कि हम गवर्नमेंट के मातहत नहीं हैं, बिजली बोर्ड बिल्कुल गवर्नमेंट से जुदा है । मैं चाहूंगा कि गवर्नमेंट सब से पहले इसी बात पर रोशनी डाले कि यह बोर्ड हमारे अंडर है भी या नहीं वरना हाउस में इसकी चर्चा ही क्यों चलाई जा रही है।

इस के बाद, डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि हमारे हां घार बलाक और पठानकोट बलाक हैं। वहां पर लोगों ने कितनी ही देर से कई ट्यूबवैल्ज़ लगा रहे हैं लेकिन बड़े अफसोस से कहना पड़ता है कि उनको अभी तक बिजली नहीं दी गई। उन को कुनैक्शन नहीं दिए गए । ज़िला लेवल पर भी मीटिंगें होतीं हैं। उन के अफसरों से भी मिला मिलाया गया । लेकिन उन के आदमी यही कहते हैं कि आप बीच में मत पड़ो फिर तो काम बन जाएगा नहीं तो काम नहीं बनेगा। लाईन मैन ने हमें बताया है कि हमारा जो बन्धा हुआ है जब तक वह न मिलेगा तब तक काम कैसे चलेगा। पचास रुपये तो उन के मामूली कुनैक्शन के बन्धे हुए हैं । जितने मेम्बर भी यहां पर बोले में इस बात मे किसी की दो राए नहीं ह कि इस महकमा के अन्दर जितने भी लोग काम करते हैं उन का कुछ न कुछ बन्धा हुआ है। इस लिए मैं तो कहूंगा कि जब तक यह 'बन्धा हुआ' सरकार खत्म नहीं करती तब तक काम चल ही नहीं सकता । कोई काम ठीक तरह से हो ही नहीं सकता । वैसे भी बहुत सी बुराइयां हैं, बिजली की चोरी भी होती है और भी बहुत सी कमियां इस बोर्ड की वर्किंग में हैं लेकिन एक तो इस बिद्दत को दूर किया जाए और दूसरी बात मैं सिर्फ इस वक्त इतनी ही कहनी चाहता हूं कि खेती-बाड़ी की तरक्की के लिए सब से ज़रूरी बात यह है कि गांव के अन्दर ट्यूबवैल्ज़ के लिए ज्यादा से ज्यादा कुनैक्शन दिए जाएं यही मैं इस वक्त कहना चाहता था । डिप्टी स्पीकर साहिबा, आप का धन्यवाद ।

ਉਪ ਮੰਤਰੀ, ਵਿਕਾਸ, ਸਿੰਜਾਈ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ (ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅਜ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਰੀਪੋਰਟ ਉਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਬਹਿਸ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਦੇ

[ਵਿਕਾਸ, ਸਿੰਜਾਈ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਉਪ-ਮੰਤਰੀ]

ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਆਖੀਆਂ ਹਨ । ਕੁਝ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਬੜੇ ਅੱਛੇ ਸੁਝਾਵ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ—ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ, ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਔਰ ਹੋਰ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ; ਲੇਕਿਨ ਕੁਛ ਹੋਰ ਸੱਜਨਾਂ ਨੇ—ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ, ਹੋਰ ਇਧਰ ਉਧਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦਵਾਇਆ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਚੌਧਰੀ ਨੇਤ ਰਾਮ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਦਤ ਹੈ, ਹਰ ਵਕਤ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਨਿੰਦਣ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ—ਭਾਵੇਂ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਉਹੀ ਗਲ ਹੈ—ਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਹੇਜਲੀ ਫੱਫੇ ਕੁਟਨ । ਬੇਸ਼ਕ ਸਰਕਾਰ ਕਿਤਨੇ ਵੀ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕਰੇ, ਜੋ ਯਤਨ ਮਰਜ਼ੀ ਪਈ ਕਰੇ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਲਫਜ਼ ਦੀ ਵੀ ਆਪਣੇ ਮੂਹੋਂ ਤਾਰੀਫ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ । ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦਾ ਹੱਕ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਚੰਗਾ ਕਦਮ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਸੁਣ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ, ਸਤ, ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਜਿਤਨੇ ਟਿਊਬ-ਵੈਲਜ਼ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ, ਉਤਨੇ ਹੀ ਇਕਲੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵਿਚ ਦਿਤੇ ਗਏ । ਲੇਕਿਨ ਇਕ ਫਿਕਰਾ ਵੀ ਕਿਸੇ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨੇ—ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਦੀਆਂ ਰਿਵਾਇਆਤ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ—ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਲਾਘਾ ਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ । (*Interruptions by Communist Member*) ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਦਸ ਦਿਆਂਗਾ । ਲੈਨਿਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਫਲਾਓ ਉਸ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦਾ ਟੈਸਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਅਨਾਜ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਫੈਸਿਲੀਟੀਜ਼ ਦਾ ਵਧਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 478 ਮੈਗਾਵਾਟ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਇਸ ਸਾਲ 516 ਮੈਗਾਵਾਟ—ਯਾਨੀ 8% ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਮੰਗ ਵਧੀ ਔਰ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨਜ਼ ਲਈ ਐਪਲਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਲਈ 1963-64 ਵਿਚ 5,326 ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 1964-65 ਵਿਚ 6,899 ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਔਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਸ ਸਾਲ 212 ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 5,200 ਦੇ ਕਰੀਬ ਪਿੰਡ ਈਲੈਕਟਰੀਫਾਈ ਹੋਏ ਜੋ ਕੁਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿਸਾ ਹੋਏ । ਅਗਲੇ ਪਲਾਨ ਵਿਚ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਹੋਰ ਪਿੰਡ ਈਲੈਕਟਰੀਫਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਪਰੋਵੀਜ਼ਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਅਗਲੇ ਪਲਾਨ ਪੀਰੀਅਡ ਵਿਚ ਈਲੈਕਟੀਫਾਈ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਧੇਰੇ ਟੀਊਬਵੈਲ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨਜ਼ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ । ਤੇ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਵਿਚ 20,000 ਟਿਊਬਵੈਲਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਫੈਸਿਲੇਟੀਜ਼ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਔਰ ਵਧੇਰੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 1-10-1964 ਤੋਂ ਟਿਊਬਵੈਲਾਂ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਬਿਜਲੀ ਤੇ ਲਗੀ ਡਿਊਟੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ । ਉਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਧ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੋਰ ਟੀਊਬਵੈਲ ਲਗਾਣ ਵਾਸਤੇ ਬੜਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਟੀਊਬਵੈਲ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਇਕੋਨਾਮੀਕਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਈ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਟੀਊਬਵੈਲਾਂ ਦੇ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨਜ਼ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਬਕਾਇਆ ਪਈਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 3,500 ਕੇਸ ਐਸੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਟੈਸਟ ਰਿਪੋਰਟਸ ਤਿਆਰ ਪਈਆਂ ਨੇ ਔਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 19,000 ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਕੁਲ ਬਕਾਇਆ ਪਈਆਂ ਨੇ । ਇਤਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਆਣ

है कि इतने आदमी लगे हैं कि होता कुछ नहीं । ज्यादा समय न लेता हुआ मैं आपका धन्यवाद करता हूं । मैं ने दो चार बातें कही हैं उस के बारे में उम्मीद है कि महकमा ध्यान देगा ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ (ਮੋਗਾ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਲੈਕਟਰਿਸਿਟੀ ਬੋਰਡ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਬੋਰਡ ਦੀ ਫੰਕਸ਼ਨਿੰਗ ਦਾ ਤਅਲੁਕ ਹੈ ਅਤੇ ਬੋਰਡ ਇਟਸੈਲਫ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕੀ ਬਣਿਆ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਤਾਅਲੁਕ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਬੋਰਡ ਦਾ ਤਅਲੁਕ ਹੈ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਗਲਤ ਨੀਤੀ ਅਪਨਾਈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਗਲਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੰਦੇ ਪਾਏ । ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ? ਅਗਰ ਅਟਾਨੋਮਸ ਬਾਡੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਥੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਰਨਡ ਆਦਮੀ, ਪਰੋਫੈਸਰਜ਼ ਆਦਿ ਰਖੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਯਾ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਚੰਗੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਐਪੁਆਇੰਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਅਲੈਕਟਰਿਸਿਟੀ ਬੋਰਡ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਟੈਕਨੀਕਲ ਹੈਂਡਜ਼ ਜਾਂ ਉਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਜਾਣੂ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ । ਪਰ ਉਸ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਪੁਰਾਣੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਗੀਰਾਂ ਬਨਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਓਵਰ ਏਜ ਪੈਨਸ਼ਨ ਖਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਐਡਜਸਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਬਾਰੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਉਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਰੂਲਰ ਨੇ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਛੋਟੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਨਫਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਥ ਵਿਚ ਬੋਰਡ ਦੇ ਦਿਤਾ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਨੂੰ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਸੁਨਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਹ ਵੀ ਬੇਬਸ ਨੇ । ਉਸ ਬੋਰਡ ਤੋਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾ ਸਕਦੇ, ਜਸਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ। ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਕੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕੀ ਕੁਛ ਕਰ ਸਕਣਗੇ । ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਬੋਰਡ ਦੀ ਫੰਕਸ਼ਨਿੰਗ ਦਾ ਤਅਲੁਕ ਹੈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਯਾ ਤਾਂ ਇਹ ਹੇਠਲੇ ਤਬਕੇ ਨਾਲ ਮਿਕਸ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਯਾ ਇਨਾ ਨੂੰ ਇਲਮ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਨਿਚਲੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਏ ਨਹੀਂ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਪੰਜਾਬ ਇਕ ਬੜਾ ਜ਼ਰਈ ਸੂਬਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੀ 80 ਨਹੀਂ 85 ਫੀ ਸਦੀ ਜਨਤਾ ਡਾਇਰੈਕਟਲੀ ਜਾਂ ਇੰਨਡਾਇਰੈਕਟਲੀ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦੀ ਹੈ । ਦੇਹਾਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ 85 ਫ਼ੀ ਸਦੀ ਵਸੋਂ ਨੂੰ ਮਦੇ ਨਜ਼ਰ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਜ਼ਰਈ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨੂੰ ਮਦੇ ਨਜ਼ਰ ਰਖਦੇ ਹੋਏ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ, ਸੋਚੀਏ । ਅਜ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਇਕੋ ਹੀ ਸੰਕਟ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਅਨਾਜ ਦਾ ਤੋੜਾ ਹੈ। ਅਨਾਜ ਦੇ ਤੋੜੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਡਾ ਪਹਿਲਾ ਫਰਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਅਨਾਜ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਬਿਜਲੀ ਦੇਈਏ ਜਿੰਨੀ ਅਸੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਤਾਕਿ ਉਸ ਬਿਜਲੀ ਨੂੰ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜ਼ਰਈ ਪੈਦਾਵਾਰ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਟਾਪ ਪਰਾਇਰਟੀ ਦੇਣੀ ਹੈ । ਟਾਪ ਪਰਾਇਰਟੀ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਵੇ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੇਖ ਕੇ ਪਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਕਿ ਕਿਥੇ ਟਿਊਬਵੈਲਾਂ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਿਥੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿਥੇ ਲੋੜ ਹੈ ਬਿਜਲੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ । ਨਾ ਕਿਸੇ ਮਨਿਸ਼ਟਰ ਨੂੰ ਅਤੇ ਨਾ ਬੋਰਡ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਇਲਮ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਕਲੀਫ ਗਵਾਰਾ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ]

ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਵੇ ਕਰਵਾਈਏ । ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿਚ ਦੋ ਤਹਿਸੀਲਾਂ ਹਨ ਜਿਥ ਟਿਊਬਵੈਲ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਉਥੇ ਪਾਣੀ ਬੜਾ ਡੂੰਘਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਥੇ ਟਿਊਬਵੈਲਾਂ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਥੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਜਿਥੇ ਲੋਕ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋੜ ਹੈ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਉਥੇ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਬਿਜਲੀ ਬਿਲਕੁਲ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਉਥੇ ਦਿਉ ਜਿਥੇ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਲੈਨਿੰਗ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝਾਂ ਕਿ ਦਰੁਸਤ ਹੈ । ਮੁਕਤਸਰ ਤਹਿਸੀਲ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਟਿਊਬਵੈਲ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਪਰ ਉਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਲੈਕਟਰੀਫ਼ੀਕੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਸੀ । ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਅਬੋਹਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹੈ । ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਉਤਲੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹੈ । ਮੋਗਾ ਅਤੇ ਜ਼ੀਰਾ ਤਹਿਸੀਲਾਂ ਵਿਚ ਟਿਊਬਵੈਲ ਲਗ ਸਕਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਥੇ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਬਿਜਲੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ । ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵਲ ਬਿਲਕੁਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ । ਮੈਂ ਸਾਫ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਵੇਂ ਨਾਅਰੇ ਲਾਏ ਨੇ ਕਿ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੁਗਣੀ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ, ਚੌਗਣੀ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ, ਕੋਈ ਪਰਿੰਸੀਪਲ ਦਸਣ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਗਣੀ ਕਰਨਗੇ । ਬਿਜਲੀ ਕਿੰਨੀ ਕਨਜ਼ਿਊਮ ਕਰਨਗੇ, ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਹਿਸਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏਗਾ, ਸੀਡ ਦੇਣ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਵਾਧਾ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਿੰਨੀ ਵਧਾਉਣਗੇ । ਮੈਨੂੰ ਦਸਣ, ਮੈਂ ਨਿਰਨਾ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਣਗੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ।

ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਏਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਤੇ ਏਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਬੋਰਡ ਨੇ ਕਿਸੇ ਪਲੈਨਿੰਗ ਤੋਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਲਿਆ, ਸਮਝ ਤੋਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਲਿਆ । ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਨਾਅਹਿਲ ਸਨ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਰੂਰਲ ਇਲੈਕਟਰੀਫ਼ੀਕੇਸ਼ਨ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਸ ਢੰਗ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

ਹੁਣ ਮੈਂ ਬੋਰਡ ਦੀ ਵਰਕਿੰਗ ਦੇ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਹੈ । ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਦਾ ਤਾਂ ਬੋਰਡ ਵਾਸਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਕਿਸੇ ਮਨਿਸਟਰ ਦਾ ਡਰ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦਾ ਡਰ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰੋ ਉਹ ਬੋਰਡ ਦੇ ਕੋਲ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਔਰ ਉਥੇ ਜਿਹੜੇ ਉਪਰ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਾਤਹਿਤਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਜੇ ਉਹ ਆਪ ਸਾਫ਼ ਹੋਣ । ਮੈਂ ਚੇਅਰਮੈਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਮੀਟਰ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਫਰਮਾਂ ਦੇ ਟੈਂਡਰ ਕਾਲ ਕੀਤੇ । ਬੋਰਡ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਨੇ ਨਾ ਲੋਐਸਟ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ, ਨਾ ਸੈਕਿੰਡ ਲੋਅਸਟ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਬਲਕਿ ਜਿਹੜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚਾ ਟੈਂਡਰ ਕੇ ਐਲ ਸਹਿਗਲ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਟੈਂਡਰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ । ਉਸ ਫਰਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਜੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕੇਸ ਚਲਦਾ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋ ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਪੈਨਲਟੀ ਦਾ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਮਗਰ ਬੋਰਡ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੋ ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਪੈਨਲਟੀ ਵੀ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਔਰ ਨਾਲ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਮੀਟਰਾਂ ਦਾ ਆਰਡਰ ਪਲੇਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਦਕਿ ਉਸ ਦਾ ਟੈਂਡਰ ਹਾਈਐਸਟ ਸੀ । ਉਹ ਫਰਮ ਸ਼ਾਇਦ ਬੰਬਈ ਦੀ ਹੈ । ਜਿਥੇ ਉਪਰਲੇ ਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਤੁਸੀਂ ਹੇਠਲੇ ਸਟਾਫ ਕੋਲੋਂ ਕੀ ਤਵੱਕੋ ਰਖ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਾਡੇ ਵਜ਼ੀਰ ਬੜੀਆਂ ਡੀਂਗਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਟੀਊਬਵੈਲਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਦਿਆਂਗੇ । ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰੀਪੋਰਟ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਫਿਗਰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਿਤਨੀ ਕੁ ਬਿਜਲੀ ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ 21,269 ਪਿੰਡ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 5,060 ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਜਿਤਨੀ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਇਹ 4.85 ਪਰਸੰਟ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਦਿਨ ਰਾਤ ਢੰਡੋਰਾ ਪਿਟਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੂਬੇ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਮਗਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫ਼ਿਗਰਜ਼ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਲਉ ਕਿ ਇਹ ਕਿਤਨੇ ਕੁ ਪਰੈਕਟੀਕਲ ਹਨ । ਬੋਰਡ ਦੀ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਬਹੁਤ ਟਾਪ ਹੈਵੀ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ 2,500 ਰੁਪਿਆ ਮਹੀਨਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਔਰ ਬਾਕੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰ 2,250 ਰੁਪਿਆ ਮਾਹਵਾਰ ਤਨਖ਼ਾਹਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 23 ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਸ. ਈ. ਹਨ ਔਰ 29 ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਅਕਾਊਂਟਸ ਅਫਸਰ ਹਨ ਔਰ 225 ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਹਨ । ਦਾੜ੍ਹੀ ਨਾਲੋਂ ਮੁੱਛਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਰੀਕੁਐਸਟ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਕੁਝ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਕਮ ਅਜ਼ ਕਮ ਇਤਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਵਾਉਣ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਰਵੇ ਕਰਵਾਉਣ ਔਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰੂਰਲ ਈਲੈਕਟਰੀਫੀਕੇਸਨ ਉਥੇ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ ਜਿੱਥੇ ਜ਼ਰਾਇਤੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਔਰ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਕਰਨ । ਬਸ ਮੈਂ ਇਤਨੀ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਹੈ ।

Deputy Speaker : Since many hon. Members want to speak, it would be better if some time limit is fixed for speeches.

(*Voices*: Yes).

Deputy Speaker : All right. No. hon. Member should take more than five minutes.

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ (ਸਮਾਣਾ, ਐਸ. ਸੀ.) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਾਡਾ ਪੰਜਾਬ ਇਕ ਜ਼ਰਈ ਸੂਬਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬ ਬਲਕਿ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸ ਪਾਸੇ ਤਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਏਥੋਂ ਸਾਨੂੰ ਅਨਾਜ ਮਿਲੇ । ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਏਥੇ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਹੈ । ਪਹਿਲੇ ਇਹ ਹਾਲਤ ਸੀ ਕਿ ਪਾਲੀਟੀਸ਼ਨਜ਼ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅਜ਼ੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰ ਕੇ ਕੰਮ ਦੇ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈਂਦੀ ਸੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਬੋਰਡ ਅਲਹਿਦਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ । ਮੈਂ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਰਡ ਦੇ ਵੀ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ । ਬਲਕਿ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ ਔਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਤਰੁਟੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਵਲਭ ਭਾਈ ਪਟੇਲ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਇਕ ਤਕੜੇ ਬਹਾਦੁਰ ਜਰਨੈਲ ਹੋਏ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਇੱਕੋ ਹੀ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਔਰ ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਈ. ਸੀ. ਐਸ. ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਹੋ ਕਿ ਆਈ. ਸੀ. ਐਸ. ਅਫ਼ਸਰ ਰਹਿਣ ਔਰ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰਾਂਗੇ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਉਸ ਵਕਤ ਆਈ. ਸੀ. ਐਸ. ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ

[ਸਰਦਾਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ]

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਣੀ ਔਰ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਸਹੀ ਮਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਮਗਰ ਆਈ. ਸੀ. ਐਸ. ਅਫ਼ਸਰ ਆਪਣੇ ਆਕਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਸੀ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦਸ ਗਏ ਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਾਲੀਸੀ ਨਹੀਂ ਬਦਲੀ, ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਲਾ ਕੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਨ 1952 ਦੇ ਵਿਚ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਟੈਮਪਰੇਰੀ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਤਨੇ ਰੁਪਏ ਇੱਕਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਮਗਰ ਏਥੋਂ ਦੇ ਚੀਫ ਸੈਕਟਰੀ ਨੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਔਰ 56 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਲੈਂਡ ਰੈਵੀਨਿਊ ਦਾ ਅਤੇ ਪਰਾਪਰਟੀ ਟੈਕਸ ਦਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ । ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਪਲੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਆਈ. ਸੀ. ਐਸ. ਅਫ਼ਸਰ ਹਨ ਇਹ ਕੰਮ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਢਿੱਲੇ ਹਨ ਔਰ ਉਹ ਰੀਐਕਸ਼ਨਰੀ ਹਨ, ਪਿਛਾਹਾਂ ਖਿੱਚੂ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਦੇ ਨਾਲ ਬਦਲਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ । ਹੁਣ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਤਾਂ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਹੁਣ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦੇਣਾ ਹੈ । ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਇਲੈਕਟਰੀਸਿਟੀ ਬੋਰਡ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਰਸਾਲੇ ਨਿਕਲੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਨਾ ਤੇ ਕਿਤੇ ਚੌਧਰੀ ਰਿਜ਼ਕ ਰਾਮ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਫੋਟੋ ਛਪੀ ਹੈ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਕਿਤੇ ਢਿੱਲੋਂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਛਪੀ ਹੈ ਮਗਰ ਆਈ. ਸੀ. ਐਸ. ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਵਾਈਸਰਾਏ ਹੁੰਦੇ ਸੀ । ਉਹ ਚਮਕ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਲਕਾ ਚਮਕ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਅਜੇ ਵੀ ਉਹੋ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਵਕਤਾਂ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਵਾਈਸਰਾਏ ਕਰਦੇ ਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਪਵੇਗਾ......(ਵਿਘਨ)....।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਰਦਾਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ, ਇਹ ਮਲਕਾ ਲਫ਼ਜ਼ ਵਾਪਸ ਲਉ । [The hon. Member should withdraw this word 'Malka' (Queen).]

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ : ਵਾਪਸ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮਲਕਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਮਹਾਰਾਣੀ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਉਥੇ ਤਾਂ ਐਕਸ. ਈ. ਐਨ. ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਰਾਣੀਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । (ਹਾਸਾ) ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਬਣਾ ਰਖੀ ਹੈ । ਬੋਰਡ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਸੌ ਸੌ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਸੁਣੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰੇ । ਢਿੱਲੋਂ ਸਾਹਬ ਨੇ ਵਜ਼ੀਰ ਬਣਦੇ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਕਿ ਦੋ ਦੋ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜੋ ਅਸੀਂ ਉਥੇ ਬਿਜਲੀ ਲਗਾਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਫਟਾਫਟ ਚਿਠੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖ ਦਿਤੀਆਂ । ਲੇਕਿਨ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਕਿਸ ਰੱਦੀ ਦੀ ਟੋਕਰੀ ਵਿਚ ਸੁਟ ਦਿਤਾ । ਉਥੇ ਪਟਿਆਲੇ ਮਾਲ ਰੋਡ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਫਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਢਿੱਲੋਂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਰਡਰ ਹੀ ਸਨ ਜੋ ਸੜ ਰਹੇ ਸਨ । (ਹਾਸਾ) ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ, ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਾਂ ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਦਲਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੈਸੇ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਮੋਟਰਾਂ ਲਗਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਰਿਪੋਰਟ ਵਕਤ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਭੇਜੀ, ਦੋ ਦਿਨ

ਲਟ ਭੇਜੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਨਵੀਆਂ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਦਿਉ, ਫਿਰ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਮੋਟਰਾਂ ਵੇਖਾਂਗੇ ਤੇ ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਵਾਰੀ ਆਵੇਗੀ ਤਾਂ ਵੇਖਾਂਗੇ । ਢਿੱਲੋਂ ਸਾਹਿਬ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਵੇਖੋ ਕਿ ਜੱਟਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਮੋਟਰਾਂ ਤੇ ਲਗਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਦੋ ਸਾਲ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਕੀ ਬਣੇਗਾ ? ਮੈਂ ਕਹਿਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੋਟਰਾਂ ਲਗਾਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦਿਤੇ ਜਾਣ । ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਹੋਣ ਲਗ ਪਈ ਹੈ । ਲਾਈਨ ਸੁਪਰਿਨਟੈਂਡੈਂਟ ਦੇ ਲੈਵਲ ਤਕ ਹੀ ਅਜੇ ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਪੁੱਜੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਦਾ ਜੇਕਰ ਇਹੋ ਹਾਲ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਉੱਪਰ ਐਕਸ. ਈ. ਐਨ. ਤਕ ਵੀ ਪੁੱਜ ਜਾਵੇਗੀ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਬਿਜਲੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੈਸੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕੋ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਛਡੋ ਇਸ ਪੈਹੜੇ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹੀ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਦਿਉ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦ ਸਮਝ ਲੈਣਗੇ ਤੁਸੀਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਉ। (ਹਾਸਾ) ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਇਹੋ ਇਲਾਜ ਹੈ । ਇਸ ਵਕਤ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਮੀ ਸੀ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸ਼ਾਰਟੇਜ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਪਰ ਹੁਣ ਉਹ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੋਟਰਾਂ ਲਗਾਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦਿਉ ਵੰਡ ਕੇ ਅਤੇ ਇਹ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਸੋਨੀਪਤ ਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਸੋਨੀਪਤ ਦੇ ਪਿੰਡ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਲਗ ਗਈ, ਇਕ ਇਕ ਪਿੰਡ ਵਿਚ 50/50 ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਲਗ ਗਏ ਪਰ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਤੁਸੀਂ ਰੋਜ਼ ਪਾਣੀ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਪਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਦਾ । ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਪਾਣੀ ਹਰ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਬਰਾਬਰ ਵੰਡ ਕੇ ਦਿਉ ਅਤੇ ਬੋਰਡ ਤਕੜੇ ਹੋਕੇ ਸਾਂਭੋ ਵਰਨਾ ਜੋ ਸਾਡਾ ਹਾਲ ਹੈ ਉਹੋ ਇਸ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ।

श्री अमर सिंह (नारनौंद ऐस. सी.) : **डिप्टी स्पीकर साहिबा, आज बिजली बोर्ड ज़ेरे बहस है। जब ढिल्लों साहिब ने रूरल इलैक्ट्रीफिकेशन का वज़ीर बनते चार्ज लिया तो हमें बड़ी खुशी हुई कि इतने सुलझे हुए आदमी को देहात के लोगों को** बिजली देने के लिए काम सौंपा गया है । इन्हों ने चार्ज लेते ही सरकुलर निकाला कि पाकिट विलेजिज़ को पहल इलैक्ट्रीफाई किया जाएगा और उन्हों ने सारे मैम्बरान को लिखा कि वह प्रोपोज़लज़ भेजें । हम सब ने तजवीज़ भेजीं लेकिन जिस तरह सरदार हरचन्द सिंह जी ने कहा पता नहीं वह तजवीज़ें किस रद्दी की टोकरी में चली गईं । या तो वह उन नवाब साहिब के सामने झुक गए या वह उन्हें कनविंस नहीं करा सके । मालूम होता है कि बोर्ड के चेयरमैन इतने मज़बूत हैं कि वह मिनिस्टर की, एम. एल. एज़. की कोई परवाह नहीं करते और पंजाब में कोई ऐसी ताकत नहीं जो उन्हें झुका सके । एक तरफ तो 'जय किसान जय जवान' के नाहरे लगाए जाते हैं और दूसरी तरफ यह हाल है कि टैस्ट रिपोर्ट आने के दो दो साल बाद भी कुनैक्शन किसानों को नहीं दिए जाते। मेरे हांसी के इलाके में बड़ी सेम है। 1956-57 से पहले हांसी तहसील को काटन तहसील के नाम से पुकारा जाता था लेकिन आज सारा इलाका वाटरलागड हो गया है। सवाए ट्यूबवैल्ज़ के वहां कोई इलाज नहीं हो सकता । मेरे इलाके में नारनौंद वगैरा कई गांव में ट्यूबवैल्ज़ लोगों ने लगाए हुए ह लेकिन उन्हें कुनैक्शन नहीं दिए जा रहे हैं। हरियाणा डिवैल्पमैंट कमेटी की रिपोर्ट से साफ ज़ाहर है कि पंजाबी रिजन में कोई ऐसा गांव नहीं जो इलैक्ट्रीफाई न किया गया हो लेकिन हमारे इलाके में जिन गांव की

(श्री ग्रमर सिंह)

10/12 हज़ार की भी ग्राबादी है उन्हें भी इलैक्ट्रीफाई नहीं किया गया। ट्यूबवैल्ज लगे हैं लेकिन कुनैक्शन नहीं दिए जाते। इस से ज्यादा ज्यादती हमारे साथ ग्रौर क्या हो सकती है ? यह बोर्ड इस तरह चलता है कि ग्राम ग्रादमी की वहां कोई सुनवाई नहीं होती। मिनिस्टर साहिब को शिकायत भेजते हैं तो वह उसे बोर्ड के पास भेज देते हैं लेकिन बोर्ड कभी उन शिकायतों को दूर करने की कोशिश नहीं करता। हमारे इलाके में जिनिंग फैक्ट्रीज़ लगी है ग्रौर इस दफा बिजली की कमी की वजह से बिजली की सप्लाई में कट्स लगाए गए लेकिन जिस तरह से यह कट्स लगाए गए ग्रौर लागू किए गए उसे ब्यान करते हुए मुझे निहायत ग्रफसोस होता है। जिस कन्सर्न ने बिजली वालों को खुश कर दिया उसे तो उसी तरह बिजली की सप्लाई की जा रही है लेकिन जो खुश नहीं कर सके या जिन की ज़मीर ऐसा करने की उन्हें इजाज़त नहीं दी उनकी सप्लाई पर 25 फी सदी से भी ज्यादा कट्स लगाए गए। पता नहीं बिजली वालों ने किस तरह उन कट्स को मेनटेन किया। मैं चाहता हूं कि वज़ीर साहिब इस बात की तहकीकात कराएं कि ग्राया वहां यह गड़बड़ हुई है या नहीं। जिस तरह इरीगेशन में कुरप्शन है उसी तरह ग्रब बिजली बोर्ड में बड़ी भारी कुरप्शन चलती है। (घंटी) ग्रब ग्राप का हुक्म हो गया है इस लिए खतम करता हूं। ग्राखिर में मैं यही कहता हूं कि ग्रब स्टेट की रीग्रारगनाइजेशन होगी। हमें हरियाणा के लिए ऐसे बोर्ड की ज़रूरत नहीं। वहां के लिए हम ग्रलहदा बोर्ड बनाएंगे क्योंकि हमें इस बोर्ड पर विश्वास नहीं।

ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ (ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ): ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਲੈਕਟਰੀਸਿਟੀ ਬੋਰਡ ਬਾਰੇ ਕਾਫੀ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬੋਰਡ ਉਤਨੀ ਤਨਦੇਹੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੀ ਵਜ੍ਹਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬੋਰਡ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਵਰਕਰਜ਼ ਨੂੰ ਸੈਟਿਸ-ਫਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਜਿਤਨਾ ਅਰਸਾ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਲਾਈਨ ਮੈਨ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਐਸ. ਡੀ. ਓ. ਤਕ ਜੋ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਯੂਨੀਅਨ ਵੀ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੋਟੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਸੈਟਿਸਫਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਰਕਿੰਗ ਕੰਡੀਸ਼ਨਜ਼ ਬੇਹਤਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਉਤਨਾਂ ਅਰਸਾ ਇਸ ਬੋਰਡ ਵਿਚ ਜਾਨ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਨਾ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਵਧ ਟੈਕਸ਼ਨਜ਼ ਲੈ ਸਕੋਗੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਲੋਅਰ ਲੈਵਲ ਤੋਂ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਗੇ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸਾਈਡ ਵਲ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਵਰਨਾ ਕੋਈ ਸੁਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹਵੇਗਾ। ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਇਨਡਸਟਰੀਅਲ ਤੇ ਕਮਰਸ਼ਲ ਕਨਸਰਨ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

1.00 p.m.

ਡਿਪਟ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਐਕਟ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦੇ ਵਰਕਰਾਂ ਨੂੰ ਬੋਨਸ ਮਿਲਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਬੋਰਡ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ਼ ਜਾਇਜ਼ ਡਿਮਾਂਡ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਇਲੈਕਟਰਸਿਟੀ ਬੋਰਡ ਉਤੇ ਪਰੈਸ਼ਰ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਗ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੋ।

(ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੋਰਮ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਘੰਟੀ ਵਜਾਈ ਗਈ)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਲਾਈਨ ਮੈਨਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤਕ ਵਰਦੀ ਪਰੋਵਾਈਡ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਈਕਲ ਅਲਾਉਂਸ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਇਲੈਕਟਰਿਸਿਟੀ ਬੋਰਡ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਬਿਜਲੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਗਰ ਬੋਰਡ ਲੇਬਰਰਜ਼ ਦੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ -/2/— ਫੀ ਯੂਨਿਟ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਦੇ ਨਾਲ 15 ਯੂਨਿਟ ਤਕ ਚਾਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰੀ ਬਿਜਲੀ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਾਸ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਬੋਰਡ ਦੀ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਬੋਰਡ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਹੜੇ P. C. S. ਰਿਟਾਇਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਲ ਟਾਈਮ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਦਾ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਬੋਰਡ ਦੇ ਉਹ ਹੀ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਵਾਕਫ਼ੀਅਤ ਰਖਦੇ ਹੋਣ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਲੇਬਰਰਜ਼ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਨੂੰ ਉਸ ਬੋਰਡ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾਏ ਤਾਂ ਬੋਰਡ ਦਾ ਕੰਮ ਐਫੀਸ਼ੈਂਟਲੀ ਚਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮੈਂਬਰ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਨੂੰ ਲੇਬਰ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦੱਸੇਗਾ ਅਤੇ ਲੇਬਰ ਦੀਆਂ ਡਿਫੀਕਲਟੀਜ਼ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਾਉਣ ਵਿਚ ਵੀ ਪਾਰਟ ਪਲੇ ਕਰੇਗਾ। ਲੇਬਰ ਨੂੰ ਉਸ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬੋਰਡ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਐਫੀਸ਼ੈਂਟਲੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਬੋਰਡ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਠੀਕ ਪਲੈਨਿੰਗ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਭਾਖੜੇ ਦੇ ਰਾਈਟ ਬੈਂਕ ਦਾ ਜੋ ਪਾਵਰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਇਨਔਗਰੇਸ਼ਨ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 4 ਪਾਵਰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੋਰ ਖੋਹਲੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਾਫ਼ੀ ਬਿਜਲੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਲੇਕਿਨ ਅਜੇ ਤਕ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਨੇ ਟਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨਜ਼ ਅਤੇ ਗ੍ਰਿਡ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾਏ। ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਅਸੰਬਲੀ ਵਿਚ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਦੂਜਿਆਂ ਮੁਲਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਮੰਗਵਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 2, 3 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲਗ ਸਕਣਗੀਆਂ। ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਡ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਟਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨਜ਼ ਜਲਦੀ ਕੰਪਲੀਟ ਕਰ ਲੈਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਛੇਤੀ ਮਿਲ ਸਕੇ, ਇਸ ਵੇਲੇ ਬੋਰਡ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਮ ਪਲੈਨਿੰਗ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਬੋਰਡ ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇੰਟਰੈਸਟ ਬਿਲਕੁਲ ਸਰਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। (ਘੰਟੀ) Thank you.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ (ਫੂਲ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅਜ ਦੇ ਯੁਗ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ। ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਬੈਂਚਾਂ ਵਾਲੇ, ਟਰੇਜ਼ਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਮਨਿਸਟਰਜ਼ ਭੀ ਖੁਦ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦੀ ਵਰਕਿੰਗ ਬਾਰੇ ਕ੍ਰਿਟੀਸਾਈਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, its working is not according to our needs and requirements.

[ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ]

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਡਿਮਾਂਡ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਕੀਮਾਂ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸ਼ਾਰਟੇਜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਕਾਇਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਮੇਜਰ ਸਕੀਮਾਂ ਉਤੇ 30-40 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕੋਆਰਡੀਨੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੈਨਰੇਸ਼ਨ ਟਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਡਿਸਟਰੀਬਯੂਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕੋਆਰਡੀਨੇਸ਼ਨ ਹੋਣੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ । 1960-61 ਵਿਚ ਭਾਖੜੇ ਦਾ ਲੈਫਟ ਬੈਂਕ ਜੈਨਰੇਟਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਹੋਇਆ ਲੇਕਿਨ ਅਜੇ ਤਕ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਲਾਈਨਜ਼ ਕੰਪਲੀਟ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ ਭਾਖੜਾ ਰਾਈਟ ਬੈਂਕ ਦਾ ਜੈਨਰੇਟਰ ਰੀਸੈਂਟਲੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਹੋਇਆ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਟਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨਜ਼ ਕੰਪਲੀਟ ਹੋਣ ਵਿਚ ਹੋਰ 3,4 ਸਾਲ ਲਗ ਜਾਣਗੇ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੈਨਰੇਸ਼ਨ, ਟਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਡਿਸਟਰੀਬਯੂਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਰਲੀ ਕੁਆਰਡੀਨੇਸ਼ਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਹੋ ਸਕੇ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਰਖਾ ਨਹੀ ਹੋਈ । ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਗਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਿਆ । ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਮੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅੰਨ ਸੰਕਟ ਸਟੇਟ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋ ਗਿਆ । ਸਾਨੂੰ ਭਾਖੜੇ ਉਤੇ ਡਿਪੈਂਡ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਥਰਮਲ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਕਿ ਕਿਸੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਡੀਮਾਂਡ ਨੂੰ ਮੀਟ ਕਰ ਸਕੇ । ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਵਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਦੇ ਬਾਰੇ ਇਲੈਕਟਰਿਸਿਟੀ ਬੋਰਡ ਦੀ ਇਕ ਰਿਪੋਰਟ ਹੈ । ਉਸ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਅਤੇ ਪੰਪਿੰਗ ਸੈਟਸ ਲਈ 5% ਬਿਜਲੀ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਨੰਗਲ ਦੀ ਫ਼ਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਫੈਕਟਰੀ ਲਈ 65% ਬਿਜਲੀ ਦਿਤੀ ਗਈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਵੀ ਘਟ ਰੇਟਸ ਉਤੇ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫ਼ਰਟੇਲਾਇਜ਼ਰ ਮਹਿੰਗਾ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ 'ਜੈ ਜਵਾਨ ਜੈ ਕਿਸਾਨ' ਦਾ ਨਾਰਾ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਲਈ ਕੋਈ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁਕੇ ਜਾਂ ਰਹੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਫੋਕੇ ਨਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਫੂਡ ਪ੍ਰਾਬਲਮ ਹਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਬੋਰਡ ਦੀ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਟੈਕਨੀਕਲ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਸਰ ਹੈ । ਸਰਦਾਰ ਨਵਾਬ ਸਿੰਘ ਇਸ ਬੋਰਡ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਜਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ! ਮੈਂ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਮਰੇ ਦੀ ਰੈਨੋਵੇਸ਼ਨ ਲਈ 15 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ 3 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਰੀਕੱਰਰਿੰਗ ਐਕਸਪੈਂਡੀਚਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਫ਼ਸਰ ਜਦੋਂ ਦਿੱਲੀ ਦੌਰੇ ਉਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਉਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਰੈਸਟ ਹਾਊਸ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਇਕ ਰੈਸਟ ਹਾਊਸ ਹੋਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ 'ਗਰੀਨ ਪਾਰਕ' ਹੈ । ਉਥੇ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਠਹਿਰਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਉਥੇ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਵਾਂਗ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੇ ਟੀ. ਏ. ਅਤੇ ਡੀ. ਏ. ਉਤੇ ਕੋਈ ਚੈਕਿੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਡਿਸਬਰਸਮੈਂਟ ਅਤੇ

ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਪਾਲੀਟੀਸ਼ਨਜ਼ ਅਤੇ ਟੈਕਨੀਕਲ ਮਾਹਰ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣ ਵਿਚ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਹੋਏ । ਅਸੀਂ ਰਿਪ ਵੈਨ ਵਿੰਕਲ ਵਾਂਗੂੰ 200 ਸਾਲ ਦੇ ਸੁਤੇ ਹੀ ਪਏ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜਾਗਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਪਿਛਲੇ 5-10 ਸਾਲ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ਫਿਊਚਰ ਦਾ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਪਰ ਰਬ ਨੇ ਅਖਾਂ ਅਗੇ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ, ਅਗੇ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਨਾ ਕਿ ਪਿਛੇ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ। ਰਬ ਨੂੰ ਸਾਡਾ ਅਗੇ ਚਲਣਾ ਮੰਜ਼ੂਰ ਹੈ ਪਰ ਸਾਡੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਪਿਛੇ ਨੂੰ ਦੇਖਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਸਾਲ ਡੇਢ ਲਖ ਕਨਜ਼ਿਊਮਰਜ਼ ਨਵੇਂ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨਜ਼ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਬਿਜਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਦੋ ਲਖ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਅਜ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਹਰ ਸਾਲ ਦੋ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਵਧਦੀ ਹੈ ਅਤੇ 10 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਬੋਰਡ ਦੀ ਆਮਦਨੀ 20 ਕਰੋੜ ਹੋਰ ਵਧ ਜਾਵੇਗੀ । ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਨ 1947 ਵਿਚ ਜਿਤਨੀ ਇੰਪਾਰਟੈਂਟ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਇੰਪਾਰਟੈਂਟ ਅਤੇ ਤਾਕਤਵਰ ਇਹ ਬੋਰਡ 1976 ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ । ਇਸ ਇਤਨੀ ਵਡੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਰਿਮਜ਼ ਤੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਸਵਾਲ ਹੈ । ਇਹ ਜੋ ਸਾਲ ਗੁਜ਼ਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਬਾਰਿਸ਼ ਘਟ ਹੋਈ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਮੀ ਰਹੀ। ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਦੇ ਮੀਂਹ ਬਹੁਤਾ ਤੇ ਕਦੇ ਘਟ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੇ ਨਾਰਮਲ ਵੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਐਕਸਪਰਟਸ ਨੂੰ ਅਜ ਤੋਂ 10-20 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਸੋਚ ਕੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ । ਮਗਰ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਇਸ ਸਾਲ ਬਿਜਲੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣੀ ਪਈ। ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਫੈਕਟਰੀ ਨੂੰ ਇਕ ਲਖ 72 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਘਟਾ ਕੇ 70 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰਨੀ ਪਈ, ਦੂਜੇ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਅਲਿਸਟਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਆਮ ਕਨਜ਼ਿਊਮਰਜ਼ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗੀ । ਦਸਿਆ ਇਹ ਗਿਆ ਕਿ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਮੀ ਕਰਕੇ ਐਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰਜ਼ ਦੀ ਇਹ duty ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦੇ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਥਰਮਲ ਪਲਾਂਟਸ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਦੇ । ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ stand by plants ਹੀ ਰਖਦੇ ਤਾਂ ਜੋ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਵਿਚ ਲਿਆਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਫਿਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕੋਲੇ ਦੀ ਕਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੋਲਾ ਬਹੁਤ ਦੂਰੋਂ ਮੰਗਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਇਥੇ ਇਕ ਸਹਾਰਾ ਪਾਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਨਿਊਕਲੀਅਰ ਤਾਕਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਟਾਮਿਕ ਪਾਵਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮਗਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਬਿਲਕੁਲ ਫੇਲ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ impress ਕਰੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੀ ਦੂਜੀਆਂ ਸਟੇਟਸ ਵਾਂਗੂ ਅਟਾਮਿਕ ਪਾਵਰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜ ਜੋ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸ਼ਾਰਟੇਜ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਥੇ ਤੇ ਇਕ ਕਲੰਕ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਕਸਪਰਟਸ ਨੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਰਟੇਜ ਹੋਵੇਗੀ । ਫਿਰ ਵੀ ਇਥੇ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਬੜਾ ਵਾਹਿਆਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਭਾਖੜੇ ਦਾ ਰਾਈਟ ਹੈਂਡ ਪਾਵਰ ਪਲਾਂਟ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕੇ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਕੈਨੀਕਲ ਟੈਸਟਸ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਫਸਟ ਜੈਨਰੇਟਰ ਚਾਲੂ ਕਰਨ ਲਈ ਖੁਲ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ ਮਗਰ ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰਾ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਜੈਨਰੇਟਰ ਖੜਾ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਜੈਨਰੇਟਰ ਵੀ 3-4 ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਚਾਲੂ ਹੋਣਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੜਾ ਰਹੇਗਾ । ਇਹ ਗੱਲ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਭਾਖੜੇ ਦਾ ਰੈਜ਼ਰਵਾਇਰ ਲੈਵਟ

[ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ]

ਹੈੱਡ ਪਾਵਰ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਹੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਜਲੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਰਾਈਟ ਹੈੱਡ ਪਾਵਰ ਹਾਊਸ ਲਈ ਕਿਥੋਂ ਦੇਵੇਗਾ। ਸਤਲੁਜ ਬਿਆਸ ਲਿੰਕ 1973-74 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਮਪਲੀਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਅਗਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸ਼ਾਰਟੇਜ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹੀ ਤਾਂ ਇਹ ਪਾਵਰ ਹਾਊਸ ਕਿਵੇਂ ਚਲੇਗਾ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਅਟਾਨੋਮਸ ਬਾਡੀ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਬਸ ਉਸ ਨੂੰ ਬਣਾ ਦੇਣਾ ਹੀ ਆਪਣਾ ਫਰਜ ਸਮਝਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਸੌਂ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਘਰਾੜੇ ਮਾਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀਜ਼ ਬਾਰੇ ਸ਼ੋਰ ਹੋਇਆ, ਪੈਪਸੂ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਬਾਰੇ ਸ਼ੋਰ ਹੋਇਆ, ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਨਿਰਾ ਰੌਲਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਬਲਕਿ ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਮਗਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਥੇ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਕ ਗੱਲ ਵਲ ਹੋਰ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 8-9 ਲਖ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਕਨਜ਼ਿਊਮਰਜ਼ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 90% ਤੋਂ ਵਧ ਡੋਮੈਸਟਿਕ ਕਨਜ਼ੰਪਸ਼ਨ ਦੇ ਕਨੈਕਸ਼ਨਜ਼ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਕ ਆਦਮੀ ਜੋ ਦੋ, ਢਾਈ ਜਾਂ ਹਦ ਤਿੰਨ ਰੁਪਏ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਬਿਜਲੀ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਬਿਲ ਲੈਣਾ, ਉਸ ਦਾ ਮੀਟਰ ਵਗੈਰਾ ਰੀਡ ਕਰਨਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਕਲ ਦੀ ਗਲ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੋਟੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਲਈ ਅਮਲਾ ਰਖਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਤੇ ਬੇਦਰੇਗ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਆਮਦਨੀ ਦੀ ਇਕ ਵਡੀ ਪਰਸੈਂਟੇਜ ਵਸੂਲੀ ਤੇ ਹੀ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਠੀਕ ਹੈ।

ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਲਈ 6 ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਮਿਆਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਕਈ ਟੈਕਸ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਲਈ ਮਿਆਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਟਰ ਰੇਟਸ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਮਿਊਨਿਸਪਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਜਾਰੀ ਰਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ 6 ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਬਿਲ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਕਾਨਪੁਰ ਵਿਚ ਦੋ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਬਿਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ (ਘੰਟੀ) ਮੈਂ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਵਿਚ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ। ਇਕ ਆਦਮੀ ਜਿਹੜਾ ਢਾਈ ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਬਿਲ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਚਾਰ ਜਾਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਬਿਲ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਹ ਦਸ ਜਾਂ 15 ਰੁਪਏ ਇਕੱਠੇ ਅਦਾ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਜਿਸ ਕਲਰਕ ਨੇ ਰਸੀਦ ਕਟਣੀ ਹੈ ਉਸਨੇ ਤਾਂ ਇਕੋ ਹੀ ਰਸੀਦ ਕਟਣੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦਾ ਕੰਮ ਕਿੰਨਾ ਘਟ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅਮਲੇ ਦਾ ਖਰਚ ਬਚਾ ਕੇ ਬਾਕੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਧਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਵੇਂ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਪੁਰਾਣੇ ਗਾਡੀ ਰਾਹਾਂ ਤੇ ਹੀ ਚਲ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਇਸ ਵਿਚ ਇਮਪਰੂਵਮੈਂਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਥੇ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਮਪਰੂਵਮੈਂਟ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਜ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਮਾਈਂਡਿਡ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਮਾਈਂਡਿਡ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨ ਆਨ ਦੀ ਸਪਾਟ ਨੂੰ ਇਖਤਿਆਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਮੈਨ ਆਨ ਦੀ ਸਪਾਟ ਨੂੰ ਫੁਲ ਰਿਸਪਾਨਸੇਬਿਲਟੀ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਹੀ ਕੰਮ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨਹੀਂ । ਇਥੇ ਅਜ ਹਾਲਤ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਰਸ਼ੀਆ ਵਿਚ ਅਜ ਤੋਂ 35 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ । ਰਸ਼ੀਅ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਤੀਹ ਜਾਂ 35 ਸਾਲ ਪਿਛੇ ਹਾਂ । ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਉਸ ਸਪੀਡ ਤੇ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਜਿਸ ਤੇ ਰਸ਼ੀਆ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਉਸ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਅਪਨਾਣਾ ਪਏਗਾ ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦਾ ਕੰਮ ਪੰਜ ਸਤ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਦੁਗਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਆਇੰਦਾ ਵੀਹ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਅਗਰ ਇਸੇ ਰਫਤਾਰ ਤੇ ਤਰੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੇ ਤਾਂ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦਾ ਕੰਮ ਪੰਜ ਛੇ ਜਾਂ ਸਤ ਗੁਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਸ ਲਈ ਪੁਰਾਣੇ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਟਿਵ ਤਰੀਕੇ, ਦਕੀਆਨੂਸੀ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਆਊਟ ਆਫ ਡੇਟ ਢੰਗ ਛਡਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਅਤੇ ਇਹ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ ਕਿ ਨਵੇਂ ਢੰਗ ਸੋਚੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਸਕੀਏ ।

ਇਕ ਗਲ ਪੇਂਡੂ ਜਨਤਾ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਪੇਂਡੂ ਜਨਤਾ ਨਾਲ ਜੋ ਧੱਕਾ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇਂਡੂ ਨੂੰ ਹਰ ਕੰਮ ਵਿਚ ਇਗਨੋਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦੀ ਹਕਤਲਫੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਕਿਤੇ ਵੀ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ । ਫਿਰ ਇਹ ਗੌਰਮੈਂਟ ਪੇਂਡੂਆਂ ਨਾਲ ਇਸ ਸਾਲ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਹੋਰ ਧਕਾ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਇਥੇ ਪੇਂਡੂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕਿਉਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਉਠਾਈ । ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬਿਜਲੀ ਮਿਲੇਗੀ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਹਰ ਤਰੀਕਾ ਇਖਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਦਿਹਾਤਾਂ ਲਈ ਇਕ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰੂਰਲ ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਸਪੈਂਡ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਕੀ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਮਤ੍ਰੇਈ ਮਾਂ ਦੇ ਪੁਤ ਹਨ ? ਕੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਅਦਾ ਕਰਦੇ ? ਕੀ ਉਹ ਹੋਰ ਹਰ ਕਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ? ਇਹ ਟਿਊਬ ਵੈਲ ਵਧਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫੂਡ ਪ੍ਰੋਡੈਕਸ਼ਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਅਜ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਫੂਡ ਪ੍ਰੋਡੈਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵਧਾਣ ਲਈ ਸਿਰ ਤੋੜ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਟਿਊਬ ਵੈਲ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ । ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਮੁਲਕ ਦੀ ਫੂਡ ਪ੍ਰੋਡੈਕਸ਼ਨ ਵਧਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਵੀ ਹੀਟਰ ਤੇ ਪਖੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇਨੀ ਬਿਜਲੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਛੋਟੀ ਮੋਟੀ ਦਸਤਕਾਰੀ ਆਪਣੀ ਚਲਾ ਸਕੇ? ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਕੀ ਜਵਾਬ ਹੈ ਅਤੇ ਗੌਰਮੈਂਟ ਜਾਂ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਕੀ ਜਵਾਬ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂ ਬਿਜਲੀ ਬੰਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਉਂ ਇਸ ਰੂਰਲ ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਸਪੈਂਡ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ? ਕੀ ਉਹ ਇਸ ਰਾਜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਸਦੇ ? ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਖੜੇ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ? ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਸਟੇਟ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦਾ ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਚੁਕਿਆ? ਕੀ ਉਹ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ? ਅਜ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਵਡੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੇਂਡੂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਕੈਪੀਟਲਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ । ਇਹ ਕੈਪੀਟਲਿਸਟਾਂ ਦੇ ਗੋਲੇ ਬਣੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ । ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਕੀ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਉਹ ਸਭ ਕੈਪੀਟਲਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਦੇ ਹਨ । ਇਥੇ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਅਲਿਸਟਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਕਾਨਫਰੰਸ ਜਾਂ ਕੋਈ ਕੈਪੀਟਲਿਸਟਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਸਾਡੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਉਥੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜਦ ਇਹ ਘਾਗ ਇਕਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਉਥੇ

[ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ]

ਕਹਿ ਆਂਦੇ ਹਨ ਕਿ "ਹਮ ਤੋ ਆਪ ਕੇ ਗੁਲਾਮ ਹੈਂ, ਹਮ ਆਪ ਕੋ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀ ਸਹੂਲਤ ਦੇਨੇ ਕੋ ਤਿਆਰ ਹੈਂ" ਲੇਕਿਨ ਜਦ ਪੇਂਡੂ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਛੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ 75% ਹੀ ਨਹੀਂ 80% ਸੂਬੇ ਦੀ ਵਸੋਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਚੁਪ ਕਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਚਾਰ ਬਟਾ ਪੰਜ ਹਿੱਸਾ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਤੇਰੇ ਘਰ ਤੇਲ ਦਾ ਦੀਵਾ ਹੀ ਬਲੇਗਾ ਅਤੇ ਤੂੰ ਸਦਾ ਬਲੈਕ ਆਊਟ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਆਈ ਹੈਂ ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਵੀ ਬਲੈਕ ਆਊਟ ਵਿਚ ਰਹਿ। ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਖਤਮ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਗੌਰਮੈਂਟ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਪੇਂਡੂ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਹੁਣ ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਜਿਹੜਾ ਜ਼ੁਲਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਡਿਸਕ੍ਰਿਮੀਨੇਸ਼ਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਉਹ ਉਠਣਗੇ ਅਤੇ ਮੈਂ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਆਪ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਵਾਰਨਿੰਗ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਇਕ ਮਹਾਨ ਤਬਦੀਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਕ ਤੂਫਾਨ ਉਠ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੂਫਾਨ ਦਾ ਅਸਰ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਤੇ ਵੀ ਪੈਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਖਾਦਮ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਪਏਗਾ । ਇਹ ਅਸਾਡੀ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਡੀਮਾਂਡ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੇ, ਇਹ ਅਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਰਿਸ਼ਵਤ ਮੰਗੇ। ਜਿਥੇ ਬਿਜਲੀ ਮੰਗੀ ਜਾਏ ਉਹ ਬਿਜਲੀ ਠੀਕ ਰੇਟ ਤੇ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਵਕਤ ਸਿਰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਬਿਲ ਚਾਰ ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਭੇਜ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਸਾਨੂੰ ਲੜਨਾ ਨਾ ਪਏ ਨਹੀਂ ਤਾਂ--

ਢੂੰਡ ਲੇਂਗੇ ਯੇ ਅਪਨਾ ਰਾਹ ਅਪਨੇ ਆਪ ।

ਸਰਦਾਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੈਣੇਵਾਲੀਆ (ਮਹਿਲ ਕਲਾਂ) : ਮੈਂ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਆਪ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਵਕਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਅਜ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਤੇ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤਾ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਲਵਾਂਗਾ ਕੇਵਲ ਦੋ ਚਾਰ ਮਿੰਟ ਹੀ ਬੋਲਾਂਗਾ। ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਵਕਤ 30 ਲਖ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਟਰ ਲਾਗਡ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਕ ਜਰਮਨ ਐਕਸਪਰਟ ਆਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਸਾਰੀ ਸਮਸਿਆ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਸੀ । ਉਸ ਦੀ ਰਾਏ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵਾਟਰ ਲਾਗਿੰਗ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਗਰੇਨਰੀ ਕਹਿਲਾਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਗਰੇਨਰੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੇਮ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧਣ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਘਟ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਵਾਟਰ ਲਾਗਿੰਗ ਦੀ ਸਮਸਿਆ ਨੂੰ ਹਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਐਕਸਪਰਟ ਨੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਜੈਸ਼ਨਜ਼ ਅਤੇ ਸੋਲਿਊਸ਼ਨਜ਼ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ । ਉਸ ਵਿਚ ਇਕ ਸਲਿਊਸ਼ਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਨਹਿਰ ਸਿਰਹੰਦ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਨਹਿਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀਪੇਜ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਸੀਪੇਜ ਨੂੰ ਘਟਾਉਗੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਵਾਟਰ ਲਾਗਿੰਗ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਦਾ ਹਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨਹਿਰ ਦੇ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਟਿਊਬ ਵੈਲ ਲਗਾ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਵਾਟਰ ਲਾਗਿੰਗ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗਲ ਸਿਰਫ ਵਾਟਰ ਲਾਗਿੰਗ ਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹਰ ਸਾਲ

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ 10 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਘਾਟਾ ਇਸ 30 ਲਖ ਵਾਟਰ ਲਾਗਡ਼ ਏਰੀਆ ਕਰ ਕੇ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਫਰਟਿਲਿਟੀ ਘਟਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਟਰ ਲੈਵਲ ਉਪਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਸ਼ੋਰਾ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਇਸ ਦੀ ਰੋਕ ਥਾਮ ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਾਰਾ ਇਲਾਕਾ ਇਕ ਦਿਨ ਕੱਲਰ ਹੀ ਕੱਲਰ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ । ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਦੇਣ ਨੂੰ ਟਾਪ ਪਰਾਇਟਰਟੀ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਰਖਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪਰਾਈਵੇਟ ਬਿਜਲੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਲਾਇਸੰਸ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨ। ਮੈਂ ਇਸ ਗਲ ਲਈ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਐਗਜ਼ਰਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਲਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਪਰ ਇਸ ਗਲ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰ ਐਗਜ਼ਰਟ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਖੇਤਾਂ ਤੇ ਟਯੂਬ ਵੈਲਾਂ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਬਿਜਲੀ ਨਾ ਦੇਣ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਾਡੇ ਪਾਸ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਦੇਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਸਾਰਾ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਤੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਟਿਯੂਬ ਵੈਲ ਲਈ ਜਾਂ ਪੰਪਿੰਗ ਸੈਟਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਟ੍ਰਾਂਸਫਾਰਮਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਾਂ ਕਾਪਰ ਵਾਇਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਖੰਭੇ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਡਿਸਕ੍ਰਿਮੀਨੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਮਦਰਾਸ ਦਾ ਇਕ ਡੈਲੀਗੇਸ਼ਨ ਇਥੇ ਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਦਰਾਸ ਵਿਚ ਚਵਾਂ ਪਾਸੇ ਲਕੜੀ ਦੇ ਖੰਭੇ ਲਾ ਕੇ ਬਿਜਲੀ ਪਹੁੰਚਾਈ ਗਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਹੇ ਦੇ ਖੰਭੇ ਥੋੜੇ ਹਨ ਤੇ ਜਦ ਰੇਲ ਗਡੀ ਵਿਚ ਸਫ਼ਰ ਕਰੋ ਤਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੀਵਾਲੀ ਮਨਾਈ ਜਾਂਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਂਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਬਿਜਲੀ ਪਹੁੰਚਾਈ ਗਈ ਹੈ । ਵਡੇ ਵਡੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ, ਵੀ-ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਆਪ ਤਾਂ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਪਰ ਅਖਬਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਕੜੀ ਦੇ ਖੰਭੇ ਲਾ ਕੇ ਬਿਜਲੀ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਕੜੀ ਦੇ ਖੰਭੇ ਲਗਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਮਿਆਦ 10 ਜਾਂ 15 ਸਾਲ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇੰਨ੍ਹਾ ਚਿਰ ਇਹ ਸਟੈਂਡ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਚਾਰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਵੀ ਕਢ ਜਾਣ ਤਾਂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੂਟਿਲਿਟੀ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

ਜਨਾਬ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਏਥੇ ਮੇਰਾ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਾਹਲ ਕਲਾਂ ਬਲਾਕ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਇਲਾਕੇ ਹਨ, ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਏਕੋਟ, ਬਰਨਾਲਾ, ਸਹਿਣਾ ਵਗੈਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਚਾਲੂ ਹੈ ਪਰ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਦੇ ਵਿਚ 50-60 ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਪਿੰਡ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਅਜੇ ਤੱਕ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕੀ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਸਾਰਾ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਹੈ, ਫੰਡਜ਼ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਇਤਨਾ ਅਰਸਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਤਨੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਸੀਂ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਫੇਰ ਅਪੀਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਟਾਪ ਪਰਾਇਰਟੀ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਬਲਾਕ ਮਾਹਲ ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ।

ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਮਾਹਲ ਕਲਾਂ ਦੀ ਕੋਈ 60,000 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਲੇ ਬੜੀ ਫਰਟਾਈਲ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਏਥੋਂ ਦੀ ਕਪਾਹ, ਏਥੋਂ ਦੀ ਕਣਕ ਅਤੇ ਏਥੋਂ

[ਸਰਦਾਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੈਣੇਵਾਲੀਆ]

ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਅਨਾਜ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਬੜੀ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਨ । ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਕੁਝ ਤਾਂ ਸੇਮ ਦੇ ਆ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਕੱਲਰ ਬਣ ਜਾਣ ਕਰਕੇ, ਜਿਥੇ ਕਿ ਸ਼ੋਰਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਵਾਧਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੌਕਾ ਹੈ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਚਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਬੇਸ਼ਕ ਬਚਾ ਲਓ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਵਕਤ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਜਿਹੜੀ ਕਿ 50-60 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਹੈ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਕੱਲਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ । ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਹੰਦ ਕੈਨਾਲ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਪੰਪਿੰਗ ਸੈਟਸ ਲਗਾਕੇ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਸੇਮ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਥੇ ਹੁਣ ਪਾਣੀ ਦਾ ਲੈਵਲ ਬਹੁਤ ਉਤੇ ਹੈ ਪੰਪਿੰਗ ਸੈਟਸ ਲਾਕੇ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਭੀ ਸੇਮ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। (Interruption by Shri Fateh Chand Vij).

Mr. Speaker : No interruption please.

ਸਰਦਾਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੈਣੇਵਾਲੀਆ : ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਦਾ ਇਕ ਡੈਪੂਟੇਸ਼ਨ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦਿਵਾਈ ਜਾਵੇ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਇਹ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਵਾਰੀ ਆਵੇਗੀ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗੀ । ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀ ਤਾਂ ਇਹ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਰੀ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਮਿਲੇਗੀ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਜੇ ਹੁਣੇ ਸਾਨੂੰ ਕਹੋ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਜਲੀ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਕਹੋ ਸਹੀ ਅਸੀਂ 10 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਲਿਆ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੱਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਉਹ ਸਾਥੋਂ ਪੈਸੇ ਮੰਗਦੇ ਹਨ । ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੇ ਦੇਈਏ ਤਾਂ 10 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਸਾਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ । ਮੇਰਾ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਬਗੈਰ ਪੈਸੇ ਲਏ ਤੋਂ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਮੈਂ ਇਕ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਟਾਊਨ ਦੇ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਪਰ ਹਸਪਤਾਲ ਨੂੰ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚੋਂ ਪੈਸੇ ਲੈਣ ਦੀ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਹੁਣ ਤਕ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਭਾਖੜੇ ਦੀ ਬਿਜਲੀ ਸਪਲਾਈ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਤਾਂ ਵਧ ਰੇਟਸ ਹਨ ਪਰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਯੂਨਿਟ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਬੜੇ ਘਟ ਹਨ । ਇਸ ਦਾ ਆਖਿਰ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ ?

ਆਖਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਹੋ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜੇ ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਦੀ 50-60 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਸੇਮ ਅਤੇ ਕੱਲਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਹੁਣ ਹੀ ਸੰਭਾਲਣ ਦਾ ਵਕਤ ਹੈ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪੰਪਿੰਗ ਸੈਟਸ ਅਤੇ ਟਿਊਬ ਵੈਲਜ਼ ਲਗਾ ਕੇ ਹੈਲਪ ਕਰੋ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਘਾਟਾ ਹੈ, ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਹੋਰ ਘਾਟਾ ਪਵੇਗਾ ।

श्री बनवारी लाल (कनीना ऐस॰सी॰) : चेयरमैन साहिब, मैं आपका शुक्रिया अदा करता हूं कि आप ने मुझे इलैक्ट्रिसिटी पर हो रही डिसकशन पर बोलने का मौका दिया। चेयरमैन साहिब, आप जानते ही हैं कि बिजली का एक ऐसा महकमा है जिस का ज्यादा ताल्लुक उन 80% देहाती लोगों से है जो कि गांव में आबाद हैं। इस के अलावा इस का सम्बंध शहरों से भी है। यह एक कामन सी चीज़ है। मौजूदा ज़माने में सभी लोगों के लिए यह ज़रूरी है और सभी को इस की डिमांड है। मगर आज कल इस का फूड प्रोडकशन को बढ़ाने के लिये इस्तेमाल किया जाना निहायत जरूरी है। खुराक की कमी की वजह से हमें अनाज बाहर के मुलकों से मंगवाना पड़ रहा है। हमारे इलाके वाले लोग इस बिजली वाले महिकमें के पीछे पीछे फिरते रहते हैं कि हमें बिजली दो, मगर कोई परवाह नहीं की जाती। मेरी मिनिस्टर साहिब से यही रिक्वैस्ट है कि आखिर ऐसा कब तक चलता रहेगा? इस मुल्क की तरक्की तब तक किसी हालत में भी नहीं हो पायेगी जब तक कि अनाज की समस्या हल नहीं हो जाती। इस तरह से उन इलाकों में जहां कि पानी की सिंचाई के और कोई साधन नहीं हैं इस महकमें को सिंचाई के लिये ट्यूबवैल या पम्पिंग सैटस के लिये कुनैकशन्ज़ ज़रूर देने चाहियें। कुछ जगहें ऐसी हैं जहां ज़मीनों को नहरों से सैराब किया जाता है मगर जो ज़मीनें टेल पर रह जाती हैं वहां पर पानी बिलकुल ही नहीं पहुंचता। जिस की वजह से यह ज़मीन बेकार होती जा रही है। सरकार को चाहिये कि वह इस तरफ पूरा पूरा ध्यान दे। ज़िला महेंद्रगढ़ के इलाके के अंदर न तो सिंचाई के कोई और साधन हैं, और न ही अभी तक वहां पर बिजली देने का प्रबंध ही हुआ है। मैं यह बात मिनिस्टर साहिब के नोटिस में ला देनी चाहता हूं कि एग्रीकल्चर सब कमेटी की एक मीटिंग हुई थी जिसमें एग्रीकल्चर आफीसर भी थे। वहां पर यह डिसाईड किया गया कि इस इलाके को टाप प्रायर्टी दी जाये मगर इस तरफ भी कोई ध्यान नहीं दिया गया। और तो और आप बजट के 12 सफे पर देखें महेन्द्रगढ़ के ज़िला के लिये बानिया सब-प्राजैक्ट के लिये प्रोवीज़न हुई है, मगर यह अलाटमट जाया जा रही है, इसके लिये कोई बजट अलाटमैंट होने पर भी बिजली की सप्लाई नहीं है।

[At this stage the Deputy Speaker occupied the Chair]

इस लिये मैं वज़ीर साहिब से दरखास्त करूंगा कि चाहे हमारा खुश्क इलाका है तो भी इस इलाके का पानी तो मीठा है। आप इस इलाके के लोगों पर रहम करें। कम अज़ कम जिस काम के लिये जो अलाटमैंट होती है उसको तो पूरा करो। जो लिमिट मुकर्रर होती है उस तक तो कम अज़ कम खर्च कर दें। दूसरी चीज़ यह कि मेरे हां एक बानिया प्राजैकट है। वह 1963 में शुरू हुई। चौधरी रणबीर सिंह मिनिस्टर थे। इन्हों ने कहा था कि दो महीने में बिजली दे देंगे। उस गांव में

[श्री बनवारी लाल]

तो बिजली दे दी। 1963 में 29 गांव इलैक्ट्रीफाई होने थे। आप सुन कर हैरान होंगे कि आज उन में से एक गांव में भी बिजली नहीं गई। तो हम किस तरह इस महकमा पर विश्वास कर सकते हैं कि अगर कोई बजट में अलाटमेंट हो या कोई और स्कीम बनाई जाए, तो यह उसे पूरा करेंगे। मैं हाउस से, डिप्टी स्पीकर साहिबा, के जरिये दरखास्त करूंगा कि इलैक्ट्रिसिटी बोर्ड स्टेट विदिन स्टेट बनी हुई हैं। यह एक आटानोमस बाडी है। इस को खत्म करो ताकि इलाके के लोगों की डीवैलपमैंट हो। लोगों को बिजली मिले ताकि वह तरक्की करें इलाका तरक्की कर सके। किसी महकमा के अफसर उस इलाका के नहीं हैं। मुझे तो इस चीज पर थोड़ा सा अफसोस है कि हमारे इलाका के अफसर नहीं होते इसी बिना पर हमारी बजट अलाटमैंट जो होती है वह खर्च नहीं होती। मैं आपके द्वारा मिनिस्टर साहिब से दरखास्त करूंगा कि महेंद्रगढ़ में जहां खुश्क इलाका है वहां पर मीठा पानी है अगर आपने वहां की फूड प्राब्लम हल करनी है तो गांव में ज्यादा से ज्यादा बिजली दें। आगे बिलकुल नहीं है। कुओं पर बिजली जरूर दें उसके लिए चाहे किसी तरह से अलाटमैंट करें। बिजली के बारे में हमें यह कहते हैं कि आपके गांव को देंगे मगर आप जानते हैं कि महेंद्रगढ़ में दो दो मील पर गांव हैं इस लिए यह भी कहते हैं कि हमारा केस जस्टीफाई नहीं होता। मगर मैं कहता हूं कि सरकार सबसिडी दे।

उपाध्यक्षा : वाईंड अप करें। (Please wind up.)

श्री बनवारी लाल : अभी तो 5 मिनट ही हुए हैं कि मैंने बोलना शुरू किया है। कई बार रिप्रेजैंट हो चुका है कि हमारे इलाके से एक्स. ई. एन. 40 मील पर है। कनीना से एस. डी. ओ. 30 मील पर है। ऐस. ई. 50 मील पर है। एस. डी. ओ. के पास जाते हैं तो वह कहता है कि एक्स. ई. एन. के पास जाओ। एक्स. ई. एन. कहता है कि एस. ई. के पास जाओ। मैं आप से दरखास्त करूंगा कि एक्स. ई. एन. का दफतर महेंद्रगढ़ में बनाना चाहिए। उसे महेंद्रगढ़ में ट्रांस्फर किया जाए जो कि हमारा सब डिवीजन है। वहां लाईन सुप्रिंटैंडैंट का आफिस है, मगर जो क्राइटीरिया है उस के हिसाब से वहां पर सब डिवीजन बनाना जस्टीफाईड है। इस लिए मैं दरखास्त करूंगा कि सब डिवीजन महेंद्रगढ़ में हो। मिनिस्टर साहिब से मेरी यह दरखास्त है। (घंटी)

उपाध्यक्षा : आप को यह सोचना चाहिए कि बहुत से मेंबर बोलने वाले हैं। (The hon. Member should keep in mind that many more Members wait to participate in this discussion.)

श्री बनवारी लाल : लाईन सुप्रिंटैंडैंट कनीना के बारे में बार बार असैंबली मे सवाल पूछा गया तो बताया गया कि दो लाईनमैन हैं और 4 लाईन सुप्रिंटैंडैंट हैं। जब नारनौल में मिनिस्टर साहिब गए तो मैंने कहा कि महकमा के अफसरों से पूछो कि कितने लाइनमैन हैं और कितने लाईन सुप्रिंटैंडैंट हैं तो जवाब दिया जाता

तरक्की का कौमन मँबा बना है इस का उचित फायदा उठाया जाए इस से देश को उन्नति के पथ पर अग्रसर किया जाए। यही बातें मैं आप के द्वारा गवर्नमेंट और बोर्ड के अफसरान से कहना चाहता हूँ।

ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ (ਸਰਹੰਦ) : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਅਭੀ ਅਭੀ ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਸਿਟੀ ਬੋਰਡ ਕੀ ਐਨੂਅਲ ਰੀਪੋਰਟ ਔਰ ਫਾਈਨੈਂਸ਼ਲ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਔਰ ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਸਿਟੀ ਬੋਰਡ ਕੇ ਇਲਜ਼ਾਮਾਤ ਕੇ ਬਾਰੇ ਮੇਂ ਬਹਿਸ ਹਾਊਸ ਮੇਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁਈ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੇਂ ਬਹੁਤ ਸੇ ਮੈਂਬਰਾਨ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਨੇ ਗਹਿਰੀ ਨਜ਼ਰ ਸੇ ਨਹੀਂ ਲੇਕਿਨ ਸਰਸਰੀ ਤਰੀਕੇ ਸੇ ਬਜਟ ਐਸਟੀਮੇਟ ਕੀ ਫਾਈਨੈਂਸ਼ਲ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਕੋ ਦੇਖਨੇ ਕੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀ ਹੈ। ਖਾਸ ਤੌਰ ਸੇ ਮੈਂ ਨੇ ਉਸ ਹਿਸੇ ਕੋ ਜਿਸ ਮੇਂ ਮਲਟੀ-ਪਰਪਜ਼ ਰਿਵਰ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਸ ਦੀਏ ਹੂਏ ਹੈਂ ਔਰ ਉਨ ਮੇਂ ਭੀ ਖਾਸ ਤੌਰ ਸੇ ਜੋ ਰਾਈਟ-ਬੈਂਕ ਪਾਵਰ ਹਾਊਸ ਬਨ ਰਹਾ ਹੈ ਦੇਖਨੇ ਕੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਰੀਪੋਰਟ ਕੇ ਮੁਲਾਹਿਜ਼ੇ ਸੇ ਯਹ ਪਤਾ ਚਲਤਾ ਹੈ ਕਿ 1966 ਕੇ 6 ਮਹੀਨੋਂ ਮੇਂ ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਕੀ ਇਬਤਦਾਈ ਮੰਜ਼ਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਰੀਪੋਰਟ ਮੇਂ ਲਿਖਾ ਹੈ—

> "A huge net work of Transmission Lines of voltage 220 kV., 132 kV. and 66 kV. is to be erected in order to carry the power, that will be available with the commissioning of the Right Bank Power Plant...."

(At this stage quorum bells were sounded till the House was in quorum)

ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਹਾ ਥਾ ਕਿ ਰਾਈਟ ਬੈਂਕ ਪਾਵਰ ਪਲਾਂਟ ਕੀ ਪਹਿਲੀ ਯੂਨਿਟ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਮੇਂ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੋਇਆ ਬਿਜਲੀ ਜਹਾਂ ਪਰ ਇਨਹੋਂ ਨੇ ਲੇ ਜਾਨੀ ਹੈ ਵਹਾਂ ਲੇ ਜਾਨੇ ਕੇ ਲਿਏ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਲੇਕਿਨ ਜਬ ਮੈਂ ਇਸ ਰੀਪੋਰਟ ਕੋ ਮੁਲਾਹਜ਼ਾ ਕਰਤਾ ਹੂੰ ਤੋ ਮੁਝੇ ਨਿਹਾਇਤ ਅਫਸੋਸ ਸੇ ਕਹਿਨਾ ਪੜਤਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਮਾਲੂਮ ਕਿ ਇਸ ਬੋਰਡ ਨੇ ਪਲੈਨਿੰਗ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇ ਕੀ ਹੈ। ਆਪ ਕੋ ਮਾਲੂਮ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਆਗਸਟ ਹਾਊਸ ਕੋ ਭੀ ਮਾਲੂਮ ਹੈ ਕਿ ਜਬ ਭਾਖੜਾ ਡੈਮ ਬਨਨੇ ਲਗਾ ਥਾ ਤੋ ਸਾਈਮਲਟੇਨੀ ਅਸਲੀ ਕੈਨਾਲਜ਼ ਬਨਨੇ ਲਗ ਗਈ ਥੀਂ ਤਾਕਿ ਜਬ ਪਾਨੀ ਵਹਾਂ ਪਰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਏ ਤੋ ਫੌਰਨ ਖੇਤੋਂ ਮੇਂ ਲੇ ਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਸਾਥ ਹੀ ਸਾਥ ਕੈਨਾਲ ਵਰਕਸ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਥੇ। ਜਬ ਹਮ ਇਸ ਰੀਪੋਰਟ ਕੋ ਦੇਖਤੇ ਹੈਂ ਤੋ ਮਾਲੂਮ ਹੋਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੈਨਰੇਟਿੰਗ ਯੂਨਿਟ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਮੇਂ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਜਾਏਗੀ--ਸ਼ਾਇਦ ਆਜ ਯਾ ਕਲ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੋਗੀ ਲੇਕਿਨ ਜੋ ਬਿਜਲੀ ਪੈਦਾ ਹੋਗੀ ਉਸ ਕੋ ਪੰਜਾਬ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਇਲਾਕੋਂ ਮੇਂ ਲੇ ਜਾਨੇ ਕੇ ਲਿਏ ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨ ਬਨ ਗਈ ਹੈ ਯਾ ਨਹੀਂ ਵੁਹ ਇਸ ਰੀਪੋਰਟ ਮੇਂ ਕਹੀਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖਾ। ਇਸ ਰੀਪੋਰਟ ਮੇਂ ਸੇ ਕਹੀਂ ਜ਼ਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ ਕਿ ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨ ਕਬ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਇਸ ਮੇਂ ਕੋਈ ਡੇਟ ਇਸ ਕੇ ਬਾਰੇ ਮੇਂ ਨਹੀਂ ਦੀ ਗਈ। ਇਸ ਮੇਂ ਲਿਖਾ ਹੈ—

> "......So far the Board remained actively engaged on the scrutiny of the tenders and finalization of purchase proposals for the tower structures, conductors, groundwires, insulators and other line materails and placed orders......"

ਇਸ ਮੇਂ ਲਫਜ਼ ਹੈਂ 'Remained actively engaged", ਮੈਂ ਆਪ ਕੀ ਖਿਦਮਤ ਮੇਂ ਯਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹਤਾ ਹੂੰ ਕਿ ਰਾਈਟ ਬੈਂਕ ਪਾਵਰ ਹਾਊਸ ਕਬ ਬਨਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੂਆ ਥਾ। ਫਸਟ ਯੂਨਿਟ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਮੇਂ ਖਤਮ ਹੋ ਰਹਾ ਹੈ ਔਰ ਦੂਸਰਾ ਯੂਨਿਟ ਇਸ ਰੀਪੋਰਟ ਕੇ

[ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ]

ਮੁਤਾਬਿਕ ਆਜ ਸੇ ਤੀਨ ਮਹੀਨੇ ਕੇ ਬਾਦ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਏਗਾ । ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਸੇ ਬਨੀ ਹੁਈ ਬਿਜਲੀ ਕੋ ਲੁਧਿਆਣਾ ਔਰ ਦੂਸਰੀ ਜਗ੍ਹੋਂ ਪਰ ਲੇ ਜਾਨੇ ਕੇ ਲਿਏ ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨ ਕਬ ਤਕ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਵੁਹ ਇਸ ਰੀਪੋਰਟ ਸੇ ਜ਼ਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ । ਇਸ ਕੀ ਸਪਲਾਈ ਏਕ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਕਾ ਖਿਆਲ ਹੈ, ਨਾ ਮਾਲੂਮ ਵੁਹ ਕੰਟ੍ਰੈਕਟਰ ਕਬ ਸਪਲਾਈ ਕਰੇ । ਮੇਰੀ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਕੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਬੋਰਡ ਨੇ ਜੋ ਐਗਰੀਮੈਂਟ ਕੀਆ ਹੂਆ ਹੈ ਵੁਹ ਵਨ ਸਾਈਡਿਡ ਐਗਰੀਮੈਂਟ ਹੈ । ਉਸ ਮੇਂ ਕੰਟਰੈਕਟਰ ਕੋ ਸਾਰੇ ਹਕੂਕ ਹਾਸਲ ਹੈਂ । ਉਸ ਕੋ ਬੋਰਡ ਕੰਪੈਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਤਾ, ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਤਾ, ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਤਾ । ਬੋਰਡ ਉਸ ਕੋ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਤਾ ਕਿ ਫਲਾਂ ਤਾਰੀਖ ਤਕ ਹਮੇਂ ਸਾਮਾਨ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨਾ ਹੋਗਾ । ਇਸ ਰੀਪੋਰਟ ਮੇਂ ਲਿਖਾ ਹੈ—

"......The line materials in respect of the following transmission lines are covered under these orders :—"

ਆਰਡਰ ਪਲੇਸ ਕੀਏ ਹੂਏ ਹੈਂ । ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਰੀਪੋਰਟ ਸੇ ਜ਼ਾਹਰ ਹੋਤਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਮਾਲੂਮ ਕਬ ਤਕ ਆਰਡਰਜ਼ ਕੰਪਲਾਈ ਹੋਂਗੇ ਇਸ ਮੇਂ ਪੇਜ 68 ਪਰ ਲਿਖਾ ਹੈ :

"......Bhakra-Ludhiana and Bhakra Ganguwal lines to utilize at least a part of the power to be made available with the commissioning of the Right Bank Power Plant."

ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨ ਜੋ ਹੈ, ਜਿਸ ਸੇ ਬਿਜਲੀ ਕੋ ਲੇਜਾਨਾ ਹੈ ਇਸ ਰੀਪੋਰਟ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨੇ ਸੇ ਜ਼ਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ ਕਿ ਕਬ ਤਕ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਜਾਏਗੀ । ਮੈਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਸੇ ਯਹ ਉਮੀਦ ਕਰੂੰਗਾ ਕਿ ਅਗਰ ਬੋਰਡ ਨੇ ਕੋਤਾਹੀ ਕੀ ਹੈ ਤੋ ਆਜ ਇਸ ਹਾਊਸ ਮੇਂ ਇਸ ਬਾਤ ਕੋ ਸਾਫ ਕਰ ਦੇਂ ਕਿ ਕਬ ਤਕ ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਜਾਏਗੀ । ਜੋ ਐਗ੍ਰੀਮੈਂਟ ਹੂਆ ਹੈ ਜੈਸੇ ਮੈਂ ਨੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਆ ਹੈ—ਕਿਆ ਵੁਹ ਐਗ੍ਰੀਮੈਂਟ ਐਸਾ ਹੈ ਯਾ ਨਹੀਂ । ਅਗਰ ਐਸਾ ਹੈ ਤੋ ਗੌਰਮਿਟ ਉਨ ਅਫਸਰੋਂ ਕੇ ਖਿਲਾਫ ਕਿਆ ਐਕਸ਼ਨ ਲੇਗੀ ਜਿਨਹੋਂ ਨੇ ਫਰਮ ਕੇ ਸਾਥ ਵੁਹ ਐਗ੍ਰੀਮੈਂਟ ਤੈਹ ਕੀਆ ਥਾ? ਕਿਉਂ ਐਸਾ ਡੀਫੈਕਟਿਵ ਐਗ੍ਰੀਮੈਂਟ ਬਨਾਇਆ ਗਿਆ ਥਾ, ਕਿਨ ਹਾਲਾਤ ਮੇਂ ਬਨਾ, ਕੈਸੇ ਬਨਾ । ਇਸ ਬਾਤ ਕੀ ਤਹਿਕੀਕਾਤ ਸਰਕਾਰ ਕੋ ਕਰਵਾਨੀ ਚਾਹੀਏ ਤਾਕਿ ਜੋ ਕਾਮ ਸਫਰ ਹੋ ਰਹਾ ਹੈ, ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਰਹਾ ਹੈ ਵੁਹ ਨਾ ਹੋ ।

ਮੇਰੇ ਏਕ ਮੁਅਜ਼ਿਜ਼ ਦੋਸਤ ਨੇ ਹਾਊਸ ਮੇਂ ਕਹਾ ਥਾ, ਮੈਂ ਭੀ ਕਹਿਨਾ ਚਾਹਤਾ ਹੂੰ ਕਿ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਬਿਜਲੀ ਕਾ ਬੋਰਡ ਕਿਉਂ ਕਾਇਮ ਕੀਆ ਥਾ, ਕਿਉਂ ਯਹ ਐਕਟ ਬਨਾਇਆ ਥਾ ? ਇਸ ਲਿਏ ਬਨਾਇਆ ਥਾ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਜੋ ਕਿ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕੇ ਲਿਏ ਅਸ਼ੱਦ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ—ਕਿਸੀ ਮੁਲਕ ਕੀ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਨਾ ਹੋ ਤੋ ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ ਕਿ ਵਹਾਂ ਕੀ ਬਿਜਲੀ ਕੀ ਕੰਜ਼ੰਪਸ਼ਨ ਕੋ ਦੇਖਾ ਜਾਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤਨੀ ਹੋਤੀ ਹੈ—ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਕੋ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨੇ ਸੇ ਸਟੇਟ ਗੌਰਮਿੰਟ ਕੋਤਾਹੀ ਕਰ ਦੇ, ਇਸ ਕੀ ਰੀਸੀਟਸ ਔਰ ਰੈਵੀਨਿਊਜ਼ ਦੂਸਰੀ ਜਗ੍ਹਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਾ ਕਰ ਲੇ, ਇਸ ਲਿਏ ਯਹ ਬਿਜਲੀ ਬਰਡ ਬਨਾਇਆ ਗਿਆ ਥਾ । ਇਨ ਬੋਰਡੋਂ ਕੀ ਮੇਨ ਫੰਕਸ਼ਨਜ਼ ਹੈਂ—Production and distribution of Electricity, ਤੋ ਯਿਹ ਦੋ ਕਾਮ ਇਸ ਕੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਹੈਂ । ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਸਮਝਤਾ ਹੂੰ ਕਿ ਜਹਾਂ ਤਕ ਇਸ ਬੋਰਡ ਕਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਯਹ ਕਾਮ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੇ ਹੈਂ । ਇਸ ਮੇਂ

ਔਰ ਕਿਤਨੀ ਹੀ ਕਮੀਆਂ ਹੈਂ ਜਿਨ ਕੀ ਬਾਬਤ ਅਭੀ ਅਭੀ ਹਵਾਲਾ ਦੀਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਯੇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਲੰਬੀ ਚੌੜੀ ਰੀਪੋਰਟ ਹੈ । ਇਸ ਮੇਂ ਸੇ ਮੈਂ ਏਕ ਹੀ ਮਿਸਾਲ ਲੇਤਾ ਹੂੰ । ਅਪੈਂਡਿਕਸ XIII ਮੇਂ, ਪਰ ਕੈਪੀਟਾ ਕੰਜ਼ੰਪਸ਼ਨ ਦੀ ਗਈ ਹੈ । ਇਸ ਕੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪਰ ਕੈਪੀਟਾ ਕੰਜ਼ੰਪਸ਼ਨ—

ਫ਼ੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਮੇਂ	27
ਬਠਿੰਡਾ ਮੇਂ	16
ਸੰਗਰੂਰ ਮੇਂ	27
ਪਟਿਆਲਾ ਮੇਂ	45
ਲਾਹੌਲ ਔਰ ਸਪਿਤੀ ਮੇਂ	1

ਔਰ ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾ ਸੇ ਕਰਨਾਲ ਮੇਂ 35 ਹੈ । ਬਾਕੀ ਇਜ਼ਲਾਹ ਕੀ ਬਾਬਤ ਭੀ ਦੀਆ ਹੂਆ ਹੈ । ਇਸ ਸੇ ਯੇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹਮ ਅਭੀ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਮੇਂ ਬਹੁਤ ਪੀਛੇ ਹੈਂ । ਜਹਾਂ ਤਕ ਬਿਜਲੀ ਕੀ ਸਪਲਾਈ ਕਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਹੋ ਜਾਏ ਕਿ ਬੋਰਡ ਕੋ ਲਾਜ਼ਮ ਆਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਤਵਜੋਹ ਇਸ ਤਰਫ ਦੀ ਜਾਤੀ । ਮੈਂ ਸਮਝਤਾ ਹੂੰ ਕਿ ਬੋਰਡ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਪਨੇ ਫਰਜ਼ ਕੀ ਕੋਤਾਹੀ ਕਰ ਰਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਸੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਖਤ ਅਲਫਾਜ਼ ਮੇਂ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹਤਾ ।

ਇਸ ਕੇ ਇਲਾਵਾ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰੂੰ ਕਿ ਜਬ ਅਟਾਨੋਮਸ ਬੋਰਡਜ਼ ਮੁਲਕ ਕੇ ਅੰਦਰ ਕਾਇਮ ਕੀਏ ਗਏ ਥੇ ਤੋ ਇਸ ਗਰਜ਼ ਸੇ ਕੀਏ ਗਏ ਥੇ ਕਿ ਇਸ ਕੇ ਅੰਦਰ ਪਾਲਿਟਿਕਸ ਕਾ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਹੋਗਾ । ਲੇਕਿਨ ਅਬ ਬੜੇ ਅਫ਼ਸੋਸ ਕੇ ਸਾਥ ਕਹਿਣਾ ਪੜਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਮੇਂ, ਹਰ ਬਾਤ ਮੇਂ, ਹਰ ਕਾਮ ਮੇਂ, ਹਰ ਕਮੇਟੀ ਮੇਂ ਯੇਹ ਚੀਜ਼ ਆ ਜਾਤੀ ਹੈ ਔਰ ਲਾਈ ਜਾਤੀ ਹੈ । ਇਸ ਕਾ ਨਤੀਜਾ ਯੇਹ ਹੋਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕਾ ਕਾਮ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੋਤਾ ਹੈ ਵੁਹ ਸਫ਼ਰ ਕਰਤਾ ਹੈ ।

ਬੋਰਡ ਕੀ ਜੋ ਸ਼ਾਖ ਹੈ ਉਸ ਕੇ ਮੁਤਅੱਲਕ ਮੈਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿਨਾ ਚਾਹਤਾ । ਇਸ ਬੋਰਡ ਕੇ ਮੈਂਬਰੋਂ ਕੇ ਨਾਮੋਂ ਕੋ ਅਗਰ ਆਪ ਦੇਖੇਂਗੇ ਤੋ ਖੁਦ–ਬ–ਖੁਦ ਇਸ ਬਾਤ ਕੀ ਤਈਦ ਹੋ ਜਾਏਗੀ । ਸਿਰਫ ਇਤਨਾ ਕਹਿਨਾ ਚਾਹਤਾ ਹੂੰ ਕਿ ਆਪ ਦੇਖੇਂ ਕਿ ਇਸ ਮੇਂ ਕਿਤਨੇ ਟੈਕਨੀਕਲ ਐਕਸਪਰਟਸ ਹੈਂ । ਸਿਵਾਏ ਮਿਸਟਰ ਐਸ. ਐਨ. ਖੋਸਲਾ ਕੇ ਔਰ ਕੋਈ ਭੀ ਟੈਕਨੀਕਲ ਐਕਸਪਰਟ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਐਡਮਿਨਿਸਟਰੇਟਿਵ ਆਫ਼ੀਸਰ ਰਖੇ ਹੂਏ ਹੈਂ । ਐਡਮਿਨਿਸ-ਟ੍ਰੇਟਿਵ ਮੈਂਬਰ ਵਹਾਂ ਪਰ ਏਕ ਹੈਂ—ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਸੇ ਵੁਹ ਮੈਂਬਰ ਹੈਂ । ਇਸ ਕੀ ਬਾਬਤ ਭੀ ਮੈਂ ਬਿਲਾ ਖੌਫ਼ੇ ਤਰਦੀਦ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੂੰ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਪਾਲੇਟਿਕਸ ਕੀ ਬਿਨਾ ਪਰ ਹੀ ਉਸ ਕੋ ਵਹਾਂ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ । ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾ ਸੇ ਮੈਂ ਨੇ ਚੇਅਰਮੈਨ, ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਸਿਟੀ ਬੋਰਡ ਕੀ ਬਾਬਤ ਭੀ ਜਨਰਲ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਕੇ ਵਕਤ ਭੀ ਅਰਜ਼ ਕੀਆ ਥਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾ ਕੀ ਟੈਂਡੈਂਸੀ ਹਮਾਰੇ ਮੁਲਕ ਕੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਮੇਂ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈਦਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਹੈ । ਯੇਹ ਟੈਂਡੈਂਸੀ ਯਹਾਂ ਪਰ ਇਸ ਕਦਰ ਬੜ੍ਹਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਔਰ ਆਈ. ਸੀ. ਐਸ.

[ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ]

ਅਫਸਰੋਂ ਕੋ ਛਾਂਟ ਛਾਂਟ ਕਰ ਲਗਾਇਆ ਜਾਤਾ ਹੈ । ਜਬ ਯੇਹ ਬੋਰਡ ਕਾਇਮ ਹੂਆ ਥਾ ਤੋ ਇਸ ਕਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਏਕ ਟੈਕਨੀਕਲ ਐਕਸਪਰਟ ਥਾ ਔਰ ਮੈਂ ਸਮਝਤਾ ਹੂੰ ਕਿ ਵੁਹ ਏਕ ਬਹੁਤ ਮੌਜ਼ੂੰ ਆਦਮੀ ਥਾ ਇਸ ਬਾਤ ਕੇ ਲੀਏ ਕਿ ਵੁਹ ਬੋਰਡ ਕੋ ਚਲਾਤਾ । ਔਰ ਬੋਰਡ ਕੋ ਕਾਇਮ ਕਰਨੇ ਮੇਂ ਜੋ ਮਨਸ਼ਾ ਥਾ, ਪੂਰਾ ਹੋਤਾ । ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਕੇ ਬਾਅਦ ਐਸੀ ਹਵਾ ਚਲੀ ਕਿ ਏਕ ਆਈ. ਸੀ. ਐਸ. ਅਫ਼ਸਰ ਕੋ ਇਸ ਬੋਰਡ ਕਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਬਨਾ ਦੀਆ ਗਿਆ। ਯਾਨੀ ਏਕ ਟੈਕਨੀਕਲ ਐਕਸਪਰਟ ਕੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਆਈ. ਸੀ. ਐਸ. ਕੋ ਲਗਾ ਦੀਆ ਗਿਆ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾ ਸੇ ਮੈਂ ਅਰਜ ਕਰੂੰ ਕਿ ਜੋ ਪਾਰਟ ਟਾਈਮ ਮੈਂਬਰ ਹੈਂ ਉਨ ਕੋ ਭੀ ਇਸੀ ਨਜ਼ਰੀਏ ਸੇ ਲੀਆ ਜਾ ਰਹਾ ਹੈ, ਐਸੇ ਆਦਮੀਓਂ ਕੋ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾਤਾ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਬੋਰਡ ਕੇ ਅਗਰਾਜ਼ ਕੋ ਪੂਰਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਹੋਂ । ਲੇਕਿਨ ਅਫ਼ਸੋਸ ਇਸ ਬਾਤ ਕਾ ਹੈ ਕਿ ਔਰ ਹੀ ਕਈ ਮਸਲਿਹਤੇਂ ਹੈਂ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾ ਕੀ ਐਪਵਾਇੰਟਮੈਂਟਸ ਮੇਂ ਭੀ ਲਾਈ ਜਾਤੀ ਹੈਂ । ਐਸੀ ਛੋਟੀ ਛੋਟੀ ਬਾਤੋਂ ਮੇਂ ਮੈਂ ਇਸ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਜਾਨਾ ਚਾਹਤਾ—ਜੋ ਦੇਹਾਤ ਕੇ ਅੰਦਰ ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਔਰ ਦੂਸਰੀ ਤਰਹ ਸੇ ਬਿਜਲੀ ਪਹੁੰਚਾਨੇ ਕੀ ਬਾਤੇਂ ਹੈਂ, ਜੋ ਸ਼ਿਕਾਇਆਤ ਹੈਂ ਮੈਂ ਉਨ ਕੀ ਡੀਟੇਲਜ਼ ਮੇਂ ਨਹੀਂ ਜਾਨਾ ਚਾਹਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ ਕੀ ਤਫ਼ਸੀਲ ਮੇਂ ਜਾਨੇ ਕੇ ਲਿਏ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਕਤ ਦਰਕਾਰ ਹੈ ਲੇਕਿਨ on the face of this report ਮੈਂ ਨੇ ਜੋ ਅਰਜ਼ ਕੀਆ ਹੈ, ਅਗਰ ਵਾਕਈ ਕੋਈ ਐਸਾ ਐਗਰੀਮੈਂਟ ਹੈ, ਜੈਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਹੈ ਕਿ ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨਜ਼ ਲਗਾਨੇ ਮੇਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਕਤ ਦਰਕਾਰ ਹੋਗਾ ਔਰ ਜੋ ਪਾਵਰ ਯੂਨਿਟਸ ਵਹਾਂ ਪਰ ਕਾਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਂਗੇ ਉਨ ਕਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ, ਇਸ ਕੇ ਮੁਤੱਲਕ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਤਹਿਕੀਕਾਤ ਕਰਾਏ । ਮੈਂ ਸਮਝਤਾ ਹੂੰ ਕਿ ਅਗਰ ਕੁਛ ਆਦਮੀਓਂ ਨੇ ਕਿਸੀ ਖਾਸ ਆਦਮੀ ਯਾ ਆਦਮੀਓਂ ਕੋ ਫੇਵਰ ਕਰਨੇ ਕੇ ਲੀਏ, ਉਨ ਕੋ ਫ਼ਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਨੇ ਕੇ ਲੀਏ ਯਾ ਔਰ ਵਜੂਹਾਤ ਕੀ ਬਿਨਾ ਪਰ ਐਸਾ ਐਗਰੀਮੈਂਟ ਕੀਆ ਹੈ ਤੋ ਉਸ ਐਗਰੀਮੈਂਟ ਕੋ ਦੁਬਾਰਾ ਰੀਕਾਸਟ ਕੀਆ ਜਾਵੇ, ਅਗਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ ਪਰ ਐਸਾ ਕੀਆ ਜਾ ਸਕਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਚੀਜ਼ ਕੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਹੋਨੀ ਚਾਹੀਏ ਔਰ ਇਸ ਕੋ ਸੈਟ ਰਾਈਟ ਕੀਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਏ ।

प्रिंसीपल रला राम (मुकेरियाँ) : चेयरमैन साहिब, जहां तक इस बोर्ड की वर्किंग का ताल्लुक है, इस के मुताल्लिक बहुत सी शिकायात हैं । उन में से एक शिकायत यह भी है कि गांव और देहाती इलाकाजात के अन्दर इलैक्ट्रिफिकेशन करने का जो प्रोग्राम है वह किसी इन्साफ और रीज़न की बिना पर नहीं रखा गया । इस के लिए काफी हद तक एक बीमारी है और इस बात को मानना पड़ेगा कि बहुत से काम पुलिटीकल प्रैशर से होते हैं, पुलिटीकल दबाव से होते हैं । तो ऐसे इलाकाजात में जहां पर से काफी ज्यादा मात्रा में पुलिटीकल दबाव पढता रहा वहां पर गांवों के अन्दर बिजली देने का काम काफी तेज़ी के साथ हो रहा है लेकिन बहुत से ऐसे देहाती इलाके हैं जिन्हें नाम मात्र भी बिजली सप्लाई नहीं की गई । अब यह देखना गवर्नमेंट, जो कि पालिसी ले डाउन करती है, और इलैक्ट्रिसिटी बोर्ड, दोनों का काम है । जिन बहुत से देहातों में अब तक बिजली नहीं जा सकी उसके लिए मैं गवर्नमेंट को और बोर्ड को, यानि दोनों को ज़िम्मेदार ठहराता

हूं। जैसा कि, चेयरमैन साहिब, मेरे अपने हलके में हाजीपुर ब्लाक है, सतारह-अठारह साल से, जब से देश आज़ाद हुआ है, उस ब्लाक के अन्दर एक भी गांव को इलैक्ट्रिफाई नहीं किया गया है। यह किस हद तक बेइन्साफी है इस प्वायंट को अलैबोरेट करने की जरूरत नहीं जब कि यह एक हकीकत है कि सारे का सारा ब्लाक ही खाली रहे और वहां पर एक गांव के अन्दर भी बिजली न पहुंचाई जाए। यह परले दर्जे की बेइन्साफी है। जहां इस के लिए गवर्नमेंट का फर्ज़ है कि वह देखे और वहां के लोगों के साथ इन्साफ करे वहां पर इलैक्ट्रिसिटी बोर्ड पर भी एक बड़ी भारी ज़िम्मेदारी आयद होती है जो कि एक अटानोमस बाडी है। उसका भी फर्ज़ है कि वह अपनी प्लैन्ज और योजनाएं इस प्रकार रैशनलाईज़ करे, उन्हें रीज़न के मुताबिक, इन्साफ और न्याय के मुताबिक चलाए कि कोई भी इलाका इस तरह मे निगलैक्टिड न रहे जिस तरह से अब है।

मेरे हल्के में पौग डैम का काम शुरू हुआ है। वहां पर आप जानते हैं कि बिजली की कितनी ज़रूरत थी। बिजली के बगैर वह काम आगे चल नहीं सकता था लेकिन कितनी नावाजिब बात है कि तलवाड़ा टाउनशिप, जहां पर हमारे सब काम करने वाले कर्मचारी रहते हैं, वहां पर रात के वक्त बिजली जगमगाती हैं लेकिन जिन लोगों से ज़मीन लेकर वह सारी टाउनशिप बनाई गई उन को इस से महरूम रखा गया है। आखिर वहां पर कितनी और ज्यादा बिजली खर्च हो जाती। जो लोग वहां से सौ पच्चास गज़ के फासले पर हैं उन को अभी तक बिजली नहीं पहुंचाई गई। उन देहातियों की तरफ कोई ध्यान नहीं दिया गया। टाउनशिप तो सारी इलैक्ट्रिफाईड है लेकिन वहां से दस गज़ परे जो देहातियों की पुरानी दुकानें और मकान हैं वहां पर बिजली नहीं पहुंच पाई। यह परले दरजे की बेइन्साफी है। यह कह देना कि पौग डम अथारिटीज़ इस के लिए ज़िम्मेदार है ठीक नहीं क्योंकि बिजली तो वहां पर बिजली बोर्ड ने पहुंचानी है। इसलिए चेयरमैन साहिब, मैं आप के ज़रिए यहां पर यह आवाज उठाना चाहता हूं कि जो देहातियों के साथ बेइन्साफी की गई है उसे फौरन दूर किया जाए। इस के लिए इलैक्ट्रिसिटी बोर्ड की बड़ी भारी ज़िम्मेदारी है और उन्हें इस ज़िम्मेदारी को निभाना चाहिए। के.वी. लाईन्ज़ हाजीपुर दातारपुर और तलवाड़ा के बहुत पास से गुज़रती है। कहीं पर पच्चास गज़ के फासले पर और कहीं पर सौ गज़ के फासले पर लेकिन वहां पर बिजली नहीं दी जाती हालांकि आसानी से वह वहां पर सप्लाई की जा सकती है। जैसा कि मैं ने पहले निवेदन किया, पूरा ब्लाक का ब्लाक ऐसा है जहां पर एक गांव में भी बिजली नहीं दी गई। यह नामुनासिब बात है और बोर्ड की प्लैनिंग पर एक बदनुमा धब्बा है। इसलिए आप के ज़रिए यह कहना चाहता हूं कि वहां बहुत जल्दी बिजली दी जानी चाहिए ताकि कम से कम इस ब्लाक के अन्दर जो बड़े २ विलेजिज़ हैं जैसे दातारपुर है जिसकी अबादी 15 हज़ार के करीब है और हाजीपुर है जो कि थाना है और वहां एक हैल्थ सैंटर भी है, वहां पर तो बिजली से लोगों को फायदा हो। लेकिन वहां हो यह रहा है कि वहां से थोड़ी दूर तलवाड़ा में तो बिजली दी गई है लेकिन वहां के जो पुराने रहने वाले लोग हैं उन को बिजली नहीं दी जा रही हालांकि उन को बिजली देने में कोई बहु

[प्रिंसीपल रला राम]

ज्यादा बिजली की युनिटस खर्च होने वाली नहीं हैं। यह कोई ऐसी बात नहीं है जिस से कोई घबराहट पैदा हो सकती हो।

दूसरी बात मैं टियूबवैलज़ के कुनैकशनज़ के बारे में कहना चाहता हूं। जहां तक टियुबवेलज का ताल्लुक है यह जो मकेरियां और हाजीपुर का इलाका है वहां पर कुनैंकशन देने में बड़ी बेइनसाफी से काम लिया गया है। यह ठीक है कि मेरे हलका में शाह नहर चलती है लेकिन जो दरया ब्यास का इलाका है वह बड़ा ज़रखेज़ इलाका है और वहां पर बड़ी आसानी से टियूबवैलज़ लगाए जा सकते हैं। मिसाल के तौर पर भटियाँ गांव है या सुनहरयिां गाव हैवहां के लोग वहां पर टियूबवैलज़ लगाना चाहते हैं लेकिन उनकी कुछ सुनवाई नहीं होती हालांकि वह जो इलाका है इतना चावल की प्रोडकशन के लिए मशहूर है कि अगर वह सारे पजाब की नहीं तो ज़िला होश्यारपुर की ग्रेनरी ज़रूर कही जा सकती है क्योंकि वहां से 3 लाख टन के करीब चावल हर साल पंचाब के दूसरे हिस्सों को और पंजाब से भी बाहर जाता है। इस लिहाज़ से यह इतना इम्पार्टेंट इलाका है लेकिन फिर भी इस की तरफ ध्यान नहीं दिया जा रहा।

यहां पर कहा गया कि इस महकमें में कुरप्शन है। मैं समझता हूं कि यह ज़ोर देने की बात नहीं है क्योंकि यह तो एक मुस्तनिद बात है लेकिन मैं यह ज़रूर कहूंगा कि गवर्नमेंट खुद भी इस बात के लिए बड़ी ईगर है कि ज्यादा से ज्यादा टियुबवेलज़ को एनरजाईज़ किया जाए लेकिन इसके रास्ता में यह कुरप्शन की लानत मौजूद है और सौ या दो सौ रुपए लिए बिना किसी को कुनैकशन नहीं दिया जाता। इसलिए, सभापति महोदय, मैं आप की मारफत इतना ही निवेदन करता हूं कि लोग हमारे पास आते हैं और हमें बताते हैं कि उन्हें बिजली का कुनैंकशन टियूबवैल के लिए नहीं दिया जा रहा। हम तो उन को कहते हैं कि उन के लिए बेहतर तो यही होगा कि वह इस काम में एम०एल०एज़० की मदद न लें क्योंकि हम जानते हैं कि हमारे कहने से तो उन का काम नहीं बनेगा लेकिन हम उन से यह भी तो नहीं कह सकते कि फलां मुलाजम की जेब में रुपए डालने से उन का काम हो सकता है। हम उन को यह नहीं कहते क्योंकि हम समझते हैं कि यह कहना हमारी शान के शायां नहीं है। तो जैसा कि मूवर आफ दी रेज़ोल्यूशन ने कहा है कि इस बिना पर बोर्ड में कुरप्शन ज्यादा है, इसलिए बोर्ड को तोड़ देना चाहिए मैं उन से इस में मुतफिक नहीं हो सकता क्योंकि यह इनस्टीच्यूशन फायदेमन्द हो सकती है। यह एक कमरश्यल डिपार्टमेंट है और इसे कमरश्यल लाईनज़ पर चलाया जा सकता है। इस के साथ ही मैं यह कहना चाहता हूं कि इस के अन्दर जो कुरप्शन है उस को दूर करने के लिए प्रयत्न नहीं किया गया। जहां तक टियुबवैलों को एनरजाईज़ करने का ताल्लुक है, मैं समझ नहीं पा रहा कि हाजीपुर के इला के के टियबवैलज को क्यों एनरजाईज नहीं किया जा रहा। यह सवाल तो

एक नैशनल सवाल है और किसी इण्डीविजुअल का काम नहीं है और वहां पर सिर्फ हाजीपुर की ही यह हालत नहीं है वहां तो ब्लाक के ब्लाक हैं जो नैगलेक्टिड पड़े हुए हैं और वहां पर एक भी विलेज इलेक्ट्रीफाइड नहीं है। इसी लिए मैं कहूंगा कि इस बेइन्साफी को दूर किया जाना चाहिए। आप का धन्यबाद।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ (ਲੁਧਿਆਨਾ ਉੱਤਰ) : ਮਿਸਟਰ ਚੇਅਰਮੈਨ, ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਫੋਰਮੋਸਟ ਰਿਆਸਤਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ 109 ਯੂਨਿਟ ਫੀ ਕਸ 1964-65 ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਖਰਚ ਹੋਈ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਤਕਰੀਬਨ ਇਕ ਲਖ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਫੀ ਸਾਲ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਮਿਲ ਰਹੇ ਸੀ ਸਾਰੇ ਟਾਉਨਜ਼ ਨੂੰ ਔਰ ਤਕਰੀਬਨ 25 ਫੀ ਸਦੀ ਪਿੰਡ ਈਲੈਕਟਰੀਫਾਈ ਹੋ ਗਏ ਨੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਲ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ ਜੋ ਪਾਲੇਸੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪਹਿਲੇ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਬਿਜਲੀ ਸਪਲਾਈ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਈਸੈਂਸਾਂ ਦੀ ਜੂੰ ਜੂੰ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਜਾਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਟੇਕ ਓਵਰ ਕਰਦਾ ਚਲਾ ਜਾਏ ਔਰ ਹੁਣ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਕ ਜਾਂ ਦੋ ਕੰਪਨੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹਨ ਔਰ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਟੇਕ ਓਵਰ ਕਰ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਔਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜੇ ਹਾਲਾਤ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਗਲ ਤੇ ਹੋਰ ਗੌਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਔਰ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦੇ 1964-65 ਦੇ ਰੈਵੇਨੀਊ ਹਨ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ 16.94 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤਾਂ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦੀ ਇਨਕਮ ਹੈ ਔਰ ਤਕਰੀਬਨ 2 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਇਨਕਮ ਵਧਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦੀ ਕਿਤਨੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਲ ਇਹ ਖਿਆਲ ਵੀ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦੇ 1964-65 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ 19 ਹਜ਼ਾਰ ਤਾਂ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਸਾਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦੀ ਵਰਕਿੰਗ ਦੇਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਦੀ ਵਰਕਿੰਗ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨਲ ਵਿਊ ਪੁਆਇੰਟ ਤੋਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪਬਲਿਕ ਯੁਟਿਲੇਟੀ ਔਰ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਔਰ ਸਾਨੂੰ ਪਬਲਿਕ ਯੁਟਿਲੇਟੀ ਔਰ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਲਈ ਜੋ ਸਟੈਂਡਰਡ ਉਚੇ ਤੋਂ ਉਚਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਔਰ ਜੋ ਉਚੇ ਤੋਂ ਉਚਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਇਲੈਕਟਰਿਸੀਟੀ ਬਰਡ ਦੇ ਐਂਜੀਨੀਅਰਜ਼ ਦੀ ਜੋ ਹੁਣੇ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ ਸੀ ਔਰ ਉਸ ਵਿਚ ਜੋ ਪਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ਼ਲ ਐਡਰੈਸ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਹੈ। ਇਸ ਐਡਰੈਸ ਵਿਚ ਪਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਸਾਹਿਬ ਖੁਦ ਮੰਨਦੇ ਨੇ–

> "There is a heavy criticism of the Board in the Legislature, Press and Public Conferences".

ਯਾਨੀ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਇਹ ਲੈਜਿਸਲੇਚਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਪਰੈਸ ਔਰ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਤੋਂ ਵੀ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਇਕ ਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਠ ਰਹੀ ਹੈ ਔਰ ਉਹ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਉਠ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਐਸਾ ਇੰਪਾਰਟੈਂਟ ਕੰਮ ਹੋਵੇ ਔਰ ਐਨਾ ਖਰਚ ਹੋਵੇ ਔਰ ਐਨੀ ਆਮਦਨੀ ਹੋਵੇ ਔਰ ਉਸ ਦੇ ਵਰਕਿੰਗ ਵਿਚ ਐਨੇ ਨੁਕਸ ਹੋਣ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਬੜੀ ਬਦਇਤਮੀਨਾਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕੋਈ ਗੈਰ-ਮਾਮੂਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਡਾ

[ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ]

ਸਟੈਂਡਰਡ ਆਫ਼ ਇੰਟੈਗਰਿਟੀ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਯਾਨੀ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲੁਚੇ ਇਕਠੇ ਹੋਏ ਨੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਲਈਏ ਤਾਂ ਕੀ ਨੁਕਸ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਹੇ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਔਰ ਇਹ ਦਲੀਲ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਹੈ ਤਾਂ ਜੇਕਰ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਕੀ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਇਹ ਕੋਈ ਖਾਸ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਫਿਰ ਅਗੇ ਚਲ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ— ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਹ ਅਨੈਲਿਸਿਜ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਔਰ ਉਸ ਅਨੈਲੇਸਿਜ਼ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਇਕ ਹਕੀਕਤ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਵਿਚ all is not well ਜੋ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਉਹ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਔਰ ਜੋ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਉਹ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਉਸ ਸਪਿਰਟ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਜਿਸ ਸਪਿਰਟ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ । ਇਥੇ ਤਾਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ—

ਲੂਟ ਸਕੇ ਸੋ ਲੂਟ ਔਰ ਜੋ ਨਾ ਲੂਟੇ ਸੋ ਊਤ ।

ਐਸੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ ਔਰ ਲੈਜਿਸਲੇਚਰ ਦੀ ਬੜੀ ਵਡੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਭਾਵੇਂ ਇਕ ਅਟਾਨੋਮਸ ਬਾਡੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜੋ ਪਾਲੇਸੀ ਔਰ ਸੁਪਰਵੀਜ਼ਨ ਹੈ ਉਹ ਗੌਰਮਿੰਟ ਔਰ ਲੈਜਿਸਲੇਚਰ ਦੀ ਹੈ ਅਗਰ ਅਸੈਂਬਲੀ, ਕੌਂਸਲ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਤੋਂ ਕੋਤਾਹੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹਿਤ ਨਹੀਂ ਅਹਿਤ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿਤਨੀ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਉਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੀ। ਹੁਣੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 19,000 ਤੋਂ ਵਧ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਦੇ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਪੈਂਡਿੰਗ ਪਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਕਨਜ਼ਿਊਮਰਜ਼ ਦੀਆਂ ਵੀ ਬੇਅੰਤ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਪੈਂਡਿੰਗ ਪਈਆਂ ਹਨ । ਜਿਥੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ large industrial supply consumers ਅਤੇ ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦੇਣ ਵਿਚ 3 ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਵਧ ਡੀਲੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, medium and small-scale industrial consumers ਨੂੰ 2 ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਅਤੇ ਡੋਮੈਸਟਿਕ ਕਨਜ਼ਿਊਮਰਜ਼ ਨੂੰ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਵਧ ਡੀਲੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਟੈਸਟ ਰਿਪੋਰਟ ਆ ਜਾਣ ਦੇ ਇਤਨੇ ਅਰਸੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਮਿਲ ਜਾਏ । ਮਗਰ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬੇਅੰਤ test reports ਆਈਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟਰਕਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਵਕਤ ਯਾਦ ਹੈ ਜਦੋਂ 1933 ਤੋਂ ਲੈਕੇ 1947 ਤਕ ਸਿਰਫ ਊਹਲ ਸਕੀਮ ਜੋਗਿੰਦਰ ਨਗਰ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਤੇ ਚਾਲੂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਫੈਦ ਹਾਥੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਘਾਟਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ, ਕੋਈ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ । ਭਾਖੜਾ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨੰਗਲ ਫਰਟੇ-ਲਾਈਜ਼ਰ ਫੈਕਟਰੀ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਰੇਟ ਤੇ ਦੇਣੀ ਮੰਨ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਿਤਨੀ ਬਿਜਲੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ ਹੈ ਉਹ ਖਪਾ ਨਹੀਂ ਸਕਾਂਗੇ । ਇਹ ਸਾਡੀ

12.00 Noon

ਇਹੀ ਚਲਦੀ ਰਹੀ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ 75.5% ਬਿਜਲੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਉਸ ਦੇ ਵਿਚੋਂ 65 ਫ਼ੀ ਸਦੀ ਨੰਗਲ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ! ਬਾਕੀ 10% ਰਹਿ ਗਈ । 4.85% ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਤੇ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ! ਇਸ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਸਟੇਟ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਉਹ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਅਨਾਜ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ 4.85% ਬਿਜਲੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਘਟ ਹੈ । ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਬਿਜਲੀ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ । ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਜੋ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਰੂਰਲ ਅਲੈਕਟਰੀਫ਼ੀਕੇਸ਼ਨ ਲਈ ਇਕ ਐਕਸਪਰਟ ਕਮੇਟੀ ਬਣੀ ਸੀ, ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਦਾ ਹਾਂ—

> Rural electrification should be extended as rapidly as possible in all sizeable areas. It should be regarded more as a social, economic enterprise and should be financed from general revenues.

ਉਸ ਨੇ ਸਿਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਡੀਕਲ ਅਤੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਸੋਸ਼ਲ ਸਰਵਿਸ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਹਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸੋਸ਼ਲ ਸਰਵਿਸ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ । ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਨਾਜ ਦੀ ਉਪਜ ਵਧ ਸਕੇ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਰੇਹ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਜਰੂਰੀ ਗਲਾਂ ਹਨ ! ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ । ਅਗਰ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਹ ਸੋਸ਼ਲ ਸਰਵਿਸ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਵਿਚ ਘਾਟਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਘਾਟਾ ਦਿਖਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ । ਇਸ ਗਲ ਵਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਸੋਸ਼ਲ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਤੇ ਮੈਡੀਕਲ ਹੈ । ਦੂਜੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਵਿਚ ਜੋ ਘਾਟਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਘਾਟਾ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਸ ਘਾਟੇ ਵਿਚ ਫਾਇਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਖਾਦ ਫੈਕਟਰੀ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਬਿਜਲੀ ਨੂੰ ਵੀ ਜੇ ਵਿਚੇ ਪਾ ਲਈਏ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਪਰ ਕੈਪੀਟਾ 109 ਯੂਨਿਟ ਬਿਜਲੀ ਹਿੱਸੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਡਿਸਟਰੀਬੀਊਸ਼ਨ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਹੈ ਉਹ ਫ਼ੇਅਰ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਕਿਸੇ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਵਿਚ ਘਟ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵਿਚ ਵਧ ਹੈ । ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਕੇ ਬਿਜਲੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਆਂਕੜੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਵਿਚ 75 ਯੂਨਿਟ ਪਰ ਕੈਪੀਟਾ ਹੈ, ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿਚ 73 ਹੈ, ਸੰਗਰੂਰ ਵਿਚ ਸਿਰਫ 27 ਹੈ, ਕਾਂਗੜੇ ਵਿਚ 5 ਅਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਚ 14 ਹੈ । ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਧ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤੁਸੀਂ ਘਟਾਉ । ਮਗਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਫੇਅਰ ਡਿਸਟਰੀਬੀਊਸ਼ਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਉਥੇ ਦਿਉ, ਜਿੱਥੇ ਨਹਿਰੀ ਇਲਾਕਾ ਹੈ, ਸੇਮ ਹੋਈ ਹੋਈ ਹੈ ਉਥੇ ਟਿਊਬਵੈਲ ਲਗਾਕੇ ਸੇਮ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਚੀਜ਼ ਵਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤਕ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ । ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਡੀਮਾਂਡ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧ ਗਈ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਸਪਲਾਈ ਉਤਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਮਗਰ ਸਰਕਾਰ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਉਣ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ । ਭਾਵੇਂ

[ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾਂ]

ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਤਨੇ ਹਜ਼ਾਰ ਟੀਊਬਵੈਲਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦੇਣੀ ਹੈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਉਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਔਰ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਹੁਤ ਘਟ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜਿਹੜਾ ਤੀਸਰੇ ਪੰਜ-ਸਾਲਾ ਪਲੈਨ ਦੇ ਵਿਚ ਸਪਲਾਈ ਦਾ ਗੈਪ ਸੀ ਉਹ 102 ਮੈਗਾਵਾਟ ਹੈ । ਚਾਹੀਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਘਟਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਚੌਥੇ ਪਲਾਨ ਦੇ ਵਿਚ 519 ਮੈਗਾਵਾਟ ਦਾ ਗੈਪ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ । ਮੈਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਕਰ ਤੁਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਿਰਫ ਡੈਮ ਵਾਲੀ ਬਿਜਲੀ ਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਡੀਪੈਂਡ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵੀ ਐਸੇ ਜ਼ਰੀਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਗਰ ਟੈਪ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜੇ ਐਵੇਂ ਅਕਾਉਂਟਸ ਅਫਸਰ ਵਗੈਰਾ ਵਡੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਤੇ ਰਖੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਕੇ ਐਕਸਪਰਟ ਭਰਤੀ ਕਰੋ ਜਿਹੜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਰਾਏ ਦੇਣ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਕਿੱਥੋਂ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਕੁਝ ਸਜੈਸ਼ਨਜ਼ ਦਿਆਂਗਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਧ ਬਿਜਲੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਿਆਸ ਪਰਾਜੈਕਟ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਕੰਪਲੀਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਤਾਰਾਂ ਵੀ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਹੀ ਵਿਛਾ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ । ਕਿਤੇ ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਜਨਰੇਟਰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਔਰ ਅਗਾਹਾਂ ਬਿਜਲੀ ਵਰਤਣ ਲਈ ਤਾਰਾਂ ਹੀ ਨਾ ਹੋਣ ਔਰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਾ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ । ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਿਤਨੀਆਂ ਵੀ ਮੇਜਰ ਅਤੇ ਮਾਈਨਰ ਹਾਈਡਰੋਇਲੈਕਟਰਿਕ ਸਕੀਮਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਨੇਪਰੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੁਸੀਂ ਐਕਸਪਰਟਸ ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਹੋਰ ਨਵੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਵੀ ਬਣਾਉਣ ਤਾਕਿ ਬਿਜਲੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ । ਪਹਿਲਾਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਈਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਜੈਨਰੇਟਰ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਸੀ । ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਨਦਾਮਪੁਰ ਤੇ ਜੈਨਰੇਟਰ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਭਾਖੜਾ ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਸਭ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੇ ਗਏ । ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਕਸਪਰਟ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕੋ ਵਕਤ ਹੀ ਦਾਤੇ ਬਣ ਗਏ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਔਰ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ । ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਬਲਿਕ ਰੀਲੇਸ਼ਨ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਪਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਆ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਹੀਟਰਾਂ ਤੇ ਹੀ ਖੀਰਾਂ ਬਣਾਇਆ ਕਰੋਗੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦਮ ਸਾਰੇ ਜਿਹੜੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਜੈਨਰੇਟਰ ਸਨ ਉਹ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ । ਉਸ ਗਲਤੀ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਪਤਾ ਲਗਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੈਨਰੇਟਰਾਂ ਨੂੰ ਦੋਬਾਰਾ ਨਹਿਰਾਂ ਤੇ ਲਾਵੇ ਔਰ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਜੈਨਰੇਟਰ ਲਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਹੀ ਬਿਜਲੀ ਕਨਜ਼ਿਊਮ ਕਰਨ ਤਾਂ ਭਾਖੜੇ ਦੀ ਬਿਜਲੀ ਬਚ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫਰੀਦਾਬਾਦ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਥਰਮਲ ਪਲਾਂਟ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਸਕੀਮ ਬਣਾਈ ਹੈ । ਇਹ ਚੰਗੀ ਗਲ ਹੈ। ਇਸ ਤਰਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਵੀ ਥਰਮਲ ਪਲਾਂਟ ਲਗਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਟੋਮਿਕ ਗਰਿਡ ਸਟੇਸ਼ਨ ਇਸ ਰੀਜਨ ਦੇ ਵਿਚ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਰਾਜਸਥਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ । (*Shri Ram Saran Chand Mital, a member of the Panel of Chairmen, in the*

Chair) ਮੈਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਜੈਸ਼ਨਜ਼ ਵਲ ਸਰਕਾਰ ਪੌਜ਼ੇਟਿਵ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇਗੀ ਔਰ ਫ਼ਾਇਦਾ ਉਠਾਵੇਗੀ ।

ਹੁਣ ਮੈਂ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਚੋਰੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਡਾਇਰੈਕਟ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਚੋਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਗਲਤ ਰੀਪੋਰਟਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਗਲਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮੀਟਰ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਦਾ ਵਡਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬੋਰਡ ਦੇ ਟੈਕਨੀਕਲ ਸਟਾਫ਼ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਬਹੁਤ ਥੋੜੀਆਂ ਹਨ ਔਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਟੈਕਨੀਕਲ ਕੁਆਲੀਫ਼ੀਕੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਡੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਜੇਹੜਾ ਬਰਡ ਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ 2,500 ਰੁਪਿਆ ਮਹੀਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਇਹ ਸਜੈਸਟ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਬੋਰਡ ਦਾ ਟੈਕਨੀਕਲ ਸਟਾਫ਼ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਰੀਵਾਈਜ਼ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਸੌਖਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਹ ਰਿਸ਼ਵਤਾਂ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਵਲ ਨਾ ਪੈਣ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲਾਈਨ ਲੌਸ ਸਿਰਫ਼ 10% ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਮਗਰ ਸੰਨ 1965 ਦੇ ਵਿਚ ਆਡਿਟ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ 134 ਗਰਿਡ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚੋਂ 19 ਨੂੰ ਐਗਜ਼ੈਮਿਨ ਕੀਤਾ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੀਪੋਰਟ ਹੈ ਕਿ 13% ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 50% ਤਕ ਲਾਈਨ ਲੌਸ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਆਪਣੀ ਰੀਪੋਰਟ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਕਿ 115 ਗਰਿਡ ਸਟੇਸ਼ਨ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮੀਟਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਔਰ ਜੇ ਕਿਤੇ ਮੀਟਰ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਮਹਿਕਮਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਸੁਧਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨੰਗਲ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਘਟ ਰੇਟ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਨੰਗਲ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦੇਣ ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਉਥੇ ਜਿਹੜੀ ਖਾਦ ਬਣਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਫ਼ਾਇਦਾ ਉਠਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੈਂਟਰ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਘਟ ਰੇਟ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇਣ ਨਾਲ ਇਕ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਘਾਟਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਰਕਮ ਸੈਂਟਰ ਦੇਵੇ ਤਾਕਿ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਘਾਟਾ ਨਾ ਪਵੇ । ਬਾਕੀ ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੀ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਰੇਟ ਰੀਵਾਈਜ਼ ਕਰੋ । ਸਾਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਮਹਿੰਗੇ ਭਾਅ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਜਾਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਸਸਤੀ ਬਿਜਲੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ । ਜਿਹੜੇ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦੇ ਚੇਅਰਮਨ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਐਮਰਜੰਸੀ ਲਗੀ ਹੋਈ ਸੀ ਉਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਵਕਤ ਹੈ, ਲੋਕ ਐਮਰਜੰਸੀ ਦੇ ਰੌਲੇ ਵਿਚ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਆਪਾਂ ਕਾਰਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਖਰੀਦ ਲਈਏ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋ ਨਵੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਖਰੀਦ ਲਈਆਂ ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਹਿਲੀ ਕਾਰ ਵੀ ਅਜੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਸੀ । ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 47 ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਕਾਰ ਖਰੀਦ ਲਈ । ਔਰ ਜਿਹੜੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਬੈਠਦੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਦਫਤਰ ਨਹੀਂ ਚੰਗਾ ਲਗਾ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 15 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਫਤਰ ਦੀ ਰੈਨੋਵੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 15 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਹੋਰ ਉਸੇ ਦਫਤਰ ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਹੋਰ ਸਜਾ ਕੇ ਰਖਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਸਜਾਵਟ ਲਈ 15 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਹੋਰ ਖਰਚ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਫਿਰ ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ । ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਕ ਰੈਸਟ-ਹਾਊਸ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਅਤੇ 30 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਹੋਰ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਇਕ ਰੈਸਟ-ਹਾਊਸ ਹੋਰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ

[ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ]

ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਰ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਜਾਕੇ ਠਹਿਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਟੀ. ਏ. ਵੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਬੰਬਈ ਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਸਟੇਟਾਂ ਵਿਚ ਟੂਰ ਲਗਾਣ ਲਈ ਵੀ ਖੁਦ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਐਕਸਪਰਟ ਤੇ ਟੈਕਨੀਕਲ ਆਦਮੀ ਉਥੇ ਬੈਠੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੇਜਦੇ । ਫਿਰ ਇਸ ਬੋਰਡ ਦਾ ਅਕਾਉਂਟਸ ਦਾ ਜੋ ਮੈਂਬਰ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਥਾਪਰ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਮੈਨੇਜਰ ਸ਼੍ਰੀ ਆਈ. ਪੀ. ਆਨੰਦ ਦੇ ਇਕ ਖਾਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰੋਮੋਸ਼ਨ ਦਿਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਲਈ ਉਸਦਾ ਐਸ. ਏ. ਐਸ. ਪਾਸ ਹੋਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ । ਉਸ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਖਾਸ ਆਦਮੀ ਆਨੰਦ ਸਾਹਬ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਵਿਚ ਲਗਵਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਪ੍ਰੋਮੋਸ਼ਨ ਦੇ ਦਿਤੀ । ਇਸ ਬੋਰਡ ਵਿਚ ਬੜੀ ਧਾਂਦਲੀ ਮਚੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਹਾਈ ਪਾਵਰਡ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਣਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਾਈ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਥੇ ਜੋ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਇਸ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਦੂਜਿਆਂ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਘਟ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਲਈ ਚਾਹੀਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸੇਵਾ ਬੋਰਡ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਬੋਰਡ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਵਧ ਸਕੇ (ਘੰਟੀ) ਐਨਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜੋ ਸੁਜੈਸ਼ਨਜ਼ ਮੈਂ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇ, ਛੋਟੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਵਧਾਵੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਾਵੇ ।

Mr. Speaker . Motion moved—

That the annual Administration Report of the Punjab State Electricity Board for the year 1964-65, which was laid on the Table of the House on the 2nd March, 1966, be discussed.

That the annual Financial Statement (Budget Estimates) of the Punjab State Electricity Board for the year 1966-67, which was laid on the Table of the House on the 2nd March, 1966, be discussed.

श्री बलरामजी दास टंडन (अमृतसर शहर–पश्चिम) : चेयरमैन साहिब, आज इस सदन में बिजली बोर्ड की एडमिनिस्ट्रेटिव रिपोर्ट और उस के बजट पर बहस हो रही है । वैसे तो हर साल इस पर बहस होती है लेकिन ऐसा लगता है कि न तो बोर्ड अपनी यह जिमेदारी महसूस करता है कि जनता के नुमांइदे जो खामियां इसकी वरकिंग में बताते हैं और उन्हें दूर करने के सुझाव देते हैं उन पर अमल करना है और न ही यह सरकार अपना फर्ज महसूस करती है कि इस सारी बहस को सुन कर जो डायरैक्टिवज़ बोर्ड को दिए जाने चाहिएं वह दिए जाएं । इस सारी बहस की लाइट में जो कदम उठाने चाहिएं उन्हें उठाने के लिए न यह बोर्ड और न यह सरकार कोशिश करती है और यह सारी बहस एक रसमी कार्यवाही सी बन गई दिखाई देती है। हर साल इस बहस के दौरान कुछ मुफीद सुझाव दिए जाते हैं और कुछ मुफीद बातें बताई जाती हैं लेकिन मिनिस्टर इन्चार्ज जो जवाब बोर्ड के अफसरान बना कर उन्हें देते हैं वह हमारे सामने दे जाते

हैं। लेकिन इस सारी बहस का जो असली मकसद है कि जो बातें सरकार के नोटिस में लाई जाती हैं उन की लाइट में सरकार बोर्ड को पुल अप करें, उन्हें डायरैक्शनज़ दें और फिर बोर्ड आगे उन पर अमल करे और जहां खामियां हैं उन पर मुनासिब ऐकशन ले कर उन्हें दूर करे, ऐसा दिखाई देता है कि उस मकसद को समझने और पूरा करने की न सरकार ने और न बोर्ड ने कोशिश की है और न इन बातों की तरफ कोई ध्यान दिया जाता है। जिन खाहिशात को सामने रख कर यह बोर्ड बनाया गया वह खाहिशात मैं नहीं कह सकता कि पंजाब सरकार की पूरी हुई हैं या नहीं लेकिन जिस सदन ने यह बिल पास किया था उन के मैम्बरान की और जनता की खाहिशात सारी की सारी राएगां गई हैं। खाहिश यह थी और मुद्दा यह था कि अगर बोर्ड बन जाएगा तो जो रैड टेप सरकारी महकमों में चलता है वह खत्म हो जाएगा और यह बोर्ड इनडीपैंडैंटली काम करते हुए उन बातों में वक्त जाया नहीं करेगा जिन बातों की वजह से सरकारी कामों में अकसर रूकावट पड़ती है। लेकिन मुझे अफसोस के साथ कहना पड़ता है कि इस बोर्ड में जो लोग बैठे हैं और जो इस काम को चलाने वाले ज़िम्मेदार अफसरान हैं उन्हों ने बिलकुल इन बातों की तरफ ध्यान देने की कोशिश नहीं की कि आखिर इस बोर्ड के बनाने के पीछे मुद्दा क्या था। बोर्ड ने असली मकसद समझने की तो कोशिश नहीं की और इन्डीपैंडैंट काम करने का मकसद यही समझा दिखाई देता है कि उसे कोई पूछने वाला नहीं, वह तो खुद एक स्टेट है। इसी का नतीजा है कि यह सरकार हाउस में और कैबनिट लैवल पर जितने फैसले लेती है कि इतने ट्यूबवैलज़ ऐनरजाइज़ करने हैं, इतने इन्डस्ट्रीय कुनैक्शनज़ देने हैं और बावजूद इसके कि वह फैसले अखबारों में आते हैं उन पर कोई अमल नहीं होता। नीचे से ले कर ऊपर तक जो हिदायतें चलती हैं उन पर अमल नहीं होता। बोर्ड वाले यह देखने की कोशिश नहीं करते कि जो हिदायात उन्हों ने नीचे की हैं उन पर कहां और क्यों अमल नहीं होता। यही वजह है कि आज उन के दफतर के निकले हुए आर्डर नीचे के दफतरों में रद्दी की टोकरी में चले जाते हैं। नीचे वालों को यह करने की हिम्मत तभी पड़ती है जब सरकार, बोर्ड या और किसी अदारे का भी इमैज खत्म हो जाता है। मैं कह सकता हूं सारे हालात को देखते हुए कि सरकार का और बोर्ड का जो इमैज है वह टारनिश हो गया हुआ है। और नीचे का अमला उन की हिदायत पर अमल करने के लिए तैयार नहीं है। नीचे ऐस. डी. ओज़ और ऐक्स ई ऐन्ज़ अपनी अपनी हकूमतें बनाए बैठे हैं। अगर किसी को कुनैकशन देना हो तो सौ तरीके और न देना हो तो सौ हीले-बहाने। जैसा कि अभी एक मैम्बर ने बोलते हुए कहा कि हज़ार तरीके बनाए हुए हैं कुरपशन के। जिसे न देना हो उसके लिए स्टोर में तार नहीं और जो तार है उसे कहेंगे यह लगानी मुनासिब नहीं, 16 बाई 18 की चाहिए, वह लाओ यह लाओ और जिस को खा पी कर देना है उस के लिए स्टोर में से सब कुछ निकल आता है। एक एक कुनैकशन के लिए जो ऐपलीकेशनज आती हैं उन के ऊपर नीचे से ऊपर तक क्या नोटिंग चलती है

[श्री बलरामजी दास टंडन]

उस की जब तक पड़ताल नहीं की जाती है तब तक यह कुरप्शन दूर नहीं हो सकती और लोगों की तकलीफ हल नहीं हो सकती। इस में कोई शक की बात नहीं कि बिजली का महकमा पंजाब की ज़रई और सनअती तरक्की की लाइफ लाइन है। इस के लाइफ-लाइन होने के नाते यह सरकार और बोर्ड अपनी ज़िम्मेदारी नहीं निभाते तो मैं समझता हूं कि यह हकूमत और बोर्ड और उस के अफसर पंजाब की जनता के साथ गद्दारी करते हैं, इन्साफ नहीं करते। आज हम इन्डस्ट्री को बढ़ता हुआ देखना चाहते हैं और उन्हें 24 घंटे चलता देखना चाहते हैं और खेतों को लहलहाता देखना चाहते हैं। लेकिन यह सारी चीज़ें इस बात पर डिपैंड करती हैं कि यह सरकार और यह बोर्ड किस हद तक अपनी जिम्मेदारी को निभाते हैं। अगर वह अपनी ज़िम्मेदारी का एहसास नहीं करते तो मैं समझता हूं कि वह पंजाब के साथ इन्साफ नहीं करते। आज यह बात आम है कि बिजली की चोरी होती है। 20/25 फी सदी दूसरी स्टेटों में भी होती है। बिजली की लीकेज इस लिए होती है क्योंकि ट्रांसमिशन लाइन्ज़ जितनी स्ट्रांग होनी चाहिए उतनी नहीं होती। जहां तक मुझे मालूम हुआ है वह यह है कि नीचे से जो एकस्पर्टस और टैकनीकल आदमी जो बात बोर्ड में बैठने वाले लोगों, जो एकसपर्ट नहीं और न टैकनीकल नालज रखते हैं, के सामने रखते हैं उसे रद्द कर दिया जाता है, वह नहीं देखते कि नीचे की रिपोर्ट कहां तक मुनासिब है। रोज़ाना बिजली फेल होती है। इस की वजह यह है कि लाइनें वही पुरानी की पुरानी हैं लेकिन आज लोड बढ़ गया है जिसे वह कैरी नहीं कर सकतीं। नीचे से रिपोर्ट आती है कि इस में तबदीली होनी चाहिए लेकिन बोर्ड में बैठे नान-टैकनीकल आदमी तबदील करने के लिए तैयार नहीं। इन बातों को टैकनीकल आदमी ही समझ सकते हैं कि इस लाईन का दो साल पहले कितना लोड था, कितनी लाइनें और कुनैकशन्ज़ थे और आज कितने हैं। यह लाइन कितना लोड उठा सकती है, ट्रांस्फार्मर कितनी कैपेसिटी का होना चाहिए इत्यादि। इस के बारे में जब तक पता नहीं किया जाएगा तब तक पंजाब के लोगों के साथ इन्साफ नहीं हो सकता है।

चेयरमैन साहिब, मैं बिजली की चोरी की बाबत कह रहा था कि पंजाब के अन्दर बिजली की चोरी कैसे रोकी जाए। मैं ने इस के बारे में पहले भी पिछले सैशन में सुझाव दिए थे और मंत्री महोदय ने कहा था कि उन पर विचार किया जाएगा। मैं फिर सरकार के सामने सुझाव देना चाहता हूं कि बिजली की चोरी को रोकने के लिए सरकार मज़ीद स्टैपस उठा नहीं सकती क्योंकि इस में लाखों रुपए की जरूरत होती है। बिजली की चोरी को रोकने के लिए अमृतसर म्यूनिसिपल कमेटी ने स्टैप्स लिए। वह कमेटी बिजली बोर्ड से बिजली लेती है और आगे वह खुद लोगों

को बिजली सप्लाई करती है । इस तरह से लोकली ऐसी चोरी का पता लग जाता है क्योंकि अमृतसर मयूनिसिपल कमेटी के 40 के करीब मेम्बर हैं । लोग उन को बता देते हैं कि फलां जगह पर बिजली की चौरी हो रही है । वहां पर छापे पड़ते हैं और जो लोग बिजली की चोरी करते हुए पकड़े जाते हैं उन पर ऐक्शन लिया जाता है । पंजाब के अन्दर 175 के करीब म्यूनिसिपल कमेटियां हैं और इसी तरह से 150 के करीब बलाक समितियां हैं । सरकार पब्लिक से खुद डील न करें । यह म्यूनिसिपल कमेटियों से और बलाक सिमितियां से डील करें । आगे यह लोगों को बिजली सप्लाई करें । यह ठीक है कि इन्हें बिजली की चोरी को रोकने के लिये स्टाफ रखना पड़ेगा । इस में कोई हर्ज की बात नहीं है । बिजली बोर्ड का अफसर दूर होता है । वह हर जगह पर जा कर निगरानी नहीं कर सकता है । मैं समझता हूं कि इस के बारे में लोक्ल अरेंजमेंट होने से बिजली की चोरी रुक सकती है ।

चेयरमैन साहिब, मैं पंजाब के इलैक्ट्रिसिटी रेट्स के बारे में अर्ज़ करना चाहता हूं । वज़ीर साहिब अपना जवाब देते हुए कहेंगे कि हम इस के बारे में दूसरी स्टेट्स के साथ रेट्स का मुकाबला करने की कोशिश करेंगे । सप्लाई और डिमांड का असूल है । इस के बारे में थोड़ी सी अक्ल रखने वाला आदमी भी अच्छी तरह से समझता है कि चीज़ की कीमत सप्लाई और डिमांड पर निर्भर होती है । मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि डिमांड की बेस पर रेट्स बनाए जाते हैं । पंजाब के अन्दर पहले एक ही बिजली का स्रोत होता था और वह था जोगिन्द्र नगर में । उस वक्त लोगों को बिजली 20 पैसे फी यूनिट मिलती थी लेकिन आज उस से और दूसरे बिजली के प्राजेक्ट्स से बिजली सप्लाई की जा रही है । मैं मानता हूं कि यहां पर बिजली की डिमांड बढ़ी है लेकिन अब यहां पर बिजली 31 पैसे फी यूनिट दी जा रही है ।

इस के अलावा खाद फैक्ट्री नंगल टाउनशिप को एक पैसे से कम के हिसाब से बिजली दी जा रही है । दिल्ली और राजस्थान और दूसरी जगहों पर भी सस्ते भाव से बिजली दी जा रही है लेकिन क्या वजह है कि पंजाब के अन्दर इतनी महंगी बिजली दी जा रही है । मैं समझता हूं कि सरकार इस तरह की पालिसी इख्तियार कर के पंजाब की जनता के साथ धक्का कर रही है । सरकार को चाहिए कि पंजाब के अन्दर एग्रीकल्चरल प्रोडक्शन और इंडस्ट्रियल प्रोडक्शन को बढ़ावा देने के लिए सस्ते भाव पर बिजली दें । मैं समझता हूं कि देश के अन्दर इतनी महंगी रेट पर कहीं भी बिजली नहीं दी जा रही है । सरकार को इस ओर ध्यान देना चाहिए ताकि लोगों को सस्ते भाव पर बिजली मिल सके ।

चेयरमैन साहिब, हमारी सरकार ने बिजली के ऊंचे रेट्स के अलावा डियूटी भी बहुत ज्यादा लगा रखी है । सरकार को जइतनी यादा डयूटी नहीं लगानी चाहिए । जहां तक शिमला का सम्बन्ध है, वह अब टूरिस्ट पलेस ही रह गई है लेकिन

[श्री बलरामजी दास टंडन]

वहां पर शिमला की म्युनिसिपल कमेटी 25 प्रति शत के हिसाब से डियूटी लगाती है। अमृतसर शहर जो पंजाब के बार्डर पर है वहां पर हर वक्त पाकिस्तान के साथ लड़ाई होने का अन्देशा है। वहाँ पर एग्रीकल्चरल प्रोडक्शन और इंडस्ट्रियल प्रोडक्शन को बढ़ाने के लिए बिजली की बहुत जरूरत है। वहां पर जरूरत इस बात की थी कि बार्डर का एरिया होने के कारण वहां पर डियूटी बिलकुल मुआफ की जाती। अगर सरकार वहाँ पर डियूटी मुआफ नहीं कर सकती तो सरकार को चाहिए कि कम से कम जितनी ड्यूटी शिमला में लगाई जा रही है, उससे तो कम वहां पर डियूटी लगाए ताकि वहां के लोग एग्रीकल्चरल प्रोडक्शन को और इंडस्ट्रियल प्रोडक्शन को बढ़ाने में सहयोग दे सकें।

चेयरमैन साहिब, 1961 से ले कर 1965 तक सरकार ने बिजली के प्राजेक्टस पर 28 करोड़ रुपए के करीब खर्च किए हैं। मैं सरकार से प्रार्थना करना चाहता हूं कि सरकार ब्यास डैम के दाएं हाथ पर बिजली घर के लिए ज़्यादा से ज़्यादा खर्च करे ताकि बिजली घर जल्दी चालू हो सके। इस से सरकार की आमदनी में इज़ाफा होगा। जितनी जल्दी यह बिजली घर मुकम्मल होगा उतनी ही जल्दी लोगों को एग्रीकलचरल और इंडस्ट्रियल प्रोडक्शन के लिए बिजली मिल सकेगी। इस से पंजाब में ही खेती बाड़ी की तरक्की नहीं होगी बल्कि सारे देश की जरूरतें भी पूरी होंगी। इस वक्त फर्म बिजली की मिकदार बहुत कम है। इस लिए सरकार को इस प्राजैक्ट के लिए ज़्यादा से ज़्यादा रुपये प्रोवाइड करना चाहिये ताकि यह प्राजैक्ट जल्दी ही चालू हो सके।

चेयरमैन साहिब, बदकिस्मती से पंजाब की रीआर्गेनाइज़ेशन होने जा रही है। मैं सरकार से प्रार्थना करना चाहता हूं कि सरकार को बिजली बोर्ड को कौमन रखना चाहिए ताकि इन्हें बिजली की सप्लाई में कोई दिक्कत पेश न हो और लोगों को इस बारे में कोई धक्का न लगे। यहां पर कई तरह की बातें की गई हैं मगर मैं अर्ज करूं कि यहां से दिल्ली और राजस्थान आदि स्टेट्स को बिजली सप्लाई की जाती है इस लिए कौमन बिजली बोर्ड रहने से कोई मुश्किल पैदा नहीं होगी। मैं समझता हूं कि अगर बिजली बोर्ड कौमन न रखा गया तो स्टेट्स के अन्दर एग्रीकल्चरल और इंडस्ट्रियल प्रोडक्शन बढ़ने की सम्भावना कम ही रह जाएगी। इस से लोगों को काफी धक्का पहुंचेगा।

ज़्यादा वक्त न लेता हुआ मैं कहूंगा कि बोर्ड में टेक्नीकल हैंड्ज़ ऊपर आएं ताकि वे लोग टेक्नीकल डिफीकल्टीज़ को समझ सकें। फैली हुई कुरप्शन को दूर किया जाना चाहिये। बिजली के रेट्स को कम करना चाहिये। बिजली के देने के तरीके को जैनरल न कर के एसेसीज़ बनाए जाने चाहियें ताकि बिजली की चोरी को कम किया जाए। साथ ही साथ मैं यह कहना चाहता हूं कि टैक्नीकल स्टाफ के ग्रेड़ों को रिवाइज़ करें और यह जो पावर प्रोजेक्ट पंजाब और हिन्दुस्तान की

ਕਲ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਲੇਬਰ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ ਕਾਨਸੀਲੀਏਸ਼ਨ ਅਫਸਰ ਅਤੇ ਡਿਪਟੀ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕੰਟ੍ਰੋਲਰ, ਜਲੰਧਰ, ਗੁਫਤੋ ਸ਼ਨੀਦ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਬਾਵਜੂਦ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਯੂਨੀਅਨ ਵਾਲੇ ਆਏ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕੋਈ ਤਵਜੋ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਮੈਂ ਇਹ ਦਸ ਦਿਆਂ ਕਿ ਜਦ ਕਿ ਰੀਕਾਨਸੀਲੀਏਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਸੀਡਿੰਗਜ਼ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸਟਰਾਈਕ ਇੱਲੀਗਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਅਫਸਰ ਉਥੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਪਰ ਇਹ ਆਏ ਨਹੀਂ।

ਦੂਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਹੈ ਪੇਮੈਂਟ ਆਫ ਗ੍ਰੈਚੂਟੀ ਦੀ। ਗ੍ਰੈਚੂਟੀ ਹਰ ਐਮਪਲਾਈ ਨੂੰ ਡੇਢ ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ ਅਧੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਸਰਵਿਸ ਤੋਂ ਬਾਦ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਪ੍ਰੋਵੀਡੰਟ ਫੰਡ ਅਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਸਵਾ ਅਠ ਪਰਸੈਂਟ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਜਿੰਨੀ ਵਰਕਰ ਖੁਦ ਇਸ ਫੰਡ ਵਿਚ ਕਨਟ੍ਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਪਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਾਮਿਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰੈਚੂਟੀ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਸਟੇਟ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੰਡਰਟੇਕਿੰਗ ਵਿਚ ਦਿੰਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦਸੋ ਮੈਂ ਵੀ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਇਕ ਵਕਤ ਤੇ ਇਕ ਐਮਪਲਈ ਨੂੰ ਦੋ ਬੈਨੀਫਿਟ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਹੈ ਰੀਵੀਜ਼ਨ ਆਫ ਪੇ ਸਕੇਲਜ਼। ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਉਸ ਦਿਨ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੈਬੀਨਟ ਦੀ ਇਕ ਸਬ-ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਫਿਨਾਂਸ ਮਨਿਸਟਰ, ਮੈਂ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਸੱਜਨ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਕੇਲ ਆਫ ਪੇ ਹਨ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਯਾਰਡ ਮਾਸਟਰ, ਇਨਸਪੈਕਟਰਾਂ ਅਤੇ ਚੀਫ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੀਵੀਜ਼ਨ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਹੈ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਹਾਇਰ ਗਰੇਡ ਪ੍ਰੋਪੋਜ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੀਕ ਆਊਟ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਕਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ।

ਜਿਥੇ ਤਕ ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਅਤੇ ਕੰਡਕਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦਾ ਤਅੱਲਕ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਕੇਲ 80—4—120 ਸੀ ਪਰ ਮਿਨੀਮਮ ਵੇਜਿਜ਼ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਜੋ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ 130 ਰੁਪਏ ਬੇਸਿਕ ਪੇ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਫਿਰ ਮਿਨੀਮਮ ਵੇਜਿਜ਼ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਸ ਤੇ ਦੋਬਾਰਾ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਟੇਕ ਅਪ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਆਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਜਦ ਤਕ ਮਿਨੀਮਮ ਵੇਜਿਜ਼ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨਾ ਆ ਜਾਵੇ ਗੌਰਮੈਂਟ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਆ ਜਾਵੇਗੀ ਉਸ ਤੇ ਅਸੀਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਨਟ੍ਰਾਵਰਸੀ ਵਾਲੀ ਗਲ ਨਹੀਂ। ਪਿਛਲੀ ਦਫਾ ਵੀ ਜਦ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਨੇ 80—4—120 ਦੀ ਬਜਾਏ 130 ਰੁਪਏ ਰੈਕਮੈਂਡ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ 130 ਦੇਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ and we are already giving it (*Interruption*)

ਜਿਹੜੇ ਯਾਰਡ ਮਾਸਟਰ, ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਅਤੇ ਚੀਫ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਸਬ-ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਐਂਡ we are proposing more than that ਲੇਕਿਨ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ ਬਾਵਜੂਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਦੇ ਕਿਉਂ

[ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਅਤੇ ਚੋਣ ਮੰਤਰੀ]

ਅਤੇ ਕਿਸਤਰਾਂ ਗਲਤ ਫਹਿਮੀ ਪਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਬੋਨਿਸ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂ ਬਾਕੀ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ । ਫਿਰ ਸਟਰਾਈਕ ਕਰ ਦਿੱਤੀ । It is absolutely ununderstandable । ਮੈਂ ਤਕਰੀਬਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦਸ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਰੀਵੀਜ਼ਨ ਆਫ ਗਰੇਡਜ਼ ਅਤੇ ਬੋਨਸ ਆਦਿ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਕੀ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਹੈ ਇਹ ਮੰਗ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਰਕਰਜ਼ ਐਕਟ ਦੇ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ । ਜਿਥੇ ਤਕ ਐਨਫੋਰਸਮੈਂਟ ਆਫ ਆਲ ਦੀ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨਜ਼ ਆਫ ਦੀ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਰਕਰਜ਼ ਐਕਟ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ we have enforced all of them.

ਜੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਰਹਿੰਦੀ ਵੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਬੈਠ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ । ਪਿਛਲੇ 6 ਮਹੀਨੇ ਬੈਠ ਕੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਫੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਕਾਫੀ ਸਾਫਟਨੈਸ ਵਿਖਾਈ ਹੈ । ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਮਦਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਜੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਲੈਵਲ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮਨਿਸਟੀਰੀਅਲ ਲੈਵਲ ਤੇ ਕਰਨ ।

ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਅਤੇ ਚੋਣ ਮੰਤਰੀ: ਅਸੀਂ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਮਗਰ ਵਰਕਰ ਕੋਆਪਰੇਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ । I am not prepared to proceed in the matter unless the Conciliation Board sends its report. (*Interruptions*) I may tell the hon. Members that the Deputy Transport Controller and the Conciliation Officer kept waiting throughout yesterday, But unless the workers approach them. everything will be illegal.

Comrade Shamsher Singh Josh : I think the hon. Minister should take up the mattar in his hands and talk to the workers,

Minister : We must go by law. (*Interruptions*)

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਗੁੜਗਾਉਂ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਉਥੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਹ ਸਾਡੀ ਟੋਪੀ ਲੈ ਲਉ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਚੱਪਲ ਤੇ ਸਾਬਣ ਦੇ ਦਿਉ । ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਹਨ, ਟੋਪੀ ਕੀ ਲੈਣੀ ਹੈ । ਸੋ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੱਪਲ ਵੀ ਦਿਆਂਗੇ ਅਤੇ ਸਾਬਣ ਵੀ ਦਿਆਂਗੇ, ਟੋਪੀ ਵੀ ਤੁਸੀ ਰੱਖੋ । ਪਰ ਫੇਰ ਘੜੀ ਮੁੜੀ ਡਿਮਾਂਡਜ਼ ਰੱਖਣੀਆਂ, ਅਤੇ ਸਟ੍ਰਾਈਕ ਦਾ ਡਰ ਪਾਉਣਾ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਇਹ ਠੀਕ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

We have already agreed to give Chappals and washing allowance. I do not understand what this strike is all about. (*Interruptions*). It is highly irresponsible. All my sympathies are with the workers but this should not be mistook for weakness.

श्री मंगल सेन : मै तो इतना ही अर्ज़ करूंगा कि मंत्री महोदय को उन लोगों को बुला लेना चाहिये क्यों कि डिपार्टमेंट वालों पर उनका कोई एतबार नहीं है ।

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ ; On a point of order, Sir,............

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਥੋੜੀ ਬਹੁਤੀ ਗੱਲ, ਜੋਗਾ ਜੀ, ਤੁਹਾਡੇ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਆ ਚੁਕੀ ਹੈ, ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵੀ ਬਿਆਨ ਆ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਟਾਪਿਕ ਹੁਣ ਖਤਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । (The point of view of the hon. Member's Group has already come to some extent. The Minister has also stated his position. Now this topic may be closed.)

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ? ਜਦੋਂ ਇਹ ਪੈਪਸੂ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ ਨੂੰ ਬੋਨਸ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬੋਨਸ ਦਿੰਦੇ ? ਇਹ ਵੀ ਤੁਹਾਡਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਮਾ ਕੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਮੰਤਰੀ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਮਲੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੀਗਲ ਆਸਪੈਕਟਸ ਦੇਖਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਤੇ ਲੀਗਲ ਐਡਵਾਈਸ ਲਈ ਹੈ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਅਜ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕਰਵਾ ਵੀ ਲਉ ਅਤੇ ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਮੈਂ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਔਹਦੇ ਤੋਂ ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਕੀ ਬੋਨਸ ਤੁਸੀਂ ਦੇਵੋਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ?

डाक्टर बलदेव प्रकाश : स्पीकर साहिब, यहां पर ढिल्लों साहिब ने कहा कि ट्रांस्पोर्ट कंट्रोलर और बाकी अफसर बैठे रहे मगर उनसे किसी ने कोई बात चीत नहीं की मैं यह बात हाउस के नोटिस में ला देनी चाहता हूं कि कई दफा वरकर्ज़ का मुआमला मामूली सी बात पर बढ़ जाता है । उस मौके पर कोई लालच दे कर या समझा बुझा कर उस का हल करने का सवाल होता है । मिनिस्टर साहिब पब्लिक के रिप्रेज़ैंटेटिव हैं हैं, अगर वह बीच में आ जायें तो इस में हरज की कोई बात नहीं ।

इस हाउस में एशोरैंस दी जा चुकी है कि गवर्नमैंट उनको बोनस देती है । मैनेजमैंट के अंदर इस मुआमला पर गौर करने के लिये एक कमेटी भी बनाई गई । 3-4 साल हो गये हैं ट्रांस्पोर्ट डिपार्टमैंट अभी तक इस मामले को सैटल नहीं कर पाया । और भी बहुत सारी ऐसी मिसालें हैं जहां पर कि एक काम करने के लिए मिनिस्टर की तो एशोरैंस हो चुकी होती है मगर कुछ आफीसर्ज़ ऐसे होते हैं जो उस की इम्पलीमैंटेशन के हक में नहीं होते । वह आपने राईट को किसी वरकर के राईट पर कुरबान होने नहीं देना चाहते । इस लिये मैं ट्रांस्पोर्ट मिनिस्टर साहिब से अर्ज़ करूंगा कि इस मुआमले को और बढ़ने नहीं देना चाहिये । इसको सालव करने के लिये कोई न कोई तरीका निकालना चाहिये ।

परिवहन तथा निर्वाचन मंत्री : मैं समझता हूं कि इस मुआमले में डाक्टर साहिब को गलत फहमी लगी हुई है । आप इंडस्टरियल डिसपियूटस ऐक्ट की सैकशन 22 को देखें । उस के मुताबिक हमारे कनसिलियेशन आफीसर वहां पर बैठे रहे हैं, मगर उनके पास कोई नहीं गया । वैसे मेरी वरकरों से इनफारमली बात होती रही है । वह कभी कुछ कहते रहे हैं और कभी कुछ कहते रहे हैं । जहां तक भी मैं उनकी इमदाद कर सकता था उस के मुताबिक ऐडजस्टमैंट करता रहा हूं । मगर अब जिस बात पर वह बज़िद हैं वह मेरी तो समझ में नहीं आती । मैं मिलना चाहता हूं मगर वह पता नहीं कहां गायब हैं ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਏਥੇ ਦੋ ਕੰਟਰਾਡਿਕਟਰੀ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਹਨ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਉਹ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਅਸੈਂਸ਼ਲ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗਲ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਇਲੀਗਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ । ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਨਸਿਲੀਏਸ਼ਨ ਆਫੀਸਰ ਨੂੰ ਮਿਲੋ । ਤੀਸਰੇ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੈਸਟੀਜ ਦਾ ਸਵਾਲ ਵੀ ਹੈ । ਪਰ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਪ੍ਰੈਸਟੀਜ ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ ਕੰਪਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਨੂੰ ਵਧਨ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਦੋ ਕੰਟਰਾਡਿਕਟਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ....

ਮੰਤਰੀ : ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਬਾਬੂ ਜੀ ਨੂੰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਕੰਟਰਾਡਿਕਟਰੀ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ । ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਦਸਣ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤਾ ਕੀ ਨਹੀਂ ਇਸ ਝਗੜੇ ਦਾ ਹਲ ਲਭਣ ਲਈ ? ਜੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਮੰਨਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕ ਵਾਰ ਛਡ ਸੌ ਵਾਰ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆਉਣ । ਪਰ ਇਕ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰਲ ਅਤੇ ਲੀਗਲ ਮੈਟਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ । ਜਦੋਂ ਇਕ ਕਨਸਿਲੀਏਸਨ ਅਫ਼ਸਰ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਹੋਣਾ ਹੈ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਬਹਿਸ ਹੁਣ ਇਨਡੈਫੀਨਿਟ ਪੀਰੀਅਡ ਤੱਕ ਚਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ । ਇਸ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਨੂੰ ਹੁਣ ਏਥੇ ਹੀ ਸਟਾਪ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੇਰਾ ਪਹਿਲਾ ਰੂਲਿੰਗ ਸਟੈਂਡ ਕਰਦਾ ਹੈ । (This discussion cannot be carried on for an indefinite period. Let us leave this adjournment motion at this stage. My earlier ruling stands.)

ਸ੍ਰੀ ਫਤੇਹ ਚੰਦ ਵਿਜ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਜੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਚੈਂਬਰ ਦੇ ਵਿਚ ਮਿਲ ਲੈਣਾ । (Let him see me in my Chamber, if he has anything to add.)

CALL ATTENTION NOTICES
(Serial No. 92)*

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ: ਅਸੀਂ, ਭਿਵਾਨੀ, ਜ਼ਿਲਾ ਹਿਸਾਰ, ਵਿਚ ਮਚਾਈ ਗਈ ਦਿਨ ਦਿਹਾੜੇ ਲੁਟ ਵਲ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਥੇ ਅੱਗਾਂ ਲਗੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸੇ ਐਸ. ਡੀ. ਓ. ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਲਾ ਸ਼ੇਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਲੁਟ ਮਚਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਇਸ ਨੂੰ ਭਿਵਾਨੀ ਦੇ ਇਸ ਕੇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਅਫਸਰ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਇਸ ਅਫ਼ਸਰ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਏਧਰ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੀ ਹੋਈ ਇਸ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਬਦਲੇ ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਗਲਤ ਫਹਿਮੀ ਲਗੀ ਹੈ । ਡੀ. ਸੀ. ਨੇ ਐਸ. ਡੀ. ਓ. ਹਿਸਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਲਈ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਐਸ. ਡੀ. ਓ. ਭਿਵਾਨੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਡੀ. ਆਈ. ਜੀ. ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਤਾਕਿ ਸਹੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕੇ ।

'*Relating to the enquiry being held in connection with the occurrence of the incidents of destruction and arson in Bhiwani, district Hissar, regarding which S.D.O. (Civil) has been appointed as the enquiry Officer......'

(Serial No. 93)

Comrade Makhan Singh Tarsikka : I draw the attention of the State Government towards the serious condition created by the Government by not releasing the Communist detenus in the State Jails, where under the similar orders of the Central Government, Gujrat State (57 detenus), M. P. State released their all Detenus and Bengal, Madras, Andhra, Kerala released more than half of their detenus upto this and also releasing all other detenus. There is much discontentment, therefore, Government must make a statement.

———

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਰੂਲਜ਼ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਇਕ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਸਾਰੇ ਕੇਸਿਜ਼ ਨੂੰ ਰਿਵਾਈਜ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ,ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

STATEMENTS LAID ON THE TABLE

Chief Parliamentary Secretary (Shri Ram Partap Garg) : Sir, I beg to lay the following statements in reply to—

(1) Call Attention Notice No. 66 by Comrade Makhan Singh Tarsikka and 16 other members; and

(2) Call Attention Notice No. 72 by Shri Yash Pal

on the Table of the House.

CALL ATTENTION NOTICE

(Serial No. 66).

1. Comrade Makhan Singh Tarsikka, M.L.A.
2. Sardar Lachhman Singh Gill, M.L.A.
3. Sardar Jagjit Singh Gogoani, M.L.A.
4. Sardar Gurcharan Singh, M.L.A.
5. Chaudhri Inder Singh Malik, M.L.A.
6. Sardar Gurbakhash Singh Gurdaspuri, M.L.A.
7. Shri Fateh Chand Vij, M.L.A.
8. Sardar Kulbir Singh, M.L.A.
9. Chaudhri Mukhtiar Singh Malik, M.L.A.
10. Baboo Bachan Singh, M.L.A.
11. Chaudhri Satya Dev, M.L.A.
12. Comrade Shamsher Singh Josh, M.L.A.
13. Comrade Jangir Singh Joga, M.L.A.
14. Sardar Kultar Singh, M.L.A.
15. Sardar Hardit Singh, M.L.A.
16. Sardar Shamsher Singh Dhandheri, M.L.A.
17. Pandit Mohan Lal Datta, M.L.A. to draw the attenttion of the

Government towards the serious health conditions of Communist Leader Comrade Harkishan Singh Surjit, Ex-M.L.A., Secretary, All India Communist Party in Patiala Central Jail. Recent report dated 17th March, 1966 of Rajindra Hospital Specialists (as ordered by Hon'ble Justice Bedi, Judge of the Punjab High Court shows that he is suffering from Dudena Ulcer (a cancer in abdominal). Due to this serious ulcer he can collapse any moment. (Just as Shri Rajgopalan, General Secretary, All India Congress also suffering from this serious disease collapsed suddenly).

Hon'ble Justice Bedi of Punjab High Court on 17th March, 1966 ordered verbally for his release for treatment, and Advocate General agreed to court. But upto this no action has been taken by the State Government. Due to all this there is much discontentment in the State, therefore, this must be discussed.

Sardar Darbara Singh, (Home and Development Minister, Punjab) : The Medical Superintendent Rajindra Hospital, Patiala examined Shri Harkishan Singh Surjeet and reported that he was suffering from Duodenal Ulcer which has been proved radiologically also. He was advised complete rest, physical and mental and regulated diet which should be balanced in nature and taken at two hours intervals. In view of this it was considered essential to release him on parole for a period of 3 weeks.

Orders for the release of Shri Harkishan Singh Surjeet on parole for 3 weeks with effect from 22nd March, 1966 were issued on 21st March, 1966 and were sent to Delhi Jail where he is at present lodged per special messenger on the same day.

[Home and Development Minister]

CALL ATTENTION NOTICE NO. 72.

I wish to draw the attention of the Home Minister to the alleged atrocities of the police during the past few days at Jullundur by molesting women and children by entering into the private houses, even at dead of night in Mai Hiran Gate and even in undisturbed areas and also the alleged entry into the religious places and molesting even a Pujari of a Mandir. This is an urgent matter of urgent public importance and an immediate statement is requested.

Sardar Darbara Singh : So far as the question of atrocities, molestation etc. is concerned there is no evidence so far to establish this fact. The Pujari has been arrested in Case FIR No. 262, dated 14th March, 1966, under section 307/332/353/148/149/188/436 IPC, P. S. City Jullundur. It will not, therefore, be correct to make any observations on this matter.

PAPER PLACED ON THE TABLE

11.00 a. m.

Chief Parliamentary Secretary (Shri Ram Partap Garg) : Sir, I beg to lay on the Table the *Annual Report on the working of the Punjab Public Service Commission for the period from the 1st April, 1964 to 31st March, 1965, as presented to the Governor, together with the Memorandum explaining the reasons for the non-acceptance of the advice of the Commission as required under Article 323 (2) of the Constitution.

DISCUSSION ON THE ANNUAL ADMINISTRATION REPORT AND THE ANNUAL FINANCIAL STATEMENT OF THE PUNJAB STATE ELECTRICITY BOARD

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਐਨੂਅਲ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਰਿਪੋਰਟ ਆਫ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਅਲੈਕਟ੍ਰਿਸਿਟੀ ਬੋਰਡ ਫਾਰ ਦੀ ਈਅਰ 1964-65 ਅਤੇ ਐਨੂਅਲ ਫਿਨਾਂਸ਼ਲ ਸਟੇਟਮੈਂਟ (ਬਜਟ ਐਸਟੀਮੇਟਸ) ਆਫ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਅਲੈਕਟਰਿਸਿਟੀ ਬੋਰਡ ਫਾਰ ਦੀ ਈਅਰ 1966-67, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋਣੀ ਹੈ । ਅਗਰ ਹਾਊਸ ਐਗਰੀ ਕਰੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਇਕਠੀਆਂ ਟੇਕ ਅਪ ਕਰ ਲਈਏ । (The Annual Administration Report of the Punjab State Electricity Board for the year 1964-65 and the Annual Financial Statement (Budget Estimates) of the Punjab State Electricity Board for the year 1966-67 are both to be discussed. If the House has no objection, these may be taken up simultaneously.)

ਆਵਾਜ਼ਾਂ : ਹਾਂ ਜੀ ।

डाक्टर बलदेव प्रकाश : ग्रान ए प्वयांट ग्राफ ग्राडर, सर । स्पीकर साहिब, कल बिज़नेस एडवाइजरी कमेटी की रिपोर्ट पेश करते वकत ग्रापने हाउस में कहा था कि हाउस का ग्रगला बिजनेस 29 तारीख को बता दिया जाएगा। मैंबर्ज नें ग्रपना प्रोग्राम फिक्स करना है इस लिए ग्राप बता दें ।

श्री ग्रध्यक्ष : ग्रभी थोड़ी देर में बता दूंगा । श्री बलराम जी दास टंडन।(I will do so shortly. Shri Balramji Dass Tandon.)

*Placed in the Library.

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ ਸਾਡੇ ਨਾਉਂ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਬੋਲਣ ਦਾ ਵਕਤ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਕਰ ਲਵੋ । (It is for the hon. Members to arrange among themselves.)

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਸਰਟਨ ਪਰੋਸੀਜਰ ਫਾਲੋ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਮਰੇਡ ਭੌਰਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਇਨੀਸ਼ੀਏਟ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਸ੍ਰੀ ਟੰਡਨ, ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਮਰੇਡ ਭੌਰਾ ਨੂੰ ਬੋਲ ਲੈਣ ਦਿਉ, ਤੁਸੀਂ ਫੇਰ ਬੋਲ ਲੈਣਾ । (Shri Tandon may let Comrade Bhaura speak first. He may speak after him.)

श्री बलरामजी दास टंडन : आपने मुझे काल कर लिया था । सब से पहले मैंने मोशन दी थी लेकिन आप के आफिस ने कहा कि रिपोर्ट अभी हाउस में पेश नहीं हुई । मेरे पास यह रिकार्ड में है । अगर आप ने देखना है तो देख लें । सब से पहले मैं ने नोटिस दिया था । आप रिकार्ड समन करके देख लें । सब से पहले मैंने मोशन दी है ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਬੜੀ ਮਾਮੂਲੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਵਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਈ ਹੋਵੇ ਤੇ ਨਾਂ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਆਬਜੈਕਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਭੌਰਾ ਸਾਹਿਬ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਇਨੀਸ਼ੀਏਟ ਕਰਨ । (This is a small matter. It is quite possible that the motion was received ealier from a Member but his name was put at a lower position than the position given to the name of some other Member. Shri Bhaura's name is at number one and because he has raised an objection he may initiate the discussion.)

Comrade Bhan Singh Bhaura (Dhuri S. C.) : Sir, I beg to move—

That the Annual Administration Report of the Punjab State Electricity Board for the year 1964-65, which was laid on the Table of the House on the 2nd March, 1966, be discussed.

I also beg to move—

That the Annual Financial Statement (Budget Estimates) of the Puniab State Electricity Board for the year 1966-67, which was laid on the Table of the House on the 2nd March, 1966, be discussed.

[ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ]

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਜ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵਲ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਇਹ ਬੋਰਡ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਲੋਕ ਬਿਜਲੀ ਮੁਲ ਲੈ ਕੇ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਸਕਣਗੇ, ਉਹ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਲੋਕ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਸਰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵਲ ਸਹੀ ਤੌਰ ਤੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ ਇਸ ਲਈ ਜਿਹੜਾ ਬੋਰਡ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਖਿਆਲ ਰਖੇਗਾ । ਪਰ ਤਜਰਬਾ ਇਹ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੋਰਡ ਵਿਚ ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਤੋਂ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਐਂਡ ਸਰਵ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਯਾ ਆਪਣੇ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਫਾਇਦੇ ਉਠਾਏ ਜਾਣ ਲੋਕਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲਭਿਆ । ਅਜ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਅਫਸਰ ਅਤੇ ਐਸ. ਈ. ਬੜੇ ਬੜੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਕੇ ਬਿਠਾਏ ਹੋਏ ਹਨ । ਜਿਹੜੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਟੈਕਨੀਕਲ ਅਫਸਰ ਨੇ, ਬਾਹਰਲੇ ਟੈਕਨੀਕਲ ਆਦਮੀ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ । ਦੂਸਰੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵਡੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । 1,500–1,750 ਦੇ ਗਰੇਡ ਵਿਚ ਉਥੇ ਲਾਏ ਹੋਏ ਹਨ । 1500 ਰੁਪਿਆ 4 ਮੈਂਬਰ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਦੂਸਰੇ ਜਿਹੜੇ ਪਾਰਟ-ਟਾਈਮ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਉਹ 100 ਰੁਪਿਆ ਹਰ ਮੀਟਿੰਗ ਦਾ ਲੈਂਦੇ ਨੇ । ਬੋਰਡ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਦਾ ਨਾਉਂ ਵੀ ਨਵਾਬ ਸਿੰਘ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਹੈ ਵੀ ਨਵਾਬ । ਉਸ ਨੂੰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਜਾਣਦੀ ਹੈ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ ਨੇ । ਵੋਆ (Voa) ਡੀਲ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਹਥ ਸੀ । ਇਹ ਸਾਡੀ ਸਟੇਟ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦਾ ਹੈਡ ਬਣਾ ਕੇ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਉਸ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਇਨਸਾਫ ਦੇਣਾ ਹੈ ! ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਤੇ ਵੀ ਇਨਸਾਫ ਨਾਲ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਕਨੈਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ । ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਐਕਸ. ਈ. ਐਨ. ਜਾਂ ਐਸ. ਡੀ. ਓ. ਨੂੰ 200 ਰੁਪਿਆ ਨਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਕਨੈਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ 100 ਰੁਪਿਆ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੋਈ 300 ਰੁਪਿਆ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮੇਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ 200 ਰੁਪਿਆ ਦਿਓ ਤਾਂ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ! ਜੇ ਕੋਈ ਘਟ ਪੈਸੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਵਖ ਵਖ ਅੜਿਕੇ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਐਸਟੀਮੇਟ ਜਸਟੀਫਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਇਹ ਲਾਈਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਗਈ । 2,000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਕੀਮ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ 2,000 ਰੁਪਿਆ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਦੇਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਜਲਦੀ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ ! ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਆਮ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ । ਕੁਝ ਕੁ ਲੋਕ ਉਤੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚਦੇ ਨੇ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 2,000 ਰੁਪਿਆ ਪਹਿਲਾਂ ਭਰਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ 200 ਰੁਪਿਆ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦਾ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੋਰਡ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਲੈਂਦੇ ਨੇ । ਫੋਰਥ ਫਾਈਵ-ਈਅਰ ਪਲੈਨ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :

Punjab is behind other States in the matter of rural electrification.

ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਰੂਰਲ ਅਲੈਕਟਰੀਫ਼ੀਕੇਸਨ ਵਿਚ ਪਿਛੇ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਇਥੇ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੋਂ ਵਧ ਬਿਜਲੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਏਥੇ ਟੋਟਲ 21,269 ਪਿੰਡ ਹਨ, ਤੀਜੀ ਪੰਜ-ਸਾਲਾ ਪਲੈਨ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤਕ 5,260 ਪਿੰਡ ਅਲੈਕਟਰੀਫਾਈ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਚੌਥਾ ਹਿਸਾ ਬਣਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਚੋਥੀ ਪੰਜ-ਸਾਲਾ ਯੋਜਨਾ ਵਿਚ 5,000 ਪਿੰਡ ਹੋਰ ਅਲੈਕਟਰੀਫ਼ਾਈ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕੁਲ ਅਧੇ ਪਿੰਡ ਅਲੈਕਟਰੀਫਾਈ ਹੋਣਗੇ । ਇਹ ਬੜੀ ਸਲੋ ਪਰੋਗਰੈਸ ਹੈ । ਜੇ

[Planning and Local Government Minister]

STATEMENT

List of Schemes being implemented for advance action for the Fourth Plan.

Scheme	Amount sanctioned	Remarks
	(Rs in lakhs)	
1. Agricultural Production		
1. Running of seed farms under direct cultivation	24·55	
2. Expansion of seed multiplication and distribution programme	3·48	
3. Strengthening of the existing Boring section as a part of the Minor Irrigation Programme	11·03	
2. Animal Husbandry		
1. Wool Grading Centre	0·30	For acquisition of land
2. Appointment of staff, survey and training	0·22	
3. Soil Conservation		
1. Forests Deparment	1·69	For staff for preliminary work
2. Agriculture Department	5·00	
4. General Education		
1. Educational survey	0·33	
2. Strengthening of educational administration	0·04	
5. Craftsmen Training		
1. Purchase of tools and equipment	5·00	
	51·64	

REPRESENTATION AGAINST SUPERINTENDENT OF POLICE, KAPURTHALA.

***9950. Sardar Gurbakhsh Singh Gurdaspuri :** Will the Minister for Home and Development be pleased to state—

(a) whether the Chief Minister received any representation from any organisation against the Superintendent of Police, Kapurthala with regard to the dis-respect shown to the sacred Relics of Shri Guru Gobind Singh Maharaj on 6th February, 1966 and Maltreatment by him of Bir Khalsa Dal Youngmen ;

[Sardar Gurbakhsh Singh Gurdaspuri]

(b) whether the Chief Minister also received any resolution passed by the public of Kapurthala in this regard ; if so, when, from whom and the contents thereof ;

(c) whether any enquiry has been conducted into the said incident ; if so, when by whom and the details of further steps being taken in this regard ?

Sardar Darbara Singh : (a) Yes. Representation was received from one Shri Jaswant Singh, Parmukh Bir Khalsa Dal, Kapurthala.

(b) No such resolution was received. However, some Local Akali workers condemned the alleged action of S. P. Kapurthala during the course of their speeches in a public meeting.

(c) Yes. Deputy Inspector General of Police, Jullundur Range had recently held an enquiry into the allegations which were found to be incorrect. As such the question of taking further steps in the matter does not arise.

DISTRICT WHOLESALE CO-OPERATIVE SOCIETY, HOSHIARPUR

***10169. Dr. Bal Krishan** : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) whether it is a fact that Sardar Lakhi Singh Chaudhri M. L. A. was deputed to enquire into the cases relating to the alleged fradulant tampering with the records of the District Wholesale Cooperative Society, Hoshiarpur; if so, the dates on which he enquired into these cases and the details of the matter in which the records have been tampered with;

(b) whether the said enquiry revealed that the records had been tampered with; if so, the manner in which this had been done;

(c) the action which the Government intend to take in the matter if the allegation mentioned in part (a) above has been found to be correct?

Chaudhri Rizaq Ram (a) Chaudhri Lakhi Singh, M.L.A. formerly Adviser to Government in Co-operation Department of his own conducted an enquiry into the alleged tampering with the record of the Hoshiarpur District Wholesale Cooperative Supply and Marketing Society Ltd., on 20th July, 1964. Shri Amar Singh purchased two shares of the total value of Rs 100 from one Shri Sahib Singh on 4th July, 1957 and the entry in respect of transfer of these shares was made in the cash book with an ink, which was quite different from the ink which was used for passing entries prior to this entry and the entries that followed it on the same date. In other words, this entry was actually not made in the cash book on 4th July, 1957, but had been interpolated on some subsequent date. As a result of this interpolation, the serial numbers of vouchers entered in the cash book at serial numbers 17 to 21 were altered to 18 to 22. Further more figures of daily totals add monthly totals were also altered in the cash book;

(b) Yes; the enquiry reveals that the record had been tampered with in the manner mentioned in part (a) obove;

(c) The Government have ordered that the persons at fault may be brought to book.

SEPARATION OF THE PROSECUTION BRANCH FROM THE POLICE DEPARTMENT

***9958 Kanwar Rampal Singh**: Will the Minister for Home and Development be pleased to state whether it is a fact that the Government has constituted a Committee to consider the question of separating the Prosecution Branch from the Police Department, if so, the number of meetings, if any, held by the said Committee together with the approximate date by which it is expected to make its report to the Government, if no meeting has so far been held, the reasons therefor?

Shri Chand Ram (Welfare and Justice Minister, Punjab) : No.

ENERGISING OF TUBEWELLS/PUMPING SETS IN MAHENDRAGARH DISTRICT

***9889 Shri Ram Saran Chand Mital**: Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) the number of tubewells pumping sets working in Mohindergarh District, Blockwise and tehsilwise as on 31st March, 1964, 31st March, 1965 and 31st December 1965;

(b) the number of tubewells pumping sets emergised in the said District, from 1st April, 1965 to 31st December, 1965 and from 1st January, 1966 to 15th February, 1966;

(c) the number of applications for the supply of electricity for tubewells and pumping sets in the said district pending as on 1st April, 1965, and the number of applications presented by farmers during the period from 1st April, 1965 to 15th February, 1966 for the purpose;

(d) the number of applications for energising tubewells pumping sets in the said district rejected during the period from 1st April, 1964 to 15th February, 1966, yearwise and the reasons for the rejection in each case;

(e) the time by which all the pending applications referred to above are likely to be sanctioned and the pumping sets or tubewells actually energised;

(f) the reasons for the slow progress in energising of pumping sets and tubewells in the said District?

Chaudhri Rizaq Ram: (a) to (d) A statement is laid on the Table of the House.

(e) The applications are likely to be sanctioned within 2 and 3 months but energisations of tubewells depends upon the completion of formalities by the consumers and also availability of necessary material.

(f) The progress was not slow. Every attempt is made to energise tubewells on priority basis in turn on completion of formalties by the applicants.

[Irrigation and Power Minister]

STATEMENT

Name of Tehsil	Name of block	No. of Tubewells/Pumping Sets working on		
		31-3-64	31-3-65	31-12-65
Narnaul	No. I & II Narnaul	146	188	257
Mohindergarh	No. I & II Mohindergarh	76	18	36
Dadri	Dadri	26	38	43
,,	Jhujho	116	176	260
,,	Hound	26	34	49
	Total	390	454	645

(b) From 1-4-65 to 31-12-65 =191

From 1-1-66 to 15-2-1966 = 41

(c) No. of applications pending on 1-4-65 =264

No. of applications presented from 1-4-65 to 15-2-1966 =529

(d)

No. of applications.	Rejected	Reasons for rejection			
		Voltage drop	Unjustified	Consumer's request	Non-Compliance of demand notice
1-4-63 to 31-3-64	20	—	13	6	1
1-4-64 to 31-3-65	29	—	18	2	9
1-4-65 to 15-2-66	20	2	16	—	2

INSTALLATION OF TUBEWELLS IN TEHSIL JIND DISTRICT SANGRUR

***9956. Chaudhri Dal Singh**: Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) the total number of tubewells installed by the Government in the year 1964-65, in the State, in district Sangrur and in tehsil Jind, separately;

(b) whether the Government intend to instal more tubewells in Jind Tehsil, where there is scarcity of canal water; if so, the number of tubewells proposed to be installed and within what time; if not, the reasons therefor;

(c) whether Government intend to instal tubewells in the water-logged area on both sides of the Western Jumna Canal in the Jind tehsil area?

Chaudhri Rizaq Ram (a) Nil.

(b) No. According to the existing policy no tubewells are to be installed for providing direct irrigation.

(c) No.

REPRESENTATION FROM SHRI BAGHEL SINGH AND OTHERS OF VILLAGE WAN, TEHSIL PATTI, DISTRICT AMRITSAR

*9933. **Baboo Bachan Singh**: Will the Minister for Home and Development be pleased to state—

(a) whether the Home Secretary received on 7th February, 1966 under registered cover any representation from Shri Baghel Singh and others of village Wan, tehsil Patti, district Amritsar regarding remission of the cost of the Additional Police Post posted there;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the reasons put forward by the petitioners referred to in part (a) above for the said remission;

(c) whether any enquiry was ordered by the Government in the matter, if so, the name of the person by whom it was conducted;

(d) whether the petitioners were afforded an opportunity to substantiate their points, if so, the date when their evidence was recorded;

(e) the extent to which the points raised in the petition were found to be correct;

(f) the action so far taken in the matter by the Government and with what result?

Sardar Darbara Singh (a) Yes.

(b) That the village which lay near the Indo-Pak border had been shelled heavily by the Pakistan Army during the September, 1955 hostilities, that the residents had to leave the village, that the fields remained uncultivated and that they had become financially poorer than before.

(c)
(d)
(e)
(f) } The matter is under consideration of Government at present.

ADJOURNMENT MOTIONS

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੀ ਇਕ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਸੀ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਜਾਬ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਦੀਆਂ ਬਸਾਂ ਦੀ ਹੜਤਾਲ ਹੋਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਠੱਪ ਪਏ ਹਨ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ....(ਵਿਘਨ)

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਜ ਸਾਰੇ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਦੇ ਵਰਕਰਾਂ ਨੇ ਹੜਤਾਲ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਠੱਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਫੌਰੀ ਤੌਰ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ । ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਭੈੜੇ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਸਾਮਨਾ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ ।

श्री मंगल सेन: स्पीकर साहिब यह बहुत अहम सवाल है और इस लिए इस काम रोको प्रस्ताव को मान लिया जाना चाहिए ताकि इस मामले पर बहस की जा सके । आज सारे पंजाब में हड़ताल है और सूबे के हालात बिगड़ रहे हैं।

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਅਜ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਬਹੁਤ ਮਾੜੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਵੀ ਹੜਤਾਲ ਕਰ ਦਿਤੀ ਤਾਂ ਹਾਲਾਤ ਹੋਰ ਵਿਗੜ ਜਾਣਗੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਅਜ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਦੇ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਐਂਪਲਾਈਜ਼ ਹੜਤਾਲ ਤੇ ਹਨ । (ਵਿਘਨ) (ਸ਼ੋਰ)

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ: ਦੇਖੀਏ, ਇਥੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨਾਂ ਇਕੋ ਹੀ ਸਬਜੈਕਟ ਬਾਰੇ ਆਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਰਕਰਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਦੀ ਹੜਤਾਲ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਵੀ ਆਇਆ । ਡੀਮਾਂਡਜ਼ ਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰਦਿਆਂ ਪਰਸੋਂ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦਸੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਕ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦਿਤੀ ਸੀ । ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕਿਸੇ ਅਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । (Notice has been received of a number of a identical adjournment motions bearing on the matter pertaining to one day's strike by the Transport Workers. A memorandum too was presented to the Government about this matter. Day before yesterday, during the discussion on the Demands, Sardar Gurdial Singh Dhillon gave a statement explaining the position of the Government. Therefore, no adjournment bearing on this matter can be admitted.)

श्री मंगल सेन : स्पीकर साहिब, हड़ताल तो आज है और स्टेटमेंट तो परसों मिनिस्टर साहिब ने दी थी । इस लिए इस एडजरनमेंट मोशन को मान लिया जाना चाहिए ताकि बहस हो सके ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ: ਮਨਿਸਟਰ ਵਲੋਂ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਆ ਗਈ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ । (ਵਿਘਨ) (ਸ਼ੋਰ) (This cannot be admitted as a statement pertaining to this matter has already been made by the hon. Minister.)

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਮੈਂ ਇੰਨੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦਿਤੀ ਸੀ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਰੂਲ ਆਊਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਜਕਦਾ । ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਕਲ ਜਾਂ ਪਰਸੋਂ ਆਈ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਨਾਲ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਰਕਰਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਤਸੱਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਥੇ ਢਾਈ ਲਖ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਲਈ ਅਜ ਕੋਈ ਬਸ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੀ ਅਤੇ ਸਤ ਹਜ਼ਾਰ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਦਾ ਵਰਕਰ ਅਜ ਹੜਤਾਲ ਤੇ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਸੈਕਟਰੀ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਮਨਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਇਨਡੈਫੀਨੇਟ ਸਟਰਾਈਕ ਕਰ ਦੇਣਗੇ । ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਫੌਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਫਿਰ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੋਨਸ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਐਕਟ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬੋਨਸ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ—ਭਾਵੇਂ ਐਕਸਗਰੇਸ਼ੀਆ ਗਰਾਂਟ ਦੇ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਮੰਨ ਲੈਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ । ਸਾਨੂੰ ਮੌਕਾ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਬਹਿਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਹੜਤਾਲ ਦਾ ਅਸਰ ਸਾਰੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ **ਪੈ** ਰਿਹਾ ਹੈ । ਅਜ ਕਲ ਦੋ ਦਿਨ ਤਾਂ ਚਾਲੂ ਮਾਲੀ ਸਾਲ ਦੇ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬਿਲ ਲੈਣੇ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਬਿਲ ਜਮਾਂ ਕਰਾਣੇ ਹਨ ਅਤੇ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਤੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਏ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਲਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਇਹ ਬੜਾ ਅਹਿਮ ਮਸਲਾ ਹੈ । ਲਖਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਬਾਕੀ ਦੇ ਵਰਕਰਾਂ ਤੇ ਵੀ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇਕਰ ਜਨਰਲ ਸਟਰਾਈਕ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਹੋਰ ਨੁਕਸਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਫਿਰ ਜੇਕਰ ਪੰਜ ਲਖ ਸਰਕਾਰੀ ਐਂਪਲਾਈਜ਼ ਵੀ ਸਟਰਾਈਕ ਤੇ ਚਲੇ ਗਏ ਤਾਂ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ ? ਇਸ ਲਈ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਮਸਲੇ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਬੜਾ ਅਹਿਮ ਮਸਲਾ ਹੈ । ਇਸ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

श्री फतेह चन्द विज : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर। मेरी एक काल अटैंशन मोशन थी कि 31 तारीख को ट्रक वालों ने हड़ताल करनी है । आप ने यह कह कर कि मिनिस्टर साहिब ने इस के बारे में स्टेटमैंट दिया है, इस को डिसअलाऊ कर दिया है । पर इन्होंने स्टेटमैंट तो दिया था जिस वक्त यह बात न थी और उस में गुड्स कैरियर की स्ट्राईक के बारे में कोई ज़िक्र न था । इस लिए इस मोशन को मन्ज़ूर करना चाहिए ताकि इस पर बहस हो सके ।

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਟੇਟ-ਮੈਂਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਨ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਫਿਰ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਵਰਕਰਾਂ ਨਾਲ ਐਟ ਪਾਰ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਦੇ ਵਰਕਰਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੀ ਹਰਜ ਹੈ । ਇਹ ਤਾਂ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੇਖੇ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਅੰਡਰਟੇਕਿੰਗਜ਼ ਨਾਲ ਐਟ ਪਾਰ ਲਿਆਣਾ ਹੈ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਮਦੇ ਨਜ਼ਰ ਰਖ ਕੇ ਇਸ ਮੋਸ਼ਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ । ਵਰਕਰਾਂ ਨੂੰ ਬੋਨਸ ਦੇਣਾ ਜਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਟ ਪਾਰ ਟ੍ਰੀਟ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਹੈ ।

श्री मंगल सेन : स्पीकर साहिब, सरकार को पता है कि महंगाई बहुत हद तक बढ़ चुकी है और चन्डीगढ़ से होडल तक जाने वाले या चन्डीगढ़ से अमृतसर तक जाने वाले बस वाले जो करोड़ों रुपया का रैवेन्यू सरकार को कमा कर देते हैं उन्हें बोनस क्यों न दिया जाए। उन्हें बोनस देना चाहिए। इस बात को सामने रख कर कि मिनिस्टर ने कोई स्टेटमैंट दिया है इस को रूल आऊट नहीं करना चाहिए। सरकार की तो यह आदत है और क्या आप यह चाहते हैं कि लाठियां और गोलियां चलें तो आप इन्टरवीन करेंगे ? आप इस बात का मौका दें ताकि इस गंभीर समस्या के बारे में विचार सरकार के सामने रखे जा सकें। हालात आज की स्ट्राईक से बिगड़ गए हैं।

ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਅਤੇ ਚੋਣ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਸ ਗਲ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਪਰਸੋਂ ਇਕ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਲੇਟੈਸਟ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਕਲ ਵਿਧਾਨ ਪਰੀਸ਼ਦ ਵਿਚ ਵੀ ਦਸਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਥੇ ਉਸ ਗੱਲ ਵਾਲੀ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਵਰਡ ਬਾਈ ਵਰਡ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਪਰ ਜੋ ਅਜ ਤਕ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਨਾਲ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਕਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਡੀਮਾਂਡ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੋਨਿਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਪੇਮੈਂਟ ਆਫ ਬੋਨਿਸ ਐਕਟ, 1965 ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦਿਨ ਅਰਜ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਰਵਿਸਾਂ ਨੂੰ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੇ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਰਨ ਕਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬੋਨਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਟੇਟ ਅੰਡਰਟੇਕਿੰਗਜ਼ ਗੌਰਮੈਂਟ ਆਪ ਰਨ ਕਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੋਨਸ ਉਸ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਸੀਂ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਅਤੇ ਬੋਨਸ ਐਕਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਐਪਲਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਲੀਗਲ ਐਡਵਾਇਸ ਵੀ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਔਫਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕਿ ਮੈਂ ਜਾਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਅਤੇ ਗੌਰਮੈਂਟ ਵਲੋਂ ਵੀ ਹਾਈਏਸਟ ਲੀਗਲ ਐਡਵਾਇਸ ਲੈਣ ਲਈ ਫੀਸ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਇਹ ਕਹਿ ਦੇਣ ਕਿ ਪੇਮੈਂਟ ਆਫ ਬੋਨਸ ਐਕਟ ਦੇ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ ਸਟੇਟ ਅੰਡਰਟੇਕਿੰਗ ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੌਰਮੈਂਟ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਰਨ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਅਸ਼ੋਅਰ ਕਰਾਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਐਡਵਾਈਸ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਫੌਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਐਪਲਾਈ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ। (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਆਲਟਰਨੇਟਿਵ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਬੋਨਸ ਐਕਟ ਐਪਲਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਡ ਪਰਫਾਰਮੈਂਸ ਕੰਪਨਸੇਸ਼ਨ ਰੀਵਾਰਡ ਜਿਥੇ ਪਹਿਲਾਂ 1% ਸੀ ਹੁਣ 2% ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਿਹੜਾ ਸੀਲਿੰਗ 100 ਰੁਪਏ ਤਕ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨਾਲ 70% ਐਮਪਲਾਈਜ਼ ਕਵਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਹੁਣ ਉਸ ਸੀਲਿੰਗ ਨੂੰ ਵਧਾ ਕੇ 150 ਰੁਪਏ ਤਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ 90% ਕਵਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਹਿਸਾਬ ਲਾ ਕੇ ਵੇਖੋ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਇਹ ਬੋਨਸ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਉਂਨਾ ਹੀ ਤਕਰੀਬਨ ਇਹ ਰੀਵਾਰਡ ਨਿਕਲੇਗਾ। ਫਿਰ ਇਸ ਵਿਚ ਕੀ ਹਰਜ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਬੋਨਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਬੋਨਸ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੂਸਰੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

श्री अध्यक्ष : अभी आप की बारी नहीं, अभी काफी उमर है आपकी । (He is quite young and need not worry about this as yet.)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ 65 ਸਾਲ ਦੇ ਮਰਦ ਅਤੇ 60 ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ । ਇਸ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਡਾਕਟਰੀ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਲਏ, ਪੈਸੇ ਖਰਚੇ, ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਤੇ ਪੈਸਾ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹੁਣ ਮਾਰੇ ਮਾਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ । ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੇਗੀ ।

मंत्री : मैं इस के बारे में अर्ज़ कर चुका हूं कि फन्ड्ज़ का सवाल है । हिन्द सरकार को भी इस बारे में लिखा है, कैबनट में भी मीमों भेजा है, अगर पैसा मिल जाए तो सब को परेशानी दूर हो जाए ।

Mr. Seapker : The question hours is over now.

WRITTEN ANSWERS TO STARRED QUESTIONS LAID ON THE TABLE UNDER RULE 45

SPLITTING UP OF KARNAL COOPERATIVE TRANSPORT SOCIETY LTD., KARNAL.

***10230 Shri Sagar Ram Gupta** : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state :—

(a) whether it is a fact that in January, 1966 the Registrar, Co-operative Societies, Punjab, wrote to the Assistant Registrar, Co-operative Societies, Karnal to adopt the old bys-laws in the matter of splitting up of the Karnal Co-operative Transport Society Ltd., Karnal; if so, a copy of the said letter be laid on the Table of the House.

(b) the reasons for issuing the said letter ?

Chaudhri Rizaq Ram : (a) Yes. A copy of D.O. letter No. Fm-FA 3/4.T/1939, dated 29th January, 1966 is laid on the table of the House.

(b) In view of the policy of the Department.

LETTER

CONFIDENTIAL

M. S. Sadhrao
Joint Registrar (Farming)

D. O. No. Farm/FA3/4-T/1939
Office of the
Registrar, Co-operative Soc. Punjab.
Dated Chandigarh, the 29-1-66

Subject :— Affairs of the Karnal Co-operative Transport Society Ltd.. Karnal.

My Dear,

Please refer to your D. O. letter No. 784, dated 21.1.1966 on the subject noted above.

[Irrigation and Power Minister]

2. A complete case supported with a copy of resolution of the general meetting dated 6th December, 1965 of the Karnal Transport Co-operative Society Ltd., Karnal for splitting up the society into three groups should please be sent enabling this office to accord approval under Section 13 of the Punjab Co-operative Societies Act, 1961.

3. As regards adoption of by-laws by the newly registered Transport Societies as a result of splitting up of the existing one, these may be registered with the old bylaws as has been done in the case of New Chenab Cooperative Transport Society Ltd., Ambala. However, all necessary steps should be taken to safeguard the interest of workers as far as possible. This letter is issued in consultation with Deputy Registrar, Co-operative Societies, Rohtak who was here on 27th insant.

Yours sincerely,

Sd/—M. S. Sadhrao

Shri Amarjit Singh,
Assistant Registrar,
Co-operative Societies,
Karnal.

REGISTRATION/LIQUIDATION OF THE DOABA COOPERATIVE FLOUR MILLS LTD., HOSHIARPUR

***10168 Dr. Bal Krishan** : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) the date on which the Doaba Co-operative Flour Mills Ltd., Hoshiarpur, was registered and the date on which it went into liquidation;

(b) the names of the Chairmen, the Vice-Chairmen and of the Directors, etc., of the said Mills at the time of liquidation;

(c) the amount of the loss which the said Mill has suffered;

(d) the value of the machinery, building and other assets of the said Mill at the time of its liquidation;

(e) whether it is a fact that the Directors of the said Mill had authorised a certain person through a resolution to sell the assets of the said Mill, if so, his name and the date when the resolution was passed;

(f) whether the person referred to in part (e) above took any steps in that respect, if not, whether the said Mill suffered any loss due to his negligence, if so, to what extent,

(g) the details of the steps, the Government has taken to recover the amount of the said loss ?

Chaudhri Rizaq Ram : (a) The Doaba Flour Mills Ltd., Hoshiarpur was registered on 7th September, 1956 and it went into liquidotion on 6th February, 1964.

(b) **Chairman**: Ch. Amar Singh, M. L. C.

Directors : Sarvshri Jaswant Lal Kuthalia, Avnash Sood, Surinder Kumar Kuthalia, Amar Singh Bharta, Capt. Milkha Singh, Jagat Singh, Gurbachan Singh, M. S. Rana and the Assistant Registrar, Co-operative Societies, Hoshiarpur. There was no Vice-Chairman of the Mills,

(c) The Mill had suffered a loss to the extent of Rs. 2,25,232 (excluding Rs 84,634.11 on account of depreciation in its assets) as on 6th February, 1964, i. e. the date on which it was brought under winding up operations. This loss at present stands at Rs 2,02,470.71

		Rs.
(d) (i)	Machinery	5,76,930
(ii)	Building	1,97,279
(iii)	Other assets	88,494
	Total ..	8,62,703

(e) Yes; Ch. Amar Singh, M. L. C., Chairman of the Mill was authorised by the Directors by passing a resolution on 1st Septembe,r 1962 to negotiate for the sale of the assets of the Mill with any party interested in its purchase. He was also authorised to dispose of the assets of the said Mill to any party on such terms and conditions as he thought proper and execute the sale-deed etc.

(f) Ch. Amar Singh, M.L.C. took no steps to dispose of the assets of the Mill. As a result ofwhich the Mill suffered a considerable loss because it had to pay interest on a sum of Rs 7,45,473 which it had borrowed from the Punjab State Co-operative Bank and a sum of Rs 25,000 borrowed from the Hoshiarpur Central Co-operative Bank Ltd., up to the date it went into liquidation, i. e., 6th February, 1964 It is estimated that the total amount of loss suffered on occount of the payment of interest on the aforesaid amounts of loans is of the order of Rs 62,468.

(g) An enquiry under Section 54 of the Punjab Cooperative Societies Act, 1961 had been ordered into the conduct of the members of the Managing Committ ee including Ch. Amar Singh, M.L.C on 10th November, 1965. This enquiry had been ordered with a view to assess as to how much loss had actually been caused to the assets of the Mill by the Members of the Managing Committee individually or jointly. Final report of the Enquiry Officer is awaited and appropriate action will be taken in this respect in due course.

COMPLAINT AGAINST S. H. O. ASSANDH

***9943. Kanwar Rampal Singh** : Will the Minister for Home and Development be pleased to state—

(a) whether he received any complaint against the S.H.O. Assandh during the period from 1st October, 1965 todate, if so, a copy of the same be laid on the Table of the House;

(b) whether any enquiry has been conducted into the said complaint, if so, by whom, when, under whose order and a copy of the report, of the enquiry Officer be laid on the Table of the House.

[Kanwar Ranpal Singh]

(c) whether the Government has taken or propose to take any action against the said S.H.O. on the basis of the said enquiry report, if not, the reasons therefor,

(d) whether it is a fact that the S.H.O. was suspended, if so, when, under whose orders, and the place where he is posted at present ?

Sardar Darbara Singh : (a) Yes. Three complaints were received. Their copies are laid on the Table of the House.

(b) Enquiries are still in progress.

(c) Question does not arise at this stage.

(d) Yes. S. P./Karnal placed S. I. Ajit Singh under suspension on 20th November, 1965. The S. I. is at present in the Police Lines, Karnal.

Copy of D. O. No. 16173, dated 27th October, 1965 From the D. I. G of Police Ambala Range, Ambala Cantt, to the Supdt. of Police, Karnal.

Panchayat from village Assandh and some adjoining villages in the Jurisdiction of Police Station Assandh called on me and levelled serious allegations against S. Ajit Singh, S.H.O. Assandh. 'Inter-alia' it was alleged that this officer's attitude towards the respectables in 'illaqa' was very obnoxious and apart from indulging in corruption and intrigue, he was inclined to extend his patronage to the unruly element in the 'illaqa'. Moreover, this officer had property allotted to him in Panipat Tehsil.

2. The Panchayat from village Assandh alleged that on 5th October, last, a report of tempering with a culvert on the drain constructed by the Panchayat for the expulsion of water was made, but S.H.O. Assandh kept the Members of the Panchayat in the Police Station waiting from 9 A.M., to 3 P.M. but did nothing to intervene and prevent breach of peace with the result that miscreants succeeded in destroying the culvert and making a fresh culvert after making encroachment on the village common land. In-spite of this no case was registered by the S.H.O. till 8th October, 1965.

3. I shall be grateful if you direct the Gezetted Officer incharge of the circle to proceed to Assandh immediatly and listen the grievances of the public and take such remedial action as is warranted by Law and circumstances. I would like to have a report on the specific allegations of the destruction of the culvert as soon as possible.

4. I am enclosing herewith a complaints submitted by Assandh Panchayat together with copies of two resolutions passed by them.

Copy of D.O. No. 16994/SR, dated 3rd November, 1965 from the D.I.G. of Police Ambala Range, Ambala Cantt. to the Superintendent of Police, Karnal.

This is in continuation of my D.O. letter No. 16173, dated 27th October, 1965. Some members of Assandh Panchayat met me again and insinuated that in the gruesome murder resulting in the death of persons in Police Station, Rajaund the accused enjoyed the support and patronage of Sub-Inspector Ajit Singh It was alleged that Chuhar Singh of Ratak and Virsa Singh accused of Assandh and Kartar Singh of Assandh were closetted with S. I. Ajit Singh at Police Station Assandh, on 26th October, before the occurrence took place. Even after the occurrence, Chuhar Singh and Virsa Singh came to the Police Station, but were not apprehended by the Assandh Police though information about their complicity in the murder had reached there. These are very serious allegations. Will you please have this matter enquired into without any delay and let me have your report.

श्री मान डी० आई० जी० साहिब बहादुर अम्बाला रेंज

सेवा में निवेदन है कि रेडियो ट्रांजिस्टर सोनी जो कि जापान का बना हुआ है जिसकी कीमत सात सद रुपया है जिसका लाइसैंस नम्बर पी० 739855 है जो कि 4-9-65 को दिन के 10, 11 बजे दुकान मंडी असन्ध दरवाज़ा खोल कर ले गया। 12 बजे के बाद रोटी खाकर दुकान पर आये तो रेडियो ट्रांजिस्टर नहीं मिला और एक बजे दिन के 4-9-65 को पुलीस स्टेशन असन्ध पर पर्चा दिए गए तो एस० एच० ओ० साहिब ने कहा कि किसी ने मखौल न किया हो दोबारा फिर आना। हमने मंडी में पूछा लेकिन किसी ने भी मखौल नहीं किया हुआ था। दोबारा फिर पुलिस स्टेशन गये तो फिर कहा दो चार दिन में पर्चा लेवेंगे। इस दौरान में सात आठ दफा गए कोई परवाह नहीं फिर 5-10-65 को एक दरखास्त आपके दफतर में भेज दी। एस० एच० ओ० साहिब ने पता लगने पर बहुत मजबूर किए कि पर्चा दो इसमें कि समझ नहीं आया कि क्या वजह है और एस० एच० ओ० के खिलाफ अब तलक क्यों एक्शन नहीं लिया गया। मेहरबानी करके किसी अफसर की मारफत इन्क्वायरी की जावे ताकि मेरा रेडियो मिल सके। मैंने पुलीस एस० एच० ओ० से कोई तवक्को नहीं है।

तारीख 11-10-65

अर्जी देने वाला

सेवक राम करन वल्द कश्मीरी लाल
मौज़ा असन्ध मंडी तहसील कैथल,
ज़िला करनाल

DESERT LANDS IN PUNJAB.

***9885. Shri Ram Saran Chand Mital** :—Will the Minister for Welfare and Justice be pleased to state —

(a) the names of places where there are deserts or desert land in the Punjab and the area of the desert land at each place ;

(b) the measures so far adopted to control the spread of desert in the State and to convert it into productive land together with the desert area, if any, reclaimed and made fit for cultivation ;

(c) whether anything is produced in any such land ; if so, what how and the yield therefrom ;

(d) whether Government is aware of the fact that in Rajasthan desert land is being converted into good grass-producing land and whether Government intend to adopt the same methods as in Rajasthan as an experimental measure ?

Shri Chand Ram :

(a) Desert land occurs in the districts of Gurgaon, Mohindergarh, Hissar, Rohtak, Bhatinda, Ferozepur, bordering Rajasthan. The time and labour involved in collecting the information about area of desert land at each place in these districts, will not be commensurate with any possible benefit to be obtained.

(b) In order to control the spread of desert from Rajasthan in the Punjab, the Forest Department in the erstwhile Pepsu and subsequently in the Punjab State formulated different schemes in the First, Second and Third Five Year Plans.

The works that have been carried out as well those proposed to be carried out in the IV Plan are detailed in the enclosed statement.

Some of the desert area that has been treated under the schemes has been made productive from the forest point of view. No area so far treated by the Forest Department is considered fit for cultivation.

(c) Yes. Firewood and minor forest produce such as fodder, grass for thatching and castor seeds etc. This has been due to the treatment of this land by the Forest Department. The work is in the initial stage and yield is nominal.

(d) Yes. As a matter of fact the Punjab Forest Department was pioneer for this kind of research, and the methods adopted in this State are being followed by Rajasthan.

	Name of Scheme	Amount	Target achieved/ to be achieved	
		Rs		
		FIRST PLAN		
1.	Immobilisation of desert	6.87 lakhs	Afforestation	1573 acres
			Creation of Shelter belts	1320 ,,
			Wind Breaks	266 ,,
		SECOND PLAN		
2.	Desert Control and Reclamation in Gurgaon, Hissar and Ferozepore Districts	3.93 lakhs	Fixation of sand dunes	208 acres
			Shelter belts	1248 ,,
			Afforestation	4431 ,,
3.	Immobilisation of desert	7.02 lakhs	Afforestation	2061 acres
			Shelter belts	1402 ,,
			Sand dunes and wind breaks	1984 ,,
		THIRD PLAN		
4.	Soil Conservation in desert areas	12.51 lakhs	Afforestation	848 ,,
			Pasture development	279 ,,
			Shelter belts and wind breaks	962 Row mile
		FOURTH PLAN		
5.	Soil Conservation in desert areas	100.00 lakhs	Afforestation	3300 Hac.
			Wind breaks	12600 ,,
			Sand dunes	3300 ,,
			Shelter belts	2500 K. m.
			Pasture development	600 Hac.

EXEMPTION TO TEACHERS FROM THE PAYMENT OF PROFESSIONAL TAX.

*9955. **Chaudhri Dal Singh** : Will the Minister for Home and Development be pleased to state —

(a) whether Government intend to exempt teachers from the payment of Professional Tax levied by the various Panchayat Samitis in the State ; if so, by what time ;

(b) if the reply to part (a) be in the negative, the reasons therefor ?

Sardar Darbara Singh : (a) No.

(b) By exempting the teachers from the purview of Professional tax, we will unjustifiably discriminate between them and others with similar income. Further it will adversely affect the resources of the Samitis.

ELECTION OF CENTRAL CO-OPERATIVE BANKS IN THE STATE.

*10114. **Chaudhri Darshan Singh** : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state —

(a) the names of the Central Co-operative Banks in the State, the elections in which have been due for more than 2 years but where these have not yet been held along with the reasons therefor in each case ;

(b) whether the general meetings of such Banks were held annually during the said period, if not, the reasons therefor ?

Chaudhri Rizaq Ram : (a) The names of the Central Co-operative Banks where the elections have been due for more than two years are :—

1. Faridkot Central Co-operative Bank Ltd.
2. Gurgaon Central Co-operative Bank Ltd.
3. Kapurthala Central Co-operative Bank Ltd.
4. Rupar Central Co-operative Bank Ltd.
5. Jullundur Central Co-operative Bank Ltd.
6. Tarn Taran Central Co-operative Bank Ltd.

The reasons for not holding the elections and postponing the same in respect of each of the above mentioned banks are as under :—

1. Faridkot Central Co-operative Bank Ltd.

Elections fixed for 14th January, 1964, 17th May, 1964 and 31st December, 1965 were postponed by Departmental Officers for want of proper compliance of the procedure laid down for this purpose and also on the basis of an affidavit that the area was worst affected by Pakistan aggression. The Board of Directors also postponed the election fixed for 20th June, 1965 for seeking clarifications of election procedure etc., etc.

2. Gurgaon Central Co-operative Bank Ltd.

The elections fixed for December, 1964 and December, 1965 were postponed by the Deputy Registrar, Co-operative Societies, Rohtak for seeking clarification of election procedure. It was postponed by the Board in September, 1965 on account of emergency.

[Irrigation and Power Minister]

3. **Kapurthala Central Co-operative Bank Ltd.**

Stay orders granted by the High Court.

4. **Rupar Central Co-operative Bank Ltd.**

Elections fixed for 12th February, 1964 and March, 1966 were postponed by the Board of Directors of the Bank on account of the fact that it had applied to the Registrar Co-operative Societies to exempt from the provision of Rules providing secret ballot for the election and also issue of revised rules of elections.

5. **Jullundur Central Co-operative Bank Ltd.**

The management did not hold election on the ground that elections rules had not been adopted till 3rd August, 1964. After adoption of the rules, elections fixed for 12th March, 1965 had to be postponed due to stay order issued by the High Court on a writ petition No. 552 of 1965.

6. **Tarn Taran Central Co-operative Bank Ltd.**

Election of this bank has been postponed twice by the Board of Directors on account of Assembly Bye-election in Beas Constituency, election of Block Samitis and Gurdwaras and Indo-Pakistan aggression.

(b) General meetings of Faridkot, Jullundur and Tarn Taran Central Co-operative Banks have not been held annually during the last two years for want of quorum, High Court Stay order, and bye-elections in the Beas Constituency and Indo-Pakistan hostilities, respectively, as already stated above.

IMPLEMENTATION OF FOURTH PLAN SCHEMES IN THE STATE.

***10241. Sardar Gian Singh Rarewala :** Will the Minister for Planning and Local Government be pleased to state the nature and contents of the advance action taken by Government for the implementation of the IV Plan Schemes in the State for which an additional amount of Rs. 1.15 crores was approved in the last year's budget (1965-66) ?

Sardar Ajmer Singh : The Planning Commission had only tentatively approved of advance action schemes of the order of Rs 1.15 crore subsequently an amount of Rs 1.03 crore only was sanctioned by the Government of India. Some of these schemes also, comprising mainly new construction programmes, were dropped as a measure of economy on the outbreak of the emergency. The schemes actually taken up involve an outlay of Rs 0.52 crore, the details of which are given in the statement laid on the Table of the House.

The object of these schemes is that advance action should be taken for the programmes envisaged in the Fourth Plan so that time is not lost over preliminaries like investigations, surveys, land acquisition and training of personnel.

economic resources of the poor people in the ilaqa. An attempt was made by the S.D.M. to associate me with the procedures adopted by him and my active assistance was demanded. For example a local man was called upon to contribute Rs 51. When he expressed his inability to pay the amount and offered to pay Rs 5 the S.D.O. addressing me asked for my opinion about the capacity of the man to pay. I suggested Rs 10. This annoyed the S. D. O. Then a second respectable man of the area, was asked to make a contribution of Rs 51, this gentleman also offered to pay Rs 5 on that occasion and pleaded that he had already paid Rs 5 to the panchayat. Here again I was called upon to express my opinion and I suggested by way of compromise that Rs 10 be accepted from him. On this the S. D. O. lost his temper and left the place accusing me that I was not helpful in raising the collection. I was conscious that the contribution should be perfectly voluntary and that the persons making contributions should not feel handicapped or taxed. Shri Sewa Singh ,S.E.P.O. Block Pragpur, remained in the meeting while the S. D. M. and the Tehsildar left the meeting. The S. E. P. O. used most insulting words to me as he told me that they wanted to raise a contribution amount to Rs 1,500 from my panchayat. This target was fixed by him and was absolutely out of proportion with the capacity of the people to pay. I informed him that the target of Rs 25,000 for the whole Block was fixed and as the Block consisted of 61 panchayats, the contribution of each Panchayat came to Rs 400 only. The S. E. P. O. was then adament to get Rs 1,500 and wanted me to pay the amount out of the Panchayat fund. I informed him that the panchayat had no money in the fund which could be donated for N.D.F. as all the amounts which were in the hands of the panchayat at the moment were received as grants from the Government which were earmarked for different development works to be completed in the panchayat area. The S. E. P. O. was in angry mood and told me in the open public that I should quit my office as Sarpanch if I was not able to act according to the wishes of the S. E. P.O. The language used by him was insulting and improper and his behaviour was not that of a gentleman. It was devoid of all decorm and decency and was not at all proper. I was insulted in the presence of the people who had been unanimously electing me as a sarpanch since the inception of the panchayats in the District. These people had also elected me as a member of the panchayat Samiti and Zila Parishad also. I honestly believe that it was not proper for the S. D. M. and the Panchayat Officers, Pragpur to behave in the manner they did. I expected a better behaviour from them particularly in the interest of the cause for which we offered to co-operate at this critical hour in the history of our country.

It need not be emphasized here that the very purpose of collection of the National Defence Fund is defeated if we who are to raise contribution for the purpose were to give even an indirect indication to any body that force or any influences by any official is used to collect the same. I am really perturbed at the behaviour of the said officers.

I personally went to the S. D. O. after the meeting and had discussion with him explaining to him my point of view and also offered to pay the money which I had raised, but here again I could not meet with any success and the S. E. P.O insisted on getting Rs 1,500. The result was that Rs 300 raised by me and Rs 101 which I was willing to pay from my own pocket on the occasion of their visit could not be handed over to the S. D. O. The amount collected by me was later on deposited by me with the Assistant of the S. D. O. in the Block Samiti Office, Pragpur, on 11th October, 1965.

In view of the facts detailed above you will kindly appreciate that no self-respecting public man can afford to do the job entrusted to him when he feels so much handicapped and disgrace by the behaviour of those whose attitude towards the people should inspire confidence in the Government and in the administrators who run that Government.

Circumstanced as I am, I have put the detailed facts for your information. I request you to take adequate steps to see that this does not happen again or

(Chief Parliamentary Secretary)

the officers concerned do not take any further steps to keep up the apparent false mention of prestige about their office. I am keen to discharge the functions and the duties which I am called upon to do in my representative capacity. I only wish that the selfless and honest workers labouring for the National cause should not be insulted in this manner.

An early action is solicited.

Copies of this representation are sent to the Deputy Commissioner of the District and the Chairman, Block Samiti, Pragpur for necessary action.

Yours faithfully,
Sd/-.
(ROSHAN LAL)
Sarpanch, Gram Panchayat, Kaloha,
Tehsil Dehra, District Kangra.

Dated :

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਕੀ ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਭਾਵੇਂ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਐਸ. ਡੀ. ਓ., ਅਗਰ ਉਥੇ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਵਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਜੋ ਐਲੀਗੇਸ਼ਨਜ਼ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਉਹ ਵੇਗ ਸਨ ਤੇ ਜੇਕਰ ਵੇਗ ਐਲੀਗੇਸ਼ਨਜ਼ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਹੀ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਅਫ਼ਸਰ ਮਨ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ । ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲਸੀ ਹੈ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਐਲੀਗੇਸ਼ਨਜ਼ ਜਾਂ ਸਟੇਟਮੈਂਟਸ ਵੇਗ ਸਨ । ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡੀ. ਸੀ. ਦੀ ਰੀਪੋਰਟ ਵੀ ਵੇਗ ਸੀ। ਅਗਰ ਉਹ ਵੇਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਐਸੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਲੀਗੇਸ਼ਨਜ਼ ਲਾਈਆਂ ਹਨ ਉਹ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਅਤੇ ਬਲਾਕ ਸੰਮਤੀ ਦੇ ਵੀ ਮੈਂਬਰ ਹਨ—ਸ੍ਰੀ ਰੋਸ਼ਨ ਲਾਲ ਜੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਡੀਫੈਂਸ ਫੰਡ ਦੇ ਚੰਦੇ ਲਈ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਐਲੀਗੇਸ਼ਨ ਹਰ ਕੋਈ ਲਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਮਗਰ ਜਦ ਤਕ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਐਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਚੂੰਕਿ ਉਹ ਬੜੇ ਇੰਪਾਰਟੈਂਟ ਆਦਮੀ ਸਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਵੇਖੋ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਕੀ ਡੀ.ਸੀ. ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਖਿਲਾਫ ਰੀਪੋਰਟ ਦਿਤੀ ਹੈ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਡੀ. ਸੀ. ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਚਾਰਜ ਨਹੀਂ ਸੀ (ਵਿਘਨ) ਮਗਰ ਉਸ ਵਿਚ 'ਫਾਰ' ਐਂਡ 'ਅਗੇਨਸਟ' ਕਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਵੀ ਪਬਲਿਕ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਆਈਆਂ ਕਿ ਐਲੀਗੇਸ਼ਨਜ਼ ਗਲਤ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇਖਣ ਕਿ ਕੀ ਹਾਲਾਤ ਹਨ, ਕਿਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੋਈ ਅਫਸਰ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਵਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ । ਇਹ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਕਲੀਅਰ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ।

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਐਸ. ਡੀ. ਓ. ਸਿਵਿਲ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਐਲੀਗੇਸ਼ਨਜ਼ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਬਦਉਨਵਾਨੀਆਂ ਫੜੀਆਂ ਸਨ ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਐਲੀਗੇਸ਼ਨਾਂ ਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਕੁਝ ਸਦਾਕਤ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਥੌਰੋ ਪ੍ਰੋਬ ਹੋਵੇ।

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਐਲੀਗੇਸ਼ਨਜ਼ ਤੇ ਡੀ. ਸੀ. ਕਾਂਗੜਾ ਨੇ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ? ਅਗਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਉਹ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕੰਪਲੀਟ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੇਸ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਤਾਕਿ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੇਸ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ । ਜਿਵੇਂ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕੁਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਸਨ । ਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਫੈਂਸ ਫੰਡ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਾਂ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੂਰੇ ਹਾਲਾਤ ਬਾਹਰ ਆਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ।

CASE REGISTERED UNDER SECTION 406/467 I. P. C. AT BHIKHI WIND POLICE STATION, DISTRICT AMRITSAR

***9918. Baboo Bachan Singh** : Will the Minister for Home and Development be pleased to state —

(a) whether any case was got registered by the Assistant Registrar, Co-operative Societies, Tarn Taran at Bhikhi Wind Police Station, district Amritsar, under section 406/467, I.P.C. and other penal laws against the office bearers of the Zimindara and Co-operative Society, Bhikhi Wind, tehsil Patti, between 1st November, 1964 and 31st December, 1965, if so, when;

(b) the brief facts leading to the registration of the said case;

(c) whether any evidence of the witnesses concerned has so far been recorded by the Police; if so, their number;

(d) whether on the basis of the evidence referred to in part (c) above, the alleged accused have been arrested, if so, their list with complete home addresses; if they have not been arrested, the reasons for the same ?

Sardar Gurmit Singh (Deputy Minister for Development, Irrigation and Power) :

(a) No.

(b) to (d) } Does not arise in view of (a) above.

APPLICATIONS FOR OLD AGE PENSION FROM KAPURTHALA DISTRICT

***10120. Sardar Balwant Singh** : Will the Minister for Welfare and Justice be pleased to state —

(a) the number and names of persons from Kapurthala District, Blockwise who have applied for Old Age Pension, since the introduction of the scheme ;

(b) the number and names of persons out of those mentioned above who have been granted such pensions;

(c) the total number of applications out of those mentioned in part (a) above which have been rejected and the reasons for their rejection in each case?

Shri Chand Ram : (a) Blockwise records of the persons who have applied for Old Age Pension has not been maintained. However, 504 persons from Kapurthala District have so far applied for Old Age Pension. The compilation of the requisite statistics will entail huge time and labour, which will not be commensurate with the benefit likely to be achieved.

(b) 198. A statement showing the names of the pensioners is at annexure 'A'.

(c) The case of five persons have so far been rejected. Their particulars, along with the reasons for the rejection of each case are given at annexure 'B'.

LIST OF THE PERSONS OF DISTRICT KAPURTHALA WHO ARE IN RECEIPT OF O. A. P.

Serial No.	App. No.	Name of applicant	Serial No.	App. No.	Name of applicant
1.	32	Sh. Bhagwan Singh	24.	1393	Shri Swaran Dass
2.	1361	Smt. Mohan Devi	25.	1394	Smt. Rakhi
3.	1362	Shri Jodh Singh	26.	1397	„ Santi
4.	1363	Smt. Santi	27.	1399	„ Shankari Devi
5.	1365	„ Tara Wanti	28.	1400	„ Toti
6.	1367	„ Devti	29.	1401	„ Lal Devi
7.	1368	„ Nikki	30.	1402	„ Inder Devi
8.	1370	Shri Attar Chand	31.	1404	„ Parsini
9.	1371	„ Faquiria	32.	1405	„ Lajwanti
10.	1373	Smt. Bhago	33.	1406	„ Jawali
11.	1376	Shri Sant Ram	34.	1407	Shri Poera Singh
12.	1377	Smt. Kirpo	35.	1413	Smt. Sant Kaur
13.	1378	„ Harnam Kaur	36.	1414	„ Durgi
14.	1379	„ Inder Kaur	37.	1415	„ Durga Devi
15.	1380	Shri Tara Singh	38.	1416	„ Giani
16.	1381	Smt. Parmeshri	39.	1417	„ Shanti
17.	1382	„ Rattan Kaur	40.	1418	„ Veeran Wali
18.	1383	„ Sat Bahri	41.	1419	Shri Mehnga Ram
19.	1384	„ Ramjowa'	42.	1421	Smt. Lal Devi
20.	1387	„ Jamna Devi	43.	1423	„ Atti
21.	1388	Shri Gopal Singh	44.	1424	„ Bhirawan Bai
22.	1389	Smt.	45.	1425	„ Lachhmi
23.	1391	„ Gur Devi	46.	1426	„ Daropti

Serial No.	App. No.	Mame of applicant	Serial No.	App. No.	Name of the applicant.
47.	1427	Smt. Son Bai	81.	4882-J	Smt. Tara Devi
48.	1428	Shri Devi Dayal	82.	4914-J	Shri Abdul Rahim alias Tilak Rai
49.	1429	„ Arjan Singh	83.	4915-J	„ Sarup Chand
50.	1431	„ Mool Raj	84.	4916-J	Smt. Mohan Devi
51.	1432	Smt. Shanti Devi	85.	4917-J	„ Laxmi
52.	1433	Shri Alla Ditta	86.	4927-J	„ Har Kaur
53.	1435	Smt. Jassi	87.	4928-J	Shri Lehna Singh
54.	1436	Shri Arjan Singh	88.	4929-J	„ Fathu
55.	1437	Smt. Gangi	89.	4930-J	„ Kohra
56.	1523	„ Dropti	90.	1933-J	Smt. Sham Piari
57.	1524	Shri Teja Ram	91.	4986-J	Shri Amritsaria Ram
58.	1525	Smt. Maya Devi	92.	4935-J	Smt. Amar Kaur
59.	1526	„ Kartar Devi	93.	4936-J	„ Lachhmi
60.	1529	Shri Banta	94.	4938-J	„ Mohan Dai
61.	1530	„ Tehal Singh	95.	4940-J	„ Bal Kaur
62.	2176	„ Rulda Ram	96.	4941-J	„ Tej Kaur
63.	2179	Smt. Guran	97.	4942-J	„ Devki
64.	2180	„ Jwali	98.	4970-J	„ Lajwanti
65.	2181	„ Tej Kaur	99.	4972-J	Shri Rattan Singh
66.	2183	Shri Harnama	100.	4973-J	Smt. Karam Kaur
67.	2184	„ Bhagta	101.	4974-J	Kesra Devi
68.	2185	„ Jawahar	102.	4975-J	„ Raj Devi
69.	2186	„ Harnam Singh	103.	4976-J	„ Vaid Kaur
70.	2187	Smt. Jamna Devi	104.	4978-J	„ Ishari
71.	2188	Shri Gokal Chand	105.	4979-J	Bibi Malan
72.	2967	„ Brij Lal	106.	4980-J	Smt. Sukh Daya
73.	3297	„ Ram Lal	107.	4981-J	„ Jatto
74.	3569	Smt. Chanan Devi	108.	4983-J	„ Harnam Kaur
75.	3932	Shri Rur Singh	109.	4984-J	Shri Niranjan Singh
76.	1409	„ Puran	110.	4985-J	Smt. Parabh Devi
77.	1411	Smt. Gur Devi	111.	4988-J	„ Nikki
78.	4381-J	„ Ved Kaur	112.	4989-J	„ Laxmi
79.	4829-J	„ Maya Devi	113.	4990-J	„ Basant Kaur
80.	4879-J	„ Basant Kaur			

(Minister for Welfare and Justice)

Serial No.	App. No.	Name of applicant
14.	5115-J	Shri Gujar
15.	5117-J	Smt. Gujar
16.	5130-J	Shri Ghuman
17.	5160-J	Smt. Santi
18.	5170-J	Shri Jiwan Singh
19.	5174-J	Smt. Basant Kaur
20.	5175-J	,, Basant Kaur
21.	5195-J	,, Bhagwanti
22.	5198-J	Shri Krishan Chand
23.	5199-J	,, Mela Ram
24.	5200-J	,, Hari Singh
25.	5201-J	,, Bhag Singh
26.	5203-J	Smt. Santi
27.	5564-J	,, Kirn Devi
28.	1420-J	,, Shahmi
29.	5556-J	,, Banti
30.	5558-J	,, Nando
31.	5559-J	,, Jaina
32.	5560-J	Shri Diwan
33.	5561-J	,, Taba
34.	5562-J	,, Gaba
35.	5564-J	,, Mela Ram
36.	5581-J	,, Ishar Dass
37.	3598-J	Smt. Ishar Kaur
38.	5805-J	,, Hans Kaur
39.	6037-J	,, Nanti
40.	6040-J	,, Haro
41.	6041-J	Shri Jawala Singh
42.	6042-J	,, Chuni Lal
43.	6043-J	Smt. Har Kaur
44.	6044-J	,, Daropti
45.	6796-J	Shri Sharam Singh
46.	6798-J	Smt. Bhago
47.	6799-J	Shri Sher Singh
8.	6800-J	Smt. Tej Kaur
9.	6802-J	Shri Uggar Singh
0.	6803-J	,, Bag Singh
1.	6804-J	Smt. Atto
2.	6806-J	,, Karam Kaur
3.	6808-J	,, Ishari
4.	6809-J	,, Jawali
5.	6813-J	,, Bhappi
6.	6814-J	,, Bishno
157.	6817-J	Smt. Jeo
158.	6818-J	,, Mohan
159.	6819-J	Shri Surana
160.	6820-J	,, Phago
161.	6821-J	,, Mehnga
162.	6822-J	,, Ishar
163.	6824-J	Smt. Bhani
164.	6826-J	Shri Buta Singh
165.	6827-J	Smt. Umri
166.	6829-J	,, Mohan
167.	7017-J	Shri Mohan Lal
168.	3882-J	,, Sant Ram
169.	3884-J	Smt. Kartari
170.	6035-J	Shri Harnam Singh
171.	7227-J	Smt. Rattan Devi
172.	7245-J	Shri Boja
173.	7246-J	Smt. Rakhi
174.	7247-J	Shri Amar Singh
175.	7249-J	,, Puran Singh
176.	7250-J	,, Wazir Singh
177.	7251-J	Smt. Gur Devi
178.	7253-J	,, Chanti
179.	7254-J	Shri Ganga Singh
180.	4032-J	Smt. Malawa Devi
181.	6832-J	Shri Teja Singh
182.	1390-J	,, Dogar Singh
183.	1393-J	Smt. Bishan Devi
184.	1398-J	,, Chanan Kaur
185.	1403-J	,, Attri
186.	1422-J	,, Bhagwan Devi
187.	2177-J	Shri Garib Dass
188.	5161-J	,, Chanda
189.	5165-J	Smt. Achhroo
190.	5168-J	Shri Bhadar Singh
191.	4380-J	,, Des Raj
192.	5166-J	Smt. Umri
193.	4977-J	Shri Kehar Singh
194.	5553-J	,, Mansha Singh
195.	3881-J	Smt. R[illegible]ha Rani
196.	4971-J	Shri Ru[illegible]a
197.	5163-J	,, Khushal Singh
198.	5167-J	Smt. Soma Dev

ANNEXURE 'B'

Statement showing the cases for Old Age Pension pertaining to Kapurthala District which have been rejected

Serial No.	Appl. No.	Name with parentage/Husband	Reason for rejection
1.	2174	Shri Surain Dass, s/o Shri Bana	Not covered under the scheme, being underage
2.	2175	Smti. Nihali, w/o Shri Suraina	Ditto
3.	2182	Shri Dharam, Singh s/o Shri Mangat Ram	He is already getting a pension of Rs 20 per month being political-sufferer, not covered under the scheme
4.	5202 J	Shri Tirath Ram s/o Shri Kanshi Ram	Not recommended by the local recommending authority as he was not considered a destitute
5.	5563 J	Shri Shiv Nands s/o Shri Ranjha	Not covered under the scheme as he was reported by medical authorities to be under-age with no permanent disability

ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ : ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ 504 ਅਰਜੀਆਂ ਆਈਆਂ, 198 ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਦਿਤੀਆਂ, 5 ਦੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਰੀਜੈਕਟ ਕੀਤੀਆਂ ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ 301 ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਹਾਲੇ ਕਨਸਿਡਰ ਹੋਣੀਆਂ ਹਨ । ਇਹ ਨਾ ਕਨਸਿਡਰ ਹੋਣ ਦਾ ਕੀ ਰੀਜ਼ਨ ਹੈ ? ਅਤੇ ਨਾਰਮਲੀ ਇਕ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਕਨਸਿਡਰ ਹੋਣ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ?

मंत्री : यह तो बड़ा कम्परीहैंसिव सवाल है । सारी स्टेट में 17,656 ऐप्लीकेशन्ज़ आई इन में से अभी फन्ड्ज़ के हिसाब से 7,339 को पैनशन दे पाए हैं । इस तरह बाकी ऐप्लीकेशन्ज़ हमारे पास पेंडिंग पड़ी हैं । कपूरथला की परसैंटेज बड़ी है । जैसे २ ऐप्लीकेशन्ज आती हैं डेटवाईज़ रजिस्टर होती रहती हैं और अगर कोई डीज़र्विग केस हो तो आउट आफ टर्न प्रायरटी भी दे देते हैं । मगर बड़ा सवाल फन्ड्ज़ का है । रुपया मिले तो हम सब को पैनशन दे दें ।

ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਸੀਰੀਅਲ ਅਤੇ ਡੇਟਵਾਈਜ਼ ਕਨਸਿਡਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਹਰ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਨੂੰ ਸੈਪੇਰੇਟ ਫੰਡਜ਼ ਅਲਾਟ ਕਰਦੇ ਹੋ ?

मंत्री : डिस्ट्रिक्टस को फन्ड अलाट करने का सवाल नहीं हैं, first come first served' वाली बात है ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਬੁਢਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੇਣੀ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਲਈ ਦੇਣੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬੁਡੇ ਹਨ ਜਾਂ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਫੰਡ ਅਲਾਉ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ ?

मंत्री : यह विधान सभा बड़ी कम्पीटैंट है, यही फन्डज़ दे दे, हम सबको पैनशन दे देंगे ।

श्री मती सरला देवी : क्या मन्त्री महोदय यह बताने की कृपा करेंगे कि यह जो पैनशन दी जा रही है क्या यह सीरियलवाइज़ जैसे कोई ऐपलीकेशन स्राती है दी जाती है या मिनिस्टर साहिब किसी केस को स्पैशली रिकमैंड भी करतें हैं ?

श्री अध्यक्ष : इस का जवाब आ चुका है कि फर्स्ट कम फर्स्ट सर्वड। (The reply has come 'first come first served'.)

सरदार कुलबीर सिंह : क्या वज़ीर साहिब यह बताने की कृपा करेंगे कि जितनी अर्ज़ियां आई हैं इन में से कितने आदमी पैनशन पाने के इन्तज़ार में मर चुके हैं ? (हंसी)

मंत्री : यह तो पता नहीं है मगर अगर कोई बहुत डिज़र्विंग केस हो तो उस को पहले पैनशन दे देंगे ।

श्री फतेह चंद विज : आप ने अभी कहा है कि दस हज़ार के करीब अर्ज़ियाँ पैंडिंग पड़ी हैं । जब इतनी दरखास्तों के लिये भी आप के पास पैसा नहीं है तो क्या आप एनाँउस करने को तैयार हैं कि और अभी कोई अर्ज़ी नहीं ली जायेगी ताकि और लोग धक्के खाते और अफसरों के आगे पीछें तो न फिरें ?

मंत्री : हम ने पैसे के लिये एक मैमोरैंडम कैबनट को दिया है और गवर्नमेंट आफ इंडिया को भी ऐपरोच करते रहे हैं । अगर पैसा मिल जाए तो सब को सैटिसफाई कर सकते हैं

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਾਇਰਟੀ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਜਦ ਸਾਰਾ ਕੇਸ ਸਰਟੀਫਾਈ ਹੋ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਸਦੀਕ ਹੋ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਪ੍ਰਾਇਰਟੀ ਦੇਣ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਕੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

मंत्री : एक तो यह कि अगर कोई आप जैसा सज्जन कहे कि यह बड़ा डीज़र्विंग केस है और हम कनविन्स हो जाएं तब प्रायटी देते हैं । दूसरे यह हो सकता है कि किसी के हालात बहुत तंगी के हो सकते हैं तो अगर डी. सी. कहे कि डीज़र्विंग केस है, इसका कोई सपोर्टर नहीं है तो वह भी इस कैटेगरी में आ जाते हैं ।

श्री अमर सिंह : क्या यह दुरूस्त है कि वह जलदी में बोलते हुए खुद ही कहते हैं कि हम बूढ़े को पैनशनें दे रहे हैं, इस लिये बूढे दरखास्त दें ? जब वह दरखास्त देते हैं तो कहते हैं कि ....

(c) The quarterly progress of the district-wise breakable scheme of Karnal District under nine sub-heads was below the norm. These sub-heads were :—

Agricultural Production.
Animal Husbandry.
Fisheries.
Irrigation.
Industries.
General Education Health.
Labour & Labour Welfare.
Welfare of Scheduled Castes and Backward Classes.

The quarterly reviews at district level are intended by themselve to effect improvement in performance and in proper utilisation of th allocations. Furthermore, all the officers concerned were directed t speed up the execution of the schemes and to reach the targets by th end of the year.

(d) Yes.

Sarvshri Ram Piara, Multan Singh and Fateh Chand V M.L.A.s.

श्री फतेह चंद विज : क्या मनिस्टर साहिब बताएंगे कि करनाल में जो मीटि बुलाई गई थी उस में महकमा ड्रेनेज और इरीगेशन के नुमाइंदे भी आए थे ?

ਪਲੈਨਿੰਗ ਅਤੇ ਲੋਕਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਯ ਨੂੰ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰਵਾ ਦਿਉ। ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਨਹੀਂ ਆਏ।

कंवर राम पाल सिंह : मन्त्री महोदय ने 9 हैड्ज़ बताए हैं कि इन इन काम बीलो दी नार्म रहा है । क्या उन्हों ने डीपार्टमैंट के अफसरों से यह पता क की कोशिश की है कि क्या उन की लेज़ीनैस कीवजह से या किसी और हिंड्रेंस की वजह से काम को पूरा नहीं कर सके ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਸਵਾਲ ਬੜਾ ਇੰਪਾਰਟਮੈਂਟ ਹੈ ਹਰ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਹਰ ਇਲਾਕੇ ਨਾ ਤੁਅੱਲਕ ਰਖਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟੇਸ਼ਨ ਬੀਲੋ ਨਾਰਮ ਹੈ, ਪਲੀਜ਼ ਸਪੀਡ ਅਪ। ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਹਰ ਇਕ ਐਮ.ਐਲ. ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਕੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈ ਕੇ D.C.s ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਲ.ਏਜ਼. ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਸਕੀਮ ਨੂੰ quarterly in the presence of M.L.A review ਕਰੋ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਲਾਈਵ ਇੰਟਰੈਸਟ ਲਉ । ਮੇਰੀ ਫੀਲਿੰਗ ਹੈ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਤਰੁਟੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ । ਅਗੇ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬੈਨੀਫੀ ਸਕੀਮਜ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਗਰ ਕੁਝ ਬੀਲੋ ਨਾਰਮ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ I think neither I nor any of the hon. Members, nor the Depa mental Officers should feel satisfied about it. Therefore, as I h already requested, the hon. Members should take interest in such matter.

कंवर राम पाल सिंह : क्या मन्त्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि उन्होंने जो यह कहा है और विश्वास दिलाया है कि डीपार्टमैंट्स को इंस्ट्रकशन्ज भेजी हैं तो क्या डी० सीज़० ने और दूसरी डिस्ट्रिक्ट अथारिटीज़ ने एम० एल० एज़० की कोई मीटिंग बुला कर उन के साथ कोई प्लान वगैरा डिस्कस किया है ?

Minister : I should expect that they would do it.

29 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ । 31 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਿਛਲਾ ਸਾਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ ! ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਅਗਲੇ ਕੁਆਰਟਰ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਅਮਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ।

Sardar Balwant Singh : May I known from the hon. Planning Minister whether he has constituted an agency at the State level to watch throughout the year whether these schemes are being implemented or not ?

ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹੋ ਏਜੈਂਸੀ ਬਣਾਈ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਐਮ. ਐਲ. ਏਜ਼. ਨਾਲੋਂ ਬੈਟਰ ਏਜੈਂਸੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਕੋਈ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦਾ ਐਮ.ਐਲ.ਏ. ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਦੂਸਰਾ ਉਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤਮੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਰਖੀ ਜਾਂਦੀ । ਇਹ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ...... (ਵਿਘਨ)

They can not be considered for all times, as opposition people.

कामरेड राम प्यारा : क्या प्लानिंग मनिस्टर अपनी याद को ताज़ा करते हुए यह बताने की कृपा करेंगे कि उस मीटिंग में एक दो स्कीम्ज़ ऐसी थीं जिन के बारे में अफसरों से पूछा गया था कि वह किस महकमे से तालुक रखती हैं लेकिन वे बता नहीं सके ?

Minister : I think, Sir, it was so. Rather much more was asked and I was not given satisfactory answers.

श्री मंगल सेन : मन्त्री महोदय ने फरमाया है कि डीवैल्पमैंट स्कीम्ज़ को इम्पलीमेंट करने के लिये कमेटियां बनाई गई हैं । मैं उन से पूछना चाहता हूं कि रोहतक बैकवर्ड ज़िला है क्या उस में भी ऐसी कोई कमेटी फार्म की है ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਸੀ । ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਕੀਮ ਹਰ ਇਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ।

श्री मंगल सेन : आन ए प्वायँट आफ आर्डर, सर । मन्त्री महोदय ने कहा है कि मैं किसी और शहर में बैठा था ...... (विघ्न)

श्री अध्यक्ष : उन को गलती लगी है आप किसी और दुनिया में बैठे थे किसी दूसरे शहर में नहीं (विघ्न) (The hon. Minister was wrong in saying that the hon. Member was sitting in some other city; he was in some other world and not some other city.)

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਬੀਲੋ ਦੀ ਨਾਰਮ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਦੇ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਕੰਮ ਸੀਮਿੰਟ ਦੀ ਕਮੀ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਵੀ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ? ਜੇ ਕਰ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਉਪਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਨਾਰਮ ਪੂਰੇ ਕਰ ਸਕਣ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਤਾਂ ਡੀਟੇਲਜ਼ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਕਾਜ਼ ਹੋਵੇ ।

कंवर राम पाल सिंह : क्या मन्त्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि आया उन के नोटिस में यह बात आई है कि ज़मींदारों को मुख्तलिफ महकमों से लोन लेने पड़ते हैं और इस में उन को बहुत सी तकलीफों का सामना करना पड़ता है अगर यह ठीक बात है तो क्या सरकार ने यह सोचा है कि उनको लोन्ज़ किसी एक महकमे के थ्रू ही दिये जाएं जिस से उन को फायदा पहुंच सके ?

ਮੰਤਰੀ : ਕੁਝ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਲੋਨਜ਼ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਦਿਤੇ ਜਾਣ । Probably Karnal is one of them.

कामरेड राम प्यारा : मिनिस्टर साहिब ने फरमाया है कि काम अनसैटिस्फैक्टरी भी था और जो इम्पलीमैन्टेशन थी वह बीलो नार्म थी । इस बात के पेशे नज़र क्या वह लैजिस्लेटर्ज़ की मीटिंग्ज़ को सफीशेंट समझते हैं या इस के इलावा वह कोई और भी ज़राये इस्तेमाल करेंगे जिन से जितनी स्कीमें बनें वह पूरी तरह से इम्पलीमैन्ट हों, पूरी तरह से ऐग्ज़ीक्यूट हों ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਸਾਹਿਬਾਨ ਬੈਠੇ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਚੈਕਿੰਗ ਕਰਨੀ ਹੈ ਔਰ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਲ ਉਚੇਚਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣ । ਮੇਰਾ ਜੀ ਆਪਣਾ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਖੁਦ ਇਸ ਦੀ ਚੈਕਿੰਗ ਕਰਾਂ ਪਰ unfortunately we do not get time from other things. ਮੈਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵੀ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਖੁਦ ਚੈਕਿੰਗ ਕਰਾਂ ਔਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਰਕਲ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ।

PARTAP STADIUM, SONEPAT TEHSIL

***9883. Shri Ram Saran Chand Mittal** : Will the Minister for Planning and Local Government be pleased to state—

(a) whether the Stadium known as the Partap Stadium on the G.T. Road in Sonepat Tehsil, district Rohtak is the property of the Government ; if so, the total amount spent on its construction, if it is not the property of the State Government, the name of the authority or the body which constructed it ;

(b) the name of the authority which manages, looks after and has the charge of the aforesaid stadium;

(c) the reasons why the Government got the portrait of the late Sardar Partap Singh Kairon removed from the Stadium ;

(d) whether the Government proposes to restore the portrait at its former place ?

Sardar Ajmer Singh :

(a) Yes. The Stadium costs Rs 2,56,621.

(b) State Sports Department.

(c) No portrait of late S. Partap Singh was ever removed from the Stadium by the Sports Department.

(d) Question does not arise.

Shri Ram Saran Chand Mittal : May I know whether there was any portrait or not ; whether it has been removed and if so, by whom ?

ਮੰਤਰੀ : ਤੁਸੀਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਮਿਸਟੇਕ ਕਰਦੇ ਹੋ । ਪੋਰਟਰੇਟ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਪੋਰਟਰੇਟ ਨੂੰ ਰੀਮੂਵ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। It was something else.

श्री मंगल सेन : मन्त्री महोदय ने बताया है कि यह पोर्ट्रेट नहीं था । It was something else. क्या वह बताने की कृपा करेंगे कि यह "something else" क्या थी, क्या वह वहां से रिमूव हुई या नहीं ? अगर रिमूव हुई तो किस के हुक्म से हुई ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਬੋਰਡ ਸੀ। ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਰੀਮੂਵ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮਗਰ ਇਸ ਨੂੰ ਫੇਰ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ।

श्री अमर सिंह : क्या वजीर साहिब यह बताने की कृपा करेंगे कि जिस वक्त सरदार प्रताप सिंह कैरों की तस्वीरें दफ़तरों और किताबों में से निकाली जा रही थीं उसी वक्त यह बोर्ड भी वहाँ से रिमूव किया गया था ?

श्री अध्यक्ष : यह सवाल इस से कैसे पैदा होता है ? (How does this supplementary arise ?)

ਮੰਤਰੀ : ਸਾਈਮਲਟੇਨੀਅਸਲੀ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਰੀਮੂਵ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

श्री मंगल सेन : क्या मन्त्री महोदय यह बतायेंगे कि सरदार प्रताप सिंह कैरों के बोर्ड जो रिमूव किए गए वह क्यों रिमूव किए गए, किस के हुक्म से रिमूव किए गए और दुबारा फिर क्यों लटकाए गए और जो दुबारा लटकाए गए तो वह किस के हुक्म से किया गया ?

ਮੰਤਰੀ : ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਕਤ ਰੀਮੂਵ ਹੋਏ ਉਸ ਵਕਤ ਦਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ । ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਸਪੋਰਟਸ ਦੇ ਮਨਿਸਟਰ ਇੰਚਾਰਜ ਦੇ ਆਰਡਰ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ ।

श्री मंगल सेन : वह मिनिस्टर इन्चार्ज कौन थे ?

ਮੰਤਰੀ : ਸ਼੍ਰੀ ਪਰਬੋਧ ਚੰਦਰ। ਕਿਉਂ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਫ਼ਾਈਲਜ਼ ਵਿਚ ਇਸ ਆਰਡਰ ਨੂੰ ਰੀਵਾਈਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ।

श्री मंगल सेन : On a point of order, Sir. स्पीकर साहिब, मैं आप की रूलिंग इस बात पर चाहता हूं कि आज गवर्नमेंट एक फैसला करती है और दस दिन के बाद उस को ऊलटा देती है ; क्या गवर्नमेंट को ऐसा करने का अख्तियार है ?

Minister : Government is fully competent to take such decisions.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲੇ ਸਪੋਰਟਸ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਰੀਮੂਵ ਕਰਨ ਦਾ ਆਰਡਰ ਦਿਤਾ । ਉਸ ਨੂੰ ਰਿਸਟੋਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੁਣ ਦੇ ਸਪੋਰਟਸ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਉਸ ਵਿਚ ਕੀ ਰੀਜ਼ਨਜ਼ ਹਨ ? ਕਿਉਂ ਉਸ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਫਿਰ ਉਥੇ ਰਿਸਟੋਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਤਾਂ ਉਸ ਫਾਈਲ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਉਹ ਰੀਮੂਵ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਐਸ.ਜੀ.ਪੀ.ਸੀ ਵਲੋਂ ਵੀ ਕਮਿਊਨੀਕੇਸ਼ਨ ਮਿਲੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਰਡਰ ਦੀ ਕਾਪੀ ਮੰਗੀ ਸੀ । ਫਾਈਲ ਚਲਦੀ ਚਲਦੀ ਆਈ, ਨੋਟਿੰਗ ਵਗੈਰਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਔਰ decision in this respect was later on taken at the government's level.

डाक्टर बलदेव प्रकाश : क्या मनिस्टर साहिब बताने की कृपा करेंगे कि पहले जो बोर्ड हटाने का फैसला किया गया था वह भी कैबिनेट लेवल पर किया गया था या कि वह एक इन्डीविजुअल मिनिस्टर का फैसला था ?

ਮੰਤਰੀ : ਮਿਨਿਸਟਰ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ about that I do not know.

AUDIT OF ACCOUNTS OF VILLAGE PANCHAYAT KARELA, TEHSIL JIND, DISTRICT SANGRUR

*9722. **Chaudhri Dal Singh** : Will the Minister for Home and Development be pleased to state—

(a) whether the accounts of the Gram Panchayat of village Karela, tehsil Jind, district Sangrur, were audited and inspected at any time since the election of the present Sarpanch ; if so, when, and the details of the audit and inspection reports be laid on the Table of the House ; if the accounts have not been audited, the reasons therefor ;

(b) the opening cash balance of the above said Panchayat on the first day of every month during the period from 1st January, 1965 and to 2nd February, 1966 ;

(c) the amount of cash in hand with the said Sarpanch on the first day of every month during the period referred to in part (b) above ;

(d) the amount at the credit of the said Panchayat in the Bank on the 1st day of every month during the said period ;

(e) whether the said Sarpanch was ever found in possession of more than Rs 50 of the Panchayat funds in hand during the said period ; if so, to what extent and the dates on which he was so found in possession of such sums ;

(f) the main Heads of income and expenditure of the said Panchayat for each year during the period from 1st January, 1965 to 4th February, 1966, separately ;

(g) whether it is a fact that no Gram Sabha meeting of the said Village Panchayat has ever been held since the election of the present Sarpanch ;

[Chaudhri Dal Singh]

(h) whether any action has been taken or is proposed to be taken against the said Sarpanch for keeping more than Rs. 50 in his custody as referred to in part (e) above, if so, the nature of the action taken ; if not taken, the reasons therefor ?

Sardar Gurmit Singh (Deputy Minister for Development, Irrigation and Power) :

(a) No. Due to acute shortage of Junior Auditors with the Examiner, Local Fund Accounts, Punjab.

(b) to (d) & (f) : A statement giving the required information is laid on the Table of the House.

(e) No.

(g) No.

(h) Question does not arise.

Statement showing the balance with the Panchayat Karela, on the 1st day of each month from 1st January, 1965 to 2nd February, 1966 and other information relating to items (b) to (f) of the Starred Assembly Question No. 9722.

Opening balance on the 1st day of each of the following months		Amount in hand with the Sarpanch on 1st day of every month	Amount exeeding Rs. 50 with the Sarpanch	The amount in the Bank at the credit of the Panchayat on the 1st day of the months in column (1)
1 (b)		2 (c)	3 (e)	4 (d)
	Rs			Rs
January, 1965	Minus 1,847·90	Nil	Nil	11.70
February, 1965	Minus 2,239.40	Nil	Nil	11.70
March, 1965	Minus 1,393.05	Nil	Nil	11.70
April, 1965	Minus 1,850.85	Nil	Nil	11.70
May, 1965	Minus 2,341.85	Nil	Nil	11.70
June, 1965	Minus 10,450.75	Nil	Nil	11.70
July, 1965	Minus 11,793.72	Nil	Nil	11.70
August, 1965	Minus 9,925.66	Nil	Nil	11.70
September, 1965	Minus 10,161.66	Nil	Nil	11.70
October, 1965	Minus 19,092.00	Nil	Nil	11.70
November, 1965	Minus 19,092.00	Nil	Nil	11.00
December, 1965	Minus 19,310.00	Nil	Nil	11.70
January, 1966	Minus 19,655.07	Nil	Nil	11.70
February, 1966	Minus 18,892.54	Nil	Nil	11.70

Item (f)

Main head of income	Period	Main head of expenditure
(1) Donation from the Sarpanch	1-1-65 to	(1) Land revenue for Shamlat land.
(2) From Jaket contract	31-3-65	(2) Repair of school building and purchase of material.
		(3) Purchase of battery for Radio.
		(4) Republic Day celebration.
(1) Grants received from Panchayat, Samiti, Jind	1-4-1965 to	(1) Purchase of bricks for school building.
	4-2-1966	(2) Pay of employees.
(2) Income from Shamlat land		(3) Purchase of cement.
(3) Loans borrowed from the Sarpanch		(4) Upgrading of school.
		(5) Celebration of Republic/Independence Day.
		(6) Earthwork.
		(7) Purchase of Bull and Cow Bull.
		(8) Cost of sand.
		(9) Cost of sports material.
		(10) Cost of library books.
		(11) Purchase of material for C. D. Centre
		(12) Purchase of furniture and Uniforms.
		(13) Land revenue for Shamlat land.
		(14) Repair of well.

चौधरी दल सिंह : चन्द रोज़ पहले होम मनिस्टर साहिब ने एक सवाल के जवाब में बतलाया था कि 3,993 रुपए पंचायत केराला की तरफ कर्ज़ का है और आज इस सवाल के जवाब में बतलाया गया है कि 18,892 रुपए 54 पैसे पंचायत की तरफ के हैं । क्या वज़ीर साहिब यह बताने की कृपा करेंगे कि इन दोनों जवाबों में से कौन सा जवाब दरुस्त है ?

ਉਪ ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੋ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਦਰੁਸਤ ਹੋਵੇ । ਲੇਕਿਨ ਅਗਰ ਹੁਣ ਕੋਈ ਸਪੈਸਿਫਿਕ ਸਵਾਲ ਪੁਛਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿਆਂਗਾ ।

चौधरी दल सिंह : क्या वज़ीर साहिब बताने की कृपा करेंगे कि कोई सरपंच बगैर गवर्नमैंट की मन्ज़ूरी के पंचायत के नाम कर्ज़ा ले सकता है अगर नहीं तो सरपंच केराला ने जो इतनी भारी रकम खर्च की है उस के बारे में गवर्नमेंट ने क्या ऐक्शन लिया है ?

ਉਪ ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਪੰਚਾਇਤ ਨੇ 20438 ਰੁਪਏ ਇਕ ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਉਧਾਰ ਲੈ ਕੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕਰਕੇ, ਸਕੂਲ ਬਿਲਡਿੰਗ ਉਤੇ ਅਤੇ ਡਿੱਗੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਸੀ ।

चौधरी दल सिंह : यह बात बिल्कुल गलत है कि स्कूल की बिल्डिंग के ऊपर कोई पैसा खर्च नहीं किया गया जो जवाब पहले दिया गया था वह भी गलत था और आज का जवाब भी गलत है । इस स्टेटमेंट के अन्दर 1-2-1965 को कर्जे की रकम जो दिखाई गई वह 2,239 रुपए 50 पैसे है, 1-3-65 को यह रकम 1393.05 रुपए थी । इसी तरह से 1-7-1965 को 11,793,72 रुपए, 1-8-1965 को 9,925.66 रुपए । इसका मतलब यह हुआ कि पहली फरवरी और पहली मार्च के दरम्यान 846.35 रुपए की आमदन हुई और पहली जुलाई और पहली अगस्त के दरम्यान पंचायत को 1868.06 रुपए की आमदन हुई । क्या मैं जान सकता हूं कि यह आमदन किस तरह से हुई और किस चीज़ पर खर्च की गई ?

ਉਪ ਮੰਤਰੀ : ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਪਾਸ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਦੀ ਅਪਗਰੇਡਿੰਗ ਵਾਸਤੇ Construction of village well for drinking water purposes ਔਰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਾਸਤੇ ਪਾਸ ਕਰਕੇ 20,500 ਰੁਪਿਆ ਸਰਪੰਚ ਤੋਂ ਉਧਾਰ ਲਿਆ । ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਪਾਸ ਸਿਰਫ 11 ਰੁਪਏ 70 ਪਸੇ ਹੀ ਹਨ ਜਨਵਰੀ 1965 ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਹੁਣ ਤਕ । ਇਸ ਲਈ ਜੋ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਸ ਸਰਪੰਚ ਨੇ 50 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਪਣੇ ਪਾਸ ਰਖੇ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਦਸਿਆ ਹੈ ਪੰਚਾਇਤ ਨੇ ਉਸ ਸਰਪੰਚ ਤੋਂ ਕਰਜ਼ਾ ਲਿਆ ਸੀ ।

श्री अमर सिंह : क्या मनिस्टर साहिब बताने की कृपा करेंगे कि यह जो सरपंच ने 20,000 रुपए का कर्ज़ा दिया यह ग्राम सभा को दिया या सरकारी पंचायत को ।

ਉਪ ਮੰਤਰੀ : ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ।

———

DEMOTION OF SECTIONAL OFFICERS AT THE BEAS DAM PROJECT AND THE BEAS SUTLEJ LINK.

***10197 Principal Rala Ram:** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) the total number of Sectional Officers demoted from the S.D.Os rank at the Beas Dam Project and the Beas Sutlej Link during the years 1964-65 and 1965-66 together with the reasons for their demotions.

(b) the total number of Sectional Officers retrenched on the said works during the said period;

(c) whether Government have received any representations from the Sectional Officers Association; if so, the action taken thereon ?

Sardar Gurmit Singh (Deputy Minister for Development, Irrigation and Power) :

(a) 1964-66 ..5
1965-66 ..13

The demotions were made mainly for want of posts or on other administrative grounds.

(b) 1964-65 ..Nil
1965-66 ..12

(c) Yes. The representations were duly considered. No action could be taken on them because the demotions from the rank of Sub-Divisional Officer were mostly for want of posts, and retrenchments because of abolition of posts.

प्रिन्सीपल रला राम : क्या मिनिस्टर साहिब बताने की कृपा करेंगे कि इस फैसले के खिलाफ जो उन लोगों ने 48 घंटे का फास्ट रखा है उस के पेशेनज़र क्या गवर्नमेंट अपने पहले फैसले को तबदील करने के लिए तैयार है ?

ਉਪ ਮੰਤਰੀ : ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ ਪਾਲੇਸੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਦੂਜੇ ਕਿਸੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਪੋਸਟਸ ਖਾਲੀ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਧਰ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਉਥੇ ਇਤਨੀਆਂ ਪੋਸਟਸ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੀਟਰੈਂਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰੀਪਰੀਜ਼ੈਂਟੇਸ਼ਨਜ਼ ਆਈਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕਾਨੋਮੀ ਕਰਨ ਖਾਤਰ ਇਹ ਪੋਸਟਾਂ ਰੀਟਰੈਂਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਨੇ। ਕੀ ਉਹ ਦਸਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾਲਤਾ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਉਥੇ ਇਸ ਵੇਲੇ 60 ਬੰਗਲੇ ਜੋ ਖਾਲੀ ਪਏ ਹੋਏ ਨੇ ਲੇਕਿਨ ਕਈ ਐਕਸ.ਈ.ਐਨ. ਔਰ ਦੂਜੇ ਅਫ਼ਸਰ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਦੇ ਔਰ 40 ਜਾਂ 50 ਮੀਲਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਠਹਿਰਦੇ ਹਨ ਔਰ ਟੀ ਏ. ਚਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕੀ ਇਕਾਨੋਮੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਬੰਗਲੇ ਅਲਾਟ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਤਿਆਰ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਫਜ਼ੂਲਖਰਚੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ ?

ਉਪ ਮੰਤਰੀ : ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਇਹ ਇਨਫ਼ਰਮੇਸ਼ਨ ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ 60 ਬੰਗਲੇ ਉਥੇ ਖਾਲੀ ਪਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਅਫਸਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਡਿਊਟੀ ਦੇਣ ਲਈ ਦੂਰ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੰਗਲਿਆਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯੁਟੇਲਾਈਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਜੇਕਰ ਇਹ ਗੱਲ ਗਲਤ ਹੋਵੇ ਕਿ ਪੂਰੇ 60 ਬੰਗਲੇ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਪਏ ਹੋਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮੈਂਬਰੀ ਛਡ ਦਿਆਂਗਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਛਡ ਦਿਉ।

ਉਪ ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੈਂਬਰੀ ਕਦੇ ਛਡੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਗ਼ਲਤ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ੬੦ ਬੰਗਲੇ ਖਾਲੀ ਪਏ ਹੋਏ ਨੇ।

श्री सुरेन्दर नाथ गौतम : क्या मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि जो सरकारी कर्मचारी इस डिपार्टमेंट से रिट्रेंच किए गए हैं क्या गवर्नमेंट उन को दूसरे प्राजैक्टस पर ऐम्पलाय करने के लिए तैयार है और अगर तेयार है तो क्या वह इस के लिए यत्न करेगी ?

ਉਪ ਮੰਤਰੀ: ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਐਂਪਲਾਈ ਰੀਟਰੈਂਚ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਵਿਚ ਐਡਜਸਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਔਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵੀ ਅਗੇ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਔਰ ਫਿਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

REPORT OF THE EVALUATION UNIT SET UP TO STUDY THE IMPACT OF PLAN PROGRAMMES

***10240. Sardar Gian Singh Rarewala :** Will the Minister for Planning and Local Government be pleased to state whether the Evaluation Unit set up by the Government for carrying out a study of the impact of the Plan Programmes on levels of living, consumption and employment, the distribution of the benefit among different sections of the population has completed its task and submitted its report to the Government; if so, a copy thereof be laid on the Table of the House.

Sardar Ajmer Singh : (a) Yes. The study has been completed and the draft reports have been submitted to the Programme Evaluation Organisation. Planning Commission, Government of India, at whose instance the study was conducted and who provided the finances. A copy of the report will be laid on the Table of the House as and when published after approval by the Government of India.

ENERGISING OF TUBEWELLS IN DHARIWAL BLOCK OF DISTRICT GURDASPUR

***9948 Sardar Gurbakhsh Singh Gurdaspuri :** Will the Minister for rrigation and Power be pleased to state—

(a) the number of tubewells sunk and fitted with metres awaiting electric connection since 1st November, 1965, in each village in the Dhariwal Bloc k of district Gurdaspur;

(b) whether the villages referred to in part (a) above fall in the one electrification project area and whether electric lines are available to them;

(c) the reasons for not energising the tubewell mentioned in part (a) above and the time by which they are proposed to be energised ?

Shri Chand Ram (Minister for Welfare and Justice) :

(a) Time and labour involved in collecting the information will not be commensurate with any possible benefit to be obtained. However, 24 applications from 19 villages in the Block are pending with the Board. A statement is laid on the Table of the House.

(b) Only four villages namely: Kalian Pur, Tung, Kot-Santokh Rai, and Jaura Chhittran are covered by the electrification project estimate for Kot Santokhgarh and surrounding rural area. The other villages are not covered by a Project and no lines exist there.

(c) Non availability of material. Connections will be given as soon as material is procured.

STATEMENT

Sohal, Bhopa Rai, Modi, Kot Santokh Rai, Dadwah—Two each.

Singhpura, Kaler Kalan, Satkoha, Kalianpur, Naushehra—

Majja Singh, Khehra Kotli, Arjanpura, Tung, Joura—

Chhittran, Jewan Wal Babri, Chack Baroi, Sidwan Zamita, Chore Sidwan,

Athwal. —One each

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕੇਵਲ ਇਕ ਬਲਾਕ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਮੰਗੀ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਅਗਰ ਕੋਈ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਪੁੱਛਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਪੁੱਛੇ । (Let him put a supplementary question if he wants to).

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਧਾਰੀਵਾਲ ਬਲਾਕ ਵਿਚ ਕੁਲ ਕਿਤਨੇ ਪਿੰਡ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਥੇ ਕਿਤਨੇ ਟੀਊਬਵੈਲ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਸਿੰਕ ਕੀਤੇ ਜਾ ਚੁਕੇ ਨੇ ਔਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੋਟਰਾਂ ਆਦਿ ਵੀ ਫਿਟ ਹੋਈਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਲੈਕਟਰਿਕ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਅਜੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਦਿਤੇ ਗਏ ?

मंत्री: स्पीकर साहब, इस सवाल में इन्होंने पूछा है कि 'the number of tube-wells sunk and fitted with motors...... पर यह काम इलैक्टरेसिटी बोर्ड का नहीं कि वह देखे कि किसी जगह पर कुएं कितने खोदे गए हैं । इस लिए यह इनफरमेशन इकट्ठी करना मुश्किल है। बाकी की जो इनफरमेशन इन्होंने मांगी थी वह दे दी गई है ।

———

FAILURE OF ELECTRICITY IN SECTOR 23-B, CHANDIGARH

***10151 Chaudhri Satya Dev** (Put by Sardar Kulbir Singh) : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) whether he is aware of the fact that electricity fails almost daily between 6 P.M. and 9 P.M. for one to three hours in 11-J Flats, particularly Nos. 1750 to 1763 of Sector 23-B, Chandigarh causing a lot of inconvenience to the occupants of the said flats;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the steps if any, taken to ensure uninterrupted supply of electricity to the said flats ?

Sardar Gurmit Singh (Deputy Minister for Development, Irrigation and Power) : (a) The electricity supply did fail five times during 2/66 and the duration of the interruptions ranged from 25 minutes to 45 minutes. There have been no interruptions in March, 1966.

(b) The work for augmentation of the sub-station is under execution and the completion of which will minimise interruptions.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या मिनिस्टर साहब बताएंगे कि यह जो बिजली की सप्लाई के अन्दर इण्ट्रप्शन्ज़ होती हैं इस की क्या वजह है ?

ਉਪ ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਵਧੇਰਾ ਲੋਡ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਵਿਚ ਨੁਕਸ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਔਰ ਕਾਫੀ ਹਦ ਤਕ ਇਹ ਠੀਕ ਵੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਔਰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਮਾਰਚ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਇੰਟਰਪਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ।

श्री फतेह चन्द विज : क्या मिनिस्टर साहब बताने की कृपा करेंगे कि अभी मार्च खत्म होने में भी एक दो दिन रहते हैं और इस सवाल का जवाब भी इन के पास आज से कम अज़ कम 7 या 8 दिन पहले आया होगा, तो किस बिना पर न्हों ने कह दिया है मार्च के महीने में बिजली में इण्ट्रप्शन नहीं होगी ?

ਉਪ ਮੰਤਰੀ : ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮਿਨਿਸਟਰ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਕ ਉਸ ਬਾਰੇ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਆਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਫਰਵਰੀ ਵਿਚ ਇੰਟਰਪਸ਼ਨਜ਼ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਪਰ ਮਾਰਚ ਵਿਚ ਅਜ ਤਕ ਕੋਈ ਇੰਟਰਪਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਔਰ ਮਾਰਚ ਦੀ ਅਜ 29 ਤਾਰੀਖ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਨੁਕਸ ਸੀ ਉਹ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਔਰ ਮਾਰਚ ਵਿਚ ਹੋਰ ਇੰਟਰੱਪਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ।

श्री बलरामजी दास टंडन : मिनिस्टर साहब ने जो यह बताया है कि उस सेक्टर में आज तक मार्च के महीने में बिजली की सप्लाई में कोई इनट्रप्शन उन की रिपोर्ट के मुताबिक नहीं हुई है तो क्या वह इस रिपोर्ट की सचाई को जानने के लिए कोई इन्क्वायरी करने के लिए तैयार हैं ताकि उन को ठीक पोज़ीशन का पता लग जाए ।

ਉਪ ਮੰਤਰੀ ਮੈਂ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸੈਕਟਰ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਸਬ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨੁਕਸ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਫਰਵਰੀ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਪੰਜ ਵਾਰ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਥੋੜ੍ਹੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਲਈ ਬੰਦ ਕਰਨੀ ਪਈ ਪਰ ਮਾਰਚ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ ਵੀ ਬਿਜਲੀ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਮੈਂ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਦਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਨੁਕਸ ਸੀ ਉਸਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਔਰ ਆਸ ਹੈ ਅਪਰੈਲ ਦੀ 7 ਜਾਂ 8 ਤਾਰੀਖ ਤਕ ਇਹ ਨੁਕਸ ਬਿਲਕੁਲ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਔਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਇੰਟਰੱਪਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ।

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜੋ ਇੰਟਰੱਪਸ਼ਨਜ਼ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕੀ ਉਹ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬਿਜਲੀ ਦੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੈਪੇਸੇਟੀ ਲੋਡ ਚੁਕਣ ਦੀ ਘਟ ਹੈ ਤੇ ਉਥੇ ਲੋਡ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ? ਅਗਰ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਾਈਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ?

ਉਪ ਮੰਤਰੀ: ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਕੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾ। ਮੈਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ work for the augmentation of the sub-station is under execution. ਜੋ ਵੀ ਉਥੇ ਨੁਕਸ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਬ-ਸਟੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵੀ ਤੇ ਤਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

CO-OPERATIVE AUDIT DEPARTMENT

***10221. Comrade Makhan Singh Tarsikka** : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) whether it is a fact that from January, 1966 a separate Co-operative Audit Department has been created in the State; if so, the details thereof be laid on the Table of the House;

(b) a copy of the decision, if any, taken by the Government regarding fixing seniority and pay-scales of the employees of the said department be laid on the Table of the House ?

Shri Chand Ram (Minister for Welfare and Justice): (a) Yes. The Chief Auditor has been declared an independent Head of Department, *vide* Punjab Government Notification No. 10745-CIII-65/747, dated the 25th January, 1966. Earlier the Audit of Cooperative Societies was entrusted to Audit Staff under the Chief Auditor who was under the Registrar. With the decision to declare him as a separate Head of Department, the entire staff automatically goes out of the purview of the Registrar. A copy of the Government Notification issued in this behalf is enclosed.

(b) Since the Audit Staff was already a separate set up, and has a separate *inter se* seniority, therefore, this continues even after the Chief Auditor has become a Head of Department. No change in their pay-scales has taken place so far. A scheme for the re-organisation of the audit set up is. however, under consideration of the Government.

CO-OPERATIVE DEPARTMENT

NOTIFICATION

Chandigarh, dated the 25th January, 1966.

No. 10745-CIII.65/747.

The Governor of Punjab is pleased to declare the Chief Auditor Co-operative Societies, Punjab, Chandigarh, as Head of the Department and to accord sanction to his exercising the powers in accordance with provisions contained in Travelling Allowance Rules, Civil Service Rules and Punjab Financial Rules.

2. The Governor of Punjab is further pleased to declare that he will function as "Appointing Authority" in case of non-gazetted posts under him. Drawing and Disbursing and Controlling Officer in respect of the following minor heads subordinate to Major head "34—Cooperation and Receipt Head XXVIII Co-operation."

1. 34—Co-operation.

(a) A—11—Direction—Chief Auditor.

(b) B—4—Superintendence—Audit Staff.

(Minister for Welfare and Justice)

2. Receipt Head XXVIII Cooperation.

(a) Audit fee—Chief Auditor.

(b) Miscellaneous Receipt.

R.I.N. AHOOJA,

Secretary to Government, Punjab,
Co-operation Department.

No. 10745-CIII-65/748, Chandigarh, dated the 25th January, 1966.

A COPY is forwarded to all Heads of Departments and the Registrar, Punjab High Court, Commissioners, District and Sessions Judges and Deputy Commissioners in the Punjab for information.

By Order.

(Sd.) ... ..

UNDER SECRETARY- CO-OPERATION,
for Secretary to Government, Punjab,
Co-operation Department.

No. 10745-CIII-65/748A, Chandigarh, dated the 25th January, 1966

A copy is forwarded to the Accountan-tGeneral, Punjab, Simla, for information.

By Order,
(Sd.) .. ..

UNDER SECRETARY. CO-OPERATION,
for Secretary to Government, Punjab,
Co-operation Department.

Endst. No. 10745-CIII-65/749, Chandigarh, dated the 25th January, 1966.

A copy is forwarded to the Chief Auditor, Co-operative Societies, Punjab, Chandigarh, Registrar, Cooperative Societies, Punjab, Chandigarh, for information.

By Order,
Sd. .. ..

UNDER SECRETARY, CO-OPERATION,
for Secretary to Government, Punjab,
Co-operation Department.

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ: ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਬ ਦਸਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾਲਤਾ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਜਦ ਸਰਕਾਰ ਇਕਾਨੋਮੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸਟਾਫ਼ ਰੀਟਰੈਂਚ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਤਨੇ ਵਡੇ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ ਕਰੀਏਟ ਕਰਨ ਦੀ ,ਕੀ ਲੋੜ ਪੈ ਗਈ ਸੀ ?

मंत्री : यह इसलिए किया गया है क्योंकि हम चाहते हैं कि जो इस डिपार्टमैंट का हैड है यानी जो रजिस्टरार है वह हैड आफ दी डिपार्टमैंट मुकर्रर हो जाए ताकि उस का इण्डीपैंडेंट आडिट हो सके ।

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਜੋ ਦਸ ਪਰਸੈਂਟ ਦੇ ਖਰਚ ਵਿਚ ਕੱਟ ਦੂਜਿਆਂ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਤੇ ਲਗਾਈ ਹੈ, ਕੀ ਉਹ ਕੱਟ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਖਰਚ ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਗਾਈ ਗਈ ?

मंत्री इस पर भी लागू है ।

REPRESENTATION AGAINST S.D.Os.

***10207 (i) Comrade Jangir Singh Joga**
(ii) Comrade Babu Singh Master : Will the Minister for Home and Development be pleased to state—

(a) whether any representation of Shri Roshan Lal, Member Zila Parishad, Kangra against S. D. O. (C) Dehra Gopipur was forwarded by the Chairman of the Parishad to him (Minister) during October, 1965 or thereabout ;

(b) if the answer to part (a) above be in the affirmative the contents of the said representation together with the action if any, so far taken, thereon, if no action has been taken, the reasons for the same.

Shri Ram Partap Garg (Chief Parliamentary Secretary) : (a) yes.

(b) A copy of the representation is laid on the Table of the House. The Deputy Commissioner looked into the allegations. The Commissioner, Jullundur Division has been asked to make a further probe in the matter.

(Chief Parliamentary Secretary)

REPRESENTATION

To

The Chairman,
Zila Parishad, Kangra District.
Dharamsala.

Subject.—Collection of National Defence Fund.

SIR,

I beg to submit the following few lines for your kind and sympathetic consideration:—

1. That I am Sarpanch, Panchayat Kaloha, and also a member of Panchayat Samiti, Pragpur and member of Zila Parishad.

2. That I as a representative of the people am keen to help the successful prosecution of war and am equally keen to persuade others to make the maximum contribution to the National Defence Fund.

3. I understand that the District authorities in collaboration with the other representative bodies in the District formulated a programme of collection of the National Defence Fund and different Samities were directed to contribute a fixed amount which was tentatively fixed as target to be achieved by each Samiti through the efforts of the members of the different Panchayats.

4. That the Deputy Commissioner of the District, accompanied by the S. D. M., Dehra and the President of the Panchayat Samiti, Pragpur, held a public meeting at Dhaliara on 2nd of October, 1965, in which procedure for the collection of contribution for the National Defence Fund was settled. I was also present in that meeting. What I gathered from the discussion was that each Panchayat was to canvass for contribution and raise funds for the National Defence and issue receipts in form No. 9 for all the money which they received from different ontributors. It was further settled that such Panchayat unit was to collect at least Rs 500 for the National Defence Fund. I according to the decision taken in that meeting went back to my home and approached different people for contribution and was successful in collecting about Rs 300 from some people in my panchayat area. The remaining amount of Rs 200 was yet to be collected from the people from different parts of the area falling within the jurisdiction of the Panchayat, whom I was not able to contact.

5. On the 6th of October, 1965 a party headed by Shri K.S. Raju, S.D.M. Dehra comprising of officers/officials of the Revenue, Police and Development Department visited my panchayat and held a public meeting at my instance at Kaloha. As already indicated in the above para, I had already started the collection of the contribution according to the procedure settled in the Defence Rally at Dhaliara on the 2nd October, 1965. The contributions raised by me towards the National Defence Fund were purely by persuations as I realised the importance of the cause and I was also aware that over 100 soldiers from the area of the jurisdiction of my panchayat were in active service and the population of the area was not rich enough to contribute more. I was keen to only realise the amount by method of persuation as this attitude was sure to be very helpful in the long run even if I had to approach them second time for the contribution. When I arranged for the meeting of the distinguished villagers at Kalha on the visit of the party on the 6th October, 1965, I was under the impression that the S.D.O. with the help of the other officers had visited the place to explain to the people the necessity and utility of raising National Defence Fund. But the method adopted by the party to raise the National Defence was not in the nature of persuation. In the first place the presence of the police with the party gave every one the impression that the contribution was to be made by every body under orders of the Government. The method of talk and the way they attempted to raise National Defence Fund at that time was in the nature of pressure and the demand put on individual present in the meeting to make contributions for National Defence Fund was apparently beyond the

Serial No.	Name	What does he work	From which date employed	Signature
71.	Jagir Singh	Driver	17-10-1955	
72.	Hari Ram	Driver	1-2-1955	
73.	Satnam Singh	Driver	3-9-1956	
74.	Faqir Chand	Driver	19-4-1956	
75.	Mani Ram	Driver	1-4-1957	
76.	Bakshish Singh	Driver	3-4-1957	
77.	Gurcharan Singh II	Driver	16-3-1958	
78.	Beant Singh	Driver	8-2-1957	
79.	Darshan Singh	Conductor	4-11-1948	
80.	Ajit Singh	Conductor	22-3-1949	
81.	Hans Raj	Conductor	22-4-1949	
82.	Amar Nath I	Conductor	26-4-1949	
83.	Gian Singh	Conductor	1-5-1949	
84.	Haveli Ram	Conductor	17-7-1949	
85.	Jai Gopal	Conductor	1-4-1950	
86.	Shiv Narain	Conductor	18-4-1950	
87.	Tirlochan Singh	Conductor	16-5-1950	
88.	Deve Dayal	Inspector	4-8-1950	
89.	Bholla Nath	Conductor	1-9-1950	
90.	Jagdish Singh	Conductor	4-2-1951	
91.	Gulab Singh	Conductor	23-2-1951	
92.	Mool Chand	Conductor	17-5-1951	
93.	Manohar Lal	Conductor	23-6-1951	
94.	Sobh Raj	Conductor	13-10-1951	
95.	Parshotam Dass	Conductor	19-11-1951	
96.	Gurmukh Singh	Conductor	2-1-1952	
97.	Baldev Raj	Conductor	28-1-1952	
98.	Kaura Ram	Conductor	9-3-1952	
99.	Lakhmi Chand	Conductor	28-5-1952	
100.	Malook Chand	Conductor	6-7-1952	
101.	Hari Ram	Conductor	1-1-1953	
102.	Ghansham Dass	Conductor	17-2-1953	
103.	Baldev Raj II	Conductor	18-2-1953	
104.	Kasturi Lal	Conductor	23-2-1953	
105.	Pritam Singh	Conductor	5-5-1953	

[Minister for Welfare and Justice]

Serial No.	Name	What does he work	From which date employed	Signature
106.	Kalyan Dass	Conductor	8-5-1953	
107.	Madan Lal I	Conductor	13-6-1953	
108.	Karam Singh	Conductor	16-6-1953	
109.	Guru Datt Sahgal	Conductor	1-7-1953	
110.	Kavinder Raj	Conductor	3-8-1953	
111.	Gurbax Singh	Conductor	13-8-1953	
112.	Ram Chand	Conductor	12-10-1953	
113.	Vishan Dass	Insnpector	22-10-1953	
114.	Awtar Singh Khanna	Conductor	27-3-1954	
115.	Khushi Ram	Conductor	1-8-1954	
116.	Lachhman Dass	Conductor	16-8-1954	
117.	Partap Singh	Conductor	24-8-1954	
118.	Attar Singh	Conductor	24-11-1954	
119.	Kesho Ram	Conductor	21-5-1955	
120.	Awtar Singh	Conductor	26-5-1955	
121.	Kandhara Singh	Conductor	1-1-1955	
122.	Jaswant Singh	Conductor	22-1-1956	
123.	Nirmal Singh	Conductor	21-2-1956	
124.	Hans Raj II	Conductor	1-10-1956	
125.	Ujjagar Singh	Conductor	26-10-1956	
126.	Prem Paul	Conductor	1-12-1956	
127.	Mohinder Singh	Conductor	25-12-1956	
128.	Madan Lal II	Conductor	1-2-1957	
129.	Sarwan Singh	Conductor	1-3-1957	
30.	Gurbans Singh	Inspector	5-4-1957	
1.	Gurbachan Singh	Conductor	14-4-1957	
2.	Thakur Singh	Conductor	22-4-1957	
3.	Tej Bhan	BC	1-7-1957	
4.	Om Parkash	Conductor	19-6-1958	
5.	Iswar Datt	Conductor	16-10-1958	
6.	Gurbax Singh II	Conductor	27-10-1957	
.	Janak Raj	Conductor	29-10-1958	
.	Inder Singh	Conductor	1-12-1958	
.	Harbhajan Singh	Cashier	1-5-1960	
	Mangal Singh	Conductor	15-7-1960	

Serial No.	Name	What does he work	From which date employed	Signature
141.	Munshi Ram	L. W.	9-6-1957	
142.	Om Parkash	O.L.		
143.	Gurcharan Singh I	Driver		
144.	Gurdial Singh	W.C.	1-4-1964	
145.	Banwari Lal	Conductor	1-8-1964	
146.	Bagit Singh	Conductor		
147.	Kanwarbhan	Black Smith		
148.	Rajinder Singh	Driver	1949	
149.	Amar Singh		4-1950	
150.	Shiv Narain	Conductor	22-4-1949	
151.	Sohan Lal	Dept. incharge		
152.	Khilanda Ram	L/W		
153.	Verinder Singh	C. Dr		
154.	Ram Lal	Store Keeper		
155.	Prithi Singh			
156.	Prem Chand	W/Cleaner		
157.	Hari Chand	L/W		
158.	Pretam Lal	Oil Man		
159.	Joginder Singh	Conductor		
160.	Darshan Singh III	Conductor		
161.	Arjan Dev	T/Man		
162.	Jaisa Ram	Peon		
163.	Kashmiri Lal	Sweeper		

अनैक्शर

आज मवरखा 10 दिस्म्बर, 1965 को बवक्त पांच बजे शाम दफ्तर असिस्टै रजिस्टरार साहिब कोआप्रेटिव सोसायटी, करनाल, मन्दरजा ज़ैल बाहमी समझौता माबी करनाल कोआप्रेटिव ट्रांस्पोर्ट सोसायटी लिमिटिड करनाल व डिस्ट्रिक्ट मोटर ट्रांस्पो वर्कर्ज़.यूनियन (रजिस्टर्ड) करनाल ज़ेर सेक्शन 18 (1) इंडस्ट्रियल डिस्पूटस ए 1940 हुआ। इस समझौता के तहत डिस्ट्रिक्ट मोटर ट्रांस्पोर्ट वर्कर्ज़ यूनियन अपना ऐजीटेशन हड़ताल वगैरह वापिस ले ली है।

1. यह कि मुन्तज़िमान करनाल कोआप्रेटिव ट्रांस्पोर्ट सोसायटी लिमिटिड करन तमाम इन्तज़ामी सोसायटी बमूजव पंजाब कोआप्रेटिव सोसायट एक्ट 1961 के मुताबिक चलाएंगे और इस की खिलाफवर्जी नहीं करे ए० बी० सी० ग्रुप के अलफाज़ लारियों और रिकार्ड से मिटा जाएंगे।

[Minister for Welfare and Justice]

2. यह कि मुन्तजिमान सोसायटी हज़ा हाज़री रजिस्टर,सिनियारटी लिस्ट, मुलाज़मीन व सैलरी बिल, रजिस्टर्ड ड्यूटी चार्ट वगैरह एक कर दिए जाएंगे।

3. यह कि जैनरल मैनेजर इन्तजाम सोसायटी व दीगर कामों जो यूनियन के साथ पहले की तरह रोज़मर्रा के आपसी झगड़े तय करेगा और अगर किसी वजह से बाहमी फैसला न होगा तो 6 मेम्बरान इन्तजामिया सोसायटी हज़ा की तरफ से और 6 मेम्बरान यूनियन हज़ा की तरफ से नामज़द होंगे। और इन में से कोई तीन तीन हर दो इतराफ से ऐसे झगड़ों का फैसला करेंगे जो हर दो फरीकैन पर नातिक होगा।

4. यह कि सोसायटी हज़ा की वर्कशाप का इन्चार्ज पहले ही की तरह एक वर्कशाप कन्ट्रोलर होगा।

5. यह कि जदो जहिद के दौरान जिन जिन वर्करों की बसे वापस ले लीं थीं और जिनकी गैरहाज़रियां लगाई थीं उनकी बसें वापस दे दी जाएंगी और उनकी छुट्टियां शुमार की जाएंगी। चार्जशीट बाबत गैरहाज़िरी व बाबत ओवर टाईम व बाबत सरदार दिवान सिंह ड्राईवर कैंसल तसव्वर की जाएंगी।

6. यह कि सोसायटी हज़ा के मुन्तजिमान साबका तीस साल के बारातों के रजिस्टर श्री हरि सिंह को चैक कराए जाएंगे। बाद चैकिंग श्री हरि सिंह सरदार उजागर सिंह पसरीचा को रिपोर्ट पेश करेगा।

7. यह कि सोसायटी हज़ा के कैश का लेन देन एक ही दफतर में होगा।

8. यह कि यूनियन की डाक पियन बुक ैराने औकात ली जाया करेगी और दी जाया करेगी। सोसायटी हज़ा के मैनेजमेंट की तरफ से डिस्पैच कल्र्क डाक वसूल करेगा।

9. यह कि 1 नवम्बर, 1965 से बर्दी अलाऊंस तमाम वर्करज़ को साढ़े बारह रुपये माहवार दिया जाया करेगा। माहे दिसम्बर, 1965 में वरकर्ज़ को 100 रुपया एडवांस दिया जाएगा ताकि वरकर्ज गरम बर्दी बनवा लें। यह रकम बर्दी अलाऊंस माहाना इकासत में काट ली जाएगी। इस के इलावा हर तीन साल के बाद माह नवम्बर, में हर वर्कर को एक साल का बर्दी अलाऊंस पेशगी दिया जाया करेगा और इसी साल में यह रकम काट ली जाया करेगी। नीज़ अगर कोई वर्कर बगैर तन्खाह पांच माह तक की छुट्टी पर जायेगा तो उस को वर्दी अलाऊंस पूरा ही दिया जायगा यानी वर्दी अलाऊंस में कोई कटौती नहीं होगी।

10. यह कि सोसायटी हज़ा की जो जनरल मीटिंग मवरखा 6 दिसम्बर, 1965 को बराए तकसीम सोसायटी हज़ा रैज़ोल्यूशन पास हुआ है उस की मवरखा 15 दिसम्बर, 1965 तक यूनियन हज़ा को तसदीक शुदा कापी अरसाल की जायगी।

नामायंदगान दि करनाल कोआप्रेटिव ट्रांस्पोर्ट सोसायटी लिमिटिड, करनाल

(दस्तखत मथरा सिंह)

1. सरदार मथरा सिंह, प्रैज़ीडेंट, सोसायटी हज़ा
2. (दस्तखत रत्न सिंह)
   सरदार रत्न सिंह बेदी, वाईस-प्रैज़ीडेंट, सोसायटी हज़ा
3. (दस्तखत यू०एस० पसरीचा)
   सरदार उजागर सिंह पसरीचा, डायरैक्टर, सोसायटी हज़ा
4. (दस्तखत बैज नाथ नारंग)
   श्री बैज नाथ नारंग, जनरल मैनेजर, सोसायटी हज़ा

नमायंदगान डिस्ट्रिक्ट मोटर ट्रांस्पोर्ट वरकर्ज़ यूनियन, (रजिस्टर्ड), करनाल

1 (दस्तखत मदन लाल गुप्ता)
  श्री मदन लाल गुप्ता, जनरल सैक्रेटरी, यूनियन हज़ा

2 (दस्तखत लज्जा राम कश्प)
  बाबू लज्जा राम कश्प, वाईस-प्रैज़ीडेंट इनटक, पंजाब

3 (दस्तखत बावा सिंह)
  श्री बावा सिंह, मैम्बर, एडहाक कमेटी, यूनियन हज़ा

4 (दस्तखत हवेली राम)
  श्री हवेली राम प्रभाकर, मैम्बर, एडहाक कमेटी, यूनियन हज़ा

5. (दस्तखत हरि सिंह)
   श्री हरि सिंह गुप्ता, मैम्बर एड॰ हाक कमेटी, यूनियन हज़ा

6. (दस्तखत दिवान सिंह)
   श्री दिवान सिंह, मैम्बर, एडहाक कमेटी, यूनियन हज़ा

7. (दस्तखत प्रीतम सिंह)
   सरदार प्रीतम सिंह, मैम्बर, एड॰ हाक कमेटी, यूनियन हज़ा

गवाह शुद
दस्तखत महेन्द्र सिंह, एस० आई०, करनाल कोआप्रेटिव ट्रांस्पोर्ट सोसायटी, लिमिटिड, करनाल

गवाह शुद
दस्तखत गोपाल सिंह

अटैसटिड

मैं तसदीक करता हूं कि नकल मुताबिक असल है।

दस्तखत
3 दिसम्बर, 1965
जनरल सैक्रेटरी, मोटर ट्रांस्पोर्ट वरकर्ज़ यूनियन, करनाल

हैड असिस्टैंट
5 मार्च, 1965

श्री अमर सिंह : क्या वज़ीर साहिब बताने की कृपा करेंगे कि करनाल कोआप्रेटिव ट्रांस्पोर्ट सोसायटी लिमिटिड, करनाल ने सपलिट करने के लिए कब रैज़ोल्यूशन पास किया और सरकार उस को कब तक सपलिट करने के लिए तैयार है ?

मंत्री : यह रैजोल्यूशन 6 दिसम्बर, 1965 को सरकार के पास आया। सरकार ने इस बारे में केस मंगवाया है और उस पर विचार किया जा रहा है।

कामरेड मक्खण सिंघ तरसिक्का : की वज़ीर साहिब दसण दी खेचल करनगे कि 163 करमचारीआं ने जो रीप्रीज़ेंट कीता है कि इस सोसाइटी नूं सपलिट करन तों बाअद ऐंपलाईज़ नूं बहुत सट लगेगी इस लई इस नूं सपलिट ना करो, सरकार इस दे बारे की कर रही है ?

मंत्री : उन्होंने रीप्रज़ैंटेशन की थी। इस का जवाब सवाल के साथ नत्थी किया हुआ है। उन्होंने हाई कोर्ट में रिट की थी लेकिन वह भी डिसमिस हो चुकी है।

श्री फतेह चन्द विज : क्या वज़ीर साहिब बताने की कृपा करेंगे कि क्या उन के कर्मचारियों और सोसायटी की मेनेजमैंट के दरमियान कोई मीटिंग हुई थी और उस मीटिंग में इस को सपलिट करने के लिए वह तैयार हो गए थे ?

मंत्री : 10 दिसम्बर, 1965 को एक मीटिंग हुई थी। इस बात का जवाब सवाल के जवाब के साथ नत्थी किया हुआ है। असिस्टैंट रजिस्टरार कोआप्रेटिव सोसायटी ने अशोरेंस दी थी कि जो भी एग्रीमैंट हुआ है, उस का पूरी तरह पालन किया जाएगा।

श्री अमर सिंह : क्या वज़ीर साहिब बताने की कृपा करेंगे कि इस कोआप्रेटिव सोसायटी को सपलिट करने के बाद क्या नए बाईलाज़ लागू होंगे या पुराने ही बाईलाज़ लागू होंगे ?

मंत्री : ओल्ड बाईलाज लागू होंगे।

DOABA CO-OPERATIVE FLOUR MILLS LTD., HOSHIARPUR

***10167 Dr. Balkrishan**: Will the Minlster for Irrigation and Power be pleased to state :—

(a) whether the Government has ordered the prosecution of any person/persons for fraudulently tampering with or committing any forgery in the record of the Doaba Co-operative Flour Mills Ltd., Hoshiarpur;

(b) if the reply to part (a) above be ln the affirmative, the names of the persons involved with their full addresses and the manner in which the forgery etc. was committed;

(c) whether the prosecution of the said person(s) has actually been started, if not, the reasons for the same and the time likely to be taken by the Government to prosecute them ?

Shri Chand Ram (Minister for Welfare and Justice): (a) Yes

(b) Since the persons involved have filed a writ petition in the High Court and the matter has become subjudice, it is not desirable to divulge the information at this stage.

(c) The matter is under consideration of Government. However, no definite time can be given.

Dr. Bal Krishan: Will the Honourable Minister be pleased to state as to why, when it come to the notice of the Government that the forgery was committed in the record of the Mills by Chaudhri Amar Singh M.L.C., a case was not registered against him, his son and others, who were involved in the case ?

मंत्री : स्पीकर साहिब, यह सबजुडिस केस है। इस लिए इस बारे में मज़ीद सवाल न किए जाएं तो अच्छा होगा ।

ਕਾਮਰੇਡ ਮਖੱਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਭਿੱਖੀ ਵਿੰਡ ਕੋਆਪ੍ਰੇਟਿਵ ਮਾਰਕਿਟੰਗ ਸੱਸਾਈਟੀ ਵਿਚ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਖੰਡ ਦਿਆਂ ਬੋਰੀਆਂ ਅਤੇ 6 ਵੈਗਨਜ਼ ਗੁੜ ਦਾ ਗਬਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਰਖਲਾਫ ਕੋਈ ਕੇਸ ਰਜਿਸਟਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ?

श्री फतेह चन्द विज : क्या वज़ीर साहिब बताने की कृपा करेंगे कि दोआबा कोआप्रेटिव फलौर मिल्ज़ लिमिटिड, होशियारपुर, के गबन के केस में कितने लोगों के खिलाफ केस रजिस्टर किया गया है और उन के नाम क्या हैं ?

मंत्री : स्पीकर साहिब, मैं ने पहले अर्ज़ की है कि यह मामला सबजुडिस है। इस बारे कोई मज़ीद सवाल न किया जाए तो ठीक होगा ।

श्री अध्यक्ष : अगला सवाल । (Next question).

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम : आन ए प्वांयट आफ आर्डर, सर । मिनिस्टर साहिब ने यह बताया है कि केस सबजुडिस है । पूछा तो यह है। कि उन्होंने प्रासीक्यूशन के खिलाफ रिट की है या फार्जरी के खिलाफ ।

श्री अध्यक्ष : आप को पता होना चाहिये कि मैंने अगला सवाल काल कर लिया है लेकिन आप उस के बाद सवाल पूछने के लिये प्वांयट आफ आर्डर करते हैं। अपने हक का गलत इस्तेमाल नहीं करना चाहिये । (The hon member should know that I have already called for the next question, still he rises on a point of order to put his supplementary question. He should not mis-utilise his privilege).

IMPLEMENTATION OF PLANS SANCTIONED FOR VARIOUS DEPARTMENTS

*9940. **Kanwar Rampal Singh** : Will the Minister for Planning and Local Government be pleased to state—

(a) whether he has held any meetings at the district level to watch the implementation of the Government sanctioned Plans and the proper utilisation of the amount allocated yearly to each of the departments ;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, whether he held any meeting at Karnal, if so, when, and the names of the departments whose Projects/Plans were discussed ;

(c) whether during the course of assessing the progress of implementation in district Karnal some slackness was found on the part of some of the Departments ; if so, the names of such Departments together with the steps which have been taken to ensure the proper utilisation of the funds allotted ;

(d) whether it is a fact that he himself/the District authorities invited the legislators of district Karnal to participate in the deliberations referred to in part (b) above, if so, the names of the legislators who attended that meeting ?

Sardar Ajmer Singh :

(a) Yes.

(b) Yes, on 29th January, 1966.

The district-wise plan schemes under the following sub-heads were reviewed :—

Agricultural Production.
Animal Husbandry.
Co-operation.
Minor Irrigation.
Consolidation of Holdings.
Panchayats
Forest.
Fisheries.
Community Development & National Extension Service.
Major & Medium Irrigation.
Industries.
Roads.
Health.
General Education.
Technical Education.
Welfare of Scheduled Castes, Backward Classes & Vimukt Jatis.
Labour & Labour Welfare.
Re-settlement of Landless Agricultural Workers.
Anti-waterlogging, Drainage and Flood Control.
Publicity.

(b) whether the employees of the said Society have represented for protection of their rights in the splitting up process ; if so, a copy of their representation be laid on the Table of the House ;

(c) the details of the steps which have been taken to secure the rights of the workmen of the said society ?

Shri Chand Ram (Minister for Welfare and Justice) :

(a) Yes. The Karnal Co-operative Transport Society Ltd., Karnal passed a resolution in its General Meeting held on 6th December, 1965 to split itself into three groups under section 13 of the Punjab Co-operative Societies Act, 1961. The Society is splitting itself into three groups due to party faction and its business being un-weildy.

(b) Yes. A copy of Memorandum dated 2nd January, 1966 from the employees of the Karnal Co-operative Transport Society Ltd., Karnal, is enclosed.

(c) The management of the society has been asked to honour strictly the commitments it has made with the Workers of the Society vide agreement dated 10th December, 1965 (copy enclosed) in case the society is split up.

The Registrar,
Co-operative Societies,
Chandigarh.

Subject :—Memorandum against the division of the Karnal Co-operative Transport Society Ltd. Karnal into three societies, under section 13 of the Punjab, Co-operative Societies Act, 1961. A resolution regarding division of society passed by the K-C.T. Society Ltd., Karnal on 6th December, 1965 and received in Union Office on 20th December, 1965.

Sir,

We the members of the District Motor Transport workers Union Karnal do hereby submit the following objections on the subject cited above and request that immediate and effective action may kindly be ordered to stop division of the above society as contemplated by the General Meeting of that society. We all are active employees of the Karnal Co-operative Transport Society Ltd. Karnal and of this Union.

1. The Karnal Co-operative Transport Society Ltd., Karnal has about 275 employees, inspite of departmental instructions and the legitimate demands of the employees, this society has failed to adopt new Model Bye Laws floated by the Registrar for adoption by all Transport Societies which gives the right of membership to the employees and the workers. These Bye-Laws depict real Co-operative Charter of Transport Societies and they may kindly be ordered to be adopted by this society.

2. This Society has vide General Meeting Association dated 6th December, 1965 decided to divide itself into three societies and has resolved to adopt old Bye-Laws. This is being done against Registrar's Instructions in as much as old Bye-Laws are out of date and seriously conflict with the new Model Bye-Laws that are floated by the Registrar for adoption by Transport Societies. The old Bye-Laws are against the interests of the employees.

[Minister for Welfare and Justice]

The splitting of the Society will have the undermentioned adverse effects on the workers and the employees.

(a) It will effect their seniority.

(b) It will be effected Motor Transport Workers Act and other legitimate rights.

(c) It will hinder their cases that are pending action bafore the Labour Tribunals, Labour Courts, and Conciliation Officers.

(d) This division of the society in smaller societies will cripple the financial position and consequently the status and financial position of the workers.

(e) The trend of late is to amalgamate societies to make them economical and profitable units under the recommendation of the various Committee, Reserve Bank of India, Central Government and the Punjab Government. The step to divide this society will go against these instructions.

(f) In splitting of this society the workers will be deprived of the benefits under Factory Laws.

(g) This is an illegitimate move to avoid the impending nationalisation of Transport.

(h) Generally the position of the workers and the society will be weakened beyond doubt and the utility of the transport service to the public will suffer.

3. The society is being divided by the groups to grind their own axe and to create vested interests and to spilt the workers to harm their organization and legitimate rights.

4. The employees have repeatedly requested this society to enlist them as members but have always been refused admission although the new model Bye-laws justify and practice and against the very instructions of the Registrar and Government on the subject.

5. Big amounts are due to the workers from this society and they have not been paid so for in spite of reminders. This step regarding the division of the society into three smaller societies will lead further to the deterioration of the condition of the employees and workers in this institution.

6. The previous sanction of the Registrar had not been obtained as required under section 13 of the Punjab Co-operative Societies Act, 1961, for splitting of the society.

7. This society had also previously decided from 1956 on wards to split itself into four societies but this move was vehementally opposed by the workers and was ultimately shelved, it having been proved that the bifrcation of the society was both against the society and the workers. The same mischief of division has now again been raised.

8. The society's present capital is about Rs. 60 lacs. It has arisen from 2½ lacs to this figures. This is all due the untiring efforts of the workerrs. Their interests are required to be preserved and they should be given shares in it.

9. Inspite of repeated representations to the Departmental Officers in this behalf no action has been taken so far to stop division of the society and to meet the legitimate demands of the employees and the workers. Hence this application.

PRAYER

The proposal of the Karnal Co-operative Transport Society Ltd. Karnal to divide itself into three societies under section 13 of the, Punjab Co-operative Societies Act, 1961 and the adoption of old Bye-Laws as passed in General Meeting resolution dated 6th December, 1965 may kindly be ordered to be stopped with immediate effect.

NOTES :—We, the undersigned to authorise on our behalf Shri Madan Lal Gupta, General Seceretary, District Motor Transport Workers Union Regd., Karnal to conduct this case.

Dated 2nd January, 1966

Yours faithfully,

Sd/—

Employees of the Karnal.
Co-operative Transport Society Ltd.,
Karnal & Members of the District
Motor Transport Workers Union
Regd. Karnal.

No. 16 dated 14th January, 1965.
Copy forwarded to the Assistant
Registrar Co-operative Societies,
Karnal for action.

Serial No.	Name	What does he work	From which date employed	Signature
1.	Bhagwan Singh	Mistri Mechanic	22-1-1949	
2.	Amar Singh	Mistri Mechanic	8-5-1950	
3.	Kirpal Singh	Black Smith	14-2-1949	
4.	Bawa Singh	Black Smith	27-7-1949	
5.	Joginder Singh	Carpenter	17-9-1961	
6.	Atam Parkash	Electrician	1-9-1955	
7.	Sat Nam Singh	Radiator repairer	1-1-1953	
8.	Saranjit Singh	Fitter	24-6-1948	
9.	Harbhajan Singh	Fitter	26-2-1951	
10.	Bhim Sain	Assistant Fitter	26-4-1949	
11.	Gurdial Singh	Assistant Fitter	1-6-1952	
12.	Tulsi Dass	Assistant Fitter	4-12-58	
13.	Chain Lal	Workshop Cleaner	15-5-1953	
14.	Hans Raj	Workshop Cleaner	1-4-1957	
15.	Gopal Singh	Clerk	11-1-1948	
16.	Prithipaul Singh	Clerk	23-6-1958	
17.	Awtar Singh	Cashier	1-8-1957	
18.	Amar Singh	Cashier	1-8-1957	
19.	Channan Singh	Cashier	10-5-1958	
20.	Madan Lal	Peon	10-12-1948	
21.	Hari Singh	Chief Inspector	4-10-1948	
22.	Assa Nand	Inspector	26-4-1949	
23.	Darshan Singh	Inspector	4-4-1950	
24.	Pritam Singh	Inspector	10-9-1951	
25.	Gurcharan Singh	Inspector	8-4-1952	
26.	Khem Chand	Inspector	8-11-1949	
27.	Krishan Gopal	Inspector	19-4-1953	
28.	Tilak Ram	Inspector	13-5-1953	
29.	Tej Bhan	Inspector	4-3-1949	
30.	Radha Krishan	Inspector	14-3-1956	
31.	Amrik Singh	Driver	19-9-1948	
32.	Amir Chand	Driver	17-9-1948	
33.	Banarsi Singh	Driver	3-1-1948	
34.	Joginder Nath Bakshi	Driver	31-1-1949	
35.	Paras Ram	Driver	26-1-1949	

[Minister for Welfare and Justice]

Serial No.	Name	What does he work	From which date employed	Signature
36.	Lal Chand	Driver	12-11-1949	
37.	Balak Ram	Driver	24-5-1950	
38.	Pritam Singh	Driver	19-12-1950	
39.	Banarsi Dass Pt.	Driver	21-12-1950	
40.	Ripudaman Singh	Driver	9-1-1951	
41.	Bhajan Singh	Driver	11-3-1951	
42.	Gurbux Singh	Driver	6-4-1951	
43.	Kapoor Singh	Driver	13-6-1951	
44.	Chandu Lal	Driver	11-2-1951	
45.	Mohinder Singh II	Driver	16-2-1952	
46.	Topen Dass	Driver	6-3-1952	
47.	Jatu Ram	Driver	8-5-1952	
48.	Prabh Dayal	Driver	21-5-1952	
49.	Salig Ram	Driver	9-6-1952	
50.	Joginder Nath	Driver	27-9-1952	
51.	Teja Singh	Driver	23-4-1953	
52.	Monohar Lal	Driver	23-4-1953	
53.	Dewan Singh	Driver	29-4-1953	
54.	Gurbachan Singh	Driver	27-5-1953	
55.	Niranjan Singh	Driver	26-6-1953	
56.	Angrez Singh	Driver	3-9-1953	
57.	Iqbal Singh	Driver	3-9-1953	
58.	Tahla Ram	Driver	30-9-1953	
59.	Jagdish Lal	Driver	1-12-1953	
60.	Harnam Singh	Driver	10-4-1954	
61.	Hari Singh Dogra	Driver	26-6-1954	
62.	Rasham Singh	Driver	1-2-1954	
63.	Sita Ram	Driver	24-8-1954	
64.	Karnail Singh	Driver	12-10-1954	
65.	Man Singh	Driver	14-10-1954	
6.	Pritam Singh	Driver	16-2-1955	
7.	Jai Kishan Dass	Driver	13-4-1955	
8.	Prem Nath	Driver	19-5-1955	
9.	Harcharan Singh	Driver	28-5-1955	
0.	Jarnail Singh	Driver	13-10-1955	

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਕਈ ਸਰਪਚ 50 ਰੁਪਏ ਦੀ ਬਜਾਏ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਏ ਅਪਣੇ ਪਾਸ ਰਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਕੇਸਿਜ਼ ਵਿਚ ਸਰਪੰਚਾਂ ਨੇ ਐਂਬੈਜ਼ਲਮੈਂਟ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਰਖਲਾਫ ਕੋਈ ਕੇਸ ਰਜਿਸਟਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ? ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ?

ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰ : ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਰਪੰਚਾਂ ਦੇ ਬਰਖਲਾਫ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੇਸਿਜ਼ ਰਜਿਸਟਰ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ । ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਕੇਸਿਜ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ। ਕਪੂਰਥਲੇ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਕੇਸਿਜ਼ ਰਜਿਸਟਰ ਹੋਏ ਹਨ ।

BLOCK DEVELOPMENT & PANCHAYAT OFFICER, PALWAL (DISTRICT GURGAON)

***9869. Chaudhri Har Kishan** : Will the Minister for Home and Development be pleased to state :—

(a) the number of days, month-wise since 1st January, 1965, when the Jeep of the Block Samiti Palwal was used by the Block Development and Panchayat Officer or the Chairman of the Samiti for going on tours according to the entries in the Log Book ;

(b) the number of the visits paid by the Block Development and Panchayat Officer, Palwal, district Gurgaon, to village Aharwan and Durgepur since 1st January, 1965, stating the purpose of each such visit ;

(c) the number of days when the Jeep was taken to the villages mentioned in the part (b) by the Block Development and Panchayat Officer, Palwal or by any other officer of the said block Samiti, stating the purpose and whether these visits were entered in the Inspection books of the Panchayat concerned ;

(d) the names of the Panchayats inspected by the present Block Development and Panchayat Officer, Palwal so far since his posting at Palwal ?

Sardar Gurmit Singh (Deputy Minister for Development, Irrigation and Power)—

(a) A statement at Annexure 'A' is laid on the Table of the House ;

(b) (i) 30

(ii) A statement at Annexure 'B' is laid on the Table of the House showing the purpose of each visit.

(c) (i) 38 days.

(ii) Development works, Collection of defence funds, Adjustment of grants, Small Saving, Pohli Campaign, Digging drains, Flood Works, Inspection of School buildings, Compost Works, Collection of taxes.

(iii) No. Every visit, except Panchayat Inspections, is not entered in the Inspection Book.

(d) A list is given at Annexure 'C'.

[Deputy Minister for Development, Irrigation and Power]

ANNEXURE 'A'

Month	No. of days by B.D. and P.O.	No. of days by Chairman
January, 1965	13	—
February, 1965	8	—
March, 1965	17	6
April, 1965	16	5
May, 1965	14	5
June, 1965	19	8
July, 1965	16	5
August, 1965	12	3
September, 1965	22	11
October, 1965	4	2
November, 1965	7	1
December, 1965	11	2
January, 1966	6	5
February, 1966	12	9

ANNEXURE 'B'

S. No.	Date	Name of Village visited		Purpose of each such visit
1.	10th February, 1965	Aherwan	Durgapur	Development and agriculture work
2.	6th March, 1965	,,	—	Small Saving and Agriculture work
3.	24th March, 1965	,,	—	Small Saving
4.	25th March, 1965	,,	—	Small Saving
5.	26th March, 1965	,,	—	Back journey
6.	5th April, 1965	—	Durgapur	Agriculture work
7.	11th April, 1965	Aherwan	—	Development and Agriculture work
.	14th May, 1965	,,	—	Agriculture work and Development work
	22nd May, 1965	,,	—	Pohli Campaign
	28th May, 1965	,,	—	Farmers training camp
	2nd June, 1965	,,	Durgapur	Inspection of drain and Agriculture work

S. No.	Date	Name of Village visited		Purpose of each such visited
12.	22nd, June, 1965	Aherwan	—	Labour for drain work
13.	25th June, 1965	,,	—	Arranged labour for gohnchi drain and flood work
14.	29th June, 1965	,,	—	Arranged labour for gohnchi drain and flood work
15.	30th June, 1965	,,	—	Attended digging of Gohnchi drain and flood work
16.	3rd July, 1965	,,	—	Attended digging of Gohnchi drain and flood work
17.	4th July, 1965	,,	—	Attended digging of Gohnchi drain and flood work
18.	11th July, 1965	,,	—	Attended digging of Gohnchi drain and flood work
19.	3rd September, 1965	,,	—	Development and Panchayat work
20.	12th September, 1965	—	Durgapur	Collection of defence fund
21.	19th September, 1965	—	,,	Collection of defence fund
22.	20th September, 1965	Aherwan	—	Collection of defence fund
23.	2nd October, 1965	,,	—	Inspection of Agricultur and Development work
24.	4th December, 1965	,,	—	Inspection of Agriculu and Development wo
25.	14th December, 1965	—	Durgapur	Small Saving and Agric ture work
26.	30th January, 1966	—	—do—	Collection of House and Developmen w
27.	3rd February, 1966	Aherwan	,,	Development work
28.	5th February, 1966	,,	—	Visit of Minister tournament
29.	6th February, 1966	,,	—	Visit of Minister tournament
30.	6th February, 1966	,,	—	Visit of Minister tournament

[Deputy Minister for Development, Irrigation and Power]

ANNEXURE 'C'

Hansapur	Dhatir
Katesra	Gadpuri
Agwanpur	Dundsa
Alahpur	Ferozepur
Khedla	Devli
Jaindapur	Ghori
Chajjunagar	Kalwaka
Fazalpur	Dadota
Alawalpur	Rajupur
Sikandarpur	Khadar
Pirthla	Thantri
Missa	Shekhpur
Sihol	Lalwa
Pelak	Raj laka
Khusrupur	Durgepur
Jehlaka	Ratipur
Chandat	Aherwan
Lohagarh	Dhamaka
Ghugera	

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਪਾਲੀਸੀ ਨੂੰ ਇਖਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ ਕਿ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਪਾਸ ਇਕ ਇੰਸਪੈਕਸ਼ਨ ਬੁ ਰਖੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਅਫਸ਼ਰ ਜਿਸ ਕੰਮ ਲਈ ਪਚਾਇਤ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾਵੇ ਉਹ ਉਸ ਵਿਚ ਮ ਦੇ ਐਂਟਰੀ ਕਰੇ ?

ਉਪ ਮੰਤਰੀ : ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੇ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਸ 3 ਵਜੇ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਇਨਵਾਈਟ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਉਥੇ ਤਸ਼ਰੀਫ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਝਾਉ ਦੇਣ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਗੌਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

THE KARNAL CO-OPERATIVE TRANSPORT SOCIETY LTD., KARNAL

***10229. Shri Sagar Ram Gupta** : Will the Minister for Irrigation Power be pleased to state —

(a) whether it is a fact that the Karnal Co-operative Transport Society Ltd., Karnal is being split up into three groups ; if so, the reasons therefor ;

PUNJAB VIDHAN SABHA

Tuesday, the 29th March, 1966

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Vidhan Bhavan, Sector-1, Chandigarh at 9.30 a.m. of the Clock. Mr. Speaker (Shri Harbans Lal) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

SUPPLEMENTARIES TO STARRED QUESTION No. 10117*

श्री फतेह चन्द विज : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि जब यह चुनाव 1964 में मुकम्मल हो गए हुए हैं और अब 1966 आ गया है लेकिन चेयरमैन का चुनाव अभी तक नहीं कराया गया तो क्या यह चुनाव इस लिए नहीं कराए गए क्योंकि कांग्रेसी उम्मीदवार कामयाब नहीं हो सकता ?

ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਿੰਜਾਈ ਉਪ-ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ) **:** ਇਹ ਚੀਜ਼ ਗਲਤ ਹੈ । ਪਿਛਲੀ ਦਫਾ ਵੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਐਕਸਪਲੇਨ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਸ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹਦਾਇਤ ਕਰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਚੋਣ ਜਲਦੀ ਕਰਾ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ । ਕਿਉਂਕਿ ਡੀ. ਸੀ. ਨੇ ਕੁਛ ਕਲੈਰੀਫਿਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਮੰਗੀਆਂ ਸਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਕਤ ਲਗ ਗਿਆ ਹੈ । ਮਾਰਕਿਟਿੰਗ ਬੋਰਡ ਵਲੋਂ ਉਸਦਾ ਜਵਾਬ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਛੇਤੀ ਚੋਣ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि दो साल से यह मामला लटक रहा है अब और कितनी देर लटकेगा और कब तक चुनाव हो जाएगा ।

ਉਪ ਮੰਤਰੀ : ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਡੀ. ਸੀ. ਤੋਂ ਕੁਛ ਕਲੈਰੀਫਿਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਮੰਗੀਆਂ ਸਨ । ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਡੀ. ਸੀ. ਨੇ ਉਹ ਕਲੈਰੀਫਿਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਕਦੋਂ ਮੰਗੀਆਂ ਅਤੇ ਕਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਲੈਰੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦਿਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਕਰਦਿਆ ਦੋ ਸਾਲ ਕਿਉਂ ਲਗ ਗਏ ?

ਉਪ ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਨੋਟਿਸ ਦਿਉ ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 5 ਅਕਤੂਬਰ, 1965 ਨੂੰ ਚੋਣ ਦੇ ਆਰਡਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲੇਕਿਨ ਡੀ. ਸੀ. ਨੇ ਕਿਸੇ ਸੁਸਾਇਟ ਦੀ ਮੈਂਬਰੀ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਲੈਰੀਫਿਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਮੰਗੀਆਂ ਜੋ ਬੋਰਡ ਵਲੋਂ ਦੇ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਫਿਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਵੀ ਰਹੇ ਅਤੇ ਉਹ ਬਾਰਡਰ ਦਾ ਇਲਾ ਸੀ ਹੁਣ ਹਿਦਾਇਤ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਛੇਤੀ ਚੋਣਾਂ ਕਰਾਈਆਂ ਜਾਣ ।

* Starred Question No. 10117 is printed in P.V.S. Debate, Vol. 1 No. 24, dated 24th March, 1965.

ਸਰਦਾਰ ਮਖਣ ਸਿੰਘ ਹਰੂਵਾਲ : ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਟਾਲਾ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਬਾਰਡਰ ਤੋਂ 20 ਮੀਲ ਦੂਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਥੇ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਦੋ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਚੋਣਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਟਾਫ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਅਤੇ ਉਹ ਉਧਾਰ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਕਿਤਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਕੰਮ ਚਲਦਾ ਰਹੇਗਾ ?

ਉਪ ਮੰਤਰੀ : ਰੋਜ਼ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਲਈ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਆਮਦਨੀ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਟਰ ਮੁਕਰਰ ਹੋ ਗਏ ਸੀ ਹੁਣ ਛੇਤੀ ਹੀ ਚੋਣ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ ।

श्री मंगल सैन : आपने फरमाया है कि डी० सी० को कह दिया है कि चुनाव कराओ । मैं पूछना चाहता हूं कि कौनसी डेट को आपने डी० सी० को कहा कि यह चुनाव जल्दी कराए जाएं ?

ਉਪ ਮੰਤਰੀ : ਡੇਟ ਬਾਰੇ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਦਿਉ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਹੈ ਕਿ ਡੀ. ਸੀ. ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕਦੋਂ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਕਰਾ ਦਿਉ । (The hon. Member wants to know the date when the Government directed the D. C. to conduct the election.)

ਉਪ ਮੰਤਰੀ : 5 ਅਕਤੂਬਰ, 1965 ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਉਸਨੇ ਇਕ ਕੁਆਪਰੇਟਿਵ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੀ ਰਿਪਰੇਜ਼ੈਂਟੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਲੈਰੀਫਿਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਮੰਗੀਆਂ ਜਿਸਦਾ ਜਵਾਬ ਮਾਰਕਿਟਿੰਗ ਬੋਰਡ ਵਲੋਂ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਹਿਦਾਇਤ ਕਰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਛੇਤੀ ਚੋਣ ਕਰਾ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ।

श्री मंगल सैन : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर । हम जो पूछते हैं उसका जवाब नहीं दिया जा रहा है और वह टालमटोल कर रहे हैं । जब हम ने पूछा कहने लगे कि जल्दी से जल्दी चुनाव कराने का हुकम दे दिया है। जब पूछते हैं कि वह जल्दी से जल्दी का हुकम कब दिया तो 5 अकतूबर, 1965 की बात करते हैं । मैं पूछना चाहता हूं और आपका रूलिंग चाहता हूं कि क्या ऐसी झूठी बातें हाउस में कही जा सकती हैं ? (शोर)

ਉਪ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਬਿਲਕੁਲ ਝੂਠ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ । (ਸ਼ੋਰ)

श्री अध्यक्ष : आप दोनों झूठ का लफ्ज़ वापस लें । [Let both the members withdraw the word *'Jhooth'* (lie)]

ਉਪ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ।

श्री मंगल सैन : है तो झूठ लेकिन वापस लेता हूं ।

ਕਾਮਰੇਡ ਮਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਇਹ ਜੋ ਚੋਣ ਦੋ ਸਾਲ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕੀ ਇਸਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਸਹਿਬਾਨ ਆਪਣੇ ਆਦਮੀ ਜਿਤਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਚੋਣ ਅੱਗੇ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ?

ਉਪ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ । ਪਹਿਲਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਰਿਟ ਚਲਦੀ ਰਹੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਲਗ ਗਿਆ । ਫਿਰ ਡੀ. ਸੀ. ਨੂੰ ਚੋਣ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਹਿਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਲੇਕਿਨ ਡੀ. ਸੀ. ਨੇ ਕੁਛ ਕਲੈਰੀਫਿਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਮੰਗੀਆਂ ਜਿਸਦਾ ਜਵਾਬ ਬੋਰਡ ਵਲੋਂ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਛੇਤੀ ਚੋਣ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਉਹੋ ਸਵਾਲ ਰੀਪੀਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਦਫਾ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾਂ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲੀਸੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਚੇਅਰਮੈਨ ਦਾ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਨਾ ਕਰਾਇਆ ਜਾਵੇ ? ਕਰਨਾਲ ਦੀ ਮਾਰਕਿਟ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਨੋਟੀਫਾਈ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ? ਕੀ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਪਰਪਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਹ ਪਾਲੀਸੀ ਹੈ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਹਾਡਾ ਕਰਨਾਲ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆ ਗਿਆ ? (ਹਾਸਾ) (How does this concern his Karnal?)

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲੀਸੀ ਬਾਰੇ ਪੁਛਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਲਈ ਕਰਨਾਲ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿਤੀ ਹੈ ।

PERSONS PROCEEDED AGAINST UNDER SECTION 105 OF THE PUNJAB GRAM PANCHAYAT ACT, 1952 IN GURGAON DISTRICT

***9734. Chaudhri Har Kishan** : Will the Minister for Home and Development with reference to the reply to Unstarred Question No. 2466 included in the list of questions for 24th March, 1965 be pleased to state—

(a) whether the cases under section 105 of the Punjab Gram Panchayat Act, 1952 against the persons in District Gurgaon mentioned in the said reply have since been decided ;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the lates[t] position in each of the said cases be laid on the Table o[f] the House, stating the amounts recovered so far in each case ;

(c) the names and addresses of the persons mentioned in part (a) above whose cases have not been decided so far stating th[e] date when the proceedings under section 105 were fir[st] started aginst them together with the reasons for the delay a[nd] the names of the officers responsible therefor and the actio[n] if any, taken against them ?

Sardar Gurmit Singh : (Deputy Minister for Development, Irrigati[on] and Power)

(a) Some of them have been decided.

(b) & (c) The details of information are laid on the Table of House as per statements 'A' and 'B'.

[Deputy Minister for Development, Irrigation and Power]

STATEMENT 'A'

The position of cases decided as per reply to part (a) above is given below :—

Gurgaon Block :

In one case Rs. 208 were recovered from Ex-Sarpanch, Mubarikpur and in other case Shri Parbhu Singh Ex-Sarpanch Daboda was exonerated from the responsibility for the loss after thorough enquiry.

Palwal Block :

Rs. 71.40, 74/- and Rs. 868/- have been recovered from Ex-Sarpanch of Dhatir, Solra and Jodhpur.

Khol Block :

Rs. 777.36 have been recovered from Ex-Sarpanch Nangal Jamalpur. In other two cases appeals were filed by the Ex-Sarpanch.

Nuh Block :

Rs. 120 and Rs. 32 were recovered from Ex-Sarpanch Chharora and Rehna. In remaining seven cases recoveries have not yet been made and proceeding for recovery are in progress. In three cases of Phadeni, Sikarpur and Kurthala, appeals are pending before the Assistant Director of Panchayats.

Bawal Block :

Appeal is pending before the Assistant Director of Panchayats, Ambala Division.

F.P. Jhirka Block :

Recovery..............Nil.........Action is being taken.

Hodel Block :

Recovery.............Nil... ..Action is being taken and final notices have been issued.

Pataudi Block :

Recovery.........Nil......The notices have been issued to the concerned persons.

Rewari Block :

Recovery of Rs. 380.33 has been made in one case and other three cases are in progress.

Ballabgarh Block :

Rs. 288, 150 and Rs. 630 have been recovered from Ex-Sarpanch Dhoj, Deeg and Tigaon. Recovery in the remaining cases is yet to be made for which action is being taken.

Faridabad Block :

Recovery...............Nil................Appeals have been filed in four cases before the Assistant Director of Panchayats, Ambala Division and in other case recovery proceedings are in progress.

Sohna Block :

Recovery..........Nil.........Action is being taken.

Punhana Block :

Recovery.........Nil..........Action is being taken.

Hathin Block :

Recovery........Nil.........Action is being taken.

ANNEXURE 'B'

STATEMENT 'B'

The detail of cases is given below : —

Palwal Block :

(i) Shri Karan Singh, Ex-Sarpanch Alika.

The proceedings were started on 22nd December, 1964. He filed an appeal before the Commissioner Agriculture Production which has recently been rejected. Steps are been taken to effect recovery as arrears of land revenue.

(ii) Shri Pala Singh Ex-Sarpanch Ghugera.

The proceedings were started on 30th December, 1964 and

(iii) Shri Dharmi Ex-Sarpanch Pelak.

The proceedings were first started in time.

Steps are being taken to recover the amount as arrear of land revenue.

(iv) Shri Sohan Lal Ex-Sarpanch Durgapur.

The proceedings were started in time.

Steps are being taken to recover the amount as arrear of land revenue.

(v) Shri Vijey Ram Ex-Sarpanch Pirthala. The proceedings were started in time. Steps are being taken to recover the amount as arrear of land revenue.

(vi) Shri Jagdish Parshad Ex-Sarpanch Dakora.

The proceedings were started on 21st December, 1964. He filed an appeal in the office of Assistant Director of Panchayats, Ambala Division who has remanded the case for reconsideration.

Khol Block :

Action under section 105 was taken in time in all the cases. These could not b decided due to the following reasons :—

(i) Shri Amar Singh Ex-Sarpanch Mandhya Kalan.

He filed an appeal before the Assistant Director of Panchayats. He ha upheld the order of B. D. and P. O. The Ex-Sarpanch has given a notice that he going in appeal in Civil Court.

(ii) Shri Puran Singh Ex-Sarpanch Khijur.

The case has been remanded in the appeal.

(iii) Shri Ganpat Singh Ex-Sarpanch Nangli Godha.

The case is pending in the court of M. I. C. Gurgaon.

(iv) Shri Ram Pat Ex-Sarpanch Jatauwas.

The case is pending in the court of M.I.C. Gurgaon.

(v) Shri Suraj Mal Ex-Sarpanch, Khol.

The case is under correspondence.

Nuh Block :

(i) Shri Sahjad Khan, Ex-Sarpanch Tain.

(ii) Shri Mohd. Alia, Ex-Sarpanch Akera.

[Deputy Minister for Development, Irrigation and Power]

The proceedings were started on 5th January, 1965. Notices have been issued but he has not appeared.

(iii) Yassin Khan, Ex-Sarpanch Bainsi.

(iv) Shri Yassin Khan, Ex-Sarpanch Malab.

(v) Shri Hukam Singh, Ex-Sarpanch Kalika.

The proceedings were started on 29th September, 1964, 25th January, 1965 and 20th January, 1965. The statement have been recorded and decision will be finalized soon.

(vi) Raghbir Singh, Ex-Sarpanch, Ghongoli.

(vii) Shri Puran Singh, Ex-Sarpanch Saroli.

(viii) Shri Makhan Singh, Ex-Sarpanch, Bhiravti.

The proceedings under section 105 were started on 27th November, 1965, 20th January, 1965 and 30th December, 1964. Action is being taken to finalize the case.

(ix) Shri Jeeta Singh, Ex-Sarpanch, Indri.

Proceedings were started on 11th January, 1965. Notices have been issued but he has not appeared.

F. P. Jhirka

Notices under section 105 of the Gram panchayat Act has been served upon the Ex-Sarpanches. Further action is being taken.

Hodel Block :

(i) Shri Moti Ram, Ex-Sarpanch, Pingor.

The proceedings were started on 26th October, 1964. Recovery orders as arrear of land revenue have been issued. The case is sub judice.

(ii) Shri Nawal Singh Ex-Sarpanch.

(iii) Shri Punni, Panch, Dakora.

(iv) Shri Bagirath Singh Ex-Sarpanch, Bhiduki.

The procceding were started on 29th January, 1965 and 30th January, 1965, Final notice has been issued.

(v) Shri Likhi Ex-Sarpanch, Karwan.

The proceedings were started on 19th December, 1964. The case was referred to the Superintendent of Police, Gurgaon for registration of case under section 409 which was received back for want of audit report. Audit has been done and the report is awaited.

(vi) Shri Digamber Singh, Ex-Sarpanch, Sondhi.

Case under section 105 was initiated on 27th January, 1965. Steps are being taken to recover the amount as arrear of land revenue.

(vii) Shri Khili Ex-Sarpanch, Ramgarh.

The proceedlngs were started on 29th January, 1965.

The case is being enquired by the D. D. & P. O.

(viii) Shri Kachru Ex-Sarpanch, Gulawad.

(ix) Shri Khema Ex-Sarpanch Tikri Gujar.

The cases have been filed under section 15 of the Gram Panchayat Act for the ansfer of charge.

Pataudi Block :

(i) Shri Bansi Ram Ex-Sarpanch, Turkapur.

(ii) Shri Parbhu Dayal Ex-Sarpanch, Karora Manakpur.

(iii) Shri Phul Singh, Ex-Sarpanch, Lochab.

(iv) Shri Ram Sarup Ex-Sarpanch, Nanu Khurd.

The proceedings were started on 14th December, 1964, 6th December, 1964, 28th December, 1964 and 23rd January, 1965. Final Notices have been issued and the cases are under action.

Ballabgarh Block :

(i) Shri Ram Chand Ex-Sarpanch, Badraula.

The case has been remandad by the Assistant Director of Panchayat, Ambala Division and the case is nearing finalization.

Sohna Block :

(i) Shri Kanwar Singh Ex-Sarpanch, Kankaurala.

The Ex-Sarpanch has not handed over the charge as alleged by the present Sarpanch but he posseses charge list signed by the present Sarpanch. The case is being enquired into and action is being taken against the present Sarpanch for signing the charge list without taking proper charge.

(ii) Shri Umrao Singh Ex-Sarpanch, Manaser.

(iii) Shri Manohar Lal Ex-Sarpanch, Mokalwas.

Case under section 15 of the Gram Panchayat Amendment Act have been filed.

Punhana Block :

(i) Shri Abdul Rehman Ex-Sarpanch, Papra.

(ii) Shri Rehmat Khan Ex-Sarpanch, Bisru.

(iii) Shri Jhaman Ex-Sarpanch, Godhola.

The cases are under enquiry and final action will be taken shortly.

Hathin Block :

(i) Shri Narain Singh Ex-Sarpanch, Manpur.

The proceedings were started on 20th November, 1964. A case regarding th embezzlement is being tried by the Judicial Magistrate Palwal. Since the case sub judice. No action could be taken.

(ii) The recoveries in cases, which have finally been decided have been ma or are being made. There are some cases which have been decided by the Blo Development & Panchayat Officers and are pending with the Assistant Director Panchayats in appeals. There are other cases which have been remanded by t Assistant Director of Panchayats to the Block Development & Panchayat Offic concerned. The cases which are decided by him against the Sarpanches/Panches are ly pending in other appellate courts. Moreover, the recovery of such loss is first declared as land revenue by the Collector and then it is effected. Keeping in vi the position explained above, there does not seem any delay in these cases. The fore, the question of giving the names of officer who have delayed such cases action taken against him does not arise.

चौधरी हर किशन : जवाब में बताया गया है कि 7 ब्लाक्स में अभी तक ऐक्स-सरपंचों से कोई वसूली नहीं की गई। क्या सरकार ने उन से वसूली करने के लिए कदम उठाए हैं ?

उप मंत्री : केसिज़ को एक्सपीडाइट करने के लिए यत्न किए जा रहे हैं।

श्री ग्रमर सिंह : वज़ीर साहिब ने जवाब में बताया है कि फिरोजपुर झिरका बलाक, होडल बलाक, पटौडी बलाक, फरीदाबाद बलाक, सोहना बलाक और हाथिन बलाक में रुपए रीकवर करने के लिए ऐक्शन लिया जा रहा है। मैं मंत्री महोदय से पूछना चाहता हूं कि उन्हें नोटिस कब इशू किए गए और कब तक उन से रीकवरी की जाएगी ?

उप मंत्री : ग्राम पंचायत एक्ट की धारा 105 के अंडर बी० डी० ओ० ने एक्स-सरपंचों से रीकवरी करनी शुरू की है। कई केसिज़ का फैसला हो चुका है और रीकवरी हो चुकी है दूसरे केसिज़ में रीकवरी करने में देरी इस लिए हुई है कि उन्हों ने इस बारे में अपीलें कीं और कई केसिज़ कोर्ट्स में चले गए थे। मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि जिन से अभी तक वसूली नहीं हो सकी, उन से वसूली करने के लिए कोशिश की जा रही है और जल्दी ही वसूली हो जाएगी।

चौधरी हर किशन : वज़ीर साहिब ने फरमाया है कि कुछ केसिज़ कोर्ट्स में चल रहे हैं लेकिन सवाल के जवाब में यह बात बताई नहीं गई है। खास तौर पर बाबल बलाक, फिरोजपुर झिरका बलाक, होडल बलाक, पटौदी बलाक, फरीदाबाद बलाक, सोहना बलाक, पुनहाना बलाक और हाथिन बलाक्स में कनसर्नड आफिसर्ज़ की लापरवाही की वजह से एक्स-सरपंचों से रुपए की रीकवरी नहीं की गई। मैं वज़ीर साहिब से पूछना चाहता हूं कि सरकार ने उन से रुपए रीकवर करने के लिए क्या कदम उठाए हैं और जिन आफिसरों की लापरवाही से रुपए रीकवर नहीं हुए, उन के खिलाफ क्या ऐक्शन लिया जा रहा है ?

उप मंत्री : जो केसिज़ कोर्ट्स में चल रहे हैं या पैंडिंग हैं, उन की डिटेल्ज़ 'बी' अनेकसचर में दी गई है। जहां तक बी० डी० ओ० के बरखलाफ ऐक्शन लेने का सवाल है, वह ऐक्शन लेने का सवाल ही पैदा नहीं होता है क्योंकि बी० डी० पी० ओ० ने उन के बरखिलाफ रिपोर्ट की और बाकियों के नाम नोटिस इशू हो चुके हैं। बावजूद नोटिस देने के कुछ सरपंच हाज़िर नहीं हुए। बी० डी० पी० ओ० उन के बरखिलाफ मुनासिब ऐक्शन ले रहे हैं।

श्री ग्रमर सिंह : सवाल के जवाब में बताया गया है कि पलवल बलाक के ...टीर, सोलरा और जोधपुर के सरपंचों से क्रमश : 71.40, 74 और 868 रुपए रीकवर किए जा चुके हैं। मैं वज़ीर साहिब से पूछना चाहता हूं कि इस रीकवरी के बाद उन के खिलाफ कोई केस भी रजिस्टर किए गए हैं या नहीं ?

उप मंत्री : इस के लिए सेपरेट नोटिस दिया जाए ताकि उन को पूरी डिटेल्ज़ दी जा सके।

Published under the Authority of the Pun ab, Vidhan Sabha and Printed by the Controller, Printing & Stationery, Punjab, at the Govt. Press, Patiala.